
8. d. 13
DOMI NUS ILLU
MINA TIO MEA
Taylor Institution.

SPREEKWOORDENBOEK

DER

NEDERLANDSCHE TAAL,

OF

VERZAMELING

VAN

NEDERLANDSCHE SPREEKWOORDEN

EN

SPREEKWOORDELIJKE UITDRUKKINGEN

VAN VROEGEREN EN LATEREN TIJD;

DOOR

P. J. HARREBOMÉE,

LID VAN DE MAATSCHAPPIJ DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE TE LEIDEN.

Een spreekwoord, een waar woord.

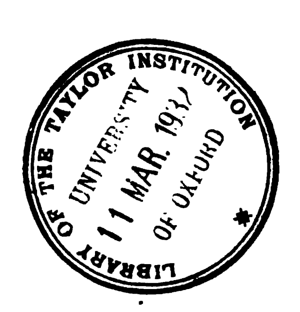
Dit spreekwoord wordt niet tegengesproken in V. D. WILLIGENS prijsschrift: „Een spreekwoord niet altijd een waar woord," zoo min als door dat werk zelve, daar het spreekwoord zegt: *Misbruik maakt alle ding afkeerig.*

Tweede Deel.

UTRECHT,

KEMINK EN ZOON.

1861.

LIBRARY OF THE TAYLOR INSTITUTION
UNIVERSITY OF OXFORD
11 MAR. 1932

L. S.

Bij het in het licht treden van de drie eerste afleveringen des tweeden Deels van mijn *Spreekwoorboek der Nederlandsche Taal*, heb ik den medewerkers te berigten, dat een bij mij bestaand plan, hunne opmerkingen over sommige spreekwoorden mede te deelen, voor als nog schipbreuk heeft geen op de plaatsing van zooveel anders, wat ook thans niet mogt ontbreken. Wanneer ik over grootere ruimte zal hebben te beschikken, wensch ik hieraan te voldoen, ten einde daardoor elk een in de gelegenheid te stellen, ook anderer meeningen en voorstellingen of begrippen te kennen, al zijn die van de mijnen onderscheiden.

Met genoegen vermeld ik, dat het aan ondersteuning in het verzamelen van onzen taalschat nog niet ontbreekt, daar ook de Heeren N. A. BROUWER van Utrecht, P. K. GÖRLITZ van Rotterdam en J. SLOOS van Winkel mij te dien aanzien belangrijke diensten bewijzen.

De volgende werken over Nederlandsche Spreekwoorden dienen aan de *lijst* derzelve te worden toegevoegd:

22*. R[ICHARDUS] V[ERSTEGEN]. *Medicamenten teghen de melancolie. Gheleghen in seeckere vraghen en Antvvoorden. In eenighe kluchtighe ende scherpsinnighe rescontres. Ende in 't Contrarieeren van sommighe valsche, ydele, ende onstichtelijke Nederlantsche spreeck-vvoorden. Antvverpen.* VERTSSENS. 1633. kl. 8°. Van bl. 67-94 worden er XX spreekwoorden behandeld, die zekerlijk eene voortzetting zijn van hetgeen n°. 21 bevat, dat van denzelfden schrijver is.

39**. *Hollandse Spreek-wiisen in haar Oorsprong en Beteekenis nagespoort door* KORN. VAN ALKEMADE, P. VAN DER SCHELLING. Dit gr. 8°. Handschrift behoort aan den Heer Dr. J. T. BODEL NIJENHUIS. De spreekwoorden schijnen grootendeels verzameld uit 8 verschillende werken, die aan het hoofd worden opgeteld; maar in dat geval is er veel niet opgenomen, zonder dat daarvoor de reden kan worden bevroed, terwijl het uit het verzamelde blijkt, dat uit andere werken, niet genoemd, mede is geput, waarbij een in den aanvang zelfs op den voet is gevolgd. De spreekwoorden zijn op half blad geschreven, met het voornemen tot latere aanvulling, blijkbaar uit kleinere en grootere tusschenruimten, waarvan sommige zelfs bladzijden groot. Aan volgorde, van welken aard ook, schijnt niet gedacht te zijn. Bij sommige spreekwoorden zijn op het tweede halfblad aanteekeningen en verklaringen gevoegd. De spreekwoorden zijn met Romeinsche letters zeer duidelijk en net geschreven; de aanteekeningen en verklaringen met eene loopende hand 1), vaak met moeite leesbaar.

112. Hierbij komt: *Nieuwe Reeks.* 2e. Deel, 2e. Stuk, bl. 204-208.

146*. Hierbij komt: *Vervolg* in den *Nieuwen Frieschen Volks-Almanak* van 1858, bl. 129-133. *Leeuw.* KUIPERS. kl. 8°.

163. J. P. SCHABERG. *Spreekwijzen*, *Spreekwoorden*, *Spreuken*, voorkomende, bl. 65-76, in *de Nederlandsche Paedagoog. Tijdschrift voor gevestigde en aankomende onderwijzers. Wageningen.* V. HATTUM. 1857. 8°.

Deze werken zijn aldus aangewezen:

22*.	Verstegen.
39**.	v. Alkemade.
112.	Posthumus *N. R.* II.
146*.	de Wendt-Posthumus III.
163.	Schaberg.

Tot het eerst later bekend gewordene behoort het navolgende aantal van 444 spreekwoorden:

1) „v. Alkemade, als bekend is, schreef met tweeërlei handen," naar de mededeeling van den Heer Bodel Nijenhuis.

AAL. *Het is eene aalshuid* 1). [Men bezigt dit van een' grooten gierigaard. „Aalshuiden," zegt POSTHUMUS, „zijn, zoo als men weet, zeer taai, en niet stukken te scheuren," en verder: „zoo min nu eene aalshuid in stukken gescheurd kan worden, scheidt een gierigaard van zijn geld en geldkisten."] *Men moet den schotel dekken, als er een aal in ligt.*

AAP. *Als gij maar een' aap hadt, dan kondt gij hem vlooijen. Hij lacht als een aap, die den azijn uitdronk in den kelder. Hoe mooi is de aap met zijn' nieuwen rok* 2).

AARDE. *Zij branden hunne aard; zij eten hun paard; zij slapen bij den voerman* 3). [„Het is een oud spreekwoord onder de Brabanders van peel en het beijland van Meijerije van 's Hertogenbos," zegt V. ALKEMADE, „betekenende: 1. Datze haer plaggen en veenen afsticken en branden; 2. Datze haer Ossen, diese in plaats van paerden voorde ploeg gebruijken, opeeten; 3. Datze bij haer Vrouwen, die de Ossen drijfen, en met de karren rijden (zijnde haer Voerluijden), slaapen. Vide [J. VAN] OUDENH[OVEN], *Meijerije*. f. 8."]

AARS. *Steek de kaars in je aars, dan hebt gë geen' kandelaar van doen.*

AAS. *Die visschen wil, moet azen* 4). *Het krielt als een Minnebroêrs aaszak van broodkanten* 5).

ABSOLUTIE. *Eene kwade biecht maakt eene kwade absolutie* 6).

ABT. *Niet één monnik in het koor: Liever abt nog dan prioor.*

ACHITOPHEL. *Dat is een Achitophels raad* 7).

ACHT. *Ik zal u bijlichten met de lange acht.*

ACHTER. *De gaauwste bij den bak Is de achterste aan den hak.* [Die gaauw klaar is, als er wat te eten valt, is minder spoedig gereed, als het op werken aankomt. *Aan den hak zijn* is het werk van den *houthakker*.] —— *Achter ziet gij mij laatst* 8). *Hij kust van voren, maar krabt van achteren* 9). *Hij weet van voren niet, dat hij van achteren leeft* 10). *Hij ziet van achteren en van voren* 11). *Men ziet hem zoo lief van achteren als van voren* 12). *Van voren Flip en van achteren Japik. Van voren mijnheer, van achteren God-help-mij. Wij zien malkander nog van achteren niet* 13).

ACHTERSTE. *Dat is beter dan zeven blaren op zijn achterste. Die hun achterste verhuren, Moeten staan, zoo lang 't kan duren.*

ACTIE. *Actie genoeg: het varken ziet scheel* 14).

ADVOCAAT. *De wet voor de advocaten, en de bijbel voor de pastoors.*

---

1) de Wendt-Posthumus III. bl. 130. 2) v. Alkemade bl. 25. 3) v. Alkemade bl. 26. 4) v. Alkemade bl. 34. 5) v. Alkemade bl. 90. 6) v. Alkemade bl. 115. 7) Schaberg bl. 70. 8) Tuinman I. bl. 46, 133. v. Zutphen I. bl. 90. 9) de Brune bl. 160. 10) v. Alkemade bl. 174. 11) Servilius bl. 70*. 12) *Campen* bl. 109. 13) Gheurts bl. 21. 14) v. Alkemade bl. 130.

AKKER. *Die goud op den akker vindt, stor zich in 't verderf.*

ALTAAR. *Het beste altaar is binnen in ons.*

ANKER. *Werp het anker uit: hier is land om trent* 1).

APOSTEL. *Het is heiligen-dag: de apostels rij den* 2). [„Dit is een spreekwijs," zegt V. ALKE MADE, „alsmen een onbedrevene siet te paerde rij den. Dit heeft zijn oorsprong van het rijden de geestelijkheid in processie door eenige soogenoemd *apostelen te paerde*. Siet de *Lyste der feesten va roomss.*, *bij* ANT. PR. BONIFAES *gedateert, legge in des kerkemees. lade.* B. BLEIJSW. *Delft.* f. 244." *Twaalf apostelen met ééne streek* 3).

APPEL. *Hij is overal als de rotte appelen. Hi is zoo gezond als een verrotte appel* 4).

APRIL. *Een drooge Maart, een natte April e koele Mei Maakt den landman blij.*

ARBEID. *Dwaasheid Is ook arbeid* 5).

ARK. *Dagon moet voor de ark vallen* 6). [A het aardsche moet zich aan het hemelsche onder werpen. Dit spreekwoord is ontleend aan het ge beurde, 1 *Sam.* V: 2-4 medegedeeld.]

ARM. *Het is, alsof hem armen en beenen wor den afgekapt. Hij heeft pijn onder de armen* 7).

ARME. *Die met eene bedriegelijke hand werk wordt arm* 8). [Dit spreckwoord is genomen u *Spreuk*. X: 4.]

ARMOEDE. *Huishouden is maar armoede.*

ASSURANT. *Door assurant en beleefd te zijn komt men het verst in de wereld.*

AUDIENTIE. *Daar is geene audientie.*

BAARD. *Hij heeft daar een' vetten baard ge haald.*

BAAS. *Zit de kinkel op zijn chais, Hij is Go en mensch de baas.*

BAKKER. *Hij heeft den bakker den kop afge beten* 9).

BAL. *Hij heeft kolf en bal verloren* 10).

BALDUS. *Hij heeft anders niet dan Baldus i den mond.*

BALK. *Dat mag men wel met een krijtje aa den balk schrijven.*

BAN. *Niet verder dan uw' ban* 11).

BAND. *Het zit zoo vast als eene klapmuts me een' keleband.* [De *klapmuts* is hier gewis de *le deren muts met opstaande kleppen*. Zie het spreek woord: *Ik gun hem den egel in de klapmuts.*]

BANG. *Hij is er zoo bang voor als voor den droe*

BEDELAAR. *De bedelaars zak heeft een gat* 12) *Geef d' ouden beedlaar altijd wat: Wie weet, wie*

---

1) v. Alkemade bl. 11. 2) v. Alkemade bl. 46. 3) v. Alkemade bl. 1[illegible] 4) „ bl. 90. 5) „ bl. 58. 6) Schaberg bl. [illegible] 7) Schaberg bl. 66. 8) Schaberg bl. 68. 9) de Wendt-Posthumus I[illegible] bl. 131. 10) v. Alkemade bl. 161. 11) v. Alkemade bl. 89. 12) v. A[l]kemade bl. 152.

ij *tot vader had!* [Daar het wel altijd zeker is, wie moeder, maar niet, wie vader is, gebruikt men dit spreekwoord als eene aardigheid, wanneer er twijfel bestaat over een' in of buiten echt geboorne.] *Het is den eenen bedelaar leed, dat de andere een stuk brood krijgt. Hij commandeert als magthebbende, en betaalt als een bedelaar* 1).

BEDROG. *'t Bedrog is onder Israel groot; Maar menig Christen doet als Jood.*

BEENDEREN. *Loutje, Loutje! zoo gij 't wist, De beentjes rammelden in de kist.* [Dit spreekwoord wordt onder de boekdrukkers-gezellen gebezigd, wanneer ze in vrolijk gezelschap onder elkander zijn, wanneer hun eenig onregt wordt aangedaan.] *Nijd is eene verrotting der beenderen* 2). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* XIV : 30.]

BEENEN. *Dat steunt op een houten been. De leugen zwaait en hinkt in 't gaan, Nooit kan zij op haar beenen staan. Hij loopt met den kop tusschen de beenen.*

BEET. *Het is een hoeren-beetje* 3).

BEK. *Hij laat zich eene veder door den bek boren.* [Hij is zeer ligtgeloovig; men kan hem gemakkelijk wat wijsmaken.]

BELEGERING. *Dat is in de belegering van Ostende geweest.* [Dat wil zeggen: het is een op verschillende plaatsen gescheurd kleed. Het spreekwoord is ontleend aan het driejarig beleg van Ostende, durende van 1601 tot 1604, toen alles kort en klein geschoten, en de stad in een' puinhoop veranderd werd.]

BENGEL. *Onder schijn van engelen Vermommen zich de bengelen* 4).

BERG. *Geen hooger bergen leggen Dan tusschen doen en zeggen* 5). *Hooge bergen zien lage dalen* 6).

BESJE. *Borreldebob, zei besje, En ze dronk eens uit haar fleschje. Het is een kaperbesje.*

BETH-EL. *Dat is zijn Beth-el* 7). [Men zegt dit, wanneer iemand in verrukking is over eene gelukkige gebeurtenis, die hij niet verwachtte, maar dankbaar erkent. JAKOB gaf den naam van *Beth-el*, dat is: *huis Gods*, aan de plaats, waar hij het droomgezigt van de hemelsche ladder had gehad.]

BEUL. *Dan had de beul van Haarlem werk genoeg.*

BEURS. *Geef nooit uwe beurs, uwe vrouw of uw scheermes te leen. Huwelijkspret en huizen stichten Kan een' mensch de goudbeurs ligten.*

BEZEM. *Daar steekt de witte bezem uit* 8). [Men zegt dit van menschen, die er ruim van leven, en daardoor aan den grond geraken.]

BIER. *Hij gaat te bier.* [Hij verlustigt zich.] *Hij heeft ook bier aan boord* 9).

BITTER. *Geene zoetigheid zonder bitterheid.*

1) v. Heerbeek bl. 257. 2) Schaberg bl. 72. 3) v. Alkemade bl. 180. 4) v. Alkemade bl. 88. 5) v. Alkemade bl. 121. 6) „ bl. 116. 7) Schaberg bl. 70. 8) „ bl. 111. 9) „ bl. 128.

BLAAS. *Hij heeft de blaas zoo gekronkeld, dat hij geene boonen kan p.....* 1).

BLAASPIJP. *Kittelen met den greep, en aaijen met de blaaspijp.*

BLAD. *Het oog kan zoowel vallen op eene koedreet als op een lelieblad.* [Dat wordt gezegd, wanneer iemand eene vrouw neemt, die er verre af is, eene schoonheid te zijn.]

BLANK. *Dat is zoo digt als eene mand van twee blanken* 2).

BLIKSEM. *Hij kijkt als drie dagen donder en bliksem. Voor iemands schaduw vlugten, als een reizend man voor den bliksem.*

BLOED. *Hij heeft bloed in 't oor.*

BLOK. *Zoo stom als een houten blok* 3).

BODE. *De toorn des konings is de bode des doods* 4).

BODEM. *Karnemelk zonder end, en boter aan den boôm toe.*

BOEK. *Hij zegt hem regtuit, hoe de boeken liggen.*

BOER. *Als Rhoon is zonder hoeren, Poortugaal zonder krakeel van boeren, Hoogvliet zonder geld, Dan is 't te Pernis kwalijk gesteld* 5). [„Dit is," zegt V. ALKEMADE, „een oud spreekwoord in deze Overmaaze Dorpen, waer in dit de betekenis is: Int hof van Heeren te Roon waren veel hoeren. Onder de boeren te Poortugaal waren veel pleijdoijen en geschillen. Te Hoogvliet woonden veel rijke luijden. Te Pernis was het Veer of de overtogt op de Maes, na de haven toe. Zulx datde 3 eerste oorsaek waren, dat dit Veer wel voer en floreerde."] *Ar, ar, Drie boeren op eene wipkar. Dat zou een boer wel raden.*

BOK. *Hij is zoo vol kuren als een bok vol keutels. Hij lacht als een bok, die karnemelk eet.*

BONK. *God hoede u voor des duivels bonken, Het teerlingbord en hoerenlonken.*

BOOM. *Dat is de straf der boomschenders.*

BOORD. *Met den zwabber om 't gangboord* 6).

BOOS. *Dat boos wordt, moet men streelen* 7). *Hoe grooter, hoe boozer; Hoe geleerder, hoe loozer* 8).

BOSCH. *Iemand door haag en bosch slepen.*

BOTER. *De boter is uit 't vat: het nekje zal buigen. Door de drukking komt de boter* 9). [Dit spreekwoord ziet op de voordeelen van het lijden.] *Een vuile pot maakt vuile boter* 10). *Hij komt op boterdag.* [Hij komt ongelegen.] *Hij smeert al de boter op éénen koek. Men zal den kater in de boter braden.*

BOUWENS. *Het spookt als Bouwens' geest* 11). [In de „*Bes. v. Heusden*, f. 52," leest men, vol-

1) v. Alkemade bl. 90. 2) v. Alkemade bl. 143. 3) v. Alkemade bl. 172. 4) „ bl. 72. 5) „ bl. 63. 6) „ bl. 129. 7) „ bl. 73. 8) „ bl. 70. 9) Schaberg bl 71. 10) „ bl. 111. 11) „ bl. 43.

gens V. ALKEMADE: „Gedurende den Geldersen oorlogh, die a°. 1497 begon en 1528 eijndigde, vielen de Geldersen onder haeren Overste BOUDEWIJN in't land van Heusden, maer wierden daer geslagen en begraven, welke plaats BOUDEWIJNS-*kerkhof* genoemd is, daermen seijde, dat et vreeslijk spookte, waer van dit spreekwoord in de wereld is gekomen.”]

BOVEN. *Het is een bovenste.* [Het is er een, die uitermate goed is, zoowel van zaken als personen gezegd.]

BRABBELING. *Hij brengt brabbeling in de wacht* 1).

BRAM. *Hij heeft zijn bramzeil bijgeheschen.* [Men zegt dit van den waggelenden dronkaard.]

BRANDENBURGER. *Het is een brave Brandenburger.* [Men zegt dit van den dronkaard. *Brandenburger* wordt, bij woordspeling, voor *brandewijndrinker* genomen.]

BREIN. *Hij heeft breins genoeg voor eene gans.*

BRENDE. *Hij schiet op de brende.* [Dat wil zeggen: hij wendt alle pogingen aan, om zijnen zin te krijgen. Deze spreekwijze is in het oostelijke deel van Gelderland gebruikelijk.]

BREVIER. *Hij krijgt eene gulden letter in het brevier* 2).

BRIJ. *Als het brij regent, zet ieder zijn' pot.*

BRIL. *Men ziet altijd door den bril, dien men opheeft.*

BROK. *Groote brokken worgen* 3).

BROOD. *Eet kaas en brood, Dan wordt gij groot. Het is beter te sparen, als men brood heeft, dan als men geen brood heeft* 4). *Het is zoo mager als brood. Men moet het brood eerder helpen dan de kinderen* 5). [Dit ziet, volgens POSTHUMUS, op het bijgeloof, dat een op den grond gevallen gesmeerd stuk brood eerder moet opgeraapt worden, dan een gevallen kind opgeholpen.]

BRUG. *Sint Pieter maakt de brug, of hij breekt ze.* [Als op *Sint Pieter* (22 Februarij) de wateren met ijs bevloerd zijn, valt gewoonlijk de dooi in; is het dan open water, zoo volgt er vorst. Hetzelfde geldt 2 dagen later van *Sint Matthijs*, gelijk het spreekwoord zegt: *Sint Matthijs Breekt het ijs* (of: *Werpt den eersten steen in 't ijs*).]

BRUGMAN. *Hij heeft eene lip als Brugman.*

BRUID. *Als de bruid is in de schuit, Wil een ieder erop uit. Hij zal 's nachts de vuile bruid vergezelschappen.* [Waardig aan zijne daden, past men dit spreekwoord toe op den persoon, wien geen geschikter ambt kan worden toevertrouwd, dan het zuiveren der heimelijkheden.] *Regent het der bruid in den krans, dat teekent rijkdom. Welk een toestel, om de bruid te paleren.*

BRUTAAL. *Hoe kaler, Hoe brutaler.*

BUURMAN. *Buurmans leed troost. Hij vertrekt, zonder de buren eens goeden dag te zeggen.*

CONVENT. *Alle monniken recommanderen hun eigen convent* 1).

COURANT. *Hij leest de courant met groote letters.*

DAG. *Hij kijkt als een schelvisch, die zeven dagen op het strand gelegen heeft. Kaarswerk is bedorven dagwerk. Leven en sterven beginnen op éénen dag. Louw, Louw! trek aan 't touw; vandaag over eene week is het kermis. Op Sint Pieter en Paulus dag groeit de rogge dag en nacht. Zijn dagen tellen* 2).

DAHLIA. *Dat hoert als eene dahlia.* [De dahlia's zijn zeer vruchtbare bloemen: men scheurt de knol vaneen, en elk deel wordt eene geheele plant.]

DAK. *De eiber zal daar op het dak niet meer nestelen.*

DAPPER. *Dapper gaat vóór* 3). [Dapperheid gaat vóór adeldom, dat is: een ridder is meer dan een edelman.]

DE BREMER. *Hij is getrouwd aan de Bremer.* [Dat wil zeggen: hij leeft in concubinaat, dat is in onechtelijke vereeniging. Het Geldersche dorp Wehl behoorde vroeger niet tot Nederland, en was veelal de toevlugt van trouwlustigen, die om de eene of andere reden belet werden, hun huwelijk hier te lande voltrokken te zien. Op den weg naar Wehl lag de herberg *de Bremer*. Nu gebeurde het wel eens, dat de voorgenomen reis daar ter plaatse werd gestaakt. Om die reden ontstond het spreekwoord.]

DE KORENDIJK. *Oud-Beijerland is eene halve stad, Nieuw-Beijerland is ook nog wat, Piershil is een kraaijenest, De Korendijk is als de rest.*

DEMER. *Het is over den Demer* 4).

DEN BERGH. *Wilt gij een schoon wijf of een erg, Zoo ga naar Gorkum of den Bergh; En komt ge er een te kort, Zoo ga en zoek te Dord.*

DESERTEUR. *Hij lijkt een' deserteur, die met de kas wegloopt.*

DEUGD. *De deugd heeft geene herberging* 5). *Die de ondeugd in zijn kind verschoont, spant tegen zijne deugd zamen.*

DEUR. *Daar loopt een wever om de deur.* [Bij BILDERDIJK, in zijne *Aant.* op C. HUYGENS' *Korenbloemen*, VI. bl. 310, wordt te dezen aanzien gevonden: „Men zei in mijn kindsheid, wanneer de kaars niet helder brandde: *daar loopt een wever om de deur*. De oorspronkelijke spreekwijze was een *weeuwenaar*, om dat eens weduwnaars aanzoek by een jong meisjen treurig gerekend werd.” HUY

1) v. Alkemade bl. 162. 2) v. Alkemade bl. 47. 3) v. Alkemade bl. 145. 4) de Wendt-Posthumus III. bl. 133. 5) de Wendt-Posthumus III. bl. 132.

1) v. Alkemade bl. 83. 2) Schaberg bl. 71. 3) v. Alkemade bl. 8 4) „ bl. 128. 5) v. Alkemade bl. 77.

...ns schrijft *wevenaar* voor *wever*, en dat is, zegt ...ILDERDIJK, t. a. p., eene „vermenging van dit ...oord met *weeuwenaar*, als in HUYGENS tijd ge...een was." Het spreekwoord: *De kaars brandt, ...f er een wever vrijde*, toont echter, dat deze ...erbetering van BILDERDIJK nadere staving be...hoeft, om te kunnen worden aangenomen.] *Hij ...eft een gezeten als eene schuurdeur. Men ziet ...m liever op den dijk dan voor de deur.*

DICHTER. *Het is een dichter met eene G.* [De ...chter is dus *digter*.]

DIEF. *Hij sluipt weg als een dief, die eene ...ollandsche kaas gestolen heeft. Waar dieven aan ...galg hangen, en moordenaars op het rad liggen, ...aar zijn de raven te vinden.*

DIEPTE. *Hij kan de diepte niet peilen* 1).

DIGT. *Ligt en digt* 2).

DIJK. *Les beaux esprits se rencontrent, zei de ...s, toen hij den ezel op den dijk tegenkwam.*

DING. *Geen ding is ooit zoo kwaad, Of men ...indt nog raad* 3). *Meivloed Doet het heele jaar ...ed* (of: *Is voor alle dingen goed*). [Door *meivloed* ...ordt hier *meiregen* verstaan.]

DOCHTER. *Die eene dochter heeft van* 20 *jaren, ...e ze besteden met haar beter, — van* 25 *jaren, ...et haars gelijk, — en van meer jaren, met die ...aar eerst verzoekt* 4).

DOMINÉ. *Hij heeft dominé's kuiten.*

DONDER. *Daar kan je donder op zeggen.*

DONKER. *Tusschen licht en donker.*

DOOD. *Het is een vleugje vóór den dood.*

DOODE. *Als twee dooden dansen, wie betaalt ...n den speelman? De dooden spotten met den ...ter; maar de levenden kunnen erdoor sterven. ...ood is dood* 5).

DOORSLAG. *Hij geeft een' ruimen doorslag* 6).

DORDRECHT. *De Dordsche maagd* 7). [„Dits ...een gemeen en bekend spreekwoord," zegt V. AL...KEMADE, „sijn oorspronk nemende uit de *blijde in...komsten* van konink PHILIPS II, 1549, alswanneer ...ildaar de stad wierd uitgebeeld met eene water...maagd oft maegd, sittende op of an vier Rivie...ren."]

DRAAD. *Hij heeft geen' droogen draad aan ...zijn lijf.*

DRAAIJER. *Het is een kruindraaijer.* [Men ...eet dit gebrek in de Noord-Hollandsche kaas op ...en mensch toe.]

DRAF. *Gekken met koek, varkens met draf* 8). — *Hij zal den draf van den wolf moeten gaan.*

DRAGONDER. *Hij drinkt als een dragonder.*

DREIGEMENT. *Dreigementen zijn maar woor...den, daar een man wel zeven jaar na leeft* 9).

DREK. *Iemand van drek tot koning maken.*

DRIE. *Hij weet wel, dat vijf en drie ruim zeven is* 1).

DRIFT. *Bij den onwetende zijn altijd groote driften* 2).

DRONKAARD. *Bij den dronkaard leert men schenken.*

DROOM. *Dat is een blinde droom* 3).

DRUK. *Niemand kwam in druk, of het was zijne eigene schuld* 4).

DUBBELTJE. *Hij heeft leut voor zijn dubbeltje.* [Dat wil zeggen: hij heeft er wel iets voor opgeofferd; maar nu heeft hij er ook pleizier van. *Leut* wordt hier voor *genoegen* gebruikt.]

DUIM. *Hij voelt de klink op den duim.*

DUISTERNIS. *De kinderen der duisternis zijn slimmer dan de kinderen des lichts.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Luk.* XVI : 8.]

DUITSCHER. *Het is prijselijk, Duitschen en Walen te verdragen.*

DUIVEL. *Dat is een leventje als bij den duivel en zijn volkje. Dat mag de duivel lezen. De duivel zit er op de kist. De duivel zoekt van alle hout vuur te maken. Het is een jonge duivel: hij leert nog donderen* 5). *Hij gaat naar de kerk met den duivel in 't hart. Ligt den Farizeër zijn masker af, en gij ziet den duivel. Vrouwen-haat, Duivels zaad* 6). *Zij is den duivel uit de pan gesprongen, toen hij visch zat te bakken.*

DUKAAT. *Hij weegt zijne dubbele dukaten, om te weten, of zij hun behoorlijk gewigt hebben.*

DUURTE. *De hagel maakt geene duurte* 7). [„Het is een oud Hollands spreekwoord," zegt V. ALKEMADE. Maar hij laat erop volgen: „dog de Jaerboeken getuijgen ons, dat er zijn tijden geweest, op welke het veltgewas, door den hagel bedorven, een duerte veroorsaekt heeft." Op alle de van de weêrsgesteldheid afgeleide spreekwoorden, is dan ook in 't bijzonder van toepassing: *Geen regel zonder uitzondering* (of: *exceptie*).]

DWEIL. *Die vrouw begrijpt het fijn: Zij koopt eene dweil van satijn.*

EBEN-HAËZER. *Dat is zijn Eben-Haëzer* 8). [Men zegt dit, wanneer eene treffende uitkomst iemands levensweg verheldert, en doelt op den gedenksteen, door SAMUEL opgerigt ter plaatse, waar eene groote overwinning op de Filistijnen behaald werd. *Eben-Haëzer* beteekent *steen der hulpe.*]

EÉN. *Als de leelijkers vóór geroepen worden, is zij nommer één. Daar er twee ruilen, Moet er één huilen.* —— *Allengskens één, zoo krijgen wij ze met der tijd alle* 9). *Dat is er één voor het verliezen. Hij neemt er één voor de koude voeten.* [Hij

1) Schaberg bl. 66. 2) v. Alkemade bl. 49. 3) v. Alkemade bl. 13.
4) v. Alkemade bl. 36. 5) „ bl. 139. 6) „ bl. 170.
7) „ bl. 44. 8) „ bl. 125. 9) „ bl. 27.

1) Sartorius sec. V. 10. 2) v. Alkemade bl. 78. 3) v. Alkemade bl. 163.
4) v. Alkemade bl. 113. 5) „ bl. 80. 6) „ bl. 106.
7) „ bl. 28. 8) Schaberg bl. 70. 9) Prov. seriosa bl. 4.

pakt een' borrel.] *Weet gij er één, hij weet er twee* 1).

EER. *Eer vóór goud* 2). *Geene waar, die minder geldt, dan eer* 3).

EI. *De hoenderen leggen de eijeren* 4).

EMMER. *Dat is koffij van een lood op een' emmer.*

ERFENIS. *Erfenis geeft ergernis.*

EZEL. *Als de menschen u een' ezel noemen, hang u dan een' staart aan. Als een ezel balkt, eet hij niet. Hij is zoo godvruchtig als de ezel, die het wijwater in de kerk uitgedronken had. Schelden voor ezel en verken, Dan kan ons volk het niet merken.* [Men zegt dit, wanneer meid en knecht, die elkander maar al te wel verstaan, tegen elkander uitvaren, om daardoor den schijn van verstandhouding te vermijden.]

FABEL. *Het is een oude-wijven fabeltje* 5).

FLUIT. *Hij heeft kuiten Als fluiten.*

FRANSCHMAN. *Hij doet net als de Franschen: die poetsen niet, en zijn toch vet.* [Men zegt dit, wanneer men zich oogenschijnlijk zoo wat opknapt, in toespeling op den vuilen aard der Franschen.]

GADELIJK. *Gadelijk en meêwarig* 6). [Dat is, zegt V. ALKEMADE: „gemakkelijk, dienstigh en rekkelijk."]

GALG. *Dat gaat op de galg aan* 7). *Verhang je aan de laatste galg.* [Neem het kwaad zoo laat mogelijk.]

GANG. *Hij gaat zijn' ouden gang* 8).

GANGER. *Het is een Jakobs ganger.* [Dat wil zeggen: hij is kreupel, genomen naar *Gen.* XXXII: 31.]

GANS. *De ganzen hebben den kost.* [Dit spreekwoord bevat eene aansporing tot werkzaamheid. Gelijk het der domme ganzen gelukt, om den kost te zoeken, strekke zulks tot aanmoediging voor den arme.]

GAST. *De waard in de drie masten: Eer dronken dan zijn gasten* 9).

GATEN. *Beter een lap dan een gat. De koestaarten hangen altijd voor een gat* 10).

GATTEN. *Hij is hem door het gat getrokken.* [Dit wordt gezegd, wanneer men buitengewoon veel met iemand opheeft.] *In elk stadje Een ander gatje.*

GEBED. *Het gebed des regtvaardigen vermag veel* 11). [Dit spreekwoord is ontleend aan *Jacob.* V: 16.]

GEBEENTE. *Wat goeds te hooren, giet merg in 't gebeente.*

GEBRAAD. *Hij heeft wel het spit gedraaid, maar mogt van het gebraad niet eten.*

GEDACHTENIS. *De gedachtenis des regtvaardigen zal tot zegening zijn* 1). [Dit spreekwoo[rd] is genomen uit *Spreuk.* X: 7.]

GEDULD. *Geduld is de beste medicijn. Jo[bs] geduld en Salomo's wijsheid.*

GEEST. *Het is een Johannes* (of: *Hij heeft ee[n] Johannes'-geest*) 2).

GEK. *De gekken moeten 't erven.* [Bij BILDE[R]DIJK, in zijne *Aant.* op C. HUYGENS' *Koren-blo[e]men*, VI. bl. 323, vindt men, ter opheldering v[an] dit spreekwoord, de volgende toepassing van t[wee] andere spreekwoorden, die daardoor mede verkla[ard] worden: „Ziende op het oude Zuidhollandsc[he] Versterfrecht, anders het Schepensdoms recht g[e]naamd, stellende tot grondslag der erfenis ab i[n]testato: *Het goed keert weêr, daar het van da[an] kwam;* in tegenstelling van het Noordhollandsch[e] Aasdoms Versterfrecht, 'tgeen den regel volg[t]: *Het naaste bloed erft het goed.*"] *Die geen ge[ld] heeft, is een gek* 3). *Elke gek heeft zijne kuren* 4). *Gekken te hoop* 5). *Het is misselijk, waar een g[ek] zijn geld aan legt* 6).

GELD. *De tijd is geld waard, zei Joris, en h[ij] had het niet. Iets op klein geld geven.* [Dat is: [de] zaak naauwkeuriger uitleggen.]

GELIEFDE. *Leelijk* (of: *Mottig*), *maar toch lie[f].*

GELOOF. *Hij komt regt voor zijn geloof uit.*

GENOEG. *Genoeg is veel* 7).

GENOEGEN. *Als er geen kliekje overschiet, Heeft ieder zijn genoegen niet.*

GEREGT. *Een geregt van moes, met vrede [en] rust, is beter dan een vette os, dien men elkand[er] benijdt.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Spreu[k.]* XV: 17.]

GEREGTIGHEID. *Geregtigheid verhoogt e[en] volk* 8). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreu[k.]* XIV: 34.]

GERUCHT. *Het is een jonge wolf, die nooit g[e]rucht hoorde* 9).

GESCHENK. *Kleine geschenken onderhouden [de] vriendschap.*

GESLACHT. *Pracht Voor 't geslacht* 10).

GEWIGT. *Het is vuil poorts-gewigt.*

GEWIN. *Eén hart, één zin — Maakt groot g[e]win* 11).

GIERIGAARD. *Al is de gierigaard een val[k], Hij raakt in 't net van ieder' schalk. Drie Ho[l]landers, twee gierigaards* 12).

GLADAKKER. *Het is een gladakker.* [Daar [is] niets aan gelegen.]

GOD. *Die God voor zich heeft, heeft niets [te] vreezen, alles te verwachten. God is waarachti[g], maar de mensch is leugenachtig. God legt niema[nd]*

---

1) de Brune bl. 470. Sartorius *tert.* X. 99. 2) v. Alkemade bl. 97. 3) v. Alkemade bl. 3. 4) v. Alkemade bl. 139. 5) „ bl. 186. 6) „ bl. 47. 7) „ bl. 147. 8) „ bl. 110. 9) „ bl. 128. 10) „ bl. 196. 11) Schaberg bl. 72.

1) Schaberg bl. 71. 2) Schaberg bl. 69. 3) v. Alkemade bl. 4) v. Alkemade bl. 73. 5) v. Alkemade bl. 126. 6) „ bl. 7) „ bl. 81. 8) Schaberg bl. 72. 9) „ bl. 10) „ bl. 50. 11) v. Alkemade bl. 112. 12) „ bl.

meerder kruis op, dan hij dragen kan. God zal het verzetten 1).

GODDELOOSHEID. *Het is een Sodom van goddeloosheid* 2).

GOED. *Al had hij het goed van Lampsins, hij zou het doorbrengen.* [Dit Zeeuwsche spreekwoord komt voor in GARGONS *Walchersche Arkadia*, II. bl. 79. LAMPSINS, eigenaar van Lamrenburg, was in zijn' tijd een der rijkste kooplieden van Zeeland, had zeer veele schepen in Zee, en altijd goeden wind had voor de komende of uitgaande. De Koning van Frankrijk vereerde hem met de Ridderlijke waardigheid: en als men eenen alverkwister beschryven wilde, plagt men te zeggen: *al hadde hy 't goed van Lampsins, hy zoud het doorbrengen.*"] *Men groet Naar 't goed* 3).

GOEDE. *Men zou hem voor een' goede moeten houden.* —— *Kwaad volgt kwaad, en goed volgt goed.*

GOUD. *Daar is geen goud in begraven.* [Te weten: in het huwelijk.] *De gulden middelweg is altijd de beste.*

GRAAUWTJE. *Had ik magt over hem, ik deed hem op het graauwtje rijden.*

GRAS. *Daar is geen gras voor zijnen mond gewassen* 4). *Dat komt zoo digt als gras op het veld* 5). *Hij heeft in 't gras gebeten.* [BILDERDIJK zegt, in zijne *Aant.* op ANTONIDES, III. bl. 27, dat „*in 't gras bijten* den in gevecht ter neêrstortende, en met saamtrekkenden mond stervende, schilderend uitdrukt." *In het gras bijten* geldt dus voor *sneuvelen.* BILDERDIJK zegt, t. a. p., dat, wanneer men deze spreekwijze voor *sterven* gebruikt, „dit zeer verkeerd is."] *Hij wil altijd op een ander gras, hij komt nergens wel te pas.*

GRIET. *Klaar is Kees, en hij trouwde met Grietje.*

GRIJSHEID. *De grijsheid is eene sierlijke kroon* 6). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* XVI : 31.]

GROND. *De planten aarden naar den grond. Hij gaat van den grond af* 7).

GUI. *De eene Gui voor den anderen Gui* 8). Dit is „een oud spreekwoord," zegt V. ALKEMADE, „'t welk een regtvaerdige mangelinge of verhandeling wil te kennen geeven; zijn oorsprong hebbende uit de verwisseling van de twee wederzijdsche gevangen GWIJEN, den Vlaeming en den Hollander, in den oorlog [van] 1305 [l. 1304] in de belegering van ZZee [Zierikzee]. Vide Prov. Zeel. 2 D. f. 116." De *Prov. Zeel.* is de *Chronijck van Zeelandt, Eertijdts beschreven door* den Heer JOHAN REYGERSBERGEN, *nu verbetert, ende vermeerdert door* MARCVS ZVERIVS VAN BOXHORN, te *Middelbvrgh* bij ROMAN, in 1644, gedrukt. Behalve de verklaring van het spreekwoord zoo als die door V. ALKEMADE gegeven wordt, leest men t. a. p. deze geschiedkundige bijzonderheid aldus: „maer inden dagheraet verlooren die Vlamingen den strijdt, daer Graeve GWYE ghevanghen wort, ende ghegheven den Admirael van Vranckrijck, voor de schade, die hy gheleden hadde. Maer die Admirael gaf hem wederom, om den eersamen Vader Bisschop GWYE van Wtrecht, die in Vlaenderen ghevanghen lagh; ende dit was *den eenen Gwye voor den anderen Gwye.*"]

GULDEN. *Veertig zesthalven en alle praatjes maken juist elf gulden* 1). [Alzoo gelden *alle praatjes* voor *niets.*]

GUNST. *Een ons gunst is meer dan een pond regtvaardigheid* 2). *Kunst om kunst, Gunst om gunst* 3).

HAAK. *Zijne tong is in den haak.*

HAAN. *Hij lacht als een kalkoensche haan.*

HAAR. *De wilde haren zijn eruit. Haar om haar* 4). *Het haar omzetten* 5).

HAASTIGHEID. *Kwade haast is dikwijls onspoed.*

HACH. *Hacht; Maar zacht* 6). [Men moet met voorzigtigheid wagen.]

HALS. *Hoe edeler hoofd, hoe buigzamer hals* 7).

HAND. *Dan mag hij zijne handen wel digtknijpen. De hand tegen iemand opheffen* 8). *Hand moet vóór tand gaan.* [Dat is: eerst werken, daarna eten.] *Iets bij de hand nemen* 9). *Van de hand tot op de lippen Kan een' mensch zooveel ontglippen.*

HARING. *Naardat de man is, braadt men den haring.*

HART. *Een vrolijk hart is een gedurige maaltijd* 10). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* XV : 15.] *Het hart is hem zoo groot als een mosterdzaad* 11). *Zijn hart begint hem boven zijn hoofd te groeijen.*

HASPEL. *De hoeken aan alle kanten uit, gelijk een haspel in een' zak.*

HEDEN. *Die zich heden niet verbetert, wordt morgen nog erger.*

HEER. *De Heer kastijdt, dien Hij liefheeft* 12). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* III : 12 en *Hebr.* XII : 6.] *Eene verstandige vrouw is van den Heer* 13). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* XIX : 14.] —— *Het is een kale mijnheer. Hooge heeren, lange pijpen; Diepe zakken, niet te grijpen.*

---

1) v. Alkemade bl. 134. 2) Schaberg bl. 70. 3) v. Alkemade bl. 14. 4) „ bl. 135. 5) v. Alkemade bl. 165. 6) Schaberg bl. 71. 7) „ bl. 142. 8) „ bl. 40.

1) de Wendt-Posthumus III. bl. 132-133. 2) v. Alkemade bl. 69. 3) v. Alkemade bl. 102. 4) v. Alkemade bl. 134. 5) „ bl. 134. 6) „ bl. 51. 7) „ bl. 143. 8) Schaberg bl. 66. 9) Schaberg bl. 66. 10) Schaberg bl. 71. 11) v. Alkemade bl. 139. 12) „ bl. 71. 13) „ bl. 71.

HEERLIJKHEID. *In de menigte des volks is 's konings heerlijkheid* 1). [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk*. XIV : 28.]

HEILIGE. *Hij heeft het zoo goed als de heiligen achter in de kerk.*

HEK. *De laatste man Sluit het hek an.*

HEMD. *Als ik mijn hemd zes weken aanheb, bijten ze beter, zei de visscher.*

HENGST. *Een goede hengst kan wel een' slag van eene merrie verdragen* 2).

HILLEBRAND. *Dat is het sprookje van den ouden Hillebrand* 3).

HOED. *Hij draagt het hoedje op de kruin. Hoeden af!*

HOEN. *Die zijn hoen alleen wil smuigen, Moet alleen zijn paardje tuigen.* [Die niets voor anderen overheeft, moet op hunne hulp niet rekenen. *Smuigen* is *in 't verborgen smullen.*] *Wie zal het hoen het kakelen verleeren* 4)*!*

HOF. *Het hof is uit* 5). [Zijne grootheid is ten einde.]

HOK. *Hij is zoo welkom als de vos in 't kippenhok.*

HOLLAND. *Holland en Zeeland* 6). *In Holland zijn drie plagen: Pompen, karnen en zagen.*

HOMMEL. *Het is een blinde hommel* 7).

HOND. *Dat is met den staart van den hond gemeten* 8). *Hij doet als de honden: wat hij wint met loopen, verliest hij met p...... Hij groet u van verre als een hond, die slagen gekregen heeft. Hij is zoo beschaamd als een hond, die zijn' staart in den slag verloren heeft. Hij weet naauwelijks een' hond te vinden, om zijne zeeren te lekken. Ik heb al mijn leven voor de honden geloopen* 9).

HOOFD. *De man is wel het hoofd, maar de vrouw is het nekje.*

HOOP. *Hij leeft in hoop en vrees* 10).

HOUT. *Waar veel vleeschpotten te koken zijn, daar moet veel hout wezen.*

HUID. *Die vee heeft, heeft huiden te wachten. Draag uwe huid naar de markt.*

HUIS. *Daar is rook in huis.* [Er is twist tusschen man en vrouw.] *Het is beter te gaan in het klaaghuis dan in het huis der maaltijden* 11). [Dit spreekwoord is genomen uit *Pred.* VII : 2.] *Hij is heen gegaan, zonder eens zijne huishuur te betalen. Hij is van het huis van Nassau* 12). *Hij kijkt als eene huismusch in de kanariekooi.*

HUISHOUDEN. *Dat is het huishouden van Jan Kalabas en zijne zonen.*

HUPSEL. *Hij gaat mede naar de Hupselsche kermis, om schapenkeutels te gaderen.* [Hupsel is een gehucht, behoorende tot het Geldersche dorp E bergen. Te Hupsel wordt geene kermis gehouden

JAAR. *Een uil leeft honderd jaar; maar a mensch kan niet eeuwig leven.*

JALOERSCH. *Hij is al zoo weinig jaloersch hem, als een nachtegaal op den zang van een' kikk*

JAN. *Het is Jantje lacht en Jantje huilt.*

JAN BARREND. *Fluiten, Jan Barend!* [Het te vergeefs, en baat niets.]

JEREMIADE. *Het zijn al Jeremiaden, die m van hem hoort* 1).

JONKER. *Hij speelt den jonker* 2).

JOOD. *Een Jood aan tafel.* [Men zegt di wanneer iemand de onbeleefdheid heeft, met g dekten hoofde aan tafel te zitten.]

JOOST. *Hij is van Joostje getikt.*

JUDAS. *Het is een Judas-winter.* [Zoo benoe men een' laat invallenden nawinter.]

JUFVROUW. *Met jufvrouw dansen.* [Dat i karnen.] *Zoo de juffer, zoo de meid.*

KAAR. *Zij zijn groote karen* 3). [*Kaar* is „e woord, dat bijna reeds in onbruik geraakt, en z veel is als *lieve vriend — vriendin.*" Zie WEILAN op het woord.]

KAARS. *De kaars wil vet, als ze branden z Een mannetje aan de kaars: morgen volk. E roept al, dat het stuk fraai is, eer de kaarsen n eens ontstoken zijn.*

KAAS. *Dat zijn juist de katjes, die de ka eten.* [Men zegt dit, wanneer men verneemt, d eene zich als ingetogen vertoonende vrouw ee mispas deed.] *Die melk drinkt, moet kaas ver ren. Het is Leidsche kaas. Hier heb ik een Noor Hollandsch kaasje, zei de mof, en hij zag de ma in het water schijnen. Zij heeft de kat aan de ka laten snoepen* 4).

KAATS. *Men moet een' vriend een' slag voeg en een' vijand de kaats teekenen* 5).

KADET. *Het is een heele kadet.* —— *Zij z er uit als een kadetje, gebakken in den maneschij*

KAF. *Daar is veel kaf onder dat koren* 6).

KAÏN. *Het is een regte Kaïn* 7).

KAKKER. *Het is een regte krentekakker.*

KAKKERLAK. *Hij legt het met een kakkerla af* 8).

KALF. *Kalf bij kalf, en koe bij koe. Ze zul dat kalf wel zamen dooden.*

KALKOEN. *Een vette kalkoen Kan veel do* [Door een geschenk bereikt men al ligt zijn o merk.]

KAMER. *Hij zou de kamer wel door het ven werpen.*

KAMERAAD. *Het is mis, kameraad!*

---

1) Schaberg bl. 72. 2) v. Alkemade bl. 120. 3) v. Alkemade bl. 136.
4) v. Alkemade bl. 129. 5) „ bl. 53. 6) „ bl. 147.
7) „ bl. 117. 8) „ bl. 140. 9) „ bl. 172.
10) „ bl. 144. 11) Schaberg bl. 72. 12) „ bl. 138.

---

1) Schaberg bl. 69. 2) v. Alkemade bl. 151. 3) v. Moerbeek bl
4) v. Moerbeek bl. 261. 5) „ bl. 76. 6) Schaberg b
7) Schaberg bl. 69. 8) v. Moerbeek bl. 260.

Kan. *Het is nog niet in kannen of kruiken.* [Die zaak is nog niet ten einde.] *Hij is zoo gul als eene koffijkan met twee kranen.*

Kanon. *Waar geen kanonvuur geopend wordt, daar volgen geene kogels.*

Kant. *Hij is aan den dooven kant. Hij vischt aan twee kanten.*

Kapitaal. *Daar is mijn heele kapitaal: eene vrouw en zeven kinderen. Het is een man van groot kapitaal. Hij heeft er zijn heele kapitaal aan verspild. Hij stelt zijn kapitaal op woeker. Hij zal zijn kapitaal eens overzien.*

Kardinaal. *Wie den paus tot neef heeft, kan gemakkelijk kardinaal worden.*

Karel. *Toen keizer Karel oud was, begon hij te leuteren.*

Kastelein. *De wijn Is als de kastelein.*

Kat. *Het is daar katjes kermis. Het is kattenliefde. Zij leven als twee katten in den spekkelder. Zit er eene kat op de keel?*

Kazemat. *Hij heeft zijne kazemat opgerold.*

Keel. *Zijne maag twijfelt, of zijne keel opgehangen is.*

Kei. *Of kei of koning geboren.* [*Kei* is hier de bedelaar, en alzoo zegt het spreekwoord: tot de laagste of tot de hoogste betrekking bestemd zijn.]

Kerel. *Er is niemand uit dan de meid, en die is naar de kerk, zei de kerel.*

Kerk. *Blijf ver van staat en kerk, Maar ijvrig bij uw werk. Daar mag wel eene uil over de kerk vliegen* 1). *Dat is me de kerk van Stiphout.* [Dit wordt gezegd in het smousjassen, wanneer men geen enkel poppetje onder de kaarten heeft. Stiphout is een Noord-Brabandsch dorp, in de nabijheid van Helmond. De kerk, aan Sint TRUDO toegewijd, heeft slechts een eenvoudig Mariabeeld.]

Kers. *Zij heeft wangen als kersen.*

Ketel. *Als het vischje in den ketel komt, begint het te krimpen.* [Als het op een uitvoeren van de zaak aankomt, krabt hij achteruit.] *Dat doet den ketel koken* 2). *Dat zijn de grootste visschen uit den ketel.*

Keuken. *Hij praat uit de keuken* 3).

Keur. *Die keur heeft, behoeft niet te hangen.*

Keurs. *Hij loopt in een keurslijf.*

Kies. *Dan zullen zijne kiezen hem geen zeer meer doen* (of: *hem niet meer in den weg zitten*). [Als hij dood is nl.]

Kind. *Als men den kinderen een koekje geeft, dan zijn ze zoet. Daar zal geen kind van komen.* [Dat kan veilig gewaagd worden.] *Dat kind is niet voldragen. Der kinderen sieraad zijn hunne ouderen* 4). [Dit spreekwoord is genomen uit Spreuk. XVII: 6.] *Gelukkige kinderen van weelde* 5).

1) v. Alkemade bl. 121. 2) v. Moerbeek bl. 262. 3) Schaberg bl. 66.
4) Schaberg bl. 72. 5) v. Alkemade bl. 74.

Het is een ontijdig kind. Hij is zoo regtuit als eene kinderkous. Malle moeders bederven de kinderen 1). *Zes kinders moogt gij hoeden, Zij zullen u alleen niet voeden* 2).

Kip. *Gelijk een vos de kippen verworgt.* [Dat is: alleen uit aangeboren kwade neiging. Men zegt dit van den mensch, die zich geheel en al aan zijnen hartstogt overgeeft.] *Het is een mannetjes kip.*

Klap. *Eén ontvangen klap lokt nog twee andere uit.*

Klapmuts. *Het is een regte klapmuts* 3). [Daar men dit zegt van een' lompen kerel, zal *klapmuts* hier de beteekenis van *lederen muts met opstaande kleppen* hebben. Zie het spreekwoord: *Ik gun hem den egel in de klapmuts.*]

Klavier. *Hij pakt hem bij de klavieren.*

Kleed. *Hij houdt hem aan zijn kleed. Laat ons eens uit de kleederen gaan.* [Dat wij niets voor elkander verbergen, en vertrouwelijk spreken.] *Niemand mag haar kleed genaken.*

Klok. *Dat is eene klok, die anders slaat, dan zij wijst. Hij heeft hooren luiden; maar hij weet niet, waar de klokken hangen* 4).

Knap. *Hij heeft de knap toe bedongen.* [Hij heeft zich voor zijnen maaltijd verzekerd.] —— *Ze zijn daar op hunne eigene knap.* [Men doelt hier op het verdrijven der felle steken van de muggen.]

Knecht. *Het is een meisje om een knechtje* 5).

Knoop. *Hij zal dien knoop niet los maken.*

Knuppel. *Dat is een knuppel uit den blaauwen zak.*

Koek. *Dat koekje is voor hem gebakken.*

Koekoek. *Hij blijft erbij, als de koekoek bij zijnen zang. Na Sint Jakob hoort men geen' koekoek meer.*

Koffij. *Hij kwam daar leelijk op de koffij. Hij zet koffij.* [Hij zegt zoutelooze taal.]

Kok. *De kok heeft er werk genoeg. Een heete kok is niet te berispen.*

Komedie. *De komedie begint. De komedie is daar uitgespeeld.*

Koning. *De wetten spreken, zoo de koningen willen* 6). *Onder een' koning moeten zich de wijzen mal houden* 7).

Konkel. *Hij laat hem in de konkels zitten.*

Kooi. *Hij is zoo welkom als de wolf in de schaapskooi.*

Koop. *Beter kwaden loop Dan kwaden koop.*

Koopman. *Het is een koopman op schillen.* [Als men den eenen of anderen drank op schillen zet, dan laat men dien daarop aftrekken. Daarom is *een koopman op schillen* een aftreksel van een' degelijk' koopman.]

1) v. Alkemade bl. 17. 2) v. Alkemade bl. 127. 3) v. Moerbeek bl. 261.
4) v. Moerbeek bl. 266. 5) „ bl. 111. 6) v. Alkemade bl. 74.
7) v. Alkemade bl. 89.

Koord. *Ieder voelt wel, waar de koord nijpt.*

Kop. *Vrijbuiters, die vrijbuiters kloppen, Krijgen maar bebloede koppen.*

Korporaal. *Heraus korporaal!*

Kost. *Dat is mijn kost niet.*

Kreeft. *Moeder, ga voor, zei de kreeft, en ik zal u volgen.*

Kruin. *Het steekt hem in de kruin.*

Kussen. *Hij trekt zijne spelden uit het kussen.* [Men zegt dit, wanneer iemand eene of andere verbindtenis opgeeft.]

De volgende spreekwoorden zijn zonder aanwijzingen in het *Spreekwoordenboek* opgenomen, doch behoeven die thans:

Aas. *Spot met geene geepen: 't is voor dezen goed aas geweest* 1).

Boha. *Hij maakt een boha, alsof hij zelf de heer was* 2).

Boomgaard. *Heuschheid hoort den boomgaard toe* 3).

Burgemeester. *Eens burgemeester, altijd burgemeester* 4).

David Jorisse. *Een David Jorisses léventje leiden* 5).

Deugd. *De deugd beloont zich zelve* 6).

Ding. *Beproef alle dingen, en behoud het goede* 7).

Doofpot. *Hij stopt het in den doofpot* 8).

Één. *Twee tegen één is moordenaars werk* 9).

Gek. *Wat de heeren wijzen, Moeten de gekken prijzen* 10).

Haas. *Hij ziet er uit als een gespannen haas* 11).

Horn. *Met de hoendertjes naar het rek gaan* 12).

Hoofd. *Hij spreekt de kruin van het hoofd* 13).

Hoop. *Hoop is Leidens troost* 14).

Hulp. *Dat komt hem zooveel te hulp als twee kakhielen* 15).

Jongen. *Een gelukkig jongentje van Scheveningen* 16)*!*

Kaak. *Hij houdt het met stijve kaken staande* 17).

Kaars. *Hij vliegt al om de kaars* 18).

Kaneel. *De wereld is een pijp kaneel; Elk zuigt eraan, maar krijgt niet veel* 19).

Kapittel. *Zij heeft van den kapittelstok gelikt* 20).

Kast. *Hij is slecht bij kas* 21).

Kemel. *Men kieshaauwt over eene mug, en zwelgt een' kameel door* 22).

Kerk. *Hij is vast in de kerk geboren* 23).

---

1) v. Alkemade bl. 125. 2) v. Alkemade bl. 69. 3) v. Alkemade bl. 27. 4) „ bl. 177. 5) „ bl. 44, 62. 6) „ bl. 99. 7) Schaberg bl. 68, 72. 8) Schaberg bl. 66. 9) „ bl. 135. 10) v. Alkemade bl. 61, 65. 11) v. Alkemade bl. 162. 12) „ bl. 132. 13) „ bl. 123. 14) „ bl. 100. 15) „ bl. 90. 16) „ bl. 89. 17) v. Moerbeek bl. 259. 18) v. Moerbeek bl. 259. 19) Harrebomée *Kind* bl. 220. 20) v. Moerbeek bl. 260. 21) v. Moerbeek bl. 260. 22) Schaberg bl. 71. 23) Harrebomée *Kind* bl. 181.

Klaphout. *Hij verkoopt klaphout* 1).

Klavier. *Hij heeft alle klaviertjes aangeroerd* (of: *Hij heeft geen klaviertje overgeslagen*) 2).

Kleed. *De leerling, die nog niet naaijen kan, wil een kleed snijden* 3).

Klooster. *Hij reist op de kloosters* 4).

Kloot. *Hij behoort bij het klootjesvolk* 5).

Knol. *Hij stopt een' knol in de muts* 6).

Knuppel. *Wat zullen wij zagen, als de planken te kort zijn! knuppelkoek, en dan eet men het zaagsel op* 7).

Koe. *De koe is op de regte zijde gevallen* 8). *Het zijn mijne koeijen, maar zij loopen in uw weide* 9). *Zij wachten naar elkander Als de eene koe naar de ander* 10).

Kooi. *De wereld is eene kooi vol zotten* 11).

Koolen. *Die wil eten kool, Plante ze vóór Sint Ool* 12).

Koopman. *Een koopman, Een loopman* 13). *Schippers en kooplui hebben het druk* 14).

Kop. *Het is hem op den kop gedropen* 15).

Kramer. *Zij verstaan elkander als de kramers op de markt* 16).

Kreupel. *Voor kreupelen mag men niet hinken* 17).

Kruid. *Het is kruid voor den wilde-woeste* 18).

Kunst. *Goeden wijn te drinken, is geen kunst* 19).

---

1) v. Alkemade bl. 157. v. Moerbeek bl. 261. 2) Harrebomée *Kind* bl. 1[illegible] 3) *Sel. Prov.* bl. 141. 4) de Wendt-Posthumus III. bl. 121. 5) v. Alkemade bl. 139. 6) v. Alkemade bl. 146. 7) Harrebomée *Kind* bl. [illegible] 8) v. Alkemade bl. 59. 9) v. Alkemade bl. 141. 10) v. Alkemade bl. [illegible] 11) „ bl. 84. 12) „ bl. 136. 13) „ bl. [illegible] 14) „ bl. 73. 15) „ bl. 175, 176. 16) v. Alkemade bl. 159. 17) v. Alkemade bl. 75. 18) v. Alkemade bl. 48. 19) v. Alkemade bl. 128.

Aan de bestaande aanwijzingen behooren de thans volgende te worden toegevoegd:

bl. 1.	*aanw.*	2:	v. Alkemade	bl. 117, 184.	*aanw.*	9:	v. Alkemade	bl. 22.
	„	14:	„	bl. 21.	„	17:	„	bl. 161.
	„	20:	„	bl. 60.				
bl. 2.	„	2:	„	bl. 60.	„	11:	„	bl. 9, 142.
	„	20:	Schaberg	bl. 71.	„	26:	„	bl. 9.
bl. 4.	„	27:	v. Alkemade	bl. 106.				
bl. 6.	„	8:	„	bl. 174.	„	16:	„	bl. 129.
bl. 7.	„	40:	„	bl. 177.				
bl. 9.	„	12:	Schaberg	bl. 70.				
bl. 11.	„	26:	v. Alkemade	bl. 55.				
bl. 12.	„	9:	„	bl. 144.	„	23:	„	bl. 47.
bl. 13.	„	25:	„	bl. 115.				
bl. 14.	„	4:	„	bl. 33.	„	9:	„	bl. 82, 1[illegible]
	„	23:	„	bl. 112.				
bl. 15.	„	3:	„	bl. 94.	„	19:	„	bl. 46.
bl. 16.	„	20:	Schaberg	bl. 66.	„	23:	„	bl. 26.
bl. 17.	„	26:	v. Alkemade	bl. 145, 165.				
bl. 18.	„	27:	„	bl. 117, 159.	„	29:	„	bl. 182.
	„	33:	„	bl. 97.				
bl. 19.	„	5:	„	bl. 185.	„	32:	„	bl. 129.
bl. 20.	„	1:	„	bl. 38.	„	44:	„	bl. 9, [illegible]
bl. 21.	„	24:	„	bl. 121.	„	29:	„	bl. 159.
	„	37:	„	bl. 167.	„	44:	„	bl. 150.
bl. 22.	„	1:	„	bl. 176.				
bl. 24.	„	7:	„	bl. 14. Schaberg bl. 67.				
bl. 25.	„	21:	„	bl. 23.				
bl. 26.	„	13:	„	bl. 55.	*aanw.*	33:	Schaberg	bl. 70.
bl. 27.	„	10:	Verstegen VIII. v. Alkemade	bl. 196.				

aanw. 22: v. Alkemade bl. 24, 133. aanw. 36: v. Alkemade bl. 119.
,, 29: ,, bl. 32.
,, 13: ,, bl. 119. ,, 28: ,, bl. 152.
,, 42: Schaberg bl. 66.
,, 12: v. Alkemade bl. 9, 168.
,, 6: ,, bl. 111.
,, 14: ,, bl. 26. ,, 23: de Wendt-Posthumus III. bl. 123.
,, 14: v. Alkemade bl. 7. ,, 16: v. Alkemade bl. 20.
,, 22: Verstegen XI. v. Alkemade bl. 112.
,, 3: v. Alkemade bl. 110, 196.
,, 6: ,, bl. 178. aanw. 17: ,, bl. 32.
,, 1: ,, bl. 29. ,, 3: ,, bl. 167.
,, 2: ,, bl. 9. ,, 3: ,, bl. 142.
,, 20: ,, bl. 26. ,, 26: ,, bl. 19.
,, 20: ,, bl. 122.
,, 26: ,, bl. 8.
,, 2: ,, bl. 26. ,, 4: ,, bl. 104.
,, 18: ,, bl. 114.
,, 9: ,, bl. 148. ,, 13: ,, bl. 4.
,, 19: ,, bl. 165. ,, 26: ,, bl. 109.
,, 7: ,, bl. 16. ,, 9: Schaberg bl. 69.
,, 15: ,, bl. 104.
,, 14: Tuinman I. bl. 63.
,, 5: v. Alkemade bl. 67. ,, 11: v. Alkemade bl. 180, 196.
,, 13: ,, bl. 23.
,, 18: ,, bl. 75, 101.
,, 10: ,, bl. 8. ,, 24: ,, bl. 39.
,, 4: ,, bl. 128. ,, 29: ,, bl. 110, 176.
,, 20: ,, bl. 129.
,, 23: ,, bl. 112.
,, 12: ,, bl. 170.
,, 8: ,, bl. 117. ,, 18: ,, bl. 24.
,, 23: ,, bl. 11.
,, 1: ,, bl. 125. ,, 7: Schaberg bl. 67.
,, 24: ,, bl. 182.
,, 11: Schaberg bl. 70.
,, 14: v. Alkemade bl. 114.
,, 13: ,, bl. 152.
,, 20: ,, bl. 178. Schaberg bl. 69.
,, 20. ,, bl. 172. aanw. 29: v. Alkemade bl. 24.
,, 7: ,, bl. 127, 169.
,, 24: ,, bl. 75, 106. ,, 25: Verstegen XV.
,, 6: ,, bl. 127, 185. ,, 19: v. Alkemade bl. 2.
,, 7: Schaberg bl. 70.
,, 3: v. Alkemade bl. 134. ,, 5: Posthumus *N. R.* II. bl. 206. ,, 11: v. Alkemade bl. 23.
,, 4: ,, bl. 19. ,, 10: ,, bl. 11.
,, 8: ,, bl. 168. ,, 27: ,, bl. 141.
,, 13: Schaberg bl. 67, 71. ,, 22: ,, bl. 46.
,, 4: v. Alkemade bl. 153. ,, 14: ,, bl. 144.
,, 20: ,, bl. 61, 144. ,, 23: ,, bl. 10.
,, 25: ,, bl. 183.
,, 1: ,, bl. 127, 169.
,, 27: ,, bl. 109.
,, 9: ,, bl. 24. ,, 10: ,, bl. 126.
,, 4: ,, bl. 76.
,, 17: ,, bl. 83. ,, 24: ,, bl. 26.
,, 14: Verstegen X.
,, 1: v. Alkemade bl. 19. ,, 21: ,, bl. 68.
,, 6: ,, bl. 18. ,, 16: ,, bl. 84, 187.
,, 11: ,, bl. 117.
,, 5: ,, bl. 25.
,, 15: ,, bl. 82. ,, 18: ,, bl. 12.
,, 2: ,, bl. 145. ,, 15: Verstegen XVII.
,, 16: ,, bl. 53, 86. ,, 23: v. Alkemade bl. 19.
,, 20: ,, bl. 26.
,, 7: ,, bl. 14. ,, 23: ,, bl. 100.
,, 28: ,, bl. 150.
,, 1: ,, bl. 165. ,, 22: ,, bl. 149, 175.
,, 18: ,, bl. 137.
,, 4: ,, bl. 39. ,, 6: ,, bl. 42.
,, 19: ,, bl. 157. ,, 23: ,, bl. 24.
,, 11: ,, bl. 2. ,, 17: ,, bl. 177.
,, 10: ,, bl. 58.
,, 25: ,, bl. 119, 159.
,, 10: ,, bl. 124.
,, 6: Verstegen V. v. Alkemade bl. 196.
,, 18: v. Alkemade bl. 74. aanw. 33: ,, bl. 17.
,, 1: ,, bl. 176. ,, 9: ,, bl. 181.
,, 28: ,, bl. 122.
,, 6: ,, bl. 63.
,, 2: ,, bl. 172, 182. ,, 7: ,, bl. 179.
,, 19: ,, bl. 12. ,, 25: ,, bl. 161.
,, 25: ,, bl. 11. ,, 27: ,, bl. 150.
,, 11: ,, bl. 101. ,, 15: ,, bl. 114.
,, 18: ,, bl. 157, 162. ,, 21: ,, bl. 114.

bl. 120. aanw. 31: v. Alkemade bl. 49.
bl. 121. ,, 10: ,, bl. 54. aanw. 16. v. Alkemade bl. 131.
bl. 122. ,, 4: Gruterus III. bl. 139. ,, 14: Schaberg bl. 69.
bl. 123. ,, 8: v. Alkemade bl. 84, 153. ,, 13: v. Alkemade bl. 4.
bl. 124. ,, 6: ,, bl. 81. ,, 10: ,, bl. 26.
Schaberg bl. 67. ,, 12: ,, bl. 24.
bl. 125. ,, 14: v. Alkemade bl. 19.
bl. 126. ,, 44: ,, bl. 110, 148.
bl. 127. ,, 1: ,, bl. 163. ,, 25: ,, bl. 21.
bl. 128. ,, 20: Schaberg bl. 66.
bl. 129. ,, 14: v. Alkemade bl. 14.
bl. 130. ,, 2: ,, bl. 177. ,, 14: ,, bl. 83.
,, 20: ,, bl. 104.
bl. 131. ,, 5: ,, bl. 51, 79. ,, 17: ,, bl. 22.
,, 22: ,, bl. 140. ,, 24: ,, bl. 2.
bl. 132. ,, 1: ,, bl. 151. ,, 4: ,, bl. 195.
bl. 133. ,, 24: ,, bl. 52. ,, 29: Verstegen XX.
bl. 134. ,, 21: ,, bl. 122.
bl. 135. ,, 21: ,, bl. 56.
bl. 138. ,, 16: ,, bl. 6. ,, 16: v. Alkemade bl. 10.
bl. 139. ,, 5: ,, bl. 180.
bl. 140. ,, 6: ,, bl. 151. ,, 14: ,, bl. 17.
bl. 141. ,, 6: ,, bl. 66.
bl. 145. ,, 10: ,, bl. 59. ,, 26: ,, bl. 120.
bl. 146. ,, 2: ,, bl. 105.
bl. 147. ,, 21: ,, bl. 23.
bl. 149. ,, 4: ,, bl. 141. ,, 9: Verstegen XVI.
,, 15: ,, bl. 20.
bl. 152. ,, 7: ,, bl. 157.
bl. 153. ,, 9: ,, bl. 105.
bl. 154. ,, 22: ,, bl. 23, 161.
bl. 155. ,, 26: ,, bl. 107.
bl. 156. ,, 1: ,, bl. 121. ,, 5: v. Alkemade bl. 145.
,, 16: ,, bl. 184. de Wendt-Posthumus III. bl. 129.
bl. 157. ,, 13: ,, bl. 26. aanw. 22: v. Alkemade bl. 113.
bl. 158. ,, 11: ,, bl. 128.
bl. 159. ,, 16: Verstegen VII. v. Alkemade bl. 197.
bl. 160. ,, 16: v. Alkemade bl. 161.
bl. 161. ,, 3: ,, bl. 23.
bl. 163. ,, 22: Verstegen III.
bl. 164. ,, 9: v. Alkemade bl. 70. aanw. 12: ,, bl. 104.
,, 14: ,, bl. 104. ,, 17: ,, bl. 32.
,, 23: ,, bl. 101, 171.
bl. 165. ,, 2: ,, bl. 35. ,, 6: ,, bl. 133.
,, 27: ,, bl. 167.
bl. 166. ,, 22: ,, bl. 172.
bl. 167. ,, 7: ,, bl. 80.
bl. 169. ,, 20: ,, bl. 18. ,, 26: ,, bl. 47.
bl. 170. ,, 18: ,, bl. 9, 33.
bl. 172. ,, 10: Schaberg bl. 67. ,, 20: Schaberg bl. 71.
bl. 174. ,, 10: Verstegen XIX.
bl. 175. ,, 1: Schaberg bl. 67, 73.
bl. 176. ,, 9: v. Alkemade bl. 38. ,, 16: v. Alkemade bl. 162.
bl. 177. ,, 8: ,, bl. 148. ,, 10: ,, bl. 183.
,, 16: ,, bl. 152. ,, 19: ,, bl. 181.
bl. 178. ,, 19: ,, bl. 141. ,, 29: ,, bl. 107.
,, 31: ,, bl. 22.
bl. 179. ,, 5: ,, bl. 80.
bl. 180. ,, 9: ,, bl. 8, 51, 127. ,, 15: ,, bl. 8.
bl. 181. ,, 1: ,, bl. 169. ,, 20: ,, bl. 155.
,, 20: Verstegen IV. v. Alkemade bl. 4.
bl. 182. ,, 13: v. Alkemade bl. 119.
bl. 183. ,, 18: ,, bl. 131.
bl. 184. ,, 9: ,, bl. 103.
bl. 186. ,, 11: ,, bl. 18. aanw. 16: ,, bl. 176.
,, 27: ,, bl. 79.
bl. 194. ,, 4: ,, bl. 4. ,, 11: ,, bl. 42.
bl. 195. ,, 17: ,, bl. 19.
bl. 198. ,, 8: ,, bl. 16. ,, 18: ,, bl. 32.
bl. 201. ,, 2: ,, bl. 197.
bl. 202. ,, 7: ,, bl. 149. ,, 13: ,, bl. 175.
bl. 203. ,, 28: ,, bl. 183. ,, 20: Schaberg bl. 67.
bl. 204. ,, 4: ,, bl. 179.
bl. 205. ,, 29: ,, bl. 124.
bl. 206. ,, 12: ,, bl. 177.
bl. 208. ,, 5: ,, bl. 67, 159.
bl. 209. ,, 17: ,, bl. 38.
bl. 210. ,, 21: Schaberg bl. 70. ,, 24: v. Alkemade bl. 71, 105.
bl. 211. ,, 4: ,, bl. 69.
bl. 213. ,, 7: ,, bl. 71. ,, 10: ,, bl. 35.
,, 20: v. Alkemade bl. 98. ,, 22: ,, bl. 99.
bl. 214. ,, 6: ,, bl. 99, 170. ,, 16: ,, bl. 121.
,, 19: ,, bl. 108, 185. ,, 20: ,, bl. 164.
,, 27: Verstegen II.
bl. 215. ,, 2: Cats bl. 479. ,, 3: Tuinman I. bl. 59.
v. Lennep bl. 124. ,, 7: v. Alkemade bl. 98.
,, 11: v. Alkemade bl. 98.

bl. 216. *aanw.* 12: v. Alkemade bl. 17.
bl. 217. ,, 18: ,, bl. 115. *aanw.* 22: v. Alkemade bl. 25.
bl. 218. ,, 11: ,, bl. 46.
bl. 219. ,, 20: Schaberg bl. 67. ,, 33: ,, bl. 1.
bl. 220. ,, 3: v. Alkemade bl. 176.
bl. 221. ,, 17: ,, bl. 151. ,, 22: Verstegen VI.
,, 25: ,, bl. 19.
bl. 223. ,, 18: Verstegen IX. v. Alkemade bl. 196.
bl. 224. ,, 7: v. Alkemade bl. 34, 137.
bl. 225. ,, 27: ,, bl. 3, 127.
bl. 227. ,, 10: ,, bl. 12.
bl. 229. ,, 17: ,, bl. 52. *aanw.* 22: v. Alkemade bl. 174.
bl. 231. ,, 4: ,, bl. 4. ,, 12: ,, bl. 4.
,, 22: ,, bl. 5. ,, 23: ,, bl. 32.
bl. 232. ,, 11: ,, bl. 130. ,, 17: Schaberg bl. 66.
bl. 233. ,, 9: Verstegen XII.
bl. 234. ,, 11: v. Alkemade bl. 36.
bl. 236. ,, 15: ,, bl. 126.
bl. 237. ,, 1: ,, bl. 184. Schaberg bl. 71.
bl. 238. ,, 12: Schaberg bl. 71.
bl. 240. ,, 13: v. Alkemade bl. 46. *aanw.* 20: v. Alkemade bl. 106.
,, 26: ,, bl. 197.
bl. 241. ,, 16: Schaberg bl. 72.
bl. 242. ,, 24: v. Alkemade bl. 111.
bl. 243. ,, 33: ,, bl. 149. ,, 41: ,, bl. 80.
Schaberg bl. 66, 71. ,, 43: ,, bl. 53, 124, 166.
bl. 245. ,, 23: v. Alkemade bl. 126. ,, 30: ,, bl. 140.
bl. 246. ,, 9: ,, bl. 18. ,, 15: ,, bl. 15.
bl. 247. ,, 6: ,, bl. 159. ,, 35: ,, bl. 175.
bl. 248. ,, 25: ,, bl. 99.
bl. 249. ,, 3: ,, bl. 138. ,, 8: ,, bl. 175.
,, 26: ,, bl. 179. ,, 37: ,, bl. 57, 65.
bl. 250. ,, 35: ,, bl. 155. ,, 43: ,, bl. 152.
bl. 252. ,, 22: ,, bl. 75.
bl. 253. ,, 1: Schaberg bl. 73. ,, 9: Cats bl. 546.
,, 10: v. Alkemade bl. 97. ,, 14: v. Alkemade bl. 25.
,, 18: ,, bl. 79, 161. Schaberg bl. 67.
bl. 254. ,, 10: ,, bl. 26. *aanw.* 11: v. Alkemade bl. 3.
,, 13: ,, bl. 135. ,, 14: ,, bl. 160.
bl. 255. ,, 13: ,, bl. 111.
bl. 257. ,, 16: ,, bl. 144, 162. ,, 23: ,, bl. 27.
,, 27: ,, bl. 117.
bl. 258. ,, 14: ,, bl. 19, 104.
bl. 259. ,, 6: ,, bl. 133.
bl. 260. ,, 19: ,, bl. 140.
bl. 261. ,, 3: Schaberg bl. 66. ,, 16: ,, bl. 32, 108.
,, bl. 73.
bl. 262. ,, 1: v. Alkemade bl. 4, 132. ,, 14: ,, bl. 25.
,, 17: ,, bl. 168.
bl. 263. ,, 12: ,, bl. 34, 118.
bl. 267. ,, 8: ,, bl. 126. ,, 18: ,, bl. 89.
bl. 268. ,, 5: ,, bl. 150, 169. ,, 18: ,, bl. 130.
bl. 270. ,, 18: ,, bl. 7.
bl. 272. ,, 10: ,, bl. 108. ,, 11: ,, bl. 9.
bl. 273. ,, 16: ,, bl. 54. ,, 18: ,, bl. 165.
bl. 275. ,, 1: ,, bl. 181. ,, 4: ,, bl. 147.
,, 6: Schaberg bl. 66. ,, 29: ,, bl. 46, 156.
bl. 276. ,, 2: v. Alkemade bl. 132. Schaberg bl. 66.
,, 7: ,, bl. 139. *aanw.* 13: ,, bl. 178.
bl. 277. ,, 14: ,, bl. 34. ,, 18: ,, bl. 6.
,, 23: ,, bl. 11.
bl. 278. ,, 1: ,, bl. 156.
bl. 279. ,, 4: ,, bl. 98. ,, 7: ,, bl. 131.
bl. 280. ,, 10: Schaberg bl. 65, 71.
bl. 281. ,, 12: v. Alkemade bl. 116. ,, 16: ,, bl. 174.
,, 17: ,, bl. 20.
bl. 282. ,, 16: ,, bl. 135. ,, 29: ,, bl. 152.
bl. 285. ,, 8: ,, bl. 21. ,, 9: ,, bl. 104.
bl. 286. ,, 2: ,, bl. 57.
bl. 287. ,, 19: ,, bl. 158.
bl. 288. ,, 18: ,, bl. 184.
bl. 289. ,, 22: Schaberg bl. 69.
bl. 290. ,, 2: v. Alkemade bl. 10.
bl. 291. ,, 7: ,, bl. 19. ,, 11: Schaberg bl. 66.
,, 15: ,, bl. 140.
bl. 293. ,, 16: ,, bl. 126.
bl. 295. ,, 21: ,, bl. 66.
bl. 296. ,, 2: ,, bl. 130. ,, 4: v. Alkemade bl. 166.
,, 13: ,, bl. 112.
bl. 297. ,, 17: ,, bl. 182.
bl. 298. ,, 3: ,, bl. 195. ,, 7: ,, bl. 195.
bl. 299. ,, 7: ,, bl. 146. ,, 10: Verstegen XVIII.
bl. 300. ,, 3: ,, bl. 172.
bl. 302. ,, 1: ,, bl. 12.
bl. 307. ,, 6: ,, bl. 160. ,, 14: v. Alkemade bl. 119.
,, 19: ,, bl. 41.

bl. 309. *aanw.* 10: v. Alkemade bl. 68.
bl. 310. ,, 23: ,, bl. 141
bl. 311. ,, 11: ,, bl. 8.
bl. 312. ,, 21: ,, bl. 106 *aanw.* 27: v. Alkemade bl. 167.
bl. 313. ,, 13: ,, bl. 81. ,, 15: ,, bl. 177.
,, 16: ,, bl. 186. ,, 26: ,, bl. 111.
bl. 314. ,, 13: ,, bl. 51.
bl. 315. ,, 11: ,, bl. 159.
bl. 316. ,, 9: ,, bl. 33. ,, 15: ,, bl. 163.
,, 23: ,, bl. 13. ,, 27: ,, bl. 6.
,, 28: ,, bl. 30.
bl. 317. ,, 4: ,, bl. 114. ,, 15: ,, bl. 142,
,, 17: ,, bl. 120.
bl. 318. ,, 4: ,, bl. 5. ,, 13: ,, bl. 166.
bl. 319. ,, 4: ,, bl. 139. ,, 14: Gheurts bl. 23.
,, bl. 148. ,, 16: v. Alkemade bl. 128,
bl. 320. ,, 1: ,, bl. 185.
bl. 322. ,, 10: ,, bl. 135. ,, 24: ,, bl. 142.
,, 30: ,, bl. 12.
bl. 323. ,, 17: ,, bl. 15. ,, 23: ,, bl. 22.
bl. 324. ,, 17: ,, bl. 156.
bl. 325. ,, 2: ,, bl. 129.
bl. 326. ,, 6: ,, bl. 82. ,, 40: Schaberg bl. 71.
bl. 328. ,, 4: Schaberg bl. 66.
bl. 329. ,, 9: v. Alkemade bl. 159. ,, 11: v. Alkemade bl. 27.
,, 12: ,, bl. 106.
bl. 330. ,, 9: Schaberg bl. 67, 71, 73.
bl. 331. ,, 3: v. Alkemade bl. 59. ,, 14: ,, bl. 69.
,, 19: Schaberg bl. 73.
bl. 332. ,, 11: v. Alkemade bl. 174.
bl. 334. ,, 2: ,, bl. 133.
bl. 335. ,, 4: ,, bl. 175. ,, 12: ,, bl. 151.
bl. 337. ,, 18: ,, bl. 55, 71, 112. ,, 33: ,, bl. 142.
bl. 338. ,, 14: ,, bl. 162. ,, 15: ,, bl. 166,
186. ,, 27: ,, bl. 142.
bl. 341. ,, 8: ,, bl. 154.
bl. 342. ,, 4: ,, bl. 170. ,, 20: ,, bl. 128,
bl. 343. ,, 1: ,, bl. 126. ,, 19: ,, bl. 162.
bl. 344. ,, 10: ,, bl. 160. ,, 27: ,, bl. 54,
bl. 345. ,, 15: ,, bl. 173. ,, 16: ,, bl. 157.
,, 18: Schaberg bl. 67.
bl. 346. ,, 10: v. Alkemade bl. 34. ,, 14: ,, bl. 161.
bl. 348. ,, 13: ,, bl. 36.
bl. 350. ,, 1: ,, bl. 116.
bl. 351. ,, 24: ,, bl. 21. ,, 26: ,, bl. 46,
bl. 356. ,, 3: ,, bl. 136. ,, 6: ,, bl. 71.
bl. 360. ,, 7: ,, bl. 109. ,, 21: Schaberg bl. 72.
bl. 361. ,, 6: ,, bl. 171. ,, 9: v. Alkemade bl. 17.
bl. 362. ,, 7: ,, bl. 164. Schaberg bl. 69.
,, 9: ,, bl. 22.
bl. 363. ,, 2: Schaberg bl. 70. *aanw.* 16: ,, bl. 152.
bl. 364. ,, 7: v. Alkemade bl. 107.
bl. 365. ,, 18: ,, bl. 151.
bl. 369. ,, 14: v. Moerbeek bl. 259.
bl. 370. ,, 7: ,, bl. 263. ,, 20: ,, bl. 171.
bl. 371. ,, 18: v. Alkemade bl. 178. v. Moerbeek bl. 246.
,, 23: ,, bl. 128, 162. v. Moerbeek bl. 256, 267.
bl. 372. ,, 16: v. Moerbeek bl. 259. *aanw.* 18: v. Moerbeek bl. 260.
,, 19: v. Alkemade bl. 122.
bl. 373. ,, 2: ,, bl. 4.
bl. 374. ,, 13: v. Moerbeek bl. 250. Schaberg bl. 67, 73.
bl. 375. ,, 3: v. Alkemade bl. 186. *aanw.* 8: v. Alkemade bl. 60, 1
,, 17: v. Moerbeek bl. 260. ,, 18: Schaberg bl. 69.
bl. 376. ,, 1: Schaberg bl. 70. ,, 8: v. Moerbeek bl. 260.
,, 11: Harrebomée *Kind* bl. 219. ,, 23: v. Alkemade bl. 21.
bl. 377. ,, 8: v. Alkemade bl. 24. ,, 11: v. Moerbeek bl. 260.
,, 22: ,, bl. 113.
bl. 378. ,, 7: v. Moerbeek bl. 263. ,, 10: v. Alkemade bl. 173.
,, bl. 260. ,, 15: Tuinman I. bl. 80.
April 27.
bl. 379. ,, 9: v. Alkemade bl. 13. Schaberg bl. 67.
,, 14: ,, bl. 197. *aanw.* 19: v. Moerbeek bl. 260.
bl. 380. ,, 2: ,, bl. 17. ,, 18: ,, bl. 272.
bl. 381. ,, 3: ,, bl. 122, 169, 197.
,, 5: v. Moerbeek bl. 255. *aanw.* 8: ,, bl. 262.
,, 12: v. Alkemade bl. 143. ,, 23: ,, bl. 263.
bl. 382. ,, 24: ,, bl. 89.
bl. 384. ,, 8: ,, bl. 157. v. Moerbeek bl. 260.
,, 16: ,, bl. 163.
bl. 385. ,, 1: ,, bl. 182. *aanw.* 4: v. Alkemade bl. 54.
v. Moerbeek bl. 263. Harrebomée *Kind* 131.
bl. 387. ,, 12: Harrebomée *Kind* bl. 185.
bl. 388. ,, 10: v. Alkemade bl. 16. *aanw.* 12: v. Alkemade bl. 11.
bl. 390. ,, 20: ,, bl. 173.
bl. 391. ,, 6: v. Moerbeek bl. 261.
bl. 392. ,, 19: ,, bl. 261.
bl. 393. ,, 16: v. Alkemade bl. 195.

bl. [illegible] aanw. 7: v. Alkemade bl. 2[illegible].
bl. [illegible] „ 15: „ bl. 20. aanw. [illegible]: v. Moerbeek bl. 261.
bl. [illegible] „ 4: Harrebomée *Kind* bl. 185. „ 6: v. Alkemade bl. [illegible].
v. Moerbeek bl. 251. „ 12: v. Moerbeek bl. 264.
bl. [illegible] „ 21: v. Alkemade bl. 116.
bl. [illegible] „ 4: „ bl. 16. „ 15: „ bl. 261.
bl. [illegible] „ 15: „ bl. 14. „ 27: v. Alkemade bl. 116.
bl. [illegible] „ 7: v. Moerbeek bl. 261. „ 15: „ bl. 17.
„ bl. 267. „ 20: Schaberg bl. 72-76.
bl. [illegible] „ 6: v. Alkemade bl. 28. „ 21: „ bl. 72.
bl. [illegible] „ 9: „ bl. 55. „ 12: v. Alkemade bl. 148, 188.
v. Moerbeek bl. 264. „ 13: v. Moerbeek bl. 261.
bl. [illegible] „ 14: v. Alkemade bl. 80. v. Moerbeek bl. 261.
„ 15: „ bl. 2, 26. Schaberg bl. 67.
„ 25: „ bl. 2.
bl. [illegible] „ 15: „ bl. 154.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 146.
bl. [illegible] „ 9: „ bl. 143. Harrebomée *Kind* bl. 104, 181.
„ 21: „ bl. 34. aanw. 14: v. Alkemade bl. 91.
bl. [illegible] „ 1: Harrebomée *Kind* bl. 188. „ 14: „ bl. 23.
bl. [illegible] „ 4: „ „ bl. 215. „ 6: „ bl. 145, 168.
„ 21: v. Alkemade bl. 66.
bl. [illegible] „ 7: „ bl. 50.
bl. [illegible] „ 19: „ bl. 107. „ 20: „ bl. 13.
bl. [illegible] „ 8: „ bl. 137. „ 10: „ bl. 123.
„ 14: Harrebomée *Kind* bl. 234.
bl. [illegible] „ 2: v. Alkemade bl. 19. „ 9: „ bl. 110, 148, 169.
bl. [illegible] „ 13: „ bl. 76, 110. Schaberg bl. 67.
bl. [illegible] „ 27: „ bl. 179.
bl. [illegible] „ 7: „ bl. 23. aanw. 13: v. Alkemade bl. 167.
bl. [illegible] „ 16: „ bl. 17.
bl. [illegible] „ 6: „ bl. 164.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 153. „ 3: „ bl. 160.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 184. „ 11: „ bl. 181.
bl. [illegible] „ 13: „ bl. 63, 97.
bl. [illegible] „ 11: „ bl. 166.
bl. [illegible] „ 14: „ bl. 57.
bl. [illegible] „ 2: „ bl. 196.
bl. [illegible] „ 7: „ bl. 108. „ 11: „ bl. 189.
„ 13: „ bl. 118.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 20. „ 8: „ bl. 145.
„ 17: „ bl. 48.
bl. [illegible] „ 11: „ bl. 53. „ 20: „ bl. 128.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 176.
bl. [illegible] „ 16: „ bl. 75, 120.
bl. [illegible] „ 15: „ bl. 127.
bl. [illegible] „ 3: „ bl. 39, 73. „ 28: „ bl. 64, 72.
bl. [illegible] „ 1: „ bl. 88. „ 9: „ bl. 22.
bl. [illegible] „ 3: „ bl. 155. „ 7: Schaberg bl. 71.
„ 9: „ bl. 127. „ 13: v. Alkemade bl. 181.
bl. [illegible] „ 7: „ bl. 153. „ 20: „ bl. 54, 116.
bl. [illegible] „ 28: „ bl. 99.

De 9e. en 10e. Afl. bevatten te zamen 5341 spreekwoorden, waaronder 2423 als herhaling, en dus 2918 voor 't eerst voorkomen. Van de laatste zijn er 1892 van aanwijzingen voorzien en 416 uitgelegd, terwijl er 124 in de *Bijlage* zullen voorkomen.

Naar aanleiding van het opgemerkte op bl. XVI, LXXVIII en LXXIX van het L. S. wordt het aantal spreekwoorden met 2 vermeerderd, maar ook met 2 verminderd, — dat der spreekwoorden zonder herhaling met 2 verminderd, — en dat der spreekwoorden, die van aanwijzingen zijn voorzien, met 1 verminderd, — terwijl er ééne uitlegging bijkomt, maar ook ééne wordt geschrapt. Alzoo bevat het 1e. Deel van het *Spreekwoordenboek* in alles 25773 spreekwoorden. Daarvan komen er 7208 als herhaling voor, zoodat het getal spreekwoorden eigenlijk 18565 is. Van deze laatste zijn er 12388 van aanwijzingen voorzien en 1673 uitgelegd, terwijl er 794 in de *Bijlage* zullen voorkomen.

Hierbij komen 2147 spreekwoorden, vroeger voor een *Aanhangsel* bestemd, en daarom alleen op het eerste alphabetische woord geplaatst. Van dit aantal moeten er 37 afgetrokken worden, omdat zij eerst later eene aanwijzing of uitlegging of wijziging verkregen, of wel, omdat zij onnoodig zijn opgenomen, daar zij reeds vroeger waren geplaatst. Deze laatste kunnen alzoo geschrapt worden. Van die 2147 min 37, dat is: 2110 overgeslagen spreekwoorden zouden er nog 1038 als herhaling moeten geplaatst zijn, zoodat het geheel een getal van 3148 spreekwoorden uitmaakt. Van de 2110 spreekwoorden zonder herhaling zijn er 740 van aanwijzingen voorzien en 376 uitgelegd, terwijl er 15 in de *Bijlage* zullen voorkomen. Waren die herhalingen der overgeslagen spreekwoorden mede geplaatst, dan zou het 1e. Deel alzoo in 't geheel 28921 spreekwoorden bevatten. Van de **20675** spreekwoorden zonder herhalingen, die het 1e. Deel werkelijk opneemt, zijn er 13327 van aanwijzingen voorzien (waarbij 199 spreekwoorden, die niet zijn overgeslagen, maar eerst in het L. S. hunne aanwijzingen verkregen) en 2049 uitgelegd, terwijl er 809 in de *Bijlage* zullen voorkomen. Hierbij dient nog te worden opgemerkt, dat het spreekwoord: ***Zuinig, zei besje, en zij brak een' zwavelstok in achten***, bl. XXXV, op BESJE staat, terwijl het, bl. XXXIV, op ACHT moest geplaatst zijn, — zoo mede, dat het spreekwoord: *Erfgoed is geen roofgoed*, bl. LI, op GOED voorkomt, ofschoon het, bl. XLIX, op ERFENIS had moeten staan.

Om de rubrieken gemakkelijk te kunnen completeren, volgt thans eene opgave voor de 1038 spreekwoorden, die als herhaling moeten voorkomen.

AFGUNST. (Zie bl. iii bij AARDE.)
APPEL. (Zie bl. iii en xvii bij AANGEZIGT, bl. iii bij AARS en bl. xi bij ADAM.)
AVERNO. (Zie bl. iii bij ADEM.)
BANK. (Zie bl. iv bij AKEN.)
BARTHOLUS. (Zie bl. lix bij BALDUS.)
BED. (Zie bl. lix bij AVOND en bl. xi bij BAAS.)
BEDELAAR. (Zie bl. vi bij BARMHARTIGHEID.)
BEDROG. (Zie bl. v bij BAKHUIS.)
BEENEN. (Zie bl. xix bij ARM.)
BEER. (Zie bl. iv bij AMBITIE.)
BEET. (Zie bl. xi bij ADAM.)
BEGEERLIJKHEID. (Zie bl. xi bij ARBEID.)
BERG. (Zie bl. xi bij AVOND.)
BERGH. (Zie bl. lix bij BAHR.)
BEROEP. (Zie bl. xi bij BAAS.)
BEROUW. (Zie bl. xxxv bij BEELE.)
BESJE. (Zie bl. xxxv bij ACHT.) De vooraf gemaakte opmerking geeft hier inlichting.
BEURS. (Zie bl. xi bij ADVOCAAT.)
BIER. (Zie bl. v bij BAGIJN en bl. xliii bij BANK.)
BIETEBAAUW. (Zie bl. iii bij AANGEZIGT.)

KROKODIL. (Zie bl. lxxi bij HUID.)
KROM. (Zie bl. xlviii bij DUIVEL.)
KROON. (Zie bl. lxiii bij BRUID.)
KROP. (Zie bl. lxvi bij GAST.)
KRUIMEL. (Zie bl. xxxv bij BESJE.)
KRUIS. (Zie bl. xi bij ADEL en bl. xlv bij BROOD.)
KRUIWAGEN. (Zie bl. xii bij BEKWAAMHEID en bl. lxv bij EI.)
KRUK. (Zie bl. iii bij AARS.)
KUIKEN. (Zie bl. v bij BAAS en bl. lxv bij EI.)
KUIL. (Zie bl. xlv bij BOORD.)
KUISCH. (Zie bl. lxxi bij HUIS.)
KUIT. (Zie bl. lxx bij HOM.)
KUNST. (Zie bl. x bij ACCIDENT, bl. xviii bij BRAAFHEID, bl. xlv bij BROOD, bl. xxxviii bij GELUK en bl. lxviii bij GUNST.)
KUSSEN. (Zie bl. v bij BAAT.)
KWAAD. (Zie bl. iii bij AANGEZIGT, bl. iv bij ADVOCAAT, bl. xxxiv bij ARME, bl. xiii bij BRAND, bl. xviii bij BRUID, bl. xlviii bij DUIVEL en EINDE, bl. xlix bij ETEN en bl. li bij GOEDE (5).)
KWAAL. (Zie bl. lxv bij EKSTEROOG, bl. xlix bij FAMILIE en bl. lxvii bij GENEESMIDDEL.)
KWAK. (Zie bl. iv bij ALMANAK.)
KWARTIER. (Zie bl. lviii bij ADVOCAAT.)
KWIK. (Zie bl. xlix bij GATTEN.)

Wil men de op verschillende bladzijden van het L. S. voorkomende spreekwoorden van hetzelfde onderwerp met die van het *Spreekwoordenboek* vereenigen, dan zij berigt, dat AARDE voor de op bl. X, XLII en LVIII voorkomende spreekwoorden tweederlei beteekenis heeft, gelijk dit mede het geval is met de beide op bl. XLII voorkomende spreekwoorden van AAS, terwijl op bl. LI GLAS voor het eerste spreekwoord eene andere beteekenis heeft dan voor de beide volgende spreekwoorden.

De Heer KIRGHBIJL TEN DAM [ALBERDINGK THIJM] heeft goedgevonden, in de 3[e]. Afl. des 4[en]. Jaarg. van *De Dietsche Warande*, onder het opschrift: *Vaderlandsche Charakterschildering in onze spreekwoorden*, het eerste Deel van mijn *Spreekwoordenboek der Nederlandsche taal* ter sprake te brengen. De 42 bladzijden, die de genoemde *schildering* bevat, dienden hoofdzakelijk, om uit de zes eerste afleveringen van mijn werk bijeen te verzamelen „die spreekwoorden, waarin zekere gezegden of zekere daden aan eene bepaalde soort van persoonlijkheden door het volk worden toegeschreven.” Het zijn de spreekwoorden, welke gebezigd worden met den naam van eenig mensch of dier of wel de duivel, die het zou uitgevonden hebben; waarin onze taal een’ rijkdom ten toon spreidt, die bijna nergens wordt geëvenaard, althans voor zoo verre het verzamelde die uitspraak wettigt. De Duitschers, die in deze ons het meest nabij kome noemen dat *spreekwoorden in voorbeelden*.

Het getal, hier verzameld, is reeds 618, en n bevatten de zes genoemde afleveringen 146 spree woorden, die mede tot dezelfde kategorie behoore en die aan de aandacht van den verzamelaar schi nen ontglipt te zijn.

Ik breng den Heer TEN DAM mijnen dank t voor menig punt, waarin hij zijn oordeel over mij arbeid uitdrukt. Hij vergunne mij echter, dat i eene enkele bedenking toelicht, en wel bepaaldelij om mijne handelwijze te regtvaardigen, — teve zijn oordeel eerbiedigende.

Ik zou „de grammatische form van het Spree woord, naar ons oor,” zoo zegt de Heer TEN DA „te veel geregularizeerd en nog wel gesiegenbeki nizeerd” hebben. Dien uitval daargelaten, vra ik alleen, of ik wel anders handelen kon, dan h Nederlandsch naar de tegenwoordige schrijfw te geven, die schrijfwijze moge van SIEGENBE afkomstig zijn of niet? In het tegengestelde gev zou ik alle taalregelen hebben moeten verwaarlo zen, afgezien van de ongelijkvormigheid, die mij werk zou verkrijgen, daar ik altijd eene groo menigte spreekwoorden, *ook* als ik alleen de volk taal wilde bezigen, naar de tegenwoordige taalr gelen zou behooren te schrijven. Mij overgeven aan eene schrijfwijze, gelijk de verlangde, vrees i veeleer, dat ik in groote platheden zou vervalle behalve dat ik weinig in staat ben, om de spree woorden uit den mond des volks op te teekene en daardoor voorzeker menigmaal zou mistaste Ook meen ik, dat menig spreekwoord in mij *Spreekwoordenboek* de blijken draagt, dat ik er ni naar gestreefd heb, „om de charakterestiekste ui drukkingen der zoogenaamde platheid door moey woorden te doen vervangen.” Of mij „het muzika oor en de rhetorische takt bij het beoordeelen bepalen van de form des Spreekwoords zoo ten een male ontbreekt,” laat ik liefst in ’t midden; ma dat menig spreekwoord in mijn *Spreekwoordenbo* tegen eene „pedaute redaktie” getuigt, moet, dun mij, den Heer TEN DAM zelfs in de oogen springe

Ik kan dan ook niet toegeven, dat in het spree woord (n°. „245”): *Of je hiepste en of je piepst zei de mof, je zult er toch aan, jou leelijke bee en hij trapte een gouden horologie, dat op den w lag, aan duizend stukken*, mijn „purisme” mij „e ergerlijke taalfout doet begaan.” „„Je hiepste,” zegt de Heer TEN DAM, „kan onmogelijk g zijn: [waarom niet?] ’t is „*du*” misschien hie elders „*de* hiepste.”” Is het oude *du* dan thans n door *gij* vervangen? en zegt men voor *gij*, in volkstaal, thans niet *jij* of *je*? Mij dunkt, dat geachte schrijver *Over de Spelling van de Ba aartwoorden in ’t Nederduitsch* hier veeleer

zich zelven in tegenspraak is, al erken ik hem het muzikaalste oor en den meest rhethorischen tact in de minste mate toe. Of moest ik *du* schrijven, *ook* als het volk *je* gebruikt?

Om het „jammer" te weêrspreken, dat ik mij „zoo weinig opgewekt heb gezien, om de beste redaktie der spreekwoorden op te sporen," daar „het echte Spreekwoord Moffen en Engelschen nimmer zuiver Hollandsch laat spreken," haal ik alleen het spreekwoord aan, dat door den Heer TEN DAM niet is opgenomen: *Pour moi keen warme bier, zei de Engelschman*, ofschoon met meerdere voorbeelden te staven. Ook moet het den Heer TEN DAM, bij enig nadenken, gemakkelijk vallen, de overtuiging te erlangen, dat er bij vele spreekwoorden van geene „beste redaktie" sprake kan zijn, daar het uit menigvuldige voorbeelden blijkt, dat er slechts eene enkele redactie bestaat, en dit bepaaldelijk het geval is met het spreekwoord, waarbij de aanmerking wordt gemaakt.

Thans nog iets over de soort van spreekwoorden, die het den Heer TEN DAM goedgedacht heeft bij te brengen. Ik acht die keuze gelukkig; ik heb er wel eens aan gedacht, om die naïve spreekwoorden te classificeren en tot een geheel te brengen; maar laat het thans gaarne over aan den [illegible]schilder, die toont, daartoe de bevoegdheid te bezitten, te meer, als hij tot de voortzetting een [illegible] geeft.

Daar ik hoop, dat dit plan verwezentlijkt zal worden, heb ik den Heer TEN DAM de 146 spreekwoorden, aan zijne aandacht ontglipt, ter completering toegezonden; waaronder het „half dozein," dat, zegt de verzamelaar, „in het door ons gekozen gebied uitgesloten," daar mijn oor niet zoo muzikaal is, om een regt tot uitsluiting te kunnen opmaken.

Het volgende moge dienen, om ingeslopen fouten te verbeteren.

Het spreekwoord, onder n°. 24 bij „*boer*" opgenomen, komt mede voor onder n°. 464 bij de „*mansnamen*." Daar de Heer TEN DAM geene herhalingen geeft, moet een van beide vervallen. Ditzelfde is het geval met n°. 143, dat onder de „*sprekende beesten*," en n°. 579, dat onder de „*vogels*" opgenomen. Nog zijn de n°. 305 en 478 dezelfde; waarvan het laatste moet blijven, als staande onder „*mansnamen*," en het eerste moet vervallen, daar het te onregte onder de „*vrouwennamen*" voorkomt. N°. 385 had onder de „*vrouwennamen*" behooren te staan, en niet onder de „*mansnamen*," waar het geplaatst is. Onder de spreekwoorden van „*bij*" is n°. 129 te onregte opgenomen: wat het spreekwoord daar opgeeft, wordt niet *door*, maar een bijtje gezegd. De n°. 311 en 314 verschillen te weinig, dan dat zij niet, als men ook het laatste wil, op een en hetzelfde n°. zouden kunnen staan; ik kende ook den laatsten vorm, die bij FOLIE voorkomt, maar achtte den eersten, door V. WAESBERGE opgenomen, voldoende. Bij de opname van n°. 515 vervalt n°. 514: beide spreekwoorden zijn volmaakt gelijk. Het spreekwoord, onder n°. 550 opgenomen, staat niet op zijne plaats, als niet behoorende tot de „*ambachtsluî*, *neeringdoenden*, enz.;" BOTVANGER, als *eigen* naamwoord voorkomende, is een persoon, *die slaag krijgt*, en heeft met den visch *bot* volstrekt niet te maken. Bij n°. 158 is mede het laatste deel van n°. 162 opgenomen; lees: *en zij sloeg haar' man met de tong*, in plaats van: *en zij braadde het spek in de boter*. Bij n°. 446 moeten, achter het woord *peilen*, de woorden: *en kom zoo weêr af*, worden ingevoegd. Verander eindelijk bij n°. 85 *bal* in *aal*, bij n°. 384 *Jannetje* in *Jantje*, bij n°. 442 *tijd* in *haast*, bij n°. 521 *Promptebom* in *Promptibus*, bij n°. 580 *leurt* in *lurt*, en bij n°. 596 *luipaard* in *lijfpaard*.

Nog zij den Heer TEN DAM berigt, dat het spreekwoord: *De vromen kunnen geen gebrek lijden, al zouden de steenen brooden worden, zei Kors Jansz; hij verkocht zijn' baars en verzoop het geld*, onder n°. 432 opgenomen, in de verzameling, waaruit ik het opnam, *baars* heeft, en niet „*baards* (kuipersbijl)." Ook komt het mij voor, dat „de vergelijking met de steenen, die brood worden," van genoegzaam algemeene toepassing is, om zoowel een' *visscher* als een' *kuiper* in den mond te leggen.

Eindelijk deel ik nog mede, dat het spreekwoord: *Op eenen goeden grond is het goed jokken, zei de man, en hij kittelde zijn wijf met een' greep*, eenvoudig wil zeggen: waar men magt over iemand heeft, daar doet men die magt dikwijls op eene zijn' naaste zeer onaangename wijze gevoelen, gelijk hier de man zijn wijf. Dat het kittelen met een' greep (een' drietandigen mestvork) niet op eene zachte wijze geschiedt, begrijpt elk. TUINMAN houdt het ervoor, dat men „dit schertzende zegt van jokkernyen, die wat te gevoelig zyn," deze gelijk stellende met den sprong van den ezel op zijns meesters lijf, „om hem met zijne pooten te streelen." Ik geef deze verklaring, omdat de Heer TEN DAM zegt, dat dit „spreekwoord het duidelijkste niet is." Eene hoop op de *Bijlage* toch, waarvan hij spreekt, is ijdel, daar de *Bijlage* geene verklaringen van spreekwoorden geven zal.

De Heer Dr. F. L. HOFFMANN heeft mede het eerste Deel van mijn *Spreekwoordenboek*, in de door hem geredigeerde *Hamburger Literarische und Kritische Blätter*, N°. 81, van 9 October 1858, beoordeeld; met welk oordeel ik mij zeer vereerd gevoel. Ik vlei mij, dat de aanbeveling, door zulk eene bevoegde hand aan mijn werk gegeven, ge-

voegd bij die van het *Literarisches Centralblatt für Deutschland*, N°. 26, Leipzig, 1854, niet buiten invloed voor onze Duitsche broeders blijven zal.

Ook wordt het eerste Deel van mijn *Spreekwoordenboek* kortelijk besproken in WOLFGANG MENZELS *Literaturblatt* *), N°. 93, van 20 November 1858, te gelijk met de *Deutsche Rechtssprüchwörter. Gesammelt und erläutert von Dr.* J. H. HILLEBRAND. *Zürich*, MEIJER *und* ZELLER. 1858.

Eindelijk nog geeft de Heer E. HEKTOR „von Nürnberg" verslag van het eerste Deel van mijn *Spreekwoordenboek*, en wel, bl. 497-500, in *Die Deutschen Mundarten. Vierteljahrsschrift für Dichtung, Forschung und Kritik. Herausgegeben von Dr.* G. KARL FROMMANN. *Fünfter Jahrgang* 1858. *Viertes Heft: October-December. Nördlingen.* 8°.

Veelzins gevoel ik mij vereerd door dat verslag. Eenige opmerkingen daarover mogen hier, tot regt verstand, eene plaatse vinden.

Waarom de Heer HEKTOR zegt, dat „het cijfer" onzer spreekwoorden „niet onwaarschijnlijk meer dan 40,000 zal bedragen," weet ik niet, maar zeker is dat getal overdreven.

Ik heb de tongvallen „weinig in acht genomen," zegt de Heer HEKTOR. Maar moest ik dit dan, als ik de spreekwoorden des geheelen volks gaf? Heet mijn boek dan niet: *Spreekwoordenboek der Nederlandsche taal?*

De Heer HEKTOR is van meening, dat ik alle spreekwoorden, ook de onzedelijke, had moeten opnemen. „Welke tegenwerpingen," vraagt hi „konden hierover bij een wetenschappelijk wer bestaan?" „De wetenschap," zoo redeneert h voort, „mag niet preutsch zijn. Ja, wanneer h ongedrukte ook ongesproken bleef!" Alles waa doch hiertegenover staat, dat men door zulke ha delwijze al ware het maar onreine gedachten in hand werkt, waartoe zich de wetenschap niet le nen mag.

Uit de redenering van den Heer HEKTOR is h mij voorgekomen, dat hij van meening is, dat N derduitsche spreekwoorden ook Nederlandsche zij Dit is echter het geval niet, ten ware Nede Duitschland tot Nederland te brengen zij. Daarc kan ik niets overnemen uit de in dit *heft* voork mende verzameling van *Niederdeutsche Sprio wörter. Mitgetheilt von Dr.* A. LÜBBEN *in Olde burg*, zijnde, spreekw. 543-640, eene „fortsetzung van hetgeen vroeger is medegedeeld.

Dat ik de overgeslagen spreekwoorden „doe matiger tot aan het slot des werks had kunnen b sparen," geef ik den Heer HEKTOR gereedelijk to maar vooreerst kon ik in den aanvang niet bevro den, dat het aantal zoo groot zoude worden, d ik van eene herhaling in een *Aanhangsel* later z moeten afzien, en ten andere ware dan eene aa sporing voor de medewerkers verloren gegaan, daardoor welligt veel niet bekend geworden. Ik z thans, met den Heer HEKTOR, maar op hoop leve dat „eene tweede oplage die bearbeiding [nl. v alles tot één geheel] mogelijk make!"

GORINCHEM,
9 Mei 1859. P. J. HARREBOMÉ

*) Dr. Wolfgang Menzel, „in Stuttgart," is deszelfs „verleger und verantwortlicher Redakteur."

ERRATA IN DE 9e. EN 10e. AFLEVERING.

	bl. 406,	kol. 1,	reg. 32	*staat:*	koopliëns	*lees:*	kooplièn
		„ 1,	„ 48	„	Lieve	„	Lieven
		„ 2,	„ 28	„	scheele	„	schele
	„ 414,	„ 1,	„ 38	„	wijsste	„	wijste
	„ 444,	„ 1,	„ 16	„	kousen	„	roode kousen
	„ 457,	„ 2,	„ 10	„	leidt	„	leit
vroeger: L. S.	„ XI,	„ 2,	„ 31	„	*de*	„	*den*
„	„ XXXIX,	„ 1,	„ 14	„	hen	„	hun
„	„ XLVI,	„ 1,	„ 25	„	*een*	„	*eene*
„	„ LXXII,	„ 1,	„ 38	„	*Arcadia*	„	*Arkadia*
	„ 28,	„ 1,	„ 44	„	pottebakkers	„	pottenbakkers
	„ 118,	„ 1,	„ 21	„	Zijne	„	Zijnen
	„ 125,	„ 2,	„ 4	„	Dankbare	„	Dankbaren
	„ 218,	„ 1,	„ 19	„	(*ook wel:* dan olie)	„	
	„ 228,	„ 1,	„ 12	„	alle	„	allen
	„ 323,	„ 1,	„ 44	„	HONDSVOD.	„	HONDSVOT.
		„ 1,	„ 45	„	hondsvod	„	hondsvot *)

bl. XXXIV, op het woord ACHTER, *staat: Wacht u voor de labben, Die vóór lekken en achter krabben.*
lees: Te regt zoo acht men 't slimme katten, Die van voren lekken en van achter kratten.

Naardien, op bl. 440, bij de rubriek KORNELIS, ook spreekwoorden van KEES zijn opgenomen, behooren de 3 spreekwoorden van KEES, op bl. 390 voorkomende, met die van KORNELIS te worden vereenigd.

*) Dezelfde fout komt mede voor bl. 118, kol. 2, reg. 38, gelijk nog bl. 161, kol. 2, reg. 57 en bl. 231, kol. 1, reg. 5.

En voor de aanwijzingen:

	bl. LXXIV,	kol. 2,	aanw. 2	*staat:*	*Kind*	*lees:*	*Kind*
	bl. 406,	„	24	„	bl. 2 8.	„	bl. 258.
	„ 456,	„	13	„	18.	„	bl. 18.
en vroeger:	„ XI,	kol. 1,	„ 4*	„	de Brune bl. 21, 22, 160.	„	de Brune bl. 21, 22.
	„ XIV,	aanw. 7 (beh. tot bl. 77)		„	*Adag. quaedam* bl. 46.	„	*Adag. quaedam* bl. 40.
	„ XLV,	kol. 1,	aanw. 10	„	*Sel. Prov.* bl. 15.	„	Gheurtz bl. 15.
	bl. 18,	„	18	„	Tuinman II. 95.	„	Tuinman II. bl. 95.
	„ 26,	„	21	„	*Motz* bl. 61, 75.	„	*Motz* bl. 34, 61, 75.
	„ 214,	„	20	„	Cats bl. 479, 520.	„	Cats bl. 520.
	„ 291,	„	3	„	bl. 170.	„	bl. 171.
	„ 296,	„	19	„	*Adag. Thesaurus* bl. 44.	„	
	„ 344,	„	6	„	*Sel. Prov.* bl. 150.	„	*Sel. Prov.* bl. 151.

Op bl. 178, aanw. 19 *staat:* de Brune bl. 346. Dit moet dáár geschrapt, en op bl. 176, aanw. 18 geplaatst worden.
Eindelijk moet, op bl. 300, Sartorius *sec.* I. 42 van *aanw.* 4 tot *aanw.* 3 overgaan.

L. S.

Andermaal vind ik mij gedrongen, te berigten, dat ik mijn plan, waarover ik, bij de verschijning [der] voorgaande 3 afleveringen, sprak, nog niet ten uitvoer heb kunnen brengen. Zelfs moeten nog een [paar] honderd spreekwoorden, die tot de reeds behandelde rubrieken behooren, blijven liggen, omdat [mijne] anticritiek op de recensie van den Heer LEENDERTZ zooveel plaats vorderde.

Het is mij aangenaam, te vermelden, dat met anderen ook de Heer H. J. G. MOS van Winkel mij [be]hulpzaam is, om de verzameling onzer spreekwoorden zoo volledig mogelijk te maken, — en dat de [Heer] J. H. VAN LENNEP van Zeist, aan wien ik mij voor lang reeds verpligt acht, mede de drukproeven [na]ziet, en mij daardoor groote diensten bewijst.

Tot hetgeen de reeds behandelde rubrieken hebben opgenomen, behooren nog de volgende 450 [spre]ekwoorden:

AANGEZIGT. *Kort af met een lang gezigt. Ver[..]* *geen kuichelaars gezigt, Met de oogen naar [de]n grond gerigt.*

AAP. *Hij heeft een' aap gestrikt.*

AARD. *Maart Heeft zomer- en winterschen aard.*

AARDE. *Daar is op aard geen vrouw zoo rijk, [Of] zij is aan een dier gelijk.*

AARS. *Ik versta geen Fransch, zei de boer; lik me [in] maars is Hollandsch. Kaarslicht Is aarslicht.*

AAS. *Hij werpt eene zes of een aas.* [Hier zijn de [hoo]gste en de laagste worp tegenover elkander ge[stel]d, en zulks, omdat men 't zegt in de uitersten, [die] 't allermeest tegenover elkander staan, en waarbij [de] grootste zegen of de zwaarste vloek wordt ver[kre]gen.]

ACH. *Met ach! en wee! komt men niet verder.*

ACHILLES. *Hij is zoo onkwetsbaar als Achilles.* [ACH]ILLES werd, volgens het mythologisch ver[haa]l, door zijne moeder THETIS in het water van [de] Styx gedompeld. Daardoor werd hij onkwets[baar], behalve aan zijnen hiel, waar zijne moeder [hem] had vastgebonden, en welke plaats aan zijnen [hie]l niet door het water geraakt was. In den Tro[jaan]schen oorlog is hij door PARIS gedood; natuur[lijk], door hem aan den hiel te treffen.]

ACHTER. *Van achteren zie je de koe in 't gat.* [..] *s voor de labben, Die vóór lekken en achter [..]* 1).

ACHTERSTE. *Hij heeft voor zijn achterste gehad.* [Hij heeft een verlies geleden.] *Kiespijn is geen pijn; maar Spaansche peper aan je gat, dat is pijn, zei de boer, dien geraden was, voor de kiespijn zijn achterste ermede te wrijven.*

ADAM. *Hij eet met zijne Adams vorken.*

ADER. *Goede wegen zijn de aderen, waardoor welvaart in eene streek wordt verspreid.*

AMBACHT. *Het soldaten-leven is een schraal ambacht.*

AMERSFOORT. *Het is een Amersfoortsche keijentrekker.*

AMSTERDAM. *Het is Amsterdamsche melk: ze kan koken zonder opbruisen. Het is in Amsterdam gebeurd, en in den Haag een jaar geleden.*

ANKER. *Hij heeft zijn anker in eenen goeden grond geworpen.*

APPEL. *Dat is maar een appelstuk. Een appel, die slechts half bedorf, Schendt al de vruchten in den korf.*

APRIL. *Kindertranen zijn April-wolken.* [Beiden komen spoedig te voorschijn, maar verdwijnen even ras.] *Kom ik door Maartje, dan leef ik nog een jaartje, zei de man, en hij stierf op den eersten April.*

ARM. *Beter een gat in de broek, dan een arm verloren. Ga uit mijn' gooi-arm.* [Maak mij ruimte; kom mij niet te na.]

AVOND. *Hij zal den avond t'huis brengen. Ik weet, wat ik weet, zei Jantje van der Vleet: Die*

---

1) de Brune bl. 188.

's avonds op een bankje slaapt, is 's morgens vroeg gereed.

BAAN. *Hij is het haantje van de baan. Hij is van de baan geslagen.*

BAAT. *Hij heeft de natuur te baat. Zon en maan te baat hebben.*

BAKBOORD. *Zij kennen mij niet van stuurboord- tot bakboord-zijde.*

BAKER. *Dat hindert de baker niet, als het kindje maar wel is.*

BAKHUIS. *Het heeft op zijn bakkes gehageld.* [Men zegt dit van iemand, die van de pokken geschonden is.]

BAKKER. *De eene pottenbakker haat* (of: *benijdt*) *den anderen* 1).

BAKKEVEEN. *Hij is naar Bakkeveen.* [Men zegt dit, te Dragten, als iemand een middagslaapje neemt. Dragten en Bakkeveen zijn twee in elkanders nabijheid gelegene Friesche dorpen.]

BALK. *Hij gaat naar Balk.* [Men zegt dit, te Woudsend, voor een middagslaapje houden. Woudsend ligt in de nabijheid van Balk, beide Friesche dorpen.] (Dit komt in de plaats van de, Deel I, bl. XLIII, geplaatste spreekwijze: *Naar den balk gaan.*)

BARTJENS. *Volgens Bartjens: Als ge er eene fout in vindt, krijgt ge twee kwartjes.* [Dat is: het heeft geen bewijs noodig. Het *Cijferboek* van WILLEM BARTJENS was een groote autoriteit.]

BED. *Iemand met warme doeken te bed leggen.*

BEDRIEGER. *Spreekt ge van een' bedrieger, daar is hij.* [Het bijgeloof wil, dat een boos mensch weet, waar, wat en door wien kwaad van hem gesproken wordt. Het spreekwoord: *Als men van den duivel spreekt, dan is hij nabij*, heeft gelijke beteekenis.]

BEENEN. *Alles komt te regt, behalve de kromme beenen van den booze. Dat is beter dan een been gebroken. Ergens op hooge beenen op afstuiven. Lange vingers en lange beenen: goed voor kwartiermeester.* [Men geeft den kwartiermeesters na, dat zij de aan hunne zorgen toevertrouwde kas niet zeer eerlijk administreren. Daarom zijn hun zeer dienstig: *lange vingers*, om te grijpen, en *lange beenen*, om weg te loopen.]

BEEST. *Het is een mager beestje. Men mag geen' mensch bij een beest vergelijken.*

BEF. *Alles moet zijne bestemming hebben, zei de dominé, en hij plaatste eene vloo, die op zijne bef zat, achter zijne ooren.*

BEITEL. *Hoe hard de rots ook wezen mag, De beitel wint het door den slag.*

BELASTING. *Den ontvanger de belasting betalen.* [De *ontvanger* is hier de plaats, *waar de paus* (of: *keizer*) *te voet* (of: *zonder lakkei*) *gaat* (of: *ge… ambassade kan zenden*).]

BELIJDENIS. *Hij zit te kijken als een schelv… die op eene warme stoof zijne belijdenis doet.*

BENAAUWDHEID. *Hij poept in zijne broek … benaauwdheid.*

BERG. *Als luiheid kracht had, zou men ber… verzetten.*

BESCHEID. *Zijne natuur bescheid doen.*

BESCHUIT. *Het is niet veel beschuiten wa… Hij nuttigt een varkens beschuitje.* [Nl. raa… wortelen.]

BESJE. *Dat mag de drommel doen, zei be… vuile hemden moeten verschoond worden.*

BESNOT. *Die niet besnot is, behoeft zijnen … niet te vegen* 1).

BEUL. *Dank den beul van Haarlem, dat hij … lang van je kop is afgebleven.* [Eene aardigh… als repliek op het antwoord: *dank je*, gegeve… een onaannemelijk voorstel.]

BEULING. *Dat is een potjebeuling. Een m… is geen houtje, al is hij van eene beuling-pe… maakt.*

BEURS. *Hij teert uit eens andermans beurs.*

BEZEM. *Jongens van zijne jaren worden al … liefd, als ze maar een' hoed op een' bezemstok … een wit schortje) zien.*

BEZOEK. *Als ik zit in de onderbroek, Krij… onverwacht bezoek. Dat is een bezoek met een' sl… japon.* [Die visite duurt langer, dan men wel … genaam vindt. In denzelfden zin zegt men: … *visite heeft een verlengstuk.*]

BIERVLIETENAAR. *Een Biervlietenaar … tweemaal zijn mes trekken.* [„Naar men wil," … VAN DALE, in *de Taalgids* van Dr. DE JAGE… Dr. TE WINKEL, I. bl. 40 en 41, „heeft dit spr… woord een' historischen oorsprong. 't Is bek… hoe dikwijls Vlaanderen in vroeger eeuw door… nenlandschen krijg geteisterd werd, en de Ge… naren daarin immer eene hoofdrol speelden. … October 1384 beproefde FRANCIS ACKERMAN, … waard te Gend, zich van Biervliet meester te… ken, doch zijne pogingen leden schipbreuk. … streeks de helft des volgenden jaars herhaalde… door eene Engelsche vloot te water gesteund, … aanval, edoch met gelijken ongunstigen uit… Ten tweeden male gespten de Biervlietenaars … zwaard aan ter verdediging der besprongene ve… de Engelschen moesten wijken; de Gentenaars … beleg opbreken. 't Is in deze beide, kort op… volgende afweringen van een' zelfden vijand, … wij den oorsprong van het spreekwoord zo… zoeken." Men bezigt het spreekwoord in 't We… lijk deel van Zeeuwsch Vlaanderen, om aan te…

1) Campen bl. 112.

1) de Brune bl. 316. Tuinman I. bl. 83, II. bl. 74, 163. Bogaart bl. 10.

, dat men, als gast, op eene herhaalde uitnoo-
ing, andermaal zijn mes mag opnemen, en den
tijd hervatten. Blijft men bedanken, dan zegt
n: *Ik ben geen Biervlietenaar*. De redactie van
Taalgids wil op de dubbele beteekenis van *mogen*
de Zeeuwen gedrukt hebben, nl. die van *mogen*
en van *moeten*. „De Biervlietenaars mogten
(moeten) eens tweemaal hun mes trekken, en daar-
mogen (*mogen*) zij het nog doen."] *Ik ben geen*
vlietenaar.

INNEN. *Die ongevraagd naar binnen treên,*
zendt men als geboefte heen.

LAASKAAK. *Een blaaskaak onder twee paar*
n, Zal, meer dan iemand denkt, gedoogen.

LEI. *Beter blei gevangen, dan stil gezeten* 1).

BLIJK. *Laat de blijken Vonnis strijken.* [Door
beide spreekwoorden: *Praatjes Vullen geen gaat-*
en De daad moet blijken, kan men hier verkla-
g vinden.]

BLIK. *Zijne woorden klinken als katoen in eene*
blikken trommel.

BLOED. *Hij eet ongemerkt zijn eigen bloed.*

BODE. *Een ongeluk stuurt geen' bode vooraf.*

BOER. *Bobbeldebob! zei de boer, en meester Jan*
Waterman stopte hem in de sloot onder het kroost.
!r! schraap den wortel, of ik eet hem raauw.
f den boer een' stoel. [Woordspeling met *boer*,
rreling in de keel.] *Hij is er zoo gezien als*
rat bij een' boer op den korenzolder. Ieder zijn
, zei de boer, en hij at vijgen voor den dorst.
hens en hennen Laten de boeren, zoo als ze
en.

BOKKING. *Zijn bokking wil daar niet braden.*

BOM. *Dat werkt als eene bom in een buskruid-*

BONTWERKER. *Hij heeft den bontwerker ge-*
n. [Dat wil zeggen: hij is bont en blaauw
gen.]

BOOG. *Daar zijn al de kleuren van den regen-*
g in.

BOOM. *Het mes is stom, en de boom spreekt niet.*
 zegt dit van den man, die eene zaak bederft,
r wiens getuigen hem niet kunnen verklappen.
t spreekwoord is van de handelingen van een'
kwaam' tuinman afgeleid.]

BOON. *Dat gaat met de boontjes in den pot. Dat*
en boonenzifter. Ieder moet zijne eigene boonen
en.

BOORD. *Als knijper aan boord komt.* [Dat is:
neer het gevaarlijk begint te worden; met an-
e woorden: als het gevaar ons begint te knijpen.
de schepen noemt men het *stuk hout*, dat dient,
iets te vatten en op zijne plaats te houden, een'
nijper.]

1) de Brune bl. 112.

BORD. *Een bord water met eene vork. Hij zit*
zoo stijf als een bord.

BOS. *De meid wil een' vrijer, al zou ze er een'*
van een bos stroo maken.

BOTER. *Wie boter op het hoofd heeft, die blijve*
uit de zon.

BREEDTE. *De lengte en de breedte is er wel,*
maar de ronden ontbreken. [De zaak is klaar.....
op het geld na. De *ronden* zijn de *muntstukken*.]

BRIEF. *Hij heeft niets in te brengen dan ledige*
briefjes.

BROEDER. *De markt geeft, wat de eene broeder*
den anderen niet geeft. Het is een pullebroêr. [Zoo
benoemt men den zuiper van professie.]

BROEK. *Het is zoo net als Broek.* —— *Een ligt*
hart treurt niet, Eene wijde broek scheurt niet.
Een steenworp uit een' donkren hoek: Betoon, die
't doet, een volle broek. Hij trekt aan de broek.
[Men zegt dit, wanneer iemand zijn woord niet
gestand doet, maar zich terugtrekt.] *Ik heb de*
broek eens opgenesteld. Twintig el voor eene broek,
en nog geene klep, zei de kleêrmaker.

BROK. *Hij blijft in de brokken steken.*

BROOD. *Broodnijd is ook nijd. Hij heeft zijn*
laatste brood gegeten. [Die dood is, eet niet meer.]
Hij is zoo mager als brood. Hij laat zich de kaas
niet van zijn brood afhalen.

BRUID. *Drie lichten aan: dat is eene bruid op*
het tipje. Waar eene bruid is, daar haalt men ook
een' vetten mond.

BUI. *Eene donderbui uit het Oosten brengt*
meestal hagel aan.

BUIL. *Dat kan geene buil in het hoofd doen*
vallen.

BUURMAN. *Als het hier regent, druipt het bij*
mijn' buurman. Hij is 's buurs gast.

COMPLIMENT. *Complimenten? Kool met kren-*
ten. Het is een compliment voor den heer, als de
knecht lagchen kan.

COULISSE. *Van achter de coulissen.*

DAG. *De eerste en tweede dag geeft niets, De*
derde dag zegt iets; Maar zoo de vierde en vijfde
dag zal zijn, Zoo is de heele maneschijn. [Het zijn
de dagen na nieuwe maan, die hier worden opge-
teld.] *Hij ziet als een schelvisch, die drie dagen*
op het strand had liggen te sterven. Hij zoekt den
dag op den middag. [Dat is: hij vraagt om twaalf
uur, of de dag is aangebroken.] *Over jaar en dag.*
Overmorgen is een onbepaalde dag.

DAS. *Een drol in je nek, dan heb je eene warme das.*

DEEG. *Het is één koek en één deeg.* [Dit wordt
gezegd van menschen, die in overdreven goede
verstandhouding zijn, en komt in beteekenis over-
een met de spreekwoorden: *Het is uit mijn gat en*
in mijn gat en *Het is koek en ei met hem.*]

DEKEN. *Hij plukt al aan zijne dekens.*

DENEMARKEN. *Hij snurkt als een Deensche os.*

DERTIEN. *Uitgestreken, vers dertien.*

DEUN. *Dat deuntje heb ik meer hooren spelen. Dat deuntje is voor langen tijd reeds afgezaagd.*

DEUR. *De tafel komt voor de deur.* [De boedel wordt geregtelijk verkocht.] *Wij hebben de klink van de deur nog niet in de hand.*

DEUVIK. *Houd den deuvik op het vat, Dat geen edel vocht ontspat.*

DIEF. *Om dat lapje geen dief, zei de kleêrmaker, en hij haalde maar eene el lengte door het oog van de schaar. Van een' snoeper komt een dief* (of: *Snoepers worden dieven*).

DIEVERIJ. *Zulk spelen is maar kaarsen-dieverij.*

DIGT. *Dat is ligt en digt.*

DIJK. *Het waait stront van den dijk.* [Het waait zoo hard, dat er niets kan blijven liggen.]

DIKTE. *Dat scheelde daar geene koe-dikte.*

DING. *Dat ding gaat geweldig mank. Het is een ding als eene hak van een' klomp.*

DOBBELSTEEN. *Die steenen hebben het vervloekt, goed te doen* 1). (Zie de *Bijlage.*) [De zaak staat al zeer slecht, ja is bijna hopeloos. Het spreekwoord ziet op den dobbelaar, wien de kansen altijd tegen zijn; welke werking hij aan den duivel toeschrijft.]

DOLLE. *Mal of dol.*

DOMME. *Zalig zijn de dommen; want zij komen als ezels in den hemel.*

DOOD. *Dat is de dood van Piero. Dat zal hij met den dood moeten bekoopen. Hij zal zijn' eigen' dood wel sterven.* [Zijne bewering gaat uit zich zelve te niet.]

DOOS. *Dat is de wereld in een doosje. Dat is zoo net als uit een doosje.*

DORST. *Je slacht Lubbertjes gat: je hebt altijd honger of dorst.*

DRAAD. *Die zaak zal nog veel kosten aan koordzijde, rijgdraad en vormen. Naald en draad Maakt den naad.*

DREET. *Het regent koedreet en ganzeneijeren.* [Men zegt dit, te Groenlo en omstreken, bij het vallen van een' malschen regen.]

DRIE. *Eén is te naauw, twee is te wijd, en drie is veel te wijd. Ik zet* (of: *geef*) *het je in drieën.*

DRIEDRAAD. *Hij kreeg van nichtje Driedraad.*

DRIEKANT. *Een driekant aan het vuur: Vreemd volk binnen een uur.* [In denzelfden zin zegt het bijgeloof: *Daar komt bezoek* (of: *Ik dacht het wel*), *want ik had een' driekanten turf aan den haard gelegd.*]

DRIFT. *Als de roê is van het gat, Zijn de driften niet meer mat.*

---

1) Sartorius pr. V. 93.

DROMMEL. *Nat aan het gat, Wat dromm[el] dat!*

DRUPPEL. *De laatste druppel doet den em[mer] overloopen. Druppeltjes kosten ook geld.*

DUBBELTJE. *Het is om de dubbeltjes te doen.*

DUIF. *Duiven eten maakt melancholiek.*

DUIM. *De duimen tusschen de schroeven! [Hij] houdt den duim op het laadgat.* [Hij is houv[...] *Hij zit onder den duim.*

DUIT. *Het is het zoo goed waard als een [...] een duit. Is dat nu voor vier duiten kaas, en nog de helft rot?* [Men bezigt dit spreekwo[ord], als men groote verwachting van iets gehad he[eft] en het niets-beteekenend uitvalt.] *Uit om een' d[...] Het sprookje is uit.*

DUIVEL. *Hij is den duivel in de hel ontspron[gen].*

DUIZEND. *Dat is er één uit duizend.* [D[eze] spreekwijze is genomen uit *Job* XXXIII : 23 en *Pr[ed.]* VII : 28.]

EENDRAGT. *Door eendragt wordt het huis [ge]bouwd, door tweedragt stort het in.* [Dit spre[ek]woord is mogelijk ontleend aan *Matth.* XII : 25 [en] *Mark.* III : 25.]

EER. *Alles verloren behalve de eer. Hij d[...] zijn moeders keuken eer aan.*

EERLIJK. *Die eerlijk is, gaat als eene kaars.*

EGYPTE. *Het is eene Egyptische plaag.*

EI. *Het ei gelijkt krek op de hen.*

EINDE. *Het breedste eind komt achteraan, [...] de vrouw, en ze k.... pollepels. Hij heeft er [...] een eindje aangeknoopt. Men zal eens zien, ho[e] [hij] aan zijn eind is gekomen.*

EMMER. *Wat voor den een een roemer is, [...] voor den ander een wateremmer zijn.*

ERWT. *Als de een spek sch.. en de ander erwt[en], hebben ze beiden den kost. Hij ziet er uit als e[en] uitgek.... erwt. Zij kan het spek in de erw[ten] schieten.* [Er is hier sprake van eene rijke bruid.]

EZEL. *Men wordt liever door een paard dan d[oor] een' ezel geschopt.*

FLESCH. *De beste wijn schenkt men dikwijls [uit] halve fleschjes.* [Die nietig van voorkomen is, h[eeft] wel eens groote begaafdheden. In denzelfden [zin] zegt men: *In de kleinste fleschjes is het fijnste vo[cht]. Den een helpt de flesch en den ander de medicij[n].*

FLIKKER. *Hij maakt een' kuitenflikker.*

FLUIT. *Hij speelt graag op zijn eigen fluitje.*

FRANKRIJK. *De Fransche wolven zijn beschaa[mder] der dan de Russische, want die eten elkander op.*

FRISCH. *Hij is niet frisch aan zijn kamizo[ol].* [Hij is kort aangebonden.]

GAARD. *Hij heeft zelf zooveel roet in den gaard[...]*

GARF. *Hij krijgt* (of: *neemt*) *de topjes van d[e] garven.*

GARNAAL. *Garnalen zijn alleen goed, wanne[er] er geene R in de maand is.*

ATEN. *Een gat in de kous, de kou in den teen.* *ziet leep uit zijne gaten. Voor elken spijker een*

GATTEN. *Die zaak ligt op haar gat.*

GEBOD. *Malkander niet voor den mal te houden:* *is het elfde gebod.*

GEBRUIK. *Het misbruik neemt het gebruik niet*

GEK. *Hoe ouder, hoe gekker.*

GELD. *De sleutel ligt er op de geldkist. Krui-* *in kosten ook geld. Linnen is zoo goed als geld* *laat. Zij doet opgeld.*

GELOOF. *Hij is ongezond in het geloof.* [Men dit van een' vrijdenker.] *Hij is van het hon-* *-geloof.* [Hij heeft liever het vleesch dan de ...]

GELUK. *Het is geheel eene loterij, en hangt al-* *van het geluk af.*

GEMAK. *Iemand op zijn gemak zetten.* [Dat is: zoo toespreken en behandelen, dat hij zich als ... gevoelt.]

GEMEENTE. *Geef mijne portie maar aan de Lu-* *-sche gemeente.* [Men zegt dit, wanneer er sprake ... een' armen boêl.]

GEREFORMEERD. *Dat is eene Gereformeerde* *...k.* [Men bezigt dit in het jasspel, wanneer men ... prentjes in de kaart heeft. In gelijken zin ... men: *Dat is me de kerk van Stiphout.*]

GESCHIEDENIS. *Al weêr de oude geschiedenis!*

GEVER. *Het is geen gever, maar een nemer.*

GEVOLG. *Kleine oorzaken hebben wel groote ge-* *...gen.*

GEWIGT. *Het is Vuilpoorts gewigt.* [Dat wil ...gen: het is vuiligheid. Het is een Dordsch ...ekwoord, afkomstig van de onreinheden, die ... daar aan de *Vuilpoort* gewoonlijk vindt.] (Dit ... in de plaats van het, Deel II, bl. VI, ge- ...ste spreekwoord: *Het is vuil poorts-gewigt.*) *...eenen en kaas met wigt: hoe zwaarder, hoe* *...er* 1). (Vroeger heb ik dit spreekwoord als een ...d geschrapt, later heb ik het als een Neder- ...sch leeren kennen.)

GEWIS. *Wij zullen het wisse voor het onwisse* ... 2). *Wis is wis, 't Blijft, zoo 't is* 3).

GEZIGT. *Hebt gij iets in 't zigt, Houd je mondje* ...

GEZOND. *Voor de gezonden is alles gezond.* ...delijke spijzen en dranken kunnen door men- ... van een sterk gestel zonder hinder gebruikt ...den, mits zij er hunne ligchamen aan gewend ...ben. Dit is de natuurkundige zin. Die in hun ...oof vast staan, laten zich door spitsvondige rede- ... niet afleiden. Dit is de godsdienstige zin. Die goeddoen zonder omzien, stooten zich niet aan klein-geestige aanmerkingen van hen, die alleen op het uitwendige afgaan. Dit is de zedelijke zin. Voor de laatsten geldt mede: *Den reinen is alles rein.*]

1) de Brune bl. 12. 2) 16 *Sept.* Gruterus I. bl. 123. Sartorius *ser.* IV. ...t. III. 69. 3) 17 *Aug.* Gruterus I. bl. 123. Tuinman I. bl. 261, II. ...

GEZONDHEID. *'t Is al gezondheid, Die in je mond leit. Op de gezondheid van den prins, die dood is.*

GIERST. *Hij reutelt als gierst, die niet gaar kookt.*

GOD. *Hij, die op God betrouwt, Heeft op geen zand gebouwd.* —— *Dat zijn ronde goden. Die den spotter maakt ten spot, Eert men als een' halven god.*

GOED. *Die alles wist, had aan een oordje goeds genoeg. Het goed keert weêr, daar het van daan kwam. Kinderen is geleend goed.*

GOEDE. *Geen goed zonder kwaad* 1). (Vroeger meende ik, dat deze spreekwijze van vreemden oorsprong was, later leerde ik ze als eene Nederlandsche kennen.) *Het goed beloont zijn' meester. Het is altijd goed, bij leven en bij sterven.*

GOUD. *Een vriend in nood is beter dan goud. Hij legt er eene gouden pleister op.*

GOVERT. *Hij is Govert in het midden.*

GRAP. *Het zijn grappen, zei de jongen, en hij zag zijne moeder aan een touwtje hangen.*

GRAS. *Hij hoort de pieren in het gras piepen.* [Men zegt dit van den betweter en waanwijze.]

GRIM. *Hij heeft twee grimmen voor één' lach.*

GROEN. *Hij moet wat groens lusten, die om peterselie naar den Bosch gaat.* [Men zegt dit, in Gelderland, bij eene overgegeven neiging tot het een of ander; omdat de reis van daar naar 's Hertogenbosch in vroegeren tijd hoogst moeijelijk was.]

GROND. *De hoop op haver uit den mest Is op een' goeden grond gevest. Hij zit aan het grondhout.* [Men zegt dit, te Groenlo en omstreken, voor *aan lager wal zijn.*] *Nabij is een grondwoord. Wat den grond beroert, Den heer behoert.* [Dat is: wat uit de schipbreuk aan land spoelt, al is het ook van bekende personen, heeft geen' bijzonderen eigenaar meer, maar wordt de eigendom van den landsheer, aan wiens strand de goederen spoelden. Dit gebruik, dat tot in de XVIIIe. eeuw voortduurde, steunt op oude keuren van de XVe. eeuw of van vroeger.]

GROOTE. *De grootste* (of: *oudste*) *moet ook de wijste wezen.*

GUNST. *Al te straffe heeren Doen hun gunst in haat verkeeren. Vorsten-gunst en vogelzang Klinkt wel schoon, maar duurt niet lang.*

HAAN. *Dat is slechts eene hanetreê ver.*

HAAR. *Het is, alsof het op een haartje afgeknipt is. Hij heeft geen goed haar aan zijn lijf.*

1) de Brune bl. 112.

Ik geef het u geen haar minder. Lang haar en luizen krijgt men zonder moeite.

Haarlem. *In vijven, zeggen die van oud Haarlem.* [Men zegt dit, in het omberen, wanneer de tegenspelers de 10 overgebleven ruilkaarten zamen deelen.]

Hals. *Hij heeft het door zijnen hals gelogen.*

Hand. *Als ik jou niet had en mijne regterhand, dan zou ik veel missen* (of: *dan kwam ik er niet*). [Men zegt dit spottender wijze, wanneer gesnoefd wordt op gedane diensten, die weinig te beduiden hebben.] *Die de hand aan den ploeg slaat, moet niet omzien.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Luk.* IX : 62.] *Eene vrouw met de linkerhand trouwen.* [Eene bijzit van haar maken.] *Het gaat van hand tot hand. Het loopt hand over hand toe. Hij neemt in den mond, wat een ander nog niet eens in de hand wil* (of: *durft*) *nemen.* [Men zegt dit van iemand, die vuile taal uitslaat.] *Ik heb er de hand niet tusschen gehad.* [Men zegt dit, als er sprake is over eene ongeoorloofde verstandhouding tusschen twee personen van verschillend geslacht.] *Niet ieder kan de harp bespelen, die haar in de hand heeft. Zij hebben hand-opening gegeven.*

Hansworst. *Aan zijne kluchten kent men den hansworst.*

Haring. *Het is daar harinkje vet. Panharing is arme lui's kabeljaauw.*

Hart. *De wijn verheugt het hart. Hij heeft geen hart. Iemand iets op het hart drukken. Iemand in het hart priemen. Iemand op zijn hart trappen. Mijn hart staat onder de pers. Naar iemands hart* (of: *Iemand naar het hart*) *spreken. Wijn, die opbeurt 't hart, Bant ons leed en smart. Zijn hart is er hem tot barstens toe vol van.*

Haven. *Dan zit hij op eene andere haven.*

Heidelberg. *Over Heidelberg naar Maagdenburg.* [Deze beide Duitsche steden worden bereisd door den jongen Nederlandschen dominé in zijne pastorie. Is hij *Heidelberg over*, dat is: heeft hij zijne LII preken over den *Heidelbergschen Catechismus* klaar, zoo kan hij wat meerder rust nemen. Daarom denkt hij dan aan eene vrouw, die met hem zijne pastorie zal deelen, en dat is zijn reizen *naar Maagdenburg*.]

Heil. *Zijne heilzon begint te tanen.*

Hel. *Dat is een Jood in de hel geschopt. Verroest in een' meelzak, dan kom je bestoven in de hel.*

Heller. *Hij geeft er geen' heller om.*

Hemd. *Hij heeft zijn laatste hemd nog niet aan.* [Dat wil zeggen: hij is nog niet aan het einde van zijne loopbaan; er kan nog veel met hem gebeuren. Zijn *laatste hemd* is zijn *doodhemd*. Men bezigt dit spreekwoord van den man, die boven zijn' stand leeft.]

Hemel. *De welvaart komt, mits ingehaald, Ofschoon zij uit den hemel daalt. Hij is naar* [...] *papieren hemel geraakt. Ware alle leven een pa*[...] *dijs-leven, ik bleef hier, en wenschte jou in den hem*[...]

Heusden. *Hij gaat naar Heusden.* [Men z[...] dit te Gorinchem van een middagslaapje nemen.]

Hiel. *Hij heeft teenen en hielen gezien.* [[...] wil zeggen: de fortuin is hem meê en tegen, [...] lacht hem toe en keert hem den rug toe, — [...] hem van voren en van achteren aan.]

Hittepetit. *Het is eene hittepetit.* [Men z[...] dit van eene kleine vrouw, die in gedurige bew[...]ging is.]

Hord. *Een kardoeshond met een' hoed op is* [...] *goed als een jongen.* [Er is hier sprake van e[...] kermisvrijer.]

Hoek. *Hij weet niet, uit welken hoek de wi*[...] *waait.*

Hoen. *Hij zou in een' hoenderstront verdri*[...]*ken* 1).

Hoepel. *Hij ziet er uit, of hij tonnen gevre*[...] *heeft, waarvan de hoepels nog zigtbaar zijn.*

Hof. *Het hof is uit: men tapt er niet meer.*

Hok. *Hij komt er te pas als een Jood in* [...] *varkenshok.*

Hond. *Het is zoo net als een hond. Het is* [...] *taai als hondenleêr. Hij heeft de hondenwa*[...] [Dat is: hij heeft eene zeer onaangename zaak [...] verrigten. De *laatste nachtwake*, tegen het a[...]breken van den morgen, wordt de *hondenwa*[...] genoemd. De wachthebbende militairen hou[...] die dan ook voor de lastigste.] *Hij loopt als* [...] *hond, die den nijper op den staart heeft. Zi*[...] *geen hond, dien men aan een' ketting kan legg*[...] *Zoo digt als leêr van een hondenvel: dat laat g*[...] *zweet door.*

Hoofd. *Hij heeft een Luthersch hoofd.* [[...]mand met een groot hoofd wordt een *Luthers*[...] *dikkop* genoemd, omdat LUTHER een groot ho[...] had.] *Hij steekt het hoofd weder op. Iema*[...] *hoofd op prijs stellen.*

Hoop. *De hoop liegt* 2). (Deze spreekwijze h[...] ik vroeger voor eene vreemdeling aangezien; th[...] heb ik haar als eene Nederlandsche leeren kenne[...]

Horen. *Hij krijgt kringen om de horens.* [M[...] zegt dit van een' oud' vrijer; omdat, volgens [...] ander spreekwoord, *de horen-krappen de jaren* [...] *koe verklappen.*] *Kerken hebben torens; Ko*[...] *hebben horens.*

Hot en haar. *Zij loopen hot en haar, als* [...] *zwerm lakkeijen op een gastmaal.*

Hout. *Hij krijgt gaauw den houten pijek*[...] *aan.* [Men zal hem spoedig in de doodkist legge[...]

Huid. *Iemand de huid afstroopen.*

Huis. *Als men kinderen ter markt zendt, kom*[...]

1) v. Alkemade bl. 186. 2) de Brune bl. 151.

gewoonlijk bezoh.... t'huis. *Daar is geen mensch thuis dan de meid, en die is naar de kerk. Een oud wijf is een lastig huismeubel. Hij bewoont 't huis van vier planken. Mal uit en simpel t'huis.* Het is zoo slecht gebleven, als het was.] *Zij achten het huis van Oranje: zij geven of nemen niet.*

HUTSPOT. *Dat is een mooije hutspot.* [De boël ...t door elkander.]

JAAR. *Het is maar eens kermis in een jaar. Hij is in zijn moordjaar.* [Het 63e. levensjaar wordt ...mschen *moordjaar* genoemd.]

JACOBA. *Zij trouwden bij de week, als vrouw ...ba.*

JAK. *Jak bij Joñ* 1).

JAN. *Jan, presenteer hem een' stoel.*

IJZER. *Hij heeft eene maag van ijzer en staal.*

IK. *Het eigen ik gaat vóór.*

INKT. *Er wordt meer inkt vermorst dan verschreven.*

INSTRUMENT. *Ieder speelt graag op zijn eigen instrument.*

JONG. *Hij is vergeten, dat hij ook jong geweest is.*

JONGEN. *Eenige schoppen met den voet Maakt ...ij' kwaden jongen goed.*

JOOD. *Dat is een Joden-toer. Dat kan nog geen ...d uithouden. Hij ziet er uit als een oude Jood. ...wou, dat je door een' dooden Jood gezoend waart.* ...en zegt dit, wanneer iemand iets doet of vraagt, ...t niet bevalt.]

JOOST. *Hij heeft Joost in de kerk gezien.* [Waar ...n JOOST (den duivel) gezien heeft, daar komt ...n niet weêr.]

JORIS. *Er loopt een Jorisje onder.*

ISABELLA. *Het is eene Isabella-kleur.* [Men ...gt dit van voorwerpen, die eene vuil gele kleur ...bben. Het spreekwoord is gegrond op de anecdote, ...t door ISABELLA, de gemalin van ALBERTUS, ...j den aanvang van het beleg van Ostende, in ...01, de gelofte gedaan zou zijn, zich niet te verschoonen, alvorens de stad zou zijn ingenomen. De ...legerden ondertusschen hielden tot in 1604 vol.]

JUFVROUW. *Een winkel is eene jonge jufvrouw, ...e dient opgepast te worden.*

KAARS. *Je kunt hem wel met eene kaars doorlichten.*

KAARSENMAKER. *Het is een kaarsenmaker ...der pit.*

KAART. *Eene kaart of een molensteen.* [Men ...gt dit, wanneer iemand, bij het kaartspelen, ...g trekt, eer hij uitspeelt. In dergelijken zin ...dt mede: *Een blad of een takkebos* (ook wel: ...f je muts).]

KAAS. *Het is een liefhebber van de kaas. Hij ...ag voor de groene kaas wel meêloopen.*

1) v. Alkemade bl. 188.

KABEL. *Hij heeft zenuwen als een kabeltouw.*

KADET. *Zij speelt den kadet.*

KALF. *Het is een nuchter kalf. Hij solt met eens anders kalf. Hij trilt als een één-nachts kalfje.*

KALK. *Kalk maakt rijke ouders, maar arme kinderen.*

KAMIZOOL. *Hij is niet mak aan zijn kamizool.*

KAMPANJE. *Hij maakt dubbele kampanjes.* [Hij houdt wilde nachttogten.]

KANIS. *Dat valt uit de kanis.* [De zaak loopt tegen.]

KANON. *Hij is geladen* (of: *zoo vol*) *als een kanon.* [Hij is dronken.]

KANT. *Laat hem naar den Maaskant loopen.*

KAP. *Hij draagt de zotskap.*

KAPEL. *Hij is zoo deftig als eene opgeprikte kapel.*

KAPELLAAN. *Zij zou nog wel een' kapellaan werk willen geven.*

KAPSTOK. *Eene zaak aan den kapstok hangen. Hij heeft hem al lang aan den kapstok gehangen.*

KAREL. *Het is nog volgens de wet van keizer Karel.*

KAT. *Er komt zeker visite; want de kat heeft zich driemaal over de ooren gewasschen. Het is alsof het voor eene zieke kat is.* [De portie is klein.] *Het lijkt kat noch varken. Hij houdt er zooveel van als eene kat van den zaturdag. Hij kreeg daar een' kattenklaauw. Hij slacht de katten: die zijn ook niet gaarne nat. Men behoeft het spek voor de kat niet op den trap te leggen. —— Ik noem eene kat eene kat.* [Ik kom vrij voor mijn gevoelen uit. In gelijken zin zegt men: *Ik noem scapham een schip, en zeil er regt meê door,* en van iemand, die onbewimpeld spreekt: *Hij noemt alles* (*de dingen*, of: *het kind*) *bij den regten naam.*]

KATTEBEL. *Gij behoeft u de kattebel niet aan te trekken.*

KEIZER. *Hij is den keizer te rijk. Nog in tijds met de keizerssneê verlost.* [Dat wil zeggen: uit den angst gered zijn. De *keizerssneê* is eene heelkundige operatie in barensnood.]

KENNIS. *Daar komt eene oude kennis, bak nu een koekje!*

KEREL. *Het zijn kerels, die aan hunnen neus kunnen hangen.* [Men zegt dit van onversaagde mannen.]

KERK. *Ei, ben je daar! dan behoef ik je in de kerk niet te zoeken. Hetgeen de wolf in de week misdoet, belet hem 's zondags ter kerk te gaan. Klok! klok! dat hoort men in de kerk niet.*

KERKHOF. *Slappe winters maken vette kerkhoven.*

KERMIS. *Het is altijd geene kermis, al gaat de viool. Het is een kermiskoekje.*

KETEL. *Het vischje begint eerst te krimpen, als het in den ketel komt.*

KETTING. *Het zijn allen schakels van den éénen grooten ketting.*

KEUTEL. *Gij kunt wel meenen, dat paardenkeutels vijgen zijn.*

KIES. *Hij krijgt de kies van verstand.* [Die kies komt eerst, als men bijna volwassen is.]

KIJK. *De kijk is er al af.* [Dat wil zeggen: de pret is uit.] *Hij vergenoegt zich maar met een kijkje.*

KIK. *Hij kan geen' kik meer geven.*

KIND. *Als de pan is aan het glijën, Zijn de kindren aan het dijën. Als je een kind uitstuurt, dan komt er een kind weêrom. Een kind en eene pop Schikt men gelijk op. Eerst het kindje kijken, en dan bakeren. Geef kindren zoeten koek, en vrouwen nieuwen most; Wat op de tonge bijt, is echte mannen-kost. Het is een duur houkind. Hij is den kinderschoenen ontwassen. Hij is te spreken als een kind. Hij spaart geen kind in de wieg. Kinderen leven bij het uur. Konings kinderen hebben lange tanden. Onze kinderen maken ons oud.* [Dit is eene klagt van zelfzuchtige ouders.]

KIP. *Dat is eene kip in 't water! Hij spreekt als magthebbende, en wordt verhoord als eene kip.*

KIST. *Luchtig op, Michieltje! Eerst wat op je zemelkist, en dan wat op je zieltje.* [Er worden duchtige slagen toegeteld.]

KLAD. *Dat is eene leelijke klad in de rekening.*

KLEED. *Hij heeft ongemak onder de kleêren.* [Hij behoort tot de onreinen.]

KLEIN DUIMPJE. *Hij stapt als Klein Duimpje: die had laarzen van zeven mijlen aan.*

KLEM. *Dat zet klem aan de zaak.*

KLEUR. *Hij krijgt eene kleur tot achter de ooren. Zij krijgt eene kleur tot in den nek.*

KLOMP. *Het is een klompen-patrouille.*

KLONT. *Koffij met een klontje, Eene visite als een strontje.*

KLOS. *Als de klos maar eerst aan 't rollen is. De klos is geheel in de war. Hij kreeg het beet door den klos.* [Hij wordt aangedaan van den weêromstuit.]

KLUIT. *Hij is zoo tierig als een leeuwerik op zijne kluit.*

KNEVEL. *Hij zet zijne knevels in het was.*

KNIE. *Zij zal zijne knietjes wel warmen.*

KNIJPER. *Hij zit* (of: *loopt*) *in den knijper.*

KNOL. *Knollen zijn knollen, en rapen zijn rapen.*

KNOOP. *Dat is een wevers knoop. De knoop is al gelegd. Het is een oude-wijven knoop.* [Deze zeemans uitdrukking geldt van een' knoop, die niet houdt.] *Hij zit meê in den knoop.*

KNUPPEL. *Hij moest wat meer knuppelkoek gegeten hebben.*

KOE. *Daar zouden koeijen van verschrikken.* [Van zulk een' grooten dronk nl., en wel, om di in eens te drinken.] *Trek Peter, de koe kalft.*

KOEK. *Hij vergenoegt zich met de randjes v den koek.*

KOMPAS. *Hij heeft zijn kompas verloren.*

KOOK. *De visch is aan de kook.* [De zaak b gint hare uitwerking te verkrijgen.]

KOOP. *Beter een kwade loop Dan een kwa koop. Daar was ik niet voor te koop.* [Dat is: laat mij zoo iets niet welgevallen; ik wil mij daa toe niet laten gebruiken.] *Het is een koopmaken*

KOOPMAN. *Dat is eens koopmans list. He een koopman te voet.* [Hij is uitverkocht.] *Kwaa kwaad, zegt de kooper; maar als hij 't heeft, hij 't roemen. Veel loopers, Maar weinig koope*

KOP. *De kop staat hem pruttel. Hij heeft ee goeden kop. Kopje onder, haast verdronken. Na Nel! haal je kopje onder.*

KORF. *Dat loopt over den korf heen.*

KOSTEN. *Op kosten van ongelijk.*

KOSTER. *De koster van Sint Japik: al weêr v voren af aan. Hij is zoo bedeesd als een Mennist koster.*

KRAAK. *Daar is geen kraak of smaak aan.*

KREUK. *Dat zijn piskreuken.*

KRUID. *Die met kruid en lood omgaat, gaat m zijn' vijand om. Het is maar los kruid.*

KURK. *Als je zinkens hebt, doe er dan kurk aan, dan drijven ze.*

KWAST. *Nul, houd den witkwast.*

KWISPEL. *Hij krijgt van den kwispel.*

LAAG. *Het gaat op de laag af. Hij heeft voor de laag weggenomen. Hij weet zich wel in laag te schikken.* [Hij voegt zich bij het gezelscha

LAARS. *Hij heeft eene sneê in zijne laars.* [H is dronken.]

LADE. *Het is net eene pijpenlâ.* [Men past de spreekwijze op lange, smalle voorwerpen toe, een huis, eene kamer, enz.]

Had ik het genoegen, bij het in het licht ve schijnen der 3 eerste afleveringen van het 2e. De van mijn *Spreekwoordenboek*, vier beoordeeling van het 1e. Deel te vermelden, thans ontmoet ik de *Vaderl. Letteroefeningen* 1), n°. 12 van 18 bl. 561-577, eene beoordeeling van den Heer LEENDERTZ WZ. van den Ilp, waarmede ik mij menig opzigt vereerd acht, en die de blijken dra van een grondig onderzoek en van een onbevang oordeel. Trouwens ze komt van een' onzer gele den, die vroeger en later, en nog heden als een redacteuren van *de Navorscher*, de blijken be gegeven, dat hij in de Nederlandsche letterkun

1) In hetzelfde tijdschrift werd vroeger de 1e. Afl. van het 1e. Deel oordeeld door den Heer J. H. G[erlach], zoo als ik in de 2e. Afl., VII, mededeelde.

...men t'huis is. Daarbij heeft hij, in het laatst-
...nde tijdschrift, menig bewijs geleverd, dat
...op het gebied onzer spreekwoorden-literatuur
...n vreemdeling is. Ik acht mij reeds voor lang
...hem verpligt. De vijf voor mij liggende, waar-
...vrij uitvoerige, missiven van zijne hand be-
...ben mij menige dienst; gelijk ik, op bl. XIX,
..., XLVII en LVI van het 1e. Deel, aanwees,
...zijne hulp mij ganseh niet onverschillig was.
...daar ik den Heer LEENDERTZ heb leeren ken-
...als een' man, die voor overtuiging vatbaar is,
...hij tweemaal een opgevat denkbeeld door mijne
...legging terug heeft genomen, zoo geef ik
...edig de gronden op, waar die van de zijnen
...hillen, daar ik bij ondervinding weet, dat het
..., als mij, alleen om de waarheid te doen is,
...niet om eigen ideën door te drijven, uit bedil-
...of betweterij.

Verzamelingen van spreekwoorden, zonder uit-
...ingen, worden door den Heer LEENDERTZ
...eenvoudig lijsten genoemd, bl. 561; en daar in
...boek niet alle spreekwoorden worden uitge-
..., zegt hij: „het boek bevat eenvoudig eene lijst
...alle nederlandsche spreekwoorden en spreek-
...delijke uitdrukkingen," bl. 562. Dr. NASSAU
...aggende, toonde ik aan, bl. XXIX, dat een
...kwoord meer is dan een *naam* of eene *zaak*,
...*wordt*, en dat zou het moeten zijn, als
...hij het denkbeeld van *lijst* wil blijven. Dat de
... LEENDERTZ er ook zoo over denkt, mag ik
..., als ik hem naga in de bepaling, wat een
...kwoord is, bl. 563, of als hij handelt over de
...ingen van spreekwoorden, bl. 573, ja ik zou
...overal, waar hij over een spreekwoord zijn
...geeft.

...aanval op mijn *Spreekwoordenboek*, door
...NASSAU, nagaande, zegt de Heer LEENDERTZ:
...verdediging van den schrijver, bl. XXII, doet
...zien, dat het onderscheid tusschen spreuk,
...kwoord en spreekwijze hem nog niet duidelijk
... recensent, die hem de genoemde aanmerking
...ik alleen spreekwoorden en spreekwoorde-
...uitdrukkingen moest geven] maakt, begreep
...woord niet beter, en de geheele pennestrijd
...is derhalve niets dan een schermen in het
...," bl. 562. Het was mijn plan niet, om dit
...scheid aan te toonen; ook heb ik dáár alleen
..., dat ik vroeger den voorslag deed, om deze
...ving aan te nemen: *Spreekwoorden zijn de*
... *schat van 's menschen verstand: bij het*
...*lbend en in den mond van het volk verstaan-*
.... Ik beriep mij toen, en om niet te uitvoerig
..., vind ik mij genoodzaakt, dat andermaal te
..., op n°. I van mijn (*eerste*) *Twaalftal Neder-*
...*sche Spreekwoorden*. En als de Heer LEEN-
...TZ mij te laste legt, bl. 564, dat „ik somtijds
spreuken voor spreekwoorden heb aangezien," en
van LUBLINK zegt, dat „deze de klok wel had
hooren luiden, maar niet wist, waar de klepel hing,"
dan toont hij LUBLINKS *Verhandeling* niet te ken-
nen, want, in trouwe, hunne denkbeelden komen
vrij wel overeen, ook zelfs in het punt, waarover
de Heer LEENDERTZ den spreekwoordelijken uit-
val op LUBLINK doet. Immers, bl. 566, lezen wij:
„*Groet ze, die u te magtig zijn*, oorspronkelijk
zeker ook eene spreuk, nam het volk zonder ver-
andering over."

Als de Heer LEENDERTZ nu, bl. 563, opgeeft:
„Spreuken en spreekwoorden zijn, wat den vorm
betreft, hierin van spreekwijzen onderscheiden, dat
het stellingen zijn," en voor spreuk of spreekwoord,
onder meer, opgeeft: *wie kan er tegen de Bierkaai?*
en voor spreekwijze: *dat is olie in het vuur*, dan
zit het er voor de laatste alleen daarin, om geen
spreekwoord, maar spreekwijze te zijn, dat het
„noch eigenlijke, noch omgezette stelling" is. Maar
is het dan genoeg, om iets eene spreekwijze en geen
spreekwoord te noemen, dat het van eene *bepaalde*
zaak gezegd wordt, en niet van *alle* zaken? SER-
VILIUS, IDINAU, DE BRUNE, SARTORIUS, V. AL-
KEMADE, TUINMAN en V. AKEN, benevens de ver-
zamelaars van de *Adag. quædam*, *Adag. Thesaurus*
en van SANCHO-PANÇA hebben ondertusschen allen
deze door den Heer LEENDERTZ genoemde spreek-
wijze onder de spreekwoorden opgenomen. Dit be-
wijst wel niets; maar men zou erdoor tot de ge-
volgtrekking komen, dat men verre het grootste
deel, van 'tgeen door vroegere en tegenwoordige
verzamelaars van spreekwoorden opgenomen is, als
spreekwoord diende te schrappen; en van de 44
spreekwoorden, die ik, op bl. 133 van het 2e. Deel,
van *olie* opnam, bleef misschien niet het derde deel
over. Daarenboven zou ik dan wel eens voor alle
44 spreekwoorden den grond voor aanneming of
uitsluiting willen kennen. Theoretisch te oordee-
len, is niet genoeg; 't moet ook praktisch worden
toegepast. Bijv. om bij dezelfde rubriek te blijven:
God giet de olie zijner barmhartigheid niet dan in
gebroken vaten, is dat eene stelling of niet? Voor
het al of niet zijn gronden aan te geven, en het
wordt bedenkelijk, aan welke zijde de schaal over-
helt. Geeft één voorbeeld reeds veel moeite, zulke
voorbeelden zijn er meer, zelfs veel. „Men kan zeer
goed eene verzameling geven van enkel spreek-
woorden," zegt de Heer LEENDERTZ, bl. 563. Met
zijne bepaling van een spreekwoord: ik geloof ja;
mits men geene reden vraagt, waarom het verwor-
pene niet wordt opgenomen. Maar is die beschrij-
ving nu de eenige ware? Mijne voorgeslagen be-
schrijving geeft zeker geen onderscheid tusschen
spreekwoord en spreekwijze; maar ik geloof, met
den Heer LEENDERTZ, dat „een gedeelte onzer

spreekwijzen zoo naauw aan de spreekwoorden verwant is," dat er niet alleen „geene zwarigheid bestaat, om die daarmede in eene en dezelfde verzameling op te nemen;" maar dat het bepaald onmogelijk is, zonder groote onvolledigheid, eene verzameling van enkel spreekwoorden te geven.

Nadat de Heer LEENDERTZ heeft gezegd, dat hij het goedkeurt, dat er ook spreekwijzen in mijn boek voorkomen, gaat hij aldus voort: „Het komt er maar op aan, de grenzen scherp af te bakenen, juist te bepalen, aan welk gedeelte der spreekwijze men in zijn boek eene plaats moet gunnen, welk gedeelte uitsluiten." Vreemde stelling voorwaar! Geldt hier dan niet: „*aut* CAESAR *aut nihil!*" bl. 570. Is het niet duidelijk, dat òf *alle* spreekwijzen dienen opgenomen te worden, òf *geene* derzelve behooren voor te komen? Men zou althans meenen, dat er *eene scherpe afbakening der grenzen* door den Heer LEENDERTZ zou zijn gemaakt. Neen, dat niet; maar wel worden eenige spreekwijzen afgekeurd, omdat zij „eene eenvoudige metaphora" bevatten, bl. 563. *Het vreet geld*, had ik niet mogen opnemen, omdat men ook „spreekt b. v. van eene schutting, die verw, eene lamp, die olie *vreet*;" bl. 564. Ik mag als spreekwijze opnemen: *Het vreet geld*, omdat zij *bij het volk bekend en in den mond van het volk verstaanbaar is*, al hoort men nu en dan wel eens spreken van eene schutting, die verw, eene lamp, die olie *vreet*. Behalve toch dat schutting en lamp hier te bepaald zijn, om spreekwijzen te kunnen wezen, worden de genoemde uitdrukkingen niet algemeen genoeg gekend en gebezigd. Om dezelfde reden, straks genoemd, worden de volgende door mij opgenomen spreekwijzen afgekeurd: *Het geld is dun gezaaid bij hem*, *Hij heeft eene zee van geld*, *Hij weet met zijn geld geen weg*, *Hij zit tot over de ooren in het geld*. Waarom mag ik wel opnemen: *Al geld, wat de klok slaat*, *Als men om geld komt, dan zijn ze nooit t' huis*, *Bij hem zinkt het geld in een' grondeloozen put*, *Daar hangt veel geld aan*, *Daar moet geld bij*? Op deze spreekwijzen is dezelfde toepassing te maken. Ja, wat meer is, dan kunnen: *Geld is de beste dienaar*, *Geld is de boodschap*, *Geld is de levensfontein*, *Geld is de regte liefde*, *Geld is de ziel van de negotie*, *Geld is eene goede waar: zij geldt winter en zomer*, *Geld is steeds den vrek tot straf, maar den arme tot een' staf* en *Geld is vast geene goede waar, zei de boer, want mijn hond, die anders nog al loos is, wil het niet vreten*, geen van allen hare plaatsen behouden; zegt men niet van nog veel meer, dat het *geld is?* zoodat daarom, alsmede de eene, omdat men de andere gebruikt, en dus allen, zijn uitgesloten. Met zulk een' geest bezield, kan men vrij aan 't schrappen gaan, en 't boek zal weldra leeg zijn.

Om nog één voorbeeld te nemen ten bewijze, de Heer LEENDERTZ (ik weet niet: hoe?) deze gevolgtrekking over het hoofd heeft gezien, waar hem zeker onwillekeurig uit de pen is gevloe[...] dat ik „te veel heb gegeven:" de Heer LEENDE[...] zal zich zeker wel herinneren, hoe ik aan de[...] bl. LI, opgenomen spreekwijze: *De gort is ga[...]* gekomen ben. Wel nu, ik vraag: zegt men [...] geene andere zaken, dat ze *gaar zijn?* is dit all[...] op *de gort* toepasselijk?

De vorm alleen is bij den Heer LEENDERTZ [...] noeg, om een spreekwoord af te wijzen; en plei[...] vorm nu eenmaal voor de spreuk, dan zal 't g[...] spreekwoord zijn, en ook geen spreekwoord k[...] nen worden, tenzij de spreuk tevens den vorm [...] spreekwoord aanneme. Of 't nu al in den eig[...] vorm door het volk wordt overgenomen, en [...] volk door zijne wijze van tepasbrengen toont, [...] het volmaakt begrijpt, wat de deftige, patrici[...] spreuk beteekent, dat doet er niet toe! Daa[...] worden, op bl. 565, weder eenige spreekwoo[...] afgewezen.

„Als 't geen volkstaal is, kan 't bijgevolg g[...] spreekwoord zijn," zegt de Heer LEENDERTZ [...] der. Maar, eilieve! wat bekrompen denkbeeld ma[...] de Heer LEENDERTZ zich toch van *volk?* W[...] dan *volkskarakter?* Het eigenaardige in den[...] en handelen van het plebs, het janhagel? Ho[...] het spreekwoord: *Des volks stem is Gods stem* [...] verstaan? Wat bedoelt men, als men spreekt [...] eene zaak, die *men den volke bekend wil mak[...]* Wat verstaat men door het *opmaken van volk[...] gisters?* Aan wie heeft men te denken, waan[...] men spreekt van *vorst en volk?* Wie zou BR[...] bijv. bedoeld hebben? als hij in het bekende v[...] lied: *Wij leven vrij, wij leven blij*, zingt:

„*Waar 't heilig regt zijn' zetel plant*,
En deugd, met een' fluweelen band,
Den vorst en 't volk omvat."

Of later? als hij den vorst toewenscht:

„*Ja, leef, geliefde Koning! leef*
Voor volk en vaderland!"

En eindelijk, om niet meer te noemen, wat be[...] onze *Grondwet?* als ze, in art. 74, zegt: [...] *Staten-Generaal vertegenwoordigen het geheele [...] derlandsche volk.*"

Waarom ook zou alleen de gemeene man het [...] hebben, om een spreekwoord te maken? En [...] 't ook nooit geweest. Elke stand heeft zijne spre[...] woorden. Met de volgende 60 spreekwoorden [...] ik daarvan eene proeve geven:

1. *Hij heeft het studeren* (of: *de school*) *go[...] nacht gezegd*, 2. *Dat is gebeurd in de dagen van O[...] toen Quondam regeerde* (of: *een kleine jongen* [...] 3. *Hij rijdt daarop als een schooljongen*, 4. [...] *vincit omnia*; *Dat lieg je, zei pecunia*, 5. *D[...]*

...nia niet zij, Daar kwam Amor zelden bij, ... Eene kamer met boeken is redelijk gezelschap, ... Hic tutior, zei de ooijevaar, en hij zat op de ...k, 8. Tacitus is een goed historieschrijver, ... Dat is een dominus contra, 10. Dat is manus ...mini, 11. Wel aan, in nomine Domini, 12. Een ...rd en geld en goed Latijn: Dat brengt een' lan... ...ener Rijn, 13. Johannes in eodem, 14. Over ...delberg naar Maagdenburg, 15. Het vuur, ...eer 't ook lag versmacht, Wordt door injurie ...lik gebragt, 16. Mandegoed, Schandegoed, ... Geld en land Mag niet zijn in ééne hand, ... Met bescheid (of: voorwaarden) raakt een man ...sijne kleêren, 19. Onvrij schip, onvrij goed, ... Ik stuur mijne hanen uit: elk wachte (of: be...) zijne hennen, 21. Wanneer Frankfort mijn ..., zoo wilde ik het te Mentz verteren, 22. Wan... Leipzig mijn was, zoo wilde ik het te Freiburg ...ren, 23. Hij is zoo rijk, alsof hij Konstan... ...ed geplunderd had, 24. Quitte ligt op een' ...gen berg, 25. Bengalen heeft honderd poorten, ...in te komen, maar geene enkele, om eruit te ..., 26. Wees zoo dankbaar als de inwoners van Ulm ... een stuk hout, 27. Hij trouwt even als de doge ... Venetië, 28. Hij heeft den reuk van Florence ...r den neus, 29. Het is eene Focische wanhoop, ... Door de ledigheid kwam Egisthus tot overspel, ... Jupiter heeft geene kinderen, 32. Naast Ju..., naast den bliksem, 33. Geweest is een ver...n deelwoord, 34. Hij zet de punten op de I's, ... Geen puntje op de I vergeten, 36. Het is als ...dratuur van den cirkel, 37. Zij is zijne bij..., 38. Wat men wint in kracht, verliest men in ...eid, 39. Wat men wint in snelheid, verliest ...in kracht, 40. Men moet met eene zaag kunnen ..., en met eene boor kunnen zagen, 41. Wat ... hij een kantoor! 42. Het is in den komkom...tijd, 43. Hij heeft er nog al zoo iets van aan ...laken, 44. De een het bloed, De ââr het goed, ... Hij is zoo met kussens en dekens omwonden, ... hij zich naauwelijks bewegen kan, 46. Dat ...n nog winkeldochters worden, 47. Wanneer ...ijeren breken, dan stinken ze meer, dan wan... de landeijeren breken, 48. Het gaat weg als ..., 49. Laat eens zien, wat ge meê ten huwelijk ..., 50. Ik moet nog eens even in mijn kabinet ..., 51. De kop blijft erop, 52. Het is studenten...r, 53. Hij plukt vruchten op den Helicon, ... Vier dieren maken één' boer, 55. Dat geeft ... bij den bleeker, 56. Hoe hooger hals, hoe ... in den bek, 57. Zij staan tot elkander in ...ding als deksel en doos, 58. Hij speelt niet ...e den jakhals achter den leeuw, 59. Dat is de ... op het bruidsbed, 60. Hij slacht den knecht ... Job, en zal het ons allen aanzeggen.

Ik kan natuurlijk niet bepalen, of deze spreekwoorden ook tot den zoogenoemden gemeenen man zijn doorgedrongen; maar ik beweer, dat zij niet bij hem zijn ontstaan. Het zou mij niet moeijelijk vallen, van elk dier spreekwoorden de gronden daarvoor op te geven. Zij liggen echter voor de hand, of worden bij eenig nadenken gemakkelijk verkregen. N°. 1-16 schrijf ik aan den geleerden stand toe, n°. 14 heeft zijn aanwezen aan een' predikant te danken, n°. 15-20 zijn oorspronkelijk van den regtsgeleerde, n°. 21-26 van den geograaph, n°. 27-29 van den historicus, n°. 30-32 van den mytholoog, n°. 33-35 van den taalkundige, n°. 36 van den wiskundige, n°. 37 van den natuurkenner, n°. 38-40 van den werktuigkundige, n°. 41 en 42 van den notaris, n°. 43-48 van den handelaar en n°. 49-60 van den aanzienlijke in den lande of van ieder ander, behalve van den gemeenen man.

Dit 60tal acht ik voor mijn oogmerk genoeg; het zou anders niet moeijelijk zijn, om meerdere 60tallen van dien aard te geven.

Vraagt men nu nog, met den Heer LEENDERTZ, „hoe het mogelijk is, dat ik kan beweren, dat b. v. *eene slapelooze jeugd ligt op het ziekbed*, een spreekwoord is?" ik antwoord: omdat ik mij zeer goed begrijpen kan, dat deze of gene huisvader, die de geaardheid zijner kinderen had leeren kennen, die het zorgelooze volkje, wanneer KLAAS GROOTEVAAK komt aanzetten, wel eens bij hun spel had zien in slaap vallen, dat die huisvader, al sprak hij ook „de taal van dezen of genen deftigen mijnheer," vrij natuurlijk kon zeggen: *eene slapelooze jeugd ligt op het ziekbed*. Heb ik hierin niet misgezien, dan geloof ik, dat wanneer andere deftige mijnheeren den nationalen schat van hun verstand onder woorden brengen, en die uitgedrukte denkbeelden van mond tot mond gaan, het wel een spreekwoord kan zijn, zelfs al is 't wat lang. Dat het „zoo *vreeselijk* deftig en zoo *vreeselijk* lang" is, blijve voor rekening van den Heer LEENDERTZ. De zaak bestaat, en het zal wel ondoenlijk wezen, om de spreekwoorden te meten.

Om alle bijgebragte redenen meende ik geene vrijheid te hebben, de door den Heer LEENDERTZ afgekeurde spreekwoorden te schrappen; daarom staan zij in mijn boek.

Ook de uit fabelen oorspronkelijke heb ik allen opgenomen, voor zoo verre ze mij bekend waren. De Heer LEENDERTZ ontdekt hier echter eenige „vreemde eenden in de bijt," bl. 566. Maar wat ik eene vreemde eend in de bijt noem: de afleiding der spreekwijze: *de vrouw heeft de broek aan*, van „HAIN, een' kleêrmaker." En dien vreemdeling kunnen wij Nederlanders zelfs geen burgerregt geven. Daartoe is de historie te averegtsch. *De plaagzieke vrouw overwonnen:* dat zou gaan. Hoe kan de vrouw de baas zijn? waar de man „overwinnaar is,

en de jammerlijk gescheurde broek opneemt en aantrekt." Dan volgt N.B. dit slot: „De vrouw belooft, voortaan haren man onderdanig te zijn, eene belofte, die zij getrouw gehouden heeft." Had LE GRAND, die de historie te boek stelde, misschien de de klok hooren luiden, zonder te weten, waar de klepel hing? of wil de Heer LEENDERTZ mij van Gorinchem over Assen naar den Ilp leiden? In v. D. VENNES *Tafereel van de Belacchende Werelt*, bl. 241, vindt men eene plaat, voorstellende een *gevecht om ééne mans broek;* maar het heeft plaats tusschen *zeven wijven.* Het spreekwoord zegt: *Hier vechten zeven wijven om ééne mans broek.*

Vreemd is het, dunkt mij, dat de Heer LEENDERTZ steeds met de andere hand terugneemt, wat hij met de eene heeft gegeven. Zoo toont hij aan, dat het een eisch is, waaraan onmogelijk kan worden voldaan, „van iedere spreekwijze te weten, waar zij in gebruik is, waar niet?" bl. 567, en verdedigt mij tegenover de aanvallen van Dr. NASSAU; waarop hij volgen laat: „de taak van den spreekwoorden-verzamelaar is behalve dat reeds moeijelijk genoeg, laten wij die niet zonder noodzaak nog zwaarder maken." En op de volgende bladzijde beschuldigt hij mij, dat ik „vertalingen van vreemde spreekwoorden en spreekwijzen" onder onze spreekwoorden opneem. Drie noemt hij, die ik wel mogt opnemen; maar dan volgen er eenige, waarvan hij beweert, dat ik het niet mogt doen. Hoe durft de Heer LEENDERTZ toch zoo sterk verzekeren, dat de door hem afgekeurde spreekwoorden geene Nederlandsche zijn? Ik beroep mij, kortheidshalve, op hetgeen ik, op bl. XXVII, gezegd heb. Wat hier gangbaar is, heeft burgerregt verkregen, en staat alzoo met onze overige spreekwoorden gelijk. De Heer LEENDERTZ sluit zijne opgave met twee spreekwoorden, waarvan het eene, zegt hij, „door CATS goed," en het andere „door DE BRUNE slecht vertaald" is. Op bl. 570 komt hij erop terug, zeggende: „Ook aan CATS is veel ontleend, wat geen nederlandsch spreekwoord is, namelijk spreuken, spreekwoorden en gezegden, door hem uit vreemde talen in de onze vertaald. Bij DE BRUNE heeft de verzamelaar insgelijks veel voor nederlandsch spreekwoord aangezien, wat dit nooit geweest is." Dit zijn louter gissingen van den Heer LEENDERTZ, waarvoor hij geen' anderen grond heeft, dan dat hij spreekwoorden vond, die ook in vreemde talen bestaan, maar van wier gangbaarheid in onze taal hij zich niet heeft kunnen overtuigen. Maar is eene stelling dán eerst spreekwoord, als de Heer LEENDERTZ haar als zoodanig kent? Wat CATS betreft: ik heb van hem alle Nederlandsche spreekwoorden overgenomen, zooveel hij er in zijn' *Spiegel van den ouden en nieuwen tydt* heeft opgeteekend; alle vreemde spreekwoorden heb ik overgeslagen. Dit is bij CATS niet moeijelijk te ontdekken; want zegt het zelf, wat Nederlandsch is, en de vreem spreekwoorden geeft hij in de eigene talen. beeft de Heer LEENDERTZ over het hoofd ge Had hij gezegd, dat er bij CATS wel iets voorko dat van eigen vinding, en dus geen spreekwoo dan had hij misschien gelijk gehad. Ik zeg schien, want de zaak is niet uit te maken; wa komt, dat men van geen' onzer dichters als CATS in die mate kan getuigen, wat de Fran van BOILEAU zeggen: „*que ses vers sont pass proverbe.*" Van DE BRUNE heb ik niets overg men; ik heb alleen DE BRUNE in de aanwijzi genoemd, als mij van elders bekend was, dat geen bij gaf, van den echten stempel is. Hoe de Heer LEENDERTZ toch van eene tegenovergest meening zijn? Hij heeft zeker mijne aanvrag n°. 25 van de *Algemeene Konst- en Letterbode*, 1848, over het hoofd gezien. Ik weet niet want voor het punt, waarover hij mij thans be heb ik op die aanvrage gewezen. Zie bl. XXVI

Op bl. 568 en 569 worden voorbeelden ge van „dezelfde spreekwijzen, die twee- of drie worden gevonden." Bij uitgebreide rubrieken dit gemakkelijk hebben plaats gehad; daaro ik die eerst bij herhaling over, alvorens mij tuigd te houden; en bij zeer uitgebreide rubri nam ik eenige hoorders in pacht, die mij hie Daaraan schrijf ik het ook hoofdzakelijk toe mij tot heden niet is voorgekomen, dat het spreekwoord dubbel voorkomt, behalve eens, w van ik aanwijzing deed onder de errata, op LXXIX. Aan den anderen kant is het niet altijd makkelijk, om te ontdekken, of een spreekw is opgenomen of niet. Van daar, dat ik menig opgaven van overgeslagen spreekwoorden ont die werkelijk geplaatst zijn. In dit opzigt b dan ook niet van fouten vrijgebleven. Ik heb op bl. XIII van het 2e. Deel, weder hersteld. voorbeelden, door den Heer LEENDERTZ opgege worden bij verschillende gelegenheden gebruikt, verschillen wel niet veel, maar genoeg, om hunne plaats te behouden.

Voor hetgeen verder door den Heer LEENDE op bl. 569 en 570, gezegd wordt, ben ik hem g ten dank verschuldigd, daar hij op eene ove gende wijze aantoont, dat Dr. NASSAU „eene jo jufferachtige aanmerking" maakte, als hij bewe dat mijn boek „verregaande onkiesche, vuile lage uitdrukkingen" bevat. Wij mogen dit thans voor beslist houden. De Heer LEENDE gaat, met de Duitschers (zie Dl. I, bl. LV en en Dl. II, bl. XXII), zelfs zoo ver, dat hij „laten zij plat, onkiesch of vuil zijn, wij daar niet naar." Ik sta te dien aanzien nog op zelfde standpunt, als toen ik mijn boek beg

..at werkelijk onkiesch is, verdient nergens voor ..emen, en dus ook niet in een Spreekwoorden..k," zeide ik, bl. II van de *lijst van werken over ..erlandsche Spreekwoorden*. De Heer LEEN..RTZ „zou het jammer achten," indien ik in dit ..t van gevoelen veranderd was. Hij meent, dat „er eenigzins anders over schijn te denken," ..t ik, bl. LVI, betuig, dat ik „niet zóó zeer .. volledigheid zal streven, om aan billijke ver..gens alle gehoor te weigeren." Het waren de ..den van mijn' vriend Dr. DE JAGER, die ik .. aanhaalde. Zonder mij te laten heen en weêr ..eren, houd ik het schip midden waters, en vaar ..chen de klippen door, of het mij gelukken mogte, ..ehouden haven te komen.

.. de Heer LEENDERTZ? Meet hij niet met twee ..en? als hij het platste, meest onkiesche en vuilste .. wil opgenomen zien, en daarop volgen laat: ..agt men mij, of niet vrij wat, dat grof en plat ..had kunnen wegblijven, dan antwoord ik: ja." ..betreft de spreekwoorden, die ik „uit het boekje ..ANNA FOLIE heb overgenomen," bl. 570. Het ..je is n°. 46 van de *lijst van werken over Ne..landsche Spreekwoorden*, waar ik aantoonde, .. de daarin voorkomende spreekwoorden „echt .." en verder zeg: „in beide Deelen worden ee.. spreekwoorden gevonden, die de grenzen der ..oegelijkheid overschrijden, en daarom niet zijn ..nomen." Dit schijnt de Heer LEENDERTZ over ..hoofd gezien te hebben. Hij zegt: „ik heb zelve ..boekje niet gezien," en toch verklaart hij, „dat ..het inhoudt, voor het grootste deel nooit spreek..rd of gangbare spreekwijze geweest is." Dat ..makkelijker gezegd dan bewezen.

..als de Heer LEENDERTZ vervolgens spreekt over ..rdening der spreekwoorden, dan „is dit," zegt .. „meestal goed geschied," bl. 571; maar hij voegt ..: „Het schijnt echter, dat ook hier geen juist ..ald plan gevolgd is. Want waar een woord ..r dan ééne beteekenis heeft, wordt het artikel ..tijds gescheiden." Niet *somtijds*, maar *altijd;* .. om niet onnoodig te scheiden, zijn de nuancen .. de beteekenis bij elkander gebleven. Veelmaals ..ijn de verschillende beteekenissen der woorden ..; dikwijls was het moeijelijk, die te kennen. ..was onnoodig, dit altijd en overal aan te wij.. de naauwkeurige lezer ziet dat zelf. Om mij te .. aanzien schotvrij te houden, heb ik dit, op ..., bij het spreekwoord: *Daar het hoofd wil*, ..en *de leden*, bepaaldelijk aangewezen. Zou de ..r LEENDERTZ dit over het hoofd gezien hebben? .. ik „*bloem* (van eene plant) en *blom* (van meel) ..derlijke artikels" heb gegeven, mogt niet, .. de Heer LEENDERTZ, tenzij ik ook „*blok* hout ..blok huizen gescheiden" hadde. De beide eerste ..orden *bloem* en *blom* heb ik gescheiden, omdat de beteekenis dier woorden zeer onderscheiden is, al hebben zij dezelfde afleiding, en worden zij wel eens met elkander verwisseld, wat zelfs eene reden te meer oplevert voor de noodzakelijkheid der scheiding. De beide laatste woorden hebben slechts eene nuance in de beteekenis, waarin niemand zich vergissen kon; de afscheiding was dus onnoodig, daarom deed ik het niet. Omtrent het woord *kapittel* heeft de Heer LEENDERTZ gelijk: ik had dat moeten scheiden.

Meer op den zin der woorden, minder op den vorm derzelve dient men te letten. Daarom heb ik bijv. het spreekwoord: *Hij stapt als een banjer-* (of: *baander-*) *heer*, op het woord *banier* geplaatst. En zou ik dan *jonker* en *jonkman*, die meesttijds met elkander verwisseld worden, niet „tot een enkel artikel" hebben mogen „zamensmelten?"

„Onder *kat* vinden wij: *hij zendt hem een kattebel*," zegt de Heer LEENDERTZ, doch hij heeft dáár misgezien; en de reden, waarom het er *niet* staat, kan hij op bl. LXXVIII vernemen.

Voor de opmerking, dat de spreekwijzen: *Het is een kei* en *Kei is koning*, niet „te midden van eenige, die van keisteenen spreken," hadden moeten geplaatst zijn, dank ik den Heer LEENDERTZ. Wat mij niet bekend was, heb ik van hem geleerd, dat KEIJE nl. een der ridders van de ronde tafel is. Maar dat de spreekwijze: *Hij wil hagen wreken*, „zoo zonderling verdwaald is" bij „het artikel *haag*," bl. 572, kan ik voor als nog niet aannemen, als het verre van bewezen is, dat *hagen* hier „een andere held uit een onzer oude gedichten, HAGEN uit het *Nibelungenlied*," zoude zijn. SARTORIUS, die hier alleen inlichting kan geven, heeft stellig aan dien held niet gedacht; want twee spreekwoorden vroeger spelt hij *Vroken* met eene hoofdletter, terwijl hij hier schrijft: *Hy wil hagen wreecken*. De gewone beteekenis van *haag* kan in deze spreekwijze ook zeer wel opgaan. Immers men bezigt haar van iemand, die klein of gering is, en grooten of aanzienlijken lagen legt. Dat werk is dwaas; en daar men zich aan eene haag bezeren kan, en in allen opzigte een vergeefsch werk verrigt, zijnen wrok aan een weerloos voorwerp te betoonen, is de dwaasheid al zeer groot, wanneer *men zich aan hagen wreken wil*.

„Meestal zijn de spreekwoorden juist opgegeven, doch niet overal," zegt de Heer LEENDERTZ. Ik heb de spreekwoorden *overal* zoo opgegeven, als ik ze vond, of ze mij werden opgegeven, tenzij ik van de foutive plaats of opgave overtuigd was. Heb ik hier of daar eene fout begaan, ik heb er al zoo weinig schuld aan, als de Heer LEENDERTZ regt heeft, om er een zonderegister van te maken.

Naar den balk gaan, op bl. XLIII voorkomende, is mij verkeerd opgegeven. Ik neem gaarne de ver-

beterde lezing van den Heer LEENDERTZ aan. Maar dat het spreekwoord: *Het lijkt zooveel als Amsterdam op een kommetje soep*, niet „de ware lezing" zou wezen, kan ik niet aannemen. De Heer LEENDERTZ moge het spreekwoord nooit gehoord hebben, kan het daarom niet bestaan? Dat men dit spreekwoord te Amsterdam niet gebruikt, is vrij natuurlijk, en zal mede gezegd kunnen worden van de overige 9 spreekwoorden, die ik van de hoofdstad des rijks opteekende. Het zal toch wel van elk spreekwoord gelden, dat van den naam eener plaats is afgeleid, dat het in de plaats zelve niet geldt. Dat ik van „den eersten Amsterdammer den besten" omtrent eene andere vergelijking met *een kommetje soep* „ingelicht" zal worden, wil ik aannemen, ook zonder onderzoek, omdat ik het misschien overal elders even goed kan vernemen. Deze vrij algemeen bekende spreekwijze staat op bl. 206 van mijn *Spreekwoordenboek* te lezen.

Dat de Heer LEENDERTZ het spreekwoord: *Wat men niet in het hoofd heeft, dat moeten de beenen misgelden*, „flaauw, langwijlig en onjuist" vindt, bl. 573, is mijne schuld niet; maar dat zulks het geval is, omdat hij een ander spreekwoord kent, bij mij, op bl. XX, voorkomende, is vrij zonderling.

Omtrent het spreekwoord: *Haar bek gaat als een teljoors aars*, heeft TUINMAN mij op een dwaalspoor geleid. Immers hij gaf te lezen: „*Zyn bek gaat als een teljoors aars:* Dit is eene koddige gelykenis van een veelpraat, genomen van een rammelend tafelbord. Daar van zegt men ook: *'t Is een rammelaar en hy rammelt*. Zoo kleppen ook de Oyevaars." Dat *teljoor* in *tellenaar*, een paard, moet veranderd worden, neem ik van den Heer LEENDERTZ gaarne aan.

Nu volgen eenige spreekwoorden, die afgekeurd worden, omdat de Heer LEENDERTZ ze anders gehoord heeft: maar kan men dan niet met hetzelfde regt de opgaven van den Heer LEENDERTZ afkeuren? Dat daargelaten, geloof ik niet, dat thans nog, als vroeger, een schrijver gevonden zal worden, die zijne reden met „het oude ontkenningswoord *en*" zal aanvangen; veel minder nog is aan te nemen, dat dit moet geschieden, „zal het eenen goeden zin opleveren." Immers dan behoort het spreekwoord: *Raak den gezalfde niet: priesters zijn ook menschen*, mede door het woordje *en* te worden voorafgegaan, om verstaanbaar te wezen; en zulke voorbeelden zijn er meer.

Over de verklaringen der spreekwoorden sprekende, zegt de Heer LEENDERTZ: „Over het geheel geloof ik, dat wij met de keuze van den Heer H. tevreden kunnen zijn. Minder echter met de verklaring zelve. Deze houd ik voor het minst gelukte deel van zijnen arbeid. Er zijn er niet weinige onder, die hetzij niet geheel juist, hetzij geheel verkeerd verklaard zijn," bl. 574. Dan volgen e 12tal spreekwoorden, op welker verklaring de He LEENDERTZ aanmerking maakt. Voegt men verklaring daarbij van de spreekwijze: *Hij is na Balk*, op bl. 572 voorkomende, dan blijven er n altijd 2036 spreekwoorden over, die goed verklaa zijn; want het 1°. Deel bevat 2049 verklaringe De naauwkeurigheid, waarmede de Heer LEE DERTZ altijd de zaken behandelt, en die in de recensie wel eens wat ver gedreven wordt, gev mij regt, om aan te nemen, dat hij *alle* de in mi *Spreekwoordenboek* voorkomende verklaring naauwkeurig gelezen heeft. Nu komt het mij vo dat de Heer LEENDERTZ, in zijnen ijver tot h vinden van foutive plaatsen, over het hoofd he gezien, dat een recensent, die een 2049 zaken behandeling heeft, waarover hij zijn oordeel zal g ven, waaronder 13, die hij moet afkeuren, ook w iets van de overige 2036 dient te zeggen, waa hij geene aanmerkingen maken kan.

Gesteld nu, dat de Heer LEENDERTZ in al juist heeft gezien, en dat ik mij aan zaken gewa heb, die mijne krachten te boven gingen: hoe st er dan, per slot van rekening, de waarheid? Zij heeft alles gewonnen; want zonder mijne vo barigheid, ware de Heer LEENDERTZ niet aa verklaren gegaan, en er was niets geschied. vergis ik mij, en zou de Heer LEENDERTZ zich t aan 't verklaren gezet hebben? Er zijn nog w meer spreekwoorden, die op eene verklaring wa ten. Dat hij het nog doe, en ik zal zijn werk, eene lang bestaande leemte zal wegnemen, van h toejuichen, ook al slaat hij hier en daar den bal e mis. Sloeg ik mis, wij kolven zamen, en kaat elkander de ballen toe. Ik wil althans de kolf n naar den bal werpen.

Nu over de 12 verklaringen zelven, die verke zouden zijn. Het is wel mogelijk, dat de He LEENDERTZ goed ziet, en ik mis heb: in de me zijner verklaringen evenwel kan ik voor als n zijne meening niet deelen.

Dat is van het oude geloof. Dat „roomsch i tijd, toen de hervormde kerk hier te lande i plaats der roomsche de heerschende begon te w den, het *oude*, hervormd het *nieuwe* geloof hee bl. 574, kan ik bevestigen noch ontkennen; neem ik gaarne aan; desniettegenstaande kan g in deze spreekwijze, wel *crediet* beteekenen, eerder, omdat die beteekenis vroeger zeer be was, en niet die van *soort*, door den Heer LE DERTZ opgegeven. Overigens moge het in de *spottende* benaming zitten, toch begrijp ik de t passing niet, als *geloof* voor *soort* genomen w

Zij zou gaarne gaan In 't klooster van Sint aan, Daar twee paar schoenen voor 't bedde st Dat ADRIAAN „er zeker om den wille van het

is toegelaten," geloof ik ook; maar dat men daarmeê den bekenden ARIUS niet kan gemeend hebben, den aanhanger voor den persoon genomen, of omgekeerd, is nog zoo zeker niet. Dat het spreekwoord ook voorkomt zonder den naam van den ketter, tot heilige gemaakt, doet niets ter zake: dat gebeurt meermalen. Dit is althans zeker, dat de verklaring van het spreekwoord er niet te beter op wordt, als men Sint ARIAAN met „sint REINUIT, sint BEKKETOP, apostel GERRIT en meer dergelijke" vergelijkt.

Ga naar de Berbice. „Men zeide dit niet van iemand, die weg, maar die overleden was." Dit kan mogelijk zijn van de spreekwijze: *Hij is naar de Berbice*, zoo als ik ze niet ken; maar voor de spreekwijze: *Ga naar de Berbice*, of gelijk men gewoonlijk zegt: *Ga naar de Berrebiesies*, zoo als ik ze menigmaal gehoord heb, geldt geen *overleden* zijn. Hoe krijgt men dan een' gezonden zin? 't Zou immers op zijn hoogst voor eene verwensching kunnen gelden?

Wij zullen het maar blaauw, blaauw laten. Men wordt, in de verklaring dezer spreekwijze, „op BILDERDIJKS dwaze etymologie onthaald," zegt de Heer LEENDERTZ, bl. 575. Dat noemt hij „vreemd." Maar is 't dan niet nog vreemder, dat „de eenvoudige verklaring: blaauw is de kleur van spijt, teleurstelling, bedrog; men noemt dus blaauw, wat schijnbaar iets is, wat waar of schoon of deugdelijk schijnt, maar het niet is, vervolgens wat geene waarde heeft, niets beteekent," zeer goed op BILDERDIJKS dwaze etymologie past?

Dat zijn blaauwe bloempjes. De Heer LEENDERTZ noemt het mede „vreemd," dat men hier naar de korenbloemen wordt verwezen." En ik vind het zoo regt natuurlijk, om, in deze spreekwijze (niet als afleiding, maar als voorbeeld), op de korenbloemen te wijzen. Men wil de mededeeling ... (voor koorn) doen doorgaan, maar geeft ... dichting, eene ongegronde vertelling (kö...).

Hij is tante Bloemkool, een nichtje van grootje Kattekelder. Tante BLOEMKOOL behoort, ... meening van den Heer LEENDERTZ, „tot ... van Oom KOOL," daarom gelooft hij niet, ... dien naam draagt, omdat *kool* de beteekenis van *verwarring* heeft," gelijk ik zeide. Maar ... Oom KOOL dan van daan? Wij moeten ... geen kool verkoopen.

Hij domineert als Bouwens' geest. De Heer LEENDERTZ noemt het „eene zeer ongelukkige gissing," dat ik in dit spreekwoord LEENERT BOUWENS heb aangewezen als den man, die „zou ge... zijn;" want „hij was de man niet, die zoo de aandacht des volks trok, dat het in zijne spreekwijzen zijnen naam zou vereeuwigen." Dat is eene zeer ongelukkige conclusie: het volk heeft wel andere personen in zijne spreekwoorden opgenomen dan een' man, die alleen 10 duizend personen doopte, en die zulk een baas was in het bannen, dat hij al zijne tijdgenooten daarin overtrof. Is het LEENERT BOUWENS niet, wie is 't dan? Dit zegt de Heer LEENDERTZ niet.

Het is den broeder van noode. De Heer LEENDERTZ „kan zeer goed aannemen," dat dit spreekwoord uit *Matth.* XXI : 3 zal genomen zijn. Ik kan dit niet, omdat er te weinig overeenstemming in spreekwoord en tekst is, en het misbruik al te grof zou zijn. De tekst zegt: „Indien u iemand iets zegt, zoo zult gij zeggen, dat de Heer deze [de ezelin en haar veulen nl.] van noode heeft; en hij zal ze terstond zenden." Het spreekwoord heeft den *broeder*, de tekst den *Heer* JEZUS; het spreekwoord wil spottender wijze op eene groote behoefte wijzen, wat de tekst wil, weet elk, maar het is niet in korte woorden te zeggen. De Heer LEENDERTZ heeft echter TUINMAN en V. DUYSE voor zich, en ik sta alleen? Ik geloof het niet.

Hij leeft als God in Frankrijk. Ik heb dit spreekwoord afgeleid van de afschaffing der christelijke godsdienst in Frankrijk, in 1793. Door de aanwijzing van den Heer LEENDERTZ, bl. 576, zie ik, dat ik dwaalde, en dat men als verklaring te lezen hebbe:

> [*Dit spreekwoord ziet op de pracht en den praal van den monstrans, eene naar de zon gelijkende vaas, waarin de hostie (als God vereerd) bewaard, en zoo aan het volk vertoond wordt, en de eer, daaraan in het Roomsche Frankrijk bewezen.*]

Hij loopt bij hoeren en snoeren. Ik kan niet beoordeelen, of de afleiding, die de Heer LEENDERTZ, in *de Navorscher*, VIII. bl. 69, van *snoer* geeft, betér is, dan die ik van SCHMELLER heb opgenomen; maar neem het gaarne aan. Dat betoog is echter te uitgebreid, om het hier mede te deelen. Ik verwijs dus naar hetzelve. De verklaring, die ik bij het spreekwoord voegde, kan alzoo geschrapt worden.

Een gelukkig jongentje van Scheveningen! Dit gelukkige jongentje, zegt de Heer LEENDERTZ, „is niet eene toespeling op de armoede der Scheveningers;" maar ik heb van geene *armoede* gesproken, wel van de *ongelukken*, die te Scheveningen gebeuren. Het is „de titel van eene in de vorige eeuw bekende, nu vergetene vertelling." Waar blijft de vertelling? Die geeft de Heer LEENDERTZ niet.

Als keizer Karel erin is, dan is het mis. Om dit te verklaren, had ik een ander spreekwoord bijgebragt: *Toen keizer Karel oud was, begon hij te leuteren.* Door den Heer LEENDERTZ overtuigd, dat het spreekwoord „niet ziet op den laatsten levens-

tijd van dien vorst," geef ik, in de plaats van het dáár gestelde, deze verklaring:

[*Men zegt dit, wanneer de mot in een kleed is. Het spreekwoord ziet op den rijkdom van keizer* KAREL, *die zoo ruim van kleederen voorzien was, dat hij ze niet afdragen kon, waardoor er de mot in kwam.*]

„Het werk van den Heer H., al heeft het zijne groote gebreken, en al moet het met veel omzigtigheid gebruikt worden, blijft nogtans als eene zooveel mogelijk volledige verzameling van onze spreekwoorden en spreekwijzen zeer belangrijk," zegt de Heer LEENDERTZ aan het slot der recensie. Of dit oordeel verdiend of onverdiend is, mogen de aandachtige lezers van mijn boek beoordeelen; mij past alleen, al heeft het vrij wat moeite in, te trachten, tusschen klip en branding door, behouden aan w te komen, of, volgens den wensch van den He LEENDERTZ, met „lust, kracht en gelegenheid h werk voort te zetten en ten einde te brengen," m de hoop, dat ik „bij voortduring bij velen [imme ook bij den Heer LEENDERTZ?] hulp en medewe king moge vinden."

De 3 eerste afleveringen des 2ⁿ. Deels bevat te zamen 8563 spreekwoorden, waaronder 4612 herhaling, en dus 3951 voor 't eerst voorkom Van de laatste zijn er 2619 van aanwijzingen vo zien en 534 uitgelegd, terwijl er 169 in de *Bijl* zullen voorkomen.

GORINCHEM,
10 December 1859. P. J. HARREBOM

ERRATA IN AFLEVERING 1, 2 EN 3 VAN DEEL II.

	bl. 20,	kol. 1,	reg. 11	*staat:* lijdt	*lees:* leidt
	„ 44,	„ 1,	„ 46	„ zwel	„ zwil
	„ 86,	„ 1,	„ 17	„ diep	„ midden van het diep.
	„ 108,	„ 2,	„ 10	„ (Zie de *Bijlage.*)	„
	„ 116,	„ 2,	„ 11	„ de	„ den
	„ 144,	„ 2,	„ 19	„ *irotische*	„ *erotische*
	„ 193,	„ 1,	„ 19	„ een kwade	„ een' kwaden 1)
		„ 1,	„ 21	„ eene kwade	„ een' kwaden
en in Deel I:	„ 7,	„ 2,	„ 24	„ teljoors	„ tellenaars 2)
	„ 187,	„ 2,	„ 10	„ me	„ ge
	„ 228,	„ 1,	„ 16	„ 6	„ 6 (Zie de *Bijlage.*)
	„ 301,	„ 1,	„ 8	„ dagvaart	„ dagvaardt
	„ 335,	„ 1,	„ 38	„ houd	„ hout 3)
	„ 341,	„ 1,	„ 12	„ brengt	„ brengt toch
	„ 435,	„ 2,	„ 55	„ Het	„ Hij
	„ 457,	„ 2,	„ 38	„ Goede	„ Goeden

Het spreekwoord: *Hij heeft ook eene stem* (of: *een woord*) *in het kapittel*, Deel I, bl. 381, m van de overige spreekwoorden van het artikel KAPITTEL door eene streep gescheiden worden. De spre wijzen: *Het is een kei* en *Kei is koning*, Deel I, bl. 391, moeten niet bij KEI, maar afzonderlijk, op artikel KEIJE, geplaatst worden. De verklaringen der spreekwoorden: *Hij leeft als God in Frankr* Deel I, bl. 195, en *Als keizer Karel erin is, dan is het mis*, Deel I, bl. 383, moeten door andere v vangen worden. (Zie Deel II, bl. XXXIX en XL, waar men mede de reden vindt, waarom de verkla bij het spreekwoord: *Hij loopt bij hoeren en snoeren*, Deel I, bl. 312, kan vervallen.) Bij het spreekwo *Het hoofd moet niet hangen als eene bies*, Deel I, bl. 56, moet deze verklaring opgenomen worden: [spreekwoord is vermoedelijk ontleend aan *Jes.* LVIII : 5.]

1) Deselfde fout komt mede voor: Deel I, bl. 239, kol. 2, reg. 6. 2) Deselfde fout komt mede voor: Deel I, bl. 44, kol. 2, reg. 45.
3) „ „ „ „ „ : „ I, „ 176, „ 2, „ 42, en Deel II, bl. 154, kol. 1, reg. 18, terwijl het spreekwoord, op bl. 335, van 1ᵉ. tot de 2ᵉ. kol. moet overgaan.

En voor de aanwijzingen:

	bl. 120,	aanw. 8	*staat:* Gruterus III. bl. 144.	*lees:*	
	„ 136,	„ 7	„ bl. 1 5.	„ bl. 135.	
en in Deel I:	„ 243,	„ 27	„ de Brune bl. 126,	„	
	„ 270,	„ 5	„ de Brune bl. 353.	„ de Brune bl. 353, 356.	
	„ 316,	„ 9	„ de Brune bl. 173, 230,	„ de Brune bl. 173,	

In Deel II moet overgaan:

de Brune bl. 461. van bl. 12, aanw. 14 tot aanw. 12.
I. bl. 63. *Aug.* 10. „ „ 13, „ 15 „ „ 14.
de Brune bl. 483. „ „ 108, „ 6 „ bl. 109, aanw. 9,

L. S.

Mijne vroegere uitnoodiging tot de mededeeling van overgeslagen spreekwoorden heeft wel vrucht gen, gelijk uit de verschillende opgaven voor elk duidelijk is. Sommige medewerkers zijn zelfs jverig geweest, mij gelegenheden aan de hand te doen, waardoor nog rijker oogst te wachten staat. dezer, hoe goed op zich zelve, is echter aan eene eigenaardige zwarigheid onderworpen. Ik zoude ne uitnoodiging, in *Bijdragen* of *Wekker*, aan alle onderwijzers in Nederland doen, om mij behulp- te wezen in het opsporen van onzen spreekwoordenschat. Dit was geheel in mijnen geest. De on- ijzers toch, vooral ten platten lande, zijn bijzonder, en meer welligt dan anderen, in de gelegen- door hun verkeer met een voornaam deel der bewoners hunner plaats, om zich van het bestaan van kwoorden te overtuigen. Daarbij geeft de ruime voorraad van overgeslagen spreekwoorden, die ik mige streken onzes vaderlands ontving, het regt, dunkt mij, om te veronderstellen, dat elders ook eel verborgen is, dat aan 't licht zou komen, wanneer er slechts arbeiders ter verzameling gevonden en. Maar nu het bezwaar. Dit ligt in niets anders, dan dat zij, die onzen schat van spreekwoorden amenleving zullen kunnen opdelven, behooren te weten, wat reeds aan 't licht is gebragt, waar- j in 't bezit van mijn *Spreekwoordenboek* moeten wezen. En dat eigenaardige bezwaar weet ik niet te ruimen. Zonder dat bezit kan er althans geene groote belangstelling bestaan, en zullen velen, die n dienst zouden kunnen en willen zijn, bij zich zelven de opmerking maken, dat zij al ligt monni- werk verrigten. Het geringste deel, van 'tgeen wij met groote moeite verzamelen, zoo zullen zij ren, moge den nationalen schat helpen vervolledigen, het grootste deel, zoo niet alles, zal wel bij de vele duizenden, die verzameld zijn, zijn opgenomen. Voor wie dat bezwaar niet bestaat, wil ne aan den gegeven wenk in zoo verre gevolg geven, dat ik hier de uitnoodiging aan mijne mede- wijzers doe, tot mededeeling van hetgeen bij hen als spreekwoord of spreekwijze gangbaar is.

Ik ga zelfs verder, en noodig alle inteekenaars op mijn *Spreekwoordenboek*, die zich daartoe in staat den, uit tot de opgave van eene, naar hunne gedachten, door mij min juiste of verkeerd gestelde ring van spreekwoorden en spreekwijzen. Ik heb thans een begin gemaakt met het gevoelen van n mede te deelen, voor zoo verre het ter mijner kennis kwam, al verschilt dat van het mijne. Het ch niet anders, of ook daardoor wordt de nationale schat, dien wij in onze spreekwoorden bezitten, erd of verbeterd.

De mededeeling is mij een aangename pligt, dat zich bij hen, die mij in de bewerking van mijn woordenboek van dienst waren, de Heeren Dr. J. C. BALLOT van Utrecht en D. BUDDINGH van gevoegd hebben.

Als hulpbronnen heb ik de volgende werken te vermelden:

8°. *English, French, Dutch, Italian and* *ish Proverbs.* 1659. 8°.

7. Hierbij komt: A. WASSENBERGH. *Friesche* *kwoorden*, in den *Nieuwen Frieschen Volks-* *ak.* 1860, bl. 97-101. *Leeuw.* KUIPERS. kl. 8°.

64. *A Polyglott of foreign Proverbs, com-* *g French, Italian, German, Dutch, Spanish,* *guese and Danish with English Translations,* *and a general Index. London.* HENRY G. BOHN. 1857. kl. 8°. Het aantal Nederlandsche spreek- woorden bedraagt omtrent 1000 *).

*) Dr. de Jager zegt ervan: Schoon, blijkens het Voorberigt, de Nederlandsche tekst is nagezien door „Mr. John van Baalen of Rotterdam," is hij niet naauwkeurig. Op de beide eerste bladzijden vindt men: „Aan een krank touw zal men *zachkens* trekken," „Aanhoude doet verkrigen," „Alle dagen kan men dragen uitgezondert goede dagen," „Alle ding is wel: heeft de *bruel* (bruid) geen geel haer, zy heeft een geel vel."

165. H. G. ROODHUIJZEN. *Lessen van Levenswijsheid, geput uit eenige Nederlandsche Spreekwoorden. Een leesboek voor de Scholen. Amst.* HASSELS. (1860.) kl. 8°.

Deze werken zijn aldus aangewezen:
107. Wassenbergh IV.
165. Roodhuijzen.

Van den voorraad van een klein duizendtal, tot rubrieken behoorende, die reeds behandeld zijn, worden de volgende 888 spreekwoorden opgenomen, omdat voor meerder thans geene plaats was:

AAL. *Dat brengt hem geen kat-aal aan. Hij slaapt als een aal op zolder.*

AANBEELD. *Dat is het aanbeeld, waarop men slaan moet.*

AANDEEL. *Hij meent, dat hem een leeuwenaandeel toekomt* 1).

AANGEZIGT. *Ga naar Meppel, en laat je gezigt keeren. Het is een mooi gezigt voor eene gebroken ruit. Hij heeft een gezigt als een trompetter. Zijn gezigt zal vliegen vangen.* [Men zal hem in het aangezigt slaan.]

AANSPREKER. *Dat sluit als een aansprekers mantel.*

AAP. *Het zijn apen-kuren.*

AAR. *April moet nog aren geven.* [Deze spreekwijze is waarschijnlijk van vóór 1582, toen de Gregoriaansche of Nieuwe Stijl den Juliaanschen of Ouden stijl nog niet vervangen had. Hier te lande gebeurt het althans al te zeldzaam, dat de graangewassen vóór 1 Mei (N. S.) in de aar staan, dan dat daaruit de spreekwijze kon ontstaan.]

AARDENBURG. *Hij is naar Aardenburg.* [Dat is: hij heeft zijn' vasten burg in de aarde. Men zegt het dus van den doode. Aardenburg, vroeger zeer aanzienlijk, thans eene kleine stad in Staats- of Zeeuwsch-Vlaanderen, komt hier alleen als woordspeling voor. De spreekwijze geldt in Zuid-Beveland.]

ABRAHAM. *Hij heeft Abraham gezien.* [Dat wil zeggen: zijn trouwtijd is voorbij. Men zegt dit van den vijftigjarigen jonkman.]

ACHTER. *Ieder mensch heeft zijne gebreken, zei de bogchel, toen hij zich zelven van achteren gezien had.*

ADAM. *'t Is vrende Van Adams ende. Zij zijn familie van Adams wege.*

ADELDOM. *Het is schuim van adldom.* [Men zegt dit te Kortrijk van een' kleêrmaker. De spreekwijze schijnt te zien op den achteruitgang van vele oude Kortrijksche geslachten, die vroeger in aanzien waren. Zie SNELLAERT, in het *Belgisch Museum*, 1844, bl. 191.]

1) Roodhuijzen bl. 25.

ADEM. *Hij heeft een' langen adem.* [Men ze dit, als iemand in eens een glaasje ledigt.]

ANKER. *Dat houdt geen anker of touw.*

ANTWOORD. *Kunt gij mij dat kopstuk ook wi selen? vroeg een heer aan eene dame; ga maar mijne lade, was het antwoord, en zoek, of er o klein geld in is.*

APPEL. *De appels hebben gouden staartjes.*

ARBEIDER. *Het is een arbeider van Homo* [Deze spreekwijze geldt te Hattem voor een' l aard, ziende op de traagheid der werkluî van d uiterwaard Homoet, aan de stad Hattem grenz de.] *Hoe meerder arbeiders, hoe minder afgeda werk.*

ARM. *Het is in alle gevallen beter dan een g in den kop of een arm of been gebroken. Mag h passeren, zoo laat het passeren, zei de knecht; t wijl zijn meester een paar kousen in de armsga van zijn wambuis had genaaid. Mijn arm is g uithangbord.*

ARME. *Met een dubbeltje schatrijk, en met e stuiver dood arm.*

AVOND. *Des morgens de lucht rood, Des avo plomp in de sloot.*

BAAN. *Hij is het puikje van de baan. Poe en knoeten krijgen de baantjes, zei moffen-Ha men, en de eigen burgers moeten achterstaan.*

BAARD. *Een zoentje zonder baard Is geen oor waard.*

BAAS. *Denk om den spanriem van baas J* [Daar *baas* JAN den ondeugenden jongens h deurtje-schellen op eene gevoelige wijze afleer bezigt men deze spreekwijze als waarschuwing.]

BAAT. *In 't verlies is geen baat. Stouth krijgt geluk te baat.*

BAGIJN. *Werken is zalig, zeiden twee bagijn en zij droegen te zamen een' boonstaak.*

BAJONET. *Hij heeft de bajonet afgeslagen.* [M zegt dit van den doode.]

BAL. *Met warme ballen en eene stevige k speelt men 't best.*

BALK. *Hij heeft zilveren balken in zijn hu* [Dat wil zeggen: zijn huis is verhypothekeerd. gelijken zin zegt men: *Daar zijn papieren b ken in het huis.*] *Hij liegt, dat de balken er kraken.*

BALLAST. *Hij schiet ballast.* [Dit wordt d den soldaat gezegd, wanneer zijn kameraad eet.]

BAN. *Liever den paus zijne pantoffel likk dan in den ban.*

BANG. *Hij is bang voor eene blaas met boon*

BED. *Daar is een bed gespreid voor dronkaa en voor kinderen. Die niet trouwlustig is, zeg dan maar: goeden nacht beddeplank! Is dat la schen, zei de snijder, en hij laschte zijne vrouw a de beddeplank. Men heeft spelden in zijn bed g*

...en. [Men zegt dit schertsende, als iemand des ...chts ongewoon lang opblijft.]

Bediening. *Groote komforen en weinig vuur, ...e bediening en razend duur!*

Bedrieger. *Het is een boeren-bedrieger.* [Zoo ...t men den advocaat.]

Beeld. *Hij verliest zijne droombeelden. Hij ...d als een marmerbeeld.* [Hij stond verstijfd van ...k.]

...en. *De eijeren gaan nu op gouden beenen* 1). ...elijk zal dat beteekenen," zegt wassen-...: „„de eijeren zijn nu zeer duur en ...ch."" Dit is zeker goed gezien; ofschoon ... er meer bepaald door wil te kennen geven, dat ... provisie, moeijelijk te bewaren zijn. Althans ... zin zegt men: *Appels loopen op gouden bee-...*, in Zeeuwsch-Vlaanderen, *De appels heb-...den staartjes.*] *Hij heeft zijne beenen uitge-...* [Men zegt dit van den doode.] *Hij zit met ... in 't garen.* [Men zegt dit van iemand, ... zaken in de war zijn.] *Oude lui, dikke bee-... Vrijers moeten handen leenen, Als een vrijster ... beenen.*

...t. *Als de henne volgt den haan, Heeft ... je dan misdaan! Wat is het goed, dat een ... beestje ook wat smeer heeft!*

...oop. *Dat is zoo 's werelds beloop.*

...o. *Oogenblikken maken eeuwen, en zand-... bergen.*

...oep. *Ieder spreekt het liefst van zijn beroep.*

... *Het pleizier is uit de wereld, zei besje.*

...mming. *Hij is reeds wijd en breed op ... bestemming. Hij verlangt naar de haven zij-... mming* 2).

...gel. *Als de paus te paard stijgt, moet de ... den stijgbeugel houden.*

... *Dat zou de beurs niet uithouden. Het ... leegt, al vult de darm.*

... *Hij gaat om Delftsch bier.*

... *Hij heeft het bijltje neêrgelegd.* [Hij ... niet meer. Hij is gestorven.]

... *Zoet kan niet bitter zijn.*

... *'t Is vrende Van knapblaas ende.* [Dat ...gen: de familie wordt nog aangehouden, ... is eigentlijk uitgestorven. De ware familie-... hebben *geknapte blazen*, dat is: zijn dood.]

... *Als het riet heeft het derde blad, Kun-... koeijen zich eten zat.*

... *Hij wordt er rood noch bleek van.*

...d. *Als ik u niet had en beide mijne oogen, ... ik zeker stekeblind. Halve dooven en blin-... niet te vertrouwen. Hij is zoo blind, dat ... nog naauw van eene tjalk kan onderschei-... Wij zullen zien, zei de blinde.*

Bloed. *Al moest ik werken, dat mij het bloed uit de nagels sprong.* [Men zegt dit, om zijnen grooten afkeer van eene zaak aan te duiden.]

Bloem. *Geene bloemen om den kant plukken.*

Bodem. *Er is geene geldkist zoo diep, of men vindt er een' bodem in.*

Boek. *Dat zal ik aanschrijven in het boekje van Jannemoei.*

Boer. *De boeren zijn als de notenboomen: hoe meer men hen klopt, hoe meer zij geven. Een boer is een meelzak: als men erop slaat, stuift hij. Geen boer verstaat, Waar een heertje leêg op gaat. Timmeren kost geld, zei de boer, en hij kocht voor vier duiten nagels.*

Boezelaar. *Zij heeft een' mooi' boezelaar voor.* [Zij vertoont een schoon uiterlijk.]

Bogt. *Hij is de bogt om.* [Gelijk men van den stervende zegt: *Hij gaat den hoek om*, zegt men van den doode: *Hij is de bogt om.* Beide, *hoek* en *bogt*, zijn aan de zeevaart ontleend. Als men den hoek of de bogt is omgezeild, wordt het schip aan de volle zee overgegeven, en bestaat er voor den zeeman geen land meer.]

Bok. *Hij is naar de bokkenweide.* [Men bezigt deze spreekwijze van iemand, die gestorven is; maar waarom men hem naar de bokkenweide zendt, is mij niet duidelijk.]

Bonaparte. *Dat is Bonaparte.* [Dit zegt men, wanneer *Spadille*, de hoogste troef in het *quadrille*, wordt opgespeeld. Dan geldt mede: *Dat is de doodslager.*]

Boodschap. *Het mandje is de boodschap.* [Men zal quasi eene reden opgeven, om geen erg te doen ontstaan, waarom men eigentlijk komt.]

Boom. *Het gaat hem als den palmboom: hij groeit in de verdrukking.* [Dat is: hoe men hem ook tracht te benadeelen, toch houdt zijne regtvaardige zaak de bovenhand, en hij zegepraalt. De palmboom wast regtop, en hoe ook door zijne zwaarte neêrgebogen, toch groeit en bloeit hij. Het spreekwoord is mogelijk aan *Psalm* xcii : 13 ontleend.] *Het is zoo verschrikkelijk heet, dat de kraaijen voor dood uit de boomen vallen.*

Boon. *Zij heeft van de verkeerde boonen gegeten: ze dijën.* [Men zegt dit van eene zwangere vrijster.]

Boot. *Hij is in het bootje van Charon.* [De mythologie stelt den overgang van dit leven tot het doodenrijk voor onder de gedaante eener rivier, Styx genaamd. Over deze rivier plaatste men een veer, waar de oude charon het beroep van veerman uitoefende, en de schimmen der gestorvenen in zijne boot overvoerde.]

Bootsman. *Hij zit zoo veilig als een bootsman achter de puttings.*

Borrel. *Hij heeft zijn laatste borreltje bin-*

---

1) ...h IV. bl. 89. 2) Roodhuijzen bl. 14.

nen. [Dat is: hij drinkt niet meer. Het geldt niet van den vroegeren dronkaard, maar van den doode. *Borreltje* is hier *alle drank* of *elk drinken.*]

BORST. *Wat nog ligter is dan eene veêr, gaat door eene vrouweborst wel omhoog.*

BOT. *Magere Hein heeft hem bij de botjes gemeesterd.* [Men zegt dit van den doode. HEIN, ofschoon ook wel voor *duivel* genomen, geldt meesttijds voor *dood. Bij de botjes meesteren* wil zeggen: tot in het gebeente genezen; maar daar *magere* HEIN dit werk verrigt, beteekent het natuurlijk: een inpakken in het dodenrijk.]

BOTER. *Hij wentelt zich in de boter, en gunt den naaste geen reuzel.*

BOUW. *Er is veel opslag op den bouw.*

BOVEN. *Onder en boven al eens.*

BREGT. *'t Is regt, Zei Bregt, En ze liet zich zoenen door den knecht.*

BREIN. *Zijne breinkast gaat op stelten.* [Men zegt dit van iemand, die de gevolgen van zijn pooijen ondervindt.]

BREUK. *Er is noch sleet noch breuk aan.*

BRIEF. *De oorlof-briefjes maken de kinderen blijde, en de ouders veeltijds knorrig.*

BROEDER. *Ba, zoo ziet, zei broêr Kornelis.*

BROEK. *Het is net pas, zei de jongen, en hij knoopte zijns vaders broek om den hals toe.*

BROOD. *Dat is zoo noodig als brood. Heel zonder brood en zonder wijn Zal Venus koud als water zijn. Het is een lokbroodje. Het ligte brood gaat achter den oven. Hij is om een duivelsbroodje.* [Men zegt dit van den doode.] *Hij laat zijn brood ook niet schimmelen. Zij roepen al heet brood, vóór het in den oven is.*

BRUID. *Hij heeft te vroeg bij de bruid geslapen.*

BRUTUS. *Ook gij Brutus!* [Men bezigt deze spreekwijze, om zijne groote verwondering aan te duiden over eene zaak, die men niet verwachtte. Het zijn de laatste woorden van den verwonden CESAR, toen hij onder zijne moordenaars ook zijn' aangenomen zoon BRUTUS opmerkte.]

BUL. *Het is uit vrees Voor de bullepees.*

BULT. *Met hulten en bulten.* [Dat is: met laagten en hoogten, en dus zeer ongelijk; vooral op de ligging van een stuk land toepasselijk.]

BURGER. *Hij wordt burger van de stad, met het wapen op den rug.* [Dat is: hij komt in de gevangenis, na alvorens gegeeseld en gebrandmerkt te zijn.]

BUURMAN. *Pieter droeg den oogst in schuur; Dies loech Lourens, zijn gebuur.*

CAPORIS. *Hij is vise caporis.* [Dat wil zeggen: hij is gestorven. *Caporis* komt van *capot*, dat *dood* beteekent.]

CEL. *Hij zit voor een' onbepaalden tijd in de cellulaire gevangenis.* [De *cellulaire gevangenis* is hier de *eenzame planken-woning* van den dood

DAAD. *Als ik er dan toch den naam van h*
dan zal ik er de daad ook maar van nemen. Het
beter den naam dan de daad te hebben.

DAG. *Het is een Poolsche landdag. Het is g*
alledaagsche kost. Het kan geen daglicht velen (
verdragen). *Mooi weêr van daag, zei Lubbe*
zijn petje stond op zij. Onze haan heeft ze van d
niet grooter gelegd. [De eijeren zijn wat klein
gevallen.] *Van daag lof, en morgen de knollen.*
hebben niet anders te wachten Dan korte dagen
donkere nachten. Zij slachten de Westfaalders,
acht dagen blind zijn.

DAM. *Sluit de deur niet met een' dam.*

DANSER. *Hij zet zich zoo schrap als een dans*

DARM. *Een kleêrmaker heeft maar éénen da*
[Dit ziet op den geringen eetlust, dien de kleêr
kers, ten gevolge van hun zittend leven, doorga
betoonen.] *Mooi vult geen leêge darmen.*

DAS. *Hij stinkt uit zijne stropdas.* [Dat k
van zijn' kwalijk riekenden adem.]

DAUW. *Dauw op regen Kan niet verdrege*

DEEL. *Het is zoo glad als eene deel.*

DEERN. *Krukkende deerns geven harde wij*

DEKKER. *Een dekkertje En een wekkertje.* [
ziet op de echtelijke omhelzing.]

DEN ILP. *Mat en Trui: het beste paar uit den I*

DEUR. *Als men van den duivel spreekt,*
hij om den hoek van de deur. Hij is over de on
deur gesprongen. [Hij is bankeroet.]

DIENST. *Zij gaat in de lange dienst.* [Da
in het huwelijk.]

DIJK. *Sneeuw op slijk, IJs voor den dijk.*

DING. *Alle ding lijkt hoog op 't hof.*

DODDE. *Zij is het nest-dodje.* [Zij is moe
liefste dochter.]

DOFFER. *Hij is zoo ruig als een doffer.*

DOMINÉ. *Nog al erger, zei dominé Van A*
[Dit spreekwoord geldt in den Briel en omstre
en wordt gebruikt, wanneer men gebeurteni
bespreekt, die het kwade van eene zaak al mee
meer doen uitkomen. Het is afkomstig van zek
predikant VAN ALLEN, die in den ring van Bri
zijne standplaats had, en altijd van *nog al erger* spr

DONDER. *Na al dat flikkeren en weêrli*
hoort men den donderslag.

DOOD. *Daar zit de dood op.* [Het is zeer w
schijnlijk, dat de gevreesde zaak zal gebeu
In gelijken zin zegt men: *Dan zit het er dood*
Dat is de doodslager. De dood (of: *Het kerk*
moet zijn offer hebben. Een varken leert no
zijn' dood. Het gaat om leven of dood. Hij is
den dood in 't spier. [De dood heeft het op h
gemunt.] *Men prijst na den dood menig' man,*
in zijn leven geene eere gewan.

DOP. *Hij is pas uit den dop gekropen.*

RAAD. *Er is geen draad linnen in de kas.* t is een armoedige boêl.]

RAGONDER. *Hij vloekt als een dragonder.*

RIE. *Men moet met zijn drieën voor den preêk-stoel staan.* [Dit ziet op de gewoonte van lieden uit den eren stand, om te proeven, alvorens zij eten. Het ekent: de bruid is zwanger. Op haar toegepast, men ook: *Een boer koopt nog niet eens een klompen, of hij steekt er eerst zijne voetjes in.*]

RONKAARD. *Waar een dronkaard valt, spreidt ivel een kussen.*

ROOM. *Droomen Verdwijnen als stroomen. Hij it een' droom ontwaakt.*

RUIL. *Hij is in den druil.* [Hij doet een mid-hapje.]

RUPPEL. *In het huisje van Job: Wel uit den , maar niet uit den drop.*

UIG. *Als het vat aan het gisten gaat, is 't be- , het sponsgat te openen, dan dat de duigen uit nder vliegen.*

DUIM. *Iemand de schroeven op de duimen zetten.*

UIT. *Hij dingt twee duiten op een oordje.*

DUIVEL. *Dat zei de duivel, en hij schilderde ' staart gras-groen. In den nood vreet de duivel gen.*

DWAAS. *Tusschen mal en dwaas loopen.* [Niet weten wat, of waar heen.] *Waar dwazen lag- , kunnen wijzen slechts schreijen.*

CHTGENOOT. *Schrijvers en schakers zijn drooge genooten.*

END. *Het is zoo vast als een eendengat, dat los te gaat. Hij is naar de pieleendjes.* [Men be- t deze spreekwijze van iemand, die gestorven is. of pieleend is eene tamme eend. Zie DE JA- *Archief voor Nederl. Taalk.* II. bl. 179. ar waarom men den doode bij de pieleendjes t verblijven, is mij niet duidelijk.]

ER. *Daar is geene eer bij hem te halen. Eer chand hangt aan een woord. Zij heeft schip- k aan hare eer geleden.*

. *Die eene vrouw neemt, om te spinnen, en hen, om eijeren te leggen, maakt zijne reke- verkeerd. Het ganzenei, dat die pen moet rtbrengen, is nog niet gelegd.* [De hier bedoelde k is nog zeer ver verwijderd, en het zal nog vrij t tijd vereischen, eer men tot de beschrijving of kening ervan kan overgaan.] *Men beslaat geen nekoeken, zonder eijeren te breken.* [Om iets s te hebben, moet men ook de middelen willen uiken.]

EILAND. *Hij ziet er uit, alsof hij op een eiland t.*

EINDE. *Al weêr een, die ons een eindje vooruit* [De bedoelde persoon is den weg van alle vleesch gaan.] *Daar is het eind van zoek. Het is maar kort endeken, daar het rellijk is. Hij is aan het kortste eind. Hij is ongelukkig aan zijn end gekomen. Van ende Tot wende.* [Deze aan den land-bouw ontleende spreekwijze wil zeggen: van het eene einde van het ploegland tot het andere, waar de ploeg *omgewend* wordt.]

EKSTER. *De ekster vliegt zoo ver niet, of de staart moet evenwel volgen* 1).

EL. *Snip, snap, snel, Drie steken in eene el.* [Er is hier sprake van slordig naaiwerk.]

EMMER. *Het moet ook maar altijd midden in den emmer zijn!* [Men blijft niet gemakkelijk bui-ten aanmerkingen.]

ENGELAND. *Ik wenschte, dat je op een' tog-tigen stier naar Engeland reedt.*

ERWT. *Hij heeft erwtensoep gegeten: de schil-len rammelen in zijn lijf.*

EVEN. *Het is even of oneven.*

EZEL. *Hij voegt zich als een ezel tot den last.*

FAAM. *Hij staat te goeder naam en faam.*

FALIE. *Hij krijgt op zijne falie.*

FAMILIE. *Hij behoort tot de familie der obiiten.* [Men zegt dit van den doode. *Obiit* is *gestorven.*]

FIJN. *Ik begrijp daar het fijne niet van.*

FIKSCH. *Dan fiksch, Dan niks.* [Dan alles en alles, dan zonder zelfs naar de volmaaktheid te streven.]

FOK. *Dit fok en dat fok, zei Joris Kromtong, 't is al fok.*

FORTUIN. *Hij is de speelpop der fortuin.*

GAD. *Hij is zeker uit den stamme Gads; want hij stinkt zoo.*

GAGIE. *Zulke strijd, zulke gagie.*

GALG. *Als hij aan de galg gehangen had, zou hij geen neef zijn.* [Om zijne grootheid zoekt men zijne vriendschap.]

GATEN. *Dat is om de hoekjes en gaatjes te vul-len. Het is een Mennist regentje: het kruipt alle gaatjes in.* [Men zegt dit van stofregen.]

GATTEN. *Als zij haar hemd in haar gat steekt, dan heeft zij eene kast vol kleêren.* [Men zegt dit van een meisje, dat niets ten huwelijk medebrengt.] *Dat is toevallig, zei Plinius; toen brandde hij zijn gat aan* (of: *toen sliep hij op*) *den Vesuvius.* [Dit spreekwoord ziet op de geschiedkundige bijzonder-heid, dat de oudere PLINIUS, in het jaar 79, bij de uitbarsting van den Vesuvius, als slagtoffer van zijne weetgierigheid omkwam.] *Een mof en een gatlikker: dat zijn er twee. Een zittend gat Prac-tiseert altijd wat. Hals over kop* (ook wel: *Kop over staart* (of: *gat*)). [In groote haast.] *Hang eene trommel aan je gat, dan kan je rammelen. Het is kop en gat. Het is kwaad k..... voor dien, die geen gat heeft. Hij heeft het met een rietje uit het gat van den oude gezogen. K.. eens hooger,*

1) Wassenbergh IV. bl. 97.

dan je gat staat! Mijne hand zal met jou gat kermis houden. [Eene bedreiging aan een kind, dat men hem wat voor de billen zal geven.] *Mijn eigen gat fopt me, zei Trijn, en zij liet bij ongeluk een' scheet. Moeder! onze Trijn doet altijd wat: Zij peutert in haar' neus, of krabbelt aan haar gat. Wat hij in den kop heeft, zit hem in zijn gat niet.* [Men zegt dit van een' doordrijver.]

Geduld. *Ik zal maar geduld hebben met mijn wijfje, al schelen onze klokken wat veel.*

Geheugen. *Hij heeft een olifants geheugen.*

Gek. *Gekken broeijen zotten. Het is een wijs man, Die voor gek spelen kan.*

Gekheid. *Zijt ge koud van handen, dat geeft gestadige liefde of langdurige gekheid.*

Gekleed. *Gekleed en gereed.* [Dat wil zeggen: kant en klaar zijn.]

Geld. *Bij geld in tasch, Ook linnen in de kas. Die geen geld heeft voor een' hoed, Koopt een petje: 't staat hem goed. Het licht verdient altijd zijn geld. Hij speelt mooi weêr van eens andermans geld* 1). *Stort niet, 't heeft al geld gekost. Wie meest van geld spreekt, vertelt maar woorden.*

Geleerdheid. *Het is een monster van geleerdheid.*

Gelijk. *Zijns gelijke is er niet in de zeven provinciën.* [Al bestaat ons land thans uit *elf*, en niet uit *zeven* of *zeventien* provinciën, gelijk vroeger en later, zal het spreekwoord toch wel geldig zijn.]

Geluk. *Daar sla geluk toe en zes pond vijgen, dan is er wat zoets van te wachten. Het geluk* (of: *ongeluk*) *volgt hem op de hielen.*

Gelukkig. *Hij zal gelukkig zijn, want hij zag den ooijevaar op de regterzijde.*

Gemoed. *Bloô gemoed vreest kwaad gerucht.*

Genot. *Zelden genot, grooter genot.*

Geschut. *Hij loopt op schutgevaarte* 2). [Dat is: hij loopt altijd op plaatsen, die gevaarlijk voor zijne zedelijkheid zijn. Daarom wordt *schutgevaarte* hier bepaaldelijk met zinspeling op het woord *gevaar* genomen. Men past het spreekwoord op den lichtmis toe. *Hij laat niet ééne hoer maagd*, wordt in gelijken zin gebezigd. Het spreekwoord heeft dus eene bepaalde beteekenis, in onderscheiding van een ander, mede van het woord *schutgevaarte* geldende, nl.: *Hij houdt schutgevaarte*, dat meer algemeen is, en eenvoudig zeggen wil: hij zoekt anderen te benadeelen of schade toe te brengen.]

Geweld. *Het moet er met kracht en geweld door.*

Gewigt. *Mijne vuist weegt een pond, zei de mof, en hij leide die in de schaal bij den slager, toen deze naar het gewigt zocht, om hem spek te verkoopen.*

Gezigt. *Zijn gezigt is zoo scherp, dat hij eene mug, die op den haan van den toren zit, de o in den kop kan zien verdraaijen.*

Giddeke. *Hij maakt daar een giddeke* [Men zegt dit van iemand, die alle zaken, ook zulke, welke eene zorgelijke zijde vertoonen, de grootste onverschilligheid behandelt.]

Gier. *Hij loert als een gier.*

Goed. *Vrijsters vleesch is zeldzaam goedje het temt, die maakt het wild; dwing je 't wat maak je 't mild.*

Goede. *Het is een goede, om op een' kwa te geven. Liever met de goeden stelen, dan m kwaden bidden. —— Eerst het beste, dan he altijd het beste. Keur is zoet, Als men 't k laat om 't goed.*

Goochelaar. *Hij is zoo welsprekend al goochelaar voor zijne tent.*

Gort. *Beter goede rijst dan slechte gort. is een gortmolen.* [Men zegt dit van iemand veel eten kan.]

Goud. *De waarheid te verbergen, is het go begraven* 1). *Het is een oploop van gouden to Hij draagt den gouden sleutel. Hij is zoo e als goud* 2). *Van eene gouden koets valt een go spijkertje.*

Graat. *Dat is een zacht kostje: men vin geen graatje in.*

Graf. *Hij is met de kunst in het graf geg*

Gras. *Dien een ongeluk moet overkomen struikelt in 't gras.*

Groen. *Wat een' ander rijp is, kan mij g zijn.* [Wat een' ander heden overkomt, ka later gebeuren.]

Grond. *Hij klaagt putten in den grond.*

Groote. *Zij is zoo mal, als zij groot is.*

Haak. *Daar moet een' haak* (of: *eene k aan los zijn. Schoon aan den haak zijn.* [G voorraad meer hebben.]

Haan. *Hij is zoo rood, of hij achter den koenschen haan geloopen heeft.*

Haard. *Het is een man, die een' haard doen smoken.*

Haas. *Zij loopt als een gespannen haas.*

Hagedoorn. *Misgeschoten, vrouw Haged* [In de treurige dagen der Coccejaansche en V aansche geloofstwisten trachtte een predikant verdacht was, tot de Coccejaansche partij t hooren, de zoogenoemde oefeningen van de zijner gemeente te leiden, en zoo doende onver digen ijver tegen te gaan. Bij deze geleger vroeg hij naar de beteekenis van canonieke bo Zekere vrouw Hagedoorn, eene ijverige V aansche, antwoordde snel: canonieke boeken komt van kanon, om alle Coccejanen dood te s

1) Roodhuijzen bl. 63. 2) de Brune bl. 462. Sartorius sec. X. 95.

1) Roodhuijsen bl. 9. 2) Roodhuijzen bl. 78.

; waarop de predikant haar met de woorden, later tot spreekwoord werden, teregt wees.]

HAK. *Hij heeft den hak geschud.* [Men zegt van den doode.]

HALS. *Hij is om hals. Ik zou hem mijn' hals* (of: *rug*) *niet gaarne leenen.*

HALSTER. *Het zit niet goed in den halster.* [De is niet zuiver.]

HAND. *Als het water aan de lippen is, steekt gewoonlijk de handen eerst uit. Handen en voeten. Heb je stront in je handen!* [Men dit tot een dauweltje, wanneer zij iets uit de hand laat vallen.] *Het is een handje-gaauw. heeft de hand in het spel. Hij zou er geene voor uitsteken. Hoe kan het met menschen- gemaakt worden! Men kan geen hand voor zien. Wat hij met de eene hand geeft, neemt de andere weêr terug.*

HART. *Dat is eene zware zucht voor een ligt . Spijt en wee schuilt in het hart.*

HAVER. *Sint Jan Is nog een haverman, Maar geen zaad an.* [Met *Sint Jan* kan men nog haver zaaijen tot groen voeder of hooi; maar moet men daar niet van wachten.]

HEDEN. *In 't verleden Ligt het heden.*

HEER. *O, Heer! bewaar mijne oogen, riep de , want mijn neus is al weg: hij snoepte uit den pot.*

. *Hij is met Heintje mede.* [De dood is afgereisd.]

. *Op een' kring van paddestoelen rijden*

. *Met goede voornemens is de hel bevloerd.*

. *Hij heeft zijn laatste hemd aan.* [Dat : zijn doodhemd.]

HEMEL. *Hij is gaan hemelen.* [Men zegt dit braven mensch, als hij gestorven is.] *Hij in den zevenden hemel.* [Hij heeft eene zeer teleurstelling ondervonden.]

HERCULES. *Dat zijn de zuilen van Hercules.* wil zeggen: het uiterste of laatste. Door *de van Hercules* verstaat men *de straat van Gi-*. Het mythologisch verhaal geeft HERCU- deze zeeëngte twee bergen, aan de Spaan- Afrikaansche zijde elk één', *de pilaren van* geheeten.]

. *Hij ligt met koude hielen.* [Met zegt dit doode.]

. *Hij zal het huis wel op de hilde brengen.*

. *Het zijn niet altijd de beste hoenders, gepluimd zijn. Waar zijn zijn moe- ders?* [Van welke afkomst is hij?]

. *Hoerentranen Zijn als kranen: Wil je , 't Nat is daar.*

HOFPOORT. *De klok gaat op de Hofpoort.* [Men dit, te Rotterdam, van iemand, die geen horologie of een slecht bezit. De vroegere *Hofpoort* is daar sedert lang afgebroken. Zij had geen klok.]

HOK. *Hij komt voor het hokje.* [Hij wordt voor den kerkeraad geroepen.] *Hij zit in het hok.* [Hij is ouderling of diaken.]

HOLLANDER. *Beter een goede Poep dan een kwade Hollander.*

HOND. *Al weêr een zieltje gewonnen, zei de pastoor, en er kwam een hond in de kerk. Daar gaat niet voor de kat of den hond: Die verdient den kost met den mond. Dat is voor geen' hond uit te houden. De knuppel ligt digt bij den hond. De zaken gaan er op een' hond.* [Ze zijn weg.] *Een witte hond bijt zoowel als een zwarte. Het gelijkt wel een hondennest.*

HONGER. *Nieuwe kost maakt nieuwen honger.*

HOOFD. *Hij heeft zijn hoofd neêrgelegd.* [Nl. om de eeuwige rust in te gaan.] *Men moet zijn' vijand kolen vuurs op het hoofd leggen.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Rom.* XII : 20.] *Zijn hoofd is oremus. Zijn hoofd loopt op stelten.*

HOORBAAR. *Al is het oorbaar, 't Is daarom nog niet hoorbaar.*

HOROLOGIE. *Zijn horologie is gelijk met de Wiemelpoort.* [Men zegt dit, te Nijmegen, van een horologie, dat altijd met den waren tijd in de war is: dan vóór, dan achter, nooit gelijk. De *Windmolenpoort*, in de wandeling de *Wiemelpoort* genoemd, eene der vroegere stadspoorten, maar bij de uitzetting der stad meer in het midden gekomen, is in 1860 afgebroken. Het uurwerk, daarop geplaatst, ging niet altijd geregeld: van daar het spreekwoord.]

HOUT. *Een mensch is geen houtje.*

HOUWITSER. *Dat is* (of: *Daar valt*) *een houwitser in 't water.*

HUIS. *Eene meid in huis is een noodzakelijk kwaad. Het is Pieter in, Pieter uit; het huisje bij de schuur. Van alle kermissen te huis zijn* 1).

HUUR. *De ooijevaar betaalt huur van zijn nest.*

HUWELIJK. *Hij weet niet, wat er in het huwelijk te koop is.*

JAGT. *Daar is jagt bij 't werk.*

JAMMER. *Het is een lievertje; jammer, dat ze een uur uit het water blijft.*

JAN. *Als maatje wil, Staat Janmaat stil. Het is Jan, Pieter en Paulus.*

JAN MENNIGER. *Leg dat bij Jan Menniger.* [Dat is: daar er meer van die soort zijn. *Menniger* is hier en daar de volksuitspraak van *menigmaal.* Men bezigt de spreekwijze bij het zenden van rekeningen aan personen, die niet gewoon zijn, spoedig te betalen.]

JAN NIEMAND. *Zij gaat uit met den zoon van*

---

1) Boodhuijzen bl. 8.

Jan Niemand. [Men zegt dit van een meisje, dat gedwongen is, t'huis te blijven; omdat zij door geen' jonkman tot kermishouden is uitgenoodigd.]

IJzer. *Een mensch is niet van ijzer of staal. Een paard met de ijzeren zweep rijden.*

Jood. *Dat is een Jood in een varkenskot. Het is het leêge schip vol Joden. Het is Joden-purim.* [Men zegt dit van eene geringe zaak, waarvan groote ophef wordt gemaakt. De Joden hebben altijd veel beweging in al hunne handelingen; maar deze betoonen zij vooral op het *purim*, dat is: het *lotfeest*, eene instelling, die van Esthers geschiedenis dagteekent.] *Salomo was de koning der Joden, en Rothschild is de Jood der koningen.*

Jool. *Hij heeft er jool van.*

Joost. *Magere Joost heeft hem ingepalmd.* [Men zegt dit van den doode. De naam Joost wordt anders uitsluitend op den *duivel* toegepast; maar de vermenging van *duivel* en *dood* wordt in de volkstaal dikwerf aangetroffen.]

Judas. *Hij is Judas.* [Hij is beursdrager, en alzoo belast met de betaling van onderling gemaakte verteringen.]

Jufvrouw. *Steek wat wijd en steek wat voort, 't Is voor jufvrouw Kalepoort.* [Het naaiwerk behoeft niet net te wezen, maar moet spoedig afzijn.]

Juk. *Het juk is zwaar, maar de last is ligt.*

Izegrim Senior. *Izegrim Senior heeft hem ingepakt.* [De oude grimmige dood heeft hem met zich gevoerd.]

Kaars. *Wanneer de kaars uit is, blijft er niet dan stank. Zijn kaarsje gaat uit.* [Zijn levenslicht heeft uitgeschenen. In gelijken zin zegt men: *Zijne kaars brandt in de pijp.*]

Kaf. *Het verstuift als kaf voor den wind.*

Kakstoel. *Hij is zoo dronken als een kakstoel.*

Kamer. *Er is oproer in de kraamkamer.*

Kans. *Hij heeft veel kans, een' kop kleiner gemaakt te worden.*

Kant. *Dat gaat bij de kantjes langs. De liefde kan van éénen kant niet komen.*

Kapitaal. *Het heeft hem geen kapitaal aangebragt.*

Kapper. *Als je een' kapper tegenkomt, laat je dan poeijeren* 1)*!*

Kast. *Hij krijgt wat op zijne ribbekast.*

Kelder. *Het is, alsof het in een' kelder valt.* [Men zegt dit van den veelëter.]

Kermis. *Het is altijd kermis, als de vrienden komen. Tusschen mal en vroed moet men kermis houden.*

Keuntjes Bulten. *Hij gaat meê naar Keuntjes Bulten.* [*Keu* of *keun* is *big*, en *bult* is *kleine hoogte.* Men gebruikt deze spreekwijze van iemand, die niet op reis gaat, maar t'huis blijft. Waarom i evenwel den reiziger in het *Jan-t'huis-blijvens* *gentje* naar *Keuntjes Bulten* laat trekken, is niet bekend.]

Keur. *Die veel keur heeft, die dikwijls verk Het is eene opperkeur.*

Kiezentrekker. *Zij liegen als een kie trekker.*

Kijker. *Kijkers zijn geene koopers.*

Kind. *Dat is een dood geboren kind. Dat h is lang in de maak geweest. De ondeugendste k deren worden het eerst geholpen. Het is een ze maands kind. Hij heeft een schot vol kinders.*

Kip. *Hij wil de kip dooden, zonder da schreeuwt.*

Kist. *Hij is in de algemeene medicijnkist vallen.* [Dat wil zeggen: hij is dood. De *algem medicijnkist*, dat is: de *aarde*, heeft hem opgeno

Kleur. *Gij moogt uwe kleur wel houde zal wel rood worden. Het is eene schavotkleur.*

Klont. *Dat is andere thee dan thee met klon*

Kloppenburg. *Een koopman moet zich s ken als eene Kloppenburger kous.*

Knecht. *Een knechtje en een meisje is een p Het is een letterknecht.*

Knibbelspel. *Het ligt als een knibbelspel malkander.*

Knoei. *Met opzet of zonder opzet, hij h den knoei al weg* (of: *beet*).

Knol. *Hij is knollen gaan zaaijen.* [Men dit van den doode.]

Knoop. *Het is een knoop, met de tong ge die met geene tanden los te maken is.* [Er is sprake van eene huwelijks-verbindtenis.] *H loop Langs den knoop.* [Men zegt dit van so soep.]

Koe. *Het is waar, Dat de koe meer sch... de ooijevaar.*

Koek. *Hij is in de war: hij slacht de w met de oliekoeken.*

Koekoek. *Hij ziet er uit, of hem een ko uitgezogen heeft.* [Men zegt dit van iemand, w bloeijend gelaat in korten tijd zeer is afgevall

Koers. *Hij zal den regten koers wel houde*

Koets. *Hij komt raar uit de koets vallen.* [bezigt vreemdsoortige bewijsredenen, of hij wonderlijke vertellingen. In gelijken zin zegt *Hij kan raar uit zijn' klomp schieten.*]

Koffij. *Ga binnen* (of: *Ga zitten*), *ik koffij zetten. Is dat wel zuivere koffij?*

Komediant. *Hij heeft veel van een'* (of: *speelt voor*) *komediant.*

Komkommer. *Ze slachten de komkommers die sterven ook met het zaad.*

1) Roodhuijzen bl. 128.

1) Roodhuijzen bl. 15.

…OMPAS. *Het gaat er altijd precies op het kom-
…s.*
…ONING. *Hij heeft den koning van Polen op
…rug.*
…OOP. *Iemand den koop beloven.* [Dat is: bij
…genheid met de vuist afrekening houden.]
…OOPMAN. *Loopers Zijn geen koopers.*
…OORTS. *Het is een overloop van de koorts.
…krijgt de koorts van schrik.*
…OP. *Al wat hij vangt, bijt ik levend den kop
…en kop af, als het waar is. Het is er op zijn'
…(of: Het komt op den kop uit). Hij heeft den
…verloren. Hij heeft een' worm in zijn' kop.*
…is uit zijn humeur.] *Hij slacht de struisvogels:
…steken ook den kop in de struiken. Hij werkt
…voor den kop. Kopje onder, haast verdronken* 1).
…*t zeven voeten van u, dan hebt ge geen' nood,
…t u voor den kop springt. Zoo'n kop zou ik
…hebben.*
…ORST. *De kruim eten, en een ander ook nog
…korstje gunnen.*
…OST. *Om den kost wordt veel verzonnen. Ze
… voor den kost.* [Het zijn leêgloopers. Van
…een' zegt men mede: *Hij heeft den kost voor
…menschen.*]
…OT. *Kruip weêr in je kot, zei Pier.*
…OUD. *Oud, Koud.*
…OUS. *Er zal nog wel wat in de oude kous zit-
…(of: geborgen zijn).* [Men doelt hier op een
…potje.] *Het zijn nog maar piskousen.* [Dat
…al jonge meisjes. Men zegt dit, als er van
… sprake is.]
…RAAI. *De kraaijen* (of: *raven*) *zullen hem de
…nog eens uitpikken. Hij is voor de kraaijen.*
… bezigt deze spreekwijze van den gestorven
…zicht. In denzelfden zin zegt men: *Het is een
…-aas.*]
…RAAK. *Het is eene oude kraak. Hij ziet er
… eene santin voor eene Spaansche kraak.*
…RACHT. *Hij is daar in zijne volle kracht.*
…RANS. *Hij verdient* (of: *Men vlecht hem*) *een'
…krans.*
…RAP. *Hij heeft de krap al toegedraaid.* [Dat
…zeggen: hij is overleden. De *krap* is een *houtje,*
…en boven de klink van de deur steekt, om die
…den.]
…RIJGSMAN. *Het is een oude krijger.* [Nog
… ver gevorderde jaren, is hij een liefhebber
… meisjes.]
…ROON. *Hij draagt de kroon weg* (of: *Hij ver-
…de kroon*).
…RUID. *Hij is het kruid niet waard, om hem
… te schieten. Hij werpt de lont in 't kruid.*
…RUIMEL. *Men moet op de kruimeltjes passen.*

———
1) … bl. 120, 121.

KRUIS. *De wereld is vol kruisen.*

KRUK. *Hij is krukvast.* [Hij loopt niet ver weg, en zal wel weêr t' huis komen.]

KUIKEN. *Dat jaagt mij het kiekenvleesch op het lijf.*

KUIT. *Het is kuiten-parade. Hij ligt met stijve kuiten.* [Hij is dood.]

KUNST. *Als men het weet, is het geene kunst meer. Dat is nog bij tijds door de kunst gered! De kunst dient betaald te worden. De kunst wordt zelden betaald. Hij heeft de zwarte kunst geleerd. Iemand de kunst afkijken.*

KUUR. *Hij zal hem die kuren wel afleeren.*

KWAAD. *Hij wordt al kwaad, als hem maar eene vlieg op den neus komt zitten.* —— *Die kwaad doet, Kwaad ontmoet.*

KWAAL. *Hij is al genezen van zijne kwaal. Verouderde kwalen zijn bezwaarlijk te genezen.*

KWINKSLAG. *Hij zoekt er zich met een' kwinkslag uit te redden.*

KWISPEL. *Hij heeft van den kwispel gehad.*

LAAG. *Iemand listen en lagen leggen.*

LAARS. *Dat zult ge aan uwe laarzen voelen. Hij is zeker met laarzen en sporen ter wereld gekomen.*

LAATDUNKENDHEID. *Hij is van laatdunkendheid gebeten.*

LAGCHER. *Het zijn al geene nalagchers, die vóórlagchen.*

LAK. *Het is allemaal lak.*

LAKEN. *Hij is zoo wit als een laken.*

LAMME. *Hij is niet lam, al is hij lui.*

LAND. *Duur te zijn, is onverstand: Dure schipper, blijf aan land. Geen voet land, dat het zijne is. Het is een slecht land, waar het niemand wel gaat. Het land is over.* [Er is veel reden, om verheugd te zijn.] *Het land is zoo kaal, dat men er wel stuivertjes kan zoeken. Hij is geland en gezand. Ik dacht, dat het land was, zei de mof, en hij zakte tot aan de ooren in een moeras. Stoute maats ruimen 't land. Ze loopen er het land plat meê.*

LANG. *Lang en smal Heeft geen val. Lang en smal Is niemendal.*

LANGSTRAAT. *Het is Langstraatsch.* [Dat wil zeggen: het deugt niet veel. De spreekwijze is afkomstig van het Zuid-Hollandsche gehucht de Langstraat, welks rondventenden kooplieden wordt nagegeven, dat ze schoenen met papieren zolen verkoopen.]

LANSKNECHT. *Hij doet zijn woord als een lanser.*

LAP. *Beter een lap dan eene vod; want een lap kan nog te pas komen, en eene vod dient nergens voor. Dat is er een voor de lappenmand. Met den lap zal hij het wel onderhouden.*

LARIE. *Het is larie met vocht.* [Dat wil zeggen: het is dronkenmans gekheid.]

LAST. *Achterlast is overlast. Gelijke lusten,*

gelijke lasten. Neem de lasten weg, en de lusten worden minder. Vrijwillige (of: *Gewillige*) *last draagt ligt* (of: *is ligt te dragen*). *Zijn leven is hem tot last* (of: *Hij is zijn leven moê*).

LASTIG. *Het is meer lastig dan pleizierig.*

LAT. *Hij krijgt van 't latje.* [Dat is: zijne afrekening wordt hem met een end hout toegeteld.]

LATIJN. *Ik spreek immers geen Latijn!* [Men zegt dit, als iemand ons niet verstaan wil.]

LAWINE. *Hij gaat als eene lawine.* [Dat is: met groote vaart, gelijk de afgescheurde, afrollende sneeuwklomp, de lawine.]

LEED. *Elk een voelt zijn eigen leed. Lief en leed zamen deelen.*

LEELIJKHEID. *Al het mooi heeft zijn leelijk. Het is mooi van leelijkheid.*

LEEUWERIK. *Een enkele leeuwerik maakt nog geen voorjaar* 1). *Wat de leeuwerik vóór Vrouwendag zingt, moet hij later betreuren.*

LEGER. *Eene goede legerorder duurt niet langer dan vier en twintig uren.* [Daar men zegt, dat alleen in den beginne aan eene uitgevaardigde legerorder de hand wordt gehouden, en al spoedig gehandeld wordt, alsof de legerorder niet bestond, bezigen de militairen dit spreekwoord, wanneer een nieuws weldra uitsterft.]

LEI. *Hij is zoo blaauw als eene lei.* [Men zegt dit te 's Hage van een' dronkaard.]

LENE-MIE. *Het is een spulleken, zei Lene-Mie.*

LEPEL. *Als dat waar is, krijg je mijn' lepel. Hij heeft den lepel nedergelegd.* [Hij is overleden.] *Meelpap: elken lepel eene slab.*]

LES. *Dat lesje zal hij wel onthouden. Hij geeft hem een lesje. Iemand de les overhooren.*

LETTER. *Hij spreekt op de letter af.*

LEUGEN. *Die met eene leugen onder zeil gaat, behoeft geen paspoort. Het is al zoo lang geleden, dat het haast eene leugen is. Het is zeker eene leugen geweest.* [De zaak nl., die men wil verhalen, maar waar men nu niet op kan komen.]

LEVEN. *Daar heb je het arme leven weêr gaande. Dat is een leventje van eene muis in den meelzak. Geen beter leven dan een goed leven. Heb ik van mijn leven nog krommer gegeten dan worst! Het is al leven, wat eraan is. Het leven lust hem. Hij heeft er het leven bij ingeschoten. Zoo'n leven is geen leven.* —— *Het is een oorlogs leven.*

LEVER. *Er kan geene luis over zijne lever loopen, of hij vliegt op. Het zijn kostelijke levers.*

LID. *Het is eene ledepop.*

LIED. *Men moet niet al klappen, wat in het liedje staat.*

LIEDEN. *Dat lusten de arme lui wel.* [Men spreekt hier boertend van eene lekkere spijs, op dezelfde wijze als in het spreekwoord: *Dat l... de weeskinderen uit Delft wel.*] *Schamele lieden... men niet.*

LIEF. *Het is al lief, wat eraan is.*

LIEFDE. *De oude liefde komt weêr boven. L... wekt, Liefde trekt.*

LIEFHEBBER. *Het is een oude liefhebber. ... is zoo'n liefhebber van muziek, dat hij even g... trappen hoort schuren. Ik laat het voor de... hebbers.*

LIEFHEBBERIJ. *Het is alles liefhebberij e... verdriet.*

LIGCHAAM. *Een mensch heeft maar één... chaam.* [Men kan niet alles te gelijk doen, of ... wezen.] *Het is, of er zijne ziel en zijn ligc... aan hangt. Hij heeft er zijn ligchaam aan... tegen*) *gezet.*

LIGT. *Zij is ligt voor den wagen.* [Zij sta... in hare schoenen.]

LIJF. *Het komt hem koel* (of: *nuchter*) *o... lijf vallen. Hij jaagt mij eene rilling op het... Men kan hem wel over zijn lijf loopen.* [Het i... dood goed mensch.] *Mijn reuzel smelt in mijn...*

LIJN. *Hij komt aan de lijn.* [Hij wordt in betrekking gesteld, die hem brood verschaft.]

LIJS. *Lijsje-moei krijgt ook wat.* [Dat wil ... gen: de zaak is tegengevallen: Men dacht me... krijgen, dan men heeft ontvangen.]

LIJS EÉNARM. *Lijs Eénarm is nog al gul.* ... *pomp, hier* LIJS ÉÉNARM genoemd, heeft o... vloed van water.]

LIJST. *Hij is van de lijst geschrapt. Ik h... geene lijst van gehouden.*

LIKDOREN. *Dat geeft verandering van ... de likdorens steken. Jij zult me niet meer zeer d... zei de mof, en hij kneep met eene nijptang ... kleinen teen af, waarop een likdoren zat.*

LINT. *Hij zal er wel een lintje meê verdie...* [Voor die zaak zal hem wel eene ridderorde ... eerd worden.]

LIP. *Het lag mij op de lippen.* [Ik ha... haast gezegd.] *Het was naauwelijks zooveel, o... lippen nat te kunnen maken. Zijn naam komt... meer over de lippen.*

LIS. *De zaak is in de lissen.*

LOL. *Het is eene lolpartij.*

LOMBARD. *Daar haalt men het uit den lomb...*

LONG. *Hij schreeuwt zich de longen uit.*

LOOD. *Hij staat erbij, of hij lood in z... ooren heeft.*

LOOF. *Lang loof, dure rapen.* [De hier doelde rapen zijn meirapen, en die zijn doorg... te veel uitgeschoten.] —— *Loof kan lang aan.*

LOOMAN. *Looman heeft hem onder.* [Men z... dit van hem, die uit den aard vrij traag is in ... werk. De woordspeling met *loom* is duidelijk.]

---

1) Roodhuijzen bl. 65-71

oon. *Hij heeft groot' loon, maar luttel ver-*
tim. *Hij heeft zijn' loon al weg.*
oop. *Dat is het paard in den loop beslagen.*
t wil zeggen: die zaak is wel haastig, maar goed afgedaan.]
ooper. *Het is een slokkelooper.* [Hij teert op er beurs. In denzelfden zin zegt men: *Hij op den klap* (of: *Het is een klaplooper*).]
oopgraaf. *De loopgraven zijn geopend.*
t. *Dat hangt van het lot af. Het lot is be-* Schot en lot betalen.
terij. *Het is eene loterij.*
bbert. *Het regent ginder ook, zei Lubbert, loop maar zachtjes aan.*
cht. *Het zweeft nog in de lucht.*
iaard. *Hoe meer men zit, hoe luijer men* t.
ik. *Hij heeft de luiken gesloten.* [Hij is ge-n. De *luiken* zijn hier de *oogen*.]
ilekkerland. *Hij wil naar Luilekkerland, de gebraden varkens met het mes in den rug*.
s. *Het lijkt erop als eene luis op een' olifant. an geene luis meer dood doen.* [Zóó mak is die vent gemaakt.] *Zijn rok is zoo kaal, dat ne luis tegen op kan klauteren.*
aag. *Het zijn nagelmagen.* [In deze spreek-wordt de verwijderde bloedverwantschap met er uiterste ligchaamsdeelen vergeleken.] —— *otten zullen met zijne maag niet wegloopen. eeft eene scholmaag.* [Dat wil zeggen: hij is ieskeurig in het eten. *Schol* beteekent hier en heeft dus met den visch van dien naam niets en.] *Hij heeft schroei in de maag.* [Hij heeft n honger.] *Hij heeft zeker een varken in zijne zitten.* [Men zegt dit van iemand, die veel eet.] *Ik heb maar ééne maag, en die moet vriend houden.* [Men zegt dit bij 't bedanken meerdere spijze, die men ons wil opdringen.] *maag hangt over zij.* [Dat komt, omdat zij ing aan eene natuurlijke behoefte verlangt. gt het dus van iemand, die honger heeft.]
altijd. *Een vriendenmaal is haast bereid oedig gereed*).
aan. *De maan likt het op. Eene maandag-maan zien de zeelui niet graag.* [Omdat ze l stormachtig is.] *Hij heeft een sterretje bij n gezien.* [Dat is: hij hecht veel gewigt aan ak, die niets te beteekenen heeft.] *Hij heeft andere maan de reis aangevangen.* [De maan n geen licht meer geven, omdat hij het aard-et het eeuwige heeft verwisseld.] *Hij slacht l wat, die het meel builde in den mane-. Verst met eene afgaande maan Houdt l aan.*
aas. *Hij liet een vischje door de maas gaan. Kleine visschen kruipen door de mazen; doch de groote blijven erin hangen.*

MAAT. *Hij meet met twee maten. Juiste schalen wegen effen: Gelukkig, die de maat kan treffen.*

MADAME DE PARMA. *Het is madame de Parma.* [Zoo noemde men, in de 16^e^. en 17^e^. eeuw, eene opgeschikte Onhollandsche vrouw, doelende op onze laatste landvoogdes MARGARETHA VAN PARMA.]

MAGT. *De magt is hem gebroken.*

MAK. *Het mak is eraf. Het scheelde mik of mak. Mak voor alle tuigen.*

MAKKER. *Het zal wel makkeren.*

MALABAR. *Hij ziet er uit, of hij in den Malabaarschen put heeft gekeken.* [In *eene oudejaarsavond novelle*, getiteld: *de familie* SPAAN, voorkomende in het tijdschrift *Europa*, 1859, n°. 1, bl. 21 in de noot, zegt F. H. KLEIN van dit spreekwoord: „Dit is een Amsterdamsch spreekwoord, vermoedelijk afkomstig uit den roemvollen tijd, toen de edelmoedige Brit ons nog niet de rijke bezittingen van het Bengaalsche schier-eiland had ontroofd, en er van uit Amsterdam eene drukke vaart op de kusten van Malabar en Coromandel plaats had; toen Amsterdam nog was het middenpunt van den wereldhandel." Wat de oorsprong van het spreekwoord aanbelangt, zegt hij: „Volgens het bijgeloof der Hindoe's waren aan het kijken in die put bijzondere voorregten verbonden. — Wát er eigenlijk in te zien was, wist niemand, want het kwam nooit aan het licht; maar de Priesterkaste, die het monopolie van kijken had, verkreeg daardoor, zoo het schijnt, de magt en tevens de bevoegdheid, om (natuurlijk tegen de noodige betaling) alles te vergeven en ongeschied te maken, wat BRAHMA, VISHNOU of SIEVA maar verstoord kon hebben; terwijl de Paria, die zijn wankelend geloof aan eene volkomen vrijspraak van zonde een weinig wenschte te versterken, door ook eens een kijkje in die wonderdadige put te nemen, of misschien wel, o gruwel! den heiligen het waslicht onthouden en zijn geld besparen wilde, waar dit, gemakkelijk genoeg voorzeker! geschieden kon, door eenvoudig zijne oogen te gebruiken, dadelijk werd gestraft, door van stonden aan als eene schim weg te kwijnen."]

MALEFIJT. *Het zijn malefijten, Die regen en wind sch.....* [De malefijten, als trekvogels aan onze kusten niet onbekend, komen meer onder den naam van kleine zee-zwaluwen voor. Zij vliegen zeer snel, en duiken in hare vlugt in het water, om den visch te bemagtigen. Bij storm komen zij in de nabijheid der schepen, vliegen er rondom, plaatsen er zich op, en laten zich soms met de hand grijpen. De zeelieden voorzien een' aanhoudenden storm, als de malefijten zich boven den wind ophouden, maar zijn zeker, dat de wind zal gaan

liggen, zoo spoedig de malefijten achter de zeilen schuilen.]

Man. *Al mannen, pater! al mannen; al meisjes, mater! al meisjes. Als de tijd daar is, moet de man er wezen. Dat is vrouw zonder-man.* [Dat wil zeggen: zij is geene maagd meer, maar ten volle vrouw; doch de naam van haren man wordt in de registers van den burgerlijken stand vruchteloos gezocht. Vrouw zonder-man kan geene trouwakte toonen.] *Het is een man van middelen. Het komt niet over den derden man. Het zal zijn' man wel vinden.* [Voor die waar zal wel een kooper komen.] *Hij ziet liever tien vrouwen dan één' man. Ik heb hem op zijn' voorman gezet* (of: *gerigt*). [Hem teregt gewezen, dat is: beduid, hoe hij te handelen heeft. Men zegt dit, als iemand wat veel praats maakte.] *Voor zooveel ben je de man.*

Mand. *Met iemand in de mande doen.* [Voor gemeenschappelijke rekening handelen. Zie het spreekwoord: *Mandegoed, Schandegoed.*]

Manier. *Bij manier van spreken. Iemand manieren leeren.* [Hem tot zijn' pligt brengen.]

Mars. *Zij hebben niet meer in de mars te brengen.* [Zij zijn uitgepraat.]

Marteling. *Het is de marteling van Tantalus.*

Masker. *Iemand een masker maken.* [Dat is: bedriegelijk met hem omgaan.]

Mast. *Hij gaat zoo regt als een mast.*

Matroos. *Hij vloekt en raast als een matroos.*

Mazelen. *Iets laten pokken en mazelen.* [Dat is: geduldig wachten op beter occasie.]

Meel. *Het is goed bakken, als er meel in den zak is. Hij springt erin om als de muis in de meelton.*

Meening. *Hij is in zijne meening bedrogen.*

Meerder. *Zie niet op uw' meerder, maar op uw' minder.*

Mees. *Dat is een slag onder de mezen.*

Meester. *Het is een goed paard, dat voor zijn' meester springt.* [*Springen* geldt hier in de dubbele beteekenis van *vlugge opwaartsche bewegingen maken* en *bankbreukig worden.* In beide gevallen wordt de meester gediend. In het eerste geval toont het paard òf genegenheid voor zijn' meester, òf voert hem naar de plaats der bestemming; in het laatste geval wordt het paard voor zijn' meester opgeofferd, daar het als onderpand moet dienen. Men bezigt het spreekwoord, wanneer men een pand in den lombard brengt.] *Hij is zijne zaak meester.*

Mei. *Te Mei of nooit.*

Meid. *Het is der vrouw vergeten, dat zij vroeger meid geweest is.*

Meisje. *Al weêr aan, zei de meid, en zij lag nog. Het is eene musch van eene meid.* [Men zegt dit van een meisje, daar niet veel bijzit.] *Men kan hem wel met eene meid om de ooren slaan.* [Dit is het beeld van den onnoozelen hals, die altijd koud blijft voor het vrouwelijke geslacht. In gelijk zin zegt men: *Men kan hem wel met eene meid den nek slaan.*]

Menigte. *De menigte moet het goed mak* [Men moet veel verkoopen, zal men op eene go winst kunnen rekenen, wanneer men op elk vo werp slechts eene kleinigheid verdient.]

Mennist. *Het is net zoo'n Mennist-m Hij kijkt als een Mennist-zusje.*

Mensch. *Dat is tot versterking van den wendigen mensch.* [Het eten nl., dat men zal g gebruiken.] *De mensch is zich zelven een raad Een goed paus, een kwaad mensch. Een mensc altijd goed, zoo lang hij wat geeft. Een mensc toch geen plank. Een mensch moet al zoo wat d om den mond open te houden. Een mensch m toch ook wat hebben; men leeft maar ééns. menschelijke is zelden bestendig. Men moet menschen nemen, zoo als ze zijn, en niet, zoo men ze gaarne had.*

Meppel. *Hij is naar Meppel geweest.* [M zegt dit, te Vollenhove, wanneer iemand een m dagslaapje heeft genomen.]

Merk. *Hij laat overal zijn merk staan.*

Mes. *Het is juist een scheêtje, dat voor mesje past.*

Middag. *Op den middagpot moet de spil draai*

Middel. *Het uiterste middel beproeven.*

Mier. *Het gelijkt wel een mierennest.*

Mild. *Hij is mild, als hij op het sekreet* [De milddadige man, hier bedoeld, is de broe van hem, *die al vrij wat weggeeft, als hij bij ontvanger is.*]

Min. *De eerste min is vast en zoet. Het is minnepriester. Hij doet minnesluikerij.* [Hij l in overspel.] *Losse min gaat in en uit.*

Minst. *Iemand moet de minste wezen.*

Mirakel. *Wij leven niet meer in den tijd mirakelen.*

Misère. *Hij worstelt met de misère.*

Misgeboorte. *Het is eene misgeboorte.* [zaak is te vroegtijdig begonnen.]

Misselijk. *Half ziek, half misselijk.*

Modder. *Hij ligt onder den zwarten modd* [Men zegt dit van den doode.]

Mode. *Het is eene modepop.*

Moeder. *Dat heeft mijn moêrtje niet gez De moeder mint het best.*

Moei. *Petemeu is jarig.* [Het is thans vreugdedag; men kan er lustig op los gaan.]

Moeite. *Zonder moeite geen profijt.*

Molen. *Daar zal geen molen minder om len. De molen is slee.* [Men zegt dit van iema die met lange tanden eet. *Slee* is *bot, niet scher ongeslepen.*] *Hij loopt in den rosmolen.* [Hij half gek.] *Zijn molen draait met alle winden.*

ond. *De mond bloedt hem.* [Eene boertende e van uitdrukken, waarmede men te kennen t, dat iemand eet.] *Het gaat van mond tot mond.* *speelt mij in den mond.* [Ik zou het zóó, zóó en zeggen, maar kan het mij niet dadelijk neren. In denzelfden zin zegt men: *Het ligt* (of: *Ik heb het*) *op de tong* en *Het lag mij op lippen.*] *Hij gaat er een' lekkeren mond halen* *Het is hem om een' smerigen mond te doen*). *kan zijn' mond wel afvegen.* [Van de zaak komt .] *Hij praat, of hij eene pruim in zijn' mond* *. Iemand in den mond loopen. Ik heb een je, dat zwijgen kan. Uit den mond der zui-gen zal men de waarheid hooren.* [Dit spreek-d is misschien ontleend aan *Psalm* VIII : 3 en th. XXI : 16.] *Zijn mond staat ertoe* (of: r). *Zij trekt een pruimenmondje.*

ooi. *Daar is het mooi af. Mooi is anders.*

orgen. *Het is maar een morgennevel, die lig opklaart.* [Die boosheid zal niet lang duren.]

ossel. *Hij meende, dat ik zijne mosselen opruimen.*

osterd. *Hij is zoo fijn als gemalen mosterd.* *n gaat ermede om mosterd.*

ot. *Hij heeft de razende mot gekregen.* [Hij n de razende mot, hier als eene ziekte voor-eld, gestorven.] *Wordt het niet gepoetst, Dan het voor de mot of den roest.*

ouw. *Daar zou ik wel een mouwvest van wil-hebben.* [De militairen zeggen dit al gekkende malkander, wanneer zij eene zaak niet begee-.] *Hij veegt zijn snot op eens anders mouw af.*

ozes. *Hij kent Mozes en de profeten. Mozes ook maar één oog. Zij hebben Mozes en de feten.* [Daar *Mozes en de profeten* hier zooveel ekent als *schatten*, bezigt men dit spreekwoord, genomen is uit *Luk.* XVI : 29, van menschen, geld hebben.]

ug. *Men zou zeggen, dat het regende; doch muggen p..... maar.*

unt. *Hij krijgt een' paspenning van dezelfde t.*

usch. *Het is eene vrolijke musch.*

uts. *De muts staat hem op één oor. Het is, of hij met zijne slaapmuts op den waterpot slaat.* n zegt dit bij het hooren van valsche toonen.] *zit overal met zijne muts bij.*

uur. *Hij zou wel met hem vechten, als er een muur tusschen beiden stond. Men mag over stadsmuur kijken.* [Men moet niemand eren.]

aad. *Zijne naden zullen hem niet meer kra-.* [Men zegt dit van den doode.]

aam. *Ze kennen hem bij naam en van.* [Dat is goed en kwaad, zoo als hij is, — alles haar .]

Naaste. *Ze zeggen het naaste niet.*

Nacht. *Hij heeft den vrienden goeden nacht gezegd.* [Hij heeft afscheid van zijne aardsche betrekkingen genomen.] *Hij komt met den nachtpost aanzetten. Omtrent Sint Jan is er meestal nachtvorst.*

Nachtmerrie. *Zet uw' stoel aan zij, anders plaagt u de nachtmerrie.*

Nadeel. *Het is dikwijls nadeel, wat om voordeel begonnen wordt.*

Nagel. *Het is, om je nagels op te vreten.* [Nl. van boosheid.]

Nek. *Hij heeft zijn' nek verleid. Men kan nog een' trap op den nek toekrijgen.* [Dat is: geen regt verkrijgen, en daarenboven nog beleedigd worden.] *Men moet zich niet op den nek laten trappen.*

Nering. *Het is goed koken* (*bakken* of: *braden*), *als de nering glad gaat.*

Nest. *De zon maakt zich een nest.* [Men zegt dit, wanneer de zon in eene wolkenbank ondergaat.] *Hij dwaalt om als een vogel zonder nest. Ieder vogel vindt zijn nest. Iemand uit zijn nest halen.*

Net. *Die een ander strikken zet, Maakt somtijds zijn eigen net.*

Netel. *Hij is zoo gierig als eene brandnetel.*

Neus. *Dat is gereed, voor men zijn' neus geveegd heeft. Het zou mij den neus uitspringen. Hij ligt met den neus in 't zand.* [Men zegt dit van den doode.] *Hij neemt hem beet bij neus en bij ooren.* [Hij bedriegt hem op eene gruwelijke wijze.] *Hij steekt* (of: *ligt met*) *zijn' neus om hoog.* [Hij is dood.] *Hij zet hem eene P op zijn' neus. Hij zoekt met zijn' neus. Iemand de wormpjes uit den neus krabben. Men heeft nog een heel rak voor den neus.*

Niemendal. *Beter wat dan niemendal* 1). *Hij is er niet voor niemendal. Voor niemendal koopt men niemendal.*

Nieuw. *Het is geen nieuwtje meer. Het nieuwtje is er al lang af.*

Nijd. *De nijd vreet hem op.*

Nood. *De nood maakt vindingrijk. Gemeene nood maakt vijanden tot vrienden.*

Nooddruft. *Nooddruft missen, is verdriet.*

Noodig. *Hij laat het zich aan het noodige niet ontbreken.*

Noorden. *Achterom, de wind is Noorden.*

Noorwegen. *Het is, of we hier op Noorwegen zitten.*

Noten. *Dat is geene doove neut.* [Het is eene zaak van belang.]

Nuchter. *Hij was dood nuchter. Zult ge dan nimmer nuchteren worden!* [Men zegt dit tot iemand, die eene zaak verkeerd begrijpt.]

---

1) Wassenbergh IV. bl. 90.

Officie. *Niet of graag, 't is geen officie.*

Olifant. *Hij heeft pooten als een olifant. Hij stapt gelijk een olifant.*

Omlooper. *De omloopers bederven het.*

Omroeper. *Ik dacht, dat ik naar den omroeper moest.* [Men zegt dit, als iemand buitengewoon laat t' huis komt.]

Omstandigheid. *Men moet handelen naar omstandigheden. Omstandigheden zijn oorzaken.*

Omweg. *Hij zegt het zonder omwegen.*

Onderdaan. *Zijne onderdanen begeven hem* (of: *willen niet meer meê*, ook wel: *deugen niet*). [Men zegt dit van een' oud' man, die niet goed meer kan loopen. Door zijne *onderdanen* verstaat men zijne *beenen.*]

Ondergang. *Hij zoekt zijn' eigen' ondergang.*

Ondervinding. *Door de ondervinding wordt men wijs.*

Ondeugd. *Hij leeft, als hij ondeugd kan doen.*

Ongenade. *Hij is in ongenade gevallen.*

Ongerief. *Schalkheid broedt wel ongerief.*

Oog. *Daar zijn twee oogen te veel. Dat geeft te veel oog. De oolijkheid ziet hem de oogen uit. Een goed oog op iemand hebben. Het oog bedriegt zoo ligt. Het oog wil voldaan zijn. Het stelen met de oogen is nog niet verboden. Hij heeft een open oog.* [Het is een opregt mensch.] *Hij heeft zijne oogen toegedaan.* [Dat is: zijne oogen zijn voor altijd gesloten.] *Hij verdraait zijne oogen. Hij ziet met zijn ééne oog meer dan een ander met twee. Iemand de oogen verblinden. Iemand de schillen van de oogen nemen. Iemand met schele oogen aanzien. Ik heb geene oogen in den rug. Men moet zijne oogen voor zich houden. —— Het is al weêr elf oogen — dertien.*

Oogenblik. *Van oogenblik tot oogenblik.*

Ooijevaar. *Hij is doorgewinterd: hij heeft den ooijevaar gezien.*

Oor. *Hij heeft pek achter de ooren.* [Het is een man van een goed verstand.] *Hij luistert, alsof hij een' vink in zijn oor heeft. Ik heb het niet aan mijn oor hangen. Zijne ooren zullen hem niet meer tuiten.* [Wanneer er eenig geruisch op een' hoorn gemaakt wordt, *tuiten de ooren*, dat is: zijn zij in eene trillende beweging, gelijk staande met de trillingen van den hoorn, ook wel *toeter* genaamd (*toeten* en *tuiten* zijn verwante woorden). Het bijgeloof zegt, *dat het regteroor tuit*, wanneer er goed — *het linkeroor*, wanneer er kwaad van ons gesproken wordt. De doode heeft daar geen last meer van: *zijne ooren zullen hem niet meer tuiten.*]

Oord. *Het is een onveilig oord. Hij heeft alle oorden van de wereld bezocht. Hij komt uit een onbekend oord. Men weet niet, in welk oord men nog belanden zal.*

Oordje. *Een paard zonder staart Is geen oor[...] waard.*

Oorsprong. *Een stroom keert niet naar z[...] oorsprong terug.*

Oosten. *Als de wind krimpend naar het O[...] ten gaat, Is het zeker, dat hij er niet lang st[...] Het zijn daarom nog geene wijzen, al komen[...] uit het Oosten.*

Ootje. *Hij liep daar leelijk in het ootje.*

Oproer. *Dat is een oproer in 't Sche[...]* [Men bezigt deze spreekwijze, te Gorinchem, [...] een los gerucht. Het *Schevetje* is daar eene [...] legene, onaanzienlijke steeg.]

Opschik. *Zij houdt veel van den opschik.*

Opslag. *Hij krijgt van den opslag.*

Opspraak. *Wie leeft er zonder opspraak!*

Opvoeding. *Is dat nog eene opvoeding!*

Opzet. *Het is zonder opzet geschied.*

Oremus. *Hij is oremus.* [In het land van K[...] zegt men dit van een' beschonkene.]

Oud. *Oud en stijf, En nog geen wijf.*

Overhand. *De ziekte krijgt de overhand.*

Overmaat. *Overmaat is geen zonde.*

Paai. *Hij steunt als een oude paai.*

Paal. *Ergens paal en perk aan stellen.* [...] *slaat den paal mis.*

Paapsch. *Hoe digter bij Rome, hoe min[...] Paapsch.*

Paard. *Dat paard heeft eene rib te veel.* [...] *in een' stal geboren is, is daarom juist nog [...] paard. Het gaat zoo zeker door als een paard [...] der pooten. Het is een paard met schapenrib[...]* [Men zegt dit van een huis, dat van buiten [...] hecht en sterk schijnt te wezen, maar welks [...]nenwerk ligt en digt in elkander zit.] *Het is m[...] jelijk, om te paard te komen. Het paard slaat [...] meer vonken, dan wanneer het struikelt. Hi[...] zoo lui als een sleperspaard. Meenen zet geen p[...] den vast.* [In denzelfden zin zegt men van za[...] die op een ondoordacht oordeel steunen: *Aan [...] nen bindt niemand zijn paard.* De *meening* to[...] van de *wezentlijkheid* dikwijls verre verwijde[...] *Te post en te paard.* [In groote haast.]

Paauw. *Dat is een paauwenveêrtje.* [Men [...] dit van iets, dat bevalt, en niet verwacht werd.]

Pachter. *Hij is zoo dik als een pachter.*

Padden. *Hij loopt als eene pad, die kru[...] Hij zit zoo vast als eene padde op de stoppels.* [[...] zegt dit van den plakker.]

Pak. *Bij de pakken nederzitten.* [Dat is: [...] moedeloosheid zijne zaken verwaarloozen. D[...] spreekwijze is welligt aan lastdieren ontleend.]

Paling. *Als je met stront vischt, vang je p[...] ling.*

Pampus. *Hij zit op Pampus.* [Dat wil ze[...]gen: hij is in eene groote moeijelijkheid gekome[...]

zijn twee ondiepten, die den naam van Pampus gen: de eene loopt van uit het IJ in de Zuider-, en de andere, ook Bank van Flakkee geheeten, bevindt zich in het Goereesche zeegat.]

PAP. *Men moet liever in dien pot* (of: *in die*) *niet roeren.*

PAPEGAAI. *Met dat vogeltje wou ik den papegaai wel schieten.*

PARKET. *Hij komt daar in een leelijk parket.*

PARLEMENT. *De vrouw is het parlement. Het lement is ertegen.*

PASCHEN. *Te Paschen of nooit.* [In gelijken spreekt men van een' tijd, die waarschijnlijk komt, door te zeggen: *Te Mei of nooit.*]

PATROON. *Zij heeft al menige patroon afgebe-.* [Men zegt dit van eene vrouw, die hare gun- voor iedereen veil heeft.]

PAYEMENT. *Het gaat bij payementen.*

PEIL. *Het peil is aan.*

PEK. *Het brandt als pek en zwavel.*

PELS. *Er zijn meer vrouwen, die pelzen dra-. Hij noemt zich naar den pels.* [Dat wil zeg-: hij draagt den naam zijner moeder, en is dus bastaard. *Pels* geldt in het algemeen voor *warm dingstuk*, hier voor *vrouwerok*. Zie het spreek-: *Jan moet onder den pels.*]

PERCEEL. *Het is een zwak perceel.* [Men zegt van een' ziekelijk' mensch.]

PIEPER. *Piepers moeten de schuif uit.*

PIETJE VERDRIET. *Het is een Pietje Ver-.*

PIJL. *Daar heb je den slag van den vuurpijl.* is: het ware of echte van de zaak.]

PIJN. *Het is een Saartje-smart-en-pijn.* [Men dit van eene vrouw, die aan hypochondrie. Van een' man zegt men, in gelijken zin: *Hij altijd ziek en nooit dood.*] *Veinzen is geen ters pijn.*

PIJP. *Hij zit in den pijpzak.*

PIL. *Hij heeft geene pillen meer noodig.* [De waardigheden des levens worden iemands *pil-* genoemd. Men zegt dan: *Dat is eene harde bittere) pil, om te slikken.* De gestorvene is niet meer aan onderhevig: *Hij heeft geene meer noodig*, noch uit de medicijnkist, om organen te herstellen, noch van de wereldsche, om hem van verkeerde neigingen en harts- te louteren.]

PIP. *Hem is de pip gebroken.* [Dat wil zeggen: is op, of hij wordt oud; ook wel: men heeft hem gemaakt, of stil doen zijn.]

PIS. *Het is in den pispot gewasschen, en in den oorsteen gedroogd.*

PLAATS. *Dat is eene zwakke Schriftuurplaats.* wil zeggen: een bewijsgrond, die niet te ver- gen is.] *Hij heeft plaats gemaakt voor een ander.* [Men zegt dit van iemand, die vertrokken of dood is.]

PLAT. *Hij is de geheele wereld te plat.* —— *Men moet het plat van de voeten onderhouden.*

PLUNJE. *Hij is al vroeg in de plunje.* [Hij is vroeg aan zijn werk. In dergelijken zin zegt men mede: *Hij is vroeg in de kousen.*] *Men kent hem aan zijne plunje.* [Het uitwendige reeds verraadt hem. Even zoo zegt men ook: *Hij is aan zijn rokje te kennen.*]

POEP. *Het scheelt veel, wie er Poep zegt.*

POEPER. *Gaat het door den roeper, Dan kan het ook door den poeper.*

POF. *Hij heeft den pof doorgestaan.*

POMP. *Dat is haar ook van geen pompwater aangewaaid.* [Men zegt dit van eene vrouw, in zwangeren toestand.]

POOT. *Aanbranden heeft pooten.* [Een kwaad gerucht loopt voort.]

PORSELEIN. *Hij zit in het porseleinrak.* [Nl. in het kerkehekje.]

PORTRET. *Het is een ongemakkelijk* (of: *lastig*) *portret.*

POT. *Het is vetpot voor de vromen.* [Men zegt dit, wanneer verschillende gevierde predikanten zich kort achter elkander zullen doen hooren.] —— *Dat is een heete pot, om aan te vatten. Het is een potje.* [Men zegt dit in Oost-Indië van eene huwbare dochter. De spreekwijze is ontleend aan de gewoonte van de inlanders, om op de daken hunner huizen zoo vele omgekeerde potjes te zetten, als er huwbare dochters in huis zijn. Is eene harer geene maagd meer, dan wordt haar potje weggenomen en aan stukken gegooid. Vergelijk hiermede de verklaring van het spreekwoord: *Lieve kinderen mogen wel een potje breken.*]

PRAAT. *Het is praat op zolder. Praat is praat. Schoone praat is zelden waar.*

PRAGCHER. *Het is een echte pragcher.* [*Pragcher* is een verouderd woord voor *gierigaard.*]

PRESIUS. *Hij zit daar als Presius op den drijtstoel.* [PRESIUS, hier als eigennaam gebruikt, is eene verbastering van *preses.*]

PRET. *Het is altijd geen pret, wat om pret begonnen wordt.*

PROEF. *Veel proefjes, veel smaakjes.*

PROFEET. *Om dat te voorspellen, behoeft men geen profeet te zijn* 1).

PROFESSOR. *Het is een heele professor.*

PRONK. *Het is een pronk bij den weg.*

PROPOOST. *Hij was van zijn propoost geraakt. Ik wilde hem op een ander propoost brengen.*

PRUIK. *Daar staat hem de pruik niet naar.*

PUIK. *Het is puik, puik.*

1) Roodhuijsen bl. 18.

PUUT. *Hij is puut.* [Men zegt dit, te Assendelft, van den gestorvene. Het woord *puut* is mogelijk van Nedersaksischen oorsprong, en schijnt met *poeterig*, *verpieterd*, dat is: *vervallen*, zaâm te hangen. Zie DE JAGERS *Taalk. Magazijn*, III. bl. 50.]

RAAD. *Het kan zoo scheef of krom niet zijn, of hij weet er wel raad voor.*

RAAP. *De rapen zijn er gaar.*

REEKS. *Dan zult ge eene schakel van de reeks verdienen.*

REGEL. *Tusschen de regels in lezen.* [Dat is: iets op zijne eigene wijze uitleggen; ook wel: ergens venijn uit zuigen.]

REGEL VAN DRIEËN. *Hij is den regel van drieën doorgeweest.* [Dat wil zeggen: hij is in alle schelmerij ervaren.]

REGEN. *De regen valt op den een, en druipt op den ander.*

REGIMENT. *Op de voorwacht volgt het regiment wel.*

REKENING. *Ik heb nog eene open staande rekening met hem. Zijne rekening is gesloten.* [Hij heeft met het aardsche afgerekend.]

REST. *De rest is voor de sinten.*

REUK. *Er is reuk noch smaak aan. Hij komt op den reuk.*

RIB. *Hij heeft spek op de ribben.*

RIET. *Het is, alsof het door een rietje gaat. Hij poept door een rietje.*

RIJKE. *Door schade wordt men wijs, maar niet rijk.*

RIST. *Ze zijn er bij de rist.*

ROES. *Een kleine roes geeft de regte vrolijkheid.*

ROET. *Hij is zoo zwart als roet.*

ROK. *Aan een' rok, die tweemaal gekeerd is, is niet veel gelegen.* [Men zegt dit van iemand, die tweemaal van partij of van godsdienst veranderd is.] *Hij heeft een rokje aan.*

ROL. *Zijne zinnen staan op rollen.*

ROOI. *Dat gaat op de dolle rooi af. Dat is geheel buiten rooi.*

ROOK. *Er gaat niet meer af dan de rook.*

RUG. *Dat geeft staal in den rug.* [Het geeft steun.] *Hij krijgt een' warmen rug.*

Vroeger zonder aanwijzingen in het *Spreekwoordenboek* opgenomen, moeten de volgende spreekwoorden daar thans van voorzien worden:

DIEF. *Met dieven vangt men dieven* 1).

EXECUTIE. *Parate executie* 2).

GEZOND. *Zal men een' zieke vragen, of hij gezond wil worden* 3)*!*

1) Roodhuijsen bl. 114. 2) Roodhuijsen bl. 58. 3) de Brune bl. 203, 207.

HAAK. *Tusschen twee haakjes* 1).

HAASTIGHEID. *In drie haasten* 2).

HALS. *Hij breekt daar vele woorden den h om* 3).

HAND. *Iemand een handje helpen* 4).

HEKS. *Het is geen heksenwerk* 5).

HOL. *Iemand het hoofd op hol maken* 6).

JAN. *Het is een ferme* (*fiksche*, of: *sterk Jan* 7).

KIES. *Ik kan hem missen als kiespijn* 8).

LES. *De ondervinding is eene leerschool, waar de lessen duur zijn* 9).

LEVEN. *Zijn leven staat op het spel* 10).

MAN. *Beter een goed vriend bedrogen, dan man zelf in den rouw* 11).

PLUIM. *Hij krijgt een pluimpje* 12).

PRET. *Uit is de pret* 13).

1) Roodhuijsen bl. 120. 2) Roodhuijsen bl. 96. 3) Roodhuijsen bl.
4) „ bl. 84. 5) „ bl. 43, 133. 6) „ bl.
7) „ bl. 127. 8) „ bl. 59. 9) „ bl.
10) „ bl. 125. 11) Verstegen XIV. 12) „ bl.
13) „ bl. 128.

Aan de aanwijzingen, vroeger gegeven, moet de volgende nog worden toegevoegd:

Voor Deel I.

bl. 1. *aanw.* 17: Roodhuijzen bl. 8.
bl. 16. „ 24: „ bl. 123.
bl. 17. „ 23: „ bl. 8.
bl. 24. „ 9: „ bl. 10-20.
bl. 40. „ 34: „ bl. 83.
bl. 41. „ 4: „ bl. 28.
bl. 47. „ 22: v. Moerbeek bl. 255.
bl. 50. „ 17: Roodhuijzen bl. 96.
bl. 64. „ 25: „ bl. 96.
bl. 73. „ 15: „ bl. 141.
bl. 74. „ 12: „ bl. 87.
bl. 80. „ 12: „ bl. 85.
bl. 82. „ 23: „ bl. 111-117.
bl. 89. „ 6: „ bl. 31. *aanw.* 10: Roodhuijzen bl.
bl. 90. „ 15: Wassenbergh IV. bl. 101.
bl. 92. „ 10: „ IV. bl. 98.
bl. 96. „ 24: Roodhuijzen bl. 17.
bl. 97. „ 35: Wassenbergh IV. bl. 98.
bl. 98. „ 18: Roodhuijzen bl. 136-142.
bl. 102. „ 26: „ bl. 55.
bl. 107. „ 4: „ bl. 75.
bl. 112. „ 24: „ bl. 29, 121.
bl. 115. „ 9: „ bl. 13.
bl. 117. „ 1: „ bl. 53.
bl. 120. „ 20: „ bl. 78.
bl. 140. „ 16: Wassenbergh IV. bl. 99.
bl. 147. „ 12: Roodhuijzen bl. 84.
bl. 157. „ 10: „ bl. 115.
bl. 159. „ 18: „ bl. 117.
bl. 164. „ 17: „ bl. 9.
bl. 171. „ 12: „ bl. 13, 25, 80, 91, 118, 125.
bl. 174. „ 5: de Brune bl. 180.
bl. 179. „ 19: Wassenbergh IV. bl. 97.
bl. 188. „ 19: Roodhuijzen bl. 54, 91-100.
bl. 192. „ 13: „ bl. 122.
bl. 199. „ 7: „ bl. 9, 54.
bl. 205. „ 3: „ bl. 53.
bl. 213. „ 10: Wassenbergh IV. bl. 98.
bl. 221. „ 10: Roodhuijzen bl. 97.
bl. 222. „ 13: Wassenbergh IV. bl. 98.
bl. 225. „ 8: Roodhuijzen bl. 110.
bl. 228. „ 2: de Brune bl. 282. *aanw.* 6: v. Alkemade bl.
bl. 231. „ 11: Roodhuijzen bl. 83. „ 12: Roodhuijzen bl.
bl. 233. „ 2: „ bl. 61.
bl. 239. „ 24: Wassenbergh IV. bl. 100.
bl. 261. „ 3: Roodhuijzen bl. 15.

[illegible]	aanw.	3: Wassenbergh IV. bl. 100.	aanw.	35: Wassenbergh IV. bl. 101.
[illegible]	„	27: „ IV. bl. 99.	„	29: Wassenbergh IV. bl. 98.
[illegible]	„	2: Roodhuijzen bl. 55-64.		
[illegible]	„	27: Schaberg bl. 66.		
[illegible]	„	15: Wassenbergh IV. bl. 100, 101.		
[illegible]	„	7: „ IV. bl. 101.		
[illegible]	„	24: Roodhuijzen bl. 84.		
[illegible]	„	7: „ bl. 101-110.		
[illegible]	„	8: v. Eijk I. bl. 89.		
[illegible]	„	15: Roodhuijzen bl. 24-29.		
[illegible]	„	12: „ bl. 84.		
[illegible]	„	4: Wassenbergh IV. bl. 99.		
[illegible]	„	8: de Brune bl. 460.		
[illegible]	„	22: Roodhuijzen bl. 48.		
[illegible]	„	7: „ bl. 8, 94.		
[illegible]	„	16: „ bl. 84.		
[illegible]	„	14: „ bl. 124.		
[illegible]	„	16: „ bl. 7.		
[illegible]	„	13: „ bl. 88-90.		
[illegible]	„	3: „ bl. 21-23.		
[illegible]	„	15: „ bl. 88.		
[illegible]	„	19: de Brune bl. 455.		
[illegible]	„	18: Roodhuijzen bl. 53, 124.		
[illegible]	„	2: de Brune bl. 73, 468.		
[illegible]	„	15: Roodhuijzen bl. 143-149.		
[illegible]	„	9: „ bl. 114.		
[illegible]	„	6: Wassenbergh IV. bl. 101.		
[illegible]	„	13: Roodhuijzen bl. 72-81.		
[illegible]	„	14: „ bl. 83.		
[illegible]	„	6: „ bl. 94.		
[illegible]	„	13: „ bl. 95.		

Voor Deel II.

[illegible]	aanw.	5: Schaberg bl. 66.		
[illegible]	„	19: Roodhuijzen bl. 50.		
[illegible]	„	3: „ bl. 9.		
[illegible]	„	14: Schaberg bl. 66.		
[illegible]	„	9: Roodhuijzen bl. 18, 35, 47.		
[illegible]	„	16: Schaberg bl. 73. Roodhuijzen bl. 88.		
[illegible]	„	7: „ bl. 72.		
[illegible]	„	10: de Brune bl. 468.		
[illegible]	„	27: Modderman bl. 42.		
[illegible]	„	2: Schaberg bl. 69.	aanw.	21: Schaberg bl. 66.
[illegible]	„	1: Roodhuijzen bl. 21.		
[illegible]	„	15: „ bl. 52.		
[illegible]	„	3: „ bl. 123.		
[illegible]	„	3: „ bl. 84.		
[illegible]	„	17: „ bl. 47.		
[illegible]	„	21: *Campen* bl. 131.		
[illegible]	„	8: Roodhuijzen bl. 40-54.		
[illegible]	„	5: „ bl. 80.		
[illegible]	„	15: „ bl. 117.		
[illegible]	„	7: „ bl. 127-134.		
[illegible]	„	2: „ bl. 83.		
[illegible]	„	8: „ bl. 3.		
[illegible]	„	9: „ bl. 25.		
[illegible]	„	15: „ bl. 54.	„	21: Roodhuijzen bl. 132.
[illegible]	„	2: „ bl. 71.		
[illegible]	„	1: „ bl. 96.		
[illegible]	„	12: „ bl. 78, 83.		

Mijne uitnoodiging aan een' der recensenten, ..el I. bl. XL gedaan, is tot heden zonder gevolg ..leven. Sommige medewerkers zonden mij echter ..e bedenkingen op door mij gegeven verkla..gen van spreekwoorden. Ik geef de bedenkingen, .. als ik die ontving. Het woord is geheel en alleen ..n hen, die hunne bedenkingen mij mededeelden, ..schoon ik er hier en daar een woordje ter ophel..ring heb bijgevoegd. De bedenkingen van de ..eeren NASSAU en LEENDERTZ, voor zoo verre ik .. niet heb aangenomen, heb ik daarbij gevoegd.

Hij slacht Erasmus: die leerde zeven jaren over .. ABC. Hierbij dit: „Men heeft gemeend, dat ..eekwoord niet op den grooten Rotterdammer toepasselijk kan [kon?] wezen, en daarom naar iemand omgezien van denzelfden naam. Daar echter de naam ERASMUS tot de Grieksche taal behoort, heeft men weinig grond aan iemand [anders?] van denzelfden naam te denken." *Omdat* „ERASMUS" uit het Grieksch is gevormd, *daarom* heeft men weinig grond, om, bij dat spreekwoord, aan een anderen ERASMUS te denken? Als een naam van Griekschen oorsprong is, volgt dan hieruit, dat maar één man dien kan dragen? Mij is 't duister. Verder ..... „Den toestand van het onderwijs te zijnen tijde in aanmerking genomen, is het geen wonder, dat ERASMUS, op den ouderdom van zeven jaren, de letters nog niet heeft gekend." Was 't ook waar, 't klonk te schoolmeesterachtig, te verwaand. Wat meer is, de schrijver verwart de verbetering van 't openbaar lageronderwijs en die van 't volksschoolwezen in ons land met de kunst van onderwijzen, de *methodus docendi*, in 't algemeen. 't Was erg, in den waan te verkeeren, dat deze kunst eerst een kind is van onze eeuw, van onzen leeftijd. — Zoo ver de Heer NASSAU. Later van een' der medewerkers: Zeven jaar over het ABC te leeren en zeven jaar oud te zijn, eer men het ABC kent, is, dunkt mij, volstrekt niet hetzelfde.

Akkoord, Van Putten! VAN PUTTEN was de naam van een' kastelein te Hellevoetsluis, die achter de rasters van het dok woonde, en tot in 1822, meen ik, een koffijhuis hield, dat door zee-officieren uitsluitend bezocht werd. Hem was het woord *accoord* als in den mond bestorven. Hij schonk veel op crediet, maar sabelde oud en jong ongemakkelijk, volgens het algemeen gebruik in de zeehavens. Zelfs kon hij bij teregtwijzingen, die zich de geïnteresseerden ten aanzien van sommige grove vergissingen veroorloofden, niet nalaten te zeggen: „*accoord mijnheer!*" en schreef hoogst zelden van zijne rekening iets af, vreezende, dat hij anders zijn crediet als accuraat boekhouder verliezen zoude, en bewerende, dat hij alleen op deze wijze de wanbetalingen dekken kon, door overlijden of vertrek veroorzaakt. *Accoord Van Putten* werd van toen af eene algemeene spreekwijze, dan vooral gebruikt, wanneer de zeevarenden, in andere havens komende, door de kasteleins aldaar nog vreesselijker gevild werden, en toch eindigden „*pour l'honneur du pavillon*" met betalen. Dan dacht men aan de levenswijsheid van den Hellevoeter, en herhaalde met nadruk: „*accoord, ja accoord van Putten!* DIXI, in *de Navorscher*, VIII. bl. 296.

Het is geen wijn van Alicante, maar van alle kanten. Hier wordt niet zoo zeer slechte wijn mede bedoeld, als wel wijn, die uit bijëengegoten kliekjes van verschillende soorten bestaat.

Hij rekent als een apotheker. „Dat wil zeggen: men kan hem niet nagaan, zijn rekening is ver-

ward." Mij dunkt: zóó is 't niet, maar: hij rekent *veel*, hij is duur. Men kan hem niet nagaan, zoo min als een' apotheker, niet, omdat eene apothekers rekening *verward* is, maar omdat de meeste menschen de Lat. namen, de verkortingen en teekens niet verstaan. NASSAU.

Zij is zoo bekoorlijk als het beeld van Aurora. Ik geloof niet, dat hier de ware voorstelling van AURORA gegeven is; ofschoon ik het aan de geleerden, die, beter dan ik, met die Grieksche en Latijnsche hooge heeren en dames bekend zijn, overlaat, haar beeld te teekenen.

Hij is van Baserabel gekomen. Bazelen is niet *ijlen:* dit doet men in de koorts of in andere ziekten, maar *zotteklap uitslaan.*

Hij komt van pas als Krijn te Basselt. Basselt ligt onder Voorst, en Voorst zeer nabij Zutphen. Ik gis dus, dat hier een lid van het zeer oud en zeer aanzienlijk Zutphensche geslacht KREYNCK wordt bedoeld. Reeds in 1352 zat er een ANDREAS KREYNCK in de regering van Zutphen; onder de regeringsleden dier stad komen onophoudelijk personen uit dat geslacht voor, tot in 1691 toe, als wanneer zekere G. KREYNCK nog een lid van het bestuur uitmaakte. Maar meer dan eene gissing is dit niet; want het is mij onbekend, of een der Heeren KREYNCK ooit te Voorst iets te doen heeft gehad, — onwaarschijnlijk is het echter niet. SWAVING.

Zij zou gaarne gaan In 't klooster van Sint Ariaan, Daar twee paar schoenen voor 't bedde staan. Bij deze spreekwijze vindt men de volgende aanteekening: „Men past dit spreekwoord op manzieke meisjes toe. ARIAAN, een ketter in de 4e. eeuw, heeft men spottenderwijze tot een heilige gemaakt, in wiens klooster men het huwelijk niet behoefde af te zweren." Ik heb evenwel in de kerkgeschiedenis der 4e. eeuw wel den bekenden ARIUS, maar geen ARIAAN gevonden. Men zal hem (of haar?) daar ook wel vergeefs zoeken. Sint ARIAAN is een heilige van dezelfde soort als sint REINUIT, sint VREETOP, apostel GERRIT en meer dergelijke, die nooit ergens anders bestaan hebben dan in spreekwijzen. Deze heilige is er zeker alleen om den wille van het rijm in toegelaten. In den beginne was hij (of zij) er niet in. In een oud lied b. v. (op dit oogenblik herinner ik mij niet, waar het te vinden is) zegt een meisje: *Nu wil ik in een klooster gaan, Waar twee paar schoenen voor 't bedde staan.* LEENDERTZ.

Na Sint Gal Loopen de beesten overal. Sint GAL is wel degelijk een heilige, wiens vierdag op den 16 Oct. invalt. Zou de zin van het spreekwoord niet eenvoudig zijn: na Sint GAL mag men de beesten over en weder op elkanders weidegronden doen gaan, iets, wat in het najaar ook thans nog op vele

plaatsen van ons vaderland, zoo niet volgens stri
regt, dan toch volgens usantie, geschiedt? SWAVI

Dat is eene Leidsche begrafenis. Zag dit he
op de begravenis van WILLEM DE BONDT, he
op de ramp van Leiden, moest dan het spreekwo
niet noodzakelijk luiden: *dat is* of *dat lijkt wel*
Leidsche begravenis? Het laatste zal wel in het
heel niet in aanmerking kunnen komen, omdat
spreekwoord hoogst waarschijnlijk van ouder d
teekening is dan 1807. Zou het niet eenvoudi
zijn, hier aan een' grooten sleep van lieden te d
ken, die het lijk volgen, iets, dat in Leiden m
dan elders gebruikelijk was? SWAVING.

Ga naar de Berbice. Bij deze spreekwijze we
deze verklaring gegeven: „Dien men uit den
wenscht, verwijst men naar de Berbice. Deze
lonie, met Demerary en Essequebo, vroeger
ons behoord hebbende, werd in 1804 reeds d
de Engelschen bezet, en in 1814 aan hen afge
Wie daarheen gaat, geeft zich aan de Engelsc
over." Zoo is het echter niet. Reeds voor 1
zeide men: *hij is naar de Berbice*, en men z
dit niet van iemand, die weg, maar die overle
was, omdat de Berbice bekend stond als eene
gezonde landstreek, waar de meeste Europea
die er heen gingen, spoedig stierven. *Hij is n*
Iesjekeep (*Essequebo*) en *hij is naar Palermo*,
laatste waarschijnlijk ontstaan in eenen tijd,
de pest of eene andere kwaadaardige ziekte in
stad heerschte, beteekenen hetzelfde. Zoo ve
Heer LEENDERTZ. Ook de Heer SWAVING is
dat gevoelen. Hij zegt: *Ga naar de Berbice* m
zijn: *Hij is naar de Berbiesjes*, dat is: overle
De uitlegging kan in het geheel niet opgaan. W
om zou juist de verwijzing naar die kolonie gesc
den, en niet naar Ceylon of de Kaap, mede in 1
afgestaan? Daarbij komt, dat de spreekwijze st
van vóór 1804 of 1814 dagteekent.

Hij is besast. Dit moet zijn: *Hij is besist.*
van den dronkaard wordt dit gebruikt, maar j
van iemand, wiens dagelijksch gebrek niet is,
„over zijn theewater te zijn," doch die nu t
„de hoogte heeft." (Deze aanmerking is op m
dere van uwe uitleggingen van dat „over zijn th
water zijn" van toepassing.) Dat de uitdrukk
geen redelijken grond zou hebben, zou ik niet
vlot weg durven onderschrijven. Ik weet er geen
mede, dat is zeker; maar dat GRIMM of DE VRI
om geene anderen te noemen, er ook niet meê te
zouden komen, neem ik de vrijheid te betwijfel

Eene muis van de Veluwe is slimmer dan
kat van de Betuwe. Men heeft hier zeker te den
aan de pogingen der Veluwsche afgevaardigden
de algemeene Geldersche landdagen, om de te
men besluiten in hunnen geest te doen uitval
SWAVING.

ij zullen het maar blaauw, blaauw laten en *zijn blaauwe bloempjes.* Vreemd, dat wij bij de spreekwijze op BILDERDIJKS dwaze etymo- worden onthaald, en bij de andere naar de nbloemen verwezen. *Blaauw*, dit is de een- ige verklaring, is de kleur van spijt, teleur- ng, bedrog. Men noemt dus *blaauw*, wat be- elijk is, wat waar of schoon of deugdelijk jt, maar het niet is, vervolgens wat geene rde heeft, niets beteekent. Men denke aan rrs „blanketsel liegt te blaauw," aan blaauwe ns en blaauwe excusen. LEENDERTZ.

at is tante Bloemkool, een nichtje van grootje den pottekelder. Dat *tante* BLOEMKOOL eene w is, „die zich wonderlijk, geheel zonder k en buiten de mode opschikt," stem ik toe; r dat zij dien naam draagt, „omdat *kool* de kenis van *verwarring* heeft," geloof ik niet. hoort, meen ik, tot de familie van *Oom* KOOL: hien dat het gebloemd chitsen kleed, dat zij gt, haren naam met eene syllabe vermeerderd . LEENDERTZ.

t is er ingekomen als boekweit. Hoe kunt gij nog hechten aan het fabeltje van in *boeken* gebragte *weite* (ingekomen als boekweit)!

ichtmis donker, De boer een jonker; Lichtmis r, De boer in den kelder. Ik vat de zaak geheel omgekeerd op. Waarom zou een boer Febr. bij donkere dagen minder kunnen wer- dan bij heldere? Neen! een donkere Lichtmis pelt een vruchtbaar jaar, waarin het den welgaat; een heldere Lichtmis daarentegen schraal jaar, waarin de boer naar den kelder . Wel bestaat er ook een volksgeloof, in over- temming met uwe uitlegging; maar *dit* spreek- d zegt juist het omgekeerde, dunkt me. Twee tegen elkander in strijdende bijgeloovigheden ook niet zeldzaam. Zoo is het droomen van d volgens den een een gunstig, en volgens den r een ongunstig teeken.

p de Bommelsche maat. Al was de oude Bom- che maat niet kleiner dan die van de naburige ten, daarom kan met de spreekwijze wel Bom- bedoeld zijn, als men daar soms de gewoonte , meer in het ruwe of bij den roes, zoo als men , te meten. De *bommuziek* vind ik er althans wat bij de haren bijgesleept.

j heeft hobbel aan hare tuinboon. Niet *zij*, *hij* moet het zijn, terwijl *hare* in *zijne* ver- rd moet worden; daar men dit niet zegt van in ontucht levende vrouw, maar meer eigen- g, zoo het schijnt, van den man, die aandrift en coïtus gevoelt.

ij domineert als Bouwens' geest en *Kip, zei mens, en hij klom over een' muur.* Dat in deze e spreekwijzen LEENAERT BOUWENS gemeend zou zijn, is eene zeer ongelukkige gissing. Vooreerst beteekent *domineren* oorspronkelijk wel *heerschen;* maar het volk kent of gebruikt het niet in deze beteekenis, wel in die van *den beest spelen.* Vervolgens was LEENAERT BOUWENS de man niet, die zoozeer de aandacht des volks trok, dat het in zijne spreekwijzen zijnen naam zou vereeuwigen. Eindelijk BOUWENS is geen familienaam. LEENAERT BOUWENS was LEENAERT de zoon van BOUWEN, en wie, zooals de meeste niet adellijken in dien tijd, geen familienaam had, noemde men, waar men éénen naam uitsprak, bij zijnen naam, niet bij dien van zijnen vader. Men noemde hem dus LEENAERT en niet BOUWENS, even als men MENNO SIMONS niet SIMONS, maar MENNO noemde. LEENDERTZ.

De breeveertien spelen (of: *laten waaijen*). Deze zandbank zou slechts 14 vademen breedte hebben? Dit is immers volkomen onmogelijk. Op eene oude kaart van ons land, in het werk: *Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden*, Deel I (Amst. 1838), zag ik de breeveertien aangewezen. Ze was minstens dertig duizend ellen breed. [En als ze gemeten moet worden van de oppervlakte des waters tot hare verste diepte? Is de *breedte* der zandbank hier niet, wat men anders *diepte* heet? Althans lees ik bij WEILAND, op het woord *veertien:* „De *bree veertien* is een gedeelte van de Noordzee voor den Hollandschen wal, waar men doorgaans veertien vademen waters peilt." HARREBOMÉE.]

Heb je ook pakjes of brieven te bestellen? Men bezigt deze spreekwijze ook, om iemand te vragen, of hij er nog iets tegen in te brengen heeft, dat hij zijn spel volkomen kwijt is.

Het is den broeder van noode. De Heer H. kan niet met TUINMAN en VAN DUYSE aannemen, dat *het is den broeder van noode* uit *Matth.* XXI : 3 genomen is, „omdat er te weinig overeenstemming in spreekwoord en tekst is, en het misbruik al te grof zou zijn." Ik kan het zeer goed aannemen. Er zijn voorbeelden in overvloed van spreekwijzen, aan den bijbel ontleend, die op de vreemdste manier toegepast worden. Om een enkel te noemen: *zij hebben Mozes en de Profeten, Luk.* XVI : 24, heeft op zonderbare, maar toch wel te verklaren wijze in den mond des volks de beteekenis gekregen van: zij hebben geld. LEENDERTZ.

Bij gebrek van brood, eet men korstjes van pasteijen (of: *Korstjes van pasteijen is goed brood*). Ik heb het spreekwoord zeer dikwijls, maar nooit anders dan in den door U afgekeurden zin hooren gebruiken, bijv. als iemand zijne pijp, in plaats van met een gewoon stuk scheurpapier, met een' titel van een boekwerk opsteekt.

Hij zal zich zijne kaas en zijn brood niet laten onthalen. Dit spreekwoord tot het kaas- en brood-

volk te brengen, is wel wat ver gezocht. Ik hoorde het ook steeds aldus te pas brengen: *Hij zal zich de kaas niet van zijn brood laten nemen.*

Hij is op de chais. Men zegt dit bijna uitsluitend van een' student, die zijne studiën niet ten einde gebragt heeft, [zoo als ik dan ook bij de gelijkluidende spreekwijze: *Hij wordt gesjeesd* (of: *gaat op de sjees*) heb te kennen gegeven. HARREBOMÉE.]

Het is als de quadratuur van den cirkel. Dit is niet alleen tot heden toe door niemand verrigt kunnen worden, maar volkomen bewezen eene volslagen onmogelijkheid te zijn. [*Zulk* een bewijs te leveren, is eene onmogelijkheid; daarom zegt BAKE, in zijne *Lessen over de Redekunde*, uitg. door de Maatschappij: tot nut van 't algemeen, bl. 128, te regt: „Binnen een gegeven kwadraat een' cirkel te trekken van gelijke oppervlakte, kan geen vraagstuk genoemd worden, omdat men er de onmogelijkheid terstond van inziet; daarentegen is het wel mogelijk, om een kwadraat te trekken, waarvan de oppervlakte gelijk is aan een' gegeven' driehoek [lees: cirkel]. En schoon dan ook de oplossing, die men verlangt, nog nimmer gegeven is, blijft het gevorderde toch een vraagstuk, gelijk tot hier toe met de *kwadratuur van den cirkel* gebleken is; waarvan de vordering aldus luidt: „Trek een kwadraat, waarvan de oppervlakte gelijk is aan een' gegeven' cirkel."" HARREBOMÉE.]

Het is iedereen niet gegeven naar Corinthe te reizen (of: *te Corinthe te wonen*). Dit ziet op de beruchte LAIS, te Corinthe, eene der vermaardste hataeren van Griekenland, die hare gunsten op zulk een' buitensporigen prijs stelde, dat daardoor het spreekwoord ontstond. Ook de beroemde Atheensche redenaar DEMOSTHENES werd er door afgeschrikt, en zag met de woorden: „zoo duur wil ik het berouw niet koopen," van zijn voornemen af. SWAVING.

Hij is crimineel. Men zegt dit niet zoo zeer van iemand, die de gewoonte heeft van sterk te drinken, als wel van hem, die op een' bepaald' oogenblik erg beschonken is, al gebeurt hem zulks anders zelden of nooit.

Het is ooren- en pootjes-dag. Zou dat ook niet den afkeer aanduiden, welken kinderen te kennen geven, als zij zoo dikwijls de ooren en pootjes van varkens of schapen moeten peuzelen? Zoo zeggen zij, die niet van knollen of spinazie houden: *Het is knollendag*, of: *Wat is 't vooruitzigt schoon: morgen spinazie!* KOBUS.

Van twee zaken moet men dagelijks de waarde meer leeren kennen: geld en geloof. Zou *geloof* hier niet staan in de beteekenis van *crediet*, en het spreekwoord dus niet geheel op de behoefte van *dit* leven zien?

Dat is de regte Daniël niet. Die overbrenging van de *boeken* DANIËLS op *den man* is wel een w[...] nigje los weg geschied, vrees ik.

Een David Jorisses leventje leiden. Dit ziet [...] fallor) bijzonder op zijne levenswijze te Bazel, [...] hij zich, van 1544 tot 1556, ophield, onder [...] naam van JAN VAN BRUGGE, zich voor [...] Vlaamsch' edelman uitgaf, en den grooten [...] speelde. Zijne aanhangers bezorgden hem daar[...] jaarlijks aanmerkelijke sommen. KOBUS.

Meisje! neem het eerste deel van een' melo[...] Het middelste deel van eene ham, en het laa[...] deel van een hoen: Dat zal u goed doen. Is [...] raadsel wel opgelost, als men het meisje den [...] geeft: met verstand te kiezen? [Het meisje, dat [...] verstand kiest, zal in de aangeduide deelen [...] meloen, ham en hoen de oplossing van het raa[...] wel vinden. HARREBOMÉE.]

Hij is naar Delft geweest. De hier ver[...] barrevoeters kwamen *van* Delft, maar ginge[...] niet *naar toe*. Dus blijft de oorsprong van [...] spreekwoord nog onzeker, dunkt me.

Zoo gaan er dertig in een dozijn. Mijne le[...] is *dertien*, in plaats van *dertig*. De zegswijze w[...] dan een weinig meer natuurlijk, dunkt me. [[...] is waar; maar er zijn meer spreekwoorden, di[...] zaak wel wat onnatuurlijk vergrooten, bijv. [...] *is het ruig in dat gat, zei blinde Neel, en zij [...] in een' schoorsteen, die in geene negen en d[...] jaren geveegd was, — Man, wat ben je ruig, [...] Aaltje, en hij was in geen zes en dertig jaar[...] schoren, — Wel zuster, gij zijt oud geworden, [...] Kees de Oost-Indië vaarder, en hij had haar [...] geene zeventig jaren gezien.* HARREBOMÉE.]

Hij is dik. Eigentlijk luidt het spreekwo[...] dat den beschonkene aanwijst: *Hij is zoo dik [...] eene koe.* [Zóó luidt het mede: zie op bl. [...] HARREBOMÉE.]

Alle ding is zeven en *Alle goede dingen best[...] in drieën.* De zes werkdagen en de zevende da[...] rustdag gelijk mede de drie hoofdvolmaakt[...] van den Heer kunnen moeijelijk de oorzaak [...] de heiligheid zijn, die ook de *Heidenen* aan de [...] tallen zeven en drie toeschreven.

De dertiende man Brengt den dood an. [...] verre dat dit in de eerste plaats op 's Heeren d[...] zou zien, ziet het op den dood van JUDAS ISCA[...] Het bijgeloof schrijft aan hem, die het eerst [...] een dertiental de tafel verlaat, toe, dat hij ook [...] eerst en wel spoedig zal sterven. En JUDAS, g[...] bekend is, was degeen, die en het eerst den di[...] verliet en nog vóór den Heer op eene rampza[...] wijze zijn leven eindigde.

Den sleutel op de doodkist leggen. Dat de [...] bijgebragte voorbeelden de vroegste zijn, die in [...] geschiedenis vermeld worden, mag waar zijn, [...] vorstinnen betreft; maar daarom behoeft het spre[...]

nd juist niet van die vorstinnen afkomstig te
. Integendeel moet deze symbolische regts-
ie algemeen gebruikelijk zijn geweest, juist
t zelfs vorstinnen genoodzaakt werden, zich
en te onderwerpen. SWAVING.

Hij is een doorrooker. Men zegt dit gewoonlijk iemand, wiens gezigt de duidelijke sporen van matigheid draagt.

Zijn leven hangt aan eenen zijden draad. Dat
ous het woord tiran (onbepaald gebieder)
teekenis van wreedaard heeft doen verkrijgen,
ik niet aannemen. Ik geloof, dat dit gevoelen
historisch noch grammaticaal houdbaar zou
en worden.

als eene Engelsche nothing. Men zegt
in het oosten van Gelderland. Hoe komt die
kwijze daar verzeild? Men zou eer verwacht
n, haar te Rotterdam of in eene onzer zee-
n, waar veel verkeer met Engelschen is,
te treffen.

Geduld is Leidens troost en *Hoop is Leidens*
. Er is (dunkt mij) volstrekt geen grond
, om deze beide spreekwoorden bepaaldelijk
t beleg van Leiden in 1574 toe te passen, veel
, om Leiden zelf in deze spreekwoorden op
. Lang voor dat men te Leiden zich ge-
aan het beleg onderwierp, en zich met de
p ontzet vleide, had men in *lijden* troost
, en verwierf dien door geduld en hoop.

den gek om raapzaad. De daarbij geplaat-
aring zou beter gepast hebben bij het spreek-
: *Op den eersten April Zendt men de gekken,*
men wil. [Dat is ook zoo; maar toen ik het
over de *Paascheijeren* leerde kennen, waren
kwoorden van de rubriek *April* reeds ge-
. HARREBOMÉE.]

is aan het oude geloof. Bij deze spreekwijze
de woorden van den Heer OUDEMANS aan-
: „eene spottende benaming voor Delftsch
Delfsch) bier van de echte soort.” Tot zoo
t het goed; maar wanneer er nu bijgevoegd
: „*geloof* zal hier dus wel in den zin van *ere-*
amen zijn,” wordt de lezer geheel van het
gebragt. Het is eene spreekwijze, blijkbaar
g uit den tijd, toen de hervormde kerk
lande in de plaats der roomsche de heer-
begon te worden. Roomsch heette toen het
hervormd het *nieuwe* geloof. Met toespeling
staat *het oude geloof* voor *de oude soort.*
RTZ.

Wij zullen den rooden haan uitsteken (of: *laten*
). Dit beduidt niet alleen het kruid in den
steken, maar wordt in 't algemeen van het
lig aansteken van een huis, eene schuur,
gezegd.

„De roode Haen kraeyt over huys en daken.”
A. VAN OVERBEKE, *Rymwercken*, bl. 2.

Het is een bekend bedelaars dreigement ten platten lande. SWAVING.

Hij heeft het in de haren (of: *in de kruin*, ook wel: *Hij heeft pijn in het haar*). De dampen van den sterken drank zijn opgestegen, en hebben hem bevangen. Niet alzoo. Men bezigt dit, om de naweeën van de dronkenschap aan te duiden. Men gevoelt, na veel gedronken te hebben, vooral als de dranken niet geheel zuiver waren, den volgenden dag dikwijls een zeer eigenaardig en onaangenaam gevoel in de haren. *Hij heeft het in de kruin* had beter afzonderlijk gestaan, en daarop zijn uwe woorden meer van toepassing.

Iemand eene haberdoedas geven. Haberdoedas zal wel niet zijn: *habt ihr das*, maar *habe du das.*

Hij heeft niet veel om de hakken. In Friesland zegt men ook: *Het heeft niet veel om de hakken*, dat is: het is van weinig beteekenis, van weinig belang. [Er zijn vele spreekwijzen, die men zoowel van zaken als van personen bezigt, en omgekeerd. Eén van beide is dan doorgaans slechts opgegeven. Zoo is het mede met de spreekwijzen in bevestigenden zin, die even zoo ontkennend gebruikt worden, en omgekeerd. Om van het laatste een voorbeeld te geven: men zegt zoowel *Vrij schip, vrij goed*, als *Onvrij schip, onvrij goed.* Het laatste is alleen opgenomen. HARREBOMÉE.]

Het is eene hand vol zonnen. Dit zal moeten zijn: *Het is een handvol zonne*, en op *handvol*, niet op *hand* behooren geplaatst te worden. Oorspronkelijk luidt het wel *zonnen;* maar daar wij dien vorm van den genitivus in dit woord niet meer hebben, moeten wij wel *zonne* schrijven. De spreekwijze komt ook voor in *den Minnen Loep*, een werk, dat rijk is aan spreekwoorden en spreekwijzen. LEENDERTZ.

Met de warme hand. Men bezigt deze spreekwijze wel in onderscheiding van eene vermaking bij uitersten wil; doch het schijnt min juist gezegd, dat *de doode hand* daartegenover staat. Zie uwe eigene verklaring van de spreekwijze: *Het is in de doode hand.*

Hij heeft de hoogte (of: *Hij is behoorlijk op de hoogte*, ook wel: *Hij is op de hoogte van partij*). Men zegt dit niet bepaaldelijk van een' dronkaard, maar van ieder, die op een zeker tijdstip een weinig over zijn theewater is. Het is dus, voor een' overigens zelfs zeer sober' mensch, niet noodig, dat hij althans éénmaal in zeer hooge mate beschonken zij, om deze spreekwijze op zich toegepast te zien.

Al den horlement. Kan deze uitlegging wel opgaan? Vooreerst zegt men meesttijds: *al den horrel*, zoo als dan ook gelezen wordt bij S. VAN RUSTING, in zijne *Volgeestige werken*, bl. 53, waarom dus *horlement* wel van *horrel* op dezelfde wijze gevormd

zal zijn als *dreigement* van *dreigen*, *donderement* van *donder*, enz. Maar ten andere is men, van *horrel* of *horlement* sprekende, gewoon aan geheel iets anders te denken dan aan *opschik*, *sieraad* (*ornement*). SWAVING.

Jan Rap en zijn maat. JAN RAP moet reeds in 1692 bestaan hebben, daar hij, op bl. 106, voorkomt in een toen gedrukt kl. 8°. werkje, genoemd: *Byt-zalf der gebreken of Toetsteen van de wereld. Door een Inwoonder der Gaapstad.* Gedrukt *in Gaapstad, voor den Maker.* HARREBOMÉE.

Een gelukkig jongentje van Scheveningen! Het *gelukkig jongentje van Scheveningen*, dat in deze spreekwijze voorkomt, is niet eene toespeling op de armoede der Scheveningers, welke toch niet zoo groot is als die der bewoners van sommige andere visschersdorpen, maar de titel van eene in de vorige eeuw bekende, nu vergetene vertelling. LEENDERTZ.

Op verzoek van een' der inteekenaars, wiens binder de beide verbeterde verklaringen, vroeger op den omslag geplaatst, heeft weggesneden, worden die hier herhaald:

Hij komt van Caneghem.

[*Als men zich niet laat uithooren, maar veinst, van eene behandelde zaak volstrekt geene kennis te dragen, en zich van den domme houdt, dan bezigt men dit spreekwoord. Caneghem is een West-Vlaamsch dorp, en in die Belgische provincie behoort het spreekwoord bepaaldelijk t' huis.*]

Spreekt zij Engelsch?

[*Dat wil zeggen: is zij goed van geld voorzien? Men gebruikt deze spreekwijze, wanneer er sprake is van een meisje te huwen, oorspronkelijk van de kwistige wijze, waarop de Engelschen doorgaans met hun geld omgaan.*]

Nog een paar andere verbeteringen voeg ik hierbij. De eerste leerde ik kennen door den Heer T. PAN, in zijne beoordeeling van het werk, waaruit ik het spreekwoord overnam. Ze is te vinden in *De Recensent* n°. 11 van 1857. Door den vroegtijdigen dood van dien verdienstelijken schrijver is, helaas! geen gevolg kunnen gegeven worden aan eene in die recensie uitgedrukte hoop tot „de aanvulling van een overgroot aantal woorden, die in dit boek [V. LENNEPS *Zeemans-woordeboek*] eene plaats hadden moeten vinden." De tweede gaf mij de Heer Mr. H. J. SWAVING, met de opmerking, dat mijne uitlegging niet waar kan zijn op den historieschen grond, dat dit spreekwoord, te Zutphen, vóór den tijd van koning LODEWIJK van Holland, reeds zeer bekend was.

Hij vaart maar op eene platte kaart.

[*Dat is: men kan hem niet veel toevertr wen.* „Platte kaart *is eene kaart, waarop meridianen en parallellen door regte lijnen aangeduid, en de lengtegraden over den ge len aardbol even groot genomen. Deze kaar geven dus geene getrouwe voorstelling, en mo om bruikbaar te zijn, slechts zeer wei breedtegraden bevatten. Zij kunnen alleen nen voor eene kleine uitgestrektheid der bij voorbeeld tot de schets eener baai of re Voor zeekaarten bezigt men algemeen de w* sende kaarten, *in de zestiende eeuw door Vlaamschen aardrijkskundige* MERCATOR *gedacht. Op deze zijn de parallellen en m dianen ook door regte lijnen voorgesteld, de lengtegraden even groot als een graa den aequator. De breedtegraden echter gr jen, van den aequator af, in dezelfde m aan, als de lengtegraden op aarde, van lijn afgerekend, afnemen. Dit heet:* vergr tende breedte. *Op deze wijze is elke regt van het net eener wassende kaart eene ge afbeelding van dat gedeelte der aardop vlakte.*"]

Hij zit daar als verdomde Louis.

[*Dat is: hij is het beeld der onnoozelh Misschien ziet het op* don LOUIS DE REQ SENS [don LOUIS = verdomde LOUIS], *moet het als een weêrslag beschouwd wor van het Vlaamsche spreekwoord:* Hij kijkt verre, gelijk de prins van Oranje, *te m daar dezelfde woorden:* van verre, *mede wijls in het spreekwoord van* den verdom LOUIS *gehoord worden. Mogelijk ook ziet op koning* LODEWIJK XIV, *die, wat* BOILE *en zijne overige loftrompetters zeggen mog er meer van schijnt gehouden te hebben, om laten vechten, dan om, even als* CESAR NAPOLEON, *zelf mede te doen.*]

Even als vroeger de Heeren J. A. ALBERDIN THIJM, te Amsterdam, en Dr. F. L. HOFFMAN te Hamburg, heeft thans de Heer Dr. ALPHO WILLEMS, te Brussel, de vriendelijkheid geh mij eenige afgedrukte losse vellen van de *Re trimestrielle* toe te zenden. Daarop vind ik, op 316-333, onder het opschrift: „*Revue littéra Néerlandaise. Philologie,*" de volgende wer besproken: „*Beatrijs en Karel ende Elegast*, u door W. JONCKBLOET. Amsterdam, 1859, in - — *Van Wyn's aanteekeningen op de Rijmkron van J. Van Heelu.* 'S Gravenhage, in - 4°. *Proeve van middelnederlandsche taalzuiveri* door M. DE VRIES. Haarlem, 1856, in 8°. *Spreekwoordenboek der nederlandsche taal*, d

•J. HARREBOMÉE. Utrecht, 1858, in - 8°. — woordeboek, door J. VAN LENNEP. Amdam, 1856, in - 8°. — *Æschyli Agamemnon*, m. et emend. S. KARSTEN. Trajecti ad Rhenum, , in - 8°."

at mijn *Spreekwoordenboek* betreft: de beoorar maakt een drietal aanmerkingen, die ook anderen reeds gemaakt zijn, en door mij vroewederlegd.

n eerste beoordeelt hij een spreekwoord alleen uit vorm, en ik geloof niet, dat dit de eenige maatis, of dat het bestaan van een spreekwoord andere gezegden van gelijken vorm wettigen zou. n tweede handelt de beoordeelaar over de hergen der spreekwoorden voor de verschillende ken. Dit levert slechts „geringe voordeelen" zegt hij; mij dunkt: indien de voordeelen gen werden, zij blijken zouden wel zwaarte te en.

n derde bespreekt hij de overgeslagen spreekden, die, naar zijne meening, als vervolg op boek, beter „in een algemeen bijvoegsel, in vorm van *addenda*," te geven waren. Dit ge- bestaat; maar is een gevolg van mijne wijze handelen, en heeft, gelijk ik vroeger aande, meer voor- dan nadeel.

Hij zelf noemt dit echter „kleine onnaauwkeurigheden, die bij een' tweeden druk ligt te verhelpen zijn."

Ik ben den Heer WILLEMS grooten dank schuldig, niet alleen, omdat hij mijn boek bij onze Belgische broeders heeft bekend gemaakt, maar vooral voor de wijze, waarop hij het heeft gedaan; want hij noemt het „een schoon gedenkstuk, dat evenzeer der natie tot eer strekt, welke de bouwstoffen ertoe verschafte, als den stichter, die waagde, het met zijne handen op te rigten."

„Wij twijfelen geenszins," zoo eindigt de beoordeelaar, „aan de goede ontvangst, welke dit Woordenboek, zoowel in België als bij onze broeders van het Noorden, te wachten staat."

Aflevering 4 en 5, van Deel II, bevatten te zamen 5437 spreekwoorden, waaronder 3129 als herhaling, en dus 2308 voor 't eerst voorkomen. Van de laatste zijn er 1429 van aanwijzingen voorzien en 446 uitgelegd, terwijl er 91 in de *Bijlage* zullen voorkomen.

GORINCHEM,
25 October 1860. P. J. HARREBOMÉE.

ERRATA IN AFLEVERING 4 EN 5 VAN DEEL II.

	bl. 190,	kol. 1,	reg. 45	*staat:*	uw	*lees:* uwe
vroeger in Deel I:	„ LIX,	„ 2,	„ 52	„	*lekkere mosselen*	„ *lekker morselen*
	„ 4,	„ 1,	„ 27	„	bij een aap.	„ bij een' aap.
	„ 45,	„ 1,	„ 46	„	BEKIJKS.	„ BEKIJK.
	„ 240,	„ 2,	„ 12	„	de tekst	„ den tekst
	„ 392,	„ 2,	„ 18	„	pond	„ pond van
en in Deel II:	„ 52,	„ 2,	„ 53	„	verstoteling	„ verstooteling

Op MAL is overgeslagen het bij HUIS opgenomen spreekwoord: *Mal uit, mal t'huis,* — gelijk op MOEDE het bij GALG voorkomende spreekwoord: *Ik ben al moe van het rijden, zei Tijs, en hij naar de galg.*

En voor de aanwijzingen:

	bl. 189,	aanw. 14	*staat:*	bl. 2 1.	*lees:* bl. 251.
	„ 206,	„ 10	„	bl. 1 8.	„ bl. 138.
	„ 208,	„ 14	„	4 *Aug.*	„ 4 *Aug.* 53.
	„ 234,	„ 9	„	1. 29.	„ I. 29, VIII. 21.
en vroeger in hetzelfde Deel:	„ 120,	„ 5	„	Fokke 2e. *dr.* bl. 214, 215.	„ Fokke 2e. *dr.* bl. 214.

L. S.

Dat onze taal bijzonder rijk is aan spreekwoorden en spreekwijzen, is gewis al voor langen tijd r niemand betwijfeld; dat die *nationale schat van 's menschen verstand: bij het volk bekend en in den d van het volk verstaanbaar*, bijna onuitputtelijk mag heeten, weten alleen zij, die tot zijne vervolleng medewerken.

Zoo heb ik dan thans weder een getal van 800 spreekwoorden bijeen, tot rubrieken behoorende, die s behandeld zijn. De Heeren C. G. BOONZAJER van Gorinchem, J. BOUMAN van de Beemster, . KOBUS van Bemmel, J. H. VAN LENNEP van Zeist en Mr. H. J. SWAVING van Zutphen, hebben, mij, het grootste gedeelte ervan verzameld. Het is mij mede aangenaam, te vermelden, dat ook de r J. REIJENGA van Hagestein mij eenige spreekwoorden toezond.

Alvorens die spreekwoorden op te nemen, heb ik te vermelden, dat ik weder eenige verzamelingen spreekwoorden heb leeren kennen. Zij zijn de volgende:

53*. *Patria of de Nieuwe Boere Studeerka-, enz. gevolgd in de smaak van de Oude Boere leer-kamer*. N°. 1. *'s Grav*. 1778.

4*. *Dr*. A. DE JAGER. *Gemengde spreekwij- en spreekwoorden*, voorkomende, bl. 418-420, het slot van de *Verklarende woordenlijst op de teekeningen van den Statenbijbel*, geplaatst in *Latere Verscheidenheden uit het gebied der erduitsche Taalkunde*. *Dev*. TER GUNNE. . 8°.

6. P. J. HARREBOMÉE. *Tiental Nederland- Spreekwoorden*, voorkomende in *De Taalgids. chrift tot uitbreiding van de kennis der Nederl.* , onder redactie van *Dr*. A. DE JAGER en *Dr*. . TE WINKEL. 3°. Jaarg. bl. 40-57. *Utrecht*. . POST. 1861. 8°.

7. P. J. ANDRIESSEN. *Over het verband tus- het karakter eener natie en de spreekwijzen reekwoorden harer taal*, zijnde het tweede ge- zijner Verhandeling *Over het verband tusschen en taal*, voorkomende, N°. 4, bl. 226-232, in *nieuwe Recensent. Tijdschrift voor wetenschap maak*. *Amst*. IPENBUUR & VAN SELDAM. . 8°. Onder de Fransche, Duitsche en Engel- spreekwijzen en spreekwoorden, in de Verhan- g met de onzen vergeleken, worden er 25 *uit- lend* aan hen toegeschreven, die werkelijk *ook erlandsche* zijn.

De drie laatste n°. worden aldus aangewezen:

164*. de Jager.
166. Harrebomée.
167. Andriessen.

Thans volgen de vorengenoemde spreekwoorden:

AANGEKLEED. *Aangekleed gaat uit.* [Men zegt dit van iemand, die zijn zondagspak heeft aangetrokken.]

AANGEZIGT. *Hij heeft een gezigt als een kindergatje met een' neus erop. Hij zet een gezigt, om van te schrikken. Zijn gezigt staat naar den schemeravond.*

AARD. *'t Ligt den jagthond in zijn' aard, Dat hij draagt een' langen staart.*

AARDE. *Wijn, vrouwen en paarden Zijn de schoonste sieraden op aarde.*

AARDIG. *Eens is 't aardig, de tweede maal is 't nog zoo wat, maar de derde maal stinkt het.* [Dit zegt men, als iemand herhaaldelijk met dezelfde grap voor den dag komt.]

AÄRON. *Mozes wist niet, dat Aäron een kalf gemaakt had.* [Bij gelegenheid, dat JOHAN DE WITT, als gecommitteerde der Staten, zich te Leiden bevond, om de gewone bijbelvisitatie of autographe op het stadhuis bij te wonen, werd deze werkzaamheid met eenen maaltijd op den Burg besloten. De maaltijd was nog niet geheel afgeloopen,

of DE WITT, het feestgedruisch moede, begaf zich naar buiten, om zich in den zoogenoemden Doolhof met eene wandeling te verkwikken. Toevallig zag hij, uit een der kijkgaten, hoe een der geestelijke heeren beneden bezig was, het genotene na te meten. Toen de raadpensionaris van den Burg aftrad, werd hij, aan den voet der trappen, door dezen opgewacht, en om den hals gevallen met den uitroep: „*Zoo omhelsde* AÄRON *zijn' broeder, toen hij van den berg kwam.*" „*Maar,*" was het antwoord van DE WITT, „MOZES *wist niet, dat* AÄRON *een kalf gemaakt had.*" Zie VAN BERKHEY, *Ernst. en boert. Vertellingen*, n°. VIII, bl. 22, en het *Algemeen Magazijn*, I. bl. 360, waar deze anecdote eenigzins anders wordt voorgesteld.]

ACHTENTWINTIG. *Hij heeft liever een' daalder dan een' achtentwintig.*

ACHTERSTE. *De geleerdheid loopt hem met stralen zijn achterste uit. Hij heeft geene schoppen genoeg onder zijn achterste gehad.* [Hij is klein gebleven, weinig gegroeid.] *Hij is van adel, want daar loopt een blaauw streepje door zijn achterkwartier.*

ACHTING. *Als dat achting is, zei de dienstmeid, dan beware de hemel je voor mijnheers minachting.*

ADDER. *Hij sprong op, alsof hij door eene adder gestoken was.*

ADEM. *Dat is in éénen adem niet te noemen. Nu kunnen wij eens adem halen* 1).

ADVOCAAT. *Dat is een advocaten streek. Een advocaat en een wagenrad moeten beide gesmeerd worden.*

AFFAIRE. *Zonder verzuim van affaire.*

AKKER. *Hij heeft op eens andermans akker geploegd. Zulk koren groeit op mijn' akker.*

ALBERT. *Prins Albert! daar is je plaats: achter me.* [Men zegt dit, wanneer iemand zich te groote aanmatiging veroorlooft. Het is bekend, dat prins ALBERT, de gemaal van de Engelsche koningin VICTORIA, overeenkomstig de Engelsche wetten, en mogelijk ook ingevolge de handelwijze der doorluchtige echtgenoot, niet veel heeft in te brengen.]

ALMANAK. *Dat is eene scheur in den almanak.* [Het is een kenteeken van zwangerschap.]

AMEN. *De tijd roept me, zei dominé, amen.*

AMSTERDAM. *In Amsterdam jufvrouw, in Gelderland mevrouw.*

ANKER. *Hij ligt bij haar voor anker. Hij ligt voor zijn beste anker.* [Dat is: op sterven.]

ANTWOORD. *Houd u aan uw geloof! riep een pastoor den koster toe, die 's avonds in eene sloot was gevallen; ik zal mij liever aan het gras houden, was het antwoord.*

APPEL. *Dat is geen' verrotten appel waard. Het wil al grabbelen, als er appels vallen. Zij heeft in een' zuren appel gebeten.*

APRIL. *April is nooit zoo goed, Of hij geeft iederen tuinstaak een' witten hoed. Men ka[n] hem staatmaken als op 't weêr in April.*

ARBEID. *Arbeid, zonder verstand, Is sch[...] voor de hand.*

AREND. *De arend is weg, en de veren zijn [...]vlogen.*

ARK. *Het is een mannetje uit de ark.*

ARM. *Hij neemt zijn gat in den arm.* [Hij [...] loopen.] *In moerassen is het slecht paardrij[...] en tegen den stroom op roeijen, geeft lamme arm[...]*

ARME. *De armen hebben den buidel, de rij[...] het geld. Een arme, die rijk, en een boer, die [...] wordt, zijn moeijelijk te naderen.*

ARMOEDE. *Eens gebrek is niet altoos armo[...] Gierigheid is eene vrijwillige armoede. Lompe[...] de heg, armoede in huis.*

ASYMPTOOT. *Het is een asymptoot.* [Dat [...] zeggen: een mispunt, of eigentlijk: een misloop[...] dat is: een persoon, die zijn doel niet bereikt. [...] spreekwijze is aan de hoogere wiskunde ontle[...] De asymptoot is eene lijn, die meer en meer na[...] aan den oneindig voortloopenden tak der hyperb[...] zonder dien immer, hoe ver ook verlengd, te kun[...] raken. Men past deze spreekwijze toe op den [...]spirant, die bij een examen niet voldoet.]

ATLAS. *Ik draag nog meer dan Atlas, ze[...] man, en hij droeg zijn wijf op den rug.*

AVOND. *Als de kikvorschen des avonds kwa[...] dan is 't morgen mooi weêr. Die meid is aa[n] brand van de avondlucht.*

AZIJN. *Zij ziet er uit als eene spinnekop op a[...]* [Men zegt dit van een zeer leelijk meisje.]

BAAN. *Hij is in de biester bane.* [Men zegt [...] in Gelderland, voor *het spoor bijster* zijn.]

BAAT. *Alle baat helpt, zei de mug, en zij p[...] in den Rijn.*

BAGGER. *Gij zijt niet vies uitgevallen, zei [...] oom, toen ik in de bagger viel.*

BAK. *Hij is in zijn drinkbakje gestorven.* [[...] zegt dit van den overleden dronkaard.]

BAKERMAT. *Een kindje in de baker, Het [...] veel op den blaker.*

BAKHUIS. *Al lijkt het kind zooveel op zijn' [...]der als eene koe op een' schelvisch, Dan durve[...] buren nog zeggen, dat het des vaders bakkesje ze[...]*

BAKKER. *Bakker, trek het wijf uit den o[...]* [Men zegt dit, wanneer er kracht vereischt wo[...] om iets op-, uit- of voort te trekken.] *De bal[...] op den hoek, Die heeft van nacht geblazen, [...] bollen uit zijn broek: Die hangen voor de glaze[...]*

BALK. *Hij werpt hem een' balk voor de schee[...]*

BANK. *Men kan met* (of: *bij*) *hem niet ban[...]*

BARBIER. *Hij loopt op een barbiers-dr[...] Men is beleefder voor een' haarsnijder dan voor [...]*

---

1) de Jager bl. 419.

...ir. [Voor een' haarsnijder neemt men den hoed ...oor een' barbier niet.]

...ar. *Het is een koopman in muggenvet of lui-...ten.* [Dat is: zijn handel heeft weinig te ...iden.]

...atterij. *Hij ligt achter eene warme batterij.* ...d. *Die geen bed heeft, moet zich met jonker ...n behelpen.* [Dat wil zeggen: op stroo slapen.] ...aat *met zijne schande te bed. Is dat lasschen, ... man, en hij laschte zijne vrouw aan de bed-...k vast. Tusschen stoel en bed huishouden.* ...aan 't sukkelen zijn.] *Van 't bed op het stroo, ...n 't stroo op den vloer, Is 't lot van eene hoer.* ...eten *zijn te lang voor zijn beddelaken.*

...delaar. *Als een bedelaar te paard rijdt, ... hij harder dan een edelman. De drommel ...bedelaar wezen, als er niet soms een dubbeltje ... de duiten liep. Hij is zoo beschaamd als een ...ar, die een' duit krijgt. Monniken en bede-...hebben eenerlei beurs.*

...drog. *Och, bedrog, Leef je nog? Ja, ver-..., Gelijk je ziet.*

...nderen. *Hij heeft geen been in zijne tong.* ...en. *Dat is een blok aan het been. Een ...je als een wereldje; maar ..... de beentjes, ...tjes. Hij loopt, of hij zijne beenen voor een ...tje had. Ik dacht, dat gij kiespijn hadt, zei ...ker, toen hij een' boer, die zijn been had ge-...n, hoorde kermen.*

...er. *De brief riekt naar beerenvet.* [*Beeren ...enen* hier, gelijk in meer andere spreekwoor-...er rubriek, *hooge rekeningen*, die nog be-...oeten worden. Ofschoon men met den *brief*, ...ar *beerenvet riekt*, in het algemeen elken *...rief* bedoelt, ziet men bepaaldelijk op *dien ...n studiosus aan den pipa.*]

...ier. *De beestjes kennen elkander.* [Men zegt ...ertende, als iemand een' hond of eene kat ...alt.] *Het beestje komt bij hem op.* [Zoo zegt ... in Zuid-Beveland, van den toornige.] *Het ...stekbeest.*

...ker. *Dat is een Tantalus' beker.*

... *Werken zonder doel is zeepbellen blazen.*

...legging. *De beste geldbelegging is schuld-...ig.*

...neden. *Beneden rappen, Boven snappen.*

...gel. *Een harige bengel Is nog geen engel.*

...g. *Hij ziet een' molshoop voor een' berg aan.*

...luit. *Een boerenbesluit Loopt op stront uit.*

...l. *Dat is geen stijl van sterven, zei de beul ... patiënt, die achterwaarts de galgleer ophklom.*

...urs. *Die paarden of koeijen wil koopen, ... beurs of oogen open. Schraal in de beurs, ...e je keurs.*

...ert. *Als het rond gaat, krijg ik ook eene*

Bezem. *Moeder heeft je met geen' bezem op 't hoofd geslagen.* [Men zegt dit tot een kind, dat sterk gegroeid is. Groeit het te sterk, dan heet het: *Moeder moest je met den bezem op 't hoofd slaan.* Het groeijen staat dus met het werktuig ervoor of ertegen in omgekeerde betrekking als in het spreekwoord, waar *het kind geene schoppen genoeg onder zijn achterste gehad heeft.*] *Moeder moest je met den bezem op 't hoofd slaan.*

Bezit. *Het bezit van 't vermaak Is meest 't eind van de zaak.*

Big. *Het is eene booze zeug, die hare eigene biggen eet.*

Bil. *Daarom niet getreurd, al is het hemd gescheurd; als de billen maar heel zijn. Juist een kussen voor zulke billen. Zij heeft ronde billen.* [Zij heeft geen zit in haar achterste.]

Binnen. *Binnen is binnen. Dat is binnen mikken.*

Blaasbalg. *Het is eene rekening op een' blaasbalg.* [Dat wil zeggen: er valt weinig staat op te maken.]

Blad. *Neem een klaverblad van vieren, dan kan men u niet betooveren. Stop nog twaalf blaadjes.* [Eene uitnoodiging tot verlenging van bezoek, door nog eene pijp te rooken.]

Blijdschap. *Hij zou van blijdschap wel uit zijn vel springen.*

Bloed. *Onregtvaardig verkregen goed Komt zelden tot het derde bloed. Wat zal heeroom smullen, zei de koster, hij krijgt morgen eene bloedworst.*

Bloem. *Hij laat zich blaauwe bloemen in de hand stoppen.* [Dat is: bedriegen. Het *blaauw* speelt hier weder zijne rol.]

Bodin. *Zij heeft een kind besteld bij de bodin van Luik.* [Zoo spreekt men, te Maastricht, van de moeder, als haar een kind geboren is.]

Boedel. *Daar staat een heele stut in dien boêl. Dat is een prutsche boêl. De boêl is aan den wagen.* [De zaak is fout.] *Het is hier een boêl, alsof de duivel er gejongd heeft.* [Dit wordt gezegd, als in huis alles over hoop ligt.]

Boek. *Het kerkboek liegt niet. Hij staat meermalen in 't kerkboek.* [Dat is: hij heeft een groot gezin. Zijn naam komt dikwijls in het kerkboek (doopboek) voor, daar hij veel kinderen heeft laten inschrijven.] *Kom vrij op mijn kantoor; doorzoek vrij alle hoeken; Maar handen uit de kast, en oogen uit de boeken.*

Boer. *Daar mag niets verloren gaan, zei de boer, en hij zoog het touw uit, waarmede hij het varken had t' huis gebragt. Dat is aller ratten moêr, zei de boer, toen hij voor 't eerst een' otter zag. Dat is eene schoone insinuatie, zei de boer, en hij meende eene situatie. Dat is kost, zei de boer, en hij at wafels. Dat is slinger om den smoel,*

zei de boer, en hij at postelein. De boer moet hebben mist en list. De paraplui op schouder, zei de boer, en hij stak het hooi aan de vork. Eén boer en twee koeijen zijn drie grove dieren. Het is een uijenboer. Het is van een' boer niet te verwachten, dat hij complimenten maakt. Men mag ermede op eene boeren-kermis komen. [Dit wordt gezegd van een meisje, dat er goed uitziet.] *Soort bij soort, zei de boer; geene varkens bij schapen. Waar het volk is, is de nering, zei de botboer, en toen ging hij met den wagen door de kerk. Zij is niet waard, dat ik er veel water om vuil maak, zei de boer, en hij stak zijn wijfs hoofd in eene kleine tobbe met water.*

BOK. *Het is een bok op twee pooten.*

BOMMEL. *Het is elk niet gegeven, zei de omroeper van Bommel, om in 't publiek te spreken.*

BOOM. *Dat is waaiboomenhout. De kersenboom is een keurboom.* [Hij tiert niet op de plek, waar vroeger een zijner kameraden gestaan heeft.] *Hij komt uit den hollen boom kijken.* [Men zegt dit, in Noord-Holland en Gelderland, van een pas geboren kind. Voor *hollen boom* bezigt men ook wel *kool.*] *Met der tijd wordt het rijsje een boom.*

BOOT. *Geen grooter nood Dan eene lekke boot.*

BORD. *Zij laat het spek niet van haar bord halen.*

BORG. *Geld op zak is de beste borg.*

BORREL. *Hij krijgt een' droogen borrel.* [Dat is: een' slag op de borst.]

BOSSE. *Met den eenen bosse den anderen losslaan.* [Dat is: het eene gat met het andere vullen. Men zegt dit te Groenlo en omstreken.]

BOT. *De botten steken hem door het vel.*

BOTER. *De boter is tweemaal gek in 't jaar: 's winters te hard, en 's zomers te week. Door de drukking komt de boter.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Spreuk.* XXX : 33.] *Ze zeggen: daar moet je boter voor koopen.* [Voor geld nl., gelijk men dit met een ander spreekwoord aldus uitdrukt: *Voor geld koopt men de boter.*]

BOTERHAM. *Boterhammen: dún van leêr en vet van smeer.*

BOUILLON. *Dat is malsch vleeschje, zei de man, en er was gisteren bouillon van gekookt.*

BOVEN. *Den trap op naar boven, den knip op de deur.*

BRAND. *Steek de kerk niet in brand! Wat nu gezongen? vroeg de koster, en de kerk stond in brand.*

BRANDENBURG. *Brandenburg moet eraan gelooven.* [Dat wil zeggen: het is vinnig koud. De Pruissische stad Brandenburg wordt hier aangeduid als plaats tot berging van brandstoffen.]

BRIEF. *De brief is het port niet waard.*

BRIL. *Hij ziet door een' beslagen* (of: *zwarten*) *bril.*

BROEDER. *Het is een slenterbroêr. Hij krijgt van hetzelfde laken eene broek, daar zijn broêr rok van gekregen heeft.* [Dat is: hij wordt g straft. *Laken* geldt voor *berisping*, en *broêr* v *misdadiger*, — terwijl *broek* voor *achterste*, en voor *rug* genomen wordt.]

BROEK. *Het loopt hun dun door de broek. heeft eene bui in de broek. Hij heeft leder aa broek.* [Het is een cavallerist.] *Hij maakt het broek warm.*

BROOD. *Brood is allemans kost. Harin brood Lijden geen' nood. Hij legt te veel kaa zijn brood. Wie is er dood? Jan eet geen brood*

BRUG. *Hij loopt in eens de brug op.* [Die w wat het zegt: *met de deur in huis te vallen*, h den sleutel van dit spreekwoord.]

BRUID. *Een doode of eene bruid: Dat g meestal dispuit.*

BUDGET. *Aan de ruif van het budget eten.*

BUI. *Hij heeft de Maartsche buijen in 't h*

BURG. *Hij zal den burg van eene andere moeten aantasten.*

BUURMAN. *Eene schoone vrouw is buurm gek.*

BUURT. *Hij komt uit de frikkedillen-bu* [Dat is: uit de gemeene steeg. Men zegt dit iemand, die van zeer lage afkomst is.]

CADUC. *Hij is caduc.*

CANON. *Als geen canon baat, moet men he non gebruiken.*

CENT. *Wat gij koopt, zonder het noodig te ben, dat is voor een' cent nog te duur.*

CHRISTEN. *Het is een Christen in de koelte. is 's zaturdags Christen en 's zondags Jood.* [zegt dit van iemand, die nooit naar de kerk ga

COMPAGNIESCHAP. *Compagnieschappen den in den naam des Heeren gesloten, maar in naam des duivels ontbonden.*

CONVERSATIE. *Hij is eene nul in de convers*

CORINTHEN. *Het is* 1 *Corinthen* I *vers* 2. [bezigt deze woordspeling al boertende, als er weinig *krenten* in de bollen zijn.]

DAAD. *Tijd tot raad, Spoed tot daad.*

DAG. *Daar is geen praatje zoo groot, O bloedt in drie dagen dood. De dagen gaan op toe.* [Dat wil zeggen: het begin en einde va dagen liggen digt aaneen. De spreekwijze g dus van wintersche, dat is: korte dagen.] *D gen juist omtrent den noen, Is om den ganschen te doen. Die langer leeft, dan hij dagen heeft geen gelukkig mensch. Een heeren-gebod duurt m drie dagen. Een zondagsch kleed wordt een d lijksch kleed.* [Dit zegt men van predikanten, veel toeloop hebben.] *Het is een man van een'* [Hij heeft eene wankelende gezondheid.] *H karnemelks dag van daag!* [Men zegt dit, wan iemand eene witte broek aanheeft.] *Het is van d*

hilde-dag. [Wanneer het den ganschen dag re-t, bezigt men deze spreekwijze. Dan zoeken de knechts hunnen troost op de hilde (de hooi-, boven den paarden- of koestal), en gaan slapen.] *Het wordt van daag laat schoft. Ik alle dagen wel zulk een karweitje, zei de , toen hij eene ham opsneed. Stal men haar nachts, ongetwijfeld bragt men haar den vol-dag terug.*

Dak. *Daar is stroo op het dak.* [Men zegt dit kistervinken. Het beteekent dus hetzelfde als: *is dak op het huis* en *Er zijn pannen op het* .]

De Bok. *Het is goud van jufvrouw de Bok.* zegt dit van valsch goud.]

De Lange. *Het geloof kan ik u niet geven; gij kunt het koopen te Deventer bij de Lange.* dit Overijsselsch spreekwoord, dat gebruikt t, als iemand geen geloof slaat, aan hetgeen wordt medegedeeld, doelt men op *de twaalf tikelen des geloofs,* die de boekverkooper de in zijn' winkel heeft.]

Den Binkert. *Zijn horologie gaat op den Bin-* [Daar de klok van den Binkhorst, in de deling den Binkert genoemd, een buiten, in de bijheid van den Haag, vrij ongeregeld liep, be-t men, in laatstgenoemde plaats, deze spreek-e van een slecht gaand horologie.]

Deur. *Dat is vuil water, het loopt voorbij mijne . Er is nog veel* (of: *vrij wat*) *werk voor de . Wij hebben den Jood de deur ontzegd.* [Er varken geslagt, of er is weêr spek opgedaan.]

Deventer. *Het is een Deventer-stokvisch. Het een vliegende zeedeventer-koek. Hij is zoo lang smal als een Deventer-koek.*

Diaconie. *Van de diaconie uitgerust.* [Schamel den dag komen.]

Dichter. *De dichter benijdt den dichter.*

Dief. *Het is een spekdief.* [Te Vollendam geldt spreekwijze voor een' erkend' minnaar, in te-stelling van een' smokkelaar. Het *heimelijk* noemt men daar *smokkelen.*]

Dienstbode. *We kunnen 't ermeê proberen, zei dienstmeid, toen ze met den dronken lap ging ; bevalt hij me niet, dan laat ik hem loopen.*

Dijn. *Mijn en dijn vecht scherp. Tusschen mijn dijn is groote distantie.*

Dille. *Dat is eene dille van eene meid: Zij .. in den pot, dat er 't schuim op leit.*

Ding. *Dat ding loopt scheef uit.*

Dochter. *Die moeite ontziet, Krijgt de doch-niet.*

Dokter. *Dokter Kamil moet maar komen.* [Men dit, al schertsende, tot kleinzerige kinderen. ter kamil stelt het zweetmiddel *kamille* voor.]

Dominé. *De dominé en de hond Verdienen den kost met den mond. De dominé's worden kort gehouden: het is bij hen rapen in den pot; Als zij geene rijke meisjes trouwen, dan regelt meester Schraalhans hun lot. Hij houdt kerk in zijn huis, Want zijn dominé is niet pluis. In de kerk heeft dominé den praat alleen. Zulken tabak, als gij rookt, kunnen kinderen in den kakstoel wel rooken, zei dominé, die van zwaren hield.*

Domme. *Die zijn eigen schrift niet kan lezen: Dat moet wel een domöor wezen* 1).

Donder. *Waar een geschilderd kruisje aan 't huis staat, daar slaat de donder niet in.*

Dood. *De minister is bezig aan zijne doodkist te timmeren.* [Door de Grondwet was bepaald, dat de wet op de regterlijke inrigting zoo mogelijk in de eerste, en in geen geval later dan in de daarop volgende zitting moest worden aangeboden. Eerst 21 Febr. 1851 (en dus in de derde zitting, volgende op de afkondiging der veranderingen in de Grondwet) is dit geschied; waaromtrent de minister echter eene gegronde verdediging inleverde. Maar dit ontwerp, evenmin als elk volgend (om het andere jaar werd er een nieuw ontwerp ingediend), mogt geene goedkeuring der Staten Generaal verwerven. Elk nieuw ontwerp, ten getale van 5, deed dan ook even zoovele ministeriën vallen (1. nedermeyer van rosenthal, 2. strens, 3. donker curtius, 4. van der brugghen, 5. boot), totdat het ontwerp van den minister van justitie godefroi, wat bijna eene onmogelijke zaak scheen, 22 Nov. 1860 door de Tweede- en 29 Mei 1861 door de Eerste Kamer werd aangenomen. Alzoo behoeft thans voor een ontwerp der regterlijke inrigting geen nieuw ministerie meer versleten te worden. Wanneer er sprake was van de aanbieding van een nieuw ontwerp, dan bezigde men het spreekwoord, dat zijn aanwezen uit de vroeger gevallen ontwerpen, en met deze uit den val der ministeriën, ontving, een spreekwoord, dat thans alleen tot de geschiedenis behoort.]

Doode. *Als het rouwkleed is versleten, Zijn de dooden ook vergeten. Bak mij een koekje, als ik dood ben. Je zou niet weten, wie er dood is! Wie zou er voor zulk een leven dood willen zijn!*

Doof. *Hij is zoo doof, dat hij zijne eigene stem niet hoort.*

Doorlapper. *Kijk mij eens in de keel, daar is een windmolen doorgespoeld, zei de doorlapper.*

Doos. *Dat is de krentedoos. Hij zit in de doos.* [Men heeft hem achter de traliën gezet.]

Dorp. *Hij heeft een' mond met tanden als een afgebrand dorp.*

Dorpel. *Tusschen pui en dorpel.* [Dat is: tusschen de bedrijven.]

---

1) Andriessen bl. 227.

DORST. *De lamp heeft dorst. Het is fout: jenever voor den dorst.*

DRAAD. *Lang van draad maakt luije naaisters.*

DRAGER. *Zijn kruiwagen heeft geen kruisdrager.* [Hij is geen ridder.]

DRANK. *Hij is zoo heet, of hij een' zweetdrank heeft ingenomen.*

DRAS. *Dat land ligt plas en dras.* [Dat wil zeggen: gelijk waters.]

DROMMEL. *De drommel mag Joost heeten. Hij wil den drommel een oog uitsteken.*

DRUPPEL. *Heden schupjes, Morgen drupjes.* [Bij *schupjes* aan visch *vischschubben* te denken, gaat niet; het staat zeker voor *schaapjes*, dat is: *vlokachtige wolkjes*, ook wel *hamerslag* genoemd. Men heeft hier eene gelijke beteekenis als bij het spreekwoord: *Hamerslag, Regen aan den derden dag.*]

DUBBELTJE. *Hij kan lang wachten, eer hem de dubbeltjes op het hoofd regenen. Hij zit op de dubbeltjes-plaats.* [Dat is: achteraf.] *Ik heb liever dubbeltjes dan zulke stuivers.* [*Dubbeltjes* zijn altijd beter dan *stuivers*, ofschoon men den schijn aanneemt, alsof men *kleinen* tegenover *grooten* stelt; maar hier des te meer, daar met de bedoelde *stuivers* het *opstijgende stof* gemeend wordt.]

DUIF. *Hij preekt, dat de duiven van de kerk vliegen.*

DUIM. *Ga op je duim zitten, dan heb je geen' draaistoel van noode.*

DUISTER. *In den duisteren is 't goed fluisteren; maar slecht vlooijen vangen.*

DUIT. *Hij heeft daar een aardig duitje uit gehaald. Hij heeft daar een goed duitje vandaan gehaald. Hij zwerft rond als een malle duit.*

DUIVEL. *Men moet den duivel te vriend houden.*

DUURTE. *Hij zal er de duurte niet in brengen.*

DWAAS. *De dwaas eet zich zelven op* 1).

DWAASHEID. *Dwaasheid ligt in de laatste kroezen.*

DWEIL. *Ik gun je zooveel heil Als haar op eene wollen dweil.*

EB. *Hij heeft den vloed zoo wel waargenomen, dat hij de eb gerust kan afwachten.*

EÉN. *Dat is er één van: wat geldt het honderd* 2)? *Dat is er me éêntje: trap er niet op!*

EEND. *Hij is zoo dol* (of: *duizelig*) *als een eendenkuiken. Watten Zijn eendengatten.* [Men zegt dit als antwoord bij de tegenbedenking *watte?* voor *wat?*]

EGYPTE. *Dat zijn de vetpotten uit Egypte.*

EI. *De hen verkakelt, dat zij een ei gelegd heeft. Het past in malkander als een scheet in een eijernetje. Kakelen en eijeren leggen.* [Dat is: het een met het ander. Men past deze spreekwijze toe op praters, hen aanmanende, hun *praten* met *werk*[...] te paren, ook aldus uitgedrukt: *Praten en breije*[...] *Zeggen de meisjes van Leijen.*]

EINDE. *Als de kooper zich wendt, Heeft de k*[...] *een end. Een lang gebed, een kort eindje met*[...] *Het is eene schakel zonder end. Hij zet zijn ein*[...] *kaars op een profijtertje.* [Hij is hoog zuinig.] *V*[...] *esse* (*S*) *tot ende.* [Van het begin tot het einde. [...] het spreekwoord: *De zaak is in de S* (*esse*).]

EL. *Het wordt u bij de el toegemeten.* [De di[...] sten, u bewezen, worden u lang uitgemeten, d[...] is: hoog aangerekend.]

ELLEBOOG. *Hij heeft ze achter den ellebo*[...] *Hij legt den lieden kussens onder den elleboog* 1[...] [Dat wil zeggen: hij wekt tot zorgeloosheid op[...]

EMMER. *Het regent, alsof het met emmers* [...] *de lucht wordt gegoten. Hij slacht de koe, die d*[...] *emmer met melk omschopt.*

ERFENIS. *Het is goed weêr, om eene erfenis t*[...] *deelen. Hoe meer gij zijt een gierigaard, Hoe rij*[...] *ker erfnis laat ge, o Maart!*

ETER. *Hij is een alleenëter.* [Het is een onge[...] zellig mensch.]

EZEL. *Dat is aller hazen moêr, riepen de jage*[...] *van Lochem, toen ze een' ezel in de kool zagen lo*[...] *pen, en ze schoten hem dood. Dat is eene rekenin*[...] *op ezelsvel.* [Hij laat lang wachten op de afdoenin[...] zijner schuld.] *Men moet maar een ezel zijn, o*[...] *gelukkig te wezen!*

FAMILIE. *Van buiten fulp en van binnen trielje*[...] *Zoo is hij met zijne gansche familje.*

FATSOEN. *Hij neemt ze bij 't gewigt, 't fatsoe*[...] *wordt niet gerekend.*

FLESCH. *De kurk op de flesch; anders vlieg*[...] *de geesten eruit.*

FLOERS. *Hij spint floers.* [Men zegt dit va[...] den ijverzuchtigen of jaloerschen echtgenoot.]

FORTUIN. *De fortuin is uwe stiefmoeder nie*[...]

FRIES. *De Friezen zijn in 't land.* [Deze woord[...] speling bezigt men, als het begint te *vriezen*.] *D*[...] *wel aan iedereen, al was het ook een Fries. E*[...] *goed Fries is altijd verkouden.*

FUIK. *Hij is de huwelijksfuik ingestapt.*

GAAUW. *Als gaauwtje dood is, zal men u snel*[...] *heeten.*

GAREN. *Daar is geen goed garen mede te spin*[...] *nen. Hij wil van eens anders vlas garen spinnen.*

GAST. *Vader heeft kermisgasten, zei de jongen*[...] *nu is het vetpot.*

GATEN. *Eéne pil door het keelgat, dan volg*[...] *de andere van zelf. Hij gaat naar het vierkan*[...] *gat.* [Dat is: naar de gevangenis.] *Hij praat gate*[...] *in mijne sokken.* [Hij is een eeuwige babbelaar.]

---

1) de Jager bl. 119. 2) Harrebomée bl. 42.

1) de Jager bl. 419.

GATTEN. *Als een kind k..... wil als een oud mensch, dan barst hem 't gat. De goedigheid loopt hem met een straaltje zijn gat uit. Het is hem door zijn gat gewaaid.* [Hij heeft het vergeten.] *Hij draagt den hond in zijn gat niet. Wou je niet, dat je gat een kitje was? dan kon je rijden!*

GEBAK. *Het is een raar gebakje.* [Dat wil zeggen: een wonderlijk mensch, wiens daden niet te begrijpen zijn, — in onderscheiding van iemand, die gemeenlijk anders handelt, dan elk een in een gelijk geval zoude doen, wanneer men zegt: *Het is een vreemd gebak.*]

GEBRUIK. *Het gebruik is de tiran der talen. Hij maakt gebruik van het regt van den schep.* [Dat is: hij laat niets aan anderen, wat hij meent, zich te kunnen toeëigenen. Vroeger werd hier en daar den molenaar het regt toegekend, uit elken [illegible]zak een' schep te mogen nemen.]

GEDRANG. *Hij komt in 't gedrang.*

GEEST. *Daar hangt een nevel over zijn' geest.*

GEHEUGEN. *Zijne maag heeft geen geheugen.*

GEK. *Het is een vastenavond-gek. Jongens gek! aller meisjes schande!* [De jongen durft geen meisje naderen.] *Meisjes gek! aller jongens schande!* [De jongen loopt de meisjes na.]

GEKWANSEL. *Op gekwansel Volgt ransel.*

GELD. *Als het geld op is, krijgt hij den schop. Ben je krom of ben je schief, Heb je geld, ik heb je lief. Dat geld is meer voor hem geboden.* [Men zegt dit, als men, te regt, weinig goeds van iemand hoort.] *Geld op zak en eene goede montering. Het is gemakkelijker, een rijmwoord te vinden dan een' vriend, die u geld leent. Hij loopt met geld van den smid op zak.* [Men zegt dit van een paard met losse hoefijzers.] *Hij steelt het geld van den pruikemaker* (of: *Hij steekt het geld van den pruikemaker op zak*). [Hij heeft lang haar.] *Jan! koop me eene kermis; mooi meisje! ik heb er geen geld. Men zou geld geven, om hem eens te zien. Neem uw gemak, vooral als 't geen geld kost. Slaat gij beter geld dan dit? Voor geen geld van de wereld! …der mist Is het geld voor mergel verkwist.*

GELDERLAND. *In Gelderland loopt men gevaar, van een gevaar overreden te worden.* [Woordspeling met *gevaar* (*ramp*) en *gevaar* (*rijtuig*). In Gelderland *rijdt* men alleen op een paard, niet in een' wagen, daar *vaart* men in; van daar, dat men er wel koetsen, wagens, karren, enz., maar geene rijtuigen kent. En dit geldt niet alleen in Gelderland, maar in alle oostelijke provinciën onzes lands.]

GELDERSCHMAN. *Een Gelderschman mag tweemaal het mes opnemen.* [Dat is: tweemaal van denzelfden schotel nemen.]

GELEERD. *Er zijn vele geleerden, maar geene wijsgeleerden.*

GELEERDHEID. *Zijne geleerdheid brengt hem tot razernij.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Hand.* XXVI : 24.]

GELEGENHEID. *Nu ik in de gelegenheid ben, laat mij 't er nu van nemen.*

GELOOF. *Zijn geloof is geen veter waard.*

GELUK. *Het geluk is rond: Het rolt den eenen voorbij, en den anderen in den mond.*

GENEESMIDDEL. *Voor alle kwalen bestaan onderscheiden geneesmiddelen, — voor een kwaad huwelijk maar één.* [Nl. de dood.]

GENOT. *Hij wenscht den hals van een' kraanvogel, om lang genot te hebben.*

GESCHUT. *Hij wordt door de geschutpoort gejaagd.* [Dat is: gedegradeerd.]

GEST. *Ik heb op die zaak niet veel gest gesmeerd.* [Dat is: ik heb daar niet veel verwachting van.]

GETIJ. *Mijn tij is verloopen.* [Ik heb mijn' tijd gehad.]

GEWIN. *Gewin met vergenoegdheid is een groote schat.*

GEZONDHEID. *Met de gezondheid is geen spotten.*

GIER. *Hij werpt er zich op als een gier op zijne prooi.*

GLAS. *Ge moest hem in de glazenkast zetten.* [Dat wil zeggen: hem voor pronk houden. Men zegt dit, als iemand, die 't minder waardig is, aan anderen wordt voorgetrokken.]

GOD. *Ga met God, en stop je kousen.*

GOED. *Het goed moet gaan, van waar het gekomen is.*

GOEDHEID. *De goedigheid straalt hem de oogen uit.*

GOOT. *Het loopt over de goten.* [Men zegt dit, als iemand te veel doorslaat.] *Zoo loopen de goten, als grootvader p....*

GORDIJN. *Hang daar een gordijntje voor. Zij kijkt achter het gordijntje.*

GORGEL. *Het scheelt hem in de gorgelpijpen.* [Hij zingt valsch.]

GORKUM. *Het is Gorkums kermis-weêr.* [Dat wil zeggen: ruw weêr, dat men doorgaans heeft in het midden van November, wanneer de Gorkumsche kermis invalt.]

GOUD. *Dat is de goudvink.* [Op eene openbare verkooping draagt het beste der geveilde perceelen den naam van *goudvink;* ook een' rijken vrijer of eene rijke vrijster benoemt men alzoo.] *Hij denkt er goud uit te smeden, en het is nog geen kwikzilver.*

GRAF. *Hij graaft zijn eigen graf. Hij is in het graf gezonken.* [Hij is bankeroet gegaan.]

GRAMMATICA. *Dat is niet volgens de grammatica.* [Dat wil zeggen: de zaak, waarvan sprake is, verdient geen het minste vertrouwen. De spreekwijze wil dus hetzelfde te kennen geven als: *Het is niet secundum Lucam.*]

GRAS. *Hij houdt zich aan het gras vast.*

GRENS. *Hij heeft er eene grens aan.* [Hij is er afkeerig van.]

GRIEKSCH. *Het is een Grieksch Testament.* [Op de kamer van een' hunner vrienden waren eenige studenten in de theologie aan het redetwisten over eene plaats in het Nieuwe Testament. Men wilde den strijd beslechten door het raadplegen van den Griekschen tekst; maar niemand der heeren had een Grieksch Testament bij zich. Toen later de gastheer eene flesch wijn op tafel bragt, en om een' kurketrekker vroeg, kwamen alle theologanten met het instrument voor den dag, dat elk bij zich op zak droeg. Sedert draagt de *kurketrekker* den naam van *Grieksch Testament.*]

GRIJS. *Hij zal in de kerk niet grijs worden.*

GROOTE. *De grooten vergeten geen oud leed om een nieuw lief.*

HAAI. *Men moet geene haaijen naar de kust lokken.*

HAAN. *Als de haan kraait, sluit hij zijne oogen; opdat de kippen zouden zien, dat hij zijne les van buiten kent.*

HAAR. *Den hoed op een haartje zetten. Hij ligt nog met den ooijevaar in proces, of de haren dan of de veren het zullen winnen.* [Op dezelfde jokkende wijze spreekt men hier van den pas uitbottenden baard, als men dit doet in het spreekwoord: *Het ligt nog in proces, of het vlas of veren zal worden.*] *Zij hebben het kalf in het oog geslagen; dies moeten zij haar laten.*

HAARD. *Een oud man in den hoek van den haard versiert het gansche huis.*

HAARLEMERHOUT. *Je bent een rare kerel in den Haarlemerhout.*

HAAS. *Hij staat pal als een haas bij de trommel.*

HALS. *Hij heeft den zak om den hals, net als de derde-kalfskoeijen. Hij loopt met den strop om den hals.*

HAM. *Dat smaakt als ham. Die meid heeft hammen achteraan.*

HAND. *Doe mij het middel aan de hand. Een kusje is maar stof; Met de hand veegt men 't of. Hij heeft zich de handen gebrand. Men moet het met een juffershandje aantasten.* [Het is eene teêre zaak.] *Zij gaan hand aan hand* 1).

HARDLIJVIG. *Hij is hardlijvig.* [Hij houdt niet van afschuiven.]

HARMONIE. *Geen beter harmonie, dan wanneer hart en mond overeenstemmen.*

HART. *Hij heeft een versteend hart. Voor gesuikerde tongen en gepeperde harten moet men zich wachten.*

HAVER. *Als de haver de paarden naloopt, wil ze gegeten zijn.* [Men past dit op trouwlustige gelijk mede op geriefelijke meisjes toe. Zie de ve klaring van het spreekwoord: *Als het hooi h paard volgt, dan wil 't gegeten zijn*, dat gelij beteekenis heeft.]

HAVIK. *Hij heeft een' haviksneus.*

HEER. *Is mijnheer ook een heer?* [Men vraa dit aan hem, die zich zelven heer noemt.]

HEIBEI. *Het is eene heibei van een wijf.* [Do *heibei* verstaat men *een schreeuwerig vrouwspersoon*

HEIDELBERG. *Eerst Heidelberg rond, voor g eene vrouw zoekt.* [Dit is een raad aan jonge pr dikanten. Zoo deze den *Heidelbergschen Catech mus* uitgepreekt hebben, komen zij wat op h gemak.]

HEILIGE. *Het zijn al geene heiligen, die ka netten dragen.*

HEK. *Hij kijkt erop als de koe* (of: *het paar op het nieuwe hek. Men moet geene oude hekk verhangen.*

HEMD. *Hij heeft eene kleur als een vuil hem Meid! ligt je hemd op, je wordt schaamrood.*

HEN. *Men kan eener bolhen geen' staart ui trekken.*

HERBERG. *Hij heeft eene vaste plaats in herberg. Lang in de herberg, kort in de kerk. V de kerk in de herberg. Vroeg in de herberg, laat de kerk. Zijn weg loopt langs de herberg.*

HERSENS. *Daar zullen wel hersens in kome Hij loopt met zijne hersens te koop.*

HEUL. *Hij zoekt heul, waar geen heul te vinden i*

HEUP. *Hij krijgt een' stoot aan de heup.*

HI. *Het is met hem te hi of te zwi.* [Dat w zeggen: *Het is hollen of stil staan.*]

HOBBELPAARD. *Elk heeft zijn hobbelpaard.*

HOED. *Hij loopt met den hoed op één oor. H spaart den rand van zijn' hoed.*

HOEDANIGHEID. *Hij ziet meer op de hoedani heid dan op de hoeveelheid.*

HOEN. *Hij is uit den hoenderput gehaald.* [Z spreekt men, te Deventer, van een pas gebor kind. Te Almelo is de *hoenderput* een *kloosterput Hij zoekt het in* (of: *haalt het uit*) *het hoenderne* [Men zegt dit van een' zwak' man, die pas gehuw is.] *Ik moet eens zien, waar de vos met de hoe ders heen gaat.* [Dat is: ik zal bedaard afwachte wat er van de zaak wordt. Dit spreekwoord hee dus dezelfde beteekenis als: *de kat uit den boo kijken.*]

HOEPEL. *Het zijn gebraden hoepelstokken, in zout gezet.*

HOER. *Als men eene hoer slaat, raakt men twee.* [Haar zelve nl. en dengenen, die het m haar houdt.]

HOND. *Dat een hond laat liggen, durft hij zijne lippen nemen. Heb je hier een' hond zien ge selen?* [Deze vraag doet men aan den nalatige

1) Harrebomée bl. 80.

[...]ker. In gelijke omstandigheid vraagt men: [...]t gij een spook bij ons gezien?]

[H]ONGER. *Honger leert bidden.*

HOOFD. *Daar is mijn hoofd te klein voor, zei* [...] *schooljongen, toen hij voor eene groote les zat,* [...]*ij raakte aan 't soezen. Hij heeft de klok in* [...] *hoofd. Hij komt op zijn hoofd te land. Mijn* [...]*d rijdt op stelten. Zij hebben groote wijsheid* [...]*t hoofd* 1).

[H]OOI. *Alle vleesch is hooi.* [Alle menschen zijn [st]erfelijk.] *Men stopt* (of: *bergt*) *het onder geen'* [...]*pper.*

[H]OOP. *Hij leeft tusschen hoop en vrees.*

HOOPEN. *Het is een hoopje mensch.* [Dat wil [zegg]en: hij is een bijzonder klein persoon.] *Hij* [str]*uikelt over een' molshoop.* [Hij is verstoord over [klein]igheden.]

[H]OT EN HAAR. *Hij loopt hot en haar: Dan* [...]*, dan daar.*

HUID. *Het zal hem op zijne huid branden.*

HUIS. *Als het huis op het vallen staat, vlugten* [de m]*uizen. Dáár staat een pesthuis. Die zijn stroo* [...]*koopt, Ras zijn huis uitloopt. Geen grooter* [...]*is Dan een lek in huis. Hij is van eene slechte* [...]*uis t' huis gekomen. Hij is van Lekkerdam te* [...]*. Zij blijft t' huis in weelde, om hare voeten* [te s]*paren* 2). [Eene „gemackelicke t' huysblijf-[...]," zegt de kantteekenaar.] *Zij zijn niet t'huis;* [...]*t daar wordt van geven gesproken.* [Dit geldt [...] vasthoudende menschen, van wie men in ge-[...]en zin zegt: *Als men om geld komt, dan zijn ze* [n]*iet t' huis.*]

HUISHOUDEN. *Dat is me daar eene huishouding!*

JAAR. *Het is beter acht jaar genomen dan acht* [...]*r gekregen. Wij leven allebeî nog zeven jaar.* [M]en zegt dit tot iemand, met wien men te gelijker [...] hetzelfde zegt.]

JAN. *Hij kijkt om op den naam van Jan.*

JAN ALLEMAG. *Jan Allemag Sloeg er zeven in* [...]*en slag.*

JAN KANON. *Hij is een Jan Kanon.* [Men [geef]t dien naam aan een' dikzak.]

JANTJE STAPALMAGTIG. *Het is een Jantje* [Sta]*palmagtig.*

JANTJE VOORÄAN. *Daar heb je Jantje Vooräan* [...].

JANTJE VOORÖP. *Hij is altijd Jantje Vooröp.*

JANUARIJ. *Zij houdt van een Januarijtje.* [Dat [is] van eene fiksche kool in de test.]

JENEVER. *Steek eene kraan in zijn' neus, de* [jene]*ver zal eruit loopen.*

JEZUÏET. *Het is een Jezuïeten streek.*

JICHT. *Hij krijgt de Zierikzeesche jicht in de* [...]*en.*

IJS. *Het water, dat het ijs brengt, haalt het ook weêr weg. Kraakijs is geen breekijs.*

JOB. *Jobs tranen schreijen.*

JOCHEM. *Het komt zoo in 't rijm te pas, zou meester Jochem zeggen.*

JONAS. *Hij heeft een' Jonas gemaakt.* [Dit zeggen de studenten, wanneer een fidele jongen (!) drie dagen en drie nachten aan 't pierewaaijen is geweest.]

JONG. *De jongen willen de ouden verbeteren. Het is een oude met een' jonge.*

JOOD. *Dat is voor geen' Jood te verstaan. De Jood heeft het geproefd: dan zal het wel goed zijn. Wij hebben een' Jood in den kost.* [De voorraad van spek is op.]

JUFVROUW. *Dat is thee van jufvrouw Van Someren: zij schenkt hoe langer hoe blanker.*

JULFUS. *Hij is een regte Julfus.* [Het is een ongemanierd mensch.]

KAARS. *De kaars is nog niet op haar smeer. Zijne kaars heeft sterk op den togt gestaan.* [Men zegt dit van een' lichtmis, die aan het afnemen is.]

KAAS. *De beste kaas wordt van de muizen gevreten.*

KAATJE. *Dat is andere thee dan van Kaatje.*

KAF. *Het schoone koorn wordt er kaf.* [Men zegt dit, wanneer de liefde onder 't vrijen meer en meer verflaauwt.] *Het verstuift als kaf voor den wind.* [Dit spreekwoord is ontleend aan *Job* XXI: 18, *Psalm* I: 4, XXXV: 5 en *Jez.* XVII: 13, XXIX: 5.] *Hij is geen vogel, om met kaf te lokken.* [Hij laat zich met geene kleinigheid verschalken.]

KALF. *Hij glimt als een zwart kalf in den maneschijn.*

KAMER. *Hij houdt zijne kamer.* [Zijne ongesteldheid belet hem het uitgaan.]

KAN. *Laat de kan staan, en neem het mengel. Zet de kan erneêr, en neem den oord, Dan kan je 't voort.* [Dit spreekwoord, dat eene woordspeling bevat, wordt gebruikt bij de betuiging: *ik kan niet,* waarmede men zich van eene zaak tracht af te maken. *Kan* en *oord* zijn beide maten voor vloeistoffen, de laatste van minder inhoud dan de eerste. Het spreekwoord geeft dus te kennen: die het zóó niet *kan*, beproeve het op eene *andere wijze.* In dergelijken zin zegt men ook: *Die geene kan heeft, moet de leer gebruiken* (of: *Zet de kan van je En de leer an je*), gelijk mede: *Laat de kan staan, en neem het mengel.*]

KANEEL. *Hij roert den kaneelstok.* [Hij is kraamheer.]

KANT. *Bij de kanten om.* [Men zegt dit, wanneer, bij 't bespreken van zaken, het eigenlijke onderwerp naauwelijks wordt aangeroerd.] *Dat is op het kantje af. Hij is van alle kanten klaar. Kantjes gebakken!* [Dat wil zeggen: juist getrof-

1) de Jager bl. 418. 2) de Jager bl. 420.

fen! wel geraakt! goed zoo!]

KANTOOR. *Dat zijn kantoor-zaken.* [De vrouw mag er zich niet mede bemoeijen.]

KAP. *Hij brengt kap en keuvel naar de maan. Hij zou je kap en keuvel van het lijf praten. Hij zou kap en keuvel aan elkander praten. Hij zou kap en keuvel weggeven. Met kap en keuvel.* [Dat is: met al, wat ertoe behoort; alles bij elkander genomen; de heele rommel.]

KAPSTOK. *Men kan zijne schonken wel voor kapstok gebruiken.*

KAR. *Het is op geene kar te laden. Men wordt eerder door eene koets bespat dan door eene mestkar.*

KARN. *Het is een stap in de karn.* [Men zegt dit van iemand, die ongemanierd voortholt.]

KASKENADE. *Dat is eene miserabel mooije kaskenade, zei Klaas, en hij zag een' waterval.* [KLAAS had een *waterval* wel eens *cascade* hooren noemen. Hij verstond echter *kaskenade*. En daar men nu van iemand, die vrij wat wind maakt, zegt: *Hij maakt nog al wat kaskenade* (dat is: *gasconade*), zoo paste KLAAS dat windmakers woord op den waterval toe.] *Hij maakt nog al wat kaskenade.*

KAST. *Hij heeft kasten in den kop.* [Hij is magtig geleerd.]

KAT. *Daar hangt de kat uit.* [Men houdt er van snoepen.] *Het is eene kat om een' kater. Hij laat de melk door de kat bewaren. Stop de kat in een' zak, zij zal toch den weg terug weten te vinden. Zij is van het katjes volk.*

KELK. *Als de kelk vol is, moet men dien voorzigtig dragen.*

KEREL. *Een kind kan 't mij brengen; maar een kerel, die 't weêrom haalt.* [Nl. geld.]

KERFSTOK. *Het zijn de beste klanten niet, die op den kerfstok halen.*

KERK. *Als de kerk uit is, houdt hij napreek in de kroeg. Dat heeft hij in de kerk niet geleerd. Dat hoort men in de kerk niet. Het gaat weg als naar de groote kerk.* [Men zegt dit van eene zeer gezochte koopwaar.] *Hij heeft de kerkkoorts* (of: *Hij is kerkziek*). *Hij heeft eene zitplaats in de kerk gehuurd. Hij heeft schijt aan de kerk. Komt de kerk bij hem niet, hij komt in de kerk niet. Zoo preken* (of: *zingen*) *ze in onze kerk niet.*

KERKHOF. *Lust-niet ligt op het kerkhof.* [LUST-NIET is dood en begraven, dat wil zeggen: kinderen moeten alles eten, wat hun wordt opgeschept; hun gezegde: *ik lust dat niet*, wordt niet aangenomen.] *Zij hebben het kerkhof tot vriend.* [Dat is: hun ellendige toestand doet hen verlangen, om door het kerkhof gemakkelijker in de behoeften van het huisgezin te voorzien.]

KERMIS. *Dat is een slag op eene kermistrom. Dat komt van het kermis-houden! Zulk een meisje koopt men op geene kermis.*

KERS. *Hij moet in de kersenkuur.* [Somm dokters zeggen, dat daardoor eene verandering bloed ontstaat.]

KETEL. *Er is een keteltje voor hem in de m* [Men zegt dit van den ambtenaar, die op het staat, om pensioen te krijgen, doelende op het keu keteltje, dat men hem, zoo men zegt, aan aars hangt.]

KETTING. *Er is een schalm van de keten los*

KEUKEN. *Als mijn man weêr in de keuken k zei de vrouw tot de keuken-prinses, bind hem een schortje voor.*

KEULEN. *Zoo waait de meulen: De wijn k van Keulen.*

KEUVEL. *Zoo als je dat meent, zoo staat je keuvel.*

KIJKER. *Hij heeft de kijkers in zijn' zak.* *fopt ze met hare schelmsche kijkertjes.*

KIND. *Een kindermaag Is altijd graag. L het kind spoedig doopen.* [Dat wil zeggen: geef ding een' naam, opdat we weten, wat we hebb en waaraan we ons kunnen houden. In gelijk zin zegt men: *Laat de paarden gauw beslaan.*]

KIP. *Als uwe kippen niet leggen willen, bind de pooten.* [Woordspeling met *liggen* en *legge* *De kippetjes zijn gekloven* 1). *Het lijkt op kr noch kip. Hij drinkt als de kippen.* [Hij lept glaasje.] *Hij redeneert als eene kip zonder kop.*

KIST. *Hij heeft het kistentuig aan. Hij is derin de kist geweest.* [Dat is: hij heeft zijne be kleederen aan. De landlieden plegen die in e kist te bewaren. Van daar, dat men van den op schikte mede zegt: *Hij heeft het kistentuig a* *Hij ligt gekist.* [Hij is als een doode, en kan geen kwaad meer doen.]

KLAAUW. *Een drooge klaauw, eene dro speen.*

KLAPPERMAN. *Het is een klappermansli* [Men zegt dit van eene rijmelarij, die voor gedi moet gelden.]

KLEED. *Hij draagt zijn laatste kleed. Men geen vleesch, voor het gaar is; Men trekt geen kl aan, voor het klaar is.*

KLEIN. *Ik heb aan een kleintje genoeg, ik het zachtjes opnemen* 2).

KLEM. *Hier liggen voetangels en klemmen* 3).

KLIEK. *Dat is eene kliek.* [De overgeschot spijs wordt hier op eene herhaalde preek of e vroeger medegedeelde vertelling toegepast.]

KLOK. *De klok gaat op het Wildemansho* [Zoo zegt men, te Alkmaar, wanneer de klok geregeld loopt. Het Wildemanshofje aldaar vroeger een torentje, waarop echter geen uurw was.] *Hij heeft eene klok in zijne maag. Mi*

1) Modderman bl. 84. Harrebomée bl. 46. de Jager bl.
3) Harrebomée bl. 40.

...g *begint de schafklok te luiden. Zijne maag-*
...t *luidt.*

Klomp. *Al regende het oude wijven met klompen.*
...en zegt dit als aandrang, wanneer men niet te-
...n de uitvoering eener zaak opziet.]

Klooster. *Alle kloosters Zijn geen troosters.*
...ij *is uit den kloosterput gehaald.*

Knecht. *'t Is al zoo ligt eens omgetast, Als*
...t *aan knecht of meid belast.* [Dit spreekwoord is
...leend aan den volksdichter W. SLUYTER.]

Knie. *Hij knikt in zijne knieën* (of: *Hij heeft*
...*ikkende knieën*). [Hij wordt zwak of is dronken.]

Knol. *Die goede knollen verlangen, Moeten*
...n *ploeg aan den roggewagen hangen.*

Knoop. *Eenen knoop bij iemand draaijen.* [Dat
...teekent: een plasdankje verdienen.]

Koe. *De koe heeft goed gesmeerd. De schol gaat*
...t *de koeijen in en uit de weide.* [De schol wordt
...icht, eerst goed te zijn met het begin van Mei,
...n tijd, dat de koeijen in de weide gedreven wor-
...n. Zie de verklaring van het spreekwoord: *Eet*
...*ne schol, voor de R uit de maand is.*] *Hij leert*
...t *collecteren bij de koeijen op stal. Hossen, bossen,*
...*eijen en ossen; Schaapjes gaan ook meê, 's Zo-*
...*ers in een wagentje en 's winters in een sleê. Men*
...*t van eene vaars niet zooveel vergen als van eene*
...*ngsche koe.*

Koese. *Hij speelt voor koesenslepper.* [Dat is:
...r koppelaar. Men heeft hier dus welligt te den-
...n aan iemand, dien hij als het ware bij de haren
...et trekken, om hem bij eene vrouw te brengen.
...t is een graafschaps spreekwoord. *Koese* is *knods*
...*knuppel*, en *slepper* zegt zooveel als *sleper.*]

Koffij. *Dat zijn maar koffij-praatjes.*

Kok. *Twee koks bederven de saus.*

Koning. *Hij mikt altijd op den koning.* [Nl.
...den koning in het kegelspel. Er wordt iemand
...r aangeduid, die groote dingen in het hoofd
...t.]

Kook. *Hij is taai in de kook.* [Men brengt
...n niet ligt van zijn stuk.]

Koolen. *Het is een wijf als een koolstronk.*
...ij *komt uit de kool kijken.*

Koop. *Die zaak zal den koop niet maken.*

Koor. *Hij gaat te koor.* [Hij maakt veel bewe-
...g voor niemendal.]

Koorts. *Iemand de koorts afschrijven.*

Kop. *Wissel mij dat kopstuk eens.* [Men voert
...e spreekwijze iemand te gemoet, die om geld
...r 't een of ander vraagt, en houdt hem dan eene
...ge hand toe.] *Zij laat den kop hangen als een*
...*rd, dat de miltziekte heeft.*

Koren. *Als het koren bloeit, is het bij hem niet*
...*n. Op eens andermans land wast het beste koren.*

Korf. *Het loopt bij hem over de korven.*

Kost. *Hij brengt het den ontvanger van den* *vertecrden mondkost.*

Koud. *Hij is zoo koud, dat hij zweet.* [Nl. onder den neus.]

Kraai. *Men ziet geene uilen bij bonte kraaijen.*

Krank. *Altoos krank, maar nimmer ziek.*

Krimpenburg. *Hij woont op Krimpenburg.*

Kroon. *Moeders pot spant de kroon.*

Kruis. *Hij maakt zich zelven het kruis zwaar. Met zulk een kruis zal hij niet ver loopen.*

Krul. *Hij heeft de krulpruik op.*

Kuif. *Hij strijkt zijne kuif op.* [Hij zal zich doen gelden.]

Kuilenburg. *Hij gaat naar Kuilenburg.* [Deze naamspeling bezigt men van den doode, en wel bij zijne begrafenis. Het spreekwoord heeft dus met den bankeroetier niets te maken.]

Kuip. *Ze zitten in ééne kuip.* [Zij houden het zamen.]

Kunst. *De kunst heeft geen vaderland.*

Kwaad. *Hij zal het kwaad niet in de stad brengen. Voer strijd tegen het kwaad.*

Kweek. *Zij zijn aan de kweek.* [Zij krijgen veel kinderen.]

Kwispedoor. *Hij maakt van zijn' neus eene kwispedoor.*

L. *L, O, L lol.*

Laban. *Het is vee van Laban.* [Dat wil zeggen: het is kanalje. Het spreekwoord ziet op LABANS handelingen met zijn' schoonzoon JAKOB.]

Ladder. *Wie onder eene ladder doorgaat, wordt gehangen.*

Lamme. *Beter lui dan lam.*

Land. *De wind waait op zijn land.* [Dat wil zeggen: het is voor zijne rekening; de zaak komt op zijn hoofd neêr.] *Je woont in een vrij land: je behoeft niet te eten, als je niet wilt.*

Lang. *Hij is zoo lang: men kan hem wel dubbel slaan* (of: *omvouwen*).

Lap. *Hij zal welhaast achter de luppen wegkomen. Zij heeft al vrij wat lappen op hare mouw.* [Dat is: zij heeft veel kinderen.]

Last. *Hij heeft het met zijne lusten en lasten.*

Latijn. *Hij gooit er Latijn onder.*

Leven. *Het leven is een nevel.* [*Nevel*, omgekeerd gelezen, geeft *leven* terug.] *Hij heeft schik in zijn leven. Van leven komt leven. Vriendschap is de medicijn des levens.*

Licht. *Het is een licht, dat men wel op een profijtertje mag zetten. Het is fraai van licht en schaduw. Vuur en licht houden.*

Lied. *Dat is een ander liedje! Ik zou daar een liedje van kunnen zingen. Men moet geen triomflied zingen vóór de victorie* 1). *Moeders liedje klinkt het zoetst.*

1) de Jager bl. 419.

LIEFDE. *Moeder-liefde roest nooit. Op de vleugelen der liefde voorwaarts snellen.*

LIEFHEBBER. *Hij is een liefhebber van een' snipper.* [Hij lust wel een' borrel.]

LIFLAF. *Hij houdt van liflafjes.* [Hij spreekt ongezouten taal.]

LIGCHAAM. *Hij hangt meer aan zijn ligchaam dan aan zijne ziel.*

LIJF. *Hij eet zich eene puist in 't lijf.*

LIJN. *Zij houden hem aan 't lijntje.*

LOON. *Het is hem om 't loon te doen. Hij is zijn loon kwijt.*

LOOP. *Hij heeft veel loop.* [Dat is: men hoort hem gaarne. *Loop* zegt hier zooveel als *toeloop.*]

LOT. *Het lot is in den schoot geworpen.* [Dit spreekwoord is genomen uit *Spreuk.* XVI : 33.]

LUCHT. *Er broeit wat in de lucht. Het weder* (of: *De lucht*) *verarmoedt.*

LUIAARD. *Hij is te lui, om te lagchen. Hij is zoo lui, dat hij stinkt. Nu ben ik zoo lui, en toch is mijn werk op.* [Aan alle ding komt een einde, ook aan de traagst voortgaande zaken. Men zegt het van den luiaard bij uitnemendheid.]

LUIS. *Het zijn slaapluizen, die je bijten.*

MAAG. *Hij heeft eene scheur in zijne maag. Hij heeft wormen in de maag.* [De honger kwelt hem.]

MAALSTROOM. *Hij wil hem met zich in den maalstroom medevoeren* 1).

MAAN. *Die tegen de maan p..., krijgt eene stijg op zijn oog. Ga naar de maan, dan kunt ge sterren tellen.*

MAART. *Waar* 21 *Maart de wind staat, blijft ze* 12 *weken.*

MAAS. *Dat is eene maas te meer in het net.* [Dat wil zeggen: eene gelegenheid boven de bestaande aanlokselen, om iemand te verstrikken.]

MAAT. *Alle medicijn is kwaad, Als ze de maat te buiten gaat. Het is een zoekmaatje.* [Dat is: een middel, om er zich maar van af te maken.]

MAGER. *Hij is zoo mager, dat hij rammelt.*

MAN. *Dat is mans genoeg.* [Om die zaak te begrijpen of uit te voeren, behoort mannen-verstand of mannen-kracht.] *Het is een man van het Nieuwe Testament. Het vriest tusschen man en vrouw. Uit eens andermans riet is goed pijpjes snijden.*

MAND. *Het wordt hem bij manden vol toegemeten.* [Men vergroot zijne misdrijven.]

MANSFELDER. *Het zijn regte Mansfelders.* [Dat wil zeggen: vrouwen, die tegen geene zaak opzien, en zeer ruw en ongemanierd in hare handelingen zijn. MANSFELD, een der Spaansche legerhoofden in den tachtigjarigen strijd, had vrij woeste en baldadige soldaten in zijn leger, van wier handelingen het spreekwoord oorspronkelijk is.]

1) Harrebomée bl. 41.

MANTEL. *Dat laat zich met geen' mantel dekken.*

MASKER. *Men heeft hem achter zijn mas[k] gekeken.*

MAT. *Men is hem op het mat gekomen.* [Hij is betrapt.]

MATADOR. *Hij is daar geen matador in.*

MEEL. *Dat valt als een zak meel in het w[ater]. Geen varken wordt vet, of men moet het nu en [dan] met den meelzak om de ooren slaan. Klop eens uit een' ledigen zak.* [Bij onvermogen baten ge[en] bepalingen.]

MEID. *Het vrijen van de meid doet den pot [aan]branden.*

MEISJE. *Het wil al kussen, wat meisje heet.*

MENNIST. *Wien de Mennisten lieven, dien kr[ij]jen ze; Wien ze niet lieven, dien bruijen ze.*

MENSCH. *Als de menschen het maar wi[sten].* [Men zegt dit, als iemand geprezen wordt.] *[...] vergissing is menschelijk. Hij staat te kijken, [als] hij een' dood' mensch levend ziet. Over het w[ater] wonen ook menschen.*

MES. *Hij zit onder het mes.*

MEST. *Al, wat je sch.., is mest.*

MIRAKEL. *Hij is een strontmirakel.*

MODE. *Drinken en klinken is al eene oude mo[de]. Hij is uit de mode.*

MOED. *Schep moed, mijn ziel! gij zult spina[zie] eten.*

MOEDER. *Wat vader gist, mag moeder wel we[ten].*

MOES. *Een schotel moes in vrede is beter d[an] taarten en pasteijen in onvrede.*

MOL. *Het is goed molleweêr.* [Dat wil zegg[en]: het is een regenachtige en winderige dag, in de [be]teekenis van een' verdrietigen dag. Als 't hard [re]gent en waait, kan men schier elk uur van den d[ag] de mollen aan 't wroeten vinden.] *Hij zal het mo[l]leken maken.* [Hij verschuilt zich.]

MONNIK. *Hij sammelt als een oude monnik.*

MOOI. *Op is op; maar mooi is mooi.* [Dit ze[gt] men, als iets *op* is.]

MOSSEL. *Hij laat zich met mosselschelpen betal[en].*

MUIS. *Hij krimpt weg als eene muis op de snee[uw].*

MUSCH. *Het is eene leelijke musch.*

MUUR. *Hij bijt spijkers uit den muur.*

NAALD. *Het is geen naald of eene speld. [...] is wel eene naald waard.* [Hij leent geld uit.]

NAAM. *Het heeft zijn' naam verloren.*

NACHT. *Het regt van den eersten nacht Sche[nkt] de langste pacht. Nacht Nel! Slaap wel.*

NAHUM. *Nahum* II *vers* 4. [Men zegt dit w[an] exercitiën der schutterij, van optogten of dergelijk[e] zaken, waarvan de boêl in 't honderd loopt. [De] spreekwijze ziet op de laatste woorden van d[at] tekst: *Zij loopen door elkander als de bliksem,* d[ie] mede op zich zelven een spreekwoord uitmaken.]

…. *Stekels steken, Doet ze den nek breken.*

…. *Houd je geregen, dan blijf je netjes.*

…. *Beter een groote neus dan geen. Dat is … streep door den neus. Hij heeft nog al wat … in den neus. Iemand de wormpjes uit den neus …halen.*

…. *De kwade nukken regeren hem.*

O. *T, O, T tot.* [Men bezigt deze vergelijking, …neer een kleine persoon tusschen twee groote …. Bij *tot* staat de kleine letter *o* (in schrijfletters) …chen hare twee groote zusters, de *t's*. Om deze …heid nog meer te doen uitkomen, zegt men: …, *O, L lol.*]

Oj. *Ojemini is het wijf van Og.* [Dit spreek…ord heeft denzelfden zin als: *Og was koning van* …. Ojemini is een persoonsvoorstelling, en … bijgebragt, omdat *ojemini*, even als *og* (*och*), … uitroep van klagt is.]

Oog. *Als je 't ziet, is 't een teeken, dat je geen' … in je oogen hebt. De schalkheid steekt hem … oogen uit. Die het niet zien wil, moet zijne … maar toeknijpen. Hij doet één oog toe.* [Zijn …gt is niet streng; hij wil alles niet zien.] *Hij …ft treurige oogen* 1). *Met zijne oogen vuur ketsen.*

Ooijevaar. *De ooijevaar heeft er weêr een ge…t.* [Nl. een nieuw broêrtje of zusje.]

Oom. *Het is een suikeroom* (of: *eene suikertante*). …t is: een erfoom of eene erftante.]

Oordeel. *Zonder oordeel, Weinig voordeel; …der wagen, Zelden slagen.*

Orbertjebuur. *Dat is een waar orbertjebuur: … past alles naar binnen.*

Paard. *Een wit paard heeft veel stroo noodig.* … zegt dit van eene pronkzieke vrouw.] *Hij … rond als een paard, dat zijn' ruiter verloren …. Laat de paarden gaauw beslaan. Op een …d naar melken.*

Pais. *Het schijnt, dat hier Reinaert de Vos' … verkondigd is.*

Partij. *Het is eene sukkelpartij.*

Patrijs. *Zij ontaardt in een' vuilen patrijs.* … reine maagd nl.]

Pek. *Hij heeft pek aan zijn' stoel.*

Pen. *Het is in de pen gebleven.*

Perceel. *Dat is een aardig perceeltje.* [Zoo …ent men eene ongemakkelijke vrouw.]

Petto. *Iets in petto houden.* [Dat wil zeggen: …rbouden, om te gelegener tijd te gebruiken. … *petto* is uit het Italiaansch genomen, in welke … het beteekent: *in den zak*, en als regtskundige … gebruikt wordt in den zin, waar wij van *aan … spijker* spreken. Of men in Italie de adminis…ve zaken met hetzelfde doel in den zak *laat …*, als wij die *laten hangen*, weet ik niet. Zie het spreekwoord: *Het proces* (of: *Die zaak*) *hangt aan den spijker.*]

Pier. *Ga maar pieren zoeken.* [Dat is: houd u maar stil. Men zegt het tot iemand, wien men niet vergunt, mede te spreken.]

Pieter. *Hij is zoo blij als malle Piet.*

Pietje Bedroefd. *Hij kijkt als Pietje Bedroefd.* [Men zegt dit van den hals. Het ziet op de houding van het beeldje op het *zevendhalfje*, het zoogenaamde *Pietje* of *Pietje Bedroefd.*]

Pijl. *Voorgeziene pijlen schaden het minst.*

Pimpel. *Het is eene pimpelmees.* [Dat wil zeggen: een borreltjes-drinker.]

Pligt. *Die de tafel dekt, en het zout vergeet, Die toont, dat zij haar' pligt niet weet.*

Pop. *Kom, je bent immers van geen' poppenstront gemaakt!* [Eene ironische aansporing tot werkzaamheid.]

Pot. *Ik hoor liever den pot pruttelen dan eene vrouw.* —— *Dat is een potschraper.* [Zoo spreekt men van de laatste spruit uit een huwelijk.] *Ik beken pot.* [Dat is: schuld. Men bezigt deze spreekwijze, wanneer iemand, overtuigd zijnde van zijn ongelijk, ingewikkeld zijne dwaling te kennen geeft.]

Praat. *Het zijn oude-wijven-praatjes* 1). *Het zijn slijmpraatjes.*

Profijt. *Des eenen schade is des anderen profijt.*

Pruik. *Dat is nog uit den pruikentijd.*

Rad. *Hij is zoo dronken als een rad.* [De uitspraak van het laatste woord dezer Geldersche spreekwijze toont aan, dat men hier *rad*, en niet *rat* moet lezen.]

Rat. *Is er ééne rat gevangen, dan worden er twee gevild.* [Door één' aangeklaagde of beschuldigde komt, te regt of te onregt, een tweede in de val.]

Reden. *Val in mijn' stront, maar niet in mijne reden.*

Regel. *De uitzonderingen bewijzen de waarheid van den regel.*

Rest. *De rest is ook zoo.*

Rimpel. *Hij is zonder vlek of rimpel.*

Roer. *Hij houdt het roer van staat* 2).

Rog. *Rog en steur verslinden malkaâr niet.*

Rok. *Als sneltje dood is, zult gij zijn rokje hebben.*

Rome. *Alle wegen voeren naar Rome.*

Rook. *Vuur en rook houden.* [Dat is: zijn domicilium hebben. *Vuur en licht houden*, geeft hetzelfde te kennen. Zie pans belangrijke aanteekening op deze spreekwijze in de jagers *Archief voor Nederl. Taalk.*, I. bl. 363 en 364.]

Rug. *Hij gaat op zijn' rug staan, en speelt op*

1) de Jager bl. 419.

1) Andriessen bl. 236. 2) Andriessen bl. 237.

zijn' grooten teen. [Eene soldaten-uitdrukking, voor naar bed gaan.]

SCHAATS. *Hij staat vast op zijne schaatsen* 1).

SCHAKEL. *Het zit als eene schakel aan elkander.*

SCHEEF. *Scheef is te vrijen.*

SCHERP. *Hij was niet op zijn scherpst.*

SCHILDERIJ. *Dat kan eene schilderij worden. Het is eene schilderij, om te zien.*

SCHIMP. *Die spot, moet schimp wachten.*

SCHOFT. *Dat was eene lange schoft. Hij werkt zoo vlijtig, of het schoftuur heeft geslagen. Laat schoft, en nog geen vroegertje.*

SCHORPIOEN. *Iemand met schorpioenen kastijden.* [Dat is: met scherpe geeselen verwonden. REHABEAM dreigde daarmede. Zie 1 *Kon.* XII : 14.]

SCHOUDER. *Weldra op schouder.* [Welhaast als een lijk weggedragen.]

SCHRANG. *Hij komt op de schrangen.* [Hij komt, na eene doorgestane ziekte, weêr op de been.]

SCHRAPER. *Hij is een tongschraper.*

SCHROEI. *Ik heb schroei.* [Dat is: honger.]

SCHULD. *Hij werkt voor eene oude schuld* 2).

SINT KOE. *Zij houden Sinte Koe.* [Dat wil zeggen: eene vrolijke slagt.]

SINT NIKOLAAS. *Sint Nikolaas heeft gereden.* [De wintervorst heeft verschillende figuren op de glasruiten geteekend.]

SINT VREET-OP. *Het is Sint Vreet-op.*

SLAAP. *Hij kan den slaap niet vatten.*

SLAG. *Hij krijgt ongemakkelijk slaag.* —— *Hij kijkt, of hij slag geleverd heeft.*

SLAK. *Hij gaat als eene slak, die kruipt. Hij krimpt in een als eene slak.*

SLAPER. *Alle snorkers zijn geen slapers.*

SLEMP. *Hij loopt op den slemp.* [Het is een tafelschuimer.]

SLOBBERKOUS. *Dat is eene ware slobberkous.*

SMOUS. *Een smous in het water.* [Men zegt dit van een mislukt bedrog.]

SMOUT. *Hij zal er smout van hebben.* [Deze spreekwijze wordt ironisch opgevat, en beteekent: hij zal ervan lusten.]

SNEDE. *Hoe stinkender wond, hoe scherper snede.*

SNOEK. *Hij kijkt als een verdronken snoek.*

SOLDAAT. *Een slecht soldaat, die zich zijn wapen laat ontnemen.* [Men zegt dit, als iemand zijne meening niet verdedigen kan.] *Een slecht soldaat, die zijn wapen laat vallen.* [Dit wordt gezegd, wanneer iemand aan tafel vork, lepel of mes laat vallen.]

SOORT. *Het zit in de soort.*

SPEL. *Hij heeft alles op het spel gezet* 3). *Hij heeft schoon spel.*

SPINHUIS. *Daar breekt er een uit het spinhuis.* [In gelijken zin zegt men van een gat in de ko... *Er is een dief uit het gat gebroken* en *Daar bre... er een uit het wollen venster.*]

SPIT. *Het is een spit.* [Dat beteekent in Ze... land: het is jammer.]

SPOT. *Het is een spotvogel.*

SPUL. *Dat is een mooi spul. Hij snoeft op zi... spullen. Hij zit in een goed spul.*

STAF. *Den vredestaf brengen.*

STANK. *Daar is nog al wat stank bij.* [M... zegt dit van iemands daden, wanneer hij er e... noodelooze vertooning mede maakt.] *Die in e... anders stront roert, zit het meest in den stank.*

STAP. *Er moet een stapje bij. Hij neemt ... stap op.*

STEEK. *Dat leert een' steek. Hij betaalt bij ... steek.*

STEKEL. *Stekels maaijen Is stekels zaaijen. S... kels plokken Is stekels lokken.*

STOEL. *Op stoel en stoof zijn.* [Zich aan ... betere hand bevinden.]

STRONT. *Het loopt in den stront.*

STROP. *Het stropt.* [Men zegt dit van eene za... die vertraging in den handel te weeg brengt.]

STUDIE. *Help hem niet van zijne studie. H... zit met studie.* [Dat is: zeer aandachtig.] *Zij... geheele studie loopt erop.*

STUIVER. *Hij heeft een aardig stuivertje ove... gewonnen.*

STUK. *Het is een cardinaal stuk.* —— *Dat ... een aardig snijstuk. Het is een raar stuk vlees...*

STUT. *Hij heeft al een' heelen stut weg.* [Hij hee... het grootste deel van de erfenis reeds ontvangen.]

TAAL. *Hij praat ongezouten taal.*

TALIE. *Het is eene talie van eene vrouw.*

TAST. *Op elken tast Vet en vast.* [Men zegt d... van een slagtbaar rund.]

TEEKEN. *Dat is een gezond teeken. Dat is e... teeken, dat wij niet kwaad op elkander zijn.* [W... zeggen nl. beide te gelijker tijd hetzelfde.]

TEL. *Hij is weinig in tel. Men leeft ermede, ... het in geen tel is.*

TERM. *Het blijft zoo in den ouden term.*

TESTAMENT. *Daar komt niets van in mijn te... tament. Hij zit erbij, of hij zijn testament maak...*

TIET. *Tiet bijt.* [Daar is armoede.]

In het *Spreekwoordenboek* zonder aanwijzinge... opgenomen, behoeven de volgende spreekwoorde... die thans:

ADEM. *Daar is zijn adem te kort voor* 1).

BLAD. *Men kan wel aan hem bemerken, dat ... blâren weêr haast aan den boom komen* (ook we... *haast zullen afvallen*) 2).

1) Andriessen bl. 237. 2) Andriessen bl. 222. 3) Andriessen bl. 232.

1) de Jager bl. 410. 2) Harrebomée bl. 53.

Bos. *Schar* (of: *Sprot*) *is in geen tel: die verkoopt men bij het bosje* 1).
Draad. *Daar loopt een draad door* 2).
Eed. *Iemand in den eed nemen* 3).
Eer. *Eere, wien eere toekomt* 4).
Hoofd. *Hij ziet het over het hoofd* 5).
Putger. *Dat wisten de slechtste putgers wel te zeggen* 6). *Een putger zou zich dan wel voor stuurman durven verhuren* 7). *Hij heeft voor putger gevaren* 8).
Roem. *Van die zaak heeft hij al lang den roem van den room afgeschept* 9).
Rol. *Hij speelt er eene eerste rol* 10).
Schaats. *Hij rijdt eene rare* (ook wel: *vlugge, vaste*) *schaats* 11).
Schoen. *Hij steekt zuiver in zijne schoenen* 12). *Der schoenen naar voeten geven* 13). *Iemands schoenen opzoeken* 14).
Schoorsteen. *Daar moet de schoorsteen van rooken* 15).
Uije. *Dat is een uije* 16).
Vinger. *Hij heeft er zich den vinger aan gebrand* 17).

---

1) Harrebomée bl. 42. 2) Harrebomée 1. 3) de Jager bl. 420. 4) Andriessen bl. 231. 5) de Jager bl. 419. 6) Harrebomée bl. 42. 7) Harrebomée bl. 42. 8) Harrebomée 2. 9) „ bl. 46. 10) „ bl. 51. 11) Andriessen bl. 227. 12) „ bl. 51. 13) „ bl. 51. 14) Harrebomée bl. 51. 15) Andriessen bl. 228. 16) Andriessen bl. 231. 17) „ bl. 40.

De volgende aanwijzingen moeten aan de bedoelde worden toegevoegd:

Voor Deel I.

bl. 1.	aanw.	17: Andriessen bl. 231.	
bl. 1.	„	20: de Jager bl. 419.	
bl. 5.	„	3: Harrebomée bl. 50.	
bl. 27.	„	23: „ bl. 42.	
bl. 41.	„	23: Andriessen bl. 228.	
bl. 44.	„	13: Harrebomée bl. 50.	aanw. 18: de Jager bl. 420.
bl. 49.	„	21: „ bl. 50.	
bl. 58.	„	7: Andriessen bl. 232.	
bl. 62.	„	13: Harrebomée bl. 41.	
bl. 71.	„	5: Campen bl. 130.	
bl. 76.	„	21: de Jager bl. 419.	
bl. 78.	„	20: Harrebomée 8.	
bl. 78.	„	20: „ 2.	
bl. 87.	„	23: „ bl. 43.	
bl. 94.	„	24: „ bl. 50.	
bl. 102.	„	24: „ 10.	
bl. 104.	„	18: Andriessen bl. 228.	
bl. 111.	„	1: Harrebomée bl. 46.	
bl. 113.	„	13: „ bl. 46.	
bl. 117.	„	26: „ 6.	
bl. 124.	„	8: „ bl. 51.	
bl. 128.	„	3: Andriessen bl. 231.	
bl. 133.	„	26: de Jager bl. 419.	
bl. 135.	„	16: Andriessen bl. 228.	„ 18: Andriessen bl. 227.
bl. 138.	„	14: „ bl. 228.	
bl. 145.	„	27: Harrebomée bl. 46.	
bl. 172.	„	23: „ bl. 50.	
bl. 185.	„	10: v. Waesberge *Geld* bl. 167.	Harrebomée bl. 46.
bl. 186.	„	21: Harrebomée 4.	
bl. 209.	„	7: de Jager bl. 419.	
bl. 212.	„	13: Harrebomée bl. 46.	
bl. 213.	„	3: Andriessen bl. 227.	
bl. 251.	„	3: „ bl. 227.	
bl. 255.	„	20: Harrebomée 5.	
bl. 273.	aanw.	27: Andriessen bl. 227.	
bl. 279.	„	25: Harrebomée bl. 46.	
bl. 285.	„	9: de Jager bl. 418.	
bl. 286.	„	14: Harrebomée bl. 50.	
bl. 292.	„	4: Andriessen bl. 230.	
bl. 296.	„	3: de Jager bl. 419.	
bl. 303.	„	20: Andriessen bl. 230.	
bl. 306.	„	19: Harrebomée bl. 43.	
bl. 319.	„	14: „ 7.	aanw. 22: Andriessen bl. 228.
bl. 334.	„	13: „ bl. 50.	
bl. 348.	„	20: Andriessen bl. 228.	
bl. 353.	„	10: Harrebomée bl. 42.	
bl. 359.	„	8: Andriessen bl. 227.	
bl. 364.	„	7: „ bl. 229.	
bl. 368.	„	12: Harrebomée bl. 53.	
bl. 370.	„	6: „ bl. 51.	„ 12: Harrebomée bl. 47.
bl. 374.	„	12: Andriessen bl. 228.	
bl. 396.	„	14: Harrebomée bl. 46.	
bl. 435.	„	8: Andriessen bl. 227.	
bl. 436.	„	16: Harrebomée bl. 46.	
bl. 429.	„	1: „ bl. 46.	„ 12: Andriessen bl. 229.
bl. 437.	„	11: „ bl. 50.	
bl. 453.	„	5: „ bl. 46.	

Voor Deel II.

bl. 4.	aanw.	9: Harrebomée bl. 51.	
bl. 12.	„	4: Andriessen bl. 231.	
bl. 13.	„	9: Harrebomée bl. 51.	
bl. 28.	„	14. „ bl. 46.	
bl. 32.	„	16: „ bl. 43.	
bl. 36.	„	2: „ bl. 51.	
bl. 46.	„	3: Andriessen bl. 229.	
bl. 54.	„	12: „ bl. 227.	
bl. 58.	„	20: Harrebomée bl. 42.	
bl. 81.	„	3: Andriessen bl. 230.	
bl. 102.	„	3: „ bl. 227.	
bl. 129.	„	12: Harrebomée bl. 52.	
bl. 130.	„	2: Andriessen bl. 232.	
bl. 144.	„	8: „ bl. 227.	
bl. 157.	„	15: Harrebomée bl. 50.	
bl. 163.	„	4: Andriessen bl. 227.	
bl. 164.	„	17: „ bl. 229.	
bl. 168.	„	2: de Jager bl. 420.	
bl. 170.	„	3: Harrebomée bl. 46.	
bl. 176.	„	6: de Jager bl. 418.	
bl. 177.	„	1: Andriessen bl. 228.	
bl. 180.	„	2: Harrebomée bl. 40.	
bl. 187.	„	15: „ bl. 44.	
bl. 195.	„	14: „ bl. 46.	
bl. 201.	„	19: de Jager bl. 420.	
bl. 203.	„	12: Harrebomée bl. 43.	
bl. 206.	„	1: „ 9.	
bl. 217.	„	4: Andriessen bl. 228.	
bl. 221.	„	1: de Jager bl. 419.	
bl. 227.	„	1: Harrebomée bl. 50.	„ 2: Harrebomée bl. 51.
	„	3: „ bl. 52.	„ 4: „ bl. 50.
	„	5: „ bl. 50.	„ 6: „ bl. 51.
	„	7: „ bl. 51.	
bl. 254.	„	11: „ bl. 51.	„ 12: „ bl. 51.
	„	13: „ bl. 51.	„ 16: „ bl. 51.
bl. 271.	„	8: de Jager bl. 420.	
bl. 275.	„	8: Andriessen bl. 230.	
bl. 276.	„	1: Harrebomée bl. 49.	
bl. 280.	„	11: „ bl. 43.	
bl. 300.	„	11: „ bl. 54.	
bl. 381.	„	7: „ bl. 46.	„ 12: „ bl. 47.
bl. 387.	„	7: de Jager bl. 420.	
bl. 388.	„	10: Harrebomée bl. 51.	

Aflevering 6 en 7, van Deel II, bevatten te zamen 5522 spreekwoorden, waaronder 3469 als herhaling, en dus 2053 voor 't eerst voorkomen. Van de laatste zijn er 1292 van aanwijzingen voorzien en 213 uitgelegd, terwijl er 94 in de *Bijlage* zullen voorkomen.

Gorinchem,
15 Augustus 1861.

P. J. HARREBOMÉE.

ERRATA IN AFLEVERING 6 EN 7 VAN DEEL II.

	bl. XLVII,	kol. 1,	reg. 47	*staat:* Met	*lees:* Men
	,, 330,	,, 2,	,, 47	,, doe	,, doet
vroeger in Deel I: L. S.	,, II,	,, 1,	,, 39	,, 12°.	,, kl. 8°.
	,, 65,	,, 1,	,, 25	,, den bodem	,, de bodem
	,, 189,	,, 2,	,, 18	,, dorst	,, eerst dorst
	,, 201,	,, 2,	,, 21	,, der wijven	,, den wijven
	,, 223,	,, 2,	,, 24	,, wijsten	,, wijssten
	,, 230,	,, 1,	,, 38	,, maken	,, geven
	,, 330,	,, 2,	,, 38	,, de een	,, den een *)
		,, 2,	,, 38	,, de ander	,, den ander *)
	,, 354,	,, 2,	,, 1	,, JAN DE WIT.	,, JAN DE WITT.
		,, 2,	,, 2	,, Jan de Wit.	,, Jan de Witt. **)
		,, 2,	,, 3 en 11	,, JAN DE WIT	,, JAN DE WITT **)
	,, 445,	,, 2,	,, 26	,, vogels	,, de vogels
en in Deel II:	,, 75,	,, 1,	,, 48	,, leggen	,, liggen

Het Deel II, bl. 270, kol. 2 voorkomende spreekwoord: *Daar staat water in den slag*, moet b het voorgaande spreekwoord geplaatst worden.

Het bij AVOND opgenomen spreekwoord: *Paardrijders en voetgangers komen 's avonds allen in herberg*, behoort ook op GANGER te staan.

Op HUIS staat: *Hij komt met hangende wieken t' huis*, gelijk mede: *Met hangende wieken t' h komen*. Het laatste kan geschrapt worden.

---

*) Dezelfde fout komt mede voor: Deel II, bl. 287, kol. 1, reg. 58.
**) ,, ,, ,, ,, ,, : ,, I, ,, 364, ,, 2, ,, 23.

En voor de aanwijzingen:

bl. 332, aanw. 2 *staat:* Grutern *lees:* Gruterus
,, 314, ,, 3 ,, Cats bl. 446. ,,

L. S.

In den tijd van derdehalf jaar is het tweede Deel van mijn *Spreekwoordenboek der Nederlandsche* , uit 11 afleveringen bestaande, afgedrukt. Daarmede zijn alle spreekwoorden geplaatst, die een awoord in zich opnemen. De scheiding tusschen K en L, op de gis af daargesteld, blijkt thans voor side deelen eene gelijkmatige dikte op te leveren. Voor het derde Deel blijven dus nog de spreekrden over, die geen Naamwoord bevatten, en daarom naar de Werkwoorden geordend zijn. Eerst de ik, geene spreekwoorden voor een volgend Werkwoord te moeten herhalen, omdat de rubrieken ech onmogelijk compleet kunnen zijn. Later ben ik van dat plan afgegaan, omdat het ongelijkvormig et de vroegere behandeling, en waar mede uit den aard der zaak eenige incomplete rubrieken voor-, die nl., waar het Naamwoord geen Zelfstandig-naamwoord is, omdat dit in het spreekwoord niet komt, maar een Bijvoegelijk-naamwoord, of somtijds een Voornaamwoord, in een enkel geval een er rededeel, de plaats van Naamwoord bekleedende. Het derde Deel zal mede de *Bijlage* opnemen.

Ook voor het tweede Deel heb ik belangrijke medewerking ondervonden, voornamelijk van de en Dr. N. BEETS, Dr. A. DE JAGER en Mr. H. J. SWAVING, die mij in de verklaring van spreek-den, als vroeger, menigen nuttigen wenk gaven, waardoor veel verbeterd is. Wat er en hoe het er t, blijft echter voor mijne rekening, geenszins ter hunner verantwoording.

Mag ik dit niet verzwijgen, het is mij regt aangenaam, het te kunnen vermelden. Thans is het mij eene behoefte, mede te deelen, welk aandeel Dr. H. H. KEMINK aan het bestaan van de beide in licht gegeven Deelen heeft. Hij heeft de voltooijing van het *Spreekwoordenboek der Nederlandsche* niet mogen beleven. Wat hij op het schutblad van het *Alg. Letterl. Maandschrift* van 1849, n°. 9, uit naam zijner firma, zeide, heeft hij steeds tot aan zijn' dood met volhardenden ijver getoond: uitgevers, die geene kosten ontzien zullen, om er een schoon boek van te maken, verzekeren, dat zelden het mislukken eener taak zooveel leeds zal gedaan hebben, als wanneer het mogt gebeuren, dit werk geene genoegzame deelneming vond." Het is dan ook aan dien volhardenden ijver alleen, hoofdzakelijk, dank te weten, dat de uitgave niet is gestaakt, maar de ondernemer mogt zege- in zooverre althans, dat alle gemaakte kosten gedekt zijn, en het werk in Nederland, door tschland en België en aan de Kaapkolonie thans zijn' eigen' weg kan gaan.

Eindelijk breng ik mede mijn' dank aan hen, die zooveel toebragten, om uit verschillende streken vaderlands de spreekwoorden mij op te geven, die ik niet kende. Ik heb hen vroeger genoemd, kan er thans Jhr. J. VAN DER FELTZ, van den huize Molenbeke bij Arnhem, bijvoegen. Daardoor weder 300 spreekwoorden, tot reeds behandelde rubrieken behoorende, eene plaatse vinden. Zij de volgende:

AANGEZIGT. *Stof genoeg, zei dominé, en hij den koster in 't gezigt.*

ALKMAAR. *Het is eene Alkmaarsche ton van drizend gulden.*

ALMANAK. *Het zijn al geene sinten, die in den almanak staan.*

ANKER. *Ik ben zoo warm, alsof ik het ijzer* (of: anker) *gesmeed heb.*

ANTWOORD. *Dat is van u eene vraag, aan mij het antwoord.*

APRIL. *Aprilsche buijen geven gras en eendeneijeren.*

ARIE. *Kostelijk, Arie!*

ARM. *Hij neemt zijne beenen onder den arm.* [Hij zet het op een loopen.]

ARME. *Een oud wijf is toch ergens goed voor.*

zei Klaas, al is het maar voor armbus. Hij rekent zich rijk, en telt zich arm.

Avond. *Hij is een nathals van 's morgens tot 's avonds. Zal de nachtmerrie u niet berijden, zet dan des avonds uwe schoenen verkeerd voor 't bed.*

Baas. *Op Vrouwendag zijn de vrouwen baas. Waar de knecht baas is, zijn twee bazen. Wij werken voor één' baas, maar niet op denzelfden winkel.* [Er mogen verschillende godsdienst-gezindheden bestaan, de belijders ervan behooren elkander als broeders te verdragen.]

Bak. *De handen uit eens anders zak, Of je raakt in den bak. Hij heeft weinig zaad in zijn bakje.*

Band. *Hij laat een' kardoes met een' muilband aanrukken.* [Dat wil zeggen: eene fijne flesch.]

Bang. *Hij is zoo bang voor het verlies, dat hij aan de winst niet toe komt.*

Bed. *Het is eene hangende kwaal: tusschen het vuur en het bed in.* [De zieke is lusteloos, de ziekte ongeneeslijk.] *Zonder troost naar bed.* [Dat is: ongezoend.]

Bedelaar. *Als het Vrouwendag is, roepen de bedelaars: scheid winter. Dat is een bedelaars schelletje.*

Beenderen. *Hoe minder beenders er te deelen zijn, hoe luider men hoort knorren.*

Beraad. *Het is Sint Jans beraad.* [Dat wil zeggen: men kan eraf, als men wil. *Sint Jans beraad* is een term, die bij 't verhuren van landerijen beteekent, dat het veldgewas met al den arbeid, daaraan besteed, aan den eigenaar wordt gelaten. Men doet dat, wanneer het gewas tegenvalt, en is daarmede van de huur ontslagen. *Sint Jans beraad* staat tegenover *Stuk sta vast.* Wanneer de huur onveranderlijk betaald moet worden, ook bij min gunstigen stand van 't veldgewas, dan heet dit *Stuk sta vast.*]

Betje Bultzak. *Hij gaat naar Betje Bultzak.* [Waar men te land naar betje de veren in de *Witte-lakenstraat* gaat, vindt janmaat zijn tekooi-gaan bij betje bultzak.]

Bij. *Dat kan de bij wel op.* [Er wordt eene kleinigheid voorgediend.]

Bloed. *Die komt om je goed, Die komt om je bloed.* [Een dief wordt, in nood, een moordenaar.]

Bloei. *Het is in den bloei gevallen.* [Men zegt dit, wanneer, in Mei, de oogst teekenen van mislukking geeft.]

Bluf. *Haagsche kak: Veel bluf, maar weinig op zak.*

Boek. *Hij heeft niet goed boek gehouden.* [Hij is bankeroet.]

Boer. *Eene boeren-uitvaart is eene halve bruiloft. Met den boerenwagen is wagen.*

Boom. *Het komt van den vuilboom: als je erop k..., dan stinkt het.*

Borrel. *Een zwavelstok in drieën, en een reltje in ééns.*

Boter. *Dat zal dure boter zijn.*

Bouw. *Het is hooibouw.* [Dat is: groote druk

Breedte. *Geef hem een' duim breedte, zal naar eene el grijpen.*

Brij. *Het is zoo week als brij.*

Broek. *Je zoudt je bedoen, als je je broek ontzaagt.*

Brouwsel. *Dat heeft zooveel te beduiden eene mug in een' brouwketel.*

Bui. *Hij heeft eene groene bui gehad.* [De man heeft gedaan, alsof hij jong was.]

Buik. *Hij laadt zijn' buik als eene pak op marktdag.*

Buit. *Hij laat ons den buit behouden.*

Dag. *Dag in en dag uit. Dat zou ik daghuur willen eten.* [Men zegt dit, als iet zonder lekker smaakt.]

Deur. *Voor zulke dieven kan men geene de of vensters sluiten.*

Diamant. *Het is een ongeslepen diamantje*

Dochter. *De een prijst de moeder, en de a de dochter.*

Dokter. *Er is haast bij de zaak, zei de ter, toen hij voor den doode een recept schreef.*

Dominé. *De dominé van Urk zou eens op S land preken; door 't razen van de zee was h tekst vergeten. Ik weet niet veel, zei Joris; wat ik weet, weet ik zoo goed als onze dominé.*

Donder. *Het is eene donderwolk.*

Dood. *Het is geen doodwond. O dood, wa je bitter!*

Doos. *Het gaat bij tonderdoos en vuurslag.* [wil zeggen: er is aan vloeken en zwetsen geen gebr

Dop. *Als de man maar eijeren heeft, ka vrouw wel doppen maken.* [Als de man genoegz middelen kan bijbrengen, is er gelegenheid vo vrouw, om den boêl op te maken.]

Dorst. *Altijd is zij tureluur, en altijd heef dorst.* [Met deze woorden uit een' bruiloft geeft men te kennen, dat eene zaak bij het blijft: *altijd het oude lied;* zoodat men hier schien aan het Fransche *turelure* = *herhali* denken hebbe.]

Dozijn. *Hij geeft er twaalf voor een dozij*

Drieëntwintig. *Praat niet van het jaa wij weten van 23.* [Dat wil zeggen: wij ku van erger spreken. Zie de verklaring van het spr woord: *Dat is altemaal kou van 't jaar 40.*]

Duivel. *Men zou er den duivel om geeselen*

Eén. *Dat is er één van 't eerste water.*

Ei. *Als de tureluur roept, zijn er vuile kie eijeren.*

Elleboog. *Hij krijgt een' turf onder elleboog.* [Men geeft den luiaard een steuntje.]

…RFENIS. *Het sterflot Is aller menschen erflot.*
…ATTEN. *Hij ligt nog met zijn gat in de veren.* …heeft geen' zit in 't lijf (of: gat).

…EED. *Die kwaad wordt zonder reden, Moet …r weêr goed worden zonder gebeden.*

…ELD. *Geld is de ziel van alle zaken.*

…ENERAAL. *Een goed generaal begint als re…*…t.

…OD. *Zijt vergenoegd, Zoo God het voegt.*

…OUWENAAR. *Dat is de Gouwenaar.* [In Gouda …o weinig goed drinkwater, dat de militairen …itwater moeten drinken; daarom zeggen zij: … *is de Gouwenaar*, wanneer hun iets slechts …eet.]

…OND. *Het is een Latinist van den kouden* …d. [Men zegt dit in het algemeen van een' on…d' mensch, zonder bepaald aan de kennis van …atijnsche taal te hechten.]

…OOTJE. *Weet je, zei grootje; maar zij wist* …eel.

…AAR. *Hij zit tot zijne nekharen toe vol.* [Vol …, vol schuld of vol van iets anders, waarover …hem beschimpt.]

…ANSWORST. *Alles smaakt, zei hansworst.*

…ART. *Te Kersmis, in het hartje van den winter.*

…AVER. *Het is goed, om haver te zaaijen.* [Dat …zeggen: het is bijzonder stil. Men bezigt het, …neer een gesprek verflaauwt, en dus in denzelfden …als men zegt: *Daar gaat een dominé voorbij.*]

…EER. *Was mijnheers vader ook een mijnheer?* …n zegt dit van iemand van geringe afkomst, …ich veel laat voorstaan.]

…EL. *Tusschen de hel en het vagevuur zitten.*

…EMD. *Ik lust wel een pastoors hemd.* [Dat is: …velletje op gekookte melk.]

…OND. *Het is maar hondenvleesch. Hij heeft …zeker een' hond zien geeselen.*

…OOP. *Iemand vertroosten met de hoop op zwart* …

…OREN. *Hij heeft al menige krap op zijne ho…*. *Zulke horens heeft mijns vaders os.* [Men …zich uit, en geeft, in zijne gesticulatie, de ar…den vorm der hoornen van vaders os, daarbij …oorden bezigende, die tot spreekwoord werden, …alks, om zijn onbehoorlijk gebaar te vergoelij…. Bij gelijke manoeuvre zegt men mede: *Wat …t hier hoog van verdieping.*]

…UIS. *Als je hard loopt, ben je gaauw t'huis. …t steunt een vak in het huis. Hij is huis- en …feast.* [Het is geen uitgaander.] *Hij vindt …r volk t'huis. Te huis sterven de meeste men…*…n. [Wanneer er sprake is, om iemand van eene …ts af te houden, waar hij den dood zou kunnen …den, bezigt men dit, dat van gelijke beteekenis is …het spreekwoord: *De meeste menschen sterven …ters op hun bed.*]

HUZAAR. *Het is een wijf als een huzaar.*

JAN. *Dat is een van mijne volle neven, zei Jan, toen hij hem dronken over straat zag zwieren. Wat Jantje niet lust, zal het mondje niet eten.*

JONG. *Hij is waarlijk zoo piep jong niet meer. Jong met jong en oud met oud Dient het best te zijn getrouwd.*

JUFVROUW. *'t Is zonde, zei jufvrouw: tuiten aan de kaas.*

KAAR. *Hij heeft het vischje in de kaar.* [Zijne vrouw is zwanger.]

KAAS. *Hij doet meê voor de groene kaas.* [Wien men niet voor vol aanziet, *die doet meê voor de groene kaas*, of *hij loopt erbij voor spek en boonen.*]

KAMER. *Het is eene bovenkamer met twee verdiepingen.* [Dat wil zeggen: een hooge hoed.]

KAN. *Als de wijn is uit de kan, Is de wijsheid uit den man.*

KAP. *Wie zal den zot de kap (of: muts) opzetten?*

KASTANJE. *Maak van eene kastanje eens eene vijg!*

KEEL. *Hij schreeuwt de voering uit zijne keel. Ik zit nog tot aan de keel toe vol.* [Ik ben nog ruim voorzien.]

KEI. *Hij is met den kei gebruid.*

KERS. *Als de musschen de kersen ophebben, zijn ze nog niet tevreden.*

KIND. *Het is een kind over 't veld.* [Men zegt dit van een onecht kind.] *Vragende kinderen, klappende kinderen.*

KLAAS MOOI-WEÊRTJE. *Hij slacht Klaas Mooi-weêrtje wat.*

KNOOP. *Hij dreigt met een touw met knoopen.*

KOE. *Sint Katrijn: De koeijen aan de lijn.* [25 November (*St. Catharina*) is de tijd, om te stallen.]

KOEK. *Zij heeft een' weitemeelkoek in het vuur laten vallen.* [Dat wil zeggen: zij heeft een kind gekregen.]

KOOLEN. *Een oud wijf en een koolstronk: daar is geen vreugd meer in.*

KOOP. *Het weêr breekt geen' koop.*

KOOPMAN. *Kooplui leven van het verlies.*

KOP. *Hij heeft den wervel in den kop.* [Hij is niet wijs.]

KORT-JAKJE. *Altijd is Kort-jakje ziek in de week, maar 's zondags niet.*

KOST. *Wandelende muzikanten hebben eene vrolijke kostwinning.*

KOUDE. *De warmte en koude zijn met elkander in strijd.* [Men zegt dit, als iemand in flaauwte ligt.]

KOUS. *Ik heb een paar goede wanten, zei Wolmoed, en zij sneed de voetelingen van hare kousen.*

LAMP. *Vrolijkheid is de olie in onze levenslamp.*

LANTAARN. *De lantaarn is uit.* [Op vrolijke

partijen ontvangen de gasten hun licht van den wijn; daarom bezigt men deze spreekwijze van eene ledige flesch.]

LAP. *Men vindt nog wel een' goeden lap op de voddemarkt.*

LEELIJKHEID. *Mooi, maar al op, is leelijk.*

LEUNING. *Hij smeet hem vierkant over de leuning.*

LEVEN. *Dat is eene levensvraag.*

LID. *Hij heeft den wasdom in de leden.*

LIEFDE. *Van de warmte komt de liefde.*

LIJF. *Het vet is hem in zijn lijf gesmolten.*

LUCHT. *Er zit vocht in de lucht.*

LUKAS. *Bonjour Luuk!* [Men zegt dit, als eene zaak niet bevalt.]

MAN. *Het is een weeke man.* [Hij is teêrgevoelig.] *Het mankeert altijd aan den strijkstok of de viool, nooit aan den man. Hij staat zijn' man.* [Dat is: hij kan hem baas; in het gevecht zal hij overwinnaar zijn.] *Iets aan den regten man brengen. Zij is vrij man.* [Deze spreekwijze loopt onder de vrouwen, beteekenende: niet zwanger.]

MARKT. *De waar komt vol en zoet aan de markt.*

MELK. *Het is stads melk: er komt geen vlies op.* [Men kan ze koken zonder opbruischen.]

MENSCH. *Een mensch is een mensch.*

MISZET. *Dat is een miszet* 1).

MOLEN. *Een molentje rond.* [Dat is: aan elk van 't gezelschap een' zoen geven.]

MUIZENES. *Hij zoekt muizenessen.*

NAALD. *Die geen speld wil achten, Heeft geen naald te wachten.*

NAARSTIGHEID. *Naarstigheid houdt de vodden van den vloer.*

NALEZING. *Hij houdt ervan, om nalezing te doen.*

NATUUR. *Hij bemint de natuur, maar meer nog 't natte uur.*

NEST. *Het zijn vogels uit één nest.*

NEUS. *Zij wil nog meêdoen, en zij kan naauwelijks eene veêr van haar' neus blazen.*

NICHT. *Hij houdt er een nichtje op na.*

NIER. *Daar blijft wat van aan de nieren hangen.* [Men zegt dit van een krachtig glas wijn of eene voedzame spijs.] *De nieren liggen in het vet, Maar zijn er niet van besmet.*

NIEUWJAAR. *Nieuwjaar-wenschers: als het u belieft?*

NIJD. *Hij zal van nijd nog uit zijn vel barsten.*

NOEST. *Altijd even noest: Wild en woest.*

NOMMER. *Gij moet het nommer maar weten.* [Dat is: het middel, om tot deze of gene zaak te geraken.]

NOTEN. *Elk moet zijne eigene noten kraken. Hij zou de pit wel willen hebben, zonder de noot te kra*

ONRUIM. *Het onruim is van den vloer.* · gasten zijn vertrokken.]

OOG. *Hij heeft een vlies voor zijne oogen.*

OOIJEVAAR. *Trek uwe wanten uit, ander de ooijevaar erin sch.....*

ORANJE. *De grootste patriotten dragen grootste oranjestrikken.*

PADDEN. *Pardonneer, zei de pad, 't is eerste strop.*

PIJN. *Het is een pijnstillinkje.* [Dat is beet, om aan den honger te voldoen.]

PIJP. *Hij is zoo mager als een pijpensteel.*

PIL. *Het uiterlijk bevalt, even als de verg pillen.*

PLAAG. *Komen die vlagen, Dan komen die pl*

POND. *Met der tijd weegt eene veêr een po*

POT. *Elf uur: de pot op 't vuur; twaalf wat eten. Zij p..... beide in éénen pot, en dr het te zamen uit.*

REIS. *Dat is eene Uitersche reis.* [Zoo sp men bij het doen van een' verren en moeijeli togt.]

RIDDER. *Hij heeft geen' ridder, die hem v kruit.*

ROUW. *De rouw zit veeltijds op de slippen de vreugd.*

SCHELM. *Had is een schelm, die altijd te komt.* [Dat komt, omdat *had* de verleden tijd

SCHIEDAM. *Hij heeft te veel van het Schie mer vocht geproefd.*

SCHRIJVER. *Schrijvers zijn nog al prikke en kitteloorig.*

SLOF. *Zijne woorden snijden mij door de ziel eene slof.*

SMOKKELAAR. *Het is een smokkelaar.*

SPAR. *Het is volmaakt eene spar* (of: *eene maakte spar*). [Dat wil zeggen: een lang, sch mensch, naar de gedaante van den sparrenboom.]

SPEK. *Daar hangt bij hem nog spek in de w* [Hij heeft nog geen gebrek.] *Hij kan zijn spek op.* [Zijne inkomsten zullen spoedig verteerd zij *Zij ziet er uit als gerookt spek.* [Zij heeft eene v gele kleur.]

SPEL. *Laat ons dat spel nog eens overspelen!*

SPIERING. *Spiering, stinke-visch — Stinkt, ze pas gevangen is* (of: *Stinkt nog, als ze gaar*

SPIJKER. *Het zit spijkervast.* [Dat wil zegg men mag het niet medenemen. Dit ziet op de vo werpen, die men bij 't verhuizen moet achterlat

SPIL. *Hij raapt zijne spillen weêr op.* [M zegt dit, als iemand na zijn' val weêr opstaat.]

SPINAZIE. *Het slinkt als spinazie.* [Dit wo gezegd, wanneer bij een' predikant de toeloop st vermindert.] *Men kan bij den weg wel zien, het in den spinazie-tijd is.*

1) Sartorius pr. VII. 90.

...oot. *Hij loopt ten spot van iedereen.*

...reeuw. *Het is een spreeuw.* [Men zegt dit ... iemand, die gaarne schertst.]

...rong. *Dat zijn zijne laatste sprongen.*

...aart. *Hij kan zijn' staart goed roeren.*

...tad. *Hij brengt de stad mede naar buiten.*

...tap. *Hij heeft daar vele voetstappen staan.* ... *heeft zijn' laatsten stap nog niet gedaan.*

...telten. *Het is, alsof hij op stelten loopt.* [Dit ...t gezegd van een' spillebeen.]

...ter. *Dat zullen u de sterren niet vertellen.* ...*ster is ondergegaan.*

...toel. *Ik zal je op den stoel vastnaaijen.* [Men ... dit tot kinderen, die altijd in beweging zijn, ...niet kunnen blijven zitten.]

...oot. *Met een stootje ligt hij omver.*

...orm. *Dat heeft den storm doorgestaan.*

...raat. *Men zou haar van de straat niet op-...* [Dat komt, omdat die vrouw zoo vuil is.]

...reek. *Hij kent noch wind noch streek.*

...rijd. *Hij geeft den strijd niet op* (of: *Hij ...t den strijd vol*).

...rik. *Hij laat zich in dien strik niet vangen.* ... *ligt op strikzijde.*

Stront. *Hij kan van stront was kaauwen.* [Dat ... zeggen: hij is een bijzonder zuinig man. Van ...igheden, die anders veelal verloren gaan, weet ...nog voordeel te trekken. Dat is zoo ieders werk ...; daarom zegt men, wanneer het onmogelijk is, ... de geringe en slechte voorwerpen, die voor-...den zijn, iets goeds te maken: *Van stront kan ... geen was kaauwen.*]

Stroop. *Stroop is een zoet woordje.* [Dat ziet ... de anecdote, waarin de vrouw haren man om ... *zoet woordje* vroeg, en *stroop* tot antwoord ...g.]

Student. *Het is een eeuwige student. Het is ... student, om op een' student toe te geven. Hij ...t den student uit.*

...uk. *Het is stuk sta vast.*

...umper. *Het is een stumper; als men hem ...raait, is het nog een stumper.*

Suiker. *Zij heeft geen suiker noodig, zij is zoet ... haar zelve.*

Tijd. *Ik zou u wel troost toespreken; maar ik ... geen' tijd.*

Todde. *Een toddeken oud wit — Hoe goed of ...og zit.* [Met dit oud-vader- [moeder-?] lijke ...kwoord geeft men te kennen, dat men een oud ...en lapje niet moet weggooijen, dewijl het altijd ...r of daar nog te pas kan komen.]

Tol. *Het was me daar een tolletje!*

Tong. *Hij heeft over zijne tong gek....*

Tooneel. *Dat was me een tooneel!*

Top. *De vreugde stijgt ten top. Het is daar ...les in top.*

Touw. *Het is een dik touw, het kan veel lijden.* [Er is geld.] *Hij loopt aan het lange touw.* [Hem wordt te veel toegegeven.] *Hij past op het vangtouw.*

Traan. *Zijne tranen zitten vast. Zij wil wel schreijen, maar kan geene tranen krijgen.*

Tralie. *Hij zit achter de traliën.*

Trant. *Dat is er eene van den eersten trant.* [Men zegt dit van eene modepop.] *Zij is van den ligten trant.* [Men zegt dit van een meisje, dat een eerloos gedrag leidt.]

Trein. *Hij gaat met den trein mede. Hij kan den trein niet volgen.*

Trompet. *Het gaat hem af, alsof het door een trompetje loopt.*

Troost. *Dat zal uwe ziel een goede troost zijn.*

Tuin. *De zon zal in mijn' tuin ook wel eens schijnen.*

Turf. *Hij lust geen turf.*

Uitkomst. *De uitkomst zal het leeren.*

Uitleg. *Hij wil uitleg van de zaak hebben.*

Uitval. *Dat was een leelijke uitval.* [Het was een ongepast verwijt.] *Zij doen een' uitval.* [Er zijn daar vele bezoekers.]

Uurwerk. *Het gaat als een uurwerk.* [Men zegt dit, als de voerman bij het rijden geene haast blijkt te hebben, of de paarden niet voortkunnen.]

Vang. *Hij heeft het nu mooi in den vang.* [Dat is: goed in zijne magt.]

Vangst. *Dat was de volle vangst.* [Voor die vrouw nl., daar zij van een' tweeling beviel.]

Vat. *Hij weet niet, hoe hij dat in 't vat zal gieten.*

Veder. *Hij zit warm in de veren. Zij zwemt op hare eigene veren.*

Vel. *Het zit hem tusschen vel en vleesch. Hij groeit uit zijn vel.*

Veld. *Hij gaat dwars te veld.* [Dat is: regt toe regt aan.] *Hij maakt ruim veld.* [Nl. bij het inoogsten.]

Verdieping. *Wat is het hier hoog van verdieping.*

Verdrag. *Dat gaat met verdrag.* [Dat is: langzaam en bedaard.]

Verdriet. *Hij heeft er nog geen verdriet in.*

Vergrootglas. *Hij kijkt door een vergrootglas.*

Verkeering. *Hij maakt eene eerlijke verkeering.* [Men zegt dit van den vrijer.]

Verlies. *Dat is een klein verlies. Hij kan niet tegen zijn verlies. Zonder verlies vaart niemand wel.*

Verstand. *Hij zal van zijn verstand niet ziek worden, veel minder sterven.*

Vet. *Het is te vet, om te eten.*

Visch. *Vleesch of visch — 't Eerst liefst bis.*

Vlaag. *Het gaat bij vlagen.*

Vleesch. *Het is verloofd vleesch. Hij heeft vleesch gestrooid.* [Hij is vermagerd.]

Vlerk. *Iemand bij de vlerken vatten.*

Vloek. *Het is, of er de vloek op ligt.*

Vloer. *De vloer is ruim.* [De baas en de vrouw zijn uit.] *Hij springt van den zolder op den vloer.* [Dat wil zeggen: van het een op het ander.]

Vocht. *Er komt te veel vocht van boven.*

Vogel. *De wouw is een vogel.*

Vol. *Het is voller dan vol.*

Voorzigtig. *Wees voorzigtig, en breek niet!*

Vraag. *Dat is eene vraag, om met eene vraag te beantwoorden. Dat is van u eene vraag, voor mij eene weet.*

Vriendschap. *Het is uit vriendschap geschied.*

Vroedvrouw. *Hij rijdt, of hij om de vroedvrouw moet.* [Men zegt dit van iemand, die buitengewoon hard rijdt.]

Vuil. *Zij is zoo vuil, zij snaauwt naar den wind.*

Waarheid. *Als dat waar is, dan is het een wonder.*

Wak. *Iemand in het wak leiden.* [Dat is: in gevaar brengen.]

Wakker. *Slaapt ge, of zijt ge wakker?* [Zijt ge wel bij uwe zinnen?]

Warmte. *Hij jaagt de warmte weg.*

Wartel. *Het draait als een wartel.* [De *wartel* is hier een *draaischalm*, het beweegbare lid van een' ketting.]

Water. *Hij sprong vierkant in het water.*

Weder. *Beter zulk weêr dan geen weêr.*

Week. *Dat zijn de lekkere zes weken.* [De tijd nl., wanneer de jonge groenten, vooral de doperwten, goed zijn.]

Weeke. *Hij wordt week van het lagchen.*

Weêrwoest. *Het is een regte weêrwoest. Hij ziet er uit als een weêrwoest.*

Wensch. *Dat zou mijn laatste wensch zijn.*

Wereld. *Dat is* (of: *Daar hebt ge*) *het achtste wonder van de wereld.*

Wijs. *Daar zal eene zware wijs op gaan.*

Wijzer. *Hij slaapt een wijzertje rond.*

Winst. *Het is altijd geen winst, wat om winst begonnen wordt. Hij kan de winst wel zakken.*

Winter. *Nu heeft men twee winters tegen één' zomer. Nu heeft men twee zomers tegen één' winter.* [Het eerste spreekwoord bezigt men in den herfst, het tweede in de lente.]

Wip. *Hij zit op de wip.* [Dat is: op den sprong. Zijne woning is hem opgezegd.] *Ik wou liever, dat je op de wip zaat.*

Wissewasje. *Hij houdt niet van die wissewasjes.* [Dat wil zeggen: het is een man van den ouden stempel. Voor hem zijn *wissewasjes* = *nieuwigheden.*]

Wonder. *Het is meer dan wonder. Het is wonder boven wonder.*

Het is nog bij lange na niet uitgemaakt, wat ee
spreekwoord zoude zijn. Mijne voorgeslagen be
schrijving, dat een spreekwoord is *de nationa
schat van 's menschen verstand: bij het volk beken
en in den mond van het volk verstaanbaar*, onde
scheidt het spreekwoord niet van de spreekwijz
maar ik herhaal het hier, dat ik die onderscheidi
niet weet te maken, en evenwel niet besluiten kan
om naar den vorm alleen eene beschrijving voor t
slaan. Die onbestemdheid is echter de oorzaak
dat er een zeer onderscheiden begrip bestaat bij he
die mij hunne bevindingen over een spreekwoo
of eene spreekwijze mededeelen. Meermalen hoo
ik: „dat is te lang voor een spreekwoord," of „da
is te kort voor eene spreekwijze." Ik vraag: hoe
lang of hoe kort wil men dan, dat een spreekwoor
of eene spreekwijze zijn zal? Het denkbeeld, doo
sommigen voorgestaan: „als dàt een spreekwoor
is, dan zijn er nog honderden dergelijke op te m
men, en wordt zijn aantal ontelbaar," kan, dunk
mij, niet opgaan, omdat men uit het oog verliest
dat een spreekwoord, om spreekwoord te kunne
zijn, althans eene zekere bekendheid in gebruik e
toepassing behoort te hebben. Een ander denkbeeld
wat mede zijne voorstanders telt: „als dàt ee
spreekwoord is, dan kan men er nog wel honderde
dergelijke bijmaken," verdient nauwelijks we
derlegging. Wat iemand zegt, kan een spreekwoor
worden; maar wanneer zal 't dat zijn? Immers da
eerst, als 't genoegzame bekendheid heeft, èn zoo
als 't wordt opgegeven, èn in de toepassing op dez
of gene zaak. Over nog een derde denkbeeld, wa
ik ook wel eens hoor opperen, dat „er zoogenoemd
spreekwoorden voorkomen, die enkel min of mee
bekende anecdoten zijn," waag ik niet, mijn oordee
uit te spreken, maar wil ik alleen in bedenkin
geven, of het niet al weder de bekendheid in ge
bruik en toepassing is, die hier tot leidraad moe
strekken.

Vroeger heb ik gezegd, dat sommige spreekwoor
den meer in gedeelten dan in hun geheel gehoor
worden; later is mij gebleken, dat het tegenover
gestelde mede waar is, en dat twee spreekwoorde
meermalen, als behoorden ze bijeen, te zamen al
één spreekwoord voorkomen. Zie hier de 10 m
bekende voorbeelden:

1. *Og was koning van Bazan, en Ojemini wa
zijn wijf*, 2. *Kinderen van motten Krijgen op d
botten, En kinderen, die willen, Slaat men voor d
billen*, 3. *Hoekers en buizen Zijn zeemans-huizen
Maar koffen en smakken Zijn waterbakken*, 4
*Hij spreekt Fransch Als een gans, En Latijn A
een zwijn*, 5. *De hoop — die liegt, En schijn be
driegt*, 6. *Huizen Zijn kruisen, En obligaties Zij
tentaties*, 7. *Zuinigheid met vlijt bouwt huize*

... kasteelen; Maar luijigheid met nijd fokt luizen ... kasteelen, 8. *Het gaat bij Jan oom achter de ... deur*, 9. *Houd vrede met alle menschen, ... voer strijd tegen het kwaad*, 10. *Hij trouwt bij de week, Maar betaalt bij den steek.*

Ik ken zelfs een voorbeeld, waar drie spreekwoorden tot één zijn gemaakt, aldus:

Kort en dik Is ongeschikt, Lang en smal Is nie... ...; Maar middelmaat Versiert de straat.

Het spreekwoord: *Dat is voor u allen, zei de ...tor*, heb ik later ook aldus leeren kennen: *De ...tor zei ook: dat is voor u allen, en ondertusschen dronk hij het op* (of: *en ondertusschen zette hij den kelk op den neus*).

Van het spreekwoord: *Dominé! brand je bekje niet*, zijn mij later twee andere lezingen medegedeeld, nl.: *Dominé! brand je bek niet; Koster! 'k ben zoo gek niet*, en *Dominé! brand je bef niet.*

Aflevering 8, 9 en 10, van Deel II, bevatten te zamen 8742 spreekwoorden, waaronder 6391 als herhaling, en dus 2351 voor 't eerst voorkomen. Van de laatste zijn er 1560 van aanwijzingen voorzien en 460 uitgelegd, terwijl er 97 in de *Bijlage* zullen voorkomen.

GORINCHEM,
4 November 1861. P. J. HARREBOMÉE.

ERRATA IN AFLEVERING 8, 9 EN 10 VAN DEEL II.

	bl. LXXVI,	kol. 2,	reg. 28	*staat:* *mijn*	*lees:* *mijne*
	„ 348,	„ 1,	„ 48	„ met	„ met goed
	„ 382,	„ 2,	„ 24	„ *uitsteekt*	„ *uitblaast*
		„ 2,	„ 24	„ *gezang*	„ *slag*
	„ 383,	„ 1,	„ 11	„ *vleugelen*	„ *borst*
	„ 394,	„ 1,	„ 18	„ *tijden*	„ *tijde*
vroeger in Deel I:	„ XLVII,	„ 1,	„ 8	„ 1855 en	„ 1854 tot
	„ 251,	„ 2,	„ 26	„ water	„ water om
	„ 331,	„ 2,	„ 4	„ eene	„ een
	„ 421,	„ 2,	„ 19	„ zemelenknooper	„ zemelknooper
		„ 2,	„ 48	„ Hij	„ Men
en in Deel II:	„ XLIX,	„ 2,	„ 45	„ het Zuid-Hollandsche gehucht	„ de streek van No… Brabandsche do…
		„ 2,	„ 46	„ Langstraat	„ Langstraat geno…
	„ LIX,	„ 2,	„ 54	„ titel	„ voorhandschen tit…
	„ 291,	„ 2,	„ 10	„ Het	„ Hij

Op reg. 7 van het eerste L. S. van Deel I, twee ongeteekende bladzijden bevattende, *staat:* schudblad *lees:* schutblad

Op WAARDIG is overgeslagen het bij OLIE opgenomen spreekwoord: *Hij is geen oliezaad wa…*
Aan de beide spreekwoorden: *Hij drukt almanakken, en het is nog geen Nieuwjaar* en *… boekweit mag den Mei niet zien, Dat zeggen alle wijze liên*, ontbreekt het laatste deel, zoodat … eene nog op NIEUWJAAR en het andere nog op LIEDEN moet geplaatst worden.

NEDERLANDSCHE SPREEKWOORDEN.

Laag.

...geeft hem de volle laag. 1

...is laag genoeg, om van eens anders zweet en ...ed te teren. (Zie bloed.)

...die u naar de kunste vleit, Houd vast, dat hij ...gen leit (*of:* strikken spreidt). (Zie kunst.)
...en bedrog en lagen Zijn des werelds ploeg ...wagen. (Zie bedrog.)
...legt lagen, Om te plagen. 2
...eer eene hoer schreit, legt zij u lagen. (Zie ...oer.)

Laagte.

...een vuurpijl naar de hoogte, als een stok naar ...laagte. (Zie hoogte.)
...de laagte blijven staan, zullen nimmer den ...g overkomen. (Zie berg.)
...der (*of:* hooger) wil vliegen, dan zijne vleu...s reiken, tuimelt naar de laagte. 3
...t geen' wijngaard in de laagte, noch zaai op ...t drijfzand. 4

Laan.

...is eene lange laan, die geen' draai heeft. (Zie ...aai.)
...at me voor dat laantje. 5

[*Dat wil zeggen: ik laat mij door geen schoon praten bedriegen. Het spreekwoord, zegt* lublink, *„komt onbetwistbaar van het Fransche Blijspel, onder den tijtel:* attendez moi sous l'orme; — le partage d'Arlequin, *in navolging der bekende verdeeling van den buit door den Leeuw, vermoedelijk uit een ander." Dit kluchtspel is door* w. den elger *in het Nederduitsch vertaald, en opgenomen in het 2e. Deel zijner* Tooneel-Poëzy. *Die* verdeeling van den buit door den Leeuw *is eene der fabelen van* esopus, *en waaruit mogelijk het spreekwoord ontleend is:* Gemeene potten met heeren zieden wel sterk, maar deelen kwalijk. *De leeuw besprak het buitgemaakte hert geheel voor zich alleen; zoodat de koe, de geit en het schaap zich met het* zieden *der* potten *dienden te vergenoegen.*]

Laars.

De laars heeft hare plooi: het zal niet beteren.
De man in laarzen kent den man in schoenen niet.
Een hoentje gelaarsd en gespoord. (Zie hoen.)
Het gaat zoo onbesuisd, als een visscher in zijne laarzen schiet.
Het is eene biervlieg (een bierbuik, *of:* eene bierlaars). (Zie bier.)
Het past hem als een' ezel de laarzen. (Zie ezel.)
Hij giet het in, of hij het in eene laars goot. 6
Hij giet het in zijne laarzen niet. 7

[*De dronkaard giet den sterken drank liever in de keel dan — in zijne laarzen, als voetreizigers somtijds doen, om het doorloopen der voeten te voorkomen.*]

Hij heeft eene laars aan. 8

[*Hij is zoo dronken, dat hij op zijne beenen niet staan kan.*]

Hij is binnen met zijne halve laarzen.
Hij sch.. in zijne laars. 9
Hij ziet er uit als de gelaarsde kat. (Zie kat.)
Iemand een vat wijns gelaarsd en gespoord vereeren.
Ik wilde hem daartoe de laarzen wel verschaffen.
Ik wil het nog niet eens in mijne laarzen (*of:* schoenen) hebben, laat staan in mijn lijf.
Kousen, die het water keeren, zijn zoo goed als laarzen. (Zie kous.)
Met laarzen en sporen. 10

[*Dat wil zeggen: geheel toegerust; alles en alles bijeen, wat tot eene zaak behoort. Zoo*

...hooten bl. 132. v. Moerbeek bl. 264. v. d. ...
...bl.15. v. Eijk I. bl. 95. v. Lennep bl. 9, 120.
...g. Thesaurus bl. 41.
...t XXI.

4 *Sel. Prov.* bl. 118.
5 Lublink *Br.* bl. 86.
6 Gheurtz bl. 37.
7 Tuinman II. bl. 86.

8 Winschooten bl. 132. v. Waesberge *Wijn* bl. 17
9 v. d. Hulst bl. 6.
10 Servilius bl. 278*. Gheurtz bl. 50. de Brune bl. 340

zegt men vergelijkender wijze: Een hoentje gelaarsd en gespoord *en* Iemand een vat wijns gelaarsd en gespoord vereeren.]

Oude laarzen behoeven veel smeers. 1

Smeer de laarzen van een' vuil' mensch aan het vuur, hij zegt, dat gij ze brandt.

Wat den beenen goed is, is der laarzen kwaad. (Zie BEENEN.)

Wat nood is 't, dat gij mijne laarzen vet maakt? 2

Zijn er ook laarzen onder gerekend? 3

Zoo iemand op zijn laarzen p..., Is 't tijd, dat hij zijn boeltje mist. (Zie BOELIN.)

LAAT.

De laatste zal schijtebroek zijn. 4

Die de laatste is, moet ramp hebben. 5

Ik kom nog zoo vroeg als de laatste. 6

Vele laatsten zullen de eersten zijn, en vele eersten de laatsten. (Zie EERST.)

Beter laat dan nooit. 7 (Zie de *Bijlage.*)

Beter wat te vroeg dan te laat. 8

Daar men 't laatste eerst zegt. 9

[*Harde woorden zeggen, is, volgens* SARTORIUS, *de zin dezer spreekwijze. In gewonen twist begint men langzaam, en eindigt hard; hier is 't al dadelijk hard.*]

Het allerlest Zij 't allerbest. 10

Het is nooit te vroeg, maar staâg te laat. 11

Het laatste is zooveel als het eerste, en het eerste als het laatste. (Zie EERST.)

Iemand zijn laatste geven.

Is 't al weêr zoo laat?

Lest Heugt best. 12

Weinig te laat, veel te laat. 13

LAATDUNKENDHEID.

Laatdunkendheid is eene plaag voor de jongheid en lieden van een klein vermogen. (Zie JONGHEID.)

Onwetendheid en laatdunkendheid gaan te zamen. 14

LABARLOT.

Het is een Labarlot.

[*Dat wil zeggen: hij is er ongelukkig afgekomen. Mogelijk is dit spreekwoord oorspronkelijk van de mislukte pogingen van den kolonel* CLAUDE LA BARLOTTE, *in* 1599, *om zich van Woudrichem meester te maken. Hij was een dier Spaansche bevelhebbers, die aan prins* MAURITS *in verschillende gevallen handen vol werk gaf. Iets vroeger had* LA BARLOTTE *een' inval in den Bommelerwaard gedaan, en zich daar weten te nestelen, toen hij op Woudrichem afkwam; maar even te laat, naardien een der burgers, door den torenwachter gewekt, nog den tijd had, om de stad in beweging te brengen.* LA BARLOTTE *moest onverrigter zake aftrekken.*]

LABBERDAAN.

Je kunt er geen' labberdaan voor eten.

LABYRINTH.

Hij is in het Labyrinth. 15

[*Dat wil zeggen: hij is in het naauw ge... en weet zich in 't geheel niet te redden. Labyrinth was een op het eiland Creta ge... doolhof, welks verwelfde gangen zoo ... in elkander liepen, dat men bezwaarlijk ... uitgang vinden kon.*]

LACH.

Beter is 't gezwegen, Dan daarna een' lach ... kregen. 16

Daar mag niet een lachje af. 17

Dat is een lach, die op schreijen zal uitkomen. ...

Dat is een sardonische lach. 19

LADDER.

Allengsche sportjes raakt men op de ladder. 20

Dat is eene ladder met rare sporten, zei de ... en hij zag een' graadboog. (Zie BOER.)

Dat is een voltigeer-sprong, zei Tijs, en hij zag ... dief van de ladder stooten. (Zie DIEF.)

Die geene kan heeft, moet de leer gebruiken ... Zet de kan van je En de leer an je). (Zie ...

Die zulke ladders hebben, raken ligt in ... vensters.

[*Dat wil zeggen: het zal met hen niet ... afloopen, want zij scharen zich onder de ... doeners.* Die zulke ladders hebben, *die op ... verkeerde wijze zich zelven in de hoogte ... gen*, raken ligt in zulke vensters, *kijken ... wel door een hennepen venster, dat is: ... opgehangen.*]

Gij komt nog vroeg genoeg, als men de ladder ... draagt. 21

Het is eene goede leer; maar het zijn slechte sport...

Hij heeft als een dief op de laatste sport van ... ladder. (Zie DIEF.)

Hij komt eene sport hooger op de ladder.

Hij moet op de ladder.

Hij trekt de ladder op, die hem om hoog gebragt h...

Ik ben kortademig, hoe kom ik de ladder op, zei kr... hakige Dries, en hij moest hangen. (Zie AD...

Klaar is Kees, zei de jongen, en hij zag zijn' v... hangen (*of:* van de ladder stooten). (Zie JONG...

Men belooft, eenen vriend te verhoogen, en ... onttrekt hem de ladder.

Met eene ladder in zijn graf klimmen. (Zie GR...

Och, geef mij nog een druppeltje, strak zal ik ... niet lusten, zei Arie Hangebast, en hij st... klaar, om van de ladder gestooten te word... (Zie ARIE HANGEBAST.)

Wie de ladder beklimmen wil, moet van de ond... ste sport beginnen.

LADE.

Dat is al weêr strijk in het laadje. 22

---

1 *Prov. seriosa* bl. 35. Gheurts bl. 55. Zegerus bl. 49. Gruterus I. bl. 118. de Brune bl. 171, 251. *Sel. Prov.* bl. 290. Sartorius *pr.* X. 26. Tuinman I. bl. 72, 118.

2 *Mots* bl. 58.

3 Witsen 233.

4 Servilius bl. 261. Gruterus II. bl. 135. *Mergh* bl. 11.

5 Servilius bl. 261.

6 *Campen* bl. 110. Meijer bl. 52.

7 *Mots* bl. 38, 47. Gruterus II. bl. 127. de Brune bl. 327, 431, 487. *Mergh* bl. 4. Tuinman II. bl. 177. Folqman bl. 122. *Euphonia* bl. 524. Scheltema II. bl. 57. Bogaert bl. 68.

8 Servilius bl. 94. Zegerus bl. 57. de Brune bl. 153. Sartorius *pr.* X. 36. Willems III. 53.

9 Sartorius *sec.* IV. 9.

10 Willems VIII. 296.

11 v. d. Venne bl. 194.

12 Servilius bl. 203*. Sartorius *pr.* II. 98.

13 *Prov. seriosa* bl. 23. Gruterus II. bl. 167, III. bl. 158. *Mergh* bl. 43. Wassenbergh bl. 91. Hoeufft XXXIV. *Euphonia* bl. 524. Everts bl. 232. Scheltema II. bl. 56. *Sermoen* bl. 54. v. Waesberge *Wijn* bl. 15. 5 *Jan.* 53. v. E... 310. *Veeteelt* bl. 122.

14 v. Alkemade bl. 73.

15 Everts bl. 232.

16 *Adag. Thesaurus* bl. 9.

17 Witsen 275.

18 Sartorius *pr.* VIII. 13.

19 Witsen 18.

20 Cats bl. 411. *Sel. Prov.* bl. 212. Moddermann...

21 *Campen* bl. 110. Meijer bl. 52.

22 Scheltema I. bl. 53.

bij de flesch (*of:* aan de lade) zit, zegent zich zelven (*of:* het eerst). (Zie FLESCH.)
haalt alles in zijn laadje.

LADING.

zit eene geheele scheepslading in.
boonen (*of:* De lading) scheep hebben. (Zie BOON.)
vlag dekt de lading. 1
ge uwe lading? 2

LAFAARD.

nd is verschrikkelijker dan een lafaard in 't vuur.
[*Woordspeling, waarbij* verschrikkelijk *genomen wordt in den zin van* ligt te verschrikken.]
vers zijn meestal lafaards.

LAFENIS.

heeft lafenis noodig.

LAGCHER.

lagchers hebben altijd gelijk.
heeft de lagchers op zijne zijde.

LAK.

hij een paar roode kousen aan de beenen en pijp lak in den mond had, geleek hij juist ' ooijevaar. (Zie BEENEN.)
is lak met ouwels.

---

heeft een lak (*of:* Geen mensch zonder lak). 3

LAKEN.

woorden en laken: neem altijd wat tegen het krimpen.
ntuurt gij uw laken, ik avontuur mijne schaar, de kleêrmaker, en hij sneed erin. (Zie KLEERMAKER.)
de dwazen zooveel niet versnipperden, zijde laken ware beterkoop. (Zie DWAAS.)
was eene schoone preek, zei de snijder, men d er de el bij het laken. (Zie EL.)
hoovaardij schuilt zoowel in wollen laken als zijden stoffen; maar schaamte moet deksel hebben. (Zie DEKSEL.)
ezel om laken zenden. (Zie EZEL.)
zelfkant is erger dan het laken. 4
[„*De grensbewoners van een land,*" *zegt* DE MÉRY, „*laten zich meer op hetzelve voorstaan, dan zij, die in het midden des lands wonen.*"]
einde van het laken moet ook het einde van de zijn (*of:* Het laken en de el moeten gelijk uitkomen). (Zie EINDE.)
is bezegeld laken. 5
[*Bezegeld laken is laken, dat met een goed merk is voorzien,* „*daar het zegelloot aan is,*" *zegt* TUINMAN. *Men bezigt deze spreekwijze van gezaghebbende personen. Hij heeft 't gezegd, en dat is genoeg.*]
is geen laken van ééne kleur. (Zie KLEUR.)
is kwaad laken, dat geene verw wil aannemen (*of:* zijne verw verschiet). 6
[*Men zegt dit van lafaards, omdat die in 't gevaar geen' stand houden.*]
laken in de beste vouw slaan. 7
[„*Yperen was in de middeleeuwen door zyne uitgestrekte nyverheid, door zyne talryke lakenweveryen geheel Europa door bekend. Geen wonder dus, dat men vroeger by het spreekwoord:* Het laken in de beste vouw slaen, *den naam dier stad voegde. Zoo leest men immers in de* Minne-poppen *van* ROEMER VISSCHER: „*Het waer wel goet, dat alle menschen haer selven oock soo troosten,* slachtende die van Yperen, die slaen (*soo men seydt*) het Laecken in de beste vou." *En by eenen anderen Schryver, namelyk by* JAN DE GRIECK, *luidt het:* „'*t Is eygen aen onse Brabanders, schoon hun naeburen oock al wat mede doen, dat sy malkander soo met vreemde kluchten als andere malle grillen somwijlen bejegenen,* slachtende de kinders van Yperen, die slaen (*soo men seyt*) het laecken in de beste vou."" *Zie* SERRURES Vaderl. Museum voor Nederd. Letterk., Oudh. en Gesch., *Deel* I, *bl.* 250.]
Hij heeft er nog al zoo iets van aan kaplaken. (Zie KAP.)
Hij is van het echte laken.
[*Dat wil zeggen: hij bestaat na in den bloede.*]
Hij is wel gekleed met luttel laken. 8
Hij rekent bij de el, wat het heele laken kosten moet. (Zie EL.)
Hij snijdt het laken, alvorens het te meten. 9
Hij wil het laken en het geld. (Zie GELD.)
Hij zet er den lakenschen bril bij op. (Zie BRIL.)
In het fijnste (*of:* beste) laken is het meeste bedrog. (Zie BEDROG.)
Laat laken laken blijven. 10
Men legt het goede laken niet te pronk. 11
Men zal hem van datzelfde laken een pak (*of:* een' rok en eene broek) maken. (Zie BROEK.)
Met laken is 't laken Best schoon te maken. 12
Nu kwam het laken allerbest ter snede. 13
Van grof laken Kan men geen fraai kleed maken. (Zie KLEED.)
Van weinig laken Kan men geen' grooten mantel maken. 14
Voor een slecht laken zet men een schoon monster. 15
Wanneer het laken versleten is, komt de draad te voorschijn. (Zie DRAAD.)
Wij zijn zoo zalig in voddebaai als in goud- of zilverlaken. (Zie BAAI.)
Wil naar het laken Uw kleêren maken. (Zie KLEED.)
Zoo de wol is, is het laken.

Al wat in 't bedde wordt gesproken, Dient met de lakens toegeloken. (Zie BED.)
Dat is eene leelijke vlek (*of:* kwade streep) in een schoon laken (*of:* een mooi kleed). (Zie KLEED.)
Dat is het doodlaken. (Zie DOOD.)
Dat over tafel wordt gesproken, In 't tafellaken blijft geloken. 16
Het is geen kinderspel, als de oude luî in het bed k....., zei Joor, en hij sch... al de lakens vol. (Zie BED.)
Hij is te breed voor een servet, en te smal voor een tafellaken. (Zie BREED.)
Hij neemt het meê onder de lakens. 17

v. Hall bl. 209-210.
Winschooten bl. 131.
3 Aug. Gruterus I. bl. 104, 105. Tuinman II. bl. 162.
de Méry Hist. 24.
Sartorius sec. VI. 62. Tuinman I. bl. 42.
Sartorius pr. III. 34. Harrebomée IV. bl. 239.
7 v. Alkemade bl. 61.
8 Gheurtz bl. 37.
9 Cats bl. 464. Willems VII. 16.
10 v. d. Venne bl. 274.
11 *Sel. Prov.* bl. 140.
12 Cats bl. 501.
13 *Campen* bl. 133. Sartorius *pr.* V. 88, VII. 89, *sec.* III. 21. Meijer bl. 64.
14 de Brune bl. 336.
15 Cats bl. 468. de Brune bl. 159, 334. *Sel. Prov.* bl. 186. Bogaert bl. 17.
16 Gruterus II. bl. 130. de Brune bl. 387. *Mergh* bl. 6. *Sel. Prov.* bl. 48. Meijer bl. 107.
17 Winschooten bl. 132. Tuinman I. *nal.* bl. 25.

Hij steekt in kwade lakens. 1
Hij wil zijne voeten verder uitsteken dan het laken. 2
Hij zeilt plat (*of:* vlak) voor 't laken. 3
Ik heb een vet wijf, zei magere Joor, ze zal mij voor geene vloo tusschen de plooijen van de lakens gaan zitten. (Zie JOOR.)
Met de billen van 't bed, zei meester Barend, dan bevuil je de lakens niet. (Zie BAREND.)
Schoonheid en boosheid liggen dikwijls onder één laken. (Zie BOOSHEID.)
Water in den Maart is erger dan eene vlek in het laken. 4
Wij zullen ons mes aan 't tafellaken vegen. 5
[*Eten, zonder betalen.*]
Zij liggen (*of:* slapen) onder één laken.

LAKKEI.

Daar gaat niets de vrijheid van het paard te boven, dat zoowel een' prins als een' lakkei ter aarde werpt. (Zie AARDE.)
Hebt gij mijne behendigheid gezien? vroeg de freule, van het paard vallende met de billen bloot; ja, antwoordde de lakkei, ik zie ze nog. (Zie BEHENDIGHEID.)
Hij gaat, daar de paus (*of:* keizer) te voet (*of:* zonder lakkei) gaat (*of:* geen' ambassade kan zenden). (Zie AMBASSADE.)
Hij heeft met de lakkeijen in den raad gezeten. 6
Hij is zoo hoovaardig als een lakkei, die op zijns meesters paard zit.

LAM.

Als de lammeren zat zijn, zoo spelen ze of slapen. 7
Ben ik niet geroepen, om schapen te hoeden, laat het lammeren zijn.
De paarden stonden als lammeren. 8
De wolf vindt ligt eene oorzaak, waarom hij het lam eet. 9
[*Dit spreekwoord is ontleend aan eene der fabelen van* LA FONTAINE.]
De wolf zoekt nog een lam, Waar hij het eerste nam. 10
Een jong ooi en een oude ram Geeft binnen 't jaar een lam. (Zie JAAR.)
Een wolf kan zich behelpen; maar de lammeren zijn bang.
Het is een hals, een Jan achter 't lam. (Zie HALS.)
Het is een man als onze Klaas, en die was zoo wreed als een lam. (Zie KLAAS.)
Het makke schaap wordt van alle lammeren gezogen. 11
Het schaap en het lam herkennen elkander aan hun geblaat. (Zie GEBLAAT.)
Hij is zoo mak (onnoozel, *of:* zoet) als een lam. 12
Lam! lam! is des wolfs vesperklok. (Zie KLOK.)
Lamsvleesch en rundvleesch zieden niet wel te zamen.
[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer de gehuwden zeer ongelijk in jaren zijn.*]
Leer eenen wolf spreken, hij zal altijd roepen: lam.
Sint Jakob bij een' ram, Sint Peter een lam. 13
[*De veeman, die op zijn voordeel bedacht is, doet zijne schapen omstreeks* Sint Jakob (*Julij*) *koppelen, opdat ze omstreeks* Sint Pe (31 *Januarij*) *zullen ooijen.*]
Wanneer het lam geschoren is, dan zorgt God v eenen zoelen wind, om het te verwarmen. (GOD.)
Zijn hart klopt als een lammeren-staartje. (Zie HA
Zijt gij met een' zak vol wolven geladen, zet h vrij op de markt neder, gij zult er geene lam ren uit halen.
Zooveel lammeren worden er geslagt als schape

LAMBERT.

Het was mooi Lamberts kwartier. (Zie KWARTI

LAMME.

Vroeg rap, vroeg lam. 14

LAMMERT.

Hij heeft streken van Lammert.
Ik heb wel voor heeter vuur gestaan, zei La mert, en hij stond tot zijne keel toe in het wa (Zie KEEL.)

LAMP.

Daar is een neus aan de lamp. 15
De lamp kan zonder olie niet branden.
Die eene lamp noodig heeft (*of:* Die het licht v de lamp wil genieten), moet er olie indoen. 1
Die geene hoer, arme of zot in zijn geslacht hee is geboren van de lamp of het lemmet. (Zie ARM
Eene vergissing kan plaats hebben, zei de bo toen goot hij azijn in de lamp. (Zie AZIJN.)
Er is weinig (*of:* geene) olie in de lamp (*ook* Het is eene lamp zonder olie). 17
[*Men bezigt dit spreekwoord zoowel geestelijke als van ligchamelijke behoeften, past het toe op al, wat bijna of geheel is geput, bepaaldelijk op de wijnfleesch. Is da entegen de man in de kracht van zijn le of eene zaak in vollen fleur, dan zegt men:* is nog olie in de kan (*of:* het vat).]
Het riekt naar de lamp.
Hier met de lamp; licht bij met de kaars. (KAARS.)
Hij heeft leelijk aan (*of:* van) de lamp gelikt. 1
Hij heeft meer olie in de lamp verbrand dan w gedronken. 19
Hij loopt tegen de lamp. 20
Hij wil de lampen niet aansteken. 21
Men zoekt geene lamp, als de zon op is.
Non semper oleum, zei de drommel, en hij sch in de lamp. (Zie DROMMEL.)
Zijne liefde brandt als de damp van eenen ver gek..... koestront in eene blikken lamp. (BLIK.)

LAND.

Aan land gaan. 22
Aan land gezwommen, en nog verdronken.
Achter dat land is geen land.
Al ben ik van het land — ik wil niet gesold w den. 23 (Zie de *Bijlage.*)

---

1 Sancho-Pança bl. 27.
2 v. Moerbeek bl. 264.
3 Witsen bl. 504, 513. Winschooten bl. 132.
4 *Sel. Prov.* bl. 230.
5 Sartorius *tert.* X. 27.
6 Witsen 463. Tuinman I. bl. 214.
7 Zegerus bl. 3. 14 *Dec.* Gruterus I. bl. 92. Cats bl. 472. *Adag. quædam* bl. 6. *Veeteelt* bl. 128.
8 v. Eijk II. bl. 72.
9 Tuinman I. bl. 349.
10 Willems VIII. 97.
11 Cats bl. 435.
12 Gheurtz bl. 79. Sartorius *tert.* VII. 26. *Lam* bl. 286. v. Eijk II. bl. 79, *nal.* bl. 32. de Jager *Bijdr.* bl. 109. Manvis bl. 123. Sancho-Pança bl. 60.
13 *Lam* bl. 286. v. Eijk II. *nal.* bl. 32. de Jager *Bijdr.* bl. 109. v. Duyse bl. 213.
14 Cats bl. 413. *Mergh* bl. 57.
15 *Neus-Spreekw.* 31.
16 de Brune bl. 115, 169. Witsen 163.
17 Gheurtz bl. 6, 19. de Brune bl. 210, 467. (bl. 46. Everts bl. 232.
18 Everts bl. 348.
19 Servilius bl. 204.
20 v. Waesberge *Vrijen* bl. 64.
21 *Sermoen* bl. 56.
22 Winschooten bl. 133.
23 Gruterus II. bl. 124. *Mergh* bl. 1. v. Eijk bl. 9.

Alle landsbedienden hebben een' eed gedaan. (Zie BEDIENDE.)

Al reist een leêg hoofd buiten 's lands, Hij blijft nogtans een domme gans. (Zie GANS.)

Als de dijk doorgebroken is, loopt het land onder. (Zie DIJK.)

Als de eene wolf den anderen eet, zoo is er honger in het land (*of:* woud). (Zie HONGER.)

Als de ezels malkander kraauwen, dan blijft de liefde in het land. (Zie EZEL.)

Als God een land plagen wil, dan beneemt Hij den heeren hunne wijsheid. (Zie GOD.)

Als het land betaalt, betaal ik ook.

Als ik mij niet prijs, en een ander mij niet prijst, dan moet ik ongeprezen het land uit, zei de grasmaaijer. (Zie GRASMAAIJER.)

Als men de boter op het land vindt, is de karn betooverd. (Zie BOTER.)

Al viel hij van den toren, nog zou hij bij zijne vrouw op bed te land komen. (Zie BED.)

Arme landbouwer, arme landbouw. (Zie BOUW.)

Arm land, arm volk.

Bedelaars erf ligt in alle landen. (Zie BEDELAAR.)

Begeef u niet te ver van land, zoo gij niet kunt zwemmen. 1

Beter arm te land, dan rijk op zee. (Zie ARME.)

Beter bedorven dan verloren (*of:* geen) land. 2

[*Dit spreekwoord was de stelregel in den eersten tijd van den tachtigjarigen oorlog. Mogelijk is het daarvan oorspronkelijk.*]

Beter één turf in de keuken, dan duizend op het veenland. (Zie KEUKEN.)

Beter één vogel in de hand (*of:* in 't net) dan twee (*of:* tien) in de lucht (*of:* over 't land). (Zie HAND.)

Beter sch...... uit den lande dan schrankelbeen. 3

Blijf in uw land, en behelp u.

Daar is geen hand vol, Maar een land vol. (Zie HAND.)

Daar sla ik land voor. 4

[*Om die hoeveelheid op te eten, behoef ik niemands hulp; dat kan ik alleen wel aan. Die alles voor zich zelven inpalmt, zonder op de behoeften van anderen te letten, spreekt aldus. Men legt daarom deze woorden den grooten eter in den mond, bepaaldelijk onder de zeelui. Zegt een matroos:* Daar sla ik land voor, *of roept hij:* Land voor den bak! *dat hetzelfde zeggen wil, dan is hij verpligt, den bak alleen te ledigen.*]

Daar waaijen veel landwinden. 5

Daar zit kweek in 't land. (Zie KWEEK.)

Dankbaard zal u nog wel t' huis (*of:* te lande) komen. (Zie DANKBAAR.)

Daar rijdt de drommel op een' ezel door het land. (Zie DROMMEL.)

Dat hij aan land blijve, om de vliegen van de koeijen te keeren. (Zie KOE.)

Dat is, om landziekig te worden. 6

Dat land hoort den haan niet kraaijen. (Zie HAAN.)

De almanak en de courant Brengen de leugens in het land. (Zie ALMANAK.)

De besten van den lande Doen dit zonder schande. (Zie GOEDE.)

De duurste schepen (*of:* schippers) liggen langst aan land (*of:* wal). 7 (Zie de *Bijlage.*)

[*Gelijk men des te meerder schat, wat voor grooten prijs verkregen wordt, en dit de meest gewone toepassing van het spreekwoord is, zoo wordt het zelfs gebruikt bij het zien van voorwerpen, die te kostbaar zijn, om zich aan te schaffen. In dat geval, en ziende op de* schepen, *niet op de* schippers, *bezigt men het spreekwoord van meisjes, die wel niet afkeerig van de liefde zijn, maar zooveel in hare minnaars vorderen, en daarom zoo velen hebben afgewezen, dat haar niemand meer durft of wil vragen.*]

De heer des lands hoort, ziet en reikt ver. (Zie HEER.)

De oude schepen blijven aan land (*of:* wal). 8

[*Oude meisjes worden niet meer ten huwelijk gevraagd.*]

De paauwen komen in het land met de Walen, op Thorouts feest. (Zie FEEST.)

Des heeren (*of:* Des vorsten) hand Is zoo groot (*of:* Reikt zoo ver) als 't land. (Zie HAND.)

Des meesters voeten verbeteren het land. 9

De verdragers behouden het land. 10

De wijze teert, naardat zijn landschap groot is. 11 (Zie de *Bijlage.*)

Dezelfde maan, die ik te Parijs gezien heb, zei de Duitscher, zie ik hier in ons land ook. (Zie DUITSCHER.)

Die altijd het hoogste land bezeilen wil, geraakt wel tusschen de klippen. (Zie KLIP.)

Die de zee weet leêg te drinken, kan droogvoets aan land komen. 12

Die houdt zijn hand, Behoudt zijn land. (Zie HAND.)

Die niet door het land rijdt, weet niet, wat geneugte is. (Zie GENEUGTE.)

Die op het ijs niet vallen wil, blijve op het land wandelen. (Zie IJS.)

Die ter zee gewend is, kan op het land niet aarden. 13

Die water wil maken tot land, Sta met zijne goudbeurs in de hand. (Zie BEURS.)

Die wil wandlen achter land, Neme vrij zijn beurs ter hand. (Zie BEURS.)

Drie dingen moet men niet aan- of afraden, zei de wijsgeer: naar het beloofde land te trekken, een huwelijk aan te gaan, en oorlog te beginnen. (Zie DING.)

Dwazen hebben voordeel in alle landen. (Zie DWAAS.)

Dwazen zijn vrij in alle landen. (Zie DWAAS.)

Een ambacht is zoo goed als eigen land. (Zie AMBACHT.)

Eene naarstige hand En sparende tand Koopt eens anders land. (Zie HAND.)

Eene slak in 't land Geeft den boer een' ijzren tand. (Zie BOER.)

---

1 Tuinman bl. [illegible].
2 Tuinman I. [illegible] bl. [illegible]. v. Eijk III. bl. 9. Harrebomée V. bl. [illegible].
3 Campen bl. [illegible].
4 v. Lennep bl. [illegible].
5 Winschooten bl. 134.
6 v. Lennep bl. [illegible].
7 *Campen* bl. 32. 15 *Sept.* Gruterus I. bl. 102. Cats bl. 458, 470. de Brune bl. 493. *Sel. Prov.* bl. 30, 189. Witsen bl. 489. Winschooten bl. 232. Tuinman I. bl. 84. v. Eijk I. *zal.* bl. 49. Meijer bl. 15. Mulder bl. 417. Schrant bl. 276. v. Lennep bl. 189.
8 v. Eijk I. bl. 120. v. Lennep bl. 190.
9 Gruterus III. bl. 133. de Brune bl. 399. Meijer bl. 100.
10 Gruterus II. bl. 131. *Mergh* bl. 8.
11 Gruterus III. bl. 144. Meijer bl. 91.
12 Witsen 93.
13 de Brune bl. 68.

Eene trouwe hand Mag wandelen door al het land. (Zie HAND.)
Een fel landvorst wordt heer' van land-uit. (Zie HEER.)
Een lage waterstand Geeft vruchtbaar land. 1
Een oud man in zijn land, een jonge daar buiten, Die zeggen veel dingen, die niet sluiten. (Zie DING.)
Een schip aan strand, Een huis aan land. (Zie HUIS.)
Eens eerlijken mans erf ligt in alle landen. (Zie ERFENIS.)
Een trage hand Krijgt leed en schand; Een kloeke hand Krijgt eer en land. (Zie EER.)
Eer in een land Is elders schand. (Zie EER.)
Elk land heeft zijne manieren. 2
[*In denzelfden zin zegt men:* 's Lands wijs, 's lands eer.]
Ergens aan land waaijen. 3
[*Dat wil zeggen: gij komt in gevaar, en zult de straf voor uwe boosheid niet ontgaan. Als de wind sterk waait naar de landzijde, loopen de schepen gevaar, tegen de kust te verbrijzelen. In denzelfden zin zegt men:* Het zal hier op het land waaijen.]
Er is geene haven (*of:* geen land) mede te bezeilen. (Zie HAVEN.)
Er komt geen muis in 't land, Of zij laat een' gouden tand (*ook wel:* Er is geen muizen-tand, Of zij brengt goud in 't land). (Zie GOUD.)
Ga zeilen langs het land, En rijden op het strand. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Geen sant Verheven in zijn land. 5
Geld en land Mag niet zijn in ééne hand. (Zie GELD.)
Gezegend is het land, Waar het kind zijn moêr verbrandt. (Zie KIND.)
God wordt niet meer gedacht, Is men aan land gebragt. (Zie GOD.)
Handsregt En landsregt. (Zie HAND.)
Haring in 't land, De dokter aan kant. (Zie DOKTER.)
Het bedrog is 's lands meester. (Zie BEDROG.)
Het geld regeert het land. (Zie GELD.)
Het is beter, van een duin de schipbreuk te aanschouwen, dan op eene plank te drijven, op hoop van aan land te komen. (Zie DUIN.)
Het is een arm land, daar niets goeds wast. (Zie GOEDE.)
Het is een goed land, daar men aan en af kan raken. 6
Het is een kwaad land, daar niemand voordeel heeft. 7
Het is een land, overvloeijende van melk en honig. (Zie HONIG.)
Het is een ongelukkig land, waar de armen op de trappen van de paleizen der rijken zitten. (Zie ARME.)

Het is een schoone ridder met zijne twee morg lands.
Het is een vogeltje, dat men in ons land zwijn heet
Het is een vogel uit verren lande. 9
Het is geen wijsheid, tegen de heeren te schrijv Die u uit uw land en goed kunnen verdrijve (Zie GOED.)
Het is kwaad, in een kwaad land geboren te zij want men wil er altijd weder wezen. 10 (Zie *Bijlage.*)
Het is kwaad land, daar geen respijt is. 11
Het is ligt, in 's vijands land te komen, maar kw lijk, om daar weder uit te geraken. 12
Het is maar late boekweit; zij staat mooi op l land, maar er zit geen zaad in. (Zie BOEKWEI
Het is pais en vrede in alle Duitsche (*of:* Christen landen. (Zie CHRISTEN.)
Het land behoort zwakker te zijn dan de landbo wer (*of:* De landbouwer zij sterker dan l land). 13
Het land is geleid. 14
Het land is gered!
Het land Komt nu een beetje tot zijn verstan (Zie BEETJE.)
Het land ligt nog braak.
Het land zal ervan gewagen. 15
Het lieve kind is te lande gekomen. (Zie KIND.
Het zal hier op het land waaijen. 16
Het zal op een blaauw landschap uitdraaijen. 17
Het zeegat of armoede is zijn voorland. (Zie A MOEDE.)
Het zijn katten op 't land (*of:* strand). (Zie KA
Het zijn ligte vogels, die ligt van lucht en la veranderen. 18
Heusch van mond en trouw van handen, Mag v gaan door alle landen. (Zie HAND.)
Hij doet hem met kakhielen achter land loop (Zie KAKHIEL.)
Hij doet naar handsregt, Niet naar landsregt. (HAND.)
Hij durft niet van land steken. 19
Hij gaat op landontdekking uit. 20
Hij heeft het land als een stier (*of:* als honde stieren). 21
Hij heeft het land om de garven. (Zie GARF.)
Hij heeft land noch zand. 22
Hij is geen heer van zijn land, die van zijne o derdanen gehaat wordt. (Zie HEER.)
Hij is naar het pieren-land.
Hij is noch vroed noch wijs, Die van het land ga op het ijs. (Zie IJS.)
Hij is schipper te voet (*of:* te land). 23
Hij is zot, die meer verteert, dan zijn land wa is. 24
Hij komt bekaaid uit, die een vreemd vuur r stuurt, zonder te weten, wat land er voor steven
Hij kwam in het beloofde land.

---

1 *Landbouwer* bl. 72.
2 *Campen* bl. 76.
3 Witsen bl. 482. v. Eijk I. *nal.* bl. 54.
4 Cats bl. 457. de Brune bl. 270, 417.
5 *Campen* bl. 28. Gheurts bl. 12, 21. Gruterus II. bl. 144. *Mergh* bl. 20. Winschooten bl. 219. v. Alkemade bl. 56. v. Duyse bl. 211. 20 *Maart* 53.
6 v. d. Venne bl. 212.
7 *Prov. seriosa* bl. 40. v. d. Venne bl. 91. Tuinman I. bl. 158. v. Vloten bl. 369.
8 Tuinman II. bl. 73.
9 v. Eijk II. *nal.* bl. 55.
10 Servilius bl. 229. Gheurts bl. 74. Zegerus bl. 54. Gruterus II. bl. 152. *Mergh* bl. 29. Tuinman I. bl. 158. v. Zutphen II. 24.
11 Gruterus I. bl. 111.
12 Witsen 169.
13 v. Hall II. bl. 2.
14 Witsen bl. 497. Winschooten bl. 133.
15 Tuinman I. bl. 363.
16 Winschooten bl. 133. v. Lennep bl. 122.
17 *Adag. quædam* bl. 39.
18 Sartorius *pr.* I. 39. v. Eijk II. *nal.* bl. 54.
19 Tuinman II. bl. 164, 202. v. Eijk I. bl. 96. v. Lennep bl. 122.
20 v. Lennep bl. 122.
21 v. Eijk I. *nal.* bl. 42. v. Lennep bl. 122.
22 v. Eijk III. bl. 9.
23 Gheurts bl. 50. Sartorius *tert.* VIII. 100, X Witsen bl. 507. Winschooten bl. 233. v. A made bl. 162. Tuinman I. *nal.* bl. 22. v. I. bl. 125, *nal.* bl. 50. Mulder bl. 416. v. Le bl. 190.
24 *Mots* bl. 20.

…heeft in het land van belofte. (Zie BELOFTE.)
…mergelt het land uit. 1
…reist naar een ander land. 2
…steekt van land (*of:* wal). 3
…stuurt bij land.
…wordt uit het land gejaagd.
…zal dat land niet bezeilen.
…zal geene ketterij in het land brengen. (Zie KETTERIJ.)
…zeilt op een vast land aan.
…ziet er uit als 's lands welvaren.
…ziet land noch zand. 4
…zou stad en land aan malkander praten.
…is Paschen zoo in 't land?
…land, bol land; Zeeland, geen land: Ik houd het met den beikant. (Zie HEIDE.)
…den hebben tanden In alle landen. (Zie HOND.)
…land, ligte turf. 5
…af van 't land van Schouwen. 6
…land Heeft zijn' sant. 7
…de kaart van het land geven. (Zie KAART.)
…het land opjagen. 8
…vindt er zoo geen in zeven heeren-landen. (Zie HEER.)
…beef van schrik, als een morgen lands van 't …pikken van eene kraai. (Zie KRAAI.)
…heb de schooisters wel voor een jaar of twee met …dingen langs het land zien loopen. (Zie DING.)
…ben uit het kleiland, en houd veel van de klui…, zei Maaitje. (Zie KLEI.)
…liep liever zoo ver, als God eenen voet land heeft. (Zie GOD.)
…veel land (*of:* grond). (Zie GROND.)
…weet niet, waar dat schip aan land moet komen.
…zie land. 9
[*Niet op zee, zoo als* V. EIJK *zegt, wordt dit gebezigd, „als men met het bloote oog, of door middel van een kijker, eenige kust ontdekt.*" Land vooruit! *roept de zeeman, die op den uitkijk staat, en land ontdekt. Te land, zegt men, bij het zien van eenig voorwerp, hetwelk vreemd voorkomt, en dat men daar niet onderstelde, of wel bij het einde van een werk:* Ik zie land. *Ook de zeeman bezigt het, als hij al den grond van den etensbak ontdekt.*]
…alle landen bijten de honden En lasteren de …den. (Zie HOND.)
…alle landen zijn holle (*of:* gebroken) potten. 10
…alle tijden en landen Eert men groote verstanden. 11
…andere landen is 't ook goed wonen. 12
…het land der blinden is Eénoog koning. (Zie BLIND.)
…het land van behelpen wonen de meeste menschen.
…het land van belofte sterft men wel van honger. (Zie BELOFTE.)

In vette landen zware weg. 13
Is dat een land; het vergaat van de Kezen. (Zie KEES.)
't Is een wijze van het land: Lang van tong en kort van hand. (Zie HAND.)
Kielen, Wielen, Rand Om 't land. (Zie KIEL.)
Klein land, kleine winst. 14
Kloeke geesten en kundige handen Worden gevoed in alle landen. (Zie GEEST.)
Kuilenburg is zijn voorland. (Zie KUILENBURG.)
Kunst is welkom in alle landen. (Zie KUNST.)
Landen verzanden, Zanden verlanden. 15
Land en zand rondreizen.
Land koopen en een goed huwelijk doen, gebeurt niet alle dagen. (Zie DAG.)
Land ontdekken. 16
Land peilen. 17
Landsman, schandsman; weet gij wat, zoo zwijg. 18
's Lands wijs, 's lands eer. (Zie EER.)
Land voor den bak! (Zie BAK.)
't Land werd wel gebouwd Door 't paard, dat langzaam knouwt.
Langs het land is het best, om te roeijen.
Liep uw vader niet met kousen en schoenen in 't land? (Zie KOUS.)
Ligt land, ligte zeden. 19
Loop naar het peperland. 20
Meeuwen aan land, Onweêr aan strand (*of:* Storm voor de hand). (Zie HAND.)
Men acht geen verstand In zijn eigen land. 21
Men bebouwt (*of:* bezaait) goed land slechts ten halve. 22
[*Men moet den grond niet uitmergelen. Dat ten halve hier in compagnie zoude beteekenen, gelijk* MEIJER *verzekert, is niet waarschijnlijk.*]
Men treft er zoo geen aan in de vijf Heeren-landen. (Zie HEER.)
Men vindt geen raarder volk dan te water en te land. 23
Men ziet aan zijn' neus wel, hoe na bij land. 24 (Zie de *Bijlage.*)
Men zou het land wel uitloopen. 25
[*Men gebruikt dit spreekwoord alleen in een' goeden zin, en bezigt het bij overheerlijk schoon weder.*]
Met den hoed in de hand Komt men door het gansche land. (Zie HAND.)
Met den levende zal men het land behouden. 26
Na veel bijleggens zeilt men het begeerde land aan boord. (Zie BOORD.)
Neemt gewoonte de overhand, Zoo gaat ze door 't gansche land. (Zie GEWOONTE.)
Nu ben ik in bekend land. 27
Ons land ligt in een' polder. 28
Oordeel van het schip niet, als het nog op het land staat.

…v. Eijk III. bl. 9.
…Winschooten bl. 298.
…Winschooten bl. 299. Gales bl. 11. v. Eijk I. bl. … Modderman bl. 107. Harrebomée *Kind* …
…Winschooten bl. 218.
…Sel. I. bl. 9, II. bl. 6. *Landbouwer* bl. 21.
…Almanak bl. 121.
…Adag. Gruterus I. bl. 104. Tuinman II. bl. … v. Duyse bl. 211.
…v. Lennep bl. 122.
…Sartorius quart. 27. Winschooten bl. 132. v. Eijk I. bl. 96. v. Lennep bl. 122.
…Prov. seriosa bl. 23. *Campen* bl. 89. Gheurts bl. 44. Zegerus bl. 36. Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 27. Meijer bl. 41.
11 *Adag. Thesaurus* bl. 38.
12 Gheurts bl. 43.
13 Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 27.
14 *Sel. Prov.* bl. 176.
15 Cats bl. 458, 459. *Mergh* bl. 56. Tuinman II. bl. 225. *Eeopl.* bl. 84. Mulder bl. 434. Modderman bl. 27.
16 Winschooten bl. 133.
17 Winschooten bl. 133.
18 *Prov. seriosa* bl. 28. *Campen* bl. 8. Gheurts bl. 47. Zegerus bl. 88. Gruterus I. bl. 112. *Mergh* bl. 31. Tuinman I. bl. 197. Meijer bl. 5.
19 Sartorius *tert.* X. 86.
20 v. Lennep bl. 164.
21 Cats bl. 453. *Sel. Prov.* bl. 147.
22 *Prov. seriosa* bl. 30. *Campen* bl. 132. Gheurts bl. 51. Gruterus III. bl. 160. Meijer bl. 64, 96.
23 Sartorius *pr.* IV. 80.
24 de Brune bl. 459. Sartorius *sec.* VII. 85. Winschooten bl. 133. Tuinman I. bl. 150. *Julij* 23. *Euphonia* bl. 516. v. Zutphen II. 23. v. Eijk I. bl. 96. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 122.
25 Gheurts bl. 50. Sancho-Pança bl. 53. Bogaert bl. 48.
26 *Campen* bl. 12. Sartorius *pr.* II. 96. Meijer bl. 7.
27 Sartorius *sec.* X. 56.
28 Winschooten bl. 198.

Oost-Indië zal zijn voorland zijn. 1
Op een anker te land komen. (Zie ANKER.)
Op een vlak land noemt men een' kleinen heuvel al een' grooten berg. (Zie BERG.)
Op het ijs Kent men 's lands wijs. (Zie IJS.)
Op Sint Pieters banden Trekken de ooijevaars naar der landen. (Zie BAND.)
Over honderd jaar komen de Heidenen in het land. (Zie HEIDEN.)
Over land zeilen. 2
Piet is een knappe schilder: hij fabriceert landkaarten in het hemd. (Zie HEMD.)
Rakette en maankop vindt men in alle landen.

[*Men past dit spreekwoord op wellustigen toe. Rakette behoort tot de moeskruiden, en is van eene hecte zelfstandigheid. Maankop (papaver) is eene plant, welker zaad (slaapbollen) een slaapwekkend vermogen heeft. Het groeit als onkruid tot midden in het korenveld toe.*]

Roep geen mosselen, voor gij aan land zijt (*of:* eer ze aan land zijn). 3
Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand.
Spaarmond koopt Smeermond zijn huis en land af. (Zie HUIS.)
Steek den vinger in de aarde, en ruik, in wat land gij zijt. (Zie AARDE.)
Stroo en geen hooi van het land Is schâ voor de hand. (Zie HAND.)
Toen de Geuzen in het land kwamen, hield het biechten op. (Zie GEUS.)
Uitlandsch gebruik maakt inlandsche vreemdigheid. (Zie GEBRUIK.)
Van verre landen liegt men veel. 4
Varen naar de warme landen. 5
Verandering van land kan een' edelman maken. (Zie EDELMAN.)
Vette landen, luije lieden. 6
Vier gelouterde zuivere kievits-eijeren op een' hoek lands in één nest. (Zie EI.)
Voor dat geld koopt men geen land. (Zie GELD.)
Vreemde spijze deert de maag; Nieuwigheid is 't land een plaag.
Vrome uitlanders zijn beter dan inlandsche ondeugden. 7
Waar het ploegijzer verroest, daar wordt het land niet wel bebouwd. (Zie IJZER.)
Waar moet dat schip land zeilen?
Wanneer de zeeëijeren breken, dan stinken ze meer, dan wanneer de landeijeren breken. (Zie EI.)
Wanneer een prins springt uit den band, Dan lijdt dikwijls het gansche land. (Zie BAND.)
Wat baat schaamte en schande, Als er honger is in den lande? (Zie HONGER.)
Wat is dit een vruchtbaar land, zei blinde Fop, en hij stond midden op de Mookerheide. (Zie FOP.)
Wat men op eens anders land zaait of plant, is men kwijt. 8
Wee het land, welks koning een kind is! (Zie KIND.)
Weer de vijanden van het hof, zij zullen wel spo dig het land verlaten. (Zie HOF.)
Wie op zijn land geen koren zaait, 't Is zeker, d hij distels maait. (Zie DISTEL.)
Wie zijn land niet bestr..., wordt ervan besch.....
Wij komen met ééne zee aan land.
Wijze van den lande Is geen schande. 10 (Zie *Bijlage.*)
Zij grazen in eens anders land.
Zij hebben het beloofde land voor zich. 11
Zijn land ligt in zijne schoenen. 12

[*Men bezigt dit spreekwoord van den me ver, die hoog opgeeft van zijne bezittinge terwijl het blijkt, dat hij niets bezit.*]

Zijn schip van land steken. 13

[Zijn schip van land steken *is zooveel a toebereidselen maken, om te vertrekken; is zeeman gereed, om zee te bouwen, dan* steel hij van land (*of:* wal). *Men past dit toe, wa neer iemand een voorgenomen werk ten uitvo brengt.*]

Zijns gelijke mag er gaan, maar vliegt er in h geheele land niet. (Zie GELIJK.)
Zijn wil is geen landsregt. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Zijt gij van een goed verstand, Zoo eer de zee, blijf te land. 15
Zonder die groote hand van boven zouden alle la den omkomen. (Zie BOVEN.)
Zonder trouw: de handel is geveld, en het la staat onvast. (Zie HANDEL.)
Zoo God een land straffen wil, zendt Hij het ee dwingeland. (Zie DWINGELAND.)
Zoo menig land, zoo menigerlei zeden. 16 (Zie *Bijlage.*)

LANDBOUWER.

Arme landbouwer, arme landbouw. (Zie BOUW.)
De landman slaapt maar drie geruste nachten. 17
Een landman, die maar alleen tarwe zaait, zi zijnen oogst dikwijls mislukken.
Een landman spreekt het liefst van zijne osse een zeeman van zijne stormen.

[*Deze Latijnsche versregel is vrij algeme als Nederlandsch spreekwoord bekend.*]

Het land behoort zwakker te zijn dan de landbo wer (*of:* De landbouwer zij sterker dan het land (Zie LAND.)
Paardenvleesch en paardenzweet is des landbo wers beste mest. 18

LANDHEER.

Dat heb ik al eens in den mond gehad, landheer! 1

[,,*Een landheer,*" *zegt* SCHELTEMA, ,,*w bij een zijner boeren te gast, en vond onder h eten een stuk boter in den brij. Bezig zijn met hetzelve er uit te nemen, om het op te ete gaf de boer koeltjes en zonder erg te kenne* Dat heb ick eack al ris ynne muwle han, la herre!" *Men gebruikt dit spreekwoord, wa neer men iemand van eene vermeend goede za afkeerig tracht te maken.*]

---

1 Tuinman I. bl. 32, 203, II. bl. 133. v. Eijk I. bl. 146. v. Waesberge *Geld* bl. 167. v. Lennep bl. 250.
2 Witsen bl. 503.
3 Gruterus I. bl. 118. Tuinman I. bl. 39. *Adag. quædam* bl. 22. *Adag. Thesaurus* bl. 24. Bogaert bl. 106. 7 *Febr.* 53.
4 *Sel. Prov.* bl. 235.
5 Winschooten bl. 133.
6 de Brune bl. 474.
7 v. d. Venne bl. 171.
8 v. Hasselt bl. 10.
9 v. Eijk III. bl. 29. *Landbouwer* bl. 73.
10 Gruterus II. bl. 168, 111. bl. 174, 175. *Mergh* bl. 44.
11 v. Eijk bl. 7.
12 Cats bl. 467.
13 de Brune bl. 461. Sartorius sec. VI. 92.
14 Gruterus III. bl. 165. Meijer bl. 77.
15 Cats bl. 437. *Sel. Prov.* bl. 150.
16 *Prov. seriosa* bl. 3. *Mots* bl. 18. Gheurts bl. Zegerus bl. 50. Gruterus II. bl. 163, 169. *Me* bl. 44, 45. *Adag. quædam* bl. 56. Wijsheid 133.
17 Gruterus III. bl. 123.
18 *Verteelt* bl. 111.
19 Scheltema I. bl. 40.

is hij, die zijnen God alle dagen ziet, en zijnen landheer eenmaal 's jaars. (Zie DAG.)
dat nu die oesters, daar ge zoo lang van gesproken hebt? vroeg de boer aan zijn' landheer, en hij kreeg alikruiken te eten. (Zie ALIKRUIK.)

LANDMETER.

Hans meent te wezen in alle straten, wordt wel door een Hansje uit den zadel geworpen, en landmeter gemaakt. (Zie HANS.)
t is daar of daaromtrent, zei de landmeter. 1
speelt den landmeter.
[*Men zegt dit van den dronkaard, als hij zwaaijende langs de straat gaat.*]

LANDZAAT.

speelt met het leven der landzaten, als de wind met de bladeren des wouds. (Zie BLAD.)

LANG.

is zoo lang: men zou hem met de el verkoopen. (Zie EL.)

---

is net zoo breed, als het lang is. (Zie BREED.)
te lang op een. 2
lang, of kort: Elk een wat schort. (Zie KORT.)

LANGKLOOT.

zouden er geene langklooten meer om geld te bekomen zijn. (Zie GELD.)

LANGZAAM.

uw is dood, en langzaam leeft nog. (Zie GAAUW.)
gzaam gaat zeker. 3

LANS.

jongen lieden past de lans; Maar wel te raden den mans. 4
steek van de tong is erger dan die van eene lans.
eene goede lans heeft, beproeve ze tegen den muur. 5
mooije lansknecht zonder lans!
is een beest, al had hij ook duizend lansen. (Zie BEEST.)
maakt van zijne lans een spinrokken.
nd lansooren zetten (*of:* maken). 6
iemand eene lans breken.

LANSKNECHT.

mooije lansknecht zonder lans! (Zie LANS.)
paard en geld en goed Latijn: Dat brengt een' eer over Rijn. (Zie GELD.)
zult mij altijd uw' vriend vinden, als een' vroom' lansknecht. 7
zijn al geene lansknechten, die lange spietsen dragen. 8
schermt als een dronken lansknecht in het rond.
lansknechts moeder baart tweemaal 's jaars. (Zie BAAR.)

LANTAARN.

heeft een hoer een schoon gezigt, 't Is een lantaarne zonder licht. (Zie AANGEZIGT.)
zoekt men met een lantaarntje.
t is maar, om kennis te maken, zei losse Flip, en hij lichtte zijne vrouw met eene houten lantaarn naar bed, daar de nachtegaal zeven jaren op gezongen had. (Zie BED.)
Glazen zijn geene lantaarnen. (Zie GLAS.)
Het is eene groote lantaarn zonder licht. 9
Het is een klein licht voor zoo'n groote lantaarn. 10
Het is net een lantaarnpaal.
Hij bangt eene lantaarn aan een' paal.
Hij is vertrokken met de lantaarn aan den dissel. (Zie DISSELBOOM.)
Hij zoekt op klaar lichten dag met een lantaarntje. (Zie DAG.)
Iemand met de honden-lantaarn nalichten. (Zie HOND.)
Karel! houd de lantaarn, zei Joris: ik moet eens hoesten. (Zie JORIS.)
Letter-wijsheid is de lantaarn van het verstand. 11
Licht-muggen zijn geene lantaarnen.
Men zal dat nog met lantaarnen zoeken. 12
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Zeph. I: 12.]
Zij draagt eene lantaarn aan den neus.
[*In* BERKHEYS Nat. Hist., III. bl. 1241, *leest men:* ,,*Het gebeurt wel eens, dat een aankomend Meisje, wat slimmer geworden, begeert mede* [*naar de Volewijk*] *te mogen roeien; wanneer de eene of andere der Vrouwen, haare nieuwsgierigheid willende bedwingen, haar zulks toestaat, onder voorwaarde van* een Lantaarn aan haar Neus te mogen hangen; *dat het nieuwsgierige* AAGJE *niet gaarne toelaaten zou. En hieruit ontstaat het vermoedelyk, dat een nieuwsgierig Mensch gezegd word*, eene Lantaarn aan den neus te draagen."]

LAODICEËR.

Het is een Laodiceër: noch koud, noch heet.
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Openb. III: 15.]

LAP.

Zend de kat bij het spek en een' lap bij den wijn, dan zijt gij aan het regte einde. (Zie EINDE.)

Daar de heeren rijden, stuift het stof; — daar de bedelaars dansen, stuiven de lappen. (Zie BEDELAAR.)
Dat is twee vliegen in één' klap (*of:* met één' lap). (Zie KLAP.)
De molenaar hangt de lappen aan de rakken. 13
Door kleine lappen (*of:* Allengskens) leert de hond leder eten. (Zie HOND.)
Een stage schutter raakt wel eens den lap.
Goed overleg is het halve werk (*of:* Is dat niet wel verzonnen), zei de broddelaar, en hij zette den lap naast het gat. (Zie BRODDELAAR.)
Het is een lappendief. (Zie DIEF.)
Het is een wollen lap.
Het is lap om leêr. 14
Het is vlak voor het lapje. 15
Het is zijn hartlapje. (Zie HART.)
Het is zoo taai als een leêren lap. 16
Het zijn niet dan lappen en leuren. 17
Hij durft er niet mede op de lappen komen.

Tuinman I. bl. 292.
... II. 463. Sartorius tert. II. 98.
... Brune bl. 283. Bruyn bl. 126. Sermoen bl. 55.
... IX. Manvis bl 124. Sancho-Pança bl. 18. Bogaert bl. 82.
... bl. 311.
... bl. 82.
Servilius bl. 54, 64, 116*.

7 Sartorius sec. VIII. 51.
8 Servilius bl. 259. Zegerus bl. 55. Gruterus II. bl. 147. Mergh bl. 23. Sel. Prov. bl. 127. Sartorius pr. VII. 73.
9 Gheurtz bl. 16, 69. Sartorius pr. I. 56. Tuinman I. bl. 267. *Adag. quadam* bl. 22. *Adag. Thesaurus* bl. 25. Reddingius 51. v. Waesberge *Vrijen* bl. 69.
10 Sancho-Pança bl. 38.
11 v. d. Venne bl. 119.
12 Tuinman I. bl. 234. Gales bl. 42.
13 v. Waesberge *Wijn* bl 17.
14 Tuinman I. bl. 112, 289, 297, 348, II. bl. 66.
15 v. Lennep bl. 124.
16 Sancho-Pança bl. 62.
17 Sartorius *pr.* II. 87.

Hij heeft op zijn baaitje (*of:* op zijne lappen) gehad. (Zie BAAITJE.)
Hij is al op de lappen. 1
Hij is in de lappenmand.
Hij kan wel van de lappen.
Hij kan zijne kromme lappen kwalijk te hoop krijgen. (Zie HOOPEN.)
Hij krijgt het lapje duur genoeg.
Hij laat het onder de lappen hangen. 2
[*Dat is: „hy verteert veel geld," zegt* V. LENNEP.]
Hij laat zijne lappen zien (*of:* Hij toont zijne lappen). 3
Hij legt er den lap op. 4
Hij staat, alsof hij een' lap in den mond had. 5
Hij zegt het hem, dat er de lappen bijhangen (*of:* bijvliegen).
Iemand bij de lurven (*ook wel:* de lappen, de vodden, de mouw, *of:* den kraag) krijgen. (Zie KRAAG.)
Iemand jagen, dat hem de lappen ontvallen. 6
Kleêrmakers wapen: drie luizen op een rood lapje. (Zie KLEEDERMAKER.)
Men houdt hem voor het lapje (*of:* voor den gek). (Zie GEK.)
Men mogt wel een geduld hebben, zoo taai als een lederen lap. (Zie GEDULD.)
Men zal hem een rood lapje op de mouw spelden. 7
[*Van alle kleuren steekt* rood *het meest in de oogen.* Rood *is de kleur der schaamte, de kleur, die wangen en hals aannemen bij het bekend worden van eenig vermeend of wezentlijk kwaad.* Rood *is de kleur der lellen aan de keel (de lappen) van den kraaijer (den haan). Met* rood *eindelijk zijn halskraag en handboorden van den rok des politiedienaars omzet. Wat nu van het opgegevene aanleiding moge gegeven hebben, om den klikker* een rood lapje op de mouw te spelden, *durf ik niet beslissen.*]
Om dat lapje geen dief, zei meester Eéndarm, en hij haalde eene broek door het oog van de schaar. (Zie BROEK.)
Practica est multiplex! zei de duivel, en hij sneed een' boer de ooren af, en gebruikte het vel tot achterlappen voor zijne schoenen. (Zie BOER.)
Schurftige schapen hebben veel lappen van doen. 8
Wat je aan de voorzolen wint, verlies je aan de achterlappen.
Wij zullen halve zolen en achterlappen eten.
[*Zoo spreekt de soldaat van zijne sneê commiesbrood.*]
Zij is zoo fijn als een Mennisten-borstlap. (Zie BORST.)
Zijn de inhouten goed, dan zullen de lappen eenmaal wel weder dienst doen. (Zie DIENST.)
Zijn geweten is een zeemlederen lap: het geeft en het neemt. (Zie GEWETEN.)
Zijn hartje ligt in een bonten lapje. (Zie BONT.)
Zij scheuren om den grootsten lap. 9
Zij werpen hunne kromme lappen te zamen. 10

LAPPER.

De buiklapper is dood. (Zie BUIK.)

LARIE.

Eet lariekoek met vijgen, totdat de keizucht o gaat. (Zie KEI.)

LAST.

Als de schuur brandt, lijdt het huis last. (Zie HU
Als hem eene vloo bijt, is Holland in last. (HOLLAND.)
Dat is eens menschen regte vriend, Die he last en nooden dient. 11
Dat is ezels last. (Zie EZEL.)
De eene ezel heet altijd den anderen eenen drager. (Zie DRAGER.)
Den last lossen. 12
De zwaarste last is achterlast. 13
Die de lasten heeft, moet ook het voordeel hebbe
Die de lusten heeft, moet ook de lasten dragen Alle lusten hebben hunne lasten). 15
Die last moet opschorten, zal bakken en lijde
Die ons tot last is, moet het huis uit. (Zie H
Die verre gaat, is haast vergeten; die dik komt, is gaauw tot last. 17 (Zie de *Bijlage*
Een driedaagsche gast Is een last. (Zie DAG.).
Een goed begin heeft een goed behagen (*of:* beginsel mag behagen), Maar het einde zal last dragen. (Zie BEGIN.)
Een kleed, dat niet en past, Strekt wel tot gro last. (Zie KLEED.)
Een ondankbaar mensch is niet waard, dat he aarde draagt (*of:* De aarde draagt geen' sno last dan een' ondankbaar' mensch). (Zie AA
Er kwam nooit man in last, of hij deed het zelven (*ook wel:* of hij bragt er zich zelve 18 (Zie de *Bijlage.*)
Geen voerman stuurde ooit zoo wel, dat zij nooit werd omgeworpen. 19
Gelijk het paard is, is de last. 20
Gemeene last wordt ligt gedragen. 21
Hangen is (heeft, *of:* maakt) geen verschil; m worgen is de last. 22
Het kruis vast gezet, is maar de halve last. (KRUIS.)
Hij draagt paardenlast. 23
Hij drijft op zijn' last. 24
[*Dat is, zegt* V. LENNEP: *„hy heeft akkoord met zijn schuldeischer aangegaan houdt het, even als een ontheisterd schip, door zijn tuig of takelaadje, maar door last of lading — het geld van anderen — drijvende."*]
Hij heeft een' zwaren bovenlast. 25
[*Die dronken is, dien gaat het als den s pen, die* een' zwaren bovenlast hebben: *beiden is 't moeijelijk, koers te houden.*]
Hij heeft goed bij den last. (Zie GOED.)

---

1 Gales bl. 29.
2 v. Lennep bl. 124.
3 Servilius bl. 191. *Zegerus* bl. 80. Idinau bl. 182. de Brune bl. 171.
4 Tuinman I. bl. 297.
5 Gheurtz bl. 31. de Brune bl. 463. Sartorius *pr.* VIII. 53, *sec.* VIII. 69. Tuinman I. bl. 312.
6 Tuinman I. bl. 46, 284, 297. v. Zutphen I. bl.90.
7 *Campen* bl. 103.
8 v. d. Venne bl. 156.
9 Tuinman I. bl. 238.
10 Gheurtz bl. 60.
11 Sartorius *tert.* X. 59.
12 Winschooten bl. 134.
13 Gruterus II. bl. 144. *Mergh* bl. 20. Tuinman II. bl 22.
14 v. Hasselt bl. 4, 10.
15 Modderman bl. 29.
16 v. d. Venne bl. 129.
17 Gruterus III. bl. 139. Meijer bl. 107.
18 Gheurtz bl. 58. Zegerus bl. 58. Gruterus 147. v. d. Venne bl. 131. de Brune bl. *Mergh* bl. 23.
19 Gruterus III. bl. 141. de Brune bl. 236,
20 Cats bl. 474.
21 Tuinman I. bl. 355, II. bl. 22.
22 Gheurtz bl. 39.
23 *Campen* bl. 82.
24 v. Eijk I. *nal.* bl. 34. v. Lennep bl. 61.
25 v. d. Meer bl. 131.

…heeft grooten last in kleine zaken. 1
…is beladen gelijk een lastezel. (Zie EZEL.)
…is in honderd (duizend, *of:* honderd duizend) …sten. 2
…is wel bij zijn' last. 3
…neemt een' zwaren last op zijnen hals. (Zie HALS.)
…zal nog last lijden. 4
…er moet zijnen last (*of:* zijn eigen pakje) dragen. 5
[*Voor het eigen pakje is dit spreekwoord genomen uit* Gal. VI : 5, *gelijk het mede op den last toepasselijk is.*]
…nd in den lust laten. 6
…evracht maakt geen' hinder-last. (Zie HINDER.)
…breken. 7
…innemen. 8
…roept den ezel niet ten hove, dan als hij lasten …gen moet. (Zie EZEL.)
…last Is aan mij vast. 9
…and kent eens anders last. 10
…lasten schijnen van lood, en eens anders van …imen.
…ezels maken den last ligt. (Zie EZEL.)
…den mogen u beklagen, Gij zult den last dra…. 11
…en als hunne lastbrieven inhouden. (Zie BRIEF.)

LASTER.

…er is nooit uitgeput.

…eid is de aanvang van allen laster. (Zie AANVANG.)
…eit een laster-tongetje.

LASTERAAR.

…lasteraars moet men den mond stoppen.

LASTIG.

…zoo lastig (*of:* lui), als hij groot is. (Zie GROOTE.)
…n groeijen noch bloeijen, omdat gij mij zoo …tig zijt.

LAT.

…r zijn latten aan het huis. (Zie HUIS.)
…t is lik en lat.
[*Men zegt dit van een' mager' mensch. Zie* Belgisch Museum, I. *bl.* 405.]
…hangt aan de latten.
[*Hij is fout, dat is: onvermogend, om zijne schulden te betalen.*]
…uit de latten zoeken (*of:* halen). 12
[*Dat wil zeggen: eene zaak aan 't licht brengen; wat achter de latten van het dak verborgen was, weêr voor den dag halen.*]
…r steekt gij in de latten, dat men u zoo zelden …t? 13

LATIJN.

…tudenten drinken wijn, Het water is voor boe…en; Daarvoor spreken zij Latijn, Waar die lom…erds nog op loeren. (Zie BOER.)
…kind, dat met wijn wordt opgevoed, eene …rouw, die Latijn spreekt, en eene zon, die te …roeg schijnt, maken zelden eene goede rekening. (Zie KIND.)
…paard en geld en goed Latijn: Dat brengt een' lanser over Rijn. (Zie GELD.)
Het einde van dien kout is het einde van zijn Latijn. (Zie EINDE.)
Het is kramer- (*of:* potjes-) Latijn. (Zie KRAMER.)
Hij spreekt Latijn Als een zwijn. 14
Hij weet er net zooveel van als de kat van 't Latijn. (Zie KAT.)
Ik wil Latijn in mijn huis hebben, zei de boer, en hij liet voor zijn varkenskot schilderen: pax intrantibus et mors exeuntibus. (Zie BOER.)
Slechte wijn, Slecht Latijn.

LAUWER.

Hij rust op zijne lauweren.

LAVA.

Dat is de onreine bron, daar de gloeijende lava uitstroomt. (Zie BRON.)

LAVEI.

Hij heeft lavei gekregen. 15
Iemand lavei geven.
[Laveijen *is rondloopen, zonder bepaald doel uitgaan,* lavei *is dus* vrijheid; TUINMAN *noemt het „de schooftyd der arbeidslieden.”* Hij heeft lavei gekregen, *wil dus zeggen: men heeft hem niet meer noodig, daarom krijgt hij verlof, om heen te gaan.* Iemand lavei geven, *gebruikt men in den zin van: iemand iets ongegronds vertellen, hem wat wijs maken.*]

LAVENDEL.

Dat is uit de lavendel-kist. (Zie KIST.)

LAWAAI.

Hij maakt meer lawaai dan zeven dieven aan de galg. (Zie DIEF.)

LAZARIJ.

Gebedeld brood is goed voor lazarij. (Zie BROOD.)

LAZARUS.

Dat is het oude zeer, zei Lazarus, en hij kraauwde zijn' kop. (Zie KOP.)
Het is een ongevoelig Lazarus-zeer, waaraan geene zalf te strijken is. 16
Hij gelijkt een' Lazarus. 17
Hij ziet er uit als een opgewekte Lazarus. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Ik ben geen Lazarus. 19
Lazarus opwekken. 20 (Zie de *Bijlage.*)
Zijn mond gaat als een Lazarus-klap. (Zie KLAP.)

LAZUUR.

Het is zoo blaauw als lazuur. 21

LEA.

Wij denken dikwijls voor Rachel te dienen, maar worden met de leepe Lea bedrogen.

LEDEKANT.

Hij snorkt van een gouden ledekant, en hij brengt er een van verrot vurenhout voort. (Zie GOUD.)

LEDER.

Als men den hond hangen wil, dan heeft hij leêr gegeten. (Zie HOND.)
Buikleêr rekt wel. (Zie BUIK.)
De tong is niet van leder. 22
Die leder ziet snijden, vraagt naar eenen riem. 23

…bl. 270ᵃ.
…pr. II. 22, III. 73, IX. 96, *sec.* X. 27, …I. 85, IV. 11, 68.
…bl. 315.
…Winschooten bl. 134.
…rus I. bl. 104, II. bl. 150. v. d. Venne bl. …. de Brune bl. 371. *Mergh* bl. 26. Everts bl. …. Modderman bl. 56.
…*tert.* I. 60.
…Winschooten bl. 134.
8 Winschooten bl. 134.
9 *Adag. quædam* bl. 48.
10 Gruterus II. bl. 159. de Brune bl. 371. *Mergh* bl. 35.
11 Tuinman II. bl. 198. Modderman bl. 150.
12 Sartorius *pr.* III. 27. Tuinman I. bl. 350, *nal.* bl. 10.
13 *Campen* bl. 108. Meijer bl. 51.
14 *Vergel. Spreekw.* bl. 68.
15 Tuinman I. bl. 235. v. Zutphen *Duivel* bl. 709.
16 Tuinman I. bl. 346, II. bl. 99. Gales bl. 13. Modderman bl. 102. Bogaert bl. 42, 63, 87.
17 v. Duyse bl. 197.
18 Gheurts bl. 37.
19 Tuinman II. bl. 99.
20 Gheurts bl. 46.
21 Gheurts bl. 79.
22 v. Eijk II. 47.
23 *Motz* bl. 68.

Door kleine lappen (*of:* Allengskens) leert de hond leder eten. (Zie HOND.)
Eene hertslederen broek doorzitten. (Zie BROEK.)
Eene lederen beurs zal geene zijden beurs worden, al doet men daar veel geld in. (Zie BEURS.)
Een lege beurs: die noemt men leêr; Breng geld, zij krijgt hare eere weêr. (Zie BEURS.)
Het is goed breede riemen snijden van eens andermans leêr. 1
Het is lap om leêr. (Zie LAP.)
Het is zoo taai als een leêren lap. (Zie LAP.)
Het leêr zal goedkoop worden: de kalveren rekken zich uit. (Zie KALF.)
Het zijn niet al buffels, die buffelsleêr dragen. (Zie BUFFEL.)
Hij kalt als eene trip, daar geen leêr op is. 2
Hij klapt als eene slof, waar geen leêr op zit.
Hij trekt van leêr. 3
Hij zal hem wel op 't leêr (*of:* achter de broek) zitten. (Zie BROEK.)
Honden zijn kwaad van vet leêr te jagen. (Zie HOND.)
Iemand zoo gedwee maken als een zeemlederen handschoen. (Zie HANDSCHOEN.)
Ik stal het leêr, en geef de schoenen om Godswil. (Zie GOD.)
Ik zou hem wel een' knapzak vol hooi toevertrouwen, had ik borg voor het leêr. (Zie BORG.)
Leêr om leêr: Sla (*of:* Loer) je mij, ik sla (loer) je weêr. 4
Liesleêr wil wel rekken en buigen.
Men maakt geene hertslederen broek van de huid van een wild varken. (Zie BROEK.)
Men moet roeijen met de riemen, die men heeft, zei de riemsnijder, en hij sneed riemen uit eens anders leêr. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Men mogt wel een geduld hebben, zoo taai als een lederen lap. (Zie GEDULD.)
Stap op met je zijden kousen en spaansch-lederen schoenen. (Zie KOUS.)
Zijne zakken zijn van duivelsleêr: zij kunnen geen kruis behouden. (Zie DUIVEL.)
Zijn geweten is een zeemlederen lap: het geeft en het neemt. (Zie GEWETEN.)
Zijn mond is van geen schaapsleêr. 6
[*Hij houdt van al, wat lekker smaakt.*]
Zijn zak rammelde als een vossenstaart in een' lederen vijzel.

LEDIG.

Hij is wel ledig, die niet volgen kan. 7

LEDIGHEID.

Door de ledigheid kwam Egisthus tot overspel. (Zie EGISTHUS.)
Een luiaard (*of:* Ledigheid) is des duivels oorkussen. (Zie DUIVEL.)
Ledigheid is de moeder van alle kwaad. (Zie KWA
Ledigheid is de oorzaak van veel zonden. 8
Ledigheid is de voedster van ontallijke kw (Zie KWAAL.)
Ledigheid is hongers moeder, En van dieverij broeder. (Zie BROEDER.)
Ledigheids bende wappert al naar het gast (Zie BENDE.)
Nog beter is het, verloren arbeid gedaan, da ledigheid zich te verliezen. (Zie ARBEID.)

LEED.

Al is de leugen schoon bekleed, Nogtans doe haar' meester leed. 9
Als het werk gedaan is, dan is het den zot leed
Daar kwam nooit een man in leed, of hij brag zich zelven in. 11
De liefde ziet geen leed. 12
De vrouwen hebben drieërlei tranen: van leed, ongeduld en van bedrog. (Zie BEDROG.)
Die al zijn leed met leed wil wreken, Sim kracht (*of:* Salomo's magt) zal hem ontbre (Zie KRACHT.)
Die borg blijft, bewijst liefde, en ontvangt tijds leedwezen. (Zie BORG.)
Die een' boer goed doet, doet God leed. (Zie BO
Die heeft, wat hij eet, Vergeet zijn leed. 13
Die in geschil gaat, gaat in zijn leed. (Zie GESCH
Die mij zegt, wat mij misstaat, is mijn vriend was het mij leed. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Die sch.., als hij 't gereed heeft, doet het ook, 't hem leed is.
Een gedwongen eed Is Gode leed. (Zie EED.)
Een' haastig' man ontbrak nooit leed. 15
Eens andermans leed is haast vergeten.
Een trage hand Krijgt leed en schand; Een kl hand Krijgt eer en land. (Zie EER.)
Elke dag heeft zijn lief en leed. (Zie DAG.)
't Fluweelen kleed Kent straf noch leed. (FLUWEEL.)
Geen lief zonder leed. 16
Harteleed is de diepste pijn. (Zie HART.)
Het doet hem zooveel leed, of hij eens aan Ba buurs brief had geroken. (Zie BARTEL.)
Het is den eenen bedelaar leed, dat de andere v de deur staat. (Zie BEDELAAR.)
Het is den eenen hond leed, dat de andere in keuken loopt (*of:* een' brok krijgt). (Zie BRO
Het is den kardinaal leed, dat hij geen paus (Zie KARDINAAL.)
Het is mij leed, dat weet God. (Zie GOD.)
Het schip kan niet tegen zijn leed. 17
Het ware mij leed, dat ik er mijn' mond nog van opendede. 18
Het ware schade, zoo hem leed wedervoer. 19

---

1 Servilius bl. 17. *Motz* bl. 12. *Campen* bl. 111. Gheurts bl. 75. Zegerus bl. 6, 53. 17 *Julij.* Idinau bl. 24. Gruterus I. bl. 110. Cats bl. 493. de Brune bl. 375. *Mergh* bl. 44. *Sel. Prov.* bl. 163. Sartorius *sec.* III. 63. Richardson bl. 24. Winschooten bl. 207. Tuinman bl. 73, I. bl. 135, 166. *Adag. quædam* bl. 34. Folie I. 375. v. Moerbeek bl. 270. v. Aken 9. *Euphonia* bl. 516. Everts bl. 231. v. d. Hulst bl. 14. *Sermoen* bl. 49. v. Eijk II. bl. 28. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55. Sancho-Pança bl. 29. Modderman bl. 4. Bogaert bl. 108. 17 *Julij* 53.
2 *Campen* bl. 58. Meijer bl. 28.
3 Tuinman I. bl. 279. Everts bl. 347. Harrebomée *Tijd* bl. 305.
4 v. Alkemade bl. 101. v. d. Willigen 19. *Verkl.* 1.
5 28 *Jan.* Gruterus I. bl. 104. Cats bl. 479. v. d. Venne bl. 245. de Brune bl. 100, 270. *Mergh* bl. 55. *Sel. Prov.* bl. 134. Winschooten bl. 207. v. Alkemade bl. 172. Tuinman I. bl. 266, 343, II. bl. 108. Gales bl. 16. *Euphonia* bl. 518. Everts bl. 227 en n°. 7. v. Eijk I. bl. 115. Modderman bl. 81, 147. Bogaert bl. 83. v. Lennep bl. 176, 177. Harrebomée *Kind* bl. 224.
6 Tuinman I. bl. 99. *Nov.* 4. Bogaert bl. 32.
7 Gruterus III. bl. 152. Meijer bl. 108.
8 *Adag. quædam* bl. 18.
9 Cats bl. 516.
10 *Adag. quædam* bl. 5.
11 Gruterus III. bl. 150. de Brune bl. 130.
12 Tuinman I. bl. 83, 231. v. Waesberge V bl. 89.
13 1 *Oct.* Gruterus I. bl. 99.
14 *Campen* bl. 20. Zegerus bl. 10. 24 *Mei.* Gru I. bl. 99. Sartorius *tert.* VIII. 90. Tuinm bl. 203, II. bl. 168. Meijer bl. 10.
15 Gruterus III. bl. 149.
16 26 *Dec.* Gruterus I. bl. 105. Tuinman I. b 125. Martinet 12. Löhr 6. v. Zutphen II. b Koning bl. 16. Wassenbergh II. bl. 120. v. W berge *Vrijen* bl. 51. Modderman bl. 70. 15 *De*
17 Witsen bl. 511.
18 *Campen* bl. 123.
19 *Campen* bl. 70.

t was mij leed, Dat ik het deed. 1
groeit in eens anders leed.
an zijn eigen leed niet zwijgen. 2 (Zie de *Bijlage.*)
al geen kind of kraai leed doen. (Zie KIND.)
ef en leed.
ik niet meer, dan wil ik toch, dat hij weet,
t het mij leed is. 3 (Zie de *Bijlage.*)
n verslindt leed. 4
r eenen halven pais te maken; geen meerder
ed of spijt dan niet gram worden. (Zie GRAM.)
lief komt leed. 5
al te heet, Of 't doet u leed. (Zie HEET.)
lief noch leed. 6
af gedaan, daarna bedacht, Heeft menigeen
leed gebragt. 7 (Zie de *Bijlage.*)
g lief, vroeg leed. 8
men niet weet, Doet ons geen leed (*of:* Dat
t en weet, dat niet en deert). 9 (Zie de *Bijlage.*)
n het leed doet, dien gaat een oog uit. 10
t dit gewas ontkleed, Zoo wordt het u ook
d. (Zie GEWAS.)
leed is niet te overzien. 11

LEELIJK.

de leelijken (*of:* mottigen) mooi zijn, gaat zij
orop.
de leelijke zal haar aangezigt haren aars wel
chermen. (Zie AARS.)
is schoon, maar wordt leelijk. 12
is te leelijk, om op een schoon bed te liggen.
Zie BED.)
is te leelijk, om te lagchen.

LEELIJKENDAM.

t is mevrouw van Leelijkendam. 13
is van Schoonhoven afgevaren (*of:* Schoonho-
en voorbij gevaren), en te Leelijkendam aan-
gekomen. 14

[*Bij de Zuid-Hollandsche stad Schoonhoven heeft men, als tegenstelling, een Leelijkendam aangelegd. Men bezigt dit spreekwoord, wanneer iemand het schoone verlaat of voorbij ziet, en zich met het leelijke vergenoegt. Doorgaans geschiedt dit alleen, als men naar beter trachtte, doch in de plaats daarvan zich met het slechtere moet tevreden stellen. Daarom wordt het spreekwoord bijzonderlijk toegepast op een meisje, die later huwt met eene slechtere partij, dan zij eerst heeft afgewezen. Het vorige spreekwoord ziet op de gehuwde rijke, maar leelijke vrouw.*]

LEELIJKHEID.

lle zwart is geen leelijk.
en willen de spiegels breken, omdat zij hunne
leelijkheid vertoonen. (Zie AAP.)
e leelijkheid is een schut voor de kuischheid. (Zie
KUISCHHEID.)
t is een monster van leelijkheid.
iemand zoo schoon, of zij heeft iets leelijks.

Rondom leelijk: een remedie tegen de liefde. 15

LEEM.

Die met geen' kalk metselen kan, die neme leem. (Zie KALK.)
Een huis van leem, een paard van gras, Een vriend van mond: 't is al maar glas. (Zie GLAS.)

LEEMTE.

Hij haalt de oude leemten weder boven. 16

LEEN.

Heer Schenk is dood, en Leen is ziek. (Zie HEER.)

De naaste in den graad, De oudste op de straat, Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste op de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)
Het leen is voor den oudste; Het geld is voor den stoutste. (Zie GELD.)
Men geeft den onwillige leen noch geld. (Zie GELD.)

LEENDERT.

Die haardstede is niet suffisant, zei Leendert, en hij stookte een vuur op het ijs. (Zie HAARD.)
Die pen wil geen' inkt geven, zei Leendert, en hij wilde met een beuling-pennetje schrijven. (Zie BEULING.)
Ik vrees, dat mij dat zoo knijpen zal, zei Leendert, en de beul deed hem een hennepen dasje om den hals. (Zie BEUL.)

LEENING.

Het gelijkt hier wel eene bank van leening. (Zie BANK.)

LEENTJE.

Het is een Leentje.

[*Dat deze benaming voor eene ligtekooi geldt, zie men uit Prof.* HERINGA's Voorl. over de verrijking onzer Nederl. taal met uitdrukkingen, uit den bijbel ontleend, *in* DE JAGERS Archief voor Nederl. Taalk. I. *bl.* 8.]

Hij speelt Magdaleentje (*of:* Leentjebuur). (Zie BUURMAN.)

LEEP.

Hij is er leep op. 17
Hij is hem te leep af.

Hij krijgt van de leep.

LEER.

De leer dringt zeer, Maar 't leven meer.
De leere klinkt, Maar 't leven dwingt.
Hetzij in schande of eer: Natuur gaat boven leer. (Zie EER.)
Hij heeft leergeld gegeven. (Zie GELD.)
Hij is zoo omzigtig als het meisje, dat eerst de schedelleer wil bestuderen, alvorens te huwen.
Leer en leven moeten overeenstemmen. 18
Leeringen wekken, Maar voorbeelden trekken. 19 (Zie de *Bijlage.*)
Men ontwent de leer, Natuur nimmermeer. 20

---

1 Sartorius *tert.* I. 46.
2 Servilius bl. 41*. de Brune bl. 219.
3 Campen bl. 41.
4 v. d. Venne bl. 206.
5 de Brune bl. 168.
6 v. Alkemade bl. 126. v. Waesberge *Vrijen* bl. 60.
7 Gheurtz bl. 71. 2 *Maart.* Gruterus I. bl. 104. de Brune bl. 206, 221. *Mergh* bl. 41. *Sel. Prov.* bl. 35. Sartorius *tert.* V. 6. v. Alkemade bl. 103. Tuinman bl. 78. *Magazijn* 4. *Wijsheid* bl. 135. *Winterv.* bl. 47. v. Zutphen II. bl. 69. Everts bl. 223. Willems III 13. Hornstra bl. 7. v. Waesberge *Vrijen* bl. 59, *Wijn* bl. 15. *Vrijmoedige* bl. 86. Modderman bl. 43. 2 *Maart* 53.
8 Cats bl. 413. *Mergh* bl. 57. *Sel. Prov.* bl. 63.
9 Zegerus bl. 12. 19 *Febr.* Gruterus I. bl. 123, II. bl. 139, III. bl. 129. de Brune bl. 63, 236. *Mergh* bl. 6. *Sel. Prov.* bl. 219. Tuinman bl. 12, I. bl. 273. *Euphonia* bl. 515. Everts bl. 247. Sancho-Pança bl. 21, 31. Bogaert bl. 29.
10 *Campen* bl. 70. Meijer bl. 23.
11 Tuinman II. bl. 158. Harrebomée *Kind* bl. 188.
12 *Mots* bl. 77.
13 Gheurtz bl. 50.
14 de Brune bl. 461. Sartorius *sec.* I. 87. Tuinman I. bl. 63. *Aug.* 10.
15 Tuinman I. bl. 83. v. Waesberge *Vrijen* bl. 88.
16 Gheurtz bl. 43. Zegerus bl. 10. Sartorius *pr.* VII. 43.
17 Tuinman I. bl. 323.
18 de Brune bl. 53.
19 v. Alkemade bl. 112. Tuinman I. bl. 269. *Vers.* 35. Koning bl. 17. *Sermoen* bl. 53. v. Waesberge *Wijn* bl. 13. Modderman bl. 7.
20 *Adag. quaedam* bl. 46. Folqman bl. 126. *Adag. Thesaurus* bl. 46.

't Volk dient zich met 't gebruik veel meer, Dan van natuur en goede leer. (Zie GEBRUIK.)
Wie zijns vaders en zijner moeder leere niet volgt, die heeft een dom gemoed. (Zie GEMOED.)

LEERLING.

De leerjongens maken de meesters. 1
De leerling, die nog niet naaijen kan, wil een kleed snijden. (Zie KLEED.)
Die iemand leert duikelen, wordt van zijn' leerling versmoord.
Die meester wil worden, moet als leerling beginnen. 2
Eerst na lange oefening wordt de leerling meester. 3
Het zijn goede leerjongens. 4

LEEST.

De zoon schoeit op des vaders leest.
Ergens zijn gat op de leest slaan. (Zie GATTEN.)
Het is op dezelfde leest geschoeid. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Hij liet er de leest van zijne kaproen. (Zie KAPROEN.)
Hij schoeit het op eene andere leest.
Hij zoekt hem het lijf op de leest te zetten.
[*Hij stopt hem vol met eten.*]
Schoenmaker! houd u bij uwe leest. 6 (Zie de *Bijlage.*)
[*De Grieksche schilder* APELLES *schilderde zeer natuurlijk. Te zijner meerdere oefening had hij de gewoonte, om zijne schilderstukken voor het volk ten toon te stellen, ten einde zich de aanmerkingen ten nutte te maken; waarom hij zich achter zijn werk verborg. Eens had* APELLES *een beeld geschilderd. Een schoenmaker, daar voorbij gaande, berispte iets aan een' der schoenen van het beeld.* APELLES *vond de aanmerking gegrond, en verbeterde de aangewezen feil. Maar toen de schoenmaker den volgenden dag iets op den voet van het beeld had aan te merken, voerde de schilder hem de woorden te gemoet, die tot een spreekwoord zijn geworden, en dat men ter beschaming gebruikt, wanneer iemand over zaken oordeelt, waarvan hij geen verstand heeft.*]
Twee op ééne leest gepast.
Zij willen niet op eenige leest schoeijen.
Zulke leest, zulke schoen. 7

LEEUW.

Als de leeuw dood is, kunnen de hazen wel over hem heen huppelen. (Zie HAAS.)
Beeren, leeuwen, felle dieren Kunnen huns gelijken vieren. (Zie BEER.)
Beter een leeuw van een wijf, Dan een schaap van bedrijf. (Zie BEDRIJF.)
Beter het hoofd van eene rat, dan de staart van een' leeuw. (Zie HOOFD.)
Dat de leeuw niet weet, doet de vos. 8
Dat is eene boon in eens leeuws bakhuis. (Zie BAKHUIS.)
De leeuw is zoo vreeselijk niet, als men hem schildert. 9
Des avonds leeuwen, des morgens kapelletjes. (Zie AVOND.)
De tijd gaat om als een brieschende leeuw. 10
Eene kat, die besloten is, verandert wel in ee leeuw. (Zie KAT.)
Eene mug steekt wel een' leeuw in 't oog. 11
Een ezel geeft nog gaarne een' dooden leeuw ee schop. (Zie EZEL.)
Een haas bespringt ook wel een' leeuw, als hij 't gijpen ligt. (Zie HAAS.)
Een leeuw in zijn hok is een Napje op Sint Helen (Zie HOK.)
Een levende hond is beter dan een doode leeu (Zie HOND.)
Een valken-oog, een leeuwen-hart en eene juffe hand is den medicijnmeester noodig. (Zie HAND
Er zijn leeuwen (*of:* beeren, *ook wel:* wolven) den weg. (Zie BEER.)
Het is een ezel in eene leeuwenhuid. (Zie EZEL.)
Het is kwaad, den leeuw te scheren. 12
Het vossenvel aan de leeuwenhuid naaijen. (Z HUID.)
Hij brult als een leeuw.
Hij heeft gevochten als een leeuw. 13
Hij is zoo grimmig als een leeuw. 14
Hij speelt niet gaarne den jakhals achter den leeu (Zie JAKHALS.)
Hij vliegt op als een brullende leeuw. 15
Hij zoekt de honigraat tot binnen in de keel v den leeuw. (Zie HONIGRAAT.)
Kan hij met de leeuwenhuid zijn oogmerk niet ber ken, dan doet hij het vossenvel aan. (Zie HUID
Nu hebben de leeuwen ook schilders.
Om den leeuw te bedwingen, slaat men het hond klein. (Zie HOND.)
Ook hazen trekken een' leeuw bij den baard, a hij dood is. (Zie BAARD.)
Uit den klaauw kent men den leeuw. (Zie KLAAUW
Wat ezels voetschop voor den leeuw! (Zie EZEL
Zijt gij een ezel, neem dan geen' leeuw tot med maat. (Zie EZEL.)

LEEUWERIK.

Als de koekoek zwijgt, hoort men den leeuweril (Zie KOEKOEK.)
Bij gebrek van tarwe maakt een leeuwerik zij nest in de haver. (Zie GEBREK.)
De gebraden ganzen (duiven, snippen, leeuwer ken, *of:* patrijzen) komen u niet in den mon vliegen. (Zie DUIF.)
De leeuwerik zingt vrolijk, omdat hij op meid geene huishuur te betalen heeft. (Zie DAG.)
Eene koe sch.. zooveel in den Mei, als een lee werik in het geheele jaar. (Zie JAAR.)
Een leeuwerik op een zoodje. 16
[*Volgens* WINSCHOOTEN *beteekent dit ee „wisje wasje;" en daar „laat zich de waar niet mede paayen," zegt* TUINMAN.]
Het is een lieve leeuwerik.
Hij behoeft wel een' gepeperden leeuwerik. 17 (Zi de *Bijlage.*)
[*Men bezigt dit spreekwoord bij 't gebrui*

1 Gruterus III. bl. 130.
2 Modderman bl. 138.
3 Manvis bl. 124.
4 Sartorius *sec.* VI. 88.
5 Gheurtz bl. 59. Sartorius *sec.* III. 95, IX. 26, *tert.* VI. 22. v. Alkemade bl. 150, 156. Tuinman I. bl. 166. *Adag. quaedam* bl. 57. v. Moerbeek bl. 265. Gales bl. 21.
6 de Brune bl. 63. Witsen 53. v. Alkemade bl. 113. Tuinman bl. 21, I. bl. 47, II. bl. 19. *Adag. quaedam* bl. 13. *Adag. Thesaurus* bl. 19. Lassenius XXXV. Lublink *Verh.* bl. 96. v. Moerbeek bl. 265. Gales bl. 13. Martinet 6. *Magazijn* 67. Lublink *Br.* bl. 86. *Euphonia* bl. 535. v. d. Hulst bl. 8. Braakenburg II. 2. Koning bl. 2. de Graaff bl. 83-102. Guikema I. 13. Sancho-Pança bl. 34. Modderman bl. 22. Bogaert bl. 83. v. Sandwijk 10. *Gent* bl. 128.
7 *Motz* bl. 5.
8 *Sel. Prov.* bl. 22.
9 *Sel. Prov.* bl. 10, 33.
10 *Tijd* bl. 4-5, 26. Harrebomée *Tijd* 33.
11 Cats bl. 514. de Brune bl. 312.
12 de Brune bl. 453, 490. Willems *Reinaert* bl. 3
13 Witsen 216. v. Eijk II. *nal.* bl. 32.
14 Gheurtz bl. 78.
15 v. Eijk II. bl. 59.
16 Winschooten bl. 271. Tuinman I. *nal.* bl. 32.
17 Sartorius *sec.* VII. 43, *tert.* I. 75. v. Eijk I *nal.* bl. 33. de Jager *Bijdr.* bl. 109.

van kost, die zwaar om te verteren is. Het vleesch van den leeuwerik is eeltachtig, en alzoo van eene sterke zelfstandigheid; peper daarenboven maakt de spijzen heet.]

Vaad, hoe sloeg de leeuwerik zoo. 1 (Zie de *Bijlage.*)

Viel de hemel, dan zouden er veel leeuweriken (*of:* kwakkelen) gevangen worden. (Zie HEMEL.)

LEEUWTJE.

Bijt mij niet, ik heet Beeutje; Had ik een staartje, zoo was ik een leeuwtje. (Zie BEEUTJE.)

Half en half, zoo als men de leeuwtjes scheert. 2

LEG.

Hij heeft den leg.

LEGAAT.

Al maakt men nog zooveel legaten, Het vierde erfdeel moet men laten. (Zie DEEL.)

LEGENDE.

Ik zou hem de legende van Sint Juriën lezen.

LEGER.

De vrees en de honger zijn de ruïne van het leger. (Zie HONGER.)

Een leger zonder geld heeft altijd een' ledigen buit. (Zie BUIT.)

Het is een sobere staat, zei de Mennist, en hij zag, hoe de soldaten in het leger leefden. 3

Victalie volgt het leger. 4

De jager laat zijn huis, gelijk het wild zijn leger. (Zie HUIS.)

Het wild (*of:* Den haas) in zijn leger betrappen. (Zie HAAS.)

Hij ligt erbij als een haas in zijn leger. (Zie HAAS.)

LEGGER.

Hij zal voor legger varen. 5

LEI.

Het gaat van een leijen dakje. (Zie DAK.)

De lei is schoon.

De lei raakt vol. 6

Eene opene lei bij iemand hebben.

Ik zal het eens op de lei zetten.

Geene lei voor anderen laten.

Het dat nog wat op de lei. 7

LEIDEKKER.

Zoo als het valt, zei de leidekker.

LEIDEN.

Het is andere peen dan Leidsche wortelen.

Het is eene Leidsche begrafenis. (Zie BEGRAFENIS.)

Het is eene Leidsche kokinje. (Zie KOKINJE.)

Geduld is Leidens troost. (Zie GEDULD.)

Het is goed Leidsch. 8

[*Dat wil zeggen: die zaak is den Leidenaars waardig. Men bezigt deze spreekwijze, als de ijdelheid zich op den voorgrond plaatst. Mogelijk is zij ontstaan uit den roem der Leidsche lakenfabrieken, die aan de stad vroeger zooveel welvaart gaven, en waarop hare inwoners zich niet weinig lieten voorstaan.*]

Hoop is Leidens troost. (Zie HOOP.)

Leiden in nood. 9

Leiden ontzet! 10

[*De beide laatste spreekwoorden zien op de belegering en het ontzet der stad Leiden, in* 1574. *Het eene spreekwoord wordt gebezigd, wanneer iemand in het naauw zit, en het andere, wanneer een onverwacht geluk komt opdagen.*]

Praten en breijen Zeggen de meisjes van Leijen.

Vaar naar Leiden, en laat u schrapen (*of:* van den kei snijden). (Zie KEI.)

LEIDER.

Als liever komt, moet leider wijken.

LEIDSMAN.

De goede raad is de leidsman. 11

Die den weg zelf niet kent, die zoeke een' goed' leidsman. 12

Goede gezellen zijn kwade leidslieden (*of:* huishouders). (Zie GEZEL.)

Het oog is leidsman van de min, En brengt vooreerst de lusten in. 13

Het zijn blinde leidslieden der blinden. (Zie BLIND.)

Men ziet aan den bruidleider wel, wat bruid het is. (Zie BRUID.)

LEIPZIG.

Dat is de weg naar Leipzig.

[*Ook het volgende spreekwoord toont aan, even als dit, dat er eene groote begeerte, overhelling of geneigdheid naar Leipzig bestaat, en geen wonder: Leipzig verkreeg reeds in de* 15°. *eeuw eene mis, die sedert wereldberoemd is geworden. Hoogst waarschijnlijk is dan ook dit spreekwoord, waarmede men zijn verlangen naar eenige zaak uitdrukt, van de Leipziger mis ontleend.*]

Wanneer Leipzig mijn was, zoo wilde ik het te Freiburg verteren. (Zie FREIBURG.)

LEK.

Dat lek is niet te stoppen. 14

Een klein lek doet een groot schip zinken.

Er is geene schuit zoo digt, of er komt ligt een lek in. 15

Hij luistert naar het lek.

[*Hij ligt te slapen.*]

Hij zal het lek wel stoppen. 16

Wist men een lek, zij wisten een nagelgat. (Zie GATEN.)

Ziet gij een lek, maak het dadelijk digt. 17

Hij houdt veel van de lek. 18

LEKKER.

De spaarzame, al eet hij geene lekkernijen, eet daarom zijn genoegen wel. (Zie GENOEGEN.)

Eerst het lekkerste, dan heeft men het altijd.

Geen ding is er gekker Dan lui en lekker. (Zie DING.)

Het zijn al geene likkers, die wat lekkers likken. 19

Lui, lekker en ligt Zijn de drie voornaamste deugden van 't hoovaärdige Sticht. (Zie DEUGD.)

Lui, lekker en veel te mengen Zijn drie dingen, die niet deugen. (Zie DING.)

Schamelen nooddruft is geene weelde (*of:* lekkernij). 20

Zij mag wel wat lekkers: zij heeft haren smaak wel. 21

---

1 *Prov. serieus* bl. 27.
2 Campen bl. 67. Tuinman I. bl. 348. *Hond* bl. [illegible] v. Eijk II. bl. 59.
3 Folie II. 191.
4 Gruterus III. bl. 171.
5 Winschooten bl. 126.
6 v. Wassenbergs *Geld* bl. 166.
7 Tuinman I. bl. 287. *Junij* 4.
8 Sartorius *tert.* I. 20.
9 Everts bl. 345.
10 Witsen 98. Harrebomée V. bl. 300.
11 *Sel. Prov.* bl. 160.
12 Sartorius *sec.* VIII. 57.
13 Cats bl. 416. de Brune bl. 38.
14 v. Lennep bl. 216.
15 Winschooten bl. 127. v. Eijk I. bl. 128. Modderman bl. 18. v. Lennep bl. 194.
16 v. Lennep bl. 126.
17 *Schoeps-Spreekw.* bl. 134.
18 Tuinman II. bl. 34. Mulder bl. 427.
19 v. d. Venne bl. 191.
20 Gheurts bl. 59. Gruterus III. bl. 167. Meijer bl. 84.
21 Bogaert bl. 32.

Zuinig, zei besje, lekker is maar een' vinger lang. (Zie BESJE.)

LEKKERBEETJE.

Vlak in mijn oog, zei Lekkerbeetje.

[*Ten gevolge eener uitdaging van den luitenant* GERARD ABRAHAMS, *bijgenaamd* LEKKERBEETJE, *had er, den* 5*en*. *Februarij* 1600, *op de Vughtsche heide, een tweegevecht plaats tusschen hem en den Franschen ritmeester* BREAUTÉ, *met* 21 *man aan beide zijden*. LEKKERBEETJE, *behoorende tot de Spaansche partij, werd al dadelijk door* BREAUTÉ, *die in Hollandsche dienst was, doodelijk getroffen, ofschoon zijne partij de overwinning behaalde*. BREAUTÉ, *vervolgens zeer gewond zijnde, wilde zich gevangen geven, en een groot losgeld betalen. Dit werd niet aangenomen: uit weêrwraak benam men hem in koelen bloede het leven*. LEKKERBEETJE *was met de zijnen bekend onder den naam van* kooplieden, *omdat zij Geertruidenberg den Spanjaarden door verraad in handen geleverd hadden. Sedert dezen kampstrijd is een gewoon gezegde van* LEKKERBEETJE: Vlak in mijn oog, *dat hij bezigde, zoo hem eenig geluk ontmoette, of wanneer hij eenig voordeel behaald had, tot een spreekwoord geworden*.]

LEKKERBEK.

De neus is het kompas van den lekkerbek. (Zie KOMPAS.)

Een luttel helpt een' lekkerbek wel. 1

Het is al goed voedsel, als men niet te lekker wil zijn. 2

Het is geen lekkerbek, die van alles niet proeft. 3

Hij is niet lekker; maar wat wel smaakt, dat mag hij gaarne. 4

LEL.

Zijn lel is aan geen' nagel te beleggen.

LELIE.

Brandnetels kunnen geene leliën voortbrengen.

LEMBRUG.

Gij zijt nog niet over de Lembrug! 5

[*Dat is: gij zult uw oogmerk niet bereiken; daar zich eene onvoorziene gebeurtenis tusschen u en uw plan zal plaatsen, waardoor het zal mislukken. Het spreekwoord ziet op den mislukten roof der Munstersche troepen, in den oorlog van* 1672 *en* 1673, *aan de Lembrug. Deze brug, meestal Lebbingbrug of Lebbenbrug genaamd, ligt over het langs Groenlo stroomende watertje de Slinge of Slink, dat verder op den naam van Lebbingbeek of Lebbenbeek aanneemt. De Staatsche bezetting, dáár juist post gevat hebbende, ontnam den vijand den buit, en gaf den boeren hunn' eigendom terug.*]

LEMMER.

De scheede schijnt wat te wezen, maar het lemmer deugt niet.

Het zijn de beste lemmers, die wel buigen en krommen.

LEMMET.

Die geene hoer, arme of zot in zijn geslacht heeft, is geboren van de lamp of het lemmet. (Zie A

LENA.

Mij dat vischje, zei Lena, en zij haalde een' p uit de fuik van Joris. (Zie FUIK.)

LENDE.

Die de kracht had van den haan en de lende den hond, Hij begeerde, al wat hij vond. HAAN.)

Een aap, uit al te groote min, Die perst zijn de lenden in. (Zie AAP.)

Heb dank, zei de kreupele, en hij kreeg eene in zijne lenden. (Zie DANK.)

Het is een kleine lendedrukker. (Zie DRUKK

LENGTE.

Het moet uit de lengte of uit de breedte. BREEDTE.)

Ieder drage den tabbaard naar zijne lengte: te sleept. 6

Men kan, met bezorgd te zijn, geene el tot lengte toedoen. (Zie EL.)

LENTE.

De Mei (*of:* Lente) koel en nat, Koren in he (*of:* Als de Mei is koel en wak, Brengt ze in den zak, *ook wel:* Maart droog en April Geeft veel koren in het vat). (Zie APRIL.)

Een spreeuw op 't dak maakt nog de lente (Zie DAK.)

Zijn de boomen om Kersmis wit van sneeu zijn in de lente wit van bloesem. (Zie BLOE

LEPEL.

Al wat lepel lekken kan. 7

Dat is hem met den paplepel ingegeven. 8

Dat is vlak in mijn gat, zei pollepel. (Zie GA

De pollepel hangt hem op zijde. 9

Die naauwelijks een' lepel kunnen lekken. 10

Die wachten moet tot na het eten, geraakt w schotel of lepel. 11

Een vrouw draagt meer uit met een' lepel, een man inbrengt met een schepel. 12

Gaap, als men u pap (*of:* den lepel) biedt, O derband en krijgt gij niet. 13

Heb je 't niet met schepels, Heb het maar m pels.

Hem is de lepel gebroken. 14

[*Wanneer iemand zich tegen de wette een gesticht, in hetwelk hij is opgenomen, zet, dan wordt hem wel eens het midd avond-eten ontzegd, en dit is het* lepel-br *dat verder zijne toepassing vindt in zood zaken, waarbij verkregene voorregten w ingetrokken.*]

Het is alles tot eenen lepelsteel toe verkocht.

Het is een sobere kok, die den lepel zoekt, als pot overziedt. (Zie KOK.)

Hij eet met twee lepels.

Hij heeft er den lepel bij verspeeld.

Hij heeft ook al een' zilveren lepel in den mond

[*Dat is: hij verdient al etende den k Men zegt dit van hem, die pensioen geniet.*]

Hij moet mij niet laten lepelen.

---

1 Gruterus III. bl. 142.
2 v. d. Venne bl. 34.
3 Gruterus III. bl. 150. Meijer bl. 94.
4 *Campen* bl. 22.
5 Harrebomée IV. 11.
6 *Sel. Prov.* bl. 79.
7 Servilius bl. 196*, 215. Gheurtz bl. 2. Tuinman I. bl. 111. v. Moerbeek bl. 265. Gales bl. VII.
8 Tuinman I. bl. 111. Gales bl. 94. Reddingius 4. Modderman bl. 121. Bogaert bl. 64.
9 Manvis bl. 123.
10 Winschooten bl. 125.
11 Gruterus III. bl. 134. Meijer bl. 101.
12 Cats bl. 500. Modderman bl. 82. Bogaert bl. 20. *Landbouwer* bl. 85.
13 *Campen* bl. 48. 10 *Maart*. Gruterus I. bl. 106. Cats bl. 446, 477, 478. *Morgh* bl. 51. *Sel. P* bl. 180. v. Alkemade bl. 152. Tuinman I. bl. (Folie I. 361.) *Wijsheid* bl. 126. v. Wae *Vrijen* bl. 89. Modderman bl. 81. Bogae 86. 15 *Sept*. 53.
14 *Huisvriend* II. bl. 128.

moet wel een' langen lepel hebben, die met den droes pap zal kunnen eten. (Zie DROES.)
pakt hem bij de lepels.
[*Dat wil zeggen: hij betrapt hem op de daad. Lepels is hier voor* ooren *genomen. Zoo benoemt de jager ze bij een' haas.*]
ziet er zoo sober uit, alsof hij zeven jaren aan de lepelzucht geleden had (*of:* Hij is ziek aan de lepelzucht). (Zie JAAR.)
een varken ook met den lepel eten? 1
[*Volgens* POSTHUMUS *is dit hetzelfde, alsof men vraagt: „kan een kind ook manne-werk verrigten?"*]
bij hem met een' druppel (*of:* lepel) water drinken, hij zou er geen' emmer vol voor gebruiken. (Zie DRUPPEL.)
klok, kwâ klepel; Kwâ pot, kwâ lepel. (Zie KLEPEL.)
vangt meer vliegen met een' lepel stroop dan met een vat azijn. (Zie AZIJN.)
op, Lubbert! met den grooten lepel, de heeft een gat. (Zie GATEN.)
van den hoogen boôm met den grooten lepel. (Zie BODEM.)
lepel en mond Valt het sop te grond. (Zie GROND.)
alle hout kan men geen lepels maken. (Zie HOUT.)
een krom hout is 't goed lepel maken. (Zie HOUT.)
eten met lepeltjes, En sch.... met schepeltjes.
't met lepels, En verteren 't met schepels.
de klok is, zoo de klepel; Zoo de pot is, zoo de lepel. (Zie KLEPEL.)
de lepel nieuw is, gebruikt de kok hem; als hij oud is, werpt hij hem in 't vuur. (Zie KOK.)

LEPELMAKER.

wel stelen wil met eere, moet een lepelmaker worden. (Zie EER.)

LES.

ondervinding is eene leerschool, waarin de lessen duur zijn.
genoeg geleerd heeft, behoeft geene lessen meer leeren. 2
glaasje na de gracie, Is de les van Bonifaci. (Zie BONIFACIUS.)
kent zijne les van buiten.
leest (*of:* spelt) hem de les voor. 3
liedje eene goede zedeles. 4

LESSENAAR.

naaikussen is een vrouwenlessenaar. (Zie KUSSEN.)

LETSEL.

letsel toebrengt, dat leert. 5 (Zie de *Bijlage.*)

LETTER.

is geen ketter, Of hij heeft zijn letter. (Zie KETTER.)
lijkt wel een verguld ABC-bordje, zei de boer, en hij zag een notaris-bord met vergulde letteren uithangen. (Zie ABC.)
Dat spreekt als een boek (*ook wel:* als een boek zonder letters). (Zie BOEK.)
De bijbel is het boek met gouden letters. (Zie BIJBEL.)
Eeren en heeren scheelt maar ééne letter. (Zie HEER.)
Heeren en hoeren verschilt maar ééne letter. (Zie HEER.)
Het is een letterdief. (Zie DIEF.)
Het is geen heilige: hij zal geene roode letter in den almanak krijgen. (Zie ALMANAK.)
Het staat met vurige letteren uitgedrukt.
[*Dat is: het staat, tot waarschuwing, opgeteekend met een voor ieder zigtbaar schrift. Het spreekwoord is welligt ontleend aan* Dan. V : 5.]
Hij heeft al vrij wat letters gegeten. 6
Hij heeft letters in zijne darmen. (Zie DARM.)
Iets naar de letter opvatten.
Letter-wijsheid is de lantaarn van het verstand. (Zie LANTAARN.)
Meenen en missen begint met dezelfde letter. 7
Men zou het met gouden letteren schrijven. (Zie GOUD.)
Wat ben ik gaauw ter pen, zei lamme Dries, en hij had een half uur noodig, om eene letter te schrijven. (Zie DRIES.)
Zoeken, boeken en koeken verschilt maar ééne letter. (Zie BOEK.)
Zoet en roet verscheelt maar ééne letter. 8

LEUGEN.

Al eer de leugen is ten end, Zoo is uw goede naam geschend. (Zie EINDE.)
Al is de leugen nog zoo snel, De waarheid achterhaalt haar wel. 9
Al is de leugen schoon bekleed, Nogtans doet zij haar' meester leed. (Zie LEED.)
Dat zijn leugens met staarten. 10
De almanak en de courant Brengen de leugens in het land. (Zie ALMANAK.)
De duivel geeft luttel om eene leugen, als hij kwaad kan stoken tusschen man en vrouw. (Zie DUIVEL.)
De leugen heeft geene voeten. 11
De leugen heeft korte beenen: de waarheid achterhaalt ze. (Zie BEENEN.)
De leugen heeft lange beenen: zij komt gaauw rond. (Zie BEENEN.)
De leugen is haar eigen regter. 12
De leugen moet wel luijen. 13
De leugen staat maar op één been: Ga, breek haar dat, zoo heeft ze er geen. (Zie BEENEN.)
De leugens zitten hem in het gebeente. (Zie GEBEENTE.)
De waarheid heeft een' vasten voet, Wanneer de leugen vallen moet. 14
Die leugen kan men voelen en tasten.
Een advocaat brengt vele leugens voort. (Zie ADVOCAAT.)
Een almanak, Een leugenzak. (Zie ALMANAK.)

Posthumus II. bl. 61.
Vus bl. [illegible].
Brune bl. 129. Mauvis bl. 123. Bogaert bl. 26.
Gruterus III. bl. 132. Meijer bl. 99.
Gruterus II. bl. 120, III. bl. 129. Mergh bl. 6.
Tuinman II. bl. 12.

7 Sancho-Pança bl. 39.
8 v. Nyenborgh bl. 132.
9 13 *Mei.* Gruterus I. bl. 91. Cats bl. 468, 516. de Brune bl. 303. *Sel. Prov.* bl. 234. Tuinman bl. 48, II. bl. 280. *Vers.* 25. Willems III. 123. *Spreuk* XI. 13 *Mei* 53.

10 Tuinman I. bl. 193, 213.
11 *Sel. Prov.* bl. 234.
12 Gheurtz bl. 14.
13 *Adag. quadam* bl. 17.
14 Cats bl. 516. de Brune bl. 303.

Eene leugen betaalt geen' tol. 1
Eéne leugen brengt tien (honderd, *of:* duizend) andere voort (*of:* mede). 2
Eene leugen en eene wasch verminderen nooit.
Eene leugen gelijkt eene waschtobbe: er wordt altijd wat bijgedaan.
Eene leugen groeit aan als een sneeuwbal. (Zie BAL.)
Eene leugen is koopmans welvaart. (Zie KOOPMAN.)
Eene leugen om best wil is geene zonde (*of:* schaadt niet). 3 (Zie de *Bijlage.*)
Eene openbare leugen: hoe wil men die straffen? 4
Eens mans leugen is eener vrouwe troost. 5
Geene leugen zonder likteeken. 6
Grooten heeren, vreemden en den ouden Pleegt men eene leugen voor goed te houden. (Zie HEER.)
Groote stoffers zijn leugen-stoffers.
Het is eene bagijnen-leugen. (Zie BAGIJN.)
Het is eene geraffineerde leugen, die hij voortbrengt.
Het is eene gietleugen. 7
Het is eene opgeraapte beschuldiging (*of:* leugen). (Zie BESCHULDIGING.)
Het is geen leugenachtig wijf: zij is maar wat ongelukkig in het waarzeggen. 8
Hij bedenkt zich niet lang, om eene leugen te stofferen. 9
Hij bezwijmt van eene leugen niet. 10
Hij geeft niet meer om eene leugen, dan eene kraai om een' zondag. (Zie KRAAI.)
Hij hangt van leugens aan elkander (*of:* Hij hangt met de leugens aaneen). 11
Hij heeft in de leugenpijp geblazen.
Hij is aan de waarheid, wij zijn aan de leugen. 12
Hij is een vijand van de leugen, daarom spouwt hij er bij menigte uit.
Hij is van de eerste leugen niet gebarsten. 13 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is zoo vol ondeugd (*of:* leugens), als een ei vol zuivel. (Zie EI.)
Hij laat om eene leugen geene goede redenen achter. 14

[*Hij streeft ernaar, om iemand iets aangenaams te zeggen, maar ten koste van de waarheid.*]

Hij schiet met de leugenpees. 15
Hij weet de leugens fijn te stofferen. 16
Hij zou niemand een' duit schuldig blijven, kon hij met leugens zijne schulden betalen. (Zie DUIT.)
Hij zou wel eene leugen uit de straat nemen, en werpen ze iemand naar (*of:* voor) het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hoe schoon men leugens moog' verzinnen, De waarheid zal haar overwinnen. 17
Leugen en bedrog en lagen Zijn des werelds ploeg en wagen. (Zie BEDROG.)
Leugen, zonder nood, Brengt de ziel ter do (Zie DOOD.)
Men moet zich geene leugens op de mouw la spelden.
Men vindt geene leugen in zijnen mond, als niet spreekt.
Met eene leugen achter de waarheid komen.
Om eene leugen zou hij niet lang in den stok ten. 18

[*Hij ziet er niet tegen op, om door eene l gen uit eene moeijelijkheid te geraken.*]

Op eene leugen behoort een kinnebakslag. (KINNEBAKKEN.)
Op eene openbare leugen zal men niet antw den. 19
Op leugen en bedrog leeft men het gansche j (Zie BEDROG.)
Tusschen waarheid en leugen ligt een glibb pad. 20
Van lange wegen ruime leugenen.
Voor eene hoofsche leugen raakt hij zijne kl niet kwijt. (Zie HOF.)
Vrijen is een leugenachtig ambacht. (Zie AMBACH
Waar waarheid is, vernacht noch twist, noch drog, noch leugen. (Zie BEDROG.)
Wacht u voor de daad; Voor de leugen is ra (Zie DAAD.)
Wat nu waar is, zal morgen geene leugen zijn.

LEUGENAAR.

Alle menschen zijn leugenaars. 21

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Ps CXVI : 11 *en* Rom. III : 4.]

Eenen leugenaar gelooft men niet, al spreekt de waarheid. 22 (Zie de *Bijlage.*)
Een leugenaar is ligter te achterhalen dan kreupele. (Zie KREUPEL.)
Een leugenaar moet een goed geheugen hebl (Zie GEHEUGEN.)
Een leugenaar snijdt meer dan een zwaard. 23
Het is een stads leugenaar. 24
Voor den dief kan men zich wachten; maar wa u eens voor den leugenaar! (*of:* Liever bij dief dan bij een' leugenaar). (Zie DIEF.)
Wijs mij een' leugenaar (*ook wel:* eene hoer) wijs u een' dief. (Zie DIEF.)

LEUNING.

Eer gij over den vlonder gaat, zoo tast naa leuning. 25
Het wapen van Brugge: een ezel in een' leuni stoel. (Zie BRUGGE.)

LEUNTJE.

Ik ben geen Leuntje gedoopt.

[*Men zegt dit, wanneer iemand ons op lijf hangt.*]

---

1 *Sel. Prov.* bl. 234.
2 Servilius bl. 182*. Zegerus bl. 21. 13 *Mei.* Gruterus I. bl. 102. de Brune bl. 187, 491. Tuinman I. bl. 194.
3 v. Alkemade bl. 55. *B. Studeerk.* II. bl. 390. *Magazijn* I. bl. 3. Everts bl. 230. v. d. Hulst bl. 6. v. d. Willigen 8. Raven XXXI. v. Hall bl. 298.
4 Sartorius *sec.* I. 80.
5 *Campen* bl. 114. Gheurtz bl. 19. 24 *Sept.* Gruterus I. bl. 103. v. d. Venne bl. 40. de Brune bl. 476. v. Alkemade bl. 27. Tuinman II. bl. 65. *Man* bl. 333. Meijer bl. 55.
6 Gheurts bl. 25.
7 Tuinman I. bl. 193, II. bl. 204.
8 Tuinman I. bl. 214.
9 *Campen* bl. 28.
10 *Campen* bl. 28.
11 *Adag. quædam* bl. 32. *Adag. Thesaurus* bl. 33.
12 *Campen* bl. 68. *Mergh* bl. 24. Meijer bl. 81.
13 *Campen* bl. 83. *Mergh* bl. 24. Tuinman I. bl. 194. Sancho-Pança bl. 49. Bogaert bl. 45.
14 Sartorius *sec.* III. 73.
15 *Prov. seriosa* bl. 33. Gruterus III. bl. 160. Tuinman II. bl. 119. Meijer bl. 75.
16 Gheurtz bl. 16, 34. v. Alkemade bl. 179. *Adag. quædam* bl. 32.
17 Willems III. 121.
18 Sartorius *tert.* X. 38.
19 Gheurtz bl. 55. 13 *Nov.* 53.
20 v. d. Venne bl. 8.
21 Tuinman II. bl. 217.
22 de Brune bl. 188, 486. *Sel. Prov.* bl. 235. V 297. Tuinman II. bl. 219. Willems III *Vrijmoedige* bl. 86. Harrebomée *Esopus* l
23 Zegérus bl. 24. Gruterus II. bl. 149. *Mergh*
24 Tuinman I. bl. 198.
25 *Sel. Prov.* bl. 69.

LEUR.

t zijn niet dan lappen en leuren. (Zie LAP.)
eene leur of eene zeur (*ook wel:* Om een' dol
een leur). (Zie DOL.)
t, tuit, oude leuren! 1
keur tot leur komen. (Zie KEUR.)

LEUS.

leus moet van (*of:* bij) hem gehaald worden. 2
j Paap of hetzij Geus: Geld is overal de leus.
(Zie GELD.)
doet het maar voor de leus. 3
weet (*of:* heeft) de leus. 4
ken is ja zeggen, maar bijslapen is de leus.
(Zie JA.)

LEUTER.

j poft op de leuter.

LEUTH.

naar Leuth, om sokken te wasschen.
[*Leuth is een gehucht, onder de gemeente Ubbergen, in Gelderland, niet verre van Nijmegen, gelegen. Wien men daarheen wenscht, om het onaanzienlijke werk te verrigten, in het spreekwoord genoemd, dien gunt men niet veel goeds.*]

LEVEN.

den weg en aan de straat rekken oude paarden
trouwe veteranen hun leven. 5
wat leven heeft ontvangen, Gaat op losse en
gangen. (Zie GANG.)
een half jaar op een goed paard gereden,
zijn gansche leven op een' ezel. (Zie EZEL.)
leven en welzijn.
r is lust noch leven in. 6
gaat, of er het leven aan verbeurd is.
het leven ontvangt, wordt in den dood ge-
. (Zie DOOD.)
is een leventje als eene luis op een zeer hoofd.
(Zie HOOFD.)
goede herder waagt zijn leven voor de schapen.
(Zie HERDER.)
lange kwaal verteert het leven. (Zie KWAAL.)
leer dringt zeer, Maar 't leven meer. (Zie LEER.)
leer klinkt, Maar 't leven dwingt. (Zie LEER.)
eenen dood is des anderen leven. (Zie DOOD.)
levens rollewagen Vliegt, zonder te vertragen.
menschen leven gaat als een rook voorbij (*of:*
niet dan rook). 7
menschen leven Wordt staâg ontweven.
g is 't roer van 't leven; in het wel bestieren
veel aangelegen. 8
vrouw is 's mans lijf en leven.
aan mijne eer komt, komt aan mijn leven. (Zie
.)
burgemeester werd, verkreeg een jaar verlen-
g van zijn leven. (Zie BURGEMEESTER.)
niet doet gelijk de gans, heeft een kort leven
korte blijdschap. (Zie BLIJDSCHAP.)
tijd heeft, en tijd laat glijen, Zal zijn leven
gedijen (*of:* Vindt geen' tijd tot alle tijën). 9

Die tijd heeft, heeft leven. 10
Die tot een' blank geboren is, zal zijn leven geen' stuiver rijk worden. (Zie BLANK.)
Die u heeft gegund het leven, Dien moet ge ook de tiende geven. 11
Die zich naar de kunst wil wachten, Moet staâg op zijn leven achten. (Zie KUNST.)
Die zien door brillen, Purgeren met pillen, En leven van medicijn: Het leven wordt hun pijn. (Zie BRIL.)
Die zijn leven wel volbragt heeft, behoeft de schichten des doods niet te vreezen. (Zie DOOD.)
Een blij gemoed Doet 't leven goed. (Zie GEMOED.)
Een David Jorisses leventje leiden. (Zie DAVID JORISSE.)
Eene schoone vrouw, eens mans kort leven. 12
Een honden-leven hebben. (Zie HOND.)
Een lekker leven maakt een mager testament. 13
Een mensch hangt aan 't leven, gelijk een pudding aan den schotel.
Een ongerust leven is een gestadige dood. (Zie DOOD.)
Een oogenblik dwalen, geeft een bitter leven.
Eens duivels zak is zijn leven niet vol. (Zie DUIVEL.)
Een varkensleven: kort en goed. 14
Een vergeten burger, een gerust leven. (Zie BURGER.)
Een zot weet niet, wat hem 't leven geldt.
Er zijn weinig menschen, die hun leven vóór den dood voleindigen. (Zie DOOD.)
Geld is de levensfontein. (Zie FONTEIN.)
Gij kwaamt uw gansche leven zoo ver niet, om zulks te hooren. 15
Gij moet voor mij niet mank gaan: ik heb al mijn leven in de kreupelstraat gewoond. (Zie KREUPEL.)
God aan te kleven, Is 't eeuwig leven. (Zie GOD.)
Het bederf van het vleesch is het leven van de maaijen. (Zie BEDERF.)
Het einde prijst het leven, gelijk de avond den dag doet. (Zie AVOND.)
Het is een handje vol mensch (*of:* eene hand vol levens). (Zie HAND.)
Het is een leven van vrolijke Fransje. (Zie FRANS.)
Het is een willekens leven. 16
[*Hij stelt zijn' wil alleen tot rigtsnoer zijner handelingen.*]
Het is kwaad vechten tegen iemand, die zijn leven moe is. 17
Het is pater goedleven: hij barst uit zijn vel. 18
Het leven is een dobbelspel.
Het leven is een droom. (Zie DROOM.)
Het leven is in hem verroest.
Het leven is, om te arbeiden; als de dood komt, kunt gij lang genoeg slapen. (Zie DOOD.)
Het leven is zoet. 19
Het leven slijt, Hoezeer men 't mijdt.
Hij heeft een Carthuizers leven. (Zie CARTHUIZER.)
Hij heeft een heeren-leven. (Zie HEER.)

Wijn bl. 11.
I. bl. 229, II. bl. 158. Mulder bl. 485.
bl. 281, 298.
Tuinman II. bl. 185.
bl. 119.
bl. 187.
sec. III. 44.
Vaan bl. 73.
9 10 *Maart.* Gruterus I. bl. 100. Cats bl. 446, 478. *Mergh* bl. 48. Harrebomée *Tijd* 72.
10 *Mots* bl. 58. Harrebomée *Tijd* 70.
11 *Adag. Thesaurus* bl. 6.
12 Cats bl. 430, 544. *Mergh* bl. 50.
13 de Brune bl. 110. *Adag. Thesaurus* bl. 69.
14 Gruterus III. bl. 171. Tuinman I. bl. 26. Meijer bl. 103. Bogaert bl. 38, 106.
15 Sartorius *sec.* II. 37.
16 Sartorius *pr.* IX. 32.
17 Gruterus III. bl. 155. Meijer bl. 99.
18 *Campen* bl. 69. Tuinman I. bl. 303, II. bl. 228. *Maart* 3. v. Duyse bl. 225.
19 Witsen 362. Tuinman II. bl. 154, 236. Harrebomée *Esopus* bl. 246.

Hij heeft een kippetjes leven. (Zie KIP.)
Hij heeft een kneutjes leven. (Zie KNEU.)
Hij heeft een konings leven. (Zie KONING.)
Hij heeft een pitterkens leven. 1
[*Dat wil zeggen: het is een* pittig *man, wien alles* snedig *afgaat.*]
Hij heeft van zijn leven ook beter dagen gehad. (Zie DAG.)
Hij is het leven gewoon. 2
Hij is op het best van zijn leven. (Zie GOEDE.)
Hij lijdt een plantenleven.
Hij speelt met het leven der landzaten, als de wind met de bladeren des wouds. (Zie BLAD.)
Hoe langer leven, hoe grooter rekening.
Hoe staat het leven? 3
Hoe vrolijker leven, hoe droeviger sterven. 4
Ik heb van mijn leven den dag beleefd, Dat mijn hemd zat aan mijn gat gekleefd. (Zie DAG.)
Ik ken hem, of ik al mijn leven met hem omgegaan had. 5
Kom je om zijn geld, dan kom je om zijn leven. (Zie GELD.)
Leer en leven moeten overeenstemmen. (Zie LEER.)
Malle luî, het beste leven. 6
Men kan eene luis niet meer benemen dan het leven. 7
's Menschen leven hangt aan een haar. (Zie HAAR.)
's Menschen zin is 's menschen leven. 8
Men vindt veel valken, die hun leven geen zee gezien hebben.
Nestor leefde wel drie honderd jaren; Waarom zou God u ook niet lang in 't leven sparen! (Zie GOD.)
Ons leven is anders niet dan strijd.
Ons leven is een muziekstuk, daar de zwarte en witte nooten ondereengemengd zijn, om een goed akkoord te maken. (Zie AKKOORD.)
Ons leven is een winterpad: Na weinig droogs, al weder nat. 9
Rijkaard en armgaard Zijn half huns levens wel gepaard. (Zie ARME.)
Schoothondjes zijn wel allemans vrienden; maar de nijdige bulhond waagt voor zijn' meester het leven. (Zie HOND.)
Schuw het water, indien gij uw leven liefhebt; want velen vergaan, die er zich op begeven. 10
Stelen en wedergeven Is een arm leven. 11
Sterve, die wil, als ik maar in 't leven blijf. 12
Toen het leven geschapen is, werd de dood geboren. (Zie DOOD.)
Visschen hebben een goed leven: zij drinken, als zij willen, en worden nimmer gemaand om het gelag. (Zie GELAG.)
Vreugde en vriendschap zijn de gezellinnen des levens. (Zie GEZELLIN.)
Vreugd voedt de jeugd; druk kort het leven. (Zie DRUK.)
Wacht u een weinig tijds van den gramme, maar van den zwijger al uw leven. (Zie GRAM.)
Wat heeft geleerd de jonge man, Dat hangt hem al zijn leven an. 13 (Zie de *Bijlage.*)

Wie uit den aard heeft zotte kuren, Dien zulle al zijn leven duren. (Zie AARD.)
Zij leven, met Hansje den gek, al hun leven. (GEK.)
Zijn leven duur verkoopen.
Zijn leven hangt aan eenen zijden draad. (DRAAD.)
Zijn leven staat op het spel.
Zij zal zog voor hare kinderen hebben, haar le lang. (Zie KIND.)
Zoo lang er leven is, is er hoop. (Zie HOOP.)
Zulk een ambt, zulk een leven. (Zie AMBT.)
Zulk leven, zulk einde. (Zie EINDE.)

Dat is een leven van de andere wereld (*of:* van drommel). (Zie DROMMEL.)
Er komt leven in.
Het is een leven als een oordeel. 14
Het is een leven, alsof hooren en zien vergaat.
Men maakt daar een Spaansch leven.
[*Men maakt daar een verschrikkelijk gers*
Zij maken een leven, alsof er een schip met vloo verging. 15

LEVEND.

Alle levenden vilden nog geen' wetsteen. 16
De doode erft den levende. (Zie DOODE.)
De doode legt den levende op het stroo. (Zie DOOI
Men zal met de levenden de dooden vergeten. (DOODE.)
Met de levenden begraaft men de dooden. (DOODE.)
Met den levende zal men het land behouden. (LAND.)
Van de levenden zal men kallen. 17

LEVER.

Behalve het hart en de lever sterkt het ingewa (Zie HART.)
Dat ik niet lachte, zei drollige Koert, ik zou v zen, dat de lever in mijn lijf vast zou groei (Zie KOERT.)
De jenever Streelt long en lever. (Zie JENEVI
De kat heeft de lever gegeten. (Zie KAT.)
De lever uitwinden. 18
[*Deze spreekwijze behoort tot den tijd Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten, waa* V. ALKEMADE *mede brengt het spreekwo* Hij spreekt de kruin van het hoofd.]
Die koude magen hebben, zijn gemeenlijk met heete lever gekweld.
[*Het zijn de nathalzen, die aan zulke k lingen onderhevig zijn.*]
Er loopt hem eene luis over zijne lever. 19
Het gaat hem naar de lever.
Hij braakt long en lever uit.
Hij heeft de lever gegeten. 20
[*Dat is: hem wordt, te regt of te onregt schuld gegeven van een gepleegd kwaad.*]
Hij heeft eene drooge lever.
[*Hij drinkt gaarne zijn glas leêg.*]

---

1 Gheurts bl. 17.
2 Tuinman I. bl. 316.
3 *Campen* bl. 72.
4 Gruterus I. bl. 108.
5 Sartorius *pr.* X. 61.
6 Sartorius *tert.* I. 58.
7 20 *Oct.* Gruterus I. bl. 114. Tuinman I. bl. 213, 317.
8 *Sermoen* bl. 54. v. Waesberge *Vrijen* bl. 53. Modderman bl. 45.
9 Cats bl. 536. *Mergh* bl. 55. *Sel. Prov.* bl. 127.
10 *Adag. Thesaurus* bl. 80.
11 Gheurts bl. 61.
12 Tuinman I. bl. 319.
13 Cats bl. 409. *Sel. Prov.* bl. 64. Sartorius *sec.* IV. 94. Richardson bl. 23. *Verz.* 50. Modderman bl. 132.
14 Tuinman II. bl. 168.
15 v. Eijk II. *nal.* bl. 54.
16 *Prov. seriosa* bl. 4.
17 v. Alkemade bl. 185.
18 v. Alkemade bl. 133.
19 Tuinman II. bl. 229. v. Eijk II. bl. 89.
20 Sartorius *pr.* II. 20. Winschooten bl. 136. man I. bl. 113, 323. *Nov.* 29. v. Moerbe 265. Mulder bl. 424.

heeft eene verrotte lever. 1
heeft eene witte lever. 2
[*Volgens* SARTORIUS *zegt men dit van den wellusteling.*]
heeft wat op zijne lever. 3
[*„Dat wil,” volgens* TUINMAN, *„zeggen: hy is zich bewust, dat hy aan iets schuldig is.” De oorsprong van dit spreekwoord zoekt hij „in de aaloude Heidensche wichelaaryen;”* Ezech. XXI : 21 *aanhalende, om aan te toonen, dat de lever der offerdieren onderzocht werd, ten einde te zien, of ze gaaf was. „Als dan eenig gebrek op of in de lever was,” gaat* TUINMAN *voort, „hield men dat offer voor onrein, of een quaad voorteken.” Ook het volgende spreekwoord, en mogelijk nog andere, is van deze gewoonte afgeleid.*]
is niet zuiver op de lever.
kijkt zoo prat, alsof hem de lever ontsnoept was. 4
lacht, dat hem de lever schudt. 5
spreekt vrij weg van de lever. 6
wordt leverkleurig onder de oogen. (Zie KLEUR.)
...en moet kosten, zei Flipje, en hij had eene ...oggelever te vuur. (Zie FLIP.)
...er zonder zout eten.
[*Dat doet de lever-dief, die zich geen' tijd gunt, om het gestolene smakelijk te maken. Het spreekwoord zegt, dat de beste zaak mislukken moet, wanneer men ze niet goed aangrijpt.*]
...g en lever verteren.
...g! rog! de lever is het geld waard. (Zie GELD.)
...wel toe: lever is geen vleesch. 7 (Zie de *Bijlage.*)

LEVERANCIE.

...l bij de leverancie. (Zie GELD.)

LEVI.

...is uit den stam Levi. 8
[Levi *komt hier voor als woordspeling van het Latijnsche* levis, *dat* ligt *beteekent. Men gebruikt het spreekwoord spottender wijze van eene ligtekooi.*]

LEVITEN.

...nd de Leviten lezen.
[*Het derde boek van* MOZES *wordt* Leviticus *genaamd, omdat het de wetten bevat, waaraan de* Leviten *zich te houden hadden.* Iemand de Leviten lezen, *zegt dus zooveel als: hem dit boek voorlezen. Men bezigt deze spreekwijze, wanneer men iemand op eene nadrukkelijke wijze zijne pligten herinnert.*]

LEZER.

...n spreekwoord zegt, al wat de lezer wil. 9
[*Er is misschien geene zaak, die zoo veelvuldig misbruikt is, en zulks door alle tijden heen, als de spreekwoorden. Eene menigte spreekwoorden zijn daarvan als voorbeelden op te geven, en de dagelijksche ondervinding leert ons, hoe velen steeds gezind zijn, hunne ondeugden achter een spreekwoord te verbergen, of ze erdoor te vergoelijken. Ook het bekende prijsschrift van* V. D. WILLIGEN: Een spreekwoord niet altijd een waar woord, *is daar, om zulks te bewijzen. Men behoeft zich daarover geenszins te verwonderen, als men bedenkt, dat de spreekwoorden de eigendom eener gansche natie zijn, en daarom voor misbruik blootstaan.*]
Hier stond de lezer stil.
Zooveel keurmeesters, als er lezers zijn. (Zie KEUR.)

LIBANON.

De cederen van den Libanon worden zoowel afgehouwen als de hijzop. (Zie CEDER.)

LICHT.

Al heeft een hoer een schoon gezigt, 't Is een lantaarne zonder licht. (Zie AANGEZIGT.)
Alle dingen mogen geen licht zien. (Zie DING.)
Als al de heiligen hun waslicht hebben, zit Maria in het donker. (Zie DONKER.)
Daar gaat een licht op.
De blinde heeft geen licht van doen. (Zie BLIND.)
De kwade schuwt het licht, gelijk de duivel het kruis. (Zie DUIVEL.)
De maan heeft licht van de zon, hij van zijn' meester.
De oogen van den zieke kunnen geen licht verdragen. 10
Die eene lamp noodig heeft (*of:* Die het licht van de lamp wil genieten), moet er olie indoen. (Zie LAMP.)
Die kwaad doet, haat het licht. 11
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Joh. III : 20.]
Een zeer oog kan het licht niet verdragen. 12
Eer dat ieder heilige zijn lichtje heeft. (Zie HEILIGE.)
Geen bekwamer licht dan van den morgenstond. 13
Geen licht zonder schaduw.
Gelukkig is de mensch, die, als het licht begint, In zijn' verlichten geest een nieuwe wereld vindt. (Zie GEEST.)
Het is eene groote lantaarn zonder licht. (Zie LANTAARN.)
Het is een klein licht voor zoo'n groote lantaarn. (Zie LANTAARN.)
Het is een koor van licht en donker. (Zie DONKER.)
Het licht schijnt in de duisternis. (Zie DUISTER.)
Het mag wel licht zien, dat daar helpt. 14
Het oog is vies van 't licht: 't Wil wisslen, of het zwicht.
Het schaadt der kaarsen niet, Dat een ander van haar licht ziet. (Zie KAARS.)
Hij betimmert een ander het licht. 15
Hij blaast hem het licht uit.
Hij gunt hem het licht in de oogen niet. 16
Hij heeft vrij licht, als de zon schijnt.
Hij is zich zelven in het licht (*ook wel:* Hij staat (*of:* zit) in zijn eigen licht). 17
Hij slacht de klompmakers: hij zit met zijn gat in 't licht. (Zie GATTEN.)
Hij staat hem altoos in zijn licht. 18

...bl. 26.
Sartorius sec. VII. 84.
Tuinman I. bl. 16, 203. v. Zutphen I. 22. Braakenburg IV. 5. Koning bl. 5. v. d. Vijver bl. 208.
Halder bl. 486. Bogaert bl. 11.
Tuinman I. bl. 332. v. Zutphen *Duivel* bl. 481.
Modderman bl. 152.
Tuinman I. bl. 395. *Maart* 13. Manvis bl. 122.
...bl. 514.
7 Gheurtz bl. 2. Gruterus III. bl. 175. *Sel. Prov.* bl. 138. Meijer bl. 103.
8 Tuinman I. bl. 6. v. Eijk III. 57. v. Duyse bl. 195.
9 Cats bl. 514. Tuinman II. bl. 2.
10 Gruterus III. bl. 165.
11 Cats bl. 532. *Sel. Prov.* bl. 65. Bogaert bl. 11.
12 Cats bl. 532. de Brune bl. 295. *Sel. Prov.* bl. 7, 65, 142. Tuinman I. bl. 203, II. bl. 14. Modderman bl. 133. Bogaert bl. 11.
13 Gruterus III. bl. 146. Meijer bl. 100.
14 *Campen* bl. 48.
15 Tuinman I. bl. 250, 348.
16 Sartorius *sec.* VII. 29. Tuinman I. bl. 171. v. Zutphen II. 29.
17 Idinau bl. 117. Tuinman I. bl. 86, 250. Bogaert bl. 76.
18 Servilius bl. 83.

Hij zal hem wel licht geven, éer het donker wordt. (Zie DONKER.)
Hij ziet zoowel bij donker als zonder licht. (Zie DONKER.)
Je weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam staat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
Laat je licht schijnen voor de menschen.
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Matth. v : 16.]
Laat licht licht blijven. 1
Licht in de kamer geeft licht aan de ziel. (Zie KAMER.)
Licht-muggen zijn geenė lantaarnen. (Zie LANTAARN.)
Licht of duister scheelt veel. (Zie DUISTER.)
Niets wordt zoo fijn gesponnen, of het komt wel aan den dag (*of:* het licht). (Zie DAG.)
Sterrelicht, mooi weêr.
Uilen en vleêrmuizen schuwen het daglicht (*of:* vliegen zelden bij dag). (Zie DAG.)
Waar meer dan twee personen 't weten, komt een geheim haast in 't licht. (Zie GEHEIM.)
Wat is er voor 't gezigt Zoo wenschlijk als het licht! (Zie GEZIGT.)
Wees niet te haastig: het is nog licht tot aan den avond. (Zie AVOND.)
Wie de kaars te diep snuit, Bluscht haar' luister uit (*of:* Wie de kaars te ver afsnuit, berooft haar van licht). (Zie KAARS.)
Zet uw licht niet onder eene koornmaat, maar op een' kandelaar. (Zie KANDELAAR.)
Zware zwijgers brengen niet in 't licht. 2

LID.

Al is de tong een klein lid: zij kan ongemeene dingen uitrigten. (Zie DING.)
Als de ezel iemand liefkoost, zoo schopt hij hem blaauwe leden. (Zie EZEL.)
Als het hoofd ontsteld is, dan treuren al de leden. (Zie HOOFD.)
Als het hoofd zwiert, zullen de leden sukkelen. (Zie HOOFD.)
Als hij een' vinger of duim in het lid zal zetten, dan maakt hij, dat er een elleboog kraakt. (Zie DUIM.)
Al te koud maakt stijve leden, en al te heet verbrandt.
Daar gaat mij eene rilling van door de leden.
Daar het hoofd wil, volgen de leden. (Zie HOOFD.)
Daar is geen lid aan mijn lijf, dat eraan denkt.
Dat been komt wel weder in 't lid. (Zie BEENEN.)
De geest zegt niet: wond, maar dood uwe aardsche leden. (Zie AARDE.)
Die zijne gezonde leden en vijf zinnen behoudt, heeft God veel te danken. (Zie GOD.)
Een dwars hoofd maakt dwalende leden. (Zie HOOFD.)
Een schoon aangezigt veilt lompe leden. (Zie AANGEZIGT.)
Een vriendelijke waard en eene vleijende waar... maken blijde geesten, domme zinnen, krom... leden en slappe beurzen. (Zie BEURS.)
Het lag mij op de leden. 3
Hij gaapt zich de kaak uit het lid (*of:* Hij ga... te wijd). (Zie KAAK.)
Hij heeft het onder de leden.
Hij ligt hem alle oogenblikken op de leden. 4
Houd hem niet voor een' ouden man, Die wel ... leden reppen kan.
Kwalijk spreken Is geen leden breken. 5
Kwalijk verkregen goederen gaan niet tot het de... lid over. (Zie GOED.)
Men kan zijn' laatsten wil niet maken, als het k... zweet de leden naakt.
Niet één lid aan zijn lijf, dat stil staat. 6
Niets beterkoop heden, Dan arme lieden led... (Zie HEDEN.)
Och, verkort mijne leden niet, zei de patiënt, ... de beul zou hem onthoofden. (Zie BEUL.)
Ongewoonte breekt leên. 7
Snelle beenen blijven stijf, als de leden slap w... den. (Zie BEENEN.)
Streken Doen geen leden breken. 8
Vasten doet vaste leden vergaan. 9
Welk lid slijt het meest? 10
[*Eene schertsende vraag aan den veelprate...*
Zijne leden hangen, of ze met blaauw garen ... zijn lijf genaaid waren. (Zie GAREN.)

LIED.

Al die liedjes komen uit dezelfde zakpijp.
Altijd het oude lied.
Dat is het einde van het lied (*of:* de klucht). (... EINDE.)
Dat is het liedje van requiem, niet van gaudeam... (Zie GAUDEAMUS.)
Dat is het liedje van wat te hebben. 11
De oude deuntjes (*of:* liedjes) zijn nog de bes... (Zie DEUN.)
Der heeren lied Is een kort gebied. (Zie GEBIE...
Een goed liedje moet men dikwijls zingen (*of:* M... kan een goed liedje niet te veel zingen). 12
Een kort liedje is haast gezongen. 13
Een liedje zingen op zijne eigene hand. (Zie HAN...
Geen schooner lied, sinds Adam in den appel be... (Zie ADAM.)
Gij hebt het lied begonnen, zing het uit. 14
Het gebeurt zelden, dat hij 't liedje zoo zingt.
Het is het liedje van booze Griet: wil je niet, ... moet wel. (Zie GRIET.)
Het laatste liedje zingen. 15
Het liedje gaat zoo.
Het liedje van rust: de doodenzang. (Zie DOOD...
Hij heeft zijn liedje al gezongen.
Hij moet zijn lied uitzingen, het ga, hoe het ga.
Hij zal daar geene liedjes van dichten. 16
Hij zal wel een ander liedje zingen.
Hij zingt zijn hoogste lied.
Hij zoekt het liedje van verlangen. 17

1 v. d. Venne bl. 278.
2 v. d. Venne bl. 235.
3 *Campen* bl. 32. Tuinman I. bl. 318. v. Moerbeek bl. 264. Sancho-Pança bl. 40.
4 *Campen* bl. 114. Meijer bl. 55.
5 Gheurtz bl. 56.
6 Tuinman I. bl. 300.
7 Gheurtz bl. 54. *7 Jan.* Gruterus I. bl. 117, III. bl. 165. de Brune bl. 67.
8 v. d. Venne bl. 20.
9 v. d. Venne bl. 193.
10 v. d. Venne bl. 250.
11 Sartorius *sec.* VI. 20.
12 Servilius bl. 162. Gruterus II. bl. 139. de Brune bl. 121, 463. *Mergh* bl. 15. Sartorius *pr.* II. 93. Tuinman I. bl. 35.
13 *Prov. seriosa* bl. 21. Zegerus bl. 20. *5 Mei.* Gruterus I. bl. 102. de Brune bl. 478, 483, 491. *Sel. Prov.* bl. 172. Tuinman bl. 10, I. bl. 35. *Sept.*...
14 *Sel. Prov.* bl. 112.
15 Sartorius *pr.* II. 78.
16 Sartorius *pr.* IV. 61. Tuinman I. bl. 26. *Adag. quædam* bl. 27, 28. *Sept.* 9. *Adag. Thesaur...* bl. 29. Sancho-Pança bl. 52.
17 Sartorius *pr.* VI. 48, *sec.* V. 100. Tuinman I. ... 329, 369.

[*Dat is: hij neemt alle middelen te baat, om eene hem onaangename zaak uit te stellen.* Verlangen *is hier niet* reikhalzen, *maar* verlengen (langer maken).]
wilde daar wel een liedje van zingen. 1
al hem een ander liedje laten zingen.
zing geene twee liedjes voor één' cent. (Zie CENT.)
zou een liedje van hem kunnen dichten.
elk liedje eene goede zedeles. (Zie LES.)
moet geen overwinningslied aanheffen, eer de vijand zwicht.
veel verdriet Een vreugdelied.
is ons liedje uit. 2
moeten het liedje nu maar geheel uitzingen.
den zot op de bank: hij trommelt met de voeten, of zingt eenig lied. (Zie BANK.)

LIEDEN.

arme lieden hoovaardij vaagt de duivel zijn' ars. (Zie AARS.)
het aangezigt kent men de lieden. (Zie AANZIGT.)
vallig van wezen: hij kan de lieden van zijn' als niet weren. (Zie HALS.)
vreemde lieden kinderen en vreemde honden somtijds de kost verloren. (Zie HOND.)
rijke lieden zijn zijne magen. 3
rijke luî nichten haar.
de drommels eene conscientie hebben, is 't een eeken, dat er vrome luî in de hel zijn. (Zie CONSCIENTIE.)
de klappers zwijgen, krijgen wijze lieden eene urt. (Zie BEURT.)
de lieden bijster worden, worden zij weder kinderen. (Zie KIND.)
de zon is in 't West, Zijn de luije luî op hun est. 4
een uil bij lieden van eere. (Zie EER.)
goede lieden kwaad worden, hebben ze den uivel in, zei Japikje Veelpraats, en hij voelde regenen; maar zij kwam uit Jan Goedbloeds otting. (Zie DUIVEL.)
goede lieden kwaad worden, is er geen houden n. 5
jonge lieden niet slapen, en oude niet waken, unnen zij het beiden niet lang maken. 6
onzindelijke lieden net worden, schuren zij de an van buiten. 7
te veel naar de lieden vragen. 8
[*Dat is: zijn oordeel ten allen tijde alleen naar dat van anderen rigten, en nooit vrij uit zijne gedachten zeggen.*]
ziet men de liên: men kent ze niet. 9
ere lieden hebben ook handen. (Zie HAND.)
dre visschen, andre vinnen; Andre lieden, andre zinnen. 10

Arme lieden, arme zinnen.
Arme lieden bedrijven arme zaken. 11 (Zie de *Bijlage.*)
Arme lieden eten op de kniën. (Zie KNIE.)
Arme lieden hebben eenen zin meer dan anderen.
Arme lieden hebben nergens neven en nichten.
Arme lieden koken dunnen brij. (Zie BRIJ.)
Arme lieden moeten achter de deur staan. (Zie DEUR.)
Arme lieden moeten altijd onregt hebben.
Arme lieden zijn zonder vrienden. 12
Arme lieden zullen niet lekker zijn. 13
Arme luî, arm kruis. (Zie KRUIS.)
Arme luî's wijsheid gaat meest verloren. 14
Arme (*of:* Ongevallige) lieden maken rijke heiligen. (Zie HEILIGE.)
Armoede maakt onbeschaamde lieden. (Zie ARMOEDE.)
Betrouw de liên, Maar zie wel wien. 15
Bij tijds een zaak voorzien, Is 't werk van wijze liên. 16
Bij trouwen en sterven kout men van de lieden 't meest. 17
Bij wijze lieden kort bescheid. (Zie BESCHEID.)
Booze lieden voeren kwade namen. 18
Daar is niets, of de lieden doen het. 19
Daar vele lieden in huis zijn, is er één, die ze allen overkan. (Zie HUIS.)
Dankbaren lieden is het goed deugd doen. (Zie DEUGD.)
Dat zijn de zegsluî van het spel.
De arme lieden kent niemand. 20
De arme liên Zijn ongezien.
De beste klerken zijn de wijste lieden niet. (Zie KLERK.)
De beste lieden, die men vijndt, Zijn, die de zon op 't veld beschijnt. 21
De bezette lieden zijn, om de onbezette te regt te helpen. 22 (Zie de *Bijlage.*)
De duivel gelijkt naar de arme lieden: ieder blaft hem na, om naar een' goeden hond te gelijken. (Zie DUIVEL.)
Deftige redenen van slechte lieden klinken niet ruchtbaar. 23
De gebrekkige lieden leven 't langst. 24
De lieden aanhalen. 25
De lieden bijbrengen. 26
De lieden zijn er geweest: nu is het spel uit. 27
Den jongen lieden past de lans; Maar wel te raden ouden mans. (Zie LANS.)
Der geile lieden kost is welig. (Zie KOST.)
De rijke lieden hebben het meeste geld. (Zie GELD.)
Der sterke lieden spel, der zwakke (*of:* kranke) lieden dood. (Zie DOOD.)
De zomer om de armen, en kersavond om rijke liên. (Zie ARME.)
Die lieden hebben goede nering. 28

…mpen bl. 81. Meijer bl. 24.
…torius *tert.* IV. 78.
…aerts bl. 2.
…ghenis bl. 122.
… *Junij.* Gruterus I. bl. 92. de Brune bl. 247.
…ts bl. 544.
…ts bl. 492. de Brune bl. 347. *Sel. Prov.* bl. 192.
… Eyssbergh bl. 129. Tuinman I. bl. 82, II. bl. 241. Kelder bl. 412. Modderman bl. 25.
…torius *sec.* VI. 12.
…mpen bl. 2. 9 *Julij.* Gruterus I. bl. 91, III. bl. 131. de Brune bl. 493. *Sel. Prov.* bl. 138. Tuinman II. bl. 203. 9 *Julij* 53.
10 de Brune bl. 443. Willems IV. 29.
11 *Prov. seriosa* bl. 5. Gruterus III. bl. 126. Meijer bl. 104.
12 Servilius bl. 21. *Motz* bl. 56.
13 *Prov. seriosa* bl. 5.
14 27 *Febr.* Gruterus I. bl. 93. *Sel. Prov.* bl. 83.
15 de Brune bl. 144. Tuinman bl. 57, I. bl. 28, 68, II. bl. 217. Willems VII. 23. Bogaert bl. 92.
16 Harrebomée *Tijd* 53. *Gent* bl. 127.
17 Gruterus III. bl. 126. Meijer bl. 83.
18 v. d. Venne bl. 76.
19 *Motz* bl. 37.
20 Servilius bl. 219*.
21 4 *April.* Gruterus I. bl. 96. Sartorius *tert.* IV. 69.
22 Cats bl. 510.
23 v. d. Venne bl. 58.
24 v. Eijk III. 18.
25 Sartorius *sec.* VI. 48.
26 (Sartorius *sec.* VI. 48.)
27 Sartorius *pr.* III. 89, *sec.* VII. 56, X. 14.
28 Winschooten bl. 163.

Die lieden worden zeer gepraamd. 1
Die lieden zitten hol. 2
Die met booze liên verkeert, Heeft hun boosheid haast geleerd. (Zie BOOSHEID.)
Die op der lieden tongen vaart, Die is genoeg vermaard. 3
Die op zijn' eigen' grond stout is, dient op anderer lieden erf bloode te wezen. (Zie BLOOD.)
Dikoorige lieden hooren wel. 4
Dikwijls ziet men, dat de zotten Met de wijze lieden spotten; Maar wie zich naar wijsheid stelt, Laat de gekken ongekweld. (Zie GEK.)
Doode lieden zien zoo leelijk. 5
Dronke luî krijgen geen ongeluk.
Durft gij het doen, de lieden willen er al van kallen. 6
Een boef maakt dikwijls, dat veel vromer lieden het om hem ontgelden moeten. (Zie BOEF.)
Een ding, dat den lieden aanstaat, is half verkocht. (Zie DING.)
Een groot man heeft voordeel; want hij ziet over veel kleine lieden. 7

[*Terwijl men den schijn aanneemt, alsof hij, op wien men 't spreekwoord toepast, een* groot *man is, wijst men eene zaak aan, waartoe slechts een* groote *man noodig is.*]

Een kind zou merken (*of:* Honderd lieden zouden zeggen), dat een kalf een beest is. (Zie BEEST.)
Een stront hoort u, de kerk hoort al de luî. (Zie KERK.)
Een zoon en eene dochter is rijke luî's wensch. (Zie DOCHTER.)
Eerlijke lieden hebben met twee woorden gedaan. 8
Eerst menschen (*of:* oude luî) en dan hangooren. (Zie HANGOOR.)
Ei lieve, wat neemt gij daarvan, dat gij de lieden zoo beschaamt! 9
Eisch geen kleed van naakte lieden. (Zie KLEED.)
Gaauwe lieden gedijen minst.
Gedreigde lieden leven het langst. 10 (Zie de *Bijlage.*)
Geen zotter liên, dan die hun eigen kwaad niet kunnen zwijgen. (Zie KWAAD.)
Geleerde lieden raken overal uit. 11
Geleerde lieden zijn slechte schrijvers.
Gelukkige lieden doorboren alle planken, en klieven alle kwasten. (Zie KWAST.)
Gij hebt veel te regeren in anderer lieden huizen. (Zie HUIS.)
Goed bier maakt kwade lieden. (Zie BIER.)
Goede lieden zijn geene guiten. (Zie GUIT.)
Goede lieden zijn te vermurwen. 12
Groote lieden, groote fouten. (Zie FOUT.)
Groote lieden verachten kleinen smaad. 13
Groote luî, luije luî. 14
Haastige lieden moeten op geene schildpadden rijden. 15

[*In denzelfden zin zegt men:* Een haa(*of:* jagtig) man moet op geen' ezel rijden.]

Haastige lieden zijn geene verraders. 16 (Zie *Bijlage.*)
Handige lieden raken voort. 17
Heilige lieden zijn vieze geburen. (Zie BUURMA
Het baat wel aan de liên, Door de vinger zien. 18
Het is aan de lieden niet te zien, of ze hard of w k...... 19
Het is aan de lieden niet te zien, wat zij in de dragen. 20
Het is al verloren, wat men aan oude liede jonge kinderen te koste legt. (Zie KIND.)
Het is geen kinderspel, als de oude luî in het k....., zei Joor, en hij sch... al de la vol. (Zie BED.)
Het is geen wonder, dat schamele lieden arm 21
Het is kwaad voor de lieden, pijn te lijden. 22 de *Bijlage.*)
Het is moeijelijk te zien, wie des anderen zwag daar de kerk vol lieden is. (Zie KERK.)
Het is tweeër lieden werk; maar één deed het w
Het is verloren, malle lieden te slaan. 24 (Zi *Bijlage.*)
Het past wel, dat doode lieden stil liggen. 25
Het spek is altijd vetst in anderer lieden pot. 2
Het ware niet goed, dat alles waar was, wat g lieden wel zeggen. 27
Het zijn al geene eerlijke lieden, die in de komen. (Zie KERK.)
Het zijn geene lieden, daar men naar wacht (Zie de *Bijlage.*)
Het zijn goede lieden, die wel geven. 29
Het zijn kindervragen: oude lieden weten het (Zie KIND.)
Het zijn lieden van eender nering. 30
Het zijn zotte lieden, die met hun eten proa (Zie ETEN.)
Hij begaat crimen laesae majestatis, die s achter den oven droogt, en het aan de li voor blom verkoopt. (Zie BLOM.)
Hij doet den goeden lieden kwaad, Die 't kw zonder straffen laat. (Zie KWAAD.)
Hij heeft anderer lieden brood gegeten. (Zie BRO
Hij houdt veel van de lieden, maar van zich ze meest. 31
Hij is mooi met anderer lieden goed. (Zie GO
Hij is niet gek, maar wijze lieden zijn (*of:* d geheel anders. (Zie GEK.)
Hij is op der lieden tong. 32
Hij komt achteraan als de klooten van de s luî. (Zie KLOOT.)
Hij noodt gaarne gasten in anderer lieden hui (Zie GAST.)

---

1 Winschooten bl. 196. v. Eijk I. bl. 112.
2 Winschooten bl. 85.
3 Gheurtz bl. 8.
4 *Mergh* bl. 9.
5 Tuinman I. bl. 283.
6 *Campen* bl. 7.
7 v. d. Venne bl. 205.
8 Gruterus III. bl. 157. Meijer bl. 96.
9 *Campen* bl. 7.
10 Gruterus III. bl. 146. v. d. Venne bl. 132. de Brune bl. 319. Tuinman I. bl. 279. Gales bl. 14. Bogaert bl. 79.
11 18 *Febr.* Gruterus I. bl. 106.
12 Sartorius *sec.* VIII. 40.
13 3 *Junij.* Gruterus I. bl. 107. *Wijsheid* bl. 136.
14 de Brune bl. 459. Sartorius *sec.* IV. 66, *tert.* V. 36.
15 v. d. Venne bl. 41.
16 *Prov. seriosa* bl. 23. Gruterus III. bl. 149. v. d. Venne bl. 249. *Mergh* bl. 15, 22. Tuinman I. bl. 275, II. bl. 183. Mulder bl. 421.
17 v. d. Venne bl. 265.
18 *Adag. Thesaurus* bl. 31.
19 Zoet bl. 28. v. Alkemade bl. 25.
20 v. d. Venne bl. 187.
21 Zoet bl. 238.
22 Gruterus III. bl. 153.
23 *Campen* bl. 113. Meijer bl. 54.
24 (Sartorius *tert.* VI. 7.)
25 Tuinman I. bl. 290, II. bl. 240.
26 *Prov. seriosa* bl. 42. Gruterus III. bl. 162.
27 *Campen* bl. 47. Meijer bl. 22.
28 Gruterus III. bl. 150. Meijer bl. 84.
29 Gruterus III. bl. 150.
30 Sartorius *pr.* II. 68, *sec.* I. 100.
31 Sartorius *pr.* III. 16.
32 Sartorius *sec.* III. 29.

…t met zijn' mond, en de rijke luî eten ermeê.
…ekent de woorden van lieve lieden voor niet. 1
[*Dat wil zeggen: hij bouwt niet zeer sterk op de schoone beloften, die men hem doet. Minnenden hebben veelal overdrevene uitdrukkingen, daar men geen' staat op kan maken.*]
…dscht de oude luî, zij willen het niet weten.
[*Hij wil evenmin weten, hoe zijne zaken staan, als de oude lieden, dat zij oud zijn.*]
…tiert als de lieden. 2
…ergt zijn' neus aan anderer lieden slippen. 3
… was gewoon, zijne eijeren in anderer lieden … te leggen. (Zie EI.)
…al wel voor de luî uit eten gaan.
…it gaarne eten in anderer lieden keuken. (Zie …KEN.)
…iet wel anderer lieden stekjes, maar niet zijn' … balk. (Zie BALK.)
…it met anderer lieden kleederen (*of:* eens an… slippen) in de asch. (Zie ASCH.)
…lijker luî, hoe meerder gelaat. (Zie GELAAT.)
… voorzien, Baat alle liên. 4
… lieden moeten gedwongen zijn. 5
… luî, domme luî, — oude luî, koude luî; 't … goed met hem te lijden. 6 (Zie de *Bijlage.*)
… lieden onthalen het best, als het erop aan…
…t zelven liever, dan dat u de lieden kennen. 7
…en gekken (*of:* dronken lieden) zeggen … waarheid. (Zie GEK.)
… lieden zijn goed te helpen. 8
… lieden ziet men niet (*of:* ziet men over het …). (Zie HOOFD.)
… luî, Reine luî. 9
…kendheid is eene plaag voor de jongheid … lieden van een klein vermogen. (Zie JONGHEID.)
… tieren als de lieden. 10
… van gelijken aard Zijn te zamen (*of:* Zijn …tijk) wel gepaard. (Zie AARD.)
… luî zweren haast. 11
…land, ligte lieden. (Zie LAND.)
… lieden weten veel regt. 12
… lieden zijn halve profeten.
… luî vinden haast (*of:* hebben altijd) speel… …, vier-, *of:* feest-) dagen. (Zie DAG.)
… luî zweet Is gaauw gereed. 13
… koopt wit want; Dat is in de verw niet ver…
… lieden hebben veel bloed in. (Zie BLOED.)
… lieden zijn doorjagers. (Zie DOORJAGER.)
… luî en rotte peren, Boeken, die geen deug… …leeren, Vuile eijeren op een' hoop: Hoe meer … 't geld, hoe slechter koop. (Zie BOEK.)
… luî hebben malle grillen. (Zie GRIL.)
… luî, het beste leven. (Zie LEVEN.)

Meent gij, dat wij nooit lieden gezien hebben? 14
Meent gij malle lieden of kinderen voor te hebben? (Zie KIND.)
Men moet razen als de lieden. 15
Men vraagt niet, waar der schoone lieden huis staat, maar waar de goede lieden wonen. (Zie HUIS.)
Men zal geenen jongen kinderen of ouden lieden deugd doen. (Zie DEUGD.)
Men zegt somtijds: beter anderer lieden goed dan geen; maar het houdt zelden vaste plaats. (Zie GOED.)
Met beloven en doen (*of:* geven) paait men twee lieden. 16
Met goede lieden is het goed omgaan. 17
Met goede luî is het goed te doen te hebben, zei de koster, en hij ontkleedde de beelden (*of:* en hij toog onze Lieve Vrouw den rok uit). (Zie BEELD.)
Met luttel lieden zal men vrolijk zijn. 18
Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op het theater, En hij verkocht den luî krotensop voor oogwater. (Zie KROOT.)
Naauw onderzoeken komt van arme lieden. 19
Niets beterkoop heden, Dan arme lieden leden. (Zie HEDEN.)
Niets kouder dan arme lieden haard. (Zie HAARD.)
Ongestadige lieden worden zelden rijk. 20
Ontloopen lieden vechten weêr. 21
Op schoone lieden hals wast geen koorn. (Zie HALS.)
Oude lieden moeten het met de tanden houden (*of:* moeten zich met de tanden weren). 22 (Zie de *Bijlage.*)
[*Oude lieden moeten hunne krachten bewaren door goed voedsel.*]
Oude lieden moet men niet hinderen.
Oude lieden zijn tweemaal kinderen. (Zie KIND.)
Oude lieden zullen hunne sterkte zoeken in de kannen, in weeke bedden en achter den oven. (Zie BED.)
Reizende lieden moet men niet ophouden. 23
Rijke lieden, bloode lieden. 24
[*Die groote schatten hebben, zijn uit den aard bevreesd; omdat zij veel kunnen verliezen.*]
Rijke lieden hebben veel vrienden. 25
Rijke lieden vechten niet. 26
Rijke lieden ziekte en arme lieden weelde wordt men spoedig gewaar. 27
Rijke lieden ziekte en schamele lieden pannekoeken verneemt (*of:* ruikt) men verre. (Zie KOEK.)
Rijke lieden zijn allezins t'huis. (Zie HUIS.)
Rijke luî hebben vette poesen.
Rijke luî's kinderen en arme luî's koeijen worden haast oud. (Zie KIND.)
Rijker, grooter en wijzer lieden kinderen gedijen zelden. (Zie KIND.)

… *pr.* V. 14.
… bl. 62.
… bl. 22.
… Thesaurus bl. 27.
… III. bl. 128.
… bl. 2. Gheurtz bl. 44. Zegerus bl. 27.
…. Gruterus I. bl. 111. Sartorius *sec.* VIII.
… Wassenbergh bl. 59. Hoeufft XXVII.
….
… bl. 6. 1 *Jan.* Gruterus I. bl. 111. Cats … de Brune bl. 456. *Sel. Prov.* bl. 49. Sar… *pr.* VII. 24. Richardson bl. 23. Witsen … *Adag. quædam* bl. 44. Modderman bl. 65.
… III. bl. 128.

9 Sartorius *tert.* V. 36.
10 Sartorius *sec.* I. 20.
11 Zoet bl. 18. v. Alkemade bl. 1.
12 *Prov. seriosa* bl. 28. Gruterus III. bl. 158.
13 Martinet 30. *Euphonia* bl. 523. Koning bl. 27. Bogaert bl. 87.
14 Sartorius *pr.* IX. 56.
15 Sartorius *sec.* VII. 80.
16 Gruterus III. bl. 161. *Euphonia* bl. 517.
17 Gruterus III. bl. 161.
18 Sartorius *pr.* IV. 49.
19 Gruterus II. bl. 158. Cats bl. 527. *Mergh* bl. 34, 54. *Sel. Prov.* bl. 200.
20 v. d. Venne bl. 31.
21 Tuinman I. bl. 285.
22 Servilius bl. 175*. Gheurtz bl. 16. Zegerus bl. 23, 48. 27 *Sept.* Gruterus I. bl. 97, II. bl. 160. de Brune bl. 8, 457. *Mergh* bl. 36. Sartorius *sec.* VI. 90. Witsen 486. Tuinman I. bl. 72. *Adag. quædam* bl. 52.
23 v. d. Venne bl. 245.
24 Sartorius *tert.* VII. 80.
25 Servilius bl. 21. Gruterus II. bl. 162. *Mergh* bl. 37. Sartorius *tert.* II. 66, V. 82. Tuinman I. bl. 254, II. bl. 198. *Adag. quædam* bl. 6. *Wijsheid* bl. 139.
26 Gheurtz bl. 57. Sartorius *tert.* VII. 80.
27 Gheurtz bl. 57.

Schamele lieden kunnen bij hem niet banken. 1
Schoone lieden en gescheurde schortekleederen hebben veel aanstoot. (Zie AANSTOOT.)
Sterke lieden hebben sterk euvel. (Zie EUVEL.)
Stinkende lieden hebben gaarne riekende kruiden. (Zie KRUID.)
Straf u zelven, eer gij andere lieden oordeelt. 2
Te veel bemoeijens met anderer lieden zaken maakt zich zelven ongerust. 3
Twee arme lieden voor ééne deur. (Zie DEUR.)
Uit anderer lieden vleesch is het goed hachten snijden. (Zie HACHT.)
Van droomen te spreken, is wakende lieden werk. (Zie DROOM.)
Van lagchen moeten de arme luî leven.
Van oude lieden en jonge kinderen behaalt men weinig dank. (Zie DANK.)
Veel lieden doen meer werk dan één. 4
Veeltijds meenen jonge dwazen, Dat de oude lieden razen; Maar die hebben meer vergeten, Dan de jonge dwazen weten. (Zie DWAAS.)
Verdrukte lieden verliezen altijd het proces. 5
Versaagde lieden gedijen niet.
Ver ziende lieden gaan met looden voeten. 6
Vette landen, luije lieden. (Zie LAND.)
Vette liên zijn nooit beklaagd.
Vragende luî (*of:* Naauwe vragers) maken klappende kinderen. (Zie KIND.)
Vreemde lieden doen dikwijls meer dan de naaste bloedverwanten. (Zie BLOEDVERWANT.)
Vreemde liên gaan vreemde gangen. (Zie GANG.)
Vuur en vaste gronden zijn de elementen van oude lieden, kinderen vinden in lucht en water meer behagen. (Zie ELEMENT.)
Waartoe zich veel te moeijen Met andrer lieden koeijen? (Zie KOE.)
Wacht u voor de lieden, die bij leven en sterven steeds een' effen' staat maken.
Wacht u voor de lieden, die niet meer vet hebben dan een hoen voor het voorhoofd. (Zie HOEN.)
Wakkere lieden zijn geene droomers. (Zie DROOMER.)
Wanneer dieven kijven, bekomen vrome lieden hunne goederen. (Zie DIEF.)
Wanneer meest al de lieden zijn Bevrijd van koorts, en zonder pijn: Dat 's ziekte voor den medicijn. (Zie KOORTS.)
Wat groote heeren of rijke lieden doen, dat staat hun altijd wel. (Zie HEER.)
Wat rijke lieden doen, moet gedaan zijn, — wat zij zeggen, moet wijsheid wezen. 7
Wie met booze lieden niet te doen wil hebben, die moet de wereld uittrekken. 8
Wij hebben ook wel lieden gezien. 9
[*Al zijn wij minder, wij vreezen anderen niet; wij durven ook. Om den twijfel aan onze zelfstandigheid weg te nemen, vraagt men met een ander spreekwoord:* Meent gij, dat wij nooit lieden gezien hebben? *dat is: veronderstelt gij, dat wij niet meê durven doen?*]
Wijs bij de luî (*of:* Mooi voor het oog), maar om een hoekje. (Zie GEK.)
Wijze lieden hebben den mond in het hart. HART.)
Wijze lieden, malle kinders: Jong verloren, hinders. (Zie HINDER.)
Wijze lieden wederleggen veel met stilzwijgen.
Wij zijn ook lieden van eere geweest. (Zie
Wij zijn ook wel bij lieden geweest. 11
[*Wij zijn ook van fatsoenlijken huize.*]
Zacht te gaan en ver te zien, Is een daad van liên. (Zie DAAD.)
Zet een' kam op de snaren, want de lieden zijn (Zie KAM.)
Zich zelven te helpen zonder anderer lieden is prijselijk. 12
Zij loopen als dolle lieden. 13
Zijne eijers zijn meer waard dan anderer lieden kens. (Zie EI.)
Zoo zuiver als een kerkhof van doode lieden. KERKHOF.)

LIEF.

Als liever komt, moet leider wijken. (Zie L
Daar is liever noch loover aan.
Elke dag heeft zijn lief en leed. (Zie DAG.)
Geen lief zonder leed. (Zie LEED.)
Hoe langer hoe liever.
In lief en leed. (Zie LEED.)
Liever krijgt niet altijd zijnen zin. 14
Meer liefs dan schoons. 15
Men vindt meer gelijks dan geliefds. (Zie G HEID.)
Na lief komt leed. (Zie LEED.)
Neem het voor lief. 16
Om lief noch leed. (Zie LEED.)
Vroeg lief, vroeg leed. (Zie LEED.)

LIEFDE.

Als aan den wil is voldaan, Is de liefde ver 17 (Zie de *Bijlage.*)
Als de armoede de deur binnenkomt, vliegt de het venster uit. (Zie ARMOEDE.)
Als de beleefdheid (vriendschap, *of:* liefde) s van ééne zijde komt, duurt zij niet lang. BELEEFDHEID.)
Als de ezels malkander kraauwen, dan blij liefde in het land. (Zie EZEL.)
Als liefde keert in haat, Dan gaat ze buiten (Zie HAAT.)
Altemets wat achterblijven, Doet ook di liefde stijven. 18
Antwoord, die u vraagt; Min, die u liefde d 19
Beter minder bemind, als de liefde maar lang (*of:* Min mij niet te veel, maar min mij la
Bij eene vrouw: of sterke liefde of groote (Zie HAAT.)
Daar is groote liefde in 't gasthuis, als de bede malkander met luizen werpen. (Zie BEDEL
Daar 't begrip groot is, is de liefde (*of:* vri schap) klein. (Zie BEGRIP.)

---

1 Sartorius *sec.* I. 85.
2 Cats bl. 533.
3 v. d. Venne bl. 129.
4 Gruterus II. bl. 165. *Mergh* bl. 40.
5 de Brune bl. 317. Willems VI. 13.
6 v. d. Venne bl. 25.
7 *Campen* bl. 17.
8 *Campen* bl. 85.
9 Sartorius *pr.* III. 33.
10 Cats bl. 469.
11 Sartorius *sec.* VII. 40.
12 v. d. Venne bl. 130.
13 Sartorius *pr.* VII. 8.
14 Tuinman I. bl. 304.
15 10 *Jan.* Gruterus I. bl. 112. Tuinman I.
16 Everts bl. 347. *Bijig.* bl. 105.
17 Gruterus III. bl. 175.
18 Cats bl. 465. *Mergh* bl. 47.
19 Cats bl. 417.
20 de Brune bl. 40, 436, 460.

[Da]ar ware liefde plagt te zijn, Daar blijft altoos [e]en vonkelkijn. 1 (Zie de *Bijlage.*)
[Daa]r zal liefde zijn, zoo lang er oogen en schoonheid in de wereld zullen zijn.
[Da]t de regte liefde zamen bindt, zal de reine conscientie niet scheiden. (Zie CONSCIENTIE.)
[Da]t is apen-liefde. (Zie AAP.)
[Da]t is paarden-liefde. 2
[D]e een doet het uit liefde, de ander om eere, de [an]dere om geld. (Zie EER.)
[De e]ene liefde helpt de andere. 3
[De e]erste liefde is de beste (*ook wel:* gaat voor (*of:* [boven]) al). 4
[De e]erste liefde moet de laatste zijn.
[De e]erste nacht van het huwelijk is somtijds de [laa]tste van de liefde. (Zie HUWELIJK.)
[Ja]loezij is de zuster der liefde. (Zie JALOEZIJ.)
[L]iefde baart droefheid. (Zie DROEFHEID.)
[L]iefde begint te verkoelen. 5
[L]iefde begint van zich zelven. 6
[L]iefde bekruipt somtijds een hart van steen. (Zie [H]ART.)
[L]iefde bloeit winter en zomer, dat de koele Mei [nie]t doet. 7
[L]iefde doet veel, maar het geld doet alles. (Zie [GEL]D.)
[L]iefde gaat onder zich, niet boven zich. 8
[L]iefde gaat zacht op.
[L]iefde Gods gaat boven al. (Zie GOD.)
[L]iefde heeft niet altijd aangename zaken te zeg[ge]n; zij is onafscheidelijk van de waarheid.
[L]iefde is blind: zij gaat, daar men haar niet [ley]dt. 9 (Zie de *Bijlage.*)
[L]iefde is ongeveinsd: open van hart en open van [han]d. (Zie HAND.)
[L]iefde is sterker dan de dood. (Zie DOOD.)
[L]iefde is uit, om trouw te halen. 10 (Zie de [Bijla]*ge.*)
[L]iefde kan alles verduren.
[L]iefde kent geen gevaar. (Zie GEVAAR.)
[L]iefde kent vlek noch gebrek. (Zie GEBREK.)
[L]iefde klapt uit hare oogen, en dringt door den [hand]schoen heen. (Zie HANDSCHOEN.)
[L]iefde komt door het venster, en gaat door de [deu]r. (Zie DEUR.)
[L]iefde kruipt, waar zij niet gaan kan. 11
[L]iefde maakt schoon, wat leelijk is.
[L]iefde schuilt zoowel onder de grove pij als on[de]r het zijden kleed. (Zie KLEED.)
[L]iefde springt hem in den buik als de karpers [op] onzen zolder, zei Neeltje Ligtebil, en zij werd [ge]foold. (Zie BUIK.)
[L]iefde verandert met het vel. 12
[L]iefde verwint alle dingen, behalve een venijnig [wij]f. (Zie DING.)
[L]iefde wroet in zijn lijf, als eene muis in eene [Hol]landsche kaas. (Zie HOLLAND.)
[L]iefde ziet geen leed. (Zie LEED.)

De liefde zoekt vier dingen: wijs, alleen, zorgvuldig en geheim. (Zie ALLEEN.)
Der vrouwen liefde is als de wijn, Die ligt verandert in azijn. (Zie AZIJN.)
De vriendschap strijkt de vlag voor de liefde.
Die borg blijft, bewijst liefde, en ontvangt somtijds leedwezen. (Zie BORG.)
Die de liefde niet kan dekken, wordt van wedergunst ontbloot. (Zie GUNST.)
Die mij liefde bewijst, bereidt mij eene zorg. 13
Die vergaderen zonder liefde, scheiden zonder weten. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Eene liefde, die vlamt, eer dat ze brandt, kan niet lang stand houden.
Een mensch heeft altijd liefde voor zijne naasten, zei Govert, en hij likte der kat de kruimelen van den baard. (Zie BAARD.)
Fij liefde, daar men vreugd moet derven. 15
Gedwongen liefde en waterverw gaan spoedig uit. 16 (Zie de *Bijlage.*)
Geene liefde zonder jaloezij. (Zie JALOEZIJ.)
Geen vaster band dan liefde. (Zie BAND.)
Geld is de regte liefde. (Zie GELD.)
Geliefdens kijven Doet liefde beklijven. (Zie GELIEFDE.)
Groote liefde, groote pijn. 17
Groote liefde, maar weinig trek.
Heete min moge al verkouden, maar reine liefde zal niet vergaan. 18
Het geschiedt uit enkele liefde, zei de boer, en hij zoende zijn kalf voor het gat. (Zie BOER.)
Het geschiedt uit liefde, zei Jeroen, en hij zoende zijn vrouws billen met den schuimspaan. (Zie BIL.)
Het is al van liefde, zei Lillekomdijne (*of:* Kurkumdijne); toen kuste hij het paard voor den aars, daar de bruid op zat. (Zie AARS.)
Het is eene hatelijke en onbehoorlijke liefde. 19
Het is geene liefde met volle schotels.
Het is nieuwe liefde, de korstjes kraken nog. (Zie KORST.)
Het is, of er geene liefde meer in de wereld is, zei Grietje, en zij zag twee jongens vechten. (Zie GRIET.)
Het vuur en de liefde zeggen niet: ga naar uw werk. 20
Hij is de kalverliefde door. (Zie KALF.)
Hij is door de liefde heen gedonderd.
Hij wordt door de liefde ontstoken, gelijk een vernageld stuk kanon door eene smeulende lont. (Zie KANON.)
Hij zal uit liefde den prins dienen.
Hoe dat men geld of liefde sluit: Het wil, het zal, het moet eruit. (Zie GELD.)
Hoe meerder liefde, hoe minder spraak. 21
Hoerenliefde is vuur van stroo. (Zie HOER.)
Hoop is het voedsel der liefde. (Zie HOOP.)
Iets met den mantel der liefde bedekken.

[1 Sel.] Prov. bl. 18. Tuinman II. bl. 60.
[2 ...] bl. 122.
[3 ...] Venne bl. 7. Tuinman II. bl. 66.
[4 ...] Venne bl. 62.
[5 ...] bl. 116.
[6 ...] bl. 42. Tuinman I. bl. 79, 167, 238, II.
[bl.] 122. *Adag. quaedam* bl. 10. *Adag. Thesau-*
[*rus*] bl. F. v. d. Willigen 7. Modderman bl. 22.
[7 Gruterus] III. bl. 139.
[8 ...] bl. 62. Meijer bl. 62.
9 Gruterus II. bl. 131, III. bl. 162. *Mergh* bl. 8. *Sel. Prov.* bl. 16. Richardson bl. 33. Tuinman I. bl. 83. *Adag. Thesaurus* bl. 43. Meijer bl. 64. v. Waesberge *Vrijen* bl. 59. Modderman bl. 76. Bogaert bl. 16. 21 *Junij* 53.
10 *Mergh* bl. 9.
11 de Brune bl. 40, 436.
12 *Sel. Prov.* bl. 17.
13 *Prov. seriosa* bl. 14. Gheurts bl. 77.
14 Gruterus III. bl. 139. Meijer bl. 53.
15 Gruterus III. bl. 145.
16 *Prov. seriosa* bl. 7. Zegerus bl. 26. Gruterus II. bl. 144, III. bl. 126. de Brune bl. 471. *Mergh* bl. 19. Tuinman II. bl. 66. Meijer bl. 93.
17 *Mots* bl. 21.
18 26 *Junij*. Gruterus I. bl. 107. de Brune bl. 436.
19 Sartorius *tert.* III. 23.
20 *Sel. Prov.* bl. 17.
21 Gruterus III. bl. 150. Cats bl. 391. Richardson bl. 23. Meijer bl. 111.

In de liefde is alles geene suiker.
In de liefde is dwaasheid en wijsheid. (Zie DWAASHEID.)
In de valsche liefde is meer gal, dan er in de ware liefde honig kan zijn. (Zie GAL.)
In honderd pond geklap is niet ééne mijte liefde. (Zie GEKLAP.)
In liefde en hoogen staat Wil niemand medemaat. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Liefde baart weder-liefde. 2
Liefde bedekt alles (*of:* vele zonden). 3
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Spreuk. X : 12, 1 Cor. XIII : 7 *en* 1 Petr. IV : 8.]
Liefde en milddadigheid loopen meer gevaar om te bevriezen dan te verbranden. (Zie GEVAAR.)
Liefde en tering zijn twee ongeneeslijke kwalen; die ervan geneest, bewijst, dat hij ze niet gehad heeft. (Zie KWAAL.)
Liefde en zang Lijden geen' dwang. (Zie DWANG.)
Liefde is kennelijk. 4
Liefde is liefdes wetsteen.
Liefde is liefde, zei Jantje Achterlast; maar k..... gaat voor al. (Zie JANTJE ACHTERLAST.)
Liefde is lui. 5
Liefde leert kunsten. (Zie KUNST.)
Liefde leert zingen, Ook zonder dwingen. 6
Liefde merkt op alle dingen. (Zie DING.)
Liefde overwint veel kwaad. (Zie KWAAD.)
Liefdes beste loon Is de persoon.
Liefde sterft, als de hoop is afgesneden. (Zie HOOP.)
Liefde te dragen is geen pijn, Als liefde met liefde beloond mag zijn. 7
Liefde teelt ernst. (Zie ERNST.)
Liefde zoekt list.
Lust maakt den arbeid ligt (*of:* Lust en liefde tot een ding Maakt de moeite zeer gering). (Zie ARBEID.)
Men verdrinkt zoowel in de liefde als in eene rivier.
Mijd liefde, of min mijden. 8
Neem van de liefde moeite en pijn, De liefde zal geen liefde zijn. 9
Om lang uitblijven wordt geene goede liefde vergeten. 10
Ongelukkig in het spel, gelukkig in de liefde. (Zie GELUKKIG.)
Oude liefde roest niet. 11
Redelijke liefde zoekt geene onnatuurlijke dingen. (Zie DING.)
Regte kunst Baart (*of:* Draagt) liefde en gunst. (Zie GUNST.)
Regte liefde vergeet niet ligt.
Rondom leelijk: een remedie tegen de liefde. (Zie LEELIJKHEID.)
Snelle liefde, lange haat. (Zie HAAT.)
Te groote liefde brengt wel eens haat voort. (Zie HAAT.)
Uit liefde voor den ridder kust de vrouw den schildknaap. 12
Van liefde komt groot lijden, en onderwijl v
driet. 13
Van liefde rookt de schoorsteen niet. 14
Veete scheidt geene liefde. 15
Vier dingen laten zich niet verbergen (*of:* ho
men niet onder met geweld): vuur, geld, h
en liefde. (Zie DING.)
Vreemdelingen liefde maalt, Juist gelijk hun h
dwaalt. (Zie HART.)
Vrouwen-liefde is roerend goed. (Zie GOED.)
Vuur en liefde trekken sterk, En beletten m
werk. 16
Waar liefde, waar oog.
Wanneer een ding uit liefde geschiedt, dan is
wel, zei Jan Paddebaard, en hij bep....
wijf van boven tot onder. (Zie DING.)
Wat de liefde niet ziet, dat grijpt ze. 17
Wat heeft de liefde al vizevazen!
Wat kan de liefde niet al doen, zei de boer, en
stak zijne vrouw in een' brouwketel, opda
van geene dokters-handen sterven zou. (Zie BOE
Weduwen dragen gekreukte liefde. 18
Wie zijn het, die de schoonste oogen hebben:
het niet, die de liefde bezegeld heeft! 19 (Zi
Bijlage.)
Zelden spreken en niet vergeten is de beste liefde
Zij is bekwamer, om het pak der liefde, dan
molensteenen te dragen. (Zie BEKWAAM.)
Zijne liefde brandt als de damp van eenen ve
gek..... koestront in eene blikken lamp.
BLIK.)

LIEFHEBBER.

Het zijn liefhebbers niet van den hemel, maar
het gehemelte. (Zie GEHEMELTE.)

LIEFHEBBERIJ.

Hij heeft alles tot zijne liefhebberij.
Mijne liefhebberij gaat zoo ver niet. 21

LIER.

Lier is vol Gommers. (Zie GOMMER.)

Dan kan hij lang met de lier loopen.
Dat gaat als eene lier op den zondag.

LIES.

Hij smart nog tusschen de liezen. 22
Liesleêr wil wel rekken en buigen. (Zie LEDE

LIESHOUT.

Is Lieshout zonder dieven, Beek zonder moo
naars en Aarle zonder hoeren, dan duurt de
reld niet lang meer. (Zie AARLE.)

LIFLAF.

Hij discht geene liflafjes op.

LIFLAFFERIJ.

Het is liflafferij. 23

LIGCHAAM.

Als de maag niet meer wil koken, Wordt het
chaam haast gebroken.
De ziele smelt, Als 't ligchaam kwelt.
De zonde schendt ligchaam en ziel. 24

---

1 Cats bl. 419, 510. v. d. Venne bl. 261. de Brune bl. 346, 421.
2 27 *Junij.* Gruterus I. bl. 113. de Brune bl. 495. *Wijsheid* bl. 138. Zwitzers bl. 80.
3 *Adag. quædam* bl. 45. *Adag. Thesaurus* bl. 44.
4 v. d. Venne bl. 6.
5 *Adag. quædam* bl. 45.
6 Cats bl. 413. *Sel. Prov.* bl. 17.
7 Gruterus II. bl. 155. de Brune bl. 40. *Mergh* bl. 31.
8 v. d. Venne bl. 239.
9 Cats bl. 423. *Mergh* bl. 54. *Sel. Prov.* bl. 17. Modderman bl. 145.
10 *Motz* bl. 36.
11 Gruterus III. bl. 163. Rabener bl. 88-105. *N. Blijy.* 5.
12 *Motz* bl. 56.
13 Gruterus III. bl. 170.
14 Tuinman I. bl. 106. Gales bl. 28. Reddingius 49. v. Waesberge *Geld* bl. 167. Manvis bl. 123.
15 Gruterus III. bl. 121.
16 Cats bl. 420.
17 v. d. Venne bl. 24.
18 v. d. Venne bl. 60. Harrebomée *Kind* bl.
19 *Sel. Prov.* bl. 19.
20 Gruterus III. bl. 175. Meijer bl. 91.
21 v. Moerbeek bl. 265.
22 de Brune bl. 465.
23 Tuinman II. bl. 85.
24 de Brune bl. 378.

e drinkt met volle snellen, Zal zijn ligchaam maar ontstellen. 1
e duur koopt, en neemt op borg of crediet, Die doodt zijn eigen ligchaam, en vordert niet. (Zie BORG.)
zijn ligchaam bewaart, bewaart geene rotte appelen. (Zie APPEL.)
n man zonder vrouw is eene keuken zonder vuur (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam zonder ziel). (Zie KEUKEN.)
n en drinken houdt ziel en ligchaam bij elkander. 2
t goed geschapen ligchaam moet men niet prangen met nieuwerwetsche knijpers, of het wordt zeldzaam van gestalte. (Zie GESTALTE.)
t is een dood ligchaam.
t is een ligchaam zonder ziel. 3
t is ieder geoorloofd, dokter en chirurgijn te wezen over zijn eigen ligchaam. (Zie CHIRURGIJN.)
t ligchaam is een stinkend kleed, dat de ziel bederft. (Zie KLEED.)
t ligchaam van den paus beslaat niet meer aarde dan dat van den kapellaan. (Zie AARDE.)
er is voor zoo vele heeren te nijgen, zei de kikvorsch (*of:* pad), en de egge sleepte hem (haar) over het ligchaam. (Zie EGGE.)
j is zoo naakt, als hij van zijn moeders ligchaam gekomen is. 4
j zet zijn ligchaam op sterkwater.
[*Dat doet de drinkebroêr.*]
oe de zon ons sterker en regter beschijnt, hoe onze ligchamen minder schaduw geven.
hoovaardije zonder goed Is een ligchaam zonder voet. (Zie GOED.)
k wensch u den Heiligen Geest in uw ligchaam. (Zie HEILIGE GEEST.)
nderhoud uwen hof als uw ligchaam. (Zie HOF.)
usten, na het werken, Zal 't ligchaam versterken. 5
wee bekende ligchamen vergaderen ligt. 6
aar een dood ligchaam is, daar vergaderen de arenden. (Zie AREND.)

LIGGER.

ij is geen looper of geen draver, maar een ligger in zijn hart. (Zie DRAVER.)

---

ie eens op den ligger raakt, de looper zal hem niet verschoonen.
[*Van twee molensteenen heet de onderste ligger, en de bovenste looper. Het spreekwoord zegt dus: wie in 't geval komt, krijgt er vroeg of laat zijn deel van. Het wordt alleen voor 't kwade toegepast.*]

LIGT.

ij houdt het met de ligt. 7
ij is gewogen, maar te ligt bevonden. 8
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Dan. v : 27.].
Hij is te ligt voor hem. 9
Hij weet te ligten noch te zwaren. 10
Ligt en zwaar Dient geen paar. 11
Lui, lekker en ligt Zijn de drie voornaamste deugden van 't hoovaardige Sticht. (Zie DEUGD.)

LIGTEKOOI.

De maan is een brooddief der ligtekooijen. (Zie BROOD.)

LIGTER.

Hij kreeg een' ligter aan boord. (Zie BOORD.)

LIGTHART.

Ligthart treurt niet. 12

LIGTVAARDIGHEID.

Ieder vertrouwen is eene dwaasheid en ligtvaardigheid; niemand vertrouwen is tiranniek. (Zie DWAASHEID.)

LIGUE.

Die te Gent was geboren, Aan de Ligue had gezworen, Of te Luik was opgevoed, Heeft het muiten in zijn bloed. (Zie BLOED.)

LIJ.

Beter in de lij gesmeten, dan uit de lijk geslagen. 13
Die gisteren de loef had, moet het heden op de lij smijten. (Zie GISTEREN.)
Die in de lij is, moet schoon fluiten. 14
Die in de lij was, krijgt de loef wel. 15
Het roer in de lij draaijen. 16
Hij brengt (houdt, *of:* legt) hem in de lij. 17
Hij draait het op de lij. 18
Hij legt lijwaarts van ons af. 19
Hij ligt in lij. 20
Hij zet de lijzeilen bij. 21
[*Hij kleedt zich mooi aan. Een lijzeil is een zeil, dat ter zijde aan de andere zeilen wordt vastgemaakt. Het dient dus even zoo, om het schip meerder vaart te geven, als de wel uitgedoste persoon zich door zijne mooije kleederen meerder aanzien tracht te bezorgen.*]
Leg uw roer aan lij. 22
Man te roer, wacht u voor de lij. 23
Onder eene goede lij is het goed zeilen. 24
Zijn schip raakt in de lij. 25

LIJDER.

Men vindt al veel meer lijders Dan hooge paardenrijders. 26 (Zie de *Bijlage.*)

LIJDZAAMHEID.

Die ééne vrouw heeft gehad, verdient eene kroon van lijdzaamheid; die er twee heeft gehad, van dwaasheid. (Zie DWAASHEID.)
Hij bezit zijne ziel in lijdzaamheid. 27
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Luk. XXI : 19.]
Verloren moeite doet lijdzaamheid verliezen. 28

LIJF.

Alles met maten, zei Kaatje, en zij gooide haar'

---

1 *Adag. quaedam* bl. 14. *Adag. Thesaurus* bl. 19.
2 Gruterus III. bl. 145. de Brune bl. 8, 13. Tuinman II. bl. 27.
3 de Brune bl. 232. Tuinman I. bl. 257. Reddingius bl. 167.
4 Sartorius bl. 217.
5 *Adag. Thesaurus* bl. 57.
6 Gruterus III. bl. 169.
7 Tuinman I. bl. 73. Mulder bl. 427.
8 v. Duyse bl. 199.
9 Tuinman II. bl. 147.
10 Winschooten bl. 138. v. Moerbeek bl. 265.
11 *Adag. quaedam* bl. 45. *Adag. Thesaurus* bl. 44.
12 Tuinman I. bl. 117. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.
13 Witsen bl. 503. Winschooten bl. 139. Tuinman I. bl. 151. Gales bl. 40. v. Eijk I. bl. 100. v. Lennep bl. 133.
14 v. d. Venne bl. 133.
15 Winschooten bl. 139, 141. Tuinman II. bl. 161.
16 Winschooten bl. 138.
17 de Brune bl. 24. Witsen bl. 495. Winschooten bl. 139, 140, 141. Tuinman I. bl. 144, 324. Gales bl. 33. v. Eijk I. bl. 100. Mulder bl. 430. v. Lennep bl. 133.
18 Witsen bl. 489.
19 Winschooten bl. 139, 142.
20 v. Lennep bl. 133.
21 *Scheeps-Spreekw.* bl. 133.
22 Witsen bl. 499. Winschooten bl. 138.
23 Cats bl. 458. Witsen bl. 482.
24 Witsen bl. 502.
25 Winschooten bl. 138. d'Escury bl. 20. *Scheeps-Spreekw.* bl. 133.
26 *Campen* bl. 29. Meijer bl. 14.
27 Harrebomée *Kind* bl. 181.
28 v. d. Venne bl. 22.

man eene kan water over 't lijf. (Zie KAATJE.)
Al naardat gij lijfs hebt. 1
Al zwemt het lijf in vollen lust, De ziel is daarbij niet gerust.
Berg je lijf! 2
Bij mijn' levenden lijve Moet men om mijn erf niet kijven. (Zie ERFENIS.)
Broeders gekijf Komt om (*of:* Gaat aan) ziel en lijf. (Zie BROEDER.)
Daar heb je het al, zei de bagijn, en zij spoog het hart uit haar lijf. (Zie BAGIJN.)
Daar is geen koe of wijf, Of zij heeft een vlekje aan haar lijf. (Zie KOE.)
Daar is geen lid aan mijn lijf, dat eraan denkt. (Zie LID.)
Dat heeft niet veel om 't lijf. 3
Dat ik niet lachte, zei drollige Koert, ik zou vreezen, dat de lever in mijn lijf vast zou groeijen. (Zie KOERT.)
Dat in het lijf niet gaat, dat gaat in de mouwen. 4
Dat is eene rib uit je lijf.
Dat is zijn lijfstuk.
De duivel is een arm gezel: hij heeft noch lijf noch ziel. (Zie DUIVEL.)
De een is wijzer in zijn' pink dan de ander in zijn gansche lijf. 5
De liefde wroet in zijn lijf, als eene muis in eene Hollandsche kaas. (Zie HOLLAND.)
De naaste in den graad, De oudste op de straat, Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste op de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)
De scheider krijgt wel beide vechtenden op het lijf. 6
De vrouwen hebben zeven geesten in het lijf. (Zie GEEST.)
De vrouw is 's mans lijf en leven. (Zie LEVEN.)
De wijn in het lijf, het hart in den mond. (Zie HART.)
De ziel is een omvleeschde engel; Het lijf is een onrein gemengel. (Zie ENGEL.)
De ziel rammelt hem in 't lijf. 7
Die dat gelooft, heeft een kalf in het lijf (*of:* oog). (Zie KALF.)
Die een wijf trouwt om haar lijf, Verliest het lijf, en houdt het wijf. 8
Die gedachte jaagt mij de nachtmerrie op 't lijf. (Zie GEDACHTE.)
Die met zijn lijf in een vat boter valt, schijnt een gelukkige vetzak te wezen. (Zie BOTER.)
Dien men eene rib uit het lijf haalt, die is wel gedwongen te schreeuwen. 9
Doe dat bij lijve niet. 10
Donder op eene dorre twijg kost aan menig' man zijn lijf. (Zie DONDER.)
Dreigers, zegt, wat je moogt; maar blijft van het lijf. (Zie DREIGER.)
Een egel draagt het lijf vol stekels; 't is geen wonder: hij brengt ze zelf voort. (Zie EGEL.)
Een gesloten lijf doet den apothekers-winkel open. (Zie APOTHEKER.)
Een glaasje godendrank erop zetten, om een ge... lijf te maken. (Zie GLAS.)
Een kleed, te veel aan 't lijf, eene vrouw, te ve... gezien, zijn beide niet te veel gezien. (Zie KLEE...
Een matige mond Maakt 't lijf gezond.
Een oud man en een jong wijf Zijn kinders al ... lijf. (Zie KIND.)
Een overladen lijf maakt een ligt hoofd. (Zie HOO...
Een schraal lijf wil geene beweging lijden. ... BEWEGING.)
Een ziek mensch moet wat in het lijf hebben, ... op te sterven. 11
Gaat het mij goed, ik wijt hét mijn lijf; Gaat ... mij kwalijk, ik wijt het mijn wijf.
Ga eens af, als je niets in je lijf hebt.
Gij hebt geen mans hart in 't lijf. (Zie HART.)
Gij zoudt mij de koorts op het lijf (*of:* op den ha... jagen. (Zie HALS.)
God geeft lijf, daar er geen is. (Zie GOD.)
Hang je rok om je lijf: het regent. 12
Het blaauw-geneusd oud-wijf Zoekt de aarde vo... haar lijf. (Zie AARDE.)
Het bloed stolde mij van schrik in het lijf. (Z... BLOED.)
Het booze wijf Blijft 't langste lijf.
Het geheele lijf staat er hem naar. 13
Het ging al te zamen te gelijk op: lijf, goed en ee... (Zie EER.)
Het hart draait mij in het lijf om. (Zie HART.)
Het is een beest, zijn geheele lijf over. (Zie BEES...
Het is eene stoute kraai, die een levend beest ... het lijf pikt. (Zie BEEST.)
Het is hem in het lijf; was het in de kleederen, ... zoude men het er uitwasschen (*of:* uitsnijden... (Zie KLEED.)
Het is, om de popelsije op zijn lijf te krijgen.
[Popelsije, *door* BILDERDIJK poplexy ge*schreven*, *is* beroerte; *maar het spreekwoo... wordt al boertende gebezigd.*]
Het lijf der galg, en de ziel dengenen, die ze wi... zei de deugniet. (Zie DEUGNIET.)
Het lijf heet valk. 14
[*Dat wil zeggen: het leven is voor den mens... van de grootste waarde.* Lijf *geldt hier vo...* leven. *De valk is een edele vogel.*]
Het past hem, alsof het aan zijn lijf gegoten wa...
Het zijn gelukkige voeten, die een gezond lijf ov... weg kunnen dragen. 15
Hij biedt weer voor zijn lijf.
[*Hij geeft het niet gemakkelijk gewonne... maar biedt in alles de uiterste tegenweer of de... meesten wederstand.*]
Hij doet zijn lijf wat te goed. 16 (Zie de *Bijlage*...
Hij hangt er met lijf en ziel aan.
Hij heeft den brij in 't lijf. (Zie BRIJ.)
Hij heeft den duivel in 't lijf. (Zie DUIVEL.)
Hij heeft een goed lijf. 17
Hij heeft een hoofd of twee op dat lijf versleten... (Zie HOOFD.)

---

1 Sartorius *pr.* IV. 72.
2 v. d. Venne bl. 174. Winschooten bl. 129.
3 Witsen 221. Winschooten bl. 152. Tuinman I. bl. 354. v. Moerbeek bl. 266. Gales bl. 38. Everts bl. 346. *Vesteeit* bl. 131.
4 *Mots* bl. 10.
5 Tuinman II. bl. 11.
6 Tuinman I. bl. 94.
7 Tuinman I. bl. 213, 316.
8 Bogaert bl. 19.
9 Tuinman II. bl. 94.
10 Tuinman I. bl. 301, *nal.* bl. 20.
11 Tuinman I. bl. 111.
12 Winschooten bl. 212.
13 *Campen* bl. 129.
14 *Prov. seriosa* bl. 42. *Campen* bl. 68. 29 *Ap...* Gruterus I. bl. 113. de Brune bl. 484. Sartori... *tert.* VIII. 89.
15 v. d. Venne bl. 260.
16 Servilius bl. 176*.
17 Winschooten bl. 139.

Hij heeft een stuk van een oud net gegeten, waardoor hem de ziel in het lijf verward is. 1

[*Dat wil zeggen: hij leeft over zijn' tijd; hij kan van het leven niet scheiden. Daarom doet men het schertsende voorkomen, alsof de ziel zoo in het ligchaam is rondgedraaid, dat zij er niet uit kan.*]

Hij heeft geen hemd aan het lijf. (Zie HEMD.)
Hij heeft geen' moed in het lijf.
Hij heeft handen aan zijn lijf. (Zie HAND.)
Hij heeft hem bij 't lijf.

[*Hij houdt hem voor den gek.*]

Hij heeft het hart uit zijn lijf geloopen. (Zie HART.)
Hij heeft het op zijn lijf als duits bier. (Zie BIER.)
Hij heeft niet één' zoeten beet aan zijn geheele lijf. (Zie BEET.)
Hij heeft nog al wat wind op zijn lijf.
Hij heeft vrij wat Piet Lut op zijn lijf.

[*Dat is: hij maakt eene groote drukte over eene kleine zaak. In* de Navorscher, IV. *bl.* 166, *zegt* V. SANDWIJK: „*In het* Vervolg der Historie van Enkhuizen, *door* J. CENTEN, *bl.* 47, *lees ik:* „*Doch om de gemelde vijandelijke kelbootjes (Duinkerker kaperscheepjes) voor de zeegaten te verdrijven, namen twee zeekapiteinen binnen Enkhuizen volk aan; de een,* PIETER LUT *genaamd, was een stout zeeman, om wien men vertrouwde, dat hij gelijk de oude Enkhuizers in dapperheid zijnen vijand niet zou toegeven.*" *Ik twijfel er zeer aan, dat het karakter van dezen man aanleiding tot het spreekwoord zal gegeven hebben. Immers dan diende men nog iets meer en geheel anders van hem te vinden.*" Lut, luttel *is* weinig, gering, *en deze beteekenis kan zeer wel, zonder het bestaan van een' historisch' persoon aan te nemen, de persoonsvoorstelling* PIET LUT *hebben voortgebragt. Vele spreekwoorden bewijzen dat, en* PIET *is een algemeene naam. En toch ben ik, juist door hetgeen ons van het karakter van* PIETER LUT *is medegedeeld, zonder* „*meer of anders,*" *gansch niet vreemd aan het denkbeeld, om het spreekwoord in een' eigentlijken zin op te vatten. De geopperde twijfel toch is wel weg te nemen, als men bedenkt, dat vele spreekwoorden op kleinigheden worden toegepast, zonder dat de bekende afleiding van die spreekwoorden zulks zoude doen onderstellen. Naar mijn inzien is het gansch niet onwaarschijnlijk, dat men de bedrijvigheid van den stouten* PIETER LUT *zoo groot heeft geacht, om ze over te brengen op elke uitgebreide drukte, al is die drukte dan ook van minder belangrijken aard.*]

Hij heeft zeker kikvorschen- (*of:* visschen-) bloed in 't lijf. (Zie BLOED.)
Hij heeft zijn hart verloren (Hij heeft geen hart meer, *of:* Hij heeft het hart er niet toe, *ook wel:* Hij heeft geen hart in 't lijf). (Zie HART.)
Hij jaagt hem den harpoen in het lijf. (Zie HARPOEN.)
Hij jaagt mij de stuipen op het lijf.
Hij is er met lijf en ziel voor. 2
Hij is niet bang; maar het hart popelt hem in 't lijf. (Zie BANG.)
Hij is zoo mild, dat hij zijne billen zou weggeven, zoo ze niet vast aan zijn lijf waren. (Zie BIL.)
Hij koopt er geene lijfrenten voor. 3
Hij loopt, alsof hij het vuur in den aars (*of:* in het lijf) had. (Zie AARS.)
Hij meent, dat hem de zee over het lijf zal loopen, als hij den stuurman van hoog weêr hoort stoffen.
Hij schiet hem den pijl tot de veren in het lijf. 4 (Zie de *Bijlage.*)

[*Hij voert zijnen kwaadaardigen hekelzucht ten top, en stort al zijne gal uit. Het achtereinde van den pijl is van eene veêr voorzien.*]

Hij schrikt, dat zijn hart in zijn lijf opspringt. (Zie HART.)
Hij speelt met zijn hoofd (*of:* Hij is zoo stout), als hadde hij nog een lijf in de kist. (Zie HOOFD.)
Hij spreekt hem een hart in het lijf. (Zie HART.)
Hij spreekt hem moed in het lijf.
Hij springt op met de beide voeten (*of:* met het geheele lijf). 5
Hij verkoopt zijn lijf aan de snijkamer. (Zie KAMER.)
Hij wil hem te lijf. 6
Hij zoekt hem het lijf op de leest te zetten. (Zie LEEST.)
Hij zou hem wel het hart uit het lijf willen halen. (Zie HART.)
Hij zou zijn hemd van het lijf weggeven. (Zie HEMD.)
Iemand den dood op het lijf jagen. (Zie DOOD.)
Iemand het hart uit het lijf dingen. (Zie HART.)
Iemand het lijf vol jagen.
Ik ben een zoon van 's konings lijfpaard, zei de muilezel; maar hij vergat te zeggen, dat zijne moeder eene ezelin was. (Zie EZELIN.)
Ik wil het nog niet eens in mijne laarzen (*of:* schoenen) hebben, laat staan in mijn lijf. (Zie LAARS.)
Loop voor den satan, dan heb je een' zwarten lijfknecht. (Zie KNECHT.)
Mal doet geen zeer, anders behoefde hij eene pleister over zijn geheele lijf. 7
Man en wijf Zijn twee zielen in één lijf. 8
Men breekt het hoofd, om het lijf heel te houden. (Zie HOOFD.)
Men haalt wel met eene hand an, Dat het geheele lijf niet verdrijven kan. (Zie HAND.)
Menigeen verdoemt, om vrouw en kinder-wille, lijf en ziel. (Zie KIND.)
Men zou er zijn hart van uit het lijf spuwen. (Zie HART.)
Men zou het hart uit het lijf rukken. (Zie HART.)
Men zou lijfrenten op hem koopen. 9
Met het lijf tegen zijn. 10
Mijn paard, mijn zwaard, mijn wijf: Die houd ik voor mijn eigen lijf. 11
Niet één lid aan zijn lijf, dat stil staat. (Zie LID.)
Vooral gezond van lijf, Daarbij van vorme schoon,

1 Servilius bl. 174. Gheurtz bl. 8, 33. Zegerus bl. 32. Sartorius pr. VII. 30. Tuinman I. bl. 316. v. Eijk II. nal. 12. Mulder bl. 495.
2 v. Alkemade bl. 179.
3 Tuinman I. nal. bl. 25.
4 Id. Prov. bl. 67. Sartorius pr. VIII. 41, *tert.* II. 77, VI. 84. *Veer* bl. 270. v. Eijk II. *nal.* bl. 51. de Jager *Bijdr.* bl. 115.
5 *Campen* bl. 33.
6 Tuinman I. bl. 290.
7 Gruterus II. bl. 156. v. d. Venne bl. 178. *Mergh* bl. 33. Tuinman I. bl. 270, 273.
8 24 *Sept.* Gruterus I. bl. 113. Tuinman I. bl. 92. *Man* bl. 333. Modderman bl. 83.
9 Tuinman I. bl. 160, II. bl. 97.
10 Servilius bl. 227.
11 Gruterus II. bl. 156. *Mergh* bl. 34.

Dan geld tot goed gerijf: Zoo spant men wis de kroon. (Zie GELD.)
Waar de slang het hoofd kan inwringen, daar wringt zij het gansche lijf in. (Zie HOOFD.)
Wanneer de milt te groot wordt, verdroogt het lijf.
Wat ben ik evenwel een goed kalf, zei Harmen, ik zou den stront wel uit mijn lijf douwen, en geven ze aan mijne vrienden. (Zie HARMEN.)
Wat zoeken wij hier? de dood zit ons op het lijf. (Zie DOOD.)
Wie staâg de vuisten in de lijf-zakken laat blijven, houdt die zijne handen ook regt? (Zie HAND.)
Woorden gaan in het lijf niet. 1
Wulpsch bedrijf Breekt het lijf. (Zie BEDRIJF.)
Zalig is het lijf, dat voor de ziel arbeidt (*of:* lijdt). 2 (Zie de *Bijlage.*)
Zij hangt hem aan met lijf en ziel. 3
Zij laat zich wakker de vliegen van het lijf jagen.
Zijne leden hangen, of ze met blaauw garen aan zijn lijf genaaid waren. (Zie GAREN.)
Zijne ziel is hem in 't lijf geworteld. 4
Zijn hart is gesmolten in zijn lijf. (Zie HART.)
Zijn lijf is hem zoo lief niet als zijne Spaansche kluiten. (Zie KLUIT.)
Zoo lang als mijne oogen openstaan, en ik ademtogt in 't lijf heb. (Zie ADEM.)

LIJFLAND.

Zend een' ezel naar Lijfland, hij zal giegagen, als hij t'huis komt. (Zie EZEL.)

LIJK.

Een man zonder geld is een lijk. (Zie GELD.)
Het is kwaad wachten, als het lijk nog vijst. 5
Hij is een lijk.
[*Hij heeft het tot den hoogsten graad van dronkenschap gebragt.*]
Hij ziet er uit als een elf-uren-lijk. 6
Ook steden en rijken Hebben hare lijken. 7
Zoo ge dat doet, zijt ge een lijk. 8
[*Dit spreekwoord wordt toegepast op dengenen, die zijnen val nabij is.*]

Lijk Is rijk. 9
[*Volgens* SCHELTEMA *beteekent dit: „wat men, na een ieder het zijne gegeven te hebben, overhoudt, is eigen: dit is ware rijkdom." Het spreekwoord zegt alzoo: die geene schulden heeft, is rijk.* Lijk *geldt hier dus voor* gelijk, effen, *en niet voor* dood ligchaam.]

Beter op de lij gesmeten, dan uit de lijk geslagen. (Zie LIJ.)
Hij valt uit de lijken.
Uit de lijk geworpen en misdeeld worden.

LIJM.

De goedwilligheid verbindt meer dan de lijm. (Zie GOEDWILLIGHEID.)
Die met lijm omgaat, verliest zijne veren.
Hij heeft lijm noch loog over zich. 10
[*Hij kleeft noch brandt. Men zegt dit* een' houten (*of:* droogen) Klaas.]
Hij loopt met de lijmstang. 11
[*Hij lijmt of teemt in zijn spreken, of 't is een kinderachtig man, genomen naa vangen der vogeltjes met de stang.*]
Hij loopt met den lijmpot.
[*Den dronkaard geeft men een' geheele vol lijm, als om aan te duiden, dat hij keel heeft gesmeerd.*]
Hoeren zijn als vogellijm: wat te nabij komt, er eene veêr laten. (Zie HOER.)
Zijne vingers zijn van lijm: zij houden vast, zij aanraken. 12

LIJN.

Hij is aan Lijntjes dochter getrouwd. (Zie DOCHT

Dat ik van de oude afhaal, is winst, zei de s per, en hij spande zijne moeder voor de lijn.
Dat met éene lijn getrokken wordt, gaat een heen. 13
Een lijntje trekken.
[*Dat wil zeggen: over tafel een glas met iemand drinken.*]
Gij moet aan dat lijntje (*of:* touwtje) niet trekke
Gij zijt aan het lijntje (*of:* touwtje) vast. 15
Het is een avond als eene lijnbaan. (Zie AVON
Het paard gengelt aan eene losse lijn, gelij man aan het draadje van de vrouw. (Zie DRA
Hij exerceert met lijntjes.
[*Het lijntjes-exerceren is eene oefening v de onderofficiers. De secties worden d voorgesteld door twee man, die de lijn gesp nen houden. Deze lijn verbeeldt de ruim dóor de secties beslagen, en waardoor het aa wezig zijn van manschappen wordt uitgew nen. De soldaat bezigt dit spreekwoord bij l eten van zuurkool.*]
Hij loopt in het lijntje (*of:* aan den leiband, o *wel:* aan zijn snoer). (Zie BAND.)
Hij plaatst (*of:* stelt) ze op éene lijn. 16
Hij vischt met verscheidene lijntjes.
Met een zoet (*of:* zacht) lijntje (*of:* toompje). 1
Staagjes aan, staagjes aan, dan breekt de lijn ni zei Gijs, en hij werd gekielhaald. (Zie GIJS.)
Wij zullen de lijn wat aanhalen.
[*Dat is: wij willen het gesprek wat leven ger maken.*]
Zij gaan ook meê, die in het lijntje loopen. 18
Zij trekken éene lijn, maar ieder aan een ein (Zie EINDE.)

LIJNWAAD.

Als het lijnwaad begonnen is, zendt God er gar toe. (Zie GAREN.)

LIJS.

Al goed, Wat Lijsje doet. (Zie GOEDE.)
Bacchus zij gedankt, zei Lijsje, mijn man cons meert geen' sterken drank meer: hij drinkt

---

1 Zegerus bl. 13. 17 *Mei.* Idinau bl. 290. Gruterus I. bl. 123. de Brune bl. 439. *Sel. Prov.* bl. 167.
2 *Mots* bl. 16, 22.
3 Sartorius *pr.* IV. 78.
4 Servilius bl. 174. de Brune bl. 298. Sartorius bl. 182. *Adag. quædam* bl. 87.
5 Gruterus III. bl. 155.
6 Sancho-Pança bl. 61.
7 Cats bl. 459.
8 Winschooten bl. 139.
9 Scheltema II. bl. 29.
10 Sartorius *pr.* VIII. 52.
11 Winschooten bl. 292. Tuinman I. bl. 274.
12 de Brune bl. 218, 219.
13 *Campen* bl. 102. v. d. Venne bl. 249. Sartorius *quart.* 51. Winschooten bl. 140. Tuinman I. bl. 180. v. Eijk I. bl. 101.
14 Winschooten bl. 140, 315. v. Moerbeek bl. 266. v. Eijk I. bl. 101. Modderman bl. 121. v. Lem bl. 139, 229.
15 Tuinman I. bl. 296.
16 Harrebomée *Kind* bl. 222.
17 Tuinman I. bl. 243.
18 Winschooten bl. 140. Tuinman I. bl. v Eijk I. bl. 101.

…ders niet dan zuiveren jenever. (Zie BACCHUS.)
…t spek heb ik al weg, zei speulige Lijs, en zij …tak eene ham onder hare rokken. (Zie HAM.)
… drommel mogt zoo tappen, zei Lijs, en het vat …was leêg. (Zie DROMMEL.)
…e Lijsje kent, die kent ook Trijn.
…ijk bij gelijk, Jan bij Lijs (*of:* Jut bij Jenne…m), het paar een dubbeltje. (Zie DUBBELTJE.)
…ne kent Lijsje. (Zie HANNE.)
…tjelief, wat wordt ge vet, zei Lijsje tegen haar' …n Fobert, je krijgt beenen als zwavelstokken. (Zie BEENEN.)
…is eene Lijs van een' vent.
… woont in lekker Lijsjes straatje. 1
… weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam …at, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en …ij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
…en van de wijs, zei Lijs, en zij riep krentedin…tjes in plaats van oliekoeken. (Zie DING.)
… heb een' vroom' man, zei Lijsje de nachtloop…er, mijn man timmert aan de kerk. (Zie KERK.)
… dank je van dien tabak? vroeg goelijke Lijs aan Flip, en zij had hem eens laten stoppen. (Zie FLIP.)
… passen bij elkander als Hanne en Lijsje. (Zie HANNE.)

LIJSKEN ALBEDRIL.

…is een Lijsken Albedril.

[*Men zegt dit van den man, die zich be…moeit met vrouwelijke zaken.*]

LIJSKEN SNAPS.

…is Lijsken Snaps. 2

LIJSKEN WEETAL.

… Lijsken Weetal toont hij zich. 3

[*Men bezigt dit van iemand, die voorgeeft …ene zaak te weten, terwijl blijkt, dat hij ze …niet weet.*]

LIJS SMODDERMUIL.

…is eene schoone vangst, zei Lijs Smoddermuil, …a zij ving negen en twintig luizen in éénen greep. (Zie GREEP.)

LIJST.

… vind hem op de lijst niet. 4
… de lijst na. 5

LIJSTER.

… lijster k… haar eigen kwaad. (Zie KWAAD.)
… heb die lijstertjes aan den zang gekend.
… zingen als lijsters. 6

LIK.

…is lik en lat. (Zie LAT.)
…is met een' lik gedaan. 7
… krijgt er een' lik van.

LIKEUR.

…n glaasje likeur de canaille. (Zie CANAILLE.)

LIKKEBROÊR.

…der een' kalen mantel schuilt dikwijls wel een …oede likkebroêr. 8

LIKKER.

…t is een gatlikker (*of:* Hij likt hem het gat). (Zie GATTEN.)
…t is een panne- (*of:* teljoor-) likker. 9
Het is een strooplikker.
Het zijn al geene likkers, die wat lekkers likken. (Zie LEKKER.)

LIKTEEKEN.

Geene leugen zonder likteeken. (Zie LEUGEN.)

LILLEKOMDIJNE.

Het is al van liefde, zei Lillekomdijne (*of:* Kurkumdijne); toen kuste hij het paard voor den aars, daar de bruid op zat. (Zie AARS.)

LILLO.

Hij speelt voor koster van Lillo. (Zie KOSTER.)
Kom je van Lillo, dat je mandje zoo druipt? 10

LINIE.

Hij onderzoekt, wat de menschen aan de andere zijde van de linie doen.
Wanneer hij de linie passeert, zal hij wel verder komen. 11

[*Even als de linie een belangrijk punt is voor den zeeman, even zoo is het vijftigste levensjaar, wanneer men dit spreekwoord in toepassing brengt, merkwaardig voor den mensch.*]

LINKSCH.

Het is een linksche. 12

LINNEN.

De rijkste behoudt maar een linnen kleed. (Zie KLEED.)
De wol veegt het vuil van het linnen af, zei Jan Drantel, en hij had zijn hemd bek…, dat hij met zijnen mantel afveegde. (Zie HEMD.)
Hij slaat (praat, *of:* rammelt) door linnen en wollen heen.

[*Hij zegt al, wat hem voor den geest komt.*]

LINT.

Hij heeft eene tong van lintjes.
Hij is daar (*of:* haspelt ermede) als een aap in een' garen- (*of:* lint-) winkel. (Zie AAP.)

LIP.

Aan iemands lippen hangen.
Den dood op de lippen hebben. (Zie DOOD.)
God laat het water wel aan-, maar niet over de lippen komen. (Zie GOD.)
Het is geen wonder, dat eene koe lagchen kan: zij heeft zulke verbruide lippen. (Zie KOE.)
Het is Johannes Guldenmond: de woorden vloeijen van zijne lippen. (Zie JOHANNES GULDENMOND.)
Het is kwaad pijpen (*of:* fluiten) zonder lippen (*of:* zonder bovenlip). 13
Het woord sterft op zijne lippen.
Hij bijt op zijne lippen. 14
Hij heeft het hart op de lippen. (Zie HART.)
Hij laat de lip hangen als de merrie van Booi. (Zie BOOI.)
Hij laat de lip hangen tot op het derde knoopsgat. (Zie GATEN.)
Iets op de lippen hebben (*of:* nemen). 15
Ligtelijk weent het kind, als hem de lip hangt. (Zie KIND.)
Men dient ieder naar den mond te spreken, of zijne lippen te sluiten. 16
Men kan het zoo tusschen neus en lippen vatten.

[*Het is zonder veel moeite te verkrijgen.*]

1 …torius tert. VIII. 62.
2 …torius quart. 66.
3 …e Brune bl. 486. Sartorius tert. V. 98.
4 …Wassenbergh bl. 149.
5 …Wassenbergh bl. 149.
6 Sartorius tert. III. 21. v. Eijk II. bl. 60.
7 Sartorius sec. II. 86, VII. 68, tert. VII. 83.
8 Folie I. 286.
9 Tuinman I. bl. 8, 215, 323, 374, II. bl. 34, 42.
10 v. Eijk III. I. Harrebomée IV. 4.
11 v. Moerbeek bl. 263. Fischer bl. 108. Scheltema I. bl. 12. v. Lennep bl. 127.
12 Tuinman I. bl. 6, 184, 263.
13 Cats bl. 459. de Brune bl. 18. Tuinman II. bl. 108. Modderman bl. 148.
14 Gheurts bl. 55.
15 Tuinman I. bl. 367.
16 v. d. Venne bl. 90.

Men weet niet, wat tusschen het glas en de lippen voorvallen kan. (Zie GLAS.)
Scherp geneusd (*of:* Spits gekind) en dun gelipt: hangen! hangen! (Zie KIN.)
Tusschen neus en tusschen lippen Kan een goede kans ontglippen. (Zie KANS.)
Zulke lippen, zulke salade. 1

Het is eene verloren lip. 2
[*Dat is: die zaak is zonder weêrga. Eene* lip, *om hare gedaante aldus genoemd, wordt door* WITSEN *beschreven als de „uitstekende zoom van eenigh hout, dat omgekeert legt, en met de lip of laegste ent na om laeg." Deze strook hout dient tot niets, en heet daarom* verloren lip.]

LIST.

Armoede zoekt list (*of:* De arme man zoekt list, Daar de rijke niet op gist). (Zie ARMOEDE.)
Dat is eene krijgslist. (Zie KRIJG.)
Deugd overwint list en geweld. (Zie DEUGD.)
Een gevangen man zoekt list.
Liefde zoekt list. (Zie LIEFDE.)
List gaat boven geweld. (Zie GEWELD.)
List is beter dan sterkte.
List Mist. 3
List tegen list is de moeijelijkste kamp, dien de mensch strijden kan. (Zie KAMP.)
Luije menschen zoeken list.
Met list brengt men een ei in een' hopzak. (Zie EI.)
Nood zoekt list. 4
Om den honger te wederstaan, worden velerlei listen aangewend. (Zie HONGER.)
Verlegenheid zoekt list.
Voor de listen van de kwaden: Laat uw voeten u maar raden. (Zie KWAAD.)
Vrouwen hebben te veel stonden, dat haar tot menige list brengt. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Vrouwen-list gaat boven alle list (*of:* is kwaad te doorgronden). 6
[*Wanneer mannen ten einde raad zijn, brengen vrouwen nog wel eene gewenschte uitredding aan, waarvan de vaderlandsche geschiedenis menig voorbeeld bijbrengt.*]
Zonder erg of list. (Zie ERG.)

LITANIE.

Het is eene litanie van alle heiligen. (Zie HEILIGE.)

LOBBE.

Hij is wel in zijne lobbe. 7

LOCHEM.

Deventer is eene koopstad, Zutphen is eene loopstad, Lochem is nog wat, Maar Borculo is een hondengat. (Zie BORCULO.)

LOCHTING.

Als het regent en de zon schijnt, is het kermis in de lochting. (Zie KERMIS.)

LODDER.

Hij praat daar vast om als de lodder om het ei. (Zie EI.)

LOEF.

Al wist hij niet meer, dan dat hij te loefwaart boord moest p...... (Zie BOORD.)
Die gisteren de loef had, moet het heden op smijten. (Zie GISTEREN.)
Die in de lij was, krijgt de loef wel. (Zie LIJ.)
Eens loefs doen. 8
[*Dat is: eene zaak zonder aarzelen te ten uitvoer leggen.* Loeven *is, volgens* WI *bl.* 499, *„het schip daer heen laeten lopen, de wint van daen wait, ofte dicht by de houden. Die een schip wil doen loeven, de bezaen by, die het wil doen af-valle blinde."* Eens loefs *heet dus, dat de wi dezelfde streek waait, en het schip al ééne streek, zonder dat men de zeilen beh verplaatsen, kan voortgaan.*]
Hij hangt ze te loefwaart uit.
Hij sch.. te loever op.
[*Dat wil zeggen: hij doet, ook het gemeene werk, geheel verkeerd. Van wind komt, heet* loef, *waar heen hij waait*
Hij steekt (wint, *of:* strijkt, *ook wel:* knijpt) de loef af. 9
Loef houden.
Te loever liggen. 10

LOENEN.

Hij heeft renten op Loenen. 11
Hij is van Loenen, 't is mijn neef. 12
Hij is zoo mal als de weg van Loenen.
Hij komt van Loenen.
[*Dat wil zeggen: hij is zoo onnoozel ni hij zich wel voordoet. Of* Loenen *aan de of* Loenen *op de Veluwe zal hier wel all woordspeling met* loensch, *dat is:* links, *regt uit, voorkomen. Zoo ook bij de spreekwoorden dezer rubriek.*]

LOER.

Hij ligt als een vos op den loer. 13
Iemand een' loer draaijen.

LOERIS.

Boeren zijn maar loeren, zegt de Schrift. (Zie BO
Het is een regte loeris. 14
Het is loeremans kaas. (Zie KAAS.)
Hoerenaas, Loer en dwaas. (Zie AAS.)
Wie veinst, die is een loer; Oogluiken is he voêr. (Zie HEER.)

LOF.

Alle lofzangen hebben een einde. (Zie EINDE.)
Als gij bij blaarkoe aan den paal gebonden moet gij in haar' lof of blaam deelen. (Zie BLA
De lof der deugd sterft nimmer. (Zie DEUGD.)
Die wel spreekt en wel kan zwijgen, Zal hier g ten lof verkrijgen. 15
Eigen lof stinkt, Eigen roem hinkt. 16 (Zie *Bijlage.*)
Het minste kruidje van den hof Vermeldt Gods vertelt zijn' lof. (Zie EER.)

---

1 Cats bl. 542. de Brune bl. 242, 243. Tuinman bl. 7, I. bl. 306, II. bl. 30, 123.
2 Witsen bl. 512. Winschooten bl. 141, 329.
3 Cats bl. 459.
4 Zegerus bl. 47. Gruterus II. bl. 160. *Mergh* bl. 25.
5 Gruterus III. bl. 172.
6 Hoffmann bl. XXXIX.
7 Tuinman I. bl. 304. *Maart* 11. Mulder bl. 429.
8 Witsen bl. 490. v. Lennep bl. 128.
9 Witsen bl. 437. Winschooten bl. 141. Smids XVI. Tuinman I. bl. 144, 147. v. Moerbeek bl. 265. Everts bl. 228. d'Escury bl. 20. *Scheeps-Spreekw.* bl. 133. *Sermoen* bl. 49. v. Eijk I. bl. 98. Mulder bl. 431. Manvis bl. 124. Modderman bl. 107. v. Lennep bl. 128.
10 Winschooten bl. 142.
11 Gheurtz bl. 33.
12 Gheurtz bl. 29.
13 Everts bl. 318. v. Eijk III. bl. 66.
14 Servilius bl. 155. Gheurtz bl. 62. Sartorius *pr.* VI. 74, *sec.* IV. 45. Tuinman I. bl. 205. I. *nal.* 71.
15 *Adag. Thesaurus* bl. 11.
16 *Campen* bl. 29. 24 *Oct.* Gruterus I. bl. bl. 142. de Brune bl. 287. *Mergh* bl. 18. 222. v. Alkemade bl. 122. Tuinman I. bl. senius IV. *Wijsheid* bl. 128. Winterv. bl. Zutphen I. 7. *Verz.* 13. Willems VIII. 64. stra 13. *N. Blijg.* 11. Bogaert bl. 8. 10 Apr *Gent* bl. 127.

...en, zien en zwijgen, Doet u lof verkrijgen. 1
...molenaars akker, bij heeren poppengoed. (Zie ...KKER.)
...lof verdient, blijft. 2
...lof verdient, wordt geroemd. 3
... eer en lof begeert, wachte zich van hoeren. (...ie EER.)
... ieder wil onthalen, en hebben lof, Die ver...gt zelf een' kalen hof. (Zie HOF.)
...reikt tot aan het gesternte. (Zie GESTERNTE.)

LOGIS.

...p straat slaapt, heeft geen logis te betalen.
... zwarten waard hebben: logis en brand om ... (Zie BRAND.)
...der ondankbaren logis heeft men noch loon ...och prijs. 4

LOK.

...iet er uit als een slijklok.

LOMBARD.

...lombard is de boomgaard der wereld. (Zie ...OMGAARD.)
...ombard is eene vlooijekist en luizenkast. (Zie ...ST.)
...altijd voordeel wil doen, moet lombard houden. 5
...s (of: Hij vertelt) zooveel, daar de lombard ...en geld op geeft. (Zie GELD.)
... moet, al zou ik ook mijn laatste hemd in den ...mbard brengen. (Zie HEMD.)
... wil toonen, dat hij met den lombard niet te ...laffen heeft.
...eloof, dat haar maagdom al lang binnen Parijs ...den lombard staat.
... halen, zei de jakhals, en hij bragt het pop...engoed zijner dochter in den lombard. (Zie ...CHTER.)

LOMBARDIJE.

... is een Lombardsch (of: Hollandsch) kuiken. (...ie HOLLAND.)
... is van Lombardije.

LOMPEN.

... lompen geven geen papier.
...schopt het al in de lompen.

LOMPERD.

...studenten drinken wijn, Het water is voor boe...en; Daarvoor spreken zij Latijn, Waar die lom...erds nog op loeren. (Zie BOER.)

LONG.

...jenever Streelt long en lever. (Zie JENEVER.)
...braakt long en lever uit. (Zie LEVER.)
...heeft eene goede long.
...g en lever verteren. (Zie LEVER.)

LONK.

... lonk, een sprong, een dronk — Elk is eene ...ak. (Zie DRONK.)

LONT.

...t is de lont in 't kruid gestoken. (Zie KRUID.)
... is het afblazen van de lont niet waardig. 6
... ruikt lont. 7

[*Dat wil zeggen: hij bemerkt, dat men hem lagen legt. Dit spreekwoord dagteekent van het jaar 1572, toen men* BOSSU, *na de inneming van den Briel, te Rotterdam inliet op voorwaarde, dat de Spanjaarden, bij niet meer dan 25 te gelijk,* met doove lonten *zouden doortrekken. Alzoo* rook men geene lont. *Maar de trouwelooze handelwijze der Spanjaarden stelde de Rotterdammers al spoedig instaat,* om lont te ruiken. *Toen gebruikte men nog geene vuursteenen op snaphaan of musket, maar stak, gelijk nog heden het grof geschut, met brandende lont het kruid op de pan aan. Dat kon dan op verren afstand geroken worden, waardoor de onverhoedsche aanvallen menigmaal werden ontdekt.*]

Hij steekt de lont aan beide zijden aan. 8
Hij wordt door de liefde ontstoken, gelijk een vernageld stuk kanon door eene smeulende lont. (Zie KANON.)
Met de lont regt halen. 9

LOOD.

Alle loodjes wegen. 10
De laatste loodjes wegen ook (*of:* het zwaarst). 11
Het is geen lood snuif waard.
Hij heeft een lood bekwaamheid en wel een pond bewustheid. (Zie BEKWAAMHEID.)
Hij laat het in de looden loopen.
Hij legt (*of:* doet) er een loodje bij (*of:* op). 12
Hij moet het loodje schieten (*of:* leggen). 13
Men kan zich vergissen, zei de vrouw, en zij smeet twee lood gemalen peper in de koffijkan. (Zie KAN.)
Pak aan uw loodje.
Vrienden in den nood: Vier en twintig in een lood. 14

Alles komt weêr in 't lood.

[*De zaak is in orde.*]

Hij is uit het lood gezakt.

Het is te laat, als het schip stuit, het lood te werpen.

Daar is maar kruid en lood ten beste (*of:* Daar is niet te halen dan kruid en lood). (Zie KRUID.)
Dat is een looden degen in eene gouden scheede. (Zie DEGEN.)
Eene veêr is nog geen lood. 15
Gouden woorden telen veeltijds looden daden. (Zie DAAD.)
Het heeft zijne zwarigheid, zei Hans, en hij vond honderd pond lood. (Zie HANS.)
Het is een looden hoed. (Zie HOED.)
Het is lood om oud ijzer. (Zie IJZER.)
Het is, of hij lood in zijne schoenen heeft.
Het is zoo zwaar als lood. 16
Het klinkt als eene looden bel. (Zie BEL.)
Het ligte kurkje staat boven, maar het geloode net gaat te gronde. (Zie GROND.)
Hij beeft als eene looden deur. (Zie DEUR.)
Hij gaf hem eene looden (blaauwe, *of:* huzaren) boon. (Zie BOON.)
Hij heeft een looden kapje op. (Zie KAP.)

...*Adag. Thesaurus* bl. 29.
...d. Venne bl. 179.
...d. Venne bl. 117.
...Brune bl. 226. Sartorius *pr.* I. 22.
...is bl. 164. de Brune bl. 88, 89.
...uinman I. bl. 285, 342. Gales bl. 15.
...Winschooten bl. 142. Tuinman I. bl. 343. v. Moerbeek bl. 263. Everts bl. 231. Guikema II. 9. *Nous-Sprockw.* 50. Manvis bl. 123.
8 Tuinman I. bl. 137. Gales bl. 36. Bogaert bl. 106.
9 Tuinman I. bl. 287, II. bl. 165.
10 Sartorius *tert.* VI. 10.
11 *Sermoen* bl. 55.
12 Winschooten bl. 143. Tuinman I. bl. 358. v. Moerbeek bl. 266.
13 Winschooten bl. 143, 208.
14 Cats bl. 507. de Brune bl. 36, 88. *Mergh* bl. 57. *Sel. Prov.* bl. 15. Tuinman II. bl. 216. v. Waesberge *Wijn* bl. 13. Bogaert bl. 101. Harrebomée *Tijd* bl. 302.
15 Kerkhoven bl. 58.
16 Winschooten bl. 143. Sancho-Pança bl. 59.

Hij kampt met een' looden degen. (Zie DEGEN.)
Hij maakt van een strooijen kruis een looden kruis. (Zie KRUIS.)
Hij spaart lood noch kruid. (Zie KRUID.)
Iemand een lood schenken. 1
Iemand met looden schoenen nagaan. 2
Komt u een vrijer van buiten voor, ga dan vooral met looden schoenen. (Zie BUITEN.)
Niemand van zoo fijn goud, of hij houdt wat lood in. (Zie GOUD.)
Onze lasten schijnen van lood, en eens anders van pluimen. (Zie LAST.)
Van dien slag zal de wereld gewagen, zei Tijs, en hij schoot een looden kanonnetje af. (Zie KANON.)
Ver ziende lieden gaan met looden voeten. (Zie LIEDEN.)
Wat is die kurk zwaar, zei de mof, en hij wilde een stuk lood van twee honderd vijftig pond opnemen, en laten het eens drijven. (Zie KURK.)
Zij heeft het lood in de billen. (Zie BIL.)

LOODS.

Haal den loods binnen (*of:* over). 3
Het is een loodsmans vaarwater.
[*Het is daar niet veilig, het is eene hagchelijke plaats, — gelijk staande met een onbekend of moeijelijk vaarwater, waar men een' loods behoeft.*]
Het zit er niet dieper, zei de loods, en hij peilde den grond (*of:* de vleeschkuip). (Zie GROND.)
Hij heeft een' loods aan boord. (Zie BOORD.)
Hij is een goede loods. 4
Loodsman uit! daar komen schepen aan. 5

LOOF.

Daar schuilt eene slang onder het loof. 6 (Zie de *Bijlage.*)
De aar in de schoof, De druif in het loof. (Zie AAR.)
Van het onkruid dient niet het loof alleen, maar ook de wortel uitgetogen. 7

LOOG.

Daar is vrucht noch loog in. 8
Geen beter loog Dan 't vrouwen-oog. 9
Hij heeft lijm noch loog over zich. (Zie LIJM.)
Hij is uit de loog geborsteld. 10
[DE JAGER *zegt: „dit spreekwoord gebruikt men van iemand, die lang in een smerig gewaad heeft geloopen, maar nu door zijne vrienden in een geheel nieuw pak is gestoken."*]
Hij legt het hout op de loog. (Zie HOUT.)
Zij zitten niet anders, dan of zij met loog begoten zijn. 11

LOOK.

De vijzel riekt altijd naar het look. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Hij deelt vuistlook uit. 13
Hij meent een schoon ajuin te zijn, en is maar bieslook. (Zie AJUIN.)
Hij mogt wel een look in den boezem steken. (
BOEZEM.)
Ik vraag naar bieslook, en gij antwoordt mij
ajuin. (Zie AJUIN.)
Look en rook, uijen en bruijen, waken en bra
Zijn zes zaken, die kwade oogen maken. 14
de *Bijlage.*)
Vuistlook eten, dat de oogen overloopen. 15
Wil hij hooi over den balk eten, zoo geef
vuistlook. (Zie BALK.)
Zij stinken naar de koppelarij, als een Waal
look. (Zie KOPPELARIJ.)

LOON.

Arbeid is kwaad arbeids loon. (Zie ARBEID.)
Armoede is luiheids loon. (Zie ARMOEDE.)
Boontje Komt om zijn loontje. (Zie BOON.)
De dank en loon, die ik daarvan heb, zijn zoo
ring, dat eene mug ze op den staart kan v
voeren. (Zie DANK.)
De loon maakt den toon in de kerk. (Zie KE
Die alle heiligen dient, heeft veel heeren en w
loon. (Zie HEER.)
Die de kwaden dient, krijgt kwaden loon.
KWAAD.)
Die eenen goeden meester dient, verwacht
den loon. 16
Die heeren dient, krijgt heeren-loon (*of:* He
geven heeren-loon). (Zie HEER.)
Die minst arbeiden, hebben den meesten loon.
Die schoon dient, behoort reinen loon te hebbe
Die wiedt op zijn' tijd, Vindt loon voor zijn vlij
Een arbeider is zijn' loon waardig. (Zie ARBEID
Geen kunst, die spreekt, Waar loon ontbre
(Zie KUNST.)
Geld (*of:* Loon) verzoet den arbeid. (Zie ARBE
Gelijk het werk, zoo de loon (*of:* Loon naar w
ken). 20
Gelijk verdient gelijken loon. (Zie GELIJK.)
Hij heeft (*of:* krijgt) zijn' verdienden loon. 21
Hij weet van den loon. 22
Kwade werken geven kwaden loon, Maar g
harten spannen de kroon. (Zie HART.)
Liefdes beste loon Is de persoon. (Zie LIEFDE.
Ondankbaarheid is 's werelds loon. 23
Spotters krijgen spotters loon. 24
Van der ondankbaren logis heeft men noch l
noch prijs. (Zie LOGIS.)
Verdienste eischt dank en loon. (Zie DANK.)
Wie een' waren vriend gevonden heeft, heeft
dagloon wel verdiend. (Zie DAG.)

LOOP.

Alle loop heeft zijn' weêrloop. 25
Als de kat van huis is, dan hebben de muizen
vollen loop (*of:* houden de muizen bruiloft). (
BRUILOFT.)
Dat heeft een' kwaden loop. 26

---

1 Winschooten bl. 143.
2 Tuinman II. bl. 214. *Schoen* bl. 222.
3 Winschooten bl. 26, 143, 176.
4 v. Eijk I. bl. 98.
5 Zoet bl. 19. v. Alkemade bl. 16.
6 de Brune bl. 490. Tuinman I. bl. 1, 115. v. Eijk II. bl. 81. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55. v. Duyse bl. 197. Bogaert bl. 102. v. Sandwijk 5.
7 Cats bl. 538. *Sel. Prov.* bl. 164. Bogaert bl. 63.
8 Gheurtz bl. 9.
9 Cats bl. 500. Bogaert bl. 57, 100. *Veeteelt* bl. 109.
10 de Jager *Bijdr.* 17.
11 *Campen* bl. 122. Meijer bl. 59.
12 *Motz* bl. 78. de Brune bl. 254.
13 Tuinman I. bl. 109.
14 Gruterus II. bl. 155.
15 Zegerus bl. 64.
16 *Motz* bl. 68.
17 Gruterus III. bl. 137.
18 v. d. Venne bl. 64.
19 *Landbouwer* bl. 83.
20 Gruterus I. bl. 113, II. bl. 129. de Brune bl. 4. *Mergh* bl. 6. Witsen 321. Winschooten bl. 348. *Adag. quadam* bl. 33. *Adag. Thesaurus* bl. 28, 41. *Magazijn* 11. v. Zutphen I. bl. 21, II. bl. 94. Everts bl. 314. Sancho-Pança bl. 33. Bogaert bl. 12.
21 v. Zutphen II. bl. 96.
22 Witsen 274.
23 Tuinman I. bl. 258, 316, II. bl. 174. *Mag* 17. *Winterv.* bl. 46. *N. Bijdg.* bl. 64. v. W berge *Wijn* bl. 13. Modderman bl. 14, 154.
24 Tuinman I. bl. 270.
25 23 *Aug.*, 2 *Nov.* Gruterus I. bl. 91. *Sel.* bl. 9. Tuinman II. bl. 226. Mulder bl. 40 derman bl. 35.
26 Witsen bl. 505.

is de gewone loop der wereldsche zaken.
goede koop Heeft weinig loop. (Zie KOOP.)
geeft goedkoop, Krijgt al den loop. 1
[*Dit spreekwoord is met het vorige niet in tegenspraak.* Goedkoop, duur- (*of:* kwaad-) koop, *zegt het spreekwoord, en wie dat begrijpt, die heeft den sleutel van het spreekwoord:* De goede koop Heeft weinig loop. Schijn bedriegt, *zegt een ander spreekwoord, en voor wien dat volle waarheid is, voor dien blijkt ten laatste de reden van het spreekwoord:* Die geeft goedkoop, Krijgt al den loop.]
haas, waar men geen' loop in ziet, En vangt goede weiman niet. (Zie HAAS.)
loop, dood loop. 2
heeft goeden loop (*of:* gladde vaart). 3
is in den loop gebleven. 4
is op den loop gesteld. 5
[*Men zegt dit van eene zeer slechte zaak, die tot het uiterste gekomen is.*]
heeft daar een loopje op. 6
heeft zijnen loop uitgeloopen. 7
met den loop gekweld. 8
op den loop. 9
kent de loopjes. 10
lijkt als een galant, wiens matres met een an- op den loop is. (Zie GALANT.)
verstaat zich op den loop des hemels niet. (Zie HEMEL.)
in zijn' loop stuiten. 11
is de loop van onze dagen: De tijd komt alles te dragen. (Zie DAG.)
iemand een loopje nemen. 12
hoofd is op loop (*ook wel:* draait, *of:* raakt het hollen). (Zie HOOFD.)

LOOPER.

achtste looper moet voorgaan. 13
koopman, Een loopman. (Zie KOOPMAN.)
looper gedijt niet. 14
looper komt wel van zelf t' huis. (Zie HUIS.)
koopman, Kwaad koopman. (Zie KOOPMAN.)
koopman, Morgen loopman. (Zie HEDEN.)
gasthuis hangt de loopers achteraan. (Zie GASTHUIS.)
een looper: hij blijft niet lang op een. 15
geen looper of geen draver, maar een ligger zijn hart. (Zie DRAVER.)
loopt op den klap (*of:* Het is een klaplooper). KLAP.)
konden wel eens weder vechten. 16
zijn veelal windklievers. (Zie KLIEVER.)
gen niet mede: 't zijn bijloopers. 17

---

rijgt over de loopers.

---

eens op den ligger raakt, de looper zal hem niet verschoonen. (Zie LIGGER.)

LOOPSTER.

heb een' vroom' man, zei Lijsje de nachtlooper, mijn man timmert aan de kerk. (Zie KERK.)

LOOS.

De gierige en looze waren daar vergaderd. (Zie GIERIGAARD.)
Hij is zoo loos, dat hij wel twee tongen in drie pannen kan bakken, zoodat er in iedere pan eene tong is.
[*Een raadselachtig spreekwoord, waardoor men het toppunt der loosheid wil uitdrukken, gelijk staande met de vertelling: „Er was een bok, die uit glazenmaken zou gaan. Ken jij 't? Neen. Dan slacht je de bok, die kon 't ook niet." Als de tongenbakker zijne eigene tong medetelt, dan komt de zaak in orde. Het spreekwoord bevat dus eene woordspeling, en wordt tot beschaming van snoevers gebruikt.*]
Loos moet hij zijn, die tapt, maar nog loozer, die met 't gelag wegloopt. (Zie GELAG.)
Zoo draait de wereld, zei de looze, en hij keerde den schotel naar zich toe. 18
Zoo lang de gierige leeft, heeft de looze geen gebrek. (Zie GEBREK.)

LOOSHEID.

Dat niet met kracht wil zijn gedaan, Moet men met loosheid wel bestaan. (Zie KRACHT.)

LOOVER.

Daar is liever noch loover aan. (Zie LIEF.)

LORETTE.

Zij gelijkt naar onze Lieve Vrouw van Lorette: Zonder buik of zonder tetten. (Zie BUIK.)

LORRE.

Hij is van lorretje gepikt.
[*De dwaas doet als de papegaai: hij praat wel, maar spreekt niet.*]

LOS.

Alles, wat los en vast is. 19
Vroeg los, vroeg vast. 20

LOSBOL.

Die meer bestaan wil, dan hij kan, Dat is een losbol van een' man. 21

LOSCH.

Op de gebreken van anderen zien de menschen als de losch; maar op die van zich zelven als de mol. (Zie GEBREK.)

LOSSING.

Eén jaar rente is honderd jaar rente; één jaar lossing is honderd jaar lossing. (Zie JAAR.)

LOT.

Hij is van Lotje getikt.

Aan schot noch lot onderworpen zijn.
Dat is een lot uit de loterij.
Eens dominé's lot Is eene vrouw, die rijk is, gierig of zot. (Zie DOMINÉ.)
Het lot is geworpen.
Het lot is zoo goed als die keur. (Zie KEUR.)
Het lot spaart niemand. 22 (Zie de *Bijlage.*)
Het lot valt op Jonas. (Zie JONAS.)
Hij draagt gewillig schot en lot.
Hij heeft het hoogste lot getrokken.
[*Men zegt dit, wanneer iemand met een*

...orius III. bl. 126.
...pus bl. 28. Modderman bl. 24.
... bl. 492.
...man I. bl. 284.
...us pr. V. 81, X. 22.
...man I. aal. bl. 13.
...pen bl. 1.
...hooten bl. 144.
9 v. Moerbeek bl. 266.
10 Tuinman I. bl. 177.
11 Winschooten bl. 302.
12 Anton bl. 16.
13 *Prov. seriosa* bl. 18.
14 Cats bl. 493, 502. de Brune bl. 380. *Sel. Prov.* bl. 177.
15 Sartorius *pr.* VIII. 31, *sec.* III. 88.
16 Tuinman II. bl. 154.
17 Sartorius *sec.* II. 53.
18 Idinau bl. 202.
19 v. Waesberge *Geld* bl. 167.
20 Cats bl. 413. *Mergh* bl. 57.
21 Cats bl. 507. Tuinman I. bl. 272. Bogaert bl. 83.
22 Gruterus III. bl. 156. Meijer bl. 82.

meisje geëngageerd is, dat wel niet rijk is aan aardsche goederen, maar aan deugd en huiselijkheid.]

Hoe treuriger lot, Hoe digter bij God. (Zie GOD.)
Iemand aan zijn lot overlaten. 1
In twijfelachtige zaken scheidt het lot. 2
Zij deelen schot en lot.

[Schot *is eigentlijk de* belasting, *en, bij toepassing, alles, wat men aan ongelden en verteringen, om in zijne behoeften te voorzien, moet uitgeven*, *en* lot *iemands* staat in 't leven, *door de Voorzienigheid hem toebedeeld, in 't algemeen dus alles, wat tot de geschiedenis van iemands leven behoort.* Deelen zij schot en lot, *dan zegt dit dus: er heeft in alles gemeenschap plaats, zoowel in de uitgaven als in de inkomsten;* aan schot noch lot onderworpen zijn, *beteekent: onafhankelijk zijn, en* draagt iemand gewillig schot en lot, *dan betaalt hij gewillig, wat hij schuldig is, zoowel als dat hij tevreden is, met hetgeen men hem voor zijne werkzaamheden toeschikt.*]

LOTERIJ.

Als het zoo wezen moet, patiëntie! zei de Kwaker, en hij kreeg tijding, dat hij duizend gulden uit de loterij getrokken had. (Zie GULDEN.)
Bij loterij-geld is geen zegen. (Zie GELD.)
Dat is een lot uit de loterij. (Zie LOT.)
De loterij is eene hoeren-nering, zei Jan de Bander; Want wat men in de eene wint, verliest men in de ander. (Zie HOER.)
Hetgeen hij heeft, is al zooveel, als schipper Jan uit de loterij kreeg: dat was een groote niet. (Zie JAN.)
Het geluk is de wereld nog niet uit, zei de Jood, toen hij iemand acht stuivers en een vrijbriefje uit de loterij t'huis bragt. (Zie BRIEF.)
Het is een ongelukkige speler in de loterij.
Hij klopt als een collecteurs knecht, die het loterijgeld t'huis brengt. (Zie COLLECTEUR.)
Kom eens bij In de Haagsche loterij. (Zie 'S GRAVENHAGE.)

LOUIS.

Hij zit daar als verdomde Louis.

[*Dat is: hij is het beeld der onnoozelheid. Men ziet hier op koning* LODEWIJK, *die in alles van zijnen broeder* NAPOLEON *afhankelijk was, en dus alleen als werktuig, kan beschouwd worden.*]

LOUIS D'OR.

Twee stuivers in eene trommel maken meer geraas, dan als zij vol is met louis d'or. (Zie GERAAS.)

LOURENS.

Dat is strekkelijke kost, zei Lourens, en hij at blompap met uijen. (Zie BLOM.)
Dat proef ik, zei Loutje, en hij dronk een' pot met pis uit. 3
Het geluk wil mij niet verlaten, zei Lourens, en hij vond een' Kleefschen stuiver. (Zie GELUK.)
Luitje (*of:* Loutje) leeft nog!
Nu heb ik het Heidelbergsche vat gezien, zei Lourens, en hij zag een voeder wijn van acht[...] stoop. (Zie HEIDELBERG.)
Uit de schuit met zulk volk, ze zouden mij [...] bederven, zei schipper Louwe, en hij had [...] partij varkens scheep. 4
Wie kan het keeren, zei Lourens, en hij kreeg [...] bal in zijn oog. (Zie BAL.)

LOURENS KOSTER.

Als Loutje de klok hoort slaan, dan kijkt hij [...] (Zie KLOK.)

LUBBERT.

Dat is lekkere peen, zei Lubbert, en hij at al [...] vleesch op. 5
Het zijn al geene quinten, die op eene viool [...] spannen staan, zei Lubbert, en hij hoorde [...] bas bespelen. (Zie BAS.)
Hoe zou dat van gat gaan? vroeg Lubbert, [...] hij vond er nergens vat aan. (Zie GATTEN.)
Nu is er nog kans, om het spel te winnen, zei L[...]bert, en hij was al zijne schijven kwijt. [...] KANS.)
Schep op, Lubbert! met den grooten lepel, de k[...] heeft een gat. (Zie GATEN.)

LUCHT.

Al verandert men van luchtstreek, men vera[...] niet van gemoed. (Zie GEMOED.)
Amsterdam heeft lucht noch water goed. (Zie A[...]STERDAM.)
Beter één vogel in de hand (*of:* in 't net) dan t[...] (*of:* tien) in de lucht (*of:* over 't land). [...] HAND.)
Brabandsche lucht, Zeeuwsche renten. (Zie B[...]BAND.)
Daar is geene lucht zonder wolken.
Daar is wind aan de lucht. 6
Daar zijn meer pannen op de daken, dan do[...] beitels in de lucht. (Zie DAK.)
Dat is uit de lucht (*of:* de wolken) gegrepen.
Dat niet, zei Jan van Speyk, dan liever in de lu[...] (Zie JAN VAN SPEYK.)
De lucht is daar niet klaar (*of:* helder, ook [...] zuiver). 7
Des arends onvermoeide vlugt Dringt zelfs [...] door een stijve lucht. (Zie AREND.)
De schaapkens in de lucht zijn water of wind. 8
De visschen bewonen de diepten der zee, de a[...] den zweven in de lucht, — men kan de ee[...] met een' haak, de laatste met een' pijl tre[...] maar 's menschen hart is op geringen afstand [...] te doorgronden. (Zie AFSTAND.)
Die veel over zee gaan, veranderen wel van lu[...] maar niet van manieren. 9
Die zwanger van lucht is, wat kan hij anders [...] wind baren?
Er hangen meer dagen in de lucht. (Zie DAG.)
Er hangt eene donderbui aan de lucht. (Zie BUI[...]
Er is geen vuiltje aan de lucht.
Er is onweêr aan de lucht. 10
Er is ter wereld geene gezonder lucht. 11
Er komt een luchtje. 12
Gebraden duiven vliegen niet in de lucht. (Zie DUI[...]

---

1 v. Lennep bl. 189.
2 v. Hasselt bl. 9.
3 Folie I. 434.
4 Winschooten bl. 342. Tuinman I. bl. 141. Folie I. 332. v. Eijk I. bl. 123. de Jager *Bijdr.* bl. 114. Modderman bl. 45. v. Lennep bl. 194.
5 Folie II. 227.
6 Winschooten bl. 363. v. Lennep bl. 265.
7 Sartorius *sec.* VIII. 28. Winschooten bl. 146. v. Alkemade bl. 150. v. Meerbeek bl. 266.
8 *Sel. Prov.* bl. 228.
9 Cats bl. 453. *Sel. Prov.* bl. 147.
10 v. Lennep bl. 153.
11 Sartorius *sec.* V. 17.
12 Winschooten bl. 146. Tuinman I. bl. 14[...] 8. d'Escury bl. 20. v. Eijk I. bl. 133.

mogt de lucht in stukken slaan. 1
[*Men past dit toe op roeijers, die hunne riemen boven water slaan.*]
is een houw in de lucht. (Zie HOUW.)
is een vogel in de lucht. 2
is weêr kriek met eene betrokken lucht.
kan wel varkens regenen: de lucht ziet zoo ...ijnachtig. 3 (Zie de *Bijlage.*)
kwaad komt uit, al zouden het de kraaijen (*of:* ...e vogels uit de lucht) uitbrengen. (Zie KRAAI.)
...onweêr is niet van de lucht.
zijn ligte vogels, die ligt van lucht en land ...randeren. (Zie LAND.)
gaat om een luchtje (*of:* Hij is om hals ge...gt). (Zie HALS.)
houdt zich aan de lucht vast.
is zoo vrij als een vogel in de lucht.
komt uit de lucht vallen als eene aangeschoten ...s. (Zie GANS.)
maakt luchtsprongen. 4
schept een luchtje.
schermt in de lucht (*ook wel:* in het honderd, ...den wind, *of:* in het wilde). (Zie HONDERD.)
schiet in de lucht.
slaat een gat in de lucht. (Zie GATEN.)
steekt den kop hoog in de lucht. (Zie KOP.)
timmert in de lucht.
ziet eerder eene mug in de lucht, dan een' os ...de aarde. (Zie AARDE.)
...e noch vorst bleef ooit in de lucht. (Zie HITTE.)
...teelen in de lucht (*of:* Luchtkasteelen) bouwen. (Zie KASTEEL.)
...t maakt luchtig. 5
...n vangt geene visschen in de lucht. 6
...nd ter wereld, ten ware 't een vogel in de ...cht. 7
[SARTORIUS *past dit spreekwoord toe op eene zaak, die geheel in 't verborgen ligt.*]
is de lucht klaar. 8
...l met mij zonder breken, zei de schildpad tegen ...n arend, als ze daarvan in de lucht opgenomen ...erd. (Zie AREND.)
...w! neem je kat in huis; want er is donder aan ...e lucht. (Zie DONDER.)
...r en vaste gronden zijn de elementen van oude ...den, kinderen vinden in lucht en water meer ...hagen. (Zie ELEMENT.)
... weten wil, van welken kant de wind waait, ...rpt geen' steen, maar eene veêr in de lucht. (Zie KANT.)
...en lucht zijn aan malkander. 9
...komt de kou uit de lucht. (Zie KOUDE.)

...ge wil lucht zien. 10

...eene lucht, zei de bagijn, en de paap liet er een ...vliegen. (Zie BAGIJN.)
...ar is een luchtje aan.
...j heeft de lucht van zijn voornemen gekregen. 11
...j heeft er de lucht van weg (*of:* Hij krijgt er de lucht van). 12

Hij krijgt er de lucht van in den neus.
[*Even als het spreekwoord:* Hij heeft de lucht van zijn voornemen gekregen, *bezigt men dit, wanneer men eene zaak ziet aankomen, en zich van den uitslag ervan verzekerd houdt.*]
Ik heb er geene lucht op. 13

LUCIFER.

Een woekeraar, een molenaar, een wisselaar en een tollenaar Zijn de vier evangelisten van Lucifaar. (Zie EVANGELIST.)
Het is de wagen van Lucifer.
Hij ziet er zoo zwart en verbrand uit, alsof hij familie van Lucifer was. (Zie FAMILIE.)
Hij zit in nobiskroeg, onder Lucifers staart. (Zie KROEG.)

LUCRETIA.

Het is eene Lucretia. 14
Zij draagt het kleed van Lucretia. (Zie KLEED.)

LUIAARD.

Dan zal de luiaard het gebraad niet verslapen. (Zie GEBRAAD.)
De luiaard vindt veel uitwegen, om niets te doen. 15
De luiaard voedt het gebrek. (Zie GEBREK.)
De luiaard zal verscheurde kleederen dragen. (Zie KLEED.)
Een luiaard (*of:* Ledigheid) is des duivels oorkussen. (Zie DUIVEL.)
Ga tot de mieren, gij luiaard! en word wijs. 16
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Spreuk. VI : 6.]
Het is beter stil gezeten, dan het werk voor luiaards te doen. 17
Hij is te lui, dat hij uit zijne oogen ziet.
Hij is te lui, om zijn' adem te halen. (Zie ADEM.)
Hij is te lui, om zijn' eigen' aars te besch..... (Zie AARS.)
Hij is zoo lastig (*of:* lui), als hij groot is. (Zie GROOTE.)
Hij is zoo lui, dat men hem wel uit de beenen zou schudden. (Zie BEENDEREN.)
Hij schiet den luiaards boog af. (Zie BOOG.)
Luiaards zijn gelijk aan afgesleten machines.

LUIFEL.

Zij kakelt als eene hen op eene luifel. (Zie HEN.)

LUIHEID.

Arbeid verwarmt, Luiheid verarmt. (Zie ARBEID.)
Armoede is luiheids loon. (Zie ARMOEDE.)
De luiheid gaat zoo langzaam, dat de armoede haar schielijk inhaalt. (Zie ARMOEDE.)
De luiheid komt niet, daar ze wezen wil. 18
De luiheid ziet hem uit de oogen. 19
Geen ding is er gekker Dan lui en lekker. (Zie DING.)
Hij stinkt van luiheid. 20
Hij weet van luiheid niet, wat hij doen zal.
Luiheid en een lekkre bek Is de sleutel van gebrek. (Zie BEK.)
Luiheid is de aanvang van allen laster. (Zie AANVANG.)
Luiheid loont met armoede. (Zie ARMOEDE.)
Luiheid met nijd fokt luizen als kameelen. (Zie KEMEL.)

...artorius *pr.* V. 22.
...de Brune bl. 174.
...Campen bl. 63. Meijer bl. 30. v. Eijk II. bl. 87.
...t. 4. Hulst bl. 15.
...t. 4. Venne bl. 209.
...de Brune bl. 483.
...Sartorius *sec.* III. 2.
8 Sartorius *sec.* VIII. 26.
9 Witsen bl. 516.
10 v. Hall III. bl. 3. *Landbouwer* bl. 80.
11 v. Moerbeek bl. 266.
12 Winschooten bl. 146. Hoeufft bl. 231. Everts bl. 344.
13 Winschooten bl. 146.
14 Tuinman I. bl. 220.
15 Sartorius *sec.* VI. 87. *Adag. quaedam* bl. 17.
16 Cats bl. 476. Bognert bl. 70.
17 Tuinman I. bl 296.
18 Tuinman I. bl. 239.
19 *Campen* bl. 108.
20 *Campen* bl. 108.

Lui, lekker en ligt Zijn de drie voornaamste deugden van 't hoovaardige Sticht. (Zie DEUGD.)
Lui, lekker en veel te meugen Zijn drie dingen, die niet deugen. (Zie DING.)

LUIK.

Die te Gent is geboren, te Utrecht ligt ter schole, en te Luik leert zijn Walsch, Is een muitmaker door zijn' hals; En komt gij dan nog wat te kort, Zoo moogt gij aanspreken die van Dord. (Zie DORDRECHT.)
Die te Gent was geboren, Aan de Ligue had gezworen, Of te Luik was opgevoed, Heeft het muiten in zijn bloed. (Zie BLOED.)
Er is te Luik meer geld dan gezond verstand. (Zie GELD.)
Hij kan Luik en Hamburg op. (Zie HAMBURG.)
Noordenwind, Akens kind, Luiks bloed: Nooit deed zulks goed. (Zie AKEN.)
Zij leggen een bankje, en spelen schuivagie naar Luik of naar Vianen. (Zie BANK.)

LUILEKKERLAND.

Het is daar ook geen Luilekkerland.
Hij wil den brijberg van Luilekkerland dooreten. (Zie BERG.)
In Luilekkerland zijn de huizen met pannekoeken gedekt, en met worsten ingeregen. (Zie HUIS.)

LUIM.

Eeden, op het bed gezworen, zijn maar minneluimen. (Zie BED.)
Hij heeft mede zijne goede luimen. 1
Hij ligt op zijne luimen. 2
Men moet zijne goede luimen waarnemen.
Om niet begeert hij wijzen raad, Die op zijn malle luimen staat. 3

LUIPAARD.

Gelijk doet zijns gelijk beminnen, zei de luipaard, en hij verslond eene bonte kraai. (Zie GELIJK.)

LUIS.

Al evenwel knipluis. 4
Als dat niet goed voor de wandluis is, dan weet ik niet, wat beter is, speelde en zong de muzikant, en zijn huis stond in den brand. (Zie BRAND.)
Als de eksters op de varkens vliegen, dan is het om de luizen te doen. (Zie EKSTER.)
Als de haren geschoren zijn, dan dansen de luizen op de stoppelen. (Zie HAAR.)
Als een ding maar wezen wil, dan zou eene luis een' mensch de keel afbijten. (Zie DING.)
Als iemand veeg is, dan zou hem eene luis dood bijten. 5
Als men uit de luizen is, dan komt men in de neten (*of:* Die al van de luizen verlost zijn, worden nog van de neten geplaagd). 6
Beter eene luis in de pan dan gansch geen vet.
Beter eene luis (muis, *of:* musch) in den pot dan gansch geen vleesch. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Daar is groote liefde in 't gasthuis, als de bedelaars malkander met luizen werpen. (Zie BEDELAAR.)
Daar kan men wel eene luis op geeselen.
[*Men zegt dit van dingen, die zeer kaal zijn.*]
Daar kom ik wel af, zei de bedelaar, en hij kreeg twee blanken voor een papiertje met luizen. (
BEDELAAR.)
Daar neten zijn, moeten luizen komen. 8
Daar zit niet veel gras op de weide, zei Teeu de boer, en hij zag eene luis op een' kalen grazen. (Zie BOER.)
Dat avanceert als eene luis op eene presënning.
Dat is eene schoone vangst, zei Lijs Smodderm en zij ving negen en twintig luizen in éénen gre (Zie GREEP.)
Dat is een leventje als eene luis op een zeer ho (Zie HOOFD.)
Dat is een zoet lief beestje, zei Pieter de Noorm en hij zag eene platluis. (Zie BEEST.)
Dat is maar luizenzalf. 9
Dat pareert als eene luis op de bef van een' dom (Zie BEF.)
Dat schikt als eene luis in eene teerton.
De kleêrkooper is moorddadig over de arme l (Zie KLEED.)
De lombard is eene vlooijekist en luizenkast. (KAST.)
De onderdrukten hebben het hard, zei besje, en zag eene luis knippen. (Zie BESJE.)
De voorzigtigste mensch kan wel eene luis in brijpot laten vallen. (Zie BRIJ.)
Die eene luis in de asch verliest, verliest maar kraken. (Zie ASCH.)
Die met een' bedelaar vecht, wint niet dan lui (Zie BEDELAAR.)
Doe een' bedelaar goed, dan wordt gij met lui beloond. (Zie BEDELAAR.)
Een aap, een paap en eene weegluis Zijn drie vels in één huis. (Zie AAP.)
Eene luis is menschelijk, maar eene vloo is bee lijk. (Zie BEEST.)
Elk heeft zijne bijzondere plagen, zei ligte Piet, hij had platluizen. 10
Elk moet zijne eigene luizen vangen. 11
Er loopt hem eene luis over zijne lever. (Zie LEVI
Heb je mij gebruid, ik zal je weêr bruijen, Aart, en hij brak eene luis de tanden uit mond. (Zie AART.)
Het is onmogelijk, dat vlooijen en luizen kun sterven, zei Jochem de bedelaar, en hij klo zijn' kop. (Zie BEDELAAR.)
Hij banketteert als eene platluis op eene begra weide. 12
Hij galoppeert (*of:* Het werk gaat voort) als luis over eene beteerde huik. (Zie HUIK.)
Hij glorieert als eene luis in het schurft. 13
Hij heeft eene luis (*of:* vloo) in het oor. 14 de *Bijlage.*)
[*Men past dit toe op iemand, die niet ho wil.*]
Hij heeft niet ééne luis in de mars. 15
Hij is daar te huis als eene luis in eene spijker (Zie HUIS.)
Hij is geene luis waardig. 16
Hij is vuiler dan eene wandluis. 17

---

1 Tuinman I. bl. 225. v. Moerbeek bl. 266.
2 Sartorius *sec.* V. 40, *tert.* IX. 70. Tuinman I. bl. 246. Everts bl. 317.
3 Cats bl. 460.
4 Tuinman I. bl. 65. *Aug.* 18.
5 Tuinman I. bl. 54.
6 Tuinman I. bl. 91. v. Eijk II. bl 59, *nal.* bl. 33. Bogaert bl. 71.
7 Tuinman I. bl. 373, II. bl. 230. Bogaert bl. 97.
8 Zoet bl. 25. v. Alkemade bl. 21.
9 Tuinman I. bl. 346. v. Eijk II. *nal.* bl. 33.
10 Folie II. 176.
11 v Alkemade bl. 80.
12 Folie I. 150. v. Eijk II. *nal.* bl. 33. de Jager *Bijdr.* bl. 109.
13 *Campen* bl. 122.
14 *Mots* bl. 31. *Campen* bl. 122. Gheurts Idinau bl. 280. Sartorius *pr.* VI. 26. Tu I. bl. 188, II. bl. 229. v. Eijk II. bl. 59.
15 Tuinman I. bl. 258.
16 Servilius bl. 51, 53v.
17 *Mots* bl. 28.

is zoo bedroefd, alsof hij eene luis in de asch
loren had. (Zie ASCH.)
is zoo kaal als eene luis. 1
zoo veeg (*ook wel:* vrij) als eene luis op den
. (Zie KAM.)
zoo vlug als eene luis in een' strooppot.
geene luis van de trappen schoppen.
kt, of hem eene luis in 't oor gebeten had.
t er zoo bedrogen af als de bechtelooze juf-
w, die hare platluizen met kwikzilver vergaf.
JUFVROUW.)
komt vooruit (*of:* De zaken gaan er voort,)
k eene luis op eene teerton.
akt van eene luis eene schildpad.
ot eene luis in zijn' eigen' pels.
ot hem eene luis in zijn' pels. 2
cht de platluizen: die worden er ook vet op.
stinkt als een vuil ei, met luizen gelardeerd.
EI.)
weet te meten: eene luis op een' duim breed
(Zie DUIM.)
wordt getroeteld gelijk de varkens van de kraai-
, die gaarne lijden, dat men hun de luizen
kt. (Zie KRAAI.)
t gelijk eene luis tusschen twee nagelen. 3
t zoo breed als eene weegluis. 4
eene luis dooden, om er de huid van te
en. (Zie HUID.)
ou eene luis villen, om het vel daaraf te
en. 5
op eene luis dood blijven. (Zie DOODE.)
pt (*of:* liegt) zoo, dat de luizen hem op den
barsten. (Zie KOP.)
komt een bedelaar aan luizen! (Zie BEDELAAR.)
lagchen de goddeloozen om den val der vro-
, zei een goed knecht weleer, En er tuimelde
heel schavot met speetluizen van boven neêr.
e GODDELOOS.)
bt luizen: je wilt je zelven niet verklikken.
g het wildbraad bij me, zei Geurt de jager,
hij haalde eene hand vol luizen uit zijn hemd.
e GEURT.)
e luis (*of:* vloo) is meer wonder op te mer-
dan in een' olifant.
schoon hemd nestelen wel luizen. (Zie HEMD.)
de pelzen kan men ook wel luizen vangen.
makers wapen: drie luizen op een rood lapje.
e KLEEDERMAKER.)
uis is nog niét al dood. 6
id met nijd fokt luizen als kameelen. (Zie
EL.)
re (*of:* Hongerige) vlooijen (*of:* luizen) bijten
rp. 7
behoeft geene luizen in den pels te zetten (*of:*
luizen komen wel in den pels, al zaait men
niet). 8 (Zie de *Bijlage.*)
kan eene luis niet meer benemen dan het le-
ven. (Zie LEVEN.)
Men komt ligter uit de luizen dan uit de neten. 9
Met een' grooten kwast is 't kwaad eene luis te schilderen. (Zie KWAST.)
O vermoorde onnoozelheid! zei droevige Willem, en hij zag eene luis op een' kam geknipt. (Zie KAM.)
Ruilen is geene zonde, zei krombakige Dries; hij stal eene koe uit de weide, en zette er eene luis voor in de plaats. (Zie DRIES.)
Veel tanden zijn der luizen dood. (Zie DOOD.)
Vertrek met uwe luizen.
Wat beter is dan eene luis, Neem dat mede naar huis. (Zie HUIS.)
Wat van apen komt, wil luizen (*of:* Apen-jongen zoeken graag luizen). (Zie AAP.)
Wie zegt het der luizen zoo spoedig? 10
Zelden een oude pels (*ook wel:* een oud man) zonder luizen. 11
Zij groeijen in eens andermans zeer als de luizen. 12
Zijne eigene luizen bijten hem. 13
Zulke loopen er wel onder, zei de meid, en zij had eene platluis tusschen hare vingeren. 14

LUISTER.

Die luister is oorzaak van groote pijn. 15
Het geluister is zonder luister. (Zie GELUISTER.)
Maagd! wilt gij staat, of eer, of glans? De luister komt u van de mans. (Zie EER.)
Wie de kaars te diep snuit, Bluscht haar' luister uit (*of:* Wie de kaars te ver afsnuit, berooft haar van licht). (Zie KAARS.)

LUISTERAAR.

Een luistraar aan den wand Hoort vaak zijn eigen schand. 16

LUIT.

Het is eene dronken Luit. 17
Het is van hetzelfde, wat Luitje pijpt. 18
Ik zal u den zang van Luitje doen zingen.
Laat ons malkander geen Luitje heeten: Hans is een goed man. (Zie HANS.)
Luitje (*of:* Loutje) leeft nog! (Zie LOURENS.)

Dat is een ezel aan de luit gesteld. (Zie EZEL.)

LUIZIG.

Die luizig is, wordt ligt schurftig. 19

LUKAS.

Dat zijn Lukas-eijeren. (Zie EI.)
Het is niet secundum Lucam. 20

[*Dat wil zeggen: de zaak, waarover gehandeld wordt, is niet behoorlijk onderzocht, en kan alzoo weinig vertrouwen geven. Het spreekwoord zal wel gegrond zijn op* Luk. I : 3 *en* 4. *Ook het volgende spreekwoord is daaraan ontleend, en geeft te kennen, dat de persoon, die iets mededeelt, verre van voor onfeilbaar is te houden, en daarom in 't minst niet met* LUKAS *kan vergeleken worden.*]

Eijk II. bl. 29.
bl. 262. Sartorius *pr.* II. 52. v. Alkemade
. v. Eijk II. *mal.* bl. 32.
bl. 74. Sartorius bl. 126.
I. 297.
bl. 28. de Méry *Flam.* 5.
bl. 126.
seriosa bl. 13. Gheurtz bl. 18, 19. 14 *Jan.*
I. bl. 102, III. bl. 137. de Brune bl. 491.
I. bl. 91. Wassenbergh bl. 91. v. Moer-
bl. 26. Hoeufft XXXV. v. Eijk II. bl. 59, 91.
8 Servilius bl. 181*. *Campen* bl. 87. Gheurts bl. 48. Zegerus bl. 40. 11 *Jan.* Gruterus I. bl. 118, II. bl. 168. Cats bl. 450. de Brune bl. 477. *Mergh* bl. 44. Sartorius *tert.* III. 75. v. Alkemade bl. 154. Tuinman I. bl. 91. v. Eijk II. bl. 60.
9 Witsen 311.
10 *Campen* bl. 44. Meijer bl. 21.
11 Gruterus II. bl. 140, III. bl. 147. *Mergh* bl. 16. Meijer bl. 87.
12 Folie I. 8.
13 Tuinman I. bl. 91. v. Eijk II. bl. 59. Bogaert bl. 71.
14 Folie II. 461.
15 *Adag. quædam* bl. 16.
16 *Winterv.* bl. 46.
17 Tuinman I. bl. 122. *Dec.* 25.
18 Gheurtz bl. 63.
19 *Prov. seriosa* bl. 19.
20 Tuinman I. bl. 8, II. bl. 19. v. Eijk I. [illegible] v. Duyse bl. 196. Bogaert bl. 65.

Lukas schrijft daar niet van. 1 (Zie de *Bijlage.*)

LUL.

Hij houdt geene lul. 2

[*Dat is: hij blijft niet bij zijn stuk.* Lul *is hier* maat *of* kadans. *Zie* BILDERDIJK, Nieuwe Taal- en Dichtk. Verscheidenheden, II. *bl.* 112-114.]

Hij zet fok en lul bij. (Zie FOK.)

LUNS.

Eer gij voortrijdt, zie naar de luns. 3

Hij begint de luns te dragen.

[*Dat wil zeggen: hij geeft geen acht op zijne zaken.* Die de luns draagt, *en niet voor het rad steekt, laat het rad afloopen, en de wagen valt om. Het* luns-dragen *in het volgende spreekwoord heeft eene geheel andere oorzaak: dáár geschiedt het uit gemakzucht, en wel ten koste van een ander.*]

Hij draagt de luns liever dan het rad. 4

LURF.

Iemand bij de lurven (*ook wel:* de lappen, de vodden, de mouw, *of:* den kraag) krijgen. (Zie KRAAG.)

LUST.

Aan 't hof: voor kleinen lust Veel moeite en weinig rust. (Zie HOF.)

Aanzien verwekt snoeplust. 5

Als de mensch is vol en zat, Wordt hij van den lust gevat.

Al zwemt het lijf in vollen lust, De ziel is daarbij niet gerust. (Zie LIJF.)

Arbeid moet den eetlust maken. (Zie ARBEID.)

Bezie den lust en zijn beleid, Niet zoo die komt, maar zoo die scheidt. (Zie BELEID.)

Daar is lust noch leven in. (Zie LEVEN.)

Dat is een lust zonder vrucht of nut. 6

De beste oorlog, die men voert, Is, als men zijne lusten snoert. 7

De kosten doen den lust vergaan. (Zie KOSTEN.)

De moeite wet den lust. 8

Die de lusten heeft, moet ook de lasten dragen (*of:* Alle lusten hebben hunne lasten). (Zie LAST.)

Die drinkt zonder dorst, eet zonder honger en kust zonder lust, sterft zeven jaren te vroeg. (Zie DORST.)

Die weinig eet en minder drinkt, Die is het, die de lusten dwingt. 9

Gapen en geeuwen komt nooit uit welbehagen, tenzij het van honger, dorst of vrouwen-lust is. (Zie DORST.)

Geen dorst wordt door den drank gebluscht: Hoe meerder drank, hoe meerder lust. (Zie DORST.)

Geen vreugd of lust, Die niet ontrust. 10

Hem, die zijn lusten meest ontzeit, Wordt meerder lust van God bereid. (Zie GOD.)

Het is haast genoeg gepijpt (*of:* gefloten), voor die lust heeft tot dansen. 11

Het is ter wereld de grootste man, Die moed lust bedwingen kan. 12

Het oog is leidsman van de min, En brengt v eerst de lusten in. (Zie LEIDSMAN.)

Het verbod doet den lust ontstaan. 13 (Zie de I *lage.*)

Hij heeft eene groote begeerte en weinig lust. (BEGEERLIJKHEID.)

Hij heeft wel lust tot soppen, die zijn brood in goot (*ook wel:* in den mosterd) doopt. (Zie BROC

Hoe hooger lust, Hoe minder rust.

Laat u drank en eten geven, Niet uit lust, m om te leven. (Zie DRANK.)

Lust lokt lust. 14

Lust maakt den arbeid ligt (*of:* Lust en liefde tot ding Maakt de moeite zeer gering). (Zie ARBE

Maagdenlust gaat voor al. 15

Ongelijke dingen maken den lust. (Zie DING.)

Onrust Is u winst en lust. 16

Overdreven lust is der nieren kwaad. 17

Scheidt uw vader uit den tijd, Kind! dan zij uwe eere kwijt; Maar indien uw moeder n Dan verliest ge uw' harten-lust. (Zie EER.)

Te veel kussen verdrijft den lust. 18 (Zie de *Bijla*

Uit lust Volgt onrust. 19

Volg den lust, en hij baart onlust. 20

Wat is van lust of magtig goed? Niets beter een stil gemoed. (Zie GEMOED.)

Wat is van rijkdom, lust of eer? Geen ware vre dan in den Heer. (Zie EER.)

Wat met moeite verkregen wordt, wordt met bezeten. 21 (Zie de *Bijlage.*)

's Werelds lust is onlust. 22

Wie aan zijn kind of knecht wil lust en vre zien, Die moet nooit volle gunst aan d'ee d'ander biên. (Zie GUNST.)

Zijne lusten bot vieren. 23

Zonder rust, Zonder lust. 24

Zwangere vrouwen hebben al wonderlijke lus 25 (Zie de *Bijlage.*)

LUTHER.

Voor het vagevuur behoeft men niet meer te v zen; want Luther heeft het uitgep....

LUTHERSCH.

Hij liegt, alsof hij Luthersche psalmen zong. 2

[TUINMAN *doet, terwijl hij den oors van dit spreekwoord onderzoekt, een dr vragen, die ik ongaarne bevestigend zou be woorden, omdat* ik *niet* wil liegen, als Luthersche psalmen zong. *Hij had er ook geen' vrede meê, daar hij eindigt met te gen: „Ik laat andere dit beter raaden."* I *mijn inzien heeft men den grond van het spr woord te zoeken, niet „dewijl die psalmen kelijk ongetrouw* waren," *zoo als* V. DUYSE: *maar omdat men ze voor ongetrouw* hield. *Luthersche psalmberijming verschilt da*

---

1 *Campen* bl. 56. *Mergh* bl. 6. Tuinman II. bl. 19. v. Duyse bl. 197.

2 Sartorius sec. V. 52.

3 Cats bl. 526. Bogaert bl. 85.

4 Guikema II. 16.

5 v. d. Venne bl. 50.

6 *Campen* bl. 22.

7 de Brune bl. 110. Willems VIII. 133.

8 v. Waesberge *Vrijen* bl. 64. Harrebomée *Kind* bl. 214.

9 Cats bl. 544. v. Waesberge *Wijn* bl. 16.

10 v. d. Venne bl. 49.

11 *Campen* bl. 43. 26 *Julij.* Gruterus I. bl. 108. Tuinman I. bl. 85. Meijer bl. 22.

12 27 *April*, 1 *Junij.* Gruterus I. bl. 108. de Brune bl. 289. 26 *April* 53.

13 *Mots* bl. 11. de Brune bl. 182, 339, 348.

14 v. d. Venne *Tytel.*

15 v. d. Venne bl. 12.

16 de Brune bl. 464. Sartorius *tert.* VII. 57.

17 Gruterus III. bl. 165.

18 Gruterus II. bl. 132. *Mergh* bl. 9.

19 Cats bl. 544.

20 21 *April.* Gruterus I. bl. 121.

21 v. d. Venne bl. 10. de Brune bl. 259. v. berge *Vrijen* bl. 64.

22 *Campen* bl. 22.

23 v. Lennep bl. 41.

24 *Sel. Prov.* bl. 206.

25 Gruterus III. bl. 156.

26 Tuinman I. bl. 198. v. Eijk II. 76. v. D 128.

hoofdzakelijk van de Gereformeerde, dat zij eene zeer vrije bewerking en omwerking van den tekst bevat, zoodat dikwijls niet veel meer dan dezelfde gedachte van het oorspronkelijke bewaard bleef.]
...sch in 't geloof en Luthersch in den zak. (Zie GELOOF.)
Luthersch.
[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer eene slip van het onderkleed der vrouwen onder het opperkleed uitsteekt. Den oorsprong van het spreekwoord heeft men willen zoeken in de onbeschaamde leugens, dat* LUTHER *zijne vrouw, de vroegere non* CATHARINA VON BORA, *zou geschaakt hebben, en dat, toen hij haar onder zijnen mantel wegdroeg, de zoom van haar witte kleed daaruit zigtbaar werd. — Nog zocht men den oorsprong van dit spreekwoord in de onderrokken der Evangelisch-Luthersche weesmeisjes, welke onderrokken uit hare daarover gedragen wordende zwarte tabbaarden, die enige duimen korter waren, voor een gedeelte zigtbaar werden. — Eindelijk zelfs meende men het spreekwoord oorspronkelijk van een te Eisleben zich bevindend portret van den grooten hervormer, in welk portret een rood kraagje even boven het zwarte vest te voorschijn komt. — Met meer waarschijnlijkheid zal men den oorsprong van dit spreekwoord in den staart des duivels te zoeken hebben.* LUTHER *geloofde, naar de meening van andere hervormers, nog al veel aan den duivel in symbolische voorstellingen, waaraan vooral de staart niet ontbreken mogt; waarom men een voorwerp met een' bokkenkop en pooten bijvoorbeeld, en van een' staart voorzien, afteekende, zeggende:* ziedaar de duivel van LUTHER. *Daarom is ook, naar die meening, eene slip, onder het kleed der vrouwen uithangende, de staart des duivels, en zegt men van die vrouw zelve:* Zij is Luthersch. — *Waar is het, dat men, in Luthersche geschriften den duivel afbeeldende, dien steeds een' staart gaf, hoewel niet uitsluitend in werken van Lutherschen oorsprong. Minder waar, dat die meening gegrond zoude zijn, dat* LUTHER *zelf daartoe aanleiding zoude gegeven hebben. Zelfs schijnt het tegendeel uit* LUTHERS *geschriften te blijken.* (*Zie* SCHULTZ JACOBI, ... over de afbeelding van den duivel met een' staart, *in het mengelwerk der* Vaderl. Letteroef. *van* 1842, *n°.* 1, *bl.* 37-41, *vervolgd in* de Navorscher, IV. *bl.* 225-229, *in welke stukken onderscheiden voorbeelden van naakte en gestaarte duivels te vinden zijn.*) *Omdat men den duivel afbeeldde als het een of ander dier, hetzij natuurlijk of gedrogtelijk, kon ook de staart niet ontbreken, mogelijk bepaaldelijk daarom niet, naardien de staart, als nasleep, alle kwalen en kwellingen van het booze wezen kan voorstellen. „Hoe in 't algemeen," zegt* SCHULTZ JACOBI, *„de Satan aan een' staart kwam, is naauwelijks eene vraag; hij ontleende dien van de Satyrs, waarmede zijn naam*

eenige overeenkomst had."]

LUTTEL.

Dat verschilt eene span op een lutje.
Een luttel duurt maar een luttel. 1
Een luttel helpt een' lekkerbek wel. (Zie LEKKERBEK.)
Het zijn al katijven, Die om luttel kijven. (Zie KATIJF.)
Wees geen hond om een luttel. (Zie HOND.)

LUUR.

Dat is een mondje: men zou er eene besch.... luur in spoelen. 2
De parten, die de kinders in de luren hebben, worden er niet ligt uitgewiegd. (Zie KIND.)
Eene luur is geen kakstoel. (Zie KAKSTOEL.)
Hij heeft hem in de luren gelegd. 3
Hij heeft het zoo druk als mans moêr met de luijermand. 4
Hij wil het kindje uit de luren bezien. (Zie KIND.)
Uit iemands luren geschud zijn.
[*Iemand volmaakt gelijken.*]
Verstel nog eens uw kinderluren, Zij zullen nog een jaartje duren. (Zie JAAR.)

LUXE.

Hij brengt meer luxe dan geld. (Zie GELD.)

LYNCEUS.

Hij is scherpzinniger dan Lynceus. 5
[*Toen* DÁNAUS, *koning van Argos, de vader der* DANAÏDEN, *zijne* 50 *dochters had doen zweren, hare mannen in den bruiloftsnacht te vermoorden, was* HYPERMNESTRA *de eenige, die hieraan niet voldeed. Zij beminde haren echtgenoot* LYNCEUS *opregt, en gaf hem kennis van het bevel haars vaders.* LYNCEUS, *wien het geluk alleen gediend had, ontvlugtte den moordaanslag zijns schoonvaders. De mythologie schrijft dit evenwel aan zijne eigene scherpzinnigheid toe, doet hem een leger werven, en met hetzelve* DÁNAUS *verslaan, om rustig bezit van den troon van Argos te nemen. Het is deze daad, die aanleiding tot het spreekwoord gaf, dat verder in zwang is, wanneer groote scherpzinnigheid aan den dag wordt gelegd.*]

M.

Hij is D, O, M slim. (Zie D.)

MAAG.

Alle rijke lieden zijn zijne magen. (Zie LIEDEN.)
Een goede buur is beter dan een verre vriend (*of:* namaag). (Zie BUURMAN.)
Een goed vriend is beter dan een namaag. 6
Giften en gaven maken nichten en magen. (Zie GAAF.)
Hier komt het varken onder zijne magen. 7
Hij deed, waarover mannen en magen klagen. 8
Hij heeft vrienden noch magen.
Hij is de scherpste van zijne magen niet. 9
Hij moeit vriend en maag om hulp. (Zie HULP.)
Man en maag oproepen. 10
[Man en maag is leenman en bloedverwant, *zoo als 't meermalen bij* MELIS STOKE *voorkomt.*]

...rus II. bl. 149. *Mergh* bl. 16.
...ds I. 283.
...mans I. bl. 119. v. Moerbeek bl. 266.
...ds bl. VII. Everts bl. 318.
5 Witsen 254.
6 Gheurtz bl. 17.
7 Gheurtz bl. 64, 67.
8 *Man* bl. 333.
9 (Sartorius *tert.* V. 29.)
10 Bilderdijk X. *Man* bl. 334.

Ter bruiloft en ter uitvaart kent men vrienden en magen. (Zie BRUILOFT.)
Versche visschen en namagen Stinken al ten derden dage (*ook wel:* Een gast is gelijk de visch: hij stinkt op den derden dag). (Zie DAG.)

Als de maag niet meer wil koken, Wordt het ligchaam haast gebroken. (Zie LIGCHAAM.)
Al te vies maakt walgelijke magen.
Dat ligt mij te hard in de maag. 1
Dat zit hem dwars in de maag. 2
De brokken zullen hem in de maag niet schimmelen. (Zie BROK.)
De honger maakt eene grage maag. (Zie HONGER.)
De kat zal met zijne ledige maag niet wegloopen. (Zie KAT.)
De mot is in zijne maag. 3
De oogen zien verder (*ook wel:* zijn altijd grooter) dan de buik (*of:* de maag). (Zie BUIK.)
Die koude magen hebben, zijn gemeenlijk met eene heete lever gekweld. (Zie LEVER.)
Die op warmoes drinkt, verkreukt zijne maag. 4
Eene goede maag verorbert alles.
Eene holle maag is zelden gevuld. 5
Eene volle maag gelooft aan geen' honger. (Zie HONGER.)
Goede magen hebben geen oranje-sop of zure sausen van doen.
Het is beter, dat het vuur verteert dan de maag. 6
Het is eene regte giermaag. (Zie GIER.)
Het is in de keel en de maag (*of:* in het keelgat en den buik) vacantie. (Zie BUIK.)
Het is in die struismaag al verteerd.
Het valt nuchter op zijne maag. 7
Het water is gevaarlijk in de maag: het steekt dijken en dammen door. (Zie DAM.)
Hij blijft ermeê in zijne maag zitten.
Hij heeft eene hoendermaag. (Zie HOEN.)
Hij heeft eene struisvogelmaag.
Hij heeft eene vasthoudende maag: en meet nooit na.
[*Hij geeft nooit terug, wat men hem leent.*]
Hij heeft het al in de maag.
Hij heeft laauw water in zijne maag.
Hij heeft zijne conscientie laten doorslaan, om eene ruime maag te hebben. (Zie CONSCIENTIE.)
Hij heeft zijne maag overladen.
Hij heeft zwel in de maag.
[*Hij is een sterk eter.*]
Hij maakt een' soldaten-ransel (*of:* een vuilnisvat) van zijne maag.
Hij slacht den koekoek: hij kan met geene ledige maag zingen. (Zie KOEKOEK.)
Hij zal er zijne maag niet aan overladen.
Iemand iets in de maag stoppen.
Mijne maag jeukt.
Om ijzer te verteren is eene struismaag noodig. (Zie IJZER.)
Te veel bezwaart de maag; een weinig kunt gij dragen. 8
Voor eene hongerige maag is het preken nutteloos. (Zie HONGER.)
Vreemde spijze deert de maag; Nieuwigheid is 't land een plaag. (Zie LAND.)
Zand schuurt de maag.
Zijne maag is zoo hard als een spijker. 9

MAAGD.

Al kwam Sint Ursula met hare elf duizend maagd
[*Dat wil zeggen: ik vrees niet, dat de* w*wen mij in haar net zullen krijgen, of aan* ren *angel vangen. In de* 16*e. eeuw werd,* eere *van* Sint URSULA, *eene vrouwen-ord* sticht, *zich onledig houdende met de opvoe* van *jonge meisjes. Het getal van* elf dui maagden *is echter, zoowel voor de stich* als *voor hem, die het spreekwoord bezigt,* al *te groot.*]
Bregt is gestorven maagd, Omdat het haar ni gevraagd. (Zie BREGT.)
De eer kost zooveel, om ze te behouden, ze goede maagd. (Zie EER.)
De maagd is bezet. 10
[*Men zegt dit al gekkende van een zwa meisje.*]
De tafeldekster is geene maagd. (Zie DEKSTER
De trouw der maagd moog breken, De min kan zich wreken.
De vrouw eens jongen mans en de kinderen e maagd zijn altijd wel onderwezen. (Zie KIN
Dien man heugt al, van dat zijne moeder ma was. 11
[*Men zegt dit van iemand, die op zijne* dervinding *snoeft.*]
Dit touwtje is nog maagd. 12
[*Dat wil zeggen: er is niets voor da gebragt. Het is afgeleid van den visscher nog niets heeft gevangen. Zoo zegt men* degen is nog maagd, *als de dapperheid van* krijgsman *nog niet op de proef is gesteld.* van *menschen, die ergens zonder kleêrscha* af *komen, heet het:* zij zijn er maagd afgekom
Eene jonge maagd brandt zich niet gaarne. 13
[*De vuurproeven, die men in de middel* wen *aanwendde, om de schuld of onschuld* den *van tooverij aangeklaagde te doen ken* gelijk *bij het spreekwoord:* Het is een handijzer, om aan te tasten, *is aangetee* gebruikte *men mede, om over de eerbaar* of *oneerbaarheid eener van ontucht besc* digde *vrouw te oordeelen, dat door* V. AL MADE *aldus wordt medegedeeld: „De M* den *of getroude Vrouwen, betigt, haer e* hebben *te buijten gegaan, waren van ouds* pligt, *om met haer voeten eenige treeden* op *gloeijende plaaten te gaen, of met de* een *gloeijend ijzer te dragen, welke dan,* zalf *bestreeken en met een doek omwonde* verzegeld, *na* 3 *daagen van de regters* ondersogt; *zooze gaaf wierd bevonden, wie* vrijgesprooken, *zoo gebrand, wierdze ge* als *een hoer of overspeelster. Siet onze* boeken, *die getuijgen, dat zelfs konin* dese *proef hebben uijtgestaan.*"]
Eene maagd is ongezien, als zij dikwijls wordt ge
Eene maagd maakt geen' dans. (Zie DANS.)

---

1 Tuinman I. bl. 110, 225, 323. Modderman bl. 61.
2 v. Eijk II. *nal.* 92.
3 v. Eijk II. bl. 62.
4 de Brune bl. 169.
5 v. d. Venne bl. 229.
6 Gruterus III. bl. 153. Meijer bl. 90.
7 Sancho-Pança bl. 43.
8 *Sel. Prov.* bl. 2.
9 de Brune bl. 194. Sartorius *sec.* IX. 63, *tert.* II. 25. Winschooten bl. 277.
10 Winschooten bl. 20.
11 Servilius bl. 60*. de Brune bl.
12 Sartorius *pr.* X. 14.
13 v. Alkemade bl. 158.

Eene vloo in de zon, Eenen aap op de ton, En eene stoute maagd, Scheid ervan, eer ge 't u beklaagt. (Zie AAP.)
Eene jonge maagd Wordt ras gevraagd. 1
Er is genoeg te doen voor het bed van deze maagd. (Zie BED.)
Glas en maagd Dienen niet roekeloos gewaagd. (Zie GLAS.)
Het is eene oude maagd. 2
Het is een minnaar van de elf duizend maagden. 3
[*Dat wil zeggen: hij houdt veel van de vrouwen.* v. DUYSE *wijst op „het verkeerde naschrijven van de woorden:* Ursula et Decemilla Virgines," *dat is:* URSULA en DECEMILLA [zijn] maagden, *waarvan zal gemaakt zijn:* Ursula et decem mille Virgines, *dat is:* URSULA en de tien duizend maagden. *Hoe* tien *hier* elf *wordt, blijkt niet.*]
Het is mij niet gelijk alle maagden, die gaarne mannen hadden. 4
Het is te laat, eene maagd in hare eer te herstellen, als zij gevallen is. (Zie EER.)
Hij laat niet ééne hoer maagd. (Zie HOER.)
Hij moet een scherp gezigt hebben, die eene maagd zal kennen. (Zie GEZIGT.)
Hij weet, wat eene maagd In eer en deugd behaagt. (Zie DEUGD.)
Komkommers zijn van maagden-aard: Zij dienen niet te lang bewaard. (Zie AARD.)
Maagdeneer Is wonder teêr: Eens verloren, keert zij nimmer weêr. (Zie EER.)
Maagdenlust gaat voor al. (Zie LUST.)
Maagden-weigering is vrijers-geluk. (Zie GELUK.)
Maagdezuchten Zijn maar kluchten. (Zie KLUCHT.)
Maagd! wilt gij staat, of eer, of glans? De luister komt u van de mans. (Zie EER.)
Man en maagd vragen. 5
[*Dit is het werk van verneem-allen, zegt* TUINMAN. *Het komt mij echter voor, dat men hier* maag *voor* maagd *te lezen hebbe, en het spreekwoord eene verbastering is van:* Man en maag oproepen. *Zie* BILDERDIJK, Nieuwe Taal-en Dichtk. Verscheidenheden, III. *bl.* 197.]
Mist een maagd haar eerbaar rood, Dan is zij al levend dood. 6
Neem eene maagd van twintig, en een' vriend van honderd jaar. (Zie JAAR.)
Niet de bijslaap, maar 't besluit Maakt van een lieve maagd de bruid. (Zie BESLUIT.)
Niets dient er min gewaagd Dan eene teêre maagd.
Reist vrouw of maagd in bedevaart, Zij krijgt al ligt een' kwaden aard. (Zie AARD.)
Stoute maagden en bloode klerken Doen zelden goede werken (*of:* deugd bemerken). (Zie DEUGD.)
Toen ik eene maagd was, toen waren er maagden, zei de vrouw. 7
Verzoeken is het naast, zei de maagd, en zij verloor haren maagdom. 8
Zelden eene schoone maagd zonder geliefde. (Zie GELIEFDE.)
Zij is maagd als eene koe, die zeven kalvers gehad heeft. (Zie KALF.)
Zij is zulk eene reine maagd Als Jordens koe, die jongen draagt. (Zie JONG.)
Zijn degen is nog maagd. (Zie DEGEN.)
Zij zijn er maagd afgekomen. 9
Zoo wat entre deux, als Saar: die was maagd, vrouw noch moeder.

MAAGDOM.

Al proevende (*of:* Met goed vertrouwen) verloor het meisje haren maagdom. 10
Als de meiden alleen huren, veilen zij den maagdom. 11
Ik geloof, dat haar maagdom al lang binnen Parijs in den lombard staat. (Zie LOMBARD.)
Verzoeken is het naast, zei de maagd, en zij verloor haren maagdom. (Zie MAAGD.)
Zij heeft haar' maagdom nog.
[*Men zegt dit, wanneer een meisje zich laat wegen, en zwaarder is, dan men dacht. Mogelijk ziet het op het wegen van toovenaars en tooveressen, waartoe keizer* KAREL V. *aan Oudewater het regt gaf.*]

MAAGSCHAP.

Regt gaat boven maagschap.
Spuwsel is strots maagschap. 12
Wat maagschapt, vrijt wel. 13 (Zie de *Bijlage.*)
Weinig maagschap, goede vriendschap. 14
Wie eene goede vrouw heeft, is wel vermaagschapt. 15

MAAI.

Als de maaijen uit de kaas springen. (Zie KAAS.)
De meid doet als de maaijen: zij springt van weelde uit het spek. 16
Het bederf van het vleesch is het leven van de maaijen. (Zie BEDERF.)
Hij is al zoo bloot (*of:* arm) als eene maai. 17

MAAIJER.

Een slecht maaijer heeft nooit eene goede zeissen. 18
Honderd twintig treê en twintig zwad Is een maaijers mat. 19
[*Het hooiland wordt in Groningen bij het* mat *gerekend. In dit spreekwoord wordt een land bedoeld, ter lengte van* 120 treden *en ter breedte van* 20 zwad, *dat is: afgemaaide regels.*]
Te Sint Jan Slaat de eerste maaijer an.

MAAIJIG.

Hij ziet er heel maaijig uit. 20

MAAITJE.

Hansje in den kelder en Maaitje in 't schappraaitje. (Zie HANS.)
Het is jonge Maaitje en oude Maaitje.
Ik kom uit het kleiland, en houd veel van de kluiten, zei Maaitje. (Zie KLEI.)
Wat bruit mij de platter, zei Maaitje, en zij kreeg eene schol voor haar gat. (Zie GATTEN.)

MAAITJE VAN OVERSCHIE.

Dat gaat goed, zei Maaitje van Overschie, en zij kreeg een' zoen met een dubbeltje toe. (Zie DUBBELTJE.)

---

1 v. Wassenberge *Vrijen* bl. 52.
2 Servilius bl. 9v.
3 v. Duyse bl. 212.
4 Campen bl. 47.
5 Tuinman I. bl. 263.
6 Cats bl. 430, 462. *Mergh* bl. 54.
7 Campen bl. 62. Meijer bl. 40.
8 Gruterus II. bl. 166. *Mergh* bl. 41. v. Nyenborgh bl. 134.
9 Gales bl. 33.
10 Gruterus III. bl. 123. Cats bl. 437. Sartorius *tert.* IV. 23. Tuinman II. bl. 217. Meijer bl. 72.
11 Zoet bl. 10. v. Alkemade bl. 8.
12 Zoet bl. 235.
13 Gruterus II. bl. 167. *Mergh* bl. 43.
14 *Prov. seriosa* bl. 21. Gruterus II. bl. 167. *Mergh* bl. 43.
15 Cats bl. 467.
16 v. Moerbeek bl. 266.
17 Servilius bl. 217. Sancho-Pança bl. 60.
18 Tuinman I. bl. 176.
19 *Vosteelt* bl. 105.
20 v. Moerbeek bl. 267.

Dat is vlak in 't oog, zei Maaitje van Overschie.

[*Gelijk men, wanneer eene zaak juist getroffen is, zegt:* Het is vlak in mijn oog, zei appelepiet, *en bij het ontmoeten van eenig geluk:* Vlak in mijn oog, zei Lekkerbeetje, *zoo gebruikt men het spreekwoord:* Dat is vlak in 't oog, zei Maaitje van Overschie, *wanneer zich een nieuw gezigtspunt voordoet.*]

MAAK.

Dat zal wel altijd in de maak blijven.

MAALSTROOM.

Hij is in eenen maalstroom van denkbeelden. (Zie DENKBEELD.)

Hij weet er niet beter uit te komen, dan een schip uit een' maalstroom.

MAALTIJD.

Dat haalt een maal uit, zei Jurriën, en hij vond den kop van een' pekelharing. (Zie HARING.)

Dat is een zondags maaltje.

Dat is het galgenmaal. (Zie GALG.)

De gekken geven gastmalen, de wijzen nemen er nota van. (Zie GAST.)

Die al zijn kost verslindt omtrent het middagmaal, Vindt, als het avond is, zijn keuken bijster schraal. (Zie AVOND.)

Die op de fortuin wacht, is van zijn middagmaal niet zeker. (Zie FORTUIN.)

Eene weêrreis (*of:* Een weêrmaal) geven. 1

Een gastmaal zonder wijn is eene tooverlantaarn zonder kaars. (Zie GAST.)

Een kort gebed en een lange maaltijd. (Zie GEBED.)

Eén vastendag maakt drie gulzige maaltijden. (Zie DAG.)

Er is geen waard zoo arm, of hij kan een' gast eenen maaltijd broods borgen. (Zie BROOD.)

Geen duurder maal, dan dat men buiten's huis eet. (Zie HUIS.)

Geen maal zoo dienstig of zoet, dan dat men t'huis gebruikt. (Zie HUIS.)

Gij komt te maal vroeg toe. 2

Het is een banket (*of:* maal) voor een' koning. (Zie BANKET.)

Het is een slechte maaltijd, daar de stokvisch het laatste geregt is. (Zie GEREGT.)

Het is een uit de kerf gaande maaltijd. (Zie KERF.)

Het is mosterd na den maaltijd. 3 (Zie de *Bijlage.*)

Hij doet eenen muizen-maaltijd. 4

Hij heeft een goed maal gedaan. 5

Hij houdt eenen honden-maaltijd. (Zie HOND.)

Hij komt na den maaltijd ten eten. 6

Hij mag niet één' maaltijd met vrede eten. 7

Hij zal wel gedwongen worden, zijn middagmaal met den paradijs-vogel te houden.

[*Dat is: hij krijgt niets te eten. Dit spreekwoord vindt zijn' oorsprong in het sprookje, dat de op de Moluksche eilanden en in Nieuw-Guinea levende paradijs-vogels een aardsch paradijs zouden bewonen, waar zij alleen met in de lucht fladderen hun onderhoud vinden.*]

In vijf dingen is jolijt: lange maaltijden, jong vleesch, oude visch, een schoon vrouwtje en wijn op den disch. (Zie DING.)

Korte missen (*of:* sermoenen) en lange maaltijde dat is vuile varkens werk. 8

Lange maaltijden en korte prologen prijst men mee

Om een' maaltijd etens. (Zie ETEN.)

Twee maaltijden slaan zich niet. 9

[*Dat wil zeggen: het een is als het ande* Zich slaan *wil waarschijnlijk beteekenen:* m elkander strijden *of* in strijd zijn.]

Vóór den maaltijd zal men het eten bereiden. (Z ETEN.)

Wat van het avondmaal overblijft, is den volgend dag goed voedsel. (Zie AVOND.)

Wel bekome u de maaltijd! 10

Zoo smakelijk als een smids morgenmaal.

MAAN.

Als de maan vol is, schijnt zij overal. 11

[*Als eene zaak tot volle klaarheid is gek men, komt ze ter kennis van het algemeen. dit de beteekenis van het spreekwoord, dan k het kwalijk voor verklaring gelden, wat* SCHE TEMA *tot opheldering zegt: „Met eenen voll geldzak kan men overal te regt komen."*]

Als een hondenneus in den maneschijn. (Zie HOND

Daar de zon schijnt, is de maan niet noodig. 12

Dat is een kapelletje in de maan. (Zie KAPEL.)

De maan en de sterren worden wel in het wat gezien; maar zij zijn altijd aan den hemel. (Z HEMEL.)

De maan heeft licht van de zon, hij van zijn' mee ter. (Zie LICHT.)

De maan is boven het keffen der honden. (Z HOND.)

De maan is een brooddief der ligtekooijen. (Z BROOD.)

De maan is te bier. (Zie BIER.)

De maan schijnt in het water (*of:* in den put). 1

De wijze Mechelaars hebben de maan willen blu schen.

[*Men verhaalt, ten koste van de Mechelaar dat zij eens den toren der hoofdkerk in bra waanden. Doch als alles in rep en roer wa en alle man aan 't werk wilde gaan, om d brand te blusschen, ontdekte men, dat h schijnsel der maan hen in de war had gebrag Anderen maakten zich daarover vrolijk, zoo ontstond het spreekwoord.* VAN OOSTE WIJK BRUYN *bezingt deze aardigheid op zijn dat is: op luimige wijze, in zijn stukje, ge teld:* De Torenbrand.]

Dezelfde maan, die ik te Parijs gezien heb, zei Duitscher, zie ik hier in ons land ook. (Z DUITSCHER.)

Die de maan maakte, weet wel, hoe oud zij is. 1

[*Dat wil zeggen: God kent zijn schep Men gebruikt het spreekwoord, wanneer 's me schen daden aan 't licht komen, en geheel a ders blijken te zijn, dan 't zich liet aanzien.*]

Die penning is in honderd jaar door zon noch maa beschenen. (Zie JAAR.)

Door eene donkere wolk dringt geen maneschijn. 1

---

1 Winschooten bl. 206.
2 Sartorius *tert.* III. 88.
3 Gruterus III. bl. 156. de Brune bl. 328, 491. v. Alkemade bl. 155, 184. Tuinman II. bl. 28. v. Moerbeek bl. 271. *Euphonia* bl. 524. Everts bl. 347. v. d. Hulst bl. 9. Bilderdijk XIV. v. Eijk II. bl. 19. Guikema I. 23.
4 Idinau bl. 190. Sartorius *sec.* I. 12. Tuinman I. bl. 20, 100, II. bl. 28, 128. v. Eijk II. bl. 64.
5 Sartorius *tert.* I. 80.
6 Tuinman I. bl. 110, II. bl. 38.
7 Sartorius *sec.* III. 89.
8 de Brune bl. 14. *Adag. quædam* bl. 9.
9 *Campen* bl. 10.
10 Tuinman I. bl. 16, 42, *nal.* bl. 3. v. Zutphen 15. v. d. Vijver bl. 207.
11 *Euphonia* bl. 525. Scheltema I. bl. 11.
12 de Brune bl. 442.
13 *Mots* bl. 29. v. Eijk II. *nal.* 47.
14 *Prov. seriosa* bl. 17. 11 *Aug.* 86.
15 Gruterus III. bl. 140. Meijer bl. 102.

…r het schijnen van de maan Kunt gij u in 't …eer verstaan. 1
…e maandagsche maan is eene wilde maan.
…e maandagsche maan Kan niet zonder wind of …egen vergaan.
…ester, digt bij de maan, Kondigt wel eens storm …an. 2
… kring om de maan: Dat kan nog gaan; Maar …en kring om de zon: Daar huilen vrouw en kin…ers (*of:* weeuw en weezen) om. (Zie KIND.)
… kring om de maan Kan wel vergaan; Maar een …ing om de zon Geeft water in de ton. (Zie KRING.)
… kring om de maan Kondigt ons den storm aan. (Zie KRING.)
…tuin verandert als de maan. (Zie FORTUIN.)
…ed geld en naakt vel dingt naauw, zei de …oerman; toen dong hij te vergeefs naar de maan. (Zie GELD.)
… gelijkt wel een mannetje uit de maan.
… glimt als eene snottebel (*of:* hondenkeutel) in … maneschijn. (Zie BEL.)
… is een greep naar de maan. (Zie GREEP.)
… is volle maan.
[*Men zegt dit van een' kaalhoofdige.*]
… bekommert er zich even min om, als de maan … het blaffen van de honden. (Zie HOND.)
… blaft tegen de maan. 3
… blinkt als een boekweiten koek in den mane…hijn. (Zie BOEKWEIT.)
… grijpt naar de maan.
… heeft een' kop, zoo groot als de volle maan, …neer zij uit de kimmen rijst. (Zie KIM.)
… heeft een volle-maans gezigt. (Zie AANGEZIGT.)
… heeft er de maan van. 4
… heeft tegen de maan gep…. 5
[*Dat wil zeggen: hij is er ongelukkig afgekomen.*]
… is in de vierde maan geboren.
… is naar de maan. 6
… maakt (vindt, ziet, *of:* zoekt) mannetjes in … maan. 7
… staroogt al, eer hij de maan ziet.
… wil de maan in de hand nemen. (Zie HAND.)
… zendt ze naar de maan.
… ziet er uit, alsof hij in de maan gebakken was.
… ziet naar de maan, of er ook sterren uit vallen.
… ziet uit de maan, de gemeene planeet van alle …kken. (Zie GEK.)
…ude mij de maan willen wijzen in den put. 8
… meer de maan van de zon afwijkt, hoe meer … verlicht. 9
…ou, dat hij door de maan gewipt was.
…en zon en maan twee oogen aan den hemel wa…n, de hemel zoude scheel zien. (Zie HEMEL.)
… naar de maan, en pluk sterren. 10
… kan niet leven van rozegeur en maneschijn. (Zie GEUR.)
… de maan gapen.

Om de maan niet!
Variabel zijn als de maan. 11
Weet ik het niet in de nieuwe maan, dan toch in de oude. 12
Zijn geld is naar de maan. (Zie GELD.)
Zij willen de maan met de tanden pakken. 13
Zon en maan is hem tegen. 14
Zoo hem zon en maan altijd mede is. 15

MAAND.

Achterom: drie maanden gagie. (Zie GAGIE.)
Als de R in de maand is, mag men een spelletje maken.
Als gij geene R vindt in de maand, dan dient u geene vrouw maar een glas. (Zie GLAS.)
Daar is geene maand, of zij komt weder. 16
De maand Maart Heeft venijn in den staart. 17
Die heb ik wel voor eene maand den jongens achter de schapen hooren zingen. (Zie JONGEN.)
Die rijk wil worden binnen een jaar, maakt, dat hij hangt binnen zes maanden. (Zie JAAR.)
Eene maand vóór en na Kersmis Hebben wij den winter gewis. (Zie KERSMIS.)
Eens daags eten, eens in de maand in het bad, en eens in het jaar gelaten worden. (Zie BAD.)
Een woekeraar heeft dertien maanden. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Eet geene schol, voor de R uit de maand is.
[*In Groningen, waar dit spreekwoord geldt, acht men de schol in Mei en Junij 't lekkerst. In de meer zuidelijke provinciën heeft het tegendeel plaats: daar heeft de schol dan reeds gedaan; in April houdt men daar, dat ze 't best is.*]
Elke duivel regeert in zijne maand. (Zie DUIVEL.)
Er duurde geen Mei zeven maanden. 19
Het vuur is nuttig en goed alle maanden van het jaar. (Zie JAAR.)
Hij heeft al wat meimaandjes achter den rug.
Hij is zoo vlug als eene vlieg in de wintermaand.
In de maand van Mei Leggen alle vogeltjes een ei, Behalve de kwartel en de griet: Die leggen in de meimaand niet. (Zie EI.)
Laat vrij passeren zes maanden voor een half jaar; hij zal een kwaad jaar hebben, die er niet op bedacht is. (Zie JAAR.)
Met de maand van Mei Blijft geen koebeest uit de wei. (Zie KOE.)
Neem biggen van ééne maand, en eene gans van drie. (Zie BIG.)
Neem brood van een' dag, meel van eene week (*of:* maand) en wijn van een jaar. (Zie BROOD.)
Wat in de meimaand trouwt: daar is geen goed haar aan. (Zie HAAR.)

MAANDAG.

Blaauwen maandag maken (*of:* houden). 20
Eene maandagsche maan is eene wilde maan. (Zie MAAN.)
Eene maandagsche maan Kan niet zonder wind of regen vergaan. (Zie MAAN.)
Het heeft een' blaauwen maandag geduurd. 21

…g. *Thesaurus* bl. 2.
…ijk III. bl. 89.
…Brune bl. 223. Tuinman I. bl. 201. v. Moer…k bl. 239. Willems II. 22. *Hond* bl. 121.
…n bl. 46.
…villus bl. 17, 145. *Campen* bl. 70. Gheurtz … Zegerus bl. 32. de Brune bl. 214, 349. …rgh bl. 24. Sartorius *pr.* II. 18. v. Alkemade … 176, 186. Tuinman bl. 88, I. bl. 14. *Adag.* …dum bl. 26, 42. *Adag. Thesaurus* bl. 29. Bogaert bl. 95.
6 Everts bl. 234. *Sermoen* bl. 48.
7 *Euphonia* bl. 522. *Sermoen* bl. 49. v. Eijk II. 64. Manvis bl. 123. Bogaert bl. 84.
8 *Mots* bl. 32.
9 de Brune bl. 227.
10 Sancho-Pança bl. 52. Bogaert bl. 47.
11 Gheurtz bl. 79.
12 *Campen* bl. 60. Meijer bl. 28.
13 Sancho-Pança bl. 38. Bogaert bl. 94.
14 *Campen* bl. 70. Gheurtz bl. 58. Zegerus bl. 51.
15 Gheurtz bl. 58. Zegerus bl. 53. Sartorius *pr.* II. 12.
16 *Mots* bl. 37.
17 Sancho-Pança bl. 23.
18 Gruterus III. bl. 143. Meijer bl. 68.
19 *Prov. seriosa* bl. 39. v. Vloten bl. 369.
20 v. Moerbeek bl. 247.
21 Tuinman I. bl. 234. v. Eijk II. 3. de Jager *Bijdr.* bl. 118.

[*Dat is: zeer kort.* Blaauwe Maandag *heeft waarschijnlijk den naam naar het* blaauw, *waarmede men, in de* 15°. *en* 16°. *eeuw, op den eersten* maandag *niet in, maar vóór den aanvang van den vasten, de kerken behing. Op dien* blaauwen maandag *werd er niet gewerkt, wat naderhand, ten tijde der gilden, hier en daar tot alle maandagen werd uitgebreid; doch sedert min of meer is verloren gegaan, ofschoon thans nog niet geheel afgeschaft.*]

Het zijn verzworen maandagen. 1

[Verzworen maandagen *noemde men van ouds die dagen, waarop het niet geoorloofd was, regtzaken te behandelen. Het geldt dus die* maandagen, *voor* het manen *uitgesloten.*]

Hij heeft er den maandag van.

Ik hoop, dat de eerste paaschdag op een' maandag zal komen, zei Michiel, dan hebben wij drie heilige dagen. (Zie DAG.)

Maandags spoed, Zelden goed. 2

Van den maandag tot den zaturdag.

Verloren maandag houden (*of:* maken). 3

Wat op maandag gebeurt, wordt geen weken oud.

MAANDER.

Scherpe maanders maken goede betalers. (Zie BETALER.)

Scherpe maanders zijn de traagste betalers. (Zie BETALER.)

MAANKOP.

Rakette en maankop vindt men in alle landen. (Zie LAND.)

MAAR.

Daar is eene maar aan (*of:* bij). 4 (Zie de *Bijlage.*)

De mare loopt voor den man (*of:* is voor den man gesprongen). 5

[*Woordspeling met* maar, *in de beteekenis van* tijding *en* merrie.]

Die mare heeft zich overal verspreid.

Hij is zoo dartel en brooddronken, dat hij kerkmaar en straatmaar is. (Zie BROODDRONKEN.)

Is er ongeluk of kwade maar, Dan heb ik den droes tot een Nieuwjaar. (Zie DROES.)

MAART.

Als de muggen in Maart dansen, dat doet het schaap den dood aan. (Zie DOOD.)

Altijd komt Paschen in Maart of April. (Zie APRIL.)

De maand Maart Heeft venijn in den staart. (Zie MAAND.)

De Mei (*of:* Lente) koel en nat, Koren in het vat (*of:* Als de Mei is koel en wak, Brengt ze koren in den zak, *ook wel:* Maart droog en April nat, Geeft veel koren in het vat). (Zie APRIL.)

Den eersten donder in Maart, Vat men de elft bij den staart. (Zie DONDER.)

Die zich zelven wel bemint, Wachte zich voor Maartsche zon en Aprilschen wind. (Zie APRIL.)

Een drooge Maart en natte April Is den boeren naar hunn' wil. (Zie APRIL.)

Een drooge Maart Is goud waard; Een natte Mei Geeft boter in de wei. (Zie BOTER.)

Eene vloo in Maart Is een' daalder waard. (Zie DAALDER.)

Een inhoudende Maart Is geld waard. (Zie GE

Eens oud' mans vreugd en de Maartsche zon [...] nen tijdelijk waargenomen.

Guur zijn als de Maart. 6

Het Maartgras hoort u niet (*of:* Maartgras k[...] niet voor de zeis). (Zie GRAS.)

Hij ziet uit zijne oogen als een Maartsche ka[...] (Zie KATER.)

Komen de Maartsche buijen aan, Let dan o[...] dronkaards: ze gaan. (Zie BUI.)

Maart Roert zijn' staart; Maar April Doet, [...] hij wil. (Zie APRIL.)

Mist in den Maart, water of vorst in den Mei.

Molshoopen in Maart gespreid, Beloont zich in[...] hooitijd. (Zie HOOI.)

Nooit Maart zoo goed, Of hij sneeuwt een' v[...] hoed. (Zie HOED.)

Water in den Maart is erger dan eene vlek in[...] laken. (Zie LAKEN.)

Wat Maart niet wil, Dat neemt April. (Zie APR[...]

Zoo menige vorst in Maart, zoo menige daa[...] April. (Zie APRIL.)

MAARTEN.

Dat is een extraordinaire sprong, zei Maarten, hij sprong over eene wetering van drie vo[...] waters. 8

Dat ligt, zei Jaap (*of:* Maarten), en hij gooide [...] wijf van de trappen. (Zie JAKOB.)

Hij doet gewin als Maarten, die gaf drie zw[...] schapen voor een wit. (Zie GEWIN.)

Ik ben een expresse, en heb wat haast, zei Ma[...]ten de klompmaker, en hij reed in den malle[...]len. (Zie EXPRESSE.)

Zoo als de oude wijven, zei Maarten, als men [...] met een' vinger aan den aars krabt, besch[...] ze de geheele vuist tot dankbaarheid. (Zie AA[...]

Zoo leef ik alle dag, zei dronken Maarten, en [...] lag in de goot. (Zie DAG.)

MAARTEN VAN ROSSEM.

Het is van Maarten van Rossems tijd. 9

[*Dat wil zeggen: het is al van ouden dat[...] en zeer onderscheiden van onze tegenwoord[...] dagen.* MAARTEN VAN ROSSEM *was veldh[...] van* KAREL VAN EGMOND, *hertog van Geld[...] en kwam later in dienst van keizer* KARE[...] *Nadat deze woeste man alom moord en br[...] om zich heen had verspreid, stierf hij,* 1555, *te Antwerpen aan de pest.*]

MAARTJE REINE.

Stekevisch, stekevisch, riep reine Maartje Rei[...] en zij dorst geen pieterman zeggen. 10

MAARTJE VAN ASSEN.

Dat zal van daag een heete dag zijn, zei Maartje [...] Assen, en zij moest verbrand worden. (Zie DA[...]

MAAS.

Ik ben ook al elfmaal met den prins over de Ma[...] geweest.

[*Nadat, in* 1568, *de veldslagen te Heilig[...] lee en te Jemmingen hadden plaats geha[...] prins* WILLEM VAN ORANJE *zijn verdediging[...] geschrift in druk had doen uitgaan, en* [...]

---

1 Sartorius *tert.* V. 42.
2 Gruterus I. bl. 113. Tuinman I. bl. 25.
3 Sartorius *pr.* IV. 66. Tuinman I. bl. 25. Bogaert bl. 37.
4 Gruterus III. bl. 152. de Brune bl. 225. Tuinman I. bl. 85, 108, II. bl. 168. *Mei* 10. v. Waesberge *Vrijen* bl. 52. Mulder bl. 420. Bogaert bl. 20, 39.
5 Gruterus III. bl. 131. Sartorius *sec.* VII. 32.
6 Gheurts bl. 78.
7 *Sel. Prov.* bl. 230.
8 Folie II. 453.
9 Smids V. Tuinman I. bl. 55, 304. *Oct.* 2. v. [...] phen II. 9. v. d. Vijver bl. 206. Mulder bl. [...] Harrebomée *Tijd* 114.
10 Folie II. 222.

bereidde tot den togt naar de Nederlanden, had hertog ALVA *zich bij Maastricht gelegerd, om den prins den overtogt over de Maas te beletten. In en buiten de Nederlanden zag men op de stoute onderneming van den prins.* ALVA, *wel wetende, dat de prins niet in de gelegenheid was, eene brug over de Maas te slaan, had op verscheidene plaatsen, waar de rivier 't ondiepst was, eene menigte getakte en gescherpte ijzers, als voetangels, in de rivier doen leggen, om den overtogt te bemoeijelijken. Om op zijne beurt den hertog te misleiden, trok de prins langs de rivier op en neder, van de eene plaats naar de andere, daarbij niet verzuimende, onopgemerkt op verschillende plaatsen de rivier te doen peilen. Eindelijk eene geschikte plaats voor den overtogt gevonden hebbende, trok hij er, 7 October 1568, tegen den avond, over, en kwam bij Stokheim aan de overzijde. De hertog, van den overtogt onderrigt, stond daarover verbaasd. In den eersten oogenblik kon hij 't niet gelooven, en vroeg aan* BARLAIMONT, *die hem zulks berigtte, of hij meende, dat de vijanden vogels waren, die over de Maas konden vliegen. Sedert ontstond het spreekwoord, om er eene stoutmoedige daad door aan te wijzen.*]

[Mazen] zetten zijn van eng beslag, Daar geen aal door [de] mazen mag. (Zie AAL.)
[Hij] is door de mazen gekropen. 1
[Kwade] netten, kwade mazen.

MAASTRICHT.

[Hij] is een Maastrichtenaar (*of:* Die komt van [Maa]stricht).

[*Men zegt dit, als iemand in het whistspel eene kleur heeft gespeeld, waarvan hij slechts één blad in handen had, om daardoor renonce te maken, en de hoogere kaarten van partij te kunnen aftroeven.*]

MAASTRICHTENAAR.

[Hij] is een Maastrichtenaar (*of:* Die komt van [Maa]stricht). (Zie MAASTRICHT.)

MAAT.

[Het zijn] goede maats (*of:* makkers). 2
[Het] gemak, riep Keesmaat, en hij zag een' ram [op] eene voedster. (Zie GEMAK.)
[Maatjes] bij maatjes, zei de boer, en hij laadde [de] kwarchen; als ik den eenen erop heb, springt [de] andere eraf. (Zie BOER.)
[Een] kwade hond wil nimmer maat, Wanneer hij [in] de keuken gaat. (Zie HOND.)
[Het] gaat met een gangetje, zei de matroos, en hij [haalde] zijn' maat aan 't sleeptouw. (Zie GANG.)
[Het] geld zoekt zijn maatje, En sluipt door het [gaatje]. (Zie GATEN.)
[Het] is dief en diefjes maat. (Zie DIEF.)
[Het] is maat bond. (Zie HOND.)
[Het zijn] vrienden (*of:* maats) als olifanten. 3

[*Dit spreekwoord ziet op de getrouwheid en niet op de grootte der olifanten. Als deze dieren over eene gracht zullen trekken, blijft een hunner zoo lang in 't water, tot de anderen over hem als over eene brug zijn gegaan. Zijn zoo allen aan de overzijde, dan wordt hem, die voor brug gediend heeft, door den sterkste een poot toegestoken, waarom deze den snuit slaat, en door den ander op het land wordt getrokken.*]

Hij is onder de maats vervallen.
Hij komt bij de regte maats. 4
Hoe komt het kalf bij zijn' maat? (Zie KALF.)
Jan Rap en zijn maat. (Zie JAN RAP.)
In liefde en hoogen staat Wil niemand medemaat. (Zie LIEFDE.)
Kies u nooit te grooten staat, Noch te grooten medemaat. 5
Maatjes bij maatjes, zei de duivel, en hij ging tusschen twee schoorsteenvegers. (Zie DUIVEL.)
Wie de winst alleen wil hebben, moet geene medemaats nevens zich dulden. 6
Zijn de kisten der maats al scheep? (Zie KIST.)
Zijt gij een ezel, neem dan geen' leeuw tot medemaat. (Zie EZEL.)
Zij zijn goede maatjes.

Aan de maat kent men den koopman. (Zie KOOPMAN.)
Alle ding met maten, Mag men doen en laten (*of:* Die dat kan, 't zal baten). (Zie DING.)
Alles met maten, zei de drommel, en hij hing een' bandelier om. (Zie BANDELIER.)
Alles met maten, zei de pastoor, en hij dronk den jenever uit een kannetje. (Zie JENEVER.)
Alles met maten, zei de snijder, en hij sloeg zijn wijf met de el voor haar achterste. (Zie ACHTERSTE.)
Alles met maten, zei Flip de hondenslager, en hij mat de stokslagen met de el uit. (Zie EL.)
Alles met maten, zei Jorden, en hij dronk den jenever bij pintjes. (Zie JENEVER.)
Alles met maten, zei Kaatje, en zij gooide haar' man eene kan water over 't lijf. (Zie KAATJE.)
Alles moet zijne maat hebben. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Als liefde keert in haat, Dan gaat ze buiten maat. (Zie HAAT.)
Dat is eene hoerenmaat. (Zie HOER.)
Dat is nog al met de kleine maat. 8

[*Dat zijn nog maar kleine rampen, de groote zullen wel volgen.*]

De maat goed doen. 9
De maat is vol.
Die een schuw paard in de wei wil vangen, moet een maatje haver hebben. (Zie HAVER.)
Die is ook te mate gekomen. 10
Er blijft veel aan de pan (*ook wel:* aan de maat en den strijkstok) hangen. 11
Haat Zonder maat. (Zie HAAT.)
Het is al eene oude maat. 12
Het is buiten de maat. 13
Het is een wijs man, Die maat ramen kan. 14 (Zie de *Bijlage.*)

[1 Cam]pen bl. 134.
[2 ...] Venne bl. 25. Everts bl. 315.
[3 ...] 131. Tuinman I. bl. 243. *Adag. quaedam*
[...] *Junij* 7. *Adag. Thesaurus* bl. 47. v. Eijk
[...] II. de Jager *N. Bijdr.* bl. 43-44.
[4 ...] bl. 42.
[5 ...] bl. 423. de Brune bl. 187. *Mergh* bl. 66.
[6 ...] Venne bl. 203.

7 *Prov. seriosa* bl. 29. *Motz* bl. 18. *Campen* bl. 5. Zegerus bl. 43. Gruterus II. bl. 156. de Brune bl. 269, 271. *Mergh* bl. 23. Lassenius VIII. Willems III. 36.
8 Sartorius *pr.* III. 48.
9 v. Alkemade bl. 125.
10 *Campen* bl. 47.
11 v. Alkemade bl. 81. Tuinman II. bl. 33. v. Eijk II. 16. Bogaert bl. 75.
12 Sartorius *tert.* II. 89.
13 Witsen 96.
14 19 *April.* Gruterus I. bl. 110, III. bl. 125. Sartorius *pr.* VII. 60, *sec.* III. 36, *tert.* VI. 28. *Adag. quaedam* bl. 61.

Het is mondjes maat. 1
Hier is nog al een klein maatje in. 2
Hij leeft als de wouw en de gier, geene andere maat van deugd hebbende dan den klaauw en de keel. (Zie DEUGD.)
Hij meet met de (*of:* Hij geeft) oliemaat.
[*Dat is: hij doet de maat goed vol.*]
Hij slaat De maat. 3
Hij weet wel maat te kavelen.
Hij zal hem zijne maat vullen. 4
Keer maat, keer geld. (Zie GELD.)
Ken staat, Houd maat. 5
Maat Houdt staat; Onmaat Vergaat. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Met de maat, waarmede gij inmeet, zult gij worden uitgemeten. 7
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Matth. VII: 2.]
Niet al de maten van de nooten onderhouden.
Niet al té: houd maat (*of:* Men moet zijne maat weten, *ook wel:* Al té Gaat nergens meê). 8
Of de vrouw mint of haat, Zelden houdt ze maat. 9
Op de Bommelsche maat. (Zie BOMMEL.)
Raad na daad: De kaars onder de korenmaat. (Zie DAAD.)
Studie met maten Zal de jongheid baten. (Zie JONGHEID.)
Ten einde maat, ten einde geld. (Zie EINDE.)
Te volle maat loopt over. 10
Tranen met maten Ook somtijds baten. 11
Wij hebben hem de maat vol gemeten. 12
Zet uw licht niet onder eene koornmaat, maar op een' kandelaar. (Zie KANDELAAR.)
Zij kloppen ze, dat er de maten afstuiven.

MACHINE.

Het zijn net machines.
Luiaards zijn gelijk aan afgesleten machines. (Zie LUIAARD.)

MACHINERIE.

De machinerie gaat ver.

MAF.

Hij houdt hem voor het mafje (*of:* laat hem voor het mafje loopen). 13

MAGAZIJN.

Geen korenmagazijn is groot genoeg, om alles te bewaren; geen geheugen zoo sterk, om alles te onthouden. (Zie GEHEUGEN.)
Hij zal de kruidmagazijnen wel gezond maken. (Zie KRUID.)

MAGDALENA.

Hij grijst als eene Magdalena. 14
Hij speelt Magdaleentje (*of:* Leentjebuur). (Zie BUURMAN.)
Hij ziet er uit gelijk eene Magdaleen. 15

MAGER.

Die mager wil zijn, moet gierig worden. (Zie GIERIGAARD.)
Hij is te mager, om tot boter en brood te eten. BOTER.)
Hij is zoo mager, dat hij met zijn gebeente twaalf uren kan luijen. (Zie GEBEENTE.)

Half vet en half mager.
Heel vet of heel mager. 16
Is het niet vet, het is dan mager. 17
Mager is geen gebrek. (Zie GEBREK.)
Niet vet en niet mager.

MAGERHEID.

Hij is zwart van magerheid.

MAGERMAN.

Bij schraalhans is magerman kok. (Zie KOK.)
Gij zijt een regt magerman: roer den pot. 18
Magermans gasten overeten zich zelden. (Zie GA

MAGISTER.

Nu zijt gij een super magister. 19

MAGNIFICAT.

Het glorieert als Magnificat in de vesper. 20
Het schijnt, dat het Magnificat is, als hij bin komt. 21
Hij wil het Magnificat verbeteren. 22
[*Men zegt dit van een' verwaand' man die verbeteren wil, wat onberispelijk is.* MAGNIFICAT, *hier als persoon ingevoerd, beteek* groot. *Het spreekwoord heeft zijn' oorsp van den zoogenoemden* Lofzang van MA *die aanvangt met de woorden:* Magnificat mea Dominum, *dat is:* Mijne ziel prijst God grooten lof. *Ook de beide voorgaande spr woorden worden op den waanwijze toege*

MAGT.

Al heeft men tot het werk geen magt, De wil w evenwel geacht. 23
Al is de rug ook sterk van kracht, Het aange heeft meerder magt. (Zie AANGEZIGT.)
Al naardat ik magt heb. 24
Die al zijn leed met leed wil wreken, Sim kracht (*of:* Salomo's magt) zal hem ontbre (Zie KRACHT.)
Die de magt heeft, gebruikt ze. 25
Die een' penning niet acht, Krijgt over geen' den magt. (Zie GULDEN.)
Die niet mag borgen, krijgt zelden magt. 26
Eendragt Maakt magt. (Zie EENDRAGT.)
Een man is maar een man alleen, Heeft hij g vriend, zijn magt is kleen. 27
Gebruik niet altijd uwe uiterste magt.
Geef u aan den duivel met één haar over, zijt voor eeuwig in zijne magt. (Zie DUIVEL
Groote pracht, Kleine magt. 28
Hebt ge 't in uw magt: Wat is beloofd, moe volbragt. 29

---

1 Tuinman II. bl. 43.
2 Gheurts bl. 6. (Sartorius *sec.* I. 26, IX. 45.)
3 Tuinman I. bl. 259.
4 Idinau bl. 149.
5 de Brune bl. 270. Sartorius *sec.* VI. 21. *Adag. quadam* bl. 9.
6 *Prov. seriosa* bl. 34. *Campen* bl. 5. Gheurtz bl. 50, 55. 19 *April.* Gruterus I. bl. 112. Cats bl. 459. Sartorius *pr.* I. 4. v. Alkemade bl. 80, 97. *Adag. quadam* bl. 46. *Adag. Thesaurus* bl. 46. Meijer bl. 4. Schrant bl. 275.
7 *Campen* bl. 21. Gheurts bl. 45. Zegerus bl. 40. Idinau bl. 261. Gruterus II. bl. 169. v. d. Venne bl. 23. de Brune bl. 130. v. Eijk bl. 13.
8 19 *April.* Gruterus I. bl. 116. v. d. Venne bl. 89. Sartorius *pr.* I. 4. v. Alkemade bl. 166. Tuinman I. bl. 166, 260, II. bl. 248.
9 24 *Sept.* Gruterus I. bl. 103. *Sel. Prov.* bl. 106.
10 v. d. Venne bl. 287.
11 *Adag. Thesaurus* bl. 63.
12 Everts bl. 316.
13 v. Moerbeek bl. 287.
14 Sancho-Pança bl. 56.
15 v. Duyse bl. 197.
16 Sartorius *pr.* VI. 7.
17 Tuinman II. bl. 45.
18 Sartorius *sec.* X. 66.
19 Sartorius *tert.* IV. 1.
20 *Campen* bl. 122.
21 v. Duyse bl. 458.
22 Gheurtz bl. 48. Sartorius *pr.* VI. 29. I. bl. 19. v. Duyse bl. 217.
23 *Adag. quadam* bl. 2. *Adag. Thes*
24 Sartorius *pr.* IV. 70.
25 Gruterus II. bl. 133. *Mergh* bl. 10. v. bl. 64, 73.
26 Gheurts bl. 13.
27 *Man* bl. 322.
28 24 *Oct.* Gruterus I. bl. 107.
29 *Adag. Thesaurus* bl. 1.

ontbreekt hem aan de magt.
wormpje steekt naar zijne magt. 1
e heiligen hebben ook magt. (Zie HEILIGE.)
tspreuken zijn de laatste toevlugt van degen, die hunne zaak verloren achten. 2
kent geen' man, al eer hij magt krijgt. 3
moet niet over de huid beschikken, voor men in zijne magt heeft. (Zie HUID.)
geld magt Wordt men geacht. (Zie GELD.)
hoon de fortuin op u lacht, Trekt zij zich ook maals uit uwe magt. (Zie FORTUIN.)
e kracht Komt de magt. (Zie KRACHT.)
te doen met kleine magt, Heeft er veel omgebragt. 4
gij dit het minst verwacht, Glipt fortuin uit magt. (Zie FORTUIN.)
at het, schoon gezegd? aan de daad ligt de gt. (Zie DAAD.)
weder op de hei kan kweeken, heeft de hei zijne magt. (Zie HEIDE.)
r Gods kracht Helpt geen magt. (Zie GOD.)

MAGTIG.

e moet niet kampen met den rijke, de rijke met den magtige. (Zie ARME.)
e maar, die u te magtig zijn.
[*Men zegt dit in het omberspel, als men eene gelegde troef niet kan overbannen.*]

———

g is sterk. 5

MAJESTEIT.

gekwetste majesteit.
gaat crimen laesae majestatis, die sneeuw er den oven droogt, en het aan de lieden voor verkoopt. (Zie BLOM.)

MAK.

niet mak, als hij begint.

———

bij het mak af.

MAKELAAR.

bedorven (*of:* verloren) koopman is nog een makelaar. (Zie KOOPMAN.)
valsche knecht heeft geen' makelaar van doen. e KNECHT.)
laars zelden goed.

MAKELAARDIJ.

heeft er de makelaardij van gehad.

MAKER.

een dopmaker. (Zie DOP.)
een kakmaker. (Zie KAK.)
een rijkmakertje.
eft fluitemakers beenen. (Zie BEENEN.)

MAKKER.

aats goede maats (*of:* makkers). (Zie MAAT.)
n' makker neemt, neemt een' meester.
oud niet van dat caresseren, zei de mof, en zag zijn' makker radbraken. 6
g iemand regt zijn eigen schuld, Hij zag nooit op zijns makkers bult. (Zie BULT.)

MAKROL.

Vond men geene makrollen, men zou weinig hoeren tellen. (Zie HOER.)

MAL.

De wijn maakt mal, Maar weert de gal. (Zie GAL.)
Die wijs wil zijn, moet zich houden, of hij mal was.
Gij wilt van de wijsheid kallen, daar mal koning is. (Zie KONING.)
Het is kwaad, nuchteren mal te wezen. 7
Hij is zoo mal niet, als hij wel lang zeevert. 8
Houd u, of gij mal waart: gij zult den kost wel krijgen. (Zie KOST.)
Laat ons niet al te mal zijn. 9
Loop sch...., loop k.....: gij zijt al mal. 10
Mal geborenen zondigen niet. 11
Wees toch niet oud mal. 12
Zijt gij mal of wat mankeert je!
Zulke wijzen zijn mallen. 13

———

Als het oud mal begint te scheuren, dan is er geen houden (*of:* stoppen) aan. 14
Al te mal Of niemendal.
Daar loopt veel van 't mal onder. 15
De kortste malligheden zijn altijd de beste. 16
Eéns te trouwen, is noodwendigheid; tweemaal, is malligheid; driemaal, is dolligheid. (Zie DOLHEID.)
Half wijs, half mal, dat past der jeugd wel. (Zie JEUGD.)
Het is al mallirum, mallarum. 17
[*Het is al van den malle.*]
Het is zoet mal, dat niet te lang duurt. 18
Het mal komt boven. 19
Het was al mal: om en om. 20
Hij bewijst het eene mal met het andere.
Hij houdt hem voor den mal. 21
Hij koopt eens anders malligheid.
[*Dat is: hij koopt voor eene kleinigheid, wat een ander met groote kosten tot eene zekere hoogte heeft gebragt.*]
Hij speelt het heel van het mal. 22
Mal doet geen zeer, anders behoefde hij eene pleister over zijn geheele lijf. (Zie LIJF.)
Oud mal Gaat boven al. 23
Oud mal Heeft geen' stal. 24
Oud mal Heeft geen' val. 25
Oud mal, kwaad mal. 26
Simpel heeft mal in 't haar gevat. (Zie HAAR.)
Tusschen mal en vroed Wint men 't meeste goed. (Zie GOED.)
Wie met wijsheid de wereld doorzoekt, vindt overal: mal op, mal neêr, mal in, mal uit. 27

MALCHUS.

Het is een Malchus van een' jongen. (Zie JONGEN.)

MALEISCH.

Hij meende Maleisch te worden.

---

ais bl. 325.
nburge Wijn bl. 16.
ts bl. 40.
bl. 40.
Venne bl. 12.
II. 22.
rius tert. VIII. 22.
rius sec. IV. 2.
rius pr. I. 20.
rius sec. IV. 14.
I. bl. 112. de Brune bl. 477. Tuinman I. bl. 34.
12 Sartorius *sec.* VII. 15.
13 Sartorius *tert.* II. 10.
14 Sartorius *pr.* V. 96. Winschooten bl. 229.
15 de Brune bl. 400. Sartorius *pr.* V. 25, 49. Tuinman I. bl. 271.
16 Cats bl. 463. Bogaert bl. 22.
17 Gheurtz bl. 67.
18 v. d. Venne bl. 10.
19 Sartorius *sec.* VI. 3, VII. 82, X. 44.
20 Sartorius *tert.* V. 61.
21 v. Lennep bl. 135.
22 Sartorius *sec.* VII. 82.
23 Sartorius *pr.* V. 96, *tert.* V. 44. Tuinman I. bl. 307, II. bl. 12. Reddingius bl. 92. v. d. Hulst bl. 18. Kerkhoven bl. 57. Harrebomée *Kind* bl. 222.
24 Gheurtz bl. 55. 25 *Febr.* Gruterus I. bl. 118. Harrebomée *Kind* bl. 222.
25 Zoet bl. 234.
26 Gheurtz bl. 54.
27 v. d. Venne bl. 178.

[illegible] Maleisch wordt. 1

MALIE.

[illegible] de kling. (Zie KLING.)

[illegible], zei de boer, en hij had [illegible] (Zie BOER.)

[illegible] 2

MALING.

[illegible] in de kink, *ook wel:* in de [illegible] (Zie DRAAI.)

MALLEMOLEN.

[illegible], en heb wat haast, zei Maar-[illegible], en hij reed in den mallemo-[illegible] (Zie EXPRESSE.)

MAM.

Hij is te vroeg van de mam genomen. 3

MAMMON.

Hij offert den mammon.

MAMMOUTH.

Die leelijke mammouth!

MAN.

Aan de van Kent men den man. 4

Aan een' knap' man kan wel eens iets [illegible] 5

Aanzien doet gedenken, sprak de [illegible] 6

Al heeft een zwak man een groot [illegible] hij zal daarom niet te harder slaan.

Al heeft [illegible]

Alle ding heeft zijn [illegible] tastte het brandhout [illegible] brandde. (Zie [illegible])

Alle ding [illegible]

Alle ding zoo 't behoort [illegible] haar' man met de [illegible]

Alleman is [illegible]

[illegible]

Als de man [illegible] (Zie AMMELAKEN.)

Als de vrijster wordt geboren [illegible] mannen-dorst. (Zie BORST.)

Als de vrouw kwaad van den man spreekt [illegible] zij zelve niet veel. 13

Als de wijn is in den man, Is de wijsheid in de [illegible] (Zie KAN.)

Als die man rijk wordt, zal hij wel oud zijn [illegible] de *Bijlage.*)

Als een goed man twijfelt, zoo heeft hij er [illegible] niet van. 15

Als een rijk man [illegible] is, zoo heeft [illegible] eens armen mans goed. (Zie GOED.)

Als fortuin is bij den man, Is 't hetzelfde [illegible]

Als [illegible] den man [illegible], zoo kruipt gij [illegible] 16

[illegible] (Zie DAG.)

[illegible] 19

[illegible] 21

[illegible]

[illegible]ek, Flaks hebt gij ze beiden aan den hoek. (Zie HOEK.)

[illegible]de hoornen vangt (vat, *of:* bindt) men den os, [illegible] bij het woord den man. (Zie HOREN.)

[illegible] mans dreigen, versmaden de wijzen. 1

[illegible]r de man te veel van koeken houdt, behoeft de [illegible]uw niet altijd de pan bij den steel te houden. (Zie KOEK.)

[illegible]r de vrouw gierig is, En de man bierig is, En [illegible] dochter oppast, Lijdt de meid overlast. (Zie [illegible]CHTER.)

[illegible]r gaat niets voor (*of:* Niemand beter dan) de [illegible] zelf (*ook wel:* Zelf is de man). 2

[illegible]r had nooit goed man kwaad wijf. 3

[illegible]r heb ik niet meê te doen, zei de man binnen [illegible] muur tegen den man buiten den muur, toen [illegible] een dolle stier aan kwam zetten.

[illegible]r heb ik niet tegen, zei de man, en hij hoorde [illegible] zelven prijzen.

[illegible]r hebt ge den man met zijne spillebeenen. (Zie [illegible]EEN.)

[illegible]r hebt ge 't Herbert, zei Grietje Pente, en zij [illegible] in haars mans schoot. (Zie GRIETJE [illegible]TE.)

[illegible]r helpt geen praten van de mans, Het wijf moet [illegible] den zotten-dans. (Zie DANS.)

[illegible] hij zit, kan een ordentelijk man ook zitten. 4

[illegible]r is aan geen ding meerder verloren dan aan [illegible] armen mans wijsheid. (Zie DING.)

[illegible]r is geen groot man voor (*of:* bij) zijnen die[illegible]r. (Zie DIENAAR.)

[illegible]r kom je wel kaal af, zei de vrouw tegen haar' [illegible], en hij kwam van den barbier. (Zie BAR[illegible].)

[illegible]r kwam nooit een man in leed, of hij bragt er [illegible] zelven in. (Zie LEED.)

[illegible]r man en wijf malkander helpen, zal het wel [illegible], zei onze Hangkousje, en zij zag Govert [illegible] wijf slaan. (Zie GOVERT.)

[illegible]r steekt een man in. 5

[*Men zegt dit van den jongen, die groote [illegible]eestvermogens bezit.*]

[illegible]r was anderhalf man en een paardenkop. (Zie [illegible].)

[illegible]r zat een mannetje op den vloer, Dat zei: kwa[illegible] kwam, kwalijk voer. 6

[illegible]r zijt gij ook geen man voor.

[illegible]r zou een man en hoer om sterven. (Zie HOER.)

[illegible] zijn mannen, woorden zijn vrouwen. (Zie [illegible]AD.)

[illegible] de man de vrouw bemint, Als hij doof is, en [illegible] blind. 7

[illegible] alle man ziet, moet alle man weten. 8

[illegible] de vrouw graag mag, Eet de man alle dag. (Zie DAG.)

[illegible] gelijkt wel naar den brand van Troje, zei de [illegible], En hij brandde zeven en tachtig vlooijen [illegible] eene kastanjepan. (Zie BRAND.)

[illegible] is aan eens dooven mans deur geklopt. (Zie [illegible]UR.)

Dat is al een bejaard man, zei stikziende Volkert, en hij zag een' aap met een' langen baard op de koord dansen. (Zie AAP.)

Dat is alle man niet.

Dat is allemans spijs niet (*of:* Het is geen gemeen mans spijs). 9

Dat is de wijze man: het hoofd van den wagen. (Zie HOOFD.)

Dat is eene leelijke daad voor een' fraai' man. (Zie DAAD.)

Dat is een man, die durft. 10

Dat is een man, die uit zijne oogen ziet. 11

Dat is een man naar mijn hart. (Zie HART.)

Dat is een mannetjes man.

Dat is een man uit de Schrift.

Dat is een man uit duizend.

Dat is een man uit een boek. (Zie BOEK.)

Dat is een man van zijnen zin. 12

Dat is een staartman, zei Barend de kok, en hij zag een' krokodil loopen. (Zie BAREND.)

Dat is mannentaal (*of:* dingtaal).

Dat is mannenwaarheid. 13

[Mannenwaarheid *is, volgens* BILDERDIJK, „Leenmans betuiging; *want* waarheid *beteekent* betuiging. (*En zoo is ook* waarheid *een* getuigenis; *waarvan de oude spreekwijze in Rechte:* een waarheid beleggen.) *'t Is betuiging van trouw, die hy aan den Leenheer afleidde, zijn hand in die des Leenheers leggende, die beide deze handen dus te samen als voor God ophief, welke plechtigheid van geen minder verband dan de eed werd gerekend; en waaruit ook, met aflating der statelijke vormen en bykomstigheden van dit verband, de nog minder plechtige verzekering by handtasting van later tijden ontsproten is, in mijnen tijd nog by 't afnemen van vele beloften gebruiklijk, en by sommige Ordinantien voorgeschreven. — Men begrijpt licht, dat deze uiterlijken vorm (of formaliteit, als men zegt,) van of by het beloven, in oorsprong eene figuurlijke uitdrukking van de innige verbinding is; en zoo was zelfs de handslag op de Beestenmarkt by het sluiten van den koop en verkoop van een beest.*"]

Dat is uitschot van mannen. 14

Dat is van daag de kost gewonnen, zei Jaap, en hij vond een vetmannetje op straat liggen. (Zie DAG.)

Dat mag allen man niet gebeuren. 15

Dat mannetje speelt met den gaper. (Zie GAPER.)

Dat ruimt op, zei Grietje, en haar man stierf. (Zie GRIET.)

Dat stuk vleesch is nog geen mannen-deeg. (Zie DEEG.)

Dat zou ik je niet nadoen, zei Kwak, en hij zag een' man van een huis dood vallen. (Zie HUIS.)

De baat wakkert den man aan. (Zie BAAT.)

De beste bode is de man zelf. (Zie BODE.)

De bruid is goed, valt haar slechts een goed man. (Zie BRUID.)

[illegible] quadam bl. 7.
[illegible] bl. 2. 10 *Fabr.* Gruterus I. bl. 124, III.
[illegible] v. d. Venne bl. 267. de Brune bl. 373.
[illegible] bl. 113. Tuinman I. bl. 78, 164.
[illegible] bl. 24. Boddingius 26. Koning bl. 25.
[illegible] bl. 113.
[illegible] Gruterus I. bl. 95. de Brune bl. 492,
493. *Man* bl. 332.
4 Sancho-Pança bl. 26.
5 de Jager *Bijdr.* 34.
6 *Adag. quadam* bl. 12.
7 *Sel. Prov.* bl. 183.
8 v. d. Venne bl. 265.
9 Sartorius *pr.* IV. 94, *sec.* VII. 34.
10 de Brune bl. 78.
11 Sartorius *tert.* IX. 90.
12 Sartorius *sec.* II. 74.
13 Tuinman II. bl. 220. Bilderdijk X.
14 Sartorius *tert.* VI. 2.
15 Zegerus bl. 58. Sartorius *pr.* IV. 54.

De dag komt eer dan de man (*of:* De dag maant vóór den man). (Zie DAG.)
De derde man Brengt de spraak an. 1
De dertiende man Brengt den dood an. (Zie DOOD.)
De duivel geeft luttel om eene leugen, als hij kwaad kan stoken tusschen man en vrouw. (Zie DUIVEL.)
De eed dwingt: op mannen trouw — mannen waarheid. (Zie EED.)
De een heeft zin in de moeder en de ander in de dochter, en zoo geraken zij beide aan den man. (Zie DOCHTER.)
De eerste man is een vriend, de tweede man is een man, de derde man is een meester. 2
De galg mag geen' rijken man dragen. (Zie GALG.)
De gezonde arme is nog een rijk man. (Zie ARME.)
De godzaligste man kan eenen dut hebben. (Zie DUT.)
De grootste kwelling, die een oud man heeft, is, dat hij niet zacht k..... kan. (Zie KWELLING.)
De haat van den heer is de dood van den man. (Zie DOOD.)
De jonge vrouw aan d'ouden man, Zoodat de eene d'andren helpen kan. 3
De kleederen maken den man: Die ze heeft, trekke ze an. (Zie KLEED.)
De kwaaddoeners moeten gestraft worden, zei besje, en zij zag haar' man op het rad zitten. (Zie BESJE.)
Dek ze, dek ze, zei de man tegen zijne vrouw; wel waarom zou ik ze dekken, ik heb ze niet gestolen, zei ze, en zij zat met de rokken op hare knieën. (Zie KNIE.)
De lange weg maakt den man moede. 4
De man bestuurt het huishouden, en de vrouw gaat loopen. (Zie HUISHOUDEN.)
De man, die zich zelven bestrijdt, is gelukkiger, dan die tegen een ander kampt.
De man dood, zijne dienst vergeten. (Zie DIENST.)
De man een vriend; maar daarom de zaak eene partij.
De man heeft geene keur, maar moet het nemen, zoo het komt (*of:* valt). (Zie KEUR.)
De man in laarzen kent den man in schoenen niet. (Zie LAARS.)
De man is de eer van 't huis. (Zie EER.)
De man is er naar. 5
De man is nog al dood. 6
De man is ons. 7
De man is op het kerkhof. (Zie KERKHOF.)
De man is te zoek. 8
De man is verbaasd. 9
De man kan wel een' braven roemer bij zich steken. 10
[*Dit zegt men van hem, die al vrij wat verdragen kan, eer hij dronken wordt.*]
De man komt.
[*Dat wil zeggen: een vervaarlijk en afzigtelijk mensch zal u meêpakken, indien gij niet zoet zijt. Het is eene bedreiging, door onverstandige ouders gebezigd, om hunne kinderen onderwerping te brengen.*]
De man laat zich gezeggen.
De man met zijn vuurslag. 11
[*Dat is: het heeft zijne goede, maar zijne kwade zijde. Men past dit toe op m schen, die met hun verstand veel nut sticht maar door hun boos hart al dat goede we bederven, — gelijk ook op zaken, die, wel a gewend, voordeelig werken, maar, verkeerd bruikt, veel onheil brouwen. Het vuur is n tig, maar veroorzaakt mede groot onheil.*]
De man moet winnen, Zal 't wijf wel spinnen. (Zie de *Bijlage.*)
De man zocht naar het paard, en hij zat erop.
De mare loopt voor den man (*of:* is voor den n gesprongen). (Zie MAAR.)
De meeste wijsheid, die men vindt, Is, dat man zich zelven kint. 14
De naaste in den graad, De oudste op de stra Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen beho (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, oudste op de straat: Komt het leen te baat). (BAAT.)
Den eersten man ziet men begraven, den twee besch..... 15 (Zie de *Bijlage.*)
De nieuwigheden doen den man van zijn geld sch den. (Zie GELD.)
Den jongen lieden past de lans; Maar wel te ra ouden mans. (Zie LANS.)
Denk geen erg, zei de krokodil al weenende te den man, en hij greep hem aan. (Zie ERG.)
Den laatsten man bijten de honden. (Zie HOND.
Den man een vogeltje, en den boer eene gans. (BOER.)
Den mannen geeft men huisvrouwen, den kinde geeft men brood. (Zie BROOD.)
De nood gaat (*of:* komt) aan den man. 16
De nood toont den man. 17
De oude man leerde zijnen zoon: daar hij 't ver ren had, dat hij 't daar weder zoude zoeken.
De oude man smaakt altijd naar den jongen. (JONGEN.)
Der ouden raad, Der jongen daad, Der man moed Is altijd goed. (Zie DAAD.)
Dertien man aan de tafel is binnen het jaar dood. (Zie JAAR.)
De rug moet naar het pak, en het harnas naar man wezen. (Zie HARNAS.)
De straat hoort allen man. 19
De tijd moet honderd jaar lang dragen, eer hij e groot' man baart. (Zie JAAR.)
De vrouw eens jongen mans en de kinderen e maagd zijn altijd wel onderwezen. (Zie KIND
De vrouwen sterven van blijdschap, de man van zwarigheid. (Zie BLIJDSCHAP.)
De vrouw is 's mans lijf en leven. (Zie LEVEN.)
De vrouw kan met den boezelaar meer uit het h

---

1 v. Alkemade bl. 122. Tuinman I. bl. 7. v. Duyse bl. 190. Mulder bl. 415. v. Hall bl. 307. v. Lennep bl. 94.
2 Cats bl. 463. de Brune bl. 259. *Sel. Prov.* bl. 182. Bogaert bl. 29.
3 de Brune bl. 457. Sartorius *tert.* VI. 69.
4 Gruterus III. bl. 129. *Adag. quaedam* bl. 14.
5 Tuinman I. bl. 3.
6 *Campen* bl. 5. Sartorius *tert.* VIII. 85.
7 Sartorius *sec.* VI. 49.
8 Tuinman II. bl. 152.
9 *Campen* bl. 58.
10 Winschooten bl. 305.
11 Raven VIII.
12 *Campen* bl. 117. 5, 24 *Sept.* Gruterus I. bl. 92. Cats bl. 500. *Sel. Prov.* bl. 158. Zoet bl. 238. *Man* bl. 333. Meijer bl. 56. Bogaert bl. 19, 26. 6 *Sept.* 53.
13 *Campen* bl. 107. Gheurts bl. 29. Gruterus III. bl. 131. de Brune bl. 212. Tuinman II. bl. 213. v. Eijk II. *nal.* bl. 40. Bogaert bl. 42.
14 Gruterus II. bl. 130. *Mergh* bl. 7. *Sel. Pro* 49. Sartorius *pr.* VII. 59.
15 Gruterus III. bl. 122.
16 Cats bl. 460. Tuinman I. bl. 317, 337, II. bl. Gales bl. 36. *Man* bl. 334. Brakenburg V *Sermoen* bl. 48. Modderman bl. 14.
17 Servilius bl. 22*.
18 Sartorius *tert.* X. 44.
19 Sartorius *tert.* VI. 5.

..gen, dan de man er met den hooiwagen kan ..jden. (Zie BOEZELAAR.)
..vrouw kan zich voor haren man niet verbinden. 1
..woorden doen den man kennen. 2
..oorden van een' man zijn als een pijl: zij gaan .. het doel af, — die van eene vrouw als een ..roken waaijer: zij hebben geen vereenigings..nt. (Zie DOEL.)
..aan het stuur zit, moet geen onbevaren man .., die nooit buiten Duins geweest is: hij moet .. dege weten, waar Oost en West ligt. (Zie ..INS.)
..en man trouwt, trouwt ook de schulden. 3
..den tijd verbeiden kan, Wordt van jongen eens .. man (*of:* Met der tijd wordt het kind een ..n). (Zie JONGEN.)
.. dingen gaan hand aan hand, even als man en ..uw, wanneer zij eene goede bui hebben. (Zie ..I.)
..doet, wat hij kan, Is een eerlijk man. 4
..en' goed' man wil wekken, laat hem stil lig..n slapen. 5
..een kwaad wijf krijgt, zei de boer, die heeft ..' man gevonden. (Zie BOER.)
..een' man heeft als een muisje, Is geen baas ..er in zijn huisje. (Zie BAAS.)
..en man van één oor is, zijn oordeel hangt aan ..' dunnen draad. (Zie DRAAD.)
.. geld heeft, kan zich roeren: een man zonder ..ld is maar een houten beeld. (Zie BEELD.)
..huik hang ik voor alle man niet. (Zie HUIK.)
..jongen zal voor man varen. (Zie JONGEN.)
..man is bijbelvast. (Zie BIJBEL.)
..man moet buiten boord. (Zie BOORD.)
.. man Neemt de reis an. 6

[*Men ziet hier op de groote reis, van welke niemand terug keert.*]

.. man verkoopt een' mooijen oliekop. (Zie KOP.)
.. meer bestaan wil, dan hij kan, Dat is een los..l van een' man. (Zie LOSBOL.)
.. man heugt al, van dat zijne moeder maagd ..s. (Zie MAAGD.)
.. op groote mans brillen wil gaan, valt erdoor. ..ie BRIL.)
.. rijke man, die sterke man. 7
.. verliezen kan, Is een gelukkig man.
.. voor alle man doet, doet voor niemand. 8
.. wat behoudt, die wat heeft, zei de goede man. 9
.. wil kennen des mans grond, Die sla zijne vrouw .. zijnen hond. (Zie GROND.)
.. wil wezen een wijs man, Doe zijn' turf op vóór ..t Jan.
.. zegt, dat hij den man bemint, gunne ook zij..n hond het goede. (Zie GOEDE.)
.. zulke dingen doen, die raken in het gat, zei .. meid, en zij zag een' man in eene alikruik ..teren. (Zie ALIKRUIK.)
.. bier is niet zwaar: twee mannen dragen eene volle ton. (Zie BIER.)
..e allemans raad niet. 10

Doe allen man den mond niet op. 11
Doen, al wat men zeggen kan, Is geen werk voor alle man. 12
Donder op eene dorre twijg kost aan menig' man zijn lijf. (Zie DONDER.)
Door wijn, door vrouwen en door spel wordt de man al lagchend arm. 13
Drie, die elkander helpen willen, Zijn magtig, zes mans werk te tillen.
Drink hartig, zei Neeltje tegen haar' man, En zij gaf hem de ledige kan. (Zie KAN.)
Een ander man te roer. 14
Een arm man, die lekker is, heeft zijnen wil niet. 15
Een arm man is onverstandig. 16 (Zie de *Bijlage*.)
Een arm man is zelden graaf. (Zie GRAAF.)
Een arm man verliest zooveel aan zijne koe, als een rijke aan zijn kind. (Zie KIND.)
Een arm man wordt niet ontvangen in den raad. 17
Een bekommerd man doet zelden baat (*of:* eene goede koopmanschap). (Zie BAAT.)
Een blind man is een arm man, Al had hij bonten kleêren an. (Zie BONT.)
Een blind man is een arm man; maar die zijne vrouw niet bedwingen kan, is nog veel armer man. 18
Een blind man kan dat zoowel in 't duister zien als zonder kaars. (Zie DUISTER.)
Een blind man schiet somtijds wel eene kraai (*of:* een' kwartel). (Zie KRAAI.)
Een dak, dat lekt, en kwade wijven, Die kunnen goede mans verdrijven. (Zie DAK.)
Een dapper man behoeft geen' langen degen. (Zie DEGEN.)
Een eerlijk kleed vereert den man. (Zie KLEED.)
Een eerlijk man houdt zijn woord.
Een eerlijk man is meer waard dan goed. (Zie GOED.)
Een eerlijk man is zoo goed als zijn woord. 19
Een eerlijk man werd zelden rijk.
Een effen man is 't: dijn is 't, mijn is 't. 20
Eene goede vrouw maakt een' goed' man. 21
Eénen man gehoord, maar half gehoord. 22
Eenen man met rood haar, eene vrouw met eenen baard: groet ze over vier mijlen ver of lang, met drie steenen in de hand. (Zie BAARD.)
Eener vrouwe dood Is eens mans elleboogstoot. (Zie DOOD.)
Eene schoone vrouw, eens mans kort leven. (Zie LEVEN.)
Eene straat vol mans En eene hand vol verstands. (Zie HAND.)
Eene verstandige vrouw weet wel, dat de man de broek aan moet houden. (Zie BROEK.)
Eene vrouw, een huis en eene hoef Is genoeg voor eens mans behoef. (Zie BEHOEFTE.)
Eene vrouw moet ter harer bewaking hebben een' man of een' muur. (Zie BEWAKING.)
Eene vrouw neemt geen' ouden man om Godswil. (Zie GOD.)
Eene vrouw zonder man is eene vrouw zonder ziel.

..Hasselt bl. 7.
..Brune bl. 168.
..acher V. v. Hasselt bl. 2.
..gaert bl. 26.
..eerts bl. 2.
..Winschooten bl. 206.
..Campen bl. 17.
..Sel. Prov. bl. 161.
9 *Campen* bl. 120. Meijer bl. 58.
10 *Sel. Prov.* bl. 55.
11 *Campen* bl. 8.
12 Willems VIII. 95.
13 de Brune bl. 46, 47, 207. Richardson bl. 36.
14 Tuinman I. bl. 13.
15 *Prov. seriosa* bl. 5. Gruterus III. bl. 126.
16 *Prov. seriosa* bl. 7.
17 *Motz* bl. 55.
18 *Campen* bl. 90.
19 Richardson bl. 33.
20 (Sartorius *sec.* VI. 57.)
21 de Brune bl. 275.
22 Sartorius *tert.* II. 28.

Een gedreigd man leeft wel zeven (dertig, *of:* honderd) jaar. (Zie JAAR.)
Een gehaard man is zot of gelukkig. (Zie HAAR.)
Een geleerd man draagt zijn' rijkdom in den boezem. (Zie BOEZEM.)
Een gevangen man wordt altijd verzwaard. 1
Een gevangen man zoekt list. (Zie LIST.)
Een gewaarschuwd man is er twee waard.
Eén gezang is zoo goed als tien man. (Zie GEZANG.)
Een godloos man Is in Gods ban. (Zie BAN.)
Een goed boek-man Is geen goed doek-man. (Zie BOEK.)
Een goed man kan wel een' tred op zijne teenen lijden; hoewel hij geen' harden schop tegen zijne scheenen kan verdragen.
Een goed man maakt wel eene goede vrouw. 2
Een goed man neemt somtijds wel een' kwaden voet voor. 3
Een groot man heeft voordeel; want hij ziet over veel kleine lieden. (Zie LIEDEN.)
Een' haastig' man ontbrak nooit leed. (Zie LEED.)
Een haastig (*of:* jagtig) man moet op geen' ezel rijden. (Zie EZEL.)
Een kinderkleed past den man niet. (Zie KIND.)
Een klein man kan wel een' groot' man overwinnen. 4
Een klein man koen is niet dan voetgetrap. (Zie GETRAP.)
Een klein man velt wel een' grooten boom. (Zie BOOM.)
Een luttel voordeel doet den man uit zijne kleederen gaan. (Zie KLEED.)
Een man als een zalm, maar zoo vet niet. 5
[*Wel „van iemand, dien men prijzen wil,” zoo als* V. EIJK *zegt, wordt dit spreekwoord gebezigd, maar altijd in ironischen zin.*]
Een man, een man; een woord, een woord. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Eén man gaat maar één' mans gang (*of:* Eén mensch gaat maar éénen gang). (Zie GANG.)
Een man heeft weinig eere, als hij eene vrouw slaat: is zij boos, zoo helpt het niet, en is zij vroom, zoo doet hij haar onregt. (Zie EER.)
Eén man is geen man (*of:* Eén is geen, *ook wel:* Eén keer is geen keer). (Zie ÉÉN.)
Een man is maar een man alleen, Heeft hij geen' vriend, zijn magt is kleen. (Zie MAGT.)
Een man is niet beter dan zijn woord. 7
Een man is tegen een' man opgewassen. 8
Eén man kan het paard naar het wed brengen, maar geen tien man kunnen het doen zuipen.
Een man kan niet meer dan met éénen mond eten. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Een man mist wel dikwijls. 10
Een man moet zijne eer verdedigen tot aan zijn einde. (Zie EINDE.)
Een man over boord, een eter te minder. (Zie BOORD.)

Een man van alle nering Vindt ligtlijk zijne terin
Een man van groot fortuin Past op geen' sta tuin. (Zie FORTUIN.)
Een man zal een man zijn. 12
Een man zijn huis is zijn kerkhof. (Zie HUIS.
Een man zonder geld is een lijk. (Zie GELD.)
Een man zonder geld is een schip zonder (Zie GELD.)
Een man zonder geld Verdwijnt en versmelt. GELD.)
Een man zonder vrouw is eene keuken zonder (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam z ziel). (Zie KEUKEN.)
Een man zonder wijf Is een arm katijf. (Zie KA
Een nedrig hart is voor een' man Zoo nut, a maar wezen kan. (Zie HART.)
Een oud man, die vrijt, is eene winterbloem. BLOEM.)
Een oud man en een jonge vrouw Blijft dan met groot berouw. (Zie BEROUW.)
Een oud man en een jong wijf Zijn kinders lijf. (Zie KIND.)
Een oud man en een oud paard Zijn niet veel Maar een oud wijf en eene oude koe Die d ja waartoe? (Zie KOE.)
Een oud man in zijn land, een jonge daar b Die zeggen veel dingen, die niet sluiten. DING.)
Een oud man is één nacht ijs. (Zie IJS.)
Een rijk man moet wijs zijn, al is hij ook een
Een rijk man weet niet, wie zijn vriend is. 1
Een rijk man zal zich t' huis van alles doen den. (Zie HUIS.)
Eens andermans leed is haast vergeten. (Zie L
Eens armen mans hoovaardij is niets waard. HOOVAARDIJ.)
Eens armen mans reden is er niet gehoord. 15
Eens eerlijken mans erf ligt in alle landen. ERFENIS.)
Eens mans leugen is eener vrouwe troost. LEUGEN.)
Eens oud' mans vreugd en de Maartsche zon d tijdelijk waargenomen. (Zie MAART.)
Een stierman Is zoo goed als vier man.
[*Zóó wordt een kloek en wijs stuurman den matroos vereerd.*]
Eens wijzen mans oogst duurt het gansche j (Zie JAAR.)
Een vergeten man Is er best an. 16
Een vervaard man kreeg nooit eene schoone vr 17
Een verwezen man is half onthalsd. 18
Een verwonnen man Is er kwalijk an. 19
Een vlugtend man werd nooit gekroond. 20
Een vraat, Die vóór het eten gaat; Doch een man, Die na het eten wachten kan.
Een vroom man Helpt, waar hij kan. 21
Een vrouw draagt meer uit met een' lepel,

---

1 Tuinman I. *nal.* bl. 17.
2 Gruterus III. bl. 141.
3 Sartorius *tert.* II. 34.
4 *Adag. Thesaurus* bl. 22.
5 v. Eijk II. *nal.* bl. 57.
6 Gruterus II. bl. 140. *Mergh* bl. 16. Witsen 114. v. Alkemade bl. 115. Tuinman I. bl. 251, II. bl. 220. *Junij* 19. *Man* bl. 334. *Vrijmoedige* bl. 79. Bogaert bl. 10. v. Hall bl. 298-299. Harrebomée *Tijd* bl. 307.
7 Zegerus bl. 20. 16 *April.* Idinau bl. 178. Gruterus I. bl. 103. de Brune bl. 100. *Sel. Prov.* bl. 110. Tuinman II. bl. 220.
8 Gheurts bl. 17. Sartorius *sec.* III. 16. Tuinman I. bl. 244, II. bl. 147, 183.
9 *Prov. seriosa* bl. 21. Zegerus bl. 20. Gruterus II. bl. 140. *Mergh* bl. 16.
10 de Brune bl. 179. Sartorius *pr.* III. 90.
11 Sartorius *tert.* VIII. 26.
12 *Campen* bl. 78.
13 *Campen* bl. 17. Meijer bl. 9. Schrant bl.
14 *Mots* bl, 71.
15 Sartorius *sec.* VI. 77.
16 6 *Aug.* Gruterus I. bl. 102. Cats bl. 530. *Sel.* bl. 123. Tuinman II. bl. 102. Moddermann
17 de Brune bl. 235. Meijer bl. 87.
18 *Mots* bl. 22.
19 Sartorius *sec.* VI. 76.
20 Servilius bl. 276.
21 7 *April.* Gruterus I. bl. 123. 7 *April* 82.

man inbrengt met een schepel. (Zie LEPEL.)
man is een vast man.
wijs man, die zich gek kan houden.
wijs man heeft steeds den dood voor oogen. (Zie DOOD.)
wijs man heeft u gemaakt; maar hij is te vroeg u gescheiden. 1
wijs man leert zijn kind: Blijf, daar gij het vindt. (Zie KIND.)
wijze vrouw Is 's mans behou. (Zie BEHOUD.)
zot is wijzer in zijn eigen huis, dan een wijs in dat van een ander. (Zie HUIS.)
zwijgende man, een geloovende man. 2
, houd den man, dat hij niet gaat. 3
best, zei de man, en hij at de pap van zijn op. (Zie KIND.)
deel Is niet te veel (*ook wel:* Elk het zijne : Alle man wat) deelt het best). (Zie DEEL.)
man, staartman. (Zie ENGELSCHMAN.)
is de derde zwarte man!
onderscheid tusschen Salomo en zijn' schoen-; intusschen wijze mannen doen wel eens dingen. (Zie DING.)
nooit man in last, of hij deed het zich (*ook wel:* of hij bragt er zich zelven in). LAST.)
gelaat van schoone vrouwen heeft menigen aan het dolen gebragt. (Zie GELAAT.)
aan den ouden dag (*of:* man). (Zie DAG.)
eerlijk man schame zich zijne kunst of zijnen . (Zie KUNST.)
grootere vreugde ter wereld, dan dat man vrouw in vrede leven. 4
losser man, dan die op twee stoelen zit.
man had zulk een' wijzen zin, Of daar zat een gekje in. (Zie GEK.)
man is gehouden, te doen, wat niemand kan. (Zie de *Bijlage.*)
man zoo kwaad, Of hij deed wel iemand baat. BAAT.)
man zoo wijs, of hij kan dwalen. 6
rijker man in dorp of steê, Dan die met 't leeft in vreê. (Zie DORP.)
Stichts-man, Maar ligts man. 7
[*Dat wil zeggen: het is geen man, die ons door zijne vroomheid stichten zal; het is integendeel een ongebonden mensch, een lichtmis. Het is een oud spreekwoord, en bevat eene woordspeling op de levenswijze der vroegere Stichtenaars, wier zeden wordt geteekend in het spreekwoord:* Lui, lekker en ligt Zijn de drie voornaamste deugden van 't hoovaardige Sticht, *bijzonder op het vrouwelijke geslacht toepasselijk, gelijk blijkt uit een ander spreekwoord:* De meisjes uit het Sticht Zijn lui, lekker en ligt.]
wijzer man Dan een, die zwijgen kan.
zulk een kleine man, of hij kan wel hinder doen. (Zie HINDER.)

Gelijk op, zei de man, en hij gaf een' barlaf voor eene schram. (Zie BARLAF.)
Gelukkig is de man, Die de vrouw derven kan. 8
Gelukkig is de man, Die wel leeft en sterven kan. 9
Gevonden goed is allemans goed. (Zie GOED.)
Gij hebt den blinden man zien leiden. 10
[SARTORIUS *zegt, dat dit spreekwoord gebezigd wordt van iemand, die veinst, eene kunst niet te kennen, waarin hij door en door ervaren is.*]
Gij hebt gedaan, een ander man in het spel, zei Fijtje tegen Joor, en zij had hem uit de baan geknikkerd. (Zie BAAN.)
Gij hebt geen mans hart in 't lijf. (Zie HART.)
Gij schuilt, maar in allemans oog. 11
Gij zijt alle man niet.
[*Dat wil zeggen: gij maakt eene uitzondering, onderscheiden van:* Dat is alle man niet; *want dat beteekent: er is dáár of bij die zaak niet veel.*]
Gij zijt de man niet, om vijf pooten aan een schaap te zoeken. 12
Gij zijt de man niet, om zonder beschuit in zee te gaan. (Zie BESCHUIT.)
Goede mannen hebben gemeenlijk kwade vrouwen. 13
Haast was de man dood; toen leefde hij nog zeven jaar. (Zie JAAR.)
Hadden was een arm man; Maar hebben kwam er beter an. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Harde mannen op eene weeke kaas. (Zie KAAS.)
Hartjelief, wat wordt ge vet, zei Lijsje tegen haar' man Fobert, je krijgt beenen als zwavelstokken. (Zie BEENEN.)
Heksen is geen allemans werk. (Zie HEKS.)
Help vrouw, help man, Help al, wat helpen kan.
Het ambt toont den man. (Zie AMBT.)
Het appelmannetje komt om zijn geld. (Zie APPEL.)
Het behoeft wel, dat een arm man Koenraad heet. (Zie KOENRAAD.)
Het berouwde nooit een' man, Als hij turfde vóór Sint Jan. 15
Het eerste is, eenen man te vergeven. 16
[*Men moet iemand, die eene nieuwe zaak onderneemt, zijne fouten niet aanrekenen.*]
Het einde prijst den man. (Zie EINDE.)
Het geld is allemans vriend niet. (Zie GELD.)
Het gelijkt wel een mannetje uit de maan. (Zie MAAN.)
Het gelijkt wel een Straat-Davis' mannetje.
[*Dat wil zeggen: 't is een kort, dik mannetje, bruinachtig van gelaat, nog al smerig van uitzigt, en vrij traag in al zijne handelingen. Het spreekwoord is van de walvischvangers afkomstig, en ziet op de Groenlanders (Eskimo's), die zij, in Straat-Davis in hunne kajaks af- en aanvarende, ontmoetten.*]
Het gerucht doodt den man. (Zie GERUCHT.)
Het geweten van een' schuldig' man is een beul. (Zie BEUL.)

Kampen bl. 97.
Gruterus III. bl. 176. Meijer bl. 90.
Kampen bl. 102.
Gruterus III. bl. 146. Meijer bl. 75.
Adag. quaedam bl. 60. *Adag. Thesaurus* bl. 64.
de Brune bl. 290.
Sartorius *sec.* II. 83, *tert.* X. 96. Tuinman I. bl. 76.
8 Gruterus II. bl. 145. *Mergh* bl. 20.
9 *Adag. Thesaurus* bl. 26.
10 Gheurtz bl. 38. Sartorius *sec.* X. 87, *tert.* VI.77.
11 Sartorius *tert.* V. 75.
12 de Brune bl. 120, 211, 479. Folie I. 272. v. Eijk II. *nal.* bl. 44. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Modderman bl. 131.
13 Gruterus III. bl. 148.
14 *Prov. seriosa* bl. 28. Gheurtz bl. 39. Zegerus bl. 34. 15 *Oct.* Gruterus I. bl. 105, II. bl. 147. de Brune bl. 163, 436. *Mergh* bl. 22. Tuinman II. bl. 47. 11 *Oct.* 53.
15 Schoockius bl. 171. v. Alkemade bl. 136. Tuinman II. bl. 24.
16 Sartorius *pr.* X. 32.

Het helpt niet, of de man het er al met de schop inbrengt, als de vrouw het er weêr met den wagen uitvoert.
Het is al eens, wat men kan, Als het geluk is tegen den man. (Zie GELUK.)
Het is allen man niet te zeggen. 1
Het is allen man wel even na, maar niet even nut. 2
Het is allerliefst mooi weêr, zei de vrouw; ja, wel allerliefst mooije nachtvorstjes, antwoordde de man.
Het is als de man met zijn ezeltje: zelden pas. (Zie EZEL.)
Het is als Oost-Indisch geld: het komt niet aan den derden man. (Zie GELD.)
Het is al voor eens dooven mans deur gezongen. (Zie DEUR.)
Het is beter bij een' boozen man, dan bij een vriendelijk wijf te zijn. 3
Het is beter een ander mans hemd dan geen. (Zie HEMD.)
Het is beter een goed vriend besch...., dan de man zelf. 4
Het is beter een goed vriend in den nood, dan de man zelf. 5
Het is beter gezegd: nacht man, dan nacht schoorsteen.

[*Dat wil zeggen: het is beter met een' man aan den haard te zitten, wien men een' goeden nacht kan toewenschen, dan tot de eenzaamheid genoodzaakt te zijn.*]

Het is beter man zonder goed dan goed zonder man. (Zie GOED.)
Het is dwars tegen den man aan (*of:* in). 6
Het is een allemans vriend. 7
Het is een arm man, die op zijne bruiloft niet tegenwoordig is. (Zie BRUILOFT.)
Het is een behouden man. 8
Het is een bewandeld man, die veel onderstaan heeft. 9
Het is een dwaas, die zich betrouwt op eens andermans dood. (Zie DOOD.)
Het is eene allemans-bruiloft. (Zie BRUILOFT.)
Het is een echt aardmannetje. (Zie AARDE.)
Het is een etende man. 10

[*Het is een man, die in het eten uitmunt, maar overigens geene de minste verdienste heeft.*]

Het is een feniks van een' man. (Zie FENIKS.)
Het is een fraai man, Die wat kan. 11
Het is een geleerd man.
Het is een goed ding, een man van veel nering te zijn. (Zie DING.)
Het is een goed man, maar hij watert wat lang.
Het is een goed man, maar men kan hem niet gemakkelijk aan de beurs komen. (Zie BEURS.)
Het is een groot man in de granen. (Zie GRAAN.)

Het is een klein man, en hij wil eene groote [...]duw maken.
Het is een krenteman. (Zie KRENT.)
Het is een lang man met korte beenen. [...] BEENEN.)
Het is een man als Cats, en Cats was een ve[...] eene onderdeur. (Zie CATS.)
Het is een man als David: had hij maar eene [...] (Zie DAVID.)
Het is een man als eene paardenvijg: daar is g[...] gal in. (Zie GAL.)
Het is een man als eene wereld. 12
Het is een man als een kind: hij veegt zijn' [...] aan zijne mouw af. (Zie KIND.)
Het is een man als geschoren Wijbe: overda[...] niets. 13

[*Een der voornaamste edelen onder de[...] koopers was* WIJBE SJOERDS, *bijgenaa[...]* geschorene, *wegens zijne geschoren kr[...] afwijking van de gewoonte der Friesche [...] om den baard te laten groeijen. Naar [...] aardheid van* geschoren WIJBE, *blijkba[...] het gezegde:* overdadig of niets, *word[...] spreekwoord op den zoodanige toegepast[...] in uitersten valt. Een ander spreek[...] van denzelfden* WIJBE SJOERDS *zegt:* Ge[...]ren Wijbe deed den menschen goed en k[...] beide. *Zie verder* SCHELTEMA *en* WA[...]BERGH.]

Het is een man als mosselen visch. 14

[*Gelijk mosselen als visch ongeacht is, [...] min acht men hem als man.*]

Het is een man als onze Klaas, en die was zoo [...] als een lam. (Zie KLAAS.)
Het is een man als spek; en spek is zoo goe[...] geld, als het niet garstig is. (Zie GELD.)
Het is een man, die nooit onder de mensche[...] weest is. 15 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een man, die op twee schouders draagt. [...]
Het is een man in bonis. (Zie BONIS.)
Het is een man met eere. (Zie EER.)
Het is een mannelijk kalf. (Zie KALF.)
Het is een mannetje, om in eene praam te [...]ten. 17
Het is een mannetje, om op eene praauw te [...]ten. 18
Het is een mannetje, om op eene vlaggesp[...] zetten.
Het is een mannetje, om op een' paauw te zitt[...]
Het is een mannetje op een' turf. 19
Het is een mannetjes putter.
Het is een mannetje van boter. (Zie BOTER.)
Het is een mannetje van stroo.
Het is een man, om er een' man op toe te ge[...] 20 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een man, om er op een dozijn één toe te[...]ven. (Zie DOZIJN.)
Het is een man van de klok. (Zie KLOK.)

---

1 Sartorius *tert.* IV. 84.
2 Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 27. Tuinman I. bl. 176.
3 Cats bl. 443.
4 Servilius bl. 237. *Campen* bl. 124. Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 27.
5 Witsen 245.
6 Winschooten bl. 356.
7 *Adag. quædam* bl. 3.
8 v. Lennep bl. 23.
9 *Adag. quædam* bl. 24.
10 Sartorius *tert.* IV. 18.
11 18 *Febr.* Gruterus I. bl. 110. *Man* bl. 333, 334.
12 Tuinman II. bl. 68.
13 Scheltema II. bl. 49. Wassenbergh III. bl. 96.
14 *Campen* bl. 52. Gheurtz bl. 2. Sartorius *tert.* II. 90.
15 *Campen* bl. 85. Meijer bl. 39.
16 de Brune bl. 41.
17 v. Eijk I. bl. 112. v. Lennep bl. 169.
18 Smids I.
19 Schoockius bl. 173.
20 Servilius bl. 23. Gruterus II. bl. 151. *Merg[...]* 28. Sartorius *pr.* VIII. 78. Tuinman I. [...] *Man* bl. 334. Harrebomée *Esopus* bl. 36.

is een man van den tabbaard. 1
is een man van de wereld.
is een man van goud. (Zie GOUD.)
is een man van groote gaven. (Zie GAAF.)
is een man van sta-vast.
is een man van verstand. 2
is een man voor de vuist. 3
is een man, zeer weifelend op zijn roer. 4 (Zie *Bijlage.*)
is een onnut man, die zich zelven vergeet. 5
is een papieren jonker (*of:* mannetje). (Zie …KER.)
is een regt gelukkig man, Die t'huis zijn potje …pen kan. (Zie HUIS.)
is een rijk mans vermogen.
is een sterk man: een tweede Hercules. (Zie …CULES.)
is een vlaggeman. 6
is een wijs man, Die geven en nemen kan.
is een wijs man, Die hooren en zwijgen kan. 7
is een wijs man, Die maat ramen kan. (Zie …AT.)
is een wijs man, Die veel lijden en zwijgen …. 8
is geen man, daar men op mag staan. 9
is geen man van hooge verdieping. 10
is geen oud mans doen, harde noten te kraken. 11
is gemeen mans werk.
is goed breede riemen snijden van eens ander…mans leêr. (Zie LEDER.)
is goed koken in eens andermans keuken. (Zie …UKEN.)
is goed spinnen van eens andermans garen. …ie GAREN.)
is goed te zien, wat men aan dien man heeft. 12
is jaag in, jaag over: er voer een man om …en. 13
[*Men bezigt dit spreekwoord van menschen, die zoo weinig verstand hebben, dat ze zaken bij elkander brengen, die volstrekt niet bij elkander passen.*]
is kwaad gezelschap, dat den man ter galge …t. (Zie GALG.)
is mij niet gelijk alle maagden, die gaarne …nen hadden. (Zie MAAGD.)
is nog al goed, zei het kleine mannetje, dat … grooten ons niet in den zak steken. (Zie …ROOTE.)
is nog beter een oud man en een jong wijf, …n een oud wijf en een jong man. 14
is schande voor een' wijs' man, Den doode te …teren, die zich niet verantwoorden kan. (Zie …OODE.)
is ter wereld de grootste man, Die moed en …t bedwingen kan. (Zie LUST.)
is te vroeg op een mans kakhuis gegaan, als men nog door den bril valt. (Zie BRIL.)
Het is voor alle man niet. 15
Het is voorwaar een arme man, Die niet wat schoons beloven kan. 16
Het is zulk een edel man, Als er over voeten gaan kan. 17
Het is zulk een goed (*of:* fijn) man, Als de zon beschijnen kan. 18
Het kind wordt gaauw een man in den schotel. (Zie KIND.)
Het kwaadste van een' man is beter dan het beste van eene vrouw. (Zie GOEDE.)
Het mag wel een goed man wezen; maar hij bewijst het niet. 19
Het mag wel een wijs man zijn; maar hij kalt als een gek. (Zie GEK.)
Het meisje wil geen' man hebben; maar zij is gaarne bij het volk, dat haar eene vrouw kan maken.
Het moet lekker gekookt zijn, dat allen man wel zal smaken. 20
Het oog wil ook wat hebben, zei de man, en toen sloeg hij zijne vrouw een blaauw gezigt. (Zie AANGEZIGT.)
Het paard gengelt aan eene losse lijn, gelijk de man aan het draadje van de vrouw. (Zie DRAAD.)
Het rouwde nooit man, dat hij wel sprak. 21
Het scheelt je daar niet, zei besje tegen haar' man, en zij zag hem in zijn' neus peuteren. (Zie BESJE.)
Het scheermes kwalijk gewet, den baard slecht ingezeept en ruwe handen — Doen menigen man kriezeltanden. (Zie BAARD.)
Het schip is gebleven met man en muis. 22
Het was zulk een haastig man, dat hij een' stront at voor een' pannekoek. (Zie KOEK.)
Het weet niemand dan alle man. 23
Het wil allen man zoo niet gelukken. 24
Het woord gaat verder dan de man.
Het zaad is wel onder de sneeuw, als de oude man onder den pels. 25
Het zal wel gaan, als het aan het gaan is, zei de man, en het kind had maar één been. (Zie BEENEN.)
Het zandmannetje komt.
[*Men zegt dit, wanneer de kinderen slaap krijgen.*]
Het zijn mannen met baarden: Zij werken als kinderen, en vreten als paarden. (Zie BAARD.)
Het zijn mannen van naam. 26
Het zijn niet al hoeren, die eenen man te wille hebben (*of:* zijn). (Zie HOER.)
Hetzij voor mannen of voor vrouwen: Beter naar 't oor dan 't oog te trouwen. 27
Hier vechten zeven wijven om ééne mans broek. (Zie BROEK.)
Hij behelpt zich als eene muis in eens andermans keuken. (Zie KEUKEN.)

… d. Halst bl. 13.
…Sartorius *pr.* VII. 45.
…Tuinman I. bl. 259.
…Sartorius *pr.* IX. 90.
…Gruterus II. bl. 161. *Mergh* bl. 28.
…Tuinman I. bl. 145. *Jully* 16.
…*Adag. quadam* bl. 55.
…Gruterus I. bl. 110. *Adag. quadam* bl. 35.
…*Adag. Thesaurus* bl. 34.
…Sartorius *tert.* VII. 63.
…Winschooten bl. 287. Tuinman I. bl. 272.
…Cats bl. 428. *Sel. Prov.* bl. 20. Bogaert bl. 22.
12 Sartorius *sec.* VI. 61.
13 Sartorius *pr.* VI. 51, *sec.* V. 52. de Jager *Bijdr.* bl. 110.
14 *Campen* bl. 79.
15 Sartorius *pr.* VI. 67.
16 Cats bl. 469.
17 Sartorius *quart.* 71. *Adag. quadam* bl. 57. *Adag. Thesaurus* bl. 60.
18 Servilius bl. 60. de Brune bl. 121. Sartorius *quart.* 71. *Adag. quadam* bl. 57.
19 *Campen* bl. 104.
20 v. d. Venne bl. 276.
21 15 *Mel.* Gruterus I. bl. 105. 17 *Mei* 53.
22 Witsen bl. 485. Winschooten bl. 28. Tuinman I. bl. 8, 183. v. Eijk I. bl. 120, II. bl. 63. Modderman bl. 106.
23 *Campen* bl. 22. Meijer bl. 11.
24 *Campen* bl. 25.
25 *Sel. Prov.* bl. 228.
26 Witsen 300.
27 Cats bl. 468. *Mergh* bl. 56. Tuinman II. bl. 55. *Mei* 1.

Hij behoeft wel eene goede voorspraak, die voor allemans vierschaar betrokken wordt. 1
Hij blijft bij den man, als de haas bij de honden. (Zie HAAS.)
Hij deed, waarover mannen en magen klagen. (Zie MAAG.)
Hij, die een man was in den nood, Die blijft wel onder weelde dood. 2
Hij drinkt, dat hij steent: hij is een bevaren man. 3
Hij handelt, alsof hij een vroom man ware. 4
Hij hangt den knappen man uit.
Hij heeft allemans praats. 5
Hij heeft den man niet eens gezien. 6
Hij heeft eenen vromen man bij de hand. (Zie HAND.)
Hij heeft het zoo druk als mans moêr met de luijermand. (Zie LUUR.)
Hij heeft het zoo goed, of hij tegen honderd mannen vocht. 7
Hij heeft het zoo noodig als een arm man eene vleeschgaffel. (Zie GAFFEL.)
Hij heeft zijn' man in hem gevonden. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is al, Wat een goed man wezen zal. 9
Hij is de man alleen. 10
Hij is dwaas, die zich brandt aan eens andermans ketel. (Zie DWAAS.)
Hij is een bedorven man.
Hij is een man met een' rug.
Hij is een man van zijn woord. 11
Hij is een verloren man, Die hooger wil vliegen dan hij kan. 12
Hij is er de man wel naar (*of:* toe). 13
Hij is ermede bezorgd (*of:* verlegen) als een arm man met den winter. 14
Hij is ermede verlegen als Anna met hare moêrs (*of:* mans) ziel. (Zie ANNA.)
Hij is ertoe gereed als een man, om zijne vrouw uit te leenen.
Hij is gewis een deugdelijk man, Die op zijn' tijd zwijgen en spreken kan. 15
Hij is het altemaal, hij is de man alleen. 16
Hij is mijn man niet. 17
Hij is niemand schuldig dan alle man: de ganzen manen hem niet. (Zie GANS.)
Hij is niet waard, dat hij met een' vroom' man uit dezelfde kan drinkt. (Zie KAN.)
Hij is stout op een' verwonnen man. 18
Hij is voorwaar een rustig man, Die op een' engen hoek zijn' wagen draaijen kan. (Zie HOEK.)
Hij is zoo vergenoegd als een man, dien het huilen nader dan het lagchen is. 19

Hij kampt tegen een mannetje, dat hij aan d wand geschilderd heeft. 20
Hij kan dien man niet ophalen. 21
Hij kan wel zien door eene dubbele huik, wat e goed man in zijne tasch draagt. (Zie HUIK.)
Hij kan zijne waar goed aan den man brengen.
[*Men zegt dit van iemand, die aardig* *telt.*]
Hij kent den man niet. 23
Hij komt bij den regten man.
Hij leeft (*of:* speelt) met den man (*ook wel:* l springt met den man om), als de kat met muis. (Zie KAT.)
Hij maakt (vindt, ziet, *of:* zoekt) mannetjes in maan. (Zie MAAN.)
Hij maakt zijn' vader tot een' goed' (*of:* eerlijk man. 24
Hij moet altijd den laatsten man den zak op ven. 25
Hij moet vroeg opstaan, die alle man behie wil. 26
Hij noemt hem man en paard. 27
Hij roept alle man in het harnas. (Zie HARNAS
Hij slaat zijne zeissen in eens andermans koren (oogst). (Zie KOREN.)
Hij slacht de muis: hij eet gaarne in eens and mans trezoor. 28
Hij speelt den vetman. 29
[*Men zegt dit van iemand, die wat voor ouden dag heeft gespaard.*]
Hij speelt het zoete mannetje. 30
Hij steekt den neus in eens andermans pot.
Hij teekent mannetjes.
Hij weet allemans gebrek. (Zie GEBREK.)
Hij weet een' man te belezen. 31
Hij weet meer dan eene huismans hen. (Zie HE
Hij weet niet, hoe een arm man te moede (*of:* zijn hart) is. (Zie HART.)
Hij weet op geene honderd man na, wie zijn va is. 32
Hij weet van den man niet te zeggen. 33
Hij zal zijn' man wel aankomen. 34
Hij ziet eene vezel in eens andermans oogen. 35
Hij zorgt, wie den laatsten man ten grave brengen. (Zie GRAF.)
Hij zou drie mannen zeven armen (*of:* twee m nen vijf armen) dreigen af te slaan. (Zie AR
Hij zou mij niet gekend hebben, dat ik levend ware geweest. 36
Hoe gaat die man zoo naar den grond duik (Zie GROND.)
Hoe heet die man? 37
Hoe is de man aan zijn eind gekomen? (Zie EIN

---

1 Cats bl. 533. de Brune bl. 140. *Sel. Prov.* bl. 66. Willems VIII. 155.
2 Cats bl. 461.
3 *Sel. Prov.* bl. 98. Folie I. 66.
4 *Campen* bl. 93, 104. Meijer bl. 49.
5 *Sermoen* bl. 48.
6 *Campen* bl. 5.
7 Sartorius *pr.* X. 47, *sec.* VI. 55.
8 Servilius bl. 286. *Campen* bl. 14. Gheurtz bl. 35. Sartorius *pr.* VI. 31, *tert.* VII. 71. Tuinman II. bl. 146.
9 Sartorius *pr.* VI. 54.
10 Gheurtz bl. 38.
11 Tuinman II. bl. 220.
12 Winschooten bl. 329. *Adag. Thesaurus* bl. 30.
13 Tuinman II. bl. 162. *Man* bl. 334.
14 Tuinman II. bl. 96. Modderman bl. 102.
15 *Adag. quædam* bl. 42.
16 Sartorius *sec.* IV. 27.
17 *Man* bl. 334.
18 Gheurtz bl. 34.
19 Folie I. 253.
20 Tuinman I. bl. 282, II. bl. 151.
21 Winschooten bl. 178.
22 *Euphonia* bl. 516. *Man* bl. 334.
23 *Campen* bl. 5.
24 Gheurtz bl. 30. Sartorius *sec.* X. 13. Tuinman I. bl. 202.
25 v. Eijk II. *nal.* bl. VIII.
26 Richardson bl. 28.
27 Tuinman I. bl. 234. *Man* bl. 334. v. Eijk I 70. *Voetelt* bl. 111.
28 Folie I. 166. v. Eijk II. *nal.* bl. 36. de *Bijdr.* bl. 110.
29 Sartorius *tert.* VIII. 55. v. Alkemade bl.
30 Tuinman I. bl. 115.
31 Sartorius *sec.* IX. 25.
32 Sartorius *tert.* II. 22.
33 *Campen* bl. 5.
34 *Campen* bl. 14.
35 Servilius bl. 228*.
36 Sartorius *pr.* VII. 64.
37 Sartorius *pr.* VII. 22.

... maakt hij zooveel gebrui in het water, zei ...dof, en hij zag een' man verdrinken. (Zie GEBRUI.)
... voorder gang, hoe vermoeider man. (Zie GANG.)
...-muilen, mans aarzen en vrouwen-kniën ... men zelden warm zien. (Zie AARS.)
...derd man zouden malkander, om dit schrift te ..., dood steken. 1
[*Men zegt dit van een geschrift, waaruit geen mensch wijs kan worden.*]
... niet, Harlinger man! (Zie HARLINGEN.)
... daar, zei de man, en hij gaf niemendal. 2
... den man, de koe wil bissen. (Zie KOE.)
... den man: hij wil vechten. 3
... hem niet voor een' ouden man, Die wel zijn ... reppen kan. (Zie LID.)
... allemans slaaf. (Zie JAN.)
... alleman. (Zie JAN.)
... zoo plat niet als een mannetjes duit. (Zie ...)
... leert best, als hij een kind is, dat hem te pas ... komen, als hij een man is. (Zie KIND.)
... voor den man houden.
... een man gelijk een ander man; alleen dat ... God de eere gunde. (Zie EER.)
... hem voor een' ander' man in het veld aan... 4
... eene galg in het oog, zei het wijf, en zij ... er haar' man aan hangen. (Zie GALG.)
... heb een' vroom' man, zei Lijsje de nachtloop..., mijn man timmert aan de kerk. (Zie KERK.)
... moet naar den Haag, zei de man. (Zie 'S GRAVENHAGE.)
... mijne hoop op het anker, zei de man, toen ... schip verging. (Zie ANKER.)
... je wuiven wel, je zult van nacht niet ... komen, zei de vrouw, en zij zag haar' ... aan de galg hangen. (Zie GALG.)
...de, dat ik alle man met mosselschelpen be... mogt. 5
[*Men legt dit spreekwoord den man in den mond, die diep in de schulden zit, en er zich ... een kleintje zoekt af te maken.*]
... wilde den man voor mijne oogen zien. 6
... alle man niet door de vingers. 7
... het al: het scheelt niet aan de schaatsen, ... aan den man.
[*Die niet goed rijden kan, geeft de schuld aan de schaatsen.*]
... de man is heusch en zoet, Vergeet de vrouw ... eigen bloed. (Zie BLOED.)
... armen mans hoofd blijft veel wijsheid ver...oord. (Zie HOOFD.)
... kwade zaken goeden moed, Dat dient een' man ... voorspoed (*of:* in tegenspoed). 8
...! ik geloof, dat er onraad op de kust is, riep ... schoone moffinnetje tot haar' man; ik voelde ... zoo'n zachte hand. (Zie HAND.)

Jonge vrouwen zijn de paarden, waar oude mannen op naar de hel rijden. (Zie HEL.)
'tIs best te lijden voor een' man, Hetgeen hij niet verandren kan. 9
Is de man een kind geworden? (Zie KIND.)
Is de tabak goed, vroeg de man; Zou ze niet goed wezen, zei besje, ik stop er zelve van. (Zie BESJE.)
Is die man je meutje?
[*Dat beteekent: is dat je drijven, wilt gij dien weg op? Men bezigt het spreekwoord, wanneer eene zaak vreemd voorkomt, of wel, indien men zoo iets bij dien persoon niet zou gezocht hebben.*]
Kaart, keurs en kan Bederven menig man. (Zie KAART.)
Kies altijd eenig' eerlijk' man, Die u tot voorbeeld strekken kan.
Klaar is Kees, zei Trijn, en toen hing haar man aan de galg. (Zie GALG.)
Klein man, fraai man. 10
Klein man, groot hart. (Zie HART.)
Klop aan eens andermans deur. (Zie DEUR.)
Koningskaf is andermans koren waardig. (Zie KAF.)
Kracht is de laatste pijl, dien een wijs man in zijn' koker heeft. (Zie KOKER.)
Kwade raad is elk' man kwaad. 11
Laat den man doorgaan, hij heeft geld gegeven. (Zie GELD.)
Laat den man toch leven. 12
[*Wanneer iemand in verbolgenheid uitroept:* ik zal dien man doodslaan, *dan zegt een ander spottender wijze:* laat den man toch leven.]
Laat den man tot staan komen, zoo mag hij zich weren. 13
Laat hem zelven handelen: bij is mans genoeg. 14
Laat het maar loopen, zei de man, en het vrouwtje had vergeten, het kraantje van de koffijkan te sluiten. (Zie KAN.)
Laat ons den man niet gelden, eer wij hem slaan. 15
[*Dat is: geef niemand een tegengift, als hij geen vergift inheeft.*]
Laat ons malkander geen Luitje heeten: Hans is een goed man. (Zie HANS.)
Laat ze zeggen, wat ze willen, zei de man, als ze maar niet van mij zeggen: je bent eene hoer. (Zie HOER.)
Landsman, schandsman; weet gij wat, zoo zwijg. (Zie LAND.)
Maagd! wilt gij staat, of eer, of glans? De luister komt u van de mans. (Zie EER.)
Maak geene mannetjes, zoo komen er geene wijfjes. 16
Maakt eene vrouw den man zeer rijk, Zoo groeit er twist in 't huwelijk. (Zie HUWELIJK.)
Man en maagd vragen. (Zie MAAGD.)
Man en maag oproepen. (Zie MAAG.)
Man en paard dood, al dood. 17
Man en vrouw hebben ééne tronie.
Man en vrouw hebben geen verscheiden goed. (Zie GOED.)

... tert. IX. 82.
... I. 67.
... I. bl. 276, 280, II. bl. 146. v. Waes... Fijn bl. 17.
... bl. 34. Sartorius tert. III. 90. Tuinman ... bl. 32. *Adag. quædam* bl. 41.
... tert. IV. 44. v. Eijk II. *nal.* bl. 35. de ... Bijdr. bl. 110.
6 *Campen* bl. 24.
7 Sartorius *pr.* VI. 67.
8 Sartorius *tert.* V. 46. *Adag. quædam* bl. 42.
9 de Brune bl. 121. Modderman bl. 77.
10 Gruterus II. bl. 153. *Mergh* bl. 30.
11 Sartorius *pr.* II. 57.
12 Servilius bl. 26. Gheurtz bl. 17. de Brune bl. 471. Sartorius *quart.* 14.
13 *Campen* bl. 59.
14 *Man* bl. 234.
15 Sartorius *tert.* X. 34.
16 Tuinman I. bl. 1.
17 Tuinman I. bl. 118. v. Eijk II. bl. 70. Harrebomée *Kind* bl. 219.

Man en vrouw zijn één, zei Jochem; maar in de Delftsche schuit betalen zij voor twee. (Zie DELFT.)
Man en wijf zijn één; maar als ze zamen kijven, stellig twee. (Zie ÉÉN.)
Man en wijf Zijn twee zielen in één lijf. (Zie LIJF.)
Mannen en honden, Die doen de ronden (*of:* Honden en mannen Mogen uitspannen); Maar katten en wijven Moeten t'huis blijven. (Zie HOND.)
Mannen in 't gild. (Zie GILD.)
Mannen met baarden spelen nog met knikkers. (Zie BAARD.)
Mannetje! eet uw broodje droog: de boter geldt twee blanken. (Zie BLANK.)
Mannetje naar mannetje maken. 1
Man! pas op uwe kippen, want mijn haan is los. (Zie HAAN.)
Mans eere, vrouwe deugd. (Zie DEUGD.)
Mans gewin Brengt vriendschap in. (Zie GEWIN.)
Mans hand boven, zei de man, en hij stak zijne hand omhoog, toen hij onderlag. (Zie HAND.)
Mans moêr Is de duivel op den vloer. (Zie DUIVEL.)
Mans vreugd Is zelden deugd. (Zie DEUGD.)
Man te roer, laat het je niet ontwaaijen.
Man te roer, niet lager! 2
Man te roer, wacht u voor de lij. (Zie LIJ.)
Man voor man.
Man, wat ben je ruig, zei Aaltje, en hij was in geen zes en dertig jaar geschoren. (Zie AALTJE.)
Men acht (*of:* kent) een' man naar zijne gezellen. (Zie GEZEL.)
Men behoeft veel hooi, om allen man den mond te stoppen. (Zie HOOI.)
Men bergt eer duizend mannen in een pothuis, dan twee vrouwen kunnen leven in een groot huis. (Zie HUIS.)
Menig goede raad bederft in den zak van den gemeenen man.
Men kan zijn' man wel minnen, Maar niet bezinnen.
Men kent den man aan zijne vrienden.
Men kent een' man niet eer, Voor dat hij komt tot eer. (Zie EER.)
Men kent eens mans betalen, als hij geloofd is. 3
Men kent eens mans geduld, als hij in nood is. (Zie GEDULD.)
Men kent eens mans nederigheid, als hij groot is. 4
Men kent eens mans wijsheid, als hij een hoofd is. (Zie HOOFD.)
Men kent geen' man, al eer hij magt krijgt. (Zie MAGT.)
Men kent zoo min den man aan den hoed, als den wijn aan het vat. (Zie HOED.)
Men loopt om hem, of er geene mannen meer in de wereld waren. 5
Men moet het zeil naar den wind zetten, zei de man, en hij zette zijne fok op den neus. (Zie FOK.)
Men moet niet eens andermans stoep schoon maken, voordat de onze rein is.
Men moet zijne voeten niet in eens ander[s] schoenen steken (*of:* Trek geene schoene[n] anderen aan). 6
Men pakt het zwijn bij den staart, gelijk den bij zijn woord.
Men vangt het paard bij den breidel, en den bij zijn woord. (Zie BREIDEL.)
Men zal daar zijn' man t' huis vinden. (Zie H[UIS]
Met bescheid (*of:* voorwaarden) raakt een ma[n] zijne kleêren. (Zie BESCHEID.)
Met der tijd Wordt een man den rouw kwijt.
Met dien man kan men nog over weg komen.
Met dit vleugje naar bed, zei de man tegen familie, en hij leide een' zwavelstok op het (Zie BED.)
Met een' man mag men loven, maar met eene mag men geven. (Zie BRUID.)
Met een' man met een' baard Is eene vrouw waard. (Zie BAARD.)
Met Jan en alleman den spot drijven. (Zie JA[N]
Met roepen, dreigen en kijven Vechten bloode en ook de wijven. 9
Minnaars oogen zijn geen mannen oogen. 10
Naardat de man is, is zijne kracht. (Zie KRA[CHT]
Naar Rome ging nooit man of paard, Of 't w[ord] vrij wat minder waard. 11
Nabij de kan, Ver van den man. (Zie KAN.)
Nabij de tafel en verre van de vrouwen, wi[l] lang een oud man blijven. 12
Naraad ontbrak nooit man. 13
Nering is allen man wel even na, maar niet nut. 14
Niemand en geen man bijten elkander in den
[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer nasporingen, om den schuldige te ontdek[ken] vruchteloos zijn.*]
Niemand kan allen man behagen. 16
Niet hooger! man te roer. 17
Nimmer vindt men grooter' man, Dan die lijd[en] dulden kan. 18
Noem mij nog een' man, gelijk onzen Lieven H[eer] (Zie HEER.)
Nood breekt wet, zei Niesje; daarom moet ik man eene kornetmuts opzetten. (Zie KORNE[T]
Nooit man werd er zoo vroom geboren, Of hij van de koorts verloren. (Zie KOORTS.)
Om den man welbehagelijk te wezen, moet m[en] vrouw tot vriend hebben (*of:* houden).
Om een vetmanneken wedden.
Om tijdverdrijf Sloeg de man zijn wijf. 19
O naakte bolletje, zei de vrouw, en zij zag, haar mans hoofd kaal geschoren was. (Zie H[OOFD]
Op den huisman liggen pannekoeken. (Zie HU[ISMAN]
Op den man af.
Op eenen betreden (*of:* Op alle mans) weg geen gras. (Zie GRAS.)

---

1 Tuinman I. bl. 355.
2 *Zeepl.* bl. 84.
3 Cats bl. 507. de Brune bl. 97. *Mergh* bl. 54. Richardson bl. 34. Willems VIII. 176.
4 Cats bl. 507. de Brune bl. 97. *Mergh* bl. 54. Richardson bl. 34. v. Alkemade bl. 81. Willems VIII. 176.
5 Servilius bl. 29.
6 *Schoen* bl. 222. Sancho-Pança bl. 31.
7 de Brune bl. 165. Sartorius *sec.* V. 80. Harrebomée *Tijd* 212.
8 Sartorius *pr.* IV. 37.
9 *Adag. quædam* bl. 46.
10 v. Waesberge *Vrijen* bl. 62.
11 Cats bl. 453.
12 Gruterus III. bl. 162.
13 *Prov. seriosa* bl. 1. Gheurtz bl. 53. Zegerus bl. 46. 2 *Maart.* Gruterus I. bl. 116. Cats bl. 531. *Sel. Prov.* bl. 57.
14 13 *Sept.* Gruterus I. bl. 116, II. bl. 125. v. d. Venne bl. 51. *Mergh* bl. 2. Sartorius sec.
15 Tuinman II. bl. 152. v. Eijk II. 57. Mul 435.
16 Gruterus II. bl. 159. Cats bl. 522. *Mergh* v. Nyenborgh bl. 129.
17 v. Alkemade bl. 144.
18 Sartorius *tert.* IV. 20.
19 Tuinman II. bl. 66.

...een goeden grond is het goed jokken, zei de ...n, en hij kittelde zijn wijf met een' greep. (Zie GREEP.)

...uw hart aan eenen man, Die hooren, zien en ...ijgen kan. (Zie HART.)

...ingen doen den man zorgen. 1

...selie (*of:* Peper) helpt de mannen te paard, ... de vrouwen onder de aarde. (Zie AARDE.)

...t op den man af (*of:* aan).

...n tusschen den man en zijn' naaste.

...e gekken versieren de stad, Maar wijze man... bestieren de stad. (Zie GEK.)

...(*of:* Stap) wat an, Als een man. 2

...sit, rokje an, Maakt een' sterken man. 3 [*Wie zich kleedt naar de meerdere of mindere warmte van 't saizoen, die leeft in gezondheid.*]

...k, stank en een kwaad wijf drijven den man ... zijn huis. (Zie HUIS.)

... eer, geld is de man. (Zie EER.)

...tbondjes zijn wel allemans vrienden; maar de ...ige bulhond waagt voor zijn' meester het ...n. (Zie HOND.)

...tie en patiëntie is het beste geneesmiddel, zei ...nisicia, en zij zette haren man een' tulband ..., daar twee bijzondere pluimen uitgroeiden. (Zie CORNISICIA.)

...ende manluî, Fluitende vrouwluî En brul...de koei Zijn zelden goei. (Zie KOE.)

...k of vijst, zei de man, dan hoort men, dat ... nog leeft. 4

...k en papenwijven is gemeen mans voêr. 5

...ingen, vrouwen en kannen — Deze drie din... onteeren de mannen. (Zie DING.)

... stroom is kwaad roeijen, zei de man; maar ... had geene riemen. 6

Groote ondernemingen brengen menig' man in ...den.

... de man uit den bijbel zijn volk telde, verloor .... (Zie BIJBEL.)

...e banen in één huis, De kat met de muis, Een ...d man en een jong wijf Geeft eeuwig gekijf. (Zie GEKIJF.)

...e mannen zijn één mans heer. (Zie HEER.)

...de jeugd kent men den man. (Zie JEUGD.)

...eenen vromen man kan men veel genieten. 7

...een kind kan men geen mans wijsheid hebben. (Zie KIND.)

... hoog te gaan en veel te mallen, Plagt menig ...n in 't slijk te vallen. 8

... vader (*of:* den man) komt eere, van moeder ...e vrouw) gemak. (Zie EER.)

...t man aan de berrie. (Zie BERRIE.)

...l te werken en niet te verdragen, Doet menigen ...n zeer kermen en klagen. 9

Ver van den man (*of:* Drie mijlen daaraf), is goed voor het schieten. 10

Voet voor voet vordert wel (*of:* kwam de man te Rome, *ook wel:* kan men met der tijd verre gaan). 11

Voor alle mans deur (*of:* huis) staat geene beduidenis. (Zie BEDUIDENIS.)

Voor den gaanden en komenden man.

Voor éénen man staat de processie niet stil. 12

Voor een' gek en een' dronken man moet men met een voeder hooi uitwijken. (Zie GEK.)

Vóór het oog en achter den rug is hij dezelfde man. 13

Vraag het u zelven: het hart beliegt den man niet. (Zie HART.)

Vriendschap, op zijn' tijd gedaan, is een' man zeer aangenaam. 14

Vrij man aan de waag. 15

Vrome man! Trek het u niet an. 16

Vrouwen-hart is geen steen; niet afstaan is mannelijk. (Zie HART.)

Vrouwen zijn de angels, om mannen aan te vangen. (Zie ANGEL.)

Vrouwtjes, die gaarne hier en daar een offer ontvangen, Moeten haren mans de blaauwe huik omhangen. (Zie HUIK.)

Waar de man zelf niet bij is, daar wordt hem het hoofd kwalijk gewasschen. (Zie HOOFD.)

Waar een man alleen is (*of:* Waar slechts één man is), daar zijn de woorden maar half (*ook wel:* daar is geene halve taal). 17

Waar zal men aan een' man geraken, Die 't iedereen ten dank zal maken? (Zie DANK.)

Wacht u voor een ding, dat man heet. (Zie DING.)

Wacht u voor een' man met twee aangezigten. (Zie AANGEZIGT.)

Wanneer de man wordt overheerd, Is 't tijd, dat hij verdragen leert. 18

Wanneer een man zijne vrouw éénmaal slaat, slaat hij haar meer. 19

Wanneer een paard zijne sterkte wist, deed het geen' man goed. 20

Warm man, sterk man. 21

Wat alle man zegt, is gemeenlijk (*of:* gaarne) waar. 22

Wat de eene man doet, Wat de ander boet.

Wat de man kan, Wijst het ambt an. (Zie AMBT.)

Wat doet de man met de klompen op het ijs? (Zie IJS.)

Wat gij den man doet, dat doet gij zijner vrouw. 23

Wat gij der vrouw doet, dat doet gij haren man. 24

Wat heeft geleerd de jonge man, Dat hangt hem al zijn leven an. (Zie LEVEN.)

Wat kan men het nader hebben dan van den man zelven!

...*Prov. seriosa* bl. 26. Gheurtz bl. 56.
...*Man* bl. 334.
... *April* Gruterus I. bl. 118. Cats bl. 458. Tuinman II. bl. 87. *Man* bl. 334.
...s I. 78.
...Winschooten bl. 339. v. Alkemade bl. 139.
...Tuinman bl. 63. v. Lennep bl. 178.
...Campen bl. 4. Meijer bl. 2.
...s bl. 511.
...*Adag. quaedam* bl. 52.
...Servilius bl. 231. Zegerus bl. 61. Gruterus II. bl. 165. *Mergh* bl. 5, 41. Tuinman I. bl. 87, 76, II. bl. 159, 173. *Adag. quaedam* bl. 67. *Fakkel* bl. 186.
11 Gruterus II. bl. 166. *Mergh* bl. 41. Richardson bl. 31. v. Alkemade bl. 102. Tuinman I. bl. 175, II. bl. 178. Harrebomée *Tijd* 214.
12 Sancho-Pança bl. 35.
13 Sartorius bl. 159.
14 Sartorius *tert.* IX. 36. Harrebomée *Tijd* 43.
15 Winschooten bl. 345.
16 Tuinman I. bl. 117, II. bl. 74. *Adag. Thesaurus* bl. 5. Everts bl. 316.
17 *Prov. seriosa* bl. 11. *Campen* bl. 100. Meijer bl. 47.
18 *Campen* bl. 60. Meijer bl. 28. Harrebomée *Tijd* 19.
19 *Campen* bl. 56.
20 *Campen* bl. 81.
21 28 *April*. Gruterus I. bl. 122. *Man* bl. 334.
22 *Campen* bl. 53. Gheurtz bl. 6, 8. Zegerus bl. 9. 17 *Dec.* Gruterus I. bl. 122, II. bl. 129. de Brune bl. 192. *Mergh* bl. 6. *Sel. Prov.* bl. 101. Sartorius *pr.* VI. 88. v. Alkemade bl. 180. Tuinman II. bl. 219. *Adag. quaedam* bl. 61. Meijer bl. 25. v. Duyse bl. 202. v. d. Bergh bl. 272. Harrebomée II. bl. 245. 20 *Mei* 53.
23 Sartorius *pr.* I. 2.
24 Sartorius *pr.* I. 2.

Wat zal een man: hij spreekt als een man! 1
Wat zal ik zeggen, zei de man, en hij zou liegen. 2
Wat zegt gij nu van den man? 3
Wederom an, Bederft paard en man. 4
Weigeren is vrouwelijk, niet afhouden is mannelijk. 5
Wel nu zal ik je krijgen, zei de man, en hij was alleen in huis. (Zie HUIS.)
Wie de man mist, mist het al. 6
Wie kan het allen man van pas maken (*of:* naar den zin doen)? 7 (Zie de *Bijlage.*)
Wien het aan hoop ontbreekt, is de armste man op aarde. (Zie AARDE.)
Wijfs voêr, sch..voêr: mans hand liegt er niet om. (Zie HAND.)
Wijsheid in mans, geduld in vrouwen: Dat kan het huis in ruste houën. (Zie GEDULD.)
Wijs mij den man, ik wijs u het regt (*of:* vonnis). 8
Wijze en kloeke mannen zijn wel door eene vrouw omgebragt. 9
Wilt niet zorgen, wie den laatsten man begraven (*of:* ter kerke dragen) zal. (Zie KERK.)
Zeeman, Geen man. 10
Zelden een oude pels (*ook wel:* een oud man) zonder luizen. (Zie LUIS.)
Zes hennen en een haan: Daar kan een man op ledig gaan. (Zie HAAN.)
Zeven man te roer en een klein knechtken. (Zie KNECHT.)
Zij groeijen in eens andermans zeer als de luizen. (Zie LUIS.)
Zijn paard, zijn zwaard, zijn wijn en vrouw — Die prees geen man dan met berouw. (Zie BEROUW.)
Zij staan man tegen man.
Zij weet, dat zij een' man heeft.
Zij zal wel aan den man geraken.
Zij zet haren man eene schoone kroon op. (Zie KROON.)
Zij zijn mannen in het haar. (Zie HAAR.)
Zoo als de man is, braadt men de worst.
Zoo de man is in den mond, Zoo is ook zijns harten grond. (Zie GROND.)
Zoo de man is, zoo zijn zijne woorden. 11
Zoo een man doet, zoo gaat het hem. 12
Zoo kwalijk ligt de man Als de geit, die veel schrabben kan. (Zie GEIT.)
Zoo lang de vrouw wascht, krijgt de man geen goed woord. 13
Zoo lange leeft hier vrouw en man, Als hij de kaas verdouwen kan. (Zie KAAS.)
Zoo man, zoo paard; Zoo volk, zoo waard. 14
Zoo menig man wist, wat menig man is, menig man deed menig man groote eere. (Zie EER.)
Zooveel mans zijn in één' man, Als hij vreemde talen kan. 15
Zulke man, zulke visch. 16
Zulke man, zulke wet. 17
Zulke man, zulk werk. 18

MAND.

Daar heb je 't heele mandje met de knollen. (Z KNOL.)
Dat brengt geen' turf in de mand.
Dat is door het oor van eene turfmand ingefluist
Der bedelaren hand Is eene bodemlooze mand. (Z BEDELAAR.)
Een greintje peper is beter dan eene mand vol po poenen. (Zie GREIN.)
Een rotte appel in de mande Maakt al de gave fr te schande. (Zie APPEL.)
Er gaan veel zaken in eene mand. 19
Het gaat als eijeren uit de mand. (Zie EI.)
Het hudje met het mudje; het mandje met de b ken. (Zie BROK.)
Het is eene mand met rotte appelen. (Zie APP
Het is keurige muziek door het oor van eene t mand.
Hij draagt den dag met manden uit. (Zie DA
Hij gaat met geen mandje te melken.
Hij heeft heel wat in zijn mandje.
Hij heeft het zoo druk als mans moêr met de l mand. (Zie LUUR.)
Hij is door de mand gedropen. 20
Hij is er zoo schielijk af te krijgen, als een van eene appelmand. (Zie APPEL.)
Hij is in de lappenmand. (Zie LAP.)
Hij is zoo digt als een nieuw mandje. 21
Hij valt door de mand (*of:* ben, *ook wel:* (Zie BEN.)
Hij verdient veel, maar melkt in een mandje.

[*Zijne inkomsten verdwijnen zoo sp als zij gemakkelijk verdiend zijn.*]

Hij zal in een mandje visschen.
Iemands eere met manden uitdragen. (Zie EE
Kom je van Lillo, dat je mandje zoo druipt? LILLO.)
Mandegoed, Schandegoed. (Zie GOED.)
Men mag hem wel met een mandje in den sc steen hangen.

[*Men teekent hier het beeld van* den welijken DRIES.]

Men tapt in geene mand melk, of er is een bod in. (Zie BODEM.)
Men zaait met handen En niet met manden. HAND.)
Met de mand om melk gaan. 22
Twee nieten in een bodemloos mandje. (Zie BOD
Twintig en een mandje vol.

[*Deze uitdrukking wordt gebezigd, wa men eene groote hoeveelheid noemt, die niet denkt te geven, of voor welker naau rige telling men niet wil instaan.*]

Zij kalt manden vol.
Zij praten uit het naaimandje. 23
Zoo als gij mij de wiedjes geeft, maak ik mandje.

---

1 *Prov. seriosa* bl. 45.
2 (Folie I. 55.)
3 Sartorius *tert.* VIII. 66.
4 Gheurtz bl. 76. Gruterus I. bl. 122.
5 Gruterus III. bl. 163, 174.
6 Cats bl. 467.
7 *Campen* bl. 28. Gheurtz bl. 46. Zegerus bl. 42. Gruterus II. bl. 156. *Mergh* bl. 22. Sartorius *pr.* VI. 37. Winschooten bl. 183. Tuinman I. bl. 166. *Adag. quaedam* bl. 47, 49. *Adag. Thesaurus* bl. 47, 51. Meijer bl. 13. Modderman bl. 35. Bogaert bl. 45.
8 13 *Aug.* Gruterus I. bl. 122. Meijer bl. 83.
9 *Adag. Thesaurus* bl. 69.
10 v. Eijk I. bl. 189. v. Lennep bl. 273.
11 Servilius bl. 49.
12 6 *April.* Gruterus I. bl. 124.
13 Gruterus II. bl. 169. *Mergh* bl. 45. Tuinman II. bl. 70. Modderman bl. 47.
14 Zoet bl. 241.
15 Cats bl. 459. *Sel. Prov.* bl. 32, 167. Willem 87.
16 *Man* bl. 234.
17 Gheurts bl. 2.
18 de Brune bl. 434.
19 *Euphonia* bl. 515.
20 Tuinman I. *nal.* bl. 18.
21 *Sel. Prov.* bl. 171.
22 Sartorius *tert.* X. 85. Tuinman I. bl.
23 Winschooten bl. 163.

MANEN.

…t men Sint Joris, men houdt zich aan de …n. 1

[*Dat is: al roept men de hulp eener hoogere …t in, men versmaadt daarom de natuurlijke …iddelen niet, die voor de hand liggen. Zoo … de ridders, die, op het punt om van het …rd te vallen, wel van* Sint JORIS, *hunnen …chermheilige, hulp verwachten; maar zich …ettemin aan de manen vasthouden.*]

MANGELAAR.

…Heer bidt voor geene mangelaars. (Zie HEER.)

MANIER.

…zoo de manier van doen. 2

…ederen veranderen de manieren niet. (Zie …D.)

…ier maakt het spel. 3

…g van sterven is gemeen, maar de manieren … verscheiden. 4

…ck is op eene andere manier gebakken. (Zie …K.)

…l over zee gaan, veranderen wel van lucht, … niet van manieren. (Zie LUCHT.)

…klein onderwind, en dat voordachtig, Luttel …den, en die waarachtig, Goede manieren in … en laten, Doen menigeen komen tot hooge …n. 5

…die manieren trachte te verkrijgen, Moet een … goed zeggen of zwijgen. (Zie DING.)

…ldigt zijn popje op zijne manier. 6

…d heeft zijne manieren. (Zie LAND.)

… zijne manier, en de ezels op de oude. (Zie …L.)

…ijt zijn liefje op zijne manier. (Zie GELIEFDE.)

… manieren zijn kwaad te leeren. 7

…houden is goedertieren: het laat zich van … op zijne manier behandelen. (Zie HUIS…UDEN.)

…s aan deze tafel eene oude manier, Dat nie…d zonder betalen gaat van hier. 8

…s ligter, schoenen uit te doen dan oude ma…en. 9

[*Men zegt in gelijken zin:* Het is ligter, …ude schoenen te verwerpen dan oude zeden.]

… kust zijne vrouw op zijne manier. 10

…e manieren. 11

…e manieren doen manieren schade. 12

…e manieren zijn goed, om te leeren. 13

… gij dwaasheid wel bestieren, Zijt dan wijs in … manieren. (Zie DWAASHEID.)

MANK.

…aat den kreupele leelijk, den manke zijn ge…k te verwijten. (Zie GEBREK.)

…manken leert men kreupel gaan. 14

MANSCHAP.

… wakker generaal, die zijne manschappen in … vuur brengt, maar ze er ook weêr weet uit … redden. (Zie GENERAAL.)

Hij ziet zijne manschappen over.

Waren er geene vrouwen, waar zou de manschap blijven!

MANTEL.

Als het regent, is het goed, een' mantel te dragen. 15

Daar schuilt dikwijls veel zwarigheid onder een' mantel, wat men van buiten niet ziet. 16

Dat zijn de slippen van Sauls mantel.

[*Men bezigt dit spreekwoord van de kleederen eener vrouw, wanneer deze bij flarden langs haar lijf hangen. Het is gegrond op* 1 Sam. XXIV : 5, 6 en 12.]

Den rouwmantel afleggen, en de oranjevlag uitsteken.

De wol veegt het vuil van het linnen af, zei Jan Drantel, en hij had zijn hemd bek…, dat hij met zijnen mantel afveegde. (Zie HEMD.)

Die den wolf tot gezel heeft, drage den hond onder zijnen mantel. (Zie GEZEL.)

Die mantel past mij best. 17

Die vink ben ik kwijt, zei Flip, en daar sprong eene vloo van zijn' rok op zijns buurmans mantel. (Zie BUURMAN.)

Hang uwen mantel aan geen' zwakken kapstok. (Zie KAPSTOK.)

Het is gelijk de mantel van Sint Coleta. 18

[*Men zegt dit van een' gelapten mantel, genomen naar zijn model, volgens* V. DUYSE *in de sint Bavo's kerk te Gent aanwezig.*]

Het manteltje roept nog eens om brood. (Zie BROOD.)

Hij doet zijne dingen onder zijnen mantel. (Zie DING.)

Hij heeft daar een pak en een' mantel van. 19

Hij heeft de kap (*of:* den mantel) op den tuin gehangen. (Zie KAP.)

Hij heeft den fijnen mantel omgehangen. 20

[*Dit spreekwoord is misschien,* TUINMAN *zegt: buiten twijfel, ontleend aan* Zach. XIII : 4.]

Hij heeft de waarheid een manteltje omgehangen. 21

Hij heeft hem in den mantel.

[*Men zegt dit van den dronkaard.*]

Hij is van mantel verwisseld.

Hij schijnt zeer simpel, al is zijn mantel dubbel. 22

Hij weet niet, aan wat spijker den mantel te hangen.

Iemand den mantel uitvegen (*of:* uitborstelen).

Iemand onder den dekmantel van vriendschap bedriegen. 23

Iets met den mantel der liefde bedekken. (Zie LIEFDE.)

Men behoeft hem den mantel niet te scheuren. 24

[*Hij is gemakkelijk tot de zaak over te halen; men behoeft hem niet zeer te dringen, of met geweld te noodzaken. Het spreekwoord wordt op den tafelschuimer toegepast.*]

Men kan van eene ruige pij geen' scharlaken mantel maken.

Men zou den duivel wel bedriegen met een zwart manteltje. (Zie DUIVEL.)

…rus III. bl. 123. Tuinman II. bl. 168. v. …e bl. 214.
…llus bl. 273*.
… bl. 48.
…g. Thesaurus bl. 14.
…rus II. bl. 133. *Mergh* bl. 30.
…man I. bl. 289.
…g. quadam bl. 28. *Adag. Thesaurus* bl. 29.
…g. quadam bl. 32. *Adag. Thesaurus* bl. 35.
9 *Sel. Prov.* bl. 64.
10 *B. Studeerk.* II. 9.
11 Sartorius *pr.* IV. 73.
12 v. d. Venne bl. 8.
13 *Adag. quadam* bl. 54. *Adag. Thesaurus* bl. 58.
14 *Adag. quadam* bl. 46.
15 Zoet bl. 12. v. Alkemade bl. 10.
16 v. Nyenborgh bl. 132.
17 Witsen 473.
18 v. Duyse bl. 457.
19 Winschooten bl. 152.
20 Winschooten bl. 151. Tuinman I. bl. 12. Gales bl. 16. v. Duyse bl. 200.
21 *Sermoen* bl. 55.
22 *Prov. seriosa* bl. 24. Gheurts bl. 29.
23 v. Moerbeek bl. 260.
24 Tuinman I. bl. 85, 103, II. bl. 194.

Met mantel en bef. (Zie BEF.)
Onder een' kalen mantel schuilt dikwijls wel een goede likkebroêr. (Zie LIKKEBROÊR.)
Sla den mantel om. 1
Van weinig laken Kan men geen' grooten mantel maken.
Wiens mantel op hem gevallen is.
[*Dit spreekwoord is gegrond op hetgeen wij vinden* 2 Kon. II : 9-15.]
Zwaar gedrukt en niets gedaan, zei de Jood, en hij droeg het in zijn' mantel meê. (Zie JOOD.)

MANUS.

Het is een Manusje van (*of:* in) alles.
[*Dat wil zeggen: het is een koopman, bij wien men in alle zaken te regt kan komen.*]

MARCUS.

Daar gaan wij, meester Marcus! met de kat de trappen af. (Zie KAT.)
Daar lig je nou, meester Marcus!
Daarvan spreekt Marcus niet.
Dat lijkt wel een kwadraat, zei wijze Marcus, en hij zag eene totebel. (Zie KWADRAAT.)
Sla door, Marcus!
Weg gaan we, Marcus! met de bokken van Farao, zei dronken Joor, en hij reed onder escorte van schout en dienders naar het verbeterhuis. (Zie BOK.)

MARIA.

Als al de heiligen hun waslicht hebben, zit Maria in het donker. (Zie DONKER.)
Als de regte Jozef maar komt, dan moet Maria volgen. (Zie JOZEF.)
Op Maria's geboort Trekken de zwaluwen voort. (Zie GEBOORTE.)

MARIA LICHTMIS.

Als Maria Lichtmis de klei wegdraagt, dan kalven de koeijen en legt de hin: Dan gaat het den boeren naar den zin. (Zie BOER.)
Het laat niet af voor Maria Lichtmis. 2
[*Tot aan den* 2en. *Februarij,* Maria Lichtmis, *houdt de vorst gemeenlijk aan.*]
Lichtmis donker, De boer een jonker; Lichtmis helder, De boer in den kelder. (Zie BOER.)
Lichtmis helder en klaar, Een goed bijen-jaar. (Zie BIJ.)
Lichtmis vroeg de zon aan den toren, Dan gaat al het vlas verloren. 3
[*Het vlas kan niet tegen te vroege warmte. Is het dus den* 2en. *Februarij schoon weder, dan voorspelt dit een' slechten vlas-oogst.*]
Op Maria Lichtmis valt er in Westfalen een heete steen in het water.
[*Op* Maria Lichtmis *begint de natuur zich langzamerhand te ontwikkelen: het ijs raakt uit het water, en het hal uit den grond.*]
Sint Andries Staat op en vriest, En laat niet af Voor onze Lieve Vrouw Lichtmisdag. (Zie DAG.)

MARIBO.

Dat is eene rekening van Maribo.
[MARIBO *was een aannemer, die menigmaal met zijn werk slecht uitkwam, tot groot nadeel voor zijne financiën.*]

MARKEN.

Het is zoo gezien, of men in de Marken ha ring schoot. (Zie HARING.)

MARKT.

Al naardat de markt is. 4
Als de gekken ter markt komen, hebben de lieden niet te klagen. (Zie GEK.)
Als de zotten (*of:* kinderen) ter markt k krijgen de kramers geld (*of:* zoo vlieg schijven). (Zie GELD.)
Bij het scheiden van de markt leert men de liên kennen. (Zie KOOPMAN.)
Bij iemand ter markt gaan.
Bij tijds aan de markt (*of:* brug), zoo dring u daar niet van daan. (Zie BRUG.)
Daar is weinig porselein aan de markt (*of:* a wand).
[*De raadsgestoelten in de kerk zijn bezet.*]
Daar komen zoowel kalven als koeijen aan de (Zie KALF.)
Dat is eene andere soort van kreeften, zei de en hij bragt kikvorschen ter markt. (Zie
Dat is een wonderlijke kikvorsch, zei de b hij zag een' rog op de markt liggen. (Zie
De gespaarde mond geeft eene goede rente, maakt ter markt slecht vertier. 5 (Zie de B
De kermis moet zijne gasten, en de mark kooplieden hebben. (Zie GAST.)
De markt is over het hoogst: de kramers (of boers) fluiten. (Zie BOER.)
De markt leert den prijs beramen. 6
De schranderste raadslieden wandelen op de m
De vleeschhal kan geene vischmarkt lijden HAL.)
Die markt zal 't u wel leeren. 8
Die markt zal u den koop wel zetten. (Zie
Dien de koe toekomt, die moet haar ter drijven. (Zie KOE.)
Die om padden ter markt gaat, is wel beh vleesch.
Die van de markt komen, weten den prijs.
Drie vrouwen en ééne gans maken eene (Zie GANS.)
Een boer op de markt, een boer in de kerk. (Zie
Eene kwade markt komt tijdig genoeg van
Een koopman, die al te wijs wil zijn, doet eene goede markt. (Zie KOOPMAN.)
Elk spreekt van de markt, waarnaar hij ver heeft. 10
Er komen meer (*of:* zooveel) kalfsvellen dan ossenhuiden ter markt. (Zie HUID.)
Er komt afslag op de vischmarkt. (Zie AFSL
Geloof hen niet, die van de jaarmarkt ko maar zie, of zij er weder gaan. (Zie JAAR
Het geld maakt de markt. (Zie GELD.)
Het is beschamend, met gezet geld ter ma gaan. (Zie GELD.)
Het is er zoo druk als op de houtmarkt te D ter. (Zie DEVENTER.)
Het is kwaad, zonder geld (*of:* met ledige ha ter markt te gaan. (Zie GELD.)

---

1 Winschooten bl. 170.
2 Tuinman II. bl. 94.
3 *Drenthe* bl. 207.
4 Sartorius *pr.* II. 34.
5 Gruterus III. bl. 148. Cats bl. 500. Tuinman II. bl. 38. *Magazijn* 75. Meijer bl. 85.
6 de Brune bl. 159.
7 Modderman bl. 66.
8 *Campen* bl. 32.
9 Gruterus III. bl. 166. Meijer bl. 93. Ha *Tijd* 200.
10 Cats bl. 503. de Brune bl. 383.

t is verslagen als Hasseler markt. (Zie HASSELT.)
zijn regte marktkaauwen en vischteven. (Zie KAAUW.)
bederft de markt. 1
gaapt als een boer op eene jaarmarkt. (Zie BOER.)
gaat naar zijne beurs te markt. (Zie BEURS.)
heeft aan eene Antwerpsche markt genoeg. (Zie ANTWERPEN.)
heeft het grootste gelijk van de ossenmarkt; als hij er alleen op is, neemt hij de koeijenpooten tot getuigen. (Zie GELIJKHEID.)
heeft het grootste gelijk van de vischmarkt, als er niemand op is. (Zie GELIJKHEID.)
heeft het, maar een ander gaat met de proven ter markt. 2
is ééns ter markt, en tweemaal ter molen geweest. 3
is goed ter markt geweest. 4 (Zie de *Bijlage.*)
is met zijne waar op eene goede markt geweest.
[*Men past dit spreekwoord bepaaldelijk toe op den vader, die eerst langen tijd met zijne dochters is blijven zitten, en dan, zich naar elders verplaatsende, haar voordeelig getrouwd ziet.*]
is van alle markten te weer (*of:* t' huis, *ook wel:* weder gekomen). (Zie HUIS.)
kan zijne visch wel beter ter markt brengen.
komt van eene kwade (*of:* kale) markt (*of:* kermis) t' huis. (Zie HUIS.)
mag zijne koopmanschap nog wel op lager markt brengen. (Zie KOOP.)
steelt de markt. 5
weet wel, dat het markt is.
zou goed op de vischmarkt passen.
[*Die handel drijven in visch, zoowel vrouwen als mannen, hebben geen' grooten roep van zedelevendheid; zoodat hij,* die op de vischmarkt goed zou passen, *zich in zijn spreken reeds kenbaar maakt.*]
later op den avond (*of:* de markt), hoe schooner volk. (Zie AVOND.)
Durfniet maakt zelden eene goede markt. (Zie DURFNIET.)
houdt het meer met de rijzende markt dan met de afgaande. 6
weg, het is hier in de markt: men mag hier iemand zetten. 7
[*Men zegt dit, wanneer iemand op een' ongelegen tijd met een of ander plan voor den dag komt.*]
moet zich naar de markt schikken.
de Bommelsche mutsenmarkt. (Zie BOMMEL.)
de markt te komen, als de kooplieden weg zijn, maakt arme kramers. (Zie KOOPMAN.)
wat ter markt brengen. 8
de markt komt voor elk een zijn gerijf. (Zie GERIJF.)
eene kwade markt zal men wel (*of:* opentlijk) ...en. 9

Spade markten zijn gemeenlijk goede markten. 10
Te huis prijzen maken; van huis verkoopen, naar de markt is. (Zie HUIS.)
Van eenen ezel op eene jaarmarkt gep... zijn. (Zie EZEL.)
Vroeg ter vischmarkt en spade in het vleeschhuis. (Zie HUIS.)
Wilt gij 't verkoopen? breng het dan ter markt. 11
Zelden eene jaarmarkt zonder dief. (Zie DIEF.)
Zeuren is geen visch; dat verkoopen ze op de vischmarkt niet.
Zij komt op de klompenmarkt zitten. (Zie KLOMP.)
Zijne huid zelf ter markt brengen. (Zie HUID.)
Zijt gij met een' zak vol wolven geladen, zet hem vrij op de markt neder, gij zult er geene lammeren uit halen. (Zie LAM.)
Zijt gij op de markt geboren?
Zij verstaan elkander als de kramers op de markt. (Zie KRAMER.)
Zulke markt (*of:* waar), zulke tol. 12

MARMER.

Hij is zoo koud als marmer. 13
Schrijf het in marmer.

MARMOT.

Hij slaapt als eene marmot.

MARODE.

Hij gaat op marode uit.

MAROKKO.

Hij weet er zooveel van als van den keizer van Marokko. (Zie KEIZER.)

MAROT.

Hij doet, zoo als Marot weleer deed met vuil papier.

Ieder zot Zijn marot. 14

MARQUIS.

Hij is zoo bont als een Fransche marquis, die in den Haag wil vrijen. (Zie FRANKRIJK.)

MARS.

Een vrouwenhaar trekt meer dan een marszeil (*of:* kabeltouw). (Zie HAAR.)
Hij laat het marszeil op den rand loopen. 15
Hij voert mars boven mars. 16
Hij zal met het voormarszeil betalen. 17
[*Hij zal zijne schuldeischers wel ontloopen.*]
Hij zou wel van de mars in den bak sch...., en laten het hun voor koek opeten. (Zie BAK.)
Wie raakt er in de mars zonder touwtrappen en klimmen?

Aan de mars kent men den kramer. (Zie KRAMER.)
Elke kramer moet zijne mars dragen. (Zie KRAMER.)
Elke marskramer staat voor zijne kraam. (Zie KRAAM.)
Gelijk een marskramer naar zijnen korf gaat. (Zie KORF.)
Het is al vrij wit: een jonkman in de mars. (Zie JONKER.)
Hij heeft niet ééne luis in de mars. (Zie LUIS.)
Hij voert wat in zijne mars.

...man II. bl. 122.
...*tert.* III. 76.
... bl. 20, 24. Sartorius *pr.* IX. 29.
... bl. XXXIX.
... bl. 290. Tuinman I. *sel.* bl. 20.
... bl. 800. Sartorius *tert.* III. 33.
... *sec.* VII. 5.
... *sec.* VI 96.
... bl. 68. Gruterus II. bl. 160. *Mergh* bl. 36. v. Alkemade bl. 134. Tuinman II. bl. 110. Meijer bl. 92.
10 Servilius bl. 272*.
11 *Campen* bl. 130.
12 *Prov. seriosa* bl. 42. Gheurts bl. 2, 59, 61. Gruterus III. bl. 176.
13 *Ernst en Luim* bl. 59.
14 Gruterus II. bl. 143. Cats bl. 417. de Brune bl. 196, 197. *Mergh* bl. 18. *Sel. Prov.* bl. 16, 50. v. Alkemade bl. 62, 72, 165. Tuinman I. bl. 274. *Adag. quædam* bl. 24. *Adag. Thesaurus* bl. 24. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61. Modderman bl. 93.
15 Witsen bl. 500.
16 Witsen bl. 500. Winschooten bl. 152. v. Lennep bl. 137.
17 v. Lennep bl. 250.

Kleine kramer, kleine kraam (*of:* mars). (Zie KRAAM.)
Of ridder, of marskramer. (Zie KRAMER.)
Zij hebben geen' duit in de mars. (Zie DUIT.)
Zij heeft haar marsje door hem laten stofferen.

MARSCH.

Hij blaast den kraaijenmarsch. (Zie KRAAI.)

MARSEPEIN.

Dat is tot represaille, zei Pleuntje tegen Joor, en zij smeet hem al den marsepein tegen zijne tronie. (Zie JOOR.)
Hij sch.., zei Jeroen, of hij een' marsepein om een' duit kocht. (Zie DUIT.)

MARTELAAR.

De duivel heeft mede onder de menschen zijne martelaren. (Zie DUIVEL.)
Die het op de galg aanstelt, zei Joris, die sterft een profeet en een martelaar. (Zie GALG.)
Een barmhartig krijgsman is een martelaar voor God. (Zie GOD.)
Er moeten zoowel martelaars als apostelen (*of:* profeten) zijn. (Zie APOSTEL.)
Het is beter martelaar zijn dan confessionaris. (Zie CONFESSIONARIS.)
Hij is een martelaar in zijn werk. 1
Hij is een martelaar van zijn gevoelen geworden. (Zie GEVOELEN.)

MARTHA.

Het is eene zorgvuldige Martha. 2

MARTZÈN.

Zoo Marsje, daar ben je ridder geslagen.

[*Toen czaar* PETER *pas als scheepstimmerman te Zaandam werkzaam was, verspreidde zich die mare al spoedig door het gansche land, en vele nieuwsgierigen bekeken den vorstelijken timmerman als een vreemd dier. Eens, toen de czaar een pleiziertogtje op het water deed, zeilde hij de Voorzaan en het IJ over, en kwam op Halfweg Haarlem en Amsterdam aan wal.* CORNELIS ALBERTSZOON BLOK, *ook* CORNELIS MARTZEN *genoemd, kwam spoedig toegeloopen, om* PETER *eens naauwkeurig op te nemen. In plaats van kijkgeld van* MARTZEN *te vorderen, gaf de czaar hem nog wat toe; maar de slag aan het hoofd kwam goed aan. Een der omstanders zeide toen:* Zoo Marsje, daar ben je ridder geslagen, *welk gezegde aan* MARTZEN *den bijnaam* de ridder *bezorgde, en te Zaandam tot een spreekwoord werd, wanneer aan den nieuwsgierige op eene gevoelige wijze zijn verdiend loon wordt uitgereikt.*]

MASKER.

Hij doet het masker voor.
Hij ligt het masker af. 3

MASSA.

Hoe grooter massa, hoe lager van gehalte. (Zie GEHALTE.)

MAST.

Al wat mast en kiel lijden mag (*of:* houden kan). (Zie KIEL.)
Daar dienen geene twee groote masten op éé[n]
4 (Zie de *Bijlage.*)
Dat staat er zoo regt tegenover, als de fo[k]
tegen den grooten mast doen mag. (Zie [...]
Dat zijn kloeke boonstaken, zei Julfus, en
de masten van een oorlogschip. (Zie BOO[...]
De mast kentert. 5
Den bezem op den mast, om de zee schoo[n te vegen]. (Zie BEZEM.)
Den mast kerven. 6
Het is achterom (*of:* achter den mast om) ge[...]
Het is een schip met drie masten. 8
Het moeten hooge masten zijn, die bij he[...]
zullen zeilen (*of:* die het zwerk zullen ra[...]
Hier liggen wij met de zeilen voor den m[ast].
(Zie de *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: wij zijn geheel en* [...] *magte, om onze zaken uit te voeren,* [...] *zeeman, wanneer de zeilen zijn afgel*[...] *voor den mast geworpen. Zóó verst*[...] WITSEN, WINSCHOOTEN, TUINMA[N] [...] EIJK. V. LENNEP *noemt dit:* met de z[eilen te]gen den mast liggen, *terwijl hij zegt:* [...] zeilen voor den mast liggen, *heet: „me*[...] *ginnen gereed zijn.*"]

Hij is stom als de mast.

[*Dit zeggen de zeelieden van hunnen* [...] *makker.*]

Hij kan den mast niet ophouden.
Hij klautert tegen den mast op. 11
Hij maakt van een' mast eene schoenpen. 1[2]
Hij moet voor den mast. 13
Hij staat gelijk een groote mast op eene[...]
schuit. 14
Hij vaart mede als de groote mast. 15
Hij vaart, waar de groote mast vaart. 16
Hij zal den mast moeten strijken. 17
Hij zal den mast wel ophalen. 18
Hooge boomen (masten, *of:* molens) vang[en veel]
wind. (Zie BOOM.)
Niemand legge zich in den mast te slapen.

[*Dit spreekwoord is misschien ontle*[...] Spreuk. XXIII : 34.]

Zij moeten maar zien, hoe zij den mast op[...]

MASTWORP.

Hij krijgt hem een' mastworp om den staar[t].

MAT.

Aagt (*of:* Mat) kent Trui wel. (Zie AAGT.)
Mat is aan Trui geraakt. 19
Wij zullen malkander geen Matje noemen. [20]

Den brij op de mat slaan. (Zie BRIJ.)
Het is een portretje: hang er eene mat voor. [...]
Het is weêr aan met vader en moeder: zij z[...]
malkander op het matje.
Hij is deerlijk in de mat geweest (*of:* geraakt[)].
(Zie de *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: hij is er met een* [...]

---

1 v. Duyse bl. 212.
2 Witsen 443.
3 Tuinman I. bl. 188.
4 Cats bl. 419, 458, 510. de Brune bl. 426. *Sel. Prov.* bl. 125. Witsen bl. 491. Winschooten bl. 73,153. Tuinman I. bl. 145. v. Moerbeek bl. 267. *Scheeps-Spreekw.* bl. 135. v. Eijk I. bl. 102. *Zeepl.* bl. 82. Mulder bl. 419. Modderman bl. 44. v. Lennep bl. 138.
5 Winschooten bl. 104.
6 Winschooten bl. 104.
7 Tuinman II. bl. 132.
8 Winschooten bl. 153.
9 Cats bl. 458. *Zeepl.* bl. 84.
10 Witsen bl. 516. Winschooten bl. 260. Tuinman I. bl. 320. v. Eijk I. bl. 164. v. Lennep bl. 277.
11 Winschooten bl. 109.
12 v. Eijk I. bl. 103. v. Lennep bl. 138.
13 v. Eijk I. bl. 102.
14 Folie I. 214.
15 Tuinman I. bl. 145. *Julij* 17. v. Eijk I. [...]
16 Winschooten bl. 73, 153. v. Eijk I. bl. [...] bl. 42. v. Lennep bl. 138, 267.
17 Winschooten bl. 299.
18 v. Eijk I. bl. 101, 102. v. Lennep bl. 138.
19 Sartorius *sec.* I. 44.
20 Folie I. 349.
21 Winschooten bl. 154. Tuinman I. bl. [...] 197. Gales bl. 15. Martinet 27. Everts [...] Koning bl. 26. v. d. Vijver bl. 206.

…blaauwe oogen en een' dikken neus afgekomen. Men zegt dit van een' jongen, die in gevecht door zijn' medestrijder dusdanig is toegetakeld. Het spreekwoord is afgeleid van de hanengevechten. De kampende hanen worden in eene mat gezet, of wel op eene plaats, die met eene mat is omgeven.]
…valt zijne matten op. 1
…valt door de mand (*of:* ben, *ook wel:* mat). (Zie BEN.)
…al wel gaauw in zijne hangmat kruipen.
…iemand in de mat springen. 2

…lerd twintig treê en twintig zwad Is een maaimat. (Zie MAAIJER.)

MATADOR.

…gelooft, de hoofdmatador van het spel te zijn. 3

MATER.

…maters in één convent: dat dient niet. (Zie CONVENT.)
…pater en mater; maar niet voor 't heele convent. (Zie CONVENT.)

MATERIE.

…dient (*of:* raakt) niet ter materie. 4

MATIG.

…matig: dat is in alle dingen goed. (Zie DING.)

MATIGHEID.

…wetenschap matigheid. 5

MATRES.

…ongelukkige steek is haast gedaan, zei de vrijer, …hij had zijne matres onder de knie gehad. (Zie …)
…kijkt als een galant, wiens matres met een ander op den loop is. (Zie GALANT.)

MATROOS.

…geef ik de vierkante wereld om, zei de matroos.
…voorspoedige wind maakt geen' goed' matroos.
…een matroos van zoet water geboren is, zal …lijk het zoute water der zee verdragen.
…juffer-handen heeft, moet met geene matrozen …lap-in-de-hand spelen. (Zie HAND.)
…gaat met een gangetje, zei de matroos, en hij …zijn' maat aan 't sleeptouw. (Zie GANG.)
…is een echte matroos, wiens vingers vischhaken …zijn. (Zie HAAK.)

MATTHIJS VAN DRESDEN.

…hij ruiter wilde worden, had hij geen paard, — toen hij een paard vond, ontbraken hem stevels en sporen, — en toen hij alles had, was er geen courage: 't gaat hem als Matthijs van Dresden. (Zie COURAGE.)

MAURITS WILLEMSZ.

…jk op, Maurits Willemsz. 6

[*Het komt mij niet onwaarschijnlijk voor, dat in dit spreekwoord gedoeld wordt op het partijdig oordeel, dat prins* MAURITS *meermalen velde over hem niet toegenegen personen, zoo zeer blijkbaar in de geschiedenis der veroordeeling van* VAN OLDENBARNEVELD. *Dat prins* MAURITS *hier als* MAURITS WILLEMSZ *voorkomt, is misschien ter oorzake, om den zoon des grooten Zwijgers van zijnen neef* MAURITS *te onderscheiden, die de zoon was van* LODEWIJK VAN NASSAU.]

MAXIMILIAAN GELDELOOS.

Het is een Maximiliaan Geldeloos.

[*Dat is: hij verkeert in behoeftige omstandigheden, en moet zijn' staat door schaamtelooze hulpmiddelen ophouden. Het spreekwoord is genomen naar het gedrag en de handelingen van den gemaal van gravin* MARIA VAN BOURGONDIË, *die bij het sluiten van een vreêverdrag en bij vele andere gelegenheden van vreemde vorsten en staten geschenken ontving, en niettegenstaande steeds geldgebrek had, waarin hij door zoogenaamde* grafelijke beden *trachtte te voorzien, en waarom hij te regt den naam van* MAXIMILIAAN GELDELOOS *droeg.*]

MAZARIN.

In Frankrijk heeft de onfeilbaarheid zooveel te zeggen, zei Mazarin, als een jongen, die een half vat t'huis brengt. (Zie FRANKRIJK.)

MAZELEN.

De wijn heeft gepokt en gemazeld. 7
Zij is boven pokken en mazelen.

[*Het is eene oude vrijster; zij is over den tijd van de ziekten der kinderen.*]

MAZITON.

Dat zijn de springers van Maziton.
Het is een troep van Maziton.

[MAZITON *was een vermaard kermis-kunstenaar. Men vindt hem vermeld in* BILDERDIJKS Mengelpoezy, II*e*. *Deel, waar die geleerde, in zijn stukje, getiteld:* De waarheid en Ezopus, *hem aldus schetst:*

„Dat 's vast een zoon van MAZITON,
Herneemt een grijze paai;
Het heugt me, dat die pas begon.
Dat was uitnemend fraai. —
Dan danst m'er zeker op de koord;
Of goochelt uit de tas;
Of brengt een hoen uit bekers voort,
Met hokus — pokus pas." —]

MECHELAAR.

De wijze Mechelaars hebben de maan willen bluschen. (Zie MAAN.)

MECHELEN.

Heusden mijn, Mechelen dijn. (Zie HEUSDEN.)

MEDAILLE.

Elke medaille heeft twee zijden (*of:* eene keerzijde). 8

MEDARDUS.

Zoo 't regent op Medardus-dag, mag men voor een' weeken oogst vreezen. (Zie DAG.)

MEDEDINGER.

Waar de mededinger nabij is, is de wraak niet ver af.

MEDEKLINKER.

Er zijn meer medeklinkers dan klinkers in het alphabet. (Zie ALPHABET.)

MEDELIJDEN.

Bedelaars scheuren hunne kleêren, om medelijden te verwekken. (Zie BEDELAAR.)
Een Turk zou medelijden met hem hebben. 9

MEDER.

Het is zoo onherroepelijk als de wet der Meden en Perzen. 10

…arts bl. 316. v. Eijk II. 27. Sancho-Pança bl. 4…
…v. Moerbeek bl. 267.
…Sluis bl. 2…
4 Sartorius pr. VI. 5, (sec. V. 31).
5 *Adag. quædam* bl. 43.
6 Witsen 2.
7 v. Moerbeek bl. 267.
8 Modderman bl. 132.
9 Servilius bl. 142.
10 Witsen 73. v. Eijk bl. 8.

[*Dat wil zeggen: het besluit is nu eenmaal genomen, en wij kunnen er niets meer aan veranderen. Het spreekwoord is gegrond op de onveranderlijkheid van de eenmaal uitgevaardigde wetten der Meden en Perzen, ook blijkbaar in* ESTHERS *en* DANIËLS *geschiedenis. Zie* Esth. VIII : 8 *en* Dan. VI : 13.]

MEDICIJN.

De groote pijn van 't flerecijn Past nimmer op de medicijn. (Zie FLERECIJN.)
De tijd is de beste medicijn. 1
De wijn Is medicijn. 2
Die zien door brillen, Purgeren met pillen, En leven van medicijn: Het leven wordt hun pijn. (Zie BRIL.)
Honden en zwijnen Zijn medicijnen. (Zie HOND.)
Tegen ondeugd is deugd medicijn. (Zie DEUGD.)
Tijdige medicijnen baten, maar buiten tijds schaden zij. 3
Veranderd brood en oude wijn Is voor gezonden medicijn. (Zie BROOD.)
Verborgen pijn, Geen medicijn. 4
Voor verzwegen pijn Is geen medicijn. 5
Wat den een is medicijn, Strekt den ander tot venijn. 6
Wilt gij niet vroeg gedolven zijn, Neem spijs en drank als medicijn. (Zie DRANK.)

MEDICIJNMEESTER.

Die gezond zijn, behoeven geen' medicijnmeester. (Zie GEZOND.)
Een nieuw theologant moet eene nieuwe hel hebben, een nieuw medicijnmeester een nieuw kerkhof. (Zie HEL.)
Een valken-oog, een leeuwen-hart en eene jufferhand is den medicijnmeester noodig. (Zie HAND.)
Wanneer meest al de lieden zijn Bevrijd van koorts, en zonder pijn: Dat 's ziekte voor den medicijn. (Zie KOORTS.)

MEEL.

Aan nieuwe zakken blijft het meel hangen.
Als de kat uit is, dan dansen de muizen rondom het boter- (*of:* meel-) vat. (Zie BOTER.)
Als de muis in den meelzak zit, denkt zij, dat ze de molenaar zelf is. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Als de muis zat is, wordt het meel bitter (*of:* zuur). 8 (Zie de *Bijlage.*)
Als God ons meel geeft, sluit de duivel den zak toe (*of:* neemt de duivel den zak weg). (Zie DUIVEL.)
Bij nacht schijnt alle koren meel. (Zie KOREN.)
Daar is al eene muis in het meel. 9

[*Die zaak heeft een onbekend gebrek.*]

De een zei: ik zou pannekoeken bakken, maar het meel was te duur, — en de ander: ik zou messen slijpen, maar het zand was op. (Zie KOEK.)
Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* geene suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel in den zak). (Zie DEUGD.)
Die hoopt te veel, Wint gruis voor meel. (Z GRUIS.)
Die omtrent den molen woont, bestuift van h meel. 10
Eene kat, die asch likt, zult gij geen meel geve (Zie ASCH.)
Eene rat, die zemelen eet, deugt bij het meel niet.
Een hond, die asch likt, mag ook wel meel. (Z ASCH.)
Een steen kan alleen geen meel malen. 12
Een stille molen maalt geen meel. 13
Gij rommelt als een molen; doch ik zie nog ge meel.
Het is beter weêr om koeken te bakken, dan meel te halen. (Zie KOEK.)
Het is bilmeel. 14

[*Het opbijten der molensteenen wordt bi genoemd. Dit geschiedt met een' kleinen ste houwers-beitel, die den naam van* bille *dra Het gruis, dat bij dit werk van den steen springt, wordt hier* bilmeel *geheeten, en d benaming op valsche waar toegepast.*]

Het is eene meelmuis.

[*Om zijn wit mouwvest, vroeger tot z kleeding behoorende, wordt den infanteri door de andere wapenbroeders, de naam* meelmuis *gegeven.*]

Het is eene regte meelworst.

[*Men zegt dit van een' langen, schral bleeken jongen.*]

Het is een regte meelzak: hoe meer men erop kl hoe meer hij stuift. 15
Het is niet al meel, wat witheid heeft. 16
Het is wel gezegd: bak wit; daar behoort meel t 17
Het is zoo rijk als meel.

[*Men zegt dit te Leerdam en omstreke wanneer de oogst goed staat.*]

Het meel, al was 't ook duizend pond, Stopt n niet eens één' klappers mond. (Zie KLAPPER.)
Het meel van den duivel gaat heel in gruis w (Zie DUIVEL.)
Hij behoeft wel brij (*of:* meel) met groote (v volle) koppen, Die allen klappers (*of:* zotte den mond zal stoppen. (Zie BRIJ.)
Hij built het meel in den wind. 18
Hij heeft een' slag met den meelzak weg. 19
Hij is van het meel bestoven. 20
Hij kan het meel niet naar den zin behandelen. 2
Hij klopt op den meelzak, dat het stuift. 22
Hij maakt goed meel van allerlei graan. (Zie GRAA
Hij wil al te vroeg met de handen in het meel zij (Zie HAND.)
Hij wil wel blazen, maar houdt het meel liefst i den mond. 23

[*Hij wil wel mild zijn, mits 't hem ge geld kost.*]

---

1 Servilius bl. 183. Harrebomée *Tijd* 207.
2 *Adag. Thesaurus* bl. 70. v. Waesberge *Wijn* bl. 11, 13.
3 Harrebomée *Tijd* 195.
4 Cats bl. 464.
5 Cats bl. 546. *Sel. Prov.* bl. 51.
6 de Brune bl. 441.
7 de Brune bl. 360. Tuinman II. bl. 157. v. Eijk II. bl. 63. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63. Mulder bl. 411. Modderman bl. 34.
8 *Campen* bl. 19. 18 *Oct.* Gruterus I. bl. 93. Cats bl. 543, 544. de Brune bl. 269. *Sel. Prov.* bl. 123. Tuinman II. bl. 222. *Wijsheid* bl. 138. Meijer bl. 10, 76. v. Eijk II. bl. 63.
9 de Brune bl. 458, 467. Sartorius *sec.* V. 73, *tert.* IX. 28. de Jager *Bijdr.* bl. 110.
10 Cats bl. 525. de Brune bl. 346.
11 v. Eijk II. bl. 77.
12 Wassenbergh bl. 89. Hoeufft XVII. Modderman bl. 79.
13 Cats bl. 503. de Brune bl. 318.
14 Gheurtz bl. 4.
15 Witsen 449.
16 de Brune bl. 473. *Sel. Prov.* bl. 137.
17 Gruterus II. bl. 153. *Mergh* bl. 29. *Sel. P* bl. 80. Tuinman I. bl. 165, II. bl. 42. Modd man bl. 148.
18 de Brune bl. 89.
19 Sartorius *pr.* IX. 22.
20 Tuinman II. bl. 157.
21 *Mots* bl. 22.
22 Tuinman II. bl. 149.
23 Servilius bl. 279*. de Brune bl. 210. *Drenth* 208. Modderman bl. 14.

Ik zal den zak zelf naar den molen brengen, omdat ik het meel liefst wil terug halen.
Men kan geen brood bakken zonder meel. (Zie BROOD.)
Men kan niet te gelijk blazen, en het meel in den mond houden. 1
[*Die gasten noodt, dient ook wat op tafel te brengen.*]
Men moet zeggen, dat het veel is, Zulke koeken te bakken, waar geen meel is. (Zie KOEK.)
...dert het meelvat, dan meerdert het varken. 2
...t spaart meel. 3
[*Eens dronkaards verontschuldiging: hij eet weinig.*]
...n brood van een' dag, meel van eene week (*of:* ...d) en wijn van een jaar. (Zie BROOD.)
...w, maak mij toch den beker eens nat, zei de ...per, hij is zoo droog als een meelzak. (Zie ...KER.)
...rtoe dient eene kunst, die niets tot de meelton brengt? (Zie KUNST.)

MEENEN.

...nen ligt digt bij Kortrijk. (Zie KORTRIJK.)
...nen ligt in Vlaanderen. 4
[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer iemand zijne onwetendheid verontschuldigt met een:* ik meende 't zoo; *zoodat de stad* Meenen *hier alleen als woordspeling voorkomt.*]

MEENING.

...t is de meening niet, zei malle Fransje. (Zie FRANS.)
...t is ter goeder meening, zei Filippijntje, en zij ...erde den hutspot met de tang om. (Zie FILIPPIJNTJE.)
...hel is vol van goede meeningen. (Zie HEL.)
...de meening, zonder daad, Doet aan niemand ...ge baat. (Zie BAAT.)
...j heeft eene goede meening, maar eene kwade ...spraak (*ook wel:* maar hij brengt het slecht ...voor den dag). (Zie DAG.)
...versta uwe meening zeer wel, zei de patrijs tegen den vos, en hij vloog van hem weg. 5
...chen boert en ernst zegt de zot zijne meening. (Zie BOERT.)

MEEPSCH.

...epsch is misselijk. 6

MEER.

...t is liefelijk, zei de ruin, en hij liep naast de ...meer. 7

...e gans (*of:* kraai) vliegt wel over het meer, ...maar komt ook als gans (kraai) weder terug. (Zie GANS.)

MEERDER.

...ter met zijn' meerder te verkeeren dan met zijn' minder. 8
...t is kwaad boerten met zijn' meerder. 9
...j is tegen zijn' meerder ingespannen.
...erder lijdt geen pijn. 10
...t gij zegt, of wat gij kalt: Met uw' meerder niet gemald. 11
Wie met zijn' meerder worstelen wil, moet buigen, om niet te breken. 12

Die het meerdere vermag, vermag ook het mindere. 13
Meer wordt nimmer vol.

MEERENBERG.

Er is nog een nommer op Meerenberg voor hem open.
[*Meerenberg is een krankzinnigengesticht voor Noord-Holland, te Bloemendaal, in de nabijheid van Haarlem, gevestigd. Voor hem, wiens dwaze handelingen in het oog loopen,* wordt een nommer op Meerenberg opengehouden.]

MEERKAT.

Apen bij apen, en meerkatten bij meerkatten. (Zie AAP.)
Zij springen als meerkatten: van den eenen tak op den anderen.
Zooveel apen als meerkatten. (Zie AAP.)

MEES.

Nu is mijne pruik behouden, zei dronken Mees, en zij was half verbrand. 14

Eéne koe k... zooveel als zeven (*of:* honderd) mezen. (Zie KOE.)
Hij verblijdt zich met eene doode mees (*of:* musch). 15

MEEST.

Van achter de beesten, Tot bij de meesten. (Zie BEEST.)

Het meeste moet het minste wel overhalen. 16
Het minste moet des meesten wil volgen. 17

MEESTER.

Aan de voetzolen des meesters hangt de beste mest. 18
Aan het werk kent men den meester. 19 (Zie de *Bijlage.*)
Al is de leugen schoon bekleed, Nogtans doet zij haar' meester leed. (Zie LEED.)
Alles wil van den meester gedaan zijn.
Als de meester komt, zoo heeft het meestertje gedaan. 20
Als een ezel honger heeft, Eet hij, wat zijn meester geeft. (Zie EZEL.)
Bedrog loont zijnen meester. (Zie BEDROG.)
Berooide meesters maken rijke knechten. (Zie KNECHT.)
Beter een kleine meester dan een groote knecht. (Zie KNECHT.)
Booi is kapitein (*of:* meester). (Zie BOOI.)
Daar de meester dood is, verroest de klopper. (Zie KLOPPER.)
Daar de meester uit is, is het huis dood. (Zie HUIS.)
Daar gaan wij, meester Marcus! met de kat de trappen af. (Zie KAT.)
Daar lig je nou, meester Marcus! (Zie MARCUS.)
Daar moeten zoowel discipelen zijn als leermeesters. (Zie DISCIPEL.)

---

1 Fo... bl. 129.
2 Fo... bl. 129.
3 ... I. bl. 165. Bogaert bl. 106.
4 v. Alkemade bl. 78.
5 ... bl. 68. v. Nyenbergh bl. 123.
6 v. d. Venne bl. 278.
7 Folie II. 288.
8 v. d. Venne bl. 271.
9 Cats bl. 460.
10 v. Alkemade bl. 51.
11 Cats bl. 489.
12 v. d. Venne bl. 155.
13 v. Hall bl. 309.
14 Folie II. 179.
15 v. Eijk II. *nal.* bl. 34. Harrebomée *Tijd* bl. 297.
16 Gruterus I. bl. 108.
17 Gruterus I. bl. 108.
18 *Landbouwer* bl. 76.
19 Servilius bl. 88*. *Motz* bl. 3. Gruterus I. bl. 122, II. bl. 126. de Brune bl. 6, 478. *Mergh* bl. 3. *Sel. Prov.* bl. 50. Willems VIII. 121.
20 *Prov. seriosa* bl. 6. Meijer bl. 99.

Dat is een erg gat, zei meester Jan (*of:* Barend), en het was een kakhiel. (Zie BAREND.)
Dat is een schoolmeesters streek.
Dat is er een voor meester Hans. (Zie HANS.)
Dat wel gewonnen is, verliest zich zelf; maar dat kwalijk gewonnen is, verliest zich zelf en zijn' meester. 1
De beste mest op den akker is des meesters oog en voet. (Zie AKKER.)
De burgemeester en de schoolmeester zijn de twee nuttigste serpenten van een dorp. (Zie BURGEMEESTER.)
De discipel is niet meerder dan zijn meester. (Zie DISCIPEL.)
De eerste man is een vriend, de tweede man is een man, de derde man is een meester. (Zie MAN.)
De goede betaler is meester van eens anders beurs. (Zie BETALER.)
De knecht beschaamt zijn' meester niet. (Zie KNECHT.)
De knecht rijdt te paard, en de meester gaat te voet. (Zie KNECHT.)
De knechts scheren de schapen, en de meesters de varkens. (Zie KNECHT.)
De knecht volgt zijn' meester na. (Zie KNECHT.)
De kunst beschaamt haren meester niet. (Zie KUNST.)
De leerjongens maken de meesters. (Zie JONGEN.)
De maan heeft licht van de zon, hij van zijn' meester. (Zie LICHT.)
De meester en de pastoor zijn de ropvogels in het dorp. (Zie DORP.)
De meester is niet beter dan zijn dienaar. (Zie DIENAAR.)
De meester is uit de school. 2
De mond, die alles uitwerpt, verraadt zijnen meester.
Des meesters voeten verbeteren het land. (Zie LAND.)
De tijd is meester van alle kunsten. (Zie KUNST.)
De voetstappen van den meester benadeelen geen gewas. (Zie GEWAS.)
Die aan den weg timmert, heeft veel raadslieden (*of:* meesters). 3
Die eenen goeden meester dient, verwacht goeden loon. (Zie LOON.)
Die een' makker neemt, neemt een' meester. (Zie MAKKER.)
Die geboren is onder eene duit-planeet, zal nimmer meester van een oordje worden. (Zie DUIT.)
Die meester is, is gelukkig; want hij wordt knecht, als hij wil. (Zie KNECHT.)
Die meester wil worden, moet als leerling beginnen. (Zie LEERLING.)
Die met een paard uitgaat, is met zijn' meester uit. 4
Die van de kunst is, beschaamt zijnen meester niet. (Zie KUNST.)
Dikwijls heeft men een oog op den hond om des meesters wille. (Zie HOND.)
Door wel te dienen en getrouw te zijn, zal de knecht meester zijn. (Zie KNECHT.)
Een discipel wast zijn' meester wel over 't hoofd. (Zie DISCIPEL.)
Een groote schoen, een kleine voet, Die deden nooit zijn' meester goed. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Een handwerk verlaat zijnen meester niet. (Z HANDWERK.)
Een hond, die een been knaagt, kent zijn' eige meester niet. (Zie BEENDEREN.)
Een kladschilder kan onmogelijk de waarde v een meesterstuk van Raphaël bevatten.
Een kloek hart is meester van de fortuin. (Z FORTUIN.)
Een lui paard is geen beslaan waard; het bre toch zijnen meester t'huis. (Zie HUIS.)
Een platte beurs en hoog gemoed En deden n hunn' meester goed. (Zie BEURS.)
Een stenend paard en een krakend wijf kunnen meester niet dienen. 6
Eerst knecht, daarna meester. (Zie KNECHT.)
Eerst na lange oefening wordt de leerling meest (Zie LEERLING.)
Elk is koning (*of:* meester) in zijn huis (*of:* in zijne). (Zie HUIS.)
Er is altijd heer boven heer (meester boven me ter, *of:* baas boven baas). (Zie BAAS.)
Geen beter meesters dan armoede en nood. (Z ARMOEDE.)
Geen ding zoo slecht, of het vindt zijn' meest (Zie DING.)
Geene school deugt zonder meester. 7
Geen hond bijt zijn' eigen' meester. (Zie HOND.)
Geld heeft niet éénen meester. (Zie GELD.)
Gij port uw' meester. 8
Goed tuig, goed meester.
Hans kijft gaarne: hij is de rumoermeester. (Z HANS.)
Het bedrog is 's lands meester. (Zie BEDROG.)
Het begint te avanceren, zei meester Tijl tegen z knecht, en hij schoor drie uren over een' baa (Zie BAARD.)
Het handwerk beloont zijn' meester. (Zie HAN WERK.)
Het is den knaap luttel baat, dat de meester rijk (Zie BAAT.)
Het is de regte meester Moetz. 9

[*Volgens* V. ALKEMADE „*werd dit gezegt* *een, die 't al beschikt heeft, en alles beheer* *en regeren wil.*" Meester MOETZ *zal dus e* *woordspeling met het werkwoord* moeten zij

Het is een slecht pand, dat zijnen meester begeeft. (Zie de *Bijlage.*)
Het is een werkende most, die van hoepels en d gen meester wordt. (Zie DUIG.)
Het is meester Aliborum: hij is van alle ambacht uitgenomen het goede. (Zie ALIBORUM.)
Het kind wil den meester leeren. (Zie KIND.)
Het kwaad (*of:* De schalk) loont ten laatste zij meester. (Zie KWAAD.)
Het mist een' meester wel. 11
Het moet wel een goed meester zijn, die nim fouten maakt. (Zie FOUT.)
Het oog van den meester is de beste haver voor paarden. (Zie HAVER.)
Het oog van den meester maakt het paard (*of:*

---

1 *Sel. Prov.* bl. 181.
2 Tuinman I. bl. 119.
3 *Campen* bl. 28, 133. Zegerus bl. 16. Meijer bl. 64. 24 *Junij* 53.
4 Bogaert bl. 54.
5 Cats bl. 501. de Brune bl. 18, 33, 161, 370, 485. *Mergh* bl. 50. Sartorius *tert.* VII. 45.
6 de Brune bl. 274.
7 *Prov. seriosa* bl. 39.
8 Sartorius *tert.* II. 47.
9 v. Alkemade bl. 90.
10 *Prov. seriosa* bl. 41. Gruterus III. bl. 154. v. d. Venne bl. 134. Meijer bl. 88.
11 Cats bl. 522. de Brune bl. 394. *Mergh* b *Sel. Prov.* bl. 135. v. Alkemade bl. 23, 8 Tuinman I. bl. 250.

…ide) vet, En dat van het vrouwtje de kamers …t. (Zie KAMER.)
…t oog van den meester wint meer dan zijne beide handen. (Zie HAND.)
…t overleggen is 't al, zei de meid, en ze sliep bij …ren meester: toen had ze maar één bed te schudden. (Zie BED.)
…t varken wil zijn' meester beregten. 1
…t verraad loont zijn' meester.
…t werk beschaamt zijn' meester niet.
…t werk leert zijnen meester.
…t werk loont zijnen meester. 2
…t werk prijst zijnen meester. 3
…t werk wil zijn' meester zien. 4
…ijn stomme meesters. 5
[*Men zegt dit van de boeken.*]
…zijt gij de meester. 6
…gelooft aan den meester, die het geproefd heeft. 7
…t den schoolmeester uit.
…heeft een schoolmeesters oog.
…heeft zijnen meester aan hem gevonden. 8
…is aller boeven meester. (Zie BOEF.)
…is geen heksenmeester. (Zie HEKS.)
…is meester in de onkunde.
…is meester van het spel. 9
…is te vroeg zijn' baas (*of:* meester) ontloopen. (Zie BAAS.)
…is voor schoolmeester in de wieg gelegd.
…is zich zelven geen meester meer.
…is zijnen meester ontwassen. 10
…is zijner kunst meester; wat zal men er veel van …en? (Zie KUNST.)
…is zoo beschaamd als een paard, dat zijns meesters kar omsmijt. (Zie KAR.)
…is zoo hoovaardig als een lakkei, die op zijns meesters paard zit. (Zie LAKKEI.)
…kan noch medgezel noch meester dulden. (Zie …L.)
…loopt als een hond, die zijn' meester verloren …t. (Zie HOND.)
…rijdt op zijns meesters paard. 11
…schijnt tot de galg geboren; maar meester Hans …is goed, om zijne handen aan hem te schenden. (Zie GALG.)
…speelt den baas (*of:* meester). (Zie BAAS.)
…vergadert tegen zijn opperhoofd (*of:* tegen zijn' meester). 12
…wil liever den meester dan den knecht spreken. (Zie KNECHT.)
…wil liever van den meester geplaagd, dan van …n knecht getroeteld worden. (Zie KNECHT.)
…wil meester wezen, eer hij knecht is. (Zie KNECHT.)
…kunt gij de vromen zoo kwellen, zei gaauwe …t, en hij kreeg van meester Benedictus eene …elbui van roeslagen. (Zie BENEDICTUS.)
…volkomen de muziek ook is, wat meester zal …ns al de toonen goed maken?

Honderd schoolmeesters (*of:* kosters), negen en negentig gekken (*ook wel:* honderd en één gekken, want er is een dubbele bij). (Zie GEK.)
IJver is een goed dienaar, maar een kwaad meester. (Zie DIENAAR.)
Ik heb hem meester van het slagveld gelaten.
In dat stuk is hij meester, daar heeft hij verstand van (*of:* daar weet hij mede om te gaan). 13
In groote meesters huizen heeft men terstond gediend. (Zie HUIS.)
Kostelijke rijkdommen hebben zelden lang eerlijke meesters.
Kwaad wordt zonder meesters geleerd. (Zie KWAAD.)
Meester, scheer zacht, zei dronken Goris, en daar was een varken, dat hem achter het oor likte. (Zie GORIS.)
Men vindt meer werklieden dan goede meesters. 14
Men vindt veel schoolkinderen geleerder dan hunne meesters. (Zie KIND.)
Met de billen van 't bed, zei meester Barend, dan bevuil je de lakens niet. (Zie BAREND.)
Niemand behoort zich te vervaren van straffe meesters. 15
Niemand wordt meester geboren. 16
Nu zijt gij meester Canjaart. (Zie CANJAART.)
Om dat lapje geen dief, zei meester Eéndarm, en hij haalde eene broek door het oog van de schaar. (Zie BROEK.)
Ondeugd loont haar' eigen' meester. 17
Op 's meesters woord zweren.
Scheer zacht, meester Jan. (Zie JAN.)
Schoothondjes zijn wel allemans vrienden; maar de nijdige bulhond waagt voor zijn' meester het leven. (Zie HOND.)
Schraalhans (*of:* Gierige Hans) is keuken- (*of:* kelder-) meester. (Zie HANS.)
Slappe meesters maken stijve knechts. (Zie KNECHT.)
Twee groote meesters kunnen hun rijk niet deelen. 18
Vele meesters, magere zwijnen. 19
Voorbeelden zijn goede leermeesters. 20
Vroeg meester, laat knecht. (Zie KNECHT.)
Vuur en water zijn goede dienaars, maar kwade heeren en meesters. (Zie DIENAAR.)
Wij hebben hem meesterlijk bijgebragt. 21
Wij kunnen niet allen even groote meesters zijn. 22
Zachte handen (*of:* meesters) maken stinkende wonden. (Zie HAND.)
Zij hebben allen éénen schoolmeester gehad. 23
Zijt gij werkmeester, word geen beitel. (Zie BEITEL.)
Zooveel keurmeesters, als er lezers zijn. (Zie KEUR.)
Zulke meester, zulke knaap. (Zie KNAAP.)

MEESTERESSE.

De ondervinding is de beste leermeesteresse. 24 (Zie de *Bijlage.*)
De vrouw wil meesteresse zijn.

MEET.

Van meet af aan. 25

… *pr.* I. 76. de Jager *Bijdr.* bl. 114.
… bl. 363. Bogaert bl. 61.
… bl. 23. 12 *Febr.* Gruterus I. bl. 126. de
… bl. 2, 168. *Bergh* bl. 43. *Magazijn* 10.
… VIII. 120. Modderman bl. 52.
… bl. 169.
… bl. 31.
… *pr.* VIII. 15.
… Bergh bl. 272.
… *pr.* VII. 5, *tert.* IX. 27.
9 Winschooten bl. 211.
10 Gheurtz bl. 30.
11 v. Alkemade bl. 123.
12 Sartorius *pr.* I. 97, *sec.* III. 51, V. 54, *tert.* V. 65.
13 *Campen* bl. 52.
14 *Prov. seriosa* bl. 32. Gruterus III. bl. 158.
15 Gruterus III. bl. 163. Meijer bl. 100.
16 *Prov. seriosa* bl. 38. *Campen* bl. 131. Gheurtz bl. 12. *Vrijmoedige* bl. 86. v. Vloten bl. 369.
17 *Adag. quaedam* bl. 51. *Adag. Thesaurus* bl. 53.
18 Cats bl. 419. Sartorius *tert.* IV. 23.
19 *Veeteelt* bl. 129.
20 Witsen 208.
21 Gheurtz bl. 74.
22 v. Alkemade bl. 174.
23 Servilius bl. 258.
24 *Sel. Prov.* bl. 93. Witsen 117. Lublink *Verh.* bl. 120. Hornstra 26. Modderman bl. 8, 94.
25 v. Waesberge *Vrijen* bl. 66.

MEEUW.

Meeuwen aan land, Onweêr aan strand (*of:* Storm voor de hand). (Zie HAND.)

Sch.., meeuw! sch..! Zoo raak je den valk kwijt. 1

[*Dat wil zeggen: geef den dief iets, om van hem af te zijn, opdat hij niet wat meerders neme. Het is een scheepsspreekwoord, en wordt, zegt* WINSCHOOTEN, *door de zeelieden gebruikt, wanneer zij de kokmeeuw van den schijtvalk aangegrepen zien; naardien deze niet, gelijk de andere valken, op jonge watervogels, kikvorschen, muizen, ratten, slakken, visch, enz. azen, maar op het uitwerpsel van andere dieren.*]

MEEUWES.

Hij weet van Teeuwes noch Meeuwes. 2

[*Sommigen houden dit spreekwoord, dat men van een' dronkaard bezigt, oorspronkelijk uit het Lettisch, waar* tehws vader *beduidt, en vinden hunnen grond in het zeggen te Groningen en Drenthe:* Hij weet van geen tews of mews, *dat dan zou moeten beteekenen: hij kent zijn' vader noch zijne moeder. Zie* V. EIJK *en* de Navorscher v. *bl.* 138. *Men behoeft evenwel zoo ver niet te gaan, om dit spreekwoord te verklaren.* TEEUWES en MEEUWES, *voor* MATTHEUS en BARTHOLOMEUS, *twee bekende mannennamen, heeft dezelfde slotwijziging voor den klank des woords, dat is: voor 't rijm, als* tews en mews, *en geeft eenvoudig te kennen: hij kan geen verschil hooren, of weet geen onderscheid tusschen twee bekende personen. Zie ook hier* V. EIJK *en* de Navorscher. *Om althans het eerste denkbeeld aannemelijk te maken, zou moeten worden aangetoond, dat niet alleen het eerste woord tot* vader, *maar ook het tweede tot* moeder *ware terug te brengen, en dat daarenboven:* Hij weet van geen tews of mews *ouder is dan:* Hij weet van Teeuwes noch Meeuwes, *zoodat het laatste van het eerste als verbasterd te beschouwen is.*]

Ik ga naar de oude wet, zei Meeuwes de Kwaker, en hij had kort haar en lange ooren. (Zie HAAR.)

MEI.

De aarde is gerezen of de hemel is gedaald, zei de starrekijker, en men had hem een meiblad onder zijn' stoel gelegd. (Zie AARDE.)

De boekweit mag den Mei niet zien. (Zie BOEKWEIT.)

De koele Mei doet het al verblijden. 3

De leeuwerik zingt vrolijk, omdat hij op meidag geene huishuur te betalen heeft. (Zie DAG.)

De liefde bloeit winter en zomer, dat de koele Mei niet doet. (Zie LIEFDE.)

De mei-katten deugen niet. (Zie KAT.)

De Mei (*of:* Lente) koel en nat, Geeft koren in het vat (*of:* Als de Mei is koel en wak, Brengt ze koren in den zak, *ook wel:* Maart droog en April nat, Geeft veel koren in het vat). (Zie APRIL.)

Die zich in Mei niet wel bevond, Is veeltijds gansch het jaar gezond. (Zie GEZOND.)

Een drooge Maart Is goud waard; Een natte Mei Geeft boter in de wei. (Zie BOTER.)

Eene koe sch.. zooveel in den Mei, als een le[euw]erik in het geheele jaar. (Zie JAAR.)

Er duurde geen Mei zeven maanden. (Zie MAAN[D.)]

Het is altijd geen meiavond. (Zie AVOND.)

Het is geen kuiken van éénen Mei. (Zie KUIKE[N.)]

Het is meiavond- vierschaar in zijn hoofd. ([Zie] AVOND.)

Het is meidag. (Zie DAG.)

Het is zoo dun als een meiblad. (Zie BLAD.)

Het is zoo rood als eene roos in den Mei. 4

Het ziet er uit, of 't meiavond is. (Zie AVOND.)

Hierna Mei, zei de zeug, toen sloeg haar de h[aa] voor den aars. (Zie AARS.)

Hij heeft al wat meimaandjes achter den rug. ([Zie] MAAND.)

Hij heeft er den Mei op gestoken. 5

Hij heeft Mei gehouden. 6

[*Dat wil zeggen: hij is aan den zwier[…] weest, en heeft er de naweeën van. Men [zegt] het vooral op den knecht of de meid toe, di[e] meikermis niet op den tijd t'huis komt, daarom de dienst moet verlaten.*]

Hij heeft vroeg Mei gemaakt.

[*Hij is vóór den tijd heen gegaan. In d[en] zelfden zin zegt men:* Hij is met de noorder[…] verhuisd (*of:* vertrokken).]

Hij is er kwalijk aan, die zijne renten in Mei […] doet, als ze in September eerst vervallen.

Hij is zoo harig als elft in den Mei. (Zie ELFT.)

Hij zal er den Mei wel meê krijgen. 7

[*Dat is: hem ontbreekt niets, hij is van [het] noodige voorzien. Het spreekwoord ziet op [den] boer, die een' genoegzamen voorraad van [voe]der voor zijne beesten heeft opgedaan.*]

In de maand van Mei Leggen alle vogeltjes een [ei,] Behalve de kwartel en de griet: Die leggen de meimaand niet. (Zie EI.)

Mei levert de bloemen. (Zie BLOEM.)

Met de maand van Mei Blijft geen koebeest uit [de] wei. (Zie KOE.)

Mist in den Maart, water of vorst in den [Mei.] (Zie MAART.)

Om oud Mei is er gras en geld. (Zie GELD.)

Spek tot Mei toe (*of:* tot in Mei).

Van Mei af, hoe langer hoe korter.

[*Men zegt dit, al spottende, van den ba[…] die nog komen moet.*]

Vijgen na Paschen zijn paddestoelen in den M[ei.]

[*De vijgen waren, toen zij bij ons eerst [be]kend werden, een paaschbanket, omdat m[en] jaarlijks tegen Paschen uit Spanje aanvo[erde,] en ieder gaarne van de eerste wilde gediend […] die, te regt of te onregt, voor de beste achtt[e.] Kwamen nu de vijgen na Paschen, of we[rden] ze den lekkerbekken dan eerst voorgediend, [zij] hadden de belangrijkheid der nieuwheid verlo[ren.] — Wie op goede ragouts, de Fransche vlee[sch]geregten, die voornamelijk met champign[ons of] paddestoelen, werden gereed gemaakt, ge[steld] waren, verkozen na Paschen deze boven g[…] vooral omdat de paddestoelen uit de bossch[en …]*

---

1 Winschooten bl. 232.

2 Tuinman I. bl. 123, II. bl. 49. *Dec.* 13. v. Eijk I. *nal.* 29, II. bl. XII. Modderman bl. 106.

3 Gruterus III. bl. 133. *Adag. Thesaurus* bl. 16.

4 *Campen* bl. 74.

5 *Adag. quadam* bl. 33.

6 v. Eijk III. bl. 17. *Huisvriend* II. bl. 123.

7 Tuinman II. bl. 226.

8 *Prov. seriosa* bl. 44. *Campen* bl. 110. Gheurts bl. 71. Gruterus II. bl. 166. *Meryh* bl. 41. Sartorius *tert.* IV. 96. Tuinman I. bl. 25, II.[…] Bilderdijk XIV. Meijer bl. 53. v. Duyse […] Sancho-Pança bl. 33.

Mei werden verzameld, dewijl men ze dan voor goed hield. Daarom werden de vijgen na Paschen met de paddestoelen in den Mei *gelijk gesteld.*]
meer de rogge tierig te velde staat, dan is zij t Mei in de aar. (Zie AAR.)
in de meimaand trouwt: daar is geen goed ar aan. (Zie HAAR.)
t zijn als de Mei. 1

MEID.

de meiden alleen huren, veilen zij den maag-. (Zie MAAGDOM.)
k eens vrijman word, zei de meid, dan eet ik dagen gort met rozijnen. (Zie DAG.)
i zonder arbeid, zei de kwant tegen de meid. e ARBEID.)
je goed gevuld, handjes aan het werk, zei de ge meid. (Zie BUIK.)
r de vrouw gierig is, En de man bierig is, En dochter oppast, Lijdt de meid overlast. (Zie CHTER.)
heb je niet kwalijk vóor, zei de meid, toen zij rde, dat hare jufvrouw om een' vrijer bad. ie JUFVROUW.)
meid is verliefd: zij laat den brij aanbranden. e BRIJ.)
eid ligt altijd met den neus over de onderdeur. e DEUR.)
gt op zijn uiterste, zei de meid, en zij zag een tonnetje, dat ten naastenbij leêg was. (Zie TER.)
mooi wil wezen, moet pijn lijden, zei de meid, zij spelde hare muts aan de ooren vast.
vrouw heeft meer van eene kamer- dan van e keukenmeid. (Zie KAMER.)
zulke dingen doen, die raken in het gat, zei meid, en zij zag een' man in eene alikruik teren. (Zie ALIKRUIK.)
e goede vrouw, eene luije meid.
e keukenmeid moet het eene oog naar de pan, het andere naar de kat hebben. (Zie KAT.)
e valsche meid heeft geene besteedster van doen. ie BESTEEDSTER.)
t is thee, als jufvrouw de meid roept. (Zie JUFROUW.)
t is wel een verloren hof, daar de beesten niet ren, de vrouw brast, de zoon dobbelt, de doch-r loopt, en de meid zwanger is. (Zie BEEST.)
is wel gezegd: meid, ga leggen; maar wie zal t werk doen? 2
overleggen is 't al, zei de meid, en ze sliep bij ren meester: toen had ze maar één bed te schud-. (Zie BED.)
zal wel droogen, zei de meid, en zij had haar end bep.... (Zie HEMD.)
is, zoo als Plato zegt, een groot beest, sprak oen, die geene vrouwen mint, al was het ook ne boeren-meid. (Zie BEEST.)
kool met krenten, meid! dat is een smakelijk ten. (Zie ETEN.)
weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam aat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, n hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
echt (*of:* Meid)! loop, en tap van nommer zoo-veel. (Zie KNECHT.)
Laat komen de zeep, zei de meid, morgen zullen wij wasschen. 3
Nu zal het eens gaan staan, wat zoo lang gehangen heeft, zei de meid. 4
Wel nou dan, zei de meid, en zij durfde geen ja zeggen. (Zie JA.)
Wij zullen speculatie eten, zei de meid; want dan behoef ik geene schotels te wasschen.
[*Een antwoord aan den nieuwsgierige op zijne vraag: wat zullen wij eten?*]
Zelf is goed kruid, zei de meid, en zij plukte zelf. (Zie KRUID.)
Zulke loopen er wel onder, zei de meid, en zij had eene platluis tusschen hare vingeren. (Zie LUIS.)

MEIJER.

Daar de meijers tappen wijn, De burgemeesters koornkoopers zijn, En de schepens bakken brood, Daar is de gemeente in grooten nood. (Zie BROOD.)

Hij meent, dat de prins zijn meijer is.
[Meijer *is* schout, *gelijk in het vorige spreekwoord, — ook een* groote beker, *waarin de wijn met kruiderijen gemengd wordt* (*zie* BILDERDIJK, Verkl. Geslachtl. *op het woord* beker), — *en eindelijk* bewoner eener gepachte plaats, *gelijk in dit spreekwoord. Dat deze laatste beteekenis alleen voor Overijssel en Drenthe gelden zou* (*zie* DE JAGERS Taalk. Mag. II. *bl.* 408) *wordt wedersproken, naardien dit spreekwoord te Groningen t'huis hoort, waar* meijerlieden boeren *zijn, die hun land in huur hebben.*]

MEINDERT.

Vat hem, Meindert! 't is een kikker. (Zie KIKVORSCH.)

MEISJE.

Al proevende (*of:* Met goed vertrouwen) verloor het meisje haren maagdom. (Zie MAAGDOM.)
Als wij onder ons meisjes zijn.
Bied aan het meisje een' man, een vischje aan den snoek, Fluks hebt gij ze beiden aan den hoek. (Zie HOEK.)
Daar ligt het, zei de meid, en haar ontviel een kind, terwijl zij danste. (Zie KIND.)
Dat is eene Kenau van eene meid. (Zie KENAU.)
Dat is eene Koba van eene meid. (Zie KOBA.)
Dat meisje loopt met het hemd onder de kin. (Zie HEMD.)
Dat men mijn meisje zulke kunstjes veel vertelde. (Zie KUNST.)
Dat mooi is, wordt leelijk, en dan wordt men het moe, zei Gijsje: hij eischte een kannetje, en hij kreeg een meisje toe. (Zie GIJS.)
De huizen hebben de vaantjes op het dak, maar de meisjes onder het dak. (Zie DAK.)
De meid doet als de maaijen: zij springt van weelde uit het spek. (Zie MAAI.)
De meisjes uit het Sticht Zijn lui, lekker en ligt.
De zon in den oogst bedriegt de meisjes in den hof. (Zie HOF.)
Een dartel meisje wil een lief. (Zie GELIEFDE.)
Een jong meisje en een oude smul, dat geeft alle jaren eene wieg vol. (Zie JAAR.)

---

1 Sleeswijk bl. 73.
2 de Brune bl. 6. Tuinman I. *nal.* bl. 6.
3 Folie I. 131, (541).
4 Folie I. 425.

Een tandeloos besje wordt niet ligt herschapen in een jong meisje. (Zie BESJE.)
Een weeuwtje in den rouw of een besnot meisje, vrijt best. 1
[*„Dat is," zegt* V. ALKEMADE, *„men moet bij tijds uit vrijen gaan."*]
Geen schip zoo oud, zei schippers meisje, Of 't doet nog somtijds wel een reisje. 2
Hartzeer is meisjes-verdriet. (Zie HART.)
Het is eene knappe meid, maar zij heeft een' stinkenden adem. (Zie ADEM.)
Het is eene pinksterbloem van eene meid. (Zie BLOEM.)
Het is een ongelijke twist: zoenen en ooren afsnijden, zei het meisje. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Het is gemakkelijker, een' korf met vlooijen te hoeden (*of:* te bewaren) dan een dozijn jonge meisjes. (Zie DOZIJN.)
Het meisje wil geen' man hebben; maar zij is gaarne bij het volk, dat haar eene vrouw kan maken. (Zie MAN.)
Het zal wel veranderen (*of:* overgaan), eer je een meisje (*of:* jongentje) wordt. (Zie JONGEN.)
Het zijn lieve meisjes, om met eene tang in de goot te dragen. (Zie GOOT.)
Het zijn meisjes, die nog in het volle bod zijn. (Zie BOD.)
Hij is op alle meisjes verliefd.
Hij is zoo voorzigtig als het meisje, dat de schedelleer wil bestuderen, alvorens te huwen. (Zie LEER.)
Hij loopt altijd achter de meisjes (*of:* de meisjes achterna).
Hoe komt Jan aan het meisje? (Zie JAN.)
Ik kwam er zoo onwetend bij, als de blinde bij eene mooije meid. (Zie BLIND.)
Ik mag wel lijden, zei de meid, dat men mij kust, daar ik bij ben; anders zou ik het kwalijk nemen. 4
Ik vertrouw mijne gestemde viool liever twee jaren, dan een meisje twee minuten. (Zie JAAR.)
In elk steedken Een ander meedken.
[*Dit ziet op de vrijaadje van den soldaat. In gelijken zin zegt men:* In elk stadje Een ander gatje.]
Is het anders niet dan een meisje, zoo behoeft het geen broekje. (Zie BROEK.)
Krijg ik geen' kerel, ik laat er mij een' bakken, zei de meid. (Zie KEREL.)
Laat ons malkander geen meisjes noemen.
[*Dat wil zeggen: wij willen niet flaauwhartig zijn. In gelijken zin zegt men:* Malkander geen Elizabeth te noemen: dat is een vrouwenaam.]
Leen nooit uit: uw meisje, uw horologie of uw pennemes; want gij krijgt ze bedorven t'huis. (Zie HOROLOGIE.)
Meisje! neem het eerste deel van een' meloen, Het middelste deel van eene ham, en het laatste deel van een hoen: Dat zal u goed doen. (Zie DEEL.)
Meisjes, die fluiten, Niet veel stuiten.
Meisjes worden gaarne vrouw.
Men kan hem wel met eene meid in den nek slaan.
Met der tijd zoo wordt het meisje groot. 5

Mooije meisjes en gescheurde kleederen blijven a
hangen (*of:* haken ligt). (Zie KLEED.)
Och, snikt het bedrogen meisje, nu zal ik mij
gen kind niet kunnen verstaan; want het
een' Franschman. (Zie FRANSCHMAN.)
Op het ijs is alles gemeen: Die geen meid h
kiest er een. (Zie IJS.)
Praten en breijen Zeggen de meisjes van L
(Zie LEIDEN.)
Slechts met een reisje, Los was het meisje. 6
Sta, zei Blok, en hij zoende een meisje teg
galg. (Zie BLOK.)
Sta, zei de vent, en hij zoende de meid tege
hoenderhok. (Zie HOEN.)
Voor de meisjes luttel eten, maar wel gekleed.
ETEN.)
Voor een lief meisje zou men den droes zelfs
de oogen zien. (Zie DROES.)
Vrijen vóór dansen, zei het meisje. 7
Wat heeft men al te bewaren aan de eere!
meid; ik ben blij, dat ik de mijne kwijt
(Zie EER.)
Wij spelen met geene naaimeisjes.
Wit haar behaagt aan de meisjes niet. (Zie HA

MEKKA.

Hij gaat naar Mekka.
[*Dat is: hij zal een stevig glas wijn dri*
Mekka, waar MAHOMED *geboren werd,*
stad, werwaarts de Muzelmannen hunne
vaarten rigten. Doelende op de spreekwo
Van ziekte of bedevaart wordt niemand
en Reist vrouw of maagd in bedevaart
krijgt al ligt een' kwaden aard, *geeft m*
zen pelgrims na, dat zij zich onderweg
wijn te buiten gaan, terwijl het gebrui
dezen drank den Muzelmannen verboden

MELCHIZEDEK.

Den vader en de moeder van Melchizedek ken
[*Die* den vader en de moeder van MEL
ZEDEK kennen, *kennen, wat niemand k*
kan. Het spreekwoord is gegrond op
VII : 3. *Dat men het toepast op dengene*
zich door geld heeft laten omkoopen, zal
ontstaan zijn, omdat men met geld
dingen geraakt.]

MELDER.

Melders mond liegt niet. 9
[*Een* melder *is een* berigtgever *of een*
kondiger. *Zoo lang hij daarbij blijft,*
verder te gaan, kan hij niet liegen.]

MELDING.

Daar maken de kronijken geene melding van.
KRONIJK.)

MELETIDES.

Hij is zoo zat als Meletides. 10

MELEZOEN.

Hij ziet zoo scheets, of de drommel rood mel
in zijn gat blies. (Zie DROMMEL.)

MELK.

Als de koe geene melk meer geeft, dan raakt z
den slager. (Zie KOE.)
Als er geene karnemelk in den pot is, kook
pap niet.

---

1 v. Alkemade bl. 37.
2 Cats bl. 501.
3 Sartorius *tert.* V. 15. Wassenbergh bl. 94. Hoeufft LV. Modderman bl. 100.
4 Tuinman I. bl. 164. Folie I. 188. Modderman bl. 78.
5 *Campen* bl. 12. Harrebomée *Tijd* 215.
6 Cats bl. 438.
7 Wassenbergh bl. 92. Hoeufft XLIII.
8 Tuinman I. bl. 2, 255. Mulder bl. 416.
9 *Campen* bl. 62. Meijer bl. 29.
10 Witsen 446.

…een suiker in de karn doet, wil de melk niet …teren. (Zie BOTER.)
…ieg eene melkkoe, en zij zal u weder bedriegen. …e KOE.)
…d je niet aan de kokende karnemelk!
…r heeft hij in de melk gep....
…r is eene muis in de melk verdronken. 1
…is wat anders te zeggen, zei de boer, dan kar…melk met knikkers, en salade met hooivorken …eten. (Zie BOER.)
…vrouwen weten, blijft gesloten Als melk, in …e zeef gegoten. 2 (Zie de *Bijlage.*)

[*Vrouwen kunnen niet zwijgen, maar laten …e geheimen doorvallen, gelijk de zeef de melk …t doorvloeijen.*]

…e trekt hare melk op. (Zie KOE.)
…elk is gegeeseld.
…oom is van de melk (*of:* De melk is afgeroomd, …*wel:* Het roompje is eraf). 3

[*Dat is: het grootste voordeel is weg. In …zelfden zin zegt men:* Het vet is van den ketel (*of:* den pot, *ook wel:* Daar zit geen vet meer op).]

…er zijn kostje met spinnen wil winnen, Moet …r wat zuinigjes teren: 's Avonds een potje …t melk bij het vuur, En de boter wat dunnetjes …ren. (Zie AVOND.)
…at heeft wel aan de melk gesnoept. (Zie KAT.)
…e geeft veel melk, maar stoot ze weder om. …e KOE.)
…karnemelk met gouden torren, zei Joor, daar …gt men geen' stinkenden adem van. (Zie …M.)
…e! mag de kat geene zoete melk? (Zie KAT.)
…melk aan de kan (*of:* den emmer). (Zie EM…ER.)
…ebt der kat de zoete melk bevolen. (Zie KAT.)
…is een land, overvloeijende van melk en honig. …e HONIG.)
…is een melkbuik. (Zie BUIK.)
…is een melkkoetje. (Zie KOE.)
…is een melkmuil (*of:* melkbaard). (Zie BAARD.)
… is een zoetemelksche sop, die geen' grammen …p heeft. (Zie KOP.)
… is tot karnemelk geloopen.
… is water en melk.

[*Dat wil zeggen: flaauw en dun. Men past dit op eene zaak toe, daar geene pit in zit, ge…ijk water en melk geene vaste spijze is.*]

… wordt bewaard als eene melkteil door poes.
…haalt melk in een' bloempot. (Zie BLOEM.)
… heeft den room weg, en laat de melk voor an…eren.
… heeft geen water voor karnemelk.
… heeft het met de moedermelk ingezogen.
… heeft wat in de melk te brokken. 4
… is zoo welkom als de kat in de melkkamer. (Zie KAMER.)
… spreekt als eene kip, die karnemelk kaauwt. (Zie KIP.)
… staat erbij te kijken als een kalf bij den melkemmer. (Zie EMMER.)
Hij wascht liever zijne melk zelf.
Hij ziet zoo witjes als de melk. 5
Hij zou geene kool zien in eenen schotel melk. (Zie KOLEN.)
Hij zou geene raaf merken in eenen emmer melk. (Zie EMMER.)
Jaap de melkboer maakte van eene halve oude schuit een geheel nieuw kakhuis. (Zie BOER.)
Ik ken wel vliegen in de melk. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Jongen, doe den pot toe, want de geesten zullen evaporeren, zei dokter Filebout, en hij kookte karnemelk. (Zie DOKTER.)
Karnemelk is kooper, en wei is borg. (Zie BORG.)
Koeijen, die meest brullen, geven de minste melk. (Zie KOE.)
Laat uwe melk liever overzieden dan raauw zijn.
Maakte Job ook zoetemelksche kaas? (Zie JOB.)
Men kan niet boteren, voor de melk geronnen is. (Zie BOTER.)
Men tapt in geene mand melk, of er is een bodem in. (Zie BODEM.)
Met de mand om melk gaan. (Zie MAND.)
Mijn bloed wordt karnemelk. (Zie BLOED.)
Mijn hart ligt in de zoetemelk. (Zie HART.)
Oude katten lusten ook melk. (Zie KAT.)
Rondom boter, zei de boer, en hij sch... in de melkmouw. (Zie BOER.)
Wat baat het weenen om gestorte melk?
Wijn op melk Is goed voor elk; Maar melk op wijn: Dat is venijn. 7 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat dit spreekwoord zien zou op het minder goed bekomen, als men melk na wijn drinkt, dan omgekeerd, wordt door de ondervinding tegengesproken. Neen, het zegt: begin eenvoudig, dan komt gij langzamerhand tot beter staat, dat is: rigt uwe partijen, in uw eerste huwelijksleven, met een kopje melk aan; dan kunt gij later zien, of gij een glas wijn kunt schenken.*]

Zeg het mij zacht: ik ben met zoete melk opgevoed. 8
Zij moeten alles melkwarm hebben. 9

[*Men past dit op de ontevredenen toe, die het altijd* te heet *of* te koud *hebben.*]

Zij wist ook wel van melk meten. 10
Zij ziet er uit als melk en bloed. (Zie BLOED.)

MELKER.

Het is een duiven- (*of:* hoender-) melker. (Zie DUIF.)
Het is een honden-melker. (Zie HOND.)

MELOEN.

Die proeft een vrouw of een' meloen, Die moet het van het staartstuk doen.
Gelijk men handelt den meloen, Zoo moet men ook met vrienden doen. 11

[*Dat wil zeggen: onderzoek eerst naauwkeurig, alvorens u te verbinden.*]

Hij schijnt der wereld wijs te willen maken, dat men meloenen uit raapzaad telen kan.
Meisje! neem het eerste deel van een' meloen, Het

…Gheurtz bl. 12.
…Gruterus III. bl. 129. de Brune bl. 273. Meijer …bl. 71. Sarrebomée III. 2.
…v. Alkemade bl. 172. Tuinman I. bl. 177, *mal.* …bl. 19. v. Eijk III. bl. 51. Bogaert bl. 108.
…Servilius bl. 89. Gheurtz bl. 26. de Brune bl. 143, … *Hoyt* bl. 24. Witsen 76. Tuinman I. bl. 84. *Mot* 7. v. Moerbeek bl. 249. Gales bl. 30. Everts bl. 227. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55. Modderman bl. 76. Bogaert bl. 111. *Veetoelt* bl. 123.
5 Sancho-Pança bl. 58.
6 *Mots* bl. 49. de Brune bl. 488.
7 Gruterus III. bl. 158. Cats bl. 545. *Sel. Prov.* bl. 46. Tuinman bl. 99, I. bl. 74, II. bl. 44. *Verz.* 13. *Fakkel* bl. 187. *Veetoelt* bl. 123.
8 *Campen* bl. 42. Meijer bl. 20.
9 *Veetoelt* bl. 123.
10 Hoffmann bl. XXXIX.
11 Cats bl. 495. de Brune bl. 27. Bogaert bl. 101.

middelste deel van eene ham, en het laatste deel van een hoen: Dat zal u goed doen. (Zie DEEL.)
Trek uwe schoenen niet uit in een meloenen-veld.
[*Veroorloof u geene vrijheden bij de rijken.*]
Wie kent er ooit, naar regten eisch, Meloenen en het vrouwevleisch? (Zie EISCH.)

MEMORIE.

Als de memorie vermindert door ouderdom, dan begint men weêr te kinderen. (Zie KIND.)
Het staat voor altijd in mijn memorie-boekje. (Zie BOEK.)
Hij mag wel wat memoriekruid koopen. (Zie KRUID.)
Lange rokken, korte memorie.
Mijne memorie speelt mij parten. 1
Plomp verstand houdt best in de memorie. 2
Wisselen de tanden, de memorie wisselt niet. 3
[*De wraaklust gaat niet uit de gedachte: wat er wissele, hij blijft.*]

MENAGERIE.

Eene wel bezette menagerie maakt ten einde van het jaar eene vette beurs. (Zie BEURS.)

MENGEL.

Drie mengelen broek en een pintje billen. (Zie BIL.)
Een pintje wijn en een mengel azijn. (Zie AZIJN.)
Lijd niet: de pot houdt vijf mengelen. 4
[*Dat wil zeggen: er is genoeg, gij behoeft dus geen' dorst te lijden. Hebt gij aan een mengel niet genoeg, neem een' pot vol.*]

MENGELKLAP.

Ieder zijne beurt in het praten maakt geen' mengelklap. (Zie BEURT.)

MENIGTE.

Hij is een vijand van de leugen, daarom spouwt hij er bij menigte uit. (Zie LEUGEN.)
Hij zal niet met de menigte doorvloeijen.
Menigten breken burgen en sloten. (Zie BURG.)

MENNIST.

Dat is een Mennisten-zet. 5
Hem heugt nog van den Mennisten-oploop.
Het is een sobere staat, zei de Mennist, en hij zag, hoe de soldaten in het leger leefden. (Zie LEGER.)
Het was, of we een' Mennisten vermaner hoorden.
[Vermaningen *vinden doorgaans weinig ingang, wanneer het* gezag *ontbreekt; en daar een* Mennisten vermaner *niet, gelijk een leeraar, de bediening van doop en avondmaal mogt uitoefenen, zoo zegt men:* Het was, of we een' Mennisten vermaner hoorden, *wanneer men een' schimpscheut geeft op de handelingen van iemand, die zich een te groot gezag heeft aangematigd. Zie over het denkbeeld, dat een vermaner niet geregtigd was tot de bediening van doop en avondmaal,* BLAUPOT TEN CATE, *in zijne* Geschiedenis der Doopsgezinden in Friesland, *bl.* 59 *en* 60.]
Hetzij Geus, Mennist of Papist: Elk schraapt maar in zijne kist. (Zie GEUS.)
Hij past er zoo min als een toren op eene Mennisten-kerk. (Zie KERK.)
Hij smeert zich eene Mennisten-boterham. (Zie BOTERHAM.)
Mennisten-bruiloft houden. (Zie BRUILOFT.)
Zij is zoo fijn als een Mennisten-borstlap. (Zie BORST.)

MENSCH.

Alle baten helpen veel menschen, veel baten hel alle menschen. (Zie BAAT.)
Allemaal menschen, zei de bagijn, en zij zoe den pater. (Zie BAGIJN.)
Alle menschen Geraken niet, waar zij wensche
Alle menschen moeten leven.
Alle menschen zijn het kwaad onderworpen. (KWAAD.)
Alle menschen zijn leugenaars. (Zie LEUGENAA
Alle tien jaar heeft de eene mensch den anderen doen. (Zie JAAR.)
Als de mensch is vol en zat, Wordt hij van den gevat. (Zie LUST.)
Als de mensch zijne oogen sluit, Is voor hem wereld uit.
Als een ding maar wezen wil, dan zou eene een' mensch de keel afbijten. (Zie DING.)
Als God een' mensch plagen wil, dan bijt hem eene muis dood. (Zie GOD.)
Als God maar bij den mensch blijft, dan drijft ook op stroo. (Zie GOD.)
Als in den winter zijn de wegen, Zoo is het met mensch gelegen. 7
Als met een kaars in 't open veld, Zoo is het den mensch gesteld. (Zie KAARS.)
Als wilde Wouters, die nooit bij menschen kwame
[NIERMEYER, *in zijne* Verh. *over het* b wezen, *bl.* 23 *en* 24, *noemt de* wilde WOUT huisgeesten. „Wild," *zegt hij*, „*is voor* Huisgeest *of* Werkgeest *een gepaste na wegens hunne bedrijvigheid en de beweging, zij maken, van daar ook heeten zij* Bolder Polter*geesten.*" *Hij noemt de verklaring* TUINMAN (Spreekw. II. *bl.* 201), *die door* wilden Wouter *een* boschman *verstaat*, „ *keerd, door de verkeerde etymologie.*" *On tusschen geeft het laatste deel van 't spr woord:* die nooit bij menschen kwamen, *wat aanleiding, om hier aan* boschman, *plaats van aan* huisgeest, *te denken. De* WOUTER, *ofschoon ook voor* huisgeest *gebr gelijk* NIERMEYER *opgeeft, is van den* w god *of* sater *afgeleid.*]
Al wat menschen monden proeven kunnen.
Assurante (*of:* Onbeschaamde) menschen heb het derde deel (*of:* de helft) van de wereld. (DEEL.)
Bergen en dalen ontmoeten elkander niet, m menschen wel. (Zie BERG.)
Daar reden ontbreekt, is 's menschen wijsheid noodig. 9
Dat een mensch geld ware, hij zou zich zelve uitgeven, en laten wisselen in tegenspoed of g begeerlijkheid. (Zie BEGEERLIJKHEID.)
Dat is een raar gezelschap, zei Teunis, van tw menschen zijn er dertien Jannen bij malka (Zie GEZELSCHAP.)
Dat is eens menschen regte vriend, Die hem in en nooden dient. (Zie LAST.)
Dat kan den godzaligsten mensch overkomen.
Dat 's menschen is, dat wordt hem wel. 10
Dat zou wel een minder mensch doen. 11

1 Tuinman II. bl. 18.
2 *Adag. Thesaurus* bl. 55.
3 *Sel. Prov.* bl. 237.
4 Halbertsma bl. 31.
5 Witsen 23.
6 *Adag. Thesaurus* bl. 3.
7 Cats bl. 536.
8 Sartorius *quart.* 45.
9 *Mots* bl. 46.
10 v. d. Bergh bl. 271.
11 *Campen* bl. 104.

De boeren zijn ook menschen geworden; want ze maken tegenwoordig hunne kinderen zelf. (Zie BOER.)
De doodkist is 's menschen laatste kleed. (Zie DOOD.)
De duivel heeft mede onder de menschen zijne martelaren. (Zie DUIVEL.)
De eene mensch is den anderen een God. (Zie GOD.)
De eene mensch is om des anderen wil gemaakt. 1
De eene mensch is steeds den anderen zijn duivel (*of:* wolf). (Zie DUIVEL.)
De eene mensch wijkt den anderen, maar niet in verstand.
[*Wanneer men iemand zijne domheid verwijt, neemt hij 't veel erger op, dan wanneer men hem van eene grove ondeugd beschuldigt.*]
De eene mensch zou den anderen eten, zoo hij kon. 2
De engelen wonen in den hemel; hier heeft men met menschen te doen (*of:* menschen blijven menschen). (Zie ENGEL.)
De hel is ledig van duivelen, maar vol van doode menschen. (Zie DUIVEL.)
De meeste menschen sterven immers op hun bed. (Zie BED.)
De menschen komen met woorden van opbeuring, maar met harten zonder deelneming. (Zie DEELNEMING.)
De menschen mogen mij niet lijden, zei Uilespiegel; maar ik maak het er ook naar. 3
De menschen slachten de bollen, Die spoedig rollen. (Zie BOL.)
De menschen zien wel, wat er aan- of omkomt, maar niet, wat er inkomt.
[*Voor den pronk heeft men alles over: men behangt zijn ligchaam met mooije kleederen; maar de buik moet 't misgelden: daar komt niet in.*]
De menschen zijn als een bos sleutels, waarvan elk voor een bijzonder slot dient. (Zie BOS.)
De menschen zijn maar komma (,), meest vraagteekens (?), zelden punt (.), hoogst zelden verwonderingsteeken (!). (Zie KOMMA.)
De mensche sterft, terwijl hij leeft, En nog zijn volle krachten heeft. (Zie KRACHT.)
De mensch gewent zich aan alles.
De mensch heeft dikwijls zijn nest, waar de beer het niet zou verkiezen. (Zie BEER.)
De mensch is als een pot, die aan den vure staat, Waaruit gedurig vocht en stage wasem gaat.
De mensch is een' droom gelijk. (Zie DROOM.)
De mensch is eene kleine wereld. 4
De mensch is een geldvretend dier. (Zie DIER.)
De mensch is geen puthaak; hij kan niet altijd krom liggen. (Zie HAAK.)
De mensch is geen trekpot.
De mensch is haast verbeten. 5
De mensch is niet wijzer Dan oud ijzer. (Zie IJZER.)
De mensch is nooit ver genoeg.
De mensch is oorzaak van zijn kwaad. (Zie KWAAD.)
De mensch is op de aard gezet, Om God te eeren, maar zijn wet. (Zie AARDE.)
De mensch is zich zelven een wolf.
De mensch leeft gelukkig, dien God zijne nooddruft geeft. (Zie GOD.)
De mensch leeft niet langer, dan hij waakt.
De mensch ligt langer in het graf, dan hij leeft. (Zie GRAF.)
De mensch moet veel lijden, of jong sterven. 6
[*Het leven is een strijd: die niet vechten wil, moet eruit.*]
De mensch verandert om de zeven jaren. (Zie JAAR.)
De mensch vergroot zijn kwaad. (Zie KWAAD.)
De mensch wikt, Maar God beschikt. (Zie GOD.)
De ondervinding maakt bekwame menschen.
[*Men zegt ook in gelijken zin:* De ondervinding is de beste leermeesteresse *en* De ondervinding leert alles (*of:* leert 't best).]
De pastoor is het met Rousseau eens: de mensch is niet geschapen, om te denken.
[*Men zegt dit van iemand, die alle bedachtzaamheid verliest.*]
De reden is het eêlste in den mensch. 7
Des menschen hart is onverzadelijk. (Zie HART.)
Des menschen leven gaat als een rook voorbij (*of:* is niet dan rook). (Zie LEVEN.)
Des menschen leven Wordt staâg ontweven. (Zie LEVEN.)
Des menschen zin is zijn hemelrijk. (Zie HEMEL.)
De tijd is voor God en de menschen gemaakt. (Zie GOD.)
De visschen bewonen de diepten der zee, de arenden zweven in de lucht, — men kan de eerste met een' haak, de laatste met een' pijl treffen; maar 's menschen hart is op geringen afstand niet te doorgronden. (Zie AFSTAND.)
De vogels zijn geboren, om te vliegen, en de menschen, om te lijden.
De voorzigtigste mensch kan wel eene luis in den brijpot laten vallen. (Zie BRIJ.)
De wellust heeft een' zoeten smaak; Maar 't is den mensch een duur vermaak.
De wijn verbeest Des menschen geest. (Zie BEEST.)
De wijven hebben drie huiden, te weten: eene hondenhuid, eene zeugenhuid en eene menschenhuid. (Zie HOND.)
De zetel der heeren Doet menigen mensch het harte verkeeren. (Zie HART.)
De zotheid moet eens uit den mensch, hetzij door de voor- of achterdeur. (Zie DEUR.)
Die aan God geen woord houdt, houdt geen woord aan menschen. (Zie GOD.)
Die menschen komen tot groote dingen: men kan ze niet aan de hakken komen. (Zie DING.)
Die mensch ziet meest zijn hoofdpijn groeijen, Die zich met alle ding wil moeijen. (Zie DING.)
Die met vuile menschen omgaat, leert haast stinken. 8
Dien mensch schort niets dan dankbaarheid. (Zie DANKBAARHEID.)
Dien 't alles gaat naar zijnen wensch, Acht dien een' ongelukkig' mensch. 9
Die warmte verkwikt een' oud' mensch in den winter, zei besje, en zij zat op eene koude stoof. (Zie BESJE.)

[illegible] bl. 289ª. v. d. Venne bl. 183. *Sel. Prov.*
[illegible] Sartorius *pr.* II. 4.
[illegible] bl. 69ª. Cats bl. 496. Sartorius *pr.* II. 8.
[illegible] bl. 67, I. bl. 95, 349. Modderman bl. 75.
4 Tuinman II. bl. 63.
5 Gruterus III. bl. 121.
6 Halbertsma bl. 31.
7 17 *Dec.* Gruterus I. bl. 97.
8 Cats bl. 453.
9 Cats bl. 461. de Brune bl. 127. Richardson bl. 30.

middelste deel van eene ham, en het laatste deel van een hoen: Dat zal u goed doen. (Zie DEEL.)
Trek uwe schoenen niet uit in een meloenen-veld.
[*Veroorloof u geene vrijheden bij de rijken.*]
Wie kent er ooit, naar regten eisch, Meloenen en het vrouwevleisch? (Zie EISCH.)

MEMORIE.

Als de memorie vermindert door ouderdo
begint men weêr te kinderen. (Zie KI
Het staat voor altijd in mijn memorie-
BOEK.)
Hij mag wel wat memoriekruid koo
Lange rokken, korte memorie.
Mijne memorie speelt mij part
Plomp verstand houdt best i
Wisselen de tanden, de me
[*De wraaklust g*
wat er wissele, hij

ME

Eene wel bezette
het jaar eene ve

Drie mengelen
Een pintje wi
Lijd niet: d
[*D*
dus
mer

Ieder
ge

Hi

I

... mensch rijk aan
... mensch. 3
... paarden-deur. (Zie DEUR.)
... het allerslimste beest. (Zie
... gang (*of:* Eén
... gang). (Zie GANG.)
... is geen almanak. (Zie ALMA-
Een mensch hangt aan 't leven, gelijk een pudding aan den schotel. (Zie LEVEN.)
Een mensch heeft altijd liefde voor zijne naasten, zei (Jovert), en hij likte der kat de kruimelen van den baard. (Zie BAARD.)
Een mensch heeft zich zelven niet gemaakt.
Een mensch is geen beest. (Zie BEEST.)
Een mensch is geen zure appel: hij wil wel eens wat hebben. (Zie APPEL.)
Eén mensch is minder dan niets. 4
Een mensch is niet altijd zijns zelfs. 5
Een mensch is niet anders dan een glas. (Zie GLAS.)
Een mensch is nooit te oud, om te leeren.
Een mensch leeft bij de verandering.
Een mensch moet veel doen, om zijn fatsoen te houden. (Zie FATSOEN.)
Een mensch uit den weg, een plaatsje te meer. 6
Een mensch zonder opvoeding is een boom zonder vruchten. (Zie BOOM.)
Een naarstig mensch ziet altijd gebrek in zijn werk. (Zie GEBREK.)
Een ondankbaar mensch is niet waard, dat hem de aarde draagt (*of:* De aarde draagt geen' snooder' last dan een' ondankbaar' mensch). (Zie AARDE.)
Een ongelukkig mensch zal onder een stroo dood blijven. 7
Een paard met vier voeten struikelt wel eens, ik zwijge van een' mensch, die maar twee voeten heeft (*of:* hoeveel te meer de rijder, die erop zit). 8 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men bezigt dit als eene verontschuldiging, wanneer men zich verspreekt. In gelijken zin geldt mede als spreekwoord:* Een paard met vier struikelen kan wel eens pooten, *en zulks, om het denkbeeld van vergissing te meer te doen uitkomen.*]
Een paard verschoont een' mensch gaarne, en is zijn vriend. 9

... wel eens; een mensch
Alle baten h... ...ens (*of:* Een paard kan
alle m... ...mensch kan zich vergissen).
Alle... ... en de duivel is hetzelfde.
... mensch krijgt altijd op zijne oor
... mensch moet wat in het lijf hebben,
... sterven. (Zie LIJF.)
... mensch droomt zotte droomen. (Zie DROO
Eerlijke menschen roemen zelden van zich zelve
Eerlijke menschen zijn geene dieven. (Zie DI
Eerst menschen (*of:* oude lui) en dan hangoo
(Zie HANGOOR.)
Eigenbaat is de toetssteen der menschen. (Zie EIGENBAAT.)
Eigen schuld plaagt den mensch het meest.
Elk heeft een lak (*of:* Geen mensch zonder
(Zie LAK.)
Er is geen ijs, Of het kost menschenvleisch.
IJS.)
Er is God noch goed mensch, kat noch ho
zien (*of:* te vinden). (Zie GOD.)
Er is onderscheid tusschen menschen en mens
Er zijn meer menschen, die te laat dan te v
sterven.
Er zijn twee dieren, die den mensch lief zijn:
hond en een paard. (Zie DIER.)
Er zijn weinig menschen, die hun leven vóór
dood voleindigen. (Zie DOOD.)
Fouten zijn (*of:* Dwalen is) menschelijk. (Zie FO
Gaan uwe zaken naar uw wenschen, Dank G
maar poch niet bij de menschen. (Zie GOD.)
Geen beter tuig dan 's menschen hart. (Zie HA
Geen blind mensch kan er pot of pan in stu
slaan.
Geen erger vleesch dan menschenvleesch. 12
Geen gruwelijker aas dan van menschen. (Zie A
Geen mensch, die niet de boeijen laakt, Al w
ze ook van goud gemaakt. (Zie BOEI.)
Geen mensch gelukkig met een kwaad partuu
Geen mensch heeft het naar zijn' zin. 14
Geen mensch, of hij heeft wat goeds. (Zie GOE
Geen mensch ter wereld gaat er hooger, da
de wereld gansch versmaadt.
Geen mensch zal de wereld verwerven door
schen. 15 (Zie de *Bijlage.*)
Geen mensch zoo goed, die kan ontgaan, Dat
eens menschen tong zal slaan.
Geen olijker goed dan menschen: men van
zelfs apen mede. (Zie AAP.)
Gelukkig is de mensch, die, als het licht beg
In zijn' verlichten geest een nieuwe w
vindt. (Zie GEEST.)
Gelukkig is de mensch, die, als hij gaat te
Zijn rekening met God gedurig effen zet.
BED.)
Geschoren Wijbe deed den menschen goed en k
beide. 16
God borgt wel, maar de mensch niet. (Zie GO
God windt aller menschen misdaad op één klu
(Zie GOD.)

1 v. d. Venne bl. 31.
2 Gruterus III. bl. 168.
3 Gent bl. 128.
4 Servilius bl. 283*.
5 Gruterus III. bl. 142.
6 v. d. Venne bl. 254.
7 Zoet bl. 12. v. Alkemade bl. 15.
8 Campen bl. 89. Gruterus II. bl. 140. de Brune bl. 354, 353, 395. Mergh bl. 16. Sel. Prov. bl. 135. Tuinman I. bl. 280. v. Moerbeek bl. 272. Gales bl. 42. de Méry Holl. 3. v. Eijk II. bl. 69. Mulder bl. 409. Bogaert bl. 94.
9 Campen bl. 81.
10 Modderman bl. 96.
11 v. d. Venne bl. 26.
12 de Brune bl. 22.
13 Cats bl. 467.
14 de Brune bl. 43.
15 Gruterus III. bl. 146. Meijer bl. 103.
16 Wassenbergh III. bl. 96-98.

... verjeugdigt den mensch. 1
...er dwingt den mensch, om wonderen te ... GOUD.)
...eid is menigen mensch bezwaarlijk. ...ID.)
...en alle menschen. (Zie HART.)
...er vol van, De mensch wordt er ...RDE.)
...mensch ooit, dat hij wel sprak. 2
...menschen verstand. 3
...: De hoovaardij) is in den mensch; ...in het varken: men zou het er uitsnijden. ...GEBREK.)
...ld brengt den mensch in de hel, en blijft er buiten. (Zie GELD.)
...gelijkt beter een' mensch dan een paarden... (Zie HOOFD.)
...gemak dient allen menschen. (Zie GEMAK.)
...gras duurt slechts één jaargetijde, de mensch ...geslacht. (Zie GESLACHT.)
...allen menschen niet gegeven, zonder pijn te ...
...altijd dezelfde mensch. 4
...al wil, waar God een' mensch somtijds mede ...en wil. (Zie GOD.)
...beter een hond te zijn in vrede, dan een ...ch in regeringloosheid. (Zie HOND.)
...beter menschen te voêren dan varkens. 5

[*Dat wil zeggen: daar is meer voordeel aan ...vonden. Men zegt dit van de kindermeiden, ...den kinderen wat voorkaauwen, maar daar... zich zelven niet vergeten.*]

...een arm Gods mensch. (Zie GOD.)
...een arm mensch, die niets heeft. 6 (Zie de ...*age*.)
...een groot kolfhout van een' mensch. (Zie ...)
...een handje vol mensch (*of:* eene hand vol ...). (Zie HAND.)
...een man, die nooit onder de menschen ge...is. (Zie MAN.)
...een mensch met twee regterhanden. (Zie ...)
...een regte zoutzak van een' mensch (*of:* Hij ...in elkander als een zoutzak). 7
...een wakker mensch, die vóór en achter kan ..., wat hem zal ontmoeten. 8
...haast gedaan met den mensch, en hij kan ...zoo regt veel goed doen. 9 (Zie de *Bijlage*.)
...verwonden voor 's menschen oogen. 10
...menschenvleesch is bij dien veldheer goedkoop.
...gaat bij die menschen altijd in den pot.
...moet melden, Wat menschen gelden. 11
...goede menschen, die zich beteren.
...noeit den roem van zijn' medemensch, ge...de Jood het geld. (Zie GELD.)
...zijnen ouden mensch goed. 12
...gelijkt beter naar een' braven Deenschen os ...naar een fatsoenlijk mensch. (Zie DENE...KEN.)

Hij is allen dieren te loos, uitgezonderd den mensch. (Zie DIER.)
Hij is veel goede menschen voorbijgeloopen.
Hij is zoo voorzigtig, dat hij een' dood' mensch niet eens zeer zal doen.
Hij kan net zooveel jokken als een arm mensch.
Hij leeft met de menschen, als de duivel met de takkebossen. (Zie DUIVEL.)
Hij maakt geene soort onder Christen-menschen. (Zie CHRISTEN.)
Hij onderzoekt, wat de menschen aan de andere zijde van de linie doen. (Zie LINIE.)
Hij schikt zijnen ouden mensch op. 13
Hij vraagt naar God noch goed mensch. (Zie GOD.)
Hij zal nog eerst een mensch worden. 14
Hij ziet er zoo bedroefd uit als een priester, die de mis leest voor een' dood' mensch.
Hij ziet, of hij een' mensch op zou eten. 15
Hoe naauw de mensch op alles past, Nog wordt hij van de zonde staâg verrast.
Hoe zwak een mensch ook is, in God vermag hij alle ding. (Zie DING.)
Houd vrede met alle menschen. 16

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Rom. XII : 18.]

Je bent een beest, zei Joortje tegen Jantje van der Lens; Dat 's waar, zei hij, voor vijf duiten ben ik weêr een mensch. (Zie BEEST.)
Ik hou van die inhalige menschen niet, zei Jochem, en hij wilde vijf vierendeel voor eene el hebben. (Zie EL.)
In het land van behelpen wonen de meeste menschen. (Zie LAND.)
Is het vreemd, dat wij liefhebben: wij zijn van het geslacht der eerste menschen? (Zie GESLACHT.)
Kleine menschen, Kleine wenschen.
Kleine vogelen geven het grootste geluid, en zijn geschapen, om des menschen zwaren geest te verligten. (Zie GEEST.)
Konden de menschen vliegen, Gelijk zij kunnen liegen, Men zoude niet vragen Naar schuit of wagen. 17
Kwade menschen hebben nu eere en pracht; Goede menschen worden als ezels veracht. (Zie EER.)
Laat je licht schijnen voor de menschen. (Zie LICHT.)
Lege menschen, Lege pensen.
List tegen list is de moeijelijkste kamp, dien de mensch strijden kan. (Zie KAMP.)
Luije menschen zoeken list. (Zie LIST.)
Malle menschen hebben het geluk. (Zie GELUK.)
Men dwingt geene menschen tot de trouw. 18
Menig mensch is heimelijk benaauwd. 19
Men kan het den menschen niet aan den neus zien. 20
Men kent geene menschen dan bij de proef.
Men meet geen menschen bij de el: Zijn zij maar vroom, zoo is 't al wel. (Zie EL.)
Men moet toch maken, dat de menschen eten en drinken hebben. (Zie DRINKEN.)
Mensch, doe uw best! Ik zal voldoen de rest. (Zie GOEDE.)

...III. bl. 148.
...bl. 2.
...bl. 91.
...Gruterus I. bl. 110.
...bl. 340.
...II. bl. 181. *Mergh* bl. 27.
...bl. 272. Tuinman I. *nal.* bl. 29.
...bl. 24. v. Eijk I. *nal.* 40. *Gedachten* bl. 752.
8 v. d. Venne bl. 198.
9 *Campen* bl. 26. de Brune bl. 224. Meijer bl. 13.
10 *Campen* bl. 84.
11 de Brune bl. 3.
12 v. Eijk bl. 19.
13 v. Eijk bl. 19.
14 *Campen* bl. 86.
15 Sartorius sec. X. 75.
16 *Spreuk* VIII.
17 *Mergh* bl. 30.
18 Cats bl. 432. *Mergh* bl. 53.
19 Gruterus III. bl. 161.
20 *Nous-Spreekw.* 66.

Menschen, die de minste tanden hebben, kaauwen het meest.
Menschen-dieven zijn onlijdelijk. (Zie DIEF.)
's Menschen leven hangt aan een haar. (Zie HAAR.)
Mensch en uurwerk, zullen ze gaan, moeten opgewonden worden.
Menschen zijn geene engelen. (Zie ENGEL.)
's Menschen zin is 's menschen leven. (Zie LEVEN.)
Men zou hem voor den plompsten mensch van de wereld houden. 1
Niets is veranderlijker dan de mensch. 2
Niet wel bedacht, nogtans beproefd, Heeft dikwijls menig mensch bedroefd. 3
Nobele menschen hebben altijd nobele plannen.
Of mensch, of zwijn: Elk vindt het zijn.
Onder zulke menschen, als gij zijt, zoo wordt gij. 4
Op de gebreken van anderen zien de menschen als de losch; maar op die van zich zelven als de mol. (Zie GEBREK.)
Op een' mensch, die niet spreekt, dient gepast. 5
Op eens fellen menschen tranen zal zich niemand betrouwen. 6
Raak den gezalfde niet (*of:* Handen van den gezalfde): priesters zijn ook menschen. (Zie GEZALFDE.)
Schapen en zijdewormen worden meest geëerd bij groote en kleine menschen. 7

[*Het is om 't fabrikaat te doen:* Om den wille van het smeer Likt de kat den kandeleer.]

Slechte menschen worden door reizen niet beter.
Smeer de laarzen van een' vuil' mensch aan het vuur, hij zegt, dat gij ze brandt. (Zie LAARS.)
Stille menschen praten niet.
Stokvisch laat den mensch, gelijk hij hem vindt. 8
Teêre menschen zijn sterk in verstand en groot van beleid, doch vol gebreken. (Zie BELEID.)
Tegen den dood verlicht de mensch. (Zie DOOD.)
Toebak is goed voor menschen, niet voor beesten. (Zie BAK.)
Van dronkenschap zijn er meer bedorven, Dan menschen onder 't zwaard gestorven. (Zie DRONKENSCHAP.)
Van een' gierig' mensch komt noch deugd noch profijt, voor hij sterft: dan is de erfgenaam verblijd. (Zie DEUGD.)
Van menschen maakt men pausen.
Van zoo iets zou een' Christen-mensch de grieuwel over den graauwel gaan. (Zie CHRISTEN.)
Vertrouw den menschen wel uw goed; Maar zie daarbij, aan wie gij 't doet. (Zie GOED.)
Verwacht niet veel van de menschen, dien gij het zeem om den mond strijkt, en weinig daarin steekt.
Visch Laat den mensch, zoo als hij is. 9

[*Visch voedt weinig, en brengt geene versterking aan.*]

Vreemde oogen dwingen best (*of:* maken menschen). 10
Waar de menschen zwijgen, moeten de steenen spreken.

[*Dit spreekwoord is ontleend aan* … XIX : 40.]

Wanneer de beurs leêg is, dan wordt de m… wijs. (Zie BEURS.)
Wanneer een mensch, die geen verstand heeft … waardigheid komt, zoo gaat het hem als het v…

[*Dit spreekwoord is ontleend aan* P… XLIX : 21.]

Wat ik vliede, wat ik wensch, Wat ik doe, ik … een' mensch. 12
Wat is van al het goed der menschen? Die … heeft, kan niet hooger wenschen. (Zie GO…
Wat menschen-handen maken, dat kunnen … schen-handen ook weder verbreken. (Zie HA…
Zacht, dat een mensch er dat van heeft. 13
Zij hebben menschen voor de hand. (Zie HA…
Zij vertellen het aan geene boomen, zoo la… menschen ontmoeten. (Zie BOOM.)
Zonder dat was de groote heer een gewoon me… (Zie HEER.)
Zoo de mensch in zijn leven is, zoo is hij i… sterven. 14
Zoo de mensch zich zet, Waait het in zijn net.
Zoo lang het den mensch welgaat, brandt hij … wierook.
Zoo menige mensch, zoo menige zin. 16

[*Met een ander spreekwoord zegt men* … *lijke beteekenis:* Veel hoofden, veel zinnen…]

Zoo min als twee menschen, gelijken twee sch… elkander ten volle. 17

MENSCHELIJKS.

Er loopt altijd wat menschelijks onder.

[*Ook waarlijk groote mannen hebben h… gebreken.*]

MENSCHHEID.

Natuurlijke ongemakken kleven aan de men… heid. 18

MENTZ.

Wanneer Frankfort mijn was, zoo wilde ik h… Mentz verteren. (Zie FRANKFORT.)

MERCURIUS.

Hij loopt als de vliegende Mercurius.
Uit alle hout kan geen Mercurius-beeld gesn… worden. (Zie BEELD.)

MEREMIN.

Fraai voorgedaan is half verkocht, zei de mere… heur haar kammende; toen werd zij gevan… wie men zocht. (Zie HAAR.)

MERG.

Als de ziekte in merg en bloed is, komt de d… te kort. (Zie BLOED.)
Heb je geen merg gegeten? 19
Het gaat mij door merg en been. (Zie BEENDER…
Het is een goed kluif- (zuig-, *of:* merg-) bee… (Zie BEENDEREN.)
Het is zoo klaar als merg. 20
Hij heeft weinig merg in den kop. (Zie KOP.)
Hoe zou God de drooge beenen aannemen, da… duivel het merg uitgezogen heeft? (Zie BE… DEREN.)

---

1 Sartorius *tert.* III. 26.
2 Gales bl. 39.
3 de Brune bl. 266. Meijer bl. 89.
4 *Mots* bl. 18.
5 Cats bl. 459, 499. Richardson bl. 27.
6 *Mots* bl. 17.
7 v. d. Venne bl. 236.
8 *Sel. Prov.* bl. 48.
9 Winschooten bl. 233. v. Lennep bl. 244.
10 v. d. Venne bl. 214. Tuinman I. bl. 327. Sancho Pança bl. 32. Bogaert bl. 63.
11 Cats bl. 507.
12 Cats bl. 461.
13 *Sermoen* bl. 54.
14 Witsen 140.
15 Gheurtz bl. 59. 13 *Nov.* Gruterus I. bl. 124.
16 Zegerus bl. 2, 53. 19 *Adag.* Gruterus I. …
Sel. Prov. bl. 52.
17 de Jager *Bijdr.* 27.
18 v. d. Venne bl. 173.
19 Gheurtz bl. 38.
20 Winschooten bl. 270.

…echt, dat je meer merg in je pijpen had.

Merk.

…de merken kent men de balen; aan het merk-…ken alle dingen. (Zie baal.)
…is mijn merk. 1
…eer zij 't merk Van al uw werk. (Zie eer.)
…merken liegen nu. 2

Merrie.

…het p..... kent men de merriën. 3
…graauwe merrie is het beste paard. 4

[*Dat wil zeggen: de vrouw heeft zich van 't opppergezag weten meester te maken. In de* Algemeene Oefenschoole van Konsten en Weetenschappen, *Afd.* 6, *Deel* 5, *bl.* 62-68, *vindt men een Engelsch vertelsel in verzen, dat de oorsprong van dit spreekwoord is. Een man huwt eene schoone vrouw, die hem spoedig zoo zeer de baas is, dat hij aan zijnen schoonvader het voorstel doet, dochter en bruidschat terug te nemen. De schoonvader beweert, dat deze zaak vrij natuurlijk is, daar de vrouw overal de broek aanheeft, en stelt zijnen schoonzoon voor, zich zelven hiervan te overtuigen. Daartoe geeft hij hem* 5 *paarden en* 500 *eijeren. Waar hij bevindt, dat de man het gezag heeft weten te behouden, schenkt hij een paard, en waar de vrouw het bewind heeft weten te bemagtigen, laat hij een ei achter. Wanneer gij dan uwe eijermand eerst zult geledigd hebben, zegt de schoonvader, zult gij meer met uw lot tevreden kunnen zijn. Heb ik misgezien, en raakt ge eerst uwe paarden kwijt, ik neem dan mijne dochter terug, zonder dat ge een' duit van den bruidschat zult hebben uit te keeren. Met blijdschap wordt het voorstel aangenomen. De jonge man houdt zich zeker van de overwinning: hij zal zijne vrouw aan zijnen schoonvader terugzenden. Doch al ras moesten de eijeren eraan, en van de paarden raakte hij er niet één kwijt. Maar eindelijk vond hij een gelukkig huwelijkspaar: man en vrouw betuigden 't beide. Vol vreugde bood hij den man aan, het beste zijner paarden te kiezen. Deze bepaalde zich al ras tot de zwarte ruin. Maar de vrouw nam hierin minder genoegen. Zij meende:* de graauwe merrie is het beste paard. *En daar de man haar dit niet toegaf, legde zij er een toontje op, en begon hem vrij hoog te verwijten, dat hij niets ter liefde van haar overhad. Haar besluit stond echter vast: zij liet zich dien buit niet ontnemen.*

„Wel Hartje, (sprak de Man) indien gy 't zo begeert ....
Zagt, (riep de Jonker) staak meer van uw keur te spreeken.
Een Ei is tot uw' dienst, u word geen Paard verëerd:
Uw heerschappy, Mynheer, is my te klaar gebleeken.
Ik ben verpligt, myn gantsch gespan
Te brengen, daar ik 't heb ontvangen:
'k Zal leeven met myn Vrouw zo maklyk als ik kan,
Bewust, dat overäl de huwlyksbanden prangen."]

De hengst en de merrie trekken beide hunne streng even wel. (Zie hengst.)
De merrie slaat hem met een houten hoefijzer. (Zie hoef.)
De slag van eene merrie schaadt der verzenen niet. 5
Die zijne merrie laat drinken bij alle beesten, Die zijne dochter laat gaan tot alle feesten, Heeft binnen 't jaar dit ongeval: Een hoer in huis, een guil op stal. (Zie beest.)
Eene beslagen merrie struikelt wel. 6
Het vergramt de merrie niet, als de hengst slaat. (Zie hengst.)
Hij laat de lip hangen als de merrie van Booi. (Zie booi.)
Magere merriën trekken wel. 7
Menigeen legt den zadel op de merrie, en een ander rijdt erop. 8
Zij loopt als eene jagtmerrie. 9

Mes.

Alle mosselen, die voor het mes gapen!
Al stond er een mes op zijne keel. (Zie keel.)
Bij den Nederlander vindt men één mes, bij den Schot twee, en bij den Franschman geen. (Zie franschman.)
Daar is het mes met de scheede. 10
Daar is wat voor 't mes. 11
Dan steekt de hospes zijn mes op. (Zie hospes.)
Dat is van het hou-mes. 12

[*Dit spreekwoord ziet op het tragelijk uitvoeren van beloften of andere zaken.*]

Dat mes snijdt aan alle kanten (*of:* aan beide zijden). (Zie kant.)
De een zei: ik zou pannekoeken bakken, maar het meel was te duur, — en de ander: ik zou messen slijpen, maar het zand was op. (Zie koek.)
Des baljuws messen snijden zeer. (Zie baljuw.)
De zot snijdt zich met zijn eigen mes, En maakt zich dronken van zijn eigen flesch. (Zie flesch.)
Die geen mes heeft, moet met de tanden kluiven. 13
Die zonder mes ter tafel gaat, verliest menigen beet. (Zie beet.)
Een botte slijpsteen maakt het mes scherp.
Een mes, dat al te scherp is, ligt schielijk om.
Eens anders ham en eigen mes. (Zie ham.)
Elke kramer prijst zijne waren (*of:* messen) aan. (Zie kramer.)
Gelijk het mes, zoo is de scheede. 14
Gij hebt hem een mes gegeven, waarmede hij zich zelven de keel afsnijdt. (Zie keel.)
Gij steekt hem met zijn eigen mes den hals af. (Zie hals.)
Het eene mes houdt het andere in de scheede. 15 (Zie de *Bijlage.*)
Het eene mes wet het andere. 16
Het geschiedt om de zekerheid, zei dokter Hasius,

1 Winschooten bl. 158.
2 Gheurts bl. 55.
3 Mots bl. 1.
4 Lublink *Br.* bl. 86. v. Eijk II. *nal.* bl. 40. de Jager *Bijdr.* bl. 112.
5 Mots bl. 8.
6 Mots bl. 21. *Mergh* bl. 49.
7 v. d. Venne bl. 245.
8 Cats bl. 423. *Sel. Prov.* bl. 159. Modderman bl. 145. Bogaert bl. 108. *Veeteelt* bl. 134.
9 Tuinman I. bl. 284.
10 Tuinman I. bl. 373, II. bl. 241. v. Eijk I. *nal.* 62.
11 Tuinman II. bl. 33.
12 Sartorius *sec.* V. 100.
13 v. d. Venne bl. 186.
14 *Mots* bl. 5. de Brune bl. 238, 243.
15 Servilius bl. 191*. *Campen* bl. 125. Gheurts bl. 6, 14. Zegerus bl. 18. 15 *Junij.* Idinau bl. 70. Gruterus I. bl. 103, 104. de Brune bl. 112, 476. *Mergh* bl. 15. Sartorius *pr.* II. 46, 49. Tuinman I. bl. 57, 280. *Adag. quædam* bl. 35. Gales bl. 42. v. Aken 8. v. d. Hulst bl. 130.
16 de Brune bl. 487.

en hij trok zijn mes tegen een Siams haantje. (Zie DOKTER.)
Het is een tweesnijdend mes.
Het is kwaad kastanjes pellen zonder mes. (Zie KASTANJE.)
Het is stomper dan het mes, dat men eenen gevangene geeft, en snijdt als wollen wanten. (Zie GEVANGEN.)
Het mes, dat gedurig geslepen wordt, roest niet. 1
Het mesje uit. 2
Het zijn al geene koks, die lange messen dragen. (Zie KOK.)
Hij buigt als een knipmes.
Hij had gemeend, daar zijn mes neêr te leggen. 3
Hij heeft hem met een bot mes de keel afgestoken. (Zie KEEL.)
Hij heeft zeker een mesje gevonden.
[*Men zegt dit van iemand, wiens lachspieren zonder bekende oorzaak in beweging zijn.*]
Hij slijpt zijn mes.
Hij spreekt op het mes. 4
Hij wil hem lubben met een beenen mesje. (Zie BEENDEREN.)
Hij zet hem het mes op de keel. (Zie KEEL.)
Hij zit met het ijzer (*of:* mes) in den buik. (Zie BUIK.)
Hoe na een mes, en 't was eene scheê.
Iemand onder het vilmes brengen. 5
Ik leg mijn mes bij u op tafel.
[*Zoo noodigt de boer zich 's middags bij anderen ten eten uit. Slaagt hij niet, dan zegt men:* Hij had gemeend, daar zijn mes neêr te leggen.]
Leen nooit uit: uw meisje, uw horologie of uw pennemes; want gij krijgt ze bedorven t' huis. (Zie HOROLOGIE.)
Men durft hem het mes niet in de hand geven. (Zie HAND.)
Men moet het kind geen mes of stok in handen geven. (Zie HAND.)
Neem 't mes naar de scheê, En 't schip naar de zee.
Nieuwe messen snijden scherp. 6
Snijd het maar met een bot mes.
Wij willen er geen mes om trekken. 7
Wij zullen ons mes aan 't tafellaken vegen. (Zie LAKEN.)
Wil je een mes hebben?
[*Men doet die vraag, wanneer iemand met een' knol moet voortsukkelen, en 't beest niet veel meer waard is, dan om den hals te worden afgesneden.*]
Wil je vechten, trek geene messen. 8
Zij scherpen hunne messen. 9
Zulk vleesch, zulk mes. 10

MESSALINA.

Zij leeft als Messalina.
[MESSALINA, *gemalin van den Romeinschen keizer* CLAUDIUS, *was de ontuchtigste vrouw, van welke de geschiedenis melding maakt.*]

MEST.

Aan de voetzolen des meesters hangt de beste mest. (Zie MEESTER.)
Als drek mest wordt, laat hij zich kruijen. (Zie DREK.)
Daar dienen geene twee hanen op éêne werf (of op éénen mesthoop). (Zie HAAN.)
De beste mest op den akker is des meesters oog voet. (Zie AKKER.)
De mest verdrijft het mos.
Die zijn vee met boonen voedt, Hoeft geen' venmest of roet. (Zie BOON.)
Eene parel toont zich schooner in het goud, wanneer zij op den mesthoop ligt. (Zie GOU
Een haan is stout (*of:* kraait best) op zijn ei erf (*of:* zijn' eigen' mesthoop). (Zie ERF.)
Hennep schaamt zich niet, op een' mesthoop groeijen. (Zie HENNEP.)
Het is een edelman: als hij omziet, volgt hem mestwagen na. (Zie EDELMAN.)
Het zweet van de paarden is de beste mest voor boekweit. (Zie BOEKWEIT.)
Hij heeft haar niet van een' mesthoop opgeno (Zie HOOPEN.)
Hij lijkt Job op den mesthoop wel. (Zie HOOP
Hij loopt met den mestwagen.
Hij moet het met een houtje van den mesthoop len. (Zie HOOPEN.)
Hij slingert als een mestwagen. 11
[*Men zegt dit van den dronkaard.*]
Is dat het punt van eer? vroeg een Fransch ge raal in de bataille van Senef, en hij stierf op mesthoop. (Zie BATAILLE.)
Maakt gij u tot vuilnis, een ander smijt u al op den mesthoop. (Zie HOOPEN.)
Mager vee geeft mageren mest, en magere schrale vruchten. 12
Men wordt eerder door eene mestkar overreden door eene koets (*of:* een degelijk rijtuig). (KAR.)
Paardenvleesch en paardenzweet is des landbou beste mest. (Zie LANDBOUWER.)
Versche mest Is meestal best.
Wat lomp en ongezouten is, riekt naar den mest

METAAL.

Een aarden pot bij een' metalen Kan nimmer dan nadeel halen. (Zie AARDE.)

METHUSALEM.

Hij leeft zoo lang als Methusalem. 13

METSELAAR.

Een goed metselaar verwerpt geen' steen. 14
Het moet wel een goed metselaar wezen, die een' bedorven troffel allerlei steenen in zijn kan voegen.
Wat duurt er eeuwig, zei de metselaar; toen hij, om de goedkoopte, een' oven van Fries turf gemetseld. (Zie FRIESLAND.)

METTEN.

Hij maakt er korte metten mede. 15
Rust uw hoofd, men zal ermeê te metten lui (Zie HOOFD.)
Zij heeft hem de gordijn-metten gelezen. (Zie GOR DIJN.)

MEUBEL.

Meubelen hebben (*of:* Roerend goed heeft) ge gevolg. (Zie GEVOLG.)
Zij beminnen malkander Als 't eene meubel 't and

1 Raven XIV.
2 Tuinman I. bl. 279.
3 Tuinman II. bl. 33.
4 Tuinman I. bl. 279, 280. v. Moerbeek bl. 287.
5 Tuinman I. bl. 227.
6 *Wijsheid* bl. 138. 13 *Dec.* 53.
7 *Campen* bl. 122.
8 v. d. Venne bl. 240.
9 de Méry *Holl.* 21.
10 *Mots* bl. 73.
11 *Veeteelt* bl. 132.
12 *Landbouwer* bl. 70.
13 Servilius bl. 174*.
14 *Mots* bl. 37. de Brune bl. 62, 63.
15 Tuinman I. bl. 26. v. Eijk III. 36. v. Duyse 223.

MEUG.

...n meug, zei Sijmen, en hij at eene beursche peer.
...t tegen heug en meug. (Zie HEUG.)
... zijn meug, zei de boer, en hij at paardenkeu-
... voor vijgen. (Zie BOER.)
... zijn meug, zei de boer, en hij zoende zijn
... (Zie BOER.)

MEUGEBET.

... meugebet.
[*Dat wil zeggen: hij is iemand, dien men* ...*naar aanklampt, omdat men niet beter kan.* ...*Men moet voor eene of andere zaak* iemand ...*hebben, en daar* niemand anders *wil, neemt* ...*en hem. De spreekwijze wordt vooral ge*-...*bruikt, wanneer een meisje iemand neemt, om* ...*t hem kermis te houden of uit te gaan, dien* ...*ij niet zou genomen hebben, indien zij vrij* ...*d kunnen kiezen.*]

MEUK.

...at nog in de meuk (*of:* week). 1

MEVROUW.

... mevrouw van Leelijkendam. (Zie LEELIJ-...DAM.)
...eer is mevrouw (*of:* De een is den ander) wel ...rdig. (Zie HEER.)

MIAU.

...de kat naar Engeland, en ze zegt miau, als ... huis komt. (Zie ENGELAND.)

MICHIEL.

...eene omgekeerde klok, zei Michiel oom, en hij ...een' stamper in den vijzel staan. (Zie KLOK.)
... een Michiels zomertje.
[*Wanneer men na* Sint Michiel (29 *Septem*-...*er) nog schoon weder heeft, wordt dit spreek*-...*woord gebezigd.*]
... het ambacht van dikken Michiel: drinken, ... en wandelen. (Zie AMBACHT.)
...er op, Michieltje! 2
[*Of dit spreekwoord werkelijk van* MICHIEL ADRIAANSZ. DE RUITER *moet worden afge*-...*leid, gelijk* de Huisvriend *wil, is twijfel*-...*achtig; alhoewel het volgende spreekwoord* ...*wordt gebezigd van iemand, die slaag krijgt:* MICHIEL *toch is een gewone mansnaam, en dit* ...*spreekwoord geeft eene bloote aansporing tot* ...*den dans te kennen. Met het troeven van den* ...*ijand heeft het alzoo niets gemeens.*]
...ijgt wat van Michieltje.
...t zegde wel, zei Michiel.
...op, dat de eerste paaschdag op een' maandag ... komen, zei Michiel, dan hebben wij drie ...lige dagen. (Zie DAG.)

MIDAS.

...eeft ezelsooren als Midas. (Zie EZEL.)
... vrekker dan Midas: die warmde zich aan den ...k van stronten, uit vrees, dat hij hout zou ...eten koopen. (Zie HOUT.)
...slecht Midas: die braadde de worsten aan den ...k van stronten. 3

MIDDAG.

...duurt van twaalf uren tot den middag.
...k heeft somtijds voor den middag gevat. (Zie ...K.)

Die al zijn' kost verslindt omtrent het middagmaal, Vindt, als het avond is, zijn keuken bijster schraal. (Zie AVOND.)
Die des middags opstaat, slaapt den geheelen dag niet. (Zie DAG.)
Die op de fortuin wacht, is van zijn middagmaal niet zeker. (Zie FORTUIN.)
Geen grooter vreugd op aard, zei Jantje van der Buis, Dan 's middags lekkre kost, en 's avonds dronken t'huis. (Zie AARDE.)
Hij doet zijn middagslaapje.
Hij is nog niet aan den middag.
Hij schreit van twaalf uren tot den middag. 4
Hij zal wel gedwongen worden, zijn middagmaal met den paradijs-vogel te houden. (Zie MAALTIJD.)
Iemand 's middags het zevengesternte wijzen. 5
[*Dat is: hem toonen, wat niet getoond kan worden. Op den middag verhindert het heldere zonnelicht, om eenig sterrebeeld te onderkennen.* TUINMAN *beweert, en* MULDER *met hem, dat het zevengesternte niet gewezen kan worden, omdat „men in dat gesternte maar zes sterren ziet." Ondertusschen noemen de sterrekundigen de zeven sterren bij name. Na over de* Hyaden *of* regensterren, *eene groep in het sterrebeeld* de Stier, *gehandeld te hebben, gaat Prof.* KAISER, *in het* 2e. *Deel van* de Sterrenhemel, *op bl.* 204 *en* 205, *aldus voort: „Boven de* Hyaden, *en iets ter regterzijde, ziet men op het hemelplein eene andere groep van sterren, in welke een gewoon oog zes sterren ligtelijk kan onderscheiden, en in welke een zeer scherp oog zeven sterren ziet. Deze groep wordt de* Pleiaden *of* het zevengesternte *genoemd. Door eenen slechts middelmatigen kijker telt men in de* Pleiaden *reeds meer dan honderd sterren." Naar* ALCYONE, ELECTRA, CELENO, TAYGETA, MAJA, MEROPE *en* ASTEROPE, *de zeven dochters van* ATLAS *en* PLEJONE *uit de Grieksche fabel, dragen de zeven sterren hare namen. Het spreekwoord wordt op groote leugenaars t' huis gebragt.*]
Wanneer het elf uren is, zoekt men den middag te vergeefs. 6

MIDDEL.

Daar heeft men een huismiddeltje voor. (Zie HUIS.)
De hand te vullen is het middel, om den mond te vullen. (Zie HAND.)
Die daar een middel voor (op, *of:* tegen) wist, was spoedig rijk.
Het kleinste misdrijf is een middel, om tot het grootere te komen. 7
Het zekerste middel, om niets te verkrijgen, is, terstond alles te willen.
Middelen gebruiken, wanneer het te laat is. 8
Niet te gast gaan of te nooden, is het beste middel, om bevrijd te wezen voor oneer, schade, spijt en schande. (Zie GAST.)
Tegen de ziekte zijn middelen te gebruiken, tegen den Godswil niet. (Zie GOD.)

Groote staat en klein van middelen.
Middelen in de mouw hebben.

...ler bl. 4..
... II. ... 31. *Huisvriend* II. bl. 289.
... bl. 74.

4 Tuinman I. bl. 309, II bl. 93.
5 Idinau bl. 187. Tuinman I. bl. 125. Meijer bl. 101. Mulder bl. 483.

6 de Brune bl. 312.
7 Bogaert bl. 61.
8 v. Moerbeek bl. 367.

MIDDELMAAT.

Middelmaat Houdt staat (*of:* Liever middelmaat Dan hooger staat). 1 (Zie de *Bijlage.*)
Middelmaat Versiert de straat.
Overmaat schaadt, Middelmaat baat.

MIDDELSTAND.

De armoede en de middelstand gaan altijd ledig heen. (Zie ARMOEDE.)

MIDDEN.

De deugd in het midden, zei de duivel, en hij ging tusschen twee Kapucijnen. (Zie DEUGD.)
De hartpastei staat in het midden. (Zie HART.)
De olie is het best in het begin, en de honig op het einde, maar in het midden dient de wijn. (Zie BEGIN.)
De waarheid ligt in het midden. 2
Ga in 't midden, en gij zult niet vallen. 3
Het is beter, iemand van den kant dan uit het diep (*of:* uit den grond) te trekken. (Zie DIEP.)
Laat de kerk in het midden van het dorp staan. (Zie DORP.)

MIER.

Al is uw vijand maar een mier, Nog acht hem als een gruwzaam dier. (Zie DIER.)
De miertjes leggen haar winterkoren in de zon. (Zie KOREN.)
De vleugelen bederven de mier.

[*De mieren, zoo mannetjes als wijfjes, verkrijgen, in den tijd van 't paren, vleugels; alleen de geslachteloozen blijven ongevleugeld. Dus* bederven de vleugelen de mier; *daar het anders zoo arbeidzame diertje, in den tijd van 't paren, geen' voorraad voor den winter oplegt.*]

Eene mier zou eer eene koe voortbrengen. (Zie KOE.)
Ga tot de mieren, gij luiaard! en word wijs. (Zie LUIAARD.)
Het krieweltt hem als een mierenhoop. (Zie HOOPEN.)
Hij heeft wormen (*of:* mieren) in den aars. (Zie AARS.)
Hij is zoo arm als de mieren (*of:* wormen). 4
Hij wil de mieren met blazen in haar nest doen blijven.
Ook de mieren hebben hare koppen. (Zie KOP.)

Hij heeft eene mier aan hem. 5

MIETJE.

Het is een Mietje-kakke-dunne.

[*Volgens* SNELLAERT, *in het* Belg. Mus. *van* 1844, *bl.* 179, *zegt men dit te Kortrijk van eene vrouw, die kaal en zwierig is opgetooid. Voor* kakke-dunne *zegt men elders* kakke-mik. *Zie over dit laatste woord* DE JAGERS Taalk. Magazijn, II. *bl.* 502.]

Laten wij malkander geen Mietje noemen. 6

[*Men zegt dit, wanneer de dingen niet bij den regten naam worden genoemd, en zulks tot nadeel strekt. Men zal hier waarschijnlijk alleen het oog hebben op een' veel voorkomenden vrouwenaam. De naam* MARIA *beteekent wel* zee van bitterheid; *maar men zegt ook, of in eenigzins anderen zin:* Malkander ge[...] zabeth te noemen: dat is een vrouwena[...] ELIZABETH *wil zeggen:* wier eed God [...] *is:* die bij God zweert.]

MIJL.

Dat gaat van mijl op zeven. 7 (Zie de *Bijl*[...]
Dat verscheelt vademen en mijlen (*of:* vo[...] vademen). 8
De lange mijlen hebben twee gelieven g[...] (Zie GELIEFDE.)
De vossen hebben de mijlen gemeten; [...] hebben de staarten vergeten. 9 (Zie de *Bij*[...]

[*Men zegt dit, wanneer de afstand* [...] *twee plaatsen grooter blijkt te zijn, dan* [...] *had geraamd. De staart van den vos is* [...] *van den weg, die niet medegerekend is.* [...] *zelfden zin zegt men:* Dat heeft de vos ge[...]

Eene goede daad komt niet buiten de de[...] slechte gaat mijlen ver. (Zie DAAD.)
Eenen man met rood haar, eene vrouw me[...] baard: groet ze over vier mijlen ver of [...] drie steenen in de hand. (Zie BAARD.)
Een gehuurd paard en eigen sporen rijden [...] maken korte mijlen). 10 (Zie de *Bijlage.*)
Goed gezelschap maakt korte mijlen. (Zie [...] SCHAP.)
Hij is wel duizend mijlen van hier. 11
Hij rekent zijn goed (*of:* geld) bij de mijl. (Zie[...]
Hij wilde het op een twee en dertigste deel [...] streek gestuurd hebben, en wist op hond[...] len na niet, waar hij was. (Zie DEEL.)
Honderd pond groot 's jaars in de beurs en [...] mijlen van de vrienden is eene goede ren[...] BEURS.)
Lange mijlen leggen Tusschen doen en zeg[...] Tusschen doen en zeggen is groot onder[...] *ook wel:* Zeggen en doen is twee, *en* [...] zeggen en doen paait men er twee). 12
Met eene zeven mijls vaart loopen.
Over tien mijlen eenen goeden dag bieden. (Zie[...]
Sta maar eene wijl, Gij verliest eene mijl. 1[...]
Ver van den man (*of:* Drie mijlen daaraf), [...] voor het schieten. (Zie MAN.)

MIJN.

Alle mijnen laten werken.
Dat is eene rijke mijn.
De mijn is geladen.
De mijn is ontdekt.

[*Het geheim is bekend geworden.*]

De mijn is reeds gesprongen.
De mijn springt verkeerd.
Het is eene goudmijn voor hem. (Zie GOUD.)
Hij verwacht goud uit de mijnen; maar h[...] het nog niet. (Zie GOUD.)

Mijn en dijn Brengt al 't venijn. (Zie DIJN.)

---

1 Gruterus II. bl. 131, 156, 159. Cats bl. 431, 479, 483. v. d. Venne bl. 269. de Brune bl. 268, 269, 440. *Mergh* bl. 8, 28, 35. *Sel. Prov.* bl. 192. Sartorius *pr.* I. 4, X. 66. *Adag. Thesaurus* bl. 23. *Magazijn* 8. Willems III. 35, 40. *Zoepl.* bl. 86. v. Waesberge *Wijn* bl. 12, 14. de Wendt-Posthumus I. bl. 57. Modderman bl. 49. Bogaert bl. 90. *Landbouwer* bl. 81.

2 Modderman bl. 40.

3 *Sel. Prov.* bl. 192.

4 Sartorius *sec.* X. 82. Winschooten bl. 368. Tuinman II. bl. 235. v. Eijk II. bl. 60, 98. *Vergel. Spreekw.* bl. 67-68.

5 v. Eijk II. bl. 60, *nal.* bl. 34. de Jager *Bijdr.* bl. 109-110 en nº. 6.

6 *Vesteelt* bl. 134.

7 Tuinman I. bl. 184, II. bl. 170. Mulder bl. 434. Harrebomée III. 9. Sancho-Pança bl. 25. Bogaert bl. 28.

8 Gales bl. 27.

9 Tuinman I. bl. 157. v. Eijk II. *nal.* bl. IX.

10 *Prov. seriosa* bl. 21. Gheurtz bl. 18. *Zegerus* bl. 25. 17 *Julij.* Gruterus I. bl. 103, 105. Cats bl. 492. de Brune bl. 374. *Sel. Prov.* bl. 151, 163. Sartorius *tert.* I. 37. Richardson bl. [...] man I. bl. 161, II. bl. 173. *Julij* 21. v[...] bl. 70. de Jager *Bijdr.* bl. 112. v. Eij[...] 98. Modderman bl. 110. *Vesteelt* bl. 1[...]

11 Servilius bl. 21*.

12 *Mots* bl. 18. *Campen* bl. 87. Zegerus [...] nau bl. 123. Gruterus II. bl. 168. Ca[...] v. d. Venne bl. 212. de Brune bl. 161, 1[...] bl. 28. Sartorius *tert.* VI. 65. *Adag.*[...] bl. 59. *Adag. Thesaurus* bl. 61. *Servi*[...]

13 Cats bl. 457. *Sel. Prov.* bl. 159. v. Eijk [...]

…mijn en zonder dijn Zou de wereld hemel …n. (Zie DIJN.)

MIJT.

…mijt is erin gekomen.

…de mijt: zij doet den stuiver besparen. 1
…eene mijt op de andere bouwt het huis. (Zie …)
…zich met eene mijt vergenoegt, dien zal men …geen' daalder bedriegen. (Zie DAALDER.)
…heeft hem niet ééne drie-mijt gekost. 2
…is geene mijt waardig. 3
…aan God of zijne heiligen niet ééne mijt …n. (Zie GOD.)
…g er niet ééne mijt naar. 4
…derd pond geklap is niet ééne mijte liefde. …GEKLAP.)
…ééne Brabandsche mijt. (Zie BRABAND.)

MIK.

…gt kik noch mik. (Zie KIK.)

…mikken zijn hier staken.
[*Dat wil zeggen: van al, wat men voorneemt, …moet men afzien. In deze woordspeling, door …werkwoorden tot naamwoorden te maken, is …mikken toeleggen op iets, en* staken *ophouden*, …*staten. Zie* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-bloemen, VI. *bl.* 355.]

MIKMAK.

…een mikmak aan.

MILD.

…verdoet al zooveel, als die mild is. 5
…mild is, geeft zich rijk; de gierigaard neemt …arm. (Zie GIERIGAARD.)
…is mild met woorden en beloften, maar karig …het volvoeren (*of:* nakomen, *ook wel:* met …). (Zie BELOFTE.)
…is mild met zijn brood, maar bakken doet hij …. (Zie BROOD.)
…is zoo mild, dat hij snottebellen te grabbel werpt. …BEL.)
…is zoo mild, dat hij zijne billen zou weggeven, …ze niet vast aan zijn lijf waren. (Zie BIL.)
…and is zoo mild als degene, die niets te geven …eeft. 6

MILDDADIGHEID.

…en milddadigheid loopen meer gevaar om te …vriezen dan te verbranden. (Zie GEVAAR.)
…dadigheid doet het geld slijten. (Zie GELD.)

MILT.

…ij! hoe steekt me de milt, zei domme Flip, en …voelde naar zijn gat. (Zie FLIP.)
…is milt-vreugd. 7
…eer de milt te groot wordt, verdroogt het lijf. …LIJF.)

MILTON.

…waren ook alle duivels, welke Milton, in zijn …erloren Paradijs, zoo mild laat optreden, bij…, nog zouden ze zulk een geraas niet kunnen …ken. (Zie DUIVEL.)

MIN.

Eerst het kindje kijken, eer men der minne drinkgeld geeft. (Zie GELD.)
Het brood eener minne is zoeter dan de koek eener moeder. (Zie BROOD.)
Hij komt nog kwalijk van de min, En beeldt zich reeds de wijsheid in.
Verkies nooit minne voor uw kind, Wanneer ze vrijt of wordt bemind. (Zie KIND.)

Aan 't gerimpeld vel Past de min niet wel.
Als de min u regt ontstoken heeft, zult gij wel leeren spreken. 8
Daar gestadige min plagt te zijn, blijft nog wel een worteltje van over. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Daar is geen wijsheid in de min; En gramschap heeft geen reden in. (Zie GRAMSCHAP.)
Dat met arbeid verkregen is, wordt met min bezeten. (Zie ARBEID.)
De eene min Brengt de andere in. 10
De min Komt door de oogen in. 11
De minnedood is wonder zoet. (Zie DOOD.)
Eeden, op het bed gezworen, zijn maar minneluimen. (Zie BED.)
Een aap, uit al te groote min, Die perst zijn jong de lenden in. (Zie AAP.)
Eendragtig van zin Voedt vrede en min. (Zie EENDRAGT.)
Een magre haan en vette hin Is een bewijs van zoete min. (Zie BEWIJS.)
Heete min moge al verkouden, maar reine liefde zal niet vergaan. (Zie LIEFDE.)
Het is al geknabbelde min. 12
Het oog is leidsman van de min, En brengt vooreerst de lusten in. (Zie LEIDSMAN.)
Hij leeft van de min. 13
In de boeken Mag men 't zoeken; Maar in der minnen Zal men 't vinnen. (Zie BOEK.)
In 't koningrijke van de min Mag nimmer staal of ijzer in. (Zie IJZER.)
Kaats of min heeft geen' val Zonder overgaanden bal. (Zie BAL.)
Minnebrieven (*of:* Brieven van gelieven) zijn met boter verzegeld. (Zie BOTER.)
Plompe zin, Plompe min. 14
Processen brengen geene min in. 15
Stil en dierbaar: heelen is het schild der min. 16 (Zie de *Bijlage.*)
Stuit de min In haar begin. (Zie BEGIN.)
Verwonnen oog, begonnen min.
Vrijers eed en minneklagten Moet men niets dan grillen achten. (Zie EED.)
Vuur van stroo en boerenmin: Veel boha en niets daarin. (Zie BOHA.)
Zij heeft een minnedrankje ingenomen. (Zie DRANK.)

MINDER.

Beter met zijn' meerder te verkeeren dan met zijn' minder. (Zie MEERDER.)
Die voor de grooten kruipt, trapt zijne minderen op 't hart. (Zie GROOTE.)

…bl. 64.
…bl. 82.
…bl. 6. Sartorius sec. X. 25. Tuinman …III, II. bl. 51. v. Moerbeek bl. 269.
…bl. 12*.
…bl. 6, 25. de Brune bl. 70, 71.
…bl. 25.
…Venne bl. 89.

8 Cats bl. 466.
9 26 *Junij.* Gruterus I. bl. 93, III. bl. 128. Meijer bl. 104. 19 *Junij* 53.
10 Gheurts bl. 7. 27 *Junij.* Gruterus I. bl. 104. Cats bl. 417. de Brune bl. 460. *Morgh* bl. 16. *Sel. Prov.* bl. 18, 19. Richardson bl. 39. v. Alkemade bl. 53. Tuinman I. bl. 265. v. Waesberge *Vrijen* bl. 56.

11 v. Waesberge *Vrijen* bl. 63.
12 Servilius bl. 17*. *Sel. Prov.* bl. 15.
13 Servilius bl. 264.
14 Cats bl. 429. *Sel. Prov.* bl. 20. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61.
15 Gruterus III. bl. 166.
16 *Campen* bl. 123. Meijer bl. 59, 71.

Die het meerdere vermag, vermag ook het mindere. (Zie MEERDER.)

MINISTER.

Hij is zoo stijf als de pruik van den eersten minister.

MINISTERIE.

Verandering van ministerie.

MINNAAR.

De trouw der maagd moog breken, De minnaar kan zich wreken. (Zie MAAGD.)

Het is een minnaar van de elf duizend maagden. (Zie MAAGD.)

Minnaars oogen zijn geen mannen oogen. (Zie MAN.)

Minnaars vrijdom is slavernij. 1

Twee minnaars aan eene figuur, Van eender nering twee gebuur. (Zie BUURMAN.)

MINNEBROEDER.

De Minnebroeders gaan (*of:* Een goed monnik gaat) niet alleen. 2 (Zie de *Bijlage.*)

MINST.

Het meeste moet het minste wel overhalen. (Zie MEEST.)

Het minste moet des meesten wil volgen. (Zie MEEST.)

MINUUT.

Ik vertrouw mijne gestemde viool liever twee jaren, dan een meisje twee minuten. (Zie JAAR.)

Verlies geen uur, omdat gij niet zeker zijt van eene minuut.

Zorg voor de minuten, de uren zullen voor zich zelven wel zorgen.

MIRAKEL.

De drek is geen sant; maar waar hij valt, daar doet hij mirakelen. (Zie DREK.)

Hij gelooft geene heiligen, of zij moeten mirakelen doen. (Zie HEILIGE.)

Hij ligt voor een mirakel.

[*Dat wil zeggen: hij ligt in zulk een' onnatuurlijken toestand, dat men, hem ziende, zou denken, dat er met hem een mirakel had plaats gehad. De drank heeft hem in dien toestand gebragt.*]

MIS.

Als de zielmis gelezen is, vergeet men den doode. (Zie DOODE.)

Daar zong nooit paap wel zijne andere mis. 3

Dat is het geheim van de mis. (Zie GEHEIM.)

De gordijn-mis wordt gezongen. (Zie GORDIJN.)

De kroon is wel een misje waard. (Zie KROON.)

De paap doet geene twee missen voor één geld. (Zie GELD.)

Die tegen zijnen wil ter kerke gaat, die heeft geen nut van de mis. (Zie KERK.)

Een regentje onder de mis Is de geheele week wis. 4

Geen heilige zonder misdag. (Zie DAG.)

Het orgel spelen vóór de mis. 5

Hij gaat niet gaarne in de mis, maar speelt liever raak. 6

[*Men bezigt deze woordspeling van hem, die meer van vechten dan van kerkgaan houdt.*]

Hij komt achter het fijne van de mis. (Zie FIJN.)

Hij weet er zooveel van als het kalf van de ho mis. (Zie KALF.)

Hij ziet er zoo bedroefd uit als een priester, di mis leest voor een' dood' mensch. (Zie MENSC

Hoe nader men bij Rome is, Hoe minder ho men van de mis. 7

Koperen geld, koperen zielmis. (Zie GELD.)

Korte missen en lange braadworsten (*of:* soppe

Korte missen (*of:* sermoenen) en lange maaltijd dat is vuile varkens werk. (Zie MAALTIJD.)

Men doet wel eene groote mis in eene kleine ka (Zie KAPEL.)

Men zal voor geen' doove twee missen zingen. (DOOF.)

Schoon weder en misdag. (Zie DAG.)

Van de bruiloft in de eerste mis. (Zie BRUILO

Wat koddige concepten, zei de drommel, en las in een misboek. (Zie BOEK.)

Zalig de moeder, wier zoon te Sint Jan de mis le

Zijnen buik eene zielmis doen. (Zie BUIK.)

Zijnen woorden misdag geven. (Zie DAG.)

MISBRUIK.

Misbruik maakt alle ding afkeerig. (Zie DING

Oud misbruik laat men zelden. 9

MISDAAD.

De misdaad is kwaad, maar de wijn is goed. 1

God windt aller menschen misdaad op één klu (Zie GOD.)

Wie aan de galg zijne misdaad moet boeten, z straf niet ontgaan. (Zie GALG.)

MISDADIG.

De misdadige heeft geen spreken. 11

De misdadige heeft het schelden op straat verloren

MISDRIJF.

Het kleinste misdrijf is een middel, om tot grootere te komen. (Zie MIDDEL.)

Niet de straf, maar het misdrijf onteert. 13

MISDRUK.

Het is misdruk.

[*Dat wil zeggen: de zaak loopt verkeerd*

MISÈRE.

Het is misère.

[*Dat is: die zaak is de slechtste in hare so De spreekwijze is genomen uit het Boston Men spreekt ook wel van* misère ouverte.]

MISGEBOORTE.

Dat gelijkt wel eene misgeboorte, zei Joor, en zag een' kikvorsch zwemmen. (Zie JOOR.)

MISGEWAS.

Armoedige boeren hebben om de drie jaren een gewas, gegoede om de zeven jaren. (Zie BO

MISPEL.

Het is zoo rot als een mispel. 14

Ik geef er niet één' verrotten (*of:* platten) mi voor. 15

Men ziet wel aan den stront, wie de mispels ge ten heeft. 16

Met tijd en stroo rijpen de mispelen. 17 (Zie *Bijlage.*)

Zij is zoo plat als een mispel. 18

---

1 v. d. Venne bl. 188.
2 *Prov. seriosa* bl. 38. Zegerus bl. 11. Gruterus II. bl. 121, 162. de Brune bl. 496. *Mergh* bl. 8, 38. Sartorius *tert.* II. 29. v. Alkemade bl. 128, 197. Tuinman I. bl. 38. *Adag. quædam* bl. 20. v. Duyse bl. 226.
3 23 *Dec.* Gruterus I. bl. 105. v. Duyse bl. 224.
4 Tuinman II. bl. 94.
5 Sancho-Pança bl. 38.
6 Tuinman II. bl. 121.
7 de Brune bl. 361.
8 Servilius bl. 94*. Tuinman I. bl. 36, 60. *Aug.* 28. v. Duyse bl. 233.
9 v. d. Venne bl. 177.
10 *Adag. quædam* bl. 51.
11 *Prov. seriosa* bl. 19.
12 Hoffmann 312. Gruterus III. bl. 138. Meijer bl. 95.
13 v. Hall bl. 309.
14 v. Eijk III. bl. 49.
15 Servilius bl. 51, 52, 53*. de Brune bl. 22 torius bl. 181. Tuinman I. bl. 261, II. bl.
16 Cats bl. 516.
17 Cats bl. 528. *Sel. Prov.* bl. 69, 70, 212. v. borgh bl. 131. Tuinman I. bl. 174. v. Hal 10. Modderman bl. 25. Harrebomée *Landbouwer* bl. 77.
18 Sancho-Pança bl. 59.

MISREKENING.

[Misre]kening is geene betaling. (Zie BETALING.)

MISSELIJK.

[Missel]ijk is wonderlijk. 1

[Dat wil zeggen: wantrouw niet aan den [go]eden afloop eener zaak, daar zij, hoe slecht [he]t zich ook moge laten aanzien, toch wel eene [go]ede wending kan nemen. Misselijk is hetzelfde [al]s mogelijk of misschien. Zie BILDERDIJK, [in] zijne Aant. op C. HUYGENS' Koren-bloe[m]en, v. bl. 74.]

MISSER.

[Ee]n' misser Komt een wisser.

[Nadat zich iemand heeft voorgedaan, dien [he]t altijd mist, komt er wel een ander, dien [he]t beter gelukt.]

MISSLAG.

[Mi]sslag, dien een prinse doet, Wordt bij den [groo]ten hoop geboet. (Zie HOOPEN.)

[Mi]sslagen der geneesheeren worden met aarde, [de] gebreken der rijken worden met geld bedekt. [(Zi]e AARDE.)

[B]eleden misslag is reeds ten halve vergeven.

MISSTAP.

[De]ne misstap wordt altijd door den anderen ge[vol]gd.

[Wa]a voor den eersten misstap. 2

MIST.

[Al]s de mist over is, kan men den weêrhaan zien. 3

[M]ist Heeft vorst in de kist. (Zie KIST.)

[Hij sl]aat al te vurig tegen den mist. 4

[Dat wil zeggen: hij munt bijzonder uit in [he]t vechten tegen de wolken, in 't schermen in [d]e lucht.]

[Mist] in den Maart, water of vorst in den Mei. (Zie [M]AART.)

MISVAL.

[Voo]r-deel komt vóór-deel te baat, als het misval [pla]ats grijpt. (Zie BAAT.)

MISZET.

[Men] vindt geen paard, of het heeft eenig miszet. 5

MOBIEL.

[Hij i]s mobiel.

[Dat is: hij is gereed of klaar gemaakt, en alzoo beschikbaar gesteld, nl. voor de dronken[s]chap.]

MODDEKEVUIL.

[I]k bij gelijk, zei moddekevuil, en zij kroop bij [d]e bigge. (Zie BIG.)

[Mod]dekevuil ligt daar t' huis. (Zie HUIS.)

MODDER.

[Lieve]r een modderige schoen dan een teen met asch [bem]orst. (Zie ASCH.)

[Hij] is zoo klaar als een geroeide modderpoel.

[Hij] pronkt als eene vlag op eene modder- (of: [s]lijk-) schuit (of: praam). 6

[De k]loet wil in den modder wroeten. (Zie KLOET.)

[Die] het zwijn uit den modder haalt, krijgt drek [vo]or dank. (Zie DANK.)

[Een] goede waterhond (of: poedel) ontziet geene [mo]dderige sloot. (Zie HOND.)

[Een] modderpoel kan geen zuiver water opgeven.

Geen pad zonder modder.

Hij gelijkt de visch, die noch modderig noch zout wordt, door de onstuimigheid en door het zout der zee.

Hij is zoo vet als modder. 7

Hij weet van den modder: hij heeft in de goot gelegen. (Zie GOOT.)

Ik zal dat varken wel wasschen, zei de boer, en hij gooide het in den modder. (Zie BOER.)

Men kan geen' drek met modder afwasschen. (Zie DREK.)

Met vallen en opstaan, zei manke Gijsje, zoo raakt men door de wereld, en hij viel van eene moddersloot in een boeren-kakhuis. (Zie BOER.)

Wie zwijnen wil streelen, en met kinderen mallen, Die doet ze beî in den modder vallen. (Zie KIND.)

Zet een' kikvorsch op een' stoel, Hij wil weêr naar den modderpoel. (Zie KIKVORSCH.)

Zulke modder dringt er uit zulke goten. (Zie GOOT.)

MODDERMAN.

Je zuster gezoend van een' kaaiman, dan krijg je een' modderman tot je zwager. (Zie KAAIMAN.)

MODDE VAN GOMPEN.

Het is eene Modde van Gompen. 8

[BILDERDIJK zegt, in zijne Verkl. Geslachtl., op het woord Gomp: „De belachlijke scheldnaam van MODDE VAN GOMPEN is de Vlaamsche uitspraak van MATJEN VAN KAMPEN uit het oude vertelsel, een soort van Vrouwlijke MARGITES, waarmeê de beschaafder Vlamingen de Overijsselsche en ook de Hollandsche botheid en plompheid (zoo 't heeten moest) afschilderden."]

MODE.

Al wat de mode is, staat fraai. 9

Dat is naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij vereerde zijn wijf twee oesterschelpen, om er een paar oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)

De mode heerscht zelfs tot in en na den dood. (Zie DOOD.)

De mode is de wet, Waarnaar zich elk een zet.

De mode moet pijn lijden.

't Draait alles op een' top Naar vrouwe modes kop. (Zie KOP.)

Geld raakt nimmer uit de mode. (Zie GELD.)

Het prangen der mode noemt men gemakkelijk. 10

Hij is een modegek. (Zie GEK.)

Kaal en royaal (of: Kaal en knap), Haagsche mode. (Zie 'S GRAVENHAGE.)

Maak je niet dik: dun is de mode.

[Dit wordt iemand toegevoegd, wanneer hij zich over een of ander boos maakt.]

Of heer of bode: Elk volgt de mode. (Zie DIENSTBODE.)

Wat in de mode is, is altijd mooi, al droeg men ook het hemd bovenop. (Zie HEMD.)

Zij is een modeplaatje.

MODIST.

Goede modist, Slechte Christ. (Zie CHRISTEN.)

MOED.

Dáár koelt hij zijn' moed aan. 11

Dat geeft een' burger moed. (Zie BURGER.)

[1 ...]v. Gruterus I. bl. 115. Winschooten bl. 167.
[...]genja 89.
[...] bl. 23. v. Alkemade bl. 13.
[S]artorius pr. V. 13.
[G]ruterus III. bl. 146. Meijer bl. 69.

6 Winschooten bl. 336. Tuinman I. bl. 368. Wijsheid bl. 141. v. Eijk I. bl. 146, II. nal. bl. 50. v. Lennep bl. 246. Harrebomée Kind bl. 183.
7 Sartorius sec. VI. 1.
8 Tuinman I. bl. 89, 217, II. bl. 56. v. Moerbeek bl. 267.
9 Tuinman I. bl. 181.
10 v. d. Venne bl. 56.
11 Winschooten bl. 115.

De moed geeft tien vooruit.
De moed is sterk: Hij doet het werk.
De moed Maakt het werk goed. 1
De moed zinkt hem in de schoenen. 2
Der ouden raad, Der jongen daad, Der mannen moed Is altijd goed. (Zie DAAD.)
Diep gezucht en dun gesch...., verligt het hart en koelt den moed. (Zie HART.)
Een kloek gemoed Schept meerder moed, Hoe dat het kwaad Te hooger gaat. (Zie GEMOED.)
Goede moed is half teergeld. (Zie GELD.)
Goede moed is het halve lijden. 3
Goede moed is het halve werk, zei de boer, en hij zag zijne koe kalven. (Zie BOER.)
Goed Maakt moed. (Zie GOED.)
Goed verloren, niet verloren; Moed verloren, veel verloren; Eer verloren, meer verloren; Ziel verloren, al verloren. (Zie EER.)
Heb goeden moed, het zal nog wel komen, zei besje, en ze was al zestig. (Zie BESJE.)
Het is ter wereld de grootste man, Die moed en lust bedwingen kan. (Zie LUST.)
Hij geeft den moed geheel verloren. 4
Hij heeft ditmaal door zijne jonkvrouw veel moed gekregen. (Zie JONKVROUW.)
Hij heeft een' hupschen moed. 5
Hij heeft geen' moed in het lijf. (Zie LIJF.)
Hij heeft goed en moed verloren. (Zie GOED.)
Hij heeft moed als een stooters paardje. 6
Hij laat den moed zakken.
Hij spreekt hem moed in het lijf. (Zie LIJF.)
Hoog van moed, Klein van goed, Een zwaard in de hand — Is het wapen van Gelderland. (Zie GELDERLAND.)
Hoop en moed Is altijd goed. (Zie HOOP.)
In kwade zaken goeden moed, Dat dient een' man tot voorspoed (*of:* in tegenspoed). (Zie MAN.)
Is de tijd goed, Dit maakt den moed. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Laat zinken dien euvelen moed. 8
Men moet den moed niet opgeven. 9
Men schaft den krijgslieden naar hunnen moed. (Zie KRIJGSMAN.)
Met wijsheid kiezen, geen' moed verloren laten gaan, maar staâg volhouden: zoo zal 't eens worden. 10
Moedverlies is meer dan bloedverlies. (Zie BLOED.)
Niemand is zoo goed, Of hij heeft wel tweederlei moed. (Zie GOEDE.)
Of meerder goed, Of minder moed. (Zie GOED.)
Ruiters maken moed. 11
Verlies van goed, Verlies van moed. (Zie GOED.)
Vrouwen hebben lange kleederen en korten moed. (Zie KLEED.)
Wast zijn goed, Zoo wast zijn moed. (Zie GOED.)
Wat is (*of:* Waartoe dient) goed Zonder moed? (Zie GOED.)
Zijn moed is niet te koelen. 12
Zijn moed zakt hem in de kniën (*of:* hielen). (Zie HIEL.)
Zijt gij goeds moeds, Gij doet wat goeds. (Zie GOEDE.)

MOEDE.

Die moede is, dien zal 't wel lusten, Eene [...] te vinden, daar hij kan rusten. 13
Die oud is, of ziek, of moe, Dien komt alle[...] rusten toe. 14

MOEDER.

Al is een moederhand ook arm, Zij dekt toch [...] (Zie HAND.)
Als de kinderen klein zijn, loopen zij der moe[...] den rok; als zij groot zijn, op het hart. (Zie [...]
Als moeders hemd de dochter past, wil ze [...] eene broek over. (Zie BROEK.)
Als moeders hemd de dochter past, ziet men, [...] gemeenlijk denzelfden gang heeft. (Zie DOC[...]
Aris, geef den hond het spek! — neen m[...] mag het zelf wel. (Zie ARIS.)
Beleefdheid is de moeder van genegenheid[...] BELEEFDHEID.)
Ben jij de duivel, ik zal je moêr zijn (*of:* [...] zijne moêr). (Zie DUIVEL.)
Beter dat het kind weent dan de vader (*of:* [...] der). (Zie KIND.)
Daar helpt geen lieve-moederen aan. 15 ([...] *Bijlage.*)
Dat gelijkt wel het jong van zijne moêr, [...] mof, en hij zag een' hoeker achter een [...] schip liggen. (Zie HOEKER.)
Dat hoor ik, zei doove Jan, en hij smeet zij[...] ders porselein aan stukken. (Zie JAN.)
Dat ik van de oude afhaal, is winst, zei de sc[...] en hij spande zijne moeder voor de lijn. (Zie[...]
Dat is wat anders te zeggen dan: boer (*of:* [...] geef me je dochter met het halve goed. (Zie [...]
Dat vuurtje heb ik gestookt, zei de gek, en [...] zijn moeders huis in brand gestoken. (Zie B[...]
Dat zal menig goed moeders kind beschreije[...] KIND.)
Dat zal zijne moêr bruijen.
De armoede is de moeder van alle kunsten, [...] ARMOEDE.)
De donder tegen zijne moeder. (Zie DONDER.)
De duivel en zijne moêr. (Zie DUIVEL.)
De een heeft zin in de moeder en de ander [...] dochter, en zoo geraken zij beide aan den [...] (Zie DOCHTER.)
De moeder zegt het. 16
De naarstigheid is de moeder van het geluk. [...] GELUK.)
De nacht is de moeder van gedachten. (Zie [...] DACHTE.)
Den armen Wil vader noch moeder erbarmen. [...] ARME.)
De natuur (*of:* Het moederhart) kan niet [...] (*of:* verloochent zich niet). (Zie HART.)
Den vader en de moeder van Melchizedek ke[...] (Zie MELCHIZEDEK.)
De tegenspoed is onze moeder, maar de voors[...] is onze stiefmoeder.
De wantrouw is de moeder der zekerheid.
Die niet beter kan, moet bij zijner kinderen m[...] slapen gaan. (Zie KIND.)

---

1 Witsen 330.
2 Idinau bl. 266.
3 de Brune bl. 414.
4 Servilius bl. 281*. v. Alkemade bl. 182.
5 Sartorius tert. IX. 32.
6 *Vesteeit* bl. 112.
7 Gruterus II. bl. 164. *Mergh* bl. 40. Harrebomée *Tijd* 138.
8 Sartorius *sec.* III. 4.
9 Kerkhoven bl. 55.
10 Cats bl. 464.
11 Gruterus III. bl. 167.
12 Tuinman I. bl. 319.
13 Gruterus II. bl. 135. *Mergh* bl. 11.
14 Cats bl. 453.
15 *Prov. seriosa* bl. 18. de Brune bl. 461. [...] *pr.* V. 30, *sec.* VIII. 14, 40. Everts bl. [...] Waesberge *Vrijen* bl. 58.
16 Gheurtz bl. 9.

man heugt al, van dat zijne moeder maagd . (Zie MAAGD.)
barmhartige moeder maakt eene schurftige hter. (Zie DOCHTER.)
goede moeder zegt niet: mijn kind, wilt gij? KIND.)
nd zou dat zijne moêr niet geven. (Zie HOND.)
kind krijgt nog wel eens een' anderen vader, r nimmer eene andere moeder. (Zie KIND.)
duivel of zijne moêr kan erachter komen. (Zie IVEL.)
moeder zoo kwaad, of zij heeft nog gaarne goede dochter. (Zie DOCHTER.)
oeder maakt een bastaard-kind: Hoe zij het t, of waar zij 't vindt. (Zie BASTAARD.)
end is het land, Waar het kind zijn moêr randt. (Zie KIND.)
lt de vader zijn, en ik de moeder. 1
ood's is aller beden moeder. (Zie BEDE.)
tegen hard, zei de donder, en hij smeet zijne der. (Zie DONDER.)
uwe moeder meer zulke zoete (*of:* zotte) deren? (Zie KIND.)
uwe moeder u geen blazen geleerd? 2
rood eener minne is zoeter dan de koek eener der. (Zie BROOD.)
al één moêrs kind. (Zie KIND.)
een bedorven kind van moeder. (Zie KIND.)
een moeders vloek. 3
één moêrsgat. (Zie GATTEN.)
met hem: moeder! bak me een' koek, als ik d ben. (Zie DOODE.)
met hem: moeder, mag ik meê praten? ja , praat maar achteraan. (Zie KIND.)
niet al eens, wiens moeder het is. 4
is niet om mijnen wil, zei de wolf, maar om ne schamele moêr. 5
is vetpot, zei de jongen, mijne moeder heeft ' daalder gewisseld. (Zie DAALDER.)
is weêr aan met vader en moeder: zij zoenen lkander op het matje. (Zie MAT.)
kalf zal zijne moêr wel vinden, al zou het zich bersten loopen. (Zie KALF.)
zit zoo vast, als een hond in zijne moêr. (Zie OND.)
zotste, dat men vindt, Is eene moeder met haar ste kind. (Zie KIND.)
lijft bij moeder t'huis. (Zie HUIS.)
ert hem gelijk een oud paard zijne moeder. 6
en de duivel zijn één moêrs kinderen. (Zie UIVEL.)
geeft om den drommel noch zijne moêr. (Zie OMMEL.)
heeft den duivel en zijne moêr tot peten. (Zie UIVEL.)
heeft haar zoo lief als een oud paard zijne moêr. 7
heeft het met de moedermelk ingezogen. (Zie ELK.)
heeft het uit zijn moeders borsten gezogen. (Zie ORST.)
heeft het zoo druk als mans moêr met de luijermand. (Zie LUUR.)

Hij heeft zijne moeder gekust. 8
[*Dat wil zeggen: hij is met zijn' neus in 't zand getuimeld. De aarde is onzer aller moeder.*]
Hij is al te vroeg van zijne moeder genomen. 9
Hij is een moedersgek. (Zie GEK.)
Hij is ermede verlegen als Anna met hare moêrs (*of:* mans) ziel. (Zie ANNA.)
Hij is gelijk het kapoen: edeler dan vader of moeder. (Zie KAPOEN.)
Hij is het malle-moêrs kindje. (Zie KIND.)
Hij is moeders hartlap (liefste kind, *of:* zoontje). (Zie HARTLAP.)
Hij is moederziel alleen. 10
Hij is ook al een lief kind op zijn moeders schoot geweest. (Zie KIND.)
Hij is vader en moeder. 11
Hij is zijne moeder besch.... t' huis gekomen. (Zie HUIS.)
Hij is zijne moeder in 't eind al t' huis gekomen. (Zie EINDE.)
Hij is zoo naakt, als hij van zijn moeders ligchaam gekomen is. (Zie LIGCHAAM.)
Hij loopt als eene big zonder moêr. (Zie BIG.)
Hij moet bij tijds opstaan, die de moêr met de jongen vangen zal. (Zie JONG.)
Hij (*of:* Zijne moeder) is van eene eend geschrikt. (Zie EEND.)
Hij vraagt naar den donder noch zijne moêr. (Zie DONDER.)
Hij vreest den duivel noch zijne moêr. (Zie DUIVEL.)
Hij vrijt met moeders tutje.
[*Men zegt dit van den kinderachtigen vrijer.*]
Hij zal het zijner moeder niet meer klagen. 12
Hij zal 't niet weêr doen; 't is moêrtjes kind. (Zie KIND.)
Hij zal zijne moeder gaauw op het nachtijs hebben. (Zie IJS.)
Hij ziet gaarne zout water, maar in zijn moeders vischketel. (Zie KETEL.)
Hij ziet zoo vies, of zijne moêr een rog was. 13
Hij zit altijd bij moeders pappot.
Hij zit maar bij moeder te koekeloeren.
Houd je maar zoet, moêr zal je wel kammen.
Iemand onder de moeder lubben. 14
[*Men bezigt deze spreekwijze, wanneer iets in 't geheim wordt gedaan; volgens* SARTORIUS *vooral toepasselijk op regters, die zich laten omkoopen.*]
Ik ben een zoon van 's konings lijfpaard, zei de muilezel; maar hij vergat te zeggen, dat zijne moeder eene ezelin was. (Zie EZELIN.)
Ik zal mijne moêr wel t' huis komen, mijne armen staan verkeerd, zei Dries, en hij was gewipt. (Zie ARM.)
Jong de moeders op den schoot trappen, en oud op het harte. (Zie HART.)
Kool is kost, zei de jongen, mijn moêrtje kookt ze zevenmaal in eene week. (Zie JONGEN.)
Lansknechts moeder baart tweemaal 's jaars. (Zie JAAR.)
Ledigheid is de moeder van alle kwaad. (Zie KWAAD.)

---

artorius quart. 42.
uinman I. bl. 331. *B. Studeerk.* I. bl. 161.
artorius *pr.* VIII. 28.
Prov. serioso bl. 38. Gheurtz bl. 69.
Tuinman I. bl. 176. Willems *Reinaert* bl. 300.
Adag. quaedam bl. 36. *Adag. Thesaurus* bl. 34.
Harrebomée *Kind* bl. 188.
7 Tuinman I. bl. 91, 131. Gales bl. 34. v. Eijk II. bl. 69.
8 Mulder bl. 426.
9 Sartorius *tert.* III. 44.
10 Tuinman II. bl. 183. v. Eijk I. *nal.* 18. *Gedachten* bl. 751.
11 Gheurtz bl. 31.
12 *Campen* bl. 43.
13 Folie I. 157. v. Eijk II. *nal.* bl. 44. de Jager *Bijdr.* bl. 112.
14 Sartorius *pr.* X. 9.

Ledigheid is hongers moeder, En van dieverij een broeder. (Zie BROEDER.)
Mal moêrtje, mal kindje. (Zie KIND.)
Mans moêr Is de duivel op den vloer. (Zie DUIVEL.)
Men kan het niet altijd hebben als bij moeder t' huis. (Zie HUIS.)
Men speurt aan haar schortje Den aard van haar mortje. (Zie AARD.)
Men vindt menig zeldzaam moeders kind op aarde. (Zie AARDE.)
Men ziet het wel aan uwe nebben, dat uwe moeder geen eendvogel was. (Zie EEND.)
Mijne moeder heeft gasten genood, en ik moet peper stampen. (Zie GAST.)
Mijne moeder heeft zoowel van mij in de kraam gelegen als van mijn' broeder. (Zie BROEDER.)
Moeder gaat op de jagt. (Zie JAGT.)
Moederlief, wat is toch 't trouwen? — Spinnen, kindren en berouwen.
[*Eene klagt, door eene spijtige oude vrijster der ongelukkig gehuwde vrouw in den mond gelegd.*]
Moeders boterhammen smaken te lekker. (Zie BOTERHAM.)
Moeders keuken zou hebben moeten medegaan (*of:* wil niet altijd volgen). (Zie KEUKEN.)
Muis is de moêr: zij dragen allen staarten. 1
Of een oud paard zijne moeder wel zoo bemint?
Ontferming is regtvaardigheids moeder. 2
Schaaps moeder stierf nooit al. 3
Scheidt uw vader uit den tijd, Kind! dan zijt ge uwe eere kwijt; Maar indien uw moeder rust, Dan verliest ge uw' harten-lust. (Zie EER.)
Schreijende kinderen maken zingende moeders. (Zie KIND.)
Tast vrij aan (*of:* Pak aan maar): het is uwe moeder niet. 4
Uilen broeijen uilen onder moêrtjes pels. 5
Vader en moeder zijn (*of:* De baas is) van huis (*of:* honk). (Zie BAAS.)
Vader uit, moeder uit: het hek is van den dam. (Zie DAM.)
Van geile moeders veile dochters. (Zie DOCHTER.)
Van vader (*of:* den man) komt eere, van moeder (de vrouw) gemak. (Zie EER.)
Vlugge moeders maken trage dochters. (Zie DOCHTER.)
Voorzigtigheid in druk Is moeder van 't geluk. (Zie DRUK.)
Voorzigtigheid is de moeder der fijne bierglazen. (Zie BIER.)
Voorzigtigheid is de moeder der wijsheid, zei Joris, en hij leide, terwijl zijne vrouw sliep, een half dozijn eijeren onder haren aars, om uit te broeijen. (Zie AARS.)
Voorzigtigheid is de moeder van de porselein-kast: dan breken de pulletjes niet. (Zie KAST.)
Waart gij vóór uw vaârtje gekomen, gij hadt misschien uw moêrtje gekregen. 6
Wel toezien en wel stille zwijgen, Doet iemand jong en moeder krijgen. (Zie JONG.)
Wel zeker ben je een kadet: je moêrs aars be
uit twee kwartieren. (Zie AARS.)
Wie de dochter wil hebben, moet eerst de mo
winnen. (Zie DOCHTER.)
Wie heeft zijne moeder niet bek...! 7
Wie het kind bij de hand neemt, krijgt de m
bij het harte. (Zie HAND.)
Wie zijns vaders en zijner moeder leere niet v
die heeft een dom gemoed. (Zie GEMOED.)
Wie zijn' vader en zijne moeder niet hoort,
het kalfsvel volgen. (Zie KALF.)
Wij hebben daar met den donder en zijne moe
doen gehad. (Zie DONDER.)
Wij moeten malkander geene vonken in de
blazen, zei gele Trijn, mijne moeder ver
ook vuur. (Zie KOUS.)
Zalig de moeder, wier zoon te Sint Jan de mis
(Zie MIS.)
Zeg dan maar tegen moeder, dat het mis is.
Zijn moeders hoenderen vliegen zoo ver niet.
HOEN.)
Zij zal er hare moeder niet meer bij roepen.
Zoo moeder, zoo dochter. (Zie DOCHTER.)
Zoo wat entre deux, als Saar: die was m
vrouw noch moeder. (Zie MAAGD.)

MOEDER DE GANS.

Het is een sprookje van Moeder de Gans.

MOEI.

Alle ding is meutje; maar de schouw rookt e
van. (Zie DING.)
Hij is naar moeiken toe. 8
[*Hij is te oud: 't is met hem gedaan.*]
Hij is petemoei de naaste. 9
Ik moet vrouw koning ook eens zien, zei Ge
moei. (Zie GEERTJE.)
Is die man je meutje? (Zie MAN.)
Kook de eijeren zoo net van pas, als Geertjes
appelbrij. (Zie APPEL.)
Mijne petemoei drinkt en spreekt als een kikv
(Zie KIKVORSCH.)
Mooi meutje spelen.
Oude moeijen Doen 't goed groeijen; Maar
oomen Zijn maar droomen. (Zie DROOM.)

MOEITE.

Aan 't hof: voor kleinen lust Veel moeite en w
rust. (Zie HOF.)
Alle moeite heeft eindelijk nog vermaak. 10
Als men zonder moeite veel krijgt, dat is ge
kelijk vangen. 11
Dat is hem zonder veel moeite gelukt.
Dat men bekommerlijk met moeite opgevat h
zal men dat weder ligtvaardig laten wegdrijve
De moeite wet den lust. (Zie LUST.)
De wereld heeft er veel moeite aan, om gedie
worden. 13
Die den naam heeft van hoogloopers te gebrui
zei de valsche speler, vindt moeite, om k
te krijgen. (Zie HOOGLOOPER.)
Die eenen moor wil wasschen, verliest zijne mo
[*In gelijken zin zegt men:* Die een ezels
wil wasschen, verspilt zijn water en zijne z

1 *Mergh* bl. 34. Tuinman I. bl. 204, *nal.* bl. 27, II. bl. 74. v. Eijk II. bl. 63.
2 Gruterus I. bl. 117.
3 Gruterus II. bl. 162. *Mergh* bl. 38.
4 *Campen* bl. 77.
5 Sartorius *sec.* IV. 67, IX. 23. v. Alkemade bl. 107, 150. Tuinman I. bl. 92, 360. *Adag. quædam* bl. 66. v. Eijk II. bl. 85. Modderman bl. 122.
6 *Campen* bl. 12. Gruterus II. bl. 147. *Mergh* bl. 22. Tuinman I. bl. 175. (Folie I. 196.)
7 Zegerus bl. 63. Gruterus II. bl. 167. de Brune bl. 179. *Mergh* bl. 43. Tuinman II. bl. 69, 71. *Adag. quædam* bl. 70.
8 Sancho-Pança bl. 43.
9 *Campen* bl. 56.
10 v. d. Venne bl. 106. Harrebomée Kind
11 v. d. Venne bl. 1.
12 v. d. Venne bl. 269.
13 Gruterus III. bl. 132. Meijer bl. 105.

geen goed hebben, lijden gebrek; en anderen
ebben er moeite mede. (Zie GEBREK.)
moeite spaart, woelt al om niet. 1
onrust zaait, Moeite maait. 2
weet, dat hij gansch niet en weet, Heeft wel
in moeite en tijd besteed. 3
zoete prater op de baan Beneemt de moeite
an het gaan. (Zie BAAN.)
zult hier niets dan moeite afmaaijen, en helpt
zelven aan werk. 4
gaat in eene moeite (*of:* in eens) door.
is de moeite niet waard. 5
is onkosten en moeite verloren. 6
is verloren moeite: te vragen, wat men wel
et. 7
tijdelijk goed wordt met moeite vergaard, met
rg bewaard en met rouw verloren. (Zie GOED.)
maakt den arbeid ligt (*of:* Lust en liefde tot een
ng, Maakt de moeite zeer gering). (Zie ARBEID.)
gaat het verst met goede moeite. 8
moeite krijgt men vuur uit eenen steen. 9
geene moeite. 10
van de liefde moeite en pijn, De liefde zal
en liefde zijn. (Zie LIEFDE.)
r moeite, zoo woel je nooit om niet. 11
[*Dat wil zeggen: als gij vooruit weet, dat
uwe moeite u niet baten kan, houd u dan stil.
Zegt men daarentegen:* Die moeite spaart,
woelt al om niet, *dan geeft men erdoor te ken-
nen, dat men, om iets te verkrijgen, geene
moeite moet schromen.*]
eminnen, die u niet bemint, en te antwoorden,
e u niet vraagt, zijn vergeefsche moeiten. 12
't drinken broeit Veel twist en moeit.
eren moeite doet lijdzaamheid verliezen. (Zie
IJDZAAMHEID.)
r zware moeite mag men groote belooning ei-
schen, zei de advocaat, en hij nam dubbel geld,
dat hij zekere fideïcommissaire quaestie, daar
zijn hoofd al drie etmaal meê gebroken had,
et verstond. (Zie ADVOCAAT.)
ligt mij aan veel kosten en groote moeite?
Zie KOSTEN.)
t met moeite verkregen wordt, wordt met lust
eten. (Zie LUST.)
der moeite bekent men geene schoonheid. 13
der moeite komt men er niet. 14
der moeite verkrijgt men niets. 15

MOER.

wijn is somtijds zoo goed niet als de moer.
n wijn, die zijne moer niet heeft. 16
ligt op geene goede moer. 17

MOERAS.

rouw niet op den kwade, noch drink uit het
oeras. (Zie KWAAD.)

MOERBEZIE.

oo zegt de vos van de kersen (*of:* moerbeziën),
ls hij er geen van mag hebben. (Zie KERS.)

MOERDIJK.

Iemand achter (*of:* over) den Moerdijk jagen.
[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer men iemand uit de voeten wenscht.* Die achter (*of:* over) den Moerdijk wordt gejaagd, *komt in het Biesbosch te regt, en kan alzoo geen kwaad meer doen.*]

MOES.

Al hadden zij ook al hun moes verkocht, zij zouden toch nog het beste blad behouden hebben. (Zie BLAD.)
Al is het moes mager, het zuivel verzoet het. 18
Dat past als een haspel op een moespot. (Zie HASPEL.)
Die zwak is, ete moeskruiden. (Zie KRUID.)
Eet liever moes Dan geborgde soes. 19
Hebt gij geen wildbraad of kapoen, Zoo eet dan moes of ander groen. (Zie GROEN.)
Het is een mengelmoes. 20
Het is mager moesje zonder spek. 21
Hij pruttelt als een moespot. 22
Hij zal het spek eer ophebben dan een ander het moes. 23
Men kan met geen' heller vet moes koken. (Zie HELLER.)

MOET.

Het is eene moet. 24

MOETZ.

Het is de regte meester Moetz. (Zie MEESTER.)

MOEZEL.

Daar is wind in den moezel. 25
[*Dat wil zeggen: er is veel ijdele praat in den man, men kan er weinig staat op maken, 't is niet dan wind.* Moezel *is* zakpijp. *Het spreekwoord wordt vooral op vleijers toegepast.*]

MOF.

Daar is brand in dien schoorsteen, zei de mof, en hij voer voorbij den brandenden berg Etna. (Zie BERG.)
Dat gelijkt wel het jong van zijne moêr, zei de mof, en hij zag een' hoeker achter een oorlogschip liggen. (Zie HOEKER.)
Dat is een bruijer van eene metworst, zei de mof, en hij zag eene halve kartouw. (Zie BRUIJER.)
Dat is een schoone bruinvisch, zei de mof, en hij zag eene vloo in een' wateremmer zwemmen. (Zie BRUINVISCH.)
Dat is een suffisante doofpot, zei de mof, en hij zag een' distilleer-ketel. (Zie KETEL.)
Dat is misselijke kost, zei de mof, en hij at spoeling voor bier en brood. (Zie BIER.)
Dat zijn nieuwerwetsche mosselen, zei de mof, en hij zag een' emmer vol oesters. (Zie EMMER.)
Dat zijn verbruide parten, dat je niet eten wilt, zei de mof tegen zijn' vaâr, en hij lag op sterven. 26
Het bedrog is groot in de wereld, zei de mof, en hij kocht eene sprot voor een' bokking. (Zie BEDROG.)
Het is een moffen-toer.

---

rebomée *Kind* bl. 214.
uij. Gruterus I. bl. 109. 3 *Junij* 52.
rrebomée *Tijd* 87.
aterus *tert.* I. 31.
. Moerbeek bl. 267.
terus *pr.* V. 20. Witsen 19.
uterus III. bl. 156.
rbeek bl. 271. de Brune bl. 474. *Sel. Prov.*
l. 62.
Prov. serioes bl. 5. Zegerus bl. 5. 9 *Doc.* Gru-
terus I. bl. 118. Cats bl. 419, 465, 484. de Brune
bl. 196, 477. *Sel. Prov.* bl. 29, 158, 185. *Wijsheid*
bl. 138. Modderman bl. 114. Bogaert bl. 100.
Harrebomée *Kind* bl. 214.
10 v. d. Venne bl. 104.
11 v. d. Venne bl. 279.
12 *Sel. Prov.* bl. 118.
13 v. d. Venne bl. 107. Harrebomée *Kind* bl. 214.
14 Bogaert bl. 88. Harrebomée *Kind* bl. 214.
15 v. Moerbeek bl. 271. Harrebomée *Kind* bl. 214.
16 de Brune bl. 225.
17 Tuinman I. bl. 115. *Doc.* 3. Modderman bl. 25.
18 Gheurtz bl. 2.
19 *Landbouwer* bl. 85.
20 Tuinman I. bl. 341.
21 Tuinman I. bl. 108, *nal.* bl. 11, II. bl. 41. Bogaert bl. 42.
22 *Campen* bl. 126. Meijer bl. 61.
23 *Campen* bl. 93. Meijer bl. 43.
24 v. Moerbeek bl. 267.
25 Tuinman I. bl. 260. de Jager *Bijdr.* 21. v. Eijk III. 8. Mulder bl. 414.
26 Folie II. 273.

Het moet wel eene groote spinnekop geweest zijn, die dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij examineerde het touwwerk op een oorlogschip. 1
Het zal van nacht een koekje bakken, zei de mof, en het was Sint Jan in den zomer. (Zie KOEK.)
Hij is zoo lomp als een mof. 2
Hij staat zoo pal als een mof. 3
Hij zwijgt als een mof. 4
[*Dat is: hij weet geen enkel woord tot zijne verdediging te zeggen. Men bezigt dit thans tot bespotting van de Westfalingers, ofschoon het waarschijnlijk in zijn' oorsprong van de argelooze eenvoudigheid dier Duitschers, welke jaarlijks in grooten getale tot ons overkomen, zal genomen zijn.*]
Je zult mijne schonken en bonken in tweeën slaan, zei de mof, en hij werd geradbraakt. (Zie BONK.)
Ik geloof, dat hij in het water gelegen heeft, en nu te droogen hangt, zei de mof, en hij zag een' karel aan de galg hangen. (Zie GALG.)
Ik heb gegeten, zei de mof, alsof ik een' daalder verteerd had, en het is maar negen en twintig stuivers en zeven duiten. (Zie DAALDER.)
Ik houd niet van dat caresseren, zei de mof, en hij zag zijn' makker radbraken. (Zie MAKKER.)
Ik vrees, dat mij dat niet wel bekomen zal, zei de mof, en hij kreeg een' slag van den molen. 5
Is dat trekken, zei de mof, en hij haalde eene pier van twintig duim uit zijn achterste. (Zie ACHTERSTE.)
Kan het erbij, doe het erbij, zei de mof.
Kijk, kijk, twee knollen aan éénen steel, zei de mof, en hij zag een' boutkogel. (Zie BOUT.)
Nu zal ik je opvreten, zei de mof, en hij at een' kikvorsch op voor een' Engelschen bokking. (Zie BOKKING.)
Of je hiepste en of je piepste, zei de boer (*of:* de mof), je zult er toch aan, jou leelijke beest, en hij trapte een gouden horologie, dat op den weg lag, aan duizend stukken. (Zie BEEST.)
Om een' mof te betrekken, moet men een' mof meêbrengen.
Vangt men den spiering hier zoo, zei de mof in Groenland, en hij zag een' walvisch harpoenen. (Zie GROENLAND.)
Wat is die kurk zwaar, zei de mof, en hij wilde een stuk lood van twee honderd vijftig pond opnemen, en laten het eens drijven. (Zie KURK.)
Wie stinkt ook daar niet, zei de mof.

MOFFIN.

Ik lust zulken kost niet meer, het is mij wat harig, zei Agnietje de moffin, en zij at het haar van artisjokken op. (Zie AGNIETJE.)
Johan! ik geloof, dat er onraad op de kust is, riep het schoone moffinnetje tot haar' man; ik voelde daar zoo'n zachte hand. (Zie HAND.)

MOKER.

Men zou eerder een' moker breken dan zijn' kop. (Zie KOP.)
Zijn hart slaat hem als een smids moker. (Zie HART.)

MOL.

Hij gaat mollen vangen.
Hij heeft menigen mol de oogen geopend, en ... nigen hond gestild. (Zie HOND.)
Hij is zoo blank (*of:* Hij blinkt) als een mol.
Hij is zoo blind als eene kip (*of:* kauw, *ook* als een mol). (Zie KAUW.)
Hij ziet tegen een' molshoop op als tegen een' ... (Zie BERG.)
Molshoopen in Maart gespreid, Beloont zich i... hooitijd. (Zie HOOI.)
Op de gebreken van anderen zien de mensche... de losch; maar op die van zich zelven als de... (Zie GEBREK.)
Waar geen mol wroet en geen stekel bloeit, ... ook niet, waar veel bijzonders groeit. 7
[*Volgens den verzamelaar der* Spreekw... betrekkelijk de Veeteelt „*wil men, dat d... zegde van de Mennisten of Doopsgezind... de Ommelanden afkomstig is, die zich d... bij voorkeur op het hooge en beste kleila... landbouwers en veehouders vestigden.*"]
Wat ziet die rat fel uit hare oogen, zei stik... Gijs, en hij zag een' mol kruipen. (Zie GI...
Zij wroeten als mollen in de aarde. (Zie AAR...

MOLEN.

Al gaande wint de molen. 8
Al is hij mijn vijand, dat hij op mijn' molen ko...
Al wat zij heeft, is een water- en een windm... met een bosch voor hare poort. (Zie BOSCH...
Daar is van nacht meer dan de molen in het ... omgegaan. 10
Daar is wat in den molen. 11
[*Dat wil in 't algemeen zeggen: er is g... drukte, er worden zaken voorbereid, di... weldra aan hare uitwerkselen zal leere... nen; maar 't geschiedt in 't geheim. Het sp... woord wordt bepaaldelijk op den dronk... toegepast, omdat diens hersenen in eene d... jende beweging geraken.*]
Daar wast geen spinrag (*of:* mos) aan een' d... jenden molenkam. (Zie KAM.)
Dat gaat zoo vast als een omloopende windm...
Dat gelijkt als een windmolen op een' burgeme... (Zie BURGEMEESTER.)
Dat is al lang in den molen geweest.
Dat is geen molensteen-werk.
Dat is koorn op zijn' molen. (Zie KOREN.)
Dat is water op zijn' molen. 12
De hoovaardij heeft hem tegen den molen g... ven. (Zie HOOVAARDIJ.)
De molen gaat niet om met wind (*of:* water) (dat) voorbij is. 13
De molen is door den vang. 14
[*Men bezigt dit spreekwoord van person... die hunne driften geen meester zijn, of wi... hersens aan 't malen geraken, gelijk mede ... zaken, die niet meer deugen. Als de vang, ... dient, om den molen te doen stil staan, nie... tijds wordt vastgezet, dan is er naderhand g... houden aan den molen: hij maalt zich in ... brand, of zijne wieken en zijn raderwerk w... den kort en klein geslagen.*]

---

1 Folie II. 280.
2 Tuinman I. bl. 314.
3 Winschooten bl. 184.
4 Tuinman I. bl. 268, 313, 314.
5 Folie II. 151.
6 Servilius bl. 231*. Sartorius *tert.* III. 17.
7 *Veeteelt* bl. 104.
8 *Sel. Prov.* bl. 158.
9 *Sel. Prov.* bl. 26.
10 Tuinman II. bl. 21. v. Eijk III. bl. 23.
11 Winschooten bl. 156, 284, 311. Tuinman I. bl. 120, 247. *Junij* 3. v. Eijk III. bl. 22. Mulder bl. 414.
12 de Brune bl. 93. Winschooten bl. 157. Tuinman I. bl. 142. v. Moerbeek bl. 268. Koning bl. ... Eijk III. bl. 22. Bogaert bl. 86.
13 Willems VIII. 174.
14 Tuinman bl. 110, I. bl. 327, 271, II. bl. 62. ... ning bl. 36. v. Waesberge *Vrijen* bl. 56. v. ... III. bl. 23. *Zaanl.* III. bl. 137. Sancho... bl. 30.

molen is gesloten, de ezel vermijdt hem. (Zie EL.)
olen maalt daar goed.
ond is een gaande molen.
liemolen gaat als van ouds.
somers een wambuis en des winters eene pij
et den molen goed, en bakt op zijn' tijd. 1
ie de *Bijlage*.)
een ander liever heeft dan zich zelven, sterft
n dorst bij den molen. (Zie DORST.)
in den molen komt, wordt ligt bestoven. 2
omtrent den molen woont, bestuift van het
el. (Zie MEEL.)
jonge vrouw en molenrad, Daaraan ontbreekt
eenlijk wat. 3
olensteen is kwalijk ver te werpen.
stille molen maalt geen meel. (Zie MEEL.)
een trekt het water naar zijnen molen. 4
zeker iets anders in den molen.
altijd op zijn' tijd ter molen. 5
rommelt als een molen; doch ik zie nog geen
eel. (Zie MEEL.)
molens malen vroeg en laat. (Zie GOD.)
t ijzer en molensteenen moet men laten liggen.
ie IJZER.)
hoofd bort hem van wijsheid als een rosmolen.
HOOFD.)
is eene kunst te leven: praktijk is een molen-
ard. (Zie KUNST.)
is een gebroken molen. 6
is straat- (*of:* molen-) gerucht. (Zie GERUCHT.)
lijkt zooveel als eene koe een' windmolen.
e KOE.)
iende wel door een' molensteen te kijken,
r een gat in is. (Zie GATEN.)
raaft als een molenpaard. 7
gaat genoeg ter molen, die daar zijnen ezel
dt. (Zie EZEL.)
heeft een' bril van doen: hij ziet eene koe (*of:*
paard) voor een' windmolen aan. (Zie BRIL.)
heeft een molentje in het hoofd. (Zie HOOFD.)
heeft een' slag van den Kamper (*of:* Jutfaas-
chen) molen weg. (Zie JUTFAAS.)
heeft er gestaan, gelijk de beeren-molen. (Zie
EER.)
heeft er zich zoo ingewikkeld, alsof hij zijne
ngeren tusschen den molenkam gestoken had.
e KAM.)
heeft het er als een molenaars haan (*of:* als
haan op den molen). (Zie HAAN.)
heeft zooveel wind, dat een molen ervan zou
gaan. 8
is ééns ter markt, en tweemaal ter molen ge-
eest. (Zie MARKT.)
is te digt bij den molen geweest. 9
is zoo dronken als een staartmolen.
[*Dit spreekwoord, dat gebruikt wordt, om er den dronkaard mede te bestempelen, geldt aan de Zaan, en zal wel aan den waggelenden gang van het genoemde werktuig ontleend zijn.*]

Hij kan niets laten liggen dan gloeijend ijzer en molensteenen. (Zie IJZER.)
Hij loopt met molentjes. 10
[*Dat doet een kind, en 't vindt daarin eene groote pret.* V. EIJK *zegt, dat men dit spreekwoord gebruikt van iemand, „die niet wel bij zijne zinnen is," en wel „vooral, wanneer hij half dronken is." Ik heb het mede hooren toepassen, wanneer een man in al zijn doen vrij joolig, maar met weinig overleg te werk gaat.*]
Hij stuurt geen koren van den molen. (Zie KOREN.)
Hij vecht tegen de windmolens. 11
[*Dat wil zeggen: 't is een man als* don QUICHOT. *Die deed het.*]
Hij weet den molen niet aan den gang te houden. (Zie GANG.)
Hij werkt als een molenpaard. 12
Hij wil de molensteenen leeren zwemmen. 13
Hij zal op geen' windmolen verdrinken. 14
Hooge boomen (masten, *of:* molens) vangen veel wind. (Zie BOOM.)
Ieder zal ter molen gaan met zijnen zak. 15
Ik heb nu lang genoeg in dezen rosmolen gaan stipstappen. 16
Ik vertrouw u niets dan molensteenen, en die naauwelijks op zijn' kant. (Zie KANT.)
Ik vrees, dat mij dat niet wel bekomen zal, zei de mof, en hij kreeg een' slag van den molen. (Zie MOF.)
Ik zal den zak zelf naar den molen brengen, omdat ik het meel liefst wil terug halen. (Zie MEEL.)
In badplaatsen, barbierswinkels en molens verneemt men alle dingen. (Zie BAD.)
In den mallemolen geraken. 17
In den rosmolen loopen. 18
Is het geene koe, zoo is het een windmolen. (Zie KOE.)
Maak maar geene molentjes. 19
Men brengt geene schoone zakken ter molen. 20
Men kan geene molens met blaasbalgen doen omgaan. (Zie BLAASBALG.)
Men kan niet te zamen ter oven en ter molen zijn.
Met verloopen water maalt geen molen. 21
Om ééne mudde (*of:* één schepel) koren, die hij te malen heeft, wil hij een' ganschen molen oprigten. (Zie KOREN.)
Uw koren is in den molen. (Zie KOREN.)
Wat baat het, veel koren ter molen te brengen, zoo de molen, gebroken zijnde, het niet breken kan? (Zie KOREN.)
Wat doe je zoo na aan den molen?
't Water komt al ver van daan, Dat den molen om doet gaan. 22
Zij is bekwamer, om het pak der liefde, dan om molensteenen te dragen. (Zie BEKWAAM.)
Zijne handen gaan als de wieken van eenen molen. (Zie HAND.)
Zijn hart is bezwaard, alsof het tusschen twee molensteenen lag. (Zie HART.)
Zoo als je wel zegt: eet je boter, je k... geene molensteenen. (Zie BOTER.)

---

ostra III. bl. 168. Meijer bl. 78. Harrebomée ijd 27.
l. Prov. bl. 28.
ats bl. 506.
otz bl. 10. de Brune bl. 270, 275.
ostra III. bl. 140. Harrebomée *Tijd* 35.
otz bl. 8.
v. Eijk II. *nal.* bl. 29.
8 Tuinman II. bl. 198.
9 Tuinman II. bl. 157.
10 v. Eijk III. bl. 23.
11 Harrebomée *Tijd* bl. 305.
12 Winschooten bl. 157. v. Eijk II. bl. 68, *nal.* bl. 29.
13 Idinau bl. 187.
14 Tuinman I. bl. 271. Sancho-Pança bl. 43.
15 *Motz* bl. 10.
16 Tuinman I. bl. 273.
17 Tuinman I. bl. 271.
18 Winschooten bl. 157.
19 v. Eijk III. bl. 24.
20 v. d. Venne bl. 213.
21 Cats bl. 503. de Brune bl. 329. *Sel. Prov.* bl. 203. Bogaert bl. 95. Harrebomée *Tijd* bl. 291.
22 Willems VIII. 93.

MOLENAAR.

Alle molenaars zijn geene dieven, schoon ze den naam voeren. (Zie DIEF.)
Alom gaat een molenaar uit. 1
Als de muis in den meelzak zit, denkt zij, dat ze de molenaar zelf is. (Zie MEEL.)
Dat zullen wij God en den molenaar laten scheiden: die scheiden zooveel. (Zie GOD.)
De molenaar hangt de lappen aan de rakken. (Zie LAP.)
De witte rok maakt den molenaar niet. 2
Een bagijnen-pater, Een visschers kater En molenaars haan: Als deze drie van honger sterven, dan zal de wereld vergaan. (Zie BAGIJN.)
Een woekeraar, een molenaar, een wisselaar en een tollenaar Zijn de vier evangelisten van Lucifaar. (Zie EVANGELIST.)
Hij heeft het er als een molenaars haan (*of:* als een haan op den molen). (Zie HAAN.)
Hij leeft van guitenstreken, en de molenaars leven van den wind. (Zie GUIT.)
Honderd bakkers, honderd molenaars, honderd kleêrmakers: drie honderd dieven. (Zie BAKKER.)
Lof molenaars akker, bij heeren poppengoed. (Zie AKKER.)
Waar vindt men een' molenaars haan, die nooit een gestolen graantje gepikt heeft! (Zie GRAAN.)
Wat molenaars kallen en brouwers kunnen, is al gelijk. (Zie BROUWER.)
Zij slacht den molenaars hond: die lekt den mond, eer de zak open is. (Zie HOND.)

MOLKWERUM.

Het is zoo verward als Molkwerum.
[*In het dorp Molkwerum, een uur van het merkwaardige dorp Hindeloopen, staan de huizen zoo verward, het eene achter het andere, dat het oudtijds den naam van* den Frieschen doolhof *droeg. Daarom worden alle verwarde zaken spreekwoordelijk met dit dorp vergeleken.*]

MOM.

Dat is eene mommekans. (Zie KANS.)

MONARCH.

God en de monarchen regeren alles. (Zie GOD.)

MOND.

Al is hij oud, daar smelt nog boter in zijn' mond. (Zie BOTER.)
Alle man (*of:* Al de wereld) heeft er den mond van vol. (Zie MAN.)
Alle monden zijn gebroeders, uitgenomen des wolfs mond. (Zie BROEDER.)
Al liegt de mond, het hart liegt niet. (Zie HART.)
Als de mond gaat, staan de handen gewoonlijk stil. (Zie HAND.)
Als de oven heet is, de mond heeft er gevoel van. (Zie GEVOEL.)
Als eerst uw beurs zal open staan, Dan zal mijn mond ook open gaan. (Zie BEURS.)
Als het woord uit den mond is, gaap dan tot morgen, het zal er niet weder inkomen. 3
Als hij een paar roode kousen aan de beenen en eene pijp lak in den mond had, geleek hij een' ooijevaar. (Zie BEENEN.)
Als hij spreekt, gaat hem de mond open.
Als iemand het water in den mond loopt, dan hij eerst zwemmen. 4
Al wat menschen monden proeven kunnen. MENSCH.)
Al wat smaakt aan den mond, Is het hart ge (Zie HART.)
Al zwijgt gij, uw mond staat daartoe. 5
Beter gezwegen, dan de mond verbrand. 6
[*Dat is: zeg niet meer, dan gij veran den kunt, of gij raakt in ongelegenheid denzelfden zin zegt men:* Beter is het, zwijgen, Dan van 't spreken hinder kr
Beter hard geblazen, dan de mond gebrand.
Bij nacht zijn alle katjes graauw, En alle m even naauw. (Zie KAT.)
Bitter in den mond Maakt het hart gezond. BITTER.)
Daar het hart vol van is, loopt de mond van (Zie HART.)
Dat gaat zijn' neus (*of:* mond) voorbij. 8
Dat gaat zoo tusschen neus en mond.
[*Dat is: tusschen de gewone zaken do verrigten.*]
Dat heb ik ook al eens in den mond gehad, heer! (Zie LANDHEER.)
Dat is eene kies uit je mond. (Zie KIES.)
Dat is een mondje: men zou er eene besch.... in spoelen. (Zie LUUR.)
Dat is geene saus voor ieders mond.
Dat is geen hapje voor ieders mond. (Zie HA
Dat is hem in den mond gewassen (*of:* besto
Dat men mij den vinger in den mond steke, of ik hem openen zal of niet.
Dat mondt hem. 9
Dat spreekt van zelf, als het maar een' mond
[*Eene bespotting op dezulken, die altij* spreekt van zelf *in den mond hebben, voor bewijs willen doen gelden.*]
Dat viel mij zoo uit den mond.
Dat zal u niet in den mond vallen.
De beet moet naar den mond wezen. (Zie BE
De booze wijven voeren het zwaard in den m daarom moet men ze op de scheeden slaan. 10 de *Bijlage.*)
De dankbaarheid, die de mond schuldig is, b de aars. (Zie AARS.)
De gebraden ganzen (duiven, snippen, leeu ken, *of:* patrijzen) komen u niet in den m vliegen. (Zie DUIF.)
De gespaarde mond geeft eene goede rente, maakt ter markt slecht vertier. (Zie MARKT
De hand te vullen is het middel, om den mo vullen. (Zie HAND.)
De Heilige Geest spreekt uit zijn' mond (*of:* is vervuld van den Heiligen Geest). (Zie HEIL GEEST.)
De kindermond kan niet liegen. (Zie KIND.)
De koeijen eten met vijf monden. (Zie KOE.)

---

1 Gruterus III. bl. 184.
2 Gruterus III. bl. 133. Tuinman II. bl. 157. Modderman bl. 34.
3 Folie I. 271.
4 Cats bl. 536. *Sel. Prov.* bl. 201.
5 Sartorius *tert.* V. 69.
6 *Sel. Prov.* bl. 221.
7 Gheurtz bl. 4, 68. 15 *Mei.* Gruterus I. bl. 94. de Brune bl. 230. *Mergh* bl. 48. *Sel. Prov.* bl. 170. v. Alkemade bl. 113. Tuinman I. bl. 214, 232, 279, 331. *B. Studcerk.* I. 5. *Wijsheid* bl. 134. *Euphonia* bl. 523. Everts bl. 344. *Verkl.* 2. 21 *Aug.* 53.
8 *Neus-Spreuken.* 64.
9 Tuinman I. bl. 305.
10 *Campen* bl. 56. Gheurtz bl. 6, 75. Meijer 16 *Maart* 53.

…k moet nog geboren worden, die zoo kan …en, dat het allen monden smaakt. (Zie KOK.)
…nd, die alles uitwerpt, verraadt zijnen mees…r. (Zie MEESTER.)
…mond, die liegt, doodt de ziel. 1
…mond doet, waarvoor de aars slagen krijgt. (Zie AARS.)
…mond en de aars zijn gebroeders. (Zie AARS.)
…mond is een gaande molen. (Zie MOLEN.)
…mond is een schalk (*of:* zotje): biedt men hem …t, hij neemt het. 2
…mond is haast gevuld. 3
…mond moet vol inhebben, of anders geeft ze te …n uit. 4
…mond ontsluit, wat het hart raakt (*of:* De mond …maakt het hart wel). (Zie HART.)
…mond staat hem, of hij sch.... wil. 5
[*Dat wil zeggen: tot alles behalve tot spre…ken.* Hij *is hier de* mond. *Men gebruikt dit spreekwoord, wanneer iemand ons geen bescheid wil geven.*]
…mond zegt wel, wat het hart niet meent. (Zie …ART.)
…rgeastond Heeft goud in den mond. (Zie GOUD.)
… lasteraars moet men den mond stoppen. (Zie …STERAAR.)
…slapenden wolf loopt geen schaap in den mond. 6
… vinger op den mond leggen.
… zotten hart ligt in den mond; Der wijzen mond …'s harten grond. (Zie GROND.)
…wijn heeft een' open mond en korten adem. (Zie …IJN.)
…in het lijf, het hart in den mond. (Zie HART.)
…oorden vloeijen hem uit den mond.
…' mond heeft, doet een ander niet blazen. 7
…gal in den mond heeft, kan geen' honig spu…n. (Zie GAL.)
…t geluk heeft, gebraden eenden vliegen hem …den mond. (Zie EEND.)
…et 't laatst gezegd heeft, is de mond nog warm.
[*Men zegt dit van den leugenaar.*]
…met zwavelstokken of palingvellen omloopt, doet …wat voor den kost; maar wie met zingen voort …n maken, wint dien met den mond. (Zie KOST.)
…mondbehoeften vaart, mondbehoeften eet. (Zie …HOEFTE.)
…iet houdt kat of hond, Voedt dikwijls ergeren …nd. (Zie HOND.)
…slapen onder ééne deken, Die leeren ook uit …' mond spreken. (Zie DEKEN.)
…te wijd gaapt, verstuikt den mond. 8
…weinig met de handen willen, doen veel met …mond. (Zie HAND.)
…jnen mond gesloten houdt, kan geene slokjes …gen, als daar wat te lepperen komt. 9
…allen man den mond niet op. (Zie MAN.)
… dingen zijn gezond: Oefen u te aller stond, …einig eten in den mond, Loop niet als een …nd. (Zie DING.)

Dronken mond Spreekt 's harten grond. (Zie GROND.)
Een dronken mond is het stuur kwijt. 10
Een gulzige mond is zelden verzadigd. 11
Een heusche mond, Een heusche grond. (Zie GROND.)
Een huis van leem, een paard van gras, Een vriend van mond: 't is al maar glas. (Zie GLAS.)
Een kippende haan Kan nog bestaan; Maar een' liggenden hond Waait geen brood in den mond. (Zie BROOD.)
Een lekkere mond leidt tot den bedelzak. (Zie BEDELZAK.)
Een man kan niet meer dan met éénen mond eten. (Zie MAN.)
Een matige mond Maakt 't lijf gezond. (Zie LIJF.)
Een ongewasschen mond heeft ongeval tot een doelwit. (Zie DOEL.)
Een open deur, een open mond — Dat zeilt er menig in den grond. (Zie DEUR.)
Een schaarsche mond Is 't huis gezond. (Zie HUIS.)
Een schoone mond stort wel vuile woorden uit. 12
Een zwijgende mond kan niemand melden. 13
Eigen mond liegt ér niet om. 14
Elk gape, naar zijn mond groot is.
Elk praat, Naar zijn mond staat.
En tijd en stond Komt uit Gods mond. (Zie GOD.)
Er zal geen spinneweb voor zijn' mond groeijen. 15
Gaat er iets naar uwen wil, Veeg uw' mond, en houd u stil. 16
Gebraden hazen loopen den slaper niet in den mond. (Zie HAAS.)
Geen spiets maakt zulke diepe wonden, Als achterklap en booze monden. (Zie ACHTERKLAP.)
Gierigheid is niet verzadigd, voor zij den mond vol aarde heeft. (Zie AARDE.)
Gij behoeft uwen mond daar niet op klaar te houden. 17 (Zie de *Bijlage.*)
Gij haalt mij de woorden uit den mond (*ook wel:* Dat wilde ik juist gezegd hebben).
God laat het water wel aan den mond, maar niet daarin komen. (Zie GOD.)
God schept geen' mond, of Hij schept er ook brood voor. (Zie BROOD.)
Gods naam te nemen in den mond, Past alle plaats noch allen stond. (Zie GOD.)
Grage monden maken ledige schotels. 18
Haar mondje gaat als de pan te Vastenavond. 19
Hand voor mond Is gezond. (Zie HAND.)
Heb je mij gebruid, ik zal je weêr bruijen, zei Aart, en hij brak eene luis de tanden uit den mond. (Zie AART.)
Hem is een stuk spek in den mond geworpen. 20
[*Dat wil zeggen: hij durft voor zijn gevoelen niet uitkomen, met andere woorden: hij houdt den mond gesloten. Men zegt dit van iemand, die is omgekocht.* Een stuk spek *is* het geschenk, *dat* hem in den mond geworpen is, *dat is: waardoor* hem de mond wordt gestopt.]

…II. bl. 121. *Mergh* bl. 8.
…Grutarus I. bl. 96. Tuinman II. bl. 23.
…Venne bl. 78.
…Venne bl. 263.
…bl. 119.
…rius bl. II. Zegerus bl. 11. 25 *Maart.*
…I. bl. 21. Cats bl. 476. de Brune bl. 136.
…Prov. bl. 127. Tuinman I. bl. 134. Hoeufft
…Vaenacker I. bl. 20. Willems *Reinaert*
…Sewel bl. 767. Modderman bl. 81.
7 *Sel. Prov.* bl. 35.
8 Tuinman bl. 88, II. bl. 52.
9 v. d. Venne bl. 223.
10 Sartorius *sec.* III. 92. Winschooten bl. 304. v. Eijk I. bl. 133. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 221.
11 v. d. Venne bl. 151.
12 v. d. Venne bl. 10.
13 Sartorius *tert.* V. 81.
14 Sartorius *sec.* III. 80.
15 *Campen* bl. 126. Gheurtz bl. 27. Sartorius *tert.* V. 25. Tuinman I. bl. 197, II. bl. 16. v. Moerbeek bl. 263. Meijer bl. 61. v. Eijk II. *nal.* bl. 46. Bogaert bl. 46.
16 Cats bl. 477. *Sel. Prov.* bl. 172.
17 *Campen* bl. 50. Meijer bl. 24.
18 v. d. Venne bl. 50.
19 v. Wassberge *Vrijen* bl. 62.
20 Sartorius *pr.* VII. 84.

Het doet het harte goed, dat de mond zijnen nood klaagt. (Zie HART.)
Het geld bindt den mond toe. (Zie GELD.)
Het geluk is rond: Het valt den eenen in de hand (*of:* den aars), en den anderen in den mond. (Zie AARS.)
Het geschrift spreekt, als de mond zwijgt. (Zie GESCHRIFT.)
Het jaar heeft eenen mond gekregen. (Zie JAAR.)
Het is al raauw en wrang, wat de mond der dwazen uitgeeft. (Zie DWAAS.)
Het is een held met zijn' mond. (Zie HELD.)
Het is een kostje naar zijn' mond. (Zie KOST.)
Het is een ongewasschen mond. 1
Het is een ravelbek: zijn mond staat nimmer stil. 2
Het is een verwend mondje. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een zuurmond: hij ziet niet anders, dan of hij zakken scheuren wil. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Het is goed, dat men den mond opendoet, en de tanden sluit. 5
Het is: hartje, wat lust je? mondje, wat begeer je? (Zie HART.)
Het is hem in den mond geslagen. 6
Het is maar mond-terging (*of:* Dat is de mond getergd).
Het is mondjes maat. (Zie MAAT.)
Het is niet naar zijnen mond (*of:* tand). 7
Het is noodig, dat men hem een gebit in den mond doet. (Zie GEBIT.)
Het is voor uwen mond niet gekookt. 8
Het meel, al was 't ook duizend pond, Stopt nog niet eens één' klappers mond. (Zie KLAPPER.)
Het moet hem zoo in den mond loopen.
Het moet of ten mond, of ten teenen uitzweren. 9
Het smelt als boter in den mond. (Zie BOTER.)
Het ware mij leed, dat ik er mijn' mond nog meer van opendede. (Zie LEED.)
Het was, of een engeltje in mijnen mond (*of:* op mijne tong) p..... (Zie ENGEL.)
Hensch van mond en trouw van handen Mag vrij gaan door alle landen. (Zie HAND.)
Hij behoeft wel brij (*of:* meel) met groote (*of:* volle) koppen, Die allen klappers (*of:* zotten) den mond zal stoppen. (Zie BRIJ.)
Hij blaast heet en koud uit éénen mond. (Zie HEET.)
Hij doet gelijk de aap: die heeft den mond vol, en hij begeert nog te eten. (Zie AAP.)
Hij doet zijnen mond op het nachtslot.
Hij geeft het hem in den mond.
Hij geeft veel met den mond, maar de handen houden het vast. (Zie HAND.)
Hij haalt eenen lekkeren (smerigen, *of:* vetten) mond. 10

[*Men zegt dit in 't algemeen van gasten, die op eene smulpartij zijn genood, maar bepaaldelijk van bruiloftsgasten.*]

Hij heeft den bijbel wel in den mond, maar niet in het hart. (Zie BIJBEL.)
Hij heeft eene dubbele tong (*of:* twee tongen in den mond (*ook wel:* Hij is tweetongig, *of:* spreekt met twee tongen). 11
Hij heeft een goed gebit in den mond. (Zie GEBIT.)
Hij heeft een' kinderachtigen smaak in den mond, en neemt er ééntje, om dien te verdrijven. (Zie ÉÉN.)
Hij heeft een kwaad blad in zijnen mond. (Zie BLAD.)
Hij heeft een' mond als een vischwijf.
Hij heeft een' ongewasschen (*of:* vuilen) mond.
Hij heeft er den mond vol van.
Hij heeft er zijn' mond op gemaakt. 13
Hij heeft geen slot (*of:* geen' toom) in den mond.
Hij heeft hem den stront uit den mond genomen.
Hij heeft hem een been in den mond gegeven, te kluiven; daar zal hij genoeg aan te doen hebben. (Zie BEENDEREN.)
Hij heeft monds genoeg, maar gaapt te wijd.
Hij heeft ook al een' zilveren lepel in den mond. (Zie LEPEL.)
Hij heeft zijn' mond mis gepraat. 17
Hij houdt hem den mond open.
Hij is al, wat men met monden proeven kan.
Hij is niet op zijn mondje gevallen. 18
Hij is op zijn' mond gezet. 19
Hij is stout met den mond. 20
Hij is te rijp in den mond.
Hij kan geene veêr van den mond blazen. 21
Hij kan van zijnen mond geen' zak maken. 22
Hij kan zijn mondje goed roeren.
Hij kan zijn' mond niet digt houden. 23
Hij kijkt hem de brokken uit den mond. (Zie
Hij klapt, zoo het hem in den mond valt. 24
Hij kookt hem de saus naar den mond. 25
Hij liegt, zoodra (*of:* zoo dikwijls) hij den mond opendoet. 26
Hij loopt hem in den mond. 27
Hij luistert toe met neus en mond. 28 (Zie de *Bijlage.*)

[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer iemand met de grootste opmerkzaamheid en aandacht aan den spreker wijdt. Het is eene oneigentlijke uitdrukking, waarmede men te kennen geeft, dat neus en mond den ooren hulpzaam zijn.*]

Hij mag zich den mond daaraan likken.
Hij neemt geen blad voor den mond. (Zie BLAD.)
Hij praat met zijn' mond, en de rijke luî eten er
(Zie LIEDEN.)
Hij praat zijn' mond voorbij.
Hij reist ver met zijn' mond.
Hij roert de mondtrommel.
Hij smeert hem den mond, en geeft hem eenen
daarin. (Zie DREK.)
Hij smeert hem honig om den mond. (Zie HONIG.)

---

1 *Sel. Prov.* bl. 67.
2 Sartorius *sec.* VIII. 20, *quart.* 46.
3 *Campen* bl. 76. Meijer bl. 35.
4 *Campen* bl. 41. Sartorius *pr.* VIII. 44, *sec.* VI. 15. Meijer bl. 20.
5 *Motz* bl. 28.
6 *Campen* bl. 6. Gheurts bl. 63. Tuinman II. bl. 205.
7 Tuinman II. bl. 28.
8 *Campen* bl. 50.
9 Gruterus II. bl. 148.
10 Scheltema bl. 325 (210)
11 *Campen* bl. 20, 21. Gheurts bl. 51. de Brune bl. 178.
12 Servilius bl. 120. *Mergh* bl. 24.
13 Tuinman I. bl. 98.
14 *Campen* bl. 21.
15 *Motz* bl. 75.
16 Tuinman I. bl. 327. Mulder bl. 421. Modderman bl. 116.
17 Sartorius *sec.* V. 26. Tuinman I. bl. 326, II. bl. 212. Kerkhoven bl. 56. Harrebomée *Kind* bl. 235.
18 Tuinman I. bl. 335, II. bl. 209.
19 Tuinman I. bl. 29.
20 Servilius bl. 28.
21 Tuinman I. bl. 317, 352. Everts bl. 347.
II. bl. 87.
22 *Motz* bl. 32.
23 *Campen* bl. 21. Meijer bl. 10. Bogaert bl.
24 *Adag. quadam* bl. 38. *Adag. Thesaurus*
25 Sartorius *sec.* I. 69. *Adag. quadam* bl. 2.
26 *Campen* bl. 82.
27 Tuinman I. bl. 343. Everts bl. 317.
28 Sartorius *sec.* V. 69. Tuinman I. bl. 185.

...speelt al fikseh op de mondharp. (Zie HARP.)
...t er den mond op.
...reekt, alsof hij den mond vol brij had. (Zie ...)
...spreekt juffer uit den mond. (Zie JUFVROUW.)
...spreekt uit (*of:* met) twee monden. 1
...aat, alsof hij de klem in den mond had. (Zie ...EM.)
...aat, alsof hij den mond vol tanden had. 2
...staat, alsof hij een' lap in den mond had. (Zie ...AP.)
...staat, alsof hij geene tong in den mond heeft (*of:* alsof hem de tong in den mond aangewassen ...e, *ook wel:* Hij heeft zijne tong verloren). 3
...aat erbij, of hij den mond vol knikkers heeft. (...KNIKKER.)
...eekt overal zijn' mond in.
...oot (*of:* neemt) hem het brood uit den mond. (...e BROOD.)
...t hem al te diep in den mond. 4
[*Dat is: hij ziet de zaak al te naauwkeurig ...a. In gelijken zin zegt men, als* iemand het ...adje van de kous wil weten, *dat* hij het hemd ...van het gat vraagt.]
...t hem in den mond, of hem de tanden ook ...ggelen. 5
...t de brokken in den mond. (Zie BROK.)
...tiktakt zoo, dat de schijven hem in den mond ...egen. 6
...rekt zijnen mond zoo vies als een boer, die ...ij drinkt uit tinnen kommen. (Zie BOER.)
...vaart met zijn' mond naar den Haag. (Zie ...GRAVENHAGE.)
...wil er geen' mond aan steken. 7
...wil hem den mond niet openbreken.
...wil wel blazen, maar houdt het meel liefst in ...n mond. (Zie MEEL.)
...wischt den mond, en gaat voort aan. 8
...zal alles doen met zijn' mond.
...zal er zich den mond niet vet aan maken.
...zal er zijn' mond niet aan vuil maken (*of:* ...nden).
...zal van den mond ten hemel gaan. (Zie HEMEL.)
...zegt al, wat hem voor den mond komt (*of:* ...ij zegt het, zoo als het hem in den mond wast). 9
...zet een' grooten mond open.
...zet een' mond op als een oven. 10
...ziet hem naar den mond. 11
...ziet (*of:* denkt) niet verder, dan zijn neus lang (*of:* dan van den neus tot den mond). 12
...zou het uit zijn' mond sparen.
...zou het zoo klaar zeggen, of hij de druif in den ...mond had. (Zie DRUIF.)
...zou niet lagchen, al sloeg men hem op den ...mond. 13

Hoe langer hoe harder, zei het hert, en het liep den hond in den mond. (Zie HERT.)
Hongerige monden zijn haast te lokken. 14
Honig in den mond en een scheermes aan den riem. (Zie HONIG.)
Iemand aan den mond blijven hangen. 15
Iemand den mond snoeren (*of:* stoppen). 16
Iemand de pap in den mond geven. 17
Iemand de woorden in den mond leggen.
Iemand de woorden uit den mond zien. 18
Iemand een' brok in den mond werpen. (Zie BROK.)
Iemand eenen vuilen mond geven.
Iemand een gebit in den mond leggen. (Zie GEBIT.)
Iemand naar den mond praten. 19
Iemand op den mond slaan.
Iets volmondig toestemmen. 20
Ik heb eenen mond, dien ik te eten geef: die moet spreken, wat ik wil. 21
Ik meende, dat hart en mond één ding was. (Zie DING.)
Ik wil om de keur van den balk (*of:* van de trappen) niet vallen (*of:* niet opstaan, *ook wel:* uit mijn' mond niet spuwen). (Zie BALK.)
Ik wil spelen mondje toe (*of:* digt). 22
Ik zal mijne hand op den mond leggen. (Zie HAND.)
In alle landen bijten de honden En lasteren de monden. (Zie HOND.)
In eenen gezonden mond is alles zoet. 23
In eenen toegesloten mond komen geene vliegen. 24
Is de brok groot: zet er uwen mond naar. (Zie BROK.)
Krijg ik uwen duim of vinger in den mond, ik beloof u: ik zal ze bijten. (Zie DUIM.)
Melders mond liegt niet. (Zie MELDER.)
Men behoeft veel hooi, om allen man den mond te stoppen. (Zie HOOI.)
Men behoort niemands dooden mond te beliegen (*of:* te onteeren). 25
Men belooft wel met den mond, wat men met den voet betaalt.
Men dient ieder naar den mond te spreken, of zijne eigene lippen te sluiten. (Zie LIP.)
Men fluit er naar den mond. 26
Men kan hem den mond met een paardenhaar openmaken, maar met geen kabeltouw weêr sluiten. (Zie HAAR.)
Men kan hem eerder een' tand uit den mond trekken, dan een' duit uit den zak kloppen. (Zie DUIT.)
Men kan hem niet verstaan, al zat men ook in zijn' mond schoenen te lappen.
Men kan niet te gelijk blazen, en het meel in den mond houden. (Zie MEEL.)
Men moet geene vrijster zoo hard aan den mond kussen, dat haar het hart zeer doet. (Zie HART.)

...vilius bl. 229*. Gheurts bl. 24. Zegerus bl. 38.
...bl. 12. de Brune bl. 42. Sartorius *pr.* VIII. 98. v. Alkemade bl. 121. Tuinman I. bl. 22. *Adag. quaedam* bl. 46. v. Wassenberge *Vrijers* bl. 47.
...Tuinman I. bl. 323. Gales bl. 40. Everts bl. 348. Sancho-Pança bl. 25.
...Servilius bl. 154, 253. de Brune bl. 326.
...de Brune bl. 464. Sartorius *tert.* IV. 12.
...Campen bl. 114. Meijer bl. 54.
...Tuinman I. bl. 202.
...Tuinman II. bl. 23.
...Campen bl. 8.
...Sartorius *pr.* VI. 26. Gales bl. 13. Everts bl. 315.
10 Tuinman I. bl. 239.
11 Tuinman I. bl. 327.
12 Servilius bl. 149*. *Motz* bl. 33. *Campen* bl. 4. Gruterus III. bl. 171. de Brune bl. 325. *Mergh* bl. 24. Winschooten bl. 8. Tuinman I. bl. 249, II. bl. 23. Gales bl. 26. Everts bl. 230. v. Eijk I. bl. 52. Meijer bl. 3. *Nieuw-Spreekw.* 21. Sancho-Pança bl. 53. Modderman bl. 95. v. Lennep bl. 12.
13 *Mergh* bl. 24. Tuinman II. bl. 93.
14 v. d. Venne bl. 29.
15 Lublink *Br.* bl. 81-83.
16 Tuinman I. bl. 266. Schaberg bl. 66.
17 *Adag. quaedam* bl. 11. *Adag. Thesaurus* bl. 19. Sancho-Pança bl. 50.
18 v. Alkemade bl. 136. *Adag. quaedam* bl. 42.
19 v. Alkemade bl. 170. Tuinman I. bl. 11, 186. Gales bl. 45. v. Zutphen I. bl. 17.
20 Sartorius *pr.* VI. 69.
21 *Campen* bl. 25. Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 26. Meijer bl. 12.
22 Sartorius *sec.* IV. 30.
23 v. d. Venne bl. 63.
24 *Motz* bl. 7. de Brune bl. 103.
25 Sartorius *pr.* II. 97.
26 *Adag. quaedam* bl. 49.

Men moet hem een slot aan den mond hangen.
Men moet te regter tijd den mond kunnen openen en sluiten.
Men vindt geene leugen in zijnen mond, als hij niet spreekt. (Zie LEUGEN.)
Men vindt genoeg vrienden met den mond, maar weinig met de beurs. (Zie BEURS.)
Men zal het u in den mond steken, en kaauwen het u. 1
Men zou hem een slot op den mond gooijen.
Met dien mond moet gij wijn drinken. 2

[*Men zegt dit aan den boodschapper van blijde tijdingen, waarvoor men den mond eene belooning toewenscht.*]

Met een' vollen mond is het kwaad blazen. 3
Mond, aars en teerling is het bederf van alle goed. (Zie AARS.)
Mondje toe, beursje toe. (Zie BEURS.)
Mondje toe (*of:* Tand voor de tong) is goed devies. (Zie DEVIES.)
Mondkost gaat voor al. (Zie KOST.)
Mond toe, oogen open. 4
Om den mond is menig huwelijk achtergebleven. (Zie HUWELIJK.)
Ontneem den hond Niets uit zijn' mond. (Zie HOND.)
Ontsluit de beurs, om den mond op te houden. (Zie BEURS.)
Open-hartigheid maakt open-mondigheid. (Zie HART.)
Spoel je mond. 5

[*Men zegt dit tegen iemand, die vuile taal uitslaat, om hem tot zuivering van den mond aan te sporen.*]

Spreek! je mond zal zoo lang duren als je gat. (Zie GATTEN.)
Steek geen' zot uw' vinger in den mond. 6
Steek hem liever een' stok in den mond. 7
Sterk in den mond en zwak in de handen. (Zie HAND.)
Te veel in den mond of daar buiten is beide gulzig storten. 8
Tusschen lepel en mond Valt het sop te grond. (Zie GROND.)
Uit den overvloed des harten spreekt de mond. (Zie HART.)
Uit het trekken van den mond, Kent men dikwijls 's harten grond. (Zie GROND.)
Veeg uwen mond maar, en zeg, dat gij gegeten hebt (*of:* en houd u stil). 9

[*Men zegt dit tot den onbeschaamden tegenspreker, en geeft erdoor te kennen, dat men genoeg van hem gehoord heeft, en zijne verdere reden niet verlangt. Dat het spreekwoord ,,buiten twijfel ontleent is uit* Spreuk. XXX: 20,'' *zou ik met* TUINMAN *niet durven verzekeren.*]

Veel monden maken een' ledigen schotel.
Versche mond, droog aan de voeten. 10
Verwacht niet veel van de menschen, dien gij het zeem om den mond strijkt, en weinig daarin steekt. (Zie MENSCH.)
Vijands mond spreekt zelden goed. 11
Volle mond Spreekt 's harten grond. (Zie G
Voor iemand de brokken uit den mond spar
BROK.)
Vrouwen-ooren hebben gaarne smeekende
van strijkende monden. (Zie GALM.)
Vuile monden spreken wel schoone woorden.
Vuile monden, Vuile gronden. (Zie GROND.)
Wacht je voor degenen, die van de natuur
kend zijn, zei Willem Spek, en hij z
scheel, had kromme beenen en een' sc
mond. (Zie BEENEN.)
Wanneer ik maar eene veêr van den mond kan b
Wat men spaart uit den mond, Krijgt dikwij
of hond. (Zie HOND.)
Wat uit den mond komt, dat verdwijnt i
wind. 13
Weegt uwe beurs geen pond, Heb honig i
mond. (Zie BEURS.)
Weinig in den mond Is het hart gezond. (Zie H
Wij hebben hem den mond vol gestopt.
Wijze lieden hebben den mond in het hart.
HART.)
Zeg eens pruim, en houd den mond digt.
Zij blijven zitten, alsof zij op den mond ge
zijn. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Zij hebben u wel den brief ontnomen, maar
den mond gelaten. (Zie BRIEF.)
Zij heeft eene goede tong in den mond.
Zij heeft een goed mondstuk.
Zij is mondig, en kan haren snater wel roere
Zijn mond gaat als een Lazarus-klap. (Zie K
Zijn mond gaat als een pot met grutten, die
vuur staat en kookt. (Zie GRUTTE.)
Zijn mond gaat met een strootje open, en
geen' koevoet te stoppen. (Zie KOEVOET.)
Zijn mond is gesloten.
Zijn mond is van geen schaapeleêr. (Zie LED
Zijn mond watert ernaar. 16
Zijn mond zou ervan verslijten.

[*Dit zegt men schertsender wijze,* w
*iemand geen antwoord geeft op eene g
vraag.*]

Zij slacht den molenaars hond: die lekt den m
eer de zak open is. (Zie HOND.)
Zij zeggen het u uit éénen mond. 17
Zij zet haar mondje, alsof zij pruim moest zegge
Zoo de man is in den mond, Zoo is ook zijns h
grond. (Zie GROND.)
Zoodra men zijn hart begint te voelen, he
natuur ons mondig verklaard. (Zie HART.)
Zoo gij uw papje blazen kondt, Gebruik dan
een' vreemden mond. 19
Zooveel huizen, zooveel daken; Zooveel mon
zooveel smaken. (Zie DAK.)
Zou mijn mond spreken, dat mijn hals mis
moest! (Zie HALS.)

MONNIK.

Als de abt de teerlingen geeft, dan mogen de m
niken wel dobbelen. (Zie ABT.)

---

1 *Campen* bl. 121. Gheurtz bl. 49.
2 *Campen* bl. 73. Sartorius *sec.* VII. 17, *tert.* I. 94. Tuinman I. bl. 35. *Adag. quædam* bl. 28, 43. *Sept.* I. Meijer bl. 34. Mulder bl. 435.
3 *Prov. seriosa* bl. 40. Zegerus bl. 40. Gruterus II. bl. 157. de Brune bl. 132. *Mergh* bl. 34. Tuinman II. bl. 106. v. Vloten bl. 369.
4 *Wijsheid* bl. 138.
5 Winschooten bl. 279.
6 Cats bl. 514, 531. de Brune bl. 195, 201. *Sel. Prov.* bl. 112. Sartorius *tert.* V. 83. Tuinman I. bl. 94, 159, 274, II. bl. 15.
7 *Campen* bl. 69.
8 v. d. Venne bl. 192.
9 Tuinman II. bl. 218. Bogaert bl. 94.
10 Gruterus III. bl. 171.
11 *Prov. seriosa* bl. 46. Hoffmann bl. XXXIX.
12 v. d. Venne bl. 262.
13 v. d. Venne bl. 65.
14 *Campen* bl. 122.
15 Tuinman I. bl. 197, II. bl. 206.
16 Tuinman I. bl. 93.
17 Sartorius *pr.* IX. 86. Tuinman I. bl. 132.
18 Tuinman I. bl. 84. v. Waesberge *Vrijen* bl.
v. Eijk III. bl. 50.
19 Cats bl. 491, 502. de Brune bl. 373. Bogaert
101.

de abt met de kaart speelt, dan troeven ook de monniken (*of:* wat zullen de monniken doen!) (Zie ABT.)
Als de duivel ziek (*of:* oud) is, wil hij monnik (*of:* eremiet) worden. (Zie DUIVEL.)
Waar de duivel zelf niet durft (*of:* kan) komen, zendt hij een oud wijf of een' monnik (*ook wel:* zijn' bode). (Zie BODE.)
De kap maakt geenen monnik, En de mutse geen' kanonik. (Zie KANONIK.)
Minnebroeders gaan (*of:* Een goed monnik gaat) niet alleen. (Zie MINNEBROEDER.)
De monniken zijn goed, maar het convent deugt niet. (Zie CONVENT.)
De monnik ligt zijn kap wel af, Maar houdt zijn streken op het graf. (Zie GRAF.)
Een monnik past best (*of:* is nergens beter dan) in het klooster. (Zie KLOOSTER.)
De monnik preekte, dat men niet stelen mogt, en hij zelf had de gans in zijne schapperade. (Zie GANS.)
De abt met zijne monniken. (Zie ABT.)
Papen, nonnen (*of:* monniken) en bagijnen Zijn niet zoo heilig, als zij schijnen. (Zie BAGIJN.)
Die weten wil, hoe het in het klooster toegaat, moet een' verloopen monnik zoeken. (Zie KLOOSTER.)
Een monnik uit zijne kap praten, en kruipen er zelf in. (Zie KAP.)
Een monnik wordt nooit gram, omdat men hem mijnheer den abt noemt. (Zie ABT.)
Een verloopen monnik spreekt nooit goed van zijn convent. (Zie CONVENT.)
Geen ding zoo schandelijk of zwaar, dat eene vrouw of een monnik niet begaat. (Zie DING.)
Geen wijzer abt, dan die eerst monnik is geweest. (Zie ABT.)
Gelijke monniken, gelijke kappen. (Zie KAP.)
Geen hof geen' monnik, of hij hebbe haar in de hand. (Zie HAAR.)
God is een Heer, en de abt is een monnik. (Zie ABT.)
Het is de oude monnik onder eene nieuwe kap. (Zie KAP.)
Het is goed verbeiden, gelijk de abt zijne monniken doet. (Zie ABT.)
Het is (*of:* Hij doet) monniken werk. 1
Zij kleeft op malkanderen als de duivel op de ziel van een' monnik. (Zie DUIVEL.)
Hij is ervoor vervaard als een monnik voor een schepel rogge. 2
Hij scheidt ervan, als de monnik van de goede dagen. (Zie DAG.)
Iemand monnik maken. 3
Ik zou het niet laten, al rieden het mij al de monniken van Braband af. (Zie BRABAND.)
In het hoekje van den haard, daar de monnik dood vroor. (Zie HAARD.)
Loop wat lang aan dat klooster: er zullen meer monniken uit hunne cellen kruipen. (Zie CEL.)
Kwaad gezelschap, zei de dief, en hij ging tusschen den beul en eenen monnik naar de galg. (Zie BEUL.)
Monniken werken, dat zij koude krijgen, en eten, dat zij zweeten. (Zie KOUDE.)
Nooit beter vrede in het klooster, dan wanneer de monniken gelijke kappen dragen. (Zie KAP.)
Ruimer dan eene monniksmouw. 4
Waar de abt herbergier is, mogen de monniken wel bier halen. (Zie ABT.)
Was houthouwen eene orde, men zou zooveel monniken niet vinden. (Zie HOUT.)
Wat een monnik zich durft voor te nemen, dat zou zelfs de duivel zich schamen te bedenken. (Zie DUIVEL.)
Wij kunnen niet allen bisschoppen zijn, daar moeten ook monniken wezen. (Zie BISSCHOP.)
Zijn geweten is zoo eng als eene monniksmouw. (Zie GEWETEN.)
Zij slachten de monniken: ze gaan ook niet gaarne alleen.
Zij verdragen elkander als twee hoofden onder ééne monnikskap. (Zie HOOFD.)
Zoo de abt is, zoo zijn de monniken. (Zie ABT.)

MONSTER.

Het is een monster, dat de hel heeft uitgebraakt. (Zie HEL.)
Het is een monster van geluk. (Zie GELUK.)
Het is een monster van leelijkheid. (Zie LEELIJKHEID.)
Voor een slecht laken zet men een schoon monster. (Zie LAKEN.)

MONSTERING.

Dat mag niet door de monstering. 5
De monstering zal geschieden. 6
Hij moet de monstering passeren. 7

MONSTRANTIE.

Het is eene schoone monstrantie, ware er heiligdom in. (Zie HEILIGDOM.)

MONTFOORT.

Woerden is eene stad, Oudewater is nog wat, Maar Montfoort is een gat. (Zie GATEN.)

MONTPELLIER.

Drijf een' var naar Montpellier; Komt hij weêr: hij blijft een stier. 8

MOOG-VEEL.

Het is een moog-veel. 9
[*Hij slaat alles de keel in.*]

MOOI.

Als de leelijken (*of:* mottigen) mooi zijn, gaat zij voorop. (Zie LEELIJK.)
Die mooi wil wezen, moet pijn lijden, zei de meid, en zij spelde hare muts aan de ooren vast. (Zie MEID.)
Het is een mooije! 10
Hij is mooi met anderer lieden goed. (Zie GOED.)
Met eene mooije vrijen, met eene rijke trouwen.
Wie zich opschikt, is niet mooi.
Wijs bij de luî (*of:* Mooi voor het oog), maar gek om een hoekje. (Zie GEK.)

Hij zal er het mooi niet afkijken.
Hoe raarder, hoe mooijer.
Mooi is moeijelijk. 11
Net is mooi, en mooi is net. 12

---

1 Servilius bl. 122. Gheurtz bl. 46. Zegerus bl. 42.
2 Sartorius bl. 186. Winschooten bl. 6. v. Alkemade bl. 178. Tuinman I. bl. 29, II. bl. 167, 228. v. Duyse bl. 225.
3 Campen bl. 120. Meijer bl. 62. v. Duyse bl. 225. Winschooten bl. 226.
4 Tuinman I. bl. 9.
5 Tuinman I. bl. 267.
6 Winschooten bl. 156.
7 Winschooten bl. 156.
8 *Prov. seriosa* bl. 30. Tappius bl. 32*. Gheurtz bl. 49. Gruterus I. bl. 114. Tuinman I. bl. 136.
9 Sartorius *tert.* IV. 68.
10 Servilius bl. 155.
11 v. d. Venne bl. 14.
12 v. d. Venne bl. 6.

Mook.

Loop naar de Mookerheide (*of:* Ik wou, dat je op de Mookerheide zat). (Zie HEIDE.)

Onder mijne schapen zijn kooldieven, zei de pastoor van Mook. (Zie DIEF.)

Wat is dit een vruchtbaar land, zei blinde Fop, en hij stond midden op de Mookerheide. (Zie FOP.)

Moor.

Beter een levende moor dan een doode paus. 1

Dat is de confrater van den duivel, zei Jorden, en hij wees op een' moor. (Zie CONFRATER.)

Dat is iemand, die zwart van den honger is, zei Roelof, en hij zag een' moor gaan. (Zie HONGER.)

De eene moriaan verwijt den anderen, dat hij zwart is. 2

Die eenen moor wil wasschen, verliest zijne moeite. (Zie MOEITE.)

Het is den moriaan gewasschen (*of:* geschuurd). 3 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dit is gelijkbeteekenend met het spreekwoord:* Zal ook een Moorman zijne huid veranderen? *en mogelijk daarvan gemaakt. Dat het spreekwoord aan den kookketel of grooten waterketel, in Gelderland, misschien ook elders, algemeen onder den naam van* moor, *ook* moriaan, *bekend, zoude ontleend zijn, is niet waarschijnlijk. Van de* 26 *verschillende aanwijzingen zijn er slechts* 8, *die* geschuurd, *niet* gewasschen, *opnemen, nl. die van* V. ALKEMADE *(de beide malen),* GALES, EVERTS, BRUYN, MANVIS *en* MODDERMAN, *en in 't* Sermoen. *Alleen* V. EIJK *spreekt van* gewasschen *en* geschuurd *beide.* Gewasschen, *dat dubbel zooveel voorkomt, kan niet op den bedoelden ketel slaan. Daarenboven denkt men bij het spreekwoord aan vergeefsche moeite doen; en zou het dan een geheel en al vergeefsch werk zijn, een' ketel, hoe zwart ook door 't vuur geworden, te schuren? Eindelijk ligt het denkbeeld van aangeboren zwartheid in het spreekwoord; waarom het door* ZOET *aldus wordt voorgesteld:* 't Is verlooren de Moor gewassen, want 't is in de natuur, *en door* V. ALKEMADE: t' Is vergeefs de Moriaan geschuert, t' is in de natuur. *Dit past immers op geen' ketel!*]

Het kind van den moor ziet ook zwart. (Zie KIND.)

Hij rookt als een moor.

Hij ziet zoo zwart als een moor. 4

Zij is in moortjes vel niet geweest. 5

Moord.

Daar steekt hem de moord.

Dat is een moord, zei vrouw Paus.

[*Dit is een Loevesteins spreekwoord onder de militairen, om een klein ongeluk te belagchen, afkomstig van eene daar wonende vrouw van dien naam, die bij alle voorkomende zaken van* een' moord *sprak.*]

De kleêrkooper is moorddadig over de arme luis. (Zie KLEED.)

Heb je van den moord gehoord?

Het is een moord, zei Mourik, al weêr een ezel dood. (Zie EZEL.)

Hij weet van den moord af. 6

Maak geen' moordkuil van uw hart. (Zie HA...

Men kan hem een' moord betrouwen. 7

Moord blijft geen zeven jaar verholen. (Zie JAA...

Moord blijft niet ongewroken. 8

Moord en brand schreeuwen. (Zie BRAND.)

Moordenaar.

Die op frontieren wonen, zijn dieven of moordnaars. (Zie DIEF.)

Eerst het werk en dan het pleizier, zei de moordnaar, toen hij zijn wijf den kop had afgeslagen, voor hij met de kleine kinderen begon. (Zie KI...

Is Lieshout zonder dieven, Beek zonder moordnaars en Aarle zonder hoeren, dan duurt de wereld niet lang meer. (Zie AARLE.)

Twee tegen één is moordenaars werk. (Zie ...

Moorman.

Gereed geld en naakt vel dingt naauw, zei Moorman; toen dong hij te vergeefs naar maan. (Zie GELD.)

Zal ook een Moorman zijne huid veranderen? (Zie HUID.)

Mop.

Het is een aardige mop op eene hondenbruiloft. (Zie BRUILOFT.)

Het is een mop, als hij op zijn gat zit. (Zie GAT.)

Was het geen dog, dan was het toch een mop. (Zie DOG.)

Hij is goed van moppen voorzien.

[*Het is een ieder bekend, dat hij rijk* ... Moppen *zijn hier* geldstukken.]

Mores.

Dat is het regte eijereten niet, zei de vos, en zou de hoenderen mores leeren. (Zie EI.)

Hij zal nog anders mores moeten leeren. 9

Morgen.

Het is een schoone ridder met zijne twee morgen lands. (Zie LAND.)

Ik beef van schrik, als een morgen lands van pikken van eene kraai. (Zie KRAAI.)

Als het hoofd is zonder zorgen, Kunt gij slapen den morgen. (Zie HOOFD.)

's Avonds most en 's morgens wijn, Ter eere van Sint Martijn. (Zie AVOND.)

De beste ploeg Gaat 's morgens vroeg. 10

Des avonds kent (*of:* prijst) men den arbeider, des morgens den waard. (Zie ARBEIDER.)

Des avonds leeuwen, des morgens kapelletjes. (Zie AVOND.)

Des avonds rood, des morgens goed weêr aan bo... (Zie AVOND.)

Des avonds 't zonnetje rood, Des morgens wa... de sloot. (Zie AVOND.)

Des avonds zonder schulden, des morgens z... (Zie AVOND.)

Des morgens hooger dan een berg, Des avonds lager dan een dwerg. (Zie AVOND.)

Die des morgens gaat bij zulk een' apotheker, des avonds dronken: dat is zeker. (Zie APOTHEKER.)

---

1 Folie I. 350.
2 *Campen* bl. 118.
3 de Brune bl. 211, 212, 357. Zoet bl. 27, 235. v. Alkemade bl. 24, 117. Tuinman I. bl. 15, 177, 356. Gales bl. 12. *Euphonia* bl. 519. *Vers.* 3. Everts bl. 232. v. d. Hulst bl. 76. Willems II. 22. Bruyn bl. 140. *Sermoen* bl. 56. Kerkhoven bl. 55. Guikema I. 29. v. Eijk bl. 9. Manvis bl. 123. *Verkl.* 22. Modderman bl. 36. Bogaert bl. 95. 30 *Julij* 53.
4 Sancho-Pança bl. 58.
5 *Campen* bl. 61.
6 Tuinman I. bl. 281.
7 *Campen* bl. 40.
8 Sartorius *sec.* VII. 39.
9 Tuinman I. bl. 299, II. bl. 165. Gales bl. 2... verts bl. 215.
10 *Landbouwer* bl. 69.

...een goeden (*of:* kwaden) gebuur heeft, heeft ...een goeden (kwaden) morgen. (Zie BUURMAN.)
...nes zijn bedrog: K... je in je bed, je vindt ...t 's morgens nog. (Zie BED.)
...n droeve morgen maakt een' blijden dag. (Zie ...AG.)
...n goed gebuur biedt goeden morgen. (Zie BUUR...MAN.)
...n kwaad huwelijk is eene hel op aarde, zei Jo...s, en hij kreeg eenige baffetoenen van zijn ...f tot een' morgen-groet. (Zie AARDE.)
...e morgen brengt zijn eigen blijk voort. (Zie ...IJK.)
...geene vriendschap aan hem dan goeden mor...n en goeden dag. (Zie DAG.)
...en dag en goeden morgen dragen veel voorbij. ...ie DAG.)
...en morgen, Pothof.
[*Men gebruikt dit spreekwoord, wanneer ...en aan eene medegedeelde zaak geen geloof ...an schenken. Den oorsprong van dit zeggen ...eb ik niet kunnen opsporen.*]
...en morgen! Sint Stevens hoorn blaast. (Zie ...ARN.)
...en morgen, zei de boer, en het was schemer...ond. (Zie BOER.)
...s morgen- en avond-eten. (Zie AVOND.)
...acht des morgens wel, die des avonds weent. ...ie AVOND.)
...maakt lange morgenspraak.
[*Dat is: hij houdt zich lang met eene zaak ...ezig, die kort kon worden afgedaan. Men ...egt dit van iemand, die vrij omslagtig is met ...et verdedigen van zijne bewering. Zie verder ...et spreekwoord:* Met groote heeren zal men ...geene lange morgenspraak houden.]
...slacht de geit: heeft hij 's morgens iets goeds ...cht, des avonds stort hij 't al omver. (Zie ...VOND.)
...wilde, dat gij stondt, daar van morgen de ...n opging. 1
[*Dat is: gij moogt mijnenthalve tot de anti...poden behooren. Men bezigt dit spreekwoord, ...wanneer men iemand aan het andere eindje ...van de wereld wenscht.*]
...e heeft zooveel van 's avonds lagchen als van ...s morgens lagchen. (Zie AVOND.)
...groote heeren zal men geene lange morgen...spraak houden. (Zie HEER.)
...orgens bont, 's Avonds stront. (Zie AVOND.)
...is den morgen, Groote zorgen.
...vond of morgen. (Zie AVOND.)
...t 's morgens schoon en jeugdig bloeit, Is dik...ls 's avonds uitgeroeid. (Zie AVOND.)
...t van het avondmaal overblijft, is den volgen...n morgen goed voedsel. (Zie AVOND.)
...weet, wat ons de morgen brengt? 2
...de avond zorgen, Als de morgen doet, Me...gen zou rijden, Die nu gaat te voet. (Zie ...VOND.)
...morgen- en zijn avond-zang: Zij geven niet ...zelfden klank (*of:* Zijne morgensprookjes en ...avondpraatjes verschillen magtig, *ook wel:* Zijne ...orgen- en zijne avondredenen komen niet over...n). (Zie AVOND.)

Zoo smakelijk als een smids morgenmaal. (Zie MAALTIJD.)

Al moest ik ook morgen brood eten en water drinken. (Zie BROOD.)
Als de muggen dansen, geeft het morgen goed weêr.
Als het woord uit den mond is, gaap dan tot morgen, het zal er niet weder inkomen. (Zie MOND.)
Bemin, of gij morgen zoudt haten; Haat, of gij morgen 't haten zoudt laten. 3
Beter van daag dan morgen, zei Krelis Louwen, en de beul sloeg hem den strop om de keel. (Zie BEUL.)
Dat nu hooi is, is morgen haver. (Zie HAVER.)
De dag van gisteren is verleden, De dag van heden: wil dien wel besteden, De dag van morgen is verborgen, Daarom: wil altijd voor den dood zorgen. (Zie DAG.)
De dag van morgen Baart ook zijn zorgen. (Zie DAG.)
Die altijd morgen zegt, regt nimmer iets ter dege uit.
Die borgen wil, kom morgen. 4
Die heden was een ridder, Wordt morgen wel een bidder. (Zie BIDDER.)
Die heden wat spaart, heeft morgen wat. (Zie HEDEN.)
Die heden wel roeit, mag morgen medevaren. (Zie HEDEN.)
Die mij van daag steelt, zal mij morgen wel weder terug brengen. (Zie DAG.)
Die nu onderligt, kan morgen wel eens bovenkomen.
Die zijne zaligheid bezorgen kan, moet het niet tot morgen uitstellen. 5
Doe uwe goesting, en trouw morgen. (Zie GOESTING.)
Een dag van druk en pijn Kan morgen anders zijn. (Zie DAG.)
Goede raad komt morgen.
Heden deugd gedaan, Morgen is de dank vergaan. (Zie DANK.)
Heden een ei is beter dan morgen eene hen. (Zie EI.)
Heden getrouwd, Morgen berouwd. (Zie HEDEN.)
Heden graaf, Morgen slaaf. (Zie GRAAF.)
Heden hoveling, Morgen verschoveling. (Zie HEDEN.)
Heden iets, Morgen niets. (Zie HEDEN.)
Heden in figuur, morgen in het graf. (Zie FIGUUR.)
Heden in hoogheid verheven, morgen onder de aarde. (Zie AARDE.)
Heden is heden; maar morgen is een onbegrijpelijke dag. (Zie DAG.)
Heden koning, morgen keutel. (Zie HEDEN.)
Heden koopman, Morgen loopman. (Zie HEDEN.)
Heden lagchen, morgen weenen. (Zie HEDEN.)
Heden leven, morgen sterven. (Zie HEDEN.)
Heden mij, Morgen dij (*of:* Wat heden mij geschiedt, kan morgen u gebeuren). (Zie HEDEN.)
Heden rijk, morgen arm. (Zie ARME.)
Heden rood, Morgen dood. (Zie DOODE.)
Heden zegt hij aldus, morgen alzoo. (Zie HEDEN.)
Het zou niet helpen, al hadden zij van daag eene koe en morgen een paard. (Zie DAG.)
Hij eet, of hij morgen hangen zal. 6
Hij heeft een geheugen als eene garnaal: die is morgen vergeten, dat zij gisteren nog zwom. (Zie GARNAAL.)

...tert. VI. 2.
...II. bl. 168. *Mergh* bl. 44.
2 *Adag. quædam* bl. 8
4 v. Moerbeek bl. 248
5 *Adag. Thesaurus* bl. 56.
6 *Campen* bl. 16.

Hij roept: lui! en hij vaart morgen eerst (*of:* niet voor morgen). 1
Hij weet zooveel van gisteren, als ik van morgen. (Zie GISTEREN.)
Kom ik er van daag niet, dan kom ik er morgen. (Zie DAG.)
Laat komen de zeep, zei de meid, morgen zullen wij wasschen. (Zie MEID.)
Laat ons heden niet wijs zijn, een ieder bespare zijne wijsheid tot morgen; laat ons thans vrolijk wezen. (Zie HEDEN.)
Legt gij nu den eenen vijand neder, Morgen slaat u de andere weder. 2
Men moet zoo teren, Dat het morgen niet kan deren. 3
Men weet niet, wat de dag van morgen geven zal. (Zie DAG.)
Morgen, bij de koffij. (Zie KOFFIJ.)
Morgen brengen. 4
Morgen is de toekomende tijd.

[*Men zegt dit, wanneer iemand iets op* morgen *belooft, waarvan waarschijnlijk niets gebeuren zal.*]

Morgen komt altijd terug.
Morgen komt er weêr een dag. (Zie DAG.)
Morgen nog wat. 5
Morgen ook eten, zei Bouwens. (Zie BOUWENS.)
Morgen vóór het hanen-gekraai. (Zie GEKRAAI.)
Morgen vroeg.

[*Dat is: er gebeurt niets van. Men zegt dit, om zijnen afkeer over eene zaak te betuigen.* Morgen brengen *en* Morgen nog wat *geven hetzelfde te kennen.*]

Niemand weet, wat komen zal: wie zag morgen? (*of:* Niemand zoo oud, die morgen zag). 6
Nimmer komt de dag van morgen, of hij brengt ook zijn brood mede. (Zie BROOD.)
Steek hol, steek veer; Morgen kom ik weêr.

[*Men zegt dit van slordig naaiwerk.*]

Stel niet tot morgen uit, wat gij heden doen kunt. (Zie HEDEN.)
Trouw, kom morgen, Zoo wil ik borgen.
Tusschen heden en morgen kan nog veel gebeuren. (Zie HEDEN.)
Van daag Hoeksch, en morgen Kabeljaauwsch. (Zie DAG.)
Van daag mijne — morgen uwe beurt. (Zie BEURT.)
Van daag voor geld, en morgen voor niet. (Zie DAG.)
Wat nu waar is, zal morgen geene leugen zijn. (Zie LEUGEN.)
Wat van daag goed voedsel is, is morgen goed eten. (Zie DAG.)
Wat van daag onregt is, is morgen geen regt. (Zie DAG.)
Wil ons God niet borgen, Wij hebben hier geen' morgen. (Zie GOD.)
Zijn karretje gaat op eenen zandweg: van daag is 't kermis, en morgen Sint Joris. (Zie DAG.)
Zoo lang als morgen de geheele dag. (Zie DAG.)
Zoo staat u de keuvel, als gij morgen ter kerke gaat. (Zie KERK.)
Zoo weet men het morgen in den Haag. (Zie 'S GRAVENHAGE.)
Zorg voor heden, niet voor morgen (*of:* Wilt ni zorgen Voor den dag van morgen). (Zie DAG.

MORGENROOD.

Het morgenrood Brengt water in de sloot. 7

MORGENSTOND.

De bruine morgenstond is goed voor de reizigers
De morgenstond Heeft goud in den mond. (Zie GOU
Geen bekwamer licht dan van den morgenstor (Zie LICHT.)

MORMELDIER.

Het is een leelijk mormeldier.
Hij is zoo vast in slaap als een mormeldier.

[*Het* mormeldier *is de* marmot. *Zijn wint slaap duurt doorgaans zes maanden of lang*

Men acht hem als een mormeldier.

MORSIG.

Hoe morsiger, hoe gruiziger. (Zie GRUIZIG.)

Morsigheid is geene heiligheid. (Zie HEILIGHEI
Net bij kuisch, en mors bij vuil; Valk met val en uil met uil. (Zie KUISCH.)

MORTEL.

De steen is in den mortel gevallen. 9

[*Dat wil zeggen: de zaak is goed uitgevall het gaat daar, gelijk men wenscht.* Mort gruis van steen; *maar ook zekere* kalk, *die gestooten of gemalen steenen, of wel met g zand vermengd is. De laatste beteekenis hier wel alleen gelden.*]

Die nog geen' mortel maken kan, wil metselen, den troffel gebruiken.

MORTIER.

Dat is eene suffisante boterton, zei Filebout, en zag een' grooten mortier liggen. (Zie BOTER

MORTJES.

Hij is mortjes.

[*Dat wil zeggen: hij leeft niet meer. spreekwijze is afgeleid van* mort, *dat is:* doo

MORYCHUS.

Hij is zotter dan Morychus.

[MORYCHUS *is de bijnaam, dien de Sici anen aan* BACCHUS *gaven.*]

MOS.

Daar wast geen spinrag (*of:* mos) aan een' dra jenden molenkam. (Zie KAM.)
De mest verdrijft het mos. (Zie MEST.)
Een rollende steen gaart geen mos. 10 (Zie de *Bijla*

MOSKOVIË.

Hij is zoo bedeesd, of hij eene oratie voor Moskovischen czaar zou doen. (Zie BEDEES

MOSSEL.

Alle mosselen, die voor het mes gapen! (Zie ME
Anders was de mossel geen visch.
Bij het volk is de nering, zei de mosselman, en kwam met de mosselen in de kerk. (Zie KERK
Daar liggen de mosselen. 11

[*Ofschoon wel eens in goeden zin gebe voor het fijne eener zaak of een aan 't licht g bragt geheim, wordt deze spreekwijze mee tijds gebruikt van dingen, die in hunne naak heid worden ten toon gesteld.*]

Dat zijn nieuwerwetsche mosselen, zei de mof,

---

1 Winschooten bl. 321. v. Lennep bl. 237.
2 Gruterus I. bl. 113.
3 Sartorius *pr.* III. 12.
4 Sancho-Pança bl. 28.
5 Sancho Pança bl. 28.
6 Gruterus I. bl. 117. v. d. Venne bl. 182.
7 *Sel. Prov.* bl. 228.
8 Gruterus III. bl. 129. Meijer bl. 72.
9 Sartorius *pr.* V. 83, *sec.* IX. 74, *tert.* IV. 41. Tuinman I. bl. 268.
10 *Campen* bl. 34. 21 *Sept.* Gruterus I. bl. 103. Cats bl. 423, 502. de Brune bl. 66, 95, 380. *Sel. Prov.* bl. 34. Richardson bl. 32. Meijer bl. Bogaert bl. 107. *Gent* bl. 126.
11 Sartorius *tert.* III. 20. Tuinman I. bl. 22, v. Moerbeek bl. 268.

…j zag een' emmer vol oesters. (Zie EMMER.)
…e mossel meent eene oester, eene muis een groot
…wst te wezen.
…r men eene zoô mosselen zieden zoude. 1
[*De mosselen zijn zoo spoedig gaar, dat men* …*an eene in een' oogenblik tot stand gebragte* …*aak zegt: zij is gereed*, eer men eene zoô mosselen zieden zoude.]
…t is een man als mosselen visch. (Zie MAN.)
…t is een mosselkrijg. (Zie KRIJG.)
…t is geene mosselschelp waard.
…t is jaag in, jaag over: er voer een man om …sselen. (Zie MAN.)
…j is noch mossel, noch visch. 2
…j zijn mosselen als oesters.
…blijft eraan hangen als de mosselen aan de palen. 3
…heeft niet wel gezien, waar de mosselen lagen.
…is zoo vet als eene mossel. 4
…maakt verzen als mosselen visch. 5
[*Dat is: zijne rijmelarij gelijkt op een vers, als de mossel op een' visch. Men behoeft daarom nog aan geene onzedelijke verzen te denken, gelijk men wel eens gedaan heeft.*]
…vindt er mosselen. 6
…ilde, dat ik alle man met mosselschelpen be…n mogt. (Zie MAN.)
…roept zoo lang mosselen, totdat zij aan kant …en. (Zie KANT.)
…n weet niemands doen, voor al eer men mosse…n eet.
…selen zouden gaarne visch zijn, konden zij uit …e schelpen. 7
…p geen mosselen, voor gij aan land zijt (*of:* …e aan land zijn). (Zie LAND.)
…chen mosselen en visch. 8
…neer zijn de mosselen gaar? 9
…zijn de mossels hard, zei Bottardus, en hij at …schelpen meteen op. (Zie BOTTARDUS.)
…is eene stinkmossel. 10
…komen overeen gelijk twee mosselschelpen. 11

MOSSELMAN.

…het volk is de nering, zei de mosselman, en hij …ram met de mosselen in de kerk. (Zie KERK.)

MOST.

…vonds most en 's morgens wijn, Ter eere van …nt Martijn. (Zie AVOND.)
…erste regen van den oogst verjaagt den most. 12
…is een werkende most, die van hoepels en dui…n meester wordt. (Zie DUIG.)
…nt Martijn Is alle goede most goede wijn. 13
…r men den nieuwen most veilt, daar steekt men …n krans uit. (Zie KRANS.)
…t zou zeggen, dat de most dronken maakt? 14

MOSTERD.

…r is krachtiger goed dan mosterd. (Zie GOED.)
…is delicaat, zei Flip, en hij at kruisbeziën met …e mosterd-saus. (Zie BEZIE.)
…is dure mosterd.

Dat is mosterd op den kabeljaauw. (Zie KABELJAAUW.)
De mostaard kriebelt hem in den neus.
Die daar spreken mostaard-sterk, zouden geen' gebraden haan den staart uithalen. (Zie HAAN.)
Een mosterdzaadje wordt welhaast een groote boom. (Zie BOOM.)
Eet ham met mosterd, dan wordt gij sterk. (Zie HAM.)
Gij zult mosterd eten. 15
Het is mosterd na den maaltijd. (Zie MAALTIJD.)
Hij eet alle dagen mosterd. (Zie DAG.)
Hij heeft mosterd op zijn' staart. 16
Hij heeft wel lust tot soppen, die zijn brood in de goot (*ook wel:* in den mosterd) doopt. (Zie BROOD.)
Hij is zoo sterk als mosterd. 17
Hij wordt door den mosterd gesleept. 18
Hij zendt ze om mosterd.
Iemand tot mosterd (*of:* in den mosterd) malen. 19
Men zou erop verlieven, als eene kat op den mosterdpot. (Zie KAT.)
Tot haring mosterd. (Zie HARING.)
Wat kan men niet al in gedachten doen, zei droomige Joris, en hij at mosterd zonder ham. (Zie GEDACHTE.)
We eten dikwijls genoeg mosterd aan die dingen. (Zie DING.)
Welk een ding is mosterd! het bijt, en heeft geene tanden. (Zie DING.)
Zij steekt haren buik uit, zei Jan, als de mosterdpot van mijn' oom Klaas. (Zie BUIK.)
Zoo fijn als gemalen mosterd.
Zoo zij niet anders dan mosterd at: zij zou niet zuurder kunnen zien. 20

MOT.

Het staat hem zoo handig als de mot het haspelen. (Zie HAND.)
Hij heeft het zoo druk als de mot met ééne tet. 21
[Mot *is in deze beide spreekwoorden* zeug. *Bezigt men het eerste bij overgroote onhandigheid, het laatste gebruikt men, wanneer het werk over de hand loopt.*]

De mot is in dien winkel. 22
De mot is in zijne maag. (Zie MAAG.)
Die hoeren aanhangt, krijgt motten en wormen, en verdort. (Zie HOER.)
Een rok wil gedragen zijn, anders komt er de mot in.
Koop voor de motten niet. 23
Schriften van zotten Zijn voor de motten. 24
Waar kan de mot niet al inkomen, zei Joris Janse, en hij vond eene modieuse pruik, die in negen en negentig jaren niet gedragen was. (Zie JAAR.)

Ik heb het wel in de mot.
[Mot *of* mod *is in de oud Friesche taal eene verbastering van* moed, gemoed; *waarom het spreekwoord zooveel zegt als: ik heb hem door*

…Bruin bl. 464. Sartorius *tert.* VII. 88. Win…schooten bl. 159.
…tuinman I. bl. 287.
…Vaderlandsche Wijn bl. 11.
…Sancho-Pança bl. 88.
…Sartorius pr. II. 11. v. Eijk II. *nal.* bl. 35. de …Jager Bijdr. bl. 118.
…v. Eijk II. bl. 61.
…Prov. bl. 27. *Adag. quaedam* bl. 47. *Adag.* …Bassaeus bl. C.
8 Gheurts bl. 69.
9 Winschooten bl. 159.
10 v. Eijk II. *nal.* bl. 35.
11 Bogaert bl. 52.
12 *Mots* bl. 39.
13 *Mots* bl. 12.
14 *Mots* bl. 65.
15 Koning bl. 15.
16 Tuinman I. bl. 333. v. Eijk I. *nal.* 56. Mulder bl. 496.
17 Servilius bl. 33*.
18 Gheurts bl. 12. Sartorius *quart.* 20. Winschooten bl. 23. Tuinman I. bl. 298. v. Eijk I. *nal.* 53, II. *nal.* bl. V. v. Lennep bl. 27.
19 Tuinman I. bl. 333.
20 Sartorius *tert.* X. 76. Tuinman I. bl. 333.
21 *Vesteeld* bl. 130.
22 v. Moerbeek bl. 268. v. Eijk II. bl. 62.
23 v. d. Venne bl. 274.
24 Cats bl. 460.

en door bekeken; zijn gemoed is mij geopend, ligt voor mij bloot.]

Ik ga uit vrijen, zei Ritsert, en hij liep ter mot. 1

MOTTIG.

Als de leelijken (*of:* mottigen) mooi zijn, gaat zij voorop. (Zie LEELIJK.)

Beter mottig dan zonder neus. 2

MOURIK.

Het is een moord, zei Mourik, al weêr een ezel dood. (Zie EZEL.)

MOUSSON.

De mousson begint te waaijen. 3

Ik ben in een' slechten mousson. 4

MOUT.

Een langzaam vuur maakt het beste mout. 5

Het mout wil boven het bier wezen. (Zie BIER.)

Ik vijst mout: wilt gij den zak ophouden? 6

Men moet uit één' zak geen dubbel mout nemen.

Mout spaart meel. (Zie MEEL.)

MOUW.

Aan de regtermouw ontbrak hem een knoop. (Zie KNOOP.)

Al doende kwam wambuis in Harmen, en hij mouwde zeven jaar over eene trok. (Zie HARMEN.)

Alle dagen een draadje is eene hemdsmouw in het jaar. (Zie DAG.)

Dat in het lijf niet gaat, dat gaat in de mouwen. (Zie LIJF.)

Dat is eene gemaakte mouw. 7

[*Dat wil zeggen: eene valsche mouw, waardoor men den arm niet steekt. Men bezigt het spreekwoord bij eene voorgewende hindernis.*]

Dat is tot daar aan toe, en een hemd zonder mouwen is tot hier aan toe. (Zie HEMD.)

De aap kijkt (*of:* springt) uit de mouw. (Zie AAP.)

Den aap uit de mouw schudden. (Zie AAP.)

De oude Adam kijkt uit de mouw. (Zie ADAM.)

Die de handen uit de mouw steekt, krijgt ringen aan de vingers. (Zie HAND.)

Die zien, of zij geen drie (*of:* vijf) kunnen tellen, terwijl zij er wel tien achter (*of:* in) de mouw hebben. 8

Het is aan de lieden niet te zien, wat zij in de mouw dragen. (Zie LIEDEN.)

Het is een ander paar mouwen. 9

Het is een man als een kind: hij veegt zijn' neus aan zijne mouw af. (Zie KIND.)

Het is Wilhelmus van Nassauwen, Met de ellebogen door de mouwen. (Zie ELLEBOOG.)

Hij draagt den gek in de mouw. (Zie GEK.)

Hij heeft het nog in de mouw, al laat hij het niet blijken. 10

Hij heeft wijde mouwen. 11

Hij houdt den aap in de mouw. (Zie AAP.)

Hij is een snijder, dien de handen te lang uit de mouw zijn gegroeid. (Zie HAND.)

Hij kan den gek in de mouw niet houden (*of:* gek kijkt uit de mouw). (Zie GEK.)

Hij schudt het uit zijne mouw. 12

Hij smeert hem het snot op de mouw.

Hij speldt hem wat op de mouw. 13

Hij staat met de handen in de mouw. (Zie HA

Hij weet er wel mouwen aan te passen. 14

Hij zal zijne mouw ontgespen.

Hij zoekt zijn' smerigen neus aan mijne mo te vegen.

Hoe kwelt mij dat harnas, zei de boer, en h eene malie op zijne mouw. (Zie BOER.)

Iemand bij de lurven (*ook wel:* de lappen, da den, de mouw, *of:* den kraag) krijgen. KRAAG.)

Iemand de mouw vegen. 15

Ik stop het onder geene mouw. 16

[*In gelijken zin zegt men van eene za men niet bedekken wil:* Men stopt daar mouw over.]

Men heeft hem den rok niet gescheurd (*of:* de niet uitgerukt). 17

Men kan er geene mouwen aan vast maken.

Men leidt geene vrijers bij de mouw. 19

[*Men kan niemand dwingen, om een tegen zijnen zin te huwen.*]

Men mag het gekje niet altijd uit de mouw ho (Zie GEK.)

Men moet de handen uit de mouw steken. HAND.)

Men moet zich geene leugens op de mouw spelden. (Zie LEUGEN.)

Men mogt het aan zijne voormouwen zien.

[*Men zegt dit van iemand, die vroeg tuin gehad heeft, maar er thans van bero*

Men stopt daar geene mouw over. 21

Men zal hem een rood lapje op de mouw sp (Zie LAP.)

Middelen in de mouw hebben. (Zie MIDDEL.)

Ruimer dan eene monniksmouw. (Zie MONN

Verscheurde mouwen Doen den arm wel houën. (Zie ARM.)

Wij zullen hem een briefje op de mouw spelden. (Zie BRIEF.)

Zijne voormouwen beginnen hem te stinken.

Zijn geweten is zoo eng als eene monnik (Zie GEWETEN.)

Rondom boter, zei de boer, en hij sch... melkmouw. (Zie BOER.)

MOZES.

Als de steenen verdubbeld worden, dan kom zes, om te verlossen. 23

[*Dit spreekwoord ziet op de harde di baarheid der kinderen Israels, en hun lossing, toen de nood ten toppunt was gest*

Bij Mozes' graf. (Zie GRAF.)

---

1 Folie II. 443.
2 *Neue-Spreekw.* 14.
3 Winschooten bl. 159.
4 v. Lennep bl. 142.
5 de Brune bl. 205.
6 Gheurts bl. 42.
7 Tuinman I. bl. 85, 126.
8 *Campen* bl. 106. de Brune bl. 124. Sartorius *pr.* IV. 30, *tert.* III. 79. Winschooten bl. 347. Tuinman I. bl. 311. v. Moerbeek bl. 268. v. Eijk I. bl. 80. Meijer bl. 50. Sancho-Pança bl. 49.
9 Bogaert bl. 19.
10 *Campen* bl. 3. Tuinman I. bl. 21. v. d. Hulst bl. 14. Meijer bl. 3. v. Eijk II. *nal.* 19. v. Waesberge *Vrijen* bl. 57. de Jager *N. Bijdr.* bl. 50. Harrebomée *Tijd* bl. 304.
11 Sancho-Pança bl. 41.
12 Tuinman I. bl. 21, 43. v. Eijk II. *nal.* 19. v. Duyse bl. 225. de Jager *N. Bijdr.* bl. 49.
13 Winschooten bl. 241. Tuinman I. bl. 191, 322, II. bl. 19, 20. Gales bl. 23. Everts bl. 228. v. Eijk II. 32. Mulder bl. 436. Manvis bl. 124. Sancho-Pança bl. 49.
14 Winschooten bl. 99. Tuinman I. bl. 126. v. Eijk I. bl. 88.
15 Sancho-Pança bl. 40.
16 Sartorius *tert.* V. 45.
17 de Brune bl. 226.
18 Modderman bl. 102.
19 Cats bl. 432. *Mergh* bl. 52.
20 de Brune bl. 456. Sartorius *tert.* IX. 6.
21 Sartorius *tert.* V. 45.
22 *Campen* bl. 122. Meijer bl. 59.
23 Witsen 79.

...is een kalf Mozes. (Zie KALF.)
...doet het om Mozes en de profeten.
[*Hij doet het, opdat men hem voor een' godsdienstig' man zal aanzien.*]
...is zoo zachtmoedig als Mozes. 1
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Num. XII : 3.]
...zal Aäron niet met het volk laten begaan. (Zie AÄRON.)
...delijke vriend, zei Mozes tegen zijne bokjes. (Zie BOK.)
...blijven om Mozes' graf. (Zie GRAF.)

MUD.

...muis is zoo weelderig in een spintje als in eene mudde koorn. (Zie KOREN.)
...mudje met het mudje; het mandje met de brokken. (Zie BROK.)
...is zoo vol als mudje.
...zal niemand vriend noemen, eer men eene mudde zout met hem gegeten heeft. 2
[*Er is tijd noodig, om iemand zijn volle vertrouwen te schenken, en in zijne vriendschap op te nemen. In gelijken zin zegt men:* Men kan niemand regt kennen, zoo lang men geen' zak zout met hem gegeten heeft.]
...eene mudde (*of:* één schepel) koren, die hij te ...en heeft, wil hij een' ganschen molen oprigten. (Zie KOREN.)

MUG.

...baat helpt: de zog hapt naar de mug. (Zie BAAT.)
...muggen dansen, geeft het morgen goed weêr. (Zie MORGEN.)
...de muggen in Januarij dansen, wordt de boer ...n bedelaar. (Zie BEDELAAR.)
...de muggen in Maart dansen, dat doet het ...p den dood aan. (Zie DOOD.)
...wat dan niets, zei de wolf, en hij hapte naar ...ne mug. 3
...helpt zooveel, alsof eene mug in den Rijn p....
...dank en loon, die ik daarvan heb, zijn zoo gering, dat eene mug ze op den staart kan wegvoeren. (Zie DANK.)
...mug (*of:* vlieg) zwerft zoo lang om de kaars, ...dat zij er ten laatste invalt (zich brandt, *of:* ...ne vleugelen zengt). (Zie KAARS.)
...mug kan een' groot' karel wel steken, dat ...jankt. (Zie KEREL.)
...mug steekt wel een' leeuw in 't oog. (Zie LEEUW.)
...olifant verslindt geene muggen. 4
...blindeman zou er zooveel ongelijks gevonden hebben, daar eene mug hare beentjes aan zou ...nen hechten. (Zie BERNEN.)
...baat zooveel, alsof eene mug de zee wilde leêg ...ken. 5
...is eene vrouw, die niemand van zich weert, ...of het moest eene mug zijn. 6
...is een muggezifter. 7
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Matth. XXIII : 24.]
...gelijkt hem als eene mug een' olifant. 8

Hij maakt van eene vlieg (*of:* mug, *ook wel:* muis) een' olifant. 9
Hij wil eene mug vangen.
Hij zag er uit als het beeld van Sint Klaas te Rillem, dat de muggen zoo besch.... hadden, dat de boeren het niet meer wilden aanbidden. (Zie BEELD.)
Hij ziet eerder eene mug in de lucht, dan een' os op de aarde. (Zie AARDE.)
Hij zoude eene mug in haren aars zien. (Zie AARS.)
Licht-muggen zijn geene lantaarnen. (Zie LANTAARN.)
Men kieskaauwt over eene mug, en zwelgt een' kameel door. (Zie KEMEL.)
Men moet de huik naar den wind hangen, zei het paard, en het sloeg met zijn' staart de muggen van zijn' rug af. (Zie HUIK.)
Men moet niet naar elke mug slaan.
Muggen dienen bij harden wind geen hooi te versjouwen. (Zie HOOI.)
Muggen Hebben ook ruggen.

MUIDEN.

Muiden zal wel Muiden blijven. 10
[*In de* Kronijk van Muiden *vindt men de profetie eener meermin, die Muiden met een bezoek vereerde, van dezen inhoud:*
„Muden sal Muden bliven;
Muden sal noit becliven."
Ter harer gedachtenis ontstond het stadswapen, zijnde een blaauwe paal in een zilveren schild, tusschen twee meerminnen. Ook heeft het spreekwoord aan deze vloekspraak zijn aanwezen te danken. Men drukt erdoor uit, dat er geene betersehap denkbaar is, maar de bedoelde zaak, waarvoor men de toepassing maakt, wel altijd op dezelfde hoogte zal blijven.]

MUIL.

Aan den taaijen muil van het varken kent men zijnen ouderdom.
De slapende vos vangt geene hoenders (*of:* krijgt niets in den muil). (Zie HOEN.)
Een open pot of open kuil, Daarin steekt ligt de hond zijn' muil. (Zie HOND.)
Ezels schouderen, varkens muil, koopmans ooren. (Zie EZEL.)
Gij zult den dorschenden os niet muilbanden (*of:* den muil niet toebinden). 11
[*Dit spreekwoord, dat genomen is uit* Deut. XXV : 4, 1 Cor. IX : 9 *en* 1 Tim. V : 18, *ziet op de verpligting, om het tijdelijke brood aan zijne dienstbaren niet te onthouden.*]
Het is een melkmuil (*of:* melkbaard). (Zie BAARD.)
Hij zwijgt als een bokkenmuil. (Zie BOK.)
Honden-muilen, mans aarzen en vrouwen-kniën zal men zelden warm zien. (Zie AARS.)
Iemand een vredeteeken op den muil maken. 12
Ik bedank je voor dat compliment, zei Tijs, en hij kreeg eene muilpeer voor zijne koonen. (Zie COMPLIMENT.)
Men deelt daar muilperen uit. 13
Oude zwijnen hebben harde muilen. 14

...Gheurts bl. 78.
...Gheurts bl. 59, 74.
...Tuinman I. bl. 373. Bogaert bl. 97.
...Gheurts bl. 32.
...Bruns bl. 323.
...de Brune bl. 396.
7 Tuinman I. bl. 9. *Vers.* 24. v. Eijk II. bl. 63. v. Duyse bl. 199.
8 de Brune bl. 486.
9 de Brune bl. 25. Tuinman I. bl. 231, *nal.* bl. 30, II. bl. 68. Folqman bl. 127. *Adag. Thesaurus* bl. 58. Kerkhoven bl. 56. v. Eijk II. bl. 90, *nal.* bl. 35.
10 Smids X. v. Eijk II. 6.
11 Cats bl. 542. Schaberg bl. 71.
12 *Mots* bl. 24.
13 *Landbouwer* bl. 56.
14 *Prov. seriosa* bl. 35.

Zie, hoe hangt hem de muil; ik wil hem de toornigheid afsnijden. 1 (Zie de *Bijlage.*)

De ezels rijden daar op muilen. (Zie EZEL.)
Hij kan op zijne muiltjes gaan. 2
Hij leeft graag op zijne muiltjes.

MUILEZEL.

Hij is dolkoppiger dan een wilde muilezel (*of:* eene wilde gans). (Zie GANS.)
Hij werkt als een muilezel. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Ik ben een zoon van 's konings lijfpaard, zei de muilezel; maar hij vergat te zeggen, dat zijne moeder eene ezelin was. (Zie EZELIN.)
Ik heb eertijds zulk een' muilezel gezien, die uwe dukaten wel dragen zou. (Zie DUKAAT.)
Te Sint Jutmis, als men de muilen melkt. 4

MUIS.

Aan de beste kat kan eene muis ontloopen. (Zie KAT.)
Aarde wil van aarde niet, 't Spek wil van den zwaarde niet (*of:* Onkruid uit den gaarde niet, *ook wel:* De kat wil uit den gaarde niet, En zij laat haar muizen niet). (Zie AARDE.)
Alle baat helpt, zei de muis, en zij waterde in de zee. (Zie BAAT.)
Als de kat in de val is, dansen de muizen er omheen. (Zie KAT.)
Als de kat naar geene muis loopt, is ze ziek. (Zie KAT.)
Als de kat slaapt, spelen (*of:* springen) de muizen. (Zie KAT.)
Als de katten muizen, dan maauwen zij niet. (Zie KAT.)
Als de kat uit is, dan dansen de muizen rondom het boter- (*of:* meel-) vat. (Zie BOTER.)
Als de kat van huis is, dan hebben de muizen den vollen loop (*of:* houden de muizen bruiloft). (Zie BRUILOFT.)
Als de muis in den meelzak zit, denkt zij, dat ze de molenaar zelf is. (Zie MEEL.)
Als de muis zat is, wordt het meel bitter (*of:* zuur). (Zie MEEL.)
Als eene muis: Altijd uit eten en nimmer t' huis. (Zie HUIS.)
Als eene muis op een' haverzak, zoo zaten ze er. (Zie HAVER.)
Als God een' mensch plagen wil, dan bijt hem wel eene muis dood. (Zie GOD.)
Als muizenkeutels peper worden, bijten zij 't sterkst. (Zie KEUTEL.)
Al zijt gij slim bij booze daden: Een muisje kan 't geheim verraden. (Zie DAAD.)
Beter eene luis (muis, *of:* musch) in den pot dan gansch geen vleesch. (Zie LUIS.)
Blijf op uwe billen zitten, zoo kruipt er geene muis in. (Zie BIL.)
Daar bleef nooit eene muis dood onder een voeder hooi. (Zie HOOI.)
Daar geene kat is, tieren de muizen. (Zie KAT.)
Daar is eene muis in de melk verdronken. (Zie MELK.)
Daar is eene muis in het meel. (Zie MEEL.)
Daar is kat noch muis overgebleven (*of:* w... gekomen). (Zie KAT.)
Daar zal een ander muisje piepen. 5
Dat gij aan de muis geven zoudt, geef dat ... kat, en maak van den nood eene deugd. ... DEUGD.)
Dat is de grootvader van de muizen, zei Eg... en hij zag een' olifant. (Zie EGBERT.)
Dat muisje zal een staartje hebben (*of:* Het is ... muis met een staartje). 6 (Zie de *Bijlage.*)
Dat van katten komt, muist wel (*of:* Katten... deren vangen graag muizen). (Zie KAT.)
De bergen zouden baren, en een muisje voort... gen. (Zie BERG.)
De honger leert de katten muizen. (Zie HON...
De kat muist best, als zij jongen heeft. (Zie JO...
De kat speelt met de muis. (Zie KAT.)
De katten zijn snel, om de muis te vangen. ... KAT.)
De kat ziet altijd naar de muis. (Zie KAT.)
De liefde wroet in zijn lijf, als eene muis in ... Hollandsche kaas. (Zie HOLLAND.)
De muis is haast gevangen, die maar één hol ... (Zie HOL.)
De muis is in de val. 7
De muis is zoo weelderig in een spintje als in ... mudde koorn. (Zie KOREN.)
De muizen liggen er voor (*of:* in) de brood... dood. (Zie BROOD.)
De onnoozelheid moet zwichten, zei David, e... zag eene muis door eene kat opeten. (Zie DA...
Der katten spel, der muizen dood. (Zie DOOD...
Die een' man heeft als een muisje, Is gee... meer in zijn huisje. (Zie BAAS.)
Die jaagt met katten, Vangt slechts muiz... ratten. (Zie KAT.)
Die kat muist goed. (Zie KAT.)
Die zich zelven muis maakt, wordt van de kat... vangen. (Zie KAT.)
Eene doode kat, een schrik voor de muizen. ... KAT.)
Eene goede muiskat moet men geene bellen ... binden. (Zie BEL.)
Eene kat, die veel maauwt, vangt weinig mui... (Zie KAT.)
Eene mossel meent eene oester, eene muis een ... vorst te wezen. (Zie MOSSEL.)
Eene muis sluipt alle gaten door. (Zie GATEN.)
Eene muis van de Veluwe is slimmer dan eene ... van de Betuwe. (Zie BETUWE.)
Eene vette kerkmuis, eene witte zwaluw en ... rijke speelman zijn drie zeldzame dingen. ... DING.)
Een kind zou merken, dat dit figuurlijker ... gesproken is, en dat eene muis geen olifant, ... een toren geen horen is. (Zie FIGUUR.)
Er komt geen muis in 't land, Of zij laat een' g... den tand (*ook wel:* Er is geen muizen-tand, ... hij brengt goud in 't land). (Zie GOUD.)
Er ligt eene muis in de kraam. (Zie KRAAM.)
Geen twee katten aan één muis; Geen twee vr... wen in één huis. (Zie HUIS.)

---

1 *Campen* bl. 43. Meijer bl. 20.
2 Smids bl. 318. Tuinman I. bl. 130. v. Moerbeek bl. 268. Everts bl. 228. v. Waesberge *Geld* bl. 162. v. Eijk II. bl. 56. Bogaert bl. 111.
3 *Campen* bl. 82. Gheurtz bl. 38. Sartorius *tert.* X. 49.
4 Gheurtz bl. 58.
5 Tuinman II. bl. 128.
6 de Brune bl. 458. Winschooten bl. 159, 284. Tuinman I. *nal.* bl. 27. v. Moerbeek bl. 268. *Vers.* 46. v. d. Hulst bl. 11, 76. v. Eijk II. ...
7 Sartorius *tert.* V. 70. Winschooten bl. 12... Eijk II. bl. 63.

...g het der kat aan den hals, dan is het voor ...muizen bewaard. (Zie HALS.)
...t gaat er niet wel toe, daar de muis in de etens...kast dood blijft. (Zie ETEN.)
...t is, alsof de muizen het eraf gevreten hebben.
...t is eene arme muis, die maar één hol heeft (*of:* ...gat). (Zie HOL.)
...t is eene meelmuis. (Zie MEEL.)
...t is gemakkelijker, een' troep muizen naar Je...ruzalem te drijven, dan twee vrouwen te bewa...ren. (Zie JERUZALEM.)
...t is kat en muis. (Zie KAT.)
...t is zoo vaal als eene muis. 1
...t komt aan als veldmuizen.
...t muisje is uit den berg gekropen. (Zie BERG.)
...t schip is gebleven met man en muis. (Zie MAN.)
...t zijn geene muiskatten, die in de asch kruipen. (Zie ASCH.)
... behelpt zich als eene muis in eens andermans ...keuken. (Zie KEUKEN.)
... doet eenen muizen-maaltijd. (Zie MAALTIJD.)
... loopt als eene muis naar het spek.
... heeft er een muisje hooren piepen. 2
... heeft menige malle muis doen piepen, die an...ders heimelijk in het koorn zat en knabbelde. (Zie KOREN.)
... houdt de muis bij den staart. 3
...t is de muizenvreugd.
[*Het gaat daar alles zonder opmerkzaam...heid of nadenken, en de muizen varen er wel bij.*]
... is zoo geslepen als de kat, die met de muis ...speelt. (Zie KAT.)
... is zoo stil als eene muis. 4 (Zie de *Bijlage.*)
... leeft ervan als eene muis op een' korenzolder. (Zie KOREN.)
... leeft (*of:* speelt) met den man (*ook wel:* Hij ...springt met den man om), als de kat met de ...muis. (Zie KAT.)
... loert op hem als de kat op de muis. (Zie KAT.)
... maakt van eene vlieg (*of:* mug, *ook wel:* muis) ...een' olifant. (Zie MUG.)
... piept als een muisje op de sneeuw. 5
... ruikt muizen. 6
... slacht de muis: hij eet gaarne in eens ander...mans trezoor. (Zie MAN.)
... staat ervoor, en kijkt als eene koe voor een ...muizenhol. (Zie HOL.)
... verbant de kat, die eene muis laat ontsnappen, ...om een insekt te vangen. (Zie INSEKT.)
...ik zie veel door de vingers, zei de kat; toen zag ...ze door de traliën eene muis in de val zitten. (Zie KAT.)
...de kat van handschoenen voorzien, zoo vangt ze ...geene muizen of ratten. (Zie HANDSCHOEN.)
...kleine muizen hebben groote ooren. 7
...Men moet geene kat, die gemuilband is, met den ...stok slaan, omdat ze niet muist. (Zie KAT.)
...Men weet wel, in welk gezelschap men is, als ...ratten en muizen Koeterwaalsch spreken. (Zie GEZELSCHAP.)
...Met der tijd bijt de muis een' kabel in stukken. (Zie KABEL.)
Met kat en met muis. (Zie KAT.)
Met spek vangt men muizen. 8
[*Men zegt dit van hebzuchtige menschen, omdat die zich ligtelijk laten omkoopen.*]
Muisje! wacht uw staartje. 9
Muis is de moêr: zij dragen allen staarten. (Zie MOEDER.)
Muizenkeutels willen rogge of peper zijn. (Zie KEUTEL.)
Om de muis is de kat gaauw. (Zie KAT.)
Opgesloten katten worden door de muizen opgevreten. (Zie KAT.)
Ratten en muizen Doen verhuizen. 10
Te Bologna zijn meer vallen dan muizen. (Zie BOLOGNA.)
Twee hanen in één huis, De kat met de muis, Een oud man en een jong wijf Geeft eeuwig gekijf. (Zie GEKIJF.)
Voor het graan, dat eene muis opknaagt, kan men eene kat onderhouden. (Zie GRAAN.)
Waarheid kruipt in geen muizengaatje. (Zie GATEN.)
Wanneer de kat weg is, dan dansen de muizen op de tafel. (Zie KAT.)
Wij scheiden nog zoo niet, zei de kat tegen de muis. (Zie KAT.)
Zelden eene schuur met koren zonder muizen. (Zie KOREN.)
Zij houden huis Als de kat met de muis. (Zie HUIS.)
Zij sterven weg als veldmuizen.

MUITE.

Hij blijft (zit, *of:* houdt zich) in de muite. 11
Hij kruipt uit de muite.

MUITER.

Die te Gent is geboren, te Utrecht ligt ter schole, en te Luik leert zijn Walsch, Is een muitmaker door zijn' hals; En komt gij dan nog wat te kort, Zoo moogt gij aanspreken die van Dord. (Zie DORDRECHT.)

MUIZENÈS.

Als men muizenessen in het hoofd heeft, moet men een stuk spek in den aars steken. (Zie AARS.)
Hij heeft het hoofd vol muizenessen. (Zie HOOFD.)

MUNDUS.

Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op het theater, En hij verkocht den luî krotensop voor oogwater. (Zie KROOT.)

MUNT.

Geld! dat slaan ze in de munt met hamers. (Zie GELD.)
Hij is als de munt, zoo lang er goud voorhanden is. (Zie GOUD.)
Zij is eene kroon waardig, maar die uit de munt komt. (Zie KROON.)

Aan de wapens kent men de munten.
Boeren-geld is zoo goed als heeren-munt. (Zie BOER.)
Daar munt klinkt, leent men gehoor, en handen, en voeten. (Zie GEHOOR.)
Dat is er de munt van.
De beste credietbrieven zijn klinkende munt. (Zie BRIEF.)

...Campen bl. 74.
...v. Eijk II. *nal.* bl. 36. Gulkema II. 10.
...Campen bl. 313.
...Tuinman I. bl. 260. Everts bl. 214. v. Eijk II. ...bl. 64. Sancho-Pança bl. 55. Bogaert bl. 47.
5 v. Eijk II. bl. 64. *Gedachten* bl. 756.
6 *Campen* bl. 122.
7 de Brune bl. 51.
8 *Geschenk* bl. 18-20.
9 Zegerus bl. 42. 23 *Jan.* Gruterus I. bl. 115. Sartorius *tert.* IV. 52. Tuinman I. bl. 247. *Junij* 2. v. Eijk II. *nal.* bl. 36. de Jager *Bijdr.* bl. 110.
10 (Folie II. 354.) de Jager *Bijdr.* bl. 110. Modderman bl. 108.
11 v. Moerbeek bl. 268.

Deugd is de beste munt. (Zie DEUGD.)
Die gaarne dobbelt, in de herberg gaat, en met schoone vrouwen verkeert, kruis noch munt zal hem blijven. (Zie HERBERG.)
Die munt koopt, krijgt kruis erbij. (Zie KRUIS.)
Gij hebt hem kruis noch munt laten houden. (Zie KRUIS.)
Het is alles geene echte munt, wat hij er wel voor uitgeeft.
Het is een volkje van de ligte munt. 1
Het is hagemunt. 2

[Hagemunt *is* valsche, niet geldige munt. „*Dat voorheen in onze taal,*" *zegt* DE JAGER, *in zijn* Archief voor Nederl. Taalk., I. *bl.* 189, „*de bijvoeging* haag *zeer gewoon was bij zaken, die buiten af of in het verborgen geschiedden, en bij personen, die ze daar verrigtten, is bekend;*" *wat hij staaft door verschillende voorbeelden.*]

Het zijn al geene echte muntstukken, hoe schel hun klank ook is. (Zie KLANK.)
Hij betaalt hem met dezelfde (*of:* gelijke) munt. 3
Hij betaalt met klinkende munt.
Hij handelt in valsche munten. 4
Hij heeft kruis noch munt. (Zie KRUIS.)
Hij kent geen kruis of munt. (Zie KRUIS.)
Hij neemt alles voor goede munt aan. 5
Hij wordt met gereede munt heen gezonden.
Iemand met muntolie wrijven.
In zijne handen wordt alles valsche munt. (Zie HAND.)
Klinkende munt spreekt overal verstaanbare taal.
Men stopt hem valsche munt voor echte in de hand. (Zie HAND.)
Men vindt overal valsche munt.
Oude kennis en oude munt. (Zie KENNIS.)
Voor klinkende munt heeft ieder open ooren.
Waarheid is geene gangbare munt.
Wat sla je voor munt?

MUNTER.

Hij ziet er uit als een valsche munter.

MUSCH.

Als de hemel valt, zijn alle musschen dood. (Zie HEMEL.)
Als de musch nestelen wil, zoo zoekt zij vele holen. (Zie HOL.)
Als de zwaluwen wegvliegen, blijven ons de musschen. 6
Beter eene luis (muis, *of:* musch) in den pot dan gansch geen vleesch. (Zie LUIS.)
Beter eene musch in de hand dan een kraan op het dak. (Zie DAK.)
Dat is een musschenverschrikker.
Die het langst leeft, heeft al de musschen.
Die nachtegaal zingt wel, zei dronken Goosen, en hij hoorde eene musch tjilpen. (Zie GOOSEN.)
Eene koe k... meer in een' dag, dan eene musch in een jaar. (Zie DAG.)
Eene musch is met hare pluimen zoowel gedekt als eene zwaan. 7
Eene musch tot een' nachtegaal verheffen.
Eene zwaan heeft zoowel hare pluimen noodig, als eene musch hare vederen. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Het hennen- (*of:* musschen-) ei grijpen, en ganzenei verwaarloozen. (Zie EI.)
Het is eene mooije ringelmusch.
Het is net zoo'n Pieter-schiet-musschen.

[*Het is een dapper man: hij durft de muss... wel dood schieten, als hij ze maar raken ka...*]

Hij gaat naar den musschenhemel. (Zie HEME...)
Hij is als een muschje in de kan. (Zie KAN.)
Hij is zoo belust als eene grage musch op het ...
Hij is zoo zot als eene musch. 9
Hij verblijdt zich met eene doode mees (*of:* musc...) (Zie MEES.)
Hij zal de musschen wel melken.
Hij zal het doen, als de laatste musch wegvlieg...

[*Hij is het jonger broêrtje van* PIET... SCHIET-MUSSCHEN.]

Men schiet alle dagen zulke ringmuschjes ... (Zie DAG.)
Twee musschen aan ééne korenaar verdragen ... ander niet. (Zie AAR.)
Uilen bij uilen, zei stikziende Fransje, en hij ... eene musch bij een' kanarievogel. (Zie FRA...)
Wie musschen vreest, zaaije geen koren. (... KOREN.)
Zij is eene huishen (huisduif, *of:* huismusch). (... DUIF.)
Zij is zoo onkuisch als eene musch. 10
Zijn kruid op de musschen verschieten. (Zie KRUI...)

MUSKAAT.

Dat riekt naar muskus, als de duivel naar no... muskaat. (Zie DUIVEL.)
Het geluk baart nijd en haat: Eet je vlooije... sch.. geen muskaat. (Zie GELUK.)
Hij is zoo vol beleefdheid, als eene koe vol mu... kaat. (Zie BELEEFDHEID.)
Ze rieken naar duimkruid, als eene koe naar mu... kaat. (Zie DUIM.)

MUSKUS.

Dat riekt naar muskus, als de duivel naar not... muskaat. (Zie DUIVEL.)
Die bij nacht in geelgieters stoffe werken, kun... naar geene muskus rieken. (Zie GEELGIETE...)
Het riekt naar muskus, zei Anna, en haar ki... had haar bek.... (Zie ANNA.)
Hij meent, dat zijn stront muskus is. 11
Hij riekt naar het geld, als eene koe (*of:* een bo...) naar muskus (*of:* saffraan). (Zie BOK.)

MUTS.

Alles heeft zijn inzigt, zei de boer, en hij keek... zijne muts. (Zie BOER.)
Als de hemel valt, krijgt men eene blaauwe sla... muts op. (Zie HEMEL.)
Beter eene slechte muts op, dan blootshoofds slapen. (Zie HOOFD.)
Daar is geen gooijen met de muts naar. 12
Daar mag hij zijne muts wel bij neêrleggen.
Daar staat hem de muts niet naar. 13
Dat spreekt als een petje (*of:* eene politiemuts).
De kap maakt geenen monnik, En de mutse ge... kanonik. (Zie KANONIK.)

---

1 *Campen* bl. 94. de Brune bl. 463. Meijer bl. 44. Gheurtz bl. 62. de Brune bl. 466. Sartorius *tert.* II. 84.
3 Cats bl. 453. Tuinman I. bl. 93, 109, 266, 282, 297, 358, II. bl. 143. Everts bl. 317.
4 v. Waesberge *Geld* bl. 160.
5 *Blijg.* bl. 110. *Sermoen* bl. 56.
6 *Prov. seriosa* bl. 2.
7 de Brune bl. 310. Tuinman I. bl. 163. Modderman bl. 70.
8 Zegerus bl. 52. 12 *Sept.* Gruterus I. bl. 103. Cats bl. 487. de Brune bl. 281, 405. *Sel. Prov.* bl. 79. v. Alkemade bl. 118. Tuinman II. bl. 43. *Wijsheid* bl. 142. v. d. Hulst bl. 11. Meijer bl. 102. v. Eijk II. bl. 99. Mulder bl. 412.
9 Sancho-Pança bl. 57.
10 Gheurtz bl. 78.
11 Gheurtz bl. 27.
12 *Euphonia* bl. 519.
13 Tuinman I. bl. 65, 309, *nal.* bl. 16. Bogaert ...
14 Sancho-Pança bl. 61.

muts is hem te dik: hij voelt het niet. 1
muts staat hem niet goed. 2
muts staat hem op zij. 3
penningen hebben altijd de muts in de hand,
om oorlof te nemen. (Zie HAND.)
mooi wil wezen, moet pijn lijden, zei de meid, en
spelde hare muts aan de ooren vast. (Zie MEID.)
blad of een takkebos (*ook wel:* of je muts).
(Zie BLAD.)
ligt hem toch de muts. 4
ne goede muts op iemand hebben. 5
e muts is zoo zwart als de plaat.
t is eene muts vol wind.
t is hem zoo eigen als de muts met bellen aan
n zar. (Zie BEL.)
is om de gereedheid gedaan, zei malle Kees,
hij p.... in zijne muts. (Zie GEREEDHEID.)
is zoo vast als eene muts met zeven keleban-
n. (Zie BAND.)
scheelt veel, twee mutsen of blootshoofds. (Zie
OORD.)
schort hem onder de muts. 6
zijn al geene doctoren, die roode mutsen dra-
, zei de boer, en hij zag een' kuiper staan.
ie BOER.)
denkt, dat zijn achterste eene kardinaals-muts
. (Zie ACHTERSTE.)
draagt de muts op drie haartjes. (Zie HAAR.)
geeft eene muts, om eenen rok weder te krijgen. 7
gooit er met de muts naar.
heeft daar geene muts op. 8
heeft de blaauwe slaapmuts op.
heeft de mutsen.
heeft den storm in den aars (*of:* de muts). (Zie
AARS.)
heeft er een ligt mutsje over op.
heeft wat op zijne muts gekregen. 9
is niet wel (*of:* Hij is kwalijk) gemutst. 10
is zoo gek niet, als hij er uitziet (*of:* als hem
muts wel staat). (Zie GEK.)
is zoo kwaad niet, als hem zijne muts wel staat.
e KWAAD.)
is zoo mak als een schaap; je kunt hem wel
der je slaapmuts vangen.
mag daar zijne muts wel naar werpen. 11
slaapt in zijne muts. 12
speelt ermede als Jan Potage met zijne muts.
ie JAN POTAGE.)
stopt een' knol in de muts. (Zie KNOL.)
wordt bij de muts gegrepen. 13
wordt op elke witte muts verliefd.
zet zijne muts op half elf (*of:* half zeven). (Zie ELF.)
zoekt wind, om mutsen te droogen. 14
zou er niet gaarne het mutsje bij neêrleggen.
nd de muts verzetten. 15
gun hem die haneveêr op zijne muts. (Zie HAAN.)
r is Kees, en hij had zijn mutsje weêrom. (Zie
KORNELIS.)

Met de muts naar de kwaal werpen. (Zie KWAAL.)
Naar de Bommelsche mutsenmarkt. (Zie BOMMEL.)
Nood breekt wet, zei Niesje; daarom moet ik mijn' man eene kornetmuts opzetten. (Zie KORNET.)
Rasch ter muts, traag ter beurs. (Zie BEURS.)
Steek hem op je muts.
Verschik uwe muts niet onder een' pruimenboom. (Zie BOOM.)
Waar hoeden zijn, betalen geene mutsen. (Zie HOED.)
Waar hoeden zijn, gelden geene mutsen. (Zie HOED.)
Wat nieuws verblijdt, zei de zot, en hij draaide zijne muts. 16
Zet uwe muts vast: het zal er waaijen. 17
Zeven hoeden en acht mutsen. (Zie HOED.)
Zij krijgt er de muts op.
[*Zij is verliefd.*]
Zij scheuren nu en dan een' Franschman de muts af; maar zoo nabij kunnen wij die buitenlanders niet onder de schaar krijgen. (Zie BUITENLANDER.)
Zij wil het mutsje boven op zijn. 18

Bij mutsen vol deelen. 19
[*Dat is: ruim uitbetalen, met de maat en niet bij den tel.*]

MUTSAARD.

Het riekt naar den mutsaard. 20 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men heeft langen tijd in dit spreekwoord van* mosterd *gesproken, en doet dat nog wel; ofschoon* TUINMAN *reeds van* mutsaard *sprak, en den* mosterd *onaangeroerd liet.* Het riekt naar den mutsaard, *dat is: naar den brandstapel of den hoop takkebossen, het hout, waarmede men de ketters deed verbranden. Het wil dus zeggen: het moet de vuurproef doorstaan. Wanneer men in de dagen, toen men jagt op de ketters maakte, zich eene uitdrukking liet ontvallen, welke met de opinie der algemeene kerk streed, werd men voor de inquisitie gesleept, om zijne onvoorzigtigheid of onverschrokkenheid met den brandstapel te boeten. Tot zulk een' duren prijs hebben onze voorvaderen de vrijheid van geweten gekocht; en daarom past men het spreekwoord mede op voorwerpen toe, die duur in prijs zijn.*]
Hij weet wel, waar Abraham den mutsaard haalt. (Zie ABRAHAM.)

MUUR.

Burger en boer scheiden niets dan die muur. (Zie BOER.)
Daar heb ik niet meê te doen, zei de man binnen den muur tegen den man buiten den muur, toen er een dolle stier aan kwam zetten. (Zie MAN.)
Dat is het regte non plus ultra, zei dronken Gijsje, en hij liep met zijn hoofd tegen den muur. (Zie GIJS.)
De muren hebben ooren. 21
Die eene goede lans heeft, beproeve ze tegen den muur. (Zie LANS.)

...man I. bl. 2[illegible].
...man I. bl. 65, 2[illegible], 3[illegible]. *Aug.* 19. v. Moer-
...bl. 2[illegible]. Manvis bl. 12[illegible].
v. d. Hulst bl. 13. Anton bl. 44-51.
...pen bl. 87.
...man I. bl. 6[illegible].
...bl. 22[illegible].
...bl. 2[illegible].
...bl. 145. Tuinman I. bl. 309. *Maart*
...
9 Tuinman I. bl. 2[illegible].
10 v. d. Hulst bl. 14. Anton bl. 44-51. Mulder bl. 4[illegible].
11 Tuinman I. bl. 290.
12 Tuinman I. bl. 92.
13 *Sel. Prov.* bl. 147.
14 *Mots* bl. 29.
15 Tuinman I. bl. 65.
16 4 *Oct.* 53.
17 Tuinman I. bl. 143. v. Waesberge *Vrijen* bl. 64.
Bogaert bl. 106.
18 Tuinman I. bl. 70. Mulder bl. 418.
19 Sartorius *sec.* X. 84.
20 v. Alkemade bl. 134. Tuinman I. bl. 31. Martinet 17. *Euphonia* bl. 523. v. d. Hulst bl. 87, 88. *Fakkel* bl. 188. Koning bl. 15. v. d. Vijver bl. 205. v. Eijk I. bl. 5. de Jager *Bijdr.* bl. 473. v. Duyse bl. 194.
21 *Sel. Prov.* bl. 170.

Die wel kan spreken, Kan muren breken.
Eene vrouw moet ter harer bewaking hebben een' man of een' muur. (Zie BEWAKING.)
Een gescheurde muur is haast afgebroken. 1
Een witte muur is der zotten papier. 2
Hard tegen hard, zei de drommel, en hij liep met zijn' kop tegen den muur. (Zie DROMMEL.)
Het komt van den kerkmuur. (Zie KERK.)
Het zijn wachters op Sions muren. 3
Hij kalt tegen den muur (*of:* wand). 4
Hij loopt met zijn hoofd tegen den muur (*of:* stijl). (Zie HOOFD.)
Hij loopt van het kastje tot den muur. (Zie KAST.)
Hij staat zoo vast als een muur. 5
Hij weet niet, aan wat muur te leunen.
Hij wil uit éénen pot twee muren witten. 6
Hij zou nog lagchen, al zag hij een' stront tegen den muur oploopen.
Honger eet door steenen muren. (Zie HONGER.)
Hooge muren hebben veel uit te staan. 7
Kip, zei Bouwens, en hij klom over een' muur. (Zie BOUWENS.)
Men kan met zijn hoofd niet door den muur loopen. (Zie HOOFD.)
Men moet den duivel niet aan den muur schilderen: hij komt buiten dat wel. (Zie DUIVEL.)
Men zou er den muur van oploopen. 8
Steenen muren worden door de kogels verbrijzeld, maar aarden wallen worden daardoor versterkt. (Zie AARDE.)
Stond die tronie in een' muur gemetseld, de honden zouden er zich op dood bassen. (Zie HOND.)
Tegen eenen zwakken muur zal men niet leunen. 9
Twee muren met één' kwispel witten. (Zie KWISPEL.)
Wat baten sterke en hooge muren? Al wat hier is, dat kan niet duren.
Wie op hulp van anderen zich verlaat, die rust tegen een' zwakken muur zonder grondvest. (Zie GRONDVEST.)
Wilt ge me niet gelooven, loop met de hersens tegen den muur, dan zult ge 't voelen. (Zie HERSENS.)
Zijne onschuld beschut hem gelijk een stalen muur (*of:* gelijk een ijzeren wand en bolwerk). (Zie BOLWERK.)

MUZE.

De nacht is voor de muzen.

MUZIEK.

Dat is kattemuziek. (Zie KAT.)
Dat is keurige muziek, zei Govert, en hij hoorde zijn' jongen op een' aarsdarm spelen. (Zie AARS.)
Dat is zonder muziek.
[*Dat wil zeggen: dat loopt eenvoudig af; alles in 't gewone doen, niets meer; zonder ophef of iets, dat tot veraangenaming strekt.*]
De toon maakt de muziek. 10
Gij hebt den dans begonnen, en kunt de muziek betalen. (Zie DANS.)
Het is keurige muziek door het oor van eene tr
mand. (Zie MAND.)
Hij weet er zooveel van als een os van de muziek.
Hoe volkomen de muziek ook is, wat meester nogtans al de toonen goed maken? (Zie MEESTE
Muziek door een' trechter: Hoe langer, hoe slech
Ons leven is een muziekstuk, daar de zwart witte nooten ondereen gemengd zijn, om een g akkoord te maken. (Zie AKKOORD.)
Zijn bakhuis zweet als dat van een' bakker, di een' muzikalen trant warme bollen blaast. (BAKHUIS.)

MUZIKANT.

Als dat niet goed voor de wandluis is, dan weet niet, wat beter is, speelde en zong de muzika en zijn huis stond in den brand. (Zie BRAND.

N.

Die wil stelen en niet hangen, Kome te N, en l zich vangen. 12
Het is met eene N.

NA.

Wel vóór, wel na. 13
Zoo vóór, zoo na. 14

NAAD.

Bij een' sterken naad eene hevige scheur. 15
De naad breekt den zak. 16
Het is een dubbele striknaad. 17
Hij krabbelt op den naad.
Hij naait zijn naadje. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Hij wil het naadje van de kous weten. (Zie KO
Iemand een' nieuwen naad knijpen.
[*Men zegt dit, wanneer iemand in den wordt geknepen, als hij een' nieuwen ro jas voor de eerste maal aanheeft.*]
Iemand in het naadgaren komen. (Zie GAREN.
Op zoomen na: dat is de langste (*of:* laatste) na

NAAISTER.

De naaister, die geen' knoop in den draad le verliest een' steek. (Zie DRAAD.)
Wel nazien, gelijk de naaister. 19

NAAKT.

De naakte is kwaad te berooven. 20
Het is kwaad worstelen met den naakte, of h plukken met den kaalkop. (Zie HAAR.)
Hij is zoo naakt, als hij van zijn moeders ligcha gekomen is. (Zie LIGCHAAM.)
Hij wil den naakte ontkleeden. 21
Twee naakten kunnen elkander niet dekken (kleeden). 22
Wat ontjaagt gij den naakte! 23
[*Daar valt niets te ontnemen.*]

NAALD.

Alle baat helpt, zei de bagijn, en zij roeide eene naald. (Zie BAAT.)
Alle baat helpt, zei de bagijn, en zij roerde h pap met eene naald. (Zie BAAT.)

---

1 Gruterus III. bl. 148. Meijer bl. 74.
2 *Motz* bl. 47.
3 v. Eijk bl. 24.
4 *Campen* bl. 119. de Brune bl. 211. Meijer bl. 57.
5 Gheurtz bl. 79. Tuinman I. bl. 280. Sancho-Pança bl. 60. Harrebomée *Kind* bl. 188.
6 de Brune bl. 279.
7 Bogaert bl. 84.
8 Sancho-Pança bl. 44.
9 Cats bl. 531. de Brune bl. 378, 379.
10 Sancho-Pança bl. 23.
11 Everts bl. 230.
12 Tuinman II. bl. 133.
13 Sartorius *pr.* I. 71.
14 12 *Jan.* Gruterus I. bl. 125. Cats bl. 425, 458. *Sel. Prov.* bl. 97.
15 *Motz* bl. 13.
16 Tuinman I. *nal.* bl. 17.
17 *Campen* bl. 93. Meijer bl. 43.
18 Servilius bl. 15*. de Brune bl. 458. (Sartorius *sec.* VII. 25.) Winschooten bl. 160, 161. T man I. bl. 130. Everts bl. 231. Bogaert bl. 4
19 Bogaert bl. 92.
20 *Prov. seriosa.* bl. 11. Gheurtz bl. 14. Ze bl. 14. 20 *Oct.* Gruterus I. bl. 96, II. bl. 1 Brune bl. 496. *Mergh* bl. 34.
21 Sartorius *pr.* V. 34. Tuinman I. bl. 140.
22 Cats bl. 531. *Sel. Prov.* bl. 26. Tuinman I 84, 260.
23 Sartorius *tert.* II. 32.

…gaat er diep in, zei Joor, en hij stak eene …ald in zijn vrijsters naaldenkoker. (Zie JOOR.)
…is heet van de naald (*of:* met de heete naald …akt). 1
…is met elzen en naalden al wel doornaaid en …token. (Zie ELS.)
…ald en draad is 't halve kleed. (Zie DRAAD.)
…de naald wel weet te roeren, Kan haar rokje …bel voeren.
…t uw naalde, eer gij naait, Anders is de steek …aid.
…naald in een voeder hooi zoeken. (Zie HOOI.)
…aldenprik kan doodelijk zijn.
…ard door eene naald steken.
[*Versta erdoor: een paard met eene naald …or het oog eener andere naald steken.*]
…is, alsof er met spelden en naalden in geprikt …rdt.
[*Men zegt dit van eene pijnlijke wond.*]
…door het oog van eene naald gekropen. 2
[*Dit spreekwoord is waarschijnlijk oorspron…lijk uit* Matth. XIX : 24.]
…eft de naald in 't spek gestoken.
[*Om den roest voor te komen, smeert men het staal met vet in. Door* de naald in 't spek *te* steken, *wordt alzoo te kennen gegeven, dat men zijn bedrijf of ambt nederlegt, en van zijne renten gaat leven. Van den schilder zegt men in dat geval:* Hij steekt het penseel in het spek.]
…kijkt als een snijder, die zijne naald verloren …. 3
…e en nette vrouwen dragen staâg naald en …n bij zich. (Zie GAREN.)
…rhalen van de naald tot den draad. (Zie …AD.)
…ergt geene naalden in een' zak. 4
…ramers kennen wel den prijs van eene naald. … KRAMER.)
…naalden, die op elkander steken, hechten …. 5
…snijders kennen wel eene naald. 6
…n en naalden steken beide.
…elke naald eenen draad. (Zie DRAAD.)
…gij eene naald, ik weet eenen draad. (Zie …AD.)
…zoo scherp als eene naald.

NAAM.

…de leugen is ten end, Zoo is uw goede naam …end. (Zie EINDE.)
…lenaars zijn geene dieven, schoon ze den …n voeren. (Zie DIEF.)
…n Is God bekwaam. (Zie GOD.)
…lieden voeren kwade namen. (Zie LIEDEN.)
…een polder van namen.
…ook eerst naar den naam vragen, en dan: …broek brandt. (Zie BROEK.)
…moezen, die naar de hand rieken, verliezen …cht en naam. (Zie AALMOES.)
…n doet niets tot de zaak. 7
…n naam heeft van hoogloopers te gebruiken, …de valsche speler, vindt moeite, om klanten …rijgen. (Zie HOOGLOOPER.)

Die den naam van vroeg opstaan heeft, mag wel lang slapen (*of:* te bed liggen, *ook wel:* slaapt zelden te lang). (Zie BED.)
Die deugd zaait, plukt goeden naam. (Zie DEUGD.)
Die door de deugd sterft, diens naam vergaat niet. (Zie DEUGD.)
Die haren goeden naam niet acht, acht ook de deugd niet. (Zie DEUGD.)
Die in een kwaad gerucht komt (*of:* Die eenen kwaden naam heeft), is half gehangen. (Zie GERUCHT.)
Een goede naam Is beter dan een zilverkraam. (Zie KRAAM.)
Een goede naam is beter dan geld. (Zie GELD.)
Een goede naam is beter dan goede olie. 8
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Pred. VII : 1.]
Een goede naam is goud waard. (Zie GOUD.)
Een koekoek roept zijn' eigen' naam. (Zie KOEKOEK.)
Ga in den naam des kievits, dan besch.... de ooijevaars u niet. (Zie KIEVIT.)
Geef eens een' hond een' kwaden naam, dan mag hij wel over boord springen. (Zie BOORD.)
Geef het kind een' naam. (Zie KIND.)
Geef mijn' zoon mijn' naam maar, zei Hans, ik zal mij zonder naam wel behelpen. (Zie HANS.)
Geen eerlijk man schame zich zijne kunst of zijnen naam. (Zie KUNST.)
Geene namen noemen.
Gekken en kwasten Schrijven hun namen op tafels en kasten. (Zie GEK.)
Gods naam te nemen in den mond, Past alle plaats noch allen stond. (Zie GOD.)
Goede naam boven goed. (Zie GOED.)
Het is een goede zoon: hij wil zijnen vader deszelfs goeden naam niet benemen. 9
Het komt er niet op aan, hoe het kind heet, als het maar een' naam heeft (*of:* Het kind moet een' naam hebben, al heette het dan ook Roeltje). (Zie KIND.)
Het zijn mannen van naam. (Zie MAN.)
Hij geeft hem eenen naam, en laat hem loopen. 10
Hij heeft een' kwaden naam. 11
Hij heeft zijn' goeden naam verbeurd.
Hij kan niet eens zijn' naam zetten.
Hij noemt alle Engelschen bij name. (Zie ENGELSCHMAN.)
Hij noemt alles (de dingen, *of:* het kind) bij den regten naam. (Zie DING.)
Hij zou zijn' eigen' naam vergeten. 12
Hoer is een vrouwenaam. (Zie HOER.)
Ik heb dat zoo vast als mijn' naam. 13
In Gods naam: dunkt het u goed, zoo ben ik ook tevreden. (Zie GOD.)
Kwade namen moet men overslaan.
Kwade namen stichten niet, zei de voorlezer, en hij sloeg maar over, die hij niet lezen kon. 14
[*Terwijl men, in het vorige spreekwoord, het oog heeft op eenig zedelijk kwaad, en wel bepaaldelijk op de lastering van zijn' naaste, ziet men hier meer op het rabraken van vreemde woorden.*]

…Paça bl. 42.
… I. bl. 9, 235. Brakkenburg I. 9. Ko… 14. v. Duyse bl. 189. v. Eijk bl. 10.
…Paça bl. 42. v. Sandwijk 4.
… I. bl. 211.
… bl. 17.
5 *Campen* bl. 126. Meijer bl. 61.
6 *Gedachten* bl. 756.
7 *Euphonia* bl. 522. Harrebomée *Kind* bl. 221.
8 Schaberg bl. 68.
9 Servilius bl. 62v.
10 *Campen* bl. 93. Meijer bl. 42.
11 Tuinman II. bl. 73.
12 de Brune bl. 459.
13 Servilius bl. 190. Sartorius sec. V. 66. Tuinman I. *nal.* bl. 13.
14 Tuinman II. bl. 73. Gales bl. 23. Modderman bl. 139.

Lieven kinderen geeft men vele (*of:* lieve) namen. (Zie KIND.)
Malkander geen Elizabeth te noemen: dat is een vrouwenaam. (Zie ELIZABETH.)
Men geeft het kind een' anderen naam. (Zie KIND.)
Namen noemen is zonde.
Nieuwe dingen worden met nieuwe namen benoemd. (Zie DING.)
Ondeugd wil in 't gemeen den naam van deugd hebben. (Zie DEUGD.)
Op den kogel, waarmede iemand getroffen wordt, staat zijn naam geschreven. (Zie KOGEL.)
Op een' goeden naam is 't goed zondigen.
Stiefmoeder is een kwade naam; nogtans kan ze wel goed zijn. 1
Velen voeren den naam, en maar weinigen de daad. (Zie DAAD.)
Wel aan, in nomine Domini. (Zie DOMINUS.)
Wel de hel, zei Baksje, en hij kon op den drommel zijn' naam niet komen. (Zie BAKSJE.)
Wij speelden suiker-naampje: slabber op, slabber neêr.
Zich eenen naam maken. 2

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Gen. XI : 4.]

Zijn naam wordt niet genoemd dan met den hoed in de hand. (Zie HAND.)

NAARSTIGHEID.

De naarstigheid is de moeder van het geluk. (Zie GELUK.)
Door naarstigheid groeit de wijsheid. 3
Naarstigheid gaat het al te boven. 4

NAASTE.

Als het den naaste geldt, worden alle tongen rad.
De naaste in den graad, De oudste op de straat, Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste op de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)
Die zijne naasten weldoet, komt naast bij God. (Zie GOD.)
Een mensch heeft altijd liefde voor zijne naasten, zei Govert, en hij likte der kat de kruimelen van den baard. (Zie BAARD.)
Hij is petemoei de naaste. (Zie MOEI.)
Men is zich zelven de naaste. 5
Rigten tusschen den man en zijn' naaste. (Zie MAN.)

NAAUW.

Al te naauw is niet goed. (Zie GOEDE.)
Eene kat, die in 't naauw zit, maakt vieze sprongen. (Zie KAT.)
Hij brengt hem in het naauw.

NABAL.

Het is een Nabal. 6

[*Deze spreekwijze ziet op het voorgevallene met* DAVID *en* NABAL, *dat* 1 Sam. XXV : 2-38 *vermeld wordt, en teekent den onverstandigen gierigaard.*]

NABEROUW.

Naberouw doet zeer. 7
Naberouw is vrouwen berouw. (Zie BEROUW.)
Naberouw komt te laat.
Naberouw, Spa berouw. (Zie BEROUW.)

NABIJ.

Nabij kwam er niet. 8
Nabij kwam nooit toe. 9

NABIJHEID.

De vos jaagt nimmer op zijn eigen veld (*of:* nabijheid van zijn hol). (Zie HOL.)

NABOTH.

Als Izebel eene vasten uitroept, dat Naboth zijnen wijngaard zorge. (Zie IZEBEL.)
Het is een kind van Naboth: vroeg groot wijs. (Zie KIND.)

NACHT.

Als de storm zoo aanhoudt, dan zijn wij vóór dernacht reeds in den hemel, zei de boer; beware ons God voor, antwoordde de d (Zie BOER.)
Als gij in de derde nachtwake zult sterven, gij niet tot de vijfde.

[*Elk sterft, wanneer zijn tijd daar is; brengt dit spreekwoord bij, wanneer een' plotselijken dood sprake is.*]

Al wat hij 's nachts droomen mag. 10
Bij nacht schijnt alle koren meel. (Zie KOR
Bij nacht zijn alle katjes graauw, En alle even naauw. (Zie KAT.)
Daar hij 's nachts van droomt, dat heeft dag. (Zie DAG.)
Daar is van nacht meer dan de molen in het omgegaan. (Zie MOLEN.)
Daarmeê had je genacht. 11
Dat is eene brandende kaars in den nacht KAARS.)
De eerste nacht van het huwelijk is som laatste van de liefde. (Zie HUWELIJK.)
De landman slaapt maar drie geruste nachte LANDBOUWER.)
De nacht heeft raad in. 12
De nacht is moeder van gedachten. (Zie GEDAC
De nacht is niemands vriend. 13
De nacht is om de rust gemaakt. 14
De nacht Is verdacht. 15
De nacht is voor de muzen. (Zie MUZE.)
De nacht verzwaart. 16
Den ganschen nacht gevochten, en niemand gebleven. 17
Die bij dag in huis is, valt bij nacht niet gracht. (Zie DAG.)
Die bij nacht in geelgieters stoffe werken, naar geene muskus rieken. (Zie GEELGIE
Die des nachts eene kat koopt, zal haar o wel weêr laten loopen. (Zie DAG.)
Die 't betuigen der oogen acht, Die timmert van éénen nacht. (Zie IJS.)
Die u 's daags zag, zoude u 's nachts niet (Zie DAG.)
Die wil slapen zacht, Make zijn bedje teg nacht. (Zie BED.)
Duivelsbrood groeit in éénen nacht. (Zie BR
Een oud man is één nacht ijs. (Zie IJS.)
Geen dag zonder nacht. (Zie DAG.)
Geene zwarigheid op den nacht. 18

1 *Sel. Prov.* bl. 94.
2 *Euphonia* bl. 519, 524, 525. v. Eijk bl. 7.
3 *Adag. Thesaurus* bl. 14.
4 Gruterus III. bl. 162.
5 de Brune bl. 40. Tuinman II. bl. 155. Everts bl. 233. v. d. Willigen 7. Modderman bl. 23.
6 Schaberg bl. 70.
7 Zwitsers bl. 79.
8 Tuinman I. bl. 175, II. bl. 177.
9 Gruterus II. bl. 158. *Mergh* bl. 34.
10 Sartorius *pr.* VI. 65.
11 Tuinman I. bl. 374.
12 *Motz* bl. 45. de Brune bl. 330.
13 *Magazijn* 25.
14 Gruterus III. bl. 131.
15 Cats bl. 468.
16 Gruterus III. bl. 131.
17 v. Alkemade bl. 113.
18 Gruterus III. bl. 170.

parel dient bij nacht gekocht, Geen vrijster bij de kaars gezocht. (Zie KAARS.)
schijnt van den ligten slag, Tot uw werk be-l, bij nacht en bij dag. (Zie DAG.)
beschikt over nacht. (Zie GOD.)
de dagen van de vrijers worden gevolgd door wade nachten. (Zie DAG.)
nacht Nies (*of:* Nel)! ik heb je billen ge-n. (Zie BIL.)
gebed moet zijn de sleutel van den dag en het van den nacht. (Zie DAG.)
is allerliefst mooi weêr, zei de vrouw; ja, wel rliefst mooije nachtvorstjes, antwoordde de n. (Zie MAN.)
beter gezegd: nacht man, dan nacht schoor-n. (Zie MAN.)
is daar nacht meê (*of:* Het is nacht bij hem). 1
is eene nachtraaf. 2
is er nacht, zei de chemist, en hij stak zijn d in den distilleer-ketel. (Zie CHEMIST.)
is geen ijs van één' nacht. (Zie IJS.)
is nog vroeg genoeg, om een' kwaden nacht hebben.
al van nacht een koekje bakken, zei de mof, het was Sint Jan in den zomer. (Zie KOEK.)
et zijnen mond op het nachtslot. (Zie MOND.)
gaat uit als een eindje nachtkaars. (Zie EINDE.)
eeft den ganschen nacht gebanketteerd. 3
[*Dit spreekwoord is eene bespotting voor den armen man, die altijd van zijne vermaken spreekt.* Banketteren *zegt hier niet:* gasterij houden, *maar* op eene bank liggen slapen.]
eeft een' kwaden nacht gehad. 4
eeft het studeren (*of:* de school) goeden nacht gezegd. 5
eeft niemand goeden nacht gezegd. 6
[*Dit spreekwoord zegt zooveel als:* Hij is met stille trom vertrokken, *en ziet op hem, die sich wegpakt, zonder zijne schulden te voldoen. Zoo deed* ALVA, *die, met schulden overladen, heimelijk des nachts Amsterdam verliet; ofschoon hij, door het steken der trompet, had laten aankondigen, dat elk, die iets van hem te vorderen had, den volgenden dag betaling zou verkrijgen. Maar hij is de eenige niet,* die niemand goeden nacht heeft gezegd: *vóór hem deed men zulks, en na hem even zoo.*]
eeft te nacht op de lange veren geslapen. 7
[*In dit spreekwoord teekent men den grootspreker, die niets bezit. Met* de lange veren *wordt* het stroo *bedoeld.*]
is geboren op Sint Galperts nacht, drie dagen 't geluk. (Zie DAG.)
is zoo duister als de nacht. 8
is zoo kwaad als de nacht.
komt als een dief in den nacht. (Zie DIEF.)
komt uit de nachtschuit. 9
slaapt haast geen' nacht op bed. (Zie BED.)
deugt de uilen: hij vliegt in den nacht. 10 (Zie *Bijlage.*)
weet er niet meer (*of:* zoo weinig) van dan (als) een pas geboren kind (*of:* als het kind, dat te nacht geboren is). (Zie KIND.)
Hij zal er 's nachts nog van droomen. 11
Hij zal er zich met Frederik Hendrik een nachtje op beslapen. (Zie FREDERIK HENDRIK.)
Hij zal vóór den nacht wel bijdraaijen, om den wal niet te na te komen. 12
Hij zal zijne moeder gaauw op het nachtijs hebben. (Zie IJS.)
Iemand goeden nacht wenschen. 13
Ik heb een' vroom' man, zei Lijsje de nachtloopster, mijn man timmert aan de kerk. (Zie KERK.)
Ik versta je wuiven wel, je zult van nacht niet t'huis komen, zei de vrouw, en zij zag haar' man aan de galg hangen. (Zie GALG.)
Ik wil hem heden nacht om geene dochter bidden. (Zie DOCHTER.)
In den nacht Heb ik 't bedacht. 14
[*Dit zegt hij,* die er zich met Frederik Hendrik een nachtje op beslaapt, *dat is: die niet naar den eersten indruk handelt, maar zich eerst rijpelijk bedenkt.*]
In die slaapbank zal ik mij van nacht wel behelpen, zei dronken Tijs, en hij ging in een' varkenstrog liggen. (Zie BANK.)
Interest is een invretende kanker, zoo bij nacht als bij dag. (Zie DAG.)
't Komt dikwijls wel bij nacht, Waaraan de verstandigste niet dacht.
Lang discoureren maakt korte nachten. 15
Men gaat niet over ijs van één' nacht. (Zie IJS.)
Menigeen zoekt goede nachten, en verliest goede dagen. (Zie DAG.)
Nacht en dag scheelt veel; maar dat ook (*of:* Dat scheelt als nacht en dag). (Zie DAG.)
Nachtloopen is nooit goed. 16
Nacht Nel! er is eene nieuwe klink aan de deur. (Zie DEUR.)
Nachtwerk schaamt zich gaarne. 17
Stijntje zal een' naren nacht hebben.
Tegen den nacht wendt hij van den wal af. 18
Trek ik een' grooten prijs, zei Jantje van der Lit, Dan steek ik door de vreugd van nacht mijn wijf aan 't spit. (Zie JANTJE VAN DER LIT.)
Verdriet en plagen Maakt lange dagen, En kwâ gedachten Maakt lange nachten. (Zie DAG.)
Voor nacht in, voor dag uit. (Zie DAG.)
Waarover men des daags peinst, dat rijst dikwijls des nachts voor onze zinnen. (Zie DAG.)
Wie goede dagen wil, moet kwade nachten doorwaken. (Zie DAG.)
Wij hebben Sint Jans nacht gehad. 19
[*Dat is: wij hebben den nacht slapeloos doorgebragt, daar het aanhoudend geraas ons alle rust heeft benomen. Het spreekwoord is ontleend aan de feesten, die Joden, Christenen en Mahomedanen, op den 24 Junij, den geboortedag van* JOHANNES den Dooper, *plagten te houden. Zie over die feesten* DE JAGER.]
Wind in den nacht Is water in de gracht. (Zie GRACHT.)

hooten bl. 162. Tuinman I. bl. 178.
man I. bl. 286. Bogaert bl. 21, 40.
sec. X. 43. Tuinman I. bl. 72. *April* 18.
ep bl. 122.
bl. 21. de Brune bl. 63. Sartorius *sec.*
...
ep bl. 61.
7 Sartorius *sec.* X. 43, *quart.* 63. Tuinman I. bl. 72, 304.
8 Gheurtz bl. 79.
9 v. Lennep bl. 145.
10 Servilius bl. 212*. Gheurtz bl. 26.
11 Servilius bl. 286*. Gheurtz bl. 30.
12 v. Lennep bl. 43.
13 Winschooten bl. 162.
14 Sartorius *sec.* III. 17.
15 *Sel. Prov.* bl. 167.
16 Gruterus III. bl. 128.
17 *Prov. seriosa* bl. 33. Gheurtz bl. 53.
18 v. Lennep bl. 9.
19 de Jager *Bijdr.* 35. v. Duyse bl. 213.

Wintersche nachten, Vrouwen-gedachten En gunst van heeren Ziet men weldra keeren. (Zie GEDACHTE.)
Zij is zoo leelijk als de nacht.
Zij maken van den dag een' nacht, en van den nacht een' dag. (Zie DAG.)
Zij slapen allen nog niet, die eenen boozen nacht zullen hebben. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Zoo de wind gaat liggen, zult gij van nacht nog moeten boomen. 2

NACHTEGAAL.

Dat is maar, om kennis te maken, zei losse Flip, en hij lichtte zijne vrouw met eene houten lantaarn naar bed, daar de nachtegaal zeven jaren op gezongen had. (Zie BED.)
De ekster wil zingen tegen den nachtegaal. (Zie EKSTER.)
De groote paauw heeft zooveel met zijne veren te doen als de kleine nachtegaal. 3
De nachtegaal moet voor den uil wijken. 4 (Zie de *Bijlage.*)
De raaf heeft de eere van den zang boven den nachtegaal. (Zie EER.)
Die nachtegaal zingt wel, zei dronken Goosen, en hij hoorde eene musch tjilpen. (Zie GOOSEN.)
Eene musch tot een' nachtegaal verheffen. (Zie MUSCH.)
Een kwaad wijf is een kwade nachtegaal. 5
Een nachtegaal is er maar een beestje bij. (Zie BEEST.)
Elk meent, dat zijn koekoek fraaijer zingt dan eens anders nachtegaal. (Zie KOEKOEK.)
Het is een nachtegaaltje op de peluw. 6
[*Dat is: moeder zingt 's nachts haar kind in slaap.*]
Hij leert den nachtegaal zingen. 7
Hij lust wel tongetjes van nachtegalen.
Zij heeft een' nachtegaal in de wieg. 8
[*Hier is de nachtegaal het schreeuwend kind, dat moeder met wiegen niet in slaap kan krijgen.*]

NACHTMERRIE.

Die gedachte jaagt mij de nachtmerrie op 't lijf. (Zie GEDACHTE.)
Houd u op de beenen, dan wordt gij van de nachtmerrie niet bereden. (Zie BEENEN.)

NADEEL.

Die het voordeel heeft, moet het nadeel lijden. 9
Een aarden pot bij een' metalen, Kan nimmer iets dan nadeel halen. (Zie AARDE.)
Geeft niemand eenig kwaad te denken, zoo wordt er tot nadeel niet gedacht. (Zie KWAAD.)
Geen voordeel zonder nadeel.

NADERING.

Elke trede is eene nadering tot den dood. (Zie DOOD.)

NAGEL.

Dat zal u nog ten nagelen uitzweren. 10 (Zie de *Bijlage.*)
De woorden groeijen uit den nagel van den duim niet, zei stomme Flip, en hij kon niet sp (Zie DUIM.)
Die vrijdags zijne nagels knipt, heeft geene pijn. 11
Het brandt hem niet op den nagel. 12
[*Men zegt dit van een' vermogend' m*
Het scherp der nagelen is afgeloopen. 13
[*Men past dit spreekwoord toe op de van jaren, die in zijne jeugd zijne ro goed heeft laten afloopen.*]
Hij gelijkt de roofvogels: hij heeft kromme n
Hij heeft geene nagels, om zijn gat te kra (Zie GATTEN.)
Hij heeft het zoo benaauwd als eene vloo tu twee nagels.
Hij heeft zijne nagels gescherpt.
Hij zit gelijk eene luis tusschen twee nagels LUIS.)
Iemand de nagelen korten. 14
Iets met neb en nagel vasthouden.
Over den nagel werpen.
[*Gul zijn, vooral in 't geld uitgeven.*]
Zij heeft scherpe nagels.
[*Men zegt dit van eene booze vrouw.*]
Zoo hij niets te bijten heeft, dat hij dan de knaauwe.

Dat is de nagel, dien men slaan moet.
Dat is een nagel aan zijne doodkist. (Zie DO
De eene nagel doet den anderen wagen. 15
[*Het eene kwaad wordt door het verdreven.*]
De eene nagel drijft den anderen uit. 16
De een slaat den nagel, en de ander han hoed eraan. (Zie HOED.)
De kaars is tot op den nagel verbrand. (Zie KA
De nagel heeft het zoo kwaad als het gat GATEN.)
Die eene gouden poort wil maken, brenge er dag één' nagel toe. (Zie DAG.)
Die een' gouden wagen volgt (*of:* naar een den wagen staat), krijgt er wel eene rad, *of:* een' nagel) van. (Zie AS.)
Een nagel doet wel een hoefijzer verliezen hoefijzer het paard, hetwelk dan wel den doet sneuvelen. (Zie HOEF.)
Het is geen nagelschraapsel waard.
Het wil niet, gelijk ik wil, zei de Indiaan wilde hij met zijne tanden de ijzeren nag het schip trekken. (Zie IJZER.)
Hij houdt altijd een' slag om den nagel. 17
Hij schiet over nagel. 18
Hij zou niemand een schraapsel van een' nag kort doen. 19
Op denzelfden nagel kloppen. 20
Weet gij een gat, ik weet een' nagel. (Zie GAT
Weet gij een' nagel, hij weet een gat. (Zie GAT
Wist men een lek, zij wisten een nagelgat. GATEN.)

---

1 *Mots* bl. 16. *Campen* bl. 64. Gheurtz bl. 29. Meijer bl. 30.
2 Winschooten bl. 32.
3 v. d. Venne bl. 92.
4 Sartorius *pr.* IX. 52. v. Eijk II. *nal.* bl. 36. de Jager *Bijdr.* bl. 111. Modderman bl. 92.
5 *Campen* bl. 61.
6 Cats bl. 500. *Mergh* bl. 49. Tuinman I. bl. 98. *Mei* 17. v. Eijk II. bl. 65. Mulder bl 422.
7 Gheurtz bl. 37.
8 v. Eijk II. bl. 65.
9 v. Hall bl. 309.
10 *Campen* bl. 103. Zegerus bl. 54. Idinau bl. 205. Sartorius *pr.* II. 32, *sec.* IX. 53. Winschooten bl. 160. v. Alkemade bl. 176. Tuinman I. bl. 294.
11 Tuinman I. bl. 72. *April* 16.
12 *Drenthe* bl. 203.
13 Idinau bl. 264.
14 Winschooten bl. 122, 160. Tuinman I. 29, II. bl. 161.
15 Sartorius *pr.* II. 46.
16 Idinau bl. 106.
17 *Campen* bl. 96.
18 Witsen bl. 503.
19 Tuinman I. bl. 362.
20 Tuinman I. bl. 254.

nagelen scherpen.
lei is aan geen' nagel te beleggen. (Zie LEL.)

NAJAAR.

speelt ermede als de wind met de najaarsbladeren. (Zie BLAD.)

NAKOMELING.

jk geslacht baat geen' oneerlijken nakomelin. (Zie GESLACHT.)

NALATIGHEID.

stheid maakt nalatigheid. (Zie GERUSTHEID.)

NALEZING.

lezing moet niet beter zijn dan de oogst.
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Richt. VIII:2.]

NAP.

ooit het van het bakje in het napje. (Zie BAK.)
bedelaar prijst zijn' nap. (Zie BEDELAAR.)
mag geene vlieg uit zijn' nap krijgen. 1
[*Hij geeft niets weg, maar behoudt alles voor zich zelven.*]

NAPOLEON.

wil, die kan, zei Napoleon.
leeuw in zijn hok is een Napje op Sint Helena. (Zie HOK.)

NAR.

mans vriend is veelmans gek (*of:* iedermans). (Zie GEK.)
zijn veel narren zonder kolven. (Zie KOLF.)
al te groote wijsheid wordt men een nar. 2
blinde zou 't wel zien, en een nar bemerken. (Zie BLIND.)
narrenstreek wordt dikwijls door eene gelukke gebeurtenis opgevolgd. (Zie GEBEURTENIS.)
e narren moeten groote bellen hebben. (Zie L.)
is eene groote kunst, om narren te voldoen. (Zie KUNST.)
is hem zoo eigen, als de muts met bellen aan nar. (Zie BEL.)
zoekt een' nar; maar zoo hij in den spiegel kt, zal hij er een' vinden.
kan wel een wijs hoofd uit eene narrenkap ken. (Zie HOOFD.)
mag geen' nar op eijers zetten. (Zie EI.)
moet eerst een paar narrenschoenen verslijten, men wijs zijn. 3
e narren zijn de beste. 4
narren in één huis: Dat maakt te groot geruisch. (Zie GEDRUISCH.)
eene wijze kaproen een' narrenkop steken. (Zie KAPROEN.)
ziet men nu veel narrensleden! 5

NAT.

is eene zeef, die geen nat houdt.
der op den naakten tek, 't Heele jaar geen gebrek. (Zie DONDER.)
is al één pot nat. 6
is een lastige pot nat.
is gewis een gek, die den kok in den aars blaast, een' schotel vol vleeschnat. (Zie AARS.)
heeft een' slag weg van een fret, dat altijd lekt en nat geeft. (Zie FRET.)
Hij is achter nat. 7
[*Hij zal bankeroet maken.*]
Hij is gaarne met den neus in 't nat. 8
[*Zoowel hier als in het spreekwoord:* Hij zit in 't nat, *heeft men door 't* nat *den* jenever *te verstaan.*]
Hij mag zijn natje en droogje wel; maar niet boven den neus. (Zie DROOG.)
Hij spuwt ook niet in het lieve nat (*of:* Hij spuwt er niet in).
[*Dat wil zeggen: het is hem verre van verachtelijk te zijn. Het spreekwoord ziet op den likkebroêr.*]
Hij zit in 't nat. 9
Indien gij gooit met groen of nat, Dat is gezegd: kom fool mij wat. (Zie GROEN.)
Koop ik huizen, dan heb ik steen; koop ik vleesch, dan heb ik been; doch koop ik van dit edele nat, dan heb ik wat, zei Pieter Sloköp. (Zie BEENDEREN.)
Koud en nat Geeft altijd wat. (Zie KOUD.)
Wat door groote droogte vergaat, kan met nat weêr te regt komen; maar wat door nat vergaat, is verloren. (Zie DROOGTE.)
Wat eendenhemeltje is dat, Gestadig met den bek in 't nat! (Zie BEK.)

NATHALS.

Dat is zooveel als een roemer wijn voor een' nathals. 10
Die zich voor de druppels kan wachten, is vrij van nat te worden, ten ware hij in de gracht liep. (Zie DRUPPEL.)
Hij is nat in top: hij zal schippers dochter hebben. (Zie DOCHTER.)
Hij is van binnen en buiten nat.
Te dieper wij zwemmen, te natter wij worden.

NATUUR.

Aanwenst (*of:* Gewoonte) wordt (*of:* is) eene tweede natuur. (Zie AANWENST.)
Dat in de natuur is, is kwaad te verdrijven. 11
De natuur helpt (*of:* redt) zich zelve.
De natuur is met weinig tevreden. 12
De natuur moet altijd balanceren.
De natuur (*of:* Het moederhart) kan niet liegen (*of:* verloochent zich niet). (Zie HART.)
Den tol der natuur betalen. 13
De paap wordt bij stemmen aangesteld, de keizer met geweld, en de koning door de natuur. (Zie GEWELD.)
Die iets heeft van nature, Zal 't tot in 't graf hem duren. (Zie GRAF.)
Die te veel lacht, heeft eens zots natuur; die niet lacht, heeft eener katte natuur. (Zie KAT.)
Die zich niet verheugt in schoone vrouwen of goeden wijn, Die moet kwaad van nature zijn. 14
Die zijne natuur kan overwinnen, is sterker dan Simson. 15
Eene vrouw versiert zich van nature gaarne. 16
Het is tegen de natuur der hoenderen: hooi te eten. (Zie HOEN.)

Sartorius tert. I. 63. de Jager *Bijdr.* bl. 116.
Tuinman I. bl. 166.
Gales bl. 422. *Sel. Prov.* bl. 4. Tuinman II. bl.
II. *Fakkel* bl. 184. Modderman bl. 96. Bogaert bl. 119.
Gruterus II. bl. 160. *Mergh* bl. 26.
Tuinman bl. 106.
6 Tuinman I. bl. 204, II. bl. 76.
7 Tuinman I. bl. 138, *nal.* bl. 7, II. bl. 247.
8 Winschooten bl. 163.
9 Bogaert bl. 25.
10 Gales bl. 37.
11 Gruterus II. bl. 130. de Brune bl. 357, 358. *Mergh* bl. 6.
12 de Brune bl. 193, 358, 359, 451, 453. Tuinman I. bl. 304, II. bl. 43.
13 v. Moerbeek bl. 246.
14 Gruterus II. bl. 134. *Mergh* bl. 11.
15 Gruterus III. bl. 137. Meijer bl. 106. v. Duyse bl 196.
16 *Campen* bl. 81.

Het moet in tijds naturen, dat van goede stof opgeleid is. 1

[*Een goede aard of eene edele inborst komt al spoedig voor den dag.*]

Hetzij in schande of eer: Natuur gaat boven leer. (Zie EER.)

Hij is zot van natuur, En wijs in Schriftuur. 2

Kunst volgt natuur. (Zie KUNST.)

Men ontwent de leer, Natuur nimmermeer. (Zie LEER.)

Natuur begaaft, Oefening beschaaft. 3

Natuur doet den hond sporen. (Zie HOND.)

Natuur doet hare keur. (Zie KEUR.)

Natuur Heeft duur. (Zie DUURZAAMHEID.)

Natuur Is onze naaste gebuur. (Zie BUURMAN.)

Natuur trekt meer dan zeven paarden (*of:* ossen). 4

Onthoud je je natuur niet.

[*Dat is: toom je niet in tegen je aard aan.*]

'tVolk dient zich met 't gebruik veel meer, Dan van natuur en goede leer. (Zie GEBRUIK.)

Waar natuur heeft ramp, Zet vernuft een' klamp. (Zie KLAMP.)

Wacht je voor degenen, die van de natuur geteekend zijn, zei Willem Spek, en hij zelf zag scheel, had kromme beenen en een' scheeven mond. (Zie BEENEN.)

Wat de natuur den paauwen aan den kam onthoudt, geeft zij hun weder aan den staart. (Zie KAM.)

Zijne natuur pruilt. 5

Zoodra men zijn hart begint te voelen, heeft de natuur ons mondig verklaard. (Zie HART.)

Zoo men de natuur met eene vork drijft, zij zal staâg wederkeeren.

Zout en zuur Krenkt de natuur. 6

NAVIGATIE.

Hij verstaat zich op de navigatie.

NAVOLGER.

Een goed voorbeeld vindt navolgers.

Navolgers zijn geene voorgangers. 7

NAZARETH.

Hoe ziet Nazareth er zoo uit?

[*Men bezigt dit spreekwoord, wanneer men iemand in zijn werk bespottelijk wil maken.*]

Kan ook iets goeds uit Nazareth komen? (Zie GOEDE.)

NEB.

Hij kalt, als hem de nebbe gewassen is. 8

[*Dat wil zeggen: hij brengt niet dan zotteklap voort, en staat met de dieren gelijk, die geluiden voortbrengen, zoo als ze hen in den bek groeijen.*]

Iets met neb en nagel vasthouden. (Zie NAGEL.)

Jonge vogels hebben weeke nebben. 9

Men ziet het wel aan uwe nebben, dat uwe moeder geen eendvogel was. (Zie EEND.)

NEBUKADNEZAR.

Hij kent de kinderen van Nebukadnezar. (Zie KIND.)

NEDERIG.

God wederstaat den hoovâardige, maar den nederige geeft Hij genade. (Zie GENADE.)

NEDERIGHEID.

De nedrigheid is zulk een schat, Dat niemand zijn waarde vat.

Men kent eens mans nederigheid, als hij groot i
(Zie MAN.)

NEDERLAAG.

Zij hebben de nederlaag gekregen. 10

NEDERLANDER.

Bij den Nederlander vindt men één mes, bij de Schot twee, en bij den Franschman geen. (Z FRANSCHMAN.)

NEEDE.

Neê is hier twee uren van daan.

[*Men zegt dit te Groenlo, als iemand ee vraag kort af met* neê, *voor* neen, *beantwoord De woordspeling ziet op het twee uren va Groenlo gelegen dorp Neede, in de wandel Neê genoemd.*]

NEEF.

Arme lieden hebben nergens neven en nichten. (Z LIEDEN.)

Gij zult mijn zoon (*of:* mijn neef) niet langer zijn.

Haanneef sprak tot zijne hennen: Elk moet zi zelven kennen. (Zie HAAN.)

Het is neef, neef, Zoo lang als ik geef. 12

Hij is van Loenen, 't is mijn neef. (Zie LOENEN.)

Kunt gij niet meer (*of:* Houdt gij op met) geve Weg zijn de neven. 13

Men zegt nog neef; maar het is van Adams weg (Zie ADAM.)

Met leenen volle neef, en met weêrom geven ho renkind. (Zie HOER.)

Schenken en geven Maakt nichten en neven. 14

Voor al die zure appelen geeft hij hem nu wel een zoet neefje. (Zie APPEL.)

Zij sparen voor neefjes en nichtjes. 15

NEELTJE.

Drink hartig, zei Neeltje tegen haar' man, En gaf hem de ledige kan. (Zie KAN.)

Je slacht manke Neel, zei Flip, die veranderde gen maal op een' dag. (Zie DAG.)

Wat is het ruig in dat gat, zei blinde Neel, en voelde in een' schoorsteen, die in geene neg en dertig jaren geveegd was. (Zie GATEN.)

Zij schuurde hare billen met biksteen als zindelij Neeltje. (Zie BIL.)

NEELTJE LIGTEBIL.

De liefde springt hem in den buik als de karpers onzen zolder, zei Neeltje Ligtebil, en zij we wat gefoold. (Zie BUIK.)

NEEN.

Beter enkel ja dan dubbel neen. (Zie JA.)

Bij ja en bij neen, zei de factoor, koopluî zwer niet. (Zie FACTOOR.)

Het is een koud hart, dat om het eerste neen ee lieve vrijster laat. (Zie HART.)

Hij verkoopt neen.

[*Men zegt dit, wanneer van een' koopm iets geëischt wordt, dat op den oogenblik ni voorhanden is.*]

---

1 Sartorius *pr.* IV. 25. Harrebomée *Tijd* 24.
2 *Mots* bl. 28.
3 Reddingius 53.
4 *Prov. seriosa* bl. 33. Gheurtz bl. 53. Zegerus bl. 47. 30 *Jan.* Idinau bl. 283. Gruterus I. bl. 116. Cats bl. 424. de Brune bl. 359, 469, 477. *Sel. Prov.* bl. 199. Tuinman I. bl. 371. 23 *Julij* 53.
5 Tuinman I. bl. 308.
6 Tuinman I. bl. 133.
7 v. d. Venne bl. 36.
8 *Campen* bl. 58. Meijer bl. 28.
9 Gheurtz bl. 44. de Brune bl. 474. Wassenbergh bl. 89. Hoeufft XXVI. Modderman bl. 131.
10 Sartorius bl. 141.
11 *Campen* bl. 105.
12 Cats bl. 498. de Brune bl. 222, 223. *Mergh* bl. 56. *Sel. Prov.* bl. 13. Tuinman I. bl. 117, II. bl. 1 Willems VIII. 213. Modderman bl. 109.
13 *Adag. quædam* bl. 9. v. Waesberge *Wijn* bl.
14 *Sel. Prov.* bl. 197. Sartorius *pr.* III. 65. Tu man I. bl. 117. *Adag. quædam* bl. 56. Gales 44. v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
15 v. Waesberge *Geld* bl. 164.

en neen is een lange strijd. (Zie JA.)
en neen is kooplieden voêr, koot en bikkel der kinderen. (Zie BIKKEL.)
wil er neen noch ja op zeggen. (Zie JA.)
ja is zoo goed als zijn neen. (Zie JA.)
ja zij ja, uw neen zij neen; Zoo acht en mint iedereen. (Zie JA.)
neen wordt ja met geld gemaakt, En 't ja door zelfde neen geraakt. (Zie GELD.)
liegen, als zij neen voor ja zeggen. (Zie JA.)
neen is zijn ja. (Zie JA.)

NEEP.

greep Werd de neep. (Zie GREEP.)
heeft eene gevoelige neep in zijne fortuin gekregen. (Zie FORTUIN.)

NEER.

is in de neer geraakt. 1

NEET.

men uit de luizen is, dan komt men in de neten (of: Die al van de luizen verlost zijn, worden nog van de neten geplaagd). (Zie LUIS.)
neten zijn, moeten luizen komen. (Zie LUIS.)
komt ligter uit de luizen dan uit de neten. (Zie LUIS.)

NEGEN.

zit op de goede (*of:* kwade) negen.
[*Dat is: hij heeft veel voor- of nadeel; het loopt hem meê of tegen. Het spreekwoord is, zoowel als het volgende, aan het* Ganzenspel *ontleend.*]
wensch je de goede negen: dan ben je digt bij pot.

NEGEN EN NEGENTIG.

is er één van de negen en negentig. (Zie ÉÉN.)

---

stond op negen en negentig.
[*Men zegt dit, wanneer men het van den rand des grafs heeft afgehaald.*]

NEGENMANNEKEN.

geef er nog geen negenmanneken voor.
[*Men zegt dit van dingen van geringe waarde. Zie over het* negenmanneken, *als Nedersaksische* munt, HOEUFFT, Proeve van Bredaasch Taal-eigen, *op het woord.*]

NEGENOOG.

is een negenoog. 2
[*Dat wil zeggen: hij ziet zeer naauwkeurig, maar 't zijn altijd kleinigheden, waarop hij zijne opmerkzaamheid gevestigd houdt. In denzelfden zin spreekt men van* een' haarklover *en* een' muggezifter. *Men noemt zulk een' persoon* negenoog, *omdat hij meer wil zien dan een gewoon mensch, die* twee oogen *heeft. Dat men hem juist* negen oogen *geeft, zal wel ontstaan zijn, om hem met eene* kwaadaardige bloedvin, *onder den naam van* negenoog *bekend, te vergelijken: zoo lastig die kwaal is voor het ligchaam, zoo drukkend is het bijzijn van den bedoelden opmerker voor den gezelligen omgang. Deze dubbelzinnigheid zou niet bestaan, indien men hem bijvoorbeeld een'* zevenoog *of* tienoog *noemde.*]

NEGENTIEN.

Eene stijg is twintig, en toch telt de boer altijd negentien vóór twintig. (Zie BOER.)

NEGOTIE.

Daar de negotie slap gaat, heeft de kat in den ketel gejongd. (Zie KAT.)
De negotie vervalt. 3
Geene conscientie in de negotie. (Zie CONSCIENTIE.)
Geld is de ziel van de negotie. (Zie GELD.)

NEK.

Als men de zog in den nek kittelt, gaat zij in het slijk liggen. 4
Daar zijn al wat woorden den nek om gebroken.
Dat zal hem den nek breken.
De duivel heeft hem bij den nek. (Zie DUIVEL.)
De een moet dikwijls een' arm of een been breken, om den nek van zijn' buurman te sparen. (Zie ARM.)
De fortuin heeft hem den nek toegekeerd. (Zie FORTUIN.)
De zon schijnt in den nek, zoodat de neus ervan druipt. 5
Die matig den darm vult, van pas den nek warm houdt, en zijne vrouw verre van zijne zijde verwijdert, leeft in gezondheid. (Zie DARM.)
Een haastig woord heeft er menigeen den nek gebroken. 6
Het is al een: sla mij aan den nek of aan den hals. (Zie HALS.)
Hij geeft hem den nekslag.
Hij heeft den nek gekromd. 7
Hij heeft ook oogen in zijn' nek. 8
Hij heeft wel een haar in den nek, dat hem daarvan zal terughouden. (Zie HAAR.)
Hij kraauwt den nek. 9
Hij wordt in den nek gezien.
Iemand bij den nek pakken. 10
Iemand den nek breken.
Iemand den voet op den nek zetten. 11
[*Dat wil zeggen: iemand met de grootste minachting bejegenen. Dat men in vroegeren tijd deze smaadheid den overwonnen vijand werkelijk aandeed, blijkt uit* Joz. X: 24.]
Iemand het vel over het hoofd (*of:* den nek) stroopen. (Zie HOOFD.)
Iemand met den nek aanzien (*ook wel:* den nek toekeeren (*of:* bieden)). 12
Iemand tusschen hals en nek slaan. (Zie HALS.)
Men kan hem wel met eene meid in den nek slaan. (Zie MEISJE.)
Op je nek (*of:* neus) geturfd: dan heb je geen zoldertje van doen. 13
Zoo gij een' stok geeft aan den gek, Gewis hij slaat u in den nek. (Zie GEK.)

NEL.

De gezondheid van dokter Snel, Of van dokters Nel. (Zie DOKTER.)
Goeden nacht Nies (*of:* Nel)! ik heb je billen gezien. (Zie BIL.)
Nacht Nel! er is eene nieuwe klink aan de deur. (Zie DEUR.)

---

1 v. Lennep bl. 146.
2 Campen bl. 94. Meijer bl. 42.
3 Euphonia bl. 518.
4 Cats bl. 411. *Morph* bl. 53. *Sel. Prov.* bl. 142. Tuinman II. bl. 215. v. Eijk II. bl. 99. Mulder bl. 422. *Fastoslt* bl. 129.
5 Tuinman I. bl. 369. Mulder bl. 415.
6 *Gent* bl. 128.
7 Schaberg bl. 66.
8 Gheurtz bl. 30.
9 Gheurtz bl. 12.
10 Sartorius *quart.* 55.
11 Tuinman I. bl. 36.
12 *Campen* bl. 109, 119. Tuinman I. bl. 280, 327. Everts bl. 317. v. d. Hulst bl. 16. Meijer bl. 52. de Jager *Bijdr.* bl. 473.
13 v. Eijk II. *nal.* 56.

NEMER.

Geene grootere kunst, dan van nemers gevers te maken. (Zie GEVER.)

De nemers hangt men bij de dieven. (Zie DIEF.)

NERGENS.

Boven uit en nergens aan. (Zie BOVEN.)

NERGENSHUIZEN.

Het zijn heeren van Nergenshuizen in Geenland. (Zie GEENLAND.)

NERING.

Aan het volk kent men de nering.
Als hoeren spinnen, dan is de nering krank. (Zie HOER.)
Andere nering, Andere tering. 1
Bier tappen (*of:* Jenever schenken) is de laatste nering voor den broodzak. (Zie BIER.)
Bij het volk is de nering, zei de mosselman, en hij kwam met de mosselen in de kerk. (Zie KERK.)
De loterij is eene hoeren-nering, zei Jan de Bander; Want wat men in de eene wint, verliest men in de ander. (Zie HOER.)
De nering is verloopen. 2
De nering zit op haar gat. (Zie GATTEN.)
Die lieden hebben goede nering. (Zie LIEDEN.)
Die zich zijne nering (*of:* zijn ambacht) schaamt, gedijt niet. (Zie AMBACHT.)
Drukke nering, maar weinig verdiensten.
Eenige huisnering doen. (Zie HUIS.)
Een man van alle nering Vindt ligtlijk zijne tering. (Zie MAN.)
Elk is een dief in zijne nering, zei de prediker, en hij stootte aan den zandlooper. (Zie DIEF.)
Geene nering zonder liegen. 3
Goede nering, maar slappe winst.
Het is een goed ding, een man van veel nering te zijn. (Zie DING.)
Het zijn lieden van eender nering. (Zie LIEDEN.)
Hij laat het hem aan geene nering ontbreken. 4
Kleine winkel, groote nering; Rijke staatsie, smalle tering.
Men moet de tering naar de nering zetten. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Neringachtig en teringachtig. 6
Nering en heeren-gunst (*of:* hulde) is geen erf (*of:* vaste bezitting). (Zie BEZITTING.)
Nering is allen man wel even na, maar niet even nut. (Zie MAN.)
Nering (*of:* IJver), zonder verstand, Is schade voor de hand. (Zie HAND.)
Niemand is met zijne nering tevreden. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Sobre nering, Slechte tering. 8
Twee minnaars aan eene figuur, Van eender nering twee gebuur. (Zie BUURMAN.)
Van ééne nering onder malkanderen: De eene haat den anderen. 9
Waar volop is, komt nering. 10
Wie zou Sint Pieters nering dan waarnemen?
Zij verstaat zich op de nering.
[*Die vrouw heeft vrij wat ondervinding* … *gedaan!*]

NERO.

Het is Nero niemands vriend. 11

NEST.

Alle ding met vriendschap, zei Govert, en hij … de eijeren uit zijns buurmans hoendernest. (… BUURMAN.)
Als de jongen vliegen kunnen, verlaten zij het ne… (Zie JONG.)
Als het nest gereed is, vliegt het vogeltje eruit. …
Bij gebrek van tarwe maakt een leeuwerik zijn n… in de haver. (Zie GEBREK.)
Daar blijft geen ei in 't nest. (Zie EI.)
Daar weet men niet van die eksternesten. (… EKSTER.)
Dat is een vette brok in zijn nest gesleept. (… BROK.)
Dat is, om den kievit van het nest te leiden. (… KIEVIT.)
Dat is op het nest gevangen.
[*Men zegt dit, wanneer een perceel bij … verkoop dadelijk wordt afgemijnd voor … prijs, waarop het is opgehangen.*]
De een klopt op de haag, terwijl de ander vo… vangt (*of:* het nest heeft). (Zie HAAG.)
De mensch heeft dikwijls zijn nest, waar de b… het niet zou verkiezen. (Zie BEER.)
De vossen hebben holen, en de vogelen des he… nesten. (Zie HEMEL.)
Die geene eijeren heeft, broedt het nest. (Zie …
Die het nestje (*of:* het vogeltje) weet, heeft het n… maar die het rooft (vangt). 13 (Zie de *Bijlage*…
Die het nestje weet, vreest voor de roovers. 14
Die te huis blijft, sterft in zijn nest. (Zie HUIS.)
Eene oude zwaluw weet haar nest. 15
Een hond is stout op zijn' eigen' dam (*of:* in … eigen nest). (Zie DAM.)
Een klein vogeltje in een klein nestje rustig le… Daar menige grootere vogel in zijn groot ne… van onrust heeft. 16
Elke vogel prijst zijn nest. 17 (Zie de *Bijlage.*)
Er is geen ekster zoo loos, of zijne jongen (*ook* … zijn nest) worden (wordt) hem wel ontno… (Zie EKSTER.)
Het is al op, hij houdt niet ééne veêr in zijn nest. …
Het is één nest, en blijft één koek. (Zie KOEK.)
Het is een paddenest.
[*Men zegt dit van eene vuile plaats.*]
Het is een regt uilennest.
[*Men zegt dit van eene vervallen, donke… woning.*]

---

1 Sartorius *pr.* IX. 75.
2 v. Lennep bl. 240.
3 Zoet bl. 9. v. Alkemade bl. 5.
4 *Campen* bl. 115. Meijer bl. 55.
5 Servilius bl. 194*. *Campen* bl. 27. Zegerus bl. 29. 11 *Sept.* Idinau bl. 258. Gruterus I. bl. 120, 124, III. bl. 144. Cats bl. 459, 479, 501. de Brune bl. 185, 270. *Mergh* bl. 25. *Sel. Prov.* bl. 124, 205. Sartorius *pr.* VII. 52. Richardson bl. 30. Winschooten bl. 164, 193, 248, 309. v. Alkemade bl. 49, 119. Tuinman bl. 90, 100, I. bl. 105, II. bl. 26, 103. *Adag. quaedam* bl. 61. *Adag. Thesaurus* bl. 64. v. Moerbeek bl. 209. *Magazijn* 81. *Wijsheid* bl. 140. Fokke 2°. *dr.* bl. 214, 215. Willems VII. 5. Kerkhoven bl. 58. v. Waesberge *Geld* bl. 169. Sancho-Pança bl. 54. de Wendt-Posthumus II. bl. 62. Modderman bl. 45, 82. Bogaert bl. 50. 9 *Sept.* 58. *Landbouwer* bl. 70. Schaberg bl. 66.
6 Gheurtz bl. 52.
7 Servilius bl. 161. Zegerus bl. 45. Gruterus II. bl. 159, III. bl. 168. *Mergh* bl. 35. Sartorius *pr.* VII. 34.
8 (Folie I. 380.)
9 *Adag. quaedam* bl. 64. Folqman bl. 127.
10 v. d. Venne bl. 111.
11 Tuinman I. bl. 58, 255. Gales bl. 44.
12 *Sel. Prov.* bl. 192.
13 Gruterus III. bl. 135, 189. Cats bl. 483. … *Prov.* bl. 159. Tuinman I. bl. 126. … 194. Meijer bl. 69. v. Eijk II. bl. 65. Modder… bl. 145. Bogaert bl. 103.
14 v. d. Venne bl. 239.
15 Witsen 119.
16 *Mergh* bl. 16. v. Eijk II. bl. 92. Bogaert bl. …
17 *Mots* bl. 3. Cats bl. 453, 502. de Brune bl. … 413, 463. Willems VIII. 7. Modderman bl. … 70. *Gent* bl. 127.
18 *Veer* bl. 271.

…is een vuile vogel, die zijn eigen nest ontrei-…t. 1 (Zie de *Bijlage.*)
…spek uit het hondennest. (Zie HOND.)
…moet een ruige hond wezen, die twee nesten …n kan houden. (Zie HOND.)
…waart zijn nest wel. 2
…uldt ook geen vreemd vogeltje in zijn nest.
…eeft het nest-ei verloren. (Zie EI.)
…eeft het nestje uitgehaald.
…eeft het wespennest verstoord.
…eeft zijne nestharen nog. (Zie HAAR.)
…digt voor zijn nest.
…en haan, maar op zijn nest. (Zie HAAN.)
…at geen rattennest in de wrangen onbezocht.
…t zijne eijeren buiten zijn nest. (Zie EI.)
…t op zijn nest. 3
…iet hem op zijn nest. 4
…cht het nest, waar hij uitgebroeid is.
…ept alles in zijn nest. 5
…eidt zijne vleugelen wijder uit dan over zijn …6
…laat (*of:* vliegt van) het nest, voor hij slag-…en heeft. 7
…dt het nest ledig. 8
…s gewoon, zijne eijeren in anderer lieden …te leggen. (Zie EI.)
…l de mieren met blazen in haar nest doen …n. (Zie MIER.)
…daar in geen eksternest. (Zie EKSTER.)
…op den kant van het nest. (Zie KANT.)
…r de vogel vliegt, hij komt op zijn nest …g. 9
…oor in dit nest evenmin t' huis, als eene duif …t gierennest. (Zie DUIF.)
…vogeltjes maken kleine nestjes. 10
…eeft hem uit het nest geligt. 11
…nt den vogel aan zijne veren (*ook wel:* aan …nest). 12 (Zie de *Bijlage.*)
…moet geen wespennest storen (*of:* niet in een …pennest wroeten).
…moet zich niet te vroeg uit het nest begeven. 13
…moet zijn eigen nest niet bevuilen.
[*Dit spreekwoord wordt gebruikt als waar-…wing tegen een' al te vertrouwelijken om-…g met zijne vrouwelijke dienstboden.*]
…al geen spek zoeken in het nest van den hond, …rten in den hondenstal. (Zie HOND.)
…n kaaiman hoendereijeren gezocht in een …nest. (Zie EI.)
…uwe vleugelen naar uw nest uit. 14
…t eene kip hare veren, men weet, uit welk …t zij ontvloden is. (Zie KIP.)

Vier gelouterde zuivere kievits-eijeren op een' hoek lands in één nest. (Zie EI.)
Vindt gij het ei niet, zoo moogt gij het nest braden. (Zie EI.)
Wie in zijn eigen nest sch.., die ligt onzacht, en is geene eere waard. (Zie EER.)
Wonderlijke huisvesting, zei Trui, en zij vond een rattennest in haren klomp. (Zie HUISVESTING.)
Zie, dat het niet op een eksternest uitkomt. (Zie EKSTER.)
Zij is een regt nest. 15
Zoo zou men den rekel uit zijn nest jagen. 16
Zuidewest, Regennest. 17

NESTEL.

Dat hij een' nieuwen nestel had, men zoude het moeten weten. 18
[*Men past dit spreekwoord op den onbeschaamde toe.*]
Iemand den nestel knoopen.
[*Dat is: hem door tooverij bezweren.*]

NESTELAAR.

Hangbroeken worden nestelaars. (Zie HANGBROEK.)

NESTELING.

Hij is geene nesteling waard. 19

NESTOR.

Nestor leefde wel drie honderd jaren; Waarom zou God u ook niet lang in 't leven sparen! (Zie GOD.)

NET.

Alle vogels schuwen de openbare netten. 20
Beter één vogel in de hand (*of:* in 't net) dan twee (*of:* tien) in de lucht (*of:* over 't land). (Zie HAND.)
Daar men zich naar zet, Dat valt ons in 't net. 21
Dat heb je zoo vast als een' visch in een scheetnetje, zei de Engelschman, en hij meende: een' scheet in een vischnetje. (Zie ENGELSCHMAN.)
Dat is een net zonder visch.
Dat is zoo zeker als een scheet in een netje. 22
Dat valt in mijn net.
De netten schieten. 23
Des slapenden net vangt.
De wolf is in het net (het want, *of:* den strik) geraakt. 24
Die een ander vangen wil, geraakt zelf eerst in 't net. 25
Die met gulden netten visschen, Zullen zeker nimmer missen. (Zie GOUD.)
Die netten zijn van eng beslag, Daar geen aal door de maas mag. (Zie AAL.)
Groote visschen, groote netten. 26

…*seriosa* bl. 41. Gheurtz bl. 63. Zegerus bl. …de Brune bl. 385. *Sel. Prov.* bl. 102. Tuin-…I. bl. 344. *Adag. quadam* bl. 63. *Adag. …aurus* bl. 63. v. d. Hulst IX. v. Eijk II. …bl. 27. 24 *Aug.* 32.
…jk II. bl. 66.
…jk II. bl. 63.
…jk II. *nal.* bl. 27.
…hooten bl. 210. Gales bl. 35.
…an bl. 23.
…rt bl. 16.
…man I. bl. 348.
…jk II. *nal.* bl. 54.
…*seriosa* bl. 9. Servilius bl. 198*. *Campen* …7. Gheurtz bl. 5. Zegerus bl. 7. 11 *Sept.* …an bl. 37. Gruterus I. bl. 112. Cats bl. 479. …Brune bl. 399, 473. *Sel. Prov.* bl. 81, 131. …torius *pr.* VIII. 29. v. Alkemade bl. 116. Tuinman bl. 89, I. bl. 163, II. bl. 43. *Adag. quadam* bl. 9. v. Eijk II. *nal.* bl. 54. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Mulder bl. 419. Modderman bl. 81. Bogaert bl. 83.
11 Winschooten bl. 138. Tuinman I. bl. 348, *nal.* bl. 13, II. bl. 119.
12 *Prov. seriosa* bl. 41. Servilius bl. 48*. *Campen* bl. 117. Gheurtz bl. 43. Zegerus bl. 2, 41. 10 *Julij.* Idinau bl. 283. Gruterus I. bl. 115, II. bl. 136, 157. de Brune bl. 6, 401. *Mergh* bl. 3, 33. *Sel. Prov.* bl. 51. Sartorius *pr.* X. 3, *tert.* IX. 78. v. Alkemade bl. 108. Tuinman II. bl. 43, 75. *Adag. quadam* bl. 5, 48. (Folie I. 182.) *Adag. Thesaurus* bl. 1. v. Moerbeek bl. 269. *Euphonia* bl. 322. Everts bl. 344. Willems VIII. 121. *Voer* bl. 270. Kerkhoven bl. 55. v. Eijk II. bl. 88, *nal.* bl. 54. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Sancho-Pança bl. 31. Modderman bl. 3, 61, 121.
13 Tuinman bl. 80, I. bl. 129.
14 Servilius bl. 26*.
15 v. Eijk II. bl. 65.
16 Gheurtz bl. 60.
17 v. Hall II. bl. 5. Modderman bl. 130.
18 Sartorius *tert.* V. 30.
19 Gheurtz bl. 35.
20 *Prov. seriosa* bl. 26. Gruterus III. bl. 165. Cats bl. 476. *Adag. quadam* bl. 49. *Adag. Thesaurus* bl. 50. Bogaert bl. 93.
21 Winschooten bl. 165.
22 de Brune bl. 18, 211, 485. Folie I. 211.
23 Winschooten bl. 164, 230.
24 Gheurtz bl. 10. Tuinman I. bl. 334. v. Eijk II. bl. 97, III. bl. 75.
25 Folqman bl. 123.
26 Cats bl. 456. Bogaert bl. 90.

Groote visschen scheuren het net. 1
Haal over het net.
Hang vrij netten: geen vogel, of men kan hem vangen. 2
Het is al visch, wat in de netten komt.
Het is te vergeefs het net te spannen, als de vink reeds weggevlogen is.
Het is verloren gepepen, als de vink het net ontsnapt. 3
Het ligte kurkje staat boven, maar het geloode net gaat te gronde. (Zie GROND.)
Het zal hem geen zalmpje meer in het net brengen.
Hij breit (*of:* boet) netten. 4
Hij brengt (*of:* werkt) zich zelven in het net (*of:* Hij loopt in het net).
Hij droogt zijne netjes. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men bezigt dit spreekwoord van hem, die zich tijdelijk in zijne uitgaven van weelde bekrimpt, om den wagen in het regte spoor te kunnen houden; gelijk het mede op den dronkaard, die zijn' roes uitslaapt, wordt toegepast.*]
Hij haalt hem het net over het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij heeft een stuk van een oud net gegeten, waardoor hem de ziel in het lijf verward is. (Zie LIJF.)
Hij is door alle netten gevlogen. 6
Hij is in den knip (het net, *of:* de fuik) gekomen. (Zie FUIK.)
Hij spant hem een net.
Hij spreidt zijn net voor eenen ouden kraan. (Zie KRAANVOGEL.)
Hij vangt den wind met het net.
[*Het is te vergeefs, dat hij zich inspant.*]
Hij vischt achter het net. 7
Hij vloeit door als een net.
[*Hij is zeer vergeetachtig.*]
Hij werpt het net uit. 8
Hij ziet hem in zijn net te krijgen (*of:* Hij lokt hem in zijn net). 9
Iemand in zijne eigene netten vangen.
Ik heb mijn netje vergeten. 10
Meestal spint de spin het net, waarin zij zelve gevangen wordt.
Men moet de netten uitspannen, wil men den vogel vangen.
Men vangt geen' papegaai in een vinkenet. 11 (Zie de *Bijlage.*)
[„*Men vind, bij voorbeeld,*" *zegt* V. ALKEMADE, „*geen eerlijk man in een hoerhuijs.*"]
Oude netten, kwade mazen. (Zie MAAS.)
Roep geen haring, eer gij ze in het net (*of:* gevangen) hebt (*ook wel:* voor ze in de ton is). (Zie HARING.)
Vrijers! wilt uw netten hangen, Want alle vrijsters zijn te vangen. 12
Wat gisteren voorbij vloog, valt heden ligt in 't net. (Zie GISTEREN.)
Zijne netten zijn zoo digt gebreid, dat er niet één vischje door kan.
Zij visschen met drooge netten. 13
[*Dat is: zij verkrijgen hunne vangst zo[...] moeite, nl. door die te koopen; ofschoon [...] het spreekwoord mede toepast op de zulken[...] door slinksche streken zich met anderer [...] verrijken.*]
Zij zwemmen in het net. 14
Zoo de mensch zich zet, Waait het in zijn net. [...] MENSCH.)

NETEL.

Brandnetels is zuiver kruid, zei de drommel, [...] daar veegt niemand zijn gat aan. (Zie DROM[...]
Brandnetels kunnen geene leliën voortbrengen[...] LELIE.)
Dat eene netel zal worden, brandt haast. 15
De netels maken geene goede saus. 16
Eene wijze hen legt wel een ei in de brand[...] (Zie EI.)
Hij eet als een bok, die brandnetels kaauwt. [...] BOK.)
Hij is zoo vriendelijk als eene hand vol brand[...] (Zie HAND.)
Men doet beter, geene bloemen te plukken, [...] brandnetels gewied moeten worden. (Zie BL[...]

NETTE.

Beter net Dan vet. 17
Eerst net, Daarna een slet. 18
[*Met dit spreekwoord geeft men [...] te kennen, dat pronksters op vrijeren [...] veelal sloddervossen worden; ofschoon [...]* KEMADE *eene meer bepaalde toepassing [...] als hij zegt: „De Maegden der Oude [...] schen gingen in den blooten en hangende[...] met een kransje daer op; maer de eerloos[...] het hair en klederen afgesneden, dat [...] schande was.*"]
Geen beter blanket Dan gezond en vet, En in[...] ding net. (Zie BLANKET.)

Buiten net En binnen vet. 19
Net bij kuisch, en mors bij vuil; Valk met [...] en uil met uil. (Zie KUISCH.)
Net is mooi, en mooi is net. (Zie MOOI.)

NEURENBURG.

Hij zal hem de wijsheid door den Neurenb[...] trechter in den kop gieten. (Zie KOP.)
Wanneer Neurenburg mijn was, zoo wilde [...] te Bamberg verteren. (Zie BAMBERG.)

NEUS.

Alle ding is mogelijk, behalve zijn neus af te [...] (Zie DING.)
Als de neus jeukt, zal men drek ruiken o[...] drinken. (Zie DREK.)
Als een hondenneus in den maneschijn. (Zie HO[...]
Als het een hond (*of:* wolf) was, had hij u [...] beenen (*of:* in den neus) gebeten. (Zie BEEN[...]

---

1 5 *Oct.* Gruterus I. bl. 107. Cats bl. 486, 504. de Brune bl. 312, 405, 476. *Sel. Prov.* bl. 130. Richardson bl. 34. v. Alkemade bl. 79. Tuinman I. bl. 131, II. bl. 160. d'Escury bl. 20. v. Eijk I. *nal.* bl. 6, II. bl. 89. Modderman bl. 81. Bogaert bl. 90. v. Hall bl. 289. v. Lennep bl. 244.
2 Cats bl. 464.
3 v. d. Venne bl. 125.
4 Winschooten bl. 164. Everts bl. 227, 229.
5 Cats bl. 544. *Sel. Prov.* bl. 3. Winschooten bl. 164. Tuinman I. *nal.* bl. 23. v. Eijk I. *nal.* bl. 6. v. Waesberge *Wijn* bl. 12. v. Eijk III. bl. 74. v. Lennep bl. 146.
6 Sancho-Pança bl. 36.
7 *Campen* bl. 70. Gheurtz bl. 28, 38. Idinau bl. 38. de Brune bl. 26. Sartorius *pr.* II. 11, *sec.* VIII. 67. Winschooten bl. 165, 232. Tuinman bl. 86, I. bl. 229. *Adag. quædam* bl. 3. *Febr.* 5. (Folie I. 109.) v. Moerbeek bl. 240. Fischer bl. 107. v. Eijk I. *nal.* bl. 5, III. bl. 73. Guikema I. 24. Sancho-Pança bl. 29. v. Lennep bl. 146, 244.
8 Winschooten bl. 164.
9 Winschooten bl. 165. v. Eijk III. bl. 74.
10 Winschooten bl. 165.
11 Zoet bl. 13. v. Alkemade bl. 12.
12 Winschooten bl. 164.
13 Tuinman II. bl. 136. Mulder bl. 437.
14 v. Eijk I. *nal.* bl. 4.
15 *Sel. Prov.* bl. 129.
16 *Mots* bl. 44.
17 *Gent* bl. 125.
18 v. Alkemade bl. 61.
19 *Adag. quædam* bl. 7.

...en u dikwijls bij den neus grijpt: het is al ...e schade. 1
...uw' neus! 2
...mottig dan zonder neus. (Zie MOTTIG.)
...is een neus aan de lamp. (Zie LAMP.)
... wil ik den duivel mijn' neus niet op geven. ...e DUIVEL.)
...gaat zijn' neus (*of:* mond) voorbij. (Zie MOND.)
...gaat zoo tusschen neus en mond. (Zie MOND.)
...is geene snuif voor zijnen neus. 3
...is nog zoo vast niet als je neus.
...is zoo klaar als een neus in een zangstuk. 4
...komt ervan, dat hij al te veel op zijn' neus ...gen heeft. 5
...kwam, vloog hem in den neus. 6
...zal hem bevallen als eene vuist op den neus. 7
...zal hem in den neus vliegen. 8
...len wij nog eens naneuzen. 9
...r wordt hem voor den neus toegedaan. (Zie ...)
...s, die duister brandt, moet men den neus ...en. (Zie KAARS.)
...ligt altijd met den neus over de onder... (Zie DEUR.)
...taard kriebelt hem in den neus. (Zie MOSTAARD.)
... is het kompas van den lekkerbek. (Zie ...PAS.)
...s ontspringt hem. 10
...s snuiten. 11
...en wassen op zijn' neus. 12
[*Men zegt dit van* JANMAAT, *als hij lang ...r zee heeft gevaren.*]
...k verdwijnt zoo gezwind, als een veest in ...k: daar heeft ze de ruimte van neusgaten. ... GATEN.)
...n schijnt in den nek, zoodat de neus ervan ...t. (Zie NEK.)
...n eene witte roos ruikt, krijgt de roos aan ... neus. 13
[*De roos nl., waaraan hij ruikt, — en geene ...steking aan de oppervlakte van de huid, ...ds onder den naam van roos bekend.*]
...l te hard (te lang, *of:* te veel) snuit, dien bloedt ... neus. 14
...den laatsten druppel uit de kan wil hebben, ...t het deksel op den neus. (Zie DEKSEL.)
...n' houten neus heeft, kan dat wel ruiken. ... HOUT.)
...t gat onder den neus veel opendoet, moet ...eurde schoenen dragen. (Zie GATEN.)
...ge neuzen hebben, lijden veel aanstoot. ... AANSTOOT.)
...ar een ongeluk zal hebben, kan den neus ... in zijn bed breken. (Zie BED.)
...r een ongeluk zal hebben, kan ligt op den ... vallen, en breken den neus.

Die op zijn' rug valt, kan toch zijn' neus bezeeren. 15
Die te hard loopt, valt op den neus.
Die wat hebben wil, die moet erom uitzien, zei Geurt, en hij kreeg een' dikken neus en twee blaauwe oogen. (Zie GEURT.)
Die weten wil, wat er in de worst gekapt is, moet een penswijf den worm uit den neus halen.
Die zijn' neus afsnijdt (*of:* schendt), schendt zijn aangezigt. (Zie AANGEZIGT.)
Die zijn' neus overal in wil steken, haalt hem er dikwijls bestruifd uit. 16
Die zijn' neus steekt in alle gaten, haalt ze er dik besch.... uit. (Zie GATEN.)
Een afgesneden neus heeft geen' bril van doen. (Zie BRIL.)
Eene vijg op uw' neus. 17
[*De vrees is ijdel; omdat het gevaar denkbeeldig is.*]
Een hond ruikt nimmer aan den kant, Daar hij den neus eens heeft gebrand. (Zie HOND.)
Een spitsche neus en spitsche kin: Daar zit sinjeur de duivel in. (Zie DUIVEL.)
Eer men den neus geveegd heeft, is men uit den brand. (Zie BRAND.)
Eerst een' neus, en dan een' bril. (Zie BRIL.)
Er valt altijd nog meer af dan van kneutjes neus. (Zie KNEU.)
Geen' steek door den neus kunnen zien. 18
Gij behoeft er den neus niet voor op te trekken. 19
Gij hebt maar uw' neus te volgen, zoo valt gij niet over de huizen. (Zie HUIS.)
Gij moest veel was hebben, zoudt gij God een' wassen neus maken. (Zie GOD.)
Groote neusgaten opzetten. (Zie GATEN.)
Hem het vel over den neus halen.
Het blaauw-geneusd oud-wijf Zoekt de aarde voor haar lijf. (Zie AARDE.)
Het is een man als een kind: hij veegt zijn' neus aan zijne mouw af. (Zie KIND.)
Het is een neuskijker. (Zie KIJKER.)
Het is een scheeve roode-wijns neus. 20
Het is geen neus, om een' bril te dragen. (Zie BRIL.)
Het is hem bij den neus langs gegleden. 21
Het is het neusje van den zalm. 22
Het komt op een' haringneus niet aan. (Zie HARING.)
Het ligt vlak vóór zijn' neus. 23
Het scheelt je daar niet, zei besje tegen haar' man, en zij zag hem in zijn' neus peuteren. (Zie BESJE.)
Het scheelt veel: een' voet op een' neus. 24
Het stormt hem tegen den neus aan. 25
Het stroopt hem tegen den neus op. 26
Het wordt hem van onder (*of:* voor) den neus weggevaagd (*of:* weggekaapt). 27

... bl. 40.
...Spreekw. 22.
...Spreekw. 32.
...Spreekw. 14.
...hooten bl. 163.
...Spreekw. 33.
...Spreekw. 16.
...Spreekw. 17.
...Spreekw. 27.
...Spreekw. 1.
...Spreekw. 1.

12 v. Lennep bl. 195.
13 Tuinman I. bl. 71. *April* 14. v. Eijk III. 13. v. Duyse bl. 219.
14 *Campen* bl. 5. Zegerus bl. 8. 19 *April*. Idinau bl. 151. Gruterus I. bl. 96, II. bl. 165. Cats bl. 515. de Brune bl. 304, 305. *Mergh* bl. 40. *Sel. Prov.* bl. 66. Tuinman II. bl. 15. *Wijsheid* bl. 140.
15 *Neus-Spreekw.* 73.
16 Tuinman II. bl. 7.
17 Sartorius *tert.* III. 23.
18 Tuinman I. bl. 279.
19 *Neus-Spreekw.* 28.
20 *Neus-Spreekw.* 74.
21 *Huisvriend* II. bl. 339.
22 Tuinman I. bl. 99. v. Eijk II. bl. 99, III. bl. 103. *Neus-Spreekw.* 7.
23 Sartorius *tert.* VII. 95. *Neus-Spreekw.* 24.
24 Tuinman I. bl. 250, II. bl. 98. v. Eijk II. 54.
25 Winschooten bl. 298.
26 Tuinman I. bl. 194, *nal.* bl. 35.
27 Tuinman I. bl. 98, 239, II. bl. 119. Everts bl. 229. *Neus-Spreekw.* 77.

Hij boort hem een gat door den neus. (Zie GATEN.)
Hij brengt er een' wassen neus aan. 1
Hij geeft hem een' knip voor den neus. (Zie KNIP.)
Hij grijpt zich zelven bij den neus. 2
Hij haalt hem eene pier uit den neus. 3
Hij haalt hem het brood voor den neus weg. (Zie BROOD.)
Hij haalt zijn' neus onder. 4
Hij heeft den neus gebrand.
Hij heeft den reuk van Florence onder den neus. (Zie FLORENCE.)
Hij heeft de vonk in den neus.

[*Nadat* BILDERDIJK, *in zijne* Verkl. Geslachtlijst, *op het woord* vonk, *over de gewone beteekenis van dat woord gehandeld heeft, gaat hij aldus voort: „Doch* de vonk in den neus hebben *is ons* vonk *niet, maar 't Engelsche* funk, *dat is* stank, *en 't zelfde als* de snof in den neus hebben, *gelijk ons Gemeen zegt. — Dat Engelsche* funk, *is van 't Latijnsche* fumus *en* fimus."]

Hij heeft eenen brandewijns (*of:* jenever-) neus. (Zie BRANDEWIJN.)
Hij heeft eenen fijnen (*of:* goeden) neus. 5
Hij heeft eenen hondenneus. (Zie HOND.)
Hij heeft eenen kouden neus gehaald.
Hij heeft eene sneê door den neus (*of:* het gezigt). (Zie AANGEZIGT.)
Hij heeft een kostelijk gat onder zijn' neus (*of:* in zijn hoofd). (Zie GATEN.)
Hij heeft een' kroten-neus. (Zie KROOT.)
Hij heeft een' neus van de broederschap. (Zie BROEDERSCHAP.)
Hij heeft een' schoot in den neus.

[*Men zegt dit van den borreldrinker, wanneer die wat te veel heeft gebruikt.*]

Hij heeft er het neusje van. 6
Hij heeft geen' neus. 7
Hij heeft hem eene pen (*of:* een' prik) op den neus gezet. 8
Hij heeft hem in den neus (*of:* de buis). (Zie BUIS.)
Hij heeft nog geene voering (*of:* geen' zolder) in den neus.
Hij heeft wild haar in den neus. (Zie HAAR.)
Hij is altijd met den neus in het vocht. 9
Hij is bij den neus gepakt.
Hij is door den neus geboord. 10

[*Dat wil zeggen: hij is door den wijn bedrogen, die heeft hem beet, en daardoor heeft hij het te kwaad gekregen; ofschoon men 't ook op andere zaken, zelfs op personen, toepast, waardoor, of door wie, men is beetgenomen. Zie over dit* boren TUINMAN. *Men moet dit spreekwoord niet verwarren met een ander van dit onderwerp, dus luidende:* Iemand iets door den neus boren, *dat is: hem eene zaak ontfutselen. Dit staat in beide spreekwoorden gelijk:* ... *komt er met verlies af.*]

Hij is er met een' blaauwen neus afgekomen. 11
Hij is gaarne met den neus in 't nat. (Zie NA...
Hij is geen' knip voor zijn' neus waard. (Zie K...
Hij is met den neus in het bed geraakt. (Zie ...
Hij is op zijn' neus gepikt. 12
Hij is op zijn' neus gevallen.
Hij is overal bij met zijn' neus. 13
Hij kijkt bij zijn' neus neêr. 14
Hij kijkt op zijn' neus. 15

[*Dat wil zeggen: hij is beschaamd* ... *eene tegen zijne verwachting slecht afloo*... *zaak.* Op zijn' neus zien, *volgens* BILDER... *in zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-blo... v. *bl.* 32, *zegt men „by een verlies, 't ge*... *spottender wijze aanmerkte, als of men'*... *nog bewaren wilde."*]

Hij kon wel meenen, dat zijn neus eene metw...
Hij krijgt een' houw over den neus. (Zie HO...
Hij krijgt een' neus van eene el lang (*of:* een' ... gen neus). (Zie EL.)
Hij krijgt er de lucht van in den neus. (Zie LU...
Hij laat den neus hangen. 16
Hij laat over alles zijn' neus gaan. 17
Hij laat zich bij den neus leiden, gelijk een b... (Zie BUFFEL.)
Hij laat zijn' neus te dikwijls in het glas k... (Zie GLAS.)
Hij luistert toe met neus en mond. (Zie MO...
Hij maakt van zijn' neus een anker. (Zie AN...
Hij maakt van zijn' neus een' kattebak. (Zie ...
Hij mag zijn natje en droogje wel; maar niet ... den neus. (Zie DROOG.)
Hij meende zich wel te wachten, en hij sloeg ... zelven op den neus. 18
Hij neemt het hem voor den neus weg.
Hij praat tegen zijn' eigen' neus aan.
Hij praat zijn' neus voorbij.
Hij schort zijn' neus op. 19
Hij slacht de eenden: hij is op den neus geteek... (Zie EEND.)
Hij spoelt lustig zijn' neus. 20
Hij spreekt door den neus. 21
Hij steekt den neus in eens andermans pot. ... MAN.)
Hij steekt overal zijn' neus in (*of:* tusschen... (Zie de *Bijlage.*)
Hij steekt zijn' neus in den wind. 23 (Zie de ... *lage.*)

[*Dit is het gebaar van den hoovaardige*...

Hij stond er met den neus bij. 24
Hij trekt een' langen neus.
Hij trekt er den neus voor op. 25
Hij valt met zijn' neus in den stront.
Hij valt met zijn' neus in het vet (*of:* de b... (Zie BOTER.)

---

1 de Brune bl. 138, 432. Tuinman I. bl. 224. Gales bl. 17. *Neus-Spreekw.* 78. Modderman bl. 92.
2 Servilius bl. 193. de Brune bl. 368, 377. *Sel. Prov.* bl. 49. Sartorius *pr.* VII. 12.
3 de Brune bl. 386. v. Eijk II. *nal.* bl. 41. Bogaert bl. 34.
4 Witsen bl. 507. Winschooten bl. 166.
5 *Neus-Spreekw.* 4, 11, 45.
6 *Neus-Spreekw.* 75.
7 *Neus-Spreekw.* 19.
8 Everts bl. 315. *Neus-Spreekw.* 52.
9 *Neus-Spreekw.* 79.
10 Tuinman I. bl. 120, 181, 219, II. bl. 112. Mulder bl. 427.
11 *Neus-Spreekw.* 38.
12 Tuinman I. bl. 276, 278.
13 *Neus-Spreekw.* 57.
14 Winschooten bl. 165.
15 Winschooten bl. 165, 266. Tuinman I. *nal.* bl. 24. Gales bl. VI. Everts bl. 347. *Neus-Spreekw.* 25.
16 *Campen* bl. 96.
17 *Neus-Spreekw.* 30.
18 *Motz* bl. 78.
19 Gheurtz bl. 10. Tuinman I. bl. 320.
20 Winschooten bl. 166.
21 *Neus-Spreekw.* 10.
22 Tuinman I. bl. 329, II. bl. 222. v. d. ... 16. *Neus-Spreekw.* 55, 56.
23 *Neus-Spreekw.* 33, 34. v. Lennep bl. 16...
24 Tuinman II. bl. 223.
25 Schaberg bl. 66.

vat zich zelven bij den neus. 1
veegt zijn' neus aan anderer lieden slippen. (Zie LIEDEN.)
volgt zijn' neus.
zal er zijn' neus niet aan vuil maken. 2
zal er zijn' neus wel buiten houden. 3
zal nog eens geducht zijnen neus stooten.
zegt het bij zijn' neus neêr (*of:* langs). 4
zet hem eene klem op zijn' neus (*of:* staart). (Zie KLEM.)
zette zijn' hoed op den neus. (Zie HOED.)
ziet met zijn' neus. 5
ziet (*of:* denkt) niet verder, dan zijn neus lang (*of:* dan van den neus tot den mond). (Zie MOND.)
zit altijd met zijn' neus in de boeken. (Zie BOEK.)
zoekt zijn' smerigen neus aan mijne mouw af te vegen. (Zie MOUW.)
kan het beest het zoo net mikken, zei Folpert, en een ekster sch... hem op zijn' neus. (Zie EKSTER.)
eveel neuzen zijn er? (*of:* Neuzen tellen). 6
en, Met je neus ertusschen. (Zie HUSSEN.)
and bij den neus krijgen (vatten, hebben, *of:* trekken). 7
and een' bril op den neus zetten (*of:* Iemand brillen). (Zie BRIL.)
and een' neus aandraaijen. 8
and een' ring door den neus steken.
and het hoofd (*of:* den neus) tusschen twee deuren zetten. (Zie HOOFD.)
and iets door den neus boren. 9
and iets onder den neus wrijven. 10
and iets voor den neus wegvisschen.
and met een' avegaar door den neus boren. (Zie AVEGAAR.)
had hem dadelijk in den neus. 11
heb volop gehad, zei de jongen tegen zijn' vaâr, en hij kwam met twee blaauwe oogen en een' dikken neus t' huis. (Zie HUIS.)
moet hem zijnen neus snuiten. 12
snuit het liefst mijn' eigen' neus. 13
zie het aan uw' neus (*of:* aan uw aangezigt). (Zie AANGEZIGT.)
te neuzen zijn gaauw gesnoten.
[*Een schrale maaltijd is spoedig afgeloopen.*]
een' knoop in uw' neus. (Zie KNOOP.)
ak de Schrift, of trek geen' wassen neus. 14
en behoeft hem niet alle dingen aan den neus te hangen (*of:* onder den neus te houden). (Zie HANG.)
en kan het den menschen niet aan den neus zien. (Zie MENSCH.)
en kan het zoo tusschen neus en lippen vatten. (Zie LIP.)
en moet het zeil naar den wind zetten, zei de man, en hij zette zijne fok op den neus. (Zie FOK.)
Men moet niets verzeggen, dan zijn' neus af te bijten. 15
Men zal hem over zijn' neus zien. 16
[*Hij maakt zich boos over eene nietige zaak.*]
Men ziet aan zijn' neus wel, hoe na bij land. (Zie LAND.)
Mijn neus is geen kapstok: dus wil ik er alles niet aan gehangen hebben. (Zie KAPSTOK.)
Mijn neus is te gast. (Zie GAST.)
Naar het valt, zei Uilespiegel, en besjes neus droop over het beslag. (Zie BESJE.)
Na rijp beraad, zei Joost, en hij wachtte zoo lang, om zijns buurmans dochter te vragen, tot een ander ze hem voor den neus weghaalde. (Zie BERAAD.)
Op den neus is 't zorgelijk of hagchelijk hakken. 17
Op je nek (*of:* neus) geturfd: dan heb je geen zoldertje van doen. (Zie NEK.)
Op uwen neus geborduurd. 18
Oremus, zei de bagijn, en zij vatte den pater bij zijn' neus. (Zie BAGIJN.)
Scherp geneusd (*of:* Spits gekind) en dun gelipt: hangen! hangen! (Zie KIN.)
Snij mij den neus af, en blaas mij dan in de ooren. 19
Snoepende katten klopt men op den neus. (Zie KAT.)
Snuit eerst uw' eigen' neus, eer gij een ander het snot doet afvagen.
Toen hij dat hoorde, peuterde hij in zijn' neus. 20
Tusschen neus en tusschen lippen Kan een goede kans ontglippen. (Zie KANS.)
Veeg uws buurmans kind den aars (*of:* neus), en neem het in huis. (Zie AARS.)
Wat behoeft hij er zijn' neus in te steken!
Wat je wou? — dat je neus een hitje was: wat zou je rijden! (Zie HIT.)
Wat maakt hij veel van zijnen neus. 21
[*Men zegt dit van een' trotschaard.*]
Wat stank is dat: men zou er den kanker van in den neus krijgen. (Zie KANKER.)
Wie den neus te hoog draagt, valt hem aan stukken. 22
Wrijf hem dat eens onder den neus, en blijf goede vrienden met hem.
Zie vóór uw' neus. 23
Zij draagt eene lantaarn aan den neus. (Zie LANTAARN.)
Zij draagt haar neusje vrij hoog.
[*Dat wil zeggen: zij is vrij kieskeurig, en heeft al voòr menigen vrijer den neus opgetrokken.*]
Zij geven malkander den neus vol bloed. (Zie BLOED.)
Zij kijkt net, alsof ze met eene trul op den neus wordt geslagen.
Zij leidt hem bij den neus rond als een' kermisbeer. (Zie BEER.)
Zijn neus is verstopt. 24

---

1 Gheurtz bl. 27.
2 Neus-Spreekw. 51.
3 Tuinman I. bl. 289.
4 Gheurtz bl. 22. Sartorius pr. VI. 35. Winschooten bl. 256. Tuinman I. bl. 336.
5 Campen bl. 167.
6 Tuinman I. bl. 117, II. bl. 253. *Neus-Spreekw.* 8.
7 Gheurtz bl. 64. Winschooten bl. 263. Tuinman I. bl. 23, 122, *nal.* bl. 13, II. bl. 116. Everts bl. 232. v. Zutphen *Duitsch* bl. 706. v. Waesberge *Geld* bl. 162. v. Duyse bl. 232. *Neus-Spreekw.* 13, 54.
8 *Neus-Spreekw.* 76.
9 Winschooten bl. 32, 165. v. Moerbeek bl. 248. *Neus-Spreekw.* 26.
10 Winschooten bl. 265. Tuinman I. bl. 29, 199. *Sermoen* bl. 47. v. Eijk III. 41. *Neus-Spreekw.* 27. Manvis bl. 124. Bogaert bl. 10.
11 *Neus-Spreekw.* 71.
12 Servilius bl. 28.
13 *Neus-Spreekw.* 47.
14 Sartorius *sec.* VI. 11.
15 *Neus-Spreekw.* 72.
16 Sartorius *tert.* II. 92.
17 v. Nyenborgh bl. 123.
18 Sancho-Pança bl. 53.
19 *Mots* bl. 73.
20 *Neus-Spreekw.* 43.
21 Sancho-Pança bl. 44.
22 6 *Aug.* 53.
23 *Neus-Spreekw.* 23.
24 Tuinman I. bl. 168.

Zijn neus past hier op mijn aangezigt. (Zie AANGEZIGT.)
Zoo neus, zoo voorhoofd, zoo geest. (Zie GEEST.)

NEUSWIJS.

Bezet geld is maar neuswijzen werk. (Zie GELD.)
Het is een neuswijs (*of:* wijsneus). 1

NEVEL.

Hij is met de nevelkar verhuisd. (Zie KAR.)

NEWCASTLE.

Zend geene steenkolen naar Newcastle.

NICHT.

Alle rijke luî nichten haar. (Zie LIEDEN.)
Al te voldoende, zei nichtje, en zij kreeg zooveel water op haar dak, dat het haar de schoenen weêr uitliep. (Zie DAK.)
Arme lieden hebben nergens neven en nichten. (Zie LIEDEN.)
Dat is tante Bloemkool, een nichtje van grootje uit den pottekelder. (Zie BLOEMKOOL.)
Giften en gaven maken nichten en magen. (Zie GAAF.)
Het is een kind van Abigeltje-nicht. (Zie ABIGAÏL.)
Hij kijkt als een schelvisch, die zijn nichtje ten doop houdt. (Zie DOOP.)
Hij meent, dat 's keizers kat zijne nicht is. (Zie KAT.)
Schenken en geven Maakt nichten en neven. (Zie NEEF.)
Zij sparen voor neefjes en nichtjes. (Zie NEEF.)

NIEMENDAL.

Al te mal Of niemendal. (Zie MAL.)
Dat is een lekker niemendalletje.
De een heeft het al, En de ander niemendal. 2
Het is een groot onderscheid, koning zijn of niemendal. (Zie KONING.)
Houd daar, zei de man, en hij gaf niemendal. (Zie MAN.)
Ik plagt voor dezen mijn glaasje wel uit te drinken, zei Jan Droogkeel, maar nu laat ik er niemendal in. (Zie GLAS.)
Met niemendal begint men niet. 3
Niemendal op een oorlogschip.
[*Men zegt dit tot iemand, die veel dacht te ontvangen, maar niets verkrijgt.*]
Ondieft of niemendal. 4
[*Dat is: veel of niets.* Ondiefte *wil zooveel zeggen als* vreugde *of* schalkheid, *in tegenstelling van* diefte, *dat* neêrslagtigheid *beteekent. Zie* BILDERDIJKS Verkl. Geslachtlijst, *op* ondiefte, *waar gezegd wordt, dat* „te ondiefte *een zeer gewone uitdrukking plach te zijn voor* lief *of* aardig." *Op het woord* diep *verklaart* BILDERDIJK „*de spreekwijze* niet te ondieft'" *voor* „schalks." *De spreekwijze* Ondieft of niemendal *bezigt men van menschen, die zeer ongelijk van humeur zijn.*]
Van pas maken (*of:* komen) is het al, Anders krijgt men niemendal. 5

NIER.

Dat zal hem dun door de nieren (*of:* ribben) lo
Eene nier is een arm dier: ze ligt in het vet, e er niet te beter om. (Zie DIER.)
Hij heeft het voor de nieren.
Overdreven lust is der nieren kwaad. (Zie LU
Zijne niertjes liggen warm (*of:* zacht). 6

NIESJE.

Goeden nacht Nies (*of:* Nel)! ik heb je bille zien. (Zie BIL.)
't Is altijd goed, Wat Niesje doet. 7
Nood breekt wet, zei Niesje; daarom moet ik man eene kornetmuts opzetten. (Zie KORN

NIET.

Hetgeen hij heeft, is al zooveel, als schipper uit de loterij kreeg: dat was een groote niet. JAN.)
Het is een schoone, vergulde en opgepronkte 8
Het is maar een niet, Als men 't wel beziet. 9
Hij heeft twee blaauwe nieten: in elke hand éé (Zie HAND.)
Twee nieten in een bodemloos mandje. (Zie BOD
Van niet komt niet. 10

NIETS.

Beter iets Dan niets. (Zie IETS.)

NIEUW.

De nieuwen verbeteren de ouden niet. 11
Het is een oud-maak-nieuw.
[*Dat is: hij maakt van oude stoffen ni voorwerpen.*]

Al weêr wat nieuws; maar zelden wat goeds. GOEDE.)
Antwoord den koekoek niet, of zeg wat nie (Zie KOEKOEK.)
Dat is oud nieuws. 12
De nieuwigheden doen den man van zijn geld den. (Zie GELD.)
De zee zal wat nieuws opwerpen. 13
[*Dat wil zeggen: er zou iets groots ge den; maar dat niet voor den dag komt.*]
Er is niets nieuws onder de zon, zei Salomo.
[*In* Pred. I:9 *werd dit door* SALOMO *gez*
Geen nieuws, dan dat de Franschen in Parijs (Zie FRANSCHMAN.)
Het is een nieuwtje, smid.
Het is het nieuws van den dag. (Zie DAG.)
Het is spiksplinter (*of:* spikspelder) nieuw. 1
[Spiksplinter nieuw, *zegt* BILDERDIJ *zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-bloe VI. *bl.* 223, „*is* (*en 't wordt eigenlijk* va *vaartuig gezegd*,) nieuw *van* spijker *iet* s ter, *d. i. waarin alles tot ieder* spijker, e *der* splinter, nieuw *is.* Spijker *voor* ij nagel, *en* splinter *voor* hout *genomen.*" S spelder nieuw, *hoewel ouder, wordt door* DERDIJK, *t. a. p., voor* „*wanspraak*" *ge den.*]

---

1 Tuinman I. bl. 182. v. Eijk I. *nal.* 33. *Neuw-Spreekw.* 58, 59.
2 de Brune bl. 142. Sartorius *pr.* VI. 7.
3 de Brune bl. 478.
4 Sartorius *pr.* VI. 7, *tert.* III. 32.
5 v. d. Venne bl. 264. de Brune bl. 31. Winschooten bl. 185. v. Alkemade bl. 108. Tuinman I. bl. 175, II. bl. 177. Gales bl. 24. Wassenbergh I. bl. 91. Bogaert bl. 86.
6 Tuinman I. bl. 303. *Maart* 6. v. Eijk II. *nal.* 32. *Gedachten* bl. 756.
7 Zoet bl. 19. v. Alkemade bl. 17.
8 Tuinman I. bl. 361.
9 *Adag. quadam* bl. 63.
10 *Prov. seriosa* bl. 44. v. d. Venne bl. 172. *Euphonia* bl. 518. Harrebomée IV. bl. 340.
11 Tuinman II. bl. 4.
12 Tuinman I. bl. 96. Bogaert bl. 67.
13 Sartorius *sec.* VII. 3.
14 Tuinman I. bl. 366. Gales bl. 2, 5, 8, 16, 2 *Tijd* bl. 1. Scheltema I. bl. 59. Schaberg bl.
15 Sartorius *tert.* IX. 80. Tuinman I. *nal.* bl. v. Eijk I. *nal.* 66.

Het nieuws van den dag wordt daar uit den dop gebroken. (Zie DAG.)
Het nieuwtje is er nog niet af. 1
Ik zie wat nieuws, zei dronken Joost, en hij zag eene nieuwe deur aan een oud varkenskot. (Zie DEUR.)
Men zal wat nieuws zien. 2
Op een nieuw, of 't nooit geschied ware. 3
Voor oud en nieuw betalen. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Vreemde spijze deert de maag; Nieuwigheid is 't land een plaag. (Zie LAND.)
Het nieuws doet het oude vergeten. 5
Het nieuws moet er wezen, zeiden de dieven, en zij hingen den beul aan de galg. (Zie BEUL.)
Het nieuws verblijdt, zei de zot, en hij draaide zijne muts. (Zie MUTS.)
Het nieuws verfraait (*of:* verkwikt) het harte, en verjongt den ouderdom. (Zie HART.)
Hij is nimmer met al wat nieuw is wegloopen.

NIEUWJAAR.

Het is een wensch, die tot de heilige nieuwjaarsdagen behoort. (Zie DAG.)
Het is nog geen nieuwjaars-avond. (Zie AVOND.)
Het scheelt maar acht dagen, of 't met Kersmis op is of met Nieuwjaar. (Zie DAG.)
Geen ongeluk of kwade maar, Dan heb ik den droes tot een Nieuwjaar. (Zie DROES.)
Laat hem maar schreeuwen: het is nog geen Nieuwjaar.
Met Nieuwjaar zijn de dagen eene haneschrede gelengd. (Zie DAG.)
Ze zullen het maar op de Nieuwjaars rekening stellen.
Zij hebben elkander het Nieuwjaar afgewonnen.

NIEUWKOOP.

Nieuwkoop draaft eerst.

NIEUWMARIST.

Klappers en nieuwmaristen Doen anders niet dan tijd verkwisten. (Zie KLAPPER.)

NIEUWSGIERIG.

Zij is niet nieuwsgierig, maar zij weet gaarne alles.

NIEUWSGIERIGHEID.

De nieuwsgierigheid bedriegt de wijsheid.
Nieuwsgierigheid Wacht kwaad bescheid. (Zie BESCHEID.)

NIHIL.

Hij krijgt nihil op het request. 6

NIJD.

Daar is er strijd, Er is geen nijd. 7
De bliksem en de nijd gaan de kleine huisjes voorbij, en slaan op de groote torens. (Zie BLIKSEM.)
De nijdigaard moge sterven, maar de nijd is daarom niet gestorven. 8
De nijd in het prentje.
De nijd is groot; Maar neemt een einde met den dood. (Zie DOOD.)
De nijd verteert zich zelven.
De nijd wordt in het hof geboren, erft in het klooster en sterft in het hospitaal. (Zie HOF.)
De nijd ziet hem de oogen uit.

De waarheid gezeid, Maakt haat en nijd. (Zie HAAT.)
Doe wel, en wandel in den dag, De nijd mag zeggen, wat hij mag. (Zie DAG.)
Geen ambt zonder nijd. (Zie AMBT.)
Gunst baart nijd. (Zie GUNST.)
Haat en nijd is een kwaad beest. (Zie BEEST.)
Haat en nijd sterft nimmer. (Zie HAAT.)
Hem rijdt De nijd.
Het geluk baart nijd en haat: Eet je vlooijen, je sch.. geen muskaat. (Zie GELUK.)
Het is de eerste kunst van een' eerlijken staat, Dat men kan verdragen nijd en haat. (Zie HAAT.)
Hij doet het niet uit haat of nijd, Maar wel om eigen profijt. (Zie HAAT.)
Lijd nijd, Al grijpt hij wijd. 9
Luiheid met nijd fokt luizen als kameelen. (Zie KEMEL.)
Mijd Nijd. 10
Na eer en staat Volgt nijd en haat. (Zie EER.)
Nijd Baart spijt.
Nijd Bijt. 11
Nijd gunt niemand deugd. (Zie DEUGD.)
Nijd krijt van spijt, Waar eere rijdt. (Zie EER.)
Nijd Loopt niet wijd. 12
Winst baart nijd. 13

NIJDIGAARD.

De nijdigaard moge sterven, maar de nijd is daarom niet gestorven. (Zie NIJD.)
De nijdige is gestorven, maar heeft veel broeders achtergelaten. (Zie BROEDER.)
De nijdige kwelt zich zelven het meest. 14

NIJPAARS.

Wel lieve nijpaars, het wordt den ganschen dag wijder. (Zie DAG.)

NIJPER.

Dat is op het nijpertje.

[*De zaak lijdt geen uitstel. Voor* nijpertje *zegt men gewoonlijk* nippertje.]

NIJPTANG.

Hij ribbezakt de goudtasch met de scherpste nijptang. (Zie GOUD.)
Men zou het er met geene nijptang uithalen. 15

[*Hij zou zich laten martelen, in plaats van 't geheim verraden.*]

NIKKER.

Daar wordt een nikker gebraden.
De donder verdrijft den nikker niet. (Zie DONDER.)
Die van Gods geest verwarmd is, behoeft de klaauwen van den nikker niet te vreezen. (Zie GEEST.)
Het is het schuim van den ketel, waarin de nikker gezoden is. (Zie KETEL.)
Hij ziet zoo zwart als een nikker.

[*Onze Heidensche voorouders kenden de* nikkers *als* watergeesten, *die* zwart *waren, omdat ze tot de helsche wezens behoorden. Zie* DE JAGERS Taalk. Magazijn, II. *bl.* 209.]

Laat de donder den nikker niet schenden. (Zie DONDER.)

---

1 Tuinman I. bl. 96, 177, II. bl. 2, 65, 66.
2 Sartorius sec. VII. 3, 97, *tert.* VII. 86.
3 Sartorius *pr.* VII. 22.
4 de Brune bl. 472. Sartorius *quart.* 25.
5 v. d. Venne bl. 240.
6 Sartorius *tert.* VII. 23. Tuinman I. bl. 80, 170, 245, II. bl. 60. Gales bl. 40.
7 Gruterus III. bl. 122. Meijer bl. 88.
8 *Mots* bl. 19, 41. de Brune bl. 244, 245.
9 Cats bl. 459. Willems VII. 4.
10 Cats bl. 459.
11 15 *April.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 459, 460. de Brune bl. 245. *Wijsheid* bl. 139. 15 *April* 58.
12 Sartorius *tert.* I. 100.
13 v. Alkemade bl. 110.
14 15 *April.* Gruterus I. bl. 97. de Brune bl. 496.
15 Tuinman I. bl. 150. Martinet bl. 70.

Men zou haar op een' driesprong zetten, om jonge nikkers te vangen. (Zie DRIESPRONG.)

NIMMER.

Beter ten ontijde dan nimmermeer (*of:* Beter immer Dan nimmer). (Zie IMMER.)
Het is vrij ver: van heden tot nimmermeer. (Zie HEDEN.)

NINIVÉ.

Het is een kind van Ninivé. (Zie KIND.)

NOACH.

Cham is met Noach in de ark geweest. (Zie ARK.)
Dat is er een uit de arke Noachs. (Zie ARK.)
Noachs gildekamer is afgeschaft, maar de gildebroeders leven nog. (Zie BROEDER.)
Wat heeft het Cham gebaat, dat hij van Noach geboren was! (Zie CHAM.).

NOBIS.

Eer en trouw is in nobiskroeg verzopen. (Zie EER.)
Hij is nobis.

[*Hij is dronken; afgeleid van* nobiskroeg, *voor* nebkruik *of* hel. *Zie de beide verklaringen van 't vorige en volgende spreekwoord.*]

Hij zit in nobiskroeg, onder Lucifers staart. (Zie KROEG.)

NOEN.

De vrouw maakt den noen, de heer den avond. (Zie AVOND.)
Men zal den knaap uitzenden op den noen. (Zie KNAAP.)

NOK.

Giet in de nok: 't is scherpe wind. 1

[*Men zegt dit, wanneer men door den nood tot iets gedrongen wordt, waartoe men anders niet zoude overgaan.*]

Hij versiert de nokken van de ree met zulke wimpels.

NOL.

Het is een goede Nol.
Hij is van Nolletje geprikt.

NOMINATIE.

Hij staat op de nominatie. 2

NOMMER.

Elf is het gekken-nommer. (Zie ELF.)
Er is nog een nommer op Meerenberg voor hem open. (Zie MEERENBERG.)
Het komt op nommer één aan (*of:* Nommer één is ermede gemoeid). (Zie ÉÉN.)
Hij behoorde in nommer elf te zitten. (Zie ELF.)
Hij is bang voor nommer één. (Zie BANG.)
Hij is van nommer tien.

[*Men zegt dit van den Roomschgezinde. Het maken van een kruis* (X) *is er de oorzaak van.*]

Hij moet in (*of:* Hij heeft) nommer zeven.

[*Men bezigt dit voor erg krankzinnig. Het spreekwoord is mogelijk afkomstig van* MARIA MAGDALENA, *uit wie* JEZUS 7 *duivelen wierp. Zie* Mark. XVI : 9 *en* Luk. VIII : 2.]

Hij past op nommer één. (Zie ÉÉN.)
Hij wordt op zijn nommer gezet.

[*Dat is: men wijst hem te regt. Het spreekwoord wordt gebezigd van den man, die zich te veel aanmatigt.*]

Knecht (*of:* Meid)! loop, en tap van nommer zooveel. (Zie KNECHT.)

Nommer één gaat vóór de jufvrouw. (Zie ÉÉN.)

NON.

De papen, nonnen (*of:* monniken) en bagijnen ... niet zoo heilig, als zij schijnen. (Zie BAGIJN...)
Geene oude geit zonder baard, of nonne zonder mompel. (Zie BAARD.)
Hij doet nonnen-werk.

[Nonnen-werk *is onderscheiden van* monniken-werk. *Door* nonnen-werk *verstaat ... den tijd doorbrengen met beuzelingen, en* monniken-werk, *het verrigten van overb... arbeid.*]

Hij zou wel eene non uit het klooster kallen. (Zie KLOOSTER.)

Hij is op zijne non.

[*Dat wil zeggen: hij is gramstorig, ...lig.* Non *is hier de* kop van een' tol.]

NON PLUS ULTRA.

Dat is het regte non plus ultra, zei dronken G... en hij liep met zijn hoofd tegen den muur. (Zie GIJS.)

NOOD.

Als de nood overwonnen is, volgt de dood. (Zie DOOD.)
Daar de meijers tappen wijn, De burgemeesters koornkoopers zijn, En de schepens bakken b... Daar is de gemeente in grooten nood. (Zie BR...)
Dat gij aan de muis geven zoudt, geef dat ... kat, en maak van den nood eene deugd. (Zie DEUGD.)
Dat is eens menschen regte vriend, Die hem in ... en nooden dient. (Zie LAST.)
Dat zijn noodschoten. 3
De dood is een goed ding: hij helpt ons uit ... nood. (Zie DING.)
De een dood, De ander is in grooten nood. (Zie DOODE.)
De nood doet ook versaagde knechten Met g... kracht en ijver vechten. (Zie IJVER.)
De nood dwingt. 4
De nood gaat (*of:* komt) aan den man. (Zie M...)
De nood geeft kracht. (Zie KRACHT.)
De nood heeft scherpe tanden, en bijt fel. 5
De nood Is de bittere dood. (Zie DOOD.)
De nood leert wondren doen: Hij maakt den bl... koen. (Zie BLOOD.)
De nood toont den man. (Zie MAN.)
De nood Vindt brood. (Zie BROOD.)
De nood voorbij, God staat ter zij. (Zie GOD.)
De waarheid is dood geslagen: de justitie i... grooten nood. (Zie JUSTITIE.)
Die den honger doodt, Die heeft grooten n... (Zie HONGER.)
Die is in nood, Die vreest geen' dood. (Zie DOOD...)
Die nood heeft, moet pompen. 6
Die op eens dooden (*of:* eens anders) schoenen hoopt, Heeft nood, dat hij lang blootsvoets lo... (Zie DOODE.)
Die zich uit den nood kan redden, is een gaauw... (Zie GAAUW.)
Eeden van schippers en beloften van vrijers ... maar wind, als de nood over is. (Zie BELOFTE...)
Een kleintje deert mij niet, zeggen de wijzen; d...

---

1 Zoet bl. 17. v. Alkemade bl. 1.
2 Everts bl. 349.
3 v. d. Hulst bl. 15. v. Eijk I. bl. 127. v. Lennep bl. 147.
4 Sancho-Pança bl. 89.
5 Tuinman I. bl. 344.
6 v. d. Hulst bl. 15. v. Lennep bl. 147, 187.

...gen ontstellen zich de dwazen over dingen ...er nood. (Zie DING.)
...riend in nood, Een vriend in dood. (Zie DOOD.)
...gij salade zonder wijn, Gij zijt in nood, om ... te zijn. 1
...gaat geen nood vóór (*of:* boven) den nood van ...en aars. (Zie AARS.)
...n beter meesters dan armoede en nood. (Zie ...MOEDE.)
...n goed zoo rood, Of 't moet om brood (*ook wel:* ...'t is voor nood). (Zie BROOD.)
...en heeft geen' nood: Worgen brengt den dood. ...ie DOOD.)
...been moet doen, wat de knie wil, en de knie, ...at de nood gebiedt. (Zie BEENEN.)
...doet het harte goed, dat de mond zijnen nood ...gt. (Zie HART.)
... is beter een goed vriend in den nood, dan de ...n zelf. (Zie MAN.)
...is genoeg geëischt, als men zijnen nood te ...een geeft. 2
...is niet al verloren, dat in nood is. 3
...was zulk een nood niet, anders zouden ze wel: ...p, help! geroepen hebben.
..., die een man was in den nood, Die blijft wel ...er weelde dood. (Zie DOOD.)
...elpt hem uit den nood. 4
...dood Of in grooten nood. (Zie DOODE.)
...it als een uil in doodsnood. (Zie DOOD.)
...grooter nood, hoe nader bij God. (Zie GOD.)
...d in den nood laten. 5
...n nood bezoekt men de vrienden. 6
...n nood grijpt men zoowel naar een' stront als ...r een' puthaak, zei Dries, en hij lag in het ...er. (Zie DRIES.)
...n nood is een getrouw gebuur beter dan een ...oeder, die verre is. (Zie BROEDER.)
...n nood is genade beter dan regt. (Zie GENADE.)
...n nood zijn alle goederen gemeen. (Zie GOED.)
...ood Is alle ding brood. (Zie BROOD.)
...n lijden zelden nood; Pogchers hebben schaars ...t brood. (Zie BROOD.)
...p het in den tijd, en gebruik het in den nood. 7
...n in nood. (Zie LEIDEN.)
...n, zonder nood, Brengt de ziel ter dood. (Zie ...oo.)
... kan in nood wel water drinken, maar geen ...de eten. (Zie AARDE.)
... kent den vriend in nood, Den rijke na den ...d. (Zie DOOD.)
... kent eens mans geduld, als hij in nood is. ...e GEDULD.)
...nd kwam in nood, of hij bragt er zich zelven ... 8
...d breekt eed. (Zie EED.)
...d breekt ijzer. (Zie IJZER.)
...d breekt wet, zei Niesje; daarom moet ik mijn' ...n eene kornetmuts opzetten. (Zie KORNET.)
...d doet kreupelen op stelten gaan. (Zie KREUPEL.)

Nood doet oude knollen (*of:* een oud wijf) draven. (Zie KNOL.)
Nood doet veel meer dan goede reden.
Nood doet wonderen.
Noodgasten, druilgasten. (Zie GAST.)
Nood gebiedt. 9
Nood heeft geen wet. 10
Nood is de sterkste vesting.
Nood is een bitter kruid. (Zie KRUID.)
Nood is een groot kruis. (Zie KRUIS.)
Nood Is sterker dan de dood. (Zie DOOD.)
Nood leert bidden. 11
Nood leert uitvinden. 12
Nood leert veel kunsten. (Zie KUNST.)
Nood lijdt geen gebod. (Zie GEBOD.)
Nood moet de schaamschoenen aan eene zijde zetten. 13
Nood Stoot. 14
Nood Zoekt brood. (Zie BROOD.)
Nood zoekt list. (Zie LIST.)
Oost heeft geen' nood: Hij waait zich dood. 15
Spaar in tijds, zoo hebt gij wat in den nood. 16
Trouw heeft brood, Als ontrouw ligt in grooten nood. (Zie BROOD.)
Uit nood Roert de kat haar' poot. (Zie KAT.)
Voorzigtigheid in nood Redt menig van den dood. (Zie DOOD.)
Vrienden in den nood: Vier en twintig in een lood. (Zie LOOD.)
Vrienden zijn goed; maar wee! die ze behoeft in den nood. 17 (Zie de *Bijlage.*)
Wanneer de nood op het hoogst is, is de redding nabij.
Wat nood is 't, dat gij mijne laarzen vet maakt? (Zie LAARS.)
Wel broodvrienden, maar geene noodvrienden. (Zie BROOD.)
Zoo iemand is in nood, Wenscht hij zijn' vijand dood. 18

NOODDRUFT.

De mensch leeft gelukkig, dien God zijne nooddruft geeft. (Zie GOD.)
Schamelen nooddruft is geene weelde (*of:* lekkernij). (Zie LEKKER.)

NOODIG.

Het is noodig; maar 't kan wachten.
Het noodigste eerst, zei de boer, toen hem zijne buren haalden, om zijne koe uit de sloot te trekken, en hij stak zijne pijp aan. (Zie BOER.)

NOODWENDIGHEID.

Eéns te trouwen, is noodwendigheid; tweemaal, is malligheid; driemaal, is dolligheid. (Zie DOLHEID.)

NOOIT.

Beter laat dan nooit. (Zie LAAT.)

NOORDEN.

De wind is Noord. 19

[*Men zegt dit van iemand, die in eene kwade luim is.*]

...Prov. bl. 45.
...III. bl. 147. Meijer bl. 83.
...bl. 89.
...bl. 187.
...Thesaurus bl. 39.
...bl. 26. Gruterus III. bl. 188, 155.
...74. Sebaltema II. bl. 56. Harrebo... Tijd 28.
...I bl. 116.

9 v. Hall bl. 277-280.
10 Richardson bl. 33.
11 de Brune bl. 330. Winschooten bl. 167. Tuinman II. bl. 222. *Magazijn* 84. *Vers.* 44. Everts bl. 234. Modderman bl. 150.
12 *Vers.* 45.
13 Servilius bl. 241.
14 Cats bl. 536. Richardson bl. 33.
15 v. Hall III. bl. 5.
16 *Magazijn* 75. Modderman bl. 114. Harrebomée *Tijd* 28.
17 *Campen* bl. 9. Cats bl. 507. v. d. Venne bl. 174. de Brune bl. 37. *Sel. Prov.* bl. 14. Meijer bl. 5. Schrant bl. 275.
18 *Adag. Thesaurus* bl. 4.
19 v. Lennep bl. 147.

Het is goed Noords. 1

[*Die zaak is zeer onvriendelijk of vrij onbeleefd.*]

Hij bromt als een Noordsche beer. (Zie BEER.)

Hij is al verder geweest, dan daar de zon bij Noorden scheen.

Hij is met de noorderzon verhuisd (*of:* vertrokken). 2

[*Dat wil zeggen: hij is, bij nacht, in alle stilte, heengegaan, en zonder zijne schulden te voldoen. Prof.* VISSCHER *teekent hierbij aan: „Zoo wij meenen is Noorderzon kortaf* nacht, *eigenlijk een zeemanswoord, toen het aan boord van onze schepen, en dat vond nog plaats ten tijde van* DE RUITER, *algemeen gebruikelijk was, het etmaal volgender wijze te verdeelen:* Noorderzon *middernacht*, Oosterzon *morgen*, Zuiderzon *middag*, Westerzon *avond; thans zijn die uitdrukkingen buiten gebruik, en men heeft daarvoor even zoovele wachten."*]

Ik ben Noords, als 't zoo niet is.

[*Eene verwensching, waarmede men zich met de Noren vergelijkt.*]

In die wateren heeft men veel noordenwind. 3

Mijn geld rammelt in mijn' zak, zei kale Geurt, als Noordsche bokkenkeutels in een' vilten hoed. (Zie BOK.)

Noordenwind, Akens kind, Luiks bloed: Nooit deed zulks goed. (Zie AKEN.)

Noordenwind geeft niets, maar neemt ook niets.

[*Dit landbouwkundig spreekwoord geldt den groei der gewassen.*]

Van noorderstof Komt mooi weêr of. 4

[*„Een stofregen bij Noordewind," zegt* V. HALL, *„geeft binnen drie dagen goed weder, hoorde ik dikwijls zeggen, en veelal naar waarheid." Alzoo is 't niet goed gezegd:* „Van noorder stof komt regen of," *gelijk men bij* MODDERMAN *leest, — stofregen behoeft immers geen regen meer voort te brengen.*]

NOORDKAPER.

Hij blaast als een noordkaper. 5

NOORDOOSTEN.

Hij gaf hem een' opzetter, dat hij Noordoost lag. 6

[*De een heeft den ander zoo geducht geraakt, dat deze niet wist, waar hij te land kwam.*]

Zuidwesten snee, Noordoostenwind in zee. 7

[V. EIJK *zegt, ter opheldering van dit spreekwoord: „Veelal volgt op jagtsneeuw, uit het zuidwesten, noordooste wind met vorst, en van daar zegt men: Z. W.* sneeuw, *N. O.* vorst."]

NOORDSTAR.

Hij is de noordstar, waarop ik mij rigt. 8

Wat weet de os van de noordstar!

NOORDWIJK.

Het is goed Noordwijksch. 9

[*Dat wil zeggen: het is niet van ijdelheid vrij te pleiten. Mogelijk is de spreekwijze ontstaan, omdat Noordwijk binnen de stedelijke regten van de hand wees, die hetzelve, in* 1398, *werden aangeboden. Het dorp, om zijne* ... *den alom bekend, is schoon gelegen,* ... *verschillende fraaije gebouwen, die* ... *niet zouden ontsieren.*]

NOORMAN.

Dat is een zoet lief beestje, zei Pieter de N... en hij zag eene platluis. (Zie BEEST.)

Hij riekt naar de Noormannen. 10

Hij slacht den Noorman: hij kan niet be... houden. 11

[*De beide laatste spreekwoorden toon... gelijk dit reeds is opgemerkt bij de* ... *woorden:* Hij kijkt als een bok in No... *en* De duivel voere hem in Noorwegen, ... *Noormannen bij ons te regt een' slecht... verkregen.*]

NOORWEGEN.

Bergen ligt in Noorwegen. (Zie BERGEN.)

De duivel voere hem in Noorwegen. (Zie DU...

Hij kijkt als een bok in Noorwegen. (Zie ...

Hij zendt ze met hulken naar Noorwege... HULK.)

Men zou eerder met eene lekke schuit naar ... wegen varen.

Sparren naar Noorwegen brengen (*of:* zend...

NOOTEN.

Hij heeft veel nooten in (*of:* op) zijn' zang. ...

Hij zingt een' toon boven de noot.

Niet al de maten van de nooten onderhoude... MAAT.)

Ons leven is een muziekstuk, daar de zw... witte nooten ondereen gemengd zijn, ... goed akkoord te maken. (Zie AKKOORD.)

De boeken maken sommigen wijs en ander... zei Polidorus Virgilius, en hij las Uilespie... Hebreeuwsche nooten. (Zie BOEK.)

NOP.

Daar zijn al wat noppen aan. 14

Hij is in zijne nopjes. 15

[*Dat wil zeggen: hij is regt verheugd.* ... pen *is de* pluis *van het laken, gelijk* ... *is bij het spreekwoord:* Kinderen zijn ee... des Heeren; Maar zij houden de nop... de kleêren. *Hier wordt* nopjes *genom... de* kleederen zelven, *waarop de pluis* ... *wezig is, dus voor* nieuwe kleederen, *of* ... *lijk voor het* feestgewaad, *in tegenstelli... de* grove werkpij.]

Kinderen zijn een zegen des Heeren; Maar ... den de noppen van de kleêren. (Zie HEER...

Weinig winnen, veel verteren, Vreet de ... van de kleêren. (Zie KLEED.)

NORK.

Hevige norken zijn haast geraakt. 16

[*Een* nork *is een* knorrepot, *en die* ... *nig velen.*]

NOTA.

De gekken geven gastmalen, de wijzen ne... nota van. (Zie GAST.)

---

1 Sartorius sec. I. 67.

2 Winschooten bl. 270, 300. Tuinman I. bl. 129, II. bl. 26. Reddingius 92. v. Zutphen II. 20. Everts bl. 234. v. d. Hulst bl. 12. v. Eijk I. *nal.* 30. v. Waesberge *Geld* bl. 163. Visscher bl. 214. *Landbouwer* bl. 71. v. Lennep bl. 148.

3 v. Lennep bl. 253, 263.

4 v. Hall III. bl. 5. Modderman bl. 120.

5 Everts bl. 315.

6 v. Lennep bl. 148.

7 v. Eijk III. bl. 59.

8 v. Lennep bl. 148.

9 Sartorius *tert.* I. 20.

10 v. Duyse bl. 194.

11 *Campen* bl. 87. Meijer bl. 40.

12 Servilius bl. 4, 10*. Gheurtz bl. 59. *Mergh* bl. 34. *Sel. Prov.* bl. 61. Sartorius *pr.* II. 54, ... Tuinman I. bl. 229.

13 *Campen* bl. 112. Gheurtz bl. 29. Tuin... 88, 239. Everts bl. 230. Modderman bl. ...

14 *Campen* bl. 52. Meijer bl. 25.

15 Everts bl. 230.

16 v. d. Venne bl. 106.

NOTARIS.

…t wel een verguld ABC-bordje, zei de boer, …hij zag een notaris-bord met vergulde letteren …hangen. (Zie ABC.)
…schrijfkoker maakt geen' notaris. (Zie KOKER.)
…notaris onbekend.

NOTEN.

…winden schudden geene noten af.
…ten gelijk een ander. 1
…is andere koek dan peperneuten. (Zie KOEK.)
…is de noot niet, die ons staat te kraken.
…is de smaak van de noot.
…rickt naar muskus, als de duivel naar noten…kaat. (Zie DUIVEL.)
…p is meer dan de noten. 2
…lechtste noten kraakt men 't laatst.
…de pit wil hebben, moet den dop (*of:* de noot) …ken (*of:* Die noten wil smaken, Die moet ze …ken). (Zie DOP.)
…oot kan (*of:* mag) hij nu wel eens kraken.
…ak is goed, zei notenkraker, en hij at zijns …s vinken. (Zie KRAKER.)
…ket van drie hazelnoten. (Zie BANKET.)
…kwezel, een ezel en een notenboom moeten …slagen goed worden. (Zie BOOM.)
…ootje te grabbel werpen. (Zie GRABBEL.)
…oot heeft haren dop. (Zie DOP.)
…t geen pit in (*of:* De pit is uit de noot). 3
…hij nootjes, hij zal wel doppen maken. (Zie DOP.)
…is eene oude neut. 4
[*Zoo benoemt men eene oude vrijster.*]
…is geen oud mans doen, harde noten te kraken. …MAN.)
…st meer dan notendoppen. (Zie DOP.)
…n mooije noten; waren ze maar gekraakt.
…n nootjes met gaatjes. (Zie GATEN.)
…eeft hem van de neut.
[De neut, *waarvan* hij krijgt, *is de beste* …*, maar in hare soort gelijk* de taart, *die* …n iemand bakt.]
…eeft zijne nootjes wel gekraakt. 5
…van het notenbooms geslacht. (Zie BOOM.)
…akt kwade (*of:* harde) noten. 6
…igt van de neut.
…pt als eene kat, die men, met notendoppen …r de pooten gebonden, op het ijs heeft gezet. …DOP.)
…t wel peperneuten.
[*Men geeft deze den dronkaard te eten.*]
…cht milden Sint Egbert: hij geeft noten met …wen. (Zie KLAAUW.)
…t eris als een ekster in een' notenboom. (Zie …OM.)
…et, wie die noot gekraakt heeft. 7
…wil de noot wel kraken.
…l noten eten. 8
…n zich beslabben, al at hij hazelnoten. 9
…f er geene doove neut om. 10
…met uwe schonken nog noten (*of:* peren) af…ppelen (*of:* van den boom werpen). (Zie BOOM.)

Ik zit hier niet voor doove neuten. 11
Loop naar Gogum, en haal nieuwe noten. (Zie GOGUM.)
Notenkrakers moeten jonge tanden hebben. (Zie KRAKER.)
Noten op visch, kaas op vleesch. (Zie KAAS.)
Om eene hazelnoot zoude hij wel een proces voeren. 12
Veel noten, veel ijs. (Zie IJS.)
Waag u nimmer in den droom Onder eenen notenboom. (Zie BOOM.)
Waarom wil hij noten kraken, als hij geene kiezen meer heeft! (Zie KIES.)
Zijn hart is zoo klein als eene hazelnoot. (Zie HART.)

NOTITIE.

Wij zullen er geen notitie van nemen.

NUCHTER.

Het is kwaad, nuchteren mal te wezen. (Zie MAL.)
Wat de nuchtere denkt, dat spreekt de dronkaard. (Zie DRONKAARD.)
Wie dronken steelt, moet nuchteren hangen (*ook wel:* Wat men dronken doet, moet men nuchteren boeten (*of:* ontgelden)). (Zie DRONKAARD.)

NUF.

Het is een nufje Dundoek. (Zie DUNDOEK.)

NUK.

De bok verandert wel van haar, maar niet van nukken. (Zie BOK.)

NUL.

Die op een nulletje ziet, is een knijsoor. (Zie KNIJSOOR.)
Het is altijd: nul, ik houd er één. (Zie ÉÉN.)
Het is er één van het jaar nul. (Zie ÉÉN.)
Hij is eene nul in 't cijfer. (Zie CIJFER.)

NUT.

Dat is een lust zonder vrucht of nut. (Zie LUST.)
Die tegen zijnen wil ter kerke gaat, die heeft geen nut van de mis. (Zie KERK.)
Die zich zelven kwaad is, is niemand nut. (Zie KWAAD.)
God geeft ons niet, wat wij verlangen, maar wel, wat ons tot nut is. (Zie GOD.)
Het geld, al tappende ontvangen, is niemand nut. (Zie GELD.)
Het ongeval doet somtijds nut. 13 (Zie de *Bijlage.*)
Het regte regt ziet gunst noch gaven, vriendschap noch eigen nut aan. (Zie GAAF.)
Hij is der wereld niet langer nut. 14
Noodig nut veilt zich zelf. 15
Ongestadig, maar nut. 16
Varkens doen niemand nut, voor zij dood zijn. 17
Wat nut heeft het geld, dat in de kist gestapeld wordt! (Zie GELD.)
Wie te goed is, om te dienen, doet nergens nut dan voor zich zelven. (Zie GOEDE.)

O.

Dat is eene O met eene P (*of:* O, P op). 18
Het is eene ronde O: die tapt, die moet borgen. 19

…paeiem bl. 4.
…*Prov.* bl. 142.
…man I. bl. 21.
…hooten bl. 168. v. Lennep bl. 147.
…man I. bl. 282.
…tuim bl. 165, 171. Tuinman I. bl. 112.
…Bertuck bl. 253. v. Waesberge *Vrijen* bl. 65.
…inman II. 12.
7 Gheurts bl. 29.
8 Tuinman I. bl. 112.
9 Sartorius *sec.* VI. 31. Tuinman I. bl. 112, II. bl. 198. Folie I. 124.
10 Gheurts bl. 43.
11 v. Lennep bl. 147.
12 Servilius bl. 247.
13 Gruterus III. bl. 165. Meijer bl. 99.
14 Tuinman I. bl. 34.
15 v. d. Venne *Voorb.* bl. 12.
16 v. Alkemade bl. 49.
17 Tuinman I. bl. 169.
18 Tuinman II. bl. 36. v. Waesberge *Geld* bl. 165.
19 Gruterus II. bl. 151. *Mergh* bl. 28. Tuinman I. bl. 355. Gales bl. 83. Everts bl. 313.

Hij is D, Q, M slim. (Zie D.)
Men luidt zoo lang O, totdat kersavond komt. (Zie AVOND.)

OBLIGATIE.

Obligaties Zijn tentaties.

OCCASIE.

De geboorte van eene goede occasie wil eene vaardige hand van de vroedvrouw hebben. (Zie GEBOORTE.)
Die kwaad wil doen, dien ontbreekt geene occasie. 1

OCHTEND.

Die verslaapt zijn ochtendwerk, bedorven is zijn dagwerk. (Zie DAG.)

OCHTRUP.

Je gaat meê naar Ochtrup, pispotten bakken.

[*Men zegt dit in het oostelijke gedeelte van Gelderland tot de kinderen, die dringen, om mede uit te gaan. Het ziet op het Pruissische stadje Ochtrup of Ochtorp, nabij onze grenzen gelegen, waar de in het spreekwoord genoemde voorwerpen in menigte vervaardigd worden.*]

OCTAAF.

Hij is er meer dan twee octaaf van verwijderd.

OEFENING.

Door oefening wordt de kunst verkregen. (Zie KUNST.)
Eerst na lange oefening wordt de leerling meester. (Zie LEERLING.)
Natuur begaaft, Oefening beschaaft. (Zie NATUUR.)
Zonder oefening gaat de kunst verloren. (Zie KUNST.)

OEL.

Het zijn oelen (*of:* ollen). 2

OERVEDE.

Oervede doen. 3

[„Oervede doen," *zegt* SMIDS, „*plagt in onze taal te beteekenen*, eenen Eed doen; *want* Oervede *is* een Eed, *waar door de Ballingen of Bannelingen zich wel eer verbonden, dat zy zich aan 't vonnis, over hen geveld, zouden onderwerpen, en niet op de grenzen of verboden plaatsen zouden komen. En niet alleen, dat zy in ballingschap zouden gaan; maar ook, dat zy, nu verbannen geweest, en wederom hersteld zijnde, niemand, om deze verbanning, eenig ongelyk of schade zouden aandoen. Zelfs ook de geenen, die om eenige misdaad gevangen, en wederom uit de boeijen ontslagen waren; gelyc ook de Krygsgevangenen, die weder vry gelaten wierden, verbonden zich op dezelfde wyze door eenen Eed." Dit gevoelen wordt bevestigd door* HOEUFFT, *in* DE JAGERS Taalk. Magazijn, I. *bl.* 163.]

OESTER.

Dat is naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij vereerde zijn wijf twee oesterschelpen, om er een paar oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)
Dat zijn nieuwerwetsche mosselen, zei de mof, en hij zag een' emmer vol oesters. (Zie EMMER.)
Die oesters van de boomen plukken wil, moet naar de Indische rivierboomen gaan. (Zie BOOM.)
Eene mossel meent eene oester, eene muis een groot vorst te wezen. (Zie MOSSEL.)
Het gelijkt ernaar als eene snottebel naar eene oester. (Zie BEL.)
Het zijn mosselen als oesters. (Zie MOSSEL.)
Hij gaapt als eene Zeeuwsche oester, die in warmte komt.
Hij is zoo bedaard als eene oester.
Hoe gaapt dat ding zoo wijd, zei Flip, en hij eene open oester op strand liggen. (Zie DING
Zijn dat nu die oesters, daar ge zoo lang van sproken hebt? vroeg de boer aan zijn' landhe en hij kreeg alikruiken te eten. (Zie ALIKRUI

OEVER.

Groote schepen kunnen wat wagen; maar kle moeten aan den oever blijven.
Hij is aan den oever van 't verderf. 4

OFFER.

De winter was niet zoo koud, De paap was zoo oud, Dat hij om warmen dacht, Zoo h men offer bragt. 5
Gelijk de vinken Zitten, en kwinken In het v Zoo liggen de papen In de kerk, en gapen 'n 't offergeld. (Zie GELD.)
Hij gaat, al zou hij ten offer gaan. 6
Hij wacht ernaar als de pastoor naar zijne o penningen. 7
Hij zal wel ten offer komen.
Ik wil gaan, en brengen Pilatus zijn offer. 8
Vrouwtjes, die gaarne hier en daar een offer o vangen, Moeten haren mans de blaauwe h omhangen. (Zie HUIK.)

OFFERANDE.

Gehoorzaamheid is beter dan offerande. (Zie HOORZAAMHEID.)
Zoo de sant is, is zijne offerande. 9

OFFICIE.

Alle officiën zijn smerig behalve dat van kaars maker: dat 's vettig. (Zie KAARSENMAKER.)
Alle officiën zijn smerig, zei de kosters vrouw, t zij een eindje kaars uit de kerk kreeg. (EINDE.)
Bruiloften en officiën worden van den hemel g geschikt. (Zie BRUILOFT.)
Die het officie geeft, geeft de wijsheid niet mede
Geen officie zoo klein, of het is beter dan niets.

[*In denzelfden zin zegt men:* Nooit am zoo klein, of het is beter dan geen.]

Ik heb een honorabel en profitabel officie, zei W fert, en hij bediende de schop- en bezempl als substituut. (Zie BEZEM.)

OFFICIER.

Dominé's komen om je wijn, en officiers om dochters. (Zie DOCHTER.)

OG.

Og was koning van Bazan. (Zie BAZAN.)

OK.

Grootmoeder Ok wacht het geluk ten schoorst uit. (Zie GELUK.)

OKSEL.

Het schuilt hem onder den oksel.

[*Men bezigt dit van den luiaard, in gelijk zin, als wanneer men zegt:* Hij heeft het der de armen.]

OKSHOOFD.

Men kan geen' reinen wijn uit een onrein oksho tappen.

---

1 *Sel. Prov.* bl. 203.
2 Tuinman II. bl. 90.
3 Smids XXVI.
4 v. Lennep bl. 149.
5 Gheurts bl. 8.
6 Gheurts bl. 22. de Brune bl. 360.
7 v. Duyse bl. 221.
8 *Campen* bl. 125. Meijer bl. 60. v. Duyse bl. 196.
9 *Mots* bl. 5. Tuinman II. bl. 157.
10 Gruterus III. bl. 134. Meijer bl. 94.
11 Meijer bl. 68.

Ol.

zijn oelen (*of:* ollen). (Zie OEL.)

Olderman.

maal olderman, altijd olderman.

[*Dat wil zeggen: ik heb dat nu eenmaal verkregen, en behoud het dus mijn leven lang. Het is een Groningsch spreekwoord, gelijk staande met:* Eens burgemeester, altijd burgemeester. *Voor beide: olderman en burgemeester, geldt niet zoo zeer de betrekking als wel de titel, die werhalve bleef bestaan, ook na de aftreding.*]

Olie.

goede lieden kwaad worden, hebben ze den uvel in, zei Japikje Veelpraats, en hij voelde regenen; maar zij kwam uit Jan Goedbloeds ting. (Zie DUIVEL.)

et vuurtje gestookt is, giet hij er olie in. 1

een boer- dan een oliekoeken-huis; want er geen brand van komen, maar wel gebluscht rden. (Zie BRAND.)

is geen' oliekoek waard. (Zie KOEK.)

past als een stop op eene olieflesch. (Zie LESCH.)

past erbij als een oliekoek in een treurspel. ie KOEK.)

recept komt wel à propos, zei snapachtige rit, en hij kreeg een drachma rottingolie. ie DRACHMA.)

deugd is als olie: men mag ze schudden, zoo- el men wil, zij drijft altijd boven. (Zie DEUGD.)

goede Peterolie. 2

[*Volgens* SARTORIUS *noemde men vroeger spottenderwijze die geneesmiddelen heilzaam, welke uit vele verschillende bestanddeelen waren zamengesteld, en in den vreemde bijeenverzameld. Zoo spraken onze voorouders dan ook spottenderwijze van* de goede Peterolie, *dat is:* olie, *uit eene* steenrots (PETRA) *gevloeid.*]

laatste slagen geven de olie.

lamp kan zonder olie niet branden. (Zie LAMP.)

olie is best in het begin, en de honig op het de, maar in het midden dient de wijn. (Zie IN.)

oliemolen gaat als van ouds. (Zie MOLEN.)

waarheid is als de olie: zij komt altijd boven. 3

eene lamp noodig heeft (*of:* Die het licht van lamp wil genieten), moet er olie indoen. (Zie AMP.)

eenen harden kop wil verzachten, moet geoliede oorden gebruiken. (Zie KOP.)

man verkoopt een' mooijen oliekop. (Zie KOP.)

olie meet, krijgt smerige handen. (Zie HAND.)

olie uitmeet, wordt er vet van.

e oliekruik kan niets dan olie bevatten. (Zie RUIK.)

goede naam is beter dan goede olie. (Zie NAAM.)

is nog olie in de kan (*of:* het vat). (Zie KAN.)

is weinig (*of:* geene) olie in de lamp (*ook wel:* et is eene lamp zonder olie). (Zie LAMP.)

moet olie wezen.

[*Men zegt dit, wanneer de noodige middelen, om eene zaak wel te doen slagen, ontbreken.* Olie *beteekent hier* geld.]

God giet de olie zijner barmhartigheid niet dan in gebroken vaten. (Zie BARMHARTIGHEID.)

Het gaat, of 't gesmeerd is, zei Jaap; toen liet hij de oliekruik vallen. (Zie JAKOB.)

Het is alleen profeten-werk: van een klein oliekruikje vele vaten te vullen. (Zie KRUIK.)

Het is een oliekopje. (Zie KOP.)

Het is olie in het vuur. 4 (Zie de *Bijlage.*)

Het olie-kruis. (Zie KRUIS.)

Hij heeft een oliekopje. (Zie KOP.)

Hij heeft meer olie in de lamp verbrand dan wijn gedronken. (Zie LAMP.)

Hij is geen oliezaad waard. 5

Hij meet met de (*of:* Hij geeft) oliemaat. (Zie MAAT.)

Hij riekt naar het geld, als een varken naar boomolie. (Zie BOOM.)

Hij wil het vuur met olie blusschen. 6

Iemand met muntolie wrijven. (Zie MUNT.)

Iemand slaan, dat hij olie p.... 7

Ik ben van de wijs, zei Lijs, en zij riep krentedingetjes in plaats van oliekoeken. (Zie DING.)

Mooi vet: hij is in de olie opgekookt.

[*Dit is het beeld van den nathals.*]

Non semper oleum, zei de drommel, en hij sch... in de lamp. (Zie DROMMEL.)

Olie met azijn gemengd maakt de beste saus. (Zie AZIJN.)

Olie, wijn en een oud vriend is goede provisie. 8

Zij razen als olie in de pan. 9

Oliesel.

Dat is het laatste oliesel. 10

Olifant.

Dat is de grootvader van de muizen, zei Egbert, en hij zag een' olifant. (Zie EGBERT.)

Een kind zou merken, dat dit figuurlijker wijze gesproken is, en dat eene muis geen olifant, en een toren geen horen is. (Zie FIGUUR.)

Een olifant treedt onzacht. 11

Een olifant verslindt geene muggen. (Zie MUG.)

Het is een regte olifant. 12

[*Naar zijne lompe leden heeft men den olifant tot het beeld der domheid gemaakt; van daar, dat men van een' domöor zegt:* Het is een regte olifant.]

Het zijn vrienden (*of:* maats) als olifanten. (Zie MAAT.)

Hij danst als een olifant op de koord. (Zie KOORD.)

Hij gaat van een' olifant zwanger, en brengt eene vlieg voort.

Hij gelijkt hem als eene mug een' olifant. (Zie MUG.)

Hij kijkt, of hij een' olifant ziet vliegen.

Hij maakt van eene vlieg (*of:* mug, *ook wel:* muis) een' olifant. (Zie MUG.)

Hij slacht den olifant: als men hem wat belooft, dan moet men hem wat geven.

Hij zou een' olifant in een' pispot verdrinken.

Hij zucht als een olifant.

In eene luis (*of:* vloo) is meer wonder op te merken dan in een' olifant. (Zie LUIS.)

...pert bl. 34.
...torius pr. III. 38.
de Brune bl. 391. *Sel. Prov.* bl. 293. *Gent* bl. 127.
...villes bl. 131ᵃ. Idinau bl. 115. de Brune bl.
391. Sartorius bl. 150. v. Alkemade bl. 147. Tuinman I. bl. 31, 233, 291, 370. *Adag. quadam* bl.
51. *Adag. Thesaurus* bl. 58. v. Aken 7. Sancho-Pança bl. 26.
5 *Campen* bl. 4.
6 Gheurtz bl. 30.
7 Gheurtz bl. 47. Sartorius *pr.* VIII. 2. Folie I. 118.
8 *Sel. Prov.* bl. 13.
9 Tuinman II. bl. 210.
10 Tuinman I. bl. 31. v. Duyse bl. 223.
11 Gheurtz bl. 16.
12 Sartorius *sec.* X. 67.

Inmiddels sterft de keizer, de olifant of ik (*ook wel:* de koe, de keizer of de olifant). (Zie KEIZER.)
Men kan geen' olifant in een duits doosje opsluiten. (Zie DOOS.)

OLIJF.

Dat zijn onrijpe pruimen, zei Joris, en hij at olijven. (Zie JORIS.)

OMLOOP.

Als de omloop maar goed is.
Het hart is wel goed, maar de omloop deugt niet. (Zie HART.)

OMMELAND.

Ik doe een Ommelands reisje, zei Floor, en hij liep de eene kroeg uit en de andere weêr in. (Zie FLOOR.)

OMMEZIEN.

Alle ding heeft een ommezien. (Zie DING.)

OMNES.

Omnes al te gaar, Ik zoowel als een sâr. 1
[*Dat wil zeggen: allen te zamen, ik zoowel als een ander, niemand uitgesloten.* Omnes *beteekent* allen.]

OMROEPER.

Hij verheft zijne stem als een bok, die wormen in zijn' aars heeft, zei Govert Wijsneus, en hij hoorde den Haagschen omroeper schreeuwen. (Zie AARS.)

OMSTANDIGHEID.

De omstandigheden veranderen de zaak.
Men kan de omstandigheden niet veranderen. 2

OMWEG.

Hij zoekt omwegen.

ONBEDACHT.

De onbezochte, De onbedochte. 3

ONBEGONNEN.

Beter onbegonnen dan ongeëind.

ONBEGREPEN.

Die eenvoudig grijpt, is onbegrepen. 4

ONBEKEND.

Al verloren, wat men den onbekende doet. 5
Al verloren, wat men door onbekenden doet. 6
De onbekende is de blinde. (Zie BLIND.)
Het is den onbekende kwaad deugd doen. (Zie DEUGD.)
Onbekend maakt onbemind. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Onbekend, onbenijd.

ONBEKENDHEID.

Onbekendheid maakt onwetendheid. 8

ONBEMIND.

Onbekend maakt onbemind. (Zie ONBEKEND.)

ONBENIJD.

Onbekend, onbenijd. (Zie ONBEKEND.)

ONBEROUWEN.

Onbezien, onberouwen.

ONBESCHAAMDHEID.

Onbeschaamdheid is somtijds profijtelijk. 9

ONBESCHOREN.

Ruig en onbeschoren.

ONBESPROKEN.

Het zal daarom niet onbesproken wezen.

ONBESTENDIGHEID.

Niets is bestendig dan de onbestendigheid. 10

ONBETUIGD.

Hij heeft zich niet onbetuigd gelaten. 11
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Han XIV : 17.]

ONBEZIEN.

Onbezien, onberouwen. (Zie ONBEROUWEN.)

ONBEZOCHT.

De onbezochte, De onbedochte. (Zie ONBEDACHT

ONBRANDBAAR.

Hij is onbrandbaar.

ONDANKBAAR.

De hel is vol ondankbaren. (Zie HEL.)
De weldaden maken ondankbaren.
Het is den ondankbare kwaad deugd doen. (Z DEUGD.)
Van der ondankbaren logis heeft men noch lo noch prijs. (Zie LOGIS.)

ONDANKBAARHEID.

Doe een' guit wel, en gij wordt met ondank b loond; doe hem kwaad, en hij zal u het ge gunnen. (Zie GOEDE.)
Ondankbaarheid is onlijdelijk. 12
Ondankbaarheid is 's werelds loon. (Zie LOON.)
Ondankbaarheid stinkt voor Sint Elizabeth. 13
Op weldoen valt wel ondank in 't einde. (Zie EIN

ONDER.

Gij zult het onderste uit de kist hebben. (Zie KI

ONDERBROEK.

Hij heeft de koorts in de onderbroek. (Zie KOOR

ONDERDAAN.

Als de koning niet gehoorzaamt aan de wet, de onderdanen oproerig. (Zie KONING.)
Hij is geen heer van zijn land, die van zijne derdanen gehaat wordt. (Zie HEER.)

ONDERDRUKT.

De onderdrukten hebben het hard, zei besje, e zag eene luis knippen. (Zie BESJE.)

ONDERGANG.

Hij bouwt zijn geluk op eens anders onderga (Zie GELUK.)
Zoete zang Baart ondergang. 14

ONDERHOUD.

Lekkere hoeren kosten veel van onderhoud. (HOER.)

ONDERNEMING.

Die onderneming heeft hem den hals gebrok (Zie HALS.)
Te groote ondernemingen brengen menig' ma lijden. (Zie MAN.)

ONDERPAND.

Het ingebragte huisraad staat voor de huur ten derpand. (Zie HUISRAAD.)

ONDERPUI.

Zij maken nieuwe gevels en onderpuijen. (Zie G VEL.)

ONDERSCHEID.

Er is onderscheid tusschen menschen en mensch (Zie MENSCH.)
Er is onderscheid tusschen Salomo en zijn' scho lapper; intusschen wijze mannen doen wel e zotte dingen. (Zie DING.)

---

1 Sartorius *sec.* IV. 12.
2 Modderman bl. 65.
3 20 *Febr.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 458, 463, 535. Sartorius *tert.* IX. 29. Witsen 113. v. Alkemade bl. 159. Tuinman II. bl. 167.
4 v. d. Venne bl. 16.
5 *Prov. seriosa* bl. 1.
6 Gruterus III. bl. 123.
7 *Prov. seriosa* bl. 35. Tappius bl. 234. Gheurtz bl. 54. Gruterus I. bl. 117. v. d. Venne *Voorb.* bl. 10. Sartorius *pr.* III. 23. Witsen 61. *B. Studoerk.* I. 7. *Euphonia* bl. 515. Sancho-Pança bl. 27.
8 v. d Venne bl. 30.
9 v. d. Venne bl. 15.
10 *N. Bijdg.* bl. 58. Modderman bl. 27.
11 v. Eijk bl. 16.
12 v. d. Venne bl. 225.
13 *Campen* bl. 51. 12 *April.* Gruterus I. bl. 1
13 *April* 53.
14 *Adag. Thesaurus* bl. 58.

is een groot onderscheid, koning zijn of niemendal. (Zie KONING.)
mijlen leggen Tusschen doen en zeggen (*of:* schen doen en zeggen is groot onderscheid, *wel:* Zeggen en doen is twee, *en nog:* Met gen en doen paait men er twee). (Zie MIJL.)
moet onderscheid maken tusschen straten en gen.
[Straten en stegen *gelden hier voor* groote en kleine belastingschuldigen; *in den belastingaanslag moet men dat* onderscheid *inachtnemen.*]
weet geen onderscheid tusschen de regter- en kerhand. (Zie HAND.)
hen kakelen en kaauwen is groot onderscheid, de havik, en hij verscheurde de hennen. (Zie VIK.)
hen kussen en geeselen is een groot onderheid. 1

ONDERSPIT.

niemand in eene gracht valt, zal hij haast in t onderspit geraken. (Zie GRACHT.)
raakt (*of:* ligt) in (*of:* Hij delft) het onder. 2

ONDERSTEEK.

ondersteek doen. 3

ONDERVINDING.

ndervinding is de beste leermeesteresse. (Zie ESTERESSE.)
ndervinding is eene leerschool, waarin de lesduur zijn. (Zie LES.)
ndervinding leert alles (*of:* leert 't best). 4
ndervinding maakt bekwame menschen. (Zie NSCH.)
de ondervinding spreken. 5
ekwoorden zijn dochters der dagelijksche onrvinding. (Zie DAG.)

ONDERWIJZING.

rwijzing is geene betaling. (Zie BETALING.)

ONDERWIND.

klein onderwind, en dat voordachtig, Luttel oorden, en die waarachtig, Goede manieren in en en laten, Doen menigeen komen tot hooge ten. (Zie MANIER.)
el onderwind brengt groote rust (*of:* maakt el vrede). 6 (Zie de *Bijlage.*)
onderwind, weinig rust. 7

ONDEUGD.

uitlanders zijn beter dan inlandsche ondeugn. (Zie LAND.)

---

r bloô in schande dan stout in ondeugd. (Zie LOOD.)
is eene brug gelegd voor allerlei ondeugd. (Zie RUG.)
ondeugd moet eruit, zei de boer, en hij zag zijne oe k...... (Zie BOER.)
ondeugd zit hem tot in het gebeente. (Zie GEBEENTE.)
Deugd wordt niet gekroond, Voor ze met ondeugd wordt beloond. (Zie DEUGD.)
Eéne ondeugd te onderhouden, komt duurder te staan, dan twee kinderen te voeden. (Zie KIND.)
Hij is zoo vol ondeugd (*of:* leugens), als een ei vol zuivel. (Zie EI.)
Hij ontziet zich niet, Wat tot ondeugd onder 't huikskem geschiedt. (Zie HUIK.)
Nooit deugd ten ontijde, noch ondeugd in tijds. (Zie DEUGD.)
Ondeugd loont haar' eigen' meester. (Zie MEESTER.)
Ondeugd wil in 't gemeen den naam van deugd hebben. (Zie DEUGD.)
Tegen ondeugd is deugd medicijn. (Zie DEUGD.)
Voor deugd ondeugd is te groot verdriet. (Zie DEUGD.)
Weldaad Vergaat; Ondeugd Werd verheugd. 8

ONDIEFT.

Niet te ondieft. 9
Ondieft of niemendal. (Zie NIEMENDAL.)
Ondieft stond niet lang. 10

ONECHT.

Dat zou er wel een doen, die onecht is. 11

ONEENIGHEID.

Eenzaamheid gebrek maakt oneenigheid in den geest. (Zie EENZAAMHEID.)

ONEER.

Den een bewijst men groote eer, en hij krijgt ze ten onregte; de ander heeft oneer, en hij kan het niet gebeteren. (Zie EER.)
Die met oneer zijn besmet, Worden tot geen' staat gezet. 12
Niet te gast gaan of te nooden, is het beste middel, om bevrijd te wezen voor oneer, schade, spijt en schande. (Zie GAST.)

ONEERLIJK.

Al te begeerlijk Maakt oneerlijk. (Zie BEGEERLIJK.)
Beter arm dan oneerlijk. (Zie ARME.)

ONEVEN.

Oneffen liegt best. 13
Oneven of dertien. (Zie DERTIEN.)

ONFEILBAARHEID.

In Frankrijk heeft de onfeilbaarheid zooveel te zeggen, zei Mazarin, als een jongen, die een half vat t'huis brengt. (Zie FRANKRIJK.)

ONGEACHT.

Niemand zoo slecht of ongeacht, Of hij heeft wel een wijs woord bijgebragt. 14

ONGEBONDEN.

Ongebonden (*of:* Ongeslagen) best. 15

ONGEBOREN.

Die ongeschonden wil zijn, moet ongeboren wezen.

ONGEDAAN.

Ongewend, ongedaan.

ONGEDEERD.

Men late den edellieden hun wildbraad, den boeren hunne kermis en den honden hunnen hoogtijd

---

Idinau I. bl. 29.
Sartorius pr. II. 11. Winschooten bl. 180, 277, . Tuinman I. bl. 300. Everts bl. 233. Manvt bl. 134.
Winschooten bl. 257. Tuinman I. bl. 249.
14 Febr. Gruterus I. bl. 117. *Wijsheid* bl. 129.
v. Waesberge *Wijn* bl. 17.
Prov. seriosa bl. 28. Gheurtz bl. 46. Zegerus bl. . 18 *Maart*, 6 *Aug.* Idinau bl. 251. Gruterus I. bl. 113. Cats bl. 509. Sartorius pr. III. 35, sec. V. 76. v. Nyenborgh bl. 129. Richardson bl. 25. Winschooten bl. 322. Tuinman II. bl. 103. Wassenbergh II. bl. 124. Meijer bl. 72. Sebrant bl. 277.
7 *Mergh* bl. 40.
8 Sartorius pr. VII. 79.
9 Gheurtz bl. 82.
10 19 *Maart.* Gruterus I. bl. 117.
11 *Campen* bl. 104. Meijer bl. 49.
12 v. Hasselt bl. 6.
13 v. Alkemade bl. 97.
14 Gheurtz bl. 82.
15 Servilius bl. 167°, 172, 252°. *Campen* bl. 62. Zegerus bl. 48. 16 *April*, 6 *Aug.*, 23 *Sept.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 530. de Brune bl. 227. Sel. *Prov.* bl. 164. Sartorius pr. I. 8. v. Alkemade bl. 136. Tuinman I. bl. 46, 67. *Adag. quaedam* bl. 51. v. Zutphen I. bl. 83. Sancho-Pança bl. XI.

(hunne bruiloft, *of:* hun been), zoo blijft men ongedeerd. (Zie BEENDEREN.)

ONGEDOOPT.

Het is een ongedoopte. 1

ONGEDULD.

De vrouwen hebben drieërlei tranen: van leed, van ongeduld en van bedrog. (Zie BEDROG.)
Hij brandt van ongeduld.
Ongeduld is zelfkwelling. (Zie KWELLING.)

ONGEËIND.

Beter onbegonnen dan ongeëind. (Zie ONBEGONNEN.)

ONGEL.

Hij zal kaarsen van ongel maken. (Zie KAARS.)

ONGELEERD.

De ongeleerde wordt dikwijls geëerd boven den geleerde. (Zie GELEERD.)

ONGELIJKHEID.

Alle gelijk heeft nog zijne ongelijkheid. (Zie GELIJKHEID.)
Geen blindeman zou er zooveel ongelijks gevonden hebben, daar eene mug hare beentjes aan zou kunnen hechten. (Zie BEENEN.)
Gelijk en ongelijk at de kaas op. (Zie GELIJKHEID.)
Ongelijk deelt zich zelf wel. 2
Ongelijkheid wordt zelden effen. 3
Wie wat ongelijks voorneemt, al te haast is het weder gescheiden. 4 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dit spreekwoord vindt zijnen grond in de moeijelijkheden, die aan ongelijke huwelijken, nog eer ze tot stand komen, verbonden zijn.*]

ONGELUK.

Alle ongelukken zijn rampen.
Als ik mij voor het eene ongeluk gewacht heb, ben ik in een ander gevallen.
Daar is maar geluk en ongeluk in de wereld. (Zie GELUK.)
Dat gaat naar Kuilenburg of naar Vianen, om er ongeluk te heelen. (Zie KUILENBURG.)
Dat hem alle ongeluk besta. 5
Dat is de stapel van alle ongeluk. 6
De deugd wast in het ongeluk. (Zie DEUGD.)
Des eenen geluk is des anderen ongeluk. (Zie GELUK.)
Die een ongeluk heeft, mag naar het andere wel uitzien. 7
Die maar een ongeluk zal hebben, kan den neus wel in zijn bed breken. (Zie BED.)
Die maar een ongeluk zal hebben, kan ligt op den rug vallen, en breken den neus. (Zie NEUS.)
Die 't eene ongeluk wil ontgaan, Ziet men in een ander slaan. 8
Door des eenen ongeluk Komt een ander uit den druk. (Zie DRUK.)
Dronke luî krijgen geen ongeluk. (Zie LIEDEN.)
Dwazen hebben veel ongeluk. (Zie DWAAS.)
Eene booze tong rigt dikwijls veel ongeluk (*of:* brengt dikwijls groote schade) aan. 9
Een ongeluk heeft ligt een broêrtje of een
(Zie BROEDER.)
Een ongeluk komt zelden (*of:* nooit) alleen.
Een ongeluk luistert naauw. 11
Een ongeluk zit in een klein boekje. (Zie H
Er is geen ongeluk zoo groot, of er is ook ge
geluk bij. (Zie GELUK.)
Er zal een groot ongeluk uit broeijen.
Geen trouwdag zonder ongelukken. (Zie DA
Geluk en ongeluk, gelijk zijne geburen.
BUURMAN.)
Het is een ongeluksvogel. 12
Het lieflijk juk Baart ongeluk. (Zie JUK.)
Het ongeluk komt met voederen, en het ga
met oncen. 13
Het ongeluk komt ons toe, gelijk de knapp
de honden. (Zie HOND.)
Het ongeluk schijnt verre, maar is dikwijls na
Het ongeluk wilde dat zoo. 15
Het ongeluk wordt eens moede, ons te verve
Het zou een groot ongeluk zijn, indien er
stallen met zulk vee besmet werden. 16
Hij heeft altijd een' rouw of een ongeluk. 17
Hij is tot alle ongeluk opgewassen. 18
Hij wil vrij zijn van kleinen druk, Maar v
grooter ongeluk. (Zie DRUK.)
In geluk voorzigtigheid, in ongeluk geduld.
GEDULD.)
In het ongeluk moet men niet versagen.
Is er ongeluk of kwade maar, Dan heb ik
droes tot een Nieuwjaar. (Zie DROES.)
Men moet een ongeluk geen' bode zenden.
BODE.)
Niemand kan zijn ongeluk ontkomen. 19
Ongelukken zijn kwade kansen, al zou me
duim maar in het bed breken met vlooijen
pen. (Zie BED.)
Ongelukken zijn kwade kansen, zei Frederi
hij zou op bed een' kabriool dansen, ma
zijn hoofd, en viel op den vloer. (Zie BED.)
Raad vóór daad, zei de rademaker, en hij
bij ongeluk in zijn' vinger. (Zie DAAD.)
Twaalf ambachten, dertien ongelukken. (Zie
BACHT.)
Wie kan tegen ongeluk! 20
Zij heeft een ongelukje gehad.

[*Zij heeft een onecht kind ter wereld bragt.*]

ONGELUKKIG.

De galg is voor de ongelukkigen. (Zie GALG.)
Hij is ongelukkig in het waarzeggen. 21
Men is zelden zoo ongelukkig, als men zich
beeldt.
Niet ongelukkig vóór den tijd. 22
Ongelukkig in het spel, gelukkig in de liefde.
GELUKKIG.)

---

1 v. Duyse bl. 223.
2 Gheurtz bl. 55.
3 v. d. Venne bl. 266.
4 *Campen* bl. 114. Meijer bl. 55.
5 *Campen* bl. 64.
6 Sartorius *tert.* I. 4.
7 Gruterus III. bl. 1:5. Meijer bl. 97. Schrant bl 277.
8 *Adag. Thesaurus* bl. 11.
9 *Campen* bl. 20.
10 Servilius bl. 142*. *Campen* bl. 128. Gheurtz bl. 9. Zegerus bl. 28, 34, 42. Idinau bl. 227. Gruterus II. bl. 144, 160. de Brune bl. 214, 454. *Mergh* bl. 16, 20, 36. *Sel. Prov.* bl. 6. Richardson bl. 34. Tuinman II. bl. 198. *Adag. quadam* bl. 12, 28, 52. Folqman bl. 124. *Adag. Thesaurus* bl. 18, 54. *Wijsheid* bl. 129. 20 *Sept.* 53.
11 *Prov. seriosa* bl. 42. Gruterus II. bl. 160. *Mergh* bl. 36. Tuinman I. bl. 290, II. bl. 198. Meijer bl. 89.
12 v. Eijk II. bl. 91.
13 *Mots* bl. 41.
14 Gruterus III. bl. 165. de Brune bl. 350. Meijer bl. 78.
15 Tuinman II. bl. 198.
16 Bogaert bl. 41.
17 Sartorius *tert.* IX. 32.
18 v. Alkemade bl. 186.
19 Gruterus III. bl. 163.
20 *Magazijn* 58.
21 de Brune bl. 301. Sartorius *quart.* 5. T
II. bl. 219.
22 Winschooten bl. 250. Tuinman I. bl.
bl. 23, II. bl. 96. Harrebomée *Tijd* 128.

ONGEMAK.

…adige is oorzaak van zijn eigen ongemak. 1
…og baart groot ongemak. 2
…gemak in het hennenvoêr. (Zie HEN.)
…ijke ongemakken kleven aan de mensch- (Zie MENSCHHEID.)
…k baart rust. 3
…en vijand spaart, en zijnen vriend vertoornt, …omt in ongemak. 4

ONGENADE.

…de wet der ongenade. 5
… van ongenade rijk. (Zie HANS.)

ONGENEUGT.

…n geene ongeneugte. 6
…geneugt Maakt veel gezucht. (Zie GEZUCHT.)

ONGESCHONDEN.

…eschonden wil zijn, moet ongeboren wezen. …ONGEBOREN.)

ONGESLAGEN.

…aden (*of:* Ongeslagen) best. (Zie ONGE-…EN.)

ONGESTADIG.

…adig, maar nut. (Zie NUT.)

ONGESTEMPELD.

…een ongestempelde.

ONGEVAL.

…al of ongeval. (Zie GEVAL.)
… en blaauwe plekken hoeden dikwijls voor …al. (Zie BUIL.)
…od mint boven al, Hem treft geen ongeval. …GOD.)
…e merrie laat drinken bij alle beesten, Die … dochter laat gaan tot alle feesten, Heeft …n 't jaar dit ongeval: Een hoer in huis, een …p stal. (Zie BEEST.)
…gewasschen mond heeft ongeval tot een …t. (Zie DOEL.)
… ongeval maakt gemeenen rouw. 7
… ongeval rust wel. 8 (Zie de *Bijlage.*)
…hoede verjaagt ongeval. (Zie HOEDE.)
…geval doet somtijds nut. (Zie NUT.)
…geval leert voorzigtig zijn. 9
… geluk of ongeval: Hij krijgt het wel, die 't …n zal. (Zie GELUK.)
…geluk of ongeval: Als 't God beschikt, gij …t het al. (Zie GELUK.)
…ij te zijn van ongeval, Zoo prijs den berg, …od het dal. (Zie BERG.)
…geval Laat niemand mal.
…gtigheid in al Keert menig ongeval. 10

ONGEVOELIG.

… zoo ongevoelig niet. 11

ONGEVRAAGD.

…vraagd, ongeweigerd. 12 (Zie de *Bijlage.*)

ONGEWEIGERD.

…vraagd, ongeweigerd. (Zie ONGEVRAAGD.)

ONGEWEND.

…wend, ongedaan. (Zie ONGEDAAN.)

ONGEWIS.

Al wat toekomend is, Is ongewis.
Gewis gaat voor ongewis. (Zie GEWIS.)
't Is ongewis, Al wat hier is.

ONGEWOONTE.

Ongewoonte breekt leên. (Zie LID.)
Ongewoonte in 't rijden brengt (*of:* Nieuwe ruiters hebben ligt) smartende billen. (Zie BIL.)
Ongewoonte maakt blaren. (Zie BLAAR.)
Ongewoonte maakt zachte zinnen. 13

ONGEZIND.

Die veel verzet en uitstel vindt, Is steeds tot geven ongezind. 14

ONGEZOND.

Al te veel is ongezond. 15

ONGUNST.

Zwijgen is kunst; Klappen maakt ongunst. (Zie KUNST.)

ONGUUR.

Hij heeft het van den ongure gemaakt. 16

ONHEIL.

Die staâg voor onheil is beducht, 't Is zelden, dat hij het ontvlugt. 17
Onheil zoekt heul. (Zie HEUL.)
Wanneer het onheil is geschied, Dan helpt 't ontijdig klagen niet. 18

ONHEUSCHHEID.

Onheuschheid kavelt. 19

ONÏNBAAR.

Hij is onïnbaar.

[*Dat is: men kan hem niet innen, of voor goede munt ontvangen. Men zegt dit van den dronkaard.*]

ONKLAAR.

Het is onklaar. 20

ONKOSTEN.

Dan zou men in apothekers onkosten vervallen. (Zie APOTHEKER.)
Het is onkosten en moeite verloren. (Zie MOEITE.)
Wie dan geven wil, als de schaal van regt dwingt, die moet ook de onkosten betalen.

ONKRUID.

Aarde wil van aarde niet, 't Spek wil van den zwaarde niet (*of:* Onkruid uit den gaarde niet, *ook wel:* De kat wil uit den gaarde niet, En zij laat haar muizen niet). (Zie AARDE.)
Daar een boer op zijne spade leunt en gaapt, is het vreemd, dat het onkruid toeneemt? (Zie BOER.)
Daar is onkruid onder de tarwe. 21

[*Dit spreekwoord is ontleend aan de gelijkenis van* het onkruid onder de tarwe, *te vinden:* Matth. XIII: 24-30.]

Een ieder wiedt zijn onkruid groen, — Ik heb genoeg met 't mijn te doen.
Elk wiede zijn' hof, en ik den mijnen, Zoo zal het onkruid haast verdwijnen. (Zie HOF.)
Er groeit veel onkruid in vrouweschoenen.
Het onkruid wast zonder zaaijen (*of:* van zelf,

…rus III. bl. 121. Meijer bl. 102.
…ebeelen bl. 12.
… Venne bl. 107.
…pen bl. 28. Meijer bl. 29.
…rius tert. I. 49.
…rius sec. II. 62.
…rts bl. 21.
… wiesa bl. 22. Campen bl. 10. Zegerus bl.
… Sartorius tert. X. 5. Meijer bl. 6.
9 Witsen 479.
10 2 *Maart.* Gruterus I. bl. 121.
11 Sartorius *pr.* VIII. 12.
12 Gruterus III. bl. 165. *Euphonia* bl. 525. Meijer bl. 109.
13 v. d. Venne bl. 94.
14 Cats bl. 460.
15 *Campen* bl. 5. Zegerus bl. 57. *5 Oct.* Gruterus I. bl. 91. v. d. Venne bl. 20, 180. de Brune bl. 4, 269, 281. *Sel. Prov.* bl. 192. Tuinman I. bl. 167. v. Moerbeek bl. 241. *Magazijn* 60. *Winterv.* bl. 46. v. Waesberge *Wijn* bl. 12, 16.
16 Gales bl. 30. Everts bl. 345.
17 Cats bl. 465.
18 Cats bl. 534. *Mergh* bl. 58.
19 Gruterus I. bl. 117.
20 v. Lennep bl. 152.
21 v. Eijk III. bl. 53.

ook wel: weliger dan het gezaaide). (Zie GEZAAID.)

Onder het beste graan vindt men wel onkruid. (Zie GRAAN.)

Onkruid Spruit uit (*of:* Gaat niet uit, *ook wel:* vergaat niet, verderft noode, wast haast, *alsmede:* blijft altijd boven). 1

Van het onkruid dient niet het loof alleen, maar ook de wortel uitgetogen. (Zie LOOF.)

Viooltjes groeijen ook tusschen onkruid.

Wied het onkruid uit, eer het wortel schiet.

ONKUISCHHEID.

Gulzigheid, traagheid en onkuischheid zijn vijanden van pais en eer. (Zie EER.)

ONKUNDE.

Hij is meester in de onkunde. (Zie MEESTER.)

ONKUNDIG.

De onkundige heeft eerst misdaan. 2 (Zie de *Bijlage.*)

De onkundige is oorzaak van zijn eigen ongemak. (Zie ONGEMAK.)

ONLUST.

Onlust maakt ouderdom. 3

Onrust Maakt onlust. 4

Volg den lust, en hij baart onlust. (Zie LUST.)

's Werelds lust is onlust. (Zie LUST.)

ONMAAT.

Maat Houdt staat; Onmaat Vergaat. (Zie MAAT.)

ONMAGT.

De schepen liggen in onmagt. 5

Tweedragt Breekt kracht (*of:* Maakt onmagt). (Zie KRACHT.)

ONMOGELIJK.

Tot het onmogelijke is niemand gehouden. 6

ONMOGELIJKHEID.

Onmogelijkheid is niemand onderworpen.

ONNOOZEL.

Al wordt de onnoozele beschuldigd, Zijne onnoozelheid blijft boven, en wordt vermenigvuldigd. 7

De onnoozele moet het altijd bekoopen. 8

De onnoozelen (*of:* onschuldigen) moeten de ballen (*of:* het gelag) betalen. (Zie BAL.)

De onnoozelen spelen met de beurs — en de kloeken met het geld. (Zie BEURS.)

Hij is zoo onnoozel niet.

ONNOOZELHEID.

Al wordt de onnoozele beschuldigd, Zijne onnoozelheid blijft boven, en wordt vermenigvuldigd. (Zie ONNOOZEL.)

De onnoozelheid brengt hare onschuld mede. 9

De onnoozelheid moet zwichten, zei David, en hij zag eene muis door eene kat opeten. (Zie DAVID.)

Onnoozelheid is vrijmoedig.

O vermoorde onnoozelheid! zei droevige Willem, en hij zag eene luis op een' kam geknipt. (Zie KAM.)

ONNUT.

Die zich zelven is onnut, Hoe zou die andren zijn ten stut! 10

Hij is onnut, die nergens toe dient.

ONRAAD.

Er is onraad in de wacht (*of:* aan boord). BOORD.)

Johan! ik geloof, dat er onraad op de kust is het schoone moffinnetje tot haar' man; ik daar zoo'n zachte hand. (Zie HAND.)

Onraad Neemt zak en zaad. 11

Waar het regt te gronde gaat, Ontstaat ni onraad. (Zie GROND.)

Zonder vrienden kwaad; Veel vrienden (Zie KWAAD.)

ONREGT.

Arme lieden moeten altijd onregt hebben. LIEDEN.)

Den een bewijst men groote eer, en hij k ten onregte; de ander heeft oneer, en hij niet gebeteren. (Zie EER.)

De wetten beletten geweld en onregt. (Zie GE

Die het eerst begint te schelden, heeft het aan zijne zijde. 12

Een man heeft weinig eere, als hij eene slaat: is zij boos, zoo helpt het niet, vroom, zoo doet hij haar onregt. (Zie EE

Eén penning met regt is beter dan duizend met

Eens onregt, altijd onregt. 13

Het hoogste regt is het hoogste onregt. 14

Het is beter, onregt te lijden, dan onregt te d

Het is onregt, dat de balk den splinter (Zie BALK.)

Onregt zal niet gedijen (*of:* beklijven). 16

Onthoud geen' Kleinhans 't regt, als Gr onregt doet. (Zie HANS.)

Schade, zorg (*of:* Onregt) en klage Wa dage. (Zie DAG.)

Wat honderd jaar onregt is geweest, da nimmer regt. (Zie JAAR.)

Wat van daag onregt is, is morgen geen re DAG.)

ONREGTVAARDIGHEID.

De onregtvaardigheid wordt niet vergeven zo restitutie. 17

ONREIN.

Onrein zal wel dalen.

ONREINHEID.

Hij is een poel van onreinheid.

ONRUST.

Die gerust mag slapen, rust van onrust. 18

Die onrust zaait, Moeite maait. (Zie MOEITE.

Een klein vogeltje in een klein nestje rustig h Daar menige grootere vogel in zijn groot van onrust heeft. (Zie NEST.)

Geld baart onrust. (Zie GELD.)

Onrust Is u winst en lust. (Zie LUST.)

Onrust Maakt onlust. (Zie ONLUST.)

Onrust woont in de wereld. 19

Te veel omzien maakt onrust. 20

---

1 *Prov. seriosa* bl. 36. *Mots* bl. 47. *Campen* bl. 125. Gheurtz bl. 54. Zegerus bl. 49, 50. Idinau bl. 293. Gruterus I. bl. 117, 118, II. bl. 160, 161, III. bl. 166. de Brune bl. 26, 111. *Mergh* bl. 36, 37. Sartorius *tert.* X. 3. Witsen 23. v. Alkemade bl. 154. Tuinman I. bl. 371. *Adag. quadam* bl. 54. *Adag. Thesaurus* bl. 56. v. d. Hulst bl. 11. Willems IV. 16. v. Eijk III. bl. 49.

2 Gruterus III. bl. 131.

3 Servilius bl. 251*.

4 v. d. Venne bl. 2.

5 Winschooten bl. 170.

6 v. Hall bl. 310.

7 *Adag. quadam* bl. 5.

8 *Adag. quadam* bl. 12.

9 *Mots* bl. 45. de Brune bl. 427.

10 Gheurtz bl. 10.

11 *Prov. seriosa* bl. 34. Gheurtz bl. 76.

12 v. Waesberge *Wijn* bl. 17.

13 *Magazijn* 86. Modderman bl. 116. v.Hall bl. 310.

14 Tuinman I. bl. 294, II. bl. 93. v. Hasel Lablink *Verh.* bl. 116. Gales bl. 14. Mo 422. v. Hall bl. 296.

15 Cats bl. 460. *Magazijn* 72. Everts bl. 215 derman bl. 116. *Gent* bl. 126.

16 *Campen* bl. 13.

17 *Adag. quadam* bl. 17. *Adag. Thesauru*

18 v. d. Venne bl. 63.

19 Idinau bl. 307.

20 v. d. Venne bl. 125.

...het Volk onrust. (Zie LUST.)
...gen en denken maakt geene onrust. 1

ONS.

...r een ons geluk dan een pond wijsheid. (Zie ...LUK.)
...ons geduld is meer dan een pond verstand. (Zie GEDULD.)
...ons van aangeërfd verstand gaat vijf pond van ...wonnen kennis te boven. (Zie KENNIS.)
...pond zorg kan nog geen ons schuld beta-...n. 2
...kwaad komt met ponden, en het gaat weg ...t oncen. (Zie KWAAD.)
...ongeluk komt met voederen, en het gaat weg ...t oncen. (Zie ONGELUK.)

ONSCHULD.

...nnoozelheid brengt hare onschuld mede. (Zie ...NOOZELHEID.)
...wascht zijne handen in onschuld. (Zie HAND.)
...tte vrees of ijdle waan Brengt nimmer ware ...chuld aan. 3
...onschuld beschut hem gelijk een stalen muur ...f: gelijk een ijzeren wand en bolwerk). (Zie ...WERK.)

ONSCHULDIG.

...r een schuldige vrijgelaten, dan een onschul-...ge gestraft. 4
...nnoozelen (of: onschuldigen) moeten de ballen ...f: het gelag) betalen. (Zie BAL.)
...nschuldige heeft veel te lijden.
...onschuldige moet de pap koelen, zei de otter, ...hij verslond de visch. 5
...nschuldigen moeten menigmaal met de schul-...gen lijden.
...het weet, maar niet beletten kan, is onschul-...g. 6
...uldig, Onschuldig. (Zie EENVOUDIG.)

ONSTERFELIJKHEID.

...bewijst niets voor de onsterfelijkheid der ziel.

[*Dat wil zeggen: de gronden, die gij voor de zaak hebt, mogen al geldig zijn, het bewijst toch niet alles. Wie zich met een' kwinkslag van eene zaak wil afmaken, bezigt dit spreekwoord. De in behandeling zijnde zaak was wel bewe-zen, althans partij kon zich niet meer verde-digen. Dit echter wil hij niet bekennen, en daarom spreekt hij over een onderwerp, dat niet in behandeling was. Zijn replick is: al wat gij aangevoerd hebt*, bewijst niets voor de on-sterfelijkheid der ziel; *ergo hebt ge 't pleit niet gewonnen.*]

ONSTERK.

...onsterkste (of: veegste van den huize) geeft ...n de kaars in de hand. (Zie HAND.)

ONSTUIMIGHEID.

...gelijkt de visch, die noch modderig noch zout ...rdt, door de onstuimigheid en door het zout ...r zee. (Zie MODDER.)

ONTBIJT.

...ien doet gedenken, zei de vos tegen de hoen-deren; toen noodde hij haar op een ontbijt. (Zie HOEN.)
Voermans ontbijt, dronkaards paternoster. (Zie DRONKAARD.)

ONTDEKKING.

Hij gaat op landontdekking uit. (Zie LAND.)

ONTERVING.

Onterving zonder schuld lijdt geen regt. 7

ONTFERMING.

Ontferming is regtvaardigheids moeder. (Zie MOEDER.)

ONTHAAL.

De tafel in 't rond: hoe minder gasten, hoe beter onthaal. (Zie GAST.)

ONTHALSD.

De gedreigden leven, de onthalsden sterven. (Zie GEDREIGD.)

ONTHOUDING.

Zonder onthouding geen genot. (Zie GENOT.)

ONTIJD.

Beter in den tijd dan ten ontijde. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Beter ten ontijde dan nimmermeer (*of:* Beter immer Dan nimmer). (Zie IMMER.)
Hij komt altoos ten ontijde. 9
Nooit deugd ten ontijde, noch ondeugd in tijds. (Zie DEUGD.)
Tusschen Paschen en Pinksteren (*of:* Ten ontijde) vrijen de onzaligen. 10
Zoo ontijdig als een varken. 11

ONTKOMING.

Dat is een Pella ter ontkoming. 12

[*Pella is een stadje in het Overjordaansche, werwaarts de Christenen, bij de verwoesting van Jeruzalem, aan de vervolging ontkwamen, en daar zij, uithoofde eener vrijwillige onderwerping aan de Romeinen, veilig waren.*]

ONTLEDER.

Ieder is zijn eigen taal-ontleder. 13

ONTROUW.

Eenen ontrouwe en eenen dief vindt men eer dan den getrouwe, waarnaar men zoekt. (Zie DIEF.)
Wie ontrouw is, die gelooft en betrouwt niemand. 14

Ontrouw slaat haar' eigen' heer (*ook wel:* zich zelve). (Zie HEER.)
Ontrouw wordt gaarne met ontrouw betaald. 15
Trouw heeft brood, Als ontrouw ligt in grooten nood. (Zie BROOD.)

ONTVANGER.

Harmen is de ontvanger der verteerde kosten. (Zie HARMEN.)
Het is goed, eene ontvangers vrouw te zijn; maar kwaad, de weduwe. 16

[*Die wat ontvangt, kan ook wat uitgeven; maar houdt 't ontvangen op, dan moet het uitgeven wel achterwege blijven.*]

Hij geeft al vrij wat weg, als hij bij den ontvanger is.

[*Ontvanger is euphemistisch de uitdrukking voor de plaats der onreinheden.*]

...d. Venne bl. 235.
...Brune bl. 147.
...Hasselt bl. 6.
...bl. 219.
...II. bl. 180. *Mergh* bl. 36. v. Nyenborgh ...III.
...Hasselt bl. 3.

7 v. Hasselt bl. 7.
8 Sartorius *pr.* II. 84, X. 36. Harrebomée *Tijd* 23.
9 *Campen* bl. 47.
10 Gruterus II. bl. 164. *Mergh* bl. 40. Sartorius *pr.* IV. 63. Tuinman I. bl. 189, II. bl. 247. v. Eijk II. *nal.* 12. de Jager *Bijdr.* bl. 122. v. Duyse bl. 218. Mulder bl. 436.

11 Gheurtz bl. 78.
12 Schaberg bl. 70.
13 v. d. Venne bl. 263.
14 *Campen* bl. 40.
15 *Campen* bl. 2.
16 Gruterus III. bl. 154. Meijer bl. 83.

ONTVANGST.

Bij de ontvangst van het geld is geen verlies. (Zie GELD.)

ONTZET.

Leiden ontzet! (Zie LEIDEN.)

ONVERLAAT.

Het is een onverlaat: hij maakt het geheele gezelschap te schande. (Zie GEZELSCHAP.)

ONVERSAAGD.

Hij speelt den onversaagde. 1

ONVERSAAGDHEID.

Onversaagdheid wijkt zelden. 2

ONVERSTAND.

Onverstand doet dolen. 3
Onverstand is vreesachtig. 4

ONVERVAARD.

Gij dreigt den onvervaarde. 5

ONVERZOCHT.

De krijg is den onverzochte zoet. (Zie KRIJG.)

ONVRIJ.

Al te vrij is fij (*of:* wordt onvrij). (Zie FIJ.)
Geven is vrij, nemen is onvrij. 6
Liever dood dan onvrij. (Zie DOODE.)

ONWAARD.

Door vragen wordt men wijs, maar onwaard. 7 (Zie de *Bijlage.*)

ONWEDER.

Daar broeit een onweêr.
Daar is onweêr in zee. 8
Die wind zaait, zal onweêr maaijen.
Een geruste slaap vreest geen onweêr. 9
Er is onweêr aan de lucht. (Zie LUCHT.)
Hem hangt een onweder boven het hoofd. (Zie HOOFD.)
Het is een onweêrsvogel. 10
Het onweder drijft af (*of:* is over). 11
Het onweêr is niet van de lucht. (Zie LUCHT.)
Hij heeft altijd onweêr in het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij heeft dat onweêr wel aan zien komen.
Hij loopt ertegen in als een bul tegen eene onweêrsbui. (Zie BUI.)
Hij ziet veel onweêr te voren, om niet in zee te gaan.

[*Dat is, gelijk men met een ander spreekwoord zegt:* Hij zoekt veel (*of:* duizend) uit- (bij-, *of:* om-) wegen, om er vrij van te komen.]

Hoe komt ons dit onweder aan? 12
Meeuwen aan land, Onweêr aan strand (*of:* Storm voor de hand). (Zie HAND.)
Men eet daar storm- en onweêr-kost. (Zie KOST.)
Men moet zich tegen storm en onweêr van rok en regenkleed voorzien. (Zie KLEED.)
Men weet niet, waar het onweêr zal losbarsten.
Na groote stilte, groot onweder. 13
Na het onweder volgt schoon weder. 14
Tijds genoeg, te schuilen, als het onweêr k[...]

ONWELKOM.

Wanneer men schapen tegenkomt, is men w[...] wanneer er schapen met ons medegaan, [...] onwelkom.

ONWETEND.

De kunst en de wijsheid hebben geen' groot[...] and dan den onwetende. (Zie KUNST.)
Smijt den onwetende, hij wordt erger; [...] goede, hij wordt beter. (Zie GOEDE.)

ONWETENDHEID.

De onwetendheid is een zacht oorkussen [...] KUSSEN.)
Geen kwaad, dat verder is verspreid, Dan [...] en onwetendheid. (Zie KWAAD.)
Onbekendheid maakt onwetendheid. (Zie [...]KENDHEID.)
Onwetendheid baart stoutmoedigheid. 16
Onwetendheid en laatdunkendheid gaan te[...] (Zie LAATDUNKENDHEID.)
Onwetendheid is doof. 17
Onwetendheid is geene zonde. 18
Onwetendheid maakt schuld. 19

ONWIJS.

De onwijze geeft altemet wijzen raad. 20
De tijd leert staâg wijzen en onwijzen. 21
Hij is onwijs, die zich zelven niet deugt. 22
Hij is wel onwijs, die van eenen zot wijsheid [...] 23 (Zie de *Bijlage.*)

ONWILLIG.

Men geeft den onwillige leen noch geld. [...] GELD.)

ONZALIG.

Daar worden geene onzaligen met wijn beg[...]
Lang arm, lang onzalig. (Zie ARME.)
Tusschen Paschen en Pinksteren (*of:* Ten on[...] vrijen de onzaligen. (Zie ONTIJD.)

ONZEKER.

Het is een zot, die het zekere voor het onze[...] laat varen. 25
Timmer niet op het onzeker. 26

ONZEVADER.

Het is een Roomsch Onzevader: de kracht [...] heerlijkheid is eruit. (Zie HEERLIJKHEID.)

ONZINNIG.

Wie zich zelven schendt, die is onzinnig. 27

ONZOET.

Al te veel is onzoet. 28

OOFT.

Het is hard ooft, dat de tijd niet meukt. 29
Rijp ooft, Haast geroofd. 30 (Zie de *Bijlage.*)

OOG.

Al komt de wolf tot den priester, en zet men [...] voor het boek, om psalmen te lezen, toch h[...] hij een oog naar het bosch gekeerd. (Zie BO[...]

---

1 Tuinman II. bl. 84.
2 v. d. Venne bl. 127.
3 17 *Jan.* Gruterus I. bl. 117. Witsen 198.
4 v. d. Venne bl. 214.
5 Sartorius *tert.* V. 54.
6 v. d. Venne bl. 225.
7 *Prov. seriosa* bl. 44. Gruterus II. bl. 128, III. bl. 129, 171. *Mergh* bl. 14. v. Alkemade bl. 1. Tuinman I. bl. 29, II. bl. 171. *Winterv.* bl. 47. *Euphonia* bl. 515. v. Zutphen I. bl. 54. Braakenburg bl. 49. *Bltjg.* bl. 113-115. Koning bl. 7.
8 Winschooten bl. 171.
9 *Sel. Prov.* bl. 54.
10 Winschooten bl. 171.
11 Sartorius *sec.* II. 79.
12 *Campen* bl. 105. Meijer bl. 50.
13 Gruterus II. bl. 158. *Mergh* bl. 24.
14 *Adag. quædam* bl. 49. *Adag. Thesaurus* bl. 50.
15 v. d. Venne bl. 247. Harrebomée *Tijd* 201.
16 de Brune bl. 421.
17 v. d. Venne bl. 120.
18 de Brune bl. 482.
19 v. Hasselt bl. 4.
20 *Sel. Prov.* bl. 56.
21 v. d. Venne *Voorb.* bl. 8. Harrebomée *Tijd* 100.
22 Gruterus III. bl. 152.
23 *Mots* bl. 8. Gruterus II. bl. 148, III. bl. [...] Brune bl. 196, 198, 201. *Mergh* bl. 21. W[...] II. 15. Meijer bl. 75.
24 Gheurtz bl. 15.
25 de Brune bl. 200.
26 *Sel. Prov.* bl. 159.
27 *Campen* bl. 78.
28 Sartorius *tert.* VII. 82. Tuinman I. bl. [...] bl. 248.
29 Cats bl. 523. Harrebomée *Tijd* 181.
30 *Adag. quædam* bl. 54.

de mensch zijne oogen sluit, Is voor hem de wereld uit. (Zie MENSCH.)
men de haven in het oog krijgt, loopt men ... (Zie HAVEN.)
of gij het voor uwe oogen zaagt. 1
te ligt heeft men een kwaad oog. 2
te scherp gezien, maakt kwade oogen.
er is de schaamte in de oogen, dan eene vlek in het hart. (Zie HART.)
d de kat voor de knie, dan hebt gij vier oogen. (Zie KAT.)
g de kraai op, en zij zal u (*of:* uw kind) de oogen uitpikken. (Zie KIND.)
r het harte, daar de oogen. (Zie HART.)
r is geen oog op te houden. 3
r is niet zooveel gebleven, als hem in zijne oogen steekt. 4
r zal liefde zijn, zoo lang er oogen en schoon- ... in de wereld zullen zijn. (Zie LIEFDE.)
r zich de tong vermaakt, moet het oog geen' honger lijden. (Zie HONGER.)
dient hem (*of:* Het sluit, *ook wel:* Hij is zoo welkom) als eene vuist in het oog. 5
is een man, die uit zijne oogen ziet. (Zie MAN.)
is maar voor het oog.
is vlak in 't oog, zei Maaitje van Overschie. (Zie MAAITJE VAN OVERSCHIE.)
profijt steek ik wel in mijn oog. 6
springt in 't oog.
steekt zijne oogen uit. 7
zal mij gemakkelijk vallen, zei Koen: als ik ... heb ik er maar één te sluiten; hij meende ... oog, want hij had er maar één. (Zie KOENRAAD.)
zal u in het oog druipen. 8
[*Dat wil zeggen: die zaak zal u pijnlijk zijn. Door het indruipen van eenig scherp vocht, wordt het oog gevoelig aangedaan. Men bezigt deze spreekwijze, wanneer eene verkeerde daad hare onaangename gevolgen te gemoet doet zien.*]
beste mest op den akker is des meesters oog en ... (Zie AKKER.)
bosschen hebben ooren, en de velden oogen. (Zie BOSCH.)
deugd (vriendschap, *of:* vriendelijkheid) ziet ... ten oogen uit, gelijk den beul de barmhartigheid. (Zie BARMHARTIGHEID.)
dokter kan ons met de oogen niet genezen. (Zie DOKTER.)
dood ziet hem uit de oogen. (Zie DOOD.)
duivel ziet hem de oogen uit. (Zie DUIVEL.)
dwaasheid heeft arends vleugelen, maar uils oogen. (Zie AREND.)
eene kraai (*of:* raaf) pikt de andere geene oogen uit. (Zie KRAAI.)
gaauwigheid ziet hem de oogen uit. (Zie GAAUWIGHEID.)
goederen dezer wereld zijn gelijk aan sneeuwvlokken, die de oogen verblinden, en weldra versmelten. (Zie GOED.)

De honger ziet hem ten oogen uit. (Zie HONGER.)
De liefde klapt uit hare oogen, en dringt door den handschoen heen. (Zie HANDSCHOEN.)
De luiheid ziet hem uit de oogen. (Zie LUIHEID.)
De min Komt door de oogen in. (Zie MIN.)
Den arme ziet men met halve oogen, den rijke met heele oogen aan. (Zie ARME.)
Den dood onder de oogen zien. (Zie DOOD.)
De nijd ziet hem de oogen uit. (Zie NIJD.)
De oogen moeten vol zijn vóór den aars (*of:* den buik). (Zie AARS.)
De oogen uitkijken. 9
De oogen van den zieke kunnen geen licht verdragen. (Zie LICHT.)
De oogen zien verder (*ook wel:* zijn altijd grooter) dan de buik (*of:* de maag). (Zie BUIK.)
De oogen zijn de vensters van het hart. (Zie HART.)
De schillen vielen hem van de oogen af.
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Hand. IX : 18.]
De schoonheid der vrijster ligt in 's vrijers oog. 10
De wolf heeft altijd het oog op het schaap. 11
De wreedheid ziet hem de oogen uit. 12
[De oogen *zijn de tolken der ziel*, de vensters van het hart, *en is het dus niet te verwonderen, dat eene zaak, 'tzij kwaad of goed, iemand* ten oogen uitziet. *Daarom zegt men, in schertsenden zin, dat* de deugd, vriendschap en vriendelijkheid, — *als natuurlijke gesteldheid*, *dat* de dood, gaauwigheid en honger, — *en als kwade eigenschap*, *dat* de duivel, luiheid, nijd en wreedheid *iemand* de oogen uitzien, *gelijk door verschillende spreekwoorden van deze rubriek wordt aangetoond.*]
Die blind wordt, komt het eerst in de oogen. (Zie BLIND.)
Die boven zijn hoofd kapt, dien vallen de spaanders in de oogen. (Zie HOOFD.)
Die dat gelooft, heeft een kalf in het lijf (*of:* oog). (Zie KALF.)
Die goed bidt, heeft geene oogen, zei heeroom. (Zie HEEROOM.)
Die in het vuur blaast, dien vliegen de vonken in de oogen. 13
Die maar één oog heeft, wrijft het dikwijls (bewaakt het naauw, *of:* trakteert het zacht). 14 (Zie de *Bijlage.*)
Die niet oogluiken kan, en zien door de vingers, dient niet te heerschen over stad of kinders. (Zie KIND.)
Die 't betuigen der oogen acht, Die timmert op ijs van éénen nacht. (Zie IJS.)
Die verkoopt, behoeft maar één oog; maar die koopt, dien zijn twee niet genoeg (*of:* die heeft er wel honderd noodig). 15
Die wat hebben wil, die moet erom uitzien, zei Geurt, en hij kreeg een' dikken neus en twee blaauwe oogen. (Zie GEURT.)
Die zijne handen niet bedwingen wil, die bedwinge zijne oogen. (Zie HAND.)

... *ser.* IV. 24. Erasmus VII.
... Brune bl. 468. Sartorius *tert.* IX. 10.
... bl. 21.
... bl. 190*, 278*.
... bl. 28. *Mergh* bl. 25. Tuinman I. bl.
... Buys bl. 215. Modderman bl. 74.
... bl. 31.
... Pasca bl. 47

8 Sartorius *pr.* I. 93, V. 50. Witsen 448. Winschooten bl. 224. Tuinman I. bl. 294. Gales bl. 41. Braakenburg VI. 6. Koning bl. 21.
9 Winschooten bl. 178.
10 Cats bl. 417. *Sel. Prov.* bl. 16. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61. Modderman bl. 101.
11 *Prov. seriosa* bl. 19. Gruterus II. bl. 132. de Brune bl. 424. *Sel. Prov.* bl. 199.
12 *Adag. quaedam* bl. 17.
13 *Vrijmoedige* bl. 78.
14 *Prov. seriosa* bl. 18. *Motz* bl. 68, 69. Zegerus bl. 15. 23 *Jan.* Gruterus I. bl. 99. Cats bl. 421. de Brune 146, 494. Meijer bl. 75.
15 Cats bl. 415, 466, 504. *Mergh* bl. 48. *Sel. Prov.* bl. 111, 156. Modderman bl. 146.

Die zijne oogen voor zich heeft, struikelt niet. 1
Dikwijls heeft men een oog op den hond om des meesters wille. (Zie HOND.)
Een ander het kaf uit de oogen willen doen. (Zie KAF.)
Een ander oog, maar dezelfde pers.
Eene deugdzame vrouw heeft ooren noch oogen. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Eene keukenmeid moet het eene oog naar de pan, en het andere naar de kat hebben. (Zie KAT.)
Eene mug steekt wel een' leeuw in 't oog. (Zie LEEUW.)
Een kalf met één oog kan dat gemakkelijk zien. (Zie KALF.)
Een kwaad oog moet men niet raken. 3
Een kwaad oog op iemand hebben.
Eén ooggetuige is geloofwaardiger dan tien oorgetuigen.
Een timmermans oog liegt niet.
Een valken-oog, een leeuwen-hart en eene jufferhand is den medicijnmeester noodig. (Zie HAND.)
Een vriend, die vriend is om 't profijt, Een zwaluw, die in de oogen sch...
[*Bij dit spreekwoord van den schijnvriend ziet men op het geval met* TOBIAS.]
Een wijs man heeft steeds den dood voor oogen. (Zie DOOD.)
Een zeer oog kan het licht niet verdragen. (Zie LICHT.)
Een zeer oog moet met den elleboog verbonden worden. (Zie ELLEBOOG.)
Eer, geloof en oog lijden geene scherts. (Zie EER.)
Er begint zand in de oogen te vallen.
[*De slaap overvalt hem.*]
Ga uit mijne oogen. 4
Geef hem een' wetsteen, dat hij de oogen droogt. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men zegt dit van iemand, die zijne geveinsde tranen niet kwijt kan raken.*]
Geen beter loog Dan 't vrouwen-oog. (Zie LOOG.)
Gelijke schotels maken geen leep oog. 6
Gij schuilt, maar in allemans oog. (Zie MAN.)
Hare oogen glimmen als eene kool. (Zie KOLEN.)
Heeren (*of:* Schouten) hebben veel ooren en oogen. (Zie HEER.)
Heeren-oogen maken schoone paarden. (Zie HEER.)
Hetgeen het oog niet ziet, bekoort (*of:* begeert, *ook wel:* bekommert, bezwaart, deert, *of:* smart) het hart niet. (Zie HART.)
Het geschiedt zelden, dat men zonder twist en oproer de kraaijen de oogen uitsteekt. (Zie KRAAI.)
Het goud, dat schoon in 't oog is, Velt alles, zelfs wat hoog is. (Zie GOUD.)
Het heeft geen oog. 7
Het is al prijs, wat schepen de oogen aanschouwen.
Het is ieder niet gegeven, ajuin met drooge oogen te schillen. (Zie AJUIN.)
Het is jonker Jan in het oog. (Zie JAN.)
Het is verzwonden voor 's menschen oogen. (Zie MENSCH.)
Het is zout in het zeere oog. 8

Het oog in het venster, en de aars op het kakh
(Zie AARS.)
Het oog is leidsman van de min, En brengt v
eerst de lusten in. (Zie LEIDSMAN.)
Het oog is 's harten tuig. (Zie HART.)
Het oog is vies van 't licht: 't Wil wisslen, of
zwicht. (Zie LICHT.)
Het oog Omhoog. 9
Het oog op niemands brief (*of:* boek), noch
hand in iemands kast (*of:* beurs). (Zie BEU
Het oog van den meester is de beste haver voo
paarden. (Zie HAVER.)
Het oog van den meester maakt het paard (*of:*
kudde) vet, En dat van het vrouwtje de ka
net. (Zie KAMER.)
Het oog van den meester wint meer dan zijne h
handen. (Zie HAND.)
Het oog vangt en laat omvatten. 10
Het oog wijst, Wat 't hart prijst. (Zie HART.
Het oog wil ook wat hebben, zei de man, en
sloeg hij zijne vrouw een blaauw gezigt.
AANGEZIGT.)
Het oog wil zijn deel niet. (Zie DEEL.)
Het speelt mij in 't oog, dat ik mijn wil zal zie
Het steekt hem in de oogen.
Het voorhoofd en de oogen zijn de tolken va
hart (*of:* Uit het voorhoofd en de oogen
men het hart). (Zie HART.)
Het vuur springt hem uit de oogen.
Het wordt hem groen en geel voor de oogen.
Hetzij voor mannen of voor vrouwen: Beter
't oor dan 't oog te trouwen. (Zie MAN.)
Hij begoochelt hem de oogen. 12
Hij draait hem een rad voor de oogen. 13
Hij durft den hoed niet uit zijne oogen zetten.
HOED.)
Hij durft hem goed onder de oogen zien. 14
Hij geeft hem een oogje.
[*Hij lonkt hem toe, en geeft alzoo een te
van geheime verstandhouding.*]
Hij geeft zijne oogen den kost. (Zie KOST.)
Hij gunt hem het licht in de oogen niet. (Zie LIC
Hij heeft Argus-oogen. (Zie ARGUS.)
Hij heeft balken onder zijne oogen. (Zie BALK
Hij heeft daar een scheel oog op. 15
Hij heeft den buik eer vol dan de oogen. (Zie B
Hij heeft den wind vlak in 't oog. 16
[*Al, wat hij onderneemt, loopt hem te*
Hij heeft de oogen zoo diep in het hoofd, d
niet ziet, wat omtrent hem is. (Zie HOOFD.)
Hij heeft eene vlek op het oog.
[*Het begint den drinkebroêr te schemere*
Hij heeft een schoolmeesters oog. (Zie MEESTE
Hij heeft geene oogen genoeg.
Hij heeft goed uit zijne oogen gezien.
Hij heeft hem in 't oog.
Hij heeft het met leede oogen aangezien.
Hij heeft katoogen. (Zie KAT.)
Hij heeft kippeoogen. (Zie KIP.)
Hij heeft menigen mol de oogen geopend, en
nigen hond gestild. (Zie HOND.)

---

1 Raboner bl. 16.
2 *Motz* bl. 44. de Brune bl. 275.
3 *Sel. Prov.* bl. 8.
4 Witsen 153.
5 *Campen* bl. 66. Meijer bl. 30. Harrebomée V. bl. 293,
6 Sartorius *tert.* X. 1.
7 Tuinman I. bl. 364.
8 Gheurts bl. 40, 63.
9 Cats bl. 459. Willems I. 3.
10 v. d. Venne bl. 3.
11 Sartorius *sec.* V. 11.
12 *Campen* bl. 82. Meijer bl. 37.
13 Tuinman I. bl. 183. v. Moerbeek bl. 269. v. Eijk II. *nal.* 77. Manvis bl. 123. Modderman
14 Tuinman I. bl. 33, 280. v. Wassberge bl. 63.
15 Tuinman II. bl. 189.
16 Winschooten bl. 363.

eeft nog geen oog geloken (*of:* kan geen oog ken). 1
eeft oogen in het hoofd. (Zie HOOFD.)
eeft ook oogen in zijn' nek. (Zie NEK.)
eeft schelvisch-oogen. 2
eeft Schiedam beet (*of:* in 't oog).
[*Wanneer iemand, door den drank bevangen, zich naauwelijks op de beenen weet te houden, zegt men:* Hij heeft Schiedam beet (*of:* in 't oog), *en wanneer hij erbij neêrvalt:* Schiedam heeft hem beet (*of:* in 't oog).]
eeft voorntjes oogen.
[*Dat zijn kleine oogen, met roode kringen om heen.*]
eeft zijne oogen op zak.
[*Dat is: hij ziet niet, wat om hem heen gebeurt, en laat zich van alle kanten en door iedereen bedotten.*]
oudt er een wakend oog over. 3
s hem een doorn in het oog. (Zie DOORN.)
s met beide oogen stekeblind. (Zie BLIND.)
s met een blaauw oog tevreden. 4
s niet blind, maar zonder oogen. (Zie BLIND.)
s te lui, dat hij uit zijne oogen ziet. (Zie LUIAARD.)
an zijne eigene oogen niet gelooven.
ijkt door eens anders oogen.
ijkt uit zijne laatste oogen.
aagt het zijnen oogen. 5
nipt een oogje.
omt er met een blaauw oog af.
oont u schoon voor oogen, maar meent het t. 6
reeg er een schalk (*of:* kwaad) oog op. 7
rijgt den rook van den vijand in de oogen.
at het oogluikende toe. 8
at zijne oogen weiden. 9
acht, dat zijne oogen ervan overloopen.
oopt in het oog (*of:* den kijker). (Zie KIJKER.)
aakt hem blind met ziende oogen. 10
eent zich te zegenen, en hij steekt zijne vingers in de oogen. 11
oest beter uit zijne oogen gezien hebben. 12
aakt het paard juist in 't oog. 13
chreit zijne oogen uit. 14
luit zijne oogen voor de waarheid.
pot met hem in zijne oogen. 15
aroogt al, eer hij de maan ziet. (Zie MAAN.)
teekt hem de oogen uit. 16
[*Dat is: hij maakt hem blind; hij weet te bewerken, dat een ander zich houdt, alsof hij de zaak niet zag. Dit geschiedt door omkooping. Ook in den zin van schitteren en boven anderen uitblinken, wordt het spreekwoord gebruikt.*]
teekt in de spotterij tot de oogen toe, en nog il hij met een ander spotten. 17

Hij strooit (*of:* werpt) hem zand in de oogen. 18
Hij valt erop aan, of hij het met zijne oogen wil verslinden.
Hij waagt er een blaauw oog aan. 19
[*Dat wil zeggen: er is gevaar bij zijne onderneming; maar hij schroomt dat niet. Zie de beteekenis van* blaauw *bij de spreekwoorden over dat onderwerp.*]
Hij wilde hem wel met de oogen dooden.
Hij wordt als bloed onder de oogen. (Zie BLOED.)
Hij wordt leverkleurig onder de oogen. (Zie KLEUR.)
Hij wordt vuurrood onder de oogen (*of:* Hij wordt zoo rood als een vuur). 20
Hij wordt zoo bleek onder de oogen als asch. (Zie ASCH.)
Hij zal het u op uwe oogen zetten. 21
[*Hij dringt sterk op de beslissing eener zaak aan.*]
Hij zeide niet eens: blaauw is uw oog. 22
[*Men zegt dit van een' onverschillig' mensch.* Een blaauw geslagen oog *is voor elk zigtbaar. Wie zoo iets niet opmerkt, ziet al zeer weinig.*]
Hij zet groote oogen op.
Hij ziet alle ding met kwade oogen aan. (Zie DING.)
Hij ziet als eene rat uit zijne oogen. 23
Hij ziet den dood onder de oogen. (Zie DOOD.)
Hij ziet door een paardenoog.
[*Hij ziet de voorwerpen vergroot.*]
Hij ziet eene vezel in eens andermans oogen. (Zie MAN.)
Hij ziet met arendsoogen rond (*of:* om). (Zie AREND.)
Hij ziet met het oog, wat het hart gelooft. (Zie HART.)
Hij ziet uit zijne oogen als een Maartsche kater. (Zie KATER.)
Hij ziet uit zijne oogen als een schichtig paard.
Hij zit nog op mijn oog.
Hij zoekt met het oog, daar hij mede eet.
Hij zoekt met het wit van het oog.
[*Hij ziet het voorwerp voorbij, en vindt het dus niet.*]
Hij zou klagen (*of:* Hij heeft nimmer genoeg), al had hij beide oogen in de hand. (Zie HAND.)
Hij zou u het wit uit de oogen stelen. 24
Hij zuipt zoo, dat hij zijne oogen verkeert. 25
Hoop het of geloof het niet, Als 't uw eigen oog niet ziet.
Huishouders moeten meer dan twee oogen hebben. (Zie HUISHOUDER.)
Iemand de oogen openen.
Iemand iets voor oogen houden (*of:* stellen). 26
Iemand in het oog houden. 27
Iemand met bedroefde oogen aanzien. 28
Iemand met geene goede oogen aanzien. 29

...an bl. 71*. Sartorius *pr.* X. 81, *sec.* II. 13.
...schooten bl. 143.
...jk II. *nal.* bl. 45.
...schooten bl. 265.
...man I. bl. 226.
...rius *pr.* VI. 23. Winschooten bl. 172.
...pen bl. 25. Meijer bl. 18.
...man I. bl. 299.
...schooten bl. 145. Tuinman II. bl. 111.
...ijk III. bl. 22.
...pen bl. 82.
11 *Mots* bl. 24.
12 Winschooten bl. 173.
13 Ghoerts bl. 28.
14 Tuinman I. bl. 309.
15 *Campen* bl. 47.
16 Idinau bl. 242. Sartorius *pr.* IV. 26. Winschooten bl. 173, 268. Tuinman I. bl. 70.
17 *Mots* bl. 27.
18 Tuinman I. bl. 169, 183. Modderman bl. 94.
19 Sartorius *pr.* VIII. 86. Tuinman I. bl. 251.
20 *Campen* bl. 74.
21 Sartorius *sec.* III. 31, *tert.* I. 74.
22 Tuinman I. bl. 224.
23 v. Eijk II. *nal.* bl. 42.
24 *Campen* bl. 95. Meijer bl. 44.
25 Tuinman I. bl. 308, II. bl. 40.
26 Winschooten bl. 265. Schaberg bl. 71.
27 Winschooten bl. 173. Schaberg bl. 66.
28 Tuinman I. bl. 16.
29 Tuinman I. bl. 16, 230, II. bl. 189. v. Zutphen I. 23. Brakenburg IV. 6. Koning bl. 24.

Iemand naar de oogen zien. 1
Iets op het oog hebben.
Ik heb eene galg in het oog, zei het wijf, en zij zag er haar' man aanhangen. (Zie GALG.)
Ik heb het met mijne eigene (*of:* voor mijne) oogen gezien. 2
Ik heb volop gehad, zei de jongen tegen zijn' vaâr, en hij kwam met twee blaauwe oogen en een' dikken neus t'huis. (Zie HUIS.)
Ik wilde den man gaarne voor mijne oogen zien. (Zie MAN.)
Ik zou daar niet wederkeeren, om een oog te halen, ware het, dat ik het daar gelaten had. 3
Indien zon en maan twee oogen aan den hemel waren, de hemel zoude scheel zien. (Zie HEMEL.)
In eens anders oog ziet hij een kaf, Maar in zijn eigen oog ziet hij geen' staf. (Zie KAF.)
In het eigen oog blinkt alles liefelijk. 4
In het huwelijk moet men van weêrszijden één oog toedoen. (Zie HUWELIJK.)
Jongens, doe je oogen toe. (Zie JONGEN.)
Kijk eens in mijn linkeroogje.
[*Men zegt dit, het linkeroog knippende, tot iemand, om hem te kennen te geven, dat men wel bevroedt, dat hij erop uit is, om ons te verschalken, maar dat hem dit niet zal gelukken.*]
Laat ons moedig handelen, oogen en ooren toedoen, en niet versagen. 5
Lichte dag, lichte oogen. (Zie DAG.)
Ligt je hoed, dan ziet men onder je oogen, wat je voor wezen hebt. (Zie HOED.)
Look en rook, uijen en bruijen, waken en braken Zijn zes zaken, die kwade oogen maken. (Zie LOOK.)
Men kan dat met een half oog wel zien. 6
Men kan de oogen niet in den zak steken.
Men kan het met geene drooge oogen aanzien.
Men kan ook lagchen, dat men traanoogt. 7
Men moet een oog in het zeil houden. 8
Men moet geene schele oogen (*of:* geen scheel kind) maken. (Zie KIND.)
Men moet uit eigen oogen zien. 9
Men ziet den splinter in eens anders oog, maar niet den balk in ons eigen. (Zie BALK.)
Men ziet het met twee oogen wel, waarvan het eene blind is, en het andere niet zien kan.
Men zoude er wel een oog aan gewaagd hebben.
[*Met kijken nl. naar een schoon voorwerp, — als zou men daardoor in gevaar zijn, een oog te verliezen.*]
Men zoude hem den buik wel verzadigen, konde men hem maar de oogen vullen. (Zie BUIK.)
Met gemak, zei Roorda, en hij kreeg eene vuist in 't oog. (Zie GEMAK.)
Mijne oogen zijn geene kousen. (Zie KOUS.)
Mijn oog kan wel missen, zei de schipper, en hij zag eene boot voor eene buis aan. (Zie BOOT.)

Minnaars oogen zijn geen mannen oogen. (Zie M
Mond toe, oogen open. (Zie MOND.)
Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op theater, En hij verkocht den luî krotensop oogwater. (Zie KROOT.)
Neem de oogen in de hand, en zie door de g (Zie GATEN.)
Niemand weet, wat hem aan het oog hangt.
Niet is goed in een zeer oog. 11
Niet is goed voor de oogen, maar kwaad vo tanden. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Onder geburen valt een leep oog. (Zie BUURM
Onder vier oogen. 13
Ongelijke schotels (*of:* deelen) maken schele o (*of:* broeders). (Zie BROEDER.)
Op één oog na was de koe blind. (Zie KOE.)
Pas op, dat je geene zeere oogen krijgt.
[*Men bezigt dit spreekwoord, als ie naar iets ziet, dat tot het irotische behoor*
Poesje is 't oog uit. 14 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat wil zeggen: die man is geweldig Het spreekwoord is genomen van eene ka het oog door een' hond is uitgebeten, of eene andere kat is uitgekrabd. De toes waarin zich deze dan bevindt, grenst aa zernij. Strekken de handelingen van ie daarheen, om een ander zeer boos te m dan zegt men:* Zoo raakt poesje het oog u
Schiedam heeft hem beet (*of:* in 't oog).
Schoon voor de oogen en vuil achter den rug afkeerlijke gebreken. (Zie GEBREK.)
Schoon vóór het oog, maar valsch achter den 15 (Zie de *Bijlage.*)
Twee oogen hebben van eenen valk, of niet een valk. 16 (Zie de *Bijlage.*)
Twee oogen zien meer dan één (*ook wel:* Vier o zien meer dan twee). 17
Twee oogen zijn niet genoeg, om eene vrou kiezen. 18
Uit het oog, uit het hart. (Zie HART.)
Verwonnen oog, begonnen min. (Zie MIN.)
Vlak in mijn oog, zei Lekkerbeetje. (Zie LEKKERBEETJE.)
Voor een lief meisje zou men den droes zelfs o de oogen zien. (Zie DROES.)
Vóór het oog en achter den rug is hij dezelfde (Zie MAN.)
Vreemde oogen dwingen best (*of:* maken mensc (Zie MENSCH.)
Vrijsters mogen nimmer met geloof, oog o spelen. (Zie EER.)
Vrouwen-handen hebben oogen: ze gelooven 't of ze moeten 't zien. (Zie HAND.)
Vrouwen-rouw wordt klein geacht, Als 't een weent en 't andre lacht. 19 (Zie de *Bijlage*
Vuistlook eten, dat de oogen overloopen. (Zie LO

---

1 Winschooten bl. 331. Tuinman I. bl. 95, 327, II. bl. 156.
2 *Campen* bl. 24, 31, 75. Meijer bl. 34.
3 *Mots* bl. 24.
4 *Adag. Thesaurus* bl. 2.
5 *Campen* bl. 90.
6 *Campen* bl. 75. Tuinman II. bl. 14. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55.
7 Gruterus III. bl. 150.
8 *Campen* bl. 129. Idinau bl. 212. Gruterus III. bl. 158. Witsen bl. 502. Witsen 365. Winschooten bl. 249. Tuinman I. bl. 149, II. bl. 166. *Julij* 5. Everts bl. 231. d'Escury bl. 21. *Scheeps-Spreekw.* bl. 133. *Sermoen* bl. 52. Kerkhoven bl. 53. v. Eijk I. bl. 162. Meijer bl. 62. *Zeepl.* bl. 86. v. Waesberge *Vrijen* bl. 52. Sancho-Pança bl. 24, 53. Modderman bl. 6, 58. Bogaert bl. 69, 100. v. Sandwijk 33. v. Lennep bl. 277. Schaberg bl. 66.
9 de Brune bl. 450.
10 *Mots* bl. 50.
11 v. Alkemade bl. 102.
12 Ghcurtz bl. 53. Zegerus bl. 46. Idinau bl. 277. Gruterus II. bl. 150. de Brune bl. 10. *Merph* bl. 35. Tuinman I. bl. 71. *Adag. quædam* bl. 50. *April* 13. Mulder bl. 435.
13 Tuinman I. bl. 201. Gales bl. IV. Evert Bogaert bl. 22.
14 Gheurtz bl. 52. Wassenbergh II. bl. 124.
15 Gheurtz bl. 22. Zegerus bl. 53. v. Nyenb 131. Winschooten bl. 122.
16 Meijer bl. 109.
17 v. d. Venne bl. 197. de Brune bl. 224, 460. Richardson bl. 28. v. Alkemade Tuinman I. bl. 244, wal. bl. 36. Sancho bl. 34.
18 Cats bl. 466.
19 Gruterus III. bl. 172. Tuinman I. bl. 311 bl. 36. Meijer bl. 106.

liefde, waar oog. (Zie LIEFDE.)
heeft hij zijne oogen niet opengedaan? 1
gedurig in het oog komt, vermaakt ons niet
(of: dat is al gering).
het oog ziet, Bedriegt het hart niet. (Zie HART.)
in de oogen blinkt, bekoort.
niet die rat fel uit hare oogen, zei stikziende
, en hij zag een' mol kruipen. (Zie GIJS.)
zijne oogen zien, maken zijne handen. (Zie
ND.)
niet wijs in uwe eigene oogen. 2
eerst den balk uit uw eigen oog. (Zie BALK.)
kan het keeren, zei Lourens, en hij kreeg een'
in zijn oog. (Zie BAL.)
kan oog en tong verzaden! 3
het leed doet, dien gaat een oog uit. (Zie
D.)
, die is een loer; Oogluiken is heeren-
. (Zie HEER.)
het, die de schoonste oogen hebben: zijn
, die de liefde bezegeld heeft! (Zie LIEFDE.)
zulk een' Goliath onder de oogen durven
? (Zie GOLIATH.)
den vaak verre van onze oogen keeren. 4
de luî (of: Mooi voor het oog), maar gek
boekje. (Zie GEK.)
alle dingen met goede oogen aanzien, dan
men staag door de vingeren kijken. (Zie
.)
oogen maken er meer. 5
goed uit uwe oogen. 6
zelf niet uit uwe oogen, uwe dingen be-
niets. (Zie DING.)
oogen als oordjes pottekens. 7
oogen met straatsteenen droogen. 8 (Zie de
lage.)
oogen uitkijken.
oogen verklaren.
oogen wasschen met laauw water. 9
elkander oogjes toe.
als mijne oogen open staan, en ik adem-
in 't lijf heb. (Zie ADEM.)
poesje het oog uit.
wijf met de oogen gluurt, en met haar gan-
draait, Is 't wonder, zoo ze niet met andrer
maait. (Zie GANG.)
men met oogen zien kan.

---

wereld is vol haken en oogen. (Zie HAAK.)
door het oog van des snijders schaar getrok-
; daar trekt wel meer door. 10
door het oog van eene naald gekropen. (Zie
ALD.)
dat lapje geen dief, zei meester Eéndarm, en
haalde eene broek door het oog van de schaar.
BROEK.)

---

is geen oog vet op. 11

Het is tegen twaalf (*of:* honderd) oogen gedobbeld. 12
Hier ook elf oogen. 13
Hij gooit met twee dobbelsteenen dertien oogen. (Zie DOBBELSTEEN.)
Hij heeft honderd oogen. 14
Hij werpt (*of:* smijt) hooge oogen.
Zeven oogen, kramers kans. (Zie KANS.)

OOGENBLIK.

Een oogenblik dwalen, geeft een bitter leven. (Zie LEVEN.)
Een oogenblik staans verlet veel-gewonnen. 15
Hij ligt hem alle oogenblikken op de leden. (Zie LID.)
In één' oogenblik kan er zooveel scheuren, dat men 't in een jaar niet weder zal kunnen lappen. (Zie JAAR.)

OOGMERK.

Kan hij met de leeuwenhuid zijn oogmerk niet bereiken, dan doet hij het vossenvel aan. (Zie HUID.)
Men ziet aan het werk ieders oogmerk.

OOGST.

Als de oogst niet goed is, zaai toch (*of:* zaai weder). 16
De eerste regen van den oogst verjaagt den most. (Zie MOST.)
De nalezing moet niet beter zijn dan de oogst. (Zie NALEZING.)
De zon in den oogst bedriegt de meisjes in den hof. (Zie HOF.)
Die zijnen oogst laat voorbijgaan, betreurt zijne dwaasheid. (Zie DWAASHEID.)
Een landman, die maar alleen tarwe zaait, ziet zijnen oogst dikwijls mislukken. (Zie LANDBOUWER.)
Eens wijzen mans oogst duurt het gansche jaar. (Zie JAAR.)
Het is nu zijn oogst (*of:* Hij is in zijn' oogst). 17
Hij heeft zijnen oogst wel opgedaan. 18
Hij slaat zijne zeissen in eens andermans koren (*of:* oogst). (Zie KOREN.)
Ik heb een' rijken oogst in de schuur, zei de vrijer; maar hij wist niet, waar ze stond.
In den haveroogst zijn de hoenders doof. (Zie HAVER.)
In den oogst is het goed oogsten. 19
In den oogst werkt jong en oud. (Zie JONG.)
Korte takken, lange wijnoogst. 20 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet van geene rozen droomen, Als de oogst is gekomen.
Ongezaaid koren maakt een' ongewissen oogst. (Zie KOREN.)
Spade oogst duurt lang.
Valt de eerste sneeuw op een' nat geregenden grond, zoo kan de oogst gering zijn; valt zij op een' bevroren bodem, zoo kan de oogst goed worden. (Zie BODEM.)
Van eenen natten oogst kwam nooit dure tijd. 21
Vergader graan in uwe schuren: De oogst zal toch niet eeuwig duren. (Zie GRAAN.)
Wie in den oogst slaapt, die leeft ter schande. 22

---

bl. 31.
bl. 72.
bl. 96.
bl. 71*.
Prov. bl. 30.
IX. 60. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61.
-Pança bl. 57.
bl. 81.
bl. 30.

10 Winschooten bl. 221. Tuinman I. bl. 325.
11 Sancho-Pança bl. 53.
12 Tuinman I. bl. 262. v. Moerbeek bl. 251. v. d. Hulst bl. 15. v. Eijk III. bl. 84.
13 Tuinman I. bl. 262.
14 Servilius bl. 228*.
15 v. Eijk II. *suppl.* 42.
16 de Brune bl. 415, 469. de Méry *Holl.* 5.
17 Tuinman I. bl. 239, 336.
18 Tuinman I. bl. 323.
19 *Mots* bl. 16.
20 *Mots* bl. 71. Cats bl. 535. *Sel. Prov.* bl. 66. v. Eijk III. bl. 53. Bogaert bl. 84.
21 Gruterus II. bl. 158, III. bl. 170. *Mergh* bl. 34. Tuinman II. bl. 95. Modderman bl. 121. Harrebomée *Tijd* 142.
22 Witsen 156.

Wie in den oogst slaapt, die slaapt op zijne kosten. (Zie KOSTEN.)
Zoo 't regent op Medardus-dag, mag men voor een' weeken oogst vreezen. (Zie DAG.)
Zulke oogst is kranke troost. 1

OOI.

Aan het lammeren ziet men, wat ooijen vol geweest zijn. 2
[*Dat wil zeggen: het zal later wel uitkomen, wat er van de zaak is, wanneer men zal ontwaren, dat men met valsche beloften is om den tuin geleid. Als eerst de ooijen zullen gelammerd hebben, kan men hare vrucht beoordeelen.*]
Daar zal eene ooi lammen. 3
[*Het zijn daar groote beloften, die niet verwezentlijkt zullen worden. Wat ervan komt, is toch nog maar een schaap.*]
Een jong ooi en een oude ram Geeft binnen 't jaar een lam. (Zie JAAR.)
't Gebeurt wel, dat een kale ram Omtrent een ruige ooije kwam. 4
Gehoornde ooijevaârs met vier pooten klimmen zoo hoog niet. (Zie HOREN.)
Het is wel eene slechte kudde, daar de ooi de bel draagt. (Zie BEL.)

OOIJEVAAR.

Als hij een paar roode kousen aan de beenen en eene pijp lak in den mond had, geleek hij juist een' ooijevaar. (Zie BEENEN.)
Daar kikkers zijn, zijn ook ooijevaars. (Zie KIKVORSCH.)
Daar komt de ooijevaar.
[*Dat wil zeggen: het is een sloköp; hij neemt alles meê. „De ooievaar," zegt* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. op HOOFT, III. *bl.* 156, *„werd toen op de vischmarkt gehouden, om het grom en afval te eten; gelijk sedert eenige jaren op nieuw ingevoerd is."*]
Dat is een schoon pagadetje, zei de Engelschman, en hij zag een' ooijevaar in het veld loopen. (Zie ENGELSCHMAN.)
Dat zijn geene praatjes van den ooijevaar.
Eéne zwaluw (*of:* Eén ooijevaar) maakt geen' zomer. 5 (Zie de *Bijlage*)
Eén ooijevaar geeft meer dan zeven pimpeltjes.
Ga in den naam des kievits, dan besch.... de ooijevaars u niet. (Zie KIEVIT.)
Gelukkig, als de ooijevaar u toevliegt. (Zie GELUKKIG.)
Het is een ooijevaarsstorm. 6
[*Men zegt dit van een' sterken wind in het voor- en najaar, omdat de ooijevaars in zulk weder hunne togten ondernemen.*]
Hic tutior, zei de ooijevaar, en hij zat op de kerk. (Zie KERK.)
Hij eet als een ooijevaar. 7
Hij heeft een' hals als een ooijevaar. (Zie HALS.)
Hij heeft ooijevaars beenen. (Zie BEENEN.)
Hij is als de ooijevaar, die den troep niet volgen kon, en alleen achterbleef.
Hij is erop gebeten als een ooijevaar op een' kikvorsch. (Zie KIKVORSCH.)
Hij leeft hier in godsvrucht, even alsof de oo[...] het geheele jaar door op het dak zaten. (Zi[...]
Hij staat daar als een verkouden ooijevaar [...] waterkant. (Zie KANT.)
In dezelfde weide zoekt de os gras, de w[...] een' haas, en de ooijevaar een' kikvors[...] GRAS.)
Men ziet geene kraaijen met ooijevaars [...] (Zie KRAAI.)
Op Sint Pieters banden Trekken de ooijeva[...] der landen. (Zie BAND.)
Vrede best, zei de kikker tegen den ooijev[...] KIKVORSCH.)
Waar de ooijevaars nestelen, sterven geen[...] vrouwen. (Zie KRAAMVROUW.)
Waar de ooijevaars weggaan, komt er ru[...] kerk. (Zie KERK.)

OOL.

Gij zijt te Ool nog niet over. 8
[*Dat is: gij zult in uw voornemen, [...] te schaden, niet slagen. De ons toe[...] hulp is sterker dan de middelen, die g[...] hand hebt. Het spreekwoord is het g[...] dat de veerschipper den Spaanschen [...] toeriep, die prins* WILLEM VAN OR[...] *zijne vlugt naar Duitschland nazette[...] prins werd in de veerpont gelukkig te O[...] de overzijde van de Maas, gebragt, [...] schipper de pont deed zinken, om alle ve[...] dáár voor den oogenblik onmogelijk te [...]*

OOLIJK.

Oolijk, Maar vrolijk. 9

OOM.

Daar lag oom Kool. (Zie KOOLEN.)
Dat is eene omgekeerde klok, zei Michiel o[...] hij zag een' stamper in den vijzel staa[...] KLOK.)
Dat is een streek van oom Kool. (Zie KOO[...]
Eerst oom en dan ooms kinderen. (Zie KIN[...]
Het is bij Jan oom. (Zie JAN.)
Het mogt hem niet beter gaan, al ware o[...] zijn oom. (Zie HEER.)
Het zijn breede dingen, zei Jan oom, en [...] drie schollen in een' schotel liggen. (Zie [...]
Hij heeft geen bed, om bij Jan oom te ve[...] (Zie BED.)
Hij heeft Klaas oom bij het slipje. (Zie KLA[...]
Hij is een lastige oom.
[*Die man is niet gemakkelijk te volde[...]*]
Hij mag met de ooms meêgaan.
Hij wil met de ooms meêdoen.
Hij zit daar als oom Kool. (Zie KOOLEN.)
Je kunt wel denken, dat de koning je oom is. [...] KONING.)
Ik heb wel een voorstel, maar geene prop[...] zei Jan oom. (Zie JAN.)
Lieve Huibert-oom! moest gij op uwen oude[...] nog sterven! (Zie DAG.)
Mijn oom mag gaarne zijne ingebrande pij[...] een zwavelstokje weêr op de regte wijze bre[...] zei Jochem. (Zie JOCHEM.)
Oude moeijen Doen 't goed groeijen; Maar [...]

---

1 Sartorius *sec.* VII. 45, *tert.* VIII. 33. v. Moerbeek bl. 263.
2 v. Eijk II. *nal.* bl. 38. de Jager *Bijdr.* bl. 111.
3 Sartorius *pr.* IX. 82, *sec.* III. 8. v. Eijk II. *nal.* bl. 37. de Jager *Bijdr.* bl. 111.
4 Cats bl. 470. *Veeteelt* bl. 127.
5 de Brune bl. 279, 280. Tuinman II. bl. 96. Folqman bl. 124. Lassenius XXXVIII. Lublink *Verh.* bl. 97. *Winterv.* bl. 47. v. Eijk II. bl. 100. Manvis bl. 124. Bogaert bl. 91. *Veeteelt* bl. 107.
6 v. Eijk III. bl. 60.
7 Cats bl. 469. Willems VII. 9.
8 Harrebomée IV. 8.
9 v. Alkemade bl. 83.

... Zijn maar droomen. (Zie DROOM.)
... op zeven kaarsen: mijn lieve oom is gekomen. (... KAARS.)
... mijn oom. 1 (Zie de *Bijlage.*)
... haren buik uit, zei Jan, als de mosterd... van mijn' oom Klaas. (Zie BUIK.)

OOR.

... een ezel ook drie ooren, Zoo kon hij nog... niet veel hooren. (Zie EZEL.)
... was oor.
... van ons gesproken wordt, tuiten ons de oo... (*of:* Het regteroor tuit). 2
... lacht, dan is het kermis achter zijne ooren. (... KERMIS.)
... Pamphile, zei de boer tegen zijn paard; ... de ooren stonden hem even eens gelijk de... (Zie BOER.)
... kent hij zijn oor wel aan. 3
... een schielijke overtogt, zei de vos, en ze ... hem het vel over de ooren. 4
... naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij ... zijn wijf twee oesterschelpen, om er een ... oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)
... hebben ooren, en de velden oogen. (... BOSCH.)
... is goed, zei Goosen de tapijtwever, en ... tot over zijne ooren in het slijk. (Zie ...)
... ezel beet den anderen langoor. (Zie EZEL.)
... hond bijt den anderen in het oor. (Zie ...)
... hebben ooren. (Zie MUUR.)
... wetendheid is een zacht oorkussen. (Zie ...)
... jeuken hem.
[*Hij is onrustig van begeerte naar nieuws.*]
... staan hem te vast. 5
... is het oorkussen van de vermoeidheid. (Zie ...)
..., die op het oorkussen zingt, vermag veel. (... KUSSEN.)
... buidel vindt gehoor, De lêge klinkt niet ... oor. (Zie BUIDEL.)
... ezel geboren is, behoudt zijne ooren. (Zie ...)
... man van één oor is, zijn oordeel hangt aan ... dunnen draad. (Zie DRAAD.)
... een ezel wordt, gaat altijd met lange oo... (Zie EZEL.)
... wil wezen, moet pijn lijden, zei de meid, ... spelde hare muts aan de ooren vast. (Zie ...)
... kent, krijgt tongen weêrom. 6
... zouden beter aan een' gek passen. (Zie ...)
... hoofd ligt steekt in alle gaten, Kan er ook ... zijne ooren laten. (Zie GATEN.)
... lieden hooren wel. (Zie LIEDEN.)
... moet met ezelsooren luisteren. (Zie BEDIENDE.)

Een edelman zonder schulden is als een ezel zonder ooren. (Zie EDELMAN.)
Eene deugdzame vrouw heeft ooren noch oogen. (Zie OOG.)
Een' ezel kent men aan zijne ooren. (Zie EZEL.)
Een hongerige (*of:* ledige) buik heeft geene ooren (*of:* luistert niet, *ook wel:* Er helpt geene reden voor een' hongerigen buik). (Zie BUIK.)
Een luiaard (*of:* Ledigheid) is des duivels oorkussen. (Zie DUIVEL.)
Eén ooggetuige is geloofwaardiger dan tien oorgetuigen. (Zie GETUIGE.)
Een prins moet twee gelijke ooren hebben. 7
Een twistziek mensch krijgt altijd op zijne ooren. (Zie MENSCH.)
Een twistzoekende hond loopt meest met gescheurde ooren (*of:* Bitse honden krijgen hakkelige ooren). (Zie HOND.)
Eer het paard zijn oor lekt. 8
Ezels schouderen, varkens muil, koopmans ooren. (Zie EZEL.)
Gij hebt dunne ooren. 9
Gij zult lang met mij moeten spotten, eer gij mij een oor afspot. 10
Hebben u de ooren niet getuit? 11
Heb geene ooren, Om 't kwaad te hooren. (Zie KWAAD.)
Heeren (*of:* Schouten) hebben veel ooren en oogen. (Zie HEER.)
Het is een ongelijke twist: zoenen en ooren afsnijden, zei het meisje. (Zie MEISJE.)
Het is een ongerust hoofd, dat nijdige ooren draagt. (Zie HOOFD.)
Het is het varken aan de ooren getrokken. 12
[*Daar het varken altijd den tegenovergestelden weg gaat, als waar men 't hebben wil, zoo bezigt men dit spreekwoord, wanneer men iemand, door hem tegen te spreken, gelegenheid geeft tot averegtsche handelingen.*]
Het is ooren- en pootjes-dag. (Zie DAG.)
Het is wijn van één oor. 13
Het kalf is op een oor na gevild. (Zie KALF.)
Het klinkt niet in zijne ooren.
Het varken is op een oor na gewasschen.
Hetzij voor mannen of voor vrouwen: Beter naar 't oor dan 't oog te trouwen. (Zie MAN.)
Hij bijt (*of:* blaast) het hem in het oor. 14
Hij haalt (*of:* trekt) hem de huid (*of:* het vel) over de ooren. (Zie HUID.)
Hij heeft den duivel een oor afgeleend. (Zie DUIVEL.)
Hij heeft den wolf bij de ooren, en weet niet, hoe hij hem zal vasthouden of loslaten. 15
Hij heeft dikke ooren. 16
[*Dat wil zeggen: hij is traag van bevatting. Is iemand integendeel terstond gereed in de toepassing eener zaak, dan zegt men tot hem:* Gij hebt dunne ooren.]
Hij heeft Dirk aan het oor geslagen. (Zie DIRK.)

... bl. 77.
... bl. 73, 169. Tuinman I. bl. 18. v. Zut...
... Meijer bl. 22.
... bl. 71.
... 42. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Modder...
...
... I. bl. 216.
... bl. 190
... bl. 19*.
8 Winschooten bl. 159. Tuinman I. bl. 173. v. Zutphen *Duiveel* bl. 701.
9 *Campen* bl. 24. Gheurts bl. 34.
10 *Campen* bl. 47. Meijer bl. 22.
11 *Campen* bl. 73.
12 *Vesteolt* bl. 130.
13 Tuinman II. bl. 25. *Dec.* 23.
14 Idinau bl. 140. Sartorius *pr.* III. 99, VI. 23, VIII. 7. Winschooten bl. 174. Tuinman I. bl. 201. Manvis bl. 123.
15 de Brune bl. 490. v. Alkemade bl. 132. Tuinman I. bl. 235, II. bl. 21. Gales bl. 37. Willems *Reinaert* bl 300. v. Eijk II. *nal.* bl. 57. de Jager *Bijdr.* bl. 117.
16 Servilius bl. 151*. *Campen* bl. 24. Gheurts bl. 34. Sartorius *tert.* III. 26.

Hij heeft eene luis (*of:* vloo) in het oor. (Zie LUIS.)
Hij heeft eene sneê in zijn oor. 1

[*Die geteekend is met* eene sneê in zijn oor, *zoowel als hij, die dat teeken* door den neus *of* het gezigt *kreeg, is in den slag geweest. Zijn vijand zat in 't glas, en heeft hem overwonnen: van daar zijne kwetsuren.*]

Hij heeft er geene ooren naar. 2
Hij heeft ezelsooren als Midas. (Zie EZEL.)
Hij heeft hem de ooren gewasschen. 3
Hij heeft het achter zijne ooren geschreven.
Hij heeft katoen in de ooren. (Zie KATOEN.)
Hij heeft mij de ooren betooverd.
Hij heeft spek gegeten; daarom zit hem het zwoord achter (*of:* in) de ooren. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Hij heeft tandpijn achter de ooren.
Hij heeft ze achter de ooren. 5
Hij is doof aan dat oor (*of:* Hij speelt den doove). (Zie DOOF.)
Hij is er beter afgekomen dan Trijn van Hamburg: die verloor er beide ooren bij.

[*In* de Navorscher, VI. *bl.* 94, *zegt de Heer* A. J. VAN DER AA *omtrent dit spreekwoord:* „TRIJN PETERS, *eene zeer beruchte diefegge, geboren te Maassluis, gaf zich uit, van Bruinsbetel, bij Hamburg, geboortig te zijn, en was daarom meer bekend onder den naam van* TRIJN VAN HAMBURG. *In het laatste vonnis, te haren laste, leest men: dat zij* één en twintig malen in hechtenis *was geweest*, acht malen, *uithoofde van zwangerschap, van pijnlijke ligchaamsstraf verschoond, doch met eenen strop om den hals aan de galg* ten toon gesteld, *onderscheidene malen bovendien* gegeeseld, vijf malen gebrandmerkt, *en den* 14 *October* 1612 beide hare ooren afgesneden. *Waarna zij eindelijk op den* 30 *December* 1617 *haar zoo misdadig leven te Amsterdam* aan de galg *eindigde, terwijl haar doode ligchaam weder aan de Volewijk aan de galg werd opgehangen. Men zie voorts over haar:* J. KONING, Lijfstraffel. Regtsoefening te Amsterdam, *bl.* 31 *en* 117-129." *In hetzelfde tijdschrift*, VII. *bl.* 107, *spreekt* JACOBUS *van eene andere* „CATARINA PETERS (*vermeld in* Mr. E. D. RINK, Beschr. van Tiel, *Bijvoegsels*, *bl.* 70), *die den* 15[den]. *November* 1656 *te Tiel werd geapprehendeerd, waarop zij verclaart, van Hamburg van daan te zijn, en naijster van haar handwerk*, 9 *weken alhier in het land geweest te zijn, ende, doen zij* 20 *jaren oud was, met een getrouwt man doorgegaan te zijn, tot Lubeck in apprehensie genomen te zijn, ende aldaar* gegeselt, gebrandmerkt ende een oor afgesneden te wesen, *tot Hamborgh ook* een brandmerk gecregen te hebben, *van gelijke te Dantzich, omdat van gestolene goed mede genoten hadde; ook nu verleden saturdach tot Gorcum* gegeselt en gebrandmerkt, *omdat sij aldaer een hoet met een hembd gestolen hadde; bekent bij* JENNEKE SPLENTERS *omtrent* 6 à 7 *pont gaarns gestolen te hebben. Zij werd daarop te Tiel* ... roeden gegeeseld, *en* voor haer leven ... de stadt Tyel ende Sandtwijck geba...

Hij is ervan gehard, alsof hij met een' ... om de ooren was geslagen. (Zie GEHAR...)
Hij is gelukkig, die twee ooren heeft, ... nen en sluiten kunnen. (Zie GELUKKIG.)
Hij is heel achter zijne ooren. 6
Hij is hoorende doof (*of:* doof aan het oo... hij niet hooren wil). (Zie DOOF.)
Hij is met een' natten zak in de ooren ge...
Hij is nog nat (*of:* nog niet droog) achter de ...
Hij kan wel mooi fluiten; maar hij hee... achter de ooren.
Hij kan zijne ooren schudden, dat ze klapp...

[TUINMAN *denkt in dit spreekw...* „*langgeoorde honden, die de bytende ... iets diergelyks afschudden en afsl... maar weet niet*, „*hoe dat toepassel...* V. EIJK *spreekt van* „*trek- of lastdier... zonder paarden en ezels.*" „*Men zi... zegt hij verder*, „*al zeer dikwijls, ... zoodra zij uit het gareel of draagze... frisch de ooren schudden, die dan, ... zij lang zijn, klappen.*" *Ook* MULDE... *aan* „*de lastdieren, die, wanneer zij ... spannen zijn, den kop schudden.*" *Het ... woord wordt toegepast op menschen, ... ten hunnen laste hebben, en zich daar... de kwaadsprekers niet storen. Zij beho... aan de babbelzucht geen oor te leenen... kunnen zich op hunne handelingen be... en allen laster afschudden. Dit kan ... van de dieren, welke dan ook, over... zijn. Het* klappen der ooren, *zou ik ... dat er ter versterking wordt bijgevoegd, ... bewustheid der onschuld des te sterker ... uitkomen.* BILDERDIJK *zegt, dat ... eene* „*spottende vervalsching van de echte... wijze heeft, dus verdraaid, om gelach ... wekken,*" *en roept verwonderd uit:* „*W... toch zouden dit zijn!*" *Maar moet men d... eigentlijk opvatten?* „*Het ware zegg... zoo gaat* BILDERDIJK *voort:* „Ik k... mag de ooren schudden, *dat niet anders* ... het hoofd schudden, *en dus*, neen *zegge...* zy (ook) klappen. Quicquid dicant ho... *Het komt mij echter voor, dat dit spreek... zich, zonder dat men aan vervalsching ... ken hebbe, vrij natuurlijk laat verklaren.*]

Hij kijkt, of hem eene luis in het oor gebeten ... (Zie LUIS.)
Hij krabt zich achter de ooren.
Hij laat de ooren hangen. 9
Hij laat het zijnen dooven ooren maar aanhooren.
Hij leent hem een gewillig oor.
Hij legt er zijne ooren op te weeken. 11

[*Dat is: hij luistert met aandacht.* Hij ... zijne ooren als een haas, *heeft alzoo de... beteekenis.*]

Hij ligt op één oor. 12

---

1 v. Eijk II. bl. 67.
2 Tuinman I. *nal.* bl. 16, II. bl. 207. v. Waesberge *Vrijen* bl. 66. Schaberg bl. 66.
3 Everts bl. 317. *Sermoen* bl. 47.
4 Tuinman I. bl. 193. v. Eijk III. bl. IV.
5 Winschooten bl. 347. Tuinman I. bl. 18, 43. v. Zutphen I. 18.
6 *Campen* bl. 49.
7 de Brune bl. 464. Tuinman I. bl. 272.
8 v. Alkemade bl. 120. Tuinman I. *nal.* bl. 34, II. bl. 207. Bilderdijk XII. v. Eijk I. *nal* 64. Mulder bl. 43*.
9 Servilius bl. 161*. Gheurtz bl. 28, 34. v. E... bl. 67.
10 v. Alkemade bl. 146.
11 de Brune bl. 467. Sartorius *tert.* III. 8...
12 Tuinman I. bl. 304, II. bl. 233.

luistert (*of:* hoort toe) met beide ooren. 1
melkt de ooren, Van die hem hooren. 2
scherpt zijne ooren.
slaat builen met oorkussens. (Zie BUIL.)
slaat zijn paard met den haverzak om de ooren. (Zie HAVER.)
snijdt op als eene kat met één oor. (Zie KAT.)
spint u katoen uit de ooren. (Zie KATOEN.)
spitst zijne ooren als een haas. (Zie HAAS.)
steekt de ooren op (*of:* naar omhoog). 3
trekt zijne ooren in. 4
vergeet als een ezel achter zijne ooren. (Zie EZEL.)
vindt een toegenegen oor. 5
vond aandachtige ooren.
vouwt daar zijn oor in.
vrijt Trui met één oor. 6
[*Dat wil zeggen: 't is een drinkebroêr. Hij bemint de wijnkan, en heeft daarop zijne zinnen gezet.*]
weet er geene ooren aan te naaijen.
weet, wat de koning der koningin in het oor heeft geluisterd. (Zie KONING.)
wil hem een paar ooren aannaaijen.
zal mij de ooren nog van het hoofd eten. (Zie HOOFD.)
zet zijne ooren wijd open. 7
zit tot de ooren in het vet. 8
zit tot over de ooren in de schulden. 9
zit tot over de ooren in het geld. (Zie GELD.)
zit tot over de ooren in het werk.
zou iemand wel ooren aan zijn hoofd klappen. (Zie HOOFD.)
zou zich laten kortooren. 10
[*Hij is zoo zeker van de zaak, dat hij er de ooren onder zou durven verpanden.*]
zou zijne ooren nog vergeten (*of:* t'huis laten), indien ze niet vast zaten. (Zie HUIS.)
zal hem dat in de ooren klinken! 11
...and aan de ooren lellen. 12
...and alles aan het oor hangen.
...and bij de ooren (*ook wel:* den kop, *of:* de keel) krijgen. (Zie KEEL.)
...and bij het oor leiden.
...and de ooren warm maken.
...and het hoofd (*of:* den neus) tusschen twee ...en zetten. (Zie HOOFD.)
...and het oor verscheuren.
[*Iemand door wanklanken onaangenaam aandoen.*]
...and iets in het oor luisteren.
...and lansooren zetten (*of:* maken). (Zie LANS.)
...and met de ooren aanzien.
[*Men zegt dit, wanneer er geene goede gezindheid bestaat.*]
...ands ooren kittelen.
...ands oor hebben.
[*In zijne gunst staan.*]
...and wat om de ooren geven.

Iets in het oor knoopen. 13
Je weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam staat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
Ik ga naar de oude wet, zei Meeuwes de Kwaker, en hij had kort haar en lange ooren. (Zie HAAR.)
Ik geloof, dat gij eelt voor de ooren hebt. (Zie EELT.)
Ik geloof, dat u de ooren gevoerd zijn. 14
[*De* gevoerde ooren *zijn door* eelt *of* zwoord *zoo hard geworden, dat ze voor geene raadgevingen meer genaakbaar zijn. Men geeft hier dus hetzelfde te kennen als door de spreekwoorden:* Hij heeft spek gegeten; daarom zit hem het zwoord achter (*of:* in) de ooren, *en* Ik geloof, dat gij eelt voor de ooren hebt. *Men wijst er op de dooven, die niet hooren willen.*]
Ik heb het met mijne ooren gehoord. 15
Ik kan er geene enden of ooren aan vinden. (Zie EINDE.)
Ik laat mij geene ooren aannaaijen: ik heb er zelf twee, die goed zijn. 16 (Zie de *Bijlage.*)
Ik moet u de ooren eens schrapen. 17
[*Dat is: ik zal u noodzaken, om wat beter toe te hooren, en daarom het eelt of zwoord u van de ooren schrapen, opdat alle hindernis zij weggenomen.*]
Ik moet u eens in het oor knijpen. 18
Ik wind dat kluwen achter de ooren. (Zie KLUWEN.)
Ik zal het hem zoo zeggen, dat hem de beide ooren zullen tuiten. 19
In eens anders ooren is te snijden als in eenen vilten hoed. (Zie HOED.)
Kittelende ooren hebben gaarne vreemde kwakken. (Zie KWAK.)
Kleine muizen hebben groote ooren. (Zie MUIS.)
Kleine potjes (*of:* keteltjes) hebben ooren; Kunnen ze niet veel zien, ze kunnen toch veel hooren. (Zie KETEL.)
Kwaad op kwaad en eenen steen voor het oorkussen. (Zie KUSSEN.)
Laat ons moedig handelen, oogen en ooren toedoen, en niet versagen. (Zie OOG.)
Lange ooren, korte tongen. 20
[*Men moet toeluisteren met uitgestrekte ooren, en alleen mededeeling doen, van 'tgeen elk een weten mag.*]
Meester, scheer zacht, zei dronken Goris, en daar was een varken, dat hem achter het oor likte. (Zie GORIS.)
Men kan van een varkensoor geene fluweelen beurs maken. (Zie BEURS.)
Men vindt menigen ezel zonder lange ooren. (Zie EZEL.)
Men weet niet, of men hem bij de ooren of bij den staart heeft.
Mijne ooren zijn geen paar, indien een zwijn een stom dier is. (Zie DIER.)

...Campen bl. 29. de Brune bl. 467.
...bl. 22. de Brune bl. 21. Willems VIII. 22.
...bl. 28. Gheurts bl. 28. *Sel. Prov.* bl. 27.
...*pr.* IX. 27. Tuinman I. bl. 196. *Adag.* ...
...bl. 20. v. Eijk II. bl. 67. Sancho-Pança bl. 47. Bogaert bl. 68.
...II. aanl. bl. 28.
...*Kind* bl. 219.
...tert. IV. 21. Tuinman I. bl. 73. *April* 21.
7 Tuinman I. *aal.* bl. 16.
8 Sartorius *sec.* IV. 1. Gales bl. 37.
9 Winschooten bl. 267. *Adag. quædam* bl. 23. Everts bl. 222.
10 Winschooten bl. 122.
11 Winschooten bl. 110. *Adag. quædam* bl. 37.
12 Tuinman I. bl. 330.
13 Everts bl. 345.
14 *Campen* bl. 24.
15 *Campen* bl. 75.
16 Gheurtz bl. 31. Zegerus bl. 48. Sartorius *pr.* IV. 18, VI. 11. Winschooten bl. 174. Tuinman I. bl 187. v. Moerbeek bl. 240. Gales bl. 16. Lublink *Br.* bl. 87. Everts bl. 344. v. Eijk III. 36. Sancho-Pança bl. 43. Modderman bl. 92.
17 *Campen* bl. 21.
18 *Campen* bl 71.
19 *Campen* bl. 89.
20 *Sel. Prov.* bl. 173.

Mijn oor hangt ernaar.
Onbesneden van ooren en harte, gelijk Judas. (Zie HART.)
Practica est multiplex! zei de duivel, en hij sneed een' boer de ooren af, en gebruikte het vel tot achterlappen voor zijne schoenen. (Zie BOER.)
Snij mij den neus af, en blaas mij dan in de ooren. (Zie NEUS.)
Taaije ooren van 't konijn Toonen, dat het oud moet zijn. (Zie KONIJN.)
Tel den regter geld, Zoo is zijn oor ontsteld. (Zie GELD.)
Trouw naar het oor, en niet naar het oog. (Zie OOG.)
Tuit, tuit: 't Een oor in en 't ander uit. 1
Voor den slag van de tong is het schild van de ooren goed. 2
Voor doove ooren prêken.
Voor klinkende munt heeft ieder open ooren. (Zie MUNT.)
Voor zotte (*of:* vuile) woorden doove ooren. 3
Vrouwen-ooren hebben gaarne smeekenden galm van strijkende monden. (Zie GALM.)
Was er geen regt, wij aten elkander de ooren van het hoofd. (Zie HOOFD.)
Wie prêken wil hooren, Die sla een kwaad wijf aan de ooren; Hij geve haar vrij een' goeden slag, Zoo hoort hij prêken al den dag. (Zie DAG.)
Woorden zijn goed voedsel voor de ooren, maar de buik heeft er niet aan. (Zie BUIK.)
Ze zitten ermeê als twee honden, die den wolf elk bij een oor hebben gepakt. (Zie HOND.)
Zij hangen elk een' stuurman aan het oor.
Zijne ooren worden met laauw water gevuld.
Zijne ooren zijn rood (*of:* warm) geworden. 4
Zijn gek hoofd staat tusschen twee lange ooren. (Zie HOOFD.)

Als de zak vol is, zoo regt hij zijne ooren. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Dat is door het oor van eene turfmand ingefluisterd. (Zie MAND.)
Dat is een pot met twee ooren.
[*Men zegt dit van een' heer, die met twee dames gearmd gaat.*]
Dat is een pot zonder ooren.
[*Dat wil zeggen: er is geen houvast aan die zaak. Men zegt dit, als iets niet behoorlijk verklaard of opgehelderd wordt.*]
Een pot heeft twee ooren.
[*Eene zaak kan van twee kanten worden aangepakt.*]
Grijp het potje bij de ooren. 6
Het is keurige muziek door het oor van eene turfmand. (Zie MAND.)
Hij maakt potten met ooren.
Hij vat den pot bij (*of:* aan) het verkeerde oor.
Hij weet het oortje van het pannetje niet te vatten.

OORDEEL.

Daar kan geen oordeel boven oordeel gaan. 7
Dat is een opregt oordeel. 8
Denk op het oordeel, Daar niemand zal h
voordeel. 9 (Zie de *Bijlage.*)
[*In het laatste oordeel zal niemand d dere worden voorgetrokken.*]
Die een man van één oor is, zijn oordeel ha een' dunnen draad. (Zie DRAAD.)
Een verkeerd oordeel geldt niet voor regt. 1 de *Bijlage.*)
Een zot is terstond met zijn oordeel klaar.
Het is een leven als een oordeel. (Zie LEVEN
Vele zaken der wereld zijn gemeenlijk, zoo deelen besluiten. 11
Wat niemand kan, Daar geev' ook niema deel van. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Zijn oordeel is door den bolworm ontsteld.

OORDJE.

Dat is leelijk (*of:* bitter) goed: — geef voor een oordje (*of:* vier duitjes). (Zie DU
Die geboren is onder eene duit-planeet, z mer meester van een oordje worden. (Zie
Eenen duit gezocht en een oordje verloren DUIT.)
Een ruiter zonder paard, Een krijgsman zwaard, Een vrijer zonder baard — Zij zeven oordjes waard. (Zie BAARD.)
Het is geen oordje waard.
Het is het zoo goed waard, als een ei een (Zie EI.)
Hij is oordje-dood. (Zie DOODE.)
Hij kijkt, of hij zijn zondags (*of:* laatste) versnoept had. 13
Hij komt ook nog een' duit in het zakje om er een oordje weêr uit te halen. (Zie D
Hij ligt daar voor een oordje t'huis. (Zie H
Hij waagt er zijn laatste oordje aan. 14
Hij zou er zijn zondags oordje voor uitgeven.
Hij zou zijne oordjes wel driemaal omkeeren.
Ik zal het maar laten bij die twaalf min een
Klappen zijn geen oordjes. 16 (Zie de *Bijla*
Laat uw stuiver vier oordjes zijn.
Men zou hem zijn laatste oordje (*of:* zijn' ge del) te bewaren geven. (Zie BUIDEL.)
Verkoop eens eene koe, zonder een half oord gelag te geven! (Zie GELAG.)
Zij heeft oogen als oordjes pottekens. (Zie OO

OORINBAAR.

Het is een regte oorinbaar. 17
[WINSCHOOTEN *teekent hierbij aan:* „ inbaar *beteekend op sijn Oostindies, het* *een* groentje *noemen, dat is soo een, die* *onbedreeven is.*"]

OORLOF.

De penningen hebben altijd de muts in de h om oorlof te nemen. (Zie HAND.)
Eens oorlof gegeven is een bevel tot tweemaal derom komen. (Zie BEVEL.)
Heb oorlof stroozak: ik heb een bed verkr (Zie BED.)
Men absolveert wel, waartoe men geen oorlof h 18 (Zie de *Bijlage.*)

---

1 Servilius bl. 207, 207*. *Campen* bl. 20, 119. *Mergh* bl. 19. Tuinman I. bl. 197. *Sermoen* bl. 47. v. Waesberge *Vrijen* bl. 66, *Wijn* bl. 10. Sancho-Pança bl. 30. Modderman bl. 136.
2 *Sel. Prov.* bl. 34.
3 *Gent* bl. 126.
4 Tuinman I. bl. 121.
5 *Prov. seriosa* bl. 6. Zegerus bl. 2. 25 *April.* Gruterus I. bl. 98. *Sel. Prov.* bl. 123.
6 Kerkhoven bl. 57.
7 v. Hasselt bl. 14. v. Hall bl. 269.
8 Sartorius *tert.* VI. 87.
9 Gruterus I. bl. 98.
10 v. Hasselt bl. 9.
11 v. d. Venne bl. 182.
12 Sartorius *pr.* VI. 79.
13 Gales bl. 40. Everts bl. 348.
14 *Adag. quadam* bl. 32.
15 Sancho-Pança bl. 47.
16 Sancho-Pança bl. 37. 11 *Febr.* 52.
17 Winschooten bl. 175.
18 *Prov. seriosa* bl. 32.

oorlof neem ik dat naar mij toe (*of:* neem ik al uw goed). (Zie GOED.)

OORLOG.

beduidt oorlog of brand. (Zie BRAND.)
gelijkt wel het jong van zijne moêr, zei de , en hij zag een' hoeker achter een oorlog-ip liggen. (Zie HOEKER.)
is een oorlog, dien wijf en kind beschreijen zul-. (Zie KIND.)
is een staande oorlog, die niet te verzoenen is. 1
zijn de vruchten van den oorlog. 2
zijn kloeke boonstaken, zei Julfus, en hij zag masten van een oorlogschip. (Zie BOON.)
ste oorlog, die men voert, Is als men zijne en snoert. (Zie LUST.)
rlijkste oorlog wordt tegen den wellust ge-d. 3
log baart groot ongemak. (Zie ONGEMAK.)
rlog is een scherpe geesel. (Zie GEESEL.)
rlog voedt den oorlog.
ssingen maken den oorlog. 4
effelijkste exploiten van den oorlog geschie-, met den vijand te voorkomen. (Zie EXPLOIT.)
tkomst van den oorlog hangt aan den Heer. HEER.)
n vrede wil, moet zich ten oorlog toerusten.
dingen moet men niet aan- of afraden, zei de geer: naar het beloofde land te trekken, een welijk aan te gaan, en oorlog te beginnen. DING.)
orlog is spoediger begonnen dan geëindigd.
er oorlog.
s zijne schuld niet, dat de oorlog zoo lang rt.
oet wel eene groote spinnekop geweest zijn, dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij mineerde het touwwerk op een oorlogschip. MOF.)
r voor stuurman ten oorlog, zei bootsman , en hij voer voor korporaal op een Kroos-ker schuitje. (Zie BOOTSMAN.)
n oorlog is wel aangerend half gevochten.
n oorlog mist men maar eens. 5
n oorlog, zoo als in den oorlog.
t een oorlog, dan geve God, dat hij lang rt. (Zie GOD.)
endal op een oorlogschip. (Zie NIEMENDAL.)
dien oorlog zal wijf noch kind schreijen. (Zie D.)
r den helm dagvaardt men den oorlog. (Zie ELM.)
krijgs- en oorlogszaken Is nimmer staat te ma-. (Zie KRIJG.)
dien oorlog behoeft men geene scheiders. 6
doodelijke oorlogen maakt men wel vrede. 7
olk, dat tot oorlog is genegen, Is met zich zelf rust verlegen.
e gedijt, Oorlog verslijt.
heid en voorzigtigheid is beter dan alle instru-menten van oorlog. (Zie INSTRUMENT.)

OORSPRONG.

lk een oorsprong, zulk een water.

OORZAAK.

De dood moet eene oorzaak hebben. (Zie DOOD.)
De mensch is oorzaak van zijn kwaad. (Zie KWAAD.)
De onkundige is oorzaak van zijn eigen ongemak. (Zie ONGEMAK.)
De tong is oorzaak van veel kwaad. (Zie KWAAD.)
De wolf vindt ligt eene oorzaak, waarom hij het lam eet. (Zie LAM.)
Die het goede ziet, en het kwade neemt, is zelf oorzaak zijner schade. (Zie GOEDE.)
Die luister is oorzaak van groote pijn. (Zie LUISTER.)
Een oude hond bast niet zonder oorzaak. (Zie HOND.)
Geene uitwerking zonder oorzaak.
Gelijke oorzaken, gelijke gevolgen. (Zie GEVOLG.)
Het varken, al te wel gevoed, Geeft oorzaak, dat men 't slagten moet.
Hij is er de oorzaak van. 8
Ledigheid is de oorzaak van veel zonden. (Zie LEDIGHEID.)
Niets is zonder oorzaak. 9
Pais is oorzaak van alle vreugde. 10

OOSTEN.

De oostenwind, Een koningskind. (Zie KIND.)
Hij weet nog niet, waar Oost is. 11
Kal ik van het Oosten, hij kalt van het Westen. 12
Oost heeft geen' nood: Hij waait zich dood. (Zie NOOD.)
Oost, West: t'Huis best. (Zie HUIS.)
Tranen van vrouwen, 't hinken van honden en de oostenwind duren geene drie dagen. (Zie DAG.)
Zij wist wel, waar Oost diende te liggen.
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West, Uw ziele weldoen is u 't best. 13

OOSTERHOUT.

Eerst eten, zeggen die van Oosterhout.

[,,*Aanleiding tot dit spreekwoord,*" *zoo leest men in het* Navorschers Bijblad, 1855, *bl.* XXII, ,,*moet de volgende gebeurtenis gegeven hebben. Te Oosterhout zoude iemand geregt worden; maar dewijl men minder vlug dan gewoonlijk daarmede te werk ging, was het etensuur geslagen, waarom men besloot, de teregtstelling tot na den middag op te schorten. Toen men echter tot de uitvoering van het vonnis wilde overgaan, was de schuldige verdwenen, en werd te vergeefs gezocht. Van daar wordt dit spreekwoord toegepast op iemand, die, meenende nog iets eerder te kunnen verrigten, voor eene andere zaak te laat komt.*"]

Hij is naar Oosterhout.

[*Men bezigt dit te Breda voor een middagslaapje nemen. De ware oorzaak van dit spreekwoord is mij onbekend. Dat het zou zamenhangen met de anekdote, bij het vorige spreekwoord vermeld, is te gezocht: het bedrijf, dáár vermeld, was wel wat slaperig; maar het betrof toch eigentlijk het eten. Mogelijk ligt de grond van het spreekwoord in de mindere levendigheid, die in de stad Oosterhout gevonden wordt, sedert de straatweg van Breda naar den Moerdijk voltooid is; waarbij men dan niet uit het oog moet verliezen, dat het te Breda als*

Sartorius tert. IV. 62.
Winsem 95.
Sel. Prov. bl. 29.
Mots bl. 43.
Adag. quaedam bl. 40. *Adag. Thesaurus* bl. 38.
6 Sartorius *sec.* VI. 98. Harrebomée *Kind* bl. 222.
7 *Mots* bl. 13.
8 Sartorius bl. 126.
9 1 *Dec.* Gruterus I. bl. 117. Modderman bl. 66.
10 Gruterus III. bl 166.
11 *Campen* bl. 86.
12 *Campen* bl. 98.
13 Cats bl. 460.

spreekwoord geldt. Het waarschijnlijkst echter is, dat men alleen aan eene naburige plaats te denken hebbe, waarheen men den uiltjes-knapper *of* -vanger *laat reizen; althans men zegt, in denzelfden zin, te Zutphen:* Hij gaat naar Gorssel, *te Vollenhoven:* Hij is naar Meppel geweest, *en te Gorinchem:* Hij gaat naar Heusden.]

OOSTERLING.

Dat kind schijnt een Oosterling te zijn. (Zie KIND.)

OOST-INDIË.

Dat is eene Oost-Indische reis.

Dat smaakt Oostersch.

[*Men zegt dit van visch of vleesch, met een' ransigen smaak. Zie* SNELLAERT, *in het* Belg. Museum, 1844, *bl.* 188.]

Die aan het stuur zit, moet geen onbevaren man zijn, die nooit buiten Duins geweest is: hij moet ter dege weten, waar Oost en West ligt. (Zie DUINS.)

Het is als Oost-Indisch geld: het komt niet aan den derden man. (Zie GELD.)

Hij gaat naar Oost-Indië, om eene kous te maken. (Zie KOUS.)

Hij heeft een' goeden aap uit Oost-Indië medegenomen. (Zie AAP.)

Hij is karsvers uit Oost-Indië gekomen.

Hij is Oost-Indisch doof. (Zie DOOF.)

Hij ziet op geen' aap, als hij uit Oost-Indië komt. (Zie AAP.)

Naar de Oost is de wereld nog niet uit.

Oost-Indië is in éénе reize niet bezeild.

Oost-Indië zal zijn voorland zijn. (Zie LAND.)

Rijk Oost-Indië: een schip met eene witte vlag.

Uit het Oosten en Westen worden al zijne schappraaijen gevuld. 1

Wel zuster, gij zijt oud geworden, zei Kees de Oost-Indië-vaarder, en hij had haar in geene zeventig jaren gezien. (Zie JAAR.)

OOTJE.

Hij is (*of:* Men neemt hem) in het ootje. 2

[*Het is den jongens om de knikkers te doen, die in het ootje geplaatst zijn. Even als de knikkers, wordt iemand in een gezelschap door de overigen, die zich met hem vermaken willen, tot het doel gesteld, waarop zij mikken.*]

OOTMOED.

Berouw en ootmoed is gramschaps boete. (Zie BEROUW.)

Ootmoed gaat vóór wijsheid. 3

Ootmoed leidt tot den hemel, maar hoovaardij brengt in de hel. (Zie HEL.)

OPBEURING.

De menschen komen met woorden van opbeuring, maar met harten zonder deelneming. (Zie DEELNEMING.)

OPENING.

Heeft men een open gevonden, de duivel vindt er straks eene spie toe. (Zie DUIVEL.)

Hij ziet zijn open. 4

Iemand eene opening toonen (*of:* geven). 5

Ik zie (*of:* vind) eene opening. 6

Men kan niet altijd een open vinden. 7

OPIUM.

Hij is zoo stil, of hij opium gegeten had. 8

OPKOMST.

Des eenen bederf is des anderen opkomst. BEDERF.)

OPLOOP.

Hem heugt nog van den Mennisten-oploop. MENNIST.)

Het is een oploop van krakepitten.

OPLOSSING.

Dat is de oplossing van het raadsel.

OPPERHOOFD.

Die in vrede wil leven, late zijne vrouw het perhoofd. 9

Het is kwaad, zijn opperhoofd te slaan. 10

Hij vergadert tegen zijn opperhoofd (*of:* tegen meester). (Zie MEESTER.)

OPREGT.

Regt te doen mag bij allen bestaan: de op sneeft nergens. 11

OPREGTHEID.

Opregtheid woont meest bij eenvoudigheid. EENVOUDIGHEID.)

OPROER.

Het geschiedt zelden, dat men zonder twist roer de kraaijen de oogen uitsteekt. (Zie KR

Liever krijg, hoe zuur die smaakt, Dan de die oproer maakt. (Zie KRIJG.)

OPSCHIK.

Eene vuile (*of:* leelijke) bruid behoeft veel op (Zie BRUID.)

OPSCHRIFT.

De pot heeft dikwijls wat anders in, dan schrift meldt. 12

Het opschrift van dien pot is goed. 13

[*Dit zegt men van iemand, die een bij laat vertoont.*]

Vergulde opschriften, stinkende waren. 14

OPSLAG.

Aan den opslag zijn.

[*Dat is: winnen, bij het spel nl.*]

Dat geeft opslag in de winkels.

Hij spreekt van opslag.

OPSPRAAK.

Die voor de wereld spreekt of schrijft, blijft zonder opspraak. 15

Komt de hond in opspraak, dan is hij dol. HOND.)

OPTREKKER.

Het is een optrekker. 16

[*Men zegt dit van iemand, die zijn hart haalt aan de wereldsche zaken.*]

OPVOEDING.

Dat is dolle Trijn, die hare opvoeding bij de kens gekregen heeft.

Een mensch zonder opvoeding is een boom zo vruchten. (Zie BOOM.)

OPZET.

Hij weet zijn opzet wel te bewimpelen. 17

---

1 *Adag. quadam* bl. 39.
2 Everts bl. 317. Sancho-Pança bl. 45.
3 4 *Febr.* Gruterus I. bl. 117. *Sel. Prov.* bl. 82, 123. 3 *Febr.* 53.
4 Winschooten bl. 173.
5 Sartorius *pr.* I. 84.
6 Sartorius *sec.* II. 79, *tert.* III. 53.
7 Harrebomée *Tijd* bl. 291.
8 Folie I. 242.
9 *Campen* bl. 89. Gruterus III. bl. 137. Meijer bl. 87.
10 Gruterus III. bl. 155.
11 Sartorius *sec.* IV. 47.
12 de Brune bl. 21.
13 *Mots* bl. 40. de Brune bl. 452.
14 *Sel. Prov.* bl. 136.
15 Cats bl. 523.
16 Tuinman I. *nal.* bl. 24.
17 v. Lennep bl. 28.

…gaf hem een' opzetter, dat hij Noordoost lag. (Zie NOORDOOSTEN.)
…d een opzetje geven. 1
[*Dat is: iemand vleijen. De spreekwijze is genomen van het opzetten of opstrijken der knevels met pomade.*]
… op deze punten, zei knorrige Piet, en hij …k zijnen elleboog uit, om er eenen kakelenden …er een opzetje mede te geven. (Zie BOER.)

ORANJE.

…is aangedaan voor het huis van Oranje. (Zie …HUIS.)
…blijkt van verre, gelijk de prins van Oranje. 2
[*Dit Kortrijksch spreekwoord ziet op* WILLEM VAN ORANJE, *die in Duitschland de vervolgingen van* ALVA *was ontweken.*]
…n hem op je rug, en roep er Oranje meê.
[*Men heeft hier, even als bij het spreekwoord:* Hij is aangedaan voor het huis van Oranje, *gewis aan een' Patriotschen oorsprong te denken.*]
…je boven!
…je in 't hart, zei de boer, en hij stak eene gele …n op zijn' hoed. (Zie BOER.)

———

…rouwmantel afleggen, en de oranjevlag uit…ken. (Zie MANTEL.)
…je-zeegroen, gelijk den kok zijn baard. (Zie BAARD.)

———

…e magen hebben geen oranje-sop of zure sau…n van doen. (Zie MAAG.)
…passen bij malkander als een stront bij eene …njeschil. 3

ORA-PRO-NOBIS.

…ora-pro-nobis deugt niet. 4
[*Daar* ora pro nobis *beteekent* bid voor ons, *geeft men door deze spreekwijze te kennen, dat elk verpligt is voor zijne eigene zaken te zorgen.*]

ORATIE.

…is zoo bedeesd, of hij eene oratie voor den Mos…vischen czaar zou doen. (Zie BEDEESD.)

ORBEETJEBUUR.

…rtjebuur komt in den hemel, maar sloköp moet …buiten staan. (Zie HEMEL.)

ORDE.

…is aan de orde van den dag. (Zie DAG.)
…chtestaat is de grootste orde, daar zoo menige …proefde zuster in is. (Zie ECHTESTAAT.)
…in de orde der Barrevoeters, dan hebt gij geene …n noodig. (Zie BARREVOETER.)
…was in dien tijd, dat de visschers aan de orde …den dag waren, en de slagers met de handen …er elkander zaten. (Zie DAG.)
…behoort tot de orde der Barrevoeters. (Zie BARREVOETER.)
…moet de orde bij hem halen.
…and wil gaarne eene ridderorde op den rug …hebben.
…houthouwen eene orde, men zou zooveel mon…ken niet vinden. (Zie HOUT.)

———

Alles in orde en niets op zijne plaats.
Het spel is in orde.
Men moet een huis kiezen, dat in orde is, en eene vrouw, die men naar zijne hand kan zetten.* (Zie HAND.)
Orde in de hut. (Zie HUT.)
Orde is het halve voeder. 5
Voer uwe orders uit, en doe kwalijk.
Wanneer de rooster in orde is, dan zal de duivel niet op het kerkhof komen. (Zie DUIVEL.)
Zijn staand en loopend want in orde brengen. 6

ORDONNANTIE.

Hij zal nimmer ordonnantiën of statuten maken. 7

OREMUS.

Al evenwel oremus, zei de pater. 8
[*Bij* TUINMAN *en* DE JAGER *vindt men de kluchtvertelling medegedeeld, die aanleiding tot het spreekwoord gaf. Deze vertelling komt hierop neder: Pater en koster wedden met elkander, wie de meeste vrouwen in gunst had. De pater zou bij het intreden van elke zijner matressen in de kerk* oremus *zeggen, en de koster voor de zijnen het schelletje laten klinken, terwijl beiden tevens met schreefjes aanteekeningen zouden maken. Nadat zij daarmede eenigen tijd waren voortgegaan, en de kosters vrouw intreedt, roept de pater al weder* oremus. *Als de koster hem daarop herinnert, dat het zijne vrouw is, zegt hij:* al evenwel oremus. *Daarom gebruikt men dit spreekwoord, als men zijne partij niet vreest, en zijne meerderheid, bij tegenspraak, triomfantelijk uitroept.*]
Het is daar altijd oremus.
[*Dat wil zeggen: men is er voortdurend in twist.* Oremus *beteekent:* laat ons bidden. *Waar altijd zonden bedreven worden, daar is een aanhoudend gebed noodig.*]
Oremus, zei de bagijn, en zij vatte den pater bij zijn' neus. (Zie BAGIJN.)

ORGEL.

Als je boert, dan denken de varkens, dat je op het orgel speelt. 9
Dat hoort de zog liever dan op het orgel spelen. 10
Het aangezigt onder het orgel. (Zie AANGEZIGT.)
Het is een orgel, dat juist die wijzen geeft, welke men erop speelt.
Het is een orgelist als zijne kous eene orgelpijp. (Zie KOUS.)
Het orgel spelen vóór de mis. (Zie MIS.)
Hij blaast (*of:* treedt) daar het orgel.
Hij heeft een' strot gelijk eene orgelpijp. 11

ORGELIST.

Het is een orgelist als zijne kous eene orgelpijp. (Zie KOUS.)
Ik kan mij niet begrijpen, dat de orgelist weder beginnen kon, zei de oude vrouw, wij waren aan het laatste vers.

ORIGINEEL.

Het is een origineeltje.

ORK.

Steekt u de ork? 12
[TUINMAN *zegt: „een* ork *is een overgroot*

———

…Tuinman I. bl. 197, 347.
…de Jager *B. Bijdr.* bl. 37-38.
…Folie I. 214.
…Almanak bl. 89.
…Sel I. bl. 6. *Vastoolt* bl. 109.
6 v. Lennep bl. 257.
7 *Mots* bl. 32.
8 Witsen 30. Tuinman I. bl. 61. *Aug.* 7. Gales bl. 19, 35. de Jager *Bijdr.* 29.
9 Folie I. 200.
10 *Campen* bl. 125. Meijer bl. 60.
11 *Adag. quædam* bl. 24.
12 Tuinman I. bl. 216.

en fel zeemonster, dat zelf de walvisschen beoorlogt en ombrengt, zo dat die alleen door vluchten weten te ontkomen. Dat kan zomtyds de zee beroeren, en doen zieden. Hier na heet men een boosaardigen en gramstoorigen norskop een ork.*" Deze* ork *zal wel in eene menagerie te huis behooren, waar ook meerminnen en vliegende draken te zien zijn.* Ork *of* urk, *ook* nork *of* nurk *genoemd, voor* knorrepot, *komt bij de schrijvers der 17ᵉ. eeuw dikwijls voor.*]

ORTOLAAN.

Hij is zoo vet als een ortolaantje. 1

ORVIETAN.

Wat dunk je van dien orvietan? vroeg dokter Flakbal, en hij vertoonde zijn' patiënt een papiertje met stront. (Zie DOKTER.)

OS.

Als de os wild is, koppelt men hem.
Als het lukt (*of:* wel wil), kalft de os. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Bij de hoornen vangt (vat, *of:* bindt) men den os, — bij het woord den man. (Zie HOREN.)
Dat is een klouwer van een' os. (Zie KLOUWER.)
Dat is een os van een spel.
[*Een zoo sterk spel nl., dat het bijna niet te verliezen is.*]
Dat is kaf aan den os. (Zie KAF.)
Dat zal zich wel schikken, zei de boer, en hij zat met zijn ossenkarretje in de hei. (Zie BOER.)
De bonte os heeft hem niet getreden. 3
De een kalt van het varken, en de ander van den os. 4
De os heeft eene goede vangst. 5
De os is al in de kuip. (Zie KUIP.)
De os is vet (*of:* Het is een vette os).
De oude os maakt regte voren. 6
Die een' os koopt, behoeft geene koe te melken. (Zie KOE.)
Een edelman wast voor den krijg op, als een os voor de bijl. (Zie BIJL.)
Een landman spreekt het liefst van zijne ossen, een zeeman van zijne stormen. (Zie LANDBOUWER.)
Een os en een ezel dienen niet aan éénen ploeg. (Zie EZEL.)
Een vrouwenhaar trekt meer dan zeven paarden (*of:* dan honderd paar ossen). (Zie HAAR.)
Er komen meer (*of:* zooveel) kalfsvellen dan (als) ossenhuiden ter markt. (Zie HUID.)
Gij zult den akker niet bewerken met een' os en een' ezel te zamen. (Zie AKKER.)
Gij zult den dorschenden os niet muilbanden (*of:* den muil niet toebinden). (Zie MUIL.)
Het doet den os toch altijd nog goed, als hij naast het koetje op den stal staat. (Zie KOE.)
Het gaat met hem als met de ossen van Susan.
Het is, alsof er een os (*of:* aap) in den bijbel las. (Zie AAP.)
Het is den bok (*of:* os) gemolken. (Zie BOK.)
Het is een ongezouten os.
Het is zotternij, den ploeg te spannen vóór d…
Het schort hem, daar men de ossen bolt. …
Het zijn gezeelde ossen.
Hij bulkt als een os. 9
Hij doet als de vleeschhouwers, die de o… telen, als zij ze willen slagten.
Hij gelijkt beter naar een' braven De… dan naar een' fatsoenlijk' mensch. (Zie MARKEN.)
Hij heeft den os aan het gras gebonden. (Zie…
Hij heeft hem geraakt op de plaats, daar ossen bolt. 10
Hij heeft het grootste gelijk van de os… als hij er alleen op is, neemt hij de koe… tot getuigen. (Zie GELIJKHEID.)
Hij heeft zelf een' os geslagt: hij behoeft … sen niet. 11
Hij is een Dordtenaar: hij heeft van den os… (Zie DORDTENAAR.)
Hij is zoo dom als een os (schaap, *of:* va…
Hij kraauwt den os, waar hij hem bollen …
Hij loopt als een os voor de bijl. (Zie BIJ…
Hij loopt met ossenkniën. (Zie KNIE.)
Hij slaapt als een os. 14
Hij slacht den hond, die op het hooi lag: … het zelf niet, en wilde niet toelaten, d… het at. (Zie HOND.)
Hij spant de ossen achter den ploeg.
Hij spreekt zoo verstandig als een bulhond, … os naar de keel vliegt. (Zie HOND.)
Hij springt van den os op den ezel. (Zie …
Hij weet er zooveel van als een os van de… (Zie MUZIEK.)
Hij wringt hem bij den staart, gelijk men … doet.
Hij zal dat kunnen omstooten, gelijk een … os den toren van den heiligen Rombout… hoornen zou kunnen doen. (Zie FRIESL…
Hij ziet eerder eene mug in de lucht, dan … op de aarde. (Zie AARDE.)
Hij ziet gelijk een os, die den slager ontloop…
Ja, wel zeker, 't is te snood, Als de os de… doodt. 16 (Zie de *Bijlage.*)
In dezelfde weide zoekt de os gras, de windh… haas, en de ooijevaar een' kikvorsch. (Zie…
Men brengt wel ligt een paard (*of:* een' os) te… maar dwing het (hem) eens, om te zuipe…
Men kan van een' os niet meer snijden dan e… stuk vleesch.
Met koeijen en ossen. (Zie KOE.)
Natuur trekt meer dan zeven paarden (*of:* … (Zie NATUUR.)
Neem een Brabandsch schaap, een' Geld… os, een Vlaamsch kapoen en eene Friesch… (Zie BRABAND.)
Noem je dat een propertje: het is een gat, … met eene ossenbijl in gehakt is. (Zie BIJL.)
Of al de os van 't ploegen zucht: Een ander … de zoete vrucht. 18

---

1 Sancho-Pança bl. 59.
2 *Prov. seriosa* bl. 3. *Campen* bl. 63. Gheurtz bl. 2. 1 *Nov.* Gruterus I. bl. 93. de Brune bl. 460. Sartorius *pr.* II. 6, *sec.* II. 29, X. 64, *tert.* X. 56. v. Alkemade bl. 167, 186. Tuinman I. bl. 87, 124, 370. Loosjes *Vee* bl. 145. v. Eijk II. bl. 67. Sancho-Pança bl. 24.
3 *Campen* bl. 11.
4 Gheurtz bl. 12.
5 Winschooten bl. 324.
6 *Sel. Prov.* bl. 230.
7 *Mots* bl. 21.
8 Gruterus III. bl. 151. de Brune bl. 200. Tuinman I. bl. 272, II. bl. 48. Meijer bl. 86. v. Eijk II. bl. 67. Mulder bl. 426.
9 Everts bl. 345.
10 *Mots* bl. 32.
11 Sartorius *sec.* I. 22. v. Eijk II. *nal.* bl. 38. de Jager *Bijdr.* bl. 111.
12 Witsen 444. Tuinman I. bl. 273. Loosjes *Vee* bl. 145. v. Eijk II. bl. 67, 78.
13 Tuinman II. bl. 216. Gales bl. 37. …bl. 142. v. Eijk II. bl. 67.
14 Sancho-Pança bl. 56.
15 Servilius bl. 168. Gheurtz bl. 36.
16 Zoet bl. 13. v. Alkemade bl. 15.
17 de Brune bl. 336.
18 Cats bl. 423. *Mergh* bl. 55.

…t de os van de noordstar! (Zie NOORDSTAR.)
…pe: het is geen ossen-koop. (Zie KOOP.)
… den slag op den os te wachten.
[*Men zegt dit van eene hoog zwangere vrouw.*]
…t op het ossenboek (*of:* gaat in de ossen-
…. (Zie BOEK.)
… met ossen, en handelen in kalveren. (Zie
…)

OSTENDE.

…aardoor niet, dat Ostende is verloren.

OTTER.

…een otter in het bolwerk. (Zie BOLWERK.)
…chuldige moet de pap koelen, zei de otter,
…verslond de visch. (Zie ONSCHULDIG.)
… regte otter.
… een' otter gevangen.
…ch.... als een otter. 1
…t zoo scheel als een otter. 2
… als een otter met een' valhoed. (Zie HOED.)
…t (*of:* zweet) als een otter. 3
…en otter villen.
…kt op die wijze den otter te strikken. 4

OTTO.

…ar waar is, zei Otto. 5
…n hertog Otto's tijd. (Zie HERTOG.)

OUD.

…j oud, daar smelt nog boter in zijn' mond.
…OTER.)
… oude geslagt wordt, zal er wel smeer uit-
…. 6
…ud is, wil hij zich beteren. 7
… vreeze doet den oude loopen. (Zie ANGST.)
… en houden Past jongen en ouden. (Zie
….)
…n (*of:* der) jongen iets, Den (Der) ouden
…niets. (Zie JONG.)
…rm en oud is een Joden-vloek. (Zie ARME.)
…jonge wist, en de oude kon: zij raakten aan
…ost. (Zie JONG.)
… van de oude afhaal, is winst, zei de schip-
…n hij spande zijne moeder voor de lijn. (Zie
…)
…d is, knort graag; — dat jong is, speelt
…. (Zie JONG.)
… twee ouën, Die elkander klouwen. 8
[*Zij zijn aan elkander gewaagd.*]
…e, vrome ouden Zal men zien te houden. 9
…en kunnen, maar de ouden moeten sterven.
…JONG.)
…gen verjagen de ouden. (Zie JONG.)
…gen zal men leeren, De ouden eeren, De
…n vragen, De zotten verdragen. (Zie JONG.)
…gsten moeten voorgaan, als de oudsten ten
…e gedragen worden. (Zie GRAF.)
…ste in den graad, De oudste op de straat,
…nen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën
… Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De
…te op de straat: Komt het leen te baat). (Zie
…T.)

De nieuwen verbeteren de ouden niet. (Zie NIEUW.)
Der ouden raad, Der jongen daad, Der mannen moed Is altijd goed. (Zie DAAD.)
Die jong ledig is, kan oud niet doen. (Zie JONG.)
Die jong spaart, lijdt oud geen gebrek. (Zie GEBREK.)
Die lang leeft, zal oud worden, en die oud wordt, veel hooren, zei vader Tiktak. 10
Die oude dijt in zotheid. 11
Die oud is, of ziek, of moê, Dien komt alleen het rusten toe. (Zie MOEDE.)
Een kind kan eer wat verdragen dan een oude. (Zie KIND.)
Er zijn weinig jongen, die het den ouden verbeteren zullen, zei de paap, en men vroeg hem, of hij van den nieuwen of ouden rijnschen wijn wilde drinken. (Zie JONG.)
Geef geen' raad aan de ouden, en zoek geene vlooijen in zwarte pelzen. 12
Grooten heeren, vreemden en den ouden Pleegt men eene leugen voor goed te houden. (Zie HEER.)
Het is een oud-maak-nieuw. (Zie NIEUW.)
Het is kwaad, oud en arm te zijn. (Zie ARME.)
Het leen is voor den oudste; Het geld is voor den stoutste. (Zie GELD.)
Het vergramt den oude, dat men hem bij den baard trekt. (Zie BAARD.)
Hij gedenkt drie jaar langer, dan hij oud is. (Zie JAAR.)
Hij is grijs, eer hij oud is. (Zie GRIJS.)
Hij is oud van dagen; de kinderschoenen staan weêr voor hem klaar. (Zie DAG.)
Hij moet vroeg oud worden, die lang oud wil zijn. 13
Hij weet niet regt, hoe oud hij is. 14
Hoe ouder, hoe kariger. (Zie KARIG.)
Hoe ouder, hoe zotter. 15
Hoe ouder wij worden (*of:* Hoe langer wij leven), hoe wijzer wij handelen (*of:* hoe meer wij leeren). 16
Je weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam staat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
Ik ben niet oud, maar mij heugt al veel. 17
In den oogst werkt jong en oud. (Zie JONG.)
Jong de moeders op den schoot trappen, en oud op het harte. (Zie HART.)
Jong eene hoer, oud eene profetes. (Zie HOER.)
Jong een heer, oud een boef. (Zie BOEF.)
Jong gewend, oud gedaan. (Zie JONG.)
Jong met oud Dient niet getrouwd. (Zie JONG.)
Jong veel waken en oud veel slapen, doet zorgen maken. (Zie JONG.)
Krijgt gij de ouden, zoo hebt gij de jongen gewis. (Zie JONG.)
Men is nooit te oud, om te leeren (*of:* Zoo lang men leeft, leert men). 18 (Zie de *Bijlage.*)
Men mag de ouden ontloopen, maar niet ontraden. 19
Met jongen ten krijg, met ouden ten raad. (Zie JONG.)

…oten bl. 181.
…-Pança bl. 58.
… II. bl. 68, *sal.* bl. 39. de Jager *Bijdr.*
…
… II. bl. 68.
…-Pança bl. 77.
… I. bl. 9.
…bergh I. bl. 94.
… *pr.* VIII. 63.
9 Sartorius *tert.* I. 77.
10 Folie I. 241.
11 Meijer bl. 73.
12 *Sel. Prov.* bl. 65.
13 Servilius bl. 175. Zegerus bl. 31.
14 Servilius bl. 9, 111*. de Brune bl. 69.
15 Servilius bl. 154. *Campen* bl. 79. Zegerus bl. 32.
16 Servilius bl. 240*. 14 *Febr.* Gruterus I. bl. 108, III. bl. 151. Meijer bl. 104.
17 *Campen* bl. 80. Meijer bl. 36.
18 Zegerus bl. 5, 33. 14 *Febr.* Gruterus I. bl. 124, III. bl. 163. Cats bl. 468. de Brune bl. 431. Sartorius *pr.* IX. 29. Witsen 85. Tuinman bl. 51. *Gent* bl. 125.
19 *Prov. seriosa* bl. 32. *Campen* bl. 127. Gheurtz bl. 49. 24 *Febr.* Gruterus I. bl. 114. *Sel. Prov.* bl. 56. Meijer bl. 61.

Niemand weet, wat komen zal: wie zag morgen? (*of:* Niemand zoo oud, die morgen zag). (Zie MORGEN.)
Op blijde dagen malsche teugen, Kan 't hart van jong en oud verheugen. (Zie DAG.)
Slecht oud, slecht jong; slecht gewonden, slecht gesponnen. (Zie JONG.)
Spot met uw' ouder niet. 1
Van één' dag er twee maken, zoo wordt men ligt oud. (Zie DAG.)
Volhouden Past jongen en ouden. (Zie JONG.)
Wie lang soep eet, wordt oud. 2
Wilt gij lang leven, wees in tijds oud. 3
Wilt gij niet oud worden, laat u jong hangen. (Zie JONG.)
Zoo de ouden pijpen, zingen de jongen. (Zie JONG.)
Zoo de ouden zongen, Piepen de jongen. (Zie JONG.)
Zorg niet, zoo wordt gij niet grijs (*of:* oud). (Zie GRIJS.)

Het oude wordt altijd geprezen. 4
Hij beschouwt al 't oude zalig.
Ik laat het bij het oude.
Voor oud en nieuw betalen. (Zie NIEUW.)
Wat nieuws doet het oude vergeten. (Zie NIEUW.)

OUDERDOM.

Aan den taaijen muil van het varken kent men zijnen ouderdom. (Zie MUIL.)
Als de memorie vermindert door ouderdom, dan begint men weêr te kinderen. (Zie KIND.)
De jongheid wil niet, de ouderdom kan niet. (Zie JONGHEID.)
De ouderdom grijst wel, maar wijst daarom nog niet.
[*Men wordt, met de jaren, wel grijzer, maar daarom altijd nog niet wijzer.*]
De ouderdom heeft zijn hoofd gebogen. (Zie HOOFD.)
De ouderdom is eene schennis. 5
De ouderdom kan wel beter varen dan de jongheid. (Zie JONGHEID.)
De ouderdom komt met gebreken. (Zie GEBREK.)
De ouderdom zal men eeren, al zou men ze ook met stokken slaan. 6
Die in zijne jongheid wel leeft, vindt een' vrolijken ouderdom. (Zie JONGHEID.)
Dien de ouderdom mishaagt, die moet zich maar jong laten opknoopen. (Zie JONG.)
Een luije of een dartle jeugd, Een ouderdom, die niet en deugt. (Zie JEUGD.)
Geen ding betert door ouderdom. (Zie DING.)
Het is van ouderdom, dat de vogel niet meer zingt (*of:* zijnen zang laat). 7
't Is door drinken noch door eten, Maar door ouderdom versleten. 8
Kam en sporen van den haan Doen zijn' ouderdom verstaan. (Zie HAAN.)
Laat hem maar tot mijnen ouderdom komen: het zal hem wel vergaan. 9
Onlust maakt ouderdom. (Zie ONLUST.)
Ouderdom, hoe zijt gij zoo veracht, daar elk u toch begeert? 10
Ouderdom is ziekte genoeg. 11
Ouderdom schaadt voor dwaasheid niet. (Zie DWAASHEID.)

Van ouderdom wordt niemand ijdel. (Zie IJDE…
Wat nieuws verfraait (*of:* verkwikt) het harte, verjongt den ouderdom. (Zie HART.)

OUDERS.

De grootouders vergaren, de ouders verteren, de kleinkinderen verhongeren. (Zie GROOTOUD…
Den kost van de kinders moeten de ouders beza… Maar het besteden hangt aan de geburen. (… BUURMAN.)
De ouders eten met de kinderen. (Zie KIND.)…
Der kinderen eer is de kroon der ouderen. (Zie …
Die zich niet betert door zijner ouders roeden, komt gemeenlijk aan de galg. (Zie GALG.)
Kindren, waart gij groot, Ouders, waart gij … (Zie KIND.)
Salomo zegt: als de ouders de roede spares, … hunne kinderen dan voor den duivel vareñ. (… DUIVEL.)
Van ouder tot ouder. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Van wijze ouders komen wel zotte kinderen vo… (Zie KIND.)
Waar onze ouders het mede gedaan hebben, … kunnen wij het ook mede doen.
Waart gij mijn ouder niet. 13
[*Dit is een gezegde van iemand, die zi… eerbied of vrees inhoudt.*]
Weelderige kinderen, treurige ouders. (Zie KI…
Wie op zijn ouders raad niet past, Die stel… gangen naar den bast. (Zie BAST.)
Wie zijne ouders niet wil volgen, die moet den… volgen, al doet hij het niet gaarne. (Zie B…

OUDE-TONGE.

Altijd hetzelfde, even als de klokken van de O… Tonge. (Zie KLOK.)

OUDEWATER.

Woerden is eene stad, Oudewater is nog wat, … Montfoort is een gat. (Zie GATEN.)

OUDHEID.

De oudheid wordt geprezen.
De zotheid is het eenige ding, dat de jongheid… traagt en de oudheid verjaagt. (Zie DING.)

OUWEL.

Dat is lak met ouwels. (Zie LAK.)

OVEN.

Aanzien doet gedenken, sprak de man, en hij … een' geschilderden oven op het venster. (Zie M…
Als de oven heet is, de mond heeft er gevoel… (Zie GEVOEL.)
Dat is eene bakkers proef, zei Govert, en hij d… den oven met eene oude pruik. (Zie BAKK…
Dat is een onwinbaar kasteel, zei de boer, e… stond voor een' kalkoven. (Zie BOER.)
Dat is met één vuur in den oven. 14
De oven verwijt den schoorsteen, dat hij zwa…
De paal is door den oven gestoken. 15
[*De oven is onbruikbaar, als de paal e… gestoken is; daarom bezigt men dit spreek… van een' bakker, die zich zelven bedorven… Even zoo zegt men van een' waard, wie… ken slecht staan:* De zeug is met den tap … loopen, *en van een' soortgelijken schipper:* … schipper heeft de kooi lek gevaren.]

---

1 Gruterus II. bl. 163. *Mergh* bl. 39.
2 *Magazijn* 13. Modderman bl. 149.
3 *Sel. Prov.* bl. 3.
4 de Brune bl. 430.
5 Sartorius *sec.* VII. 19.
6 Tuinman I. bl. 131, II. bl. 94.
7 Gruterus III. bl. 170. Cats bl. 429, 470. *Sel. Prov.* bl. 20. Meijer bl. 108. Bogaert bl. 22.
8 v. Alkemade bl. 142.
9 *Campen* bl. 79. Meijer bl. 36.
10 Gruterus III. bl. 165. de Brune bl. 251, 457. Meijer bl. 96.
11 Servilius bl. 149.
12 Tuinman I. bl. 79. *Adag. quadam* bl. 6…
13 Sartorius *sec.* VII. 92.
14 *Campen* bl. 115.
15 Tuinman I. bl. 136, *nal.* bl. 22. Mulder … Bogaert bl. 30, 111.

an den eenen oven niet mag, ga tot den anderen!
ijd met den laatsten oven bakken, het is zelden, dat zij goed brood t'huis krijgen. (Zie BROOD.)
hoofd van boter heeft, moet geen bakker worden (moet bij geen' oven komen, *of:* moet uit de bakkerij blijven). (Zie BAKKER.)
n brood (*of:* zijne pasteijen) in den oven heeft, dien van uwen koek. (Zie BROOD.)
het kwalijk in den oven schieten, wordt het scheef. (Zie BROOD.)
en, te heet gestookt, helpt de heele bakkerij and. (Zie BAKKERIJ.)
rood, eer het in den oven is. (Zie BROOD.)
rood is er al weêr in den oven geschoten. (Zie BROOD.)
apt als een oven. 2
[*Bij* TUINMAN *leest men: „dat wil zeggen, de zaak blijkt openbaar." Ik hoorde het meermaal van eene tastbare leugen bezigen.*]
at met één bakken door, als de oven aan 't en is.
s met den laatsten oven gebakken.
[*Men bezigt dit van hem, die met alles den tijd heeft, en daarom ook altijd overal te laat komt. Neemt men de gevolgen mede in het spreekwoord op, dan zegt men:* Die altijd met den laatsten oven bakken, het is zelden, dat zij goed brood t'huis krijgen.]
is te vergeefs, tegen den oven te gapen (*of:* moet wijd (*of:* lang) gapen, die den oven rgapen zal). 3 (Zie de *Bijlage.*)
s voor u, dat de oven geheet wordt. 4
zwarter dan de kagcheloven (*of:* schoorsteen). (Zie KAGCHEL.)
al met ééne branding in den oven gaan. (Zie BRANDING.)
begaat crimen laesae majestatis, die sneeuw achter den oven droogt, en het aan de lieden voor verkoopt. (Zie BLOM.)
had zich ook gaarne gewarmd; maar hij kon et bij den oven komen. 5
heeft den oven doorgestoken. 6
[*Gelijk het spreekwoord:* De paal is door den oven gestoken, *meer bepaaldelijk op den bakker ziet, zoo duidt men hier meer algemeen een ieders verwarde zaken aan.*]
s achter den oven opgevoed. 7
[*Dat is: hij weet van niets. Zijne moeder heeft hem als eene broeikastplant behandeld.*]
s in een' heeten oven gebakken.
slacht den bakker, die het brood in den oven steekt, en er zelf buiten blijft. (Zie BAKKER.)
staat tegen een' oven te gapen.
steekt brood in een' kouden oven. (Zie BROOD.)
steekt een overspelig broodje in zijns buurmans huwelijks-oventje. (Zie BROOD.)
wil sneeuw in den oven bakken.

Hij zet een' mond op als een oven. (Zie MOND.)
Hij ziet er uit, of hij den oven geblazen had.
Hoe kan dat stinken: het komt versch uit den oven!
Men kan niet te zamen ter oven en ter molen zijn. (Zie MOLEN.)
Niemand zoekt een ander in den oven, of hij is er zelf in geweest. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Om wel te bakken, moet men den tijd waarnemen, dat de oven wat beslagen is. 9
Op eenen heeten oven kan geen gras wassen. (Zie GRAS.)
Oude lieden zullen hunne sterkte zoeken in de kannen, in weekę bedden en achter den oven. (Zie BED.)
Tot een' kleinen oven heeft men weinig vuur noodig. 10
Wat duurt er eeuwig, zei de metselaar; toen had hij, om de goedkoopte, een' oven van Friesche turf gemetseld. (Zie FRIESLAND.)
Wat helpt een droog bundeltje brem in eenen heeten oven? (Zie BREM.)
Wat verwijt de vuurschop den pook, als ze beiden in den oven moeten! 11
Weinig hout is genoeg voor een' kleinen oven. (Zie HOUT.)
Wie in der haast den oven stookt, bakt gehorende brooden. (Zie BROOD.)
Zij is op den oven gezet. 12
[*De oudere zuster nl. door de jongere. Men zegt dit, wanneer de jongere zuster in het huwelijk treedt, en de oudere ongehuwd achterlaat.*]
Zij rooken als kalkovens. (Zie KALK.)

OVER.

Over en weder over. 13

OVERBEKE.

Al at je als Overbeke. 14
[AARNOUD VAN OVERBEKE, *een Haagsch dichter en regtsgeleerde uit de 17*e. *eeuw, staat, gulziger gedachtenis, als een vraat van de eerste soort aangeschreven, en daarom worden de broeders uit dat gilde naar hem genoemd. Zie verder* DE JAGER.]

OVERBLIJFSEL.

Het overblijfsel van den disch Helpt meer, dan dat gegeten is. (Zie DISCH.)

OVERDAAD.

De deuren der herbergen sluiten spaarzaamheid uit, en laten overdaad binnen. (Zie DEUR.)
De overdaad Doet geen kwaad.
In overdaad valt geene garantie. (Zie GARANTIE.)
Overdaad Verdoet zak en zaad.
Schaamte mijdt overdaad. 15
Weelde zoekt overdaad, maar vindt eindelijk gebrek. (Zie GEBREK.)

OVERGANG.

Een gemeene overgang maakt een' zachten zin. 16

OVERHAASTING.

Alle overhaasting is kwaad. 17
Hij doet alles met overhaasting. 18

Note bl. 64.
Tuinman I. bl. 229. v. Moerbeek bl. 253. Sancho-Pança bl. 52.
Prov. seriosa bl. 24. *Campen* bl. 119. Gheurtz bl. 21, 39, 66, 74. Zegerus bl. 35. 27 *Mei.* Idinau bl. 2. Gruterus I. bl. 108. de Brune bl. 129, 214. *Sel. Prov.* bl. 75. v. Alkemade bl. 84. Tuinman bl. 52, I. bl. 229. *Adag. quædam* bl. 36. *Adag. Thesaurus* bl. 34. Meijer bl. 57.
4 de Brune bl. 131.
5 *Campen* bl. 35.
6 Idinau bl. 131. (Folie I. 47.)
7 Sartorius *quart.* 30. Tuinman I. bl. 185.
8 *Campen* bl. 41. Gheurtz bl. 52. de Brune bl. 370. Lassenius XXVII. Meijer bl. 20.
9 Harrebomée *Tijd* 36.
10 Cats bl. 517. de Brune bl. 313, 403. *Sel. Prov.* bl. 81.
11 Gruterus III. bl. 173. Meijer bl. 85.
12 Tuinman I. bl. 130, 184.
13 Sartorius *pr.* IV. 35.
14 de Jager *N. Bijdr.* bl. 28.
15 v. d. Venne bl. 50.
16 Tuinman I. bl. 308.
17 *Wijsheid* bl. 130.
18 v. Moerbeek bl. 270.

OVERHAND.

Hij is de sterkste, die de overhand heeft. 1

Neemt gewoonte de overhand, Zoo gaat ze door 't gansche land. (Zie GEWOONTE.)

OVERHEERD.

Overheerd moet wijken. 2

OVERHEID.

Ik weet niet, wat de overheid er bijdoet, maar wel, wat zij er afneemt.

OVERIJSSEL.

Kwam ik tot Kampen, ik kwam wel over den IJssel (*of:* in Overijssel). (Zie IJSSEL.)

OVERLAST.

Daar de vrouw gierig is, En de man bierig is, En de dochter oppast, Lijdt de meid overlast. (Zie DOCHTER.)

Overlast doet klagen. 3

OVERLEG.

Alle ding met overleg (*of:* reden). (Zie DING.)

Beloof met overleg, en vervul meer, dan gij beloofd hebt. 4

Goed overleg is het halve werk (*of:* Is dat niet wel verzonnen), zei de broddelaar, en hij zette den lap naast het gat. (Zie BRODDELAAR.)

OVERLEVERING.

Hij weet het bij overlevering.

OVERLOON.

Overloon verrijkt niet. 5

OVERLOOP.

Hij slaapt op den overloop. 6

Hij slaat met den staart tegen den overloop aan.

OVERLOOPER.

Een balling is geen overlooper. (Zie BALLING.)

OVERMAAT.

Overmaat schaadt, Middelmaat baat. (Zie MIDDELMAAT.)

OVERMAGT.

Overmagt doet wijken.

OVERMATIG.

Van pas is meer dan overmatig. 7

OVERSCHOT.

Overschot kan men derven. 8

OVERSLAG.

Tot werk hoort overslag, Of zulks de beurs vermag. (Zie BEURS.)

OVERSPEL.

Door de ledigheid kwam Egisthus tot overspel. (Zie EGISTHUS.)

Hij steekt een overspelig broodje in zijns buurmans huwelijks-oventje. (Zie BROOD.)

OVERSTE.

Begrepen, heer overste!

Die eens den degen getrokken hebben tegen hunnen overheer, moeten de scheede wegwerpen. (Zie DEGEN.)

Die tegen zijn' overheer wil steken, is een zot. 9

Misgeschoten, heer overste!

OVERTOGT.

Dat is een schielijke overtogt, zei de vos, en ze trokken hem het vel over de ooren. (Zie OOR.)

OVERTOLLIG.

Het overtollige schaadt niet. 10

OVERTOOM.

Hij gaat aan den Overtoom om een visch[je.]

OVERVLIEGER.

Het is een overvlieger. 12

Hij zal nimmer een overvlieger worden.

OVERVLOED.

De overvloed baart walging. 13

De overvloed Bederft 't gemoed. (Zie GEM[OED.])

Genoeg is meer dan overvloed. (Zie GENO[EG.])

Hebt gij maar geld en goed, Gij krijgt [...] overvloed. (Zie GELD.)

Het is de horen des overvloeds. (Zie HOR[EN.])

Overvloed hindert. 14

Uit den overvloed des harten spreekt de mon[d.] (Zie HART.)

Voor dat ge uw geld kwijt zijt, vindt ge v[...] in overvloed. (Zie GELD.)

Wie werd gevoed Van overvloed?

OVERWINNING.

Men moet geen overwinningslied aanheffen, [...] vijand zwicht. (Zie LIED.)

P.

Dat is eene O met eene P (*of:* O, P op). ([...]

Het is behoorlijk in de P.

[*Dat wil zeggen: de zaak is afgeloop[en ...] orde; de notaris heeft alles geïnventar[iseerd ...] Indien er integendeel nog al vrij wat z[...] ten gebeuren, eer men de verklaring ka[n ...] gen, dat de zaak ten einde gebragt en [...] is, dan zegt men:* Het is niet in de P. [...] *misschien de aanvangsletter of van* pu[...] *van* pen, *of van* perfectie.]

Het is een raadsheer met eene P.

[*Dat is: men zoekt den goeden raad[...] te vergeefs. Door de* P *vóór* raadshe[er ...] *ten, krijgt men een'* praatsheer, *dat* [...] groote prater, *en dit zal wel de bedoeli[ng ...] van* een' raadsheer met eene P.]

Het is niet in de P.

Ik heb hem eene P geschreven. 15

Schrijf daar vrij eene P voor. 16 (Zie de *Bi*[...]

[*Daar men door het voorlaatste spre[...] uitdrukt, dat de man veroordeeld is,* [...] *het laatste, dat eene zaak als verlor[en ...] achten, is de* P *voor beide waarschij[nlijk ...] aanvangsletter van* perdu, *dat is:* verlor[en.]

PAAI.

Het is een oude paai. 17

[*Den naam* oude paai *geeft men aan een* [...] *man, dien men weinig achting toedraagt.* [...] *spronkelijk was* paai *een eerenaam, als* [...] *verbasterd van* paatje, papaatje, *dat is:* va[...]

PAAL.

Als gij bij blaarkoe aan den paal gebonden [...] moet gij in haar' lof of blaam deelen. (Zie BLA[ARKOE.])

Dat is een paal onder water.

---

1 Gruterus III. bl. 159.
2 v. Alkemade bl. 145.
3 v. d. Venne bl. 128.
4 Hornstra bl. 64.
5 Gheurts bl. 55.
6 Winschooten bl. 176.
7 v. d. Venne bl. 21.
8 v. d. Venne bl. 40.
9 Gruterus I. bl. 100.
10 v. Hall bl. 309.
11 Winschooten bl. 177.
12 Sartorius *pr.* IX. 80, *sec.* I. 66. Tuinman I. bl. 367. Sancho-Pança bl. 51.
13 de Brune bl. 143. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.
14 v. d. Venne bl. 12.
15 Servilius bl. 61*. Gheurts bl. 43. Sartori[us ...] VI. 17.
16 *Campen* bl. 61. Tuinman I. bl. 45, II. [...] *Sept.* 30. *Fakkel* bl. 185. Malder bl. 46.
17 Tuinman I. bl. 203.

staat als een paal boven water. 1
[*Dat wil zeggen: die zaak is duidelijk, en zigtbaar voor elk, die oogen heeft.* Een paal onder water *daarentegen maakt de vaart gevaarlijk, en doet geen nut. Brengt alzoo een ding meer na- dan voordeel aan, dan zegt men:* Dat is een paal onder water.]
...al is door den oven gestoken. (Zie OVEN.)
...goed zeeman (*of:* schipper) valt wel eens over ...rd (zeilt wel eens tegen een' paal, *of:* wordt ...l eens nat). (Zie BOORD.)
...is een dwarsdrijver (*of:* dwarspaal). (Zie ...IJVER.)
...s net een lantaarnpaal. (Zie LANTAARN.)
...blijft eraan hangen als de mosselen aan de pa... (Zie MOSSEL.)
...angt eene lantaarn aan een' paal. (Zie LANTAARN.)
...eeft een' wrijfpaal: daar smeert hij alles aan.
...aan den paal geweest.
...gt palen in het vuur.
...staat pal (*of:* als een paal, *ook wel:* als een ...ar). 2
...art tusschen de palen. 3
...l hem wel aan de palen beleggen.
...t er uit, of hij een' paal ingeslikt had.
...n pitje tot paaltje verhalen.
...e palen staan het langst. 4
...en zich aan geen' vuilen paal schoon wrij... 5
...oet geene oude boomen (*of:* palen) verzetten. ...BOOM.)
...nd durft zich aan dien paal wrijven. 6
...n en palen. 7
...t in het paaltje.
...er doet de palen rotten: Die 't dan drinken, ...aar zotten. 8
[*Eene drinkebroêrs verschooning.*]
...f als een paal.

...it buiten zijne palen (*of:* zijne palen te bui...). 9
...oet zich binnen de palen weten te houden.
...ij voor u een vrouw of schoone paarden ha..., Zoo kies ze nimmermeer dan uit de naaste ...n. 10
...spraak berigt ons, dat hij van achter Bonder...k. (Zie BONDA.)

PAAP.

...euzen zijn ijverig in 't disputeren tegen den ...p. (Zie GEUS.)
... Geus, Mennist of Papist: Elk schraapt maar ...ijne kist. (Zie GEUS.)
... Paap of hetzij Geus: Geld is overal de leus. ...GELD.)

...e lucht, zei de bagijn, en de paap liet er een ...en. (Zie BAGIJN.)
... de kerk groot, de paap predikt (*of:* zingt) ...r aan één einde (*of:* zingt niet meer, dan hij ...ag). (Zie EINDE.)

Al wat de paap nu doet of zal doen, dat is mis.
Daar zong nooit paap wel zijne andere mis. (Zie MIS.)
Dat is een deftige paap, zei de boer, hij kan je hart bewegen, dat het wipstaart als eene koe, die een doorn onder den staart gebonden is. (Zie BOER.)
De paap doet geene twee missen voor één geld. (Zie GELD.)
De paap wordt bij stemmen aangesteld, de keizer met geweld, en de koning door de natuur. (Zie GEWELD.)
De papegaai rammelt zijn: heruit paap!
[*Men bezigt dit spreekwoord, als eene zaak niet meer te veranderen is, even gelijk men zegt:* Daar helpt geen lieve-moederen aan.]
De papen geven den dommen boeren de groote kruisen te dragen, en volgen zelven met de kleine. (Zie BOER.)
De papen, nonnen (*of:* monniken) en bagijnen Zijn niet zoo heilig, als zij schijnen. (Zie BAGIJN.)
De winter was niet zoo koud, De paap was niet zoo oud, Dat hij om warmen dacht, Zoo lang men offer bragt. (Zie OFFER.)
Drie papen van boozen rade, Drie schouten zonder genade, Drie boeren, gierig en rijk, Zijn negen duivels van 't aardrijk. (Zie AARDE.)
Een aap, een paap en eene weegluis Zijn drie duivels in één huis. (Zie AAP.)
Een aap, een paap en een wetsteen Komen zeer wel overeen. (Zie AAP.)
Een' jongen paap, Een' ouden aap, Een' wilden beer, Ik nimmer in mijn huis begeer. (Zie AAP.)
Een paap mag wel een stuivertje lijden.
Eer zingt de zot dan de paap. 11
Er zijn weinig jongen, die het den ouden verbeteren zullen, zei de paap, en men vroeg hem, of hij van den nieuwen of ouden rijnschen wijn wilde drinken. (Zie JONG.)
Gelijk de vinken Zitten, en kwinken In het veld, Zoo liggen de papen In de kerk, en gapen Naar 't offergeld. (Zie GELD.)
Had de paap geld, hij zou ook wel woekeren. (Zie GELD.)
Het zal een kort einde nemen, zei de paap, en hij beet van een stuk metworst. (Zie EINDE.)
Het zijn niet al papen, die kruinen dragen. (Zie KRUIN.)
Hij is van het volkje, dat met den paap mooi weêr speelt, en bij den duivel te biecht gaat. (Zie BIECHT.)
Hij kan zeven papen doen dansen, en staan zelf niet stil. 12
Hij kijkt als een bepiste paap. 13
Hij slacht den paap: hij zegent zich zelven eerst. 14
Hoe kwam de drommel aan den paap? — hij zocht hem, daar hij was. (Zie DROMMEL.)
Iedere paap bidt voor zijne parochie.
Ik weet niet veel; maar wat ik weet, weet ik zoo goed als onze paap.
Laat der papen ganzen loopen; want zij gaan op Gods geleide. (Zie GANS.)

...bl. 312. Everts bl. 356. v. Wassenbergh ...
...bl. 62, Wijn bl. 18. v. d. Meer bl. 133.
...bl. 132. Tuinman I. bl. 200, II. bl. ...
...bl. 18, 28. v. Lennep bl. 161.
...bl. 128.
...bl. 63. Meijer bl. 38.

5 Gallerma II. 3.
6 Tuinman II. bl. 189.
7 Gheurts bl. 56.
8 *Mots* bl. 41.
9 Servilius bl. 15°.
10 Cats bl. 467. *Vesteeit* bl. 110.

11 *Mots* bl. 6.
12 Everts bl. 350.
13 Winschooten bl. 266. Tuinman I. bl. 155, 311.
14 *Prov. serioes* bl. 25. Gheurts bl. 40.

Let op de punten, zei de paap, en hij stak zijn' elleboog door den preêkstoel. (Zie ELLEBOOG.)
Loop voor den drommel, zei de paap, dan besch.. je het altaar niet. (Zie ALTAAR.)
Mijn vader was paap, die twee biechten voor één geld afnam. (Zie GELD.)
Om profijt gaat de paap ten altaar. (Zie ALTAAR.)
Papenwijven en soppen is eene gemeene spijs. 1
Tabak en papenwijven is gemeen mans voêr. (Zie MAN.)
Visch, daar ge vermoedt en niet vermoedt, zei de gek, en hij zette eene fuik op een kerkhof, en ving er een' paap in. (Zie FUIK.)
Wat de paap niet wil, neemt de koster gaarne. (Zie KOSTER.)
Wat komt er al te kerk, zei de paap, en hij zag van verre eene knorrende gemeente aankomen. (Zie GEMEENTE.)
Zot is de paap, die zijn heiligdom laakt. (Zie HEILIGDOM.)

Wie zijn huis zuiver wil houden, zette daar geen paap of duif in. (Zie DUIF.)

PAAR.

Als het op een loopen gaat, zoo belooft men den voeten een paar nieuwe schoenen. 2
Als hij een paar roode kousen aan de beenen en eene pijp lak in den mond had, geleek hij juist een' ooijevaar. (Zie BEENEN.)
Daar behoort meer ten dans dan een paar dansschoenen. (Zie DANS.)
Dat is een ongelukkig zeer, zei Trijn, en zij kreeg een paar kakhielen. (Zie KAKHIEL.)
Dat is naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij vereerde zijn wijf twee oesterschelpen, om er een paar oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)
Die het ambacht verstaat, krijgt het werk, zei Jan de snijder, en hij kreeg in de paaschweken een paar kousen te verzolen (*of:* eene oude broek te lappen). (Zie AMBACHT.)
Die lang leert, die veel leert, zei de mooije breister, en zij wist uit te cijferen, hoeveel steken er in een paar kousen gaan. (Zie BREISTER.)
Een vrouwenhaar trekt meer dan zeven paarden (*of:* dan honderd paar ossen). (Zie HAAR.)
Er is geen paar, Of 't lijkt malkaâr.
Gelijk bij gelijk, Jan bij Lijs (*of:* Jut bij Jennefeem), het paar een dubbeltje. (Zie DUBBELTJE.)
Haast u, haast u, met drie paar snappen. 3
Het achterste paar krijgt de krakelingen. (Zie KRAKELING.)
Het is een ander paar mouwen. (Zie MOUW.)
Het is een goed paar (*of:* Het zijn er twee voor een paar). 4
Hij heeft een paar goede uithangborden.
Hij wil hem een paar ooren aannaaijen. (Zie OOR.)
Hij zou zoo doende met eere aan een paar horens geraken. (Zie EER.)
Ik zal hem een paar schoenen aanmeten, daar hij niet mede dansen zal.

Laat den hond zorgen: die moet twee paar sch[...] hebben. (Zie HOND.)
Ligt en zwaar Dient geen paar. (Zie LIGT.)
Men moet eerst een paar narrenschoenen ver[...] zal men wijs zijn. (Zie NAR.)
Mijne ooren zijn geen paar, indien een zw[...] stom dier is. (Zie DIER.)
Nu zal er een kunststukje komen, zei Crispij[...] hij maakte een paar schoenen zonder zole[...] CRISPIJN.)
Paar aan paar. 5
Schuw, dat zwaar is; Trouw, dat paar is; S[...] daar haar is. (Zie HAAR.)
Tusschen zeggen en doen verslijt men w[...] eenige paren schoenen. 6
Zij zou gaarne gaan In 't klooster van Sint A[...] Daar twee paar schoenen voor 't bedde[...] (Zie BED.)

PAARD.

Aan den weg en aan de straat rekken oude p[...] en trouwe veteranen hun leven. (Zie LEV[...]
Aan meenen bindt niemand zijn paard. 7 [...] *Bijlage.*)
Al de paarden willen niet te gelijk over d[...] (Zie BRUG.)
Als de paarden gelijk trekken, dan gaat d[...] wel. 8
Als de wagen rolt, dan hollen de paarden.
Als het hooi het paard volgt, dan wil 't g[...] zijn. (Zie HOOI.)
Als het paard maar niet mank loopt.
Als het paard wel draaft, dan gaat het w[...] mag men 't lijden. 9
Als men een' bedelaar te paard helpt, word[...] trotsche jonker. (Zie BEDELAAR.)
Als paarden vol zijn, zoo treuren zij. 10 [...] *Bijlage.*)
Al te heete sporen maken een paard dampig[...]
Altijd slaat men het paard, dat wel gaat. 11
Al zoudt gij er een paard om dood rijden. 12
Arrige aures Pamphile, zei de boer tegen zijn [...] Want de ooren stonden hem even eens g[...] staart. (Zie BOER.)
Beter door een' ezel gedragen, Dan door ee[...] in 't zand geslagen. (Zie EZEL.)
Beter een blind paard dan een ledig halste[...] HALSTER.)
Beter een half jaar op een goed paard gered[...] zijn gansche leven op een' ezel. (Zie EZEL[...]
Beter een levende ezel dan een dood paard[...] EZEL.)
Beter een oud paard den bek af dan een jong[...] BEK.)
Beter een oud paard kapot, dan een jong bed[...]
Bij een jong paard behoort een oude ruiter.
Bonte paarden zijn zelden goed; maar als z[...] zijn, zijn ze zeer goed. 13
Booze wijven en stugge paarden moet me[...] harde (*of:* scherpe) sporen berijden. 14
Daar behoort meer tot een' ruiter, dan twee be[...]

---

1 *Prov. seriosa* bl. 26. Gheurts bl. 66.
2 Sartorius *sec.* I. 11, *quart.* 61. Tuinman I. bl. 46. v. Zutphen I. bl. 90.
3 Tuinman II. bl. 182.
4 Sartorius *sec.* VIII. 27.
5 Alewijn bl. 109-112.
6 Gruterus III. bl. 169. *Sel. Prov.* bl. 169. Meijer bl. 75. Schrant bl. 277.
7 *Prov. seriosa* bl. 5. Gheurts bl. 77. Zegerus bl. 1. Gruterus II. bl. 126. *Mergh* bl. 3. *Sel. Prov.* bl. 112. Tuinman I. bl. 148. Harrebomée *Kind* bl. 210, 224.
8 *Adag. quædam* bl. 3.
9 Sartorius *pr.* II. 91.
10 *Prov. seriosa* bl. 1.
11 *Sel. Prov.* bl. 9.
12 Sartorius *pr.* IV. 74.
13 Gruterus III. bl. 127.
14 de Brune bl. 107, 416. Tuinman II. bl. [...] les bl. 36. v. Eijk II. bl. 72. Modderm[...] Bogaert bl. 62.

een paard te werpen. (Zie BEENEN.)
r gaat niets de vrijheid van het paard te boven,
t zoowel een' prins als een' lakkei ter aarde
rpt. (Zie AARDE.)
r het al hooi is, wordt het paard van geene
ver vet. (Zie HAVER.)
r kan een paard zijn' bek in spoelen. (Zie BEK.)
r was anderhalf man en een paardenkop. (Zie
P.)
t doet geen dood paard.
[*Friezen houdt men voor een teeken van gezondheid, vooral indien het zich herhaalt. Bij die gelegenheid wordt het spreekwoord gebezigd.*]
het paard doet, kan de zaâl niet boeten. 1
is al vóór het Trojaansche paard in de wereld
weest.
is brakke azijn, zei Pleuntje, en zij proefde
ardenpis. (Zie AZIJN.)
is een duur paardje, om te strooijen.
[*Men zegt dit van eene pronkzieke vrouw.*]
is een geneesmiddel, waar een paard van barn
zou. (Zie GENEESMIDDEL.)
is paarden-arbeid. (Zie ARBEID.)
is paarden-liefde. (Zie LIEFDE.)
is verkeerd, zei de stalknecht, en hij toomde
paard aan den aars. (Zie AARS.)
paard dient wis ten wedloop niet, Dat gaarn
ander vóór zich ziet.
paard heeft een' grooten bek. (Zie BEK.)
paard ruikt stal. 2
paard wil wel eten, maar geen' zadel dragen.
paard zal mij niet meer slaan.
beelt geene koe op een paard. (Zie KOE.)
praatjes van 't gebraden paard.
beste koeijen (*of:* paarden) vindt men op den
l, en slimme krengen langs den weg. (Zie
.)
er geeft vijgen aan zijn paard. (Zie BOER.)
te aard Blijft bij het paard. (Zie AARD.)
s dragen de haver, en de paarden eten die.
EZEL.)
uwe merrie is het beste paard. (Zie MERRIE.)
inkende bode (*of:* Het hinkende paard) komt
aan. (Zie BODE.)
arboeken spreken nog van paarden, die harlopen. (Zie BOEK.)
knecht rijdt te paard, en de meester gaat te
. (Zie KNECHT.)
-paarden van Antwerpen zouden dat niet
eren. (Zie ANTWERPEN.)
ribbe loopt naar 't paard. (Zie KRIB.)
zocht naar het paard, en hij zat erop. (Zie
.)
paarden, die de haver verdienen, krijgen die
. (Zie HAVER.)
paarden hebben haver gehad. (Zie HAVER.)
paarden staan stil, en de wagen is aan 't hollen.
paarden stonden als lammeren. (Zie LAM.)
paarden trekken Wijzen en gekken. (Zie GEK.)

De penningen doen de paarden loopen. 3
Deux aas, heb je mijn paard niet gezien? (Zie AAS.)
De vliegen steken wel een paard, en dat is zulk een groot beest. (Zie BEEST.)
De voerman raakt meest het willige paard.
De wagen trekt het paard. 4
De zadel is gereed, eer het paard gekocht is. 5
Die een goed koopman wil zijn, Wachte zich voor paarden-schijn. (Zie KOOPMAN.)
Die een schuw paard in de wei wil vangen, moet een maatje haver hebben. (Zie HAVER.)
Die het paard laat, gaat te voet. 6
Die het paard niet slaan kan, sla den zadel. 7
Die hier een ezel is, zal als geen paard wederkeeren. (Zie EZEL.)
Die lang wil koopman zijn, Wachte zich voor paard en wijn; Haring mag wel 't derde zijn. (Zie HARING.)
Die met een paard uitgaat, is met zijn' meester uit. (Zie MEESTER.)
Die nooit een oud paard bereed, is geen goed paardrijder. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Die op een blind paard rijdt, heeft eene kwade reis.
Die schuit (*of:* wagen) noch paard heeft, kan geene vrachten laden. 9
Die tot een' ezel geboren is, zal geen paard sterven. (Zie EZEL.)
Die tot geen paard geboren is, moet ezel sterven. (Zie EZEL.)
Die verder wil rijden, dan zijn paard kan, die zitte af, en ga te voet. 10
Die zijnen wagen smeert, helpt zijne paarden. 11
Die zijn paard door een ander voedt, mag wel te voet gaan. 12
Donnez moi een' emmer, zei Flip, mijne paardjes moeten drinken (*of:* hebben zulk een' dorst). (Zie DORST.)
Door zijn geweten kan wel eene koets met vier (*of:* zes) paarden rond rijden. (Zie GEWETEN.)
Drie paarden leven de jaren van een' mensch. (Zie JAAR.)
Dure paarden staan dikwijls stil. 13
Een blind paard zou daar geene schade doen. 14
Eene kleinigheid: een paard in de wieg! (Zie KLEINIGHEID.)
Een gehuurd paard en eigen sporen rijden wel (*of:* maken korte mijlen). (Zie MIJL.)
Een gek, die een gezadeld paard bij den weg vindt staan, En dan toch te voet blijft gaan. (Zie GEK.)
Een geschonken paard moet men eerder naar den aars dan naar de tanden kijken. (Zie AARS.)
Een gewillig paard moet men niet overrijden. 15
Een goed gepoetst paard Blijft voor ziekte bewaard. 16
Een goed gevoederd paard kan goed werken.
Een goed gezel over weg draagt u te paard; een deugniet doet u de kar trekken. (Zie DEUGNIET.)
Een goed paard is eene edele have, als het rein van haar en gaaf van pooten is. (Zie HAAR.)

I. bl. 288.
bl. 267.
bl. 42.
bl. 19, 348. Folqman bl. 122.
bl. 7.
bl. 89.
bl. 64. de Méry *Holl.* 9.
bl. 49. Gruterus III. bl. 138. de Brune bl. 254, 358. Meijer bl. 102.
9 de Brune bl. 293, 354.
10 *Prov. seriosa* bl. 13. *Campen* bl. 27. Gheurtz bl. 77. Zegerus bl. 16. Gruterus II. bl. 137. de Brune bl. 48. *Mergh* bl. 13. *Sel. Prov.* bl. 150. *Adag. quadam* bl. 21. *Adag. Thesaurus* bl. 31. Meijer bl. 13. v. Eijk II. bl. 71.
11 *Sel. Prov.* bl. 25.
12 Cats bl. 502. *Veeteelt* bl. 109.
13 Gruterus III. bl. 149. Meijer bl. 105.
14 Sartorius *sec.* V. 28. v. Eijk II. *aal.* bl. 40. de Jager *Bijdr.* bl. 112. Modderman bl. 101.
15 *Sel. Prov.* bl. 149. *Veeteelt* bl. 109.
16 *Veeteelt* bl. 110.

Een goed paard is waard, dat het gelden mag. 1
Een goed paard Is zijn haver waard. (Zie HAVER.)
Een goed paard is zoo haast verzuimd. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Een gouden toom maakt nog geen beter paard. (Zie GOUD.)
Een gouden zadel maakt geen' ezel tot een paard. (Zie EZEL.)
Een haan eet eerder een spint haver op als een paard. (Zie HAAN.)
Een huis van leem, een paard van gras, Een vriend van mond: 't is al maar glas. (Zie GLAS.)
Een klock paard moet wel een spintje haver eten. (Zie HAVER.)
Een knik is zoo goed als een wenk voor een blind paard. (Zie KNIK.)
Een lui paard is geen beslaan waard; het brengt toch zijnen meester t'huis. (Zie HUIS.)
Eén man kan het paard naar het wed brengen, maar geen tien man kunnen het doen zuipen. (Zie MAN.)
Een nagel doet wel een hoefijzer verliezen, een hoefijzer het paard, hetwelk dan wel den ruiter doet sneuvelen. (Zie HOEF.)
Een oud man en een oud paard Zijn niet veel waard; Maar een oud wijf en eene oude koe Die deugen, ja waartoe? (Zie KOE.)
Een oud paard jaagt men aan den dijk (*of:* achter de schans). (Zie DIJK.)
Een paard, dat schuw en schrikkig is, moet geen' trompetter dragen.
Een paard door eene naald steken. (Zie NAALD.)
Een paard drukken met den zadel. 3
Een paard eet niet wel met zijn gareel aan. (Zie GAREEL.)
Een paard en een hond Hinken aan een' stront. (Zie HOND.)
Een paard en geld en goed Latijn: Dat brengt een' lanser over Rijn. (Zie GELD.)
Een paard kan dat wel in zijne vuist vatten. 4
Een paard met vier struikelen kan wel eens pooten.
Een paard met vier voeten struikelt wel eens, ik zwijge van een' mensch, die maar twee voeten heeft (*of:* hoeveel te meer de rijder, die erop zit). (Zie MENSCH.)
Een paard, te veel met sporen gestoken, wil dikwijls niet voort. 5
Een paard vernagelen. 6
Een paard verschoont een' mensch gaarne, en is zijn vriend. (Zie MENSCH.)
Een paard vertrapt zich wel eens; een mensch verspreekt zich wel eens (*of:* Een paard kan zich vertreden; een mensch kan zich vergissen). (Zie MENSCH.)
Een rappig veulen wordt wel een goed paard.
Een ruiter zonder paard, Een krijgsman zonder zwaard, Een vrijer zonder baard — Zijn geen zeven oordjes waard. (Zie BAARD.)

Een schurft-paard vreest den roskam. (Zie KA
Een stenend paard en een krakend wijf kunnen meester niet dienen. (Zie MEESTER.)
Een vermoeid paard moet men niet vergeten; die werkt, die moet ook eten. 7
Een vermoeid paard ziet liever een' vuilen stal een' schoonen weg. 8
Een viervoetig paard sneuvelt wel. 9
Een vrouwenhaar trekt meer dan zeven pa (*of:* dan honderd paar ossen). (Zie HAAR.)
Een wild paard en een schoone vrouw — S niet een' dag dan met berouw. (Zie BEROU
Een wild paard kan men geen veld weigeren.
[*Ga doldriftige menschen uit den weg missen zij bij u hun doel.*]
Eer het paard zijn oor lekt. (Zie OOR.)
Er zijn twee dieren, die den mensch lief zijn hond en een paard. (Zie DIER.)
Gelijk aan, mijne beestjes, zei Jan Louwen, spande zijn wijf met een paard voor den w (Zie BEEST.)
Gelijk een paard, dat men niet beteugelt, fier zoo wordt een kind, dat men zijnen wil laat koppig. (Zie KIND.)
Gelijke paarden trekken best. 11
Gelijk het paard is, is de last. (Zie LAST.)
Gelijk men de hoeven der jonge paarden op keiweg hardt. (Zie HOEF.)
Gewillige paarden behoeft men niet met spo steken. 12
Goede wijn, goed paard. 13
[*Met dit spreekwoord wenscht men eene voorspoedige reis.*]
Graaf Ego bouwt wel, en heeft schoone pa (Zie EGO.)
Grimmende paarden en lagchende baljuws zij te betrouwen. (Zie BALJUW.)
Haal haver, riep het paard, en het kreeg (Zie HAVER.)
Heb je geen paard, gebruik een' ezel. (Zie
Hebt gij mijne behendigheid gezien? vroeg de van het paard vallende met de billen bloo antwoordde de lakkei, ik zie ze nog. (Zie HENDIGHEID.)
Hebt gij paardenvleesch gegeten?
[*Eene vraag aan een kind, dat in ge beweging is.*]
Heeft de droes het paard, hij neme ook den daarbij. (Zie DROES.)
Heeren-oogen maken schoone paarden. (Zie H
Helpt gij een' bedelaar te paard, hij draaft maar hij galoppeert. (Zie BEDELAAR.)
Het beste paard (*of:* Ruintje) van stal. 14
Het beste paard struikelt wel eens (*of:* kan vertreden). 15
Het eene paard gaat met een woord, het a met een rijsje, en het derde moet somtijds de ren gevoelen. 16
Het eene paard schouwt het andere. 17

---

1 Gruterus III. bl. 141.
2 Gruterus III. bl. 141. Meijer bl. 80.
3 Winschooten bl. 52.
4 Tuinman I. bl. 135. v. Waesberge *Geld* bl. 165.
5 Cats bl. 465.
6 Winschooten bl 161.
7 *Sel. Prov.* bl. 160.
8 Cats bl. 458. de Brune bl. 255. *Sel. Prov.* bl. 150.
9 Ghcurtz bl. 17. 24 *Jan.* Gruterus I. bl. 103. Cats bl. 523. de Brune bl. 64, 395. *Mergh* bl. 49.
10 de Wendt- Posthumus I. bl. 56.
11 *Gent* bl. 126.
12 Ghcurtz bl. 76. de Brune bl. 81, 340. Tuinman I. bl. 161, II. bl. 173. Modderman bl. 110. 13 *Maart* 53.
13 Gruterus II bl. 146. de Brune bl. 384. *Mergh* bl. 21.
14 Tuinman I. bl. 279, II. bl. 32.
15 Cats bl. 523. *Sermoen* bl. 53. Kerkhoven Raven XXIII. *Vesteelt* bl. 110, 112.
16 *Sel. Prov.* bl. 93.
17 v. Alkemade bl. 124.

...gaat kwalijk, als blinde paarden den wagen ...ren.

...lijkt beter een' mensch dan een paardenhoofd. ...e HOOFD.)

...gelijkt wel een' paardenstal.

[*Men zegt dit van een vuil vertrek.*]

...grootste paard van stal Werkt veeltijds minst ...n al.

...hollen is het paard benomen, Wanneer de grijze ...en komen. (Zie HAAR.)

...hooi is in de kribbe, het paard zal weldra ge... ...zijn. (Zie HOOI.)

...is al van liefde, zei Lillekomdijne (*of:* Kur...dijne); toen kuste hij het paard voor den ..., daar de bruid op zat. (Zie AARS.)

...is een afgereden paard.

...is een dood paard aan een' boom gebonden. ...e BOOM.)

...is eene hoer als een paard. (Zie HOER.)

...is eene kunst te leven: praktijk is een molen...rd. (Zie KUNST.)

...is éene soort van beesten, hij en zijn paard. ...BEEST.)

...is een huurpaard. 1

...is een losgebroken paardje.

...is een lui (*of:* trotsch) paard, dat zijne haver ...t wil dragen. (Zie HAVER.)

...is een man als eene paardenvijg: daar is geene ...in. (Zie GAL.)

...is een slecht (arm, *of:* trotsch) paard, dat zijne ...er niet verdient. (Zie HAVER.)

...geen paard dood.

[*Men gebruikt dit spreekwoord, wanneer een ...f ander ongeval nog al te overkomen is.*]

...geen paard naar mijn' stal.

...is goed te voet (*of:* langs den wagen) gaan, ...men het paard bij den toom heeft. 2 (Zie de ...e.)

...hem niet zeer helder; hij slacht de koeijen, als ...eene paardenvlieg gestoken heeft. (Zie KOE.)

...natuurlijk, dat een dood paard stil ligt.

...paardenwerk. 3

...te vergeefs gefloten, als het paard niet p.....

...4

...is wind van een dood paard.

...omt te paard (*of:* post), en vertrekt te voet. 5

[*Men zegt dit van de eene of andere kwaal.*]

...kreupele paard moet wat vroeger op de baan. ...BAAN.)

...ijkt wel een' kurassier te paard. (Zie KURAS...)

...middelste paard moet den wagen trekken.

...oog van den meester is de beste haver voor de ...den. (Zie HAVER.)

...oog van den meester maakt het paard (*of:* de ...) vet, En dat van het vrouwtje de kamers ... (Zie KAMER.)

...paard gengelt aan eene losse lijn, gelijk de ... aan het draadje van de vrouw. (Zie DRAAD.)

Het paard is eens over de plank geweest.

Het paard is nog niet ontsnapt, zoo lang het den halster nasleept. (Zie HALSTER.)

Het paard stalt meest (*of:* liefst), daar 't nat is. 6

Het was, alsof er een paard sprak. 7

[*Het komt mij niet waarschijnlijk voor, dat* TUINMAN *gelijk heeft, als hij dit spreekwoord van* BILEAMS sprekende ezelin *ontleend acht: die geschiedenis is te bekend, dan dat men de* ezelin *in een* paard *zoude verbasterd hebben. Mogelijk heeft men aan* de sprekende paarden *te denken, waarvan, mede volgens* TUINMAN, *de Heidensche schriften gewagen, of aan* het sprekende paard, *dat, volgens* V. DUYSE, *bij een' oud' heldendichter voorkomt. Maar ook daartoe behoeft men zijne toevlugt niet te nemen, als men slechts aan* sprekende steenen *denkt, en aan zoo menige overdragtige uitdrukking, die vergelijkender wijze wordt toegepast. Niet slechts bij een zeldzaam en onverwacht geval, zoo als* TUINMAN *en* V. DUYSE *verzekeren, maar mede bij onmogelijke dingen, gelijk ook bij elke hooge, driftige of veel gerucht makende zaak, of uitdrukking zelfs, wordt dit spreekwoord gebezigd.*]

Het zijn de beste paarden, die de haver van hunne buren eten. (Zie BUURMAN.)

Het zijn mannen met baarden: Zij werken als kinderen, en vreten als paarden. (Zie BAARD.)

Het zou niet helpen, al hadden zij van daag eene koe en morgen een paard. (Zie DAG.)

Het zweet van de paarden is de beste mest voor de boekweit. (Zie BOEKWEIT.)

Hij belegt zijne woorden, als een paard zijne scheten. 8

Hij berijdt graag een paard, dat hij tevens in den bek kan zien. (Zie BEK.)

Hij berijdt het malle paard. 9

Hij breekt erdoor heen als eene paardenvlieg door een spinneweb.

Hij doet een' wagen en een paard.

[*Hij zit lang op eene plaats,* daar de paus (*of:* keizer) te voet (*of:* zonder lakkei) gaat (*of:* geen' ambassade kan zenden).]

Hij draaft als een molenpaard. (Zie MOLEN.)

Hij draagt het paard op 't open veld.

Hij draagt paardenlast. (Zie LAST.)

Hij draait als een paard, dat van de wespen gestoken wordt.

Hij eert hem gelijk een oud paard zijne moeder. (Zie MOEDER.)

Hij eischt slagen, gelijk een paard zijn voeder. 10

Hij geeft den paarden lange haver. (Zie HAVER.)

Hij geeft het paard de sporen. 11

Hij geraakt zoo hard achteruit, als een paard loopen (*of:* trekken) kan. 12

Hij haalt een oud paard van stal.

Hij haalt het paard van Troje in. 13

[*Het verhaal, waar of valsch, dat Troje door*

...bl. 89.
...bl. 87. de Brune bl. 209, 234. *Sel. Prov.* bl. ...
... *Sartorius pr.* III. 36. Tuinman I. bl. 143.
...bl. 191.
...bl. 82.
...bl. 169. Gruterus II. bl. 153. *Cats* bl. ...
... de Brune bl. 335. *Mergh* bl. 29. *Sel. Prov.* ...
... Zest bl. 23, 243. v. Alkemade bl. 18, 117.
... I. bl 178, *nal.* bl. 33, II. bl. 138. Folle I. 59. Gales bl. 45. *Sermoen* bl. 56. v. Eijk II. bl. 69. Manvis bl. 123. Sancho-Pança bl. 39.
5 Gruterus II. bl. 154, 163. Cats bl. 546. de Brune bl. 263. *Mergh* bl. 30, 38. Tuinman I. bl. 315. *Wijsheid* bl. 142. v. Eijk II. bl. 69. Guikema II. 46.
6 Cats bl. 533. *Sel. Prov.* bl. 96, 196.
7 de Brune bl. 461. Sartorius sec. II. 63. Tuinman I. bl. 3. v. Eijk I. *nal.* 2. v. Duyse bl. 198.
8 Folle I. 86.
9 de Brune bl. 64. Tuinman bl. 107, I. bl. 253, 270, 275, II. bl. 52.
10 Servilius bl. 184*.
11 Winschooten bl. 250.
12 Everts bl. 233. v. Waesberge *Geld* bl. 165.
13 Witsen 74. Tuinman I. bl. 47. *Oct.* 1. v. Moerbeek bl. 259. *Fakkel* bl. 185. Brankenburg II. 1. v. Eijk II. bl. 70. v. Sandwijk 9.

het Trojaansche paard (*slechts een reusachtig stokpaard van den goeden* HOMERUS,*" zegt* de oude Heer SMITS, *in den* Nederl. Spectator, 1e. *Jaarg.*, *bl.* 89) *ingenomen is, heeft aanleiding tot dit spreekwoord gegeven. Na eene negenjarige vruchtelooze belegering zouden de Grieken door de volgende list meester van Troje zijn geworden. Zij maakten een groot houten paard, in welks buik eenige krijgslieden verborgen waren, hetzelve achterlatende, toen zij aftrokken. Zij hielden zich echter met hunne vloot achter het eiland Tenedos verborgen. De Trojanen, verheugd over 's vijands aftogt, meenden een Grieksch heiligdom te veroveren, braken een gedeelte van den stadsmuur af, en trokken den buit zegevierend stadwaarts. Maar 's nachts kwamen de strijders in alle stilte uit het paard te voorschijn, openden de poort, en lieten de hunnen binnen, die een afgrijselijk bloedbad aanrigtten. Men bezigt dit spreekwoord, wanneer men iemand wel ontvangt, maar zijn vertrouwen met schandelijken ondank beloond vindt. Wie een ander verliezen doet, hetzij op de biljart of in eenig hazard- of ander spel, na door hem tot deelneming aan dat spel te zijn uitgenoodigd, wordt* het paard van Troje *genoemd.*]

Hij heeft de koorts als een paard. (Zie KOORTS.)

Hij heeft een' bril van doen: hij ziet eene koe (*of:* een paard) voor een' windmolen aan. (Zie BRIL.)

Hij heeft eene conscientie als een paardenkooper. (Zie CONSCIENTIE.)

Hij heeft een' honger als een paard. (Zie HONGER.)

Hij heeft een slecht paard bereden. 1

Hij heeft geene courage, het paard den teugel in den bek te doen. (Zie BEK.)

Hij heeft haar zoo lief als een oud paard zijne moêr. (Zie MOEDER.)

Hij heeft moed als een stooters paardje. (Zie MOED.)

Hij heeft net een gezigt als eene paardenvijg, daar de kippen in gepikt hebben. (Zie AANGEZIGT.)

Hij heeft paarden als hooibulten. (Zie BULT.)

Hij heeft zijn' kost eerlijk betaald, als een paard zijne stalhuur. (Zie HUUR.)

Hij helpt hem op het (*of:* te) paard (*ook wel:* Hij helpt er hem boven op). 2

[*„Dit heeft zijn oorsprong,"* zegt V. ALKEMADE, *„van de oorlogshafte Batavieren, die veel te paard streeden, en zelfs gewapend op de Rijn swommen."*]

Hij holt (*of:* draaft door) als een blind paard. 3

Hij houdt zijn paardje in een' ligten draf. (Zie DRAF.)

Hij is als een paard zoo sterk. 4

Hij is een dwaas, Die om een' haas Veel smarten lijdt, En nog een paard, Veel ponden waard, Den hals afrijdt. (Zie DWAAS.)

Hij is het paard van Troje.

Hij is op zijne apostel-paarden gekom[en] ... APOSTEL.)

Hij is over het paard gezet (*of:* getild). 5

Hij is uit de paardenvoeten, die op den ... klokken doet beijeren. (Zie KLOK.)

Hij is zoo beschaamd als een paard, dat zij... ters kar omsmijt. (Zie KAR.)

Hij is zoo frisch en gezond als een dood p...

Hij is zoo hoovaardig als een lakkei, die ... meesters paard zit. (Zie LAKKEI.)

Hij is zoo sterk als een paard. 7

Hij is zoo trotsch als een koetspaard. (Zie ...

Hij krijgt paardenkeutels voor profetenbezi... BEZIE.)

Hij laat zich geene paardenkeutels voor v... de hand stoppen. (Zie HAND.)

Hij laat zijn paardje lustig draven.

Hij lacht als een huurpaard. 8

Hij lacht als een paard, dat bijten wil. 9

[*Niet zoo zeer van een' yzegrim*, ... TUINMAN *en* V. EIJK *zeggen, maar* ... *paald van een' valschaard, zoo als* SAR... *opgeeft, wordt dit spreekwoord gebezig*...

Hij leent zijn paard uit, en gaat zelf te voet...

Hij loopt als een paard van een' daalder... DAALDER.)

Hij loopt als een paard voor de zweep. 11

Hij loopt het hollende paard na.

[*Hij zoekt iets, dat hij waarschijnlij*... *zal vinden.*]

Hij maakt hem wijs, dat paarden- (*of:* va... stronten vijgen zijn. 12

Hij moest een paardje (*of:* ezeltje) sch..geb... ben. (Zie EZEL.)

Hij noemt hem man en paard. (Zie MAN.)

Hij raakt het paard juist in 't oog. (Zie OOG...

Hij rijdt altijd zijn eigen paardje. 13

Hij rijdt een ongezadeld paard.

Hij rijdt het paard op de stang. 14

Hij rijdt op zijns meesters paard. (Zie ME...

Hij rijdt (springt, *of:* is spoedig) op zijn p... 15 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat is: hij wordt spoedig boos. Het* ... *woord is aan de riddertijden ontleend.*]

Hij roept als een dief in een' paardenstal. (Zie ...

Hij roskamt het paard, dat hem namaals bijten...

Hij slaat zijn paard met den haverzak om de... (Zie HAVER.)

Hij slacht des keizers paard: dat p... in de ... plassen. (Zie KEIZER.)

Hij spant de paarden achter den wagen (*of*... wagen vóór de paarden). 17 (Zie de *Bijla*...

Hij spreekt nog beter dan een paard, en dat ... zulk een' grooten kop. (Zie KOP.)

---

1 v. Eijk II. *nal.* bl. 40.

2 Sartorius *pr.* I. 84, IV. 51, *tert.* III. 38. Winschooten bl. 245. v. Alkemade bl. 123, 154. Tuinman I. bl. 253, 254. v. Eijk II. bl. 68. Bogaert bl. 101.

3 v. Alkemade bl. 128. v. Waesberge *Wijn* bl. 11. *Vesteelt* bl. 113.

4 v. Eijk II. bl. 68.

5 Winschooten bl. 263, 350. Tuinman I. bl. 257. Reddingius 3. v. Eijk II. bl. 68.

6 (Folie I. 571.)

7 Gheurtz bl. 78. *Vesteelt* bl. 112.

8 Servilius bl. 246*. *Campen* bl. 130. Gheurtz bl. 41. Zegerus bl. 38. Idinau bl. 102. de Brune bl. 248, 471.

9 *Campen* bl. 118. Sartorius *tert.* V. 79. Tuinman I. bl. 306. *Maart* 14. Meijer bl. 57. v. Eijk II. bl. 71.

10 *Campen* bl. 124.

11 Tuinman I. bl. 284.

12 Gheurtz bl. 76. *Mergh* bl. 33. Sartorius *sec.* I. 91, *tert.* IX. 30. v. Eijk II. *nal.* bl. 40. de Jager *Bijdr.* bl. 112.

13 v. Eijk II. *nal.* bl. 40.

14 v. Eijk II. bl. 70.

15 Servilius bl. 161*. *Sel. Prov.* bl. 16... *pr.* VII. 9. Tuinman I. bl. 127, 275, ... II. bl. 71. Sancho-Pança bl. 51. Bogaert ...

16 *Mots* bl. 77.

17 Servilius bl. 4*, 5, 8. *Mots* bl. 31. v. ... bl. 134. Tuinman I. bl. 158, 246. v. ... bl. 269. Reddingius 12. v. Eijk II. bl. ... bl. 25, 94. Guikema I. 15. Sancho-Pança ... Modderman bl. 105. Bogaert bl. 22 ... XXXIII. *Landbouwer* bl. 71. *Vesteelt* ...

k wel, maar hij viel van het paard. 1
gert als een kwaad paard. 2
t erop los als een hollend paard.
[*Men zegt dit van een' doldriftig' mensch.*]
t het paard Aan den staart. 3
t de kribbe te vinden als een postpaard.
RIB.)
t als een molenpaard. (Zie MOLEN.)
kt als een ploegpaard. 4
rijden, eer hij een paard heeft. 5
t door een paardenoog. (Zie OOG.)
t uit zijne oogen als een schichtig paard.
OOG.)
t zoo barsch, of hij een paard wou maken. 6
gt als een oud paard.
wel een stuk van een dood paard eten. 7
[*Hier wordt de vraatzuchtige geteekend.*]
zijn paard verkoopen, om haver te beko-
. (Zie HAVER.)
eet als een paard. 8
w hoofd van onder de paardenvoeten. (Zie
RD.)
arden en geleende zwiepen: Geen wonder,
hard liepen. 9
zijn meug, zei de boer, en hij at paarden-
ls voor vijgen. (Zie BOER.)
een' paardenzoen geven.
een zoon van 's konings lijfpaard, zei de
ezel; maar hij vergat te zeggen, dat zijne
der eene ezelin was. (Zie EZELIN.)
d van het paard niet, dat men bij den staart
t toomen.
d veel van je, zei de beul, toen hij den paar-
dief het hoofd had afgeslagen, en diens blon-
krullebol in de hand hield. (Zie BEUL.)
eet een paardje, dat nog harder draaft. 10
lle haar mag wel een goed paard steken. (Zie
AR.)
het paard u is ontloopen, gooi dan den toom
t achterna. 11
ardenvleesch is het goed boekweit telen. (Zie
KWEIT.)
vrouwen zijn de paarden, waar oude mannen
naar de hel rijden. (Zie HEL.)
goed te voet gaan op de heiden, Voor die hun
rd daarnevens leiden. (Zie HEIDE.)
paard, kleine dagreize. (Zie DAG.)
twee paarden den wagen trekken. 12
d werd niet wel gebouwd Door 't paard, dat
ngraam knouwt. (Zie LAND.)
en paard dood, al dood. (Zie MAN.)
je, dat mijn paard met den staart trekt, zei
voerman, de kop doet ook mede. (Zie KOP.)
brengt wel ligt een paard (*of:* een' os) te wa-
; maar dwing het (hem) eens, om te zuipen!
(Zie OS.)
durft daar geen paard om doen rijden. 13

Men heet geen paard bles, of het heeft wel wat wits aan den kop. (Zie BLES.)
Men kan een gewillig paard (*of:* den goede) te veel vergen. (Zie GOEDE.)
Men kan geen paard al loopende (*of:* geen loopend paard) beslaan. 14
Men kan hem den mond met een paardenhaar openmaken, maar met geen kabeltouw weêr sluiten. (Zie HAAR.)
Men kent een goed paard aan zijn draven. 15
Men mag bonte paarden wel overladen. 16 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet de huik naar den wind hangen, zei het paard, en het sloeg met zijn' staart de muggen van zijn' rug af. (Zie HUIK.)
Men moet den ploeg niet vóór de paarden spannen. 17
Men moet geen gegeven paard in den bek zien. (Zie BEK.)
Men moet hei roepen, voor dat de paarden stil staan.
Men moet hem schuwen, zoo ver als men een wit paard zien kan. 18
Men moet het paard niet bij den staart, maar bij den toom grijpen.
Men moet met de paarden ploegen, die men heeft. 19
Men moet niet meer op den wagen laden, dan de paarden kunnen trekken.
Men moet zich voor hem wachten als voor een achteruit slaand paard. 20
Men sluit den stal te laat, als het paard (*of:* de koe) gestolen is. (Zie KOE.)
Men vangt het paard bij den breidel, en den man bij zijn woord. (Zie BREIDEL.)
Men vindt al veel meer lijders Dan hooge paardenrijders. (Zie LIJDER.)
Men vindt geen paard, of het heeft eenig miszet. (Zie MISZET.)
Men wordt veel meer bedrogen in vrouwen en paarden dan in andere dieren. (Zie DIER.)
Met de paarden van Sint Franciscus. 21
[*Dat is: op dezelfde wijze als iemand*, die op zijne apostel-paarden is gekomen.]
Met een dood kalf (*of:* paard) is goed sollen. (Zie KALF.)
Met onwillige paarden is het kwaad rijden. 22
Mijn paard, mijn zwaard, mijn wijf: Die houd ik voor mijn eigen lijf. (Zie LIJF.)
Moedige paarden, straf gebit. (Zie GEBIT.)
Naar Rome ging nooit man of paard, Of 't was al vrij wat minder waard. (Zie MAN.)
Natuur trekt meer dan zeven paarden (*of:* ossen). (Zie NATUUR.)
Noch het roer aan 't schip, noch de toom aan 't paard baten, zoo er niemand is, die ze kan besturen. 23

---

eurts bl. 29.
inschooten bl. 259.
man I. bl. 158, II. bl. 112. Reddingius bl.
. Bogaert bl. 92.
rtorius *tert.* X. 49.
eijer bl. 88.
is I. 208.
rtorius *pr.* III. 70. v. Eijk II. *nal.* bl. 40. de
ne Bijdr. bl. 112.
ancho-Pança bl. 60.
v. Alkemade bl. 123.
10 Tuinman I. bl. 162. v. Eijk II. bl. 71.
11 Tuinman bl. 94.
12 Gheurtz bl. 46, 47.
13 Sartorius *sec.* IV. 6.
14 Gheurtz bl. 49. *Sel. Prov.* bl. 68. Sartorius *sec.* III. 9. Winschooten bl. 21. Tuinman I. bl. 174, II. bl. 177. Martinet 56. *Magasijn* II. bl. 203. *Euphonia* bl. 523. Everts bl. 348. *Fakkel* bl. 193. Koning bl. 19. v. Eijk II. bl. 70. Guikema II. 25. Modderman bl. 114. Bogaert bl. 82. *Verteslt* bl. 113.
15 Gruterus II. bl. 156. *Mergh* bl. 33. v. Eijk II. bl. 69. Bogaert bl. 73.
16 *Prov. seriosa* bl. 30.
17 Gruterus II. bl. 156. *Mergh* bl. 32.
18 *Campen* bl. 103. Meijer bl. 48.
19 de Brune bl. 81.
20 *Campen* bl. 103. de Brune bl. 147. Meijer bl. 46.
21 v. Duyse bl. 457.
22 Cats bl. 432. Sartorius *pr.* VIII. 33.
23 Bogaert bl. 53.

Nu ben ik eenmaal los, zei het paard; toen sleepte hem de toom achterna. 1
Of een oud paard zijne moeder wel zoo bemint? (Zie MOEDER.)
Ongelijke paarden trekken niet wel, vooral als er een dwars voor den wagen loopt. 2
Ook het beste paard wordt een knol. (Zie KNOL.)
Op de magerste paarden vallen de meeste vliegen. 3
Paardenkeutels zijn geene vijgen. (Zie KEUTEL.)
Paardenvleesch en paardenzweet is des landbouwers beste mest. (Zie LANDBOUWER.)
Paardenvleesch is duur vleesch, en toch wil niemand het eten. 4

[*Dat wil zeggen: paarden dienen alleen bij hun leven; en daar ze duur van onderhoud zijn, moet men ze in geen grooter getal houden, dan de arbeid vereischt.*]

Paardenvoet, wolfstand, hoerenaars en dobbelaarshand zijn niet te betrouwen. (Zie AARS.)
Paardrijders en voetgangers komen 's avonds allen in ééne herberg. (Zie AVOND.)
't Pak naar 't paard, en 't paard naar 't pak, Geeft voorwaar een groot gemak. (Zie GEMAK.)
Peterselie (*of:* Peper) helpt de mannen te paard, en de vrouwen onder de aarde. (Zie AARDE.)
Pilatus is voorbij gereden op een wit paard.

[*Men bezigt dit als antwoord op de vraag: hoe laat is 't? Men zegt dan ook wel:* Pilatus is dood.]

Prijs een' vriend te voet, en een' vijand te paard.

[*Dat wil zeggen: houd hem voor den waren vriend, die dat wordt, niet in een' oogwenk, maar na rijp beraad. Aan den anderen kant is hij weinig als vijand te vreezen, die op een' sprong zijne vriendschap doet omkeeren; want hij leeft bij de verandering, en de elders aangeboden vriendschap verlaat hij even spoedig.*].

Procedeer om eene koe, Gij legt er een paard op toe. (Zie KOE.)
Raak geen bezeerd paard aan: Gewis, het zou u slaan. 5
Schoone vrouwen en paarden doen het geld wel verteren. (Zie GELD.)
Span de paarden eens af van eenen hollenden wagen!
Tellende paarden draven niet hard. 6
Terug paardje, naar stal.
Terwijl het gras groeit, sterven de paarden van honger. (Zie GRAS.)
Te veel drukken maakt het paard tegensporig.
Toen hij ruiter wilde worden, had hij geen paard, — toen hij een paard vond, ontbraken hem stevels en sporen, — en toen hij alles had, was er geen courage: 't gaat hem als Matthijs van Dresden. (Zie COURAGE.)
Trekpaarden zijn arme beesten. (Zie BEEST.)
Trouw reed met het paard weg. 7
Twee kwade paarden dienen in éénen stal niet. 8
Twee sporen heeft (*of:* haat) het paard: één, daar het in loopen moet, en ééne, die het loopen doet.
Van alle haar zijn goede paarden. (Zie HAAR.)
Vrouwen, paauwen en paarden Zijn de trotsc (*of:* stoutste) dieren der aarde. (Zie AARDE.)
Vrouwen, wijn en paarden: dat is koopmansc van tarra (*ook wel:* al lakende (*of:* bedriegelij waar). (Zie KOOP.)
Waar gaat hij heen met dat blinde paard? 9
Waar het paard aangebonden is, moet het
Wacht u: het paard slaat achteruit. 10 (Zie *Bijlage.*)
Wanneer een paard zijne sterkte wist, deed geen' man goed. (Zie MAN.)
Wanneer het paard te oud is, spant men het de kar, of slagt het voor de honden, en we het in het gras. (Zie GRAS.)
Wanneer hij op zijn paardje is, draaft hij maar d
Ware het zaak, dat gij hooi aat, gij zoudt een p zijn. (Zie HOOI.)
Wat een slag is voor het paard, is een woord den wijze.
Wat geef je me, dan leen ik uw paard?
Wederom an, Bederft paard en man. (Zie MAN
Wie paard of vrouw zonder gebreken zoekt, stal en bed wel altijd ledig zien. (Zie BED.)
Wij appelen zwemmen, zei de paardenkeutel. APPEL.)
Wilde men in den winter zorgen, gelijk men in zomer doet, Velen zouden te paarde rijden, nu gaan te voet. 11
Wil je voortrijden, schik je te paard. 12
Wilt gij voor u een vrouw of schoone paarden len, Zoo kies ze nimmermeer dan uit de palen. (Zie PAAL.)
Zij gaan erop af als de kraaijen op een dood p (Zie KRAAI.)
Zij is zoo brutaal als een koetspaard. (Zie KOE
Zij loopen als postpaarden.
Zij merkten 't wel, dat het paard mank ging.
Zijn paard, zijn zwaard, zijn wijn en vrouw — prees geen man dan met berouw. (Zie BEROU
Zij slaat niemand af dan beslagen paarden. 13
Zij slacht des pijpers hond (*of:* paard), en is gens nooder dan t'huis. (Zie HOND.)
Zoek een gemaakt (bereden, *of:* gedresseerd) p maar eene ongemaakte (onbereden, *of:* onged seerde) vrouw. 14
Zoo man, zoo paard; Zoo volk, zoo waard. (MAN.)

PAAUW.

De groote paauw heeft zooveel met zijne vere doen als de kleine nachtegaal. (Zie NACHTEGAA
De paauwen komen in het land met de Walen, Thorouts feest. (Zie FEEST.)
Het gaat hem als de paauwen: men moet niet zijne voeten kijken.

[*Men zegt dit van den ouderdom, die meer vlug ter been is, en zulks, omdat de pa wen lompe voeten hebben.*]

Het is eene kraai in paauwen-vederen. (Zie KRAA
Het is een mannetje, om op een' paauw te zitt (Zie MAN.)

---

1 v. Nyenborgh bl. 324.
2 30 *Junij.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 427, 470. *Sel. Prov.* bl. 53, 189. Tuinman II. bl. 172. Meijer bl. 110. Mulder bl. 409. *Voeteelt* bl. 111.
3 *Sel. Prov.* bl. 8. Everts bl. 349.
4 v. Hall I. bl. 7. *Voeteelt* bl. 109.
5 de Brune bl. 355. Richardson bl. 31.
6 Gruterus III. bl. 169. Meijer bl. 105.
7 *Campen* bl. 2. 10 *April.* Gruterus I. bl. 120. de Brune bl. 478. Tuinman I. bl. 58, 64. Meijer bl. 2.
8 Zegerus 3e. *dr.* bl. 62. *Adag. quædam* bl. 62.
9 Bogaert bl. 41.
10 Gheurtz bl. 75. Gruterus II. bl. 166. *Mergh* bl. 42. *Sel. Prov.* bl. 145. Tuinman II. bl. 172.
11 *Adag. quædam* bl. 18.
12 v. d. Venne bl. 255.
13 Gheurtz bl. 58.
14 Gruterus III. bl. 176. Meijer bl. 110.

paauwenwerk, zich in zijne eigene pluimen
spiegelen.
zoo hoogmoedig (*of:* hoovaardig, *ook wel:*
stapt) als een paauw. 1
schooner dan de staart der paauwen, Maar
zoo leelijk als hun klaauwen. (Zie KLAAUW.)
veren is de paauw bemind. 2
en, paauwen en paarden Zijn de trotschte
stoutste) dieren der aarde. (Zie AARDE.)
natuur den paauwen aan den kam onthoudt,
zij hun weder aan den staart. (Zie KAM.)

PAAUWIN.

eene paauwin. 3

PACHT.

jaarige vrouw is een middelbaar pachtgoed.
GOED.)
akt, dat hij de wijsheid in pacht heeft. 4
t alles in pacht.

PACHTER.

zoo zwart als een pachter.

PADDEN.

den: altijd aan de beste bloemen. (Zie BLOEM.)
geene padden in klaar water. 5
padde het hoofd afbijt, die trooste zich
venijn. (Zie HOOFD.)
padden ter markt gaat, is wel belust op
ch. (Zie MARKT.)
een paddenest. (Zie NEST.)
voor zoo vele heeren te nijgen, zei de kik-
(*of:* pad), en de egge sleepte hem (haar)
het ligchaam. (Zie EGGE.)
eft op eene padde getrapt. 6
begaan om vleesch, die padden-vleesch koopt. 7
van geld voorzien als een kikvorsch (*of:* eene
) van veren. (Zie GELD.)
verheven als een kikvorsch (*of:* eene pad) op
kluitje. (Zie KIKVORSCH.)
haar van de padde. (Zie HAAR.)
t in de kleêren, Als eene pad in de veren.
KLEED.)
welt op als eene pad. 8
kan de pad (*of:* den kikvorsch) wel zoo lang
pen (*of:* tergen), tot ze kwak zegt (*ook wel:*
ze kwaakt, spuwt, van zich p..., *of:* barst).
KIKVORSCH.)
slechte visch is padden! 9
de kikkers en padden beten, zoo zij tanden
dden. (Zie KIKVORSCH.)
dik als eene pad.

PADDESTOEL.

komt op als paddestoelen.
als een paddestoel opgeschoten.
na Paschen zijn paddestoelen in den Mei.
ie MEI.)

PADEN.

kerkpad is geene heerbaan. (Zie BAAN.)
pad zonder modder. (Zie MODDER.)
de ezels: het oude pad. (Zie EZEL.)
begane pad volgen.
jenever-pad is de kortste weg naar het kerk-
hof. (Zie JENEVER.)
Het is een kwaad pad, dat men niet meer dan eens begaan kan. 10
Het pad vloeren. 11
Hij bewandelt de paden van Jericho. (Zie JERICHO.)
Hij helpt hem van het pad af.
Hij is op het galgenpad. (Zie GALG.)
Hij kiest het hazenpad (*of:* Hij loopt als een haas weg). (Zie HAAS.)
Hij loopt (*of:* maakt) er een zwart pad.
Hij volgt het oude karrepad. (Zie KAR.)
Is hij eens op 't pad, hij is terstond te Keulen. (Zie KEULEN.)
Men mag het pad niet overal strooijen. 12

[Strooijen *is hier* bereiden *of* gereedmaken. Het pad strooijen *zegt dus zooveel als:* den weg banen. *Het spreekwoord beteekent alzoo, dat men niet handelen mag, alsof men overal een' vrijpas had; ook wel, dat men niet geregtigd is, om zijne bezittingen te verkwisten.*]

Ons leven is een winterpad: Na weinig droogs, al weder nat. (Zie LEVEN.)
Op een pad, dat veel begaan wordt, wast geen koren. (Zie KOREN.)
Tusschen waarheid en leugen ligt een glibberig pad. (Zie LEUGEN.)
Voetje voor voetje leert men het verkeerde pad bewandelen. 13
Wijk niet van het gemeene pad. 14
Zijn paadje schoon maken. 15

PAGADET.

Dat is een schoon pagadetje, zei de Engelschman, en hij zag een' ooijevaar in het veld loopen. (Zie ENGELSCHMAN.)
Lekker, lekker, zei pagadetje, en hij had drie scharretjes op zijn bord. (Zie BORD.)

PAGIE.

Dat kleed is zoo nieuwerwetsch, alsof een pagie van Haman het gedragen had. (Zie HAMAN.)

PAILLAS.

Courage, paillas! (Zie COURAGE.)

PAIS.

Gulzigheid, traagheid en onkuischheid zijn vijanden van pais en eer. (Zie EER.)
Het is pais en vrede in alle Duitsche (*of:* Christen-) landen. (Zie CHRISTEN.)
Maar eenen halven pais te maken; geen meerder leed of spijt dan niet gram worden. (Zie GRAM.)
Pais is oorzaak van alle vreugde. (Zie OORZAAK.)

PAK.

Dat is een pak van mijn hart. (Zie HART.)
De jongste ezel moet het pak dragen. (Zie EZEL.)
De rug moet naar het pak, en het harnas naar den man wezen. (Zie HARNAS.)
Die de zwakste schouders heeft, moet het zwaarste pak dragen.
Die te zware pakken draagt, moet krom gaan. 16
Een kleine staat, een groot gemak; Een groote staat, een lastig pak. (Zie GEMAK.)
Een klein pak Geeft groot gemak. (Zie GEMAK.)

Gheurts bl. 73. Cats bl. 469. Gales bl. 26. Wil- VII. 9. v. Eijk II. bl. 72. Mensinga bl. 214.
t bl. 21. v. Alkemade bl. 18.
Eijk II. bl. 71.
Tuinman I. bl. 183, II. bl. 7. v. Moerbeek bl. 22. v. Eijk I. *nal.* 33. Manvis bl. 123.
Sot bl. 26. v. Alkemade bl. 23.
6 Tuinman II. bl. 247.
7 Gheurtz bl. 30.
8 Everts bl. 316. v. Eijk II. *nal.* bl. 41. Sancho-Pança bl. 59. Bogaert bl. 46.
9 *Prov. seriosa* bl. 45.
10 Halbertsma bl. 30.
11 Tuinman I. bl. 350.
12 Sartorius *pr.* I. 84, *sec.* I. 3. Winschooten bl. 301.
13 Modderman bl. 135.
14 18 *Dec.* Gruterus I. bl. 123.
15 Winschooten bl. 235. Tuinman I. bl. 7. Sancho-Pança bl. 24.
16 v. d. Venne bl. 207.

Geen pak zoo klein, of het bezwaart den vermoeide op den langen weg. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Heb je ook pakjes of brieven te bestellen? (Zie BRIEF.)
Het pak moet naar den kemel zijn, of het draagt lastig. (Zie KEMEL.)
Het pak temt het beest. (Zie BEEST.)
Hij heeft hem het pakje uitgeschud.
Hij komt daar aan als een andere Issaschar tusschen twee pakken. (Zie ISSASCHAR.)
Hij vertrekt met pak en zak. 2
Ieder meent, dat zijn pak het zwaarste is. 3
Ieder moet zijnen last (*of:* zijn eigen pakje) dragen. (Zie LAST.)
Ieder slak Draagt haar pak.
Ik wou, dat ik het pakje geloosd had. 4
In het groote pak ligt het gewin niet. (Zie GEWIN.)
Kwakschulden worden op het einde van het jaar pakschulden. (Zie EINDE.)
Niemand moet een pak opnemen, dat hij niet wel kan dragen. 5
't Pak naar 't paard, en 't paard naar 't pak, Geeft voorwaar een groot gemak. (Zie GEMAK.)
Zij heeft dat pakje geloosd zonder wormkruid. (Zie KRUID.)
Zij is bekwamer, om het pak der liefde, dan om molensteenen te dragen. (Zie BEKWAAM.)

Hij heeft daar een pak en een' mantel van. (Zie MANTEL.)
Hij is al jong in 't pak gekomen. 6
[*Men zegt dit van een' jongen, die zich vrij wat op zijne wijsheid laat voorstaan.*]
Hij loopt in het lange pak (*of:* langen tijd in het pak). 7
[*Het* lange pak *is het* kinderpak, *in onderscheiding van het* mannenpak, *waaraan men denkt bij het spreekwoord:* Hij is al jong in 't pak gekomen. *Laat men iemand lang vruchteloos op de vervulling eener gedane belofte hopen, dan zegt men:* Hij loopt in het lange pak (*of:* langen tijd in het pak), *in tegenstelling van het spreekwoord:* Kort afzeggen is vriendschap doen.]
Men zal hem van datzelfde laken een pak (*of:* een' rok en eene broek) maken. (Zie BROEK.)

PAKHUIS.

Hij kijkt als eene kat in een vreemd pakhuis. (Zie KAT.)

PALEIS.

Het is een ongelukkig land, waar de armen op de trappen van de paleizen der rijken zitten. (Zie ARME.)

PALERMO.

Hij gaat naar Palermo. 8
[*Dit spreekwoord bezigt men van iemand,* die in het zand bijt, *dat is: die in den strijd omkomt. „Het wordt afgeleid," zegt* V. EIJK, *„van de kruistogten naar het Heilige Land, op welke men al veel Sicilië aandeed, om nooit weêr terug te keeren."*]

PALJET.

Diamanten hebben paljetten. (Zie DIAMA...

PALING.

Aal is geen paling. (Zie AAL.)
Dat is een knappe paling, zei Pier, en hij ... een' drenkeling op. (Zie DRENKELING.)
Dek toe den pot: daar is aal (*of:* paling) ... AAL.)
Die den paling te veel drukt, raakt dien k...
Die met zwavelstokken of palingvellen o... doet al wat voor den kost; maar wie met ... voort kan raken, wint dien met den mo... KOST.)
Een gladde paling ontglipt. 9
Hij heeft eenen gladden aal (*of:* paling) ... staart. (Zie AAL.)
Hij heeft palingen in zijne kousen. (Zie KO...
Hij is te stikken (te houden, *of:* te vangen) ... aal (*of:* paling) bij den staart. (Zie AAL.)
Hij is zoo taai als een palingvel.
Is die paling niet wel gestoofd?
Mij dat vischje, zei Lena, en zij haalde ee... uit de fuik van Joris. (Zie FUIK.)
Nu zal ik een' doodslag begaan, zei Aagt, ... stak een' paling onder de korte ribben. (Zie ...
Van uit het ruime sop wringen de palingen ... de naauwe fuiken. (Zie FUIK.)

PALLAS.

Alles is verward en alles is verwilderd: Waar ... plagt te staan, is nu een uil geschilderd. 1...
[*Men bezigt dit spreekwoord, wan... persoon of een collegie in wetenschap... achteruitgang is.* MINERVA *of* PALLA... *godin der kunsten en wetenschappen. ... haar heeft de jongere fabelkunde een' ... schilderd.*]

PALM.

Hier is spek tot palm.
Hij houdt den poot in den palm. 11
[*Dit is het beeld van den gierigaard.*]
Hij is uit den palm gegroeid.
[*Hier en daar maakte men den ki... wijs, dat een jongen uit den* palm *voort... Van een meisje zeide men:* Zij is uit de ro... gegroeid.]
Hij legt palm in het vuur.
Hij weet niet, of de palm gewijd is, dan of ... dien nog wijden zal.
[*In* 1550 *werd, te Amsterdam, het eerst... vrouwen- en mannenhuis gesticht, waarin ... alleen* 11 *arme oude vrouwen, vervolgens d...* 12 *arme oude mannen en een priester ... opgenomen. De* 12 *mannen waren verpl... Palmzondag, paar aan paar, in proce... gaan achter een' houten man, die op een' ... ten ezel gezeten was. Later werd die ... door de* 12 *mannen voortgetrokken. Zij ... ten de* 12 *apostelen verbeelden, en wa... zonderlinge lange rokken uitgedost, — ... het geheel den plegtigen intogt des Hei... binnen Jeruzalem moest voorstellen. In ...*

---

1 Gruterus III. bl. 143, 146. de Brune bl. 67. Meijer bl. 74.
2 de Brune bl. 471. Sartorius *tert.* X. 54. Winschooten bl. 183. Tuinman I. bl. 189, II. bl. 199. Everts bl. 234. v. Eijk II. 27.
3 Gruterus II. bl. 140. de Brune bl. 216, 371. *Mergh* bl. 16.
4 Winschooten bl. 183.
5 *Mots* bl. 50.
6 Halbertsma bl. 31.
7 Tuinman I. bl. 312, II. bl. 112. Gales bl. 37. Martinet (in de *Logogryphen*) 12. Harrebomée *Tijd* 151.
8 Everts bl. 248. v. Eijk II. *nal.* 56.
9 Tuinman I. bl. 288.
10 *B. Stedeork.* I. bl. 35. v. Eijk II. bl. 54.
11 Idinau bl. 243.

...zen, waar de processie voorbij trok, waren ...knapen geplaatst, die in 't Latijn een' ...fzang aanhieven, en palmtakken strooiden. 't Gemeene volk," zegt LE LONG, *op bl.* 490 *...n zijne* Historische beschryvinge van de re...rmatie der stadt Amsterdam, *„volgde daar ...ter aan, in groote devotie; sonder dat zy ...t minste verstonden, van 't geen 'er gesongen ...werdt, alsoo weinig als de houten Ezel en Man. ...k waren veele soo onnoosel, dat zy niet eens ...sten, of de Palm reets gewydt was, of niet? ...aar uyt een gemeen spreekwoordt ontstondt, ...t men van iemandt, die wat onnoosel was, ...echte te seggen:* Gy en weet niet, of de Palm ...wydt is, dan of men dien noch wyen sal."]

...t als een bok, die knoflook (kool, *of:* palm) (Zie BOK.)

...sch, en haal palm in het vuur: het begint te ...eren. 1

[*Dat wil zeggen: er is gevaar, zie het te ...komen. Dit spreekwoord vindt zijn' oor...rong in de bijgeloovige gewoonte onzer voor...deren, om bij een onweêr gewijden palm in ...t vuur te werpen, ten einde alzoo tegen alle ...aar beveiligd te zijn. Zie over dit spreek...oord:* HOEUFFT, Proeve van Bredaasch Taal...gen, *op het woord* palm.]

...palmen in het slijk vallen. 2

PALMZONDAG.

Palmzondag is, zal 't haast Paschen zijn. 3

't evangelie van Palmzondag: de Heer heeft ...elf noodig. (Zie EVANGELIE.)

... er wel honderdmaal op gelet, dat het op ...zondag regende, zei de vrouw, en zij was ...tig jaar oud. (Zie JAAR.)

PAMPHILE.

...aures Pamphile, zei de boer tegen zijn paard; ...t de ooren stonden hem even eens gelijk de ...rt. (Zie BOER.)

PAMPUS.

...boven Pampus.

[*Twee ondiepten, de eene in de Zuiderzee, ...pende van uit het IJ, en de andere in het ...Goereesche gat, ook bank van Flakkee geheeten, ...dragen den naam van Pampus. Men bezigt dit ...reekwoord, wanneer men eene bestaande moei...lijkheid heeft overwonnen.*]

PAN.

...ingen hebben een handvatsel, en de koekepan ...steel. (Zie DING.)

...hemel van koper is, gaat de pan knirs, knars, ...s, zei de papegaai. (Zie HEMEL.)

...e satan het op kwellen toelegt, dan moet Si...le hem de pekpan vullen.

[*De mythologie beschrijft* SIBYLLE *als eene ...eestdrijvende vrouw, die den raad en wil der ...oden openbaart. Deze* SIBYLLE *nu wordt, in ...it spreekwoord, gezegd, de brandstoffen aan ...te brengen of te leveren, en satan alzoo te die...nen. Men geeft hier eene voorstelling van de geheime middelen, waarvan de booze zich bedient, om zijne oogmerken te bereiken, en alles daaraan dienstbaar te maken.*]

Als het regent en de zon schijnt, bakken de heksen pannekoeken. (Zie HEKS.)

Als onzindelijke lieden net worden, schuren zij de pan van buiten. (Zie LIEDEN.)

Beter eene luis in de pan dan gansch geen vet. (Zie LUIS.)

Daar de man te veel van koeken houdt, behoeft de vrouw niet altijd de pan bij den steel te houden. (Zie KOEK.)

Dat gelijkt wel naar den brand van Troje, zei de man, En hij brandde zeven en tachtig vlooijen in eene kastanjepan. (Zie BRAND.)

De braadpan wil boven het gebraad wezen. (Zie GEBRAAD.)

De een zei: ik zou pannekoeken bakken, maar het meel was te duur, — en de ander: ik zou messen slijpen, maar het zand was op. (Zie KOEK.)

De pan is bij hem altijd op den haard. (Zie HAARD.)

De pan is goed aan 't glijën.

[*Dat is: de zaken gaan vooruit. Men bezigt het voornamelijk, wanneer jeugdige echtgenooten spoedig in de kinderen komen.*]

De pan zal aanbranden.

Die beter wil dan wel, sch.. dik in de pan. 4

[*Men zegt dit van den man, die naar vreemde dingen jaagt, en zijne eigene zaken verwaarloost.*]

Die de pan bij den steel heeft, keert ze, zoo hij wil. 5

Die een' weduwenaar bemint, Potten en pannen vindt.

Die geene fruit heeft, wat doet hij met de pan? (Zie FRUIT.)

Eene keukenmeid moet het eene oog naar de pan, en het andere naar de kat hebben. (Zie KAT.)

Er blijft veel aan de pan (*ook wel:* aan de maat en den strijkstok) hangen. (Zie MAAT.)

Geen blind mensch kan er pot of pan in stukken slaan. (Zie MENSCH.)

Haar mondje gaat als de pan te Vastenavond. (Zie MOND.)

Het breedste eind moet nog volgen, zei besje, toen zij den steel van de koekepan ontlast had. (Zie BESJE.)

Het is een panne- (*of:* teljoor-) likker. (Zie LIKKER.)

Het is heet van de pan.

Het is maar eene halve pan. 6

Het sneeuwt potten en pannen. 7

[*Men zegt dit van een' ruw' mensch of een' beschonkene, die alles over hoop gooit; met een ander spreekwoord:* Wat hem in de hand komt, moet omver.]

Het was zulk een haastig man, dat hij een' stront at voor een' pannekoek. (Zie KOEK.)

Het zijn geene spekpannekoeken. (Zie KOEK.)

Hij bakt met twee pannen.

[*Men zegt dit van iemand, die eene dubbele kostwinning heeft, of ook wel van dengenen, die de vriend van beide partijen zoekt te zijn, gelijk mede van den man, wiens vrouw van een' tweeling bevalt.*]

Hij gaat naar 't panneken.

[*Dat is: naar de gevangenis.*]

Hij had gaarne een stuk spek uit de pan. 8

[*Als er wat te deelen valt, maakt hij wel, dat hij zijn deel krijgt.*]

...pen bl. 120. v. Zutphen II. bl. 25. v. d.
...bl. 11. Meijer bl. 69.
...ris bl. 43.
...bl. 12. v. Alkemade bl. 16.

4 Sartorius *tert.* V. 86.
5 *Mots* bl. 70. Zegerus bl. 13. Idinau bl. 43. de Brune bl. 339.
6 Sancho-Pança bl. 28.
7 Sartorius *sec.* VIII. 21.
8 Sartorius *sec.* VII. 75, *tert.* I. 25, *quart.* 66.

Hij heeft er liggen pannekoeken. (Zie KOEK.)
Hij is uit de pan gerold, om op de kolen gebraden te worden. (Zie KOLEN.)
Hij is zoo loos, dat hij wel twee tongen in drie pannen kan bakken, zoodat er in iedere pan eene tong is. (Zie LOOS.)
Hij is zoo neêrgeslagen als een gerezen pannekoek. (Zie KOEK.)
Hij krijgt een' veeg uit de pan. 1
Hij mag niets dan kiekentjes en randjes van pannekoeken. (Zie KOEK.)
Hij raakte in de pan. 2
Hij snorkt als eene fruitende pan.
Hij speelt pannetje vet. 3
Hij springt op als eene vloo in de heete pan. 4
Hij weet het oortje van het pannetje niet te vatten. (Zie OOR.)
Hij wordt zoo driftig als boter in de pan, die op het vuur komt. (Zie BOTER.)
Hij zal aan de pan likken.
Hij zal daar niet lang pannekoeken. (Zie KOEK.)
Houd de pan bij den steel. 5
In Luilekkerland zijn de huizen met pannekoeken gedekt, en met worsten ingeregen. (Zie HUIS.)
Men zou hem doen gelooven, dat wolken koperen pannen zijn. (Zie KOPER.)
Om het vet likt de kat de braadpan. (Zie KAT.)
Op den huisman liggen pannekoeken. (Zie HUIS.)
Op Vastenavond heeft ieder zijn eigen pannetje noodig.
Overal is bedrog in, zei de Westfaalsche koopman, men maakt zelfs de panharingen en eijeren ook al kleiner. (Zie BEDROG.)
Pannekoeken besparen brood en vleesch. (Zie BROOD.)
Prikken in de pan.
Rijke lieden ziekte en schamele lieden pannekoeken verneemt (*of:* ruikt) men verre. (Zie KOEK.)
Sla de eijers in de pan, Dan komen er geen kwá kuikens van. (Zie EI.)
Uit de pan in het vuur springen. 6
Viel de hemel, dan bleef er geen aarden pot of pan heel. (Zie AARDE.)
Wij blijven hier aan de pan hangen. 7
Zij heeft het zoo druk, zei Flip, als de pan te Vastenavond. (Zie FLIP.)
Zij is eerst zijne beddepan geweest. (Zie BED.)
Zij razen als olie in de pan. (Zie OLIE.)
Zoo potje, zoo pannetje.
Zoo wat van het potje in het pannetje, maar de soep blijft dezelfde.

Daar zijn meer pannen op de daken, dan donderbeitels in de lucht. (Zie DAK.)
Dat is met zilveren pannen gedekt.
[*Men zegt dit van een gebouw, dat met hypotheek bezwaard is.*]
Er zijn pannen op het dak. (Zie DAK.)
Het regent dakpannen. (Zie DAK.)
Laat ieder de sneeuw voor zijne eigene deur wegvegen, en zich niet stooten aan den ijske[...] zijns nabuurs dakpan. (Zie BUURMAN.)

De pan werd hem afgeschoten. 8
Hij heeft niet veel in de hersenpan. (Zie HE[...]
In de pan hakken (*of:* fricasseren). 9
Van het hoofd (*of:* de hersenpan) tot op de[...] (Zie HERSENS.)
Zijne hersenpan staat nog open. (Zie HE[...]

PAND.

Als men ter herberg komt, ziet men, wat d[...] hangt; als men eruit gaat, moet er geld [...] zijn. (Zie GELD.)
De eerste zijn de beste panden: niets toch g[...] de eerste trouw. 10
Een goed betaler weigert geen pand. (Zie BE[...]
Een pand Op hand Grijpt stand. (Zie HAN[...]
Een wambuis is een goed pand. 11 (Zie de B[...]
Het is een slecht pand, dat zijnen meester [...] (Zie MEESTER.)
Het is met hem te randen en te panden gem[...]
Hij brengt veel roois te pand. 13
Hij zal een pandje maken.
[*Dat is: eene laatste poging aanwen[...] zich staande te houden. De lombard [...] pand op.*]
Pand Is zekerder dan hand. (Zie HAND.)
Wie een' goed' vriend heeft, die heeft [...] pand. 14

PANDOER.

Hij heeft een' pandoer in.
[*Men zegt dit van den beschonkene.*]

PANDORA.

Dat is de doos van Pandora. (Zie DOOS.)

PANEEL.

Een jong mensch is geene paneel-deur. (Zie [...]
Hij was op, voor dat de duivel zijn paneel g[...] had. (Zie DUIVEL.)
Jeroen, je bent een aardig gastje, zei Tr[...] schildert mijn paneel zeer aardig zonder k[...] (Zie GAST.)

PANTOFFEL.

Het is daar pantoffel-parade.
Hij gaat op zijne toffeltjes afkerken en aan[...] (Zie KERK.)
Hij heeft het op zijne toffeltjes gebragt. 15
Hij kan het op zijne toffeltjes afdoen.
Hij kust de pantoffel.
Hij zit onder de pantoffel. 16

PANTSER.

Dat geeft de beste klem aan het pantser. (Zie KL[...]
Veel maliën maken een pantser. (Zie MALIE.)

PAP.

Alle baat helpt, zei de bagijn, en zij roerde [...] pap met eene naald. (Zie BAAT.)
Als er geene karnemelk in den pot is, kookt d[...] niet. (Zie MELK.)
Boter in de pap, spillen in den zak en boere[...] kooi kijken gaarne uit (*of:* komen ten laat[...] uit). (Zie BOTER.)

---

1 Winschooten bl. 90, 209. Tuinman I. bl. 103, II. bl. 34. Gales bl. 27. Everts bl. 313. Mulder bl. 435.
2 Winschooten bl. 184.
3 Tuinman I. bl. 101, 104, II. bl. 35. Modderman bl. 84.
4 *Campen* bl. 100. Meijer bl. 47.
5 Gruterus II. bl. 149, 158. *Mergh* bl. 26, 35. *Sel. Prov.* bl. 24. Tuinman I. bl. 164, 294. Modderman bl. 8.
6 Tuinman I. bl. 298.
7 Winschooten bl. 184. Tuinman I. bl. 103, 334, 336. Bogaert bl. 42.
8 Winschooten bl. 184.
9 Winschooten bl. 184. Tuinman I. bl. 261, 333.
10 *Sel. Prov.* bl. 183.
11 Gruterus III. bl. 167.
12 Sartorius *tert.* VI. 68.
13 Gheurtz bl. 29.
14 *Sel. Prov.* bl. 12.
15 Sartorius *sec.* II. 11, VII. 23.
16 Manvis bl. 123.

...ebt gij geene pap toe gegeten.
[*Men zegt dit tot iemand, die voorgeeft, dit ... dat te zullen verrigten, waartoe men hem ... in staat acht.*]
...een klontje boter te minder in zijne pap. (Zie ...)
...hem met den paplepel ingegeven. (Zie LEPEL.)
...strekkelijke kost, zei Lourens, en hij at ...pap met uijen. (Zie BLOM.)
...akt, zei de boer, en hij at de pap van zijn ...op. (Zie BOER.)
...schuldige moet de pap koelen, zei de otter, ...ij ...nd de visch. (Zie ONSCHULDIG.)
...is geheel verzouten. 1
[*De zaak is zoo bedorven, dat er aan geen ...stellen te denken valt.*]
...pergoeden (*of:* gepeperden) tijd heeft, doet ...r in (*of:* pepert) zijne pap. 2
[*In het heidentijdperk onzer geschiedenis, ...ijk mede in den eersten christentijd, was het, ...er de beperktheid van onzen handel, moeije...ijk, om aan peper te komen; van daar, dat ...en nog van peperdure zaken spreekt, ofschoon ...peper thans voor geringen prijs kan gekocht ...orden.*]
...e pap gestort heeft, kan niet alles weder ...pen. 3 (Zie de *Bijlage.*)
...n best, zei de man, en hij at de pap van zijn ...d op. (Zie KIND.)
..., als men u pap (*of:* den lepel) biedt, Of na...and en krijgt gij niet. (Zie LEPEL.)
...een papkind. (Zie KIND.)
...is zoo krachtig (*of:* hartelijk) als blompap. ...e BLOM.)
...komt juist aan als schaapherders pap. (Zie ...DER.)
...t pap met vuursteenen.
[*Om de hardheid vergelijkt de soldaat zijn ...mmiesbrood met vuursteenen. Anderen den...en aan roggebrood, in de pap gebrokt.*]
...eeft de pap gegeten. 4
...eeft er geene pap van gegeten.
...oudt zooveel van me als van koude pap.
...ijkt, of hij de pap gestort had.
...kookt tweederlei pap in éénen pot.
[*Men past dit op een' dubbelzinnig' man toe.*]
...moet wel een' langen lepel hebben, die met den ...es pap zal kunnen eten. (Zie DROES.)
...redeneert als een bosje pap. (Zie BOS.)
...verdient het zout in de pap niet.
...iet zoo effen als blompap. (Zie BLOM.)
...zit altijd bij moeders pappot. (Zie MOEDER.)
...nd de pap in den mond geven. (Zie MOND.)
...nd een papje boteren (*of:* koken). (Zie BOTER.)
...ag wel schande, zei de vent, en hij at suikerpap. 5
...al u wat boter in de pap steken. (Zie BOTER.)
...belen gedijt zich, en pap gedijt zich ook.
...k mij een papje, als ik dood ben. (Zie DOODE.)
...t gij zelf uw papje blazen, Laat daar geen' ...schokkebast aan azen. 6

Men moet de pap eten, zoo als ze gekookt is, al is ze niet gaar en aangebrand.
Men moet zijne pap nog eerst kaauwen. 7
Och ja, zij doet een klontje boter in de pap, en gaat barrevoets naar bed. (Zie BED.)
Wiens pap niet heet is, die behoeft ze niet te koelen.
Zij moet maar eene warme pleister (*of:* pap) van honderd en twintig pond op haar' buik leggen. (Zie BUIK.)
Zij zijn niet tevreden, voor zij aan de waterpap zijn.
[*Men zegt dit van een trouwlustig paartje.*]
Zoo gij uw papje blazen kondt, Gebruik dan nooit een' vreemden mond. (Zie MOND.)

PAPEGAAI.

Als de hemel van koper is, gaat de pan knirs, knars, knirs, zei de papegaai. (Zie HEMEL.)
Dat is de papegaai afgeschoten. 8
Dat is een mooi gezigt, zei de papegaai, en hij zag een klein-kindergatje. (Zie AANGEZIGT.)
Dat is een schoone papegaai, zei de boer, en hij zag eene vledermuis op de kruk. (Zie BOER.)
De papegaai laat nimmer een' poot los, of hij maakt eerst den bek vast. (Zie BEK.)
De papegaai rammelt zijn: heruit paap! (Zie PAAP.)
Een jonge papegaai kan leeren praten. 9
Hij gelijkt een' papegaai: al, wat hij hoort, praat hij na.
Hij heeft den papegaai misgeschoten. 10
Hij klapt als een ekster (*of:* papegaai). (Zie EKSTER.)
Hij verstaat zijn' eigen' graadboog niet meer, dan de pagegaai zijn klappen doet. (Zie BOOG.)
Men kan den papegaai niet schieten met eene rattenval. 11
Men vangt geen' papegaai in een vinkenet. (Zie NET.)
Suiker aan den papegaai. 12

PAPIER.

Alle lompen geven geen papier. (Zie LOMPEN.)
Daar kom ik wel af, zei de bedelaar, en hij kreeg twee blanken voor een papiertje met luizen. (Zie BEDELAAR.)
Dat veegt zijn gat zonder papiertje. (Zie GATTEN.)
Dat zijn schoone ongeschrapte penen, zei de vijgeman, en hij stak er eene in een papiertje, en ging ermede heen. 13
Een kind is gelijk wit papier: wanneer men er kwaad inprent, wordt het besmet. (Zie KIND.)
Een onschadelijke bullebak is een papieren tijger. (Zie BULLEBAK.)
Een witte muur is der zotten papier. (Zie MUUR.)
Geef u aan voor schoon papier. 14
Het is een papieren jonker (*of:* mannetje). (Zie JONKER.)
Het loopt in de papieren.
Het papier is elks dienaar. (Zie DIENAAR.)
Het papier is geduldig. 15
Hij danst op een papieren zoldertje. 16
Hij doet, zoo als Marot weleer deed met vuil papier. (Zie MAROT.)
Hij gaat met een papieren harnas. (Zie HARNAS.)

...bl. 64*. Sartorius *pr.* X. 92.
...ries bl. 15. Harrebomée *Tijd* 143.
...apiess bl. 16. Cats bl. 435. Tuinman bl. ..., I. ..., III, 178. Modderman bl. 137.
...bl. 98.
...man I. bl. 68. *Aug.* 22.
...h bl. 13.
...Sartorius *tert.* I. 10.
8 Sartorius *tert.* IV. 2, VIII. 91, X. 67. Winschooten bl. 182, 230. v. Alkemade bl. 89. Tuinman I. bl. 28, II. bl. 156. *Sept.* 14. Martinet 3. Koning bl. 9. v. Eijk II. bl. 73.
9 Cats bl. 451. *Sel. Prov.* bl. 29. Willems III. 85. Modderman bl. 131.
10 *Euphonia* bl. 514. Everts bl. 215. Korkhoven bl. 57.
11 Tuinman I. bl. 322. v. Eijk II. bl. 73 en n°. 39. Modderman bl. 102.
12 Cats bl. 512.
13 Folie II. 41.
14 Witsen 400.
15 de Brune bl. 122. Modderman bl. 87, 112.
16 Tuinman I. bl. 69, 129. *Aug.* 20. v. Eijk I. ... 19. Modderman bl. 79. Bomaert bl. ...

Hij heeft hem wit papier gezonden. 1
Ik ben wit papier.
Ik scheur mijne papieren.
Pen en papier Valt dikwijls dier.
Wat dunk je van dien orvietan, vroeg dokter Flakbal, en hij vertoonde zijn' patiënt een papiertje met stront. (Zie DOKTER.)
Wie lust er een stukje Amsterdamschen koek? vroeg Gerrit, en hij presenteerde een blokje, in een papier gewonden. (Zie AMSTERDAM.)

PAPING.

Het zal zich wel eens presenteren, zei dokter Paping. (Zie DOKTER.)

PARADE.

Groote parade en klein garnizoen. (Zie GARNIZOEN.)
Het is daar pantoffel-parade. (Zie PANTOFFEL.)

PARADIJS.

Al waren ook alle duivels, welke Milton, in zijn Verloren Paradijs, zoo mild laat optreden, bijeen, nog zouden ze zulk een geraas niet kunnen maken. (Zie DUIVEL.)
Hij slaapt als Adam in het paradijs. (Zie ADAM.)
Wil ik in 't paradijs blijven, dan moet ik geene Eva binnen laten. (Zie EVA.)

PARADIJS-VOGEL.

Hij leeft op zijn paradijs-vogels.
[*Men zegt dit van den gierigaard, als hij tegen wil en dank een' vriend moest onthalen, en er zijne eigene maag later voor laat boeten.*]
Hij zal wel gedwongen worden, zijn middagmaal met den paradijs-vogel te houden. (Zie MAALTIJD.)

PARAPLUI.

Als gij niet onder de paraplui wilt loopen, kan ik u niet droog binnen brengen. 2
Hij draagt haar de paraplui na.
[*Bij deze of gene vrouw speelt hij den onderdanigen dienaar, om hare gunst te verwerven.*]

PARDON.

Die pardon vraagt, erkent schuld. 3
[*Dat wil zeggen: men kan eene bedoelde zaak niet toestemmen, zonder zich zelven gevangen te geven. Zonder aan eene afleiding van deze gebeurtenis te denken, herinnert dit spreekwoord aan de moedige handelwijze van* MARIA VAN UTRECHT *tegenover prins* MAURITS. *Toen de waardige weduwe van* VAN OLDENBARNEVELD *pardon kwam vragen voor haren wel misdadigen, maar misleiden en ongelukkigen zoon* GROENEVELD, *en prins* MAURITS *haar de wedervraag deed, waarom zij ook voor haren man geen pardon gevraagd had, gaf zij ten antwoord:* „Mijn man was onschuldig, maar mijn zoon is schuldig."]

PAREL.

Dat is de wereld: De een gaat besch...., de ander bepereld. 4
Dat is eene parel aan zijne kroon. (Zie KROON.)
Eene parel toont zich schooner in het goud, dan wanneer zij op den mesthoop ligt. (Zie GOUD.)
Geen parel dient bij nacht gekocht, Geen vrijster bij de kaars gezocht. (Zie KAARS.)
Het is eene paarlen pop. 5
[*Men zegt dit van eene vrouw, die*
en schaamteloos gekleed gaat.]
Het is eene parel van eene vrouw.
Het is wat duister; wie zou nu eene parel vi
Hij staat daar niet, om paarlen te snoeren. 7
Hij zit als een pareltje in het goud. (Zie GO
Werp geene paarlen voor de zwijnen: zij
ze onder den draf inlijven. (Zie DRAF.)

PARIJS.

Dezelfde maan, die ik te Parijs gezien heb,
Duitscher, zie ik hier in ons land ook
DUITSCHER.)
Geen nieuws, dan dat de Franschen in Pa
(Zie FRANSCHMAN.)
Het wapen van Parijs: Vroeg groot, ma
wijs. (Zie GROOTE.)
Ik geloof, dat haar maagdom al lang binnen
in den lombard staat. (Zie LOMBARD.)
Rome en Parijs niet te gelijk.
Zendt men een' ezel naar Parijs, Men krij
weder, even wijs. (Zie EZEL.)

PARKET.

Iemand in het parket brengen.

PARMEZAAN.

Is dat parmezaan, zei de boer, dan moet ik
eens aan. (Zie BOER.)

PARNASSUS.

Hij heeft den top van den Parnas bestegen.
[*Dat wil zeggen: het is een man, die*
is voor zijn vak. De Parnassus is e
Grieksche bergen, aan de Muzen gewijd.]

PAROCHIE.

Daar is eene heele parochie. 8
[*Men bezigt deze spreekwijze van den*
die groot van gestalte is.]
Iedere paap bidt voor zijne parochie. (Zie PA

PART.

Dat zijn verbruide parten, dat je niet eten
zei de mof tegen zijn' vaâr, en hij lag op st
(Zie MOF.)
De duivel kikt noch mikt, maar hij speelt
parten. (Zie DUIVEL.)
De parten, die de kinders in de luren hebben,
den er niet ligt uitgewiegd. (Zie KIND.)
Hij begint zijne oude parten te laten. 9
Hij heeft parten in zijn gat. (Zie GATTEN.)
Hij is hem eene part schuldig. 10
Hij speelt de parten. 11
Iemand eene part (*of:* poets) spelen. 12
Mijne memorie speelt mij parten. (Zie MEMO

Als het stront regent, krijg je ook je part.
Hij heeft er part noch deel aan. (Zie DEEL.)

PARTIJ.

Dat is eene mooije partij voor hem.
[*Het is een meisje, dat hem zou lijken.*]
De man een vriend; maar daarom de zaak
partij. (Zie MAN.)
Die maar ééne partij hoort, kan geen regt sp
(*of:* Hoor ook de andere partij). 13
Geen regter kan partijen ooit tot een verdrag d
gen. 14

---

1 *Mots* bl. 32.
2 *Sermoen* bl. 56.
3 Gales bl. 19.
4 Gruterus III. bl. 129. Meijer bl. 85.
5 Sartorius *tert.* II. 100.
6 Zoet bl. 14.
7 Sancho-Pança bl. 43. Bogaert bl. 34.
8 Sartorius *tert.* IX. 51.
9 Servilius bl. 202.
10 Tuinman I. bl. 348.
11 v. Alkemade bl. 147. Tuinman II. bl.
12 Tuinman I. bl. 190, 348, II. bl. 32. v.
bl. 248.
13 de Brune bl. 80. Witsen 51. Tuinman II.
14 v. Hasselt bl. 9.

eeft de hoogte (*of:* Hij is behoorlijk op de gte, *ook wel:* Hij is op de hoogte van partij). e HOOGTE.)

eeft goed pleiten, die pleit zonder wederpartij Het is goed, alleen te pleiten). 1

n van alles partij trekken.

schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht erven, zei schipper Louwe, en hij had eene ij varkens scheep. (Zie LOURENS.)

PARTUUR.

goed partuur Vervangt het zoet het zuur. 2

mensch gelukkig met een kwaad partuur. MENSCH.)

partuur kaatst wel in 't spel. 3 (Zie de *Bijlage.*)

eene kunst, partuur te maken. (Zie KUNST.)

geen partuur.

PAS.

is hem afgesneden. 4

een kwade pas Breekt het teêre glas. (Zie AS.)

eeft eene kwade pas gedaan. 5

---

aart met dubbele passen. 6

[*Dat is: hij speelt eene dubbelzinnige rol. Het spreekwoord is toepasselijk op den zeekapitein, die vrijbrieven neemt van beide oorlogvoerende partijen, en zich van de eene of andere bedient, naardat zijn belang het medebrengt. In denzelfden zin zegt men:* Hij draagt water in de eene- en vuur in de andere hand.]

---

geeft mij nu geen pas. 7

woordje op zijn pas Is als geld in de tasch. e GELD.)

PASCHEN.

Paschen en Pinksteren op éénen dag komen. e DAG.)

Paschen komt op een' zondag, is elk een kind n zijn' eigen' vader. (Zie KIND.)

Paschen op een' goeden vrijdag komt. 8

't Palmzondag is, zal 't haast Paschen zijn. e PALMZONDAG.)

d komt Paschen in Maart of April. (Zie APRIL.)

schuldig tegen Paschen, en de vasten zal u rt zijn. 9

het ambacht verstaat, krijgt het werk, zei Jan snijder, en hij kreeg in de paaschweken een r kousen te verzolen (*of:* eene oude broek te ppen). (Zie AMBACHT.)

groene Kersmis maakt een witte Paschen. ie KERSMIS.)

ei is geen ei; twee-ei is één ei; drie-ei is 't regte aschei. (Zie EI.)

witte Kersmis maakt een groene Paschen. ie KERSMIS.)

vischkooper worden op paaschavond. (Zie VOND.)

zot is een zot (*of:* Een aap is een aap), al ware t paaschdag. (Zie AAP.)

Het is Paschen en Pinkster.

[*Het is gelukkig, voordeelig.*]

Het is zoo mooi als paaschpronk.

[*Afkomstig van de gewoonte, om zich op Paschen in nieuwe kleederen te steken, wordt al, wat boven andere zaken uitsteekt, met* paaschpronk *vergeleken.*]

Hij heeft al veel paascheijeren gegeten. (Zie EI.)

Hij is op zijn Paasch-best. (Zie GOEDE.)

Hij laat Paschen en Pinksteren zien. 10

Hij maakt zulk eene haast als een kleêrmaker op paaschavond. (Zie AVOND.)

Hoe is Paschen zoo in 't land? (Zie LAND.)

Ik hoop, dat de eerste paaschdag op een' maandag zal komen, zei Michiel, dan hebben wij drie heilige dagen. (Zie DAG.)

Men moet geene paascheijeren op goeden vrijdag eten. (Zie EI.)

Men moet Vastenavond met zijne vrouw, en Paschen met zijn' pastoor houden.

Men roept zoo lang Paschen, tot het eens komt. 11

Na de vasten komt Paschen. 12

Paascheijeren op het ijs eten. (Zie EI.)

Tusschen Paschen en Pinksteren (*of:* Ten ontijde) vrijen de onzaligen. (Zie ONTIJD.)

Van Aken tot Paschen. (Zie AKEN.)

Vijgen na Paschen zijn paddestoelen in den Mei. (Zie MEI.)

Waarheid blijft altijd waarheid, al was het op een' paaschdag. (Zie DAG.)

Wat is Paschen hoog!

PASPOORT.

Eene ledige beurs is het veiligste paspoort. (Zie BEURS.)

Het zal in je paspoort vermeld worden.

Hij krijgt zijn paspoort. 13

Hij neemt zijn paspoort onder zijne voeten (*of:* schoenen). 14

Zijn paspoort is geschreven (*of:* onderteekend). 15

PASSER.

Het is met een' passer afgemeten. 16

PASSIE.

Als de vos (*of:* de duivel) de passie preekt: boeren! past op je ganzen. (Zie BOER.)

Men zou de passie uit zijn aangezigt lezen. (Zie AANGEZIGT.)

PASTEI.

Bij gebrek van brood eet men korstjes van pasteijen (*of:* Korstjes van pasteijen is goed brood). (Zie BROOD.)

Daar ligt eene pastei. 17

Dat is eene slechte pastei. 18

De hartpastei staat in het midden. (Zie HART.)

Die zijn brood (*of:* zijne pasteijen) in den oven heeft, geef dien van uwen koek. (Zie BROOD.)

Een gedwongen eed (*of:* Beloften) en heete pasteijen zijn ligt te breken. (Zie BELOFTE.)

Het preutelpasteitje komt met het zure sausje op den disch. (Zie DISCH.)

---

bl. 22. *Campen* bl. 100. Gruterus II. bl.
de Brune bl. 2. *Mergh* bl. 28. Tuinman II.
II. Meijer bl. 46.
v. Waesberge *Vrijen* bl. 52.
Gheurtz bl. 21.
Tuinman I. bl. 225, II. bl. 200.
Tuinman II. bl. 200.
Tuinman bl. 70, I. bl. 146. *Julij* 20. v. Eijk I. bl. 12. v. Lennep bl. 227. Harrebomée *Kind* bl. 225.
7 *Adag. quadam* bl. 60.
8 v. Duyse bl. 218.
9 *Sel. Prov.* bl. 180. Tuinman I. bl. 349. v. Duyse bl. 456.
10 Tuinman I. bl. 188. v. Duyse bl. 218.
11 *Prov. seriosa* bl. 3. *Campen* bl. 53. Gheurtz bl. 51. Gruterus II. bl. 155. *Mergh* bl. 33. Tuinman I. bl. 25. Martinet 8. Braakenburg V. 1. Koning bl. 21. v. Eijk II. 63. v. Duyse bl. 219.
12 *Prov. seriosa* bl. 34.
13 Sartorius bl. 165. Tuinman I. bl. 302.
14 Tuinman I. bl. 46, II. bl. 202. *Sept.* 31. Gales bl. 17. v. Zutphen I. 28.
15 Tuinman II. bl. 202. v. Waesberge *Wijn* bl. 18.
16 Winschooten bl. 155.
17 Tuinman II. bl. 31.
18 Tuinman II. bl. 31.

In eene houten pastei. (Zie HOUT.)
Zulke bruiloft, zulke pasteijen. (Zie BRUILOFT.)

PASTOOR.

Alles met maten, zei de pastoor, en hij dronk den jenever uit een kannetje. (Zie JENEVER.)
Als pastoor en koster kijven, Kunnen de geheimen in de kerk niet blijven. (Zie GEHEIM.)
Bij mijne geestelijkheid, zei de pastoor, ik was liever een levendige kapitein in eene komedie dan een doode vizier. (Zie GEESTELIJKHEID.)
Dat is voor u allen, zei de pastoor.
[*Men zegt dit uit kortswijl, wanneer men alles voor zich zelven alleen behoudt, doelende op het misoffer.*]
De meester en de pastoor zijn de ropvogels in het dorp. (Zie DORP.)
De pastoor is het met Rousseau eens: de mensch is niet geschapen, om te denken. (Zie MENSCH.)
Hij wacht ernaar als de pastoor naar zijne offerpenningen. (Zie OFFER.)
Meen jij, dat onze Lieve Heer zijne genade te grabbel gooit, zei de pastoor. (Zie GENADE.)
Men moet Vastenavond met zijne vrouw, en Paschen met zijn' pastoor houden. (Zie PASCHEN.)
Onder mijne schapen zijn kooldieven, zei de pastoor van Mook. (Zie DIEF.)
Pastoor en koster zijn het zelden zamen eens. (Zie KOSTER.)

PATER.

Al evenwel oremus, zei de pater. (Zie OREMUS.)
Alle ding zal blijven, als 't was: 't Bagijntje moet spinnen vlas, En de pater drinken uit het groote glas. (Zie BAGIJN.)
Allemaal menschen, zei de bagijn, en zij zoende den pater. (Zie BAGIJN.)
Dat is een gemakkelijke pater.
Een bagijnen-pater, Een visschers kater En molenaars haan: Als deze drie van honger sterven, dan zal de wereld vergaan. (Zie BAGIJN.)
Elke pater prijst zijn convent. (Zie CONVENT.)
Het is pater goedleven: hij barst uit zijn vel. (Zie LEVEN.)
Het is uit paters vaatje getapt. 1
Hij kent die zaken zoo goed als een pater zijn brevier. (Zie BREVIER.)
Hij slacht pater Flip, en volgt den grooten hoop. (Zie FLIP.)
Hij spreekt bijlo, of hij een pater ware.
Oremus, zei de bagijn, en zij vatte den pater bij zijn' neus. (Zie BAGIJN.)
Voor pater en mater; maar niet voor 't heele convent. (Zie CONVENT.)

PATERNOSTER.

Al leert men een' wolf ook het paternoster, hij roept toch altijd: blè.
Het is hem zoo eigen en bekend als het paternoster. 2
Terwijl men een paternoster leest. 3
Voermans ontbijt, dronkaards paternoster. (Zie DRONKAARD.)
Voor iemand een paternostertje lezen.
Zijn paternoster averegts spreken. 4

PATIËNT.

Daar de dokter tabak rookt, mogen zijne pati
wel smoken. (Zie DOKTER.)
De patiënten zijn dorstig. 5
Och, verkort mijne leden niet, zei de patiënt,
beul zou hem onthoofden. (Zie BEUL.)
Wat dunk je van dien orvietan? vroeg dokter
bal, en hij vertoonde zijn' patiënt een p
met stront. (Zie DOKTER.)

PATIËNTIE.

Als het zoo wezen moet, patiëntie! zei de
en hij kreeg tijding, dat hij duizend gu
de loterij getrokken had. (Zie GULDEN.)
De Vlaamsche glorie en Hollandsche patiënti
GLORIE.)
Patiëntie is goed kruid, maar wast niet in a
ven, zei Hein de diender, en hij kreeg de
patiëntie eene sneê in zijne tronie. (Zie DIEN
Patiëntie-kruid groeit in den hof van den f
nist. (Zie FLEREICIJNIST.)
Patiëntie verwint in alle strijden. 6
Plant patiëntie in uwe hoven, Dan komt
vijand te boven. (Zie HOF.)
Silentie en patiëntie is het beste geneesmid
Cornisicia, en zij zette haren man een' t
op, daar twee bijzondere pluimen uitgr
(Zie CORNISICIA.)

PATRES.

Hij gaat ad patres. 7
[*Hij gaat naar de oudvaders, dat i
leven is ten einde.*]

PATRIJS.

De gebraden ganzen (duiven, snippen, le
ken, *of:* patrijzen) komen u niet in den
vliegen. (Zie DUIF.)
Hij staat niet voor den patrijs.
Ik versta uwe meening zeer wel, zei de patr
gen den vos, en hij vloog van hem weg.
MEENING.)
Onze kool smaakt beter dan vreemde patrij
KOOLEN.)

PATROON.

Naar beneden, patroon!

PAULINA.

Dat zijn regte Paulinen.

PAULUS.

Dat is een schoonder snoek, zei Pau de heng
en hij haalde een posje op. (Zie HENGELA
Hij denkt Petrus te hebben, en het is Paulus
Hij gaat erop af als Paulus op de Corinthiërs
CORINTHIËR.)
Hij verneemt het van Pieter of Paulus. 8
Leg Peter bij Paulus. 9
[*Dat wil zeggen: breng de bij elkand
hoorende zaken ook bij elkander. Men
hier hetzelfde te kennen als door het sp
woord:* Boter (*of:* Geld) bij de visch. P
en PAULUS *plaatst men bij elkander,
zij de voornaamste apostelen zijn.*]
Paulus! bekeer je, of de duivel haal je. (Zie
VEL.)
Paulus is bekeerd.

1 Sartorius *pr.* III. 43. v. Alkemade bl. 168. Tuinman I. bl. 28, 302, II. bl. 44. v. Eijk II. 65, III. bl. 104. v. Duyse bl. 223. Sancho-Pança bl. 43. Modderman bl. 149.
2 *Campen* bl. 22. Sartorius *sec.* V. 66. Meijer bl. 11. v. Duyse bl. 216.
3 Tuinman II. bl. 200.
4 Zegerus bl. 52.
5 Gruterus III. bl. 131.
6 Gruterus III. bl. 166.
7 de Brune bl. 112. Everts bl. 238.
8 Everts bl. 228.
9 Gheurtz bl. 56. Sartorius *pr.* VIII. VIII. 81. v. Duyse bl. 221.

PAUS.

is een moord, zei vrouw Paus. (Zie MOORD.)

———

man mag 't niet gebeuren, den paus te zien. (Zie MAN.)

een levende moor dan een doode paus. (Zie MOOR.)

ijd is snel: Dat wist paus Gregorius ook wel. (Zie GREGORIUS.)

den kardinaal leed, dat hij geen paus is. (Zie KARDINAAL.)

een soldaat van den paus.

[*Men zegt dit van den militair, die zijne dienstpligten slecht betracht.*]

is elk niet geoorloofd, des pausen voeten te kussen. 1

ligchaam van den paus beslaat niet meer aarde dat van den kapellaan. (Zie AARDE.)

at, daar de paus (*of:* keizer) te voet (*of:* der lakkei) gaat (*of:* geen' ambassade kan doen). (Zie AMBASSADE.)

een regte paus.

er zoo bekwaam toe als ik, om voor paus te gaan. 2

naar Rome geweest, en heeft den paus niet gezien. 3 (Zie de *Bijlage.*)

is Rome geweest, maar de paus verder.

den paus in den ban doen. (Zie BAN.)

zal het wel betalen, als de paus Geus wordt. (Zie GEUS.)

an het om des pausen knevels niet overgeven. (Zie KNEVEL.)

digter bij den paus (*of:* bij Rome), hoe slechter Christenen. (Zie CHRISTEN.)

en geen paus van zulken staat, En ik en geef geen' aflaat. (Zie AFLAAT.)

meer bevreesd voor de verleiding dan voor paus met al zijne kardinalen. (Zie BEVREESD.)

het op de kloosters, dan druipt het op den paus. (Zie KLOOSTER.)

menschen maakt men pausen. (Zie MENSCH.)

de paus is, daar is Rome. 4 (Zie de *Bijlage.*)

zal de paus biechten?

kunnen allen geen paus van Rome zijn. 5

PAVANE.

t nu niet wel gepepen, of men daar eens eene pavane op danste?

[Pavane *is de* paauwendans, *in Spanje t' huis behoorende. De pavane onderscheidt zich door stijve en deftige bewegingen, in houding en gebaar. De heeren zijn gekleed in mantels en met een' degen, de dames in sakken met lange slepen.*]

PAYEMENT.

kende redenen zijn goed payement. 6

PECUNIA.

is pecunia. 7

[*Men zegt dit van iemand, die rijkelijk met aardsche goederen gezegend is.*]

PEDES.

moet vertrekken per pedes apostolorum. (Zie APOSTEL.)

PEEN.

Daar zijn te veel penen bij den hutspot. (Zie HUTSPOT.)

Dat is andere peen dan Leidsche wortelen. (Zie LEIDEN.)

Dat is lekkere peen, zei Lubbert, en hij at al het vleesch op. (Zie LUBBERT.)

Dat zijn schoone ongeschrapte penen, zei de vijgeman, en hij stak er eene in een papiertje, en ging ermede heen. (Zie PAPIER.)

Iemand de penen opscheppen. 8

Nu ben ik voor dieven bewaard, zei Geurt de wever, en hij sloot zijne deur met eene gele peen. (Zie DEUR.)

Oranje in 't hart, zei de boer, en hij stak eene gele peen op zijn' hoed. (Zie BOER.)

Van pierstekige wortelen kookt men nooit smakelijken hutspot (*of:* Van wormstekige penen kan men geen' lekkeren hutspot koken). (Zie HUTSPOT.)

PEER.

Als de peer rijp is, behoeft men ze niet te schudden. 9

Als de peer rijp is, moet ze geplukt zijn. 10

Als de peer rijp is, valt zij van den boom. (Zie BOOM.)

Daar zit hij nu met zijne gebakken (*of:* gestoofde) peren.

De peer is al te vroeg van den boom gevallen (*of:* is nog niet rijp). (Zie BOOM.)

De peer valt niet verre van den boom. (Zie BOOM.)

Die de peren versmaadt, die wil ze eten. 11

Die met zijnen heer peren eet, kiest de schoonste niet. (Zie HEER.)

Eene rijpe peer valt ligtelijk in den drek, en wordt van de slakken gegeten. (Zie DREK.)

Een klein getal van rotte peren, Dat kan aan duizend gave deren. (Zie GETAL.)

Eet geen peren, Zoo zullen ze u niet deren. 12

Elk zijn meug, zei Sijmen, en hij at eene beursche peer. (Zie MEUG.)

Heeren en peren rotten. (Zie HEER.)

Heeren-peren rotten niet. (Zie HEER.)

Het is eene gebraden peer. 13

Het is zoo geel als eene kwepeer. (Zie KWE.)

Het zijn al geene Harmen Harkes' peren. (Zie HARMEN HARKES.)

Het zijn goede peren, als zij geplukt zijn. 14

Het zijn zooveel (*of:* zulke) appels als peren. (Zie APPEL.)

Hij gaat van den appelboom tot den perenboom. (Zie APPEL.)

Hij is geene rotte peer waard. 15

Hij slacht de suikerperen: hij heeft zijn' besten tijd gehad.

Hoe smaakt je dat peertje (*of:* die pruim)? 16

Je braadt peren, en het vuur is uit.

Ik bedank je voor dat compliment, zei Tijs, en hij kreeg eene muilpeer voor zijne koonen. (Zie COMPLIMENT.)

Ik zal met uwe schonken nog noten (*of:* peren) afknuppelen (*of:* van den boom werpen). (Zie BOOM.)

———

Alkemade bl. 178.
...in bl. 49.
...vlies bl. 29*. *Campen* bl. 81. de Brune bl.
... *Bergh* bl. 24. Tuinman I. bl. 30. Everts 8.
Duyse bl. 216.
Prov. serieus bl. 45.
...vlius bl. 65. Zegerus bl. 62. 16 *Nov.* Gruterus I. bl. 123. *Sel. Prov.* bl. 9. Sartorius *pr.* IV. 54. *Adag. quaedam* bl. 68. v. Duyse bl. 216. 6 *Nov.* 53.
6 Tuinman II. bl. 218.
7 Witsen 291.
8 Sancho-Pança bl. 50.
9 *Sel. Prov.* bl. 107.
10 v. Alkemade bl. 105.
11 *Sel. Prov.* bl. 30.
12 Gruterus III. bl. 145.
13 v. Eijk II. *nal.* 63, III. bl. 50.
14 v. Eijk III. bl. 50, 104.
15 *Campen* bl. 4.
16 v. Eijk III. bl. 50.

Malle luî en rotte peren, Boeken, die geen deugden leeren, Vuile eijeren op een' hoop: Hoe meer om 't geld, hoe slechter koop. (Zie BOEK.)
Men deelt daar muilperen uit. (Zie MUIL.)
Ons dienen geen geplukte peren, Want 't is geen fruit, die wij begeeren. (Zie FRUIT.)
Peren zonder wijn Zijn venijn. 1
Rijd op met je gebakken peren.
Rotte peren, stinkende eijeren en sterke boter behooren te zamen, om er eene vuile struif van te bakken. (Zie BOTER.)
Vrouwen en peren, die niet kraken, Die plagten allerbest te smaken. 2

[CATS *zegt, ter verklaring van dit spreekwoord:*

„Indien 'er yemant is begeerigh, om te weten,
Wat peer, of andre vrucht, is nut te zijn gegeten,
Die neme dit gemerck: Het fruyt, dat niet en kraeckt,
Dat hout men in 't gemeyn, dat alle monden smaeckt.
Maer dit is niet alleen een proeve van de peeren,
Het kan oock dienstigh zijn, voor die een vrou begeeren;
Men prees in ouden tijt (om wel te zijn gepaert):
Een maeght, niet seer bekent, en van een stillen aert."]

Werp den knuppel weg, want de peren zijn rijp. (Zie KNUPPEL.)
Zulke boomen, zulke peren. (Zie BOOM.)

PEER PRONK.

Hij is van Peer Pronks geslacht. (Zie GESLACHT.)

PEES.

Beter met eene slappe pees geschoten, dan al te stijf gespannen.
De adel moet eenen boog hebben, al zou de drommel de pees spannen. (Zie ADEL.)
De eene pees brengt de andere in.
Hem slaat de pees om beide armen. (Zie ARM.)
Hij heeft twee pezen op zijn' boog. (Zie BOOG.)
Hij moet aan de pees.
Hij schiet met de leugenpees. (Zie LEUGEN.)
Iemand op de pees zetten. 3

PEET.

Hij heeft den duivel en zijne moêr tot peten. (Zie DUIVEL.)
Hij is petemoei de naaste. (Zie MOEI.)
Mijne petemoei drinkt en spreekt als een kikvorsch. (Zie KIKVORSCH.)

PEFROEN.

Pefroen met het schaapshoofd: zij zullen het niet weêr willen nemen. (Zie HOOFD.)

PEIL.

Het peil goed maken. 4
Het water is op zijn peil. 5

PEK.

Als de satan het op kwellen toelegt, dan moet Sibylle hem de pekpan vullen. (Zie PAN.)
Die met pek omgaat, wordt ermede besmet (*of:* Grijp je pek, Daar blijft een vlek). 6 (Z *Bijlage.*)
Hij heeft pek aan zijne broek (*of:* zijn gat). BROEK.)
Hij is zoo zwart (*of:* donker) als pek. 7
Hij steekt in het pek.
Ieder schoenmaker veracht zijn' eigen' pek (Zie DRAAD.)
Iemand met pek bestrijken.

[*Men zegt dit bij het bezigen van mid om iemand bij zich te houden.*]

Pek in 't vuur.

PEKBROEK.

Het is een regte pekbroek. 8

PEKEL.

Als men nog zulk pekelvleesch voor een' koopt, heeft men er geene duurte aan DUURTE.)
Als men weet, wat vleesch men in de kuip kan men er pekel naar maken. (Zie KUIP
Daar is zooveel pekel op, dat het onderst

[*Men zegt dit van een goed, dat bij de volle waarde met hypotheek bezwaard*

Daar steekt meer in dan in een' ijdelen pekel (Zie HARING.)
Dat haalt een maal uit, zei Jurriën, en h den kop van een' pekelharing. (Zie HAR
Dat het zeewater zoo zout is, komt van al de harings, die erin zwemmen, zei de oude v (Zie HARING.)
Dat is voor zijne pekelzonden. 9

[*Dat wil zeggen: hij zal eindelijk boeten voor al zijn' moedwil; en moge hiertoe zijn vrijgeloopen, thans is de tij algemeene afrekening gekomen, en zal voor oud en jong moeten betalen, gelijk verdient. Met andere woorden:* hij krijg trekken t'huis, *het is* loon naar werken boontje komt om zijn loontje. *Men he dus aan geene* kleine, *maar wel degelij* groote zonden *te denken, aan zonden, zamen althans wel voor eene groote zonde nen gehouden worden. Ze waren maar ni baar voor dadelijke toepassing van st zijn echter niet onopgemerkt gebleven, en den maar* onder de pekel bewaard, *tot* de bommel zou losbarsten. Pekelzonde *dan oude* (gepekelde, *ingezoutene*) *Daarom zal* TUINMAN, *gelijk ook* BI DIJK *en* MULDER, *die zijne gedachte nemen, 't wel mishebben, als hij zegt* Is een pikkedil *drukt uit: 't is een kleine 't is een beuzeling. Dit is verbastert Latynsche* peccatillum, *een zondeken, kort tot* pekel, *in dat spreekwoord:* Dit is uw pekelzonden." WINSCHOOTEN *stelt zaak meer naar waarheid voor, als hij spreekwijzen:* Dat zal u nog ten uitzweren *en* Het moet eruit, al zou teenen uitzweren *zegt: „dewijl dit een doodelijke smerten der weereld sijn,*

1 Gruterus II. bl. 161. de Brune bl. 17. *Mergh* bl. 37.
2 Cats bl. 435, 468, 499, 545. de Brune bl. 277.
3 Winschooten bl. 186. Tuinman I. bl. 190. Mulder bl. 432.
4 Winschooten bl. 187.
5 Winschooten bl. 187.
6 *Prov. seriosa* bl. 16. *Campen* bl. 87. Gheurtz bl. 15. 4 *Julij.* Gruterus I. bl. 99. Cats bl. 410, 452, 454. *Mergh* bl. 11, 51. *Sel. Prov.* bl. 59. Richardson bl. 25. Witsen 361. Tuinman I. bl. 360, II. bl. 189. Lublink *Verh.* bl. 96. *Wijsheid* bl. 139. *Winterv.* bl. 46. *Vers.* 9. Hornstra 28. *Sermoen* bl. 52. v. Eijk II. bl. 36. *Vrijmoedige* bl. 86. Gulkema I. 9. Modderman bl. Bogaert bl. 67. 4 *Julij* 53. v. Lennep bl.
7 *Campen* bl. 74. Winschooten bl. 189.
8 Winschooten bl. 189. v. Eijk I. bl. 109.
9 Winschooten bl. 160. Tuinman I. bl. 231. der bl. 424.

staat men daar door, dat het iemand seer suur sal opbreeken, en dat hij om sijn peekelsonden (*dat is: die lang te vooren begaan sijn, en* in de peekel als bewaard werden, *om gestraft te werden) seer veel sal moeten lijden."*]
draaft als een pekelharing op een pothuis. (Zie HARING.)
eet niet gaarne pekelharing. (Zie HARING.)
heeft de hersens van een' pekelharing. (Zie HARING.)
laat hem in de pekel zitten. 1
steekt de borst op als eene kermisgans (een pekelharing, *of:* eene smerige eend). (Zie BORST.)
zal de pekel goed doen. 2
zingt als een pekelharing. (Zie HARING.)
uit de pekel helpen.
in de pekel zetten.
vleesch kan geene pekel verdragen. (Zie KALF.)
er een pekeltje over.
vleesch moet onder de pekel blijven, of het bederft.
haringkje is dood. (Zie HARING.)

PELGRIM.

zal ten jongsten dage wel zien, wie een goed (*of:* wijs) pelgrim is. (Zie DAG.)

PELGRIMAADJE.

pelgrimaadjen doen, worden zelden heilig. (Zie HEILIGE.)

PELIKAAN.

voert eene borst als een pelikaan. (Zie BORST.)

PELLA.

is een Pella ter ontkoming. (Zie ONTKOMING.)

PELS.

is zoo wis als Pels.
[*Even als de soliditeit van het handelhuis* CORNELIS CALF en zoon, *te Zaandam, tot het spreekwoord:* Het is zoo wis als Calf, *aanleiding gaf, had, ten zelfden tijde, het kantoor van* de weduwe PELS en zonen, *te Amsterdam, zulk een' roem verworven, dat daaruit het spreekwoord ontstond:* Het is zoo wis als Pels.]

---

die pelzen dragen, zijn doorgaans knorrig. (Zie KNORRIG.)
's winters met een' bonten pelsrok bij het vuur zit, weet niet, dat het buiten vriest. (Zie BONT.)
geen' raad aan de ouden, en zoek geene vlooien in zwarte pelzen. (Zie OUD.)
is wel onder de sneeuw, als de oude man onder den pels. (Zie MAN.)
denkt, dat zijn pels wier is.
heeft verschot van pelzen.
zoekt eene luis in zijn' eigen' pels. (Zie LUIS.)
zet hem eene luis in zijn' pels. (Zie LUIS.)
moet onder den pels. (Zie JAN.)
iemand den pels uitkloppen.
zijde pelzen kan men ook wel luizen vangen. (Zie LUIS.)
behoeft geene luizen in den pels te zetten (*of:* luizen komen wel in den pels, al zaait men ze niet). (Zie LUIS.)
broeijen uilen onder moêrtjes pels. (Zie MOEDER.)

Wasch mij den pels, maar maak hem niet nat. 3
[*Men past dit spreekwoord op den Laodiceër toe.*]
Zelden een oude pels (*ook wel:* een oud man) zonder luizen. (Zie LUIS.)

PELUW.

Die slapen op één peûl, Die weten evenveul.
Het is een nachtegaaltje op de peluw. (Zie NACHTEGAAL.)
Hij slaapt op kosten van de peluw. (Zie KOSTEN.)
Hij wil zijne rekening met de hoofdpeluw maken. (Zie HOOFD.)
Hij wil zijne schuld kwijten aan de hoofdpeluw. (Zie HOOFD.)
Over die zaak moet men met zijne hoofdpeluw te rade gaan. (Zie HOOFD.)
Twee gelooven op één peûl, Is één te veul. (Zie GELOOF.)

PELZER.

Kale vellen verachten de pelzers. 4

PEN.

Hij heeft zijne beste pen uit zijne vlerken verloren.
Hij trekt hem eene veêr uit zijn' staart (*of:* zijne slagpennen uit). 5
Hij verlaat (*of:* vliegt van) het nest, voor hij slagpennen heeft. (Zie NEST.)
Men moet niet willen vliegen, eer men slagpennen in de vleugels heeft. 6 (Zie de *Bijlage.*)

Dat is lang in de pen geweest.
Dat is met geene pennen te beschrijven. 7
De pen gaat, daar men ze legt. 8
Die pen wil geen' inkt geven, zei Leendert, en hij wilde met een beuling-pennetje schrijven. (Zie BEULING.)
Eene naarstige schrijfpen is het beste geheugen. (Zie GEHEUGEN.)
Had de kunst der pennen gedaan, Al de wereld was lang vergaan. (Zie KUNST.)
Het puntje van een vlugge pen Is 't felste wapen, dat ik ken. 9
Hij heeft eene scherpe pen.
Hij heeft zijne pen in adderspog (*of:* gal) gedoopt. (Zie ADDER.)
Hij heeft zijne pen wel versneden.
Leen nooit uit: uw meisje, uw horologie of uw pennemes; want gij krijgt ze bedorven t' huis. (Zie HOROLOGIE.)
Pen en inkt laten zich schrijven. (Zie INKT.)
Pen en inkt zijn geene ware tolken van het hart. (Zie HART.)
Pen en papier Valt dikwijls dier. (Zie PAPIER.)
Waar de pen van een' voet niet kan toereiken, daar gebruikt men pennen van veertien voet.
Wat ben ik gaauw ter pen, zei lamme Dries, en hij had een half uur noodig, om eene letter te schrijven. (Zie DRIES.)
Zijne pen tegen iemand scherpen.

De wijze hangt zijne wijsheid niet aan eene houten pen. (Zie HOUT.)
Hij heeft hem eene pen (*of:* een' prik) op den neus gezet. (Zie NEUS.)

...tart. I. 69. Tuinman I. bl. 324, 353.
... bl. 28.
... I. bl. 28. Modderman bl. 135. Bogaert
... Volksvriend 1856, bl. 267.

4 Zoet bl. 4. v. Alkemade bl. 7.
5 Sartorius quart. 27. Tuinman II. bl. 161. v. Eijk II. bl. 87. Mulder bl. 431.
6 Gheurtz bl. 30. Tuinman I. bl. 129, 166.

7 *Campen* bl. 51.
8 Gruterus III. bl. 131.
9 Cats bl. 459.

Hij heeft zijne pen vastgezet.
Hij leutert op den pof: zijne pen is los. 1
Hij maakt van een' mast eene schoenpen. (Zie MAST.)
Hij moet voor de pennen komen. 2
Ik sch.. u eene worst met eene pen.
Zijn kompas is van de pen. (Zie KOMPAS.)

PENDANT.

Als er een pendant van haar komt, dan zullen we ze aan de beide zijden van den schoorsteen plaatsen.
[*Dat is: haar en hare evengelijke zullen we te pronk zetten. Men zegt het van eene zottin.*]

PENITENTIE.

Oude zonde, nieuwe penitentie. 3

PENNING.

Aan een' penning ziet men, hoe een gulden gemunt is. (Zie GULDEN.)
Beter een penning gespaard, dan een gulden nutteloos verteerd. (Zie GULDEN.)
Dat is de keerzijde van den penning.
Dat zijn de penningskens der weduwe. 4
[*Dit spreekwoord is gegrond op* Mark. XII: 42 *en* Luk. XXI: 2.]
De dagelijksche penning is, om ermede huis te houden. (Zie DAG.)
De dagelijksche penning vermag zooveel. (Zie DAG.)
De dagelijksche penning weet wat. (Zie DAG.)
De gierigheid wast zoo lang, als de eene penning op den anderen gestapeld wordt. (Zie GIERIGHEID.)
De penningen doen de paarden loopen. (Zie PAARD.)
De penningen hebben altijd de muts in de hand, om oorlof te nemen. (Zie HAND.)
De penningen maken den oorlog. (Zie OORLOG.)
De penning geldt nergens minder dan daar, waar hij gemunt is.
Des pennings klank verdooft alle redenen. (Zie KLANK.)
Die den spaarpot aan scherven slaat, is zijn penningsken kwijt, eer hij het kent.
Die een' penning niet acht, Krijgt over geen' gulden magt. (Zie GULDEN.)
Die een' penning (*of:* eene plakke) niet acht, wordt geen stuiver-heer. (Zie HEER.)
Die koopmanschap doet, en er geen verstand van heeft, zijne penningen worden vliegen. (Zie KOOP.)
Die penning is in honderd jaar door zon noch maan beschenen. (Zie JAAR.)
Een gespaarde penning is dubbel verdiend.
Een gestolen penning geldt niet minder dan een andere. 5
Eén onregtvaardige penning verslindt er tien.
Eén penning gespaard, Is er twee vergaârd. 6
Een penning heeft zooveel regt als een pond. 7
Eén penning in den spaarpot maakt meer geraas, dan als hij vol is. (Zie GERAAS.)
Eén penning klinkt niet. 8
Eén penning met regt is beter dan duizend met onregt. (Zie ONREGT.)
Geluk en een halve penning, al geld en wijsheid genoeg in de wereld. (Zie GELD.)
Gij maakt den jonker, en hebt penning noch bij te zetten. (Zie DUIT.)
God is de liefste, en de penning is de waardste. GOD.)
Het penningsken wil een broêrtje hebben. BROEDER.)
Het zijn bedekte penningwaren. 9
Hij drinkt tegen den penning zestien op. 10
[*Even als men de hoogste mate van uitdrukt door te zeggen:* Hij liegt te klippen aan, *zoo duidt men de hoogs van* drinken *aan door te zeggen:* Hij dri gen den penning zestien op. *Door penni staat men het getal, dat aanduidt, hoev het percent in de* 100 *zelve begrepen is: ning* 16 *is dus* 6¼ *percent, eene intere tot de hoogste behoort.*]
Hij heeft geen' penning in de wereld.
Hij heeft penning noch heller voor de ko had. (Zie HELLER.)
Hij heeft van de dertig penningen niet geha
[*Men bezigt dit spreekwoord in den zin, als men zegt:* Hij heeft van de g brooden niet gegeten. *Het spreekwo wel op het loon van* JUDAS *zien, en d tegenstelling zijn van* Zach. XI: 12 *en* XXVI: 15.]
Hij is als een legpenning: ongangbaar.
Hij is er bekend als een kwade penning. 12
Hij is op den penning zestien.
[*Hij is schraapzuchtig, genomen handeling van den woekeraar, die hoog neemt:* de penning zestien *toch is* 6¼ pe
Hij is penning-wijs en pond-zot.
[*Hij weet den middelweg niet te bewa*
Hij laat den penning klinken.
Hij slacht den kwaden penning: hij kom weêr t'huis. (Zie HUIS.)
Hij wacht ernaar als de pastoor naar zijne penningen. (Zie OFFER.)
Ik wilde u liever een' gulden borgen dan een' ning. (Zie GULDEN.)
Ik wil ook een' penning met u deelen. 13
Men bemint meer den gekruisten penning d gekruisten Christus. (Zie CHRISTUS.)
Met onze eigene penningen moeten wij onze afdoen.
Penningen doen den man zorgen. (Zie MAN.)
Pennings reden Wordt aangebeden. 14
Wie een' penning niet zoo lief heeft als een' g die zal zelden rijk worden, en den gulden selen. (Zie GULDEN.)
Zijn penning geldt hier niet (*of:* is hier niet baar). 15
Zij zullen het er beter uithalen dan duc d'A tienden penning. (Zie DUC D'ALVA.)

PENS.

Als de hond dol van honger is, eet hij ook pensen. (Zie HOND.)

---

1 Tuinman I. bl. 272.
2 Sancho-Pança bl. 43, 52.
3 *Mots* bl. 55.
4 Schaberg bl. 71.
5 Servilius bl. 242*. Gheurtz bl. 17. *Sel. Prov.* bl. 116.
6 Gruterus II. bl. 140. *Mergh* bl. 16. *Sel. Prov.* bl. 176.
7 Gheurtz bl. 61.
8 *Prov. seriosa* bl. 20. Gheurtz bl. 20. *Sel. Prov.* bl. 174.
9 *Campen* bl. 102. Meijer bl. 48.
10 Sancho-Pança bl. 48.
11 *Campen* bl. 106. Gheurtz bl. 26. Sartorius sec. I. 53, *quart.* 6. Tuinman I. bl. 9. Meijer v. Duyse bl. 196.
12 Sancho-Pança bl. 58. Bogaert bl. 44.
13 *Campen* bl. 10.
14 *Sel. Prov.* bl. 77.
15 de Brune bl. 471. *Mergh* bl. 42. Sartori X. 100. v. Alkemade bl. 163. Tuinman I.

is peper op de pens.
zal schrale pensen geven.
heeft zelf een' os geslagt: hij behoeft uwe pen- niet. (Zie os.)
menschen, Lege pensen. (Zie MENSCH.)

PENSEEL.

steekt het penseel in het spek.

PENSWIJF.

weten wil, wat er in de worst gekapt is, moet penswijf den worm uit den neus halen. (Zie ...)
is zoo blij als de kat van een penswijf. (Zie ...)

PEPER.

muizenkeutels peper worden, bijten zij 't sterkst. (Zie KEUTEL.)
is andere koek dan peperneuten. (Zie KOEK.)
is peperduur (*of:* zoo duur als peper, *ook wel:* ... is gepeperd, *of:* Dat kost peper, *alsmede:* ... smaakt naar peper). 1
[*Zie de reden van dit zeggen bij het spreek-woord:* Die pepergoeden (*of:* gepeperden) tijd heeft, doet peper in (*of:* pepert) zijne pap.]
... peper op de pens. (Zie PENS.)
... smaakt als peperkoek. (Zie KOEK.)
... peper wast op zijn' rug. 2
... pepergoeden (*of:* gepeperden) tijd heeft, doet peper in (*of:* pepert) zijne pap. (Zie PAP.)
... zoo spreken zijn maar kaaskoopers en peper-... (Zie KAAS.)
... greintje peper is beter dan eene mand vol pom-... (Zie GREIN.)
... peper en zout in.
... een edelman, als zijne broek een peperzak. (Zie BROEK.)
... een vleeschklomp: men zou er peperkoek op ... (Zie KLOMP.)
... wit en zwart hebben Venetië rijk gemaakt, ... is: katoen en peper. (Zie KATOEN.)
... behoeft wel een' gepeperden leeuwerik. (Zie LEEUWERIK.)
... gaat peper halen. 3
[*Dat is: hij gaat naar Oost-Indië, het land der peper. Van daar, dat ... van hem, die niet wil oppassen, en dus bestemd is voor Oost-Indië, zegt:* De peper wast op zijn' rug.]
... heeft op eene peper gebeten. 4
... zoo bekwaam als eene kous tot een peper-... (Zie KOUS.)
... zoo vroom als gemalen peperkoek. (Zie ...)
... wel peperneuten. (Zie NOTEN.)
... wil zijne peper zoo duur verkoopen, als een ... zijnen saffraan.
... er peper aan eten.
[*Het zal hem duur te staan komen.*]
..., dat hij was, waar de peper groeit. 5
[*Dit „is een verwensching en een verzen-ding," zegt* V. LENNEP.]
... naar het peperland. (Zie LAND.)

Men kan zich vergissen, zei de vrouw, en zij smeet twee lood gemalen peper in de koffijkan. (Zie KAN.)
Mijne moeder heeft gasten genood, en ik moet peper stampen. (Zie GAST.)
Mijne thee (*of:* peper) is zoo goed als zijn saffraan.
Muizenkeutels willen rogge of peper zijn. (Zie KEUTEL.)
Peper en kalk verteren menige zaken. (Zie KALK.)
Peper, kap en kalk Dekken menig schalk. (Zie KALK.)
Peterselie (*of:* Peper) helpt de mannen te paard, en de vrouwen onder de aarde. (Zie AARDE.)
Wie pepers te veel heeft, die pepert zijne boonen. (Zie BOON.)
Zij is zoo heet als peper.

PERCEEL.

Groote platteelen En kleine perceelen.

PERK.

Zoek troost in Perk.

Uit het perk wijken. 6

PERPETUUM MOBILE.

Magere Pier beeldde zich in, dat hij het perpetuum mobile vond; Ondertusschen was 't een groote worm in een' klooster-stront. (Zie KLOOSTER.)

PERS.

De pers wil wijn hebben. 7
Een ander oog, maar dezelfde pers. (Zie OOG.)
Hij is in windekens pers. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Ik heb u al zoo dikwijls onder het persijzer gehad. (Zie IJZER.)
Na de persen zal men wijn drinken. 9

PERSONAADJE.

Het is eene stomme personaadje. 10
Hij speelt zijne personaadje.

PERSOON.

Aan de brieven kent men den persoon. (Zie BRIEF.)
Het regt ziet geen' persoon aan: die eerst komt, gaat voor. 11
Ik ben geen aanziender der personen, zei de hondenslager; toen sloeg hij een' grooten dog, die hem gebeten had. (Zie AANZIENDER.)
In den persoon gemist, is geheel gefaald. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Liefdes beste loon Is de persoon. (Zie LIEFDE.)
Of schoon of leelijk van persoon, In 't duister is 't al even schoon. (Zie DUISTER.)
Waar meer dan twee personen 't weten, komt een geheim baast in 't licht. (Zie GEHEIM.)
Zij geven niet meer twee personen: dengenen, die het begeert, en die het niet begeert. 13

PERZIAAN.

Het is zoo onherroepelijk als de wet der Meden en Perzen. (Zie MEDER.)

PERZIK.

De vijg eischt water, de perzik wijn. 14
Die perzik smaakt naar meer.
[*Deze spreekwijze is ontleend aan* VAN ALPHENS Kindergedichtjes.]

... bl. 254.
... I. bl. 28, II. bl. 138.
... bl. 175, 186. Tuinman I. bl. 22,
... I. bl. 167. Bogaert bl. 81, 111. v.
... bl. 164.
... I. bl. 270.

5 v. Lennep bl. 161.
6 Sartorius bl. 131.
7 *Mots* bl. 39.
8 Sartorius *pr.* II. 22.
9 *Mots* bl. 39.
10 Gheurtz bl. 18.

11 v. Hasselt bl. 10.
12 Gruterus III. bl. 166. Meijer bl. 111.
13 *Mots* bl. 15.
14 Cats bl. 545.

Het is veel beter, eene kastanje dan eene perzik te wezen. (Zie KASTANJE.)

Overal zit bedrog in, als men maar kans ziet, geld te winnen, zei de vrouw in alle eenvoudigheid: in mijn' tijd waren de perziken wel drie maal grooter. (Zie BEDROG.)

Zend uwen vriend vijgen, uwen vijand perziken. 1

PEST.

De eerste en de laatste koude moet men mijden als de pest. (Zie KOUDE.)

De verbeelding is erger dan de derdendaagsche koorts (*of:* de pest). (Zie DAG.)

Hij schuwt hem als de pest. 2

Hij zou Sint Rochus de pestilentie ontstelen. 3

In haast kan nooit iets goeds geschieden, Tenzij dat men de pest wil vlieden. (Zie GOEDE.)

Sint Jan verdrijft de pest.

Vervaarlijk is der vrouwen twist, Gelijk de pest, die in 't vernielen niet en mist. 4

PET.

Dat spreekt als een petje (*of:* eene politiemuts). (Zie MUTS.)

PETER LECCHER.

Het is al beschikt, zei Peter Leccher. 5

PETERSELIE.

Het hagelt op de peterselie.

[*De geringen hebben meest te lijden.*]

Hij valt van zijne peterselie.

[*Men zegt dit van een voorgewend of niets beteekenend van-zich-zelven-vallen.*]

Men zou haar peterselie in (*of:* op) het gezigt zaaijen, zoo zindelijk is zij. (Zie AANGEZIGT.)

Peterselie (*of:* Peper) helpt de mannen te paard, en de vrouwen onder de aarde. (Zie AARDE.)

PEUL.

De smaak van de peulen doet de erwten verzuren. (Zie ERWT.)

Het is geen peulschilletje. 6

Hij meende het als een peultje op te slokken.

Zij leven in den peulen- en erwten-tijd. (Zie ERWT.)

PEUSJE.

Dat is er een uit het Peusje.

[MENNO SIMONS, *de stichter van de Mennisten-godsdienst, werd eens, zoo verhaalt men, in den postwagen gezeten zijnde, aangehouden. Toen men het portier open deed, werd de vraag gedaan, of* MENNO SIMONS *dáár ook aanwezig was. De overige reizigers betuigden, dat* MENNO SIMONS *dáár niet was, en* MENNO SIMONS *zelf nam de rol van tolk op zich, antwoordende:* „men zegt, dat MENNO SIMONS hier niet is." *Daarom wordt den Mennisten nagegeven, dat zij zich op eene fijne wijze weten te verbergen, en sprekende van eene schalkheid zegt men:* Dat is een Mennisten-zet. *Te Haarlem zegt men:* Dat is er een uit het Peusje, *omdat de Mennisten-kerk dáár in de* Peuzelaarsteeg *staat.*]

PHILIPPUS QUARTUS.

Het ontbreekt mij aan Philippus Quartus. 7

[*Dat wil zeggen: ik heb geen geld.* „*Deze spreekwijze is afkomstig van de Spaansche* [...] *den,*" *zegt* V. EIJK, „*toen alhier het geld* [...] *zwang was met de beeldtenis van* PHILIPPUS IV, *welke men zeer veel nog op de Spaansche Dukatons ziet.*"]

PIANO.

Hij speelt piano aan.

PIEK.

Hij gaat zijne piek schuren. 8 (Zie de *Bijlage.*)

[*Die met de piek ten strijde moet trekken, houdt die geveld. Die ze schuurt, dat is: la[at] den grond laat slepen, is een achterblijver.*]

Hij heeft van de piek af gediend.

[*Hij is van onderen op begonnen, en h[eeft] alle rangen doorloopen.*]

Hij moet door de pieken dansen. 9

Hij steekt met kromme pieken. 10

[*Hij doet zijn werk averegts.*]

Over schouder, zoo als de boeren de pieken dra[gen]. (Zie BOER.)

PIEPER.

Hij zwijgt als een pieper. 11

PIER.

Alles is maar eene weet, zei de boer, en hij ha[alde] eene pier uit zijn achterste, en bond er zijne [schoe]nen mede vast. (Zie ACHTERSTE.)

De vorsch is naakt, gelijk een pier, En 't is [nog]tans een vrolijk dier. (Zie DIER.)

Het is malle pieren werk. 12

[SARTORIUS *verklaart dit voor dolle handelingen.*]

Het is zoo vol (*of:* scharrelt door elkander) al[s een] potje met pieren. 13

Hij haalt hem eene pier uit den neus. (Zie N[EUS].)

Hij is naar het pieren-land. (Zie LAND.)

Hij is voor de pieren.

[*Even als met het vorige spreekwoord* [...] *men hier iemands dood aan.*]

Hij is zoo dood (*ook wel:* zoo naakt) als [een] pier. 14

Is dat trekken, zei de mof, en hij haalde eene [...] van twintig duim uit zijn achterste. (Zie ACHTERSTE.)

Wij scheiden zoo niet (*of:* Wij zullen malk[anderen] wel nader spreken), zei de haan tegen de p[ier], en hij vrat haar op. (Zie HAAN.)

Zoek je pieren? 15

PIER DE POTTER.

Ik ga maar eens, om de hoogte te peilen, en k[om] zoo weêr af, zei Pier de Potter, en hij ging [naar] de galg. (Zie GALG.)

PIERIK.

De rest moet je er maar bij denken, zei Pierik.

[*Dit spreekwoord is oorspronkelijk van* [...] *jongeling,* PIERIK *geheeten, die een gedeelte* [...] *een boek las, en, in zijne onnoozelheid,* [...] *het ontbrekende besloot. Bij dergelijke han[de]lingen vindt het spreekwoord zijne toepassing.*]

PIERO.

Hij hangt den Piero uit.

---

1 Cats bl. 545.
2 Bogaert bl. 49.
3 *Mots* bl. 29.
4 *Adag. quædam* bl. 58. *Adag. Thesaurus* bl. 60.
5 *Campen* bl. 111.
6 Everts bl. 228.
7 v. Eijk II. *nal.* 38.
8 Tuinman I. bl. 284. v. d. Hulst bl. 15. de Jager *Bijdr.* bl. 499. v. Lennep bl. 5.
9 v. Alkemade bl. 146.
10 Tuinman II. bl. 192.
11 Tuinman I. bl. 288.
12 Sartorius *sec.* IX. 78.
13 v. Eijk II. *nal.* bl. 41. v. Waesberge [...]
14 v. Alkemade bl. 164. Tuinman II. bl. [...] Eijk II. bl. 74. *Vergel. Spreekw.* bl. [...] Sancho-Pança bl. 61.
15 v. Eijk II. bl. 74.

PIERO VAN LEIDEN.

cht Piero van Leiden. 1

[*Door zijne vrolijkheid was zekere* PIERO, *n stads bode binnen Leiden, bij de heeren in unst gekomen, zoodat zij hem meermalen in nne vrolijke gezelschappen toelieten. Deze meenzaamheid had hem echter zoo stout gemaakt, dat diezelfde heeren zich van hem wilden ontslaan, en voornamen, hem te bedanken. Hij ontdekte zulks, en kwam hen voor, door ijn ontslag te vragen. Daarom zegt men van mand, die eene bedreigde zwarigheid niet rft afwachten, maar ze door eigen afzeggen oorkomt:* Hij slacht Piero van Leiden.]

PIETER.

Pieter.

ij in huis is de knorziekte, zei Pieter. (Zie IS.)

er, dat is je geblazen, zei Pietje de beurzehder, en hij sneed zijns buurmans beurs af. e BEURS.)

is geen vermakelijker brand dan nat hout en oren turf, zei Pieter, want het hout zingt, e turf luistert ernaar. (Zie BRAND.)

igt er een verdronken, zei schele Piet, en hij eene blaas op het water drijven. (Zie BLAAS.)

een knappe paling, zei Pier, en hij haalde drenkeling op. (Zie DRENKELING.)

s een schoone buit, zei Piet, en hij vond een ijn stinkeijeren. (Zie BUIT.)

een zoet lief beestje, zei Pieter de Noorman, ij zag eene platluis. (Zie BEEST.)

ede Peterolie. (Zie OLIE.)

goed, al goed, zei Flip, en ik zei 't meê; e goed is dan een worst, zei Piet, die heeft er . (Zie KINDE.)

eeft zijne bijzondere plagen, zei ligte Piet, en had platluizen. (Zie LUIS.)

s een stijve hark (*ook wel:* Piet, *of:* Klaas). e HARK.)

is net zoo'n Pieter-schiet-musschen. (Zie SCH.)

nog de regte Peter niet. 2

[*Er zijn twee* PETRUS-dagen, *waarvan de ne, op* 18 *Januarij, is* Pieterstoel te Rome, *n de andere, op* 22 *Februarij, is* Pieterstoel te Antiochië. *De laatste wordt voor* de regte Peter *ehouden, als zijnde de dag, waarop de pachten taald, en de gehuurde boerenhuizen ontruimd oeten worden, na geëindigden pachttijd. Men zigt het spreekwoord bij verschil van meening.*]

g mij spijten, maar het zal mij niet schaden, gierige Piet, en al zijne gasten liepen weg. e GAST.)

akt Petrus te hebben, en het is Paulus. (Zie LUS.)

de Piet (*of:* Hij denkt te Pieten).

[*Hij gaat uit zwieren.*]

doen en laten bij Peter. 3

Pietje.

[*Hij is half zat.*]

Pietje de voorste. 4

[*Dit spreekwoord zal wel ontleend zijn aan het voorbarige gedrag van den apostel* PETRUS.]

Hij verneemt het van Pieter of Paulus. (Zie PAULUS.)

Hij wil de kwade Pier niet zijn. 5

Hij wist wel, waar Petrus den sleutel had.

Leg Peter bij Paulus. (Zie PAULUS.)

Let op deze punten, zei knorrige Piet, en hij stak zijnen elleboog uit, om er eenen kakelenden boer een opzetje mede te geven. (Zie BOER.)

Magere Pier beeldde zich in, dat hij het perpetuum mobile vond; Ondertusschen was 't een groote worm in een' klooster-stront. (Zie KLOOSTER.)

Net Pietje pas.

[*Dat wil zeggen: 't is net betaald. Het is juist zoo veel, als* PIETJE *lijden of dragen kan.*]

Nu heb ik uit bij Pieter. 6

Piet is een knappe schilder: hij fabriceert landkaarten in het hemd. (Zie HEMD.)

Schenk Piet, zei Jan, mijn hart brandt af van de rammenas. (Zie HART.)

Wat dunk je van dat loopen, zei Piet, en hij liep door de spitsroeden. 7

Wat goed is voor Piet, doet Hanne geen kwaad. (Zie HANNE.)

Wat Pietje (Hansje, *of:* Jantje) niet leert, leert Piet (Hans, *of:* Jan) nimmer. (Zie HANS.)

Zie je me voor een' stront aan, zei Piet de karreman, zoo bijt mij den kop af. (Zie KARREMAN.)

PIETERMAN.

Stekevisch, stekevisch, riep reine Maartje Reine, en zij dorst geen pieterman zeggen. (Zie MAARTJE REINE.)

PIETER SLOKÖP.

Koop ik huizen, dan heb ik steen; koop ik vleesch, dan heb ik been; doch koop ik van dit edele nat, dan heb ik wat, zei Pieter Sloköp. (Zie BRENDEREN.)

PIETJE REGTUIT.

Het is een Pietje Regtuit.

PIETJE VLIEGÖP.

Het is een Pietje Vliegöp.

PIET LUT.

Hij heeft vrij wat Piet Lut op zijn lijf. (Zie LIJF.)

PIET SNOT.

Hij kijkt als Piet Snot. 8

PIET ZOEN.

Het is een Piet Zoens geratel. (Zie GERATEL.)

PIJ.

Dat heeft hij in het hoofd, als de duivel het pijweven. (Zie DUIVEL.)

De liefde schuilt zoowel onder de grove pij als onder het zijden kleed. (Zie KLEED.)

De pijen broek vindt zelden een kussen voor haren aars, — de fluweelen vindt het overal geschud en gereed. (Zie AARS.)

Des zomers een wambuis en des winters eene pij doet den molen goed, en bakt op zijn' tijd. (Zie MOLEN.)

Hij krijgt wat op zijne pij.

Men kan van eene ruige pij geen' scharlaken mantel maken. (Zie MANTEL.)

---

n II. Ravesbande II. 12.
ius pr. I. 46.
n bl. 1°. Campen bl. 56. Gheurtz bl. 31, Magerus bl. 23. de Brune bl. 459. Sartorius I. C, sec. IV. 59. v. Alkemade bl. 174. Tuinman I. bl. 261.
4 Tuinman I. bl. 10. v. Waesberge *Vrijen* bl. 58. de Jager *Bijdr.* bl. 98. v. Duyse bl. 213. Schaberg bl. 69.
5 Tuinman I. bl. 10. v. Eijk I. *nal.* 4. v. Duyse bl. 213.
6 Sartorius *pr.* III. 96.
7 v. Alkemade bl. 146. Folie II. 447.
8 Tuinman I. bl. 211.

Onder eene ruwe pij gaat veel wijsheid verloren.
Op eenen buik van fluweel volgt een kleed van pij. (Zie BUIK.)

PIJL.

Alle hout is geen timmerhout (*of:* pijlhout). (Zie HOUT.)
Als een vuurpijl naar de hoogte, als een stok naar de laagte. (Zie HOOGTE.)
De boog is al dikwijls gespannen, eer men den pijl uit den koker haalt. (Zie BOOG.)
De pijlen zijner gramschap op iemand afschieten. (Zie GRAMSCHAP.)
De visschen bewonen de diepten der zee, de arenden zweven in de lucht, — men kan de eerste met een' haak, de laatste met een' pijl treffen; maar 's menschen hart is op geringen afstand niet te doorgronden. (Zie AFSTAND.)
De woorden van een' man zijn als een pijl: zij gaan op het doel af, — die van eene vrouw als een gebroken waaijer: zij hebben geen vereenigingspunt. (Zie DOEL.)
Die pijl is uit uwen pijlkoker niet gekomen. (Zie KOKER.)
Eenen vuurpijl laten opgaan (*of:* afsteken). 1
Een geworpen steen, een afgeschoten pijl en een gesproken woord zijn niet te herroepen. 2
Een verkwister is een vuurpijl, die op eens uitgaat.
Een woord is geen pijl. 3
Er is geen pijl op te trekken. 4
Hebt gij geen pijlen, die je schiet, Zoo meng u met de schutters niet.
Het eene pijltje naar het andere zenden. 5
Het is goed, twee pijlen tot zijnen boog te hebben. (Zie BOOG.)
Het is te laat, sta vast te zeggen, als de pijl uit den boog is. (Zie BOOG.)
Hij heeft meer pijlen in zijn' koker. (Zie KOKER.)
Hij komt hier als een ongevederde pijl. 6
Hij schiet een' pijl op hem.
Hij schiet hem den pijl tot de veren in het lijf. (Zie LIJF.)
Hij vliegt als een pijl uit den boog. (Zie BOOG.)
Hij weet niet, van wat hout pijlen te maken. (Zie HOUT.)
Hij zendt den boog uit naar den pijl. (Zie BOOG.)
Kracht is de laatste pijl, dien een wijs man in zijn' koker heeft. (Zie KOKER.)
Men kan geen' goeden pijl van een' varkensstaart maken. 7
Men moet den pijl dikwijls schieten na den bout. (Zie BOUT.)
Men moet niet al zijne pijlen verschieten. 8
Van zulk hout, als men heeft, maakt men pijlen. (Zie HOUT.)
Zij zullen hunne pijlen wel bijeen houden.

PIJN.

Al etende, verdwijnt de hoofdpijn (*of:* Hoofdpijn eet wel). (Zie HOOFD.)
Als gij pijn hebt in uw hoofd, Zijt ge ook gelijk van kracht beroofd. (Zie HOOFD.)
Daar behoeft men geene kiespijn voor te lij[den.] (Zie KIES.)
Daar heeft mijn hart geene pijn aan. (Zie HA[RT.])
Dat is weduwenaars pijn.
Dat zal hem als buikpijn bekomen. (Zie BUI[K.])
De groote pijn van 't flerecijn Past nimmer [op] medicijn. (Zie FLERECIJN.)
De hazen sterven van tandpijn. (Zie HAAS.)
De mode moet pijn lijden. (Zie MODE.)
De pijn is geleden.
Die luister is oorzaak van groote pijn. (Zie LUI[STER.])
Die mensch ziet meest zijn hoofdpijn groeijen, [Die] zich met alle ding wil moeijen. (Zie DING.)
Die mooi wil wezen, moet pijn lijden, zei de [meid,] en zij spelde hare muts aan de ooren vast. [(Zie] MEID.)
Die op eenen kwaden weg is: pijn, om er [weêr] uit te komen. 9
Die vrijdags zijne nagels knipt, heeft geene [tand]pijn. (Zie NAGEL.)
Die wijs is, zoekt de kortste pijn. 10
Die zien door brillen, Purgeren met pillen, [En] leven van medicijn: Het leven wordt hun [pijn.] (Zie BRIL.)
Een dag van druk en pijn Kan morgen ander[s zijn.] (Zie DAG.)
Een gezel in verdriet verligt de pijn. (Zie GE[ZEL.])
Eén kind hartpijn, vele kinderen hoofdpijn. [(Zie] HART.)
Een nieuwe schoen Kan u pijn doen. 11
Een wilde vogel acht het pijn, Lang in de k[ooi te] moeten zijn. (Zie KOOI.)
Eerpijn is erger dan tandpijn. (Zie EER.)
Finis is goed voor een' armen bloed, die in [nood] en pijn is. (Zie BLOED.)
Geene kroon (*of:* Geen krans) heelt hoofdpijn. [(Zie] HOOFD.)
Geen meerder pijn, dan waar lief van lief sc[heidt.] (Zie GELIEFDE.)
Gekroonde hoofden lijden ook wel pijn. (Zie HO[OFD.])
Gelijke rouw is eene gemeene pijn. 12
Groote liefde, groote pijn. (Zie LIEFDE.)
Harteleed is de diepste pijn. (Zie HART.)
Hartzeer en pijn eten vleesch en bloed. (Zie BL[OED.])
Hartzeer is geen buikpijn. (Zie BUIK.)
Het is allen menschen niet gegeven, zonder p[ijn te] k...... (Zie MENSCH.)
Het is groote pijn, zich te bed te leggen, en [niet] te kunnen slapen. (Zie BED.)
Het is kwaad voor de lieden, pijn te lijden. [(Zie] LIEDEN.)
Het is niet de pijne waard. 13
Het is voorwaar een groote pijn, Te minnen en [niet] bemind te zijn. 14
Het lagchen valt moeijelijk, als men kiespijn h[eeft.] (Zie KIES.)
Hij heeft er pijn aan.
Hij heeft het in de haren (*of:* de kruin, *ook:* Hij heeft pijn in het haar). (Zie HAAR.)
Hij heeft tandpijn achter de ooren. (Zie OOR.)
Hij is gestorven van tandpijn.

---

1 Tuinman I. bl. 265.
2 Cats bl. 482. de Brune bl. 329. *Adag. quædam* bl. 22. *Adag. Thesaurus* bl. 25. Bogaert bl. 93.
3 *Campen* bl. 41. 17 *Mei.* Gruterus I. bl. 103.
4 Harrebomée *Tijd* bl. 242.
5 Meijer bl. 79.
6 *Campen* bl. 127. Meijer bl. 61.
7 Tuinman I. bl. 134, II. bl. 119. Bogaert bl. 95.
8 Tuinman II. bl. 120.
9 *Prov. seriosa* bl. 13.
10 Gruterus III. bl. 140. Meijer bl. 102.
11 Cats bl. 518.
12 Gheurts bl. 24.
13 Sartorius *pr.* X. 42. Tuinman I. bl. 277.
14 Gruterus III. bl. 154.

lacht als een boer, die tand- (*of:* kies-) pijn
ft. (Zie BOER.)
aardij moet pijn lijden. (Zie HOOVAARDIJ.)
n hem missen als kiespijn. (Zie KIES.)
e kinders moeten spelen, Of van pijn en ziekte
elen. (Zie KIND.)
e kinderen hoofdpijn, groote kinderen hart-
n. (Zie HART.)
tjes eten is goed voor tandpijn. (Zie KLONT.)
e te dragen is geen pijn, Als liefde met liefde
loond mag zijn. (Zie LIEFDE.)
r de korte pijn dan de lange. 1 (Zie de *Bijlage.*)
er lijdt geen pijn. (Zie MEERDER.)
zou daar pijn in den buik (*of:* de koorts, *ook*
: de koude pis) van krijgen. (Zie BUIK.)
aangekleed doet pijn.
van de liefde moeite en pijn, De liefde zal
n liefde zijn. (Zie LIEFDE.)
zonder geld dan hoofdpijn. (Zie GELD.)
, die niet bloeden, doen meer pijn dan de
ere. 2
ereld is geen meerder pijn, Dan geld en goed
eigen te zijn. (Zie GELD.)
vroeg ontbijten en laat huwen kwam nooit
fdpijn. (Zie HOOFD.)
rgen pijn, Geen medicijn. (Zie MEDICIJN.)
verzwegen pijn Is geen medicijn. (Zie MEDI-
.)
eer meest al de lieden zijn Bevrijd van koorts,
zonder pijn: Dat 's ziekte voor den medicijn.
e KOORTS.)
men gaarne doet, is geene pijn. 3
zelden de haren kamt, doet het niet dan met
. (Zie HAAR.)

Pijp.

e pijpen hoort eene bom. (Zie BOM.)
jp moet naar de bom zijn. (Zie BOM.)
het riet zit, heeft goed pijpen maken. 4 (Zie
Bijlage.)
n zijn holle pijpen. (Zie FLUIT.)
de schuld van de pijp. 5
[*Men zegt dit, wanneer men zich met de predestinatie verontschuldigt.*]
is een orgelist als zijne kous eene orgelpijp.
e KOUS.)
eeft een' strot gelijk eene orgelpijp. (Zie OR-
.)
eeft in de leugenpijp geblazen. (Zie LEUGEN.)
oudt zijne pijpen in zijn' zak. 6
[*Hij acht het ongeraden, zich te doen gelden.*]
oet naar zijne pijpen dansen. 7
elt de pijpen. 8
[De pijpen stellen, *zegt* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-bloemen, VI, *bl.* 257, *is: „zich dat* [*het gezag nl.*] *op een woeste wijs aanmatigen, en 't huis in roer brengen.*" *Het „aalwaarig* [*dartel en brooddronken*] *en stout sijn,*" *der kinderen, waarvan* WINSCHOOTEN *spreekt, en de toepassing op iemand, „die verwerring en onlust veroorzaakt,*" *door* TUINMAN *opgegeven, komen met die verklaring overeen. Het wangeluid der orgelpijpen, dat deze maken, alvorens zij op haar' toon zijn, wettigt die beteekenis.* BILDERDIJK *spreekt, t. a. p., mede van* de banken stellen, *en noemt dat enkel „gezag oefenen,*" *in onderscheiding van* TUINMAN, *die beide spreekwijzen gelijkbeteekenend acht.*]
Niet langer pijp, niet langer dans. (Zie DANS.)
Pijp en trom willen waar worden. 9
[*Zich ten oorlog toerusten.*]

Ik dacht, dat je meer merg in je pijpen had. (Zie MERG.)

Als oud smeer lang in de vlam staat, zoo brandt het ligtelijk in de pijp.
Door eene dunne pijp komt weinig rook.
Het is eene pijp boven water.
Het is een kandelaar met vijf pijpen. (Zie KANDELAAR.)
Je weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam staat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie IJZER.)
Zijne kaars brandt in de pijp. (Zie KAARS.)

Als hij maar pijpjes rooken kan.
[*Dit zegt men van iemand, die niet veel degelijks uitvoert, en zich weinig moeite geeft, om zijnen tijd nuttig door te brengen.*]
Bij' het komfoor steek ik nooit mijne pijp aan, zei Holtmans, wel bij het vuur. (Zie HOLTMANS.)
Dat is geene pijp tabak waard. 10
Dat is geen pijpensteel waard.
Een pijpje aan den wagen.
Het noodigste eerst, zei de boer, toen hem zijne buren haalden, om zijne koe uit de sloot te trekken, en hij stak zijne pijp aan. (Zie BOER.)
Hij gelijkt beter naar een' aap, dan een dominé naar eene pijp tabak. (Zie AAP.)
Hij weet er zooveel van, als een pijpendop van eene kwispedoor. (Zie DOP.)
Hij zal eene leelijke (slechte, *of:* vuile) pijp rooken. 11
Hij zit zoo stijf als een pijpendopje. (Zie DOP.)
Ik zal het er wat stijf indouwen, zei Ritsert tegen Fijtje, en hij stopte eene pijp tabak. (Zie FIJTJE.)
Mijn oom mag gaarne zijne ingebrande pijp met een zwavelstokje weêr op de regte wijze brengen, zei Jochem. (Zie JOCHEM.)

Als hij een paar roode kousen aan de beenen, en eene pijp lak in den mond had, geleek hij juist een' ooijevaar. (Zie BEENEN.)
De wereld is een pijp kaneel; Elk zuigt eraan, maar krijgt niet veel. (Zie KANEEL.)
Ik geef er geene pijp kaneel voor. (Zie KANEEL.)

---

rus II. bl. 155. *Mergh* bl. 31. Tuinman I.
. *Aug.* 17.
Prov. bl. 65.
rus III. bl. 123.
pen bl. 100. Gheurtz bl. 28. Gruterus II.
34. de Brune bl. 143. *Mergh* bl. 11. *Sel.*
. bl. 38. Winschooten bl. 207. Tuinman I.
39, II. bl. 136. *Wijsheid* bl. 139. Meijer bl.
47. v. Eijk III. bl. 30. Bogaert bl. 86.
5 Sartorius *pr.* VIII. 27.
6 *Opheld.* bl. 622.
7 *Prov. seriosa* bl. 24. Servilius bl. 229*. *Campen* bl. 118. Zegerus bl. 45. Gruterus II. bl. 158. de Brune bl. 478. *Mergh* bl. 34. Sartorius *quart.* 53. Winschooten bl. 53. v. Alkemade bl. 160. Tuinman I. bl. 250, *nal.* bl. 30, II. bl. 105. v. Moerbeek bl. 230. Gales bl. V, 26. Everts bl. 314. *Opheld.* bl. 622. v. Eijk II. 34, III. bl. 83. Sancho-Pança bl. 48.
8 de Brune bl. 410. Sartorius *quart.* 75. Winschooten bl. 183. Tuinman I. bl. 260, 290.
9 Sartorius *quart.* 35.
10 Tuinman II. bl. 51. Gales bl. 44.
11 Sancho-Pança bl. 42.

PIJPER.

Gij zult den pijper loven. 1

[*Men zegt dit, wanneer uit een groot kwaad slechts een gering voordeel getrokken wordt.*]

Hier zal ik den pijper loonen. 2

[*Waar een ander de lusten heeft, komen de lasten voor mijne rekening.*]

Hij heeft mij getrakteerd gelijk een pijper. 3

In eens pijpers huis leert een ieder fluiten. (Zie HUIS.)

Zij slacht des pijpers hond (*of:* paard), en is nergens nooder dan t' huis. (Zie HOND.)

PIJPKAN.

Gij zult mij niet pijpkannen.

[*Dat is: gij zult mij niet bedriegen. Bakers of minnen geven aan de zuigelingen wel eens de pijpkan, in plaats van de borst.*]

PIK.

Een eitje met zout Maakt een pikje als een houd. (Zie EI.)

Elk heeft een' pik op den uil.

Hij heeft een' pik op hem. 4

PIKKEDIL.

Het is eene pikkedil. 5

PIKKEL.

Dat zijn de potten niet, die op hunne eigene pikkels staan.

[*Het thans in dezen zin ongebruikelijke woord* pikkel, *in* TUINMANS Fakkel der Nederd. Taale *voorkomende, beteekent* speek, stapel *of* sport *van een' stoel, en bij overdragt, blijkens ons spreekwoord,* voetstuk, *en alzoo ook* poot *van een' pot. Men duidt door dit spreekwoord de grootspraak van den pogcher aan.*]

PIKKEPOELJE.

Het is eene pikkepoelje.

[*Eene* poelje *is een* hoen; *met het klankwisselend woord* pikkepoelje *heeft men dus gewis een* pikkend hoen *op het oog gehad. Men duidt door deze spreekwijze eene bemoeizuchtige vrouw aan.*]

PIKKER.

Het is een granenbroêr (*of:* -pikker). (Zie BROEDER.)

PIK OLI.

Pik oli of graaf. (Zie GRAAF.)

PIL.

Als het pilletje wel smaakte, zoude men het van buiten niet vergulden. 6

Dat is eene harde (*of:* bittere) pil, om te slikken. 7

Die pil is niet gemakkelijk door te slikken.

Die zien door brillen, Purgeren met pillen, En leven van medicijn: Het leven wordt hun pijn. (Zie BRIL.)

Geen jenever, liever eene rumoerpil. (Zie JENEVER.)

Het zijn allemaal pillen, die zij moeten slikken.

Hij keert het hoofd gelijk een aap, die pillen inzwelgt. (Zie AAP.)

Hij krijgt eene vergulde pil.

Hij zal wel sch...., al slikt hij geene pillen. 8

PILAAR.

Hij staat pal (*of:* als een paal, *ook wel:* als een pilaar). (Zie PAAL.)

Jonge hoeren, oude pilaarbijtsters. (Zie BIJTST

Wacht u voor de pilaarbijters. (Zie BIJTER.)

PILATUS.

Herodes en Pilatus zijn verzoend. (Zie HERO

Het zijn vrienden als Herodes en Pilatus. HERODES.)

Hij is Pilatus gaan spreken. 9

Hij is van Pontius naar Pilatus gezonden. 10

[*Vrij algemeen schijnt men hier eene ve tering te zien van het spreekwoord:* Ie van Herodes naar Pilatus (*of:* van Pilatu Herodes) zenden. *Mij dunkt, dat het noodzakelijk is, hiertoe zijne toevlugt te Daar de Heere* JEZUS *van* PONTIUS PIL *naar* HERODES, *en van dezen weder naar* TIUS PILATUS *terug werd gezonden, en ook doorgaans, in de ligtzinnige en onve lijke toepassing van dit spreekwoord, d tot zich doet wederkeeren, om daardoor grootere satisfactie van de zaak te hebben, het mij niet onwaarschijnlijk voor, dat de beide namen van den Romeinschen land heeft gebruikt, om aan te duiden, dat m gek laat rondloopen, en eindelijk tot zich wederkeeren.*]

Hij wascht er zijne handen van af: hij slacht tus. (Zie HAND.)

Hij zit daar als Pilatus.

Hoe kwam Pilatus in het credo? (Zie CREDO

Iemand van Herodes naar Pilatus (*of:* van P naar Herodes) zenden. (Zie HERODES.)

Ik wil gaan, en brengen Pilatus zijn offer. OFFER.)

Overal in het spel, als Pilatus in het credo. CREDO.)

Pilatus heeft dat zoo geschreven.

Pilatus is dood.

Pilatus is voorbij gereden op een wit paard. PAARD.)

PIMPEL.

Eén ooijevaar geeft meer dan zeven pimpe (Zie OOIJEVAAR.)

Het is een pimpeltje.

[*Men zegt dit van een zwak mannetje.*]

PIMPELAAR.

Het is een eerste pimpelaar.

[Pimpelen *wordt door* TUINMAN, *in* Fakkel der Nederd. Taale, *verklaard* zoopjes slorpen, — *dat de oorzaak der kenschap is.*]

PINK.

Hij is bij de pinken (*of:* Hij is er als de pinke

Daar zou ik mijn' pink wel voor willen geven.

De een is wijzer in zijn' pink dan de ander in gansche lijf. (Zie LIJF.)

PINKSTER.

Als Paschen en Pinksteren op éénen dag ko (Zie DAG.)

Het is eene pinksterbloem van eene meid. BLOEM.)

Het is gelijk de lange week vóór Pinkster. 11

---

1 Sartorius *tert.* V. 1.
2 Gheurtz bl. 40. Sartorius *pr.* II. 26.
3 *Motz* bl. 33.
4 Tuinman I. bl. 276. Everts bl. 345. v. Eijk III. 14.
5 Tuinman I. bl. 354. Mulder bl. 424.
6 *Sel. Prov.* bl. 137.
7 Gales bl. 43. Modderman bl. 61.
8 *Campen* bl. 48. Sancho-Pança bl. 31.
9 *Motz* bl. 23.
10 v. Eijk II. *nal.* 87. v. Duyse bl. 196. v. 23. *Veeteelt* bl. 118. Schaberg bl. 71.
11 v. Duyse bl. 219.

[*De dagen zijn dan lang, en deze maken de lange week.*]
[…]s Paschen en Pinkster. (Zie PASCHEN.)
[…]t Paschen en Pinksteren zien. (Zie PASCHEN.)
[…]t Jutmis (Te Pinksteren, *of:* Te zomer), als kalveren op het ijs dansen. (Zie IJS.)
[…]en Paschen en Pinksteren (*of:* Ten ontijde) [..]n de onzaligen. (Zie ONTIJD.)

PINT.

[…]net maten, zei Jorden, en hij dronk den je[..]er bij pintjes. (Zie JENEVER.)
[…]s niets duur dan het eerste pintje. 1
[*Alle dronkaards waren eerst matige drin[..]ers; daarom duidt men door dit spreekwoord [..]n, dat men allengs van de eene zonde in de andere vervalt.*]
[…]e pint trekt de andre pint, Totdat de gast [..] dronken vindt. (Zie GAST.)
[…]n hoofd van een pintje heeft, moet geene kan [..]n drinken. (Zie HOOFD.)
[…]ngelen broek en een pintje billen. (Zie BIL.)
[…]ntje wijn en een mengel azijn. (Zie AZIJN.)
[…]eft wat in van het derde pintje. 2
[*Bij nathals geldt ook:* Alle goede dingen [..]staan in drieën; *twee pintjes schijnt bij hem [..] taks te zijn.*]
[…]jkt als een pintspot.
[…]l ik eens smullen, zei Floor, en hij liet een [..]e scharrebier halen. (Zie BIER.)
[…] zijn nu stoopen.
[*Dat wil zeggen: alles is thans van grootere [..]twerigheid.*]
[…] maken kwaad gelag. (Zie GELAG.)
[…], water, mijn hart brandt af, zei dronken [..]t, en zij had een pintje jenever in ééne teug [..]zoopen. (Zie GRIET.)

PIP.

[…]rek van drinken krijgen de hoenders de pip. [..] DRINKEN.)
[…]n leeft nog, al heeft ze de pip. (Zie HEN.)

PIRAMIDE.

[…] niet veel meer op zijn gemak dan een zalm [..]ne piramide. (Zie GEMAK.)

PIS.

[…]ng, daar het behoort: de pispot op het tre[..]. (Zie DING.)
[…] brakke azijn, zei Pleuntje, en zij proefde [..]depis. (Zie AZIJN.)
[…]ef ik, zei Loutje, en hij dronk een' pot met [..]it. (Zie LOURENS.)
[…]cht den pispot: 't is zoo goed als kwaad. 3
[…]e ligt in de pis. 4
[…] een moeijelijke pispot. 5
[…] een pisdiefje. (Zie DIEF.)
[…] pispraatjes. 6
[…]iet waard, den pispot te langen. 7
[…]akt pis- (*of:* kak-) boodschapjes. (Zie [..]SCHAP.)
[…]tinkt door de deugd, als een rozeknopje [..] de pis. (Zie DEUGD.)
[…]t als een Jezuïet, die de koude pis heeft. (Zie JEZUÏET.)
Hij zou een' olifant in een' pispot verdrinken. (Zie OLIFANT.)
Je gaat meê naar Ochtrup, pispotten bakken. (Zie OCHTRUP.)
Iemand de pis bezien. 8
Men zou daar pijn in den buik (*of:* de koorts, *ook wel:* de koude pis) van krijgen. (Zie BUIK.)
Met den pispot kroonen. 9
Soep! eens poep, eens pis; weg is 't.
Waar de honden pis ruiken, daar ligten zij het been op. (Zie BEENEN.)
Wij beleven wonderlijke tijden, zei Joost de visscher, en hij zag eene garnaal in een' pispot zwemmen. (Zie GARNAAL.)
Zij kijkt, of haar de pis ontloopt.

PISSEBED.

Hij zwijgt als een pissebed. 10
Van pissebed tot kakkebed komen (*of:* Pissebed wegjagen, en kakkebed terugkrijgen). (Zie KAKKEBED.)
Zij zien als pissebedden. 11

PISSERT.

Hij maakt eene pissert. 12

PISTOLET.

Hij zou zijne duiten tot gouden pistoletten maken. (Zie DUIT.)

PISTOOL.

Iemand voor de pistool eischen.
Zij zijn voor de pistool geweest.

PIT.

Daar is geen kraken aan de pit.
Die de pit wil hebben, moet den dop (*of:* de noot) kraken (*of:* Die noten wil smaken, Die moet ze kraken). (Zie DOP.)
Er zit geen pit in (*of:* De pit is uit de noot). (Zie NOTEN.)
Het is een oploop van krakepitten. (Zie OPLOOP.)
Het zijn altemaal witte boonen met dubbele pitten. (Zie BOON.)
Hij heeft pitten.
[*Hij is goed van geld voorzien.*]
Iets van pitje tot paaltje verhalen. (Zie PAAL.)
Wat binnen zit, Dat is de echte pit.
Zij knabbelen aan de schors, en dringen niet tot de pit door.

PITOOR.

Pitoor, gij dompt. 13

PLAAG.

Als die tijden komen, komen die plagen (*of:* zorgen). 14
Al 't zijn te wagen, Verdient Gods plagen. (Zie GOD.)
Armoede en hoovaardij zijn kwade gebreken en gemeene plagen. (Zie ARMOEDE.)
Die plaag, om veel hooi te winnen, zei de boer, hebben wij bij ons zoo niet. (Zie BOER.)
Elk heeft zijne bijzondere plagen, zei ligte Piet, en hij had platluizen. (Zie LUIS.)
Geene grootere plaag dan lastige buren. (Zie BUURMAN.)
Gemeene kwaal (*of:* plaag) rust wel. (Zie KWAAL.)

[…] bl. 183. Tuinman I. bl. 366.
[…] I. bl. 129. *Dec.* 11. Mulder bl. 426.
[…] *pr.* V. 66, *sec.* I. 71.
[…] bl. 43. Tuinman I. bl. 90, 156, II. bl.
[…]gaert bl. 62.
[…] I. bl. 227, II. bl. 80.
6 Tuinman II. bl. 211.
7 Gheurtz bl. 58. de Brune bl. 26, 78.
8 Tuinman I. bl. 314.
9 Tuinman I. bl. 204, 345.
10 v. Alkemade bl. 166.
11 Tuinman I. bl. 311. v. Eijk II. bl. 74. Bogaert bl. 41.
12 v. Eijk II. *zal.* bl. VII.
13 Gheurtz bl. 56.
14 *Tijd* bl. 19-20, 28. Harrebomée *Tijd* 117

Laatdunkendheid is eene plaag voor de jongheid en lieden van een klein vermogen. (Zie JONGHEID.)
Schuw de plaatsen, daar de plagen vallen. 1
Verdriet en plagen Maakt lange dagen, En kwâ gedachten Maakt lange nachten. (Zie DAG.)
Visschen en jagen Zijn vrouweplagen. 2
Vreemde spijze deert de maag; Nieuwigheid is 't land een plaag. (Zie LAND.)
Waren er geen zonden, Er waren ook geen wonden (*of:* er waren geen plagen). 3

PLAAT.

Dat valt als een druppel water op eene gloeijende plaat. (Zie DRUPPEL.)
Hare muts is zoo zwart als de plaat. (Zie MUTS.)
Het is, alsof hij er de plaat mede gepoetst heeft.

Hij poetst de plaat. 4
[*Dat wil zeggen: hij is een achterblijver. Men ziet hier op het schoonmaken van het borstharnas, door den krijgsman de* plaat *genoemd. De flaauwhartige doet alzoo; van daar, dat men van iemand, die zich uit de voeten maakt, zegt:* Hij poetst de plaat. *In het* Nieuw Nederl. Taalmagazijn, III. *bl.* 94 *en* 95, *wordt aan* ,,*het onderste beslag van den kolf, de* stootplaat *of bij verkorting de* plaat *genoemd*,'' *gedacht.* MODDERMAN *meent de* vuurplaat, *als hij zegt:* ,,,,*als mijne vrouw wascht*,'' *zei daarom een spotvogel*, ,,*dan ga ik strijken; is zij aan het schoonen, dan* poets ik de plaat.''''

Zij is een modeplaatje. (Zie MODE.)

PLAATS.

Aan eene plaats gebonden zijn. 5
Alle ding heeft zijn handvatsel, zei de man, en hij tastte het brandhout aan ter plaatse, daar het brandde. (Zie DING.)
Alles in orde en niets op zijne plaats. (Zie ORDE.)
Als de plaats van stoker op den spoorwagen vacant is, zal ik om u denken.
[*Deze woordspeling ziet op den twistgierige.*]
Blijf op uwe plaats, en niemand zal u doen opstaan. 6
Boden en ambassaden zijn op alle plaatsen vrij. (Zie AMBASSADE.)
Daar ter plaatse is 't geheim. (Zie GEHEIM.)
Dat is de streek van de roeijers, die den rug naar de plaats keeren, daar zij heen willen.
De een sterft, en de ander verwerft zijne plaats. 7
De handen op eene ledige plaats slaan. (Zie HAND.)
De waarheid vindt geene plaats.
Die een goed plaatsje heeft, doet best, stil te blijven zitten.
Die eerst in de schuit komt, heeft keur van plaats. (Zie KEUR.)
Die het eerst komt, heeft de beste plaats van 't spel.
Die moede is, dien zal 't wel lusten, Eene plaats te vinden, daar hij kan rusten. (Zie MOEDE.)
Die timmert op eene groote plaats, maakt een huis te hoog of te laag. (Zie HUIS.)
Eene vergissing kan plaats hebben, zei de boer; toen goot hij azijn in de lamp. (Zie AZIJN.)

Een goed voerman kan wel keeren, al is de g eng. 8
Een goed woord vindt eene goede plaats. 9
[*In de te* Campen *gedrukte verzameling spreekwoorden vindt men ter opheldering dit spreekwoord:* ,,*Het scadet in niem nuttet yederman. Een boese woort, als den, lasteren, vloecken, schadet ydermann nuttet niemant.*'' MEIJER *heeft het een deelte dezer verklaring voor een spreek aangezien. Zie de* Oude Nederl. Spreek Spreekwoorden, *bl.* 11.]
Een mensch uit den weg, een plaatsje te meer MENSCH.)
Elk geldt zijn' prijs, zei Salomo, als hij m zijne plaats staat.
[*Dit spreekwoord schijnt op* SALOMO'*s del en wandel te zien, en niet op een wijze gezegden.*]
Ga geen' voet plaats ver. 10
Geef aan den kok eene plaats bij 't vuur. (Zie
Geweld ruimt plaats. (Zie GEWELD.)
Gods naam te nemen in den mond, Past alle noch allen stond. (Zie GOD.)
Het verliezen op tijd en plaats is winnen. 11
Hij gaat geene hand breed van zijne plaats HAND.)
Hij geeft hem een plaatsje in zijn hart. (Zie H
Hij heeft hem geraakt op de plaats, daar m ossen bolt. (Zie OS.)
Hij heeft het hart op de regte plaats. (Zie H
Hij hinkt om de kosters-plaats. (Zie KOSTE
Hij is zoo zindelijk, dat hij een strontje va bank zou likken, en niemand zou de plaat den, waar het gelegen had. (Zie BANK.)
Hij scheidt wel uit zijne plaats, die zijnen daarin laat. 12
Hij slacht den boer: hij slaat altijd op d plaats. (Zie BOER.)
Hij zet hem op zijne plaats.
Hij zit op de daalders-plaats. (Zie DAALDE
Houd steevast, dan komt er geen ander de bekleeden. 13
Ik heb een honorabel en profitabel officie, zei fert, en hij bediende de schop- en bezem als substituut. (Zie BEZEM.)
Ik was gisteren op eene plaats, daar uwer ge werd. (Zie GISTEREN.)
In badplaatsen, barbierswinkels en molens ver men alle dingen. (Zie BAD.)
Men kan op geene twee (*of:* zeven) plaatsen lijk wezen.
Men moet de plaatsen mijden, waar de slage len. 14
[*Men vindt hier dezelfde toepassing het spreekwoord:* Schuw de plaatsen, d plagen vallen, *ofschoon men bij* slagen *aan* menschelijke- *en b* plagen *meer* a tuurlijke ongelukken *denkt.*]
Men moet de zondige plaatsen schuwen.
Men zegt somtijds: beter anderer lieden g

---

1 Sancho-Pança bl. 31.
2 Cats bl. 461, 502. *Mergh* bl. 57.
3 Gheurtz bl. 76. Gruterus III. bl. 173. Witsen 145. Tuinman II. bl. 226. Meijer bl. 106.
4 Modderman bl. 47.
5 v. Lennep bl. 29.
6 *Sel. Prov.* bl. 84, 124.
7 *Campen* bl. 65.
8 Gruterus III. bl. 141. Cats bl. 481, 501. de Brune bl. 63. Willems II. 10. Modderman bl. 105.
9 *Mots* bl. 8. *Campen* bl. 21. 15 *Mei.* Gruterus I. bl. 102. de Brune bl. 20, 100, 101, 463, 491. Tuinman II. bl. 206. *Euphonia* bl. 514. *Vers.* 4. Everts bl. 346. *Sermoen* bl. 54. 9. Waesberge *Vrijen* bl. 66 Gulkema II. 43.
10 Sartorius *sec.* I. 17.
11 *Sel. Prov.* bl. 174.
12 *Mots* bl. 7.
13 v. d. Venne bl. 271.
14 Modderman bl. 137.

...; maar het houdt zelden vaste plaats. (Zie ...ED.)

...e snoeren zijn in liefelijke plaatsen gevallen. 1

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Psalm ...VI : 6.]

...d neemt plaats, voor de waard ze hem geeft. 2

...staan, Uw plaats vergaan.

..., water en vuur maakt men haast plaats. 3

... is geene zonde, zei krombakige Dries; hij ... eene koe uit de weide, en zette er eene luis ... in de plaats. (Zie DRIES.)

... de plaatsen, daar de plagen vallen. (Zie ...AAG.)

...en plaats doen den dief stelen. (Zie DIEF.)

... van de plaats, verre van de gezondheid. (Zie ...ONDHEID.)

...d, daar is geene plaats voor u. 4

... het geluk plaats moet kiezen, daar is het niet ... te houden. (Zie GELUK.)

...ik in uwe plaats, ik zou hetzelfde doen. 5

... zijn voet onder den grond, hij was niet ver ... zijne plaats. (Zie GROND.)

...ebben hier geene blijvende plaats. 6

... handwerken, in plaats van één, maken acht ...elaars. (Zie BEDELAAR.)

... plaats is op het kerkhof. (Zie KERKHOF.)

PLAGGE.

...t zich de plaggen uit de vaalt maaijen.

PLAK.

... de plak ontgroeid. 7

...gt er de plak op (*of:* Hij speelt met de plak). 8

...t onder de plak.

PLAKBROEK.

... een plakbroek (*of:* plakker). 9

PLAKKE.

...en' penning (*of:* eene plakke) niet acht, wordt ...n stuiver-heer. (Zie HEER.)

...ijgt twee plakken en eene dunne. (Zie DUN.)

... mij een stuiver niet rijk maken, eene plakke ... het niet doen. 10

...k op eene plakke kom, zal ik wel verder ko...n. 11

[*Dat* plakke *in dit spreekwoord een* munt...uk *zou zijn, gelijk* MEIJER *meent, is beden...kelijk. Welligt doelt men hier op een* klein ...uk land; *want* plakke *geldt niet alleen als deel van eene grootere munt, als* deel van een' ...uiver, *maar ook als* deel van een grooter land.]

PLAKKER.

...is een plakbroek (*of:* plakker). (Zie PLAK...OEK.)

PLAN.

...le menschen hebben altijd nobele plannen. ...e MENSCH.)

PLANEET.

...de malle planeten regeren, zoo helpt er geene ...heid.

... regeren de planeten. 12

...geboren is onder eene duit-planeet, zal nimmer ...ester van een oordje worden. (Zie DUIT.)

Hij is alleen onder de regte planeet geboren. 13

[*Dat is, zegt* V. ALKEMADE: „*hij wil alleen wijs zijn, en gelijk hebben.*"]

Hij is naar de planeten.

Hij is onder eene gelukkige (*of:* ongelukkige) planeet geboren. 14

Hij ziet uit de maan, de gemeene planeet van alle gekken. (Zie GEK.)

Iemand zijne planeet lezen.

PLANK.

Als er planken over de Waal liggen.

[*Zoo zegt men te Nijmegen, wanneer elders geldt:* Er zijn balken onder het ijs, want de Joden loopen erop.]

Bij de beddeplank af. (Zie BED.)

Daar is doorzigt in, zei Stoffel, en hij keek door eene plank met een gat. (Zie DOORZIGT.)

Dat is de eerste plank, die ons uit onze schipbreuk redt.

Dat is van het bovenste plankje.

[*Men zegt dit bij het gebruiken van triviale uitdrukkingen.*]

Die is voor de plank.

[*Deze spreekwijze behoort in de gasthuizen te huis, en past op een' zieke met eene ongeneeslijke kwaal. Als deze gestorven is, legt men hem op eene plank, om hem naar het doodenhok te brengen.*]

Er zijn planken op het dek. (Zie DEK.)

Er zit eene vlieg op de plank.

[*Dit spreekwoord heeft gelijke beteekenis als:* Daar is dak op het huis.]

Gelukkige lieden doorboren alle planken, en klieven alle kwasten. (Zie KWAST.)

Hand op 't plankje. (Zie HAND.)

Heb je nog brood op de plank? (Zie BROOD.)

Het is beter van een duin de schipbreuk te aanschouwen, dan op eene plank te drijven, op hoop van aan land te komen. (Zie DUIN.)

Het kan mij niet schelen, of ik planken eet of deelen: het is alle beî hout. (Zie DEEL.)

Het paard is eens over de plank geweest. (Zie PAARD.)

Hij heeft de plank misgeslagen.

Hij heeft eene plank voor zijn voorhoofd.

[*Hij is een onbeschaamde gast.*]

Hij is de plank mis. 15

Hij is in de planken-woning.

Hij is met planken over het IJ naar de Volewijk gevaren. (Zie IJ.)

Hij is van de plank gevallen.

Hij is zoo stijf als eene plank. 16

Hij kan wel bij de planken.

[*Dat wil zeggen: hij is op zijn gemak, of ook: hij zit er goed in.*]

Hij kan wel zien door eene eiken plank, daar een gat in is. (Zie EIK.)

Hij kijkt door eene plank zonder gat. (Zie GATEN.)

Hij liegt door eene eiken plank. (Zie EIK.)

Hij loopt bezijden de plank.

Hij moet eraan, al had hij eene driedubbele plank voor zijn gat. (Zie GATTEN.)

... Eijk bl. 8.
...erus III. bl. 163.
... bl. 1. de Brune bl. 397.
... bl. 7.
...villius bl. 59*.
...derus III. bl. 174.

7 Tuinman I bl. 166.
8 Gales bl. VI.
9 v. Eijk II. *nal.* bl. VIII.
10 *Campen* bl. 116. Meijer bl. 56.
11 *Campen* bl. 116. Meijer bl. 56.
12 *Campen* bl. 65.

13 v. Alkemade bl. 89.
14 Zegerus bl. 36. Tuinman I. bl. 13. Gales bl. 43. Modderman bl. 153.
15 Everts bl. 227. Harrebomée *Tijd* bl. 308.
16 Sancho-Pança bl. 59.

Hij neemt een geeltje van de plank. (Zie GEEL.)
Hij zaagt door drie planken heen.
[*Men zegt dit van den sterken snorker.*]
Hij zal daar wel eene plank aanbrengen.
Met de plank aan den wal liggen.
Schiet er een stuk van eene plank in. 1
Van dik hout zaagt men planken. (Zie HOUT.)
Wat zullen wij zagen, als de planken te kort zijn! knuppelkoek, en dan eet men het zaagsel op. (Zie KNUPPEL.)
Zet er nog eene plank op. 2

PLANT.

Het berouw is geene plant, die op den akker groeit. (Zie AKKER.)
Hij leidt een plantenleven. (Zie LEVEN.)
Hoe meer men op de plant giet, hoe meer ook, dat zij groeit.
[*Men bezigt dit voor menschen, wien 't geluk in alles tegenlacht.*]

PLANTER.

Eer het boompje is groot, Is het plantertje dood. (Zie BOOM.)

PLAS.

Hij heeft in een' plas gestaan.
[*Dat wil zeggen: hij is van binnen nat van den jenever.*]
Hij slacht des keizers paard: dat p... in de groote plassen. (Zie KEIZER.)
Kleine regen dringt door, en maakt groote plassen.
Van eenen plas in de gracht geraken. (Zie GRACHT.)
Woorden zijn geen waterplas, dien men kan opdweilen.
Ze dronken een glas, Ze p..... een' plas, En ze lieten de zaak, zoo als ze was. (Zie GLAS.)

Hij doet het, om een plasdankje te verdienen. (Zie DANK.)

PLAT.

Hij speelt den platte in de klucht. (Zie KLUCHT.)

Hij valt op zijn plat. 3
[*Dat is: hij onttrekt zich aan de zaak, of wel: hij ontduikt het gesprek, en niet, zoo als* TUINMAN *zegt: „hy laat zich niet verzetten noch bewegen." De spreekwijze is ontleend aan het worstelen. Die* op zijn plat (*zijn achterste*) viel, *deed het spel ophouden.* TUINMAN *denkt blijkbaar aan iets anders, als hij zegt: „Dingen, die* op hun plat vallen, *rollen niet voort, maar liggen vast."*]

PLATO.

Hij is, zoo als Plato zegt, een groot beest, sprak Koen, die geene vrouwen mint, al was het ook eene boeren-meid. (Zie BEEST.)

PLATTEEL.

Groote platteelen En kleine perceelen. (Zie PERCEEL.)

PLATTER.

Ik zie wel, zei Ulrik, krijgslieden zijn bij platters, als uilen bij bonte kraaijen. (Zie KRAAI.)

PLATVISCH.

Botten blijven platvisch. (Zie BOT.)
Het is alles platvisch.
Hij droomt van schol, en eet gaarne (*of:* en '[illegible] platvisch. 4
Wat bruit mij de platter, zei Maaitje, en zij [illegible] eene schol voor haar gat. (Zie GATTEN.)
Wat platters zijn dat, zei Hein Knorten, en [illegible] schollen dragen. (Zie HEIN KNORTEN.)

PLATVOET.

Hij doet een' buitengewonen platvoet. 5
[V. LENNEP *zegt, dat* platvoet *de „ge[illegible] zame benaming van de wacht van 's na[illegible] 4 tot* 6 [*lees:* 8] *uur" is.*]

PLECHT.

De plecht is van het schip (*of:* de schuit). 6
[*Dat is: de zaken hebben een' andere[illegible] genomen: wat voormaals* plegt (*voor* pla[illegible] plegen) *te gebeuren, geschiedt niet meer[illegible] spreekwoord heeft dus de* plecht *als* [illegible] *speling.*]
De stuurman zeilt van de plecht af. 7
Hij helpt hem de plecht houden.
Hij is ons eenig plechtanker. (Zie ANKER.)
Hij is van de plecht gerold. 8
Hij zal ze met zijne witte hemden wel van de [illegible] smijten. (Zie HEMD.)

PLEISTER.

Dat is eene pleister op de wond.
Dat is eene pleister voor allerlei wonden. 9
Eene groote pleister voor eene kleine wond. [illegible]
Het raakt in de pleister.
[*Men zegt dit van de zaak, waaraan* [illegible] *wordt toegebragt.*]
Het vaderland is eene sterke trekpleister. 11
Het zijn regte trekpleisters. 12
Hij heeft daar eene trekpleister. 13
[*Ter opheldering van de beide laatste* [illegible] *woorden lezen wij bij* WINSCHOOTEN: *„*[illegible] *gendlijk seggen de vrouwtjes van een* [illegible] sijn regte trekpleisters, *als die haar* [illegible] *kunnen doen blijven sitten, als sij wel* [illegible] *hadden; dog of de vrouwlui selfs* [illegible] pleisters *sijn, daar aan geloof ik niet,* [illegible] *regtschaape kaarel twijfeld."*]
Hij legt de pleister nevens de wond. 14
Leg er maar een pleistertje op.
Leg hem de hongerpleister op den buik. (Zie [illegible]
Mal doet geen zeer, anders behoefde hij eene [illegible]ter over zijn geheele lijf. (Zie LIJF.)
Naar de wond is, moet de pleister wezen. 15
Zij moet maar eene warme pleister (*of:* pap[illegible] honderd en twintig pond op haar' buik le[illegible] (Zie BUIK.)

PLEIT.

Hij heeft het pleit gewonnen. 16

PLEIZIER.

Eerst het werk en dan het pleizier, zei de m[illegible]naar, toen hij zijn wijf den kop had afges[illegible] voor hij met de kleine kinderen begon. (Zie KI[illegible]

---

1 Winschooten bl. 230.
2 Winschooten bl. 180.
3 Tuinman I. bl. 268.
4 Sartorius *sec.* IV. 64, *tert.* IX. 23. Winschooten bl. 234. Tuinman I. bl. 295. v. Zutphen *Duivel* bl. 703. v. Eijk I. *nal.* bl. 4, II. *nal.* bl. 45, 49. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Harrebomée *Tijd* bl. 292. v. Lennep bl. 191.
5 v. Lennep bl. 166.
6 Winschooten bl. 190. Tuinman II. bl. 165. v. Eijk I. bl. 110. v. Lennep bl. 166.
7 Witsen bl. 487.
8 Winschooten bl. 118, 191. Tuinman I. *nal.* bl. 23. v. Eijk I. bl. 110. Mulder bl. 416. v. Lennep bl. 166.
9 Gales bl. 32.
10 *Sel. Prov.* bl. 142.
11 de Brune bl. 343, 357. Tuinman I. bl. [illegible]
12 Winschooten bl. 217.
13 Winschooten bl. 317. Tuinman I. bl. [illegible]
14 Tuinman I. bl. 268. Modderman bl. [illegible]
15 Zoet bl. 13. v. Alkemade bl. 3.
16 Sartorius *sec.* I. 87.

is een pleizier, om dol te worden. (Zie DOLLE.)
kan zijn pleizier wel op.
heeft geen meerder pleizier, dan men zich
ven aandoet.
pleizier, En gaauw weêr hier.
r pleizier kunnen wij niet leven.

PLEK.

en blaauwe plekken hoeden dikwijls voor
geval. (Zie BUIL.)
en hebben plekken, En vrouwen hare vlek-
n. (Zie KOE.)

PLEUN.

ees, dat ik mij nog dood zal werken, zei luije
un, en hij hield de boot wat af. (Zie BOOT.)

PLEUNTJE.

is brakke azijn, zei Pleuntje, en zij proefde
ardenpis. (Zie AZIJN.)
is tot represaille, zei Pleuntje tegen Joor, en
smeet hem al den marsepein tegen zijne tronie.
e JOOR.)
r Pleuntje Een deuntje. (Zie DEUN.)

PLIGT.

elk zijn' pligt doet, is er niets te doen.
oorzaamheid is de eerste pligt van een' soldaat.
ie GEHOORZAAMHEID.)

PLOEG.

de ploeg werkt, dan blinkt hij. 1
is mijn wagen en mijn ploeg. 2
este ploeg Gaat 's morgens vroeg. (Zie MORGEN.)
knollen kunnen niet altijd voor den ploeg zeu-
: ze mogen wel eens in de wei. (Zie KNOL.)
k je, dat je iemand voor hebt, daar je meê ach-
r den ploeg kunt gaan?
ploeg is geen roover. 3
knollen zaaijen wil, moet den ploeg aan den
renwagen binden. (Zie KNOL.)
os en een ezel dienen niet aan éénen ploeg.
ie EZEL.)
ploeg zijne schoft laten werken.
gaat menige dokter achter den ploeg. (Zie
KTER.)
aan den ploeg, zoo zal 't God vorderen. (Zie GOD.)
is zotternij, den ploeg te spannen vóór de ossen.
ie OS.)
ploegijzer past niet aan den vos. (Zie IJZER.)
gaat lustig aan den ploeg. 4
houdt den ploeg bij den staart. 5
is gewend aan spade en ploeg. 6
loopt, alsof hij zijnen ganschen leeftijd achter
n ploeg gesleten heeft.
loopt in den ploeg. 7
spant de ossen achter den ploeg. (Zie OS.)
trekt den ploeg. 8
werkt als een ploegpaard. (Zie PAARD.)
gen en bedrog en lagen Zijn des werelds ploeg
n wagen. (Zie BEDROG.)
n moet den ploeg niet vóór de paarden spannen.
ie PAARD.)
hoeveel ploegen arbeidt ge? 9
den ploeg en de egge is 't kwaad dansen. (Zie
EGGE.)
Waar het ploegijzer verroest, daar wordt het land niet wel bebouwd. (Zie IJZER.)
Wie door den ploeg rijk wil worden, moet dien zelf aanvatten (*of:* voortdrijven). 10
Wij zijn allen boeren geweest: de beschaafdheid hangt af van den tijd, dat wij den ploeg verlieten. (Zie BESCHAAFDHEID.)
Zij laten den waard aan den ploeg gaan (*of:* zijn' ploeg halen). 11

PLOMP.

Hij heeft meer van de plompen dan van de scherpen. 12
Hij is zoo plomp, als hij groot is. (Zie GROOTE.)

Plomper dan plomp, grover dan grof. (Zie GROF.)

PLOMPARDIJE.

Hij komt van Plompardije, niet van Scherpenisse. 13 (Zie de *Bijlage.*)

[*Het Zeeuwsche dorp Scherpenisse komt hier alleen als tegenstelling voor van de antipode Plompardije, en deze beide als woordspeling, om er den weetniet, den geheugenlooze mede te teekenen.*]

PLOMPARDUS.

Plomp verstand houdt vast, zei Plompardus, en hij hield zich aan een wijnglas vast, toen hij onder de tafel viel. (Zie GLAS.)

PLOOI.

De laars heeft hare plooi: het zal niet beteren. (Zie LAARS.)
Het aangezigt in de derde krap (*of:* plooi) zetten. (Zie AANGEZIGT.)
Het heeft zijne plooi genomen. 14
Het is in eene andere plooi gekomen. 15
Het is te laat, als kamelot zijne plooi genomen heeft. (Zie KAMELOT.)
Het kamelot behoudt zijne plooi. (Zie KAMELOT.)
Hij geeft eene goede plooi aan de zaak.
Hij vouwt het in alle plooijen. 16
Ik heb een vet wijf, zei magere Joor, ze zal mij voor geene vloo tusschen de plooijen van de lakens gaan zitten. (Zie JOOR.)
Slecht en regt, als Sint Pieters voorbroek, die maar ééne plooi had. (Zie BROEK.)

PLUIM.

Als het bed scheurt, verstuiven de pluimen. (Zie BED.)
De zwaan is wit van pluimen, maar haar vleesch is zwart.
Die des konings gans eet, k... de pluimen honderd jaren daarna. (Zie GANS.)
Die geëerd wil worden, moet het pluimstrijken leeren. 17
Eene musch is met hare pluimen zoowel gedekt als eene zwaan. (Zie MUSCH.)
Eene zwaan heeft zoowel hare pluimen noodig, als eene musch hare vederen. (Zie MUSCH.)
Eén varkenshaar maakt geen' kleêrborstel, en ééne pluim geen bed. (Zie BED.)
Het is een pluimstrijker (*of:* Hij strijkt de pluim). 18 (Zie de *Bijlage.*)

---

ats bl. 192. Richardson bl. 31. Bogaert bl. 100.
Winschooten bl. 191. Tuinman I. bl. 366. v. Eijk III. bl. 24.
v. Hall bl. 210.
v. Eijk III. bl. 24.
Sanderus II. bl. 143. *Mergh* bl. 56. Tuinman I. bl. 164.
v. Eijk III. bl. 28.
7 Winschooten bl. 191.
8 Winschooten bl. 191.
9 Winschooten bl. 192.
10 v. Eijk III. bl. 24.
11 Tuinman I. bl. 118. Harrebomée *Kind* bl. 225.
12 Tuinman I. *nal.* bl. 32.
13 Servilius bl. 151*, 283. de Brune bl. 62. Sartorius *pr.* III. 86, *sec.* III. 81. v. Alkemade bl. 169. Tuinman I. bl. 207. *Adag. quædam* bl. 39.
14 Tuinman I. bl. 211. *Junij* 22.
15 Tuinman I. bl. 251.
16 Tuinman I. bl. 252.
17 *Adag. Thesaurus* bl. 16.
18 *Prov. seriosa* bl. 36. Gheurtz bl. 65. Idinau bl. 215. Tuinman I. bl. 187, II. bl. 215, 216. Gales bl. 35.

Het is paauwenwerk, zich in zijne eigene pluimen te spiegelen. (Zie PAAUW.)
Hij krijgt een pluimpje.
Hij strijkt de pluim af. 1
Hij telt de pluimen tegen den wind. 2
Hij werpt de pluim in den wind.
Hij wil het pluimpje daarvan hebben. 3
Hij zit ermede in de pluimen.
[*Hij is met de zaak verlegen.*]
Hoe ouder de vogel wordt, hoe vaster bij zijne pluimen houdt (*of:* hoe nooder uit de veren). 4
[*Hoe ouder de mensch wordt, hoe moeijelijker hij van geld en goed afstand kan doen. In denzelfden zin zegt men:* Al wat jaren heeft, wil niet uit de veren.]
Iemand eene pluim op het hoofd zetten. (Zie HOOFD.)
Ik moet er haar of pluimen van hebben. (Zie HAAR.)
Men heeft hem gepluimd. 5
Onze lasten schijnen van lood, en eens anders van pluimen. (Zie LAST.)
Silentie en patiëntie is het beste geneesmiddel, zei Cornisicia, en zij zette haren man een' tulband op, daar twee bijzondere pluimen uitgroeiden. (Zie CORNISICIA.)
Te veel op de ligte pluimen te liggen, maakt zwaarmoedigheid. 6
Tot een hard aanbeeld dient een hamer van pluimen. (Zie AANBEELD.)
Trouw is ligter dan eene pluim. 7
Wat is ten hove 't grootste kwaad? De pluimstrijkende vos met zijnen raad. (Zie HOF.)
Ziedaar de raaf, die zich met anderer vogelen pluimen versiert. 8
Zij kunnen geen pluimpje missen.
Zij vechten om haar en pluimen. (Zie HAAR.)

PLUIS.

Dat is maar een pluisje voor hen. 9
Hij is niet pluis. 10
[Pluis *is* gerafeld touw. *Die* niet pluis is, *dat is: aan wien* niet te pluizen valt, *die deugt niet veel. Men bezigt dus deze spreekwijze voor een' oneerlijk' of onrein' mensch.*]
Op een' zwarten rok ziet men zoo ligt een wit pluisje.

PLUNJE.

Berg uw plunje! 11

PNIËL.

Dat is zijn Pniël. 12
[*Dat wil zeggen: dáár schijnt hem geene uitkomst uit zijne moeijelijke omstandigheden mogelijk te zijn.* JAKOB *gaf den naam van* Pniël, *dat is:* Gods-vertooning, *aan de plaats, waar hij in den gebede worstelde.*]

POEDEL.

Een goede waterhond (*of:* poedel) ontziet geene modderige sloot. (Zie HOND.)

Hij maakt een' leelijken poedel.
[*Dat is: hij maakt een' groven misslag. Dit spreekwoord is ontleend aan het poedelen in het kegelspel. De bal komt dan bezijden de k... te regt.*]

POEDER.

Het is zoo droog als poeder. 13

POEDEROIJEN.

Hij is te Poederoijen geweest. 14
Hij is t' huis te Poederoijen. (Zie HUIS.)

POËET.

Een wijs poëet is gelijk eene bij: die kan ... en liefelijke zoetigheid geven. (Zie BIJ.)
Hij verstaat zich op de poëtische termen, als ... boer op zijn saffraan eten. (Zie BOER.)
Koningen en poëten worden niet dagelijks geb... (Zie DAG.)
Poëten maken gedachten. (Zie GEDACHTE.)

POEL.

Dat is zoo klaar als een geroeide modderpoel. ... MODDER.)
Een modderpoel kan geen zuiver water opge... (Zie MODDER.)
Hij is een poel van onreinheid. (Zie ONREINHE...
In een' weeken poel heeft het haast genoeg ... gend. 15
Zet een' kikvorsch op een' stoel, Hij wil weêr ... den modderpoel. (Zie KIKVORSCH.)

POELSNIP.

Hij is zoo verkouden als eene poelsnip.
Hij kijkt als eene poelsnip. 16

POEN.

Om de poen Is 't al te doen.
[BILDERDIJK *zegt, in zijne* Verkl. ... slachtlijst, *op het woord:* „Poen (*oud en g... woord, voor* geld) *is 't oude* ponge, *dat* ... beurs *voorkomt. 't Is verwant met* penni...

POEP.

Eén knol, drie poepen. (Zie KNOL.)
Soep! eens poep, eens pis; weg is 't. (Zie PI...

POES.

Dat dank je de poes. 17
De poes is ermeê heen. 18
De poes likt haren poot: nu komt er bezoek. ... BEZOEK.)
Het wordt bewaard als eene melkteil door ... (Zie MELK.)
Hij is er zoo mooi mede als poes. 19 (Zie de Bij...
Hij is niet voor de poes. 20 (Zie de *Bijlage.*)
Hij laat poes maar wentelen.
Hij speelt mooi met het poesje, en toch is hij ... hond. (Zie HOND.)
Hij weet er zooveel van als de poes van 't ... breeuwsch. (Zie HEBREEUWSCH.)
Hij ziet zoo deftig als poes. 21
Hoe mooi is poes! 22
Ik zal er mijne poes over spreken!
Mis poes! geen' bokking. (Zie BOKKING.)
Poesje is 't oog uit. (Zie OOG.)
Poesje voor, en poesje na.
Poes is mooi: zij heeft bellen aan. (Zie BEL.)
Rijke luî hebben vette poesen. (Zie LIEDEN.)

---

1 Gheurtz bl. 7.
2 Gheurtz bl. 56.
3 Tuinman I. bl. 187.
4 Cats bl. 460, 498. de Brune bl. 72. *Sel. Prov.* bl. 32. v. Alkemade bl. 32.
5 Tuinman I. bl. 24. v. Zutphen *Duivel* bl. 709.
6 v. d. Venne bl. 121.
7 Gheurtz bl. 79. Idinau bl. 129.
8 Gheurtz bl. 16.
9 Winschooten bl. 193.
10 Winschooten bl. 192. v. Lennep bl. 167.
11 Winschooten bl. 193. v. Eijk I. bl. 111.
12 Schaberg bl. 70.
13 Sancho-Pança bl. 61.
14 Gheurtz bl. 27.
15 Gruterus II. bl. 150. Cats bl. 537. *Mergh* bl. 27, 59. Tuinman I. bl. 317. Mulder bl. 433. Sancho-Pança bl. 28, 37.
16 Tuinman I. bl. 311. *Maart* 22.
17 v. Eijk II. bl. 74.
18 v. Eijk II. bl. 74.
19 Sartorius sec. IX. 2.
20 Everts bl. 230. v. Eijk II. bl. 43, ...
21 Gales bl. 26.
22 Tuinman I. bl. 256. v. Zutphen *Duivel* bl. ...

maakt poesje het oog uit. (Zie OOG.)

POESPAS.

heeft al vreemde poespas opgeschept.

[„Poespas," *zegt* BILDERDIJK, *in zijne* Verkl. Geslachtlijst, *op het woord*, „*schijnt eigenlijk goochelspel of guichelary te beteekenen, en van 't Goochelaarswoord* passe *te zijn, en ik houde 't dus voor het Fransche* passe-passe, *in de uitdrukking van* tours de passe-passe. *Dit* passe *is* ga voorby, *een Imperatief. Men zegt op gelijke wijze* veel poespas *en* veel hocus-pocus maken. *'t Eerste is van Fransche en 't ander van Duitsche guichelary ontleend, en* Fransche poespas *is by ons gangbaar van ouds.*"]

POETS.

moet een' vos eene poets te spelen.

Iemand eene part (*of:* poets) spelen. (Zie PART.)

POF.

gaat (*of:* loopt) op den pof.

[*Dat is: hij verwijdert zich van zijne plaats, zonder daartoe verlof te hebben; of wel: hij loopt met iemand mee, en teert op diens kosten. Het spreekwoord is vooral onder de soldaten gangbaar.* BILDERDIJK *zegt, in zijne* Verh. over de Geslachten der Naamwoorden, *bl.* 170: „*Dit is op den* paap (pfaff *zegt de Duitscher, van wien het ontleend is*), *te weten op de Kloosters, waar de reizende vrij getoefd werd.*" *Deze afleiding behoeft echter nadere staving, om aannemelijk te zijn.*]

haalt (*of:* koopt) op den pof.

teert op den pof: zijne pen is los. (Zie PEN.)

gaat op den pof mede.

POFFERTJE.

klinkt als een poffertje.

rt het er, of lust je geene poffertjes?

heeft wangen als poffertjes.

POGCHER.

ers vechten niet; Pogchers regten niet. (Zie ...GER.)

pogcher was nooit goed soldaat. 1

s pogchers werk. 2

b van zulke pogchers meer gehoord. 3

ers lijden zelden nood; Pogchers hebben schaars brood. (Zie BROOD.)

pogchers huis Ligt niemand t'huis. (Zie HUIS.)

POGCHERIJ.

s eene schoone pogcherij. 4

POK.

heeft hij uit de pokken gebouden.

[*Men zegt dit, wanneer iemand heeft, als hij iets doen moet, dat hem zeer ter harte gaat, bijzonderlijk, als hij geld moet betalen.*]

ja heeft gepokt en gemazeld. (Zie MAZELEN.)

is zoo zuiver als eene duif, die de pokken heeft. (Zie DUIF.)

heeft de pokken.

[*Men zegt dit van den dronkaard.*]

boven pokken en mazelen. (Zie MAZELEN.)

POKE.

Hij moet wel gaarne schapenvleesch eten, die zijn brood in de poke dopt. (Zie BROOD.)

POL.

Dat is vlak in mijn gat, zei pollepel. (Zie GATEN.)

De pollepel hangt hem op zijde. (Zie LEPEL.)

Scheppen van den hoogen boôm met den grooten pollepel. (Zie BODEM.)

POLDER.

Dat is een polder van namen. (Zie NAAM.)

Hij is de baas van de poldergasten. (Zie BAAS.)

Ons land ligt in een' polder. (Zie LAND.)

POLEN.

Anders kraait de haan nog wel Poolschen rijksdag. (Zie DAG.)

Hij kijkt, alsof Polen totaal verloren was.

In Polen is niet veel te halen.

[*Uit de rij der volken uitgewischt, aan Rusland onderworpen, en door zijne gedurige opstanden steeds strenger bewaakt, is Polen ontegenzeggelijk een der ongelukkigste oorden van ons werelddeel. Daarop doelt dit spreekwoord, dat toegepast wordt op plaatsen, waar de ongelukken aan de orde zijn.*]

POLIDORUS VIRGILIUS.

De boeken maken sommigen wijs en anderen zot, zei Polidorus Virgilius, en hij las Uilespiegel met Hebreeuwsche nooten. (Zie BOEK.)

POLITIE.

Dat spreekt als een petje (*of:* als eene politiemuts). (Zie MUTS.)

POLS.

Iemand den pols voelen. 5

De pols reikt niet verder. 6

Ei kijk, die springt zonder pols, zei Saartje de breister, en zij zag eene vloo in haar hemd een' kabriool maken. (Zie BREISTER.)

Spring niet verder, dan uw stok lang is (*of:* uw pols vermag). 7 (Zie de *Bijlage.*)

POMADE.

Die geen' blank heeft, om zich te laten scheren, moet zijne knevels met geene pomade laten strijken, of zijn haar doen poeijeren. (Zie BLANK.)

Het heeft er zooveel bij als stront bij pomade. 8

POMP.

Aan die pomp moet men geen water zoeken.

De pomp is geduldig.

Hij is zoo vet als pompwater.

Hij weet van pomp noch pompstok.

Loop aan de pomp, en haal de klep naar u toe. (Zie KLEP.)

Nooit zulk een schoon schip, of het heeft eene pomp. 9

POMPERNIKKEL.

Het is niets dan pompernikkel. 10

Spek en pompernikkel was beter voor hem.

[„*Pompernikkel*," *zegt* WEILAND, *beide in zijn* Nederd. Taalk. Woordenboek *en* Kunstwoordenboek, *op het woord*, „*is eene bena-*

...bl. 127.
...sen. VII. 77.
...bl. 121°. de Brune bl. 78.
...tert. VII. 76.
...bl. 23. Tuinman I. bl. 314, II. bl. 96.
...made bl. 122.
...bl. 27. 28 *Jan.* Idinau bl. 196. Gruterus I. bl. 116. Cats bl. 479. de Brune bl. 270. *Sel. Prov.* bl. 130, 131. Sartorius *pr.* VII. 53. Winschooten bl. 193, 309. Tuinman I. bl. 357. *Adag. quadam* bl. 55. *Adag. Thesaurus* bl. 60. Martinet bl. 102. *Euphonia* bl. 534. Koning bl. 24. *Sermoen* bl. 53. v. Waesberge *Geld* bl. 172. Sancho-Pança bl. 29. de Wendt-Posthumus II. bl. 62. Modderman bl. 3. Bogaert bl. 53. *Gent* bl. 127. Schaberg bl. 67.
8 Folie I. 181.
9 Cats bl. 464. de Brune bl. 292. v. Alkemade bl. 27.
10 Witsen 338.

ming, welke men aan het grove, zwarte brood der Westfalingen geeft; schoon deze benaming in Westfalen zelf niet thuis behoort. Men gist, ten aanzien van den oorsprong dezes woords, dat een door Westfalen reizende Franschman, brood voor zich vragende, op het gezigt van het zwarte Westfaalsche brood, zou gezegd hebben: bon pour mon nikkel, *zijnde* nikkel *de naam van zijn paard; terwijl de Westfalingen daaruit opmaakten, dat hij hun zwart brood* pompernikkel *noemde; gelijk men daaraan, uit scherts, voortaan dien naam gegeven heeft." Het is moeijelijk uit te maken, of* pompernikkel *van* bon pour nikkel *is afgeleid. Ondertusschen maakt* DE JAGER *op eene andere verklaring opmerkzaam, gevonden „in een Hoogduitsch werkje van* VOLLBEDING.*" In zijn* Taalk. Magazijn, I. *bl.* 64, *zegt* DE JAGER: *„Volgens dien schrijver is het afkomstig van den naam van zekeren Westfaalschen bakker,* NIKOLAAS PUMPER *geheeten, die zulk brood het eerst zou gebakken hebben."*]

POMPOEN.

Een greintje peper is beter dan eene mand vol pompoenen. (Zie GREIN.)
Hij doet zich op als een stront in eene pompoen. 1

POMPSTOK.

Hij is pompstokken snijden.
[*Dat wil zeggen: hij is gedeserteerd. Een pompstok dient, om den loop van het schietgeweer schoon te maken.*]
Hij weet van pomp noch pompstok. (Zie POMP.)

POND.

Beter een ons geluk dan een pond wijsheid. (Zie GELUK.)
Een beleefd woord (*ook wel:* Goeden dag zeggen) weegt geen pond. (Zie DAG.)
Een ons geduld is meer dan een pond verstand. (Zie GEDULD.)
Een ons van aangeërfd verstand gaat vijf pond van gewonnen kennis te boven. (Zie KENNIS.)
Een pond zorg kan nog geen ons schuld betalen. (Zie ONS.)
Elk woord is wel een pond zwaar. 2
Geen ponden Voor gezonden. (Zie GEZOND.)
Het heeft zijne zwarigheid, zei Hans, en hij vond honderd pond lood. (Zie HANS.)
Het kwaad komt met ponden, en het gaat weg met oncen. (Zie KWAAD.)
Het meel, al was 't ook duizend pond, Stopt nog niet eens één' klappers mond. (Zie KLAPPER.)
Hij heeft een lood bekwaamheid en wel een pond bewustheid. (Zie BEKWAAMHEID.)
Hij is eenige ponden ligter.
[*In tegenstelling van zijne gemoedsgesteldheid, wanneer* elk woord wel een pond zwaar is, *drukt men hier uit, dat zijne bezwaren zijn weggenomen.*]
Hij krijgt het volle pond.
Ik wilde, dat een pond boter tien stuivers kostte, en dat het een jaar lang duurde. (Zie BOTER.)
Ik zal u in goud laten beslaan, zoo spoedig het een' duit het pond kost. (Zie DUIT.)
In honderd pond geklap is niet ééne mijte liefde. (Zie GEKLAP.)
Men roemt wel, dat een holle buik goud wa is, echter koopt men het pond voor een' (Zie BUIK.)
Met ponden bier drinken. (Zie BIER.)
Voor geen honderd pond klontjes. (Zie KLO
Wat is die kurk zwaar, zei de mof, en hij een stuk lood van twee honderd vijftig po nemen, en laten het eens drijven. (Zie KU
Weegt uwe beurs geen pond, Heb honig mond. (Zie BEURS.)
Zij moet maar eene warme pleister (*of:* pap) honderd en twintig pond op haar' buik (Zie BUIK.)

POND GROOT.

Dat is het zoo wel waardig als een uil een groot. 3
[*Men zegt dit van slechte, verlegen dorven koopmans goederen.*]
Een beleefd woord (*ook wel:* Goeden dag z kost geen pond. (Zie DAG.)
Een penning heeft zooveel regt als een pond PENNING.)
Goeden dag en goeden avond kosten geen pond. (Zie AVOND.)
Het is een goed heller, die een pond inbrengt HELLER.)
Hij is een dwaas, Die om een' haas Veel lijdt, En nog een paard, Veel ponden Den hals afrijdt. (Zie DWAAS.)
Hij is penning-wijs en pond-zot. (Zie PENNI
Honderd pond groot 's jaars in de beurs en mijlen van de vrienden is eene goede rente. BEURS.)
Van een pond vijf schellingen maken. 4
[*Daar een pond groot of pond vlaams gulden of twintig schellingen doet, geeft door dit spreekwoord te kennen, dat de andere onderneming verlies in plaats van oplevert.*]

PONT.

Met de groote pont overvaren. 5
[*Zoo spreken de zwelgers, wanneer wat te drinken valt, en hun drinklust bij kannen voldaan wordt.*]

PONTIFICAAL.

Hij is in zijn pontificaal. 6
[*Dat wil zeggen: hij is mooi aang* Pontificaal *is* priesterlijk.]

PONTIUS.

Hij is van Pontius naar Pilatus gezonden. PILATUS.)

POOK.

Hij is een regt schoone pook. 7
Wat verwijt de vuurschop den pook, als ze in den oven moeten! (Zie OVEN.)

POOL.

Hij neemt poolshoogte. (Zie HOOGTE.)

POORT.

Aan de stadspoort vindt men de eerste huizen. HUIS.)
Al wat zij heeft, is een water- en windmolen, een bosch voor hare poort. (Zie BOSCH.)
Bengalen heeft honderd poorten, om erin te ko

1 Folie I. 139.
2 *Campen* bl. 100.
3 Tuinman I. bl. 133.
4 Sancho-Pança bl. 36.
5 Tuinman I. bl. 119.
6 Tuinman I. bl. 20, 305. v. Duyse bl. 218.
7 *Campen* bl. 36. Meijer bl. 17.

geene enkele, om eruit te gaan. (Zie BENGA-…)
…t hij maar op de poort.
[*Men zegt dit van iemand, die in 't een of ander eenen mispas heeft begaan, om hem daardoor af te schrikken, en wel daar, waar eene gevangen-poort is. In gelijken zin zegt men:* Hij gaat naar 't panneken, *en* Zet hem in den toren. *Zie over nog andere benamingen, bij het gevangen-zetten gebezigd,* HOEUFFT, Proeve van Bredaasch Taal-eigen, *op het woord* gevangen-toren.]
…achterpoort (*of:* achterdeur) onteert (*of:* bederft) het huis. (Zie DEUR.)
…eene poort uit, de andere weder in.
…de poort uit is, heeft reeds een goed deel wegs gelegd. (Zie DEEL.)
…eene gouden poort wil maken, brenge er elken …g één' nagel toe. (Zie DAG.)
…gouden sleutel opent de poorten der hel. (Zie …D.)
…is voor de deur (*of:* staat voor de poort). (Zie DEUR.)
…bloed kruipt, daar het niet gaan kan, zei de …kerbetier, en hij veegde zijn gat tegen de …rt aan. (Zie BANKEROETIER.)
…is met rapen goed reizen, zei Flip, want zij …vroeg voor de poort. (Zie FLIP.)
…poorts-werk. 1
[*Men benoemt alzoo het ding, dat zich in … ellendigen toestand bevindt.*]
…op een' kruiwagen de ballastpoort ingereden. (Zie BALLAST.)
…na poort-sluiten binnen. 2
…t hem de poort zien.
[*Dat is: iemand honen, door hem zijn achterste toe te draaijen.*]
…oet de poort uit.
[*Dat wil zeggen: hij kan 't niet langer houden, en zal alzoo dienen te vertrekken, — met andere woorden: hij zal zijne betrekking of …ring moeten opgeven, hij gaat bankeroet.*]
…t de poorten. 3
…eet niet, welke poort in, en welke poort uit.
…t zijne hulp in de poort. (Zie HULP.)
…j hard geloopen heeft, is juist de poort toe.
…kroonen en zulk een kunnen niet door dezelfde …t gaan. (Zie KROON.)
…n de poort is eene goede dagreize. (Zie DAG.)
…e poorten al toe? 4
…j uit de poort, Zoo raakt gij voort. 5 (Zie *Bijlage.*)
…eeft men zich de poort uit.
[*Die zoo geeft, dat hij niet gevende kan blijven, wordt arm.*]

Poos.

…eeft zijn' tijd (*of:* zijne poos) te roer gestaan. 6
…rkt met schipperspoosjes. 7

Poot.

…pinnekoppen zijn geene struisvogels, schoon …lange pooten hebben. 8

Als de eene hond p…, dan ligten de andere den poot op. (Zie HOND.)
Al sterven alle koeijen in de Beemster, dan erf ik nog geen' poot. (Zie DE BEEMSTER.)
Dat is de eerste kat, die mij van daag een' poot geeft. (Zie DAG.)
Dat zijn hanepooten en kattenklaauwen. (Zie HAAN.)
De aap gooit de kastanjes in het vuur, en laat ze er de kat met de pooten weêr uithalen. (Zie AAP.)
De handen van den dief zijn als gebraden hoenderpooten: zij haken aan alles, wat zij aanraken. (Zie DIEF.)
De kat wil de visch uit de tobbe wel; maar zij verkiest hare pooten niet nat te maken. (Zie KAT.)
Den poot uittrekken. 9
De papegaai laat nimmer een' poot los, of hij maakt eerst den bek vast. (Zie BEK.)
De poes likt haren poot: nu komt er bezoek. (Zie BEZOEK.)
Een goed paard is eene edele have, als het rein van haar en gaaf van pooten is. (Zie HAAR.)
Een paard met vier struikelen kan wel eens pooten. (Zie PAARD.)
Gehoornde ooijevaârs met vier pooten klimmen zoo hoog niet. (Zie HOREN.)
Gij zijt de man niet, om vijf pooten aan een schaap te zoeken. (Zie MAN.)
Gij zult het pootje krijgen.
[*Men heeft wel eens gedacht, dat hier eene woordspeling van* pootje *met* podagra *plaats heeft; maar bij eenig nadenken moet dit denkbeeld geheel verdwijnen. Wie zijn glas te lang laat staan, en niet, gelijk andere gasten, ten behoorlijken tijde uitdrinkt,* krijgt het pootje; *de podagristen integendeel drinken te veel. Het* pootje *is een* glas zonder voet, *en alleen* van een' steel voorzien. *Die* steel *is het hier bedoelde* pootje. *Dit gaf men vroeger in de herberg, wanneer iemand zijn glas zonder toeven moest uitdrinken, — den persoon, dien men niet toestond, om te gaan zitten, zoo als bijvoorbeeld den scherpregter. Die bij zijn gelag ging zitten, kreeg een glas met een' voet.*]
Gij zult wat hebben, — wel te weten: als de kat haar' poot brandt, zult ge gebraad eten. (Zie GEBRAAD.)
Haas, lik mij den poot. (Zie HAAS.)
Het gaat hem als de katten: bij komt op de pooten te staan (*of:* Katten komen altijd op hare pooten te regt). (Zie KAT.)
Het is ooren- en pootjes-dag. (Zie DAG.)
Het komt in mijn' poot. 10
[*Dat staat op mijn grondgebied; ik heb het binnengekregen.*]
Het komt op zijne pooten neêr.
Het staat op pooten. 11
Hij heeft het grootste gelijk van de ossenmarkt; als hij er alleen op is, neemt hij de koeijenpooten tot getuigen. (Zie GELIJKHEID.)
Hij heeft pooten als een dief. (Zie DIEF.)
Hij houdt den poot in den palm. (Zie PALM.)

…*pr.* V. 81 X. 92.
…chooten bl. 196.
…n bl. 310.
…chooten bl. 196.
…bl. 407. *Sel. Prov.* bl. 150.

6 Witsen bl. 507. Winschooten bl. 196, 211. Tuinman I. *nal.* bl. 20. v. Eijk I. bl. 116. Harrebomée *Tijd* 84. v. Lennep bl. 179. Harrebomée *Kind* bl. 225.
7 v. Eijk I. bl. 125.

8 Folie I. 262. v. Eijk II. *nal.* bl. 46. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Modderman bl. 15.
9 Zegerus bl. 10.
10 Sartorius *pr.* VIII. 18.
11 Winschooten bl. 340.

Hij is erin met zijne beide pootjes. 1
[*Hij is geheel in de magt van een ander.*]
Hij is zoo wijs als Salomo's kat, die van wijsheid de pooten brak (*of:* van de trappen viel). (Zie KAT.)
Hij loopt als eene kat, die men, met notendoppen onder de pooten gebonden, op het ijs heeft gezet. (Zie DOP.)
Hij moet poot aan spelen. 2
Hij slacht den beer, en zuigt op zijn' poot. (Zie BEER.)
Hij speelt op zijn' poot. 3
Hij trekt zijn' poot terug. 4
Hij wil altijd vijf pooten aan een kalf (*of:* schaap) hebben. (Zie KALF.)
Hij zal aan zijn' poot zuigen. 5
[*Men zegt dit van een' arm' man.*]
Hij zal wel met hangende pootjes terug komen. 6
Hij zet pooten aan eene slang.
Hij zit er maar dadelijk met zijn' poot op. 7
Hij zit op met hangende pootjes. 8
Hij zuigt het uit zijn' poot (zijne teenen, *of:* zijn' vinger). 9
Men moet niet één ei onder een' haan leggen, want die trapt het met zijne pooten aan stukken. (Zie EI.)
Men zal hem den poot lekken.
Met poot en bek trekt de haan tot zich. (Zie BEK.)
Poot aan poot. 10
Uit nood Roert de kat haar' poot. (Zie KAT.)
Wie van het minnen ziek is, zal hoenderpooten eten. (Zie HOEN.)
Zij laat hem opzitten en pootjes geven. 11

Hij schuift (*of:* stuurt) het in de poten. 12
[*In dit spreekwoord is eene* poot *eene* jonge spruit van een' boom, *voornamelijk van een' wilg, dien men gemeenlijk aan de slootkanten in de aarde zet. Wordt eene zaak verkeerd gedaan, omver gestooten, of haar op eene of andere wijze eene hindernis in den weg gelegd, waardoor zij geen' voortgang kan hebben, dan zegt men, dat* ze in de poten geschoven (*of:* gestuurd) wordt.]

POP.

De rups dient in de pop gedood. 13
Hij heeft wespen (*of:* poppen) in den kop. (Zie KOP.)

Dan heeft men de poppen aan 't dansen. 14
Elk dunkt zijn popje 't schoonst. 15
Elk heeft zijn popje, daar hij meê speelt. 16
Elk huldigt zijn popje op zijne manier. (Zie MANIER.)
Elk kleedt zijne pop naar zijn fatsoen. (Zie FATSOEN.)
Het is alle dagen (*of:* altijd) geene kermis, al dansen de poppen (*ook wel:* al staan er kramen). (Zie DAG.)
Het is eene paarlen pop. (Zie PAREL.)
Het is eene toegemaakte (*of:* opgeschikte) pop. 17
Het is een kermis-popje. (Zie KERMIS.)
Het is een poppemooi.
[*Men zegt dit van karmozijnen wan*
wit vel en blaauwe oogen.]
Het is een poppetje op de kast. (Zie KAST.)
Het is een Sint Nicolaas-popje.
[*Even als* een kermis-popje *op kermis g*
ren is, zoo zegt men van een kind, dat op
6 December ter wereld komt, dat het een
Nicolaas-popje *is.*]
Het sop is de pop, daar elk om danst.
[*Dat wil zeggen: elk is om voordeel ui*
niets wordt ter hand genomen, dan om er v
van te trekken. Met een ander spreekw
zegt men: Het geld is de bruid, waarom
danst wordt.]
Hij is zoo fijn als gemalen poppenstront. 18
Hij is zoo net als eene pop.
Hij ziet uit, om zijne poppenkraam te bergen.
KRAAM.)
Lof molenaars akker, bij heeren poppengoed.
AKKER.)
Meer halen, zei de jakhals, en hij bragt het
pengoed zijner dochter in den lombard.
DOCHTER.)
Men moet van de pop geen' afgod maken.
AFGOD.)
Uit het spel spreken, maar geene poppen noem
[*Dat is: men mag wel in het algemeen*
toepassing maken, en de gebreken hekel
het verkeerde ten toon stellen, maar da
niet tot de personen afdalen, noch hen bij n
noemen. Het spreekwoord zal wel aan het o
onettenspel ontleend zijn; of mogelijk aa
kaartspel: de poppen of prentjes althans
daarin gewigtige bladen. In denzelfden zin
men: Geene namen noemen *en* Namen no
is zonde.]
Wel fiat, alle ding is bon, zei de Bremer, e
zag zijn wijfs poppengoed door de traliën.
BREMER.)
Zie toch: nu zullen de poppen vijsten. 19
Zij is eene regte pop.
[*Het is eene ziellooze schoone.*]
Zulke poppetjes zijn gelijk aan boter in de zon.
BOTER.)

POPELSIJE.

Het is, om de popelsije op zijn lijf te krijgen.
LIJF.)

POPULIER.

Hare tong gaat als een blad van den populier
(Zie BLAD.)

PORSELEIN.

Daar is weinig porselein aan de markt (*of:* aa
wand). (Zie MARKT.)
Dat hoor ik, zei doove Jan, en hij smeet zijn
ders porselein aan stukken. (Zie JAN.)
Dat is kraakporselein, zei Dirk, en hij hoorde
aarden schotel aan stukken vallen. (Zie AAR
Hij dient er als een aap in de porselein-kast.
AAP.)

---

1 Sartorius *tert.* I. 49.
2 Tuinman I. bl. 126, 390, II. bl. 127. *Jan.* 10. Everts bl. 227. v. Eijk II. bl. 75. Bogaert bl. 88.
3 Everts bl. 345. v. Eijk II. *nal.* bl. 42.
4 Tuinman I. bl. 126. v. Eijk II. bl. 75.
5 Sartorius *sec.* IX. 57, *tert.* X. 96.
6 v. Eijk II. *nal.* bl. 42.
7 v. Eijk III. bl. III.
8 Tuinman I. bl. 326. *Hond* bl. 122. v. Eijk II. bl. 75, *nal.* bl. 42. Bogaert bl. 43.
9 *Campen* bl. 28. de Brune bl. 438. *Mergh* bl. 24. Tuinman I. bl. 191. v. Eijk II. bl. 75. Sancho-Pança bl. 48.
10 Tuinman I. bl. 126, *nal.* bl. 18.
11 v. Waesberge *Vrijen* bl. 22. Sancho-Pança bl. 29.
12 Winschooten bl. 196, 207.
13 Cats bl. 415, 451. *Sel. Prov.* bl. 93. *Fakkel* bl. 192. v. Eijk II. bl. 78. Bogaert bl. 68.
14 Gales bl. 41. Everts bl. 347. v. Eijk II.
15 13 *Julij.* Gruterus I. bl. 104. *Sel. Prov.*
16 de Brune bl. 44, 202. Tuinman I. bl. 2
Sermoen bl. 54. Modderman bl. 8.
17 Sartorius *sec.* VI. 25.
18 v. Eijk II. *nal.* 51.
19 *Campen* bl. 123.

is zoo teêr als kraakporselein. (Zie KRAAK.)
al mijn' porseleinen kop voor zijn' aarden kop
iet ruilen. (Zie AARDE.)
selein aan den wand, gerand volk.

[*Men zegt dit van menschen, die zeer gevoelig zijn op een zeker punt, die spoedig zich beleedigd achten, en die men daarom moet ontzien, wil men in vrede en vriendschap met hen leven.*]

zigtigheid is de moeder van de porselein-kast:
n breken de pulletjes niet. (Zie KAST.)
een porseleinen dak over zijn hoofd heeft, die
rpe bij zijn' buurman de glazen niet in. (Zie
URMAN.)

PORTAAL.

e kamers hebben kleine portalen. (Zie KAMER.)
komt in het heiligdom niet dan door het por-
l van de kerk. (Zie HEILIGDOM.)

PORTIE.

bij mij op de portie.

[*Blijf familiair bij mij eten.*]

s eene sobere portie. 1
eeft zijne portie gekregen (*of:* zijne bekwame
tie gehad).

PORTRET.

is een portretje: hang er eene mat voor. (Zie
.)

PORTUGAL.

getuigd als een Portugeesch schip. 2

[*De slordige tuigaadje van een Portugeesch schip wordt op den persoon, die in eene slordige kleedje steekt, overgebragt.*]

PORTUGEES.

ekt van zich af als de Portugezen.

[*Men zegt dit van menschen, doelende op de Portugesche Joden, die niet zich zelven vervloeken, zoo als gewone vloekers doen, maar anderen.*]

POS.

een schoonder snoek, zei Pau de hengelaar,
hij haalde een posje op. (Zie HENGELAAR.)
weede is zoo goed als de eerste, zei de visscher,
hij haalde het tweede posje aan zijnen eersten
n op. 3
eeft pos gekloven. 4

POSSESSIE.

ar en dag in possessie geweest is, moet daarin
ainteneerd worden, al ware hij vrij met een'
ger daarin geworpen. (Zie DAG.)

POST.

schaap over den dam (de brug, *of:* den
) is, volgen er meer. (Zie BRUG.)
heen gaan, likken ze den post van de deur.
DEUR.)
is aan geen' post gebonden. 5
k hangt aan den ouden post (*of:* dam). (Zie
.)
kwaad te wrijven tegen den post. 6 (Zie de
lage.)
uwe hand (*of:* vingers) niet tusschen den
van de deur (*of:* tusschen de schors en den
). (Zie BOOM.)

Dat is verzonden met den vurigen post.

[*Dat wil zeggen: de brief is niet verzonden, maar verbrand.*]

De post zal afgaan. 7
Drie beesten schiep onze Heer: ezels, varkens en
posten te voet. (Zie BEEST.)
Het is een brief na posttijd. (Zie BRIEF.)
Het komt te paard (*of:* post), en vertrekt te voet.
(Zie PAARD.)
Hij komt met den napost.
Hij weet de kribbe te vinden als een postpaard.
(Zie KRIB.)
Per extra post naar den Haag. (Zie 'S GRAVENHAGE.)
Zij loopen als postpaarden. (Zie PAARD.)

Ambten en posten hangen niet aan den boom, maar
wel aan den kruiwagen. (Zie AMBT.)
Blijf op uw' post. 8
Elk moet zijn' post wel waarnemen. 9
Hij heeft een' barden post. 10
Ik sta op mijn' post. 11

Het is een doode post. 12

POSTILLON.

Ik zal met dat beest niet hollen, zei de postillon,
en hij ging op een' ezel zitten. (Zie BEEST.)

POSTUUR.

Hoe maak je zulke aardige posturen, zei de beul
tegen een' gaauwdief, en hij geeselde hem lustig.
(Zie BEUL.)

POT.

Allemans pot wordt niet wel gekookt. (Zie MAN.)
Als de hond in den pot is, vlieden de vrienden. (Zie
HOND.)
Als de pot omgestort is, loopen de vrienden heen. 13
Als ik dood ben, zoo kook mij een potje met bier
en brood. (Zie BIER.)
Daar is een pot te vuur. 14

[*Dat wil zeggen: daar is hem een groot onheil te wachten, en hij kan het niet afweren. Het spreekwoord zal wel oorspronkelijk zijn uit de aloude heksenbezweringen. Allerlei soort van kruiden werden in een' pot gekookt, en onder de schrikbarendste gebaarden werden daarna door de heksen hare bezweringen uitgebraakt.*]

Dat past als een haspel op een' moespot. (Zie HAS-
PEL.)
Dat smeert den pot.
De drinkpot maakt menigeen geldeloos. (Zie GELD.)
De pot, die gedurig geroerd wordt, schuimt wel,
maar kookt niet door.
De pot is aangebrand.

[*Men zegt dit van eene zwangere vrijster.*]

De pot is eene jufvrouw: zij moet op den tijd be-
diend worden. (Zie JUFVROUW.)
De pot is gaar.
De voorzigtigste mensch kan wel eene luis in den
brijpot laten vallen. (Zie BRIJ.)
Die te huis bij den brijpot blijft zitten, wat zou die
weten! (Zie BRIJ.)
Die te laat komt, vindt den hond in den pot. (Zie
HOND.)

X. 73.
II. 73.
II. 1.
bl. 123.
bl. 19. Gruterus II. bl. 133. de Brune
. *Mergh* bl. 9. Tuinman II. bl. 226.
Harrebomée *Tijd* 164.
6 *Prov. seriosa* bl. 41.
7 v. Moerbeek bl. 241.
8 Witsen 413.
9 Tuinman I. bl. 326, II. bl. 106.
10 Tuinman I. bl. 287.
11 Tuinman I. bl. 287.
12 Tuinman II. bl. 240.
13 (Folie I. 567.)
14 Winschooten bl. 157. Tuinman I. bl. 18, nal. bl. 17. Folie I. 369. Gales bl. 13. v. Zutphen I. 17. Everts bl. 346. Modderman bl. 84, 149.

Eén God, Eén pot. (Zie GOD.)
Een kleine pot is haast geheet (*of:* wordt haast heet). 1
Elk wat, zei de warmoespot, dan heeft niemand te klagen. 2
Gemeene potten met heeren zieden wel sterk, maar deelen kwalijk. (Zie HEER.)
Gewen een' winde tot den pot: Een jagthond wordt een keukenzot. (Zie HAZEWIND.)
Gij zijt een regt magerman: roer den pot. (Zie MAGERMAN.)
Het is al één pot nat. (Zie NAT.)
Het is een lastige pot nat. (Zie NAT.)
Het is een pottekijker (*of:* kijk-in-den-pot). (Zie KIJKER.)
Het is een sobere kok, die den lepel zoekt, als de pot overziedt. (Zie KOK.)
Het is vetpot, zei de jongen, mijne moeder heeft een' daalder gewisseld. (Zie DAALDER.)
Het kijkt bij iedereen in den pot.
Het lag er al, zei Flip, en hij stiet den pot in 't roeren om. (Zie FLIP.)
Het spek gaat bij die menschen altijd in den pot. (Zie MENSCH.)
Het spek is altijd vetst in anderer lieden pot. (Zie LIEDEN.)
Het spek smeert den pot wel. 3
Het vet is van den ketel (*of:* den pot, *ook wel:* Daar zit geen vet meer op). (Zie KETEL.)
Het vuur moet gestookt worden, terwijl de pot overhangt.
Hij eet uit den pot van Egypte. (Zie EGYPTE.)
Hij heeft duchtig den pot geroerd.
Hij heeft nog jong vleesch in den pot. 4
Hij moest de vleeschpotten van Egypte verlaten. (Zie EGYPTE.)
Hij pruttelt als een moespot. (Zie MOES.)
Hij rijst op als een pot met beslag. (Zie BESLAG.)
Hij steekt den neus in eens andermans pot. (Zie MAN.)
Hij weet het beste vet van den pot met den vischspaan af te schuimen.
Hij zet daar ook een' pot te vuur.
Hij zit altijd bij moeders pappot. (Zie MOEDER.)
Ieder moet zijn eigen potje koken. 5
Jong vleesch zwelt in den pot. 6
Kijk in uw eigen potje eerst. 7
Kleine potten loopen (*of:* koken) gaauw over. 8
Laat deze pot eens zoo lang te vuur gaan. 9
Men zou erop verlieven, als eene kat op den mosterdpot. (Zie KAT.)
Op eenen ziedenden pot zit nooit eene vlieg. 10
Pot en vuur wijzen het uit.
Redenen genoeg, om haar potje gaar te koken.
Schep maar op, daar is meer in den pot. 11
Schuimers halen het vetje van den pot. 12
Zij hebben den pot overgehangen. 13
Zij keeren zich (*of:* hunkeren) naar de vleeschpotten van Egypte. (Zie EGYPTE.)
Zijn mond gaat als een pot met grutten, die op het vuur staat en kookt. (Zie GRUTTE.)
Zij zetten wel den pot op het vuur, maar ... hem niet doen koken.
Zoo het jaar, zoo de pot. (Zie JAAR.)
Zoo lang de pot kookt, leeft de vriendschap.

Alle ding, daar het behoort: de pispot op het ... zoor. (Zie DING.)
Als de pot gebroken is, maakt men weinig ... van de stukken.
[*Als de man dood is, gedenkt men zijne ... sten niet meer, en laat weduwe en weezen ... hun lot over.*]
Als de pot ledig is, valt er niet te schrapen. 14
Als er geene karnemelk in den pot is, kookt ... niet. (Zie MELK.)
Beter eene luis (muis, *of:* musch) in den pot ... gansch geen vleesch. (Zie LUIS.)
Daarvan komt niets in den pot. 15
Dat is een pot met twee ooren. (Zie OOR.)
Dat is een pot zonder ooren. (Zie OOR.)
Dat is een suffisante doofpot, zei de mof, en hij ... een' distilleer-ketel. (Zie KETEL.)
Dat is tante Bloemkool, een nichtje van ... uit den pottekelder. (Zie BLOEMKOOL.)
Dat is zoo min goed als een stuk roet in een ... met zuurkool.
Dat proef ik, zei Loutje, en hij dronk een' p... pis uit. (Zie LOURENS.)
Dat slacht den pispot: 't is zoo goed als ... (Zie PIS.)
Dat sluit als het deksel op den pot. (Zie DE...
Dat vuurtje brandt voort, gelijk de koffij lo... 't potje. (Zie KOFFIJ.)
Dat zijn de potten niet, die op hunne eigen... kels staan. (Zie PIKKEL.)
De ketel gekt met den pot. (Zie KETEL.)
Dek toe den pot: daar is aal (*of:* paling) in. ... AAL.)
De mensch is als een pot, die aan den vure ... Waaruit gedurig vocht en stage wasem ... (Zie MENSCH.)
Den een helpt de zalf, en den ander het potje...
Den pot met rozen ontdekken. 16
Den zwartselpot op zijde dragen. 17
De pot aan het vuur heeft een deksel van do... gen het roet, dat uit de schouw valt. (Zie DE...
De pot heeft dikwijls wat anders in, dan 't op... meldt. (Zie OPSCHRIFT.)
De pot heeft zijn deksel gevonden. (Zie DE...
De pot is bij hen omgekeerd: zij hebben niet... te zieden of te stoven.
De potschrapers komen niet in den hemel. ... HEMEL.)
De pot verwijt den ketel (*of:* heugel), dat hij ... is. (Zie HEUGEL.)
De reuk, dien men eerst in den pot doet, bl... lang in. 18
Die den pot gebroken heeft, mag hem betalen...
Die de potten maakt, mag ze wel breken. 20

---

1 de Brune bl. 313, 408, 487. Richardson bl. 24.
2 Folie I. 448.
3 *Sel. Prov.* bl. 205.
4 *Gedachten* bl. 756.
5 Tuinman II. bl. 39.
6 Gruterus III. bl. 158. de Brune bl. 251. Willems IV. 8. v. Eijk II. *nal.* bl. 53. *Gedachten* bl. 756.
7 de Brune bl. 473.
8 Wassenbergh bl. 91. Hoeufft XXXIII. Halbertsma bl. 30. Modderman bl. 145.
9 Tuinman I. bl. 305.
10 Cats bl. 487. de Brune bl. 397. *Sel. Prov.* bl. 146.
11 Zoet bl. 26. v. Alkemade bl. 23.
12 v. d. Venne bl. 228.
13 Bogaert bl. 18.
14 Cats bl. 482. de Brune bl. 229. *Mergh* bl. 56. Tuinman I. bl. 167, *nal.* bl. 35, II. ... bl. 19. Modderman bl. 26. Bogaert ...
15 Bogaert bl. 40, 108.
16 Tuinman I. bl. 344. Bogaert ...
17 Tuinman II. bl. 216.
18 Witsen 453.
19 v. Moerbeck bl. 271.
20 *Motz* bl. 60.

een' weduwenaar bemint, Potten en pannen dt. (Zie PAN.)
er zijn kostje met spinnen wil winnen, Moet ar wat zuinigjes teren: 's Avonds een potje et melk bij het vuur, En de boter wat dunnes smeren. (Zie AVOND.)
spijs brandt zoo hard aan den pot, dat ze er is af te schrabben.
[*Met dit spreekwoord teekent men den gierigaard.*]
veel aan den pot wrijft, maakt zich vuil.
ich met den inktpot geneert, moet den koker de regte zijde hangen. (Zie INKT.)
aarden pot bij een' metalen, Kan nimmer iets nadeel halen. (Zie AARDE.)
kleine pot met weinig vuur maakt wel groot tier. (Zie GETIER.)
open pot of open kuil, Daarin steekt ligt de d zijn' muil. (Zie HOND.)
pot, die lang te vuur gestaan heeft, is altijd g goed, om een' anderen toe te dekken.
pot heeft twee ooren. (Zie OOR.)
geen pot zoo scheef, of er past een dekseltje (Zie DEKSEL.)
rsten potten duren het langst.
oken potten zijn niet te heelen.
blind mensch kan er pot of pan in stukken n. (Zie MENSCH.)
alt het spek uit den pot kallen. 1
klei geeft goede potten. (Zie KLEI.)
het potje bij de ooren. (Zie OOR.)
te kak op een klein potje. (Zie KAK.)
gaat met de rapen in den pot. 2
[*Dat is: die verdienste gaat op, daar ze in de huiselijke uitgaven wordt opgenomen.*]
is, alsof er zeep aan den pot gesmeerd is.
[*Men zegt dit, als het water niet wil koken.*]
is al verloren, wat men in een' gebroken pot giet.
[*Aan een' weêrbarstig' mensch is geen goed te doen.*]
is de dood in den pot. (Zie DOOD.)
is een moeijelijke pispot. (Zie PIS.)
is een regt gelukkig man, Die t' huis zijn potje hrapen kan. (Zie HUIS.)
is een wrakke pot. 3
[WINSCHOOTEN *zegt, dat dit „oneigendlijk een beproefde maagd beteekend.*"]
is kramer (*of:* potjes-) Latijn. (Zie KRAMER.)
is pottenbakkers werk. (Zie BAKKER.)
is: sch.. in den pot, en eet eruit.
is van den pot met u. 4
[*Die zaak wordt door u te vergeefs beproefd.*]
is zoo vol (*of:* scharrelt door elkander) als een otje met pieren. (Zie PIER.)
opschrift van dien pot is goed. (Zie OPSCHRIFT.)
meeuwt potten en pannen. (Zie PAN.)
zijn zieltjes van potaarde. (Zie AARDE.)
begint eene groote kruik te dragen, en het opt op een klein potje uit. (Zie KRUIK.)
j draagt den fleempot altijd op zijde. 5
j draait als een stront in den pot.
j haalt melk in een' bloempot. (Zie BLOEM.)

Hij haalt om eene potscherf God en de wereld over hoop. (Zie GOD.)
Hij heeft buiten den pot gep.... 6
Hij heeft een hoofd als een ijzeren pot. (Zie HOOFD.)
Hij heeft het inwendig, hij slacht den kandeel-pot. (Zie KANDEEL.)
Hij heeft in den strooppot gezeten.
[*Men zegt dit van iemand, die den hik heeft.*]
Hij heeft potten als Gehazi. (Zie GEHAZI.)
Hij heeft zijne potten wel geschraapt. 7
[TUINMAN *beweert, dat „dit wil zeggen: hy heeft veel goed vergadert," en brengt het dus op den* spaarpot *t' huis, ofschoon hij later vraagt: „Speelt dat op de* brypotten? *Of op de volgeschraapte* geldpotten?" *Daar men van één' persoon ook slechts van éénen spaarpot spreekt, meen ik de eerste vraag bevestigend te moeten beantwoorden.*]
Hij houdt zijne reputatie als een vaatdoek bij de potten. 8
Hij is een gemeen potteken.
Hij is in de pottenbank. (Zie BANK.)
Hij is niet waard, den pispot te langen. (Zie PIS.)
Hij is potdigt (*of:* zoo digt als een pot). 9
Hij is potdoof (*of:* zoo doof als een pot). 10
Hij is zoo vlug als eene luis in een' strooppot. (Zie LUIS.)
Hij kijkt als een hond, die het vleesch uit den pot gestolen heeft. (Zie HOND.)
Hij kijkt als een pintspot. (Zie PINT.)
Hij kookt tweederlei pap in éénen pot. (Zie PAP.)
Hij likt aan het potje.
Hij loopt als een koffijpot. (Zie KOFFIJ.)
Hij loopt met den lijmpot. (Zie LIJM.)
Hij loopt met den strooppot. 11
Hij maakt potten met ooren. (Zie OOR.)
Hij moet over den pot springen. 12
Hij smeert en zalft alles uit éénen pot. 13
Hij vat den pot bij (*of:* aan) het verkeerde oor. (Zie OOR.)
Hij wil uit éénen pot twee muren witten. (Zie MUUR.)
Hij zal geene potten meer breken. 14
[*Dat is: hij heeft geene krachten meer, om iets te doen, tot het geringste werk zelfs is hij niet meer in staat.*]
Hij zou een' olifant in een' pispot verdrinken. (Zie OLIFANT.)
Hoe snooder pot, hoe beter deksel. (Zie DEKSEL.)
Je gaat meê naar Ochtrup, pispotten bakken. (Zie OCHTRUP.)
Iemands potdeksel zijn. (Zie DEKSEL.)
Ik moet mijn eigen potje schrapen. 15
In alle landen zijn holle (*of:* gebroken) potten. (Zie LAND.)
In kleine doosjes en potjes bewaart men de beste specerijen (*of:* zalven). (Zie DOOS.)
Jongen, doe den pot toe, want de geesten zullen evaporeren, zei dokter Filebout, en hij kookte karnemelk. (Zie DOKTER.)
Kleine potjes (*of:* keteltjes) hebben ooren; Kunnen ze niet veel zien, ze kunnen toch veel hooren. (Zie KETEL.)

1 Gheurts bl. 21.
2 Tuinman I. bl. 106, II. bl. 43. Modderman bl. 25.
3 Winschooten bl. 366.
4 Sartorius pr. V. 24, VIII. 27.
5 Tuinman II. bl. 215. Gales bl. 34.
6 Tuinman I. bl. 345.
7 Tuinman I. bl. 323.
8 Folle I. 169.
9 Sartorius *pr.* VIII. 64. Winschooten bl. 39.
10 Sancho-Pança bl. 58.
11 Gheurts bl. 50. Manvis bl. 121.
12 Bogaert bl. 47.
13 Tuinman I. bl. 118, 346.
14 Tuinman I. bl. 353.
15 Tuinman II. bl. 39.

Kwâ klok, kwâ klepel; Kwâ pot, kwâ lepel. (Zie KLEPEL.)
Lekke potten zinken haast. 1
Lieve kinderen mogen wel een potje breken. (Zie KIND.)
Lijd niet: de pot houdt vijf mengelen. (Zie MENGEL.)
Luipende katten hebben het eerst het vleesch (*of:* spek) uit den pot. (Zie KAT.)
Men mag wel een potje breken, maar daarom geen servies vergruizen. 2
Men moet voor den ouden pot een' nieuwen koopen. 3
Men wordt nooit begrijmd (*of:* bekrozen) dan van een' vuilen pot. 4
Men ziet aan de scherven wel, hoedanig de pot was. 5
Met den pispot kroonen. (Zie PIS.)
Op dit potje dient zulk een dekseltje. (Zie DEKSEL.)
Overal vindt men gebroken potten. 6
Schrapen helpt niet, als de pot ledig is. 7
Sluit de deur toe, de pot loopt over. (Zie DEUR.)
Te veel gestookt, doet den pot overloopen.
Viel de hemel, dan bleef er geen aarden pot of pan heel. (Zie AARDE.)
Voor een' ouden pot eene nieuwe kan koopen. (Zie KAN.)
Wij beleven wonderlijke tijden, zei Joost de visscher, en hij zag eene garnaal in een' pispot zwemmen. (Zie GARNAAL.)
Wrakke potten worden gewraakt. 8
Zij heeft oogen als oordjes pottekens. (Zie OOG.)
Zij p..... (*of:* k.....) allen in éénen pot. 9
Zij steekt haren buik uit, zei Jan, als de mosterdpot van mijn' oom Klaas. (Zie BUIK.)
Zoo de klok is, zoo de klepel; Zoo de pot is, zoo de lepel. (Zie KLEPEL.)
Zoo potje, zoo pannetje. (Zie PAN.)
Zoo pot, zoo deksel. (Zie DEKSEL.)
Zoo wat van het potje in het pannetje, maar de soep blijft dezelfde. (Zie PAN.)
Zotten blijven zotten, Al drinken zij uit gouden potten. (Zie GOUD.)

Dat kan in onzen pot niet.
Dat kan niet in vaders pot.
Den spaarpot komt het geld toe. (Zie GELD.)
De pot is een wees.
[*Die bij het spel verliest, moet inzetten. De pot houdt niets te goed.*]
De spaarpot komt den gilden toe. (Zie GILD.)
Die den spaarpot aan scherven slaat, is zijn penningsken kwijt, eer hij het kent. (Zie PENNING.)
Eén penning in den spaarpot maakt meer geraas, dan als hij vol is. (Zie GERAAS.)
Geen pot zoo krom, of hij vangt zijne schijven. 10 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een Warner met den pot. 11
[WARNER *is de titel van een tooneelstuk van* HOOFT. *Die* WARNER *bewaart* een' pot met goud, *welke hem, tot zijne diepe smart, ontfutseld wordt. Van daar het spreekwoord, dat op een' gierigaard wordt toegepast.*]

Hij heeft een potje gemaakt.
[*Hij heeft veel geld gespaard.*]
Hij heeft leelijk den pot verteerd.
Hij heeft nog een potje a part.
Hij schraapt het al in zijnen pot. 12
Hij trekt den pot. 13
Ik wensch je de goede negen: dan ben je dig... den pot. (Zie NEGEN.)
Oude potstukken zijn somtijds veel geld wa... (Zie GELD.)

POTAADJE.

Als de duivel kok is, dan heeft men eene sle... potaadje. (Zie DUIVEL.)
Van heete potaadje snoept geene kat. (Zie KA...

POTENTAAT.

Het is een lastige potentaat.
Hij besch.. de potentaten.
[*Men zegt dit aan boord van den desert...*

POTHOF.

Goeden morgen, Pothof. (Zie MORGEN.)

POTHUIS.

Hij draaft als een pekelharing op een pothuis. (... HARING.)
Is de schoenlapper niet in zijn pothuis? 14
Men bergt eer duizend mannen in een pothuis, ... twee vrouwen kunnen leven in een groot ... (Zie HUIS.)
Twee schoenmakers in één pothuis. 15

POTLOOD.

Alles komt te regt, behalve de potloodjes en ... zopen dubbeltjes. (Zie DUBBELTJE.)

POTOSI.

Zend hem naar den berg Potosi, dan kan hij ... graven. (Zie BERG.)

POVER.

Het is jonker Pover. (Zie JONKER.)

Achter hol en pover. (Zie HOLLIGHEID.)

PRAAM.

Dat pronkt als eene vlag op eene modder- ... vuilnis-) schuit (*of:* praam). (Zie MODDER.)
De praam wordt hem zoo naauw gelegd, da... merkt, dat er niets afvallen zal. 16
Het is een mannetje, om in eene praam te ze... (Zie MAN.)

PRAAT.

Dat is kippetjes praat: de haantjes lagchen e... (Zie HAAN.)
Dat zijn geene praatjes van den ooijevaar. (... OOIJEVAAR.)
Dat zijn praatjes van 't gebraden paard. (... PAARD.)
Die met den duivel te scheep is, moet hem ... praat houden. (Zie DUIVEL.)
Een kerkpraatje voorwerpen. (Zie KERK.)
Een schoon praatje voor uw geld. (Zie GELD.)
Een stads praatje duurt maar drie dagen. (Zie DA...
Een wijf, dat veel uit praten gaat, Dat raakt ... meenlijk op den praat (*of:* Dat raakt ligt op ... ieders praat). 17
Geen' zottepraat, of gij moet de kar af. (Zie KA...

---

1 Zoet bl. 12. v. Alkemade bl. 10.
2 Harrebomée *Kind* bl. 221.
3 Gruterus III. bl. 159.
4 Sancho-Pança bl. 32. Bogaert bl. 82.
5 *Mots* bl. 6. Sartorius *sec.* I. 14.
6 Wassenbergh II. bl. 124. 19 *Nov.* 53.
7 8 *Sept.* Gruterus I. bl. 119. *Wijsheid* bl. 140.
8 Winschooten bl. 366.
9 *Campen* bl. 102. Gheurtz bl. 60. Zegerus bl. 36. de Brune bl. 35. Tuinman I. bl. 142.
10 Gruterus III. bl. 164. Meijer bl. 77.
11 Smids bl. 319.
12 Sartorius *sec.* II. 2.
13 Reddingius bl. 34.
14 Winschooten bl. 196.
15 *Wijsheid* bl. 140.
16 Cats bl. 466.
17 Cats bl. 425. *Mergh* bl. 50.

moet u wachten voor de daad, Maar niettemin
k voor den praat. (Zie DAAD.)
is al verloren (*of:* malle) praat. 1
is een praatje uit de keuken (*of:* een keuken-
aatje). (Zie KEUKEN.)
is een regte praatvaâr. 2
s een spinroks praatje. 3
s kinderpraat. (Zie KIND.)
ijn pispraatjes. (Zie PIS.)
ijn praatjes voor den vaak. 4
eeft hem wat praatjes op zijn' schotel.
eeft al den praat (*of:* snap) alleen. 5
eeft allemans praats. (Zie MAN.)
oudt hem aan den praat.
[*Hij leidt hem van den regten weg af.*]
it weêr op zijn' praatstoel. 6
t mij met geene praatjes afschepen.
d komt praat.
jes Vullen geen gaatjes (*ook wel:* vullen den
k niet). (Zie BUIK.)
op de straat, Ligt op den praat. 7
ich door praat (*ook wel:* schijn) in slaap laat
gen, Dien kan men wonder gaauw bedriegen. 8
morgen- en zijn avond-zang: Zij geven niet
elfden klank (*of:* Zijne morgensprookjes en
dpraatjes verschillen magtig, *ook wel:* Zijne
gen- en zijne avondredenen komen niet over-
). (Zie AVOND.)
omt men op den praat.

PRAATZUCHT.

zucht is even lastig als een onophoudelijk ge-
mmel. (Zie GETROMMEL.)
zucht is even lastig als honden-gejank. (Zie
JANK.)

PRAAUW.

s een mannetje, om op eene praauw te zetten.
e MAN.)

PRACHT.

e pracht, Kleine magt. (Zie MAGT.)
e menschen hebben nu eere en pracht; Goede
schen worden als ezels veracht. (Zie EER.)

PRAKTIJK.

s had de praktijk nog een ander geneesmid-
uitgedacht. (Zie GENEESMIDDEL.)
ijn kwade praktijken.
nger leert praktijken (*of:* kunsten, *ook wel:*
auftig zijn). (Zie HONGER.)
goed van praktijken Wil niemand verrijken.
e GOED.)
s eene kunst te leven: praktijk is een molen-
rd. (Zie KUNST.)
ica est multiplex! zei de duivel, en hij at den
ebrij met hooivorken. (Zie BRIJ.)
ica est multiplex! zei de duivel, en hij sneed
' boer de ooren af, en gebruikte het vel tot
terlappen voor zijne schoenen. (Zie BOER.)
het kwade in praktijk brengt, dien komt het
uis. (Zie HUIS.)

PRATER.

zoete prater op de baan Beneemt de moeite
n het gaan. (Zie BAAN.)

Het is een mooiprater. 9

PREBENDE.

Hij zal eene prebende krijgen in de abdij van Gaheen. (Zie ABDIJ.)

PREDIKER.

Daar gaat onze confrater, zei de smid tegen den schoorsteenveger, op een' predikant wijzende; want hij is ook in 't zwart. (Zie CONFRATER.)
Die huwt, krijgt gemeenlijk eenen prediker, geneesheer of controleur. (Zie CONTROLEUR.)
Elk is een dief in zijne nering, zei de prediker, en hij stootte aan den zandlooper. (Zie DIEF.)
Onder de galg is elk prediker. (Zie GALG.)
Wijs mij een' predikant, die niet heerschzuchtig, en een' koster, die niet kwastig is. (Zie KOSTER.)

PREDIKSTOEL.

De predikstoel liegt niet. 10
[TUINMAN *houdt dit spreekwoord voor eene satire; want hij zegt: „niet het hout; maar wel een valsch leeraar, wanneer zulk een daar op staat." Ik heb het echter altijd in ernstigen zin hooren gebruiken, in toepassing op den verkondiger van Gods woord.*]
Hij is van den preêkstoel gevallen. 11
[*Zijn huwelijk is afgekondigd.*]
Hij is zoo barsch als eene spinnekop op een' preêkstoel. 12
[*Dat is: hij verrigt stoute daden, die elk een hem niet na zal doen.* Barsch *geldt hier voor* vermetel, *en dat is de spin, wanneer zij op den preêkstoel hare webbe weeft, en daar vrijpostig in het rondeel zitting neemt, terwijl de leeraar zijne gemeente sticht.*]
Hij spreekt zoo hoogdravend als een haan, die op den predikstoel kraait. (Zie HAAN.)
Hij wil ook op den predikstoel staan.
[*Hij geeft zich een air, alsof hij vrij wat is, en men hem als een' veiligen gids zou kunnen raadplegen; maar al zijne kennis is naäperij.*]
Let op de punten, zei de paap, en hij stak zijn' elleboog door den preêkstoel. (Zie ELLEBOOG.)
Oude hoeren kruipen (*of:* zitten) vlak onder den preêkstoel. (Zie HOER.)
Zeg het hem onder de kap van den preêkstoel. (Zie KAP.)

PREEK.

Dat was eene schoone preek, zei de snijder, men vond er de el bij het laken. (Zie EL.)
De boeren hebben dikwijls dorst: Zij houden van eene korte preek en eene lange worst. (Zie BOER.)
Eene vroegpredikatie doen. 13
[*Dat doet de vrouw, die haren man 's morgens vroeg reeds allerlei aanmerkingen over zijn gedrag maakt.*]
Onze dominé kan zijne preek niet kwijt worden, zei de boer. (Zie BOER.)
Preken moeten drie K's hebben. (Zie K.)
Wie preken wil hooren, Die sla een kwaad wijf aan de ooren; Hij geve haar vrij een' goeden slag, Zoo hoort hij preken al den dag. (Zie DAG.)
Zij houdt eene gordijn-preek. (Zie GORDIJN.)

...ius *pr.* V. 21, *sec.* II. 36.
...an I. bl. 214.
Alkemade bl. 126.
...man I. bl. 194. v. Moerbeek bl. 271. *Ser-*
...s bl. 48. v. Waesberge *Wijn* bl. 12. San-
...-Pança bl. .. Bogaert bl. 12.
5 Sartorius *pr.* VII. 88.
6 Tuinman I. bl. 195.
7 Cats bl. 468. Tuinman I. bl. 338. *Gent* bl. 196.
8 Cats bl. 469. Tuinman I. *nal.* bl. 26. Bogaert bl. 102.
9 Sartorius *sec.* I. 27.
10 Gruterus III. bl. 133. Tuinman I. bl. 78. v. Duyse bl. 217.
11 *Drenthe* bl. 208. Sancho-Pança bl. 50.
12 Folie I. 2. v. Eijk II. *nal.* bl. 46. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Modderman bl. 116.
13 Tuinman I. bl. 203.

PREI.

Hij zal wel vijsten, al eet hij geene prei. 1

PRELAAT.

Hij is zoo dik als een vette prelaat. 2

PRELUDIUM.

Hij maakt preludiums.

[*Een* preludium *is een* voorspel, *bijzonder toepasselijk op het orgel; daarom zegt men van iemand, die allerlei bedingen maakt, vóór hij in eene zaak toestemt, dat* hij preludiums maakt.]

PREMIE.

Dat is eene premie. 3

PRENT.

De nijd in het prentje. (Zie NIJD.)

Hij krijgt een prentje met een duiveltje erop. (Zie DUIVEL.)

Kinderen laat men prentjes kijken. (Zie KIND.)

PRESËNNING.

Dat avanceert als eene luis op eene presënning. (Zie LUIS.)

Hij is zoo vlug als eene spin op eene presënning. 4

[*Eene* presënning *is een* dekkleed van geteerd zeildoek, *dienende tot beveiliging der goederen, die ermede bedekt worden. Men bezigt dit spreekwoord van iemand, die in al zijn doen niet vooruit komt. In denzelfden zin zegt men van trage loopers of van slecht voortgaande zaken:* Dat avanceert als eene luis op eene presënning, *of wel:* Hij komt vooruit (*of:* De zaken gaan er voort,) gelijk eene luis op eene teerton, *gelijk mede:* Hij galoppeert, (*of:* Het werk gaat voort) als eene luis over eene beteerde huik.]

PRESENT.

Dat is een present-kaasje. (Zie KAAS.)

De dood neemt geen presentje aan. (Zie DOOD.)

Ik zou het niet willen hebben, al wou hij 't mij present geven.

Wat mij betreft, kunt ge 't wel present krijgen.

PRET.

De pret kan niet altijd duren.

Hij heeft al de pret alleen.

Hoe kleiner gezelschap dikwijls, hoe grooter pret. (Zie GEZELSCHAP.)

Uit is de pret.

PRIESTER.

Al komt de wolf tot den priester, en zet men hem voor het boek, om psalmen te lezen, toch houdt hij een oog naar het bosch gekeerd. (Zie BOEK.)

Als de kerk gemaakt is, behoort ze den priester toe. (Zie KERK.)

Het zijn Baäls-priesters (*of:* Zij buigen zich voor den Baäl). (Zie BAÄL.)

Het zijn niet al klerken, die priesters schijnen. (Zie KLERK.)

Hij slacht den priester: hij zegent zich zelven het eerst. 5

Hij ziet er zoo bedroefd uit als een priester, die de mis leest voor een' dood' mensch. (Zie MENSCH.)

Kosters, priesters en vrouwen Zijn nooit te vertrouwen. (Zie KOSTER.)

Op is mooi, zei de priester.

Priesters en vroedvrouwen moet men onderho[...]

Raak den gezalfde niet (*of:* Handen van de[n ge]zalfde): priesters zijn ook menschen. (Zie [GE]ZALFDE.)

PRIJ.

De vliegen volgen den honig t' allen tijën, [...] gulzige honden de prijen. (Zie HOND.)

PRIJS.

Dat lijkt wel naar de capitulatie van Rijssel[...] Jaap de boer, en hij zag eene prijscourant. [(Zie] BOER.)

De markt leert den prijs beramen. (Zie MAR[KT.)]

De prijs daarvan is nog te geven. 7

[*Dat wil zeggen: die zaak moge zich* [...] *voordoen, zij is nog niet tot volmaakthe[id ge]bragt: om haar te prijzen, dienen wij* [...] *einde af te wachten. „Dit is genomen,"* [...] TUINMAN, *„van de Grieksche en Rom[einsche] speelstrijden, waar in de overwinningspr[ijs] voor 't voleindigen en afkampen toegew[ezen en] gegeven wierd."*]

De prijs is klein, De waarde is rein.

Deugd is zich zelve een prijs. (Zie DEUGD.)

Die met den duivel wil plukharen, moet [...] prijs verwachten. (Zie DUIVEL.)

Die van de markt komen, weten den prijs[. (Zie] MARKT.)

Die waant zich wijs, Heeft van zotternij den g[roo]sten prijs. 8

Die waar houdt geen' prijs.

Eene weigerende dochter vermeerdert haren [...] (Zie DOCHTER.)

Elk geldt zijn' prijs, zei Salomo, als hij [...] zijne plaats staat. (Zie PLAATS.)

Het is al prijs, wat schepen de oogen aansch[...] (Zie OOG.)

Hij gaat hem in prijs te na. 9

[*Hij verduistert eens anders roem.*]

Hij heeft het prijs gemaakt. 10

Hij stelt er geen' prijs op. 11

Koop voor zoo kleinen prijs, als gij kunt. 12

Men moet zijne waar op prijs houden. 13

Prijs prijs. 14

[*Dat is:* prijs, *wat uwen* prijs *verdie[nt.]*]

Prijzen van den rijke vragen, Kan den rijke[n] misbagen. 15

Te huis prijzen maken; van huis verkoopen, [...] de markt is. (Zie HUIS.)

Ter zijner prijs Bemint zot en wijs (*of:* bee[...] gaarne). 16

Trek ik een' grooten prijs, zei Jantje van de[r Lit,] Dan steek ik door de vreugd van nacht mij[n ...] aan 't spit. (Zie JANTJE VAN DER LIT.)

Twee kramers kennen wel den prijs van eene[...] (Zie KRAMER.)

Van der ondankbaren logis heeft men noch [...] noch prijs. (Zie LOGIS.)

PRIJZER.

Hij prijst zich zelven te regt, die anders [geen] prijzer heeft.

---

1 Tuinman I. bl. 107. Folie I. 44.
2 Gales bl. 26.
3 Witsen 148.
4 v. Lennep bl. 170.
5 Meijer bl. 106. v. Duyse bl. 216.
6 Gruterus III. bl. 166.
7 Tuinman I. bl. 39.
8 *Mots* bl. 77. Gruterus II. bl. 137. de Brune bl. 196, 289. *Mergh* bl. 13. Meijer bl. 86.
9 Sartorius *tert.* III. 63.
10 v. Lennep bl. 170.
11 v. Waesberge *Geld* bl. 166.
12 *Adag. Thesaurus* bl. 42.
13 Bruyn bl. 129.
14 v. d. Venne bl. 258.
15 *Adag. Thesaurus* bl. 58.
16 Sartorius *sec.* II. 40.

PRIK.

moet prikken eten. 1
met prikken, Daar mag je eens aan likken *wel:* als ze drijven, dan zijn ze gaar). (Zie SSEN.)
moet de prikken levend houden. 2
zal hem gebraden prikken koken. 3
en in de pan. (Zie PAN.)
meent gij te eten? gebraden prikken? 4

---

eeft hem eene pen (*of:* een' prik) op den neus t. (Zie NEUS.)

---

is een mooije speldeprik.
[*Hij doet een' fijnen zet.*]
ist mijn prik.
[*Zooveel heb ik er net voor over.*]
aldenprik kan doodelijk zijn. (Zie NAALD.)
eft het voor een prikje. 5
et het op een' prik. 6
ijken elkander op een' prik. 7
erstaan elkander op een' prik. 8

PRIKKEL.

is kwaad wrijven tegen den prikkel. 9 (Zie de *lage.*)
valt hard, de verzenen tegen de prikkels te .
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Hand. IX : . — DE JAGER *toont, in zijne* Taalk. Handleiding tot de Staten-overzetting des Bijbels, *bij het woord* versenen, *aan, door de aanhaling* Job XVIII : 9 *en* Joh. XIII : 18, *dat* „WEIL. Taalk. Woord. *en* BILD. Verkl. Geslachtl. *verkeerdelijk zeggen, dat het woord in het enkelvoud niet in gebruik is.*"]
echt tegen den prikkel. 10
den prikkel stooten. 11

PRINCIPAAL.

rincipaal wordt eerst gedaagd, Aleer men over gen klaagt. (Zie BORG.)
s 't principaal. 12
principalen mogten het hooren.

PRINS.

r het weêr is, is men prins.
jt ge een prins, jaag niet zoo sterk, Dat gij uimt uw eigen werk. 13
[*Dit spreekwoord bevat eene waarschuwing tegen den overdreven lust naar de jagt, waaraan gezondheid en welvaart wel eens worden opgeofferd.*]
gaat niets de vrijheid van het paard te boven, zoowel een' prins als een' lakkei ter aarde pt. (Zie AARDE.)
slag, dien een prinse doet, Wordt bij den oten hoop geboet. (Zie HOOPEN.)
rins komt.
[*Men zegt dit van een' kreupele.*]
koning, die ze houden kan; een prins, die er-been kan. (Zie KONING.)
prins moet twee gelijke ooren hebben. (Zie OR.)
Het is voor den prins. 14
[*Dat is: men verkrijgt er voor zich zelven niets van.* „*Ik twijfel niet,*" *zegt* TUINMAN, „*of dit spreekwoord spruit uit de hofdiensten, waar toe de onderdaanen op hunne eigen kosten aan de Landvorsten plagten verschuldigt te zyn. Van dat soort waren ook de heirvaarden of gemeene optogten ten stryde.*"]
Hij heeft den prins (*of:* den keizer) gezien (gesproken, *of:* ingehaald). (Zie KEIZER.)
Hij kijkt als een prins van biestjesdeeg. (Zie BIEST.)
Hij kijkt van verre, gelijk de prins van Oranje. (Zie ORANJE.)
Hij leeft ervan als een prins.
Hij maakt zich al te gemeenzaam met de edellieden van den prins. (Zie EDELMAN.)
Hij meent, dat de prins zijn meijer is. (Zie MEIJER.)
Hij staat niet op, al ware het voor den prins. 15
Hij weet van den prins geen kwaad. (Zie KWAAD.)
Hij zal uit liefde den prins dienen. (Zie LIEFDE.)
Hij zit daar als een prinsenkind, dat verarmd is. (Zie KIND.)
Ik ben ook al elfmaal met den prins over de Maas geweest. (Zie MAAS.)
Men kan wel dansen, al is het niet met den prins.
't Tij gaat zijnen keer, 't Past op prins noch heer. (Zie GETIJ.)
Voorzigtigheid betaamt een' prins. 16
Wanneer een prins springt uit den band, Dan lijdt dikwijls het gansche land. (Zie BAND.)

PRIOOR.

Zingt de abt wel, de prioor blijft hem niets schuldig. (Zie ABT.)

PROBATUM.

Probatum est. 17

PROCES.

Beter een kwaad (*of:* mager) appointement (*of:* vergelijk) dan een goed (*of:* vet) proces. (Zie APPOINTEMENT.)
Eerst hangen, daarna proces maken. 18
Goede vrienden in het hof maken een kort proces. (Zie HOF.)
Het ligt nog in proces, of het vlas of veren zal worden.
[*Wanneer eene zaak in proces ligt, dan is men nog zoo spoedig niet met de beslissing bekend, en 't kan al vrij wat tijd aanhouden, alvorens men den afloop weet. Daarom wordt dit spreekwoord al jokkende op den baard in zijne beginselen toegepast, als de jongeling zonder grond zich te dien aanzien vrij wat air geeft.*]
Het proces (*of:* Die zaak) hangt aan den spijker. 19
[*Om het uitstellen van een proces of eene zaak aan te duiden, gebruikt men dit spreekwoord, en zulks, omdat men vroeger de gewoonte had, om de zakken, waarin administrative zaken bewaard werden, aan den spijker te hangen; die daar dan voor langen tijd of wel voor altoos bleven hangen, ten koste van de zaken zelven, die niet werden afgeduan.*]
Hij heeft zijn proces verloren.

Rijk II. bl. 75.
Rijk II. bl. 76.
pen bl. 78. Meijer bl. 35.
man II. bl. 98.
Waesbergs *Geld* bl. 161.
man I. bl. 196.
ebomde III. bl. 172.
8 Everts bl. 317.
9 *Delf* bl. 41.
10 Gheurts bl. 41.
11 Gheurts bl. 62.
12 Sartorius sec. II. 34.
13 Cats bl. 461.
14 Tuinman II. bl. 113.
15 Witsen 418.
16 Witsen 298.
17 Tuinman I. bl. 128.
18 Tuinman II. bl. 123.
19 Sartorius sec. VII. 49. Tuinman I. bl. 237, 350.

Hij is in de geheimen van het proces ingewijd. (Zie GEHEIM.)
Hij wint het proces met kosten en al. (Zie KOSTEN.)
Hij zal geene processen in de wereld brengen.
Om eene hazelnoot zoude hij wel een proces voeren. (Zie NOTEN.)
Processen brengen geene min in. (Zie MIN.)
Processen zijn kwade beesten: men kan er niet af, als men wil. (Zie BEEST.)
Verdrukte lieden verliezen altijd het proces. (Zie LIEDEN.)

PROCESSIE.

In de processie gaan, daar de duivel het kruis draagt. (Zie DUIVEL.)
Men kan niet luijen en met de processie gaan. 1
Voor éénen man staat de processie niet stil. (Zie MAN.)

PROCUREUR.

Dan leert men, hoe de advocaten en procureurs in den Haag aan den kost komen. (Zie ADVOCAAT.)
Noch advocaat, noch procureur Zien ooit hun eigen zaken deur. (Zie ADVOCAAT.)
Oud advocaat, jong procureur: Dat is vooral de beste keur. (Zie ADVOCAAT.)

PROEF.

Dat is de proef op de som. 2
Dat is eene bakkers proef, zei Govert, en hij dweilde den oven met eene oude pruik. (Zie BAKKER.)
De proef van een' beuling is in het eten gelegen. (Zie BEULING.)
Het is één broêr proeven. (Zie BROEDER.)
Het is een proefstuk.

[*Ten tijde der gilden moest elk ambachtsman, alvorens hij zich als baas kon vestigen, een* proefstuk *leveren, waaraan dan natuurlijk tijd noch kosten gespaard werden. Men past daarom deze spreekwijze toe op voorwerpen, waarop niets is aan te merken.*]

Hij heeft de vuurproef ondergaan.
Hij kan de vuurproef niet doorstaan.

[*De* vuurproef *was uit het Heidensche bijgeloof al langzamerhand het christendom ingeslopen, en had daarin, in de vijfde eeuw en later, een' grooten opgang gemaakt. Een' aangeklaagde, wien men niet van schuld overtuigen kon, liet men geblinddoekt over eenige gloeijend gemaakte ijzers loopen. Liep deze* proef *goed af, dat is, had de aangeklaagde geen letsel van zijne wandeling bekomen, dan werd hij voor onschuldig gehouden; maar etterden de brandwonden, drie dagen na de proefneming (en dit was, zonder het plegen van bedrog, vrij natuurlijk meesttijds het geval), dan was hij schuldig, en de straf volgde op de wezentlijke of aangetijgde misdaad. En dat noemde men het oordeel Gods! Daarom heet het nog, wanneer iemand zich op eene overtuigende wijze van eene op hem rustende beschuldiging weet te zuiveren, en zijne onschuld klaarlijk aan den dag komt:* Hij heeft de vuurproef ondergaan. *In het tegenovergestelde geval zegt men:* Hij kan de vuurproef niet doorstaan.]

Men kent geene menschen dan bij de proef. (MENSCH.)
Op de proef goed bevonden. 3

PROEVER.

Hij is een goed wijnproever.
Proevers, hapt niet te happig. 4

PROFEET.

Die het op de galg aanstelt, zei Joris, die een profeet en een martelaar. (Zie GALG.)
Een onwillige bode is een half (*of:* een groot) profeet. (Zie BODE.)
Een profeet is niet geëerd in zijn vaderland. 5 de *Bijlage.*)

[*Dit spreekwoord is genomen uit* M XIII : 57, Mark. VI : 4, Luk. IV : 24 IV : 44.]

Er moeten zoowel martelaars als apostele profeten) zijn. (Zie APOSTEL.)
Het is alleen profeten-werk: van een klein kruikje vele vaten te vullen. (Zie KRUIK.)
Het is een wijze profeet. 6
Het is profeten-drank. (Zie DRANK.)
Hij doet het om Mozes en de profeten. (Zie MO
Hij heeft profeten-drek gegeten. (Zie DREK.)
Het is een profeet, Die brood eet. (Zie BROO
Hij krijgt paardenkeutels voor profetenbeziën. BEZIE.)
Ik ben geen profeet, noch eens profeten zoon.

[*Gelijk bij het volgende spreekwoord de* feet AMOS *sprekende wordt ingevoerd, dit genomen uit deze zijne woorden, te* Amos VII : 14.]

Ik ben, zegt Amos, geen profeet, Maar he die niet veel en weet. (Zie AMOS.)
Luije lieden zijn halve profeten. (Zie LIEDE
Wat doet Saul (*of:* Is Saul ook) onder de prof

[*Dit spreekwoord is genomen uit* 1 Sa 12 *en* XIX : 24.]

Wij zullen er de wet en de profeten eens op na

PROFESSOR.

Daar zal ook geen professor van groeijen.

PROFESSORAAT.

Hij bekleedt het professoraat aan de akad waar de studenten knor! knor! schreeuwe AKADEMIE.)

PROFETES.

Jong eene hoer, oud eene profetes. (Zie HOER

PROFETIE.

Nu wordt de profetie vervuld. 10

PROFIJT.

Dat profijt kan hij wel in een' wetsteen knoop
Dat profijt steek ik wel in mijn oog. (Zie OO
Deze profijten kunt gij gemakkelijk in den b bergen. (Zie BUIDEL.)
Een luttel voordeel is niet altijd profijt. 12
Een vriend, die vriend is om 't profijt, Een luw, die in de oogen sch... (Zie OOG.)
Elk een let maar op zijn profijt. 13
Elk moet zijn profijt zoeken, zei de boeren- en hij gaf eene ton bier ten beste, op hoop, de kinkels door den drank aan het vechten den raken. (Zie BIER.)

---

1 Sancho-Pança bl. 31. Bogaert bl. 96.
2 Gales bl. V.
3 v. Alkemade bl. 161.
4 v. d. Venne *Voorb.* bl. 7.
5 *Prov. seriosa* bl. 38. *Campen* bl. 28. Cats bl. 543. Witsen 363. Winschooten bl. 219. *Magazijn* 87. Modderman bl. 115. Schaberg bl. 71.
6 Servilius bl. 69. Sartorius bl. 167.
7 Witsen 316.
8 Gheurtz bl. 43. Witsen 238. Tuinman I. bl. 4. *Verz.* 47. v. d. Hulst bl. 17. v. Duyse bl. 193. v. Eijk bl. 8. Schaberg bl. 70.
9 v. Eijk bl. 23.
10 v. Eijk bl. 18.
11 *Campen* bl. 51. Tuinman I. bl. 123. Mei 25. v. Waesberge *Geld* bl. 163. Bogaert bl.
12 Gruterus III. bl. 142. Meijer bl. 87.
13 de Brune bl. 276. *Adag. Thesaurus* bl. 4

[...] profijt, dat daarvan komt, heb ik goed op te [...]ken (*of:* te dragen). 1

[...] doet het niet uit haat of nijd, Maar wel om [...]en profijt. (Zie HAAT.)

[...]doet profijt, Die niet bedijd.

[...]eb er schade noch profijt bij. 2

[...] profijt gaat de paap ten altaar. (Zie ALTAAR.)

[...]baart profijt, Maar op zijn' tijd. 3

[...] dezen hebt gij uwen dunk en uw profijt al [...]uis. (Zie DANK.)

[...] een' gierig' mensch komt noch deugd noch [...]fijt, voor hij sterft: dan is de erfgenaam ver[...]d. (Zie DEUGD.)

[...]'s anderen profijt benijdt, Die teert zijn bloed [...] slijt zijn' tijd. (Zie BLOED.)

[...] gehaast is altijd geen profijt. 4

[...]eel is weinig of niet; die geen profijt doet, [...]liest ook niet. 5

PROFIJTERTJE.

[...]t is dat ding smerig, zei Grietje Viesneus, en [...] had een profijtertje in hare hand. (Zie DING.)

PROL.

[...]beschut zijne prol.

PROLOGE.

[...]e maaltijden en korte prologen prijst men meest. [...]ie MAALTIJD.)

[...]rtoe dient deze groote prologe? 6

PRONK.

[...] sta ik nu fraai te kijken (*of:* te prijken), zei [...]ns, en hij stond op het schavot te pronk. [...]ie HANS.)

[...] is een staaltje (*ook wel:* een puikje, pronk[...]kje, *of:* juweeltje). (Zie JUWEEL.)

[...]is zoo mooi als paaschpronk. (Zie PASCHEN.)

[...]t anders niet, zei Trijn, en zij moest op het [...]avot te pronk staan. 7

[...]legt het goede laken niet te pronk. (Zie LAKEN.)

PRONKER.

[...] pronker kan niet zooveel verpronken, als een [...]ser verslonsen.

[...] slordige verwaarloost meer dan een pronker. 8

[...] kaler jonker, Hoe grooter pronker. (Zie [...]KER.)

[...]t iemand een' jonker Om geld of om goed, [...]e heeft ook een' pronker, Dien ze dienen moet. [...]ie GELD.)

PROOI.

[...]e prooi verre van huis, dan wordt ze dikwijls [...]r den wolf verslonden. (Zie HUIS.)

[...]t zwijgen Kunt gij uwe prooi verkrijgen. 9

[...]loeren op hunne prooi, als de kraaijen op een [...]k schaap. (Zie KRAAI.)

[...] de kraai haar krassen liet, zij zoude ongemoeid [...]re prooi alleen behouden. (Zie KRAAI.)

PROP.

[...]is eene goede prop voor het kanon. (Zie KANON.)

[...] komt ermede op de proppen.

PROPER.

[...] je dat een propertje: het is een gat, of het er [...]t eene ossenbijl in gehakt is. (Zie BIJL.)

PROPOOST.

[...]t recept komt niet wel à propos, zei snapachtige Gerrit, en hij kreeg een drachma rottingolie. (Zie DRACHMA.)

Het komt niet te propoost (*of:* ter sneê). 10

PROPOSITIE.

Ik heb wel een voorstel, maar geene propositie, zei Jan oom. (Zie JAN.)

PROTESTANT.

Het vleesch is bij den Roomsche even zoo spoedig uit de kuip als bij den Protestant. (Zie KUIP.)

PROVE.

Hij heeft het, maar een ander gaat met de proven ter markt. (Zie MARKT.)

PROVENIERSHUIS.

Dat is de Heul om naar het Proveniershuis. (Zie HEUL.)

PROVISIE.

Olie, wijn en een oud vriend is goede provisie. (Zie OLIE.)

PRUIK.

Dat is eene bakkers proef, zei Govert, en hij dweilde den oven met eene oude pruik. (Zie BAKKER.)

Dat is eene pruik met Alphonsus, zei de boer, en hij had twee aalsvellen aan zijn haar hangen. (Zie AAL.)

De pruik staat hem scheef (*of:* niet regt).

Het is dubbel wel, zei Bredero, en hij had eene pruik op met zeven verdiepingen. (Zie BREDERO.)

Het weêr is hem in de pruik geslagen.

Het zal pruiken regenen.

Hij heeft de bokkepruik op. (Zie BOK.)

Hij is zoo stijf als de pruik van den eersten minister. (Zie MINISTER.)

Nu is mijne pruik behouden, zei dronken Mees, en zij was half verbrand. (Zie MEES.)

Waar kan de mot niet al inkomen, zei Joris Janse, en hij vond eene modieuse pruik, die in negen en negentig jaren niet gedragen was. (Zie JAAR.)

Was hij maar bij 't pruikenmaken gebleven: hij kende 't trenzen al zoo goed.

Zoo moeten zij varen, die geene pruiken willen dragen.

[*Dit spreekwoord drukt eene overdrevene gedachte uit bij het niet willen voldoen aan eene heerschende mode, en ziet op* ABSALOM, *die met zijne haren aan een' boom bleef hangen.*]

PRUIKENMAKER.

Hij heeft het zoo druk als een pruikenmaker, die geene klanten heeft. (Zie KLANT.)

Hij loopt op een pruikenmakers drafje. (Zie DRAF.)

PRUIM.

Dat is er een zonder steen, zei de bagijn (*of:* de duivel), en zij (hij) slikte eene slak door voor eene pruim. (Zie BAGIJN.)

Dat zijn onrijpe pruimen, zei Joris, en hij at olijven. (Zie JORIS.)

De rijpste pruimen zijn al geschud.

Het is eene vuile (*ook wel:* eene zure) pruim. 11

Het maakt eene goede purgatie, zei Fop, en hij at spek met pruimen. (Zie FOP.)

Hij is niet gek: hij heeft liever twee eijeren dan ééne pruim. (Zie EI.)

Hij zit (*of:* Het loopt) in de pruimen. 12

[...]gus bl. 22.
[...] bl. 40. *Adag. Thesaurus* bl. 38.
[...]*Adag. Thesaurus* bl. 37.
[...] bl. 12.
[...]d. *Prov.* bl. 176.
6 Servilius bl. 159.
7 Folie II. 449.
8 Scheltema II. bl. 30.
9 *Adag. Thesaurus* bl. 2.
10 Servilius bl. 15. Sartorius *pr.* VI. 5, *sec.* V. 21.
Winschooten bl. 266.
11 v. Eijk III. bl. 51.
12 *Landbouwer* bl. 71.

[Die in de pruimen zit, *weet zich uit zijne verlegenheid niet te redden; want als eene zaak* in de pruimen loopt, *dan is ze zeer verward. Als* HOEUFFT, *in zijne* Proeve van Bredaasch Taal-eigen, *op bl.* 468, *het spreekwoord bijbrengt:* Hij zit ermede in de pluimen, *verklaart hij, dat „sommigen verkeerdelijk* pruimen *zeggen," zonder echter de redenen daarvoor op te geven. Mij dunkt, dat de tabaks-bladen er even in elkander geward uitzien als de pluimen der vogelen.*]

Hoe smaakt je dat peertje (*of:* die pruim)? (Zie PEER.)

Iemand pruimen geven. 1

[*Dat is: hem vleijen.*]

Pruimen Doen ruimen. 2

Verschik uwe muts niet onder een' pruimenboom. (Zie BOOM.)

Zeg eens pruim, en houd den mond digt. (Zie MOND.)

Zij zet haar mondje, alsof zij pruim moest zeggen. (Zie MOND.)

Zij zou nog geen pruim zeggen, al had ze eene heele ben vol. (Zie BEN.)

PRUIS.

Zoo schieten de Pruissen niet.

[*Dat wil zeggen: die zaak zal niet gaan, gelijk gij ze u voorstelt; maar zeer onaangename gevolgen hebben.*]

PRUISSEN.

Het is er Pruissisch.

[*Dat wil zeggen: men maakt er ruzie. De beide laatste spreekwoorden zien op de hardnekkigheid, waarmede de Pruissen den oorlog voeren.*]

PRUT.

Zij is niet prut.

[*Men doelt hier op eene vrouw of een meisje van geringe zedelijke deugd.*]

Het is daar niet prut.

[*Dat is: niet helder.*]

PRUTTELING.

Het een met het ander, al de prutteling. 3

PSALM.

Al komt de wolf tot den priester, en zet men hem voor het boek, om psalmen te lezen, toch houdt hij een oog naar het bosch gekeerd. (Zie BOEK.)

Hij liegt, alsof hij Luthersche psalmen zong. (Zie LUTHERSCH.)

Men zingt er psalmen.

[*Dit zeggen de zeelieden, wanneer het scheepsdek met steen en zand wordt schoongemaakt.*]

Toen David oud werd, maakte hij psalmen. (Zie DAVID.)

PUDDING.

Een mensch hangt aan 't leven, gelijk een pudding aan den schotel. (Zie LEVEN.)

PUF.

Hij heeft er geen' puf op. 4

PUIJE.

Hij gooit het maar over de puije.

[Puije *is in Zeeuwsch-Vlaanderen de* lage schutting *tusschen den dorschvloer en den winkel (de bergplaats van den tas of stapel).* [illegible] *men daarover gooit, gaat verloren; zoodat* [illegible] *dit spreekwoord op den verkwister toepast.*]

PUIK.

Het is een staaltje (*ook wel:* een puikje, pro[illegible] stukje, *of:* juweeltje). (Zie JUWEEL.)

Het is puik van slechtigheid. 5

Het puikje is er geweest. 6

PUIMSTEEN.

Het is zoo droog als een puimsteen. 7

Hij wil water uit een' puimsteen zuigen (*of:* tr[illegible]ken). 8

PUIST.

Hij heeft er eene puist aan.

[*Men zegt dit, als men iemands grooten* [illegible] *keer van eene zaak wil aanduiden.*]

PUIT.

Dat is een schoone steur, zei Aart, en hij ha[d] een' puitaal op. (Zie AAL.)

PUL.

Voorzigtigheid is de moeder van de porselein-k[ast], dan breken de pulletjes niet. (Zie KAST.)

PULVER.

Hij is geen schot pulver waard.

PUNT.

Alles is in de puntjes.

Als men eene els in den zak doet, steekt er li[gt de] punt door. (Zie ELS.)

Dat is point de canaille, zei Flip, en hij had [een] gescheurde das om. (Zie CANAILLE.)

De fijne puntjes gaan er zoo wat af.

[*Zijn verstand begint hem te begeven.*]

Die de keuvel belooft, is de punt al kwijt. ([Zie] KEUVEL.)

Gij blijft altijd in de punten van elf-en-dertig. ([Zie] ELF-EN-DERTIG.)

Het is thee met witte puntjes.

Het puntje van een vlugge pen Is 't felste wa[t] dat ik ken. (Zie PEN.)

Het punt van eer eischt de punt van den de[gen]. (Zie DEGEN.)

Hij biedt hem de punt. 9

Hij eischt hem op de punt.

Hij haalt het op de punt van den degen. (Zie DEG[EN.])

Hij krijgt het nog bij tijds in de punt. 10

Hij zuigt (*of:* slijpt) er eene punt aan.

Iemand een puntje spellen.

[*Dat wil zeggen: hem de les voorlezen.*]

Kom voor de punt van den degen. (Zie DEGEN.)

Let op de punten, zei de paap, en hij stak [zijn] elleboog door den preêkstoel. (Zie ELLEBOOG.)

Let op deze punten, zei knorrige Piet, en hij [stak] zijnen elleboog uit, om er eenen kakelenden [boer] een opzetje mede te geven. (Zie BOER.)

Nu geeft het punt (*of:* Dat is de punt van die zaak).

Zij zijn de aspunten, waarop alles draait. (Zie [AS.])

Zij zullen malkander uitdagen op de punt van [een] natte dweil. (Zie DWEIL.)

De woorden van een' man zijn als een pijl: zij g[aan] op het doel af, — die van eene vrouw als [een] gebroken waaijer: zij hebben geen vereenigi[ngs]punt. (Zie DOEL.)

---

1 Sartorius *tert.* II. 15.
2 *Adag. Thesaurus* bl. 55.
3 Sartorius *sec.* X. 28.
4 Sancho-Pança bl. 42.
5 Tuinman I. bl. 221, II. bl. 187.
6 Sartorius *tert.* VI. 27.
7 Gheurtz bl. 80.
8 Idinau bl. 237. de Brune bl. 211.
9 Sartorius *tert.* III. 90. Winschooten bl. [illegible] Tuinman I. bl. 280, 264, 298.
10 Harrebomée *Tijd* 52.
11 Sartorius *pr.* I. 51, *tert.* V. 2.

…puntje op de I vergeten. (Zie I.)
…oofd is uit het rustpunt. (Zie HOOFD.)
…s een mispunt.
…punt van eer eischt de punt van den degen. (Zie DEGEN.)
…t de punten op de I's. (Zie I.)
…t het punt van eer? vroeg een Fransch gene-…l in de bataille van Senef, en hij stierf op een' …sthoop. (Zie BATAILLE.)

———

…menschen zijn maar komma (,), meest vraag-…ken (?), zelden punt (.), hoogst zelden ver-…nderingsteeken (!). (Zie KOMMA.)

PURGATIE.

…is, alsof de klok eene purgatie inheeft. (Zie …OK.)
…aakt eene goede purgatie, zei Fop, en hij at …k met pruimen. (Zie FOP.)

PURPER.

…s in 't purper gekleed.
[*Het is een man van groote waardigheid.*]
…s zoo mooi als een aap in 't purper. (Zie AAP.)

PUT.

…e put ledig is, kent men eerst regt de waarde …het water.
…et kalf verdronken is, wil men den put dem-… (Zie KALF.)
…en zinkt het geld in een' grondeloozen put. (Zie GELD.)
…is eene vervloeking, daar put noch galg in …eten is. (Zie GALG.)
…an schijnt in het water (*of:* in den put). (Zie MAN.)
…ensch is geen puthaak; hij kan niet altijd …n liggen. (Zie HAAK.)
…arheid ligt in den put.
…n' kuil (*of:* put) voor een ander graaft, valt …elf in. (Zie KUIL.)
…den put zit, moet wachten, tot hij verlost wordt.
…kleine put in de aarde, eene groote ruimte (*of:* …groot gemak) in huis. (Zie AARDE.)
…alletje bij het putje te spelen. (Zie BAL.)
…moet vroeg krommen, zal het een goede hoepel (…p, *of:* puthaak) worden. (Zie HAAK.)
…ijn kwade putten, daar men het water in dra-… moet. 1 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men zegt dit van onbevattelijke menschen …f onwillige vrijers.*]
…eeft een zinkputje: daar stort alles in.
…eeft in alle putten visch.
…getrouwd over den puthaak. (Zie HAAK.)
…aakt een' grooten put, om een' kleinen te …len. 2
…oert put noch galg. (Zie GALG.)
…ordt zoo sterk als putwater.
…ude mij de maan willen wijzen in den put. (Zie MAAN.)
…eer men in den put roert, hoe erger hij stinkt. 3
…n nood grijpt men zoowel naar een' stront als …r een' puthaak, zei Dries, en hij lag in het …ter. (Zie DRIES.)
… mag den put zoo diep niet delven, dat er de …itter zelf blijven moet. 4

Putten en palen. (Zie PAAL.)

PUTGER.

Dat wisten de slechtste putgers wel te zeggen.
Een putger zou zich dan wel voor stuurman durven verhuren.
Hij heeft voor putger gevaren.
[*Bij* WITSEN *vindt men den* putger *niet opgenomen, en* WINSCHOOTEN *kent hem niet, maar zegt, dat* HUGO VAN LINSCHOOTEN *„hem niet reekend onder de bootsgesellen, nog onder de jongens," terwijl hij daarop laat volgen: „de leeser mag met mij gissen, wat hij daar door verstaat: misschien een* kuiper." MEERMAN *zegt, in zijn* Comoedia Vetus, of Bootsmans-praetje en de Malle-waegen, *op het woord: „wie door dezen naem betekent wort by de zeeluyden is my, hoe naeuw ik 'er nae gestikt heb, onbekent: elk slaet 'er nae, doch 't waerschynelykste is, dat 'er de man door verstaen wort, die voor op den boodt of sloep op den haek past, om daer mede aftekeeren of aen te haelen." Mij dunkt, het kan niet twijfelachtig zijn, en strookt zeer goed met de spreekwoorden van dit onderwerp, dat men aan den man, die de* puts, *den* wateremmer, *hanteert, te denken hebbe, en dat alzoo de* putger *niemand anders is dan de* waterdrager.]

PUTS.

Al hadt gij eene puts vol. 5
Jongen, geef de puts. (Zie JONGEN.)

PUTTER.

Het is een mannetjes putter. (Zie MAN.)
Hij is een oude putter. 6
[*De dronkaard wordt hier bij den putter vergeleken, omdat deze vogel gedurig met den bek in 't nat is.*]

———

Daar moeten ook waterputters en houthakkers zijn. (Zie HAKKER.)

PUTTING.

Hij raakte achter de puttings over boord. (Zie BOORD.)

QUADRATUUR.

Het is als de quadratuur van den cirkel. (Zie CIRKEL.)

QUAESTIE.

Dat is de zaak in quaestie.
Drink de quaestie af. 7
Onze quaestie is niet om een' appel of een ei. (Zie APPEL.)
Voor zware moeite mag men groote belooning eischen, zei de advocaat, en hij nam dubbel geld, omdat hij zekere fideïcommissaire quaestie, daar hij zijn hoofd al drie etmaal meê gebroken had, niet verstond. (Zie ADVOCAAT.)

QUINT.

Het zijn al geene quinten, die op eene viool gespannen staan, zei Lubbert, en hij hoorde den bas bespelen. (Zie BAS.)

QUITANTIE.

Het is kwaad, den duivel een handschrift te geven,

———

…m. *serieux* bl. 40. *Campen* bl. 77. Gheurtz …48, 67. Zegerus bl. 60. Gruterus II. bl. 146, …, 149. Cats bl. 482. de Brune bl. 112. *Mergh* …33, 32. Winschooten bl. 198. v. Alkemade bl. 137. Tuinman I. bl. 230. Meijer bl. 35.
2 Bogaert bl. 110.
3 Everts bl. 232.
4 Gheurtz bl. 49.
5 Winschooten bl. 198.
6 v. Eijk II. bl. 76.
7 v. Moerbeek bl. 311.

want men moet de quitantie in de hel halen. (Zie DUIVEL.)
Hij is er wel aan, die met zijne quitantie in den boezem slapen gaat. (Zie BOEZEM.)

QUITTE.

Quitte ligt op een' hoogen berg. (Zie BERG.)

QUI VIVE.

Men moet daar altijd op zijn qui vive zijn.
[Qui vive *beteekent:* wie daar? *Het is de gewone kreet der Fransche schildwachten, indien zij onraad bemerken. Wanneer men dus bij iemand altijd op zijne hoede moet wezen, of gevaar loopt, om allerlei aanmerkingen te moeten hooren, dan geldt het spreekwoord:* men moet daar altijd op zijn qui vive zijn.]

R.

Als de R in de maand is, mag men een spelletje maken. (Zie MAAND.)
Als gij geene R vindt in de maand, dan dient u geene vrouw maar een glas. (Zie GLAS.)
Eet geene schol, voor de R uit de maand is. (Zie MAAND.)

RA.

Hij laat hem geducht van de ra loopen.
Hij moet ra's vangen. 1
Zij liggen zoo wel slaags, alsof de groote ra uit den ketting gevallen ware. (Zie KETTING.)
Zijne ra is lam geschoten.

RAAD.

Aan raad ontbreekt het niemand. 2
Achterna raad is aars-gekraauw. (Zie AARS.)
Al de broeders zijn het oneens in den kerkeraad. (Zie BROEDER.)
Allemans raad is goede deeling. (Zie DEELING.)
Als de raad kwaad, vuil en schandelijk is, dan wordt zijne verandering noodzakelijk. 3
Als een ding gedaan is, de raad is geschoren. (Zie DING.)
Al wat ter wereld omgaat, is in Gods raad vastgesteld. (Zie GOD.)
Beraden en raad volgen is wijslijk gedaan; Maar de zotten willen 't zoo niet verstaan. 4
Beter één goede raad dan veel zakken raads. 5
Daarentegen dag en raad. (Zie DAG.)
Daar weten wij timmerluî raad voor, zei de jongen, en hij was acht dagen op timmeren. (Zie DAG.)
De goede raad is de leidsman. (Zie LEIDSMAN.)
De nacht heeft raad in. (Zie NACHT.)
De onwijze geeft altemet wijzen raad. (Zie ONWIJS.)
De raad is goed, was ze tijdig.
De raad Rehabeams wordt meermaals bijgebragt.
[*Dat wil zeggen: de raad van jonge en onkundige menschen wordt meer gevolgd dan die van oude en ervaren mannen. Men vindt den grondslag van dit spreekwoord in* 1 Kon. XII : 6-11.]
De raad vergadert te laat, Als men ten strijde gaat. 6 (Zie de *Bijlage.*)

Der ouden raad, Der jongen daad, Der ... moed Is altijd goed. (Zie DAAD.)
Der vrienden raad is goed. 7
De vrouwen drijven al haren wandel met den ... des spiegels (*of:* Eene vrouw kan niet ... zich zelve te zien, als zij voorbij den spiegel ... 8 (Zie de *Bijlage.*)
De wijze vraagt den zot om raad. 9
De winnende hand wordt immer raad. (Zie HA...
Die het hoofd met ééne hand kraauwt, we... half raad om baat. (Zie BAAT.)
Die kwalijk wil, daar is raad toe noodig. 10
Die naar raad wil hooren, zal vele zaken we... redden. 11
Die van den raad zijn, maar niet van de gunst... GUNST.)
Die voor zijn kwalen raad wil krijgen, Moe... haar gronden niet verzwijgen. (Zie GROND...
Doe allemans raad niet. (Zie MAN.)
Doe raad voor 't kwaad, Eer 't verder gaat... KWAAD.)
Drie papen van boozen rade, Drie schouten ... genade, Drie boeren, gierig en rijk, Zijn ... duivels van 't aardrijk. (Zie AARDE.)
Een arm man wordt niet ontvangen in den ... (Zie MAN.)
Eene slak in raad; Maar een vogel in de daad... DAAD.)
Een raad Is 's kranken toeverlaat. (Zie KRA...
Eens gedronken, en daarna raad. 12 (Zie de *Bi*...
Eigenbaat, Jongen raad, Heimelijke haat ... ter wereld de meeste schaad. (Zie EIGEN...
Elk moet met zijne beurs te rade gaan. (Zie B...
Familie-raad kost geld. (Zie FAMILIE.)
Geef geen' raad aan de ouden, en zoek geene vl... in zwarte pelzen. (Zie OUD.)
Geene wond zoo kwaad, Of er is nog raad. 1...
Goede raad is duur. 14
Goede raad is goud waard. (Zie GOUD.)
Goede raad komt in den slaap.
[*Het zijn de voorstanders van voorz... heids maatregelen, die hier geteekend ... zij,* die er zich met Frederik Hendri... nachtje op beslapen, *alvorens te handel*...
Goede raad komt morgen. (Zie MORGEN.)
Goede raad Na de daad Komt te laat. (Zie D...
Goede raad wordt bovenal geprezen. 15
Haastige raad was nooit goed. 16
Het gaat zelden wel, wat zonder raad word... gevangen. 17
Het is dwaasheid, eenen zot te kastijden, di... raad, dien men hem geeft, niet gelooft. ... DWAASHEID.)
Het is een hoop kakelaars, die veel zakken ... te sluiten heeft. (Zie HOOPEN.)
Het is goed, een' goeden raad te vinden; ma... komt op het uitvoeren aan. 18
Het schaap gaat bij den wolf te rade. 19
Het zuivel te rade houden. 20

---

1 Witsen bl. 505.
2 11 *Julij* 53.
3 *Adag. quædam* bl. 5. *Adag. Thesaurus* bl. 8.
4 *Adag. quædam* bl. 8.
5 Gheurtz bl. 60. Sartorius *pr.* V. 78.
6 Gruterus III. bl. 169. de Brune bl. 331. Meijer bl. 84.
7 *Campen* bl. 86.
8 *Campen* bl. 81. de Brune bl. 360. Meijer bl. 37. Schrant bl. 276.
9 *Sel. Prov.* bl. 56.
10 Gruterus III. bl. 158.
11 v. d. Venne bl. 250.
12 Gruterus III. bl. 144. Meijer bl. 93.
13 Zoet bl. 16. v. Alkemade bl. 13.
14 Winschooten bl. 19. v. Alkemade bl. 124. Tuinman I. bl. 235, 320, II. bl. 167. Reddingius bl. 33. v. Zutphen I. bl. 85. Everts bl. 233. v. Waesberge *Vrijen* bl. 59, *Wijn* bl. 19. v. Lenn...
15 *Sel. Prov.* bl. 55.
16 Gruterus III. bl. 149.
17 *Campen* bl. 86.
18 Tuinman bl. 76.
19 Idinau bl. 141.
20 Sartorius *pr.* V. 35.

[Men zegt dit, wanneer iemand zich over de minste kleinigheid ongerust maakt.]
gaat bij den duivel om raad. (Zie DUIVEL.)
eft raad, doch ten zijnen voordeele.
eft met de lakkeijen in den raad gezeten. LAKKEI.)
buiten raad.
geheel van zijnen geheimen raad. 1
akt er zulk eenen grooten dokter van, alsof tot alle dingen raad moest weten. (Zie DING.)
eet al te veel raad. 2
il een ander helpen, en weet voor zich zelven n' raad. 3
n ten einde raad (*of:* mijn' raad ten einde). EINDE.)
il hem tot raad houden, en zal hem lang geiken. 4
n grootsten voorspoed behoeft men den meesraad. 5
n krijg moet men slaan; In den raad zal men n. (Zie KRIJG.)
t goed of is het kwaad, Den hoofden dunkt nog geen' raad. (Zie HOOFD.)
t goed of is het kwaad: God de Heer die vindt raad. (Zie GOD.)
t tijd, komt raad. 6
raad, goede raad. 7
e raad Is elk' man kwaad. (Zie MAN.)
e raad schaadt allermeest den raadsman. 8
goede raad bederft in den zak van den geen man. (Zie MAN.)
kan al lagchende geen' huis-raad houden. HUIS.)
jongen ten krijg, met ouden ten raad. (Zie G.)
velen ten strijd, met weinigen ten raad. 9 (Zie *Bijlage.*)
raad loopt op de hef. (Zie HEF.)
d ontbrak nooit man. (Zie MAN.)
al meer raad voor hetzelfde geld. (Zie GELD.)
goede daad Van snellen raad. (Zie DAAD.)
et begeert hij wijzen raad, Die op zijn malle en staat. (Zie LUIM.)
die zaak moet men met zijne hoofdpeluw te e gaan. (Zie HOOFD.)
p, laat de kerkeraad het niet hooren (*of:* dat kerkeraad er niet achter komt). (Zie KERK.)
geven is gemakkelijker dan uitvoeren.
Naar (*of:* Na 't) baat. (Zie BAAT.)
na daad: De kaars onder de korenmaat. (Zie AD.)
vóór daad, zei de rademaker, en hij kapte ongeluk in zijn' vinger. (Zie DAAD.)
e raad Doet zelden baat. (Zie BAAT.)
e raad had veel rouw. 10 (Zie de *Bijlage.*)
ergeefs vraagt hij raad, wanneer hij dien toch et gelooft. 11
eer hoort raad. (Zie EER.)
raad, Maar weinig baat. (Zie BAAT.)

Versmaad geen' goeden raad, Al schijnt ze kwaad. 12
Verzwegen kwaad Blijft zonder raad (*of:* Verholen kwaad En vindt geen' raad). (Zie KWAAD.)
Volg den raad eerst zelf op, dien gij zoo zeer aanprijst.
Voor de ziekte is soms baat (*of:* Voor alle ding is nog eens baat), Maar voor den dood is geen raad. (Zie BAAT.)
Vrienden-raad is goedkoop.
Wacht u voor de daad; Voor de leugen is raad. (Zie DAAD.)
Wanneer men is in goeden staat, Dan geeft men ligtlijk goeden raad. 13
Wat is ten hove 't grootste kwaad? De pluimstrijkende vos met zijnen raad. (Zie HOF.)
Wee hem! die raad behoeft. 14
Wie op zijn ouders raad niet past, Die stelt zijn gangen naar den bast. (Zie BAST.)
Zonder raad Gij kwalijk gaat. 15

RAADHUIS.

Hij is zoo wijs als het raadhuis te Bremen (*of:* het oude raadhuis), dat van wijsheid omver viel (*of:* boog, drie dagen eer 't viel). (Zie BREMEN.)
Ongeroepen is 't confuus, dat men in 't raadhuis gaat. 16
[Dat is: bemoei u niet met zaken, die u niet aangaan. Die zich met eens anders zaken inlaat, stelt zich minstens bloot, om met een: uw raad wordt niet gevraagd! te worden afgescheept.]

RAADSEL.

Als men 't eens weet, is 't geen raadsel meer.
Dat is de oplossing van het raadsel. (Zie OPLOSSING.)
Dat is mij een raadsel. 17

RAADSMAN.

De schranderste raadslieden wandelen op de markt. (Zie MARKT.)
Die aan den weg timmert, heeft veel raadslieden (*of:* meesters). (Zie MEESTER.)
Het is een raadsheer met eene P. (Zie P.)
Het is een theologus (advocaat, raadsman, *of:* getuige) als Judas een apostel. (Zie APOSTEL.)
Kwade raad schaadt allermeest den raadsman. (Zie RAAD.)
Raders zijn geene gelders. (Zie GELD.)
Veel raders, weinig gelders. (Zie GELD.)

RAAF.

Als de raven krassen, zal het regenen.
[*Door het* krassen der raven *wordt hier de* verleidelijke taal *der jongelingschap verstaan, en door het* regenen *de* onaangename gevolgen, *die de verleiding voor argelooze meisjes heeft.*]
Als men zijn brood heeft, moet men niet denken: de raven sch.... mij de boter wel. (Zie BOTER.)
Dat u de raven besch..... 18
Dat u de raven schenden (pikken, *of:* vreten). 19
De eene kraai (*of:* raaf) pikt de andere geene oogen uit. (Zie KRAAI.)

---

lius bl. 16ᵒ.
ius sec. I. 2.
rius cert. IV. 57.
pen bl. 22. Meijer bl. 27.
mus I. bl. 149, II. bl. 166. Modderman bl.
bl. 20-22, 26. Harrebomée *Tijd* 118.
v. *seriosa* bl. 27.
8 *Adag. quaedam* bl. 54.
9 *Prov. seriosa* bl. 32. Zegerus bl. 41. 20, 22 *Julij.* Gruterus I. bl. 115.
10 de Brune bl. 330. *Sel. Prov.* bl. 67.
11 *Mots* bl. 56.
12 *Sel. Prov.* bl. 55.
13 Cats bl. 519. Bogaert bl. 109.
14 Gruterus III. bl. 173.
15 *Sel. Prov.* bl. 55.
16 Sartorius *pr.* III. 35.
17 v. Alkemade bl. 156.
18 Gheurtz bl. 8.
19 *Campen* bl. 7. Sartorius *sec.* II. 70. *Adag. quaedam* bl. 11.

De jonge raven zijn als de oude gebekt. (Zie BEK.)
De raaf heeft de eere van den zang boven den nachtegaal. (Zie BEE.)
De raven zullen hem geen brood brengen. (Zie BROOD.)
Eene raaf broeit geen' kanarievogel (*of:* geen sijsje). (Zie KANARIE.)
Eene raaf moet nutten zonder krassen. 1
Het is eene hongerige raaf.
Het is eene nachtraaf. (Zie NACHT.)
Het is eene witte raaf. 2
Het is een raven-aas. (Zie AAS.)
Hij is van de raven gezalfd. 3
Hij liegt als eene raaf. 4
Hij steelt als de raven. 5
Hij zou geene raaf merken in eenen emmer melk. (Zie EMMER.)
Laat de dooden rusten, zei de arend tot de raaf, en hij verslond eene levende duif. (Zie AREND.)
Men zou eer eene raaf wit wasschen, eer men haar het krassen belette.

[*Men doelt hier niet op het krassen der raaf, maar op het krassend geluid eener kijfachtige vrouw:* haar *ziet nl. op eene vrouw, niet op de raaf.*]

Ravenkost (*of:* Wat der raven toebehoort,) verdrinkt niet. (Zie KOST.)
Witte raven vindt men zelden, al zoo zelden vindt men trouw. 6
Ziedaar de raaf, die zich met anderer vogelen pluimen versiert. (Zie PLUIM.)
Zij slachten de raven, die hun inkomen hypothekeren op het goed van een ander. (Zie GOED.)
Zoo zwart als eene raaf (*of:* tor). 7

RAAGBOL.

Als de raagbol rust, werkt de spin. 8
Hij ziet er uit als een raagbol.

RAAM.

Door de kajuitsramen aan boord komen. (Zie BOORD.)

RAAMPOORT.

Hij is op de Raampoort gelijk.

[*De Raampoort te Haarlem heeft geen uurwerk; daarom zegt men in die stad van iemand, die naar een slecht gaand horologie zich gerigt heeft:* Hij is op de Raampoort gelijk. *Dit spreekwoord is waarschijnlijk ontstaan van het woord* ramen, *dat beteekent: zonder maatstaf eenen afstand bepalen, al is het ook, dat de* Raampoort *haar naam heeft van de* lakenramen; *naardien aan die afleiding bij 't ontstaan van het spreekwoord wel niet zal gedacht zijn.*]

RAAP.

Beter altijd rapen aan eigen disch Dan elders vleesch of visch. (Zie DISCH.)
Beter t' huis rapen te eten dan elders gebraad. (Zie GEBRAAD.)
De rapen zullen je verteren.
De wereld is om rapen uit, zei Joris Stomp[voet], rijdende op den staart van een' laverende[n] vorsch. (Zie JORIS STOMPVOET.)
Eerst eene raap, En dan een schaap, Daarna [eene] koe, En dan naar de galge toe. (Zie GALG.)
Het gaat met de rapen in den pot. (Zie POT.)
Het is met rapen goed reizen, zei Flip, w[ant zij] zijn vroeg voor de poort. (Zie FLIP.)
Hij is zoo sterk als eene raap. 9
Hij schijnt der wereld wijs te willen mak[en, dat] men meloenen uit raapzaad telen kan. (Zie [ME]LOEN.)
Iemand wakker in de rapen zitten. 10
Met den duivel om raapzaad gaan. (Zie DUIV[EL].)
Rapen Doen het gat gapen. (Zie GATTEN.)
Rapen is een edel kruid: Al de wereld is om [rapen] uit. (Zie KRUID.)
Zend den gek om raapzaad. (Zie GEK.)

RAAR.

Ei zie, dat is wat raars, zei Jeroen, en hij p[luk]der kat de veren uit den aars. (Zie AARS.)
Hoe raarder, hoe mooijer. (Zie MOOI.)
Nu zult ge wat raars zien, zei dronken Bare[nd, en] hij liep met de billen bloot. (Zie BAREND.)

RABAT.

Het rabat is een weinig veranderd.
Ik zal 't rabat gaan verstellen. 11

[*Men zegt dit, wanneer de zaken in d... gebragt worden.*]

Is het rabat al gerabatteerd? 12

RABELAIS.

Laat vallen de gordijn, de klucht is uit, zei [Rabe]lais, en hij ging naar de andere wereld. [(Zie] GORDIJN.)

RABOUT.

Een gezonde rabout is een groot heer. (Zie ...

RACHEL.

Wij denken somtijds voor Rachel te dienen, [en] worden met de leepe Lea bedrogen. (Zie L[EA].)

RAD.

Als de wagen valt, zoo heeft hij vijf raden.
Daar staat galg en rad op. (Zie GALG.)
Dat is het rad van avontuur. (Zie AVONTUU[R].)
De kwaaddoeners moeten gestraft worden, zei ... en zij zag haar' man op het rad zitten. (Zie ...
Die een' gouden wagen volgt (*of:* naar een' g[ouden] wagen staat), krijgt er wel eene as (een ra[d of] een' nagel) van. (Zie AS.)
Een jonge vrouw en molenrad, Daaraan ont[breekt] gemeenlijk wat. (Zie MOLEN.)
Het fortuinrad is haast omgekeerd. (Zie FORT[UIN].)
Het hangt aan als slijk aan het rad. 13
Het past hem (*of:* Hij voegt daar) als het rad aan den wagen. 14
Het rad kan niet loopen, als 't niet gesmeerd...
Het rad moet hem eene maal of twee over he[t ...] loopen, dat het hem wee doet, zal hij d... denken. (Zie BEENEN.)

---

1 Cats bl. 504. *Sel. Prov.* bl. 177.
2 Gheurtz bl. 16. Witsen 184. Tuinman I. bl. 229. v. Eijk II. bl. 76. Guikema II. 19. *Huisvriend* I. bl. 393.
3 Gheurtz bl. 28.
4 *Campen* bl. 83.
5 *Campen* bl. 95. Witsen 246. v. Eijk II. bl. 77.
6 v. Eijk II. *nal.* bl. 42.
7 *Campen* bl. 74. Sartorius *tert.* III. 17. v. Eijk II. bl. 76.
8 Modderman bl. 84.
9 Sancho-Pança bl. 57.
10 Tuinman I. bl. 113. *Nov.* 27.
11 Sartorius *tert.* IX. 69.
12 Winschooten bl. 201.
13 Tuinman I. bl. 230.
14 *Campen* bl. 59. Gheurtz bl. 66. Idio... de Brune bl. 261. Sartorius *tert.* III. ... man I. bl. 81, 157. Gales bl. 12. ... 582. v. Eijk III. bl. 25, 96. Mauvis bl. ... cho-Pança bl. 30. Modderman bl. 105. ... *Vesteelt* bl. 133.

slechtste rad maakt het meeste geraas. (Zie
RAAS.)
naagt de luns liever dan het rad. (Zie LUNS.)
aait hem een rad voor de oogen. (Zie OOG.)
raait het rad.
roeit op voor galg en rad. (Zie GALG.)
hier het rad.
aakt onder het rad.
raagt het op galg en rad. (Zie GALG.)
al het rad van fortuin vernagelen. (Zie FOR-
IN.)
al nog een oud rad besch..... 1
meeste zaken Heeft men enklen slechts, die
rad aanraken.

RADEMAKER.

vóór daad, zei de rademaker, èn hij kapte
ongeluk in zijn' vinger. (Zie DAAD.)

RADIJS.

elijkt de radijzen: hoe langer die onder de
de blijven, hoe grooter zij worden. (Zie AARDE.)

RAG.

wast geen spinrag (*of:* mos) aan een' draai-
len molenkam. (Zie KAM.)
e vliegen breken (*of:* boren) door het spin-
, daar de kleine in verward blijven (*of:* blij-
hangen). 2
[*Lieden uit de hoogere standen worden hier
oor groote vliegen, die der mindere standen
oor kleine vliegen aangeduid. Men heeft er
elijke beteekenis als in het spreekwoord:* Kleine
ieven hangt men op, en groote laat men loo-
en.]
zoo fijn als rag.
l er het rag wel uit houden.
kerken wast ook wel spinrag. (Zie KERK.)

RAK.

laaar hangt de lappen aan de rakken. (Zie
.)
de ziel over het rak gehangen, dan naar deugd
erzien. (Zie DEUGD.)
eft het rak aangekregen.
[*Hij is zwaar vermoeid.*]
en dak houdt hij het met hem gaande. (Zie
.)

---

at ligt een rakje in den wind. 3

RAKETTE.

e en maankop vindt men in alle landen. (Zie
D.)

RAM.

el gevoederde (*of:* weelderige) rammen jeu-
de horens. (Zie HOREN.)
gemak, riep Keesmaat, en hij zag een' ram
ne voedster. (Zie GEMAK.)
nge ooi en een oude ram Geeft binnen 't jaar
m. (Zie JAAR.)
aart wel, dat een kale ram Omtrent een ruige
kwam. (Zie OOI.)
een oude ram. 4
aan een' ram gekoppeld. 5

[*Dat wil zeggen: hij is aan iemand verbonden, en kan niet weêr van hem af. Die aan een' ram gekoppeld is, moet diens bokkensprongen nolens volens medemaken.*]
Sint Jakob bij een' ram, Sint Peter een lam. (Zie LAM.)

RAMMELAAR.

Rammelaars zijn geene bedriegers. (Zie BEDRIEGER.)

RAMMENAS.

Schenk Piet, zei Jan, mijn hart brandt af van de rammenas. (Zie HART.)

RAMP.

Alle ongelukken zijn rampen. (Zie ONGELUK.)
Al zou het ramp hebben. 6
Daar geschiedt veel ramp; maar de dwazen krijgen 't meest. (Zie DWAAS.)
Die de laatste is, moet ramp hebben. (Zie LAAT.)
Geluk van vrouwen is ramp in de beurs. (Zie BEURS.)
Gemeene ramp rust wel. 7
Haastigheid brengt ramp meê. (Zie HAASTIGHEID.)
Het is eene ramp al willens. 8
Waar natuur heeft ramp, Zet vernuft een' klamp. (Zie KLAMP.)

RAND.

Het is met hem te randen en te panden gemaakt. (Zie PAND.)
Hij heeft maar wat om de randjes geloopen.
Hij laat het marszeil op den rand loopen. (Zie MARS.)
Hij mag niets dan kiekentjes en randjes van pannekoeken. (Zie KOEK.)
Hij staat op den rand van het graf. (Zie GRAF.)
Kielen, Wielen, Rand Om 't land. (Zie KIEL.)
Spaar boven aan den rand, Eer dat het wordt een kant. (Zie KANT.)

RANG.

Elk in zijnen rang. 9

RANK.

Hij heeft booze (*of:* snoode) ranken onder den staart.
Wat zijn dat voor ranken? 10

Honger zoekt (*of:* leert) ranken. (Zie HONGER.)

RANSEL.

Hij maakt een' soldaten-ransel (*of:* een vuilnisvat) van zijne maag. (Zie MAAG.)
Hij moet wat op zijn' ransel hebben.
Je mag je ransel wel gepakt houden.
Ik zal het wel uit mijn' ransel laten.

RAP.

Dat is rap en roet. 11
[*Men zegt dit van slecht volk.*]

Vroeg rap, vroeg lam. (Zie LAMME.)

RAPHAËL.

Een kladschilder kan onmogelijk de waarde van een meesterstuk van Raphaël bevatten. (Zie MEESTER.)

RAPIAMUS.

Hij is van Rapiamus' volk. 12

---

n bl. 38. Meijer bl. 44
n I. bl. 77, II. bl. 160. Gales bl. 36.
43. Winschooten bl. 201. Tuinman I.
Julij 10. Gales bl. 35. d'Escury bl. 20.
I. bl. 138. *Zeepl.* bl. 74-75. v. Lennep bl.

II. *nal.* bl. 42.

5 *Campen* bl. 15. Gheurtz bl. 43. Sartorius *pr.* V. 85, *sec.* X. 18. Meijer bl. 8. Willems *Reinaert* bl. 297. v. Eijk II. bl. 77.
6 Tuinman I. bl. 330.
7 v. Alkemade bl. 161.
8 Meijer bl. 97.
9 Tuinman I. bl. 44. v. Zutphen I. bl. 82.

10 Winschooten bl. 202.
11 *Drenthe* bl. 208.
12 Gheurtz bl. 67. *Sel. Prov.* bl. 116. Sartorius *pr.* I. 18, *sec.* IV. 58. Tuinman I. bl. 76, *nal.* bl. 17. *Adag. quaedam* bl. 60.

Rapiamus' werk: ruiten en rooven. 1

[*Even als* Jan Rap en zijn maat *en* Dat is rap en roet, *zijn de beide spreekwoorden dezer rubriek van* rap, *in de beteekenis van* schurft, *afgeleid. Men heeft dus aan* rapalje *te denken.*]

RAPIER.

Als de aap een houten rapiertje op zijde heeft, meent hij don Diëgo van Salamanca te zijn. (Zie AAP.)

RAPPELTASCH.

Het is eene rappeltasch (*of:* ruifeltasch). 2

[TUINMAN *heeft* ruifeltas, *en de schrijver* over eenige Groninger Spreekwoorden, *in* de Huisvriend, *zegt, dat men te Groningen daarvoor* rappeltasch *gebruikt.* TUINMAN *denkt aan „een openhertig en oningetogen vrouwmensch," naar* „ruifel, *en* roffel, *de grove schave der timmerlieden, waar mede zy'er* ruw *overloopen," en* „tas, *de naam van fluksche vrouwlieden." Op* TUINMAN *wijzende, zegt de Groninger: „Eene* rappeltasch, *d. i. eene tasch, die de vrouwen op zijde dragen, gaat op een dag nog al vaak open en toe, en door het veelvuldig gebruik* rappelt *het slot, omdat het niet meer veerkrachtig is, en het knipje niet goed meer sluit. Bij overdragt wordt dit nu toepasselijk gemaakt op eene snapachtige vrouw, wier mond bestendig open- en toegaat."*]

RAPPORT.

Zij hebben veel rapport op elkander.

[*Hunne gelijkenis is groot.*]

RAS.

Een goede hond doet zijn ras eer aan. (Zie EER.)

Het is van hetzelfde ras. 3

Hij is van een goed ras.

RASCH.

Daar gaat een tij als een rasch. (Zie GETIJ.)

RASPHUIS.

Hij is zoo vriendelijk als de deur van het rasphuis. (Zie DEUR.)

RAT.

Beter het hoofd van eene rat, dan de staart van een' leeuw. (Zie HOOFD.)

Daar zijn de ratten in den winkel geraakt.

[*De klandisie is weg.*]

Dat was eene oude rat in de val. 4

De rat wil aan het spek niet. 5

De vent wil capituleren, zei de boer, en hij zag eene rat, die solliciteerde, om uit de val te komen. (Zie BOER.)

De vredelievendheid is uit de wereld, zei Filippijn, en hij zag eene kat met eene rat vechten. (Zie FILIPPIJN.)

Die jaagt met katten, Vangt slechts muizen en ratten. (Zie KAT.)

Die rat is ook niet voor ééne val te vangen.

Eene oude rat Vindt ligt een gat. (Zie GATEN.)

Eene oude rat wil niet in de val. 6

Eene rat, die zemelen eet, deugt bij het meel niet. (Zie MEEL.)

Een rattentand geeft geen ivoor. (Zie IVOOR.)

Groote ratten bijten door de val. 7

Het is eene kale rat (*of:* Hij is zoo kaal als rat). 8

Het is een oolijk ratje (*of:* Hij is zoo slim als rat). 9

Het is slim, oude ratten te vangen.

Het ratje heeft den reuk van het vleesch weg.

Het zijn broodratten. (Zie BROOD.)

Hij heeft de ratten in de doos. (Zie DOOS.)

Hij helpt de ratten aan het spek. 10

Hij is eene rat, die zich op eene weegschaal

Hij is zeker van de ratten gemaakt, want familie loopt tegen het dak op. (Zie DAK.)

Hij is zoo berooid van geld als eene kerkrat. GELD.)

Hij is zoo blij als eene rat in het stroo.

Hij is zoo gaauw, dat men doode ratten zoude vangen. (Zie GAAUW.)

Hij is zoo slim als rattenkruid. (Zie KRUID.)

Hij laat geen rattennest in de wrangen onbe (Zie NEST.)

Hij ziet als eene rat door de traliën. 11

Hij ziet als eene rat uit zijne oogen. (Zie OO

Hij ziet er eene rat in.

Hij zit als eene rat in de val.

Je bent eene slimme rat, Als je maar een' staart

Is de kat van handschoenen voorzien, zoo zij geene muizen of ratten. (Zie HANDSCH

Kwade katten, Kwade ratten. (Zie KAT.)

Men heeft daar ratten op het dak. (Zie DAK

Men kan den papegaai niet schieten met een tenval. (Zie PAPEGAAI.)

Men moet geene ratten bij het spek vertrou

Men moet niet eer wijn drinken, dan wann ratten op zolder loopen. 12

Men weet wel, in welk gezelschap men is, al ten en muizen Koeterwaalsch spreken. (Zie ZELSCHAP.)

Ratten en muizen Doen verhuizen. (Zie MU

Slapende katten Vangen geen ratten. (Zie K

Veel weet de rat, Maar veel meer de kat. (Zie

Waar heeft die rat het toch gehaald?

Wat ziet die rat fel uit hare oogen, zei stik Gijs, en hij zag een' mol kruipen. (Zie GI

Wie denkt aan boord om eten: de ratten heb wel den kost. (Zie BOORD.)

Wonderlijke huisvesting, zei Trui, en zij vo rattennest in haren klomp. (Zie HUISVE

Zit de rat in de klem, dan leert zij hare ge heid gebruiken. (Zie GESLEPENHEID.)

RATEL.

Hij loopt met het rateltje.

RATS.

Hij zit in de rats.

[*Hij is in 't naauw.*]

RAVELBEK.

Het is een ravelbek: zijn mond staat nimm (Zie MOND.)

RAZEND.

Het is, om razend te worden.

REBEKKA.

Het is eene Rebekka. 13

---

1 Sartorius *tert.* VIII. 70. Winschooten bl. 214.
2 Tuinman I. bl. 219. *Huisvriend* II. bl. 128.
3 Tuinman II. bl. 74.
4 Witsen 436. Winschooten bl. 322. Tuinman I. bl. 245, II. bl. 11. *Febr.* 22. Gales bl. 35. v. d. Hulst bl. 11. v. Eijk II. bl. 77.
5 Tuinman II. bl. 118.
6 24 *Febr.* Gruterus I. bl. 97. Cats bl. 513. de Brune bl. 255, 495. *Sel. Prov.* bl. 30. Wassenbergh bl. 86. Hoeufft bl. 20.
7 Cats bl. 486. de Brune bl. 405. Bogaert bl. 90.
8 Tuinman I. bl. 3, 128, *nal.* bl. 25. v. Moerbeek bl. 259. v. Eijk II. bl. 77. Sancho-Pança bl. 56.
9 *Campen* bl. 93. v. Eijk II. bl. 77, *nal.* bl. 43.
10 Tuinman I. bl. 245. v. Eijk II. bl. 78.
11 Gheurtz bl. 30.
12 v. Eijk II. *nal.* bl. 42. *Gedachten* bl. gaert bl. 106.
13 Tuinman II. bl. 208. v. Duyse bl. 155.

[REBEKKA, IZAÄKS *huisvrouw, was goed bespraakt, daar zij haren zoon* JAKOB *in haar plan wist over te halen, dat hem wel 's vaders zegen moest bezorgen, maar dat hem even zoo een' vloek kon doen behalen. Daarom past men dit spreekwoord toe op elke vrouw, die haar mondje goed tot haren wil heeft. En daar men dit der vrouwen over het algemeen nageeft, is het de woordspeling van* REBEKKA *met* bek, *die het spreekwoord deed ontstaan.*]

RECEPT.

ecept komt niet wel à propos, zei snapachtige rit, en hij kreeg een drachma rottingolie. e DRACHMA.)

eest alle ziekten met hetzelfde recept. 1

RECTIS.

, -as, -es, -a, Dat zingen wij vóór, en zingen eêr na. 2

[*Dat wil zeggen: het gaat altijd op dezelfde wijze, naar het spreekwoord, dat zegt:* Het is altijd het oude deuntje.]

REDDING.

eer de nood op het hoogst is, is de redding j. (Zie NOOD.)

REDEN.

ng met overleg (*of:* reden). (Zie DING.)

is geen wijsheid in de min; En gramschap ft geen reden in. (Zie GRAMSCHAP.)

is reden noch bescheid in. (Zie BESCHEID.)

reden ontbreekt, is 's menschen wijsheid niet dig. (Zie MENSCH.)

eene blaauwe reden. 3

[*De* reden *is ijdel, en zoo min gemeend, als de* boodschap *wezentlijk is, wanneer men van ene* blaauwe boodschap *spreekt. Zulk eene reden, waar men in de lucht te regt komt, beeft alzoo geene wederlegging.*]

n de reden niet zijn. 4

jn klinkende (*of:* gouden) redenen. (Zie D.)

jn redenen, die treffen. 5

jn wanbakken (*ook wel:* slappe) redenen. 6

e redenen van slechte lieden klinken niet tbaar. (Zie LIEDEN.)

eden is het eêlste in den mensch. (Zie CH.)

en zijn uit de redenen gemaakt. 7

anken gemoed Is vromer tongen reden goed. e GEMOED.)

pennings klank verdooft alle redenen. (Zie ANK.)

ijze gelooft de redenen, de dwaas gelooft den . (Zie DWAAS.)

door geen reden zich laat leiden, Ga bij de eijen in de weide. (Zie KOE.)

togten zich in 't hart te voren, Dan kan het gt noch reden hooren. (Zie HART.)

dronken woord Brengt geene reden voort. 8

hongerige (*of:* ledige) buik heeft geene ooren (*of:* luistert niet, *ook wel:* Er helpt geene reden voor een' hongerigen buik). (Zie BUIK.)

Eens armen mans reden is er niet gehoord. (Zie MAN.)

't Gaat vast, dat hij met reden klaagt, Die nooit iets vangt, hoe lang hij jaagt. 9

Geld-redenen klinken best. (Zie GELD.)

Gewillig hooren doet reden vatten. 10

God en de reên Komen overeen. (Zie GOD.)

Goede redenen zijn beter dan heilzame balsem. (Zie BALSEM.)

Hadde regt naar reden gegaan, De Hoek had den Kabeljaauw gevaân. (Zie HOEKSCH.)

Het heeft rijm noch reden. 11

Het is regt noch reden. 12

Het zijn niet dan vlugtige redenen (*of:* veldwoorden). 13

Het zijn redenen, die niet sluiten. 14

Hij heeft klem van redenen. (Zie KLEM.)

Hij is uit zijne reden gevallen. 15

Hij is zoo vol reden als een ei vol zuivel. (Zie EI.)

Hij laat om eene leugen geene goede redenen achter. (Zie LEUGEN.)

Hoe meer geleefd, hoe meerder redenen. 16

Klinkende redenen zijn goed payement. (Zie PAYEMENT.)

Korte redenen, daar lange bedenkingen uit voortspruiten, zijn dienstig voor hen, die den tijd achten. (Zie BEDENKING.)

Kwade gezelschappen (*ook wel:* redenen) bederven goede zeden (*of:* doen dolen). (Zie GEZELSCHAP.)

Kwakjes leeren ook bij wijlen reden vatten. (Zie KWAK.)

Men zal geene dronken redenen ophalen. 17

Nood doet veel meer dan goede reden. (Zie NOOD.)

Op alle reden (*ook wel:* woord, *of:* vraag) dient geen antwoord. (Zie ANTWOORD.)

Op kwade woorden goede reden. 18

Pennings reden Wordt aangebeden. (Zie PENNING.)

Redenen genoeg, om haar potje gaar te koken. (Zie POT.)

Reden is goed tot het spel. 19 (Zie de *Bijlage.*)

Uit de reden Kent men de zeden. 20

Verlaat om geene reden, wat u noodig is. 21

Volg de reden, al staat ze den een aan en den ander niet. 22

Voor geweld moet reden wijken. (Zie GEWELD.)

Zijne reden was vol sprongen.

Zijn morgen- en zijn avond-zang: Zij geven niet denzelfden klank (*of:* Zijne morgensprookjes en avondpraatjes verschillen magtig, *ook wel:* Zijne morgen- en zijne avondredenen komen niet overeen). (Zie AVOND.)

REDENAAR.

Het kwijlen past den kinders of mallen weetnieten beter dan bedaagden redenaars. (Zie KIND.)

---

vlies bl. 8, 16. de Brune bl. 261. *Sel. Prov.*

torius *pr.* X. 69.

torius *sec.* IX. 40. Tuinman I. bl. 86, 234.

mpen bl. 60.

torius *tert.* X. 91.

torius *sec.* IV. 31.

Sec. Gruterus I. bl. 97. de Brune bl. 495.

8 Gheurtz bl. 17.

9 Cats bl. 466.

10 v. d. Venne bl. 59.

11 Tuinman II. bl. 18.

12 *Adag. quædam* bl. 61.

13 *Campen* bl. 24. Meijer bl. 13.

14 Sartorius *sec.* VII. 26.

15 Bogaert bl. 11.

16 Gruterus I. bl. 108.

17 Gheurtz bl. 43. Sartorius *pr.* VII. 65.

18 Cats bl. 499.

19 Gruterus III. bl. 167. Meijer bl. 88.

20 *Adag. quædam* bl. 66.

21 *Sel. Prov.* bl. 201.

22 *Sel. Prov.* bl. 212.

Ree.

Die een' haas, een' ree of een zwijn vangt, maakt ze zijn. (Zie HAAS.)

Als de zon over het Zuiden is, is de boelijn met hem over de ree. (Zie BOELIJN.)
Het moet van de ree loopen. 1
[*Dat is: de zaak staat slecht. Het spreekwoord is ontleend van eene straf op de schepen, om iemand van de ree in zee te smijten.*]
Hij rijdt met de reeën opgetopt. 2
Hij versiert de nokken van de ree met zulke wimpels. (Zie NOK.)
Hij zal de reeën kaaijen. 3
Hij zet de ree in 't kruis. (Zie KRUIS.)
Kant over de ree. (Zie KANT.)
Schipper, pas op! eer de boelijn over de ree raakt. (Zie BOELIJN.)

Reede.

Er is geene reê meê te schieten.
[*Dat wil zeggen: er is met hem niets uit te voeren. In gelijken zin zegt men:* Er is geene haven (*of:* geen land) mede te bezeilen.]
Hij is in behouden reê. 4
Wij zoeken ééne reê. 5

Reeder.

Daar zullen de stuurluî de reeders op het hoofd sch..... (Zie HOOFD.)

Reedsel.

Het is eigen reedsel. 6

Reef.

Hij bindt een reefje in. 7
Hij doet een reef in het zeil.
Hij maakt het reef los. 8
Zeilen met een reefje. 9

Reep.

Aan een zwak touw (een krank zeel, *of:* een' kwaden reep) moet men zachtjes trekken. 10 (Zie de *Bijlage.*)
De weekste heeft het kwaadste van den reep. (Zie KWAAD.)
Het moet vroeg krommen, zal het een goede hoepel (reep, *of:* puthaak) worden. (Zie HAAK.)
Hij hangt het aan de groote klok (*of:* aan den klokreep). (Zie KLOK.)
Hij heeft een' reep aan.
[*Men zegt dit van den dronkaard.*]
Hij is aan het eind van den reep. (Zie EINDE.)
Hij is gaan reepen snijden. 11
[*Hij heeft zich stillekens uit de voeten gemaakt.*]
Hij zal door het reepje springen. 12

Reeuwsch.

Hij is reeuwsch. 13
[*Dat wil zeggen: hij is berooid van geld; hij heeft niet meer.*]

Regel.

Alle ding moet regel houden. (Zie DING.)
Als de roest zich eens in een uurwerk zet, geen regel meer in zijne beweging, noch heid in zijnen wijzer. (Zie BEWEGING.)
Beter regel dan rente. 14
Daar is geen regel zoo juist, of hij faalt wel.
De kunst moet regel houden. (Zie KUNST.)
Geen regel zonder uitzondering (*of:* exceptie) EXCEPTIE.)
Goede regel houdt den staat. 16
Het gaat tegen den regel, zich dronken te van zijn' eigen' wijn.
[*Het is een regel, die overal en te tijde geldt: niemand zoekt zijn eigen met zijne eigene bezittingen. Daarom* met een ander spreekwoord, om de dw van het overschrijden van dien regel duiden:* De zot snijdt zich met zijn eig En maakt zich dronken van zijn eigen]
Ontkennen is de eerste regel in de regten. 17
[*Geen regtskundig-, maar een boeven- woord.*]
Vroeg op en laat te bed te gaan, Kan naar gel niet bestaan. (Zie BED.)

Regel van drieën.

Dat is een regel van drieën.

Regen.

Als de regen komt, is de sneeuw bedorven.
Bij kleinen regen ligt de groote wind (*of:* regen stilt grooten wind). 19
Daar is brand in den regenbak. (Zie BAK.)
Dauw op regen neemt een besch.... einde DAUW.)
De dwazen hebben altijd regen in hunnen al (Zie ALMANAK.)
De eerste regen van den oogst verjaagt den (Zie MOST.)
Der zalige bruid valt de regen in den schoot BRUID.)
De wolk, die op de bergen zit, zal eindelijk in regen oplossen. (Zie BERG.)
Eene maandagsche maan Kan niet zonder regen vergaan. (Zie MAAN.)
Een kleine stofregen schaadt hem niet. 20
Een regentje onder de mis Is de geheele we (Zie MIS.)
Er vergaat geen koren van een' slagregen, wel van fijnen regen. (Zie KOREN.)
Ga nu vrij heen, de regen is over. 21
Hamerslag, Regen aan den derden dag. DAG.)
Het is eene bui; maar 't geeft geen' regen. BUI.)
Het is een harde wind zonder regen. 22
Hij is voor den regen (*of:* de bui, *ook wel:* de binnen (*of:* t'huis). (Zie BUI.)

---

1 Winschooten bl. 204.
2 Witsen bl. 506.
3 Witsen bl. 495. Winschooten bl. 96.
4 *Scheeps-Spreekw.* bl. 138.
5 v. Hall bl. 309.
6 Tuinman II. bl. 175.
7 Winschooten bl. 93, 137, 204, 205. Tuinman I. bl. 148, 301. *Vers.* 48. v. Eijk I. bl. 113. v. Waesberge *Geld* bl. 169. Modderman bl. 66. v. Lennep bl. 88, 177.
8 Winschooten bl. 205. v. Eijk I. bl. 113. v. Lennep bl. 177.
9 *Vrijmoedige* bl. 79.
10 *Prov. seriosa* bl. 31. 28 *Junij.* Gruterus I. bl. 93. Cats bl. 456, 532. de Brune bl. 496. *Sel. Prov.* bl. 8. Tuinman II. bl. 29, 152. *Wijsheid* bl. 140. *Zeepl.* bl. 78-79. Harrebomée *Kind* bl. 220.
11 Sancho-Pança bl. 44.
12 Hoffmann bl. XXXIX.
13 Tuinman I. bl. 138, *nal.* bl. 19, II. bl. 138.
14 *Sel. Prov.* bl. 305.
15 *Motz* bl. 37.
16 v. d. Venne bl. 116.
17 Tuinman I. bl. 225. Mulder bl. [illegible]
18 *Prov. seriosa* bl. 1. Gheurtz bl. 3.
19 *Motz* bl. 4. Gruterus II. bl. 154, III. bl. de Brune bl. 88. *Mergh* bl. 29. 208. Folie I. 494. Meijer bl. 110.
20 Gheurtz bl. 18.
21 Zoet bl. 19. v. Alkemade bl. 16.
22 v. Eijk III. bl. 60.

...t den regen, en valt in de sloot. 1 (Zie de *Bijlage.*)
...at wel uit den regen, maar niet uit den drop. (Zie DRUPPEL.)
...angt regenwater in eene zeef. 2
...an niet begrijpen, hoe mijn rok zoo nat is, zei ...aken Joost, en hij had drie uren door een' ...regen gegaan. (Zie JOOST.)
...e regen dringt door, en maakt groote plassen. (Zie PLAS.)
...t wind vóór regen, Dan is er niet aan gelegen; Doch komt regen vóór wind, Berg dan je ...en gezwind.

[*De buijen, die met wind invallen, zijn ...eestal van geene groote kracht; maar beginnen ...e buijen met regen, dan worden ze veeltijds ...oor harden wind achtervolgd.*]

...het komen, al was het zoo digt als stof...en. 3

[*Dit is een drinkebroêrs spreekwoord. Die ...et geven er weinig om, al* zijn ze bestoven.]

...maakt geene kap om éénen regen. (Zie KAP.)
... moet zich tegen storm en onweêr van rok en ...nkleed voorzien. (Zie KLEED.)
...rie dingen is men in huis verlegen: Met rook, ... kwaad wijf en met regen; Maar 't vierde is ...het grootste kruis: Veel kinders en geen brood ...huis. (Zie BROOD.)
...groote droogte komt groote regen. (Zie DROOGTE.)
...egen komt zonneschijn. 4 (Zie de *Bijlage.*)
...onneschijn komt gaarne regen. 5
...., stil en in den wind Is 't ergste varen, dat ...n vindt. 6
...Lourens hangt den regen op de haag. (Zie HAAG.)
...egen en klikschulden dringen door. 7
...na tijd, regen na wind. 8
...den regen in den drop. (Zie DRUPPEL.)
...wind en weinig regen. 9
...t u voor den motregen en de fijnen. (Zie ...N.)
...eer de zwaluwen laag vliegen, is het een teeken van regen.
... is dat een onverstandige regen, zei de boer, ...valt je maar zoo op de huid. (Zie BOER.)
...n gaat een hevige wind liggen zonder regen. (Zie de *Bijlage.*)
...west, Regennest. (Zie NEST.)

REGERING.

...e scholen en goede uurwerken zijn twee kenteekens van eene goede stadsregering.

REGERINGLOOSHEID.

... is beter een hond te zijn in vrede, dan een ...ensch in regeringloosheid. (Zie HOND.)

REGIMEN.

Men houdt daar geene regimen. 11

[*Dat wil zeggen: het is daar een huishouden, waar alles over hoop ligt, en alle zaken in de war zijn; men bindt er zich aan geene regels, en stelt geen bestuur op zijne verrigtingen.*]

REGIMENT.

Den verstandigste komt het regiment toe.
Het is een mal (*of:* brooddronken) regiment. 12
Hij stelt het regiment.

[*Hij speelt den baas.*]

Zij hebben niet wel gedaan, dat zij hem tot zulk een groot ambt (*of:* regiment) verraden hebben. (Zie AMBT.)
Zij was goed bij het regiment huzaren. (Zie HUZAAR.)

REGISTER.

Hij haalt al de registers uit.

Hij staat (*of:* komt) op het zwarte register.

REGNUM.

Tot regnum toe. 13

[*Hij heeft het* tot aan *het* regeren, tot aan *het* rijk *gebragt.* Regnum *is* koningrijk.]

REGT.

Als het geweld komt, is het regt uit (*of:* dood). (Zie GEWELD.)
Behoudens mijn regt. 14
Daar niets is, verliest de keizer zijn regt. (Zie KEIZER.)
Dat door vreeze is gedaan, Kan naar regten niet bestaan. 15
Dat is een ongebogen regt. 16
Dat is kort regt. 17
De erfgenaam krijgt het regt van den doode. (Zie DOODE.)
De galg behoudt haar regt. (Zie GALG.)
Den zin der woorden mag men in het regt aanmerken. 18
De regten zijn uit de redenen gemaakt. (Zie REDEN.)
Die eerst komt, heeft het beste en meeste regt. 19
Die maar ééne partij hoort, kan geen regt spreken (*of:* Hoor ook de andere partij). (Zie PARTIJ.)
Die met gouden wapens vecht, Heeft altijd het beste regt. (Zie GOUD.)
Die op de eer geen achtgeeft, schande is zijn regt. (Zie EER.)
Die regt doet, zal regt vinden (*of:* Regt vindt zich). 20
Die van zijn regt gebruik maakt, beleedigt niemand. (Zie GEBRUIK.)
Doen togten zich in 't hart te voren, Dan kan het regt noch reden hooren. (Zie HART.)

...Brune bl. 350. *Mergh* bl. 25. Sartorius *tert.* ...7. Witsen 63. Winschooten bl. 263. Tuin...n I. bl. 296. *Adag. quædam* bl. 58. *Adag. Thesaurus* bl. 54. Lublink *Verh.* bl. 97. Everts ...344, 363. v. d. Hulst bl. 12. v. Eijk III. bl. ... Modderman bl. 48. v. Hall bl. 253.
...Brune bl. 199, 211, 212. Tuinman I. bl. 332.
...Alkemade bl. 165. Tuinman I. bl. 120. v. ...esberge *Wijn* bl. 14.
...rvilius bl. 101. *Campen* bl. 105. Gheurts bl. 53. ...gerus bl. 46. 2 *Nov.* Idinau bl. 69. Gruterus ... bl. 116. de Brune bl. 221, 415, 477. *Sel. Prov.* ... Richardson bl. 36. *Adag. quædam* bl. 50. *Adag. Thesaurus* bl. 51, 58. Lassenius II. Lublink *Verh.* bl. 109. Gales bl. 42. *Magazijn* 59. *Wijsheid* bl. 139. *Euphonia* bl. 523. v. d. Hulst bl. 17. *Sermoen* bl. 51. Kerkhoven bl. 53. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63. Guikema I. 3. Anton bl. 60. Modderman bl. 3. Bogaert bl. 51. 3 *Nov.* 53. Raven XX. v. Lennep bl. 175. *Vesteelt* bl. 108.
5 Zegerus bl. 45. Gruterus II. bl. 158. *Mergh* bl. 34.
6 Gruterus II. bl. 162. *Mergh* bl. 37. Tuinman I. bl. 143, II. bl. 162.
7 v. Hall I. bl. 9.
8 Gheurtz bl. 53. Gruterus III. bl. 162. *Sel. Prov.* bl. 238.
9 Sancho-Pança bl. 22.
10 *Prov. seriosa* bl. 47. Gruterus III. bl. 168, 175. Meijer bl. 70.
11 *Adag. quædam* bl. 48. *Adag. Thesaurus* bl. 48.
12 Sartorius *pr.* VI. 34.
13 Gheurts bl. 67.
14 v. Moerbeek bl. 244.
15 v. Hasselt bl. 6.
16 Sartorius *tert.* VI. 87.
17 Sartorius *tert.* II. 74, III. 12.
18 v. Hasselt bl. 6.
19 v. Hasselt bl. 9.
20 *Campen* bl. 8, 13. 6 *April.* Gruterus I. bl. 118. de Brune bl. 138, 491.

Doe regt, en ontzie niemand. 1
Driemaal is scheeps- (*of:* schippers-) regt. (Zie DRIE.)
Een penning heeft zooveel regt als een pond. (Zie PENNING.)
Eén penning met regt is beter dan duizend met onregt. (Zie ONREGT.)
Een verkeerd oordeel geldt niet voor regt. (Zie OORDEEL.)
Een vriend tot in den tienden graad ontvangt eene erfenis naar regten. (Zie ERFENIS.)
Elk, dien eene zaak aangaat, moet men voor het regt eischen. 2
Geld, geweld en gunst Breekt regt, zegel en kunst. (Zie GELD.)
Genade voor regt laten gelden. (Zie GENADE.)
Geweld is geen regt. (Zie GEWELD.)
Goed regt behoeft dikwijls goede hulp. (Zie HULP.)
Hadde regt naar reden gegaan, De Hoek had den Kabeljaauw gevaân. (Zie HOEKSCH.)
Handsregt En landsregt. (Zie HAND.)
Hebt gij een' geveinsden knecht, Wees 't dan ook, zoo heeft hij zijn regt. (Zie KNECHT.)
Het hoogste regt is het hoogste onregt. (Zie ONREGT.)
Het is goed heer wezen naar de boeken van regten. (Zie BOEK.)
Het is niet om de knikkers, maar om het regt van 't spel. (Zie KNIKKER.)
Het is regt noch reden. (Zie REDEN.)
Het is spels regt. 3
Het regt drijft boven.
Het regte regt ziet gunst noch gaven, vriendschap noch eigen nut aan. (Zie GAAF.)
Het regt is voor den wakende geschreven. 4
Het regt stemt in geene onregtmatige renten. 5
Het regt van den langsten degen. (Zie DEGEN.).
Het regt ziet geen' persoon aan: die eerst komt, gaat voor. (Zie PERSOON.)
Het rijk, daar geen regt wordt gedaan, Zal van 't eene volk op 't andere overgaan. 6
Het uiterste regt gaat slim genoeg toe. 7
Het voorbeeld klemt en dringt meer aan, Dan wet of regt ooit heeft gedaan.
Hij doet naar handsregt, Niet naar landsregt. (Zie HAND.)
Hij heeft het regt aan zijne zijde. 8
Huwelijksche voorwaarden dooden alle regten. (Zie HUWELIJK.)
In den nood is genade beter dan regt. (Zie GENADE.)
Is 't heer, is 't knecht: Daar valt regt. (Zie HEER.)
Kort regt is goed regt. 9
Liever met regt niets, Dan met slecht iets.
Looze lieden weten veel regt. (Zie LIEDEN.)
Men geeft geen meerder regt, dan men zelf verkregen heeft. 10
Men moet den tijd zijn regt geven. 11

Men voert er het regt in de vuist en in de schee[...]
[*Dat wil zeggen: men gaat er te werk [...] de Middeleeuwen, toen het* vuistregt [...] *dat is: toen men zich door zijne eigen[...] of die van bezoldigde benden regt versch[...]*
Met de lont regt halen. (Zie LONT.)
Met eene hand vol geweld komt men ver[...] met een' zak vol regt. (Zie GEWELD.)
Niemand is boven regt gewassen (*of:* het regt [...] wassen). 13
Niemand is buiten regt geboren. 14 (Zie de *Bij*[...]
Onterving zonder schuld lijdt geen regt. (Zie [ON]ERVING.)
Onthoud geen' Kleinhans 't regt, als Gro[...] onregt doet. (Zie HANS.)
Ontkennen is de eerste regel in de regten. [(Zie] REGEL.)
Proberen is het naaste regt.
Regt gaat boven maagschap. (Zie MAAGSCH[AP.)]
Regt is regt, zei Scheefhals.
[*Een boertend gezegde, wanneer iemand [...] van regten spreekt, die in de wetten ni[et] opgenomen.*]
Regt moet regt zijn, al zou men malkander [...] men snijden (*of:* met stokken slaan). 15
[*Dit spreekwoord wordt gebezigd, wa[nneer] men het* vuistregt *der Middeleeuwen in [...] passing ziet brengen.*]
Regt te doen mag bij allen bestaan: de o[...] sneeft nergens. (Zie OPREGT.)
Stipt regt, of de wereld vergaat. 16
Tegen geweld is geen regt. (Zie GEWELD.)
Waar geweld gaat boven regt, Daar ware ik [...] heer dan knecht. (Zie GEWELD.)
Waar hangen regt is, daar is geeselen kermi[s...] den. (Zie KERMIS.)
Waar het regt te gronde gaat, Ontstaat nie[...] onraad. (Zie GROND.)
Was er geen regt, wij aten elkander de oore[n van] het hoofd. (Zie HOOFD.)
Wat honderd jaar onregt is geweest, dat w[...] nimmer regt. (Zie JAAR.)
Wat men uitregt, moet altijd regt blijven. 17
Wat tegen regt is aangegaan, Dat mag te g[...] tijd bestaan. 18
Wat van daag onregt is, is morgen geen regt. [(Zie] DAG.)
Wie dan geven wil, als de schaal van regt d[...] die moet ook de onkosten betalen. (Zie O[NKOS]TEN.)
Wijs mij den man, ik wijs u het regt (*of:* vo[...] (Zie MAN.)
Zijn wil is geen landsregt. (Zie LAND.)
Zoo geluk, zoo regt. (Zie GELUK.)
Zwijgen en regt handelen, baart rust en geef[t ...] (Zie EER.)

REGTER.

Daar geen klager is, is geen regter. (Zie KLAG[ER.)]
Dat is een regter, die regtop staat. 19

---

1 *N. Blijg.* 3.
2 v. Hasselt bl. 8.
3 Sartorius sec. V. 63. Tuinman I. bl. 262. *Adag. quadam* bl. 11. v. Eijk III. bl. 79.
4 v. Alkemade bl. 133. v. Hall bl. 306.
5 v. Hasselt bl. 8.
6 v. Hasselt bl. 9.
7 de Brune bl. 133. Sartorius *pr.* X. 96.
8 Harrebomée V. bl. 300.
9 v. Hall bl. 293.
10 v. Hasselt bl. 4.
11 *Campen* bl. 54. Meijer bl. 26. Harrebomée *Tijd* 67.
12 *Sel. Prov.* bl. 154.
13 Zegerus bl. 45. 23 *Aug.* Gruterus I. bl. 116. de Brune bl. 138, 495. Tuinman II. bl. 93. *Adag. quadam* bl. 49. Meijer bl. 109. 23 *Aug.* [...]
14 Gruterus III. bl. 163. Meijer bl. 109.
15 v. Alkemade bl. 115. Tuinman I. bl. [...] II. bl. 93.
16 *Junij* 29.
17 *Mergh* bl. 42.
18 v. Hasselt bl. 5. Harrebomée *Tijd* 1[..].
19 Sartorius *pr.* X. 10.

[*Er is hier sprake van een goed regter.* Regt-op *komt voor als woordspeling voor* op regt.]
gen is haar eigen regter. (Zie LEUGEN.)
schapen moeten zich wonderwel voorzien, waar wolf regter is. 1
onwetend regter heeft ras geoordeeld. 2
regter mag niet onverhoord verwijzen. 3
zot regter, kort vonnis. 4
regter kan partijen ooit tot een verdrag dwingen. (Zie PARTIJ.)
het den regter gelukken, slechts den draad handen te krijgen, dan draait en rekt hij dien, het kluwen geheel afgewonden is. (Zie DRAAD.)
geeft geen vonnis, over hetgeen bij den regter niet is ingebragt. 5
mand kan (*of:* mag) regter zijn in zijne eigene zaken. 6
den regter geld, Zoo is zijn oor ontsteld. (Zie GELD.)

REGTVAARDIG.

moet zoo min al te regtvaardig, als al te goddeloos zijn. (Zie GODDELOOS.)

---

en regtvaardig. 7
[*Men zegt dit, wanneer de zaken in orde geloopen, en doelt bepaaldelijk op eene balans.*]

REGTVAARDIGHEID.

wil met regtvaardigheid door de wereld komen.
de regtvaardigheid ligt de bron der deugden. (Zie BRON.)
ferming is regtvaardigheids moeder. (Zie MOEDER.)
gtvaardigheid geeft elk het zijne. 8

REHABEAM.

raad Rehabeams wordt meermaals bijgebragt. (Zie RAAD.)
wijze Salomo had wel een' Rehabeam tot zoon. 9
[*Verstandige ouders hebben niet altijd verstandige kinderen; want het verstand is geene erfenis, en het beste voorbeeld heeft wel eens de slechtste volgers.*]

REI.

eenen rei Is des anderen schrei. (Zie GESCHREI.)
gaat geen rei voor eten. (Zie ETEN.)

REIGER.

weêr kwaad water, zei de reiger, en hij kon zwemmen. 10
kwt een beetje, zei de reiger, en hij zat achter eene bies. (Zie BEETJE.)
loopt als een reiger, met uitgestrekten hals. (Zie HALS.)
ech.. als een reiger. 11
de band zal dezen avond nog uw halsband zijn, de jager tot den reiger. (Zie AVOND.)

REIGER REIGERS.

slecht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers), een' kenner van alle vogelen: hij zag eene zog (*of:* een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie KENNER.)

REIN.

Den reinen is alles rein. 12
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Tit. I: 15.]
Wel klein, Maar rein (*of:* Niet hoe klein, Maar hoe rein). (Zie KLEIN.)

REIN HARMENSZ.

Daar komen ze weêr aandraven, zei Rein Harmensz, en hij zag zijn' vaâr naar de galg rijden. (Zie GALG.)

REINHEID.

Men kan een varken geene reinheid leeren.

REINTJE.

Ik zal het meê wat kort maken, zei Reintje, en hij zat te kieskaauwen aan een' ouden haan. (Zie HAAN.)

REIS.

Als men met iemand veertien dagen op reis is, kan men hem leeren kennen. (Zie DAG.)
Als men te huis komt, wordt de reiszak op zolder geworpen. (Zie HUIS.)
Boven het zand, de halve reis. 13
[SCHELTEMA *heeft, ter verklaring van dit spreekwoord: „Wanneer men van Harlingen naar Amsterdam vaart, dan zegt men, als de middengronden gepasseerd zijn:* „Nu is de halve reis volbragt.""]
Dat is de Viaansche reis.
Dat is eene Bontekoe's reis. (Zie BONTEKOE.)
Dat is eene Oost-Indische reis. (Zie OOST-INDIË.)
De reize is nog niet gedaan, Al ziet men kerk en toren staan. (Zie KERK.)
Die man Neemt de reis an. (Zie MAN.)
Die op een blind paard rijdt, heeft eene kwade reis. (Zie PAARD.)
Die voor de eerste reis naar Rome gaat, ziet de reis; voor de tweede reis kent hij ze; voor de derde reis brengt hij ze mede. 14
Die zich van eene hoer (een kwaad wijf, *of:* een' zot) scheidt, doet eene goede dagreize. (Zie DAG.)
Die zijn laatste reize doet, Komt, waar hij steeds blijven moet.
[Die man Neemt de reis an, *zegt men, en men bedoelt de* eeuwige reize, *ook wel de* groote *of* laatste reis *genoemd. Daarom wil de waakzaamheid en getrouwheid, dat* men zich voorziet op de groote reis; *want*
Die zijn laatste reize doet,
Komt, waar hij steeds blijven moet.]
Eene weêrreis (*of:* Een weêrmaal) geven. (Zie MAALTIJD.)
Een ezel blijft een ezel, al doet hij ook drie maal de reis rondom de wereld. (Zie EZEL.)
Gaat het nog al niet wel voor de eerste reis? vroeg de bruidegom aan de bruid. (Zie BRUID.)
Geen beter reisgeld dan de kunst. (Zie GELD.)
Geen schip zoo oud, zei schippers meisje, Of't doet nog somtijds wel een reisje. (Zie MEISJE.)
Geestelijken aan boord geven lange reizen. (Zie BOORD.)
Geluk op reis. (Zie GELUK.)

---

1 ...II. bl. 134. v. Eijk II. bl. 97.
2 ...Alkemade bl. 78.
3 ...Hasselt bl. 10.
4 ...*Bijdr.* Gruterus I. bl. 108. de Brune bl. 492.
5 ...Modderman bl. 29.
6 ...Hasselt bl. 8.
... Hasselt bl. 7.
7 v. Alkemade bl. 59.
8 v. Hasselt bl. 11.
9 Harrebomée *Kind* bl. 182, 217.
10 *Prov. seriosa* bl. 40. *Campen* bl. 133. Gheurtz bl. 67. Zegerus bl. 54. Idinau bl. 194. Gruterus I. bl. 111. de Brune bl. 61. Tuinman I. bl. 176. *Adag. quaedam* bl. 51. Folie I. 455. v. Eijk II. *nal.* bl. 43. de Jager *Bijdr.* bl. 112. v. Vloten bl. 369. Modderman bl. 64, 65.
11 v. Eijk II. *nal.* bl. 43.
12 Willems IV. 12. v. Eijk bl. 26. de Wendt-Posthumus III. bl. 131.
13 Scheltema I. bl. 28.
14 v. Alkemade bl. 196.

Gij hebt eene Roomsche reis verdiend. 1
[*Dat is: gij zult het voorregt hebben eener bijzondere onderscheiding.*]
Goede wijn maakt ligte reizen. 2
Het beste reisgeld is de deugd. (Zie DEUGD.)
Hij doet eene goede dagreize, die eenen kwalijk gaanden medgezel verlaat. (Zie DAG.)
Hij doet eene Keulsche reis. (Zie KEULEN.)
Hij doet eene verloren reis. 3
Hij doet zijne laatste reis.
Hij heeft een scherp gezigt: hij ziet door eenen reiszak, zoodat er niets in blijft. (Zie GEZIGT.)
Hij heeft een snoepreisje gemaakt.
[*Dat is: hij heeft zich voor een' korten tijd op reis begeven; hij heeft eene kleine reis gedaan. Ter sluiks aan eene begeerte voldoen, is* snoepen. *Omdat hij geene gelegenheid had, eene lange of groote reis te ondernemen,* heeft hij een reisje gesnoept.]
Hij komt van eene behouden reis. 4
Hij komt van eene koude reis.
Hij komt van eene kwade (*of:* kale) markt (*of:* reis) t'huis. (Zie HUIS.)
Hij neemt de groote reis aan. 5
Hij wil op reis. 6
[*Men zegt dit van den bloodaard, die op het eerste gevaar zich wegpakt.*]
Ik doe een Ommelands reisje, zei Floor, en hij liep de eene kroeg uit en de andere weêr in. (Zie FLOOR.)
Klein paard, kleine dagreize. (Zie DAG.)
Maak uwe reis even lang als uw' tijd. 7
[*Onderneem niets boven jaren en krachten.*]
Men moet zich voorzien op de groote reis. 8
Men zoude hem wel eenen reisgordel toebetrouwen, mits er geen geld in was. (Zie GELD.)
Niemand zal tot ééne reis alles uitleggen. 9
Nog een glaasje op reis. (Zie GLAS.)
Oost-Indië is in ééne reize niet bezeild. (Zie OOST-INDIË.)
Op eene kwade reis mag men wel verslaan. 10
Op iemands gezondheid (*ook wel:* goede reis) drinken. (Zie GEZONDHEID.)
Slechte menschen worden door reizen niet beter. (Zie MENSCH.)
Slechts met een reisje, Los was het meisje. (Zie MEISJE.)
Tot buiten de poort is eene goede dagreize. (Zie DAG.)
Voor eene korte reis zal men het schip niet met veel beschuit stouwen. (Zie BESCHUIT.)
Wees aan ééne reize geleerd. 11

REIZIGER.

De bruine morgenstond is goed voor de reizigers. (Zie MORGENSTOND.)
Drink eens, reizigers! of het voor 't laatst ware. 12

REK.

Met de hoendertjes naar het rek gaan. (Zie HOEN.)
Over het rek halen. 13
[*Bij* TUINMAN *leest men, ter opheldering dezer spreekwijze: „Dat is op de pynbank rekken, en zo doen klappen. Vergelykt* B... XI : 35. *Dit word by gelykenis overge... Hier van was in de oude taal* racke *een* p... bank, *en* rakker *een* pyniger. *Maar o...* rek *kan ook beduiden, meer dan 't uitre... lyden kan, wanneer iets zodanigs moet ber... en in stukken springen."*]

REKEL.

Hij is vuiger dan een bandrekel. (Zie BAND.)
Hij ligt daar als een bandrekel. (Zie BAND.)
Twaalf boeren en een' hond, dan heeft men de... rekels. (Zie BOER.)
Wij honden vangen de hazen, zei het keu... rekeltje. (Zie HAAS.)
Zoo zou men den rekel uit zijn nest jagen. (... NEST.)

REKENBOEK.

Hij ziet den droes in zijn rekenboek. (Zie DRO...

REKENING.

Bezwaarlijk is 't, eens anders rekening te make...
Bij slot van rekening. 15
Dan kan men de rekening wel opmaken. 16
Dat is eene rekening van Maribo. (Zie MARIB...
Dat is eene uitrekening.
Dat is het slot en de rekening. 17
Dat valt buiten de rekening.
De jongste sluit de rekening. (Zie JONG.)
Die op rekening leeft, die leeft op schande. 18
Die rekening zullen wij wel eens effen maken.
Eene verkeerde (*of:* kwade) rekening maken (... *wel:* Zijne rekening kwalijk (*of:* niet goed) ...ken). 19
Een kind, dat met wijn wordt opgevoed, ... vrouw, die Latijn spreekt, en eene zon, d... vroeg schijnt, maken zelden eene goede reke... (Zie KIND.)
Effen rekeningen maken goede vrienden.
Gelukkig is de mensch, die, als hij gaat te ... Zijn rekening met God gedurig effen zet. (... BED.)
Goede rekening houdt geene kwade vriendscha...
Het is eene rekening van Jan Kalabas. (Zie ... KALABAS.)
Het kan rekening velen.
[*Men zegt dit bij de geboorte van het ... huwelijks-pand, wanneer men de zaak, ... ze ook* bij de beddeplank af, *in eer en d... bevindt.*]
Hij betaalt hem de rekening voluit, zonder e... korting. (Zie KORTING.)
Hij heeft de rekening buiten (*of:* zonder) den w... gemaakt. 21
[*Zijne opgemaakte rekening komt niet ... de werkelijkheid overeen. Hij heeft te we... voor dezen of dien post uitgetrokken. D... geleverde rekening van den waard heeft z... misrekening aan 't licht gebragt.*]

---

1 de Brune bl. 470. Sartorius *tert.* IX. 34.
2 Gruterus III. bl. 148.
3 Winschooten bl. 329.
4 Winschooten bl. 206.
5 v. Lennep bl. 175.
6 Sartorius *pr.* II. 86.
7 Halbertsma bl. 31. Harrebomée *Tijd* 152.
8 Sartorius *tert.* VIII. 74.
9 Sartorius *tert.* II. 30.
10 *Prov. seriosa* bl. 36. Gheurtz bl. 55.
11 Sartorius *pr.* III. 21.
12 v. d. Venne bl. 227.
13 Tuinman I. *aal.* bl. 5.
14 Zoet bl. 24. v. Alkemade bl. 20. Tuinman II. bl. 117.
15 Gales bl. VI. Everts bl. 348.
16 Harrebomée *Kind* bl. 219.
17 *Adag. quædam* bl. 11.
18 *Mots* bl. 70.
19 Tuinman I. bl. 29, 65, 98, 117. *Aug.* 16. Gales bl. 46. v. Waesberge *Geld* bl. 169. Harre... *Tijd* bl. 295.
20 v. d. Venne bl. 196.
21 *Campen* bl. 61. Witsen 262. Tuinman I. ... *Euphonia* bl. 515. *Sermoen* bl. 51. v. Wae... *Geld* bl. 165. Mulder bl. 415. Manvis... Sancho-Pança bl. 34. Modderman bl. 2, ... gaert bl. 76.

heeft nog al wat op zijne rekening.
het kind van de rekening. (Zie KIND.)
krijgt eene streep door zijne rekening.
maakt eene Blankenbergsche rekening. (Zie ANKENBERGEN.)
maakt eene verkeerde rekening.
neemt het voor (*of:* op) zijne rekening.
vindt er zijne rekening bij. 1
wil zijne rekening met de hoofdpeluw maken. (Zie HOOFD.)
langer leven, hoe grooter rekening. (Zie LEVEN.)
op rekening van een ander stellen.
rekening maakt lange vriendschap. 2
rekening moet men drinken. 3
in den zak vindt men de rekening. 4
kinderen! vader schrijft rekeningen. (Zie KIND.)
oude rekeningen en oud goed te deelen, Ontgemeenlijk nieuwe krakeelen. (Zie GOED.)
rijk te leven en zalig te sterven: Dat heet eerst duivel zijn reekning bederven. (Zie DUIVEL.)
ligt aan eene naauwe rekening, daar men lijk betalen wil! 5
zullen het maar op de Nieuwjaars rekening. (Zie NIEUWJAAR.)
gaan buiten hare rekening, maar niet buiten haren tijd. 6
[*Men zegt dit boertende van eene zwangere vrouw*, die haar briefje verloren heeft.]
rekening sluit. 7
rekening zal spoedig opgemaakt worden.

REKENSCHAP.

rige rekenschap telt te kort. 8

REL.

komt in 't spel, Geniete den rel. 9
het relletje van de gansche stad.
maakt er een relletje van.

RELLIJK.

het komt, is 't ook niet rellijk.
[*Dit is een gewoon gezegde van menschen, die niet al te vies op het eten zijn.* Rellijk *is* indelijk.]

REMEDIE.

remedie is al zoo zorgelijk als de ziekte zelve.
wij de slang niet uit de wereld weren, laat van haar venijn remediën maken.
leelijk: een remedie tegen de liefde. (Zie LIJKHEID.)
eene gedane zaak is geen remedie.

REMEEUS.

is er Remeeus en Coppenole. (Zie COPPENOLE.)

REN.

door den ren mesten. 10
[*Dat wil zeggen: iemand honger laten lijden. Dit is," zegt* TUINMAN, *,,ontleent van de hoenderen, die in 't mestkot* [*lees: in den kippenren = kippenloop*] *zo schraal gevoed worden, dat ze vermageren, en door de tralien druipen."*]

RENCONTRE.

Daar valt geen rencontre op. 11
[*Dat is: die zaak wordt door niemand tegengesproken.* Rencontre *is eene toevallige ontmoeting, een onverwacht tegenkomen, bepaaldelijk op vijandelijke troepen toegepast.*]

RENEGAAT.

Een Renegaat is erger dan een Turk. 12
[*Een* Renegaat *is een afvallig Christen, die tot het mahomedanisme is overgegaan. Het spreekwoord, wordt toegepast op menschen, die eerst nog al ijverden voor eene zaak, en dan, een tegengesteld gevoelen aanklevende, hunne vroegere vrienden des te heviger bestrijden.*]

RENONCE.

Hij heeft er renonce in.
[*Dat wil zeggen: hij is zoo afkeerig van eene zaak, dat hij er maar niet toe te bewegen is. De spreekwijze is ontleend aan de uitdrukking* renonce (*van het Fransche* renoncer, *weigeren, ontzeggen*), *in het kaartspel gebruikt, wanneer men de kleur mist, die door den tegenspeler gevraagd wordt.*]

RENTE.

Beter regel dan rente. (Zie REGEL.)
Brabandsche lucht, Zeeuwsche renten. (Zie BRABAND.)
De gespaarde mond geeft eene goede rente, maar maakt ter markt slecht vertier. (Zie MARKT.)
De renten komen al slapende om (*of:* loopen al slapende op). 13
Die wil bederven, Neemt geld op rente en koopt erven. (Zie ERFGENAAM.)
Eén jaar rente is honderd jaar rente; één jaar lossing is honderd jaar lossing. (Zie JAAR.)
Het regt stemt in geene onregtmatige renten. (Zie REGT.)
Hij heeft geene liggende renten. 14
Hij heeft renten op Loenen. (Zie LOENEN.)
Hij is er kwalijk aan, die zijne renten in Mei verdoet, als ze in September eerst vervallen. (Zie MEI.)
Hij koopt er geene lijfrenten voor. (Zie LIJF.)
Hij leeft van zijne renten.
[*Men zegt dit van iemand, die weinig of niets om handen heeft.*]
Honderd pond groot 's jaars in de beurs en honderd mijlen van de vrienden is eene goede rente. (Zie BEURS.)
Huishuur slaapt niet (*of:* Rent en huur Slaapt geen uur, *ook wel:* Of wij slapen of waken, altijd loopen de renten). (Zie HUIS.)
Liggende rente, vast inkomen. (Zie INKOMEN.)
Men zou lijfrenten op hem koopen. (Zie LIJF.)
Spaarzaamheid is eene groote rente. 15
Verspillen is eene kwade gewoonte, maar sparen is eene vaste rente. (Zie GEWOONTE.)
Weldoen geeft rente.

---

bosteen bl. 78.
Gruterus I. bl. 112. Cats bl. 504, 539.
bl. 36, 120, 494. *Sel. Prov.* bl. 14. Tuinman I. bl. 78, II. bl. 117. Willems III. 109.
I. bl. 126, 240. *Sermoen* bl. 52. v. Waesberge *Geld* bl. 168. Bogaert bl. 103.
arissen bl. 46.
II. bl. 180. *Mergh* bl. 26. Tuinman II. bl. 117. Harrebomée *Tijd* 197.
7 v. Waesberge *Geld* bl. 172.
8 v. d. Venne bl. 44.
9 Gruterus III. bl. 127. Meijer bl. 84.
10 Tuinman I. bl. 110, II. bl. 41. *Nov.* 25. Mulder bl. 432.
11 Sartorius *tert.* I. 70.
12 Tuinman I. *nal.* bl. 4, II. bl. 129. v. d. Hulst bl. 13.
13 Zegerus bl. 11. 18 *Sept.* Gruterus I. bl. 97, II. bl. 162. de Brune bl. 98, 495. *Mergh* bl. 37. Sartorius *sec.* VII. 67. v. Nyenborgh bl. 131. 17 *Sept.* 53.
14 Tuinman I. bl. 140.
15 7 *Sept.* Gruterus I. bl. 119, II. bl. 145. de Brune bl. 57, 58. *Mergh* bl. 20. Tuinman II. bl. 26. Everts bl. 233. Willems III. 70. v. Waesberge *Geld* bl. 163. Modderman bl. 24.

RENTENIER.

Eén handwerksman zou tien renteniers overteren. (Zie HANDWERKSMAN.)

Een rentenier Is een arm dier. (Zie DIER.)

RENTMEESTER.

Hij is geen rentmeester van een stuk boter, en maakt er zich eene boterham van. (Zie BOTER.)

REP.

Alles is in rep en roer. 1

REPRESAILLE.

Dat is tot represaille, zei Pleuntje tegen Joor, en zij smeet hem al den marsepein tegen zijne tronie. (Zie JOOR.)

REPUTATIE.

Hij houdt zijne reputatie als een vaatdoek bij de potten. (Zie POT.)

REQUEST.

Hij krijgt nihil op het request. (Zie NIHIL.)

Wat hebben wij op het request? 2

REQUIEM.

Dat is het liedje van requiem, niet van gaudeamus. (Zie GAUDEAMUS.)

RESPECT.

Hij staat op (*of:* houdt) zijn respect als een scheel varken. 3

RESPIJT.

Het is kwaad land, daar geen respijt is. (Zie LAND.)

Tegen moeten is geen respijt. 4

[Respijt *is* uitstel. *Wie eene zaak* moet *verrigten, kan aan geen uitstel denken; het bestaat voor hem niet.*]

REST.

De rest moet je er maar bij denken, zei Pierik. (Zie PIERIK.)

En de rest.

[*Men bezigt deze uitdrukking, wanneer iemand eene opgave doet, maar daarbij meer dan de helft vergeet.*]

Iemand de rest geven. 5

[*Dat is: hetgeen er nog ontbreekt, om iemand te doen sterven.*]

Mensch, doe uw best! Ik zal voldoen de rest. (Zie GOEDE.)

Twee aan twee, en de rest aan troepjes.

RESTITUTIE.

De onregtvaardigheid wordt niet vergeven zonder restitutie. (Zie ONREGTVAARDIGHEID.)

REU.

Al wat reutje heet, wil tegen den wand p...... 6

Gij zijt den reuën geleverd. 7

Het is een regte reu. 8

Hij bijt reuën en teven. 9

REUK.

Bij vuil gezelschap is geen goede reuk te halen. (Zie GEZELSCHAP.)

Daar is een reukje aan.

De reuk, dien men het eerst in den pot doet, blijft er lang in. (Zie POT.)

Het ratje heeft den reuk van het vleesch weg. (Zie RAT.)

Hij heeft den reuk van Florence onder den neus. (Zie FLORENCE.)

Hij heeft den reuk van het gebraad, da[...] eens koks deur gaat. (Zie DEUR.)

Hij heeft den reuk zoo wakker als een br[...] BRAK.)

Hij heeft er den reuk al van weg.

[*Hij is achter het geheim gekomen.*]

Hij staat in een' kwaden reuk.

Men zou er bij den reuk der keuken leve[...] KEUKEN.)

Moogt gij dat niet (*of:* Smaakt het u niet), [...] zeven voeten van u: dan hindert u de reu[...]

Specerijen geven geen' reuk, dan als zij g[...] of gebroken worden.

Zijn reuk is zoo fijn, dat hij de zonde wel ka[...]

REUS.

Al zit een dwerg op reuzen-schouders, hij is [...] niet te grooter. (Zie DWERG.)

David was een kleine held, En heeft nog[...] reus geveld. (Zie DAVID.)

De schoenen van den dwerg passen den re[...] (Zie DWERG.)

Een reuzenbeeld behoudt zijne grootte, al [...] het in eene diepe sloot. (Zie BEELD.)

Hebt gij maar dwergen-voeten, u past geen [...] schoen. (Zie DWERG.)

Het is reuzen-arbeid. (Zie ARBEID.)

Hij heeft den reus gezien. 11

[*Dat komt, omdat hij niet goed* [...] *en klein onderscheiden kan; als hij* [...] *zijn 't weêr gewone menschen.* Hij he[...] reus gezien, *zegt men te Antwerpen* [...] *dronkaard.*]

Zoo gij uw tonge kunt bedwingen, Zult [...] reus ten onderbringen. 12

REUZEL.

Hij schreeuwt, of hij zijne reuzels scheuren[...]

Men zou zijne reuzels scheuren, zei Job, en [...] er eene huik van. (Zie HUIK.)

Vreet je reuzel maar niet op.

REVEILLE.

Zijn hemd slaat reveille. (Zie HEMD.)

REVENTER.

Ik zal hem den reventer lezen.

[Reventer *is de plaats, waar de* [...] *zich door spijs en drank verkwikken,* [...] *gezegd:* de eetzaal. *Waar men nu* les[...] *die op eten en drinken betrekking hebben,* [...] *vindt men ligtelijk een gereed oor; daar*[...] *zigt men dit spreekwoord, wanneer* [...] *aangename middelen ter overreding* spre[...]

REVERENTIE.

Gij hebt mij geene reverentie gemaakt. 14

REVUE.

Hij moet de revue passeren. 15

RHAPSODIE.

Het is eene rhapsodie.

RHINOCEROS.

Het is een rhinoceros.

[*Men zegt dit van een' ruw', lomp'* [...]

RIB.

Dat is eene rib uit je lijf. (Zie LIJF.)

---

1 Gheurts bl. 31. Tuinman I. bl. 151, II. bl. 141.
2 Sartorius sec. VIII. 92. *Adag. quædam* bl. 70.
3 Tuinman I. bl. 84, 177. v. Waesberge *Vrijen* bl. 62.
4 Gruterus I. bl. 120.
5 Tuinman I. bl. 8, 59.
6 Cats bl. 424. v. Alkemade bl. 35.
7 Gheurts bl. 24.
8 v. Eijk II. bl. 78.
9 Tuinman I. bl. 198. v. Eijk II. bl. 78.
10 Tuinman I. bl. 99, 324, II. bl. 28.
11 Sancho-Pança bl. 43.
12 *Adag. Thesaurus* bl. 4.
13 Folie I. 142.
14 *Adag. quædam* bl. 28.
15 v. Waesberge *Vrijen* bl. 57.

...ft (*of:* boudt) aan de ribben. 1
...t mij op de ribben. 2
... hem dun door de nieren (*of:* ribben) loo-
... (Zie NIER.)
... wat aan de ribben. 3
...en eene rib uit het lijf haalt, die is wel ge-
...gen te schreeuwen. (Zie LIJF.)
...eene rib uit zijn' schotel.
[*Men zegt dit van iemand, wiens inkomsten* ...*r eene of andere omstandigheid verminderd* ...]
...ntleenen, en zelf door de ribben sch.....
...ATTEN.)
... de ribben smeren.
... ik een' doodslag begaan, zei Aagt, en zij
... een' paling onder de korte ribben. (Zie
....)

RID.

...e rid schenne. 4

RIDDER.

...n was een ridder, Wordt morgen wel een
.... (Zie BIDDER.)
... volbardt, wordt geen ridder.
...en dolende ridder van Sint Lazarus. 5
[*Men zegt dit van hem, die zich het voor-* ...*en geeft, alsof hij vrij wat verdiensten had,* ...*r die inderdaad niets meer is dan een be-* ...*r.*]
...n ridder van de droevige figuur. (Zie FI-
....)
... een schoone ridder met zijne twee morgen
... (Zie LAND.)
... al geene ridders, die kruisen dragen. (Zie
....)
...t als een dolend ridder zijne Dulcinea op-
.... (Zie DULCINEA.)
...idder van de ronde tafel.
...uiter (*of:* ridder) te voet. 6
... geheel ridder geslagen. 7
...d wil gaarne eene ridderorde op den rug
.... (Zie ORDE.)
...er, of marskramer. (Zie KRAMER.)
...de voor den ridder kust de vrouw den schild-
.... (Zie LIEFDE.)
...geen harnas is, daar is geen ridder. (Zie
...AS.)
...arsje, daar ben je ridder geslagen. (Zie
...ZEN.)

RIDDERSCHAP.

...chap is een graad van wijsheid; ridderschap
... graad van rijkdom. (Zie DOKTERSCHAP.)

RIEM.

...emands riem hangen.
[*Dit is hetzelfde, als iemand op de zijde han-* ...*en, dat is: hem altijd en overal vergezellen.*]
...iemen te boord. (Zie BOORD.)
... in de boot, keur van riemen. (Zie BOOT.)
...e, stop hem toch het riemgat. (Zie GATEN.)
... best, op eigen riemen te drijven. 8

Hij haalt de riemen binnen. 9
Hij laat hem op zijne eigene riemen drijven. 10
Hij legt zijne riemen in (*of:* Hij haalt zijne riemen binnen). 11
Hij roeit met tien riemen naar lager wal. 12
Hij roeit met zijne eigene riemen. 13
Hij staat daar met de handen aan den riem. (Zie HAND.)
Hij strijkt de riemen. 14
Hij weet van alle boomen riemen te maken. (Zie BOOM.)
Hij zet een' riem onder het zeil. 15
Leg in je riemen, het moet anders komen, zei Bontekoe. (Zie BONTEKOE.)
Men moet roeijen met de riemen, die men heeft, zei de riemsnijder, en hij sneed riemen uit eens anders leêr. (Zie LEDER.)
Tegen stroom is kwaad roeijen, zei de man; maar hij had geene riemen. (Zie MAN.)

Als men den ezel zadelt, dan slepen de riemen langs den grond. (Zie EZEL.)
Den smachtriem aandoen.
[*Dat is: zich getroosten, om honger te lijden.*]
Die den tongriem heeft, dien moet men snijden. 16
Die leder ziet snijden, vraagt naar eenen riem. (Zie LEDER.)
Een hart onder den riem steken. (Zie HART.)
Het beste komt al in den riem. (Zie GORDE.)
Het is goed breede riemen snijden van eens andermans leêr. (Zie LEDER.)
Hij is niet waardig, diens schoenriem vast te binden.
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Mark. I: 7, Luk. III: 16 *en* Joh. I: 27.]
Hij is wel van den tongriem gesneden. 17
Hij voedt eenen hond op, die hem daarna den riem van zijnen schoen afeet. (Zie HOND.)
Honig in den mond en een scheermes aan den riem. (Zie HONIG.)
Men behoeft hem van den tongriem niet te snijden. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet roeijen met de riemen, die men heeft, zei de riemsnijder, en hij sneed riemen uit eens anders leêr. (Zie LEDER.)
Regt moet regt zijn, al zou men malkander in riemen snijden (*of:* met stokken slaan). (Zie REGT.)
Uit vreemde huiden snijdt men breede riemen. (Zie HUID.)
Zij zullen den buikriem wat moeten aanhalen. (Zie BUIK.)

RIEMSNIJDER.

Men moet roeijen met de riemen, die men heeft, zei de riemsnijder, en hij sneed riemen uit eens anders leêr. (Zie LEDER.)

RIET.

De trotsche eikenboomen ziet men scheuren, een nederig rietje ontgaat het met buigen. (Zie BOOM.)
Die in het riet zit, heeft goed pijpen maken. (Zie PIJP.)

...hooten bl. 206. Tuinman I. *sal.* bl. 25, ... v. Moerbeek bl. 240, 261. Bogaert bl.
...hooten bl. 206.
...hooten bl. 206.
... sec. II. 73.
... I. bl. 182.
...lkemade bl. 182. Tuinman I. bl. 38. Gales ... v. d. Hulst bl. 16.
7 *Letteroef.* bl. 400-422.
8 *Jan.* 3.
9 v. Lennep bl. 176.
10 Winschooten bl. 207. v. Alkemade bl. 146. v. Eijk I. bl. 74. v. Lennep bl. 176.
11 Tuinman I. bl. 143. d'Escury bl. 19. v. Eijk I. bl. 115.
12 v. Eijk I. bl. 116. v. Lennep bl. 178.
13 Gheurts bl. 7. Sartorius *pr.* IX. 10. v. Eijk I. bl. 113. v. Lennep bl. 176.
14 Witsen bl. 510.
15 de Brune bl. 151. v. Eijk I. bl. 114. v. Lennep bl. 176.
16 Zoet bl. 7. v. Alkemade bl. 6.
17 Tuinman I. bl. 335.
18 Gheurts bl. 50.

Het staat zoo vast en onbewegelijk als een riet, dat met alle winden medewaait.
Het steekt in het dak (*of:* in het riet). (Zie DAK.)
Het zal aan het riet niet staan, de eikenboomen te beschutten of te overschaduwen. (Zie BOOM.)
Hij legt een ei in het riet. (Zie EI.)
Hij piept als een rietvink. 1
Hij stuurt alles in het riet. 2
Hij trilt als een blad (*of:* riet). (Zie BLAD.)
Hij werpt een kluitje in het riet. (Zie KLUIT.)
Hij zal het gekreukte riet niet breken. 3
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Matth. XII : 20.]
Iemand met een kluitje in het riet sturen. (Zie KLUIT.)
Op een gespleten riet kan men er bijgaan. 4
Zij kan over een gekloofd rietje gaan. 5
[*Men zegt dit van eene zeer voorzigtige vrouw, die zich in eene moeijelijke zaak zoo weet te gedragen, dat niemand te onvreden is.*]

RIETLAND.

Naar het Rietland varen.
[*De Rietlanden zijn stads gronden van Amsterdam; werwaarts de Waterlanders de bakers of vroedvrouwen heen zonden, om een nieuw broêrtje of zusje te halen.*]

RIF.

Hij steekt zijn rif uit.
[*Men bezigt dit aan boord van hem, die, na te veel gegeten te hebben, zich lucht verschaft, door een' knoop los te maken.*]

RIGCHEL.

Het is volk van de rigchel.

RIJ.

Hij is gaarne aan de rij. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Honderd gulden is eene lange rij. (Zie GULDEN.)
Korte rijen hoven wel (*of:* versieren den hof). (Zie HOF.)

RIJDER.

Die nooit een oud paard bereed, is geen goed paardrijder. (Zie PAARD.)
Een paard met vier voeten struikelt wel eens, ik zwijge van een' mensch, die maar twee voeten heeft (*of:* hoeveel te meer de rijder, die erop zit). (Zie MENSCH.)
Men vindt al veel meer lijders Dan hooge paardenrijders. (Zie LIJDER.)
Paardrijders en voetgangers komen 's avonds allen in ééne herberg. (Zie AVOND.)

RIJF.

Hij loopt met eene halve rijf over het veld. 7 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men zegt dit van een' onbehouwen mensch, die de zaken zoo naauw niet neemt, maar er maar zoo wat overheen loopt.* Rijf *is* hark.]

RIJK.

Anders kraait de haan nog wel Poolschen rijksdag. (Zie DAG.)
Des menschen zin is zijn hemelrijk. (Zie HEMEL.)
Het is Duitschland en aangrenzende rijken. (Zie DUITSCHLAND.)
Het rijk, daar geen regt wordt gedaan, 't eene volk op 't andere overgaan. (Zie
Het rijk gaat op en neêr. 8
Hij dwaalt in het rijk der verbeelding rond
Hij heeft het rijk alleen.
Kost en kleêren en 't hemelrijk, en dan ni (Zie HEMEL.)
Men glijdt op fluweelen kussens zoo maar melrijk niet binnen. (Zie FLUWEEL.)
Ook steden en rijken Hebben hare lijken. (Zie
Twee groote meesters kunnen hun rijk ni (Zie MEESTER.)
Woon je in 't hemelrijk, dat er niet valt te drinken? (Zie HEMEL.)
Zijn rijk is haast uit. 9

RIJKDOM.

Beschroomdheid brengt geen' rijkdom i BESCHROOMDHEID.)
Dat zijn rijkdommen, die aan eene kool v gen. (Zie KOLEN.)
De rijkdommen verzaden nooit. 10
Deugd is beter dan rijkdom. (Zie DEUGD.)
De zuinigheid brengt rijkdom in.
Die rijkdom heeft, geeft om niemand.
Dokterschap is een graad van wijsheid; rijk is een graad van rijkdom. (Zie DOKTER
Een geleerd man draagt zijn' rijkdom in zem. (Zie BOEZEM.)
Een klein gewin Brengt rijkdom in. (Zie G
Eer boven goed (*of:* rijkdom). (Zie EER.)
Gezond en welgezind Is de meeste rijkd men vindt. (Zie GEZOND.)
Gezondheid is een groote schat (*of:* on rijkdom). (Zie GEZONDHEID.)
Groote rijkdom komt door geluk, matige door vlijt. (Zie GELUK.)
Het is eene kunst, van armoede rijkdom te (Zie ARMOEDE.)
Kleine rijkdom is groot, als men ze wee bruiken.
Kostelijke rijkdommen hebben zelden lang meesters. (Zie MEESTER.)
Langzame rijkdom is zaligheid. 11
Onder den rijkdom is 't goed rapen. 12 (*Bijlage.*)
Rijkdom en een dubbeltje kennen elkander DUBBELTJE.)
Schoonheid en rijkdom is los, en glibbert ligt w
Schoonheid is dikwijls beter dan rijkdom.
Tevredenheid gaat boven rijkdom.
Vergenoegdheid is ware rijkdom (*of:* is het
Verlengde rijkdom is eene goede have. (Zie
Wat is van rijkdom, lust of eer? Geen ware dan in den Heer. (Zie EER.)
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West ziele weldoen is u 't best. (Zie OOSTEN.)

RIJKE.

Als iemand rijk wordt, laat hij zich zien gelijk goud op den toetssteen. (Zie GOUD.)
Al slapende wordt men niet rijk. 15

---

1 Gheurtz bl. 56.
2 Winschooten bl. 207. Tuinman I. bl. 151. v. Moerbeek bl. 266. v. Eijk I. bl. 115. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 176, 220. Schaberg bl. 66.
3 Cats bl. 543.
4 Halbertsma bl. 31.
5 Tappius bl. 100. Gheurtz bl. 27. Sartorius sec. V. 78. Winschooten bl. 207. Tuinman I. *nal.* bl. 31. v. Eijk III. 62.
6 *Campen* bl. 14.
7 Gheurtz bl. 50. Sartorius *tert.* III. 5.
8 *Campen* bl. 105.
9 Tuinman I. bl. 136. v. Dam bl. 136. Bogaert bl. 111.
10 *Adag. Thesaurus* bl. 11.
11 Cats bl. 483, 486, 503. *Mergh* bl. 53. *Sel. Prov.* bl. 175.
12 *Prov. seriosa* bl. 35. Gheurtz bl.
13 v. d. Venne bl. 32.
14 *Verz.* 40.
15 Gruterus II. bl. 124. *Mergh* bl. 1. *Sel. P* 32, 157.

...fokken kinderen, en laten er de rijken ...zorgen. (Zie BEDELAAR.)
...arm met eere, dan rijk met schande. (Zie ARME.)
...arm te land, dan rijk op zee. (Zie ARME.)
...'t verhuizen is men altijd rijker, dan men dacht. [*Dán komt alles uit de hoekjes en gaatjes te voorschijn.*]
...arme moet niet kampen met den rijke, de rijke ...met den magtige. (Zie ARME.)
...misslagen der geneesheeren worden met aarde, ...gebreken der rijken worden met geld bedekt. (Zie AARDE.)
...arme ziet men met halve oogen, den rijke met ...oogen aan. (Zie ARME.)
...rijke hangt men in den buidel of schoorsteen. (Zie BUIDEL.)
...rijke is maar rijk in schijn, Als hij gelooft, niet ...te zijn.
...rijke kan eten, als hij wil, — de arme, als hij ...heeft. (Zie ARME.)
...rijken hebben veel vrienden. 1
...rijken vreten de armen, en de duivel vreet de ...rijken, zoo worden allen gevreten. (Zie ARME.)
...rijkste behoudt maar een linnen kleed. (Zie ...KLEED.)
...avonds zonder schulden, des morgens rijk. (Zie AVOND.)
...alles van te voren (*of:* vooruit) wist, was vroeg (*of:* spoedig) rijk. 2 (Zie de *Bijlage.*)
...betaalt, maakt zich rijk. 3
...daar een middel voor (op, *of:* tegen) wist, ...spoedig rijk. (Zie MIDDEL.)
...God tot deelgenoot heeft, zal spoedig rijk ...worden. (Zie DEELGENOOT.)
...het kleine niet acht, wordt zelden rijk. (Zie KLEIN.)
...niets ontbreekt, die is rijk. 4
...op één schip zijn, zijn allen even rijk. 5
...rijk wil worden binnen een jaar, maakt, dat ...hangt binnen zes maanden. (Zie JAAR.)
...veel wenschen, waren gaarne rijk. 6
...zijn rijker geeft en zijn wijzer leert, Is dikwijls ...den weg (*of:* Is ver van de wijsheid) gekeerd ...*wel:* Doet zijne zaken verkeerd). 7
...zijn rijker geeft, zijn wijzer leert en zijn ster...slaat, boeleert gaarne. 8
..., arm en rijk Maakt de dood gelijk. (Zie ARME.)
...rijke en gierige (*of:* Een karige rijke) is Salo...'s ezel. (Zie EZEL.)
...den rijke niet: hij lacht met u. 9
...rijk, morgen arm. (Zie ARME.)
...rijk of heel arm. (Zie ARME.)
...is een ongelukkig land, waar de armen op de ...trappen van de paleizen der rijken zitten. (Zie ARME.)

Het is een rijkmakertje. (Zie MAKER.)
Het is heugelijk, allengskens rijk te worden. 10
Het is ligter rijk dan edel te worden. (Zie EDELMAN.)
Hij is al zijne vrienden te rijk. 11
Hij is de rijkste, die er leeft, Die genoegt, met dat hij heeft. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is de rijkste, die er leeft, Die nergens eenige schulden heeft. 13
Hij is de wereld te rijk af.
Hij is niet rijk, die niet tevreden is. 14
Hij is rijk, die aan niemand iets schuldig is. 15
Hij is rijker in een' dag dan een ander in een jaar. (Zie DAG.)
Hij is rijk in de kale kast. (Zie KAST.)
Hij is wel rijk, die God bemint. (Zie GOD.)
Hij is zoo rijk, als het water diep is. 16
Hij is zoo rijk, alsof hij Konstantinopel meê geplunderd had. (Zie KONSTANTINOPEL.)
Hij wordt geen haar (*of:* geen kruis) rijker. (Zie HAAR.)
Hoe rijker, hoe gieriger. (Zie GIERIGAARD.)
Ik wilde, dat gij rijk waart!
Is iemand rijk, zijn woord wordt gehoord. 17
Men kent den vriend in nood, Den rijke na den dood. (Zie DOOD.)
Men wordt eer kreupel dan rijk. (Zie KREUPEL.)
Met eene mooije vrijen, met eene rijke trouwen. (Zie MOOI.)
Niemand is zoo rijk, of hij heeft wel vrienden noodig. 18
Niemand moet baat hebben (*of:* rijk worden) uit eens anders schade. (Zie BAAT.)
Nu hij rijk is, wil hij zich met een kleintje niet behelpen. (Zie KLEIN.)
Of arm of rijk: Elk zijns gelijk. (Zie ARME.)
Op zijn gemak wordt men het liefst rijk. (Zie GEMAK.)
Prijzen van den rijke vragen, Kan den rijke nooit mishagen. (Zie PRIJS.)
Rijkaard en armgaard Zijn half huns levens wel gepaard. (Zie ARME.)
Rijk worden is geene kunst, maar vroom worden. (Zie KUNST.)
Verkoop niet aan uwe vrienden, en koop geen zaad van de rijken. 19
Vroeg aan den wijn, maakt spade rijk. 20 (Zie de *Bijlage.*)
Wees zorgvuldig en verteer luttel, gij zult rijk worden. 21
Weinig behoeven is haast (*of:* half) rijk. 22
Wie door den ploeg rijk wil worden, moet dien zelf aanvatten (*of:* voortdrijven). (Zie PLOEG.)
Wie een' penning niet zoo lief heeft als een' gulden, die zal zelden rijk worden en den gulden wisselen. (Zie GULDEN.)
Wie rijk wil worden, komt ligt in verzoeking.

...bl. 6.
...bl. 63. Gruterus II. bl. 133. Cats bl.
... de Brune bl. 29. *Mergh* bl. 10. *Sel. Prov.*
... Tuinman I. bl. 175. Bogaert bl. 87.
Sel. Prov. bl. 179.
...de Brune bl. 87, 490. Richardson bl. 29.
...bl. 289.
...bl. 14. Gheurtz bl. 15.
... Gruterus I. bl. 161. Sartorius *pr.* VIII.
... III. 46. Tuinman I. bl. 287.
...bl. 137. Meijer bl. 61.
9 *Sel. Prov.* bl. 163.
10 Gruterus II. bl. 152.
11 Sartorius *pr.* VII. 38.
12 *Campen* bl 16. Zegerus bl. 18. 2 *Oct.* Gruterus I. bl. 110, II. bl. 134. de Brune bl. 81, 83, 161, 283. *Mergh* bl. 11. *Adag. quædam* bl. 39, 62. *Adag. Thesaurus* bl. 36. Willems III. 174.
13 Sartorius *sec.* VIII. 74.
14 *Mots* bl. 83.
15 Gheurtz bl. 30.
16 Tuinman I. *wal.* bl. 11, II. bl. 137. *Adag. quædam* bl. 23.
17 *Campen* bl. 17.
18 *Mots* bl. 50. *Campen* bl. 86. Meijer bl. 29.
19 *Sel. Prov.* bl. 178.
20 Gruterus III. bl. 170. Meijer bl. 66. Schrant bl. 277.
21 *Mots* bl. 72.
22 4 *Sept.*, 2 *Oct.* Gruterus I. bl. 113. *Sel. Prov.* bl. 81. *Wijsheid* bl. 142.

Wie rijk wil worden, moet zijne ziel eenen tijd lang op den tuin hangen, en als hij rijk is, haar er weder afnemen. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Wie vóór zijn 20°. jaar niet zuiver is, vóór zijn 30°. jaar niet sterk, vóór zijn 40°. jaar niet verstandig, en vóór zijn 50°. jaar niet rijk, aan dien is alle hoop verloren. (Zie HOOP.)
Wijs en rijk Is God gelijk. (Zie GOD.)
Wilt gij zijn rijk in korten tijd? Maak u 't begeerig harte kwijt. (Zie HART.)
Wist de rijke, hoe de arme te moede is, hij zoude hem mededeelen. (Zie ARME.)

RIJM.

Het heeft rijm noch reden. (Zie REDEN.)

RIJN.

Dat helpt zooveel, alsof eene mug in den Rijn p.... (Zie MUG.)
Een paard en geld en goed Latijn: Dat brengt een' lanser over Rijn. (Zie GELD.)
Er zijn weinig jongen, die het den ouden verbeteren zullen, zei de paap, en men vroeg hem, of hij van den nieuwen of ouden rijnschen wijn wilde drinken. (Zie JONG.)
Het is een wrange hond, zei de boer, en hij dronk bij vergissing eene flesch wijnazijn voor rijnwijn leêg. (Zie AZIJN.)
Het zal u voorbij gaan, als de Rijn voor Keulen. (Zie KEULEN.)
Hij is blijde, het water gezien te hebben, waaruit men den schoonen rijnschen wijn brouwt. (Zie BLIJ.)
Water in den Rijn dragen. 2

RIJP.

Den rijp ontvlieden, en in de sneeuw vervallen.
De rijp staat drie dagen, en vergaat niet ligt eerder. (Zie DAG.)

RIJPE.

Alles is zijne gading: rijp en groen. (Zie GADING.)
Het is een vroegrijpken. 3
Hij is te rijp in den mond. (Zie MOND.)
Niets, dat zoo wel gedijt, Dan rijp te regter tijd. 4
Tusschen twee groenen één rijpe. (Zie GROEN.)
Vroeg rijp, vroeg rot; Vroeg wijs, vroeg zot. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Wat rijp is, wil rotten. 6
Ze is geplukt, voor ze rijp was.

RIJS.

Beter in de rijzeren Dan in de ijzeren. (Zie IJZER.)
Buig het rijsje (*of:* takje), terwijl het jong is; als het een boom geworden is, is het te laat. (Zie BOOM.)
Daar is het sijsje Nu op zijn rijsje. 7
De boom, waar gij nu vrucht van leest: Die is weleer een rijs geweest. (Zie BOOM.)
De eerste in het rijs, De tweede op het ijs, De derde aan den disch: Dit houdt men, dat best is. (Zie DISCH.)
Gij zult u zelven in de rijzen zingen. 8
[*Gij zult zelf oorzaak zijn, dat gij in moeijelijkheid komt. Zoo doen de vogels, die al zingende aan de lijmstang gevangen g*
Het eene paard gaat met een woord, het a met een rijsje, en het derde moet somtij sporen gevoelen. (Zie PAARD.)
Veel rijsjes (*of:* vezeltjes) maken een' bezem. BEZEM.)
Wanneer men het wilgenrijsje al te sterk b breekt het topje.

RIJSSEL.

Dat lijkt wel naar de capitulatie van Rijss Jaap de boer, en hij zag eene prijscourant. BOER.)

RIJST.

Dat zijn rijstchristenen. (Zie CHRISTEN.)
Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel i zak). (Zie DEUGD.)
Men moet geene zeep voor boter, geen stijfsel rijst verkoopen. (Zie BOTER.)
Practica est multiplex! zei de duivel, en hij a rijstebrij met hooivorken. (Zie BRIJ.)

RIJTUIG.

Hij gaat met eigen rijtuig.
[*Dat is: hij gebruikt zijne voeten.*]
Men wordt eerder door eene mestkar overrede door eene koets (*of:* een degelijk rijtuig). KAR.)

RILLEM.

Hij zag er uit als het beeld van Sint Klaas te lem, dat de muggen zoo besch.... hadden de boeren het niet meer wilden aanbidden. BEELD.)

RILLING.

Daar gaat mij eene rilling van door de leden. LID.)

RING.

Al draagt een aap een' gouden ring, 't Blijft toch een leelijk ding. (Zie AAP.)
Beter geen ring dan een prangring.
Dat is een gouden ring in een' varkenssnuit. GOUD.)
Die de handen uit de mouw steekt, krijgt ri aan de vingers. (Zie HAND.)
Hij heeft den ring, maar niet den steen. 9
Hij heeft den steen gevonden, hem ontbreekt dan de ring. 10
Hij heeft (*of:* gebruikt) een' Gyges-ring. GYGES.)
Hij mag den ring met eere aan den voorsten vi dragen. (Zie EER.)
Hij wringt zijn' trouwring uit.
Hij zal den ring wel aan de deur laten. (Zie DE
Iemand een' ring door den neus steken. (Zie NE
Men zou haar door een ringetje halen.

RISICO.

Het is (*of:* gaat) op risico.

RIST.

Het hangt aan elkander als eene rist uijen.
Het is zoo vol als geriste uijen.

---

1 Servilius bl. 219. *Campen* bl. 29. Gheurtz bl. 74. Tuinman I. bl. 28. Meijer bl. 19. Harrebomée *Tijd* 149.
2 Servilius bl. 4.
3 *Campen* bl. 86.
4 Cats bl. 453. *Sel. Prov.* bl. 3. Willems VIII.193. Modderman bl. 133. Harrebomée *Tijd* 41.
5 Servilius bl. 95*. Zegerus bl. 64. *5 Febr.* Idinau bl. 260. Gruterus I. bl. 121. Cats bl. 413, 453. v. d. Venne bl. 209. de Brune bl. 205. *Morgh* bl. 57. *Sel. Prov.* bl. 3, 68. v. Alkemade bl. 34, 48, 118. Tuinman II. bl. 7. *Adag. quædam* bl. 67. Reddingius 38. Everts bl. 228. v. d. Hulst bl. 7. Willems VIII. 193. Gulkema I. 7. Modderman bl. 132. *5 Febr.* 53. Harrebomée *Klad* bl.
6 *Sel. Prov.* bl. 127.
7 Tuinman I. bl. 204. *Maart* 10.
8 Sartorius *tert.* II. 80.
9 de Brune bl. 461.
10 *Mots* bl. 25.

RITSERT.

... uit vrijen, zei Ritsert, en hij liep ter mot. ... MOT.)

...l het er wat stijf indouwen, zei Ritsert tegen ...tje, en hij stopte eene pijp tabak. (Zie FIJTJE.)

RIVIER.

...rivieren loopen in de zee. 1

... de rivier diepst is, maakt ze minst gerucht. ... GERUCHT.)

...ek is eene rivier geworden. (Zie BEEK.)

...vieren, die in korten tijd opzwellen en hoog... ...en, hebben altijd veel troebel water. 2

...aters van de boomen plukken wil, moet naar ...Indische rivierboomen gaan. (Zie BOOM.)

... rivier keert niet weder terug: zoo spreek, ...gij weêrom moet roepen. 3

... vijver bij de rivier, geenen wijngaard bij ... weg. 4

... rivier, groote heer en groote weg zijn drie ...e buren. (Zie BUURMAN.)

...gt hem de rivier op. 5

... men hem naar de rivier stuurde, hij zou ... water vinden. 6

[*Dit spreekwoord ziet, volgens* DE MÉRY, *... den rijken egoïst, die wel gelegenheid heeft, ... wel te doen, maar die niet wil gebruiken.*]

...eine riviertjes wordt het schip best bewaard ...: vaart men zekerst). 7

...lke waters (havens, vijvers, *of:* rivieren) ...t men zulke visschen. (Zie HAVEN.)

...ivieren ziet men wel hoog vloeijen. 8

...en hof niet onder de schaduw, noch tim... ... bij de rivier. (Zie HOF.)

...verdrinkt zoowel in de liefde als in eene rivier. ... LIEFDE.)

...er wordt de rivier groot, of daar gaat al vrij ... troebel water in. 9

[*Men past dit spreekwoord op menschen toe, ... schielijk, maar op eene onregtmatige wijze, ...ijk worden, daar zulks van anderer middelen ...schiedt. In denzelfden zin zegt men:* De ri...vieren, die in korten tijd opzwellen en hoog...wassen, hebben altijd veel troebel water.]

... men uit de rivier kan putten, moet men niet ... uit de beek. (Zie BEEK.)

...t eene beek was, wordt eindelijk eene ri... (Zie BEEK.)

ROB.

...okken alles in hunnen rob. 10

ROBBEDOES.

... is een wildeman (*of:* wilde Wouter, *ook wel:* ...de robbedoes, *of:* wilde dragonder). (Zie ...AGONDER.)

ROBBENEILAND.

... zal hem naar het Robbeneiland verwijzen.

ROBBERT.

...t au die sterke kost? vroeg Robbert, en hij ... een' hondenkeutel voor een stukje gekonfijte ...mber. (Zie GEMBER.)

...bert is graaf. (Zie GRAAF.)

ROBIJN.

Kon hij, hij hakte spaanders van robijnen. 11

ROEDE.

Als de wijn in het vat te wild is, moet men ze met de water-roede geeselen.

De armoed is een zware roê: Zij sluit ons alle deuren toe. (Zie ARMOEDE.)

De roede is reeds opgeheven.

De roede kussen. 12

De roede ligt in de pis. (Zie PIS.)

De roede steekt voor den schoorsteen. 13

De roê Maakt het kind vroê. (Zie KIND.)

De zonde draagt hare eigene roede op den rug.

Die de roede spaart, haat zijn kind. (Zie KIND.)

Die kwaad gedaan heeft, vreest de roede.

Die zich niet betert door zijner ouders roeden, die komt gemeenlijk aan de galg. (Zie GALG.)

Eene ijzeren roede tot een' stalen aars. (Zie AARS.)

Had hij eene stalen roede, zij hadden eene ijzeren huid. (Zie HUID.)

Het is vergeten, zoo ras de roede van de bil is. (Zie BIL.)

Hij haalt (*of:* maakt) eene roede voor zijn' eigen' aars. (Zie AARS.)

Hij is de roede ontwassen. 14

Hij krijgt eene roede op zijnen schoorsteen.

[*Sint Nikolaas brengt, op 6 December, zijn' gedenkdag, den kinderen, òf eenige geschenken, wanneer zij het zich waardig hebben gemaakt, òf eene roede, om hen te kastijden, wanneer zij zich ondeugend hebben gedragen. Dit algemeene volksgevoelen wordt den kinderen ten sterkste ingeprent. Daarom wordt de 6 December door de kinderen steeds met ongeduld, door vele van hen met een geprangd gemoed, te gemoet gezien. En daar datzelfde volksgevoelen Sint Nikolaas den schoorsteen doet in- en uitgaan, om zijne bezoeken te brengen, worden geschenken of de roede steeds op of onder den schoorsteen geplaatst. In dit spreekwoord krijgt de ondeugende jongen zijne straf. Wordt hij daarmede bedreigd, dan zegt men:* De roede steekt voor den schoorsteen.]

Hoe kunt gij de vromen zoo kwellen, zei gaauwe Joost, en hij kreeg van meester Benedictus eene hagelbui van roêslagen. (Zie BENEDICTUS.)

Hoe liever kind, hoe scherper roede. (Zie KIND.)

Hooge vloeden, Godes roeden. (Zie GOD.)

Ik wil hem slaan met lange roeden. 15 (Zie de *Bijlage.*)

Is de oude roede al vergeten, Zij is daarom toch niet versleten. 16

Is de roede krom, hare schaduw zal nergens regt wezen.

Met zijne eigene roede wordt hij gegeeseld. 17

Niemand wordt groot, zonder met de roede getuchtigd te worden. (Zie GROOTE.)

Salomo zegt: als de ouders de roede sparen, Dat hunne kinderen dan voor den duivel varen. (Zie DUIVEL.)

...n. *avisos* bl. 4. Gruterus III. bl. 134. de ...une bl. 73, 162.
...gaert bl. 80. Harrebomée *Tijd* 158.
...l. *Prov.* bl. 169.
...l. *Prov.* bl. 21, 266.
...rts bl. 344.
...e Méry *Plam.* 8.
7 de Brune bl. 417.
8 Gheurtz bl. 5.
9 Cats bl. 483. de Brune bl. 95.
10 Winschooten bl. 209. v. Eijk I. *nal.* bl. 4. v. Lennep bl. 177.
11 Gales bl. 26.
12 Schaberg bl. 71.
13 Tuinman I. bl. 66, 90, II. bl. 120. Mulder bl. 417. Modderman bl. 135.
14 *Campen* bl. 95. Tuinman I. bl. 90, 168. Bogaert bl. 63.
15 *Campen* bl. 105.
16 Sartorius *tert.* VIII. 73.
17 Sartorius *pr.* II. 28. Bogaert bl. 76.

Zijn willetje staat in het bosch, Met de roede gaat hij los. (Zie BOSCH.)
Zoo lang de roede wenkt. 1
[*De goede wil openbaart zich, zoo lang de verdrukking duurt.*]

Hij zal de bezaansroê ontrakken. (Zie BEZAAN.)

Het stinkt zeven roeden in den wind. 2 (Zie de *Bijlage.*)

ROEIJER.

Dat is de streek van de roeijers, die den rug naar de plaats keeren, daar zij heen willen. (Zie PLAATS.)

ROEKELOOS.

De roekelooze mag zevenmaal wel slaan, maar ééns slaat hij toch kwalijk. 3

ROELAND.

Het is een steenen Roeland. 4
Men zal hem een briefje afgeven op steenen Roeland. (Zie BRIEF.)

ROELOF.

Dat is iemand, die zwart van den honger is, zei Roelof, en hij zag een' moor gaan. (Zie HONGER.)
Het komt er niet op aan, hoe het kind heet, als het maar een' naam heeft (*of:* Het kind moet een' naam hebben, al heette het dan ook Roeltje). (Zie KIND.)
Hoe maakt hij zooveel gebrui in het water, zei Roelof, en hij zag een' man verdrinken. (Zie GEBRUI.)
Pijp op, Roeltje! de bruid gaat meê. (Zie BRUID.)

ROEM.

Daar is geen ware roem, waar ware deugd ontbreekt. (Zie DEUGD.)
Dat is een roem, die lasterens waard is.
[*Men zegt dit, als iemand zich verheft op daden, die geen' lof verdienen.*]
Eigen lof stinkt, Eigen roem hinkt. (Zie LOF.)
Groote roem, kleine daad. (Zie DAAD.)
Hij besnoeit den roem van zijn' medemensch, gelijk de Jood het geld. (Zie GELD.)
Hooge roem was nooit goed. 5
Te hooge roem wordt niet geprezen. 6
Van die zaak heeft hij al lang den roem en den room afgeschept.

ROEMER.

Dat is zooveel als een roemer wijn voor een' nathals. (Zie NATHALS.)
De man kan wel een' braven roemer bij zich steken. (Zie MAN.)
Mogen de roemers het doen, de kamers zullen het wel houden. (Zie KAMER.)

ROEP.

Algemeene roep heeft altijd wat waars. 7
De roep is meer dan de noten. (Zie NOTEN.)
Hij pakt zich weg, eer de roep opgaat. 8
[*Zijn kwaad geweten doet hem de vlu[gt ne]men, alvorens hij beschuldigd wordt.*]
Met gelijken roep. 9

ROEPER.

Het is in de woestijn gepredikt (*of:* Het [is de] stem des roependen in de woestijn). 10
[*Men past dit spreekwoord toe, w[anneer] iemand te vergeefs eene goede zaak met [...] van redenen ingang tracht te doen ver[...] En hoewel het aan* Jez. XL: 3, Matth. [...] Mark. I: 3, Luk. III: 4 *en* Joh. I: 23 [...]*leend, past men het ten onregte op* JO[HANNES] DEN DOOPER *toe.*]

Men mogt er wel een' scheepsroeper op ma[ken].
[*Een* scheepsroeper *is eene* stembuis, [...] *door men malkander op zee de weder[...] berigten doet toekomen. Men bezigt dit [...] woord van menschen, die daarom [...] ergste dooven geacht moeten worden, [...] wel kunnen, maar niet willen hooren.*]

ROER.

Bij mistig weêr en een' stumper aan 't ro[er] [...] men raar verzeilen.
De tong is 't roer van 't leven; in het wel b[...] is veel aangelegen. (Zie LEVEN.)
Die zijn tijdje weet te gissen, En zijn touw[tje] te splitsen, En zijn glas te roere staan, [...] voor een' bootsman gaan. (Zie BOOTSMA[N.])
Een ander man te roer. (Zie MAN.)
Het hoofd is het roer van het schip. (Zie HO[OFD.])
Het is bespottelijk, het roer van een groot[...] aan een klein schuitje te binden.
Het is een man, zeer weifelend op zijn roer. [(Zie] MAN.)
Het is een onklaar roer.
Het roer in de lij draaijen. (Zie LIJ.)
Het roer is omgeworpen. 11
Het roer is van het schip. 12
Het roer ligt ernaar. 13
Het schip, dat naar geen roer meer hoort, [...] eindlijk in de zee versmoord.
Hij draait daar geen roer naar.
Hij gaat te roer. 14
Hij hangt het roer aan de schegge. 15
Hij heeft als een oud konijn te roer gestaa[n. (Zie] KONIJN.)
Hij heeft het roer in de hand. (Zie HAND.)
Hij heeft zijn' tijd (*of:* zijne poos) te roer ge[...] (Zie POOS.)
Hij houdt het roer in het water. 16
Hij houdt het roer vast. 17
Hij is roerhard. 18
Hij is schip en roer. 19
Hij is slap op zijn roer.
Hij is uit het roer. 20

---

1 v. Alkemade bl. 60.
2 Tuinman I. bl. 88, 99. *Euphonia* bl. 528.
3 Gruterus III. bl. 131.
4 Everts bl. 350. Harrebomée IV. 3.
5 Hoffmann bl. XXXVIII.
6 Hoffmann bl. XXXVIII.
7 Servilius bl. 205. Zegerus bl. 29. Gruterus II. bl. 145. de Brune bl. 192, 449, 450, 470. *Mergh* bl. 20. *Sel. Prov.* bl. 101. Tuinman II. bl. 219. Willems III. 128.
8 Sartorius *sec.* VIII. 55.
9 Servilius bl. 25*.
10 Tuinman I. *nal.* bl. 4. *Euphonia* bl. 514. v. Duyse bl. 200. v. Eijk bl. 22. Modderman bl. 38.
11 Winschooten bl. 176, 211. Tuinman I bl. 251.
12 Tuinman II. bl. 49, 164. v. Eijk I. bl. 117. v. Lennep bl. 179.
13 Winschooten bl. 211. Tuinman I. bl. 249. v. Eijk I. bl. 116. v. Lennep bl. 179.
14 Witsen bl. 510.
15 v. Lennep bl. 179.
16 Witsen bl. 506. Winschooten bl. 211. [...] I. bl. 144. *Julij* 12. d'Escury bl. 22. [...] bl. 116. Modderman bl. 106. Bogaert [...] Lennep bl. 179.
17 v. Eijk I. bl. 116. Modderman bl. 107.
18 Winschooten bl. 211.
19 Gheurtz bl. 26.
20 Witsen bl. 512.

...t het roer te na. 1
...t zich het roer uit de handen wringen. (Zie ...n.)
...at stijf aan het roer. 2
...ekt het roer in de heg. (Zie HEG.)
...et het roer wel te wenden (*of:* te draaijen). 3
...il noch te roer noch ter hand. (Zie HAND.)
... aan het roer. 4
... vóór niet afvallen, zei de stuurman, en hij ...chter bij het roer. 5
...w roer aan lij. (Zie LIJ.)
...e roer, laat het je niet ontwaaijen. (Zie MAN.)
...e roer, niet lager! (Zie MAN.)
...e roer, wacht u voor de lij. (Zie LIJ.)
...uistert er niet naar het roer. 6
...oet het roer leggen over het boord, daar men ...wil binden. (Zie BOORD.)
...oet het roer midscheeps houden. 7
...ooger! man te roer. (Zie MAN.)
...het roer aan 't schip, noch de toom aan 't ...d baten, zoo er niemand is, die ze kan be...n. (Zie PAARD.)
...er! houd je roer regt. 8
...het roer om! 9
...t roer van een schip hangt veel af. 10
... een schip zonder roer? 11
... man te roer en een klein knechtken. (Zie ...CHT.)
... geen roer hebt aan uw schip (*of:* geen want ... naar uw schip), Gij moet te grond of op ... klip. (Zie GROND.)

...er is geladen. 12
...w roer aan! 13

... is in rep en roer. (Zie REP.)

ROERDOMP.

...romt als een roerdomp. 14

ROERMOND.

... woont te Roermond, en lapt schoenen. 15

ROES.

...eeft een' roes in (*of:* weg). 16
...apt zijn' roes uit.
...t het opgekomen is, eenen roes te drinken, ...dt men zooveel zatte beesten niet meer. (Zie ...EST.)

...gaat daar alles bij den roes.

ROEST.

...de roest zich eens in een uurwerk zet, daar is ...en regel meer in zijne beweging, noch zeker...id in zijnen wijzer. (Zie BEWEGING.)
... weinig gepoetst, Is de dood voor den roest. ...Zie DOOD.)
... maakt roest (*of:* Dat rust, roest). 17 (Zie ... *Bijlage.*)

ROET.

Dat is zoo min goed als een stuk roet in een' pot met zuurkool. (Zie POT.)
De pot aan het vuur heeft een deksel van doen tegen het roet, dat uit de schouw valt. (Zie DEKSEL.)
Die in roet handelt, maakt zijne vingeren vet. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Die zijn vee met boonen voedt, Hoeft geen' duivenmest of roet. (Zie BOON.)
Hij heeft gaarne van het roet.

[*Dat is: hij loopt moedwillig in zijn verderf. Die de zotheid heeft, om zich aan den ketel te wrijven, wordt geacht,* veel van roet te houden. *In dergelijken zin zegt men:* Die zich aan den ketel wrijft, besmet zich gaarne, *dat wil zeggen: die door zijne handelingen toont, dat hij zijn belang niet acht, geeft ook te kennen, dat hij weinig prijs stelt op de achting zijner medemenschen.*]

Zoet en roet verscheelt maar ééne letter. (Zie LETTER.)

Die zijn roet één jaar laat staan, Kan zeven jaar uit wieden gaan. (Zie JAAR.)

Dat is rap en roet. (Zie RAP.)

ROFFEL.

Hij loopt er maar met de roffel over. 19

[*Dat is: hij doet zijne zaken vrij ruw. De* roffel *is eene soort van* schaaf, *waarmede het ruigste der planken wordt afgenomen.*]

Hij verdient eene roffel. 20

ROG.

Dat is een wonderlijke kikvorsch, zei de boer, en hij zag een' rog op de markt liggen. (Zie BOER.)
Eenen rog voor steenen zenden. 21

[*Dat is: iemand, die gereed staat, eene zaak te ondernemen, door het aanwenden van verkeerde middelen, van zijn voornemen afbrengen.* SARTORIUS *leert ons dit spreekwoord verstaan door een ander, aldus luidende:* Er is eene spaak (*of:* een stok) in het wiel gestoken, *dat van gelijke beteekenis is.*]

Er zit een roggestaart in zijne keel. (Zie KEEL.)
Hij braadt den haring om den rog. (Zie HARING.)
Hij slacht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers), een' kenner van alle vogelen: hij zag eene zog (*of:* een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie KENNER.)
Hij ziet zoo vies, of zijne moêr een rog was. (Zie MOEDER.)
Koken moet kosten, zei Flipje, en hij had eene roggelever te vuur. (Zie FLIP.)

...n bl. 601.
...hooten bl. 211. v. Eijk I. bl. 116. Scha...g bl. 66.
... bl. 35. Bogaert bl. 54.
...hooten bl. 211. Tuinman I. bl. 144. v. Eijk ... bl. 116. Bogaert bl. 96. v. Lennep bl. 179.
... I. 263.
...chooten bl. 142. v. Eijk I. bl. 116. v. Len...p bl. 179.
...Witsen bl. 501.
...Witsen bl. 506. Winschooten bl. 211. v. Eijk I. bl. 116, *nal.* bl. 46. v. Wassberge *Wijn* bl. 18. v. Lennep bl. 179.
9 Winschooten bl. 265.
10 Gales bl. 18.
11 Bogaert bl. 55.
12 Winschooten bl. 131.
13 Winschooten bl. 126.
14 v. Eijk II. *nal.* bl. 44.
15 Tuinman I. bl. 58, 64.
16 Winschooten bl. 212, 249. Tuinman I. bl. 64, 131, II. bl. 50.
17 Cats bl. 502. v. d. Venne bl. 215. Richardson bl. 31. v. Alkemade bl. 47, 118. Tuinman I. bl. 140. Reddingius 25. v. Zutphen II. 22. Scheltema II. bl. 21. Modderman bl. 84. Bogaert bl. 100.
18 Gruterus III. bl. 139. Tuinman II. bl. 189. Meijer bl. 79. Modderman bl. 137.
19 Winschooten bl. 212. v. Lennep bl. 180.
20 v. d. Hulst bl. 16.
21 Sartorius *tert.* IX. 38.

Men zal hem met roggestaarten buigen. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Rog! rog! de lever is het geld waard. (Zie GELD.)
Zoo er nog vuiler rog in zee was, hij zou mij aan boord komen (*of:* zijnen staart opsteken). (Zie BOORD.)

ROGGE.

Die zijn wittebrood vóór eet, moet zijn roggebrood na eten. (Zie BROOD.)
Gekken achten niet, wat de rogge geldt. (Zie GEK.)
Het zijn hanen- (*ook wel:* kromme) eijeren (*of:* eijeren, die de boeren van roggebrood leggen). (Zie BOER.)
Hij heeft eene roggebroods stem. (Zie BROOD.)
Hij is ervoor vervaard als een monnik voor een schepel rogge. (Zie MONNIK.)
Hij stinkt naar conserf van roggebrood, zeven vademen in den wind. (Zie BROOD.)
Hij vraagt er niet naar, wat de rogge geldt. 2
Muizenkeutels willen rogge of peper zijn. (Zie KEUTEL.)
Rogge wil lucht zien. (Zie LUCHT.)
Wanneer de rogge tierig te velde staat, dan is zij met Mei in de aar. (Zie AAR.)

ROK.

Al met der tijd komt Harmen in 't wambuis en Griet in de broek (*of:* de rokken). (Zie BROEK.)
Als de kinderen klein zijn, loopen zij der moeder op den rok; als zij groot zijn, op het hart. (Zie HART.)
Dat spek heb ik al weg, zei speulige Lijs, en zij stak eene ham onder hare rokken. (Zie HAM.)
De drommel zal hem een rokje naaijen. (Zie DROMMEL.)
Dek ze, dek ze, zei de man tegen zijne vrouw; wel waarom zou ik ze dekken, ik heb ze niet gestolen, zei ze, en zij zat met de rokken op hare kniën. (Zie KNIE.)
De tongen der vrouwen zijn langer dan hare rokken.
De witte rok maakt den molenaar niet. (Zie MOLENAAR.)
Die de naald wel weet te roeren, Kan haar rokje dubbel voeren. (Zie NAALD.)
Die des winters met een' bonten pelsrok bij het vuur zit, weet niet, dat het buiten vriest. (Zie BONT.)
Die vink ben ik kwijt, zei Flip, en daar sprong eene vloo van zijn' rok op zijns buurmans mantel. (Zie BUURMAN.)
Een aap is een aap, al draagt hij eene gouden huif (*of:* al had hij gouden rokken aan). (Zie AAP.)
Eene slip van den rok scheuren. 3
[*Dit spreekwoord is waarschijnlijk ontleend aan* 1 Sam. XXIV : 5.]
Eene zotte vrouw kent men aan haar rokje. 4
Een rok wil gedragen zijn, anders komt er de mot in. (Zie MOT.)
Elke duivel naait zijn eigen rokje. (Zie DUIVEL.)
Hang je rok om je lijf: het regent. (Zie LIJF.)
Het is wel een' rok kouder.
Het komt op den knijprok aan. 5
Hij draagt bankeroetiers kleêren (*of:* het rokje van crediet). (Zie BANKEROETIER.)
Hij geeft eene muts, om eenen rok weder te h[...]
(Zie MUTS.)
Hij heeft den Japanschen rok aan. (Zie JA[...]
Hij heeft een rokje uitgetrokken.
[*Dat wil zeggen: de ziekte heeft h[...] in uiterlijk aanzien doen afnemen. Hij[...] een' rok magerder geworden.*]
Hij heeft wat op zijn rokje gekregen. 6
Hij heeft zijn rokje omgekeerd. 7
[*Hij is van geloof, aanhang of gevoel[...] anderd. In vroegeren tijd, toen het la[...] duurder, maar ook duurzamer was, h[...] de gewoonte, den rok te keeren, dat [...] binnenste buiten te zetten.*]
Hij is aan zijn rokje te kennen.
Hij laat eenige knoopen van zijn' rok vallen[...] KNOOP.)
Hij moet in de lange rokken loopen.
[*Dat is: men stelt hem met kleine ki[...] gelijk, die nog in de lange kleêren zijn[...] spreekwoord wordt dus gebruikt van i[...] die niet veel verstand heeft.*]
Hij mogt wel zwijgen: hij mist ook al een' [...] van zijn' rok. (Zie KNOOP.)
Hij schudt er zijn rokje op uit.
Hij trekt (*of:* haalt) het hemd over den rok[...] HEMD.)
Hij zou zijnen rok uittrekken, en geven die[...] een' deerlijken uitkijk.
Hoe zou hij koud wezen, hij heeft een' bonte[...] aan. (Zie BONT.)
Iemand den rok uitvegen.
Ik kan niet begrijpen, hoe mijn rok zoo nat i[...] dronken Joost, en hij had drie uren do[...] slagregen gegaan. (Zie JOOST.)
Ik zal u een rokje naaijen. 8
Is de rok gesneden, hij moet genaaid worden[...]
Laat ze pompen, die koude hebben: ik heb[...] rok aan. (Zie KOUDE.)
Lange rokken, korte memorie. (Zie MEMORI[...]
Leg den winterrok des zomers in de kast[...] KAST.)
Liever 't draadje niet begonnen, Dan den ro[...] afgesponnen. (Zie DRAAD.)
Men heeft hem den rok niet gescheurd (*of:* de [...] niet uitgerukt). (Zie MOUW.)
Men kent de vrouw niet aan haar rokje, noch[...] wijn aan het zwikje. 9
Men moet zich tegen storm en onweêr van r[...] regenkleed voorzien. (Zie KLEED.)
Men tornt hem aan het rokje.
Men zal hem van datzelfde laken een pak (*of:*[...] rok en eene broek) maken. (Zie BROEK.)
Met goede luî is het goed te doen te hebben, [...] koster, en hij ontkleedde de beelden (*of:* [...] toog onze Lieve Vrouw den rok uit). (Zie BE[...]
Mijn hemd is mij nader dan mijn rok, en [...] vleesch nader dan mijn hemd. (Zie HEMD.)
Niemand schudt zijn rokje af, Of er valt een v[...] af. 10

---

1 *Campen* bl. 4.
2 Gheurts bl. 34.
3 Tuinman I. *nal.* bl. 4.
4 de Méry *Holl.* 12. Harrebomée III. 7.
5 de Brune bl. 109. Tuinman I. bl. 293, 317, II. bl. 296.
6 Tuinman I. bl. 297.
7 Winschooten bl. 213. Tuinman I. bl. 263, *nal.* bl. 4. *Junij* 8. Gales bl. 34. de Méry *Holl.* 15. Harrebomée V. bl. 202. v. Lennep bl. 180.
8 v. Alkemade bl. 142.
9 de Méry *Holl.* 22.
10 Cats bl. 434. *Euphonia* bl. 533. Willem[...] 21. *Sermoen* bl. 53.

een' graauwen rok schuilt dikwijls groote heid. 1

n' zwarten rok ziet men zoo ligt een wit je. (Zie PLUIS.)

uit, rokje an, Maakt een' sterken man. (Zie .)

uit spelen. 2

[*Zulk een spel is niet zeer aangenaam voor en speler; maar toch noodig, om de kwaad-doeners te straffen. De spreekwijze ziet nl. op geeselslagen, die men den dief op de huid eeft, en waartoe deze zijn rokje alvorens uit-trekt.*]

het einde af: het hemd zal den rok wijzen. KINDE.)

ik den rok uitschud, zoo valt het al te an af. 3

[*Dat is: die zaak trek ik mij weinig aan, dat zij mij niet kan deren, daar ik ze slechts af te schudden, om eraf te zijn. Het spreekwoord wordt bevestigd door de beide vol-gende, die men in gelijken zin gebruikt:* Ik al er mij geen harnas over aantrekken, *dat de verachting der zaak aanduidt, en* Ik heb een breeden rug: er kan veel op (*of:* er kan el op afstuiten), *dat de onverschilligheid uitdrukt, die men aan den dag legt, wanneer en zich met eene zaak ziet beladen.*]

t den bruidsrok aan. (Zie BRUID.)

ROL.

het huishouden op rollen. (Zie HUISHOU-.)

at op het rolletje, Dien kost het zijn bolletje. BOL.)

akt op rollen.

er de rol halen.

---

reld is een schouwtooneel; Elk speelt zijn en krijgt zijn deel. (Zie DEEL.)

den geene slechte komedianten zijn, gaf men naar de rol, die hij hebben moet. (Zie KO-IANT.)

et zijne rol. 4

at zijne rolletjes goed afloopen.

[*Hij weet de lusten des levens te genieten.*]

ert zijne rol van buiten. 5

eelt er eene eerste rol.

moet zijne rol te voren maken, opdat men ze ed spele.

ROLAND.

gedraagt zich als een razende Roland.

[ROLAND *is niemand anders dan de gewaande neef van* KAREL DEN GROOTEN. *Men heeft hem zich als reus voorgesteld, en gemeend, dat de* steenen ROELANDS *beelden* (ROLAND *en* ROELAND *is dezelfde persoon*) *van hem hunnen oorsprong hebben.* ROLAND *was een wakker krijgsman, maar wat onbesuisd, van waar hij den naam van* razenden ROLAND *verkreeg. Hij sneuvelde in eenen strijd in Spanje, wer-waarts* KAREL DE GROOTE *zijne wapenen had gewend, in de engten van het Pyrenesche ge-bergte, en wel in de valei van Ronceval, te ge-lijker tijd met den Frieschen koning* GONDE-BALD, *met* KAREL DEN GROOTEN *opgetrokken, in* 778, *volgens* AREND, — *in* 785, *volgens* CERISIER. *Wie in zijnen loop niet te stuiten is, maar wild en woest voortholt, die wordt bij den* razenden ROLAND *vergeleken.*]

ROLSTOK.

Wat dunk je van dien rolstok, zei Teeuwes, en hij zag een' grooten klos. (Zie KLOS.)

ROMBOUT.

Hij zal dat kunnen omstooten, gelijk een Friesche os den toren van den heiligen Rombout met de hoornen zou kunnen doen. (Zie FRIESLAND.)

ROME.

Als het klokje van Rome luidt, blijft gij scheel zien. (Zie KLOK.)

Beter de eerste stem in Capua dan de tweede binnen Rome. (Zie CAPUA.)

Beter vrede met het dorp dan strijd met Rome. (Zie DORP.)

Dat is bekend als de weg naar Rome.

De klokken zijn naar Rome: zij zullen eijers leggen. (Zie EI.)

De weg naar Rome gaat over Herrnhut. (Zie HERRNHUT.)

Die voor de eerste reis naar Rome gaat, ziet de reis; voor de tweede reis kent hij ze; voor de derde reis brengt hij ze mede. (Zie REIS.)

Draag uwen vriend naar Rome, en zet hem onzacht neder, — dan hebt gij uwen dank weg. (Zie DANK.)

Gij hebt eene Roomsche reis verdiend. (Zie REIS.)

Had ik geld genoeg, ik zou den keizer van Rome stillen. (Zie GELD.)

Het is zoo oud als de weg (*ook wel:* als de weg van Rome (*of:* Kralingen)). (Zie KRALINGEN.)

Het klinkt zoo nieuw, alsof het te Rome donderde. 6 (Zie de *Bijlage.*)

[*Het Apennijnsche gebergte stelt bijna geheel Italië aan veelvuldige donders bloot, waarbij zich te Rome, en wel bijzonder in Campagna di Roma, de menigvuldige aardbevingen en de losbarstingen der vuurspuwende bergen, die hun donderend vermogen uitoefenen, voegen. Maar meer nog dan dit alles zijn het de pauselijke banbliksems, die hun donderend geluid alomme verbreidden. Hierom* kan dáár geen donder nieuw klinken, *en gebruikt men alzoo dit spreekwoord, al jokkende, van eene gewone zaak.*]

Hij is naar Rome geweest, en heeft den paus niet gezien. (Zie PAUS.)

Hij is te Rome geweest, maar de paus verder. (Zie PAUS.)

Hij mogt eens keizer van Rome zijn! (Zie KEIZER.)

Hoe digter bij den paus (*of:* bij Rome), hoe slechter Christenen. (Zie CHRISTEN.)

Hoe nader bij Rome, hoe verder van de kerk. (Zie KERK.)

Hoe nader men bij Rome is, Hoe minder houdt men van de mis. (Zie MIS.)

Hoe verder van Rome, hoe nader bij God. (Zie GOD.)

---

villius bl. 190v. Zegerus bl. 46. 27 *Febr.* Gru-tus I. bl. 117. *Sel. Prov.* bl. 32. *Adag. quae-dam* bl. 2. *Adag. Thesaurus* bl. 54. 27 *Febr.* 53.

2 Tuinman I. bl. 297.

3 *Campen* bl. 23. Tuinman I. bl. 116. Meijer bl. 12.

4 Winschooten bl. 212.

5 Winschooten bl. 212.

6 *Campen* bl. 59. Meijer bl. 28.

Men zoude eerder naar Rome gaan, en weder komen. 1

[*Men zegt dit bij het al te lang wikken en wegen eener in behandeling zijnde zaak.*]

Met kranke beenen is het kwalijk tot Rome te loopen. (Zie BEENEN.)

Met vragen komt men te Rome. 2

Naar Rome ging nooit man of paard, Of 't was al vrij wat minder waard. (Zie MAN.)

Niet ieder mag naar Rome gaan.

Rome en Parijs niet te gelijk. (Zie PARIJS.)

Rome, zoo oud, Is op één' dag niet gebouwd. (Zie DAG.)

Sint Pieter past nergens beter dan te Rome. 3

Voet voor voet vordert wel (*of:* kwam de man te Rome, *ook wel:* kan men met der tijd verre gaan). (Zie MAN.)

Waar de paus is, daar is Rome. (Zie PAUS.)

Wij kunnen allen geen paus van Rome zijn. (Zie PAUS.)

ROMEIN.

Gelukt het wel, het is een Romeinstuk; maar gelukt het kwalijk, het is een schelmstuk. 4

Het is eene Romeinsche daad. (Zie DAAD.)

ROMMEL.

Hij slaapt den rommelslaap. 5

ROMMELING.

In de rommeling is het vet. 6

ROMMELZO.

Het is eene geheele rommelzo. 7

[„*Dat is,*" *zegt* TUINMAN, „*eene vermenging van allerlei visschen tot een kookzel.*" *Ondertusschen is eene zo wel een* kooksel, *iets, dat te gelijker tijd en onder elkander wordt gekookt, doch alzoo niet alleen op* visch, *maar meer bepaaldelijk op* hutspot *toepasselijk. Eene* rommelzo *is een* allegaartje, *eene verzameling van allerlei vreemdsoortige dingen onder elkander gemengd, gelijk ook het woord* rommel, *dat is: verschillende dingen van geringe waarde, aanduidt.*]

ROMP.

Wat is de romp, als er de kop af is? (Zie KOP.)

ROMPSLOMP.

Het is daar altijd een regte rompslomp. 8

Rompslomp, twaalf eijeren, dertien kiekens. (Zie EI.)

Rompslomp, vijf schapen, twintig voeten. 9

[Rompslomp, *waaraan men thans de beteekenis van* ruw, wild, slordig, overhoop *hecht, werd voorheen inzonderheid gebruikt bij het koopen en verkoopen van zaken, die men niet naauwkeurig berekende, maar door elkander genomen wenschte te verhandelen. Hebben* vijf schapen *werkelijk* twintig voeten, *en is de zaak hier ernstig gemeend, zulks kan het geval niet zijn, wanneer men van* twaalf eijeren, dertien kiekens *spreekt. Veeleer ligt dan daarin het bewijs, dat de uitdrukking schertsende[r] spottenderwijze moet worden opgevat.*]

ROND.

Dat is een ronde Zeeuw (*of:* Goed rond, Zeeuwsch). 10

[*De rondheid, de opregtheid in elke … handelingen der Zeeuwen, deed dit spreek… ontstaan.*]

Goed rond is rolbollig. 11

RONDE.

De hond doet een' rondedans naar zijnen … (Zie DANS.)

Eén alleen kan geen' ronde- (*of:* katten-…) maken. (Zie DANS.)

Mannen en honden, Die doen de ronden (*of:* … den en mannen Mogen uitspannen); Maar … en wijven Moeten t' huis blijven. (Zie HO…)

RONDHEMD.

Hij dient onder kapitein Rondhemd. (Zie … TEIN.)

RONDTE.

Mijn hoofd tolt in de rondte. (Zie HOOFD.)

RONZEBONS.

Dat is een ronzebons. 12

ROOD.

Heden rood, Morgen dood. (Zie DOODE.)

Hij liegt, zonder rood te worden. 13

[*Hij is al zoo volleerd in het liegen, … er niet eens meer van kleurt.*]

Hij wordt zoo rood om zijn kammetje. (Zie …)

Schoon rood, Haast dood. (Zie DOODE.)

Hij staat in het roode. 14

[„*Het* rood *is,*" *zegt* BILDERDIJK, … Nieuwe Taal- en Dichtkundige Versch… heden, IV. *bl.* 76 *en* 77, „*het* (*bij uits…* *de overige*) *snel aangedreven licht eene… oppervlakte. Het werd daarom de uitm… en dus prachtigste onder de kleuren ge… gelijk het* goud *onder de metalen, en … onder het bont.*" *Nam men om die r…* roode *kleur als het beeld der canonisati… Men zegt althans van den wereldling:* … geen heilige: hij zal geene roode letter … almanak krijgen. *Dit is eene zekere … heid, dat het* rood *voor een teeken der sch… wordt gesteld. Daarvan ontstond het sp… woord:*

Mist een maagd haar eerbaar rood,
Dan is zij al levend dood.

Zegt men dus: Hij staat in het roode, *… men daardoor te kennen geven, dat hij … allen, met wie hij in aanraking komt, het … vertrouwen heeft weten te verwerven.*]

Mist een maagd haar eerbaar rood, Dan is … levend dood. (Zie MAAGD.)

ROODHEID.

Hij wil den tigchelen hunne roodheid afwass…

---

1 Sartorius *pr.* IX. 80.

2 Gruterus I. bl. 115. de Brune bl. 106. Sartorius *sec.* III. 11. Tuinman I. bl. 29, II. bl. 171. v. Zutphen I. 26. Braakenburg V. 2. Koning bl. 7. Kerkhoven bl. 87.

3 Tuinman I. bl. 265.

4 v. Alkemade bl. 72.

5 Gheurtz bl. 26.

6 Cats bl. 503, 529. de Brune bl. 88. *Sel. Prov.* bl. 126, 178. v. Alkemade bl. 56. Tuinman I. bl. 239.

7 Tuinman I. bl. 341.

8 Tuinman I. bl. 341.

9 Gruterus II. bl. 162. *Mergh* bl. 38. Tuinman II. bl. 155. Harrebomée II. bl. 259.

10 Servilius bl. 25. Gheurtz bl. 21, 22. Zegerus bl. 27. Gruterus II. bl. 146. *Mergh* bl. 21. Sartorius *pr.* I. 72. Witsen 174. Winschooten bl. 213. v. Alkemade bl. 49, 117. Tuinman I. bl. 42, 190, II. bl. 185, 208. *Sept.* 21. Gales bl. 1… 14. v. d. Hulst bl. 13. Braakenburg III. … ning bl. 8. Kerkhoven bl. 56. … 79. v. Eijk III. 19. Modderman bl. … bl. 109.

11 v. d. Venne *Voorb.* bl. 1.

12 v. Eijk II. *neal.* 70. de Jager *Bijdr.* bl. …

13 Tuinman I. bl. 198.

14 *Campen* bl. 45.

ROODKOUSJE.
t is een sprookje van Roodkousje. 1
ROOF.
t eene roof is ons van 't gat gevallen! (Zie ATTEN.)
k eene wond zal niet zonder roof heelen.

———

haai gaat op den rug liggen, om zijn' roof te ppen. (Zie HAAI.)
schoone roof maakt eenen stouten dief. (Zie EF.)
is geen roof- (*of:* geroofd) goed. (Zie GOED.)
elijkt den roofvogels: hij heeft kromme nagels. ie NAGEL.)
uden wel een' roof van voor de hel halen, en en ongeschonden weder. (Zie HEL.)
ROOI.
r is geene rooi meê te schieten (*of:* Hij heeft geene rooi op). 2
brengt veel roois te pand. (Zie PAND.)
ROOK.
r is geen rook zonder vuur (*of:* Waar rook is, ook vuur). 3
r men in zulke haardsteden vuur stookt, moet n geweldige rook opgaan. (Zie HAARD.)
is een digt dak zonder rookgat, daar de duivel eer onder gescholen heeft. (Zie DAK.)
ste schouwen slaan den minsten rook uit.
ook van het vaderland is aangenamer dan een nd vuur. 4
menschen leven gaat als een rook voorbij (*of:* niet dan rook). (Zie LEVEN.)
zwarte rook zoekt altijd het blankste vel (*of:* schoonste). 5
en kok bedilt, moet het rookgat uit. (Zie VEN.)
et vuur wil hebben, moet den rook lijden (*of:* dragen). 6
k verdwijnt in rook.
ich warmen wil, moet wat rook verdragen. 7
eene dunne pijp komt weinig rook. (Zie PIJP.)
weinig rook bijt hem niet. 8
s eene leêge schouw, de rook is er haast uit. 9
s een kwade rook, daar geen vuur is. 10
s goed minnen, daar de rook opgaat (*of:* daar n den rook kan zien). 11
[*Dat is: de vrijer trouwt een meisje met geld. Het* rooken van den schoorsteen, *of* het opgaan van den rook, *wordt voor een teeken van* goedbezit *gehouden. Van daar het zeggen voor eene onvoordeelige zaak:* Daarvan rookt de schoorsteen niet. *Van eene gewenschte plaats voor den vrijer bezigt men mede het spreekwoord:* Daar de schoorsteen rookt, is het best vrijen.]
heeft liever den rook dan het gebraad. (Zie BRAAD.)
is vrekker dan Midas: die warmde zich aan n rook van stronten, uit vrees, dat hij hout u moeten koopen. (Zie HOUT.)
Hij krijgt den rook van den vijand in de oogen. (Zie OOG.)
Hij maakt schepen van rook.
Hij slacht Midas: die braadde de worsten aan den rook van stronten. (Zie MIDAS.)
Hij zou den rook uit de hel halen, al stond de duivel ervoor. (Zie DUIVEL.)
In de beurs tasten, of in den rook hangen. (Zie BEURS.)
Indien het vuur van kwaad gezelschap u niet brandt, de rook van hetzelve zal u ten minste zwart maken. (Zie GEZELSCHAP.)
Look en rook, uijen en bruijen, waken en braken Zijn zes zaken, die kwade oogen maken. (Zie LOOK.)
Met drie dingen is men in huis verlegen: Met rook, een kwaad wijf en met regen; Maar 't vierde is nog het grootste kruis: Veel kinders en geen brood in huis. (Zie BROOD.)
Om niet in het vuur te vallen, moet men zelfs den rook vreezen.
Onder den rook van de stad wonen.
Rook, stank en een kwaad wijf drijven den man uit zijn huis. (Zie HUIS.)
Rook, water en vuur maakt men haast plaats. (Zie PLAATS.)
Uit den rook in het vuur loopen. 12
Uit vrees voor den rook sprongen de zotten in 't vuur. 13
Waar de rook is, daar is het vuur.
Wanneer het rookt, zorg, dat de rook binnen's huis blijft. (Zie HUIS.)
Wat geeft het, rook te maken! 14
Wat kan de rook het hangijzer doen? (Zie HANGIJZER.)
Zij kunnen niet eens vijsten, of hij moet den rook ervan hebben. 15
[*Dat is: hij deelt van alles mede, en wordt in alle voorkomende zaken bevoordeeld. Men zegt in gelijken zin:* Hij is doen en laten bij Peter *en* Hij is er als kind in huis.]
Zulk een rook is met krabben gemengd. (Zie KRAB.)
ROOM.
De room is van de melk (*of:* De melk is afgeroomd, *ook wel:* Het roompje is eraf). (Zie MELK.)
Die roomwafels beloofd hebben, meenen dikwijls veel te doen, als zij boekweiten koeken bakken. (Zie BOEKWEIT.)
Hij heeft den room weg, en laat de melk voor anderen. (Zie MELK.)
Van die zaak heeft hij al lang den roem en den room afgeschept. (Zie ROEM.)
Wat bezwaarder kost is dat, zei Jorden, en hij at room met braadvet. (Zie JORDEN.)
ROOMSCH.
Een Roomschen heilige dag is een Geuzen luije dag. (Zie DAG.)
Het is een Roomsch Onzevader: de kracht en de heerlijkheid is eruit. (Zie HEERLIJKHEID.)

———

une bl. 489. Sartorius *pr.* V. 40, *sec.* V. 6.
uman I. bl 196.
hooten bl. 224. Tuinman II. bl. 129.
ndman bl. 39. Folqman bl. 194.
une bl. 243. Everts bl. 399.
nus I. bl. 98. de Brune bl. 291, 496.
Maart. Gruterus I. bl. 100. v. d. Venne bl. 194. de Brune bl. 380, 390, 397. Tuinman I. bl. 195. v. Zutphen II. bl. 56. Bogaert bl. 89. 27 *Maart* 53.
7 *Sel. Prov.* bl. 158.
8 *Campen* bl. 101. Meijer bl. 47.
9 *Sel. Prov.* bl. 145.
10 *Campen* bl. 130. Meijer bl. 63.
11 Gruterus III. bl. 154. Cats bl. 467. *Sel. Prov.* bl. 187. v. Alkemade bl. 39. Meijer bl. 91.
12 Sartorius *pr.* V. 64.
13 v. Alkemade bl. 76.
14 Gheurts bl. 57.
15 *Campen* bl. 56.

Het vleesch is bij den Roomsche even zoo spoedig uit de kuip als bij den Protestant. (Zie KUIP.)

ROORDA.

Met gemak, zei Roorda, en hij kreeg eene vuist in 't oog. (Zie GEMAK.)

ROOS.

Als de bij geene rozen vindt, moet zij op doornen zitten. (Zie BIJ.)
Als hij lacht, dan sneeuwt het rozen. 1
Daar is een varken onder de rozen. 2
[*Men bezigt dit spreekwoord van iemand, die behagen schept in verkeerdheden te doen.*]
Dat past als rozen in een varkenskot. (Zie KOT.)
De heulbloem tusschen de rozen ruiken. (Zie BLOEM.)
Den pot met rozen ontdekken. (Zie POT.)
De roos kan niet in stinkend bilsenkruid veranderen. (Zie BILSENKRUID.)
De rozen vallen af, maar de doornen blijven over. (Zie DOORN.)
De schoonste roos wordt een rosse krevelknop. (Zie KNOP.)
De tijd baart rozen. 3
De zeug heeft liever draf dan rozen. (Zie DRAF.)
Die aan eene witte roos ruikt, krijgt de roos aan den neus. (Zie NEUS.)
Die de roos heeft, zal de tulp wel krijgen.
Die de roos wil plukken, moet de doornen niet ontzien. (Zie DOORN.)
Er spruiten zulke goede roosjes uit als er afvallen (*of:* Zulke schoone rozen wassen, als er vergaan). 4 (Zie de *Bijlage.*)
Geene bij verkoos ooit eene dorre roos. (Zie BIJ.)
Geene rozen zonder doornen. (Zie DOORN.)
Het is daar ook geen rozen snijden.
Het is een dag van de roos. (Zie DAG.)
Het is zoo rood als eene roos in den Mei. (Zie MEI.)
Het roosje is te vroeg geplukt.
[*Dit is het beeld van een gevallen meisje.*]
Hij ontlook gelijk eene roos. 5
Hij ontluikt door de deugd, als een rozeknopje door de pis. (Zie DEUGD.)
Hij slaapt als eene roos. 6
[*Hoeveel lezenswaardigs men ook bij* ALEWIJN *en* LUBLINK *omtrent deze spreekwijze vindt, geloof ik, dat men de zaak al te woordelijk opvat, en geenszins tot eene verbastering de toevlugt behoeft te nemen. Zou men, zonder gedrongenheid, van den bloeijenden, in onschuld levenden jongen, niet kunnen zeggen:* Hij slaapt als eene roos, *en verstaan erdoor: hij ligt zoo gerust, dat ook in den slaap de blos hem niet begeeft, maar de glans der rozen op zijn gelaat is afgeteekend? Dat* hij slaapt als eene roos, *zou willen zeggen:* „Hij slaapt als in een roes, *zoo duchtig sluimeren, als of men een weinig beschonken was," gelijk* Prof. VISSCHER *aanneemt, komt met de zachte rust, die men wil aanduiden, weinig overeen.*]

Hij treedt op rozen (*of:* Het is een rozentreder
[*Men zegt dit van iemand, wien alles loopt, zoodat hij daardoor tot weelderig overslaat, — ofschoon men het mede bezigt iemand, die uit trotschheid op zijne te loopt.*]
Hij zit op geene (*of:* niet op) rozen.
Is het roosje eenmaal geplukt, dan verliest spoedig haren geur. (Zie GEUR.)
Men behoeft de roos op den steel niet te laten welken.
[*Dit is een raad aan ouders, om niet wijs met hunne dochters te zijn.*]
Men kan niet leven van rozegeur en mane (Zie GEUR.)
Men moet van geene rozen droomen, Als de is gekomen. (Zie OOGST.)
Nooit zulk eene schoone roos, of zij verliest haren glans. (Zie GLANS.)
Onder de roos. 8 (Zie de *Bijlage.*)
[J. DE BRUNE DE JONGE *zegt in zijn* steen der Vernuften, *bl.* 181: „*Het is Neerland de manier, en grijpt by veel volkeren plaats, dat men, wanneer 'er een lik gezelschap by een is geweest, in het yder een tot stilswijgen zoekt te verbinden dat, het geen vrienden onder malkander hebben, niet buitens huis gedragen worde. toe bezigt men gemeenlik dees woorden:* is onder de roos geschiet. *Dit is d'oor dat men deurgaans in plaatzen van* een roos aan den balk *ziet geschildert, gasten daar deur in te scherpen, dat zy dreve vrolikheden wijsselik moeten huis ren, en in stilswijgentheid begraven. men dan wat brooddronkelik te werk is 'er yet dartels gebeurt; heeft men 'er veel gezoent; te geweldig gekittelt; te speelt; t' overmatig gedanst, gesprongen zongen; wat is 'er aan misbeurt?* 't Is de roos geschiet; *en daarom mach het buiten den drempel brengen; maar moet zijn boezem besloten houden." Verder de reden op,* „*waar het van daan komt* een roos, aan de balk, *te kennen geeft, al wat 'er gedaan en gezeit is, moet verswij in deze woorden:*

„Den roos is VENUS lief, om liev' AD wil;
CUPIDO gaf z'aan HARPOCRAAT den sto H
Op dat zijn moeder speeld haar minne veili
Wen elk heur handel hiel door hem ge en

Zie, behalve TUINMAN, LUBLINK, V. PHEN, V. EIJK *en* V. LENNEP, *in de* keningen vermeld, *de* Navorscher, IV. *die over deze spreekwijze zeer belangrijk*
Op distelen wassen geene rozen. (Zie DISTEL.)

---

1 Sartorius *sec.* VI. 37, *tert.* IX. 30. Tuinman I. bl. 306. *Maart* 15. v. Eijk II. 10. Bogaert bl. 41.
2 Sartorius *pr.* VI. 3.
3 *Campen* bl. 53. 11 *Maart.* Gruterus I. bl. 97. Cats bl. 528. de Brune bl. 32. *Mergh* bl. 49. Richardson bl. 36. Tuinman I. bl. 174. v. Moerbeek bl. 272. *Wijsheid* bl. 140. *Euphonia* bl. 532. Everts bl. 227, 380. *Tijd* bl. 25-26, 28. v. Eijk III. bl. 51. Harrebomée *Tijd* 126.
4 Gheurtz bl. 3. *Sel. Prov.* bl. 185. Sartorius *pr.* X. 83.
5 Winschooten bl. 148.
6 Tuinman I. bl. 303. Alewijn bl. 105-109. Lublink *Verh.* bl. 110, *Br.* bl. 92-94, 100. v. Eijk I. *nal.* 9. Visscher bl. 211. Sancho-Pança bl. 56.
7 Sartorius *sec.* II. 90. v. Eijk III. bl. 52.
8 *Campen* bl. 123. Gheurtz bl. 26, 74. v. made bl. 42. Tuinman I. bl. 26. *Sept.* 18. bl. 45. Lublink *Br.* bl. 94-96, 100. v. I. 37. v. Eijk I. *nal.* bl. 46. v. Lennep bl.

geene rozen voor de varkens. 1 (Zie de *Bijlage.*)

[*In denzelfden zin zegt men, bij het weg-*
ijen zijner goede gaven aan nietswaardigen:
erp geene paarlen voor de zwijnen.]

en, dat hun rooswiede rozen zijn.

[*Dat is: zij zijn zeer eigenwijs, en houden*
ch hardnekkig vast, aan 'tgeen zij zelven be-
cht hebben. Wiede *is* onkruid, *van waar het*
als verklaart, wat men door rooswiede *te*
rstaan hebbe.]

rozen: zij zullen bloeijen; zijn 't doornen:
llen steken. (Zie DOORN.)

g u zulke rozen op de hand wassen, zal u
eld in de beurs niet schimmelen. (Zie BEURS.)

ROOSENDAAL.

ligt een uur achter Roosendaal.

[*Wouw en Roosendaal zijn twee Noord-*
rabandsche dorpen. Men bezigt dit spreek-
oord, wanneer iemand dan dit, dan dat wil,
zulks uitdrukt door: ik wou. *In denzelfden*
zegt men van al zulke onvervuld blijvende
nschen: De wouwen vliegen zoo hoog (*of:*
og boven de duinen).]

ROOSTER.

heet van den rooster. 2

SARTORIUS *zegt, dat men deze spreekwijze*
igt, wanneer er al te spoedig geoordeeld
dt; terwijl WINSCHOOTEN *en* TUINMAN
r verstaan van een gevecht, waarin het
rp toegaat; EVERTS *en* MODDERMAN *ein-*
ijk brengen haar bij, zoo als men de spreek-
se nog dagelijks hoort toepassen, nl. voor
en, die men te voorschijn brengt op den
en oogenblik, waarin ze voortgebragt zijn.]

ld Is op den rooster geteld. (Zie GELD.)

ft leelijk op den rooster gelegen. 3

[*Eene zinspeling op* Sint LOURENS, *zegt* V.
SE.]

r de rooster in orde is, dan zal de duivel
p het kerkhof komen. (Zie DUIVEL.)

ROOVER.

men kapers (*of:* roovers) op de kust. (Zie
R.)

g is geen roover. (Zie PLOEG.)

nestje weet, vreest voor de roovers. (Zie
.)

rt daar in een roovers hol. (Zie HOL.)

t den kapitein van de struikroovers wel.
KAPITEIN.)

er uit als een straat- (*of:* struik-) roover.

s, tegen huns gelijken, doen zelden goede
(Zie GELIJK.)

ROS.

harft-paard vreest den roskam. (Zie KAM.)

ofd hort hem van wijsheid als een rosmolen.
HOOFD.)

zu lang genoeg in dezen rosmolen gaan
oppen. (Zie MOLEN.)

rosmolen loopen. (Zie MOLEN.)

ROSBAAIJER.

s een rosbaaijer. 4

[„*Dat wil zeggen,*" *zoo lezen wij bij* TUIN-
MAN, „*een groot lomp mensch.* Ros bayaard
was de naam van 't paard, waar op de vier-
Heems-kinderen *reden.*"]

ROSMALEN.

Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand. (Zie LAND.)

ROSMARIJN.

Zij is uit de rosmarijn gegroeid.

ROT.

De booze rotten omringen hem. 5

Het is een slecht rot, daar de droes de beste is. (Zie DROES.)

ROTHSCHILD.

Hij gelijkt Rothschild wel.

[ROTHSCHILD *is een bekend Engelsch bankier. Men bezigt deze uitdrukking dus van den man, die goed van geld voorzien is.*]

ROTS.

Het is op eene rots geploegd. 6

Het staat zoo vast en onbewegelijk als eene rots. 7

ROTSSTEEN.

God, de onbewegelijke rotssteen, beweegt het al. (Zie GOD.)

Men spuwt er water tegen den rotssteen. 8

ROTTE.

Het is koel op zee, zei de snijder, en hij voer over de Rotte. 9

Hij is niet rot, al stinkt hij wat.

Je bent niet rottig, al ben je wat beursch. (Zie BEURSCH.)

Vroeg rijp, vroeg rot; Vroeg wijs, vroeg zot. (Zie RIJPE.)

Omdat hij naar de grootste greep, heeft hij de rotte gekregen. (Zie GROOTE.)

ROTTERDAM.

Het zijn Rotterdamsche tijdingen.

Hij heeft de Rotterdammer.

Hij is naar Rotterdam.

[*Men zegt dit van iemand, die gestorven is. Waarom? misschien, als woordspeling, omdat de doode onder een'* dam, *voor hoogte van aarde, ter vertering,* rotting, *wordt neêrgelegd.*]

Iemand eene Rotterdamsche fooi geven. (Zie FOOI.)

Ik sprak met u van Amsterdam, en gij antwoordt mij van Rotterdam. (Zie AMSTERDAM.)

ROTTING.

Als goede lieden kwaad worden, hebben ze den duivel in, zei Japikje Veelpraats, en hij voelde olie regenen; maar zij kwam uit Jan Goedbloeds rotting. (Zie DUIVEL.)

Dat recept komt niet à propos, zei snapachtige Gerrit, en hij kreeg een drachma rottingolie. (Zie DRACHMA.)

Een rotting zal kwalijk een' bitsen hond goed maken. (Zie HOND.)

ROTTWEIL.

Hij spreekt Rottweilsch.

...n bl. 80. Gheurts bl. 51, 57. 9 *Mei.* Idi-
...l. 41. Gruterus I. bl. 119. de Brune bl. 200.
...s *pr.* I. 11, V. 19, *sec.* X. 83. v. Alke-
...bl. 124, 161. Tuinman bl. 2, 88, I. bl. 272,
...30. (Folie I. 257.) Gales bl. 45. v. Eijk II.
..., III. bl. 82. 9 *Mei* 58. *Vastenavond* bl. 129.

2 Sartorius *pr.* IX. 98. Winschooten bl. 81, 214. Tuinman I. bl. 51, *nal.* bl. 30, II. bl. 153. v. Moerbeek bl. 266. Everts bl. 347. Modderman bl. 38.

3 v. Duyse bl. 211. Bogaert bl. 39.

4 Tuinman II. bl. 77.

5 Winschooten bl. 209.

6 Tuinman bl. 83, I. bl. 178. v. Eijk III. bl. 30. Bogaert bl. 95.

7 Winschooten bl. 214.

8 Witsen 259.

9 Folie I. 45. v. Eijk I. bl. 154. v. Lennep bl. 271.

[*De Wurtembergsche stad Rottweil heeft nog al vrij wat handel; en daar zij vroeger onder de vrije steden geteld werd, en er tot* 1787 *zelfs een keizerlijk hofgerigt bestond, heeft de stad, ofschoon geene* 6 *duizend inwoners bevattende, nog al eenige vermaardheid gekregen. In* 1802 *kwam zij aan Wurtemberg. Waarom ze bij ons tot een spreekwoord is geworden voor iemand, die in zijn spreken toont, dat hij goed bij kas is, is mij niet gebleken.*]

ROUSSEAU.

De pastoor is het met Rousseau eens: de mensch is niet geschapen, om te denken. (Zie MENSCH.)

ROUTE.

Hij is in route geslagen. 1

[Route *is* marsch, *vooral van soldaten gezegd. Is een leger* in route geslagen, *dan wordt het verstrooid of vernield, — en zoo zegt men van iemand, dat* hij in route geslagen is, *wanneer de grond zijner redenering gebroken is.*]

ROUW.

Beter een goed vriend bedrogen, dan de man zelf in den rouw. (Zie MAN.)

Biecht zonder rouw, Vriend zonder trouw, Gebed zonder eenigheid: 't Is al verloren arrebeid. (Zie ARBEID.)

Daar blijdschap in huis is, staat rouw voor de deur. (Zie BLIJDSCHAP.)

Daar zit een brief (dief, *of:* Brabander, *ook wel:* eene rouwceêl) aan de kaars. (Zie BRABANDER.)

Den rouwmantel afleggen, en de oranjevlag uitsteken. (Zie MANTEL.)

Die weinig heeft, en dat geeft, Terstond rouwkoop heeft. (Zie KOOP.)

Door rouwkoop mag men voldoen, hetgeen men niet wil betalen. (Zie KOOP.)

Een bruiloftskleed is wel met rouw gevoerd. (Zie BRUILOFT.)

Een weeuwtje in den rouw of een besnot meisje, vrijt best. (Zie MEISJE.)

Eerkoop, rouwkoop. (Zie EER.)

Geen zwaarder rouw dan om geldverlies. (Zie GELD.)

Gelijke rouw is eene gemeene pijn. (Zie PIJN.)

Gemeene rouw koelt wel. 2

Gemeen ongeval maakt gemeenen rouw. (Zie ONGEVAL.)

Het is een rouw, die ligt verkeert. 3

Het tijdelijk goed wordt met moeite vergaârd, met zorg bewaard, en met rouw verloren. (Zie GOED.)

Hij heeft altijd een' rouw of een ongeluk. (Zie ONGELUK.)

Klein kind, kleine rouw. (Zie KIND.)

Met der tijd Wordt een man den rouw kwijt. (Zie MAN.)

Om eene oude koe: kleine rouw. (Zie KOE.)

Snelle raad had veel rouw. (Zie RAAD.)

Vrouwen-rouw wordt klein geacht, Als 't eene oog weent en 't andre lacht. (Zie OOG.)

ROYAAL.

Hoe kaler, Hoe royaler. (Zie KAAL.)

Kaal en royaal (*of:* Kaal en knap), H[...] mode. (Zie 'S GRAVENHAGE.)

ROZENKRANS.

Zij vochten om den rozenkrans. 4

[*Men bezigt dit spreekwoord, wa[...] onder twistende partijen dapper wordt g[...] ten. Daar de rozenkrans een patern[...] zou ik den oorsprong van dit spreekwo[...] kloostertwisten zoeken, en niet in de ou[...] den, waarbij de overwinnaar met een[...] gekroond werd.*]

ROZIJN.

Als ik eens vrijman word, zei de meid, d[...] alle dagen gort met rozijnen. (Zie DAG.)

Het vet wil altijd bovendrijven, behalve[...] rozijnen-worst. 5

Hij is noch vijg, noch rozijn.

Wij moeten malkander geene schapenkeutel[...] lange rozijnen in de hand stoppen. (Zie [...]

RUG.

Achter den rug leert men iemand best ken[...]

Al is de rug ook sterk van kracht, Het a[...] heeft meerder magt. (Zie AANGEZIGT.)

Als ze mij de eene hand op den rug binden[...] het nog beter en vlugger doen. (Zie HA[...]

Dat is de streek van de roeijers, die den r[...] de plaats keeren, daar zij heen wille[...] PLAATS.)

Dat is hem een goede ruggesteun. 7

Dat staat op zijnen rug niet geschreven. 8

De haai gaat op den rug liggen, om zijn[...] happen. (Zie HAAI.)

Den rug aan 't vuur, den buik aan tafel[...] de hand een goede wafel. (Zie BUIK.)

Den rug opsteken. 9

De peper wast op zijn' rug. (Zie PEPER.)

De rug jeukt hem. 10

De rug moet naar het pak, en het harnas [...] man wezen. (Zie HARNAS.)

De rug zal hem zoo week worden als de bu[...] BUIK.)

De zonde draagt hare eigene roede op d[...] (Zie ROEDE.)

Die het dunste kleed aanheeft, moet met d[...] tegen het gat van de deur zitten. (Zie D[...]

Die maar een ongeluk zal hebben, kan ligt[...] rug vallen, en breken den neus. (Zie NE[...]

Die niet kan betalen met geld, moet het [...] huid (*of:* zijnen rug) boeten. (Zie GELD.)

Die op zijn' rug valt, kan toch zijn' neus b[...] (Zie NEUS.)

Een vriend achter den rug Is eene vaste br[...] BRUG.)

Excuseer mijn' bogchel: het is maar een hoo[...] (Zie BOGCHEL.)

Gelijke borden breken niemand den rug. (Zie[...]

Gij zult niet eer aflaten, voor gij op den [...] kerke gaat. (Zie KERK.)

Het geld wast mij niet op den rug. (Zie GE[...]

Het geluk heeft hem den rug toegekeerd. [...] GELUK.)

Het zal hem bij den rug oploopen.

---

1 Tuinman I. bl. 126, 151.
2 Gruterus III. bl. 147. de Brune bl. 468.
3 Sartorius *tert.* V. 37.
4 Winschooten bl. 125. Tuinman I. *nal.* bl. 29. v. Eijk III. 65. Bogaert bl. 46.
5 Gheurtz bl. 63. 6 *Junij.* Gruterus I. bl. 121. v. d. Venne bl. 206. de Brune bl. 128. *Sel. Prov.* bl. 27. Sartorius *pr.* VIII. 56. Tuinman I. bl. 102. Wassenbergh II. bl. 123.
6 *Prov. seriosa* bl. 1. de Brune bl. 498.
7 Gales bl. 12, 36. Everts bl. 237.
8 Sancho-Pança bl. 47.
9 Witsen bl. 490.
10 Tuinman I. bl. 40, 296.

al regenen; want de kat zit met haren rug
r 't vuur. (Zie KAT.)
ijn vogels, die den bek op den rug dragen.
BEK.)
at met de schop op den rug. 1
[*Hij loopt te sterven.*]
eft hem eene klad achter den rug. (Zie KLAD.)
eft al menig' winter achter den rug. 2
eft al wat meimaandjes achter den rug. (Zie
ND.)
eft drie H's op den rug. (Zie H.)
eft drie X's op den rug.
[*Dat wil zeggen: hij is gebrandmerkt.* Drie
's, *dat is:* drie kruizen, *is het wapen van
nsterdam.*]
eft eene bloedvin op zijnen rug. (Zie BLOED.)
eft eenen breeden rug: hij kan 't al wel dra-
(*ook wel:* er kan veel op, *of:* er kan veel op
ten). 3
eft een' katten-rug. (Zie KAT.)
eft een' rug als een kameel. (Zie KEMEL.)
eft geen' bogchel: hij draagt zijne broodkar
r op den rug. (Zie BOGCHEL.)
eft het in den rug. 4 (Zie de *Bijlage.*)
gt hem de vliegen van den rug.
al op den rug te spreken. 5
een man met een' rug. (Zie MAN.)
zoo subtiel als de rug van een' vaâm dik
en.
n wel twee ruggen uit één varken snijden. 6
t op zijn' dooden rug.
opt met het half ankertje op den rug. (Zie
ER.)
et het met den rug betalen. 7
at met de scheenen voor het vuur, daar een
er zich achter zijn' rug warmt.
l hem den rug in tweeën slaan. 8
l hem op zijn' bast slaan, dat zijn zieltje op
rug blijft hangen. (Zie BAST.)
met den rug naar het vuur.
ekt het maar van zijn' rug af te schuiven (*of:*
schudden). 9
eer men de kat strijkt, hoe hooger zij den
opsteekt. (Zie KAT.)
achter den rug bepraten. 10
bij den rug ophalen.
den rug inrijden. 11
den rug meten (smeren, *of:* schuren). 12
den rug toekeeren. 13
op den rug spelen.
veel op den rug.
het niet van mijn' rug afsnijden.
[*Eene ruwe afwijzing bij aanmaning tot
talen.*]
moet de huik naar den wind hangen, zei het
d, en het sloeg met zijn' staart de muggen
zijn' rug af. (Zie HUIK.)
zou van spijt zich het haar uit den rug trek-
(Zie HAAR.)

Mij dunkt, dat mij wol op mijnen rug wast. 14
Muggen Hebben ook ruggen. (Zie MUG.)
Neem hem op je rug, en roep er Oranje meê. (Zie ORANJE.)
Niemand wil gaarne eene ridderorde op den rug hebben. (Zie ORDE.)
Schoon voor de oogen en vuil achter den rug zijn afkeerlijke gebreken. (Zie GEBREK.)
Schoon vóór het oog, maar valsch achter den rug. (Zie OOG.)
Sint Gregorius heeft hem den rug stuk geslagen. 15
Vóór het oog en achter den rug is hij dezelfde man. (Zie MAN.)
Voren zijn voren; Maar op den rug groeit het koren. (Zie KOREN.)

RUIFELTASCH.

Het is eene rappeltasch (*of:* ruifeltasch). (Zie RAPPELTASCH.)

RUIG.

Hij heeft altijd een' ruige of bloote. (Zie BLOOT.)
Onder de ruigen raapt men van boven af. 16
Ruig en onbeschoren. (Zie ONBESCHOREN.)
Veel ruigs en weinig wol, zei de aap, en hij schoor het varken. (Zie AAP.)

RUIGBOL.

Een ruigbol schreeuwt zoo leelijk als een kaalkop, wanneer men hem eene vlecht haar uittrekt. (Zie HAAR.)

RUIM.

Over eenen naauwen aars komt niets ruims. (Zie AARS.)

RUIMTE.

Benaauwdheid zoekt ruimte. (Zie BENAAUWDHEID.)
Daar het ruim is, neemt men de ruimte. 17
De ruimte kan niet schaden. 18
De stank verdwijnt zoo gezwind, als een veest in de kerk: daar heeft ze de ruimte van neusgaten. (Zie GATEN.)
Eene gepraamde kat zal dwars door de vensters vliegen, om ruimte te hebben. (Zie KAT.)
Een kleine put in de aarde, eene groote ruimte (*of:* een groot gemak) in huis. (Zie AARDE.)
In de ruimte is het goed te wezen. 19
Ruimte kan derven. 20

[*Die vol-op heeft, behoeft niets meer.*]

RUIN.

Dat is liefelijk, zei de ruin, en hij liep naast de meer. (Zie MEER.)
Het beste paard (*of:* Ruintje) van stal. (Zie PAARD.)

RUÏNE.

De vrees en de honger zijn de ruïne van het leger. (Zie HONGER.)

RUIT.

Het is eene ruit uit één glas. (Zie GLAS.)
Het is net zoo goed, alsof hij met zijne eigene drieguldens door de ruiten gooit. (Zie DRIEGULDEN.)
Vuile ruiten verraden morsige inwoners. (Zie INWONER.)

-Pança bl. 46.
ert bl. 39.
pen bl. 23. *Mergh* bl. 24. Tuinman I. bl.
II. bl. 145. v. Waesberge *Vrijen* bl. 65.
Pança bl. 41.
en bl. 23.
pen bl. 119. Meijer bl. 57.
pen bl. 119. Meijer bl. 58. v. Eijk II. bl. 86.
Vesteelt bl. 131.
7 de Brune bl. 479.
8 *Campen* bl. 23. Meijer bl. 12.
9 Sancho-Pança bl. 47. Bogaert bl. 44.
10 Everts bl. 284.
11 Tuinman I. bl. 300. Mulder bl. 432.
12 Idinau bl. 204. de Brune bl. 129. Tuinman I. bl. 279, 284, 292, 296, II. bl. 144. Everts bl. 315.
13 Tuinman I. bl. 227.
14 Servilius bl. 38*.
15 *Campen* bl. 23.
16 v. d. Venne bl. 172.
17 v. d. Venne bl. 245. Sartorius *tert.* IV. 15.
18 Witsen 259. Winschooten bl. 215.
19 Modderman bl. 81.
20 v. d. Venne bl. 34.

RUITER.

Bij een jong paard behoort een oude ruiter. (Zie PAARD.)
Daar behoort meer tot een' ruiter, dan twee beenen op een paard te werpen. (Zie BEENEN.)
Een beleefd ruiter is nog een' ouden braspenning waard. (Zie BRASPENNING.)
Een nagel doet wel een hoefijzer verliezen, een hoefijzer het paard, hetwelk dan wel den ruiter doet sneuvelen. (Zie HOEF.)
Een ruiter zonder paard, Een krijgsman zonder zwaard, Een vrijer zonder baard — Zijn geen zeven oordjes waard. (Zie BAARD.)
Hij is daar als een ruiter aan boord. (Zie BOORD.)
Hij is een oude ruiter.
Hij is een zandruiter geworden. 1
Hij is ruiter (*of:* ridder) te voet. (Zie RIDDER.)
Hij kent nu geene schamele ruiters. 2
Hij ziet liever eene vrouw in het hemd, dan een' ruiter in het harnas. (Zie HARNAS.)
Iemand eene ruiterlijke dienst doen. (Zie DIENST.)
Men zal den ruiter niet langer gedenken, dan dat men zijne hoefijzers ziet blinken. (Zie HOEF.)
Ongewoonte in 't rijden brengt (*of:* Nieuwe ruiters hebben ligt) smartende billen. (Zie BIL.)
Ruiters maken moed. (Zie MOED.)
Schamele ruiters doen den koopman goed. (Zie KOOPMAN.)
Toen hij ruiter wilde worden, had hij geen paard, — toen hij een paard had, ontbraken hem stevels en sporen, — en toen hij alles had, was er geen courage: 't gaat hem als Matthijs van Dresden. (Zie COURAGE.)

RUITERIJ.

Een kanonskogel noodzaakt wel eens de ruiterij, om zich buiten schot te houden. (Zie KANON.)
Hoe is mijn vee zoo moedig, zei de jongen, en hij voelde de zesvoetige ruiterij op zijn' kop vechten. (Zie JONGEN.)

RUMOER.

Geen jenever, liever eene rumoerpil. (Zie JENEVER.)
Hans kijft gaarne: hij is de rumoermeester. (Zie HANS.)

RUND.

Een onbezocht kind Blijft een wild rind. (Zie KIND.)
Lamsvleesch en rundvleesch zieden niet wel te zamen. (Zie LAM.)

RUPS.

De rups dient in de pop gedood. (Zie POP.)
Eene rups op de kool, eene hoer in huis. (Zie HOER.)
Het is eene rups van een kind. (Zie KIND.)

RUST.

Aan 't hof: voor kleinen lust Veel moeite en weinig rust. (Zie HOF.)
Als de koffer toe is, heeft het hart zijne rust. (Zie HART.)
Als het buikje vol is, begeert het hartje rust. (Zie BUIK.)
Bestendige rust is geene rust.
Beter een drooge bete broods met rust dan sch[...]
(Zie BEET.)
Betrouw u nimmer op soldaten, Daar zij no[...] in ruste laten. 3
De nacht is om de rust gemaakt. (Zie NACH[...]
Deugd is een zacht rustbed. (Zie BED.)
Die de kwaden straffen, houden de goeden i[...] en eer. (Zie EER.)
Die het kwaad volgt, heeft geene rust. (Zie KW[...]
Die hoeren leidt, of ezels drijft, 't Is vreem[...] hij in ruste blijft. (Zie EZEL.)
Die kan zwijgen en hooren, Groote rust [...] geboren. 4
Die zijne tong bewaart, vergadert groote ru[...]
Die zijn' tijd in rust wil leven, Moet hoo[...] zien, en 't beste geven. 6 (Zie de *Bijlage*.)
Eene vrouwehand vindt nimmer rust. (Zie H[...]
Elders rust. 7
Elk het zijne, dan blijft er rust. 8
Het hoofd is uit het rustpunt. (Zie HOOFD.)
Het kleine zeil Geeft rust en heil. (Zie HEIL[...]
Het liedje van rust: de doodenzang. (Zie DO[...]
Hij heeft nimmermeer rust. 9
Hij is reeds in de rust.
Hij kan geene ruste vinden voor het hol va[...] voet. (Zie HOLLIGHEID.)
Hoe hooger lust, Hoe minder rust. (Zie LU[...]
Laat rust, daar rust is. 10
Luttel onderwind brengt groote rust (*of:* [...] veel vrede). (Zie ONDERWIND.)
Ongemak baart rust. (Zie ONGEMAK.)
Rust baart profijt, Maar op zijn' tijd. (Zie PRO[...]
Rust is eerst zoet na den arbeid. (Zie ARBEI[...]
Rust maakt roest (*of:* Dat rust, roest). (Zie R[...]
Veel onderwind, weinig rust. (Zie ONDERWI[...]
't Volk, dat tot oorlog is genegen, Is met zi[...] in rust verlegen. (Zie OORLOG.)
Wie tot den krijg belust is, Versmelt, waar [...] en rust is. (Zie KRIJG.)
Wijsheid in mans, geduld in vrouwen: D[...] het huis in ruste houën. (Zie GEDULD.)
Zekerheid maakt rust. 11
Zonder rust, Zonder lust. (Zie LUST.)
Zoo gij wilt in ruste sterven, Laat uw naaste[...] den erven, Als ze 't niet te zeer verkerve[...]

[*Ons* Burgerlijk Wetboek *bepaalt* [...] *tuurlijke erfregt, dat reeds in het le*[...] *gegrond was. Op het bezit van goedere*[...] *den regten erfgenaam onthouden wa*[...] *was het algemeene volksgevoelen, rust*[...] *zegen, en hij, die zijne bloedverwanten* [...] *had, kon niet rustig uit het leven scheide*[...] *daar dit spreekwoord. In gelijken zin zegt*[...]

Die wil zalig sterven,
Make zijn goed den regten erven.]

Zwijgen en regt handelen, baart rust en [...] (Zie EER.)

RUSTING.

Geene rusting helpt tegen doodschichten. (Zie D[...]

RUTH.

Ik ben Ruthje. 12

---

1 Winschooten bl. 218. Tuinman I. bl. 38, 122, 280. *Adag. quædam* bl. 54. *Adag. Thesaurus* bl. 57. v. Waesberge *Wijn* bl. 18. Bogaert bl. 54.
2 Sartorius *sec.* VI. 68.
3 *Adag. Thesaurus* bl. 23.
4 81 *Mel.* Gruterus I. bl. 99. Cats bl. 477. de Brune bl. 103.
5 *Adag. Thesaurus* bl. 12.
6 Richardson bl. 26.
7 Gruterus II. bl. 143. *Mergh* bl. 18.
8 v. d. Venne bl. 194, 227.
9 Sartorius *tert.* I. 29.
10 Sancho-Pança bl. 39.
11 v. d. Venne bl. 68.
12 Tuinman I. bl. 8, 123.

[*Dat wil zeggen: ik heb niet meer, om te* *aalen: alles is op.* TUINMAN *giste eerst, dat* *dit spreekwoord aan* Ruth I:21 *ontleend zoude* *zijn, maar ging later van dit gevoelen af, en* *dat te regt, omdat die tekst op* NAOMI, *en niet* *op* RUTH *ziet; maar was* NAOMI *arm,* RUTH *was het ook, en daarom kan het spreekwoord,* *dunkt mij, heel wel in* de geschiedenis van RUTH *zijnen oorsprong hebben.*]

RUW.

...we steekt in de kaproen. (Zie KAPROEN.)

...half ruw, half geplukt. (Zie GEPLUKT.)

RUZIE.

...oorspelt nog ruzie.

[*Men zegt dit, wanneer iemand in het vuur* *blaast, doelende op een vuurtje stoken, waar-* *aan zich de droes warmen zou.*]

... de ooijevaars weggaan, komt er ruzie in de ...k. (Zie KERK.)

S.

...n S, T suikerkoekjes. (Zie KOEK.)

...k is in de S (Esse). 1

[*Dat wil zeggen: het sluit goed, alles is in* *orde. In het beugelen, waarin men eenen bal* *door den beugel speelt, heeft „de ring," vol-* *gens* V. EIJK, *„wel eens de gedaante der letter* *S aangenomen."*]

SAAI.

... een saaijen vent.

SAAIJET.

... te pooijen aan het saaijet. 2

[Pooijen *is* zwelgen, *en dat doet de drinke-* *broêr. Maar waarom hij dit* aan het saaijet *legt, is mij niet gebleken.*]

SAAM.

...speelt de duivel meê, zei Saam, vier azen en ...éene troef. (Zie AAS.)

SAARTJE.

...winnen wil, moet wagen, zei Koen, En hij ...cht met Saartje om een' zoen. (Zie KOENRAAD.)

...jk, die springt zonder pols, zei Saartje de ...ster, en zij zag eene vloo in haar hemd een' ...riool maken. (Zie BREISTER.)

...ent entre deux, als Saar: die was maagd, ...uw noch moeder. (Zie MAAGD.)

SABBAT.

...eeft geen brood voor sabbat. (Zie BROOD.)

...an zijn geld op sabbat wel bij zich dragen. ...e GELD.)

SABEL.

...zit onder het gevest van de sabel. (Zie GEVEST.)

...kwam met de sabel in de vuist. 3

SAFFRAAN.

...r is maar een greintje saffraan van noode, om ...n' geheelen hutspot geel te maken. (Zie GREIN.)

...is zoo geel als saffraan. 4

...iekt naar het geld, als eene koe (*of:* een bok) ...ar muskus (*of:* saffraan). (Zie BOK.)

... verstaat zich op de poëtische termen, als een ...boer op zijn saffraan eten. (Zie BOER.)

Hij wil zijne peper zoo duur verkoopen, als een ander zijnen saffraan. (Zie PEPER.)

Mijne thee (*of:* peper) is zoo goed als zijn saffraan. (Zie PEPER.)

Wat weet eene koe (*of:* zeug) van saffraan eten! (Zie KOE.)

SAIZOEN.

Al naardat het hunne beurs of het saizoen medebrengt. (Zie BEURS.)

Vliegen en vrienden komen in zoeten tijd, en als het saizoen hard en zuur wordt, gaan ze weg. 5

Weldoen Is altijd in saizoen (*of:* 't Is steeds saizoen, Om wel te doen). 6

SALAAT.

Iemand iets op zijn salaat geven.

[„*Men hield dit* salaat," *zegt* BILDERDIJK, *in zijne* Verh. over de Geslachten, *bl.* 170, „*voor een eten, en verwisselde de uitdrukking met* iemand iets op zijn brood te geven. *Te onrecht. De* salaat *was oudtijds een* helm (*zelata in 't Spaansch*), *en het is, iemand wat op den helm,* (*dat is* op den kop) *geven.*"]

SALADE.

Als ik salade eet, krijg ik mijne tong vol blåren. (Zie BLAD.)

Dat is wat anders te zeggen, zei de boer, dan karnemelk met knikkers, en salade met hooivorken te eten. (Zie BOER.)

De distels zijn de salade der ezels. (Zie DISTEL.)

De drooge haring met de salade. (Zie HARING.)

Die kruik wil geen water houden, zei nuchtere Teunis, en hij goot eene kan bier in eenen slaëmmer. (Zie BIER.)

Eet gij salade zonder wijn, Gij zijt in nood, om ziek te zijn. (Zie NOOD.)

Hij heeft er zooveel verstand van, als eene koe van salade schoon te maken. (Zie KOE.)

Hij lacht als een bok, die salade vreet. (Zie BOK.)

Hij wint geld als salade. (Zie GELD.)

Zulke lippen, zulke salade. (Zie LIP.)

SALAMANCA.

Als de aap een houten rapiertje op zijde heeft, meent hij don Diëgo van Salamanca te zijn. (Zie AAP.)

SALAMANDER.

Hij leeft als een salamander in het vuur.

[*Van ouds meende men, dat de salamander, behoorende tot het geslacht der hagedissen, in het vuur kon leven, waar hij zich verborgen hield, maar in eens op zijne prooi toeschoot.*]

SALOMO.

Al hadt gij ook Salomo's wijsheid. 7

De wijze Salomo had wel een' Rehabeam tot zoon. (Zie REHABEAM.)

Die al zijn leed met leed wil wreken, Simsons kracht (*of:* Salomo's magt) zal hem ontbreken. (Zie KRACHT.)

Een rijke en gierige (*of:* Een karige rijke) is Salomo's ezel. (Zie EZEL.)

Elk geldt zijn' prijs, zei Salomo, als hij maar aan zijne plaats staat. (Zie PLAATS.)

Er is niets nieuws onder de zon, zei Salomo. (Zie NIEUW.)

...Eijk III. bl. 89.
...Wassenberge Wijn bl. 17.
...Inschooten bl. 217.
4 Gheurtz bl. 79.
5 Harrebomée Tijd 147.
6 Gruterus III. bl. 173. de Brune bl. 5. Willems III. 100.
7 Schouberg bl. 70.

Er is onderscheid tusschen Salomo en zijn' schoenlapper; intusschen wijze mannen doen wel eens zotte dingen. (Zie DING.)

Hij is zoo wijs als Salomo's kat, die van wijsheid de pooten brak (*of:* van de trappen viel). (Zie KAT.)

Salomo is wel bij hem t'huis. (Zie HUIS.)

Salomo zegt: als de ouders de roede sparen, Dat hunne kinderen dan voor den duivel varen. (Zie DUIVEL.)

SALUUT.

Hij maakt een Fransch saluut. (Zie FRANKRIJK.)

SANCHE.

Het gebeurt meer, dat men den eenen drommel voor den anderen neemt, zei Sanche, en hij kuste zijn graauwtje voor zijn wijf. (Zie DROMMEL.)

SARDIJN.

Avontuur een sardijntje, om een' snoek te vangen. 1

SATAN.

Als de satan het op kwellen toelegt, dan moet Sibylle hem de pekpan vullen. (Zie PAN.)

Loop voor den satan, dan heb je een' zwarten lijfknecht. (Zie KNECHT.)

SATIJN.

Al kleedt ge een' ezel in 't satijn, 't Zal altijd toch een ezel zijn. (Zie EZEL.)

Het witste satijn is het allereerst bevlekt.

SAUCIJS.

Daar zijn meer dagen dan saucijzen. (Zie DAG.)

Het jaar duurt langer dan de saucijzen. (Zie JAAR.)

SAUL.

Dat zijn de slippen van Sauls mantel. (Zie MANTEL.)

Wat doet Saul (*of:* Is Saul ook) onder de profeten? (Zie PROFEET.)

SAUS.

Dat is delicaat, zei Flip, en hij at kruisbeziën met eene mosterd-saus. (Zie BEZIE.)

Dat is geene saus voor ieders mond. (Zie MOND.)

De netels maken geene goede saus. (Zie NETEL.)

De saus is beter dan de visch.

De saus moet zoo lang geroerd worden, tot ze gebonden is.

Goede magen hebben geen oranje-sop of zure sausen van doen. (Zie MAAG.)

Het is al saus naar het kommeken. (Zie KOM.)

Het kwaad is de saus van het goed. (Zie GOEDE.)

Het preutelpasteitje komt met het zure sausje op den disch. (Zie DISCH.)

Hij kookt hem de saus naar den mond. (Zie MOND.)

Honger is de beste saus. (Zie HONGER.)

Men moet de schotels naar de sausen schikken.

Met welke saus wilt gij het liefst gebraden worden? vroeg de kok aan den haas. (Zie HAAS.)

Naardat de spijs is, moet men de saus maken. 2

Olie met azijn gemengd maakt de beste saus. (Zie AZIJN.)

Saus naar het hof. (Zie HOF.)

Vangen wij eerst de gans, voor wij de saus bereiden. (Zie GANS.)

Wolven-saus tot honde-vleisch: Dat is spijze naar den eisch. (Zie EISCH.)

Zoete kost eischt zure saus. (Zie KOST.)

SAVEL.

Hij heeft een savel aan.

[*Men zegt dit te Kortrijk van den* ... *aard. Zie het* Belgisch Museum, 1844, *bl.*

SCAPHAM.

Ik noem scapham een schip, en zeil er regt me...

[*Daar* scapha *in het algemeen iets* ... *holds, en vervolgens eene* boot *beteekent,* ... *dit spreekwoord zooveel als:* ik noem de ... bij den regten naam.]

SCHAAF.

De fijne schaaf moet er nog over gaan. 3

Hij laat er de ruwe schaaf over gaan. 4

SCHAAKBORD.

Hij speelt op het schaakbord.

SCHAAKMAT.

Hij is schaakmat. 5

SCHAAKSPEL.

In het schaakspel zitten de zotten het digtst b... koning. (Zie KONING.)

SCHAAL.

Beter een halve dojer dan eene heele schaal... DOJER.)

Het zonde-kieken moet in den dop gedood w... eer de schaal doorgepikt is. (Zie DOP.)

Hij meende eijeren te vuur te hebben, en ... niet dan de schalen. (Zie EI.)

Hij krijgt op (*of:* over) zijne schalen.

[*Dat wil zeggen: hij wordt vinnig* ... *haald.* Schalen *zijn hier de* schubben, ... *mede de huid ondersteld wordt, bedekt* ...

Dat haalt de schaal over.

Dat kan geene schaal houden.

Het is, alsof het in een goudschaaltje gewo... (Zie GOUD.)

Hij hangt het in de schaal.

Hij is eene rat, die zich op eene weegschaal ... (Zie RAT.)

Hij stelt een wigtje in de weegschaal. (Zie GEW...

Hij weegt met ongelijke schalen.

Hij weet de schaal gelijk te houden.

[*Het is een eerlijk man.*]

Men moet het in de weegschaal leggen (*of:* zet...

Wie dan geven wil, als de schaal van regt d... die moet ook de onkosten betalen. (Zie O... TEN.)

Wij kunnen het niet op een goudschaaltje l... (Zie GOUD.)

Hij zal het wel op kleiner schaal overbrenge...

Het kan niet altijd zoo netjes zijn als vier e... op een schaaltje. (Zie EI.)

SCHAAMTE.

Beter is de schaamte in de oogen, dan eene v... het hart. (Zie HART.)

Bij gebrek van brood Is de schaamte dood. ... BROOD.)

Daar de schaamte schade baart, Is zij van ... zotten aard (*of:* is ze niet dan dwaasheid)... AARD.)

Daar geene schaamte is, is geene eer (*of:* D... schaamte verliest, heeft de eer verloren, ... Schaamte kwijt, eer kwijt). (Zie EER.)

---

1 *Mots* bl. 7.
2 Gheurtz bl. 52.
3 Tuinman I. bl. 299, II. bl. 10.
4 Tuinman I. bl. 299.
5 Tuinman I. bl. 262, II. bl. 150.
6 *Campen* bl. 63. Winschooten bl. 345. Tuinman I. bl. 237.

[Waa]r geene schaamte is, is geene vrees. 1 (Zie de *Bijlage.*)
[Ho]ovaardij schuilt zoowel in wollen laken als [in] zijden stoffen; maar schaamte moet deksel [he]bben. (Zie DEKSEL.)
[K]aars uit, de schaamte uit. (Zie KAARS.)
[De] behoeftige is de schaamte onnut. (Zie BE[H]OEFTIG.)
[Z]otternij doet hen daar gaan, de schaamte doet [he]n blijven. 2
[Die] wat hebben wil, moet de schaamschoenen uit[tre]kken. 3
[Hij h]eeft de schaamschoenen uit- en de hondsschoe[ne]n aangetrokken. (Zie HOND.)
[Hij h]eeft de schaamte den kop afgebeten. (Zie KOP.)
[Noo]d moet de schaamschoenen aan eene zijde zet[ten]. (Zie NOOD.)
[Scha]amte mijdt overdaad. (Zie OVERDAAD.)
[Waa]r geene vrees is, daar is geene schaamte. 4
[Waa]r vrucht is, daar is ook schaamte. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[Wat] baat schaamte en schande, Als er honger is in [het] lande? (Zie HONGER.)
[Die] de schaamte doorgebeten heeft, is met schande [ver]vuld, en moet met stank scheiden. 6
[Lev]er weten, zonder schaamte. 7

SCHAAP.

[Alle]gskens eet de wolf het schaap (*of:* de gans). [(Zi]e GANS.)
[De t]ijden zijn niet goed, om de wol van het schaap [te] scheren. 8
[Als d]e herder doolt, dolen de schapen. (Zie HER[DE]R.)
[Als d]e herder slaapt, is het schaap in de vreeze. [(Zi]e HERDER.)
[Als d]e muggen in Maart dansen, dat doet het schaap [ter] dood aan. (Zie DOOD.)
[Als é]én schaap blaat, zoo blaten ze allen. 9
[Als é]én schaap over den dam (de brug, *of:* den [slo]t) is, volgen er meer. (Zie BRUG.)
[Als h]et hek van den dam is, loopen de schaapjes [(*of*]*:* koeijen) de wei uit. (Zie DAM.)
[Als h]et schaap blaat, is het een' beet kwijt. (Zie [BEE]T.)
[Als h]et schaap dood is, groeit de wol niet meer.
[Als m]en den wolf tot schaapherder maakt, is de [ku]dde in groot gevaar. (Zie GEVAAR.)
[Als m]en schapen en eene koe heeft, dan zegt ons [ied]ereen goeden dag. (Zie DAG.)
[Barm]hartigheid voor de wolven is wreedheid tegen [de] schapen. (Zie BARMHARTIGHEID.)
[Ben i]k niet geroepen, om schapen te hoeden, laat [het] lammeren zijn. (Zie LAM.)
[Lieve]r een leeuw van een wijf, Dan een schaap van [een] lijf. (Zie BEDRIJF.)
[Lieve]r een schaap dan een aap. (Zie AAP.)
[Blus]ch de vonken voor de vlam; Schut de schapen voor den dam. (Zie DAM.)
Dat is de herder met zijne schapen. (Zie HERDER.)
Dat is zoo hoog aangeslagen, dat er de kalvers of verdoolde schaapjes niet bij kunnen komen. (Zie KALF.)
Dat kan een schaap (*of:* kalf) wel merken. (Zie KALF.)
Dat komt uit geen schaapshoofd. (Zie HOOFD.)
Dat schaap zal ons de wolf niet ontjagen. 10
[*Men zegt dit van onverschillige zaken, waaraan niemand waarde hecht.* SARTORIUS, *die het aldus verstaat, brengt een ander spreekwoord ter verduidelijking bij, nl.:* Hier zullen onze erfgenamen niet om kijven. *Daar* V. EIJK *van* den wolf *spreekt, en alzoo het onderwerp tot voorwerp maakt, dat is: eene omgekeerde jagt doet plaats grijpen, is zijne verklaring onjuist.*]
De beenhouder heeft zooveel als de schaapviller. (Zie BEENDEREN.)
De een scheert de schapen, en de ander de varkens, zei Jan: Ik heb er het haar, en hij er de wol van. (Zie HAAR.)
De goede herder waagt zijn leven voor de schapen. (Zie HERDER.)
De knechts scheren de schapen, en de meesters de varkens. (Zie KNECHT.)
Den slapenden wolf loopt geen schaap in den mond. (Zie MOND.)
Den wolf het schaap aanbevelen. 11 (Zie de *Bijlage.*)
Den wolf in de schaapskooi sluiten. (Zie KOOI.)
Den wolf over de schapen stellen.
Der wolven dood is de welvaart van de schapen. (Zie DOOD.)
De schaapjes zijn hem ontdreven.
De schaapkens in de lucht zijn water of wind. (Zie LUCHT.)
De schapen, die tusschen hagen en doornen weiden, laten er van hunne wol. (Zie DOORN.)
De schapen moeten zich wonderwel voorzien, waar de wolf regter is. (Zie REGTER.)
De schapen zijn zijn vrienden niet, Gelijk men aan zijn kleêren ziet. (Zie KLEED.)
De wolf beweent het schaap, en dan eet hij het. 12
De wolf eet wel getelde schapen. 13 (Zie de *Bijlage.*)
De wolf en het schaap zouden eer vrienden worden. 14
De wolf hapt nog naar het schaap, als hem de ziel uitgaat. 15
De wolf heeft altijd het oog op het schaap. (Zie OOG.)
De wolf zal zijne vacht wel houden, maar het schaap moet gestroopt zijn. 16
De wolven zijn vurig in 't scheuren van het schaap. 17
De ziekte van den wolf is het behoud van het schaap. (Zie BEHOUD.)
Die heb ik wel voor eene maand den jongens achter de schapen hooren zingen. (Zie JONGEN.)

[...]us II. bl. 129. *Sel. Prov.* bl. 236.
[...] bl. 40.
[...]us II. bl. 137. *Mergh* bl. 13. *Sel. Prov.* [...]
[...]s bl. 241*. de Brune bl. 234.
[...]us II. bl. 168. *Mergh* bl. 42.
[...] Venne bl. 76.
[...] Venne bl. 172.
[...]us bl. 20. Harrebomée *Tijd* 154.
[...]burgh III. bl. 100.
[...]rius *tert.* I. 44. v. Eijk II. *nal.* bl. 44. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
11 Servilius bl. 233. Gheurtz bl. 8. de Brune bl. 241. Sartorius *pr.* IV. 64. Tuinman I. bl. 266. v. Moerbeek bl. 246. v. Eijk II. *nal.* bl. 44. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Modderman bl. 137. 24 *Sept.* 53.
12 *Mots* bl. 42.
13 *Prov. seriosa* bl. 19. Servilius bl. 244. *Campen* bl. 128. Gheurtz bl. 10. Zegerus bl. 11. 24 *Jan.* Gruterus I. bl. 97. *Mergh* bl. 8. *Sel. Prov.* bl. 116. Sartorius *sec.* V. 74. Tuinman I. bl. 236, 356. Willems VIII. 94, *Reinaert* bl. 297. v. Eijk II. bl. 97.
14 Sartorius *sec.* V. 58 v. Eijk II. *nal.* bl. 56. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Bogaert bl. 96.
15 Servilius bl. 244. Cats bl. 537. de Brune bl. 75. *Sel. Prov.* bl. 116, 199. Sartorius *sec.* VIII. 22. Willems *Reinaert* bl. 297. v. Eijk II. *nal.* bl. 56. de Jager *Bijdr.* bl. 116.
16 Tuinman II. bl. 134. v. Eijk II. bl. 96.
17 *Mergh* bl. 41.

Die om een schaap pleit, zal eene koe verliezen. (Zie KOE.)
Die zich zelven schaap maakt, bijten de honden. (Zie HOND.)
Die zich zelven tot een schaap maakt, wordt van de wolven gegeten. 1
Een goed herder zal de schapen wel scheren, maar niet villen (*of:* maar het vel laten houden). (Zie HERDER.)
Een schaap bij een schaap, Een aap bij een' aap. (Zie AAP.)
Eén schurft schaap maakt er meer (*of:* veel, *ook wel:* bederft de gansche kudde). (Zie KUDDE.)
Een woedend schaap is erger dan een wolf.
Eerst eene raap, En dan een schaap. Daarna eene koe, En dan naar de galg toe. (Zie GALG.)
Elk schaapje bij zijns gelijke. (Zie GELIJK.)
Er gaan veel tamme schapen in een hok; maar nog meer wilde, want die kruipen op elkander. (Zie HOK.)
Er loopt al ligt een zwart schaap onder.

[*Men heeft meestal in elke familie een onwaardig lid.*]

Geen zoo schurftig schaap, of de wolf lust het wel.
Gekoppelde schapen verdrinken. 2

[CATS, TUINMAN *en anderen denken hierbij aan het spreekwoord:* Gemeen goed gaat meest verloren, *en* MULDER *zegt: „te veel omslag of te veel helpers doen eene zaak mislukken." Ik denk, dat* V. EIJK *den zin juister opvat, als hij „in bedenking geeft, of in het spreekwoord niet het ongeluk van gekoppelde huwelijken wordt bedoeld." Zoo althans verstaat het ook* DE BRUNE, *als hij, in zijn* Bancket-werck van Goede Gedachten, I. *bl.* 348, *handelende over het „houwelick," een' vader op de vraag: „waerom zijn zone, zijnde een frisch jongheling, zoo langhe ongehouwt bleef?" aldus doet antwoorden: „mijn zone is te kort van memorie, want hy bleef gheduyrigh* declineren, *zonder dat hy tot* conjugeren *konde komen. Ook zeyd hy, dat hy zulcks wel moghte lijden, dewijl hy ghezien hadde, dat* ghekoppelde schapen lichtelick verdrincken."]

Gemeene schapen eten de wolven. 3
Getelde schapen dolen wel. 4
Getelde schapen gaan uit 't hok. (Zie HOK.)
Gij zijt de man niet, om vijf pooten aan een schaap te zoeken. (Zie MAN.)
Haastiglijk, gelijk de wolf het schaap eet. 5
Het eene schaapje volgt daar het andere, en meent, dat de herder altijd vóór is. (Zie HERDER.)
Het ging er op een schaapscheren. 6

[*Liever dan, met* TUINMAN, *in dit spreekwoord te zien: de „handeling van moeskoppers en krijgers met menschen, die als weêrlooze schaapen in hunne handen vallen," of, met* V. EIJK, *te denken, dat „men er op uit om er van te trekken," zou ik meenen, dat met te zeggen:* Het ging er op een schaapsc ren, *zich menschen voorstelt, die zich* dadig wat te goed doen, zich brassende gasten, *gelijk dit althans uit het gedrag* NABAL, 1 Sam. XXV, *wel is op te maken.*]

Het is beter, de wol te geven dan het schaap. 7
Het is een gek schaap. 8
Het is een goed (geduldig, *of:* gedwee, *ook* onnoozel) schaap. 9
Het is kwaad dobbelen en schapen te hoeden. 10
Het komt juist aan als schaapherders pap. (Zie HERDER.)
Het makke schaap wordt van alle lammeren gezogen. (Zie LAM.)
Het schaap, dat den wolf toebehooren moet, hem gedijen. 11
Het schaap, dat in de weide is, zoekt de kruiden. (Zie KRUID.)
Het schaap en het lam herkennen elkander hun geblaat. (Zie GEBLAAT.)
Het schaap gaat bij den wolf te rade. (Zie RA
Het schaap heeft een' gulden voet. (Zie GOU
Het schaapje van den eersten tand: men vond beter. 12
Het schaap van den herder sterft niet. (Zie HERD
Het schaap verslindt den wolf niet.
Het schaap wil den wolf bijten. 13

[*Met een ander spreekwoord zegt men gelijke beteekenis:* De kinderen willen zich gen hunnen vader verzetten, *en past h op averegtsche handelingen, zoo als men de zoogenoemde* verkeerde wereld *vertoont*

Het schaap zou daar den herder willen pre (Zie HERDER.)
Het verloren schaap is te regt.

[*Dit spreekwoord is ontleend aan de g kenis, te vinden:* Matth. XVIII : 12 *en* 13 Luk. XV : 4-6.]

Het zijn schapen zonder herder. (Zie HERDER.)
Het zijn wolven in schaapsvellen. 14

[*Dit spreekwoord is ontleend aan* M VII : 15.]

Hij blaat als een schaap. 15
Hij doet gewin als Maarten: die gaf drie zw schapen voor een wit. (Zie GEWIN.)
Hij heeft de schapen geweid om de keutels. (Zie KEUTEL.)
Hij heeft het schaapje lief. 16

[*Men vindt betrekkelijk dit spreekwoord* TUINMAN: „*Dit zegt men van eenen min 't Zoude konnen zinspelen op de liefde* JACOB *tot* RACHEL, *dat een* oye, het der schaapen, *beduid.* Gen. XXIX : 18."]

Hij heeft het schapenvleesch wel lief, die zijn b met de wol spreidt. (Zie BROOD.)

---

1 *Mots* bl. 60. Gheurtz bl. 13. Gruterus II. bl. 134. de Brune bl. 373, 399. *Mergh* bl. 11. *Sel. Prov.* bl. 62. Tuinman I. bl. 128. Folie I. 335. Rabener bl. 16. v. Eijk II. *nal.* bl. 45. de Jager *Bijdr.* bl. 113. Mulder bl. 410. Modderman bl. 92. *Voeteelt* bl. 125.
2 Cats bl. 509. de Brune bl. 243. *Mergh* bl. 51. Tuinman I. *nal.* bl. 7. v. Eijk II. bl. 80. Mulder bl. 421. *Voeteelt* bl. 127.
3 Cats bl. 510. *Mergh* bl. 51. Tuinman I. bl. 356. *Voeteelt* bl. 125.
4 de Brune bl. 458. Sartorius *sec.* V. 74. v. Alkemade bl. 183.
5 Servilius bl. 94*.
6 Tuinman I. bl. 287. v. Eijk III. bl. 31.
7 *Motz* bl. 47.
8 v. Eijk II bl. 79.
9 Meijer bl. 80. v. Eijk II. bl. 78.
10 Sartorius *sec.* III. 54.
11 *Motz* bl. 40.
12 Gruterus III. bl. 167.
13 Sartorius *pr.* IV. I. Tuinman I. bl. *quaedam* bl. 35. v. Eijk II. *nal.* bl. 44. *Bijdr.* bl. 113.
14 Tuinman II. bl. 128. v. Eijk II. bl. bl. 10. *Voeteelt* bl. 126.
15 v. Eijk II. bl. 79.
16 Tuinman I. *nal.* bl. 5. v. Eijk II. bl. 78.

[Hij] heeft schapen aan den dijk. (Zie DIJK.)
[Hij] heeft zijne koetjes (*of:* schaapjes) op het drooge. [(Z]ie DROOG.)
[Hij] heeft zijne schaapjes geschoren.
[Hij] huilt met de wolven, waarmede hij in het bosch [is], en blaat met de schapen in het veld. (Zie [B]OSCH.)
[Hij] is een regte schapenkop. (Zie KOP.)
[Hij] is het schaap kwijt. 1

[*Dit spreekwoord kan niet in betrekking worden gebragt op* de gelijkenis van het verloren schaap, *naardien men erdoor te kennen geeft, dat men geheel van eene aantrekkelijke zaak af is, die onherstelbaar heeft verloren. Door naar iets anders te trachten nl., raakt men ook kwijt, wat men vroeger bezat.*]

[Hij] is zoo dom als een os (schaap, *of:* varken). [(Z]ie OS.)
[Hij] is zoo mak als een schaap; je kunt hem wel [ond]er je slaapmuts vangen. (Zie MUTS.)
[Hij] is zoo schaaps niet (*ook wel:* Hij is al te schaaps). 2
[Hij] is zoo wreed als een schaap. 3
[Hij] kan uit een' schapen-schouder zeven geregten [ma]ken. (Zie GEREGT.)
[Hij] kijkt zoo zacht als een schaap. 4
[Hij] meent den wolf het schaap te ontjagen. 5
[Hij] moet wel gaarne schapenvleesch eten, die zijn [broo]d in de poke dopt. (Zie BROOD.)
[Hij] noodt twee gasten op een schaapshoofd. (Zie [HOO]FD.)
[Hij] praat, alsof hij eene schapeschaar in zijn' zak [had]. 6 (Zie de *Bijlage.*)

[*Bij den schrijver der* Groninger Spreekwoorden *vindt men te dien aanzien: „Men wil met dit spreekwoord zeggen: hij spreekt met gezag, en ziet zijne toehoorders voor onnoozelen aan, waarover hij heerschappij wil voeren;" en deze verklaring heeft heel veel grond, als men zich iemand voorstelt, die de dwangmiddelen ter overreding bij zich draagt, hier voorgesteld door* eene schapeschaar in zijn' zak, *als om dadelijk tot* de schering *over te gaan.*]

[Hij] scheert het schaap, dat er de wol afvliegt. 7
[Hij] scheert het schaap, zonder dat het schreeuwt.
[Hij] speelt al [een] schaapherder. (Zie HERDER.)
[Hij] weet zijne schaapjes te scheren.
[Hij] wil altijd vijf pooten aan een kalf (*of:* schaap) [heb]ben. (Zie KALF.)
[Hij] zal het schaap niet bijten. 8
[Hij] ziet als een schaapje, waarnaar de wolf aardt. 9
[Hoe] schurfter schaap, hoe harder geblaat. (Zie [BL]AAT.)
[Jong]e schapen sterven zoowel als oude. 10 (Zie de [Bij]lage.)
[Kort] beraad, goed beraad, zei de wolf, en hij hapte naar het schaap, dat hem ontsnapte. (Zie BERAAD.)
Kunnen zij geen schaap missen, dat ze ten minste van de wol mededeelen.
Leer de schapen hoeden; wat onderwindt gij u! 11
Meent ge uw schapen wel, Scheer dan de wol, maar niet het vel. 12
Men moet de schapen scheren, al naardat ze wol hebben. 13 (Zie de *Bijlage.*)
Men prijst de dik gewolde schapen, Want bij de ruige is 't goed rapen. 14
Men zoekt het schaap om zijne wol. 15
Met schapen is 't kwaad wolven vangen. 16
Met welk eenen kam zal hij het schaapje scheren? (Zie KAM.)
Neem een Brabandsch schaap, een' Gelderschen os, een Vlaamsch kapoen en eene Friesche koe. (Zie BRABAND.)
Niet om mijnen wil, zei de wolf, maar de schapen waren best in die weide. 17
Omdat ze dolen, die den weg weten, Ziet men den wolf 't zoete schaapje eten. 18
Om de wol scheert men de schapen. 19
Om eene kleine zaak bijt (*of:* eet) de wolf het schaap. 20
Onder mijne schapen zijn kooldieven, zei de pastoor van Mook. (Zie DIEF.)
Paar geene schapen met de wolven; maar schut uwe schade. 21
Pefroen met het schaapshoofd: zij zullen het niet weêr willen nemen. (Zie HOOFD.)
Rompslomp, vijf schapen, twintig voeten. (Zie ROMPSLOMP.)
Schaap blijven.

[*Aan een' koop blijven hangen, of gebrekig kooper zijn. In den laatsten zin was het* schaap blijven *vroeger zoo algemeen, dat er straf bepalingen tegen vastgesteld werden. Zie* KOK, Vad. Woordenboek, *op het woord* schaap.]

Schaap en kapoen Is kostelijk venezoen. (Zie KAPOEN.)
Schaaps moeder stierf nooit al. (Zie MOEDER.)
Schapen en zijdewormen worden meest geëerd bij groote en kleine menschen. (Zie MENSCH.)
Schurftige schapen bleeten meest. 22
Schurftige schapen hebben veel lappen van doen. (Zie LAP.)
Sluit den stal; de wolf heeft de schapen gegeten. 23
Spelen is geen schapen hoeden. 24
Sta op, lui beest, zei Gerrit de Snapper, en hij zag een dood schaap in eene weide liggen. (Zie BEEST.)
Terwijl de wolf sch.., loopt het schaap weg. 25
Terwijl de wolf vertoeft, wordt het schaapje uit de vrees gehaald. 26
Twee wolven eten ligt een schaap (*of:* zouden wel een schaap eten). 27

[1 ...] pr. VII. 97, sec. III. 96. de Jager [...] bl. 113.
[2 ...] tert. II. 73. v. Eijk II. bl. 97.
[3 ...] bl. 213. Sancho-Pança bl. 67.
[4 ...] bl. 128.
[5 ...] bl. 29.
[6 ...] I. 163. v. Eijk II. naal. bl. 45. de Jager [...] bl. 112. Fabriciend II. bl. 246.
[7 ...] bl. 22.
[8 ...] bl. 467. Sartorius tert. IX. 25.
[9 ...] I. bl. 211.
[10 ...] bl. 2.
[11 ...] bl. 129.
12 *Veeteelt* bl. 125.
13 Gheurtz bl. 50. Cats bl. 515. de Brune bl. 205. *Mergh* bl. 58. v. Alkemade bl. 131. Tuinman I. bl. 140, 285. v. Eijk II. bl. 80, III. bl. 31. Guikema VI. 18. *Veeteelt* bl. 125.
14 Cats bl. 461.
15 Servilius bl. 76.
16 v. Nyenborgh bl. 122.
17 *Campen* bl. 98. Sartorius *sec.* VII. 25. Meijer bl. 46. Willems *Reinaert* bl. 296. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
18 Gruterus III. bl. 163. Meijer bl. 110.
19 Zoet bl. 7. v. Alkemade bl. 5.
20 *Prov. seriosa* bl. 36. *Motz* bl. 4. Gruterus II. bl. 160. de Brune bl. 342. *Mergh* bl. 36. Tuinman I. bl. 287, II. bl. 134. *Vers.* 18. Willems *Reinaert* bl. 298. v. Eijk II. bl. 97. v. Vloten bl. 309. Harrebomée *Esopus* bl. 244.
21 v. Nyenborgh bl. 324.
22 Cats bl. 521. *Sel. Prov.* bl. 140. Richardson bl. 28.
23 *Motz* bl. 19.
24 Gruterus II. bl. 163. *Mergh* bl. 39.
25 *Motz* bl. 9.
26 de Brune bl. 294.
27 *Motz* bl. 14. *Campen* bl. 125. de Brune bl. 120, 378. Willems *Reinaert* bl. 299.

Veel herders bij de schapen Zullen maar te langer slapen. (Zie HERDER.)
Verandering van weide doet der koeijen (*of:* den schapen) goed. (Zie KOE.)
Wanneer de wolf honger krijgt, Is 't noodig, dat het schaapje zwijgt. (Zie HONGER.)
Wanneer het schaap schurftig is, moet de herder het van de gezonde kudde afscheiden. (Zie HERDER.)
Wanneer men schapen tegenkomt, is men welkom; wanneer er schapen met ons medegaan, is men onwelkom. (Zie ONWELKOM.)
Wij moeten malkander geene schapenkeuteltjes voor lange rozijnen in de hand stoppen. (Zie HAND.)
Zij loeren op hunne prooi, als de kraaijen op een ziek schaap. (Zie KRAAI.)
Zij meenen hem het schaap te ontjagen. 1
[*Zij doen vergeefsche moeite.*]
Zijn mond is van geen schaapsleêr. (Zie LEDER.)
Zoo lang als het schaapje gras eet. (Zie GRAS.)
Zooveel lammeren worden er geslagt als schapen. (Zie LAM.)

SCHAAR.

Avontuurt gij uw laken, ik avontuur mijne schaar, zei de kleêrmaker, en hij sneed erin. (Zie KLEERMAKER.)
Daar hangt (*of:* steekt) de schaar uit (*of:* Daar staat eene schaar boven). 2
Dat is net, alsof het met een schaartje geknipt is.
Het is door het oog van des snijders schaar getrokken; daar trekt wel meer door. (Zie OOG.)
Het laatste draadje komt der schaar toe. (Zie DRAAD.)
Hij eet zich zelven als eene schaar. 3
[*Dat wil zeggen: de nijd verteert hem. Eene schaar verslijt, al snijdende.*]
Hij gaat er met de grove schaar over.
Hij heeft schop en schaar verloren. 4
[*Hij is alles kwijt, wat er noodig is, om in zijne behoeften te kunnen voorzien.*]
Hij praat, alsof hij eene schapeschaar in zijn' zak had. (Zie SCHAAP.)
Hij zendt hem om de tuinschaar. 5
Hij zoekt de dagschaar. (Zie DAG.)
Om dat lapje geen dief, zei meester Eéndarm, en hij haalde eene broek door het oog van de schaar. (Zie BROEK.)
Zij scheuren nu en dan een' Franschman de muts af; maar zoo nabij kunnen wij die buitenlanders niet onder de schaar krijgen. (Zie BUITENLANDER.)

SCHAARD.

Zij p..... in één schaard. 6
[*Zij doen eenerlei.* Schaard *is* potscherf.]

SCHAARDE.

Al te scherp maakt schaarden. 7
Hij zal de schaarden uitslijpen.

SCHAATS.

De wereld gaat op schaatsen. 8
[*Men zegt dit, wanneer belangrijke zaken juist andersom worden uitgevoerd, als ze* … *ten plaats hebben.*]
Hij rijdt eene rare (*ook wel:* vlugge, *of:* … schaats.
Hij slaat eene dubbele schaats.
[*Die de beide schaatsen te gelijk zou* … *uitslaan, moet noodzakelijk vallen; daarom* … *men dit spreekwoord op den dronkaard to*…
Ik zie het al: het scheelt niet aan de schaat… maar aan den man. (Zie MAN.)
Veel geluk op je schaatsen. (Zie GELUK.)
Zonder schaatsen op het ijs komen. (Zie IJS.)

SCHABBE.

Iemand op de schabbe komen.

SCHABSCHOEN.

Zonder iets over te laten: het is een schabscho…
[*Dat wil zeggen: het is een man, die* … *voor anderen laat blijven, maar alles voor* … *alleen behoudt. Men heet zoo iemand een* … schoen; *omdat eene* schabbe *in het alg*… *iets slechts aanduidt, en* schabschoen … *eene* slof *zal wezen. Zie* DE JAGERS T… Magazijn, I. *bl.* 322.]

SCHACHT.

Eén schacht is beter in de hand, Dan zeven … twintig) ganzen op het strand. (Zie GANS.)

SCHADE.

Als ge dat zonder schade verkoopen wilt, mo… er spoedig toe besluiten (*of:* gaauw bij zijn … *wel:* Indien ge daarop winnen wilt, moet … terstond verkoopen).
[*Een spottend gezegde bij het hooren* … *van prullen.*]
Als het huis verbrand is, wil men de schade … len, met de spijkers op te rapen. (Zie HUIS.)
Als men u dikwijls bij den neus grijpt: het … geene schade. (Zie NEUS.)
Als uws buurmans huis verbrandt, Is 't u … voor de hand. (Zie BUURMAN.)
Beter kleine toorn dan groote schade. 10
Daar de schaamte schade baart, Is zij van een' … aard (*of:* is ze niet dan dwaasheid). (Zie AA…
Daar de schade is, is het hart; Daar de hand … de smart. (Zie HAND.)
Daar luttel is, wordt de schade ligt groot. 11
De schade, die men zelf doet, moet men nie… aantijgen. 12
De schade gaat vóór de baat. (Zie BAAT.)
Die de schade heeft, heeft den spot toe (*of:* be… voor den spot niet te zorgen, *ook wel:* Sp… schade gaan gaarne zamen). 13 (Zie de *Bijl*…
Die de schade heeft, heeft de schande toe. 14
Die de schade veroorzaakt, moet ze vergoeden.
Die het goede ziet, en het kwade neemt, i… oorzaak zijner schade. (Zie GOEDE.)
Die in de handeling van het geld is, komt … schadeloos af. (Zie GELD.)
Die leent, heeft schade of schande. 15
Die met zijn hoofd wil boven uit, Die doet … schâ, en rigt niet uit. (Zie HOOFD.)

---

1 Sartorius *sec.* VIII. 56. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
2 Winschooten bl. 281. Tuinman I. bl. 73, 117, II. bl. 47. v. Waesberge *Geld* bl. 165, *Wijn* bl. 14. Bogaert bl. 75.
3 Idinau bl. 113.
4 Idinau bl. 180.
5 *Campen* bl. 121. Meijer bl. 58.
6 Gheurts bl. 60.
7 *Campen* bl. 31. 19 *April.* Gruterus I. bl. 91. Cats bl. 431. de Brune bl. 281, 304, 305, 496. *Mergh* bl. 1. v. Alkemade bl. 35. Tuinman bl. 11, I. bl. 322. Meijer bl. 15.
8 Idinau bl. 96.
9 Sartorius *sec.* X. 62.
10 *Prov. seriosa* bl. 8.
11 Gruterus III. bl. 128. Meijer bl. 22.
12 v. Hasselt bl. 7.
13 *Campen* bl. 16. 6 *Junij.* Gruterus I. bl. … bl. 168. Lassenius XXX. *Winterav.* bl. …
14 *Magazijn* 31.
15 Gruterus II. bl. 135, III. bl. 127. *Mergh* …

…strijdt, Meer schade lijdt. 1
… schade en schande wordt men wijs (*of:* Men … leeren met schade of met schande). 2 (Zie *Bijlage.*)
…kenschap is zonde, schade en schande. (Zie …ONKENSCHAP.)
…lind paard zou daar geene schade doen. (Zie …ARD.)
… booze tong brengt dikwijls veel ongeluk (*of:* …ote schade) aan. (Zie ONGELUK.)
…edergevonden schat is geene schade. 3
…baat, Jongen raad, Heimelijke haat Doen …wereld de meeste schaad. (Zie EIGENBAAT.)
…oede zich voor schade: niemand is te betrou… 4
… baat, of daar is eene schade tegen. (Zie …AT.)
…et hem deugd, die u schade zal zijn. (Zie …GD.)
…at hem als vrouw Davion: hij leeft van zijne …de. (Zie DAVION.)
… schade, dat hij dwaalt, die den weg kent. 5
… van al het beste goed, Welks winste nie… schade doet. (Zie GOED.)
…are schade, zoo hem leed wedervoer. (Zie …D.)
…as om winst gedaan, en het viel schade voor …and. (Zie HAND.)
…et niemand een hennenei schade. (Zie EI.)
…eft er de schade van, en den spot daaren… 6
…ligt de schade. 7
[*Dat wil zeggen: de zeeschade, door schip…euk als anderzins geleden, wordt gelijkelijk …er al 't behouden goed geleden, zoo als zulks … reeders meesttijds gebruikelijk is.*]
… er schade noch profijt bij. (Zie PROFIJT.)
… tegen geene schade. 8
[*Dat is: mijn staat is zoo gering, dat ik …strekt geene schade lijden kan, of ik leg ge…l te onderste boven.*]
… manieren doen manieren schade. (Zie MA…)
…oelt de schade zoo niet, gelijk men de baat … (Zie BAAT.)
…ies komt wel schade. 9
… (*of:* IJver), zonder verstand, Is schade … de hand. (Zie HAND.)
…d moet baat hebben (*of:* rijk worden) uit …nders schade. (Zie BAAT.)
…d vond ooit meer baat dan in zijne schade. …BAAT.)
… gast gaan of te nooden, is het beste middel, …evrijd te wezen voor oneer, schade, spijt en …de. (Zie GAST.)
… winst, regte schade. 10
…eene schapen met de wolven; maar schut uwe schade. (Zie SCHAAP.)
Schade scheidt vriendschap. 11
Schade, zorg (*of:* Onregt) en klage Wassen alle dage. (Zie DAG.)
Spot en schade Komt niemand te stade. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Spot en schade mogen kwalijk te gader. 13
Stroo en geen hooi van het land Is schâ voor de hand. (Zie HAND.)
Ter minste schade en ten naasten weg. 14
Te veel aan 't hoofd is schade voor de hand. (Zie HAND.)
Ver van huis (*of:* van zijn goed), digt bij zijne schade. (Zie GOED.)
Waar weelde en hoogmoed vooruit gaan, Komt schande en schade achteraan. (Zie HOOGMOED.)
Wat doen drie vingers in het schrijven tot zijne schade of baat? (Zie BAAT.)
Wat men verzuimt of laat, daar heeft men zelf de schade van. 15
Zich zelven te helpen zonder anderer lieden schade is prijselijk. (Zie LIEDEN.)
Zoo gij leent, wacht dan schade of toorn. 16 (Zie de *Bijlage.*)

SCHADELIJK.

Gadelijk Met schadelijk. (Zie GADELIJK.)

SCHADUW.

Als de zon onder is, zijn er vele beesten in de schaduw. (Zie BEEST.)
De eer gelijkt de schaduw: die volgt dengenen, die ze vliedt, en vliedt dengenen, die ze volgt. (Zie EER.)
De vruchten, die in de schaduw wassen, zijn niet van zulk een' goeden smaak, als die in de zon groeijen.
[*Men past dit spreekwoord toe op praktische wijsheid, in tegenstelling van kamer-geleerdheid.*]
De zon maakt lange schaduwen.
Die tegen een' goeden boom leunt, heeft goede schaduw. (Zie BOOM.)
Eene schaduw omhelzen.
Een gevelde boom geeft geene schaduw meer. (Zie BOOM.)
Eer is de schaduw der deugd. (Zie DEUGD.)
Geene zon zonder schaduw.
Geen haar zoo klein, of het heeft ook zijne schaduw. (Zie HAAR.)
Geen licht zonder schaduw. (Zie LICHT.)
Het is een klein man, en hij wil eene groote schaduw maken. (Zie MAN.)
Hij grijpt naar de schaduw, en laat zich het vleesch ontvallen. 17
Hij heeft vrees voor de schaduw zijner vingeren. 18 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is jaloersch op zijne eigene schaduw. (Zie JALOERSCH.)

…*quadam* bl. 15.
… bl. 259ᵃ. *Campen* bl. 17, 31. Gheurtz … *Zegerus* bl. 43, 44. 18 *Febr.* Idinau bl. … *Gruterus* I. bl. 116, III. bl. 159. Cats bl. … *de Brune* bl. 367, 477. *Sel. Prov.* bl. 7, 73, … *Sartorius pr.* IV. 82, *tert.* X. 15. Tuinman … I. bl. 178, 281, II. bl. 174. *Adag. quadam* … *Fuigman* bl. 134. *Adag. Thesaurus* bl. … XXXIII. *Magazijn* 43 en II. bl. … 37. Everts bl. 228. *Fakkel* bl. … I. bl. 5. Manvis bl. 124. Modderman bl. 8. Bogaert bl. 81.
3 Gheurtz bl. 16.
4 Gruterus III. bl. 144.
5 Gheurtz bl. 65.
6 *Mots* bl. 34.
7 Witsen bl. 512.
8 Winschooten bl. 219.
9 Gruterus III. bl. 162.
10 de Brune bl. 465. Sartorius *tert.* IV. 30.
11 Gruterus III. bl. 167. Cats bl. 496. v. d. Venne bl. 40. de Brune bl. 88. *Sel. Prov.* bl. 14. Meijer bl. 88.
12 Gheurtz bl. 60.
13 *Prov. seriosa* bl. 27. Gruterus III. bl. 168.
14 v. Hall bl. 310.
15 v. Hasselt bl. 5.
16 Gruterus III. bl. 162. Meijer bl. 104.
17 Tuinman bl. 93, I. bl. 131. v. Zutphen II. 19. *Hond* bl. 124. Bogaert bl. 96. Harrebomée *Esopus* bl. 244.
18 *Mots* bl. 26.

Hij is niet waardig, in zijne schaduw te staan. 1
Hij kan in zijne schaduw niet staan.
Hij vecht met (*of:* tegen) zijne eigene schaduw. 2
Hij vlugt (*of:* is bang) voor zijne schaduw. (Zie BANG.)
Hij volgt hem als zijne schaduw.
Hoe de zon ons sterker en regter beschijnt, hoe onze ligchamen minder schaduw geven. (Zie LIGCHAAM.)
Hooge boomen geven meer schaduw dan vruchten. (Zie BOOM.)
Iemand onder de schaduw zijner vleugelen nemen. 3
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Psalm XVII : 8 *en* LVII : 2.]
Ik ben niet waardig te kussen de schaduw van den spijker, daar uw schoenborstel aan hangt. (Zie BORSTEL.)
Is de roede krom, hare schaduw zal nergens regt wezen. (Zie ROEDE.)
Maak uwen hof niet onder de schaduw, noch timmer bij de rivier. (Zie HOF.)
Men moet zijne eigene schaduw meten. 4
Zich achter iemands schaduw verbergen.

SCHAGEN.

Schager hoogmoed, maar Winkel ook wat. (Zie HOOGMOED.)

SCHAKEL.

Hij is gezonken voor de schakel.

SCHAKER.

Zweren als een schaker. 5

SCHALIE.

Hij is zoo blaauw als eene schalie. 6
[*Eene* schalie *is eene* deklei. *Het* blaauw *is dus de natuurlijke kleur, die in deze spreekwijze op het gelaat van den mensch wordt overgebragt.*]

SCHALK.

Als men een' schalk wil vangen, dan moet er een achter de deur staan. (Zie DEUR.)
Daar steekt een schalk in zijne kleederen. (Zie KLEED.)
Dapperheid verwint den schalk. (Zie DAPPERHEID.)
De eene schalk heeft den anderen wel gevonden. 7
De eene schalk kan den anderen kwalijk bedriegen. 8
De mond is een schalk (*of:* zotje): biedt men hem wat, hij neemt het. (Zie MOND.)
Een schalk eet zijn brood. (Zie BROOD.)
Een schalk wordt dikwijls verschalkt. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Ga weg, word een schalk (*of:* kramer), zei de beul tot zijnen knecht. (Zie BEUL.)
Het is een onnoozele schalk. 10
Het is een ootmoedige schalk: hij kan het hoofd over ééne zijde laten hangen (*of:* op den schouder leggen). (Zie HOOFD.)
Het is een stevige (*of:* doortrapte) schalk. 11 (Zie de *Bijlage.*)
Het is zulk een kwade schalk, als op twee voeten gaan mag. 12
Het kwaad (*of:* De schalk) loont ten laatste meester. (Zie KWAAD.)
Hij is een vrome schalk. 13
[*Indien een schalk* vroom *kon zijn!* ... *een ironisch gezegde.*]
Hij is van de schalksten niet. 14
Hij weet wel, hoe een schalk te moede is. 15
Hoe kwader schalk (slimmer boef, *of:* ... hoer), hoe beter geluk. (Zie BOEF.)
O, wat zijn daar veel schalken! 16
Peper, kap en kalk Dekken menig schalk. (Zie KALK.)
Schalk met schalk.

SCHALKEROORD.

Hij is van Vosmeer of Schalkeroord.
[*Vosmeer ligt in Noord-Braband;* ... *is met deze plaats al zoo weinig gemeen* ... *met Schalkeroord. Beide plaatsen komen* ... *voor als woordspeling met* vos *en* schalk ... *teekent hier den bedrieger.*]

SCHALKHEID.

Wie den baard laat wassen, die heeft eene ... heid gedaan, of heeft er eene in den zin. (Zie BAARD.)

SCHAMEL.

Schamelen nooddruft is geene weelde (*of:* ... nij). (Zie LEKKER.)

SCHAMELHEID.

Schamelheid draagt de kroon. (Zie KROON.)

SCHANDE.

Als hoeren schelden, zoo kijkt het den buik ... zoo breekt de schande uit). (Zie BUIK.)
Arm te zijn is geene schande (*of:* zonde). (Zie ARME.)
Beter arm met eere, dan rijk met schande. (Zie ARME.)
Beter bloô in schande, dan stout in ondeugd. (Zie BLOOD.)
Beter is schande bezeten dan beloopen. 17
Beter met schande gevloden, dan met eer ... gebleven. (Zie EER.)
Beter met schande het kwade gelaten, dan ... slim bedrijf gedaan. (Zie BEDRIJF.)
Dat maakt al 't spel te schande. 18
De besten van den lande Doen dit zonder schande. (Zie GOEDE.)
Die de schade heeft, heeft de schande toe. (Zie SCHADE.)
Die de schande niet ontziet, komt niet tot eer. (Zie EER.)
Die leent, heeft schade of schande. (Zie SCHADE.)
Die op de eer geen achtgeeft, schande is zijn ... (Zie EER.)
Die op rekening leeft, die leeft op schande. (Zie REKENING.)
Die schande meent te wreken, vermenigvuldigt ... 19 (Zie de *Bijlage.*)
Die zonder achting leeft, die leeft met schande. (Zie ACHTING.)

---

1 v. d. Hulst bl. 12.
2 Tuinman I. bl. 38, 232, II. bl. 151.
3 v. Eijk bl. 16.
4 Witsen 474.
5 Servilius bl. 87*, 96*. de Brune bl. 188. Sartorius *sec.* VII. 8.
6 Sancho-Pança bl. 88.
7 *Campen* bl. 14.
8 Zegerus bl. 19. Gruterus II. bl. 132, 142. *Mergh* bl. 9, 18. *Sel. Prov.* bl. 153.
9 *Prov. seriosa* bl. 21. *Delf* bl. 36. Zegerus bl. 24. Gruterus III. bl. 143. de Brune bl. 124.
10 Sartorius *tert.* VI. 56.
11 *Campen* bl. 93. Sartorius *tert.* VII. 86. Meijer bl. 43.
12 Servilius bl. 117. Sartorius *pr.* VIII. 9, *sec.* II. 87.
13 *Campen* bl. 71.
14 Sartorius *sec.* IX. 88.
15 *Campen* bl. 93. Meijer bl. 42.
16 *Campen* bl. 63.
17 *Prov. seriosa* bl. 9.
18 Sartorius *tert.* X. 51.
19 *Mets* bl. 77. Gruterus III. bl. 162. de ... 344. Meijer bl. 84.

schade en schande wordt men wijs (*of:* Men ... leeren met schade of met schande). (Zie ...ADE.)
...kenschap is zonde, schade en schande. (Zie ...ONKERSCHAP.)
...uistraar aan den wand Hoort vaak zijn eigen ...nd. (Zie LUISTERAAR.)
...ttel schande let niet. 1
luttel schande warmt wel, en maakt schoone ...w. 2
...otte appel in de mande Maakt al de gave ... te schande. (Zie APPEL.)
...age hand Krijgt leed en schand; Een kloeke ...d Krijgt eer en land. (Zie EER.)
... een land Is elders schand. (Zie EER.)
...-kinderen zijn dikwijls tot schande. (Zie ...D.)
... een onverlaat: hij maakt het geheele gezel... te schande. (Zie GEZELSCHAP.)
... geene schande, geen geld te hebben, maar ...is zoo ongemakkelijk (*of:* lastig). (Zie GELD.)
... schande voor een' wijs' man, Den doode te ...ren, die zich niet verantwoorden kan. (Zie ...DE.)
... in schande of eer: Natuur gaat boven leer. ... EER.)
...at niet geheel te schande, die ten halve we...keert. 3
... zijne eigene schande niet dekken. 4
...opt (*of:* draagt) schande voor zijn geld. (Zie ...D.)
...l zijns vaders grijze haren nog met schande ... ten grave dalen. (Zie GRAF.)
...g wel schande, zei de vent, en hij at suiker... (Zie PAP.)
...man, schandsman; weet gij wat, zoo zwijg. ... LAND.)
... gebleven, Niet bedreven, Doet in schande ...n. 5
...egoed, Schandegoed. (Zie GOED.)
...te gast gaan of te nooden, is het beste middel, ...bevrijd te wezen voor oneer, schade, spijt en ...nde. (Zie GAST.)
... te kunnen (*of:* te weten) is geene schande; ...r niet te willen leeren. 6
... zonden maken nieuwe schanden. 7
...de duurt langer dan armoede. (Zie ARMOEDE.)
...hen hand en tand Wordt veel te schand. (Zie ...ND.)
... is geene schande; maar lang blijven liggen, ...niet weder willen opstaan, dat is schande. 8
... weelde en hoogmoed vooruit gaan, Komt ...nde en schade achteraan. (Zie HOOGMOED.)
...aat schaamte en schande, Als er honger is in ... lande? (Zie HONGER.)
...eene zonde is, dat is geene schande. 9
... beschaamdheid vreest, verdrijft de schande. ... BESCHAAMDHEID.)
... de schaamte doorgebeten heeft, is met schande ...vuld, en moet met stank scheiden. (Zie ...SCHAAMTE.)

Wie in den oogst slaapt, die leeft ter schande. (Zie OOGST.)
Wie zijn kind straft, die heeft eere van hem; wie het niet straft, die zal schande beleven. (Zie EER.)
Wijze van den lande Is geen schande. (Zie LAND.)
Winst verblindt schande. 10

SCHANS.

Binnen de schansen. 11
Een oud paard jaagt men aan den dijk (*of:* achter de schans). (Zie DIJK.)

SCHANSLOOPER.

Hij heeft zijn' schanslooper aan.

SCHAPPERADE.

De monnik preekte, dat men niet stelen mogt, en hij zelf had de gans in zijne schapperade. (Zie GANS.)
Hansje in den kelder en Maaitje in 't schappraaitje. (Zie HANS.)
Uit het Oosten en Westen worden al zijne schappraaijen gevuld. (Zie OOST-INDIË.)
Zij zit al in Sint Anna's schapperade. 12
[V. DUYSE *zegt, dat men dit spreekwoord bezigt „van een bejaerde maegd, bij wie het druifje tot rozijn overgaet: wegens* Sint ANNA'S *hoogen ouderdom, toen zij baerde."*]

SCHAR.

Lekker, lekker, zei pagadetje, en hij had drie scharretjes op zijn bord. (Zie BORD.)
Schar (*of:* Sprot) is in geen tel: die verkoopt men bij het bosje. (Zie BOS.)

SCHARESLIJPER.

De schareslijpers loopen: het zal regenen.

SCHARLAKEN.

Men kan van eene ruige pij geen' scharlaken mantel maken. (Zie MANTEL.)

SCHAT.

Al des werelds schat Moet door scherminkels gat. (Zie GATEN.)
Beproef uw' vriend, beproef uw zwaard, Dat is u groote (*of:* meer dan) schatten waard. 13
Beter een drooge bete broods met rust dan schatten. (Zie BEET.)
Beter een schat van eer dan van goud. (Zie EER.)
Daar uw schat is, daar is ook uw harte. (Zie HART.)
De nedrigheid is zulk een schat, Dat niemand zijne waarde vat. (Zie NEDERIGHEID.)
Die schat zal niet op doove kolen uitkomen. (Zie KOLEN.)
Doe dikwijls tot een kleintje wat, Zoo wordt daaruit een groote schat. (Zie KLEINE.)
Een verholen schat: Wat is dat? 14
[*Een schat, dien men niet kent, kan onmolijk eenig voordeel aanbrengen; daarom is het antwoord, dat op de vraag:* wat is een verholen schat? *dient gegeven te worden: zooveel als niets.*]
Een wedergevonden schat is geene schade. (Zie SCHADE.)
Gezondheid is een groote schat (*of:* onbekende rijkdom). (Zie GEZONDHEID.)
Hij heeft zijn zondags goed alle dagen aan, en zijn' schat in den zak. (Zie DAG.)

...torius *sec.* VII. 79. Tuinman I. bl. 69.
...v. *seriosa* bl. 21.
...ts bl. 27.
...eurts bl. 35.
...rtorius *sec.* IX. 64.
...mpen bl. 89. 17 *Febr.* Gruterus I. bl. 116, II. bl. 151. de Brune bl. 159. *Mergh* bl. 23. 18 *Nov.* 53.
7 *Prov. seriosa* bl. 35. Gheurts bl. 55.
8 *Campen* bl. 89. Willems VIII. 165.
9 17 *Dec.* Gruterus I. bl. 122. v. Duyse bl. 233. 9 *Dec.* 53.
10 v. d. Venne bl. 63.
11 Zegerus bl. 6.
12 v. Duyse bl. 197.
13 Cats bl. 493. de Brune bl. 37. *Sel. Prov.* bl. 15.
14 Sartorius *pr.* VIII. 51. Willems *Reinaert* bl. 297.

Hoe meer schatten, hoe meer behoeften. (Zie BEHOEFTE.)
Schatten maken boos en blijven goed. 1
Wie een' getrouwen dienaar heeft, die heeft een' schat in zijn huis. (Zie DIENAAR.)
Zonder bezwaar van de schatkist. (Zie BEZWAAR.)

SCHAVOT.

Daar sta ik nu fraai te kijken (*of:* te prijken), zei Hans, en hij stond op het schavot te pronk. (Zie HANS.)
Dat gaat naar de dansschool, zei Jan Plerri, en de beul bragt hem naar het schavot, om gegeeseld te worden. (Zie BEUL.)
Hij heeft van den Haarlemschen dokter de benedictie op het schavot ontvangen. (Zie BENEDICTIE.)
Hoe lagchen de goddeloozen om den val der vromen, zei een goed knecht weleer, En er tuimelde een heel schavot met speetluizen van boven neêr. (Zie GODDELOOS.)
Ik heb al genoeg, zei Joost de Plug op het schavot, en de beul was pas begonnen. (Zie BEUL.)
Is het anders niet, zei Trijn, en zij moest op het schavot te pronk staan. (Zie PRONK.)

SCHEDEL.

Hij is zoo omzigtig als het meisje, dat eerst de schedelleer wil bestuderen, alvorens te huwen. (Zie LEER.)

SCHEEDE.

Daar is het mes met de scheede. (Zie MES.)
Dat is een looden degen in eene gouden scheede. (Zie DEGEN.)
De booze wijven voeren het zwaard in den mond; daarom moet men ze op de scheeden slaan. (Zie MOND.)
De scheede schijnt wat te wezen, maar het lemmer deugt niet. (Zie LEMMER.)
Die eens den degen getrokken hebben tegen hunnen overheer, moeten de scheede wegwerpen. (Zie DEGEN.)
Gelijk het mes, zoo is de scheede. (Zie MES.)
Het eene mes houdt dikwijls het andere in de scheede. (Zie MES.)
Het harnas wordt te laat gegespt, als het zwaard uit de scheede is. (Zie HARNAS.)
Hij heeft er één op zijne scheede. (Zie ÉÉN.)
Hij heeft in zijne scheê geslapen gelijk de degen van den koning. (Zie DEGEN.)
Hoe na een mes, en 't was eene scheê. (Zie MES.)
Men voert er het regt in de vuist en in de scheede. (Zie REGT.)
Neem 't mes naar de scheê, En 't schip naar de zee. (Zie MES.)
Zijn degen is niet in de scheede verroest. (Zie DEGEN.)

SCHEEFHALS.

Regt is regt, zei Scheefhals. (Zie REGT.)

SCHEEL.

Beter scheel dan blind. (Zie BLIND.)
De schele is een koning onder de blinden. (Zie BLIND.)
De spotter heeft zijn scheeltje gevonden. 2
Geel en scheel Krijgen 't beste deel. (Zie DEEL.)

SCHEEN.

Daar stoot hij zijne scheenen.
Dat is niet al mis, zei de jongen, en hij wierp e steen voorbij den hond, maar tegen de schee van zijne stiefmoeder. (Zie HOND.)
Dat is wel hard voor de scheenen. 3
Dat zal hem voor de scheenen springen. 4
Die te digt bij het vuur zit, brandt de scheene
Een goed man kan wel een' tred op zijne te lijden; hoewel hij geen' harden schop tegen scheenen kan verdragen. (Zie MAN.)
Het is dwaasheid, voor eene blaauwe schee duchten, eer men zich ooit stiet. (Zie DWA HEID.)
Het vuur wordt hem al zeer na aan de sche (*of:* voeten) gelegd. 5

[*Dat wil zeggen: het wordt hem al zeer* *jelijk gemaakt; zoodat hij er zich niet* *zal weten te redden. Het spreekwoord* *niet alleen op den geldschuldige, maar* *den leugenaar en den drogredenaar toege* *Het zal wel oorspronkelijk zijn van de he* *pijnigingen, die men gebruikte, om iema* *doen bekennen, wat hem te laste werd* *legd, onverschillig of hij 't kwaad al of* *bedreven had, en dus tot de tijden der* *sitie behooren. Maar de* vuurproef, *gelij* EIJK *wil, was 't niet. Zie het spreekw* Hij kan de vuurproef niet doorstaan.]

Hij heeft een blaauwtje (*of:* eene blaauwe sch geloopen. (Zie BLAAUW.)
Hij heeft het hard voor zijne scheenen.
Hij staat met de scheenen voor het vuur, daar ander zich achter zijn' rug warmt. (Zie RUG
Iemand iets voor de scheenen werpen. 6
Iets voor de scheenen hebben. 7
Verre van het vuur brandt de scheenen niet.

SCHEERDER.

Veldscheerders scheren allen even vuil. 8
Wilt gij de wol hebben en ook het vel? De sch ders, die zoo scheren, doen niet wel. 9

SCHEERMES.

Dan staat men te kijken als eene kous voor scheermes. (Zie KOUS.)
Het fijnste scheermes ligt eerst om, En 't e hout wordt 't eerst ook krom. (Zie HOUT.)
Het is een gehuurd scheermes. 10
Het scheermes kwalijk gewet, den baard slecht gezeept en ruwe handen — Doen menigen kriezeltanden. (Zie BAARD.)
Hij schiet als een scheermes.

[*Men zegt dit van iemand, die een* *schot heeft.*]

Honig in den mond en een scheermes aan den (Zie HONIG.)
Men zal aan het sch.... wel zien, wie scheer sen gegeten heeft. 11
Voor kwade tongen zijn de scheermessen goed.
Zij heeft een' bek als een scheermes. (Zie BEK.)

---

1 v. d. Venne bl. 191.
2 Servilius bl. 256*.
3 Tuinman I. bl. 86.
4 Winschooten bl. 224. Tuinman I. bl. 294.
5 Tuinman I. bl. 56. *Oct.* 13. Gales bl. 17. Everts bl. 230, 247. v. d. Hulst bl. 16. v. Waesberge *Vrijen* bl. 65. v. Eijk III. 21.
6 Winschooten bl. 265. Tuinman I. bl. 294. v. Lennep bl. 187.
7 v. Lennep bl. 187.
8 Tuinman II. bl. 15.
9 *Adag. quædam* bl. 70.
10 Witsen 279.
11 *Campen* bl. 85.
12 *Sel. Prov.* bl. 171.

oorden snijden als een scheermes. 1
[*Dit spreekwoord is mogelijk ontleend aan* alm LII : 4.]

SCHEET.

b je zoo vast als een' visch in een scheet-, zei de Engelschman, en hij meende: een' t in een vischnetje. (Zie ENGELSCHMAN.)
zoo zeker als een scheet in een netje. (Zie .)
inkt als een scheet in een' vilten hoed, zei er, en hij speelde op eene gebarsten fluit. BOER.)
ht om een' scheet, Is zotter, dan hij weet.
t beter en weet, Die lacht om een' scheet.
heetje in het bed is zoo goed als een turfje den haard. (Zie BED.)
geen' scheet waard.
gt zijne woorden, als een paard zijne sche- (Zie PAARD.)
akt van een' scheet een' donderslag. (Zie DER.)
' scheet (*of:* eene strontvore) gekijf maken. EKIJF.)

SCHEETSCH.

d zich scheetsch. 2

SCHEGGE.

gt het roer aan de schegge. (Zie ROER.)

SCHEIDER.

ider krijgt wel beide vechtenden op het lijf. LIJF.)
n oorlog behoeft men geene scheiders. (Zie LOG.)

SCHEIDING.

ke voornemens veroorzaken scheiding.
g en scheiding maken. 3

SCHEL.

te Kampen staat aan den IJsselboord, Wordt het klinken van de schelkoord gehoord. (Zie RD.)

SCHELLING.

e schellingen zijn dertien grooten waard. GROOT.)
n pond vijf schellingen maken. (Zie POND OT.)
hij een' stuiver op het dak, daar komt een lling weder. (Zie DAK.)
ijen kwade schellingen, opdat er goede van ijen. 4
dat doet: ik zal u een' schelling laten zien. 5
[*Om iemand, uit jokkernij, tot eene weinig eekenende zaak aan te moedigen, doet men n eene zodanige belofte, als in dit spreek-oord wordt gedaan; maar die hem natuurlijk en voordeel kan aanbrengen.*]

SCHELM.

ee schelmen elkander verschalken, dan lacht uivel zich ziek. (Zie DUIVEL.)
aat altijd schelm boven schelm.
nog slimmer dan: schelm, kom eruit!
vel is een schelm. (Zie DUIVEL.)
e hoer trouwt, is een schelm, of wil er een den. (Zie HOER.)

Er is geen schelm te vertrouwen, zei de jongen van zijn' vaâr. (Zie JONGEN.)
Gelukt het wel, het is een Romeinstuk; maar gelukt het kwalijk, het is een schelmstuk. (Zie ROMEIN.)
Het goed wil twee schelmen hebben. (Zie GOED.)
Het is een schelm, die er wat afdoet. 6
[*Van de kwade zaken nl., als: leugens en lasteringen.*]
Het is een schelm, die meer doet, dan hij kan. 7
Het is een schelm, die wegloopt.
Hij heeft den schelm in het hek. (Zie HEK.)
Hij liegt het als een schelm.
Hij loopt als een schelm; maar somtijds is loopen het beste geweer. (Zie GEWEER.)
Hij speelt er den schelm mede.
Mijn vader, zei de ondeugende jongen, zou wel eene koe willen koopen, had de schelm maar geld. (Zie GELD.)
Voor schelm van (*of:* uit) het vaandel loopen. 8

SCHELP.

Als gij aan den man komt, zoo kruipt gij in uwe schelp. (Zie MAN.)
Blijf binnen uw schelpen, Dat zal u helpen. 9
Dat is naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij vereerde zijn wijf twee oesterschelpen, om er een paar oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)
De schelpen wassen op zijn' neus. (Zie NEUS.)
Het is geene mosselschelp waard. (Zie MOSSEL.)
Hij kijkt als eene schildpad uit hare schelp.
Hij komt uit zijne schelp kruipen. 10
Ik wilde, dat ik alle man met mosselschelpen betalen mogt. (Zie MAN.)
Is er ééne schelp van twee gepaarde verloren, kwalijk vindt gij er weder eene, die juist op de andere past. 11
[*Dit spreekwoord ziet op de moeijelijkheid, aan het sluiten van een tweede huwelijk verbonden. Bij* CATS *vindt men wel is waar dit spreekwoord niet, en toch zal het wel aan hem ontleend zijn; althans op bl.* 463 *van zijn'* Spiegel van den ouden en nieuwen tydt *zegt* CATS:
Als van twee gepaerde schelpen
d'Eene breeckt, of wel verliest,
Niemant sal u kunnen helpen
(Hoe gy soeckt, of hoe gy kiest)
Aen een, die met effen randen
Juyst op d'ander passen sou;
d'Eerste sijn de beste panden,
Niet en gaet voor d'eerste trou.]
Mosselen zouden gaarne visch zijn, konden zij uit de schelpen. (Zie MOSSEL.)
Wat zijn de mossels hard, zei Bottardus, en hij at de schelpen meteen op. (Zie BOTTARDUS.)
Weet gij wel, dat ik al korsten at, eer gij uit uwe schelp kwaamt kijken? (Zie KORST.)
Zij komen overeen gelijk twee mosselschelpen. (Zie MOSSEL.)

SCHELVISCH.

Dat is keurige schelvisch.
De schelvisch doet den kabeljaauw rijzen. (Zie KABELJAAUW.)

---

n bl. 42.
n I. bl. 327.
hoten bl. 227.
n II. bl. 122.
n I. bl. 321.
6 Tuinman I. bl. 194, 201, 358. Reddingius bl. 119. *Sermoen* bl. 50.
7 Tuinman I. bl. 163.
8 Tuinman I. bl. 46, 58, II. bl. 154. v. Zutphen I. bl. 89.
9 Cats bl. 502. *Mergh* bl. 48. *Sel. Prov.* bl. 27, 84. Sartorius *tert.* I. 27.
10 Sancho-Pança bl. 51.
11 *Sel. Prov.* bl. 153.

Een' schelvisch (aal, *of:* spiering) uitwerpen, om een' kabeljaauw te vangen. (Zie AAL.)
Het is schelvisch, die van Utrecht naar Amsterdam is gebragt. (Zie AMSTERDAM.)
Hij heeft schelvisch-oogen. (Zie OOG.)
Hij is zoo na bij den grond, dat er geen schelvisch onder door mag. (Zie GROND.)
Hij kijkt als een schelvisch, die zijn nichtje ten doop houdt. (Zie DOOP.)
Hij zal den schelvisch in de boomen vangen. (Zie BOOM.)
Hij ziet er uit als een schelvisch (*of:* kabeljaauw), die gestorven is. (Zie KABELJAAUW.)

SCHEMERAVOND.

Goeden morgen, zei de boer, en het was schemeravond. (Zie BOER.)

SCHENDER.

Zoo de duivel geen straatschender wordt. (Zie DUIVEL.)

SCHENDKEUKEN.

Het is een regte schendkeuken. 1
[*Dat wil zeggen: hij doet der keuken inderdaad schande aan. Men zegt het van een mager mensch, die er uitziet, of hij niet genoeg of geen goed voedsel kreeg.*]

SCHENK.

Heer Schenk is dood, en Leen is ziek. (Zie HEER.)

SCHENKER.

De schenker kwam vrij, maar de bakker werd gehangen. (Zie BAKKER.)
Op eene arme bruiloft drinkt de schenker voor. (Zie BRUILOFT.)

SCHENNIS.

Als hoeren en boeven kijven, zoo komt de schennis uit. (Zie BOEF.)
Dat is eene schennis waard. 2
De ouderdom is eene schennis. (Zie OUDERDOM.)
Kwâ wennis, Kwâ schennis. 3
Wennis Maakt schennis. 4

SCHEPEL.

Een vrouw draagt meer uit met een' lepel, Dan een man inbrengt met een schepel. (Zie LEPEL.)
Heb je 't niet met schepels, Heb het maar met lepels. (Zie LEPEL.)
Hij is ervoor vervaard als een monnik voor een schepel rogge. (Zie MONNIK.)
Om ééne mudde (*of:* één schepel) koren, die hij te malen heeft, wil hij een' ganschen molen oprigten. (Zie KOREN.)
Zij eten met lepeltjes, En sch.... met schepeltjes. (Zie LEPEL.)
Zij meten het malkander met schepels toe.
Zij moet een schepel zand ophebben, voor zij trouwt.
Zij sparen 't met lepels, En verteren 't met schepels. (Zie LEPEL.)

SCHEPEN.

Daar de meijers tappen wijn, De burgemeesters koornkoopers zijn, En de schepens bakken brood, Daar is de gemeente in grooten nood. (Zie BROOD.)
De jongste schepens vellen het vonnis. 5
[*Dat wil zeggen: de jeugd is door hare voorbarigheid, door hare aanmatiging en door hare onberadenheid steeds gezind, om terstond een oordeel uit te spreken, en* vonnis te vell*Het spreekwoord is oorspronkelijk van de* g*woonte*, om de jongste schepens het eerst hun stem te doen uitbrengen, *gelijk zulks, zoo* V. HALL *citeert, in ons* Burgerlijk Wetb*„uitdrukkelijk is voorgeschreven," en in regterlijke collegiën en krijgsraden ge*
*wordt; ook in den schuttersraad stemt de sch**ter eerst, en daarna de officieren naar hun opklimmenden hoogeren rang.*]
Het is beter, ter dood verwezen te zijn door zev doctoren dan door den jongsten schepen. (Z DOKTER.)
Ligte schepens geven ligt vonnis.
Slecht schepen, slecht vonnis. 6

SCHEPSEL.

Dat is een schepsel met lange beenen, zei Tees de boer, en hij zag een' aap op stelten loop (Zie AAP.)
Die God te vriend heeft, hem schaadt geen sch sel. (Zie GOD.)

SCHEPTER.

Het is goed, dat men mij koning maakt, indien mij dan den schepter maar geeft. (Zie KONIN

SCHERF.

Daar de kruik gebroken is, laat daar vrij de sch ven liggen. (Zie KRUIK.)
Die den spaarpot aan scherven slaat, is zijn p ningsken kwijt, eer hij het kent. (Zie PENNIN
Hij haalt om eene potscherf God en de wereld hoop. (Zie GOD.)
Men ziet aan de scherven wel, hoedanig de pot w (Zie POT.)
Zij maakt scherven.
[*Scherven* maken *is eene troostelijke* v*stelling van potjes* breken.]

SCHERING.

Dat is schering en inslag. (Zie INSLAG.)

SCHERM.

De schermen veranderen gedurig. 7
Hij schuilt achter het scherm. 8
Tusschen doeken en vreemde broeken dient wel scherm te zijn. (Zie BROEK.)

SCHERMINKEL.

Al des werelds schat Moet door scherminkels (Zie GATEN.)
De scherminkel rijdt daar. 9
Hij speelt voor scherminkel. 10
[*Een* scherminkel *is een* geraamte, *of sch* TUINMAN *er een'* aap *door verstaat. Hoe 't ook neemt, men wil er spreekwoordelijk mand door aanduiden, die alles wel weet maken.* Scherminkelen *voor* lekker smul *wordt dan ook boertender wijze nog al gehoord.*]

SCHERP.

Hij heeft meer van de plompen dan van de sch pen. (Zie PLOMP.)
Hij is de scherpste van zijne magen niet. (Z MAAG.)
Ik val zoo scherp niet. 11

---

1 Tuinman I. bl. 110.
2 Sartorius *sec.* I. 54.
3 7 *Jan.* Gruterus I. bl. 118. Cats bl. 409. Modderman bl. 99.
4 v. Alkemade bl. 9.
5 *Euphonia* bl. 517. v. Eijk II. *nal.* 90. de Jager *Bijdr.* bl. 197 en n°. 11. v. Hall bl. 273 275.
6 Witsen 60.
7 Modderman bl. 85.
8 *Landbouwer* bl. 86.
9 Tuinman I. bl. 96, 189, 290.
10 Tuinman I. bl. 290. v. Eijk I. *nal.* 51.
11 Winschooten bl. 223.

e scherp is steekachtig. 1
scherp maakt schaarden. (Zie SCHAARDE.)
scherp der nagelen is afgeloopen. (Zie NAGEL.)
en scherp. (Zie KORT.)
al te scherp, Noch al te zerp. 2

SCHERPENISSE.

ent van Plompardije, niet van Scherpenisse.
e PLOMPARDIJE.)

SCHERPERIJE.

uit Scherperije beter weide zoeken. 3
[*Men zegt dit van menschen, die, door den honger gedrongen, naar eene andere plaats verhuizen, — van hen, van wie een ander spreekwoord getuigt, dat* ze op eene stroowisch zijn komen aandrijven.]
is daar in Scherperije (*of:* Hongarije). (Zie NGARIJE.)

SCHERTS.

schertsen wil, moet scherts verstaan.
geloof en oog lijden geene scherts. (Zie EER.)
rts ter zijde.

SCHEUR.

n' sterken naad eene hevige scheur. (Zie NAAD.)
heeft geene scheur in den zak (*of:* Zijn zak is t kapot). 4
[*Hij is een vermogend man; het ontbreekt hem niet aan geld.*]
komt er niet zonder kleêrscheuren af. (Zie EED.)

SCHEUTIG.

is niet scheutig. 5
[„*Dat is,*" *zegt* WINSCHOOTEN: „*hij is kaarig, en* schiet *niet gaarn geld.*"]

SCHEUVEL.

aat op scheuvels.
[Op scheuvels gaan, *staat, in Groningen, tegenover:* door dik en dun loopen. Scheuvels *zijn* schaatsen.]

SCHEVENINGEN.

gelukkig jongentje van Scheveningen. (Zie ONGEN.)

SCHICHT.

moet Jupiter met zijn' bliksemschicht scheien, zei jonker Frans. (Zie BLIKSEM.)
zijn leven wel volbragt heeft, behoeft de schichen des doods niet te vreezen. (Zie DOOD.)
e rusting helpt tegen doodschichten. (Zie DOOD.)

SCHIEDAM.

heeft Schiedam beet (*of:* in 't oog). (Zie OOG.)
spreekt Schiedamsch.
[*Dat is: hij bindt de zaak zoo sterk aan, alsof ze met touwen ware vastgemaakt. In vroegeren tijd was Schiedam vermaard door hennepteelt en lijnbanen.*]
vecht tegen Schiedam.
ten en breijen zeggen die van Schiedam.
[*Te Schiedam was, in vroegeren tijd, veel drukte met de groote en kleine visscherij beide. De bewoners legden zich daarom ijverig op het netten-breijen toe. Dit spreekwoord strekt ten bewijze van de nijverheid der Oud-Schiedammers, die zich onder het praten met nettenbreijen bezig hielden. Of deze werkzaamheid ook op de Leidsche meisjes toepasselijk is, of dat men, om het rijm,* Schiedam *in* Leiden *veranderd heeft, is mij onbekend; maar men zegt ook:*
Praten en breijen
Zeggen de meisjes van Leijen.
Men bezigt het spreekwoord, wanneer men ziet, dat iemand zijn werk laat staan, om een praatje te houden.]
Schiedam heeft hem beet (*of:* in 't oog). (Zie OOG.)
Schiedam is eene sterke vesting: niet ligt te overwinnen.
[*De dronkaard* vecht tegen Schiedam, *dat is: hij zou met den jenever in 't lijf nog een nuchter mensch willen zijn. Maar 't gaat niet; want* Schiedam is eene sterke vesting: niet ligt te overwinnen.]

SCHIEDAMMER.

Het is een Schiedammertje droog-brood. (Zie BROOD.)

SCHIEMANSCHAP.

Het is een goed schiemanschap. 6
[„*Een saek, die met verstand werd uitgevoert, werd alsoo genoemd,*" *zegt* V. ALKEMADE.]

SCHIETER.

Het zijn kalveschieters. (Zie KALF.)

SCHIFTING.

Schifting en scheiding maken. (Zie SCHEIDING.)

SCHIJF.

Dat wil niet over de schijven.
Het blokje is in het schijfje. (Zie BLOK.)
Het gaat er al op schijven. 7
Het loopt altijd over dezelfde schijven.
Het loopt over vele schijven. 8
Zijn gat gaat op schijven. (Zie GATTEN.)

Hij tiktakt zoo, dat de schijven hem in den mond vliegen. (Zie MOND.)
Iemand eene schijf blazen. 9
Nu is er nog kans, om het spel te winnen, zei Lubbert, en hij was al zijne schijven kwijt. (Zie KANS.)

Als de zotten (*of:* kinderen) ter markt komen, krijgen de kramers geld (*of:* zoo vliegen de schijven). (Zie GELD.)
Geen pot zoo krom, of hij vangt zijne schijven. (Zie POT.)
Het is moeijelijk, om van de schijven te scheiden.
Het zijn zijne schijven, die er klappen. 10
[*Het is zijn geld, daar alles voor gekocht wordt.*]
Hij heeft schijven.
Men kan er wel schijf schieten.
[*Men zegt dit van eene dun verspreide gemeente in een groot kerkgebouw.*]

SCHIJN.

Als een hondenneus in den maneschijn. (Zie HOND.)
Al te fijn Is maar schijn (*of:* verdwijnt). (Zie FIJN.)
Binnen schijn van zoetheid vindt men dikwijls gal. (Zie GAL.)
De rijke is maar rijk in schijn, Als hij gelooft, niet rijk te zijn. (Zie RIJKE.)
Die een goed koopman wil zijn, Wachte zich voor paarden-schijn. (Zie KOOPMAN.)

---

v. d. Venne bl. 212.
de Brune bl. 365.
Sartorius tert. VIII. 27.
Drenthe bl. 266.
5 Winschooten bl. 229, 246.
6 v. Alkemade bl. 60.
7 *Campen* bl. 123.
8 Winschooten bl. 231. Tuinman I. bl. 255. v. Lennep bl. 195.
9 Tuinman I. bl. 262.
10 Winschooten bl. 231. v. Moerbeek bl. 261.

Door eene donkere wolk dringt geen maneschijn. (Zie MAAN.)
Gij waart het, of het was de duivel in uwen schijn. (Zie DUIVEL.)
Heiligheid ligt niet in den schijn. (Zie HEILIGHEID.)
Het glimt als eene snottebel (*of:* hondenkeutel) in den maneschijn. (Zie BEL.)
Het zijn en de schijn is twee.
Hij blinkt als een boekweiten koek in den maneschijn. (Zie BOEKWEIT.)
Hij weet, in schijn, een duiveltje tot een engeltje te maken. (Zie DUIVEL.)
Hij ziet den schijn voor het wezen aan. 1
Men kan niet leven van rozegeur en maneschijn. (Zie GEUR.)
Men moet den schijn des kwaads zelfs vermijden. (Zie KWAAD.)
Na regen komt zonneschijn. (Zie REGEN.)
Na zonneschijn komt gaarne regen. (Zie REGEN.)
Onder vriendschaps schijn Bezorgt hij 't zijn. 2
Onder vriendschaps schijn Zit 't ergste venijn. 3
Regende het bij hem, dan regende het bij mij, en scheen de zon bij hem, dan was het ook bij mij zonneschijn. 4
Schijn bedriegt. 5
Schijn Is geen zijn (*of:* Geen schijn Is zijn). 6
Schijnvrienden zijn gelijk de vogels, die in het schoone jaargetijde aankomen, maar, eer de barre winter daar is, reeds vertrokken zijn. (Zie GETIJDE.)
Waar de zon haren weêrschijn heeft, brandt ze allermeest.
Wie zich door praat (*ook wel:* schijn) in slaap laat wiegen, Dien kan men wonder gaauw bedriegen. (Zie PRAAT.)
Zijn Boven schijn. 7

SCHIJNHEILIGE.

Hij speelt den schijnheilige. 8

SCHIJT.

Hij heeft er schijt aan.
Hij zit ermede in de schijt.

SCHIJTER.

De laatste zal schijtebroek zijn. (Zie LAAT.)
Het is een vuile schijter. 9
Hij is een bange schijter.

SCHIK.

Zij plagten wel wat schiks uit te leveren. 10

[*Dat is: zij gaan achteruit. Vroeger kwam er wel wat goeds van daan.*]

SCHIL.

De schillen vielen hem van de oogen af. (Zie OOG.)
Erwten zullen smaken, Als ze hare schillen kwijt geraken. (Zie ERWT.)
Het is geen peulschilletje. (Zie PEUL.)
Hij vergaapt zich aan de buitenste schil.
Zij passen bij malkander als een stront bij eene oranjeschil. (Zie ORANJE.)

SCHILD.

Die het al verzetten wil, behoeft een hard schild. 11
Hebt gij het schild, ik heb de speer. 12
Hij behoeft wel een sterk schild, die alle ding w verantwoorden. (Zie DING.)
Iemand dapper in het schild varen. 13
Met speer en met schild ergens vóór wezen (iemand vervolgen). 14
Stil en dierbaar: heelen is het schild der min. (Zie MI
Tegen den dood is geen schild: Leef dan, gelijk sterven wilt. (Zie DOOD.)
Voor den slag van de tong is het schild van ooren goed. (Zie OOR.)
Wie weet, wat hij in zijn schild voert! 15 (Zie *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: men moet met dien voorzigtig zijn; omdat het niet te zien is, hij eigentlijk wil. Het spreekwoord is ontl aan de ridderlijke wapenschilden. In een penschild voerde de ridder een blazoen, dat eene zinnebeeldige voorstelling van eene of dere zaak, die hij als kenmerk of devies zijn geslacht aannam.*]

SCHILDER.

Een kladschilder kan onmogelijk de waarde een meesterstuk van Raphaël bevatten. (MEESTER.)
Nu hebben de leeuwen ook schilders. (Zie LEEU
Piet is een knappe schilder: hij fabriceert landka ten in het hemd. (Zie HEMD.)
Schilders voeden gepeinzen. (Zie GEPEINS.)
Zoo als het den schilder behaagt, moet Sint J den draak steken. (Zie DRAAK.)

SCHILDERIJ.

Ergens een schilderijtje van ophangen. 16

SCHILDKNAAP.

Met wel te dienen en zijn getrouwe Geraak schildknaap aan de vrouwe. 17
Uit liefde voor den ridder kust de vrouw den sch knaap. (Zie LIEFDE.)
Zijne conscientie is vier vingeren breed, zei de tro schildknaap van don Quichot. (Zie CONSCIENT

SCHILDPAD.

De schildpad zou eerder den haas voorbij loo (Zie HAAS.)
Haastige lieden moeten op geene schildpadden den. (Zie LIEDEN.)
Hij kijkt als eene schildpad uit hare schelp. (SCHELP.)
Hij maakt van eene luis eene schildpad. (Zie LU
Hij slacht de schildpad: hij is overal t'huis. (HUIS.)
Speel met mij zonder breken, zei de schildpad te den arend, als ze daarvan in de lucht opgenom werd. (Zie AREND.)

SCHILDWACHT.

De deugd, welke altijd moet bewaakt worden, geen' schildwacht waard. (Zie DEUGD.)

Hij staat op verloren schildwacht. 18

---

1 Harrebomée *Kind* bl. 222.
2 Sartorius *sec.* VII. 25. *Adag. quædam* bl. 52.
3 *Adag. quædam* bl. 52.
4 Gales bl. 45.
5 10 *Jan.* Gruterus I. bl. 118. v. d. Venne bl. 67, 149. de Brune bl. 187. Erasmus bl. 676-706. Witsen 139. v. Alkemade bl. 83, 110. Tuinman I. bl. 106, 179, II. bl. 223. Loesius bl. 159-192. *Wijsheid* bl. 140. Reddingius bl. 4. v. d. Hulst bl. 18. Willems VIII. 50. Bruyn bl. 137. Hornstra 24. Kerkhoven bl. 54. v. Waesberge *Vrijen* bl. 56. Harrebomée II. bl. 248. Modderman bl. 23, 95. v. Lennep bl. 16. Zwitsers bl. 80.
6 v. d. Venne bl. 183. Bogaert bl. 92. Harrebomée *Kind* bl. 220.
7 29 *Dec.* Gruterus I. bl. 124.
8 v. Moerbeek bl. 270.
9 Sartorius *tert.* IX. 82.
10 Sartorius *sec.* VI. 36.
11 Cats bl. 460.
12 Gruterus III. bl. 149. Tuinman II. bl. 167. jer bl. 91.
13 Tuinman I. bl. 37. *Adag. quædam* bl. 38.
14 de Brune bl. 368. Sartorius *sec.* IX. 63. schooten bl. 253. Tuinman I. bl. 299.
15 *Campen* bl. 3. Tuinman I. bl. 37. bl. 515. Everts bl. 315. v. Lennep bl. 146.
16 Gales bl. 27.
17 Gruterus III. bl. 162. Meijer bl. 82.
18 Tuinman I. bl. 343.

[*„Dit zegt men van ymand,” zoo leest men* bij TUINMAN, *„die verre van de hand op een gevaarlijke post gestelt is: gelijk soldaaten, die buiten af, en naby den vyand, zorgvuldige wacht moeten houden. Deze worden als* verloren *wacht, om 't groot gevaar, waar voor zy bloot staan.”* TUINMAN *neemt dus schildwacht als persoon, ofschoon het wel de zaak zal zijn, die men hier bedoelt; maar de beteekenis van 't spreekwoord lijdt er niet door.*]
) uit de hel gedeserteerd, toen de duivel op schildwacht stond. (Zie DUIVEL.)

SCHIM.

...eest zijne eigene schim. 1
...t er uit als eene schim.

SCHIMMEL.

..., Breda! de schimmel is los. (Zie BREDA.)

...elpt het brood uit de schimmel houden (*of:* ...). (Zie BROOD.)
...aden het geld uit de schimmel. (Zie GELD.)

SCHINDER HANNES.

... de troep van Schinder Hannes.
[SCHINDER HANNES *was de aanvoerder* ...er *rooverbende, die in de vorige eeuw de Rijnlanden onveilig maakte. Dit komt dus in beteekenis overeen met het spreekwoord:* Het gelijkt de bende van Cartouche wel.]

SCHIP.

...ar het schip laveren moet. 2
...et schip met geld maar kwam. (Zie GELD.)
...et schip stoot, is het te laat in den almanak ...en, om het getij te berekenen. (Zie ALMANAK.)
...et schip vergaan moet, dan heeft koks kraaumede wat te zeggen. (Zie KOK.)
...et water over de kerven gaat, zal men het ...p hozen. (Zie KERF.)
... met een' ouden wagen in de heide dan met ... nieuw schip op zee. (Zie HEIDE.)
... nog een anker kwijt dan het geheele schip. ... ANKER.)
...w één schip niet al uw goed. (Zie GOED.)
... dienen geene twee groote masten op één schip. ... MAST.)
... komen zooveel (*ook wel:* zoo groote, *of:* zoo ...de) schepen aan, als er afvaren. 3
... men meê scheep is, moet men meê varen. 4 ... de *Bijlage*.)
...it eene geheele scheepslading in. (Zie LADING.)
...elijkt wel het jong van zijne moêr, zei de mof, ... hij zag een' hoeker achter een oorlogschip ...en. (Zie HOEKER.)
...elijkt wel naar het geraamte van een' wal...h, zei stikziende Gijs, en hij zag een schip ...apel staan. (Zie GERAAMTE.)
... een mal (lastig, *of:* ongemakkelijk) zee...ip. 5
... een vogel van een schip. 6
...scheepje zal eerlang van de helling loopen. ... HELLING.)

Dat zijn kloeke boonstaken, zei Julfus, en hij zag de masten van een oorlogschip. (Zie BOON.)
De boonen (*of:* De lading) scheep hebben. (Zie BOON.)
De duurste schepen (*of:* schippers) liggen langst aan land (*of:* wal). (Zie LAND.)
De kostelijkste schepen staan het naast bij de haven. (Zie HAVEN.)
De oude schepen blijven aan land (*of:* wal). (Zie LAND.)
De plecht is van het schip (*of:* de schuit). (Zie PLECHT.)
De schepen beslaan. 7
De schepen gaan voorbij Dord. (Zie DORDRECHT.)
De schepen liggen achter den bok. (Zie BOK.)
De schepen liggen in onmagt. (Zie ONMAGT.)
De schepen opkorten (*of:* opleggen). 8
De schepen zijn binnen (*of:* buiten) gaats. (Zie GATEN.)
De schepen zijn op de klippen gebleven. (Zie KLIP.)
De schepen zijn tegen de klippen aan stukken gestooten. (Zie KLIP.)
De schepen zijn uitgerust. 9
De wal stuurt het schip.
De wal zal het schip wel keeren. 10
De wind sloeg het schip om. 11
Die den duivel scheep heeft, moet met hem overvaren. (Zie DUIVEL.)
Die in het schip is, moet varen. 12
Die met den duivel te scheep is, moet hem aan den praat houden. (Zie DUIVEL.)
Die op één schip zijn, zijn allen even rijk. (Zie RIJKE.)
Die schepen gaan diep. 13
Die schepen zijn niet te redden. 14
Die voor hond scheep komt, moet beenen kluiven. (Zie BEENDEREN.)
Drie dingen zijn wel te gelooven: eene vrouw, die groot gaat, een schip, dat gebroken is, en een mensch, die dood is. (Zie DING.)
Driemaal is scheeps- (*of:* schippers-) regt. (Zie DRIE.)
Een klein lek doet een groot schip zinken. (Zie LEK.)
Een man zonder geld is een schip zonder zeilen. (Zie GELD.)
Een man zonder vrouw is eene keuken zonder vuur (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam zonder ziel). (Zie KEUKEN.)
Een schip aan strand, Een huis aan land. (Zie HUIS.)
Een schip in den grond boren. (Zie GROND.)
Een schip in- (*of:* uit-) bijten. 15
Een schip is gelijk een dames-horologie: altijd wat aan te doen. (Zie DAME.)
Een schip ligten. 16
Een schip op strand is eene baak in zee. (Zie BAAK.)
Ga niet scheep zonder beschuit. (Zie BESCHUIT.)
Geen schip zoo oud, zei schippers meisje, Of 't doet nog somtijds wel een reisje. (Zie MEISJE.)
God is mede in het schip. (Zie GOD.)

... bl. 27.
... bl. 28.
... bl. 482. Sartorius *pr.* X. 88. Winschooten
... Tuinman I. bl. 86. Halbertsma bl. 30.
... I. bl. 120. v. Lennep bl. 190.
... bl. 462. Sartorius *sec.* V. 96, VIII. 97.
... bl. 438. Winschooten bl. 66, 225. *Adag.*
... bl. 17, 18. *Adag. Thesaurus* bl. 28.
Everts bl. 232. v. Eijk I. bl. 118. v. Lennep bl. 72.
5 Tuinman I. bl. 148, *nal.* bl. 22. *Julij* 21. d'Escury bl. 21. v. Eijk I. bl. 160, *nal.* bl. 55. Mulder bl. 414. v. Lennep bl. 274.
6 Sartorius *tert.* III. 83.
7 Witsen bl. 484.
8 Winschooten bl. 128, 178, 179.
9 Winschooten bl. 217.
10 *Landbouwer* bl. 70.
11 Winschooten bl. 169.
12 Modderman bl. 6, 105.
13 v. Dam bl. 136.
14 Winschooten bl. 203.
15 Winschooten bl. 25.
16 Winschooten bl. 136.

Groote schepen kunnen wat wagen; maar kleine moeten aan den oever blijven. (Zie OEVER.)
Groot schip, groote zorg. 1
Groot schip, groot water. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Het doet er weinig toe (*of:* Het schaadt niet), al krijgt het waterschip een gat meer. (Zie GATEN.)
Het gaat over schip en goed. (Zie GOED.)
Het helpt al, dat men te scheep doet. 3
Het hoofd is het roer van het schip. (Zie HOOFD.)
Het is al prijs, wat schepen de oogen aanschouwen. (Zie OOG.)
Het is bespottelijk, het roer van een groot schip aan een klein schuitje te binden. (Zie ROER.)
Het is een diep gaand schip. 4
[Een diep gaand schip, *daar het zwaar geladen is, vereischt veel werk, om het te beheeren; daarom noemt men een' verkwister, dewijl hij veel behoeft*, een diep gaand schip.]
Het is een schip met drie masten. (Zie MAST.)
Het is een schip, waar men de hand aan moet houden. (Zie HAND.)
Het is een waterschip: elk boort er een gat in. (Zie GATEN.)
Het is een wel bezeild schip. 5
Het is goed, twee ankers tot zijn schip te hebben. (Zie ANKER.)
Het is ligt, in kalmte een schip te sturen. (Zie KALMTE.)
Het is te laat, als het schip stuit, het lood te werpen. (Zie LOOD.)
Het is tusschen kaai en schip gevallen. (Zie KAAI.)
Het is zoo hard: het lijkt wel scheeps-beschuit. (Zie BESCHUIT.)
Het kan beter van een schip dan van eene schuit. 6
[*In denzelfden zin zegt men:* Het kan beter van eene stad dan van een dorp, *dat is: rijke menschen kunnen eerder wat missen dan arme lieden.*]
Het laatste schip zinkt niet.
[*Dat is: ons geluk wil ons niet begeven, al hebben we ook veel verloren; daarom vertrouwen we, dat het weinige, dat we nog overhebben, ons blijven zal. Men bezigt het bij het omberspel, wanneer men al zijne fiches op één na kwijt is.*]
Het moet wel eene groote spinnekop geweest zijn, die dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij examineerde het touwwerk op een oorlogschip. (Zie MOF.)
Het roer is van het schip. (Zie ROER.)
Het scheepje van Sint Pieter kan wel waggelen, maar niet vergaan. 7
Het schip, dat naar geen roer meer hoort, Wordt eindlijk in de zee versmoord. (Zie ROER.)
Het schip drijft over stuur. 8
Het schip giert onder zee. 9

Het schip heeft een gat. (Zie GATEN.)
Het schip is binnen. 10
Het schip is blijven liggen. 11
Het schip is gebleven met man en muis. (Zie
Het schip is hoog getuid. 12
[*Dat is: van staand en loopend want* ... *zien.* Tui *is* touw, *en* tuijen *beteekent* ... gen *of* vasthouden. *Men bezigt deze sprea... van menschen, die voorzien zijn van alle... zij behoeven; maar ook van hen, die d... den schijn aannemen.*]
Het schip is tusschen twee halzen. (Zie HA...
Het schip is vertuid.
[*Dat wil zeggen: het ligt vast, bepa... door het door twee ankers te houden. M... bruikt deze spreekwijze, wanneer iem... ergens bevindt, waar hij niet gemakkel... daan komt.*]
Het schip is watervast. 13
Het schip is wel geschort. 14
Het schip is zoo lek geworden, dat het wat... korven en klampen heen ging. (Zie KLAM...
Het schip kan niet tegen zijn leed. (Zie LE...
Het schip kan zeilen noch drijven. 15
Het schip laat veel water vallen. 16
Het schip ligt in zwijm. 17
Het schip ligt kaal. 18
Het schip ligt (*of:* valt) om. 19
Het schip met zure appelen is in aantogt. AANTOGT.)
Het schip moet op de helling. (Zie HELLIN...
Het schip op zijn gat zetten. (Zie GATEN.)
Het schip strookt wel. 20
Het schip trekt veel water. 21
Het schip vaart met los want. 22
Het schip wil van hem zinken. 23
Het schip zeilt snedig. 24
Het wel afloopen van het scheepje. 25
[*Wanneer het schip volbouwd is, la... het van de werf in het water glijden: di... men* het afloopen van het schip. *Me... deze spreekwijze als heildronk aan wi... in gezegende omstandigheden, om hae... gelukkige bevalling toe te wenschen.*]
Het wil niet, gelijk ik wil, zei de Indiaa... wilde hij met zijne tanden de ijzeren na... het schip trekken. (Zie IJZER.)
Het zijn konings-schepen; haal de vlag in. KONING.)
Hij gaat met de eerste schepen voort.
Hij gaat met de laatste schepen onder zeil. 2...
Hij gaat scheep. 27
Hij heeft alles op zijn groot scheeps ingerigt.
Hij heeft geen zeil voor dat schip. 29
Hij heeft menig schip geënterd.
Hij heeft schoon schip gemaakt. 30

---

1 *Mots* bl. 21.
2 *Mots* bl. 21. Cats bl. 458, 486, 501. de Brune bl. 310, 405. *Mergh* bl. 51. *Sel. Prov.* bl. 79. Tuinman II. bl. 43. v. Eijk I. bl. 118. *Zeepl.* bl. 82. Mulder bl. 419. Bogaert bl. 90. v. Lennep bl. 189.
3 *Prov. seriosa* bl. 39.
4 Witsen bl. 488. Winschooten bl. 43, 232. v. Eijk I. bl. 118. v. Lennep bl. 54, 189.
5 Winschooten bl. 20.
6 v. Eijk I. bl. 122. v. Lennep bl. 190, 194.
7 v. Duyse bl. 210.
8 Winschooten bl. 304. Tuinman I. bl. 249. v. Eijk I. bl. 134. v. Lennep bl. 160.
9 Witsen bl. 493. Winschooten bl. 67.
10 Winschooten bl. 26, 220.
11 Winschooten bl. 136.
12 Winschooten bl. 320.
13 Witsen bl. 515.
14 Winschooten bl. 257.
15 Winschooten bl. 50. v. Lennep bl. 61.
16 Witsen bl. 511.
17 Witsen bl. 493.
18 Witsen bl. 493.
19 Winschooten bl. 169, 170.
20 Witsen bl. 511.
21 Witsen bl. 511.
22 v. Alkemade bl. 129.
23 Sartorius *tert.* IV. 3.
24 Winschooten bl. 26, 266.
25 v. Eijk I. bl. 122. v. Lennep bl. 7, 1... bomée *Kind* bl. 227.
26 Witsen bl. 500. Winschooten bl. 2... v... bl. 162. v. Lennep bl. 27.
27 Sancho-Pança bl. 59.
28 Witsen bl. 502. Winschooten bl. 2... v... bl. 185.
29 Winschooten bl. 249, 250. v. Lennep bl. ...
30 v. d. Hulst bl. 15. v. Eijk I. bl. 12, II. ... IV. v. Lennep bl. 190, 191.

[*Men zegt dit in alle gevallen, waar van eene overvloedige opruiming (hetzij van personeel, hetzij van zaken) spraak is.*]
heeft zijne kruiden scheep. (Zie KRUID.)
houdt het schip dragende. 1
houdt het schip open. 2
is altijd in het achterschip. 3
is getuigd als een Portugeesch schip. (Zie PORTUGAL.)
is het stuur van het schip. 4
is schip en roer. (Zie ROER.)
is zoo welkom als water in een schip.
halt van de boot, en zou gaarne te scheep zijn. (Zie BOOT.)
komt altijd achteraan als Koppen (*of:* het scheepje) met de schollen. (Zie KOPPEN.)
komt met de naschepen. 5
kwijlt het gansche schip over.
maakt schepen van rook. (Zie ROOK.)
moet het schip bij den wind houden. 6
moet naar (*of:* op het schip van) Sint Reinuit. (Zie de *Bijlage.*)
[„Sint REIN UIT," *zegt* TUINMAN *in zijne* Fakkel der Nederd. taale, *op het woord*, „*heeft het bewind over* Hongeryen, *de gantsche* kalisbende, *en 't gilde der* geldeloozen *of* berooiden, *die uit* Leuilekkerland *derwaards* met de noorder zon verhuist zyn. *Zyn* feest *word van de orden der* Baarvoeters *plechtelyk gevierd van* Wynmaand, *en* Vrouwenligtmis, *tot in de* Vasten, *als* Magerman *kok is; hoewel zy dat liever tot* Sint JUTMIS *uitgestelt wilden zien. Hy voert in zyn vaandel een* bezem *en* ledigen buidel." *Dat men in dit spreekwoord op den* bankeroetier *ziet, zal geene bevestiging behoeven; maar dat men met* „naer S. Rhynuit" *aan* „over den Rhyn" *te denken hebbe, gelijk* BOGAERT *wil, zal wel een misverstand wezen.* Rein-uit *is hetzelfde als* schoon-uit, *dat is: geheel en al.*]
steedt mede aan dat schip. 8
spijst het schip. 9
[„Een schip speizen," *zegt* WITSEN, *beteekent: „een schip inwachten."*]
spreekt erover als een schip, zeggen de klossen. (Zie KLOS.)
verbindt het schip. 10
verstaat geen scheeps. 11
[*Hij praat over dingen, daar hij geene kennis van heeft.*]
vertelt van het voorschip tot het achterschip.
verwijdert zich met het schip. 12
voert een groot schip. 13
voert een schip met een' breeden boeg. (Zie BOEG.)
Hij voert veel zeil op een klein schip. 14 (Zie de *Bijlage.*)
Hij weet er niet beter uit te komen, dan een schip uit een' maalstroom. (Zie MAALSTROOM.)
Hij wendt het schip over een' anderen boeg. (Zie BOEG.)
Hij zal het schip bevrijden. 15
[„Een schip bevryen," *zegt* WITSEN, *beteekent: „een schip met de pomp droogh maecken, of ook: een schip van den vyant verloszen."*]
Hij zal het schip wel over zee brengen. 16
Hij zendt de vracht, daar het schip van daan kwam.
[*Men zegt dit van een' verkwister.*]
Hij ziet, waar 't scheepje henen zeilt. 17
Hij zit zoo vast als een schip, dat voor twee ankers ligt. (Zie ANKER.)
Hij zou de stukken wel langs het schip rukken.
Hoe kwaad het schip is, het zal nog wel eens over. 18
[*Dat is: het zal nog wel eens overvaren, of nog wel een overtogtje doen.*]
Houd het schip midden waters. 19
Ik ben daar niet voor scheep gekomen. 20
Ik ben zoo vol als een schip.
Ik moet het schip aan de zee overgeven. 21
Ik noem scapham een schip, en zeil ér regt meê door. (Zie SCAPHAM.)
Ik stel mijne hoop op het anker, zei de man, toen het schip verging. (Zie ANKER.)
Ik weet niet, waar dat schip aan land moet komen. (Zie LAND.)
In de haven ligt het schip veilig. (Zie HAVEN.)
In kleine riviertjes wordt het schip best bewaard (*of:* vaart men zekerst). (Zie RIVIER.)
Klein schip, klein zeil. 22
Loodsman uit! daar komen schepen aan. (Zie LOODS.)
Men moet het roer midscheeps houden. (Zie ROER.)
Men moet het schip aan de eene of de andere zijde sturen. 23
Men moet varen, waar men voor scheep komt. 24
Men moet zorgen, dat het schip niet verzeilt. 25
Men mogt er wel een' scheepsroeper op nahouden. (Zie ROEPER.)
Met de katijven ligt men het schip. (Zie KATIJF.)
Met de voorschepen te zeil wezen. 26
Moedige scheepsbazen laten hunne vlaggen vliegen. (Zie BAAS.)
Neem 't mes naar de scheê, En 't schip naar de zee. (Zie MES.)
Nevens het schip is het goed zwemmen. 27
Niemendal op een oorlogschip. (Zie NIEMENDAL.)
Noch het roer aan 't schip, noch de toom aan 't paard baten, zoo er niemand is, die ze kan besturen. (Zie PAARD.)

v. Eijk I. *nal.* bl. 49. v. Lennep bl. 190.
Witsen bl. 503.
Campen bl. 70. Wassenbergh I. bl. 91.
Winschooten bl. 204.
4 Suiet bl. 16. v. Eijk I. bl. 121. Wassenbergh I. bl. 91. v. Lennep bl. 145.
Gales bl. 26. d'Escury bl. 19.
Sartorius *quart.* 26. Tuinman bl. 102, I. bl. 32. *Adag. quaedam* bl. 51. v. Duyse bl. 212, 457.
Bogaert bl. 110.
Winschooten bl. 204. v. Eijk I. bl. 118, *nal.* bl. 49. v. Lennep bl. 189.
Witsen bl. 509.
Witsen bl. 512.
Witsen bl. 491. Winschooten bl. 294. v. Eijk I. bl. 122. v. Lennep bl. 185.
12 Witsen bl. 512.
13 Witsen bl. 490. v. Eijk I. *nal.* bl. 49. v. Lennep bl. 249.
14 *Campen* bl. 117. Meijer bl. 56.
15 Witsen bl. 434. Winschooten bl. 21.
16 Bogaert bl. 55.
17 Gales bl. 29.
18 *Sel. Prov.* bl. 148.
19 4 *Nov.* Gruterus I. bl. 109. Cats bl. 431, 458, 472. de Brune bl. 270, 476. *Mergh* bl. 54. *Sel. Prov.* bl. 134, 192. Tuinman II. bl. 23. Gales bl. 18. v. Eijk I. bl. 156. *Zeepl.* bl. 85-86. Bogaert bl. 84. Harrebomée *Kind* bl. 225.
20 Winschooten bl. 194.
21 v. Eijk I. bl. 118. v. Lennep bl. 189.
22 3 *Oct.* Gruterus I. bl. 112. Cats bl. 488. de Brune bl. 310. *Sel. Prov.* bl. 81. Richardson bl. 25. *Wijsheid* bl. 137. v. Eijk I. bl. [illegible]. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 190.
23 Sartorius *sec.* I. 33.
24 Winschooten bl. 203. Tuinman I. bl. 347. Everts bl. 231. v. Eijk I. bl. 120, 143. Modderman bl. 6, 101. v. Lennep bl. 184, 237.
25 Gales bl. 19.
26 Sartorius *tert.* III. 48.
27 Gheurtz bl. 69. Cats bl. 457. de Brune bl. 269. *Sel. Prov.* bl. 150. Sartorius *pr.* III. 36. Tuinman I. bl. 143. d'Escury bl. 20. Bogaert bl. 101.

Nooit zulk een schoon schip, of het heeft eene pomp. (Zie POMP.)
Onvrij schip, onvrij goed. (Zie GOED.)
Onze best gebouwde schepen lijden soms schipbreuk op eene kleine klip. (Zie KLIP.)
Oordeel van het schip niet, als het nog op het land staat. (Zie LAND.)
Op een klein schip bonte wimpels van den top voeren. 1

[*Met een gering inkomen grooten pronk maken.*]

Rijk Oost-Indië: een schip met eene witte vlag. (Zie OOST-INDIË.)
Scheep, die meê wil. 2
Te kwader tijd vaart het schip af. 3
Tusschen de kaai en het schip gaat er veel verloren. (Zie KAAI.)
Uit de schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht bederven, zei schipper Louwe, en hij had eene partij varkens scheep. (Zie LOURENS.)
Vaar heen voor scheepskok. (Zie KOK.)
Van de boot komt men in het schip. (Zie BOOT.)
Van het roer van een schip hangt veel af. (Zie ROER.)
Vlaggen en geen schip. 4
Voor eene korte reis zal men het schip niet met veel beschuit stouwen. (Zie BESCHUIT.)
Vóór op den wagen, achter in het schip. 5

[*Dat is: voeg u daar, waar 't minste gevaar is.* Voor op den wagen *houdt men de paarden in toom;* achter in het schip *rigt men door het roer den koers.*]

Waar moet dat schip land zeilen? (Zie LAND.)
Wat is een schip zonder roer? (Zie ROER.)
Wel beslagen, zei schipper Auke: het schip verloren, maar het hoosvat behouden. (Zie AUKE.)
Wie heeft dat schip bevracht? 6
Wij moeten dat schip wat hoog opzetten. 7
Wij moeten niet draaijen, maar het schip regt houden.
Wij zijn in één schip. 8
Zij bragten tijding, dat de schepen binnen waren. 9
Zij hebben het (*of:* de zaken) in één schip.

[*Zij hebben den twist bijgelegd, en zijn het weder eens geworden.*]

Zij maken een leven, alsof er een schip met vlooijen verging. (Zie LEVEN.)
Zijn de kisten der maats al scheep? (Zie KIST.)
Zijne schepen op het drooge hebben. (Zie DROOG.)
Zijn scheepje is gestrand.
Zijn schip raakt in de lij. (Zie LIJ.)
Zijn schip van land steken. (Zie LAND.)
Zijn schip voert te groote zeilen. 10
Zij zullen het schip verzoeken. 11

[„Het schip verzoecken," *zegt* WITSEN, *beteekent: „de naden en openingen bezien, om te herstellen en te vullen."*]

Zonder schip in zee gaan.
Zoo gij geen roer hebt aan uw schip (*of:* geen want hebt naar uw schip), Gij moet te grond of op een klip. (Zie GROND.)
Zoo min als twee menschen, gelijken twee sch[...] elkander ten volle. (Zie MENSCH.)
Zulk een' schipper moet gij kiezen, Wilt gij [...] en goed verliezen. (Zie GOED.)

SCHIPBREUK.

Dat is de eerste plank, die ons uit onze schip[...] redt. (Zie PLANK.)
Het is beter, van een duin de schipbreuk te [...] schouwen, dan op eene plank te drijven, op [...] van aan land te komen. (Zie DUIN.)
Hij lijdt schipbreuk. 12
Hij vreest voor geene schipbreuk. 13
Onze best gebouwde schepen lijden soms schip[...] op eene kleine klip. (Zie KLIP.)
Reist men op een' wagen, dan behoeft men [...] schipbreuk te lijden. 14

SCHIPPER.

Alle beetjes helpen en alle vrachtjes ligten, [...] schipper, en hij smeet zijne vrouw over b[...] (Zie BEETJE.)
Avous schipper!
Daar hij schipper is, zal ik stuurman zijn. 15
Daar huurt de schipper zijn volk op.
Dat ik van de oude afhaal, is winst, zei de [...] per, en hij spande zijne moeder voor de lijn. [...] LIJN.)
De dagen zijn zoo kort, zei schipper Geert[...] men alles niet onthouden kan, en hij had [...] boodschap vergeten. (Zie BOODSCHAP.)
De duurste schepen (*of:* schippers) liggen [...] aan land (*of:* wal). (Zie LAND.)
De schipper heeft de kooi lek gevaren. (Zie K[...]
Die wist, of hij eenen vasten grond had, [...] zijn anker liet vallen, die was de slechtste [...] per niet. (Zie ANKER.)
Driemaal is scheeps- (*of:* schippers-) regt. [...] DRIE.)
Eeden van schippers en beloften van vrijers [...] maar wind, als de nood over is. (Zie BEL[...]
Een goed schipper moet zijn getij weten te ka[...] (Zie GETIJ.)
Een goed zeeman (*of:* schipper) valt wel eens [...] boord (zeilt wel eens tegen een' paal, *of:* [...] wel eens nat). (Zie BOORD.)
Een schipper lijdt veel avonturen. (Zie AVONTU[...]
Een schipper mag geen' wind verleggen (*of:* [...] zuimen). 16
Een schipper zonder geld is eens bootsmans [...] (Zie BOOTSMAN.)
Geen schip zoo oud, zei schippers meisje, [...] doet nog somtijds wel een reisje. (Zie MEIS[...]
Hetgeen hij heeft, is al zooveel, als schipper [...] uit de loterij kreeg: dat was een groote niet. [...] JAN.)
Het schippert al, wat eraan is. 17

[*Hij is zoo onbeschaafd als een russ[...] bonk.*]

Het zijn al geene schippers, er loopen wel st[...] luî onder. 18

---

1 *Landbouwer* bl. 91.
2 Tuinman I. bl. 141.
3 Sartorius *pr.* II. 16. Harrebomée *Tijd* 139.
4 v. Eijk I. *nal.* bl. 54. v. Lennep bl. 246.
5 Gruterus I. bl. 121. v. d. Venne bl. 244. Tuinman I. bl. 157. v. Eijk III. bl. 95.
6 Winschooten bl 21.
7 Winschooten bl. 180.
8 Gheurtz bl. 76. Tuinman I. bl. 141. d'Escury bl. 18. Modderman bl. 152.
9 Winschooten bl. 155.
10 Tuinman bl. 100.
11 Witsen bl. 512.
12 v. Eijk I. bl. 124. v. Lennep bl. 190.
13 Gales bl. 18.
14 v. d. Venne bl. 227.
15 Gheurtz bl. 11.
16 Winschooten bl. 363. v. Hall bl. [...] v. Lennep bl. 265.
17 de Brune bl. 468. Sartorius *tert.* III. 69.
18 Gales bl. 18.

heeft er den haat op als een Zeeuwsche schipper op een' Zuidwester storm. (Zie HAAT.)
een zetschipper. 1
liever een kwaad wagenaar dan een goed schipper. 2
nat in top: hij zal schippers dochter hebben. (Zie DOCHTER.)
ontschipperd. 3
schipper en stuurman tevens. 4
schipper te voet (*of:* te land). (Zie LAND.)
moet het maar zien te schipperen. 5
raakt er zoo niet af als schipper Willebrord, zijn wijf buiten boord wierp. (Zie BOORD.)
scheidt eruit als de schipper uit zijne schuit: laat haar midden in 't water liggen.
aart voor schipper. 6
werkt met schipperspoosjes. (Zie POOS.)
al als waterschipper de Danaïden een handje pen. (Zie DANAÏDEN.)
je, dat de winter doorgaat, zei de schipper, loert maar een beetje. (Zie BEETJE.)
oog kan wel missen, zei de schipper, en hij eene boot voor eene buis aan. (Zie BOOT.)
hij zegt, zal de schipper varen.
per! houd aan. 7
per! houd je roer regt. (Zie ROER.)
per, pas op! eer de boelijn over de ree raakt. (Zie BOELIJN.)
pers en koopluî hebben het druk. (Zie KOOPLI.)
pers poozen niet, als zij onder zeil zijn. 8
per! wacht u voor zanden en stranden. 9
per, wat heb je in? 10
per! welk een mooi wijf heb je. 11
[*Men bezigt dit bij het zien van een leelijk voorwerp, in denzelfden zin als:* Aap! wat hebt gij mooije jongen.]
per, zie toe! 12
schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht erven, zei schipper Louwe, en hij had eene bij varkens scheep. (Zie LOURENS.)
slagen, zei schipper Auke: het schip verloren, maar het hoosvat behouden. (Zie AUKE.)
schippers beuzelen niet.
e schipper zegt, zal hij varen.
een' schipper moet gij kiezen, Wilt gij schip goed verliezen. (Zie GOED.)

SCHOBBERDEBONK.

oopt op schobberdebonk. 13
[*Een* schobbert *is een* deugniet, *en beteekent, volgens* BILDERDIJK, *in zijne* Verkl. geslachtlijst, *op het woord, een'* struikroover. *Daarom duidt men door hem,* die op schobberdebonk loopt, *den persoon aan, die zich, ten koste van anderen, van een lekker maal voorziet, en onbeschroomd als ongenoode gast zich bij zijne vrienden aan tafel zet, niet vreezende, dat men op hem zal toepassen:* Ongenoode gasten zijn zelden welkom (*of:* zet men achter de deur).]

SCHOEN.

Aan den arme wil ieder zijnen schoen afwisschen. (Zie ARME.)
Al diendet gij hem de zolen uit de schoenen (*of:* de schoenen van de voeten). 14
Alles is maar eene weet, zei de boer, en hij haalde eene pier uit zijn achterste, en bond er zijne schoenen mede vast. (Zie ACHTERSTE.)
Als het op een loopen gaat, zoo belooft men den voeten een paar nieuwe schoenen. (Zie PAAR.)
Als men uit vrijen wil gaan, Dient men vast in zijne schoenen te staan.
Al te voldoende, zei nichtje, en zij kreeg zooveel water op haar dak, dat het haar de schoenen weêr uitliep. (Zie DAK.)
Al zou het de zolen van mijne schoenen kosten.
Beter een modderige schoen dan een teen met asch bemorst. (Zie ASCH.)
Daar behoort meer ten dans dan een paar dansschoenen. (Zie DANS.)
Dat is een schoen, die voor zijne voeten past. 15 (Zie de *Bijlage.*)
Dat is een vijand, die meer stevels dan schoenen versleten heeft. 16
Dat is, om geene schoenen te verslijten, zei de boer, en hij zag een' koordendanser op zijne handen loopen. (Zie BOER.)
Dat lap ik onder mijne schoenen. 17
De man in laarzen kent den man in schoenen niet. (Zie LAARS.)
De moed zinkt hem in de schoenen. (Zie MOED.)
De netste schoen wordt eens eene slof. 18 (Zie de *Bijlage.*)
De schoenen van den dwerg passen den reus niet. (Zie DWERG.)
De schoenen zijn uitgetrokken, en de sloffen aangedaan.
De zool houdt het met den schoen. 19
Die het gat onder den neus veel opendoet, moet gescheurde schoenen dragen. (Zie GATEN.)
Die het laatst naar zijne schoenen zoekt, is er 't best aan toe. 20
Dien de schoen past, die trekt hem aan. 21
Die op eens dooden (*of:* eens anders) schoenen hoopt, Heeft nood, dat hij lang blootsvoets loopt. (Zie DOODE.)
Die schoenen passen u beter dan mij. 22
Die wat hebben wil, moet de schaamschoenen uittrekken. (Zie SCHAAMTE.)
Een groote schoen, een kleine voet, Die deden nooit zijn' meester goed. (Zie MEESTER.)
Een nieuwe schoen Kan u pijn doen. (Zie PIJN.)

---

k I. bl. 124. Mulder bl. 429. v. Lennep bl.
rius *tert.* V. 63. Tuinman I. bl. 157.
r bl. 416.
k I. bl. 125. v. Lennep bl. 190.
k I. bl. 127. v. Lennep bl. 190, 191.
k I. bl. 124.
hooten bl. 88.
ma II. bl. 47. v. Eijk I. *nal.* bl. 50. v. d.
bl. 121-122. v. Lennep bl. 190, 277.
hooten bl. 219. v. Lennep bl. 270.
10 Winschooten bl. 168.
11 Winschooten bl. 3.
12 Winschooten bl. 233.
13 de Wendt-Posthumus III. bl. 130-131.
14 Gales bl. 31. *Schoen* bl. 222. Anton bl. 35.
15 Gheurtz bl. 30, 61. de Brune bl. 241, 271. Sartorius *pr.* VI. 31, VIII. 69, *tert.* IV. 38. Tuinman I. bl. 165. Wassenbergh II. bl. 122.
16 *Schoen* bl. 222.
17 Sancho-Pança bl. 43.
18 *Mots* bl. 24. Cats bl. 448. v. Alkemade bl. 33. *Schoen* bl. 221, 222. Modderman bl. 76. Bogaert bl. 19.
19 de Brune bl. 322. Tuinman I. bl. 259, II. bl. 76.
20 *Sermoen* bl. 50.
21 *B. Studeerk.* I. bl. 293. Gales bl. IV. *Euphonia* bl. 517. *Schoen* bl. 222. *Sermoen* bl. 49. Guikema I. 43. Manvis bl. 123. *Verkl.* 14. Modderman bl. 23.
22 *B. Studeerk.* I. bl. 293.

Een versleten zak en een oude schoen behoeven veel gelapt te worden. 1
Elk voelt (*of:* weet) het best, waar hem de schoen wringt. 2
Er groeit veel onkruid in vrouweschoenen. (Zie ONKRUID.)
Hebt gij maar dwergen-voeten, u past geen reuzenschoen. (Zie DWERG.)
Hem wringen (*of:* knellen) de schoenen.
Hercules' schoenen passen niet aan kinders. (Zie HERCULES.)
Het hart zinkt hem in de schoenen. (Zie HART.)
Het is de beste, die in zijne schoenen steekt. (Zie GOEDE.)
Het is geen schoen naar zijnen voet. 3
Het is ligter, oude schoenen te verwerpen dan oude zeden. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Het is ligter, schoenen uit te doen dan oude manieren. (Zie MANIER.)
Het is, of hij lood in zijne schoenen heeft. (Zie LOOD.)
Het loopt over de hooge schoenen heen.
Hij begeert zijne versleten schoenen niet meer te dragen.
Hij doet gest in zijne schoenen. (Zie GEST.)
Hij gaat in vaders schoenen.
[*Wat hij weet, weet hij niet uit zich zelven: hij praat zijn' vader na.*]
Hij gaat niet regt in zijne schoenen. 5
[*Dat wil zeggen: hij handelt niet eerlijk. In het tegenovergestelde geval zegt men:* Hij steekt zuiver in zijne schoenen.]
Hij gaat stervende in zijne schoenen (*ook wel:* Hij zal nog in zijne schoenen sterven). 6
Hij heeft de kinderschoenen uitgetrokken (*of:* al versleten). (Zie KIND.)
Hij heeft de schaamschoenen uit- en de hondsschoenen aangetrokken. (Zie HOND.)
Hij heeft de sententie onder de zolen van zijne schoenen genomen. 7
Hij heeft wel sterke zolen van doen, die naar eens anders schoenen wachten moet.
Hij heeft zeevoeten (*of:* zeeschoenen). 8 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat is: hij staat vast, en laat zich niet ligt omstooten; gelijk een goed zeeman vast op zijne voeten staat, hoe ook 't schip moge slingeren.*]
Hij heeft zijne schoenen met hazevellen gelapt. (Zie HAAS.)
Hij heeft zijne versleten schoenen al vergeten. 9
[*Hij toont, niet te willen weten, dat hij van geringe afkomst is.*]
Hij is erbij, eer de droes zijne schoenen aanheeft. (Zie DROES.)
Hij is niet waardig, diens schoenriem vast te binden. (Zie RIEM.)
Hij is oud van dagen; de kinderschoenen [...] weêr voor hem klaar. (Zie DAG.)
Hij kent hem als zijne oude schoenen.
Hij loopt met (*of:* heeft) den dood in de scho[...] (Zie DOOD.)
Hij loopt zijne schoenen in twee, om ook in 't [...] te zijn. 10
[*Hij stelt al het mogelijke in 't werk [...] mede te heerschen.*]
Hij loopt zoo snel, of hij eijeren in zijne sch[...] had. (Zie EI.)
Hij maakt van een' mast eene schoenpen. [...] MAST.)
Hij meent allen den schoen te kunnen passe[n].
Hij neemt zijn paspoort onder zijne voete[n] [...] schoenen). (Zie PASPOORT.)
Hij staat los (*of:* niet vast) in zijne [...]nen. 11
Hij steekt zijn' voet in eens anders schoen.
Hij steekt zuiver in zijne schoenen.
Hij trekt zijne oude schoenen weêr aan ([...] zoekt zijne oude schoenen weêr op). 12
Hij trekt zijne stoute schoenen aan. 13
Hij vlugt niet, die wijkt, zei de boer, en hij [...] zijne schoenen met hazevet. (Zie BOER.)
Hij voedt eenen hond op, die hem daarna [...] van zijnen schoen afeet. (Zie HOND.)
Hij werpt er zijn' schoen op.
[*Toen de schrijfkunst nog niet was uit[...] den, of althans niet algemeen bekend, [...] alzoo geene contracten teekende, werden [...] sloten verdragen bekrachtigd door het [...] ken en overreiken van den schoen. Zoo [...] losser van de goederen der familie* ELIM[...] *met* BOÄS. *Zie* Ruth IV : 7 *en* 8. *Wi[...] te kennen geven, dat men zich eene za[...] trok, of zich die ten eigendom verkoos, [...] men althans zijn regt daarop zigtbaar [...] zen, dan* wierp men er zijn' schoen [...] Psalm CVIII : 10.]
Hij wordt weêr jong, want hij begint al [...] schoenen te wateren. (Zie JONG.)
Hij zal niet veel schoenen meer verslijten.
Hij zal op mijne schoenen niet traparen. 14
Hij zal u de schoenen uit de voeten treden. [...]
Hij ziet er uit, alsof hij in zijne laatste sc[...] liep.
Hij zoekt lang naar zijne schoenen.
Hoe meerder haast, hoe minder spoed, [...] Korse, en hij liep zonder schoenen langs [...] (Zie ARIE KORSE.)
Ieder schoenen naar voeten geven.
Iemand met looden schoenen nagaan. (Zie [...])
Iemands schoenen opzoeken.
Ik acht hem als mijn' ouden schoen. 16

---

1 de Brune bl. 251.
2 *Prov. seriosa* bl. 20. Gheurtz bl. 20. Gruterus III. bl. 142. Cats bl. 518. de Brune bl. 376. Richardson bl. 29. Witsen 124. Tuinman I. bl. 94, 106, II. bl. 14, 100. Folqman bl. 127. *B. Studeerk.* I. 8. Fokke 2ᵉ. *dr.* bl. 17. *Euphonia* bl. 515. Everts bl. 315. v. d. Hulst bl. 13. *Schoen* bl. 223. Hornstra bl. 73. Kerkhoven bl. 55. Wassenbergh II. bl. 122. v. Waesberge *Vrijen* bl. 53. Sancho-Pança bl. 26. Bogaert bl. 23. de Jager *N. Bijdr.* bl. 34-35.
3 Gheurtz bl. 66.
4 7 *Jan.* Gruterus I. bl. 111, 114. Cats bl. 409. *Sel. Prov.* bl. 64. Sartorius *sec.* VII. 90. Tuinman II. bl. 90. *Schoen* bl. 221, 222. Modderman bl. 104.
5 Sancho-Pança bl. 23.
6 *Campen* bl. 95. Tuinman I. bl. 313, II. bl. 234.
7 (Folie I. 554.)
8 Witsen bl. 516. Winschooten bl. 246. Tuinman II. bl. 113. v. Eijk I. bl. 161.
9 Sartorius *pr.* VIII. 68.
10 de Brune bl. 470. Sartorius *tert.* X. [...]
11 Cats bl. 465. Tuinman I. bl. 124, II. [...] Moerbeek bl. 271. Sancho-Pança bl. [...]
12 Tuinman II bl. 90.
13 Gales bl. 27. Everts bl. 290. Bilderdijk [...] bl. 222. v. Eijk I. *nal.* 41. Manvis bl. [...]
14 *Schoen* bl. 222.
15 Gheurtz bl. 42. Sartorius *sec.* II. 47. [...] ten bl. 257.
16 *Schoen* bl. 221.

n niet waardig te kussen de schaduw van den
ker, daar uw schoenborstel aan hangt. (Zie
RSTEL.)
l het leêr, en geef de schoenen om Godswil.
e GOD.)
il het nog niet eens in mijne laarzen (*of:*
oenen) hebben, laat staan in mijn lijf. (Zie
ARS.)
l niet in zijne schoenen staan.
l hem een paar schoenen aanmeten, daar hij
mede dansen zal. (Zie PAAR.)
n niet gaarne mijne voeten in zijne schoenen
ken. 1
n wel willen wandelen, zei Hendrik; maar
r slijten de schoenen van. (Zie HEIN.)
' ruimen schoen treden.
u een vrijer van buiten voor, ga dan vooral
looden schoenen. (Zie BUITEN.)
den hond zorgen: die moet twee paar schoe-
hebben. (Zie HOND.)
e die zolen onder de schoenen, zei Govert
n zijn' schoenlapper, en hij bragt hem twee
roogde koestronten. (Zie GOVERT.)
uw vader niet met kousen en schoenen in 't
? (Zie KOUS.)
kan hem niet verstaan, al zat men ook in zijn'
d schoenen te lappen. (Zie MOND.)
kan met kousen en schoenen over hem been-
n. (Zie KOUS.)
komt met geene kousen en schoenen in den
el. (Zie HEMEL.)
laat geene schoenen aanmeten, voor men ze
ig heeft.
oet eerst een paar narrenschoenen verslijten,
men wijs zijn. (Zie NAR.)
moet geene oude schoenen wegwerpen, eer
nieuwe heeft. 2
moet zijne voeten niet in eens andermans
oenen steken (*of:* Trek geene schoenen van
ren aan). (Zie MAN.)
weet niet, hoe hij in zijne schoenen staat.
zal de oude vrienden niet verwerpen, gelijk
de oude schoenen doet. 3
ous en met schoen. (Zie KOUS.)
nd weet, waar een ander de schoen wringt.
Zie de *Bijlage.*)
nd zal u in dat stuk den schoen uit den voet
en. 5
[*Dat wil zeggen: men zal u die zaak niet
ntnemen; omdat ze voor niemand eenige be-
eerlijkheid heeft. Die iemand* den schoen uit
en voet *treedt, trekt dien zelf aan, en gaat
us in diens plaats staan. Als men daarente-
en iemand tracht te verdringen, zegt men:*
Hij zal u de schoenen uit de voeten treden.]
moet de schaamschoenen aan eene zijde zet-
. (Zie NOOD.)
al er een kunststukje komen, zei Crispijn, en
hij maakte een paar schoenen zonder zolen. (Zie CRISPIJN.)
Practica est multiplex! zei de duivel, en hij sneed een' boer de ooren af, en gebruikte het vel tot achterlappen voor zijne schoenen. (Zie BOER.)
Schoenen, die wel passen, zijn de beste schoenen.
Stap op met je zijden kousen en spaansch-lederen schoenen. (Zie KOUS.)
Steekt men den voet in zulke schoenen, dan moet men gehoorzamen.
Trek uwe schoenen niet uit in een meloenen-veld. (Zie MELOEN.)
Tusschen zeggen en doen verslijt men wel eens eenige paren schoenen. (Zie PAAR.)
Van oude schoenen maakt men nieuwe sloffen. 6
Wat er gaande is? vraag dat uwen ouden schoenen. 7
Weg oude schoenen: ik heb nieuwe gekregen. 8
Wie draagt er ergens slimmer schoen dan eene schoenmakers vrouw? 9 (Zie de *Bijlage.*)
Wie veel reist, verslijt veel schoenen.
Wij zullen daar met vreugde met hooge schoenen op zitten. 10

[*Dit spreekwoord dagteekent gewis van den tijd, toen men de schoenen hooger droeg, dat is: grootere hakken onder de schoenen liet leggen, al naarmate men zich meerder aanzien wilde geven, of tot een' hoogeren stand behoorde. Zoo spreekt men nog van* op een' grooten (*of:* hoogen) voet te leven. *Hooge schoenen worden daarom ook als een beeld van ondernemingszucht gebezigd, en alzoo wil het spreekwoord:* Wij zullen daar met vreugde met hooge schoenen op zitten, *te kennen geven: wij zullen die zaak in volle glorie dapper aanvatten. In gelijken zin zegt men:* Wij zullen daarop slaan, als de boeren op de wolven.]

Zijne oude schoenen weten het wel. 11

[*Dat wil zeggen: hij weet de onderwerpelijke zaak, maar veinst, er geene kennis van te dragen. Toen hij nog in zijne oude schoenen stak, wist hij het reeds.*]

Zijne schoenen smeren. 12

[*Dat is: zich tot de vlugt gereed maken. Men bezigt dit spreekwoord, wanneer men iemands bloohartigheid in een belagchelijk daglicht wil stellen.*]

Zijn land ligt in zijne schoenen. (Zie LAND.)
Zij zou gaarne gaan In 't klooster van Sint Ariaan,
Daar twee paar schoenen voor 't bedde staan. (Zie BED.)
Zond woont te Roermond, en lapt schoenen. (Zie ROERMONDE.)
Zoo de schoen in het eerst niet wel aangedaan wordt, zal hij neêrzakken.

[*Men moet het kwaad in 't begin stuiten, of, liever nog, voorkomen.*]

---

ndoork. I. bl. 293.
rt. Gruterus I. bl. 114. Cats bl. 493, 502.
e bl. 281, 454. *Sel. Prov.* bl. 178. Win-
n bl. 388. Tuinman I. bl. 165. *Schoen*
. Wassenbergh II. bl. 121. v. Waesberge
bl. 172. Gulbema II. 29. Sancho-Pança
. Modderman bl. 54. Bogaert bl. 107.
us *tert.* IV. 86.
en bl. 8. Ghesrtz bl. 21, 52, 75. 8 *Juliij.*
Idinau bl. 185. Gruterus I. bl. 116. de Brune bl. 34, 286. *Mergh* bl. 43. v. Alkemade bl. 115. Tuinman bl. 18, I. bl. 165, 284. Wassenbergh bl. 92. Gales bl. 24. Hoeufft XXXIX. *Schoen* bl. 221. Wassenbergh II. bl. 122. Modderman bl. 53.
5 Sartorius *sec.* I. 89.
6 Tuinman II. bl. 8.
7 *Schoen* bl. 221.
8 Zoet bl. 10. v. Alkemade bl. 14.
9 de Brune bl. 382, 423. *Schoen* bl. 222.
10 Sartorius *sec.* III. 1.
11 Servilius bl. 6, 19°. *Mergh* bl. 42. Sartorius *pr.* II. 74, *sec.* X. 87. Tuinman I. bl. 166. *Schoen* bl. 221. Wassenbergh II. bl. 122. Mulder bl. 437.
12 Sartorius *pr.* II. 86, *sec.* VI. 92.

Zoo gaat het in de wereld: de een loopt barrevoets, en de ander draagt schoenen. 1
Zulke leest, zulke schoen. (Zie LEEST.)

SCHOENMAKER.

Er is onderscheid tusschen Salomo en zijn' schoenlapper; intusschen wijze mannen doen wel eens zotte dingen. (Zie DING.)
Ieder schoenmaker veracht zijn' eigen' pekdraad. (Zie DRAAD.)
In schoenmakers bedwang zijn. (Zie BEDWANG.)
Is de schoenlapper niet in zijn pothuis? (Zie POTHUIS.)
Leg me die zolen onder de schoenen, zei Govert tegen zijn' schoenlapper, en hij bragt hem twee gedroogde koestronten. (Zie GOVERT.)
Schoenmaker! houd u bij uwe leest. (Zie LEEST.)
Twee schoenmakers in één pothuis. (Zie POTHUIS.)
Wie draagt er ergens slimmer schoen dan eene schoenmakers vrouw? (Zie SCHOEN.)

SCHOFT.

Elken ploeg zijne schoft laten werken. (Zie PLOEG.)
Zij werken daar vijf schoft daags. (Zie DAG.)

SCHOK.

Harde schokken leeren wel. 2

SCHOKKEBAST.

Kunt gij zelf uw papje blazen, Laat daar geen' schokkebast aan azen. (Zie PAP.)

SCHOL.

Dat is arbeid, zei bakertje Butters, en zij schilde en peuzelde een zout scholletje. (Zie ARBEID.)
Dat is zoo droog als eene schol.
De vingers kleven hem: hij heeft schol gegeten. 3
[*Hij is een dief.*]
Eet geene schol, voor de R uit de maand is. (Zie MAAND.)
Het is gebakken, zei het scholletje. 4
Het zijn breede dingen, zei Jan oom, en hij zag drie schollen in een' schotel liggen. (Zie DING.)
Hij droomt van schol, en eet gaarne (*of:* en 't was) platvisch. (Zie PLATVISCH.)
Hij komt altijd achteraan, als Koppen (*of:* het scheepje) met de schollen. (Zie KOPPEN.)
Wat bruit mij de platter, zei Maaitje, en zij kreeg eene schol voor haar gat. (Zie GATTEN.)
Wat platters zijn dat, zei Hein Knorten, en hij zag schollen dragen. (Zie HEIN KNORTEN.)
Zij is zoo plat als eene schol. 5

SCHOLIER.

Een verloren scholier geeft een' goed' krijgsman. (Zie KRIJGSMAN.)

SCHONK.

Hij gooit met eene worst naar eene schonk.
[*Dat is: hij offert het betere op, om het mindere te kunnen verkrijgen; maar 't is het werk van den mooiprater, die, om zijn oogmerk te bereiken, den schijn van zelfopoffering aanneemt.* Met eene metworst naar eene zij spek smijten, *geeft het tegenovergestelde te kennen. Dit toch wil zeggen: een klein geschenk geven, om een grooter terug te krijgen.*]
Je zult mijne schonken en bonken in tweeën slaan, zei de mof, en hij werd geradbraakt. (Zie BE…
Ik zal met uwe schonken nog noten (*of:* … afknuppelen (*of:* van den boom werpen)… BOOM.)

SCHOOF.

De aar in de schoof, De druif in het loof. (Zie …
Eéne brandaar kan de beste schoof bederven… AAR.)
Er is geen berg zoo vol, of er kan nog eene … in. (Zie BERG.)
Mindert de schoof, zoo wast het varken. 6
Uit korenschoven komt de weelde voort. (Zie … REN.)

SCHOOIJER.

De beste schooijer gaat wel eens een deurtje … (Zie DEUR.)
Een beschaamd schooijer heeft een' platten … zak. (Zie BEDELZAK.)
Hij ziet er uit als een schooijer.

SCHOOISTER.

Ik heb de schooisters wel voor een jaar of … die dingen langs het land zien loopen. (Zie …
Trijn de schooister slachten, die het volk … maakte, dat ze puur stekeblind was.

SCHOOL.

Dat gaat naar de dansschool, zei Jan Plerri… beul bragt hem naar het schavot, om ge… te worden. (Zie BEUL.)
Dat is een schoolmeesters streek. (Zie ME…
De burgemeester en de schoolmeester zijn d… nuttigste serpenten van een dorp. (Zie … MEESTER.)
De Haagsche helden-school brengt veel d… voort. (Zie DEFTIG.)
De meester is uit de school. (Zie MEESTER.)
De ondervinding is eene leerschool, waarin … sen duur zijn. (Zie LES.)
Die te Gent is geboren, te Utrecht ligt te… en te Luik leert zijn Walsch, Is een … door zijn' hals; En komt gij dan nog wat … Zoo moogt gij aanspreken die van Dor… DORDRECHT.)
Elk gaat nu bij den vos ter school. 7
[*De looze streken worden den vos af… en elk is er op uit, om die van dat dier … ren, en zijne slimheid hem na te doen.*]
Geene school deugt zonder meester. (Zie ME…
Gij kunt bij hem nog wel school gaan.
Goede scholen en goede uurwerken zijn twe… teekens van eene goede stadsregering. (… GERING.)
Het riekt naar de school.
[*Het is niet vrij van waanwijsheid.*]
Hij hangt den schoolmeester uit. (Zie ME…
Hij heeft de schoolkoorts. (Zie KOORTS.)
Hij heeft een schoolmeesters oog. (Zie ME…
Hij heeft het studeren (*of:* de school) goede… gezegd. (Zie NACHT.)
Hij heeft in de groote Griend school gelegen… GRIEND.)
Hij heeft in de keuken school gelegen. (Zie KEU…

---

1 Zegerus bl. 52. Tuinman I. bl. 356. *Adag. quadam* bl. 59. *Adag. Thesaurus* bl. 61. v. Waesberge *Vrijen* bl. 51, *Wijn* bl. 10.
2 Cats bl. 534. Richardson bl. 23.
3 *Campen* bl. 94. Gheurtz bl. 34. Meijer bl. 44.
4 v. Eijk II. *nal.* bl. 45. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
5 Tuinman I. bl. 333. v. Eijk II. *nal.* bl. 45. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
6 Wassenbergh bl. 91. Hoeufft XXXVII. Modderman bl. 114.
7 de Brune bl. 486. *Sel. Prov.* bl. 114. … *Reinaert* bl. 300. v. Eijk II. *nal.* bl. 25. … ger *Bijdr.* bl. 116.

is voor schoolmeester in de wieg gelegd. (Zie ESTER.)
og nog wel een jaartje of wat ter school gaan. JAAR.)
il God ter school laten gaan. (Zie GOD.)
d schoolmeesters (*of:* kosters), negen en ntig gekken (*ook wel:* honderd en één gek-, want er is een dubbele bij). (Zie GEK.)
d naar de school zenden.
[*Men bezigt deze spreekwijze van hem, dien men voor een' weetniet uitmaakt; van den persoon dus*, die nog wel een jaartje of wat ter school mag gaan.]
moet niet uit de school klappen. 1
vindt veel schoolkinderen geleerder dan hunne sters. (Zie KIND.)
zeug door ééne school loopen.
bben allen éénen schoolmeester gehad. (Zie ESTER.)

SCHOON.

arte rook zoekt altijd het blankste vel (*of:* schoonste). (Zie ROOK.)
hoon geboren is, komt getrouwd ter wereld. 2
niet geheel kaarsschoon. (Zie KAARS.)
is schoon genoeg. (Zie JONG.)
d zoo schoon, of zij heeft iets leelijks. (Zie IJKHEID.)
eschoonen trekken geene harten.(Zie HART.)
choon bij de kaars. (Zie KAARS.)
choon, maar wordt leelijk. (Zie LEELIJK.)
e schoon, om zoo leelijk te spreken. 3

---

hoon bij schoon komt, zoo verliest het schoon schoonheid. 4
choon Komt tot hoon. (Zie HOON.)
goed dan schoon. (Zie GOEDE.)
schoon, Binnen hoon. (Zie HOON.)
et (*of:* zegt) zijn schoonst. 5
ijker kroon Dan eigen schoon. (Zie KROON.)
voorwaar een arme man, Die niet wat schoons en kan. (Zie MAN.)
choon is aanlokkelijk. 6
liefs dan schoons. (Zie LIEF.)
nog schooner (*of:* Het is wat schoons, *ook*: Hoe langer hoe schooner). 7

SCHOONHEID.

n vrouw iets fraais komt zien, Komt zij zelf schoonheid biên. (Zie FRAAI.)
hoon bij schoon komt, zoo verliest het schoon schoonheid. (Zie SCHOON.)
e vrouw zoekt men naar deugd, bij een wijf schoonheid. (Zie DEUGD.)
zal liefde zijn, zoo lang er oogen en schoon- in de wereld zullen zijn. (Zie LIEFDE.)
ééne van de zeven schoonheden.
[*Men bedoelt hier de kuiltjes in de wangen, een meisje.*]
ap spiegelt zijne schoonheid in het glas. (Zie P.)
choonheid der vrijster ligt in 's vrijers oog. OOG.)
ijsheid van een' boer, De schoonheid van een hoer En zakkedragers kracht: 't Is al niet veel geacht. (Zie BOER.)
Geleende schoonheid kan niet duren. 8
Hij groeit in alle schoonheid op, gelijk de jonge apen. (Zie AAP.)
In het kapittel der schoonheid duldt het schoone geslacht geene medevrijsters. (Zie GESLACHT.)
Schoonheid, daar geene deugd bij is, is als verwaaide wijn. (Zie DEUGD.)
Schoonheid en boosheid liggen dikwijls onder één laken. (Zie BOOSHEID.)
Schoonheid en eerbaarheid komen niet wel overeen. (Zie EERBAARHEID.)
Schoonheid en rijkdom is los, en glibbert ligt weg. (Zie RIJKDOM.)
Schoonheid is dikwijls beter dan rijkdom. (Zie RIJKDOM.)
Schoonheid is maar drek, als de eerbaarheid verloren is. (Zie DREK.)
Schoonheid, zonder deugd, Verleent maar korte vreugd. (Zie DEUGD.)
Schoonheid zonder goedheid deugt niet. (Zie GOEDHEID.)
Zonder moeite bekent men geene schoonheid. (Zie MOEITE.)

SCHOONHOVEN.

Zij is van Schoonhoven afgevaren (*of:* Schoonhoven voorbij gevaren), en te Leelijkendam aangekomen. (Zie LEELIJKENDAM.)

SCHOONZOON.

Het is geene kleine zaak, eens konings schoonzoon te zijn. (Zie KONING.)
Hij wil twee schoonzoons met ééne dochter maken. (Zie DOCHTER.)
Krijgt gij een' schoonzoon, die u dient, zoo hebt gij gewonnen; maar gaat hij aan, zoo wordt gij ook uwe dochter kwijt. (Zie DOCHTER.)

SCHOORSTEEN.

Als er een pendant van haar komt, dan zullen we ze aan beide zijden van den schoorsteen plaatsen. (Zie PENDANT.)
Daar de schoorsteen rookt, is het best vrijen. 9
Daar is brand in dien schoorsteen, zei de mof, en hij voer voorbij den brandenden berg Etna. (Zie BERG.)
Daar moet de schoorsteen van rooken.
Den rijke hangt men in den buidel of schoorsteen. (Zie BUIDEL.)
De oven verwijt den schoorsteen, dat hij zwart is. (Zie OVEN.)
De roede steekt voor den schoorsteen. (Zie ROEDE.)
Door in het vuur te kijken, zal de schoorsteen niet rooken. 10
Grootmoeder Ok wacht het geluk ten schoorsteen uit. (Zie GELUK.)
Het is beter gezegd: nacht man, dan nacht schoorsteen. (Zie MAN.)
Het is zwarter dan de kagcheloven (*of:* schoorsteen). (Zie KAGCHEL.)
Het is een wandelende schoorsteen.
[*Men zegt dit van den man, die altijd met de pijp in den mond loopt.*]

---

an I. bl. 135. Reddingius 11.
bl. 427. Sel. Prov. bl. 188.
pr. VII. 91.
bl. 62.
5 Sartorius *tert.* III. 6. Winschooten bl. 235.
6 9 *Jan.* Gruterus I. bl. 119.
7 Tuinman II. bl. 188, 189. Sancho-Pança bl. 34.
8 Gruterus III. bl. 166.
9 v. Waesberge *Vrijen* bl. 52.
10 Modderman bl. 106.

Hij krijgt eene roede op zijnen schoorsteen. (Zie RORDE.)
Ik maak mij vuil, zei de schoorsteenveger, en hij kwam uit den schoorsteen. 1
Klaas Vaak komt in den schoorsteen. (Zie KLAAS VAAK.)
Men mag hem wel met een mandje in den schoorsteen hangen. (Zie MAND.)
Schoorsteenen kosten veel, om ze rookende te houden. 2
Schrijf het in den schoorsteen, dan zal de haan het niet uitkrabben. (Zie HAAN.)
Van eigen vlijt ziet men den schoorsteen rooken.
Van liefde rookt de schoorsteen niet. (Zie LIEFDE.)
Wat is het ruig in dat gat, zei blinde Neel, en zij voelde in een' schoorsteen, die in geene negen en dertig jaren geveegd was. (Zie GATEN.)

SCHOORSTEENVEGER.

Daar gaat onze confrater, zei de smid tegen den schoorsteenveger, op een' predikant wijzende; want hij is ook in 't zwart. (Zie CONFRATER.)
Een zakkedrager, die in kolen werkt, behoeft den schoorsteenveger zijne zwartheid niet te verwijten. (Zie DRAGER.)
Gelijk bij gelijk, zei Heintje Pik, en hij ontmoette een' schoorsteenveger. (Zie GELIJK.)
Ik maak mij vuil, zei de schoorsteenveger, en hij kwam uit den schoorsteen. (Zie SCHOORSTEEN.)
Maatjes bij maatjes, zei de duivel, en hij ging tusschen twee schoorsteenvegers. (Zie DUIVEL.)
Soort zoekt soort, zei de duivel, en hij pakte den schoorsteenveger bij den kop. (Zie DUIVEL.)
Zij kunnen met hun zevenen zooveel niet uitwisschen, als één schoorsteenveger kan vuil maken.

SCHOOT.

Als de wind in het zeil waait, moet de schoot gevierd worden.

[*Dat wil zeggen: als er eenig voordeel te behalen is, moet men de gelegenheid niet ongebruikt laten. De* schoot *is het* touw, *daar men de ra's of de zeilen meê aanhaalt.*]

Dat is de blinde schoot. 3
Den schoot in tijds los gooijen. 4
Haal aan fok en schoot. (Zie FOK.)
Het zeil (*of:* Den schoot) aanhalen. 5
Het zeil (*of:* Den schoot) vieren. 6
Hier moest men schoot en gard wel beleggen. (Zie GARDE.)
Hij heeft een' schoot in den neus. (Zie NEUS.)
Hij heeft een' schoot in de vermogens.
Hij is binnen (*of:* buiten) schoots. 7
Hij is schoot gegaan. 8

[*Volgens* V. LENNEP: *„hy is weggeloopen;" naar de algemeene toepassing: hij is dood.*]

Hij laat den schoot springen. 9
Hij zeilt ruim schoots. 10
Laat vliegen de schoten. 11
Met een' gevlogen (*of:* gesprongen) schoot zeilen. 12
Met vasten schoot inzeilen. 13
Op het water den schoot vertuijen. 14

[*Dat is: pogingen aanwenden, om* [...] *zekerheid te stellen.* Vertuijen *is* [...] *geven. Men doet dit, door het schip met* [...] *en ankers vóór en achter aan den grond* [...] *binden.* Op het water den schoot vertu[...] *zegt* WITSEN, *„vertujen tusschen bei*[...] *langs stroom ofte dwarsstroom."*]

Daar hebt ge 't Herbert, zei Grietje Pe[...] turfde in haars mans schoot. (Zie GRIETJE P[...]
Der zalige bruid valt de regen in den schoo[...] BRUID.)
Het wordt hem zoo maar in den schoot gew[...]
Hij is ook al een lief kind op zijn moeders [...] geweest. (Zie KIND.)
Hij leeft als in Abrahams schoot. (Zie ABRA[...]
Hij legt het hoofd in den schoot. (Zie HOO[...]
Hij ziet in zijn' eigen' schoot.
Hij zit met de handen in den schoot. (Zie H[...]
Jong de moeders op den schoot trappen, en [...] het harte. (Zie HART.)
Schoothondjes zijn wel allemans vrienden; [...] nijdige bulhond waagt voor zijn' meest[...] leven. (Zie HOND.)

SCHOOTSVEL.

Ik weet wel, wat je meent, zei Grietje-gaar[...] zoend, en Joris wees op zijn schootsvel. [...] GRIET.)

SCHOOVERZEIL.

Het is een bijlegger met een schooverzeil. (Zie [...] LEGGER.)
Hij zeilt met een schooverzeil. 15

SCHOP.

Die eene schop eene schop noemt, wordt [...] meê op den kop geslagen. (Zie KOP.)
Die met de schop werkt, wil altijd steken. [...] de *Bijlage*.)
Hetgeen hij geeft, heb ik liever op eene sch[...] in mijne hand. (Zie HAND.)
Het helpt niet, of de man het er al met de[...] inbrengt, als de vrouw het er weêr met de[...] gen uitvoert. (Zie MAN.)
Het is, of het geld er met schoppen in huis g[...] ten wordt. (Zie GELD.)
Hij gaat met de schop op den rug. (Zie RUG.)
Hij geeft schop en spade weder terug. 17

[*Dat wil zeggen: hij houdt op met we*[...] *omdat hij 't voor zijn onderhoud niet me*[...] *hoeft. Schop en spade zijn de voor den* [...] *man onontbeerlijke werktuigen, om in zij*[...] *hoeften te voorzien. In gelijken zin zegt* [...] Hij gooit den troffel in den kalkbak.]

Hij heeft schop en schaar verloren. (Zie SCHA[...]
Hij heeft schop en spade medegebragt.

[*Dat is: hij zal wel hier blijven. Sch*[...] *spade komen in dit spreekwoord voor* [...] *werktuigen, om het graf te delven. Me*[...] *het spreekwoord toe op den predikant, die* [...] *kans heeft, van standplaats te verander*[...]

---

1 Folle II. 154.
2 v. d. Venne bl. 52.
3 Witsen bl. 507.
4 v. Lennep bl. 192.
5 Winschooten bl. 74, 236.
6 Witsen bl. 516. Winschooten bl. 236, 221. Tuinman I. bl. 142, 369. d'Escury bl. 19.
7 Gheurts bl. 4. Sartorius *pr.* IV. 44, 45.
8 v. Lennep bl. 192.
9 Winschooten bl. 236.
10 Witsen bl. 506. Winschooten bl. 236. Tuinman I. bl. 142. *Jukij* 3. d'Escury bl. 19. v. Eijk I. bl. 163. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 278.
11 Witsen bl. 498.
12 Witsen bl. 491. Winschooten bl. 236.
13 v. Lennep bl. 192.
14 Witsen bl. 502.
15 Winschooten bl. 236, 243.
16 Gruterus III. bl. 167.
17 de Wendt-Posthumus I. bl. 58-59.

…noemt eene schop eene schop, en eene spade …e spade. 1

[*Men zegt dit van een' opregt', ook wel van een' stoutmoedig' mensch, die niemand ontziet, maar, zonder bewimpeling, de dingen bij den regten naam noemt.* *Maar* de waarheid wil niet altijd gezegd zijn (*of:* gehoord worden), *gelijk het spreekwoord zegt, en daarom* wordt hij, die eene schop eene schop noemt, er wel mee op den kop geslagen, *als hij wat al te ruw of te onbedachtzaam in zijn spreken is, al* heeft hij het regt aan zijne zijde.]

…stinkt naar de schop.

[*Te weten: naar de grafschop. Men zegt dit van iemand, die in een kwaad vel steekt.*]

…eb een honorabel en profitabel officie, zei Wol…t, en hij bediende de schop- en bezemplaats …substituut. (Zie BEZEM.)

…verwijt de vuurschop den pook, als ze beiden …den oven moeten! (Zie OVEN.)

…is op de schop gezet. 2

…t op een' schopstoel. 3

[*Dat wil zeggen: men kan hem elken oogenblik noodzaken, zijne plaats te verlaten. Een* schopstoel *was, in vorige eeuwen, een strafwerktuig, waarop de misdadiger, die gebannen zou worden, geplaatst werd, om er daarna* afgeschopt te worden. *Zie verder* de Navorscher III. *bl.* 205.]

… de fortuin een' klap geeft, die krijgt van …eren den schop. (Zie FORTUIN.)

… ezel geeft nog gaarne een' dooden leeuw een' …op. (Zie EZEL.)

…goed man kan wel een' tred op zijne teenen …; hoewel hij geen' harden schop tegen zijne …eenen kan verdragen. (Zie MAN.)

… ezels dankbaarheid is veesten en schoppen. … DANKBAARHEID.)

…d den schop geven.

[*Hem uit zijne dienst of betrekking ontslaan.*]

… ezels voetschop voor den leeuw! (Zie EZEL.)

SCHOPPEN.

… is hij weêr, zei Jan Kapel, en hij speelde …maal schoppen-boer. (Zie BOER.)

… is altijd schoppen troef.

[*Men teekent hier het beeld van den man, die in* het hoekje van de slagen is gevallen, *dat is:* die het altijd op zijn brood krijgt. *De schoppen* in het kaartspel *gebruikt men als woordspeling met de* schoppen, *die pijnlijk aandoen; gelijk dit mede het geval is met de spreekwoorden:* Hij maakt schoppen troef *en* Schoppen hebben de honden niet graag.]

…s zoo breed als schoppen-boer. (Zie BOER.)

…maakt schoppen troef.

…t zoo barsch als schoppen-boer. (Zie BOER.)

…ppen hebben de honden niet graag. (Zie HOND.)

SCHORREMORRIE.

… is schorremorrie (*ook wel:* vee) van volk. 4

[*Door* schorremorrie van volk *verstaat men het laagste deel der menschen, de heffe des volks, het gemeen, en daarom met* het vee *gelijk gesteld.*]

SCHORS.

Steek uwe hand (*of:* vingers) niet tusschen den post van de deur (*of:* tusschen de schors en den boom). (Zie BOOM.)

Zij blijven aan de schors hangen.

Zij krabbelen aan de schors, en dringen niet tot de pit door. (Zie PIT.)

SCHORSENEEL.

Het is eene gierige schorseneel.

SCHORT.

Het zijn al geene koks, die besmeerde schortekleederen dragen. (Zie KOK.)

Men speurt aan haar schortje Den aard van haar mortje. (Zie AARD.)

SCHOT.

Bij den Nederlander vindt men één mes, bij den Schot twee, en bij den Franschman geen. (Zie FRANSCHMAN.)

Hij steent als een kranke Schotsman. 5

Daar is een schotje voor geschoten. 6

Een goed vuur aan den haard versiert een huis meer dan een bekken in het middelschot. (Zie BEKKEN.)

Hij smijt er eene hand vol schotspijkers onder. (Zie HAND.)

Als je in 't vuur gaat, heb je een schot te wachten.

Dat schot is mis (*of:* Dat is mis geschoten). 7

Dat zijn noodschoten. (Zie NOOD.)

De vogel is het schot niet waardig. 8

Een kanonskogel noodzaakt wel eens de ruiterij, om zich buiten schot te houden. (Zie KANON.)

Elk schot is geen eendvogel, anders kwamen er meer. (Zie EEND.)

Het is maar een schampschot. 9

Hij blijft buiten schot (*of:* Hij is schotvrij). 10

Hij geeft hem een schot onder water. 11

[*Dat wil zeggen: hij geeft hem, op eene bedekte wijze, een' steek, en neemt alzoo een overwinningsteeken over hem aan; of wel: hij brengt hem eene verborgene schade toe.* Een schot onder water *te krijgen, is voor het schip allergevaarlijkst, omdat zulk een schot een lek veroorzaakt.*]

Hij heeft zijn schot overzien.

Hij is geen schot pulver waard. (Zie PULVER.)

Hij schiet twee kraaijen in één schot. (Zie KRAAI.)

Hij valt niet met het eerste schot.

Wij kregen den vijand onder (*of:* binnen) schot. 12

Daar is geen schot in 't werk. 13

Dat maakt schot. 14

Aan schot noch lot onderworpen zijn. (Zie LOT.)

Hij draagt gewillig schot en lot. (Zie LOT.)

Zij deelen schot en lot. (Zie LOT.)

…Bruns bl. 309. Tuinman bl. 24, I. bl. 55, 223.
…bl. 17. Modderman bl. 17. *Vesteelt* bl. 124.
…pr. V. 82. Winschooten bl. 237.
…man I. bl. 268. Sancho-Pança bl. 44. Bo… bl. 119.
…man I. bl. 294. v. Eijk III. bl. 17.
…man I. bl. 214. v. Eijk I. *nal.* 64.
6 Winschooten bl. 237. Tuinman I. bl. 366. v. d. Hulst bl. 76. v. Waesberge *Vrijen* bl. 54. v. Lennep bl. 192.
7 Everts bl. 232. v. Eijk III. bl. 66.
8 Tuinman I. bl. 205, 242. *Febr.* 16. Gales bl. 15. v. Eijk II. *nal.* bl. 54, III. bl. 67.
9 v. Lennep bl. 184.
10 Winschooten bl. 96, 235. Tuinman I. bl. 263.
11 Witsen bl. 492. Winschooten bl. 126, 235, 236. Tuinman I. bl. 49, 200. v. Eijk I. bl. 127. v. Lennep bl. 187.
12 Witsen bl. 501. Winschooten bl. 235.
13 v. Lennep bl. 192.
14 Winschooten bl. 237.

SCHOTEL.

Ik laat mij niet in den Schotel leggen. 1

[*Dit spreekwoord is afkomstig van* GROOTE WATZE, *neef van* GROOTE PIER, *die tot de Schieringers behoorde, en grooten moed aan den dag legde. „Men vindt omtrent hem aangeteekend,” zegt* WASSENBERGH, *„dat hij, nog geene negen jaren oud zijnde, twee Vetkoopers jongens in den Schotel (eene kolk, nog tegenwoordig te Arum onder den naam van de Schuttel bekend) smeet, van welke één verdronk; dit geval baarde veel opziens, en gaf den oorsprong aan het spreekwoord:* Ik laat mij niet in den Schotel leggen.”]

Adel is een arm geregt (*of:* eene dunne schotelspijs). (Zie ADEL.)
Als het al gegeten is, zijn de schotels ledig.
Als ten hove gegeten is, zijn er veel ledige schotels (*of:* ijdele vaten). (Zie HOF.)
Alzoo gaat de hemel om, als ik dezen schotel omdraai. (Zie HEMEL.)
Daar is maar één schotel vuil gemaakt. 2
[*Men zegt dit van twee menschen, die even slecht handelen.*]
Dat gaat je na, zei de boer, en hij tastte eerst in den schotel. (Zie BOER.)
Dat is de kost met bedekte schotels opgedischt. (Zie KOST.)
Dat is hem een been uit den schotel. (Zie BEENDEREN.)
Dat is kraakporselein, zei Dirk, en hij hoorde een’ aarden schotel aan stukken vallen. (Zie AARDE.)
De schotel beneden is eerst ruim. 3
De schotels zijn er gebonden.
[*Het is er niet ruim, en alzoo het tegengestelde van het huishouden, waar* het vet op schotel is.]
Die op eens anders schotel wacht, eet dikwijls kwalijk. 4
Die te laat komt, vindt den schotel omgekeerd.
Die van éene aardbei twee beten maakt, zal geen’ geheelen schotel vol opdisschen. (Zie BEZIE.)
Die wachten moet tot na het eten, geraakt wel aan schotel of lepel. (Zie LEPEL.)
Een Friesche schotel is een goede beet. (Zie BEET.)
Een mensch hangt aan ’t leven, gelijk een pudding aan den schotel. (Zie LEVEN.)
Elk past op zijn pluizen, zei grage Jan, en hij haalde een hoen uit den schotel. (Zie HOEN.)
Gelijke schotels maken geen leep oog. (Zie OOG.)
Grage monden maken ledige schotels. (Zie MOND.)
Het is altijd vet op den schotel (*of:* in de keuken) van een ander. (Zie KEUKEN.)
Het is eene rib uit zijn’ schotel. (Zie RIB.)
Het is er vet op schotel.
Het is geene liefde met volle schotels. (Zie LIEFDE.)
Het is gewis een gek, die den kok in den aars blaast, om een’ schotel vol vleeschnat. (Zie AARS.)
Het kind wordt gaauw een man in den schotel. (Zie KIND.)
Het zijn breede dingen, zei Jan oom, en hij zag drie schollen in een’ schotel liggen. (Zie DING.)
Hij geeft hem wat praatjes in zijn’ schot[...] PRAAT.)
Hij heeft veel schotels te wasschen. 5
Hij kan goed schotelen.
Hij krijgt eene kleur (*of:* verschiet zijne [...] een tinnen schotel. (Zie KLEUR.)
Hij legt het op zijn’ schotel. 6
Hij meent, dat het daar geschoteld staat. 7
Hij zit aan het schoteltje. 8
[*In dit spreekwoord, zegt* V. DUY[...] *sprake „van ’t offerschotelken in de h*[...]
Hij zou geene kool zien in eenen schotel [...] KOLEN.)
Iemand iets in zijn’ schotel schaffen. 9
Iemand met een’ valschen schotel bedienen.
Ik wilde, dat het mij zoo ligt viel, als die[...] om te draaijen. 10
Ik zal mijne vrouw wel te hulp komen, zei[...] en hij likte den schotel uit. (Zie GERRIT[...]
In iemands schotel tasten.
Kan hij hem in een’ houten schotel verdrinken[...] er geene waschtobbe voor gebruiken. (Zie[...]
Men moet de schotels naar de sausen sc[...] (Zie SAUS.)
Men moet het in den schotel zoeken (*of:* [...] schotel halen). 11
Met gedekte schotels opdisschen. 12
Ongelijke schotels (*of:* deelen) maken sche[...] (*of:* broeders). (Zie BROEDER.)
Veel handen maken ligt werk, maar zijn d[...] in den schotel. (Zie DROES.)
Veel handen maken ras een’ schotel leêg. (Zie[...]
Veel monden maken een’ ledigen schotel. (Zie[...]
Wij zullen speculatie eten, zei de meid; w[...] behoef ik geene schotels te wasschen. (Zie[...]
Zij eten uit éénen schotel. 13
Zoo draait de wereld, zei de looze, en hij [...] den schotel naar zich toe. (Zie LOOS.)

SCHOTLAND.

Dat is een Schotsch antwoord. (Zie ANTW[...]
Hij maakt het Schots.

SCHOUDER.

Al zit een dwerg op reuzen-schouders, hij is [...] niet te grooter. (Zie DWERG.)
Betalen: ja, over schouder.
Die de zwakste schouders heeft, moet het z[...] pak dragen. (Zie PAK.)
Elk draagt naar zijne schouders.
Ezels schouderen, varkens muil, koopmans [...] (Zie EZEL.)
Het is een man, die op twee schouders draagt[...] MAN.)
Het is een ootmoedige schalk: hij kan het [...] over éene zijde laten hangen (*of:* op den [...] der leggen). (Zie HOOFD.)
Het is wel noodig, dat de wijze den zot o[...] schouderen draagt. 14
Hij heeft breede schouders.
Hij kan u het hoofd wel op de schouders l[...] (Zie HOOFD.)
Hij kan uit een’ schapen-schouder zeven ge[...] maken. (Zie GEREGT.)

---

1 Wassenbergh II. bl. 118.
2 Gheurtz bl. 8, 15. de Brune bl. 461. Sartorius *pr.* II. 64, III. 5, *sec.* I. 45, VIII. 27.
3 Gruterus III. bl. 168.
4 de Brune bl. 14, 143.
5 *Campen* bl. 113. Meijer bl. 54.
6 Bogaert bl. 10.
7 Servilius bl. 113. de Brune bl. 142.
8 v. Duyse bl. 221.
9 Tuinman I. bl. 105, 110.
10 *Campen* bl. [illegible]. Meijer bl. [illegible].
11 *Campen* bl. [illegible]. Meijer bl. [illegible].
12 Tuinman I. bl. 105. v. Eijk III. bl. [illegible].
13 de Brune bl. [illegible]. Sartorius *tert.* I. [illegible].
14 *Mots* bl. 29.

kijkt hem over den linkerschouder.
legt zijn hoofd op zijne schouders, en laat het happen, al wat het wil. (Zie HOOFD.)
trekt de schouders op. 1
...d over zij (*of:* over schouder) aanzien. 2
... moet de schouders buigen naar het juk. (Zie JUK.)
...r schouder, zoo als de boeren de pieken dragen. (Zie BOER.)
...t over schouder.
[*Dat is: betalen met gelijke munt, het uiterste over het achterste.*]
...gepreзen, maar over schouder. 3

SCHOUT.

...de boeren huilen, zoo lagchen de schouten. (Zie BOER.)
...boeijen van den schout gaan voor. (Zie KOE.)
...papen van boozen rade, Drie schouten zonder ...ade, Drie boeren, gierig en rijk, Zijn negen ...vels van 't aardrijk. (Zie AARDE.)
... vierige gemeente kan een' eiken schout op. (Zie EIK.)
...schout en eene aarswisch zijn even dra gemakt. (Zie AARS.)
...moet zijn profijt zoeken, zei de boeren-schout, ... hij gaf eene ton bier ten beste, op hoop, dat ... kinkels door den drank aan het vechten zouden raken. (Zie BIER.)
...en (*of:* Schouten) hebben veel ooren en oogen. (Zie HEER.)
...is een arme schout, die zijne boete niet afrechten kan. (Zie BOETE.)
...is geen wonder, dat hij vrij raakt: hij heeft ... schout te vriend. 4
...ende schouten en schreijende boeren zal men ...t ligt gelooven. (Zie BOER.)
...and late zich vervoeren Van lagchende schouten en schreijende boeren. (Zie BOER.)
...uten en baljouwen Grijpen als de wouwen. (Zie BALJUW.)
...uten en baljouwen Schuwt men als de wouwen. (Zie BALJUW.)
...gaan we, Marcus! met de bokken van Farao, ... dronken Joor, en hij reed onder escorte van ...hout en dienders naar het verbeterhuis. (Zie ...)

SCHOUW.

...ding is meutje; maar de schouw rookt er niet ... (Zie DING.)
...beste schouwen slaan den minsten rook uit. (Zie ROOK.)
...kleine keukens en enge schouwen, Die zijn 't, ... ruime kamers bouwen. (Zie KAMER.)
...pot aan het vuur heeft een deksel van doen te... het roet, dat uit de schouw valt. (Zie DEKSEL.)
... het vuur te veel te stoken, steekt men dik... de schouw in brand. (Zie BRAND.)
...is eene leêge schouw, de rook is er haast uit. (Zie ROOK.)
...houdt een arm huis, wiens schouw altijd koud ... (Zie HUIS.)
In eene kleine schouw stookt men wel groot vuur, en in eene groote schouw klein vuur. 5
Wenschen om eene tonne gouds vult de beurs al zoo weinig, en doet de schouw niet meer rooken, dan wenschen om een' duit. (Zie BEURS.)

De schouw mag daar niet over. 6

SCHOUWEN.

Houd af van 't land van Schouwen. (Zie LAND.)

SCHRAAG.

Hij is zijne schragen kwijt.

SCHRAALHANS.

Bij schraalhans is magerman kok. (Zie KOK.)
Schraalhans (*of:* Gierige Hans) is keuken- (*of:* kelder-) meester. (Zie HANS.)

SCHRAAPSEL.

Het is geen nagelschraapsel waard. (Zie NAGEL.)
Hij zou niemand een schraapsel van een' nagel te kort doen. (Zie NAGEL.)
Laat den kok toch het schraapsel houden. (Zie KOK.)

SCHRAB.

Iemand eene schrab geven. 7

SCHRAM.

Gelijk op, zei de man, en hij gaf een' barlaf voor eene schram. (Zie BARLAF.)

SCHRANKELBEEN.

Beter sch...... uit den lande dan schrankelbeen. (Zie LAND.)

SCHRAPER.

De potschrapers komen niet in den hemel. (Zie HEMEL.)

SCHREDE.

De ziekte komt met haast gereden, En gaat met langzame ezels-schreden. (Zie EZEL.)
Het kwaad komt moedig aangetreden, En gaat weêr heen met ezels-schreden. (Zie EZEL.)
Het was maar ééne schrede van den dood. (Zie DOOD.)
Met Nieuwjaar zijn de dagen eene haneschrede gelengd. (Zie DAG.)
Van Sinte Lucie tot Kersmis meerdert de dag eene haneschrede. (Zie DAG.)

SCHREEF.

Dat gaat een schreefje verder. 8
Dat is een schreefje (*of:* kruisje) aan den balk. (Zie BALK.)
Dat wordt heel uit de schreef geworpen. 9
Het gaat buiten (*of:* boven) de schreef. 10
Hij heeft een schreefje vooruit. 11
Laat deze met eene schreef vrij gaan. 12
Men zal een schreefje voor hem uitdoen. 13

SCHREEUW.

Dat is een schreeuwtje te meer. 14

SCHREEUWER.

De hardste schreeuwers zijn het niet.

SCHRIFT.

Boeren zijn maar loeren, zegt de Schrift. (Zie BOER.)
Dat is een man uit de Schrift. (Zie MAN.)
Hij heeft beenen naar de Schrift. (Zie BEENEN.)
Hij heeft de Schrift vast: den bijbel van 52 bladen. (Zie BIJBEL.)

...man I. bl. 210. Modderman bl. 36, 153.
...hooten bl. 293. Tuinman I. bl. 327.
...dag. quaedam bl. 37.
...t II. 26. v. Alkemade bl. 23.
... bl. 17.
... Brune bl. 469. Sartorius *tert.* II. 81.
7 Sartorius *pr.* VI. 20.
8 Gales bl. 33.
9 Sartorius *tert.* IV. 61.
10 Servilius bl. 78*. *Mots* bl. 33. *Campen* bl. 80. Zegerus bl. 6. Gruterus III. bl. 150. Tuinman I. bl. 291, II. bl. 90. *Adag. quaedam* bl. 7. Bogaert bl. 38.
11 Sartorius *pr.* II. 96. *Vergel. Spreekw.* bl. 66.
12 Sartorius *sec.* X. 39.
13 Tuinman I. bl. 146.
14 Tuinman II. bl. 45.

Hij is zot van natuur, En wijs in Schriftuur. (Zie NATUUR.)
Maak de Schrift, of trek geen' wassen neus. (Zie NEUS.)

Hij betaalt het eene schrift met het andere.
Hij zal dat schrift niet voor den spiegel steken.
Honderd man zouden malkander, om dit schrift te lezen, dood steken. (Zie MAN.)
Schriften van zotten Zijn voor de motten. (Zie MOT.)

SCHRIJN.

De wijn Heeft geen schrijn.
[*Dat wil zeggen: men kan den wijn niet opsluiten, hij wil de open lucht, en zich vrij bewegen.* Schrijn *is* kist *of* kast. *Met een ander spreekwoord zegt men:* Wat de nuchtere denkt, dat spreekt de dronkaard.]

SCHRIJVER.

Dat is vergeten, zei kapitein Schrijver, en hij voer zonder boter in zee. (Zie BOTER.)

Elk haartje verhindert een' slechten schrijver. (Zie HAAR.)
Geleerde lieden zijn slechte schrijvers. (Zie LIEDEN.)
Hij heeft het gezag van honderd schrijvers in zijn voordeel. (Zie GEZAG.)

SCHRIK.

De schrik is erger dan het kwaad zelf. (Zie KWAAD.)
Eene doode kat, een schrik voor de muizen. (Zie KAT.)
Het bloed stolde mij van schrik in het lijf. (Zie BLOED.)
Hij komt met den schrik vrij (*of:* is er met den schrik afgekomen).
Hij vliegt van schrik over stoelen en banken. (Zie BANK.)
Ik beef van schrik, als een morgen lands van 't pikken van eene kraai. (Zie KRAAI.)
Schrik maakt afzien. 1
Van dien schrik krijgt men de koorts niet. (Zie KOORTS.)

SCHRIKKELJAAR.

In het schrikkeljaar mogen de dames uit vrijen gaan (*of:* zelven een' heer vragen). (Zie DAME.)

SCHROBBER.

Dat eerst een bezem was, wordt daarna een schrobber. (Zie BEZEM.)

SCHROEF.

Daar is eene schroef los. 2
Het staat op losse schroeven. 3
Hij zou wel klappen, als men de duimschroeven maar eens wat aanzette. (Zie DUIM.)
Iemand tusschen de schroef nemen.
Ik weet niet, in wat schroef het te draaijen.

SCHUIF.

Hij krijgt het schuifje.
[*Dat is: hij wordt niet gehoord, maar ongetroost weggezonden. De Roomschgezinde zegt het van den biechteling, die doorgestuurd wordt.*]

Daar is schuif voor den duim. (Zie DUIM.)
Hij loopt op schuifjes. 4
[*Dat is: hij wil gaarne iemands gast zijn.* Schuiven *voor* voortstuwen, *naar de* ... *beteekenis van het woord, kan dus* ... *goed dienen. En hoewel men het spreek*... *te regt op de tafelschuimers toepast,* ... *men daarom, met* TUINMAN, *niet* ... *men, dat* schuifjes *van* schuimpjes ... *zoude zijn. In gelijken zin, ofschoon* ... *wer uitgedrukt, zegt men:* Hij loopt op ... berdebonk.]

SCHUILEWINK.

Hij heeft schuilewink gespeeld. 5
Zijne zinnen spelen schuilewink. 6

SCHUIM.

Geen goud zonder schuim. (Zie GOUD.)
Het is het schuim van den ketel, waarin de ... gezoden is. (Zie KETEL.)
Het is schuim van boeven. (Zie BOEF.)
Schuim is geen bier. (Zie BIER.)

SCHUIMER.

Schuimers halen het vetje van den pot. (Zie ...

SCHUIMSPAAN.

Het geschiedt uit liefde, zei Jeroen, en hij ... zijn vrouws billen met den schuimspaan. (Zie ...
Het is zoo ondigt als een schuimspaan. 7

SCHUIT.

Als de bruid is in de schuit, Dan is het pronk... (Zie BRUID.)
Als de bruid is in de schuit, Dan zijn de b... uit. (Zie BELOFTE.)
Dan is de schuit in de haven. (Zie HAVEN.)
Dat is leep, zei malle Frans, ze maken de sc... en ze varen erin. (Zie FRANS.)
Dat loopt over wagens en schuiten.
[*Die zaak is zeer verbreid en algemeen* ... *men spreekt ervan op wagens en in schui*...
Dat pronkt als eene vlag op eene modder... vuilnis-) schuit (*of:* praam). (Zie MODDE...
De plecht is van het schip (*of:* de schuit)... PLECHT.)
De schuit drijf of zink, Als ik maar niet ver...
[*Men teekent hier den belangzoe*... *mensch.*]
De schuit is lek. 8
De schuit van elven neemt alles meê. (Zie ...
Die eerst in de schuit komt, heeft keur van ... (Zie KEUR.)
Die in het schuitje zit, moet mede varen. 9
Die mijne kaas snijdt als eene schuit, Moet ... huis uit. (Zie HUIS.)
Die schuit (*of:* wagen) noch paard heeft, kan ... vrachten laden. (Zie PAARD.)
Er is geene schuit zoo digt, of er komt ligt e... in. (Zie LEK.)
Haspelen in zakken en hoeren in schuiten ... altijd boven anderen uitmunten. (Zie HAS...
Het is bespottelijk, het roer van een groot... aan een klein schuitje te binden. (Zie RO...
Het is daar zoo stil als in eene trekschuit.
Het is eene ligte schuit. 10
Het kan beter van een schip dan van eene sc... (Zie SCHIP.)
Het schuitje wil niet voort. 11

---

1 v. d. Venne bl. 183.
2 *Campen* bl. 101. Tuinman bl. 109, I. bl. 272, II. bl. 143. Sancho-Pança bl. 48.
3 Tuinman I. bl. 226.
4 Witsen 367. Winschooten bl. 184. Tuinman I. bl. 103.
5 Tuinman I. bl. 224.
6 Tuinman I. bl. 272, *nal.* bl. 18, II. bl. 17.
7 Gheurtz bl. 80.
8 Tuinman II. bl. 247. v. Lennep bl. 194.
9 Everts bl. 232. v. Eijk I. bl. 12, 13. v. ... berge *Vrijen* bl. 52. 23 *Junij* 53. v. L... 194, 237.
10 Sartorius *pr.* I. 39.
11 Winschooten bl. 201.

...ft de schuit uitgezet.
...dt zich, alsof hij gek was, en laat zijn ...tje vol loopen. (Zie GEK.)
...t al in mijn schuitje (*of:* Hij vaart met mij ...n schuitje). 1
...t uit de nachtschuit. (Zie NACHT.)
...eidt eruit als de schipper uit zijne schuit: ...laat haar midden in 't water liggen. (Zie ...IPPER.)
...at gelijk een groote mast op eene stront...uit. (Zie MAST.)
...kt de schuit van den kant. (Zie KANT.)
...zegt geene vracht, zoo lang zijne schuit niet ...is. 2 (Zie de *Bijlage.*)
...rt als eene oude zandschuit.
...de melkboer maakte van eene halve oude ...it een geheel nieuw kakhuis. (Zie BOER.)
...ar voor stuurman ten oorlog, zei bootsman ..., en hij voer voor korporaal op een Kroos...er schuitje. (Zie BOOTSMAN.)
...n de menschen vliegen, Gelijk zij kunnen ..., Men zonde niet vragen Naar schuit of ...n. (Zie MENSCH.)
...n vrouw zijn één, zei Jochem; maar in de ...sche schuit betalen zij voor twee. (Zie ...r.)
...ude eerder met eene lekke schuit naar Noor...n varen. (Zie NOORWEGEN.)
...n vóór of na in de schuit komt, ieder spoe...even dra. 3
...k eene schuit past geen zoo overgroot zeil.
...schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht ...ven, zei schipper Louwe, en hij had eene ...j varkens scheep. (Zie LOUWENS.)
...oeven niet naar de schuit.
[*Er is zulk eene groote jagt niet bij 't werk, ...t men zich zoo behoeft te haasten.*]
...al vracht voor Kalis' schuit. (Zie KALIS.)

SCHUIVAGIE.

...n een bankje, en spelen schuivagie naar ...of naar Vianen. (Zie BANK.)

SCHULD.

...schuld zal hij op u leggen. 4
... twee kijven, hebben ze beide schuld. 5
...n het wild niet betrapt, is het de schuld van ...kruid niet. (Zie KRUID.)
...e maakt schuld, en schuld maakt belofte. ... BELOFTE.)
... uw schuld met gelleken, Of boet ze aan uw ...ken. (Zie GELD.)
...oude schulden dan geen. 6
... oude schulden dan oude vijandschap (*of:* ...e). 7
...vonds zonder schulden, des morgens rijk. ... AVOND.)
...ldige kent best de schuld.
...n man trouwt, trouwt ook de schulden. (Zie ...AN.)

Die geene schuld heeft, behoeft het zich niet aan te trekken. 8
Die loopt, heeft schuld. 9
Die pardon vraagt, erkent schuld. (Zie PARDON.)
Die zijne schuld betaalt, verarmt niet (*of:* vermindert zijn goed niet), maar hij raakt zijn geld toch kwijt. (Zie GELD.)
Die zonder schulden leeft, is een beest. (Zie BEEST.)
Een ander heeft altijd de schuld: Geen mensch ziet ooit zijn' eigen' bult. (Zie BULT.)
Een edelman zonder schulden is als een ezel zonder ooren. (Zie EDELMAN.)
Een pond zorg kan nog geen ons schuld betalen. (Zie ONS.)
Eigen schuld plaagt den mensch het meest. (Zie MENSCH.)
Even op, en de kleêren voor de doodschuld. (Zie DOOD.)
Fraaije kleederen zijn gemeenlijk gevoerd met groote schulden. (Zie KLEED.)
Groote schulden maken, om kleine te voldoen. 10
Het is adellijk (*of:* hoffelijk), veel schulden te hebben, en niet te betalen (*of:* gemaand te worden). 11
Het is de schuld van de pijp. (Zie PIJP.)
Het is een dokter; maar hij slacht mij: hij heeft er geene schuld aan. (Zie DOKTER.)
Het is onze eigene schuld, en niet die van anderen, dat wij ons met hen niet verdragen kunnen. 12
Het is toch wonder, dat men mij niet ongemoeid kan laten, zei de bankeroetier, en zijne crediteuren maanden hunne schulden in. (Zie BANKEROETIER.)
Het is zijne schuld niet, dat de boter zoo duur is. (Zie BOTER.)
Het is zijne schuld niet, dat de oorlog zoo lang duurt. (Zie OORLOG.)
Hij is de rijkste, die er leeft, Die nergens eenige schulden heeft. (Zie RIJKE.)
Hij is gewis in goeden staat, Die zonder schuld te bedde gaat. (Zie BED.)
Hij steekt tot de tanden in de schuld.
Hij wil zijne schuld kwijten aan de hoofdpeluw. (Zie HOOFD.)
Hij zit tot over de ooren in de schulden. (Zie OOR.)
Hij zou niemand een' duit schuldig blijven, kon hij met leugens zijne schulden betalen. (Zie DUIT.)
Hoe later in de herberg, hoe meerder schuld. (Zie HERBERG.)
Hoop is doode schuld. (Zie HOOP.)
Ik krijg de schuld, zei de kaas, maar de suiker heeft uwe tanden bedorven. (Zie KAAS.)
In elk verbond, waar geen tijd bepaald is, mag men de schuld terstond vorderen. 13
In nieuwe winkels maant men geene oude schulden. 14
Kwakschulden worden op het einde van het jaar pakschulden. (Zie EINDE.)
Men hangt niemand om schuld. 15
Met klagen en steunen betaalt men zijne schulden niet.

...ts bl. 75. Winschooten bl. 241. v. Eijk I. ...28. v. Lennep bl. 194.
...us bl. 29*. Gheurtz bl. 32. Zegerus bl. 27. ...rus I. bl. 117. *Sel. Prov.* bl. 30. Sartorius ...V. 10. Tuinman I. bl. 141, 228. v. Eijk I. ...4. v. Lennep bl. 194.
...d. Venne bl. 244.
...ay. gaudium bl. 6.
...Sel. Gruterus I. bl. 96. *Sel. Prov.* bl. 169. Tuinman bl. 33. *Wijsheid* bl. 138. Modderman bl. 65. 22 *Mei* 53.
6 Gruterus II. bl. 127. *Mergh* bl. 4. Tuinman I. bl. 137.
7 *Prov. seriosa* bl. 9. *Campen* bl. 45. Gruterus III. bl. 127. de Brune bl. 316. Tuinman I. bl. 137. Meijer bl. 22. Schrant bl. 276.
8 Sartorius *tert.* VII. 12. v. Alkemade bl. 157.
9 v. Hasselt bl. 11.
10 Bogaert bl. 110.
11 Witsen 219. Tuinman I. bl. 137, II. bl. 48. Gales bl. 38.
12 *Campen* bl. 85.
13 v. Hasselt bl. 4. Harrebomée *Tijd* 179.
14 de Brune bl. 226. Tuinman I. bl. 137, II. bl. 189. Gales bl. 38.
15 Gruterus III. bl. 158.

Met lang te borgen scheldt men de schuld niet kwijt (*of:* Lang borgen is geen kwijtschelden, *ook wel:* Lang geborgd is niet geschonken). 1 (Zie de *Bijlage.*)
Met onze eigene penningen moeten wij onze schuld afdoen. (Zie PENNING.)
Niemand gaat verloren, of het is zijne eigene schuld. 2
Niets is zoo goed, zilver noch goud, als te leven buiten schuld. (Zie GOUD.)
Onterving zonder schuld lijdt geen regt. (Zie ONTERVING.)
Onwetendheid maakt schuld. (Zie ONWETENDHEID.)
Rijke Jan Dirksen: schuld en geen goed. (Zie GOED.)
Schuld is een leelijk beest; niemand wil het hebben. (Zie BEEST.)
Stofregen en klikschulden dringen door. (Zie REGEN.)
Te veel geduld, Dat is met schuld.
[*Het dulden heeft zijne grenzen: alle nadeelen, ontstaan door het overschrijden dier grenzen, haalt men zich zelven op den hals.*]
Voor oude en onwisse schulden neemt men hooi en haverstroo. (Zie HAVER.)
Wacht je voor schuld! schuld wacht niet. 3
Woog iemand regt zijn eigen schuld, Hij zag nooit op zijns makkers bult. (Zie BULT.)

SCHULDENAAR.

Het is al winst, wat men van kwade schuldenaars krijgen kan. 4

SCHULDIG.

Beter een schuldige vrijgelaten, dan een onschuldige gestraft. (Zie ONSCHULDIG.)
Blijf schuldig tegen Paschen, en de vasten zal u kort zijn. (Zie PASCHEN.)
De onschuldigen moeten menigmaal met de schuldigen lijden. (Zie ONSCHULDIG.)
De schuldige kent best de schuld. (Zie SCHULD.)
Die schuldig is, moet wel betalen. 5
Die schuldig is, slaapt niet wel. 6

SCHURFT.

Die het schurft met kraauwen wil goed maken, zal aan het einde leeren, dat hij kwalijk begonnen heeft. (Zie EINDE.)
Een schurftig hoofd vreest den kam (*of:* Schurft kan den kam niet aanzien). (Zie HOOFD.)
Een schurft-paard vreest den roskam. (Zie KAM.)
Het is een mager sieraad van kostelijke kappen, als de hoofden schurftig zijn. (Zie HOOFD.)
Hij glorieert als eene luis in het schurft. (Zie LUIS.)
Men kan haast zien, wie er schurft heeft; want staâg zijn er de handen bij. (Zie HAND.)
Mijn schurft en jou krets zullen wel hetzelfde zijn. (Zie KRETS.)
Mijn zeer is zoo goed als zijn schurft.
Schurft is ligt geraakt (*of:* wil niet geraakt zijn). 7 (Zie de *Bijlage.*)
Schurft leert wel kraauwen. 8 (Zie de *Bijlage.*)

SCHURFTIG.

De schurftige is haast adergelaten (*of:* hee[…] zijn bloed gestort). (Zie ADER.)
Die luizig is, wordt ligt schurftig. (Zie LUI[…]
Die niet schurftig is, zal zich niet kraauwe[…]
Die schurftig is, scheukt.
[*Dat wil zeggen: die zich schuldig* […] *toont zulks, dat is: geeft dit op eene* […] *wijze te kennen.* Scheuken *gebruikt* […] *Gelderland voor* wrijven, *inzonderhei*[…] *gevoel van jeukte.*]
Gij zijt zelf schurftig, en wilt een ander bereg[…]
Raak den schurftige niet aan: hij is mede besm[…]
Wasch een ongalijk hoofd, het zal u schurft[…]ken. (Zie HOOFD.)

SCHURK.

Als hij geen schurk is, dan scheelt er wein[…]
Het is extract van schurken. (Zie EXTRACT[…]
Men weet nooit, waar de drommel een sch[…] (Zie DROMMEL.)

SCHUT.

De leelijkheid is een schut voor de kuischhei[…] KUISCHHEID.)
Hij heeft het al in 't vizier (*of:* in de gat[…] *wel:* op het schut). (Zie GATEN.)
Hij zal daar God woud's een schut voor s[…] (Zie GOD.)

SCHUTTER.

Beter bloô Jan dan doô Jan, zei de schutter,[…] kroop achter een' hooiberg. (Zie BERG.)
Daar valt een schutter in de goot. (Zie GOO[…]
Een goed schutter mist wel (*of:* schiet wel eens[…]
Een stage schutter raakt wel eens den lap. (Zi[…]
Hebt gij geen pijlen, die je schiet, Zoo meng[…] de schutters niet. (Zie PIJL.)
Het is een goed schutter, die altijd het wit[…] (*of:* in 't wit schiet). 13 (Zie de *Bijlage.*)

SCHUUR.

Als de schuur brandt, lijdt het huis last. (Zie […]
Daar zou een huis liggen als een hooi- (*of:* ha[…] schuur. (Zie HAVERIJ.)
Het zijn ongedekte schuren.
[*De* ongedekte schuren *zijn hier on*[…] *en dus onverzorgde kinderen.*]
Hij dorscht koren in eens anders schuur. (Zie K[…]
Hij heeft een geweten, zoo wijd als eene hooi[…] (Zie GEWETEN.)
Ik heb een' rijken oogst in de schuur, zei de […] maar hij wist niet, waar ze stond. (Zie OO[…]
Men moet maken, dat het schuurtje bij het […] (*of:* het huisje bij het schuurtje) blijft. (Zie […]
Vergader graan in uwe schuren: De oogst za[…] niet eeuwig duren. (Zie GRAAN.)
Zelden eene schuur met koren zonder muizen. […] KOREN.)
Zij heeft een' bek als eene hooischuur (*of:* sc[…] deur). (Zie BEK.)

---

1 *Prov. seriosa* bl. 8. Servilius bl. 258*. *Campen* bl. 45, 110. Gheurtz bl. 46. Zegerus bl. 28. 23 *Aug.* Idinau bl. 86. Gruterus I. bl. 112. de Brune bl. 351. *Sel. Prov.* bl. 154. Sartorius *tert.* X. 52. Richardson bl. 37. v. Alkemade bl. 183. Tuinman I. bl. 25, 127, II. bl. 150. *Adag. quædam* bl. 45. *Adag. Thesaurus* bl. 44. Wassenbergh bl. 91. *Magazijn* 14 en III. bl. 165. *Euphonia* bl. 517. v. d. Hulst bl. 14. Meijer bl. 88. v. Wassberge *Geld* bl. 165. Manvis bl. 124. Modderman bl. 82. Bogaert bl. 45. Harrebomée *Tijd* bl. 302.
2 Tuinman II. bl. 44.
3 v. d. Venne bl. 196.
4 Gruterus III. bl. 153.
5 Gruterus III. bl. 129.
6 *Sel. Prov.* bl. 179.
7 *Campen* bl. 100. 18 *Mei.* Gruterus I. bl. 119. de Brune bl. 468, 489. *Sel. Prov.* bl. 7, 170. Sartorius *tert.* IX. 47. Tuinman I. bl. 203, II. bl. 14, 169. Meijer bl. 47.
8 *Campen* bl. 114. 14 *Jan.* Gruterus I. bl. 119. v. d. Venne bl. 151. de Brune bl. 489. v. Alkemade bl. 119. Tuinman I. bl. 127, II. bl. 193.
9 Sancho-Pança bl. 29. Bogaert bl. 10.
10 de Brune bl. 369. Sartorius *sec.* VI. 12[…]
11 Tuinman II. bl. 198.
12 Gheurtz bl. 16. Zegerus bl. 52. 24 *Jan.* […] bl. 126. Gruterus I. bl. 102, II. bl. 14[…] 523. v. d. Venne bl. 2, 232. de Brun[…] 461. *Mergh* bl. 15, 21, 49. Sartorius […] 63, *quart.* 3. v. Alkemade bl. 132. Tuin[…] *nal.* bl. 10. Bogaert bl. 94.
13 Zegerus bl. 54. Gruterus II. bl. 152. C[…] *Mergh* bl. 28. Richardson bl. 31. *Adag.* […] bl. 39. *Adag. Thesaurus* bl. 35. Bogaert[…]

SEBALDEBUREN.

d dat niet om al de koeijen van Braband (*of:* ldeburen). (Zie BRABAND.)

looft nu niet meer, dat de koeijen te Sebal- ren op stelten loopen. (Zie KOE.)

SEIN.

ft een sein. 1

SENEF.

het punt van eer? vroeg een Fransch gene- in de bataille van Senef, en hij stierf op een' hoop. (Zie BATAILLE.)

SENEGAL.

ijkt den stadhouder van Senegal: die gebiedt en hij doet het zelf. 2

SENTENTIE.

een mager akkoord dan eene vette sententie. AKKOORD.)

oor ik al zoo gaarne, als een dief zijne sen- . (Zie DIEF.)

eene sententie van d'usage. 3

[Usage *of* usance *is* gebruik *of* gewoonte. en *geeft hier dus te kennen, dat de* sententie, t *is: de* regtspraak *of het* vonnis, *aan de* inselvallige *kansen van 't gebruik onderhevig* , *of volgens het ongeschreven regt gegeven* rdt. SARTORIUS *brengt, als gelijk beteeke-* nd, *het spreekwoord bij:* Het is geen man, ar men op mag staan.]

eeft de sententie onder de zolen van zijne enen genomen. (Zie SCHOEN.)

dat niet ad referendum overnemen, zei de en zijne sententie, dat hij hangen moest, hem voorgelezen. (Zie DIEF.)

SEPTEMBER.

er kwalijk aan, die zijne renten in Mei ver- , als ze in September eerst vervallen. (Zie MEI.)

SERAIL.

n koopen en niet te lezen, is gelijk een ka- ling in het serail. (Zie BOEK.)

SERJANT-MAJOOR.

, serjant-majoor! dat is te lekker voor je.

SERMOEN.

missen (*of:* sermoenen) en lange maaltijden: is vuile varkens werk. (Zie MAALTIJD.)

sermoenen, de beste sermoenen. 4

in 't groen Dan in 't sermoen. (Zie GROEN.)

SERPENT.

urgemeester en de schoolmeester zijn de twee tigste serpenten van een dorp. (Zie BURGE- ESTER.)

rpenten worden in slapende wateren geteeld.

[*De boosheid van den echten stempel ligt op hare lenden, en broeit haar plan in alle stil- heid uit.*]

een groote draak wil worden, moet veel kleine penten verslinden. (Zie DRAAK.)

is een kwaadaardig serpent. 5

moet het serpent met eens anders handen uit haag trekken. (Zie HAAG.)

ten malkander gelijk de serpenten. 6

SERVET.

is te breed voor een servet, en te smal voor een llaken. (Zie BREED.)

Wij zullen aanzitten met schoone servetten. 7

SERVIES.

Men mag wel een potje breken, maar daarom geen servies vergruizen. (Zie POT.)

SIAM.

Het geschiedt om de zekerheid, zei dokter Hasius, en hij trok zijn mes tegen een Siams haantje. (Zie DOKTER.)

SIBERIË.

Het is, alsof men daar in Siberië komt.

[*Met de groote koude, welke in Siberië heerscht, en die in sommige streken zoo vreese- lijk is, dat ze er geheel onbewoonbaar door zijn, maakt men hier eene vergelijking, wanneer eene kille huivering op deze of gene plaats het gevoel onaangenaam aandoet.*]

SIBYLLE.

Als de satan het op kwellen toelegt, dan moet Si- bylle hem de pekpan vullen. (Zie PAN.)

SICCO.

Daar was geen sleutel op, zei Sicco. 8

[*Van* SICCO VAN GOSLINGA, *grietman van Franekeradeel, werden, gedurende den Suc- cessie-oorlog, waarin hij als gedeputeerde te velde dienst deed, eenige brieven onderschept, die bij den vijand niet ontcijferd konden wor- den. Hij kreeg hiervan berigt door den Fran- schen minister van Buitenlandsche Zaken, toen hij, na den Utrechtschen vrede, in* 1713, *als buitengewoon ambassadeur aan het Fransche hof ten maaltijd was, waar zijn schrift door dezen boven alle geheim- of cijferschrift ge- roemd werd.* GOSLINGA *had van dit compli- ment geen begrip; maar barstte in lagchen uit, toen hem de documenten getoond werden, en die gewone dagelijksche berigten bleken te zijn aan een' zijner vertrouwdste vrienden. Ze waren geschreven in de Friesche landtaal, maar met Grieksche letters, zonder dat er eenige bedoe- ling tot geheimhouding bestond.* GOSLINGA *vermaakte zich later met zijne vrienden over* het schrift, waarop geen sleutel was. *Dit gaf aanleiding tot het spreekwoord.*]

SICILIË.

Het is de Siciliaansche vesper. 9

Hij zal de Siciliaansche vesper luiden.

[*Door de* Siciliaansche vesper *verstaat men de afschuwelijke moord, die, op Paschen van het jaar* 1282, *door de Sicilianen gepleegd is, en die aan ruim acht duizend Franschen het leven kostte. Het luiden der klokken op den vespertijd was het sein tot den aanvang van het bloedbad. Daarom bezigt men het eerste spreekwoord voor eene ergerlijke daad, en het tweede, wanneer iemand tot het plegen daarvan een teeken geeft.*]

SJEES.

Hij wordt gesjeesd (*of:* gaat op de sjees).

[*Dat is: hij vertrekt met de noorderzon, en alzoo zonder zijne schulden te betalen. Men zegt het bijna uitsluitend van een' student, die zijne studiën niet ten einde gebragt heeft.* Sjees *en* chais *is een:* Hij wordt gesjeesd (*of:* gaat op de sjees) *en* Hij is op de chais, *wil dus hetzelfde zeggen.*]

---

schooten bl. 222.
bl. 29.
tert. VII. 62.
Brune bl. 444. Sartorius *sec.* II. 66. v. Duyse bl. 293.
5 v. Eijk II. bl. 80.
6 *Mots* bl. 35.
7 Winschooten bl. 255.
8 Scheltema I. bl. 68. Scheltema bl. 215.
9 v. Alkemade bl. 91.

SIER.

Bomvrij kwartier Maakt goede sier. (Zie BOM.)
Die minst zorgen, maken de beste sier. 1
Een blij aangezigt, blijde sier. (Zie AANGEZIGT.)
Het zijn bloempjes, die niet dan van goede sier te maken droomen. (Zie BLOEM.)
Met vrienden zal men goede sier maken, en met vreemden koopmanschap drijven. (Zie KOOP.)

SIERAAD.

Geen beter sieraad dan een zedig gewaad. (Zie GEWAAD.)
Het is een mager sieraad van kostelijke kappen, als de hoofden schurftig zijn. (Zie HOOFD.)

SIJMEN.

Elk zijn meug, zei Sijmen, en hij at eene beursche peer. (Zie MEUG.)
Hij kan rijmen Als malle Sijmen; Maar malle Jan Weet er nog meer van. (Zie JAN.)

SIJSJE.

Daar is het sijsje Nu op zijn rijsje. (Zie RIJS.)
Eene raaf broeit geen' kanarievogel (*of:* geen sijsje). (Zie KANARIE.)
Een koekoek en een sijs Zingen niet ééne wijs. (Zie KOEKOEK.)
Het is een rare (*of:* vreemde) sijs.

SIKKER.

Hij is mooi sikker.

[*Dat wil zeggen: hij is in de beginselen van de dronkenschap; men begint het hem aan te zien, dat hij te veel geestrijk vocht heeft gebruikt.*]

SILEEN.

Onder de gaven van Sileen. (Zie GAAF.)

SILENTIE.

Silentie en patiëntie is het beste geneesmiddel, zei Cornisicia, en zij zette haren man een' tulband op, daar twee bijzondere pluimen uit groeiden. (Zie CORNISICIA.)

SILO.

Het is een kind van Silo. (Zie KIND.)

SIM.

Dan is er de sim.
Hij heeft hem onder de sim. 2

[*De* sim *is het* snoer eener hengelroê, *en wordt bij overdragt als een* beteugelings-werktuig *gebezigd.* Dan is er de sim, *zegt dus: bij zulke omstandigheden ontbreekt er geene gelegenheid ter beteugeling; en* Hij heeft hem onder de sim: *hij heeft hem onder zijne magt.* TUINMAN *geeft aan* sim *niet bepaaldelijk de beteekenis van hengelsnoer, maar verstaat er eene* lijn *of een* touw *door; daarom zegt hij van het laatste spreekwoord, dat „'t genomen is van ingespannen paarden, die men door eene menlijn wederhoud en bestiert."*]

SIMON KRIJTER.

Het is een Simon Krijter. 3

[*Daar men door een'* SIMON KRIJTER *een' persoon verstaat, die uitbundige beweging maakt, om zich te uiten, en hem met een* razend uurwerk *gelijk stelt, kan dit spreekwoord moeijelijk op den van berouw schreijenden* SIMON PETRUS *worden t'huis gebragt.*]

SIMPEL.

Hij schijnt zeer simpel, al is zijn mantel [...] (Zie MANTEL.)
Simpel heeft mal in 't haar gevat. (Zie HAA[...]

SIMSON.

Die al zijn leed met leed wil wreken, Simsons [...] (*of:* Salomo's magt) zal hem ontbreken. [...] KRACHT.)
Die zijne natuur kan overwinnen, is ster[...] Simson. (Zie NATUUR.)
Het is een tweede Simson. 4
Hij bindt Simson met een kabeltouw. (Zie KA[...]

SINJEUR.

Een spitsche neus en spitsche kin: Daar zit [...] de duivel in. (Zie DUIVEL.)
Het is sinjeur-zelden-t'huis. (Zie HUIS.)

SINT.

Al de santen-kraam. (Zie KRAAM.)
Als God niet wil, dan kan de sant niet. (Zie [...]
De drek is geen sant; maar waar hij valt, d[...] hij mirakelen. (Zie DREK.)
Geen sant Verheven in zijn land. (Zie LAN[...]
Geen zoo kleine sant, of hij wil zijne kaars [...] (Zie KAARS.)
Het is een afgezette sint. 5

[*Men zegt dit spottender wijze van* i[...] *die vroeger grooten invloed had, en zich* [...] *veel liet voorstaan; maar die al zijn*[...] *heeft verloren.*]

Ieder land Heeft zijn' sant. (Zie LAND.)
Iemand met een santje uit de kapel zende[...] KAPEL.)
Sint Is herbergs vrind. (Zie HERBERG.)
Zoo de sant is, is zijne offerande. (Zie OFFERA[...]

SINT AAGT.

Hij zweert bij de keurs van Sint Aagt. (Zie K[...]

SINT ANDRIES.

Dat is de berg van Sint André. (Zie BERG.)
Het is Sint Andries: Bij het geld is geen [...] (Zie GELD.)
Na Sint Andries zult gij 't gemeste varken k[...] Maar is 't, dat gij 't te Kersmis nog niet [...] dan zult gij 't laten loopen. (Zie KERSMIS.)
Sint Andries Staat op en vriest, En laat [...] Voor onze Lieve Vrouw Lichtmisdag. (Zie [...]

SINT ANNA.

Daar loopt wat van Sint Anna onder. 6

[*Dat wil zeggen: de zaak is niet zuiver,* [...] *kan er niet veilig op vertrouwen. ze* he[...] *verborgen gebrek. Van de verschillende* [...] *ningen over de afleiding van dit spreekw*[...] *waarbij men, behalve de aanteekeningen*[...] de Navorscher, IV. *bl.* 184, *raadplegen* [...] *is mij deze de aannemelijkste voorgel*[...] *De vrome herder* JOACHIM, *zoowel als* [...] *echtgenoot* Sint ANNA, *kregen elk afzon*[...] *de toezegging, dat de laatste, in haren ho*[...] *ouderdom, de moeder zou worden van* MA[...] *die* MARIA *nl., welke de moeder des* H[...] *is geworden. Deze legende deed* Sint AN[...] *om haren ouderdom, in een bespottelijk* [...]

---

1 Servilius bl. 176*. Gheurtz bl. 28. Gruterus III. bl. 138. Sartorius *pr.* IX. 17, *sec.* V. 50. Tuinman I. bl. 100, 116, II. bl. 35, 36.

2 Tuinman I. bl. 328. Gales bl. 31. v. Eijk III. 83. v. Lennep bl. 197.

3 Sartorius *sec.* IX. 96.

4 v. d. Hulst bl. 17.

5 Tuinman II. bl. 160. v. Duyse bl. 212.

6 Witsen 59. v. Alkemade bl. 92, 161. Tuinman I. bl. 61, *nal.* bl. 21, II. bl. 71. *Aug.* 6. *Sermoen* bl. 55. v. Eijk I. *nal.* 17. *Ophold.* bl. [...] II. bl. XI. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61. [...] *Bijdr.* bl. 98-99 en n°. 1. v. Eijk III. [...] bl. 213. Mulder bl. 420. Harrebomée I. b[...]

[...]cht treden, en hare zwangerschap werd toe[...]past op die van jong gehuwde vrouwen. Had[...]n de echtgenooten nl. voor hun huwelijk niet [...]rbaar geleefd, dan liep er wat van Sint Anna [...]nder. *Van daar, dat, indien de bruid geene [...]aagd meer was, er bij haar huwelijk een lof[...]ng ter eere van* Sint ANNA *gezongen werd. [...]oe zich dat heeft toegedragen, verhaalt* V. [...]LKEMADE *op deze wijze: „Van ouds wasser [...]n gewoonte, wanneer de Bruijd ten trou zoude [...]an, met speelluijden en allerleij gesang ter [...]rken waard geleijt te worden met hare speel[...]oten. Wanneer ze een Maagd was, wierd 'er [...]n Lofsang of ander Lied van de Maget* MA[...]IA, *en wanneer ze een weduwe was, een Lied [...]n de H. Moeder* ANNA *opgesongen, zijnde [...]gevalle van twijffeling de gewoonte der Gees[...]lijken, de Bruijd, eerze over de kerk-rooster [...]at, zulx ernstig en als in Biegt aff te vrage, [...]ffze ook nog Maagd was, met bedreijging, [...]dienze een valsche verklaring deede, zij haer [...]oeten in de tralies vām rooster zoude komen te [...]eken, te blijk van de Goddelijke straff op [...]re Ligtvaerdigheijd en valsheijd, als ook om [...]tze de H. Maget* MARIA *als bedrogen hadde. [...]u waster zekere jonge Dogter, die buijten [...]aerheijd betuijgt had, maagd te zijn, en dien[...]lgens onder 't zingen van den Lofzang van [...]ARIA de kerk naderde; maer komende voorde [...]erkrooster, bedugt voorde Goddelijke straff, [...]gon luijds keels de zangers toe te voegen: [...]ater* wat van S. Anna onder loopen."]

[...]al in Sint Anna's schapperade. (Zie SCHAP[...]ADE.)

SINT ANTHONIE.

[...] Sint Anthonie. 1

[...]n Sint Anthonies gild. (Zie GILD.)

[...]zoo dik als het varken van Sint Teunis. 2

[...]ffelt als een Sint Anthonies varken.

[...]eert bij Sint Anthonies zwijn.

[...]d naloopen als een Sint Anthonies varken.

[...] bij Sint Teunis' varken ophad, hij kon niet [...]r knorren.

[*De varkens van* Sint ANTHONIE *hadden de [...]rije kost langs 's Heeren straten. Daardoor [...]at het zich begrijpen, hoe men verschillende [...]ergelijkingen met deze* heilige varkens *gemaakt [...]heeft, waardoor de vijf laatste spreekwoorden [...]unnen verklaard worden. In den* Utrechtschen [...]Volks-Almanak *van* 1843, *bl.* 27-40, *vindt [...]men over* het oude Utrecht, zijne St. Anto[...]nius-varkens en hofbeer, *door* L. E. B[OSCH], [...]*het een en ander medegedeeld. Dáár worden [...]e merkteekenen opgegeven, om deze dieren van [...]ewone varkens te kunnen onderscheiden, maar [...]tevens, hoe dit tot misbruik aanleiding gaf. Van [...]daar het volgende raadsbesluit*, des Woensdags [...]na Jacobi, in 1419: „*Want de Raet van der [...]Stat vernoemen heeft, dat sommige luden heur [...]verken, geliken die verken, die in de eere Goots [...]ende* Sinte ANTHONYS *gegeven syn, ende mit* Sinte ANTHONIS *teyken geteykent syn, ende gecortoert syn, oick teykenen ende cortoren. Oick sommige luden teykenen heur verken in 't ander oer, ende contrefeyten* Zinte ANTHONIS *teyken, of sniden hem 't onrecht oer off, ende laten sy so gaen, thent sy volwassen syn, ende dan nemen sy se weder, ende sommige luden nemen oick* Sinte ANTHONYS *verken, ende houden sy mit allen, ende verschalken aldus Gode, ende de Heiligen ende den Raed; daerom verbiet den Raet, dat niemant* Zinte ANTHONIS *verken en neem, ende dat niemand oick zyn verken en teyken mit* Sinte ANTHONIS *teyken, noch doet teyken ende verteyken, of en contrefeit in dat oer of in 't ander oer. Ende yemant, die dustanige argelist voort meer dede in enigerwys aen den verken voirschreve, dat woude de Raet aen hem rechten openbaer ter clocken, nadien dat sy die brueken vonden gedaen aen den verken voirscreve.*"]

SINT APOLLONIA.

Hij staat wel met Sint Apollonia. 3

[*Men zegt dit van een' grooten eter; misschien naar de beteekenis van den naam der heilige, die aan* verderven, verwoesten *denken doet.*]

SINT ARIAAN.

Zij zou gaarne gaan In 't klooster van Sint Ariaan,
Daar twee paar schoenen voor 't bedde staan. (Zie BED.)

SINT BARBARA.

Hij zweert bij Sint Barbara's toorn.

[*Dat is: hij wil ons verschrikken. De vrouwelijke heilige* BARBARA, *wier feestdag op den* 4den. *December invalt, komt welligt alleen als woordspeling voor; want* barbara *beteekent* vreemdeling. *Mogelijk ook staat het spreekwoord met de kruidkamer der schepen in verband, en wordt hier met* het kraaijen van den rooden haan gedreigd.]

SINT BLIJDERT.

Steek voor Sint Blijdert eene kaars op. (Zie KAARS.)

SINT CHRISTOFFEL.

Dat zouden de heeren van Sint Joris en Sint Christoffel ook wel zeggen. (Zie HEER.)

SINT COLETA.

Het is gelijk de mantel van Sint Coleta. (Zie MANTEL.)

SINT CRISPIJN.

Geheel de Sint Crispijn. 4

[*Dat is: alles en alles.* Sint CRISPIJN *is de patroon der schoenmakers. Volgens* V. DUYSE *gaf de omslagtigheid van hun gereedschap aanleiding tot het spreekwoord.*]

SINT EGBERT.

Hij slacht milden Sint Egbert: hij geeft noten met klaauwen. (Zie KLAAUW.)

Hij slacht Sint Egbert, die de eijeren opat, en de doppen om Godswil gaf. (Zie DOP.)

SINTEL.

Hij speelt met het geld, als de jongens met de sintels. (Zie GELD.)

SINT ELIZABETH.

Ondankbaarheid stinkt voor Sint Elizabeth. (Zie ONDANKBAARHEID.)

SINT FRANCISCUS.

Met de paarden van Sint Franciscus. (Zie PAARD.)

[...]n 38. bl. 50. de Jager *Bijdr.* bl. 115. v. Duyse bl. 214. 4 v. Duyse bl. 211.
[...]rts bl. 66. (Folie I. 588.) v. Eijk II. *nal.* 3 v. Duyse bl. 211.

SINT GALLUS.

Hij is geboren op Sint Galperts nacht, drie dagen voor 't geluk. (Zie DAG.)

Na Sint Gal Loopen de beesten overal. (Zie BEEST.)

Op Sint Gal Blijft de koe in den stal. (Zie KOE.)

SINT GREGORIUS.

Sint Gregorius heeft hem den rug stuk geslagen. (Zie RUG.)

SINT HELENA.

Een leeuw in zijn hok is een Napje op Sint Helena. (Zie HOK.)

SINT JAKOB.

Als gij bij Sint Jakob zijt, zoo denk niet om huis. (Zie HUIS.)

Sint Jakob bij een' ram, Sint Peter een lam. (Zie LAM.)

Vroege aren, een slechte Sint Jakob. (Zie AAR.)

SINT JAMMER.

Sint Jummer Komt nummer.

[*Wie zou van het* jammer, *de erbarmelijke weeklagt, een heilige maken!*]

SINT JAN.

Die wil wezen een wijs man, Doe zijn' turf op vóór Sint Jan. (Zie MAN.)

Haring vóór Sint Jan. (Zie HARING.)

Het berouwde nooit een' man, Als hij turfde vóór Sint Jan. (Zie MAN.)

Het zal van nacht een koekje bakken, zei de mof, en het was Sint Jan in den zomer. (Zie KOEK.)

Hij komt van Sint Jan. 1

Sint Jan verdrijft de pest. (Zie PEST.)

Te Sint Jan Slaat de eerste maaijer an. (Zie MAAIJER.)

Vóór Sint Jan maait men gras in de weiden, — na Sint Jan uit de weiden. (Zie GRAS.)

Wij hebben Sint Jans nacht gehad. (Zie NACHT.)

Zalig de moeder, wier zoon te Sint Jan de mis leest. (Zie MIS.)

Zij mogen niet schieten vóór Sint Jan. 2

[*De* 24 *Junij* (Sint Jan) *is het sein tot onderscheiden verrigtingen, zoo ook in vroegeren tijd tot het uitwerpen der netten voor de haringvangst.*]

SINT JOB.

Hij is van Sint Job gezalfd. 3

Sint Job kent zijn volk. 4

SINT JORIS.

Al roept men Sint Joris, men houdt zich aan de manen. (Zie MANEN.)

Dat zouden de heeren van Sint Joris en Sint Christoffel ook wel zeggen. (Zie HEER.)

Hij heeft den kost bij Sint Joris (*of:* Hij is bij Sint Joris in den kost). (Zie KOST.)

Zijn karretje gaat op eenen zandweg: van daag is 't kermis, en morgen Sint Joris. (Zie DAG.)

Zoo als het den schilder behaagt, moet Sint Joris den draak steken. (Zie DRAAK.)

SINT JUIN.

Het is een Sint Juin. 5

[TUINMAN *zegt: „dus noemt men ymand, om hem te schelden voor een schynheiligen weetniet. Is die Heilig, gelyk voor heen de Goden der Egyptenaaren, in den tuin gegroeit? Neen; hy is verscholen onder een Françiskaan kap. Het is broeder* Sint JUNIPERUS, *een geliefste medegezellen en volgers van de* FRANÇISKUS. *Deze* JUNIPERUS *bedreef lige zotternyen en grillige fratzen."*]

SINT JURIËN.

Ik zou hem de legende van Sint Juriën lezen. (Zie LEGENDE.)

SINT JUTMIS.

Iets tot Sint Jutmis uitstellen.

[Sint JUTMIS *is een denkbeeldige he daarom ziet men op zaken, die altijd verschoven worden, wanneer men spreekt* iets tot Sint Jutmis uit te stellen.]

Te Sint Jutmis, als men de muilen melkt. (Zie MUILEZEL.)

Te Sint Jutmis (Te Pinksteren, *of:* Te ... als de kalveren op het ijs dansen. (Zie IJS.)

SINT LAZARUS.

Het is een dolende ridder van Sint Lazarus. (Zie RIDDER.)

SINT LORS.

Sint Lors eene kaars ontsteken. (Zie KAARS.)

SINT LOURENS.

Die op zijn' tijd knollen wil eten, Moet Sint Lourens niet vergeten. (Zie KNOL.)

Sint Lourens hangt den regen op de haag. (Zie HAAG.)

Wanneer Sint Lourens het hoofd goed staat, ... wij mooi weêr houden. (Zie HOOFD.)

SINT LUCIE.

Als Sinte Lucie komt, lengen de dagen ... vlooijen-sprong. (Zie DAG.)

Van Sinte Lucie tot Kersmis meerdert de dag ... hanesckrede. (Zie DAG.)

SINT MAARTEN.

's Avonds most en 's morgens wijn, Ter eer ... Sint Martijn. (Zie AVOND.)

Hij doet niet gelijk Sint Maarten, die aan de ... vel zelfs gaf. (Zie DUIVEL.)

Hij gelijkt naar den milden Sint Maarten. 6

Hij wacht op Sint Maartens gans. (Zie GANS.)

Na Sint Martijn Is alle goede most goede ... (Zie MOST.)

Op Sint Martijn Vuur en warme wijn!

[*Omstreeks den* 11 *November* (Sint Maarten) *begint de tijd der huiselijke avond-feesten.*]

Sint Maarten heeft er zijne kruk ingestoken. (Zie KRUK.)

SINT MALAARD.

Beloof Sint Malaard eene bedevaart. (Zie BEDEVAART.)

SINT MALO.

Hij is naar Sint Malo geweest.

[*Ten tijde, dat de vrijbuiters van het ... sche departement der Ill en Vilaine ... rucht maakten, waren het hunne honden ... minder. Met dit spreekwoord duidt men ... aan, die geene kuiten heeft: de honden der ... buiters van Sint Malo hebben ze afgevreten.*]

SINT MARGRIET.

Als Sint Margriet in haar bed p..., regent het ... weken. (Zie BED.)

---

1 Sancho-Pança bl. 51.
2 Winschooten bl. 164.
3 Gheurts bl. 27.
4 Sancho-Pança bl. 37.
5 Tuinman II. bl. 78. v. Duyse bl. 22.
6 Tuinman I. bl. 168.

SINT MATTHIJS.

Matthijs Breekt het ijs (*of:* Werpt den eersten ... in 't ijs). (Zie IJS.)

SINT NIKOLAAS.

is een Sint Nikolaas-popje. (Zie POP.)

is zoo droog als het gat (*of:* de knie) van Sint Kolaas. (Zie GATTEN.)

speelt voor Sint Nikolaas.

zag er uit als het beeld van Sint Klaas te Ril..., dat de muggen zoo besch.... hadden, dat boeren het niet meer wilden aanbidden. (Zie ...LD.)

weet niet, wat Sint Nikolaas nog zou kunnen ...en.

zijn Sint Nikolaas opgeschikt te voorschijn ...men.

SINT NIMMERMEER.

...n dag van Sint Nimmermeer. (Zie DAG.)

SINT OOL.

wil eten kool, Plante ze vóór Sint Ool. (Zie OOLEN.)

SINT PAULUS.

Sint Pieter prijst, misprijst Sint Paulus niet. 1

[PETRUS *en* PAULUS *worden veelal bijeen geplaatst, daar zij de ijverigste apostelen waren, reeds vroeger opgemerkt bij het spreekwoord:* Leg Peter bij Paulus. *Die beide namen werden daarom algemeen. Zoo spreekt men van eene zaak, die men van den een of den ander wel zal te weten komen:* Men verneemt het van Pieter of Paulus. *Spreekt men van* PETRUS, *men denkt mede aan* PAULUS, *en het prijzen van den een kan alzoo geen laken van den ander wezen, dat is: waar men van twee personen van gelijke geaardheid of neiging, van hetzelfde beroep of dezelfde bemoeijingen, den een prijst, is dit tevens het goede van den ander gezegd.*]

..., dat Sint Paulus van de Grieken nam. (Zie ...ERK.)

SINT PIETER.

...gt het Sint Pieter. 2

is mijn Sint Pieter. 3

[PETRUS *ontving van den Heer de sleutelen van het koningrijk der hemelen* (Matth. XVI : 19), *en daarom wordt een* sleutel *spreekwoordelijk een* Sint PIETER *genoemd.*]

Sint Pieter prijst, misprijst Sint Paulus niet. (Zie SINT PAULUS.)

is Sint Pieters visscher. 4

[*Dat wil zeggen: hij is ongelukkig, en vangt niets. Het spreekwoord is ontleend aan* Luk. V : 5 *en* Joh. XXI : 3.]

... scheepje van Sint Pieter kan wel waggelen, ...aar niet vergaan. (Zie SCHIP.)

...eloof hem, alsof het Sint Pieter zeide. 5

Sint Pieters banden Trekken de ooijevaars naar ...r landen. (Zie BAND.)

Jakob bij een' ram, Sint Peter een lam. (Zie ...AM.)

...t Pieter op onz' Heer leggen. (Zie HEER.)

...t Pieter past nergens beter dan te Rome. (Zie ROME.)

Sint Pieters huur neemt al het stroo weg. (Zie HUUR.)

Slecht en regt, als Sint Pieters voorbroek, die maar ééne plooi had. (Zie BROEK.)

Wat God ons gaf, dat zal Sint Pieter ons niet ontnemen. (Zie GOD.)

Wie zou Sint Pieters nering dan waarnemen? (Zie NERING.)

Wilt gij God zelf wezen, daar gij Sint Pieter niet kunt worden? (Zie GOD.)

SINT PLEUN.

Hij zweert bij den tand van Sint Pleun.

SINT REINUIT.

Het is Sint Reinuits vondeling. 6

Hij moet naar (*of:* op het schip van) Sint Reinuit. (Zie SCHIP.)

Zij kruisen de straat tusschen Kalis en Sint Reinuit. (Zie KALIS.)

SINT ROCHUS.

Het is Sint Rochus met zijnen hond. (Zie HOND.)

Hij zou Sint Rochus de pestilentie ontstelen. (Zie PEST.)

SINT STEVEN.

Goeden morgen! Sint Stevens hoorn blaast. (Zie HOREN.)

Het zal duren van Kersmis tot Sint Steven. (Zie KERSMIS.)

SINT THOMAS.

Hij is van Sint Thomas' volk. 7

SINT THOMAS DE WASSCHER.

Het is Sint Thomas de Wasscher. 8

[*Daar het op den* 21 *December* (Sint Thomas) *onder de vrouwen een algemeen gebruik is, om alles tegen Kerstijd schoon te wasschen, wordt die dag aan* Sint THOMAS DEN WASSCHER *gewijd.*]

SINT URSULA.

Al kwam Sint Ursula met hare elf duizend maagden. (Zie MAAGD.)

SINT VELTEN.

Hij arbeidt (*of:* koopt) voor honderd en Sint Velten. (Zie HONDERD.)

Loop voor Sint Velten. 9

SINT WOUTER.

Hij heeft Sint Wouter gevast. 10

Hij is zoo mild als Sint Wouter. 11

SION.

Het zijn wachters op Sions muren. (Zie MUUR.)

SJOUW.

Hij is aan de sjouw. 12

[*Iemand, die als* een echte sjouwer *bekend staat, is een liederlijke vent. Van den zwierbol zegt men dus, dat* hij aan de sjouw is.]

SJOUWER.

Het is een echte sjouwer. 13

Hij vischt met jenever naar sjouwers. (Zie JENEVER.)

SIPS.

Hij is sips.

[*Zoo benoemt men te Deventer den dronkaard.*]

SIREEN.

Zij zingt als eene sireen.

... Hees bl. 68.
... Servilius bl. 65°.
... v. Duyse bl. 210.
... Tuinman I. bl. 10. v. Duyse bl. 210.
... Servilius bl. 90°.
6 Gheurtz bl. 59.
7 v. Duyse bl. 196.
8 Tuinman I. *nal.* bl. 3. v. Duyse bl. 212.
9 Tuinman I. bl. 24. Gales bl. 46. Bilderdijk XV. v. Eijk II. *nal.* 24. de Jager *Bijdr.* bl. 123. v. Duyse bl. 214. Harrebomée V. bl. 291.
10 Gheurtz bl. 28, 36.
11 Gheurtz bl. 58.
12 v. Lennep bl. 197.
13 v. Lennep bl. 197.

[Dat is: zij heeft eene verleidelijke tong. De sireen is eene meermin. De mythologie beeldt haar af met het bovenlijf eener vrouw en het achterlijf van een' visch. Zij betooverde door haar aanlokkend gezang zoo zeer, dat de voorbijvarenden in zee sprongen.]

SISSER.

Het loopt met een' sisser af.

[Dat wil zeggen: wij dachten wel, dat er vrij wat gebeuren zou, maar 't is slechts eene kleinigheid, en zal tot geene dadelijkheden overslaan. Onder de vuurwerken is een balletje van nat gemaakt kruid, dat wegbrandt, zonder een' slag te geven, maar slechts een sissend geluid maakt, en daarom sisser *genoemd, zeker wel het allergeringste.]*

SJUCK.

Vechten of zuipen, zei Sjuck. 1

[Toen SJUCK VAN BURMANIA, *grietman van Leeuwarderadeel, in de 17de. eeuw, bij een oproer met plundering bedreigd werd, haalde hij terstond zooveel getrouwen bijeen, als hem mogelijk was, voorzag hen van wapenen, en stelde zich met de lont bij een stuk geschut. Toen de dolle hoop aankwam, sprak hij dien op de volgende wijze aan: „Sta Mannen! hoort. Als een uwer aan de poort of over de gracht komt, dan brand ik erop in, en mijn volk ook. Ik zal mijn huis en mijne huid duur verkoopen. Hier zijn kogels; — maar in de herberg is bier en brandewijn. Kies nu —* vechten of zuipen.*" Men koos het laatste. Dit is de oorsprong van het spreekwoord:* Vechten of zuipen, zei Sjuck.]

SLAAF.

Beter slaaf Dan graaf. (Zie GRAAF.)
De zomer is een slaaf en de winter is een heer: de laatste wil zien, wat de eerste gewonnen heeft. (Zie HEER.)
Dien als een slaaf, of vlugt als een hert. (Zie HERT.)
Een koning is maar slaaf. (Zie KONING.)
Een regtgeaarde Hollander laat zich door geen' Belg tot slaaf maken. (Zie BELG.)
Een slaven-tong is vrij, wanneer zij zwijgen mag; Maar in een' vrijen staat zij vrij te spreken plag. 2
Gierigheid is de slaaf van de hoovaardij. (Zie GIERIGHEID.)
Heden graaf, Morgen slaaf. (Zie GRAAF.)
Hij is een slaaf van zijn woord.
Hij lijdt als een slaaf.
Jan allemans slaaf. (Zie JAN.)
Maak u zelven tot geen' slaaf. 3

SLAAP.

Daar is de slaap om gebroken. 4
De slaap is de zuster van den dood, en de dooden spreken niet. (Zie DOOD.)
Dien God het gunt, geeft Hij 't somtijds wel in den slaap. (Zie GOD.)
Een geruste slaap vreest geen onweêr. (Zie ONWEDER.)
Goede raad komt in den slaap. (Zie RAAD.)
Het geluk komt in den slaap. (Zie GELUK.)
Het is hem in den slaap geschied. 5

[Hij heeft het gedroomd.]

Hij doet een hazenslaapje. (Zie HAAS.)
Hij doet zijn middagslaapje. (Zie MIDDAG.)
Hij heeft zich zelven in slaap gewiegd. 6
Hij is vol slaap.
Hij is zoo vast in slaap als een mormeldier. (MORMELDIER.)
Hij laat er geen' slaap over gaan. 7
Hij slaapt den rommelslaap. (Zie ROMMEL.)
Ik zal er mijn' slaap niet om laten. 8
Slaap voedt. 9
Wie zich door praat (*ook wel:* schijn) in slaap wiegen, Dien kan men wonder gaauw bedrieg (Zie PRAAT.)

SLAATJE.

Hij zal daar een mooi slaatje van daan halen.

[Door een mooi slaatje *wordt eene gr* erfenis *verstaan.* Slaatje *zal wel een zijn* sla, salade, *een bekend kruid, hier overd telijk voor een mengelmoes van verschei zaken van waarde gebruikt.]*

SLABBE.

Slabbetje zoet, Versch en goed. 10

[Slabbe *is* haring, *die in de Zuiderze vangen wordt.]*

SLA-DOOD.

Wat zou die lange sla-dood!

[*Een'* langen sla-dood *noemt men een' onbe kenend persoon, die niets heeft dan zijne le* BILDERDIJK, *in zijne* Verkl. Geslachtlijst, *het woord, verstaat er een'* soldaat *door, zegt, dat „een* lange sla-dood *daarvan is leend, dat men voor Krijgslieden de la lieden koos, 't geen by sabel en piek een merkelijk voordeel was." Alle wervers va daten handelen evenwel niet als de Pruissi koning* FREDERIK WILHELM I.]

SLAG.

Elk passe op het vinkeslag, eer de vlugt weg i
Hij heeft digt slag vóór en achter. 11
Hij heeft er goed slag van. 12
Hij kan niet op zijn slag komen. 13

Daar is geen weg zoo effen, of er is wel een in. 14
Dat is een slagboeg, dien zij wel wisten te geb ken. (Zie BOEG.)
Daar staat water in den slag. 15
Dat viel hem in zijn' slagboeg. (Zie BOEG.)
Ergens den slag van weg krijgen (*of:* hebben).
Hij doet het met een' boegslag. (Zie BOEG.)
Hij houdt altijd een' slag om den nagel. (Zie NAG
Hij houdt een' slag (*of:* slinger) om den arm. (ARM.)
Hij is er met een' slingerslag achter gekomen.
Hij slaat er een' slag in. 16

Dat is een slag van malle Bram. (Zie BRAM.)
Dat is een slag voor den tamboer.

[Men zegt dit, wanneer men in 't ka

---

1 Scheltema bl. 217-218.
2 v. Alkemade bl. 65.
3 v. Alkemade bl. 184.
4 Sartorius *pr.* VIII. 28.
5 *Campen* bl. 73.
6 Winschooten bl. 339.
7 *Campen* bl. 115.
8 *Campen* bl. 64.
9 Gruterus III. bl. 163.
10 Winschooten bl. 77, 258.
11 Witsen bl. 483.
12 Winschooten bl. 257. v. Lennep bl. 198.
13 Winschooten bl. 154. Tuinman II. bl. 10
14 *Veeteelt* bl. 132.
15 Witsen bl. 487.
16 Winschooten bl. 257. Tuinman I. bl. 2 Lennep bl. 198.

een' slag wint, die voor niets telt. In ge-
en zin wordt ook het vorige spreekwoord
zigd.]

...jnt van den ligten slag, Tot uw werk be-
bij nacht en bij dag. (Zie DAG.)

...gen doen geen wee. 1
...gen raken niet. 2
...et maten, zei Flip de hondenslager, en hij
...e stokslagen met de el uit. (Zie EL.)
...lagen doen. 3
...veel smeden, moet men slag houden. 4
...slag is de andere waard. 5
...e slag is een' daalder waard. (Zie DAALDER.)
...telijke heeren loopen doorgaans vrij, of
...tens in den drup, als het op anderen slagen
... (Zie DRUPPEL.)
...te slagen geven de olie. (Zie OLIE.)
...d doet, waarvoor de aars slagen krijgt.
...ARS.)
...ren slagen zijn trouw en waarheid. (Zie
...)
...van eene merrie schaadt der verzenen niet.
...ERRIE.)
...de slag is dikwijls meer waard dan de eerste.
...achtigen schuwen de slagen. 6
...is slagwijs. 7
...kroonen winnen, en stuivers wagen, Die
...vrijd voor harde slagen. (Zie KROON.)
...is de uwe.
Dat is: gij hebt het regt aan uwe zijde.]
...e sterft niet van éénen slag. (Zie KOE.)
...d aanbeeld moet voor geen' slag bezwijken
...reest den hamer niet). (Zie AANBEELD.)
...te boer geeft eenen grooten slag. (Zie BOER.)
...ezel, een ezel en een notenboom moeten
...lagen goed worden. (Zie BOOM.)
...aat geen koren van een' slagregen, maar
...n fijnen regen. (Zie KOREN.)
...kenboom viel ooit van ééuen slag (*of:* op
...ersten slag), zei de specht, en hij pikte
... (Zie BOOM.)
...een' beuk, ik een' slag. (Zie BEUK.)
...ver, riep het paard, en het kreeg slagen.
...AVER.)
...lagen leeren best. 8
...ijdag voor dengenen, die geene slagen krijgt.
[*Eene woordspeling van den* vrijdag *met een'*
...en dag, *dat is: een' dag, waarop men vrij is.*]
...t mij als een donderslag. (Zie DONDER.)
...er honden, zei Teunis, en het regende stok-
... (Zie HOND.)
...blindemans slagen. (Zie BLIND.)
...enkel lieve slagen. 9
...schermslagen. 10
...ht slagen, gelijk een paard zijn voeder.
...PAARD.)
...t aan den slag.
...ft hem den nekslag. (Zie NEK.)

Hij geeft woorden om slagen. 11
Hij heeft de bijslagen geteld. 12
Hij heeft eene dragt slagen voor zijn uitzet gekregen. (Zie DRAGT.)
Hij heeft een' slag met den meelzak weg. (Zie MEEL.)
Hij heeft een' slag van den Kamper (*of:* Jutfaasschen) molen weg. (Zie JUTFAAS.)
Hij heeft een' slag van het enterveulen gehad. (Zie ENTER.)
Hij heeft een' slag weg van een fret, dat altijd lekt en nat geeft. (Zie FRET.)
Hij huurt met trommelslag.
[*In sommige steden onzes vaderlands is het gebruikelijk, dat* de officieren met trommelslag hunne kamers huren, *dat wil zeggen: de huur is verbroken, wanneer binnen den bepaalden huurtijd bevel gegeven wordt, om van garnizoen te veranderen.*]
Hij is in het hoekje van de slagen gevallen. (Zie HOEK.)
Hij krijgt al de slagen op zijnen hals. (Zie HALS.)
Hij krijgt de huid vol slagen. (Zie HUID.)
Hij krijgt den genadeslag. (Zie GENADE.)
Hij legt er de Fransche zweep overheen (*of:* Hij slaat den Franschen slag). (Zie FRANKRIJK.)
Hij maakt van een' scheet een' donderslag. (Zie DONDER.)
Hij neemt zijn' slag waar. 13
Hij trekt hem eene veêr uit zijn' staart (*of:* zijne slagpennen uit). (Zie PEN.)
Hij verlaat (*of:* vliegt van) het nest, voor hij slagpennen heeft. (Zie NEST.)
Hij was de sterkste; want hij heeft de slagen t'huis gebragt. (Zie HUIS.)
Hij weet zijn' slag te slaan. 14
Hij zeilt slag over slag. 15
Hoe kunt gij de vromen zoo kwellen, zei gaauwe Joost, en hij kreeg van meester Benedictus eene hagelbui van roêslagen. (Zie BENEDICTUS.)
Iemand met den slag waarschuwen.
Iets bij trommelslag verkoopen. 16
Ik kan niet begrijpen, hoe mijn rok zoo nat is, zei dronken Joost, en hij had drie uren door een' slagregen gegaan. (Zie JOOST.)
Ik vrees, dat mij dat niet wel bekomen zal, zei de mof, en hij kreeg een' slag van den molen. (Zie MOF.)
Kermisgaan (*of:* Spelevaren, *ook wel:* Zulk eene geneugte) is een' bilslag waard. (Zie BIL.)
Kinderen moeten door eerzucht, niet door slagen opgroeijen. (Zie EERZUCHT.)
Men moet de plaatsen mijden, waar de slagen vallen. (Zie PLAATS.)
Men moet niet willen vliegen, eer men slagpennen in de vleugels heeft. (Zie PEN.)
Men zoude eerder van den eenen slagen — Dan van den ander goede woorden verdragen. 17
Met een' krommen stok een' regten slag geven. 18
Met veel slagen valt de boom. (Zie BOOM.)

...bl. 1. Gruterus II. bl. 125. *Mergh* bl. 2.
...bl. 2.
...I. bl. 267.
...de Brune bl. 283. *Sel. Prov.* bl. 58.
...bl. 145. Bogaert bl. 28.
...bl. 287.
...bl. 223.
7 Witsen bl. 508.
8 v. Alkemade bl. 178.
9 *Campen* bl. 20.
10 Sartorius *sec.* V. 7.
11 *Campen* bl. 6.
12 *Campen* bl. 110. Meijer bl. 53.
13 Sartorius *pr.* VIII. 37, *tert.* V. 2.
14 Kerkhoven bl. 54.
15 Witsen bl. 508.
16 Winschooten bl. 318.
17 Gruterus III. bl. 161. Meijer bl. 100.
18 Tuinman II. bl. 115.

Met veel slagen wordt de stokvisch murw. 1
Niemand kan een' slag aan den bak krijgen. (Zie **BAK**.)
Nooit zoo dure tijd, of de eene kinnebakslag was de andere waard. (Zie KINNEBAKKEN.)
Nu zal ik een' doodslag begaan, zei Aagt, en zij stak een' paling onder de korte ribben. (Zie AAGT.)
Op eene leugen behoort een kinnebakslag. (Zie KINNEBAKKEN.)
Slagen maken wijs. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Slagen zijn haar nutter dan eten. (Zie ETEN.)
Slagen zijn onganseh. 3
Verre van daar de slagen vallen. 4
Voor den slag der grijzen Mag men wel ijzen. (Zie GRIJS.)
Voor den slag van de tong is het schild van de ooren goed. (Zie OOR.)
Waar rijst er ooit zoo schoone dag, Of daar komt wel een donderslag? (Zie DAG.)
Wat een slag is voor het paard, is een woord voor den wijze. (Zie PAARD.)
Wie prêken wil hooren, Die sla een kwaad wijf aan de ooren; Hij geve haar vrij een' goeden slag, Zoo hoort hij prêken al den dag. (Zie DAG.)
Wie zich met woorden niet laat trekken, dien helpen ook geene slagen. 5
Zij heeft den slag op den os te wachten. (Zie OS.)
Zijne woorden hebben zooveel invloed als de slagen van eene gescheurde klok. (Zie INVLOED.)
Zij weten wel slag te houden.

[*Dat wil zeggen: zij zijn op malkanders hand. Het spreekwoord is ontleend aan den dorschvloer, het aanbeeld, enz.*]

Zonder slag of stoot.

De uitkomst van een slagveld hangt aan het geval, niet aan het geweld. (Zie GEVAL.)
Een uur uitstel geeft somtijds wel een' grooten slag.
Het is in den slag geweest.
Hij behoudt het slagveld al vlugtende. 6

[*Men zegt dit ter beschimping van hem, die van zijne overwinning groot opgeeft, maar wiens zaken zeer slecht staan.*]

Hij roept triomf, eer de slag gewonnen is. 7
Hij weet van de oude slagen.
Ik heb hem meester van het slagveld gelaten. (Zie MEESTER.)
Krijgszaken wisselen alle dag: Die gisteren gaf, krijgt nu den slag. (Zie DAG.)
Van dien slag zal de wereld gewagen, zei Tijs, en hij schoot een looden kanonnetje af. (Zie KANON.)
Zij zijn slaags geraakt.

SLAGER.

Als de koe geene melk meer geeft, dan raakt ze aan den slager. (Zie KOE.)
Het kan altijd niet even stijf wezen, zei Goosen de varkenslager, en hij blies eene blaas op, daar een gat in was. (Zie BLAAS.)
Het was in dien tijd, dat de visschers aan de orde van den dag waren, en de slagers met de handen over elkander zaten. (Zie DAG.)
Hij ziet gelijk een os, die den slager ontloopen is. (Zie OS.)
Ja, wel zeker, 't is te snood, Als de os den sla[g]... doodt. (Zie OS.)
Slagers zijn sluikers.

SLAGTING.

Door die slagting is het spek nu al op vijf g... gekomen. (Zie GROOT.)

SLAK.

Als de slakken kruipen, is het volk gezond.
Als men zout op eene slak smijt, zoo versmelt... in haar eigen slijm.
Dat is er een zonder steen, zei de bagijn (of... duivel), en zij (hij) slikte eene slak door v... eene pruim. (Zie BAGIJN.)
De slakjes hebben er maar over gekropen.

[*Men zegt dit, wanneer eene zaak, die ... vereischt, met eene te ligte hand is bewerk...*]

De slak komt er zoowel met kruipen, als de h... met loopen. (Zie HAAS.)
Eene rijpe peer valt ligtelijk in den drek, en w... van de slakken gegeten. (Zie DREK.)
Eene slak in raad; Maar een vogel in de d... (Zie DAAD.)
Eene slak in 't land Geeft den boer een' ijzren... (Zie BOER.)
Eene slak komt er zoowel als een kikvorsch. ... KIKVORSCH.)
Eene vleijende tong is gelijk eene slak, die nie... vuile dragt nalaat. (Zie DRAGT.)
Het gaat den slakkengang. (Zie GANG.)
Hij is zoo vet als eene slak. 8
Hij kruipt als eene slak met haar huis. (Zie H...
Hij vordert als eene slak in eene teerton.
Ieder slak Draagt haar pak. (Zie PAK.)
Men moet op alle slakken geen zout leggen.

[*Dat is: men moet niet alles aan de ... onderwerpen of naauw onderzoeken.*]

Voort hoornbeest, zei Frans, en hij schopte ... slak weg. (Zie BEEST.)

SLAKKER.

Slakkers gedijën niet.

[Slakkers *zijn menschen, die altijd ... alles even langzaam zijn, en daarom ... naar de* slakken *hunnen naam ontvangen.*]

SLAMPAMPER.

Een goed zanger, een goed slampamper. 9

[*Een* slampamper *is een* brasser, *ie... die aanhoudend* slempt, *en dit schijnt ... zanger van beroep te zijn aangeboren.*]

SLANG.

Als de slang begint te hitsen (*of:* te kissen)... zij steken. 10
Als de slang geene slang verslindt, wordt ze ... draak. (Zie DRAAK.)
Daar schuilt eene slang onder het loof. (Zie LO...
Hij broedt (*of:* voedt, *ook wel:* koestert) eene ... in zijnen boezem, die hem het hart zal af... (Zie BOEZEM.)
Hij is zoo venijnig als eene slang. 11
Hij wil de slang uit het hol trekken met ee... ders handen. (Zie HAND.)
Hij wringt zich als eene slang (*of:* een aal) i... lerlei bogten. (Zie AAL.)

---

1 Cats bl. 426, 485. de Brune bl. 475. *Mergh* bl. 37. *Sel. Prov.* bl. 29, 185. Tuinman I. bl. 167. Modderman bl. 88. Bogaert bl. 100.
2 Servilius bl. 252*. 15 *Febr.* Gruterus I. bl. 119. Cats bl. 535. de Brune bl. 489. *Sel. Prov.* bl. 7. Sartorius bl. 187. *Adag. quaedam* bl. 57.
3 v. d. Venne bl. 264.
4 Servilius bl. 261. Sartorius bl. 180.
5 *Campen* bl. 77. Meijer bl. 35.
6 Gales bl. 42.
7 de Brune bl. 205. Gales bl. 22.
8 v. Eijk II. bl. 81. Sancho-Pança bl. 50.
9 Servilius bl. 258. Gruterus II. bl. 129. ... bl. 128. *Mergh* bl. 15.
10 Cats bl. 445. *Mergh* bl. 47. *Sel. Prov.* bl...
11 Gheurts bl 78.

...et pooten aan eene slang. (Zie POOT.)
...wij de slang niet uit de wereld weren, laat ... van haar venijn remediën maken. (Zie RE-...DIE.)
...tongen is kwaad venijn, Nog vindt men ...gen, die erger zijn. 1
...zal der slangen brood zijn. (Zie BROOD.)
...de slang het hoofd kan inwringen, daar wringt ... het gansche lijf in. (Zie HOOFD.)
... den tuin verbreekt, dien zal eene slang ...ken. 2
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Pred. x : 8.]
... een slangenvel. 3
...zigtig gelijk de slang, en eenvoudig gelijk ...duive. (Zie DUIF.)

SLAPER.

...slapenden net vangt. (Zie NET.)
... slaperig is, wat doet hij bij de bruid? (Zie ...ID.)
...den hazen loopen den slaper niet in den mond. ...HAAS.)
... is een gezonde slaper, die met de hoenderen ... bed gaat, en met het rammelen der tafel-...den weder opstaat. (Zie BED.)
... is een negen-slaper. 4
... is er een van de zeven slapers. 5 (Zie de *...ijlage.*)
... slapers, beddenmakers. (Zie BEDDENMA-...KER.)
... droomen niet al willens. 6

SLATIUS.

...acht Slatius. 7
... verloopt zijn bier met Slatius. (Zie BIER.)

SLAVERNIJ.

... geheim aan iemand meldt, Die is in sla-...nij gesteld. (Zie GEHEIM.)
... vrijdom is slavernij. (Zie MINNAAR.)
...d van vrede maakt wel blij, Maar 't geeft ... dikwijls slavernij.

SLECHT.

...d zoo slecht of ongeacht, Of hij heeft ... een wijs woord bijgebragt. (Zie ONGE-...CHT.)
... is er zoo slecht, dat hij om der vogelen wil zou ... zaaijen!

... is nooit slechter, dan wanneer men vrijt, en ... braver, dan wanneer men gestorven is. (...Zie BRAAF.)
...g meêg, vroeg slecht. 8

SLECHTIGHEID.

...voorsnijdt, houdt het slechtste voor zich. 9
... is puik van slechtigheid. (Zie PUIK.)
... met regt niets, Dan met slecht iets. (Zie ...T.)
... eet zoo lang het beste, dat het slechtste ook ... blijft. (Zie GOEDE.)

SLEDE.

... ziet men nu veel narrensleden! (Zie NAR.)

SLEEP.

Ik mag zulk een' sleep achter mij niet hebben. 10
[Sleep *geldt hier voor* stoet. *Het spreekwoord zegt: ik wil door zoo velen niet gevolgd worden, dat is: ik verlang geen' aanhang.*]

SLEMP.

Hij heeft er den vrijen slemp.

SLEMPER.

Het gasthuis hangt de slempers aan den aars. (Zie AARS.)
Jonge slempers, oude bedelaars. (Zie BEDELAAR.)

SLENTER.

Het is de oude (*of:* gemeene) sleur (*of:* slenter). 11
Hij heeft slenters (*ook wel:* slinksche (*of:* averegtsche) streken). 12

SLEPER.

Elk heeft zijne feilen en boenders, zei Jan de sleper. (Zie BOENDER.)

SLET.

Eerst net, Daarna een slet. (Zie NETTE.)

Mooije kleederen worden sletten. (Zie KLEED.)

SLEUR.

Het is de oude (*of:* gemeene) sleur (*of:* slenter). (Zie SLENTER.)

SLEUTEL.

Daar was geen sleutel op, zei Sicco. (Zie SICCO.)
Dat is er de sleutel van (*of:* op).
De menschen zijn als een bos sleutels, waarvan elk tot een bijzonder slot dient. (Zie BOS.)
Den sleutel op de doodkist leggen. (Zie DOOD.)
Den sleutel van den wijnkelder aan den dronkaard toevertrouwen. (Zie DRONKAARD.)
De sleutel, die altoos in de hand is, roest niet. (Zie HAND.)
De sleutels hangen niet aan een' vrouwenaars. (Zie AARS.)
Die borg blijft, geeft den sleutel van zijn goed (*of:* kantoor). (Zie BORG.)
Een gouden sleutel opent de poorten der hel. (Zie GOUD.)
Geef mij daar den sleutel van.
Het gebed is de sleutel der eeuwigheid. (Zie EEUWIGHEID.)
Het gebed moet zijn de sleutel van den dag en het slot van den nacht. (Zie DAG.)
Het gevaderschap is een sleutel tot de deur. (Zie DEUR.)
Het is, alsof hij door het sleutelgat gekropen is. (Zie GATEN.)
Het slot is niet wel te bewaren, daar elk een den sleutel van draagt. 13 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dit spreekwoord wordt op manzieke vrijsters toegepast.*]
Hij geeft hem den sleutel van zijne geldkist. (Zie GELD.)
Hij wist wel, waar Petrus den sleutel had. (Zie PIETER.)

...Ed. Gruterus I. bl. 119. *Sel. Prov.* bl. 170.
...ns III. 127. 14 *Mei* 82.
... bl. 542.
...II. bl. 81.
...rius *pr.* X. 26.
...bl. 280. de Brune bl. 347. Sartorius *pr.* X. 34, *sec.* X. 17. v. Duyse bl. 211.
6 v. d. Venne bl. 246.
7 Witsen 207.
8 Cats bl. 413. *Mergh* bl. 57.
9 *Sel. Prov.* bl. 23.
10 Winschooten bl. 259.
11 Tuinman I. bl. 264.
12 Tuinman I. bl. 6, 199.
13 Cats bl. 434. *Sel. Prov.* bl. 107. Winschooten bl. 262. v. Alkemade bl. 35. Tuinman I. *nal.* bl. 24. Folie II. 45. Gales bl. 41. v. Waesberge *Vrijen* bl. 54. Modderman bl. 115. *Veeteelt* bl. 111.

Hij zal zijn' sleutel in dat slot niet steken. 1
Iemand, die niet deugen wil, is gelijk aan een' sleutel, die nergens op past.
Luiheid en een lekkre bek Is de sleutel van gebrek. (Zie BEK.)
Veel sleutels verwarren het slot. 2
Wanneer de sleutel is van goud, Waar is er dan een slot, dat houdt (*of:* Wat kan men met een' gouden sleutel niet open krijgen)! (Zie GOUD.)
Wij passen bijeen als eene bus op eenen sleutel. (Zie BUS.)
Zoo rood als een verroeste sleutel. 3

SLIB.

Hij heeft slib gevangen. 4
[*Dit spreekwoord is ontleend aan de visschers, die, hun net ophalende, in plaats van visch, slib vinden, en niet van de slip van een kleed, zoo als* HOEUFFT, *in zijne* Proeve van Bredaasch Taal-eigen, *op bl.* 551 *en* 728, *beweert, en waarop hij, in zijn* Aanhangsel *op die* Proeve, *op bl.* 45, *terug komt. Het spreekwoord beteekent: hij meende wonder wat te krijgen, maar het komt op teleurstelling uit.*]

SLIEPER.

Hij krijgt een' slieper. 5

SLIER.

Hij heeft eenen slier aan.
[*Hij is beschonken.*]

SLIJ.

Zij heeft een' kop als een' slij. (Zie KOP.)

SLIJK.

Als de sneeuw valt op natte slijk, Geeft na drie dagen een' vasten dijk. (Zie DAG.)
Als men de zog in den nek kittelt, gaat zij in het slijk liggen. (Zie NEK.)
Beloopt de slijkige voet iets, de asschige niets. (Zie ASCH.)
Dat houdt gelijk eene kram in het slijk. (Zie KRAM.)
De drank is goed, zei Goosen de tapijtwerker, en hij lag tot over zijne ooren in het slijk. (Zie DRANK.)
De gewasschen zeug wentelt zich in het slijk. 6
[*Dat dit reeds een spreekwoord onder Israel was, blijkt uit* 2 Petr. II : 22.]
Een sneeuwtje op het slijk geeft eene zekere vorst. 7
Het hangt aan als slijk aan het rad. (Zie RAD.)
Hij blijft aan zijn woord, als het slijk aan het wiel.
Hij heeft geld als slijk. (Zie GELD.)
Hij heeft zich in het slijk gewenteld.
Hij is meer gehecht aan zijn vooroordeel, dan het slijk aan een wagenwiel.
Hij is zoo nat als slijk.
Hij trekt de kar uit het slijk. (Zie KAR.)
Hij valt van weelde in het slijk. 8
Hongerige honden eten wel beslijkte worsten. (Zie HOND.)
Je ziet er uit als een slijkklok. (Zie LOK.)
Met de palmen in het slijk vallen. (Zie PALM.)
Sneeuw op slik Geeft ijs, dun of dik. (Zie IJS.)
Ten jongsten dag zal goud en slijk Het een aan 't ander zijn gelijk. (Zie DAG.)
Van hoog te gaan en veel te mallen, Plagt menig man in 't slijk te vallen. (Zie MAN.)
Werpt men iemand met slijk, hij werpt me[t] weder. (Zie DREK.)
Werpt men met slijk, hij werpt met steenen.
Wij hebben wel den kijk, Maar hebben [...] slijk. (Zie KIJK.)

SLIJM.

Als men zout op eene slak smijt, zoo vers[...] in haar eigen slijm. (Zie SLAK.)
Eet vleesch, zoo maakt gij vleesch; visch [...] slijm. 10

SLIJPER.

Het is een grove-diamantslijper. (Zie DIAM[ANT.)]

SLIJPSTEEN.

Een botte slijpsteen maakt het mes scherp. (Zi[e ...])
Eene vod is de beste slijpsteen van 's m[...] geest. (Zie GEEST.)
Harde steenen slijpen 't ijzer; Harde stooten [...] wijzer. (Zie IJZER.)
Hij heeft zijn geld in een' slijpsteen ge[...] geknoopt). (Zie GELD.)
Hij is op den slijpsteen geweest. 11
Men zou eer een' slijpsteen mesten.

SLIM.

Al zijt gij slim bij booze daden: Een muisje [...] geheim verraden. (Zie DAAD.)
Die niet gaauw (*of:* sterk) is, moet slim zijn[...] GAAUW.)
Hij is D, O, M slim. (Zie D.)
Hij is slim, als hij bokt. 12

Het slimste, dat men vindt, Is stil en in den w[...]

SLINGER.

Dat valt mij regt in den slinger.
Die jaar en dag in possessie geweest is, moet [...] gemainteneerd worden, al ware hij vrij [...] slinger daarin geworpen. (Zie DAG.)
Het is, alsof zijne tong aan een' slinger han[gt ...]
Hij houdt een' slag (*of:* slinger) om den arm[...] ARM.)
Hij is er met een' slingerslag achter gekomen[...] SLAG.)

SLIP.

Dat zijn de slippen van Sauls mantel. (Zie MA[NTEL.)]
Eene slip van den rok scheuren. (Zie ROK.)
Hij heeft Klaas oom bij het slipje. (Zie KLA[AS.)]
Hij veegt zijn' neus aan anderer lieden sl[ippen.] (Zie LIEDEN.)
Hij ziet niet verder, dan zijne slippen lang zij[n ...]
Hij zit met anderer lieden kleederen (*of:* an[derer lie]ders slippen) in de asch. (Zie ASCH.)
Ik versta zulk gebrui niet, zei Trijntje v[an] Knor, en de kat speelde met eene slip va[n haar] hemd. (Zie GEBRUI.)

SLIPPER.

Hij heeft eene slipper gemaakt (*of:* gekregen).

SLOF.

Daar komt de slof in.
De netste schoen wordt eens eene slof. (Zie SCH[OEN.)]
De schoenen zijn uitgetrokken, en de sloffen [...] gedaan. (Zie SCHOEN.)

---

1 Tuinman I. bl 330. Harrebomée *Tijd* bl. 297.
2 Sancho-Pança bl. 36. Bogaert bl. 101.
3 Sancho-Pança bl. 59.
4 v. Waesberge *Vrijen* bl. 64. v. Lennep bl. 200.
5 Bogaert bl. 96.
6 Zoet bl 242.
7 v. Eijk III. bl. 89.
8 Harrebomée *Kind* bl. 99.
9 Gheurts bl. 76.
10 Cats bl. 515.
11 Winschooten bl. 260.
12 Folie I. 94.
13 Cats bl. 458. *Mergh* bl. 56. *Suppl.* bl. 7[...]
14 Tuinman I. bl. 183, *vol.* bl. 21. v. [...] *Huisvriend* II. bl. 389. Mulder bl. 4[...] nep bl. 201.

slof krijgen. 1
[*Men zegt dit in Antwerpen voor een* ...*tje loopen.*]
...slof van hebben.
... er slofje onder, en gaat er wel. 2 (Zie de *Bijlage.*)
... in de slof gebleven.
...eft zijne sloffen nog niet versleten.
... het wel op zijne sloffen af.
... sloffen droogen.
...pt als eene slof, waar geen leêr op zit. (Zie ...)
... de zorg met de slofjes voor 't bed. (Zie ...)
... het vuur uit de sloffen. 3
...t op sloffen.
...e slof en een' klomp. (Zie KLOMP.)
...de schoenen maakt men nieuwe sloffen. (Zie ...)

SLOFFIGHEID.

...sloffigheid gaat ooit alleen: Vindt ze geen ge...schap, zij maakt er een. (Zie GEZELSCHAP.)

SLOK.

...kan een slok op staan.
... slokjes slorpen kan, Drinkt azijn, al waar ... kan. (Zie AZIJN.)
... mond gesloten houdt, kan geene slokjes ...en, als daar wat te lepperen komt. (Zie ...)
...scheelt wel een' slok op een' borrel. (Zie BOR...)
... slokje, daar een fleschje, zoo raakt men ... boêltje kwijt. (Zie BORDEL.)

SLOKKER.

...en slokker doet haasten, wil hem verworgen. 4
... een goede slokker. 5

SLOKÖP.

... een regte sloköp.
...boer komt in den hemel, maar sloköp moet ...ten staan. (Zie HEMEL.)

SLOMP.

...schiet met een' slomp.
[*Dat is: hij treft bij toeval een stuk wild.* ...*s spreekwijze is bij jagers in gebruik.*]

SLONS.

... eene helleveeg dan eene slons. (Zie HELLE...)

SLONSER.

...onker kan zooveel verpronken, als een slon... verslonsen. (Zie PRONKER.)

SLOOF.

...eeft voor sloof gevaren.
...il wel bezien zijn; zij gaat, waar zij gaat, al ... zij er ook als eene sloof.

SLOOT.

...e wagen in de sloot ligt, loopt elk erover. 6
...e wagen in de sloot ligt, zijn er vele woorden. 7
... een ander in de sloot (*of:* het water) springt, ...t ge 't dan ook?
[*Dit is een gewoon gezegde tot hem, die, eene berisping ontvangende, zijn verkeerd gedrag door anderer voorbeeld zoekt te verontschuldigen.*]
Dat is een schoone sprong, zei Barend, en hij stapte over een slootje. (Zie BAREND.)
Des avonds 't zonnetje rood, Des morgens water in de sloot. (Zie AVOND.)
Een goede waterhond (*of:* poedel) ontziet geene modderige sloot. (Zie HOND.)
Een reuzenbeeld behoudt zijne grootte, al zet men het in eene diepe sloot. (Zie BEELD.)
Het morgenrood Breagt water in de sloot. (Zie MORGENROOD.)
Het noodigste eerst, zei de boer, toen hem zijne buren haalden, om zijne koe uit de sloot te trekken, en hij stak zijne pijp aan. (Zie BOER.)
Hij helpt hem (*of:* Hij valt) van den wal in de sloot. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is verdronken in eene kikkersloot, waarin geen water was. (Zie KIKVORSCH.)
Hij kwaakt als een kikvorsch in eene drabberige sloot. (Zie KIKVORSCH.)
Hij mijdt den regen, en valt in de sloot. (Zie REGEN.)
Hij steunt, of hij eene oude koe uit de sloot zou trekken. (Zie KOE.)
Hij valt erin als eene koe in de sloot. (Zie KOE.)
Hij weet over alle slooten te springen.
Hij zal in geene twee (*of:* zeven) slooten te gelijk loopen. 9
Ik heb klei aan mijn gat, zei de boerin, komende uit eene sloot gekropen, en zij had wol noch webbe. (Zie BOERIN.)
Ligt, dat men in een nietig slootje nog een enkel vischje vangt.
Men kan in geene twee slooten te gelijk visschen. 10
Men kan over geene twee slooten te gelijk springen. 11
Men moet geene oude koeijen uit de sloot halen. (Zie KOE.)
Men schept het hier uit geene sloot. 12
[*Een gewoon antwoord, waar met het noodige te roekeloos wordt omgegaan. In denzelfden zin zegt men:* Het is hier niet opgeschept.]
Met vallen en opstaan, zei manke Gijsje, zoo raakt men door de wereld, en hij viel van eene moddersloot in een boeren-kakhuis. (Zie BOER.)
Vaart men over eene sloot, Men laat er een brood; Vaart men over een veer, Men laat er nog meer. (Zie BROOD.)
Waar het kalf verdrinken zal, vindt het zijne sloot gegraven. (Zie KALF.)

SLOPKOUS.

Het zijn slopkousen.

SLORDIG.

Een slordige verwaarloost meer dan een pronker. (Zie PRONKER.)
Wie met slordigen omgaat, leert sloffen. 13

SLOT.

Die met vossen te doen heeft (*of:* Die vossen rondom zijn slot heeft), moet zijn hoenderkot sluiten, zei de wezel, en zij at de eijers op, omdat er anders kwade kiekens uit zouden komen. (Zie EI.)

...-Pança bl. 29.
...er bl. 79.
...is bl. 216. v. Eijk II. *nal.* 34.
... bl. 68.
...*dey. quedam* bl. 22.
...pen bl. 15. Meijer bl. 8.
7 *Prov. serioss* bl. 6.
8 Sartorius *pr.* V. 62, IX. 8, *tert.* I. 23, VII. 79. Winschooten bl. 262, 350. Tuinman I. bl. 189, 201. v. Moerbeek bl. 272. *Euphonia* bl. 524. Kerkhoven bl. 58. v. Waesberge *Wijn* bl. 11. v. Eijk III. bl. 10. v. Lennep bl. 201, 256.
9 Tuinman bl. 112, I. bl. 271, *nal.* bl. 14.
10 v. Eijk I. *nal.* bl. 3, III. bl. 73.
11 v. Eijk III. bl. 10.
12 Winschooten bl. 236. v. Lennep bl. 187.
13 v. d. Venne bl. 172.

Het heeft slot noch wal. 1
Menigten breken burgen en sloten. (Zie BURG.)

Al zou ik het ook achter zeven sloten been halen.
Dat gaat zoo gewis als een ontsteld vuurslot.
Dat sluit niet, zei slotje. 2 (Zie de *Bijlage.*)
De menschen zijn als een bos sleutels, waarvan elk tot een bijzonder slot dient. (Zie BOS.)
Die zich zelven kan sluiten, heeft geen slot van doen. 3
Het gebed moet zijn de sleutel van den dag en het slot van den nacht. (Zie DAG.)
Het geld opent alle sloten, behalve die van den hemel. (Zie GELD.)
Het slot is niet wel te bewaren, daar elk een den sleutel van draagt. (Zie SLEUTEL.)
Hij doet zijnen mond op het nachtslot. (Zie MOND.)
Hij heeft geen slot (*of:* geen' toom) in den mond. (Zie MOND.)
Hij zal zijn' sleutel in dat slot niet steken. (Zie SLEUTEL.)
Men moet hem een slot aan den mond hangen. (Zie MOND.)
Men zou hem een slot op den mond gooijen. (Zie MOND.)
Veel sleutels verwarren het slot. (Zie SLEUTEL.)
Wanneer de sleutel is van goud, Waar is er dan een slot, dat houdt (*of:* Wat kan men met een' gouden sleutel niet open krijgen)! (Zie GOUD.)
Zijt gij wijs of zijt gij zot, Heb geen' koffer zonder slot. (Zie KOFFER.)
Zoo fiksch als een vuurslot. 4

Bij slot van rekening. (Zie REKENING.)
Dat is het einde en slot van de zaak. (Zie EINDE.)
Dat is het slot en de rekening. (Zie REKENING.)
Het heeft slot noch einde (*of:* zin). (Zie EINDE.)
In woorden zonder slot Is 't kenmerk van een' zot. (Zie KENMERK.)

SLOTVERLOREN.

Het is een slotverloren.

SLUIJER.

Laat ons daar maar een' sluijer over werpen.

SLUIKER.

Slagers zijn sluikers. (Zie SLAGER.)

SLUIPER.

Wacht je voor de sluipers. 5

SLUIS.

Achterdeuren aan de huizen Zijn zooveel als open sluizen. (Zie DEUR.)
De sluizen zijn getrokken. 6
Het is, alsof de sluis opengaat.
Het is, alsof wij hier op de sluis zitten.
Het togt als eene sluis. 7
Wij lachten, dat sommige sluizen opengingen. 8

SLUITER.

Zij zijn de heksluiters. (Zie HEK.)

SMAAD.

Groote lieden verachten kleinen smaad. (Zie LIEDEN.)

SMAAK.

Als het Kindeken is geboren, Hebben de k[...] hunn' smaak verloren. (Zie KIND.)
Dat doet de smaak niet, dat men zoo lief [...] drinkt als wijn. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Dat is de smaak van de noot. (Zie NOOT.)
Den wijn kent men aan den smaak, het brood [...] de kleur. (Zie BROOD.)
De smaak laat zich niet betwisten. 10 (Zie de *Bij*[...]
De smaak van de peulen doet de erwten ver[...] (Zie ERWT.)
De smaken verschillen, want de honden [...] elkander den aars. (Zie AARS.)
De spijs, die te veel kookt, verliest haren s[...]
De vruchten, die in de schaduw wassen, zij[...] van zulk een' goeden smaak, als die in [...] groeijen. (Zie SCHADUW.)
De wellust heeft een' zoeten smaak; Maar 't [...] mensch een duur vermaak. (Zie MENSCH.)
Die smaak is goed, zei notenkraker, en hij [...] vaders vinken. (Zie KRAKER.)
Die wijn drinken zonder smaak, Doen eene [...] suisde zaak. 11
Die wijn is goed van smaak. 12
Een bedorven smaak acht de beste spijzen g[...]
Geen smake boven zout; Geen waarde boven [...] (Zie GOUD.)
Geen vermaak, Of 't heeft daarna een' bittren [...]
Het is een dubbel vermaak, als de smaak [...] gezigt malkander kussen. (Zie GEZIGT.)
Hij heeft een' kinderachtigen smaak in den [...] en neemt er ééntje, om dien te verdrijven. [...] ÉÉN.)
Hij heeft er den smaak van beet.
Ieder zijn' smaak.
Ik heb geen' smaak in dien wijn, zei Flip, [...] flesch was leêg. (Zie FLESCH.)
In alle werk en alle zaak Vindt elk geen' sm[...]
Kluivers verliezen voorbaat, en winnen [...] nasmaak. (Zie KLUIVER.)
Men kan de kat (*of:* den hond) niet van he[...] houden, als zij (hij) er den smaak van beet[...] (Zie HOND.)
Te lang vermaak Beneemt den smaak.
Veel dronkjes, veel smaakjes. (Zie DRONK.)
Vóórsmaak doet honger krijgen. (Zie HON[...]
Zij mag wel wat lekkers: zij heeft haren s[...] wel. (Zie LEKKER.)
Zoete brokken hebben gooren nasmaak. (Zie [...]
Zooveel huizen, zooveel daken; Zooveel me[...] zooveel smaken. (Zie DAK.)

SMACHTEND.

Hij speelt den smachtende.
[*Hij tracht zich bij het meisje voor* [...] *alsof hij uit liefde voor haar sterven zal.*]

SMAK.

Harde smakken leeren wel. 14 (Zie de *Bij*[...]

SMAKKER.

Hij is een regte smakker. 15

---

1 Gheurtz bl. 68. de Brune bl. 470. Sartorius *quart.* 70.
2 *Campen* bl. 25. Sartorius *sec.* III. 21. Tuinman I. bl. 230, II. bl. 211.
3 v. d. Venne bl. 277.
4 Winschooten bl. 344. Tuinman I. *nal.* bl. 24.
5 v. d. Venne bl. 244.
6 v. Eijk III. bl. 25.
7 v. Eijk III. bl. 25.
8 (Folie I. 553.)
9 Gruterus III. bl. 145. Tuinman II. bl. 47, 92. Meijer bl. 78. Modderman bl. 149.
10 Tuinman bl. 6, 16, I. bl. 105, 231, 324, II. bl. 29. de Graaff bl. 70-78. v. Waesbergo *Vrijen* bl. 61.
11 Cats bl. 527. *Morgh* bl. 49. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.
12 Harrebomée *Kind* bl. 231.
13 *Adag. quædam* bl. 40. *Adag. Thesaur*[...]
14 Tappius bl. 19*. Gheurtz bl. 12. [...] 15 *Febr.* Gruterus I. bl. 107. de Brune [...] *Sel. Prov.* bl. 7. Polqinan bl. 12.
15 v. Lennep bl. 202.

SMAL.

is te breed voor een servet en te smal voor een ...llaken. (Zie BREED.)

SMART.

...r de schade is, is het hart; Daar de hand is, is ... smart. (Zie HAND.)

... zijn hart voor eenen vriend opent, doodt de ...rt. (Zie HART.)

...moedig hart Verwint de smart. (Zie HART.)

...zijn maar beginselen van smarten. (Zie BEGIN.)

...heeft zijne smart in mijnen boezem uitgestort. ...e BOEZEM.)

...is een dwaas, Die om een' haas Veel smarten ..., En nog een paard, Veel ponden waard, ...n hals afrijdt. (Zie DWAAS.)

... hart Kent zijn smart. (Zie HART.)

... zal u met de smart laten begaan. 1

... houwen in ééne wonde doen dubbele smart. ...e HOUW.)

...gde en smart zijn twee gezellinnen, die niet ...me lang van elkander gescheiden zijn. (Zie ...ELLIN.)

SMEER.

...et smeer is vet, zei de koksjongen, en hij lar...rde het gebraad met kaarseindjes. (Zie BINDE.)

...die oude geslagt wordt, zal er wel smeer uit...en. (Zie OUD.)

...ud smeer lang in de vlam staat, zoo brandt ...t ligtelijk in de pijp. (Zie PIJP.)

...ijn smeer is vet. 2

...ich bij het vet voegt, krijgt er een smeer van. 3

... is behouden smeer. 4

[*„Het is zuiver kapitaal, zuivere winst,”* *zegt* POSTHUMUS; *„alle ongelden en schulden zijn er afgetrokken, even als het smeer van ...kleren en andere vuiligheden gezuiverd is.”*]

...is eene smeervlek in de vuilnis.

...laat zich zijn vuil smeer voor zalf betalen.

...eert (*of:* drijft) op zijn eigen smeer (*of:* vet). 5

...weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam ...t, het licht in de pijp brandt, zei de oude, ... hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. ...e IJZER.)

... den wille van het smeer Likt de kat den kan...leer. (Zie KANDELAAR.)

...ijn smeer leven.

[*Leven van hetgene men vroeger gewonnen of gespaard heeft.*]

... laarzen behoeven veel smeers. (Zie LAARS.)

... zou gedacht hebben, dat in dat kleine beestje ...oveel smeer stak! (Zie BEEST.)

SMEERMOND.

...ermond koopt Smeermond zijn huis en land af. ...e HUIS.)

SMID.

...medende wordt men een smid. 6

... gaat onze confrater, zei de smid tegen den ...hoorsteenveger, op een' predikant wijzende; ...want hij is ook in 't zwart. (Zie CONFRATER.)

...r is smids kat van gestorven. (Zie KAT.)

...r zijn er meer bemind dan smids dochters. (Zie ...OCHTER.)

Dat is flink, zei Gerrit de smid, en hij draaide een anker zonder ijzer. (Zie ANKER.)

De beste smid slaat wel eens op zijn' duim. (Zie DUIM.)

Elk is een smid van zijne eigene fortuin. (Zie FORTUIN.)

Geen smid zoo oud, of hij vraagt nog gaarne naar ijzer en kolen. (Zie IJZER.)

Het is beter, tot den smid te gaan dan tot het smeedje. 7 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat is: die leeren wil, leere van verstandigen, en ga niet tot brekebeenen. In gelijken zin zegt men:* Behelp u met kreupelen noch met blinden.]

Het is een nieuwtje, smid. (Zie NIEUW.)

Hij leeft als een smid.

[*Dat is: niet overeenkomstig zijnen stand of zijn geldelijk vermogen.*]

Hij slacht den smid van Goeree: hij maakt ze met een hoofd en zonder. (Zie GOEREE.)

Hij slacht de smidshonden, die, als de hamer meest gaat, omtrent het aanbeeld liggen, en ronken. (Zie AANBEELD.)

Ik zal u helpen, zei de smid, en hij had ijzer noch kolen. (Zie IJZER.)

Smids dochter is ervoor. (Zie DOCHTER.)

Smids kinderen zijn wel vonken gewend. (Zie KIND.)

Zijn hart slaat hem als een smids moker. (Zie HART.)

Zoo smakelijk als een smids morgenmaal. (Zie MAALTIJD.)

Zoo smids dochter niet met een' van het ambacht trouwt, dan is het ten minste met een' kolendrager. (Zie AMBACHT.)

SMIDSE.

In een smidse wat te raken, Bij apothekers wat te smaken, In een spoken-boek te lezen, Kan niet dan met hinder wezen. (Zie APOTHEKER.)

SMITJE.

Zij is gepasseerd, zei Smitje; toen was zijne vrouw verdronken.

[SMITJE *was een Zutphens bakker, wiens vrouw in de binnengracht (Moddergracht) geloopen was. Daar hij op de lakonieke wijze, welke het spreekwoord vermeldt, van den dood zijner vrouw mededeeling deed, is zijn gezegde tot een spreekwoord geworden, dat men te Zutphen gebruikt bij den dood van iemand, die weinig beweend wordt.*]

SMOEL.

Hij heeft daar smoel op. 8

SMOUS.

Boeren en smousen zijn niet te vertrouwen. (Zie BOER.)

Hij smoust eronder.

[*Dat is: hij rekent naar zich toe, en geeft anderen te kort. Men past dit bepaaldelijk toe, wanneer iemand in zijn verhaal te veel goeds van zich zelven zegt, ten koste van de eer van anderen.*]

Hij speelt den smous met den smous.

Koopluî zijn smousen, en smousen zijn bedriegers. (Zie BEDRIEGER.)

...man II. bl. 196.
...torius *sec.* VI. 1.
...d. Venne bl. 200.
...e Wendt-Posthumus II. bl. 64.

5 Tuinman I. bl. 104. v. Zutphen II. 14.
6 *Mots* bl. 16. *Campen* bl. 131.
7 *Prov. seriosa* bl. 3. Cats bl. 514. de Brune bl. 311. *Sel. Prov.* bl. 131. Sartorius *tert.* IV. 56.

8 Tuinman I. bl. 87, 93, 321, *nal.* bl. 8. Mulder bl. 418.

SMOUT.

Daar kan niets af dan smout van steenen kannen. (Zie KAN.)

Dat is een smoutje.

SMUL.

Een jong meisje en een oude smul, dat geeft alle jaren eene wieg vol. (Zie JAAR.)

SNAAK.

Hij is een snaak Joris. (Zie JORIS.)

SNAAR.

Spaar, spaar! Voor uw' zwager of voor uw snaar. 1

Al de snaren van de viool spannen.

Daar is eene snaar ontsteld. 2

Die de snaar te sterk aantrekt, breekt haar. 3

Hij danst al, eer de snaren nog gespannen zijn.

Hij is erop gesnaard.

Hij rekt de snaren uit. 4

Hij spant de snaren.

Hij stelt (*of:* zet) het op haren en snaren. (Zie HAAR.)

Hij strijkt eene andere snaar aan.

Hij strijkt (*of:* zaagt) altijd op (*of:* over) dezelfde snaar. 5

Hij verstaat zich op die snaren.

[*Het is een man, die ze allen te gaauw af is.*]

Jonge harpenaars breken veel snaren. (Zie HARPENAAR.)

Men moet die snaar niet aanroeren. 6

Zet een' kam op de snaren, want de lieden zijn ziek. (Zie KAM.)

SNAK.

Dat gaat met drie snakken. 7

SNAP.

Haast u, haast u, met drie paar snappen. (Zie PAAR.)

Het heeft veel snaps in, om van tien zinnen er vijf te maken. 8

Het is een regte kakelaar: altijd snap, snap. (Zie KAKELAAR.)

Hij heeft al den praat (*of:* snap) alleen. (Zie PRAAT.)

Hij heeft meer snaps dan al de bedden van het gasthuis. (Zie BED.)

SNAPHAAN.

Dat is zoo rond als een snaphaan.

SNAPLAND.

Hij komt van Snapland, en gaat naar Klappenburg. (Zie KLAPPENBURG.)

SNAPPER.

De eene snapper bij den anderen. 9

Laat den hond en den snapper met vrede. (Zie HOND.)

SNATER.

Zij is mondig, en kan haren snater wel roeren. (Zie MONDIG.)

SNAVEL.

Zij steken overal hunnen snavel tusschen.

SNEDE.

Een sneedje leggen. 10

Het komt niet te propoost (*of:* ter sneê). (Zie PROPOOST.)

Hij heeft eene goede sneê aan.

[*Gelijk hij*, die eene sneê in zijn oor he... *een lotgenoot is van dengenen*, die eene... door den neus (*of:* het gezigt) krijgt, ... *hij het mede van den man*, die eene goede... aanheeft. *Men zegt het van den bescho... alsof men erdoor te kennen wil geven:* ... *zwaar geschonden.*]

Hij heeft eene sneê door den neus (*of:* het ge... (Zie AANGEZIGT.)

Hij heeft eene sneê in zijn oor. (Zie OOR.)

Hij weet zijne sneedjes goed te snijden.

Hoe nieuwer snede, hoe losser kleed. (Zie KL...

Ik kan mij niet onthouden van lagchen, zei ... en hij had eene sneê in zijne koon gekrege... JAKOB.)

Men zorgt voor een heel brood, en heeft ge... aan eene snede. (Zie BROOD.)

Nu kwam het laken allerbest ter snede. (Zie LA...

Patiëntie is goed kruid, maar wast niet in all... ven, zei Hein de diender, en hij kreeg door... patiëntie eene sneê in zijne tronie. (Zie DIE...

SNEDIG.

Een hond, die bijt, maar niet en bast, Heeft den sneêgste wel verrast. (Zie HOND.)

Vroeg sneêg, vroeg slecht. (Zie SLECHT.)

SNEEK.

Gauw ligt digt bij Sneek. (Zie GAUW.)

SNEEUW.

Als de regen komt, is de sneeuw bedorven. ... REGEN.)

Als de sneeuw valt op natte slijk, Geeft ... dagen een' vasten dijk. (Zie DAG.)

De goederen dezer wereld zijn gelijk aan sne... vlokken, die de oogen verblinden, en ... versmelten. (Zie GOED.)

Den rijp ontvlieden, en in de sneeuw ver... (Zie RIJP.)

De sneeuw is goed, als ze op haren tijd komt...

Eene leugen groeit aan als een sneeuwbal. (Zie...

Een sneeuw-jaar, een goed jaar. (Zie JAAR.)

Een sneeuwtje op het slijk geeft eene zekere ... (Zie SLIJK.)

Het breekt al uit (*of:* komt weêr boven), wa... der de sneeuw verborgen is. 12 (Zie de Bij...

Het is ligt en lustig, van hagel en sneeuw ... ten, als men bij een goed vuur zit. (Zie HA...

Het komt maar grooten bergen toe, snee... groen op denzelfden tijd te dragen. (Zie ...

Het zaad is wel onder de sneeuw, als de ou... onder den pels. (Zie MAN.)

Hij begaat crimen laesae majestatis, die ... achter den oven droogt, en het aan de lieden... blom verkoopt. (Zie BLOM.)

Hij heeft sneeuw in 't hoofd. (Zie HOOFD.)

Hij is bang, eene streek te verlaten, en hij wil... de sneeuw wandelen. (Zie BANG.)

Hij is zoo wit als sneeuw. 13 (Zie de Bijlage...

Hij kijkt, alsof hij in de sneeuw gep... (of ... k...) had. 14

Hij kijkt, of hij sneeuw ziet branden. 15

---

1 20 *Sept.* Gruterus I. bl. 119. Tuinman I. bl. 169.

2 Winschooten bl. 290. Tuinman I. bl. 259. Gales bl. 13. Modderman bl. 44.

3 de Brune bl. 262.

4 Gales bl. 29.

5 Tuinman I. bl. 195.

6 Tuinman I. bl. 259.

7 Sartorius *tert.* VIII. 28.

8 v. Eijk III. 53. Bogaert bl. 16, 53.

9 Sartorius *pr.* II. 66.

10 Tuinman I. bl. 279, II. bl. 196.

11 *Sel. Prov.* bl. 223.

12 *Prov. seriosa* bl. 42. *Campen* bl. 62. Gheurtz bl. 62, 76. Cats bl. 516. de Brune bl. 191. *Sel. Prov.* bl. 234. Sartorius *sec.* IV. 91. Richardson bl. 33. Willems III. 123. Meijer bl. 29. v. Vloten bl. 369.

13 *Mots* bl. 15. *Campen* bl. 74. Winscho... 266. Sancho-Pança bl. 55. Bogaert bl. 6...

14 Winschooten bl. 266. Tuinman I. bl. 21, ... bl. 23. Folie I. 216.

15 v. d. Hulst bl. 12. v. Lennep bl. 20...

piept als een muisje op de sneeuw. (Zie ...)
praat van de sneeuw, die in het ander jaar viel. (Zie JAAR.)
vergaat (*of:* smelt weg) als sneeuw (*of:* was) voor de zon. 1
wil sneeuw in den oven bakken. (Zie OVEN.)
zigt aan een' sneeuwbal. (Zie BAL.)
en sneeuw versmelt door tijd, Zoo ook, wat ons ...kt en snijdt. (Zie IJS.)
iedere de sneeuw voor zijne eigene deur weg..., en zich niet stooten aan den ijskegel van ...s nabuurs dakpan. (Zie BUURMAN.)
...w op slik Geeft ijs, dun of dik. (Zie IJS.)
de eerste sneeuw op een' nat geregenden grond, ...kan de oogst gering zijn; valt zij op een' be...n bodem, zoo kan de oogst goed worden. (Zie BODEM.)
sneeuw kan niet dan water voortkomen.
de boomen om Kersmis wit van de sneeuw, ...zijn in de lente wit van bloesem. (Zie BLOE...)
...t als sneeuw, die wegsmelt.
...sten snee, Noordoostenwind in zee. (Zie NOORDOOSTEN.)

SNEL.

...gezondheid van dokter Snel, Of van dokters ...d. (Zie DOKTER.)

---

drinkt met volle snellen, Zal zijn ligchaam ...r ontstellen. (Zie LIGCHAAM.)

SNELHEID.

men wint in kracht, verliest men in snelheid. (Zie KRACHT.)
men wint in snelheid, verliest men in kracht. (Zie KRACHT.)

SNERT.

..., houd je broek vast. (Zie BROEK.)

SNIJDER.

met maten, zei de snijder, en hij sloeg zijn ...f met de el voor haar achterste. (Zie ACHTERSTE.)
was eene schoone preek, zei de snijder, men ...d er de el bij het laken. (Zie EL.)
het ambacht verstaat, krijgt het werk, zei Jan ...snijder, en hij kreeg in de paaschweken een ...r kousen te verzolen (*of:* eene oude broek te ...pen). (Zie AMBACHT.)
...s festus, zei de snijder, en hij haalde zijne ...hter uit het boerhuis. (Zie DOCHTER.)
is de beste snijder niet, die de meeste snippers ...akt.
is door het oog van des snijders schaar getrok...n; daar trekt wel meer door. (Zie OOG.)
is koel op zee, zei de snijder, en hij voer over Rotte. (Zie ROTTE.)
is een snijder, dien de handen te lang uit de ...w zijn gegroeid. (Zie HAND.)
kijkt als een snijder, die zijne naald verloren ...eft. (Zie NAALD.)
...t erbij als een snijder.
...we grillen, nieuwe grillen, zei de snijder, en ...j beet in zijne tafel. (Zie GRIL.)
...e snijders kennen wel eene naald. (Zie NAALD.)

SNIK.

Hij is niet regt snik.
[*Hij heeft een klein verstand.*]

Zoo moet het gaan, zei Jutje, en zij zag een varken den laatsten snik geven. (Zie JUTJE.)

SNIP.

De gebraden ganzen (duiven, snippen, leeuweriken, *of:* patrijzen) komen u niet in den mond vliegen. (Zie DUIF.)
Het is eene snip.
[*Zoo benoemt men eene vinnige vrouw. De woordspeling met* snibbig *is duidelijk.*]
Hij jaagt op snippen.
[*De houtsnippen gaan meestal 's nachts op buit uit. Men bezigt om die reden deze spreekwijze van iemand, die jagt maakt op geriefelijke meisjes.*]
Hij is zoo dronken als eene snip.
[*De watersnip is een nathals onder de vogelen: altijd met den bek in 't water. Van daar de vergelijking van den dronkaard met dezen vogel.*]
Hij is zoo wijs als eene snip.
[*Om hare vlugt wordt de snip onder de domme vogels geteld. Het opvliegen geschiedt niet, gelijk bij andere vogels, regtuit, maar met schokken: dan regts, dan links. Men bezigt daarom deze spreekwijze voor een hoofd zonder hersens.*]
Hij smijt ze altemaal, als domme snippen, met zijne witte hemden. (Zie HEMD.)
In der snippen vlugt. 2
Snippen met lange bekken. (Zie BEK.)

Hij heeft eene snip aan. 3
[Snip *zal hier voor* springveer *moeten gelden; ofschoon het dan nog weinig grond schijnt te hebben, als men van den dronkaard zegt, dat* hij eene snip aanheeft, *gelijk men te Antwerpen deze uitdrukking gebruikt.*]

SNIPPER.

Het is de beste snijder niet, die de meeste snippers maakt. (Zie SNIJDER.)
Hij heeft een' snipper op.
[*Hij heeft eenige borrels gepakt.*]

SNOEK.

Avontuur een sardijntje, om een' snoek te vangen. (Zie SARDIJN.)
Bied aan het meisje een' man, een vischje aan den snoek, Fluks hebt gij ze beiden aan den hoek. (Zie HOEK.)
Dat is een ferme snoek gestrikt.
Dat is een schoonder snoek, zei Pan de hengelaar, en hij haalde een posje op. (Zie HENGELAAR.)
De kleine visschen maken de felle snoeken groot. 4
Hij heeft een' snoek gevangen (*of:* op snoek gevischt). 5
[*Daar de snoek zich op de diepe plaatsen aan den oever ophoudt, zegt men van iemand, die in het water is gevallen, dat* hij een' snoek heeft gevangen (*of:* op snoek heeft gevischt), *alsof hij den visch uit de diepte had willen opduiken, om dien te vangen.*]

...rts bl. 79. Modderman bl. 42.
...rts bl. 42.
3 Sancho Pança bl. 42.
4 de Brune bl. 211, 404, 405.
5 Winschooten bl. 288. Tuinman I. bl. 80. v. Eijk II. bl. 82. v. Lennep bl. 204.

Hij kan de snoeken in 't water hooren hoesten.
Hij raast (*of:* is er te huis) als een karper (snoek, *of:* visch) op zolder. (Zie HUIS.)
Hij werpt een bleitje uit, om een' snoek te vangen. (Zie BLEI.)
Hij zal te vergeefs naar den snoek hengelen.
Ik ben er zoo bekend, als een snoek op een' hooizolder. (Zie HOOI.)
Men vangt geen snoeken Met drooge broeken. (Zie BROEK.)
Snoeken op zolder zoeken. 1
[*Dat is: ver zoeken, wat voor den voet ligt.*]

SNOEPER.

Een dronkaard heeft nog ééns genoeg, een snoeper nimmer. (Zie DRONKAARD.)
Het is een oude snoeper.
Honger maakt snoepers. (Zie HONGER.)

SNOER.

Hij loopt bij hoeren en snoeren. (Zie HOER.)

Het oude snoer brak los.
Hij heeft zijne snoeren in een goed vischwater uitgezet.
Hij loopt in het lijntje (*of:* aan den leiband, *ook wel:* aan zijn snoer). (Zie BAND.)
Mijne snoeren zijn in liefelijke plaatsen gevallen. (Zie PLAATS.)

SNOEVER.

Snoevers zijn meestal lafaards. (Zie LAFAARD.)

SNOR.

De snorwagen heeft hem ingepakt.
[*Hij is het rijk der dooden ingesnord.*]
Hij heeft er een' snor van weg (*ook wel:* Hij heeft een' snor in (*of:* op)).
[*Men past deze spreekwijze op den beschonkene toe.*]

SNOT.

Het gelijkt ernaar als eene snottebel naar eene oester. (Zie OESTER.)
Het glimt als eene snottebel (*of:* hondenkeutel) in den maneschijn. (Zie BEL.)
Hij huilt snot en kwijl als een hofhond. (Zie HOF.)
Hij is zoo mild, dat hij snottebellen te grabbel werpt. (Zie BEL.)
Hij smeert hem het snot op de mouw. (Zie MOUW.)
Snuit eerst uw' eigen' neus, eer gij een ander het snot doet afvagen. (Zie NEUS.)
Zij hangen aaneen als snot en kwijl. (Zie KWIJL.)

SNUF.

Het is een nieuw snufje. 2
Hij heeft er het eerste snufje van. 3
Hij is van de nieuwe snuf. 4
Hij was snuf.
[*Met dit gezegde teekent men den dronkaard.*]
Ieder een snufje, en dan is het op.
Ruikt gij dat, zoo hebt gij het snufje nog niet geheel. 5

SNUIF.

Dat is geene snuif voor zijnen neus. (Zie NEUS.)
Het is geen lood snuif waard. (Zie LOOD.)
Hij riekt naar de oude snuif. 6
Hij verkoopt snuif.

SNUIT.

Dat garen is maar van snuit gesponnen. (Zie GA-REN.)

Dat is als een gouden ring in een' varkens[snuit.]
(Zie GOUD.)
Hij is op zijn' snuit geslagen. 7
Regtuit Als de varkenssnuit. 8
[*Dat wil zeggen: zonder omzien, tot e[igen] voordeel.*]
Wat doet hij er met zijn' snuit in? 9

SNUITER.

Het is een rare snuiter. 10
[Snuiter *geldt hier voor* snaak. MUL[DER] *zegt ervan:* „Snuiter *wijst misschien een vorderaar van zoogenaamde verlichting [aan,] even als men de tegenstanders van vooruit[gang] wel eens* dompers *genoemd heeft.*"]

SOBERHEID.

Soberheid is eene groote deugd. (Zie DEUGD.)

SOCINIAAN.

Het is een krachtig argument tegen de Socin[ianen.]
(Zie ARGUMENT.)

SOCRATES.

Zij mogen mij zelfs slaan, als ik er niet bij [ben,] zei Socrates.
[*Een aardig gezegde, kwansuis aan* SOC[RA]TES *toegeschreven, tot aanprijzing van lijdzaamheid, waarmede men zeker [niets] waagt!*]

SOEP.

Dan zoude hij zulke magere soep niet mo[eten] slikken.
Dat gelijkt erop als mijn gat op een kommetje [soep.]
(Zie GATTEN.)
Die soep smaakt hem niet meer.
Eet nu soepe, zei gekke Jorden, en hij gooide [den] Franschen kok een hammebeen toe. (Zie [JOR]DEREN.)
Het is soepig.
Het is soep zonder balletjes. (Zie BAL.)
Het lijkt zooveel als Amsterdam op een ko[mmetje] soep. (Zie AMSTERDAM.)
Hij is goed in de soep, maar wat taai in 't ko[ken.]
Hij soept.
Hij zit in de soep. 11
[*Hij bevindt zich in groote verlegenheid.*]
Hoe zal hij de soep vinden? 12
[*Men vraagt dit, wanneer eene zaak [ver]broddeld is.*]
Ik kom er mooi mede in de soep.
[*Dat is: ik kom er gek af.*]
Soep! eens poep, eens pis; weg is 't. (Zie PIS.)
Wie lang soep eet, wordt oud. (Zie OUD.)
Zijne soep wordt al te heet gekruid.
Zoo wat van het potje in het pannetje, maar de[n] blijft dezelfde. (Zie PAN.)

SOERE.

Hij wint daaraan als vrouw Soere. 13

SOES.

Eet liever moes Dan geborgde soes. (Zie MOES.)

---

1 v. Eijk II. bl. 82.
2 Sartorius sec. VII. 97, VIII. 96.
3 Tuinman I. bl. 188, 199.
4 Gheurts bl. 33.
5 *Campen* bl. 122. Meijer bl. 59.
6 *Adag. quædam* bl. 32. *Adag. Thesaurus* bl. 33.
7 *Campen* bl. 96.
8 Wassenbergh bl. 93. Hoeufft XLVIII. Halbertsma bl. 30.
9 Winschooten bl. 268.
10 Mulder bl. 434.
11 *Landbouwer* bl. 71.
12 Bogaert bl. 45.
13 *Campen* bl. 120.

is altijd in eene soes.

SOK.

slaat (*of:* klapt, *ook wel:* rijmt) als eene sok
een' drempel. (Zie DREMPEL.)
oopt op sokken het gat uit. (Zie GATTEN.)
naar Leuth, om sokken te wasschen. (Zie
UTH.)
hem de sokken!
[*Men bezigt deze spreekwijze, om iemand tot eene zaak aan te sporen. Heeft hij integendeel uit zich zelven grooten ijver voor dit of dat betoond, dan zegt men:* Hij zet hem de sokken.]
een beer op sokken. (Zie BEER.)
at op sokken.
wam af, gelijk de duivel op zijne sokken.
e DUIVEL.)
t hem de sokken.

SOLDAAT.

ouw u nimmer op soldaten, Daar zij nooit iets
aste laten. (Zie RUST.)
ldatenbrood Zit altijd de dood. (Zie BROOD.)
apper soldaat gaat op zijn' tijd loopen. 1
goed soldaat laat nooit zijne hielen kijken.
e HIEL.)
pogcher was nooit goed soldaat. (Zie POG-
ER.)
orzaamheid is de eerste pligt van een' soldaat.
e GEHOORZAAMHEID.)
e soldaten vreezen geen vuur.
soldaat, Goed kameraad. (Zie KAMERAAD.)
is een slecht soldaat, die geen generaal hoopt
worden. (Zie GENERAAL.)
s een sobere staat, zei de Mennist, en hij zag,
de soldaten in het leger leefden. (Zie LEGER.)
s een soldaat van den paus. (Zie PAUS.)
s een soldaat van fortuin. (Zie FORTUIN.)
is geen' boer wijs te maken, hoe een soldaat
den kost komt. (Zie BOER.)
s soldaat gemaakt.
[*Men bezigt dit van eetwaren of dranken, die men, door ze te gebruiken, voor bederf heeft bewaard.*]
ziet er uit, of er een troep soldaten in gebi-
vacqueerd heeft.
aakt een' soldaten-ransel (*of:* een vuilnisvat)
zijne maag. (Zie MAAG.)
peelt voor soldaat.
iet er uit als een soldaat.
u ver van 't geschut, dan wordt gij een oud
daat. (Zie GESCHUT.)
rijg nooit koude voeten, zei de soldaat, en hij
maar één been. (Zie BEENEN.)
moet niet gelooven, dat een boer, zoodra men
n aan den degen bindt, een goed soldaat zal
. (Zie BOER.)
achten de nieuwe soldaten, die niet dan van
chten en smijten droomen.

SOM.

is de proef op de som. (Zie PROEF.)
om te hoog opzetten.

SOORT.

is eene andere soort van kreeften, zei de boer, en
hij bragt kikvorschen ter markt. (Zie BOER.)
Het is ééne soort van beesten, hij en zijn paard. (Zie BEEST.)
Hij maakt geene soort onder Christen-menschen. (Zie CHRISTEN.)
Men kan uit allerlei soort van glas geen goud fabriceren. (Zie GLAS.)
Soort bij soort op éénen stal. 2
Soort zoekt soort, zei de duivel, en hij pakte den schoorsteenveger bij den kop. (Zie DUIVEL.)
Zij brouwen u eene lekkere soort van bier. (Zie BIER.)

SOP.

Van uit het ruime sop wringen de palingen zich in de naauwe fuiken. (Zie FUIK.)

Als een hond aan een sop. (Zie HOND.)
Dat is goed krotensop, zei Evert, en hij dronk rooden Hooglandschen wijn. (Zie EVERT.)
Dat zijn magere soppen. 3
De druif geeft geen sop, dan geperst of gebeten zijnde. (Zie DRUIF.)
De eerste soppen zijn de beste; De eerste trouw gaat voor de leste. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Die het sop geproefd heeft, weet, hoe 't smaakt. 5
Die luttel versch heeft, moet magere soppen maken.
Goede magen hebben geen oranje-sop of zure sausen van doen. (Zie MAAG.)
Het is een zoetemelksche sop, die geen' grammen kop heeft. (Zie KOP.)
Het sop is de kool niet waard. (Zie KOOLEN.)
Het sop is de pop, daar elk om danst. (Zie POP.)
Hij is dronkener dan een wijnsop. 6
Hij klaagt over vette soppen. 7
Hij komt op het nasopje.
Hij laat hem in zijn sop gaar koken. 8
Hij zal een sopje halen.
[*De regen zal hem overvallen, en nat maken.*]
Hij zal soppen eten. 9
Hij zal van hetzelfde sop drinken. 10
[*Dat wil zeggen: aan dezelfde rampen onderworpen zijn.*]
Hij zal zijne vette soppen weeken. 11
Is het geen sop, Zoo is het drop. (Zie DROP.)
Kom met een' zak om soppen. 12
[*Soppen doet men in een' pot, niet in een' zak. Men bezigt dit spreekwoord als eene berisping over eene domme daad.*]
Korte missen en lange braadworsten (*of:* soppen). (Zie MIS.)
Men kan wel een' keisteen (*of:* koolstronk) koken, dat het sop goed is. (Zie KEI.)
Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op het theater, En hij verkocht den luî krotensop voor oogwater. (Zie KROOT.)
Oud vleesch maakt goede (*of:* vette) soppen. 13
Papenwijven en soppen is eene gemeene spijs. (Zie PAAP.)
Somtijds sop, Somtijds drop. (Zie DRUPPEL.)
Tusschen lepel en mond Valt het sop te grond. (Zie GROND.)
Zij eten alle dagen soppen. (Zie DAG.)

---

[1] ...bondés *Tijd* 40.
[2] ...art bl. 41, 67.
[3] ...man I. bl. 107.
[4] ...erus III. bl. 144. Cats bl. 471.
[5] ...erus II. bl. 127. *Morgh* bl. 12.
[6] *Mots* bl. 28.
[7] *Mots* bl. 34.
[8] v. d. Hulst bl. 13.
[9] Tuinman I. bl. 107.
[10] Gheurts bl. 22. Zegerus bl. 63. Sartorius *pr.* IX.
80.
[11] Tuinman I. bl. 104, 107, 136.
[12] Wassenbergh I. bl. 92.
[13] *Mots* bl. 8. Gruterus III. bl. 165. v. d. Venne bl. 208.

Zij zijn met hetzelfde sop overgoten. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Zij zullen allen van één sop hebben. 2

SOUFFLEUR.

Hij is de souffleur.

[*Een souffleur is een influisteraar, en op het tooneel de man, die aan de spelers de rollen voorleest. In het algemeen noemt men hem een souffleur, die voor een ander denkt en handelt.*]

SPAAK.

Er is eene spaak (*of:* een stok) in het wiel gestoken. 3
Het zal spaak loopen.

SPAAN.

Daar is spaan niet t'huis. (Zie HUIS.)
Dat is de beste vischspaan uit hare keuken. (Zie KEUKEN.)
Een drek op een spaantje. (Zie DREK.)
Hij loopt met den vischspaan.
Hij weet het beste vet van den pot met den vischspaan af te schuimen. (Zie POT.)

SPAANDER.

Als de timmerman spelen gaat, dan vallen er geene spaanders. 4

[*In denzelfden zin zegt men:* Wanneer de timmerman lang om het hout wandelt, zoo vallen er geene spaanders van. *Beide spreekwoorden worden op den lanterfanter toegepast.*]

Daar gehakt (gekapt, *of:* gehouwen) wordt, daar vallen spaanders. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Daar komt geen spaander van te regt.
Die boven zijn hoofd kapt, dien vallen de spaanders in de oogen. (Zie HOOFD.)
Goede timmerlieden maken luttel spaanders. 6
Hij raapt spaanders. 7
Hij zal u als spaanders onder het spek hakken.
Hoe slimmer timmerman, hoe meer spaanders. 8 (Zie de *Bijlage.*)
Kon hij, hij hakte spaanders van robijnen. (Zie ROBIJN.)
Men kapt van vurenhout geene eiken spaanders. (Zie EIK.)
Onze spaanders willen niet wel branden, tenzij ze beter gestookt en opgeblazen worden.
Van groote blokken houwt men groote spaanders. (Zie BLOK.)
Wanneer de timmerman lang om het hout wandelt, zoo vallen er geene spaanders van. (Zie HOUT.)
Zoo als de timmerman is, zoo zijn ook de spaanders. 9

SPAANSCHE ZEE.

Dat bijltje ben ik wel half kwijt, zei de jongen, en hij liet het in de Spaansche zee vallen. (Zie BIJL.)

SPAARDER.

De spaarder is meer dan de winner (*of:* Een goed bewaarder is beter dan een, die 't wint, en weêr verteert). (Zie BEWAARDER.)
De spaarder wil een' teerder hebben. 10
De spaarzame, al eet hij geene lekkernijen, eet daarom zijn genoegen wel. (Zie GENOEGEN.)
Na een' goed' spaarder komt een goed verteerd[er]. 11 (Zie de *Bijlage.*)

SPAARMOND.

Spaarmond koopt Smeermond zijn huis en land. (Zie HUIS.)

SPAARZAAMHEID.

Bezette spaarzaamheid is geene karigheid. (Zie KARIGHEID.)
De deuren der herbergen sluiten spaarzaamheid [uit] en laten overdaad binnen. (Zie DEUR.)
Karigheid is huisverdriet; Spaarzaamheid ro[ovt] niemand (*of:* en wallegt) niet. (Zie HUIS.)
Spaarzaamheid is eene groote rente. (Zie REN[TE.])

SPADE.

Als de spa gevaagd is, is het tijd genoeg, o[m de] kas te zuiveren. (Zie KAST.)
Daar een boer op zijne spade leunt en gaapt, i[s het] vreemd, dat het onkruid toeneemt? (Zie BO[ER.])
Door veelvuldig gebruik wordt de spa bot, en [als] ze versleten is, gooit men ze onder 't oud ij[zer.] (Zie GEBRUIK.)
Hij geeft schop en spade weder terug. (Zie SCH[OP.])
Hij heeft schop en spade medegebragt. (Zie SCH[OP.])
Hij is gewend aan spade en ploeg. (Zie PLO[EG.])
Hij noemt eene schop eene schop, en eene s[pade] eene spade. (Zie SCHOP.)
Hij steekt de spade bij het werk. 12

[*Dat wil zeggen: hij ziet van de zaak [af,] hij geeft het op. Men duidt hierdoor een' [vrij]willigen afstand van werkzaamheden aan. [Is] die afstand gedwongen, dan bezigt men [het] volgende spreekwoord.*]

Hij steekt de spade in (*of:* op) den dijk. (Zie DI[JK.])

SPAN.

Dat is een span!

[*Dat wil zeggen: het zijn er twee, die* [...] *even raar zijn.* Span *is hier voor* gesp[an ge]*nomen, gelijk men bijv. van een span pa[arden] spreekt.*]

Dat verschilt eene span op een lutje. (Zie LUTT[JE.])

SPANJAARD.

De Vlamingen zien het einde der zaken, en de [...] het einde der Spanjaarden. (Zie EINDE.)
Hij is van den Spanjaard genezen.

[*Men zegt dit van iemand, die los van tong[...]*]

Hij is zoo deftig als een Spanjaard.
Hij is zoo loos als een Spanjaard.

[*Deze spreekwijze dagteekent van den t[ach]tigjarigen oorlog.*]

Hij vloekt als een Spanjaard.
Nu zijt ge gelubd, zei de Spanjaard, en hij ha[kte] eene kat den staart af. (Zie KAT.)
Op een' witten Spanjaard en op een' zwarten [En]gelschman moet men achtgeven. (Zie ENGELSC[H]MAN.)
Spreek veel, feil veel, zei de Spanjaard. 13

---

1 *Campen* bl. 87. Gheurtz bl. 50. Zegerus bl. 40. Idinau bl. 217. de Brune bl. 239. Sartorius *tert.* V. 26. v. Alkemade bl. 156. Tuinman I. bl. 204, II. bl. 76. *Adag. quædam* bl. 48, 65. v. Moerbeek bl. 270. *Euphonia* bl. 518. Everts bl. 232. Meijer bl. 40.

2 Servilius bl. 181*.

3 Witsen 200. Winschooten bl. 294, 350, 360. Tuinman I. bl. 156. Gales bl. 32. v. Eijk III. bl. 96. Guikema II. 14. Mulder bl. 419. Sancho-Pança bl. 40. Modderman bl. 106. Bogaert bl. 93. v. Lennep bl. 205. *Veeteelt* bl. 133.

4 *Prov. seriosa* bl. 7.

5 *Prov. seriosa* bl. 11. Gheurtz bl. 77. Gruterus II. bl. 129, III. bl. 128. v. d. Venne bl. 258. de Brune bl. 109. *Mergh* bl. 6. *Sel. Prov.* bl. 194. Winschooten bl. 273. Tuinman I. bl. 261, II. bl. 144. Sancho-Pança bl. 24. Modderman bl. 116. v. Lennep bl. 205.

6 *Prov. seriosa* bl. 28. Gheurtz bl. 25. de Brune bl. 62.

7 Winschooten bl. 273.

8 Gruterus III. bl. 166. Cats bl. 531. de Brune bl. 65, 220. *Mergh* bl. 52. *Sel. Prov.* bl. 141. Richardson bl. 27. Tuinman I. bl. 261, 2[...] bl. 85.

9 de Brune bl. 242.

10 *Campen* bl. 83. 20 *Sept.* Gruterus I. [...] Brune bl. 56, 421. Tuinman II. bl. 67. [...] bl. 416.

11 *Prov. seriosa* bl. 34. *Campen* bl. 32. Gh[eurtz] bl. 53. de Brune bl. 496. *Mergh* bl. 34. Hal[...]ma bl. 31. Meijer bl. 16. Schrant bl. 2[...]

12 Tuinman I. *nal.* bl. 25.

13 *Mots* bl. 6.

SPANJE.

is Spaansch bloed aan. (Zie BLOED.)
gaat hem, gelijk men van Spanje zegt: het is goed, wat er van daan komt, behalve dat eken kan.
[*Men zegt dit gramstorig, wanneer een gegeven raad niet wordt opgevolgd.*]
ziet er Spaansch uit (*of:* gaat er Spaansch toe).
bouwt kasteelen in Spanje. (Zie KASTEEL.)
heeft het Spaansch.
heeft voor den koning van Spanje gerekend. KONING.)
zoo vet als een Spaansch anker (*of:* een anstok). (Zie ANKER.)
kent Fransch, als eene koe Spaansch. (Zie ANKRIJK.)
boovert als eene Spaansche koe. (Zie KOE.)
d eene Spaansche vijg geven. 1
[*Volgens* TUINMAN *wil dit zeggen: iemand door vergif om 't leven brengen, waartoe meermalen eene vergiftigde vijg zou zijn gebruikt.*]
b er niet één Spaansch woord tegen.
aschte, dat hij op een hert naar Spanje reed. HERT.)
r Turksch dan Spaansch. 2
[*Bij het ontzet van Leiden kwam de dappere Zeeuwsche admiraal* BOISOT *voor de stad, om de inwoners van mondbehoeften te voorzien. Zijne wakkere matrozen droegen op de hoeden eene zilveren maan met het opschrift:* Liever Turksch dan Spaansch. *Sedert werd dit tot een spreekwoord.*]
maakt daar een Spaansch leven. (Zie LEVEN.)
t ze den Spaanschen Gaillard hebben leeren sen. (Zie GAILLARD.)
op met je zijden kousen en Spaansch-lederen enen. (Zie KOUS.)
lijf is hem zoo lief niet als zijne Spaansche iten. (Zie KLUIT.)

SPAR.

p men hem met eene sparre in den aars, hij het niet voelen. (Zie AARS.)
dient tot spar en tot kloet. (Zie KLOET.)
moet te spar en te kloet. (Zie KLOET.)
en naar Noorwegen brengen (*of:* zenden). NOORWEGEN.)

SPAREN.

n is eene schoone stad, die aan het Sparen t. (Zie DUREN.)
vaart door het Sparen naar Vollenhove.
[*Woordspeling met de namen van de door de stad Haarlem vloeijende rivier het Sparen of Spaarne en de Overijsselsche stad Vollenhove, waarvan de bedoeling duidelijk is, en dient, om aan te toonen, dat men door* sparen *tot een'* vollen hof *komt.*]

SPARENDAM.

is daar op Sparendam. 3
[*Dat wil zeggen: het is daar niet breed, maar gaat er schraaltjes langs. Het in de nabijheid van Haarlem, aan het Spaarne, gelegen dorp Sparendam, komt hier dus alleen als woordspeling voor.*]

SPARTELING.

Hij geeft hem veel sparteling.
[*Hij veroorzaakt hem vrij wat moeite.*]

SPAT.

Hij heeft een spat aan.
Zonder spat of gal. (Zie GAL.)

SPECERIJ.

In kleine doosjes en potjes bewaart men de beste specerijen (*of:* zalven). (Zie DOOS.)
Specerijen geven geen' reuk, dan als zij gestampt of gebroken worden. (Zie REUK.)

SPECHT.

Geen eikenboom viel ooit van éénen slag (*of:* op den eersten slag), zei de specht, en hij pikte daarin. (Zie BOOM.)

SPECTAKEL.

Hij maakt al braaf wat spectakel.

SPECULATIE.

Wij zullen speculatie eten, zei de meid; want dan behoef ik geene schotels te wasschen. (Zie MEID.)

Het is van mijne speculatie niet: kan ik mij daarmede behelpen? 4
Het is van mijne speculatie niet, laat varen. 5

SPEELMAN.

Daar ligt een speelman begraven: hij wil zien, waar de strijkstok ligt (*of:* hij valt over den strijkstok).
De speelman gaat van het dak (*of:* zit niet langer op den zolder). (Zie DAK.)
Die zonder speelman dansen kan, kan ook zonder stijgbeugel rijden. (Zie BEUGEL.)
Eene vette kerkmuis, eene witte zwaluw en een rijke speelman zijn drie zeldzame dingen. (Zie DING.)
Om de bruid zijn de speelluî. (Zie BRUID.)

SPEELSCH.

Zij is speelsch. 6
[*Men zegt dit van eene manzieke jonge dochter.*]

SPEELTUIG.

Elk heeft zijn speeltuig, de een meer dan de ander. 7

SPEELWERK.

Dat is maar speelwerk.

SPEEN.

Men moet de koe wel melken, terwijl men ze heeft, maar haar de spenen niet aftrekken. (Zie KOE.)

SPEER.

Hebt gij het schild, ik heb de speer. (Zie SCHILD.)
Met speer en met schild ergens vóór wezen (*of:* iemand vervolgen). (Zie SCHILD.)

SPEK.

Aan de kat, die het spit likt, moet men het spek (*of:* gebraad) niet toevertrouwen. (Zie GEBRAAD.)
Aarde wil van aarde niet, 't Spek wil van den zwaarde niet (*of:* Onkruid uit den gaarde niet, *ook wel:* De kat wil uit den gaarde niet, En zij laat haar muizen niet). (Zie AARDE.)
Als men de kat op het spek bindt, wil zij niet eten. (Zie KAT.)
Als men muizenessen in het hoofd heeft, moet men een stuk spek in den aars steken. (Zie AARS.)
Aris, geef den hond het spek! — neen moêr, ik mag het zelf wel. (Zie ARIE.)

---

man I. bl. 33. Oct. 27. Harrebomée III. bl. 276.
v. d. Bulst bl. 16.
3 de Brune bl. 463. Sartorius sec. IX. 27.
4 Sartorius sec. X. 61.
5 Sartorius sec. X. 81.
6 Sartorius tert. II. 72.
7 v. d. Venne bl. 193.

Ben ik een varken, zei Kaatje, zoo eet spek van mijn' aars. (Zie AARS.)
Dat ik aan het koren verlies, zal ik aan het spek wel weêr vinden, zei de boer, en zijne varkens liepen door het koren. (Zie BOER.)
Dat is de kat bij het spek gezet. (Zie KAT.)
Dat is geen spek voor zijnen bek. (Zie BEK.)
Dat spek heb ik al weg, zei speulige Lijs, en zij stak eene ham onder hare rokken. (Zie HAM.)
De fijne katten snoepen het spek. (Zie KAT.)
De meid doet als de maaijen: zij springt van weelde uit het spek. (Zie MAAI.)
De rat wil aan het spek niet. (Zie RAT.)
Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* geene suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel in den zak). (Zie DEUGD.)
Door die slagting is het spek nu al op vijf groot gekomen. (Zie GROOT.)
Een bijbel in huis brengt spek in de wiem. (Zie BIJBEL.)
Er is spek in, nu ons de koe begint te walgen. (Zie KOE.)
Gij zult het spek uit den pot kallen. (Zie POT.)
Ham is geen spek. (Zie HAM.)
Heb je spek gegeten? 1

[*Spek is het vet van 't varken; maar wordt ook voor al, wat van 't varken komt, gebruikt. Het is nagenoeg de eenige vleeschspijs, die de gemeene man bekomen kan. Van daar de vele spreekwoorden, aan dit artikel ontleend.* Heb je spek gegeten? *vraagt men hem, die zwaar van begrip is, ook wel aan den doove, en zulks, omdat spek zwaar te verteren is. Om dezelfde reden zegt men van den tragen denker of den hardhoorige:* Hij heeft spek gegeten; daarom zit hem het zwoord achter (*of:* in) de ooren.]

Hem is een stuk spek in den mond geworpen. (Zie MOND.)
Het is een man als spek; en spek is zoo goed als geld, als het niet garstig is. (Zie GELD.)
Het is mager moesje zonder spek. (Zie MOES.)
Het is moeijelijk, om het spek uit het hok te halen, als de hond erin is. (Zie HOND.)
Het is spek uit het hondennest. (Zie HOND.)
Het maakt eene goede purgatie, zei Fop, en hij at spek met pruimen. (Zie FOP.)
Het overleggen is 't al, zei de vrouw, en zij braadde het spek in de boter. (Zie BOTER.)
Het spek beet hem. 2
Het spek gaat bij die menschen altijd in den pot. (Zie MENSCH.)
Het spek is altijd vetst in anderer lieden pot. (Zie LIEDEN.)
Het spek smeert den pot wel. (Zie POT.)
Het zijn geene spekpannekoeken. (Zie KOEK.)
Hier is spek tot palm. (Zie PALM.)
Hij beeft als eene kat voor een' spiering, en als een hond voor een stuk spek. (Zie HOND.)
Hij gaârt daar een' duim dik spek over. (Zie DUIM.)
Hij glimt, alsof hij met spek gesmeerd is.
Hij groeit er eene hand (*of:* een' vinger) dik spek in. (Zie HAND.)
Hij had gaarne een stuk spek uit de pan. (Zie PAN.)

Hij hapt als eene muis naar het spek. (Zie M
Hij heeft de kat aan het spek laten komen. KAT.)
Hij heeft de naald in 't spek gestoken. (Zie NA
Hij heeft spek gegeten; daarom zit hem het zw achter (*of:* in) de ooren. (Zie OOR.)
Hij helpt de ratten aan het spek. (Zie RAT.)
Hij is een heele spekkooper. (Zie KOOPMAN.)
Hij is ervan voorzien als eene Joden-keuke spek. (Zie JOOD.)
Hij is met geen stuk spek te paaijen. 3

[*Men zegt dit van een' listig' man.*]

Hij is zoo vet als spek. 4
Hij kan het spek wel op het brood houden. BROOD.)
Hij loert als eene kat op eene zij spek. (Zie K
Hij loopt erbij voor spek en boonen (*of:* sp appels). (Zie APPEL.)
Hij lust geen spek; maar hij mag het toch ruiken.
Hij schiet met spek. 5

[WINSCHOOTEN, TUINMAN, V. EIJ V. LENNEP *denken, bij dit spreekwoord het beschieten van den vijand met br spek; maar 't is moeijelijk, om hierin e band te zoeken met* leugens zeggen, *is de beteekenis van het spreekwoord, beide eene ongeoorloofde handelwijze ui 't is niet rond, niet met open vizier geh Daarom zegt* DE JAGER: „*Niet onaan is, hetgeen* BILD. *zegt,* Aant. op HUYGE 136, *dat* spek *voor* leugen *genomen wor dat men er zijn reden mede* lardeert." *doen van zeer groote leugens, zegt* schiet met heele varkens.]

Hij steekt het penseel in het spek. (Zie PEN
Hij weet wel, wat spek (*of:* vleesch) hij in de heeft. (Zie KUIP.)
Hij zal de kat wel aan het spek helpen. (Zie
Hij zal het spek eer ophebben dan een and moes. (Zie MOES.)
Hij zal u als spaanders onder het spek ha (Zie SPAANDER.)
Hun ontbreekt niet dan kool: hadden zij maar (Zie KOOLEN.)
Jan eet spek. (Zie JAN.)
Je bent maar een spek, zei de Franschman. FRANSCHMAN.)
Ik ben het zoo moe als gespogen spek. 6
Ik heb het varken gemest, en hij is met het onder het bed. (Zie BED.)
Koop eens spek zonder geld. (Zie GELD.)
Laat het ons deelen, gelijk de Heidens het (Zie HEIDEN.)
Luipende katten hebben het eerst het vleesch spek) uit den pot. (Zie KAT.)
Men kan de kat (*of:* den hond) niet van het houden, als zij (hij) er den smaak van beet (Zie HOND.)
Men kan het spek op het bord niet houden. BORD.)
Men moet geene ratten bij het spek vertrou (Zie RAT.)

---

1 v. Eijk III. bl. 111.
2 Sancho-Pança bl. 53.
3 Sartorius *pr.* X. 89.
4 Winschooten bl. 274.
5 Winschooten bl. 229, 230. Tuinman I. bl. 39, 193. v. Eijk II. 33. de Jager *Bijdr.* bl. 119. Sancho-Pança bl. 27. v. Lennep bl. 155, 256. bl. 131.
6 Tuinman I. bl. 168.

…zal geen spek spekken. 1
…zal geen spek zoeken in het nest van den hond, …worsten in den hondenstal. (Zie HOND.)
…eene metworst naar eene zij spek smijten.
…spek vangt men muizen. (Zie MUIS.)
…ens wordt het spek voor de honden geworpen, …daar zotten wonen. (Zie HOND.)
…ende honden hebben het spek allereerst weg. …e HOND.)
… en pompernikkel was beter voor hem. (Zie …MPERNIKKEL.)
… is goed voor een' Westfaalder, maar niet voor …' Engelschman, die de koorts heeft. (Zie EN-…LSCHMAN.)
… om spinde.
[Spinde *is* spijskast. *Men zegt hier: de zaak staat vrij gelijk, want of men de kast neemt of het voorwerp, dat erin gevonden wordt, het een is als het ander, men kan het wel omruilen, beide zullen gelijke diensten bewijzen. Zoo zegt men ook:* Den een helpt de zalf, en den ander het potje.]
… tot Mei toe (*of:* tot in Mei). (Zie MEI.)
…weelde uit het spek vallen.
… de zuinigheid huishoudt, groeit spek aan den …k. (Zie BALK.)
…toe dient een varken, dat geen spek tot de …rsten geeft?
…al men u koken? knollen met zeespek? (Zie …OL.)
… de kat bij het spek en een' lap bij den wijn, …n zijt gij aan het regte einde. (Zie EINDE.)
…ebben het spek al weg, eer nog de kool is op-…disscht. (Zie KOOLEN.)
…spek stinkt daar.
…glad als een stuk spek. 2
…kwam de kat aan het spek niet. (Zie KAT.)

SPEL.

… spellen een' keer gedronken, zei de Braban-…r. (Zie BRABANDER.)
…de buik opengaat, dan breekt het spel uit. (Zie …UIK.)
…de R in de maand is, mag men een spelletje …aken. (Zie MAAND.)
… het maar op zweren aankomt, hebben wij het …el gewonnen.
… het spel op stelten is, maakt men wel een' ko-…ng van eene stroowisch. (Zie KONING.)
… het spel op zijn best is, (*of:* Met gewonnen …el, *ook wel:* Met winst) moet men eindigen (*of:* …o is het tijd, het te laten). 3 (Zie de *Bijlage.*)
…spels genoeg.
…ers is het spel niet volmaakt.
…nturen is een goed spel, als men wel durft …venturen. 4
… verloren, spel verloren. (Zie BAL.)
… een slecht spel een goed gezigt zetten. (Zie …ANGEZIGT.)

Daar is het spel nu op den wagen. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[*„Dat wil zeggen,"* zoo leest men bij TUINMAN, *ter opheldering van dit spreekwoord: „'t werk gaat nu aan. De oude Redenrijkers plagten hunne batementspelen op wagens om te voeren: 't geen al van aalouder afkomst is. De Grieken en Romeinen plagten ouwelings in hunne blyspelen op zulke omgevoerde tooneelwagens de gebreken en misbedrijven van bekende persoonen zeer naakt en opentlijk, zelf met melding der naamen, tot schimp en lach der kijkers voor te stellen. Hier in vond het volk groot behagen; en die dus tot een spel op den wagen quam, wierd lelijk als aan de kaak gezet, en geraakte op de tong van yder."*]
Dan hadden wij beiden niet dan spel. 6
Dat is een os van een spel. (Zie OS.)
Dat is gewonnen spel.
Dat is het spel van achteren bezien.
Dat is, om het spel te volmaken.
Dat maakt al 't spel te schande. (Zie SCHANDE.)
Dat maakt het spel effen. 7
Dat spel zal op een vechten uitdraaijen. 8
Dat zal het spel wel koken.
[*Eene overdragtige uitdrukking, vroeger gebruikelijk, en zooveel beteekenende als:* De zaak heeft haar beslag. *Tegenwoordig zegt men in denzelfden zin:* Dat doet de deur toe.]
Dat zal kwaad spel maken. 9
Dat zijn de zegsluî van het spel. (Zie LIEDEN.)
Dat zou kwaad spel in het gasthuis gemaakt hebben. (Zie GASTHUIS.)
De geheele wereld is een kamerspel. (Zie KAMER.)
De lieden zijn er geweest: nu is het spel uit. (Zie LIEDEN.)
De manier maakt het spel. (Zie MANIER.)
Der katten spel, der muizen dood. (Zie DOOD.)
Der sterke lieden spel, der zwakke (*of:* kranke) lieden dood. (Zie DOOD.)
De wereld is maar een doorgaand kinderspel. (Zie KIND.)
Die het eerst komt, heeft de beste plaats van 't spel. (Zie PLAATS.)
Die het spel niet verstaat, moet het niet spelen (*of:* moet de kaart niet schudden). (Zie KAART.)
Die het spel wint, moet de kaarsen betalen. (Zie KAARS.)
Die in het spel komt, moet spelen. 10
Die komt in 't spel, Geniete den rel. (Zie REL.)
Die zegt, wat hij wil, Moet hooren het wederspil. 11
[Wederspel *of* wederspil *beteekende oulings:* tegendeel *of* tegenovergestelde.]
Door wijn, door vrouwen en door spel wordt de man al lagchend arm. (Zie MAN.)
Een gewonnen spel verliezen. 12
Een goed spel wordt ook te veel. 13 (Zie de *Bijlage.*)

…*Prov. seriosa* bl. 30.
…[Tuinman] I. bl. 114, II. bl. 163.
…*Prov. seriosa* bl. 2. *Mots* bl. 36. *Campen* bl. 5. …Gheurtz bl. 3. Zegerus bl. 4. 14 *Maart.* Idinau …bl. 130. Gruterus I. bl. 93, 115. v. d. Venne bl. …[3]33. de Brune bl. 45, 46, 477, 493. *Sel. Prov.* bl. …34. v. Alkemade bl. 105. Tuinman I. bl. 268, II. …bl. 15, 110, 121, 215. Wassenbergh III. bl. 100. …Meijer bl. 68. v. Eijk III. bl. 80. 14 *Maart* 53. Harrebomée *Tijd* 210.
4 Gruterus III. bl. 126.
5 Tuinman I. bl. 39, 159, 268. Mulder bl. 414. Bogaert bl. 23.
6 Hoffmann bl. XXXIX.
7 Sartorius *tert.* IV. 60.
8 *Adag. quædam* bl. 16.
9 Sartorius *pr.* I. 98, *sec.* IX. 68. Tuinman I. bl. 268. Gales bl. 41.
10 *Mots* bl. 68. de Brune bl. 46.
11 *Campen* bl. 21. 26 *Mei.* Gruterus I. bl. 101. Meijer bl. 11. 26 *Mei* 53.
12 Sartorius *pr.* VI. 29.
13 *Prov. seriosa* bl. 28. Gheurtz bl. 25. Zegerus bl. 25. Gruterus II. bl. 146. de Brune bl. 128, 269, 393. *Mergh* bl. 21.

Een kattevel Maakt kattenspel. (Zie KAT.)
Een spel verliezen, eer het begonnen is. 1
Een vóórspel vordert een naspel.
Er is een haar in het spel. (Zie HAAR.)
Geen spel verloren dan bij gebrek van geld. (Zie GEBREK.)
Gelijk partuur kaatst wel in 't spel. (Zie PARTUUR.)
Gij hebt gedaan, een ander man in het spel, zei Fijtje tegen Joor, en zij had hem uit de baan geknikkerd. (Zie BAAN.)
Gij waart in dit spel niet medegerekend. 2
Gij zult hem zijn spel spelen. 3
Groot van eten en klein van k....., dan meent de duivel, dat het een open spel is. (Zie DUIVEL.)
Had ik dien steen niet geworpen, zoo had ik het spel verloren. (Zie DOBBELSTEEN.)
Het beste spel is niet te spelen. 4
Het gaat zoo wat over en weêr, zei Govert, en hij verloor negen en negentig spellen, en het honderdste won hij. (Zie GOVERT.)
Het gelijkt hier wel dopjes-spel. (Zie DOP.)
Het is al gewonnen spel. 5
Het is, alsof het spel spreekt.
[*Alles loopt tegen, en schijnt erop toegelegd, om te mislukken. Het is, alsof het spel zelf den geest der voorzegging heeft, en zijne verschillende kansen vooraf bekend maakt.*]
Het is doorgestoken werk (*of:* spel). 6
Het is een koning in het kaartspel. (Zie KAART.)
Het is een spelbreker. (Zie BREKER.)
Het is geen kinderspel, als de oude luî in het bed k....., zei Joor, en hij sch... al de lakens vol. (Zie BED.)
Het is geen kinderspel, wanneer een oud wijf danst. (Zie KIND.)
Het is geen regt spel, dat men met kromme kolven slaat. (Zie KOLF.)
Het is geen zuiver spel.
Het is kwaad spel, daar de een lacht en de ander schreit. 7
Het is maar aperij (*of:* apenspel, *ook wel:* apenkool). (Zie AAP.)
Het is niet om de knikkers, maar om het regt van 't spel. (Zie KNIKKER.)
Het is spels regt. (Zie REGT.)
Het leven is een dobbelspel. (Zie LEVEN.)
Het schoonste van het spel is, als men 't doet, en luttel spreekt. 8
Het spel deugt daar niet. 9
Het spel een ander overgeven. 10
Het spel gewonnen geven. 11
Het spel heet: zie toe. 12
Het spel is de kaars niet waardig. (Zie KAARS.)
Het spel is haast uit.
Het spel is hun dagelijksch brood. (Zie BROOD.)
Het spel is in orde. (Zie ORDE.)
Het spel is op zijn hoogst. 13

Het spel is verkeken. 14
Het spel is: zich voor dich. 15
Het spel van Brugge: al lagchende bijster. (Z BRUGGE.)
Het spel verloren geven. 16
Het spel wil voorwaarts. 17
[*De zaak staat goed. Men bezigt dit spre woord, wanneer iemand een' post verkrij die met zijne neiging overeenstemt.*]
Het spel wordt nu aangedraaid. 18
[*De zaak, waarover sprake is, wordt th behandeld.*]
Het was een heel gewonnen spel; dan in het la gaf hij de kaats: bij liet het vaantje liggen. (Z KAATS.)
Het zal op katjesspel uitloopen: die niet slaan k moet bijten en krabben. (Zie KAT.)
Hier komt al 't spel uit. 19
Hij blijft buiten spel.
Hij draait het spel op den duim. (Zie DUIM.)
Hij gelooft, de hoofdmatador van het spel te z (Zie MATADOR.)
Hij heeft het spel al weg.
Hij heeft het spel geheel verbakerd (*of:* verbrod).
Hij heeft vrienden in het spel. 21
Hij is er zoo aangenaam als een hond in een ke spel. (Zie HOND.)
Hij is het spel nog niet moede. 22
[*Dat is: hij verlangt naar hetzelfde ge In gelijken zin zegt men:* Zijne voeten je hem weder.]
Hij is meester van het spel. (Zie MEESTER.)
Hij komt mede in het spel.
Hij loopt zijne schoenen in twee, om ook in 't s te zijn. (Zie SCHOEN.)
Hij maakt er een spelletje van.
Hij maakt er kort spel mede.
Hij maakt het spel gaande. 23
Hij maakt veel spels. 24
Hij speelt een gewaagd spel.
Hij speelt zeker (*ook wel:* groot, *of:* rein) spel.
Hij trekt zich uit het spel.
Hij zet zijn' laatsten duit op het spel. (Zie DUIT.)
Iemand een spel berokkenen. 25
Indien gij gooit met bloem of groen, Dat is h voorspel van een' zoen. (Zie BLOEM.)
In het spel zijn wij vijanden.
In spel en in spot zegt men dikwijls de waarheid. 2
Kermisgaan (*of:* Spelevaren, *ook wel:* Zulk ee geneugte) is een' bilslag waard. (Zie BIL.)
Men doe, wat men wil: die het geluk heeft, wi het spel. (Zie GELUK.)
Met de waarheid te zeggen, verliest men het spel.
Met lang sammelen, raakt men het spel bijster.
Na het spel komt de twist. 29 (Zie de *Bijlage*.)
Nu is er nog kans, om het spel te winnen, zei La bert, en hij was al zijne schijven kwijt. (Zie KAA

---

1 Sartorius *pr.* VI. 40.
2 Sartorius *pr.* VIII. 1.
3 Hoffmann bl. XXXIX.
4 *Sel. Prov.* bl. 181.
5 *Campen* bl. 70.
6 Tuinman I. bl. 323. v. Moerbeek bl. 246, 251.
7 *Prov. seriosa* bl. 40. Gruterus III. bl. 155. Meijer bl. 96.
8 *Mots* bl. 42.
9 Winschooten bl. 37, 273.
10 Sartorius *pr.* II. 81.
11 Winschooten bl. 116.
12 Tuinman I. bl. 325, II. bl. 166.
13 Sartorius *tert.* VIII. 34.
14 *Campen* bl. 17.
15 *Campen* bl. 16. Tuinman I. bl. 167, 228.
16 Servilius bl. 281*. *Campen* bl. 60. Winschooten bl. 273.
17 Sartorius *pr.* V. 88.
18 Sartorius *sec.* I. 97, VII. 44.
19 Sartorius *pr.* IV. 19.
20 de Brune bl. 465. Sartorius *tert.* VII. 50, IX. 76. Bogaert bl. 20.
21 Tuinman I. bl. 268.
22 Sartorius *sec.* III. 76.
23 Zegerus bl. 32. Sartorius *pr.* I. 93. Tuinman bl. 363.
24 Sartorius *sec.* IX. 63. Tuinman I. bl. 263.
25 Tuinman I. bl. 110, 323.
26 *Prov. seriosa* bl. 26.
27 *Mots* bl. 6.
28 v. Alkemade bl. 70.
29 de Brune bl. 46. Willems III. 126. Gent bl.

is het mijn spel. 1
lukkig in het spel, gelukkig in de liefde. (Zie LUKKIG.)
t spel Komt te zijnen tijde wel. 2
t vrolijk spel Volgt slechts gekwel. (Zie GE-EL.)
l in het spel, als Pilatus in het credo. (Zie DO.)
is goed tot het spel. (Zie REDEN.)
je spel. 3
rein spel: mors niet. 4
zoeken is jok vinden. (Zie JOK.)
twee kogels (*of:* kegels) in den zak: uw spel en einde. (Zie EINDE.)
nig en te veel Bederven 't spel geheel. 5 (Zie *Bijlage.*)
en is voorwaar geen kinderspel. (Zie KIND.)
et spel spreken, maar geene poppen noemen. e POP.)
gerel Maakt veel spel. (Zie GEREL.)
is 't best op 't spel. 6 (Zie de *Bijlage.*)
wen-gemoed, heeren-gunst, April-weder en kaatsspel veranderen dikwijls. (Zie APRIL.)
zou spel, boelschap, toorn en wijn niet ver-den? (Zie BOELSCHAP.)
even staat op het spel. (Zie LEVEN.)
ijzen het spel. 7

SPELD.

zijn veel speldjes te steken. 8
zullen wij maar een speldje bij steken. 9 (Zie *Bijlage.*)
[*Wanneer men eene zaak niet verder wenscht voort te zetten, dan zegt men:* Daar zullen wij maar een speldje bij steken. TUINMAN *beweert, dat „dit ontleent is van zommiger gewoonte, die, door 't steken van eene speld, merken, waar zy gebleven zyn, of iets geëindigt en gelaten hebben.*" ROEMER VISSCHER *verklaart, in zijne* Sinnepoppen, *het* XIII*e*. *spreekwoord van het eerste schock, en verbeeldende eene brandende kaars, het spreekwoord:* Bij glazen om, *wat tevens tot opheldering van dit spreekwoord strekt. Daar zegt hij: „Alsser een Kaeckelaer (die de woorden alleen heeft) in 't ghelagh is, soo steectmen vvel (om hem te beschamen) een speld in de keerse; en als de keerse soo verre verbrandt is, datse de speld uytvvorpt, dā seytmen:* by glasen om, *soo heeft de Kaeckelaer zijn tijdt gehadt, een ander moet oock eens spreken. Dit is ghenomen uyt de Zeevaert, daermē alle tijdt by glasen meet, om datse gheen klock en hebben.*"]
is een mooije speldeprik. (Zie PRIK.)
is een schoon horologie, zei Hans, en hij zag t speldenkussen zijner vrouw. (Zie HANS.)
duivel heeft er eene speld ingestoken. (Zie UIVEL.)
een kan men prikken met eene speld, en de ander met eene hooivork. (Zie HOOI.)
e kaars verslinden, Om eene speld te vinden. (Zie KAARS.)
Eene speld heeft ook een' kop. (Zie KOP.)
Het is, alsof er met spelden en naalden in geprikt wordt. (Zie NAALD.)
Het is geen' speldenkop waard. (Zie KOP.)
Het is kwaad, bij duister eene speld te vinden. (Zie DUISTER.)
Het is speldegeld. (Zie GELD.)
Het is zoet water om eene speld. 10
Hij bukt om eene speld. 11
Hij zoekt spelden (*of:* Het is een speldenzoeker). 12
[*Men zegt dit van iemand, die met neêrgeslagen oogen loopt; gelijk mede van hem, wien het aan natuurkracht ontbreekt.*]
Je kunt er met eene speld in steken.
[*Men zegt dit van een boek, dat, waar men 't ook openslaat, overal voortreffelijk is.*]
Men kan er geen speldenkop tusschen krijgen. (Zie KOP.)
Men kan wel eene speld hooren vallen.
[*Zoo stil is 't er.*]
Spelden op eenen hooizolder zoeken. (Zie HOOI.)

SPELER.

De toekijker ziet meer dan de spelers. (Zie KIJKER.)
Die den naam heeft van hoogloopers te gebruiken, zei de valsche speler, vindt moeite, om klanten te krijgen. (Zie HOOGLOOPER.)
Het is een ongelukkige speler in de loterij. (Zie LOTERIJ.)
Hoe groot het geluk van den speler ook zij, op het laatst begeeft het hem. (Zie GELUK.)

SPERWER.

Hij slacht den drek van den sperwer: die riekt noch wel noch kwalijk. (Zie DREK.)
Men kan van eene duif geen' sperwer maken. (Zie DUIF.)

SPHEER.

Het is boven zijne spheer. 13

SPIE.

Daar zal het ook nog wel eens op eene spie loopen.
Heeft men een open gevonden, de duivel vindt er straks eene spie toe. (Zie DUIVEL.)

SPIEGEL.

Apen willen de spiegels breken, omdat zij hunne leelijkheid vertoonen. (Zie AAP.)
De spiegel klapt. 14
[„*De maegden en jonge weduwen,*" *zegt* V. ALKEMADE, „*schijnen soo schuw van het huwelijk in haer praat, als ofse Nonnen wilden werden; maer haere opschik, hovaerdij en gedurige spiegelen, geeft haere geijlheijd te kennen.*"]
De vrouwen drijven al hâren wandel met den raad des spiegels (*of:* Eene vrouw kan niet nalaten, zich zelve te zien, als zij voorbij den spiegel gaat). (Zie RAAD.)
Een spiegel als eene wan, Daar spiegel ik niet an. 15
Het blinkt als een spiegel. 16
Het gelaat is de spiegel der ziel. (Zie GELAAT.)

Sartorius *sec.* V. 60.
Gruterus III. bl. 165. Harrebomée *Tijd* 42.
Wiims 416.
Sartorius *pr.* X. 66.
Mots bl. 41. de Brune bl. 281, 483. *Sel. Prov.* bl. 193.
Campen bl. 17. 3 *Maart.* Gruterus I. bl. 121. de Brune bl. 479. Meijer bl. 9.
7 Sartorius *sec.* V. 75.
8 Tuinman II. bl. 168.
9 Gheurtz bl. 13. v. Alkemade bl. 63. Tuinman I. bl. 293. *Adag. quadam* bl. 24. Kerkhoven bl. 58. Sancho-Pança bl. 40. Harrebomée *Kind* bl. 104.
10 Tuinman I. bl. 115, 354.
11 Tuinman II. bl. 114.
12 Sartorius *tert.* V. 22.
13 *Zeepl.* bl. 81.
14 v. Alkemade bl. 61.
15 v. Alkemade bl. 117.
16 Sancho-Pança bl. 60.

Het is in den spiegel niet, Wat men daarin ziet. 1
Hij is zoo glad als een spiegel.
Hij mag er wel een' spiegel aan nemen.
Hij weet te zwijgen als een spiegel, waaraan het glas ontbreekt. (Zie GLAS.)
Hij zal dat schrift niet voor den spiegel steken. (Zie SCHRIFT.)
Hij zoekt een' nar; maar zoo hij in den spiegel kijkt, zal hij er een' vinden. (Zie NAR.)
Wat doet de blinde met den spiegel? (Zie BLIND.)
Zelfs apen gluren wel in spiegels. (Zie AAP.)
Zij heeft een' mooijen spiegel.
Zij zien in denzelfden spiegel.

SPIEGELGEVECHT.

Het was maar een spiegelgevecht.

SPIER.

Het is zoo wit als eene spier. 2
Mijne spieren jeuken. 3

Ik geef er geene spier om.

SPIERING.

Beter spiering gevangen dan stil gezeten. 4
De spiering doet den kabeljaauw (de bolk, *of:* den zalm) afslaan. (Zie BOLK.)
Die spiering vangt (*of:* heeft), vangt (heeft) ook visch. 5
Een' schelvisch (aal, *of:* spiering) uitwerpen, om een' kabeljaauw te vangen. (Zie AAL.)
Het is een magere spiering. 6
Hij beeft als eene kat voor een' spiering, en als een hond voor een stuk spek. (Zie HOND.)
Hij is een spiering, om te azen.

[*Hij is zoo klein, alsof hij dienen moest, om aan den hengel tot aas te verstrekken.*]

Op spiering teren. 7
Spiering is ook visch, Als er niet anders is. 8
Vangt men den spiering hier zoo, zei de mof in Groenland, en hij zag een' walvisch harpoenen. (Zie GROENLAND.)
Verkoop geen' spiering, voor gij ze gevangen hebt.

SPIETS.

Geen spiets maakt zulke diepe wonden, Als achterklap en booze monden. (Zie ACHTERKLAP.)
Het zijn al geene lansknechten, die lange spietsen dragen. (Zie LANSKNECHT.)
Hij is hem gelijk eene spiets achter de deur. (Zie DEUR.)
Ik wilde, dat hij eene spiets diep in de aarde stak. (Zie AARDE.)
Men kan zijnen grond met geene spiets afreiken. (Zie GROND.)

SPIJER.

Spijers Zijn dijers. (Zie DIJER.)

SPIJGATEN.

Het loopt de spijgaten uit. 9

[*De* spijgaten *zijn ter scheep de* openingen *op den overloop, daar het water door uitgaat en geloosd wordt. En daar bij een' hevigen zeestrijd het bloed der gewonden gelijk water de spijgaten uitloopt, zoo zegt men van iemand, die het al te grof maakt, dat* het de spijgaten uitloopt.]

SPIJKER.

Als het huis verbrand is, wil men de schade inhalen, met de spijkers op te rapen. (Zie HUIS.)
Daar zijn er, die zooveel met spijker-rapen winnen, als zij met den brand verliezen. (Zie BRAND.)
Den spijker een hoofd geven. (Zie HOOFD.)
Eene schoone vrouw en een fijn kleed ontmoeten altijd een' spijker op hunnen weg. (Zie KLEED.)
Er is geen gat zoo klein, of er past een spijker in. (Zie GATEN.)
Er is geen spijker zoo klein, of men vindt er wel een gaatje voor. (Zie GATEN.)
Het is aan een' verroesten spijker vergeten. 10
Het proces (*of:* Die zaak) hangt aan den spijker. (Zie PROCES.)
Het zit zoo vast als een verroeste spijker.
Hij hangt het aan den spijker.
Hij heeft voor dezen spijker een ander gat geboord. (Zie GATEN.)
Hij is aan 't spijkers tellen.
Hij is daar te huis als eene luis in eene spijker. (Zie HUIS.)
Hij is zoo hard als een spijker.
Hij komt aan den spijker.

[*Dat is: zijn boël zal voor schuld verkocht worden.*]

Hij mist spijkers.

[*Hij heeft niets, dat spijkervast is, dat is: hij bezit geene vaste goederen. Men zegt van iemand, wiens tilbare have zoo groot is, dat hij ze in een' doek onder den arm zou kunnen meênemen. In deze, gelijk mede in de spreekwijzen:* Hij is aan 't spijkers tellen *en* Hij is zoo hard als een spijker, *wordt* spijker *voor ... genomen. Dat het* graanschuur *zou beteekenen (meer in Duitschland dan in Nederland gebruikelijk), is mogelijk, maar niet waarschijnlijk.*]

Hij slaat den spijker op den kop. (Zie KOP.)
Hij slaat spijkers met koppen. (Zie KOP.)
Hij smijt er eene hand vol schotspijkers on... (Zie HAND.)
Hij weet niet, aan wat spijker den mantel te hangen. (Zie MANTEL.)
Hij weet voor elken spijker een gat. (Zie GATEN.)
Hij weet voor ieder gat een' spijker. (Zie GATEN.)
Hij zou een' spijker den kop afbijten. (Zie KOP.)
Ik ben niet waardig te kussen de schaduw van den spijker, daar uw schoenborstel aan hangt. (Zie BORSTEL.)
Men kan er geen' spijker tusschen krijgen.
Men moet niet alles aan éénen spijker ophangen.
Spijkers op laag water zoeken. 11

[*Terwijl* BILDERDIJK *dit spreekwoord ... tusschen aan de Akademische of andere ... leeraars ten raadsel geeft, zonder daar ... de zeven wisselkleederen van* SIMSON *voor ... te loven," belooft hij, het in zijne* Geslacht... *te zullen verklaren. Die belofte is hij niet ... gekomen, als hij op het woord* spei *zegt, ... wanneer een schip aan den grond zit, ,,'t ... tuurlijk is, in dat geval zijn toevlucht tot ... speien en speigaten te nemen, door welke ...*

---

1 Zegerus bl. 53. Gruterus II. bl. 147. de Brune bl. 161. *Mergh* bl. 23. *Adag. quædam* bl. 63. *Adag. Thesaurus* bl. 65.
2 Winschooten bl. 276.
3 Winschooten bl. 276.
4 *Prov. seriosa* bl. 8.
5 *Prov. seriosa* bl. 13. Gheurtz bl. 15.
6 v. Eijk II. *nal.* bl. 46. Sancho-Pança bl. 59.
7 Zegerus bl. 48.
8 v. Eijk III. bl. IV.
9 v. Eijk I. bl. 129. Modderman bl. 105. v. Lennep bl. 210.
10 Sartorius *sec.* IX. 73.
11 v. Alkemade bl. 127. Bilderdijk IX. Kerkh... bl. 54. v. Lennep bl. 211.

het water, dat binnen de kiel of holte is, uit doet loopen, om het vaartuig te doen rijzen, en meêr vlot te maken.” Maar daar BILDERDIJK *den man, die zich niet weet te verdedigen, en daarom uitvlugten zoekt, die hij voor grondige redenen wil doen gelden,* spijën (*en niet* spijkers) op laag water laat zoeken, *mogen wij het er voor houden, dat door deze verklaring het raadsel nog niet is opgelost. Meer aannemelijk is de verklaring van* V. LENNEP. *„Het is,” zegt hij, „alleen als ’t water laag is, dat men de gezonken waren en kostbaarheden, die uit een gestrand schip te gronde zijn gegaan, op den bodem gaat zoeken. Maar wie daarvoor duikt, en zijn leven waagt, brengt gaarne iets boven, dat waarde heeft, en laat de gezonken spijkers liggen. Die dus,* op laag water, *beweert* spijkers te zoeken, *is of een dwaas, of iemand, die zijn wezenlijk doel verbergen wil.”*]

...t hamer en wat spijkerdoos! (Zie DOOS.)
...e maag is zoo hard als een spijker. (Zie MAAG.)
...veel gaten, zooveel spijkers. (Zie GATEN.)

SPIJS.

...el is een arm geregt (*of:* eene dunne schotelspijs). (Zie ADEL.)
...s de spijze mindert, zoo meerdert de honger. (Zie HONGER.)
...er buik geborsten, dan goede spijs verloren. (Zie BUIK.)
...reakool met glinstrend ijs Is een lekkere winterspijs. (Zie IJS.)
...t elk gaarne mag, is zijne spijs. 1 (Zie de *Bijlage.*)
...t is allemans spijs niet (*of:* Het is geen gemeen... spijs). (Zie MAN.)
...kok maakt de spijs klaar, en de heer krijgt die op tafel. (Zie HEER.)
...e spijs, die men heeft zien bereiden, walgt dikwijls. 2 (Zie de *Bijlage.*)
...e spijs, die te veel kookt, verliest haren smaak. (Zie SMAAK.)
...e eenen verkeerden weg inslaat, raakt zoo ligt in het kakhuis als in de spijskamer. (Zie KAKHUIS.)
...e geene grove spijs verdragen kan, moet zich met slappe behelpen.
...e spijs brandt zoo hard aan den pot, dat ze er niet is af te schrabben. (Zie POT.)
...n bedorven smaak acht de beste spijzen gering. (Zie SMAAK.)
...n convent, éène spijze. (Zie CONVENT.)
...e verborgene spijs smaakt ook goed. 3 (Zie de *Bijlage.*)
...n troostelijk woord is der zieken spijs. 4
...stolen spijs is altijd zoeter. 5
...wen uw kind tot alle spijs. (Zie KIND.)
...d zendt hem wel de spijzen, maar de duivel kookt ...e. (Zie DUIVEL.)
...t beste vleesch is der wormen spijs. 6
Hij dient nergens toe, dan om de spijzen te vermoorden. 7
Ligte spijze Is voor den wijze. 8
Naardat de spijs is, moet men de saus maken. (Zie SAUS.)
Nieuwe spijze maakt nieuwen appetijt. (Zie APPETIJT.)
Papenwijven en soppen is eene gemeene spijs. (Zie PAAP.)
Spijs, wel geknouwd, Is haast verdouwd. 9
Verandering van spijs doet wel eten (*of:* smaken). 10
Vleesch wat, Maar voorspijs zat.
Vreemde spijze deert de maag; Nieuwigheid is ’t land een plaag. (Zie LAND.)
Wilt gij niet vroeg gedolven zijn, Neem spijs en drank als medicijn. (Zie DRANK.)
Wolven-saus tot honde-vleisch: Dat is spijze naar den eisch. (Zie EISCH.)

SPIJT.

Als spijt vlas was, dan kondt gij spinnen.
[*Woordspeling met* spijt, *opgekropte gramschap, en* spijt, *eene mindere soort van vlas, die naauwelijks spinbaar is.*]
Beter spijt lijden, dan spijt doen. 11
Hij meende van spijt te barsten. 12
Is de bij haar’ angel kwijt, Sterft zij dra van enkel spijt. (Zie ANGEL.)
Maar eenen halven pais te maken; geen meerder leed of spijt dan niet gram worden. (Zie GRAM.)
Men zou van spijt zich het haar uit den rug trekken. (Zie HAAR.)
Niet te gast gaan of te nooden, is het beste middel, om bevrijd te wezen voor oneer, schade, spijt en schande. (Zie GAST.)
Nijd Baart spijt. (Zie NIJD.)
Nijd krijt van spijt, Waar eere rijdt. (Zie EER.)
Spijt Gaapt wijd. 13
Spijt God en den duivel geboren. (Zie DUIVEL.)
Spijt, Wie ’t benijdt. 14
Vrolijk leven voor den Heer, tot spijt van den duivel. (Zie DUIVEL.)
Zakken vol spijt. 15
Zoo gij het lijdt, Het is uit spijt.

SPIKKEL.

Ik heb mijn’ spikkel in hem.
[*Dat is: ik kan mijne oogen niet van hem afhouden. Men zegt dit, wanneer men een welgevallen in iemand heeft.* Spikkel *is verwant met* speculeren.]

SPIL.

Boter in de pap, spillen in den zak en hoeren in de kooi kijken gaarne uit (*of:* komen ten laatste al uit). (Zie BOTER.)
Daar heb je den man met zijne spillebeenen. (Zie BEENEN.)
Dat is de spil, waarop alles draait.
De spil is eerst aangedraaid. 16
De spillen liggen in de asch. (Zie ASCH.)
Het draait daar altijd op eene zelfde spil. 17

---

1 Gruterus III. bl. 129. Meijer bl. 71.
2 Gruterus III. bl. 168. Meijer bl. 77.
3 Gruterus III. bl. 141. Meijer bl. 101.
4 Gheurts bl. 17.
5 Sartorius bl. 26. Gruterus II. bl. 145. *Mergh* bl. 20.
6 Gruterus III. bl. 127. *Sel. Prov.* bl. 123. Meijer bl. 71.
7 Servilius bl. 196*. Gruterus II. bl. 157. *Mergh* bl. 33.
8 Cats bl. 544.
9 Cats bl. 544.
10 25 *Dec.* Gruterus I. bl. 121. de Brune bl. 177. Sartorius *pr.* VIII. 31. Tuinman I. bl. 341, II. bl. 1. *Adag. quædam* bl. 65. Gales bl. 12. Everts bl. 226. Modderman bl. 21. Bogaert bl. 39.
11 v. d. Venne bl. 234.
12 Witsen 236.
13 Cats bl. 460, 470. Richardson bl. 24.
14 Bogaert bl. 80.
15 Sartorius *pr.* IX. 36.
16 Gheurtz bl. 7.
17 Harrebomée *Kind* bl. 231.

Het draait op die herre (*of:* spil). (Zie HERRE.)
Het is een mannetje, om op eene vlaggespil te zetten. (Zie MAN.)
Het is goed, met de zilveren spil te spinnen. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Het zijn goede spillekens, die zacht draaijen en lang loopen. 2
Hij loopt ermede om de spil.
Hij pakt zijne spillen (*of:* biezen). (Zie BIES.)
Hij weet niet, hoe hij de spillen bijeen zal houden (*of:* krijgen). 3
Van zwaard- en spilzijde. 4

[*Dat wil zeggen: alles en alles, niets uitgezonderd.* Van zwaard- en spilzijde *beteekent:* het mannelijke en het vrouwelijke. *De man hanteert het zwaard, de vrouw de spil.*]

Zijn wijf heeft hem zijne spillen krom gemaakt. 5
Zij werpen de spillen bijeen. 6

SPIN.

Alle spinnekoppen zijn geene struisvogels, schoon ze lange pooten hebben. (Zie POOT.)
Als de raagbol rust, werkt de spin. (Zie RAAGBOL.)
Bijen en horzels breken het spinneweb. (Zie BIJ.)
Daar wast geen spinrag (*of:* mos) aan een' draaijenden molenkam. (Zie KAM.)
De bloem, daar de bij honig uitzuigt, daar zuigt de spin venijn uit. (Zie BIJ.)
De grootste geleerde kan eene spin niet dwingen, haar webbe te maken. (Zie GELEERD.)
De nijvere spin heeft een groot weefsel. 7
De spin eet de vlieg, en de hagedis de spin. (Zie HAGEDIS.)
De wetten zijn gelijk spinnewebben. 8
Er zal geen spinneweb voor zijn' mond groeijen. (Zie MOND.)
Groote vliegen breken (*of:* boren) door het spinrag, daar de kleine in verward blijven (*of:* blijven hangen). (Zie RAG.)
Het is eene nijdige spin (*of:* Zij is zoo nijdig als eene spin). 9
Het moet wel eene groote spinnekop geweest zijn, die dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij examineerde het touwwerk op een oorlogschip. (Zie MOF.)
Hij breekt erdoor heen als eene paardenvlieg door een spinneweb. (Zie PAARD.)
Hij heeft het hoofd vol spinnewebben. (Zie HOOFD.)
Hij is zoo barsch als eene spinnekop op een' preêkstoel. (Zie PREDIKSTOEL.)
Hij is zoo vast verstrikt als eene bonte kraai in een spinneweb. (Zie KRAAI.)
Hij is zoo vlug als eene spin op eene preësenning. (Zie PRESËNNING.)
Hij spint als eene spin. 10
In de kerken wast ook wel spinrag. (Zie KERK.)
Meestal spint de spin het net, waarin zij zelve gevangen wordt. (Zie NET.)

SPINAZIE.

Dat is vunze kost, zei Dries, en hij at koestront voor spinazie. (Zie DRIES.)
Mijn zoon! gij zult spinazie eten.

SPINDE.

Achter de keukendeur (*of:* spinde) ziek lig
(Zie DEUR.)
Het kinnetje In het spinnetje. (Zie KIND.)
Spek om spinde. (Zie SPEK.)

SPINHUIS.

Hoe heb ik zooveel bekijks, zei losse Trui, en werd naar het spinhuis gebragt. (Zie BEKIJK

SPINNEWIEL.

Dan blijft er geen oud wijf aan haar spinnewiel.
Die vrij wil zijn van vlas en vlok, Die ga niet t schen wiel en rok.

[*Die onbesmet wil blijven, mijde slecht zelschap.*]

Jan de Wasscher zit aan het spinnewiel. (Zie DE WASSCHER.)
Zij is ontsteld als een oud spinnewiel. 11

SPINROKKEN.

Alwaar het spinrok dwingt het zwaard, Daar het kwalijk met den waard. 12

[*Waar de vrouw (het spinrok) over den (het zwaard) heerscht, daar gaat het hui stuur niet goed (daar staat het kwalijk met waard).*]

Dat is het evangelie van het spinrokken. (EVANGELIE.)
Die vrij wil zijn van vlas en vlok, Die ga niet schen wiel en rok. (Zie SPINNEWIEL.)
Het is een spinroks praatje. (Zie PRAAT.)
Het is te spade, water te werpen, als het vu het spinrokken is. 13
Hij maakt van zijne lans een spinrokken. (Zie LA
Spin gij uw spinrok. 14
Wat maakt de zog aan het spinrokken! 15

SPINSTER.

De vlijtige spinster heeft nooit gebrek aan een h (Zie GEBREK.)
Het vlas is wel goed, maar de spinster deugt niet

SPINT.

De muis is zoo weelderig in een spintje als in e mudde koorn. (Zie KOREN.)
Een haan eet eerder een spint haver op als een p (Zie HAAN.)
Een kloek paard moet wel een spintje haver (Zie HAVER.)

SPIRITUS.

Hij is uit zijn spiritus gekomen. 17

[*Dit spreekwoord is ontleend aan prepar op spiritus, die, daar buiten gebragt, beder*]

SPIT.

Aan de kat, die het spit likt, moet men het (*of:* gebraad) niet toevertrouwen. (Zie GEBRA
Daar is geen spit mede te winnen (*of:* te wenden).
Het spit is in de asch gewend. (Zie ASCH.)
Hij draait er het spit.
Hij is met het spit geslagen (*of:* gesmeten), zo van het gebraad gegeten te hebben. (Zie BRAAD.)

---

1 Gruterus II. bl. 151. *Mergh* bl. 28.
2 4 *Maart*. Gruterus I. bl. 124. *Sel. Prov.* bl. 68. Tuinman II. bl. 23. Modderman bl. 142. 4 *Maart* 53.
3 Gales bl. 12.
4 Tuinman I. bl. 79, II. bl. 57, 58.
5 *Mots* bl. 71.
6 Tuinman I. *nal.* bl 16. v. Kijk III. 66.
7 v. Kijk II. bl. 83. Bogaert bl. 99.
8 de Brune bl. 432.
9 Tuinman I. bl. 275, II. bl. 100. v. Kijk II. bl. 82. Manvis bl. 124. de Wendt-Posthumus I. bl. 59. Bogaert bl. 46.
10 de Brune bl. 188. Everts bl. 313.
11 Tuinman I. bl. 85, 131. Modderman bl. 77.
12 Cats bl. 500. de Brune bl. 260. Modderman bl. 72. Bogaert bl. 25.
13 *Mots* bl 12.
14 Servilius bl. 28*.
15 Servilius bl. 9*, 76*, 77. Eegers bl. 26. de bl. 211. Sartorius *pr.* IV. 95.
16 Sartorius *tert.* VI. 22. Tuinman I. bl. 124. gaert bl. 107.
17 Tuinman I. *nal.* bl. 18.
18 Winschooten bl. 78. Tuinman I. bl. 124. v III. 6. Modderman bl. 45.

...koont mij met het spit, daar het gebraad af is. (Zie GEBRAAD.)

...moet het gebraad aan het spit leggen, terwijl ...t vuur brandt. (Zie GEBRAAD.)

...wijl het speetje gaat, Geen vriend, die ons verlaat.

...ik een' grooten prijs, zei Jantje van der Lit, ...n steek ik door de vreugd van nacht mijn wijf ...n 't spit. (Zie JANTJE VAN DER LIT.)

...het gebraad geven, en daarna met het spit ...ijten. (Zie GEBRAAD.)

...ken vier hammen aan één spit. (Zie HAM.)

SPITS.

...moet het spits afbijten. 1

...heeft zich aan de spits gesteld.

SPITSROEDE.

...r de spitsroeden (*ook wel:* Aan de galg) dan...n. (Zie GALG.)

...nd door de spitsroeden jagen. 2

...dunk je van dat loopen, zei Piet, en hij liep ...or de spitsroeden. (Zie PIETER.)

SPITTER.

...mag den put zoo diep niet delven, dat er de ...tter zelf blijven moet. (Zie PUT.)

SPLINT.

...t het liefje splint, Zij wordt te meer bemind. (Zie GELIEFDE.)

SPLINTER.

...plinters doen meer kwaad dan de kogels. (Zie ...OGEL.)

...is eene splinterige zaak. 3

...is een splinterkijker. (Zie KIJKER.)

...is onregt, dat de balk den splinter berispt. (Zie BALK.)

...ziet den splinter in eens anders oog, maar niet ...n balk in ons eigen. (Zie BALK.)

...een' splinter een' balk maken. (Zie BALK.)

SPLITS.

...splits komt daar nu in 't garen? (Zie GAREN.)

SPOED.

..., wat gij doet, Altijd met spoed. 4

...tige (*of:* Te groote) spoed Is zelden goed. 5

...t is geen spoed. (Zie HAASTIGHEID.)

...e meerder haast, hoe minder spoed, zei Arie ...orse, en hij liep zonder schoenen langs straat. (Zie ARIE KORSE.)

...ndags spoed, Zelden goed. (Zie MAANDAG.)

SPOELING.

...r de varkens veel zijn, valt de spoeling dun. 6 (Zie de *Bijlage.*)

...t is misselijke kost, zei de mof, en hij at spoe...g voor bier en brood. (Zie BIER.)

...is nu spoeling, het zal nog wel voedsel worden. (Zie de *Bijlage.*)

SPOG.

...heeft zijne pen in adderspog (*of:* gal) gedoopt. (Zie ADDER.)

SPONDE.

Het is al zuivere boter voor de sponde. (Zie BOTER.)

SPONS.

Heeft iemand met spreken zich vergist, 't Wordt met geen sponsje uitgewischt. 8

Het is zoo bol als eene spons. 9

Hij drinkt als eene spons.

Hij heeft eene spons in zijne keel. (Zie KEEL.)

SPOOG.

Het is geen' spoog waters waard. 10

SPOOK.

Hebt gij een spook bij ons gezien?

[*Men vraagt dit aan iemand, wiens bezoeken zeldzamer zijn, dan men gaarne zag.*]

Het is een raar (*of:* vreemd) spook.

Hij dwaalt als een spook rond.

Hij maakt al vrij wat spooks.

[*Hij heeft eene groote beweging op zijn lijf.*]

In een smidse wat te raken, Bij apothekers wat te smaken, In een spoken-boek te lezen, Kan niet dan met hinder wezen. (Zie APOTHEKER.)

Zij is zoo leelijk als een spook.

SPOOR.

Aan kam en sporen kent men den haan. (Zie HAAN.)

Al te heete sporen maakt een paard dampig. (Zie PAARD.)

Booze wijven en stugge paarden moet men met harde (*of:* scherpe) sporen berijden. (Zie PAARD.)

Een gehuurd paard en eigen sporen rijden wel (*of:* maken korte mijlen). (Zie MIJL.)

Een hoentje gelaarsd en gespoord. (Zie HOEN.)

Een paard, te veel met sporen gestoken, wil dikwijls niet voort. (Zie PAARD.)

Gewillige paarden behoeft men niet met sporen te steken. (Zie PAARD.)

Het eene paard gaat met een woord, het andere met een rijsje, en het derde moet somtijds de sporen gevoelen. (Zie PAARD.)

Het is eene hen met sporen. (Zie HEN.)

Het is een' haan met een' dubbelen kam (*ook wel:* met kam en sporen). (Zie HAAN.)

Hij geeft het paard de sporen. (Zie PAARD.)

Hij heeft meer den toom dan de sporen noodig.

Hij heeft zijne sporen gespannen. 11

Hij heeft zijne sporen nog niet verdiend.

[*Dat is: hij heeft nog weinig verrigt, om een eereteeken te verkrijgen. Alleen hij droeg* sporen, *die tot* ridder *geslagen was; en dit geschiedde niet, dan nadat men door een of ander wapenfeit zich onderscheiden had.*]

Iemand een vat wijns gelaarsd en gespoord vereeren. (Zie LAARS.)

Iemand met scherpe sporen berijden. 12

Iemand met sporen nopen. 13

Kam en sporen van den haan Doen zijn' ouderdom verstaan. (Zie HAAN.)

Laat hem de sporen verdruipen. 14

...artorius *tert.* VI. 73. Tuinman I. bl. 280.
...uinman I. bl. 348.
...uinman I. *nal.* bl. 27.
...de Brune bl. 4.
...ervilius bl. 26, 270*. Zegerus bl. 28. 5 *Oct.* Gruterus I. bl. 107. Cats bl. 464. v. d. Venne bl. 84. de Brune bl. 203, 204, 205, 206. *Mergh* bl. 22. ...*Prov.* bl. 67. Sartorius *sec.* I. 73, III. 9. Winschooten bl. 279. v. Alkemade bl. 103, 156. Tuinman bl. 86, I. bl. 174, *nal.* bl. 16, II. bl. 177. *Adag. quædam* bl. 27, 30. Martinet 46. *Magazijn* II. bl. 203 *Wijsheid* bl. 140 *Euphonia* bl. 523. Willems III. 9. Koning bl. 29. *Sermoen* bl. 55. Wassenbergh III. bl. 99. v. Waesberge *Vrijen* bl. 61. Sancho-Pança bl. 31. Bogaert bl. 83. *Gent* bl. 127. *Landbouwer* bl. 77. *Veeteelt* bl. 113, 122.
6 Gheurtz bl. 72. 23 *Julij.* Gruterus I. bl. 95, 121, II. bl. 165. de Brune bl. 479. *Mergh* bl. 40. Sartorius *sec.* VII. 83. Winschooten bl. 264, 280. v. Alkemade bl. 126. Tuinman I. bl. 82. *Euphonia* bl. 518. Everts bl. 231. v. Waesberge *Geld* bl. 169. v. Eijk II. bl. 87. Mulder bl. 418. Manvis bl. 123. de Wendt-Posthumus II. bl. 62. 12 *Oct.* 53.
7 *Campen* bl. 19. Meijer bl. 10. Harrebomée IV. bl. 345. de Wendt-Posthumus I. bl. 52.
8 Cats bl. 461, 482. de Brune bl. 106, 329.
9 Gheurtz bl. 80.
10 Sartorius *pr.* VII. 17, VIII. 81.
11 *Mots* bl. 33.
12 Winschooten bl. 223.
13 Winschooten bl. 250.
14 *Campen* bl. 60.

Met laarzen en sporen. (Zie LAARS.)
Toen hij ruiter wilde worden, had hij geen paard, — toen hij een paard vond, ontbraken hem stevels en sporen, — en toen hij alles had, was er geen courage: 't gaat hem als Matthijs van Dresden. (Zie COURAGE.)
Twee sporen heeft (*of:* haat) het paard: één, daar het in loopen moet, en ééne, die het loopen doet. (Zie PAARD.)
Wat weet een boer van sporen!

Als de jager blaast, is er wild op 't spoor. (Zie JAGER.)
De wagen is uit het spoor.
De wagen wraakt in het spoor. 1
Er is spoor noch hoefslag van te vinden. (Zie HOEFSLAG.)
Hij durft dat voetspoor niet betreden. 2
Hij gaat voor niemand uit het spoor, al ware het ook de grietman. (Zie GRIETMAN.)
Hij heeft wat op 't spoor. 3
Hij is het spoor bijster. 4
Hij is nog niet dronken, die, liggende in het wagenspoor, een been kan opsteken. (Zie BEENEN.)
Hij kan den wagen niet in het spoor houden. 5
Hij leidt hem van het spoor.
Hij volgt het gemeene spoor. 6
Twee sporen heeft (*of:* haat) het paard: één, daar het in loopen moet, en ééne, die het loopen doet. (Zie PAARD.)
Volg het spoor maar van de brakken. (Zie BRAK.)
Wij gaan op hetzelfde spoor. 7

SPOORWAGEN.

Als de plaats van stoker op den spoorwagen vacant is, zal ik om u denken. (Zie PLAATS.)
Hij moet nog naar den spoor.
[*Hij heeft groote haast.*]

SPORT.

Allengsche sportjes raakt men op de ladder. (Zie LADDER.)
Dat is eene ladder met rare sporten, zei de boer, en hij zag een' graadboog. (Zie BOER.)
Het is eene goede leer; maar het zijn slechte sporten. (Zie LADDER.)
Het is onnatuurlijk, dat iemand van de laagste tot de hoogste sport springt, zonder de middelste te raken.
Hij heeft als een dief op de laatste sport van de ladder. (Zie DIEF.)
Hij komt eene sport hooger op de ladder. (Zie LADDER.)
Wie de ladder beklimmen wil, moet van de onderste sport beginnen. (Zie LADDER.)

SPOT.

Die de schade heeft, heeft den spot toe (*of:* behoeft voor den spot niet te zorgen, *ook wel:* Spot en schade gaan gaarne zamen). (Zie SCHADE.)
Hij heeft er de schade van, en den spot daarenboven. (Zie SCHADE.)
In spel en in spot zegt men dikwijls de waarheid. (Zie SPEL.)
Met goede (*of:* lieve) vrienden zal men waren houden. 8
Met Jan en alleman den spot drijven. (Zie JA
Spot en schade komt niemand te stade. SCHADE.)
Spot en schade mogen kwalijk te gader. SCHADE.)
Ware spot, Zware spot. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Wilt gij spot en hoon ontgaan, Trek geen a dingen aan. (Zie DING.)
Zij gaat met haar' spot naar bed. (Zie BED.)

SPOTTER.

De spotter heeft zijn scheeltje gevonden. SCHEEL.)
Ik kan door dien bril niet lezen, zei besje, spotters hadden er de glazen uitgenomen. BESJE.)
Spotters eten ook brood. (Zie BROOD.)
Spotters huis brandt ook wel. (Zie HUIS.)
Spotters krijgen spotters loon. (Zie LOON.)

SPOTTERNIJ.

Hij steekt in de spotternij tot de oogen toe, en wil hij met een ander spotten. (Zie OOG.)

SPRAAK.

Bij veel zaaks Voegt weinig spraaks.
De derde man Brengt de spraak an. (Zie MA
De spraak was zulks, en het scheelde de helft (Zie HELFT.)
De spraken zijn verward (*of:* Het is een Babel verwarring). (Zie BABEL.)
Eene zoete spraak maakt den mensch rijk aan v den. (Zie MENSCH.)
Het is geene goede spraak, die ieder niet staat. 10
Hij antwoordt in eigen spraak. 11
[*Hierdoor verstaat men te scheep: hij op dengenen, die eerst op hem geschoten h*
Hij heeft eene goede meening, maar eene k uitspraak (*ook wel:* maar hij brengt het voor den dag). (Zie DAG.)
Hij heeft spraakwater in (*of:* ingenomen).
[Spraakwater *heet men den* sterken d *omdat hij* spraakzaam *maakt.*]
Hij kent den weg en de spraak.
Hij maakt lange morgenspraak. (Zie MORGE
Hoe meerder liefde, hoe minder spraak. (Zie LIE
Met groote heeren zal men geene lange mor spraak houden. (Zie HEER.)
Met heksen of geleerde spraken Zal zich geen v beminlijk maken.
Om kleine zaken Korte spraken. 12
Schoone spraken Scheuren geene kaken. (Zie KA
Zijne spraak berigt ons, dat hij van achter derpaal is. (Zie BONDA.)

SPRANK.

Vloek nimmer het huis uws buurmans: ligt v eene sprank op 't uwe. (Zie BUURMAN.)

SPREEKWOORD.

Een spreekwoord, een waar woord. 13
Een spreekwoord zegt, al wat de lezer wil. (LEZER.)

---

1 Winschooten bl. 366.
2 Gales bl. 41.
3 Winschooten bl. 281. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63.
4 Tuinman I. bl. 156, 270. v. Moerbeek bl. 250. v. Eijk III. bl. 95. Modderman bl. 40, 105.
5 Modderman bl. 61.
6 v. Alkemade bl. 167.
7 Sartorius *tert.* I. 42.
8 *Prov. seriosa* bl. 31. Sartorius *sec.* I. 19.
9 *Prov. seriosa* bl. 45. Gruterus III. bl. 173. de Bruno bl. 246. Meijer bl. 80.
10 *Sel. Prov.* bl. 168.
11 Witsen bl. 482.
12 Gruterus III. bl. 165.
13 *Magazijn* I. Everts bl. 316. Kerkhoven Harrebomée I. 1, II. bl. 318. Reedhuijzen

…reekwoorden zijn dochters der dagelijksche ondervinding. (Zie DAG.)

SPREEUW.

…er een' vink (*of:* spreeuw) geplukt, dan ledig gezeten. 1

…spreeuwen k..... eindelijk den vogelverschrikker op het hoofd. (Zie HOOFD.)

…e koe geeft meer dan zeven spreeuwen. (Zie KOE.)

…n spreeuw op 't dak maakt nog de lente niet. (Zie DAK.)

…t is een hollige spreeuw (*of:* Hij is zoo hollig als een spreeuw). 2

…eeuwen willen wel kersen eten, maar geene boomen planten. (Zie BOOM.)

SPREKER.

… is geen spreker, die het eenen zwijger verbeteren kan (*of:* Zwijgen kan niet verbeterd worden). 3 (Zie de *Bijlage.*)

…d is geen spreker, Maar op zijn' tijd een wreker. (Zie GOD.)

…t is een goed spreker, die een' goed' zwijger verbetert. 4

…elsprekers, Windbrekers. (Zie BREKER.)

SPREUK.

…gtspreuken zijn de laatste toevlugt van degenen, die hunne zaak verloren achten. (Zie MAGT.)

SPRIET.

…e neêrgedaalde spriet ontvliedt storm en buijen. (Zie BUI.)

…j hangt ze aan den boegspriet. (Zie BOEG.)

…j zeilt met een' loopenden spriet: Een klein windeken deert hem niet. 5

…t een' geschoten spriet varen. 6

[*Dat wil zeggen: zwichten, voor een ander onderdoen. Een* spriet *is een lange* mastboom, *waaraan een zeil wordt uitgespreid. Met een'* loopenden *spriet varen, heeft geen gevaar in; het tegendeel is waar, wanneer men met een'* geschoten *spriet onder zeil is.*]

SPRIK.

…k heb hem geen sprik in den weg gelegd.

[Sprikken *zijn, in Drenthe,* dunne takken, rijzen. *Zie Mr.* J. PAN, *in* DE JAGERS Archief voor Nederl. Taalk. I. *bl.* 349.]

SPRINGER.

…t zijn de springers van Maziton. (Zie MAZITON.)

…t is een beenopspringer. (Zie BEENEN.)

…t is een regte hekkenspringer. (Zie HEK.)

…t is een regte spring in 't veld. 7

SPRINGKEVER.

…t is een springkever.

[*Oude benaming voor* danser, *in verachtelijken zin.*]

SPRINKHAAN.

…t is een magere sprinkhaan.

…t is een sprinkhaan zonder hoofd. (Zie HOOFD.)

SPROET.

Kwalijk zal men ontmoeten: Schoone vrouw zonder sproeten. 8

SPRONG.

Als Sinte Lucie komt, lengen de dagen eenen vlooijen-sprong. (Zie DAG.)

Beter is 't, teruggegaan, Dan een' kwaden sprong gedaan. 9

Dat is een extraordinaire sprong, zei Maarten, en hij sprong over eene wetering van drie voeten waters. (Zie MAARTEN.)

Dat is een schoone sprong, zei Barend, en hij stapte over een slootje. (Zie BAREND.)

Dat is een voltigeer-sprong, zei de boer, en hij sprong over een' zwavelstok. (Zie BOER.)

Dat is een voltigeer-sprong, zei Tijs, en hij zag een' dief van de ladder stooten. (Zie DIEF.)

De beste jager en zijn hond doen wel eens een' vergeefschen sprong. (Zie HOND.)

De deugd komt op geen' sprong. (Zie DEUGD.)

Den sprong door de ton doen.

[*Dit spreekwoord is aan het Cirque Olympique* (*Paardenspel*) *en de kunst van den kunstrijder ontleend.* De sprong door de (*papieren*) ton *blijft altijd een gevaarlijk werk, ook voor den kunstenaar, en waartoe veel beleid, overleg en behendigheid gevorderd wordt; van daar, dat men deze spreekwijze bezigt bij de intrede in het huwelijk.*]

Die den sprong niet ontgaan kan, wat behoeft hij lang voor de gracht te staan beven? (Zie GRACHT.)

Eene kat, die in 't naauw zit, maakt vieze sprongen. (Zie KAT.)

Een lonk, een sprong, een dronk — Elk is eene vonk. (Zie DRONK.)

Eet ge een ei, zoo doe een' dronk; Eet ge een' appel, doe een' sprong. (Zie APPEL.)

Gij zult daar een' sprong zien.

Het geschiedde op stel en sprong. 10

Het is een sprong van een' steenbok.

Hij heeft een' grooten sprong gedaan.

Hij maakt bokkensprongen. (Zie BOK.)

Hij maakt kromme sprongen.

Hij maakt luchtsprongen. (Zie LUCHT.)

Hij maakt zijsprongen.

Hij neemt een' hazensprong. (Zie HAAS.)

Hij staat op den sprong.

Hij wil daar een' sprong naar wagen. 11

Hij wil met éénen sprong twee hazen bespringen. (Zie HAAS.)

Hij zal geene kromme sprongen meer maken. 12

[*Gelijk men van zaken zegt, die uitgediend hebben:* Men kan er geene kromme sprongen meer mede maken: het fut is eruit, *zoo zegt men van den man, die zijne ligchamelijke krachten heeft verloren, maar vooral van den persoon, die allen zedelijken invloed mist:* Hij zal geene kromme sprongen meer maken.]

Hij zit op een' hip en een' sprong. (Zie HIP.)

---

1 Campen bl. 131. v. d. Venne bl. 216. v. Alkemade bl. 36. Tuinman I. bl. 126, 140. Meijer bl. 61. v. Eijk II. bl. 66. Bogaert bl. 97.
2 Wiema 181. v. Eijk II. bl. 83.
3 *Sel. Prov.* bl. 172. v. d. Hulst bl. 8. Sancho-Pança bl. 31. Bogaert bl. 93. 28 *Mei* 53.
4 12 *Sel.* Gruterus I. bl. 110. Tuinman II. bl. 212. Martinet bl. 50. *Euphonia* bl. 514. Koning bl. 29. Modderman bl. 15.
5 12 *Sept.* Gruterus I. bl. 109. Cats bl. 458. Winschooten bl. 231. d'Escury bl. 19. *Zeepl.* bl. 52-83. v. Lennep bl. 208.
6 Winschooten bl. 281. v. Lennep bl. 209.
7 v. Eijk III. bl. 11.
8 Gruterus II. bl. 161. *Mergh* bl. 37.
9 Cats bl. 466. Willems III. 3. *Gent* bl. 127.
10 Winschooten bl. 289.
11 Tuinman I. bl. 351. Gales bl. 36. Everts bl. 216. v. Waesberge *Vrijen* bl. 52.
12 Tuinman I. bl. 352.

Men kan er geene kromme sprongen meer mede maken: het fut is eruit. (Zie FUT.)
Men komt met één' sprong niet op den hoogsten trap. 1
Men treedt aarzeling, om eenen goeden sprong te doen. 2
Nooit deed een aap eenen grooten sprong met zijn blok. (Zie AAP.)
Zijne hoogste sprongen zijn gedaan (*of:* hebben uit). 3
Zijne reden was vol sprongen. (Zie REDEN.)

SPROOKJE.

Dat is een sprookje van Blaauwbaard. (Zie BLAAUWBAARD.)
Het is een sprookje van Moeder de Gans. (Zie MOEDER DE GANS.)
Het is een sprookje van Roodkousje. (Zie ROODKOUSJE.)
Zijn morgen- en zijn avond-zang: Zij geven niet denzelfden klank (*of:* Zijne morgensprookjes en avondpraatjes verschillen magtig, *ook wel:* Zijne morgen- en zijne avondredenen komen niet overeen). (Zie AVOND.)

SPROT.

Het bedrog is groot in de wereld, zei de mof, en hij kocht eene sprot voor een' bokking. (Zie BEDROG.)
Schar (*of:* Sprot) is in geen tel: die verkoopt men bij het bosje. (Zie BOS.)

SPRUIT.

Het is eene schoone spruit. 4

SPUITER.

Het is een spuiter.

SPUL.

Hij houdt er goed spul op na.

SPUWSEL.

Spuwsel is strots maagschap. (Zie MAAGSCHAP.)

STAAG.

Hij laat zich over staag zetten (*of:* steken).
Hij ligt over staag.
Hij loopt over staag. 5
Hij smijt hem over boord (*of:* staag). (Zie BOORD.)

STAAK.

Alle mikken zijn hier staken. (Zie MIK.)
Als de hemel valt, blijft er geen tuinstaak staan. (Zie HEMEL.)
Alwaar staken zijn, daar zijn juist geene boonen. (Zie BOON.)
Daar zijn geene stonden Aan staken gebonden. 6
[*De tijd laat zich door niets stuiten in zijne vaart. In denzelfden zin zegt men:* De tijd is aan geen' post gebonden *en* Een jaar is aan geen' staak gebonden.]
Dat zijn kloeke boonstaken, zei Julfus, en hij zag de masten van een oorlogschip. (Zie BOON.)
Een jaar is aan geen' staak gebonden. (Zie JAAR.)
Een man van groot fortuin Past op geen' staak of tuin. (Zie FORTUIN.)
Het is een regte tuinstaak (*of:* Hij is zoo regt als een tuinstaak). 7
Hij pronkt, alsof hij een' staak geslikt (*of:* ingezwolgen) had. 8

Lege staken staan het langst. 9
Van een krom hout kwam nooit regte sta HOUT.)

STAAL.

Dat staal ligt om.
Eene ijzeren roede tot een' stalen aars. (Zie
Een fraaije taal Dringt in als staal.
Had hij eene stalen roede, zij hadden eene huid. (Zie HUID.)
Hebt gij een water-hart, gij moet geen s uwe zijde dragen. (Zie HART.)
Het eene staal breekt het andere. 10
Het eene staal dwingt het andere. 11
Het staal is eruit. 12
Het staal wordt in het vuur gehard.
Hij heeft een stalen geheugen. (Zie GEHEU
Hij heeft een verstaald (*of:* houten) vo (Zie HOUT.)
Hij is van ijzer en staal. (Zie IJZER.)
Hij is zoo hard als staal. 13
In 't koningrijke van de min Mag nimmer ijzer in. (Zie IJZER.)
Zijne onschuld beschut hem gelijk een stal (*of:* gelijk een ijzeren wand en bolwerk BOLWERK.)

Het is een staaltje (*ook wel:* een puikje, stukje, *of:* juweeltje). (Zie JUWEEL.)
Het is een staal van een wijf.
[*Zoo benoemt men eene heks.*]
Staaltjes van iemand verhalen. 14

STAART.

Alle dingen hebben een inzigt, behalve ee jenklink; want daar hangt een staart vo DING.)
Alle kwade honden spelen met den staar HOND.)
Als de eene koe bist, zoo bissen ze allen (steken de anderen den staart reeds op, Als de eene koe den staart opheft, zoo b ze allen te bissen). (Zie KOE.)
Als de hond een been heeft, dan heft hij zij op. (Zie BEENDEREN.)
Als de hond met den staart kwispelt, wil brokje hebben. (Zie BROK.)
Als de koe vuil is, slaat zij gaarne hare rondom, om de anderen te maken, *zoo als* (Zie KOE.)
Als een hond u kwispelstaart: het moet u h (Zie HOND.)
Als je me nu nog ontloopt, zei de boer, da je het knap, en hij hield het kalf bij den s en holde ermede voort. (Zie BOER.)
Als men de kat streelt, zoo steekt ze den sta (Zie KAT.)
Als men hem den kop afsnijdt, begint hij s staart weêr te leven. (Zie KOP.)
Als men van den duivel spreekt, dan is hij (*of:* dan rammelt reeds zijn gebeente, o dan ziet men zijn' staart). (Zie DUIVEL.)
Al snijdt men den hond den staart af, altijd hij een hond. (Zie HOND.)

---

1 Tuinman I. bl. 266.
2 29 *Jan.* Gruterus I. bl. 114.
3 Tuinman I. bl. 352.
4 Sartorius *tert.* IV. 5.
5 Witsen bl. 503, 504, 513.
6 Gheurts bl. 10.
7 *Campen* bl. 107.
8 de Brune bl. 488. *Sel. Prov.* bl. 27.
9 de Brune bl. 312.
10 de Brune bl. 463.
11 *Prov. seriosa* bl. 29.
12 Tuinman I. bl. 216.
13 Winschooten bl. 262.
14 Tuinman I. bl. 221.

sade koeijen bissen, steken zij den staart het bogt. (Zie KOE.)
ige aures Pamphile, zei de boer tegen zijn paard; aat de ooren stonden hem even eens gelijk de art. (Zie BOER.)
r het hoofd van eene rat, dan de staart van een' aw. (Zie HOOFD.)
mij niet, ik heet Beentje; Had ik een staartje, o was ik een leeuwtje. (Zie BEENTJE.)
r de kraai vliegt, moet haar staart volgen. (Zie RAAI.)
r is een aap te vlooijen: wilt gij den zak opden (*of:* den staart vasthouden)? (Zie AAP.)
r is geen kop of staart aan te vinden. (Zie OP.)
r is niet één hondje met een blaauw staartje. ie HOND.)
r komt de staart reeds kijken, waaraan men kennen kan.
de windhond eenen langen staart heeft, komt n van zijn geslacht. (Zie GESLACHT.)
is de staart, waarmede hij alles wendt en keert, brengt, waar hij het hebben wil.
is een deftige paap, zei de boer, hij kan je rt bewegen, dat het wipstaart als eene koe, e een doorn onder den staart gebonden is. (Zie ...)
is een ding met een' langen vossenstaart. (Zie ...G.)
is een staartman, zei Barend de kok, en hij g een' krokodil loopen. (Zie BAREND.)
is zooveel als eene koe zonder staart. (Zie ...)
muisje zal een staartje hebben (*of:* Het is eene is met een staartje). (Zie MUIS.)
schoon aankomt, maar daarna met den staart kt. 1
zijn leugens met staarten. (Zie LEUGEN.)
ank en loon, die ik daarvan heb, zijn zoo ge-g, dat eene mug ze op den staart kan wegeren. (Zie DANK.)
duivel schijnt er zijnen staart ingeslagen te bben. (Zie DUIVEL.)
heer gebiedt zijnen knecht, de knecht de kat, de kat haren staart. (Zie HEER.)
hond doet een' rondedans naar zijnen staart. ie DANS.)
koe weet niet, waartoe haar de staart dient, or zij dien kwijt is. (Zie KOE.)
maand Maart Heeft venijn in den staart. (Zie AAND.)
eersten donder in Maart, Vat men de elft bij n staart. (Zie DONDER.)
vrouwen tong gaat heen en weêr als de staart n een kwikstaartje. (Zie KWIKSTAART.)
staart is het kwaadst, om te villen. 2
staart komt achteraan. 3

[*Dat wil zeggen: het laatste deel van 't werk brengt de zwarigheden aan 't licht.*]

tijd mogt komen, dat de koe haar staart zou hoeven. (Zie KOE.)
vossen hebben de mijlen gemeten; Maar zij hebben de staarten vergeten. (Zie MIJL.)
De wereld is om rapen uit, zei Joris Stompvoet, rijdende op den staart van een' laverenden kikvorsch. (Zie JORIS STOMPVOET.)
Die bij vossen woont, moet den vossenstaart kunnen strijken.
Die daar spreken mostaard-sterk, zouden geen' gebraden haan den staart uithalen. (Zie HAAN.)
Die met den hamer niet kan, die smede met den staart. (Zie HAMER.)
Dien de koe toekomt, die vat haar bij de hoornen (*of:* bij den staart). (Zie HOREN.)
Die proeft een vrouw of een' meloen, Die moet het van het staartstuk doen. (Zie MELOEN.)
Die staart is niet van dat kalf. (Zie KALF.)
Eene krul meer dan aan een' varkensstaart. (Zie KRUL.)
Engelschman, staartman. (Zie ENGELSCHMAN.)
Er zit een roggestaart in zijne keel. (Zie KEEL.)
Geef een kind, als het eischt, en een' hond, als hij kwispelstaart: gij zult een kwaad kind en een' goeden hond hebben. (Zie HOND.)
Gij moet den hond wat zoetjes onder den staart blazen, zei Kees Aaije, dan kunt gij het wat langer uithouden. (Zie HOND.)
Gij zijt zoo haastig: gij zoudt niet deugen, om varkens te maken, want gij zoudt den staart vergeten. (Zie HAASTIG.)
Groot hart, Klein start. (Zie HART.)
Heeft het ding een' kop, dan moet het ook een' staart hebben. (Zie DING.)
Het is beter, bij het hoofd te grijpen dan bij den staart. (Zie HOOFD.)
Het is een bolletje van een' kortstaart. (Zie BOL.)
Het is een hond: had hij maar een' staart. (Zie HOND.)
Het is te laat, zei de vos, toen zijn staart in het ijs bevroren was. (Zie IJS.)
Het is zoo waar, als dat de hond de bijl opät, en den steel voor staart achteruit stak. (Zie BIJL.)
Het krult gelijk een varkensstaart. 4
Hij draait er zijn' staart uit. 5
Hij gaat druipstaartende heen als een hond, dien de staart is afgekapt. (Zie HOND.)
Hij gaat van daar als een hond, met den staart tusschen de beenen. (Zie BEENEN.)
Hij geeselt hem met een' vossenstaart. 6

[*Dat wil zeggen: de berisping of de bestraffing is van luttel beteekenis, en meer voor het oog dan wel wezentlijk. Het spreekwoord is ontleend aan de boetedoening, bij sommige monniken-orden in gebruik, waar de geeseling meer een streelen dan een slaan was.*]

Hij heeft booze (*of:* snoode) ranken onder den staart. (Zie RANK.)
Hij heeft den wolf in den staart.

[*Dat wil zeggen: hij is lusteloos, gemelijk, hem ontbreekt innerlijke kracht, of wel: zijne zaken gaan achteruit, hij is in groote verlegenheid. Het spreekwoord is ontleend aan eene ziekte onder het rundvee, die, al inkankerende, alle kracht beneemt, en onder den naam van* den wolf in den staart *bekend is. Zie verder* de Navorscher v. *bl.* 22.]

...*pr.* IX. 27. v. Eijk II. *nal.* bl. 47. de ... *Bijdr.* bl. 113. ... bl. 11, 40.

3 Winschooten bl. 284. Tuinman I. *nal.* bl. 27.
4 Winschooten bl. 285.
5 *Fabr.* 8.

6 Tuinman bl. 64, I. bl. 29, 214, II. bl. 9. Gales bl. 18. Willems *Reinaert* bl. 300. v. Eijk III. 47. Modderman bl. 134.

Hij heeft eenen gladden aal (*of:* paling) bij den staart. (Zie AAL.)
Hij heeft een jong hart En een' ouden start. (Zie HART.)
Hij heeft er eene staartveêr (*of:* eene veêr uit zijn' staart) gelaten. 1
[*Dat wil zeggen: eene voorname veêr, waarvan het missen schendt en verminkt. Men zegt het van een belangrijk verlies.*]
Hij heeft mosterd op zijn' staart. (Zie MOSTERD.)
Hij heeft streken onder (*of:* in) zijn' staart. 2
Hij heeft zulk een' aardigen gang als een hond, die een' knuppel aan den staart heeft. (Zie GANG.)
Hij houdt de muis bij den staart. (Zie MUIS.)
Hij houdt den ploeg bij den staart. (Zie PLOEG.)
Hij is bekend als de bonte hond met den blaauwen staart. (Zie HOND.)
Hij is daarmede gekattestaart. (Zie KAT.)
Hij is niet verre van den aars, die zich aan den staart houdt. (Zie AARS.)
Hij is te krijgen als de vos bij den staart.
Hij is te stikken (te houden, *of:* te vangen) als een aal (*of:* paling) bij den staart. (Zie AAL.)
Hij is zoo dronken als een staartmolen. (Zie MOLEN.)
Hij kijkt als een vos, die op zijn' staart getrapt is.
Hij kon hem niet verder brengen, dan hij eene koe bij den staart werpen mogt. (Zie KOE.)
Hij krijgt hem een' mastworp om den staart. (Zie MASTWORP.)
Hij laat den staart hangen.
Hij loopt eruit gelijk een hond, die de klem op den staart heeft. (Zie HOND.)
Hij loopt naar zijn' staart om. 3
Hij meende om zijn' staart te springen. 4
Hij meent, dat hij onzen Heer bij het been heeft, en hij heeft den duivel bij den staart. (Zie BEENEN.)
Hij slaat met den staart tegen den overloop aan. (Zie OVERLOOP.)
Hij springt om zijn' staart.
Hij toomt het paard Aan den staart. (Zie PAARD.)
Hij trekt hem eene veêr uit zijn' staart (*of:* zijne slagpennen uit). (Zie PEN.)
Hij trekt ze bij den staart.
Hij vlecht hem een' staart.
[*Hij houdt hem voor den gek.*]
Hij weet staart noch steel, waar 't gebleven is. 5
Hij wringt hem bij den staart, gelijk men de ossen doet. (Zie OS.)
Hij zet hem eene klem op zijn' neus (*of:* staart). (Zie KLEM.)
Hij zit in nobiskroeg, onder Lucifers staart. (Zie KROEG.)
Hij zit ze op den staart.
Je bent eene slimme rat, Als je maar een' staart hadt. (Zie RAT.)
Ik houd van het paard niet, dat men bij den staart moet toomen. (Zie PAARD.)
Ik moet den vogel eerst goed onder den staart zien. 6
[*Dat beteekent: ik moet eerst de zaak na keurig navorschen, „zoo als de vogelaars d zegt* V. EIJK, *„om te onderzoeken, of het geen gebrek heeft.”*]
In het staartje zit het venijn. 7
[*Dat is: op het eind komt al het kwade den dag.*]
Komt men over de Hont, dan komt men ook den staart. (Zie HONT.)
Kop en staart leggen. (Zie KOP.)
Maart Roert zijn' staart; Maar April Doet, hij wil. (Zie APRIL.)
Meen je, dat mijn paard met den staart trekt, de voerman, de kop doet ook mede. (Zie K
Men behoeft den hond geen brood te geven, lang hij met den staart kwispelt. (Zie BROO
Men geeft het hondje niet zooveel brood, als staartje wel eischen zou. (Zie BROOD.)
Men kan er geene kat (*of:* geen' hond) bij den st doortrekken. (Zie HOND.)
Men kan geen' goeden pijl van een' varken maken. (Zie PIJL.)
Men kan geen' jagthoorn maken van een' zw drek, noch van een' vossenstaart eene tro (Zie DREK.)
Men moet de huik naar den wind hangen, paard, en het sloeg met zijn' staart de m van zijn' rug af. (Zie HUIK.)
Men moet den vogels wat zout op den staart gen. 8
[*De bedoeling is: dit als middel te gebru om de vogels te vangen. Het kan dus ni ders dan ironisch verstaan worden. M zigt dit spreekwoord, wanneer er hulpmid worden aangewend, die volstrekt on zijn, of die veel beter en eenvoudiger andere wegen kunnen verkregen worden.*]
Men moet het paard niet bij den staart, ma den toom grijpen. (Zie PAARD.)
Men pakt het zwijn bij den staart, gelijk den bij zijn woord. (Zie MAN.)
Men weet niet, of men hem bij de ooren of bij staart heeft. (Zie OOR.)
Men zal hem met roggestaarten buigen. (Zie R
Mijne kat sch.. vuur, zei besje, en ze had vonk aan haren staart. (Zie BESJE.)
Muisje! wacht uw staartje. (Zie MUIS.)
Muis is de moêr: zij dragen allen staarten. (MOEDER.)
Niets schooner dan de staart der paauwen, niets zoo leelijk als hun klaauwen. (Zie KLAA
Nu zijt ge gelubd, zei de Spanjaard, en hij eene kat den staart af. (Zie KAT.)
Om een volmaakte ezel te zijn, heeft hij maar staart noodig. (Zie EZEL.)
Staart over schouder. (Zie SCHOUDER.)
Trekt men één varken bij den staart, dan sch wen zij allen. 9
Visschen en vrouwen zijn nergens beter dan den buik (*of:* aan den staart). (Zie BUIK.)
Wat de natuur den paauwen aan den kam ontbe geeft zij hun weder aan den staart. (Zie KA

---

1 *Campen* bl. 111. Meijer bl. 53. v. Eijk II. *nal.* bl. 51. Harrebomée *Esopus* bl. 244.
2 v. Eijk II. *nal.* bl. 46. Sancho-Pança bl. 48.
3 Winschooten bl. 284.
4 Tuinman I. bl. 312, 352. v. Eijk II. bl. 83.
5 *Campen* bl. 84. Meijer bl. 38.
6 v. Eijk II. bl. 92. Bogaert bl. 91.
7 *Mots* bl. 17. Gruterus III. bl. 153. de Brune bl. 184. Willems VIII. 47. Meijer bl. 84.
8 Tuinman I. bl. 274.
9 v. Eijk II. bl. 86.

gaan mijne koeijen, zei de boer, en hij had kalf bij den staart. (Zie BOER.)
hebben ons werk af op een klein staartje na.
denken de koe reeds bij den kop te hebben, en hebben haar nog niet bij den staart. (Zie ER.)
lopen hem na als hondjes, die kwispelstaarten. Zie HOND.)
hart klopt als een lammeren-staartje. (Zie AART.)
zak rammelde als een vossenstaart in een' ledevijzel. (Zie LEDER.)
olgen hetzelfde staartje.
er nog vuiler rog in zee was, hij zou mij aan rd komen (*of:* zijnen staart opsteken). (Zie ORD.)
aag u de vos dient, moet je zijn' staart ligten dragen.

STAAT.

ding komt ter goeder staat. (Zie DING.)
kan je staat op maken.
s staatkunde. (Zie KUNST.)
aat moet somtijds lijden, Om meerder kwaad mijden. (Zie KWAAD.)
aten van Jeruzalem: al weêr van voren af aan. e JERUZALEM.)
den eenen tijd tot staat wordt gebragt, Die rdt den anderen tijd niet geacht. 1
et oneer zijn besmet, Worden tot geen' staat et. (Zie ONEER.)
erheven wordt tot staat, Valt gemeenlijk vroeg aat. 2
diagen moet men doen, of zij doen het zich en: zijnen staat maken, zijne dochter uithu, en zijnen aars wisschen. (Zie AARS.)
kleine staat, een groot gemak; Een groote t, een lastig pak. (Zie GEMAK.)
klein onderwind, en dat voordachtig, Luttel orden, en die waarachtig, Goede manieren in n en laten, Doen menigeen komen tot hooge en. (Zie MANIER.)
laven-tong is vrij, wanneer zij zwijgen mag; ar in een' vrijen staat zij vrij te spreken plag. e SLAAF.)
ordt naar zijnen staat behandeld. 3
l zich houden naar zijnen staat. 4
jt lief; maar statendubbeltjes zijn nog beter. e DUBBELTJE.)
ent staat. (Zie GOD.)
regel houdt den staat. (Zie REGEL.)
e staat en klein van middelen. (Zie MIDDEL.)
de eerste kunst van een' eerlijken staat, Dat kan verdragen nijd en haat. (Zie HAAT.)
een sobere staat, zei de Mennist, en hij zag, de soldaten in het leger leefden. (Zie LEGER.)
gewis in goeden staat, Die zonder schuld te e gaat. (Zie BED.)
in alle staten.
t zich in staat gesteld, om het tegen storm en d uit te houden.
rooter staat, Hoe grooter haat. (Zie HAAT.)
geen paus van zulken staat, En ik en geef geen' aflaat. (Zie AFLAAT.)

In alle staten is gebrek. (Zie GEBREK.)
In liefde en hoogen staat Wil niemand medemaat. (Zie LIEFDE.)
Ken staat, Houd maat. (Zie MAAT.)
Kies u nooit te grooten staat, Noch te grooten medemaat. (Zie MAAT.)
Kunt gij niet lijden goed en kwaad, Zoo wacht voor u geen' hooger' staat. (Zie GOEDE.)
Liever een bedorven staat, Dan die gansch te niete gaat.
Maagd! wilt gij staat, of eer, of glans? De luister komt u van de mans. (Zie EER.)
Maat Houdt staat; Onmaat Vergaat. (Zie MAAT.)
Men geeft wel staten, maar geene wijsheid. 5
Men krijgt den staat, waarnaar men staat.
Middelmaat Houdt staat (*of:* Liever middelmaat Dan hooger staat). (Zie MIDDELMAAT.)
Na eer en staat Volgt nijd en haat. (Zie EER.)
Staat Belaadt. 6
Steek u in geene staatszaken. 7
Wacht u voor de lieden, die bij leven en sterven steeds een' effen' staat maken. (Zie LIEDEN.)
Wanneer men is in goeden staat, Dan geeft men ligtlijk goeden raad. (Zie RAAD.)
Wilt Ezau's staat voor u niet kiezen, En zegen voor de jagt verliezen. (Zie EZAU.)
Zeg mij, met wien gij omgaat, en ik zal uwen staat weten. 8
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West, Uw ziele weldoen is u 't best. (Zie OOSTEN.)
Zoet en zuur is huwelijks staat. (Zie HUWELIJK.)
Zoo de jongheid stuurt den staat, Zie, dat hij ten onder gaat. (Zie JONGHEID.)

STAATSIE.

Hij zit in volle staatsje.
Kleine winkel, groote nering; Rijke staatsie, smalle tering. (Zie NERING.)
Lagchen, om staatsie te houden.

STAD.

Aan de stadspoort vindt men de eerste huizen. (Zie HUIS.)
Als de stad is ingenomen, moet het kasteel volgen. (Zie KASTEEL.)
Als hij vertrokken is, zal er een gek minder in de stad zijn. (Zie GEK.)
Beter een halve dokter in de stad dan een heele buiten. (Zie DOKTER.)
De geheele stad zal ervan gewagen (*of:* is er vol van).
Deventer is eene koopstad, Zutphen is eene loopstad, Lochem is nog wat, Maar Borculo is een hondengat. (Zie BORCULO.)
De zotten weten niet naar de stad te gaan.
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Pred. X: 15.]
Die niet oogluiken kan, en zien door de vingers, dient niet te heerschen over stad of kinders. (Zie KIND.)
Duren is eene schoone stad, die aan het Sparen ligt. (Zie DUREN.)
Duren is eene schoone stad, en blijven duren nog eene schoonere. (Zie DUREN.)
Duren is eene schoone stad; maar Kortrijk ligt er zoo digt bij. (Zie DUREN.)

Adag. quaedam bl. 12. *Adag. Thesaurus* bl. 13.
Adag. Thesaurus bl. 12.
Hoofbock bl. 244.
4 *Campen* bl. 34. de Brune bl. 61.
5 Cats bl. 507.
6 3 *Aug.* Gruterus I. bl. 119. Cats bl. 539.
7 v. Alkemade bl. 166.
8 Cats bl. 514.

Eendragt is der steden sterkte. (Zie EENDRAGT.)
Eene groote stad, eene woeste stad. 1
Een stads praatje duurt maar drie dagen. (Zie DAG.)
Gaap niet alom in de stad, en loop niet in alle hoeken. (Zie HOEK.)
Geen rijker man in dorp of steê, Dan die met 't zijne leeft in vreê. (Zie DORP.)
Goede scholen en goede uurwerken zijn twee kenteekens van eene goede stadsregering. (Zie REGERING.)
Het is een stads leugenaar. (Zie LEUGENAAR.)
Het kan beter van eene stad dan van een dorp. (Zie DORP.)
Het ware beter, dat eene stad verbrandde, dan eene kwade gewoonte daarin te brengen. (Zie GEWOONTE.)
Hij heeft zooveel met de hoofdsteden te doen, dat hij de dorpen al vergeet. (Zie DORP.)
Hij is het relletje van de gansche stad. (Zie REL.)
Hij weet best, waar de stad zwakst is.
Hij wil een ander regeren, die zelf steêkind is. (Zie KIND.)
Hij wordt stads kind gemaakt. (Zie KIND.)
Hij ziet er uit, of hij uit eene belegerde stad komt.
Hij zou stad en land aan malkander praten. (Zie LAND.)
Ik kom er onnoozel aan, zei de gaauwdief, en hij was met het stads wapen vereerd. (Zie DIEF.)
In deze stad zal men het goed winnen, en in die stad zal men het verteren. (Zie GOED.)
In elk steedken Een ander meedken. (Zie MEISJE.)
Men zoude hem met honden uit de stad hitsen. (Zie HOND.)
Nooit vindt men in dorp of steê Gierigaards met 't hun tevreê. (Zie DORP.)
Onder den rook van de stad wonen. (Zie ROOK.)
Ook steden en rijken Hebben hare lijken. (Zie LIJK.)
Rijke gekken versieren de stad, Maar wijze mannen bestieren de stad. (Zie GEK.)
Steden, die niet zijn te winnen, kan men door den honger dwingen. (Zie HONGER.)
Wie kent mijn gat In eene vreemde stad! (Zie GATTEN.)
Wij willen er ons op beraden met de vier hoofdsteden. 2
Wijzen en gekken te zamen zijn noodig, om eene stad te maken. (Zie GEK.)
Woerden is eene stad, Oudewater is nog wat, Maar Montfoort is een gat. (Zie GATEN.)

STADHOUDER.

Hij gelijkt den stadhouder van Senegal: die gebiedt het, en hij doet het zelf. (Zie SENEGAL.)
Uwe hoop is met den stadhouder naar Engeland gevlogen. (Zie ENGELAND.)

STADHUIS.

Dat mag hij wel voorbij het stadhuis dragen.
[*Men zegt dit, als iemand iets zeer duur heeft gekocht. Hij heeft dan de verdenking niet te vreezen, dat hij de zaak zou hebben gestolen.*]
De trappen van het stadhuis zijn glibberig.
Hij heeft gelijk het oude stadhuis. 3
Hij spreekt stadhuiswoorden.
[*Door* stadhuiswoorden spreken *verstaat een overvloedig gebruik maken van vre[...] woorden, omdat deze in den kanselarij[...] voorkomen.*]
Hij verkeert zeker veel op 't stadhuis, wa[...] houdt van zitten.
Hij zag er zoo verschrikt uit, of 't stadhuis in b[...] stond. (Zie BRAND.)

STAF.

Den staf over iemand breken.
Elk wil wel een bisschop van houden zijn, en e[...] gouden staf hebben. (Zie BISSCHOP.)
Geld is steeds den vrek tot straf, Maar den [...] tot een' staf. (Zie ARME.)
Hij is gesprongen, en heeft ons den staf gelat[...]
[*Hij is bankbreukig, en heeft ons niet[...] laten dan de gelegenheid, om uit wandel[...] gaan.*]
Hij is mijn stok en mijn staf.
[*Dit spreekwoord is misschien ontleend* Psalm XXIII : 4.]
In eens anders oog ziet hij een kaf, Maar in [...] eigen oog ziet hij geen' staf. (Zie KAF.)
Van vermolmd hout kwam nooit goede staf. ([...] HOUT.)
Zonder staf (*of:* Met een' korten stok) is 't k[...] ver te springen. 5 (Zie de *Bijlage.*)

STAKKER.

Stakker! wat doe je in de kou! (Zie KOUDE.)

STAL.

Als de sterfte komt in den stal, Gaat ze geme[...] overal. 6
Armoede op den stal, Armoede overal. (Zie [...]MOEDE.)
Daar komt geen knecht op mijnen stal, Of [...] geweest over berg en dal. (Zie BERG.)
Dat is verkeerd, zei de stalknecht, en hij to[...] het paard aan den aars. (Zie AARS.)
Dat paard ruikt stal. (Zie PAARD.)
De beste koeijen (*of:* paarden) vindt men op [...] stal, en slimme krengen langs den weg. (Zie K[...])
De een mag de beste koe van den stal neme[...] de ander mag er niet eens in kijken. (Zie K[...])
De een mag niet in den koestal kijken, en de [...] mag erin sch..... (Zie KOE.)
De koestal is beter dan de koebrug. (Zie BRUG[...])
Den stal van Augias zuiveren. (Zie AUGIAS.)
Die zijne merrie laat drinken bij alle beesten, [...] zijne dochter laat gaan tot alle feesten, H[...] binnen 't jaar dit ongeval: Een hoer in huis, [...] guil op stal. (Zie BEEST.)
Een hengst op stal. (Zie HENGST.)
Een vermoeid paard ziet liever een' vuilen stal [...] een' schoonen weg. (Zie PAARD.)
Gelijk het vee is, zoo is de stal. 7
Goed voêr en een warme stal Is het al. 8 (Zie *Bijlage.*)
Het beste beest van stal sterft meesttijds 't e[...] (Zie BEEST.)

---

1 Servilius bl. 192*.
2 *Campen* bl. 110. Meijer bl. 53.
3 Sancho-Pança bl. 55. Bogaert bl. 8.
4 *Campen* bl. 64. Meijer bl. 30.
5 *Prov. seriosa* bl. 40. Zegerus bl. 51. Gruterus II. bl. 163, 169. *Mergh* bl. 28. *Adag. quædam* bl. 59. v. Vloten bl. 369.
6 Gruterus II. bl. 125. *Mergh* bl. 2.
7 Servilius bl. 266.
8 *Campen* bl. 80. Tuinman I. bl. 137. M[...] 27. v. Waesberge *Vrijen* bl. 66. v. Eijk [...] 104. Modderman bl. 105. Bogaert bl. [...]

…beste paard (*of:* Ruintje) van stal. (Zie …ARD.)
…doet den os toch altijd nog goed, als hij naast …koetje op den stal staat. (Zie KOE.)
…lijkt wel een' paardenstal. (Zie PAARD.)
…grootste paard van stal Werkt veeltijds minst …al. (Zie PAARD.)
…geen paard naar mijn' stal. (Zie PAARD.)
…is goed, het veulen op stal te hebben. 1
…zou een groot ongeluk zijn, indien er twee …llen met zulk vee besmet werden. (Zie ON-…LUK.)
…zou jammer zijn, indien er twee stallen mede …ch.... werden. 2
…gaat te hard van stal. 3
…gaat te laat van stal. 4
…halt een oud paard van stal. (Zie PAARD.)
…heeft zijn' kost eerlijk betaald, als een paard …e stalhuur. (Zie HUUR.)
… in den krengenstal geraakt. (Zie KRENG.)
…krijgt menig vreemd haartje bij zich op stal. …ie HAAR.)
…ept als een dief in een' paardenstal. (Zie DIEF.)
…wordt op stal gezet.
[*Hij krijgt pensioen.*]
…kes en britskes vindt men overal; Maar de beste …ijen staan op stal. (Zie HITSKES EN BRITSKES.)
…op stal zetten.
[*Dat is: afdanken.*]
…graauwtje nog op den stal. (Zie GRAAUWTJE.)
… sluit den stal te laat, als het paard (*of:* de …) gestolen is. (Zie KOE.)
… zal geen spek zoeken in het nest van den hond, …worsten in den hondenstal. (Zie HOND.)
…t Gal Blijft de koe in den stal. (Zie KOE.)
…mal Heeft geen' stal. (Zie MAL.)
… den stal; de wolf heeft de schapen gegeten. …ie SCHAAP.)
…t bij soort op éénen stal. (Zie SOORT.)
…g paardje, naar stal. (Zie PAARD.)
…e kwade paarden dienen op éénen stal niet. (Zie …ARD.)
… paard of vrouw zonder gebreken zoekt, zal …l en bed wel altijd ledig zien. (Zie BED.)
…t hooi in eenen warmen stal. (Zie HOOI.)
…stal staat op de klink. (Zie KLINK.)
…allen kwalijk zamen te stal staan. 5
[*Dat wil zeggen: zij kunnen malkander niet verdragen.*]

…r stal is, komt stal bij. 6
[*Dat is: waar men zaken aantreft, die nog al bijval vinden, daar komen steeds meerderen hunne begeerte toonen, om mede te doen. De zucht tot navolging werkt sterk.* KONING *zegt betrekkelijk den oorsprong van dit spreekwoord: „In de Rivieren de Maas, de Waal en de Rijn vindt men in overvloed zeker vischje, veel naar eenen aal gelijkende, dat men Prik noemt. Voor de Prikken-visscherij bezigt men van teenen gevlochten korven of tuijen. In Augustus, wanneer deze visscherij begint, doet de Visscher 70 of 80 Prikken in eenen korf, maakt eenige ledige korven aan den eerstgenoemden vast, en legt dezelve gezamenlijk, aan een anker, onder water. De gevulde korf heet het* Stal; *door hetzelve worden andere gelokt, welke zich in de overige ledige korven verzamelen, en nieuwe Stallen vormen, zoodat* daar, alwaar Stal is, Stal bij komt."]

STAM.

De appel valt niet verre van den stam. (Zie APPEL.)
De oude stam Is te stram. 7
De takken aarden naar den stam. 8
Van de grofste stammen krijgt men de fijnste vruchten.

Zij is uit den stam Levi. (Zie LEVI.)

STAMELAAR.

De eene stamelaar verstaat den anderen wel. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet een' stamelaar niet napraten.
Wil geen stamelaars vertrouwen, En de witte kleêren schouwen. (Zie KLEED.)

STAMPER.

Dat is eene omgekeerde klok, zei Michiel oom, en hij zag een' stamper in den vijzel staan. (Zie KLOK.)

STAND.

Daar, waar men is in goeden stand, Daar is almede ons vaderland. 10
Een arme stand geeft een rijk verstand.
Eene liefde, die vlamt, eer dat ze brandt, kan niet lang stand houden. (Zie LIEFDE.)
Een lage waterstand Geeft vruchtbaar land. (Zie LAND.)
Een pand Op hand Grijpt stand. (Zie HAND.)
Geene goede trouw houdt stand, wanneer men over ééne zaak tweemaal manen moet. 11
Hij maakt een standje.
Neem geen ding ter hand, Of breng het in zijn' stand. (Zie DING.)
Niemand leeft naar zijnen stand. 12
Niemand van zoo goeden stand, Of hij heeft een' wolven-tand.
[*Elk heeft zijne gebreken, men vindt geen volmaakt mensch.*]

STANDAARD.

Onder den standaard maakt men de beste kapiteinen. (Zie KAPITEIN.)

STANDBEELD.

Hij staat daar als een standbeeld.

STANG.

Hij loopt met de lijmstang. (Zie LIJM.)
Hij rijdt het paard op de stang. (Zie PAARD.)
Hij wordt op de stang gereden.
[*Men zit hem achter de vodden.*]

STANK.

De stank verdwijnt zoo gezwind, als een veest in de kerk: daar heeft ze de ruimte van neusgaten. (Zie GATEN.)

…Gruterus III. bl. 154.
…Meijer bl. 88.
…ayn bl. 188.
…Sterthoven bl. 87.
…Mann bl. 197.
6 Koning bl. 8.
7 Cats bl. 451. *Sel. Prov.* bl. 98. Modderman bl. 131.
8 Bogaert bl. 64.
9 *Campen* bl. 87. de Brune bl. 429. *Adag. quadam* bl. 11, 21. *Adag. Thesaurus* bl. 22. Meijer bl. 40.
10 Cats bl. 453.
11 v. Hasselt bl. 4.
12 Gruterus III. bl. 163.

Hij maakt er veel stanks van. 1
Hij slacht den duivel: hij vertrekt met stank. (Zie DUIVEL.)
Hoe loozer kruid, hoe boozer stank. (Zie KRUID.)
Met stank beloond worden.
Rook, stank en een kwaad wijf drijven den man uit zijn huis. (Zie HUIS.)
Stront voor (*of:* Stank Voor) dank. (Zie DANK.)
Wat stank is dat: men zou er den kanker van in den neus krijgen. (Zie KANKER.)
Wie de schaamte doorgebeten heeft, is met schande vervuld, en moet met stank scheiden. (Zie SCHAAMTE.)

STAP.

Als gij den wolf ziet, zoek niet meer naar zijne voetstappen. 2
Dat is een stap nader tot den vrede.
Dat kost hem veel voetstappen.
Der vromen voetstappen mag men wel navolgen. 3
De voetstappen van den meester benadeelen geen gewas. (Zie GEWAS.)
Eén kwade stap, zonder meer, is genoeg, om eene glazen flesch te breken. (Zie FLESCH.)
Hij doet verkeerde stappen.
Hij heeft den grooten stap gedaan.

[*Dat wil zeggen: hij heeft den overtogt gemaakt van hier tot hiernamaals.*]

Iemands voetstappen drukken (*of:* volgen, *ook wel:* In iemands voetstappen treden).
Lange stappen korten den weg. 4
Men wil altijd een' stap hooger klimmen.
Wacht u voor den eersten stap. 5

STAPEL.

Daar is de stapel der boeven. (Zie BOEF.)
Dat is de stapel van alle ongeluk. (Zie ONGELUK.)

Daar is wat op stapel. 6

[*Stapel, zegt* WINSCHOOTEN, *„beteekend, uit sijn eige kragt: een plaats, daar iet gestaapeld of opgehoopt of geplaatst kan werden," en volgens* V. LENNEP *is het de „naam der vereeniging van stijlen, waar een schip in aanbouw op rust." De spreekwijze is alzoo aan den scheepsbouw ontleend.* TUINMAN *zegt, dat „men dat toepast op iets, dat naar negen maanden moet afloopen."*]

Dat gelijkt wel naar het geraamte van een' walvisch, zei stikziende Gijs, en hij zag een schip op stapel staan. (Zie GERAAMTE.)
Het is van stapel geloopen. 7
Hij heeft het op stapel gezet. 8

STATIG.

Statig en dreutig zijn. (Zie DREUTIG.)

STATUTEN.

Hij zal nimmer ordonnantiën of statuten maken. (Zie ORDONNANTIE.)

STAVOREN.

De verweende (*of:* welige) kinderen van Stavoren. (Zie KIND.)

Stavoren moet men in Stavoren zoeken. 9

[*Wanneer het noodig is, om eene* ... *vinden, dat men er nog naar zoekt, ter*... *er reeds bij of in is, is er weinig degelijk*... *te denken.* Stavoren moet men in St... zoeken, *wil dus zeggen: de oude luister* ... *dwenen, slechts eene schaduw bleef er* ... *malige grootheid. Om welke reden men* ... *Stavoren zegt, zie men bij de verklaring* ... *het vorige spreekwoord.*]

STEDE.

Hij heeft eene drooge steê in den hals. (Zie ...
Verandering van stede Verandert niemands ...

STEEG.

Hij kent geene stegen voor straten. 10 (Zie *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: hij weet zich niet te* ... *ken, en kent de bijzondere gelegenheden* ... *de aanleiding eener zaak, of wel: hij* ... *zijne menschen niet te onderscheiden. Om* ... *toegang voor paarden en wagens gemakk*... *te maken, werden de voornaamste* ... *eener stad gevloerd, of met steenen b*... *dat is: bestraat, en kregen zij daarom* ... *naam van* straten. *Dwars afleidende* ... *toegangen van de straten werden stegen* ... *noemd. Bij de verschillende opeenvolgende* ... *zettingen der steden zijn deze beteekenissen* ... *straat en steeg niet altijd in acht gen*... *maar dikwijls met elkander verward,* ... *er steden in ons vaderland gevonden w*... *waar de stegen straten, en de straten st*... *zijn. Toen ook* kende men geene stegen ... straten.]

Men moet onderscheid maken tusschen stra... stegen. (Zie ONDERSCHEID.)

STEEK.

Dat houdt geen' steek. 11
Dat is een steek, al bloedt ze niet. 12
Dat is een steek boven water. 13
Dat is een steek onder water. 14

[V. EIJK *zegt van deze spreekwijze: „*... *roept aan boord van een schip, wanneer* ... *anker geligt wordt, en de* steek *of* knoop ... *het touw, waarmede het aan den ring* ... *anker vast is, door het water heenschijn*... *zigtbaar wordt, den kapitein toe:* hij is ge... steek boven water! *Zoo lang echter de* ... *nog niet gezien kan worden, is men niet* ... *zekerd, of het anker wel klaar is; maar* ... *nog twijfelachtig, of niet, zoo als somtijds* ... *beurt, het touw om de armen (ook wel* ... *en bladen van het anker genoemd) of den* ... *kerstok geraakt is, en dus, zoo als men* ... *een* onklaar-anker *heeft. Hierom bezigt* ... *het genoemde spreekwoord van een' schamp*... *zet aan iemand geven, die zoo fijn is, dat* ... *zelve dubbelzinnig of twijfelachtig kan wo*... *opgenomen. Het omgekeerde geval heeft pl*...

---

1 Tuinman I. bl. 222.
2 *Mots* bl. 57.
3 v. d. Venne bl. 101.
4 v. d. Venne bl. 243.
5 *Vesteelt* bl. 126.
6 Winschooten bl. 224. Tuinman I. *nal.* bl. 24. v. Lennep bl. 213.
7 v. Eijk I. bl. 121.
8 v. Eijk I. bl. 121.
9 Tuinman I. bl. 59.
10 Cats bl. 469. Sartorius *pr.* II. 35, VII. 62. Tuinman bl. 79, I. bl. 156. *Julij* 27. *Sermoen* bl. 56. v. Waesberge *Vrijen* bl. 53. v. Eijk III. bl. 95. Modderman bl. 105. de Jager *N. Bijdr.* bl. 27-28.
11 Tuinman I. bl. 358. v. Eijk I. *nal.* bl. 52. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55. Roodhuijzen bl. 71.
12 Gheurtz bl. 10. de Brune bl. 486, 470. bl. ... bl. 65. Sartorius *tert.* II. 63, IX. 20. W... ten bl. 126, 266. v. Alkemade bl. 134. T... I. bl. 49, 199.
13 v. Eijk I. *nal.* bl. 52.
14 Everts bl. 215. v. Eijk I. *nal.* bl. 51.

als men zegt: dat is een steek boven water, fig. een zet, dien men oogenblikkelijk voelen kan."]
[...]maister, die geen' knoop in den draad legt, [...]liest een' steek. (Zie DRAAD.)
[...] steek van de tong is erger dan die van eene [...]. (Zie LANS.)
[...] trouwe arbeider moet den trouwen arbeider niet [...] den steek laten. (Zie ARBEIDER.)
[...] lang leert, die veel leert, zei de mooije brei[...]ster, en zij wist uit te cijferen, hoeveel steken er [...] een paar kousen gaan. (Zie BREISTER.)
[...] uw naalde, eer gij naait, Anders is de steek [...]baaid. (Zie NAALD.)
[...] ongelukkige steek is haast gedaan, zei de [...]rijer, en hij had zijne matres onder de knie ge[...]. (Zie KNIE.)
[...] steek op zijn' tijd voorkomt negen andere. 1
[De goede huisvrouw maakt in tijds de stukkende kleederen weder heel.]
[...] zondags steek Duurt geen week.
[...] is een steekje aan los, waar een elleboog over [...]. (Zie ELLEBOOG.)
[...] geene goede breister, of ze laat wel eens een' [...] vallen. (Zie BREISTER.)
[...]' steek door den neus kunnen zien. (Zie NEUS.)
[...] is in den steek gebleven.
[...] was een doodsteek in zijn hart. (Zie DOOD.)
[...] heeft den zonnesteek.
[Een scheepsspreekwoord voor krankzinnig zijn, ten gevolge van de heete zonnestralen, die op het hoofd geschenen hebben; waarvoor men, tusschen de keerkringen, groot gevaar loopt, indien men blootshoofds zich aan de zonnestralen blootstelt.]
[...] heeft vrije houw en steek. (Zie HOUW.)
[...] is wel arm, die niet eenen steek ziet. (Zie ARME.)
[...] laat hem in den steek. 2
[...] ziet geen' (of: niet één') steek. 3
[...]ken den steek. 4
[...]t een' achtersteek naaijen.
[...]ken, die niet bloeden, doen meer pijn dan de [...]dere. (Zie PIJN.)
[...] het vrouwtje klappeit, verliest zij een steekje.
[...] met uwe gaffel-steken: de drie maken negen [...]ten. (Zie GAFFEL.)
[...] gaf hem steek op steek.
[...] mag wel een enkel steekje laten vallen.

STEEL.

[...]e dingen hebben een handvatsel, en de koeke[...]pan een' steel. (Zie DING.)
[...] de bijl gebleven is, wat is eraan gelegen, of [...] ook den steel kwijt raakt? (Zie BIJL.)
[...] de man te veel van koeken houdt, behoeft de [...]vrouw niet altijd de pan bij den steel te houden. (Zie KOEK.)
[...] is geen pijpensteel waard. (Zie PIJP.)
[...] appeltjes hebben gouden stelen. (Zie APPEL.)
[...] de pan bij den steel heeft, keert ze, zoo hij [...]wil. (Zie PAN.)
[...] veel stelen wil met eere, moet een lepelmaker worden. (Zie EER.)
[...] als malle Jan, die moedig op een' bezemsteel braveerde, en gij valt niet hoog. (Zie BEZEM.)
Het bijltje met den langen steel trekken. (Zie BIJL.)
Het breedste eind moet nog volgen, zei besje, toen zij den steel van de koekepan ontlast had. (Zie BESJE.)
Het is alles tot eenen lepelsteel toe verkocht. (Zie LEPEL.)
Het is zoo waar, als dat de hond de bijl opät, en den steel voor staart achteruit stak. (Zie BIJL.)
Hij weet staart noch steel, waar 't gebleven is. (Zie STAART.)
Hij werpt de bijl naar den steel. (Zie BIJL.)
Hij wint op eene eerlijke wijze met stelen den kost. (Zie KOST.)
Houd de pan bij den steel. (Zie PAN.)
Kijk, kijk, twee knollen aan éénen steel, zei de mof, en hij zag een' boutkogel. (Zie BOUT.)
Men behoeft de roos op den steel niet te laten verwelken. (Zie ROOS.)
Men kan een' bezemsteel ook wel mooi aankleeden. (Zie BEZEM.)
Men moet den steel niet naar de bijl werpen. (Zie BIJL.)
Men moet zien, hoe de vork (of: hark) in (of: aan) den steel zit. (Zie HARK.)
Zoo had men den steel naar den borstel gesmeten. (Zie BORSTEL.)

STEEM.

Het is zoo regt als de weg naar Steem.
[De weg van Lellens naar Stedum of Steem, beide Groningsche dorpen, maakt eene groote bogt. Van daar gebruikt men dit spreekwoord, spottender wijze, voor hetgeen zeer krom is.]

STEEN.

Aan den toetssteen proeft men het goud. (Zie GOUD.)
Als de steenen verdubbeld worden, dan komt Mozes, om te verlossen. (Zie MOZES.)
Als er zulke steenen in de straat lagen, ging ik nimmer te bed. (Zie BED.)
Als iemand rijk wordt, laat hij zich zien gelijk het goud op den toetssteen. (Zie GOUD.)
Als men eenen hond wil smijten, vindt men ligt eenen steen. (Zie HOND.)
Al zou de onderste steen boven staan. 5
Daar is wit op het steentje. 6
[Men zegt dit, wanneer er kans is, dat ons iets gelukkigs wedervaart. Mogelijk doelt men hier op den witten geregtssteen. In vroegeren tijd bestond in ons vaderland, op verschillende plaatsen, de gewoonte, om de uitvoering der vonnissen op eenen steen te doen plaats hebben. Elk der regthebbende standen bediende zich, tot uitvoering van zijn eigen vonnis, van verschillend gekleurde steenen. De steen der geestelijken was rood, die der edelen wit, en die der poorters blaauw.]
Daar kan niets af dan smout van steenen kannen. (Zie KAN.)
Daar wordt een oud wijf van den steen gesneden.
[Men geeft dit als antwoord aan nieuwsgierigen op de vraag: wat is er te doen?]
Dan zijn er wel meer steenen op hem te werpen.

1 Modderman bl. 84. Harrebomée Tijd 38.
2 Modderman bl. 14.
3 Cats bl. 88.
4 Winschooten bl. 286.
5 Gales bl. 36. Everts bl. 318. v. Waesberge Wijn bl. 10.
6 Sancho-Pança bl. 54.

Dan zouden de steenen spreken. 1 (Zie de *Bijlage.*)
[*Gelijk het spreekwoord:* Waar de menschen zwijgen, moeten de steenen spreken, ***ontleend is aan, is dit genomen uit*** Luk. XIX : 40.]
Dat is een hoeksteen, om op te bouwen. (Zie HOEK.)
Dat is geen molensteen-werk. (Zie MOLEN.)
Dat is niet al mis, zei de jongen, en hij wierp een' steen voorbij den hond, maar tegen de scheenen van zijne stiefmoeder. (Zie HOND.)
De hond bijt den steen, en niet, die hem werpt. (Zie HOND.)
De liefde bekruipt somtijds een hart van steen. (Zie HART.)
De steenen zijn te koud, waarover zij gaat. 2
De steenen zouden hem tegen het hoofd springen. (Zie HOOFD.)
De steen is in den mortel gevallen. (Zie MORTEL.)
De steen is van het graf gewenteld. (Zie GRAF.)
De vromen kunnen geen gebrek lijden, al zouden de steenen brooden worden, zei Kors Jansz; hij verkocht zijn' baars, en verzoop het geld. (Zie BAARS.)
Dezelfde steen zou hem ook kunnen treffen.
Die een glazen huis bewoont, moet geene steenen op zijns buurmans dak werpen. (Zie BUURMAN.)
Die gerust slaapt, ligt zacht op steenen. 3
Eene goede ziel weet van alle steenen brood te maken. (Zie BROOD.)
Eenen man met rood haar, eene vrouw met eenen baard: groet ze over vier mijlen ver of lang, met drie steenen in de hand. (Zie BAARD.)
Eenen rog voor steenen zenden. (Zie ROG.)
Een ezel stoot zich geen twee malen aan één' steen. (Zie EZEL.)
Een geworpen steen, een afgeschoten pijl en een gesproken woord zijn niet te herroepen. (Zie PIJL.)
Een goed metselaar verwerpt geen' steen. (Zie METSELAAR.)
Een groote (*of:* zware) steen is kwaad ver te werpen. 4
Een koets vol gouds, een kar vol steens, Dat zal hiernamaals zijn al eens. (Zie GOUD.)
Een molensteen is kwalijk ver te werpen. (Zie MOLEN.)
Een rollende steen gaart geen mos. (Zie MOS.)
Een steenen hart zou ervan breken (*of:* mogt zich erbarmen). (Zie HART.)
Een steen kan alleen geen meel malen. (Zie MEEL.)
Eigenbaat is de toetssteen der menschen. (Zie EIGENBAAT.)
Er valt een steen van mijn hart. (Zie HART.)
Er zijn steenen te over op hem te werpen.
Gij hebt een' steen gezaaid. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Heet ijzer en molensteenen moet men laten liggen. (Zie IJZER.)
Het is een steenen Roeland. (Zie ROELAND.)
Het moet wel een goed metselaar wezen, die met een' bedorven troffel allerlei steenen in zijn werk kan voegen. (Zie METSELAAR.)
Het valt op een' heeten steen (*of:* op gloeijend ijzer). (Zie IJZER.)
Het viel mij op het hart, zoo koud als een stuk ijs (*of:* zoo zwaar als een steen). (Zie HART.)
Het vriest steen en been (*of:* steenen dik). (Zie BEENDEREN.)
Het was, of ik door de steenen zonk.
Het water holt een' aarden steen, En dat maar een' drup alleen. (Zie AARDE.)
Het zijn geene steenen. 6
[***Men zegt dit van menschen, die zich*** *al ligtelijk laten vermurwen.*]
Hij bijt gelijk de hond naar (*of:* op) den steen. (Zie HOND.)
Hij diende wel door een' molensteen te kijken, als er een gat in is. (Zie GATEN.)
Hij durft geene steenen bloot koopen.
Hij eet pap met vuursteenen. (Zie PAP.)
Hij gooit met steenen.
Hij heeft den eersten steen gelegd.
[***Men bezigt deze spreekwijze voor iets ge****vesten.*]
Hij heeft den ring, maar niet den steen. (Zie RING.)
Hij heeft den steen gevonden, hem ontbreekt niets dan de ring. (Zie RING.)
Hij heeft het brood in de eene — en den stok (*of:* steen) in de andere hand. (Zie BROOD.)
Hij heeft van zijn hart een' steen gemaakt. (Zie HART.)
Hij is een steen des aanstoots. (Zie AANSTOOT.)
Hij is getrouwd achter den steen.
[*Dat wil zeggen: hij leeft* ***in concubinaat*** *of onechtelijke vereeniging.* Steen ***staat*** *waarschijnlijk voor* grenssteen.]
Hij is zoo hard als een steen. 7
Hij kan de kleine steentjes niet zien.
[*Dat komt, omdat hij dronken is.*]
Hij kan niets laten liggen dan gloeijend ijzer en molensteenen. (Zie IJZER.)
Hij klaagt (*of:* zweert) steen en been. (Zie BEENDEREN.)
Hij liegt, dat de steenen zweeten.
Hij meent, dat hem de straatsteenen (*of:* huizen) aanzien. (Zie HUIS.)
Hij raapt steenen. 8
Hij rolde als een kloot, en viel als een steen. (Zie KLOOT.)
Hij sprak als de steenen van ouds.
Hij sprak niet meer dan die stok (dat blok, *of:* die steenen). (Zie BLOK.)
Hij stoot zich aan een' steen.
Hij werpt den eersten steen op hem.
[*Dat wil zeggen: hij is de aanklager. In den Israëlitischen staat moest deze den eersten steen werpen op den misdadiger, die gesteenigd werd worden.*]
Hij wil de molensteenen leeren zwemmen. (Zie MOLEN.)
Hij zoekt den steen der wijzen.
[*Door het* zoeken van den steen der wijzen, *ook wel:* filozofischen steen *genoemd, verstond men: goud zoeken. Daarom past men het spreekwoord toe op den persoon, die iets zeer onwaarschijnlijks wil tot stand brengen, of op hem, die eene hersenschim najaagt.*]

---

1 Sartorius *tert.* II. 24. Tuinman I. bl. 3. v. Duyse bl. 198.
2 Bogaert bl. 41.
3 Rabener bl. 16.
4 *Prov. seriosa* bl. 20. Gheurtz bl. 20. Zegerus bl. 20. Gruterus II. bl. 142. *Mergh* bl. 18.
5 Gheurtz bl. 23.
6 Sartorius *sec.* VIII. 40.
7 *Ernst en Luim* bl. 59. Sancho-Pança bl. Bogaert bl. 45.
8 Winschooten bl. 273. Tuinman I. bl. 2, II. 120.

zonk weg (*of:* viel) als een baksteen. 1
zou het wel aan de straatsteenen willen klagen.
zou wel straatsteenen verteren. 2 (Zie de *Bijlage.*)
zou zijne diamanten tot Amersfoortsche steenen
aken. (Zie AMERSFOORT.)
rein men geharkt heeft, nog vindt men steen. 3 (Zie de *Bijlage.*)
ger eet door steenen muren. (Zie HONGER.)
zoo koud als een steen.
vertrouw u niets dan molensteenen, en die
nuwelijks op zijn' kant. (Zie KANT.)
al daar gaan, al regende het vorkijzers (*of:*
ksteenen). (Zie IJZER.)
en steen: dat metselt wel. (Zie KALK.)
p ik huizen, dan heb ik steen; koop ik vleesch,
heb ik been; doch koop ik van dit edele nat,
heb ik wat, zei Pieter Sloköp. (Zie BEENREN.)
kan geen' keisteen het vel afstroopen. (Zie
EI.)
kan wel een' keisteen (*of:* koolstronk) koken,
t het sop goed is. (Zie KEI.)
mag hem wel met een' warmen steen te bed
lpen. (Zie BED.)
moet den steen uit den weg leggen, opdat er
mand over valt (*of:* zich aan stoot). 4
zal hem een briefje afgeven op steenen Roe-
d. (Zie BRIEF.)
moeite krijgt men vuur uit eenen steen. (Zie
OEITE.)
Maria Lichtmis valt er in Westfalen een heete
een in het water. (Zie MARIA LICHTMIS.)
een, o steen! Nooit betreed ik u alleen. 5
[*Dit spreekwoord wordt in den mond eener vrouw gelegd, die zich altijd in zwangeren toestand bevindt. De steen, die zij nooit alleen betreedt, is de drempel der kerk, werwaarts zij zich met haar kind ten doop begeeft.*]
t Matthijs Breekt het ijs (*of:* Werpt den eersten
een in 't ijs). (Zie IJS.)
nen muren worden door de kogels verbrijzeld,
aar aarden wallen worden daardoor versterkt.
Zie AARDE.)
e harde steenen malen zelden goed (zuiver, *of:*
klein). 6
emaal over denzelfden steen struikelen. 7
er een steen uit den hemel, hij zou mij op het
hoofd vallen. (Zie HEMEL.)
or hem zijn de steenen daar te heet. 8
[*Hij durft daar niet gaan, omdat hij bevreesd is, dat hem eenig onheil zal overkomen.*]
uwen-hart is geen steen; niet afstaan is manne-
ijk. (Zie HART.)
ar de menschen zwijgen, moeten de steenen
preken. (Zie MENSCH.)
erpt men met slijk, hij werpt met steenen. (Zie
LIJK.)
e een' steen niet alleen opheffen kan, die zal hem
ook andermaal wel laten liggen. 9 (Zie de *Bijlage.*)
e weten wil, van welken kant de wind waait,
werpt geen' steen, maar eene veêr in de lucht. (Zie KANT.)
Zij is bekwamer, om het pak der liefde, dan om molensteenen te dragen. (Zie BEKWAAM.)
Zij mag wel op een blaauw steentje wateren.
[*Men bedoelt hier waarschijnlijk den* blaauwen geregtssteen.]
Zijne oogen met straatsteenen droogen. (Zie OOG.)
Zijn hart is bezwaard, alsof het tusschen twee molensteenen lag. (Zie HART.)
Zij schuurde hare billen met biksteen als zindelijke Neeltje. (Zie BIL.)
Zoo als je wel zegt: eet je boter, je k... geene molensteenen. (Zie BOTER.)

Hij heeft veel steentjes geloosd. 10

Dat is er een zonder steen, zei de bagijn (*of:* de duivel), en zij (hij) slikte eene slak door voor eene pruim. (Zie BAGIJN.)
Dat is geen kersensteen waard. (Zie KERS.)
Het is kwaad kersen eten met de grooten; want zij tasten naar de rijpste, en gooijen met de steenen. (Zie GROOTE.)

STEENBOK.

Het is een sprong van een' steenbok. (Zie SPRONG.)

STEENIGING.

Zij hebben een welgevallen in de steeniging van Stephanus.

STEENKOLEN.

Zend geene steenkolen naar Newcastle. (Zie NEWCASTLE.)

STEENROTS.

Giften en gaven breken zelfs de steenrotsen. (Zie GAAF.)
Op steenrotsen is 't kwaad haver zaaijen. (Zie HAVER.)

STEENWIJK.

Men zal u tot Steenwijk zenden. 11
[*Dat is: gij zult hard behandeld worden. De naam der Overijsselsche stad* Steenwijk *klinkt nog al* rotsachtig; *daarom wordt hier met dien naam gespeeld. In gelijken zin zegt men:* Gij zult ijzer en stokvisch eten.]

STEG.

Hij weet heg noch steg. (Zie HEG.)

STEIGER.

Het loopt op den donkeren Steiger.
[*Men zegt dit te Dordrecht van een slecht gaand horologie. Op den donkeren Steiger, den naam eener overdekte steeg aldaar, heeft men natuurlijk geen uurwerk.*]

STEINMEIJER.

Avanceer, zei Steinmeijer, en toen gooide hij zijne vrouw van de trappen.

STEK.

Hij ziet wel anderer lieden stekjes, maar niet zijn' eigen' balk. (Zie BALK.)
Van stek af aan beginnen.
Voet bij stek (*of:* stuk) houden (*of:* zetten). 12
[WINSCHOOTEN, TUINMAN *en* BILDERDIJK

---

1 Winschooten bl. 254. v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
2 Servilius bl. 92*.
3 Gruterus III. bl. 151. Meijer bl. 77.
4 *Campen* bl. 7. 28 *Junij.* Gruterus I. bl. 114. Witsen 218. Tuinman I. bl. 178. 20 *Junij* 53.
5 Winschooten bl. 181.
6 Servilius bl. 258*. Zegerus bl. 55. Idinau bl. 121. Gruterus II. bl. 164. de Brune bl. 123, 304, 306. *Mergh* bl. 40. Tuinman II. bl. 17. *Wijsheid* bl. 140. Meijer bl. 94.
7 Sartorius *pr.* V. 67.
8 Idinau bl. 176.
9 *Campen* bl. 37. Meijer bl. 18.
10 Winschooten bl. 145.
11 Sartorius *sec.* VI. 64.
12 Winschooten bl. 303. v. Alkemade bl. 86, 147. Tuinman I. bl. 38, 266. Everts bl. 227. v. Waesberge *Vrijen* bl. 60. Bogaert bl. 50, 96. Schaberg bl. 66.

hebben voor deze spreekwijze elk eene verschillende afleiding, tusschen welke ik niet weet te kiezen; de onderscheiden meening kan echter wel daarin liggen, dat de eerste stuk, *de ander* stek *en de derde* steek *wil gelezen hebben, ofschoon ik meen, dat deze drie woorden hier van gelijke beteekenis zijn.* WINSCHOOTEN *zegt:* „Voet bij 't stuk setten *beteekend eigendlijk: de voet setten bij het geschut; en dewijl dit als een teeken van onversaagdheid gereekend werd, soo daagd de eene konstaapel den ander wel eens uit, seggende: soo gij een braaf kaarel sijt, en moed en couragie hebt, maak niet veel praats! maar* set voet bij 't stuk! *hetwelk ook oneigendlijk genoomen werd voor sijn woord gestand doen, bewijsen met 'er daad, dat men gesprooken heeft.*" TUINMAN „*acht* Voet by stek zetten *genomen te zyn van die in tweegevecht voet tegen voet zetten, en niet te rugge wijken van het voorgeschreven perk; gelijk zo de Latijnen zeggen:* callato pede pugnare. *'t Word overgebragt tot ymand, die stand houd en niet deinst in eenige zaak.*" BILDERDIJK, *in zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-bloemen, v. *bl.* 258, *noemt* „Voet by steek *eene nog gebruiklijke uitdrukking, maar thands van onzekere meening. Het is:* den voet by het paaltjen zetten, *om den grond recht vast te maken, dat het, versch ingestoken zijnde, niet omgestooten, en de landscheiding dus niet onzeker worde.*"]

STEKEL.

Die distels zaait, zal stekels maaijen. (Zie DISTEL.)
Waar geen mol wroet en geen stekel bloeit, Is 't ook niet, waar veel bijzonders groeit. (Zie MOL.)

Een egel draagt het lijf vol stekels; 't is geen wonder: hij brengt ze zelf voort. (Zie EGEL.)

STEKELVARKEN.

Het is een stekelvarken.
[*Een stekelvarken steekt, bij de minste aanraking, zijne pennen uit: zoo valt ook de waanwijze uit bij eenig verzet tegen zijne wetenschap. Daarom gebruikt men deze spreekwijze van iemand, die zich slag op slag met scherpe zetten wreekt. Ook de beide volgende spreekwoorden drukken een zelfde denkbeeld uit.*]
Hij is zoo knorrig als een oud stekelvarken.
Hij rijdt op een stekelvarken.

STEKER.

Hij is een goede steker onder de hennen. (Zie HEN.)

STEL.

Daar goed stel is, komt wel goede vogel. 1

Dat gaat over stel.
Het geschiedde op stel en sprong. (Zie SPRONG.)
Iemand van zijn' stel helpen. 2
Ik ben nog niet op stel. 3

STELER.

De heler is zoo goed als (*of:* niet beter dan) de steler. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Waren er geene helers, Daar waren geene stelers. 5

STELLAADJE.

Ik houd van dien kabriool niet, zei Govert, en zag een' timmerman van eene stellaadje [...] vallen. (Zie GOVERT.)

STELLING.

Als het huis volbouwd is, breekt men de stelli[ng] af. (Zie HUIS.)

STELTEN.

Als het spel op stelten is, maakt men wel een' [...] ning van eene stroowisch. (Zie KONING.)
Al zou de duivel op stelten rijden. (Zie DUIV[EL.)]
Dan beginnen de dubbeltjes op stelten te spri[ngen.] (Zie DUBBELTJE.)
Dat is een schepsel met lange beenen, zei Tee[uwis] de boer, en hij zag een' aap op stelten lo[open.] (Zie AAP.)
Die loopt nog op de slechtste stelten.
Eer zoudt gij eene koe op stelten doen gaan. [(Zie] KOE.)
Het huis (Hij, *of:* De wereld) rijdt op stelten [(*of:*] Het gaat er op stelten). (Zie HUIS.)
Hij klotst op (*of:* met) zijne stelten. 6
Hij springt aanstonds op zijne stelten.
[*Men bezigt dit spreekwoord van iem[and], die eens anders handelingen tot in het ove[rdre]vene navolgt.*]
Hoedanig het weder ook gesteld is: het is be[ter den] voet dan op stelten. 7
Men gelooft nu niet meer, dat de koeijen te S[...] deburen op stelten loopen. (Zie KOE.)
Nood doet kreupelen op stelten gaan. (Zie KREUP[EL.)]
Wat helpt het, op stelten te gaan, als men val[t ...]

STEM.

Beter de eerste stem in Capua dan de tweede [in] Rome. (Zie CAPUA.)
Bij Jakobs stem moeten geen Ezau's handen [...] (Zie EZAU.)
Dat klinkt als eene klok (*of:* Hij heeft eene [stem] als eene klok). (Zie KLOK.)
De meeste stemmen gelden (*of:* dragen het w[...]
De paap wordt bij stemmen aangesteld, de [...] met geweld, en de koning door de natuur. [(Zie] GEWELD.)
Des volks stem is Gods stem. (Zie GOD.)
Hetgeen iedereen gelden zal, daar moet elk [zijne] stem toe geven. 10
Het is in de woestijn gepredikt (*of:* Het is [de] stem des roependen in de woestijn). (Zie ROE[PEN.)]
Hij heeft al de stemmen gehad. 11
Hij heeft altijd de bovenstem.
Hij heeft eene roggebroods stem. (Zie BROOD.)
Hij heeft eens engels wieken, maar eens du[ivels] stem. (Zie DUIVEL.)
Hij heeft ook eene stem (*of:* een woord) in het [ka]pittel. (Zie KAPITTEL.)
Hij verheft zijne stem als een bok, die worm[en in] zijn' aars heeft, zei Govert Wijsneus, en [hij] hoorde den Haagschen omroeper schree[uwen.] (Zie AARS.)
Houd uw stem Buiten klem. (Zie KLEM.)
Niets voor eene levende stem. 12
Uwe stem zal het wegdragen. 13

---

1 Gheurtz bl. 6.
2 Winschooten bl. 290.
3 Winschooten bl. 289.
4 *Campen* bl. 95. Gheurtz bl. 61. de Brune bl. 218, 219. Folqman bl. 123. Löhr 3. Kerkhoven bl. 54. v. Waesberge *Geld* bl. 161. v. Hall bl. 276-277.
5 Gruterus I. bl. 123.
6 Winschooten bl. 291.
7 *Motz* bl. 70.
8 *Sel. Prov.* bl. 130.
9 Sartorius *tert.* X. 88.
10 v. Hasselt bl. 6.
11 Sartorius *pr.* VI. 29.
12 Gruterus III. bl. 164.
13 Sartorius *tert.* IX. 21.

STEMPEL.

…is van den regten stempel.
…stempel is erop.
[*Zij is boven de jaren, om te huwen. Men* …*nt daarvoor het getal van* achtentwintig *ja-*…*ren aan, omdat het muntstuk de* Achtentwintig *een'* stempel *droeg.*]
…is wel van den ouden stempel.
…is van denzelfden (*of:* een' anderen) stempel. 1
…druk mijnen stempel daar niet op.
…hoed van zulk eenen stempel niet, zei Grietje, …zij zag een' dief brandmerken. (Zie DIEF.)
…weet niet, van welken stempel hij is.

STENG.

…aan de steng kan komen, zal de vlag wel krij-…gen. 2
…laat zijne stengen schieten. 3
…vaart met eene geschoten steng. 4

STEPHANUS.

…hebben een welgevallen in de steeniging van Stephanus. (Zie STEENIGING.)

STER.

…maan en de sterren worden wel in het water ge-…zien; maar zij zijn altijd aan den hemel. (Zie HEMEL.)
…ster, digt bij de maan, Kondigt wel eens storm …aan. (Zie MAAN.)
…verschiet eene ster. 5
[*Men zegt dit bij de onverwachte wending* …*ener zaak, en bepaaldelijk in het spel, als men iets goeds in zijne kaart ziet, vroeger niet op-gemerkt.*]
…is eene ster van de eerste grootte. (Zie GROOTTE.)
…heeft het voor zijne ster. 6
[*Men past dit op den dronkaard toe. Dat hij naar de sterren gewezen wordt, blijkt uit een ander tot dit onderwerp behoorend spreek-woord:* Men laat hem naar de sterren kijken.]
…heeft voorwaar eene schoone ster aan den he-…mel. (Zie HEMEL.)
…is het niet aan zijne verdiensten, maar aan zijne …lukster verschuldigd. (Zie GELUK.)
…ziet naar de maan, of er ook sterren uit vallen. (Zie MAAN.)
…naar de maan, en pluk sterren. (Zie MAAN.)
…laat hem naar de sterren kijken. 7
…licht, mooi weêr. (Zie LICHT.)
…den als sterren. 8

STERFTE.

…de sterfte komt in den stal, Gaat ze gemeenlijk …al. (Zie STAL.)

STERK.

…sterkste stopt den zwakke in den zak.
…meest verdraagt, is de sterkste.
…niet gaauw (*of:* sterk) is, moet slim zijn. (Zie GAAUW.)
…zich met zijn' sterker vergezelt, wordt van hem …den zak gestoken.
…zijn rijker geeft, zijn wijzer leert en zijn sterker …t, boeleert gaarne. (Zie RIJKE.)
…ham met mosterd, dan wordt gij sterk. (Zie HAM.)
…helpt den sterkste. (Zie GOD.)

Het is kwaad met sterker worstelen; want men geraakt ligtelijk onder, en kwalijk weêr boven. 9
Hij is de sterkste, die de overhand heeft. (Zie OVERHAND.)
Hij is sterk, die ter neder slaat; Maar sterker is hij, die weder opstaat. 10
Hij was de sterkste; want hij heeft de slagen t'huis gebragt. (Zie HUIS.)
Niemand zoo sterk, of men vindt nog sterker. 11
Wie vóór zijn 20e. jaar niet zuiver is, vóór zijn 30e. jaar niet sterk, vóór zijn 40e. jaar niet verstandig, en vóór zijn 50e. jaar niet rijk, aan dien is alle hoop verloren. (Zie HOOP.)

Het sterkste zal ons eerst begeven.
Magtig is sterk. (Zie MAGTIG.)

STERKTE.

Eendragt is der steden sterkte. (Zie EENDRAGT.)
Geen meerder sterkte, dan zich zelven te overwinnen.
List is beter dan sterkte. (Zie LIST.)
Oude lieden zullen hunne sterkte zoeken in de kannen, in weeke bedden en achter den oven. (Zie BED.)
Wanneer een paard zijne sterkte wist, deed het geen' man goed. (Zie MAN.)
Zoetheid heeft de meeste sterkte.

STERKWATER.

Die staat op sterkwater.
[*Men zegt dit van personen of zaken, die voor goed ter zijde gesteld zijn.*]
Hij zet zijn ligchaam op sterkwater. (Zie LIGCHAAM.)

STERREKIJKER.

De aarde is gerezen of de hemel is gedaald, zei de sterrekijker, en men had hem een meiblad onder zijn' stoel gelegd. (Zie AARDE.)
Stond dat aangezigt aan den hemel, men vond geene sterrekijkers meer. (Zie AANGEZIGT.)

STERVELING.

Niets is onder stervelingen duurzaam.

STEUN.

Dat is hem een goede ruggesteun. (Zie RUG.)
Eigen beenen zijn de beste steun. (Zie BEENEN.)
Het geheele huis staat (*of:* rust) op hem (*of:* Hij is de steun van het geheele huisgezin). (Zie GEZIN.)

STEUR.

Dat is een schoone steur, zei Aart, en hij haalde een' puitaal op. (Zie AAL.)
Het is kampersteur. (Zie KAMPEN.)
Met den steur van den wind leven. 12

STEVEL.

Dat is een vijand, die meer stevels dan schoenen versleten heeft. (Zie SCHOEN.)
Toen hij ruiter wilde worden, had hij geen paard, — toen hij een paard vond, ontbraken hem stevels en sporen, — en toen hij alles had, was er geen courage: 't gaat hem als Matthijs van Dresden. (Zie COURAGE.)

STEVEN.

De fok op den steven. (Zie FOK.)
De steven geraakt onder water.
Het is een regte kromsteven. 13

…plenis bl. 515. Everts bl. 316.
…bl. 23. v. Alkemade bl. 21.
…bl. 307. Winschooten bl. 280, 292.
…Winschooten bl. 292.
…Winschooten bl. 288.
6 Sancho-Pança bl. 42.
7 v. Waesberge *Wijn* bl. 18.
8 Gheurtz bl. 30.
9 *Sel. Prov.* bl. 60.
10 *Mots* bl. 21. de Brune bl. 307.
11 *Campen* bl. 25. de Brune bl. 278.
12 Tuinman 1. bl. 239.
13 Winschooten bl. 126. v. Lennep bl. 117.

[„*Een* kromsteeven," *zoo leest men bij* WINSCHOOTEN, „*werd ook gesegt van een vreemdeling, die onse taal niet wel kan uitspreeken, als men seid:* hij is maar een regte kromsteeven; *misschien daarom, om dat gelijk de* kromsteevens *soo bequaam niet en sijn, om te seilen, als die vaartuigen, die* regte steevens *hebben, alsoo ook de* kromtongen *soo bequaam niet en sijn, als die onse taal wel uitspreeken.*"]

Hij hangt over steven. 1

Hij komt bekaaid uit, die een vreemd vuur nastuurt, zonder te weten, wat land er voor steven is. (Zie LAND.)

Hij wendt den steven. 2

Iemand op den steven draaijen. 3

Op steven loopen.

[*Men zegt dit, wanneer men iemand op straat over eene of andere zaak aanspreekt, en niet bij hem aan huis gaat. De zware, regt opstaande houten, vóór en achter aan de kiel van een schip, en die dienen, om het schip sterkte te geven, en het te doen vooruit gaan, worden stevens genoemd. Daarom heet* stevenen: *zich* ergens heen begeven.]

Zijn' steven met iemand houden.

STEVEN VAN DER KLOK.

Het is een tweede Steven van der Klok. 4

[STEVEN VAN DER KLOK, *een schoolmeester van den ouden stempel, vereenigde, op zijn dorp, in zijn' persoon, allerlei bijämbten. Daarom past men deze spreekwijze toe op den persoon, die van alles weet.*]

STICHT.

De meisjes uit het Sticht Zijn lui, lekker en ligt. (Zie MEISJE.)

Geen Stichts-man, Maar ligts man. (Zie MAN.)

Lui, lekker en ligt Zijn de drie voornaamste deugden van 't hoovaardige Sticht. (Zie DEUGD.)

STIEFMOEDER.

Dat is niet al mis, zei de jongen, en hij wierp een' steen voorbij den hond, maar tegen de scheenen van zijne stiefmoeder. (Zie HOND.)

De tegenspoed is onze moeder, maar de voorspoed is onze stiefmoeder. (Zie MOEDER.)

Die eene stiefmoeder heeft, Mag rouwen, zoo lang hij leeft. 5

Hij schreit op zijn stiefmoeders graf. (Zie GRAF.)

Klaag het uwe stiefmoeder. 6

Men is er stiefmoederlijk bedeeld.

Men is geene stiefmoeder voor zijn' eigen' buik. (Zie BUIK.)

Stiefmoeder is een kwade naam; nogtans kan ze wel goed zijn. (Zie NAAM.)

Stiefmoêr, stiefvaâr. 7

STIEFVADER.

Die zijnen vader niet hooren (*of:* gelooven) wil, moet dikwijls zijnen stiefvader hooren (gelooven). 8 (Zie de *Bijlage.*)

Stiefmoêr, stiefvaâr. (Zie STIEFMOEDER.)

STIER.

Daar heb ik niet meê te doen, zei de man binnen den muur tegen den man buiten den muur, t[...] er een dolle stier aan kwam zetten. (Zie MA[...])

Dat een zoet kalfje is geweest, Wordt wel een st[...] van elk gevreesd. (Zie KALF.)

Die stier heeft zijn' aars al omgeworpen. (Zie AA[...])

Drijf een' var naar Montpellier; Komt hij w[...] hij blijft een stier. (Zie MONTPELLIER.)

Er is een vreemde stier in de wei geweest. 9

Hij heeft een' kop als een stier. (Zie KOP.)

Hij heeft het land als een stier (*of:* als ho[...] stieren). (Zie LAND.)

Hij ziet als een stier, die stooten wil. 10

Woedende stieren moet men niet bij de ho[...] vatten. (Zie HOREN.)

STIJF.

Hij is stijf in den bek. (Zie BEK.)

STIJFSEL.

Heerlijke stijfsel, Jannetje! maar hij is wat bla[...] (Zie JANNETJE.)

Men moet geene zeep voor boter, geen stijfsel [...] rijst verkoopen. (Zie BOTER.)

Wij zullen hem het stijfsel wel haast onder uit [...] zakken.

STIJG.

Eene stijg is twintig, en toch telt de boer [...] negentien vóór twintig. (Zie BOER.)

STIJL.

De lage stijlen Staan lange wijlen. 11

Hij is de stijl van het huis. (Zie HUIS.)

Hij loopt met zijn hoofd tegen den muur (*of:* [...] (Zie HOOFD.)

Naardat de aard is van uw kind, Zie, dat gij [...] een' stijl verzint. (Zie AARD.)

STIJN.

Stijntje zal een' naren nacht hebben. (Zie NAC[...]

STIL.

Hij is zoo stil, of hij opium gegeten had. [...] OPIUM.)

Stil en bestendig, Maar de knepen inwendig. [...] BESTENDIG.)

Het slimste, dat men vindt, Is stil en in den [...] (Zie SLIM.)

Regen, stil en in den wind Is 't ergste varen[...] men vindt. (Zie REGEN.)

STILTE.

Beter in stilte gedreven, dan van harden win[...] gelegd.

[*Men moet zijn' staat niet te hoog voe[...]*

Hij is ervan in de stilte.

In de stilte zien wij, hoe de zaken gaan moete[...] bij 't gedruisch, hoe ze gaan. (Zie GEDRUI[...])

Na groote stilte, groot onweder. (Zie ONWE[...])

Na storm volgt stilte. 12

Stilte voorzegt storm.

Zij pelt hare grutjes in stilte. (Zie GRUTTE.)

STINKER.

Dat zal een' geweldigen stinker geven. 13

Hij liet er zijnen stinker zitten. 14

Hij valt met zijn' stinker overal maar neêr.

---

1 Witsen bl. 503.
2 v. Dam bl. 139.
3 Tuinman II. bl. 165.
4 v. d. Hulst bl. 16.
5 *Mots* bl. 67.
6 Gheurtz bl. 6.
7 v. Hasselt bl. 14.
8 *Prov. seriosa* bl. 16. *Campen* bl. 13, 76.
9 v. Eijk II. *nal.* bl. 47. de Jager *Bijdr.* bl. 112.
10 Winschooten bl. 168, 267. Tuinman I. bl. 227, *nal.* bl. 24, II. bl. 67. Folie I. 61. v. Eijk II. *nal.* bl. 47. de Jager *Bijdr.* bl. 113.
11 Cats bl. 504.
12 de Brune bl. 364, 413.
13 Winschooten bl. 293.
14 Tuinman I. bl. 334.

STOEL.

Aan stoelen en banken, totdat men zelf kan gaan. (Zie BANK.)
Als het wel lukt, zal ik van den stoel vallen.
Dat men in zijne beurs steekt, stouwt men onder geene stoelen of banken. (Zie BANK.)
De aarde is gerezen of de hemel is gedaald, zei de sterrekijker, en men had hem een meiblad onder zijn' stoel gelegd. (Zie AARDE.)
Die eenen Jood bedriegt, zal eenen stoel in den hemel hebben. (Zie HEMEL.)
Die teffens op twee stoelen wil zitten, raakt onderwijl op den grond. (Zie GROND.)
Die zijn' stoel omgooit, heeft gelogen.
Gebroken beenen en eerbare vrouwen Moeten stoel en kamer houën (*of:* moeten het huis bewaren). (Zie BEENEN.)
Geen losser man, dan die op twee stoelen zit. (Zie MAN.)
Het wapen van Brugge: een ezel in een' leuningstoel. (Zie BRUGGE.)
Het wordt elk niet gemakkelijk op zijn stoeltje t'huis gebragt. (Zie HUIS.)
Hij begint met stoel en tafel.
[*Daarmede zet hij zijne huishouding op. Men geeft er dus door te kennen, dat de vooruitzigten niet zeer schitterend zijn. In gelijken zin zegt men:* Geen blind mensch kan er pot of pan in stukken slaan *en* Een blind paard zou daar geene schade doen.]
Hij is zoo dronken als een stoel. 1
[*Deze Zeeuwsche spreekwijze gebruikt men van een' smoordronken man. Het zal van een' wipstoel gezegd zijn; want de waggelende gang van den dronkaard gelijkt wel naar diens bewegingen.*]
Hij kraauwt den stoel voor zijn' aars. (Zie AARS.)
Hij laat zich dienen tot onder zijn' stoel. 2
Hij meende daardoor eenen stoel in den hemel te verdienen. (Zie HEMEL.)
Hij preekt voor stoelen en banken. (Zie BANK.)
Hij vliegt van schrik over stoelen en banken. (Zie BANK.)
Hij zit lang, die een ander van den stoel zit. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Hij zit op een' schopstoel. (Zie SCHOP.)
Hij zit weêr op zijn' praatstoel. (Zie PRAAT.)
Hij zou een' koning uit zijn' stoel praten. (Zie KONING.)
Iemand een' stoel zetten. 4
Iemand van zijn' stoel praten.
Ik wil het onder geene stoelen of banken steken. (Zie BANK.)
Op twee stoelen te gelijk zitten. 5
Tusschen twee stoelen in de asch zitten. (Zie ASCH.)
Tusschen twee stoelen valt de aars op de aarde. (Zie AARDE.)
Viel de hemel, dan bleef er nergens een stoel staan. (Zie HEMEL.)
Zal men zulken gasten nog een' stoel met een kussen zetten? (Zie GAST.)
Zet een' kikvorsch op een' stoel, Hij wil weêr naar den modderpoel. (Zie KIKVORSCH.)
Ze zitten niet op één' stoel.
[*Ze kunnen niet met elkander overweg.*]

STOEP.

Hij lult als een stoepje.
[Stoep *is de oude benaming voor* stadssoldaat, *thans als scheldnaam gebezigd voor den vesting-artillerist.*]

Het is nu nabuur over den tuin, dan nabuur over de stoep. (Zie BUURMAN.)
Hij is van geene hooge stoep gevallen.
[*Hij is van geene aanzienlijke afkomst.*]
Hij loopt er de stoep plat.
Hij mogt wel eene koets op de stoep hebben. (Zie KOETS.)
Men moet niet eens andermans stoep schoon maken, voordat de onze rein is. (Zie MAN.)
Wijfje, kom in huis, of ik zoen je op de stoep. (Zie HUIS.)

STOETHASPEL.

Dat is een rare stoethaspel.

STOF.

Als Januarij stof maakt, dan groeit het koren als een eikenboom. (Zie BOOM.)
Daar de heeren rijden, stuift het stof; — daar de bedelaars dansen, stuiven de lappen. (Zie BEDELAAR.)
Daar oude wijven dansen, gaat veel stof op. 6
Die gistren lag in 't stof, Is heden heer van 't hof. (Zie GISTEREN.)
Een kleine stofregen schaadt hem niet. (Zie REGEN.)
Een zoen is maar stof; Die ze niet hebben wil, veegt hem maar of. 7
Hij maakt zich uit het stof. 8
Laat het komen, al was het zoo digt als stofregen. (Zie REGEN.)
Stofregen en klikschulden dringen door. (Zie REGEN.)
Stof zal der slangen brood zijn. (Zie BROOD.)
Van noorderstof Komt mooi weêr of. (Zie NOORDEN.)
Veel gepof Is maar stof. (Zie GEPOF.)
Zaai in 't stof, en gij zult het op een hoopje vinden. (Zie HOOPEN.)
Zoo klein malen als stof. 9

De hoovaardij schuilt zoowel in wollen laken als in zijden stoffen; maar schaamte moet deksel hebben. (Zie DEKSEL.)
Die bij nacht in geelgieters stoffe werken, kunnen naar geene muskus rieken. (Zie GEELGIETER.)
Een nieuw huis is maar de eene helft; vele stoffen komen voor den huurder. (Zie HELFT.)
Het moet in tijds naturen, dat van goede stof opgeleid is. (Zie NATUUR.)

Hij is kort van stof. 10
Ik kan hem stof geven. 11
Zij leveren malkander stof. 12

STOFFAADJE.

Ik weet, van wat stoffaadje gij zijt.

---

1 Tuinman II. bl. 40.
2 Tuinman I. bl. 229.
3 Segerus bl. 31. 23 *Nov.* Gruterus I. bl. 108. de Brune bl. 298.
4 Winschooten bl. 203.
5 Gheurts bl. 54.
6 Tuinman II. bl. 193.
7 v. d. Venne bl. 17. Tuinman I. bl. 206.
8 Tuinman I. bl. 283, II. bl. 193.
9 Tuinman I. *nal.* bl. 18.
10 v. Moerbeek bl. 270.
11 Gheurts bl. 42. Sartorius *pr.* III. 92.
12 Tuinman II. bl. 146.

STOFFEL.

Daar is doorzigt in, zei Stoffel, en hij keek door eene plank met een gat. (Zie DOORZIGT.)

Eens Stoffeltje, altijd Stoffeltje.

STOFFER.

Groote stoffers zijn leugen-stoffers. (Zie LEUGEN.)

Zij veegt de straat met den stoffer.

[*Men zegt dit van eene overdreven zindelijke vrouw.*]

STOK.

Alle gekheid op een stokje (*of:* einde). (Zie EINDE.)

Alles met maten, zei Flip de hondenslager, en hij mat de stokslagen met de el uit. (Zie EL.)

Als een vuurpijl naar de hoogte, als een stok naar de laagte. (Zie HOOGTE.)

Daar de stok valt. 1

Dat is de stok niet, daar men het water over draagt. 2

Dat zeilt over fuiken en stokken. (Zie FUIK.)

De jeugd wil eruit, zei besje, en zij reed op een' bezemstok (*of:* op het hek, *ook wel:* en zij sprong over een strootje). (Zie BESJE.)

De ouderdom zal men eeren, al zou men ze ook met stokken slaan. (Zie OUDERDOM.)

De stok brengt vrede. 3

De stok staat achter de deur. (Zie DEUR.)

Deugd is de beste stok. (Zie DEUGD.)

De wijze gelooft de redenen, de dwaas gelooft den stok. (Zie DWAAS.)

Die boonen heeft, zal wel duiven lokken, zei de kogchel, en hij had er twee op stok. (Zie BOON.)

Die een' hond wil slaan, kan wel een' stok vinden. (Zie HOND.)

Die van den hond zijn' compeer maakt, durft geen' stok meer dragen. (Zie COMPEER.)

Die vogels wil vangen, moet ze niet verschrikken (*of:* schuw maken, *ook wel:* moet er met geene stokken onder slaan). 4

Eilieve! geef hem toch een' stok, dat hij de kooplieden afkeere. (Zie KOOPMAN.)

Er is eene spaak (*of:* een stok) in het wiel gestoken. (Zie SPAAK.)

Het is, alsof hij een' bezem ingeslikt heeft, terwijl de stok is blijven steken. (Zie BEZEM.)

Het is een stok met stront: men weet niet, hoe hem aan te pakken.

Het kost al been, dat ter stokke rijdt. (Zie BEENEN.)

Het loopt daar hoog op stok. 5

[*De* stok *is hier gewis de* kerfstok, *even als in het spreekwoord:* Zijne dienst loopt al hoog op stok. *Waar* het hoog op stok loopt, *daar* is veel geld te betalen.]

Het vaandel blijft bij den stok: al wat eraf valt, zijn vodden.

Het vloeit als eene fontein uit een' bezemstok. (Zie BEZEM.)

Het willen zit in den bezemstok. (Zie BEZEM.)

Het zal er honden, zei Teunis, en het regende stokslagen. (Zie HOND.)

Het zijn niet allen apostelen, die wandelstokken dragen. (Zie APOSTEL.)

Hij deelt den aflaat met stokken uit. (Zie AFLA

Hij draagt den stok, waarmede hij zal ge worden. 6

Hij gaat met de kippen op stok. (Zie KIP.)

Hij geeft hem stok en bal (*of:* stok en var handen. (Zie BAL.)

Hij heeft het brood in de eene — en den stok steen) in de andere hand. (Zie BROOD.)

Hij heeft het in de stokken gegooid. 7

Hij hijscht de vlag ter halver stok.

[De vlag ter halver stok hijschen, *teeken van rouw aan boord der oorlogsch*

Hij is de garde ontwassen, maar den stok nog (Zie GARDE.)

Hij is mijn stok en mijn staf. (Zie STAF.)

Hij is zoo op-regt als een kromme stok. 8

Hij is zoo vet als een Spaansch anker (*of:* een kerstok). (Zie ANKER.)

Hij krijgt het met hem aan den stok.

Hij schreeuwt als een blinde, die zijn' stok ver heeft. (Zie BLIND.)

Hij smijt een' stok in 't honderd. (Zie HONDE

Hij sprak niet meer dan die stok (dat blok, of steenen). (Zie BLOK.)

Hij steunt (*of:* leunt) op een' gebroken stok. 9

Hij valt van zijn stokje. 10

[*Hij valt in flaauwte.*]

Hij weet van pomp noch pompstok. (Zie POM

Hij werpt een' stok in 't wiel. 11

Hij wil verder springen, dan zijn stok lang is.

Hij ziet een' stok in 't water, en meent, dat die broken is.

[*Dat is: hij neemt den schijn voor 't w aan. Had hij de* straalbreking *gekend, hij een juister oordeel geveld.*]

Hij zou klagen, al sloeg men hem met stokke

Hoe erger stok, Hoe beter kok. (Zie KOK.)

Iemand op stokkebrood onthalen. (Zie BROOD.

Iemand stokken in den weg leggen.

Iets met den stok verkoopen.

[*Dat is: in het openbaar.*]

Ik kan hem maken en breken, En levend op stokje steken. 13

Kinderen-wil staat bij den bezemstok achter deur. (Zie BEZEM.)

Men moet aan den stok niet tornen.

Men moet een' stok voor den hond dragen. (HOND.)

Men moet geene kat, die gemuilband is, met stok slaan, omdat ze niet muist. (Zie KAT.)

Men moet het kind geen mes of stok in handen ven. (Zie HAND.)

Men zou daar met een' stok naar slaan. 14

Met een' krommen stok een' regten slag ge (Zie SLAG.)

Met geen' stok.

[*Ik laat mij door geene gestrenge midd zelfs tot uw gevoelen overhalen.*]

Niemand durft aan zijn stokje bassen (*of:* blaf 15 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: hij heeft er den sch*

---

1 Sartorius *sec.* I. 41.
2 Tuinman II. bl. 213.
3 *Mots* bl. 7.
4 Cats bl. 504. de Brune bl. 17, 18, 349.
5 Harrebomée *Tijd* bl. 288.
6 *Mots* bl. 77.
7 Harrebomée *Kind* bl. 185.
8 v. Nyenborgh bl. 183.
9 de Brune bl. 378. Sancho-Pança bl. 33. Bogaert bl. 110.
10 Sancho-Pança bl. 51.
11 Gheurts bl. 20. de Brune bl. 468. Sartorius *sec.* III. 86, *tert.* IX. 38, X. 73. v. Alkemade bl.
12 Tuinman II. bl. 99, 215.
13 Sartorius *sec.* IX. 17.
14 Sartorius *tert.* VI. 3.
15 Sartorius *sec.* VII. 10, VIII. 51. Wasse bl. 314. Tuinman II. bl. 189.

ander. Booze honden mogen tegen den stok in bassen, als hij dien opheft, blaft geen hond.]
t moet regt zijn, al zou men malkander in stukken snijden (*of:* met stokken slaan). (Zie REGT.)
ing niet verder, dan uw stok lang is (*of:* uw pols vermag). (Zie POLS.)
ik hem liever een' stok in den mond. (Zie MOND.)
e appelen met éénen stok afwerpen. (Zie APPEL.)
het houtje op het stokje springen. (Zie HOUT.)
zullen er een stokje bij steken. 1
[*Dit geeft hetzelfde te kennen als het spreekwoord:* Daar zullen wij maar een speldje bij steken.]
zullen gaan, daar de stok valt. 2
uw' stok niet verder, dan gij bespringen kunt. 3
dragen water over eenen stok. 4
[*Volgens* V. ALKEMADE *wordt dit spreekwoord gebezigd van hen, die „met de anderen eens zijn." Deze verklaring komt overeen met die van* TUINMAN, *als hij van een tegenovergesteld spreekwoord zegt: „al dikwyls is van voorwendzels waarheid:* Dat is de stok niet, daar men 't water over draagt."]
heeft van den kapittelstok gelikt. (Zie KAPITTEL.)
dienst loopt al hoog op stok. (Zie DIENST.)
passen op elkander als twee trommelstokken. 5
r staf (*of:* Met een' korten stok) is 't kwaad r te springen. (Zie STAF.)
gij een' stok geeft aan den gek, Gewis hij slaat in den nek. (Zie GEK.)

---

n den stok is het goed snelle bewegingen te maken. (Zie BEWEGING.)
is al zoo goed, met beide beenen in den stok zitten als met één. (Zie BEENEN.)
eene leugen zou hij niet lang in den stok zitten. LEUGEN.)

---

wijn smaakt altijd naar den stok. 6 (Zie de plage.)

STOKER.

plaats van stoker op den spoorwagen vacant , zal ik om u denken. (Zie PLAATS.)

---

is een stoker van een' wind. 7

STOKPAARD.

zijn stokpaardje. 8
rijdt weêr op zijn stokpaardje. 9

STOKVISCH.

kerel heeft geen gevoel, zei dokter Stokvisch, hij anatomiseerde een' drenkeling. (Zie DOKTER.)

Gij zult ijzer en stokvisch eten. (Zie IJZER.)
Het is brij (*of:* stokvisch) zonder boter. (Zie BOTER.)
Het is een slechte maaltijd, daar de stokvisch het laatste geregt is. (Zie GEREGT.)
Hij droogt uit als een stokvisch (*of:* Het is een drooge stokvisch). 10
Hij is zoo stijf als een harde bokking (*of:* stokvisch). (Zie BOKKING.)
Ieder wat van de stokvisch-vellen. 11
Met veel slagen wordt de stokvisch murw. (Zie SLAG.)
Stokvisch laat den mensch, gelijk hij hem vindt. (Zie MENSCH.)
Voor geld koopt men de stokvisch-vellen. (Zie GELD.)
Wil hij honden, hij zal stokvisch eten. (Zie HOND.)
Zij had geen' stokvisch moeten koopen. 12
Zoo beukt men den stokvisch plat. 13

STOL.

Daar zal geen stuk of stol van te regt komen.
[*Het veelal verouderde woord* stol *is, even als* lap, *ook een* stuk. *Dat hier dus, bij* stuk, *ook van* stol *gesproken wordt, is enkel ter versterking der uitdrukking en om de alliteratie.* Waar geen stuk of stol van te regt komt, *daar blijft niets van over.*]

STOLPE.

Van Stolpe naar Dantzig. (Zie DANTZIG.)

STOM.

Een stomme, een doove en een kind verbinden zich tot niets. (Zie DOOF.)
Hij spreekt beter, dan of hij stom was. 14
Hij werkt, dat zeven stommen zouden zeggen, dat het redelijk was.
Stommetje spelen. 15
Zij is stom geboren. 16
[*Men zegt dit schertsend van eene groote snapster.*]

De stommen wijzen het uit. 17
[*De boeken, niet ten onregte* stomme meesters *genoemd, brengen de waarheid aan het licht.*]
Stom en regtvaardig. (Zie REGTVAARDIG.)

STOND.

Daar zijn geene stonden Aan staken gebonden. (Zie STAAK.)
Drie dingen zijn gezond: Oefen u te aller stond, Weinig eten in den mond, Loop niet als een hond. (Zie DING.)
En tijd en stond Komt uit Gods mond. (Zie GOD.)
Gods naam te nemen in den mond, Past alle plaats noch allen stond. (Zie GOD.)
Het is om een' boozen stond te doen. 18
Men moet tijden en stonden kennen. 19

---

ts bl. 215.
rts bl. 74.
man bl. 127.
lkemade bl. 29.
lkemade bl. 129.
. serieus bl. 12. Gruterus III. bl. 132. de ne bl. 471
hooten bl. 296.
8 v. Eijk II. *aal.* bl. 29. Manvis bl. 123. Modderman bl. 8.
9 Modderman bl. 151.
10 v. Wassbergo *Wijn* bl. 13. v. Lennep bl. 215.
11 v. Alkemade bl. 46. Tuinman I. bl. 103, II. bl. 115. Everts bl. 221.
12 Bogaert bl. 27.
13 Winschooten bl. 295.
14 Tuinman I. bl. 232.
15 Everts bl. 290.
16 Tuinman I. bl. 197, II. bl. 209.
17 Sartorius *pr.* II. 61.
18 *Campen* bl. 60.
19 Cats bl. 465. de Brune bl. 89, 349. Harrebomée *Tijd* 135.

Op éénen stond Komt straf en zond. 1
Vrouwen hebben te veel stonden, dat haar tot menige list brengt. (Zie LIST.)
Zieken en gezonden Hebben niet eener stonden. (Zie GEZOND.)

STOOF.

Die warmte verkwikt een' oud' mensch in den winter, zei besje, en zij zat op eene koude stoof. (Zie BESJE.)
Te veel vuur in eene stoof, doet ze branden.

Ga in de stoof, en zweet niet. 2
[*Men bezigt dit spreekwoord, om het onbestaanbare van eene redenering of bewering aan te duiden. De hier bedoelde* stoof *is eene* badstoof.]

STOOM.

Dat gaat met gang (*of:* met stoom). (Zie GANG.)

STOOP.

Dat is een schoon voêr wijn, zei dronken Klaasje, En hij zag een vaatje van vier stoop door een vergrootglaasje. (Zie KLAAS.)
Dat laatste hoepeltje bindt, zei de kuiper, en hij had een vaatje van vier stoop onder handen. (Zie HAND.)
Nu heb ik het Heidelbergsche vat gezien, zei Lourens, en hij zag een voeder wijn van achthalve stoop. (Zie HEIDELBERG.)
Pinten zijn nu stoopen. (Zie PINT.)

STOOT.

Eener vrouwe dood Is eens mans elleboogstoot. (Zie DOOD.)
Geen wagen rijdt zoo zacht, of hij geeft somtijds wel een' stoot. 3
Harde steenen slijpen 't ijzer; Harde stooten maken wijzer. (Zie IJZER.)
Het is nog maar om een' kleinen stoot te doen.
Hij geeft een stootje aan den wagen, en een ander rolt dien verder voort.
Hij kan wel tegen een stootje.
Men zal een' stoot mogen ontstaan. 4
Met horten en stooten. (Zie HORT.)
Na een' duchtigen stoot waggelt men lang.
Zonder slag of stoot. (Zie SLAG.)

STOOTER.

Hij heeft den stooter gelekt. 5
Stooters worden verstooten. 6

Als men nog zulk pekelvleesch voor een' stooter koopt, heeft men er geene duurte aan. (Zie DUURTE.)
Hij heeft moed als een stooters paardje. (Zie MOED.)
Hij is zoo effen als een stooter. 7
[*Hij is zoo afgesleten, in zijn verstand of gedrag, als een stooter, eene oude munt van twee en een' halven stuiver, door de handeling.*]
Hij loopt (*of:* kraait) als een haan van een' stooter. (Zie HAAN.)

STOP.

Dat past als eene stop op eene olieflesch. (Zie FLESCH.)

STOPPEL.

Aardsche vreugde is vuur van stoppels. (Zie AARDE.)
Als de haren geschoren zijn, dan dansen de b[...] op de stoppelen. (Zie HAAR.)
De stoppels zijn bij hem nog niet uitgevallen.
[*Men zegt dit van een' verlegen jong-*[...] *en doelt op zijnen vlasbaard.*]
Het vuur komt haast in de stoppelen. 9
Hij is wijzer dan Tulles: die bond het zand [...] stoppelvlas. 10
Hij loopt erover heen, als een haas over de [stop]pelen. (Zie HAAS.)
Hij maait de stoppels. 11
Hij wordt op de stoppels getuurd.
Hij zal hem stoppelvlas doen sch..... 12

STOPPER.

Het zijn conscientie-stoppers. (Zie CONSCI[...]

STORM.

Als de storm zoo aanhoudt, dan zijn wij vóó[r mid]dernacht reeds in den hemel, zei de boer[...] beware ons God voor, antwoordde de d[...] (Zie BOER.)
De neêrgedaalde spriet ontvliedt storm en [...] (Zie BUI.)
De stormfok bijzetten. (Zie FOK.)
De storm kwam uit dien hoek niet. (Zie HO[EK.)]
Die in toorn handelt, gaat in storm onder [...]
Eene ster, digt bij de maan, Kondigt wel een[...] aan. (Zie MAAN.)
Een kring om de maan Kondigt ons den sto[rm ...] (Zie KRING.)
Een landman spreekt het liefst van zijne o[...] zeeman van zijne stormen. (Zie LANDBO[UW.)]
Het is een ooijevaarsstorm. (Zie OOIJEVAA[R.)]
Hij heeft den storm in den aars (*of:* de m[...] AARS.)
Hij heeft er den haat op als een Zeeuwsche [...]per op een' Zuidwester storm. (Zie HAA[...]
Hij is op een' storm voorzien. 13
Hij loopt storm. 14
Hij past op storm noch wind.
Hij vliedt het, gelijk de bijen den storm. (Z[ie ...]
Hij wordt van een' storm beloopen. 15
Hij zal den storm wel moeten verrekenen.
[*Dat is: hij zal wel genoodzaakt* [...] *schade in te halen. „Als men in een* [...] *zegt* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. *op* [...]GENS' Koren-bloemen, VI. *bl.* 155, „[...] *of starren kon peilen, en zelfs geen* [...] *baat nemen, moet men naderhand de* [...] *die in den storm plaats gehad heeft,* [...] *en dit heet* den storm verrekenen."]
Hij ziet zich in staat gesteld, om het tege[n ...] en wind uit te houden. (Zie STAAT.)
Meeuwen aan land, Onweêr aan strand (o[f: ...] voor de hand). (Zie HAND.)
Men eet daar storm- en onweêr-kost. (Zie [...]
Men moet zich tegen storm en onweêr va[n ...] regenkleed voorzien. (Zie KLEED.)
Na storm volgt stilte. (Zie STILTE.)

---

1 *Adag. quaedam* bl. 52. *Adag. Thesaurus* bl. 54.
2 Idinau bl. 201.
3 Cats bl. 500. *Gent* bl. 126.
4 Sartorius *tert.* II. 12.
5 Gheurtz bl. 29.
6 v. d. Venne bl. 126.
7 de Wendt-Posthumus I. bl. 55.
8 v. Waesberge *Vrijen* bl. 58.
9 Gruterus II. bl. 165. *Mergh* bl. 41.
10 *Motz* bl. 28.
11 v. Eijk III. bl. 28.
12 *Motz* bl. 24.
13 Sartorius *tert.* VII. 46.
14 v. d. Hulst bl. 16.
15 Witsen bl. 462. Winschooten [...] berge *Geld* bl. 169.

e voorzegt storm. (Zie **STILTE.**)
dien hoek wachten wij den storm. (Zie **HOEK.**)

STORTING.

is op eene storting uitgekomen. 1

STOUT.

r bloô in schande dan stout in ondeugd. (Zie
LOOD.)
stouten is Venus gunstig.
op zijn' eigen' grond stout is, dient op anderer
den erf bloode te wezen. (Zie **BLOOD.**)
leen is voor den oudste; Het geld is voor den
utste. (Zie **GELD.**)
is stout met zijn' mond. (Zie **MOND.**)
is stout op een' verwonnen man. (Zie **MAN.**)
is zoo stout, als er op voeten gaat. 2
peelt met zijn hoofd (*of:* Hij is zoo stout), als
ide hij nog een lijf in de kist. (Zie **HOOFD.**)
den krijg den stoute bevolen zijn. (Zie **KRIJG.**)

STOUTMOEDIGHEID.

tendheid baart stoutmoedigheid. (Zie **ONWE-
DHEID.**)

STRAAL.

men van de zon spreekt, ziet men hare stralen.
gaat als een straal.
geluk loopt hem bij stralen het gat uit. (Zie
ITTEN.)
al die zeestralen!
[*Men zegt dit van ijdele voorwendsels, doek-
jes voor 't bloeden, noodelooze pligtplegingen,
waardoor iemand zijne eigenlijke bedoeling
verbergt. Bij doodstilte en eenen helderen
blaauwen hemel worden de stralen der zon, als
het ware uit de diepte der zee in breede licht-
bundels teruggekaatst. Die teruggekaatste stra-
len, werkelijk geene stralen der zon zijnde,
maken een leugenachtig vertoon.*]

STRAAT.

den weg en aan de straat rekken oude paarden
trouwe veteranen hun leven. (Zie **LEVEN.**)
ik voor zijn huis veegt, dan worden alle stra-
schoon. (Zie **HUIS.**)
er zulke steenen in de straat lagen, ging ik
mer te bed. (Zie **BED.**)
was het zoo oud als de straat. 3
is een straatvarken. 4
[*Men zegt dit van eene vuile vrouw.* TUIN-
MAN *wil, dat deze spreekwijze „ontleent zoude
zijn van de verkens van* Sint **THEUNIS** *of* **AN-
TONIUS**, *wien de gebiedstaf over de zwijnen
toevertrouwt is."*]
is van daag de kost gewonnen, zei Jaap, en
vond een vetmannetje op straat liggen. (Zie
G.)
men langs de straat raapt, is zoo goed als ge-
nden. 5
weten de kinderen op de straat wel. (Zie **KIND.**)
misdadige heeft het schelden op straat verloren.
ie **MISDADIG.**)
traat hoort allen man. (Zie **MAN.**)
Hans meent te wezen in alle straten, wordt
el door een Hansje uit den zadel geworpen, en
dmeter gemaakt. (Zie **HANS.**)

Die op straat slaapt, heeft geen logis te betalen.
(Zie **LOGIS.**)
Die timmert aan de straat, Veroorzaakt veel ge-
praat (*of:* Het is moeijelijk aan de straat te tim-
meren). (Zie **GEPRAAT.**)
Eene loopstraat Is geen koopstraat.
Een engeltje op straat, een duiveltje over den haard.
(Zie **DUIVEL.**)
Eene straat vol mans En eene hand vol verstands.
(Zie **HAND.**)
Een ieder vege voor zijne eigene deur, zoo zullen
alle straten schoon zijn. (Zie **DEUR.**)
Ga altijd midden op de straat (*of:* Houd de mid-
delstraat), zoo gaat gij zekerst (*of:* zoo valt gij
niet ligt). 6
Ga gij op de straat, en denk: ieder kan niet op
eene koord loopen. (Zie **KOORD.**)
Gij hebt hem over de straat gedragen. 7
Gij moest eens in mijn straatje wonen.
[*Dat wil zeggen: gij moest eens ondervinden,
wat ik ondervind, dan zoudt gij wel even zoo
denken als ik. Zet u dus eens in mijne plaats,
en de zaak zal u duidelijker worden. In den-
zelfden zin zegt men:* Gij moest eens in mijn
tuintje zijn.]
Gij moet voor mij niet mank gaan: ik heb al mijn
leven in de kreupelstraat gewoond. (Zie **KREU-
PEL.**)
Hans in alle straten. (Zie **HANS.**)
Het is moeijelijk, aan de straat te werken (*of:* zijn
werk aan de straat te doen). 8
Het is straat- (*of:* molen-) gerucht. (Zie **GERUCHT.**)
Het kan gebeuren, dat de koe een' haas vangt in
een naauw straatje. (Zie **HAAS.**)
Het loopt op hetzelfde straatje uit.
Hij faalt de middelstraat. 9
Hij is dat kreupelstraatje al zoo vaak doorgeloopen.
(Zie **KREUPEL.**)
Hij is op straat.
[*Men zegt dit te scheep van den matroos,
die over zijn verlof aan wal blijft.*]
Hij is zoo dartel en brooddronken, dat hij kerkmaar
en straatmaar is. (Zie **BROODDRONKEN.**)
Hij kent geene stegen voor straten. (Zie **STEEG.**)
Hij komt al in mijn straatje.
Hij ligt op straat.
Hij meent, dat hem de straatsteenen (*of:* huizen)
aanzien. (Zie **HUIS.**)
Hij woont in lekker Lijsjes straatje. (Zie **LIJS.**)
Hij wordt langs de straat omgedragen als stinkende
visch. 10
[*Men spaart hem het openbaar maken zijner
schande niet.*]
Hij wordt op straat gezet.
Hij zaait de straat met aarzen. (Zie **AARS.**)
Hij ziet er uit als een straat- (*of:* struik-)roover.
(Zie **ROOVER.**)
Hij zou het wel aan de straatsteenen willen klagen.
(Zie **STEEN.**)
Hij zou wel eene leugen uit de straat nemen, en
werpen ze iemand naar (*of:* voor) het hoofd.
(Zie **HOOFD.**)

---

man I. bl. 88, 280. *Junij* 17.
g. quædam bl. 58.
cho-Pança bl. 85. Bogaert bl. 66.
man I. bl. 34. Bogaert bl. 39, 42.
5 v. d. Venne bl. 150.
6 de Brune bl. 270, 271. *Sel. Prov.* bl. 192.
7 *Campen* bl. 118.
8 *Adag. quædam* bl. 26. *Adag. Thesaurus* bl. 34.
Sancho-Pança bl. 21.
9 Gheurtz bl. 28.
10 Tuinman I. bl. 201.

Hij zou wel straatsteenen verteren. (Zie STEEN.)
Hoe meerder haast, hoe minder spoed, zei Arie Korse, en hij liep zonder schoenen langs straat. (Zie ARIE KORSE.)
Ik hoor hem in wegen noch straten.
Indien hij zoo begrijpelijk als begeerlijk was, dan bleef er zeker niets op straat liggen. (Zie BEGEERLIJK.)
Is uwe vrouw goed en uw been kwaad, Houd ze beide van de straat. (Zie BEENEN.)
Laat ze mij benijden en haten, Ik ga rijden mijner straten. 1
Leeg gaande, schuurt men de straat. 2
Men moet onderscheid maken tusschen straten en stegen. (Zie ONDERSCHEID.)
Men zegt wel Koppen binnen's huis, maar dat moet Jakob zijn op straat. (Zie HUIS.)
Middelmaat Versiert de straat. (Zie MIDDELMAAT.)
Veel op de straat, Ligt op den praat. (Zie PRAAT.)
Zedig ter strate, aandachtig in de kerk, blijde in huis, vriendelijk te bed. (Zie BED.)
Zij kruisen de straat tusschen Kalis en Sint Reinuit. (Zie KALIS.)
Zij moest gezorgd hebben, dat ze eerder van de straat gekomen ware.
[*De weduwe moest hertrouwd zijn vóór hare zwangerschap.*]
Zijne oogen met straatsteenen droogen. (Zie OOG.)
Zij stinkt zeven straten ver.
Zij veegt de straat met den stoffer. (Zie STOFFER.)
Zoo afgrijselijk stinkt de gierigaard, dat de kinderen hem op straat kunnen ruiken. (Zie GIERIGAARD.)
Zoo de duivel geen straatschender wordt. (Zie DUIVEL.)
Zoo lief hebben ze elkander, dat ze wijken op straat. 3

De naaste in den graad, De oudste op de straat, Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste op de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)

STRAAT-DAVIS.

Het gelijkt wel een Straat-Davis' mannetje. (Zie MAN.)

STRAATSLIJPER.

Straatslijpers zijn geene huishouders. (Zie HUISHOUDER.)

STRAF.

De straf is wel kreupel, maar komt toch. 4
De straf voor onze zonden Is door berouw verslonden. (Zie BEROUW.)
't Fluweelen kleed Kent straf noch leed. (Zie FLUWEEL.)
Geld is steeds den vrek tot straf, Maar den arme tot een' staf. (Zie ARME.)
Het altaar kan den booswicht niet van straf bevrijden. (Zie ALTAAR.)
Hij doet den goeden lieden kwaad, Die 't kwade zonder straffen laat. (Zie KWAAD.)
Niet de straf, maar het misdrijf onteert. (Zie MISDRIJF.)
Op éénen stond Komt straf en zond. (Zie STO
Straf is een bitter geneesmiddel. (Zie GENEESMIDDEL.)
Verdiende straf moet men met geduld dragen. (Zie GEDULD.)
Wie aan de galg zijne misdaad moet boeten, zal straf niet ontgaan. (Zie GALG.)

STRAM.

Die vlijtig is in 't eerst, wordt stram in 't laat
Staagjes gaan, maakt niemand stram.

STRAND.

Eén schacht is beter in de hand, Dan zeven (twintig) ganzen op het strand. (Zie GANS.)
Een schip aan strand, Een huis aan land. (Zie HUIS.)
Een schip op strand is eene baak in zee. (Zie BAAK.)
Ga zeilen langs het land, En rijden op het str (Zie LAND.)
Het zijn katten op 't land (*of:* strand). (Zie K
Hij ploegt het strand, En zaait in 't zand. 6
Hoe gaapt dat ding zoo wijd, zei Flip, en hij eene open oester op strand liggen. (Zie DIN
Meeuwen aan land, Onweêr aan strand (*of:* St voor de hand). (Zie HAND.)
Schipper! wacht u voor zanden en stranden. (Zie SCHIPPER.)

STREEK.

Dat is een schoolmeesters streek. (Zie MEEST
Dat is een streek van oom Kool. (Zie KOOLEN
De jongens-streken zijn er bij hem nog niet (Zie JONGEN.)
Die slapen onder ééne deken, Hebben ook den streken. (Zie DEKEN.)
Die zoo heel zoet spreken, Zitten vol van s ken. 7
Een narrenstreek wordt dikwijls door eene ge kige gebeurtenis opgevolgd. (Zie GEBEURT
Een vos verliest wel zijne haren, maar niet streken. (Zie HAAR.)
Eerlijk is zijn hart; maar de duivel kent zijne ken. (Zie DUIVEL.)
Het is een studenten streek.
Het zijn vossen streken. 8
Hij heeft slenters (*ook wel:* slinksche (*of:* ave sche) streken). (Zie SLENTER.)
Hij heeft streken onder (*of:* in) zijn staart. (Zie STAART.)
Hij heeft streken van Lammert. (Zie LAMME
Hij leeft van guitenstreken, en de molenaars l van den wind. (Zie GUIT.)
Ik ken zijne streken wel. 9
Streken Doen geen leden breken. (Zie LID.)

Al verandert men van luchtstreek, men vera niet van gemoed. (Zie GEMOED.)
Daar loopt eene streek door.
[*Hij is half simpel.*]
Dat is de streek van de roeijers, die den rug de plaats keeren, daar zij heen willen. (Zie PLAATS.)
Dat is regtstreeks. 10
De wind staat op geene streek. 11

---

1 Sartorius sec. X. 93.
2 v. d. Venne bl. 110.
3 Meijer bl. 86.
4 Willems VIII. 99.
5 v. d. Venne bl. 44.
6 de Brune bl. 211.
7 *Adag. quædam* bl. 13. *Adag. Thesaurus* bl. 18.
8 v. Eijk II. *nal.* bl. 56.
9 Winschooten bl. 289.
10 v. Lennep bl. 218.
11 Witsen bl. 515.

...e streken, dan die op 't kompas behooren. (Zie KOMPAS.)
...kompas houdt geene streek. (Zie KOMPAS.)
... waait uit alle streken van het kompas. (Zie KOMPAS.)
... heeft rare (*of:* vieze) streken op zijn kompas. (Zie KOMPAS.)
... houdt de regte streek. 1
... is bang, eene streek te verlaten, en hij wil over ... sneeuw wandelen. (Zie BANG.)
... is van zijne streek. 2
... is weêr op zijne streek gekomen. 3
... wilde het op een twee en dertigste deel van eene ...eek gestuurd hebben, en wist op honderd mij... na niet, waar hij was. (Zie DEEL.)
... anderen inloodsen, en hij zeilt op alle stre... heen en weêr.
... zeilt er op regte streken; men zeilt er op ...omme streken.
... wachten wil, die moet de streek verwachten. 4

STREEP.

... zeggen! zei vrouw Streep.
[*Een Loevesteins spreekwoord onder de militairen, om eene vreemde zaak te begekken; afkomstig van eene vrouw van dien naam, die bij alles, wat niet alledaagsch was, hare verwondering door:* je zou zeggen! *te kennen gaf.*]

... loopt eene streep door. 5
[*Men duidt hier hetzelfde aan als door de spreekwijze:* Daar loopt eene streek door. TUINMAN *zegt ervan: „Een schuinse streep door een Stamwapen is 't merkteken van bastaardy. Dit word op ymands herssens toegepast, als daar aan wat hapert."*]
... is eene leelijke vlek (*of:* kwade streep) in een ...oon laken (*of:* een mooi kleed). (Zie KLEED.)
... eene streep door trekken.
[*Dat is: er niet meer op rekenen, of eene zaak voor nietig verklaren. Zoo* krijgt men eene streep door zijne rekening, *wanneer die niet betaald wordt.*]
... is maar stront met streepjes.
... heeft eene streep door zijne hersens, zoo dik ... een kabeltouw. (Zie HERSENS.)
...eeft een streepje aan.
[*Men begint het aan zijne houding te bemerken, dat hij te veel sterken drank heeft gebruikt.*]
... niet op de streep loopen.
[*De drank heeft hem bevangen, en daarom weet hij zich niet meer regt op te houden.*]
... krijgt eene streep door zijne rekening. (Zie REKENING.)

STRENG.

...erde streng maakt (*of:* houdt) den kabel. (Zie KABEL.)
...engst en de merrie trekken beide hunne streng ...t even wel. (Zie HENGST.)

Elk trekt aan zijne streng.
[*Ieder houdt zijne meening staande.*]
Hij houdt zijne streng stijf (*of:* vast). 6
Hij kan zijne streng wel trekken. 7

STRIJD.

Al is er strijd, Er is geen nijd. (Zie NIJD.)
Als David zijn volk telde, verloor hij den strijd. (Zie DAVID.)
Beter vrede met het dorp dan strijd met Rome. (Zie DORP.)
De raad vergadert te laat, Als men ten strijde gaat. (Zie RAAD.)
Die andere zal hem wel strijd leveren. 8
Die meest verdraagt, verwint den strijd. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Een verwonnen haan wil weder ten strijde. (Zie HAAN.)
Geen tijd Zonder strijd. 10
Het is een wonderlijke strijd, Daar de eene ezel den anderen verwijt. (Zie EZEL.)
Hij heeft er strijd op.
[*Men zegt dit, wanneer iemand grooten trek in eene of andere zaak of handeling heeft, en zich moeijelijk kan bedwingen.*]
Hoe moeijelijker strijd, hoe schooner zegepraal.
Ja en neen is een lange strijd. (Zie JA.)
Lijd en mijd: Gij wint den strijd. 11
Men roept van vrede, en de wereld is vol strijd. 12
Met velen ten strijd, met weinigen ten raad. (Zie RAAD.)
Naar de tijden Zijn de strijden.
Ons leven is anders niet dan strijd. (Zie LEVEN.)
Patiëntie verwint in alle strijden. (Zie PATIËNTIE.)
Voorwaarden breken allen strijd (*of:* de wetten). 13

STRIJDER.

Zorg scheidt strijders. 14

STRIJKER.

Het is een pluimstrijker (*of:* Hij strijkt de pluim). (Zie PLUIM.)

STRIJKSTOK.

Daar ligt een speelman begraven: hij wil zien, waar de strijkstok ligt (*of:* hij valt over den strijkstok). (Zie SPEELMAN.)
Er blijft veel aan de pan (*ook wel:* aan de maat en den strijkstok) hangen. (Zie MAAT.)
Hij heeft van den strijkstok geproefd.
[*De muziek is op zijn' rug afgespeeld, dat wil zeggen: hij is duchtig afgestreken = geslagen.*]
Hij kreeg een' klap, dat hij den hemel voor eene viool, en de aarde voor een' strijkstok aanzag. (Zie AARDE.)
Wie de waarheid speelt, krijgt den strijkstok op zijn hoofd. (Zie HOOFD.)

STRIK.

De eene vos bragt den anderen in den strik. 15
Den strik gebieden.
De vogel piept te laat, als hij in den strik zit. 16

...jk I. bl. 121.
...m bl. 301. v. Eijk I. bl. 132. v. Lennep bl.
...
...jk I. bl. 128. v. Lennep bl. 216.
...pen bl. 126.
...man I. bl. 27. *Sept.*12. v. Waesberge *Vrijen* ...
...man II. bl. 120.
...man I. bl. 128.
8 *Campen* bl. 15.
9 4 *Junij.* Gruterus I. bl. 99, II. bl. 155, III. bl. 127. Cats bl. 450. de Brune bl. 122. *Mergh* bl. 31. *Adag. quaedam* bl. 17. *Adag. Thesaurus* bl. 20. Willems III. 141. Meijer bl. 106.
10 Gruterus II. bl. 144. *Mergh* bl. 20. (Folie I. 152.) *Euphonia* bl. 523. *Tijd* bl. 22-25, 28. Modderman bl. 149. Harrebomée *Tijd* 177.
11 v. Nyenborgh bl. 129. Willems III. 145. Modderman bl. 150.
12 *Adag. Thesaurus* bl. 46.
13 *Prov. seriosa* bl. 46. *Mots* bl. 55. Gruterus III. bl. 171.
14 v. d. Venne bl. 155.
15 Gheurtz bl. 12.
16 de Brune bl. 327, 431.

De wolf is in het net (het want, *of:* den strik) geraakt. (Zie NET.)
Die een' strik voor een ander spant, loopt er zelf in.
Door geld wordt menige strik gelegd. (Zie GELD.)
Een, die u naar de kunste vleit, Houd vast, dat hij u lagen leit (*of:* strikken spreidt). (Zie KUNST.)
Het is een dubbele striknaad. (Zie NAAD.)
Het is een strik voor de gekken. (Zie GEK.)
Hij heeft zich zelven in den strik gebragt (*of:* Hij is in zijn' eigen' strik gevangen). 1
Hij loopt (*of:* valt) hals over kop in zijn verderf (*of:* in den strik). (Zie HALS.)
Hoe meer men in den strik loopt, hoe vaster men er zich in wikkelt.
Lieve vrienden hebben geen' strik op den buidel. (Zie BUIDEL.)
Strijkgeld is vaak strikgeld. (Zie GELD.)
Visschen vangen en strikken stellen Bederven vele jonggezellen. (Zie GEZEL.)

STRONK.

Het smaakt als een koolstronk. (Zie KOOLEN.)
Hij braadt stronken.
[*Hij lanterfant.*]
Hij is er gezien als eene rotte kool (*of:* een koolstronk) bij eene groenvrouw. (Zie GROENVROUW.)
Hij zou wel drie dagen van een' koolstronk spreken. (Zie DAG.)
Men kan wel een' keisteen (*of:* koolstronk) koken, dat het sop goed is. (Zie KEI.)
Wat wonders van een' koolstronk maken. (Zie KOOLEN.)

STRONT.

Adel moet bij adel, en stront bij zijn' broêr wezen. (Zie ADEL.)
Als het stront regent, ben ik er niet bij.
Als het stront regent, krijg je ook je part. (Zie PART.)
Als men van stront droomt, zal men in het geld wroeten. (Zie GELD.)
Boven bont, Onder stront. (Zie BONT.)
Daar is wat wonders te koken; maar het zal op eene strontvore uitloopen. 2
Daar ligt de stront, zei de koster, en hij sch... in de kerk. (Zie KERK.)
Dat gelijkt wel een' tuimelgeest, zei Bastiaan, en hij zag een' stront van de kaai in het water rollen. (Zie BASTIAAN.)
Dat is geen stront, zei Kniertje, en zij zoog aan een' beuling. (Zie BEULING.)
Dat is vunze kost, zei Dries, en hij at koestront voor spinazie. (Zie DRIES.)
Die nog kiekens zijn van de witte hen, zullen meer stront dan brood pikken. (Zie BROOD.)
Die zijne handen in stront steekt, moet ze er vuil weêr uithalen. (Zie HAND.)
Een paard en een hond Hinken aan een' stront. (Zie HOND.)
Een stront hoort u, de kerk hoort al de luî. (Zie KERK.)
Een weinig geld en veel stront. (Zie GELD.)

Hem dunkt, dat zijn stront niet stinkt. 3
Het geluk is rond: Den eenen maakt het k... den anderen stront. (Zie GELUK.)
Het heeft er zooveel bij als stront bij pomade. (Zie POMADE.)
Het is binnen stront. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een aardige haan, maar hij wil geen' ... pikken. (Zie HAAN.)
Het is een stok met stront: men weet niet, hoe ... aan te pakken. (Zie STOK.)
Het is maar stront met streepjes. (Zie STREE...
Het is met stront bezegeld. 5
Het was zulk een haastig man, dat hij een' ... at voor een' pannekoek. (Zie KOEK.)
Het zal achterna al met ééenen stront bedekt ...
Hij doet zich op als een stront in eene pom... (Zie POMPOEN.)
Hij draait als een stront in den pot. (Zie PO...
Hij heeft bestaan, stronten te konfijten. 7
Hij heeft een' stront den kop afgebeten. (Zie ...
Hij heeft hem den stront uit den mond ge... (Zie MOND.)
Hij heeft net een gezigt als een kippenbok... den stront naar buiten. (Zie AANGEZIGT.)
Hij is subtielder dan mijn hond, Die nooit ... dan fijnen stront. (Zie HOND.)
Hij is van de vromen: hij slacht de klooster... ten, die zijn er ook van gekomen. (Zie KLOO...
Hij is vrekker dan Midas: die warmde zich ... rook van stronten, uit vrees, dat hij ho... moeten koopen. (Zie HOUT.)
Hij is zoo fijn als gemalen poppenstront. (Zie ...
Hij is zoo gaauw als eene strontvlieg. 8
Hij is zoo tevreden als eene vlieg op een' str...
Hij is zoo zindelijk, dat hij een strontje va... bank zou likken, en niemand zou de plaats ... den, waar het gelegen had. (Zie BANK.)
Hij loopt als een haan, die in den stront g... heeft. (Zie HAAN.)
Hij maakt hem wijs, dat paarden- (*of:* vark... stronten vijgen zijn. (Zie PAARD.)
Hij meende een wonder van geleerdheid op te ... en het kwam op een strontje neêr. (Zie ... LEERDHEID.)
Hij meent, dat zijn stront muskus is. (Zie MUS...
Hij moest stront of koning zijn. (Zie KONI...
Hij ruikt een' stront, eer ze gesch.... is. 10 ... de *Bijlage.*)
Hij slacht de strontvlieg: hij maakt veel ge... en valt op een' drek. (Zie DREK.)
Hij slacht Midas: die braadde de worsten a... rook van stronten. (Zie MIDAS.)
Hij staat gelijk een groote mast op eene sc... schuit. (Zie MAST.)
Hij valt met zijn' neus in den stront. (Zie NE...
Hij zoekt er goud uit te halen, en er is niet... stront in te vinden. (Zie GOUD.)
Hij zou nog lagchen, al zag hij een' stront ... den muur oploopen. (Zie MUUR.)
Hoe meer men den stront roert, hoe me... stinkt. 11

---

1 Gheurtz bl. 44. Sartorius *pr.* I. 89, V. 53, X. 86.
2 Sartorius *pr.* IX. 83, *sec.* III. 8, *tert.* I. 98.
3 Gheurtz bl. 27.
4 Gheurtz bl. 65.
5 *Campen* bl. 82.
6 Servilius bl. 105.
7 *Mots* bl. 26.
8 Tuinman I. bl. 242.
9 Folie I. 141.
10 *Campen* bl. 97. Gheurtz bl. 27. Gruterus II. bl. 152. Folie I. 147.
11 *Prov. seriosa* bl. 48. Servilius bl. 188. *Mots* bl. 70. *Campen* bl. 124. Gheurtz bl. 27. ... 23. 27 *Mel.* Gruterus I. bl. 108. de Brun... Sartorius *pr.* I. 100. Tuinman I. bl. ... *Adag. quædam* bl. 35. *Adag. Thesaur...* v. d. Hulst bl. 6.

…r riekt zijn stront wel. 1
…heb liever, dat hij in mijn' stront valt dan in …ijn' koop. (Zie KOOP.)
…den nood grijpt men zoowel naar een' stront als …naar een' putbaak, zei Dries, en hij lag in het …water. (Zie DRIES.)
…k naar den hond: Die eet wel stront. (Zie HOND.)
…t er geen stront in, dan komt er geen stront van.
[*De bemesting maakt vruchtbaar. Het vette geeft het vette. Men zegt daarom ook:* Van stront moet het komen.]
…de stront, kwaad ruiken. 2
… me die zolen onder de schoenen, zei Govert …gen zijn' schoenlapper, en hij bragt hem twee …droogde koestronten. (Zie GOVERT.)
…k toch geen' stront.
…ere Pier beeldde zich in, dat hij het perpetuum …mobile vond; Ondertusschen was 't een groote …worm in een' klooster-stront. (Zie KLOOSTER.)
… moet weldoen, om met stront beloond te worden.
… moet zich van geene jongens op het hoofd la…n sch…., of men wordt daarna wel met stront …smeten. (Zie HOOFD.)
… ziet wel aan den stront, wie de mispels gege…n heeft. (Zie MISPEL.)
…orgens bont, 's Avonds stront. (Zie AVOND.)
…de winst raapt men stront. 3
…een' scheet (*of:* eene strontvore) gekijf maken. …ie GEKIJF.)
… stront springt zich de tijger te barsten. 4
…e stronten stinken niet. 5
[*Rijke en aanzienlijke lieden mogen al doen, wat ze willen, zonder dat iemand het hun ten kwade duidt.*]
…t is de wagen.
[*Dat wil zeggen: de mest is het voertuig der vruchtbaarheid.*]
…t! verhef je.
…t voor (*of:* Stank Voor) dank. (Zie DANK.)
…t, vuur en zotten willen niet geraakt zijn. 6
…t, wie heeft je gesch….!
… eenen engen aars kwam nooit ruime stront. …ie AARS.)
… stront stinkt niet: het is altijd wel. 7
… buiten bont, Van binnen stront. (Zie BONT.)
… stront kan men geen was kaauwen.
… stront moet het komen.
…t ben ik evenwel een goed kalf, zei Harmen, … zoo den stront wel uit mijn lijf douwen, en …geven ze aan mijne vrienden. (Zie HARMEN.)
… dunk je van dien orvietan? vroeg dokter Flak…l, en hij vertoonde zijn' patiënt een papiertje …t stront. (Zie DOKTER.)
… heb ik met dien stront noodig?
… kan de varkens uit den stront houden! 8
… zoude hem nu zeggen: een stront, etcetera? 9
[*Dit spreekwoord wordt toegepast op den persoon, die alleen op eigen krachten steunt, alsof niemand hem immer eenigzins zou kunnen deren.*]

Zie je me voor een' stront aan, zei Piet de karreman, zoo bijt mij den kop af. (Zie KARREMAN.)
Zijne liefde brandt als de damp van eenen versch gek….. koestront in eene blikken lamp. (Zie BLIK.)
Zij passen bij malkander als een stront bij eene oranjeschil. (Zie ORANJE.)

STROO.

Als God maar bij den mensch blijft, dan drijft hij ook op stroo. (Zie GOD.)
Als het spel op stelten is, maakt men wel een' koning van eene stroowisch. (Zie KONING.)
Daar is niets te branden dan stroo, en dat is nog nat. 10
Dat is een voêr hooi, zei Jorden, en het was een wagen vol stroo. (Zie HOOI.)
Dat is niet van stroo. 11
Dat is onvergankelijk werk, zei blinde Teunis, en hij zag een boerenhuis met stroo dekken. (Zie BOER.)
Dat ligt als eene hoer in het bedstroo. (Zie BED.)
De doode legt den levende op het stroo. (Zie DOODE.)
De jeugd wil eruit, zei besje, en zij reed op een' bezemstok (*of:* op het hek, *ook wel:* en zij sprong over een strootje). (Zie BESJE.)
Den huiswaard betalen met bedstroo. (Zie BED.)
De varkens loopen met lang stroo in den bek. (Zie BEK.)
Die het kostelijk maakt, geraakt op het stroo.
[*Weelde en overdaad brengt tot armoede.*]
Die kwalijk gaat, stoot zich aan (*of:* valt over) een stroo. 12
Die zich stoot aan een stroo, is zelden vroom. 13
Een ongelukkig mensch zal onder een stroo dood blijven. (Zie MENSCH.)
Heb ik niet veel hooi, dan krijg ik toch wat stroo. (Zie HOOI.)
Heb oorlof stroozak: ik heb een bed verkregen. (Zie BED.)
Het gaat vooruit als een bos stroo tegen den wind. (Zie BOS.)
Het is een mannetje van stroo. (Zie MAN.)
Het is een smalle (*of:* stroo-) jonker. (Zie JONKER.)
Het is een vuurtje van stroo. 14
Het is zoo grof als boonenstroo. (Zie BOON.)
Het lange stroo is goedkoop geworden.
[*Even als het spreekwoord:* De varkens loopen met lang stroo in den bek, *past men dit toe op jonge knapen, die, met gouwenaars in den mond, zitten te dampen.*]
Het langste strootje uit de daken zoeken. (Zie DAK.)
Het scheelt maar een stroo breed.
Hij behoeft geene stroowisch. 15
[*Dat wil zeggen: het is een man, dien niemand wil. Wat men te koop aanbiedt, voorziet men van eene stroowisch. Men kan die moeite bij hem wel sparen.*]
Hij blijft aan een stroo hangen. 16
Hij druipt door zijn bedstroo. (Zie BED.)

…bl. 228. Gruterus II. bl. 140. *Mergh* … 14.
…Gruterus II. bl. 161. *Mergh* bl. 37.
… bl. 11. v. Alkemade bl. 14.
… bl. 242.
… bl. 3. v. Alkemade bl. 2.
…Gruterus II. bl. 169.
7 *Campen* bl. 125. Sartorius *tert.* VIII. 12.
8 Zoet bl. 25. v. Alkemade bl. 22.
9 Sartorius *tert.* III. 12.
10 *Adag. quadam* bl. 15. *Adag. Thesaurus* bl. 20. Sancho-Pança bl. 29.
11 Everts bl. 314. v. Eijk III. bl. 52.
12 *Prov. seriosa* bl. 18. Tuinman I. bl. 178, 367, II. bl. 194. v. Eijk III. bl. 52.
13 Gheurtz bl. 14. 3 *Junij.* Gruterus I. bl. 99.
14 Tuinman I. *nal.* bl. 27.
15 Sartorius *sec.* VI. 61.
16 v. Moerbeek bl. 255.

Hij heeft het stroo van de wieg nog aan zijn gat. (Zie GATTEN.)
Hij heeft mij nooit een stroo breed in den weg gelegd. 1
Hij houdt hem voor een' voetveeg (*of:* eene stroowisch). 2
Hij houdt zich aan eene stroowisch vast.
Hij is hier op eene stroowisch komen aandrijven. 3
Hij is met een stroo (*of:* een haar) te trekken. (Zie HAAR.)
Hij is zoo blij als eene rat in het stroo. (Zie RAT.)
Hij kan geen strootje aan stuk bijten. 4
Hij kan zich aan een stroo stooten, dat het gansche huis ervan davert. (Zie HUIS.)
Hij kan zijn bedstroo niet eens verdienen. (Zie BED.)
Hij laat zich aan (*of:* met) een stroo binden. 5
Hij ligt op stroo.
[*Men zegt dit van den dood arme of van den gestorvene.*]
Hij maakt van een strooijen kruis een looden kruis. (Zie KRUIS.)
Hij speelt bankeroet, en laat het bedstroo voor de huishuur. (Zie BANKEROET.)
Hij springt over een stroo. 6
Hij wil onzen Heer een' vlassen (*of:* strooijen) baard maken (vlechten, *of:* aannaaijen). (Zie BAARD.)
Hij zal geen stroo breed wijken. 7
Hij zal zijn bedstroo nog moeten verkoopen. (Zie BED.)
Hij zoude mij geen stroo geven, om op te sterven. 8
Hoerenliefde is vuur van stroo. (Zie HOER.)
Iemand op het stroo leggen. 9
Ik heb stroo en voeder voor u ten beste. 10
Ik wil mij aan geen stroo laten binden, zoo lang er nog touw te bekomen is.
[*Ik laat mij niet dwingen, maar zal mij verdedigen, zoo lang ik krachten heb.*]
Lang stroo en geene erwten. (Zie ERWT.)
Men zal lang moeten zorgen, eer men een stroo in stukken gezorgd heeft. 11
Met tijd en stroo rijpen de mispelen. (Zie MISPEL.)
Om een haverstroo een huis overeind zetten. (Zie EINDE.)
Sint Pieters huur neemt al het stroo weg. (Zie HUUR.)
Stroo en geen hooi van het land Is schâ voor de hand. (Zie HAND.)
Van het bed op stroo geraken. (Zie BED.)
Veel (*of:* Mooi) stroo, weinig koren. (Zie KOREN.)
Veel verhuizen kost veel bedstroo. (Zie BED.)
Voor oude en onwisse schulden neemt men … haverstroo. (Zie HAVER.)
Vuur bij stroo Dient niet alzoo. 12
Vuur en stroo brandt haast. 13
Vuur van stroo en hoerenmin: Veel boha en … daarin. (Zie BOHA.)
Zijn mond gaat met een strootje open, en … geen' koevoet te stoppen. (Zie KOEVOET.)
Zij twisten (*of:* worden kwaad) om een hav… (*ook wel:* haverklap). (Zie HAVER.)
Zij zou naauwelijks over een stroo treden. 14
Zorgen breekt geen stroo. 15

STROOM.

Alles loopt niet voor wind en stroom. 16
Barre baren, barre stroomen. (Zie BAAR.)
Daar gaat een stroom als eene zelling. 17
[*Dat wil zeggen: de zaak gaat met … vaart.* „Selling *of* sel," *zegt* WINSCHOO… „*is de plaats in de grond, daar een schip,* … *ens. vast geseeten heeft; en dewijl het* … *door de engte daar snelder loopt als op* … *plaatsen, soo komt daar van het seggen:* … gaat een stroom als een sel."]
De stroom kentert. 18
De wind is hem te magtig, en de stroom te st…
Dwarsdrijvers marren op den stroom. (Zie DW… DRIJVER.)
Eene andere bedding, te heviger bruist de st… (Zie BEDDING.)
Het gaat al voor stroom. 19
Het is dood stroom (*of:* tij). (Zie GETIJ.)
Hij heeft wind en stroom mede. 20
Hij heeft wind en stroom tegen. 21
Hij laat zich door den stroom medeslepen. 22
Hij moet tegen wind en stroom oproeijen (*of:* zeilen). 23 (Zie de *Bijlage.*)
Hij past de fuiken op de stroomen. (Zie FUIK.)
Hij vaart met den stroom mede. 24
Hij vaart (*of:* zeilt) voor wind en stroom. 25
Hij vaart tegen den stroom op. 26
Hij volgt den stroom. 27
Hij zal het tegen den stroom niet kunnen o… wen. 28
Hij zeilt den stroom dood.
[*Hij tart den geest des tijds.*]
Langs stroom vertuijen. 29
Men zal hem navijsten en nap....., dan hee… het voor wind en voor stroom. 30
Onze tijd verloopt gelijk een stroom. 31
Tegen den stroom is het kwaad zwemmen. 32

---

1 *Campen* bl. 71. Sartorius *pr.* V. 65. Winschooten bl. 300. Tuinman I. bl. 178, 210, II. bl. 195. Meijer bl. 33. v. Eijk III. bl. 52. *Landbouwer* bl. 71.
2 Sartorius *pr.* VII. 40, *sec.* IV. 53, VIII. 90. Tuinman I. bl. 152, 200, II. bl. 207.
3 Sartorius *pr.* VIII. 46, *sec.* I. 92, *tert.* II. 45, VIII. 27. Winschooten bl. 300. v. Alkemade bl. 173. Tuinman I. bl. 152, II. bl. 56. *Adag. quadam* bl. 27. v. Moerbeek bl. 240. Gales bl. 27. Fischer bl. 107. v. Waesberge *Vrijen* bl. 58.
4 Tuinman I. bl. 178, 353. v. Eijk III. bl. 52.
5 *Campen* bl. 108. Winschooten bl. 300. Tuinman II. bl. 194. v. Moerbeek bl. 247. Meijer bl. 51. v. Eijk III. bl. 52.
6 Tuinman II. bl. 193. Reddingius bl. 92.
7 Sartorius bl. 138.
8 Servilius bl. 53.
9 Tuinman I. bl. 251.
10 Witsen 143.
11 10 *Sept.* Gruterus I. bl. 107. Tuinman I. bl. 320.
12 Cats bl. 436. Tuinman I. bl. 306. *Gent* bl. 126.
13 *Mergh* bl. 57.
14 *Campen* bl. 129.
15 10 *Sept.* Gruterus I. bl. 125. de Brune bl. 489.
16 Martinet bl. 51.
17 Winschooten bl. 252.
18 Winschooten bl. 104.
19 Servilius bl. 35. v. Alkemade bl. 99.
20 *Campen* bl. 70. Zegerus bl. 53.
21 *Campen* bl. 70. Zegerus bl. 53. *Julij* 7. Everts bl. 232.
22 Tuinman I. bl. 364. v. Eijk I. bl. 132.
23 Cats bl. 465. Tuinman bl. 103, I. bl. 143. Gales bl. 16. d'Escury bl. 20. v. Eijk I. bl. 115, 152. Sancho-Pança bl. 51. Modderman bl. 105. v. Lennep bl. 265.
24 de Brune bl. 182.
25 Sartorius *pr.* II. 11, *sec.* V. 20, 51. W… 514. Winschooten bl. 301. v. Eijk I. bl. … Lennep bl. 296.
26 Winschooten bl. 301. v. Eijk I. bl. 141. … man bl. 38. v. Lennep bl. 297.
27 v. Eijk I. bl. 132. v. Lennep bl. 228.
28 Winschooten bl. 178.
29 Witsen bl. 498.
30 Folie I. 222.
31 Cats bl. 537. *Sel. Prov.* bl. 127. … *Tijd* 96.
32 *Prov. seriosa* bl. 40. *Campen* bl. 117. … bl. 63. Zegerus bl. 59. 26 *Nov.* Gruterus … 120. Cats bl. 458. de Brune bl. 19, 122, 4… *heid* bl. 140. d'Escury bl. 19. 7 *Nov.* 52.

n stroom is kwaad roeijen, zei de man; maar
had geene riemen. (Zie MAN.)
chen wind en stroom rijden. 1
r den stroom afdrijven.
r wind en voor stroom is het goed zeilen (*of:*
ren). 2

STROOP.

is een strooplikker. (Zie LIKKER.)
heeft in den strooppot gezeten. (Zie POT.)
is zoo vlug als eene luis in een' strooppot. (Zie
UIS.)
loopt met den strooppot. (Zie POT.)
ziet er uit als een afgelikt stroopbroodje. (Zie
ROOD.)
vangt meer vliegen met een' lepel stroop dan
et een vat azijn. (Zie AZIJN.)

STROOPER.

boef in de boeijen, een strooper te min. (Zie
EF.)
geen jager zoo vroeg in het veld, of de stroo-
is er nog vroeger. (Zie JAGER.)

---

krijgt een' strooper.

STROP.

r van daag dan morgen, zei Krelis Louwen,
de beul sloeg hem den strop om de keel. (Zie
UL.)
dingt naar den strop.
haait een' strop om zijn' eigen' hals. (Zie HALS.)
haalt zijn' eigen' strop toe.
heeft er een' strop aan.
[*Men zegt dit, als iemand een' onvoordee-
ligen koop gedaan heeft.*]
spint zijnen strop.
[*Hij groeit voor de galg op.*]
eenen grooten dief behoort een groote strop.
ie DIEF.)

STROT.

haan zal beter kraaijen, als hij zijn' strot eens
spoeld heeft. (Zie HAAN.)
heeft een' strot gelijk eene orgelpijp. (Zie
GEL.)
eel is strots maagschap. (Zie MAAGSCHAP.)

STRUIF.

zijn' neus overal in wil steken, haalt hem er
kwijls bestruifd uit. (Zie NEUS.)
ger ziet wel struif voor taarten aan. (Zie HON-
ER.)
moet geene struif om een ei bederven. (Zie EI.)
i toegekeken: de kat heeft de struif op. (Zie KAT.)
te peren, stinkende eijeren en sterke boter be-
ooren te zamen, om er eene vuile struif van te
kken. (Zie BOTER.)

STRUIK.

lijkt den kapitein van de struikroovers wel.
ie KAPITEIN.)
loopt door heg en struik. (Zie HEG.)
ziet er uit als een straat- (*of:* struik-) roover.
ie ROOVER.)
t dun gezaaid is, struikt wel.

STRUISVOGEL.

e spinnekoppen zijn geene struisvogels, schoon
e lange pooten hebben. (Zie POOT.)
e hen legt alle dag, een struis maar eens in 't
jaar. (Zie DAG.)
Het is in die struismaag al verteerd. (Zie MAAG.)
Hij heeft eene struisvogelmaag. (Zie MAAG.)
Hij is zoo dom als een struisvogel.
Om ijzer te verteren is eene struismaag noodig. (Zie IJZER.)
Uwe woorden gelijken den struis: die is noch beest noch vogel. (Zie BEEST.)
Waar de struisvogel zich ophoudt, daar groeijen geene druiven. (Zie DRUIF.)

STUDENT.

De studenten drinken wijn, Het water is voor boeren; Daarvoor spreken zij Latijn, Waar die lomperds nog op loeren. (Zie BOER.)
Een jager leert aan een' student, Hoe hij de studie wordt gewend. (Zie JAGER.)
Het is een studenten streek. (Zie STREEK.)
Het is een student in de koelte. (Zie KOELTE.)
Het is een Weesper student.
[*Dat wil zeggen: een zwijn. De varkens zijn te Weesp menigvuldig, waar zij met de spoeling der branderijen gemest worden.*]
Het is studenten-haver. (Zie HAVER.)
Hij bekleedt het professoraat aan de akademie, waar de studenten knor! knor! schreeuwen. (Zie AKADEMIE.)

STUDIE.

Diepe studie baat niet: de jaren weten meer dan de boeken. (Zie BOEK.)
Een jager leert aan een' student, Hoe hij de studie wordt gewend. (Zie JAGER.)
Studie met maten Zal de jongheid baten. (Zie JONGHEID.)

STUIP.

Hij jaagt mij de stuipen op het lijf. (Zie LIJF.)
Hij krijgt eene kippenstuip. (Zie KIP.)

STUIT.

Hij kluift aan den stuit, en heeft de bouten op. (Zie BOUT.)

Hij blijft uit den stuit.
Iets van den weêromstuit doen.

STUIVER.

Bewaar de mijt: zij doet den stuiver besparen. (Zie MIJT.)
Dat is een stuivertje (*of:* dubbeltje) op zijn' kant. (Zie DUBBELTJE.)
Die een' penning (*of:* eene plakke) niet acht, wordt geen stuiver-heer. (Zie HEER.)
Die heb ik gepierd, zei de boer, en hij gaf twee zesthalven voor acht stuivers. (Zie BOER.)
Die met kroonen winnen, en stuivers wagen, Die zijn bevrijd voor harde slagen. (Zie KROON.)
Die tot een' blank geboren is, zal zijn leven geen' stuiver rijk worden. (Zie BLANK.)
Die tot een' stuiver geboren is, wordt nimmer een dubbeltje. (Zie DUBBELTJE.)
Duizend stuivers! hij geeft niet veel goud voor een' duit. (Zie DUIT.)
Een apothekertje, dat aardig is, Maakt van een' stuiver, dat het een' gulden waardig is. (Zie APOTHEKER.)
Een' gulden op den drempel en een' stuiver in huis. (Zie DREMPEL.)

---

m bl. 305.
s bl. 156. *Campen* bl. 117. Gheurts bl. 71.

26 *Nov.* Gruterus I. bl. 121. Cats bl. 458, 519. de Brune bl. 479. Richardson bl. 30. *Wijsheid* bl. 143. 21 *Oct.* 53. *Gent* bl. 127.

Een paap mag wel een stuivertje lijden. (Zie PAAP.)
Een stuiver gespaard is beter dan een gulden gewonnen. (Zie GULDEN.)
Een stuiver gespaard is een stuiver gewonnen. 1
Een stuivertje kan raar rollen. 2
Een winkelier moet zoowel opstaan om een' duit als om een' stuiver. (Zie DUIT.)
Gij zult mij lang zuur aanzien, eer gij mij een' stuiver uit den buidel zult helpen. (Zie BUIDEL.)
Het geluk is de wereld nog niet uit, zei de Jood, toen hij iemand acht stuivers en een vrijbriefje uit de loterij t'huis bragt. (Zie BRIEF.)
Het geluk wil mij niet verlaten, zei Lourens, en hij vond een' Kleefschen stuiver. (Zie GELUK.)
Het is een goede stuiver, die er tien inbrengt. 3
Het is zoo gemakkelijk, eene tonne gouds gewenscht als een stuiver. (Zie GOUD.)
Het lijkt hier wel stuivertje wisselen.
Hij bezit een mooi stuivertje. 4
Hij meent, dat al zijne duitjes stuivers waard zijn. (Zie DUIT.)
Hij verdient een' stuiver, en heeft wel voor een' braspenning dorst. (Zie BRASPENNING.)
Ik ben milddadig, zei voerman Job, en hij gaf een' valschen stuiver aan vijf bedelaars. (Zie BEDELAAR.)
Ik heb gegeten, zei de mof, alsof ik een' daalder verteerd had, en het is maar negen en twintig stuivers en zeven duiten. (Zie DAALDER.)
Ik wilde, dat een pond boter tien stuivers kostte, en dat het een jaar lang duurde. (Zie BOTER.)
Kan mij een stuiver niet rijk maken, eene plakke zal het niet doen. (Zie PLAKKE.)
Laat uw stuiver vier oordjes zijn. (Zie OORDJE.)
Terwijl men een' stuiver wint, verliest men er geen twee.
Twee stuivers in eene trommel maken meer geraas, dan als zij vol is met louis d'or. (Zie GERAAS.)
Werpt hij een' stuiver op het dak, daar komt een schelling weder. (Zie DAK.)
Zijne stuivers zijn negen duiten waardig. (Zie DUIT.)

STUK.

De stukken koelen. 5
Hij weet niet, in wat vorm het stuk te gieten. 6
Hij wordt door de liefde ontstoken, gelijk een vernageld stuk kanon door eene smeulende lont. (Zie KANON.)
Hij zou de stukken wel langs het schip rukken. (Zie SCHIP.)

Dat is een Kamper stukje. (Zie KAMPEN.)
Dat is een stukje van Albert Durer. (Zie ALBERT DURER.)
Dat is een stukje van Jan Steen. (Zie JAN STEEN.)
Dat is zijn lijfstuk. (Zie LIJF.)
Dat is zoo klaar als een neus in een zangstuk. (Zie NEUS.)
Dat stukje speelt uit A mol. (Zie A MOL.)
Die toekijkt, kan doorgaans beter over het stuk oordeelen, dan die erin speelt.
Een kladschilder kan onmogelijk de waarde van een meesterstuk van Raphaël bevatten. [...] MEESTER.)
Gelukt het wel, het is een Romeinstuk; maar [...] lukt het kwalijk, het is een schelmstuk. [...] ROMEIN.)
Het is een kabinetstukje. (Zie KABINET.)
Het is een proefstuk. (Zie PROEF.)
Het is een staaltje (*ook wel:* een puikje, p[...] stukje, *of:* juweeltje). (Zie JUWEEL.)
Het is een stukje, om de goden te versch[...] (Zie GOD.)
Het is een stukje van Dirk van Muiden. (Zie [...] VAN MUIDEN.)
Het is een stukje van Gerrit de Klapper. (Zie [...] RIT DE KLAPPER.)
Het is een stukje voor den almanak. (Zie ALMA[...]
Hij blijft stijf op zijn stuk staan. 7
Hij heeft een vroom stuk bedreven. 8
Hij houdt zijn stuk vast.
Hij is van zijn stuk geraakt. 9
Hij verstaat zijn stuk wel. 10
Iemand van zijn stuk helpen (*of:* brengen). 1[...]
Ik raak van mijn stuk, zei de voorzanger, to[...] weêr op de wijs kwam.
In dat stuk is hij meester, daar heeft hij ve[...] van (*of:* daar weet hij mede om te gaan). [...] MEESTER.)
In welk een stuk zijt gij vergaderd? 12
Niemand zal u in dat stuk den schoen uit den [...] treden. (Zie SCHOEN.)
Nu zal er een kunststukje komen, zei Crispij[...] hij maakte een paar schoenen zonder zolen. [...] CRISPIJN.)
Ons leven is een muziekstuk, daar de zwa[...] witte nooten ondereen gemengd zijn, om [...] goed akkoord te maken. (Zie AKKOORD.)
Op dat stuk is hij zeer gevoelig. (Zie GEVO[...]
Op zijn stuk letten. 13
Zij is een wijs kopstuk. (Zie KOP.)
Zoo komen de stukjes uit.
Zoo zoude men den knapsten advocaat wel va[...] stuk kunnen brengen. (Zie ADVOCAAT.)

Al naar het valt, zei de jongen, en zijn stuk[...] in eenen hoop met dubbeltjes. (Zie DUBBEL[...]
Niet alle boter op één stuk (*of:* één' koek). [...] BOTER.)

Alles komt te pas, zei de gek, en hij bewaarde [...] stuk van een' hoepel. (Zie GEK.)
Als de pot gebroken is, maakt men weinig [...] van de stukken. (Zie POT.)
Als men muizenessen in het hoofd heeft, moet [...] een stuk spek in den aars steken. (Zie AARS[...]
Beter een stuk brood in den zak dan eene ve[...] den hoed. (Zie BROOD.)
Daar blijft geen stuk aan heel.

[*Dat is: geen enkel der stukken, wa[...] het geheel bestaat, wordt heel gelaten. [...] zegt dit bij eene scherpe beoordeeling, [...] zonder uitzondering, alles laakt.*]

---

1 de Brune bl. 463. Folqman bl. 124. Kerkhoven bl. 53.
2 v. Waesberge *Geld* bl. 164, *Vrijen* bl. 52.
3 Gruterus III. bl. 154. Meijer bl. 67.
4 *Veeteelt* bl. 123.
5 Tuinman I. *nal.* bl. 23.
6 Tuinman I. *nal.* bl. 28. Gales bl. 19. Everts bl. 227.
7 Winschooten bl. 303, 339. *Scheeps-Spreekw.* bl. 134.
8 Servilius bl. 27.
9 Tuinman I. bl. 242. v. Moerbeek bl. 241.
10 Winschooten bl. 303.
11 Winschooten bl. 303.
12 Sartorius *pr.* V. 63.
13 Winschooten bl. 303.

…r kwam een stuk vleesch op de tafel van Benjamin. (Zie BENJAMIN.)
…r zal geen stuk of stol van te regt komen. (Zie STOL.)
…t hoor ik, zei doove Jan, en hij smeet zijn moeders porselein aan stukken. (Zie JAN.)
…t is kraakporselein, zei Dirk, en hij hoorde een' aarden schotel aan stukken vallen. (Zie AARDE.)
…t is zoo min goed als een stuk roet in een' pot met zuurkool. (Zie POT.)
…t lijkt er op geen stukken naar.
…t stuk vleesch is nog geen mannen-deeg. (Zie DEEG.)
…schepen zijn tegen de klippen aan stukken gestooten. (Zie KLIP.)
…zeug vindt eer een' drek dan een stuk gouds. (Zie DREK.)
…e eene kool vuurs in stukken wil slaan, moet zich voor de vonken wachten. (Zie KOOLEN.)
…e proeft een vrouw of een' meloen, Die moet het van het staartstuk doen. (Zie MELOEN.)
…elk zijn stuk in de hand. (Zie HAND.)
… blind mensch kan er pot of pan in stukken …. (Zie MENSCH.)
…moogt de lucht in stukken slaan. (Zie LUCHT.)
… is een stuk spek in den mond geworpen. (Zie MOND.)
…t is een goed heelmeester, die aan stuk geschoten beenen en gebroken koppen weêr te zamen … lappen. (Zie BEENEN.)
…t is een zuur stukje brood. (Zie BROOD.)
…t viel mij op het hart, zoo koud als een stuk ijs (of: zoo zwaar als een steen). (Zie HART.)
… zal een kort einde nemen, zei de paap, en hij …et van een stuk metworst. (Zie EINDE.)
… heeft als eene kat voor een' spiering, en als een …nd voor een stuk spek. (Zie HOND.)
… geeft een groot stuk van eene kleine krent. (Zie KRENT.)
… had gaarne een stuk spek uit de pan. (Zie PAN.)
… heeft een stuk in (of: een stuk in zijn' kraag). (Zie KRAAG.)
… heeft een stuk van een oud net gegeten, waar…r hem de ziel in het lijf verward is. (Zie LIJF.)
… heeft een stuk van 't malle beest op. (Zie BEEST.)
… is geen rentmeester van een stuk boter, en maakt er zich eene boterham van. (Zie BOTER.)
… is met geen stuk spek te paaijen. (Zie SPEK.)
… is niet geheel vrij, die nog een stuk van zijne …aden nasleept. (Zie BAND.)
… is uit een krom stuk hout gedraaid. (Zie HOUT.)
… is van adel, want zijn gat is in twee stukken. (Zie ADEL.)
… kan geen strootje aan stuk bijten. (Zie STROO.)
… kan wel een woord leggen, daar men een stukje brood legt. (Zie BROOD.)
… komt er op geen stukken na.
… zou wel een stuk van een dood paard eten. (Zie PAARD.)
…and met de stukken en brokken betalen (of: overtuigen). (Zie BROK.)
… dat nu die sterke kost? vroeg Robbert, en hij …t een' hondenkeutel voor een stukje gekonfijte gember. (Zie GEMBER.)

Men kan van een' os niet meer snijden dan een goed stuk vleesch. (Zie OS.)
Men kan wel eene viool tegen een' eikenboom in stukken slaan. (Zie BOOM.)
Men moet niet één ei onder een' haan leggen, want die trapt het met zijne pooten aan stukken. (Zie EI.)
Men zal lang moeten zorgen, eer men een stroo in stukken gezorgd heeft. (Zie STROO.)
Met der tijd bijt de muis een' kabel in stukken. (Zie KABEL.)
Mij dat, zei Jan; hij meende een stukje gember te vatten, en het was een gedroogde hondenkeutel. (Zie GEMBER.)
Of je hiepste en of je piepste, zei de boer (*of:* de mof), je zult er toch aan, jou leelijke beest, en hij trapte een gouden horologie, dat op den weg lag, aan duizend stukken. (Zie BEEST.)
Om een stuk brood zou men hem door een vuur jagen. (Zie BROOD.)
Oude potstukken zijn somtijds veel geld waard. (Zie GELD.)
Schiet er een stuk van eene plank in. (Zie PLANK.)
Van stukje tot beetje. (Zie BEETJE.)
Voet bij stek (*of:* stuk) houden (*of:* zetten). (Zie STEK.)
Wat is die kurk zwaar, zei de mof, en hij wilde een stuk lood van twee honderd vijftig pond opnemen, en laten het eens drijven. (Zie KURK.)
Wees van zout en brood voorzien, eer gij uwe eijeren in stukken slaat. (Zie BROOD.)
Wees zoo dankbaar als de inwoners van Ulm voor een stuk hout. (Zie HOUT.)
Weten is maar stukwerk.

[*Dit spreekwoord is gegrond op* 1 Cor. XIII : 9.]

Wie den neus te hoog draagt, valt hem aan stukken. (Zie NEUS.)
Wie lust er een stukje Amsterdamschen koek? vroeg Gerrit, en hij presenteerde een blokje, in een papier gewonden. (Zie AMSTERDAM.)
Zij heeft al een stukje op haar' voorschoot.

[*Nl. om het langer te maken, daar het te kort werd. Het is eene verbloemde aanduiding van de zwangerschap der vrouw.*]

Zij heeft een goed mondstuk. (Zie MOND.)
Zij moet op het achterstuk. 1

[*Dat wil zeggen: de bejaarde vrijster heeft geene gelegenheid meer, om te huwen.* V. EIJK *denkt aan het* achterstuk *„van de weide."*]

Zij riekt naar de suikerstukken.

[Suikerstukken *behooren in de kraamkamer t'huis. Men zegt dit van eene zwangere vrouw.*]

Zoo glad als een stuk spek. (Zie SPEK.)

STUKKERIG.

Hij is stukkerig.

[*Men heeft hier denzelfden drinkebroêr op het oog, van wien men zegt:* Hij heeft een stuk in (*of:* een stuk in zijn' kraag).]

STUMPER.

Bij mistig weêr en een' stumper aan 't roer, kan men raar verzeilen. (Zie ROER.)

STUT.

Die zich zelven is onnut, Hoe zou die andren zijn ten stut! (Zie ONNUT.)

1 v. Eijk III. bl. 17.

STUUR.

Daar is geene koe aan over stuur, zei de boer, en toen stierf zijne vrouw. (Zie BOER.)

Daar is niet veel aan over boord (*of:* stuur). (Zie BOORD.)

Die aan het stuur zit, moet geen onbevaren man zijn, die nooit buiten Duins geweest is: hij moet ter dege weten, waar Oost en West ligt. (Zie DUINS.)

Een dronken mond is het stuur kwijt. (Zie MOND.)

Een juk op het stuur zetten. (Zie JUK.)

Het schip drijft over stuur. (Zie SCHIP.)

Hij is het stuur van het schip. (Zie SCHIP.)

Hij raakt over stuur. 1

Hij zit aan het stuur. 2

STUURBOORD.

Hij is van stuurboord naar bakboord gezonden. (Zie BAKBOORD.)

STUURMAN.

Daar hij schipper is, zal ik stuurman zijn. (Zie SCHIPPER.)

Daar zullen de stuurluî de reeders op het hoofd sch..... (Zie HOOFD.)

Dat is de stuurman van de Volewijk.

De beste stuurluî staan aan wal, de slechte vindt men overal. 3 (Zie de *Bijlage.*)

De geschiktste stuurman komt het eerst in de haven. (Zie HAVEN.)

De stuurman weet niet, wat hij schouwen of houën zal. 4

De stuurman zeilt van de plecht af. (Zie PLECHT.)

Een putger zou zich dan wel voor stuurman durven verhuren. (Zie PUTGER.)

Een stierman Is zoo goed als vier man. (Zie MAN.)

Het zijn al geene schippers, er loopen veel stuurluî onder. (Zie SCHIPPER.)

Hij is een goed stuurman op zee. 5

Hij is schipper en stuurman tevens. (Zie SCHIPPER.)

Hij is voor stuurman opgegaan. 6

Hij meent, dat hem de zee over het lijf zal loopen, als hij den stuurman van hoog weêr hoort stoffen. (Zie LIJF.)

Ik vaar voor stuurman ten oorlog, zei bootsman Jan, en hij voer voor korporaal op een Kroossijker schuitje. (Zie BOOTSMAN.)

Ik zal vóór niet afvallen, zei de stuurman, en hij zat achter bij het roer. (Zie ROER.)

Zij hangen elk een' stuurman aan het oor. (Zie OOR.)

SUBJECT.

Alle gemeene digniteiten zijn de haat van het gemeen subject, zei Arie de aschman, en hij werd van eene dienstmeid zeer kwalijk bejegend. (Zie ARIE.)

SUBSTITUUT.

Ik heb een honorabel en profitabel officie, zei Wolfert, en hij bediende de schop- en bezemplaats als substituut. (Zie BEZEM.)

SUBTIELHEID.

Groote weelde, botte zin; Maar armoê brengt su[btie]tielheid in. (Zie ARMOEDE.)

SUF.

Hij speelt ook op geen' suf. 7

SUFFER.

Het is een arme suffer en idioot. (Zie IDIOOT.)

SUIKER.

Als men suiker in de karn doet, wil de melk [niet] boteren. (Zie BOTER.)

Dat is zooveel als eene taart zonder suiker.

Dat zijn S, T suikerkoekjes. (Zie KOEK.)

Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* gee[n] suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel in den zak). (Zie DEUGD.)

Die geene suiker heeft, moet geene vlade zetten.

Hij is zoo zoet als suiker. 9

Hij loopt haar na, alsof zij suiker aan haar ac[h]terste heeft. (Zie ACHTERSTE.)

Hij moet het maar voor zoeten koek (*of:* suike[r]) opeten. (Zie KOEK.)

Hij slacht de suikerboontjes (*of:* groene erwtjes): hij heeft zijn' tijd (*of:* zijne beste dagen) geh[ad]. (Zie BOON.)

Hij slacht de suikerperen: hij heeft zijn' besten [tijd] gehad. (Zie PEER.)

Hij spreekt suikerzoete woordekens. 10

Jaag de vliegen van het vleesch (*of:* de suiker): zij zullen zich des te dikker en digter daar zetten.

Ik krijg de schuld, zei de kaas, maar de sui[ker] heeft uwe tanden bedorven. (Zie KAAS.)

Ik mag wel schande, zei de vent, en hij at suik[er]pap. (Zie PAP.)

In de liefde is alles geene suiker. (Zie LIEFDE.)

Is uw vriend van suiker, eet hem daarom niet [op]. 11 (Zie de *Bijlage.*)

Men zal het kind wat suiker onder zijn hemd [ge]ven. (Zie HEMD.)

Op eene verbrande taart (*of:* vlade) dient sui[ker] gestrooid. 12

Suiker aan den papegaai. (Zie PAPEGAAI.)

Tafelvliegen komen tot de suiker. 13

Waar de taart verbrand is, strooit men de mee[ste] suiker.

Wij speelden suiker-naampje: slabber op, slab[ber] neêr. (Zie NAAM.)

Zij riekt naar de suikerstukken. (Zie STUK.)

Zoet op zoet, zei Joris, en hij zoende zijne vro[uw] op eene suikerkist. (Zie JORIS.)

Zout, suiker en hoeren Kan men goedkoop [in] Cyprus voeren. (Zie CYPRUS.)

SUKENURIE.

Hussen met sukenurie en wat water erover. (Zie HUSSEN.)

SUKKEL.

Het is een bedroefde sukkel: altijd is 't mis.

---

1 v. Lennep bl. 221.
2 v. Eijk I. bl. 123.
3 Cats bl. 458, 519. de Brune bl. 34. *Mergh* bl. 49. Winschooten bl. 304. v. Alkemade bl. 120. Tuinman I. bl. 308, II. bl. 162. *Junij* 13. Gales bl. 18. Reddingius 28. *Euphonia* bl. 516. v.d. Hulst bl. 15. *Scheeps-Spreekw.* bl. 134. v. Eijk I. bl. 134. *Zeepl.* bl. 79. v. Dam bl. 138. *Vrijmoedige* bl. 78. Guikema II. 42. Mulder bl. 415. Sancho-Pança bl. 25. Modderman bl. 6, 15. Bogaert bl. 109. 2 *Mei* 53. *Gent* bl. 127. v. Lennep bl. 222, 256. Harrebomée *Kind* bl. 105.
4 Tuinman I. *nal.* bl. 8.
5 v. Eijk I. bl. 134.
6 Winschooten bl. 305.
7 Sancho-Pança bl. 29.
8 Tuinman I. bl. 343.
9 Sancho-Pança bl. 57.
10 v. Waesberge *Vrijen* bl. 53.
11 *Sel. Prov.* bl. 14. Tuinman I. bl. 357, II. ... *Vers.* bl. 48.
12 Cats bl. 485. de Brune bl. 287. *Mergh* ... *Sel. Prov.* bl. 136. Tuinman I. bl. 263. ... bl. 17.
13 Tuinman I. bl. 117.

gaat (*of:* is) aan den sukkel.

SULLEMAN.

j slacht Sulleman, die van den drommel geen kwaad wist. (Zie DROMMEL.)

SUMMA.

mma summarum. 1

SUSAN.

et gaat met hem als met de ossen van Susan. (Zie os.)

SWOB.

t is eene Swobs trouwe. 2

[*Nadat* WASSENBERGH *verhaald heeft, wat er, in* 1480, *al vooraf ging, voor en aleer* PIETER HARINXMA, WYBE GROUSTINS *en* JUW JONGHAMA, *partijhoofden der Vetkoopers, besloten, om de bezetting van Hottingahuis, te Nieuwland, toebehoorende aan* SWOB SJAARDEMA, *weduwe van* JARICH VAN HOTTINGA, *bijgestaan door haren broeder* SIKKO SJAARDEMA, *beide de partij der Schieringers toegedaan, uit te hongeren, gaat hij aldus voort: „Intusschen kwamen de belegeraars overeen, dat* WYBE GROUSTINS (*dezelfde, die* Scherne, *dat is:* „geschorene" WYBE *wordt geheeten*) *een mondgesprek met* SWOB *houden zoude, om door list of door verdrag een einde aan het beleg te maken. De looze vrouw, het voornemen doorgrondende, nam het gesprek aan; maar veinzende ziek te zijn, kwam zij, leunende op twee sterke jonge mannen, tot aan de wallen, zich houdende wegens hare zwakheid niet verder te kunnen komen.* WYBE *ging haar te gemoet, en gewenkt zijnde, om tot haar te komen, vroeg hij:* SWOB nift, is 't lauwa? *waarop zij antwoordde:* ja, WYBE mieg. *Toen naderde hij haar tot op de valbrug, en terwijl men met elkander sprak, gaf zij aan de twee jongelingen, die haar ondersteunden, een' wenk, om* WYBE *aan te vallen, welke door hen in het huis werd gesleept, waarna de brug wederom werd opgehaald. Van deze gebeurtenis is het Friesche spreekwoord:* Swobs Laauwe, „valsche, bedriegelijke trouw," *afkomstig. — Geen wonder, dat dit voorval ten spreekwoord werd, daar de Friezen altijd in trouw en opregtheid het hoogste belang stelden!"*]

SYNAGOGE.

j wordt uit de synagoge gebannen (*of:* geworpen). 3

[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Joh. IX : 22, XII : 42 *en* XVI : 2.]

SYNODE.

synode te Dordrecht zal om zijnent wil niet gebonden worden. (Zie DORDRECHT.)

T.

t zijn S, T suikerkoekjes. (Zie KOEK.)

TAAI.

et is een taaije.

---

j heeft een taaije gepakt.

[Taai *staat hier voor* lang gerekt. *Men zegt het van iemand, die te diep in het glaasje gekeken heeft.*]

TAAK.

Ik heb mijne taak afgedaan. 4

Zijne taak is afgeweven. 5

TAAL.

Daar is geen taal of teeken van. 6

Dat is bijbeltaal. (Zie BIJBEL.)

Dat is mannentaal (*of:* dingtaal). (Zie MAN.)

De ekster heeft eene schoone taal; Maar uw geldje nam het altemaal. (Zie EKSTER.)

Een fraaije taal Dringt in als staal. (Zie STAAL.)

Het is taal, om honden en katten te vergeven. (Zie HOND.)

Hij geeft taal noch teeken van zich.

Hij spreekt de tale Kanaäns. (Zie KANAÄN.)

Ieder is zijn eigen taal-ontleder. (Zie ONTLEDER.)

Klinkende munt spreekt overal verstaanbare taal. (Zie MUNT.)

Men moet niet stameren met hem, die kwalijk ter taal is.

Waar een man alleen is (*of:* Waar slechts één man is), daar zijn de woorden maar half (*ook wel:* daar is geene halve taal). (Zie MAN.)

Wat schaadt hem schoone taal? als hij wil, hij laat ze wel. 7

Zooveel mans zijn in één' man, Als hij vreemde talen kan. (Zie MAN.)

TAAN.

Hij ziet zoo geel als taan. 8

TAART.

Daar heb ik taart van gegeten. 9

Dat is zooveel als eene taart zonder suiker. (Zie SUIKER.)

Hij kan de taart niet bakken.

Honger ziet wel struif voor taarten aan. (Zie HONGER.)

Iemand eene taart bakken (*of:* De taarten, die er gebakken worden, zijn voor hem). 10

Ik bedank voor die taart.

Kwade zeden en goede taarten moeten gebroken worden.

Liever geene taart, dan die met eene schurftige hand gemaakt is. (Zie HAND.)

Men deelt er (*of:* Hij krijgt) van de taart. 11

Op eene gebrande taart (*of:* vlade) dient suiker gestrooid. (Zie SUIKER.)

Waar de taart verbrand is, strooit men de meeste suiker. (Zie SUIKER.)

Wie taarten eet den ganschen dag, Maakt, dat hij niet meer taarten mag. (Zie DAG.)

TABAK.

Daar de dokter tabak rookt, mogen zijne patiënten wel smoken. (Zie DOKTER.)

Dat is andere tabak dan knaster. (Zie KNASTER.)

Dat is geene pijp tabak waard. (Zie PIJP.)

Hij gelijkt beter naar een' aap, dan een dominé naar eene pijp tabak. (Zie AAP.)

Hij heeft eene coleur, of hij in tabak en brandewijn was opgekookt. (Zie BRANDEWIJN.)

Hij heeft tabak in de doos. (Zie DOOS.)

Ik zal het er wat stijf indouwen, zei Ritsert tegen Fijtje, en hij stopte eene pijp tabak. (Zie FIJTJE.)

---

1 Tuinman I. bl. [illegible]. *Euphonia* bl. [illegible].
2 Wassenbergh II. bl. 115.
3 Tuinman I. bl. 256. v. Eijk bl. 8.
4 Tuinman I. bl. [illegible], 273.
5 Gales bl. 46.
6 Tuinman I. bl. 369.
7 *Prov. seriosa* bl. 45.
8 v. Lennep bl. 222.
9 v. Eijk II. *nal.* 52.
10 Tuinman I. bl. 323.
11 Gheurtz bl. 49, 50. de Brune bl. 14. Everts bl. 345. *Letteroef.* bl. 409-422. v. Eijk II. *nal.* 52.

Is de tabak goed? vroeg de man; Zou ze niet goed wezen, zei besje, ik rook er zelve van. (Zie BESJE.)
Men zal hem naar Virginië zenden, om tabak te planten.
Tabak en papenwijven is gemeen mans voêr. (Zie MAN.)
Wat dunk je van dien tabak? vroeg goelijke Lijs aan Flip, en zij had hem eens laten stoppen. (Zie FLIP.)
Wie zijn geld wil zien verstuiven, Moet rooken tabak en koopen duiven. (Zie DUIF.)

TABBAARD.

De kapstok moet den tabbaard dragen. (Zie KAPSTOK.)
Het is een man van den tabbaard. (Zie MAN.)
Hij heeft duchtig op zijn' tabbaard gekregen.
Ieder drage den tabbaard naar zijne lengte: te lang sleept. (Zie LENGTE.)
Liever eene verstandige in haar bloote hemd dan een doetje in een' fluweelen tabbaard. (Zie DOETJE.)

TABERNAKEL.

Hij heeft veel met zijn' eigen' tabernakel op.
Hij krijgt (*of:* Men speelt hem) op zijn' tabernakel.
Wij zullen hier geene tabernakelen bouwen. 1
[*Dit spreekwoord is gegrond op* Matth. XVII : 4, Mark. IX : 5 *en* Luk. IX : 33.]
Zal hij in den hemel of in de hel tabernakelen? (Zie HEL.)

TACITUS.

Tacitus is een goed historieschrijver. (Zie HISTORIESCHRIJVER.)

TAFEL.

Aan tafel behoort men zich niet te schamen. 2
Aan tafel smaken geene knorrige woorden. 3
Al lang genoeg aan de wijze tafel gefantaseerd.
Beurs, tafel en bed moeten voor de vrienden open staan. (Zie BED.)
Daar behoort meer tot eene huishouding dan vier beenen onder eene tafel. (Zie BEENEN.)
Daar kwam een stuk vleesch op de tafel van Benjamin. (Zie BENJAMIN.)
Dan moet de kok op de tafel. (Zie KOK.)
Dat over tafel wordt gesproken, In 't tafellaken blijft geloken. (Zie LAKEN.)
De kok maakt de spijs klaar, en de heer krijgt die op tafel. (Zie HEER.)
Den rug aan 't vuur, den buik aan tafel, En in de hand een goede wafel. (Zie BUIK.)
Dertien man aan tafel is binnen het jaar één dood. (Zie JAAR.)
De tafeldekster is geene maagd. (Zie DEKSTER.)
De tafel in 't rond: hoe minder gasten, hoe beter onthaal. (Zie GAST.)
Die aan eene gedekte tafel zijn gezeten, Moeten zich niet schamen, om te drinken en te eten. 4
Die de tafel dekt, heeft den meesten kost. (Zie KOST.)
Die wat eet, en wat laat staan, Kan tweemaal (*of:* nog eens) ter tafel gaan. 5
Die zonder mes ter tafel gaat, verliest menigen beet. (Zie BEET.)
Drie treedjes op een tafelbord. (Zie BORD.)

Gekken en kwasten Schrijven hun namen op ta en kasten. (Zie GEK.)
Het is aan deze tafel eene oude manier, Dat ni mand zonder betalen gaat van hier. (Zie MANI
Het is eene gedekte tafel zonder zout. 6
Het is een gezonde slaper, die met de hoende naar bed gaat, en met het rammelen der ta borden weder opstaat. (Zie BED.)
Het is een tafeltje welbereid. 7
Het kind, dat stilzwijgt, krijgt niet veel aan ta (Zie KIND.)
Het lekkerste beetje zet men laatst op tafel. (BEET.)
Het smaakt nergens beter dan aan eigen tafel.
Het zal afvallen, wanneer gij de beenen onder e anders tafel steekt. (Zie BEENEN.)
Het zijn tafelhoeren. (Zie HOER.)
Het zout moet eerst op tafel staan, Aleer men aan tafel gaan. 9
Hij begint met stoel en tafel. (Zie STOEL.)
Hij eet altijd op eene ton; niemand kan den v onder de tafel krijgen. 10
Hij heeft tafelvrienden (*of:* al goede vrienden tafel, *ook wel:* Tafelvrinden Zal hij vinden). (Zie de *Bijlage.*)
Hij is ridder van de ronde tafel. (Zie RIDDER.)
Hij is te breed voor een servet, en te smal voor tafellaken. (Zie BREED.)
Hij kan niet best onder de tafel door.
[*Hij weet van geene ondergeschiktheid.*]
Hij ligt onder tafel.
[*De dronkenschap heeft hem van zijn' s doen zakken.*]
Hij zit met den buik aan tafel. (Zie BUIK.)
Honger is een groot kruis, zei Tijs Tafelbezem, hij kwam pas van tafel af. (Zie HONGER.)
Iemand onder de tafel drinken.
Iets ter tafel brengen. 12
Ik leg mijn mes bij u op tafel. (Zie MES.)
Kwalijk aan tafel gezeten, is half gevast.
Men kan van eene mooije tafel niet eten.
Men steekt gaarne zijne voeten onder eene ei tafel.
Nabij de tafel en verre van de vrouwen, wil lang een oud man blijven. (Zie MAN.)
Nieuwe grillen, nieuwe grillen, zei de snijder, hij beet in zijne tafel. (Zie GRIL.)
Plomp verstand houdt vast, zei Plompardus, hij hield zich aan een wijnglas vast, toen hij der de tafel viel. (Zie GLAS.)
Tafelvliegen komen tot de suiker. (Zie SUIKER.)
Uit een vol huis is haast de tafel gedekt. (HUIS.)
Van een hout maakt men een kakhuis en eene ta (Zie HOUT.)
Wanneer de kat weg is, dan dansen de muizen de tafel. (Zie KAT.)
Wij zullen ons mes aan 't tafellaken vegen. (LAKEN.)
Ziet men de tafel dekken, 't Opdoen mag wat rekk
[*Het troostrijke gezigt van tafeldekken g den hongerige al vast eenige pijnstilling.*]

1 Schaberg bl. 71.
2 Sartorius *quart.* 69.
3 v. d. Venne bl. 188.
4 *Adag. quædam* bl. 19. *Adag. Thesaurus* bl. 21.
5 Willems III. 73.
6 Gheurtz bl. 18.
7 Sartorius *sec.* III. 42.
8 Tuinman II. bl. 39. Modderman bl. 149.
9 *Adag. Thesaurus* bl. 31.
10 Servilius bl. 264. *Sel. Prov.* bl. 30.
11 Servilius bl. 21, 156*, 216*. Campen Gheurtz bl. 18. Zegerus bl. 54. de Brune 35. Tuinman I. bl. 8, 42, 192, 142, 274, II. *Adag. Thesaurus* bl. 63. Meijer bl. 27.
12 Tuinman I. bl. 247.

[...]knasen hunnen wijn en hun bier niet drinken, [...]f ik moet er mede over tafel gaan. (Zie BIER.)

TAK.

[...]ig het rijsje (*of:* takje), terwijl het jong is; als [h]et een boom geworden is, is het te laat. (Zie [b]OOM.)

[...] takken aarden naar den stam. (Zie STAM.)

[...]nder op den naakten tek, 't Heele jaar geen nat [...]brek. (Zie DONDER.)

[...]t scheelt maar duizend takkebossen, of wij zijn [...]n éénen tak. 1

[...]kan van tak op boom springen. (Zie BOOM.)

[...] slacht de erwten: die staan altijd tusschen de [t]akken. (Zie ERWT.)

[...] springt als een vogel van den hak op den tak. (Zie HAK.)

[...]e edeler boom, hoe buigzamer tak. (Zie BOOM.)

[...] met wortel en tak uitroeijen.

[...]ne takken ontsteken het vuur, en groote on[...]derhouden het. 2

[*Tot het aanleggen van eene zaak is niet veel* [n]*oodig, — meer tot het voortzetten.*]

[...]te takken, lange wijnoogst. (Zie OOGST.)

[...]neer een boom ter aarde zijgt, Maakt ieder, [...]t hij takken krijgt. (Zie AARDE.)

[...]springen als meerkatten: van den eenen tak op [d]en anderen. (Zie MEERKAT.)

TAKEL.

[...] aan de takels. 3

TAKELAADJE.

[...] boventuig (*of:* Zijne takelaadje) is in de war. 4

[*Men zegt dit van den onverstandige.*]

TAKKEBOS.

[...] blad of een takkebos (*ook wel:* of je muts). [(Z]ie BLAD.)

[...] is een takkebos, vol vloeken en zweren. 5 (Zie [d]e *Bijlage.*)

[*Men zegt dit van iemand, die van vloeken en zweren aaneenhangt, en die, naar een ander spreekwoord,* brandhout voor de hel *aandraagt.*]

[...]t scheelt maar duizend takkebossen, of wij zijn [...]n éénen tak. (Zie TAK.)

[...] heeft met de menschen, als de duivel met de [ta]kkebossen. (Zie DUIVEL.)

TALENT.

[...]raaf uw talent niet onder de aarde. (Zie AARDE.)

[...] talent ligt in harrewarren. 6

TALIE.

[...]e talie te kort is zooveel als eene el. (Zie EL.)

[...]e talie van een' haas is eene el van eene kat [...]ard. (Zie EL.)

TALING.

[...]n taling uitzenden, om eenen eendvogel te [va]ngen. (Zie EEND.)

[...]laat om geen' taling. 7

[*Dat wil zeggen: hij is met geene kleinigheid tevreden, of wel: de zaak is hem te gering, om er eenige moeite voor te doen. De taling is eene kleine soort van eendvogels.*]

TAM.

[...]g wild, vroeg tam. 8

TAMBOER.

Dat is een slag voor den tamboer. (Zie SLAG.)

TAND.

Als hij vijgen eet, moeten hem de tanden kraken.

Dat is er een, dien het gras nog tusschen de tanden zit. (Zie GRAS.)

De duivel speelt met zijne tanden. (Zie DUIVEL.)

De een roerde zijne tong, de ander zijne tanden. 9

De hazen sterven van tandpijn. (Zie HAAS.)

De lekkertand valt hem uit.

De nood heeft scherpe tanden, en bijt fel. (Zie NOOD.)

Den wijntand (*of:* lekkeren tand) uittrekken. 10

De tanden met iemand stoken. 11

De tong gaat (*of:* is), waar de tand zeer doet.

[*Waar het gebrek is, daar gaan de klagten op: de tong verraadt de kranke plaats.*]

Die geen mes heeft, moet met de tanden kluiven. (Zie MES.)

Die scheldt, heeft het vergift tusschen de tanden.

Die vrijdags zijne nagels knipt, heeft geene tandpijn. (Zie NAGEL.)

Die wist, wat daar te eten ware, zoude de tanden wetten. 12

Eene naarstige hand En sparende tand Koopt eens anders land. (Zie HAND.)

Eene slak in 't land Geeft den boer een' ijzren tand. (Zie BOER.)

Een geschonken paard moet men eerder naar den aars dan naar de tanden kijken. (Zie AARS.)

Een ieder stookt er zijne tanden van.

Een rattentand geeft geen ivoor. (Zie IVOOR.)

Een tandeloos besje wordt niet ligt herschapen in een jong meisje. (Zie BESJE.)

Eerpijn is erger dan tandpijn. (Zie EER.)

Er komt geen muis in 't land, Of zij laat een' gouden tand (*ook wel:* Er is geen muizen-tand, Of bij brengt goud in 't land). (Zie GOUD.)

Had ik dat geld in een' bevuilden doek, ik wilde den knoop met mijne tanden wel losmaken. (Zie DOEK.)

Heb je mij gebruid, ik zal je weêr bruijen, zei Aart, en hij brak eene luis de tanden uit den mond. (Zie AART.)

Het is de vernielende tand des tijds.

Het is geen tijd, om naar de frikkedillen te tasten, als ze een ander tusschen de tanden heeft. (Zie FRIKKEDILLEN.)

Het is goed, dat men den mond opendoet, en de tanden sluit. (Zie MOND.)

Het is niet naar zijnen mond (*of:* tand). (Zie MOND.)

Het is van de hand In den tand. (Zie HAND.)

Het schaapje van den eersten tand: men vond nooit beter. (Zie SCHAAP.)

Het water loopt mij om de tanden.

Het wil niet, gelijk ik wil, zei de Indiaan; toen wilde hij met zijne tanden de ijzeren nagels uit het schip trekken. (Zie IJZER.)

Hij beschut het al op (*of:* met) zijne tanden. 13

Hij bijt op zijne tanden. 14

Hij eet met lange tanden. 15

Hij geraakt van den tand. 16

[...] *Holl.* 22.
[...] *Prov.* bl. 214.
[...] bl. 203.
[...] I. *nal.* bl. 22. v. Lennep bl. 43.
[...] *pr.* III. 29.
[...] bl. 281.
7 Sartorius *tert.* III. 42.
8 Cats bl. 412. *Mergh* bl. 87.
9 Servilius bl. 82.
10 Tuinman bl. 100, II. bl. 2?, 44.
11 Tuinman I. bl. 199.
12 v. d. Venne bl. 214.
13 Servilius bl. 51*. Tuinman I. bl. 292.
14 Gheurtz bl. 21.
15 Tuinman I. bl. 106, *nal.* bl. 12, II. bl. 28. Sancho-Pança bl. 41.
16 Tuinman I. bl. 316. Sancho-Pança bl. 45.

Hij heeft eenen tand, die leutert. 1
Hij heeft haar op zijne tanden. (Zie HAAR.)
Hij heeft het mij uit de tanden getrokken. 2
Hij heeft (*of:* krijgt) het voor de kiezen (*of:* tanden). (Zie KIES.)
Hij heeft tandpijn achter de ooren. (Zie OOR.)
Hij heeft vaak in zijne tanden.
Hij heeft zich tot de tanden verschanst.
Hij houdt het vast met hand en tand. (Zie HAND.)
Hij houdt zijne ziel tusschen zijne tanden.
[*Men zegt dit van den man, die in angst zit.*]
Hij is gestorven van tandpijn. (Zie PIJN.)
Hij is op den tand gevoeld.
Hij is tot de tanden toe gewapend.
Hij laat hem zijne tanden zien. 3
Hij lacht als een boer, die tand- (*of:* kies-) pijn heeft. (Zie BOER.)
Hij lacht om zijne kiezen, dat zijne tanden vóórstaan (*of:* om zijne tanden, dat zijne kiezen erachter staan). (Zie KIES.)
Hij loopt op zijn tandvleesch.
[*De zolen vallen uit zijne schoenen.*]
Hij neemt het op zijne tanden. 4
[*Dat wil zeggen: hij weet zijnen wil wel door te zetten. Het is ontleend aan de handelwijze van stugge paarden, die den toom op de tanden nemen, en naar geen stuur luisteren. In denzelfden zin zegt men:* Hij houdt het gebit op de kiezen.]
Hij spreekt uit zijne tanden. 5
Hij staat, alsof hij den mond vol tanden had. (Zie MOND.)
Hij staat te tandtrekken. 6
[*Dat is: hij maakt geen einde aan de zaak. Het is afgeleid van de handeling van iemand, die zich een' lossen tand zal uittrekken, maar door zijn dralen toont, dat het hem geen ernst is.*]
Hij steekt tot de tanden in de schuld. (Zie SCHULD.)
Hij stookt daar zijne tanden meê. 7
[*Dat is: hij drijft er den spot mede. Het ziet op de handeling met den tandenstoker.*]
Hij stoot er zijne tanden aan.
[*Het strekt hem tot ergernis.*]
Hij tast hem in den mond, of hem de tanden ook waggelen. (Zie MOND.)
Hij zal hem eenen tand trekken. 8
Hij zweert bij den tand van Sint Pleun. (Zie SINT PLEUN.)
Honden hebben tanden In alle landen. (Zie HOND.)
Houd dat tusschen uwe tanden. 9
Iemand den tand bieden. 10
Iemand de tanden uitbreken.
Iemand door de tanden slepen. 11
Ik ben wel uit zijne hand, Maar toch niet uit zijnen tand. (Zie HAND.)
Ik krijg de schuld, zei de kaas, maar de suiker heeft uwe tanden bedorven. (Zie KAAS.)
Ik lach om mijne tanden. 12
[*Dit is een boertend antwoord op de vraag: waar lacht gij om? wanneer men geene juiste reden daarvan weet te geven, of die niet zeggen wil, en toch genoodzaakt is, een antwoor*[d te] *geven. De lachtspieren bevinden zich in de w*[an]*gen, en deze hebben hunne plaats om de tan*[den.] *Een ander zegt in dat geval van hem:* Hij l[acht] om zijne kiezen, dat zijne tanden vóór[staan] (*of:* om zijne tanden, dat zijne kiezen era[chter] staan).]
Kerkegoed heeft ijzeren tanden. (Zie GOED.)
Klontjes eten is goed voor tandpijn. (Zie KLON[TJE.)]
Liggen de handen, Zoo liggen de tanden (Tr[aag] ter hand, Traag ter tand, *of:* Ledige hand[en,] Ledige tanden, *ook wel:* Die spaart zijn hand[en,] Spaart ook zijn tanden). (Zie HAND.)
Men kan hem eerder een' tand uit den mond tr[ek]ken, dan een' duit uit den zak kloppen. (Zie DU[IT.)]
Menschen, die de minste tanden hebben, kauw[en] het meest. (Zie MENSCH.)
Met de tanden geld winnen. (Zie GELD.)
Mijne tanden jeuken ernaar. 13
Mondje toe (*of:* Tand voor de tong) is goed dev[ies.] (Zie DEVIES.)
Niemand van zoo goeden stand, Of hij heeft [een'] wolven-tand. (Zie STAND.)
Niet is goed voor de oogen, maar kwaad voo[r de] tanden. (Zie OOG.)
Notenkrakers moeten jonge tanden hebben. [(Zie] KRAKER.)
Op grijpende wolfsklaauwen passen hondstan[den.] (Zie HOND.)
Oude lieden moeten het met de tanden houden [(of:] moeten zich met de tanden weren). (Zie LIED.)
Paardenvoet, wolfstand, hoerenaars en dobbel[steen in de] hand zijn niet te betrouwen. (Zie AARS.)
Staan uw tanden als de huizen In de veenen [van] Benthuizen? (Zie BENTHUIZEN.)
Tot vleesch van wolven, tanden van doggen. [(Zie] DOG.)
Tusschen hand en tand Wordt veel te schand. [(Zie] HAND.)
Vlug met de hand, Vlug met den tand. (Zie HA[ND.)]
Wasch dikwijls uwe handen en tanden, maar ze[lden] uwe voeten, en nimmer uw hoofd. (Zie HA[ND.)]
Welk een ding is mosterd! het bijt, en heeft g[eene] tanden. (Zie DING.)
Wij nemen er elk wel tien op onze tanden. 14
[*Men legt dit spreekwoord den grootspr*[eker] *in den mond.*]
Wilt gij u over de vloo wreken, Gij moet haar [de] tanden uitbreken. 15
Wisselen de tanden, de memorie wisselt niet. [(Zie] MEMORIE.)
Zeeveren is tanden krijgen.
Zelfs de kikkers en padden beten, zoo zij tan[den] hadden. (Zie KIKVORSCH.)
Zij bijten niet allen, die hunne tanden laten zien.
Zijne botertanden zijn uitgevallen. (Zie BOTER.)
Zijn eigen tand Vernielt zijn hand. (Zie HAND.)
Zijnen tand op iets wetten. 17
Zijne tanden doen hem niet meer zeer.
[*Dit zegt men van een' doode.*]
Zijne tanden wateren daarnaar. 18

1 Sancho-Pança bl. 50.
2 Servilius bl. 104*.
3 Winschooten bl. 243, 308. Tuinman I. bl. 292. v. Moerbeek bl. 269. Gales bl. 16. Schaberg bl. 66.
4 Tuinman I. bl. 292.
5 Tuinman I. bl. 291.
6 Tuinman I. bl. 175.
7 Tuinman II. bl. 6.
8 Sancho-Pança bl. 43.
9 Tuinman II. bl. 14.
10 Tuinman I. bl. 292.
11 Tuinman I. bl. 199. Bogaert bl. 37.
12 Tuinman I. bl. 81.
13 Gheurtz bl. 43. Zegerus bl. 42. Tuinman I. bl. 40.
14 de Brune bl. 462. Sartorius sec. VIII. 2[?]
15 *Adag. Thesaurus* bl. 69.
16 Cats bl. 461, 521. de Brune bl. 319. Sel. [...] bl. 141. Richardson bl. 27.
17 Sancho-Pança bl. 49.
18 de Brune bl. 459. Sartorius sec. IV. 98. Tui[nman] II. bl. 163.

… tanden zijn gebroken. 1
… raakt van den tand.
… willen de maan met de tanden pakken. (Zie MAAN.)

… bijt als eene zaag, die geene tanden heeft.
… scherpe vijl raakt wel een tandje kwijt. 2
… tanden zijn der luizen dood. (Zie DOOD.)

TANDENTREKKER.

… liegt als een tandentrekker. 3
[*Dat wil zeggen: hij brengt leugens voort van de grofste soort, het is een aartsleugenaar. Het tandentrekken was vroeger veelal aan de kwakzalvers toevertrouwd, en deze wisten, door het uitbrengen van allerlei grollen, hunne niets waardige medicamenten aan de gapende menigte allerduurst aan te smeren.*]

TANG.

… is ter goeder meening, zei Filippijntje, en zij … roerde den hutspot met de tang om. (Zie FILIPPIJNTJE.)
… past als eene tang op een varken. 4
… tang ligt in 't vuur.
[*Er is haast bij 't werk.*]
… is zoo bot als eene tang.
… zijn lieve meisjes, om met eene tang in de goot te dragen. (Zie GOOT.)
… legt er de tang op. 5
… kan het er met geene tang uitkrijgen.
… zou haar met geene tang aanraken. 6
… de tang Zijn de vrijers bang. 7
… is geene tang, om zonder handschoenen aan te tasten. (Zie HANDSCHOEN.)

TANTALUS.

… zijn de appelen van Tantalus. (Zie APPEL.)
… Tantalus' hof. (Zie HOF.)

TANTE.

… is tante Bloemkool, een nichtje van grootje uit den pottekelder. (Zie BLOEMKOOL.)
… is eene ongemakkelijke tante.

TAP.

… bier (*of:* Die wijn) volgt den tap. (Zie BIER.)
… komt van tappen, loopt al ten tap weg. 8
… smaakt als scharrebier op den tap. (Zie BIER.)
… kan rent op den tap. (Zie KAN.)
… tap is toe (*of:* Het is taptoe). 9
[*Bij* TUINMAN *lezen wij, ter opheldering dezer spreekwijze: „Dit is ontleent van den trommelslag, ten negen uuren 's avonds, in garnizoensteden, welke men* den tap toe *heet, om dat de waarden voor soldaaten niet langer mogen tappen, of hen* op de bierbank *houden. Dit word toegepast, wanneer men niet meer tappen kan of wil; 't zy dan, om dat* het verken met den tap is weggeloopen, *en de waard zyn* dubbel kryt *verlooren heeft; of om dat de beurs der drinkebroers roept* halte, *en zy geen* rokje uit te schudden, *noch* bedde om by Jan oom te verzetten *hebben; of om andere diergelyke gewigtige redenen.*"]
De zeug is met den tap gaan loopen. 10 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat men dit niet „zegt van een dronkaard, die de kroeg heeft moeten verlaten," zoo als* V. BIJK *verzekert, maar van een' waard, wiens zaken slecht staan, is reeds opgemerkt bij het spreekwoord:* De paal is door den oven gestoken. *De vraag, die* TUINMAN *doet,* I. *bl.* 136: *„waarom men van een bedorven waard zegt:* 't verken is met den tap doorgeloopen?" *heeft hij zelf beantwoord,* II. *bl.* 52, *met deze woorden: „Dus word gespeelt op de spoeling in ledige vaten, die voor de verkens is, wanneer de tap word uitgetrokken."*]
Die betaalt vóór den tap, Hoort geen' achterklap. (Zie ACHTERKLAP.)
Het deugt niet, en zal op den tap niet beteren. 11
Het was goed bier, maar de tap is nu uit. (Zie BIER.)
Het zwijn volgt den tap. 12
Hier trekt de zeug den tap uit.
Hij verbetert zich als zuur scherpbier op den tap. (Zie BIER.)
Nooit beterde scharrebier op den tap. (Zie BIER.)

TAPIJT.

Daar is wat op het tapijt. 13
[*Dat wil zeggen: er is wat gewigtigs te verhandelen. De spreekwijze is ontleend van het kleed, dat op de tafel der raadsleden gespreid is. Men zegt ook, wanneer men eene zaak ter behandeling aanbiedt:* Iets ter tafel brengen.]

TAPIJTWERKER.

De drank is goed, zei Goosen de tapijtwerker, en hij lag tot over zijne ooren in het slijk. (Zie DRANK.)

TAPTOE.

De tap is toe (*of:* Het is taptoe). (Zie TAP.)
Met taptoe naar kooi. (Zie KOOI.)

TARRA.

Vrouwen, wijn en paarden: dat is koopmanschap van tarra (*ook wel:* al lakende (*of:* bedriegelijke) waar). (Zie KOOP.)

TARWE.

Bij gebrek van tarwe maakt een leeuwerik zijn nest in de haver. (Zie GEBREK.)
Daar is onkruid onder de tarwe. (Zie ONKRUID.)
De duivel is in de tarwe. (Zie DUIVEL.)
De tarwe moet men tweemaal vergeten. 14
Een broodje daags gespaard, maakt een' goeden zak tarwe 's jaars. (Zie BROOD.)
Een landman, die maar alleen tarwe zaait, ziet zijnen oogst dikwijls mislukken. (Zie LANDBOUWER.)
Zie toe, dat uwe tarwe niet liggerig worde.

---

1 Tuinman II. bl. 161.
2 Willems VIII. 67.
3 de Brune bl. 188, 190. Tuinman I. bl. 192. v. Eijk II. 77. v. Waesberge *Vrijen* bl. 55. Modderman bl. 68. Bogaert bl. 35.
4 Sartorius bl. 8°. Zegerus bl. 28. Idinau bl. 10. de Brune bl. 483. *Mergh* bl. 37. Sartorius *tert.* VI. 78. Winschooten bl. 100, 263, 308. v. Alkemade bl. 144. Tuinman I. bl. 84, 209, 342. *Adag. quædam* bl. 28. (Folie I. 250.) *Adag. Thesaurus* bl. 29. *Euphonia* bl. 522. v. Eijk II. *nal.* bl. 50 en n°. 53. de Jager *Bijdr.* bl. 115. Sancho-Pança bl. 56. Modderman bl. 76. v. Lennep bl. 202, 224. *Veeteelt* bl. 130, 134.
5 Tuinman II. bl. 145.
6 Winschooten bl. 308. Tuinman I. bl. 82. v. Waesberge *Vrijen* bl. 62. Bogaert bl. 31.
7 Scheltema bl. 326 (56).
8 Gruterus III. bl. 129. Tuinman II. bl. 51.
9 Tuinman I. bl. 116. v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
10 Servilius bl. 235. *Campen* bl. 131. Idinau bl. 27. v. d. Venne bl. 165. Sartorius bl. 161. v. Alkemade bl. 53. Tuinman I. bl. 116, 136, II. bl. 52. *April* 5. v. Waesberge *Wijn* bl. 14. v. Eijk III. bl. 20. Bogaert bl. 111.
11 Sartorius *sec.* VIII. 10.
12 Tuinman II. bl. 52.
13 Witsen 373. Tuinman I. bl. 247. *Junij* 1. v. Waesberge *Vrijen* bl. 65.
14 *Landbouwer* bl. 80.

[*Dit spreekwoord bevat eene waarschuwing aan ouders, die huwbare dochters hebben, om niet al te kieskeurig te zijn in het aannemen van een' schoonzoon, daar zij al ligt met hunne dochters zouden kunnen blijven zitten.*]

Zoekt gij beter brood dan van tarwe? (Zie BROOD.)

TAS.

Zij zouden ons wel willen doen gelooven (*of:* willen wijsmaken), dat de kiekens hooi eten op een' havertas. (Zie HAVER.)

TASCH.

De hond zit hem op de tasch. (Zie HOND.)

Die op de tasch kloppen, zijn zelden aangename vrienden. 1

Eene bedelaars tasch is nooit vol. (Zie BEDELAAR.)

Een woordje op zijn pas Is als geld in de tasch. (Zie GELD.)

Het is eene brave (*of:* lustige) tasch van eene vrouw. 2

Hij is zotter dan een kreeft: die draagt zijne hersens in de tasch. (Zie HERSENS.)

Hij kan wel zien door eene dubbele huik, wat een goed man in zijne tasch draagt. (Zie HUIK.)

Hij kijkt, alsof hij zijne brieventasch onder het rijden verloren had. (Zie BRIEF.)

Hij ribbezakt de goudtasch met de scherpste nijptang. (Zie GOUD.)

Met slappe tasschen doet men geen geweld. (Zie GEWELD.)

Zij heeft de tasch op zij. 3

[*De vrouw bestuurt de geldzaken, is meesteresse over de kas.*]

Zij vrijt hem (*of:* heeft hem lief) op de zijde, daar hem de tasch hangt. 4

TAST.

Zij leven en spreken bij den tast.

TASTER.

Het is een regte hennentaster. (Zie HEN.)

TATER.

Het zou ook een' tater ontfermd hebben. 5

[*Een* tater *is in den Nedersaksischen tongval, wat wij* Heiden *of* Zigeuner *noemen.*]

TE.

Het is goed; maar er is te bij. 6

[*Waar* te *bijkomt, daar is de zaak overdreven, en dus niet goed; want* al te goed is buurmans (*ook wel:* andermans, *of:* allemans) gek.]

TE DEUM LAUDAMUS.

Nu mogen wij zingen Te Deum Laudamus. 7

[*Dat wil zeggen: wij hebben alle reden, om verheugd te zijn, en dankbaar den lofzang aan te heffen. De woorden* Te Deum Laudamus *zijn de aanvang van den* Ambrosischen lofzang, *en beteekenen:* Heere God! U loven wij.]

TEEF.

Die eene ritsige teef in huis heeft, kan de honden niet van de deur houden. (Zie DEUR.)

Het is eene assurante teef. 8

Het zal er honden, zei de boer, en hij zat op eene teef. (Zie BOER.)

Het zijn regte marktkaauwen en vischteven. (Zie KAAUW.)

Hij bijt reuën en teven. (Zie REU.)

Hij is aan het teefje vast. 9

[*Men bezigt dit spreekwoord bij het ont-staan van moeijelijkheden van allerlei soort, waarvan men niet afkan, of die men niet o-ontgaan.*]

Hij snaauwt en bijt van zich als eene vleeschhou-wers (*of:* bleekers) teef. (Zie BLEEKER.)

TEEK.

Hij is zoo dik als eene teek.

[*De teek behoort tot de mijtachtige spin-soorten. Dit insekt wordt hier vergelijkender-wijze om hare zwelling, wanneer zij zich gezogen heeft, bijgebragt.*]

TEEKEN.

Aan de merken kent men de balen; aan het merk-teeken alle dingen. (Zie BAAL.)

Als de drommels eene conscientie hebben, is 't een teeken, dat er vrome luî in de hel zijn. (Zie CONSCIENTIE.)

Daar is geen taal of teeken van. (Zie TAAL.)

Goede scholen en goede uurwerken zijn twee ke-teekens van eene goede stadsregering. (Zie RE-GERING.)

Het is een veeg teeken. 10

Het teeken wijst de zaak.

Hij geeft taal noch teeken van zich. (Zie TAAL.)

Iemand een vredeteeken op den muil maken. (Zie MUIL.)

Liegen is een waarachtig teeken van een' slim-bedelaar. (Zie BEDELAAR.)

Ofschoon de wond al is genezen, Daar zal nog w-een teeken wezen. 11

Oude teekenen liegen nooit. 12 (Zie de *Bijlage.*)

Wanneer de zwaluwen laag vliegen, is het een tee-ken van regen. (Zie REGEN.)

TEEKENAAR.

Daarover zijn de kantteekenaars het niet ee-(Zie KANT.)

TEELT.

Zij hopen op eene goede teelt. 13

TEEM.

Het is al de oude teem. 14

Hij blijft al bij zijnen teem. 15

TEEMS.

Het is zoo lek als eene teems.

TEEN.

Beter een modderige schoen dan een teen met asch bemorst. (Zie ASCH.)

Een goed man kan wel een' tred op zijne teen-lijden; hoewel hij geen' harden schop tegen zij-scheenen kan verdragen. (Zie MAN.)

Hak op teen nemen. (Zie HAK.)

Het is een heilige met wassen teenen. (Zie HEI-LIGE.)

Het moet eruit, al zou het ten teenen uitzwe-ren. 16

Het moet of ten mond, of ten teenen uitzwe-(Zie MOND.)

---

1 v. d. Venne bl. 40.
2 Winschooten bl. 309. Tuinman I. bl. 219.
3 Winschooten bl. 263.
4 *Campen* bl. 79. de Brune bl. 69. *Mergh* bl. 44. Meijer bl. 36.
5 Gheurtz bl. 68.
6 Sancho-Pança bl. 29. Bogaert bl. 104.
7 Sartorius *sec.* X. 57. v. Duyse bl. 217.
8 v. Eijk II. bl. 86.
9 Sartorius *pr.* V. 54. Winschooten bl. 66. v. Eijk II. *nal.* bl. 47.
10 Tuinman I. bl. 76, 317.
11 Cats bl. 435. *Mergh* bl. 85.
12 *Prov. seriosa* bl. 35.
13 de Brune bl. 467. Sartorius *tert.* III. 29.
14 Tuinman I. bl. 195, II. bl. 40.
15 *Campen* bl. 107. Meijer bl. 51.
16 *Mergh* bl. 23.

schort hem in den grooten teen, waarop de
eren den hoed dragen. (Zie BOER.)
is op de teenen getrapt. 1
laat zich niet op de teenen trappen.
stinkt als een veenboer tusschen zijne teenen.
ie BOER.)
ziet liever zijne hielen dan zijne teenen. (Zie
EL.)
zuigt het uit zijn' poot (zijne teenen, *of:* zijn'
ger). (Zie POOT.)
e, stoot je teentjes niet. (Zie JAN.)
met je grooten teen, dan doen de kleintjes meê.
op tot teen. 2

TEER.

is teer aan den vloer. 3
schikt als eene luis in eene teerton. (Zie LUIS.)
smaakt naar teer: Had ik maar meer.
[*Men geeft hier op dezelfde boertende wijze te kennen, dat zich eene of andere spijs of drank nog al goed laat smaken, als men zulks doet door het spreekwoord:* Dat is leelijk (*of:* bitter) goed: — geef mij nog voor een oordje (*of:* vier duitjes).]
galoppeert (*of:* Het werk gaat voort) als eene
s over eene beteerde huik. (Zie HUIK.)
komt vooruit (*of:* De zaken gaan er voort,)
lijk eene luis op eene teerton. (Zie LUIS.)
loopt met den teerkwast. (Zie KWAST.)
vordert als eene slak in eene teerton. (Zie SLAK.)

TEERLING.

de abt de teerlingen geeft, dan mogen de mon-
ken wel dobbelen. (Zie ABT.)
loopt op den teerling. 4
eerling is geworpen. 5
is geen' teerling wijd. 6
heeft mij de teerlingen in de hand veranderd.
ie HAND.)
is wankelbaarder dan drie teerlingen. 7
weet, wat op den teerling loopt. 8
zet het op den teerling. 9
d, aars en teerling is het bederf van alle goed.
ie AARS.)
lingen, vrouwen en kannen — Deze drie din-
n onteeren de mannen. (Zie DING.)

TEERSDIJK.

et je wel, wat aan den Teersdijk geschreven staat?
[*De Teersdijk is eene herberg, in de nabijheid van Nijmegen, waar met groote letters aan den zolder van de gelagkamer staat geschreven:* Wie weet, of 't waar is. *Daarom bezigt men te Nijmegen het spreekwoord:* Weet je wel, wat aan den Teersdijk geschreven staat? *wanneer iemand eene tastbare leugen vertelt.*]

TEEUWES.

r zit niet veel gras op de weide, zei Teeuwes
 boer, en hij zag eene luis op een' kalen kop
azen. (Zie BOER.)
is een groote baviaan, zei Teeuwes, en hij zag
ne boer in den Haag in de ijzeren kooi draai-
n. (Zie BAVIAAN.)
Dat is een knappe sopbaars, zei Teeuwes, en hij zag een' walvisch zwemmen. (Zie BAARS.)
Dat is een schepsel met lange beenen, zei Teeuwes de boer, en hij zag een' aap op stelten loopen. (Zie AAP.)
Hij weet van Teeuwes noch Meeuwes. (Zie MEEUWES.)
Ik verzuip, riep Teeuwes, en hij rolde van een duin af. (Zie DUIN.)
Wat dunk je van dien rolstok, zei Teeuwes, en hij zag een' grooten klos. (Zie KLOS.)
Wat holligheid is dat, zei dronken Teeuwes, en hij viel in een kakhuis. (Zie HOLLIGHEID.)

TEGEN.

Alles heeft zijn vóór en tegen.
Alle vóór heeft zijn tegen.

TEGENDEEL.

De weet van alle zaken ligt in het tegendeel.

TEGENSPOED.

Dat een mensch geld ware, hij zou zich zelven wel uitgeven, en laten wisselen in tegenspoed of groote begeerlijkheid. (Zie BEGEERLIJKHEID.)
Denk in voorspoed op tegenspoed, en in tegenspoed op voorspoed. 10
De tegenspoed is onze moeder, maar de voorspoed is onze stiefmoeder. (Zie MOEDER.)
Helpers kent men in tegenspoed. (Zie HELPER.)
In den tegenspoed is menige zaligheid gevonden. 11 (Zie de *Bijlage.*)
In den tegenspoed zijn er geene vrienden. 12
In kwade zaken goeden moed, Dat dient een' man tot voorspoed (*of:* in tegenspoed). (Zie MAN.)
Voorspoed en tegenspoed doen zich bij beurten op. (Zie BEURT.)

TEGENVOETER.

Hij is zijn tegenvoeter.

TEGENWOORDIG.

De kerk verheugt zich zelfs met het tegenwoordige. (Zie KERK.)

TEGENWOORDIGHEID.

Berijd geen jong veulen, noch prijs uwe vrouw in hare tegenwoordigheid. 13
[*Beide is even gevaarlijk: door het eerste valt gij welligt, door het laatste mogelijk uwe vrouw.*]
Tegenwoordigheid doet gelooven. 14
Tegenwoordigheid is zonder faam (*of:* heeft de faam niet van doen). (Zie FAAM.)

TEIL.

Het wordt bewaard als eene melkteil door poes. (Zie MELK.)

TEKST.

Hij blijft bij den tekst.
Hij dringt al te diep in den tekst.
Hij geeft hem tekst en uitleg (*of:* den tekst met de glos). (Zie GLOS.)
Hij geraakt van den tekst. 15
Hij helpt hem van den tekst.
Iemand den tekst van voren af aan oplezen. 16
Men behoeft hier geene glossen: de tekst is klaar. (Zie GLOS.)

...gue bl. 100. Idinau bl. 287. Tuinman I. bl.
, II. bl. 14. Everts bl. 217. Meijer bl. 47.
...cho-Pança bl. 40. Bogaert bl. 44.
...erts bl. 348.
...cho Pança bl. 42. Bogaert bl. 42.
...man I. bl. 281, 308. v. Eijk III. bl. 84.
...nman I. bl. 263. Manvis bl. 124.
6 Servilius bl. 67*.
7 *Mots* bl. 27.
8 Gheurts bl. 26. v. d. Venne bl. 170. Tuinman I. bl. 177, 281. v. Eijk III. bl. 84. Mulder bl. 431.
9 Tuinman I. bl. 281. v. Eijk III. bl. 84.
10 Cats bl. 474. de Brune bl. 127, 216. Richardson bl. 24. Winschooten bl. 279. *Adag. quaedam* bl. 42. *Adag. Thesaurus* bl. 40.
11 Gruterus III. bl. 182.
12 de Brune bl. 222. v. Moerbeek bl. 272.
13 *Sel. Prov.* bl. 91.
14 v. d. Venne bl. 18.
15 Tuinman I. bl. 122.
16 Servilius bl. 209.

Tel.

Het veulen van de hakkenei gaat gaarne een' tel. (Zie HAKKENEI.)

Hij raakt den tel kwijt.
Schar (*of:* Sprot) is in geen tel: die verkoopt men bij het bosje. (Zie BOS.)

Telegram.

Hij liegt als een telegram.

[*Dat is: zijne leugens zijn grof en groot, even gelijk een telegraphisch berigt. Of dit reeds een Europesch spreekwoord is, durf ik niet beweren, maar wel, dat men in alle rijken van Europa van de leugens der telegrammen overtuigd is.*]

Teljoor.

Het is een panne- (*of:* teljoor-) likker. (Zie LIKKER.)
Hij kijkt gaarne op eens anders teljoor, en wil het gebraad uit zijne keuken ruiken. (Zie GEBRAAD.)
Hij staat te kijken, of hij een teljoor gebroken heeft. 1

Tellenaar.

Haar bek gaat als een wagenmans zweepje (*of:* als een tellenaars aars). (Zie AARS.)

Teller.

Het is een gorten-teller. (Zie GORT.)
Het is een oude duiten-teller. (Zie DUIT.)

Tempeest.

Een groot tempeest duurt niet lang.
In Italië zijn te veel feesten, Te veel hoofden, te veel tempeesten. (Zie FEEST.)

Tempel.

De tempel van het geluk staat voor hem niet open. (Zie GELUK.)
Iemand op den tempel komen (zitten, *of:* rijden). 2

[*Men leest bij* TUINMAN *ter opheldering dezer spreekwijze:* „Ymand op zijn Tempel komen, *drukt uit: ymand op de huid komen. Zo zegt men:* Ymand op den Tempel zitten *of* rijden, *voor: hem ergens toe aandringen. Zoude dit* Tempel, *voor* huid, *niet met misbruik genomen zyn uit* 1 Korinth. III : 16 *en* 17?" *Men zegt in denzelfden zin:* Hij krijgt (*of:* Men speelt hem) op zijn' tabernakel.]

Kreupelen en blinden moeten uit den tempel blijven. (Zie BLIND.)

Tempelier.

Hij zuipt als een Tempelier. 3

[*De Tempelheeren of Tempeliers waren de geestelijke bewaarders van het Heilige Graf, en hadden alzoo hunne verblijfplaats bij den Jeruzalemschen tempel. Hunne trotschheid en ongebondenheid, maar meer nog hunne groote bezittingen, maakten hen gehaat. Om de laatste te verkrijgen, werden de eerste zoo breed uitgemeten, dat men wist te bewerken, dat paus* CLEMENS V *en de Fransche koning* PHILIPPUS de schoone, *in* 1308, *hunne goedkeuring tot de vernietiging der orde gaven. Sedert werden de Tempeliers alomme vervolgd en gedood. Van eene hunner wezentlijke, maar althans zeer vergroote ondeugden ontstond het spreekwoord:* Hij zuipt als een Tempelier.]

Tent.

Dáár zal hij zijne tenten opslaan.
De voorzigtigste krijgslieden zitten in de tent. (Z[ie] KRIJGSMAN.)
Men moet de tenten nu en dan verslaan, en [de] weide niet te zeer overladen. 4 (Zie de *Bijl[age]*)

Tentatie.

Obligaties Zijn tentaties. (Zie OBLIGATIE.)

Terah.

Wat heeft het Abraham geschaad, dat hij een [z]... van Terah was! (Zie ABRAHAM.)

Terging.

Het is maar mond-terging (*of:* Dat is de mond [ge]tergd). (Zie MOND.)

Tering.

Hij zal er de tering nog van zetten.
Liefde en tering zijn twee ongeneeslijke kwa[len]; die ervan geneest, bewijst, dat hij ze niet ge[had] heeft. (Zie KWAAL.)

Andere nering, Andere tering. (Zie NERING.)
Een man van alle nering Vindt ligtlijk zijne te[ring]. (Zie MAN.)
Kleine winkel, groote nering; Rijke staatsie, s[mal] tering. (Zie NERING.)
Men moet de tering naar de nering zetten. (Zie NERING.)
Neringachtig en teringachtig. (Zie NERING.)
Sobre nering, Slechte tering. (Zie NERING.)

Term.

Hij verstaat zich op de poëtische termen, als [een] boer op zijn saffraan eten. (Zie BOER.)

Terrein.

Zijnen vijand op zijn eigen terrein aanvallen.

Testament.

Dat gaat al op zijn Oude Testaments.
Het zijn de vaders van het Oude Testament. 5

Als men zijn goed verkwist: het testament kan [niet] bestaan. (Zie GOED.)
Die eene erfenis wil halen, moet het testam[ent le]zen. (Zie ERFENIS.)
Eene vette koe laat wel eens een mager testa[ment] na. (Zie KOE.)
Een lekker leven maakt een mager testament. (Zie LEVEN.)
Het is Jan Splinters testament. (Zie JAN SP[LIN]TER.)
Hij kan zijn testament wel maken.

[*Het loopt in eene of andere zaak met hem op het einde.*]

Tet.

Hij heeft het zoo druk als de mot met éé[ne tet]. (Zie MOT.)
Zij gelijkt naar onze Lieve Vrouw van Lo[...] Zonder buik of zonder tetten. (Zie BUIK.)

Teug.

De eerste teug is de beste. 6
Hij drinkt als eene koe met teugjes van een' [...] (Zie KOE.)
Op blijde dagen malsche teugen, Kan 't hart jong en oud verheugen. (Zie DAG.)
Water, water, mijn hart brandt af, zei dro[nken] Griet, en zij had een pintje jenever in ééne [teug] uitgezopen. (Zie GRIET.)

---

1 Sancho-Pança bl. 52.
2 Tuinman I. bl. 10.
3 Witsen 68. Smids VI. v. Alkemade bl. 135, 19?.
Tuinman I. bl. 28. v. Zutphen I. bl. 54. v. Duyse bl. 194. Sancho-Pança bl. 60.
4 Gruterus III. bl. 159. Meijer bl. 68.
5 Witsen 247.
6 Gruterus III. bl. 132. Tuinman II. bl. [...] 17. Meijer bl. 105.

TEUGEL.

grijpt in de teugels. 1
heeft geen courage, het paard den teugel in
bek te doen. (Zie BEK.)
heeft (*of:* houdt) hem onder den teugel. 2
laat de teugels niet vallen. 3
loopt met lossen teugel in zijn verderf.
viert den vrijen teugel. 4
nd den teugel kort houden.

TEUNIS.

is een raar gezelschap, zei Teunis, van twaalf
enschen zijn er dertien Jannen bij malkander.
ie GEZELSCHAP.)
is onvergankelijk werk, zei blinde Teunis, en hij
g een boerenhuis met stroo dekken. (Zie BOER.)
kruik wil geen water houden, zei nuchtere
unis, en hij goot eene kan bier in eenen sla-
mer. (Zie BIER.)
zal er honden, zei Teunis, en het regende stok-
gen. (Zie HOND.)
kunt ge mij zoo plagen, ik moei u immers
t, zei Teunis, en hij werd gegeeseld. 5
bijten mij, die mij helpen zouden, zei Teunis,
hij had zijn hemd vol vlooijen. (Zie HEMD.)

TEUT.

is teut. 6

[Teuten *is* talmen, *gelijk mede het klankna-bootsend* temend snappen. *In deze laatste be-teekenis is het van toepassing op den beschon-kene, wiens spraak door den drank belemmerd is.*]

TEVREDEN.

het niet mag, zoo als wij dat willen, Dan zijn
ij tevreden en zwijgen stille. 7
in den zadel niet kan, moet tevreden zijn, op
kroppier te zitten. (Zie KROPPIER.)
met weinig tevreden is, heeft niet veel van doen. 8
tevreden is met hetgeen hij heeft, Is de weel-
igste, die er leeft. 9
ga, hoe 't wil, ik moet ermeê tevreden zijn. 10
is met een blaauw oog tevreden. (Zie OOG.)
is niet rijk, die niet tevreden is. (Zie RIJKE.)
is niet tevreden, voor hij bloed ziet. (Zie BLOED.)
is zoo tevreden, dat men hem niet veel behoeft
kittelen, om hem te doen lagchen. 11
Gods naam: dunkt het u goed, zoo ben ik ook
vreden. (Zie GOD.)
elk tobben en teezen: Wil gij met het uwe
vreden wezen. 12
mand is met zijne nering tevreden. (Zie NERING.)
s tevreden met uwe kaart. (Zie KAART.)
keurboom zoekt, moet dikwijls met vuilboom
vreden zijn (*of:* die vuilboom vindt). (Zie BOOM.)
zijn niet tevreden, voor zij aan de waterpap
jn. (Zie PAP.)
keen laakt wel, die met erger moet tevreden zijn. 13

TEVREDENHEID.

redenheid gaat boven rijkdom. (Zie RIJKDOM.)

TEXEL.

is binnen Texel.

[*Een overwinningskreet, wanneer men zich met moeite van iets begeerlijks heeft meester gemaakt.*]

THABOR.

Dat is zijn Thabor. 14

[*Men zegt dit, wanneer iemand in hooge geestverrukking verkeert, en doelt op 's Hei-lands verheerlijking op den berg, dien men meent, dat Thabor geweest is.*]

THEATER.

Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op het the-
ater, En hij verkocht den luî krotensop voor
oogwater. (Zie KROOT.)

THEE.

Een thee- (*of:* koffij-) briefje gaan bestellen. (Zie
BRIEF.)
Het is thee, als jufvrouw de meid roept. (Zie JUF-
VROUW.)
Het is thee met witte puntjes. (Zie PUNT.)
Hij drinkt sterke thee.

[*Verbloemde reden, om te zeggen: hij is een liefhebber van sterken drank.*]

Hij is over zijn theewater (*ook wel:* bier, *of:* drank).
(Zie BIER.)
Mijne thee (*of:* peper) is zoo goed als zijn saffraan.
(Zie PEPER.)

THEMA.

Het is al op hetzelfde thema. 15

THEOLOGANT.

Een nieuw theologant moet eene nieuwe hel heb-
ben, een nieuw medicijnmeester een nieuw kerk-
hof. (Zie HEL.)
Het is een theologus (advocaat, raadsman, *of:* ge-
tuige) als Judas een apostel. (Zie ADVOCAAT.)

THERIAKEL.

Dat gelijkt wel eene theriakel-veilende karavaan,
zei Jochem, en hij zag een' kwakzalver met zijne
domestiquen en boutique reizen. (Zie BOUTIQUE.)
Hij zit erbij, of hij theriakel te koop heeft. (Zie
KOOP.)

THOMAS.

Het is een ongeloovige Thomas. 16

THOROUT.

De paauwen komen in het land met de Walen, op
Thorouts feest. (Zie FEEST.)

TIBERIUS.

Hij is Tiberius. 17

[*Deze, op den dronkaard toegepaste verge-lijking, zegt* TUINMAN, *„zal overgenomen zyn van dien Keizer, wiens naam* CLAUDIUS TIBE-RIUS NERO *van de Romeinsche soldaaten ver-vormt wierd in* CALDIUS BIBERIUS MERO, *om zijne genegentheid tot wijndrinken. Op die wijze zeiden zy niet onaardig van den opge-worpen Keizer* BONOSUS, *als die, verwonnen zijnde, zich zelven verhangen had: Daar hangt een wijnkruik."*]

TIEL.

Het is Tielsche kermis: hier en daar eene kraam.
(Zie KERMIS.)

TIEN.

Beter één, die 't heeft gezien, Dan van hooren
zeggen tien. (Zie ÉÉN.)
Eén doet, wat tien tegenstaat. (Zie ÉÉN.)

---

oddermann bl. 107.
uinman I. bl. 228.
oddermann bl. 105.
arrebomée *Kind* bl. 225.
olle II. 476.
uinman I. bl. 121, 196.
7 Sartorius *tert.* VI. 82.
8 v. d. Venne bl. 38.
9 Gruterus III. bl. 174.
10 Gheurtz bl. 35.
11 Folte I. 343.
12 Sartorius *sec.* V. 76.
13 Gruterus I. bl. 125.
14 Schaberg bl. 70.
15 Harrebomée *Kind* bl. 100.
16 *Campen* bl. 43. Witsen 324. Tuinman I. bl. 12. Bogaert bl. 44. Schaberg bl. 69.
17 Tuinman I. bl. 49. v. Zutphen II. 4.

Beter is één heb-ik dan tien had-ik. (Zie ÉÉN.)
De moed geeft tien vooruit. (Zie MOED.)
Eén hou-daar is beter dan twee (*of:* tien) gij-zult-het-hebben. (Zie ÉÉN.)
Eén verloren, Tien verkoren. (Zie ÉÉN.)
Gij zult er wel komen met uw éêntje, zei de boer, ik heb er al tien geraden. (Zie BOER.)
Hij is van nommer tien. (Zie NOMMER.)
Hij staat erbij, of hij geen tien kan tellen.
Van tienen en van vieren. 1
Wij nemen er elk wel tien op onze tanden. (Zie TAND.)

TIENDE.

De tiende weet altijd niet, hoe de elfde aan den kost komt. (Zie ELFDE.)

Die u heeft gegund het leven, Dien moet ge ook de tiende geven. (Zie LEVEN.)
Gij moet daar mede de tienden van hebben. 2
Men zegt veel, daar de heer geene tienden van heeft. (Zie HEER.)

TIER.

Hij heeft daar geene (*of:* is daar niet in zijne) tier.

TIERELIER.

Het is de tierelier: Beter twee bedorven dan vier. 3
[Tierelieren *is* kwinkeleren, *het geluid, dat de vogelen maken, en* tierelier *dat* geluid zelf. *Men zegt dus van den doorbrenger, dat* hij zijn goed vertiereliered heeft, *dat is: in brooddronkenheid heeft doorgebragt. Is de handeling der beide echtgenooten niet dan wildzang, dan zegt men van zulk een bedorven huwelijk:* Het is de tierelier: Beter twee bedorven dan vier.]

TIERETIJN.

Het is een vent van tieretijn.
[*Eene vroegere benaming, om een'* JAN GAT *of den* snaijen vent *aan te duiden.*]

TIET.

Hij heeft te lang aan de tiet gelegen.
[*Dat wil zeggen: hij is te lang aan zijn moeders borst geweest.* Tiet *geldt voor* tet *of* tepel. *Men zegt het van iemand, die dikke lippen heeft.*]

TIGCHEL.

Hij wil den tigchelen hunne roodheid afwasschen. (Zie ROODHEID.)
Hoe een tigchel meer gewreven wordt, hoe hij rooder wordt.

TIJD.

Alle dingen hebben hunnen keer, behalve de tijd; want als die eens voorbij is, zoo komt hij niet weder. (Zie DING.)
Alle ding slijt Met der tijd. (Zie DING.)
Alles moet zijn' tijd hebben. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Alles, wat hier lustig schijnt, verdwijnt in korten tijd. 5
Alle tijden, één tijd. 6
Alle tijden hebben hunne weêrtijden. 7
Alle tijden zijn niet goed, om de wol van het schaap te scheren. (Zie SCHAAP.)
Al met der tijd komt Harmen in 't wambuis en G[...] in de broek (*of:* de rokken). (Zie BROEK.)
Als de oude honden blaffen (*of:* bassen): zie t[...] (*of:* is het tijd, dat men uitziet). (Zie HOND.)
Als de spa gevaagd is, is het tijd genoeg, om [...] kas te zuiveren. (Zie KAST.)
Als die tijden komen, dan als dan. 8 (Zie de *Bijlage*[...]
Als die tijden komen, komen die plagen (*of:* [...] gen). (Zie PLAAG.)
Als een ding op zijn hoogst is, is het meer dan [...] het te laten. (Zie DING.)
Als het spel op zijn best is, (*of:* Met gewo[...] spel, *ook wel:* Met winst) moet men ein[...] (*of:* zoo is het tijd, het te laten). (Zie SPEL.)
Als men komt te weten, Is de tijd versleten. 9
Als uws buurmans huis brandt, is het tijd, dat [...] uitziet (*of:* om brand te roepen). (Zie BRAND.)
Al te blijd Duurt geen' tijd. (Zie BLIJ.)
Andere tijden, andere zeden. 10
Beter in den tijd dan ten ontijde. (Zie ONTIJD.)
Bij tijds aan de markt (*of:* brug), zoo dringt [...] u daar niet van daan. (Zie BRUG.)
Bij tijds een zaak voorzien, Is 't werk van w[...] liên. (Zie LIEDEN.)
Brouwers bidden om goeden-, bakkers om d[...] tijd. (Zie BAKKER.)
Daar kan nog een andere tijd komen. 11
Dat deuntje is hier half den tijd te doen. (Zie DE[...]
Dat is wel gedaan, zei jonker Jutfaas, en hij le[...] zijnen kinderen, dat zij terstond in het bed[...] zouden gaan, zoo konden zij bij tijds eene h[...] berg sparen. (Zie HERBERG.)
Dat tot krom hout dienen moet, buigt zich tij[...] (Zie HOUT.)
De eene tijd zegt den anderen niet. 12
De gekken vragen naar de klok, maar de wij[...] weten hunnen tijd. (Zie GEK.)
Den schoot in tijds los gooijen. (Zie SCHOOT.)
De pot is eene jufvrouw: zij moet op den tijd [...] diend worden. (Zie JUFVROUW.)
De raad is goed, was ze tijdig. (Zie RAAD.)
De rivieren, die in korten tijd opzwellen en [...] wassen, hebben altijd veel troebel water. ([...] RIVIER.)
De sneeuw is goed, als ze op haren tijd komt. ([...] SNEEUW.)
Des zomers een wambuis en des winters eene pij[...] den molen goed, en bakt op zijn' tijd. (Zie MOL[...]
De tijd baart alles. 13
De tijd baart rozen. (Zie ROOS.)
De tijd doet sterven.
De tijden veranderen, en wij met dezelve. 14
De tijd gaat, de dood komt. (Zie DOOD.)
De tijd gaat om als een brieschende leeuw. ([...] LEEUW.)
De tijd gaat op wollen zolen. 15
De tijd geeft (*of:* eischt) het (*ook wel:* De [...] brengt het mede). 16
De tijd Glijdt. 17

---

1 Zegerus bl. 68. *Adag. quadam* bl. 67.
2 de Brune bl. 459. Sartorius *sec.* VII. 75.
3 Tuinman I. bl. 273.
4 *Adag. quadam* bl. 2. Bogaert bl. 41, 82. Harrebomée *Tijd* 203.
5 Harrebomée *Tijd* 155.
6 17 *Aug.* Gruterus I. bl. 92. Harrebomée *Tijd* 183.
7 v. d. Venne bl. 141. Winschooten bl. 310, 353. Harrebomée *Tijd* 91.
8 Servilius bl. 253*. Gheurts bl. 1. Zegerus bl. 4. Gruterus II. bl. 125, III. bl. 125. *Mergh* bl. 2. v. Alkemade bl. 180. Tuinman II. bl. 96. Harrebomée *Tijd* 119.
9 *Sel. Prov.* bl. 4.
10 de Brune bl. 29. Tuinman I. bl. 150, II. bl. 131. Mulder bl. 412. Modderman bl. 61. Harrebomée *Tijd* 189.
11 v. Moerbeek bl. 229.
12 Harrebomée *Tijd* 90.
13 Gruterus II. bl. 131. *Mergh* bl. 8. [...] *Tijd* 125.
14 *Magazijn* 65. Everts bl. 248. [...] 46. Modderman bl. 18. Harrebomée *Tijd* [...]
15 Harrebomée *Tijd* 98.
16 *Campen* bl. 54. Harrebomée *Tijd* 105.
17 *Seepl.* bl. 69. Harrebomée *Tijd* 92.

...gten: een mooi en een
...t gebonden. (Zie POST.)
...(Zie GOD.)
...(Zie MEDICIJN.)
...snel: Wacht u van zon-
(Zie DOOD.)
...en dien noodig heeft. 1
...nsten. (Zie KUNST.)
... Gregorius ook wel.

...en gemaakt. (Zie

(Zie ONWIJS.)

eer hij een'

taart zou

...ng

... weder. 8 (Zie

...en den honig t' allen tijën, En de
...en de prijen. (Zie HOND.)
...is eene dochter van den tijd. (Zie

...t tijd hebben, om te genezen. 10
...tijd tot staat wordt gebragt, Die
...anderen tijd niet geacht. (Zie STAAT.)
...heeft, behoort niet te beiden. 11
...verbeiden kan, Wordt van jongen eens
(of: Met der tijd wordt het kind een
...(Zie JONGEN.)
...tijd van zaaijen slaapt, mag bij 't oog-
...in de veren blijven.
...reed is, verlet geen' tijd. 12
...' tijd knollen wil eten, Moet sint Lou-
...vergeten. (Zie KNOL.)
...goeden (of: gepeperden) tijd heeft, doet
...(of: pepert) zijne pap. (Zie PAP.)
...en tijd laat glijen, Zal zijn leven
...(of: Vindt geen' tijd tot alle tijën).
...LEVEN.)
...heeft leven. (Zie LEVEN.)
...zaait, heeft den tijd vóór zich, — die
...achter zich. 13
...dat hij gansch niet en weet, Heeft wel
...moeite en tijd besteed. (Zie MOEITE.)
...op zijn' tijd, Vindt loon voor zijn vlijt.
...LOON.)
...schamen en zich mijden, Staan den mees-
ten tijd bezijden. 14

Die zijnen tijd verzit, bidt zelf op het laatst. 15

Die zijnen zaaitijd verslaapt, vindt geen' maaitijd. 16

Die zijn tijdje weet te gissen, En zijn touwtje weet te splitsen, En zijn glas te roere staan, Mag wel voor een' bootsman gaan. (Zie BOOTSMAN.)

Die zijn' tijd in rust wil leven, Moet hooren en zien, en 't beste geven. (Zie RUST.)

Die zit en lolt, of zit en vrijt, Verlet zijn werk, vergeet zijn' tijd. 17

[Lollen *beteekent* warmen; *van daar* lollepot *voor* vuurpot. *Het prentje bij* CATS, *ter opheldering van dit spreekwoord, is bekend, en in hetgeen* „*de* Lolster *spreecht*,'' *vindt men het spreekwoord geheel verklaard.*]

Dit is de tijd, dien men bezigen zoude. 18

Dure tijd leert huishouden. 19

Een dapper soldaat gaat op zijn' tijd loopen. (Zie SOLDAAT.)

Eene kwade markt komt tijdig genoeg van zelf. (Zie MARKT.)

Een korte vreugd, een kort jolijt Is deze tijd. (Zie JOLIJT.)

Een oud wijf, die in haren jongen tijd hoer is geweest, wordt eene koppelaarster, of zij verkoopt kaarsen in de kerk. (Zie HOER.)

Eens oud' mans vreugd en de Maartsche zon dienen tijdelijk waargenomen. (Zie MAART.)

Eén steek op zijn' tijd voorkomt negen andere. (Zie STEEK.)

Elke duivel heeft zijn' tijd. (Zie DUIVEL.)

Elk zijn' tijd. 20

En tijd en stond Komt uit Gods mond. (Zie GOD.)

Er is een tijd van beginnen en van eindigen. 21

Er is een tijd van komen en van gaan. 22

Er is een tijd van zwijgen en een tijd van spreken. 23

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Pred. III : 7.]

Ga altijd op zijn' tijd ter molen. (Zie MOLEN.)

Geef tijd, zei de koekebakker, en hij ging bankeroet. (Zie BAKKER.)

Geef wat tijd, zei vader Van Vleuten, want al te haastig is kwaad. 24

Geene zorgen (*ook wel:* ellende) voor den tijd. (Zie ELLENDE.)

Geen nutter ding voor gramme zinnen, Dan stil te zijn en tijd te winnen. (Zie DING.)

Geen tijd Zonder strijd. (Zie STRIJD.)

Geld te bergen, maakt den tijd kort; voor een ander te werken, maakt hem lang. (Zie GELD.)

God is geen spreker, Maar op zijn' tijd een wreker. (Zie GOD.)

God kan wel een' tijd lang borgen, maar daarom scheldt Hij nog niet kwijt. (Zie GOD.)

Goede dingen moeten tijd hebben. (Zie DING.)

Grijp, als het tijd is. 25

Groote werken eischen grooten tijd. 26

... bl. 68. Harrebomée *Tijd* 14.
... III. bl. 138. Harrebomée *Tijd* 104.
... bl. 30, 31, 33, 410, 414. Tuinman II.
... VI. 23. Harrebomée *Tijd* 127.
... 106.
... II. bl. 226. Everts bl. 232. Bogaert bl.
... *Tijd* 111.
... 1. Harrebomée *Tijd* 33.
... bl. 13.
... III. bl. 133. Harrebomée *Tijd* 128.
... 68. Gruterus I. bl. 121. de Brune bl.
... bl. 21. Willems V. 16. Bogaert bl. 70. Harrebomée *Tijd* 110.

9 Servilius bl. 253*. Gruterus II. bl. 133. *Mergh* bl. 9. Sartorius *pr.* VII. 10. Manvis bl. 124. Harrebomée *Tijd* 93.
10 Gruterus III. bl. 168. de Brune bl. 261. Harrebomée *Tijd* 62.
11 *Motz* bl. 65. Harrebomée *Tijd* 69.
12 Tuinman II. bl. 113. Harrebomée *Tijd* 175.
13 *Landbouwer* bl. 77.
14 Gruterus III. bl. 138. Harrebomée *Tijd* 186.
15 Harrebomée *Tijd* 73.
16 Harrebomée *Tijd* 75.
17 Cats bl. 430. Harrebomée *Tijd* 74.
18 Sartorius *sec.* VII. 99. Harrebomée *Tijd* 206.
19 v. d. Venne bl. 94. Harrebomée *Tijd* 144.
20 v. Alkemade bl. 47.
21 Modderman bl. 154. Harrebomée *Tijd* 48.
22 Harrebomée *Tijd* 50.
23 *Prov. seriosa* bl. 41. v. Vloten bl. 369. Harrebomée *Tijd* 49.
24 Folie I. 396. Harrebomée *Tijd* 7.
25 Cats bl. 446, 477. *Sel. Prov.* bl. 180, 189. Modderman bl. 81. Bogaert bl. 85. Harrebomée *Tijd* 2.
26 Gruterus I. bl 107. Harrebomée *Tijd* 161.

Hartzeer slijt Met der tijd. (Zie HART.)
Heb zorg, om te winnen; want gij zult het met der tijd uit moeten geven. 1
Hetgeen de tijd in droefheid doet, Doe gij dat met een wijs gemoed. (Zie DROEFHEID.)
Het is altijd geen zweel- (*of:* speel-) tijd, al schijnt de zon. 2
Het is daar een doode tijd.
Het is de vernielende tand des tijds. (Zie TAND.)
Het is een brief na posttijd. (Zie BRIEF.)
Het is eene kunst: bij tijds te loopen. (Zie KUNST.)
Het is eene kunst: in tijds ja te zeggen. (Zie JA.)
Het is geen hooitijd (*of:* Gij behoeft niet uit hooijen te gaan). (Zie HOOI.)
Het is geen tijd, om naar de frikkedillen te tasten, als ze een ander tusschen de tanden heeft. (Zie FRIKKEDILLEN.)
Het is geen tijd, te stuipen, als het hoofd af is. (Zie HOOFD.)
Het is hard ooft, dat de tijd niet meukt. (Zie OOFT.)
Het is in den komkommer-tijd. (Zie KOMKOMMER.)
Het is mijn dag wel, maar mijn tijd (*of:* weêr) nog niet. (Zie DAG.)
Het is nu geen tijd, dat Bertha spint. (Zie BERTHA.)
Het is van hertog Otto's tijd. (Zie HERTOG.)
Het is van Maarten van Rossems tijd. (Zie MAARTEN VAN ROSSEM.)
Het kan ten allen tijde niet gelijk zijn. 3
Het komt maar grooten bergen toe, sneeuw en groen op denzelfden tijd te dragen. (Zie BERG.)
Het moet in tijds naturen, dat van goede stof opgeleid is. (Zie NATUUR.)
Het tijdelijk goed wordt met moeite vergaârd, met zorg bewaard, en met rouw verloren. (Zie GOED.)
Het verliezen op tijd en plaats is winnen. (Zie PLAATS.)
Het was in dien tijd, dat de visschers aan de orde van den dag waren, en de slagers met de handen over elkander zaten. (Zie DAG.)
Het weder volgt den tijd. 4
Het wordt tijd, om het geschut op den wal te brengen. (Zie GESCHUT.)
Het zal hem met der tijd wel vergaan. 5
Het zal met der tijd eene vette koe worden. (Zie KOE.)
Het zal met der tijd een leghennetje worden. (Zie HEN.)
Het zal met der tijd wel gaan, zei Jan, en hij had een klein kind aan den leiband. (Zie BAND.)
Hij geeft tweemaal, die een ding in tijds geeft. (Zie DING.)
Hij heeft altoos tijd genoeg. 6
Hij heeft bij tijds aangeloefd. 7
Hij heeft eenen tijd lang voor de honden geloopen. (Zie HOND.)
Hij heeft er den brui (*ook wel:* den hooi, den bras, *of:* den lieven tijd) van. (Zie BRAS.)
Hij heeft geen' tijd, om zijn zijdgeweer te trek[...] (Zie GEWEER.)
Hij heeft zich in tijds geborgen. 8
Hij heeft zijn' tijd (*of:* zijne poos) te roer ge[...] (Zie POOS.)
Hij heeft zijn' tijd vergist. 9
Hij heeft zooveel werk, dat hij naauwelijks[...] heeft tot k...... 10
Hij hooit met zijn goed al buiten den hooitijd. [...] GOED.)
Hij is gewis een deugdelijk man, Die op zijn'[...] zwijgen en spreken kan. (Zie MAN.)
Hij is het gevaar bij tijds ontloopen. (Zie GEVA[...]
Hij is uit den tijd.
Hij is wijs, die den tijd neemt, als hij tegen[...] dig is. 11
Hij komt te regter tijd. 12
Hij komt van Hoorn: hij heeft den tijd. (Zie HOO[...]
Hij krijgt het nog bij tijds in de punt. (Zie PU[...]
Hij loopt, alsof hij zijnen ganschen leeftijd a[...] den ploeg gesleten heeft. (Zie PLOEG.)
Hij loopt in het lange pak (*of:* langen tijd in[...] pak). (Zie PAK.)
Hij moet bij tijds opstaan, die de moêr met de[...] gen vangen zal. (Zie JONG.)
Hij neemt er den tijd wel toe. 13
Hij slacht de suikerboontjes (*of:* groene erw[...] hij heeft zijn' tijd (*of:* zijne beste dagen) g[...] (Zie BOON.)
Hij slacht de suikerperen: hij heeft zijn' best[...] gehad. (Zie PEER.)
Hij verkwist zijn' tijd met ledige bezigheid. [...] BEZIGHEID.)
Hij weet van uur noch tijd. 14 (Zie de *Bijla[...]*
Hij weet zich naar den tijd te voegen. 15 ([...] *Bijlage.*)
Hij zal op eenen anderen tijd wel beter voo[...] zien. 16
Ieder ding heeft zijnen tijd en zijne bijzondere[...] (Zie DING.)
Iedereen klaagt over den slechten tijd, en[...] slaat de hoovaardij deur en venster uit. (Zie H[...]
Iedere tijd komt, voor die hem kan verwacht[...] (Zie de *Bijlage.*)
IJs en sneeuw versmelt door tijd, Zoo ook[...] ons steekt en snijdt. (Zie IJS.)
Ik ben al tot den vespertijd gekomen. 18
[*Dat wil zeggen: ik word oud. De ve[...] de avonddienst der Roomsche kerk, [...] noemd naar het Latijnsche* vesper, [...] avond *beteekent.*]
In alle tijden en landen Eert men groote w[...] den. (Zie LAND.)
In duren tijd trouwen, Leert goed huishoude[...]
In elk verbond, waar geen tijd bepaald is, [...] men de schuld terstond vorderen. (Zie SCHU[...]
In tijds gewaarschuwd, in tijds gewapend.
In tijds voorzien, Baat alle liên. (Zie LIEDE[...]

---

1 *Sol. Prov.* bl. 175.
2 Gheurts bl. 65. 19 *Maart.* Gruteru I. bl. 110, II. bl. 150. *Mergh* bl. 27. Harrebomée *Tijd* 176.
3 *Campen* bl. 62. Harrebomée *Tijd* 185.
4 Gruterus III. bl. 173. Harrebomée *Tijd* 134.
5 *Campen* bl. 79. Harrebomée *Tijd* 212.
6 *Euphonia* bl. 524. Harrebomée *Tijd* 198.
7 Harrebomée *Tijd* 51.
8 Harrebomée *Tijd* 25.
9 Witsen 84. Harrebomée *Tijd* 85.
10 Servilius bl. 212. de Brune bl. 3. Harrebomée *Tijd* 174.
11 Gruterus I. bl. 108. Harrebomée *Tijd* 5.
12 *Campen* bl. 46. Harrebomée *Tijd* 34.
13 *Campen* bl. 78. Harrebomée *Tijd* 153.
14 v. Alkemade bl. 50. Bogaert bl. 42. Harrebomée *Tijd* 165.
15 Servilius bl. 252*. Witsen 149. v. Alkemade bl. 100. Tuinman I. bl. 215. *Adag.* [...] Harrebomée *Tijd* 16.
16 Sartorius bl. 157. Harrebomée *Tijd* [...]
17 *Mots* bl. 72. de Brune bl. 142, 1[...]. [...] *Tijd* 120.
18 *Campen* bl. 80. Meijer bl. [...]. v. B[...] Harrebomée *Tijd* 120.

...de tijd goed, Dit maakt den moed. (Zie MOED.)
...'t nu nog tijd van zingen? De vijand staat gereed, om 't klooster te bespringen. (Zie KLOOSTER.)
...pijn zag er in zijn' tijd al geene kans toe. (Zie JUPITER.)
...ppers en nieuwmaristen Doen anders niet dan tijd verkwisten. (Zie KLAPPER.)
...t tijd, komt raad. (Zie RAAD.)
...p het in den tijd, en gebruik het in den nood. (Zie NOOD.)
...rte redenen, daar lange bedenkingen uit voortspruiten, zijn dienstig voor hen, die den tijd achten. (Zie BEDENKING.)
...t is de loop van onze dagen: De tijd komt alles weg te dragen. (Zie DAG.)
...t ze ook zorgen, die nakomen: het zal mijnen tijd wel uithouden. 1

[*Een egoïstisch gezegde, toegepast op den man, die zorgeloos zich aan de genietingen der wereld overgeeft, zonder te bedenken, dat hij voordeelen geniet van het voorgeslacht, of zich te bekommeren over zijne nakomelingen.*]

...g leven de wijzen van den ouden tijd, die dood zijn. 2
...k, dat gij maar in tijds de timmerlieden bestelt. 3
...k uwe reis even lang als uw' tijd. (Zie REIS.)
...er goed dan tijd. (Zie GOED.)
...n dient zijn' tijd wel uit te koopen, Terwijl dat onze jaren loopen. (Zie JAAR.)
...igeen lacht, die daarna weenen zou, had hij tijd. 4
...n moet alles op zijn' tijd doen. 5
...n moet den tijd des geluks verwachten, totdat het eenmaal beter worde. (Zie GELUK.)
...n moet den tijd nemen, zoo als hij komt. 6
...n moet den tijd zijn regt geven. (Zie REGT.)
...n moet op zijn' tijd uitzien, van waar de wind waait. 7
...n moet te allen tijde Om de wijsheid strijden. 8
...n moet te regter tijd den mond kunnen openen en sluiten. (Zie MOND.)
...n moet tijden en stonden kennen. (Zie STOND.)
...n moet tijd hebben, om te sterven. 9
...n moet zijn' tijd waarnemen. 10 (Zie de *Bijlage.*)
...n spreekt altijd Van zijnen tijd. 11
...n verandert met den tijd. 12
...t beter te hopen, Is de tijd verloopen. 13
...t der tijd bijt de muis een' kabel in stukken. (Zie KABEL.)
...t der tijd komt de hen op hare eijeren. (Zie EI.)
...t der tijd raakt een ding in 't koolvat. (Zie DING.)
...t der tijd rijpt het koren. (Zie KOREN.)
...t der tijd vergaat het al, Wat men ziet in 's werelds dal. (Zie DAL.)

Met der tijd Wordt de boer zijn geld kwijt. (Zie BOER.)
Met der tijd Wordt een man den rouw kwijt. (Zie MAN.)
Met der tijd zoo wast het hooi. (Zie HOOI.)
Met der tijd zoo wordt het meisje groot. (Zie MEISJE.)
Met passen en meten Wordt veel tijd versleten; Maar die dit niet doet, Maakt zijn werk niet goed. 14
Met tijd en stroo rijpen de mispelen. (Zie MISPEL.)
Molshoopen in Maart gespreid, Beloont zich in den hooitijd. (Zie HOOI.)
Morgen is de toekomende tijd. (Zie MORGEN.)
Naar de tijden Zijn de strijden. (Zie STRIJD.)
Niemand sterft vóór zijn' tijd. 15
Niet ongelukkig vóór den tijd. (Zie ONGELUKKIG.)
Niets, dat zoo wel gedijt, Dan rijp te regter tijd. (Zie RIJPE.)
Niet voor in tijds te komen. 16
Nooit deugd ten ontijde, noch ondeugd in tijds. (Zie DEUGD.)
Nooit zoo dure tijd, of de eene kinnebakslag was de andere waard. (Zie KINNEBAKKEN.)
Nu is het meer dan tijd, dat gij brilt. (Zie BRIL.)
Om wel te bakken, moet men den tijd waarnemen, dat de oven wat beslagen is. (Zie OVEN.)
Onder tijden. 17

[*Men zegt dit van iemand, die uitvlugten maakt.*]

Onze tijd verloopt gelijk een stroom. (Zie STROOM.)
Oordeel niet voor den tijd (*of:* voor het tijd is). 18

[*Dit spreekwoord is genomen uit* 1 Cor. IV : 5.]

Op den verleden tijd is geen verhaal. 19
Op korten tijd komt dikwijls groote verandering. 20
Opregt spel Komt te zijnen tijde wel. (Zie SPEL.)
Op tijd komt praat. (Zie PRAAT.)
Op tijd resolveren is eene gave Gods. (Zie GAAF.)
O tijden! o zeden! 21
Overal zit bedrog in, als men maar kans ziet, geld te winnen, zei de vrouw in alle eenvoudigheid: in mijn' tijd waren de perziken wel drie maal grooter. (Zie BEDROG.)
Rust baart profijt, Maar op zijn' tijd. (Zie PROFIJT.)
Scheidt uw vader uit den tijd, Kind! dan zijt ge uwe eere kwijt; Maar indien uw moeder rust, Dan verliest ge uw' harten-lust. (Zie EER.)
Spaar in tijd, Of 't goed glijdt. (Zie GOED.)
Spaar in tijds, zoo hebt gij wat in den nood. (Zie NOOD.)
Te allen tijde is het goed weldoen. 22
Te kwader tijd vaart het schip af. (Zie SCHIP.)
Tijd en plaats doen den dief stelen. (Zie DIEF.)
Tijd gewonnen, veel gewonnen. 23

...Tuinman I. bl. 118. Harrebomée *Tijd* 81.
...(Zie I. 886.)
...Harrebomée *Tijd* 29.
...Gruterus III. bl. 161. Harrebomée *Tijd* 173.
...*Adag. Thesaurus* bl. 2. *Gent* bl. 127.
...Servilius bl. 238. *Campen* bl. 53, 62. Sartorius ...pr. II. 34, IX. 11. Meijer bl. 29. Harrebomée *Tijd* 133.
...Mesvis bl. 134. Sancho-Pança bl. 52. Harrebomée *Tijd* 29. Schaberg bl. 66.
...*Adag. Thesaurus* bl. 68.
...Campen bl. 38. Harrebomée *Tijd* 63.
10 10 *Maart.* Gruterus I. bl. 116. Tuinman I. bl. 239. *Adag. quaedam* bl. 69. Bogaert bl. 106. Harrebomée *Tijd* 78.
11 *Sel. Prov.* bl. 228.
12 *Sel. Prov.* bl. 227.
13 Cats bl. 462. de Brune bl. 151. *Sel. Prov.* bl. 184. Willems VIII. 212. Harrebomée *Tijd* 112.
14 v. d. Hulst bl. 14. Harrebomée *Tijd* 21.
15 v. d. Willigen 13. Harrebomée *Tijd* 82.
16 Gruterus II. bl. 159. *Mergh* bl. 35. Tuinman II. bl. 177? Harrebomée *Tijd* 22.
17 Sartorius *sec.* I. 94. Harrebomée *Tijd* 9.
18 v. d. Hulst bl. 8. Harrebomée *Tijd* 4.
19 Gruterus III. bl. 125. Tuinman II. bl. 234. Meijer bl. 102. Harrebomée *Tijd* 107.
20 Folqman bl. 126.
21 Harrebomée *Tijd* 1.
22 *Mots* bl. 18. Harrebomée *Tijd* 182.
23 Gruterus II. bl. 164. *Mergh* bl. 30. Witsen 27. Winschooten bl. 264. v. Alkemade bl. 110. Tuinman I. bl. 329. *Wijsheid* bl. 140. *Tijd* bl. 12-13, 27. Harrebomée *Tijd* 136.

Tijd gewonnen, Winst gesponnen. 1
Tijd heeft eer. (Zie EER.)
Tijdige medicijnen baten, maar buiten tijds schaden zij. (Zie MEDICIJN.)
Tijd is een onbetaalbaar goed. (Zie GOED.)
Tijd is geld. (Zie GELD.)
Tijd Lijdt. 2
Tijd na tijd, regen na wind. (Zie REGEN.)
Tijds genoeg kwam te laat. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Tijds genoeg, te schuilen, als het onweêr komt. (Zie ONWEDER.)
Tijd verwint. 4
Tijd wijst zich zelven. 5
Tot korten tijd behoeft veel haast. (Zie HAASTIGHEID.)
Twee op éénen tijd te vrijen, Ziet men zelden wel gedijen. 6
Uitstel is de dief van den tijd. (Zie DIEF.)
Van eenen natten oogst kwam nooit dure tijd. (Zie OOGST.)
Vliegen en vrienden komen in zoeten tijd, en als het saizoen hard en zuur wordt, gaan ze weg. (Zie SAIZOEN.)
Voet voor voet vordert wel (*of:* kwam de man te Rome, *ook wel:* kan men met der tijd verre gaan). (Zie MAN.)
Voorkom het kwaad bij tijds. (Zie KWAAD.)
Vriendschap, op zijn' tijd gedaan, Is een' man zeer aangenaam. (Zie MAN.)
Waak en bid te aller tijd. 7
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Mark. XIII : 33 *en* Luk. XXI : 36.]
Wacht u een weinig tijds van den gramme, maar van den zwijger al uw leven. (Zie GRAM.)
Wanneer de man wordt overheerd, Is 't tijd, dat hij verdragen leert. (Zie MAN.)
Wanneer men den brok in den buik heeft, dan is het geen tijd van blazen. (Zie BROK.)
Wat de tijd geeft, dat neemt hij weder. 8
Wat tegen regt is aangegaan, Dat mag te geener tijd bestaan. (Zie REGT.)
Wie is te allen tijde wijs! 9 (Zie de *Bijlage.*)
Wie niet op zijn' tijd weet te spreken, mist vaak zijn doel. (Zie DOEL.)
Wie rijk wil worden, moet zijne ziel eenen tijd lang op den tuin hangen, en als hij rijk is, haar er weder afnemen. (Zie RIJKE.)
Wie 's anderen profijt benijdt, Die teert zijn bloed en slijt zijn' tijd. (Zie BLOED.)
Wie tijd verzuimt, die wordt van tijd verlaten. 10
Wij beleven wonderlijke tijden, zei Joost de visscher, en hij zag eene garnaal in een' pispot zwemmen. (Zie GARNAAL.)
Wij zijn allen boeren geweest: de beschaafdheid hangt af van den tijd, dat wij den ploeg verlieten. (Zie BESCHAAFDHEID.)
Wilt gij, dat iets wel gedijt? Geef het over aan den tijd. 11
Wilt gij lang leven, wees in tijds oud. (Zie OUD.)
Wilt gij zijn rijk in korten tijd? Maak u 't beg[…] rig harte kwijt. (Zie HART.)
Zij leven in den peulen- en erwten-tijd. ([…] ERWT.)
Zij mag gaan buiten hare rekening, maar niet [..] ten haren tijd. (Zie REKENING.)
Zijn tijd is er geweest. 12
Zijt gierig op den tijd. (Zie GIERIGAARD.)
Zoo de tijd speelt, zoo kan hij dansen. 13
Zoo iemand op zijn laarzen p..., Is 't tijd, dat[…] zijn boeltje mist. (Zie BOELIN.)

TIJDING.

Als het zoo wezen moet, patiëntie! zei de Kwa[…] en hij kreeg tijding, dat hij duizend gulden[…] de loterij getrokken had. (Zie GULDEN.)
Dat is eene Jobs-tijding. (Zie JOB.)
Die goede tijdingen brengt, verdient bodenbro[…] (Zie BODE.)
Die tijding komt per duif. (Zie DUIF.)
Geene tijding, goede tijding.
Het zijn Rotterdamsche tijdingen. (Zie ROTTE[…] DAM.)
Kwade tijding komt altijd vroeg genoeg. 14 ([…] de *Bijlage.*)
Men hoort thans geene goede tijding. 15 (Zie *Bijlage.*)
Tijding is niet als de visch, Daar de versch[…] beste is.
Wie nieuwe tijding wil hebben, die verneme [..] de kermiskramen. (Zie KERMIS.)
Zij bragten tijding, dat de schepen binnen wa[…] (Zie SCHIP.)

TIJDVERDRIJF.

Om tijdverdrijf Sloeg de man zijn wijf. (Zie MA[…]

TIJGER.

Een onschadelijke bullebak is een papieren tij[…] (Zie BULLEBAK.)
Het is een tijger. 16
Hij heeft een tijger-hart. (Zie HART.)
Om stront springt zich de tijger te barsten. ([…] STRONT.)

TIJL.

Het begint te avanceren, zei meester Tijl te[…] zijn' knecht, en hij schoor drie uren over [..] baard. (Zie BAARD.)

TIJMEN.

Is daar togtig volk in huis? vroeg Tijmen de b[…] en hij hoorde een' bakker op den hoorn bla[…] (Zie BAKKER.)

TIJS.

Dat is een voltigeer-sprong, zei Tijs, en hij [..] een' dief van de ladder stooten. (Zie DIEF.)
Het is, of de vent gek is, zei Tijs, en hij zag [..] vloo kabriolen maken. (Zie KABRIOOL.)
Ik bedank je voor dat compliment, zei Tijs, [..] hij kreeg eene muilpeer voor zijne koonen. ([…] COMPLIMENT.)
Ik ben al moe van het rijden, zei Tijs, en hij [..] naar de galg. (Zie GALG.)

---

1 Harrebomée *Tijd* 137.
2 *Delf* bl. 13. Gruterus III. bl. 133. Harrebomée *Tijd* 103.
3 Cats bl. 446. *Sel. Prov.* bl. 203. Tuinman I. bl. 175. Wassenbergh I. bl. 91. v. Waesberge *Vrijen* bl. 54. Bogaert bl. 86. Harrebomée *Tijd* 199.
4 Gruterus III. bl. 147. Harrebomée *Tijd* 64.
5 v. d. Venne *Voorb.* bl. 8. Harrebomée *Tijd* 102.
6 Cats bl. 490. Harrebomée *Tijd* 166.
7 Harrebomée *Tijd* 10.
8 *Adag. Thesaurus* bl. 5.
9 de Brune bl. 290. Richardson bl. 28, 31. *Euphonia* bl. 523. Modderman bl. 93. Harrebomée *Tijd* 11.
10 v. d. Venne bl. 262. Harrebomée *Tijd* 113.
11 Harrebomée *Tijd* 69.
12 v. d. Willigen 13. Harrebomée *Tijd* 63.
13 Harrebomée *Tijd* 97, *Kind* bl. 184.
14 *Mots* bl. 3. Gruterus II. bl. 161. *Mergh* [..] Witsen 64. Tuinman I. bl. 163, II. bl. 96.
15 Gruterus III. bl. 169.
16 v. Eijk II. *nal.* bl. 47.

…die slaapbank zal ik mij van nacht wel'behel…en, zei dronken Tijs, en hij ging in een' var…renstrog liggen. (Zie BANK.)

…n dien slag zal de wereld gewagen, zei Tijs, en …ij schoot een looden kanonnetje af. (Zie KA…NON.)

TIJS TAFELBEZEM.

…nger is een groot kruis, zei Tijs Tafelbezem, en …ij kwam pas van tafel af. (Zie HONGER.)

…ben niet klein van eten, maar ik val wat dors…g, zei Tijs Tafelbezem. 1

TIK.

…heeft een tikje aan.

[*Dat is: de beginselen eener opgewonden ver…heuging vertoonen zich. Men zegt het dus van iemand, die niet geheel vrij is van dronken…schap. Tikken is een zacht aanraken, het geven …an een' niet sterk aankomenden klap.*]

…krijgt een' tik.

TIKTAK.

…lang leeft, zal oud worden, en die oud wordt, …al hooren, zei vader Tiktak. (Zie OUD.)

TIL.

…r is wat op til. 2

[*Dat wil zeggen: er is iets gaande, er is wat …handen; verwacht daarom de eene of andere …opmerkelijke gebeurtenis. De spreekwijze zal …wel in niets anders dan in het duivenslag haar' oorsprong vinden, en zien op de vreemde duiven, die op de til komen, en alzoo door de duiven…melkers worden gevangen.*]

…woud is voor den wolf, de til voor de duif. …ie DUIF.)

TILOOS.

…is een anjer, zei de boer, en 't was een tiloos. …ANJER.)

TIMMERMAN.

…de timmerman spelen gaat, dan vallen er geene …anders. (Zie SPAANDER.)

…hebt ge het gat van den timmerman. (Zie …ATEN.)

…weten wij timmerluî raad voor, zei de jongen, …hij was acht dagen op timmeren. (Zie DAG.)

…ompste timmerlieden moeten de scherpste bijl …ben. (Zie BIJL.)

…mmermans oog liegt niet. (Zie OOG.)

…e timmerlieden maken luttel spaanders. (Zie …AANDER.)

…slimmer timmerman, hoe meer spaanders. (Zie …AANDER.)

…d van dien kabriool niet, zei Govert, en hij …een' timmerman van eene stellaadje dood …en. (Zie GOVERT.)

…en timmerman kunnen hun krijt niet langer …gen. (Zie KRIJT.)

…, dat gij maar in tijds de timmerlieden bestelt. …e TIJD.)

…eer de timmerman lang om het hout wandelt, …vallen er geene spaanders van. (Zie HOUT.)

…als de timmerman is, zoo zijn ook de spaan…s. (Zie SPAANDER.)

TIMON.

…zou hem voor Timon aanzien.

[*Dat is: men houdt hem voor een' menschenhater. Het spreekwoord doelt op het gedrag van* TIMON, *den Athener.*]

TIN.

Hij krijgt eene kleur (*of:* verschiet zijne verw) als een tinnen schotel. (Zie KLEUR.)

Hij stuurt ze naar Engeland om tin. (Zie ENGELAND.)

Hij trekt zijnen mond zoo vies als een boer, die koffij drinkt uit tinnen kommen. (Zie BOER.)

Was, vlas en tin: Voor groot geld, klein gewin. (Zie GELD.)

TINNEGIETER.

Het zijn politieke tinnegieters.

[*Dit spreekwoord is ontleend aan het beroemde blijspel van den Deenschen tooneeldichter* HOLBERG, *waarin een* politiserend tinnegieter *voorkomt.*]

TIRAN.

Geen burg, ook geen tiran. (Zie BURG.)

TIRANNIEK.

Ieder vertrouwen is eene dwaasheid en ligtvaardigheid; niemand vertrouwen is tiranniek. (Zie DWAASHEID.)

TIRESIAS.

Blinder dan Tiresias. 3

[*Ten tijde van den Thebaanschen oorlog leefde te Thebe de beroemde wigchelaar* TIRESIAS, *uit edel bloed gesproten. De mythologie springt al wonderlijk met hem om. Toen hij, als jongeling, in het woud twee slangen, die elkander streelden, met den stok sloeg, werd hij in eene vrouw veranderd. Dezelfde slangen, na zeven jaren, terug ziende, verlangde hij zijnen vorigen toestand terug. Hij sloeg haar andermaal, en werd terstond weder in een' man herschapen. Om deze veranderingen werd hij later bekwaam en meest geschikt geacht, om als scheidsregter op te treden in een' belagchelijken twist, tusschen* JUPITER *en* JUNO *ontstaan. Beide echtgenooten stonden ieder het andere geslacht voor in de bepaling, welke vermaken der beide geslachten in het huwelijk de uitnemendste zijn.* TIRESIAS *gaf* JUPITER *gelijk, en bepaalde het onderscheid als negen tegen één.* JUNO *nam dit zoo kwalijk op, dat zij hem stekeblind maakte. Van* JUPITER *ontving hij daarentegen de gave der voorzegging. De spreekwijze:* Blinder dan Tiresias *wordt van toepassing gemaakt, wanneer iemands oordeel aan partij niet welgevallig is.*]

TIRIBUS.

Hij is zotter dan Tiribus. 4

[TIRIBUS *of* TYRIBUS *komt bij alle verzamelaars als eigennaam voor; alleen bij* GHEURTZ *blijkt dit niet. Daarom is het onwaarschijnlijk, dat het woord tot* kiwibus *of* kwibus *zou zijn overgegaan, „al wijst* KILIAAN *ons naar het Vlaamsche* KIEREBUS," *gelijk* de Navorscher, VI. *bl.* 152, *wil. Dat* TIRIBUS *met* kwibus *verwisseld wordt, is immers geen bewijs, tenzij daarvoor alleen, dat* TIRIBUS *een* kwibus *is, en dat zal wel buiten alle tegenspraak zijn.*]

…s II. 122. …bosten bl. 211. Tuinman I. bl. 247.

3 Witsen 28.

4 Servilius bl. 17, 153, 246*. Gheurtz bl. 79. Zegerus bl. 53. Sartorius sec. IX. 78. Tuinman I. bl. 51. *Adag. quaedam* bl. 59.

Tijd gewonnen, Winst gesponnen. 1
Tijd heeft eer. (Zie EER.)
Tijdige medicijnen baten, maar buiten tijds schaden zij. (Zie MEDICIJN.)
Tijd is een onbetaalbaar goed. (Zie GOED.)
Tijd is geld. (Zie GELD.)
Tijd Lijdt. 2
Tijd na tijd, regen na wind. (Zie REGEN.)
Tijds genoeg kwam te laat. 3 (Zie de *Bijlage*.)
Tijds genoeg, te schuilen, als het onweêr komt. (Zie ONWEDER.)
Tijd verwint. 4
Tijd wijst zich zelven. 5
Tot korten tijd behoeft veel haast. (Zie HAASTIGHEID.)
Twee op éénen tijd te vrijen, Ziet men zelden wel gedijen. 6
Uitstel is de dief van den tijd. (Zie DIEF.)
Van eenen natten oogst kwam nooit dure tijd. (Z... OOGST.)
Vliegen en vrienden komen in zoeten tijd, ...
het saizoen hard en zuur wordt, gaan ...
(Zie SAIZOEN.)
Voet voor voet vordert wel (*of:* kwa...
Rome, *ook wel:* kan men met ...
gaan). (Zie MAN.)
Voorkom het kwaad bij tijds. (Z...
Vriendschap, op zijn' tijd ge...
zeer aangenaam. (Zie MAN...
Waak en bid te aller tijd. 7 ... ...)
[*Dit spreekwoord is* ... ...e wasch-
33 *en* Luk. XXI : 3...
Wacht u een weinig ... ...n schotel verdrinken,
van den zwijger a... waschtobbe voor gebruiken. (Zie
Wanneer de man ...
hij verdragen ... tobben (*of:* kuipen) uitzetten, ter-
Wanneer men ... (Zie KUIP.)
het geen ti... elk zou eene tobbe uit- (*of:* on-
Wat de tijd ... zetten. (Zie GELD.)
Wat tege...

TOEGANGER.

tijd b... wachten niet. 2
Wie is ...

TOEGEVENDHEID.

Wie ... voorzigtigheid vergat, moet toegevendheid
z... gebruiken.
W...

TOER.

Het is een moffen-toer. (Zie MOF.)
Het is een toer, om erop te komen.

TOETS.

Aan den toetssteen proeft men het goud. (Zie GOUD.)
Als iemand rijk wordt, laat hij zich zien gelijk het goud op den toetssteen. (Zie GOUD.)
Dat kan den toets niet doorstaan.
Eigenbaat is de toetssteen der menschen. (Zie EIGENBAAT.)
Hij heeft den toets gevat.

TOEVAL.

Het is een klomp klei, die van den berg gerold is, en daar bij toeval een kop op is gekomen. (Zie BERG.)
Men moet iets aan het toeval overlaten.

TOEVERLAAT.

Een raad Is 's kranken toeverlaat. (Zie KRANK.)

Wilt gij zijn rijk in korten ti...
rig harte kwijt. (Zie HA...
Zij leven in den peul...
ERWT.)
Zij mag gaan buite...
ten haren tijd. ...
Zijn tijd is er g...
Zijt gierig op ...
Zoo de tijd ... ...del.
Zoo iema...
zijn b...
... Dan k...
Als ... .)
... man.
... n, en ik ...
... N: „*hy zal*
... *op eeten en*
... *ijl hij verde*
... *de oude kryg*
... *s oorlog opire*
... *ten of kruiwa*
... *and; — doch*
... *g...uige tochten van buit*
... *gelyke.*"]

TOL.

Daar gaan zulke tollen om.
Dat is een tolletje.
[*Daar is groote drukte en moeite.*]
Het hoofd draait mij als een tol. (Zie HOOF...
Hij bromt als een bromtol.
Hij draait op zijn' hiel als een priktol. (Zie ...
Hij is zoo dronken als een tol.
Hij is zoo gemanierd als een tol: men zou e...
op een' draad gestuurd hebben. (Zie DRA...
Hij kan zijn tolletje wel draaijen.
[*Het gaat hem grif, glad, gaauw af*...
tol draait goed rond.]
Ik heb dezen tol al lang genoeg gedreven. 8

Den tol der natuur betalen. (Zie NATUUR.)
De wereld geeft tol.
Eene leugen betaalt geen' tol. (Zie LEUGEN.)
Gedachten zijn tolvrij. (Zie GEDACHTE.)
Heelen is tolvrij. 7
[*Eene woordspeling van* heelen, *dat* ...
nezen, *waarvan hier sprake is*, *met* hele...
is: verbergen van gestolen goed, *waar*...
de spreekwijze schijnbaar leiden wil.]
Het is geene haven, om, zonder tol te be...
voorbij te varen. (Zie HAVEN.)
Men zegt veel, daar men geenen tol van gee...
Vier witte voeten zijn tolvrij. 9
Zulke markt (*of:* waar), zulke tol. (Zie MA...

TOLK.

De tong is de tolk van het hart. (Zie HART.)
Het voorhoofd en de oogen zijn de tolken va...
hart (*of:* Uit het voorhoofd en de oogen ...
men het hart). (Zie HART.)

---

1 Tuinman I. bl. 208.
2 v. d. Venne bl. 261.
3 *Prov. seriosa* bl. 33. Gheurts bl. 53. Zegerus bl. 46. 11 *Febr.* Gruterus I. bl. 116, II. bl. 189. Cats bl. 491. de Brune bl. 151. *Mergh* bl. 35, 54. Sartorius *sec.* VII. 46. v. Alkemade bl. 87. Willems VIII. 25.
4 Gruterus III. bl. 128.
5 Tuinman I. *nal.* bl. 21.
6 Sartorius *sec.* V. 14.
7 Gheurts bl. 40.
8 *Sel. Prov.* bl. 163.
9 v. Alkemade bl. 139.

geene ware tolken van het hart.

LLENAAR.

molenaar, een wisselaar en
vier evangelisten van Luci-
r.)

urt het bier. (Zie BIER.)
w, dan komt de ton
(Zie BEETJE.)
ei Filebout, en hij
(Zie BOTER.)
on. (Zie LUIS.)
RONG.)
HARING.)
en zij zag
eêg was.

n eene

En
u

ne

ue boeren-schout,
er ten beste, op hoop, dat
den drank aan het vechten zou-
. (Zie BIER.)
meest aan het boenen van de ton, dat
vatsch wordt. (Zie BIER.)
zoo vol als gepakte haring (*of:* Het lag
elkander als haringen in eene ton). (Zie
.)
ijd op eene ton; niemand kan den voet
tafel krijgen. (Zie TAFEL.)
een' buik gegeten als eene trom (*of:* zoo
eene ton, *ook wel:* met eene tuit). (Zie

eene ton vol kennis, maar de bodem is
ie BODEM.)
in de krenteton gezeten. (Zie KRENT.)
te huis als eene luis in eene spijkerton.
.)
dik als eene ton. 2
t al zijne vrienden wel op eene ton (*of:*
) dansen. 3
vooruit (*of:* De zaken gaan er voort,)
luis op eene teerton. (Zie LUIS.)
et zijne vrouw wel op eene ton dansen.
wijl men door het spreekwoord: Hij kan
al zijne vrienden wel op eene ton (*of:*
el) dansen, *iemands gering getal van*
en belagchelijk maakt, wil men door het
woord: Hij mag met zijne vrouw wel op
ton dansen, *bepaaldelijk te kennen geven,*
hij zich met zijne vrouw alleen behoort
ijk te maken, daar hij anders niemand
, die zich om hem bekommert; en komen
e beide spreekwoorden in aard en strek-
g overeen.]

Hij vordert als eene slak in eene teerton. (Zie SLAK.)
Hij wil de kat uit de ton zien. (Zie KAT.)
Hij zet de ton op den bodem. (Zie BODEM.)
Roep geen haring, eer gij ze in het net (*of:* gevangen) hebt (*ook wel:* voor ze in de ton is). (Zie HARING.)
Waartoe dient eene kunst, die niets tot de meelton brengt? (Zie KUNST.)
Wie verre biert, verspilt veel tonnen. (Zie BIER.)
Zij is zoo rond als eene ton.

Al zou het eene tonne gouds kosten. (Zie GOUD.)
Het is zoo gemakkelijk, eene tonne gouds gewenscht als een stuiver. (Zie GOUD.)
Wenschen om eene tonne gouds vult de beurs al zoo weinig, en doet de schouw niet meer rooken, dan wenschen om een' duit. (Zie BEURS.)

TONG.

Hij is zoo loos, dat hij wel twee tongen in drie pannen kan bakken, zoodat er in iedere pan eene tong is. (Zie LOOS.)

Al is de tong een klein lid: zij kan ongemeene dingen uitrigten. (Zie DING.)
Alle ding zoo 't behoort, zei de vrouw, en zij sloeg haar' man met de tong. (Zie DING.)
Als het den naaste geldt, worden alle tongen rad. (Zie NAASTE.)
Als het woord van de tong is, is de man gebonden. (Zie MAN.)
Als ik reis, neem ik altijd eene tong mede.
[*Zoo spreekt de lekkerbek, die altijd en overal op smullen uit is.*]
Als ik salade eet, krijg ik mijne tong vol blâren. (Zie BLAD.)
Beter met den voet dan met de tong te struikelen. 4
Daar zich de tong vermaakt, moet het oog geen' honger lijden. (Zie HONGER.)
De een roerde zijne tong, de ander zijne tanden. (Zie TAND.)
Der kranken gemoed Is vromer tongen reden goed. (Zie GEMOED.)
Der vrouwen tong gaat heen en weêr als de staart van een kwikstaartje. (Zie KWIKSTAART.)
De steek van de tong is erger dan die van eene lans. (Zie LANS.)
De tijd verderft al, wat er gemaakt is, en de tong al, wat er te maken is. (Zie TIJD.)
De tong achter iemand uitsteken.
De tongen der vrouwen zijn langer dan hare rokken. (Zie ROK.)
De tong gaat (*of:* is), waar de tand zeer doet. (Zie TAND.)
De tong is de tolk van het hart. (Zie HART.)
De tong is niet gezond, als het hart de koorts heeft. (Zie HART.)
De tong is niet van leder. (Zie LEDER.)
De tong is oorzaak van veel kwaad. (Zie KWAAD.)
De tong is 't roer van 't leven; in het wel bestieren is veel aangelegen. (Zie LEVEN.)
De tong slaat hem kadul. 5
[*Na over de beteekenis van* cadere, cadinus, caducus, vitis caduca, morbus caducus, juve-

bl. 23. 1 Mel. Gruterus I. bl. 108. de
bl. 4.., 4... *Sel. Prov.* bl. 171.
ooten bl. 312. Sancho-Pança bl. 59.

3 Winschooten bl. 318. Tuinman I. bl. 256. Gales bl. 15.
4 de Brune bl. 25, 106. Willems III. 31.

5 de Jager *Bijdr.* 40.

nis caducus, (hij is kaduuk), cadulus, cadula *en* cadulorum *gehandeld te hebben, vinden wij bij* DE JAGER *ter opheldering dezer spreekwijze:* „Cadulus *is iemand, die ieder oogenblik dreigt te vallen, zoo als een uitgeleefd man, zonder levensgeest of veerkracht meer, die met een knikkend hoofd en ongewisse schreden vooruitstompelt; zoo als een dronkaard, die zuizebollend over straat hort, zoodat men ieder oogenblik vreest, dat hij op zijn hoofd zal te land komen. De beteekenis van het losse, slappe en onveerkrachtige brengt de andere van iets goedaardigs met zich, hetwelk door de oorspronkelijke beteekenis heen speelt.* FOCQENBROCH *bezigt het daarom verhollandscht van den ouden goeden zeupclaar* SILENUS, *dien hij* den altyd dorstigen kadul *noemt, toen deze dronken in zijn hol lag. Van daar ook zegt men:* De tong slaat hem kadul, *dat is: weifelende, struikelende, en ieder oogenblik uit den stap vallende, als die van een dronken man.*"]

Die den tongriem heeft, dien moet men snijden. (Zie RIEM.)

Die gerust wil leven, Moet zijn tong een toomken geven. 1

Die kort van handen zijn, zijn gemeenlijk lang van tong. (Zie HAND.)

Die ooren leent, krijgt tongen weêrom. (Zie OOR.)

Die op der lieden tongen vaart, Die is genoeg vermaard. (Zie LIEDEN.)

Die zijne tong bewaart, vergadert groote rust. (Zie RUST.)

Die zijne tong kan bewaren, is een voorzigtig mensch. (Zie MENSCH.)

Distels en doornen steken zeer; Maar kwade tongen nog veel meer. (Zie DISTEL.)

Drie glaasjes zijn drie tongen. (Zie GLAS.)

Eene booze tong brengt dikwijls veel ongeluk (*of:* groote schade) aan. (Zie ONGELUK.)

Eene koornaar op de tong hebben. (Zie AAR.)

Eene logge tong maakt een slapend hart. (Zie HART.)

Eene vleijende tong is gelijk eene slak, die niet dan vuile dragt nalaat. (Zie DRAGT.)

Een rappe tong en natte keel, Dat wint niet veel. (Zie KEEL.)

Een slaven-tong is vrij, wanneer zij zwijgen mag; Maar in een' vrijen staat zij vrij te spreken plag. (Zie SLAAF.)

Er zijn banden voor alles, behalve voor de tong. (Zie BAND.)

Geen erger venijn dan van kwade tongen. 2

Geen mensch zoo goed, die kan ontgaan, Dat hem eens menschen tong zal slaan. (Zie MENSCH.)

Hare tong gaat als een blad van den populierboom. (Zie BLAD.)

Hart en tong moeten accorderen. (Zie HART.)

Het hart ligt hem op de tong. (Zie HART.)

Het heeft geen gortje op de tong. (Zie GORT.)

Het is, alsof zijne tong aan een' slinger hangt. (Zie SLINGER.)

Het is beter, de tong op het hart te houden, dan het hart op de tong te dragen. (Zie HART.)

Het is beter viermaal met den voet uit te glijde[n] dan éénmaal met de tong. 3

Het is beter zijne tong te kort dan te lang uit [te] steken. 4

Het is eene langtong (*of:* Hare tong is te lang). [5]

Het ligt mij (*of:* Ik heb het) op de tong. 6

Het was, of een engeltje in mijnen mond (*of:* [o]p mijne tong) p..... (Zie ENGEL.)

Hij bijt op zijne eigene tong.

Hij gaat (raakt, *of:* rolt) over de tong. 7

Hij heeft al eene vin onder zijne tong. 8

[Vin *beteekent hier* gezwel, zweer, *als* bloedvin. *De tong is dus belemmerd; daar[om] bezigt men het spreekwoord van iemand, [die] geen' moed heeft, voor zijn gevoelen uit [te] komen.*]

Hij heeft eene dubbele tong (*of:* twee tongen) [in] den mond (*ook wel:* Hij is tweetongig, *of:* [Hij] spreekt met twee tongen). (Zie MOND.)

Hij heeft eene dunne tong. 9

Hij heeft eene fluweelen tong. (Zie FLUWEEL.)

Hij heeft eene gewette (*of:* geslepene) tong.

Hij heeft eene gladde tong.

Hij heeft eene tong van lintjes. (Zie LINT.)

Hij heeft geen haar op zijne tong. (Zie HAAR.)

Hij heeft zijne tong doorgeslikt.

Hij is op der lieden tong. (Zie LIEDEN.)

Hij is wel van den tongriem gesneden. (Zie RIE[M.])

Hij kan het met de tong wel beleggen. 10

Hij laat niemand het achterste van zijne tong [zien]. (Zie ACHTER.)

Hij lust wel tongetjes van nachtegalen. (Zie NAC[H]TEGAAL.)

Hij rijdt op de tong. 11

[TUINMAN *deelt mede, dat* „*men dat* [...] *van ymand, die op de klap geraakt is, en* [...] *van yder den mond vol heeft.*" *Deze beteek[enis] heeft de spreekwijze ook bij* BOGAERT. [...] *is dus in gelijken zin, als wanneer men* [...] Hij is op der lieden tong *en* Hij gaat (raa[kt,] *of:* rolt) over de tong. *Ik heb* Hij rijdt [op] de tong *nooit anders hooren bezigen dan in [de] beteekenis van* braken, *wanneer men zich [de] maag bedorven had.*]

Hij slaat er zijne tong in. 12

Hij spreekt met eene gulden tong. (Zie GOUD.)

Hij staat, alsof hij geene tong in den mond h[ad] (*of:* alsof hem de tong in den mond aangewa[ssen] ware, *ook wel:* Hij heeft zijne tong verlore[n]). (Zie MOND.)

Hij steekt er de tong voor uit. 13

Iemand de tong schrapen. 14

[*Bij* TUINMAN *lezen wij ter opheld[ering] dezer spreekwijze:* „*Dit zegt, door uitvra[gen] iets van ymand zoeken te hooren,*" *terwijl [hij] er als verklaring op laat volgen:* „*'t Zal ge[nomen] men zyn van 't afschrabben van slym of* [...] *diergelyks, 't geen de tong bezet, om de re[gte] gestalte der zelve te ontdekken; waar uit* [...] *artzen wel een teken van eenige ziekte op[...]*

1 *Adag. Thesaurus* bl. 70.
2 Gruterus III. bl. 146.
3 de Brune bl. 25, 106. Willems III. 21.
4 *Gent* bl. 123.
5 *Campen* bl. 21. Witsen 171. Tuinman I. bl. 196, 197.
6 *Adag. quædam* bl. 33, 42. *Adag. Thesaurus* bl. 23, 30. Sancho-Pança bl. 47.
7 v. Waesberge *Vrijen* bl. 65.
8 *Campen* bl. 96. Meijer bl. 45.
9 *Campen* bl. 25.
10 Sartorius *pr.* IX. 49.
11 Tuinman I. bl. 201. Bogaert bl. 39.
12 Tuinman I. bl. 196.
13 Tuinman I. bl. 310.
14 Gheurts bl. 8. Zegerus bl. 19. Tuinman I. [bl.] 314, II. bl. 98. Gales bl. 38. Mulder bl. 482.

ken." Ter opheldering tevens van het spreekwoord: Men ziet aan de tong wel, of het varken gortig is, *voegt* TUINMAN *hier nog bij: „Maar aan de tong zien ook de verkensslagers, of het zwyn gantsch of ongantsch is. 't Word zuiver gekeurt, als* het niet een gortje op zyn tong heeft." *Wanneer men nl. aan het uitwendig aanzien wel kan bemerken, van wat gehalte het voorwerp is, dan zegt men:* Men ziet aan de tong wel, of het varken gortig is.]

de tong met goud bedropen, zoo zingt zij den bovenzang. (Zie GOUD.)

is een wijze van het land: Lang van tong en kort van hand. (Zie HAND.)

wade tongen snijden meer (*of:* scherper) dan zwaarden. 1

wade tongen vieren niemand. 2

ge ooren, korte tongen. (Zie OOR.)

en behoeft hem van den tongriem niet te snijden. (Zie RIEM.)

en ziet aan de tong wel, of het varken gortig is. 3

et de tong stormen. 4

[*Dát is het werk van grootsprekers.*]

andje toe (*of:* Tand voor de tong) is goed devies. (Zie DEVIES.)

ngen tongen is kwaad venijn, Nog vindt men tongen, die erger zijn. (Zie SLANG.)

en kwade tongen baat geen harnas. (Zie HARNAS.)

n dien kent men straks zijn' aard, Die nooit zijne tong bewaart. (Zie AARD.)

n zwijgen doet u de tong niet zeer.

dt men kwade tongen, men vindt er weêr kwade handen tegen. (Zie HAND.)

r den slag van de tong is het schild van de oren goed. (Zie OOR.)

r kwade tongen zijn de scheermessen goed. (Zie SCHEERMES.)

acht van hem geen groote dingen, Die zijn tong niet kan bedwingen. (Zie DING.)

kan oog en tong verzaden! (Zie OOG.)

bezit een laster-tongetje. (Zie LASTER.)

heeft eene goede tong in den mond. (Zie MOND.)

huppelt op mijne tong.

e eigene tong beliegt zijn werk.

e tong is hem gebonden.

e tong raakt los.

e tong slaat dubbel. 5

e tong slaat ijzer. (Zie IJZER.)

tonge wel te kunnen dwingen, Is beter dan het kunstig zingen. 6

et spreken kwetst geene tong. 7

gij uw tonge kunt bedwingen, Zult gij den reus ten onderbrengen. (Zie REUS.)

TONNESTOEL.

t ware beter, dat hij in den tonnestoel gestorven was.

pronkt als een hond in een' tonnestoel. (Zie HOND.)

TOOG.

Het is eene schoone toog. 8

[*Dat wil zeggen: het schijnt voor 't uitwendige wel schoon, maar is het niet.* Toog *is óf een verouderd woord, dat hetzelfde beteekent als ons tegenwoordig* toon *of* vertooning, *óf het komt af van* betoogen = aantoonen.]

TOOM.

Die gerust wil leven, Moet zijn tong een toomken geven. (Zie TONG.)

Een gouden toom maakt nog geen beter paard. (Zie GOUD.)

Heeft de droes het paard, hij neme ook den toom daarbij. (Zie DROES.)

Het is goed te voet (*of:* langs den wagen) gaan, als men het paard bij den toom heeft. (Zie PAARD.)

Hij heeft geen slot (*of:* geen' toom) in den mond. (Zie MOND.)

Hij heeft meer den toom dan de sporen noodig. (Zie SPOOR.)

Hij staat op zijn' handtoom. (Zie HAND.)

Iemand in toom houden.

Indien het paard u is ontloopen, gooi dan den toom niet achterna. (Zie PAARD.)

Men moet het paard niet bij den staart, maar bij den toom grijpen. (Zie PAARD.)

Met een zoet (*of:* zacht) lijntje (*of:* toompje). (Zie LIJN.)

Noch het roer aan 't schip, noch de toom aan 't paard baten, zoo er niemand is, die ze kan besturen. (Zie PAARD.)

Nu ben ik eenmaal los, zei het paard; toen sleepte hem de toom achterna. (Zie PAARD.)

Wel gepast: de toom voor het achterend. (Zie ACHTERSTE.)

Wie den hengst krijgen wil, slaat hem niet met den toom voor den kop. (Zie HENGST.)

TOON.

Dat gaat een toontje te hoog. 9

Dat is de regte toon niet. 10

De loon maakt den toon in de kerk. (Zie KERK.)

De toon maakt de muziek. (Zie MUZIEK.)

Hij doet er een toontje op (*of:* Hij zingt op hooger toon). 11

Hij zingt den boventoon.

Hij zingt een' toon boven de noot. (Zie NOOTEN.)

Hij zingt nu uit een' anderen toon.

Hoe volkomen de muziek ook is, wat meester zal nogtans al de toonen goed maken? (Zie MEESTER.)

Ook liefelijke toonen vervelen op den duur. (Zie DUURZAAMHEID.)

Uit eenen anderen grondtoon spelen. (Zie GROND.)

Hij stelt zich ten toon.

Hij wordt ten toon gesteld als valsch geld, dat op de toonbank gespijkerd is. (Zie BANK.)

TOONEEL.

Daar worden al wat tooneelen vertoond.

De wereld is een schouwtooneel; Elk speelt zijn rol, en krijgt zijn deel. (Zie DEEL.)

Verandering van tooneel.

TOORN.

Beter kleine toorn dan groote schade. (Zie SCHADE.)

Prov. serieus bl. 27. Gheurts bl. 36. Gruterus III. bl. 168. de Brune bl. 108. *Sel. Prov.* bl. 74.
Gruterus III. bl. 166.
Cats bl. 394. *Voetoelt* bl. 130.
Sartorius *tert.* I. 24.
5 *Mots* bl. 40 de Jager *Bijdr.* bl. 494. v. Lennep bl. 198.
6 Cats bl. 459.
7 *Mots* bl. 14.
8 Sartorius *tert.* IX. 36.
9 Tuinman I. bl. 209.
10 Sartorius *sec.* III. 21.
11 Gales bl. 39.

Der broederen toorn rijst al te hoog. (Zie BROEDER.)
De toorn is als de koffij: men moet ze warm drinken, wil men niet, dat er de geur van vervliegt. (Zie GEUR.)
De zonde wordt zonder toorn niet uitgebluscht.
Die in toorn handelt, gaat in storm onder zeil. (Zie STORM.)
Een zacht antwoord stilt den toorn. (Zie ANTWOORD.)
Haastigheid is de aanvang — berouw het einde des toorns. (Zie AANVANG.)
Het einde des toorns is gewoonlijk het begin des berouws. (Zie BEGIN.)
Het is genoegelijk of gevaarlijk, dat men veel gemeenzaamheid met groote heeren heeft; want hunne gunst maakt groot, en hunne toornigheid klein. (Zie GEMEENZAAMHEID.)
Hij zweert bij Sint Barbara's toorn. (Zie SINT BARBARA.)
Men kan in toorn meer bederven, dan met verstand en bescheidenheid vergoed kan worden. (Zie BESCHEIDENHEID.)
Toorn en wraak beraden zich niet lang.
Veel spreken verwekt toorn, en heeft er menigeen bedorven. 1 (Zie de *Bijlage*.)
Wien zou spel, boelschap, toorn en wijn niet verblinden? (Zie BOELSCHAP.)
Wijk den toorn. 2
Zie, dat je toornigheid niet voor je wijsheid gaat.
Zie, hoe hangt hem de muil; ik wil hem de toornigheid afsnijden. (Zie MUIL.)
Zoo gij leent, wacht dan schade of toorn. (Zie SCHADE.)

TOOT.

Hij zet hem eene toot. 3

TOOVENAAR.

Hij is van een toovenaars geslacht. (Zie GESLACHT.)
Men behoeft daarom geen toovenaar te zijn. 4

TOOVERES.

Het is eene oude tooveres. 5

TOOVERKRACHT.

Tooverkracht is krachteloos. 6

TOOVERLANTAARN.

Een gastmaal zonder wijn is eene tooverlantaarn zonder kaars. (Zie GAST.)

TOP.

't Draait alles op een' top Naar vrouwe modes kop. (Zie KOP.)
d' Een heeft het in den top, En d' ander ziet erop.
Hij haalt zijn zeil te hoog (*of:* in top). 7
Hij heeft den top van den Parnas bestegen. (Zie PARNASSUS.)
Hij heeft te veel in top gemalen. 8
[*In de* Zaanl. Spreekw. *leest men ter opheldering van dit spreekwoord: „De molen, die bij hevigen wind te lang de zeilen op de wieken voert, en topt, zonder ter juister tijd te zwichten, of de zeilen weg te nemen, loopt gevaar, de wieken te verliezen, of groote schade te krijgen. Op het leven toegepast, wil het zeggen: hij of zij heeft te hoogen staat gevoerd, op [...] grooten voet geleefd, met een te hooge zee wi[...] len zeilen, en het einde draagt er den last van. Men zegt hier dus hetzelfde als met het spreek[...] woord:* Hij haalt zijn zeil te hoog (*of:* in top).
Hij is half top.
Hij is nat in top: hij zal schippers dochter hebben. (Zie DOCHTER.)
Hij is topzwaar.
[*Als de top te zwaar belast is, dan kan[...] het ligchaam gemakkelijk om. Men zegt [...] van den dronkaard.*]
Hij liegt, dat hem de top rookt. 9
Hij lijkt hem op een' top. 10
Hij zal geen' hoogen (*of:* ouden) top scheren. 11
Men kan het geld uit de toppen der vingers [...] bijten (*of:* snijden). (Zie GELD.)
Op een klein schip bonte wimpels van den top [...] ren. (Zie SCHIP.)
Van top tot teen. (Zie TEEN.)
Wanneer men het wilgenrijsje al te sterk bu[...] breekt het topje. (Zie RIJS.)
Weinig doen en veel vermogen, Heeft er vee[...] top getogen. 12
Zoo de beul met een de toppen van de vingers [...] slaat, wie zal de handen beklagen? (Zie BEU[...])

TOR.

Eet karnemelk met gouden torren, zei Joor, d[...] krijgt men geen' stinkenden adem van. ([...] ADEM.)
Hij bromt als eene tor. 13
Hij is zoo razend als eene tor. 14
[POSTHUMUS *zegt van deze spreekwij[...] „*Toer, tor, *was in den Heidenschen tijd [...] vaderen een, aan* THÔRR, *den dondergod, [...] heiligd insekt. Mogelijk is zelfs de [...]* THÔRR *met* toer *verwant. De beteekenis [...]* toer *is toch misschien gonzend, snorrend (*[...] *sta er onder* dier). *Na de invoering van [...] christendom, hier te lande, poogden de gee[...] lijken alles, wat de heidenen als goddelijk [...] heilig vereerden, eene slechte en onheilige [...] teekenis te geven. Hunne goden en godin[...] herschiepen zij in duivelen en duivelin[...] hunne heilige en vereerde dieren verander[...] zij in onreine en schadelijke. Zoo ging het [...] het paard, het zwijn, en zoo zal het ook [...] de tor gegaan zijn. In een woord, al het [...] densche zocht men zoo te verchristelijken, [...] met het christendom dier dagen in overeen[...] ming te brengen.*"]
Zoo zwart als eene raaf (*of:* tor). (Zie RAAF.)

TOREN.

Als hij spreekt, zoo kraait de haan op den k[...] toren. (Zie HAAN.)
Al viel hij van den toren, nog zou hij bij zijne [...] op bed te land komen. (Zie BED.)
Bij hooge torens waaijen veeltijds groote winde[...]
De bliksem en de nijd gaan de kleine huisjes voorb[...] en slaan op de groote torens. (Zie BLIKSEM.)

---

1 Hoffmann bl. XXXVIII.
2 Sartorius *pr.* I. 9.
3 Gheurts bl. 37.
4 v. Moerbeek bl. 270.
5 Servilius bl. 96*.
6 v. d. Venne bl. 182.
7 Sartorius *sec.* VI. 21. Witsen bl. 495, 511. Winschooten bl. 248, 313. Tuinman I. bl. 259, II. bl. 103. Gales bl. 37. v. d. Hulst bl. 15. Scheltema II. bl. 29. v. Eijk I. bl. 163. *Vrijmoedige* bl. 79. Modderman bl. 25, 65. v. Lennep bl. 227.
8 *Zaanl.* III. bl. 138-139.
9 *Campen* bl. 83.
10 Alewijn bl. 102. Martinet 31. Koning bl. 32.
11 Tuinman I. bl. 160, II. bl. 229. Sancho-P[...] bl. 49, 54.
12 Cats bl. 459.
13 v. Eijk II. *aal.* bl. 47.
14 de Wendt-Posthumus I. bl. 59.

erk op den toren! (Zie KERK.)
eize is nog niet gedaan, Al ziet men kerk en
en staan. (Zie KERK.)
ij torens woont, moet hooren klok-luiden.
e KLOK.)
kind zou merken, dat dit figuurlijker wijze
proken is, en dat eene muis geen olifant, en
n toren geen horen is. (Zie FIGUUR.)
gevaar in den toren. (Zie GEVAAR.)
ijdt altijd op mijnen toren. 1
aast van den toren.
doet het zoo gaarne, gelijk de boeren in den
en stijgen. (Zie BOER.)
draait als (*of:* is ongestadiger dan, *ook wel:*
t zoo vast als) een weêrhaan op den toren. 2
e de *Bijlage.*)
heeft een hart als een toren. (Zie HART.)
s uit de paardenvoeten, die op den toren de
okken doet beijeren. (Zie KLOK.)
ast er zoo min als een toren op eene Mennisten-
k. (Zie KERK.)
immert (*of:* bouwt een' toren) op het zand. 3
al dat kunnen omstooten, gelijk een Friesche
den toren van den heiligen Rombout met de
unen zou kunnen doen. (Zie FRIESLAND.)
b wel hooger toren zien vallen.
mis vroeg de zon aan den toren, Dan gaat al
t vlas verloren. (Zie MARIA LICHTMIS.)
ziet de dingen anders van een' toren dan uit
n keldervenster. (Zie DING.)
zou huizen (*of:* kerken, *ook wel:* torens) op
n gebouwd hebben. (Zie HUIS.)
kel treedjes raakt men op den toren. 4
een' toren wil bouwen, die berekene eerst de
ten. (Zie KOSTEN.)
n in den toren.
oog als de toren van Babel. (Zie BABEL.)
cheef als de toren van Farmsum. (Zie FARMSUM.)

TORENWACHTER.

eet God alleen en de torenwachter. (Zie GOD.)

TORN.

oet eenen torn op hem. 5
[*Dat wil zeggen: hij tracht hem door het*
aanwenden van overredende middelen in zijn
belang over te halen. Torn *is* scheur, schok *of*
uk, en alzoo een middel van geweld. De spreek-
wijze, zegt TUINMAN, *„is afkomstig uit de tour-*
nooispelen, waar in gewapende Ridders met
hunne gevelde speeren op malkanderen renden."]
heeft menigen torn uitgestaan. 6

TORTELDUIF.

acht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers),
' kenner van alle vogelen: hij zag eene zog
f: een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie
ENNER.)
s zoo kuisch als eene tortelduif. 7

TOTEBEL.

lijkt wel een kwadraat, zei wijze Marcus, en
zag eene totebel. (Zie KWADRAAT.)

TOUW.

Aan een touw vastzitten. 8
Aan een zwak touw (een krank zeel, *of:* een' kwaden reep) moet men zachtjes trekken. (Zie REEP.)
Daar is een kronkel in het touw. (Zie KRONKEL.)
Daar is geen touw aan te beleggen (*of:* aan vast te maken, *ook wel:* Geen touw kan het houden). 9 (Zie de *Bijlage.*)
Dat ding loopt verkeerd, zei de boer, en hij had een' kreeft aan een touwtje. (Zie BOER.)
Die het touwtje te hard (*of:* te stijf) trekken, krijgen de einden in de hand. (Zie EINDE.)
Die zijn tijdje weet te gissen, En zijn touwtje weet te splitsen, En zijn glas te roere staan, Mag wel voor een' bootsman gaan. (Zie BOOTSMAN.)
Dit touwtje is nog maagd. (Zie MAAGD.)
Een vrouwenhaar trekt meer dan een marszeil (*of:* kabeltouw). (Zie HAAR.)
Geef hem een touw aan zijn' hals. (Zie HALS.)
Gij moet aan dat lijntje (*of:* touwtje) niet trekken. (Zie LIJN.)
Gij zijt aan het lijntje (*of:* touwtje) vast. (Zie LIJN.)
Het gaat met een gangetje, zei de matroos, en hij had zijn' maat aan 't sleeptouw. (Zie GANG.)
Het houdt als verrot touw. 10
Het kan misselijk loopen, zei Jorden, en hij had eene krab aan een touwtje. (Zie JORDEN.)
Het moet wel eene groote spinnekop geweest zijn, die dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij examineerde het touwwerk op een oorlogschip. (Zie MOF.)
Het touw breekt gemeenlijk, daar het 't dunst en zwakst is.
Het touw heeft geen' bot. (Zie BOT.)
Hij bindt Simson met een kabeltouw. (Zie KABEL.)
Hij gaat het touwwerk opschieten. 11
Hij had het touw bijna laten slippen, zijn einde scheen niet ver te zijn. (Zie EINDE.)
Hij heeft den vogel over het touw (*of:* uit de kooi) laten snappen. (Zie KOOI.)
Hij heeft eene streep door zijne hersens, zoo dik als een kabeltouw. (Zie HERSENS.)
Hij heeft het touwtje aan zijn been. (Zie BEENEN.)
Hij heeft het touwtje te stijf getrokken. 12
Hij houdt de zaken op het sleeptouw. 13
[*Dat is: hij doet ze niet af, maar houdt ze slepende.*]
Hij is aan het touwtje vast.
Hij is altijd in 't touw.
[*Dat is: hij heeft drukke bezigheid, nooit rust.* Touw *is waarschijnlijk genomen van de* strengen *van een tuig, waarin een paard voor ploeg of vrachtwagen gespannen is.*]
Hij neemt hem op het sleeptouw. 14
[*De schepen, die de vloot niet kunnen volgen, neemt men op het sleeptouw, dat is: men maakt ze aan een ander schip vast, en voert ze zoo mede. Zoo ook* neemt men iemand op het

---

ag. *quadam* bl. 31.
illius bl. 128. *Campen* bl. 102. Gheurts bl.
Segerus bl. 47. Idinau bl. 294. de Brune bl.
Sartorius *pr.* II. 36, *sec.* III. 48. Witsen
v. Alkemade bl. 109, 173. Tuinman bl. 109,
bl. 10, 219, 248, 268. *Adag. quadam* bl. 34.
bl. 14. Everts bl. 313. Meijer bl. 48. Mul-
bl. 422.
pen bl. 25. de Brune bl. 213. Willems II. 22.
4 v. d. Venne bl. 221.
5 Winschooten bl. 314. Tuinman I. bl. 26, *sal.* bl. 20. v. Eijk III. 15.
6 Winschooten bl. 314.
7 Gheurts bl. 78.
8 v. Lennep bl. 229.
9 *Campen* bl. 116. de Brune bl. 458. Sartorius *pr.* X. 33, *sec.* III. 48, IV. 81, VII. 65, *tert.* I. 90, IV. 79, VIII. 9. Winschooten bl. 19. Tuinman I. bl. 148. v. Moerbeek bl. 245. Fischer bl. 106. v. Eijk I. bl. 126. Meijer bl. 56. Manvis bl. 122. v. Lennep bl. 24, 229.
10 Tuinman I. bl. 148, 230.
11 Witsen bl. 511.
12 Tuinman I. bl. 299, II. bl. 152.
13 v. Lennep bl. 199.
14 v. Eijk I. bl. 127. v. Dam bl. 137. Manvis bl. 124. v. Lennep bl. 199.

sleeptouw, *wanneer men hem brengt, waar hij uit eigene kracht niet komen kan.*]
Hij rijdt aan dat touw. 1
Hij scheert het touw. 2
Hij trekt wel aan een zeer lang touw, Die wacht, dat iemand sterven zou. 3
Hij vertuit met vier touwen. 4
Hij zal hem wel een ander touwtje om den hals vastrokkenen. (Zie HALS.)
Hij zal het touw aanhouden. 5
Hij zou den duivel over boord bruijen, of hem een sliptouwtje geven. (Zie BOORD.)
Hij zou wel in de kous van het touw kruipen. (Zie KOUS.)
Houd aan het touw, vier niet meer. 6
Ik wil mij aan geen stroo laten binden, zoo lang er nog touw te bekomen is. (Zie STROO.)
Indien ons het eten als gehakt touw smaakte, dan waren wij er ongelukkig aan. (Zie ETEN.)
Laat het touw schieten. 7
Men kan er geen touw aan vastknoopen.
Men kan hem den mond met een paardenhaar openmaken, maar met geen kabeltouw weêr sluiten. (Zie HAAR.)
Men moet het touwtje wat vieren. 8
Trek maar aan het touwtje, dan vliegen alle vinkjes weg.
Wie raakt er in de mars zonder touwtrappen en klimmen? (Zie MARS.)
Zonder touw is het kwaad hijschen. 9
Zoo grof als een kabel (*of:* kabeltouw). (Zie KABEL.)

TRAAG.

Beveel het eigen goed den trage niet. (Zie GOED.)
Is de eene traag, De ander is graag. (Zie GRAAG.)
Tragers Werden nooit goede jagers. (Zie JAGER.)

TRAAGHEID.

Gulzigheid, traagheid en onkuischheid zijn vijanden van pais en eer. (Zie EER.)

TRAAN.

Bloedige tranen schreijen. 10
Daar is niets, dat eerder opdroogt dan een traan. 11
Der erfgenamen traan Is maar gemaakte haan. (Zie ERFGENAAM.)
De tranen baten den doode niet. (Zie DOODE.)
De tranen, die zij schreijen, behoeven zij niet te p...... 12
De vrouwen hebben drieërlei tranen: van leed, van ongeduld en van bedrog. (Zie BEDROG.)
Die met tranen zaaijen, zullen met gejuich maaijen. (Zie GEJUICH.)
Het zijn hoerentranen. (Zie HOER.)
Hij doet het gelach in tranen veranderen. (Zie GELACH.)
Iemands tranen droogen.
Men kan ook lagchen, dat men traanoogt. (Zie OOG.)
Op bruids tranen gaan (*of:* Bruids tranen drinken). (Zie BRUID.)
Op eens fellen menschen tranen zal zich nie[mand] betrouwen. (Zie MENSCH.)
Tranen met maten Ook somtijds baten. (Z[ie] MAAT.)
Tranen van vrouwen, 't hinken van honden en oostenwind duren geene drie dagen. (Zie DA[G])
Tranen zijn bedriegelijk.
Uwe tranen zullen nog wel beter te pas komen.
[*Dit zegt men, wanneer om beuzelingen schreid wordt.*]
Varkens-tranen schreijen. 13
[*Dat is: tranen, die met geweld zijn* [uitge]*perst.*]
Weduwenaars tranen droogen schielijk op.
Zij schreit krokodillen-tranen. (Zie KROKOD[IL.])
Zij schreit tranen met tuiten. 14
[Tranen met tuiten schreijen, *geeft overdreven rouwmisbaar, een buiten*[sporig] *weenen, te kennen; en daar men het van* [kin]*deren zegt, die om eene kleinigheid* [kun]*schreijen, alsof zij een groot verlies ha*[dden] *ondergaan, zoo wordt het al gekkende te*[pas] *past. De Israëliten, zoowel als vele He*[iden]*sche volken, waaronder ook onze voorou*[ders] *ten tijde, toen het christendom in ons* [va]*land nog niet was ingevoerd, hadden geh*[uurde] *klaagvrouwen, die bij eenig sterfgeval ge*[roe]*pen werden, en wier tranen in langwa*[…] *fleschjes of kannetjes,* tuiten *genaamd, we*[rden] *opgevangen, ten einde die, tot aandenken* [van] *den overledene, te bewaren, of bij de lij*[k] *in het graf te zetten.*]

TRALIE.

Hij kan wel met de konijnen door de traliën […] (Zie KONIJN.)
Hij ziet als eene rat door de traliën. (Zie RAT.)
Ik zie veel door de vingers, zei de kat; toe[n] ze door de traliën eene muis in de val zitten[…] (Zie KAT.)
Wel fiat, alle ding is bon, zei de Bremer, e[n] zag zijn wijfs poppengoed door de traliën. (Zie BREMER.)

TRAMONTANE.

Hij is de tramontane kwijt. 15
[*Dat wil zeggen: hij geraakt in verwar*[ring] *en weet niet meer, wat hij doen moet, daar* *zijne tegenwoordigheid van geest heeft verlo*[ren.] LUBLINK *zegt betrekkelijk deze spreekw*[ijze:] *„Ik weet niet, welke gewrongen, gedro*[…] *verklaaringen hierôver door onze maandsch*[rif]*ten, door den Wijsgeer* KANT *en anderen,* *te berde gebragt. Ondertusschen het wo*[ord] *zelve,* tramontane, *dat gewisselijk* transmon[taan] *moet weezen, toont genoegzaam, uit welk lan*[d] *herkomstig is. Wanneer wij ons dus herinn*[eren,] *dat de Ouden, die het kompas niet kende*[n,] *dierhalven, wanneer zij buiten gezicht van* *land waren, hun koers naar de sterren,* *inzonderheid naar de noord- of poolster m*[oes]*ten richten; wanneer wij hier bij voegen,*

1 Tuinman I. bl. 143. v. Eijk I. bl. 130.
2 Witsen bl. 511.
3 de Brune bl. 328. Gales bl. 33.
4 Witsen bl. 513.
5 Witsen bl. 511.
6 Witsen bl. 482.
7 Winschooten bl. 172.
8 v. Eijk I. bl. 136. v. Lennep bl. 229.
9 Zoet bl. 7. v. Alkemade bl. 6.
10 Sartorius *sec.* V. 39.
11 de Brune bl. 163. Richardson bl. 34.
12 Tuinman I. bl. 309.
13 Sartorius *pr.* IX. 79, *sec.* V. 95. de Jager *Bijdr.* bl. 114.
14 Tuinman I. bl. 13, 309, II. bl. 193. Gales […] Martinet 2. Braakenburg IV. 4. Koning […] v. Eijk III. bl. 56 en n°. 52. Modderman […]
15 Lublink *Br.* bl. 91-92, 99-100. v. d. […] 15. v. Eijk I. bl. 137. Mulder bl. 345. […] Pança bl. 51. Modderman bl. 106. v. L[…] bl. 229.

de Middellandsche Zee eene van de eerst bevaren is, en men toen de noordster altoos over of aan geene zijde van de Alpen zag, die daardoor den naam van Stella Transmontana *verkreeg; wat is natuurlijker, wanneer men, bij mistig of donker weer, op de gis moet afzeilen, dan te zeggen:* Wij zijn de Transmontana kwijt, *wij hebben onzen gids verlooren? — en dit komt mij zo ongezocht, zoo voldoenend voor, dat men tot geen kunstiger uitleggingen zijn toevlucht behoeft te neemen."*]

TRANT.

...-trant valt der gemeente te lang. (Zie GEMEENTE.)
...bakhuis zweet als dat van een' bakker, die op ...' muzikalen trant warme bollen blaast. (Zie ...KHUIS.)

TRAP.

...kens treden wij een trapje hooger (*of:* la...). 1
...eén, al weêr één, zei Govert, en hij haalde ...bruiloftsgasten één voor één met het haar de ...pen op. (Zie BRUILOFT.)
...eer, zei Steinmeijer, en toen gooide hij zijne ...w van de trappen. (Zie STEINMEIJER.)
... gaan wij, meester Marcus! met de kat de ...pen af. (Zie KAT.)
...gt, zei Jaap (*of:* Maarten), en hij gooide ...wijf van de trappen. (Zie JAKOB.)
...derste trap is beneden.
...appen van het stadhuis zijn glibberig. (Zie ...ADHUIS.)
...trappen zullen mij nog doen trouwen.
...is een ongelukkig land, waar de armen op de ...pen van de paleizen der rijken zitten. (Zie ...)
...gt op den trap; je behoeft niet te bukken.
...oedt wel, maar het valt wat ongemakkelijk, ...Flip, en hij rolde van de trappen. (Zie FLIP.)
...doet hem de deur uit (*ook wel:* de trappen af) ...en. (Zie DEUR.)
...eeft de blaauwe trappen geteld.
...heeft haar menigen trap ontteld. 2
...is door een' wenteltrap gezift.
...is van de trappen gevallen.
[*Men zegt dit van iemand, wiens haar gekapt is.*]
...is zoo fijn, alsof hij door een' trap gezift ware. ...FIJN.)
...is zoo wijs als Salomo's kat, die van wijsheid ...pooten brak (*of:* van de trappen viel). (Zie ...)
...kan geene luis van de trappen schoppen. (Zie ...)
...mijt zijn kalf ten venster uit, of doet het van ...trappen springen. (Zie KALF.)
...d de trappen laten tellen.
[*Hem de trappen afgooijen: hij noemt ze dan één voor één met zijn hortend ligchaam. Dit is onderscheiden van het tellen der* blaauwe *trappen. Men zegt, dat* hij de blaauwe trappen heeft geteld, *die in de gevangenis zijn verblijf houdt.*]

Ik en de kat vielen te gelijk van de trappen. (Zie KAT.)
Ik wil om de keur van den balk (*of:* van de trappen) niet vallen (*of:* niet opstaan, *ook wel:* uit mijn' mond niet spuwen). (Zie BALK.)
Ik zal hem de blaauwe trappen doen opgaan. 3
[*Het is hetzelfde, of* men iemand voor de roode deur doet komen, *of* hem de blaauwe trappen doet opgaan: *beide ziet op de geregtsplaats, waar de overtreder der wetten zijn loon ontvangt.*]
Men komt met één' sprong niet op den hoogsten trap. (Zie SPRONG.)
Men moet de trappen van boven af verwen (*of:* boenen), en niet van onderen op. 4
Van den eenen eertrap tot den anderen opklimmen. (Zie EER.)
Wie raakt er in de mars zonder touwtrappen en klimmen? (Zie MARS.)
Zij is op den hoogsten trap. 5
[POSTHUMUS *zegt ter opheldering dezer spreekwijze:* „*Zij is de bruid. Zij staat op het toppunt van vrouwelijke zaligheid." Ook ik heb dit zeggen altijd alleen in het algemeen hooren gebruiken van de jonge dochter, die het huwelijksbootje denkt in te stappen. Dr.* J. H. HALBERTSMA *denkt bepaaldelijk aan het derde huwelijks-gebod, als hij, in* de Gids *van* Februarij 1856, *den* Nieuwen Frieschen Volks-Almanak *van* 1854 *beoordeelt. Dáár zegt hij:* „*Ik geef den Heer* POSTHUMUS *in bedenking, of dit niet ziet op* den hoogsten trap des predikstoels, *vanwaar de predikant, toen de acten van den burgerlijken stand nog door de geestelijkheid gehouden werden, drie Zondagen achter elkander de huwelijks-geboden afkondigde, voordat de verloofden trouwen mogten? Drie weken was immers de gansche duur van hare bruidschap."*]

TRAPPER.

Het is een watertrapper. 6
[*Een watertrapper is iemand, die met behulp van een' toestel van kurk op het water treedt. Dit geschiedt niet dan met de uiterste voorzigtigheid en langzaam; daarom gebruikt men deze spreekwijze van een' wankelmoedig', weifelend', ongestadig' man.*]

TRAS.

Het ligt in tras. 7

TRECHTER.

Hij zal hem de wijsheid door den Neurenburger trechter in den kop gieten. (Zie KOP.)
Men zal het hem met een' trechter ingieten. 8
Muziek door een' trechter: Hoe langer, hoe slechter. (Zie MUZIEK.)

TRED.

Dat is de regte tred van den vloer. 9
Drie treedjes op een tafelbord. (Zie BORD.)
Een goed man kan wel een' tred op zijne teenen lijden; hoewel hij geen' harden schop tegen zijne scheenen kan verdragen. (Zie MAN.)
Elke trede is eene nadering tot den dood. (Zie DOOD.)

...man bl. 83.
...man bl. 29.
... I. bl. 41. Mulder bl. 433.
...man bl. 22.
5 de Wendt-Posthumus II. bl. 60.
6 Tuinman I. bl. 215.
7 Tuinman I. bl. 254, *vgl.* bl. 18, 26, II. bl. 175.
8 Servilius bl. 24*. de Brune bl. 156. Sartorius bl. 159.
9 Gheurts bl. 63.

Elk mag loopen, zoo als hij wil; maar hij houdt zijn' tred, — hij slacht den ezel. (Zie EZEL.)
Gij wilt een' ezel uit zijnen tred leeren gaan! (Zie EZEL.)
Honderd twintig treê en twintig zwad Is een maaijers mat. (Zie MAAIJER.)
Indien elk zijns weegs ging, niemand zou hindertreden gewaar worden. (Zie HINDER.)
Met enkel treedjes raakt men op den toren. (Zie TOREN.)
Niemand gaat zoo zeker, of hij doet wel eenen mistred.

TREDER.

Hij treedt op rozen (*of:* Het is een rozentreder). (Zie ROOS.)

TREIL.

Met zeil en treil (*of:* Zoo als het treilt en zeilt). 1 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat is: met al, wat ter zake dienstig is.* WINSCHOOTEN *zegt:* „Treil *noemen de zeelui een* lijn, daar men een schuit mee' voort trekt; *en hier van het seggen: ik verkoop uuw de schuit* met seil en treil, *dat is: soo als sij rijd en seild, het een met het ander;" waaruit men tevens zoude moeten opmaken, dat de spreekwijze:* Zoo als het treilt en zeilt (*of, zoo als men dikwijls hoort zeggen,* reilt en zeilt) *eene vergissing is voor* rijdt en zeilt. Rijden *toch wordt onder de zeelieden gezegd van* een schip, dat voor anker ligt.]

TREK.

Dat is een aardige trek. 2
Dat is een averegtsche trek. 3
Dat is een Geldersche trek. (Zie GELDERLAND.)
Dat is een looze trek. 4
Die geen' trek heeft, die is beest. (Zie BEEST.)
Een gaauwe trek maakt voorbaat. 5
Er is geen trek in de baai. (Zie BAAI.)
Groote liefde, maar weinig trek. (Zie LIEFDE.)
Hij krijgt zijne trekken t'huis. (Zie HUIS.)
Hoe kan men trekken, waar men geen' trek toe heeft? 6
Iemand een' trek spelen. 7

TREKPOT.

De mensch is geen trekpot. (Zie MENSCH.)

TREMULANT.

Hij houdt veel van tremulanten.

[*Dat wil zeggen: hij doet alles even langzaam, en verkwist zijn' tijd met heen en weêr loopen, in den zin van drentelend treuzelen. Een* tremulant *is een* langzame triller.]

TREURIG.

De treurige bemint al de beelden, die aan zijne droefheid voedsel geven. (Zie BEELD.)

TREURIGHEID.

Het einde van de vrolijkheid is het begin van de treurigheid. (Zie BEGIN.)

TREURSPEL.

Dat past erbij als een oliekoek in een treurspel. (Zie KOEK.)
Lach niet: het is een treurspel.

TREZOOR.

Alle ding, daar het behoort: de pispot op het t[...] zoor. (Zie DING.)
Hij slacht de muis: hij eet gaarne in eens a[...] mans trezoor. (Zie MAN.)

TRIBULATEUR.

Het is een tribulateur van waarde. 8

[*Men zegt dit van een' onbeschaamden* [...] *teraar. Een* tribulateur *is iemand, die* [...] *evenmensch kwelt, beangstigt, pijnigt of* [...] *telt, en een* tribulateur van waarde [...] *persoon bij uitnemendheid.*]

TRIJN.

Dat is dolle Trijn, die hare opvoeding bij de [...] kens gekregen heeft. (Zie OPVOEDING.)
Dat is een ongelukkig zeer, zei Trijn, en zij [...] een paar kakhielen. (Zie KAKHIEL.)
Die Lijsje kent, die kent ook Trijn. (Zie LIJ[...])
Her op bemind vleisch, zei goedige Trijntje, [...] klopte op haar' aars. (Zie AARS.)
Het hek is van den dam, zei Trijn, en zij [...] haar' vrijer in huis. (Zie DAM.)
Het is Joris en Trijn. (Zie JORIS.)
Jeroen, je bent een aardig gastje, zei Trij[...] schildert mijn paneel zeer aardig zonder k[...] (Zie GAST.)
Ik houd van geene ijdelheid, zei Trijn, en zij [...] eene ledige beurs. (Zie BEURS.)
Is het anders niet, zei Trijn, en zij moest [...] schavot te pronk staan. (Zie PRONK.)
Klaar is Kees, zei Trijn, en toen hing haar [...] aan de galg. (Zie GALG.)
Men behoeft zich aan één ding niet te houden, [...] Trijn, daarom gebruik ik er zes. (Zie DING.)
Trijn de schooister slachten, die het volk [...] maakte, dat ze puur stekeblind was. (Zie SCH[...]STER.)
Wij moeten malkander geene vonken in de [...] blazen, zei gele Trijn, mijne moeder ver[...] ook vuur. (Zie KOUS.)
Wijntje En Trijntje. 9

[*Dat wil zeggen: vrolijke drinkpartij* [...] *de vrouwen —* BACCHUS *en* VENUS *dien*[...]

TRIJNTJE VAN DER KNOR.

Ik versta zulk gebrui niet, zei Trijntje va[n] Knor, en de kat speelde met eene slip va[n] hemd. (Zie GEBRUI.)

TRIJN VAN HAMBURG.

Hij is er beter afgekomen dan Trijn van Ham[burg], die verloor er beide ooren bij. (Zie OOR.)

TRIJN VAN LIMPEN.

Het is eene regte Trijn van Limpen.

[*Dat wil zeggen: dat meisje is een* [...] driedekker, *zij is zeer* bij de hand, *het* [...] Kenau van eene meid. *De huisvrouw* [...] JAKOBSZ. VAN LEEMPUT *was* CATHE[...] BERGHES, *en niet* CATHARINA BERGE[...] *als haar naam veelal voorkomt. Zij is* [...] *der den naam van* TRIJN VAN LIMPEN [...] *Nadat het kasteel Vredenburg, te Ut*[...] *in 1577, aan de Spanjaarden ontrukt was,* [...] *het* TRIJN VAN LIMPEN, *die de eerste* [...]

1 Winschooten bl. 318. v. Eijk I. *nal.* bl. 48, II. *nal.* bl. IV. v. Lennep bl. 175.
2 Sartorius *sec.* VIII. 30, *tert.* III. 83.
3 Sartorius *tert.* VI. 34. Tuinman I. bl. 6.
4 Sartorius *sec.* IX. 56, *tert.* VIII. 3.
5 v. d. Venne bl. 127.
6 v. d. Venne bl. 23.
7 Winschooten bl. 316.
8 Sartorius *tert.* II. 11.
9 Tuinman I. bl. 73, 137. Bogaert bl. [...]

aan deszelfs slooping legde, en waardoor haar naam vereeuwigd is.]

TRIJP.

Het is eene looze trijp. 1

[„*Dat wil zeggen*," *zoo schrijft* TUINMAN, „*zy is een schalke bedriegster.*" *Dat* trijp bedriegster *beteekent*, *leidt hij daaruit af*, *dat de Grieken aan een' arglistigen bedrieger den naam van* trupanon *gaven*, *waardoor hij de spreekwijze verklaart:* Hij is door den neus geboord, *omdat* trupanon *eene* boor *is.* „*Van dat* trupanon," *zegt hij*, „*is* trijp *zonneklaar ontleend. Die twyfelen wil*, *toone eens*, *wat* trijp *anders uitdrukt.*" Trupanon *voor* boor *gaat goed; maar* trijp *van* trupanon *af te leiden*, *is minder zeker*, *en lang niet* „*zonneklaar.*" *Hoe* TUINMAN *dan nog tot de beteekenis van* bedriegster *komt*, *blijkt nergens uit. Ik wil er niet aan twijfelen*, *of zijne uitlegging is stellig zot; doch de ware kan ik niet gissen. Het zou kunnen zijn*, *dat* trijp *van* trippeltrine *afkomt*, *in Holstein gezegd voor een' teêr of ligt aangedaan vrouwspersoon*, *van* trip, *een schoeisel*, *ook bij ons bekend. Eigentlijk zegt het woord: iemand*, *die trippelend*, *dat is: bevend*, *gaat. Daar* trijp, *in 't Fransch en Engelsch*, *het* ingewand van een dier *is*, *wat*, *volgens* BILDERDIJK (*zie zijne* Verkl. Geslachtlijst, *op het woord* trijp), *mede voor onze taal geldt*, *zou het ook kunnen zijn*, *dat* eene looze trijp, *als zijnde* een varkensingewand, waarin geen worst zit, *alzoo op* eene bedriegster *was overgebragt.*]

TRIOMF.

Roept triomf, eer de slag gewonnen is. (Zie SLAG.)

Nu rijd ik in triomf, zei de dief, en hij werd met een' wagen naar de galg gevoerd. (Zie DIEF.)

TRIP.

Hij halt als eene trip, daar geen leêr op is. (Zie LEDER.)

TRITS.

Het is eene boeven-trits. (Zie BOEF.)

TROEF.

Armoede is troef. (Zie ARMOEDE.)

Daar speelt de duivel meê, zei Saam, vier azen en niet ééne troef. (Zie AAS.)

De knuppel zal troef zijn. (Zie KNUPPEL.)

Het is altijd schoppen troef. (Zie SCHOPPEN.)

Hij heeft altijd troef in handen. (Zie HAND.)

Hij heeft geen troef. 2

Hij krijgt troef.

Hij maakt schoppen troef. (Zie SCHOPPEN.)

Hij verliest zijne beste troeven.

Hij vermaakt geen troef. 3

Hoe hij het aanlegt, het is al troef voor de hand. (Zie HAND.)

Ik kan er de troef wel uithalen.

Troef is heel verward. 4

TROEP.

Het is de troep van Schinder Hannes. (Zie SCHINDER HANNES.)

Het is een koude troep.

Het is een troep van Maziton. (Zie MAZITON.)

Het is gemakkelijker, een' troep muizen naar Jeruzalem te drijven, dan twee vrouwen te bewaken. (Zie JERUZALEM.)

Het ziet er uit, of er een troep soldaten in gebivouacqueerd heeft. (Zie SOLDAAT.)

Hij is als de ooijevaar, die den troep niet volgen kon, en alleen achterbleef. (Zie OOIJEVAAR.)

Twee aan twee, en de rest aan troepjes. (Zie REST.)

Zij zijn als een troep biggen uit eene vruchtbare zeug voortgekomen. (Zie BIG.)

TROETELING.

Beter eens ouden mans troeteling, dan eens jongen mans verstooteling te zijn. (Zie MAN.)

TROFFEL.

Die nog geen' mortel maken kan, wil metselen, en den troffel gebruiken. (Zie MORTEL.)

Het moet wel een goed metselaar wezen, die met een' bedorven troffel allerlei steenen in zijn werk kan voegen. (Zie METSELAAR.)

Hij gooit den troffel in den kalkbak. (Zie BAK.)

TROG.

Als de varkens: knorren bij den vollen trog.

Als de zog Tot den trog. 5 (Zie de *Bijlage.*)

Als de zog zat is, dan werpt zij den trog om. 6

Als het varken den trog omsmijt, valt het er zelf bij neêr.

Die uit den trog gestooten is, wil er weder bij. 7

Een varken sterft van geen' vuilen-, maar wel van een' leêgen trog. 8

Het smaakt naar den trog; Had ik meer, ik at nog. 9

Ik moet zien, wat eruit zuren zal, zei de bakker, en hij sch... in den trog. (Zie BAKKER.)

In die slaapbank zal ik mij van nacht wel behelpen, zei dronken Tijs, en hij ging in een' varkenstrog liggen. (Zie BANK.)

TROJE.

Dat gelijkt wel den tweeden brand van Troje, zei Jochem, en hij zag een' bos zwavelstokken branden. (Zie BOS.)

Dat gelijkt wel naar den brand van Troje, zei de man, En hij brandde zeven en tachtig vlooijen in eene kastanjepan. (Zie BRAND.)

Dat is al vóór het Trojaansche paard in de wereld geweest. (Zie PAARD.)

Hij haalt het paard van Troje in. (Zie PAARD.)

Hij is het paard van Troje. (Zie PAARD.)

TROMMEL.

Als de trom slaat, is alles betaald.

[*Als het sein tot den afmarsch gegeven is, is er van den soldaat niets meer te halen.*]

Het is kwaad hazen (*of:* vogels) met trommels vangen. (Zie HAAS.)

Hij blijft bij zijn woord, als een haas bij eene trompet (*of:* trommel). (Zie HAAS.)

Hij heeft een' buik gegeten als eene trom (*of:* zoo dik als eene ton, *ook wel:* met eene tuit). (Zie BUIK.)

Hij huurt met trommelslag. (Zie SLAG.)

Hij is met stille trom vertrokken. 10

---

1 Tuinman I. bl. 219.
2 de Brune bl. 461. Tuinman I. bl. 264, 309, II. bl. 247. v. Eijk III. bl. 86.
3 Tuinman bl. 129.
4 Sartorius sec. VII. 24.)
5 Sylvius bl. 279v. de Brune bl. 265. Sartorius (tert. IV. 28,) bl. 121.
6 Gruterus II. bl. 126. Cats bl. 472. de Brune bl. 16. Mergh bl. 3. *Sel. Prov.* bl. 122, 211. Tuinman I. bl. 100. Meijer bl. 96. v. Waesberge Wijn bl. 12. Mulder bl. 411. *Veeteelt* bl. 120.
7 *7 Nov.* Gruterus I. bl. 101. Tuinman I. bl. 100.
8 Zegerus bl. 56. Idinau bl. 273. Gruterus II. bl. 147. de Brune bl. 285. *Mergh* bl. 22. Tuinman I. bl. 100. Meijer bl. 100. v. Eijk II. bl. 87.
9 Tuinman I. bl. 100.
10 Tuinman I. bl. 335.

Hij is te vangen als een haas met eene trommel. (Zie HAAS.)
Hij is zoo wild, alsof hij met eene trommel gevangen was. 1
Hij kan met al zijne vrienden wel op eene ton (*of:* trommel) dansen. (Zie TON.)
Hij roert de mondtrommel. (Zie MOND.)
Iets bij trommelslag verkoopen. (Zie SLAG.)
Met het trommeltje gewonnen en met het fluitje verteerd. (Zie FLUIT.)
Onder de trommel hoort men geene wetten. 2
Pijp en trom willen waar worden. (Zie PIJP.)
Twee stuivers in eene trommel maken meer geraas, dan als zij vol is met louis d'or. (Zie GERAAS.)
Van iemands bakhuis eene trommel maken. (Zie BAKHUIS.)
Wat fluit en vedel vergaderen, wordt door de trommel weêr versmeerd. (Zie FLUIT.)
Zij passen op elkander als twee trommelstokken. (Zie STOK.)

TROMP.

Iemand de tromp op de borst zetten. (Zie BORST.)
Oude jagers hooren de tromp gaarne. (Zie JAGER.)
Zijne tromp slaat ijzer. (Zie IJZER.)

TROMPET.

Eene drooge kuch is de trompet van den dood. (Zie DOOD.)
Hij blijft bij zijn woord, als een haas bij eene trompet (*of:* trommel). (Zie HAAS.)
Hij steekt (*of:* blaast) de trompet. 3
Men kan geen' jagthoorn maken van een' zwijnsdrek, noch van een' vossenstaart eene trompet. (Zie DREK.)

TROMPETTER.

Een paard, dat schuw en schrikkig is, moet geen' trompetter dragen. (Zie PAARD.)

TRONIE.

Dat is tot represaille, zei Pleuntje tegen Joor, en zij smeet hem al den marsepein tegen zijne tronie. (Zie JOOR.)
Man en vrouw hebben ééne tronie. (Zie MAN.)
Patiëntie is goed kruid, maar wast niet in alle hoven, zei Hein de diender, en hij kreeg door zijne patiëntie eene sneê in zijne tronie. (Zie DIENDER.)
Stond die tronie in een' muur gemetseld, de honden zouden er zich op dood bassen. (Zie HOND.)

TRONK.

Zulk een tronk, Zulk een jonk. (Zie JONG.)

TROON.

Hij zit op een' gulden troon. (Zie GOUD.)

TROOST.

Eens mans leugen is eener vrouwe troost. (Zie LEUGEN.)
Geduld is Leidens troost. (Zie GEDULD.)
Het is een ellendige troost, dat er meer ellendigen zijn. (Zie ELLENDIG.)
Het is een kranke troost in een groot verdriet.
Het is een kranke troost op eenen verren weg. 4
Hij vindt nergens troost.
Hoop en troost zijn twee zaken, Die droeve harten blijde maken. (Zie HART.)
Hoop is Leidens troost. (Zie HOOP.)
Schoone troost voor een benaauwd hart. (Zie HART.)
Zoek troost in Perk. (Zie PERK.)
Zulke oogst is kranke troost. (Zie OOGST.)

TROOSTER.

Het is een oude trooster.
[*Zoo noemt men een oud, lijvig boekwer*

TROS.

Eéne aangestoken druif kan een' geheelen tro derven. (Zie DRUIF.)

TROUW.

Biecht zonder rouw, Vriend zonder trouw, G zonder eenigheid: 't Is al verloren arrebeid. ARBEID.)
Daar is trouw noch geloof op de aarde. (Zie AA
De eed dwingt: op mannen trouw — mannen w heid. (Zie EED.)
De liefde is uit, om trouw te halen. (Zie LIE
Der boeren slagen zijn trouw en waarheid. BOER.)
De trouw der maagd moog breken, De mi kan zich wreken. (Zie MAAGD.)
Deugd baart vriendschap en trouw. (Zie DEU
Die geene trouw heeft, leeft als de wilde be (Zie BEEST.)
Die ter goeder trouw dwaalt (*of:* Die 't niet w zondigt niet. 5
Die trouwe vindt, trouwe ze. 6
Eer en trouw is in nobiskroeg verzopen. (Zie
Friesche trouw en Hollandsche dukaten: daar kan men ver komen. (Zie DUKAAT.)
Geene goede trouw houdt stand, wanneer men ééne zaak tweemaal manen moet. (Zie STA
God straft en wreekt, Waar trouw ontbreekt. GOD.)
Goede trouw is de brug van de ezels. (Zie BR
Het is eene Swobs trouwe. (Zie SWOB.)
Hij heeft zijn trouwtje verkwakkeld. 7
[Kwakkelen *beteekent: ongestadige bew gen maken;* verkwakkelen, *waarin ver versterking aan den zin geeft, zal dus zeggen: op eene losse wijze met iets te gaan, verbeuzelen, verkwisten, alzoo: ligtzinnige daad bedrijven.* TUINMAN *zeg ook, dat men door het spreekwoord te vers hebbe: „hy heeft zich onbezonnen verslin Ofschoon het spreekwoord, volgens de t aanteekening, uitsluitend op het huwelijk zien, heeft het uitgebreidere beteekenis, en alle aangegane verbindtenissen van toepas*
Hij is trouw, die trouwe doet. (Zie GETROUW
Met wel te dienen en zijn getrouwe Geraak schildknaap aan de vrouwe. (Zie SCHILDKNA
Trouw heeft brood, Als ontrouw ligt in gr nood. (Zie BROOD.)
Trouw is ligter dan eene pluim. (Zie PLUIM.)
Trouw, kom morgen, Zoo wil ik borgen. MORGEN.)
Trouw laat zich niet schenden.
Trouw moet blijken. 8
Trouw (*of:* Eer) voor goud. (Zie EER.)
Trouw reed met het paard weg. (Zie PAARD.)
Vrienden genoeg, ware er maar trouw genoeg
Witte raven vindt men zelden, al zoo zelden v men trouw. (Zie RAAF.)

---

1 Winschooten bl. 318. Tuinman I. bl. 245, II. bl. 85. v. Eijk III. bl. 75. Mulder bl. 429.
2 Cats bl. 529.
3 Winschooten bl. 319.
4 *Sel. Prov.* bl. 147.
5 v. Hall bl. 204.
6 9 *April.* Gruterus I. bl. 100. *Sel. Prov.* bl. 110. Tuinman I. bl. 75.
7 Tuinman I. bl. 87. *Mei* 14.
8 8 *April.* Gruterus I. bl. 120. 8 *April* 8

...h voor dich: trouw wordt weinig gevonden, zei de hond tegen den haas. (Zie HAAS.)
...der trouw: de handel is geveld, en het land staat onvast. (Zie HANDEL.)

...e eerste soppen zijn de beste; De eerste trouw gaat voor de leste. (Zie SOP.)
...e eerste zijn de beste panden: niets toch gaat voor de eerste trouw. (Zie PAND.)
... wringt zijn' trouwring uit. (Zie RING.)
... de vrouw Vóór de trouw.
... dwingt geene menschen tot de trouw. (Zie ...SOH.)

TRUI.

...t (*of:* Mat) kent Trui wel. (Zie AAGT.)
... Trui was wel meer voor den hond geweest. (Zie HOND.)
...t is zoo'n rare Trui.
... vrijt Trui met één oor. (Zie OOR.)
...e heb ik zooveel bekijks, zei losse Trui, en zij ...erd naar het spinhuis gebragt. (Zie BEKIJK.)
...maak slappe dingen stijf, zei Trui, en zij maakte ...eulingen. (Zie BEULING.)
...t is aan Trui geraakt. (Zie MAT.)
...itje roert me niet. 1
[*Ik heb er geene weet van.*]
...derlijke huisvesting, zei Trui, en zij vond een ...tteenest in haren klomp. (Zie HUISVESTING.)

TRUL.

... kijkt net, alsof ze met eene trul op den neus ...erdt geslagen. (Zie NEUS.)

TRUNT.

...t zijn maar truntjes, om den kinderen wat wijs ...e maken. (Zie KIND.)

TRUYDEMAN.

...ydeman en zijn wijf. 2
[*Dat wil zeggen: de man is alleen geen baas, maar de vrouw heeft ook wat te zeggen. Het is een Hoornsch spreekwoord. Dáár leefde, in de* 16e. *eeuw,* TRUYDEMAN *en* zijn wijf, *die den armen vele weldaden bewezen. De giftbrieven, die sedert ontstonden, luidden allen op naam van* Truydeman en zijn wijf.]

TUCHT.

...t Baart vrucht. 3

TUI.

... houdt het op de tui. 4
[*Dat is: hij brengt de zaken niet aan haar einde, maar schuift ze op de lange baan, en houdt ze aan het sleeptouw.* Tui *is een der touwen, waarmede men de schepen vastlegt, welk werk* vertuijen *heet.*]

TUIG.

... aardig tuigje hengelt al mede.
...n beter tuig dan 's menschen hart. (Zie HART.)
...ed tuig, goed meester. (Zie MEESTER.)
...t is klappermanstuig. (Zie KLAPPERMAN.)
...t oog is 's harten tuig. (Zie HART.)
...t tuigje moet fiksch zijn. 5
...t kwaad tuig is het kwaad werken. 6
...t gaat haar een tuig af. 7

Zijn boventuig (*of:* Zijne takelaadje) is in de war. (Zie TAKELAADJE.)

TUIL.

Hij is van Tuil. 8

Laat hem zijnen tuil tuilen. 9
[*Dat wil zeggen: laat hem zijn hoofd maar volgen, en stoor u niet aan hem, zooveel te spoediger wordt hij 't moede, en houdt dan op.* Tuil *is hier* jokkernij, *ofschoon het vele andere beteekenissen toelaat.* TUINMAN, *in zijne* Fakkel der Nederd. Taale, *op het woord* tuilen, *geeft aan* tuil *de beteekenis van* tol. „Ymand zynen tuil laten uittuilen," *zegt hij*, „*is*, zynen tol laten uittollen. *De tol tuilt zynen tuil uit, wanneer hy omdraait zo lange, tot dat hy blyft liggen. Dit word by gelykenis tot een mensch overgebragt.*"]
Om den tuil gehouden worden.
[*Dat wil zeggen: voor den gek gehouden worden.*]

TUIMELGEEST.

Dat gelijkt wel een' tuimelgeest, zei Bastiaan, en hij zag een' stront van de kaai in het water rollen. (Zie BASTIAAN.)

TUIN.

Als de hemel valt, blijft er geen tuinstaak staan. (Zie HEMEL.)
Bij hem is te p..... als bij een' ouden tuin. 10
Dat loert op tuinboonen. (Zie BOON.)
De vos groet dan alleen de heg, wanneer hij in den tuin wil. (Zie HEG.)
Een man van groot fortuin Past op geen' staak of tuin. (Zie FORTUIN.)
Een oude tuin ligt allerbest. 11
Elk heeft genoeg in zijn eigen tuintje (*of:* aan zijn' eigen' hof) te wieden. (Zie HOF.)
Gij moest eens in mijn tuintje zijn.
Het is een regte tuinstaak (*of:* Hij is zoo regt als een tuinstaak). (Zie STAAK.)
Het is nu nabuur over den tuin, dan nabuur over de stoep. (Zie BUURMAN.)
Hij heeft de kap (*of:* den mantel) op den tuin gehangen. (Zie KAP.)
Hij is regt in zijn' knoltuin. (Zie KNOL.)
Hij laat zich om den tuin leiden. 12 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat is: hij paait hem met schoone woorden en valsche beloften.* Tuin *beteekent* omheining. *Wie de heining wordt omgeleid, dien brengt men niet in den hof. Nadat* DE JAGER *eene gelijkluidende verklaring van* VAN ENGELEN *heeft aangehaald, zegt hij:* „*Ik zie dan ook geen' grond, om met* BILD., Verkl. Gesl. III. 170, *voor* tuin, tuil *te willen gelezen hebben.*"]
Hij zal niet ligt gebraden ganzen over den tuin werpen. (Zie GANS.)
Hij zendt hem om de tuinschaar. (Zie SCHAAR.)
Hij zit als een havik op den tuin. (Zie HAVIK.)
Is het kijken door den tuin nu niet gedaan? 13
Nabuur over den tuin, nabuur weder terug. (Zie BUURMAN.)

---

1 Sancho-Pança bl. 22.
2 Harrebomée IV. 9.
3 Cats bl. 491. Richardson bl. 23. Willems III. 147. Modderman bl. 134.
4 Tuinman I. bl. 129. Mulder bl. 427.
5 Winschooten bl. 320. Tuinman I. bl. 343, nal. bl. 24.
6 Cats bl. 514. *Sel. Prov.* bl. 178. Richardson bl. 26.
7 *Drenthe* bl. 209.
8 Gheurts bl. 33.
9 Tuinman I. bl. 207, 268. Harrebomée *Tijd* bl. 209.
10 *Campen* bl. 80.
11 Gruterus III. bl. 143.
12 v. Alkemade bl. 125. Tuinman I. bl. 184, II. bl. 170. *Vers.* 29. Everts bl. 232. v. Eijk II. 61. de Jager *Bijdr.* bl. 120. v. Eijk III. bl. 11.
13 *Campen* bl. 111. Meijer bl. 53.

Hij is te vangen als een haas met eene trommel. (Zie HAAS.)
Hij is zoo wild, alsof hij met eene trommel gevangen was. 1
Hij kan met al zijne vrienden wel op eene ton (*of:* trommel) dansen. (Zie TON.)
Hij roert de mondtrommel. (Zie MOND.)
Iets bij trommelslag verkoopen. (Zie SLAG.)
Met het trommeltje gewonnen en met ... verteerd. (Zie FLUIT.)
Onder de trommel hoort men geen...
Pijp en trom willen waar worden...
Twee stuivers in eene trommel ... dan als zij vol is met louis...
Van iemands bakhuis een ... (Zie ...) ... als eene trom (*of:* zoo BAKHUIS.) ... met eene tuit). (Zie
Wat fluit en vedel ver... mel weêr versme...
Zij passen op el... ...," zoo leest men (Zie STOK.) ... inbeelding heeft ... en geerne voor

Iemand de t... ... wezen;" terwijl hij
Oude jage... ... laat volgen: „'t Is ont-
Zijne tro... ... of fontanjes, welke kleine ... 't hoofd zetten, om grooter te
Eene ... ... der daad zyn, en, zo zy DO... ... hunne lengte toe te doen."]
Hij ... oude leuren! (Zie LEUR.)
H... Tuit, tuit, 't Een oor in en 't ander uit. (Zie OOR.)
Tuit, tuit: ... Zijne tuiten opsteken. 8
Zij schreit tranen met tuiten. (Zie TRAAN.)

TUK.

Daar is weinig tuk.
[*De handel is gering; er is niet veel kooplust.*]
Een tukje doen.
[*Een middagslaapje nemen.*]
Er is tuk aan den hengel. (Zie HENGEL.)
Hij is van een' goeden tuk.

TULBAND.

Silentie en patiëntie is het beste geneesmiddel, zei Cornisicia, en zij zette haren man een' tulband op, daar twee bijzondere pluimen uitgroeiden. (Zie CORNISICIA.)

Hij zit op witten wijn en tulband.
[*Zoo zegt de soldaat van zijn' makker, die op water en brood zit.*]

TULLES.

Hij is wijzer dan Tulles: die bond het zand met stoppelvlas. (Zie STOPPEL.)

TULP.

Die de roos heeft, zal de tulp wel krijgen. (Zie ROOS.)

TURELUUR.

Hij is uit zijn' tureluur.
[*Dat wil zeggen: hij is in geene goede stemming; zoodat* tureluur *zooveel zal beteekenen als* luim. *Men zegt ook:* Het is, om tureluursch te worden, *en dit beteekent: het is, om dol te worden. Of deze beide spreekwijzen af te lei-*

Zoek troost in P... den tureluur, *die tot de zeem...*
Zulke oogst... *bepaaldelijk tot de strandlo...* *heb ik niet kunnen ontdekken. D...*
Het ... *...gel komt in Maart tot ons; hij is ...* *...o, maar weet door snel loopen in het la...* *...as aan zijne vervolgers te ontsnappen.*]

TURELUURSCH.

Het is, om tureluursch te worden.

TURF.

Als hij op een' turf staat, kan hij over eene kl... zien. (Zie KLUIT.)
Asch is verbrande turf. (Zie ASCH.)
Beter één turf in de keuken, dan duizend op ... veenland. (Zie KEUKEN.)
Daar hangt de witte turf uit.
Daar is geen vermakelijker brand dan nat hout ... bevroren turf, zei Pieter, want het hout zing... en de turf luistert ernaar. (Zie BRAND.)
Daar komt bezoek (*of:* Ik dacht het wel), w... ik had een' driekanten turf aan den haard gele... (Zie BEZOEK.)
Dat brengt geen' turf in de mand. (Zie MAND.)
Dat brengt turf aan den wal.
Dat is door het oor van eene turfmand ingefl... terd. (Zie MAND.)
Die een kluitje heeft, heeft er graag een turfje ... (Zie KLUIT.)
Die koek drijft, zei malle Gijs, en hij zag e... Frieschen turf in het water liggen. (Zie FRI... LAND.)
Die turf uit het veen haalt, heeft vrij brand. (... BRAND.)
Die wil wezen een wijs man, Doe zijn' turf op v... Sint Jan. (Zie MAN.)
Een drooge turf is haast ontvonkt. 4
Een scheetje in het bed is zoo goed als een tu... aan den haard. (Zie BED.)
Het is een mannetje op een' turf. (Zie MAN.)
Het is goed vuur maken van eens anders turf. 5
Het is keurige muziek door het oor van eene tu... mand. (Zie MAND.)
Het komt op geen' turf aan, als men in het v... is. 6
Hij is de waard van het turfhok. (Zie HOK.)
Hij is geen' turf hoog. 7
[*Volgens den verzamelaar, van wien ik ... spreekwoord overnam, zegt men dit „een ... bedrukt, ontmoedigd mensch," en dus in ... derscheiding van* een mannetje op een' tu... *waardoor men een' mensch van eene kleine ... stalte verstaat, alzoo: een* kleine *man*, ... klein *man.*]
Hij is voogd, daar de turf ligt. 8
Hij weet eenen turf in drieën te kloven. 9
Hij wil kluiten voor turven tellen. (Zie KLUIT.)
Hoog land, ligte turf. (Zie LAND.)
Laten wij ons nu eens helder warmen, zei Ge... tegen zijne kinderen, en zij zaten bij een' ro... kenden turf. (Zie GEURT.)
Natte turf brandt niet wel. 10

---

1 *Campen* bl. 85. Meijer bl. 38.
2 Tuinman I. bl. 256.
3 Servilius bl. 26.
4 de Brune bl. 462. Sartorius *sec.* VIII. 6. Schoockius bl. 170.
5 Cats bl. 492. de Brune bl. 374. *Mergh* bl. 56. *Sel. Prov.* bl. 163. Richardson bl. 24. Tuinman I. bl. 170, II. bl. 130. v. Eijk III. bl. 49.
6 Servilius bl. 236. Gruterus II. bl. 143. de Brune bl. 143. *Mergh* bl. 19. *Sel. Prov.* bl. 163. Sartorius *tert.* IV. 15. Schoockius bl. 171. Smids III. Tuinman I. bl. 167. Martinet 5. *Euphonia* bl. 517. Bruyn bl. 129. Koning bl. 10. v. Wassberge *Geld* bl. 164. v. Eijk III. bl. 53. Modderman bl. 81. v. Sandwijk 22. *Landbouwer* bl. 2.
7 *Landbouwer* bl. 91.
8 Winschooten bl. 326. v. Alkemade bl. 113.
9 de Brune bl. 467. Sartorius *sec.* I. 77, *tert.* VII 29. Schoockius bl. 170. Smids IV. v. Eijk II bl. 54.
10 Zoet bl. 298.

en nat hout Maken 't hart benaauwd.
т.)
houdt goed gezelschap. (Zie GEZEL-

ıaar de veenen. 1
omt men tot een turfje. (Zie KLUIT.)
uwig, zei de metselaar; toen had
lkoopte, een' oven van Friesche
Zie FRIESLAND.)

.ft niet veel in te brengen.]

TURK.

..k is op de kust. (Zie KUST.)
Renegaat is erger dan een Turk. (Zie RENE-
AAT.)
Turk zou medelijden met hem hebben. (Zie
DELIJDEN.)
is een regte (booze, *of:* wreede) Turk. 2
is voor geen' Turk, om uit te staan.
is aan de Turken overgeleverd. 3
is van den Turk gevangen. 4
[„*Dit zegt men boertende van ymand,*" *zoo schrijft* TUINMAN, „*die een gelag ten besten geeft;*" *terwijl hij als reden van dit zeggen erbij voegt:* „'*t Zal zyn, om dat gevangene van den Turk zich door opgebragt rantzoen moeten vrykoopen.*"]
zweert als een Turk. 5
moet niet scheiden als Heidenen en Turken.
Zie HEIDEN.)
zou dat aan geen' Turk doen. 6
aan als Turken. 7

TURKIJE.

wordt naar Turkije verwezen.
er Turksch dan Spaansch. (Zie SPANJE.)

TUT.

vrijt met moeders tutje. (Zie MOEDER.)

TUURHAMER.

hebben koppen als tuurhamers. (Zie KOP.)

TWAALF.

heeft ze (*of:* Hij bezit koekjes) van twee en
twaalf. (Zie KOEK.)
sch.. ook niet dan na twaalven.
zal het maar laten bij die twaalf min een oordje.
(Zie OORDJE.)

TWEE.

doen er twee hetzelfde, het is daarom niet het-
zelfde. 8
er twee kijven, hebben ze beide schuld. (Zie
SCHULD.)
er er twee wedden, moet er één verliezen. (Zie
ÉÉN.)
twee loopen in hetzelfde gareel. (Zie GAREEL.)
twee schieten door één gat. (Zie GATEN.)
twee trekken één juk. (Zie JUK.)
heim van één weet God alleen; Geheim van twee
wordt ligt gemeen; Geheim van drie weet ieder-
en. (Zie DRIE.)
ast u niet: men zal er nog twee nat maken, eer
een u scheert. 9 (Zie de *Bijlage.*)
t is de tierelier: Beter twee bedorven dan vier.
(Zie TIERELIER.)
Het is een goed paar (*of:* Het zijn er twee voor een paar). (Zie PAAR.)
Het is zooveel als twee, die kwamen en niets bragten. 10
Hij doet net zooveel als twee, die niets doen.
Lange mijlen leggen Tusschen doen en zeggen (*of:* Tusschen doen en zeggen is groot onderscheid, *ook wel:* Zeggen en doen is twee, *en nog:* Met zeggen en doen paait men er twee). (Zie MIJL.)
Man en vrouw zijn één, zei Jochem; maar in de Delftsche schuit betalen zij voor twee. (Zie DELFT.)
Man en wijf zijn één; maar, als ze zamen kijven, stellig twee. (Zie ÉÉN.)
Twee aan twee, en de rest aan troepjes. (Zie REST.)
Twee klimmen meer dan één. (Zie ÉÉN.)
Twee kunnen (weten, *of:* zien) altijd meer (*ook wel:* zijn wijzer) dan één alleen. (Zie ÉÉN.)
Twee op éénе leest gepast. (Zie LEEST.)
Twee op éénen tijd te vrijen, Ziet men zelden wel gedijen. (Zie TIJD.)
Twee tegen één is moordenaars werk. (Zie ÉÉN.)
Waar twee slapen bij malkaâr, Wordt de een gelijk de aâr.
Zij heeft deks genoeg voor twee. (Zie DEK.)
Zij sch.... alle twee door één gat. (Zie GATEN.)

Allerlei is tweeërlei. (Zie ALLERLEI.)
Beginnen en afmaken is twee.
Beloven en doen is twee.
Beloven en geven is twee. 11
Beloven en houden is twee. 12
Beloven is één, en woord houden is twee. (Zie ÉÉN.)
Eén hou-daar is beter dan twee (*of:* tien) gij-zult-het-hebben. (Zie ÉÉN.)
Eén verkrijgen, doet naar twee verlangen. (Zie ÉÉN.)
Eén verloren, twee gevonden. (Zie ÉÉN.)
Het is zoo waar, als dat twee maal twee vier is. 13
Het zijn en de schijn is twee. (Zie SCHIJN.)
Hij heeft ze (*of:* Hij bezit koekjes) van twee en twaalf. (Zie KOEK.)
Hij veegt (*of:* poetst) er twee.
[*Dat wil zeggen: hij wint dubbel. Bij het jassen (zeker kaartspel van dien naam) veegt men één streepje op de lei, of, als men partij onder Jan houdt, twee. Daarvan is deze spreekwijze afgeleid. Zij wordt meesttijds al gekkende gebruikt, en op grootsprekers toegepast.*]
Hij ziet er twee voor één. (Zie ÉÉN.)
Lange mijlen leggen Tusschen doen en zeggen (*of:* Tusschen doen en zeggen is groot onderscheid, *ook wel:* Zeggen en doen is twee, *en nog:* Met zeggen en doen paait men er twee). (Zie MIJL.)
Vrijen en vrij zijn is twee. 14

TWEEDRAGT.

Tweedragt Breekt kracht (*of:* Maakt onmagt). (Zie KRACHT.)
Waar tweedragt is, daar hebben de happers voordeel. (Zie HAPPER.)

TWEESPRONG.

Nu sta ik op een' tweesprong. 15

Brune bl. 222.
... bl. 39. de Brune bl. 112. Winschooten
... 280.
... bl. 43.
... I. *sel.* bl. 33.
... bl. 151.
6 Servilius bl. 195*. de Brune bl. 121.
7 Tuinman I. bl. 145.
8 Tuinman I. bl. 89. Modderman bl. 111.
9 *Campen* bl. 60. Meijer bl. 26.
10 *Campen* bl. 84, 130. Sartorius *tert.* X. 84. Tuinman I. bl. 166.
11 v. Hall bl. 209.
12 *Campen* bl. 87. 16 *April.* Gruterus I. bl. 112. Tuinman I. bl. 78. v. Waesberge *Geld* bl. 163.
13 *Sermoen* bl. 47. Harrebomée *Kind* bl. 183.
14 v. Waesberge *Vrijen* bl. 59.
15 Winschooten bl. 283.

Twenter.

Het is enter Onder de twenter. (Zie ENTER.)

Twenthe.

Hij is zoo stijf als een Twenther boer. (Zie BOER.)

Twijfelaar.

Hij lijkt wel een twijfelaar.

[*Dat is: hij neemt niets voor waarheid aan, maar stelt alles in 't onzekere. Zoo deden de Pyrrhoïsten of Sceptici, de leerlingen van* PYRRHO, *die aan alles twijfelden, en al, wat men hun voordroeg, overdachten, maar ..... verwierpen; zoodat het zekere zelfs onzekerheid werd.*]

Hij zal geene twijfelaars in zijns vaders geslacht brengen. (Zie GESLACHT.)

Twijfelachtigheid.

In twijfelachtigheid volgt men waarschijnlijkheid. 1

Twijg.

Donder op eene dorre twijg kost aan menig' man zijn lijf. (Zie DONDER.)

Jonge twijgen buigen ligt.

Twintig.

Eene stijg is twintig, en toch telt de boer altijd negentien vóór twintig. (Zie BOER.)

Twintig en een mandje vol. (Zie MAND.)

Zuinig, zei besje, de klok slaat twintig. (Zie BESJE.)

Twist.

De eene twist brengt den anderen voort. 2

Een twistziek mensch krijgt altijd op zijne ooren. (Zie MENSCH.)

Een twistzoekende hond loopt meest met gescheurde ooren (*of:* Bitse honden krijgen bakkelige ooren). (Zie HOND.)

Geliefdens twist Is haast beslist. (Zie GELIEFDE.)

Het geschiedt zelden, dat men zonder twist en oproer de kraaijen de oogen uitsteekt. (Zie KRAAI.)

Het is een ongelijke twist: zoenen en ooren afsnijden, zei het meisje. (Zie MEISJE.)

Hij zaait twist. 3

Hij zou den twist tusschen Holland en België ook al niet hebben bijgelegd. (Zie BELGIË.)

Hoe meer water, hoe meer twist.

[*Dit polder-spreekwoord wordt door de polder-gasten nog al eens in praktijk gebragt.*]

Maakt eene vrouw den man zeer rijk, Zoo groeit er twist in 't huwelijk. (Zie HUWELIJK.)

Na het spel komt de twist. (Zie SPEL.)

Toegeven stilt veel krijg en twist. (Zie KRIJG.)

Twist Verkwist. 4

Uit 't drinken broeit Veel twist en moeit. (Zie MOEITE.)

Vervaarlijk is der vrouwen twist, Gelijk de pest, die in 't vernielen niet en mist. (Zie PEST.)

Vleesch en geest hebben vaak met elkander verschil, gelijk twistzieke echtgenooten; en toch zijn ze onwillig, om te scheiden. (Zie ECHTGENOOT.)

Vriendelijk heerschen doet veel twist stillen. 5 (Zie de *Bijlage.*)

Waar waarheid is, vernacht noch twist, noch bedrog, noch leugen. (Zie BEDROG.)

Uije.

Dat is een uije.

Dat is strekkelijke kost, zei Lourens, en hij blompap met uijen. (Zie BLOM.)

De uije, die gegeten is, riekt niet meer.

Het hangt aan elkander als eene rist uijen. (Z RIST.)

Het is zoo vol als geriste uijen. (Zie RIST.)

Hij heeft uije gegeten.

Hij is zoo gek als een uije. 6

[*Men voert dit aan, wanneer iemands hoo vol grollen zit, en past het vooral op den verloofden jongeling toe, of op hem, die vol van verliefde droomerijen. Waarom men* gek zijn *aan een'* uije *toekent, en als zoodan ook van eene aardigheid (geene geestighei waarom men lagchen moet, zegt:* Dat is e uije, *weet ik even min als* V. EIJK.]

Look en rook, uijen en bruijen, waken en braken z zes zaken, die kwade oogen maken. (Zie LOOK)

Zij is van onder en boven gekleed als een uije.

Uijer.

Als men de koe verkoopt, raakt men de uijer o kwijt. (Zie KOE.)

Uil.

Alles is verward en alles is verwilderd: Waar Pa las plagt te staan, is nu een uil geschilderd. (Z PALLAS.)

Als de kraaijen iemand besch...., straks besch.. hem ook de uilen. (Zie KRAAI.)

Als de uilen in de kaars vliegen. (Zie KAARS.)

Als een uil bij lieden van eere. (Zie EER.)

Bij wolven en uilen Leert men huilen. 7

Daar heeft de eene uil den anderen gevangen.

Daar vliegen geene uilen bij valken. 8

Daar vliegen geene uilen met bonte kraaijen. (Z KRAAI.)

Dat is de eigen hond, zei Kaan, En hij zag ee uil voor zijn' broêr aan. (Zie BROEDER.)

Dat is een uil onder de kraaijen. (Zie KRAAI.)

Dat is het zoo wel waardig als een uil een po groot. (Zie POND GROOT.)

De arend is een uil geworden. (Zie AREND.)

De dwaasheid heeft arends vleugelen, maar u oogen. (Zie AREND.)

De nachtegaal moet voor den uil wijken. (Z NACHTEGAAL.)

De uilen vinden zelfs hunne jongen schoon. (Z JONG.)

De uil is niet wijs genoeg, om een' hond de bie te hooren. (Zie BIECHT.)

De uil onder de vogels. 9

De uil vliegt.

De uil zit op de kruk. (Zie KRUK.)

Eene gans kan geene uileneijeren leggen. (Zie G

Een uil kan wel eens bij dag zien. (Zie DAG.)

Elk denkt, dat zijn uil een valk is. 10

[*Dat wil zeggen: elk is met het zijne (zi kroost, zijn werk, zijn voortbrengsel) inge*

---

1 v. Hasselt bl. 6.

2 de Brune bl. 119.

3 v. Eijk III. bl. 33.

4 9 *Junij.* Gruterus I. bl. 120. Cats bl. 459, 531. *Sel. Prov.* bl. 53. Pagenstecher VI. 1. 2 *Junij* 53.

5 10 *Aug.* Gruterus I. bl. 107.

6 v. Eijk III. bl. 54.

7 Cats bl. 452. *Mergh* bl. 47. Richardson bl. 25. Modderman bl. 137. Bogaert bl. 67. *Gent* bl. 125.

8 1 *Julij.* Gruterus I. bl. 105. *Sel. Prov.* bl. 61. Zoet bl. 3. v. Alkemade bl. 2.

9 *Adag. quadam* bl. 10.

10 Gheurtz bl. 17. 15 *Julij.* Gruterus I. bl. 104. Cats bl. 417. de Brune bl. 43, 462. *Sel. Prov.* bl. 24. v. Alkemade bl. 76. Tuinman bl. 17, I. bl. 83. Folqman bl. 134. Gales bl. 26. *Wijsheid* bl. Fokke 6. *Euphonia* bl. 517. Everts bl. 2 hoven bl. 54. v. Eijk II. bl. 84, Waesberge *Vrijen* bl. 61. de Jager 114. *Spreuk* VII. Manvis bl. 134. bl. 3, 22. 26 *Dec.* 53. Raven V. *Kind* bl. 9, 103.

men. „Bilderdijk *heeft aangetoond,*" zoo *zegt* de jager, „*dat men in* elk waant, dat zijn uil een valk is, *niet denken moet aan een' eigenlijken* uil, *maar aan eene soort van* havik, *tot het uilengeslacht behoorende, welke vogel, gelijk de* valk, *tot de jagt werd afgerigt, zie* Verkl. Geslachtl. II. 262. *De spreekwijs wordt daardoor duidelijker, dewijl alzoo een gemeene jagtvogel tegen een' edelen wordt overgesteld.*" *Ik meen evenwel, dat men wel degelijk aan een' uil in 't algemeen moet denken; want met de eigentlijke uilen vangt men ook vogels.*]

heeft een' pik op den uil. (Zie pik.)

mag wel eens een uil over de kerk gaan. (Zie kerk.)

schuilen uilen onder uwe eigene kraaijen. (Zie kraai.)

vliegen zoowel uilen in- als over de kerk. (Zie kerk.)

is beter, met den uil (*of:* ezel) gezeten, dan met den valk gevlogen. (Zie ezel.)

is een regte uil (*of:* een regt uilskuiken). (Zie kuiken.)

is een regt uilennest. (Zie nest.)

is een werkezel (*ook wel:* werkuil). (Zie ezel.)

moet uilen of valken. 1

gaat in de uilenvlugt. 2

[*Beide, zoowel uit jokkernij, wanneer men enkel wil zeggen, dat iemand een avondluchtje gaat scheppen, als om iemands slechte handelwijze aan te duiden, wanneer men te kennen geeft, dat hij het licht schuwt, gebruikt men deze spreekwijze. In den schemeravond verlaten de uilen hunne nesten.*]

gaat zoo melancholiek als een uil bij dag. (Zie dag.)

heeft een uiltje geknapt (*of:* gevangen). 3

[*Dat is: hij heeft een middagslaapje genomen.* „*Volgens* bilderdijk, Verkl. Geslachtl. III. 176," *zegt* de jager, „*is de* uil *geheel vreemd aan de uitdrukking* een uiltje knappen, *daar zij zoude beteekenen* een oogeltje knippen, *welk beweerde aannemelijker schijnt te worden, als men bedenkt, dat in het Hoogd.* äugelchen *de eerste lettergreep als ons* ui *wordt uitgesproken.*" *Later is* de jager *van deze zienswijze afgegaan* (*zie zijn* Archief voor Nederl. Taalk., I. *bl.* 196), *en denkt hij aan* uiltje *in den gewonen zin. Het komt mij ook voor, dat* men een uiltje vangt, *wanneer men zijn' tijd verslaapt, in plaats van zijn gewone werk te doen. De teleurstelling in de vordering dier werkzaamheid staat dan gelijk met die des vogelaars, als hij voor zijne vangst een' uil in het net krijgt.* Winschooten *zegt, te gelooven,* „*dat een* uil vangen *eigendlijk de voogelvangers te beurd valt, als zij haar touwen teegen den aavond gespannen hebbende, daar in eenige beweeging verneemen; dog meenende iets goeds gevangen te hebben, haar met een uil moeten te vreeden houden, waardoor haar werk merkelijk veragterd.*" — *Gelijk met meer spreekwoorden het geval is, die men van personen gebruikt, wordt ook dit op zaken toegepast.* „Een Uil vangen *is een bekend spreekwoord bij de zeelui,*" *zegt* winschooten, *het toepassende op den onervaren zeeman, die niet kan wénden. Ook* v. lennep, *in zijn* Zeemans-Woordeboek, *bl.* 232, *ofschoon hij het niet als spreekwoord opgeeft, spreekt van* een' uil vangen. *Volgens hem* „*wordt dit een schip gezegd te doen, wanneer de roerganger en wachthebbende officier onoplettend zijn geweest, en het schip, by-de-wind zeilende, in-de-wind hebben laten loopen, zoo dat het door-de-wind gaat, en men de raas om moet brassen.*"]

Hij is van het uilen-gebroedsel. (Zie gebroedsel.)

Hij is zoo beschonken als een uil.

Hij is zoo droefgeestig als een uil.

Hij slacht de uilen: hij vliegt in den nacht. (Zie nacht.)

Hij staat te kijken als een uil op eene kluit. (Zie kluit.)

Hij stond, en keek als een uil. 4

Hij ziet zoo deftig als een uil.

Hij zit als een uil in doodsnood. (Zie dood.)

Hoe komt de uil bij de bonte kraaijen? (Zie kraai.)

IJlen maakt uilen. 5

Ik zie wel, zei Ulrik, krijgslieden zijn bij platters, als uilen bij bonte kraaijen. (Zie kraai.)

In het jaar één, als de uilen preken. (Zie één.)

Knapuilen verkoopen.

[*Dat wil zeggen: iemand iets wijsmaken.*]

Koekoeken loeren is geen uilen vangen. (Zie koekoek.)

Kraaijen en uilen hebben geen even groot geluk. (Zie geluk.)

Meent gij, dat ik van een' uil gebroed ben? 6

Men ziet aan de veren wel, dat een kerkuil geene duif is. (Zie duif.)

Met den kaaiman hoendereijeren gezocht in een uilennest. (Zie ei.)

Net bij kuisch, en mors bij vuil; Valk met valk, en uil met uil. (Zie kuisch.)

Op valken jagen, en uilen vangen. 7

Schuilt er een uil van binnen, daar zal geen arend uitvliegen. (Zie arend.)

Uilen bij uilen, kraaijen bij kraaijen. (Zie kraai.)

Uilen bij uilen, zei stikziende Fransje, en hij zette eene musch bij een' kanarievogel. (Zie frans.)

Uilen broeijen uilen onder moêrtjes pels. (Zie moeder.)

Uilen en vleêrmuizen schuwen het daglicht (*of:* vliegen zelden bij dag). (Zie dag.)

Uilen zijn uilen. 8

Van de uilenvlugt en den kalverdans spreken. (Zie dans.)

Vroeg valk, vroeg uil. 9

Wacht u voor de kerkuilen. (Zie kerk.)

Wat baat kaars of bril, Als de uil niet kijken wil? (Zie bril.)

Wij zullen zien, of de uilen geld gelden. (Zie geld.)

Uilespiegel.

Daar het rookt, is het warm, zei Uilespiegel. 10

Dat is op zijn Uilespiegelsch. 11

Eijk III. bl. IV.
Tuinman I. bl. 266, *nal.* bl. 11. Mulder bl. 428.
Winschooten bl. 333. Tuinman I. bl. 80, 140, II. bl. 26. v. Eijk II. bl. 55, *nal.* bl. 48. de Jager *Bijdr.* bl. 114. Sancho-Pança bl. 42.
Winschooten bl. 333.

5 21 *Maart.* Gruterus I. bl. 123. Tuinman II. bl. 177. v. Eijk II. bl. 85.
6 Tuinman I. *nal.* bl. 19, II. bl. 69.
7 Sartorius *sec.* VI. 31. Tuinman I. bl. 244. v. Eijk II. *nal.* bl. 49. de Jager *Bijdr.* bl. 114. Modderman bl. 103. Bogaert bl. 96.

8 v. Eijk II. bl. 85.
9 Cats bl. 413. *Morgh* bl. 57. v. Eijk II. bl. 85.
10 Tuinman I. bl. 94, 135, II. bl. 17. v. Zutphen II. bl. 56.
11 Sartorius *tert.* VII. 100. Tuinman I. bl. 51, 206. v. d. Hulst bl. 16.

De boeken maken sommigen wijs en anderen zot, zei Polidorus Virgilius, en hij las Uilespiegel met Hebreeuwsche nooten. (Zie BOEK.)
De menschen mogen mij niet lijden, zei Uilespiegel; maar ik maak het er ook naar. (Zie MENSCH.)
Dient je de drek niet, zoo laat ze staan, zei Uilespiegel. (Zie DREK.)
Het kan altijd niet regenen, zei Uilespiegel.
Naar het valt, zei Uilespiegel, en besjes neus droop over het beslag. (Zie BESJE.)

UITBRAAKSEL.

De hond keert tot zijn uitbraaksel terug. (Zie HOND.)

UITBRANDER.

Hij heeft een' fermen uitbrander gehad.

UITERLIJK.

Het uiterlijk is bedriegelijk.
Men moet niet naar het uiterlijke oordeelen.

UITERSTE.

De uitersten raken steeds elkander. 1
Die ligt op zijn uiterste, zei de meid, en zij zag een botertonnetje, dat ten naasteubij leêg was. (Zie BOTER.)
Het is tot het uiterste gekomen. 2
Men moet steeds op de vier uitersten peinzen. 3
Op het uiterste van de wereld. 4
Vermijd alle uitersten. 5

UITGAAF.

Waar uitgaven zijn, zijn inkomsten onontbeerlijk. (Zie INKOMEN.)

UITGANG.

Sterven is onze laatste uitgang. 6 (Zie de *Bijlage.*)

UITGEESTER.

Het is een Uitgeester.

[*Men zinspeelt in deze spreekwijze op de wijnflesch, waaruit de geest geweken is, als het vocht de flesch heeft verlaten. Het Noord-Hollandsche dorp Uitgeest komt hier als woordspeling voor.*]

UITHAALDER.

Dat is een uithaalder.

[*Dat wil zeggen: het is eene buitengewone zaak, en die men zich zóó goed, als ze blijkt te zijn, niet had kunnen of durven denken. Wanneer er gasten zijn, wordt er beter opgedischt dan anders. Dit noemt men* uithalen.]

UITHANGBORD.

De uithangborden bedriegen. 7
Goede waar behoeft geen uithangbord.
Groote beuzelingen: men behoeft geen uithangbord, daar goede wijn te koop is. (Zie BEUZELING.)
Het uithangbord belooft meer, dan de winkel bevat. 8
Het uithangbord doet veronderstellen, wat er in den winkel te vinden is. 9
Hij heeft een paar goede uithangborden. (Zie PAAR.)
Zijn uithangbord is slecht.

UITKIJK.

Hij zit (*of:* staat) op den uitkijk. 10

[*Dat is: hij hoopt op eene of andere zaak, die hij gaarne zou bezitten, en waartoe hij de gelegenheid niet voorbij wil laten gaan.* „Hij zit op den uitkijk," *zegt* V. EIJK, „*wordt ontleend van den matroos, die zich boven het tuig van het schip of op de voorbram-zal ophoudt, om naar land of schepen uit te zien*
Hij zou zijnen rok uittrekken, en geven dien w een' deerlijken uitkijk. (Zie ROK.)
Zij kennen malkander niet bij den uitkijk.

UITKOMST.

De uitkomst van den oorlog hangt aan den H (Zie HEER.)
De uitkomst van een slagveld hangt aan het ge niet aan het geweld. (Zie GEVAL.)
Die te naauw onderzoekt, heeft geene uitkomst
God zal ons hierin eene blijde uitkomst verlee (Zie GOD.)
Waar inkomst is, daar is ook uitkomst. (Zie KOMEN.)

UITLANDER.

Vrome uitlanders zijn beter dan inlandsche ond den. (Zie LAND.)

UITLEG.

Hij geeft hem tekst en uitleg (*of:* den tekst en glos). (Zie GLOS.)

UITLEGGER.

Daar ligt veel aan een' goed' uitlegger. 12
Elk is de beste uitlegger van zijne eigene woorden

UITSCHOT.

Dat is uitschot van mannen. (Zie MAN.)
Uitschot schiet alom over. 14

UITSPANNING.

Het is eene uitspanning. 15
Uitspanning is geoorloofd.

UITSPRAAK.

Het weten is wel goed, maar de uitspraak d niet.

UITSTEL.

Die veel verzet en uitstel vindt, Is steeds tot g ongezind. (Zie ONGEZIND.)
Een uur uitstel geeft somtijds wel een' grooten (Zie SLAG.)
Het is uitstel van executie. (Zie EXECUTIE.)
Uitstel is de dief van den tijd. (Zie DIEF.)
Uitstel is geen afstel (*of:* kwijtschel). (Zie AFST
Van uitstel komt afstel. (Zie AFSTEL.)

UITVAART.

Liever ter uitvaart dan ter bruiloft genood. (BRUILOFT.)
Ter bruiloft en ter uitvaart kent men vriend magen. (Zie BRUILOFT.)
Uitvaart, zuipvaart. 16

[*De brasserijen, waartoe het doodm vroegeren tijd aanleiding gaf, hebben dit sp woord doen ontstaan.*]

UITVAL.

Invallen doen uitvallen. (Zie INVAL.)

UITVLUGT.

Het is eene blaauwe uitvlugt.
Hij betaalt met kale uitvlugten.
Hij zoekt altijd uitvlugten.
Op eene uitvlugt. 17

UITWASEMING.

Hij wil der huid alle uitwaseming beneme beletten). (Zie HUID.)

---

1 v. Waesberge *Geld* bl. 164.
2 Harrebomée *Kind* bl. 219.
3 *Adag. Thesaurus* bl. 57.
4 Sartorius *tert.* VI. 2.
5 v. Waesberge *Vrijen* bl. 52.
6 Gruterus III. bl. 168.
7 Modderman bl. 122.
8 Gulkema I. 40.
9 Modderman bl. 96.
10 Everts bl. 231. v. Eijk I. *nal.* bl. 53. Roodhuijzen bl. 16.
11 *Sel. Prov.* bl. 70.
12 v. Nyenborgh bl. 121.
13 *Sermoen* bl. 58.
14 v. d. Venne bl. 154.
15 Tuinman I. bl. 274.
16 Gruterus III. bl. 174. Tuinman I. bl. 22.
17 Sartorius *sec.* I. 94.

UITWEG.

...al weten zij uitwegen op.

UITWERKING.

...e uitwerking zonder oorzaak. (Zie OORZAAK.)

UITZET.

...t is het laatste uitzet.
...ij heeft eene dragt slagen voor zijn uitzet gekregen. (Zie DRAGT.)
...ij krijgt zijn uitzet.

UITZIGT.

...gd is een vrolijk uitzigt. (Zie DEUGD.)

UITZINNIG.

...n mag uitzinnig zijn.
[*Mogelijk is dit spreekwoord aan* 2 Cor. v : 13 *ontleend.*]

UITZONDERING.

...en regel zonder uitzondering (*of:* exceptie). (Zie EXCEPTIE.)

UITZUIGER.

...ij is een uitzuiger van weduwen en weezen.

ULK.

...ij is ulke-doof.
[*Deze Geldersche spreekwijze geeft hetzelfde te kennen als* hoorende doof. *De* ulk *is een* bunsing.]

ULM.

...es zoo dankbaar als de inwoners van Ulm voor een stuk hout. (Zie HOUT.)

ULRIK.

...k zie wel, zei Ulrik, krijgslieden zijn bij platters, ...als uilen bij bonte kraaijen. (Zie KRAAI.)

URIAS.

...t is een Urias-brief. (Zie BRIEF.)

URK.

...t is het genootschap van Urk. (Zie GENOOTSCHAP.)

USAGE.

...t is eene sententie van d'usage. (Zie SENTENTIE.)

UTRECHT.

...e komt van Utrecht.
[*Men zegt dit bij het biljarten, wanneer een bal van achteren geraakt wordt.*]
...t te Gent is geboren, te Utrecht ligt ter schole, ...n te Luik leert zijn Walsch, Is een muitmaker ...door zijn' hals; En komt gij dan nog wat te kort, ...oo moogt gij aanspreken die van Dord. (Zie DORDRECHT.)
...t is schelvisch, die van Utrecht naar Amsterdam ...gebragt. (Zie AMSTERDAM.)
...t is zoo zeldzaam als een Uitersche duit. (Zie DUIT.)
...n Utrecht naar Vollenhove gaat niet gemakkelijk; maar van Vollenhove naar Utrecht heeft ...men 't voor den wind. 1
[POSTHUMUS *ziet in dit spreekwoord „eene bloote woordspeling met die twee plaatselijke namen, om te leeren, dat het veel ligter valt, om te dalen, dan om te klimmen, of van rijk arm, dan van arm rijk te worden.”*]
...anneer Amsterdam mijn was, zoo wilde ik het ...te Utrecht verteren. (Zie AMSTERDAM.)
...o hoog als de dom van Utrecht. (Zie DOM.)

UTRECHTENAAR.

Hoed u nu, hoed u dan, Hoed u voor een' Utrechtschman.

UUR.

Binnen vier en twintig uren genezen, of het vuur daarin. 2
Daar is een uur van eten in den dag. (Zie DAG.)
Daar is maar één kwaad uur in den dag. (Zie DAG.)
Dat duurt van twaalf uren tot den middag. (Zie MIDDAG.)
Een Christen zal arbeiden, alsof hij eeuwig leven wilde, en toch gezind zijn, alsof hij dit uur zoude sterven. (Zie CHRISTEN.)
Een uur doet al het kwaad. 3
Een uur heeft somtijds weggenomen, Wat m' in veel jaren heeft bekomen. (Zie JAAR.)
Een uur uitstel geeft somtijds wel een' grooten slag. (Zie SLAG.)
Een uur van geluk ten hove Gaat een jaar wijsheid ver te boven. (Zie GELUK.)
Het begint te avanceren, zei meester Tijl tegen zijn' knecht, en hij schoor drie uren over een' baard. (Zie BAARD.)
Het is elf ure, elk naar huis. (Zie HUIS.)
Het is om een kwaad half uurtje te doen. 4
[TUINMAN *zegt: „Hier mede troosten zich hardnekkige quaaddoenders tegen de gerichtsstraffen.” Of dit zoo is, kan ik niet beoordeelen, maar wel weet ik, dat dit niet de uitsluitende toepassing dezer spreekwijze is, daar ik die menigmaal heb hooren bezigen, wanneer men zich bovenmate vervaard betoond had over eene zaak, die vrij gemakkelijk ten einde liep.*]
Het is ter goeder ure. 5
[*„Dit is,” zegt* TUINMAN, *„uit het Heidendom. De Heidenen plagten zorgvuldig en naauwkeurig door verscheide wichelaaryen na te speuren, wat dagen en uuren gelukkig of ongelukkig waren tot eenige zaak. Zo wierd ook gepleegt van onze aaloude Voorvaderen, en wel byzonder omtrent den avond, dewijl zy, gelijk de Hebreen, den dag daar van begonden te rekenen. Hier van is noch het spreekwoord* by avontuur, *dat zeggen wil: by een goede en gelukkige* avonduur. *Dat dan wel gelukt, en op zyn rechte tyd komt, werd gezegt* ter goeder uure *te geschieden.” Hoewel het op de deugdelijkheid van* TUINMANS *verklaring niet van invloed behoeft te zijn, mag de opmerking gelden, dat* avon-tuur *en* avond-uur *bloot in klank gelijk zijn, zonder dat die woorden iets met elkander gemeen hebben.*]
Hij draagt een Chineesch horologie, dat elk uur gezet wordt. (Zie CHINA.)
Hij gaat naar Bommelskonten, drie uren boven de hel, daar de honden met het gat blaffen. (Zie BOMMELSKONTEN.)
Hij is aan het uur niet gebonden.
Hij is zoo mager, dat hij met zijn gebeente wel twaalf uren kan luijen. (Zie GEBEENTE.)
Hij past op het malle getij, dat alle uren vloeit. (Zie GETIJ.)

...Wendt-Posthumus II. bl. 62.
...Tuinman I. bl. 312, 246.
...Gruterus III. bl. 143.
4 Gruterus II. bl. 153. *Mergh* bl. 20. Witsen 453. Tuinman I. bl. 317.
5 de Brune bl. 416. Tuinman I. bl. 13, 125. v. Zutphen I. 13. Brakkenburg IV. 1.

Hij schreit van twaalf uren tot den middag. (Zie MIDDAG.)
Hij stinkt drie uren in den wind.
Hij weet van uur noch tijd. (Zie TIJD.)
Hij ziet er uit als een elf-uren-lijk. (Zie LIJK.)
Hoe laat is het? vroeg grootje aan Joris van der Peer; Het is zes uren besje, zei hij, want de wijzer hangt op en neêr. (Zie BESJE.)
Huishuur slaapt niet (*of:* Rent en huur Slaapt geen uur, *ook wel:* Of wij slapen of waken, altijd loopen de renten). (Zie HUIS.)
Ik kan niet begrijpen, hoe mijn rok zoo nat is, zei dronken Joost, en hij had drie uren door een' slagregen gegaan. (Zie JOOST.)
Ik weet er zooveel van als van het uur van mijn' dood. (Zie DOOD.)
't Kan somtijds in een uur geschiên, Wat zeven (*of:* honderd) jaar niet deden zien. (Zie JAAR.)
Neê is hier twee uren van daan. (Zie NEEDE.)
Neem een ei van een uur, vleesch van een jaar, en visch, die tien jaar oud is. (Zie EI.)
Niets is zekerder dan de dood, niets onzekerder dan het uur. (Zie DOOD.)
Om duits-waar een half uur dingen. (Zie DUIT.)
Om het uur eene kuur, om het half uur een kleintje. (Zie KUUR.)
Ontwaak (*of:* Bekeer u) ter elfder ure.
Vecht koel en een half uur te langer. 1

[*Een koddig gezegde, om iemand aan te sporen, de wederwaardigheden dezer wereld niet te zwaar op te nemen.*]

't Verandert somtijds in een uur, Wat zeven jaar ons was zoo zuur. (Zie JAAR.)
Verlies geen uur, omdat gij niet zeker zijt van eene minuut. (Zie MINUUT.)
Wanneer het elf uren is, zoekt men den middag te vergeefs. (Zie MIDDAG.)
Wat ben ik gaauw ter pen, zei lamme Dries, en hij had een half uur noodig, om eene letter te schrijven. (Zie DRIES.)
Wouw ligt een uur achter Roosendaal. (Zie ROOSENDAAL.)
Zijn laatste uurtje heeft geslagen.
Zorg voor de minuten, de uren zullen voor zich zelven wel zorgen. (Zie MINUUT.)

UURWERK.

Als de roest zich eens in een uurwerk zet, daar is geen regel meer in zijne beweging, noch zekerheid in zijnen wijzer. (Zie BEWEGING.)
Goede scholen en goede uurwerken zijn twee kenteekens van eene goede stadsregering. (Zie REGERING.)
Het is een onrustig (*of:* razend) uurwerk. 2

[*Die man kan niet in rust leven, hij moet altijd razen.*]

Mensch en uurwerk, zullen ze gaan, moeten opgewonden worden. (Zie MENSCH.)
Zijn uurwerk is afgeloopen.

[*Zijn tijd is ten einde; hij is dood.*]

V.

Hij kan wel eene X voor eene V schrijven. 3

VAAK.

De vaak is het oorkussen van de vermoei[...] (Zie KUSSEN.)
Het zijn praatjes voor den vaak. (Zie PRAAT.)
Hij heeft nog geen' vaak. 4
Hij heeft vaak in zijne tanden. (Zie TAND.)
Wij moeten den vaak verre van onze oogen [...] (Zie OOG.)

VAALT.

Goed voêr, goede vaalt. 5
Hij laat zich de plaggen uit de vaalt maaijen. [...] PLAGGE.)

VAAN.

De huizen hebben de vaantjes op het dak, [...] de meisjes onder het dak. (Zie DAK.)
Het was een heel gewonnen spel; dan in het [...] gaf hij de kaats: hij liet het vaantje liggen. [...] KAATS.)
Hij laat het vaantje liggen, eer hij de vij[...] ziet. 6

[*Dat is: hij vreest al, eer er nog gev[...]* Die het vaantje laten liggen, *geven den [...] verloren.*]

Hij spreekt daarvan, gelijk de blinde van de [...] (Zie BLIND.)
Men moet het vaantje niet laten liggen. 7 ([...] *Bijlage.*)
Met kruisen en vanen inhalen. (Zie KRUIS.)

Een vaan ophebben.

[*Een weinig te veel gedronken hebben, [...] der nog beschonken te kunnen heeten.*]

Op een vaan, die er meer van spreekt.

[*Hier en in de vorige spreekwijze is [...] eene* drinkmaat, *die tot boete wordt op[...] dus een glas penitet.*]

VAANDEL.

Het vaandel blijft bij den stok: al wat er af [...] zijn vodden. (Zie STOK.)
Hij is uit het vaandel gejaagd.
Ik scheur mijne vaandels.
Men beveelt den haas het vaandel. (Zie HAA[...]
Voor schelm van (*of:* uit) het vaandel loopen. [...] SCHELM.)

VAAR.

Eerst vaar en dan vaars.

[*Door* vaar *verstaat men òf* var, [...] stier, *òf* vaarkoe, *dat is:* koe, die re[...] kalfd heeft, *en de* vaars *is de* jonge k[...] nog niet gekalfd heeft; *zoodat dit spreek[...] dus hetzelfde beteekent als:* Eerst mensch[...] oude luî) en dan hangooren.]

VAARDER.

Wel zuster, gij zijt oud geworden, zei K[...] Oost-Indië-vaarder, en hij had haar in [...] zeventig jaren gezien. (Zie JAAR.)

VAARS.

Eerst vaar en dan vaars. (Zie VAAR.)
Hij hield het zoo lang, als Hertgert de vaars [...] (Zie HERTGERT.)

VAART.

Hem stuit geene vaart. 8

---

1 28 *Mei.* Gruterus I. bl. 120. Cats bl. 512. de Brune bl. 207, 479. *Sel. Prov.* bl. 169. Tuinman II. bl. 177. *Wijsheid* bl. 141. Bogaert bl. 82.
2 Sartorius *pr.* I. 42, *sec.* IX. 96. Winschooten bl. 217.
3 *Campen* bl. 94. Gheurtz bl. 27.
4 Tuinman I. bl. 334.
5 v. Alkemade bl. 48. Tuinman I. bl. 74. Bogaert bl. 98.
6 Gheurtz bl. 62. de Brune bl. 469. Sartorius *pr.* VI. 41, X. 52, *sec.* III. 71.
7 *Campen* bl. 4. Meijer bl. 2.
8 Tuinman I. bl. 143. d'Hassy bl. 19.

eft goeden loop (*of:* gladde vaart). (Zie .)
l zulk eene vaart niet loopen. 1
ft alles met de vaart gewonnen.
et zooveel van de zeevaart als een speenen van vedelen.
het zeil moeten reven, en de vaart minderen.
er vaart achter. 2
ne zeven mijls vaart loopen. (Zie MIJL.)
p eene andere vaart. 3

VAATDOEK.

eb ik hard af, zei Jaap, en hij likte aan een' doek. (Zie JAKOB.)
zoo slap (*of:* nat) als een vaatdoek. 4
udt zijne reputatie als een vaatdoek bij de en. (Zie POT.)
ervan gehard, alsof hij met een' vaatdoek de ooren was geslagen. (Zie GEHARD.)
wat zijn er slappe dingen in de wereld, zei etje de waschvrouw, en zij had een' natten doek in hare handen. (Zie DING.)

VACANTIE.

gers hebben vacantie.
[*Het geld raakt op; er valt niet meer te tellen.*]
in de keel en de maag (*of:* in het keelgat en buik) vacantie. (Zie BUIK.)
s nu in 't hof vacantie. (Zie HOF.)

VACHT.

os gaat zoo lang ter jagt, totdat hij zijne vacht liest. (Zie JAGT.)
wolf zal zijne vacht wel houden, maar het schaap et gestroopt zijn. (Zie SCHAAP.)
zich vervaard maakt van huiden en vachten, rft niet pachten. (Zie HUID.)
vos is zoo lang zijn' kost waard, tot de bontrkers-winkel met zijne vacht pronkt. (Zie NTWERKER.)
geitje loopt zoo dikwijls in de kool, totdat het hare vacht laat. (Zie GEIT.)
heeft een hoofd als een vachtenwisscher. (Zie OFD.)
heeft hem bij zijne vacht gepakt (*of:* gekregen).
vindt meer vossen-vellen dan ezels-vachten een' bontwerkers-winkel. (Zie BONTWERKER.)

VADEM.

verscheelt vademen en mijlen (*of:* voeten en demen). (Zie MIJL.)
rinkt als eene koe met teugjes van een' vaâm. e KOE.)
is zoo subtiel als de rug van een' vaâm dik rken. (Zie RUG.)
stinkt naar conserf van roggebrood, zeven vamen in den wind. (Zie BROOD.)

VADE MECUM.

is een vade mecum. 5
[*Een* vade mecum *is eigentlijk een zakboek, dat men altijd bij zich draagt, genomen naar de beteekenis van 't woord, want* vade mecum *wil zeggen:* ga met mij. *Men past dit toe op den persoon, die zich bijna niet laat hooren, zich nooit durft laten gelden, en, als hij handelt, anderen navolgt.*]

VADER.

Als Paschen komt op een' zondag, is elk een kind van zijn' eigen' vader. (Zie KIND.)
Beter dat het kind weent dan de vader (*of:* moeder). (Zie KIND.)
Daar komen ze weêr aandraven, zei Rein Harmensz, en hij zag zijn' vaâr naar de galg rijden. (Zie GALG.)
Dat kan niet in vaders pot. (Zie POT.)
Dat zijn verbruide parten, dat je niet eten wilt, zei de mof tegen zijn' vaâr, en hij lag op sterven. (Zie MOF.)
De goddeloozen zijn als een koppel wilde ganzen, zei vader Holtmans. (Zie GANS.)
De kinderen willen zich tegen hunnen vader verzetten. (Zie KIND.)
Den armen Wil vader noch moeder erbarmen. (Zie ARME.)
Den vader en de moeder van Melchizedek kennen. (Zie MELCHIZEDEK.)
Den vader kent men bij zijn kind. (Zie KIND.)
De vader mag hem niet verloochenen. 6 (Zie de *Bijlage.*)
[*Hij doet gelijk zijn vader.*]
De vader spaart, en de zoon verteert. 7
De wereld loopt ten end, zei de jongen, en hij zag zijn' vaâr op een varken rijden. (Zie EINDE.)
De zoon schoeit op des vaders leest. (Zie LEEST.)
Die kinderen hebben een' verloren' vader. (Zie KIND.)
Die lang leeft, zal oud worden, en die oud wordt, veel hooren, zei vader Tiktak. (Zie OUD.)
Die smaak is goed, zei notenkraker, en hij at zijns vaders vinken. (Zie KRAKER.)
Die zijnen vader niet hooren (*of:* gelooven) wil, moet dikwijls zijnen stiefvader hooren (gelooven). (Zie STIEFVADER.)
Een geëdelde boer kent zijnen vader niet. (Zie BOER.)
Een kind krijgt nog wel eens een' anderen vader, maar nimmer eene andere moeder. (Zie KIND.)
Een slechte vader heeft wel een goed kind. (Zie KIND.)
Een vader kan beter zeven (*of:* tien) kinderen onderhouden, dan zeven (tien) kinderen eenen vader. (Zie KIND.)
Er is geen schelm te vertrouwen, zei de jongen, en zijn' vaâr. (Zie JONGEN.)
Geef wat tijd, zei vader Van Vleuten, want [...] haastig is kwaad. (Zie TIJD.)
Gehoornde ooijevaârs met vier pooten klimmen hoog niet. (Zie HOREN.)
Gij zijt immers mijn biechtvader niet. (Zie BIECHT.)
Gij zult de vader zijn, en ik de moeder. (Zie MOEDER.)
Grijp toe (*of:* Hand aan): gij zult gevader worden. (Zie HAND.)
Het is de gelijkste vader, die er wezen mag. 8
Het is de regte vader. 9
Het is een goede zoon: hij wil zijnen vader dezen goeden naam niet benemen. (Zie NAAM.)
Het is een goed kind, dat naar zijn' vader aardt. (Zie KIND.)

Eijk I. aal. bl. 88. v. Lennep bl. 335.
Lennep bl. 235.
Hoffmann bl. XXXIX.
urts bl. 89.
5 Servilius bl. 268.
6 de Brune bl. 469. Sartorius *tert.* X. 10.
7 de Brune bl. 56, 58. *Sol. Prov.* bl. 33. Harrebomée *Kind* bl. 230.
8 *Campen* bl. 76.
9 *Campen* bl. 76.

Het is een regte praatvaâr. (Zie PRAAT.)
Het is een wijs kind, dat zijn' vader kent. (Zie KIND.)
Het is even eens, wie zijn vader is, zoo hij maar deugd en eere bezit. (Zie DEUGD.)
Het is weêr aan met vader en moeder: zij zoenen malkander op het matje. (Zie MAT.)
Het kind gelijkt zijn' vader, alsof het uit zijn aangezigt gesneden was. (Zie AANGEZIGT.)
Het zal mij niet weêr gebeuren, zei de jongen, dat mijn vader sterft, en ik er niet bij ben. (Zie JONGEN.)
Het zijn de vaders van het Oude Testament. (Zie TESTAMENT.)
Hij gaat in vaders schoenen. (Zie SCHOEN.)
Hij heeft een aardje Naar zijn vaârtje. (Zie AARD.)
Hij is een kenner van de vogeltjes: zijn vader is een kwikstaart geweest. (Zie KENNER.)
Hij is gelijk het kapoen: edeler dan vader of moeder. (Zie KAPOEN.)
Hij is vader en moeder. (Zie MOEDER.)
Hij komt zijns vaders ezels zoeken? zijn ze hier? (Zie EZEL.)
Hij maakt zijn' vader tot een' goed' (*of:* eerlijk') man. (Zie MAN.)
Hij slacht zijn' vader niet. 1
Hij veegt hem zoo zwart, dat zijns vaders varkens niet van hem zouden lusten.
Hij weet op geene honderd man na, wie zijn vader is. (Zie MAN.)
Hij wil zijn' vader kinderen leeren maken. (Zie KIND.)
Hij wil zijn' vader leeren wateren.
Hij wil zijn' vader ontvoogden (*of:* Hij beweert, dat zijn vader geen voogd is).
Hij zal geene twijfelaars in zijns vaders geslacht brengen. (Zie GESLACHT.)
Hij zal wel tot de vaderen komen.
Hij zal zijns vaders grijze haren nog met schande doen ten grave dalen. (Zie GRAF.)
Hoor den dief eens liegen, zei de jongen van zijn' vaâr. (Zie DIEF.)
Ik heb volop gehad, zei de jongen tegen zijn' vaâr, en hij kwam met twee blaauwe oogen en een' dikken neus t' huis. (Zie HUIS.)
Ik laat het werk mij niet uit de hand nemen: mijn vader is geen Bremer geweest. (Zie BREMER.)
Ik stoor er mij zooveel aan, als de vader van het krankzinnigenhuis aan het kloppen van de gekken. (Zie GEK.)
Jobjes vaâr is dood: hij kan 't wel doen. (Zie JOB.)
Klaar is Kees, zei de jongen, en hij zag zijn' vaâr hangen (*of:* van de ladder stooten). (Zie JONGEN.)
Laat den gek maar loopen, zei malle Jan, en hij zag zijn' vaâr naar de galg geleiden. (Zie GALG.)
Liep uw vader niet met kousen en schoenen in 't land? (Zie LAND.)
Mijn vader was paap, die twee biechten voor één geld afnam. (Zie BIECHT.)
Mijn vader, zei de ondeugende jongen, zou wel eene koe willen koopen, had de schelm maar geld. (Zie GELD.)
Nu leven wij als broeders, zei de jongen tegen zijn' vaâr, en zij zaten in eene kroeg. (Zie BROEDER.)
Scheidt uw vader uit den tijd, Kind! dan zijt g[e] uwe eere kwijt; Maar indien uw moeder r[ust] Dan verliest ge uw' harten-lust. (Zie EER.)
Spaar-vader, kwist-kind. (Zie KIND.)
Stil, kinderen! vader schrijft rekeningen. (Zie KIN[D.)]
Vaârtje! zie toe, hier zijn dieven in huis. (Zie DIEF.)
Vader Cats, die wist het wel. (Zie CATS.)
Vader en moeder zijn (*of:* De baas is) van huis (*of:* honk). (Zie BAAS.)
Vader uit, moeder uit: het hek is van den da[m.] (Zie DAM.)
Van vader (*of:* den man) komt eere, van moe[der] (de vrouw) gemak. (Zie EER.)
Waart gij vóór uw vaârtje gekomen, gij hadt m[is]schien uw moêrtje gekregen. (Zie MOEDER.)
Wie was de vader van de kinderen van Zebede[us?] (Zie KIND.)
Wie zijns vaders en zijner moeder leere niet vo[lgt,] die heeft een dom gemoed. (Zie GEMOED.)
Wie zijn' vader en zijne moeder niet hoort, m[oet] het kalfsvel volgen. (Zie KALF.)
Zal een kind gedijen, zoo mag hem de vader [wel] iets laten; maar het is te veel, wat hij hem la[at,] al liet hij hem ook niets. (Zie KIND.)
Zal een kind niet gedijen, zoo is alles te weinig, [al] liet zijn vader hem ook nog zooveel. (Zie KIN[D.)]
Zijns vaders kantoor is hem te klein. (Zie KANTOO[R.)]
Zijn vader had aan een ander eind gestaan. (Z[ie] EINDE.)
Zijn vader staat hem altijd vast. 2
Zijn vader zal 't hem wel uitdragen. 3
Zoo de vader is, zoo is de zoon. 4 (Zie de *Bijlag[e.)]*
Zou een kapoen beter zijn dan zijn vader? (Z[ie] KAPOEN.)

VADERLAND.

Daar, waar men is in goeden stand, Daar is [ook] mede ons vaderland. (Zie STAND.)
Dat is het voornaamste kanaal van ons vaderla[nd.] (Zie KANAAL.)
De hemelen zijn ons vaderland. (Zie HEMEL.)
De rook van het vaderland is aangenamer dan e[en] vreemd vuur. (Zie ROOK.)
Een profeet is niet geëerd in zijn vaderland. (Z[ie] PROFEET.)
Het vaderland is eene sterke trekpleister. (Z[ie] PLEISTER.)
Het vaderland is gered.
Hij vindt overal zijn vaderland. 5

[*Men zegt dit van een' wijs' man; o[mdat] die zich naar de omstandigheden weet te sch[ik]ken, en zich daarom overal t' huis gevoelt.*]

Men sterft het liefst in zijn vaderland.
Ons vaderland is overal, waar wij het goed hebb[en.]
Vaderland boven al!
Voor het vaderland te sterven, is zoet; maar vo[or] hetzelve te leven, geeft meerder vreugde. 6

VAGEVUUR.

Die een kwaad wijf heeft, diens hel (*of:* vagevuu[r]) begint op de aarde. (Zie AARDE.)
Hij heeft het vagevuur binnen 's huis. (Zie HUIS.)
Hij meende, dat het 't vagevuur was. 7

[,,*Van een hevigen brand*'' *gezegd, zoo le[est] men bij* V. DUYSE.]

---

1 Servilius bl. 63*. Sartorius *tert.* I. 73.
2 Sartorius *sec.* VI. 43.
3 Sartorius *sec.* VI. 42.
4 *Prov. seriosa* bl. 26. *Mots* bl. 73. Gruterus III. bl. 150. *Sel. Prov.* bl. 97.
5 Gales bl. 17.
6 *Adag. Thesaurus* bl. 60.
7 v. Duyse bl. 436.

n het vagevuur in de hel. (Zie HEL.)
r het vagevuur behoeft men niet meer te vreezen; want Luther heeft het uitgep.... (Zie LUTHER.)
n vuur (*of:* vagevuur) is uitgep.... 1

VAK.

t behoort niet tot mijn vak.
r in zijn vak, zei Gijsje, en hij viel in den kalkbak. (Zie BAK.)

VAL.

de kat in de val is, dansen de muizen er omheen. (Zie KAT.)
t was eene oude rat in de val. (Zie RAT.)
muis is in de val. (Zie MUIS.)
vent wil capituleren, zei de boer, en hij zag eene rat, die solliciteerde, om uit de val te komen. (Zie BOER.)
rat is ook niet voor ééne val te vangen. (Zie RAT.)
e oude rat wil niet in de val. (Zie RAT.)
ote ratten bijten door de val. (Zie RAT.)
heeft den vos in de val gekregen.
loopt in de val. 2
zit als eene rat in de val. (Zie RAT.)
ie veel door de vingers, zei de kat; toen zag ze door de traliën eene muis in de val zitten. (Zie KAT.)
n kan den papegaai niet schieten met eene rattenval. (Zie PAPEGAAI.)
Bologna zijn meer vallen dan muizen. (Zie BOLOGNA.)

---

langs de aarde kruipt, is geen' hoogen val onderhevig. (Zie AARDE.)
niet hoog vliegt, zal weinig lijden door zijnen val.
, die wil stijgen boven krachten, Heeft wis een' grooten val te wachten. (Zie KRACHT.)
kalt van den hemelval. (Zie HEMEL.)
zorgt voor den hemelval. (Zie HEMEL.)
e hooger boom, hoe zwaarder val. (Zie BOOM.)
e hooger dak, hoe lager val. (Zie DAK.)
e hooger geklommen, hoe zwaarder val. 3
e hooger graad, hoe zwaarder val. (Zie GRAAD.)
e lagchen de goddeloozen om den val der vromen, zei een goed knecht weleer, En er tuimelde en heel schavot met speetluizen van boven neêr. (Zie GODDELOOS.)
ogmoed komt vóór den val. (Zie HOOGMOED.)
ad eer den hemelval voorzien. (Zie HEMEL.)
al eenen val met hem wagen, ik valle dan onder of boven. 4
den val de buil. (Zie BUIL.)
rzigtigheid keert menigen val.

---

heeft geen' val. 5
ts of min heeft geen' val Zonder overgaanden al. (Zie BAL.)
l mal Heeft geen' val. (Zie MAL.)

VALK.

iep men als een valkenjager: zij willen niet van dat kreng. (Zie JAGER.)
Beter een balk Dan een valk. (Zie BALK.)
Daar vliegen geene uilen bij valken. (Zie UIL.)
Dat is wel een witte valk. 6
Een valken-oog, een leeuwen-hart en eene jufferhand is den medicijnmeester noodig. (Zie HAND.)
Elk denkt, dat zijn uil een valk is. (Zie UIL.)
Het is beter, met den uil (*of:* ezel) gezeten, dan met den valk gevlogen. (Zie EZEL.)
Het is een vliegende valk. 7
[*Dat wil zeggen: het is eene zeer onzekere zaak, waarop niet valt te rekenen. In hetzelfde geval zegt men mede:* Een onzeker (*of:* ongelegd) ei is een onwis kuiken.]
Het lijf heet valk. (Zie LIJF.)
Het moet uilen of valken. (Zie UIL.)
Hij loert als een valk op de jagt. (Zie JAGT.)
Hij luistert als een valk (*of:* vink). 8
Hij ziet als een valk. 9
't Is voor uw huis een vaster balk: Een ambacht, dan een grage valk. (Zie AMBACHT.)
Men vindt veel valken, die hun leven geen zee gezien hebben. (Zie LEVEN.)
Net bij kuisch, en mors bij vuil; Valk met valk, en uil met uil. (Zie KUISCH.)
Niet alle vogels zijn valken. 10
Op valken jagen, en uilen vangen. (Zie UIL.)
Sch.., meeuw! sch..! Zoo raak je den valk kwijt. (Zie MEEUW.)
Twee oogen hebben van eenen valk, of niet eens een' valk. (Zie OOG.)
Vroeg valk, vroeg uil. (Zie UIL.)

VALREEP.

De valreep hangt buiten. 11
Een glaasje op de valreep. (Zie GLAS.)
Hij zal de valreep uithangen.

VALSCHHEID.

Vlied van valschheid, zoo wordt ge niet bedrogen. 12

VAN.

Aan de van Kent men den man. (Zie MAN.)

VAN DER KAMP.

Het is een duistere brief, om te lezen, zei Van der Kamp. (Zie BRIEF.)

VAN DER KAP.

Nu zal het erop aankomen, zei Van der Kap; hij zette zijn' bril op, en hij moest het Hofpoortje in. (Zie BRIL.)

VAN DER LUCHT.

Ik heb het gedaan, zei Van der Lucht.

VANG.

De molen is door den vang. (Zie MOLEN.)

VAN GELDEREN.

Als mijnheer Van Gelderen overkomt. (Zie HEER.)

VANGER.

Er zijn meer jagers dan vangers. (Zie JAGER.)
Het is een baaivanger. (Zie BAAI.)

VANGST.

Als hij dat doet, weet ik zijne vangst. 13
Dat is eene schoone vangst, zei Lijs Smoddermuil, en zij ving negen en twintig luizen in ééuen greep. (Zie GREEP.)

---

nman I. bl. 309.
edhuijzen bl. 134.
eurts bl. 39. Gruterus II. bl. 148. de Brune 137. *Mergh* bl. 25. v. Alkemade bl. 60.
upen bl. 17. Meijer bl. 9.
Brune bl. 269. Winschooten bl. 323.
6 Gheurts bl. 16.
7 Sartorius *tert.* IV. 29.
8 Sartorius *sec.* VIII. 28. Tuinman I. bl. 196, *nal.* bl. 16, II. bl. 89. Everts bl. 231. v. Eijk II. bl. 88. v. Waesberge *Wijn* bl. 10.
9 Tuinman I. bl. 205.
10 v. Eijk II. bl. 91.
11 *Scheeps-Spreekw.* bl. 136.
12 v. d. Venne bl. 67.
13 Winschooten bl. 294, 324. Tuinman I. bl. 245. v. Eijk III. bl. 75

Dat zal op de hazevangst gaan, zei de boer, en hij haalde zijn' ezel voor den dag. (Zie BOER.)
De os heeft eene goede vangst. (Zie OS.)
Doe de deur toe, pas wel op, zei besje tegen haar' jongen, en zij ging op de vlooijen-vangst. (Zie BESJE.)
Hij heeft daar eene goede vangst gedaan.
Men kan wel alle dagen jagen, maar de vangst blijft menigen dag achter. (Zie DAG.)
Veel geluk met de vangst. (Zie GELUK.)

VAN KESSEL.

Hij heeft het inwendig, gelijk de hanen van Van Kessel. (Zie HAAN.)

VAN KLEEF.

Hij is van de familie van Van Kleef: Liever van de heb dan van de geef. (Zie FAMILIE.)

VAN MUILWIJK.

Daar komt wat kijken, zei Van Muilwijk.
[VAN MUILWIJK, *een man uit Gorinchem, zei altijd, wanneer zich in eene zaak bijzondere moeijelijkheden openbaarden, die veel hoofdbrekens moesten kosten, om ze meester te worden:* daar komt wat kijken; *waardoor zijn gezegde tot een spreekwoord geworden is.*]

VAN PUTTEN.

Akkoord, Van Putten! (Zie AKKOORD.)

VAN VARELEN.

Akkoord, mijnheer Van Varelen! (Zie AKKOORD.)

VAN VLEUTEN.

Geef wat tijd, zei vader Van Vleuten, want al te haastig is kwaad. (Zie TIJD.)

VAR.

Drijf een' var naar Montpellier; Komt hij weêr: hij blijft een stier. (Zie MONTPELLIER.)
Hij ziet zoo zuur als een var. 1

VARKEN.

Aan den taaijen muil van het varken kent men zijnen ouderdom. (Zie MUIL.)
Alle ding daar het behoort, zei het varken, en het kroop in de geldkast. (Zie DING.)
Al regende het varkens: gij zoudt niet éénen borstel kunnen krijgen. (Zie BORSTEL.)
Als de eksters op de varkens vliegen, dan is het om de luizen te doen. (Zie EKSTER.)
Als de varkens: knorren bij den vollen trog. (Zie TROG.)
Als het varken den trog omsmijt, valt het er zelf bij neêr. (Zie TROG.)
Als het varken droomt, is het van draf. (Zie DRAF.)
Als je boert, dan denken de varkens, dat je op het orgel speelt. (Zie ORGEL.)
Als ieder zegt, dat gij een varken zijt, dan moet gij in het kot. (Zie KOT.)
Als men dat het varken biedt, zal de zak gereed zijn. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Als men kosch (*of:* kusch) zegt, meent men al de varkens.
Ben ik een varken, zei Kaatje, zoo eet spek van mijn' aars. (Zie AARS.)
Daar de varkens veel zijn, valt de spoeling dun. (Zie SPOELING.)
Daar is een varken onder de rozen. (Zie ROOS.)
Daar is een varken te villen. 3
[*Men zegt dit van eene geheime bijeenko*
Daar trouwde eene bruid, en het varken had g
hemd aan. (Zie BRUID.)
Dat ik aan het koren verlies, zal ik aan het s
wel weêr vinden, zei de boer, en zijne vark
liepen door het koren. (Zie BOER.)
Dat is als een gouden ring in een' varkens
(Zie GOUD.)
Dat is dolle Trijn, die hare opvoeding bij de v
kens gekregen heeft. (Zie OPVOEDING.)
Dat is een eerlijk werk, zei broêr Kornelis, en
joeg de varkens door het koren van de Ge
(Zie BROEDER.)
Dat is een straatvarken. (Zie STRAAT.)
Dat past als eene tang op een varken. (Zie TA
Dat past als rozen in een varkenskot. (Zie KOT.
Dat varken zal zich wel wasschen.
Dat zijn onzes Heeren braadvarkens. (Zie HE
Dat zouden de varkens zeggen, zoo zij spr
konden. 4
De boeren hadden gemerkt, dat de varkens
dan hortende en snorkende geslapen had
(Zie BOER.)
De een kalt van het varken, en de ander van
os. (Zie OS.)
De een scheert de schapen, en de ander de vark
zei Jan: Ik heb er het haar, en hij er de
van. (Zie HAAR.)
De knechts scheren de schapen, en de meeste
varkens. (Zie KNECHT.)
De magerste varkens schreeuwen 't hardst.
Den varkens komt de draf en vuiligheid toe. (
DRAF.)
De slimste varkens ziet men wel de beste kno
eten. (Zie KNOL.)
De varkens loopen met lang stroo in den bek. (
BEK.)
De varkens sterven van toebak. (Zie BAK.)
De vuilste (*of:* luiste) varkens krijgen de b
eikels. (Zie EIKEL.)
De wereld loopt ten end, zei de jongen, en hij
zijn' vaâr op een varken rijden. (Zie EINDE.
Die het varken heeft, maakt beulingen, als hij
(Zie BEULING.)
Die het varken kelen (*of:* krammen) wil,
zich het tieren (*of:* gieren) getroosten. 5
Die maar éénen zoon heeft, maakt hem zot;
maar één varken heeft, maakt het vet. 6
Die zich onder de zemelen laat mengen, zal va
varkens gegeten worden. 7
Dominé mag de knollen gerust nemen, zei de b
want onze varkens lusten ze toch niet meer. (
BOER.)
Dominé's beroepen en varkens vet mesten: d
zit weinig voordeel op. (Zie DOMINÉ.)
Drie beesten schiep onze Heer: ezels, varkens
posten te voet. (Zie BEEST.)
Een boer en een varken zijn net gelijk, want
worden beide al knorrende vet. (Zie BOER.)
Eene gouden deur aan een varkenskot. (Zie DEU
Eene krul meer dan aan een' varkensstaart. (
KRUL.)

1 Sancho-Pança bl. 60.
2 *Prov. seriosa* bl. 6.
3 Sartorius *sec.* VI. 41.
4 Tuinman I. bl. 202.
5 Gheurtz bl. 6. 27 *Maart.* Gruterus I. bl. 100. Cats bl. 476. Bogaert bl. 89.
6 *Metz* bl. 63.
7 v. d. Venne bl. 164. v. Hasselt bl. 16.

rein varken was nooit vet.
varkensbaar maakt geen' kleêrborstel, en éénе
zwijn geen bed. (Zie BED.)
varkensleven: kort en goed. (Zie LEVEN.)
varken sterft van geen' vuilen-, maar wel van
een' leêgen trog. (Zie TROG.)
schouderen, varkens muil, koopmans ooren.
(Zie EZEL.)
werpt het hier, gij legt het daar: Koentje mist
zijn varken. (Zie KOENRAAD.)
zijt zoo haastig: gij zoudt niet deugen, om
varkens te maken, want gij zoudt den staart
vergeten. (Zie HAASTIG.)
rtjelief! wordt: daar, jou varken! (Zie GE-
LIEFDE.)
is een vet varken ontjaagd. 1
[*Dat is: hij heeft een groot verlies geleden.* Ontjaagd *zegt zooveel als* ontnomen.]
gasthuis is voor de varkens niet gemaakt. (Zie
GASTHUIS.)
gebrek (*of:* De hoovaardij) is in den mensch;
als het in het varken: men zou het er uitsnijden.
(Zie GEBREK.)
is, alsof hij bij de varkens is groot gebragt.
is al van het varken, als het niet wezen wil. 2
is al van het varken: de koe is op. (Zie KOE.)
is al weêr van het varken: op den ouden voet. 3
[*Men zegt dit van iemand, wanneer hij in zijne oude dwaasheid vervalt.*]
is beter menschen te voêren dan varkens. (Zie
MENSCH.)
is een ijzeren varken. (Zie IJZER.)
is een vet (*of:* gemest) varken in de kuip. (Zie
KUIP.)
is het varken aan de ooren getrokken. (Zie
OOR.)
is ieder niet gegeven, op een varken te rijden,
met de borstels in den aars. (Zie AARS.)
is van Koentjes varken. (Zie KOENRAAD.)
kan altijd niet even stijf wezen, zei Goosen de
varkenslager, en hij blies eene blaas op, daar
een gat in was. (Zie BLAAS.)
kan wel varkens regenen: de lucht ziet zoo
zwijnachtig. (Zie LUCHT.)
krult gelijk een varkensstaart. (Zie STAART.)
past erbij als een zijden doek op een' varkens-
kop. (Zie DOEK.)
varken, al te wel gevoed, Geeft oorzaak, dat
men 't slagten moet. (Zie OORZAAK.)
varken droomt van een' drek. (Zie DREK.)
varken heeft eene huik op. (Zie HUIK.)
varken heeft gedanst. 4
varken is door zijnen buik gestoken. (Zie
BUIK.)
varken is heel ontbonden geweest. 5
[*Waar het varken den vrijen loop heeft, gaan de zaken niet ordelijk toe; van daar, dat men dit spreekwoord toepast op ongeregelde huishoudens.*]
varken is op de regter zijde gevallen. 6
[*Dat wil zeggen: die zaak is bijzonder voordeelig uitgevallen, even gelijk het varken, dat, geslagt zijnde, meêvalt.*]
Het varken is op een oor na gewasschen. (Zie OOR.)
Het varken kelen en laten liggen. 7
Het varken wil zijn' meester beregten. (Zie MEESTER.)
Het zijn bijzondere varkens, daar de kraaijen op rijën. (Zie KRAAI.)
Hier komt het varken onder zijne magen. (Zie MAAG.)
Hij droomt van het varken, en eet gaarne beuling. (Zie BEULING.)
Hij heeft varkensdorst. (Zie DORST.)
Hij is al een oud varken. 8
Hij is er gezien als een varken in eene Joden-keuken. (Zie JOOD.)
Hij is zoo dik als het varken van Sint Teunis. (Zie SINT ANTHONIE.)
Hij is zoo dom als een os (schaap, *of:* varken). (Zie OS.)
Hij is zoo scherp (*of:* beleefd) als het achtereind van een varken. (Zie ACHTERSTE.)
Hij is zoo subtiel als de rug van een' vaâm dik varken. (Zie RUG.)
Hij is zoo verkeerd als een varken: hoe meer men hem vooruitdrijft, hoe meer hij teruggaat.
Hij kan wel twee ruggen uit één varken snijden. (Zie RUG.)
Hij leefde als een hond, en stierf als een varken. (Zie HOND.)
Hij maakt hem wijs, dat paarden- (*of:* varkens-) stronten vijgen zijn. (Zie PAARD.)
Hij riekt naar het geld, als een varken naar boomolie. (Zie BOOM.)
Hij scheidt er zich uit als de zeug uit de varkens. 9
Hij schiet met heele varkens.
Hij schiet (*of:* maakt) een' bok (*of:* een varken). (Zie BOK.)
Hij schreeuwt (*of:* tiert) als een mager varken. 10
Hij slaapt als een varken.
Hij slacht de varkens: hij zal goed zijn, als hij dood is. (Zie DOODE.)
Hij snijdt het varken onder den buik. (Zie BUIK.)
Hij snuffelt als een Sint Anthonies varken. (Zie SINT ANTHONIE.)
Hij staat op (*of:* houdt) zijn respect als een scheel varken. (Zie RESPECT.)
Hij steekt het varken de keel af, en laat het liggen dood bloeden. (Zie KEEL.)
Hij veegt hem zoo zwart, dat zijns vaders varkens niet van hem zouden lusten. (Zie VADER.)
Hij verliest zijne aalmoes niet, Die ze aan zijn varken biedt. (Zie AALMOES.)
Hij weet de varkens nergens langer te brengen. 11
Hij weet niet, hoe hij het varken ontginnen zal. 12
Hij weet wel, wat hij drijft, die varkens vóór heeft. 13
Hij weet zooveel van de zeevaart als een speenvarken van vedelen. (Zie VAART.)
Hij wentelt zich, gelijk een varken, in zijn' eigen' drek. (Zie DREK.)

Brune bl. 464. Sartorius *tert.* VII. 77. v. Eijk II. *nal.* bl. 49. de Jager *Bijdr.* bl. 115.
Sartorius *pr.* I. 77. v. Eijk II. *nal.* bl. 50. de Jager *Bijdr.* bl. 114.
Sartorius *tert.* V. 91.
Gheurtz bl. 65.
5 Sartorius *tert.* VI. 50. de Jager *Bijdr.* bl. 115.
6 Gheurtz bl. 35. Tuinman I. bl. 268.
7 Gheurtz bl. 67.
8 *Campen* bl. 80.
9 *Campen* bl. 5.
10 Tuinman II. bl. 94. Everts bl. 314. v. Eijk II. bl. 86. Sancho-Pança bl. 60. Bogaert bl. 46. *Veeteelt* bl. 121.
11 *Campen* bl. 84. Meijer bl. 38.
12 *Campen* bl. 58.
13 Gheurtz bl. 28. v. d. Venne bl. 274. Tuinman I. bl. 308. *Euphonia* bl. 518.

Hij wordt getroeteld gelijk de varkens van de kraaijen, die gaarne lijden, dat men hun de luizen afpikt. (Zie KRAAI.)

Hij zal de varkens wat slachten: die leven ook na hunnen dood. (Zie DOOD.)

Hij zou wel om een' beuling zweren, dat het varken gortig was. (Zie BEULING.)

Hoe meer het varken tegendringt, Hoe beter men het ringt. 1

Hoewel de droes aan het kwaad gewend is, hij schendt (slaat, *of:* velt) geen varkenskot of kakhuis. (Zie DROES.)

l'Honneur aux dames: de varkens treden vooraan (*of:* de ezels gaan vooruit). (Zie DAME.)

Iemand naloopen als een Sint Anthonies varken. (Zie SINT ANTHONIE.)

Ik ga eens zien, of mijne familie slaapt, zei Jorden de boer, en hij keek in het varkenskot. (Zie BOER.)

Ik geloof in God, en nogtans eet ik varkensvleesch. (Zie GOD.)

Ik heb het varken gemest, en hij is met het spek onder het bed. (Zie BED.)

Ik wilde wel, dat ik het al gedaan had, zei de jongen, en hij zou het varken den aars kussen, om de blaas te hebben. (Zie AARS.)

Ik wil Latijn in mijn huis hebben, zei de boer, en hij liet voor zijn varkenskot schilderen: pax intrantibus et mors exeuntibus. (Zie BOER.)

Ik zal dat varken wel wasschen, dat de borstels blinken. (Zie BORSTEL.)

Ik zal dat varken wel wasschen, zei de boer, en hij gooide het in den modder. (Zie BOER.)

Ik zie wat nieuws, zei dronken Joost, en hij zag eene nieuwe deur aan een oud varkenskot. (Zie DEUR.)

Ik zou hem eruit halen, al stond hij onder honderd varkens (*of:* Ik zou hem uit honderd varkens kennen). 2

Indien hij Sint Teunis' varken ophad, hij kon niet meer knorren. (Zie SINT ANTHONIE.)

In die slaapbank zal ik mij van nacht wel behelpen, zei dronken Tijs, en hij ging in een' varkenstrog liggen. (Zie BANK.)

Kan een varken ook met den lepel eten? (Zie LEPEL.)

Korte missen (*of:* sermoenen) en lange maaltijden: dat is vuile varkens werk. (Zie MAALTIJD.)

Kweekt gij kinderen? kweek liever braadvarkens, dan hebt gij alle zes weken geld. (Zie GELD.)

Loop voor het varken. 3

[*Door deze spreekwijze geeft men de groote verachting te kennen, die men iemand toedraagt.*]

Maakt ge u tot een' wortel, dan vreten u de varkens.

Meester, scheer zacht, zei dronken Goris, en daar was een varken, dat hem achter het oor likte. (Zie GORIS.)

Men kan een varken geene reinheid leeren. (Zie REINHEID.)

Men kan geen' goeden pijl van een' varkensstaart maken. (Zie PIJL.)

Men kan geen varken met zemelen mesten. 4 (
de *Bijlage.*)

Men kan van een varkensoor geene fluweelen b
maken. (Zie BEURS.)

Men maakt geene hertslederen broek van de h
van een wild varken. (Zie BROEK.)

Men mag een varken een vogeltje noemen, he
en blijft een zwijn.

Men moet de varkens niet door het veld laten loop

Men zal het varken schoon schouwen. 5

[*Wanneer* men het varken schoon sch
*dat wil zeggen: komt bekijken, als het sch
is (dat is: na gespoeld en van de ingew
ontdaan te zijn), dan eerst kan men oord
wat het waard is.*]

Men ziet aan de tong wel, of het varken gort
(Zie TONG.)

Met troetelen wordt het varken den kop ingesl
(Zie KOP.)

Mindert de schoof, zoo wast het varken. (
SCHOOF.)

Mindert het meelvat, dan meerdert het var
(Zie MEEL.)

Na Allerheiligen deelt men de varkens uit. (
ALLERHEILIGEN.)

Na Sint Andries zult gij 't gemeste varken koo
Maar is 't, dat gij 't te Kersmis nog niet h
dan zult gij 't laten loopen. (Zie KERSMIS.)

Onder de darmen is 't varken het best. (Zie DA

Regtuit, Als de varkenssnuit. (Zie SNUIT.)

Strooi geene rozen voor de varkens. (Zie ROO

Trekt men één varken bij den staart, dan sch
wen zij allen. (Zie STAART.)

Uit de schuit met zulk volk, ze zouden mijne v
bederven, zei schipper Louwe, en hij had
partij varkens scheep. (Zie LOURENS.)

Van een varkenskot eene kleêrkast maken. (
KAST.)

Van vuile varkensborstels worden wel schoon
zems gemaakt. (Zie BEZEM.)

Varkens doen niemand nut, voor zij dood zijn. (
NUT.)

Varkens-tranen schreijen. (Zie TRAAN.)

Varkens zullen nimmer hermelijnen telen. (
HERMELIJN.)

Veel geschreeuw, maar weinig wol, zei de d
mel, en hij schoor zijne varkens. (Zie D
MEL.)

Veel ruigs en weinig wol, zei de aap, en hij sch
het varken. (Zie AAP.)

Vieze varkens worden niet vet.

Waar het hek open is, loopen de varkens in
koren. (Zie HEK.)

Waartoe dient een varken, dat geen spek to
worsten geeft? (Zie SPEK.)

Waar zal men het varken beginnen? 6

Wat doet het varken met eene kostelijke b
(Zie BOOT.)

Wat zal het varken in de kerk doen? (Zie K

Weg! weg! voor het varken daarmede. 7

[*Men zegt dit bij het toedienen van sl
spijzen, beter voor het varken dan voor
mensch geschikt.*]

---

1 *Voetoelt* bl. 130.
2 Sancho-Pança bl. 47.
3 Sartorius *tert.* III. 56.
4 *Prov. seriosa* bl. 31.
5 Tuinman I. bl. 330.
6 Sartorius *sec.* III. 28. v. Eijk II. *nal.* bl. 50. de Jager *Bijdr.* bl. 114.
7 Sartorius *sec.* X. 80. v. Eijk II. *nal.* bl. 5

Jager *Bijdr.* bl. 115.

lk een morsig varken van een wijf! 1
e kan de varkens uit den stront houden! (Zie RONT.)
g, dat u het varken ontdreven is. 2
[*Dat is: houd u maar van den domme; zeg maar, dat het ding kwijt geraakt is, dan zijt ge van alle verantwoordelijkheid af. Men doelt hier gewisselijk op de historie van pastoor* KOENRAAD, *van wien de beide spreekwoorden:* Gij werpt het hier, gij legt het daar: Koentje mist zijn varken *en* Het is van Koentjes varken.]
hoe pronkt het varken nu! 3
even den honden en den varkens. (Zie HOND.)
ebben de keur, om van de koe of van het varken te nemen. (Zie KEUR.)
gen het varken in den ketel. (Zie KETEL.)
schreeuwen als varkens, die geringd worden.
klaar als een gortig varken. 4
moet het gaan, zei Jutje, en zij zag een varken n laatsten snik geven. (Zie JUTJE.)
ontijdig als een varken. (Zie ONTIJD.)

---

geeft hem stok en bal (*of:* stok en varken) in nden. (Zie BAL.)

VAST.

, wat los en vast is. (Zie LOS.)
g los, vroeg vast. (Zie LOS.)

VASTEN.

Izebel eene vasten uitroept, dat Naboth voor nen wijngaard zorge. (Zie IZEBEL.)
schuldig tegen Paschen, en de vasten zal u rt zijn. (Zie PASCHEN.)
geen' honger heeft (*of:* Die niet hongert), heeft d van de vasten te spreken. (Zie HONGER.)
vastendag maakt drie gulzige maaltijden. (Zie AG.)
houdt den eed, als de hond de vasten. (Zie ND.)
is zoo paapsch als duc d'Alfs hond: die at vleesch de vasten. (Zie DUC D'ALVA.)
is zoo welkom als de eerste dag in de vasten. Zie DAG.)
schaamt zich, als eene koe in de vasten doet. ie KOE.)
de vasten komt Paschen. (Zie PASCHEN.)
Vastenavond komt altijd de vasten. 5
tendagen Zijn gastendagen. (Zie DAG.)
sch in de vasten of droog brood. (Zie BROOD.)

VASTENAVOND.

r mondje gaat als de pan te Vastenavond. (Zie OND.)
gaat zoo met de kermis (*of:* den Vastenavond) oor. (Zie KERMIS.)
is alle dagen (*of:* altijd) geen Vastenavond. Zie DAG.)
moet Vastenavond met zijne vrouw, en Pachen met zijn' pastoor houden. (Zie PASCHEN.)
Vastenavond komt altijd de vasten. (Zie VASTEN.)
Vastenavond heeft ieder zijn eigen pannetje oodig. (Zie PAN.)

Wordt er iets misdaan, Dat zal men op den Vastenavond slaan. 6
Zij heeft het zoo druk, zei Flip, als de pan te Vastenavond. (Zie FLIP.)

VASTIGHEID.

Bedenkelijk overleggen, maakt vastigheid. 7
Goede vastigheid maakt eendragt. (Zie EENDRAGT.)
In al, wat er is geboren, Is geen vastigheid te sporen.

VAT.

Absolvat, vuilvat, vuil vind ik u, vuil laat ik u. 8
[TUINMAN *zegt ter opheldering van dit spreekwoord: „Met deze* absolutie *scheepte eens een biegvader zijnen biegteling af, naar 't verhaal der kluchtvertelling, die dus wel gehertigt en gekuischt moest zyn. Hier van maakt men jokswijze eene toepassing op zulke, waar van men de handen aftrekt, en die men laat, gelijk zy zyn."*]
Als de kat uit is, dan dansen de muizen rondom het botervat. (Zie BOTER.)
Als de wijn in het vat te wild is, moet men ze met de water-roede geeselen. (Zie ROEDE.)
Als ten hove gegeten is, zijn er veel ledige schotels (*of:* ijdele vaten). (Zie HOF.)
Als 't vat niet wel wordt geschuurd, De wijn wordt vaatsch, of hij verzuurt. 9
Al wat men in een vuil vat doet, dat zuurt haast.
Al wat niet uit het vaatje komt, dat deugt niet.
Dat in het vat is, verzuurt niet. 10
Dat is een schoon voêr wijn, zei dronken Klaasje, En hij zag een vaatje van vier stoop door een vergrootglaasje. (Zie KLAAS.)
Dat is nog niet in het vat, daar 't in zuren zal. 11
Dat kan in geene vaten gegoten worden.
[*Men zegt dit van eene verlorene zaak, die niet weder is te herstellen.*]
Dat laatste hoepeltje bindt, zei de kuiper, en hij had een vaatje van vier stoop onder handen. (Zie HAND.)
Dat vat zal zoo doende wel uitlekken. 12
De drommel mogt zoo tappen, zei Lijs, en het vat was leêg. (Zie DROMMEL.)
De duigen uit het vat halen. (Zie DUIG.)
De herberg is vaatsch. (Zie HERBERG.)
De Mei (*of:* Lente) koel en nat, Koren in het vat (*of:* Als de Mei is koel en wak, Brengt ze koren in den zak, *ook wel:* Maart droog en April nat, Geeft veel koren in het vat). (Zie APRIL.)
De vrouwen zijn zwakke vaten, daarom leg ik er een' band om, zei de kuiper, en hij roste zijne vrouw. (Zie BAND.)
Die een vat vult, moet weder iemand hebben, die het ledig maakt.
Die jenever smaakt naar het vat, zei dorstige Joor, en hij dronk scharrebier. (Zie BIER.)
Die met zijn lijf in een vat boter valt, schijnt een gelukkige vetzak te wezen. (Zie BOTER.)
Eene koe is een wandelend botervat. (Zie BOTER.)
Een vat opmaken, en het daarna den bodem inslaan. (Zie BODEM.)

---

inman II. bl. 63. v. Eijk II. bl. 86.
torius pr. IV. 5. de Jager *Bijdr.* bl. 114.
mbeende I. bl. 201.
inman I. bl. 286. v. Zutphen *Duivel* bl. 418.
inman II. bl. 93.
ro. *serioes* bl. 24. Gheurtz bl. 58. Tuinman I. bl. 118, 165, II. bl. 25. Bogaert bl. 30.
6 Sartorius *tert.* II. 79.
7 v. d. Venne bl. 174.
8 Tuinman I. bl. 61. *Aug.* 27.
9 *Gent* bl. 125.
10 Winschooten bl. 325. Tuinman I. bl. 306. *Euphonia* bl. 517. Everts bl. 224.
11 *Campen* bl. 64. Gheurtz bl. 63. Gruterus I. bl. 111. Tuinman I. bl. 267.
12 Winschooten bl. 334.

Een vol vat bomt niet. 1
Er is nog olie in de kan (*of:* het vat). (Zie KAN.)
God giet de olie zijner barmhartigheid niet dan in gebroken vaten. (Zie BARMHARTIGHEID.)
Het Heidelbergsche wijnvat. (Zie HEIDELBERG.)
Het is al in digte vaten. 2
Het is alleen profeten-werk: van een klein oliekruikje vele vaten te vullen. (Zie KRUIK.)
Het is al te laat, het vat te verkuipen, als het bier in den kelder zwemt. (Zie BIER.)
Het is een bodemloos vat. (Zie BODEM.)
Het is een leêg vat.
Het is mis, zei Harmen, en hij stak de kraan bezijden het vat. (Zie HARMEN.)
Het is nog in het vat. 3
Het is onder één vat.

[*Het zijn menschen van dezelfde geaardheid.*]

Het is te laat gespaard, als het vat ten einde gaat. (Zie EINDE.)
Het is te vergeefs, het zwikje afgesneden, als het volle vat in deel-wijn veranderd is.
Het is uit paters vaatje getapt. (Zie PATER.)
Het vaatje is op den bodem. (Zie BODEM.)
Het vaatje is uit (*of:* lens, *ook wel:* heeft niet meer in). 4
Het vaatje op den beitel zetten. (Zie BEITEL.)
Het vat geeft uit, wat het inheeft. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Het vat is de bodem ingeslagen. (Zie BODEM.)
Het vat riekt naar den wijn, die erin is. 6
Hij begeert niets dan het wijnvat vol en de kamenier dronken. (Zie KAMENIER.)
Hij doet als de gek, die eens anders voordeel in zijn eigen vat kuipt. (Zie GEK.)
Hij heeft een woord bij hem in het vat. 7

[TUINMAN *verstaat dit spreekwoord niet, en vraagt: ,,Waarom zegt men van ymand, die by een anderen vrymoedig spreken mag:* Hy heeft een woord by hem in 't vat?'' BILDERDIJK *leert het ons verstaan, als hij, in zijne* Aant. *op* C. HUYGENS' Koren-bloemen, v. *bl.* 208, *zegt: ,,'t* Vat *is de vaas, waar men de stembriefjens by verkiezing van een Prelaat in wierp. Men schreef daar den naam op, van wien men stemde.'' Of evenwel dit spreekwoord eene ,,oude uitdrukking'' is, gelijk* BILDERDIJK *t. a. p. beweert, betwijfel ik; omdat het uit* oude *verzamelingen van spreekwoorden, en evenmin uit* oude *schrijvers, naar ik meen, niet gestaafd is.*]

Hij heeft het vaatje vol.
Hij heeft nog iets bij mij in het vat.
Hij herstelt zich als de haan in het weivat. (Zie HAAN.)
Hij houdt de vliegen van het vat.
Hij is er geacht (*of:* heeft zooveel te zeggen) als een jongen, die een half vat t' huis brengt. (Zie HUIS.)
Hij kan wel op een half vat dansen.
Hij maakt een' soldaten-ransel (*of:* een vuilnisvat) van zijne maag. (Zie MAAG.)
Hij schrikt, alsof er een zoutvat omviel.

[*Het bijgeloof wil, dat het omstorten* [illegible] *een zoutvat twist voorspelt tusschen de aan*[illegible] *tende gasten.*]

Hij slaat de bom op het vat, voor het vol is. ([illegible] BOM.)
Hij tapt alles uit één vaatje.
Hij tapt thans uit een geheel ander vaatje.
Hij vult een vat op. 8
Hij weet het in geene vaten te koelen.
Hij zet het vaatje op zijn' kant. (Zie KANT.)
Hij ziedt het in alle vaten. 9
Hij zit gelijk de duivel in een wijwatervat. ([illegible] DUIVEL.)
Iemand een vat wijns gelaarsd en gespoord [illegible] eeren. (Zie LAARS.)
Ik weet niet, in wat gat (*of:* vat) ik het [illegible] moeten gieten. (Zie GATEN.)
In Frankrijk heeft de onfeilbaarheid zooveel te[illegible] gen, zei Mazarin, als een jongen, die een [illegible] vat t' huis brengt. (Zie FRANKRIJK.)
In hoeveel vaten zal hij dat nu wel gieten?

[*Dat is: op welke wijze en door hoe*[illegible] *middelen zal hij die bedorvene zaak nu we*[illegible] *orde trachten te brengen?*]

Keer om het vat. 10
Koorn zonder gras is als wijn zonder vat. ([illegible] GRAS.)
Ledige vaten geven het meest geluid (*of:* ge[illegible] mel, *ook wel:* bommen meest). (Zie GELUI[illegible])
Men kent zoo min den man aan den hoed, als wijn aan het vat. (Zie HOED.)
Men vangt meer vliegen met een' lepel stroo[illegible] met een vat azijn. (Zie AZIJN.)
Men zal uit een ander vaatje tappen. 11
Met der tijd raakt een ding in 't koolvat. (Zie D[illegible]
Mindert het meelvat, dan meerdert het varken. ([illegible] MEEL.)
Nu heb ik het Heidelbergsche vat gezien, zei [illegible] rens, en hij zag een voeder wijn van acht[illegible] stoop. (Zie HEIDELBERG.)
Op den grond van het vat vindt men de hef. ([illegible] GROND.)
Oude vaten lekken gaarne. 12
Spaar, als het vat vol is: als het ledig is, [illegible] geen sparen meer. 13
Tap eens uit een vat, daar niet in is (*of:* dat [illegible] inhoudt).

[*Men past dit spreekwoord mede toe* [illegible] *ken, die niet meer of die niets uit kunne*[illegible] *ven, maar meesttijds ziet het op den ledig*[illegible]

Wat helpt een vat wijn, als het niet ontstoken w[illegible]

[*Men bezigt dit spreekwoord, om aan te*[illegible] *nen, dat men kostelijke voorwerpen niet* [illegible] *moet sparen, maar ten gepasten tijde gebru*[illegible]

Wel beslagen, zei schipper Auke: het schip v[illegible] ren, maar het hoosvat behouden. (Zie AUK[illegible]
Wij zijn altemaal zwakke vaatjes. 14

---

1 Cats bl. 499. v. Alkemade bl. 20, 49. Modderman bl. 133.
2 *Campen* bl. 121. Meijer bl. 59.
3 *Campen* bl. 83.
4 Winschooten bl. 22. Gales bl. 46. v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
5 Servilius bl. 50. Gheurts bl. 16. Zegerus bl. 21, 25. 8 *Mei.* Idinau bl. 45. Gruterus I. bl. 120, II. bl. 145. Cats bl. 524. de Brune bl. 401, 483. *Mergh* bl. 20. *Sel. Prov.* bl. 167. Sartorius *pr.* VII. 13, *sec.* IX. 87. Witsen 441. v. Alkemade bl. 150. Tuinman I. bl. 258, 344, *nal.* bl. 35. *Adag. quædam* bl. 34. *Adag. Thesaurus* bl. 32. Gales bl. 19. *Wijsheid* bl. 141. Everts bl. 216. 8 *Mei* 53. *Gent* bl. 127. *Veeteelt* bl. 130.
6 *Sel. Prov.* bl. 87. Willems IV. 13.
7 Tuinman I. bl. 308.
8 Winschooten bl. 181.
9 *Campen* bl. 19. Meijer bl. 10.
10 Winschooten bl. 169.
11 Tuinman I. bl. 96, 115. *Dec.* I. Gales [illegible] Waesberge *Wijn* bl. 10.
12 *Prov. serioes* bl. 25. Zegerus bl. [illegible] terus I. bl. 118. de Brune bl. [illegible]
13 Cats bl. 391. de Brune bl. 57. Willems [illegible]
14 Winschooten bl. 306. Tuinman I. bl. [illegible]

[*Eene bekentenis van vrouwen ter verontschuldiging harer gebreken, door* TUINMAN *bepaaldelijk t' huis gebragt op „het kluchtverhaal van een Abdisse, die een Bagyn bestrafte," terwijl zij zelve de bewijzen der zonde, waarover zij aan 't kapittelen was, met zich voerde.*]

Die de gelegenheid van voren niet aangrijpt, heeft daaraan van achteren geen' vat. (Zie ACHTER.)
Hij heeft er geen' vat op. 1

VECHTER.

De scheider krijgt wel beide vechtenden op het lijf. (Zie LIJF.)
De waarheid behoeft geen' voorvechter. 2
Goede vechters maken goede klingen. (Zie KLING.)
Kakelaars zijn geene vechters. (Zie KAKELAAR.)

VEDEL.

Als een danser de veêl maar hoort, zoo drillen zijne voeten reeds. (Zie DANSER.)
Die te hard op de veêl strijkt, bederft den klank. (Zie KLANK.)
Heb je vreugde, neem eene vedel.
Hij wil ook een' duit in de veêl steken. (Zie DUIT.)
Iemand iets in de veêl duwen. 3

[*Dat wil zeggen: iemand wat wijs maken. Een speelman ziet niet, wat men voor hem in de veêl steekt.*]

Men kan de vedel hooren gaan.
Waar de veêl klinkt, drillen de voeten. 4
Wat fluit en vedel vergaderen, wordt door de trommel weêr versmeerd. (Zie FLUIT.)

VEDER.

Alle vogels, die met fraaije veren versierd zijn, hebben daarom geen zoet en liefelijk vleesch.
Als de veren iemand het vleesch ontdragen (ontsnappen, ontglippen, *of:* ontleggen). 5

[*De handelingen der zich uit het net los werkende vogels worden hier op den zich aan den valstrik ontworstelenden jongeling overgebragt.*]

Dat wat jaren heeft, wil niet uit de veren. (Zie JAAR.)
Beter een stuk brood in den zak dan eene veêr op den hoed. (Zie BROOD.)
Daar alles ontbreekt, hangen de veren.

[*De vogel, die treurt of ziek is, laat de veren hangen.*]

Daar kan geen vogel voorbij vliegen, of hij moet er eene veêr van hebben. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Dat is de schoonste veder op zijn' hoed. (Zie HOED.)
De arend klaagde, met den bout geschoten te zijn, welks veren uit zijne wieken gevallen waren. (Zie AREND.)
De ekster danst in vreemde vederen. (Zie EKSTER.)
De groote paauw heeft zooveel met zijne veren te doen als de kleine nachtegaal. (Zie NACHTEGAAL.)
De veren sieren den vogel. 7
Die in den tijd van zaaijen slaapt, mag bij 't oogsten wel in de veren blijven. (Zie TIJD.)
Die met lijm omgaat, verliest zijne veren. (Zie LIJM.)
Eene veêr is nog geen lood. (Zie LOOD.)
Eene zwaan heeft zoowel hare pluimen noodig, als eene musch hare vederen. (Zie MUSCH.)
Ei zie, dat is wat raars, zei Jeroen, en hij peuterde der kat de veren uit den aars. (Zie AARS.)
Elk moet er eene veêr laten.

[*Die kwaad spreken, berooven ieders goeden naam.*]

Groote vogels, groote veren. 8
Het is al op, hij houdt niet ééne veêr in zijn nest. (Zie NEST.)
Het is eene kraai in paauwen-vederen. (Zie KRAAI.)
Het is een ongevederd kuiken. (Zie KUIKEN.)
Het ligt nog in proces, of het vlas of veren zal worden. (Zie PROCES.)
Het zijn veren, die stuiven.
Het zijn vogels van eender veren. 9
Hij heeft er eene staartveêr (*of:* eene veêr uit zijn' staart) gelaten. (Zie STAART.)
Hij heeft er eenige van zijne veren moeten laten. 10
Hij heeft te nacht op de lange veren geslapen. (Zie NACHT.)
Hij is van geld voorzien als een kikvorsch (*of:* eene pad) van veren. (Zie GELD.)
Hij is vroeg uit de veren. 11
Hij is zoo ligt als eene veêr. 12
Hij kan geene veêr van den mond blazen. (Zie MOND.)
Hij kan geene veêr van zijn gat blazen. (Zie GATTEN.)
Hij komt hier als een ongevederde pijl. (Zie PIJL.)
Hij laat de veren hangen. 13
Hij mist zijne vederen (*of:* Zijne vederen zijn uitgeplukt).
Hij pronkt met vreemde (*of:* eens anders) veren. 14
Hij schiet hem den pijl tot de veren in het lijf. (Zie LIJF.)
Hij trekt hem eene veêr uit zijn' staart (*of:* zijne slagpennen uit). (Zie PEN.)
Hij zit in de kleêren, Als eene pad in de veren. (Zie KLEED.)
Hoe ouder de vogel wordt, hoe vaster hij zijne pluimen houdt (*of:* hoe nooder uit de veren). (Zie PLUIM.)
Hoeren en heeren Zijn van eender veren. (Zie HEER.)
Hoeren zijn als vogellijm: wat te nabij komt, moet er eene veêr laten. (Zie HOER.)
Iemand in het haar (*of:* de veren) zitten. (Zie HAAR.)
Iets in zijn haar en zijne vederen laten. (Zie HAAR.)
Iets uit zijn haar en zijne vederen stooten. (Zie HAAR.)
Ik gun hem die haneveêr op zijne muts. (Zie HAAN.)
Ik moet hem de veren wat korten. 15
Ik wil eene veêr opblazen. 16
Men kent den vogel aan zijne veren (*ook wel:* aan zijn nest). (Zie NEST.)

---

1 Witsen 287.
2 Gheurts bl. 9.
3 Tuinman I. bl. 197.
4 de Brune bl. 293. Zoet bl. 5. v. Alkemade bl. 1.
5 Sartorius *tert.* V. 89.
6 Campen bl. 118. Meijer bl. 87. v. Eijk II. bl. 92. Bogaert bl. 32.
7 de Brune bl. 291. v. Eijk II. bl. 88.
8 de Brune bl. 309.
9 Sartorius *tert.* I. 86. Tuinman I. bl. 166, 204, *nal.* bl. 12, II. bl. 29. v. Moerbeek bl. 270. Gales bl. 36, *Veer* bl. 270. v. Eijk II. bl. 92. Sancho-Pança bl. 23.
10 Sartorius *tert.* II. 52. Tuinman I. bl. 94. Everts bl. 220. Willems VIII. 185. v. Zutphen *Duivel* bl. 769. *Veer* bl. 271. v. Eijk I. *nal.* 47, II. bl. 88. v. Waesberge *Vrijen* bl. 64. Harrebomée *Esopus* bl. 244.
11 Roodhuijzen bl. 82.
12 Winschooten bl. 192. v. Eijk II. bl. 87. Sancho-Pança bl. 59.
13 Modderman bl. 43.
14 Witsen 183. Tuinman I. bl. 4, II. bl. 8. Gales bl. 5. Lublink *Br.* bl. 87. *Euphonia* bl. 516. Everts bl. 243. *Veer* bl. 271. Braakenburg bl. 6. Koning bl. 4. v. Eijk II. bl. 88. Harrebomée I. bl. 385. Bogaert bl. 8. Harrebomée *Esopus* bl. 244.
15 Gheurts bl. 43.
16 *Campen* bl. 132.

Men plukt de gans, zoo lang zij vederen heeft. (Zie GANS.)
Men vleit elkander naar de veren. 1
Men ziet aan de veren wel, dat een kerkuil geene duif is. (Zie DUIF.)
Met enkel veêrtjes plukt men den vink kaal. 2
Om de veren is de paauw bemind. (Zie PAAUW.)
Veel veêrtjes maken een bed. (Zie BED.)
Veêr voeren. 3

[*Dat wil zeggen: prachtig, overdadig leven.* „BILDERDIJK, *in zijne* aanteekeningen op HOOFTS Ged. III. 96, *en* BROES, *in het* Woord. des Inst. IV. 185," *zegt* DE JAGER, „*houden dit* veer *voor hetzelfde met het bij de ouden zeer bekende* voer, *dat is:* gedrag; *doch, onzes bedunkens, te onregt.*"]

Verliest eene kip hare veren, men weet, uit welk nest zij ontvloden is. (Zie KIP.)
Vette vogels, gladde veren; Wel te winnen, wel verteren. 4
Vogels met de schoonste veren hebben smakeloos vleesch. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Vogels van eenerlei veren vliegen gaarne zamen. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Vogels van eenerlei veren zingen al eens. 7
Vroeg in de veren, Vroeg in de kleêren. (Zie KLEED.)
Wanneer ik maar eene veêr van den mond kan blazen. (Zie MOND.)
Wie elke veêr wil zien en raken, Hoe zal die 't bed dan immer maken! (Zie BED.)
Wie weten wil, van welken kant de wind waait, werpt geen' steen, maar eene veêr in de lucht. (Zie KANT.)
Wij slachten de arenden, die hunne veren uittrekken, daar zij mede geschoten worden. (Zie AREND.)
Wij willen eene veder opwerpen, en die volgen. 8
Woorden en veren vliegen daar heen. 9
Zij is eene haneveêr. (Zie HAAN.)
Zij stoven uit elkander als ganzen, wanneer een jonge dartele hond haar achter de veren zat. (Zie GANS.)
Zulke vogels, zulke veren. 10

VEE.

Als het den herder misgaat, misgaat het 't vee. (Zie HERDER.)
Die goed voor zijn vee zorgt, zorgt goed voor zich zelven.
Die zijn vee met boonen voedt, Hoeft geen' duivenmest of roet. (Zie BOON.)
Gelijk het vee is, zoo is de stal. (Zie STAL.)
Goede verzorging is de beste veearts. (Zie ARTS.)
Groote wei voor magtig vee. 11
Het is schorremorrie (*ook wel:* vee) van volk. (Zie SCHORREMORRIE.)
Het zou een groot ongeluk zijn, indien er twee stallen met zulk vee besmet werden. (Zie ONGELUK.)
Hoe is mijn vee zoo moedig, zei de jongen, e[…] voelde de zesvoetige ruiterij op zijn' kop vee[…] (Zie JONGEN.)
IJzer-vee sterft niet. (Zie IJZER.)
Jong vee is dartel in de weide.
Mager vee geeft mageren mest, en magere […] schrale vruchten. (Zie MEST.)
Voêr om niet, maakt het vee mager. 12

[*Het voêr, dat men op de openbare* […] *vindt, of hier en daar aan de huizen op*[…] *en dat meestal uit schillen van deze* […] *aardvrucht bestaat, is op zich zelf* […] *koop, doch wordt duur in betrekking t*[…] *tijdverlies, om het te bekomen, maar* […] *ten aanzien van de slechte hoedanighei*[…] *het voêr, waarmede men het vee voorziet.*]

Wanneer een mensch, die geen verstand heef[…] waardigheid komt, zoo gaat het hem als h[…] (Zie MENSCH.)
Wij moeten niet, gelijk het vee, beestachtig […] door enkel water te drinken. (Zie BEEST.)

VEEG.

Het is met een' veeg gedaan. 13
Hij houdt hem voor een' voetveeg (*of:* eene […] wisch). (Zie STROO.)
Hij is voor geen' veeg vervaard. 14
Hij krijgt een' veeg uit de pan. (Zie PAN.)

VEEGE.

Als iemand veeg is, dan zou hem eene lui[…] bijten. (Zie LUIS.)
De gezonden liggen te bed; de veegen staan e[…] (Zie BED.)
De kranke ligt op het bed, en de veege sta[…] voor. (Zie BED.)
Den onsterkste (*of:* veegste van den huize) […] men de kaars in de hand. (Zie HAND.)
Die niet veeg is, kan veel verdragen. 15
Gij zijt nog niet veeg. 16
Hij is heel veeg geworden. 17

[*In eene noot op bl.* 85 *van zijne* Ver[…] het booze wezen *zegt* NIERMEYER: „[…] *mand, over wien het gesprek loopt, zee*[…] *daarna onverwachts zich vertoont, zeg*[…] *dat* hij nog niet veeg is. *Dit is dus een t*[…] *dat hij vooreerst nog niet sterven zal. H*[…] *oudtijds, zegt of liever gist* BILDERDIJ[…] *leen, als men kwaad van hem sprak. Zi*[…] aant. op HUYGHENS VI, 142. *Hij meen*[…] *dit* veeg *of* niet veeg *ziet* „*op die sli*[…] *dat doorzicht, 't geen men den lieden vó*[…] *dood plag toe te schrijven.*" Hij is no[…] veeg, *is dan volgens hem:* „*hy heeft* […] *doorzicht niet van die wel of kwalijk* […] *denken te onderscheiden. Had hy dit,* […] *hier geen bezoek komen doen.*" *Deze verk*[…] *stemt met het tegengestelde eenigzins* […] *Men zegt namelijk van iemand, dat* hij

---

1 *Veer* bl. 271.
2 Cats bl. 485, 499, 501. de Brune bl. 311, 404. *Mergh* bl. 54. *Sel. Prov.* bl. 176. Tuinman I. bl. 126. Bruyn bl. 139. v. Eijk II. bl. 88. Modderman bl. 82.
3 de Jager *Bijdr.* 12.
4 Cats bl. 504. de Brune bl. 16. *Mergh* bl. 57. *Sel. Prov.* bl. 161. v. Eijk II. bl. 92.
5 v. d. Venne bl. 247.
6 Servilius bl. 255*. *Campen* bl. 87. Gheurts bl. 71. Zegerus bl. 65. Gruterus II. bl. 166. Cats bl. 437, 463. v. d. Venne bl. 242. *Mergh* bl. 41. *Sel. Prov.* bl. 61. Sartorius *pr.* II. 63. Richardson bl. 33. Tuinman I. bl. 360, II. bl. 75. *Adag. quaedam* bl. 67. Folqman bl. 127. *Magazijn* 85. Meijer bl. 40. v. Eijk II. bl. 93. Guikema I. 17. Modderman bl. 115. Bogaert bl. 67.
7 v. Alkemade bl. 3.
8 Servilius bl. 24.
9 4 *Mei.* Gruterus I. bl. 123. *Sel. Prov.* bl. 168. Tuinman II. bl. 218.
10 de Brune bl. 422.
11 Cats bl. 501.
12 v. Hall I. bl. 6. *Voetsoeli* bl. 112.
13 Sartorius *sec.* IV. 59, VII. 68, X. 49, […] 63, 82.
14 *Campen* bl. 101. Meijer bl. 47.
15 Tuinman I. bl. 318, II. bl. 229.
16 Sartorius *tert.* X. 63.
17 *Campen* bl. 128. Tuinman I. bl. 317, […]

is, *wanneer hem iets zeldzaams bejegent, of hij iets buitengewoons bedrijft, zie* TUINMAN, Spreekw. I, 317. *Er blijkt echter altijd geen* doorzigt *uit het* zeldzame. *Het begrip van* veeg te zijn, *kan wel zijnen grond vinden in, of verwant zijn met het begrip der Ouden, ook der Joden, wanneer hun eene wonderbare verschijning te beurt viel. Verg.* V. D. PALM, Bijbel v. d. J. III, 145, IV, 132 en 168. *Dit is vast, dat het tot de leer der* voorteekenen (voorbuiken *in N. Braband*) *behoort; doch de voorteekenen uit het heidensch bijgeloof in het ware licht te stellen is eene glibberige baan. De afwijkingen, nuancen, verwarringen en aanvulsels zijn talloos.*"]

VEEGHEID.

Het was zijne veegheid. 1

VEEGSTER.

Dat is voor de veegster.

[*Wanneer men nl., ergens te gast zijnde, eene kleinigheid laat vallen.*]

VEEL.

Al te veel is al te veel. 2

Al te veel is niet genoeg. (Zie GENOEG.)

Beter te veel dan te weinig. 3

Groot (*of:* Veel), en datzelfde goed (*of:* en goed daarbij). (Zie GOEDE.)

Het grootst geschil en grootst krakeel Is om te weinig of te veel. (Zie GESCHIL.)

Is een weinigje goed, veel kan geen (*of:* is niet) kwaad. 4

Niet hoe veel, Maar hoe eêl. (Zie EDELHEID.)

VEELHEID.

De veelheid der honden is der wolven dood. (Zie DOOD.)

VEEN.

Achter in het veen (*of:* op het veld) zijn de beste weiden, zei de vos, niet voor mij — maar voor de goede ganzen. (Zie GANS.)

Beter één turf in de keuken, dan duizend op het veenland. (Zie KEUKEN.)

Die turf uit het veen haalt, heeft vrij brand. (Zie BRAND.)

Het komt op geen' turf aan, als men in het veen is. (Zie TURF.)

Hij stinkt als een veenboer tusschen zijne teenen. (Zie BOER.)

Staan uw tanden als de huizen In de veenen van Benthuizen? (Zie BENTHUIZEN.)

Turven sturen naar de veenen. (Zie TURF.)

VEER.

Alle veren worden aan (*of:* in) het werk gebragt.

Er is nog eene andere veer aan het drijven.

Het loopt zoo glad als eene veer. 5

[*Naar de aanteekening te oordeelen, zou men hier aan* veêr *voor* veder, *de* pluim der vogelen, *te denken hebben; maar* loopt die glad? *terwijl het daarenboven, blijkens diezelfde aanteekening*, van een schip gezegd wordt. *Ik heb daarom geene de minste bedenking gemaakt, om deze spreekwijze op de* veer, *het* natuurkundig werktuig, dat eene terugwerkende kracht bezit, *toe te passen.*]

Dat is een goed (*of:* slecht) veer. 6

Die wat kan, mag alle veren over. 7

Hij gaat over de veren. 8

[*Overal legt hij eens aan.*]

Vaart men over eene sloot, Men laat er een brood; Vaart men over een veer, Men laat er nog meer. (Zie BROOD.)

VEERTIG.

Dat is altemaal kou van 't jaar 40. (Zie JAAR.)

VEERWIJF.

Het is een regt veerwijf. 9

[*Naar de doorgaande geaardheid der veerwijven, wordt deze spreekwijze van eene helleveeg gezegd.*]

Veerwijven zijn geene kerkmeesters. (Zie KERKMEESTER.)

VEEST.

De stank verdwijnt zoo gezwind, als een veest in de kerk: daar heeft ze de ruimte van neusgaten. (Zie GATEN.)

Die van dreigen sterft, wordt met veesten overluid. 10 (Zie de *Bijlage.*)

Eenen veest ruiken, eer ze gesch.... is. 11

Eens ezels dankbaarheid is veesten en schoppen. (Zie DANKBAARHEID.)

Hij is met een' veest voort te jagen. 12

Hij wil veesten van een' dooden ezel hebben. (Zie EZEL.)

Zeven veesten maken één apostema. (Zie APOSTEMA.)

Zoo lang is de hand aan den aars, tot er de veest uit is. (Zie AARS.)

VEETE.

Beter oude schulden dan oude vijandschap (*of:* veete). (Zie SCHULD.)

De heeren dragen geene veete. (Zie HEER.)

Nooit zulk eene strenge veete, of zij kwam eens tot vrede. 13

Oude veete wordt ligtelijk vernieuwd. 14 (Zie de *Bijlage.*)

Veete scheidt geene liefde. (Zie LIEFDE.)

VEILIGHEID.

Beleefdheid geeft veiligheid, maar hoogmoed vijanden. (Zie BELEEFDHEID.)

VEL.

Aan 't gerimpeld vel Past de min niet wel. (Zie MIN.)

Alle dingen zijn wel: Heeft het lief (*of:* de bruid) geen geel haar, zij heeft geel vel. (Zie BRUID.)

Altijd het malle vel aan. 15

[*Men zegt dit van den wellusteling.*]

Betaal uw schuld met gelleken, Of boet ze aan uw velleken. (Zie GELD.)

Bruin vel Werkt wel. 16

Daar krijgt men kippenvel van. (Zie KIP.)

---

1 Tuinman II. bl. 231.
2 Witsen 38.
3 *Sel. Prov.* bl. 78.
4 Tuinman I. bl. 98, 133, 167. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.
5 *Veer* bl. 271.
6 Winschooten bl. 326.
7 Gheurts bl. 7. Sartorius *pr.* VII. 100. Winschooten bl. 326.
8 v. Lennep bl. 238.
9 Winschooten bl. 176, 326.
10 *Prov. seriosa* bl. 14. *Campen* bl. 101. Gheurts bl. 9. 16 *Junij.* Gruterus I. bl. 100. de Brune bl. 330, 331. Tuinman I. bl. 279. Folie I. 325. Meijer bl. 47.
11 Sartorius *tert.* VII. 30.
12 Sartorius *pr.* VII. 2, *sec.* IV. 84.
13 Gruterus III. bl. 164. Meijer bl. 70.
14 *Prov. seriosa* bl. 35. Gruterus III. bl. 166.
15 Sartorius *sec.* VII. 71.
16 Gruterus III. bl. 127.

Dat gaat door vel en vleesch. 1

Dat is eene pruik met Alphonsus, zei de boer, en hij had twee aalsvellen aan zijn haar hangen. (Zie AAL.)

Dat is eene schielijke overtogt, zei de vos, en ze trokken hem het vel over de ooren. (Zie OOR.)

De honger woont zoowel onder eene gevleeschde huid als onder een mager en gerimpeld vel. (Zie HONGER.)

De liefde verandert met het vel. (Zie LIEFDE.)

De zwarte rook zoekt altijd het blankste vel (*of:* de schoonste). (Zie ROOK.)

Die met zwavelstokken of palingvellen omloopt, doet al wat voor den kost; maar wie met zingen voort kan raken, wint dien met den mond. (Zie KOST.)

Eene oude koe is toch nog altijd goed om 't vel. (Zie KOE.)

Een goed herder zal de schapen wel scheren, maar niet villen (*of:* maar het vel laten houden). (Zie HERDER.)

Een hond, die bast en geen geweld doet, wacht zijn vel. (Zie GEWELD.)

Een kattevel Maakt kattenspel. (Zie KAT.)

Eet je t' huis een' beuling, de hond heeft er het vel van. (Zie BEULING.)

Er komen meer (*of:* zooveel) kalfsvellen dan (als) ossenhuiden ter markt. (Zie HUID.)

Gereed geld en naakt vel dingt naauw, zei de Moorman; toen dong hij te vergeefs naar de maan. (Zie GELD.)

Gerimpeld vel En vrijt niet wel. 2

[*Men zegt dit van oude vrouwen, wanneer zij verliefde buijen hebben, en dus in gelijken zin, als waarin men het spreekwoord bezigt:* Aan 't gerimpeld vel Past de min niet wel.]

Hem het vel over den neus halen. (Zie NEUS.)

Het is altijd kat in één vel. (Zie KAT.)

Het is een koopman van aalsvellen. (Zie AAL.)

Het is een vel (*ook wel:* een kwaad (stout, ondeugend, *of:* leelijk) vel). 3

[*De woorden* kwaad, stout, ondeugend *of* leelijk, *vóór* vel *gevoegd*, *duiden eene vrouw aan, die weinig vrouwelijksch heeft; maar ook de vrouw, die men bloot weg* een vel *noemt*, *wordt aan de algemeene verachting prijs gegeven. Hoe* TUINMAN *er dus toe komt*, *om* „*in bedenking te nemen*," *dat* „vel *by verkorting van* VELLEDA *komt*," *begrijp ik niet*, *te meer*, *daar hij zelf zegt:* „*'t Is* een vel, *zoude dan willen zeggen: 't is* eene VELLEDA, *een verstandig en dapper wijf.*" *De waarzegster* VELLEDA *moge hare nukken gehad hebben*, *als zij*, *om het volk in des te grooteren eerbied te houden*, *niet altijd en elk een tot zich liet naderen*, *zij stond in te hooge achting bij de Batavieren en Germanen*, *om het denkbeeld toe te laten*, *dat* TUINMAN *voorstaat. Het omkleedsel wordt wel meer voor het wezen zelf genomen*, *en zoo zal het hier ook gegaan zijn: men neemt* vel *voor* vleesch, *en* vleesch *voor* vrouw.]

Het is geen buikvel: dat rekt. (Zie BUIK.)

Het is pater goedleven: hij barst uit zijn vel. (Zie LEVEN.)

Het is vel over been. (Zie BEENDEREN.)

Het velleken is geen zotje: het weet, wanneer h[et] rimpelen moet. 4 (Zie de *Bijlage.*)

Het vossenvel aan de leeuwenhuid naaijen. (Z[ie] HUID.)

Het zijn wolven in schaapsvellen. (Zie SCHAA[P.])

Hij haalt (*of:* trekt) hem de huid (*of:* het vel) o[ver] de ooren. (Zie HUID.)

Hij heeft vellen, om te draperen. 5

[*Men zegt dit van een' vermogend' man.*]

Hij heeft zijne schoenen met hazevellen ge[...] (Zie HAAS.)

Hij heeft zulke goede dagen, dat hij niet kan [...]ren in zijn vel. (Zie DAG.)

Hij is zoo taai als een palingvel. (Zie PALING.)

Hij is zoo vet, dat men hem uit zijn vel zou sch[...]den. 6

Hij meende van boosheid uit zijn vel te spring[en.] (Zie BOOSHEID.)

Hij steekt in een kwaad vel. 7

Hij steelt eene koe, en geeft het vel aan de arm[en.] (Zie ARME.)

Hij trekt het hazevel aan. (Zie HAAS.)

Hij wil het vel mede hebben. 8

Hij zou een' duivel uit zijn vel doen springen. ([Zie] DUIVEL.)

Hij zou eene luis villen, om het vel daaraf te h[eb]ben. (Zie LUIS.)

Ieder wat van de stokvisch-vellen. (Zie STO[K]VISCH.)

Iemand het vel aftrekken.

[*Men zegt dit, wanneer men duchtig te[gen] iemand hoort uitvaren.*]

Iemand het vel over het hoofd (*of:* den nek) st[room]pen. (Zie HOOFD.)

Iemand het vel van het gat slaan. (Zie GAT[.])

Ik wilde niet in zijn vel steken.

Kale vellen verachten de pelzers. (Zie PELZER.)

Kan hij met de leeuwenhuid zijn oogmerk niet [be]reiken, dan doet hij het vossenvel aan. ([Zie] HUID.)

Meent ge uw schapen wel, Scheer dan de w[ol,] maar niet het vel. (Zie SCHAAP.)

Men kan geen' keisteen het vel afstroopen. ([Zie] KEI.)

Men vindt der vossen vel bij den bontwerker. ([Zie] BONTWERKER.)

Men vindt meer vossen-vellen dan ezels-vachte[n in] een' bontwerkers-winkel. (Zie BONTWERKE[R.])

Men zou uit zijn vel springen.

Niet om haar velleken, Maar om haar gelle[kens.] (Zie GELD.)

Practica est multiplex! zei de duivel, en hij s[need] een' boer de ooren af, en gebruikte het vel [tot] achterlappen voor zijne schoenen. (Zie BOER.)

Stinkende vellekens Geven klinkende gelleke[ns.] (Zie GELD.)

Voorgeld koopt men de stokvisch-vellen. (Zie GEL[D.])

1 Tuinman II. bl. 9.

2 Cats bl. 470. *Mergh* bl. 51. *Adag. quadam* bl. 28. v. Waesberge *Vrijen* bl. 60.

3 Tuinman I. bl. 220, 313.

4 Gruterus II. bl. 165. Cats bl. 448. *Mergh* bl. 41, 58. v. Alkemade bl. 87. Tuinman II. bl. 227. Modderman bl. 76. Bogaert bl. 19.

5 Sartorius *pr.* III. 84, *tert.* VIII. 55.

6 Sancho-Pança bl. 22.

7 *Campen* bl. 69. Winschooten bl. 267. Tuinman I. bl. 312, II. bl. 227. *Adag. quadam* [...] *Adag. Thesaurus* bl. 29.

8 de Brune bl. 465. Sartorius *sec.* IX. 45.

Waar men nu zweet, gaat het vel af. 1
[*Dit is eene overdrevene uitdrukking in groote koude.*]
Wie zijn' vader en zijne moeder niet hoort, moet het kalfsvel volgen. (Zie KALF.)
Wilt gij de wol hebben en ook het vel? De scheerders, die zoo scheren, doen niet wel. (Zie SCHEERDER.)
Woorden gaan door het vel niet. 2
Zij is de beste, die in haar vel steekt. (Zie GOEDE.)
Zij is een slangenvel. (Zie SLANG.)
Zij is in moortjes vel niet geweest. (Zie MOOR.)
Zijn vel is te kort.
Zij willen het vel afbruijen. 3

VELD.

Achter in het veen (*of:* op het veld) zijn de beste weiden, zei de vos, niet voor mij — maar voor de goede ganzen. (Zie GANS.)
Als de eenden naar het veld gaan, gaat de eerste vooruit. (Zie EEND.)
Als het koren op het veld staat, behoort het God en zijnen heiligen; als het op de korenzolders is, kan men het niet krijgen zonder geld. (Zie GELD.)
Als met een kaars in 't open veld, Zoo is het met den mensch gesteld. (Zie KAARS.)
Daar het veld smal is, kan men niet breed gaan weiden. 4
Dat is een ruim veld van beschouwing. (Zie BESCHOUWING.)
Dat is een schoon pagadetje, zei de Engelschman, en hij zag een' ooijevaar in het veld loopen. (Zie ENGELSCHMAN.)
De beste lieden, die men vijndt, Zijn, die de zon op 't veld beschijnt. (Zie LIEDEN.)
De bosschen hebben ooren, en de velden oogen. (Zie BOSCH.)
De bouw staat te velde. (Zie BOUW.)
De haas kiest altijd het ruime veld. (Zie HAAS.)
De uitkomst van een slagveld hangt aan het geval, niet aan het geweld. (Zie GEVAL.)
De vlasvinken zitten in het veld. 5
De vos jaagt nimmer op zijn eigen veld (*of:* in de nabijheid van zijn hol). (Zie HOL.)
Eén konijn in 't hok is mij meer waard dan tien hazen in 't veld. (Zie HAAS.)
Een wild paard kan men geen veld weigeren. (Zie PAARD.)
Er is geen jager zoo vroeg in het veld, of de strooper is er nog vroeger. (Zie JAGER.)
Gelijk de vinken Zitten, en kwinken In het veld, Zoo liggen de papen In de kerk, en gapen Naar 't offergeld. (Zie GELD.)
Het is een regte spring in 't veld. (Zie SPRINGER.)
Het is haag en veld. (Zie HAAG.)
Het komt aan als veldmuizen. (Zie MUIS.)
Het looze geld Behoudt het veld. (Zie GELD.)
Het veld moet zwakker zijn dan de boer. (Zie BOER.)
Hetzij in 't veld of in het koren, Een regt weiman pleegt naauw te sporen. (Zie KOREN.)
Het zijn niet dan vlugtige redenen (*of:* veldwoorden). (Zie REDEN.)
Hij behoudt het slagveld al vlugtende. (Zie SLAG.)
Hij behoudt het veld. 6
Hij draagt het paard op 't open veld. (Zie PAARD.)
Hij groeit als kool op 't veld. (Zie KOOLEN.)
Hij heeft het veld alleen. 7
Hij heeft ook nog jong koren te veld. (Zie KOREN.)
Hij heeft zelf koren te veld. (Zie KOREN.)
Hij huilt met de wolven, waarmede hij in het bosch is, en blaat met de schapen in het veld. (Zie BOSCH.)
Hij is uit het veld geslagen. 8
Hij is van zijn veld. 9
Hij is zeer bedwongen, die niet vijsten durft op 't ruime veld. 10 (Zie de *Bijlage.*)
Hij komt ermede te veld. 11
Hij komt hem te veld. 12
Hij lijdt als winterkoren op het veld. (Zie KOREN.)
Hij loopt met eene halve rijf over het veld. (Zie RIJF.)
Hij maakt schoon veld. 13
[*Volgens* POSTHUMUS *zegt men dit van iemand, die zich van zijne veldvruchten ontijdig of onhandig, maar altijd tot zijne schade, ontdoet, en past het toe op „een' doorbrenger en verkwister, in den volsten zin des woords."*]
Hij trekt met die van der Goude te velde. (Zie GOUDA.)
Hij trekt tegen iedereen tè velde.
Hij verliest het veld. 14
Iemand het veld ruimen (*of:* laten).
Iets over het veld zenden.
Ik had hem voor een' ander' man in het veld aangezien. (Zie MAN.)
Ik heb hem meester van het slagveld gelaten. (Zie MEESTER.)
Men moet de varkens niet door het veld laten loopen. (Zie VARKEN.)
Men vindt ze zoo niet in wegen of velden. 15
Men ziet hem in geene velden of wegen.
Onze zin was op een ander veld. 16
Op een klein veld wast goed koren. (Zie KOREN.)
Open veld en geene gunst. (Zie GUNST.)
Trek op een ander veld.
Trek uwe schoenen niet uit in een meloenen-veld. (Zie MELOEN.)
Veldscheerders scheren allen even vuil. (Zie SCHEERDER.)
Veld winnen. 17
Wanneer de rogge tierig te velde staat, dan is zij met Mei in de aar. (Zie AAR.)
Zij sterven weg als veldmuizen. (Zie MUIS.)
Zooveel als gras op 't veld. (Zie GRAS.)

VELDHEER.

Het menschenvleesch is bij dien veldheer goedkoop. (Zie MENSCH.)

VELDWACHTER.

Goeden dag zaâm, zei de boer tegen den veldwachter en zijn' hond. (Zie BOER.)

---

1 Tuinman I. bl. 289. Mulder bl. 414.
2 v. d. Venne bl. 226.
3 Gheurts bl. 60.
4 v. d. Venne bl. 265.
5 v. Eijk bl. 2.
6 Zegerus bl. 20. Tuinman I. bl. 242.
7 Sartorius *tert.* I. 70.
8 Harrebomée *Kind* bl. 102.
9 Tuinman I. bl. 241. *Febr.* 14. v. Eijk III. bl. 65.
10 *Prov. seriosa* bl. 25. Gheurts bl. 40.
11 Sartorius *pr.* X. 54.
12 Servilius bl. 89*.
13 de Wendt-Posthumus III. bl. 130.
14 Zegerus bl. 20.
15 Tuinman I. bl. 363.
16 de Brune bl. 468. Sartorius *tert.* VIII. 8.
17 Tuinman I. bl. 242.

VELLER.

Het is een groote kegelveller. (Zie KEGEL.)

VELUWE.

Eene muis van de Veluwe is slimmer dan eene kat van de Betuwe. (Zie BETUWE.)

VENETIË.

Het wit en zwart hebben Venetië rijk gemaakt, dat is: katoen en peper. (Zie KATOEN.)

Hij trouwt even als de doge van Venetië. (Zie DOGE.)

VENEZOEN.

Schaap en kapoen Is kostelijk venezoen. (Zie KAPOEN.)

VENIA.

Zij houden venia.

[*Dat wil zeggen: zij geven zich aan ongebondenheid over.* Venia *is* verlof, *en dat verlof wordt hier op drukke partijen toegepast.*]

VENIJN.

De bloem, daar de bij honig uitzuigt, daar zuigt de spin venijn uit. (Zie BIJ.)

De liefde verwint alle dingen, behalve een venijnig harte. (Zie DING.)

De maand Maart Heeft venijn in den staart. (Zie MAART.)

Die eener padde het hoofd afbijt, die trooste zich het venijn. (Zie HOOFD.)

Een schoone vrouw en zoete wijn, Die zijn vol heimelijk venijn. 1

Geen erger venijn dan van kwade tongen. (Zie TONG.)

Het streelen der vrouwen Moet men als venijn schouwen. 2

Hij heeft al zijn venijn uitgeworpen (*of:* uitgespogen).

Hij is zoo venijnig als eene slang. (Zie SLANG.)

Hij kan zijn venijn-schieten niet laten. 3

In geld, in vrouwen en in wijn Is deugd en vreugd, maar ook venijn. (Zie DEUGD.)

In het staartje zit het venijn. (Zie STAART.)

Kunnen wij de slang niet uit de wereld weren, laat ons van haar venijn remediën maken. (Zie REMEDIE.)

Mijn en dijn Brengt al 't venijn. (Zie DIJN.)

Onder vriendschaps schijn Zit 't ergste venijn. (Zie SCHIJN.)

Peren zonder wijn Zijn venijn. (Zie PEER.)

Slangen tongen is kwaad venijn, Nog vindt men tongen, die erger zijn. (Zie SLANG.)

Ter wereld is geen grooter venijn, Dan vriend te schijnen en vijand te zijn. 4

Wat den een is medicijn, Strekt den ander tot venijn. (Zie MEDICIJN.)

Wijn op melk Is goed voor elk; Maar melk op wijn: Dat is venijn. (Zie MELK.)

VENNOOT.

Vennooten winnen gaarne. 5

VENSTER.

Aanzien doet gedenken, sprak de man, en hij zette een' geschilderden oven op het venster. (Zie MAN.)

Als de armoede de deur binnenkomt, vliegt de liefde het venster uit. (Zie ARMOEDE.)

Daar breekt er een uit het wollen venster.

Dat huis is verhuurd, zei de boer, en zij keek ten venster uit. (Zie HOER.)

Dat is schoone alsem, zei de boer, en hij zag een bos wouw op het venster liggen. (Zie ALSEM.)

De dood is tot ons venster ingevallen. (Zie DOOD.)

De liefde komt door het venster, en gaat door de deur. (Zie DEUR.)

De oogen zijn de vensters van het hart. (Zie HART.)

Die zulke ladders hebben, raken ligt in zulke vensters. (Zie LADDER.)

Door een hennepen venster kijken. (Zie HENNEP.)

Eene deur open doen, om een venster te stoppen (*of:* te sluiten). (Zie DEUR.)

Eene gepraamde kat zal dwars door de venster vliegen, om ruimte te hebben. (Zie KAT.)

Een gedwongen vuur zal deur en vensters verslinden. (Zie DEUR.)

Het beste brood legt men op het venster. (Zie BROOD.)

Het is er niet in te werpen als een bal in het venster. (Zie BAL.)

Het is er zoo vol, dat ze al met de beenen uit het venster hangen. (Zie BEENEN.)

Het kijkt deuren en vensters uit. (Zie DEUR.)

Het ligt geen' boer in 't venster, of een' edelman in de deur. (Zie BOER.)

Het oog in het venster, en de aars op het kakhuis. (Zie AARS.)

Hij is door een hennepen venster ten hemel gevaren. (Zie HEMEL.)

Hij is venster-ziek, niet deur-ziek. (Zie DEUR.)

Hij raakt wel ten venster in, maar hij gaat weêr ter deure uit. (Zie DEUR.)

Hij smijt zijn kalf ten venster uit, of doet het van de trappen springen. (Zie KALF.)

Hij ziet deur noch venster aan. (Zie DEUR.)

Iedereen klaagt over den slechten tijd, en toch slaat de hoovaardij deur en venster uit. (Zie DEUR.)

Men kan niet uit het venster kijken, als men geen hoofd heeft. (Zie HOOFD.)

Men ziet de dingen anders van een' toren dan uit een keldervenster. (Zie DING.)

Of iemand deur en venster sluit, Die kwalijk is, die wil eruit. (Zie DEUR.)

Schoon voorgedaan is half verkocht, zei de bakker, en hij stelde geschilderd brood op 't venster. (Zie BAKKER.)

Veel op 't venster, weinig in den winkel.

Waar de vlijt de deur uitgaat, komt de armoede het venster in. (Zie ARMOEDE.)

Wanneer iemand een nieuw huis bouwt, dan geven de vrienden de vensterglazen. (Zie GLAS.)

Wat maakt men al om het geld, zei de boer, en hij zag een' aap op het venster zitten. (Zie AAP.)

Wat vindt men ter wereld zeldzame kinderen, zei de boer, en hij zag een' aap in het venster zitten. (Zie AAP.)

Zij is al zeer bekwaam, om met haar gat uit het venster te liggen. (Zie BEKWAAM.)

VENT.

De vent wil capituleren, zei de boer, en hij zag eene rat, die solliciteerde, om uit de val te komen. (Zie BOER.)

---

1 Cats bl. 443. de Brune bl. 23. *Mergh* bl. 50. Richardson bl. 32. *Adag. Thesaurus* bl. 70. *Gent* bl. 126.

2 *Adag. Thesaurus* bl. 32.

3 *Campen* bl. 52.

4 Tuinman II. bl. 216. 30 *Maart* 53.

5 *Prov. seriosa* bl. 46.

Die vent houdt den bas wel, zei de boer, en hij hoorde een kalf blaten. (Zie BAS.)
Die vent laat zijn naakte gat zien, zei Jochem, en hij zag een' jongen zwemmen. (Zie GATTEN.)
Die vent was goed, den kei van Amersfoort te slijpen. (Zie AMERSFOORT.)
Het is een baardelooze vent. (Zie BAARD.)
Het is eene Lijs van een' vent. (Zie LIJS.)
Het is een gladde vent.
[*Hij is een slimmert.*]
Het is een heele vent!
Het is een man als Cats, en Cats was een vent als eene onderdeur. (Zie CATS.)
Het is een saaijen vent. (Zie SAAI.)
Het is een vent van tieretijn. (Zie TIERETIJN.)
Het is een vierkante, flinke vent. 1
Het is er ook al zoo'n ventje naar.
Het is, of de vent gek is, zei Tijs, en hij zag eene vloo kabriolen maken. (Zie KABRIOOL.)
Hij is het ventje alleen.
Hij is zoo gaauw (*of:* Het is een vent) als een water. 2
[TUINMAN *zegt te regt: „Zo spreekt men van een rap, fluks karel." Met de afleiding is hij echter verlegen, als hij de volgende vragen doet: „Maar hoe komt* water *daar te pas? Word 'er iets onder verstaan? Of zinspeelt het op de vloeyende buigzaamheid, die aan het water eigen is; 't en zy de koude het styf en stram maakt?" En toch is het duidelijk, dat men hier wel aan de groote vloeibaarheid van het water te denken hebbe, niet in tegenstelling van de vaste zelfstandigheid, die het aanneemt, wanneer het tot ijs overgaat, maar ten aanzien van de geweldige vaart, waarmede het voortstuwt, als het eenmaal buiten zijne oevers is getreden, en geene dijken of dammen het meer houden kunnen.*]
Het mag wel schande, zei de vent, en hij at suikerpap. (Zie PAP.)
Ja, zei de vent, en hij zoende de meid tegen een hoenderhok. (Zie HOEN.)

VENUS.

Den stouten is Venus gunstig. (Zie STOUT.)
Die in vrouw Venus hof wil wandlen, Moet stout verzoeken, zachtjes handlen. (Zie HOF.)
Het is een Venus' kind. (Zie KIND.)
Venus en Bacchus zijn rare guiten: Zij maken het hoofd op hol, en plunderen de duiten. (Zie BACCHUS.)
Wat Venus voegt, dat scheidt de knuppel. (Zie KNUPPEL.)

VERACHTING.

Al te groote gemeenzaamheid baart verachting. (Zie GEMEENZAAMHEID.)

VERANDERING.

Alle verandering is geene verbetering. 3
Als de hanen kraaijen, is het verandering van weêr. (Zie HAAN.)
Als de raad kwaad, vuil en schandelijk is, dan wordt zijne verandering noodzakelijk. (Zie RAAD.)
Een mensch leeft bij de verandering. (Zie MENSCH.)
Men walgt van lange vreugd: Verandering verheugt.
Op korten tijd komt dikwijls groote verandering. (Zie TIJD.)
Verandering doet leven. 4
Verandering van land kan een' edelman maken. (Zie EDELMAN.)
Verandering van ministerie. (Zie MINISTERIE.)
Verandering van spijs doet wel eten (*of:* smaken). (Zie SPIJS.)
Verandering van stede Verandert niemands zeden. (Zie STEDE.)
Verandering van tooneel. (Zie TOONEEL.)
Verandering van weide doet der koeijen (*of:* den schapen) goed. (Zie KOE.)
Verandering Verligt het zwaarste ding. (Zie DING.)

VERBAASD.

Hij is verbaasd: misschien heeft hem een wolf in de keel gezien. (Zie KEEL.)

VERBAND.

Scheid van geen geld, of heb een verband. (Zie GELD.)
Verband van vrede maakt wel blij, Maar 't geeft ook dikwijls slavernij. (Zie SLAVERNIJ.)

VERBEELDING.

De verbeelding is erger dan de derdendaagsche koorts (*of:* de pest). (Zie DAG.)
Hij dwaalt in het rijk der verbeelding rond. (Zie RIJK.)

VERBEID.

Beter een goed verbeid Dan kwade haastigheid. (Zie HAASTIGHEID.)

VERBETERHUIS.

Weg gaan we, Marcus! met de bokken van Farao, zei dronken Joor, en hij reed onder escorte van schout en dienders naar het verbeterhuis. (Zie BOK.)

VERBETERING.

Alle verandering is geene verbetering. (Zie VERANDERING.)
Onder verbetering. 5
Verbetering is geene zonde. 6

VERBIED.

Daar is verbied bij (*of:* aan).
[*Men zegt dit van zaken of ondernemingen, die niet te bereiken zijn, naardien ze de geldelijke krachten te boven gaan.*]
Te veel verbied, Te lang verdriet. 7

VERBINDTENIS.

In onmogelijke zaken bestond nooit verbindtenis. 8
[*Met dit regtskundig spreekwoord drukt men hetzelfde uit, als wanneer men zegt:* Tot het onmogelijke is niemand gehouden.]

VERBLIJF.

Men heeft daar geen verblijf.
[*Men kan er niet vertoeven.*]

VERBOD.

Het verbod doet den lust ontstaan. (Zie LUST.)

VERBOND.

In elk verbond, waar geen tijd bepaald is, mag men de schuld terstond vorderen. (Zie SCHULD.)

VERBORGEN.

Zij neemt koopmanschap in 't verborgen. (Zie KOOP.)

1 Fostecki bl. 132.
2 Tuinman II. bl. 88.
3 Tuinman I. bl. 115, 356. *B. Studeerk.* II. 10. v. d. Willigen 14. Bruyn bl. 133. Modderman bl. 18. Bogaert bl. 107.
4 v. d. Venne bl. 31.
5 Sartorius *pr.* III. 90.
6 *Mots* bl. 4. de Brune bl. 321.
7 Gruterus III. bl. 169.
8 v. Hasselt bl. 4, 11.

VERDEELING.

Van vergift en kwade zaken Mag men geen verdeeling maken. 1

VERDERF.

Hij is aan den oever van 't verderf. (Zie OEVER.)
Hij loopt met lossen teugel in zijn verderf. (Zie TEUGEL.)
Hij loopt (*of:* valt) hals over kop in zijn verderf (*of:* in den strik). (Zie HALS.)
Hij onderhoudt zijne eigene verderfenis. 2

VERDIENSTE.

Drukke nering, maar weinig verdiensten. (Zie NERING.)
Gij zijt gehavend naar uwe verdienste. 3
Hij is het niet aan zijne verdiensten, maar aan zijne geluk ster verschuldigd. (Zie GELUK.)
Verdienste eischt dank en loon. (Zie DANK.)
Zij zijn gelukkig door verdiensten. (Zie GELUKKIG.)

VERDIEPING.

Het is dubbel wel, zei Bredero, en hij had eene pruik op met zeven verdiepingen. (Zie BREDERO.)
Het is geen man van hooge verdieping. (Zie MAN.)
Het schort hem (*of:* Hij heeft het) in de bovenste verdieping.

[*Dat wil zeggen: in het hoofd.*]

Hij zet er eene verdieping op.

[*Dat is: hij bezwaart zijn huis met hypotheek.*]

VERDOEMD.

Ofschoon hij het niet gelooft, zoo is hij daarom nog geen ketter (*of:* zal hij er nogtans niet om verdoemd zijn). (Zie KETTER.)

VERDRAG.

Een kwaad verdrag mag niet volstaan. 4
Een verdrag der debiteuren Kan den crediteur niet keuren. (Zie CREDITEUR.)
Geen regter kan partijen ooit tot een verdrag dwingen. (Zie PARTIJ.)
Hij heeft een verdrag met den duivel aangegaan. (Zie DUIVEL.)

VERDRAGER.

De verdragers behouden het land. (Zie LAND.)

VERDRIET.

Als niet komt tot iet, Kent het vaak zich zelven niet (*of:* Is het allemans verdriet). (Zie MAN.)
Altijd is er iemand in 't verdriet. 5
Bind het verdriet om de knie (*of:* onder den kousenband), dan slaat het u niet om het hart. (Zie BAND.)
Die een wijf neemt, neemt verdriet. 6
Die o mij! zegt, heeft verdriet in zijn hart, al klaagt hij het niet. (Zie HART.)
Een gezel in verdriet verligt de pijn. (Zie GEZEL.)
Een vriend in vreugd wordt vreemde in verdriet. 7
Hartzeer is meisjes-verdriet. (Zie HART.)
Het is een kranke troost in een groot verdriet. (Zie TROOST.)
Het is een niemands-verdriet. 8
Het is in huis een groot verdriet, Daar 't hennetje kraait en 't haantje niet. (Zie HAAN.)
Huwen is verdriet. 9
Karigheid is huisverdriet; Spaarzaamheid rou niemand (*of:* en wallegt) niet. (Zie HUIS.)
Kunsten leeren is verdriet: Als men ze kent, acht men ze niet. (Zie KUNST.)
Na veel verdriet Een vreugdelied. (Zie LIED.)
Ook daar men 't niet en ziet, Is dikwijls groot verdriet. 10
Te lang gedraald, te lang gewacht, Heeft men in verdriet gebragt.
Te spreken onbedacht, Heeft menig in 't verd gebragt. 11
Te veel bestaan, maakt groot verdriet. 12
Te veel verbied, Te lang verdriet. (Zie VERBI
Twee verdrietelijkheden maken één apostema. (Z APOSTEMA.)
Van liefde komt groot lijden, en onderwijl verdri (Zie LIEFDE.)
Verdriet en plagen Maakt lange dagen, En k gedachten Maakt lange nachten. (Zie DAG.)
Voor deugd ondeugd is te groot verdriet. (Z DEUGD.)
Voor eene kleine vreugd zoo menig verdriet. 13

VERDRUKKING.

Hij komt (*of:* is) in de verdrukking.
Voor verdrukten is soms de verdrukking heilzaa

VERDRUKT.

Voor verdrukten is soms de verdrukking heilzaa (Zie VERDRUKKING.)

VEREENIGING.

De woorden van een' man zijn als een pijl: zij ga op het doel af, — die van eene vrouw als e gebroken waaijer: zij hebben geen vereeniging punt. (Zie DOEL.)

VERFRAAIJING.

Alle versiersels helpen tot verfraaijing. 14

VERGADERING.

Compeer, ik ben hier in eene schoone vergaderi zei Jan Drillebils, en hij zat bij twaalf hoo dragers. (Zie COMPEER.)
Dat is niet besloten (*of:* beschreven) in de verg dering.
Hij gaat naar de grondvergadering (*of:* den kelder) (Zie GROND.)

VERGANKELIJKHEID.

Vergankelijkheid vergaat. 15

VERGELIJK.

Beter een kwaad (*of:* mager) appointement (o vergelijk) dan een goed (*of:* vet) proces. (Zi APPOINTEMENT.)

VERGELIJKING.

Alle vergelijkingen zijn hatelijk. 16

VERGENOEGD.

Men mag wel vergenoegd zijn zonder argwaa (Zie ARGWAAN.)

VERGENOEGDHEID.

Vergenoegdheid is ware rijkdom (*of:* is het al) (Zie RIJKDOM.)

VERGIETTEST.

Hij is op geene vergiettest gezouten.

[*Men zegt dit van een' geleerd' man, die t allen tijde blijk geeft, dat hij veel weet, e*

---

1 v. Hasselt bl. 5.
2 Servilius bl. 115*.
3 Sartorius bl. 153.
4 v. Hasselt bl. 5.
5 Gruterus III. bl. 125.
6 *Mots* bl. 59.
7 v. d. Venne bl. 226.
8 Sartorius *pr.* IV. 37.
9 Gruterus III. bl. 151.
10 Cats bl. 518. Richardson bl. 29.
11 30 *Mei.* Gruterus I. bl. 119. Willems III. 26.
12 Gruterus III. bl. 169.
13 Servilius bl. 185*, 188*. Zegerus bl. 64.
14 v. d. Venne *Voorb.* bl. 8.
15 v. d. Venne *Tijtel.*
16 Richardson bl. 27.

wat hij weet, niet vergeet. Bij het zouten is de pekel niet weggeloopen.]

VERGIFT.

s scheldt, heeft het vergift tusschen de tanden. (Zie TAND.)

n vergift en kwade zaken Mag men geen verdeeling maken. (Zie VERDEELING.)

VERGISSING.

e vergissing kan plaats hebben, zei de boer; en goot hij azijn in de lamp. (Zie AZIJN.)

t is een wrange hond, zei de boer, en hij dronk ij vergissing eene flesch wijnazijn voor rijnwijn g. (Zie AZIJN.)

VERGROOTGLAS.

t is een schoon voêr wijn, zei dronken Klaasje, a hij zag een vaatje van vier stoop door een ergrootglaasje. (Zie KLAAS.)

is niet te zien dan door een vergrootglas.

[*Men zegt dit van den vriend, die ons niet bezoekt. Even gelijk men de ver verwijderde voorwerpen door een vergrootglas beziet, zoo alleen kan men hem te zien krijgen.*]

VERHAAL.

kan niet op zijn verhaal komen. 1 (Zie de *Bijlage.*)

[*Men zegt dit van iemand, die na eene doorgestane ziekte lang zwak blijft, en telkens weder instort.*]

den verleden tijd is geen verhaal. (Zie TIJD.)

VERHELER.

heler is zoo goed als (*of:* niet beter dan) de steer. (Zie STELER.)

is een groot heelman. 2

ren er geene helers, Daar waren geene stelers. Zie STELER.)

VERHEUGING.

t is een zwakke drank, daar niemand door in rheuging komt. (Zie DRANK.)

heeft eene verheuging. 3

[*Hij is in de beginselen der dronkenschap.*]

VERHOORDER.

heeft geen' verhoorder van 's konings wege. Zie KONING.)

VERHOUDING.

staan tot elkander in verhouding als deksel en oos. (Zie DEKSEL.)

VERJARING.

ler bezit geene verjaring. (Zie BEZITTING.)

VERKEERD.

s verkeerde in de gemeente is als gest in het beslag. (Zie BESLAG.)

is regt verkeerd. 4

e geleerder, Hoe verkeerder. (Zie GELEERD.)

r je van den verkeerde. 5

t den verkeerde wordt men verkeerd. 6

VERKEERING.

beste verkeering is niet met zich zelven.

VERKLARING.

ge inleidingen geven korte verklaringen. (Zie LEIDING.)

VERKNIJPING.

is in de verknijping.

VERKOOPER.

t is een zielverkooper. 7

[BILDERDIJK *stelt, in zijne* Verkl. Geslachtlijst, *op het woord* matroos, *dit woord met* hangmat *gelijk, en gaat dan aldus voort: „Men zei: een schip met zoo veel* matroozen (hangmatten), *of met zoo veel* zeelen (*want ook de* hangzeelen *beteekenden de* hangmatten, *en deze gingen onder dien naam*); *en men heeft beide benamingen* matroos *en* zeel (ziel *in de gemeene uitspraak*) *op de manschap toegepast. Waarvan ook de naam van* zielverkoopers, *dat is:* zeel- (*of* hangmat-) verkoopers, *die in den oorsprong niets anders waren dan lieden, die de toerusting op den risico van de zeemans-gagie verkochten. Men merke op, dat bemand met zoo veel* zielen (*eigenlijk* zeelen *of* hangmatten) *nooit dan van Koopvaardyschepen gezegd is; van een Oorlogschip heet het: bemand met zoo veel* Koppen." *Anderen houden* ziel, *in* zielverkooper, *voor* ceêl, *dat is:* cedel; *omdat zulk een verkooper de cedels van der verkochten maandgeld trok. Ik weet echter niet, dat het een of het ander gevoelen behoorlijk gestaafd is. Tot zoo lang houd ik mij aan het algemeene gevoelen, dat* ziel, *in* zielverkooper, *voor* persoon *neemt. Zoo toch krijgt men eene natuurlijke verklaring van de spreekwijze, daar men in den* zielverkooper *niemand anders ziet dan den zoo gehaten* verronselaar, *die zijne slagtoffers in zeelieden herschept.*]

VERKOUDEN.

Hij is verkouden, hij kan niet ruiken. 8

VERKOUDHEID.

Het eerste jaar van 't trouwen brengt koorts of verkoudheid. (Zie JAAR.)

VERKWISTER.

Een verkwister is een vuurpijl, die op eens uitgaat. (Zie PIJL.)

VERLANGEN.

Altijd verlangen of afkeer. (Zie AFKEER.)

Het verlangen doet treuren. 9

Vrijsters bleekheid op de wangen Komt van eenig zoet verlangen. (Zie BLEEKHEID.)

VERLEGEN.

Beter meê verlegen, dan om verlegen.

VERLEGENHEID.

Verlegenheid zoekt list. (Zie LIST.)

VERLEIDING.

Ik ben meer bevreesd voor de verleiding dan voor den paus met al zijne kardinalen. (Zie BEVREESD.)

VERLENGING.

Die burgemeester werd, verkreeg een jaar verlenging van zijn leven. (Zie BURGEMEESTER.)

VERLENGSTUK.

Die visite heeft een verlengstuk.

VERLIES.

Bij de ontvangst van het geld is geen verlies. (Zie GELD.)

Dan slacht hij de Bunschoter vischboeren: die leven altijd van hun verlies. (Zie BOER.)

Dat verlies heeft hem den hals gebroken. (Zie HALS.)

Die zijn' vijand wil verwinnen, Die moet wezen koel van zinnen, Die moet met verlies beginnen. 10

Geen zwaarder rouw dan om geldverlies. (Zie GELD.)

---

e Brune bl. 461. Sartorius sec. VIII. 63. Winschooten bl. 60. Tuinman II. bl. 234.
Sartorius sec. IX. 65.
Kodderman bl. 127.
4 v. Alkemade bl. 156.
5 v. d. Venne bl. 279.
6 4 *Julij.* Gruterus I. bl. 115.
7 v. Eijk II. *nal.* 69. de Jager *Bijdr.* bl. 125.
8 Witsen 155.
9 Gruterus III. bl. 171.
10 4 *Junij.* Gruterus I. bl. 123. Willems VII. 11.

Het is Sint Andries: Bij het geld is geen verlies. (Zie GELD.)
Men kan wel tegen zulk een verlies. 1
Moedverlies is meer dan bloedverlies. (Zie BLOED.)
Na verlies komt wel schade. (Zie SCHADE.)
Na verlies wordt men wijs. 2

VERLIEZER.

God helpt den winner; de verliezer heeft het kwaad genoeg. (Zie GOD.)

VERLOF.

Hij heeft groot verlof genomen.
[*Dat is: zijn dienstwerk is volbragt. Men zegt het van den doode, met zinspeling op den militairen-verlofganger, die voor een' onbepaalden tijd naar huis gaat.*]
Met je verlof.

VERMAAK.

Alle moeite heeft eindelijk nog vermaak. (Zie MOEITE.)
De wellust heeft een' zoeten smaak; Maar 't is den mensch een duur vermaak. (Zie MENSCH.)
Geen vermaak, Of 't heeft daarna een' bittren smaak. (Zie SMAAK.)
Het is een dubbel vermaak, als de smaak en het gezigt malkander kussen. (Zie GEZIGT.)
Het is eene zonderlinge zaak in deze wereld: men laat het geluk liggen, om het vermaak na te jagen. (Zie GELUK.)
Het vermaak loopt dengenen na, die 't ontvliedt.
Hij drinkt met vermaak de klok van achten. (Zie ACHT.)
Te lang vermaak Beneemt den smaak. (Zie SMAAK.)

VERMAARD.

Die op der lieden tongen vaart, Die is genoeg vermaard. (Zie LIEDEN.)

VERMANER.

Het was, of we een' Mennisten vermaner hoorden. (Zie MENNIST.)

VERMOEID.

Geen pak zoo klein, of het bezwaart den vermoeide op den langen weg. (Zie PAK.)

VERMOEIDHEID.

De vaak is het oorkussen van de vermoeidheid. (Zie KUSSEN.)

VERMOGEN.

Hij heeft een' schoot in de vermogens. (Zie SCHOOT.)

Het is een rijk mans vermogen. (Zie MAN.)
Laatdunkendheid is eene plaag voor de jongheid en lieden van een klein vermogen. (Zie JONGHEID.)

VERNEEMÄL.

Het is een regte verneemäl. 3

VERNUFT.

Waar natuur heeft ramp, Zet vernuft een' klamp. (Zie KLAMP.)

VERNUFTIG.

De honger leert praktijken (*of:* kunsten, *ook wel:* vernuftig zijn). (Zie HONGER.)

VERONTSCHULDIGING.

Hij doet eene blaauwe verontschuldiging. 4
[*Even gelijk* eene blaauwe boodschap *slechts voorgewend en niet wezentlijk is, zoo heeft* eene blaauwe verontschuldiging *maar schijn van reden, en is niet ernstig gemeend. Ook i deze spreekwijze speelt het* blaauw *zijne rol.*]

VEROVERING.

Zij ziet er uit, alsof zij op veroveringen uitging.
[*Men zegt dit van een meisje, dat zich bu tengewoon mooi heeft opgeschikt.*]

VERRAAD.

Het brouwt verraad.
Het gezelschap deugt niet: daar is verraderij. (Z GEZELSCHAP.)
Het verraad loont zijn' meester. (Zie MEESTER.)
Hij draagt verraad in zijnen boezem. (Zie BOEZEM
Men bedient zich wel van de verraderij, maar h evenwel de verraders.

VERRADER.

Daar is een verrader in de weer geweest. 5
De vijand (*of:* verrader) slaapt nimmer.
[*Gelijk het spreekwoord:* De duivel is in tarwe, *mogelijk ontleend is aan* de gelijken van het onkruid onder de tarwe, *die wij* Matt XIII : 24-30 *vinden voorgesteld, zoo is* z *waarschijnlijk mede met dit spreekwoord h geval.*]
Haastige lieden zijn geene verraders. (Zie LIEDE
Men bedient zich wel van de verraderij, maar h evenwel de verraders. (Zie VERRAAD.)
Schoone woorden zonder meenen, Die verraders verleenen. 6
Verraders komen van achteren aan. 7
Voor verraders kan zich niemand wachten. 8

VERREKIJKER.

Zijn verrekijker deugt niet.
[*Men kan er niet veel op bouwen, als hij 't staatkundige eene voorspelling doet.*]

VERS.

Hij maakt verzen als mosselen visch. (Zie MOSSE

Ik kan mij niet begrijpen, dat de orgelist weder b ginnen kon, zei de oude vrouw, wij waren a het laatste vers. (Zie ORGELIST.)

VERSCH.

Als de haan van Kees eijeren legt, dan heb je a dag wat versch. (Zie DAG.)
Altijd kapoenen, nimmermeer wat versch. (KAPOEN.)
Die luttel versch heeft, moet magere soppen make (Zie SOP.)

VERSCHEIDEN.

Verscheiden is dertien. (Zie DERTIEN.)

VERSCHIL.

Daar veel hoofden zijn, is verschil. (Zie HOOFD
De dwaas heeft met den wijze slechts dit ge verschil: Deez' wil, hetgeen hij doet; die do hetgeen hij wil. (Zie DWAAS.)
Hangen is (heeft, *of:* maakt) geen verschil; m worgen is de last. (Zie LAST.)
Het is een groot verschil: kussen en geeselen. 9
Laat ons het verschil doorsnijden (*of:* doordeelen
Vleesch en geest hebben vaak met elkander ve schil, gelijk twistzieke echtgenooten; en toch z ze onwillig, om te scheiden. (Zie ECHTGENOO

VERSCHOONING.

Het is voor een morsig (*of:* lui) wijf eene groote ve schooning, dat zij een klein kind heeft. (Zie KIND

---

1 Tuinman II. bl. 230.
2 *Sel. Prov.* bl. 72.
3 Sartorius *tert.* X. 29.
4 Tuinman I. bl. 191.
5 Servilius bl. 61.
6 Sartorius *pr.* IX. 26.
7 Sartorius *tert.* VIII. 82.
8 *Prov. seriosa* bl. 46.
9 Tuinman I. bl. 87.

VERSCHOT.

...ij heeft verschot van pelzen. (Zie PELS.)

VERSCHOVELING.

...e jonge hoveling Wordt een oud verschoveling. (Zie HOVELING.)
...eden hoveling, Morgen verschoveling. (Zie ...HEDEN.)
...ever te sterven, Dan als verschoveling te zwer...ven. 1

VERSCHRIKKER.

...at is een musschenverschrikker. (Zie MUSCH.)
...e spreeuw ken k..... eindelijk den vogelverschrikker op het hoofd. (Zie HOOFD.)

VERSCHRIKKING.

...en hazard, eene verschrikking van zelf. (Zie HAZARD.)

VERSIERSEL.

...le versiersels helpen tot verfraaijing. (Zie VERFRAAIJING.)

VERSTAANDER.

...n goed verstaander heeft maar een half woord noodig. 2

VERSTAND.

...had hij ook een verstand als Frans Baltensz. (Zie FRANS BALTENSZ.)
...s God iemand straffen wil, beneemt Hij hem zijn verstand. (Zie GOD.)
...ar baat geen verstand, als de boter aan het brood niet kleven wil. (Zie BOTER.)
...t heeft verstand van 't zeilen. 3
... Duitschers hebben het verstand in de hand. (Zie DUITSCHER.)
...dwazen hebben geen verstand. (Zie DWAAS.)
... eene mensch wijkt den anderen, maar niet in verstand. (Zie MENSCH.)
... het ambt heeft, krijgt het verstand daartoe. (Zie AMBT.)
... koopmanschap doet, en er geen verstand van heeft, zijne penningen worden vliegen. (Zie KOOP.)
...e wel wil trouwen, trouwe om verstand en om deugd. (Zie DEUGD.)
... zich zelven prijst, bewijst zijn klein verstand. 4
...arme stand geeft een rijk verstand. (Zie STAND.)
...e straat vol mans En eene hand vol verstands. (Zie HAND.)
...n goed geheugen en verstand Zijn zelden in één hoofd geplant. (Zie GEHEUGEN.)
...n groot hoofd en een klein verstand. (Zie HOOFD.)
...nigheid is het gezelschap van verstand. (Zie ...NIGHEID.)
...n ons geduld is meer dan een pond verstand. (Zie GEDULD.)
...n ons van aangeërfd verstand gaat vijf pond van gewonnen kennis te boven. (Zie KENNIS.)
...n plomp verstand houdt vast. 5
...n vette buik maakt geen scherp verstand. (Zie BUIK.)
... is te Luik meer geld dan gezond verstand. (Zie GELD.)
...gaat boven 's menschen verstand. (Zie MENSCH.)

Het heeft hem het verstand en zijne zinnen ge... 6 (Zie de *Bijlage.*)
Het is een arm verstand. 7
Het is een man van verstand. (Zie MAN.)
Het is genoeg gezegd voor hem, die verstand h... (*of:* Den verstandige is haast genoeg gezegd...) (Zie de *Bijlage.*)
Het is goed preken, daar het volk verstand heef...
Het verstand is hem in de kniën gezakt. (Zie KNI...
Het verstand is zonderling gehuisvest. 10
Het verstand komt niet voor de jaren. (Zie JAA...
Het verstand slijt met de jaren. (Zie JAAR.)
Hij heeft een goed verstand; maar het zit wat die... (*of:* het ligt wat laag, *ook wel:* het wil er nie... uit). 11
Hij heeft een klinkend verstand.
[*Hij is goed van geld voorzien.*]
Hij heeft er zooveel verstand van, als eene koe van salade schoon te maken. (Zie KOE.)
Hij heeft er zooveel verstand van, als een ezel van de algebra. (Zie ALGEBRA.)
Hij heeft er zooveel verstand van als onze kat. (Zie KAT.)
Hij heeft geen greintje verstand. (Zie GREIN.)
Hij heeft geen verstand genoeg, om een' kikvorsch te biechten. (Zie KIKVORSCH.)
Hij heeft het verstand in den zak.
[*Men zegt dit van een' dom' mensch, di... veel geld heeft.*]
Hij is voorzien van verstand, als eene gans va... een' kam. (Zie GANS.)
Hij krijgt er een Engelsch verstand van. (Zie EN...GELAND.)
Hij praat, naardat hij verstand heeft.
Hij zal aan zijn verstand niet barsten.
Hoe minder verstand, Hoe gelukkiger hand. (Z... HAND.)
In alle tijden en landen Eert men groote verst... den. (Zie LAND.)
In dat stuk is hij meester, daar heeft hij verst... van (*of:* daar weet hij mede om te gaan). (... MEESTER.)
In verstand wil elk de meeste zijn.
Is het verstand in den baard gelegen? (Zie BAA...
Letter-wijsheid is de lantaarn van het verst... (Zie LANTAARN.)
Men acht geen verstand In zijn eigen land. ... LAND.)
Men kan in toorn meer bederven, dan met vers... en bescheidenheid vergoed kan worden. ... BESCHEIDENHEID.)
Men kan verstand en wijsheid trekken Van kwa... van goeden, van wijzen, van gekken. (Zie G...
Men moet het verstand scherpen en te werk stelle...
Naauw luisterende, krijgt men het beste verstan...
Nering (*of:* IJver), zonder verstand, Is sch... voor de hand. (Zie HAND.)
Noch eer, noch deugd, noch verstand Vindt ... in den boozen kwant. (Zie DEUGD.)
Om dwaasheid te regeren: daar behoort vers... toe. (Zie DWAASHEID.)

...artorius pr. IX 13.
...e Brune bl. 227. Tuinman II. bl. 14. *Euphonia* ..., 318. Everts bl. 315. *Sermoen* bl. 54.
...artorius tert. III. 83.
...dag. *Thesaurus* bl. 6, 16.
...egerus bl. 40. Gruterus II. bl. 161. *Mergh* bl. 27.
6 *Campen* bl. 91. Meijer bl. 42.
7 Sartorius *sec.* X. 23.
8 Zegerus bl. 54. 5 *Mei* Gruterus I. bl. 96, II. bl. 130, 151. de Brune bl. 62. *Mergh* bl. 7, 23. Tuinman II. bl. 14. Gales bl. 46.
9 Idinau bl. 193. Gruterus III. bl. 133.
10 Witsen 163.
11 Tuinman I. bl. 230, 372, II. bl. 11. v. V... *Vrijen* bl. 59.
12 Sartorius *tert.* II. 43.
13 Gruterus I. bl. 116.

Plomp verstand houdt best in de memorie. (Zie MEMORIE.)
Plomp verstand houdt vast, zei Plompardus, en hij hield zich aan een wijnglas vast, toen hij onder de tafel viel. (Zie GLAS.)
Teêre menschen zijn sterk in verstand en groot van beleid, doch vol gebreken. (Zie BELEID.)
Verstand is het beste goed. (Zie GOED.)
Verstand is meer waard dan goud of zilver. (Zie GOUD.)
Waar een verstand is, dat bergt zich niet: het breekt uit. 1
Waar weinig verstand is, daar is veel geluk. (Zie GELUK.)
Wanneer een mensch, die geen verstand heeft, tot waardigheid komt, zoo gaat het hem als het vee. (Zie MENSCH.)
Wie geen verstand van het eijereten heeft, die zal den baard of de kale kin beslabben. (Zie BAARD.)
Zijn verstand zit hem in de hielen. (Zie HIEL.)
Zijt gij van een goed verstand, Zoo eer de zee en blijf te land. (Zie LAND.)
Zoo blijft gij bij uwe zinnen (*of:* bij uw verstand).

VERSTANDIG.

Den verstandigste komt het regiment toe. (Zie REGIMENT.)
De verstandige geeft toe in geschillen. (Zie GESCHIL.)
De verstandigen weten eene zaak te behandelen. 2
De verstandigen zullen spreken, als de ezel zijne gebreken kent. (Zie EZEL.)
Het is genoeg gezegd voor hem, die verstand heeft (*of:* Den verstandige is haast genoeg gezegd). (Zie VERSTAND.)
't Komt dikwijls wel bij nacht, Waaraan de verstandigste niet dacht. (Zie NACHT.)
Liever eene verstandige in haar bloote hemd dan een doetje in een' fluweelen tabbaard. (Zie DOETJE.)
Verstandigen maken minst beslag. (Zie BESLAG.)
Wie vóór zijn 20e. jaar niet zuiver is, vóór zijn 30e. jaar niet sterk, vóór zijn 40e. jaar niet verstandig, en vóór zijn 50e. jaar niet rijk, aan dien is alle hoop verloren. (Zie HOOP.)

VERSTEEND.

Ik schrei een' kei; blijf gij versteend. (Zie KEI.)

VERSTEL.

Al is 't overdenken wel, 't Overdenken maakt verstel.

[*Met dit spreekwoord wil men aantoonen, dat men zich niet al te lang op eene zaak moet bezinnen, daar ze anders niet tot uitvoering komt.*]

VERSTOOTELING.

Beter eens ouden mans troeteling, dan eens jongen mans verstooteling te zijn. (Zie MAN.)

VERSUFT.

Hij is heel versuft, en raakt al vast in den derden dut. (Zie DUT.)

VERT.

Hij is Vert voorbij gezeild (*ook wel:* te boven gekomen, *of:* gegaan). 3

[*In de* 15e. *eeuw gaf de zucht voor de zeevaart van den Portugeschen prins* HENDRIK, *bijgenaamd* de Zeevaarder, *aanleiding tot vele aardrijkskundige ontdekkingen in Afrika.* I *1445, toen reeds anderen op eigene kosten sche pen uitrustten, zeilde* DINIZ FERNANDEZ *d monden van de rivier de Senegal voorbij, e ontdekte, aan de kust van Senegambia, d westelijkste punt van Afrika, Kaap Vert, da is: het groene voorgebergte, genoemd naar zijn altijd groene boomen. Dit gaf weder aanlei ding tot nieuwe ontdekkingen, waardoor d Portugezen eindelijk tot de vaart op de Oos Indië kwamen. Dit spreekwoord wordt toege past op een' buitengewoon' mensch, en gezegd va iemand, die voortreffelijker is dan een ander.*]

VERTEERDER.

De spaarder wil een' teerder hebben. (Zie SPAARDER.)
Na een' goed' spaarder komt een goed verteerder (Zie SPAARDER.)

VERTELLING.

Dat is eene vertelling van zijne eigene fabriek. (Zi FABRIEK.)

VERTIER.

De gespaarde mond geeft eene goede rente, maa maakt ter markt slecht vertier. (Zie MARKT.)
In het vertier ligt de baat. (Zie BAAT.)

VERTOONING.

Het is maar vertooning.

VERTREK.

Eene groote deur aan een klein vertrekje. (Zi DEUR.)

VERTROUWD.

Het vertrouwde getrouwelijk. 4

[*Dat is: men moet de toevertrouwde geheï men heilig bewaren.*]

VERVAARD.

Die vervaard is, loope in de kerk. (Zie KERK.)
Vervaarden vreezen, hetgeen niet kan hinderen.

VERVLOEKING.

Dat is eene vervloeking, daar put noch galg i vergeten is. (Zie GALG.)
Dat is eene vervloeking, waarvan de haren op he hoofd te berge rijzen. (Zie BERG.)

VERVOLGING.

De haas lijdt vervolging om zijne lekkere bouten (Zie BOUT.)

VERW.

Bleeke verven Paren of sterven. 6

[*Men zegt dit van verliefden.*]

De blijdschap des harten maakt eene schoone verw in het aangezigt. (Zie AANGEZIGT.)
Drink rooden wijn, gij zult er de verw naar krijgen. 7
Een luttel schande warmt wel, en maakt schoon verw. (Zie SCHANDE.)
Gedwongen liefde en waterverw gaan spoedig uit (Zie LIEFDE.)
Het is al in de verw verbrand.
Het is kwaad laken, dat geene verw wil aanne (*of:* zijne verw verschiet). (Zie LAKEN.)
Hij krijgt eene kleur (*of:* verschiet zijne verw) al een tinnen schotel. (Zie KLEUR.)
Luî, koopt wit want; Dat is in de verw niet ver brand. (Zie LIEDEN.)
Men kan niet wel schilderen, of de verw moet eer goed gewreven zijn.

---

1 *Campen* bl. 37. 2 *Jan.* Gruterus I. bl. 122. Meijer bl. 18. Modderman bl. 139.
2 Sartorius sec. X. 33.
3 Sartorius sec. IV. 56.
4 v. Alkemade bl. 51.
5 v. d. Venne bl. 200.
6 Cats bl. 463.
7 *Motz* bl. 7.

...one verwen verblijden het gezigt. (Zie GEZIGT.)
...er een verwtje aan. 1

VERWARRING.

...praken zijn verward (*of:* Het is een Babel van ...rwarring). (Zie BABEL.)

VERWER.

...is Jan de verwer: hij zou gaarne jong zijn. ...ie JAN.)

VERWERIJ.

...is in de verwerij geweest. 2

[*Dit wordt gezegd van den man, die door het pandjeshuis zijne berooide zaken tracht staande te houden, en die daarbij van blikken noch blozen weet. Hij verandert dus evenmin van kleur als de stoffen, die in de kuip van den verwer hare kleur hebben bekomen. In gelijken zin zegt men:* Hij is door (*of:* in) de wol geverwd (*of:* gewasschen).]

VERWEZEN.

...ziet, alsof hij verwezen was. 3

[*Dat wil zeggen: hij is zoo droefgeestig, alsof zijne bezinning hem geheel had begeven, „t. w.," zegt* TUINMAN, *„als of hy van den Rechter ter straffe was veroordeelt."*]

VERWIJT.

...ggeven maakt verwijt. 4

VERWOED.

...honger voedt, Is half verwoed. (Zie HONGER.)

VERWOESTING.

...t is gelijk de verwoesting van Jeruzalem. (Zie ...ERUZALEM.)

VERWONDERINGSTEEKEN.

...menschen zijn maar komma (,), meest vraagteeken (?), zelden punt (.), hoogst zelden verwonderingsteeken (!). (Zie KOMMA.)

VERZADIGD.

...hongerige benijdt den verzadigde. (Zie HONGERIG.)

...neer men verzadigd is, dan smaakt geene ...onigraat. (Zie HONIGRAAT.)

VERZEI.

...is buiten (*of:* zonder) verzei. 5

[*„Dat zegt men van ymand,” zoo deelt* TUINMAN *mede, „die door bedwelmtheid, schrik of anders zyn verstand en beleid quyt is, zo dat hy stom staat, en niet weet, wat hy spreekt of doet." Met het woord* verzei *is hij echter verlegen, en denkt, „dat het verbastert is van* verzet.*" Mij dunkt,* verzei *of* verzeg *behoeft niet verbasterd te zijn: het komt van* verzeggen*, dat is:* verbinden, om niet te zeggen, *waarvan het de wortel is, die als zelfstandig wordt gebruikt.*]

VERZENEN.

...lag van eene merrie schaadt der verzenen niet. ...ie MERRIE.)

...valt hard, de verzenen tegen de prikkels te ...n. (Zie PRIKKEL.)

VERZET.

...veel verzet en uitstel vindt, Is steeds tot geven ...gezind. (Zie ONGEZIND.)

...eeft geen verzet. 6

...s niet op zijn verzet. 7

Hij is van zijn verzet geraakt. 8

VERZOCHT.

Wat schaadt het, verzocht te zijn! 9

VERZOEKING.

Wie rijk wil worden, komt ligt in verzoeking. (Zie RIJKE.)

VERZORGING.

Goede verzorging is de beste veearts. (Zie ARTS.)

VERZUIM.

Daar geen eisch is gedaan, Kan ook geen verzuim bestaan. (Zie EISCH.)

VESPER.

Het glorieert als Magnificat in de vesper. (Zie MAGNIFICAT.)

Het is de Siciliaansche vesper. (Zie SICILIË.)

Hij zal de Siciliaansche vesper luiden. (Zie SICILIË.)

Ik ben al tot den vespertijd gekomen. (Zie TIJD.)

Lam! lam! is des wolfs vesperklok. (Zie KLOK.)

VEST.

Dat is op je vestje gekwat.

[*Dat is eene beleediging voor je.*]

Hij heeft het verkeerde vest aangetrokken.

Hij heeft het vest (*of:* buis) aan. (Zie BUIS.)

Iemand op zijn vestje spuwen.

[*Iemand zijne verkeerdheid op eene ruwe wijze onder het oog brengen.*]

VESTING.

De vesting is ingenomen.

De vesting wordt goed bewaakt.

Nood is de sterkste vesting. (Zie NOOD.)

Schiedam is eene sterke vesting: niet ligt te overwinnen. (Zie SCHIEDAM.)

VET.

Al zijn smeer is vet. (Zie SMEER.)

Beter eene luis in de pan dan gansch geen vet. (Zie LUIS.)

Buiten net En binnen vet. (Zie NETTE.)

Daar is geen oog vet op. (Zie OOG.)

Daar is wat in 't vet.

Daar zal een dronk op smaken, zei Goosen, en hij at alikruiken met braadvet. (Zie ALIKRUIK.)

Daar zullen ze ook niet van het vet in 't vuur sch.....

Dat bedruipt zich met zijn eigen vet.

Dat is een dor vetje. 10

Dat is geen vetje, om te verpruilen.

[*Dat voordeel moet men zien magtig te worden.*]

Dat is van daag de kost gewonnen, zei Jaap, en hij vond een vetmannetje op straat liggen. (Zie DAG.)

Die te veel gevoed wordt, stikt in zijn eigen vet.

[*Ook van goede zaken moet men een matig gebruik maken, of zij brengen schade te weeg, in plaats van voordeel.*]

Die zich bij het vet voegt, krijgt er een smeer van. (Zie SMEER.)

Eene nier is een arm dier: ze ligt in het vet, en is er niet te beter om. (Zie DIER.)

Er is geen bokking zoo mager, of er braadt nog vet uit. (Zie BOKKING.)

Half vet en half mager. (Zie MAGER.)

Heel vet of heel mager. (Zie MAGER.)

...man II. bl. 64.
...man bl. 493. Sartorius *tert.* VI. 68.
...man I. bl. 311.
... Venne bl. 50.
5 Tuinman I. bl. 326, II. bl. 166. Mulder bl. 427.
6 Winschooten bl. 330.
7 Tuinman I. bl. 326.
8 Tuinman I. bl. 242.
9 Servilius bl. 90*. *Mets* bl. 73. *Campen* bl. ...
10 Sartorius *tert.* VI. 71.

Hem ontbreekt niets dan vet: had hij maar kool. (Zie KOOLEN.)
Het is er vet op schotel. (Zie SCHOTEL.)
Het is geen binnen-vetje.
Het is kwaad koeken bakken zonder vuur of vet. (Zie KOEK.)
Het is vetpot, zei de jongen, mijne moeder heeft een' daalder gewisseld. (Zie DAALDER.)
Het vet is van den ketel (*of:* den pot, *ook wel:* Daar zit geen vet meer op). (Zie KETEL.)
Het vet wil altijd bovendrijven, behalve in de rozijnen-worst. (Zie ROZIJN.)
Het vet zit hem niet in den weg.
Hij geeft hem zijn vet.
Hij geeft op als vuil vet.
Hij heeft zijne vetjes gemaakt. 1
Hij kan zich met zijn eigen vet bedruipen (*of:* smeren). 2
Hij moet in zijn eigen vet gaar braden (koken, *of:* smoren). 3
Hij praat als eene metworst, die het vet ontloopen is.
Hij schudt in zijn vet.
Hij smeert hem met zijn eigen vet. 4
Hij speelt den vetman. (Zie MAN.)
Hij speelt pannetje vet. (Zie PAN.)
Hij stikt niet in zijn vet.
Hij teert (*of:* drijft) op zijn eigen smeer (*of:* vet). (Zie SMEER.)
Hij valt met zijn' neus in het vet (*of:* de boter). (Zie BOTER.)
Hij vlugt niet, die wijkt, zei de boer, en hij smeerde zijne schoenen met hazevet. (Zie BOER.)
Hij weet het beste vet van den pot met den vischspaan af te schuimen. (Zie POT.)
Hij zal er geen vetje van halen.
Hij zal in zijn vet niet smoren.
Hij zit gaarne met de knokkels in het vet. (Zie KNOKKEL.)
Hij zit tot de ooren in het vet. (Zie OOR.)
In zijn gestolen vet zult gij u niet beslabben.
Is dat niet te vet?
Is het niet vet, het is dan mager. (Zie MAGER.)
Men zal zien, wat de gans voor vet inheeft. (Zie GANS.)
Naar dat vetje behoeft gij niet te snakken. 5
Niet vet en niet mager. (Zie MAGER.)
Om een vetmanneken wedden. (Zie MAN.)
Om het vet likt de kat de braadpan. (Zie KAT.)
Schuimers halen het vetje van den pot. (Zie POT.)
Van het vet in het vuur niet spouwen. 6
Vet Smet.
Vroeg in de weide en laat vet.
Vroeg in de weide, vroeg vet. 7

[*De landlieden, die, uit zucht naar voordeel, hun vee zoo spoedig mogelijk in de weide brengen, nemen tot stelregel aan:* Vroeg in de weide, vroeg vet. *Maar hunne zuinigheid komt hun veeltijds zoo duur te staan, dat juist het tegengestelde plaats heeft, van 'tgeen zij zich voorspiegelden, en alzoo bewaarheid wordt, wat de verstandige veehouder als zeker stelt:* Vroeg in de weide en laat vet.]

Vuil maakt vet. 8
Wacht u voor de lieden, die niet meer vet hebbe[n] dan een hoen voor het voorhoofd. (Zie HOEN.)
Wat bezwaarder kost is dat, zei Jorden, en hij [...] room met braadvet. (Zie JORDEN.)
Zijne vetjes maken. 9

VETER.

Iemand aan gouden veters vangen. (Zie GOUD.)
Iemand achter den veter zitten.
Iemand van den veter blijven.
Komt de nieuwe broek aan het oude wambuis, d[...] scheuren de vetergaten uit. (Zie BROEK.)

VETERAAN.

Aan den weg en aan de straat rekken oude paard[en] en trouwe veteranen hun leven. (Zie LEVEN.)

VETLAPJE.

Ik zal je dat wel smeren, zei Vetlapje. 10

VETTE.

Beter net Dan vet. (Zie NETTE.)
Die olie uitmeet, wordt er vet van. (Zie OLIE.)
Geen beter blanket Dan gezond en vet, En i[...] kleeding net. (Zie BLANKET.)
Het is een binnen-vetter.

[*Men zegt dit, als er sprake is van iemand die juist geene groote verwachtingen van zi[ch] geeft, maar wiens goede eigenschappen of [be]kwaamheden men later leert kennen.*]

Hij is zoo vet, dat men hem uit zijn vel zou sch[...]den. (Zie VEL.)
Hij is zoo vet, of hij hennepzaad gegeten had. ([Zie] HENNEP.)
Hij wordt er vet van (*of:* zal gaauw vet zijn). 11
Loop (*of:* Pomp), dat gij vet wordt. 12
Menigeen schijnt vet, en is maar gezwollen. ([Zie] GEZWOLLEN.)
Mooi vet: hij is in de olie opgekookt. (Zie OLI[E.])
Niemand is dik (*of:* vet) en grof, Of hij w[...] waarof. (Zie DIK.)

VETZAK.

Die met zijn lijf in een vat boter valt, schijnt e[en] gelukkige vetzak te wezen. (Zie BOTER.)

VEULEN.

Berijd geen jong veulen, noch prijs uwe vrouw [in] hare tegenwoordigheid. (Zie TEGENWOORDIGHEID.)
Een rappig veulen wordt wel een goed paard. ([Zie] PAARD.)
Het is goed, het veulen op stal te hebben. ([Zie] STAL.)
Het is veeltijds het beste veulen, dat zijn' hal[ster] breekt. (Zie HALSTER.)
Het veulen van de hakkenei gaat gaarne een' [...] (Zie HAKKENEI.)
Hij heeft een' slag van het enterveulen gehad. ([Zie] ENTER.)
Hij slaat achteruit als een dartel veulen.
Houd een veulen niet te kort; want daarna [...] te vrijer zijn. 13
Men moet het veulen somtijds mennen. 14 (Zie *Bijlage.*)

---

1 Sancho-Pança bl. 26.
2 *Campen* bl. 47. Tuinman I. bl. 104. Bogaert bl. 111.
3 Tuinman I. bl. 104.
4 Sancho-Pança bl. 22.
5 Tuinman I. bl. 326.
6 Sancho-Pança bl. 22.
7 v. Eijk III. bl. 18.
8 Gruterus III. bl. 172. Tuinman I. bl. 100.
9 Sancho-Pança bl. 42.
10 Folie I. 96.
11 *Campen* bl. 69. v. Eijk III. bl. 18.
12 Winschooten bl. 169. Tuinman I. bl. 2[...] Eijk III. 39.
13 *Sel. Prov.* bl. 91.
14 *Prov. serioes* bl. 32. Gruterus III. bl. 1[...] jer bl. 96.

VEZEL.

...ij ziet eene vezel in eens andermans oogen. (Zie ...MAN.)

...el rijsjes (*of:* vezeltjes) maken een' bezem. (Zie ...BEZEM.)

VIANEN.

...t gaat naar Kuilenburg of naar Vianen, om er ...ngeluk te heelen. (Zie KUILENBURG.)

...t is de Viaansche reis. (Zie REIS.)

...ie ligt borg wordt, moet voor Vianen zorgen. (Zie BORG.)

...ij ziet, of hij Vianen verraden had. 1

[*Dat wil zeggen: hij is zeer ontdaan, en zijn verwilderd gelaat toont aan, dat hij zich van de toekomst niets goeds belooft. Het spreekwoord doelt gewis op het verraad, door zekeren* GIJSBERT VAN BAEST *gepleegd, die Vianen, werwaarts eenige Stichtsche ballingen de vlugt genomen hadden, in* 1482, *aan de Utrechtschen in handen leverde. Het slot Batestein, waar de burgers van Vianen in allerijl hunne kostbaarheden hadden geborgen, kwam door verdrag in bezit der Utrechtschen, die het geheel uitplunderden. Vianen werd, ten koste der inwoners, door de ruiters, die de stad hadden vermeesterd, bezet; maar kwam eenige maanden later aan* WALRAVEN.]

...heer woont heden te Vianen. (Zie HEDEN.)

...e vredig leven wil, die kome te Vianen.

... leggen een bankje, en spelen schuivagie naar ...laik of naar Vianen. (Zie BANK.)

VICTALIE.

...talie volgt het leger. (Zie LEGER.)

VICTORIE.

... blaast victorie.

... laat zich door den goeden wind van zijne vic...rie voortdrijven.

...e grooter vijand, hoe grooter victorie. 2

...e meer vijanden, hoe meer eer (*ook wel:* hoe ...chooner victorie). (Zie EER.)

...n Alkmaar begint de victorie. (Zie ALKMAAR.)

VIER.

...ef goedkoop, en gij zult zooveel verkoopen als ...ier. (Zie KOOP.)

...n zwavelstok in drieën (*of:* vieren), en een bor...eltje te meer. (Zie BORREL.)

...t is de tierelier: Beter twee bedorven dan vier. (Zie TIERELIER.)

...t is zoo waar, als dat twee maal twee vier is. (Zie TWEE.)

... geeft geen vijf vierendeel voor eene el, maar ...lieft een zwavelstokje in vieren. (Zie EL.)

... heeft er vier en een' krentekoek. (Zie KOEK.)

... heeft er vier vooruit. 3

... kan een haar in drieën (*of:* vieren) kloven. (Zie DRIE.)

...n tienen en van vieren. (Zie TIEN.)

...el vieren en vijven (*of:* vijven en zessen).

[*Dat wil zeggen: hij zit wel lang te turen op de oogen van zijne dobbel- of domino-steenen, en blijft hangen op* de vieren en vijven *of op* de vijven en zessen; *maar de zaak verandert er in 't minst niet door. Men gebruikt deze spreekwijze van besluiteloozen.*]

VIERENDEEL.

Den weg op vijf vierendeel nemen.

[*Een' grooten omweg maken.*]

Het is geen smaldoek, wat vijf vierendeel breed is. (Zie DOEK.)

Hij geeft geen vijf vierendeel voor eene el, maar klieft een zwavelstokje in vieren. (Zie EL.)

Hij heeft het vijfde vierendeel. 4

[*Men zegt dit van iemand, die voor edel gehouden wil worden, ofschoon hij van lage afkomst is.*]

Ik houd van die inhalige menschen niet, zei Jochem, en hij wilde vijf vierendeel voor eene el hebben. (Zie EL.)

VIERIG.

Al te zamen even vierig. 5

VIERKANT.

Alle ding net op zijn vierkant stellen. (Zie DING.)

Een duim breed breekt geen vierkant. (Zie DUIM.)

Het staat op zijn vierkant gemeten. 6

Iemand iets vierkant zeggen.

[*Dat is: ronduit.*]

Iets vierkant krijgen. 7

[*Dat wil zeggen: volkomen.*]

VIERSCHAAR.

De vierschaar spannen. 8

[*„Men wil," zegt* WEILAND, *op het woord, „dat* vierschaar *eigenlijk zoo veel is als eene* schaar, *of* vergadering, van vier personen; *omdat de Saksische vierscharen uit eenen schout en drie schepenen plagten te bestaan, even als de Vriesche geregten uit eenen Grietman en drie Bijzitters." Dr.* BRILL, *in Dr.* DE JAGERS Nieuw Archief voor Nederl. Taalk., *bl.* 421-429, *verklaart* de vierschaar spannen *door* het gericht sluiten. *„De woorden* schaar *en* schraag," *zegt hij, „beteekenen, mijns bedunkens, hetzelfde, en hangen ook etymologisch zamen.* Schaar, *namelijk, houd ik voor niets anders dan voor eene wijziging van* schoor, *en* schoor *is* stut, schraag." *Na dit te hebben betoogd, vervolgt hij: „Voor ons* schraag *heeft men in het Hoogd. niet alleen* schragen, *maar ook* schranne, *welk woord in het Oud- hoogd. werkelijk* rechtbank *beteekent, en, met* vier *zamengesteld,* vierschranne *vormt," en zegt dan, dat dit „de afgeperkte plaats beteekent, waar een geding, hetzij door de wapenen, hetzij door den rechter, moest beslecht worden." „De wijze, waarop zulk eene kamp- of gerichtsplaats werd afgeperkt," zoo gaat hij voort, „wordt te kennen gegeven door de voor deze zaak gebezigde woorden* schaar (schoor), schranne, schranke, bank. *De afperking, namelijk, geschiedde door op* schoren *of* schragen *gelegde* planken, *welke, aldus nedergelegd,* banken *vormden." Dit wordt nader aangedrongen en door verschillende uitdrukkingen opgehelderd, waarna hij zegt: „Was de afperking aldus geschied, dan* spande *de rechter* de bank, *dat is: hij kondigde de rechtspleging af, en verbood*

...Winschooten bl. 369. v. Alkemade bl. 40. Tuinman I. bl. 88. Oct. 4. v. Eijk II. 35. Modderman bl. 140.

...Sartorius sec. I. 84.

3 Sartorius sec. IX. 22. Tuinman I. bl. 336.

4 de Brune bl. 463. Sartorius sec. IX. 3.

5 *Adag. quædam* bl. 4. *Adag. Thesaurus* bl. 7.

6 Servilius bl. 70*.

7 Tuinman I. bl. 207, 355.

8 Tuinman I. bl. 42. v. Zutphen I. bl. 75.

den omstanders hand en tong te roeren. *Was er een misdadiger te dagen, zoo ging de rechter op de bank staan, en drieverf daagde hij hem voor het gericht. Was de gedaagde verschenen, zoo werd de rechtspraak gehouden, en na den afloop werden de banken weder afgebroken, en wel door het* wegnemen, wegschuiven *of* opslaan *der op de schragen liggende planken.*"]

Het is meiavond-vierschaar in zijn hoofd. (Zie AVOND.)

Hij behoeft wel eene goede voorspraak, die voor allemans vierschaar betrokken wordt. (Zie MAN.)

VIES.

Hij is niet vies.

Hij is nog al vies uitgevallen.

Hij speelt den vieze.

VIESNEUS.

Al zijt gij een viesneus. 1

VIJAND.

Al is hij mijn vijand, dat hij op mijn' molen kome. (Zie MOLEN.)

Al is uw vijand maar een mier, Nog acht hem als een gruwzaam dier. (Zie DIER.)

Beleefdheid geeft veiligheid, maar hoogmoed vijanden. (Zie BELEEFDHEID.)

Beter een hond te vriend dan te vijand. (Zie HOND.)

Beter een zuurziende vriend dan een lagchende vijand. 2

Beter is een openbare vijand dan een geveinsde vriend. 3

Beter veel vrienden dan één vijand. 4

Betrouw uwen vriend nimmer zoo zeer, of denk, dat hij uw vijand kan worden. 5

Bij goeden vreê vijand. 6

[*Dat is: onder voorwendsel van vrede vijandig handelen.*]

Daar is geen kloeker wederstand, dan die den vijand te gemoet gaat.

Dat is een vijand, die meer stevels dan schoenen versleten heeft. (Zie SCHOEN.)

De kunst en de wijsheid hebben geen' grooter' vijand dan den onwetende. (Zie KUNST.)

De treffelijkste exploiten van den oorlog geschieden, met den vijand te voorkomen. (Zie EXPLOIT.)

De vijand (*of:* verrader) slaapt nimmer. (Zie VERRADER.)

De zaak van een' vriend is bijna altijd goed, — die van een' vijand bijna altijd kwaad.

Die een' vijand op de wereld heeft, heeft niet een' vriend bij God. (Zie GOD.)

Die kan lijden en verdragen, Vindt zijn' vijand voor zijne voeten verslagen. 7 (Zie de *Bijlage.*)

Die u als vriend niet nutten kan, kan u als vijand schaden.

Die zijnen vijand gelooft, vindt zich bedrogen.

Die zijnen vriend leent, maant zijnen vijand. 8

Die zijn' vijand wil verwinnen, Die moet wezen koel van zinnen, Die moet met verlies beginnen. (Zie VERLIES.)

Eenen vlugtenden vijand moet men eene gouden brug bouwen. (Zie BRUG.)

Een verstandig vijand is beter dan een onverstandig vriend.

Eén vijand, die langzaam werkt, is erger dan twee of drie.

Eén vijand is te veel, honderd vrienden niet genoeg. 9

Een vijand luistert naauw. 10

Elk heeft vrienden en vijanden. 11 (Zie de *Bijlage*.)

Geen vijand ooit zoo kwaad, Dan die ons langzaam haat.

God geve mij nimmer erger vijanden. (Zie GOD.)

Gods vriend, al der wereld vijand. (Zie GOD.)

Goede waar krijgt vijanden-geld. (Zie GELD.)

Gulzigheid, traagheid en onkuischheid zijn vijanden van pais en eer. (Zie EER.)

Heb uwe vijanden lief. 12

[*Deze spreekwijze is genomen uit* Matth. V : 44 *en* Luk. VI : 27.]

Heb vele kennissen, één' vriend en geene vijanden. (Zie KENNIS.)

Het goede valt zelden zoet, Dat een vijand zijn vijand doet. (Zie GOEDE.)

Het gras groeit niet meer, waar de Kozak als vijand den voet heeft gezet. (Zie GRAS.)

Het is goed vechten, daar geen vijand is. 13

Het is ligt, in 's vijands land te komen, maar kwalijk, om daar weder uit te geraken. (Zie LAND.)

Hier vriend, daar vijand. 14

Hij is een vijand van de leugen, daarom spouwt hij er bij menigte uit. (Zie LEUGEN.)

Hij krijgt den rook van den vijand in de oogen. (Zie OOG.)

Hij laat het vaantje liggen, eer hij de vijand ziet. (Zie VAAN.)

Hij vreest, eer hij vijanden ziet. 15

Hoe grooter vijand, hoe grooter victorie. (Zie VICTORIE.)

Hoe meer vijanden, hoe meer eer (*ook wel:* hoe schooner victorie). (Zie EER.)

Hoeren, die schreijen, En 's vijands vleijen: Die kan verleijen. (Zie HOER.)

In engte zijnen vijand dringen, Dat doet hem menigmaal ontspringen. (Zie ENGTE.)

In het spel zijn wij vijanden. (Zie SPEL.)

Is 't nu nog tijd van zingen? De vijand staat gereed, om 't klooster te bespringen. (Zie KLOOSTER.)

Laat een nieuw huis bewonen: het eerste jaar door uw' vijand, het tweede jaar door uw' vriend, en het derde jaar door u zelven. (Zie HUIS.)

Legt gij nu eenen vijand neder, Morgen slaat u een andere weder. (Zie MORGEN.)

Maak u geene vijanden; want zij zullen u niet ontbreken. 16

Men heeft geene ergere vijanden dan zijne bedienden. (Zie BEDIENDE.)

Men moet geen overwinningslied aanheffen, eer de vijand zwicht. (Zie LIED.)

---

1 *Neue-Sprechw.* 29.
2 *Sel. Prov.* bl. 12, 136.
3 Tuinman I. bl. 186.
4 v. d. Venne bl. 225.
5 Tuinman II. bl. 217.
6 Sartorius *tert.* V. 41.
7 4 *Junij.* Gruterus I. bl. 125, II. bl. 134, III. bl. 137. *Mergh* bl. 11. *Sel. Prov.* bl. 7. v. Alkemade bl. 100. *Adag. quædam* bl. 17. Meijer bl. 107.
8 *Prov. seriosa* bl. 28. Gheurtz bl. 47. Zegerus bl. 43. 20 *Junij.* Gruterus I. bl. 114, II. bl. 155. Verstegen XIII. *Mergh* bl. 21. *Sel. Prov.* bl. 14, 127. Tuinman I. bl. 78. Meijer bl. 87. v. Waesberge *Geld* bl. 163. Harrebomée *Kind* bl. 182.
9 *Sel. Prov.* bl. 12.
10 Gruterus III. bl. 143. Meijer bl. 62.
11 *Campen* bl. 46. Witsen 122. Tuinman I. bl.
12 Schaberg bl. 72.
13 Zoet bl. 12.
14 Gruterus II. bl. 148. *Mergh* bl. 24.
15 Gheurtz bl. 30.
16 *Sel. Prov.* bl. 13.

.. moet zijnen vijand niet te gering achten. 1 (Zie de *Bijlage*.)
. oude vijanden blijft somtijds kwade grond. (Zie GROND.)
..t patiëntie in uwe hoven, Dan komt gij uw' ..ijand te boven. (Zie HOF.)
.. een' vriend te voet, en een' vijand te paard. (Zie PAARD.)
..delijke vrienden zijn terende vijanden. 2
[Schadelijke vrienden *zijn zij*, *die alleen vriendschap betoonen om* huns *zelfs wil*, *en alzoo inderdaad met* terende vijanden *zijn gelijk te stellen*.]
..buiten, en keer de vijanden. 3
..n eenen verzoenden vijand moet men behoed..aam handelen.
. wereld is geen grooter venijn, Dan vriend te ..ijnen en vijand te zijn. (Zie VENIJN.)
..ijands klaauwen Moet men schouwen. (Zie ..LAAUW.)
..nds mond spreekt zelden goed. (Zie MOND.)
.. de vijanden van het hof, zij zullen wel spoe..g het land verlaten. (Zie HOF.)
. dienen, maakt vrienden; waarheid zeggen, ..akt vijanden. 4
. altijd toegeeft, heeft geene vijanden.
. zijnen vijand spaart, en zijnen vriend ver..nt, die komt in ongemak. (Zie ONGEMAK.)
. kregen den vijand onder (*of:* binnen) schot. ..e SCHOT.)
..hij de vijanden, hij bedreet hen. 5
. uwen vriend vijgen, uwen vijand perziken. ..e PERZIK.)
..n vijand op zijn eigen terrein aanvallen. (Zie ..RREIN.)
..jn geslagen vijanden. 6
. iemand is in nood, Wenscht hij zijn' vijand ..od. (Zie NOOD.)

VIJANDSCHAP.

.. oude schulden dan oude vijandschap (*of:* ..ete). (Zie SCHULD.)
. leent, krijgt het niet weêr, of niet alles, of ..et hetzelfde; anders is er eeuwige vijandschap. 7

VIJF.

.. loopt er één van de vijf kuijeren (*of:* spelen). ..e ÉÉN.)
.. tasten er vijf mis. 8
[*Dat is*: *het loopt tegen*. Vijf *slaat op het* ..*tal vingers*.]
.. veegt gij vijf voor. 9
[*Blijkens de aanteekening wil dit zeggen*: *„daer wint gy niets mede.” Volgens diezelfde aanteekening „koomt deze spreuk voorts uit het oud en vermaerd Vlaemsch kaertspel, de Kruis-Jas.” Dit spel schijnt dus in België anders gespeeld te worden dan in Noord-Nederland, althans wat het* vegen *betreft*.]
.. zijn er vijf van huis. (Zie HUIS.)
Vrouwen gaan af gelijk de kassa: vijf ten hon..erd. (Zie HONDERD.)

Hij kan wel vijf tellen. 10
Hij schiet vijf in den wal.
[*Hij is rijk*.]
Hij zet vijf, en haalt zes uit.
[*Hij zit met zijne vijf vingers in den schotel*.]
Veel vieren en vijven (*of:* vijven en zessen). (Zie VIER.)
Wij tellen nu met vijven. 11
Zij zet vijf, en zij beurt zes. 12
[*Men zegt dit van een meisje*, *dat verborgen overwinningen behaalt. Het is dus in beteekenis zeer onderscheiden van het spreekwoord*: Hij zet vijf, en haalt zes uit.]

VIJFJE.

Het is een kerel, die met huid en haar voor een vijfje nog te duur is. (Zie HAAR.)

VIJG.

Als er druiven zijn en vijgen, Moet men winterkleeders krijgen. (Zie DRUIF.)
Als hij vijgen eet, moeten hem de tanden kraken. (Zie TAND.)
Dat is een anjer, zei de boer, en hij at vijgen. (Zie ANJER.)
Dat is vijgen aan de distels gezocht. (Zie DISTEL.)
De boer geeft vijgen aan zijn paard. (Zie BOER.)
De vijg eischt water, de perzik wijn. (Zie PERZIK.)
De zee zoekt vijgen. 13
[V. EIJK *zegt*: *„Ik hoorde dit zonderlinge spreekwoord slechts eenmaal aangaande een' schatrijken man gebruiken, die nog wel een zoetigheidje uit den zeehandel verlangde.” Tegenover het zoute zeewater staan de zoete vijgen*: *van daar welligt de vergelijking*.]
Eene vijg op uw' neus. (Zie NEUS.)
Eet lariekoek met vijgen, totdat de keizucht overgaat. (Zie KEI.)
Geene vijgebladen. (Zie BLAD.)
Het gaat hem aan 't hart, dat hij u eene heele vijg geeft. (Zie HART.)
Het is een man als eene paardenvijg: daar is geene gal in. (Zie GAL.)
Het is koek om vijgen. (Zie KOEK.)
Het zal wel uitkomen, wie de vijgen gesnapt heeft. 14
Hij heeft net een gezigt als eene paardenvijg, daar de kippen in gepikt hebben. (Zie AANGEZIGT.)
Hij is het zoo moe als gestampte vijgen.
Hij is noch vijg, noch rozijn. (Zie ROZIJN.)
Hij laat zich geene paardenkeutels voor vijgen in de hand stoppen. (Zie HAND.)
Hij maakt hem wijs, dat paarden- (*of:* varkens-) stronten vijgen zijn. (Zie PAARD.)
Hij zit onder zijnen wijnstok en vijgeboom. (Zie BOOM.)
Hij zoekt naar vijgebladen. (Zie BLAD.)
Ieder zijn meug, zei de boer, en hij at paardenkeutels voor vijgen. (Zie BOER.)
Iemand de vijg geven. 15
[*Dat zegt zooveel als*: *iemand op eene buitengewone wijze honen*, *smaad aandoen. Zulks geschiedde*, *door tegen iemand den duim tusschen de twee voorste vingeren op te steken*.]

..n ..vries bl. 39. *Campen* bl. 101. Zegerus ... Gruterus II. bl. 134. v. d. Venne bl. 235. ..une bl. 199, 207, 208. *Mergh* bl. 1. Sartorius . VI. 6. Richardson bl. 35. Tuinman I. bl. 70, ..bl. 188. Willems VIII. 86, 199. Sancho-Pança ..9. 36 *Febr.* 38. ..L. Venne bl. 38. ..pen bl. 132. Meijer bl. 69.

4 *Mots* bl. 7.
5 Sartorius *sec.* X. 4.
6 Tuinman I. bl. 275.
7 *Sel. Prov.* bl. 179.
8 *Campen* bl. 49. Sartorius *pr.* VII. 31, *sec.* IV. 33. v. Alkemade bl. 171. Tuinman I. bl. 98. Meijer bl. 24.
9 Sancho-Pança bl. 25.
10 Zegerus bl. 31.
11 Gheurts bl. 76.
12 *Mots* bl. 15.
13 v. Eijk II. *nal.* 39.
14 Witsen 151.
15 v. Alkemade bl. 47. Tuinman I. bl. 51. Harrebomée III. 4.

Iemand eene Spaansche vijg geven. (Zie SPANJE.)
Paardenkeutels zijn geene vijgen. (Zie KEUTEL.)
Vijgen na Paschen zijn paddestoelen in den Mei. (Zie MEI.)
Zend uwen vriend vijgen, uwen vijand perziken. (Zie PERZIK.)
Zij kookten hem eene vijg, daar hij aan stierf.
Zij vlechten vijgebladeren. (Zie BLAD.)

VIJGEMAN.

Dat zijn schoone ongeschrapte penen, zei de vijgeman, en hij stak er eene in een papiertje, en ging ermede heen. (Zie PAPIER.)

VIJL.

De scherpe vijl raakt wel een tandje kwijt. (Zie TAND.)
Het heeft de vijl noodig. 1

VIJVER.

Een ander is voor hem in den vijver gedaald. 2
Geenen vijver bij de rivier, geenen wijngaard bij den weg. (Zie RIVIER.)
Hij poot visschen in een' vijver. 3
In zulke waters (havens, vijvers, *of:* rivieren) vangt men zulke visschen. (Zie HAVEN.)
Men zal niet ontdekken, uit welken vijver hij gevischt heeft.

VIJZEL.

Dat is eene omgekeerde klok, zei Michiel oom, en hij zag een' stamper in den vijzel staan. (Zie KLOK.)
Dat is water in den vijzel stampen. 4
De vijzel riekt altijd naar het look. (Zie LOOK.)
Iemand in den vijzel krijgen. 5

[*De wijsgeer* ANAXARCHUS *was zeer gezien aan het hof van* ALEXANDER den grooten, *koning van Macedonië. Hij was nog al vrij in zijne uitdrukkingen; maar kon daarbij vrij scherp zijn. Eens aan tafel zittende, vroeg de vorst hem zijn oordeel over den maaltijd.* ANAXARCHUS *zeide: er zou niets meer te wenschen overig zijn, indien men daarbij het hoofd van een' geweldenaar had opgebragt. Hij doelde op* NICOCREON, *tiran van Cyprus, een' der aanzittende gasten; en deze, zulks wetende, nam daarover, na* ALEXANDERS *dood, de onmenschelijkste wraak.* ANAXARCHUS *werd in een' vijzel letterlijk tot gruis gestampt. Onder de hevigste smart riep de wijsgeer uit: Vermorsel vrij, o tiran! het omkleedsel, waarin* ANAXARCHUS *besloten is; maar* ANAXARCHUS *zelf kunt gij door deze pijnigingen geen letsel toebrengen. Het spreekwoord zegt zooveel als:* iemand onder de kluiven krijgen, *en wordt gebruikt, wanneer een magtiger zijne wraakzucht op eene geweldige en ontzettende wijze betoont. Ik heb de historie van* ANAXARCHUS *bijgebragt, omdat* TUINMAN *niet onwaarschijnlijk acht, en* V. ZUTPHEN *verzekert, dat het spreekwoord daarin zijn' oorsprong vindt. Dat evenwel die afleiding gegrond zoude zijn, stuit af, dunkt mij, op de weinige bekendheid, die 's wijsgeers uiteinde bij ons heeft. Dat het eenvoudig op den apothekersvijzel zoude zien, kan ik evenmin aannemen: dit toch strijdt met de toepassing van het spreekwoord. Liever denk ik aan de schroef, in de beteekenis van vijzel; w... daardoor krijgt het spreekwoord eene vrij ... tuurlijke beteekenis.*]

Zijn zak rammelde als een vossenstaart in een' ... deren vijzel. (Zie LEDER.)

VILLER.

De beenhouder heeft zooveel als de schaapvill... (Zie BEENEN.)
Hij stinkt, of hij bij een' viller in den kost is. (... KOST.)

VILT.

Dat klinkt als een scheet in een' vilten hoed, ... de boer, en hij speelde op eene gebarsten fl... (Zie BOER.)
In eens anders ooren is te snijden als in eenen vi... hoed. (Zie HOED.)
Mijn geld rammelt in mijn' zak, zei kale Ge... als Noordsche bokkenkeutels in een' vilten h... (Zie BOK.)

VIN.

Andre visschen, andre vinnen; Andre lieden, a... zinnen. (Zie LIEDEN.)
De vinnen van zich steken. 6

[,,De vinnen van zich steeken," *zegt* ... BLINK, ,,*schijnt natuurlijk ontleend* ... *wijze van zelfverdediging bij de visschen,* ... *daardoor hunne uiterste kracht aanwen... om hunne vijanden te keer te gaan.*"]

Groote visschen hebben groote vinnen.
Hij kan geene vin verroeren. 7

[DE JAGER *schrijft over deze spreekwij...* ,,*Zoo is ook nog zeer gewoon het zeggen* ... vin verroeren, *dat van het stil liggen der* ... *schen kan ontleend zijn, ofschoon* BILD., V... Gesl., *op* vinger, *beweert, dat dit* vin *ei... lijk* ving *is, d. i.* vinger. *Hoe dit zij, b... ik niet, doch merk alleen nog op, dat het* ... *bruik, hetwelk de dichteresse* A. BIJNS ... vinnen *maakt, eerder aan menschenleden,* ... *aan den visch doet denken." Mij dunkt,* ... *spreekwijze is aan de walvisch- of haai... vangst ontleend. Zij wordt toegepast op* ... *mensch, die genoodzaakt is, zich stil, ja* ... *bewegelijk te houden, omdat hij geene* ... *lijke, natuurlijke of geldelijke krachten* ... *heeft, — en dus ook op den doode.*]

Hij heeft al eene vin onder zijne tong. (Zie TO...
Hij heeft eene bloedvin op zijnen rug. (Zie BLO...

VINDER.

Van God mij toegezonden: mij, gelukkigen vin... (Zie GOD.)
Zoekers van kunsten zijn vinders van den bedel... (Zie BEDELZAK.)

VINGER.

Aan elken vinger één. (Zie ÉÉN.)
Als hij een' vinger of duim in het lid zal zetten, ... maakt hij, dat er een elleboog kraakt. (Zie DU...
Als ik uwen vinger tusschen de deur had, gij z... wel anders klappen. (Zie DEUR.)
Als men iemand den vinger geeft, neemt hij de ... heele hand. (Zie HAND.)
Als uwe vingers even lang zullen zijn. 8

---

1 de Brune bl. 199. Tuinman II. bl. 10.
2 Witsen 15.
3 v. Eijk III. bl. 31.
4 *Mots* bl. 75. de Brune bl. 313, 461.
5 Tuinman I. bl. 47. v. Zutphen N. 2.
6 Lublink *Br.* bl. 80-81. v. Eijk II. *nal.* bl. 51. de Jager *Bijdr.* bl. 115.
7 Tuinman I. bl. 258. Everts bl. 344. v. Eijk II. *nal.* bl. 51. de Jager *Bijdr.* bl. 115-116.
8 Gheurtz bl. 1. Zegerus bl. 4. de Brune bl. ... Sartorius *pr.* VI. 46, *tert.* IV. 35. v. Al... bl. 179. Tuinman I. bl. 23. Wassenbergh I. ...

Al zijne vingers nalikken. 1

Daar is geen vinger op te leggen.

[*Niemand kan er iets ten nadeele van zeggen.*]

Daar men den vinger in krijgt, wil men met de hand door. (Zie HAND.)

Daar wil ik mijn' vinger niet om verdraaijen.

[*Het is mij eene geringe zaak.*]

Daar zal men geene vette vingeren aan likken. 2

Daar zou ik mijne vingers niet voor op durven steken.

Dat is geen vogel, om met de vingers te voederen.

Dat men mij den vinger in den mond steke, en zie, of ik hem openen zal of niet. (Zie MOND.)

Dat sluit als zes vingers in een' handschoen. (Zie HANDSCHOEN.)

Dat zuigt gij uit uw' eigen' duim (*of:* uit uwe eigene vingers) niet. (Zie DUIM.)

Den vinger op den mond leggen. (Zie MOND.)

De vinger leert het achterste sch..... (Zie ACHTERSTE.)

De vingers hebben vacantie. (Zie VACANTIE.)

De vingers jeuken hem.

De vingers kleven hem: hij heeft schol gegeten. (Zie SCHOL.)

De zucht tot stelen zit hem reeds in de vingers.

Die de handen uit de mouw steekt, krijgt ringen aan de vingers. (Zie HAND.)

Die door de vingers kan zien, heeft geen' bril van doen. (Zie BRIL.)

Die het vuur van doen heeft, zoekt het met den vinger. 3

Die honig eet, mag wel zijne vingers lekken. (Zie HONIG.)

Die in roet handelt, maakt zijne vingeren vet. (Zie ROET.)

Die met den honig omgaat, hem blijft altijd wat aan de vingers hangen. (Zie HONIG.)

Die niet door de vingers ziet, Dient in de wereld niet. 4

Die niet oogluiken kan, en zien door de vingers, dient niet te heerschen over stad of kinders. (Zie KIND.)

Die noch boeven noch hoeren in zijn geslacht heeft, steke den vinger op. (Zie BOEF.)

Wiens vinger heel is, die mag ze wel ontwinden. 5

[„*Dit heeft zijn oorsprong van het oude vuur-oordeel,*" *zegt* V. ALKEMADE.]

Die zijne hand in 't vuur steekt, moet gewis zijne vingers branden. (Zie HAND.)

Die zijne vingers heel bindt, zal ze ook heel ontbinden. 6

[*Een' deugdzaam' mensch schaadt de laster niet; de onschuld is overal veilig.*]

Elke hand is hem zes vingers waard. (Zie HAND.)

Elke vinger is hem een' haak waard. (Zie HAAK.)

Geeft men hem den duim, dan wil hij er de vingers nog bij hebben. (Zie DUIM.)

Had ik uw' vinger in het dolgat. (Zie DOL.)

Het baat wel aan de liên, Door de vingers te zien.

(Zie LIEDEN.)

Het blijft hem aan de vingers hangen, als der goede vrouw de aalmoes. (Zie AALMOES.)

Het druipt hem door de vingeren. 7

Het gaat er op alle vingeren. 8

Het is een echte matroos, wiens vingers vischhaken zijn. (Zie HAAK.)

Het is een kwade kok, die zijne vingeren niet likt. (Zie KOK.)

Het is kwaad nijpen zonder vingers. 9

Het is niet gestolen; het is hem maar aan de vingers blijven haken (*of:* kleven).

Het kruid, dat men kent, behoort men aan zijnen vinger te binden. (Zie KRUID.)

Het zal op alle vingers loopen.

Hij beet zich liever in den vinger, eer hij dat doen zou. 10

Hij groeit er eene hand (*of:* een' vinger) dik spek in. (Zie HAND.)

Hij heeft er geen' vinger om nat gemaakt. 11

Hij heeft er zich den vinger aan gebrand.

[*Hij is in deze of die zaak de grenzen der betamelijkheid en van regt en pligt te buiten gegaan.*]

Hij heeft er zich zoo ingewikkeld, alsof hij zijne vingeren tusschen den molenkam gestoken had. (Zie KAM.)

Hij heeft kromme vingers (*of:* Hij is krom gevingerd). 12

Hij heeft lange vingers; maar haalt ze krom naar zich.

Hij heeft vrees voor de schaduw zijner vingeren. (Zie SCHADUW.)

Hij heeft zich in zijnen vinger gesneden.

[*Men zegt dit zoowel van iemand, die zich verrekend heeft, als die een' onaangenamen reuk van zich geeft.*]

Hij is vinger naast den duim. (Zie DUIM.)

Hij kan geen' vinger in de asch steken. (Zie ASCH.)

Hij kan hem om zijn' vinger winden. 13

[*Dat wil zeggen: hij heeft hem geheel in zijne magt, en kan met hem handelen naar welgevallen, even gelijk men een doekje om den vinger windt.*]

Hij likt zijne vingers zoo smakelijk als een boer, die warmoes eet. (Zie BOER.)

Hij mag den ring met eere aan den voorsten vinger dragen. (Zie EER.)

Hij mag wel lijden, dat anderen groote koeken bakken, als zij maar de handen (*of:* vingers) uit zijn deeg (*of:* beslag) houden. (Zie BESLAG.)

Hij meent zich te zegenen, en hij steekt zijne vingers in de oogen. (Zie OOG.)

Hij ontsnapt als een aal door de vingeren. (Zie AAL.)

Hij speelt op zijne vingers.

[*Dat is: hij weet zich dapper te verweren. Het beteekent zooveel als:* Hij speelt op zijn' poot.]

---

1 Sartorius *sec.* X. 31.
2 Tuinman I. bl. 98.
3 Mets bl. 68.
4 Campen bl. 102. Gheurts bl. 38. Zegerus bl. 10. Idinau bl. 34. de Brune bl. 160. Sartorius *pr.* IX. 19, *sec.* X. 39, *tert.* VII. 4. Witsen 70, 358. Winschooten bl. 148. Tuinman I. bl. 168, II. bl. 111. *Adag quaedam* bl. 10, 21. *Adag. Thesaurus* bl. 22. Everts bl. 231. Harrebomée V. bl. 302. Bogaert bl. 61.
5 v. Alkemade bl. 157.
6 Sartorius *tert.* III. 63, VII. 13. Meijer bl. 109.
7 Tuinman I. bl. 98, II. bl. 96, 120. v. Waesberge *Geld* bl. 167. Mulder bl. 437. Bogaert bl. 38, 106.
8 Tuinman I. bl. 101, II. bl. 36.
9 Cats bl. 459. de Brune bl. 94.
10 *Campen* bl. 48.
11 *Campen* bl. 66.
12 Gheurts bl. 31. de Brune bl. 219. *Sel. Prov.* bl. 116. Sartorius *pr.* I. 18. Tuinman I. bl. 76. *Adag. quaedam* bl. 69. Braakënburg VI. 2.
13 de Brune bl. 464. Sartorius *pr.* VIII. 3, *sec.* IX. 17, *tert.* III. 11. v. Alkemade bl. 154. Tuinman I. bl. 328. *Adag. quaedam* bl. 26. *Adag. Thesaurus* bl. 28.

Hij wordt met den vinger nagewezen. 1
Hij zal daar nog met vinger en duim aan likken. (Zie DUIM.)
Hij zal er zich geene blaauwe vingers (*of:* de vingers niet blaauw) aan tellen. 2
Hij zal nog eens wijs worden, als hem de vingeren even lang zijn. 3
Hij zuigt het uit zijn' poot (zijne teenen, *of:* zijn' vinger). (Zie POOT.)
Houd je handen t' huis, of men klopt je op de knokkels (*of:* op den duim, *ook wel:* op de vingers). (Zie DUIM.)
Iemand in de vingers krijgen.
Iemand op de vingers zien.
Ik heb er mij geducht mede in den vinger gesneden.
Ik waag mijne vingeren niet aan gloeijend ijzer. (Zie IJZER.)
Ik wil er mijn' vinger niet voor tusschen de deur hebben. (Zie DEUR.)
Ik zie alle man niet door de vingers. (Zie MAN.)
Ik zie veel door de vingers, zei de kat; toen zag ze door de traliën eene muis in de val zitten. (Zie KAT.)
Ik zou hem met een' natten vinger kunnen beloopen. 4

[*Ik ken den schuldige, en zou hem u spoedig kunnen wijzen. De schuldige is dus in de nabijheid.*]

Kan hij er maar alleen den vinger in krijgen, hij krijgt er ook spoedig de geheele vuist in. 5
Krijg ik uwen duim of vinger in den mond, ik beloof u: ik zal ze bijten. (Zie DUIM.)
Lik vinger, lik duim. (Zie DUIM.)
Men kan dat vooruit op de vingers wel natellen. 6
Men kan den Fries gelooven, want hij heeft zijne haren met de vingeren aangeraakt. (Zie FRIES.)
Men kan het geld uit de toppen der vingers niet bijten (*of:* snijden). (Zie GELD.)
Men kan het tasten met vinger en duim. (Zie DUIM.)
Men zou dat met geen vuil vingertje aantasten. 7

[*Men zegt dit van zeer aanzienlijke of hoogst gewigtige zaken.*]

Men zou het hem met duim en vinger instampen. (Zie DUIM.)
Niemand kan een' natten vinger op hem zetten. 8
Raad vóór daad, zei de rademaker, en hij kapte bij ongeluk in zijn' vinger. (Zie DAAD.)
Steek den vinger in de aarde, en ruik, in wat land gij zijt. (Zie AARDE.)
Steek geen' zot uw' vinger in den mond. (Zie MOND.)
Steek uwe hand (*of:* vingers) niet tusschen den post van de deur (*of:* tusschen de schors en den boom). (Zie BOOM.)
Steek uw' vinger in geen stil water. 9

[*Waar de gemoederen effen en kalm zijn, laat het daar zoo blijven, en moei u er niet mede, opdat gij geene oorzaak wordt van verdeeldheid, dat is met andere woorden: maak geen onrust, waar rust gevonden wordt.*]

Wat doen drie vingers in het schrijven tot zijne schade of baat? (Zie BAAT.)
Wil men alle dingen met goede oogen aanzien, dan moet men staâg door de vingeren kijken. (Zie DING.)
Zijne conscientie is vier vingeren breed, zei de trouwe schildknaap van don Quichot. (Zie CONSCIENTIE.)
Zijne vingers zijn van lijm gemaakt: zij houden vast, wat zij aanraken. (Zie LIJM.)
Zoo als de oude wijven, zei Maarten, als men hem met een' vinger aan den aars krabt, besch.... ze de geheele vuist tot dankbaarheid. (Zie AARS.)
Zoo de beul met een de toppen van de vingers afslaat, wie zal de handen beklagen? (Zie BEUL.)
Zoo zoudt gij wel pijpen, al hadt gij niet éénen vinger aan de hand. (Zie HAND.)
Zuinig, zei besje, lekker is maar een' vinger lang. (Zie BESJE.)
Zulke loopen er wel onder, zei de meid, en zij had eene platluis tusschen hare vingeren. (Zie LUIS.)

VINK.

Als de vink blind is, zoo zingt hij best. 10

[*Het is algemeen bekend, dat men den vink de oogen uitsteekt, omdat zijn gezang dan liefelijker klinkt, en bestendiger is. In een ander opzigt is het ook zoo met den mensch: in onnatuurlijken toestand gebragt, is hij gemakkelijk te overreden. Daarom past men dit spreekwoord toe, wanneer men iemand dronken maakt, om hem daardoor in zijn belang te lokken, en voor zich te winnen.*]

Beter een' vink (*of:* spreeuw) geplukt, dan ledig gezeten. (Zie SPREEUW.)
De vink, die op het oorkussen zingt, vermag veel. (Zie KUSSEN.)
De vlasvinken zitten in het veld. (Zie VELD.)
De vogelaar fluit wonder mooi, Totdat de vink is in de kooi. (Zie KOOI.)
Die smaak is goed, zei notenkraker, en hij at zijns vaders vinken. (Zie KRAKER.)
Die vink ben ik kwijt, zei Flip, en daar sprong eene vloo van zijn' rok op zijns buurmans mantel. (Zie BUURMAN.)
Eenen vink verslaan. 11

[*Men zegt dit, wanneer de oogmerken van iemands handelingen tegen zijnen wil, naar door zijne eigene onhandigheid, aan het licht komen.*]

Een vink vliegt zelden alleen. 12
Elk passe op het vinkeslag, eer de vlugt weg is. (Zie SLAG.)
Gelijk de vinken Zitten, en kwinken In het veld, Zoo liggen de papen In de kerk, en gapen Naar 't offergeld. (Zie GELD.)
Gouden vinken zijn de beste voorspraak. (Zie GOUD.)
Het is een blinde vink. 13
Het is een kale vink. 14
Het is een lokvogel (*of:* lokvink). 15
Het is een rare vink. 16
Het is een roervink. 17

---

1 Tuinman I. bl. 310. Everts bl. 2'4.
2 Tuinman I. bl. 95, 32², II. bl. 36. v. Waesberge *Geld* bl. 169.
3 *Campen* bl. 4. Meijer bl. 3.
4 Tuinman I. bl. 281. v. Moerbeek bl. 245. *Euphonia* bl. 522. Mulder bl. 433. Sancho-Pança bl. 50.
5 *Campen* bl. 94. Meijer bl. 43.
6 Modderman bl. 76. Roodhuijzen bl. 122.
7 Sartorius *sec.* VII. 34.
8 Schaberg bl. 66.
9 *Sel. Prov.* bl. 53.
10 Zoet bl. 17. v. Alkemade bl. 1.
11 Sartorius *tert.* V. 93.
12 Zoet bl. 234.
13 v. Eijk II. *nal.* bl. 51.
14 Tuinman II. bl. 89.
15 v. Eijk II. *nal.* bl. 51, 85.
16 v. Eijk II. *nal.* bl. 82.
17 Sartorius *tert.* VI. 56. Tuinman II. bl. 89. *Adagiorum quaedam* bl. 13.

Het is een vlasvink. 1

[*Ofschoon eenige vinkensoorten het geheele jaar overblijven, komen de meesten in het voorjaar, om tegen den winter naar warmer streken te vertrekken. In den herfst worden ze hier in groote menigte met slagnetten gevangen. Zij worden zeer geacht, en het is hiervandaan, dat ze spreekwoordelijk tot velerlei vergelijkingen aanleiding geven. Spreekt men van een' rijk' man, men geeft hem* goudvinken, *genoemd naar de glansrijkheid van de vleugelen dezer vogels; een' opgeruimd' man, die nog al jolig is, noemt men* een' raren vink, *om den ongemeenen slag van den vogel; is iemand berooid van geld en goed, dan noemt men hem* een' kalen vink, *en als hij gelapte kleederen draagt*, een' geplukten vink, *en ziet in beide gevallen op den geplukten vogel; van een' woordenrijken praatgraag zegt men, dat* hij doorslaat als een blinde vink; *om zijn piepend stemmetje noemt men den man* een' rietvink, *daar het riet de meest gewone verblijfplaats van dezen vogel is; gaat de zang niet van harte, en betoont men eene gemaakte vrolijkheid, het zijn* de distelvinken, *waarmede men zoo iemand vergelijkt, omdat deze vogels hunnen zang meest altijd van tusschen de distels laten hooren; die op de vlasvelden werken, heet men* vlasvinken, *omdat ook die vogels zich aldaar onthouden; hen, die alles afluisteren, noemt men* luistervinken, *om de opmerkzaamheid, die deze vogels betoonen; een' oproermaker of een' stokebrand noemt men* een' roervink, *en iemand, die anderen door kracht van redenen weet in te pakken*, een' lokvink, *omdat men beide*, roervink *en* lokvink, *met goed gevolg afrigt, om andere vogels te vangen. Door andere spreekwoorden dezer rubriek wordt al verder aangetoond, op welke verschillende wijzen meer men den vink tot een voorwerp van vergelijking maakt.*]

Het is in de vinken geloopen. 2

Het is te vergeefs het net te spannen, als de vink reeds weggevlogen is. (Zie NET.)

Het is verloren gepepen, als de vink het net ontsnapt. (Zie NET.)

Hij is er als de kippen (*of:* vinken) bij. (Zie KIP.)

Hij is zoo wakker als een vink. 3

Hij luistert als een valk (*of:* vink). (Zie VALK.)

Hij piept als een rietvink. (Zie RIET.)

Hij slaat door als een blinde vink.

Hij slaat ernaar, gelijk een blinde naar de vinken doet. (Zie BLIND.)

Hij weet van vinken.

[*Met andere woorden: hij weet de vinken wel te vangen. Men zegt dit van iemand, die bij de hand is.*]

Hij ziet er uit als een geplukte vink. 4

Hij zingt als een distelvink onder de doornen. (Zie DISTEL.)

Ik heb liever een' dief aan mijne klink Dan een' luistervink. (Zie DIEF.)

Luistervinken deugen niet (*of:* Wacht u voor de luistervinken). 5

Men vangt geen' papegaai in een vinkenet. (Zie NET.)

Met enkel veêrtjes plukt men den vink kaal. (Zie VEDER.)

Om den vink fluit de vogelaar. 6

Trek maar aan het touwtje, dan vliegen alle vinkjes weg. (Zie TOUW.)

Vinken met vinken vangen. 7

Zijne goudvinken zijn gevlogen. (Zie GOUD.)

Zij plukken hem als een' vink. 8

VIOOL.

Al de snaren van de viool spannen. (Zie SNAAR.)

Het zijn al geene quinten, die op eene viool gespannen staan, zei Lubbert, en hij hoorde den bas bespelen. (Zie BAS.)

Hij is zoo vrolijk als eene viool op eene bruiloft. (Zie BRUILOFT.)

Hij kreeg een' klap, dat hij den hemel voor eene viool, en de aarde voor een' strijkstok aanzag. (Zie AARDE.)

Hij laat violen zorgen. 9 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: hij leidt een onbezorgd leven, en bekommert er zich weinig over, hoe de zaken gaan. De violist van beroep laat zijn speeltuig altijd even lustig gaan, of liever de viool, hier als zelfwerkende voorgesteld, brengt steeds alle bekende en onbekende deuntjes voort. En of men elders al moge zorgen, de viool is onbekommerd. Het zal aan de boeren-kermisdansen ontleend zijn.* BILDERDIJK *zegt, in zijne* Verkl. Geslachtlijst, *op het woord* viool: *„Oudtijds verstond men door den naam van* viool *bij ons den* violist *of* vioolspeler.*" Dit daargelaten, behoeft men, dunkt mij, nog niet aan te nemen, dat* viool *hier* violist *zoude zijn. De oneigentlijke opvatting, die het spreekwoord heeft, wanneer men de* viool *behoudt, brengt er nog meerder eigenaardigheid in; want al heeft de violist dikwijls zelfs groote zorgen, de viool, als levenloos wezen, speelt er toch even vrolijk op voort.* TUINMAN *denkt aan* violen *voor* bloemen, *en acht het spreekwoord oorspronkelijk van de woorden des Zaligmakers,* Matth. VI: 28. *Dit gevoelen heeft weinig grond, daar de Heiland geene zorgeloosheid kan bedoeld hebben gelijk die, welke in het spreekwoord gelegen is, behalve nog de verwisseling van* leliën, *waarvan de tekst spreekt, met* violen. *Blijkens de aanteekening is het spreekwoord al zeer oud, en gold het eertijds in aanprijzenden zin, daar wij bij* TAPPIUS *en anderen lezen:* Lath violen sorgen.]

Hij speelt de eerste viool. 10

Hij speelt op de groote viool.

Hij zaagt op als een kootjongen op eene kermisviool. (Zie JONGEN.)

Hij zit in de viool.

[*Dat is: in de gevangenis. Deze vergelijking heeft waarschijnlijk daarin haar' grond, dat*

---

1 v. Eijk II. bl. 88, *nal.* bl. 52.
2 Tuinman II. bl. 98.
3 Sancho-Pança bl. 86.
4 Tuinman I. bl. 24.
5 bl. *Nal.* Gruterus I. bl. 122. *Sel. Prov.* bl. 170. Sartorius *pr.* I. 62, *sec.* VIII. 26. Tuinman I. bl. 79.
6 Zoet bl. 15. v. Alkemade bl. 12.
7 Idinau bl. 89. *Sel. Prov.* bl. 174. Bogaert bl. 78.
8 v. Eijk II. *nal.* bl. 51.
9 Tappius bl. 110*a*. *Campen* bl. 55. Gheurtz bl. 34, 46. Gruterus I. bl. 112. Sartorius *pr.* VIII. 88, *tert.* IX. 41. Winschooten bl. 50, 207, 348, 352. v. Alkemade bl. 148, 171. Tuinman I. bl. 9, 320. *Adag. quaedam* bl. 64. Everts bl. 346. *Sermoen* bl. 51. v. Eijk I. *nal.* 78. v. Waesberge *Geld* bl. 166. v. Duyse bl. 199. Modderman bl. 25. v. Lennep bl. 258. Harrebomée *Kind* bl. 225. Roodhuijzen bl. 53.
10 Harrebomée *Tijd* bl. 308. Roodhuijzen bl. 27.

men de viool *wel eens met den naam van* kast *bestempelt.*]
Ik vertrouw mijne gestemde viool liever twee jaren, dan een meisje twee minuten. (Zie JAAR.)
Ik zal hem wel voor de viool krijgen.
[*Dat is: ik zal hem voor den regter brengen, en alzoo tot betaling noodzaken.* Voor de viool *wordt* gedanst, *en* dansen *komt hier par contrario voor.*]
Men kan wel eene viool tegen een' eikenboom in stukken slaan. (Zie BOOM.)
Wanneer men geen gehoor heeft, kan men niet op de viool leeren spelen. (Zie GEHOOR.)
Wie heeft het ooit op de viool (*of:* fluit) hooren spelen! (Zie FLUIT.)

VIOOLTJE.

Viooltjes groeijen ook tusschen onkruid. (Zie ONKRUID.)

VIRGINIË.

Men zal hem naar Virginië zenden, om tabak te planten. (Zie TABAK.)

VISCH.

Als de visch goedkoop is, zoo stinkt ze. 1
Al, wat een visch drinkt, loopt de kieuwen weêr uit. (Zie KIEUW.)
Anders was de mossel geen visch. (Zie MOSSEL.)
Andre visschen, andre vinnen; Andre lieden, andre zinnen. (Zie LIEDEN.)
Beter altijd rapen aan eigen disch Dan elders vleesch of visch. (Zie DISCH.)
Bied aan het meisje een' man, een vischje aan den snoek, Fluks hebt gij ze beiden aan den hoek. (Zie HOEK.)
Bij gebrek van boter kan men zich ook met visch behelpen. (Zie BOTER.)
Boter (*of:* Geld) bij de visch. (Zie BOTER.)
Dan loopt de doop over de visch. (Zie DOOP.)
Dan slacht hij de Bunschoter vischboeren: die leven altijd van hun verlies. (Zie BOER.)
Dat betert als de visch, die in het zand ligt.
Dat heb je zoo vast als een' visch in een scheetnetje, zei de Engelschman, en hij meende: een' scheet in een vischnetje. (Zie ENGELSCHMAN.)
Dat is de beste vischspaan uit hare keuken. (Zie KEUKEN.)
Dat is een net zonder visch. (Zie NET.)
Dat vangt geen visch. 2
Dat zal bruiloft voor de visschen zijn. (Zie BRUILOFT.)
De angel trekt wel onwillige visschen uit het water. (Zie ANGEL.)
De kat wil de visch uit de tobbe wel; maar zij verkiest hare pooten niet nat te maken. (Zie KAT.)
De kleine visschen doen de groote afslaan. 3
De kleine visschen maken de felle snoeken groot. (Zie SNOEK.)
De onschuldige moet de pap koelen, zei de otter, en hij verslond de visch. (Zie ONSCHULDIG.)
De saus is beter dan de visch. (Zie SAUS.)
De visch aardt naar de zee.
De visch bederft het water, het vleesch bevrij[dt] het. 4 (Zie de *Bijlage.*)
De vischdijk laat zich niet aansteken. (Zie DIJK.)
De visch is aan den hoek. (Zie HOEK.)
De visch is bekaaid. 5
[WINSCHOOTEN *toont aan, dat men de[ze] spreekwijze gebruikt, wanneer er bij eene za[ak] niets dan schande te behalen is, „dewijl* b[e]kaaide Vis *voor een slegt onthaal bij ons geh[ou]den werd, en den Huiswaard gants geen [eer] daar meede komt in te leggen of te behaalen.*"]
De visch is in de bun. (Zie BUN.)
De visch rijdt. 6
De visch schoolt geweldig bijeen. 7
De visch wil niet bijten.
De visschen bewonen de diepten der zee, de aren[den] zweven in de lucht, — men kan de eerst[e] met een' haak, de laatste met een' pijl treffe[n], maar 's menschen hart is op geringen afstand ni[et] te doorgronden. (Zie AFSTAND.)
De vleeschhal kan geene vischmarkt lijden. (Zie HAL.)
De zotten dragen het water uit, en de wijzen v[an]gen de visch.
Die den visch wil, moet ook de graat hebben. (Zie GRAAT.)
Die een goed vischje heeft, mag het wel in [de] ketel houden. (Zie KETEL.)
Die slaapt, vangt geen visch. 8
Die spiering vangt (*of:* heeft), vangt (heeft) o[ok] visch. (Zie SPIERING.)
Die visch is met den hengel gevangen. (Zie HENGEL.)
Door het vele visch-eten heeft hij weeke hers[ens] gekregen. (Zie HERSENS.)
Een klein vischje, een goed (*of:* zoet) vischje. 9
Een vischkooper worden op paaschavond. (Zie AVOND.)
Eet visch, Als ze er is.
Eet vleesch, zoo maakt gij vleesch; visch is m[aar] slijm. (Zie SLIJM.)
Er is visch noch graat aan hem. (Zie GRAAT.)
Er komt afslag op de vischmarkt. (Zie AFSLAG.)
Griet is een goede visch, maar slecht vleesch. (Zie GRIET.)
Groote visschen eten de kleine. 10 (Zie de *Bijlage.*)
Groote visschen gaan met den angel door. (Zie ANGEL.)
Groote visschen, groote netten. (Zie NET.)
Groote visschen hebben groote vinnen. (Zie VIN.)
Groote visschen scheuren het net. (Zie NET.)
Groote visschen springen uit den ketel. (Zie KETEL.)
Groote visschen zijn meest in groote wateren. 11
Haal op, als het vischje bijt (*of:* onderhaalt). 12
Het is al visch, wat in de netten komt. (Zie NET.)
Het is een echte matroos, wiens vingers vischha[ken] zijn. (Zie HAAK.)
Het is een man als mosselen visch. (Zie MAN.)

---

1 Zoet bl. 8. v. Alkemade bl. 6.
2 Winschooten bl. 164.
3 Gruterus III. bl. 180. Meijer bl. 96.
4 *Mots* bl. 43.
5 Winschooten bl. 18.
6 Winschooten bl. 209.
7 Winschooten bl. 235.
8 *Mots* bl. 61.
9 Servilius bl. 230. 15 *Sept.* Gruterus I. bl. 112, II. bl. 154. Cats bl. 485. *Mergh* bl. 30. *Sel. Prov.* bl. 176. Richardson bl. 30. Winschooten bl. 332. Tuinman I. bl. 131. *Sermoen* bl. 52. v. Eijk I. *nal.* bl. 5, II. *nal.* bl. 52. Modderman bl. 82. Harrebomée *Tijd* bl. 300. v. Lennep bl. 244.
10 Servilius bl. 245. *Mots* bl. 42. *Campen* bl. 88. 14 *Aug.* Idinau bl. 48. Gruterus I. bl. 96. Cats bl. 490. de Brune bl. 310, 311, 342. *Sel. Prov.* bl. 116. Winschooten bl. 332. Tuinman I. bl. 77, II. bl. 197. *Adag. Thesaurus* bl. 27. v. d. [...] bl. 11. Koning bl. 39. v. Eijk II. bl. 59, [...] 53. Modderman bl. 146. 27 *Sept.* 53. v. L[ennep] bl. 244.
11 Gheurtz bl. 21.
12 v. d. Venne bl. 224. Tuinman I. bl. 1[..] *Febr.* 3. Bogaert bl. 85.

t is een vischje buiten het kroost. (Zie KROOST.)
t is er: vischje, spring in (*of:* bij). 1
t is goede visch: ware hij maar gevangen. 2 (Zie de *Bijlage.*)
t is grondige visch. 3
t is half vleesch, half visch. 4
t is katvisch. (Zie KAT.)
is noch mossel, noch visch. (Zie MOSSEL.)
is stinkende boter en vuile (*ook wel:* rotte) sch. (Zie BOTER.)
is te vergeefs gegluurd, als de visch in het aas t bijten wil. (Zie AAS.)
t zijn regte marktkaauwen en vischteven. (Zie KAAUW.)
t zoeken van vogeltjes en visschen Doet de jongeid in 't leeren missen. (Zie JONGHEID.)
gaat aan den Overtoom om een vischje. (Zie VERTOOM.)
gaat den weg van alle visch. 5
gelijkt de visch, die noch modderig noch zout ordt, door de onstuimigheid en door het zout r zee. (Zie MODDER.)
heeft een' goeden (*of:* schoonen) visch gevan-n. 6
heeft het grootste gelijk van de vischmarkt, s er niemand op is. (Zie GELIJKHEID.)
heeft in alle putten visch. (Zie PUT.)
heeft zeker kikvorschen- (*of:* visschen-) bloed 't lijf. (Zie BLOED.)
heeft zijne snoeren in een goed vischwater uit-zet. (Zie SNOER.)
is goed; maar was hij een vischje, men zou het ofdje voor de kat werpen. (Zie GOEDE.)
is noch mossel, noch visch. (Zie MOSSEL.)
is noch vleesch, noch visch. 7 (Zie de *Bijlage.*)
is zoo gezond als een visch. 8
is zoo koud als een visch (*of:* bot). (Zie BOT.)
is zoo stom als een visch. 9
kan zijne visch wel beter ter markt brengen. (Zie MARKT.)
kijkt als eene kat, die men een' gebraden visch voorhoudt. (Zie KAT.)
leeft als een visch in het water. 10 (Zie de *Bijlage.*)
loopt met den vischspaan. (Zie SPAAN.)
maakt verzen als mosselen visch. (Zie MOSSEL.)
poot visschen in een' vijver. (Zie VIJVER.)
raast (*of:* is er te huis) als een karper (snoek, *of:* visch) op zolder. (Zie HUIS.)
smakt ernaar als een vischje naar het water. 11
vangt den eenen visch met den anderen.
vangt ook visch, die grondels vangt. (Zie GRONDEL.)
weet het beste vet van den pot met den vischpaan af te schuimen. (Zie POT.)
wil den visschen leeren zwemmen. 12

Hij wil er vleesch of visch van hebben. 13
Hij wil visch voor eene visschers-deur vangen. (Zie DEUR.)
Hij wordt langs de straat omgedragen als stinkende visch. (Zie STRAAT.)
Hij ziet er zoo zuiver uit als eene vischben, die in dertig jaren niet uitgeschrobd is. (Zie BEN.)
Hij ziet gaarne zout water, maar in zijn moeders vischketel. (Zie KETEL.)
Hij ziet terwijl, of de kat ook aan de visch is. (Zie KAT.)
Hij zou goed op de vischmarkt passen. (Zie MARKT.)
Hij zwemt als een visch. 14
Hoe meerder visch, hoe droever water. 15

[*Dat is met andere woorden: hoe grooter het aantal visschen is, des te eerder en meerder wordt het water troebel. De beteekenis, die men aan dit spreekwoord te hechten heeft, leert men 't best door* D'ESCURY *kennen, als hij zegt:* „*Hem, die met moeite vele goederen vergadert, en, uit vrees van verlies, ze met groote bezorgdheid gadeslaat, roept men toe:* Hoe meerder visch, hoe droever water; Groote visschen scheuren 't net, en springen uit den ketel." *Uit alle andere verzamelaars, die meer doen, dan de spreekwoorden slechts bijeenbrengen, is op te maken, dat ditzelfde denkbeeld hun voor den geest stond. Bij* SPIEGHEL *is het blijkbaar uit de andere spreekwoorden, die hij voor den* 4 Oct. *opneemt. Dit is mede het geval bij* CATS. *Ook de verzamelaar der* Sel. Prov. *brengt andere spreekwoorden nevens dit, die aantoonen, dat hij hetzelfde gevoelen voorstaat. Bij* DE BRUNE *blijkt het uit het toevoegsel, dat hij aan het spreekwoord geeft, als hij zegt:* Hoe meerder vis, hoe droever stroom; Hoe grooter goed, hoe swaerder droom. *Eindelijk zegt* BOGAERT: „*Zoo hebben ook degenen, die op korten tyd willen ryk zyn, veel tegenheden te vreezen,*" *en hij brengt dan andere spreekwoorden bij, die de opgegeven beteekenis bevestigen. Alleen* V. LENNEP *maakt op die allen eene uitzondering, als hij, ter opheldering van het spreekwoord, zegt:* „*hoe meer volk, hoe minder de bedeeling.*"]

IJs in het water geeft aas aan de visschen. (Zie AAS.)
Ik den visch en gij de graat. (Zie GRAAT.)
Ik mag gaarne visch, zei de kat, en zij at ze blindelings op. (Zie KAT.)
In groote waters vangt men groote visschen; maar wacht u van te verdrinken. 16
In kleine wateren maakt men goede visschen. 17
In vijf dingen is jolijt: lange maaltijden, jong vleesch, oude visch, een schoon vrouwtje en wijn op den disch. (Zie DING.)

---

1 v. Eijk I. *nal.* bl. 4, II. bl. 90. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63. v. Lennep bl. 244.
2 Servilius bl. 85*. *Campen* bl. 121. Gheurtz bl. 92. Zegerus bl. 32. de Brune bl. 174. Sartorius *pr.* IX. 69. v. Eijk II. *nal.* bl. 88. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Modderman bl. 103. *Landbouwer* bl. 84.
3 Winschooten bl. 72.
4 v. Eijk III. bl. IV.
5 v. Waesberge *Wijn* bl. 18.
6 *Mots* bl. 26. de Brune bl. 461.
7 *Campen* bl. 106. Gheurtz bl. 22. Zegerus bl. 46. Idinau bl. 240. de Brune bl. 169, 174. *Mergh* bl. 24. Tuinman I. bl. 215. *Adag. quaedam* bl. 50. v. Eijk II. bl. 88. v. Lennep bl. 211.
8 Servilius bl. 248. *Mots* bl. 28. *Campen* bl. 129. Sartorius *tert.* X. 53. Winschooten bl. 332. Tuinman I. bl. 302. *Adag. quaedam* bl. 55. v. Lennep bl. 244.
9 Gheurtz bl. 79. v. Eijk II. *nal.* bl. 52. *Vergel. Spreekw.* bl. 66. *Ernst en Luim* bl. 60. Sancho-Pança bl. 55.
10 Tuinman I. bl. 302. *Maart* 2. v. Zutphen II. bl. 84. v. Eijk II. bl. 89. Sancho-Pança bl. 60. Modderman bl. 46. Bogaert bl. 49.
11 Sartorius *sec.* IV. 38. v. Eijk II. bl. 89.
12 Servilius bl. 8. de Brune bl. 468.
13 Everts bl. 316.
14 v. Eijk II. *nal.* bl. 53.
15 Servilius bl. 81. Zegerus bl. 31. 4 *Oct.* Gruterus I. bl. 108. Cats bl. 431, 486. de Brune bl. 310, 471, 476. *Sel. Prov.* bl. 79. d'Escury bl. 20. Bogaert bl. 90. v. Lennep bl. 244.
16 Cats bl. 504. de Brune bl. 312, 403, 404. *Sel. Prov.* bl. 176. *Adag. Thesaurus* bl. 40.
17 *Sel. Prov.* bl. 176.

In zulke waters (havens, vijvers, *of:* rivieren) vangt men zulke visschen. (Zie HAVEN.)
Kleine visschen maken de groote goed. 1
[*Wanneer* V. EIJK *zegt: „als er overvloed van de eerste is, worden de laatste goedkoop,” dan heeft hij blijkbaar aan het volgende spreekwoord gedacht; voor dit spreekwoord is die verklaring niet juist. Daar de kleine visschen tot voedsel van de groote verstrekken, groeijen de groote visschen door de kleine. Men wil daardoor te kennen geven, dat kleine kapitalen op zich zelven weinig winst aanbrengen, maar eene goede bijdrage zijn voor de groote.* Kleine visschen maken groote visschen goedkoop, *duidt daarentegen aan, dat eene overgevoerde markt van kleine koopwaren ook invloed op de groote heeft.*]
Kleine visschen maken groote visschen goedkoop. 2
Ligt, dat men in een nietig slootje nog een enkel vischje vangt. (Zie SLOOT.)
Men vangt geene visschen in de lucht. (Zie LUCHT.)
Men vangt wel in eene kleine beek een' grooten visch. (Zie BEEK.)
Men weet niet, of men visch of graat aan hem heeft. (Zie GRAAT.)
Men weet niet, wat men aan hem heeft: vleesch of visch. 3
Met visch wordt visch gelokt. 4
Mij dat vischje, zei Lena, en zij haalde een' paling uit de fuik van Joris. (Zie FUIK.)
Mijne kat ook een vischje. (Zie KAT.)
Mosselen zouden gaarne visch zijn, konden zij uit de schelpen. (Zie MOSSEL.)
Neem een ei van een uur, vleesch van een jaar, en visch, die tien jaar oud is. (Zie EI.)
Noten op visch, kaas op vleesch. (Zie KAAS.)
Nu visch en dan weder vleesch zijn.
Onder in den kuil vangt men de visch. (Zie KUIL.)
Onnoodige zorgen maken vischgraten. (Zie GRAAT.)
Prijs ouden visch en jeugdig vleesch. 5
Snij brood en lees: terwijl de visch kookt, smelt de boter. (Zie BOTER.)
Spiering is ook visch, Als er niet anders is. (Zie SPIERING.)
Stekevisch, stekevisch, riep reine Maartje Reine, en zij dorst geen pieterman zeggen. (Zie MAARTJE REINE.)
Tijding is niet als de visch, Daar de versche de beste is. (Zie TIJDING.)
Tusschen mosselen en visch. (Zie MOSSEL.)
Versche visschen en namagen Stinken al ten derden dage (*ook wel:* Een gast is gelijk de visch: hij stinkt op den derden dag). (Zie DAG.)
Visch Laat den mensch, zoo als hij is. (Zie MENSCH.)
Visch moet (*of:* wil) zwemmen. 6
Visschen en vrouwen zijn nergens beter dan onder den buik (*of:* aan den staart). (Zie BUIK.)
Visschen hebben een goed leven: zij drinken, als zij willen, en worden nimmer gemaand om het gelag. (Zie GELAG.)
Visschen vangen en strikken stellen Bederven vele jonggezellen. (Zie GEZEL.)
Vleesch maakt vleesch, visch maakt visch. 7

Vroeg ter vischmarkt en spade in het vleesch[...] (Zie HUIS.)
Vuile boter, vuile visch. (Zie BOTER.)
Wat den vogelen behoort, past niet voor de visch[...]
Wat is de visch, Als er geen doop en is! (Zie DO[...]
Wat slechte visch is padden! (Zie PADDEN.)
Zeuren is geen visch; dat verkoopen ze op de vi[...] markt niet. (Zie MARKT.)
Zijne netten zijn zoo digt gebreid, dat er niet[...] vischje door kan. (Zie NET.)
Zoo de hengelaar slaapt, zal hij het vischje[...] verrassen. (Zie HENGELAAR.)
Zulke man, zulke visch. (Zie MAN.)

VISCHWIJF.

Hij heeft een' mond als een vischwijf. (Zie MO[...]
Zij zingt als een engel, maar scheldt als een vi[...] wijf. (Zie ENGEL.)

VISITE.

Die visite heeft een verlengstuk. (Zie VERLE[...] STUK.)

VISSCHER.

Aan een' goed' visscher ontglipt wel een aal. ([...] AAL.)
De tweede is zoo goed als de eerste, zei de viss[...] en hij haalde het tweede posje aan zijnen e[...] worm op. (Zie POS.)
Een bagijnen-pater, Een visschers kater En m[...] naars haan: Als deze drie van honger ster[...] dan zal de wereld vergaan. (Zie BAGIJN.)
Het gaat zoo onbesuisd, als een visscher in [...] laarzen schiet. (Zie LAARS.)
Het is een ongelukkig visscher. 8
Het is Sint Pieters visscher. (Zie SINT PIETE[...]
Het was in dien tijd, dat de visschers aan de [...] van den dag waren, en de slagers met de [...] over elkander zaten. (Zie DAG.)
Hij kan vleijen als een visscher. 9
Hij wil visch voor eene visschers-deur va[...] (Zie DEUR.)
Visscher! trek, als het nopt. 10
[*Met dit spreekwoord, door den ver[...] laar van de* Sel. Prov. *op den* koophandel *gepast, wil men te kennen geven, dat een[...] man tijden en gelegenheden wel moet wa[...] men, om in eenige zaak te kunnen slagen.[...] spreekwoord:* Haal op, als het vischje bijt[...] onderhaalt), *drukt hetzelfde denkbeeld ui[...]*
Wast de dag, zoo wast de koude, zei de viss[...] (Zie DAG.)
Wij beleven wonderlijke tijden, zei Joost de [...] scher, en hij zag eene garnaal in een' p[...] zwemmen. (Zie GARNAAL.)

VIZEVAAS.

Al niets (*of:* vizevaas) zonder geld. (Zie GEL[...]
Hij heeft veel vizevazen in het hoofd. (Zie HOO[...]
Wat heeft de liefde al vizevazen! (Zie LIEFDE[...]

VIZIER.

Bij mijne geestelijkheid, zei de pastoor, ik [...] liever een levendige kapitein in eene komedie[...] een doode vizier. (Zie GEESTELIJKHEID.)

Hij heeft het al in 't vizier (*of:* in de gaten, [...] *wel:* op het schut). (Zie GATEN.)

---

1 v. Eijk II. bl. 89. Bogaert bl. 76.
2 Zegerus bl. 7. Gruterus II. bl. 154. *Mergh* bl. 30.
3 Servilius bl. 113*. Gheurtz bl. 45. Anton bl. 33.
4 *Sel. Prov.* bl. 174. Bogaert bl. 98.
5 Cats bl. 545.
6 v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
7 *Motz* bl. 8. Gruterus III. bl. 171.
8 Sartorius *pr.* II. 9. v. Alkemade bl. 175.
9 Wassenbergh II. bl. 124.
10 Gruterus II. bl. 164. Cats bl. 477. *Mergh* [...] *Sel. Prov.* bl. 180. Modderman bl. 51. [...] bl. 83.

...t hem met open vizier te gemoet.
...ert hem met gesloten vizier.

Vlaag.

...oe wonderlijk vallen de zomervlagen! (Zie ...)
...ft nu geene goede vlaag. 1

Vlaanderen.

...amsche glorie en Hollandsche patiëntie. ...glorie.)
...raafschap boven Vlaanderen. (Zie graaf-...p.)
...en Vlaamsch geluk. (Zie geluk.)
...kent zooveel wol, als al de Vlamingen van ...nderen kunnen spinnen.
...a ligt in Vlaanderen. (Zie meenen.)
...een Brabandsch schaap, een' Gelderschen ...en Vlaamsch kapoen en eene Friesche koe. ...braband.)

Vlade.

...zijn de wanden al met worsten getuind, en ...aken met vlade gedekt. (Zie dak.)
...eene suiker heeft, moet geene vlade zetten. ...suiker.)
...eene vlade zonder zuivel. 2
...me verbrande taart (*of:* vlade) dient suiker ...trooid. (Zie suiker.)
...el hitte verbrandt en bederft de vlade. (Zie ...tte.)

Vlag.

...rookt als eene vlag op eene modder- (*of:* ...ais-) schuit (*of:* praam). (Zie modder.)
...loedvlag laten waaijen. (Zie bloed.)
...rouwmantel afleggen, en de oranjevlag uit-...ken. (Zie mantel.)
...oode vlag waait.
[*Dit ziet op de menstruatie der vrouwen.*]
...lag dekt de lading. (Zie lading.)
...riendschap strijkt de vlag voor de liefde. (Zie ...efde.)
...an de steng kan komen, zal de vlag wel krij-... (Zie steng.)
...een mannetje, om op eene vlaggespil te zetten. ...e man.)
...s een vlaggeman. (Zie man.)
...moet al voor de groote vlag strijken.
...zijn konings-schepen; haal de vlag in. (Zie ...ning.)
...gaat met de eene vlag uit, en komt met eene ...dere weêr t'huis varen. (Zie huis.)
...heeft de vlag.
[*In het biljartspel zegt men dit van den ...enigsten medespeler, die nog niet gemarqueerd ...is, die geen appèl aanheeft.*]
...hijscht de vlag ter halver stok. (Zie stok.)
...an onder alle vlaggen zeilen.
...aat de vlag achter afwaaijen. 3
...aat zijne vlag geweldig waaijen. 4
...moet de vlag strijken. 5
...vaart met vlag en wimpel. 6

Hij voert de vlag. 7
Hij werpt eene vlag uit. 8
Hij wil overal de vlag voeren. 9
Hij wint het met vlag en wimpel. 10
Laat de vlag uitwaaijen. 11
Men kan aan de vlag zien, hoe de wind is. 12
Moedige scheepsbazen laten hunne vlaggen vliegen. (Zie baas.)
Onder iemands vlag varen. 13
Rijk Oost-Indië: een schip met eene witte vlag. (Zie oost-indië.)
Veel vlaggen, luttel boters. (Zie boter.)
Vlaggen en geen schip. (Zie schip.)
Wat voert hij in zijne vlag? 14
Zij vlaggen en wimpelen (*of:* voeren veel vlaggen en wimpels). 15
Zij volgen de groote vlag. 16

Vlakte.

In de vlakte komen.
[*Dat is: rond voor de zaak uitkomen.*]

Vlam.

Als het vuur rookt, verwacht men de vlam. 17
Als oud smeer lang in de vlam staat, zoo brandt het ligtelijk in de pijp. (Zie pijp.)
Blusch de vonken voor de vlam; Schut de schapen voor den dam. (Zie dam.)
Daar men het houtje stookt, rijst de vlam. (Zie hout.)
De vlam moet binnen het dak blijven. (Zie dak.)
Die een vlammetje wil maken, vindt wel een' zwavelstok.
Eene kleine vonk ontsteekt wel eenen grooten brand (een groot vuur, *of:* eene groote vlam, *ook wel:* een gansch bosch). (Zie bosch.)
Hebt gij u gebrand, zoo keer u tot de vlam. 18
[*Dit is de werking der homoiopathie, dat is: eene genezing door een middel, welks werking in den gezonden staat van het ligchaam verschijnselen te weeg brengt, die met de verschijnselen der ziekte overeenstemmen.*]
Hij slaat in (*of:* spuwt) vuur en vlam. 19
[*Men gebruikt dit spreekwoord, wanneer iemand zigtbaar van toorn ontgloeid is. Ofschoon de beeldspraak eenvoudig en algemeen is, zou ze toch haren grond kunnen hebben in het mythologische verhaal, dat door eenige der Titans bij de bestorming van den hemel vuur en vlam doet spuwen.*]
Je weet wel, Lijsje! dat als oud smeer in de vlam staat, het licht in de pijp brandt, zei de oude, en hij wilde het oorijzertje bij de meid verzetten. (Zie ijzer.)

Vlaming.

De Vlamingen zien het einde der zaken, en de ...ken het einde der Spanjaarden. (Zie einde.)
Hij rokkent zooveel wol, als al de Vlamingen ...Vlaanderen kunnen spinnen. (Zie vlaanderen.)
Nooit zoo goede vrede, of een Engelschman kreeg ...tikte) wel een' Vlaming. (Zie engelschman.)

...pen bl. 53.
...ts bl. 65, 66.
...hooten bl. 345.
...sen I. bl. 145. v. Eijk I. bl. 146. v. Lennep ...246.
...hooten bl. 220. Tuinman I. bl. 145. Gales ...v. Eijk I. bl. 133, 147. v. Waesberge ...bl. 66. v. Lennep bl. 246. Roodhuijzen ...5.
6 Schaberg bl. 66.
7 Witsen bl. 513. Winschooten bl. 336. Tuinman I. bl. 145, 239. v. Eijk I. bl. 145, 146. v. Lennep bl. 246.
8 Witsen bl. 513.
9 v. Lennep bl. 246.
10 v. Eijk I. bl. 146. v. Lennep bl. 246, 264.
11 Winschooten bl. 316.
12 v. Eijk I. bl. 147. v. Lennep bl. 246.
13 v. Eijk I. bl. 146. v. Lennep bl. 246.
14 v. Eijk I. nal. bl. 54. v. Lennep bl. 246.
15 v. Waesberge *Vrijen* bl. 62.
16 Tuinman II. bl. 164. v. Eijk I. bl. 146. v. Lennep bl. 246.
17 Gheurts bl. 3.
18 Cats bl. 545.
19 Tuinman I. bl. 291. v. Sandwijk 17.

Vreemd geraas Maakte menig Vlaming dwaas. (Zie GERAAS.)

VLAS.

Alle ding zal blijven, als 't was: 't Bagijntje moet spinnen vlas, En de pater drinken uit het groote glas. (Zie BAGIJN.)

Als spijt vlas was, dan kondt gij spinnen. (Zie SPIJT.)

Daar is werk als vlas. 1

[WINSCHOOTEN *houdt het ervoor, dat men met dit spreekwoord eene dubbelzinnigheid uitdrukt; „want* werk *kan genoomen werden voor arbeid, en dan beteekend het: daar is oovervloedig* werk; *of anders: het is soo schoon* werk, *of het vlas selfs waar." In het laatste geval is* werk *eene mindere vlas- of hennepsoort, als zijnde het daarvan het pluis en het vuil, dat bij het hekelen van het vlas of den hennep overblijft.*]

Dat vlas is niet te spinnen.

De vlasvinken zitten in het veld. (Zie VELD.)

Die vrij wil zijn van vlas en vlok, Die ga niet tusschen wiel en rok. (Zie SPINNEWIEL.)

Eerst geslagen en dan gedragen, zei de vlasboer, en hij klopte het vlas. (Zie BOER.)

Het is een vlasbaard. (Zie BAARD.)

Het is een vlasvink. (Zie VINK.)

Het ligt nog in proces, of het vlas of veren zal worden. (Zie PROCES.)

Het vlas is wel goed, maar de spinster deugt niet. (Zie SPINSTER.)

Hij is wijzer dan Tulles: die bond het zand met goed stoppelvlas. (Zie STOPPEL.)

Hij wil onzen Heer een' vlassen (*of:* strooijen) baard maken (vlechten, *of:* aannaaijen). (Zie BAARD.)

Hij wil vlas en geen werk. 2

Hij zal hem stoppelvlas doen sch..... (Zie STOPPEL.)

Hij zal het rookende vlas niet uitblusschen. 3

[CATS *zegt, dat dit spreekwoord aan* Matth. XII : 20 *ontleend is. Die tekst spreekt wel van* lemmet *in plaats van* vlas; *maar* lemmet *geldt daar niet voor* kling, *maar voor* gedraaid garen *of* katoen *in kaars of lamp, dat is: voor* kaars- *of* lamppit. *Met* het rookende vlas *bedoelt men dus eigentlijk* de rookende vlaswiek; *gelijk wij dan ook alzoo lezen* Jez. XLII : 3.]

Lichtmis vroeg de zon aan den toren, Dan gaat al het vlas verloren. (Zie MARIA LICHTMIS.)

Men kan geen goed garen van alle vlas spinnen. (Zie GAREN.)

Spin ik niet, dan houd ik mijn vlas. 4

Veel werk, maar luttel vlas. 5

Vuur bij vlas Brandt wonder ras. 6

Was, vlas en tin: Voor groot geld, klein gewin. (Zie GELD.)

Werk (*of:* Vlas) dient niet wel bij 't vuur. 7

Zij spinnen niet dan kwaad vlas.

VLECHT.

Een ruigbol schreeuwt zoo leelijk als een kaalkop, wanneer men hem eene vlecht haar uittrekt. (Zie HAAR.)

VLEDERMUIS.

Dat is een schoone papegaai, zei de boer, en h[ij] zag eene vledermuis op de kruk. (Zie BOER.)

Het zijn maar vleêrmuizen. 8

Uilen en vleêrmuizen schuwen het daglicht (o[f:] vliegen zelden bij dag). (Zie DAG.)

Zij fladderwieken in het wilde rond als vleêrmuiz[en] in de duisternis. (Zie DUISTER.)

VLEESCH.

Alle vogels, die met fraaije veren versierd zij[n,] hebben daarom geen zoet en liefelijk vlees[ch.] (Zie VEDER.)

Als dat zijne aardappelen zijn, begeer ik zijn vlee[sch] niet. (Zie AARDAPPEL.)

Als de veren iemand het vleesch ontdragen (o[f:] snappen, ontglippen, *of:* ontleggen). (Zie VED[ER.])

Als men nog zulk pekelvleesch voor een' stu[iver] koopt, heeft men er geene duurte aan. ([Zie] DUURTE.)

Als men weet, wat vleesch men in de kuip he[eft,] kan men er pekel naar maken. (Zie KUIP.)

Beter altijd rapen aan eigen disch Dan elders vlee[sch] of visch. (Zie DISCH.)

Beter eene luis (muis, *of:* musch) in den pot [dan] ganschgeen vleesch. (Zie LUIS.)

Daar kwam een stuk vleesch op de tafel van B[en]jamin. (Zie BENJAMIN.)

Dat gaat door vel en vleesch. (Zie VEL.)

Dat is hem een doorn in het vleesch. (Zie DOORN.)

Dat is lekkere peen, zei Lubbert, en hij at al[...] vleesch op. (Zie LUBBERT.)

Dat stuk vleesch is nog geen mannen-deeg. ([Zie] DEEG.)

De geest is wel gewillig, maar het vleesch is z[wak.] (Zie GEEST.)

De honger woont zoowel onder eene gevlees[chde] huid als onder een mager en gerimpeld vel. ([Zie] HONGER.)

De visch bederft het water, het vleesch bew[aart] het. (Zie VISCH.)

De vleeschhal kan geene vischmarkt lijden. ([Zie] HAL.)

De wolf heeft geen vleesch te koop. (Zie KOOP.)

De ziel is een omvleeschde engel; Het lijf is [een] onrein gemengel. (Zie ENGEL.)

De zwaan is wit van pluimen, maar haar vlee[sch] is zwart. (Zie PLUIM.)

Die om padden ter markt gaat, is wel belust [op] vleesch. (Zie MARKT.)

Die veel jagen en vinken, Zal 't vleesch in de k[uip] niet stinken. (Zie KUIP.)

Die weinig besteden wil, koopt zelden goed vleesch.

Eet geen hartenvleesch. (Zie HART.)

Eet vleesch, zoo maakt gij vleesch; visch is m[aar] slijm. (Zie SLIJM.)

Er is geen ijs, Of het kost menschenvleesch. ([Zie] IJS.)

Er is geen vleesch zonder been. (Zie BEENDER[EN.])

Geen erger vleesch dan menschenvleesch. ([Zie] MENSCH.)

Geen stouter vleesch dan kooplieden-vleesch. ([Zie] KOOPMAN.)

---

1 Winschooten bl. 357.
2 v. Alkemade bl. 146.
3 Cats bl. 543.
4 Zegerus bl. 52. Gruterus II. bl. 163. de Brune bl. 185. *Mergh* bl. 39. Tuinman I. bl. 165, II. bl. 115. *Adag. quadam* bl. 59. Modderman bl. 45.
5 Sartorius *pr.* III. 17.
6 Cats bl. 436. de Brune bl. 82. *Gent* bl. 126.
7 *Mots* bl. 44. de Brune bl. 200.
8 v. Eijk II. *mal.* bl. 52.
9 Cats bl. 466. de Brune bl. 336. *Sel. Prov.* bl. [...] Bogaert bl. 97.

Gesmokkeld vleesch brengt geen' zegen aan.
Goedkoop vleesch krijgt de hond. (Zie HOND.)
Goedkoop vleesch wil niemand hebben.
[*Dat wil zeggen: alleen wat men op goeden prijs weet te houden, is algemeen gezocht. Als zoodanig is het dus een koopmans-spreekwoord, ofschoon het bijna uitsluitend op den minne-handel wordt toegepast. In gelijken zin gebruikt men het spreekwoord:* Die weinig besteden wil, koopt zelden goed vleesch, *waarmede men te kennen geeft, hoe een vrijer behoort te handelen, om bij het meisje zijner keuze te slagen.*]
Griet is een goede visch, maar slecht vleesch. (Zie GRIET.)
Hand van de bank: het vleesch is verkocht. (Zie BANK.)
Hartzeer en pijn eten vleesch en bloed. (Zie BLOED.)
Hebt gij paardenvleesch gegeten? (Zie PAARD.)
Hier op bemind vleisch, zei goedige Trijntje, en zij klopte op haar' aars. (Zie AARS.)
Het bederf van het vleesch is het leven van de maaijen. (Zie BEDERF.)
Het beste vleesch is der wormen spijs. (Zie SPIJS.)
Het gaat hem naar den vleesche.
Het is een vleeschklomp: men zou er peperkoek op bakken. (Zie KLOMP.)
Het is een zot, die het vleesch laat om het been. (Zie BEENDEREN.)
Het is gewild (*of:* bemind) vleesch. 1
Het is gewis een gek, die den kok in den aars blaast, om een' schotel vol vleeschnat. (Zie AARS.)
Het is half vleesch, half visch. (Zie VISCH.)
Het is hard voor het vleesch.
Het is hondenworst in de vleeschhal. (Zie HAL.)
Het is vleesch, dat ik zelf gezouten heb. 2
Het menschenvleesch is bij dien veldheer goedkoop. (Zie MENSCH.)
Het ratje heeft den reuk van het vleesch weg. (Zie RAT.)
Het schoonste vleesch is 't kwaadst voor de vliegen te bewaren.
[*De eere van schoone vrouwen is moeijelijk buiten opspraak te houden.*]
Het steekt hem in het vleesch en niet in het haar, anders zou men het afscheren. (Zie HAAR.)
Het vleesch afkluiven, en daarna met de beenen werpen. (Zie BEENDEREN.)
Het vleesch is bij den Roomsche even zoo spoedig uit de kuip als bij den Protestant. (Zie KUIP.)
Het zit er niet dieper, zei de loods, en hij peilde den grond (*of:* de vleeschkuip). (Zie GROND.)
Hij bedelt reeds om de beenderen, ofschoon ik nog geen vleesch bezit (*of:* gekocht heb). (Zie BEENDEREN.)
Hij drijft koopmanschap in warm vleesch. (Zie KOOP.)
Hij gaat den weg van alle vleesch.
Hij gaat naar de zanderige vleeschhal. (Zie HAL.)
Hij grijpt naar de schaduw, en laat zich het vleesch ontvallen. (Zie SCHADUW.)
Hij heeft het schapenvleesch wel lief, die zijn brood met de wol spreidt. (Zie BROOD.)
Hij heeft het zoo noodig als een arm man eene vleeschgaffel. (Zie GAFFEL.)
Hij heeft nog jong vleesch in den pot. (Zie POT.)
Hij is begaan om vleesch, die padden-vleesch koopt. (Zie PADDEN.)
Hij is een gevleeschde duivel. (Zie DUIVEL.)
Hij is er gezien als een hond bij een' boer in de vleeschkuip. (Zie BOER.)
Hij is er zoo welkom als een hond in de keuken (*of:* vleeschhal). (Zie HAL.)
Hij is noch vleesch, noch visch. (Zie VISCH.)
Hij is op de vleeschbank gebragt. (Zie BANK.)
Hij is zoo paapsch als duc d'Alfs hond: die at vleesch in de vasten. (Zie DUC D'ALVA.)
Hij kijkt als een hond, die het vleesch uit den pot gestolen heeft. (Zie HOND.)
Hij loopt op zijn tandvleesch. (Zie TAND.)
Hij moest de vleeschpotten van Egypte verlaten. (Zie EGYPTE.)
Hij moet wel gaarne schapenvleesch eten, die zijn brood in de poke dopt. (Zie BROOD.)
Hij mogt veel liever op een' vrijdag vleesch gegeten hebben. 3
Hij slaat erop als op beerenvleesch. (Zie BEER.)
Hij weet wel, wat spek (*of:* vleesch) hij in de kuip heeft. (Zie KUIP.)
Hij wil er vleesch of visch van hebben. (Zie VISCH.)
Hoe nader het been, hoe zoeter vleesch. (Zie BEENDEREN.)
Jaag de vliegen van het vleesch (*of:* de suiker), zij zullen zich des te dikker en digter daarop zetten. (Zie SUIKER.)
Ik geloof in God, en nogtans eet ik varkensvleesch. (Zie GOD.)
In paardenvleesch is het goed boekweit telen. (Zie BOEKWEIT.)
In vijf dingen is jolijt: lange maaltijden, jong vleesch, oude visch, een schoon vrouwtje en wijn op den disch. (Zie DING.)
Jong vleesch zwelt in den pot. (Zie POT.)
Kalfsvleesch, Half vleesch. (Zie KALF.)
Kalfsvleesch kan geene pekel verdragen. (Zie KALF.)
Koop ik huizen, dan heb ik steen; koop ik vleesch, dan heb ik been; doch koop ik van dit edele nat, dan heb ik wat, zei Pieter Sloköp. (Zie BEENDEREN.)
Krank vleesch, kranke geest. (Zie GEEST.)
Kwaad vleesch gaf nooit goede zode. 4
[*Dat wil zeggen: wat slecht is, deugt nergens toe, en is niet goed te maken.* Zode *is* koking, *van* zieden, zood, gezoden. *Slecht vleesch kan niet goed gekookt worden. Men past dit spreekwoord op den dronkaard toe, wanneer hij het te veel teruggeeft.*]
Lamsvleesch en rundvleesch zieden niet wel te zamen. (Zie LAM.)
Luipende katten hebben het eerst het vleesch (*of:* spek) uit den pot. (Zie KAT.)
Mal vleesch is ook te geef te duur. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Men kan van een' os niet meer snijden dan een goed stuk vleesch. (Zie OS.)
Men weet niet, wat men aan hem heeft: vleesch of visch. (Zie VISCH.)
Men zou zijn vleesch niet mogen.
[*Men zegt dit van een' vuil' mensch. De vergelijking ziet op een varken.*]
Mijn hemd is mij nader dan mijn rok, en mijn vleesch nader dan mijn hemd. (Zie HEMD.)

---

1 Tuinman I. *nal.* bl. 6, II. bl. 68.
2 Sartorius *pr.* X. 69. *Adag. quaedam* bl. 65.
3 *Campen* bl. 59. Meijer bl. 23. v. Duyse bl. 220.
4 Tuinman I. bl. 169.
5 Cats bl. 428. *Sel. Prov.* bl. 169. Tuinman I. bl. 70, 87. v. Waesberge *Vrijen* bl. 60.

Mijn vleesch moet onder de pekel blijven, of het bederft. (Zie PEKEL.)
Neem een ei van een uur, vleesch van een jaar, en visch, die tien jaar oud is. (Zie EI.)
Nimmer blijft er vleesch in het vleeschhuis, hoe slecht het ook is. (Zie HUIS.)
Noten op visch, kaas op vleesch. (Zie KAAS.)
Nu visch en dan weder vleesch zijn. (Zie VISCH.)
Oud vleesch maakt goede (*of:* vette) soppen. (Zie SOP.)
Paardenvleesch en paardenzweet is des landbouwers beste mest. (Zie LANDBOUWER.)
Paardenvleesch is duur vleesch, en toch wil niemand het eten. (Zie PAARD.)
Pannekoeken besparen brood en vleesch. (Zie BROOD.)
Prijs ouden visch en jeugdig vleesch. (Zie VISCH.)
Schoone (*of:* Dubbele) borden en geen vleesch. (Zie BORD.)
Tot vleesch van wolven, tanden van doggen. (Zie DOG.)
Tusschen de beenen zit het lekkerste vleesch. (Zie BEENDEREN.)
Uit anderer lieden vleesch is het goed hachten snijden. (Zie HACHT.)
Vleesch en geest hebben vaak met elkander verschil, gelijk twistzieke echtgenooten; en toch zijn ze onwillig, om te scheiden. (Zie ECHTGENOOT.)
Vleesch in de vasten of droog brood. (Zie BROOD.)
Vleesch maakt vleesch, visch maakt visch. (Zie VISCH.)
Vleesch wat, Maar voorspijs zat. (Zie SPIJS.)
Vogels met de schoonste veren hebben smakeloos vleesch. (Zie VEDER.)
Vroeg ter vischmarkt en spade in het vleeschhuis. (Zie HUIS.)
Wat in het been gegroeid is, kan men moeijelijk uit het vleesch snijden. (Zie BEENDEREN.)
Wat uit vleesch geboren is, dat is vleesch. 1

[*Dit spreekwoord is genomen uit* Job. III: 6.]

Wie kent er ooit, naar regten eisch, Meloenen en het vrouwevleisch? (Zie EISCH.)
Wolven-saus tot honde-vleisch: Dat is spijze naar den eisch. (Zie EISCH.)
Zie wel toe: lever is geen vleesch. (Zie LEVER.)
Zij heeft vrouwevleesch.

[*Dat meisje of die weduwe is trouwlustig.*]

Zij keeren zich (*of:* hunkeren) naar de vleeschpotten van Egypte. (Zie EGYPTE.)
Zijn welig vleesch begint te jeuken.
Zulk vleesch, zulk mes. (Zie MES.)

VLEESCHHOUWER.

Hij doet als de vleeschhouwers, die de ossen troetelen, als zij ze willen slagten. (Zie OS.)
Hij snaauwt en bijt van zich als eene vleeschhouwers (*of:* bleekers) teef. (Zie BLEEKER.)
Wacht u voor vleeschhouwers-honden: zij hebben wijde bekken. (Zie BEK.)

VLEET.

Het deugt geene vleet. 2
Hij heeft ze bij de vleet.

[*Dat wil zeggen: hij is van eene zaak goed voorzien; hij heeft dit of dat in menigte.* Vleet *is een* drijfnet, *dienende ter haringvangst.*]

VLEIJERIJ.

De vleijerij maakt vrienden.

VLEK.

Beter is de schaamte in de oogen, dan eene vlek in het hart. (Zie HART.)
Daar is geen koe of wijf, Of zij heeft wel een vlekje aan haar lijf. (Zie KOE.)
Dat is eene leelijke vlek (*of:* kwade streep) in een schoon laken (*of:* een mooi kleed). (Zie KLEED.)
De liefde kent vlek noch gebrek. (Zie GEBREK.)
Die met pek omgaat, wordt ermede besmet (*of:* Grijp je pek, Daar blijft een vlek). (Zie PEK.)
Die vlek wil niet weg.
Eene enkele vlek bederft het gansche kleed. (Zie KLEED.)
Het is eene smeervlek in de vuilnis. (Zie SMEER.)
Hij heeft eene vlek op het oog. (Zie OOG.)
Iemand eene vlek aanwrijven. 3
Koeijen hebben plekken, En vrouwen hare vlekken. (Zie KOE.)
Men scheldt geene koe blaar, of daar is wat wits aan (*of:* Men noemt nooit eene koe bont, of zij heeft wel een vlekje). (Zie BLAAR.)
Men ziet zelfs vlekken in de zon.
Schoone aangezigten hebben vlekken. (Zie AANGEZIGT.)
Water in den Maart is erger dan eene vlek in het laken. (Zie LAKEN.)

VLERK.

Hij heeft zijne beste pen uit zijne vlerken verloren. (Zie PEN.)
Hij laat de vlerken hangen.
Hij wil hooger vliegen, dan zijne vlerken dragen kunnen.
Hoenderbouten zijn het best, als de vlerken gegeten zijn. (Zie BOUT.)
Niemand kan hooger vliegen, dan zijne vlerken reiken. 4

VLEUGEL.

De dwaasheid heeft arends vleugelen, maar uils oogen. (Zie AREND.)
De mug (*of:* vlieg) zwerft zoo lang om de kaars, totdat zij er ten laatste invalt (zich brandt, *of:* hare vleugelen zengt). (Zie KAARS.)
De vleugelen bederven de mier. (Zie MIER.)
Die verder (*of:* hooger) wil vliegen, dan zijne vleugels reiken, tuimelt naar de laagte. (Zie LAAGTE.)
Hij dekt met de vleugels, maar bijt met den bek. (Zie BEK.)
Hij klapwiekt op geleende vleugels.
Hij klept maar met éénen vleugel. 5
Hij spreidt zijne vleugelen wijder uit dan over zijn nest. (Zie NEST.)
Hij vliegt met arendsvleugelen voorbij. (Zie AREND.)
Hij wil vliegen, eer hij vleugels heeft (*of:* zonder vleugels). 6
Hij zoekt de vleugels van den wolf. 7

[*De fabelkunde maakt wel van* PEGASUS, een gevleugeld paard, *gewag; maar* een wolf met vleugels *wordt nergens genoemd. Wie dus* naar de vleugels van den wolf zoekt, *tracht naar het onbestaanbare, en zoo iemand te teekenen, is de bedoeling van dit spreekwoord.*]

1 Cats bl. 543.
2 Winschooten bl. 337.
3 Tuinman I. bl. 203.
4 *Sermoen* bl. 55.
5 Tuinman I. bl. 308. *Maart* 26.
6 Servilius bl. 114*. *Campen* bl. 7, 44. Gheurtz bl. 71, 72. Idinau bl. 200. Witsen 433. Winschooten bl. 338.
7 Servilius bl. 8.

Ieder vogel vliegt, naardat hij vleugels heeft (*of:* gevleugeld is).
Iemand met zijne vleugelen dekken.
Iemand onder de schaduw zijner vleugelen nemen. (Zie SCHADUW.)
Men kan niet vliegen, voor men vleugels heeft (*of:* Vlieg niet, voor gij vleugels hebt). 1 (Zie de *Bijlage*.)
Men moet niet willen vliegen, eer men slagpennen in de vleugels heeft. (Zie PEN.)
Steek uwe vleugelen naar uw nest uit. (Zie NEST.)
Zich onder iemands vleugelen verschuilen. 2
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Ruth II : 12.]
Zijne vleugels over iemand uitbreiden.
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Ezech. XVI : 8.]
Zijne vleugels zijn uitgetrokken (*of:* gekort). 3

VLEUGJE.

Met dit vleugje naar bed, zei de man tegen zijne familie, en hij leide een' zwavelstok op het vuur. (Zie BED.)

VLIEG.

Aan boeren en dieven, Vlooijen en vliegen, Honden en drek Is te Dantzig geen gebrek. (Zie DANTZIG.)
Als hij maar eene vlieg van zich af kan blazen.
Besmeer u met honig, zoo vangt gij vliegen. (Zie HONIG.)
Dat hij aan land blijve, om de vliegen van de koeijen te keeren. (Zie KOE.)
Dat is twee vliegen in één' klap (*of:* met één' lap). (Zie KLAP.)
De doode vliegen bederven de goede zalf. 4
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Pred. X : 1.]
De mug (*of:* vlieg) zwerft zoo lang om de kaars, totdat zij er ten laatste invalt (zich brandt, *of:* hare vleugelen zengt). (Zie KAARS.)
De spin eet de vlieg, en de hagedis de spin. (Zie HAGEDIS.)
De vliegen steken wel een paard, en dat is zulk een groot beest. (Zie BEEST.)
De vliegen volgen den honig t'allen tijën, En de gulzige honden de prijen. (Zie HOND.)
De zwarte vliegen zitten overal in.
[*Dit spreekwoord ziet op de heerschzucht der geestelijken.*]
Die koopmanschap doet, en er geen verstand van heeft, zijne penningen worden vliegen. (Zie KOOP.)
Een arend vangt geene vliegen. (Zie AREND.)
Eene bij is beter dan eene hand vol vliegen. (Zie BIJ.)
Een hond snakt naar eene vlieg. (Zie HOND.)
Er zit eene vlieg op de plank. (Zie PLANK.)
Groote vliegen breken (*of:* boren) door het spinrag, daar de kleine in verward blijven (*of:* blijven hangen). (Zie RAG.)
Het is eene biervlieg (een bierbuik, *of:* eene bierkaars). (Zie BIER.)
Het is hem niet zeer helder; hij slacht de koeijen, als haar eene paardenvlieg gestoken heeft. (Zie KOE.)

Het schoonste vleesch is 't kwaadst voor de vliegen te bewaren. (Zie VLEESCH.)
Het zijn al vliegen van éénen winkel. 5
Hij breekt erdoor heen als eene paardenvlieg door een spinneweb. (Zie PAARD.)
Hij gaat gelijk eene vlieg zonder hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij gaat van een' olifant zwanger, en brengt eene vlieg voort. (Zie OLIFANT.)
Hij heeft bromvliegen.
[*Dat wil zeggen: hij is niet te vertrouwen. De bromvliegen bederven het vleesch.*]
Hij heeft het zoo vast (*of:* Het is zoo zeker) als eene hand vol vliegen (*ook wel:* Men kan erop aan als op eene hand met vliegen). (Zie HAND.)
Hij heeft veel vliegen in het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij houdt de vliegen van het vat. (Zie VAT.)
Hij jaagt hem de vliegen van den rug. (Zie RUG.)
Hij is zoo gaauw als eene strontvlieg. (Zie STRONT.)
Hij is zoo tevreden als eene vlieg op een' stront. (Zie STRONT.)
Hij is zoo vlug als eene vlieg in de wintermaand. (Zie MAAND.)
Hij loopt erom heen, als eene vlieg om den heeten brij. (Zie BRIJ.)
Hij maakt van eene vlieg (*of:* mug, *ook wel:* muis) een' olifant. (Zie MUG.)
Hij slaat niets af dan vliegen.
Hij slacht de strontvlieg: hij maakt veel gesnor, en valt op een' drek. (Zie DREK.)
Hij valt erin, als eene vlieg in den brij. (Zie BRIJ.)
Hij vangt hem eene vlieg af. 6
Hij zal de vliegen afkeeren. 7
Jaag de vliegen van het vleesch (*of:* de suiker), zij zullen zich des te dikker en digter daarop zetten. (Zie SUIKER.)
Ik ken wel vliegen in de melk. (Zie MELK.)
Ik zit hier niet, om vliegen te vangen. 8
[*Dat wil zeggen: ik houd mij met geene beuzelingen op. Het spreekwoord is welligt ontleend aan het tijdverdrijf van den Romeinschen keizer* DOMITIANUS.]
In eenen toegesloten mond komen geene vliegen. (Zie MOND.)
Knip eene vlieg tienmaal van de hand, zij komt er weêr naar toe. (Zie HAND.)
Magere vliegen bijten scherp. 9
Men mag geene vlieg uit zijn' nap krijgen. (Zie NAP.)
Men vangt meer vliegen met een' lepel stroop dan met een vat azijn. (Zie AZIJN.)
Op de magerste paarden vallen de meeste vliegen. (Zie PAARD.)
Op eenen ziedenden pot zit nooit eene vlieg. (Zie POT.)
Op een schraal of schurftig beest Zitten al de vliegen 't meest. (Zie BEEST.)
Pas op de bromvliegen.
[*Deze waarschuwing geeft men den neringdoende, als de een of ander wat al te voorkomend is tegen zijne huwbare dochters.*]

---

1 Campen bl. 48. Zegerus 2e. dr. bl. 55. 19 (of 20) *Maart.* Gruterus I. bl. 121. de Brune bl. 290, 434, 442, 479. Sartorius *tert.* VI. 62. Witsen 282. Kerkhoven bl. 64. Meijer bl. 21. v. Eijk II. aanl. bl. 54. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Modderman bl. 132. 19 *Maart* 53. *Gent* bl. 128.
2 Tuinman I. bl. 3. v. Duyse bl. 198.
Zegerus bl. 13. Idinau bl. 120. Winschooten bl. 128, 337. Tuinman I. *aanl.* bl. 30, II. bl. 160. *Adag. quaedam* bl. 41. *Adag. Thesaurus* bl. 39. Sancho-Pança bl. 50. Bogaert bl. 85.
4 Cats bl. 542.
5 Sancho-Pança bl. 29. Bogaert bl. 33.
6 v. Eijk II. bl. 90. Manvis bl. 122.
7 Servilius bl. 127. Gheurtz bl. 31. Sartorius *tert.* VIII. 28.
8 Tuinman I. bl. 50. *Oct.* 30. v. Moerbeek bl. 272. Gales bl. 16. Brakenburg II. 2. Koning bl. 2. v. Eijk II. bl. 90. Mulder bl. 433. Modderman bl. 93. v. Sandwijk 11.
9 *Prov. seriosa* bl. 24. Cats bl. 515. de Brune bl. 268. *Sel. Prov.* bl. 49.

Snap dat vliegsken zelf. 1
Tafelvliegen komen tot de suiker. (Zie SUIKER.)
Vliegen en vrienden komen in den zomer. 2
Vliegen en vrienden komen in zoeten tijd, en als het saizoen hard en zuur wordt, gaan ze weg. (Zie SAIZOEN.)
Vliegen ken ik wel; maar ik kan niet vliegen.

[*Woordspeling met het meervoudige zelfstandig naamwoord* vliegen *en het werkwoord* vliegen.]

Vlieg wil ook een vogel zijn. 3
Zij laat zich wakker de vliegen van het lijf jagen. (Zie LIJF.)
Zijn bakhuis zal vliegen vangen. (Zie BAKHUIS.)
Zoo lang vliegt de vlieg, tot zij gevangen is. 4

VLIEGER.

Die vlieger zal niet opgaan. 5
Hij steekt zijn' vlieger op.

[*Hij maakt zich heimelijk uit de voeten. Het is een Kortrijksch spreekwoord. Zie* SNELLAERT, *in het* Belgisch Museum, 1844, *bl.* 191.]

VLIER.

Zijne vlier bloeit.

[*Dat wil zeggen: het is thans voor hem een schrale tijd. Men bezigt het spottenderwijze van den pogcher, die niet ruim bemiddeld is. In de benedenste deelen van Gelderland, waar de spreekwijze geldt, is het koolzaad een der hoofdproducten van den landbouw. Kort voor den oogsttijd daarvan valt de bloeitijd van de vlier in. De landlieden zijn dan doorgaans niet al te ruim bij kas.*]

VLIERING.

Het spookt bij hem op de vliering. 6

[*Dat wil zeggen: in zijne hersens. Gelijk de vliering de hoogste zoldering van een huis is, zijn de hersens in het bovenste gedeelte van het menschelijke ligchaam, nl. het hoofd, besloten. Het spreekwoord:* Het schort hem (*of:* Hij heeft het) in de bovenste verdieping, *heeft eene gelijke beteekenis.* LUBLINK *schijnt, maar mij dunkt, ten onregte, op de ligchamelijke grootte te doelen, daar hij, ter verklaring van het vreemde spreekwoord:* Lange menschen zijn zelden wijs, *zegt: „Als wij ons herinneren, dat wij van iemand, die niet overschrander is, wel eens zeggen:* Het spookt bij hem op de vliering, *dan bemerken wij weldra, wat zij* [*de vreemdelingen nl.*] *met hun hoog opgetrokken menschelijk gebouw bedoelden."*]

VLIES.

Al zijt gij geschoren, een ander zal het vlies hebben. 7
Geen gulden vlies dan onder de draken. (Zie DRAAK.)
Het is ons op de vliezen gevallen.

[*Dat wil zeggen: het is ons plotseling ingeschoten; wij hebben op eens daarvan 't gewigt gevoeld. Het beeld is ontleend aan eene plotselinge aandoening der vliezen* (*zinking*).]

VLIET.

De vliet, die te veel teffens uitgeeft, wordt schielijk uitgedroogd.

[*Met dit spreekwoord drukt men uit, dat iemand niet zóó moet geven, dat hij daardoor zelf gebrek lijdt.*]

VLIJM.

Als de zweer rijp is, vereischt zij de vlijm. 8
Hij is zoo scherp als eene vlijm.

VLIJT.

Die wiedt op zijn' tijd, Vindt loon voor zijn vlij[t]. (Zie LOON.)
Groote rijkdom komt door geluk, matige rijkdo[m] door vlijt. (Zie GELUK.)
Men moet zijne uiterste vlijt aanwenden. 9
Van eigen vlijt ziet men den schoorsteen rook[en]. (Zie SCHOORSTEEN.)
Waar de vlijt de deur uitgaat, komt de armoe[de] het venster in. (Zie ARMOEDE.)
Zuinigheid met vlijt bouwt huizen als kasteel[en]. (Zie HUIS.)

VLIJTIG.

De hand des vlijtigen maakt rijk. (Zie HAND.)
De honger kijkt bij den vlijtige wel eens de de[ur] in; maar hij durft niet binnenkomen. (Zie DEUR.)
Die vlijtig is in 't eerst, wordt stram in 't laat[st]. (Zie STRAM.)

VLINDER.

Hij is zoo wispelturig als een vlinder, die van eene bloem op de andere vliegt. (Zie BLOEM.)

VLOED.

Alle vloed heeft zijne ebbe. (Zie EB.)
Dat met den vloed komt, gaat met de eb we[g]. (Zie EB.)
Het komt als ebbe en vloed. (Zie EB.)
Hij legt het over ebbe en vloed. (Zie EB.)
Hooge vloeden, Godes roeden. (Zie GOD.)
Koopmans (*of:* Werelds) goed Is ebbe en vloe[d]. (Zie EB.)
't Mag vloed zijn of ebben: Die niet waagt, [zal] niet hebben. (Zie EB.)
Na de ebbe komt de vloed, En de vrienden m[et] het goed. (Zie EB.)
Na hooge vloeden diepe (*of:* lage) ebben. (Zie EB.)
Voor eb en vloed daarhenen drijven. (Zie EB.)

VLOEK.

Blind, arm en oud is een Joden-vloek. (Zie ARM.)
De vloek heeft steeds een' goeden zin: Waar [hij] uitgaat, daar komt hij gaarne weder in. 10
De vloek Keert weder (*of:* Blijft) in zijn' eig[en] hoek. (Zie HOEK.)
Er schijnt wel een banvloek over hem uitgesprok[en] te zijn. (Zie BAN.)
Het geluk is eene weldaad voor den dwaas, m[aar] een vloek voor den zot. (Zie DWAAS.)
Het is een moeders vloek. (Zie MOEDER.)
Hij heeft het met een' vloek bezegeld.
In twee (*of:* drie) vloeken en een' zucht.

[*Wanneer naaiwerk of eenige andere s[...] spoedig af moet zijn, en daarom maar [...] ruwste wordt overloopen, dan bezigt men d[...] spreekwijze.*]

Vloeken zijn blaren; Die ze zaait, zal ze vergâ[...] (Zie BLAAR.)
Waar een ondeugend kind in huis is, komt de vl[oek] in langs alle deuren. (Zie DEUR.)

VLOEKER.

Volle flesschen en glazen Maken vloekers en dw[aa]zen. (Zie DWAAS.)

---

1 Gheurtz bl. 60.
2 *Sel. Prov.* bl. 12.
3 Sartorius *pr.* VII. 87. v. Eijk II. *nal.* bl. 53. de Jager *Bijdr.* bl. 116. Modderman bl. 22.
4 *Mots* bl. 83.
5 Gales bl. 30. Everts bl. 317. v. d. Hulst bl. 15. Manvis bl. 123. Sancho-Pança bl. 35.
6 Lublink *Verh.* bl. 112.
7 Gheurtz bl. 2.
8 Tuinman I. bl. 208, II. bl. 100. Modderman bl. [...]
9 Witsen 183.
10 *Campen* bl. 65. Meijer bl. 39.

VLOER.

Als ieder zijn' eigen' vloer veegt, is het in alle huizen schoon. (Zie HUIS.)

Daar is teer aan den vloer. (Zie TEER.)

Daar valt niet te vegen dan de vloer. 1

Daar zat een mannetje op den vloer, Dat zei: kwalijk kwam, kwalijk voer. (Zie MAN.)

Dat is de regte tred van den vloer. (Zie TRED.)

De vloer is te koud, daar zij over gaat. 2

Die iemand zeer lief heeft, dien staat het tegen, dat zij over den kouden vloer gaat. 3 (Zie de *Bijlage.*)

Het is goed dansen op eens anders vloer. 4

Het staat geschreven op den vloer: Zoo het kwam, zoo het voer. 5

Het zou vuil van den vloer zijn.

[*Als hij weg is, dat ruimt op.*]

Haas moêr Is de duivel op den vloer. (Zie DUIVEL.)

Men moet, om het huis te reinigen, den vloer niet met de vuiligheid uitvagen. (Zie HUIS.)

Ongelukken zijn kwade kansen, zei Frederik, en hij zou op bed een' kabriool dansen, maar stiet zijn hoofd, en viel op den vloer. (Zie BED.)

VLOK.

De goederen dezer wereld zijn gelijk aan sneeuwvlokken, die de oogen verblinden, en weldra versmelten. (Zie GOED.)

Die vrij wil zijn van vlas en vlok, Die ga niet tusschen wiel en rok. (Zie SPINNEWIEL.)

Iemand schudt zijn rokje af, Of er valt een vlokje af. (Zie ROK.)

VLONDER.

Ter gij over den vlonder gaat, zoo tast naar de leuning. (Zie LEUNING.)

Voorzigtig Jan Pieters, de vlonder is glad. (Zie JAN PIETERS.)

VLOO.

Aan hoeren en dieven, Vlooijen en vliegen, Honden en drek Is te Dantzig geen gebrek. (Zie DANTZIG.)

Alles is maar eene wetenschap, behalve vlooijen vangen: dat is eene gaauwigheid. (Zie GAAUWIGHEID.)

Als hem eene vloo bijt, is Holland in last. (Zie HOLLAND.)

Als Sinte Lucie komt, lengen de dagen eenen vlooijen-sprong. (Zie DAG.)

Dat gelijkt wel naar den brand van Troje, zei de man, En hij brandde zeven en tachtig vlooijen in eene kastanjepan. (Zie BRAND.)

Dat is een schoone bruinvisch, zei de mof, en hij zag eene vloo in een' wateremmer zwemmen. (Zie BRUINVISCH.)

Dat is zooveel als eene vloo in de hel. (Zie HEL.)

De eene hond verwijt den anderen, dat hij vlooijen heeft. (Zie HOND.)

De lombard is eene vlooijekist en luizenkast. (Zie KAST.)

Die geene vlooijen wil krijgen, moet zijnen aars krabben, als ze hem in de keel bijten. (Zie AARS.)

Die met honden te bed gaat, staat met vlooijen weder op. (Zie BED.)

Die vink ben ik kwijt, zei Flip, en daar sprong eene vloo van zijn' rok op zijns buurmans mantel. (Zie BUURMAN.)

Doe de deur toe, pas wel op, zei besje tegen haar' jongen, en zij ging op de vlooijen-vangst. (Zie BESJE.)

Eene luis is menschelijk, maar eene vloo is beestelijk. (Zie BEEST.)

Eene vloo in de zon, Eenen aap op de ton, En eene stoute maagd, Scheid ervan, eer ge 't u beklaagt. (Zie AAP.)

Eene vloo in Maart Is een' daalder waard. (Zie DAALDER.)

Ei kijk, die springt zonder pols, zei Saartje de breister, en zij zag eene vloo in haar hemd een' kabriool maken. (Zie BREISTER.)

Geef geen' raad aan de ouden, en zoek geene vlooijen in zwarte pelzen. (Zie OUD.)

Geen ding met der haast, dan vlooijen te vangen. (Zie DING.)

Het drilt als eene beurs met vlooijen. (Zie BEURS.)

Het geluk baart nijd en haat: Eet je vlooijen, je sch.. geen muskaat. (Zie GELUK.)

Het is een regte vloobak. (Zie BAK.)

Het is gemakkelijker, een' korf met vlooijen te hoeden (*of:* te bewaren) dan een dozijn jonge meisjes. (Zie DOZIJN.)

Het is, of de vent gek is, zei Tijs, en hij zag eene vloo kabriolen maken. (Zie KABRIOOL.)

Het is onmogelijk, dat vlooijen en luizen kunnen sterven, zei Jochem de bedelaar, en hij klouwde zijn' kop. (Zie BEDELAAR.)

Hij heeft eene luis (*of:* vloo) in het oor. (Zie LUIS.)

Hij heeft eene vloo hooren hoesten.

[*Dit spreekwoord wordt toegepast op den persoon, die 't wonderbare tot in 't onmogelijke drijft. Even zoo zegt men van hem, dat* hij luistert, of het gras groeit, *en* zoo wijs is, dat hij het gras kan zien wassen.]

Hij heeft het zoo benaauwd als eene vloo tusschen twee nagels. (Zie NAGEL.)

Hij is zoo arm als een hond zonder vlooijen. (Zie HOND.)

Hij slaapt gerust, als de vlooijen hem niet bijten.

Hij springt op als een bosje met vlooijen. (Zie BOS.)

Hij springt op als eene vloo in de heete pan. (Zie PAN.)

Hij zoekt vlooijen in de hel. (Zie HEL.)

Hoe schurftiger hond, hoe meer vlooijen. (Zie HOND.)

Hoe zwarter gat, hoe meer vlooijen. (Zie GATEN.)

Ik heb een vet wijf, zei magere Joor, ze zal mij voor geene vloo tusschen de plooijen van de lakens gaan zitten. (Zie JOOR.)

In eene luis (*of:* vloo) is meer wonder op te merken dan in een' olifant. (Zie OLIFANT.)

In het donker is het goed moffelen (*of:* mokkelen), maar slecht vlooijen vangen. (Zie DONKER.)

Magere (*of:* Hongerige) vlooijen (*of:* luizen) bijten scherp. (Zie LUIS.)

Men zal haar voor geene vloo in het bed verliezen. (Zie BED.)

Ongelukken zijn kwade kansen, al zou men zijn' duim maar in het bed breken met vlooijen knippen. (Zie BED.)

Vlooijen en naalden steken beide. (Zie NAALD.)

Wilt gij u over de vloo wreken, Gij moet haar de tanden uitbreken. (Zie TAND.)

---

1 de Brune bl. 456. Sartorius sec. VII. 27. Tuinman II. bl. 47.

2 Tuinman I. bl. 4.

3 Meijer bl 88.

4 Cats bl. 492. de Brune bl. 374. *Mergh* bl. 56. *Sel. Prov.* bl. 163. Tuinman I. bl. 170.

5 20 *Sept.* Gruterus I. bl. 124. Cats bl. 489, 503. de Brune bl. 58, 162. *Mergh* bl. 52. v. Alkemade bl. 111.

Ze bijten mij, die mij helpen zouden, zei Teunis, en hij had zijn hemd vol vlooijen. (Zie HEMD.)
Zij is zoo boos niet, of ik wou, dat al de vlooijen van mijn bed zoo waren. (Zie BED.)
Zij maken een leven, alsof er een schip met vlooijen verging. (Zie LEVEN.)
Zijn dat nu bontwerkers? vroeg Jasper, en hij zag een' hond, die vol vlooijen zat. (Zie BONTWERKER.)

VLOOT.

Het is een vloothouder. (Zie HOUDER.)

VLOT.

Hij zal op dat vlot wel drijven.

VLOUW.

Daar zal niets door de vlouw schieten.

[*Dat wil zeggen: men zal niets laten doorglippen. Men zegt het van menschen, die ten allen tijden op hunne hoede zijn. Eene* vlouw *is een* vogelnet, *en meer bepaald een snippen net.*]

VLUGT.

Des arends onvermoeide vlugt Dringt zelfs ook door een stijve lucht. (Zie AREND.)
Die vogel is in de vlugt geschoten. 1
Een goede en nutte vrucht Rijpt nimmer in de vlugt. 2
Eén vogel maakt geene vlugt.
Elk passe op het vinkeslag, eer de vlugt weg is. (Zie SLAG.)
Hij gaat in de uilenvlugt. (Zie UIL.)
Hij ligt op zijne vlugt.

[*Met andere woorden: hij loopt weg.*]

Hij neemt te hooge vlugt. 3

[V. SANDWIJK *acht, dat „deze spreekwijze ontleend is uit het verhaal der ontvlugting van* DEDALUS *en zijnen zoon* ICARUS, *uit den doolhof op Creta.*"]

Hij vangt den bal in de vlugt. (Zie BAL.)
Hij zoekt zijn heil in de vlugt. (Zie HEIL.)
In der snippen vlugt. (Zie SNIP.)
Van de uilenvlugt en den kalverdans spreken. (Zie DANS.)

Hij zit ermede in de vlugt. 4

[*Dat wil zeggen: hij is zeer in de engte gedreven, en weet zich in 't geheel niet te bergen. De* vlugt *is waarschijnlijk het* net, *waarin het wild gevangen zit.*]

VLUGTELING.

Den vlugteling zal men volgen. 5 (Zie de *Bijlage.*)

VOCATIVUS.

Hij is een slimme vocativus. 6

[*De schrijver van de* Gedachten over Spreekwoorden *zegt: „mij dunkt,* vocativus *zinspeelt alleen op den* 5en. *naamval,* roeper *genaamd; en daar een vogel ook roept, en zeer vlug is, wil men er eenvoudig mede zeggen: het is een slimme vogel, een listige kwant, die gaauw, bij de hand is.*"]

VOCHT.

De mensch is als een pot, die aan den vure staat, Waaruit gedurig vocht en stage wasem gaat. (Zie MENSCH.)
Hij is altijd met den neus in het vocht. (Zie NEUS.)
In de kleinste fleschjes is het fijnste vocht. (Zie FLESCH.)

VOCHTEL.

Die het te kwaad heeft, mag zijn' aars kraauw[en,] zei Jaap Krijne, en hij zat er sommigen met [de] vochtel achterna. (Zie AARS.)

VOD.

Als de beurs leêg is, wordt ze eene vod. (Zie BEU[RS.])
Die met hoeren ploegt, moet met vodden eg[gen.] (Zie HOER.)
Eene vod is de beste slijpsteen van 's mens[chen] geest. (Zie GEEST.)
Het vaandel blijft bij den stok: al wat eraf w[aait,] zijn vodden. (Zie STOK.)
Hij vaagt er de vod door. 7
Iemand bij de lurven (*ook wel:* de lappen, de v[od]den, de mouw, *of:* den kraag) krijgen. (Zie KRAAG.)
Onder de huik schuilen de vodden. (Zie HUIK.)
Wij zijn zoo zalig in voddebaai als in goud- of [zilver]verlaken. (Zie BAAI.)

VODDEMAN.

Hij is een voddeman.

VOEDER.

Er is ongemak in het hennenvoêr. (Zie HEN.)
God geeft wel ieder vogeltje zijn voeder, maar [het] moet er ook om vliegen. (Zie GOD.)
Goed voêr en een warme stal Is het al. (Zie ST[AL.])
Goed voêr, goede vaalt. (Zie VAALT.)
Het voêr te geven aan het beest, En God te bi[dden] in den geest. (Zie BEEST.)
Hij eischt slagen, gelijk een paard zijn vo[êr.] (Zie PAARD.)
Ja en neen is kooplieden voêr, koot en bikkel [voor] kinderen. (Zie BIKKEL.)
Ik heb stroo en voeder voor u ten beste. (Zie STROO.)
Ons gras en hooi is voor ons voêr beschoren. (Zie GRAS.)
Orde is het halve voeder. (Zie ORDE.)
Tabak en papenwijven is gemeen mans voêr. (Zie MAN.)
Voêr om niet, maakt het vee mager. (Zie VEE.)
Wie veinst, die is een loer; Oogluiken is hee[ren] voêr. (Zie HEER.)
Wie voeder op de hei kan kweeken, heeft de[n] in zijne magt. (Zie HEIDE.)
Wijfs voêr, arm voêr. 8
Wijfs voêr, sch..voêr: Klaasje, houd u vast. (Zie KLAAS.)
Wijfs voêr, sch..voêr: mans hand liegt er niet. (Zie HAND.)
Winnen en verliezen is koopmans gebruik (*of:* v[oe]der). (Zie GEBRUIK.)

Daar bleef nooit eene muis dood onder een vo[êr] hooi. (Zie HOOI.)
Dat is een schoon voêr wijn, zei dronken Kla[as,] En hij zag een vaatje van vier stoop door [een] vergrootglaasje. (Zie KLAAS.)
Dat is een voêr hooi, zei Jorden, en het wa[s een] wagen vol stroo. (Zie HOOI.)
Eene naald in een voeder hooi zoeken. (Zie HOO[I.])

---

1 Tuinman I. bl. 87, 242.
2 Cats bl. 464.
3 v. Sandwijk 19.
4 v. Lennep bl. 248.
5 *Prov. seriosa* bl. 11. Gruterus III. bl. 133.
6 Tuinman I. bl. 215. Gales bl. 39. v. Eijk I. *nal.* 43, II. bl. XIV. *Gedachten* bl. 732.
7 Sancho-Pança bl. 50.
8 *Prov. seriosa* bl. 46.

ij heeft er het volle voêr aan.

[*Dat wil zeggen: hij is zwaar belast. Men zegt het, wanneer het huiselijke leed sterk drukt.*]

k heb ik het Heidelbergsche vat gezien, zei Lourens, en hij zag een voeder wijn van achthalve stoop. (Zie HEIDELBERG.)

ar een' gek en een' dronken man moet men met en voeder hooi uitwijken. (Zie GEK.)

---

t ongeluk komt met voederen, en het gaat weg met oncen. (Zie ONGELUK.)

---

eeren en hoeren Zijn van eender voeren. (Zie HEER.)

VOEDSEL.

treurige bemint al de beelden, die aan zijne droefheid voedsel geven. (Zie BEELD.)

t is al goed voedsel, als men niet te lekker wil zijn. (Zie LEKKERBEK.)

t is nu spoeling, het zal nog wel voedsel worden. (Zie SPOELING.)

op is het voedsel der liefde. (Zie HOOP.)

waad voedsel, Kwaad gebroedsel. (Zie GEBROEDSEL.)

beschaamde brokken geven klein voedsel. (Zie BROK.)

edsel houdt ieder te voet. 1

t van daag goed voedsel is, is morgen goed eten. (Zie DAG.)

t van het avondmaal overblijft, is den volgenden morgen goed voedsel. (Zie AVOND.)

orden zijn goed voedsel voor de ooren, maar de uik heeft er niet aan. (Zie BUIK.)

VOEDSTER.

met gemak, riep Keesmaat, en hij zag een' ram p eene voedster. (Zie GEMAK.)

t is eene degelijke voedster: zij dient wel in uin. (Zie DUIN.)

---

digheid is de voedster van ontallijke kwalen. (Zie KWAAL.)

VOERING.

t is voering.

[*Te Enkhuizen bestaat een oud gebruik, of liever misbruik, dat de kuipers, die de haring in de pakkerijen overpakken, als zij gaan schoften, een' haring medenemen, welke* voering *genoemd wordt, en natuurlijk niet tot de slechtste soort behoort.*]

t zet nog voering bij.

j geeft er eene halve bootsmans voering voor. (Zie BOOTSMAN.)

j heeft nog geene voering (*of:* geen' zolder) in den neus. (Zie NEUS.)

VOERMAN.

t gaat wel, zei dronken Joor tegen voerman Job, en de wagen holde. (Zie JOB.)

e voerman raakt meest het willige paard. (Zie PAARD.)

ie voerman geweest is, kent het klappen van de zweep (*of:* is het klappen van de zweep gewoon).

Die wel varen wil, moet een' goed' voerman hebben. 2

[*Vroeger* voer *men, en in de oostelijke provinciën van ons land* vaart *men nog, zoowel met* wagens *als met* schuiten.]

Een goed voerman kan wel keeren, al is de plaats eng. (Zie PLAATS.)

Een goed voerman wil wel een vrachtje laden. 3

Een oud voerman hoort nog gaarne het klappen van de zweep. 4

Geen voerman stuurde ooit zoo wel, dat zijn last nooit werd omgeworpen. (Zie LAST.)

Ik ben milddadig, zei voerman Job, en hij gaf een' valschen stuiver aan vijf bedelaars. (Zie BEDELAAR.)

Meen je, dat mijn paard met den staart trekt, zei de voerman, de kop doet ook mede. (Zie KOP.)

Rijd voort, voerman! maar zie om! 5 (Zie de *Bijlage.*)

Voermans ontbijt, dronkaards paternoster. (Zie DRONKAARD.)

VOET.

Aan de voetzolen des meesters hangt de beste mest. (Zie MEESTER.)

Al diendet gij hem de zolen uit de schoenen (*of:* de schoenen van de voeten). (Zie SCHOEN.)

Al kwaad, dat opgroeit: van het bad in het voetwater. (Zie BAD.)

Alles gaat van den grond, behalve de voeten. (Zie GROND.)

Als een danser de veêl maar hoort, zoo drillen zijne voeten reeds. (Zie DANSER.)

Als ge meent, den engel bij de voeten te hebben, houdt ge den duivel bij den kop. (Zie DUIVEL.)

Als gij den wolf ziet, zoek niet meer naar zijne voetstappen. (Zie STAP.)

Als gij niet zwijgt bij uwen vriend, zoo heeft hij den voet op uwe keel. (Zie KEEL.)

Als het op een loopen gaat, zoo belooft men den voeten een paar nieuwe schoenen. (Zie PAAR.)

Als men braakt, zei de boer, drijft men een kalf zonder voeten naar de wei. (Zie BOER.)

Al stond hij op zijn hoofd, en spaarde zijne voeten. (Zie HOOFD.)

Als zij het ruischen in het hoofd krijgen, dan hebben zij het niet in de voeten. (Zie HOOFD.)

Beloopt de slijkige voet iets, de asschige niets. (Zie ASCH.)

Ben ik eene voetwisch?

Beter met den voet dan met de tong te struikelen. (Zie TONG.)

Beter met kakhielen te loopen, dan zijne voeten in het vuur te verbranden. (Zie KAKHIEL.)

Daar munt klinkt, leent men gehoor, en handen, en voeten. (Zie GEHOOR.)

Dat gaat zoo ver, als het voeten heeft.

Dat heeft handen en voeten. (Zie HAND.)

Dat is een schoen, die voor zijne voeten past. (Zie SCHOEN.)

Dat is hem een doorn uit den voet. (Zie DOORN.)

Dat kost hem veel voetstappen. (Zie STAP.)

---

v. d. Venne bl. 187.
v. d. Venne bl. 280.
Euphonia bl. 515.
Campen bl. 127. Gruterus I. bl. 108. Cats bl. 537. *Sel. Prov.* bl. 64. Sartorius *tert.* III. 97, VIII. 87. v. Alkemade bl. 121. Tuinman I. bl. 161, 307, II. bl. 12. Wassenbergh bl. 86. v. Moerbeek bl. 261. Hoeufft IV. Reddingius 45. v. Eijk III. bl. 97. Modderman bl. 106. *Veeteelt* bl. 134.
5 Tappius bl. 99*. Servilius bl. 95*. *Campen* bl. 88. Gheurts bl. 36, 87. Gruterus III. bl. 160. Cats bl. 457, 512. de Brune bl. 203, 253, 289. *Mergh* bl. 55. *Sel. Prov.* bl. 69, 150. Sartorius *pr.* II. 36. Tuinman I. bl. 83, 156. *Mei* 6, *Julij* 26. Willems III. 4. v. Waesberge *Vrijen* bl. 66. v. Eijk III. bl. 94. Modderman bl. 105. Bogaert bl. 85. Harrebomée *Tijd* bl. 293.

De beste mest op den akker is des meesters oog en voet. (Zie AKKER.)
De gestadige voet draagt over weg. 1
De grond ontzinkt hem onder zijne voeten. (Zie GROND.)
De hanevoet is hem gestrooid (*of:* gebreid). (Zie HAAN.)
De knecht rijdt te paard, en de meester gaat te voet. (Zie KNECHT.)
De kunst heeft vier witte voeten. (Zie KUNST.)
De leugen heeft geene voeten. (Zie LEUGEN.)
Der vromen voetstappen mag men wel navolgen. (Zie STAP.)
Des meesters voeten verbeteren het land. (Zie LAND.)
De voetstappen van den meester benadeelen geen gewas. (Zie GEWAS.)
De waarheid heeft een' vasten voet, Wanneer de leugen vallen moet. (Zie LEUGEN.)
Die barrevoets gaat, moet geene doornen zaaijen. (Zie DOORN.)
Die den eenen voet in het hoerhuis zet, zet den anderen in het gasthuis. (Zie GASTHUIS.)
Die den voet in den stijgbeugel krijgt, zal ligtelijk in den zadel geraken. (Zie BEUGEL.)
Die de zee weet leêg te drinken, kan droogvoets aan land komen. (Zie LAND.)
Die een' doorn in den voet heeft, mag niet dan pijnlijk treden. (Zie DOORN.)
Die het paard laat, gaat te voet. (Zie PAARD.)
Die het voetje houdt, en die het kalfje vilt. (Zie KALF.)
Die kan lijden en verdragen, Vindt zijn' vijand voor zijne voeten verslagen. (Zie VIJAND.)
Die op eens dooden (*of:* eens anders) schoenen hoopt, Heeft nood, dat hij lang blootsvoets loopt. (Zie DOODE.)
Die verder wil rijden, dan zijn paard kan, die zitte af, en ga te voet. (Zie PAARD.)
Die voet houdt, vilt genoeg (*of:* Al zooveel doet hij, die voet houdt, als die vilt). 2
Die zeker wil gaan, ga te voet. 3
Die zich te zeer haast, kwetst den voet, en moet achterblijven. 4
Die zijn paard door een ander voedt, mag wel te voet gaan. (Zie PAARD.)
Die zoo rijdt, moet niet te voet gaan. 5
Drie beesten schiep onze Heer: ezels, varkens en posten te voet. (Zie BEEST.)
Een ambachtsman op zijne voeten is grooter dan een edelman op zijne kniën. (Zie AMBACHTSMAN.)
Een gek, die een gezadeld paard bij den weg vindt staan, En dan toch te voet blijft gaan. (Zie GEK.)
Een goed man neemt somtijds wel een' kwaden voet voor. (Zie MAN.)
Een groote schoen, een kleine voet, Die deden nooit zijn' meester goed. (Zie MEESTER.)
Een klein man koen is niet dan voetgetrap. (Zie GETRAP.)
Een paard met vier voeten struikelt wel eens, ik zwijge van een' mensch, die maar twee voeten heeft (*of:* hoeveel te meer de rijder, die erop zit). (Zie MENSCH.)

Een viervoetig paard sneuvelt wel. (Zie PAAR
Elk moet zich meten met zijn' eigen', niet met e anders voet. 6
Ergens met vuile voeten doorgaan. 7
Ga zachtjes aan, dat gij de eijeren niet breekt, gij onder uwe voeten hebt. (Zie EI.)
Gewoonte maakt eelt (*of:* harde voeten). (Zie EE
Had God hem bij het hoofd, en ik bij de voe ik zou hem naar boven steken, en ras los l (Zie GOD.)
Hebt gij maar dwergen-voeten, u past geen re schoen. (Zie DWERG.)
Het gaat hem als de paauwen: men moet niet n zijne voeten kijken. (Zie PAAUW.)
Het gras groeit niet, waar de Kozak als vijand voet heeft gezet. (Zie GRAS.)
Het is al weêr van het varken: op den onden vo (Zie VARKEN.)
Het is beter viermaal met den voet uit te glij dan éénmaal met de tong. (Zie TONG.)
Het is een zot, die in het zand (*of:* voor de voet werpt, hetgeen hij vast in de hand heeft. (HAND.)
Het is elk niet geoorloofd, des pausen voete kussen. (Zie PAUS.)
Het is geen schoen naar zijnen voet. (Zie SCHO
Het is goed te voet gaan, als men het rijden is. 8
Het is goed te voet (*of:* langs den wagen) ga als men het paard bij den toom heeft. (Zie PAAR
Het is kwaad dansen zonder voet. 9
Het is zulk een edel man, Als er over voeten g kan. (Zie MAN.)
Het is zulk een kwade schalk, als op twee voet gaan mag. (Zie SCHALK.)
Het komt te paard (*of:* post), en vertrekt te vo (Zie PAARD.)
Het schaap heeft een' gulden voet. (Zie GOUD.)
Het staat op goede voeten.
Het staat op zwakke voeten.
Het vuur wordt hem al zeer na aan de sche (*of:* voeten) gelegd. (Zie SCHEEN.)
Het zal wel gaan, als het voeten heeft.
Het zijn gelukkige voeten, die een gezond lijf weg kunnen dragen. (Zie LIJF.)
Hierom en daarom gaan de ganzen (*of:* hoend barrevoets. (Zie GANS.)
Hij blijft altijd met éénen voet op den grond. (GROND.)
Hij blijft buiten voetgetrap. (Zie GETRAP.)
Hij danst al op éénen voet. 10
Hij draagt het met de voeten weg. 11
Hij durft dat voetspoor niet betreden. (Zie SPOO
Hij eet altijd op eene ton; niemand kan den v onder de tafel krijgen. (Zie TAFEL.)
Hij gaat, daar de paus (*of:* keizer) te voet (zonder lakkei) gaat (*of:* geen' ambassade zenden). (Zie AMBASSADE.)
Hij gaat met bloote voeten over de doornen. (DOORN.)
Hij gaat niet anders, dan of hij God bij de voe heeft. (Zie GOD.)

---

1 Cats bl. 419. *Sel. Prov.* bl. 29, 151. Sartorius *pr.* VIII. 35. Wassenbergh I. bl. 89.
2 *Mots* bl. 2, 4. de Brune bl. 82.
3 v. d. Venne bl. 246.
4 v. d. Bergh bl. 271.
5 Sancho-Pança bl. 34.
6 de Brune bl. 53, 371, 456.
7 Tuinman I. bl. 15. v. Zutphen I. 20. Bogaert bl. 92.
8 Cats bl. 457. Gruterus II. bl. 151. *Mergh* bl. 26. *Sel. Prov.* bl. 159. Meijer bl. 103.
9 *Prov. seriosa* bl. 40.
10 *Prov. seriosa* bl. 25.
11 *Campen* bl. 51. Meijer bl. 25.

Hij gaat op zijne eigene voeten.
Hij gaat schoorvoetende.
Hij heeft aan de voeten van Gamaliël gezeten. (Zie GAMALIËL.)
Hij heeft den eenen voet op de aarde, den anderen op het water. (Zie AARDE.)
Hij heeft den regten voet. 1
Hij heeft den voet in den beugel gezet. (Zie BEUGEL.)
Hij heeft den voorvoet. 2
Hij heeft er een' witten voet (*ook wel:* Vier witte voetjes bij iemand hebben). 3 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat wil zeggen: hij is daar, bij die familie, in dat huis, geacht en bemind; men kan geen kwaad van hem zien of hooren; alles, wat hij doet, is welgevallig. Al van ouds werd het paard in hooge achting gehouden*, was het maar van zessen klaar; *terwijl* de witte voeten, *als het beeld der reinheid, geacht werden, den luister van het dier te verhoogen. Van deze omstandigheid heeft het spreekwoord zijnen oorsprong genomen.*]

Hij heeft geen' vasten voet. 4
Hij heeft hem het gras voor de voeten weg gemaaid. (Zie GRAS.)
Hij heeft Kajanus-voeten. (Zie KAJANUS.)
Hij heeft koude aan zijne voeten. (Zie KOUDE.)
Hij heeft kwik aan de voeten. (Zie KWIK.)
Hij heeft natte voeten. 5

[*Thans drukt men overdragtig hierdoor uit, dat iemand zooveel sterken drank door de keel heeft laten loopen, dat het vocht tot zijne voeten is doorgedrongen, en hij daardoor niet meer gaan kan. Vroeger zal deze spreekwijze waarschijnlijk eene andere beteekenis gehad hebben, want* GHEURTZ *heeft wel:* Nat vuets syn, *maar ook:* Ick ben nat vuets: *men mag toch niet veronderstellen, dat de dronkaard zelf zijne schande zal uitroepen.*]

Hij heeft niet zooveel, daar hij eenen voet zoude mogen zetten. 6
Hij heeft onzen Heer geheel niet bij de voeten. (Zie HEER.)
Hij heeft veel klei onder den voet. (Zie KLEI.)
Hij heeft warme voeten.
Hij heeft zeevoeten (*of:* zeeschoenen). (Zie SCHOEN.)
Hij houdt hem voor een' voetveeg (*of:* eene stroowisch). (Zie STROO.)
Hij is aan éénen voet kreupel. (Zie KREUPEL.)
Hij is blijde, dat hij het magere hooi bereiken mag, daar hij te voren zijne eigene haver omstiet, en met voeten trad. (Zie BLIJ.)
Hij is erbij, zoo ras de voeten maar koud zijn. 7
Hij is ruiter (*of:* ridder) te voet. (Zie RIDDER.)
Hij is schipper te voet (*of:* te land). (Zie LAND.)
Hij is uit de paardenvoeten, die op den toren de klokken doet beijeren. (Zie KLOK.)
Hij is zoo stout, als er op voeten gaat. (Zie STOUT.)
Hij kan geene ruste vinden voor het hol van zijnen voet. (Zie HOLLIGHEID.)
Hij kan met den voet in den buidel niet komen. (Zie BUIDEL.)
Hij kan villen noch voet houden. 8
Hij komt voetje voor voetje vooruit.
Hij krijgt (*of:* geeft hem) veel voet. 9 (Zie de *Bijlage.*)

[*Wanneer iemands redenen of handelingen gereeden ingang vinden, wordt dit spreekwoord gebruikt. Het is, alsof men zeide: hij mag op die plaats of bij dien man vrij zijne voeten zetten. Ik twijfel eraan, of men den vrij natuurlijken grond des spreekwoords wel verre behoeft te zoeken, en acht het aan bedenking onderhevig, om buiten twijfel te stellen, als* TUINMAN *zegt: „Ik twyfel niet, of dit spruit uit de taal van den grooten Wiskonstenaar* ARCHIMEDES, *die naar de regelen der beweegkunde zeide:* Geef my, waar ik myne voeten vestige, en ik zal den aardkloot van zyne plaats bewegen."]

Hij laat geen gras onder de voeten groeijen. (Zie GRAS.)
Hij laat zich door geene blaas met boonen verjagen (*of:* voeten maken). (Zie BLAAS.)
Hij leeft op een' grooten (*of:* hoogen) voet. 10

[LUBLINK *heeft „dit afgeleid gevonden van een mode, welke, in Frankrijk, in de dertiende eeuw, heerschte, dat men, namelijk, vervaarlijk lange spitsen aan de schoenen droeg, en wel zoodanig, dat men, naar maate van de grootte, ook den rang der persoonen kon bepaalen: bij den gemeenen man waren zij van een' halven voet, bij den aanzienlijken van één, bij den Vorst van twee voeten. Men behoefde dus niet verre te zoeken, wat het beteekende,* op eenen grooten voet te leeven." *Daar dit echter alleen den* grooten, *en niet ook den* hoogen voet *verklaart, meen ik, dat die afleiding aan twijfeling onderhevig is, en zou ik het natuurlijker achten, dat men, bij de inrigting zijner huishouding* op een' grooten *of* hoogen voet, *aan* den voet *als* het steunpunt des ligchaams *te denken hebbe, alsof men zeide: hij heeft den steun, dat is: de kracht, om* groot *of* hoog te leven, *in gelijken zin, wanneer men zegt:* Hij staat er op een' goeden voet, *en als men spreekt van* iets op een' goeden voet te brengen.]

Hij leent zijn paard uit, en gaat zelf te voet. (Zie PAARD.)
Hij legt hem het hoofd voor de voeten. (Zie HOOFD.)
Hij ligt in het voetzand. 11

[*Zoowel van den man, die in zijne zaken is achteruit gegaan, als die zijne aardsche loopbaan heeft geëindigd, wordt deze spreekwijze gebruikt.*]

Hij maait met de voeten. 12
Hij meet een ander altijd naar zijn' eigen' voet. 13
Hij moet barrevoets te bed. (Zie BED.)
Hij neemt zijn paspoort onder zijne voeten (*of:* schoenen). (Zie PASPOORT.)
Hij raakt naauwelijks met zijne voeten aan de aarde. (Zie AARDE.)
Hij raakt onder de voet. 14

---

1 Gheurtz bl. 24.
2 Witsen bl. 467, 514.
3 Gheurtz bl. 26. Idinau bl. 114. Sartorius *pr.* II. 10. Tuinman I. bl. 43. *Sept.* 26. (Folie I. 93.) *Mag. Thesaurus* bl. 21. v. Eijk II. *nal.* bl. V. Halma bl. 496. Harrebomée *Kind* bl. 229.
4 Sartorius *pr.* V. 58.
5 Gheurtz bl. 43, 53.
6 Servilius bl. 217*.
7 Gales bl. 29.
8 *Mots* bl. 31. *Campen* bl. 106. Gheurtz bl. 27. Sartorius *pr.* IV. 67. Meijer bl. 50.
9 Servilius bl. 210*. Gheurtz bl. 22. Zegerus bl. 8. Idinau bl. 125. Sartorius *pr.* IV. 56, *tert.* VII. 48. Winschooten bl. 340. Tuinman I. *nal.* bl. 20.
10 Lublink *Br.* bl. 91. Harrebomée *Kind* bl. 182.
11 Sartorius *tert.* I. 53. v. Lennep bl. 270.
12 v. Eijk III. bl. 28.
13 Gheurtz bl. 27, 29. de Brune bl. 390.
14 Tuinman II. bl. 234.

Hij schopt zijne fortuin met den voet. (Zie FORTUIN.)
Hij springt op met de beide voeten (*of:* met het geheele lijf). (Zie LIJF.)
Hij staat er op een' goeden voet.
Hij steekt zijn' voet in eens anders schoen. (Zie SCHOEN.)
Hij stoot zijn' voet aan den drempel. (Zie DREMPEL.)
Hij verweert zich met handen en voeten. (Zie HAND.)
Hij verweert zich niet anders, dan alsof hij geene handen of voeten had. (Zie HAND.)
Hij volgt hem op den voet.
Hij weet niet langer, of hij op het hoofd of de voeten gaan wil. (Zie HOOFD.)
Hij wil een wit voetje halen.
Hij wil zijne voeten verder uitsteken dan het laken. (Zie LAKEN.)
Hij wischt zijn' voet aan den drempel af. (Zie DREMPEL.)
Hij wordt op een voetje genood.
Hij zal u de schoenen uit de voeten treden. (Zie SCHOEN.)
Hij zet hem den voet dwars. 1
Hij zit als met handen en voeten gebonden. (Zie HAND.)
Hij zit op zijn' laatsten voet.
[*Hij zal gaauw bankeroet wezen.*]
Hij zou op zijn hoofd gaan staan, om zijne voeten te sparen. (Zie HOOFD.)
Hoedanig het weder ook gesteld is: het is beter te voet dan op stelten. (Zie STELTEN.)
Hoe is mijn vee zoo moedig, zei de jongen, en hij voelde de zesvoetige ruiterij op zijn' kop vechten. (Zie JONGEN.)
Hoe zal het nog gaan, zei Jas, en het kind had geene voeten. (Zie JASPER.)
Hoovaardije zonder goed Is een ligchaam zonder voet. (Zie GOED.)
Houd dien voet: gij zult wel leeren dansen. 2
[*Men zegt dit spottender wijze, en bedoelt dus juist het tegenovergestelde, van 'tgeen men te kennen geeft, dat is: wanneer gij zoo blijft handelen, zult gij geenszins het door u voorgestelde doel bereiken.*]
Houd uw hoofd en voeten warm, En vul matig uwen darm, Houd daarbij uw achterste open: Dan kan de dokter naar den drommel loopen. (Zie ACHTERSTE.)
Houd uw hoofd van onder de paardenvoeten. (Zie HOOFD.)
Ieder schoenen naar voeten geven. (Zie SCHOEN.)
Iemand den bal van onder de voeten wegslaan. (Zie BAL.)
Iemand den voet kussen. 3
Iemand den voet ligten. 4
Iemand den voet op den nek zetten. (Zie NEK.)
Iemand de voeten vegen.
Iemand een' voet in 't gat geven. (Zie GATTEN.)
Iemand een' voet onder den aars geven. (Zie AARS.)
Iemand onder de voet helpen (*ook wel:* krijgen, *of:* werpen). 5
Iemands voetstappen drukken (*of:* volgen, *ook wel:* In iemands voetstappen treden). (Zie STAP.)
Iemand voet houden. 6
Iets op een' goeden voet brengen.
Ik krijg nooit koude voeten, zei de soldaat, en i had maar één been. (Zie BEENEN.)
Ik weet wel, op welken voet hij hinkt. 7
Ik wil er geen' voet om verzetten. 8
Ik zou niet gaarne mijne voeten in zijne schoe steken. (Zie SCHOEN.)
't Is goed te voet gaan op de heiden, Voor die h paard daarnevens leiden. (Zie HEIDE.)
Klompen geven warme voeten. (Zie KLOMP.)
Lang rijden rigt den krommen voet. 9 (Zie *Bijlage.*)
Magere handen maken vette voeten. (Zie HAN
Men belooft wel met den mond, wat men met d voet betaalt. (Zie MOND.)
Men danst er op dien voet. 10
Menigeen meent, dat hij onzen Lieven Heer het hoofd heeft, en hij heeft den duivel bij voeten. (Zie DUIVEL.)
Men kan met geene twee voeten te gelijk schopp
Men mag daar met geene vuile voeten tussch komen. 11
Men moet zijne voeten niet in eens andermans sch nen steken (*of:* Trek geene schoenen van ande aan). (Zie MAN.)
Men steekt gaarne zijne voeten onder eene eig tafel. (Zie TAFEL.)
Men zal hem op een gestreept kussen zetten, smeren hem de voeten. (Zie KUSSEN.)
Men zal u den voet meten. 12
Met den eenen voet in het hof, met den andere het gasthuis. (Zie GASTHUIS.)
Met hand en met voet. (Zie HAND.)
Naar de veêl klinkt, drillen de voeten. (Zie VEDE
Niemand zal u in dat stuk den schoen uit den v treden. (Zie SCHOEN.)
Och ja, zij doet een klontje boter in de pap, gaat barrevoets naar bed. (Zie BED.)
Om zijnent wil is de bal onder onze voeten weg slagen. (Zie BAL.)
Op dien voet zal hij wel door de wereld rollen.
Overweeg, waar gij uwe voeten zet. 13
Paardenvoet, wolfstand, hoerenaars en dobbel hand zijn niet te betrouwen. (Zie AARS.)
Paardrijders en voetgangers komen 's avonds all in ééne herberg. (Zie AVOND.)
Prijs een' vriend te voet, en een' vijand te paar (Zie PAARD.)
Rep handen en voeten: God zal het verzoeten. (GOD.)
Rompslomp, vijf schapen, twintig voeten. (ROMPSLOMP.)
Steekt men den voet in zulke schoenen, dan m men gehoorzamen. (Zie SCHOEN.)
Steek uwe voeten niet verder, dan uw bed re (Zie BED.)
Van het hoofd (*of:* de hersenpan) tot op de voe (Zie HERSENS.)
Van voren aan, voor den voet op. 14

---

1 Winschooten bl. 31, 293, 302, 340. Tuinman I. bl. 148, 293, II. bl. 192.
2 *Campen* bl. 86. Winschooten bl. 341. Tuinman I. *nal.* bl. 21. Meijer bl. 29. Bogaert bl. 38.
3 Schaberg bl. 71.
4 Winschooten bl. 91, 297, 340. Tuinman I. bl. 37.
5 Winschooten bl. 337. Tuinman I. bl. 254.
6 Tuinman I. bl. 160.
7 *Mots* bl. 24.
8 Winschooten bl. 330.
9 *Prov. seriosa* bl. 27.
10 Tuinman I. bl. 252.
11 Sartorius *sec.* VII. 29.
12 Ghoerts bl. 50.
13 Hornstra 7.
14 Sartorius *sec.* VI. 69.

ersche mond, droog aan de voeten. (Zie MOND.)
er ziende lieden gaan met looden voeten. (Zie LIEDEN.)
er witte voeten zijn tolvrij. (Zie TOL.)
jf voeten zoeken, daar er maar vier zijn. 1
oedsel houdt ieder te voet. (Zie VOEDSEL.)
eet bij stek (*of:* stuk) houden (*of:* zetten). (Zie STEK.)
etje voor voetje gaat de kreupele. (Zie KREUPEL.)
etje voor voetje leert men het verkeerde pad bewandelen. (Zie PADEN.)
et voor voet vordert wel (*of:* kwam de man te Rome, *ook wel:* kan men met der tijd verre gaan). (Zie MAN.)
er de listen van de kwaden: Laat uw voeten u maar raden. (Zie KWAAD.)
anneer een dwerg op eene hooge wier staat, heeft hij eene hooge voetbank. (Zie BANK.)
sch dikwijls uwe handen en tanden, maar zelden uwe voeten, en nimmer uw hoofd. (Zie HAND.)
s zijn voet onder den grond, hij was niet ver van zijne plaats. (Zie GROND.)
t ezels voetschop voor den leeuw! (Zie EZEL.)
rp hem in zee, en spoel hem de voeten. 2
rp het uwe niet zoo zeer weg met de handen, at gij het moet gaan zoeken met de voeten. (Zie HAND.)
t d' eenen voet verplaatst, Zet d' andren ligt ernaast.
ide de avond zorgen, als de morgen doet, Menigeen zou rijden, die nu gaat te voet. (Zie AVOND.)
ide men in den winter zorgen, gelijk men in den zomer doet, Velen zouden te paarde rijden, die nu gaan te voet. (Zie PAARD.)
t den zot op de bank: hij trommelt met de voeten, of zingt eenig lied. (Zie BANK.)
t hem op de handen, op de voeten behoeft gij hem niet te zien. (Zie HAND.)
is eens ieders voetwisch. 3 (Zie de *Bijlage.*)
e voeten jeuken hem weder. 4
treden de wetten met voeten.
t welkom kwakkelen met platte voeten. (Zie KWAKKEL.)
der voeten den weg overgaan. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[*Men zegt dit bij 't betoon van groote slimheid, waardoor men de gebreken des ligchaams door zijn verstand vergoedt.*]
gaat het in de wereld: de een loopt barrevoets, en de ander draagt schoenen. (Zie SCHOEN.)

---

eene vrouw één' voet uit het huis loopt, stapt ze honderd voeten uit hare eer. (Zie EER.)
t hij wel mag, zet hij zeven voeten van zich. 6
t is een extraordinaire sprong, zei Maarten, en hij sprong over eene wetering van drie voeten water. (Zie MAARTEN.)
t verscheelt vademen en mijlen (*of:* voeten en vademen). (Zie MIJL.)
geen' voet plaats ver. (Zie PLAATS.)
een voet gronds is er nog verloren. (Zie GROND.)
et heeft veel voeten in de aarde. (Zie AARDE.)

Het scheelt veel: een' voet op een' neus. (Zie NEUS.)
Het wijd gedeelde kalf, Liever een' voet dan een half. (Zie KALF.)
Hij gaat daar eén' voet hooger op. 7
Hij gaat zeven voet diep.
[*Hij is dronken.*]
Hij geeft op als een gieter van zeven voet. (Zie GIETER.)
Hij springt twee voeten hooger, dan hij zelf is. 8
Ik liep liever zoo ver, als God eenen voet land heeft. (Zie GOD.)
Moogt gij dat niet (*of:* Smaakt het u niet), zet het zeven voeten van u: dan hindert u de reuk niet. (Zie REUK.)
Waar de pen van een' voet niet kan toereiken, daar gebruikt men pennen van veertien voet. (Zie PEN.)

VOETSTOOTS.

Iets voetstoots verkoopen. 9

VOGEL.

Alle vogels, die met fraaije veren versierd zijn, hebben daarom geen zoet en liefelijk vleesch. (Zie VEDER.)
Alle vogels kraaijen goed weêr. 10
[*Men zegt dit, wanneer verschillende personen den goeden afloop eener zaak verwachten.*]
Alle vogels schuwen de openbare netten. (Zie NET.)
Als de vogeltjes zoo vroeg zingen, gaan er over dag de katjes mede heen (*ook wel:* krijgen zij de kat op het dak). (Zie DAG.)
Als eens de kat een' vogel eet, zoo moet ze altijd hooren: kat van vogel. (Zie KAT.)
Als er zaad in 't bakje is, kan de vogel pikken. (Zie BAK.)
Als het kooitje af is, sterft de vogel. (Zie KOOI.)
Als het nest gereed is, vliegt het vogeltje eruit. (Zie NEST.)
Beter één vogel in de hand (*of:* in 't net) dan twee (*of:* tien) in de lucht (*of:* over 't land). (Zie HAND.)
Beter in der vogelen zang Dan in der heeren klank. (Zie HEER.)
Daar goed stel is, komt wel goede vogel. (Zie STEL.)
Daar kan geen vogel voorbij vliegen, of hij moet er eene veêr van hebben. (Zie VEDER.)
Daar vliegt nimmer een vogel zoo hoog, of hij moet zijnen kost op de aarde zoeken. (Zie AARDE.)
Dat is een vogel van een schip. (Zie SCHIP.)
Dat is een vogel voor de kat. (Zie KAT.)
Dat is geen vogel, om met de vingers te voederen. (Zie VINGER.)
Dat is ook een rare vogel.
Dat vogeltje kan gemakkelijk geknipt worden.
De blinde schiet wel een' vogel. (Zie BLIND.)
De een klopt op de haag, terwijl de ander vogels vangt (*of:* het nest heeft). (Zie HAAG.)
De kat kijkt den vogel uit den boom. (Zie BOOM.)
De meester en de pastoor zijn de ropvogels in het dorp. (Zie DORP.)
Den man een vogeltje, en den boer eene gans. (Zie BOER.)

---

1 Zegwaa bl. 62.
2 Gheurts bl. 58. Sartorius *ter.* II. 71. Winschooten bl. 34, 76, 279. Tuinman I. bl. 57. *Oct.* 15. v. Eijk I. bl. 128.
3 *Campen* bl. 15.
4 Sartorius *sec.* III. 76.
5 Sartorius *pr.* VIII. 34.
6 Sartorius *sec.* VI. 81.
7 Tuinman I. bl. 256.
8 Gales bl. 37.
9 Tuinman I. bl. 134.
10 Sartorius *sec.* VIII. 81.

De spreeuwen k..... eindelijk den vogelverschrikker op het hoofd. (Zie HOOFD.)
De uil onder de vogels. (Zie UIL.)
De veren sieren den vogel. (Zie VEDER.)
De vliegende vogel braadt snel, en de zwemmende langzaam. 1 (Zie de *Bijlage.*)
De vogel is gaarne daar, waar hij gebroed (*of:* gekipt) is. 2 (Zie de *Bijlage.*)
De vogel is geknipt (*of:* in den knip). (Zie KNIP.)
De vogel is gevlogen. 3
De vogel is het schot niet waardig. (Zie SCHOT.)
De vogel krijt spade, als hij gevangen is. 4
De vogel piept te laat, als hij in den strik zit. (Zie STRIK.)
De vogels komen uit den dop. (Zie DOP.)
De vogels zijn geboren, om te vliegen, en de menschen, om te lijden. (Zie MENSCH.)
De vogel zingt niet al, wat hij weet. 5
De vogel zingt zoowel van armoede als van weelde. (Zie ARMOEDE.)
De vooglaar, op bedriegen uit, Den vogel lokt met zoete fluit. (Zie FLUIT.)
De vossen hebben holen, en de vogelen des hemels nesten. (Zie HEMEL.)
De vroege vogeltjes vangen de wormpjes.
De wind is een ligte vogel. 6
Die een' ekster uitzendt, krijgt een' bonten vogel t'huis. (Zie EKSTER.)
Die het nestje (*of:* het vogeltje) weet, heeft het niet, maar die het rooft (vangt). (Zie NEST.)
Die vogel is in de vlugt geschoten. (Zie VLUGT.)
Die vogels wil vangen, moet ze niet verschrikken (*of:* schuw maken, *ook wel:* moet er met geene stokken onder slaan). (Zie STOK.)
Eene bestendige vrouw is een vogel, dien men nooit gezien heeft.
Eene mooije kooi maakt den vogel niet vet. (Zie KOOI.)
Eene slak in raad; Maar een vogel in de daad. (Zie DAAD.)
Een jonge vogel komt ligt in den knip. (Zie KNIP.)
Een klein vogeltje in een klein nestje rustig leeft, Daar menige grootere vogel in zijn groot nest van onrust beeft. (Zie NEST.)
Een ligte vogel zou zijn goed in éénen dag niet overvliegen. (Zie DAG.)
Een verslagen vogel komt niet ligt weêr. 7
Eén vogel maakt geene vlugt. (Zie VLUGT.)
Een wilde vogel acht het pijn, Lang in de kooi te moeten zijn. (Zie KOOI.)
Eerst het kooitje klaar, en dan een vogeltje erin (*of:* Men moet eerst voor de kooi zorgen, en daarna voor den vogel). (Zie KOOI.)
Elke vogel prijst zijn nest. (Zie NEST.)
Elk vogeltje zingt, zoo als het gebekt is. (Zie BEK.)
Er is geen vogel, hoe hoog hij vliegt, of hij moet eens dalen.
Geen vogel zoo jong, of hij moest ruijen. 8
Gelijk de vogel is, zoo legt hij eijers. (Zie EI.)
God geeft wel ieder vogeltje zijn voeder, maar het moet er ook om vliegen. (Zie GOD.)
Groote vogels eten geen kort zaad.

[*Hooge ambtenaars moeten groote trakte- ten hebben.*]

Groote vogels, groote veren. (Zie VEDER.)
Hang vrij netten: geen vogel, of men kan vangen. (Zie NET.)
Het is een gesprenkelde (*of:* gespikkelde) vo

[*Dat wil zeggen: het is een man, di aanstoot lijdt; elk een komt op hem af, men meent, dat men hem aan kan. Het woord is mogelijk aan* Jerem. XII : 9 *ontl*

Het is een gladde vogel.
Het is een happige vogel.

[*Men zegt dit van een' gierigaard.*]

Het is een listige vogel.
Het is een lokvink (*of:* lokvogel). (Zie VINK.)
Het is een lootene vogel.

[*Men zegt dit te Kortrijk van een' tr manspersoon. Zie* Belgisch Museum, I *bl.* 185. Looten *is eene andere uitspraa* looden.]

Het is een ongeluksvogel. (Zie ONGELUK.)
Het is een onweêrsvogel. (Zie ONWEDER.)
Het is een regte spotvogel. 10
Het is een stoute (schrandere, *of:* slimme) vog
Het is een trekvogel, die zich maar eens ne
Het is een vette vogel, die zich zelven bedrui
Het is een vindevogel.

[*Dat is: iemand, die altijd zoek is.*]

Het is een vogel in de lucht. (Zie LUCHT.)
Het is een vogel met een' bek. (Zie BEK.)
Het is een vogeltje, dat men in ons land zwij (Zie LAND.)
Het is een vogel uit verren lande. (Zie LAND.)
Het is een vuile vogel, die zijn eigen nest ontrei (Zie NEST.)
Het is een zeldzame vogel: hij zit al in de (Zie KOOI.)
Het is een zeldzame vogel: onder duizend niet éé
Het is kwaad hazen (*of:* vogels) met tromme gen. (Zie HAAS.)
Het is te laat de kooi gesloten, als het vogel vlogen is. (Zie KOOI.)
Het is van ouderdom, dat de vogel niet meer (*of:* zijnen zang laat). (Zie OUDERDOM.)
Het is vogels met koekendeeg voeren. (Zie B
Het kwaad komt uit, al zouden het de kraaije de vogels uit de lucht) uitbrengen. (Zie KRA
Het zijn ligte vogels, die ligt van lucht en veranderen. (Zie LAND.)
Het zijn vogels, die den bek op den rug dr (Zie BEK.)
Het zijn vogels, die opgemaakt zijn. 14 (Z *Bijlage.*)

[*Men bezigt dit spreekwoord van men die zich opprонken, om daarover gepr worden, — gelijk mede van kooplieden hunne waren opsieren, om ze kwijt te ra*

Het zijn vogels van eender veren. (Zie VEDER

---

1 *Prov. seriosa* bl. 19.
2 Gheurts bl. 16. Gruterus II. bl. 131, III. bl. 171. *Mergh* bl. 8. Sartorius *tert.* IX. 11. Witsen 267. v. Alkemade bl. 164. Tuinman I. bl. 158. *Wijsheid* bl. 141. v. Zutphen II. bl. 76. Meijer bl. 84. v. Eijk II. bl. 91. v. Hall bl. 280.
3 Tuinman I. bl. 21. v. Eijk II. bl. 91.
4 *Mots* bl. 5.
5 Zegerus bl. 63. 9 *Mei.* Gruterus I. bl. 121. Tuinman II. bl. 212.
6 Reddingius bl. 101.
7 Sartorius *sec.* V. 97. v. Eijk II. *nal.* bl. 54. de Jager *Bijdr.* bl. 116.
8 Gruterus III. bl. 164. Meijer bl. 78.
9 Tuinman I. bl. 201. v. Moerbeek bl. 23.
10 *Campen* bl. 7. Modderman bl. 47.
11 v. Eijk II. bl. 81.
12 23 *Oct.* Gruterus I. bl. 119. Tuinman I.
13 Gheurtz bl. 63. Sartorius *sec.* I. 33.
14 Sartorius *pr.* III. 45.

t zoeken van vogeltjes en visschen Doet de jongheid in 't leeren missen. (Zie JONGHEID.)
dartelt als de vogeltjes in het woud. 1
duldt ook geen vreemd vogeltje in zijn nest. (Zie NEST.)
gelijkt den roofvogels: hij heeft kromme nagels. (Zie NAGEL.)
heeft den vogel over het touw (*of:* uit de kooi) laten snappen. (Zie KOOI.)
heeft een graantje gepikt (*of:* een graan in, ook wel: Die vogel pikt een graantje te veel). (Zie GRAAN.)
is een kenner van de vogeltjes: zijn vader is een kwikstaart geweest. (Zie KENNER.)
is geen kenner van zijne vogeltjes. (Zie KENNER.)
is ons speelvogeltje. 2
[*Wij hebben hem voor ons genoegen, niet voor ons nut. In gelijken zin zegt men:* Wij halen er onze haver aan.]
is vogelvrij verklaard. 3
is zoo vlug als een vogeltje, dat koe heet. (Zie KOE.)
is zoo vrij als een vogel in de lucht. (Zie LUCHT.)
is zoo vrolijk als een vogel.
kent geen' anderen vogel dan eene kat, en dan moet ze nog maauwen. (Zie KAT.)
schoot een' vogel. 4
slacht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers), een' kenner van alle vogelen: hij zag eene zog (*of:* een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie KENNER.)
springt als een vogel van den hak op den tak. (Zie HAK.)
vangt een' vliegenden vogel. 5
[*Er behoort vrij wat behendigheid of geluk toe, om* een' vliegenden vogel te vangen, *en daarom bezigt men dit spreekwoord, wanneer men iemand iets ziet ten uitvoer brengen, daar niemand te voren op gerekend heeft.*]
wijst hem den vogel op den boom. (Zie BOOM.)
wil ook al een vogel zijn. 6
zal den vogel wel strikken. 7
zit als een grijpvogel op de wacht. 8
ouder de vogel wordt, hoe vaster hij zijne pluimen houdt (*of:* hoe nooder uit de veren). (Zie PLUIM.)
zijn als vogellijm: wat te nabij komt, moet er eene veêr laten. (Zie HOER.)
ver de vogel vliegt, hij komt op zijn nest terug. (Zie NEST.)
vogel doet naar zijnen aard. (Zie AARD.)
vogeltje zingt op zijn getijde. (Zie GETIJDE.)
vogel vliegt, naardat hij vleugels heeft (*of:* gevleugeld is). (Zie VLEUGEL.)
vogel wil de haan in den korf zijn. (Zie HAAN.)
heb zulke vogeltjes wel meer hooren zingen.
moet den vogel eerst goed onder den staart zien. (Zie STAART.)
de maand van Mei Leggen alle vogeltjes een ei, Behalve de kwartel en de griet: Die leggen in de meimaand niet. (Zie EI.)

In zulke bosschen vindt men zulke vogels. (Zie BOSCH.)
Jonge kinders leeren springen; Jonge vogels leeren zingen. (Zie KIND.)
Jonge vogels hebben weeke nebben. (Zie NEB.)
Kleine vogelen geven het grootste geluid, en zijn geschapen, om des menschen zwaren geest te verligten. (Zie GEEST.)
Kleine vogeltjes maken kleine nestjes. (Zie NEST.)
Laat de vogeltjes zorgen: die hebben dunne beentjes. (Zie BEENEN.)
Liever in der vogelen zang Dan in der ijzeren klank. (Zie IJZER.)
Men hoort aan den zang wel, wat vogel het is (*of:* Men kent den vogel aan zijn kwinken en tirelieren). 9 (Zie de *Bijlage.*)
Men kent den vogel aan zijne veren (*ook wel:* aan zijn nest). (Zie NEST.)
Men mag eene koe een vogeltje noemen; wij zeggen: 't is een beest. (Zie BEEST.)
Men mag een varken een vogeltje noemen, het is en blijft een zwijn. (Zie VARKEN.)
Men moet de netten uitspannen, wil men den vogel vangen. (Zie NET.)
Men moet den vogels wat zout op den staart leggen. (Zie STAART.)
Men schiet wel een' vogel, al zit hij zoo schoon niet.
Met vogels vangt men vogels.
Met zoet geluid wordt de vogel gevangen. (Zie GELUID.)
Niemand ter wereld, ten ware 't een vogel in de lucht. (Zie LUCHT.)
Niet alle vogels zijn valken. (Zie VALK.)
Of kraai zal geen vogel zijn. (Zie KRAAI.)
Onreine vogels kraaijen zelden goed (*of:* schoon) weder. 10
Oude vogels zijn zoo ligt niet te vangen. 11
Schijnvrienden zijn gelijk de vogels, die in het schoone jaargetijde aankomen, maar, eer de barre winter daar is, reeds vertrokken zijn. (Zie GETIJDE.)
Smaakt u een vogel als kapoen, Wat hebt gij dan met meer te doen? (Zie KAPOEN.)
Twee vogels schieten met één' bout. (Zie BOUT.)
Uwe woorden gelijken den struis: die is noch beest noch vogel. (Zie BEEST.)
Van vogelen, honden, wapenen en vrouwen: Voor ééne vreugd wel duizend rouwen. (Zie BEROUW.)
Vette vogels, gladde veren; Wel te winnen, wel verteren. (Zie VEDER.)
Vlieg wil ook een vogel zijn. (Zie VLIEG.)
Vogels met de schoonste veren hebben smakeloos vleesch. (Zie VEDER.)
Vogels van eenerlei veren vliegen gaarne zamen. (Zie VEDER.)
Vogels van eenerlei veren zingen al eens. (Zie VEDER.)
Wat den vogelen behoort, past niet voor de visschen. (Zie VISCH.)
Wat vogel is dat? 12
Weeke vogeltjes hebben weeke bekjes. (Zie BEK.)
Wie is er zoo slecht, dat hij om der vogelen wil zou laten zaaijen! (Zie SLECHT.)

---

1 Modderman bl. 146.
2 Sartorius *tert.* X. 39.
3 v. Alkemade bl. 127. Tuinman I. bl. 46. v. Zutphen I. 36. v. d. Vijver bl. 216. v. Eijk II. bl. 12, III. bl. 64.
4 Winschooten bl. 230.
5 v. Eijk III. bl. 75.
6 Bogaert bl. 36, 79.
7 v. Eijk III. bl. 68.
8 Sartorius *sec.* III. 7, IV. 63. Tuinman I. bl. 76, II. bl. 135. Gales bl. 29.
9 Gheurtz bl. 49, 58. de Brune bl. 400, 401. *Sel. Prov.* bl. 167. Sartorius *tert.* IX. 78. *Adag. quaedam* bl. 5.
10 Servilius bl. 49. 7 *Mei.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 534. *Sel. Prov.* bl. 163.
11 v. Eijk II. bl. 91.
12 Sartorius *sec.* I. 93.

Wij konden wel vogeltjes met hem vangen.
[*Men zegt dit, wanneer iemand zeer verheugd is.*]
Zal de kraai mede een vogel zijn? (Zie KRAAI.)
Ziedaar de raaf, die zich met anderer vogelen pluimen versiert. (Zie PLUIM.)
Zij is geen vogeltje, welker zang altijd goed weêr beduidt.
Zitten daar vogeltjes onder?
[*Onder pet of hoed nl., dien men, uit gebrek aan wellevendheid, op het hoofd houdt.*]
Zooveel als een vogel overvliegen zou. 1
Zulke vogels, zulke veren. (Zie VEDER.)

VOGELAAR.

Als de vogelaar het zoetste fluit, is hij meestal het minst te vertrouwen.
De vogelaar fluit wonder mooi, Totdat de vink is in de kooi. (Zie KOOI.)
De vooglaar, op bedriegen uit, Den vogel lokt met zoete fluit. (Zie FLUIT.)
Om den vink fluit de vogelaar. (Zie VINK.)

VOL.

Al ben ik vol, Ik ben niet dol. (Zie DOLLE.)
Hij is tweemaal half vol.
[*Dat is: hij heeft zooveel sterken drank gedronken, als hij bergen kan.*]
Hij is vol en zoet. 2
[*Men zegt dit van den vrolijken drinkebroêr.*]
Men ziet hem niet voor vol aan. 3
Schrijf hem voor vol in. 4
[Vol *ziet in de beide laatste spreekwijzen op den mannelijken leeftijd, dat is:* den vollen ouderdom. *Wie in eene onderneming niet geteld wordt*, dien ziet men niet voor vol aan, *en wie met de anderen goed kan mededoen*, dien schrijft men voor vol in.]

Beter vol Dan hol. (Zie HOLLIGHEID.)
Dat is nog zoo dik, alsof 't vol was. (Zie DIK.)
Meer wordt nimmer vol. (Zie MEERDER.)

VOLDOENING.

Voldoening maakt gewillig. 5

VOLEWIJK.

Aan de Volewijk tot bokking droogen. (Zie BOKKING.)
Dat is de stuurman van de Volewijk. (Zie STUURMAN.)
Hij is met planken over het IJ naar de Volewijk gevaren. (Zie IJ.)
Tusschen de Volewijk en de gracht. (Zie GRACHT.)
Zie je de Volewijk wel? 6

VOLGER.

Het zijn volgers. 7

VOLK.

Aan het volk kent men de nering. (Zie NERING.)
Al het volk droop af. 8
Als David zijn volk telde, verloor hij den strijd. (Zie DAVID.)
Als de slakken kruipen, is het volk gezond. (Zie SLAK.)
Arm land, arm volk. (Zie LAND.)
Bij het volk is de nering, zei de mosselman, en [kwam] met de mosselen in de kerk. (Zie KER[K.])
Bokken en beesten zijn één volk. (Zie BEEST.)
Daar huurt de schipper zijn volk op. (Zie SCH[IP]PER.)
Daar is groot en klein: zoo als het volk ter k[erk] komt. (Zie KERK.)
Dat ziet de boer liever van zijne koeijen dan [van] zijn volk. (Zie BOER.)
Des volks stem is Gods stem. (Zie GOD.)
De wereld (*of:* Het volk) wil bedrogen zijn. 9
Dit is het volk, waarvan geschreven is (*of:* w[aar]van ik u sprak). 10
Een vlijtig huishouder maakt vaardig volk. (Zie HUISHOUDER.)
Het is al volk van éénen winkel. 11
Het is daar de doove of het huis vol volk. (Zie DOO[VE.])
Het is een volkje van de ligte munt. (Zie MUN[T.])
Het is goed prêken, daar het volk verstand he[eft.] (Zie VERSTAND.)
Het is iemand van het volk.
[*Dat wil zeggen: hij behoort tot het to[ove]naars geslacht. „In Drenthe," zegt* PA[...] DE JAGERS Archief voor Nederl. Taalk[unde] *bl.* 362, *„hadden sommige geslachten den na[am] van te kunnen tooveren." Daardoor ont[stond] dit spreekwoord.*]
Het is schorremorrie (*ook wel:* vee) van volk. [(Zie] SCHORREMORRIE.)
Het is volkje van deux aas. (Zie AAS.)
Het is volk van de breede kous. (Zie KOUS.)
Het is volk van den kouden grond. (Zie GROND.)
Het is volk van de rigchel. (Zie RIGCHEL.)
Het meisje wil geen' man hebben; maar zij is g[aarne] bij het volk, dat haar eene vrouw kan ma[ken.] (Zie MAN.)
Het rijk, daar geen regt wordt gedaan, Zal va[n het] eene volk op 't andere overgaan. (Zie REGT.)
Het volk, ter krijg gewend, Wordt door den [...] geschend. (Zie KRIJG.)
Het zijn slechte honden, die hun eigen volk bij[ten.] (Zie HOND.)
Hij behoort bij het klootjesvolk. (Zie KLOOT.)
Hij heeft daar raar volkje aan boord. (Zie BOOR[D.])
Hij is van hadde-iks volk. 12
Hij is van het volkje, dat met den paap mooi w[eer] speelt, en bij den duivel te biecht gaat. (Zie BIECHT.)
Hij is van hetzelfde volk. 13
Hij is van Rapiamus' volk. (Zie RAPIAMUS.)
Hij is van Sint Thomas' volk. (Zie SINT THOM[AS.])
Hij kent zijn volkje wel.
Hij slacht de klokken, die het volk ter kerke l[ui]den, en erbuiten blijven. (Zie KERK.)
Hij ziet zijn volkje aan.
Hoe later op den avond (*of:* de markt), hoe sch[oo]ner volk. (Zie AVOND.)
Hoogdravend volk bralt luidruchtig. 14
Ik ben van dat volk niet. 15
Ik moet er meê wezen, zei de dief tegen het l[oo]pende volk, en hij reed naar de galg. (Zie DI[EF.])

---

1 Sartorius *tert.* VI. 83.
2 Tuinman II. bl. 36.
3 Tuinman I. bl. 274.
4 Sartorius *tert.* VII. 64.
5 v. d. Venne bl. 196.
6 Zoet bl. 14. Harrebomée *Kind* bl. 187.
7 Gheurtz bl. 64.
8 v. Moerbeek bl. 241.
9 30 *Dec.* Gruterus I. bl. 97. v. d. Venne bl. 93. Witsen 316. v. Alkemade bl. 65. *Sermoen* bl. 55. Modderman bl. 92.
10 *Campen* bl. 94.
11 *Adag. quaedam* bl. 2. *Adag. Thesaurus* bl.
12 *Kaanl.* III. bl. 129-160.
13 Gheurtz bl. 30. Sartorius *tert.* VII. 64.
14 Tuinman bl. 2.
15 Sartorius *sec.* VI. 22.

daar togtig volk in huis? vroeg Tijmen de boer, hij hoorde een' bakker op den hoorn blazen. (Zie BAKKER.)
t de wolf zijn loopen, het volk liet zijn roepen. 1
eigen speelt met het volk, dat hij binnen heeft. 2
leert zinnen kennen, als men bij verscheiden volk omgaat. 3
vindt geen raarder volk dan te water en te land. (Zie LAND.)
vindt van alle volk. 4
onhebbelijk volkje behoort men niet te moespen. 5
zal Aäron niet met het volk laten begaan. (Zie AÄRON.)
elein aan den wand, gerand volk. (Zie PORLEIN.)
Job kent zijn volk. (Zie SINT JOB.)
de man uit den bijbel zijn volk telde, verloor j. (Zie BIJBEL.)
de schooister slachten, die het volk wijsmaakte, t ze puur stekeblind was. (Zie SCHOOISTER.)
de schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht derven, zei schipper Louwe, en hij had eene tij varkens scheep. (Zie LOURENS.)
lk, dat tot oorlog is genegen, Is met zich zelf rust verlegen. (Zie OORLOG.)
olk dient zich met 't gebruik veel meer, Dan natuur en goede leer. (Zie GEBRUIK.)
s genoeg, als ze maar kloppen willen.
[*Men zegt dit, als iemand, in het kaartspel, wel veel troeven, maar juist geen hooge troeven heeft.*]
k volk komt hier ter kerk? (Zie KERK.)
jn van jankemanus volk. (Zie JANKEMANUS.)
de heer is, zoo is het volk. (Zie HEER.)
het weêr is, zoo is het volk. 6 (Zie de *Bijlage.*)
man, zoo paard; Zoo volk, zoo waard. (Zie MAN.)
k volk, zulke wierook. 7

VOLKERT.

t is al een bejaard man, zei stikziende Volkert, hij zag een' aap met een' langen baard op de oord dansen. (Zie AAP.)

VOLLENDAMMER.

t is een Vollendammer.
[*Men zinspeelt hier op de* volle *wijnflesch.*]

VOLLENHOVE.

vaart door het Sparen naar Vollenhove. (Zie SPAREN.)
Utrecht naar Vollenhove gaat niet gemakkejk; maar van Vollenhove naar Utrecht heeft men 't voor den wind. (Zie UTRECHT.)

VOLMAAKT.

mand volmaakt. 8

---

t is nergens volmaakt, overal vindt men wat. 9

VOLMAAKTHEID.

de volmaaktheid wil, moet de wereld uit.

VOND.

t is een schoone vond, zei de boer, en hij spleet een' zwavelstok in zestienen. (Zie BOER.)

VONDEL.

Waar die vondel eens gelegd is, wordt hij warm gebouden.

VONDELING.

Het is Sint Reinuits vondeling. (Zie SINT REINUIT.)

VONK.

Blusch de vonken voor de vlam; Schut de schapen voor den dam. (Zie DAM.)
Daar ware liefde plagt te zijn, Daar blijft altoos een vonkelkijn. (Zie LIEFDE.)
Die eene kool vuurs in stukken wil slaan, moet zich voor de vonken wachten. (Zie KOLEN.)
Die in het vuur blaast, dien vliegen de vonken in de oogen. (Zie OOG.)
Die vuur vreet, sch.. vonken.
Eene kleine vonk ontsteekt wel eenen grooten brand (een groot vuur, *of:* eene groote vlam, *ook wel:* een gansch bosch). (Zie BOSCH.)
Een lonk, een sprong, een dronk — Elk is eene vonk. (Zie DRONK.)
Hij geeft vonk. 10
[*Men zegt dit van een' toornig' mensch.*]
Hij heeft eene vonk in de keel. (Zie KEEL.)
Hij wordt de vonken gewaar.
[*Dat wil zeggen: hij geraakt achter het fijne van de zaak.* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. op HOOFTS Gedichten, III. *bl.* 178, *teekent hierbij aan: „Het ziet op* het vonken van de lont, *by een oorlogsaanslag in 't duister."*]
Mijne kat sch.. vuur, zei besje, en ze had eene vonk aan haren staart. (Zie BESJE.)
Smids kinderen zijn wel vonken gewend. (Zie KIND.)
Van ééne vonk brandt een geheel huis af. (Zie HUIS.)
Wij moeten malkander geene vonken in de kous blazen, zei gele Trijn, mijne moeder verkoopt ook vuur. (Zie KOUS.)

Hij heeft de vonk in den neus. (Zie NEUS.)

VONNIS.

De jongste schepens vellen het vonnis. (Zie SCHEPEN.)
Een zot regter, kort vonnis. (Zie REGTER.)
Hij velt zijn eigen vonnis (*of:* Hij spreekt zijn eigen vonnis uit).
Hoe minder kennis, hoe haastiger vonnis. (Zie KENNIS.)
Ligte schepens geven ligt vonnis. (Zie SCHEPEN.)
Men geeft geen vonnis, over hetgeen bij den regter niet is ingebragt. (Zie REGTER.)
Ongewezen vonnissen zijn te vreezen. 11
Slecht schepen, slecht vonnis. (Zie SCHEPEN.)
Wijs mij den man, ik wijs u het regt (*of:* vonnis). (Zie MAN.)

VONT.

Het is zoo groot als de Bajumer doopvont. (Zie BAJUM.)

VOOGD.

Die zeventig jaren telt, dien stelt men niet meer tot voogd aan. (Zie JAAR.)
Er wordt nooit een goed voogd verkozen.
Hij is voogd, daar de turf ligt. (Zie TURF.)

---

1 Prov. seriosa bl. 28. Ghesrts bl. 47.
2 Gruterus III. bl. 161.
3 v. d. Venne bl. 270.
4 Gruterus III. bl. 160.
5 v. d. Venne bl. 171.
6 26 April. Gruterus I. bl. 124. v. Eijk II. nal. 31. 24 April 53.
7 Sancho-Pança bl. 44.
8 Idinau bl. 261.
9 11 Julij. Gruterus I. bl. 111. Sel. Prov. bl. 5, 50, 135. Modderman bl. 25, 149.
10 Tuinman I. bl. 291.
11 Tuinman I. bl. 237.

Hij wil zijn' vader ontvoogden (*of:* Hij beweert, dat zijn vader geen voogd is). (Zie VADER.)
Ik ben er geen voogd over.

VÓÓR.

Alles heeft zijn vóór en tegen. (Zie TEGEN.)
Alle vóór heeft zijn tegen. (Zie TEGÉN.)
Die de gelegenheid van voren niet aangrijpt, heeft daaraan van achteren geen' vat. (Zie ACHTER.)
Men moest malkander beter van voren zien. 1
Wel vóór, wel na. (Zie NA.)
Zoo vóór, zoo na. (Zie NA.)

VOORBAAT.

De voorbaat is den armen goed. (Zie ARME.)
Een gaauwe trek maakt voorbaat. (Zie TREK.)
Kluivers verliezen voorbaat, en winnen langen nasmaak. (Zie KLUIVER.)

VOORBEELD.

Als de koning een goed voorbeeld geeft, regeert hij gemakkelijk; maar nog gemakkelijker, als hij onpartijdig is. (Zie KONING.)
Een goed voorbeeld vindt navolgers. (Zie NAVOLGER.)
Een voorbeeld is nog geene wet.
Geene voorbeelden gelden, maar wetten. 2
Het voorbeeld klemt en dringt meer aan, Dan wet of regt ooit heeft gedaan. (Zie REGT.)
Kies altijd eenig' eerlijk' man, Die u tot voorbeeld strekken kan. (Zie MAN.)
Leeringen wekken, Maar voorbeelden trekken. (Zie LEER.)
Voorbeelden zijn goede leermeesters. (Zie MEESTER.)

VOORDEEL.

De een zal niet meer voordeel hebben dan de ander. 3
Denk op het oordeel, Daar niemand zal hebben voordeel. (Zie OORDEEL.)
De wind is nooit zoo slecht, of hij brengt iemand voordeel aan.
Die altijd voordeel wil doen, moet lombard houden. (Zie LOMBARD.)
Die de lasten heeft, moet ook het voordeel hebben. (Zie LAST.)
Die het voordeel heeft, moet het nadeel lijden. (Zie NADEEL.)
Die naar Gods wetten leeft, heeft klein voordeel op deze wereld. (Zie GOD.)
Die voordeel wil hebben, moet voordeel doen. 4
Dominé's beroepen en varkens vet mesten: daar zit weinig voordeel op. (Zie DOMINÉ.)
Dwazen hebben voordeel in alle landen. (Zie DWAAS.)
Een groot man heeft voordeel; want hij ziet over veel kleine lieden. (Zie LIEDEN.)
Een luttel voordeel doet den man uit zijne kleederen gaan. (Zie KLEED.)
Een luttel voordeel is niet altijd profijt. (Zie PROFIJT.)
Geen voordeel zonder nadeel. (Zie NADEEL.)
Het is een kwaad land, daar niemand voordeel heeft. (Zie LAND.)
Het is niet al voordeel, wat men voor voordeel rekent. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Hij doet als de gek, die eens anders voordeel in zijn eigen vat kuipt. (Zie GEK.)
Hij geeft raad, doch ten zijnen voordeele. (Zie RAAD.)
Hij heeft het gezag van honderd schrijvers in zijn voordeel. (Zie GEZAG.)
Laat er toch iemand voordeel hebben. 6
Men doet geen voordeel met bedrog. (Zie BEDR…
Sluipdieven houden zich gemeenlijk stil om voor… (Zie DIEF.)
Waar tweedragt is, daar hebben de happers v… deel. (Zie HAPPER.)
Wat voordeel kan het doen, als het luije wijf … vroeg opstaat!
Zij zijn op hun voordeel uit als de Enkhuizer… ven. (Zie ENKHUIZEN.)

VOORGANG.

Kwâ voorgang erft zonde. 7

VOORGANGER.

Navolgers zijn geene voorgangers. (Zie NAVOLG…

VOORGEVOEL.

Hij heeft er een voorgevoel van. 8

VOORHOOFD.

Geen' halven cent in den zak en drie gulden … het voorhoofd. (Zie CENT.)
Het staat elk niet voor het voorhoofd geschre…
Het voorhoofd beliegt het harte wel. (Zie HA…
Het voorhoofd en de oogen zijn de tolken v… hart (*of:* Uit het voorhoofd en de oogen … men het hart). (Zie HART.)
Hij fronselt zijn voorhoofd. 10
Hij heeft de wapper in het voorhoofd. 11

[*Dat wil zeggen: hij is een gek. Het … heen en weêr slingeren van zijn hoofd … hem al het uitwendig aanzien daarvan.* … per, *dat, naar* WINSCHOOTEN, *is zij…* man, *op het woord,* „*de* schop *beteekent,*" *zooveel als* geluidgevende slingering, … *beteekenis van het werkwoord* wapperen.]

Hij heeft eene plank voor zijn voorhoofd. (Zie PLANK.)
Hij heeft een groot voorhoofd.
Hij heeft een verstaald (*of:* houten) voorh… (Zie HOUT.)
Niets vermag er meer Dan 't voorhoofd van … heer. (Zie HEER.)
Wacht u voor de lieden, die niet meer vet h… dan een hoen voor het voorhoofd. (Zie HO…
Zij heeft een hoerenvoorhoofd. (Zie HOER.)
Zoo neus, zoo voorhoofd, zoo geest. (Zie GE…

VOORKOMEN.

Zij heeft het voorkomen van eene godin. (Zie GODIN.)

VOORLEZER.

Kwade namen stichten niet, zei de voorlezer… hij sloeg maar over, die hij niet lezen kon. (Zie NAAM.)

VOORNEMEN.

Hij heeft de lucht van zijn voornemen gekr… (Zie LUCHT.)
Ongelijke voornemens veroorzaken scheiding. (Zie SCHEIDING.)

---

1 Sartorius *tert.* III. 71.
2 v. Hall bl. 310.
3 Sartorius *pr.* V. 74, *sec.* I. 50.
4 *Prov. seriosa* bl. 14. Zegerus bl. 15. Gruterus II. bl. 137. *Mergh* bl. 13. Tuinman II. bl. 109.
5 *Campen* bl. 39. *5 Oct.* Gruterus I. bl. 111. v. d. Venne bl. 264. Meijer bl. 19.
6 Sartorius *sec.* X. 39.
7 *12 Jan.* Gruterus I. bl. 118.
8 Roodhuijzen bl. 88.
9 Tuinman I. bl. 150, 2…, II. bl. … Sancho-Pança bl. 47. M… bl. …
10 Tuinman I. bl. 210.
11 Tuinman I. bl. 333.

VOOROORDEEL.

Hij is meer gehecht aan zijn vooroordeel, dan het slijk aan een wagenwiel. (Zie SLIJK.)

VOORSCHOOT.

Daar hangt de blaauwe voorschoot uit. 1

Zij heeft al een stukje op haar' voorschoot. (Zie STUK.)

VOORSCHRIFT.

Schrijf naar uw voorschrift. 2

VOORSPOED.

Als de voorspoed faalt, falen de vrienden. 3

Denk in voorspoed op tegenspoed, en in tegenspoed op voorspoed. (Zie TEGENSPOED.)

De tegenspoed is onze moeder, maar de voorspoed is onze stiefmoeder. (Zie MOEDER.)

De voorspoed is als glas, dat, hoe helderder het is, en hoe meer het blinkt, des te brozer is. (Zie GLAS.)

In den grootsten voorspoed behoeft men den meesten raad. (Zie RAAD.)

In den voorspoed ontbreekt het nooit aan vrienden. 4

In kwade zaken goeden moed, Dat dient een' man tot voorspoed (*of:* in tegenspoed). (Zie MAN.)

In voorspoed zie toe (*of:* Is toezien goed). 5

Voorspoed en tegenspoed doen zich bij beurten op. (Zie BEURT.)

Voorspoed is verleidelijk. 6 (Zie de *Bijlage.*)

VOORSPRAAK.

Gouden vinken zijn de beste voorspraak. (Zie GOUD.)

Het is goed, eene goede voorspraak te hebben. 7

Hij behoeft wel eene goede voorspraak, die voor allemans vierschaar betrokken wordt. (Zie MAN.)

VOORSTE.

De voorsten doen, dat de achtersten niet mogen. (Zie ACHTERSTE.)

De voorsten maken, dat de achtersten niet in de kerk kunnen (*of:* Die eerst komen, sluiten de anderen uit de kerk). (Zie ACHTERSTE.)

VOORSTEL.

Ik heb wel een voorstel, maar geene propositie, zei Jan oom. (Zie JAN.)

VOORTGANG.

Die haastig beginnen, zijn traag van voortgang. 8

Omzien hindert (*of:* belet) voortgang. 9

VOORVADEREN.

Daar moet gij wezen, om op het kerkhof uwer voorvaderen te vergaan. (Zie KERKHOF.)

Hij is al voor lang naar de oudvaderen (*of:* ter ziele) gereisd. 10

Onze voorouders zijn toch ook geene gekken geweest. (Zie GEK.)

Zijne voorvaders kent niemand. 11

VOORWAARDE.

Afspraak is voorwaarde. (Zie AFSPRAAK.)

Het huwelijk en de dood breken verder alle voorwaarden. (Zie DOOD.)

Hoe beter vriend, hoe vaster voorwaarde. 12

Huwelijksche voorwaarden dooden alle regten. (Zie HUWELIJK.)

Met bescheid (*of:* voorwaarden) raakt een man uit zijne kleêren. (Zie BESCHEID.)

Voorwaarden breken allen strijd (*of:* de wetten). (Zie STRIJD.)

VOORWERP.

Het gouden kalf is het eenig voorwerp van zijne godsdienst. (Zie GODSDIENST.)

Hij haakt naar het voorwerp zijner begeerte. (Zie BEGEERLIJKHEID.)

VOORZANGER.

Ik raak van mijn stuk, zei de voorzanger, toen hij weêr op de wijs kwam. (Zie STUK.)

VOORZIENIGHEID.

Men moet de Voorzienigheid niet vooruit loopen. 13

VOORZIGTIG.

Al te voorzigtig valt in den drek. (Zie DREK.)

De ervarenste en voorzigtigste kan wel eens missen. (Zie ERVAREN.)

Hij is zoo voorzigtig, dat hij een' dood' mensch niet eens zeer zal doen. (Zie MENSCH.)

VOORZIGTIGHEID.

Hoogklimmers en diepzwemmers kennen geene voorzigtigheid. (Zie KLIMMER.)

In geluk voorzigtigheid, in ongeluk geduld. (Zie GEDULD.)

Voorzigtigheid betaamt een' prins. (Zie PRINS.)

Voorzigtigheid doet verre denken. 14

Voorzigtigheid in al Keert menig ongeval. (Zie ONGEVAL.)

Voorzigtigheid in druk Is moeder van 't geluk. (Zie DRUK.)

Voorzigtigheid in nood Redt menig van den dood. (Zie DOOD.)

Voorzigtigheid is de moeder der fijne bierglazen. (Zie BIER.)

Voorzigtigheid is de moeder der wijsheid, zei Joris, en hij leide, terwijl zijne vrouw sliep, een half dozijn eijeren onder haren aars, om uit te broeijen. (Zie AARS.)

Voorzigtigheid is de moeder van de porselein-kast: dan breken de pulletjes niet. (Zie KAST.)

Voorzigtigheid keert menigen val. (Zie VAL.)

Wie de voorzigtigheid vergat, moet toegevendheid gebruiken. (Zie TOEGEVENDHEID.)

Wijsheid en voorzigtigheid is beter dan alle instrumenten van oorlog. (Zie INSTRUMENT.)

VOORZORG.

Voorzorg komt achterzorg vóór.

VORE.

Daar is wat wonders te koken; maar het zal op eene strontvore uitloopen. (Zie STRONT.)

De oude os maakt regte voren. (Zie OS.)

Eéne vore, éene aar. (Zie AAR.)

In de diepe voren moet de knaap voorgaan. (Zie KNAAP.)

Om een' scheet (*of:* eene strontvore) gekijf maken. (Zie GEKIJF.)

Voren zijn voren; Maar op den rug groeit het koren. (Zie KOREN.)

VOREN.

Hij heeft voorntjes oogen. (Zie OOG.)

Hij schept heimelijk een voorntje. 15

---

1 *Adag. quaedam* bl. 15. *Adag. Thesaurus* bl. 20. Sancho-Pança bl. 21, 27. Bogaert bl. 30.
2 *Adag. quaedam* bl. 56. *Adag. Thesaurus* bl. 60.
3 Gruterus I. bl. 92. Witsen 307.
4 v. Moerbeek bl. 272.
5 Cats bl. 466, 472, 474. v. d. Venne bl. 52. *Adag. quaedam* bl. 43. *Adag. Thesaurus* bl. 40.
6 Gruterus III. bl. 157. Meijer bl. 72.
7 Gruterus III. bl. 154.
8 Gruterus III. bl. 149.
9 v. d. Venne bl. 13, 255.
10 Tuinman I. bl. 321, II. bl. 235.
11 Servilius bl. 215.
12 Gheurtz bl. 40.
13 v. d. Willigen 4.
14 v. d. Venne bl. 103.
15 Winschooten bl. 71.

[*Men zegt dit, als iemand ongemerkt een klein voordeel behaalt.*]

Hij wil met een slecht vorentje een' vetten karper vangen. (Zie KARPER.)

VORK.

Dat is wat anders te zeggen, zei de boer, dan karnemelk met knikkers, en salade met hooivorken te eten. (Zie BOER.)

Den een kan men prikken met eene speld, en den ander met eene hooivork. (Zie HOOI.)

Die zijne vork laat vallen, mag niet mede eten.

Het is elk niet gegeven, boekweiten brij met hooivorken te eten. (Zie BOEKWEIT.)

Hij heeft de vork nedergelegd. 1

[*Hij is gestorven, en heeft alzoo zijn' arbeid moeten staken.*]

Hij kijkt, alsof hij eene hooivork heeft ingeslikt. (Zie HOOI.)

Hij neemt te veel hooi op zijne vork. (Zie HOOI.)

Hij steekt de vork omhoog.

Ik heb hooi genoeg op mijne vork. (Zie HOOI.)

Ik zal daar gaan, al regende het vorkijzers (*of:* baksteenen). (Zie IJZER.)

Men moet zien, hoe de vork (*of:* hark) in (*of:* aan) den steel zit. (Zie HARK.)

Practica est multiplex! zei de duivel, en hij at den rijstebrij met hooivorken. (Zie BRIJ.)

Zij hebben tegen elkander gevorkt.

[*Dit is een boeren-spreekwoord, toegepast op degenen, die met elkander gewedijverd hebben, om hunne boerenplaatsen in de hoogte te brengen.*]

Zoo men de natuur met eene vork drijft, zij zal staâg wederkeeren. (Zie NATUUR.)

VORM.

Het water neemt den vorm aan van de kom, die het bevat. (Zie KOM.)

Hij giet het in alle vormen. 2

Hij weet niet, in wat vorm het stuk te gieten. (Zie STUK.)

Vooral gezond van lijf, Daarbij van vorme schoon, Dan geld tot goed gerijf: Zoo spant men wis de kroon. (Zie GELD.)

VORST.

Des heeren (*of:* Des vorsten) hand Is zoo groot (*of:* Reikt zoo ver) als 't land. (Zie HAND.)

Eene mossel meent eene oester, eene muis een groot vorst te wezen. (Zie MOSSEL.)

Een fel landvorst wordt heer van land-uit. (Zie HEER.)

Geen grooter deugd in vorsten, dan elken zwetser geloof te weigeren. (Zie DEUGD.)

Het staat open als eens vorsten keuken. (Zie KEUKEN.)

De mist Heeft vorst in de kist. (Zie KIST.)

Een dag vorst maakt dikwijls een jaar vorst. (Zie DAG.)

Een sneeuwtje op het slijk geeft eene zekere vorst. (Zie SLIJK.)

Het is allerliefst mooi weêr, zei de vrouw; ja, wel allerliefst mooije nachtvorstjes, antwoordde de man. (Zie MAN.)

Hitte noch vorst bleef ooit in de lucht. (Zie HITTE.)

Mist in den Maart, water of vorst in den Mei. (Z MAART.)

Zoo menige vorst in Maart, zoo menige dauw April. (Zie APRIL.)

VOS.

Aanzien doet gedenken, zei de vos tegen de h deren; toen noodde hij haar op een ontbijt. (HOEN.)

Achter in het veen (*of:* op het veld) zijn de b weiden, zei de vos, niet voor mij — maar v de goede ganzen. (Zie GANS.)

Als de vos (*of:* de duivel) de passie preêkt: bo past op je ganzen. (Zie BOER.)

Als de vos zich dood houdt, is het gevaarlijk v de kippen. (Zie KIP.)

Als een ezel speelt voor vos, Gaan straks al z banden los. (Zie BAND.)

Als men den vos niet vangen wil, kan men g honden vinden. (Zie HOND.)

Al zoo ligt als de vossen beziën eten. (Zie BE

Alzoo zegt de vos van de kersen (*of:* moerbei als hij er geen van mag hebben. (Zie KERS.)

Buffels vangen geene vossen. (Zie BUFFEL.)

Daar steken veel ezels in één' vos alleen. (Zie E

Dat de ezels niet weten, zullen de vossen hun leeren. (Zie EZEL.)

Dat de leeuw niet weet, doet de vos. (Zie LEEUW

Dat gaat wel, zei de brouwster in den Vos, en kneep hare knietjes toe. (Zie BROUWSTER.)

Dat heeft de vos gemeten.

Dat heet een' vos eene poets te spelen. (Zie PO

Dat is een ding met een' langen vossenstaart. (DING.)

Dat is een schielijke overtogt, zei de vos, e trokken hem het vel over de ooren. (Zie OO

Dat is het regte eijereten niet, zei de vos, en zou de hoenderen mores leeren. (Zie EI.)

De druiven zijn zuur, zei de vos; maar hij k niet bij. (Zie DRUIF.)

De eene vos bragt den anderen in den strik. (STRIK.)

De gedachten van den vos zijn niet gemakkelijk raden. (Zie GEDACHTE.)

De slapende vos vangt geene hoenders (*of:* kr niets in den muil). (Zie HOEN.)

De vos en de kraan hebben elkander te gast. (GAST.)

De vos gaat zoo lang ter jagt, totdat hij zijne v verliest. (Zie JAGT.)

De vos groet dan alleen de heg, wanneer hij in tuin wil. (Zie HEG.)

De vos heeft meer dan één hol. (Zie HOL.)

De vos jaagt nimmer op zijn eigen veld (*of:* in nabijheid van zijn hol). (Zie HOL.)

De vos niet raapt, Als hij slaapt. 3

De vos plagt dan het best te varen, Wanneer boeren leelijkst baren. (Zie BOER.)

De vossen hebben de mijlen gemeten; Maar hebben de staarten vergeten. (Zie MIJL.)

De vossen hebben holen, en de vogelen des hem nesten. (Zie HEMEL.)

De vos weet vele zaken, maar de egel weet er e van belang. (Zie BELANG.)

De vos weet wel, met wien hij speelt.

De vos wil kluizenaar worden. (Zie KLUIZENAAR.)

---

1 *Drenthe* bl. 209.

2 Tuinman I. bl. 253, 299, II. bl. 2.

3 *Sel. Prov.* bl. 157.

Die bij vossen woont, moet den vossenstaart kunnen strijken. (Zie STAART.)
Die den vos bedriegen wil, moet vroeg opstaan. 1
Die met vossen te doen heeft (*of:* Die vossen rondom zijn slot heeft), moet zijn hoenderkot sluiten, zei de wezel, en zij at de eijers op, omdat er anders kwade kiekens uit zouden komen. (Zie EI.)
Die veel roode vossen heeft, leeft in de meeste eer. (Zie EER.)
Een' ouden vos gevangen. 2
Een oude vos is kwalijk te bedriegen (*of:* kwaad te vangen). 3
Een oude vos komt niet gemakkelijk tweemaal in het garen. (Zie GAREN.)
Een vos is zoo lang zijn' kost waard, tot de bontwerkers-winkel met zijne vacht pronkt. (Zie BONTWERKER.)
Een vos verliest wel zijne haren, maar niet zijne streken. (Zie HAAR.)
Elk gaat nu bij den vos ter school. (Zie SCHOOL.)
Gij moet vos en haas zijn. (Zie HAAS.)
Goeden dag, u allen! zei de vos, en hij kwam in het ganzenhok. (Zie DAG.)
Het gewone eind van den vos is de bontwerkerswinkel. (Zie BONTWERKER.)
Het is genoegelijk, den vos te betrappen, als hij de hoenderen komt stelen, en de kat, als zij met de kaas wil doorgaan. (Zie HOEN.)
Het is kwaad, vossen met vossen te vangen. 4
Het is te laat, zei de vos, toen zijn staart in het ijs bevroren was. (Zie IJS.)
Het ploegijzer past niet aan den vos. (Zie IJZER.)
Het vosje houdt zich dood, om een hennetje te grijpen. (Zie HEN.)
Het vosje is gaauw; maar nog gaauwer is hij, die 't vangen kan.
Het vossenvel aan de leeuwenhuid naaijen. (Zie HUID.)
Het zijn roode vossen. 5

[*Daar men* stukken goudgeld *bedoelt*, *wanneer men van* roode vossen *spreekt*, *is het gemakkelijk te begrijpen*, *waarom* hij, die veel roode vossen heeft, in de meeste eer leeft.]

Het zijn vossen streken. (Zie STREEK.)
Hij doet als de vos met de druiven. (Zie DRUIF.)
Hij geeselt hem met een' vossenstaart. (Zie STAART.)
Hij heeft den vos in de val gekregen. (Zie VAL.)
Hij heeft een' vossenaard. (Zie AARD.)
Hij is te krijgen als de vos bij den staart. (Zie STAART.)
Hij is zoo slim (listig, *of:* loos) als een vos. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is zoo vroom als een vos, die den weg naar het hoenderhok zoekt. (Zie HOEN.)
Hij kijkt als een vos, die op zijn' staart getrapt is. (Zie STAART.)
Hij ligt als een vos op den loer. (Zie LOER.)
Hij springt ermede om als de vos met de kippen. (Zie KIP.)
Hij valt erin als de vos in het hoenderhok. (Zie HOEN.)
Hij wil eens zien, waar de vos met het hoen heengaat. (Zie HOEN.)
Hoe erg de apen ook zijn, zij kunnen de vossen niet bedriegen. (Zie AAP.)
Hoe ouder vos, hoe schalkachtiger, maar niet beter. 7
Ik versta uwe meening zeer wel, zei de patrijs tegen den vos, en hij vloog van hem weg. (Zie MEENING.)
Kan hij met de leeuwenhuid zijn oogmerk niet bereiken, dan doet hij het vossenvel aan. (Zie HUID.)
Kleine vossen moet men vangen; Groote dieven moet men hangen. (Zie DIEF.)
Men heeft den vos de hoenders te bewaren gegeven. (Zie HOEN.)
Men kan geen' jagthoorn maken van een' zwijnsdrek, noch van een' vossenstaart eene trompet. (Zie DREK.)
Men moet den vos niet vragen, hoe men het hoen voor hem zal weghalen. (Zie HOEN.)
Men moet vossen met vossen vangen. 8
Men vindt der vossen vel bij den bontwerker. (Zie BONTWERKER.)
Men vindt meer vossen-vellen dan ezels-vachten in een' bontwerkers-winkel. (Zie BONTWERKER.)
Twee vossen kunnen elkander niet bedriegen. 9
Vang ons de kleine vossen, die de wijnbergen bederven. (Zie BERG.)
Verdeelde hanen eet de vos. (Zie HAAN.)
Wat de vossen niet zeggen, dat zullen de ezels wel weten. (Zie EZEL.)
Wat is ten hove 't grootste kwaad? De pluimstrijkende vos met zijnen raad. (Zie HOF.)
Wie trouwt er hazen en vossen? en zij paren evenwel. (Zie HAAS.)
Zijn zak rammelde als een vossenstaart in een' lederen vijzel. (Zie LEDER.)
Zoo lang u de vos dient, moet je zijn' staart ligten en dragen. (Zie STAART.)

VOSMEER.

Hij is van Vosmeer of Schalkeroord. (Zie SCHALKEROORD.)

VOUW.

Als een ding is gedaan, Dan moet men 't in de beste vouw slaan. (Zie DING.)
Het laken in de beste vouw slaan. (Zie LAKEN.)

VRAAG.

Dat is de vraag.
Eene verloren vraag is geen antwoord waardig. (Zie ANTWOORD.)
Het is maar eene vraag: boer! mag ik je dochter? (Zie BOER.)
Het zijn kindervragen: oude lieden weten het wel. (Zie KIND.)
Op alle reden (*ook wel:* woord, *of:* vraag) dient geen antwoord. (Zie ANTWOORD.)

---

1 *Sel. Prov.* bl. 109.
2 Gheurts bl. 19.
3 Servilius bl. 240. Gheurts bl. 18. Zegerus bl. 47. Lilianus bl. 296. Gruterus II. bl. 160. Cats bl. 513. de Brune bl. 157, 203, 255. *Mergh* bl. 26. *Sel. Prov.* bl. 29. Sartorius *pr.* X. 66. Folqman bl. 126. Wassenbergh bl. 86. Hooft III. Willems *Reinaert* bl. 297, 299. v. Eijk II. bl. 94. Modderman bl. 115. 25 *Dec.* 53.
4 *Prov. serieus* bl. 40. Gheurts bl. 62. Zegerus bl. 59. 27 *Julij.* Gruterus I. bl. 111. de Brune bl. 477. v. Alkemade bl. 166, 184. Tuinman I. bl. 222. *Adag. Thesaurus* bl. 45. Martinet 66. *Euphonia* bl. 524. Koning bl. 25. Willems *Reinaert* bl. 297. 16 *Oct.* 53.
5 Sartorius *sec.* IX. 7. Willems *Reinaert* bl. 297. v. Eijk II. bl. 93.
6 Gheurts bl. 78. *Campen* bl. 67, 93. de Brune bl. 389, 468. Witsen 130. v. Alkemade bl. 159, 176. Meijer bl. 31. v. Eijk II. bl. 93. Sancho-Pança bl. 57.
7 Gheurts bl. 67. Gruterus II. bl. 149. *Mergh* bl. 26. Willems *Reinaert* bl. 298. v. Eijk II. bl. 93.
8 Servilius bl. 257*. Gruterus II. bl. 166. de Brune bl. 124, 475. *Mergh* bl. 41. Sartorius *pr.* II. 71. *Adag. quaedam* bl. 46. Folqman bl. 125. v. d. Hulst bl. 8. Willems *Reinaert* bl. 297, 298. v. Eijk II. bl. 94. Bogaert bl. 102.
9 *Sermoen* bl. 49.

Op haastige vragen dient traag geantwoord. 1
Op zotte vragen zotte antwoorden. (Zie ANTWOORD.)
Zoo groet (*of:* vraag), zoo antwoord. (Zie ANTWOORD.)

VRAAGTEEKEN.

De menschen zijn maar komma (,), meest vraagteeken (?), zelden punt (.), hoogst zelden verwonderingsteeken (!). (Zie KOMMA.)

VRAAT.

Een vraat, Die vóór het eten gaat; Doch een knap man, Die na het eten wachten kan. (Zie MAN.)
Een vraat was nooit dik en vet.
Hij is een vraat: zelden zat. 2
Vraten worden niet geboren, maar gemaakt. 3

VRACHT.

Alle beetjes helpen en alle vrachtjes ligten, zei de schipper, en hij smeet zijne vrouw over boord. (Zie BEETJE.)
Die schuit (*of:* wagen) noch paard heeft, kan geene vrachten laden. (Zie PAARD.)
Een goed voerman wil wel een vrachtje laden. (Zie VOERMAN.)
Ga meê: de vracht is u geschonken. 4
[*Men doet het voorkomen, alsof men uit goedheid geen vrachtloon vorderen wil; maar de meening is, dat hij, die op zijne voeten gaat, niet behoeft te betalen.*]
Het is goede vracht, die zich zelve lost. 5
Hij heeft de vracht. 6
[*Dat wil zeggen: hij draagt zwaar, zoo zwaar, dat hij bijna omvalt: de man zit vol sterken drank.*]
Hij rijdt (*of:* vaart) mede voor half vracht.
Hij verzegt geene vracht, zoo lang zijne schuit niet vol is. (Zie SCHUIT.)
Hij zendt de vracht, daar het schip van daan kwam. (Zie SCHIP.)
Hij zou wel met haar op vracht willen varen.
Hoeren en boeven zijn eene ligte vracht. (Zie BOEF.)
Kleine vracht maakt geen' hinder-last. (Zie HINDER.)
Uit de schuit met zulk volk, ze zouden mijne vracht bederven, zei schipper Louwe, en hij had eene partij varkens scheep. (Zie LOURENS.)
Wat scheelt het mij: het kost mij maar de wagenvracht. 7
Zij zijn al vracht voor Kalis' schuit. (Zie KALIS.)

VRAGER.

Vragende luî (*of:* Naauwe vragers) maken klappende kinderen. (Zie KIND.)

VRANK.

Vrank en vrij. 8

VREDE.

Alle wetten zijn gegeven, Dat men zou in vrede leven. 9
Beter vrede houden dan vrede maken. 10
Beter vrede met het dorp dan strijd met Rome. (Zie DORP.)
Bij den vreê Is God meê. (Zie GOD.)
Bij goeden vreê vijand. (Zie VIJAND.)
Daar is goede vreê, waar goede hoede is. (Zie HOEDE.)
Dat gij weet, en zeg het niet; dat gij ziet, en veinis niet: zoo zult gij in vrede leven (*of:* zoo zal de vrede niet ontbreken). 11
Dat is een stap nader tot den vrede. (Zie STAP.)
De goeden hebben niet langer vrede, dan den kwaden belieft. (Zie GOEDE.)
De krijgsknecht in huis, maakt een einde aan den vrede. (Zie EINDE.)
De stok brengt vrede. (Zie STOK.)
Die den vrede wil, moet zich ten oorlog toerusten. (Zie OORLOG.)
Die in vrede wil leven, late zijne vrouw het opperhoofd. (Zie OPPERHOOFD.)
Die kan nemen en geven, Die kan in vrede leven. 12
Die met heeren in vrede wil leven, moet hooren en stilzwijgen. (Zie HEER.)
Die van alles zwijgt, heeft van alles vrede. 13
Eendragtig van zin Voedt vrede en min. (Zie EENDRAGT.)
Eene welbeminde vrouw, een huis vol vrede. (Zie HUIS.)
Geene grootere vreugde ter wereld, dan dat man en vrouw in vrede leven. (Zie MAN.)
Geen rijker man in dorp of steê, Dan die met zijne leeft in vreê. (Zie DORP.)
Gelijk bij gelijk bevordert den vrede. (Zie GELIJK.)
Gelijke huwelijken brengen veel vrede. (Zie HUWELIJK.)
Het is beter een hond te zijn in vrede, dan een mensch in regeringloosheid. (Zie HOND.)
Het is pais en vrede in alle Duitsche (*of:* Christenlanden. (Zie CHRISTEN.)
Het volk, ter krijg gewend, Wordt door den vrede geschend. (Zie KRIJG.)
Hij heet Godes kind, Die den vrede mint. (Zie GOD.)
Hij kan geen' hond of geene kat met vrede laten. (Zie HOND.)
Hij mag niet één' maaltijd met vrede eten. (Zie MAALTIJD.)
Hoor, zie en wil zwijgen, Zoo zult gij vrede krijgen. 14
Houd vrede met alle menschen. (Zie MENSCH.)
Iemand een vredeteeken op den muil maken. (Zie MUIL.)
Ik heb er vrede mede. 15
Kleed u, als 't krijg is; wapen u, als 't vrede is. (Zie KRIJG.)
Laat de bokken en de bergen met vrede. (Zie BERG.)
Laat den hond en den snapper met vrede. (Zie HOND.)
Laat mij met vrede.
Laat uw' buurman in vrede, en stil uw eigen krakend wijf en uwe krijtende kinderen. (Zie BUURMAN.)
Liever krijg, hoe zuur die smaakt, Dan de vrede die oproer maakt. (Zie KRIJG.)
Luttel onderwind brengt groote rust (*of:* maakt veel vrede). (Zie ONDERWIND.)
Men roept van vrede, en de wereld is vol strijd. (Zie STRIJD.)
Neem weg het uw en 't mijn, Dan zal het vrede zijn. 16

1 Cats bl. 512. de Brune bl. 206, 367. Richardson bl. 33.
2 *Campen* bl. 16.
3 Tuinman I. bl. 330.
4 Tuinman I. bl. 75. Mulder bl. 421.
5 Tuinman II. bl. 155.
6 v. Lennep bl. 251.
7 Winschooten bl. 342.
8 Tuinman II. bl. 104. Roodhuijzen bl. 86.
9 *Sel. Prov.* bl. 165.
10 Gruterus II. bl. 127. *Mergh* bl. 4. *Sel. Prov.* bl. 52.
11 *Sel. Prov.* bl. 53, 221.
12 *Sel. Prov.* bl. 174.
13 *Motz* bl. 68.
14 *Adag. Thesaurus* bl. 34.
15 Tuinman I. bl. 238. *Blijg.* bl. III.
16 *Sel. Prov.* bl. 165.

Iemand kan langer vrede hebben, dan zijn nabuur wil. (Zie BUURMAN.)
Nooit beter vrede in het klooster, dan wanneer de monniken gelijke kappen dragen. (Zie KAP.)
Nooit zoo goede vrede, of een Engelschman kreeg (*of:* tikte) wel een' Vlaming. (Zie ENGELSCHMAN.)
Nooit zulk eene strenge veete, of zij kwam eens tot vrede. (Zie VEETE.)
Oude vrede wordt ligtelijk vernieuwd. 1
Seer geen' vrede. 2
Van doodelijke oorlogen maakt men wel vrede. (Zie OORLOG.)
Verband van vrede maakt wel blij, Maar 't geeft ook dikwijls slavernij. (Zie SLAVERNIJ.)
Vrede best, zei de kikker tegen den ooijevaar. (Zie KIKVORSCH.)
Vrede boven al.
Vrede gedijt, Oorlog verslijt. (Zie OORLOG.)
Vrede koopen en een volmaakt huis. (Zie HUIS.)
Waar vrede woont, daar gaat het wel.
Wie tot den krijg belust is, Versmelt, waar vrede en rust is. (Zie KRIJG.)
Wijze heeren voeren krijg, om daardoor vrede te verkrijgen. (Zie HEER.)
Zwijgen en duiken Doet vreê gebruiken. 3

VREDELIEVENDHEID.

De vredelievendheid is uit de wereld, zei Filippijn, en hij zag eene kat met eene rat vechten. (Zie FILIPPIJN.)

VREDEREGTER.

Mijn geest getuigt zulks, zei Jeremias de Kwaker, en hij ontbood zijne vrouw voor den vrederegter. (Zie GEEST.)

VREEMDELING.

De vreemdeling heeft eerst misdaan. 4
De vrienden hebben het toezien, de vreemden het genieten. 5
Een vriend in vreugd wordt vreemde in verdriet. (Zie VERDRIET.)
Grooten heeren, vreemden en den ouden Pleegt men eene leugen voor goed te houden. (Zie HEER.)
Help den uwe en laat den vreemde. 6
Hij is een vreemdeling in Jeruzalem. (Zie JERUZALEM.)
Met vrienden zal men goede sier maken, en met vreemden koopmanschap drijven. (Zie KOOP.)
Uitheemsch geld maakt vreemden tot vrienden. (Zie GELD.)
Vreemdelingen liefde maalt, Juist gelijk hun harte dwaalt. (Zie HART.)
Vreemden of vrienden behooren zonder spreken niet in huis te komen. (Zie HUIS.)

VREEMDIGHEID.

Uitlandsch gebruik maakt inlandsche vreemdigheid. (Zie GEBRUIK.)
Wat vreemds en heerlijks doet den Haag welvaren. (Zie 'S GRAVENHAGE.)

VREES.

Als de herder slaapt, is het schaap in de vreeze. (Zie HERDER.)
Angst en vreeze doen den oude loopen. (Zie ANGST.)
Daar geene schaamte is, is geene vrees. (Zie SCHAAMTE.)
Dat door vreeze is gedaan, Kan naar regten niet bestaan. (Zie REGT.)
De hond, die van vreeze blaft, blaft niet wel. (Zie HOND.)
De vrees bewaart den wijngaard meer dan de wachter. 7
De vrees en de honger zijn de ruïne van het leger. (Zie HONGER.)
De vrees maakt vroom.
De vreeze Gods is het beginsel der wijsheid. (Zie BEGIN.)
Die slaat, moet de helft van de vrees lijden. (Zie HELFT.)
Hetgeen men vreest, heeft men zich door de vrees wel op den hals gehaald. (Zie HALS.)
Het is kwaad, in vreeze stil te staan. 8
Het verdierf (*of:* stierf) niet al, wat in vreeze stond. 9
Hij durft niet eten, uit vrees, dat hij k...... zou. 10
Hij heeft vrees voor de schaduw zijner vingeren. (Zie SCHADUW.)
Hij is in honderd (*of:* duizend) vreezen. 11
Hij is vrekker dan Midas: die warmde zich aan den rook van stronten, uit vrees, dat hij hout zou moeten koopen. (Zie HOUT.)
IJdele vrees is zekere ellende. (Zie ELLENDE.)
Onnutte vrees en ijdele waan Brengt nimmer ware onschuld aan. (Zie ONSCHULD.)
Terwijl de wolf vertoeft, wordt het schaapje uit de vrees gehaald. (Zie SCHAAP.)
Uit vrees voor den rook sprongen de zotten in 't vuur. (Zie ROOK.)
Waar geene vrees is, daar is geene schaamte. (Zie SCHAAMTE.)
Watervrees is eene erge vrees. 12
[Watervrees *is een verschijnsel bij hondsdolheid. Het spreekwoord wordt op likkebroêrs toegepast.*]

VREESACHTIG.

De vreesachtigen schuwen de slagen. (Zie SLAG.)

VREK.

De vrek behoeft geen' vriend. 13
De vrek gaat met zijn gat op de geldkist zitten. (Zie GATTEN.)
De vrek is nooit rijk.
De vrek verdoet al zooveel, als die mild is. (Zie MILD.)
Eenen arme ontbreekt veel, maar eenen vrek alles. (Zie ARME.)
Eene volle kas, een regte vrek. (Zie KAST.)
Geld is steeds den vrek tot straf, Maar den arme tot een' staf. (Zie ARME.)

VREUGDE.

Aardsche vreugde is vuur van stoppels. (Zie AARDE.)
Buiten de deugd Bestaat geen vreugd. (Zie DEUGD.)
Daar is noch deugd noch vreugd in. (Zie DEUGD.)
Dat is eene korte vreugd geweest.
De deugd Baart vreugd. (Zie DEUGD.)
Des werelds vreugde verheugt nimmer lang.

---

1 Hoffmann 881.
2 v. d. Venne bl. 12.
3 2e Mei. Gruterus I. bl. 125.
4 *Prov. serioes* bl. 16.
5 Sartorius *tert.* II. 21.
6 Servilius bl. 227.
7 *Sel. Prov.* bl. 205.
8 Gruterus III. bl. 155. Meijer bl. 107.
9 *Prov. serioes* bl. 39. Gheurts bl. 60. *Mergh* bl. 23.
10 *Mots* bl. 33.
11 Zegerus bl. 36. v. Alkemade bl. 144.
12 v. Waesberge *Wijn* bl. 16.
13 de Brune bl. 69.

De vreugd Verjeugdt. 1
Die met vreugde wil leven, Moet zich aan God overgeven. (Zie GOD.)
Een korte vreugd, een kort jolijt Is deze tijd. (Zie JOLIJT.)
Eens oud' mans vreugd en de Maartsche zon dienen tijdelijk waargenomen. (Zie MAART.)
Een vriend in vreugd wordt vreemde in verdriet. (Zie VERDRIET.)
Fij hem, die goed heeft zonder vreugd. (Zie GOED.)
Fij liefde, daar men vreugd moet derven. (Zie LIEFDE.)
Geene grootere vreugde ter wereld, dan dat man en vrouw in vrede leven. (Zie MAN.)
Geene vreugde volmaakt. 2
Geene vreugde zonder kommer. (Zie KOMMER.)
Geen grooter vreugd op aard, zei Jantje van der Buis, Dan 's middags lekkre kost, en 's avonds dronken t' huis. (Zie AARDE.)
Geen vreugd, Geen jeugd, Geen excellentie Voor eene geruste conscientie. (Zie CONSCIENTIE.)
Geen vreugd of lust, Die niet ontrust. (Zie LUST.)
God weet er de vreugd van. (Zie GOD.)
Heb je vreugde, neem eene vedel. (Zie VEDEL.)
Heintje Pik zal er nog vreugde van beleven. (Zie HEINTJE PIK.)
Het is eene goede vreugde, die altoos duurt. 3
Het is eene zoete ziekte, die vreugde geeft. 4
Het is natuurlijk, dat men in droefheid weent, en in vreugde lacht. (Zie DROEFHEID.)
Het verzamelt wel met vreugde, dat met droefheid scheidt. (Zie DROEFHEID.)
Hij is in de muizenvreugd. (Zie MUIS.)
Hij moet van eenen kwaden aard zijn, die nooit vreugde zien mag. (Zie AARD.)
Hoe meer zieltjes, hoe meer vreugd.
In geld, in vrouwen en in wijn Is deugd en vreugd, maar ook venijn. (Zie DEUGD.)
Lagchen is milt-vreugd. (Zie MILT.)
Mans vreugd Is zelden deugd. (Zie DEUGD.)
Men walgt van lange vreugd: Verandering verheugt. (Zie VERANDERING.)
Na veel verdriet Een vreugdelied. (Zie LIED.)
Of druk of vreugd komt zelden alleen. (Zie DRUK.)
Om kleine deugd, Zoo groote vreugd. (Zie DEUGD.)
Pais is oorzaak van alle vreugde. (Zie OORZAAK.)
Schoonheid, zonder deugd, Verleent maar korte vreugd. (Zie DEUGD.)
Schoon vuur, goed bier, een blijde waard en eene vrolijke waardin hebben veel vreugde in. (Zie BIER.)
Trek ik een' grooten prijs, zei Jantje van der Lit, Dan steek ik door de vreugd van nacht mijn wijf aan 't spit. (Zie JANTJE VAN DER LIT.)
Van deugd tot deugd, Van vreugd tot vreugd. (Zie DEUGD.)
Van vogelen, honden, wapenen en vrouwen: Voor ééne vreugd wel duizend rouwen. (Zie BEROUW.)
Veel beloven en weinig geven, Doet de gekken in vreugde leven. (Zie GEK.)
Voor eene kleine vreugd zoo menig verdriet. (Zie VERDRIET.)
Voor het vaderland te sterven, is zoet; maar voor hetzelve te leven, geeft meerder vreugde. (Zie VADERLAND.)
Vreugde en smart zijn twee gezellinnen, die [...] gaarne lang van elkander gescheiden zijn. (Zie GEZELLIN.)
Vreugde en vriendschap zijn de gezellinnen des le[...] vens. (Zie GEZELLIN.)
Vreugde in eere, Kan niemand deren. (Zie EER.)
Vreugd in den Heer Duurt immermeer. (Zie HEER.)
Vreugd voedt de jeugd; druk kort het leven. (Zie DRUK.)
Wat is van rijkdom, lust of eer? Geen ware vreu[gd] dan in den Heer. (Zie HEER.)
Wel onthaalde vrouwen is een huis vol vreug[d]. (Zie HUIS.)
Wie aan zijn kind of knecht wil lust en vreug[d] zien, Die moet nooit volle gunst aan d' een [of] d' ander biên. (Zie GUNST.)
Wij zullen daar met vreugde met hooge schoen[en] op zitten. (Zie SCHOEN.)
Zijn hart springt op van vreugde. (Zie HART.)
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West, U[w] ziele weldoen is u 't best. (Zie OOSTEN.)
Zotternij maakt vreugd. 5
Zulk een' vrijer mogt gij kiezen, Gij zoudt eer [...] goed (*of:* jeugd en vreugd) verliezen. (Zie [...])

VRIEND.

Allemans vriend is veelmans gek (*of:* ieders[...] nar). (Zie GEK.)
Als de hond in den pot is, vlieden de vriend[en]. (Zie HOND.)
Als de pot omgestort is, loopen de vrienden [...] (Zie POT.)
Als de voorspoed faalt, falen de vrienden. (Zie VOORSPOED.)
Als gij niet zwijgt bij uwen vriend, zoo heeft [...] den voet op uwe keel. (Zie KEEL.)
Als het geluk gaat, zoo gaan de vrienden. (Zie GELUK.)
Als het goed verloopt, zoo sterven de vriend[en]. (Zie GOED.)
Als 't eens ter deeg is uitgekeven, Dan ziet m[en] vrienden beter leven.
Al zijne vrienden hebben een goed hoofd aan he[m]. (Zie HOOFD.)
Arme lieden zijn zonder vrienden. (Zie LIEDEN.)
Arme vrienden moet men ook kennen. 6
Beproef uw' vriend, beproef uw zwaard, Dat is [...] groote (*of:* meer dan) schatten waard. (Zie SCHAT.)
Beter dood dan zonder vriend. (Zie DOODE.)
Beter een goed vriend bedrogen, dan de man [...] in den rouw. (Zie MAN.)
Beter een hond te vriend dan te vijand. (Zie HOND.)
Beter een vriend over weg dan geld in den koffe[r]. (Zie GELD.)
Beter een zuurziende vriend dan een lagchend[e] vijand. (Zie VIJAND.)
Beter is een openbare vijand dan een geveinsd[e] vriend. (Zie VIJAND.)
Beter veel vrienden dan één vijand. (Zie VIJAND.)

---

1 de Brune bl. 321, 445. Willems VI. 10, 15.
2 Gheurtz bl. 22.
3 Gruterus I. bl. 110.
4 de Brune bl. 459. Sartorius sec. V. 1.
5 Sartorius tert. I. 58.
6 v. d. Venne bl. 14. Sartorius pr. I. 16.

…er vrienden houden dan vrienden maken. 1
…rouw uwen vriend nimmer zoo zeer, of denk, …at hij uw vijand kan worden. (Zie VIJAND.)
…s, tafel en bed moeten voor de vrienden open …an. (Zie BED.)
…cht zonder rouw, Vriend zonder trouw, Gebed …zonder eenigheid: 't Is al verloren arrebeid. (Zie …RBEID.)
… vriendelijke vriend, zei Jan Dirksen tegen …n' bulhond. (Zie DAG.)
… is eens menschen regte vriend, Die hem in last … nooden dient. (Zie LAST.)
…doode heeft geen' vriend, de zieke eenen halven. (Zie DOODE.)
…duivel beschermt zijne vrienden. (Zie DUIVEL.)
…eerste man is een vriend, de tweede man is een …an, de derde man is een meester. (Zie MAN.)
…goede Bacchus is een vriend, Die droeve geesten …zonder dient. (Zie BACCHUS.)
… man een vriend; maar daarom de zaak eene …rtij. (Zie MAN.)
…nacht is niemands vriend. (Zie NACHT.)
…oude vrienden zijn de beste. 2
…rijken hebben veel vrienden. (Zie RIJKE.)
… vrienden raad is goed. (Zie RAAD.)
…chapen zijn zijn vrienden niet, Gelijk men aan …n kleêren ziet. (Zie KLEED.)
…vleijerij maakt vrienden. (Zie VLEIJERIJ.)
…rek behoeft geen' vriend. (Zie VREK.)
… vrienden bedanken de buren. (Zie BUURMAN.)
… vrienden hebben er de waarde voor genoten.
… vrienden hebben het toezien, de vreemden het …ieten. (Zie VREEMDELING.)
… vrienden moeten twee zijn. 3
… vrienden moet men kennen, Maar niet hatelijk …wennen. 4
… vrienden mogen kijven, Maar moeten vrienden …ijven. 5
… wolf en het schaap zouden eer vrienden wor…en. (Zie SCHAAP.)
… zaak van een' vriend is bijna altijd goed, — …e van een' vijand bijna altijd kwaad. (Zie …IJAND.)
… zeden uws vriends zult gij kennen, maar niet …aten.
… altijd neemt en nimmer geeft, Geen vrienden …eeft. 6
… den duivel te vriend heeft, komt gemakkelijk … de hel. (Zie DUIVEL.)
… een' vijand op de wereld heeft, heeft niet een' vriend bij God. (Zie GOD.)
… geldeloos is, zijne vrienden zijn dun. (Zie GELD.)
… geld heeft, krijgt den droes te vriend, en alle …oeden tot zijne devotie. (Zie DEVOTIE.)
… God te vriend heeft, hem schaadt geen schep…el. (Zie GOD.)
… luttel of niets heeft, niemand ter wereld is zijn vriend. 7
… mij zegt, wat mij misstaat, is mijn vriend, al was het mij leed. (Zie LEED.)
…m het welgaat, die heeft veel vrienden. 8

Die op de tasch kloppen, zijn zelden aangename vrienden. (Zie TASCH.)
Die te ligt een' vriend verkiest, Ligt zijn' vriend en 't al verliest. 9
Die u als vriend niet nutten kan, kan u als vijand schaden. (Zie VIJAND.)
Die zijnen vriend leent, maant zijnen vijand. (Zie VIJAND.)
Die zijne vrienden behouden wil, moet ze geen geld leenen. (Zie GELD.)
Die zijne vrienden behouden wil, moet ze niet beproeven.
Die zijn hart voor eenen vriend opent, doodt de smart. (Zie HART.)
Doe u zelven wel en uwe vrienden, en dan een ander, is het, dat gij zulks kunt. 10
Draag uwen vriend naar Rome, en zet hem onzacht neder, — dan hebt gij uwen dank weg. (Zie DANK.)
Eene zoete spraak maakt den mensch rijk aan vrienden. (Zie MENSCH.)
Eén God, éene vrouw, maar veel vrienden. (Zie GOD.)
Een goede buur is beter dan een verre vriend (*of:* namaag). (Zie BUURMAN.)
Een goed vriend is beter dan een namaag. (Zie MAAG.)
Een goed vriend is beter dan zilver en goud. (Zie GOUD.)
Een goed vriend is een kostelijk kleinood. (Zie KLEINOOD.)
Een goed vriend is haast genoeg genood. 11
Een hond, aan een been, kent geene vrienden. (Zie BEENDEREN.)
Een huis van leem, een paard van gras, Een vriend van mond: 't is al maar glas. (Zie GLAS.)
Een man is maar een man alleen, Heeft hij geen' vriend, zijn magt is kleen. (Zie MAGT.)
Een paard verschoont een' mensch gaarne, en is zijn vriend. (Zie MENSCH.)
Een rijk man weet niet, wie zijn vriend is. (Zie MAN.)
Een verstandig vijand is beter dan een onverstandig vriend. (Zie VIJAND.)
Eén vijand is te veel, honderd vrienden niet genoeg. (Zie VIJAND.)
Een vriend achter den rug Is eene vaste brug. (Zie BRUG.)
Een vriend, die vriend is om 't profijt, Een zwaluw, die in de oogen sch… (Zie OOG.)
Een vriend in nood, Een vriend in dood. (Zie DOOD.)
Een vriend in vreugd wordt vreemde in verdriet. (Zie VERDRIET.)
Een vriend is beter dan geld in de beurs. (Zie BEURS.)
Een vriend mag een' vriend medebrengen. 12
Een vriend tot in den tienden graad ontvangt eene erfenis naar regten. (Zie ERFENIS.)
Een zak guldens en goede vrienden scheiden niet gemakkelijk. (Zie GULDEN.)
Effen rekeningen maken goede vrienden. (Zie REKENING.)

…ruterus III. bl. 127.
…ampen bl. 18.
…rov. seriosa bl. 11. *Campen* bl. 86. Gruterus …II. bl. 132. Tuinman II. bl. 66. Meijer bl. 89.
…artorius *sec.* VI. 71.
… *Prov.* bl. 14. Sartorius *tert.* II. 67, X. 65. Tuinman I. bl. 94, II. bl. 60. *Adag. quadam* bl. 2. Folqman bl. 122. *Adag. Thesaurus* bl. 4. Modderman bl. 115. Bogaert bl. 23.
6 Cats bl. 505. *Gent* bl. 125.
7 *Adag. quadam* bl. 13. *Adag. Thesaurus* bl. 18.
8 *Prov. seriosa* bl. 17.
9 *Gent* bl. 125.
10 *Mots* bl. 19.
11 Sartorius *sec.* I. 8. Tuinman I. bl. 72, 103.
12 de Jager *N. Bijdr.* bl. 32.

Elk, die geeft, Zijn vrienden heeft.
[*Dit spreekwoord is misschien ontleend aan* Spreuk. XIX : 6.]
Elk heeft vrienden en vijanden. (Zie VIJAND.)
Er gaan veel vrienden in een klein huis. (Zie HUIS.)
Even goede vrienden. 1
Geen geld meer, geene vrienden meer (*of:* Geldeloos, vriendeloos). (Zie GELD.)
Geld maakt vrienden. (Zie GELD.)
Gelijk men handelt den meloen, Zoo moet men ook met vrienden doen. (Zie MELOEN.)
Gerande drieguldens zijn de beste vrienden. (Zie DRIEGULDEN.)
Gij zult mij altijd uw' vriend vinden, als een' vroom' lansknecht. (Zie LANSKNECHT.)
Gods vriend, al der wereld vijand. (Zie GOD.)
God visiteert (*of:* bezoekt) zijne vrienden. (Zie GOD.)
Goede vriend! al zijt gij vremd, Houd uw hand, van daar het klemt. (Zie HAND.)
Goede vrienden in het hof maken een kort proces. (Zie HOF.)
Goede vrienden zijn dun gezaaid.
Heb den Franschman tot uw' vriend, maar niet tot uw' nabuur. (Zie BUURMAN.)
Heb vele kennissen, één' vriend en geene vijanden. (Zie KENNIS.)
Het gaat meê als vriend.
[*Men zegt dit van eene kleinigheid, die met den bezoeker te gelijk verdwijnt.*]
Het geld is allemans vriend niet. (Zie GELD.)
Het is beter een goed vriend besch...., dan de man zelf. (Zie MAN.)
Het is beter een goed vriend in den nood, dan de man zelf. (Zie MAN.)
Het is een allemans vriend. (Zie MAN.)
Het is een niesvriend. 2
[*Dat wil zeggen: die persoon heeft weinig te beduiden, en is alleen beleefdheidshalve uw vriend. De spreekwijze is afgeleid van de gewoonte, om iemand bij het* niezen *het* God zegene u *of het* wel mag het u bekomen *toe te roepen.*]
Het is een vriendeloos jaar: elk zie wel toe, dat hij zelf wat hebbe. (Zie JAAR.)
Het is geen wonder, dat hij vrij raakt: hij heeft den schout te vriend. (Zie SCHOUT.)
Het is goed, dat men overal vrienden heeft. 3
Het is Nero niemands vriend. (Zie NERO.)
Het zal smetten of branden, Vriend! wacht uwe handen. (Zie HAND.)
Het zijn de beste vrienden, die hardst kussen.
[*Geene vleijers, maar zij, die, als 't noodig is, zelfs harde waarheden zeggen, zijn de ware vrienden.*]
Het zijn de beste vrienden, die men in de beurs draagt. (Zie BEURS.)
Het zijn Jobs vrienden. (Zie JOB.)
Het zijn keuken-vrienden. (Zie KEUKEN.)
Het zijn koeken-vrienden. (Zie KOEK.)

Het zijn niet al uwe vrienden, die met u lagch[en]
(*of:* u toelagchen). 4
Het zijn vrienden als Herodes en Pilatus. (Z[ie]
HERODES.)
Het zijn vrienden, daar men niet beschaamd voor is.
Het zijn vrienden (*of:* maats) als olifanten. (Z[ie]
MAAT.)
Het zijn vrienden van vriendswege.
Het zwaard kent geene vrienden. 6
[*Men denke bij dit spreekwoord aan de G[e]regtigheid, allegorisch voorgesteld als eene g[e]blinddoekte maagd, met eene weegschaal in [de] eene- en een zwaard in de andere hand.*]
Hier vriend, daar vijand. (Zie VIJAND.)
Hij betaalt den kok, en de vrienden smullen erva[n].
(Zie KOK.)
Hij betaalt den wijn, en de vrienden zuipen hem [uit].
Hij heeft eenen goeden vriend aan de hand. (Z[ie]
HAND.)
Hij heeft tafelvrienden (*of:* al goede vrienden a[an]
tafel, *ook wel:* Tafelvrinden Zal hij vinden). (Z[ie]
TAFEL.)
Hij heeft veel bekenden, maar weinig vriend[en].
(Zie BEKEND.)
Hij heeft vrienden in het spel. (Zie SPEL.)
Hij heeft vrienden noch magen. (Zie MAAG.)
Hij heeft zijne vrienden in den zak. 7
[*Dat is: hij heeft geld, en dus de gelege[n]heid, om vrienden te hebben; immers hebb[en]* de rijken veel vrienden.]
Hij is al zijne vrienden te rijk. (Zie RIJKE.)
Hij is des keizers vriend niet. (Zie KEIZER.)
Hij is de wijsste van zijne vrienden niet. 8
Hij is van de vrienden.
Hij is zeer vriendhoudend. 9
[*Met deze woordspeling duidt men den m[an] aan, die zijne vrienden besteelt:* hij houd[t] hetgeen den vrienden toebehoort.]
Hij is zelden iemands vrind, Die zich zelf te z[eer]
bemint. 10
Hij kan met al zijne vrienden wel op eene ton (*o[f]*
trommel) dansen. (Zie TON.)
Hij kent zijne schamele vrienden niet. 11
Hij leeft zeer weelderig, die geene vrienden w[el]
doen heeft. 12
Hij moeit vriend en maag om hulp. (Zie HULP.)
Hij scheidt wel uit zijne plaats, die zijnen vri[end]
daarin laat. (Zie PLAATS.)
Hij staat wel met den kok (*of:* Hij heeft den k[ok]
te vriend). (Zie KOK.)
Hij wil zijne vrienden niet kennen.
Hij zal wel maken, dat zijne vrienden om zijn goe[d]
niet twisten. (Zie GOED.)
Hoe beter vriend, hoe vaster voorwaarde. (Z[ie]
VOORWAARDE.)
Hoe effener gerekend, hoe beter vrienden. 13
Hoe verder gescheiden, hoe beter vrienden. 14
Honderd pond groot 's jaars in de beurs en hond[erd]
mijlen van de vrienden is eene goede rente. (Z[ie]
BEURS.)

---

1 Tuinman I. *nal.* bl. 18.
2 Tuinman I. bl. 42. *Sept.* 24.
3 Witsen 284. Tuinman I. bl. 61. v. Zutphen *Dui-vel* bl. 485.
4 *Prov. seriosa* bl. 44. Zegerus bl. 59. Idinau bl. 83. Gruterus II. bl. 148. *Mergh* bl. 28. Tuinman I. bl. 42, 179, II. bl. 216. *Adag. Thesaurus* bl. 63. Modderman bl. 109. Bogaert bl. 101.
5 Sartorius *pr.* I. 47.
6 Tuinman I. bl. 224.
7 Tuinman I. bl. 254, II. bl. 125.
8 *Campen* bl. 87. Sartorius *tert.* V. 29. Tuinman I. bl. 218.
9 Sartorius *pr.* III. 64.
10 *Adag. quaedam* bl. 22. Folqman bl. 12[.]
11 Sartorius *sec.* I. 83.
12 Gruterus III. bl. 152.
13 Gruterus III. bl. 130.
14 Gruterus III. bl. 131. Meijer bl. 72.

k heb die vrienden geloosd. 1

n de armoede leert men zijne vrienden kennen. (Zie ARMOEDE.)

n den nood bezoekt men de vrienden. (Zie NOOD.)

n den tegenspoed zijn er geene vrienden. (Zie TEGENSPOED.)

n den voorspoed ontbreekt het nooit aan vrienden. (Zie VOORSPOED.)

w vriend van suiker, eet hem daarom niet op. (Zie SUIKER.)

lagers hebben geene vrienden. (Zie KLAGER.)

waad avontuur maakt somtijds goede vrienden. (Zie AVONTUUR.)

et een nieuw huis bewonen: het eerste jaar door uw' vijand, het tweede jaar door uw' vriend, en het derde jaar door u zelven. (Zie HUIS.)

iever geldeloos dan vriendeloos. (Zie GELD.)

ieve vrienden hebben geen' strik op den buidel. (Zie BUIDEL.)

ieve vrienden schelden en verzoenen beide malkander. 2 (Zie de *Bijlage.*)

en belooft, eenen vriend te verhoogen, en men ontrekt hem de ladder. (Zie LADDER.)

en kan niet te veel goede vrienden hebben. 3

en kan zich te wijd niet bevrienden. 4

en kent den man aan zijne vrienden. (Zie MAN.)

en kent den vriend in nood, Den rijke na den dood. (Zie DOOD.)

en moet het maar van zijne vrienden hebben!

[*Men zegt dit, wanneer men van hen, op wier vriendschap men gerekend heeft, eene onaangename behandeling ondervindt.*]

en moet rooven met de vrienden, die men heeft.

en moet tegen de vrienden niet scherp zien. 5

en sluit (*of:* spaart) geen brood voor vrienden. (Zie BROOD.)

en vindt genoeg vrienden met den mond, maar weinig met de beurs. (Zie BEURS.)

en zal de oude vrienden niet verwerpen, gelijk men de oude schoenen doet. (Zie SCHOEN.)

en zal niemand vriend noemen, eer men eene mudde zout met hem gegeten heeft. (Zie MUD.)

et goede (*of:* lieve) vrienden zal men waren spot houden. (Zie SPOT.)

et vrienden zal men goede sier maken, en met vreemden koopmanschap drijven. (Zie KOOP.)

ijn beste vriend is de klok. (Zie KLOK.)

a de ebbe komt de vloed, En de vrienden met het goed. (Zie EB.)

vrienden doen nazien. 6

[*Hoe nader men met iemand in aanraking komt, hoe meer de voorzigtigheid vordert, naauwkeurig toe te zien.*]

en eene maagd van twintig, en een' vriend van honderd jaar. (Zie JAAR.)

emand is zoo rijk, of hij heeft wel vrienden noodig. (Zie RIJKE.)

ets ergers is ter wereld te vinden Dan kwade vrouwen en valsche vrinden. 7

ets voor een' getrouwen vriend. 8

e, wijn en een oud vriend is goede provisie. (Zie OLIE.)

Om den man welbehagelijk te wezen, moet men de vrouw tot vriend hebben (*of:* houden). (Zie MAN.)

Om klaar te zien, wilde de blinde zijn' besten vriend zien hangen. (Zie BLIND.)

Onze Heer is geheel mijn vriend. (Zie HEER.)

Ook met den vriend dient geene te groote gemeenzaamheid. (Zie GEMEENZAAMHEID.)

Oude vrienden, ouden wijn en oud geld prees men reeds van ouds. (Zie GELD.)

Oude vrienden zal men niet versmaden, want men weet niet, hoe de nieuwe gedijen zullen. 9 (Zie de *Bijlage.*)

[Er is onderscheid tusschen menschen en menschen, *zegt het spreekwoord, en dit is wel bovenal op vrienden toepasselijk. Het spreekwoord:* Een vriend in nood, Een vriend in dood *bijvoorbeeld, is niet van toepassing op den vriend, van wien een ander spreekwoord zegt:* Ook met den vriend dient geene te groote gemeenzaamheid, *en nog veel minder op den vriend, van wien het geldt:* Betrouw uwen vriend nimmer zoo zeer, of denk, dat hij uw vijand kan worden. *Wanneer men dus spreekt van* de vriendschap van David en Jonathan, *dan zal men de* ware vrienden *weten te onderscheiden van de* koeken- *en* keuken-vrienden, *en nog meer en beter van de* Jobs vrienden *en van* een' Nero niemands vriend. *Zoo begrijpt men mede, wat het zegt, dat* men niemand vriend zal noemen, eer men eene mudde zout met hem gegeten heeft, *en wat men wil uitdrukken, als men spreekt van* zijne oude vrienden niet te versmaden, omdat men niet weet, hoe de nieuwe gedijen zullen. *Dit een en ander moge genoeg zijn, om ook andere spreekwoorden dezer rubriek op te helderen.*]

Prijs een' vriend te voet, en een' vijand te paard. (Zie PAARD.)

Rijke lieden hebben veel vrienden. (Zie LIEDEN.)

Schadelijke vrienden zijn terende vijanden. (Zie VIJAND.)

Schijnvrienden zijn gelijk de vogels, die in het schoone jaargetijde aankomen, maar, eer de barre winter daar is, reeds vertrokken zijn. (Zie GETIJDE.)

Schootbondjes zijn wel allemans vrienden; maar de nijdige bulhond waagt voor zijn' meester het leven. (Zie HOND.)

Sint Is herbergs vrind. (Zie HERBERG.)

Sluit hij de handen toe, Zijn vrienden zijn hem moe. (Zie HAND.)

Sluit je deuren niet vóór de vrienden, maar wel daar achter. (Zie DEUR.)

Ter bruiloft en ter uitvaart kent men vrienden en magen. (Zie BRUILOFT.)

Ter wereld is geen grooter venijn, Dan vriend te schijnen en vijand te zijn. (Zie VENIJN.)

Terwijl het speetje gaat, Geen vriend, die ons verlaat. (Zie SPIT.)

Tusschen twee vrienden zijn maar twee woorden. 10

Uitheemsch geld maakt vreemden tot vrienden. (Zie GELD.)

Winschooten bl. 145.
Ven. curioos bl. 29.
Gruterus III. bl. 159.
Campen bl. 46. de Brune bl. 475. Meijer bl. 22.
5 *Adag. quædam* bl. 47.
6 v. d. Venne bl. 125.
7 *Adag. Thesaurus* bl. 50.
8 Gruterus II. bl. 159, III. bl. 164. *Mergh* bl. 35.
9 *Campen* bl. 18. Meijer bl. 9.
10 *Mots* bl. 18.

Van lieve vrienden is 't kwaad scheiden. 1
Verkoop niet aan uwe vrienden, en koop geen zaad van de rijken. (Zie RIJKE.)
Vermaan uw' vriend met stil gemoed, En straf uw kind in koelen bloed. (Zie BLOED.)
Vliegen en vrienden komen in den zomer. (Zie VLIEG.)
Vliegen en vrienden komen in zoeten tijd, en als het saizoen hard en zuur wordt, gaan ze weg. (Zie SAIZOEN.)
Voor dat ge uw geld kwijt zijt, vindt ge vrienden in overvloed. (Zie GELD.)
Vreemden of vrienden behooren zonder spreken niet in huis te komen. (Zie HUIS.)
Vriend, daar is geene plaats voor u. (Zie PLAATS.)
Vriendelijke vriend, zei Mozes tegen zijne bokjes. (Zie BOK.)
Vrienden als haft. (Zie HAFT.)
Vrienden genoeg, ware er maar trouw genoeg. (Zie TROUW.)
Vrienden hebben alles gemeen (*of:* hebben geen verscheiden goed). (Zie GOED.)
Vrienden in den nood: Vier en twintig in een lood. (Zie LOOD.)
Vrienden! komt binnen. 2
Vrienden-kost is haast gekookt (*of:* bereid, *ook wel:* gereed). (Zie KOST.)
Vrienden! maakt u van de kermis: de boeren zijn dronken. (Zie BOER.)
Vrienden mogen u beklagen, Gij zult den last dragen. (Zie LAST.)
Vrienden (*of:* Buren) houden zeer, Maar God houdt meer. (Zie BUURMAN.)
Vrienden-raad is goedkoop. (Zie RAAD.)
Vrienden zijn goed bij den weg. 3
Vrienden zijn goed; maar wee! die ze behoeft in den nood. (Zie NOOD.)
Vriend! vriend! Zoo lang als 't dient. 4
Vriend! wascht gij mij, zoo wasch ik u, en wij zijn beide schoon.
[*Men voegt dit den baatzuchtige toe; daar die altijd vooraf berekend, wat zijne diensten zullen opbrengen.*]
Wacht u van vrienden te kwetsen, die langzaam gemaakt zijn.
Wanneer iemand een nieuw huis bouwt, dan geven de vrienden de vensterglazen. (Zie GLAS.)
Wat ben ik evenwel een goed kalf, zei Harmen, ik zou den stront wel uit mijn lijf douwen, en geven ze aan mijne vrienden. (Zie HARMEN.)
Wel broodvrienden, maar geene noodvrienden. (Zie BROOD.)
Wel dienen, maakt vrienden; waarheid zeggen, maakt vijanden. (Zie VIJAND.)
Weldoen maakt vrienden.
Wel goede vrienden, maar elkander uit de beurs te blijven. (Zie BEURS.)
Wel kostelijke vriend, zei Jan van Gijzen tegen zijn' bok. (Zie BOK.)
Wel mag het je bekomen, zei Jan, en hij gaf zijn' vriend een ledig glas. (Zie GLAS.)
Wie den ander waarschuwt, die is zijn vriend. 5
Wie een' goed' vriend heeft, die heeft een edel pand. (Zie PAND.)
Wie een' waren vriend gevonden heeft, heeft zijn dagloon wel verdiend. (Zie DAG.)
Wie geen' vriend heeft, wordt niet betreurd, wanneer hij sterft. 6
Wie vriendschap aan een' vriend verwijt, Die is vriend en vriendschap kwijt. 7
Wie zijnen vijand spaart, en zijnen vriend vertoornt die komt in ongemak. (Zie ONGEMAK.)
Wijd beheerd, na bevriend. (Zie HEER.)
Wijn is zijn vriend niet. 8
[*Met andere woorden: hij houdt van wijn. Het spreekwoord wordt op een' man toegepast.*]
Wijn maakt vrienden. 9
Wilt gij van brieven zijn gediend, Schrijf door een bode en niet met vriend. (Zie BODE.)
Wrijf hem dat eens onder den neus, en blijf goede vrienden met hem. (Zie NEUS.)
Zend uwen vriend vijgen, uwen vijand perzik (Zie PERZIK.)
Zij zijn dikke vrienden.
Zij zijn smalle vrienden. 10
Zij zijn witte vrienden.
Zonder vrienden kwaad; Veel vrienden ... (Zie KWAAD.)
Zoo gij een' vriend gerijven kond', Zoo stel ... uit, maar help terstond. 11
Zoo gij wilt in ruste sterven, Laat uw naaste vrienden erven, Als ze 't niet te zeer verkerven. (Zie ...)
Zoo lang 't geluk u dient, Zoo hebt gij ... vriend; Maar raakt die haan aan 't draaijen, Weg vliegen ze als kraaijen. (Zie GELUK.)
Zwagers zijn nooit beter vrienden dan ver van ... ander. 12

VRIENDELIJKHEID.

De deugd (vriendschap, *of:* vriendelijkheid) ... hem ten oogen uit, gelijk den beul de barmhartigheid. (Zie BARMHARTIGHEID.)

VRIENDIN.

De werkzaamheid is de vriendin der deugd. (Zie DEUGD.)

VRIENDSCHAP.

Al is de vrijster stug, nog wordt ze wel de bruid, Maar wil de vrijer niet, zoo is de vriendschap uit. (Zie BRUID.)
Alle ding met vriendschap, zei Govert, en hij ... de eijeren uit zijns buurmans hoenderneat. (Zie BUURMAN.)
Als de beleefdheid (vriendschap, *of:* liefde) slechts van ééne zijde komt, duurt zij niet lang. (Zie BELEEFDHEID.)
Als eene hoer u vriendschap doet: het moet u ... ten. (Zie HOER.)
Daar 't begrip groot is, is de liefde (*of:* vriendschap) klein. (Zie BEGRIP.)
De deugd (vriendschap, *of:* vriendelijkheid) ... hem ten oogen uit, gelijk den beul de barmhartigheid. (Zie BARMHARTIGHEID.)
De eene vriendschap (*of:* dienst) is de andere waard. (Zie DIENST.)

---

1 *Prov. seriosa* bl. 44. Zegerus bl. 62. Gruterus II. bl. 164. *Mergh* bl. 40. 18 *Jan.* 53.
2 Tuinman I. bl. 117. Bogaert bl. 102.
3 *Prov. seriosa* bl. 47. Gheurts bl. 71.
4 Cats bl. 504, 505. de Brune bl. 37, 440. *Adag. quædam* bl. 66. v. Waesberge *Wijn* bl. 13.
5 *Campen* bl. 20. Meijer bl. 10.
6 Willems III. 104.
7 Cats bl. 505. de Brune bl. 116.
8 Sartorius *sec.* II. 17.
9 v. Waesberge *Wijn* bl. 12, 13.
10 Tuinman I. bl. 248.
11 Cats bl. 460.
12 *Campen* bl. 46. Meijer bl. 23. Schmal bl. 31.

e vriendschap zoekt de andere. 1
baart vriendschap en trouw. (Zie DEUGD.)
endschap is dun, die men koopen moet. 2
iendschap is niet anders, dan zoo men die
lt. 3
endschap strijkt de vlag voor de liefde. (Zie
FDE.)
en een vriendschap doet, bereidt den ander
. 4
jls rekenen is lange vriendschap. 5
jls vengeren, Weinig verteren, Luid gebe-
— Doet vriendschap meêren. 6
oed meer in het jaar onderhoudt veel vriend-
p. (Zie HOED.)
rekenen houdt veel vriendschap te zamen. 7
[*Met andere woorden: als de vrienden niets*
an elkander te vorderen hebben, blijft de
riendschap bestaan. Men drukt hier dus het-
elfde denkbeeld uit als met het spreekwoord:
Effen rekeningen maken goede vrienden.]
et zijne, houdt de beste vriendschap. 8
geene vriendschap aan hem dan goeden mor-
n en goeden dag. (Zie DAG.)
leenen breekt vriendschap. (Zie GELD.)
n en wedergeven houdt de vriendschap te za-
en. 9
de kennis maakt vriendschap. (Zie KENNIS.)
de rekening houdt geene kwade vriendschap.
Zie REKENING.)
is de vriendschap van David en Jonathan. (Zie
AVID.)
is niet dan vriendschap. 10
t regte regt ziet gunst noch gaven, vriendschap
och eigen nut aan. (Zie GAAF.)
and onder den dekmantel van vriendschap be-
iegen. (Zie MANTEL.)
noodig u, zei Gerrit, op een hoen; Maar blijft
ij t'huis, gij zult mij vriendschap doen. (Zie
ERRIT.)
bruiloften en kinderbedden onderhoudt men
riendschap. (Zie BRUILOFT.)
het deelen der erfenis staat de vriendschap stil.
Zie ERFENIS.)
t afzeggen is vriendschap doen. 11
[*Dat wil zeggen: die ronduit iemands ver-*
zoek afslaat, en hem alzoo met geene ijdele
hoop vleit, doet hem eene goede dienst, daar hij
hem de latere teleurstelling bespaart.]
te rekening maakt lange vriendschap. (Zie RE-
KENING.)
g van buiten Doet vriendschap sluiten. (Zie
UITEN.)
e vriendschap maakt broze gunst. (Zie GUNST.)
s gewin Brengt vriendschap in. (Zie GEWIN.)
zal niemand vriendschap tegen zijnen dank
en. (Zie DANK.)
er vriendschaps schijn Bezorgt hij 't zijn. (Zie
SCHIJN.)

Onder vriendschaps schijn Zit 't ergste venijn. (Zie SCHIJN.)
Ontijdige vriendschap brengt luttel dank aan. (Zie DANK.)
Schade scheidt vriendschap. (Zie SCHADE.)
Scheid met vriendschap. 12
Schoon spreken en 't niet meenen, maakt kleine vriendschap. 13
Te lang van elkander doet vriendschap scheiden. 14
Vreugde en vriendschap zijn de gezellinnen des levens. (Zie GEZELLIN.)
Vriendschap is noodzakelijker dan water en vuur. 15
Vriendschap mint gezelligheid. (Zie GEZELSCHAP.)
Vriendschap, op zijn' tijd gedaan, is een' man zeer aangenaam. (Zie MAN.)
Wacht u voor 't eerste kijven, Dan zal 't wel vriendschap blijven. 16
Weinig maagschap, goede vriendschap. (Zie MAAGSCHAP.)
Wie vriendschap aan een' vriend verwijt, Die is en vriend en vriendschap kwijt. (Zie VRIEND.)
Wie vriendschap wil, moet vriendschap doen. 17
Wij zullen de vriendschap deelen. 18
Wilt ge iemand vriendschap biên, Gij moet zoo naauw niet zien.
Zoo lang de pot kookt, leeft de vriendschap. (Zie POT.)
Zwijgen doet vriendschap verdwijnen. 19

VRIJ.

Hij is met een uitleggen vrij. 20
[*Dat is: eerst wanneer hij zich wat nader verklaart, zullen wij hem kunnen begrijpen. Men zegt dit van den geheimzinnigen spreker.*]
Hij is niet geheel vrij, die nog een stuk van zijne banden nasleept. (Zie BAND.)
Hij is niet vrij, die aan den duivel verbonden is. (Zie DUIVEL.)
Hij is zoo vrij, of hij t'huis ware. (Zie HUIS.)
Vrijen en vrij zijn is twee. (Zie TWEE.)

Al te vrij is fij (*of:* wordt onvrij). (Zie FIJ.)
Geven is vrij, nemen is onvrij. (Zie ONVRIJ.)
Vrank en vrij. (Zie VRANK.)

VRIJDAG.

Als Paschen op een' goeden vrijdag komt. (Zie PASCHEN.)
Die vrijdags zijne nagels knipt, heeft geene tandpijn. (Zie NAGEL.)
Het is vrijdag voor dengenen, die geene slagen krijgt. (Zie SLAG.)
Het is wel besteed: die vrijdags lacht, dat hij zondags weent.
Hij is op een' vrijdag getrouwd. 21
[*Men zegt dit van een' man, die een ongelukkig huwelijk heeft.* „*Zou dit ter oorzaak van den* goeden vrijdag *zijn?*" *vraagt* V. DUYSE, *maar, alsof hij er zelf aan twijfelt, voegt hij erbij:* „*Onze Heidensche ouders zullen er anders over gedacht hebben:* FREIDA was immer

---

...vilius bl. 20, 20ᵃ. Zegerus bl. 9. Gruterus
... bl. 148, III. bl. 16. *Mergh* bl. 17.
...uterus III. bl. 131.
...torius sec. I. 98.
... *Junij.* Gruterus I. bl. 99. Sartorius *pr.* I. 69.
...ets bl. 8.
...ruterus II. bl. 128.
...uterus III. bl. 144. de Brune bl. 26. Meijer
... 94.
...*. Alkemade* bl. 4.

9 *Prov. seriosa* bl. 22. Gruterus II. bl. 145. *Mergh* bl. 21.
10 *Campen* bl. 20.
11 Gruterus II. bl. 154. *Mergh* bl. 30. Tuinman II. bl. 60. Martinet 12. *Euphonia* bl. 517. Koning bl. 12. Modderman bl. 115. Harrebomée *Tijd* bl. 203. *Vestoelc* bl. 126.
12 *Sel. Prov.* bl. 14.
13 Gruterus III. bl. 167.
14 *Gent* bl. 125.

15 Servilius bl. 19. Gruterus II. bl. [illegible]. *Mergh* 42.
16 Tuinman I. bl. [illegible].
17 de Brune bl. 26. Willems [illegible].
18 Meto bl. 49.
19 Servilius bl. 19ᵃ. *Sel. Prov.* bl. [illegible].
20 *Campen* bl. 19.
21 v. Duyse bl. 456.

hunne VENUS." *Is het spreekwoord van lateren oorsprong, dat ik bevestigen noch ontkennen kan, dan kan het den bedoelden Christelijken oorsprong hebben. Ondertusschen meen ik, dat men dit spreekwoord in denzelfden zin heeft op te vatten, als men de beide voorgaande spreekwoorden begrijpt, en dus als woordspeling:* vrijdag *als* vrije dag, *maar in tegengestelden zin.*]

Hij mogt wel liever op een' vrijdag vleesch gegeten hebben. (Zie VLEESCH.)

Men moet geene paascheijeren op goeden vrijdag eten. (Zie EI.)

Vrijdags weêr, zondags weêr. 1

VRIJDOM.

Minnaars vrijdom is slavernij. (Zie MINNAAR.)

VRIJER.

Al is de vrijster stug, nog wordt ze wel de bruid; Maar wil de vrijer niet, zoo is de vriendschap uit. (Zie BRUID.)

Alle vrijers rijk en alle gevangenen arm. (Zie GEVANGEN.)

Beschaamde vrijers maken onbeschaamde vrijsters. 2

Dat heb je niet kwalijk voor, zei de meid, toen ze hoorde, dat hare jufvrouw om een' vrijer bad. (Zie JUFVROUW.)

De schoonheid der vrijster ligt in 's vrijers oog. (Zie OOG.)

Eeden van schippers en beloften van vrijers zijn maar wind, als de nood over is. (Zie BELOFTE.)

Een aangezigt is een doolhof, zei de vrijer, als er iemand komt, die er zin in heeft. (Zie AANGEZIGT.)

Een heete vrijer heeft het nooit koud.

Een ongelukkige steek is haast gedaan, zei de vrijer, en hij had zijne matres onder de knie gehad. (Zie KNIE.)

Een ruiter zonder paard, Een krijgsman zonder zwaard, Een vrijer zonder baard — Zijn geen zeven oordjes waard. (Zie BAARD.)

Eens vrijers huishouding maakt niet rijk, al regende het ook goud door het dak. (Zie DAK.)

Een vrijer kreeg welhaast een vrouw, Wist hij slechts, waar hij vrijen zou. 3

Een vrijer weet wel, wat de klok heeft. (Zie KLOK.)

Een vrijer weet wel, wat hij begeert, maar niet, wat het is (*of:* wat hij wil). 4

Goede dagen van de vrijers worden gevolgd door kwade nachten. (Zie DAG.)

Het hek is van den dam, zei Trijn, en zij haalde haar' vrijer in huis. (Zie DAM.)

Het is een drooge vrijer.

Het is een groene vrijer. 5

Het is een hij om eene zij (*of:* een vrijer om eene vrijster). (Zie HIJ.)

Het is een vrijer in de koelte (*of:* een koele vrijer). (Zie KOELTE.)

Het is geen vrijer, die nog geen haar aan de kin heeft. (Zie HAAR.)

Hij is geen vrijer van zijn eerste wambuis. 6

[*Hij is een man van rijpe ondervinding.*]

Hij is in het vrijers gild. (Zie GILD.)

Hoe kunnen de vrijers smeeken!

Jagers en vrijers hebben vrij wat gemeens. (Zie JAGER.)

Je zult een' vrijer alleen hebben.

[*Men zegt dit tegen een meisje, wanneer me… haar de huishoudelijke vrouw ziet spelen.*]

Ik heb een' rijken oogst in de schuur, zei de vrije… maar hij wist niet, waar ze stond. (Zie OOGST…)

Komt u een vrijer van buiten voor, ga dan voor… met looden schoenen. (Zie BUITEN.)

Losse vrijers weten van geen huishouden. 7

Maagden-weigering is vrijers-geluk. (Zie GELUK.)

Men leidt geene vrijers bij de mouw. (Zie MOUW.)

Voor de tang Zijn de vrijers bang. (Zie TANG.)

Vrijers eed en minneklagten Moet men niets da… grillen achten. (Zie EED.)

Vrijers groeijen door verlangen.

Vrijers kallen om 't verlangen.

Vrijers! wilt uw netten hangen, Want alle vrijste… zijn te vangen. (Zie NET.)

Zij wisselt van vrijers, als de hand van handsche… nen. (Zie HAND.)

Zulk een' vrijer mogt gij kiezen, Gij zoudt eer … goed (*of:* jeugd en vreugd) verliezen. (Zie …)

VRIJHEID.

Daar gaat niets de vrijheid van het paard te bove… dat zoowel een' prins als een' lakkei ter aar… werpt. (Zie AARDE.)

De gulden vrijheid wil onbedwongen zijn. (Zie GOUD.)

De weldaad heb ik ontvangen; de vrijheid is … ontgaan. 8

Die het vuur in het bosch gestoken heeft, he… geene vrijheid, om het uit te blusschen. (… BOSCH.)

Geen vrijheid is zoo duur gekocht, Of zij heeft … meer uitgebrogt (*ook wel:* of zij is meer waard…)

Vrijheid, Blijheid. (Zie BLIJDSCHAP.)

Vrijheid is goud waard. (Zie GOUD.)

VRIJMOEDIGHEID.

Vrijmoedigheid ziet niet achterom. 10

VRIJSTER.

Al is de vrijster stug, nog wordt ze wel de brui… Maar wil de vrijer niet, zoo is de vriendsch… uit. (Zie BRUID.)

Als de vrijster wordt geborst, Krijgt zij dikwij… mannen-dorst. (Zie BORST.)

Beschaamde vrijers maken onbeschaamde vrijste… (Zie VRIJER.)

Dat gaat er diep in, zei Joor, en hij stak eene na… in zijn vrijsters naaldenkoker. (Zie KOKER.)

De schoonheid der vrijster ligt in 's vrijers oo… (Zie OOG.)

De vrijster, die kwaad te krijgen is, wil elk e… hebben.

De vrijsters hebben eenen zin; Maar de weduw… hebben den drommel in. (Zie DROMMEL.)

Een boom of vrijster eens veroud, En krijgen ni… weêr jeugdig hout. (Zie BOOM.)

Eene schoone vrijster was nooit een leelijk wijf. 1…

Eene vrijster, die aanstonds gereed is, acht men ni… zoo waardig, als die zich weigerachtig toont. 1…

1 v. d. Hulst bl. 7, 17.
2 v. d. Venne bl. 24.
3 Cats bl. 463.
4 Zegerus bl. 23. Gruterus II. bl. 142. de Brune bl. 38. *Mergh* bl. 17. Tuinman II. bl. 55. Modderman bl. 101.
5 Tuinman I. bl. 86.
6 Cats bl. 465. Tuinman I. bl. 86.
7 v. d. Venne bl. 226.
8 *Adag. quadam* bl. 60.
9 17 *April*, 28 *Sept.* Gruterus I. bl. 92. … 502. *Sel. Prov.* bl. 164.
10 v. d. Venne bl. 208.
11 Sartorius *pr.* IV. 28.
12 Tuinman bl. 96.

Eene zotte vrijster en eene dronken vrouw zijn twee open deuren. (Zie DEUR.)

Geen parel dient bij nacht gekocht, Geen vrijster bij de kaars gezocht. (Zie KAARS.)

Heete vrijsters voelen geene kou. (Zie KOUDE.)

Het is een hij om eene zij (*of:* een vrijer om eene vrijster). (Zie HIJ.)

Het is een koud hart, dat om het eerste neen eene lieve vrijster laat. (Zie HART.)

In het kapittel der schoonheid duldt het schoone geslacht geene medevrijsters. (Zie GESLACHT.)

Let, vrijsters! wie omtrent u gaan: Een malle greep is haast gedaan. (Zie GREEP.)

Men moet geene vrijster zoo hard aan den mond kussen, dat haar het hart zeer doet. (Zie HART.)

Men paart geene vrijster tegen dank. (Zie DANK.)

Vrijers! wilt uw netten hangen, Want alle vrijsters zijn te vangen. (Zie NET.)

Vrijsters bleekheid op de wangen Komt van eenig zoet verlangen. (Zie BLEEKHEID.)

Vrijsters eer is wonder teêr; Daarom waag ze nimmermeer. (Zie EER.)

Vrijsters liegen, als zij neen voor ja zeggen. (Zie JA.)

Vrijsters moet men wat toegeven. 1

Vrijsters mogen nimmer met geloof, oog of eer spelen. (Zie EER.)

Vrijsters zwijgen, als zij veilen.

Tafels en vrijsters moeten heet behandeld en gegeten worden.

VROED.

Blij en zoet: Zijt wijs en vroed. (Zie BLIJ.)

Buiten vroed, Binnen goed: Altijd goed. (Zie HOEDE.)

De vroede Is altijd op zijn hoede. (Zie HOEDE.)

De vroeden eten uit de hand. (Zie HAND.)

Half zot, half vroed, Wel leven doet. 2

Hij is noch vroed noch wijs, Die van het land gaat op het ijs. (Zie IJS.)

Tusschen mal en vroed Wint men 't meeste goed. (Zie GOED.)

VROEDSCHAP.

De tijd leert vroedschap. (Zie TIJD.)

De vroedschap is geladen. 3

[*Dat wil zeggen: daar zijn wijze mannen bijeen.* Laden *beteekende vroeger* roepen *of* ontbieden, *en zegt hier dus zooveel als* ter vergadering oproepen.]

VROEDVROUW.

De geboorte van eene goede occasie wil eene vaardige hand van de vroedvrouw hebben. (Zie GEBOORTE.)

Drie vroedvrouwen, drie besteedsters en drie waschvrouwen zijn te zamen negen koppelaarsters. (Zie BESTEEDSTER.)

Priesters en vroedvrouwen moet men onderhouden. (Zie PRIESTER.)

Na naweeën heeft de vroedvrouw geen geld. (Zie GELD.)

Wanneer het goed gaat, kan iedereen wel vroedvrouw zijn. 4

[*Indien de zaken den natuurlijken gang gaan, behoeft men de kunst niet.*]

VROEG.

Beter wat te vroeg dan te laat. (Zie LAAT.)

Het is nooit te vroeg, maar staâg te laat. (Zie LAAT.)

Hij is te vroeg op. 5

[*Men zegt dit van een' voorbarig' man.*]

VROLIJK.

Een jonge vrouw en oude wijn: Die zijn bekwaam tot vrolijk zijn. 6

Hij is wonderlijk vrolijk. 7

Jong is vrolijk. (Zie JONG.)

Laat ons heden niet wijs zijn, een ieder bespare zijne wijsheid tot morgen; laat ons thans vrolijk wezen. (Zie HEDEN.)

Maak er u vrolijk mede. 8

Men mag wel vrolijk zijn zonder erg. (Zie ERG.)

Met luttel lieden zal men vrolijk zijn. (Zie LIEDEN.)

Oolijk, Maar vrolijk. (Zie OOLIJK.)

Weldoen en vrolijk zijn: beter kan het niet. 9

Zonder vrouwen, zonder wijn Kan niemand (*of:* Kan men niet) vrolijk zijn. 10

VROLIJKHEID.

Geen heilzamer kruid dan vrolijkheid. (Zie KRUID.)

Het einde van de vrolijkheid is het begin van de treurigheid. (Zie BEGIN.)

In vrolijkheid Is meê bescheid. (Zie BESCHEID.)

VROOM.

Al is de vrome in druk, Het strekt hem tot geluk. (Zie DRUK.)

Bij de vromen wordt men vroom. 11

Der kranken gemoed Is vromer tongen reden goed. (Zie GEMOED.)

Der vromen voetstappen mag men wel navolgen. (Zie STAP.)

De vrees maakt vroom. (Zie VREES.)

De vromen hebben veel te lijden.

De vromen kunnen geen gebrek lijden, al zouden de steenen brooden worden, zei Kors Jansz; hij verkocht zijn' baars, en verzoop het geld. (Zie BAARS.)

De ware vromen zijn dun gezaaid.

Die zich stoot aan een stroo, is zelden vroom. (Zie STROO.)

Eene open deur bekoort zelfs den vrome. (Zie DEUR.)

Eerlijk (*of:* Vroom) heeft de koe gestolen. (Zie EERLIJK.)

Had ik maar geld, Ik werd voor vroom geteld. (Zie GELD.)

Hij hangt den vrome uit.

Hij is van de vromen: hij slacht de kloosterstronten, die zijn er ook van gekomen. (Zie KLOOSTER.)

Hij kan niet dan vroom zijn. 12

Hoe kunt gij de vromen zoo kwellen, zei gaauwe Joost, en hij kreeg van meester Benedictus eene hagelbui van roêslagen. (Zie BENEDICTUS.)

Hoe lagchen de goddeloozen om den val der vromen, zei een goed knecht weleer, En er tuimelde een heel schavot met speetluizen van boven neêr. (Zie GODDELOOS.)

Ik prijs hem, dewijl hij vroom is; maar wanneer hij een boef wordt, zoo laak ik hem. (Zie BOEF.)

---

1 v. d. Venne *Voorb.* bl. 12.
2 Gruterus II. bl. 147. *Mergh* bl. 22. Meijer bl. 67.
3 Winschooten bl. 121.
4 de Brune bl. 53, 127.
5 Tuinman I. bl. 175.
6 Cats bl. 546.
7 *Campen* bl. 118.
8 Sartorius *pr.* IX. 17.
9 Cats bl. 459. v. Alkemade bl. 102.
10 Gheurtz bl. 58. Gruterus I. bl. 119. de Brune bl. 221.
11 Servilius bl. 59. Gruterus II. bl. 128. *Mergh* bl. 5. *Sel. Prov.* bl. 57. Willems VII. 19.
12 *Campen* bl. 71.

Rijk worden is geene kunst, maar vroom worden. (Zie KUNST.)
Van den vrome en brave wordt men meest bedrogen. (Zie BRAAF.)
Wacht u voor de vromen.

VROUW.

De boter slacht onze Lieve Vrouw: zij verbetert alles. (Zie BOTER.)
Met goede luî is het goed te doen te hebben, zei de koster, en hij ontkleedde de beelden (*of:* en hij toog onze Lieve Vrouw den rok uit). (Zie BEELD.)
Naar onze Vrouwe te Donk Gaat men om een jonk. (Zie DONK.)
Zij gelijkt naar onze Lieve Vrouw van Lorette: Zonder buik of zonder tetten. (Zie BUIK.)

Alle beetjes helpen, en alle vrachtjes ligten, zei de schipper, en hij smeet zijne vrouw over boord. (Zie BEETJE.)
Alle ding zoo 't behoort, zei de vrouw, en zij sloeg haar' man met de tong. (Zie DING.)
Alle officiën zijn smerig, zei de kosters vrouw, toen zij een eindje kaars uit de kerk kreeg. (Zie EINDE.)
Als de vrouw kwaad van den man spreekt, dan is zij zelve niet veel. (Zie MAN.)
Als de vrouw uit is, staan de dienstmaagden aan de deur. (Zie DEUR.)
Als eene vrouw één' voet uit het huis loopt, stapt ze honderd voeten uit hare eer. (Zie EER.)
Als een vrouw iets fraais komt zien, Komt zij zelf haar schoonheid biên. (Zie FRAAI.)
Als gij geene R vindt in de maand, dan dient u geene vrouw, maar een glas. (Zie GLAS.)
Als man en vrouw het malkander brengen, dan lagchen de engeltjes in den hemel. (Zie ENGEL.)
Als mijne vrouw wascht, dan ga ik strijken. 1
[*Met deze woordspeling geeft men te kennen, dat de man zijne korzelige vrouw uit den weg moet loopen.* Wasschen *geldt hier voor* vinnig kijven, strijken *voor* heen gaan.]
Al viel hij van den toren, nog zou hij bij zijne vrouw op bed te land komen. (Zie BED.)
Al weêr geld, daar mijne vrouw niet van weet. (Zie GELD.)
Al zwoer de man ook bij zijn billen, Hij mag niets, dan wat vrouwen willen. (Zie BIL.)
Avanceer, zei Steinmeijer, en toen gooide hij zijne vrouw van de trappen. (Zie STEINMEIJER.)
Baard, broek en beurs: dat zijn drie B's des mans, die de vrouw moet mijden. (Zie B.)
Baat het niet, het schaadt niet, zei Jaap, en hij gaf zijne vrouw nog een' zoen, toen ze al dood was. (Zie JAKOB.)
Beetje bij beetje, zei de vrouw, dan komt de ton vol, en toen maakte zij boter. (Zie BEETJE.)
Berijd geen jong veulen, noch prijs nwe vrouw in hare tegenwoordigheid. (Zie TEGENWOORDIGHEID.)
Beter een andermans vrouw, dan zelf verlegen. (Zie MAN.)
Bij eene vrouw: of sterke liefde of groote haat. (Zie HAAT.)
Bij eene vrouw zoekt men naar deugd, bij een wijf naar schoonheid. (Zie DEUGD.)
Bloode harten minden nooit (*of:* sliepen nooit bij) schoone vrouwen. (Zie HART.)
Daar de man te veel van koeken houdt, behoeft de vrouw niet altijd de pan bij den steel te houden. (Zie KOEK.)
Daar de vrouw gierig is, En de man bierig is, E[n] de dochter oppast, Lijdt de meid overlast. (Z[ie] DOCHTER.)
Daar geene vrouwen zijn, is geene toeving. (Z[ie] TOEVING.)
Daar goede azijn is, plegen kwade vrouwen te zij[n]. (Zie AZIJN.)
Daar hij regt in de deur ziet, daar zal de vrou[w] niet van het kind sterven. (Zie DEUR.)
Daar hoort meer toe dan: vrouw! lig stil. 2
Daar is geene koe aan over stuur, zei de boer, toen stierf zijne vrouw. (Zie BOER.)
Daar is geene vrouw kwaad, Zoo 't de vrouw ... toelaat.
Daar kom je wel kaal af, zei de vrouw tegen ha[ar] man, en hij kwam van den barbier. (Zie BA[R]BIER.)
Daar vrouwen tusschen komen, is het genoegza[am] bedorven. 3
Daden zijn mannen, woorden zijn vrouwen. (Z[ie] DAAD.)
Dan de man de vrouw bemint, Als hij doof is, ... zij blind. (Zie MAN.)
Dat de vrouw graag mag, Eet de man alle d[ag]. (Zie DAG.)
Dat het zeewater zoo zout is, komt van al de ... kelharings, die erin zwemmen, zei de oude vrou[w]. (Zie HARING.)
Dat is bedelaars kost, zei de vrouw, en zij ba[kte] eijeren met metworst. (Zie BEDELAAR.)
Dat is de winkel van vrouw Gordijn. (Zie GORDIJ[N].)
Dat is dubbel wel gevochten, zei Hansje, en ... had zijne vrouw wat gefoold. (Zie HANS.)
Dat is eene vrouw als eene zweep.
Dat is een moord, zei vrouw Paus. (Zie MOORD.)
Dat is een schoon horologie, zei Hans, en hij ... het speldenkussen zijner vrouw. (Zie HANS.)
Dat is maar, om kennis te maken, zei losse F... en hij lichtte zijne vrouw met eene houten lant... naar bed, daar de nachtegaal zeven jaren op ... zongen had. (Zie BED.)
Dat vrouwen weten, blijft gesloten Als melk, ... eene zeef gegoten. (Zie MELK.)
De duivel geeft luttel om eene leugen, als hij kw... kan stoken tusschen man en vrouw. (Zie DUIVE[L].)
De eene vrouw is goud, De andre wormig ho[ut]. (Zie GOUD.)
De geest Is het beste vrouwefeest. (Zie FEEST.)
De heer Voor de eer; De vrouw Voor den bo[uw]. (Zie BOUW.)
De jonge vrouw aan d' ouden man, Zoodat de e... d'andren helpen kan. (Zie MAN.)
De karige vrouw gaat dikwijls ter kiste. (Zie KI[STE].)
Dek ze, dek ze, zei de man tegen zijne vrouw; ... waarom zou ik ze dekken, ik heb ze niet ge... len, zei ze, en zij zat met de rokken op ha... kniën. (Zie KNIE.)
De man bestuurt het huishouden, en de vrouw ga... loopen. (Zie HUISHOUDEN.)
De naaste in den graad, De oudste op de stra[at], Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen beho[uden] ...

1 Tuinman II. bl. 70. Modderman bl. 47. 2 Campen bl. 38. 3 Folie I. 370.

of: Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)
k dan maar: adieu vrouw en kinderen. (Zie ND.)
mannen geeft men huisvrouwen, den kinderen eeft men brood. (Zie BROOD.)
vrouwen gezigt Bedriegt zoo ligt. (Zie AANZIGT.)
vrouwen heimelijkheden zijn gespleten: Zij ggen wel, wat zij niet weten. (Zie HEIMELIJKHEID.)
vrouwen liefde is als de wijn, Die ligt verant in azijn. (Zie AZIJN.)
vrouwen tong gaat heen en weêr als de staart an een kwikstaartje. (Zie KWIKSTAART.)
leutels hangen niet aan een' vrouwenaars. (Zie ARS.)
tongen der vrouwen zijn langer dan hare rok. (Zie ROK.)
vrouw eens jongen mans en de kinderen eener agd zijn altijd wel onderwezen. (Zie KIND.)
rouwen drijven al haren wandel met den raad s spiegels (*of:* Eene vrouw kan niet nalaten, h zelve te zien, als zij voorbij den spiegel gaat). ie RAAD.)
vrouwen gaan af gelijk de kassa: vijf ten honrd. (Zie HONDERD.)
rouwen hebben drieërlei tranen: van leed, van geduld en van bedrog. (Zie BEDROG.)
rouwen hebben zeven geesten in het lijf. (Zie ST.)
vrouwen sterven van blijdschap, de mannen n zwarigheid. (Zie BLIJDSCHAP.)
rouwen willen altijd het laatste woord hebben. 1
rouwen zijn geen wijzen gunstig.
rouwen zijn van éénen aard. (Zie AARD.)
vrouwen zijn zwakke vaten, daarom leg ik er n' band om, zei de kuiper, en hij roste zijne ouw. (Zie BAND.)
vrouw is de baas. (Zie BAAS.)
vrouw is 's mans lijf en leven. (Zie LEVEN.)
rouw kan met den boezelaar meer uit het huis agen, dan de man er met den hooiwagen kan rijden. (Zie BOEZELAAR.)
vrouw kan zich voor haren man niet verbinden. ie MAN.)
vrouw maakt den noen, de heer den avond. ie AVOND.)
vrouwtjes bevinden, dat een fijne draad best ait. (Zie DRAAD.)
vrouw wil meesteresse zijn. (Zie MEESTERESSE.)
wijn en de vrouwen zijn gevaarlijke klippen. ie KLIP.)
woorden van een' man zijn als een pijl: zij gaan p het doel af, — die van eene vrouw als een ebroken waaijer: zij hebben geen vereenigingsunt. (Zie DOEL.)
dingen gaan hand aan hand, even als man en rouw, wanneer zij eene goede bui hebben. (Zie UI.)
eene goede vrouw behoeft, De knoop is vast, r bij ze wel beproeft. (Zie KNOOP.)
eene schoone vrouw trouwt, heeft er twee op en jaar. (Zie JAAR.)
ééne vrouw heeft gehad, verdient eene kroon van lijdzaamheid; die er twee heeft gehad, van dwaasheid. (Zie DWAASHEID.)
Die een oud huis heeft en eene jonge vrouw, heeft werk genoeg. (Zie HUIS.)
Die gaarne dobbelt, in de herberg gaat, en met schoone vrouwen verkeert, kruis noch munt zal hem blijven. (Zie HERBERG.)
Die geene eerlijke vrouw heeft (*of:* kan krijgen), moet zich met eene hoer behelpen. (Zie HOER.)
Die geene katten lijden mag, zal geene schoone vrouw krijgen. (Zie KAT.)
Die geene vrouw heeft, kleedt ze wel; die geene kinderen heeft, voedt ze wel. (Zie KIND.)
Die haar tot vrouw heeft, behoeft geen: God straf me! te zeggen. (Zie GOD.)
Die in vrede wil leven, late zijne vrouw het opperhoofd. (Zie OPPERHOOFD.)
Die in vrouw Venus hof wil wandlen, Moet stout verzoeken, zachtjes handlen. (Zie HOF.)
Die matig den darm vult, van pas den nek warm houdt, en zijne vrouw verre van zijne zijde verwijdert, leeft in gezondheid. (Zie DARM.)
Die proeft een vrouw of een' meloen, Die moet het van het staartstuk doen. (Zie MELOEN.)
Die slechts geleerdheid zoekt, en wijsheid daar niet bij, Slaapt bij de kamenier, en gaat de vrouw voorbij. (Zie GELEERDHEID.)
Die vrouw heeft meer van eene kamer- dan van eene keukenmeid. (Zie KAMER.)
Die wil kennen des mans grond, Die ala zijne vrouw of zijnen hond. (Zie GROND.)
Die zich niet verheugt in schoone vrouwen of goeden wijn, Die moet kwaad van nature zijn. (Zie NATUUR.)
Die zijne vrouw liefheeft, late ze t' huis. (Zie HUIS.)
Die zijne vrouw suikert, zal eene zoete vrouw vinden.
Door wijn, door vrouwen en door spel wordt de man al lagchend arm. (Zie MAN.)
't Draait alles op een' top Naar vrouwe modes kop. (Zie KOP.)
Drie dingen zijn wel te gelooven: eene vrouw, die groot gaat, een schip, dat gebroken is, en een mensch, die dood is. (Zie DING.)
Drie vrouwen en ééne gans maken eene markt. (Zie GANS.)
Een blind man is een arm man; maar die zijne vrouw niet bedwingen kan, is nog veel armer man. (Zie MAN.)
Een diamant van eene dochter wordt wel een glas van eene vrouw. (Zie DIAMANT.)
Eene bedroefde bruid maakt eene blijde vrouw. (Zie BRUID.)
Eene bestendige vrouw is een vogel, dien men nooit gezien heeft. (Zie VOGEL.)
Eene degelijke huisvrouw moet zorgen voor vijf K's. (Zie HUIS.)
Eene deugdzame vrouw heeft ooren noch oogen. (Zie OOG.)
Eene dronken vrouw is een engeltje in 't bed. (Zie BED.)
Eene goede vrouw, eene luije meid. (Zie MEID.)
Eene goede vrouw is alle eer waard. (Zie EER.)
Eene goede vrouw is het beste huisraad. (Zie HUISRAAD.)

———

rasmus III. bl. 131.

Eene goede vrouw is zonder hoofd. (Zie HOOFD.)
Eene goede vrouw kan men met geen goud betalen (*of:* opwegen). (Zie GOUD.)
Eene goede vrouw maakt een' goed' man. (Zie MAN.)
Eene goede vrouw zal nimmer ledig zijn. 1
Eene ijdele kas maakt eene dolle vrouw. (Zie KAST.)
Eenen man met rood haar, eene vrouw met eenen baard: groet ze over vier mijlen ver of lang, met drie steenen in de hand. (Zie BAARD.)
Eener vrouwe dood Is eens mans elleboogstoot. (Zie DOOD.)
Eene schoone vrouw, eens mans kort leven. (Zie LEVEN.)
Eene schoone vrouw en een fijn kleed ontmoeten altijd een' spijker op hunnen weg. (Zie KLEED.)
Eene schoone vrouw is haast bemind, maar eene leelijke laat men links liggen: de schoone willen 't waard zijn. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Eene verstandige vrouw weet wel, dat de man de broek aan moet houden. (Zie BROEK.)
Eene vrouw, die geeft, biedt hare eer; eene vrouw, die neemt, verkoopt hare eer: eene vrouw, die in eere wil leven, mag noch nemen, noch geven. (Zie EER.)
Eene vrouweborst is sterker dan eene dommekracht. (Zie BORST.)
Eene vrouw, een huis en eene hoef Is genoeg voor eens mans behoef. (Zie BEHOEFTE.)
Eene vrouwehand vindt nimmer rust. (Zie HAND.)
Eene vrouw kan meer. 3
Eene vrouw neemt geen' ouden man om Godswil. (Zie GOD.)
Eene vrouw staat nooit verlegen.
Eene vrouw versiert zich van nature gaarne. (Zie NATUUR.)
Eene vrouw zonder man is eene vrouw zonder ziel. (Zie MAN.)
Eene welbeminde vrouw, een huis vol vrede. (Zie HUIS.)
Eene wijze vrouw is tweewerf zot. 4
Eene zotte vrijster en eene dronken vrouw zijn twee open deuren. (Zie DEUR.)
Eene zotte vrouw kent men aan haar rokje. (Zie ROK.)
Eene zuinige vrouw is een middelbaar pachtgoed. (Zie GOED.)
Eén God, ééne vrouw, maar veel vrienden. (Zie GOD.)
Een goed man maakt wel eene goede vrouw. (Zie MAN.)
Een huis is gemaakt, maar eene vrouw is nog te maken. (Zie HUIS.)
Een jonge vrouw en molenrad, Daaraan ontbreekt gemeenlijk wat. (Zie MOLEN.)
Een jonge vrouw en oude wijn: Die zijn bekwaam tot vrolijk zijn. (Zie VROLIJK.)
Een kind, dat met wijn wordt opgevoed, eene vrouw, die Latijn spreekt, en eene zon, die te vroeg schijnt, maken zelden eene goede rekening. (Zie KIND.)
Een kleed, te veel aan 't lijf, eene vrouw, te veel gezien, zijn beide niet te veel gezien. (Zie KLEED.)
Een kring om de maan: Dat kan nog gaan; Maar een kring om de zon: Daar huilen vrouw en kinders (*of:* weeuw en weezen) om. (Zie KIND.)
Een man heeft weinig eere, als hij eene vrouw slaat is zij boos, zoo helpt het niet, en is zij vroom zoo doet hij haar onregt. (Zie EER.)
Een man zonder vrouw is eene keuken zonder vu (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam zond ziel). (Zie KEUKEN.)
Een naaikussen is een vrouwenlessenaar. (Zie KUSSEN.)
Een oud man en een jonge vrouw Blijft zelden d met groot berouw. (Zie BEROUW.)
Een schoone vrouw en zoete wijn, Die zijn w heimelijk venijn. (Zie VENIJN.)
Eens dominé's lot Is eene vrouw, die rijk is, gier of zot. (Zie DOMINÉ.)
Eens mans leugen is eener vrouwe troost. (Z LEUGEN.)
Een vervaard man kreeg nooit eene schoone vrouw (Zie MAN.)
Een vrijer kreeg welhaast een vrouw, Wist slechts, waar hij vrijen zou. (Zie VRIJER.)
Een vrouw draagt meer uit met een' lepel, D een man inbrengt met een schepel. (Zie LEPE
Een vrouwenhaar trekt meer dan een marszeil (kabeltouw). (Zie HAAR.)
Een vrouwenhaar trekt meer dan zeven paard (*of:* dan honderd paar ossen). (Zie HAAR.)
Een wijze vrouw Is 's mans behou. (Zie BEHOU
Een wild paard en een schoone vrouw — Sch niet een' dag dan met berouw. (Zie BEROUW.)
Een ziek wijf en eene kranke vrouw. 5

[*Dat wel zeggen: van welken kant m beschouwt, 't is hetzelfde gebrek. Men dit van dingen, die, hoe men ze wendt of ke altijd eene slechte zijde vertoonen.*]

Eindelijk komt Jan in 't wambuis en de vrouw het warme bed. (Zie BED.)
Elkeen kan kwade vrouwen temmen, behalve h die ze moet houden (*of:* die ze heeft). 6
Er groeit veel onkruid in vrouweschoenen. (Z ONKRUID.)
Fier gelaat van schoone vrouwen heeft menig man aan het dolen gebragt. (Zie GELAAT.)
Fijtje bij Fijtje, zei de vrouw, wij Kalissen b sch.... malkander niet. (Zie FIJTJE.)
Gapen en geeuwen komt nooit uit welbehagen tenzij het van honger, dorst of vrouwen-lust (Zie DORST.)
Gebroken beenen en eerbare vrouwen Moeten st en kamer houën (*of:* moeten het huis beware (Zie BEENEN.)
Geen beter loog Dan 't vrouwen-oog. (Zie LOOG
Geen ding zoo schandelijk of zwaar, dat eene vr of een monnik niet begaat. (Zie DING.)
Geene grootere vreugde ter wereld, dan dat m en vrouw in vrede leven. (Zie MAN.)
Geene zieke vrouw zonder krank wijf. 7

[*Dat wil zeggen: of men het gebrek al m een' anderen naam aanduidt, zoo verand dit de zaak daarom niet.*]

Geen twee katten aan één muis, Geen twee vrou in één huis. (Zie HUIS.)
Geile vrouwen, die schoon zijn, Heet men juweel bij het zwijn. (Zie JUWEEL.)

---

1 Gruterus III. bl. 148.
2 Gruterus III. bl. 143.
3 *Mergh* bl 18.
4 Gruterus III. bl. 143.
5 *Campen* bl. 77. Tuinman I. bl. 315, II. bl. 73, 88, 98. Meijer bl. 35.
6 de Brune bl. 274.
7 v. Nyenborgh bl. 134.

Gelijk als gij uw kinders woudt, Zie, dat gij zulk een vrouwe trouwt. (Zie KIND.)
Gelukkig de vrouw, over welke niemand spreekt.
Gelukkig is de man, Die de vrouw derven kan. (Zie MAN.)
Geluk van vrouwen is ramp in de beurs. (Zie BEURS.)
Gij moogt niet alles hebben: eene schoone vrouw en rein zuivel. 1

[*Met dit spreekwoord bespot men den man, die eene vrouw trouwde, alleen om hare schoonheid. Het denkbeeld, dat* eene schoone vrouw en rein zuivel *niet gepaard gaan, maar het bezit van de eerste een gemis van het laatste ten gevolge heeft, wordt nog sterker uitgedrukt, als men zegt:* Hoe schooner vrouw, hoe vuiler zuivel.]

Goede mannen hebben gemeenlijk kwade vrouwen. (Zie MAN.)
Goede wijn Doet vrouwen blijde zijn. 2
Goed kats, goed vrouws. (Zie KAT.)
Help vrouw, help man, Help al, wat helpen kan. (Zie MAN.)
Het blijft hem aan de vingers hangen, als der goede vrouw de aalmoes. (Zie AALMOES.)
Het gaat hem als vrouw Davion: hij leeft van zijne schade. (Zie DAVION.)
Het geschiedt uit liefde, zei Jeroen, en hij zoende zijn vrouws billen met den schuimspaan. (Zie BIL.)
Het helpt niet, of de man het er al met de schop inbrengt, als de vrouw het er weêr met den wagen uitvoert. (Zie MAN.)
Het is allerliefst mooi weêr, zei de vrouw; ja, wel allerliefst mooije nachtvorstjes, antwoordde de man. (Zie MAN.)
Het is een beschut voor eene vrouw, dat zij een klein kind heeft: dan mag zij aan de deur staan. (Zie BESCHUT.)
Het is eene brave (*of:* lustige) tasch van eene vrouw. (Zie TASCH.)
Het is eene parel van eene vrouw. (Zie PAREL.)
Het is eene vrouw, die niemand van zich weert, of het moest eene mug zijn. (Zie MUG.)
Het is geene vrouw: zij heeft aars noch borsten. (Zie AARS.)
Het is gemakkelijker, een' troep muizen naar Jeruzalem te drijven, dan twee vrouwen te bewaken. (Zie JERUZALEM.)
Het is goed, eene ontvangers vrouw te zijn; maar kwaad, de weduwe. (Zie ONTVANGER.)
Het is verzien, zei Baax; toen lag hij bij de vrouw. (Zie BAAX.)
Het is vrouwen-deeg. (Zie DEEG.)
Het is wel een verloren hof, daar de beesten niet paren, de vrouw brast, de zoon dobbelt, de dochter loopt, en de meid zwanger is. (Zie BEEST.)
Het kwaadste van een' man is beter dan het beste van eene vrouw. (Zie GOEDE.)
Het meisje wil geen' man hebben; maar zij is gaarne bij het volk, dat haar eene vrouw kan maken. (Zie MAN.)
Het oog van den meester maakt het paard (*of:* de kudde) vet, En dat van het vrouwtje de kamers net. (Zie KAMER.)
Het oog wil ook wat hebben, zei de man, en toen sloeg hij zijne vrouw een blaauw gezigt. (Zie AANGEZIGT.)
Het overleggen is 't al, zei de vrouw, en zij braadde het spek in de boter. (Zie BOTER.)
Het paard gengelt aan eene losse lijn, gelijk de man aan het draadje van de vrouw. (Zie DRAAD.)
Het streelen der vrouwen Moet men als venijn schouwen. (Zie VENIJN.)
Het zal hem rouwen, Die looft de vrouwen. 3
Hetzij voor mannen of voor vrouwen: Beter naar 't oor dan 't oog te trouwen. (Zie MAN.)
Hieruit kent men vrouwen-zinnen: Veeltijds spieglen, zelden spinnen. 4
Hij is dwaas, die eene vrouw meer betrouwt, dan als het pas geeft. (Zie DWAAS.)
Hij is ertoe gereed als een man, om zijne vrouw uit te leenen. (Zie MAN.)
Hij is in een vrouwehemd gedoopt. (Zie HEMD.)
Hij is in onzer vrouwen gild. (Zie GILD.)
Hij is, zoo als Plato zegt, een groot beest, sprak Koen, die geene vrouwen mint, al was het ook eene boeren-meid. (Zie BEEST.)
Hij kan geene vrouw los krijgen.
Hij ligt bij zijne vrouw t'huis. (Zie HUIS.)
Hij ligt nog achter zijn vrouws batterij. (Zie BATTERIJ.)
Hij mag met zijne vrouw wel op eene ton dansen. (Zie TON.)
Hij mag van geene vrouwen hooren. 5
Hij speelt met zijn vrouws japon; maar dan is ze erin. (Zie JAPON.)
Hij wint daaraan als vrouw Soere. (Zie SOERE.)
Hij ziet liever eene vrouw in het hemd, dan een' ruiter in het harnas. (Zie HARNAS.)
Hoe meer men eene vrouw bidt, hoe meer zij tegengesteld handelen zal. 6
Hoer is een vrouwenaam. (Zie HOER.)
Hoe schooner vrouw, hoe vuiler aars. (Zie AARS.)
Hoe schooner vrouw, hoe vuiler zuivel. 7
Ho, ho! dat gebrui moet ophouden, zei schele Jaap, en zijn buurman zoende zijne vrouw. (Zie BUURMAN.)
Honden-muilen, mans aarzen en vrouwen-kniën zal men zelden warm zien. (Zie AARS.)
Hou je gat stil, zei Bartel tegen zijne vrouw, en haar hemd stond in brand. (Zie BARTEL.)
Hupsche en nette vrouwen dragen staâg naald en garen bij zich. (Zie GAREN.)
Ieder kust zijne vrouw op zijne manier. (Zie MANIER.)
Je zou zeggen! zei vrouw Streep. (Zie STREEP.)
IJdele kamers maken zotte vrouwen. (Zie KAMER.)
Ik heb er wel honderdmaal op gelet, dat het op Palmzondag regende, zei de vrouw, en zij was veertig jaar oud. (Zie JAAR.)
Ik kan mij niet begrijpen, dat de orgelist weder beginnen kon, zei de oude vrouw, wij waren aan het laatste vers. (Zie ORGELIST.)
Ik moet eens zien, hoe laat het is, zei Jan Uurwerk, en hij zette het naaikussen zijner vrouw in de zon. (Zie JAN UURWERK.)

---

1 Sartorius *tert.* IV. 29.
2 Gruterus III. bl. 148.
3 Sartorius *sec.* X. 98.
4 Cats bl. 500.
5 Sartorius *sec.* X. 90.
6 *Mots* bl. 76.
7 *Prov. seriosa* bl. 26. Gheurts bl. 40.

Ik moet vrouw koning ook eens zien, zei Geertje-moei. (Zie GEERTJE.)
Ik versta je wuiven wel, je zult van nacht niet t'huis komen, zei de vrouw, en zij zag haar' man aan de galg hangen. (Zie GALG.)
Ik versta uw weifelen wel, zei de goede vrouw. 1
Ik zal mijne vrouw wel te hulp komen, zei Gerrit, en hij likte den schotel uit. (Zie GERRIT.)
Indien de man is hupsch en zoet, Vergeet de vrouw haar eigen bloed. (Zie BLOED.)
In geld, in vrouwen en in wijn Is deugd en vreugd, maar ook venijn. (Zie DEUGD.)
In vijf dingen is jolijt: lange maaltijden, jong vleesch, oude visch, een schoon vrouwtje en wijn op den disch. (Zie DING.)
Jonge vrouwen, die niet schoon zijn, hebben gaarne leelijke kamenieren. (Zie KAMENIER.)
Jonge vrouwen zijn de paarden, waar oude mannen op naar de hel rijden. (Zie HEL.)
Is uwe vrouw goed en uw been kwaad, Houd ze beide van de straat. (Zie BEENEN.)
Ken de vrouw Vóór de trouw. (Zie TROUW.)
Koeijen hebben plekken, En vrouwen hare vlekken. (Zie KOE.)
Kom aan geen vrouwenjuk dan wel beraân. (Zie JUK.)
Kom niet aan vrouwen: daar is geene eer te halen. (Zie EER.)
Koop onbezien: het zal u rouwen, En meest in handel met de vrouwen. (Zie HANDEL.)
Kosters, priesters en vrouwen Zijn nooit te vertrouwen. (Zie KOSTER.)
Kwalijk zal men ontmoeten: Schoone vrouw zonder sproeten. (Zie SPROET.)
Laat het maar loopen, zei de man, en het vrouwtje had vergeten, het kraantje van de koffijkan te sluiten. (Zie KAN.)
Luttel spreken en stille zwijgen, Doet der vrouw veel eere krijgen. (Zie EER.)
Maakt eene vrouw den man zeer rijk, Zoo groeit er twist in 't huwelijk. (Zie HUWELIJK.)
Malkander geen Elizabeth te noemen: dat is een vrouwenaam. (Zie ELIZABETH.)
Man en vrouw hebben ééne tronie. (Zie MAN.)
Man en vrouw hebben geen verscheiden goed. (Zie GOED.)
Man en vrouw zijn één, zei Jochem; maar in de Delftsche schuit betalen zij voor twee. (Zie DELFT.)
Mans eere, vrouwe deugd. (Zie DEUGD.)
Meenen — dat bedroog de vrouw, Wevend met een vreemd getouw. (Zie GETOUW.)
Meisjes worden gaarne vrouw. (Zie MEISJE.)
Men bergt eer duizend mannen in een pothuis, dan twee vrouwen kunnen leven in een groot huis. (Zie HUIS.)
Menigeen verdoemt, om vrouw en kinder-wille, lijf en ziel. (Zie KIND.)
Men kan het niet al hebben: veel boter en eene vette jonge vrouw. (Zie BOTER.)
Men kan zich vergissen, zei de vrouw, en zij smeet twee lood gemalen peper in de koffijkan. (Zie KAN.)
Men kent de vrouw niet aan haar rokje, noch den wijn aan het zwikje. (Zie ROK.)
Men moet een huis kiezen, dat in orde is, en eene vrouw, die men naar zijne hand kan zetten. (Zie HAND.)
Men moet Vastenavond met zijne vrouw, en Paschen met zijn' pastoor houden. (Zie PASCHEN.)
Men roept geene vrouwen tot een ambt. (Zie AMBT.)
Men wordt veel meer bedrogen in vrouwen en paarden dan in andere dieren. (Zie DIER.)
Men zal eener vrouw niets heimelijk zeggen, want zij kan niet zwijgen. 2
Met een' man met een' baard Is eene vrouw bewaard. (Zie BAARD.)
Met heksen of geleerde spraken Zal zich geen vrouw beminlijk maken. (Zie SPRAAK.)
Met wel te dienen en zijn getrouwe Geraakt de schildknaap aan de vrouwe. (Zie SCHILDKNAAP.)
Mijn geest getuigt zulks, zei Jeremias de Kwaker, en hij ontbood zijne vrouw voor den vrederegter. (Zie GEEST.)
Naberouw is vrouwen berouw. (Zie BEROUW.)
Nabij de tafel en verre van de vrouwen, wilt gij lang een oud man blijven. (Zie MAN.)
Niets ergers is ter wereld te vinden Dan kwade vrouwen en valsche vrinden. (Zie VRIEND.)
Of de vrouw mint of haat, Zelden houdt ze maat. (Zie MAAT.)
Om den man welbehagelijk te wezen, moet men de vrouw tot vriend hebben (*of:* houden). (Zie MAN.)
O naakte bolletje, zei de vrouw, en zij zag, dat haar mans hoofd kaal geschoren was. (Zie BOL.)
Op schoone bloemen en vrouwen is niet te rekenen: beider eer is teêr. (Zie BLOEM.)
Oude kleêren en schoone vrouwen Blijven overal aan houën. (Zie KLEED.)
Oud geld en jonge vrouwen — Wilt die vrij in 't duister houën. (Zie DUISTER.)
Overal zit bedrog in, als men maar kans ziet, geld te winnen, zei de vrouw in alle eenvoudigheid; in mijn' tijd waren de perziken wel driemaal grooter. (Zie BEDROG.)
Peterselie (*of:* Peper) helpt de mannen te paard, en de vrouwen onder de aarde. (Zie AARDE.)
Reist vrouw of maagd in bedevaart, Zij krijgt al ligt een' kwaden aard. (Zie AARD.)
Schoone vrouwen binden de huiszorg aan de knieën. (Zie HUIS.)
Schoone vrouwen en paarden doen het geld wel verteren. (Zie GELD.)
Snuivende manluî, Fluitende vrouwluî En brullende koei Zijn zelden goei. (Zie KOE.)
Straf of streel uw vrouwe niet, Daar 't iemand hoort, of iemand ziet. 3
Teerlingen, vrouwen en kannen — Deze drie dingen onteeren de mannen. (Zie DING.)
Terwijl het vrouwtje klappeit, verliest zij een steekje. (Zie STEEK.)
Toen ik eene maagd was, toen waren er maagden, zei de vrouw. (Zie MAAGD.)
Toen mijne koe stierf, bood niemand mij eene andere aan, zei de boer; maar mijne vrouw was

1 *Campen* bl. 98. Sartorius *tert.* I. 59. Winschooten bl. 349. Meijer bl. 46.
2 *Campen* bl. 26.
3 Cats bl. 500. Hogaert bl. 87.

pas dood, of elk wist mij eene nieuwe te bezorgen. (Zie BOER.)
Tranen van vrouwen, 't hinken van honden en de oostenwind duren geene drie dagen. (Zie DAG.)
Twee broêrs vrouwen kijven veel. (Zie BROEDER.)
Twee oogen zijn niet genoeg, om eene vrouw te kiezen. (Zie OOG.)
Uit liefde voor den ridder kust de vrouw den schildknaap. (Zie LIEFDE.)
Van vader (*of:* den man) komt eere, van moeder (de vrouw) gemak. (Zie EER.)
Van vogelen, honden, wapenen en vrouwen: Voor ééne vreugd wel duizend rouwen. (Zie BEROUW.)
Vervaarlijk is der vrouwen twist, Gelijk de pest, die in 't vernielen niet en mist. (Zie PEST.)
Visschen en jagen Zijn vrouweplagen. (Zie PLAAG.)
Visschen en vrouwen zijn nergens beter dan onder den buik (*of:* aan den staart). (Zie BUIK.)
Voor korte vrouwen moet men buigen. 1
Voorzigtigheid is de moeder der wijsheid, zei Joris, en hij leide, terwijl zijne vrouw sliep, een half dozijn eijeren onder haren aars, om uit te broeijen. (Zie AARS.)
Vrouwen en hennen, als zij ver van huis gaan, dolen ligt. (Zie HEN.)
Vrouwen en kinderen weten wel, dat van Compostella geen goed compost komt. (Zie COMPOST.)
Vrouwen en peren, die niet kraken, Die plagten allerbest te smaken. (Zie PEER.)
Vrouwen-gemoed, heeren-gunst, April-weder en het kaatsspel veranderen dikwijls. (Zie APRIL.)
Vrouwen-handen hebben oogen: ze gelooven 't niet, of ze moeten 't zien. (Zie HAND.)
Vrouwen-hart is geen steen; niet afstaan is mannelijk. (Zie HART.)
Vrouwen hebben lange kleederen en korten moed. (Zie KLEED.)
Vrouwen hebben te veel stonden, dat haar tot menige list brengt. (Zie LIST.)
Vrouwen-klap is niet gade te slaan. (Zie KLAP.)
Vrouwen-kleederen dekken wel. (Zie KLEED.)
Vrouwen-liefde is roerend goed. (Zie GOED.)
Vrouwen-list gaat boven alle list (*of:* is kwaad te doorgronden). (Zie LIST.)
Vrouwen met gekruld haar hebben wormen in het hoofd. (Zie HAAR.)
Vrouwen-ooren hebben gaarne smeekenden galm van strijkende monden. (Zie GALM.)
Vrouwen, paauwen en paarden Zijn de trotschte (*of:* stoutste) dieren der aarde. (Zie AARDE.)
Vrouwen-rouw wordt klein geacht, Als 't eene oog weent en 't andre lacht. (Zie OOG.)
Vrouwen Verouën. 2
Vrouwen, wijn en paarden: dat is koopmanschap van tarra (*ook wel:* al lakende (*of:* bedriegelijke) waar). (Zie KOOP.)
Vrouwen zijn de angels, om mannen aan te vangen. (Zie ANGEL.)
Vrouwen zijn twijfelmoedig van harte. (Zie HART.)
Vrouw! houd je kat t'huis; want het gaat regenen. (Zie HUIS.)
Vrouw! laat hem in: hij is mij zeer gelijk. (Zie GELIJK.)
Vrouw, maak mij toch den beker eens nat, zei de zuiper, hij is zoo droog als een meelzak. (Zie BEKER.)
Vrouw! neem je kat in huis; want er is donder aan de lucht. (Zie DONDER.)
Vrouwtjes, die gaarne hier en daar een offer ontvangen, Moeten haren mans de blaauwe huik omhangen. (Zie HUIK.)
Vrouwtjes moet men zachtjes handelen.
Vrouw, zijt gij arm of rijk, Breng geen hoofd ten huwelijk. (Zie HOOFD.)
Wanneer een man zijne vrouw éénmaal slaat, slaat hij haar meer. (Zie MAN.)
Wapenen, vrouwen en boeken behoeven dagelijksche behandeling. (Zie BEHANDELING.)
Waren er geene vrouwen, het ware al niet. 3
Waren er geene vrouwen, waar zou de manschap blijven! (Zie MANSCHAP.)
Wat de vrouw niet en mag, Komt zelden voor den dag. (Zie DAG.)
Wat doen de vrouwen in den krijg! (Zie KRIJG.)
Wat gij den man doet, dat doet gij zijner vrouw. (Zie MAN.)
Wat gij der vrouw doet, dat doet gij haren man. (Zie MAN.)
Wat is dat voor plukharen, zei Goosen, en hij zag zijn' buurman met zijne vrouw worstelen. (Zie BUURMAN.)
Wat kan de liefde niet al doen, zei de boer, en hij stak zijne vrouw in een' brouwketel, opdat zij van geene dokters-handen sterven zou. (Zie BOER.)
Wat vrouwen gedenken, is niet groot.
Wat vrouwluî zullen er tegenwoordig haar hemd om laten scheuren! (Zie HEMD.)
Weigeren is vrouwelijk, niet afhouden is mannelijk. (Zie MAN.)
Wel onthaalde vrouwen is een huis vol vreugde. (Zie HUIS.)
Wel te spreken, goede vrouwen. 4
Wie draagt er ergens slimmer schoen dan eene schoenmakers vrouw? (Zie SCHOEN.)
Wie eene goede vrouw heeft, is wel vermaagschapt. (Zie MAAGSCHAP.)
Wie kent er ooit, naar regten eisch, Meloenen en het vrouwevleisch? (Zie EISCH.)
Wie paard of vrouw zonder gebreken zoekt, zal stal en bed wel altijd ledig zien. (Zie BED.)
Wijsheid in mans, geduld in vrouwen: Dat kan het huis in ruste houën. (Zie GEDULD.)
Wijze en kloeke mannen zijn wel door eene vrouw omgebragt. (Zie MAN.)
Wilt gij voor u een vrouw of schoone paarden halen, Zoo kies ze nimmermeer dan uit de naaste palen. (Zie PAAL.)
Wintersche nachten, Vrouwen-gedachten En gunst van heeren Ziet men weldra keeren. (Zie GEDACHTE.)
Zeg niets aan eene vrouw, dan dat gij aan al de wereld wilt zeggen. 5
Zij heeft vrouwevleesch. (Zie VLEESCH.)
Zij is gepasseerd, zei Smitje; toen was zijne vrouw verdronken. (Zie SMITJE.)
Zijn paard, zijn zwaard, zijn wijn en vrouw — Die prees geen man dan met berouw. (Zie BEROUW.)

---

1 Cats bl. [illegible].
2 Cats bl. [illegible].
3 Gruterus III. bl. 173.
4 Cats bl. 490.
5 *Sel. Prov.* bl. 171.

Zoek een gemaakt (bereden, *of:* gedresseerd) paard, maar eene ongemaakte (onbereden, *of:* ongedresseerde) vrouw. (Zie PAARD.)
Zoet op zoet, zei Joris, en hij zoende zijne vrouw op eene suikerkist. (Zie JORIS.)
Zonder vrouwen, zonder wijn Kan niemand (*of:* Kan men niet) vrolijk zijn. (Zie VROLIJK.)
Zoo lang de vrouw wascht, krijgt de man geen goed woord. (Zie MAN.)
Zoo lange leeft hier vrouw en man, Als hij de kaas verdouwen kan. (Zie KAAS.)
Zoo menige haven, zoo menige vrouw. (Zie HAVEN.)
Zoo wat entre deux, als Saar: die was maagd, vrouw noch moeder. (Zie MAAGD.)
Zwangere vrouwen hebben al wonderlijke lusten. (Zie LUST.)

VROUWENDAG.

Het is daar altijd Vrouwendag.
Het is Vrouwendag van daag. (Zie DAG.)

VRUCHT.

Aan de vruchten kent men den boom. (Zie BOOM.)
Alle boomen, die schoone blâren hebben, dragen daarom geene goede vruchten. (Zie BLAD.)
Alle vrucht smaakt naar haren boom. (Zie BOOM.)
Bloemen zijn geene vruchten. (Zie BLOEM.)
Daar is vrucht noch loog in. (Zie LOOG.)
Dat is een lust zonder vrucht of nut. (Zie LUST.)
Dat zijn de vruchten van den oorlog. (Zie OORLOG.)
De aarde, die het zout uitgeeft, heeft geene andere vrucht. (Zie AARDE.)
De boom, waar gij nu vrucht van leest: Die is weleer een rijs geweest. (Zie BOOM.)
De geweldige eiken van Bazan dragen vrucht voor de zwijnen. (Zie BAZAN.)
De vruchten, die in de schaduw wassen, zijn niet van zulk een' goeden smaak, als die in de zon groeijen. (Zie SCHADUW.)
Die eens van de verboden vrucht heeft geproefd, blijft ervan eten.

[*Met* de verboden vrucht te proeven, *bedoelt men hier*, onkuischheid bedrijven, *en zinspeelt op den* boom der kennis des goeds en des kwaads. *Men past dit spreekwoord toe op meisjes*, die een ongelukje gehad hebben.]

Die van zijn' akker oogsten wil, moet hem bezaaijen (*of:* Onbebouwde akker draagt zelden goede vrucht). (Zie AKKER.)
Een boom, die gedurig verplant wordt, gedijt zelden (*of:* draagt zelden goede vrucht, *ook wel:* kan geene wortelen schieten). (Zie BOOM.)
Een goede boom brengt goede, maar een kwade boom brengt kwade vruchten voort. (Zie BOOM.)
Een goede en nutte vrucht, Rijpt nimmer in de vlugt. (Zie VLUGT.)
Een mensch zonder opvoeding is een boom zonder vruchten. (Zie BOOM.)
Geduld is een bitter kruid, maar draagt echter goede vrucht. (Zie GEDULD.)
Het gebed is zonder vrucht, zoo de ijver ontbreekt. (Zie GEBED.)
Het is nieuwe vrucht.
Het is zoo noodzakelijk als de zon onder de nieuwe vruchten.
Het zijn de slechtste vruchten niet, waaraan wespen knagen.
Hij plukt de vruchten van zijnen arbeid. (Zie AR-BEID.)
Hij plukt vruchten op den Helicon. (Zie HELICO
Hooge boomen geven meer schaduw dan vrucht (Zie BOOM.)
Mager vee geeft mageren mest, en magere schrale vruchten. (Zie MEST.)
Naardat men den akker bouwt, draagt hij vru (Zie AKKER.)
Of al de os van 't ploegen zucht: Een ander h de zoete vrucht. (Zie OS.)
Ontwortel uwen boom, Indien gij wilt, dat geen vrucht van koom'. (Zie BOOM.)
Tucht Baart vrucht. (Zie TUCHT.)
Van de grofste stammen krijgt men de fijnste vru ten. (Zie STAM.)
Van dien boom plukt men wrange vruchten. (BOOM.)
Verboden vruchten zijn de zoetste.
Waar men vruchtboomen zet, valt niet altijd vruchten te rekenen. (Zie BOOM.)
Waar vrucht is, daar is ook schaamte. (SCHAAMTE.)
Weinig hout, veel vruchten. (Zie HOUT.)
Zoo de zucht, Zoo de vrucht. 1
Zulk zaad gezaaid, Zulke vrucht gemaaid. 2

VUIL.

Bij den vuile leert men stinken. 3
Brassers zijn vuilmonden. (Zie BRASSER.)
Den vuile valt het vuile. 4
De vuilste moet kok zijn. (Zie KOK.)
Het is eene vuilpeuk.

[*In Vlaanderen benoemt men alzoo morsige vrouw.*]

Hij is zoo vuil, dat hij zijn' eigen' drek wel eten. (Zie DREK.)
Vuilmonden hebben wat te vegen. 5

VUILNIS.

Als het op een vuilnis-varen uitkomt. 6
Dat oude vuil verhalen. 7
Dat pronkt als eene vlag op eene modder- (*of:* v nis-) schuit (*of:* praam). (Zie MODDER.)
Den varkens komt de draf en vuiligheid toe. DRAF.)
Den vuile valt het vuile. (Zie VUIL.)
De wol veegt het vuil van het linnen af, zei Drantel, en hij had zijn hemd bek..., da met zijnen mantel afveegde. (Zie HEMD.)
Eigen vuil verlet niet. 8
Er is geen vuiltje aan de lucht. (Zie LUCHT.)
Er is vuil aan den knikker. (Zie KNIKKER.)
Het is al oud vuil. 9
Het is eene smeervlek in de vuilnis. (Zie SME
Het zou vuil van den vloer zijn. (Zie VLOER.)
Hier wat vuil en daar wat kuisch, leert wel h houden. (Zie KUISCH.)
Hij heeft het met vuilen geklaard. 10
Hij kan zijn vuiltje met een ander uiten. 11 (de *Bijlage*.)

---

1 12 *Jan*. Gruterus I. bl. 124. Cats bl. 425. Bogaert bl. 65.
2 Gheurtz bl. 61.
3 *Mergh* bl. 47. Willems III. 111. Modderman bl. 137.
4 *Prov. seriosa* bl. 11.
5 v. d. Venne bl. 214.
6 Sartorius *tert*. VIII. 23.
7 Servilius bl. 166*.
8 Cats bl. 418.
9 Tuinman I. bl. 177, 356.
10 Tuinman I. bl. 80. Mulder bl. 485.
11 Gheurtz bl. 28, 44. Sartorius *tert*. X. 89.

ij maakt een' soldaten-ransel (*of:* een vuilnisvat) van zijne maag. (Zie MAAG.)
ij stinkt van vuiligheid. 1
ij wilde gaarne zijn vuil met mij afwisschen. 2
[*Hij zou al zijn kwaad wel op mij willen overdragen.*]
ij wil zich schoon wasschen in het vuil van een ander (*of:* Met eens anders vuil wil hij zich schoon maken). 3
aakt gij u tot vuilnis, een ander smijt u al gaauw op den mesthoop. (Zie HOOPEN.)
en moet, om het huis te reinigen, den vloer niet met de vuiligheid uitvagen. (Zie HUIS.)
oei u met geene vuilnishoopen. (Zie HOOPEN.)
et bij kuisch, en mors bij vuil; Valk met valk, en uil met uil. (Zie KUISCH.)
u rijdt hij met een' kabriolet, later zal hij het met eene vuilniskar doen. (Zie KABRIOLET.)
hoon geld kan veel vuil dekken. (Zie GELD.)
uil maakt vet. (Zie VET.)
ie keurboom zoekt, moet dikwijls met vuilboom tevreden zijn (*of:* die vuilboom vindt). (Zie BOOM.)

VUIST.

l heeft een zwak man een groot zwaard in de vuist, hij zal daarom niet te harder slaan. (Zie MAN.)
at dient hem (*of:* Het sluit, *ook wel:* Hij is zoo welkom) als eene vuist in het oog. (Zie OOG.)
at zal hem bevallen als eene vuist op den neus. (Zie NEUS.)
e vuisten maken van zijn bakhuis een tiktakbord. (Zie BAKHUIS.)
en paard kan dat wel in zijne vuist vatten. (Zie PAARD.)
a je billen met vuisten slaan. (Zie BIL.)
et is een man voor de vuist. (Zie MAN.)
et is een wildvang, die het met de vuist houden wil. 4
[*Onder de vogels is een* wildvang *zoodanig een, die het nest ontwassen is, in tegenstelling van een'* nesteling. *Op den mensch toegepast, is een* wildvang *een* woestaard.]
et is een zot, die van zijne vuist een' beitel maakt. (Zie BEITEL.)
et zwaard roept om de vuist.
ij deelt vuistlook uit. (Zie LOOK.)
ij heeft knuisten als vuisten. (Zie KNUIST.)
ij klemt den helmstok vast in de vuist. (Zie HELMSTOK.)
ij kwam met de sabel in de vuist. (Zie SABEL.)
ij lacht in zijne vuist. 5
ij wil het al voort met de vuist verdedigen. 6
ets uit de vuist maken (*of:* beslaan). 7
ets voor de vuist doen. 8
an hij er maar alleen den vinger inkrijgen, hij krijgt er ook spoedig de geheele vuist in. (Zie VINGER.)
aak eens eene vuist, zoo ge geene hand hebt. (Zie HAND.)
en loopt daar tot vuistjes om klein bier. (Zie BIER.)
en voert er het regt in de vuist en in de scheede. (Zie REGT.)
Met gemak, zei Roorda, en hij kreeg eene vuist in 't oog. (Zie GEMAK.)
Poest in de voest is een korte zomer.
[*Dat wil zeggen: in de handen blazen geeft weinig warmte.* Poest *is* blaast, *en* voest *is* vuist. *Het spreekwoord behoort in de graafschap Zutphen t'huis.*]
Regt voor de vuist zijn. 9
Sla toe; maak van zijne vuist eene keg. (Zie KEG.)
Van iemands vuisten proeven. 10
Voor de vuist spreken.
Vuistlook eten, dat de oogen overloopen. (Zie LOOK.)
Wie staâg de vuisten in de lijf-zakken laat blijven, houdt die zijne handen ook regt? (Zie HAND.)
Wil hij hooi over den balk eten, zoo geef hem vuistlook. (Zie BALK.)
Zij danst op hare vuisten. 11
Zijne vuisten jeuken.
Zoo als de oude wijven, zei Maarten, als men haar met een' vinger aan den aars krabt, besch.... ze de geheele vuist tot dankbaarheid. (Zie AARS.)

VULLING.

Hef op de vulling. 12
[*Dat is:* „*neemt maet van de volling-planken,*" *zegt* WITSEN. *Op bl.* 514 *geeft hij op, dat* „vullingh *komt van het woordt* vollen *of* vullen," *en voegt erbij:* „*'t zijn gangen of plancken, die men buitenwaerts tusschen de bergh-houten stelt; oock binnen in 't ruim, halver hooghte, daer men een openingh laet, tot dat het hol van 't schip gebouwt is, om de stellingen daer in vast te zetten, waer op men timmert; ook om water tusschen d'inhouten by in te schieten, op dat men bezie, of het schip dicht is.*"]

Het is geene buikvulling. (Zie BUIK.)

VUUR.

Aardsche vreugde is vuur van stoppels. (Zie AARDE.)
Alles is goed, zoo lang de zijde het vuur van de keuken niet uitdooft. (Zie KEUKEN.)
Als een vuurpijl naar de hoogte, als een stok naar de laagte. (Zie HOOGTE.)
Als het vuur in de bus is, rijdt de duivel op de klooten. (Zie BUS.)
Als het vuur rookt, verwacht men de vlam. (Zie VLAM.)
Als het vuurtje gestookt is, giet hij er olie in. (Zie OLIE.)
Als je in 't vuur gaat, heb je een schot te wachten. (Zie SCHOT.)
Beter aan een klein vuur te warmen, dan aan een groot vuur te branden.
Beter door het vuur gevlogen dan gekropen.
Beter met kakhielen te loopen, dan zijne voeten in het vuur te verbranden. (Zie KAKHIEL.)
Beter van zwijgen Berouw te krijgen, Dan door veel spreken Een vuur te ontsteken. (Zie BEROUW.)
Bij eens anders vuur is het goed warmen. 13
Bij het komfoor steek ik nooit mijne pijp aan, zei Holtmans, wel bij het vuur. (Zie HOLTMANS.)

Campen bl. 54.
Campen bl. 96.
Raven XXIV.
Sartorius *sec.* VIII. 18, *tert.* V. 9.
Servilius bl. 267*. Gheurtz bl. 31. Zegerus bl. 25.
1 *Mel.* Idinau bl. 241. Gruterus I. bl. 112. Sartorius *pr.* III. 60. Tuinman I. bl. 306. *Adag. quaedam* bl. 41. *Adag. Thesaurus* bl. 39. Everts bl. 230.
6 *Campen* bl. 100.
7 Tuinman I. bl. 280.
8 Tuinman I. bl. 280.
9 Sancho-Pança bl. 24. Bogaert bl. 11.
10 Tuinman I. bl. 55.
11 Tuinman I. bl. 128.
12 Witsen bl. 493.
13 Gruterus II. bl. 151. *Mergh* bl. 28.

Bij het vuur zijn de handschoenen 't warmst. (Zie HANDSCHOEN.)
Blusch het vuur, eer het ten dake uitslaat. (Zie DAK.)
Daar is een pot te vuur. (Zie POT.)
Daar is geen rook zonder vuur (*of:* Waar rook is, is ook vuur). (Zie ROOK.)
Daar men in zulke haardsteden vuur stookt, moet een geweldige rook opgaan. (Zie HAARD.)
Daar zou ik mijne hand niet voor in 't vuur willen steken. (Zie HAND.)
Daar zullen ze ook niet van het vet in 't vuur sch..... (Zie VET.)
Dat gaat zoo gewis als een ontsteld vuurslot. (Zie SLOT.)
Dat heeft hij uit het vuur gered.
Dat is met één vuur in den oven. (Zie OVEN.)
Dat vuurtje brandt voort, gelijk de koffij loopt in 't potje. (Zie KOFFIJ.)
Dat vuurtje heb ik gestookt, zei de gans, en zij sch... op het ijs. (Zie GANS.)
Dat vuurtje heb ik gestookt, zei de gek, en hij had zijn moeders huis in brand gestoken. (Zie BRAND.)
Dat zijn rijkdommen, die aan eene kool vuurs hangen. (Zie KOLEN.)
De aap gooit de kastanjes in het vuur, en laat ze er de kat met de pooten weêr uithalen. (Zie AAP.)
De brand van dat vuur is naauwelijks uitgebluscht. (Zie BRAND.)
De een schreeuwt om vuur, de ander om water. 1
De mensch is als een pot, die aan den vure staat, Waaruit gedurig vocht en stage wasem gaat. (Zie MENSCH.)
Den rug aan 't vuur, den buik aan tafel, En in de hand een goede wafel. (Zie BUIK.)
De pot aan het vuur heeft een deksel van doen tegen het roet, dat uit de schouw valt. (Zie DEKSEL.)
De rook van het vaderland is aangenamer dan een vreemd vuur. (Zie ROOK.)
De tang ligt in 't vuur. (Zie TANG.)
De zee, een wijf, een vier: Elk is een kwaad dier. (Zie DIER.)
Die des winters met een' bonten pelsrok bij het vuur zit, weet niet, dat het buiten vriest. (Zie BONT.)
Die eene kool vuurs in stukken wil slaan, moet zich voor de vonken wachten. (Zie KOLEN.)
Die er zijn kostje met spinnen wil winnen, Moet maar wat zuinigjes teren: 's Avonds een potje met melk bij het vuur, En de boter wat dunnetjes smeren. (Zie AVOND.)
Die haardstede is niet suffisant, zei Leendert, en hij stookte een vuur op het ijs. (Zie HAARD.)
Die het best gekleed is, naast het vuur. 2
[*Dit spreekwoord ziet op de gastmalen onzer voorvaderen. „Zy zaten," zegt* TUINMAN, *„met malkanderen in 't ronde op den grond neder op matten, huiden, enz., volgens hunnen rang. De eerste en waardigste plaats was naast het vuur."*]
Die het digtst bij het vuur zit, warmt zich het best. 3
Die het in het vuur verloren heeft, moet het in de asch zoeken. (Zie ASCH.)
Die het vuur in het bosch gestoken heeft, heeft geene vrijheid, om het uit te blusschen. (Zie BOSC
Die het vuur van doen heeft, moet het van haard halen. (Zie HAARD.)
Die het vuur van doen heeft, zoekt het met vinger. (Zie VINGER.)
Die het vuur wil hebben, moet den rook lijden verdragen). (Zie ROOK.)
Die het vuur wil hebben, zoeke het in de a (Zie ASCH.)
Die in het vuur blaast, dien vliegen de vonke de oogen. (Zie OOG.)
Die naast het vuur staat, brandt zich het eerst.
Die te digt bij het vuur zit, brandt de sche (Zie SCHEEN.)
Die van was is, moet bij het vuur niet komen.
Die vuur vreet, sch.. vonken. (Zie VONK.)
Die zijne hand in 't vuur steekt, moet gewis vingers branden. (Zie HAND.)
Door het vuur te veel te stoken, steekt men wijls de schouw in brand. (Zie BRAND.)
Door in het vuur te kijken, zal de schoorsteen rooken. (Zie SCHOORSTEEN.)
Eene kleine vonk ontsteekt wel eenen grooten br (een groot vuur, *of:* eene groote vlam, *ook* een gansch bosch). (Zie BOSCH.)
Eenen vuurpijl laten opgaan (*of:* afsteken). (PIJL.)
Een gedwongen vuur zal deur en vensters ver den. (Zie DEUR.)
Een goed vuur aan den haard versiert een huis dan een bekken in het middelschot. (Zie BEKK
Een goed vuur maakt eenen snellen kok. (Zie KO
Eén houtje aan 't vuur is niet genoeg, het wil zelschap. (Zie GEZELSCHAP.)
Een ijzer, lang gewreven of geslagen, geeft op laatst vuur. (Zie IJZER.)
Een kleine pot met weinig vuur maakt wel g getier. (Zie GETIER.)
Een langzaam vuur maakt het beste mout. (MOUT.)
Een man zonder vrouw is eene keuken zonder v (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam zo ziel). (Zie KEUKEN.)
Een pot, die lang te vuur gestaan heeft, is altijd goed, om een' anderen toe te dekken. (Zie P
Een verkwister is een vuurpijl, die op eens uitg (Zie PIJL.)
Een wakker generaal, die zijne manschappen in vuur brengt, maar ze er ook weêr weet u redden. (Zie GENERAAL.)
Eigen vuur en haard kookt best. (Zie HAARD.)
Fluweel en zijde is zeldzaam kruid: Het blu het vuur der keuken uit. (Zie FLUWEEL.)
Gebrande kinderen schuwen (*of:* vreezen) het v (Zie KIND.)
Gedeeld vuur brandt kwalijk (*of:* duurt niet lang
Geef aan den kok eene plaats bij 't vuur. (Zie KO
Gij komt om een kooltje vuur. (Zie KOLEN.)
Goede soldaten vreezen geen vuur. (Zie SOLDA
Groen hout maakt heet vuur. (Zie HOUT.)
Het gaat voort als een loopend vuurtje. 6
Het hart brandt van vinnig vuur. (Zie HART.)
Het jeugdige vuur is eruit.

1 Modderman bl. 152.
2 *Motz* bl. 46. Gruterus III. bl. 134. Tuinman I. bl. 44. v. Zutphen I. bl. 82.
3 Everts bl. 233. v. Eijk II. bl. 79.
4 Gheurts bl. 14. Gruterus II. bl. 135. *Mergh* bl. 12. Tuinman II. bl. 116. Rabener bl. 17.
5 *Prov. seriosa* bl. 23. Zegerus bl. 25. 10 *Junij.* Gruterus I. bl. 105, II. bl. 144. Cats bl. 531. de Brune bl. 44, 470. *Mergh* bl. 12. *Sel. Prov.* 53. Tuinman II. bl. 23. Meijer bl. 74. bl. 481.
6 Tuinman II. bl. 218. Everts bl. 345.

Het ijzer is in het vuur. (Zie IJZER.)
Het is beter, dat het vuur verteert dan de maag. (Zie MAAG.)
Het is een kwade rook, daar geen vuur is. (Zie ROOK.)
Het is een vuurtje van stroo. (Zie STROO.)
Het is gemakkelijker twee haarden te bouwen, dan op éen' vuur te stoken. (Zie HAARD.)
Het is gezond, in het vuur te p...... 1
Het is goed vuur maken van eens anders turf. (Zie TURF.)
Het is het ergste vuur, dat op het water brandt. 2
Het is kwaad koeken bakken zonder vuur of vet. (Zie KOEK.)
Het is ligt en lustig, van hagel en sneeuw te kouten, als men bij een goed vuur zit. (Zie HAGEL.)
Het is olie in het vuur. (Zie OLIE.)
Het is te spade, water te werpen, als het vuur in het spinrokken is. (Zie SPINROKKEN.)
Het is vuur van gisteren. (Zie GISTEREN.)
Het is water in het vuur.
Het is werk bij het vuur. 3

[*Dat wil zeggen: het is eene ligt brandbare stof bij het vuur brengen, om daardoor den brand nog erger te maken.* Werk *is* ineen gedraaid vlas *of* hennep. *Men bezigt dit spreekwoord, als iemand stof geeft tot twisten. Daardoor verklaart men ook:* Vuur bij werk ontsteekt haast, *zoo mede:* Werk dient niet wel bij 't vuur, *gelijk ook:* Men kan het vuur met het werk niet uitdoen.]

Het is zoo onmogelijk, als vuur te voeden in het water.
Het kruid ontbrandt niet, voor het met vuur in aanraking komt. (Zie AANRAKING.)
Het staal wordt in het vuur gehard. (Zie STAAL.)
Het vuur en de liefde zeggen niet: ga naar uw werk. (Zie LIEFDE.)
Het vuur helpt den kok. (Zie KOK.)
Het vuur, hoezeer 't ook lag versmacht, Wordt door injurie publiek gebragt. (Zie INJURIE.)
Het vuur is altijd gezond. 4
Het vuur is nuttig en goed alle maanden van het jaar. (Zie JAAR.)
Het vuur komt haast in de stoppelen. (Zie STOPPEL.)
Het vuur moet gestookt worden, terwijl de pot overhangt. (Zie POT.)
Het vuur onder den wind steken. 5
Het vuur springt hem uit de oogen. (Zie OOG.)
Het vuur wordt hem al zeer na aan de scheenen (*of:* voeten) gelegd. (Zie SCHEEN.)
Het zal regenen; want de kat zit met haren rug naar 't vuur. (Zie KAT.)
Hij blaast het vuurtje aan, en houdt zich schuil. 6
Hij draagt water in de eene- en vuur in de andere hand. (Zie HAND.)
Hij eet pap met vuursteenen. (Zie PAP.)
Hij gaat om vuur.
Hij geeft er zooveel om, alsof zijn vuur uitgaat. 7
Hij heeft de vuurproef ondergaan. (Zie PROEF.)
Hij heeft een kluitje te vuur gelegd. (Zie KLUIT.)
Hij heeft weinig vuur noodig, om in de zoô te geraken.
Hij is de kat, die de kastanjes uit het vuur haalt. (Zie KASTANJE.)
Hij is in het vuur geweest.
Hij is in het vuur verguld.

[*Dat is: hij draagt al de uiterlijke teekenen der dronkenschap; zijne kleur duidt zijne misdaad aan.*]

Hij is nog gekker dan Hulsappel: die was te gek, om bij het vuur te zitten. (Zie HULSAPPEL.)
Hij is te dom, om alleen bij het vuur te zitten. (Zie DOMME.)
Hij is voor een heet vuur geweest.
Hij is zoo wel bewaard, alsof hij met de beide beenen in de asch (*of:* in het vuur) zat. (Zie ASCH.)
Hij kan de vuurproef niet doorstaan. (Zie PROEF.)
Hij kan goed vuur stoken.

[*Men doelt hier, gelijk in de meeste andere spreekwoorden, waarin van* vuur stoken *sprake is, of waar men daarop zinspeelt, op den twistzoeker of op den man, die er zijn werk van maakt, om tweedragt te verwekken, — figuurlijk bij den* vuurstoker, *als een* stokebrand, *vergeleken.*]

Hij komt bekaaid uit, die een vreemd vuur nastuurt, zonder te weten, wat land er voor steven is. (Zie LAND.)
Hij krijgt vuur in het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij leeft als een salamander in het vuur. (Zie SALAMANDER.)
Hij legt palen in het vuur. (Zie PAAL.)
Hij legt palm in het vuur. (Zie PALM.)
Hij loopt, alsof hij het vuur in den aars (*of:* in het lijf) had. (Zie AARS.)
Hij loopt het vuur uit de sloffen. (Zie SLOF.)
Hij meende eijeren te vuur te hebben, en hij had niet dan de schalen. (Zie EI.)
Hij mijdt de asch, en valt in het vuur. (Zie ASCH.)
Hij moet altijd de kastanjes uit het vuur halen. (Zie KASTANJE.)
Hij rekent eens anders vuur in, en laat het zijne uitgaan. 8
Hij slaat in (*of:* spuwt) vuur en vlam. (Zie VLAM.)
Hij staat met de scheenen voor het vuur, daar een ander zich achter zijn' rug warmt. (Zie RUG.)
Hij vat spoedig vuur.
Hij wil het vuur met olie blusschen. (Zie OLIE.)
Hij wil met mij vuur stoken. 9
Hij wil water met vuur mengen. 10
Hij wordt vuurrood onder de oogen (*of:* Hij wordt zoo rood als vuur). (Zie OOG.)
Hij wordt zoo driftig als boter in de pan, die op het vuur komt. (Zie BOTER.)
Hij zal het vuur (*of:* een houtje) ondersteken. (Zie HOUT.)
Hij zet daar ook een' pot te vuur. (Zie POT.)
Hij zit met den rug naar het vuur. (Zie RUG.)
Hij zit tusschen twee vuren.
Hij zit tusschen vuur en water.
Hij zit voor een warm vuurtje.
Hij zou hem op de handen door vuur en water dragen. (Zie HAND.)
Hij zou het vuur onder je vandaan nemen.

[*Dat wil zeggen: hij is zeer bij de hand niet alleen, maar gunt u daarenboven niets.*]

---

1 Gruterus III. bl. 154. Tuinman II. bl. 71.
2 Gruterus III. bl. 155. Meijer bl. 107.
3 Servilius bl. 233*.
4 Gruterus III. bl. 171.
5 Servilius bl. 120*.
6 Zegerus bl. 33.
7 Sancho-Pança bl. 61.
8 v. Alkemade bl. 153.
9 Campen bl. 96. Meijer bl. 44.
10 Gheurtz bl. 76.

Hij zou voor je door een vuur loopen. 1
Hoe kleiner vuur, hoe ligter het wordt uitgebluscht.
Hoe meerder men het vuur bedekt, Hoe meerder hitte dat 't verwekt. (Zie HITTE.)
Hoe nader bij het vuur, hoe heeter. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Hoerenliefde is vuur van stroo. (Zie HOER.)
Je braadt peren, en het vuur is uit. (Zie PEER.)
Iemand een vuurtje stoken.
Iemand het vuur geven.

[*Dat is: hem goedwillig zijn.*]

Iemand het vuur op de hilde brengen. (Zie HILDE.)
Iemand water en vuur ontzeggen.

[*Dat wil zeggen: alle gemeenschap met hem afsnijden. Bij de Romeinen, van wie wij de spreekwijze waarschijnlijk hebben overgenomen, sprak de regter een bannissement uit onder het symbole van* water en vuur ontzeggen, *hetwelk noodzakelijk het vertrek van den veroordeelde ten gevolge had.*]

Ik heb wel voor heeter vuur gestaan, zei Lammert, en hij stond tot zijne keel toe in het water. (Zie KEEL.)
Ik wil niet van dit vuur, dat verwarmt noch ziedt. 3
Indien het vuur van kwaad gezelschap u niet brandt, de rook van hetzelve zal u ten minste zwart maken. (Zie GEZELSCHAP.)
In eene kleine schouw stookt men wel groot vuur, en in eene groote schouw klein vuur. (Zie SCHOUW.)
In het vuur blazen. 4
Kinderen, die met vuur spelen, p..... in hun bed. (Zie BED.)
Kleine takken ontsteken het vuur, en groote onderhouden het. (Zie TAK.)
Koken moet kosten, zei Flipje, en hij had eene roggelever te vuur. (Zie FLIP.)
Kwade wijven kunnen goed vuur stoken.
Laat deze pot eens zoo lang te vuur gaan. (Zie POT.)
Loop toch, en haal palm in het vuur: het begint te donderen. (Zie PALM.)
Men kan het vuur met het werk niet uitdoen. 5
Men kan van kromme houten nog wel een regt vuur stoken. (Zie HOUT.)
Men moet het gebraad aan het spit leggen, terwijl het vuur brandt. (Zie GEBRAAD.)
Met dit vleugje naar bed, zei de man tegen zijne familie, en hij leide een' zwavelstok op het vuur. (Zie BED.)
Met moeite krijgt men vuur uit eenen steen. (Zie MOEITE.)
Mijne kat sch.. vuur, zei besje, en ze had eene vonk aan haren staart. (Zie BESJE.)
Niemand is verschrikkelijker dan een lafaard in 't vuur. (Zie LAFAARD.)
Om een stuk brood zou men hem door een vuur jagen. (Zie BROOD.)
Om niet in het vuur te vallen, moet men zelfs den rook vreezen. (Zie ROOK.)
Onder en boven vuur.

[*Men zegt dit, wanneer iemand zijne bewijsgronden eindigt, gelijk hij die begint. De braadpan is het beeld, waarvan men zich in deze spreekwijze bedient.*]

Op Sint Martijn Vuur en warme wijn! (Zie SINT MAARTEN.)
Pek in 't vuur. (Zie PEK.)
Pot en vuur wijzen het uit. (Zie POT.)
Rook, water en vuur maakt men haast plaats. (Zie PLAATS.)
Schoon vuur, goed bier, een blijde waard en eene vrolijke waardin hebben veel vreugde in. (Zie BIER.)
Smeer de laarzen van een' vuil' mensch aan het vuur, hij zegt, dat gij ze brandt. (Zie LAARS.)
Stront, vuur en zotten willen niet geraakt zijn. (Zie STRONT.)
Te veel vuur in eene stoof, doet ze branden. (Zie STOOF.)
Te vuur en te zwaard. 6
Te winter bij het vuur, te zomer bij wijn of bier. (Zie BIER.)
Toen God het vuur schiep, schiep de duivel den ketel. (Zie DUIVEL.)
Tot een' kleinen oven heeft men weinig vuur noodig. (Zie OVEN.)
Uit den rook in het vuur loopen. (Zie ROOK.)
Uit de pan in het vuur springen. (Zie PAN.)
Uit vrees voor den rook sprongen de zotten in 't vuur. (Zie ROOK.)
Van goed hout maakt men het beste vuur. (Zie HOUT.)
Van het vet in het vuur niet spouwen. (Zie VET.)
Verre van het vuur brandt de scheenen niet. (Zie SCHEEN.)
Vier dingen laten zich niet verbergen (*of:* houdt men niet onder met geweld): vuur, geld, hoest en liefde. (Zie DING.)
Vriendschap is noodzakelijker dan water en vuur. (Zie VRIENDSCHAP.)
Vroeg vuur, vroeg asch. (Zie ASCH.)
Vuur aan wal altijd geen baken. (Zie BAAK.)
Vuur bij stroo Dient niet alzoo. (Zie STROO.)
Vuur bij vlas Brandt wonder ras. (Zie VLAS.)
Vuur bij werk ontsteekt haast. 7
Vuur en liefde trekken sterk, En beletten menig werk. (Zie LIEFDE.)
Vuur en stroo brandt haast. (Zie STROO.)
Vuur en vaste gronden zijn de elementen van oude lieden, kinderen vinden in lucht en water meer behagen. (Zie ELEMENT.)
Vuur en water zijn goede dienaars, maar kwade heeren en meesters. (Zie DIENAAR.)
Vuur van stroo en hoerenmin: Veel boha en niets daarin. (Zie BOHA.)
Vuur wordt met vuur niet uitgebluscht. 8
Waar de rook is, daar is het vuur. (Zie ROOK.)
Waart gij niet bij mijn vuur gekomen, gij zoudt niet weten, wat ik kook. 9
Wat verwijt de vuurschop den pook, als ze beiden in den oven moeten! (Zie OVEN.)
Werk (*of:* Vlas) dient niet wel bij 't vuur. (Zie VLAS.)
Wij kunnen niet altemaal bij 't vuur zitten. 10
Wij moeten malkander geene vonken in de kous blazen, zei gele Trijn, mijne moeder verkoopt ook vuur. (Zie KOUS.)

---

1 de Brune bl. 76.
2 *Prov. seriosa* bl. 48. Gruterus III. bl. 151.
3 *Mots* bl. 24.
4 Tuinman I. bl. 291.
5 *Sel. Prov.* bl. 21.
6 Servilius bl. 191*. Zegerus bl. 60. Sartorius *quart.* 36.
7 Cats bl. 436. *Sel. Prov.* bl. 44, 107.
8 de Brune bl. 463. *Adag. quaedam* bl. 69. *Adag. Thesaurus* bl. 50.
9 *Sel. Prov.* bl. 71.
10 *Sel. Prov.* bl. 211.

Zijn bloed kookt, alsof de groote gortketel te vuur stond. (Zie BLOED.)
Zijn mond gaat als een pot met grutten, die op het vuur staat en kookt. (Zie GRUTTE.)
Zijn vuur (*of:* vagevuur) is uitgep.... (Zie VAGEVUUR.)
Zij rekenen eens anders vuur (*of:* bij een ander het vuur) in, maar laten het hunne uitgaan. 1
Zij zetten wel den pot op het vuur, maar kunnen hem niet doen koken. (Zie POT.)
Zij zijn als vuur en water. 2
Zoo fiksch als een vuurslot. (Zie SLOT.)
Zoo ik het vuur niet blusch, zoo zal ik nog verbranden.
Zoo lang de lepel nieuw is, gebruikt de kok hem; maar als hij oud is, werpt hij hem in 't vuur. (Zie KOK.)
Zoo mijn hemd maar mijn geheim wist, ik smeet het terstond in het vuur. (Zie GEHEIM.)

Binnen vier en twintig uren genezen, of het vuur daarin. (Zie UUR.)
Hij heeft er het vuur ingemeesterd.

VUURSLAG.

De man met zijn vuurslag. (Zie MAN.)

WAAG.

Men kan het niet al in de waag wegen, wat bagijnen vijsten. (Zie BAGIJN.)
Hij man aan de waag. (Zie MAN.)

WAAGHALS.

Het is een groote waaghals. 3

WAAIJER.

De woorden van een' man zijn als een pijl: zij gaan op het doel af, — die van eene vrouw als een gebroken waaijer: zij hebben geen vereenigingspunt. (Zie DOEL.)

WAAK.

Als gij in de derde nachtwake zult sterven, leeft gij niet tot de vijfde. (Zie NACHT.)

WAAL.

De paauwen komen in het land met de Walen, op Thorouts feest. (Zie FEEST.)
Het is voor en achter even lang, zei de Waal. 4
Hij is Duitschen en Walen schuldig. (Zie DUITSCHER.)
Zij stinken naar de koppelarij, als een Waal naar look. (Zie KOPPELARIJ.)

Als er planken over de Waal liggen. (Zie PLANK.)
Kruit, eruit! De Waal kruit.

WAALSCH.

Die te Gent is geboren, te Utrecht ligt ter schole, En te Luik leert zijn Walsch, Is een muitmaker door zijn' hals; En komt gij dan nog wat te kort, Zoo moogt gij aanspreken die van Dord. (Zie DORDRECHT.)

WAAN.

Iets in waan houden. 5

[*Onze tegenwoordige beteekenis van* waan *is, volgens* BILDERDIJK, valsche inbeelding, *niet* ijdele meening, *zoo als* WEILAND *zegt; want dan zou men van geen'* ijdelen waan *mogen spreken; — maar vroeger gold* waan *ook voor* begrip *in 't algemeen, en 't komt mij voor, dat* waan *hier overdragtelijk in die verouderde beteekenis moet genomen worden, althans* WITSEN *zegt, dat* in waan houden *beteekent: „Eenigh timmerwerk te scheep na den eisch houden, zoo dat het niet verzet."*]

Onnutte vrees en ijdle waan Brengt nimmer ware onschuld aan. (Zie ONSCHULD.)

WAAR.

Aangeboden waar is verdacht.
Aan goede waar is men nooit bekocht.
Aan zijne eigene waar in niemand bekocht.
[*Men bezigt dit spreekwoord, als een reeds half gesloten koop wordt afgezegd.*]
Alle waar is naar haar geld. (Zie GELD.)
Dat is onbekookte (*ook wel:* opgewarmde) kost (*of:* waar). (Zie KOST.)
Dat is verkochte (*ook wel:* verboden) waar.
De waar is gewild. 6
Die waar houdt geen' prijs. (Zie PRIJS.)
Die zijne waar houdt, is niet bedrogen. 7
Dochters zijn broze waren. (Zie DOCHTER.)
Dure waar strekt ver. 8
Elke kramer prijst zijne waren (*of:* messen) aan. (Zie KRAMER.)
Geef er hem waar aan. 9
[*Maak, dat hij krijgt, wat hem toekomt. Men zegt dit alleen in goeden zin.*]
Geene waar, die minder geldt. 10
Geld is eene goede waar: zij geldt winter en zomer. (Zie GELD.)
Geld is vast geene goede waar, zei de boer, want mijn hond, die anders nog al loos is, wil het niet vreten. (Zie BOER.)
Gij zult daar waar aan vinden. 11
[*Gij zult ondervinden, dat gij met geen' gemakkelijk' man te doen hebt.*]
Goede waar behoeft geen uithangbord. (Zie UITHANGBORD.)
Goede waar krijgt vijanden-geld. (Zie GELD.)
Goede waar prijst zich zelve. 12
Goede waar vindt wel een' koopman (*of:* wenkt de koopers). (Zie KOOPMAN.)
Goedkoope waar trekt het geld uit de beurs. (Zie BEURS.)
Het is al goede waar, daar men geld van maakt. (Zie GELD.)
Het zijn bedekte penningwaren. (Zie PENNING.)
Hij handelt in natte waren. 13
[*Hij besteedt al zijn geld aan sterken drank.*]
Hij is met zijne waar op eene goede markt geweest. (Zie MARKT.)
Hij kan zijne waar goed aan den man brengen. (Zie MAN.)

---

1 v. d. Hulst bl. 48.
2 Sancho Pança bl. 49. Bogaert bl. 42.
3 Servilius bl. 23. de Brune bl. 76. *Sel. Prov.* bl. 28. v. Alkemade bl. 155. Tuinman I. bl. 213.
4 Tuinman I. bl. 177.
5 Witsen bl. 495.
6 v. Moerbeek bl. 255.
7 v. d. Venne bl. 51.
8 Gruterus III. bl. 140. Tuinman II. bl. 109.
9 Sartorius *pr.* VIII. 66.
10 Zoet bl. 4.
11 Sartorius *sec.* VIII. 4.
12 Gheurts bl. 22. Zegerus bl. 27. 10 *Julij.* Gruterus I. bl. 106, III. bl. 148. de Brune bl. 476. Sartorius *sec.* VI. 95. Witsen 37. Tuinman I. bl. 97, 123, II. bl. 8. *Adag. quædam* bl. 26. *Adag. Thesaurus* bl. 29. *B. Studeerk.* II. bl. 156. Reddingius bl. 85. Bruyn bl. 140. v. Waesberge *Geld* bl. 170. Modderman bl. 146.
13 Tuinman I. bl. 123, II. bl. 59.

Hij kraamt zijne waren uit.
Hij weet zijne waar te doen gelden.
Ligt geld, ligte waar. (Zie GELD.)
Men koopt goede waren wel te duur.
Men moet zijne waar op prijs houden. (Zie PRIJS.)
Mogt wenschen waar zijn, herders zouden koningen wezen. (Zie HERDER.)
Om duits-waar een half uur dingen. (Zie DUIT.)
Pijp en trom willen waar worden. (Zie PIJP.)
Snood geld, snoode waar. (Zie GELD.)
Vergulde opschriften, stinkende waren. (Zie OPSCHRIFT.)
Verlegen waren gelden geen geld. (Zie GELD.)
Vrouwen, wijn en paarden: dat is koopmanschap van tarra (*ook wel:* al lakende (*of:* bedriegelijke) waar). (Zie KOOP.)
Zij leggen hun geld aan in natte waren tegen brand. (Zie BRAND.)
Zulke markt (*of:* waar), zulke tol. (Zie MARKT.)

WAARD.

Als gij getoefd wordt van een' waard: het moet u kosten. 1
Alwaar het spinrok dwingt het zwaard, Daar staat het kwalijk met den waard. (Zie SPINROKKEN.)
De dood gaat meestentijds te gast, Daar ze ongenood den waard verrast. (Zie DOOD.)
Den huiswaard betalen met bedstroo. (Zie BED.)
Des avonds kent (*of:* prijst) men den arbeider, en des morgens den waard. (Zie ARBEIDER.)
De waard krabde, waar het hem niet beet.
Die gast is, moet waard willen wezen. (Zie GAST.)
Die niet wint en ook niet heeft, Altijd in de herberg leeft, En toch steeds den waard betaalt, Is 't geen wonder, waar hij 't haalt? (Zie HERBERG.)
Die zonder waard rekent, moet tweemaal rekenen. 2
Eenen zwarten waard hebben: logis en brand om niet. (Zie BRAND.)
Een goede waard is eerst op, en gaat laatst naar bed. (Zie BED.)
Een kwaad waard is een goed gast. (Zie GAST.)
Een oude hoer, een nieuwe waard, Die snijden meer dan eenig zwaard. (Zie HOER.)
Een vriendelijke waard en eene vleijende waardin maken blijde geesten, domme zinnen, kromme leden en slappe beurzen. (Zie BEURS.)
Elk zit met eere, daar de waard hem schikt. (Zie EER.)
Er is geen waard zoo arm, of hij kan een' gast eenen maaltijd broods borgen. (Zie BROOD.)
Geen beter hofmeester dan de waard zelf. (Zie HOFMEESTER.)
Geen weerd, Of hij scheert. 3
Het hart van den waard is het halve feest waard. (Zie FEEST.)
Het is kwaad stelen, daar de waard zelf een dief is. (Zie DIEF.)
Het is niet geraden, van de galg te spreken, daar de waard een dief is. (Zie DIEF.)
Het is onwaardig voor den waard, als hij nevens de gasten niet aan mag zitten. (Zie GAST.)
Het zijn kwade gasten, die den waard verdrijven. (Zie GAST.)
Hij heeft de rekening buiten (*of:* zonder) waard gemaakt. (Zie REKENING.)
Hij is de waard, daar de hoenderen staan. (Zie HOEN.)
Hij is de waard in het turfhok. (Zie HOK.)
Hij is meer gast dan waard. (Zie GAST.)
Hij slaat den kreupelen waard. 4
[*Dat is: hij vertrekt, zonder den waard te betalen.*]
Hij slendert meê als de waard van Bielefeld. (Zie BIELEFELD.)
Hij vertrekt, zonder den waard te groeten.
Hij wil zijnen waard niet schenden. 5
Ik weet, dat je gezoden en gebraden, ja als in huis bent bij den zwarten waard. (Zie H
In het scheiden moet men met den waard reke
Kom, waar gij wilt, gij zult er altijd den w t' huis vinden. (Zie HUIS.)
Men kent geen' waard, Voor dat men met gaat over den haard. (Zie HAARD.)
Met gebroken glazen kan men den waard niet talen. (Zie GLAS.)
Niemand neemt plaats, voor de waard ze hem g (Zie PLAATS.)
Schoon vuur, goed bier, een blijde waard en vrolijke waardin hebben veel vreugde in. (Zie BIER.)
Vraagt gij den waard naar zijnen wijn: Gewis zal de beste zijn. 7
Vroeg waard, vroeg gast. (Zie GAST.)
Vrolijke waarden maken vrolijke gasten. (Zie GAST.)
Wijs mij den waard, ik wijs u den gast. (Zie GA
Zij laten den waard aan den ploeg gaan (*of:* ploeg halen). (Zie PLOEG.)
Zoo als de waard is, beschikt God hem de ga (Zie GAST.)
Zoo de waard is, vertrouwt hij zijne gasten. (Zie GAST.)
Zoo lang er waarden zijn, moeten er gasten w (Zie GAST.)
Zoo man, zoo paard; Zoo volk, zoo waard. (Zie MAN.)

WAARDE.

Als de put ledig is, kent men eerst regt de wa van het water. (Zie PUT.)
Dat is een knoop van waarde. (Zie KNOOP.)
Dat zijn dingen van waarde. (Zie DING.)
De kleinste dingen hebben dikwijls de gro waarde. (Zie DING.)
De nedrigheid is zulk een schat, Dat niemand waarde vat. (Zie NEDERIGHEID.)
De prijs is klein, De waarde is rein. (Zie PRI
De vrienden hebben er de waarde voor ge (Zie VRIEND.)
Die van eene zaak beroofd is (*of:* Die eene z missen moet), leert eerst hare waarde kenne
Een kladschilder kan onmogelijk de waarde een meesterstuk van Raphaël bevatten. (Zie MEESTER.)
Gedwongen eeden zijn van geenerhande wa (Zie EED.)

---

1 Cats bl. 461.
2 *Mots* bl. 36, 68. Gruterus II. bl. 136. de Brune bl. 286, 409. *Mergh* bl. 12. Richardson bl. 37. Tuinman I. bl. 117, II. bl. 117. Folqman bl. 125.
3 de Brune bl. 236. Tuinman I. bl. 67. *Aug.* 30.
v. Waesberge *Wijn* bl. 14.
4 v. Alkemade bl. 133.
5 *Campen* bl. 10.
6 *Mots* bl. 5.
7 Cats bl. 469. *Sel. Prov.* bl. 188. v. Waesberge *Wijn* bl. 14.
8 de Brune bl. 112, 286, 339, 430. Willems VI VIII. 89.

Geen smake boven zout; Geen waarde boven goud. (Zie GOUD.)
Gij hebt daar de uiterste waarde al voor gegeven. 1
Het is een tribulateur van waarde. (Zie TRIBULATEUR.)
Hij heeft de waarde van den wissel genoten. 2
[*Men zegt dit van iemand, die sterk geleefd heeft.*]
Hij kent de waarde van een' daalder (*of:* eene kroon), die ze van een ander leenen moet. (Zie DAALDER.)
Hij weet niet, dat het geld waarde heeft. (Zie GELD.)
Iemand aan zijn' kwaden bek de waarde weder geven. (Zie BEK.)
Men mag hem wel in waarde houden.
Men moet elk in zijne waarde laten.
Niemand is in waarde In zijn eigen aarde. (Zie AARDE.)
Tot niet veel waarde kan men hem stempelen.
Van twee zaken moet men dagelijks de waarde meer leeren kennen: geld en geloof. (Zie DAG.)

WAARDIG.

Die geeft, van 'tgeen hij heeft, is waard, dat hij leeft; die al geeft, wat hij heeft, is waard, dat hij gebrek lijdt; maar die meer geeft, dan hij heeft, is waard, dat hij opgehangen wordt. (Zie GEBREK.)
Hij is geen' knip voor zijn' neus waard. (Zie KNIP.)
Hij is geen schot pulver waard. (Zie PULVER.)
Hij is geen' spoog waters waard. (Zie SPOOG.)
Hij is het doodschieten niet waard.
Hij is het water niet waard, dat hij drinkt. 3
Hij is niet waard, den pispot te langen. (Zie PIS.)
Hij is niet waardig, diens schoenriem vast te binden. (Zie RIEM.)
Hij is niet waardig, in zijne schaduw te staan. (Zie SCHADUW.)
Hij is waardig, den keizer te dienen. (Zie KEIZER.)
Hij is waardig, gekroond te worden. 4
Ik ben niet waardig te kussen de schaduw van den spijker, daar uw schoenborstel aan hangt. (Zie BORSTEL.)
Zij zijn wel waard te leven, Die ieder 't hunne geven. 5

WAARDIGHEID.

Als twee ezels elkander onderwijzen, dan verkrijgt geen hunner de doctorale waardigheid. (Zie DOKTER.)
Die drie duim wast in waardigheid, Schiet drie el in hoovaardigheid. (Zie DUIM.)
Wanneer een mensch, die geen verstand heeft, tot waardigheid komt, zoo gaat het hem als het vee. (Zie MENSCH.)
Zulke aardigheden Passen aan geen waardigheden. (Zie AARDIGHEID.)

WAARDIN.

Een vriendelijke waard en eene vleijende waardin maken blijde geesten, domme zinnen, kromme leden en slappe beurzen. (Zie BEURS.)
Schoon vuur, goed bier, een blijde waard en eene vrolijke waardin hebben veel vreugde in. (Zie BIER.)
Zwijg, opdat de waardin het niet hoort (*of:* weet). 6

WAAR EN SCHAAR.

Hij heeft waar en schaar.
[*Hij heeft aandeel in onverdeeld goed. Zie* PAN, *op de woorden* schaar, scheer *en* ware, waardeel, *in* DE JAGERS Archief voor Nederl. Taalk., I. *bl.* 344 *en* 366.]

WAARHEID.

Al gekkende en mallende zeggen de boeren de waarheid. (Zie BOER.)
Algemeene roep heeft altijd wat waars. (Zie ROEP.)
Al is de leugen nog zoo snel, De waarheid achterhaalt haar wel. (Zie LEUGEN.)
Al ligt de waarheid in het duister, zij komt toch aan den dag. (Zie DAG.)
Al ligt de waarheid in het graf: Al wat haar drukt, dat moet eraf. (Zie GRAF.)
Dat is mannenwaarheid. (Zie MAN.)
De eed dwingt: op mannen trouw — mannen waarheid. (Zie EED.)
De leugen heeft korte beenen: de waarheid achterhaalt ze. (Zie BEENEN.)
De liefde heeft niet altijd aangename zaken te zeggen; zij is onafscheidelijk van de waarheid. (Zie LIEFDE.)
Der boeren slagen zijn trouw en waarheid. (Zie BOER.)
De waarheid behoeft geen' voorvechter. (Zie VECHTER.)
De waarheid gezeid, Maakt haat en nijd. (Zie HAAT.)
De waarheid heeft een goed (*of:* schoon, *ook wel:* schel) geluid. (Zie GELUID.)
De waarheid heeft een' vasten voet, Wanneer de leugen vallen moet. (Zie LEUGEN.)
De waarheid is als de olie: zij komt altijd boven. (Zie OLIE.)
De waarheid is dood geslagen: de justitie is in grooten nood. (Zie JUSTITIE.)
De waarheid is een blijvende gast. (Zie GAST.)
De waarheid is eene dochter van den tijd. (Zie DOCHTER.)
De waarheid ligt in den put. (Zie PUT.)
De waarheid ligt in het midden. (Zie MIDDEN.)
De waarheid schaamt zich niet. 7
De waarheid vindt geene plaats. (Zie PLAATS.)
De waarheid vindt zelden herberging. (Zie HERBERG.)
De waarheid wil niet altijd gezegd zijn (*of:* gehoord worden). 8
Die met de waarheid strijdt, komt eindelijk boven. 9
Eenen leugenaar gelooft men niet, al spreekt hij de waarheid. (Zie LEUGENAAR.)
Elke waarheid Heeft haar klaarheid. (Zie KLAAR.)
God geve u een goed jaar, opdat gij de waarheid zegt. (Zie GOD.)
Het eenvoudige is het zegel van het ware. (Zie EENVOUDIG.)
Het is de gansche (loutere, *of:* naakte, *ook wel:* zuivere) waarheid. 10
Het is geen leugenachtig wijf: zij is maar wat ongelukkig in het waarzeggen. (Zie LEUGEN.)
Het is niet ver van de waarheid. 11

---

1 Sartorius sec. X. 1.
2 Tuinman II. bl. 45.
3 Mets bl. 32.
4 Servilius bl. 68. Sartorius *pr.* VIII. 58.
5 *Adag. Thesaurus* bl. 62.
6 Tuinman II. bl. 30.
7 Gruterus III. bl. 132.
8 Gruterus II. bl. 131. *Mergh* bl. 8. *Sel. Prov.* bl. 234. Witsen 123. v. Alkemade bl. 67. Folqman bl. 125. v. Moerbeek bl. 272.
9 Gruterus III. bl. 137.
10 *Campen* bl. 75. Meijer bl. 34.
11 *Campen* bl. 53.

Hij heeft de waarheid een manteltje omgehangen. (Zie MANTEL.)
Hij heeft eene waarheid op zijne eigene hand. (Zie HAND.)
Hij is aan de waarheid; wij zijn aan de leugen. (Zie LEUGEN.)
Hij liegt zoo, dat hij zelf gelooft, dat het waarheid is. 1
Hij sluit zijne oogen voor de waarheid. (Zie OOG.)
Hij spaart de waarheid. 2
Hinkende boden zeggen de waarheid. (Zie BODE.)
Hoe schoon men leugens moog' verzinnen, De waarheid zal haar overwinnen. (Zie LEUGEN.)
Iemand de waarheid zeggen.
Ik deug niet in de huid, zei de boer, toen hij op sterven lag, en hij sprak de waarheid. (Zie BOER.)
In den wijn is de waarheid. 3
In spel en in spot zegt men dikwijls de waarheid. (Zie SPEL.)
Kinderen en gekken (*of:* dronken lieden) zeggen de waarheid. (Zie GEK.)
Men mag eene waarheid zeggen, en eene waarheid zwijgen. 4
Men mag wel lagchende de waarheid zeggen. 5
Met de waarheid te zeggen, verliest men het spel. (Zie SPEL.)
Met eene leugen achter de waarheid komen. (Zie LEUGEN.)
Slecht en regt is de waarheid. 6
Spreek, dat waar is; Eet, dat gaar is; Drink, dat klaar is. (Zie GAAR.)
Tusschen waarheid en leugen ligt een glibberig pad. (Zie LEUGEN.)
Waarheid blijft altijd waarheid, al was het op een' paaschdag. (Zie DAG.)
Waarheid is een zeldzame gast. (Zie GAST.)
Waarheid is geene gangbare munt. (Zie MUNT.)
Waarheid is ongeveinsd. 7
Waarheid kruipt in geen muizengaatje. (Zie GATEN.)
Waarheid maakt vrij. 8
Waarheid zoekt geene hoekjes. (Zie HOEK.)
Waar waarheid is, vernacht noch twist, noch bedrog, noch leugen. (Zie BEDROG.)
Wat gaat men ermede maken, daar men geene waarheid mede mag zeggen! 9

[*Wie of wat verachtelijk is, dus persoon of zaak, wordt aan de verachting overgegeven.*]

Wat nu waar is, zal morgen geene leugen zijn. (Zie LEUGEN.)
Wat waar is, moet waar blijven.
Wel dienen, maakt vrienden; waarheid zeggen, maakt vijanden. (Zie VIJAND.)
Wel hier, wel daar; Doe het hier, indien 't is waar. 10
Wie de waarheid speelt, krijgt den strijkstok op zijn hoofd. (Zie HOOFD.)
Zoo dikwijls als hij de waarheid spreekt, vliegt hem een ekster uit zijn gat. (Zie EKSTER.)

WAAROM.

Alle dingen hebben een waarom. (Zie DING.)
Alle waarom Heeft zijn daarom. (Zie DAAROM.)

WAARSCHIJNLIJKHEID.

In twijfelachtigheid volgt men waarschijnlijk[...] (Zie TWIJFELACHTIGHEID.)

WACHT.

Als 't geluk u tegenlacht, Sta dan op de w[...] (Zie GELUK.)
Elk is de wacht aanbevolen. 11
Er is onraad in de wacht (*of:* aan boord). [...] BOORD.)
Hij haalt alles in de wacht.

[*Het is een inhalig mensch.*]

Hij staat op de brandwacht. (Zie BRAND.)
Hij zit als een grijpvogel op de wacht. (Zie vo[...]
Iemand de wacht aanzeggen.

[*Men gebruikt deze spreekwijze, [...] men iemand iets op het hart of op het g[...] drukt.*]

Te kooi, die geene wacht heeft. (Zie KOOI.)

WACHTER.

De vrees bewaart den wijngaard meer dan de w[...]ter. (Zie VREES.)
Het zijn wachters op Sions muren. (Zie MUU[...]
Hij kan liegen als een wachter. 12

[*Men zegt dit van een' onbeschaamde[...] genaar, en houdt het spreekwoord oorsp[...]lijk van de grove leugens, die door de [...] kochte grafwachters van* JEZUS' *lijk ver[...] werden.*]

Hij zweert als een wachter. 13

De wachter verliest. 14

[TUINMAN *zegt van de beteekenis [...] spreekwoord: „hoe nauw dikwyls een [...] bewaarder oppast, 't een of ander [...] ontfutzeld;" doch de* wachter *is hier [...] waker, maar iemand, die in rust blijft, [...] hij werken moest, daardoor al meer [...] achteruitkomt, en later niet in staat [...] verlorene in te halen. Men past dit [...] den voetganger toe, die telkens blijft [...] kijken; gelijk dan ook het spreekwoord [...] dezen zegt:* Die achter komt, moet in[...]

WADDE.

Hij leeft met de wilde ganzen in de wadde[...] GANS.)

WAFEL.

Den rug aan 't vuur, den buik aan tafel, [...] de hand een goede wafel. (Zie BUIK.)
De wafel ging hem uit de kerf. (Zie KERF.)
Die roomwafels beloofd hebben, meenen d[...] veel te doen, als zij boekweiten koeken b[...] (Zie BOEKWEIT.)
Hij krijgt eene wafel.
Wafels en vrijsters moeten heet behandeld [...]geten worden. (Zie VRIJSTER.)

WAGEN.

Als de paarden gelijk trekken, dan gaat de w[...]wel. (Zie PAARD.)
Als de wagen in de sloot ligt, loopt elk e[...] (Zie SLOOT.)

---

1 Tuinman I. bl. 193.
2 *Campen* bl. 56.
3 Gheurtz bl. 13. *N. Blijg.* 8. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.
4 v. d. Willigen 8.
5 16 *Mei.* Gruterus I. bl. 114. de Brune bl. 300, 477. *Sel. Prov.* bl. 234. Tuinman bl. 25. *Adag. quadam* bl. 4. *Adag. Thesaurus* bl. 3, 7.
6 Servilius bl. 172*.
7 Witsen 411.
8 16 *Jan.* Gruterus I. bl. 123. 16 *Jan.* 53.
9 Sartorius *tert.* III. 72.
10 Sartorius *tert.* IV. 6.
11 Tuinman II. bl. 166.
12 *Mergh* bl. 24. Witsen 4. v. Alkemade [...] Tuinman I. bl. 10. *Adag. quadam* bl. [...] 2. v. Duyse bl. 200.
13 v. Alkemade bl. 184.
14 Tuinman II. bl. 89.

Als de wagen in de sloot ligt, zijn er vele woorden. (Zie **SLOOT.**)
Als de wagen regt gaat, zoo ziet een ieder daarop; maar als hij omvalt, zoo vliegt een ieder daarvan. 1
Als de wagen rolt, dan hollen de paarden. (Zie **PAARD.**)
Als de wagen valt, zoo heeft hij vijf raden. (Zie **RAD.**)
Als gij den wagen regt houdt, laat u dan niet van den regten weg afbrengen.
Als men de wielen smeert, dan rolt de wagen. 2
Beter met een' ouden wagen in de heide dan met een nieuw schip op zee. (Zie **HEIDE.**)
Beter van eene karos overreden dan van een' drekwagen. (Zie **DREK.**)
Daar is het spel nu op den wagen. (Zie **SPEL.**)
Dat gaat wel, zei dronken Joor tegen voerman Job, en de wagen holde. (Zie **JOB.**)
Dat geldt hem de wagenhuur. (Zie **HUUR.**)
Dat is de wijze man: het hoofd van den wagen. (Zie **HOOFD.**)
Dat is een voêr hooi, zei Jorden, en het was een wagen vol stroo. (Zie **HOOI.**)
Dat is mijn wagen en mijn ploeg. (Zie **PLOEG.**)
Dat loopt over wagens en schuiten. (Zie **SCHUIT.**)
Den wagen smeren. 3
Den wagen wel gesmeerd, is half gereden.
De paarden staan stil, en de wagen is aan 't hollen. (Zie **PAARD.**)
Des levens rollewagen Vliegt, zonder te vertragen. (Zie **LEVEN.**)
De snorwagen heeft hem ingepakt. (Zie **SNOR.**)
De vrouw kan met den boezelaar meer uit het huis dragen, dan de man er met den hooiwagen kan inrijden. (Zie **BOEZELAAR.**)
De wagen dient gesmeerd, Eer dat hij loopt of keert.
De wagen gaat niet regt. 4 (Zie de *Bijlage.*)
De wagen is gereed.
De wagen is uit het spoor. (Zie **SPOOR.**)
De wagen loopt nog wat stroef.
De wagen moet altijd voortgaan, al is het, dat de weg oneffen is. 5
De wagen trekt het paard. (Zie **PAARD.**)
De wagen wraakt in het spoor. (Zie **SPOOR.**)
Deze wagen kan voeren: Edellieden en boeren. (Zie **BOER.**)
Die een' gouden wagen volgt (*of:* naar een' gouden wagen staat), krijgt er wel eene as (een rad, *of:* een' nagel) van. (Zie **AS.**)
Die knollen zaaijen wil, moet den ploeg aan den korenwagen binden. (Zie **KNOL.**)
Die kwaad doet, wint eenen wagen zout; die wel doet, wint eenen wagen hooi. (Zie **HOOI.**)
Die schuit (*of:* wagen) noch paard heeft, kan geene vrachten laden. (Zie **PAARD.**)
Die zijnen wagen smeert, helpt zijne paarden. (Zie **PAARD.**)
Eene kip op hol met een' hooiwagen. (Zie **HOL.**)
Eene wagenas wordt niet heet door het draaijen van het wiel. (Zie **AS.**)
Een geladen wagen zal een' vollen boer ontwijken. (Zie **BOER.**)
Een glaasje aan den wagen. (Zie **GLAS.**)
Een langzame wagen wint.
Een pijpje aan den wagen. (Zie **PIJP.**)
Geen wagen gaat er zoo regt, of hij stoot wel eens.
Geen wagen rijdt zoo zacht, of hij geeft somtijds wel een' stoot. (Zie **STOOT.**)
Gelijk aan, mijne beestjes, zei Jan Louwen, en hij spande zijn wijf met een paard voor den wagen. (Zie **BEEST.**)
Het gaat kwalijk, als blinde paarden den wagen voeren. (Zie **PAARD.**)
Het helpt niet, of de man het er al met de schop inbrengt, als de vrouw het er weêr met den wagen uitvoert. (Zie **MAN.**)
Het is de wagen van Lucifer. (Zie **LUCIFER.**)
Het is een edelman: als hij omziet, volgt hem de mestwagen na. (Zie **EDELMAN.**)
Het is een ledige wagen. 6
Het is goed te voet (*of:* langs den wagen) gaan, als men het paard bij den toom heeft. (Zie **PAARD.**)
Het is zoo lang als een bierwagen. (Zie **BIER.**)
Het malle kind in den wagen. (Zie **KIND.**)
Het middelste paard moet den wagen trekken. (Zie **PAARD.**)
Het past hem (*of:* Hij voegt daar) als het vijfde rad aan den wagen. (Zie **RAD.**)
Hij doet een' wagen en een paard. (Zie **PAARD.**)
Hij drijft den hooiwagen met u. (Zie **HOOI.**)
Hij gaat rijden op den wagen van Jan Bil. (Zie **JAN BIL.**)
Hij geeft een stootje aan den wagen, en een ander rolt dien verder voort. (Zie **STOOT.**)
Hij is altijd dwars in den wagen. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is meer gehecht aan zijn vooroordeel, dan het slijk aan een wagenwiel. (Zie **SLIJK.**)
Hij is nog niet dronken, die, liggende in het wagenspoor, een been kan opsteken. (Zie **BEENEN.**)
Hij is van den wagen. 8
Hij is voorwaar een rustig man, Die op een' engen hoek zijn' wagen draaijen kan. (Zie **HOEK.**)
Hij kan den wagen niet in het spoor houden. (Zie **SPOOR.**)
Hij laadt het al op zijnen drekwagen. (Zie **DREK.**)
Hij loopt met den mestwagen. (Zie **MEST.**)
Hij neemt hem op den wagen.
Hij reist in (*of:* wordt te gast gehaald met) Jan-t'huis-blijvens wagentje. (Zie **GAST.**)
Hij slingert als een mestwagen. (Zie **MEST.**)
Hij spant de paarden achter den wagen (*of:* den wagen vóór de paarden). (Zie **PAARD.**)
Hij steekt het aan den wagen. 9
Hij weet den wagen niet regt te houden.
Ik mag het wel, dat de wagen draagt. 10
Konden de menschen vliegen, Gelijk zij kunnen liegen, Men zoude niet vragen Naar schuit of wagen. (Zie **MENSCH.**)
Krakende wagens duren het langst. 11 (Zie de *Bijlage.*)

Sel. Prov. bl. 209.
de Brune bl. 169.
Tuinman II. bl. 112.
Campen bl. 60. Gheurts bl. 12. Sartorius *tert.* II. 6, V. 94. Witsen 333. Winschooten bl. 273.
Tuinman I. bl. 294, II. bl. 126. *Junij* 18.
Tuinman II. bl. 112.
Sartorius *sec.* IX. 47.
7 Gheurts bl. 64. de Brune bl. 470. Sartorius *pr.* II. 53, *tert.* V. 22, *quart.* 5. v. Alkemade bl. 71, 156, 163. Tuinman I. bl. 227, 342. *Adag. quaedam* bl. 4. *Adag. Thesaurus* bl. 7. Everts bl. 344.
8 *Campen* bl. 58.
9 Bogaert bl. 101.
10 *Campen* bl. 76. Meijer bl. 35.
11 *Campen* bl. 113. Gheurts bl. 66. 29 *Nov.* Gruterus I. bl. 112. *Sel. Prov.* bl. 194. Witsen 47. Tuinman I. bl. 160, *nal.* bl. 8. Wassenbergh bl. 90. Lublink *Verh.* bl. 116. v. Moerbeek bl. 263. *Wijsheid* bl. 128. Hoeufft XXX. *Bijv.* bl. 115-116. Meijer bl. 54. v. Eijk III. bl. 94 en no. 18. Sancho-Pança bl. 34. Modderman bl. 105. *Veeteelt* bl. 133.

Laat den wagen regt gaan. 1
Laat twee paarden den wagen trekken. (Zie PAARD.)
Leugen en bedrog en lagen Zijn des werelds ploeg en wagen. (Zie BEDROG.)
Men moet niet meer op den wagen laden, dan de paarden kunnen trekken. (Zie PAARD.)
Men moet zijne beenen tusschen geen' loopenden wagen steken. (Zie BEENEN.)
Nu rijd ik in triomf, zei de dief, en hij werd met een' wagen naar de galg gevoerd. (Zie DIEF.)
Ongelijke paarden trekken niet wel, vooral als er een dwars voor den wagen loopt. (Zie PAARD.)
Reist men op een' wagen, dan behoeft men geene schipbreuk te lijden. (Zie SCHIPBREUK.)
Span de paarden eens af van eenen hollenden wagen! (Zie PAARD.)
Stront is de wagen. (Zie STRONT.)
Vóór op den wagen, achter in het schip. (Zie SCHIP.)
Waagt gij uw' wagen, ik waag mijne zweep. 2
Wat scheelt het mij: het kost mij maar de wagenvràcht. (Zie VRACHT.)
Zij zijn wat ligt voor den wagen.
[*Men past dit op ligtzinnige menschen toe.*]

WAGENAAR.

Haar bek gaat als een wagenmans zweepje (*of:* als een tellenaars aars). (Zie AARS.)
Hij is liever een kwaad wagenaar dan een goed schipper. (Zie SCHIPPER.)
Trek te uwaarts, wagenman! 3

WAGENBRUG.

Hij moet de Wagenbrug nog over.
[*Dat is: hij zal wel bankeroet gaan. Het is een Haagsch spreekwoord, afgeleid van de* Wagenbrug *aldaar, die aan het einde der stad is gelegen. In 's Gravenhage heeft men geene poorten; elders zegt men in gelijke beteekenis:* Hij moet de poort uit.]

WAGGELAAR.

Waggelaars gaan niet vast. 4
[*Men zegt dit van bezoekers, die den schijn aannemen, alsof zij al vroeg willen vertrekken; maar die nog eerst dit of dat moeten vertellen, en zoodoende doorgaans het allerlangst blijven.*]

WAK.

Hij valt erin als eene eend in de bijt (*of:* in een vreemd wak). (Zie BIJT.)

Het was wik of wak. 5
[„*Dat is: het was sus of soo, het scheelde weinig of niet,*" *zegt* WINSCHOOTEN, *en hij voegt er tot opheldering bij:* „*want als ijs niet al te stark is, dan is het* wik of wak, *of men daar oover of onder raaken sal.*" *Men gebruikt deze spreekwijze, wanneer vooraf niet is te bepalen, hoe eene zaak zal uitvallen, hetzij ten goede, hetzij ten kwade.* TUINMAN *denkt aan* wikken *en* wegen, „*wanneer de schaalen der balans als in twyfel staan, naar welke zyde zy overslaan zullen.*"]

WAKEND.

Het regt is voor den wakende geschreven. (Zie REGT.)

WAKKER.

En mitsdien wordt hij wakker. 6 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat is: bij die gelegenheid kwam hij achter het fijne van de zaak; toen was zijn slaap ten einde, en droomde hij niet meer.*]
Nu word ik eerst wakker. 7

WAL.

Aan hooger wal zijn. 8
Als u de wal begeeft, houd u aan het vlotgras. (Zie GRAS.)
Bij den wal langs vaart men het veiligst. 9
Dat brengt turf aan den wal. (Zie TURF.)
De beste stuurluî staan aan wal, De slechte vindt men overal. (Zie STUURMAN.)
De duurste schepen (*of:* schippers) liggen lange aan land (*of:* wal). (Zie LAND.)
De oude schepen blijven aan land (*of:* wal). (Zie LAND.)
De wal stuurt het schip. (Zie SCHIP.)
De wal zal het schip wel keeren. (Zie SCHIP.)
Die op den wal staat, komt er voort in. 10
Geen zoo sterke en hooge wallen, Die men niet geen geld doet vallen. (Zie GELD.)
Het heeft slot noch wal. (Zie SLOT.)
Het raakt kant noch wal. (Zie KANT.)
Het wordt tijd, om het geschut op den wal te brengen. (Zie GESCHUT.)
Hij eet van twee wallen.
[*Hij voegt zich nu bij de eene, dan bij de andere partij, al naar mate hij grooter profijt kan behalen.*]
Hij haalt de hakken op den wal. (Zie HAK.)
Hij helpt hem (*of:* Hij valt) van den wal in de sloot. (Zie SLOOT.)
Hij is aan lager wal (*of:* aan den grond). (Zie GROND.)
Hij is van den wal afgewaaid. 11
Hij roeit met tien riemen naar lager wal. (Zie RIEM.)
Hij schiet vijf in den wal. (Zie VIJF.)
Hij steekt van land (*of:* wal). (Zie LAND.)
Hij zal vóór den nacht wel bijdraaijen, om den wal niet te na te komen. (Zie NACHT.)
Hij zeilt langs den wal.
[*Hij neemt geene hooge vlugt.*]
Iets in den wal schuiven. 12
Men kan er noch hooger, noch lager wal meê bezeilen. 13
Men moet eerst de diepte peilen, voor men zich van wal begeeft, en te water gaat. (Zie DIEPTE.)
Met de plank aan den wal liggen. (Zie PLANK.)
Prijs de zee, maar blijf aan wal.
Steenen muren worden door de kogels verbrijzeld, maar aarden wallen worden daardoor versterkt. (Zie AARDE.)
Tegen den nacht wendt hij van den wal af. (Zie NACHT.)

---

1 Ghearts bl. 47.
2 Tuinman I. bl. 290, II. bl. 172.
3 Gruterus II. bl. 164. *Mergh* bl. 39.
4 v. d. Venne bl. 266.
5 Winschooten bl. 361. Tuinman I. bl. 387, II. bl. 88. v. Lennep bl. 263.
6 *Campen* bl. 75. Sartorius *tert.* II. 44.
7 Sartorius *quart.* 67.
8 Winschooten bl. 179, 380.
9 4 *Nov.* Gruterus I. bl. 94. Cats bl. 431. de Brune bl. 493. *Sel. Prov.* bl. 114. Witsen bl. 484. Winschooten bl. 350. v. Alkemade bl. 144. Tuinman II. bl. 23. *Wijsheid* bl. 141. *Euphonia* bl. 517. *Sermoen* bl. 52. v. Eijk I. bl. 142, 149, 163. Mulder bl. 413. Modderman bl. 106. Bogaert bl. 81. v. Lennep bl. 227, 236, 273.
10 *Campen* bl. 13.
11 v. Lennep bl. 9.
12 Winschooten bl. 196, 207, 294, 380. Tuinman I. bl. 151.
13 Tuinman II. bl. 164.

schen klip en branding door, behouden aan wal geraken. (Zie BRANDING.)
uur aan wal altijd geen baken. (Zie BAAK.)
Vij knepen bij den wal langs. 1
t een' aarden wal tegen een' harden kogel: hij zal erin versmoren. (Zie AARDE.)

WALGING.

aar steekt mij de walg van.
e overvloed baart walging. (Zie OVERVLOED.)

WALVISCH.

at gelijkt wel naar het geraamte van een' walvisch, zei stikziende Gijs, en hij zag een schip op stapel staan. (Zie GERAAMTE.)
at is een knappe sopbaars, zei Teeuwes, en hij zag een' walvisch zwemmen. (Zie BAARS.)
ij heeft een' walvisch geschoten. 2
ij schreeuwt, alsof er een walvisch naar den hemel vloog. (Zie HEMEL.)
ij zit net te kijken als Jonas in den walvisch. (Zie JONAS.)
angt men den spiering hier zoo, zei de mof in Groenland, en hij zag een' walvisch harpoenen. (Zie GROENLAND.)

WAMBUIS.

l doende kwam wambuis in Harmen, en hij mouwde zeven jaar over eene trok. (Zie HARMEN.)
l met der tijd komt Harmen in 't wambuis en Griet in de broek (*of:* de rokken). (Zie BROEK.)
es zomers een wambuis en des winters eene pij doet den molen goed, en bakt op zijn' tijd. (Zie MOLEN.)
en wambuis is een goed pand. (Zie PAND.)
ndelijk komt Jan in 't wambuis en de vrouw in het warme bed. (Zie BED.)
r baat geen wambuis voor de galg. (Zie GALG.)
alf broek, half wambuis. (Zie BROEK.)
et is aan het wambuis niet te zien, wie een brandmerk draagt. (Zie BRANDMERK.)
et is een los wambuis. 3
ij is geen vrijer van zijn eerste wambuis. (Zie VRIJER.)
oe past hem dat harnas (*of:* wambuis)? (Zie HARNAS.)
mand een' duw in het wambuis geven. (Zie DUW.)
mand een wambuis geven. 4
ut de nieuwe broek aan het oude wambuis, dan scheuren de vetergaten uit. (Zie BROEK.)
j kennen malkander aan het wammesje.
j kwamen hem op zijn wammes. 5
jn buidel is aan zijn ander wambuis. (Zie BUIDEL.)

WAN.

en spiegel als eene wan, Daar spiegel ik niet an. (Zie SPIEGEL.)
j mag hare kinderen wel met eene wan in de zon zetten. (Zie KIND.)

WAND.

s dat niet goed voor de wandluis is, dan weet ik niet, wat beter is, speelde en zong de muzikant, en zijn huis stond in den brand. (Zie BRAND.)
l wat reutje heet, wil tegen den wand p...... (Zie REU.)
aar is weinig porselein aan de markt (*of:* aan den wand). (Zie MARKT.)
Daar zijn de wanden al met worsten getuind, en de daken met vlade gedekt. (Zie DAK.)
De wapens aan den wand hangen.
Een luistraar aan den wand Hoort vaak zijn eigen schand. (Zie LUISTERAAR.)
Het is een beschilderde (*of:* gewitte) wand. 6 (Zie de *Bijlage.*)

[*Men zegt dit van den mensch, die zich uiterlijk anders betoont, dan hij inwendig bestaat. De apostel* PAULUS *past het op den boozen regter toe, als hij*, Hand. XXIII: 3, *den hoogepriester* ANANIAS *met dien naam bestempelt.*]

Hij is vuiler dan eene wandluis. (Zie LUIS.)
Hij kalt tegen den muur (*of:* wand). (Zie MUUR.)
Hij kampt tegen een mannetje, dat hij aan den wand geschilderd heeft. (Zie MAN.)
Hij kleeft aan den wand. 7
Hij tast ernaar als een blinde naar den wand. (Zie BLIND.)
Ik acht hem niet anders, dan of hij aan den wand geschilderd ware. 8
Men zou haar tegen den wand plakken.

[*De onzindelijke vrouw nl. Men geeft ermede te kennen, dat zij van morsigheid dan wel aan den wand zou blijven kleven.* Die men tegen den wand zou plakken, *is alzoo de zuster van hem*, die aan den wand kleeft.]

Porselein aan den wand, gerand volk. (Zie PORSELEIN.)
Zijne onschuld beschut hem gelijk een stalen muur (*of:* gelijk een ijzeren wand en bolwerk). (Zie BOLWERK.)
Zotten handen Beschrijven alle wanden. (Zie HAND.)

WANDAAL.

Hij gaat te werk als een Wandaal.

[*Men zegt dit van een' grooten woelgeest, naar de geaardheid der Wandalen of Vandalen, zoo als dit volk zich in* de groote Volksverhuizing *deed kennen.*]

WANDEL.

De vrouwen drijven al haren wandel met den raad des spiegels (*of:* Eene vrouw kan niet nalaten, zich zelve te zien, als zij voorbij den spiegel gaat). (Zie RAAD.)
Regte handel Is regte wandel. (Zie HANDEL.)

WANG.

Vrijsters bleekheid op de wangen Komt van eenig zoet verlangen. (Zie BLEEKHEID.)
Zij heeft wangen als poffertjes. (Zie POFFERTJE.)

In allen wang. 9

[WINSCHOOTEN *zegt, in zijn'* Seeman, *op het woord, dat* wang *„te scheep beteekend een* klamp, *die naa de mast, ens. aan de eene sijde werd uitgehold als een* wang *of* koon; *en soo een wang of wangen sijn dienstig, om een mast of iets anders, dat swak of gebrooken is, te vervangen."*]

WANHOOP.

Het is eene Focische wanhoop. (Zie FOCIË.)

WANLUST.

Wanlust volgt wellust. 10

Winschooten bl. 112.
Winschooten bl. 220.
Tuinman I. bl. 212.
Tuinman I. bl. 296.
5 v. Lennep bl. 256.
6 *Campen* bl. 3. Gheurts bl. 67. de Brune bl. 463. Sartorius *tert.* VII. 1. Meijer bl. 3. v. Duyse bl. 200.
7 Winschooten bl. 351.
8 *Campen* bl. 6. Meijer bl. 4.
9 2 *Nov.* Gruterus I. bl. 109.
10 21 *April.* Gruterus I. bl. 123.

WANT.

Die de dante (*of:* een doetje) Trouwt om de wante (haar goedje), Verliest de wante (het goedje), En houdt de dante (het doetje). (Zie DANTE.)
Het is stomper dan het mes, dat men eenen gevangene geeft, en snijdt als wollen wanten. (Zie GEVANGEN.)
Het scheelt wel eene hand met wanten en al. (Zie HAND.)
Hij weet van wanten: hij doet een' kousen-winkel. (Zie KOUS.)

Als hij met hoog weêr zeil voert, dan kent hij zijn want wel.
De wolf is in het net (het want, *of:* den strik) geraakt. (Zie NET.)
Het is goed roeijen met het staande want.
Het schip vaart met los want. (Zie SCHIP.)
Hij haalt te veel want over hoop. (Zie HOOPEN.)
Hij is erbij, eer de jongen halverwege in het groote want is. (Zie JONGEN.)
Hij is vierkant onder zijn staand en loopend want. 1
Hij schiet kruiswant. 2
Hij schoot te want.
Hij weet zijn want goed uit te zetten. 3
Hij zet zijn staand en loopend want op.
Hij zit goed in het want. 4
[*Men zegt dit van een' fikschen, stevigen jongen.*]
Houd uw want maar droog. 5
Luî, koopt wit want; Dat is in de verw niet verbrand. (Zie LIEDEN.)
Zijn staand en loopend want in orde brengen. (Zie ORDE.)
Zoo gij geen roer hebt aan uw schip (*of:* geen want hebt naar uw schip), Gij moet te grond of op een klip. (Zie GROND.)

WANTROUW.

De wantrouw is de moeder der zekerheid. (Zie MOEDER.)

WAPEN.

De wapens aan den wand hangen. (Zie WAND.)
De wapens neêrleggen.
Die eens de wapens gedragen heeft, wil wel weder dienen.
[*Men zegt dit van eene trouwlustige weduwe.*]
Die met gouden wapens vecht, Heeft altijd het beste regt. (Zie GOUD.)
Het puntje van een vlugge pen Is 't felste wapen, dat ik ken. (Zie PEN.)
Hij geeft hem de wapenen in handen, om hem te bestrijden. (Zie HAND.)
Hij is zot, die in de wapenen springt, daar hij zich zelven in verminkt. 6
Van vogelen, honden, wapenen en vrouwen: Voor ééne vreugd wel duizend rouwen. (Zie BEROUW.)
Wapenen, vrouwen en boeken behoeven dagelijksche behandeling. (Zie BEHANDELING.)

Aan de wapens kent men de munten. (Zie MUNT.)
Dat is het wapen van Haarlem, zei Gijsje, en hij zag het zevengesternte. (Zie GIJS.)
Het glas in de hand Was het wapen van Gelderland. (Zie GELDERLAND.)
Het wapen van Brugge: een ezel in een' leuning-stoel. (Zie BRUGGE.)
Het wapen van Parijs: Vroeg groot, maar laat wij
(Zie GROOTE.)
Hij gelijkt het wapen van Koesfeld wel (*of:* H
zit als het wapen van Koesfeld). (Zie KOES-FELD.)
Hij is grootsch in zijn wapen. (Zie GROOTSCH.)
Hoog van moed, Klein van goed, Een zwaard
de hand — Is het wapen van Gelderland. (Z
GELDERLAND.)
Ik kom er onnoozel aan, zei de gaauwdief, en h
was met het stads wapen vereerd. (Zie DIEF.)
Kleêrmakers wapen: drie luizen op een rood lapj
(Zie KLEEDERMAKER.)

WAPPER.

Hij heeft de wapper in het voorhoofd. (Zie VOOR-HOOFD.)
Met de wapper loopen. 7

WAR.

Hij stuurt de zaken in de war. 8
Zijn boventuig (*of:* Zijne takelaadje) is in de w
(Zie TAKELAADJE.)

WARGAREN.

Het is een wargaren. 9

WARM.

Al is ze arm, Ze is toch warm. (Zie ARME.)
Maak je toch zoo warm niet.
Wat ben je warm!
[*Deze uitroep geldt den persoon, die
eene beuzeling opstuift; ook van den d
aard zegt men, dat* hij warm is.]
Zoo wijd hij warm is.

WARMOES.

Die op warmoes drinkt, verkreukt zijne maag. (
MAAG.)
Elk wat, zei de warmoespot, dan heeft nie
te klagen. (Zie POT.)
Gij zult gestooten warmoes eten. 10
[*Men zegt dit tot een' hongerig' m
omdat de hongerige alles eet, wat hij krij
kan.*]
Hij likt zijne vingers zoo smakelijk als een b
die warmoes eet. (Zie BOER.)
Hij sprietoogt, of hij kervel-warmoes gegeten h
(Zie KERVEL.)
Kool is kost, en warmoes is eten. (Zie ETEN.)
Van dat hij zijn eerste warmoes at. 11
Wees niet al te haastig (*of:* Verhap u niet) in
warmoes. (Zie HAASTIG.)

WARMTE.

Die warmte verkwikt een' oud' mensch in
winter, zei besje, en zij zat op eene koude st
(Zie BESJE.)
Hij gaapt als eene Zeeuwsche oester, die in
warmte komt. (Zie OESTER.)
Warmte doet leven, koude doet sterven. (
KOUDE.)

WARNER.

Het is een Warner met den pot. (Zie POT.)

---

1 v. Lennep bl. 257.
2 Tuinman II. bl. 192.
3 v. Eijk I. *nal.* bl. 6.
4 v. Eijk III. bl. 75.
5 v. Eijk III. bl. 74.
6 Gheurtz bl. 27.
7 Tuinman I. bl. 383.
8 v. Lennep bl. 220.
9 Servilius bl. 209*. Sartorius sec. VI. 31. [...] schooten bl. 61. v. Lennep bl. 78.
10 de Brune bl. 469. Sartorius sert. X. 62.
11 Servilius bl. 1*. de Brune bl. 464.

WARTEL.

Hij heeft den wartel.

[*Men zegt dit van iemand, die verliefd is. Dat de beteekenis van* wartel = twist *hier op zoude gaan, komt mij bedenkelijk voor; liever denk ik aan eene verbastering van* wartaal.]

WARTENA.

Het is een weêr als te Wartena. 1

[*„Het tegenwoordige dorp Wartena, in Idaarderadeel,” zegt* SCHELTEMA, *„was, vóór het jaar* 1220, *een niet onaanzienlijk en, aan een' zijtak der Middelzee gelegen, door koophandel en scheepvaart zeer welvarend stadje.” Aan een' verschrikkelijken storm en daarop gevolgde herhaalde watervloeden, die aldaar woedden, heeft het spreekwoord zijn bestaan ontleend.*]

WARWINKEL.

Hij heeft liever een' warwinkel dan gereed geld. (Zie GELD.)

WAS.

Als al de heiligen hun waslicht hebben, zit Maria in het donker. (Zie DONKER.)

De bij is dood, die den honig en het was gaf. (Zie BIJ.)

De heiligen komen om hun was. (Zie HEILIGE.)

Die van was is, moet bij het vuur niet komen. (Zie VUUR.)

Gij moest veel was hebben, zoudt gij God een' wassen neus maken. (Zie GOD.)

Het is een heilige met wassen teenen. (Zie HEILIGE.)

Het is niet al was, dat er brandt. 2

Het is zoo geel als was. 3

Hij brengt er een' wassen neus aan. (Zie NEUS.)

Hij heeft een wassen kleed aan. (Zie KLEED.)

Hij heeft een zieltje, week als was.

Hij heeft het zoo kwaad (*of:* Het is hem zoo bang) als het was, dat brandt. 4

Hij laat zich kneden (*of:* is zoo week) als was. 5

Hij vergaat (*of:* smelt weg) als sneeuw (*of:* was) voor de zon. (Zie SNEEUW.)

Maak de Schrift, of trek geen' wassen neus. (Zie NEUS.)

Van stront kan men geen was kaauwen. (Zie STRONT.)

Was, vlas en tin: Voor groot geld, klein gewin. (Zie GELD.)

Hij komt in zijn' was.

[*Zijne financiën beginnen goed te staan.*]

Ik heb hem goed in zijn' was gezet.

WASCH.

Dat sluit, zei Fop, en hij stolpte eene waschtobbe op zijn hoofd. (Zie FOP.)

Eene leugen en eene wasch verminderen nooit. (Zie LEUGEN.)

Hij kan al zijne kinderen wel onder eene waschtobbe verbergen. (Zie KIND.)

Ieder doekje wil in de wasch komen. (Zie DOEK.)

Ik wilde liefst geen hemd in deze wasch hebben. (Zie HEMD.)

Kan hij hem in een' houten schotel verdrinken, hij zal er geene waschtobbe voor gebruiken. (Zie HOUT.)

Valt de hemel, dan ga ik onder de waschkuip wonen. (Zie HEMEL.)

WASCHVROUW.

Drie vroedvrouwen, drie besteedsters en drie waschvrouwen zijn te zamen negen koppelaarsters. (Zie BESTEEDSTER.)

Och, wat zijn er slappe dingen in de wereld, zei Grietje de waschvrouw, en zij had een' natten vaatdoek in hare handen. (Zie DING.)

WASDOM.

Elk plante, wie te planten heeft, 't Is God alleen, die wasdom geeft. (Zie GOD.)

WASEM.

De mensch is als een pot, die aan den vure staat, Waaruit gedurig vocht en stage wasem gaat. (Zie MENSCH.)

WATER.

Aan die pomp moet men geen water zoeken. (Zie POMP.)

Al kwaad, dat opgroeit: van het bad in het voetwater. (Zie BAD.)

Alles met maten, zei Kaatje, en zij gooide haar' man eene kan water over 't lijf. (Zie KAATJE.)

Al moest ik ook morgen brood eten en water drinken. (Zie BROOD.)

Als de bergen kalven, danst het water. (Zie BERG.)

Als de put ledig is, kent men eerst regt de waarde van het water. (Zie PUT.)

Als de wijn in het vat te wild is, moet men ze met de water-roede geeselen. (Zie ROEDE.)

Als een ander in de sloot (*of:* het water) springt, doet ge 't dan ook? (Zie SLOOT.)

Als er veel haaijen op de kust komen, dan wordt het vaarwater gevaarlijk. (Zie HAAI.)

Als het al brandt, zoo brandt het water niet. 6

[*Voor den rampspoedigsten mensch blijft nog altijd hier of daar iets over, dat hem kan opbeuren.*]

Als het water loopt, moet men malen. 7

Als het water over de kerven gaat, zal men het schip hozen. (Zie KERF.)

Als het water stil staat, stinkt het. 8 (Zie de *Bijlage.*)

Als het water zakt, kraakt het ijs. (Zie IJS.)

Als iemand het water in den mond loopt, dan leert hij eerst zwemmen. (Zie MOND.)

Als je me van dat water begint te tappen, zal ik maar bijdraaijen.

Als ik mij wil verdrinken, Zoo wil ik in schoon water zinken. 9

Als men eene klip boven water ziet, kan men ze mijden in 't zeilen. (Zie KLIP.)

Al te voldoende, zei nichtje, en zij kreeg zooveel water op haar dak, dat het haar de schoenen weêr uitliep. (Zie DAK.)

Al wat zij heeft, is een water- en windmolen, met een bosch voor hare poort. (Zie BOSCH.)

Al weêr kwaad water, zei de reiger, en hij kon niet zwemmen. (Zie REIGER.)

Amsterdam heeft lucht noch water goed. (Zie AMSTERDAM.)

---

1 Scheltema II. bl. 28.
2 Campen bl. 117. Meijer bl. 87.
3 Campen bl. 74. Sancho-Pança bl. 86. Bogaert bl. 48.
4 Campen bl. 104. Sartorius tert. IV. 68. Meijer bl. 49.
5 Gheurtz bl. 79.
6 Gruterus II. bl. 126. *Mergh* bl. 3. Halbertsma bl. 30. Wassenbergh III. bl. 100.
7 de Brune bl. 22.
8 Gheurtz bl. 15, 60. Cats bl. 502. de Brune bl. 420. Richardson bl. 31. Bogaert bl. 100.
9 Gheurtz bl. 2.

Beter zal het haantje zingen, Als het mag aan 't water springen. (Zie HAAN.)
Blijf in dat vaarwater. 1
Blijf uit zijn kielwater, of gij raakt in zijn zog. (Zie KIEL.)
Boven water en wind zijn. 2
[*Dat wil zeggen: niet meer van water en wind afhangen. Men zegt dit van iemand, die voorspoed heeft, zoowel als van hem, die van zijne renten leeft.*]
Brand laat iets, Maar water niets. (Zie BRAND.)
Daar de dijk (*of:* dam) het laagst is, loopt het water het eerst over. (Zie DAM.)
Daar het eens welt, is veeltijds water.
Daar het kleinste water is, speurt men de meeste branding. (Zie BRANDING.)
Daar ligt er een verdronken, zei schele Piet, en hij zag eene blaas op het water drijven. (Zie BLAAS.)
Daar moeten ook waterputters en houthakkers zijn. (Zie HAKKER.)
Daar moet water zijn, zou het kalf verdrinken. (Zie KALF.)
Daar staat water in den slag. (Zie SLAG.)
Daar water geweest is, mag water komen (*of:* daar komt wel water). 3
[*Dat wil zeggen: die eens kwaad heeft gedaan, zal het weêr doen, als hij daartoe in de gelegenheid is. Het spreekwoord is ontleend aan hooge watervloeden.*]
Daar zijn geene padden in klaar water. (Zie PADDEN.)
Dat doet de smaak niet, dat men zoo lief water drinkt als wijn. (Zie SMAAK.)
Dat gelijkt wel een' tuimelgeest, zei Bastiaan, en hij zag een' stront van de kaai in het water rollen. (Zie BASTIAAN.)
Dat heeft er geen handwater bij. (Zie HAND.)
Dat het zeewater zoo zout is, komt van al de pekelharings, die erin zwemmen, zei de oude vrouw. (Zie HARING.)
Dat is de stok niet, daar men het water over draagt. (Zie STOK.)
Dat is een extraordinaire sprong, zei Maarten, en hij sprong over eene wetering van drie voeten waters. (Zie MAARTEN.)
Dat is een kind in 't water. (Zie KIND.)
Dat is een paal onder water. (Zie PAAL.)
Dat is een schoone bruinvisch, zei de mof, en hij zag eene vloo in een' wateremmer zwemmen. (Zie BRUINVISCH.)
Dat is een steek boven water. (Zie STEEK.)
Dat is een steek onder water. (Zie STEEK.)
Dat is in loopend water geschreven.
Dat is ook water in de bron dragen. (Zie BRON.)
Dat is water in den vijzel stampen. (Zie VIJZEL.)
Dat is water op zijn' molen. (Zie MOLEN.)
Dat is zoo goed als in het water geworpen. 4 (Zie de *Bijlage.*)
Dat kan al het water van de zee niet afwasschen. 5 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat wil zeggen: die schandvlek is onuitwischbaar.* TUINMAN *zegt: „Mogelijk kom dit af van den waan en 't gebruik der Heidenen, die aan water, en byzonder ook aan het zeewater, de kragt, om van de snoodste gruwelstukken en bloedschulden te reinigen, toeschreven." Dat dit zoo is, toont het voorbeeld van* PILATUS, *die in zijne* handen-wassching *aan al het volk zijne onschuld, in* JEZUS' *veroordeeling, wil bewijzen. Maar het* water van de zee *is hier, mijns inziens, alleen om de groote hoeveelheid bijgebragt.*]
Dat staat als een paal boven water. (Zie PAAL.)
Dat valt als een druppel water op eene gloeijende plaat. (Zie DRUPPEL.)
Dat valt in het water.
[*Men zegt dit van een' zoo genoemd geestigen zet, die niet opgaat.*]
Dat was eene golf kil water op het hart. (Zie GOLF.)
Dat water raakte grond. (Zie GROND.)
De angel trekt wel onwillige visschen uit het water. (Zie ANGEL.)
De een schreeuwt om vuur, de ander om water. (Zie VUUR.)
De grond van het water deugt ook niet. (Zie GROND.)
De kemel drinkt liefst, als het water geroerd is. (Zie KEMEL.)
De kruik gaat zoo lang te water, tot zij breekt (*of:* barst, *ook wel:* tot er het hengsel afvalt). (Zie HENGSEL.)
De maan en de sterren worden wel in het water gezien; maar zij zijn altijd aan den hemel. (Zie HEMEL.)
De maan schijnt in het water (*of:* in den put). (Zie MAAN.)
De molen gaat niet om met wind (*of:* water), die (dat) voorbij is. (Zie MOLEN.)
De rivieren, die in korten tijd opzwellen en hoog wassen, hebben altijd veel troebel water. (Zie RIVIER.)
Des avonds 't zonnetje rood, Des morgens water in de sloot. (Zie AVOND.)
De schaapkens in de lucht zijn water of wind. (Zie LUCHT.)
De serpenten worden in slapende wateren geteeld. (Zie SERPENT.)
De steven geraakt onder water. (Zie STEVEN.)
De studenten drinken wijn, Het water is voor boeren; Daarvoor spreken zij Latijn, Waar die lompe perds nog op loeren. (Zie BOER.)
De vijg eischt water, de perzik wijn. (Zie PERZIK.)
De visch bederft het water, het vleesch bevrijdt het. (Zie VISCH.)
De zee is zonder water. 6 (Zie de *Bijlage.*)
[*Wel te verstaan: gelijk* het bosch geene boomen heeft, *en* Jupiter geene kinderen. *„Oneigentlijk," zoo lezen wij bij* WITSEN, *„daar overvloedt plach te wezen, is niets;" maar* WINSCHOOTEN *zegt: „dit is een overtollige manier van spreeken, als men seggen wil, dat het on-*

---

1 v. Lennep bl. 235.
2 Witsen bl. 485. Tuinman I. bl. 144. v. Eijk I. *nal.* bl. 55. Mulder bl. 428. Sancho-Pança bl. 51. v. Lennep bl. 258.
3 *Prov. seriosa* bl. 10. *Campen* bl. 4. Gheurts bl. 11. 8 *Nov.* Gruterus I. bl. 95. Cats bl. 458. Zoet bl. 27. v. Alkemade bl. 24. Tuinman II. bl. 226. Modderman bl. 16. Bogaert bl. 61. Harrebomée *Tijd* bl. 299.
4 *Campen* bl. 50. Meijer bl. 24.
5 Gheurts bl. 3. Winschooten bl. 247. Tuinman I. bl. 14. v. Zutphen I. 14. Braakënburg IV. 2. Koning bl. 5. v. d. Vijver bl. 212. Modderman bl. 122. v. Lennep bl. 276.
6 Sartorius *pr.* VI. 70, VIII. 26, IX. 52, X. 42, *sec.* III. 90. Witsen bl. 487. Winschooten bl. 244. *Adag. quaedam* bl. 17. v. Eijk I. bl. 123.

moogelijk is, het geen ons van iemand opgedrongen werd, voornaamendlijk van schatrijke lieden, als zij klaagen, dat zij geen geld en hebben."]

De zon trekt water. 1

[*Op den man, die, uit eigenbelang, eens anders ondernemingen in de hand werkt, maar vooral op den omgekochten regter wordt dit spreekwoord toegepast.*]

De zotten dragen het water uit, en de wijzen vangen de visch. (Zie VISCH.)

Die brand in zijne woning heeft, brengt elders geen water. (Zie BRAND.)

Die brand is met geen water te blusschen. (Zie BRAND.)

Die een ezelshoofd wil wasschen, verspilt zijn water en zijne zeep. (Zie EZEL.)

Die een matroos van zoet water geboren is, zal kwalijk het zoute water der zee verdragen. (Zie MATROOS.)

Die in kleine wateren vaart (*of:* in eene tobbe speelt), zal in geen' afgrond versmoren. (Zie AFGROND.)

Die klaar water maakt, heeft geen' dokter van doen (*of:* mag met den dokter lagchen). (Zie DOKTER.)

Die koek drijft, zei malle Gijs, en hij zag een' Frieschen turf in het water liggen. (Zie FRIESLAND.)

Die kruik wil geen water houden, zei nuchtere Teunis, en hij goot eene kan bier in eene slaëmmer. (Zie BIER.)

Die ligt gelooft, schept het water met eene zeef. 2

Die voelt, dat hij verdrinkt, houdt zich aan eene waterbies vast. (Zie BIES.)

Die water deert, Die water weert (*of:* keert). 3

Die water drinkt, heeft geen' wijn te betalen.

Die water wil maken tot land, Sta met zijne goudbeurs in de hand. (Zie BEURS.)

Die zich gebrand heeft, vreest heet water. 4 (Zie de *Bijlage.*)

Eene onreine bron kan geen rein water opgeven. (Zie BRON.)

Een goede waterhond (*of:* poedel) ontziet geene modderige sloot. (Zie HOND.)

Een kind met een waterhoofd. (Zie HOOFD.)

Een kring om de maan Kan wel vergaan; Maar een kring om de zon Geeft water in de ton. (Zie KRING.)

Een lage waterstand Geeft vruchtbaar land. (Zie LAND.)

Een modderpoel kan geen zuiver water opgeven. (Zie MODDER.)

Elk een trekt het water naar zijnen molen. (Zie MOLEN.)

Elk genere zich op zijn vaarwater. 5

Elk moet visschen op zijn water. 6

[*Met de beide laatste spreekwoorden geeft men te kennen, dat men alleen zulke zaken bespreken en behandelen moet, waarvan men kennis heeft.*]

Er is al wat water om door de goot laten loopen (*ook wel:* om vuil gemaakt). (Zie GOOT.)

Er is geen water, of het boomt wel eens.

Er is geen water zoo helder, of het troebelt wel eens.

Er moet veel water verloren loopen. 7

Er zal nog veel water ten dale loopen. (Zie DAL.)

Er zal nog wel wat water over de bergen loopen. (Zie BERG.)

Fielten goed te doen, is water in de zee te dragen. (Zie FIELT.)

Gebrande honden (*of:* katten) vreezen ook koud water. (Zie HOND.)

Gedwongen liefde en waterverw gaan spoedig uit. (Zie LIEFDE.)

Geen water zoo diep, of men vindt er grond in. (Zie GROND.)

Gestolen wateren zijn zoet. 8

God laat het water wel aan den mond, maar niet daarin komen. (Zie GOD.)

God laat het water wel aan-, maar niet over de lippen komen. (Zie GOD.)

Groote visschen zijn meest in groote wateren. (Zie VISCH.)

Groot schip, groot water. (Zie SCHIP.)

Hebt gij een water-hart, gij moet geen staal aan uwe zijde dragen. (Zie HART.)

Hebt gij water, hebt gij brood, Klaag dan niet van hongersnood. (Zie BROOD.)

Het doet er weinig toe (*of:* Het schaadt niet), al krijgt het waterschip een gat meer. (Zie GATEN.)

Het ijs zal zijn water wel eens weêr halen. (Zie IJS.)

Het is eene goede fontein, die altijd klaar water geeft. (Zie FONTEIN.)

Het is eene pijp boven water. (Zie PIJP.)

Het is een gevaarlijk vaarwater. 9

Het is een loodsmans vaarwater. (Zie LOODS.)

Het is een waterschip: elk boort er een gat in. (Zie GATEN.)

Het is een watertrapper. (Zie TRAPPER.)

Het is geld in het water geworpen. (Zie GELD.)

Het is het ergste vuur, dat op het water brandt. (Zie VUUR.)

Het is kwaad arbeiden en water drinken. 10

Het is kwaad brij maken van water alleen. (Zie BRIJ.)

Het is kwaad, den ezel ter bruiloft te nooden, als hij hout of water moet dragen. (Zie BRUILOFT.)

Het is kwaad slijpen (*of:* malen) zonder water. 11

Het is kwaad water, dat geen' dorst verslaat. (Zie DORST.)

Het is kwaad zeilen zonder water. 12

Het is laag water (*of:* Hij komt op laag water). 13 (Zie de *Bijlage.*)

[*Men zegt dit, wanneer het eten op, of de beurs leêg is.*]

Het is schoon water over een' vuilen grond. (Zie GROND.)

---

1 Tuinman I. bl. 224. v. Eijk III. bl. 60.
2 *Sel. Prov.* bl. 171.
3 Cats bl. 663. v. Hasselt bl. 12. v. Hall bl. 310.
4 Mots bl. 13.
5 de Brune bl. 23. Sartorius *sec.* III. 86. Witsen bl. 490.
6 Cats bl. 488. *Sexpl.* bl. 76-77.
7 v. Duyse bl. 283.
8 v. Eijk bl. 25.
9 v. Lennep bl. 236.
10 Gruterus III. bl. 155.
11 *Prov. serioso* bl. 40. Zegerus bl. 51. Idinau bl. 188. Gruterus II. bl. 169. Cats bl. 426, 459, 480. de Brune bl. 94, 133. *Mergh* bl. 45. *Sel. Prov.* bl. 175. Tuinman II. bl. 108. *Adag. quadam* bl. 59. *Adag. Thesaurus* bl. 61. Hoeufft bl. 144. v. Waesberge *Vrijen* bl. 56. Modderman bl. 82. Bogaert bl. 98.
12 v. Nyenborgh bl. 134.
13 de Brune bl. 472. Sartorius *quart.* 27. v. Lennep bl. 236.

Het is te spade, water te werpen, als het vuur in het spinrokken is. (Zie SPINROKKEN.)
Het is van den grond, dat het water stinkt. (Zie GROND.)
Het is vrij een wonder, dat koud ijs onder heet water gevonden wordt. (Zie IJS.)
Het is water dorschen. 1
Het is water en melk. (Zie MELK.)
Het is water in het vuur. (Zie VUUR.)
Het is water (*ook wel:* een druppel) in de zee. (Zie DRUPPEL.)
Het is zoet water om eene speld. (Zie SPELD.)
Het is zoo onmogelijk, als vuur te voeden in het water. (Zie VUUR.)
Het lijkt wel (*of:* is zoo dun als) water. 2
Het morgenrood Brengt water in de sloot. (Zie MORGENROOD.)
Het naaste water dient, als er brand is. (Zie BRAND.)
Het regent daar niet; maar er valt water.
Het schip is watervast. (Zie SCHIP.)
Het schip is zoo lek geworden, dat het water over korven en klampen heen ging. (Zie KLAMP.)
Het schip laat veel water vallen. (Zie SCHIP.)
Het schip trekt veel water. (Zie SCHIP.)
Het water dringt tot weenen, maar de wijn doet zingen (*of:* dansen en springen). 3
Het water holt een' aarden steen, En dat maar door een' drup alleen. (Zie AARDE.)
Het water is gevaarlijk in de maag: het steekt dijken en dammen door. (Zie DAM.)
Het water is op zijn peil. (Zie PEIL.)
Het water liep al over zijn' akker. (Zie AKKER.)
Het water loopt altijd naar de zee. 4
Het water loopt gewoonlijk, waar de grond het laagst is. (Zie GROND.)
Het water loopt mij om de tanden. (Zie TAND.)
Het water neemt de kracht van den wijn weg. (Zie KRACHT.)
Het water neemt den vorm aan van de kom, die het bevat. (Zie KOM.)
Het water slaat wakker tegen den boeg. (Zie BOEG.)
Het watertje graagt wel.

[*Een gezegde van hengelaars, die erdoor te kennen geven, dat hun verlangen naar eene goede vangst gelijken tred houdt met hunne hongerige maag.*]

Het zijn kwade putten, daar men het water in dragen moet. (Zie PUT.)
Hij beziet het water in een' houten klomp. (Zie HOUT.)
Hij doet water in zijn' wijn. 5

[*Dat is: zijn dringen en drijven, of zijne voortvarendheid en driestheid worden getemperd. Het spreekwoord:* Het water neemt de kracht van den wijn weg, *geeft er de reden van op.*]

Hij draagt water in de eene- en vuur in de andere hand. (Zie HAND.)
Hij drijft tusschen wind en water.

[*Het is een zeer onverschillig mensch.*]

Hij gaat met den boeg diep in 't water. (Zie BOEG.)
Hij gaat met eene zeef water halen. 6
Hij gaat onder water door.
Hij geeft een schot onder water. (Zie SCHOT.)
Hij gelijkt Bileams ezel, die wijn draagt, en nie dan water drinkt. (Zie BILEAM.)
Hij gelijkt de ankers, die altijd in het water zijn, en nooit leeren zwemmen. (Zie ANKER.)
Hij geraakt uit zijn vaarwater. 7
Hij heeft dat vaarwater al meer bevaren.
Hij heeft den eenen voet op de aarde, den andere op het water. (Zie AARDE.)
Hij heeft geen' dorst, die geen water wil drinken. (Zie DORST.)
Hij heeft geen water voor karnemelk. (Zie MELK.)
Hij heeft het water in den kelder. (Zie KELDER.)
Hij heeft laauw water in zijne maag. (Zie MAAG.)
Hij heeft spraakwater in (*of:* ingenomen). (Zie SPRAAK.)
Hij heeft veel water geloosd. 8
Hij heeft zijne snoeren in een goed vischwater uitgezet. (Zie SNOER.)
Hij houdt het roer in het water. (Zie ROER.)
Hij is bang, zijne handen aan koud water te branden. (Zie BANG.)
Hij is blijde, het water gezien te hebben, waaruit men den schoonen rijnschen wijn brouwt. (Zie BLIJ.)
Hij is geen' spoog waters waard. (Zie SPOOG.)
Hij is het water niet waard, dat hij drinkt. (Zie WAARDIG.)
Hij is met dat water wel eens meer voor den dokter geweest. (Zie DOKTER.)
Hij is met het vaarwater bekend. 9
Hij is onder water. 10

[*Dat is: in plaats van zijne noodzakelijke bezigheden te verrigten, is hij met zijn dronken hoofd aan den zwier.*]

Hij is over zijn theewater (*ook wel:* bier, *of:* drank). (Zie BIER.)
Hij is verdronken, eer hij water gezien heeft. 11 (Zie de *Bijlage.*)
Hij is verdronken in eene kikkersloot, waarin geen water was. (Zie KIKVORSCH.)
Hij is zoo gaauw (*of:* Het is een vent) als een water. (Zie VENT.)
Hij is zoo nat als een waterhond. (Zie HOND.)
Hij is zoo rijk, als het water diep is. (Zie RIJK.)
Hij is zoo vast bij zijne beloften, als hadde hij 't over een water toegeroepen. (Zie BELOFTE.)
Hij is zoo vet als pompwater. (Zie POMP.)
Hij is zoo welkom als water in een schip. (Zie SCHIP.)
Hij kan de snoeken in 't water hooren hoesten. (Zie SNOEK.)
Hij kan de zon niet in het water zien schijnen. 12 (Zie de *Bijlage.*)
Hij kan het hoofd niet boven water houden. (Zie HOOFD.)

---

1 de Brune bl. 212, 461. Sartorius *sec.* II. 33. Modderman bl. 33.
2 Tuinman I. bl. 115. Sancho-Pança bl. 59.
3 *Mots* bl. 41. de Brune bl. 55.
4 *Mots* bl. 41. de Brune bl. 55, 163.
5 de Brune bl. 179. Winschooten bl. 348, 361. Tuinman bl. 67, I. bl. 115. *Dec.* 2. Gales bl. 17. Kerkhoven bl. 54. *Zeepl.* bl. 79. Sancho-Pança bl. 31. v. Lennep bl. 258.
6 *Sel. Prov.* bl. 117.
7 v. Lennep bl. 285.
8 Winschooten bl. 145.
9 Roodhuijzen bl. 15, 16.
10 v. Lennep bl. 238.
11 Winschooten bl. 348. Tuinman I. bl. 87. *Euphonia* bl. 524. *Blijg.* bl. 106. v. Waesberge *Vrijen* bl. 58. Sancho-Pança bl. 25. Modderman bl. 76. Bogaert bl. 22. v. Lennep bl. 238, 282.
12 *Campen* bl. 41. Gheurtz bl. 13, 58. Segerus 5. Idinau bl. 97. Tuinman I. bl. 172. *Adagquaedam* bl. 7, 33. *Adag. Thesaurus* bl. 25. v. Zutphen II. 28. v. Eijk II. *naL* 47. Hoeufbomée IV. bl. 343. Sancho-Pança bl. 25. Modderman bl. 146. Bogaert bl. 39. 29 *Julij* 52.

Hij kan te water gaan, zonder zijne kuiten nat te maken. (Zie KUIT.)
Hij komt weêr boven water. 1
[*Dat wil zeggen: hij is behouden, — hij komt weêr te regt. Zijn* onder water *is uitgevierd; zijn roes is uitgeslapen.*]
Hij krijgt de handen boven het water. (Zie HAND.)
Hij laat Gods water over Gods akker loopen. (Zie AKKER.)
Hij laat veel water vallen. 2
Hij leeft als een visch in het water. (Zie VISCH.)
Hij ligt altijd dwars in het vaarwater. 3
Hij loochent het, dat water dorst verslaat. (Zie DORST.)
Hij loopt voor gest en knewater. (Zie GEST.)
Hij scheidt eruit als de schipper uit zijne schuit: die laat haar midden in 't water liggen. (Zie SCHIPPER.)
Hij schept water. 4
Hij schudt hem als een waterhond. (Zie HOND.)
Hij snakt ernaar als een vischje naar het water. (Zie VISCH.)
Hij staat daar als een verkouden ooijevaar aan den waterkant. (Zie KANT.)
Hij staat erbij als eene kip, die eendeneijeren uitgebroeid heeft, als de eenden te water gaan. (Zie EEND.)
Hij trekt veel water. 5
Hij vangt regenwater in eene zeef. (Zie REGEN.)
Hij verdient geld als water. (Zie GELD.)
Hij verdrinkt zich zelven in een' druppel water. (Zie DRUPPEL.)
Hij vischt in eens anders water. 6
Hij wil eene eend met water begieten en nat maken. (Zie EEND.)
Hij wil op beter water visschen. 7
Hij wil water met vuur mengen. (Zie VUUR.)
Hij wil water uit een' puimsteen zuigen (*of:* trekken). (Zie PUIMSTEEN.)
Hij wordt zoo sterk als putwater. (Zie PUT.)
Hij zal als waterschipper de Danaïden een handje helpen. (Zie DANAÏDEN.)
Hij zal een gat in het water maken. (Zie GATEN.)
Hij zal niet verdrinken, voor zoo verre als het water over de galg niet gaat. (Zie GALG.)
Hij zeilt een verkeerd vaarwater. 8
Hij zeilt hem in het kielwater. (Zie KIEL.)
Hij zeilt in een onbekend water. 9
Hij ziet een' stok in 't water, en meent, dat die gebroken is. (Zie STOK.)
Hij ziet gaarne zout water, maar in zijn moeders vischketel. (Zie KETEL.)
Hij zit hem in het vaarwater. 10
Hij zit tusschen vuur en water. (Zie VUUR.)
Hij zoekt heet water onder koud ijs. (Zie IJS.)
Hij zou hem geen handwater geven. (Zie HAND.)
Hij zou hem geen water nadragen. 11
Hij zou hem op de handen door vuur en water dragen. (Zie HAND.)
Hij zou wel zeggen, dat in de zee geen water was. 12
Hij zweeft tusschen water en wind. 13
[*Hij weifelt, en kiest geene partij.*]
Hij zwemt tusschen twee waters.
Hoe maakt hij zooveel gebrui in het water, zei Roelof, en hij zag een' man verdrinken. (Zie GEBRUI.)
Hoe meerder visch, hoe droever water. (Zie VISCH.)
Hoe meer water, hoe meer twist. (Zie TWIST.)
Hooge wolken, laag water. 14
Houd het schip midden waters. (Zie SCHIP.)
Hussen met sukenurie en wat water erover. (Zie HUSSEN.)
Je dochters loopen nog in het water. (Zie DOCHTER.)
Je kunt me niet krijgen, zei Balten, en hij sprong in het water. (Zie BALTEN.)
Iemand uit zijn eigen vaarwater dringen. 15
Iemand water en vuur ontzeggen. (Zie VUUR.)
IJs in het water geeft aas aan de visschen. (Zie AAS.)
Ik geloof, dat hij in het water gelegen heeft, en nu te droogen hangt, zei de mof, en hij zag een' karel aan de galg hangen. (Zie GALG.)
Ik geloof eerder, dat de zee zonder water is, dan dat ik dat geloof. 16
Ik heb wel voor heeter vuur gestaan, zei Lammert, en hij stond tot zijne keel toe in het water. (Zie KEEL.)
In den nood grijpt men zoowel naar een' stront als naar een' puthaak, zei Dries, en hij lag in het water. (Zie DRIES.)
Indien men hem naar de rivier stuurde, hij zou geen water vinden. (Zie RIVIER.)
In diepe en wijde waters is het best zwemmen. 17
In die wateren heeft men veel noordenwind. (Zie NOORDEN.)
In groote waters vangt men groote visschen; maar wacht u van te verdrinken. (Zie VISCH.)
In kleine wateren maakt men goede visschen. (Zie VISCH.)
In schoon water kan men ook verdrinken. 18
In troebel water is het goed visschen. 19 (Zie de *Bijlage.*)
In vlot water komen. 20
In zulke waters (havens, vijvers, *of:* rivieren) vangt men zulke visschen. (Zie HAVEN.)
Kon hij hem met een' druppel (*of:* lepel) water verdrinken, hij zou er geen' emmer vol voor gebruiken. (Zie DRUPPEL.)
Kousen, die het water keeren, zijn zoo goed als laarzen. (Zie KOUS.)
Men behoeft de gansche zee niet uit te drinken, om te proeven, dat haar water zout is. 21
[*Men past dit spreekwoord op de dronkaards toe, die altijd blijven voortproeven. ,,Zommige*

1 Winschooten bl. 348.
2 Winschooten bl. 348.
3 Witsen bl. 489. Winschooten bl. [illegible]. v. Lennep bl. [illegible].
4 Winschooten bl. 348.
5 Winschooten bl. 348.
6 v. Eijk III. bl. 73.
7 Sartorius tert. IV. 10.
8 v. Lennep bl. [illegible].
9 Sartorius pr. VI. 84.
10 Witsen bl. 494, 495. Winschooten bl. [illegible]. Tuinman I. bl. 145, 293, II. bl. 192. v. Moerbeek bl. 270. Fischer bl. 108. v. Eijk I. bl. 128. *Opheld.* bl. 623. v. Lennep bl. 226.
11 Servilius bl. 57*, 85*.
12 *Campen* bl. 131.
13 Winschooten bl. 348. Tuinman I. bl. 144, 215. v. Lennep bl. 268.
14 *Sel. Prov.* bl. 23.
15 Tuinman II. bl. 165. Gales bl. 35. v. Eijk I. bl. 129. v. Lennep bl. 235.
16 *Campen* bl. 124.
17 Gruterus III. bl. 153. de Brune bl. 56, 309.
18 Sartorius sec. II. 82.
19 Idinau bl. 272. Gruterus II. bl. 150, III. bl. 154. Cats bl. 458, 529. de Brune bl. 88. *Mergh* bl. 27. *Sel. Prov.* bl. 125. Richardson bl. 34. Winschooten bl. 333, 352. Tuinman I. bl. 239. *Febr.* 4. Folqman bl. 125. *Adag. Thesaurus* bl. 37. Lublink *Verh.* bl. 111. *Wijsheid* bl. 141. *Euphonia* bl. 518. Everts bl. 342. v. Eijk I. *nal.* bl. 4. Meijer bl. 91. v. Eijk II. bl. 90, III. bl. 72. Manvis bl. 123. Sancho-Pança bl. 30. Modderman bl. 3. v. Lennep bl. 230, 245. Schaberg bl. 66.
20 v. Eijk II. *nal.* bl. IV.
21 Tuinman II. bl. 142.

proeven zo lang," zegt TUINMAN, *„tot dat alles op is. Dus handelen zuipers met het wynvat."*]
Men brengt wel ligt een paard (*of:* een' os) te water; maar dwing het (hem) eens, om te zuipen! (Zie OS.)
Men kan niet alleen leven van water en wijn.
Men kan in nood wel water drinken, maar geen aarde eten. (Zie AARDE.)
Men moet eerst de diepte peilen, voor men zich van wal begeeft, en te water gaat. (Zie DIEPTE.)
Men moet het kind niet met het bad uitschudden (*of:* met het water het kind niet uit de kuip gieten). (Zie BAD.)
Men moet om niet geen water vuil maken. 1
Men schept geen klaar water uit eene vuile fontein. (Zie FONTEIN.)
Men spuwt er water tegen den rotssteen. (Zie ROTSSTEEN.)
Men vindt geen raarder volk dan te water en te land. (Zie LAND.)
Men vindt geen water, of het roert wel eens.
Men vindt in alle wateren geene bijl. (Zie BIJL.)
Met verloopen water maalt geen molen. (Zie MOLEN.)
Met water komen, als het huis verbrand is. (Zie HUIS.)
Mij is al menig zeewater over het hoofd gegaan. (Zie HOOFD.)
Mist in den Maart, water of vorst in den Mei. (Zie MAART.)
Mundus vult decipi, zei de kwakzalver op het theater, En hij verkocht den luî krotensop voor oogwater. (Zie KROOT.)
Neem er ook het water bij, dan heb je de geheele wereld.
[*Men voegt dit den persoon toe, die zijne gemoedsgesteldheid openbaart met de woorden:* Ik heb het land.]
Niemand heeft ooit zwemmen geleerd, zonder te water te gaan.
Nimmer wordt de rivier groot, of daar gaat al vrij wat troebel water in. (Zie RIVIER.)
Op het water den schoot vertuijen. (Zie SCHOOT.)
Op Maria Lichtmis valt er in Westfalen een heete steen in het water. (Zie MARIA LICHTMIS.)
Op water en brood gezet worden. (Zie BROOD.)
Rook, water en vuur maakt men haast plaats. (Zie PLAATS.)
Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand. (Zie LAND.)
Schuw het water, indien gij uw leven liefhebt; want velen vergaan, die er zich op begeven. (Zie LEVEN.)
Spijkers op laag water zoeken. (Zie SPIJKER.)
Steek uw' vinger in geen stil water. (Zie VINGER.)
Stille waters hebben diepe gronden. (Zie GROND.)
Stille waters zijn zorgelijk en bedriegelijk.
Tusschen twee kwade waters is het kwaad zwemmen. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Van sneeuw kan niet dan water voortkomen. (Zie SNEEUW.)
Verlaat u niet te veel op het water, dat altijd stil staat. 3
Verre van het water is goed tegen het verdrinken.
Verschaalde wijn is kwalijk water waard. 4
Verwarmd water bevriest ligt.
Voer een laag zeil, of raak onder water.
Vriendschap is noodzakelijker dan water en vu[ur]. (Zie VRIENDSCHAP.)
Vuil water huscht ook brand (*of:* lescht ook den ...). (Zie BRAND.)
Vuur en vaste gronden zijn de elementen van o... lieden, kinderen vinden in lucht en water ... behagen. (Zie ELEMENT.)
Vuur en water zijn goede dienaars, maar kw... heeren en meesters. (Zie DIENAAR.)
Waar de grond niet helder is, daar ga men nie... 't water. (Zie GROND.)
Wacht u voor het stille water. 5
't Water doet de palen rotten: Die 't dan drink... zijn maar zotten. (Zie PAAL.)
Water in den Maart is erger dan eene vlek in ... laken. (Zie LAKEN.)
Water in den Rijn dragen. (Zie RIJN.)
Water in wijn is een goede drank in den zo... (Zie DRANK.)
't Water komt al ver van daan, Dat den molen ... doet gaan. (Zie MOLEN.)
Water te drinken en onder den blaauwen hemel ... liggen, kan niemand beletten (*of:* verbied...). (Zie HEMEL.)
Water, water, mijn hart brandt af, zei dr... Griet, en zij had een pintje jenever in éénе t... uitgezopen. (Zie GRIET.)
Wat is het hier dun, zei dronken Joor, en hij ... in het water. (Zie JOOR.)
Wel te water willen. 6
Wie brengt er water tot zijns buurmans huis, ... zijn eigen huis brandt? (Zie BUURMAN.)
Wij moeten niet, gelijk het vee, beestachtig lev... door enkel water te drinken. (Zie BEEST.)
Wind in den nacht Is water in de gracht. (... GRACHT.)
Woorden zijn geen waterplas, die men kan ... dweilen. (Zie PLAS.)
Zij dragen water over eenen stok. (Zie STOK.)
Zij gelijken malkander als twee druppelen wat... (Zie DRUPPEL.)
Zijne oogen wasschen met laauw water. (Zie oo...)
Zijne ooren worden met laauw water gevuld. (... OOR.)
Zijn hoofd boven water hebben. (Zie HOOFD.)
Zij visschen op één water. 7
Zij willen zwemmen, zonder te water te gaan.
Zij zal hare handen in geen koud water stek... (Zie HAND.)
Zij zijn als vuur en water. (Zie VUUR.)
Zij zijn niet tevreden, voor zij aan de waterpap ... (Zie PAP.)
Zoo de fontein is, zoo zijn ook de wateren, ... daaruit vloeijen. (Zie FONTEIN.)
Zoo lang de aker onder water blijft, kan een ki... dien bewegen; maar om er dien vol water ui... trekken, is meer dan kindsche kracht van de... (Zie AKER.)
Zulk een oorsprong, zulk een water. (Zie oo... SPRONG.)

---

1 *Scheeps-Spreekw.* bl. 135.
2 Idinau bl. 50. Gruterus III. bl. 155. de Brune bl. 55. Harrebomée IV. bl. 339.
3 de Brune bl. 143, 197, 325.
4 Gruterus III. bl. 171.
5 *Sel. Prov.* bl. 136.
6 Winschooten bl. 348.
7 Gheurtz bl. 59.

WATERLANDER.

De Waterlanders komen voor den dag (*of:* op den dijk). (Zie DAG.)

WATERLOO.

Hij liep als de Franschen bij Waterloo. (Zie FRANSCHMAN.)

WATERVREES.

Watervrees is eene erge vrees. (Zie VREES.)

WATTE.

Men mogt hem wel in de wollen watten hebben.

WEB.

Bijen en horzels breken het spinneweb. (Zie BIJ.)
De grootste geleerde kan eene spin niet dwingen, haar webbe te maken. (Zie GELEERD.)
De wetten zijn gelijk spinnewebben. (Zie SPIN.)
Er zal geen spinneweb voor zijn' mond groeijen. (Zie MOND.)
Het beste web wordt t'huis gesponnen. (Zie HUIS.)
Het moet wel eene groote spinnekop geweest zijn, die dat web gesponnen heeft, zei de mof, en hij examineerde het touwwerk op een oorlogschip. (Zie MOF.)
Hij breekt erdoor heen als eene paardenvlieg door een spinneweb. (Zie PAARD.)
Hij heeft het hoofd vol spinnewebben. (Zie HOOFD.)
Hij is zoo vast verstrikt als eene bonte kraai in een spinneweb. (Zie KRAAI.)
Hij scheert het web. 1
Ik heb klei aan mijn gat, zei de boerin, komende uit eene sloot gekropen, en zij had wol noch webbe. (Zie BOERIN.)
Uw web is nu op 't getouw. (Zie GETOUW.)

WED.

Alle wedden hebben hare weêrwedden. 2

[*In denzelfden zin zegt men, om het onbestendige van al het ondermaansche aan te duiden:* Bergen worden dalen, en dalen bergen.]

Een man kan het paard naar het wed brengen, maar geen tien man kunnen het doen zuipen. (Zie MAN.)

WEDDER.

Wedders zijn kijvers. (Zie KIJVER.)

WEDER.

Alle vogels kraaijen goed weêr. (Zie VOGEL.)
Al naar het weêr is, is men prins. (Zie PRINS.)
Als de hanen kraaijen, is het verandering van weêr. (Zie HAAN.)
Als de kwade wijven ontbeten hebben, wordt het mooi weêr. 3

[*Het booze vrouwvolk is morgen-ziek: het humeur betert na het ontbijt.*]

Als de muggen dansen, geeft het morgen goed weêr. (Zie MORGEN.)
Als hij met hoog weêr zeil voert, dan kent hij zijn want wel. (Zie WANT.)
Bij mistig weêr en een' stumper aan 't roer, kan men raar verzeilen. (Zie ROER.)
Heijig weêr, klein zeil. 4
Dat weêr had hij al te voren aan den hemel zien opkomen. (Zie HEMEL.)
De eerste dag zegt niets, De tweede dag zegt iets, De derde dag zegt meer, De vierde zet het weêr. (Zie DAG.)
Des avonds rood, des morgens goed weêr aan boord. (Zie AVOND.)
Door het schijnen van de maan Kunt gij u in 't weêr verstaan. (Zie MAAN.)
Heiweêr Is geen schreiweêr. 5 (Zie de *Bijlage.*)

[*Men bezigt dit spreekwoord, om te kennen te geven, dat, in ons grootendeels laag gelegen land, een drooge zomer, al is het ook wat heel droog, over het algemeen voordeeliger is, dan een regenachtige: de groote droogte nl. is voor den hooibouw zeer voordeelig; terwijl de aanhoudende regen het gewas doet rotten. Door* heiweêr *verstaat men dus weêr, dat zoo warm is, dat men* hei! *zegt; door* schreiweêr *duidt men daarentegen weêr aan, waarbij men wel zou kunnen* schreijen *over den mislukten oogst.*]

Het is allerliefst mooi weêr, zei de vrouw; ja, wel allerliefst mooije nachtvorstjes, antwoordde de man. (Zie MAN.)
Het is beter weêr om koeken te bakken, dan om meel te halen. (Zie KOEK.)
Het is een weêr als te Wartena. (Zie WARTENA.)
Het is er weêr na, als 't is, zei Eelhart Schrander. (Zie EELHART SCHRANDER.)
Het is geen weêr, om kat of hond uit te jagen. (Zie HOND.)
Het is goed hooiweêr. (Zie HOOI.)
Het is me zoo iets mooi weêr!

[*Men bezigt deze spreekwijze, wanneer men spottender wijze te kennen geeft, dat eene zaak overdreven wordt.*]

Het is mijn dag wel, maar mijn tijd (*of:* weêr) nog niet. (Zie DAG.)
Het is mooi weêrtje, blijf t' huis. (Zie HUIS.)
Het is niet altijd mooi weêr. 6
Het mooije weêr is gauuw bij hem uit.
Het weder kent men aan den wind. 7
Het weder volgt den tijd. (Zie TIJD.)
Het weder zal veranderen: de geiten niezen. (Zie GEIT.)
Het weder zal wel eens omslaan. 8
Het weêr biedt geen' zoen. 9
Het weêr heeft hem beet (*of:* te pakken).
Het weêr is hem in de pruik geslagen. (Zie PRUIK.)
Het weêr is veranderlijk.
Het weêrt niet. 10
Hij heeft het mooije weêr meêgebragt.
Hij heeft mooi weêr in het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij is van het volkje, dat met den paap mooi weêr speelt, en bij den duivel te biecht gaat. (Zie BIECHT.)
Hij is van het weêr geslagen.
Hij is weêrwijs. 11

[*Hij kan weêrvoorspellingen maken.*]

Hij krijgt slecht weêr.
Hij meent, dat hem de zee over het lijf zal loopen, als hij den stuurman van hoog weêr hoort stoffen. (Zie LIJF.)
Hij speelt er mooi weêr mede (*of:* van). 12

Witsen bl. 512.
Sartorius *pr.* VIII. 30.
Halbertsma bl. 31. Wassenbergh III. bl. 100.
v. Lennep bl. 47.
Gruterus III. bl. 150. Tuinman II. bl. 115. Meijer bl. 82.
6 *Sermoen* bl. 51.
7 de Brune bl. 180. Modderman bl. 137. Harrebomée *Kind* bl. 188.
8 *Campen* bl. 105. 23 *Oct.* 53.
9 Witsen bl. 491. Winschooten bl. 260.
10 v. Eijk III. bl. 56.
11 Sartorius *tert.* VIII. 64.
12 Winschooten bl. 362. Tuinman I. bl. 36, 102, II. bl. 120. v. Moerbeek bl. 268. Reddingius 41. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63. v. Lennep bl. 260.

Hij treft geen goed weêr.
Hoedanig het weder ook gesteld is: het is beter te voet dan op stelten. (Zie STELTEN.)
Hoe wankeler wind, hoe vaster weêr. 1
Laat hem vrij kallen: het weder wordt er warm van. 2
Laat ons spelen op zulk goed weêr. 3
[*Dat wil zeggen: iets zoo stellen, dat wij er zonder kleêrscheuren afkomen.*]
Loopende wind geeft staand weêr.
Mooi weêr en geen' haring, zei de buisman. (Zie BUISMAN.)
Na donker weêr breekt de zon door.
Na het onweder volgt schoon weder. (Zie ONWEDER.)
Onreine vogels kraaijen zelden goed (*of:* schoon) weder. (Zie VOGEL.)
Schoon weder en misdag. (Zie DAG.)
Sterrelicht, mooi weêr. (Zie LICHT.)
Van noorderstof Komt mooi weêr of. (Zie NOORDEN.)
Vrijdags weêr, zondags weêr. (Zie VRIJDAG.)
Vrouwen-gemoed, heeren-gunst, April-weder en het kaatsspel veranderen dikwijls. (Zie APRIL.)
Wanneer Sint Lourens het hoofd goed staat, zullen wij mooi weêr houden. (Zie HOOFD.)
Wat door groote droogte vergaat, kan met nat weêr te regt komen; wat door nat vergaat, is verloren. (Zie DROOGTE.)
Weêr en wind dienen hem. 4
Zij is geen vogeltje, welker zang altijd goed weêr beduidt. (Zie VOGEL.)
Zoo het weêr is, zoo is het volk. (Zie VOLK.)

WEDERSPANNIG.

Hij is weêrspannig, en bijt op zijn' breidel. (Zie BREIDEL.)

WEDERSTAND.

Daar is geen kloeker wederstand, dan die den vijand te gemoet gaat. (Zie VIJAND.)
Hij is haast verwonnen, die geen' wederstand biedt. 5

WEDLOOP.

Dat paard dient wis ten wedloop niet, Dat gaarn een ander vóór zich ziet. (Zie PAARD.)

WEDUWE.

Aan weduwen en weezen wil elk trekken en plukken. 6 (Zie de *Bijlage.*)
Dat zijn de penningskens der weduwe. (Zie PENNING.)
De vrijsters hebben eenen zin; Maar de weduwen hebben den drommel in. (Zie DROMMEL.)
Die weeuwen trouwt En worsten kouwt, Weet niet, wat er is in gedouwd.
Eene weduwe brengt veelal hare eigene en ook eens anders gebreken ten huwelijk. (Zie GEBREK.)
Eene weduwe vindt haar laatste kind altijd schoon genoeg. (Zie KIND.)
Een kring om de maan: Dat kan nog gaan; Maar een kring om de zon: Daar huilen vrouw en kinders (*of:* weeuw en weezen) om. (Zie KIND.)
Een weeuwtje in den rouw of een besnot meisje, vrijt best. (Zie MEISJE.)
Het is goed, eene ontvangers vrouw te zijn; maar kwaad, de weduwe. (Zie ONTVANGER.)
Het weduwe-kleed gaat uit. (Zie KLEED.)
Het weduwe-kleed is lang, en ieder trapt erop. (Zie KLEED.)
Hij is een uitzuiger van weduwen en weezen. (Zie UITZUIGER.)
Vraag geene hulp van een kind, en trouw geene weduwe. (Zie HULP.)
Weduwen dragen gekreukte liefde. (Zie LIEFDE.)

WEDUWENAAR.

Dat is weduwenaars pijn. (Zie PIJN.)
Die een' weduwenaar bemint, Potten en pannen vindt. (Zie PAN.)
Weduwenaars tranen droogen schielijk op. (Zie TRAAN.)

WEE.

Alle slagen doen geen wee. (Zie SLAG.)
Geen zoo volmaakte echt, die niet gemengd is met wee. (Zie ECHTESTAAT.)
Gij zult er de naweeën van hebben.
Het rad moet hem eene maal of twee over het been loopen, dat het hem wee doet, zal hij daaraan denken. (Zie BEENEN.)
Hij klaagt, en heeft niets, dat hem wee doet. 7
Hij komt met de naweeën.
Hij spreekt boe noch ba (*ook wel:* ei mij! noch wee mij! *of:* Noch ei! Noch fij!). (Zie BA.)
Hoe meerder honden, hoe meerder wee voor 't beest! (Zie BEENDEREN.)
Overgeven doet der keel wee. (Zie KEEL.)
Scheiden doet wee. 8
Van naweeën heeft de vroedvrouw geen geld. (Zie GELD.)
Wee! den wolf, die in een kwaad gerucht komt! (Zie GERUCHT.)
Wee hem! die in een kwaad woord komt. 9
Wee het land, welks koning een kind is! (Zie KIND.)
Zoo meer honden, zoo wee den beer! (Zie BEER.)

WEEFSEL.

De nijvere spin heeft een groot weefsel. (Zie SPIN.)

WEEK.

Als de week om is, weet men, wat men verdiend heeft.
Als donderdag komt, is de week verloren. (Zie DONDERDAG.)
Als ik u weder bid, zoo zullen er wel twee (*of:* zeven) zondagen in de week komen. 10
Als Sint Margriet in haar bed p..., regent het zes weken. (Zie BED.)
De eene week gedaan, Of de andere komt weêr aan. 11 (Zie de *Bijlage.*)
[*Het is daar een voortdurende arbeid.*]
De zondag maakt de week.
Die het ambacht verstaat, krijgt het werk, zei Jan de snijder, en hij kreeg in de paaschweken een paar kousen te verzolen (*of:* eene oude broek te lappen). (Zie AMBACHT.)
Een regentje onder de mis Is de geheele week wis. (Zie MIS.)
Een zondags steek Duurt geen week. (Zie STEEK.)
Er komen meer dagen in de week. (Zie DAG.)

---

1 30 *Nov.* Gruterus I. bl. 109. de Brune bl. 174. Tuinman II. bl. 95. Modderman bl. 120.
2 *Campen* bl. 41. Meijer bl. 20.
3 Sartorius *pr.* VIII. 62.
4 Winschooten bl. 353. v. Lennep bl. 260.
5 Gheurtz bl. 41.
6 Gruterus III. bl. 125. de Brune bl. 216. Meijer bl. 71. Schrant bl. 277.
7 *Motz* bl. 78.
8 *Campen* bl. 122.
9 Gheurtz bl. 74. Sartorius *pr.* III. 38.
10 Servilius bl. 206. *Campen* bl. 88. Gheurtz bl. 2. Zegerus bl. 4. *Mergh* bl. 2. Sartorius *pr.* VI. 6, *tert.* IV. 25. Tuinman I. bl. 22. *Adag. quaedam* bl. 2. *Adag. Thesaurus* bl. 6. Meijer bl. 41. v. Duyse bl. 218.
11 Sartorius *sec.* IV. 7.

God betaalt alle weken niet, maar Hij betaalt eens op het einde. (Zie BINDE.)
Het is gelijk de lange week vóór Pinkster. (Zie PINKSTER.)
Het komt altijd in de goede week. 1
Het zijn heeren (*of:* Het is een kind) van zes weken. (Zie HEER.)
Hij trouwt bij de week. 2
Iemand de zes weken geven.
Ik en mijnheer hebben de zolders vol koorn liggen, zei de knecht, en hij was blij, als hij zijn weekgeld ontving. (Zie GELD.)
Kool is kost, zei de jongen, mijn moêrtje kookt ze zevenmaal in eene week. (Zie JONGEN.)
Kweekt gij kinderen? kweek liever braadvarkens, dan hebt gij alle zes weken geld. (Zie GELD.)
Men kan wel zes week vasten, Al heeft men ook gasten. (Zie GAST.)
Neem brood van een' dag, meel van eene week (*of:* maand) en wijn van een jaar. (Zie BROOD.)
Op den eersten zondag, die midden in de week komt.
Twee kerkgangen in ééne week doen. (Zie GANG.)
Wat is het frisch, als men zich zoo verschoont, zei de Franschman, en hij keerde zijn hemd om, dat hij zes weken had aangehad. (Zie FRANSCHMAN.)
Wat op maandag gebeurt, wordt geen weken oud. (Zie MAANDAG.)
Welkom, heilige vieravond! het is eene lange week geweest. (Zie AVOND.)
Wij willen zeven dagen voor eene week hebben. (Zie DAG.)
Hij zien in de andere week, en deze is nog niet om.
Hij ziet naar de andere week. 3
[*Men zegt dit van eene scheelziende vrouw.*]

Het staat nog in de meuk (*of:* week). (Zie MEUK.)

WEEKE.

De weekste heeft het kwaadste van den reep. (Zie KWAAD.)

Iemand op zijn weekste nemen. 4
[*Dat wil zeggen: op het punt, waar men hem best baas kan.*]

WEELDE.

Armoede dwingt, Weelde springt. (Zie ARMOEDE.)
Beter eens weelde dan altijd armoede (*of:* Eens weelde is niet altijd armoede). (Zie ARMOEDE.)
Beter verduurt men armoede dan weelde. (Zie ARMOEDE.)
Bij gebrek van gebrek vergaat er menigeen in weelde. (Zie GEBREK.)
Dagen van weelde zijn zorgelijker en zwaarder te dragen dan kwade dagen. (Zie DAG.)
De meid doet als de maaijen: zij springt van weelde uit het spek. (Zie MAAI.)
De vogel zingt zoowel van armoede als van weelde. (Zie ARMOEDE.)
Die geldeloos en weeldeloos is, wat doet hij met de bruid? (Zie BRUID.)
Eens weelde, niet altijd weelde. 5
Groote weelde, botte zin; Maar armoê brengt subtielheid in. (Zie ARMOEDE.)
Het zijn sterke beenen, die de weelde kunnen dragen. (Zie BEENEN.)
Hij, die een man was in den nood, Die blijft wel onder weelde dood. (Zie MAN.)
Hij kan de weelde niet verdragen. 6
Hij valt van weelde in het slijk. (Zie SLIJK.)
In de meeste weelde ligt de meeste zorg. 7
In weelde baden (*of:* zwemmen). 8
In weelde: zie toe! 9
Rijke lieden ziekte en arme lieden weelde wordt men spoedig gewaar. (Zie LIEDEN.)
Schamelen nooddruft is geene weelde (*of:* lekkernij). (Zie LEKKER.)
Uit korenschoven komt de weelde voort. (Zie KOREN.)
Van geene armoede, niet dan van weelde weten. (Zie ARMOEDE.)
Van weelde uit het spek vallen. (Zie SPEK.)
Waar weelde en hoogmoed vooruit gaan, Komt schande en schade achteraan. (Zie HOOGMOED.)
Weelde en jeukte zijn kwalijk te lijden. (Zie JEUKTE.)
Weelde maakt dieven. (Zie DIEF.)
Weelde wekt, Armoede dekt. (Zie ARMOEDE.)
Weelde zoekt overdaad, maar vindt eindelijk gebrek. (Zie GEBREK.)
Zij weet van weelde niet, wat ze dragen zal.

WEELDERIG.

Die tevreden is met hetgeen hij heeft, Is de weelderigste, die er leeft. (Zie TEVREDEN.)
Die weelderig wil zijn, blijve t'huis. (Zie HUIS.)

WEENER.

Den weener hoort de kraag toe. (Zie KRAAG.)

WEER.

Daar is een verrader in de weer geweest. (Zie VERRADER.)
Tijdelijk op en vroeg in de weer. 10
Wees altijd kloek in de weer. 11

Hij biedt weer voor zijn lijf. (Zie LIJF.)

WEÊRHAAN.

Als de mist over is, kan men den weêrhaan zien. (Zie MIST.)
De fortuin draait sneller dan een weêrhaan. (Zie FORTUIN.)
De kop van een boos wijf is de slimste weêrhaan. (Zie KOP.)
Hij draait als (*of:* is ongestadiger dan, *ook wel:* staat zoo vast als) een weêrhaan op den toren. (Zie TOREN.)

WEÊROM.

Hij ziet op een goed weêrom.
[*Dat is: hij geeft een geschenk met oogmerk, om daardoor een beter tegengeschenk te verkrijgen.*]

WEÊROMSTUIT.

Dat is van den weêromstuit.
Huitemetuit, Hoed u voor den weêromstuit. (Zie HUITEMETUIT.)

WEERWOLF.

Het is een weerwolf. 12

Tuinman I. bl. 25. v. Duyse bl. 218.
Tuinman I. *nal.* bl. 21.
Tuinman I. bl. 85.
Sartorius *tert.* I. 51.
Modderman bl. 81.
6 de Brune bl. 82. Tuinman I. bl. 7. Bogaert bl. 112.
7 Gruterus I. bl. 109. Tuinman II. bl. 166.
8 Winschooten bl. 306.
9 19 (*of* 20) *April*, 17 *Oct.* Gruterus I. bl. 109, 110. Tuinman II. bl. 166. 19 *April* 53.
10 Gruterus III. bl. 170. Sartorius bl. 168. Tuinman I. bl. 173.
11 v. Alkemade bl. 181.
12 Tuinman II. bl. 81. v. Eijk II. bl. 94.

Wees.

Aan weduwen en weezen wil elk trekken en plukken. (Zie WEDUWE.)

Dat lusten de weeskinderen uit Delft wel. (Zie DELFT.)

De pot is een wees. (Zie POT.)

Een kring om de maan: Dat kan nog gaan; Maar een kring om de zon: Daar huilen vrouw en kinders (*of:* weeuw en weezen) om. (Zie KIND.)

Het doet wel wat minder dan een weesboom. (Zie BOOM.)

Het is een wees.

[*Dat wil zeggen: hij is een verlatene; niemand trekt zich zijn lot aan, noch springt voor hem in de bres. Hij staat met een ouderloos kind gelijk.*]

Hij is een uitzuiger van weduwen en weezen. (Zie UITZUIGER.)

Weesp.

Het is een Weesper student. (Zie STUDENT.)

Weet.

Alle ding is maar eene weet, zei de gek. (Zie DING.)

De weet van alle zaken ligt in het tegendeel. (Zie TEGENDEEL.)

Het is maar eene weet, zei de boer, en hij blies de kaars met zijn gat uit. (Zie BOER.)

Hij is de weet kwijt.

[*Hij valt in flaauwte.*]

Hij weet zijn weetje wel. 1

Weetniet.

Het kwijlen past den kinders of mallen weetnieten beter dan bedaagden redenaars. (Zie KIND.)

Weg.

Aan den weg en aan de straat rekken oude paarden en trouwe veteranen hun leven. (Zie LEVEN.)

Als gij den wagen regt houdt, laat u dien niet van den regten weg afbrengen. (Zie WAGEN.)

Als hij mij tegenkwam, ik maakte een' omweg over Konstantinopel. (Zie KONSTANTINOPEL.)

Als in den winter zijn de wegen, Zoo is het met den mensch gelegen. (Zie MENSCH.)

Altijd den ouden weg op. 2

Beter een vriend over weg dan geld in den koffer. (Zie GELD.)

Beter niet begonnen, dan ter halverwege blijven.

Daar is een goede weg voorbij heen. 3

Daar is geen weg zoo effen, of er is wel een slag in. (Zie SLAG.)

Dat is bekend als de weg naar Rome. (Zie ROME.)

Dat is de regte weg, om den hals te breken. (Zie HALS.)

Dat is de weg naar het gasthuis. (Zie GASTHUIS.)

Dat is de weg naar Leipzig. (Zie LEIPZIG.)

Dat is een ballast uit den weg. (Zie BALLAST.)

Dat is een ongelegen kerkweg. (Zie KERK.)

De beste koeijen (*of:* paarden) vindt men op den stal, en slimme krengen langs den weg. (Zie KOE.)

De gaauwdief vraagt naar den bekenden weg. (Zie DIEF.)

De gemeene weg is geen weg. 4

[*Dit spreekwoord bevat eene waarschuwi[ng] tegen algemeen geworden dwalingen.*]

De gestadige voet draagt over weg. (Zie VOET.)

De kortste weg is de beste.

De lange weg maakt den man moede. (Zie MA[N.])

De luiaard vindt veel uitwegen, om niets te d[oen.] (Zie LUIAARD.)

De naaste weg is al vaak de vuilste.

Den weg op vijf vierendeel nemen. (Zie VIER[EN]DEEL.)

De regte weg is niet krom. 5

De wagen moet altijd voortgaan, al is het, dat [de] weg oneffen is. (Zie WAGEN.)

De weg is niet opgegraven.

De weg loopt voorbij de deur. (Zie DEUR.)

De weg naar den hemel is zoo naauw, dat het he[md] nog uit moet. (Zie HEMD.)

De weg naar het hart gaat door het hoofd. ([Zie] HART.)

De weg naar Rome gaat over Herrnhut. ([Zie] HERRNHUT.)

De weg van sterven is gemeen, maar de mani[eren] zijn verscheiden. (Zie MANIER.)

De zaak is op een' goeden weg.

Die aan den weg bouwt, moet gekken verdrag[en.] (Zie GEK.)

Die aan den weg timmert, heeft veel raadsl[ieden] (*of:* meesters). (Zie MEESTER.)

Die aan den weg timmert, lijdt veel aanstoot ([*of:*] heeft veel beregts). (Zie AANSTOOT.)

Die den ouden weg verlaat voor den nieuwe[n,] dwaalt dikwijls (*of:* doolt ligtelijk). 6

Die den weg zelf niet kent, die zoeke een' g[oed] leidsman. (Zie LEIDSMAN.)

Die de poort uit is, heeft reeds een goed deel w[egs] afgelegd. (Zie DEEL.)

Die eenen goeden weg bewandelt, zoeke geen' a[n]deren.

Die eenen verkeerden weg inslaat, raakt zoo li[gt] in het kakhuis als in de spijskamer. (Zie KA[K]HUIS.)

Die op eenen kwaden weg is: pijn, om er we[er] uit te komen. (Zie PIJN.)

Die op eenen onveiligen weg is, moet dikwijls o[m]zien. 7

Die uit den weg is, was er wel weder gaarne in.

Die verre loopt, En luttel koopt, Dien is de weg lang, En hem berouwt de wedergang. (Zie GA[NG.])

Die zijn rijker geeft en zijn wijzer leert, Is dikw[ijls] van den weg (*of:* Is ver van de wijsheid) g[e]keerd (*ook wel:* Doet zijne zaken verkeerd). ([Zie] RIJKE.)

Een aap, een paap en eene weegluis Zijn drie d[uivels] in één huis. (Zie AAP.)

Eene schoone vrouw en een fijn kleed ontmoet[en] altijd een' spijker op hunnen weg. (Zie KLEE[D.])

Een ezel, met goud beladen, gaat gemakkelijk over weg. (Zie EZEL.)

Een gek, die een gezadeld paard bij den weg vi[ndt] staan, En dan toch te voet blijft gaan. (Zie GEK.)

Een goede weg om En is geen krom. 9

---

1 de Brune bl. 124. v. Alkemade bl. 106. Tuinman I. *nal.* bl. 14, II. bl. 13. v. Waesberge *Wijn* bl. 12.

2 v. Waesberge *Geld* bl. 168.

3 *Campen* bl. 53. Meijer bl. 25.

4 19 *Dec.* Gruterus I. bl. 106. Sartorius *pr.* I. 15.

5 Sartorius *tert.* V. 94.

6 Gruterus III. bl. 159. v. d. Venne bl. 36. de Brune bl. 251, 381. Tuinman II. bl. 171.

7 Zoet bl. 16. v. Alkemade bl. 13.

8 Zegerus bl. 15. Gruterus II. bl. 136, 137. *Mergh* bl. 12.

9 *Prov. serioso* bl. 20. Gheurtz bl. 24. Zegerus bl. 26. 29 *Jan.* Gruterus I. bl. 103, II. bl. 146 ... bl. 457, 512. de Brune bl. 267, 289. *Mergh* bl. ... *Sel. Prov.* bl. 68, 130. v. Alkemade bl. 122. Tuinman II. bl. 170. Rabener bl. 16. Meijer bl. 2... Bogaert bl. 82.

Een goed gezel over weg draagt u te paard; een deugniet doet u de kar trekken. (Zie DEUGNIET.)
Een mensch uit den weg, een plaatsje te meer. (Zie MENSCH.)
Een vermoeid paard ziet liever een' vuilen stal dan een' schoonen weg. (Zie PAARD.)
Er is geen weg zoo effen, of men struikelt er wel op.
Er ligt een groote dam in den weg. (Zie DAM.)
Er zijn leeuwen (*of:* beeren, *ook wel:* wolven) op den weg. (Zie BEER.)
Geenen vijver bij de rivier, geenen wijngaard bij den weg. (Zie RIVIER.)
Geen pak zoo klein, of het bezwaart den vermoeide op den langen weg. (Zie PAK.)
Gelijk men de hoeven der jonge paarden op eenen keiweg hardt. (Zie HOEF.)
Groote rivier, groote heer en groote weg zijn drie kwade buren. (Zie BUURMAN.)
Hadden wij allen éénen zin, wij liepen allen éénen weg. 1
Heen en terug is de langste weg.
Het einde van den weg komt met den weg overeen. (Zie EINDE.)
Het jenever-pad is de kortste weg naar het kerkhof. (Zie JENEVER.)
Het is eene houten hand aan den weg. (Zie HAND.)
Het is een gebaande (*of:* ongebaande) weg. 2
Het is een goed verbeiden, dat den weg verzekert. 3
Het is een kranke troost op eenen verren weg. (Zie TROOST.)
Het is een weg als eene kolfbaan. (Zie BAAN.)
Het is met hem: kort op den weg en lang in de kroeg. (Zie KROEG.)
Het is schade, dat hij dwaalt, die den weg kent. (Zie SCHADE.)
Het is weg, het blijft weg, en het is niet weg.
[*Eene woordspeling met* een' weg *voor* een pad, *en* weg zijn *voor* verloren zijn.]
Het is zoo oud als de weg (*ook wel:* als de weg van Rome (*of:* Kralingen)). (Zie KRALINGEN.)
Het is zoo regt als de weg naar Steem. (Zie STEEM.)
Het vet zit hem niet in den weg. (Zie VET.)
Het zijn gelukkige voeten, die een gezond lijf over weg kunnen dragen. (Zie LIJF.)
Het zijn vrienden van vriendswege. (Zie VRIEND.)
Hij bewandelt den koninklijken weg. (Zie KONING.)
Hij brengt hem weder op den regten weg. 4
Hij gaat den weg van alle visch. (Zie VISCH.)
Hij gaat den weg van alle vleesch. (Zie VLEESCH.)
Hij heeft geen' verhoorder van 's konings wege. (Zie KONING.)
Hij heeft mij nooit een stroo breed in den weg gelegd. (Zie STROO.)
Hij houdt zich laag bij den weg.
Hij is achter uit de weeg. 5
[*Hij is veilig.*]
Hij is altijd onder wege.
[*Dat wil zeggen: hij komt nimmer, waar hij wezen wil; meesttijds toegepast op menschen van eene zwakke gezondheid.*]
Hij is heel van (*of:* ver uit) den weg (*ook wel:* op eenen om- (*of:* dwaal-) weg). 6
Hij is (*of:* loopt) zich zelven in den weg. 7
Hij is zoo mal als de weg van Loenen. (Zie LOENEN.)
Hij is zoo vroom als een vos, die den weg naar het hoenderhok zoekt. (Zie HOEN.)
Hij kent den weg en de spraak. (Zie SPRAAK.)
Hij legt hem het ijs voorbedachtelijk in den weg. (Zie IJS.)
Hij loopt den honden-weg. (Zie HOND.)
Hij loopt den verkeerden weg. 8
Hij staat mij overal in den weg.
Hij vraagt ook naar den bekenden weg. 9
Hij weet met zijn geld geen' weg. (Zie GELD.)
Hij wijst hem den verkeerden weg.
Hij zal geen haar breed voor hem uit den weg gaan. (Zie HAAR.)
Hij zal hem wel op een' dwaalweg helpen.
Hij zit zoo breed als eene weegluis. (Zie LUIS.)
Hij zoekt veel (*of:* duizend) uit- (bij-, *of:* om-) wegen, om er vrij van te komen. 10
Hoe kan een dief stelen, als hij den weg niet weet! (Zie DIEF.)
Houd den middenweg. 11
Huizen aan den weg timmeren. (Zie HUIS.)
Hunne wegen kruisen elkander.
Iemand den weg afsluiten.
Iemand den weg afsnijden.
Iemand den weg banen. 12
Iemand den weg onderleggen. 13
Iemand den weg voorkomen. 14
Iemand een ander gat (*of:* eenen anderen weg) doen ingaan. (Zie GATEN.)
Iemand stokken in den weg leggen. (Zie STOK.)
Ik heb hem geen sprik in den weg gelegd. (Zie SPRIK.)
Ik hoor hem in wegen noch straten. (Zie STRAAT.)
Ik weet daar geen' weg mede (*of:* Ik weet mij geen' weg). 15
Indien elk zijns weegs ging, niemand zou hindertreden gewaar worden. (Zie HINDER.)
In Godes wegen Is Godes zegen. (Zie GOD.)
In vette landen zware weg. (Zie LAND.)
Is de brug weg, zoo ga erover. (Zie BRUG.)
Korte beenen maken den weg lang. (Zie BEENEN.)
Kort op den weg en lang in de herberg. (Zie HERBERG.)
Laat hem toch slapen: hij is u ver genoeg uit den weg. 16
Lange stappen korten den weg. (Zie STAP.)
Lieg bij den weg. 17
[*Wees niet te stout in uwe beweringen; spreek geene dingen tegen, die zoo klaar zijn als de zon; zeg geene onwaarheden, die elk voelen en tasten kan.*]

Campen bl. 76. 19 *Julij*. Gruterus I. bl. 107. Sel. *Prov.* bl. 52. Tuinman I. bl. 281. Gales bl. 12. Everts bl. 215. Meijer bl. 34. v. Waesberge Vrijen bl. 61. Schrant bl. 276. Modderman bl. 132.
Winschooten bl. 12.
Sel. *Prov.* bl. 63.
Sartorius *pr.* I. 84.
Sartorius *pr.* IV. 46.
6 Servilius bl. 1. *Campen* bl. 58. Sartorius *pr.* I. 84. Meijer bl. 27.
7 Tuinman I. bl. 86.
8 v. Waesberge *Geld* bl. 161.
9 Winschooten bl. 265. Tuinman I. bl. 29, II. bl. 171. v. Moerbeek bl. 244.
10 *Campen* bl. 96. Sartorius *pr.* IV. 91, *sec.* IX. 59.
11 Kerkhoven bl. 58.
12 Sartorius bl. 177. Winschooten bl. 12. Tuinman I. bl. 350.
13 Sartorius *pr.* I. 84, X. 76.
14 Sartorius *pr.* I. 84.
15 Sartorius *pr.* II. 92, *tert.* VI. 23. Tuinman I. bl. 363.
16 *Campen* bl. 65. Meijer bl. 32.
17 Sartorius *pr.* I. 19.

Ligte borden worden op den langen weg zwaar. (Zie BORD.)
Men moet den steen uit den weg leggen, opdat er niemand over valt (*of:* zich aan stoot). (Zie STEEN.)
Men vindt ze zoo niet in wegen of velden. (Zie VELD.)
Men zegt nog neef; maar het is van Adams wege. (Zie ADAM.)
Men ziet hem in geene velden of wegen. (Zie VELD.)
Met dien man kan men nog over weg komen. (Zie MAN.)
Mijd kwade wegwijzers. 1
Niet altijd rijdt het karretje op eenen zandweg. (Zie KAR.)
Of je hiepste en of je piepste, zei de boer (*of:* de mof), je zult er toch aan, jou leelijke beest, en hij trapte een gouden horologie, dat op den weg lag, aan duizend stukken. (Zie BEEST.)
Omdat ze dolen, die den weg weten, Ziet men den wolf 't zoete schaapje eten. (Zie SCHAAP.)
Op den langen weg komt alles te regt.
Op eenen betreden (*of:* Op alle mans) weg wast geen gras. (Zie GRAS.)
Op eenen kwaden weg: haast u. 2
Ter halver weg staan blijven.
Ter minste schade en ten naasten weg. (Zie SCHADE.)
Van lange wegen ruime leugenen. (Zie LEUGEN.)
Vooruit is de weg.
Vrienden zijn goed bij den weg. (Zie VRIEND.)
Wat baat hard loopen, als men niet op den weg is! 3
Wie aan den weg, Zonder bereg, Iets wil maken, Dat waar' gepoogd, Des hemels hoogt Met de hand te raken. (Zie BEREGT.)
Wie niet bestoven wil zijn, blijve van den weg.
Wie struikelt en niet valt, vordert op den weg. 4
Wij hebben te zamen al een goed eindje wegs afgelegd. (Zie EINDE.)
Zijn karretje gaat op eenen zandweg: van daag is 't kermis, en morgen Sint Joris. (Zie DAG.)
Zijn weg is met doornen bezaaid. (Zie DOORN.)
Zonder voeten den weg overgaan. (Zie VOET.)

WEI.

Die met weinig wei te voeden is, krijgt onkostelijk kostelijke gezondheid. (Zie GEZONDHEID.)
Hij herstelt zich als de haan in het weivat. (Zie HAAN.)
Karnemelk is kooper, en wei is borg. (Zie BORG.)

WEIDE.

Achter in het veen (*of:* op het veld) zijn de beste weiden, zei de vos, niet voor mij — maar voor de goede ganzen. (Zie GANS.)
Als het hek van den dam is, loopen de schaapjes (*of:* koeijen) de wei uit. (Zie DAM.)
Als men braakt, zei de boer, drijft men een kalf zonder voeten naar de wei. (Zie BOER.)
Daar zit niet veel gras op de weide, zei Teeuwes de boer, en hij zag eene luis op een' kalen kop grazen. (Zie BOER.)
Dat hooi is op mijne weide gegroeid. (Zie HOOI.)
De beste wei dient gevroed, zal zij goed blijven. 5 (Zie de *Bijlage.*)
De hen is Als haar ven is. (Zie HEN.)
De knollen kunnen niet altijd voor den ploeg [...]len: zij mogen wel eens in de wei. (Zie KNOL.)
Die door geen reden zich laat leiden, Ga bij [...] koeijen in de weide. (Zie KOE.)
Die een schuw paard in de wei wil vangen, [...] een maatje haver hebben. (Zie HAVER.)
Die koetjes loopen in mijne weide. (Zie KOE.)
Die uit Scherperije beter weide zoeken. [...] SCHERPERIJE.)
Die van elk grasje verschrikt is, moet in geene [...] p...... (Zie GRAS.)
Een drooge Maart Is goud waard; Een natte [...] Geeft boter in de wei. (Zie BOTER.)
Er is een vreemde stier in de wei geweest. [...] STIER.)
Groote wei voor magtig vee. (Zie VEE.)
Het schaap, dat in de weide is, zoekt de [...] kruiden. (Zie KRUID.)
Het zijn mijne koeijen, maar zij loopen in [...] weide. (Zie KOE.)
Hij banketteert als eene platluis op eene begras[...] weide. (Zie LUIS.)
Hij heeft op lage weide geloopen. 6
Hij houdt geene weide. 7
[*Men zegt dit van den overspeler.*]
Hij is daar in goede weide.
Hij is in het gras, eer hij in de weide is. (Zie GRA[...]
Hij is nu regt op zijne koeweide. (Zie KOE.)
Hij springt als een kalf in de wei. (Zie KALF.)
In dezelfde weide zoekt de os gras, de wind[...] een' haas, en de ooijevaar een' kikvorsch. [...] GRAS.)
In eens anders weide zijn de vetste beesten. [...] BEEST.)
Jong vee is dartel in de weide. (Zie VEE.)
Men moet de tenten nu en dan verslaan, en de we[...] niet te zeer overladen. (Zie TENT.)
Met de maand van Mei Blijft geen koebeest uit [...] wei. (Zie KOE.)
Niet om mijnen wil, zei de wolf, maar de scha[...] waren best in die weide. (Zie SCHAAP.)
Ruilen is geene zonde, zei kromhakige Dries; [...] stal eene koe uit de weide, en zette er eene [...] voor in de plaats. (Zie DRIES.)
Sta op, lui beest, zei Gerrit de Snapper, en [...] zag een dood schaap in eene weide liggen. [...] BEEST.)
Verandering van weide doet der koeijen (*of:* [...] schapen) goed. (Zie KOE.)
Vóór Sint Jan maait men gras in de weiden, — [...] Sint Jan uit de weiden. (Zie GRAS.)
Vroeg in de weide en laat vet. (Zie VET.)
Vroeg in de weide, vroeg vet. (Zie VET.)
Zij komt op het ossenboek (*of:* gaat in de osse[...] weide). (Zie BOEK.)

WEIGERING.

Dat is eene kranke weigering.
Maagden-weigering is vrijers-geluk. (Zie GELUK.)
Zijne weigering met verpligtende woorden paren.

WEIJERIJ.

Een oud jager hoort (*of:* spreekt) nog gaarne va[...] de weijerij. (Zie JAGER.)

---

1 v. d. Venne bl. 157.
2 de Brune bl. 481. *Sel. Prov.* bl. 109, 148.
3 Rabener bl. 16.
4 Cats bl. 534. *Sel. Prov.* bl. 8.
5 Gruterus III. bl. 129.
6 v. Eijk III. bl. 11.
7 Sartorius *tert.* I. 30.

Weijig.

Wild en weijig worden. 1

[*Dat is: de grenzen der welvoegelijkheid overschrijden.*]

Weiman.

Als de weiman is koud en nat, En de dronkaard vol en zat, Heeft de weiman nog een' beet, Daar de dronkaard niet van weet. (Zie BEET.)

Een' haas, waar men geen' loop in ziet, En vangt een goede weiman niet. (Zie HAAS.)

Hetzij in 't veld of in het koren, Een regt weiman pleegt naauw te sporen. (Zie KOREN.)

Weinig.

Beter te veel dan te weinig. (Zie VEEL.)

Het grootst geschil en grootst krakeel Is om te weinig of te veel. (Zie GESCHIL.)

Is een weinigje goed, veel kan geen (*of:* is niet) kwaad. (Zie VEEL.)

Nooit is er weinig, daar genoeg is. (Zie GENOEG.)

Wel.

Het is eene grondelooze wel. (Zie GROND.)

Weldaad.

De weldaad heb ik ontvangen; de vrijheid is mij ontgaan. (Zie VRIJHEID.)

De weldaden maken ondankbaren. (Zie ONDANKBAAR.)

Die kat en hond dood slaat, Doet daaraan geen weldaad. (Zie HOND.)

Eene weldaad wordt haast vergeten, maar eene euveldaad gedenkt men lang. (Zie EUVELDAAD.)

Het geluk is eene weldaad voor den dwaas, maar een vloek voor den zot. (Zie DWAAS.)

Hij klaagt over weldaden. 2 (Zie de *Bijlage.*)

Men is geheel de weldaad kwijt, Wanneer men iemand die verwijt. 3

Weldaad maakt gunst. (Zie GUNST.)

Weldaad Vergaat; Ondeugd Werd verheugd. (Zie ONDEUGD.)

Weldaden leven nog na den dood. (Zie DOOD.)

Welgevallen.

Zij hebben een welgevallen in de steeniging van Stephanus. (Zie STEENIGING.)

Welgezind.

Gezond en welgezind Is de meeste rijkdom, dien men vindt. (Zie GEZOND.)

Welkom.

Dat dient hem (*of:* Het sluit, *ook wel:* Hij is zoo welkom) als eene vuist in het oog. (Zie OOG.)

Die is niet welkom in de keuken. (Zie KEUKEN.)

Die wat kan, is allezins welkom. 4

Hij is er zoo welkom als een hond in de keuken (*of:* vleeschbal). (Zie HAL.)

Ongenoode gasten zijn zelden welkom (*of:* zet men achter de deur). (Zie DEUR.)

Wanneer men schapen tegenkomt, is men welkom; wanneer er schapen met ons medegaan, is men onwelkom. (Zie ONWELKOM.)

Welkom binnen in de kombuis. (Zie KOMBUIS.)

Welkom, heilige vieravond! het is eene lange week geweest. (Zie AVOND.)

Welkom zijn ze, die wat brengen. 5 (Zie de *Bijlage.*)

Zijt welkom kwakkelen met platte voeten. (Zie KWAKKEL.)

Wellust.

De eerlijkste oorlog wordt tegen den wellust gevoerd. (Zie OORLOG.)

De wellust heeft een' zoeten smaak; Maar 't is den mensch een duur vermaak. (Zie MENSCH.)

Wanlust volgt wellust. (Zie WANLUST.)

Zie dan den wellust, als hij wijkt, — niet, als hij komt.

Welsprekendheid.

Welsprekendheid gaat boven kracht. (Zie KRACHT.)

Welvaart.

Der wolven dood is de welvaart van de schapen. (Zie DOOD.)

Die zijne huishuur ontziet, ontziet zijn welvaren. (Zie HUIS.)

Eene leugen is koopmans welvaart. (Zie KOOPMAN.)

Het kost ons al ons welvaren. 6

Het welvaren van dezen huize. (Zie HUIS.)

Hij ziet er uit als 's lands welvaren. (Zie LAND.)

Om welvaart vaart men door gevaar. (Zie GEVAAR.)

Zijne welvaart hangt ervan af (*of:* hangt eraan). 7

Welzijn.

Bij leven en welzijn. (Zie LEVEN.)

Die wat zegt, dat tot algemeen welzijn dient, moet men voor geen' kwaadspreker achten. (Zie KWAADSPREKER.)

Wend.

Het is de wend tegen den keer. (Zie KEER.)

Wenk.

Een knik is zoo goed als een wenk voor een blind paard. (Zie KNIK.)

Hij wordt op zijne wenken bediend.

Wennis.

Kwâ wennis, Kwâ schennis. (Zie SCHENNIS.)

Wennis Maakt schennis. (Zie SCHENNIS.)

Wensch.

Dat is een wensch, die tot de heilige nieuwjaarsdagen behoort. (Zie DAG.)

De wensch plaagt. 8

Die naar wensch wil paren, Gebruike zijne jaren. (Zie JAAR.)

Dien het staâg naar wenschen gaat, Die weet ter wereld goed noch kwaad. (Zie GOEDE.)

Dien 't alles gaat naar zijnen wensch, Acht dien een' ongelukkig' mensch. (Zie MENSCH.)

Een gierig mensch Heeft nooit zijn' wensch. (Zie MENSCH.)

Een zoon en eene dochter is rijke luî's wensch. (Zie DOCHTER.)

Gaan uwe zaken naar uw wenschen, Dank God, maar poch niet bij de menschen. (Zie GOD.)

Kleine menschen, Kleine wenschen. (Zie MENSCH.)

Wenscher.

Wenschers en wouders Zijn arme huishouders. (Zie HUISHOUDER.)

Wereld.

Al des werelds schat Moet door scherminkels gat. (Zie GATEN.)

Al de wereld haalt hij op zijn' hals. (Zie HALS.)

Al de wereld kondt gij raden; En gij blijft nog zelf beladen. 9

---

1 Sartorius sec. I. 65.
2 *Adag. quadam* bl. 34. *Adag. Thesaurus* bl. 34.
3 Willems III. 118.
4 Servilius bl. 120*. 18 *Febr.* Gruterus I. bl. 101. *Sel. Prov.* bl. 52. 18 *Febr.* 83.
5 Servilius bl. 227*. *Campen* bl. 109. Zegerus bl. 23. Gruterus III. bl. 173. de Brune bl. 90. *Mergh* bl. 13. Sartorius sec. VIII. 15. Tuinman I. bl. 266, II. bl. 46.
6 *Adag. quadam* bl. 61.
7 *Adag. Thesaurus* bl. 64.
8 15 *Jan.* Gruterus I. bl. 122.
9 Sartorius *tert.* X. 35.

Al de wereld maakt mij dat niet diets. 1
Al de wereld scheidt ze niet. 2
Al die wereld achter. 3
Alle man (*of:* Al de wereld) heeft er den mond van vol. (Zie MAN.)
Als de hond onder ligt: al de wereld wil hem krijten (*of:* bijten). (Zie HOND.)
Als de mensch zijne oogen sluit, Is voor hem de wereld uit. (Zie MENSCH.)
Als het der geheele wereld verdriet, verdriet het God mede. (Zie GOD.)
Als hij lang genoeg wacht, wordt de wereld zijn eigendom. (Zie EIGENDOM.)
Als ik dood ben, zoo is al de wereld met mij dood. (Zie DOODE.)
Als ik zooveel geld had, zou ik vragen, of de wereld te koop was. (Zie GELD.)
Als wij ziek zijn, wil de geheele wereld ons een drankje koken. (Zie DRANK.)
Al ware daar eene gouden wereld mede te winnen. (Zie GOUD.)
Al wat daar ter wereld valt (*of:* wezen mag). 4
Al wat naar de wereld smaakt, doe dat verre van u.
Al wat ter wereld omgaat, is in Gods raad vastgesteld. (Zie GOD.)
Al zou er de geheele wereld van gewagen. 5
Assurante (*of:* Onbeschaamde) menschen hebben het derde deel (*of:* de helft) van de wereld. (Zie DEEL.)
Bestond er geen eigendom in de wereld, zoo werd de hel te klein. (Zie EIGENDOM.)
Beter in de ruime wereld dan in den naauwen buik. (Zie BUIK.)
Daaraan hangt de wereld niet. 6
Daar al de wereld bij en aan stond. 7
Daar geef ik de vierkante wereld om, zei de matroos. (Zie MATROOS.)
Daar is maar geluk en ongeluk in de wereld. (Zie GELUK.)
Daar zal liefde zijn, zoo lang er oogen en schoonheid in de wereld zullen zijn. (Zie LIEFDE.)
Dan zou het veel beter in de wereld gaan. 8
Dat deed ik niet voor al het geld van de wereld. (Zie GELD.)
Dat is al vóór het Trojaansche paard in de wereld geweest. (Zie PAARD.)
Dat is de geheele wereld niet.
Dat is de gewone loop der wereldsche zaken. (Zie LOOP.)
Dat is de verkeerde wereld. 9
Dat is de wereld: De een gaat besch...., de ander bepereld. (Zie PAREL.)
Dat is een leven van de andere wereld (*of:* van den drommel). (Zie DROMMEL.)
De booze wereld wil dat wel zeggen!
De Christen moet zich van de wereld niet afscheiden, maar onderscheiden. (Zie CHRISTEN.)
De eene helft van de wereld kwelt de andere. (Zie HELFT.)
De eene helft van de wereld weet niet, waarvan de andere helft leeft. (Zie HELFT.)
De gedaante der wereld gaat voorbij. (Zie GEDAANTE.)
De geheele wereld is een kamerspel. (Zie KAMER.)
De goederen dezer wereld zijn gelijk aan sneeuwvlokken, die de oogen verblinden, en weldra versmelten. (Zie GOED.)
De lombard is de boomgaard der wereld. (Zie BOOMGAARD.)
De mensch is eene kleine wereld. (Zie MENSCH.)
Des werelds blijdschap scheidt met druk. (Zie BLIJDSCHAP.)
Des werelds goed Ontrust 't gemoed. (Zie GEMOED.)
Des werelds vreugde verheugt nimmer lang. (Zie VREUGDE.)
De vredelievendheid is uit de wereld, zei Filippijn, en hij zag eene kat met eene rat vechten. (Zie FILIPPIJN.)
De wereld gaat op schaatsen. (Zie SCHAATS.)
De wereld geeft tol. (Zie TOL.)
De wereld heeft er veel moeite aan, om gediend te worden. (Zie MOEITE.)
De wereld is een dolhuis. (Zie DOLHUIS.)
De wereld is eene kooi vol zotten. (Zie KOOI.)
De wereld is een hooiberg; elk plukt ervan, wat hij kan krijgen. (Zie BERG.)
De wereld is een pijp kaneel; Elk zuigt eraan, maar krijgt niet veel. (Zie KANEEL.)
De wereld is een schouwtooneel; Elk speelt zijn rol, en krijgt zijn deel. (Zie DEEL.)
De wereld is hem te klein (*of:* te eng). 10
De wereld is maar een doorgaand kinderspel. (Zie KIND.)
De wereld is niet razend gemaakt, al wordt ze razend bewoond. 11
[*Men voegt dit dengenen toe, die alles even spoedig wil gedaan hebben.*]
De wereld is om rapen uit, zei Joris Stompvoet, rijdende op den staart van een' laverenden kikvorsch. (Zie JORIS STOMPVOET.)
De wereld is vol haken en oogen. (Zie HAAK.)
De wereld loopt ten end, zei de jongen, en hij zag zijn' vaâr op een varken rijden. (Zie KINDE.)
De wereld (*of:* Het volk) wil bedrogen zijn. (Zie VOLK.)
De wereld springt op krukken. (Zie KRUK.)
De wereld staat tegen zijnen dank. (Zie DANK.)
Die de geheele wereld wil hebben, moet eerst eene wereld besteden of verslijten. 12
Die de volmaaktheid wil, moet de wereld uit. (Zie VOLMAAKTHEID.)
Die de wereld wel beziet, Hij en zag nooit schooner niet. 13
Die een' vijand op de wereld heeft, heeft niet een' vriend bij God. (Zie GOD.)
Die luttel of niets heeft, niemand ter wereld is zijn vriend. (Zie VRIEND.)
Die naar Gods wetten leeft, heeft klein voordeel op deze wereld. (Zie GOD.)
Dien het staâg naar wenschen gaat, Die weet ter wereld goed noch kwaad. (Zie GOEDE.)
Die niet door de vingers ziet, Dient in de wereld niet. (Zie VINGER.)
Die schoon geboren is, komt getrouwd ter wereld. (Zie SCHOON.)

---

1 Sartorius *sec.* VIII. 32. Tuinman II. bl. 20.
2 Sartorius *sec.* VI. 9.
3 Sartorius *sec.* V. 23.
4 Sartorius *tert.* VI. 81.
5 Gales bl. 25.
6 Tuinman I. bl. 9.
7 Sartorius *quart.* 30.
8 *Adag. quadam* bl. 63.
9 Tuinman I. bl. 356.
10 Everts bl. 347.
11 *Magazijn* II. bl. 203.
12 v. d. Venne bl. 255.
13 Zegerus bl. 11. 3 *Dec.* Gruterus I. bl. 88. de Brune bl. 290.

Die voor de geheele wereld spreekt of schrijft, blijft niet zonder opspraak. (Zie OPSPRAAK.)
Die zich met armoede niet behelpen kan, wat doet hij in de wereld! (Zie ARMOEDE.)
Een bagijnen-pater, Een visschers kater En molenaars haan: Als deze drie van honger sterven, dan zal de wereld vergaan. (Zie BAGIJN.)
Een ezel blijft een ezel, al doet hij ook drie maal de reis rondom de wereld. (Zie EZEL.)
Een goed filozoof stoort zich aan geene wereldsche zaken. (Zie FILOZOOF.)
Ei, ei, hoe wijd is de wereld? 1
Eigenbaat, Jongen raad, Heimelijke haat Doen ter wereld de meeste schaad. (Zie EIGENBAAT.)
Elk draagt zijn kruis op de wereld. (Zie KRUIS.)
Er gaat al wat om in de brouwerij van de wereld. (Zie BROUWERIJ.)
Er is ter wereld geene gezonder lucht. (Zie LUCHT.)
Er leeft ter wereld geen erger beest. (Zie BEEST.)
Ga dan uw' wereldschen gang. (Zie GANG.)
Geene grootere vreugde ter wereld, dan dat man en vrouw in vrede leven. (Zie MAN.)
Geen mensch ter wereld gaat er hooger, dan die de wereld gansch versmaadt. (Zie MENSCH.)
Geen mensch zal de wereld verwerven door wenschen. (Zie MENSCH.)
Geld begeert de gansche wereld. (Zie GELD.)
Geld beheert de wereld. (Zie GELD.)
Geluk en een halve penning, al geld en wijsheid genoeg in de wereld. (Zie GELD.)
Gelukkig is de mensch, die, als het licht begint, In zijn' verlichten geest een nieuwe wereld vindt. (Zie GEEST.)
Gods vriend, al der wereld vijand. (Zie GOD.)
Had de kunst der pennen gedaan, Al de wereld was lang vergaan. (Zie KUNST.)
Het bedrog is groot in de wereld, zei de mof, en hij kocht eene sprot voor een' bokking. (Zie BEDROG.)
Het gaat raar in de wereld.
Het geluk is de wereld nog niet uit, zei de Jood, toen hij iemand acht stuivers en een vrijbriefje uit de loterij t'huis bragt. (Zie BRIEF.)
Het goed dezer wereld is ongelijk verdeeld. (Zie GOED.)
Het goed is in de wereld, het moet er blijven. (Zie GOED.)
Het huis (Hij, *of:* De wereld) rijdt op stelten (*of:* Het gaat er op stelten). (Zie HUIS.)
Het is eene zonderlinge zaak in deze wereld: men laat het geluk liggen, om het vermaak na te jagen. (Zie GELUK.)
Het is een heele Hans: al de wereld houdt van hem. (Zie HANS.)
Het is een man als eene wereld. (Zie MAN.)
Het is een man van de wereld. (Zie MAN.)
Het is gemakkelijker, God dan de wereld te dienen. (Zie GOD.)
Het is niets dan kwelling, om door de wereld te geraken. (Zie KWELLING.)
Het is, of er geene liefde meer in de wereld is, zei Grietje, en zij zag twee jongens vechten. (Zie GRIET.)
Het is ter wereld de grootste man, Die moed en lust bedwingen kan. (Zie LUST.)
Hij besch.. de geheele wereld. 2
Hij draait de wereld op zijn duimpje. (Zie DUIM.)
Hij haalt om eene potscherf God en de wereld over hoop. (Zie GOD.)
Hij heeft de wereld gezien. 3
Hij heeft gansch ter wereld niemand. 4
Hij heeft geen' duit in de wereld. (Zie DUIT.)
Hij heeft geen' penning in de wereld. (Zie PENNING.)
Hij heeft Gods ter wereld niets. (Zie GOD.)
Hij heeft hem naar de andere wereld geholpen (*of:* gezonden).
Hij heeft veel kruis in de wereld. (Zie KRUIS.)
Hij helpt de geheele wereld, en verlangt daarvoor eerst betaling in den hemel. (Zie BETALING.)
Hij is der wereld afgestorven.
Hij is der wereld niet langer nut. (Zie NUT.)
Hij is de wereld te rijk af. (Zie RIJKE.)
Hij is God en al de wereld schuldig. (Zie GOD.)
Hij is naar de andere wereld.
Hij is niemand schuldig dan al de wereld. 5
Hij komt pas (*of:* eerst in de wereld) kijken. 6
Hij krijgt het te benaauwd in de wijde wereld. 7
Hij laat de gekken om de wereld vechten. (Zie GEK.)
Hij maakt een geweld van de andere wereld. (Zie GEWELD.)
Hij neemt de geheele wereld op zijne horens. (Zie HOREN.)
Hij schijnt der wereld wijs te willen maken, dat men meloenen uit raapzaad telen kan. (Zie MELOEN.)
Hij stapt de wereld af, en leert dansen.
Hij verstaat (*of:* kent) zijne wereld wel. 8
Hij weet van de wereld geen kwaad. (Zie KWAAD.)
Hij weet wel, wat er in de wereld te koop is. (Zie KOOP.)
Hij wil met regtvaardigheid door de wereld komen. (Zie REGTVAARDIGHEID.)
Hij woont aan het einde van de wereld. (Zie EINDE.)
Hij zal de geheele wereld onderst boven keeren. 9
Hij zal geene processen in de wereld brengen. (Zie PROCES.)
Hij zal het niet ver in de wereld brengen. 10
Hij zal wel door de wereld komen. 11
Hij zou de geheele wereld overeind (*of:* op zijn eind) zetten. (Zie EINDE.)
Ik hoor aan uw zeggen wel, dat de wereld veel van kabeljaauwshoofden geregeerd wordt. (Zie HOOFD.)
Ik ken u Gods ter wereld niet. (Zie GOD.)
Ik verwonder mij, zei Jannetje de eijervrouw, dat de wereld geene eijeren legt, dewijl ze zoo braaf broeden doet. (Zie EI.)
In de wereld is niets duurzaam. 12
In eene andere wereld komen. 13
Is Lieshout zonder dieven, Beek zonder moordenaars en Aarle zonder hoeren, dan duurt de wereld niet lang meer. (Zie AARLE.)
Koopmans (*of:* Werelds) goed Is ebbe en vloed. (Zie EB.)

---

1 *Campen* bl. 65.
2 (*Folie* I. 468.)
3 *Campen* bl. 86. Meijer bl. 39.
4 Sartorius *sec.* II. 86.
5 Sartorius *pr.* X 85. *Adag. quædam* bl. 35.
6 *Campen* bl. 85. Tuinman I. bl. 88.
7 Gales bl. 17.
8 Tuinman II. bl. 21. Everts bl. 313. *Zeepl.* bl. 79.
9 Sartorius *pr.* IV. 29, 36.
10 Harrebomée bl. 50.
11 *Mergh* bl. 9. Tuinman II. bl. 21.
12 Gruterus III. bl. 152.
13 Gheurtz bl. 43. Sartorius *pr.* III. 42.

Kunnen wij de slang niet uit de wereld weren, laat ons van haar venijn remediën maken. (Zie REMEDIE.)
Laat vallen de gordijn, de klucht is uit, zei Rabelais, en hij ging naar de andere wereld. (Zie GORDIJN.)
Leugen en bedrog en lagen Zijn des werelds ploeg en wagen. (Zie BEDROG.)
Men loopt om hem, of er geene mannen meer in de wereld waren. (Zie MAN.)
Men moet gekken en wijzen in de wereld hebben, als alles goed zal gaan. (Zie GEK.)
Men moet zich krommen, Wil men door de wereld kommen (*of:* Met bukken en krommen Moet men door de wereld kommen).
Men moet zijne wereld kennen, om door de wereld te geraken. 1
Men roept van vrede, en de wereld is vol strijd. (Zie STRIJD.)
Men weet niet, in wat wereld men is.
Men zou hem voor den plompsten mensch van de wereld houden. (Zie MENSCH.)
Men zou met hem de wereld uitloopen.
Met der tijd vergaat het al, Wat men ziet in 's werelds dal. (Zie DAL.)
Met God en met eere den kost winnen (*of:* door de wereld komen). (Zie EER.)
Met vallen en opstaan, zei manke Gijsje, zoo raakt men door de wereld, en hij viel van eene moddersloot in een boeren-kakhuis. (Zie BOER.)
Naar de Oost is de wereld nog niet uit. (Zie OOST-INDIË.)
Neem er ook het water bij, dan heb je de geheele wereld. (Zie WATER.)
Niemand ter wereld, ten ware 't een vogel in de lucht. (Zie LUCHT.)
Niets ergers is ter wereld te vinden Dan kwade vrouwen en valsche vrinden. (Zie VRIEND.)
Nu roept hij al de wereld te hulp. (Zie HULP.)
Och, wat zijn er slappe dingen in de wereld, zei Grietje de waschvrouw, en zij had een' natten vaatdoek in hare handen. (Zie DING.)
Of hij meer schuldig ware, dan hij in de wereld heeft? 2
Om 't goed der wereld te beërven: Een zot is hij, die armlijk leeft, om rijk te sterven. (Zie GOED.)
Ondankbaarheid is 's werelds loon. (Zie LOON.)
Onrust woont in de wereld. (Zie ONRUST.)
Op dat kompas kan men de wereld niet ingaan. (Zie KOMPAS.)
Op dien voet zal hij wel door de wereld rollen. (Zie VOET.)
Op het uiterste van de wereld. (Zie UITERSTE.)
Rapen is een edel kruid: Al de wereld is om rapen uit. (Zie KRUID.)
Stipt regt, of de wereld vergaat. (Zie REGT.)
Ter wereld is geen grooter venijn, Dan vriend te schijnen en vijand te zijn. (Zie VENIJN.)
Ter wereld is geen meerder pijn, Dan geld en goed heel eigen te zijn. (Zie GELD.)
Van dien slag zal de wereld gewagen, zei Tijs, en hij schoot een looden kanonnetje af. (Zie KANON.)
Velen prijzen de oude wereld, maar leven maar lustig weg in de nieuwe.
Vele zaken der wereld zijn gemeenlijk, zoo de oordeelen besluiten. (Zie OORDEEL.)
Waren de goederen dezer wereld gemeen, Zoo werd de hel te kleen. (Zie GOED.)
Wat de wereld geeft, heeft geen' vasten wortel.
Wat ik zeg, dat moogt gij weten: De wereld is met kwaad bezeten. (Zie KWAAD.)
Wat vindt men ter wereld zeldzame kinderen, zei de boer, en hij zag een' aap in het venster zitten. (Zie AAP.)
Wereldsche zaken redden zich zelven.
's Werelds lust is onlust. (Zie LUST.)
Wie met booze lieden niet te doen wil hebben, die moet de wereld uittrekken. (Zie LIEDEN.)
Wie met wijsheid de wereld doorzoekt, vindt overal: mal op, mal neêr, mal in, mal uit. (Zie MAL.)
Wij zijn maar eens op (*of:* in) de wereld. 3
Zeg niets aan eene vrouw, dan dat gij aan al de wereld wilt zeggen. (Zie VROUW.)
Zonder mijn en zonder dijn Zou de wereld hemel zijn. (Zie DIJN.)
Zoo draait de wereld, zei de looze, en hij keerde den schotel naar zich toe. (Zie LOOS.)
Zoo gaat het in de wereld: de een loopt barrevoets, en de ander draagt schoenen. (Zie SCHOEN.)
Zoo lang de wereld staat.

WERF.

Daar dienen geene twee hanen op ééne werf (*of:* op éénen mesthoop). (Zie HAAN.)
Hij is van de werf afgeloopen.

[*Dat wil zeggen: hij is dood. De schepen loopen van de timmerwerf, als ze volbouwd zijn, om daarna zee te bouwen. Even zoo gaat het met den mensch: als hij zijne aardsche loopbaan volbragt heeft, krijgt hij zijn' werkkring in een ander leven.*]

WERK.

Daar is werk als vlas. (Zie VLAS.)
Het is werk bij het vuur. (Zie VUUR.)
Hij staat verlegen als een haan in eene dodde werks. (Zie DODDE.)
Hij wil vlas en geen werk. (Zie VLAS.)
Men kan het vuur met het werk niet uitdoen. (Zie VUUR.)
Van grof werk kan men geene fijne zijde spinnen. 4
Veel werk, maar luttel vlas. (Zie VLAS.)
Vuur bij werk ontsteekt haast. (Zie VUUR.)
Werk (*of:* Vlas) dient niet wel bij 't vuur. (Zie VLAS.)

Aan de werken Zal men 't merken. 5
Aan het werk kent men den meester. (Zie MEESTER.)
Ademhalen is 't werk. (Zie ADEM.)
Al heeft men tot het werk geen magt, De wil wordt evenwel geacht. (Zie MAGT.)
Alle begonnen werk neemt een eind. (Zie EINDE.)
Alle veren worden aan (*of:* in) het werk gebragt. (Zie VEER.)
Als de pot gebroken is, maakt men weinig werk van de stukken. (Zie POT.)
Als het werk gedaan is, dan is het den zot leed. (Zie LEED.)
Als het werk gedaan is, zoo is de knecht onwaard. (Zie KNECHT.)

1 Tuinman I. bl. 156. Gales bl. 28.
2 Sartorius pr. X. 95.
3 *Sermoen* bl. 54.
4 Tuinman I. bl. 134.
5 13 *Febr.*, 3 *April*, 10 *Julij*. Gruterus I. bl. 85. Sartorius pr. X. 8. Willems VIII. 28.

Al zijt ge een prins, jaag niet zoo sterk, Dat gij verzuimt uw eigen werk. (Zie PRINS.)
Beter stil gestaan, Dan ledig werk gedaan. 1
Bezet geld is maar neuswijzen werk. (Zie GELD.)
Bij tijds een zaak voorzien, Is 't werk van wijze liên. (Zie LIEDEN.)
Buikje goed gevuld, handjes aan het werk, zei de logge meid. (Zie BUIK.)
Daar baat geen kijken: Het werk moet blijken.
Daar is geen schot in 't werk. (Zie SCHOT.)
Daar is niemand zoo wijs, of hij doet somtijds des zots werken. 2
Daar is nimmer gedaan werk. 3
Daar is nu het werk ganech en gaar verbrod. 4
Daar is werk aan den winkel.
Daar zit hij nu met zijn bestede werk.
Dan had ik wel dagwerk. (Zie DAG.)
Dat is een eerlijk werk, zei broêr Kornelis, en hij joeg de varkens door het koren van de Geuzen. (Zie BROEDER.)
Dat is een pover werk. 5
Dat is een werk, dat niet verhongerd is. 6
Dat is een werk der Danaïden. (Zie DANAÏDEN.)
Dat is een zaturdags werk. 7
Dat is geen dagelijksch werk. (Zie DAG.)
Dat is geen molensteen werk. (Zie MOLEN.)
Dat is maar leuterwerk. 8
Dat is onvergankelijk werk, zei blinde Teunis, en hij zag een boerenhuis met stroo dekken. (Zie BOER.)
Dat werk ware goed hersponnen. 9
Dat wordt bankeroetiers werk. (Zie BANKEROETIER.)
De boer is stouter dan de barbier: hij durft op zijn eigen werk sch..... (Zie BARBIER.)
De moed is sterk: Hij doet het werk. (Zie MOED.)
De moed Maakt het werk goed. (Zie MOED.)
De woorden zijn goed, volgen de werken na. 10
De zinnen moeten werk hebben, zei de knecht, en hij lapte met nieuwe hemden de oude. (Zie HEMD.)
Die een oud huis heeft en eene jonge vrouw, heeft werk genoeg. (Zie HUIS.)
Die het ambacht verstaat, krijgt het werk, zei Jan de snijder, en hij kreeg in de paaschweken een paar kousen te verzolen (*of:* eene oude broek te lappen). (Zie AMBACHT.)
Die niets te doen heeft (*of:* geen werk weet), sla (*of:* smijte) den baljuw. (Zie BALJUW.)
Die veel met woorden voldoen, voldoen zelden met werken. 11
Die verslaapt zijn ochtendwerk, bedorven is zijn dagwerk. (Zie DAG.)
Die zich den droes op den hals gehaald heeft (*of:* Die den droes aan boord heeft), moet hem werk geven. (Zie BOORD.)
Die zijn eigen werk doet, maakt zijne handen niet vuil. (Zie HAND.)
Die zit en lolt, of zit en vrijt, Verlet zijn werk, vergeet zijn' tijd. (Zie TIJD.)
Doe naar mijne woorden, maar niet naar mijne werken. 12
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Matth. XXIII : 3.]
Doen, al wat men zeggen kan, Is geen werk voor alle man. (Zie MAN.)
Drie, die elkander helpen willen, Zijn magtig, zes mans werk te tillen. (Zie MAN.)
Drukte en geen werk. (Zie DRUKTE.)
Een naarstig mensch ziet altijd gebrek in zijn werk. (Zie GEBREK.)
Een weinig geveinsdheid maakt al het werk ondeugend. (Zie GEVEINSDHEID.)
Een zwakke grond bedriegt het werk, Al schijnt het nog zoo vast en sterk. (Zie GROND.)
Eerst het werk en dan het pleizier, zei de moordenaar, toen hij zijn wijf den kop had afgeslagen, voor hij met de kleine kinderen begon. (Zie KIND.)
Gelijk het werk, zoo de loon (*of:* Loon naar werken). (Zie LOON.)
Gewillige arbeid is maar half werk. (Zie ARBEID.)
Gij schijnt van den ligten slag, Tot uw werk bereid, bij nacht en bij dag. (Zie DAG.)
Gij zult hier niets dan moeite afmaaijen, en helpt u zelven aan werk. (Zie MOEITE.)
Gij zult weêrwerk vinden. 13
Gods eer zij 't merk Van al uw werk. (Zie EER.)
God voordert uw werk! (Zie GOD.)
Goede moed is het halve werk, zei de boer, en hij zag zijne koe kalven. (Zie BOER.)
Goede werken leven na den dood. (Zie DOOD.)
Goed gereedschap is half werk. (Zie GEREEDSCHAP.)
Goed overleg is het halve werk (*of:* Is dat niet wel verzonnen), zei de broddelaar, en hij zette den lap naast het gat. (Zie BRODDELAAR.)
Groote werken eischen grooten tijd. (Zie TIJD.)
Haastig werk is zelden goed. 14
Handen heeten kloek en sterk, Maar courage doet het werk. (Zie COURAGE.)
Heksen is geen allemans werk. (Zie HEKS.)
Het begin is het halve werk. (Zie BEGIN.)
Het einde kroont (*of:* prijst) het werk. (Zie EINDE.)
Het einde van zijn werk is arbeiden. (Zie EINDE.)
Het gelijkt wel gekkenwerk. (Zie GEK.)
Het is afgesproken werk.
Het is al een gemaakt werk. 15
Het is alleen profeten-werk: van een klein oliekruikje vele vaten te vullen. (Zie KRUIK.)
Het is alles wijfkens werk. 16
Het is beter stil gezeten, dan het werk voor luiaards te doen. (Zie LUIAARD.)
Het is doorgestoken werk (*of:* spel). (Zie SPEL.)
Het is dozijnwerk. (Zie DOZIJN.)
Het is duivelswerk. (Zie DUIVEL.)
Het is een fraai ding, gedaan werk. (Zie DING.)
Het is een landziekig werk. 17
Het is een verward werk. 18
Het is gedreven werk. 19
Het is geen aangenomen werk.
[*Gij behoeft u niet te haasten.*]
Het is geen heksenwerk. (Zie HEKS.)
Het is geen jagtwerk, ter galge te gaan. (Zie GALG.)
Het is geen kinderwerk. (Zie KIND.)

---

1 Sartorius *tert.* VII. 44. v. Alkemade bl. 57. *Adag. quaedam* bl. 8.
2 *Mots* bl. 27.
3 Sartorius *sec.* VII. 38.
4 Winschooten bl. 277.
5 Sartorius *pr.* VII. 29.
6 Sartorius *sec.* I. 88.
7 Harrebomée *Kind* bl. 185.
8 v. Moerbeek bl. 263.
9 Gheurts bl. 13.
10 *Prov. seriosa* bl. 13.
11 v. d. Venne bl. 202.
12 Witsen 67. *Sermoen* bl. 50.. v. Duyse bl. 233. Bogaert bl. 9.
13 Sartorius *pr.* IX. 51, *tert.* II. 47.
14 *Adag. quaedam* bl. 64.
15 Sartorius *tert.* VI. 89.
16 Sartorius *sec.* VI. 56.
17 Tuinman II. bl. 195.
18 Sartorius *tert.* I. 28.
19 Winschooten bl. 50.

Het is gemaakt werk. 1
[*Het is niet gemeend; maar slechts vertooning maken.*]
Het is gemeen mans werk. (Zie MAN.)
Het is halfbakken werk.
Het is hoofdbrekens werk. (Zie HOOFD.)
Het is Jan Blakerbosch werk. (Zie JAN BLAKERBOSCH.)
Het is krank werk: om en om. 2
Het is kreupel werk. 3
Het is kwakzalvers werk. (Zie KWAKZALVER.)
Het is malle pieren werk. (Zie PIER.)
Het is moeijelijk, aan de straat te werken (*of:* zijn werk aan de straat te doen). (Zie STRAAT.)
Het is (*of:* Hij doet) monniken-werk. (Zie MONNIK.)
Het is paardenwerk. (Zie PAARD.)
Het is paauwenwerk, zich in zijne eigene pluimen te spiegelen. (Zie PAAUW.)
Het is pogchers werk. (Zie POGCHER.)
Het is poorts-werk. (Zie POORT.)
Het is pottebakkers werk. (Zie BAKKER.)
Het is tweeër lieden werk; maar één deed het wel. (Zie LIEDEN.)
Het is vast werk, een eeuwig bestand. (Zie BESTAND.)
Het is wel gezegd: meid, ga liggen; maar wie zal het werk doen? (Zie MEID.)
Het is werk van de kunst. (Zie KUNST.)
Het is werk voor een' koning. (Zie KONING.)
Het moet wel een goed metselaar wezen, die met een' bedorven troffel allerlei steenen in het werk kan voegen. (Zie METSELAAR.)
Het vuur en de liefde zeggen niet: ga naar uw werk. (Zie LIEFDE.)
Het werk beschaamt zijn' meester niet. (Zie MEESTER.)
Het werk betuigt, Waar 't hart naar buigt. (Zie HART.)
Het werk blijft steken. 4
Het werk gedaan: Geld moet er staan. (Zie GELD.)
Het werk in het gelijk breijen. (Zie GELIJKHEID.)
Het werk is klaar. 5
[*De zaak is voltooid.*]
Het werk leert zijnen meester. (Zie MEESTER.)
Het werk loont zijnen meester. (Zie MEESTER.)
Het werk moet begoten worden.
Het werk moet melden, Wat menschen gelden. (Zie MENSCH.)
Het werk prijst zijnen meester. (Zie MEESTER.)
Het werk staat slecht geschoren. 6
Het werk was bekuipt. 7
Het werk wil zijn' meester zien. (Zie MEESTER.)
Het werk zal getuigenis geven. (Zie GETUIGENIS.)
Hij bewijst het niet alleen met woorden, maar ook met werken. 8
Hij doet nonnen-werk. (Zie NON.)
Hij doet verkeerd werk. 9
Hij eet liever zijn' eigen' kop, dan dat hij het werk zal doen. (Zie KOP.)
Hij gaat naar het vierkante werk.
[*Dat is: naar bed.*]
Hij galoppeert (*of:* Het werk gaat voort) als eene luis over eene beteerde huik. (Zie HUIK.)
Hij had geen werk genoeg t'huis (*of:* van zich af ven): hij moest het buiten zoeken. (Zie HUIS.)
Hij heeft gaarne weêrwerk; zag ik maar iemand, die 't met hem doen wilde. 10
Hij heeft handen, hoofd en werk. (Zie HAND.)
Hij heeft zooveel werk, dat hij naauwelijks tijd heeft tot k...... (Zie TIJD.)
Hij is druk zonder werk.
Hij is een martelaar in zijn werk. (Zie MARTELAAR.)
Hij is wel edel, die edele werken doet. (Zie EDELMAN.)
Hij maakt er niet veel werk van. 11
[*De zaak is hem vrij onverschillig.*]
Hij steekt de spade bij het werk. (Zie SPADE.)
Hij verbroddelt het werk. 12
Hij verstaat zijn werk maar half.
Hij weet wel, waaraan hij denkt, al is het geen werk. 13
Hij zet er de kroon op (*of:* Hij zet de kroon op het werk). (Zie KROON.)
Hij ziet zoo gaarne gedaan werk. 14
[*Hij heeft gaarne, dat anderen het doen; dat spaart hem de moeite uit.*]
Hij zit tot over de ooren in het werk. (Zie OOR.)
Hij zoekt werk, en dankt God, als hij 't niet vindt. (Zie GOD.)
Hoe meer werk, hoe meer honig. (Zie HONIG.)
Je klaauwt maar door, en je weet je werk.
Ik had wel een' ganschen dag werk, als ik u dit alles zou vertellen. (Zie DAG.)
Ik laat het werk mij niet uit de hand nemen: mijn vader is geen Bremer geweest. (Zie BREMER.)
In alle werk en alle zaak Vindt elk geen' smaak. (Zie SMAAK.)
In gramschap overwinnen, Is 't werk van sterke zinnen. (Zie GRAMSCHAP.)
Kinderen doen als (*of:* zijn) kinderen, en doen met kinderwerken. (Zie KIND.)
Korte missen (*of:* sermoenen) en lange maaltijden, dat is vuile varkens werk. (Zie MAALTIJD.)
Kwade werken geven kwaden loon, Maar reine harten spannen de kroon. (Zie HART.)
Men kan van eenen zot geen half werk vorderen.
Men moet den gek geen half werk laten zien. (Zie GEK.)
Men moet het verstand scherpen en te werk stellen. (Zie VERSTAND.)
Men vindt geen werk, zoo heimelijk gesponnen, of het komt wel uit. 15
Men zal terstond zijn best niet doen, al zijne kunst niet te werk leggen. (Zie KUNST.)
Men ziet aan het werk ieders oogmerk. (Zie OOGMERK.)
Met kunst en vliegwerk. (Zie KUNST.)
Met passen en meten Wordt veel tijd versleten, Maar die dit niet doet, Maakt zijn werk niet goed. (Zie TIJD.)
Nachtwerk schaamt zich gaarne. (Zie NACHT.)
Na gedaan werk is het goed rusten. 16

---

1 Tuinman I. bl. 309.
2 Sartorius sec. VI. 56.
3 Tuinman I. bl. 244.
4 Winschooten bl. 366.
5 Tuinman I. bl. 80.
6 Tuinman I. bl. 249. *Junij* 9.
7 v. Moerbeek bl. 244.
8 *Campen* bl. 28.
9 Sartorius *pr.* IV. 100.
10 *Campen* bl. 14. Meijer bl. 7.
11 Sartorius *pr.* IV. 34.
12 Tuinman II. bl. 141. Bogaert bl. 87, 92.
13 Meijer bl. 109.
14 *Campen* bl. 108.
15 Meijer bl. 110.
16 Tappius bl. 78*. Servilius bl. 159*, 190. Gheurtz bl. 34. Zegerus bl. 48. 17 *Maart*. Gruterus I. bl. 118, II. bl. 138. de Brune bl. 133. *Mergh* bl. 26. *Sel. Prov.* bl. 161. Sartorius *sec.* IV. 27. Alkemade bl. 114. Tuinman bl. 114, I. bl. Gales bl. 19. *Magazijn* 5. Wijsheid bl. Modderman bl. 114. 17 *Maart* 58. Euwen XXI.

Niemand doet het werk zoo wel als degene, wien het aangaat. 1
Op goede dagen doet men goede werken. (Zie DAG.)
Pogchen en blazen, Is 't werk van dwazen. (Zie DWAAS.)
Rapiamus' werk: ruiten en rooven. (Zie RAPIAMUS.)
Schoone woorden en kwade werken Bedriegen dwaze en wijze klerken. (Zie KLERK.)
Stoute maagden en bloode klerken Doen zelden goede werken (*of:* deugd bemerken). (Zie DEUGD.)
Taswerk, Raswerk. 2
Te veel bedrijfs Is werk van wijfs. (Zie BEDRIJF.)
Tot werk hoort overslag, Of zulks de beurs vermag. (Zie BEURS.)
Trouwen in 't hooi, Is wonder mooi; Maar in de kerk Is 't eeuwig werk. (Zie HOOI.)
Twee tegen één is moordenaars werk. (Zie ÉÉN.)
Van droomen te spreken, is wakende lieden werk. (Zie DROOM.)
Veel handen maken ligt werk, maar zijn de droes in den schotel. (Zie DROES.)
Veel lieden doen meer werk dan één. (Zie LIEDEN.)
Voorbereiden is het halve werk. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Vuur en liefde trekken sterk, En beletten menig werk. (Zie LIEFDE.)
Waar de deugd het werk belegt, daar is de fortuin gedienstig. (Zie DEUGD.)
Weten is maar stukwerk. (Zie STUK.)
Wie geen werk heeft, die maakt werk. 4

[*Dat wil zeggen: men moet altijd wat te doen hebben. Dit drukt men met een ander spreekwoord aldus uit:* De zinnen moeten werk hebben, zei de knecht, en hij lapte met nieuwe hemden de oude.]

Wij hebben ons werk af op een klein staartje na. (Zie STAART.)
Zij is zijn zilverwerk. 5

[*Bij* TUINMAN *leest men ter verklaring van dit spreekwoord: „Dit zegt men schertzende van een wyf, die haaren man gedurig op de zyde is; om dat daar het* zilverwerk *pleegt te hangen."*]

Zijne eigene tong beliegt zijn werk. (Zie TONG.)
Zijt gij werkmeester, word geen beitel. (Zie BEITEL.)
Zilverwerk is zoo goed als geld in huis. (Zie GELD.)
Zondagswerk duurt maar een' dag. (Zie DAG.)
Zoo zou één gek wel zeven wijzen werk geven. (Zie GEK.)
Zuivel op zuivel Is 't werk van den duivel. (Zie DUIVEL.)
Zulke man, zulk werk. (Zie MAN.)

WERKENDAM.

Over Werkendam naar den hemel. (Zie HEMEL.)

WERKMAN.

Een kwaad werkman vindt nooit goed gereedschap. (Zie GEREEDSCHAP.)
Men vindt meer werklieden dan goede meesters. (Zie MEESTER.)

WERKZAAMHEID.

De werkzaamheid is de vriendin der deugd. (Zie DEUGD.)

WERVEL.

Als de wervels los zijn, dan klappen de deuren. (Zie DEUR.)
Hij is de werveldraaijer. (Zie DRAAIJER.)
Hij is wervel-ziek.

[*Men zegt dit van den wuften mensch.*]

WESP.

Het zijn de slechtste vruchten niet, waaraan de wespen knagen. (Zie VRUCHT.)
Hij draait als een paard, dat van de wespen gestoken wordt. (Zie PAARD.)
Hij heeft het wespennest verstoord. (Zie NEST.)
Hij heeft wespen (*of:* poppen) in den kop. (Zie KOP.)
Hij steekt als eene wesp. 6
Men moet geen wespennest storen (*of:* niet in een wespennest wroeten). (Zie NEST.)

WESTEN.

Als de zon is in 't West, Zijn de luije luî op hun best. (Zie LIEDEN.)
De loopende zon zal haar Westen wel vinden.
Hij is buiten Westen. 7

[*Dat wil zeggen: hij is dronken; ook beteekent het: hij is niet bij zijne zinnen, en eindelijk nog: hij is van zich zelven gevallen. In elk geval dus, weet iemand,* die buiten westen is, *niet, wat hij doet.* TUINMAN *zegt: „Dat drukt uit, zyn herssens zyn op hol, hy heeft geen beleid noch besef meer." Ik heb niet kunnen opsporen, waarom men dit zegt. Ook* TUINMAN *„weet naar den oorsprong hier van niet te gissen." Toch gist hij; maar, naar mijne meening, zeer ongelukkig: „'t moest zyn uit* de Fabel van FAËTON, *die, wanneer hy den zonnewagen door den dierkring van 't Oosten naar 't Westen zoude mennen, geheel buiten het spoor geraakte." Wat* BILDERDIJK, *in zijne* Aant. op HOOFTS Gedichten, *bijbrengt, is vrij verdacht. Hij zegt daar,* III *bl.* 160, *het volgende:* „Buis, *beter* buist, *d. i.* dronken, *immers bevangen van den wijn. Eigenlijk beteekent het* nat, *en is eene contractie van* beöost, *uit welk* beöost *wederom by derisie ontsproten is, wanneer dit nog wat verder ging, dat men* bewest *zei (als over 't Oosten heen), en zoo 't nog verder ging,* buiten westen. *Doch de grond is* oos *(water), waarvan* oos drop, hozen, *enz." De verbastering, waar* V. EIJK *van spreekt, verdient wel eenige overweging. „Men kan denken," zegt hij, „of niet* westen *verbastering zal zijn van* wissen, weten, *gelijk men het* geweten gewisse *noemt, dan zou het zijn* buiten bewustheid, *en in dien zin wordt het gebruikt." Wat* V. EIJK *later als eene aanteekening van* HOEUFFT *mededeelt, is mij nog het aannemelijkst voorgekomen. Die vraagt: „Zou dit niet zoo veel willen zeggen als: hij is van streek, en dezelfde beteekenis hebben als het Fransche* perdre la Tramontane, *dat is: de streek van het Noorden uit het oog verliezen, zijnde* Tramontane *het Italiaansche* Tramontana, *de* noordenwind, *van uit de Middellandsche zee gerekend?"*]

Kal ik van het Oosten, hij kalt van het Westen. (Zie OOSTEN.)
Oost, West: t' Huis best. (Zie HUIS.)
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West, Uw ziele weldoen is u 't best. (Zie OOSTEN.)

---

1 *Sels* bl. 88.
2 Gruterus III. bl. 169.
3 *Campen* bl. 34. 8 *Maart.* Gruterus I. bl. 120. Tuinman II. bl. 174. Meijer bl. 16.
4 *Campen* bl. 91.
5 Tuinman I. bl. 92.
6 v. Eijk II. *nal.* bl. 56.
7 Sartorius *sec.* III. 5. Tuinman I. bl. 270, *nal.* bl. 18. Reddingius bl. 74. v. Eijk I. *nal.* 44, II. *nal.* bl. VI.

WESTFAALDER.

Spek is goed voor een' Westfaalder, maar niet voor een' Engelschman, die de koorts heeft. (Zie ENGELSCHMAN.)

WESTFALEN.

Het gaat hem als den kooplieden uit Westfalen, die gewoonlijk de beste kousen onder in den zak hebben. (Zie KOOPMAN.)
Op Maria Lichtmis valt er in Westfalen een heete steen in het water. (Zie MARIA LICHTMIS.)
Overal is bedrog in, zei de Westfaalsche koopman, men maakt zelfs de panharingen en eijeren ook al kleiner. (Zie BEDROG.)

WEST-INDIË.

Dat was om geen koningrijk van gansch West-Indië te koop geweest. (Zie KONINGRIJK.)
Die aan het stuur zit, moet geen onbevaren man zijn, die nooit buiten Duins geweest is: hij moet ter dege weten, waar Oost en West ligt. (Zie DUINS.)
Uit het Oosten en Westen worden al zijne schappraaijen gevuld. (Zie OOST-INDIË.)

WESTKAPPEL.

De Westkappelsche engel rijdt. (Zie ENGEL.)
Hij moet den Westkappelschen dijk om. (Zie DIJK.)

WET.

Alle wetten zijn gegeven, Dat men zou in vrede leven. (Zie VREDE.)
Als de koning niet gehoorzaamt aan de wet, zijn de onderdanen oproerig. (Zie KONING.)
Dat is de wet der ongenade. (Zie ONGENADE.)
De gewoonte maakt de wet. (Zie GEWOONTE.)
De mensch is op de aard gezet, Om God te eeren, naar zijn wet. (Zie AARDE.)
De mode is de wet, Waarnaar zich elk een zet. (Zie MODE.)
De ondergeschikte bestuurders hebben meer wetten dan de wetgevers zelven. (Zie BESTUURDER.)
De wetten beletten geweld en onregt. (Zie GEWELD.)
De wetten zijn gelijk spinnewebben. (Zie SPIN.)
Die de wet maakt, moet ze houden. 1
Die naar Gods wetten leeft, heeft klein voordeel op deze wereld. (Zie GOD.)
Een voorbeeld is nog geene wet. (Zie VOORBEELD.)
Geene voorbeelden gelden, maar wetten. (Zie VOORBEELD.)
Gij moet aan het geld de wet voorschrijven, niet daaraan gehoorzamen. (Zie GELD.)
Het is, of je van de oude wet bent.
Het is zoo onherroepelijk als de wet der Meden en Perzen. (Zie MEDER.)
Het voorbeeld klemt en dringt meer aan, Dan wet of regt ooit heeft gedaan. (Zie REGT.)
Hij is onder en boven de wet.
Hij snijdt hem naar de Joodsche wet. (Zie JOOD.)
Iemand de wet stellen (*of:* oplezen). 2
Ik ga naar de oude wet, zei Meeuwes de Kwaker, en hij had kort haar en lange ooren. (Zie HAAR.)
Mijn wil is mijne wet. 3
Nieuwe heeren, nieuwe wetten (*of:* keuren). (Zie HEER.)
Nood breekt wet, zei Niesje, daarom moet ik mijn' man eene kornetmuts opzetten. (Zie KORNET.)
Nood heeft geen wet. (Zie NOOD.)
Om het stelen en andere zonden Worden er wetten en galgen gevonden. (Zie GALG.)
Onder de trommel hoort men geene wetten. (Zie TROMMEL.)
Te harde wetten wetten het kwaad. (Zie KWAAD.)
Voorwaarden breken allen strijd (*of:* de wetten). (Zie STRIJD.)
Wetten Is geen beletten. 4
Wij zullen er de wet en de profeten eens op nazien. (Zie PROFEET.)
Zij treden de wetten met voeten. (Zie VOET.)
Zulke man, zulke wet. (Zie MAN.)

WETENSCHAP.

Alles is maar eene weet, zei de boer, en hij haalde eene pier uit zijn achterste, en bond er zijne schoenen mede vast. (Zie ACHTERSTE.)
Alles is maar eene wetenschap, behalve vlooijen vangen: dat is eene gaauwigheid. (Zie GAAUWIGHEID.)
God verkoopt wetenschap voor arbeid, eere voor gevaar. (Zie ARBEID.)
In wetenschap matigheid. (Zie MATIGHEID.)
Met proeven krijgt men wetenschap. 5
Nu ben ik uit mijne wetenschap. 6

WETERING.

Dat is eene groote wetering, zei de boer, en hij zag de zee. (Zie BOER.)
Dat is een extraordinaire sprong, zei Maarten, en hij sprong over eene wetering van drie voeten waters. (Zie MAARTEN.)

WETGEVER.

De ondergeschikte bestuurders hebben meer wetten dan de wetgevers zelven. (Zie BESTUURDER.)

WETSTEEN.

Alle levenden vilden nog geen' wetsteen. (Zie LEVEND.)
Dat profijt kan hij wel in een' wetsteen knoopen. (Zie PROFIJT.)
Een aap, een paap en een wetsteen Komen zeer wel overeen. (Zie AAP.)
Geef hem een' wetsteen, dat hij de oogen droogt. (Zie OOG.)
Hij behoeft wel een' ajuin met een' wetsteen. (Zie AJUIN.)
Liefde is liefdes wetsteen. (Zie LIEFDE.)

WEVER.

De kaars brandt, alsof er een wever vrijde. (Zie KAARS.)
De wever en de winter kunnen het niet verkerven. 7
[*In vroegeren tijd was de wever een man van gewigt, dien men ontzien moest, en die, even als de winter, zijne nukken kon hebben. Zij speelden beide de baas, en men diende zich naar hunne grillen te schikken.*]
De wevers spannen de kroon. (Zie KROON.)
Een handwerk heeft een' gulden bodem, zei de wever, en hij zat op een' hekel. (Zie BODEM.)
Het zal zich wel dekken, zei de wever, en hij sprong door het garen. (Zie GAREN.)
Hij is goed voor wever; want hij houdt van dwarsdrijven.
Hij werkt in de roode baai als de wevers. (Zie BAAI.)
Nu ben ik voor dieven bewaard, zei Geurt de wever, en hij sloot zijne deur met eene gele peen. (Zie DEUR.)

1 Willems VII. 90.
2 Winschooten bl. 290. Tuinman I. *nal.* bl. 29. Gales bl. 26.
3 v. Alkemade bl. 71.
4 Richardson bl. 36.
5 v. d. Venne bl. 112.
6 Sartorius *pr.* VI. 84.
7 Tuinman I. bl. 369.

WEZEL.

De stoutste wezels zuipen de eijeren uit. (Zie EI.)
Die met vossen te doen heeft (*of:* Die vossen rondom zijn slot heeft), moet zijn hoenderkot sluiten, zei de wezel, en zij at de eijers op, omdat er anders kwade kiekens uit zouden komen. (Zie EI.)
Hij is zoo bang als eene wezel. 1

WEZEN.

Aanvallig van wezen: hij kan de lieden van zijn' hals niet weren. (Zie HALS.)
Ligt je hoed, dan ziet men onder je oogen, wat je voor wezen hebt. (Zie HOED.)

Hij ziet den schijn voor het wezen aan. (Zie SCHIJN.)

WIEDE.

Zij meenen, dat hun rooswiede rozen zijn. (Zie ROOS.)

Zoo als gij mij de wiedjes geeft, maak ik u het mandje. (Zie MAND.)

WIEG.

Eene kleinigheid: een paard in de wieg! (Zie KLEINIGHEID.)
Een jong meisje en een oude smul, dat geeft alle jaren eene wieg vol. (Zie JAAR.)
Het riekt naar de wieg.
Hij doet zijn best gelijk het kind in de wieg. (Zie GOEDE.)
Hij heeft het stroo van de wieg nog aan zijn gat. (Zie GATTEN.)
Hij is er niet voor in de wieg gelegd.
Hij is in de wieg niet gesmoord (*of:* verzuimd). 2
Hij is uit de wieg in het graf gestapt. (Zie GRAF.)
Hij is voor schoolmeester in de wieg gelegd. (Zie MEESTER.)
Hij koopt (*of:* zorgt voor) de wieg, eer het kind geboren is. (Zie KIND.)
Hij zal eene ledige wieg wiegen.
Laat ze krijten als de baas, 't zal hun gaan gelijk den kindertjes in de wieg. (Zie BAAS.)
Men moet het kwaad in de wieg smoren. (Zie KWAAD.)
Roer geene ledige wieg aan.
Van de wieg af aan.
Zij heeft een' nachtegaal in de wieg. (Zie NACHTEGAAL.)
Zij is in die wieg gewiegd. 3
[*Dat wil zeggen: daar is het voorwerp, waardoor men haar tot reden bragt. In de wieg worden de kinderen gesust.* TUINMAN *brengt dit spreekwoord t' huis op een' smid, die, met behulp van zijnen knecht, zijn kwaad wijf in eene groote wieg ophijschte, en haar zoo lang aan den zolder liet hangen, tot zij beterschap beloofde.*]

WIEK.

De arend klaagde, met den bout geschoten te zijn, welks veren uit zijne wieken gevallen waren. (Zie AREND.)
De glinsterende wiek zult gij niet uitblusschen. 4
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Jez. XLII : 3.]
Hij drijft op zijne eigene wieken. 5
Hij heeft eens engels wieken, maar eens duivels stem. (Zie DUIVEL.)
Hij is gekortwiekt (*of:* Zijne wieken zijn gekort). 6
Hij is in zijne wiek geslagen (*of:* geschoten). 7
[*Hij is verlegen, en weet zich niet te helpen.*]
Hij kan zijne wieken niet genoeg uitslaan.
[*Dat wil zeggen: hij kan niet doen, wat hij gaarne zou willen. Heeft hij vroeger magt bezeten, die hem min of meer is benomen, dan zegt men:* Hij is gekortwiekt (*of:* Zijne wieken zijn gekort).]
Hij komt met hangende wieken t'huis. (Zie HUIS.)
Hij laat zijne wieken hangen. 8
Hij moet nog eerst zijne wieken beproeven. 9
[*Dat wil zeggen: de kracht ervan. Deze vergelijking met den fladderenden vogel geldt den zich ontwikkelenden jongeling.*]
Zijne handen gaan als de wieken van eenen molen. (Zie HAND.)
Zijne wieken worden kloek. 10
[*Dat is: hij wordt grooter; hij breidt zijne zaken uit. In denzelfden zin zegt men:* Zijns vaders kantoor is hem te klein.]

WIEL.

Als men de wielen smeert, dan rolt de wagen. (Zie WAGEN.)
Dat wiel wordt goed gesmeerd.
Eene wagenas wordt niet heet door het draaijen van het wiel. (Zie AS.)
Een goed wiel wil zoowel gesmeerd zijn als een slecht.
Er is eene spaak (*of:* een stok) in het wiel gestoken. (Zie SPAAK.)
Hij blijft aan zijn woord, als het slijk aan het wiel. (Zie SLIJK.)
Hij is meer gehecht aan zijn vooroordeel, dan het slijk aan een wagenwiel. (Zie SLIJK.)
Hij laat zich niet in de wielen rijden. 11
Hij rijdt hem in de wielen. 12
Hij werd van eene karos met één wiel overreden. (Zie KAROS.)
Hij werpt een' stok in 't wiel. (Zie STOK.)
Hij zit altijd tusschen de wielen.
[*Hij is steeds van huis, en trekt dan naar de eene, en dan weder naar de andere plaats.*]
Hoe slimmer wiel, hoe meer het raast (*of:* Het kwaadste wiel kraakt meest). 13
[*In denzelfden zin zegt men van menschen, die het hoogste woord voeren, ofschoon hun dit het minste past:* Het slechtste rad maakt het meeste geraas, *en* Ledige vaten geven het meest geluid (*of:* gerammel, *ook wel:* bommen meest).]
Kielen, Wielen, Rand Om 't land. (Zie KIEL.)
Wij moeten de hand aan het wiel leggen. (Zie HAND.)

WIEM.

Een bijbel in huis brengt spek in de wiem. (Zie BIJBEL.)

WIER.

Hij denkt, dat zijn pels wier is. (Zie PELS.)
Veel hooigewas, veel wiergewas. (Zie GEWAS.)
Wanneer een dwerg op eene hooge wier staat, heeft hij eene hooge voetbank. (Zie BANK.)

---

1 Everts bl. 220. v. Eijk II. bl. 95.
2 Campen bl. 80. Gheurts bl. 27. Sartorius sec. IX. 93. Tuinman I. bl. 315. Meijer bl. 36.
3 Tuinman I. bl. 65.
4 *Adag. quaedam* bl. 20.
5 Tuinman I. bl. 129, II. bl. 173. v. Eijk I. bl. 74, II. bl. 95. Bogaert bl. 111. v. Lennep bl. 61.
6 Winschooten bl. 122. v. Moerbeek bl. 271. v. Eijk II. bl. 95.
7 v. Eijk II. bl. 95, *nal.* bl. 56, III. bl. 67.
8 Tuinman I. bl. 306. v. Eijk II. bl. 95. Modderman bl. 77.
9 de Brune bl. 465. Sartorius *tert.* III. 67.
10 Sartorius *pr.* VII. 67.
11 *Vesteelt* bl. 134.
12 Everts bl. 317. v. Eijk III. bl. 94. Modderman bl. 107.
13 Cats bl. 581. de Brune bl. 106. *Sol. Prov.* bl. 141. Richardson bl. 27.

WIERINGEN.

Hij ziet, of hij Wieringen in wou (*of:* zou). 1

[*Dat wil zeggen: hij ziet er benaauwd uit, of: hij kijkt zuur, ook wel: de ontevredenheid is op zijn gelaat te lezen. „De schepen, die uit Texel of het Vlie naar de steden, of uit de steden naar de gemelde havens, willen heen zeilen,” zegt* WITSEN, *„dezelve komen niet gaarne aan op het eiland Wieringen. Doch van de stormwinden beloopen zijnde, moeten ze menigmaal hunne schuilplaats aldaar komen zoeken. Evenwel vinden ze zich verpligt, om naauw acht te geven op de hoofden van 't gemelde eiland, alzoo ze die dan bezwaarlijk, zonder schipbreuk te lijden, kunnen verbij komen, om welker oorzaak wille dan veeltijds in de aangezigten dezer noodlijdenden eene gansch treurige gedaante bespeurd wordt.” Zie verder* DE JAGER, *die den hier opgegeven oorsprong van het spreekwoord mededeelt, over eene verandering in het spreekwoord, waardoor het, volgens „de gedachten van sommigen, volmaakter zin zou hebben.”* WINSCHOOTEN *spreekt ook van* de Wielingen, *en zegt: „die om de West van daan koomen, in de Maas of Tessel t'huis hooren, dien komt het ongeleegen, de Wielingen te kiesen; soo ook, die uit Tessel of het Vlie, ens. naa Amsterdam willen, die raaken van haar stuk, als sij op de reede van Wieringen moeten koomen.”*]

Men moet soms hard prangen, om Wieringen te krijgen. 2

[*Dat is, zegt* V. LENNEP: *„men heeft veel gevaar door te staan, eer men in veilige haven komt; men moet soms hard werken, aleer men tot rust komt.”*]

WIEROOK.

De beste wierook komt van de oudste boomen. (Zie BOOM.)
De heilige verliest zijnen wierook. (Zie HEILIGE.)
Iemand wierook toezwaaijen.
Opgaan als wierook. 3
Zoo lang het den mensch welgaat, brandt hij geen' wierook. (Zie MENSCH.)
Zulk volk, zulke wierook. (Zie VOLK.)

WIGGE.

Hij slaat er eene wigge in (*of:* tusschen).

WIGGERT WIGGERTS.

Hij slacht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers), een kenner van alle vogelen: hij zag eene zog (*of:* een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie KENNER.)

WIGTIG.

Hij is niet wigtig.

WIJBE.

Geschoren Wijbe deed den menschen goed en kwaad beide. (Zie MENSCH.)
Het is een man als geschoren Wijbe: overdadig of niets. (Zie MAN.)

WIJCHEN.

Hij is zeker te Wijchen geweest.

[*Of de gastvrijheid van het Geldersche dorp Wijchen, in de nabijheid van Nijmegen gelegen, vroeger bijzonder groot is geweest, heb ik nergens vermeld gevonden; maar ik zou zulks meenen, omdat men dit spreekwoord te Nijmegen gebruikt, wanneer iemand, aan tafel zittende, geen' honger heeft.*]

WIJF.

Aan der honden hinken, Aan der hoeren winken, Aan des kramers zweren, En des wijfs begeeren, Zal men zich niet keeren. (Zie HOER.)
Alles met maten, zei de snijder, en hij sloeg zijn wijf met de el voor haar achterste. (Zie ACHTERSTE.)
Als de kwade wijven ontbeten hebben, wordt het mooi weêr. (Zie WEDER.)
Als de oude wijven op het ijs komen, begint het te dooijen. (Zie IJS.)
Als het oude wijf niet meer drinken kan, mag zij wel om haar graf denken. (Zie GRAF.)
Beter een leeuw van een wijf, Dan een schaap van bedrijf. (Zie BEDRIJF.)
Bij eene vrouw zoekt men naar deugd, bij een wijf naar schoonheid. (Zie DEUGD.)
Booze wijven en stugge paarden moet men met harde (*of:* scherpe) sporen berijden. (Zie PAARD.)
Daar de duivel zelf niet durft (*of:* kan) komen, zendt hij een oud wijf of een' monnik (*ook wel:* zijn' bode). (Zie BODE.)
Daar had nooit goed man kwaad wijf. (Zie MAN.)
Daar heeft de bakker zijn wijf doorgejaagd. (Zie BAKKER.)
Daar helpt geen praten van de mans, Het wijf moet aan den zotten-dans. (Zie DANS.)
Daar is geen koe of wijf, Of zij heeft wel een vlekje aan haar lijf. (Zie KOE.)
Daar ligt de drek, zei malle Jan, en hij smeet zijn wijf van het bed. (Zie BED.)
Daar man en wijf malkander helpen, zal het wel gaan, zei onze Hangkousje, en zij zag Govert zijn wijf slaan. (Zie GOVERT.)
Daar oude wijven dansen, gaat veel stof op. (Zie STOF.)
Daar valt wat, zei Jan Tasje, en hij schopte zijn wijfs hemd van het bed; maar zij stak er zelf in. (Zie BED.)
Daar wordt een oud wijf van den steen gesneden. (Zie STEEN.)
Dan blijft er geen oud wijf aan haar spinnewiel. (Zie SPINNEWIEL.)
Dat is een oorlog, dien wijf en kind beschreijen zullen. (Zie KIND.)
Dat is naar de nieuwste mode, zei Geurt, en hij vereerde zijn wijf twee oesterschelpen, om er een paar oorlappen van te maken. (Zie GEURT.)
Dat is nieuwmodisch lappen, zei Filebout, en hij klopte zijn wijf. (Zie FILEBOUT.)
Dat klemt, zei de boer, en hij sloeg zijn wijf met een koolblad voor hare billen. (Zie BIL.)
Dat ligt, zei Jaap (*of:* Maarten), en hij gooide zijn wijf van de trappen. (Zie JAKOB.)
De booze wijven voeren het zwaard in den mond; daarom moet men ze op de scheeden slaan. (Zie MOND.)
De kop van een boos wijf is de slimste weêrhaan. (Zie KOP.)
De man moet winnen, Zal 't wijf wel spinnen. (Zie MAN.)

---

1 Witsen 120. Winschooten bl. 260. Smids XV. v. Eijk II. 28. Modderman bl. 102. de Jager *N.* *Bijdr.* bl. 45-46. v. Lennep bl. 263.
2 v. Lennep bl. 263.
3 Gheurtz bl. 54.

De naaste in den graad, De oudste op de straat, Mannen vóór vrouwen: Zullen 't leen behouën (*of:* Het naaste lijf, De man vóór 't wijf, De oudste op de straat: Komt het leen te baat). (Zie BAAT.)
De naklagt is der wijven klagt. (Zie KLAGT.)
De wijven hebben drie huiden, te weten: eene hondenhuid, eene zeugenhuid en eene menschenhuid. (Zie HOND.)
De zee, een wijf, een vier: Elk is een kwaad dier. (Zie DIER.)
Die een kwaad wijf heeft, diens hel (*of:* vagevuur) begint op de aarde. (Zie AARDE.)
Die een kwaad wijf krijgt, zei de boer, die heeft zijn' man gevonden. (Zie BOER.)
Die een oud wijf trouwt, trouwt haar om haar geld. (Zie GELD.)
Die een wijf neemt, neemt verdriet. (Zie VERDRIET.)
Die een wijf trouwt om haar lijf, Verliest het lijf, en houdt het wijf. (Zie LIJF.)
Die goede dagen (*of:* zijn gemak) moede is, neme een wijf. (Zie DAG.)
Die k..... geene oude wijven.
[*Zulke voorregten is geen alledaagsche kost.*]
Die zich van eene hoer (een kwaad wijf, *of:* een' zot) scheidt, doet eene goede dagreize. (Zie DAG.)
Dominé's hebben een kwaad wijf en een' hoop kinderen. (Zie DOMINÉ.)
Een bezig wijf en eene leggende hen kunnen goed kakelen. (Zie HEN.)
Een dak, dat lekt, en kwade wijven, Die kunnen goede mans verdrijven. (Zie DAK.)
Eene schoone vrijster was nooit een leelijk wijf. (Zie VRIJSTER.)
Een kwaad huwelijk is eene hel op aarde, zei Jochem, en hij kreeg eenige baffetoenen van zijn wijf tot een' morgen-groet. (Zie AARDE.)
Een kwaad wijf is een kwaad juweel (*of:* kleinood). (Zie JUWEEL.)
Een kwaad wijf is een kwade nachtegaal. (Zie NACHTEGAAL.)
Een kwaad wijf is het slechtste huisraad. (Zie HUISRAAD.)
Een man zonder wijf Is een arm katijf. (Zie KATIJF.)
Een ongeschikt en vuil bedrijf Maakt van een schoon een leelijk wijf. (Zie BEDRIJF.)
Een oud man en een jong wijf Zijn kinders al hun lijf. (Zie KIND.)
Een oud man en een oud paard Zijn niet veel waard; Maar een oud wijf en eene oude koe Die deugen, ja waartoe? (Zie KOE.)
Een oud wijf, die in haren jongen tijd hoer is geweest, wordt eene koppelaarster, of zij verkoopt kaarsen in de kerk. (Zie HOER.)
Een oud wijf zal lang pronken, eer zij bevallig wordt. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Een oud wijf zonder schelden Vindt men zelden. 2
Een schoon wijf, Veel gekijf. (Zie GEKIJF.)
Eens diefs wijf lacht niet altoos. (Zie DIEF.)
Een spinnend wijf en leggend hoen Weinig meer dan kakelen doen. (Zie HOEN.)
Een stenend paard en een krakend wijf kunnen den meester niet dienen. (Zie MEESTER.)
Een wijf, dat veel uit praten gaat, Dat raakt gemeenlijk op den praat (*of:* Dat raakt ligt op een ieders praat). (Zie PRAAT.)
Een ziek wijf en eene kranke vrouw. (Zie VROUW.)
Eerst het werk en dan het pleizier, zei de moordenaar, toen hij zijn wijf den kop had afgeslagen, voor hij met de kleine kinderen begon. (Zie KIND.)
Elk voor zich zelven en God voor ons allen, zei de boer, en hij zag zijn wijf verzuipen, zonder eene hand uit te steken. (Zie BOER.)
Elk zijn glas en elk zijn wijf. (Zie GLAS.)
Er is maar één kwaad wijf, en elk meent, dat hij het heeft. 3
Gaat het mij goed, ik wijt het mijn lijf; Gaat het mij kwalijk, ik wijt het mijn wijf. (Zie LIJF.)
Geene zieke vrouw zonder krank wijf. (Zie VROUW.)
Geen wijf zoo fel, of zij heeft deernis met hare boter. (Zie BOTER.)
Gelijk aan, mijne beestjes, zei Jan Louwen, en hij spande zijn wijf met een paard voor den wagen. (Zie BEEST.)
Gerucht van drie wijven maakt eene kermis. (Zie GERUCHT.)
Het blaauw-geneusd oud-wijf Zoekt de aarde voor haar lijf. (Zie AARDE.)
Het booze wijf Blijft 't langste lijf. (Zie LIJF.)
Het gebeurt meer, dat men den eenen drommel voor den anderen neemt, zei Sanche, en hij kuste zijn graauwtje voor zijn wijf. (Zie DROMMEL.)
Het is alles wijfkens werk. (Zie WERK.)
Het is beter bij een' boozen man, dan bij een vriendelijk wijf te zijn. (Zie MAN.)
Het is eene wijfjes kalling. (Zie KALLING.)
Het is een oude wijven droom. (Zie DROOM.)
Het is een staal van een wijf. (Zie STAAL.)
Het is geen kinderspel, wanneer een oud wijf danst. (Zie KIND.)
Het is geen leugenachtig wijf: zij is maar wat ongelukkig in het waarzeggen. (Zie LEUGEN.)
Het is net een oud wijf.
[*Men zegt dit van den man, die altijd beuzelachtige zaken voor den dag brengt.*]
Het is nog beter een oud man en een jong wijf, dan een oud wijf en een jong man. (Zie MAN.)
Het is oude wijven klap. (Zie KLAP.)
Het is voor een morsig (*of:* lui) wijf eene groote verschooning, dat zij een klein kind heeft. (Zie KIND.)
Het smaakt als een oud wijf onder den arm. (Zie ARM.)
Het wijf heeft de broek aan (*of:* draagt de broek). (Zie BROEK.)
Het zijn kwade wijven, die niet te verzadigen zijn.
Hier vechten zeven wijven om ééne mans broek. (Zie BROEK.)
Hij babbelt als een oud wijf, dat graauwe erwten knaauwt. (Zie ERWT.)
Hij doet niet, wat hij wil, die van zijn wijfs kousen eene kaproen maakt. (Zie KAPROEN.)
Hij houdt zijn woord als een wijf. 4
Hij is er ellendig aan, die om zijn wijf eene korte broek moet dragen. (Zie BROEK.)
Hij is tevreden als een oud wijf, dat raast. 5

---

1 *Campen* bl. 81. Meijer bl. 37.
2 Gruterus II. bl. 140. *Mergh* bl. 16. Meijer bl. 88.
3 Gruterus III. bl. 160. Tuinman I. bl. 93. *Mot* 28. (Folie I. 560.) Meijer bl. 103.
4 Gruterus II. bl. 149. *Mergh* bl. 26. Tuinman II. bl. 220.
5 *Campen* bl. 130.

Hij is tevreden als een oud wijf, die hare koe verloren heeft. (Zie KOE.)
Hij praat als een oud wijf. 1
Hij raakt er zoo niet af als schipper Willebrord, die zijn wijf buiten boord wierp. (Zie BOORD.)
Ik heb eene galg in het oog, zei het wijf, en zij zag er haar' man aanhangen. (Zie GALG.)
Ik heb een vet wijf, zei magere Joor, ze zal mij voor geene vloo tusschen de plooijen van de lakens gaan zitten. (Zie JOOR.)
Karige wijven gaan vaak te kamer. (Zie KAMER.)
Kwade wijven kunnen goed vuur stoken. (Zie VUUR.)
Kwade wijven Ligtlijk kijven. 2
Kwade wijven zijn zonder gelijken. (Zie GELIJK.)
Laat uw' buurman in vrede, en stil uw eigen krakend wijf en uwe krijtende kinderen. (Zie BUURMAN.)
Liever de koorts dan een kwaad wijf. (Zie KOORTS.)
Maak geene mannetjes, zoo komen er geene wijfjes. (Zie MAN.)
Man en wijf zijn één; maar als ze zamen kijven, stellig twee. (Zie ÉÉN.)
Man en wijf Zijn twee zielen in één lijf. (Zie LIJF.)
Mannen en honden, Die doen de ronden (*of:* Honden en mannen Mogen uitspannen); Maar katten en wijven Moeten t'huis blijven. (Zie HOND.)
Men kan der ganzen en den wijven nooit zooveel geven, dat ze zwijgen. (Zie GANS.)
Men kan geene eer aan een wijf slaan. (Zie EER.)
Met drie dingen is men in huis verlegen: Met rook, een kwaad wijf en met regen; Maar 't vierde is nog het grootste kruis: Veel kinders en geen brood in huis. (Zie BROOD.)
Met geene dingen Zal men ooit een kwaad wijf bedwingen. (Zie DING.)
Met roepen, dreigen en kijven Vechten bloode mans en ook de wijven. (Zie MAN.)
Mijn paard, mijn zwaard, mijn wijf: Die houd ik voor mijn eigen lijf. (Zie LIJF.)
Nood doet oude knollen (*of:* een oud wijf) draven. (Zie KNOL.)
Om dien oorlog zal wijf noch kind schreijen. (Zie KIND.)
Om tijdverdrijf Sloeg de man zijn wijf. (Zie MAN.)
Ongehavende wijven zijn goede huishaarden. (Zie HAARD.)
Op eenen goeden grond is het goed jokken, zei de man, en hij kittelde zijn wijf met een' greep. (Zie GREEP.)
Op zulk een' warmen dag komt alles uit den grond, zei de dominé tegen den boer; ach! antwoordde hij in eenvoudigheid des harten, dat hoop ik toch niet, want dan komt mijn kwaad wijf ook weêrom. (Zie BOER.)
Papenwijven en soppen is eene gemeene spijs. (Zie PAAP.)
Rook, stank en een kwaad wijf drijven den man uit zijn huis. (Zie HUIS.)
Schipper! welk een mooi wijf heb je. (Zie SCHIPPER.)
Tabak en papenwijven is gemeen mans voêr. (Zie MAN.)
Te veel bedrijfs Is werk van wijfs. (Zie BEDRIJF.)
Trek ik een' grooten prijs, zei Jantje van der Lit, Dan steek ik door de vreugd van nacht mijn wijf aan 't spit. (Zie JANTJE VAN DER LIT.)
Truydeman en zijn wijf. (Zie TRUYDEMAN.)
Twee hanen in één huis, De kat met de muis, Een oud man en een jong wijf Geeft eeuwig gekijf. (Zie GEKIJF.)
Wanneer een ding uit liefde geschiedt, dan is het wel, zei Jan Paddebaard, en hij bep.... zijn wijf van boven tot onder. (Zie DING.)
Wanneer een wijf begint te dwazen: Verdraag haar, of anders moet ze razen. 3
Wat voordeel kan het doen, als het luije wijf eens vroeg opstaat! (Zie VOORDEEL.)
Wel fiat, alle ding is bon, zei de Bremer, en hij zag zijn wijfs poppengoed door de traliën. (Zie BREMER.)
Welk een morsig varken van een wijf! (Zie VARKEN.)
Wie biedt er geld voor? vroeg Goosen, en hij bragt zijn wijf op het erfhuis. (Zie ERFHUIS.)
Wie een oud huis heeft te greijen, En een jong wijf heeft te vleijen, En de klok moet gadeslaan, Zeg, wanneer heeft die gedaan? (Zie HUIS.)
Wie prêken wil hooren, Die sla een kwaad wijf aan de ooren; Hij geve haar vrij een' goeden slag, Zoo hoort hij prêken al den dag. (Zie DAG.)
Wie zijn wijf verliest en vijf grooten: het is jammer van het geld. (Zie GELD.)
Wijfje, kom in huis, of ik zoen je op de stoep. (Zie HUIS.)
Wijfs voêr, arm voêr. (Zie VOEDER.)
Wijfs voêr, sch..voêr: Klaasje, houd u vast. (Zie KLAAS.)
Wijfs voêr, sch..voêr: mans hand liegt er niet om. (Zie HAND.)
Zijn wijf heeft hem zijne spillen krom gemaakt. (Zie SPIL.)
Zij zijn op hun voordeel uit als de Enkhuizer wijven. (Zie ENKHUIZEN.)
Zoo als de oude wijven, zei Maarten, als men haar met een' vinger aan den aars krabt, besch.... ze de geheele vuist tot dankbaarheid. (Zie AARS.)
Zoo 't wijf met de oogen gluurt, en met haar gangen draait, Is 't wonder, zoo ze niet met andrer garen naait. (Zie GANG.)

WIJKWISPEL.

Eén haar maakt geen' wijkwispel. (Zie HAAR.)

WIJL.

Alle dingen duren eene wijl. (Zie DING.)
De lage stijlen Staan lange wijlen. (Zie STIJL.)
Men moet ijlen Met wijlen. 4

[IJlen *is* met groote haast voortgaan, *en* wijlen *zijn* oogenblikken. *Het spreekwoord zegt dus zooveel als:* Haast u langzaam.]

Sta maar eene wijl, Gij verliest eene mijl. (Zie MIJL.)

WIJN.

Als de dronkaard valt, moet hij het den wijn niet wijten. (Zie DRONKAARD.)
Als de hond blaft, dan mag men wel een glaasje wijn drinken. (Zie GLAS.)
Als de neus jeukt, zal men drek ruiken of wijn drinken. (Zie DREK.)

---

1 *Campen* bl. 121.
2 Gheurtz bl. 56.
3 Cats bl. 500. Bogaert bl. 56.
4 23 *Maart*. Gruterus I. bl. 123. Cats bl. 450, 512, 538. de Brune bl. 203. Tuinman II. bl. 177. Willems III. 11.

Als de wijn geschonken is, moet men hem uitdrinken.
Als de wijn ingaat, gaat de wijsheid uit. 1
Als de wijn in het vat te wild is, moet men ze met de water-roede geeselen. (Zie ROEDE.)
Als de wijn is in den man, Is de wijsheid in de kan. (Zie KAN.)
Als de wijn nederzinkt, de woorden zwemmen boven.
Als 't vat niet wel wordt geschuurd, De wijn wordt vaatsch, of hij verzuurt. (Zie VAT.)
's Avonds most, en 's morgens wijn, Ter eere van Sint Martijn. (Zie AVOND.)
Daar de meijers tappen wijn, De burgemeesters koornkoopers zijn, En de schepens bakken brood, Daar is de gemeente in grooten nood. (Zie BROOD.)
Daar verdrinken er meer in wijn- (*of:* jenever-) flesch (*of:* glas) dan in de zee. (Zie FLESCH.)
Daar worden geene onzaligen met wijn begoten. (Zie ONZALIG.)
Dat bier (*of:* Die wijn) volgt den tap. (Zie BIER.)
Dat doet de smaak niet, dat men zoo lief water drinkt als wijn. (Zie SMAAK.)
Dat is een bitter zoopje, zei Krelis de boer, en hij dronk alsemwijn. (Zie ALSEM.)
Dat is een schoon voêr wijn, zei dronken Klaasje, En hij zag een vaatje van vier stoop door een vergrootglaasje. (Zie KLAAS.)
Dat is goed krotensop, zei Evert, en hij dronk rooden Hooglandschen wijn. (Zie EVERT.)
Dat is zooveel als een roemer wijn voor een' nathals. (Zie NATHALS.)
De een tapt het wijntje, en de ander drinkt ervan.
De heilzame (*of:* milde) wijn ontsteekt (doorvlamt, *of:* verheugt) zoo menig harte. (Zie HART.)
De misdaad is kwaad, maar de wijn is goed. (Zie MISDAAD.)
Den sleutel van den wijnkelder aan den dronkaard toevertrouwen. (Zie DRONKAARD.)
Den wijn kent men aan den smaak, het brood aan de kleur. (Zie BROOD.)
Den wijntand (*of:* lekkeren tand) uittrekken. (Zie TAND.)
De olie is best in het begin, en de honig op het einde, maar in het midden dient de wijn. (Zie BEGIN.)
De pers wil wijn hebben. (Zie PERS.)
Der vrouwen liefde is als de wijn, Die ligt veranderd in azijn. (Zie AZIJN.)
De studenten drinken wijn, Het water is voor boeren; Daarvoor spreken zij Latijn, Waar die lomperds nog op loeren. (Zie BOER.)
De vijg eischt water, de perzik wijn. (Zie PERZIK.)
De wijn en de vrouwen zijn gevaarlijke klippen. (Zie KLIP.)
De wijn heeft een' open' mond en korten adem. (Zie ADEM.)
De wijn Heeft geen schrijn. (Zie SCHRIJN.)
De wijn heeft gepokt en gemazeld. (Zie MAZELEN.)
De wijn in het lijf, het hart in den mond. (Zie HART.)
De wijn is aangezet. 2
De wijn Is medicijn. (Zie MEDICIJN.)
De wijn is onbeschaamd: hij gaat zonder broek of hemd. (Zie BROEK.)
De wijn is somtijds zoo goed niet als de moer. (Zie MOER.)
De wijn is voor de koeijen niet gewassen. (Zie KOE.)
De wijn maakt mal, Maar weert de gal. (Zie GAL.)
De wijn smaakt altijd naar den stok. (Zie STOK.)
De wijn smaakt beter, al naardat het zilver is. 3 (Zie de *Bijlage.*)
De wijn verbeest Des menschen geest. (Zie BEEST.)
De wijn Wil getemperd zijn. 4
De wijn Wil matig gedronken zijn. 5
Die brood en wijn heeft, gaat vrij te bed. (Zie BED.)
Die lang wil koopman zijn, Wachte zich voor paard en wijn; Haring mag wel 't derde zijn. (Zie HARING.)
Die water drinkt, heeft geen' wijn te betalen. (Zie WATER.)
Die wijn drinken zonder smaak, Doen eene onbesuisde zaak. (Zie SMAAK.)
Die wijn is goed van smaak. (Zie SMAAK.)
Die wijn smaakt naar meer.
Die wijn voert, die wijn drinkt. 6
Die zich niet verheugt in schoone vrouwen of goeden wijn, Die moet kwaad van nature zijn. (Zie NATUUR.)
Dominé's komen om je wijn, en officiers om je dochters. (Zie DOCHTER.)
Door wijn, door vrouwen en door spel wordt de man al lagchend arm. (Zie MAN.)
Drink rooden wijn, gij zult er de verw naar krijgen. (Zie VERW.)
Droesem is nog goede wijn, zoo die van eene lieve hand voortkomt. (Zie DROESEM.)
Drup-wijn is beter dan druk-wijn.
[*Dat is: acht eene natuurlijke zaak boven de kunstmatige. De wijn, die uit natuurlijke oorzaken uit de vrucht* druipt, *is beter dan die, welke met geweld daaruit* gedrukt *wordt.*]
Een gastmaal zonder wijn is eene tooverlantaarn zonder kaars. (Zie GAST.)
Een jonge vrouw en oude wijn: Die zijn bekwaam tot vrolijk zijn. (Zie VROLIJK.)
Een kind, dat met wijn wordt opgevoed, eene vrouw, die Latijn spreekt, en eene zon, die te vroeg schijnt, maken zelden eene goede rekening. (Zie KIND.)
Een pintje wijn en een mengel azijn. (Zie AZIJN.)
Een schoone vrouw en zoete wijn, Die zijn vol heimelijk venijn. (Zie VENIJN.)
Eens wijn, en dan geen bier meer. (Zie BIER.)
Eet gij salade zonder wijn, Gij zijt in nood, om ziek te zijn. (Zie NOOD.)
Er zijn weinig jongen, die het den ouden verbeteren zullen, zei de paap, en men vroeg hem, of hij van den nieuwen of ouden rijnschen wijn wilde drinken. (Zie JONG.)
Gebruik rooden wijn en boterbanket, dan behoeft gij geene borden te wasschen. (Zie BANKET.)
Geen beter wijn dan gegeven. 7
Geen wijn, die zijne moer niet heeft. (Zie MOER.)
Geen wijn zonder droesem. (Zie DROESEM.)

---

1 Servilius bl. 177. Zegerus bl. 3. 25 *April.* Idinau bl. 148. Gruterus II. bl. 92. Cats bl. 472. de Brune bl. 170. *Sel. Prov.* bl. 57. Sartorius *sec.* III. 25. Witsen 406. *Wijsheid* bl. 142. v. Waesberge *Wijn* bl. 17.
2 v. Moerbeek bl. 240.
3 Gruterus III. bl. 123.
4 Sartorius *sec.* III. 75.
5 Sartorius *sec.* III. 75.
6 *Mergh* bl. 49. Winschooten bl. 361. v. Alkemade bl. 142. Tuinman I. bl. 372.
7 Gruterus III. bl. 146.

Gij zult eer wijn drinken dan ik. 1

[*Men zegt dit, wanneer iemand ons vóór is in de mededeeling eener belangrijke en aangename tijding.*]

Goed bier is beter dan slechte wijn. (Zie BIER.)
Goeden wijn te drinken, is geene kunst. (Zie KUNST.)
Goede wijn behoeft geen' krans. (Zie KRANS.)
Goede wijn Doet vrouwen blijde zijn. (Zie VROUW.)
Goede wijn, goed paard. (Zie PAARD.)
Goede wijn maakt ligte reizen. (Zie REIS.)
Goede wijn roept zich zelven uit. 2
Goede wijn verjeugdigt den mensch. (Zie MENSCH.)
Groen hout, heet brood en nieuwe wijn: Dat kan voor 't huis niet dienstig zijn. (Zie BROOD.)
Groote beuzelingen: men behoeft geen uithangbord, daar goede wijn te koop is. (Zie BEUZELING.)
Het gaat tegen den regel, zich dronken te maken van zijn' eigen' wijn. (Zie REGEL.)
Het Heidelbergsche wijnvat. (Zie HEIDELBERG.)
Het is een scheeve roode-wijns neus. (Zie NEUS.)
Het is een wrange hond, zei de boer, en hij dronk bij vergissing eene flesch wijnazijn voor rijnwijn leêg. (Zie AZIJN.)
Het is geen wijn van Alicante, maar van alle kanten. (Zie ALICANTE.)
Het is Johannes, Johannes, Zoo lang er wijn in de kan is; Maar als de wijn uit is, Dan zeggen ze, dat Jan een guit is. (Zie GUIT.)
Het is te vergeefs, het zwikje afgesneden, als het volle vat in deel-wijn veranderd is. (Zie VAT.)
Het is wijn van één oor. (Zie OOR.)
Het is witte wijn uit jufvrouw Eénarm. (Zie ÉÉNARM.)
Het vat riekt naar den wijn, die erin is. (Zie VAT.)
Het water dringt tot weenen, maar de wijn doet zingen (*of:* dansen en springen). (Zie WATER.)
Het water neemt de kracht van den wijn weg. (Zie KRACHT.)
Hij begeert niets dan het wijnvat vol en de kamenier dronken. (Zie KAMENIER.)
Hij betaalt den wijn, en de vrienden zuipen hem uit. (Zie VRIEND.)
Hij doet water in zijn' wijn. (Zie WATER.)
Hij gelijkt Bileams ezel, die wijn draagt, en niet dan water drinkt. (Zie BILEAM.)
Hij heeft den wijn in het hoofd (*of:* De wijn is hem in het hoofd geslagen). (Zie HOOFD.)
Hij heeft meer olie in de lamp verbrand dan wijn gedronken. (Zie LAMP.)
Hij is blijde, het water gezien te hebben, waaruit men den schoonen rijnschen wijn brouwt. (Zie BLIJ.)
Hij is dronkener dan een wijnsop. (Zie SOP.)
Hij is een goed wijnproever. (Zie PROEVER.)
Hij is zoo goed als wijn en brood. (Zie BROOD.)
Hij kan een' zak met wijn vullen.
Hij mag zijn wijntje wel droog. 3
Hij wascht den wijn, en spoelt de glazen. (Zie GLAS.)
Hij zit op witten wijn en tulband. (Zie TULBAND.)
Hij zou hem wel verkoopen en leveren, en laten hem meê van den wijnkoop drinken. (Zie KOOP.)
Iemand een vat wijns gelaarsd en gespoord vereeren. (Zie LAARS.)
Ik heb geen' smaak in dien wijn, zei Flip, en de flesch was leêg. (Zie FLESCH.)
Ik houd mij aan den wijnkoop. (Zie KOOP.)
In den wijn is de waarheid. (Zie WAARHEID.)
In den wijn Kan geen ding geheim zijn. (Zie DING.)
In geld, in vrouwen en in wijn Is deugd en vreugd, maar ook venijn. (Zie DEUGD.)
In vijf dingen is jolijt: lange maaltijden, jong vleesch, oude visch, een schoon vrouwtje en wijn op de disch. (Zie DING.)
Job had zulken lekkeren wijn niet. (Zie JOB.)
Is bier te veel, drink dan vooral geen wijn. (Zie BIER.)
Klein bier, sterke wijn. (Zie BIER.)
Kleine wijnen verschalen ligt.

[*Men bezigt dit spreekwoord, om iemand aan te sporen, een begonnen werk met kracht voort te zetten, en niet ten halve te laten steken.*]

Koorn zonder gras is als wijn zonder vat. (Zie GRAS.)
Korte takken, lange wijnoogst. (Zie OOGST.)
Koude wijn maakt warm bloed. (Zie BLOED.)
Liever bij de wijnkan dan bij de bruid gezeten: wel te kussen, en mij wel te eten. (Zie BRUID.)
Men kan den wijn niet naar het fust beoordeelen. (Zie FUST.)
Men kan geen' reinen wijn uit een onrein okshoofd tappen. (Zie OKSHOOFD.)
Men kan geen' wijn opdoen zonder fust. (Zie FUST.)
Men kan niet alleen leven van water en wijn. (Zie WATER.)
Men kent de vrouw niet aan haar rokje, noch de wijn aan het zwikje. (Zie ROK.)
Men kent zoo min den man aan den hoed, als de wijn aan het vat. (Zie HOED.)
Men moet geen' alsem in den wijn mengen. (Zie ALSEM.)
Men moet niet eer wijn drinken, dan wanneer de ratten op zolder loopen. (Zie RAT.)
Met den wijn komt de barmhartigheid. (Zie BARMHARTIGHEID.)
Met dien mond moet gij wijn drinken. (Zie MOND.)
Na de persen zal men wijn drinken. (Zie PERS.)
Na Sint Martijn Is alle goede most goede wijn. (Zie MOST.)
Neem brood van een' dag, meel van eene week (of maand) en wijn van een jaar. (Zie BROOD.)
Noch ik, noch de wijn. 4
Nu heb ik het Heidelbergsche vat gezien, zei Laurens, en hij zag een voeder wijn van achthalve stoop. (Zie HEIDELBERG.)
Olie, wijn en een oud vriend is goede provisie. (Zie OLIE.)
Ongadelijke wijn is kijf-wijn. 5

[Ongadelijk *is* ongelegen, *daarom* ongadelijke *wijn* slechte, vervalschte *wijn*, *wijn*, die onpasselijk, *dat is hier: die min of meer* dronken maakt; *en dan komt het* kijven. *Het spreekwoord zegt dus, dat het overmatig gebruik van onzuivere wijn den mensch twistgierig maakt.*]

Op Sint Martijn Vuur en warme wijn! (Zie SINT MAARTEN.)

1 Tuinman I. bl. 35.
2 *Sel. Prov.* bl. 140.
3 *Nov.* 21.
4 v. Alkemade bl. 50.
5 Sartorius *tert.* V. 19.

Oude vrienden, ouden wijn en oud geld prees men reeds van ouds. (Zie GELD.)
Peren zonder wijn Zijn venijn. (Zie PEER.)
Plomp verstand houdt vast, zei Plompardus, en hij hield zich aan een wijnglas vast, toen hij onder de tafel viel. (Zie GLAS.)
Schoonheid, daar geene deugd bij is, is als verwaaide wijn. (Zie DEUGD.)
Slechte wijn, Slecht Latijn. (Zie LATIJN.)
Te winter bij het vuur, te zomer bij wijn of bier. (Zie BIER.)
Tusschen de bedrijven likt men aan 't glaasje (*of:* drinkt men een glaasje wijn). (Zie BEDRIJF.)
Van den zoetsten wijn Komt de felste azijn (*of:* Goede wijn Maakt goeden azijn). (Zie AZIJN.)
Vang ons de kleine vossen, die de wijnbergen bederven. (Zie BERG.)
Veranderd brood en oude wijn Is voor gezonden medicijn. (Zie BROOD.)
Verschaalde wijn is kwalijk water waard. (Zie WATER.)
Vraagt gij den waard naar zijnen wijn: Gewis, hij zal de beste zijn. (Zie WAARD.)
Vroeg aan den wijn, maakt spade rijk. (Zie RIJKE.)
Vroeg te wijn, vroeg bedorven; Vroeg dronkaard, vroeg gestorven. (Zie DRONKAARD.)
Vrouwen, wijn en paarden: dat is koopmanschap van tarra (*ook wel:* al lakende (*of:* bedriegelijke) waar). (Zie KOOP.)
Wacht u van het zure van zoeten wijn. 1
[*De toorn van een' zachtmoedig' mensch is zeer te vreezen.*]
Water in wijn is een goede drank in den zomer. (Zie DRANK.)
Wat helpt een vat wijn, als het niet ontstoken wordt! (Zie VAT.)
Wien zou spel, boelschap, toorn en wijn niet verblinden? (Zie BOELSCHAP.)
Wijn drinken, en met de fleschen betalen. (Zie FLESCH.)
Wijn drinkt, Wijn klinkt. 2 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat is: wie voor eene zaak te boek staat, dien komt men erom lastig vallen. Die wijn drinkt, krijgt wel gasten, om met hen te klinken.*]
Wijn is zijn vriend niet. (Zie VRIEND.)
Wijn maakt vrienden. (Zie VRIEND.)
Wijn op melk Is goed voor elk; Maar melk op wijn: Dat is venijn. (Zie MELK.)
Wijntje En Trijntje. (Zie TRIJN.)
Witte wijn vóór, roode wijn na. 3
Zend de kat bij het spek en een' lap bij den wijn, dan zijt gij aan het regte einde. (Zie EINDE.)
Zij kunnen hunnen wijn en hun bier niet drinken, of ik moet er mede over tafel gaan. (Zie BIER.)
Zijn paard, zijn zwaard, zijn wijn en vrouw — Die prees geen man dan met berouw. (Zie BEROUW.)
Zonder vrouwen, zonder wijn Kan niemand (*of:* Kan men niet) vrolijk zijn. (Zie VROLIJK.)
Zoo lang de flesch vol wijn is, is zij aangenaam. (Zie FLESCH.)
Zorg voor den koelen wijn niet. 4
[*Laat het noodige uwe aandacht trekken, en heb verder geene bekommernis.*]

WIJNGAARD.

Als Izebel eene vasten uitroept, dat Naboth voor zijnen wijngaard zorge. (Zie IZEBEL.)
Den wijngaard onder de aarde snijden. (Zie AARDE.)
De vrees bewaart den wijngaard meer dan de wachter. (Zie VREES.)
Geenen vijver bij de rivier, geenen wijngaard bij den weg. (Zie RIVIER.)
Hij arbeidt in den wijngaard. 5
Hij laat de geit in den wijngaard loopen. (Zie GEIT.)
Plant geen' wijngaard in de laagte, noch zaai op het drijfzand. (Zie LAAGTE.)
Snoei uw' eigen' wijngaard. 6
Zijn haar krult als wingerden. (Zie HAAR.)

WIJNKOOPER.

Wijnkoopers zijn brouwers. (Zie BROUWER.)

WIJNSTOK.

Bloeit de wijnstok voor niet? 7
Hij zit onder zijnen wijnstok en vijgeboom. (Zie BOOM.)

WIJS.

Al denkende, wordt men der zake wijs. 8
Als de zot zwijgen kan, houdt men hem voor wijs. 9 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* Spreuk. XVII : 28.]
Als hij nu nog niet wijs is, dan zal hij het ook niet worden. 10
[SCHELTEMA *zegt: „hij is al over de zeventig jaren oud.”*]
Al te precies was nooit wijs.
Al te wijs kan niet beginnen; Al te zot kan niet verzinnen. 11
Bij blij en zoet: Zijt wijs en vroed. (Zie BLIJ.)
Bij gebrek van eenen wijze zet men den zot in den zetel. (Zie GEBREK.)
Bloode mans dreigen, versmaden de wijzen. (Zie MAN.)
Daar is niemand zoo wijs, of hij doet somtijds des zots werken. (Zie WERK.)
Daar zijn wijze zotten en zotte wijzen. 12
Dat is er wel wijzer overkomen. 13
Dat is mij te wijs af (*of:* Daar kan ik niet wijs uit worden).
De baard maakt geen' wijsgeer; anders was er de bok goed aan. (Zie BAARD.)
De dwaas heeft met den wijze slechts dit gering verschil: Deez' wil, hetgeen hij doet; die doet, hetgeen hij wil. (Zie DWAAS.)
De een is wijzer in zijn' pink dan de ander in zijn gansche lijf. (Zie LIJF.)
De gekken geven gastmalen, de wijzen nemen er nota van. (Zie GAST.)

---

1 *Mots* bl. 21.
2 *Prov. serieus* bl. 46. Gruterus III. bl. 174. Meijer bl. 102.
3 Gruterus III. bl. 174. Tuinman II. bl. 31.
4 v. Alkemade bl. 49.
5 Gheurtz bl. 28.
6 de Brune bl. 373.
7 v. Wassberge *Wijn* bl. 14.
8 Gruterus III. bl. 122.
9 *Mots* bl. 79. Gruterus II. bl. 154, 169. de Brune bl. 103, 327. *Mergh* bl. 31. Witsen 405. Tuinman I. bl. 270. *Adag. Thesaurus* bl. 17. Willems II. 14. Meijer bl. 76.
10 Scheltema I. bl. 13.
11 Cats bl. 431, 503. *Mergh* bl. 47. *Sel. Prov.* bl. 174. v. Alkemade bl. 99. Willems III. 18. Modderman bl. 133.
12 *Mots* bl. 30.
13 v. d. Willigen 16.

De gekken vragen naar de klok, maar de wijzen weten hunnen tijd. (Zie GEK.)
De geleerdsten zijn de wijssten niet. (Zie GELEERD.)
De jongen zal men leeren, De ouden eeren, De wijzen vragen, De zotten verdragen. (Zie JONG.)
De liefde zoekt vier dingen: wijs, alleen, zorgvuldig en geheim. (Zie ALLEEN.)
De paarden trekken Wijzen en gekken. (Zie GEK.)
Der zotten hart ligt in den mond; Der wijzen mond in 's harten grond. (Zie GROND.)
De tijd leert staâg wijzen en onwijzen. (Zie ONWIJS.)
De vrouwen zijn geen wijzen gunstig. (Zie VROUW.)
De wijze gelooft de redenen, de dwaas gelooft den stok. (Zie DWAAS.)
De wijze hangt zijne wijsheid niet aan eene houten pen. (Zie HOUT.)
De wijze teert, naardat zijn landschap groot is. (Zie LAND.)
De wijze vraagt den zot om raad. (Zie RAAD.)
De wijze weegt zijne woorden met het goudgewigt. (Zie GEWIGT.)
De wijze weet, dat hij niet weet. 1
De wijze wordt maar eens bedrogen. 2
De zotten dragen het water uit, en de wijzen vangen de visch. (Zie VISCH.)
De zotten maken de feesten, en de wijzen hebben de geneugten. (Zie FEEST.)
Die alle dingen van te voren wist, zou wel wijs zijn. (Zie DING.)
Die den wijze wil bedriegen, Moet wel dapper kunnen liegen. 3
Die met wijzen omgaat, wordt wijs. 4
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Spreuk. XIII : 20.]
Dien het goed toevloeit, die schijnt wijs te zijn. (Zie GOED.)
Die waant zich wijs, Heeft van zotternij den grootsten prijs. (Zie PRIJS.)
Die wijs is, draagt de zotten, Ofschoon zij met hem spotten. 5
Die wijs is, zoekt de kortste pijn. (Zie PIJN.)
Die wijs wil zijn, moet zich houden, of hij mal was. (Zie MAL.)
Die zijn rijker geeft en zijn wijzer leert, Is dikwijls van den weg (*of:* Is ver van de wijsheid) gekeerd (*ook wel:* Doet zijne zaken verkeerd). (Zie RIJKE.)
Die zijn rijker geeft, zijn wijzer leert en zijn sterker slaat, boeleert gaarne. (Zie RIJKE.)
Door schade en schande wordt men wijs (*of:* Men moet leeren met schade of met schande). (Zie SCHADE.)
Door vragen wordt men wijs, maar onwaard. (Zie ONWAARD.)
Drie dingen moet men niet aan- of afraden, zei de wijsgeer: naar het beloofde land te trekken, een huwelijk aan te gaan, en oorlog te beginnen. (Zie DING.)
Een dwaas berokkent, dat veertig wijzen niet zouden kunnen stillen. (Zie DWAAS.)
Een dwaas raadt wel eenen wijze. (Zie DWAAS.)
Eén gek kan meer vragen, dan zeven (tien, twaalf, *of:* honderd) wijzen kunnen beantwoorden (*of:* zouden beregten). (Zie GEK.)
Een gezonde is geschikt tot wandelen, een wijze tot handelen en een zachtmoedige tot verduren. (Zie GEZOND.)
Een iegelijk zij wijs in zijn' eigen' hof. (Zie HOF.)
Een kleintje deert mij niet, zeggen de wijzen; daarentegen ontstellen zich de dwazen over dingen zonder nood. (Zie DING.)
Een wijze en een dwaas weten meer dan een wijze alleen. (Zie DWAAS.)
Een wijze kan van een' gek leeren. (Zie GEK.)
Ga tot de mieren, gij luiaard! en word wijs. (Zie LUIAARD.)
Half wijs, half mal, dat past der jeugd wel. (Zie JEUGD.)
Het eerste kapittel van de zotten is, zich wijs te houden. (Zie KAPITTEL.)
Het gebrek van wijzen Doet de zotten rijzen. (Zie GEBREK.)
Het is een hondsche wijsgeer. (Zie HOND.)
Het is wel noodig, dat de wijze den zot op zijne schouderen draagt. (Zie SCHOUDER.)
Het wapen van Parijs: Vroeg groot, maar laat wijs. (Zie GROOTE.)
Hij heeft beter dagen, dan of hij wijzer ware. (Zie DAG.)
Hij is de wijsste van zijne vrienden niet. (Zie VRIEND.)
Hij is menigen wijze voorbij gegaan.
Hij is niet wijs genoeg, om het gewricht van het kapoen te vinden. (Zie GEWRICHT.)
Hij is niet wijzer.
Hij is noch vroed noch wijs, Die van het land gaat op het ijs. (Zie IJS.)
Hij is penning-wijs en pond-zot. (Zie PENNING.)
Hij is weêrwijs. (Zie WEDER.)
Hij is wijs, die den tijd neemt, als hij tegenwoordig is. (Zie TIJD.)
Hij is wijs en wel geleerd, Die alle ding ten beste keert. (Zie DING.)
Hij is wijs genoeg van zich zelven. 6
Hij is zoo wijs, dat hij drie dagen eerder op het ijs gaat, dan het vriest. (Zie DAG.)
Hij is zoo wijs, dat hij het gras kan zien wassen. (Zie GRAS.)
Hij is zot van natuur, En wijs in Schriftuur. (Zie NATUUR.)
Hij zal nog eens wijs worden, als hem de vingeren even lang zijn. (Zie VINGER.)
Hij zoekt den steen der wijzen. (Zie STEEN.)
Laat ons heden niet wijs zijn, een ieder bespare zijne wijsheid tot morgen; laat ons thans vrolijk wezen. (Zie HEDEN.)
Lang leven de wijzen van den ouden tijd, die dood zijn. (Zie TIJD.)
Ligte spijze Is voor den wijze. (Zie SPIJS.)
Men kan verstand en wijsheid trekken Van kwaden, van goeden, van wijzen, van gekken. (Zie GEK.)
Men moet eerst een paar narrenschoenen verslijten, zal men wijs zijn. (Zie NAR.)
Men moet gekken en wijzen in de wereld hebben, als alles goed zal gaan. (Zie GEK.)
Men moet niet al te wijs willen zijn. 7

1 *Sol. Prov.* bl. 219.
2 *Sol. Prov.* bl. 213.
3 *Adag. Thesaurus* bl. 12.
4 v. Eijk bl. 12.
5 Cats bl. 506. de Brune bl. 123, 289. *Meyh* bl. 49.
6 *Campen* bl. 96.
7 Tuinman II. bl. 7.

Men vindt veel grijzen, Maar luttel wijzen. (Zie GRIJS.)
Na verlies wordt men wijs. (Zie VERLIES.)
Niemand is wijs in zijne eigene zaken. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Niemand zoo wijs, of hij kan falen. 2
Om te snijden in de kaas, Dient een wijze en een dwaas. (Zie DWAAS.)
Slagen maken wijs. (Zie SLAG.)
Stoot u daar niet aan, en wees wijs bij u zelven.
Ter zijner prijs Bemint zot en wijs (*of:* hoort elk gaarne). (Zie PRIJS.)
Vroeg rijp, vroeg rot; Vroeg wijs, vroeg zot. (Zie RIJPE.)
Vroeg wijs, Vroeg grijs. (Zie GRIJS.)
Ware hij wijs, hij zweeg stil, en liet zich niet merken. 3
Wat een slag is voor het paard, is een woord voor den wijze. (Zie PAARD.)
Wees niet wijs in uwe eigene oogen. (Zie OOG.)
Wie is te allen tijde wijs! (Zie TIJD.)
Wij kunnen allen niet even wijs zijn. 4
Wijs bij de luî (*of:* Mooi voor het oog), maar gek om een hoekje. (Zie GEK.)
Wijs en rijk Is God gelijk. (Zie GOD.)
Wijs is goed, te wijs deugt niet. 5
Wijs te zijn, en dan te minnen, Is geen zaak, om te verzinnen. 6
Wijzen en gekken te zamen zijn noodig, om eene stad te maken. (Zie GEK.)
Wilt gij dwaasheid wel bestieren, Zijt dan wijs in uw manieren. (Zie DWAAS.)
Zijt gij wijs of zijt gij zot, Heb geen' koffer zonder slot. (Zie KOFFER.)
Zoo zou één gek wel zeven wijzen werk geven. (Zie GEK.)
Zulke wijzen zijn mallen. (Zie MAL.)

Een koekoek en een sijs Zingen niet ééne wijs. (Zie KOEKOEK.)
Het is een orgel, dat juist die wijzen geeft, welke men erop speelt. (Zie ORGEL.)
Hij helpt hem van de wijs.
Hij valt van de wijs.
Hij zingt, maar hij heeft de wijs niet.
Ieder zingt op zijne wijs.
Ik ben van de wijs, zei Lijs, en zij riep krentedingetjes in plaats van oliekoeken. (Zie DING.)
Ik raak van mijn stuk, zei de voorzanger, toen hij weêr op de wijs kwam. (Zie STUK.)

Beter op eene eerlijke wijze met de handen geld te winnen, dan dit op eene gemakkelijke wijze te erven. (Zie GELD.)
De kost wordt op onderscheiden wijze gewonnen. (Zie KOST.)
Een kind zou merken, dat dit figuurlijker wijze gesproken is, en dat eene muis geen olifant, en een toren geen horen is. (Zie FIGUUR.)
Hij stelt er geene wijze op. 7
[TUINMAN *staat in twijfel, of* wijze *hier toon zou beteekenen, en* WEILAND *stelt dat buiten bedenking, als hij, op het woord* wijs, *zegt:* „Er eene wijs op stellen, *is, eigenlijk, eene melodij voor een zangstuk bepalen; figuurlijk, zijn leven regelen:* hij stelt er geene wijs op." *Ondertusschen is het* stellen *eener wijze eens ieders werk niet; zoodat deze beteekenis hier waarschijnlijk in 't geheel niet in aanmerking kan komen; en dit wordt bijna tot zekerheid, als men bedenkt, dat:* hij stelt er geene wijze op, *zooveel beteekent als: hij houdt geene orde* (*regelmaat*) *in zijne zaken, dat is:* hij stelt er geene orde op, — *waarin* orde van doen *zeer wel met* manier (wijze) van handelen *in overeenstemming te brengen is.*]
Hij weet noch woord noch wijze daartoe. 8
Hij wint op eene eerlijke wijze met stelen den kost. (Zie KOST.)
Ieder ding heeft zijnen tijd en zijne bijzondere wijze. (Zie DING.)
Ieder leeft op zijne wijze.
Ieder streelt zijne bruid op zijne wijze. (Zie BRUID.)
't Is een wijze van het land: Lang van tong en kort van hand. (Zie HAND.)
's Lands wijs, 's lands eer. (Zie EER.)
Men zoekt op die wijze den otter te strikken. (Zie OTTER.)
Mijn oom mag gaarne zijne ingebrande pijp met een zwavelstokje weêr op de regte wijze brengen, zei Jochem. (Zie JOCHEM.)
Op het ijs Kent men 's lands wijs. (Zie IJS.)
Verlaat geene oude wijze. 9
Wijze van den lande Is geen schande. (Zie LAND.)

WIJSHEID.

Al hadt gij ook Salomo's wijsheid. (Zie SALOMO.)
Als de malle planeten regeren, zoo helpt er geene wijsheid tegen. (Zie PLANEET.)
Als de wijn ingaat, gaat de wijsheid uit. (Zie WIJN.)
Als de wijn is in den man, Is de wijsheid in de kan. (Zie KAN.)
Als God een land plagen wil, dan beneemt Hij den heeren hunne wijsheid. (Zie GOD.)
Arme luî's wijsheid gaat meest verloren. (Zie LIEDEN.)
Beter een ons geluk dan een pond wijsheid. (Zie GELUK.)
Beter wijsheid gekocht dan geleerd (*of:* ontleend). 10
Daar is aan geen ding meerder verloren dan aan eens armen mans wijsheid. (Zie DING.)
Daar is geen wijsheid in de min; En gramschap heeft geen reden in. (Zie GRAMSCHAP.)
Daar reden ontbreekt, is 's menschen wijsheid niet noodig. (Zie MENSCH.)
Dat heeft hem genoeg gekost, te weten: al zijne wijsheid. 11
Dat is centen-wijsheid en guldens-domheid. (Zie CENT.)
De dwaasheid loopt, de wijsheid gaat. (Zie DWAASHEID.)
De gierigheid (*of:* zuinigheid) bedriegt de wijsheid. (Zie GIERIGHEID.)

---

1 *Campen* bl. 97. 23 *Febr.* Idinau bl. 249. Gruterus I. bl. 116. v. d. Venne *Voorb.* bl. 9 en bl. 283. de Brune bl. 267. Witsen 129. Meijer bl. 45. 23 *Febr.* 53.
2 24 *Jan.* Gruterus I. bl. 116. Cats bl. 583. de Brune bl. 197, 202, 204, 205. Bogaert bl. 94. 24 *Jan.* 53.
3 *Campen* bl. 41.
4 Gruterus III. bl. 160.
5 Bogaert bl. 104. 4 *Febr.* 53.
6 de Brune bl. 39.
7 Tuinman I. bl. 259.
8 *Campen* bl. 59.
9 *Sel. Prov.* bl. 55.
10 *Mots* bl. 48. Meijer bl. 72.
11 *Campen* bl. 18. Meijer bl. 9.

De kunst en de wijsheid hebben geen' grooter' vijand dan den onwetende. (Zie KUNST.)
De meeste wijsheid, die men vindt, Is, dat een man zich zelven kint. (Zie MAN.)
De nieuwsgierigheid bedriegt de wijsheid. (Zie NIEUWSGIERIGHEID.)
Des anderen dwaasheid zij uwe wijsheid. (Zie DWAASHEID.)
De vreeze Gods is het beginsel der wijsheid. (Zie BEGIN.)
De wijsheid schuilt dikwijls onder een versleten kleed. (Zie KLEED.)
De wijsheid van een' boer, De schoonheid van een hoer En zakkedragers kracht: 't Is al niet veel geacht. (Zie BOER.)
De wijsheid wordt altijd van hare kinderen getuchtigd. (Zie KIND.)
De wijze hangt zijne wijsheid niet aan eene houten pen. (Zie HOUT.)
Die het geluk heeft, heeft geene wijsheid van doen. (Zie GELUK.)
Die het officie geeft, geeft de wijsheid niet mede. (Zie OFFICIE.)
Die slechts geleerdheid zoekt, en wijsheid daar niet bij, Slaapt bij de kamenier, en gaat de vrouw voorbij. (Zie GELEERDHEID.)
Die zijn rijker geeft en zijn wijzer leert, Is dikwijls van den weg (*of:* Is ver van de wijsheid) gekeerd (*ook wel:* Doet zijne zaken verkeerd). (Zie RIJKE.)
Dikwijls ziet men, dat de zotten Met de wijze lieden spotten; Maar wie zich naar wijsheid stelt, Laat de gekken ongekweld. (Zie GEK.)
Dokterschap is een graad van wijsheid; ridderschap is een graad van rijkdom. (Zie DOKTERSCHAP.)
Door al te groote wijsheid wordt men een nar. (Zie NAR.)
Door naarstigheid groeit de wijsheid. (Zie NAARSTIGHEID.)
Een buigzaam hart dat kan zich voegen, En wijsheid laat zich haast vernoegen. (Zie HART.)
Een dwaas ziet in zijne dwaasheid anders niet dan wijsheid. (Zie DWAAS.)
Een uur van geluk ten hove Gaat een jaar wijsheid ver te boven. (Zie GELUK.)
Fij wijsheid, daar geene deugd bij is. (Zie DEUGD.)
Geen wijsheid was er ooit zoo groot, Als veel te denken aan den dood. (Zie DOOD.)
Geluk en een halve penning, al geld en wijsheid genoeg in de wereld. (Zie GELD.)
Gelukkige gekken behoeven geene wijsheid. (Zie GEK.)
Gij wilt van de wijsheid kallen, daar mal koning is. (Zie KONING.)
Het hoofd hort hem van wijsheid als een rosmolen. (Zie HOOFD.)
Het is geen wijsheid, tegen de heeren te schrijven, Die u uit uw land en goed kunnen verdrijven. (Zie GOED.)
Het is goede wijsheid, die in het einde wijsheid is. (Zie EINDE.)
Het is meer geluk dan wijsheid. (Zie GELUK.)
Hij denkt, dat hij de wijsheid in pacht heeft. (Zie PACHT.)
Hij heeft den wortel der wijsheid verloren. 1
Hij houdt de wijsheid als een dokter, die hooi eet. (Zie DOKTER.)
Hij is wel onwijs, die van eenen zot wijsheid vergt. (Zie ONWIJS.)
Hij is zoo wijs als het raadhuis te Bremen (*of:* het oude raadhuis), dat van wijsheid omver viel (*of:* boog, drie dagen eer 't viel). (Zie BREMEN.)
Hij is zoo wijs als Salomo's kat, die van wijsheid de pooten brak (*of:* van de trappen viel). (Zie KAT.)
Hij is zot van wijsheid. 2
Hij komt nog kwalijk van de min, En beeldt zich reeds de wijsheid in. (Zie MIN.)
Hij zal de wijsheid bewaren.
Hij zal hem de wijsheid door den Neurenburger trechter in den kop gieten. (Zie KOP.)
Ik haat het kind, dat voortijdige wijsheid heeft. (Zie KIND.)
In de liefde is dwaasheid en wijsheid. (Zie DWAASHEID.)
In een klein hoofd ligt dikwijls veel wijsheid. (Zie HOOFD.)
In eens armen mans hoofd blijft veel wijsheid versmoord. (Zie HOOFD.)
Laat ons heden niet wijs zijn, een ieder bespare zijne wijsheid tot morgen; laat ons thans vrolijk wezen. (Zie HEDEN.)
Laat ons nu van geene wijsheid (*of:* zwarigheid) kallen. 3
Laat uwe kwaadaardigheid niet boven uwe wijsheid gaan. (Zie KWAADAARDIGHEID.)
Letter-wijsheid is de lantaarn van het verstand. (Zie LANTAARN.)
Men geeft wel staten, maar geene wijsheid. (Zie STAAT.)
Men kan verstand en wijsheid trekken Van kwaden, van goeden, van wijzen, van gekken. (Zie GEK.)
Men kent eens mans wijsheid, als hij een hoofd is. (Zie HOOFD.)
Men moet te allen tijde Om de wijsheid strijden. (Zie TIJD.)
Met wijsheid kiezen, geen' moed verloren laten gaan, maar staâg volhouden: zoo zal 't eens worden. (Zie MOED.)
Niemand drinkt zich tot wijsheid. 4
[*Drinkebroêrs slaan niet dan zotteklap uit.*]
Onder eene ruwe pij gaat veel wijsheid verloren. (Zie PIJ.)
Onder een' graauwen rok schuilt dikwijls groote wijsheid. (Zie ROK.)
Ongestadig, ongestapeld; nu dit, dan dat: de wijsheid is er niet groot. 5
Ootmoed gaat vóór wijsheid. (Zie OOTMOED.)
Van een kind kan men geen mans wijsheid hebben. (Zie KIND.)
Voorzigtigheid is de moeder der wijsheid, zei Joris, en hij leide, terwijl zijne vrouw sliep, een half dozijn eijeren onder haren aars, om uit te broeijen. (Zie AARS.)
Wat een ander in wijsheid wegwerpt, zal hij uit zotheid niet oprapen.
Wat rijke lieden doen, moet gedaan zijn, — wat

1 Tuinman II. bl. 17.
2 Tuinman II. bl. 7.
3 Campen bl. 12.
4 Halbertsma bl. 22. Wassenbergh II. bl. 124.
5 *Adag. quadam* bl. 53.

zij zeggen, moet wijsheid wezen. (Zie LIEDEN.)
Wie met wijsheid de wereld doorzoekt, vindt overal: mal op, mal neêr, mal in, mal uit. (Zie MAL.)
Wijsheid en voorzigtigheid is beter dan alle instrumenten van oorlog. (Zie INSTRUMENT.)
Wijsheid gaat boven kracht. (Zie KRACHT.)
Wijsheid gaat het al te boven. 1
Wijsheid in mans, geduld in vrouwen: Dat kan het huis in ruste houën. (Zie GEDULD.)
Wijsheid verlicht. 2
Zie, dat je toornigheid niet voor je wijsheid gaat. (Zie TOORN.)
Zonder wagen niet vergaren, Zonder wijsheid niet bewaren. 3

WIJSNEUS.

Het is een neuswijs (*of:* wijsneus). (Zie NEUSWIJS.)

WIJWATER.

Het is wijwater van den hove. (Zie HOF.)
Hij smijt er wijwater tegen. 4
[*Dat wil zeggen: hij verhindert die zaak.*]
Hij vraagt naar kwast noch wijwater. (Zie KWAST.)
Hij zit gelijk de duivel in een wijwatervat. (Zie DUIVEL.)
Ik heb al wijwater gehad. 5
[*Men zegt dit, als men iemand ontmoet, die met zijne reden ook zijn speeksel uitbrengt.*]
Onze Lieve Heertje sproeit zijn wijwater. (Zie HEER.)

WIJZER.

Als de roest zich eens in een uurwerk zet, daar is geen regel meer in zijne beweging, noch zekerheid in zijnen wijzer. (Zie BEWEGING.)
Dat past als een zonnewijzer in eene doodkist. (Zie DOOD.)
Hoe laat is het? vroeg grootje aan Joris van der Peer; Het is zes uren besje, zei hij, want de wijzer hangt op en neêr. (Zie BESJE.)
Men kan aan den wijzer wel zien, wat de klok heeft. (Zie KLOK.)

Mijd kwade wegwijzers. (Zie WEG.)

WIK.

Het was wik of wak. (Zie WAK.)

WIL.

Al heeft men tot het werk geen magt, De wil wordt evenwel geacht. (Zie MAGT.)
Allen, die wat groots bestaan, Hebben met den wil voldaan. (Zie GROOTE.)
Als aan den wil is voldaan, Is de liefde vergaan. (Zie LIEFDE.)
Als de wil maar goed is, kan men veel doen. 6
Als men het kind zijnen wil geeft, krijt het niet. (Zie KIND.)
De eene mensch is om des anderen wil gemaakt. (Zie MENSCH.)
Den goeden wil (*of:* Het harte) voor de daad nemen. (Zie DAAD.)
De synode van Dordrecht zal om zijnent wil niet gebonden worden. (Zie DORDRECHT.)
Die al willens zijn goed wil derven, behoeft niet te klagen. (Zie GOED.)
Die geven kan en zwijgen stil, Hij doet altoos zijnen wil. 7
Die in alle dingen zijnen wil heeft, behoeft niet gram te worden. (Zie DING.)
Die lijdt en zwijgt, krijgt zijnen wil.
Die tegen zijnen wil ter kerke gaat, die heeft geen nut van de mis. (Zie KERK.)
Die wil wil hebben, moet wil doen. 8
Dikwijls heeft men een oog op den hond om des meesters wille. (Zie HOND.)
Doe mijnen wil, en doe kwalijk.
[*Een ironisch gezegde, waarmede men te kennen geeft, dat men verlangt, in alle gevallen gehoorzaamd te worden.*]
Een arm man, die lekker is, heeft zijnen wil niet. (Zie MAN.)
Een drooge Maart en natte April Is den boeren naar hunn' wil. (Zie APRIL.)
Eene leugen om best wil is geene zonde (*of:* schaadt niet). (Zie LEUGEN.)
Eene vrouw neemt geen' ouden man om Godswil. (Zie GOD.)
Eigen wil brandt in de hel. (Zie HEL.)
Elk wat wils, deelt het schoonst. 9 (Zie de *Bijlage.*)
Elk wat wils, zei besje, en ze ging zittende sterven. (Zie BESJE.)
Elk wat wils, zei de kraai, en zij k.... den ekster op het hoofd. (Zie EKSTER.)
Gaat er iets naar uwen wil, Veeg uw' mond, en houd u stil. (Zie MOND.)
Gelijk een paard, dat men niet beteugelt, fier wordt, zoo wordt een kind, dat men zijnen wil laat doen, koppig. (Zie KIND.)
God geve ons, wat zijn goddelijke wil verleent. (Zie GOD.)
Goede wil is geen erf. (Zie ERFENIS.)
Het is al wil, waar God een' mensch somtijds mede helpen wil. (Zie GOD.)
Het is eene ramp al willens. (Zie RAMP.)
Het is een willekens leven. (Zie LEVEN.)
Het is niet om mijnen wil, zei de wolf, maar om mijne schamele moêr. (Zie MOEDER.)
Het is wel besteed, wat men om Godswil geeft. (Zie GOD.)
Het minste moet des meesten wil volgen. (Zie MEEST.)
Het speelt mij in 't oog, dat ik mijn' wil zal zien. (Zie OOG.)
Het zijn niet al hoeren, die eenen man te wille hebben (*of:* zijn). (Zie HOER.)
Hij kust het kind om der zoogster wille. (Zie KIND.)
Hij slacht Sint Egbert, die de eijeren opat, en de doppen om Godswil gaf. (Zie DOP.)
Ik stal het leêr, en geef de schoenen om Godswil. (Zie GOD.)
Jook mij gelleken: 't is wel mijn wil. (Zie GELD.)
Kinderen moeten wat wils hebben. (Zie KIND.)
Kinderen-wil is niets waard. (Zie KIND.)
Kinderen-wil staat bij den bezemstok achter de deur. (Zie BEZEM.)
Kleine willen dragen groote gewigten weg. (Zie GEWIGT.)

---

1 Gruterus II. bl. 168. *Mergh* bl. 44.
2 v. d. Venne bl. 60.
3 Cats bl. 503.
4 v. Duyse bl. 221.
5 Sartorius sec. X. 21. v. Duyse bl. 222.
6 de Brune bl. 127, 429, 473.
7 Hoffmann bl. XXXVIII.
8 de Brune bl. 471. Sartorius *quart.* 24.
9 *Prov. seriosa* bl. 29. 16 *Julij.* Gruterus I. bl. 104. de Brune bl. 459, 463. v. Alkemade bl. 46. Tuinman I. bl. 103, II. bl. 115.

Men heeft het goed om der eere wil. (Zie EER.)
Menigeen verdoemt, om vrouw en kinder-wille, lijf en ziel. (Zie KIND.)
Men kan wel wil maken. 1
Men kan zijn' laatsten wil niet maken, als het kille zweet de leden naakt. (Zie LID.)
Men ziet er zijn' goeden wil aan. 2
Met den wil kan men bergen verzetten. (Zie BERG.)
Mijn wil is mijne wet. (Zie WET.)
Niemand gaat (*of:* zit) kwalijk om eens anders wil. 3
Niet om mijnen wil, zei de wolf, maar de schapen waren best in die weide. (Zie SCHAAP.)
Om den wille van het smeer Likt de kat den kandeleer. (Zie KANDELAAR.)
Om den wille van Jan Lammertsen. (Zie JAN LAMMERTSEN.)
Om des kinds wille kust men de zoogster. (Zie KIND.)
Om gelds wille is 't al te doen. (Zie GELD.)
Om Godswil geschoren worden. (Zie GOD.)
Om Godswil geven verarmt niet; wat men den arme onthoudt, gaat toch verloren. (Zie ARME.)
Om zijnent wil is de bal onder onze voeten weggeslagen. (Zie BAL.)
Tegen de ziekte zijn middelen te gebruiken, tegen den Godswil niet. (Zie GOD.)
Tegen wil en dank. (Zie DANK.)
Veel wils, veel keur. (Zie KEUR.)
Wie is er zoo slecht, dat hij om der vogelen wil zou laten zaaijen! (Zie SLECHT.)
Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt (*of:* wiens wil men eert). (Zie BROOD.)
Zij heeft haar bekje goed tot haar' wil. (Zie BEK.)
Zijn wil is geen landsregt. (Zie LAND.)
Zijn willetje staat in het bosch, Met de roede gaat hij los. (Zie BOSCH.)
Zoo lang als men leeft, heeft men zijn' vrijen wil. 4

WILD.

Als de jager blaast, is er wild op 't spoor. (Zie JAGER.)
Als men het wild niet betrapt, is het de schuld van het kruid niet. (Zie KRUID.)
De jager laat zijn huis, gelijk het wild zijn legér. (Zie HUIS.)
Een gestadig jager wint (*of:* vangt het wild). (Zie JAGER.)
Het is een goede brak, om het wild op te jagen. (Zie BRAK.)
Het wild is in het garen. (Zie GAREN.)
Het wild is voor u opgedaan.
Het wild (*of:* Den haas) in zijn leger betrappen. (Zie HAAS.)
Het wintert fel, als 't eene wild het andere eet. 5
Hij heeft het wild gevangen, maar een ander gaat ermeê voort (*of:* door).
Hij loopt als een aangeschoten wild.
Wij jagen al op één wild. 6

WILDBRAAD.

Hebt gij geen wildbraad of kapoen, Zoo eet dan moes of ander groen. (Zie GROEN.)
Het is een zeldzaam wildbraad. 7
[*Men zegt dit van iets zeer ongewoons, en dat niet dienen kan, waarvoor het bestemd schijnt; daarom voegt* DE BRUNE *erbij: „een swart' en oude swaen ghelijck."*]
Hij heeft eenen fijnen neus: hij ruikt het wildbraad. (Zie NEUS.)
Ik draag het wildbraad bij me, zei Geurt de jager, en hij haalde eene hand vol luizen uit zijn hemd. (Zie GEURT.)
Laat, dien het lust, ter jagte loopen; Gij, wilt gij wildbraad, laat het koopen. (Zie JAGT.)
Men late den edellieden hun wildbraad, den boeren hunne kermis en den honden hunnen hoogtijd (hunne bruiloft, *of:* hun been), zoo blijft men ongedeerd. (Zie BEENDEREN.)

WILDE.

Het huwelijk zal ons temmen, al waren wij nog zoo wild. (Zie HUWELIJK.)
Hij is zoo wild, alsof hij met eene trommel gevangen was. (Zie TROMMEL.)
Wilder dan wild: wie zal er mij temmen! 8
[*Dit spreekwoord is de aanvang van een liedje uit de* 16e. *eeuw, hetwelk in zijn geheel te vinden is in* WILLEMS' Oude Vlaemsche Liederen, *bl.* 216.]

Daar men niet op past, dat groeit krom-slom in 't wild. 9
Het is wild, waar het te pas komt. 10
Hij laat alles in het wild loopen. 11
Hij schermt in de lucht (*ook wel:* in het honderd, in den wind, *of:* in het wilde). (Zie HONDERD.)
In het wild spreken.
Vroeg wild, vroeg tam. (Zie TAM.)
Wild en weijig worden. (Zie WEIJIG.)
Zij fladderwieken in het wilde rond als vleêrmuizen in de duisternis. (Zie DUISTER.)

WILDEMAN.

Het is een wildeman (*of:* wilde Wouter, *ook wel:* wilde robbedoes, *of:* wilde dragonder). (Zie DRAGONDER.)

WILDVANG.

Het is een wildvang, die het met de vuist houden wil. (Zie VUIST.)

WILDZANG.

Het is een wildzang: hier had ik u, daar verloor ik u. 12

WILG.

Hij hangt de harp aan de wilgen. (Zie HARP.)
Hij lijkt wel een' langen schietwilg.
Wanneer men het wilgenrijsje al te sterk buigt, breekt het topje. (Zie RIJS.)

WILHELMUS VAN NASSAUWEN.

Dat zijn ze niet, die Wilhelmus blazen. 13 (Zie de *Bijlage.*)
[*Onder belofte van verlossing, en terwijl 's prinsen leger zich in de nabijheid bevindt, heeft* WILLEM I *een' spion naar het Spaansche leger gezonden.* TUINMAN *noemt hem* HANSKEN VAN GELDER. *De spion wordt gevat, en ter galge geleid. Terwijl men zich tot de straf-*

---

1 Sartorius *pr.* IX. 73.
2 *Campen* bl. 104.
3 v. d. Venne bl. 3, 146.
4 v. Hasselt bl. 3.
5 Zoet bl. 239.
6 Sartorius *tert.* I. 43.
7 Gheurtz bl. 63. de Brune bl. 293.
8 Winschooten bl. 339. Tuinman II. bl. 85.
9 v. d. Venne bl. 278.
10 Sartorius *sec.* I. 57.
11 Tuinman I. bl. 259. v. Moerbeek bl. 269.
12 Tuinman I. bl. 195, 273.
13 Witsen 101. Tuinman I. bl. 62, II. bl. 222. Anq. 9. Gales bl. 14. Martinet 72. Euphonia bl. 227. v. d. Hulst bl. 16. Braakënburg III. 6. Koning bl. 5. v. d. Vijver bl. 206. Muller bl. 425. Sandwijk 21.

oefening gereed maakt, blaast een Spaansche trompetter alarm, waarop de spion uitroept: Dat zijn ze niet, die Wilhelmus blazen. *Toch komt de prins nog in tijds met eene bende ruiters tot ontzet. Het* Wilhelmus van Nassauwen *doet de Spanjaarden in allerijl de vlugt nemen, en de spion is vrij. Men bezigt dit spreekwoord, wanneer de regte persoon, dien men wachtende is, niet komt opdagen.*]

Het is Wilhelmus van Nassauwen, Met de ellebogen door de mouwen. (Zie ELLEBOOG.)

WILLEBRORD.

Hij raakt er zoo niet af als schipper Willebrord, die zijn wijf buiten boord wierp. (Zie BOORD.)

WILLEM.

Al wat Willem heet, heeft een ellendig uiteinde. (Zie EINDE.)

O vermoorde onnoozelheid! zei droevige Willem, en hij zag eene luis op een' kam geknipt. (Zie KAM.)

Zoo als het ook waar is, zei Willem.

[Zoo als het ook waar is, *was in* WILLEMS *mond bestorven; hij zeide dit zelfs in toepassing op zijne eigene gebreken.*]

WILLEM DE ZWIJGER.

Het is een Willem de Zwijger. 1

WILLEMIJNTJE.

Hij zegt met Willemijntje: het kan eraf.

[*Dat is: hij heeft wel wat voor de zaak over. Men past dit spreekwoord toe op milddadige menschen, als zij door anderen tot intooming worden aangespoord. Aan welk* WILLEMIJNTJE *het spreekwoord doet denken, weet ik niet.* BILDERDIJK, *in zijne* Geschiedenis des Vaderlands, XII, *bl.* 2, *in de noot, vermeldt het gezegde:* het kan eraf, *van prinses* ANNA, *de moeder van* WILLEM V.]

Je bent ook eene Willemijn.

[*Men zegt dit tot een slordig of vergeetachtig meisje. Het ziet op de historie van* DUIFKEN *en* WILLEMIJNTJE.]

WILLEM SPEK.

Wacht je voor degenen, die van de natuur geteekend zijn, zei Willem Spek, en hij zelf zag scheel, had kromme beenen en een' scheeven mond. (Zie BEENEN.)

WILLEMSTAD.

Het is daar zoo breed niet als voor de Willemstad. 2

[*Dat wil zeggen: hij heeft niet zooveel geld, als hij wel beweging maakt. Het spreekwoord neemt zijn' oorsprong uit de aanzienlijke breedte van het Hollands diep vóór de Willemstad.*]

Het zit er zoo diep niet als voor de Willemstad. 3

[*Dat is: hij heeft minder verstand, dan hij door zijn quasi-vernuft tracht voor te doen. De groote diepte van het Hollands diep vóór de Willemstad deed het spreekwoord ontstaan.*]

Hij kijkt naar de Klundert, of de Willemstad in brand staat. (Zie BRAND.)

WIMPEL.

Hij steekt den hazenwimpel op. (Zie HAAS.)

Hij vaart met vlag en wimpel. (Zie VLAG.)

Hij versiert de nokken van de ree met zulke wimpels. (Zie NOK.)

Hij wint het met vlag en wimpel. (Zie VLAG.)

Op een klein schip bonte wimpels van den top voeren. (Zie SCHIP.)

Zij vlaggen en wimpelen (*of:* voeren veel vlaggen en wimpels). (Zie VLAG.)

WIND.

Alle havens (*of:* hagen) schutten wind. (Zie HAAG.)

Alles loopt niet voor wind en stroom. (Zie STROOM.)

Alle winden hebben hunne keer- (*of:* weêr-)winden. 4

Alle winden schudden geene noten af. (Zie NOTEN.)

Als de wind in het zeil waait, moet de schoot gevierd worden. (Zie SCHOOT.)

Als het God belieft, zoo regent het met alle winden. (Zie GOD.)

Als het hard waait, zoo pas op den wind.

Als het maar met een' halven wind wil zeilen. 5

Als men zijn zeil te hooge stelt, Is 't ligtlijk, dat de wind het velt. 6

Al tegen den wind.

Al wat zij heeft, is een water- en windmolen, met een bosch voor hare poort. (Zie BOSCH.)

Beneden wind zijn. 7

Beter in stilte gedreven, dan van harden wind bijgelegd. (Zie STILTE.)

Bij den wind overzeilen. 8

Bij den wind smijten. 9

Bij den wind steken. 10

Bij hooge torens waaijen veeltijds groote winden. (Zie TOREN.)

Bij kleinen regen ligt de groote wind (*of:* Kleine regen stilt grooten wind). (Zie REGEN.)

Bogtig ijzer kan men regten; Maar geen harden wind bevechten. (Zie IJZER.)

Boven water en wind zijn. (Zie WATER.)

Daar gaat veel wind in eene huik. (Zie HUIK.)

Daar is wind aan de lucht. (Zie LUCHT.)

Daar is wind achter. 11

Daar is wind in den moezel. (Zie MOEZEL.)

Daar komt een verkeerde wind onder.

Daar waaijen veel landwinden. (Zie LAND.)

Dat gaat zoo vast als een omloopende windmolen. (Zie MOLEN.)

Dat gelijkt als een windmolen op een' burgemeester. (Zie BURGEMEESTER.)

Dat zal hem geene windeijeren leggen. (Zie EI.)

De molen gaat niet om met wind (*of:* water), die (dat) voorbij is. (Zie MOLEN.)

Den kop in den wind steken. (Zie KOP.)

Den wind dood loopen. 12

De oostenwind, Een koningskind. (Zie KIND.)

De schaapkens in de lucht zijn water of wind. (Zie LUCHT.)

De voorspoedige wind maakt geen' goed' matroos. (Zie MATROOS.)

De wind begint op te steken. 13

De wind begint te scherpen. 14

De wind gaat liggen. 15

De wind haalt aan. 16

De wind is bij hem gansch omgedraaid.

---

1 Martinet bl. 70.
2 Harrebomée III. 11.
3 Harrebomée III. 12.
4 v. Alkemade bl. 101. Tuinman I. bl. 237, II. bl. 231. Gales bl. 13. Koning bl. 35. v. Eijk III. bl. 36. Mulder bl. 410. Modderman bl. 49.
5 Campen bl. 97. v. Eijk I. bl. 163, nal. bl. 56. Mulder bl. 412. v. Lennep bl. 278.
6 12 *Sept.* Gruterus I. bl. 109. Cats bl. 458.
7 Witsen bl. 483.
8 Witsen bl. 484.
9 Witsen bl. 483.
10 Winschooten bl. 34.
11 Tuinman I. *nal.* bl. 9, II. bl. 162.
12 Winschooten bl. 363.
13 Winschooten bl. 180.
14 Winschooten bl. 234.
15 *Adag. quadam* bl. 10.
16 Winschooten bl. 74.

De wind is een ligte vogel. (Zie VOGEL.)
De wind is hem te magtig, en de stroom te sterk. (Zie STROOM.)
De wind is nooit zoo slecht, of hij brengt iemand voordeel aan. (Zie VOORDEEL.)
De wind is Noord. (Zie NOORDEN.)
De wind is om.
De wind is slagwijs. (Zie SLAG.)
De wind is wieuw (*of:* waauw). 1

[*Volgens* WITSEN *is* wieuw, *op den wind toegepast*, kwaad, *en* waauw *is* goed; *terwijl* DE JAGER, *in zijne* Verscheidenheden, *als hij de* verwisseling van den I- en A-klank *behandelt, op bl.* 184, *deze beide woorden in zamenstelling opgeeft, en* wiewaauwen *door* herhaaldelijk bewegen *of* draaijen *verklaart.*]

De wind krimpt tegen de zon in. 2
De wind loopt uit en in. 3
De wind sloeg het schip om. (Zie SCHIP.)
De wind staat op geene streek. (Zie STREEK.)
De wind verkeert. 4
De wind verschiet. 5
De wind waait daar uit geen' goeden hoek. (Zie HOEK.)
De wind waait uit alle hoeken. (Zie HOEK.)
De wind zal het u niet aanwaaijen. 6
De wind zit eronder.

[*Het gaat voorspoedig.*]

De wolken drijven tegen den wind op.
Die op zee is, heeft den wind niet in zijne handen. (Zie HAND.)
Die wind zaait, zal onweêr maaijen. (Zie ONWEDER.)
Die zeilt boven wind: Zie, wat hij vindt. 7
Die zich zelven wel bemint, Wachte zich voor Maartsche zon en Aprilschen wind. (Zie APRIL.)
Die zwanger van lucht is, wat kan hij anders dan wind baren? (Zie LUCHT.)
Eeden van schippers en beloften van vrijers zijn maar wind, als de nood over is. (Zie BELOFTE.)
Eene maandagsche maan Kan niet zonder wind of regen vergaan. (Zie MAAN.)
Een koopman wint met wind. (Zie KOOPMAN.)
Een schipper mag geen' wind verleggen (*of:* verzuimen). (Zie SCHIPPER.)
Er komt ligt een rakje in den wind. (Zie RAK.)
Er waait geen wind, of hij is iemand dienstig. 8
Gaat de wind niet om? 9
Giet in de nok: 't is scherpe wind. (Zie NOK.)
Goede wind, goed tij. (Zie GETIJ.)
Het gaat hem (*of:* Hij heeft het vlak) voor den wind. 10
Het gaat vooruit als een bos stroo tegen den wind. (Zie BOS.)
Het is al in den wind, dat gij zaait. 11
Het is altemaal wind, zei Fop, en hij blies in het zeil. (Zie FOP.)
Het is eene muts vol wind. (Zie MUTS.)
Het is een harde wind zonder regen. (Zie REGEN.)
Het is een stoker van een' wind. (Zie STOKER.)
Het is een windbreker (*of:* windbuil, *ook wel:* eene broek vol wind). (Zie BREKER.)
Het is kwaad, den wind in het aangezigt te hebben. (Zie AANGEZIGT.)
Het is maar wind (*of:* eene hand vol wind). (Zie HAND.)
Het is niet altijd een gunstige wind. 12
Het is zoo ligt als de wind. 13
Het kan niet altijd voor den wind gaan. 14
Het lijkt zooveel als eene koe een' windmolen. (Zie KOE.)
Het slimste, dat men vindt, Is stil en in den wind. (Zie SLIM.)
Het staat zoo vast en onbewegelijk als een riet, dat met alle winden medewaait. (Zie RIET.)
Het stinkt zeven roeden in den wind. (Zie ROEDE.)
Het vuur onder den wind steken. (Zie VUUR.)
Het waait niet altijd éénen wind. 15
Het weder kent men aan den wind. (Zie WEDER.)
Hij buit het meel in den wind. (Zie MEEL.)
Hij draait (*of:* waait) met (*of:* naar) alle winden. 16 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dat is: hij handelt, gelijk de weêrhaan doet. Men zegt dit van den veinsaard.*]

Hij draait tegen den wind.
Hij drijft tusschen wind en water. (Zie WATER.)
Hij gaat door den wind.

[*Hij neemt een besluit, en kiest zijne partij.*]

Hij geeft wind over. 17
Hij hangt de huik naar den wind. (Zie HUIK.)
Hij heeft den wind in het hoofd. (Zie HOOFD.)
Hij heeft den wind in zijne zeilen gekregen. 18
Hij heeft den wind van achteren. 19
Hij heeft den wind vlak in 't oog. (Zie OOG.)
Hij heeft de volle zeilen eerst aan den wind overgegeven, toen hij den kwaden hoek te boven was. (Zie HOEK.)
Hij heeft een' bril van doen: hij ziet eene koe (*of:* een paard) voor een' windmolen aan. (Zie BRIL.)
Hij heeft het tegen wind en tij. (Zie GETIJ.)
Hij heeft nog al wat wind op zijn lijf. (Zie LIJF.)
Hij heeft wind en stroom mede. (Zie STROOM.)
Hij heeft wind en stroom tegen. (Zie STROOM.)
Hij heeft zooveel wind, dat een molen ervan zou omgaan. (Zie MOLEN.)
Hij houdt van den wind af. 20
Hij is den wind kwijt. 21
Hij is door den wind. 22

[*Bij* V. EIJK *leest men ter verklaring van dit spreekwoord: „Men zegt van een vaartuig, dat* het door den wind gaat, *wanneer het bij*

1 Witsen bl. 487.
2 Winschooten bl. 94, 136.
3 Witsen bl. 515.
4 v. Dam bl. 135.
5 Witsen bl. 487.
6 Winschooten bl. 3, 345.
7 Witsen bl. 488.
8 v. Lennep bl. 264.
9 Sartorius *sec.* II. 24.
10 Servilius bl. 25. *Campen* bl. 70. Gheurtz bl. 64, 73. Zegerus bl. 54. Winschooten bl. 219, 337, 363. v. Alkemade bl. 99. Tuinman I. bl. 142, II. bl. 166. d'Escury bl. 19. Koning bl. 21. *Sermoen* bl. 48. v. Eijk I. bl. 130. v. Waesberge *Vrijen* bl. 63. v. Lennep bl. 249, 264. Roodhuijzen bl. 89.
11 Sartorius *pr.* V. 16.
12 Modderman bl. 105.
13 de Brune bl. 459. Sartorius *sec.* IV. 81.
14 *Campen* bl. 70. Gruterus II. bl. 152. de Brune bl. 468. *Mergh* bl. 28. Sartorius *pr.* IX. 34, *tert.* X. 21. v. Alkemade bl. 172. Harrebomée *Tijd* bl. 299. *Veeteelt* bl. 123.
15 de Brune bl. 231, 379, 474. Willems VIII. 114.
16 *Campen* bl. 102. Idinau bl. 28. Gruterus III. bl. 161. de Brune bl. 42, 178. Sartorius *tert.* IV. 79. Winschooten bl. 345. v. Alkemade bl. 109. Tuinman I. bl. 10, 219, 243, 363, II. bl. 161. (Folie I. 77.) Gales bl. 14. Martinet 22. Reddingius 32. v. d. Hulst bl. 12. Koning bl. 16. v. Eijk I. bl. 153. Meijer bl. 43. Anton bl. 33. Mulder bl. 422. Harrebomée V. bl. 302. Sancho-Pança bl. 25. Modderman bl. 116. Bogaert bl. 34. v. Lennep bl. 253, 265. de Jager bl. 419. Roodhuijzen bl. 9.
17 Witsen bl. 515.
18 Sancho-Pança bl. 24.
19 Sancho-Pança bl. 25.
20 Witsen bl. 512.
21 Winschooten bl. 362. Tuinman I. bl. 142, II. bl. 163. d'Escury bl. 20. v. Eijk I. bl. 152.
22 Witsen bl. 513. v. Eijk I. bl. 152. v. Lennep bl. 263.

het laveren, na een langer of korter streek te hebben afgezeild, weder wendt. Waait het nu hard, dan helt het wel eens zoo sterk over, dat zelfs de zeilen het water raken, en nat worden. Vandaar schijnt afkomstig, dat men van hem, die te veel gedronken heeft, zegt, dat hij door den wind is, *en dat te meer, omdat men ook wel van zoo iemand den anderen scheepsterm gebruikt, namelijk:* hij loopt met een nat zeil."]

Hij is in den wind geweest. 1
[*Hij is uit zwieren geweest.*]

Hij is zoo gaauw (*of:* gaat zoo snel) als de wind. 2

Hij kijkt, van waar de wind komt.

Hij kijkt wat hoog in den wind.
[*Men zegt dit van iemand, die een meisje boven zijn' stand zoekt.*]

Hij krijgt den wind van voren. 3
[*Hij wordt in zijn doen en spreken hevig aangevallen.*]

Hij laat het onder den wind loopen. 4

Hij laat zich door den goeden wind van zijne victorie voortdrijven. (Zie VICTORIE.)

Hij leeft van guitenstreken, en de molenaars leven van den wind. (Zie GUIT.)

Hij legt tegen hem in den wind. 5

Hij loopt den wind door.
[*Dat is: hij zet alles op het spel, en geeft zich aan zijne nieuwe bestemming of zijn nieuw noodlot over. Ook in het kaartspel, bijv. in het commerceн, bezigt men het spreekwoord.*]

Hij maakt vrij wat wind. 6

Hij moet het schip bij den wind houden. (Zie SCHIP.)

Hij moet tegen wind en stroom oproeijen (*of:* opzeilen). (Zie STROOM.)

Hij neemt hem den wind af. 7

Hij past op storm noch wind. (Zie STORM.)

Hij schermt in de lucht (*ook wel:* in het honderd, in den wind, *of:* in het wilde). (Zie HONDERD.)

Hij slaat het in den wind. 8
[*Dat wil zeggen: hij geeft geen acht op de gemoedelijke en overtuigende redenen, die men hem in zijn eigen belang geeft.* TUINMAN *gist, „dat dit spreekwoord ontstaan is uit de gebeerde* [*d. i. het gebaar*], *waar door ymand met het uitslaan van de hand in den wind, of de lucht, dat te kennen geeft.*"]

Hij speelt ermede als de wind met de najaarsbladeren. (Zie BLAD.)

Hij speelt met het leven der landzaten, als de wind met de bladeren des wouds. (Zie BLAD.)

Hij steekt zijn' neus in den wind. (Zie NEUS.)

Hij stinkt drie uren in den wind. (Zie UUR.)

Hij stinkt naar conserf van roggebrood, zeven vademen in den wind. (Zie BROOD.)

Hij strooit zand tegen den wind. 9
[*Dat is: hij doet een vruchteloos en voor zich zelven schadelijk werk; want* die zand tegen den wind strooit, *maakt zich bespottelijk, en krijgt het zand in de oogen.*]

Hij telt de pluimen tegen den wind. (Zie PLUIM.)

Hij vaart (*of:* zeilt) voor wind en stroom. (Zie STROOM.)

Hij vangt den wind met het net. (Zie NET.)

Hij vecht tegen de windmolens. (Zie MOLEN.)

Hij verkoopt wind. 10

Hij volgt den wind. 11

Hij vraagt er even min naar als naar den wind, die daar heen waait. 12

Hij wacht eenen voordeeligen wind af. 13

Hij weet niet, waar de wind van daan komt.
[*Men legt hem lagen, en hij kan niet nagaan, wie hem dat doet.*]

Hij weet wel, van welken kant de wind waait. (Zie KANT.)

Hij werpt de pluim in den wind. (Zie PLUIM.)

Hij wil het door den wind douwen. 14

Hij zal met een windei betalen. (Zie EI.)

Hij zal op geen' windmolen verdrinken. (Zie MOLEN.)

Hij zeilt met alle winden. 15

Hij zeilt met een' loopenden spriet: Een klein windeken deert hem niet. (Zie SPRIET.)

Hij zeilt scherp bij den wind. 16

Hij ziet in den wind. 17
[*Dat wil zeggen: hij is een voorzigtig man, die den gang der zaken nagaat, en daarnaar zijne maatregelen voor de toekomst neemt.* TUINMAN *zegt: „'t Is genomen van een' weerkundigen, die gade slaat, hoe de wind is, en of zich ergens donkere wolken en onweders in de lucht opdoen, om 'er zich naar te schikken.*"]

Hij ziet zich in staat gesteld, om het tegen storm en wind uit te houden. (Zie STAAT.)

Hij zoekt wind, om mutsen te droogen. (Zie MUTS.)

Hij zweeft tusschen water en wind. (Zie WATER.)

Hoe holler zee, hoe sterker winden.

Hoe is de wind met u? 18

Hoe wankeler wind, hoe vaster weêr. (Zie WEDER.)

Hooge boomen (masten, *of:* molens) vangen veel wind. (Zie BOOM.)

Ik acht het zooveel als den wind, die daar waait. 19

In die wateren heeft men veel noordenwind. (Zie NOORDEN.)

In (*of:* Tegen) den wind opzeilen. 20

In (*of:* Uit) den wind zetten. 21

Is het geene koe, zoo is het een windmolen. (Zie KOE.)

Komt wind vóór regen, Dan is er niet aan gelegen; Doch komt regen vóór wind, Berg dan je zeilen gezwind. (Zie REGEN.)

Laat men zich den goeden wind over het hoofd waaijen: het getijde verloopt. (Zie GETIJDE.)

Laat uw anker zinken, en wacht eenen voordeeligen wind af. (Zie ANKER.)

Loopende wind geeft staand weêr. (Zie WEDER.)

Loopers zijn veelal windklievers. (Zie KLIEVER.)

Men kan aan de vlag zien, hoe de wind is. (Zie VLAG.)

---

1 de Brune bl. 462. Sartorius sec. VIII. 80. v. Lennep bl. 265.
2 Gheurtz bl. 80. Sancho-Pança bl. 80.
3 Sexpl. bl. 63.
4 Witsen bl. 501.
5 Tuinman I. bl. 147. d'Escury bl. 20. v. Eijk I. bl. 152. Mulder bl. 430.
6 v. Lennep bl. 265.
7 v. Eijk I. bl. 151. v. Lennep bl. 265.
8 Servilius bl. 207*. Winschooten bl. 362. Tuinman I. bl. 331. v. Waesberge *Vrijen* bl. 59. v. Lennep bl. 265.
9 Idinau bl. 234.
10 Tuinman I. bl. 129.
11 Witsen bl. 515.
12 Sartorius sec. IX. 77.
13 Bogaert bl. 55.
14 Witsen bl. 433.
15 *Campen* bl. 102.
16 Witsen bl. 515. Winschooten bl. 250. Tuinman I. bl. 142.
17 Tuinman I. bl. 249. *Justif* 12. v. Eijk I. bl. 151. Bogaert bl. 17. v. Lennep bl. 264.
18 Tuinman I. bl. 249, II. bl. 61.
19 Winschooten bl. 345. v. Lennep bl. 254.
20 Winschooten bl. 251, 362.
21 Witsen bl. 495.

Men kan van den wind niet leven. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet de huik naar den wind hangen, zei het paard, en het sloeg met zijn' staart de muggen van zijn' rug af. (Zie HUIK.)
Men moet den wind gebruiken, terwijl men ze heeft.
Men moet den wind niet door de hekken laten waaijen. (Zie HEK.)
Men moet de zeilen naar den goeden wind stellen. 2
Men moet het in den wind werpen. 3
Men moet het zeil naar den wind zetten, zei de man, en hij zette zijne fok op den neus. (Zie FOK.)
Men moet niet al te scherp bij den wind houden. 4
Men moet op zijn' tijd uitzien, van waar de wind waait. (Zie TIJD.)
Men moet zeilen, terwijl de wind dient. 5
Men zal hem navijsten en nap....., dan heeft hij het voor wind en voor stroom. (Zie STROOM.)
Met den steur van den wind leven. (Zie STEUR.)
Met den wind hem laten waaijen (*of:* heen laten vliegen). 6
Met geluk en goeden wind vaart men wel. (Zie GELUK.)
Muggen dienen bij harden wind geen hooi te versjouwen. (Zie HOOI.)
Noordenwind, Akens kind, Luiks bloed: Nooit deed zulks goed. (Zie AKEN.)
Noordenwind geeft niets, maar neemt ook niets. (Zie NOORDEN.)
Regen, stil en in den wind Is 't ergste varen, dat men vindt. (Zie REGEN.)
Stil is een halve goede wind. 7
Tijd na tijd, regen na wind. (Zie REGEN.)
Tranen van vrouwen, 't hinken van honden en de oostenwind duren geene drie dagen. (Zie DAG.)
Tusschen wind en stroom rijden. (Zie STROOM.)
Van Utrecht naar Vollenhove gaat niet gemakkelijk; maar van Vollenhove naar Utrecht heeft men 't voor den wind. (Zie UTRECHT.)
Varen met een bakstags wind. (Zie BAKSTAG.)
Veelsprekers, Windbrekers. (Zie BREKER.)
Veel wind en weinig regen. (Zie REGEN.)
Voor wind en voor stroom is het goed zeilen (*of:* sturen). (Zie STROOM.)
Waait de wind uit dien hoek? (Zie HOEK.)
Wanneer het lam geschoren is, dan zorgt God voor eenen zoelen wind, om het te verwarmen. (Zie GOD.)
Wat uit den mond komt, dat verdwijnt in den wind. (Zie MOND.)
Weêr en wind dienen hem. (Zie WEDER.)
Wie op den wind acht geeft, die zaait niet, en wie naar de wolken ziet, die maait niet. 8
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Pred. XI : 4.]
Wie tegen wind spuwt, maakt zijn' baard vuil. (Zie BAARD.)
Wie voorwaarts wil, steekt het hoofd in den wind. (Zie HOOFD.)
Wie weten wil, van welken kant de wind waait, werpt geen' steen, maar eene veêr in de lucht. (Zie KANT.)
Wind in den nacht Is water in de gracht. (Zie GRACHT.)
Woorden zijn wind. 9
Zelden gaat een hevige wind liggen zonder regen. (Zie REGEN.)
Zoo de wind gaat liggen, zult gij van nacht nog moeten boomen. (Zie NACHT.)
Zoo de wind is, waait het jasje. (Zie JAS.)
Zoo lang de wind waait En de haan kraait. (Zie HAAN.)
Zuidwesten snee, Noordoostenwind in zee. (Zie NOORDOOSTEN.)

Die van dreigen sterft, dien zal men met wind beluijen.
Het is wind van een dood paard. (Zie PAARD.)
Hij is al bang, als hem een wind dwars voor den aars zit. (Zie AARS.)
Hij is in windekens pers. (Zie PERS.)
Wilt gij lang en lustig leven: Aan den aars dient wind gegeven. (Zie AARS.)

WINDEL.

Hij draagt den windel nog aan den buik, en hij wil prêken. (Zie BUIK.)

WINKEL.

Schager hoogmoed, maar Winkel ook wat. (Zie HOOGMOED.)

Daar is werk aan den winkel. (Zie WERK.)
Daar zijn de ratten in den winkel geraakt. (Zie RAT.)
Daar zijn zooveel schuilhoeken en winkels. (Zie HOEK.)
Dat geeft opslag in de winkels. (Zie OPSLAG.)
Dat is de winkel van vrouw Gordijn. (Zie GORDIJN.)
Dat is een winkel.
Dat is in zijn' winkel gesmeed. 10
[*Dat wil zeggen: hij is er de bewerker, de uitvinder van; hij heeft die leugens bedacht, en 't eerst in omloop gebragt. In denzelfden zin zegt men:* Dat komt uit zijn' koker. *Heeft hij echter iets gezegd, dat men voor zijn verstand te hoog acht, en meent men, dat hij anderen napraat, dan zegt men:* Dat komt uit zijnen winkel niet.]
Dat komt uit zijnen winkel niet. 11
Dat zullen nog winkeldochters worden. (Zie DOCHTER.)
De mot is in dien winkel. (Zie MOT.)
Die het ambacht niet kent, moet geen' winkel opzetten. (Zie AMBACHT.)
Een gesloten lijf doet den apothekers-winkel open. (Zie APOTHEKER.)
Een vos is zoo lang zijn' kost waard, tot de bontwerkers-winkel met zijne vacht pronkt. (Zie BONTWERKER.)
Goedkoop verkoopen, maakt den winkel ledig. (Zie KOOP.)
Het gewone eind van den vos is de bontwerkerswinkel. (Zie BONTWERKER.)
Het is al volk van éénen winkel. (Zie VOLK.)
Het is een arme winkel, daar veel gesneden en weinig genaaid wordt.
[*Die begint, moet ook weten te voleinden.*]

---

1 Winschooten bl. 353. v. Alkemade bl. 143. Tuinman I. bl. 100. *N. Bijv.* 1. Bogaert bl. 42. v. Lennep bl. 265.
2 Tuinman I. bl. 249. Gales bl. 35. v. d. Meer bl. 132.
3 Sartorius *pr.* IV. 89.
4 v. Lennep bl. 54.
5 Cats bl. 458, 478. v. Eijk I. bl. 163. Modderman bl. 106. Bogaert bl. 86. v. Lennep bl. 278.
6 Sartorius *tert.* V. 24. *Adag. quadam* bl. 48.
7 *Saml.* bl. 76.
8 Cats bl. 542. v. Nyenborgh bl. 234. *Landbouwer* bl. 77.
9 Servilius bl. 109*. 4 *Mot.* Gruterus I. bl. 122. de Brune bl. 100, 425. Tuinman II. bl. 223.
10 Tuinman I. bl. 343.
11 de Brune bl. 458.

Het is niet noodig, een' winkel op te zetten: men vindt genoeg te naaijen bij de buurt. (Zie BUURT.)
Het lijkt wel een apothekers-winkel. (Zie APOTHEKER.)
Het uithangbord belooft meer, dan de winkel bevat. (Zie UITHANGBORD.)
Het uithangbord doet veronderstellen, wat er in den winkel te vinden is. (Zie UITHANGBORD.)
Het zijn al oude klanten, die lang aan den winkel waren. (Zie KLANT.)
Het zijn al vliegen van éénen winkel. (Zie VLIEG.)
Hij begint den winkel zelf.
Hij gaat een zandwinkeltje doen.

[*Dat is: hij oefent verder zijne nering uit onder den grond. Men zegt het dus van den doode.*]

Hij is daar (*of:* baspelt ermede) als een aap in een' garen- (*of:* lint-) winkel. (Zie AAP.)
Hij is in den regten barbiers-winkel, daar men hem wel fijntjes zal poetsen. (Zie BARBIER.)
Hij weet van wanten: hij doet een' kousen-winkel. (Zie KOUS.)
In badplaatsen, barbierswinkels en molens verneemt men alle dingen. (Zie BAD.)
In nieuwe winkels maant men geene oude schulden. (Zie SCHULD.)
Kleine winkel, groote nering; Rijke staatsie, smalle tering. (Zie NERING.)
Men houdt er winkel. 1
Men vindt meer vossen-vellen dan ezels-vachten in een' bontwerkers-winkel. (Zie BONTWERKER.)
Mijn winkel verkoopt zulke koopmanschap niet. (Zie KOOP.)
Van die kramerij kan men in zijnen winkel wel vinden. (Zie KRAMERIJ.)
Veel op 't venster, weinig in den winkel. (Zie VENSTER.)
Wat is het hier een winkel!

[*Deze uitroep geldt een' verwarden boël.*]

Zij is van den winkel.
Zijn winkel draait niet meer. 2
Zorg voor uw' winkel, en de winkel zal voor u zorgen.

WINKELIER.

Een winkelier moet zoowel opstaan om een' duit als om een' stuiver. (Zie DUIT.)

WINNER.

De spaarder is meer dan de winner (*of:* Een goed bewaarder is beter dan een, die 't wint, en weêr verteert). (Zie BEWAARDER.)
God helpt den winner; de verliezer heeft het kwaad genoeg. (Zie GOD.)

WINNING.

Het is geene broodwinning, maar eene geldwinning. (Zie BROOD.)

WINST.

Als het spel op zijn best is, (*of:* Met gewonnen spel, *ook wel:* Met winst) moet men eindigen (*of:* zoo is het tijd, het te laten). (Zie SPEL.)
Al wat men ervan krijgt (*of:* Al wat ervan komt), is winst. 3
Dat ik van de oude afhaal, is winst, zei de schipper, en hij spande zijne moeder voor de lijn. (Zie LIJN.)
Die winst kan men wel voorbij des burgemeesters deur dragen. (Zie BURGEMEESTER.)
Eerste winst, lodder-winst. 4

[Lodder-winst *is* lokwinst *of* bedriegelijke winst.]

Elk wil wel (*of:* is uit om) winst. 5
Erfenis is geene winst. (Zie ERFENIS.)
Geen dag gaat ooit zonder winst voorbij. (Zie DAG.)
Goede nering, maar slappe winst. (Zie NERING.)
Het is al winst, wat men van kwade schuldenaars krijgen kan. (Zie SCHULDENAAR.)
Het is van al het beste goed, Welks winste niemand schade doet. (Zie GOED.)
Het was om winst gedaan, en het viel schade voor de hand. (Zie HAND.)
Kleine winst, zoete winst. 6
Klein land, kleine winst. (Zie LAND.)
Om de winst raapt men stront. (Zie STRONT.)
Onregte winst, regte schade. (Zie SCHADE.)
Onrust Is u winst en lust. (Zie LUST.)
Ontijdig sparen brengt geene winst aan.
Tijd gewonnen, Winst gesponnen. (Zie TIJD.)
Veel bedlaars aan één deur bijeen, Dat maakt voor hen de winsten kleen. (Zie BEDELAAR.)
Wie de winst alleen wil hebben, moet geene medemaats nevens zich dulden. (Zie MAAT.)
Winst baart nijd. (Zie NIJD.)
Winst verblindt schande. (Zie SCHANDE.)
Winst zoet altijd aan, al ware 't ook van een' drek. (Zie DREK.)

WINTER.

Als er druiven zijn en vijgen, Moet men winterkleeders krijgen. (Zie DRUIF.)
Als het eens een harde winter is. 7
Als het regent in den winter, is het goed planten in den zomer. 8
Als in den winter zijn de wegen, Zoo is het met den mensch gelegen. (Zie MENSCH.)
Boerenkool met glinstrend ijs Is een lekkere winterspijs. (Zie IJS.)
Daar kan men een' kouden winter op afwachten.
De duivel heeft zijn ei midden in den winter niet gebroed. (Zie DUIVEL.)
De eene wolf bijt (*ook wel:* eet, *of:* aast van) den anderen niet; of het moest een koude winter zijn. 9 (Zie de *Bijlage.*)
De liefde bloeit winter en zomer, dat de koele Mei niet doet. (Zie LIEFDE.)
De miertjes leggen haar winterkoren in de zon. (Zie KOREN.)
Des winters regent het overal, des zomers — daar God het wil laten nedervallen. (Zie GOD.)
Des winters zwemmen en des zomers op het ijs. (Zie IJS.)
Des zomers een wambuis en des winters eene pij doet den molen goed, en bakt op zijn' tijd. (Zie MOLEN.)
De wever en de winter kunnen het niet verkerven. (Zie WEVER.)
De winter achterhaalt den zomer wel. 10
De winter en de zomer zijn niet even goed: de zomer moet winnen, wat de winter zal verteren. 11

---

1 Tuinman I. bl. 42.
2 Bogaert bl. 92.
3 Tuinman I. bl. 137.
4 Sartorius tert. X. 50.
5 Gruterus III. bl. 144. de Brune bl. 55, 87.
6 v. Alkemade bl. 119.
7 Bilderdijk IV.
8 Sel. Prov. bl. 229.
9 *Prov. seriosa* bl. 13. *Campen* bl. 102. Gheurtz bl. 11. Zegerus bl. 14. 15 *Junij.* Gruterus I. bl. 104. de Brune bl. 242, 346, 476, 481. *Sel. Prov.* bl. 61. Gales bl. 42. *Wijsheid* bl. 142. Willems *Reinaert* bl. 299.
10 Gheurtz bl. 13.
11 *Adag. quaedam* bl. 18.

De winter staat voor de deur. (Zie DEUR.)
De winter was niet zoo koud, De paap was niet zoo oud, Dat hij om warmen dacht, Zoo lang men offer bragt. (Zie OFFER.)
De zomer is een slaaf en de winter is een heer: de laatste wil zien, wat de eerste gewonnen heeft. (Zie HEER.)
Die binnen 't jaar wil alles vangen, Die mogt wel vóór den winter hangen. (Zie JAAR.)
Die des winters met een' bonten pelsrok bij het vuur zit, weet niet, dat het buiten vriest. (Zie BONT.)
Die des zomers dorst loochent en des winters kou, liegt gaarne. (Zie DORST.)
Die warmte verkwikt een' oud' mensch in den winter, zei besje, en zij zat op eene koude stoof. (Zie BESJE.)
Eéne bonte kraai maakt geen' harden winter. (Zie KRAAI.)
Eene maand vóór en na Kersmis Hebben wij den winter gewis. (Zie KERSMIS.)
Een oud man, die vrijt, is eene winterbloem. (Zie BLOEM.)
Geld is eene goede waar: zij geldt winter en zomer. (Zie GELD.)
Het bedrog en de winter scheiden altijd met een vuil einde. (Zie BEDROG.)
Het wintert fel, als 't eene wild het andere eet. (Zie WILD.)
Hij behoeft voor geen' kwaden winter te vreezen (*of:* Hij kan wel een' kouden winter doorstaan). 1
Hij heeft al menig' winter achter den rug. (Zie RUG.)
Hij is ermede bezorgd (*of:* verlegen) als een arm man met den winter. (Zie MAN.)
Hij is er voor den winter mooi mede.
Hij is zoo vlug als eene vlieg in de wintermaand. (Zie MAAND.)
Hij lijdt als winterkoren op het veld. (Zie KOREN.)
Kalfje! spaar uw hooi, want de winter is nog lang. (Zie HOOI.)
Leg den winterrok des zomers in de kast. (Zie KAST.)
Meen je, dat de winter doorgaat, zei de schipper, hij loert maar een beetje. (Zie BEETJE.)
Men hoort van verre, dat de winter koud is. 2
Ons leven is een winterpad: Na weinig droogs, al weder nat. (Zie LEVEN.)
Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand. (Zie LAND.)
Schijnvrienden zijn gelijk de vogels, die in het schoone jaargetijde aankomen, maar, eer de barre winter daar is, reeds vertrokken zijn. (Zie GETIJDE.)
Te winter bij het vuur, te zomer bij wijn of bier. (Zie BIER.)
Wie 's winters vinkt, en 's zomers vischt, Hoeveel hij vangt, 't is meer gemist. 3
Wie 's zomers vergaârt, Die 's winters welvaart. 4
Wilde men in den winter zorgen, gelijk men in den zomer doet, Velen zouden te paarde rijden, die nu gaan te voet. (Zie PAARD.)
Wintersche nachten, Vrouwen-gedachten En gunst van heeren Ziet men weldra keeren. (Zie GEDACHTE.)
Zij slacht een' winterschen dag: kort en vuil. (Zie DAG.)

WINTERHIEL.

Van onnoodige zorgen kreeg heeroom winterhielen. (Zie HEEROOM.)

WINTERKONING.

Het is een winterkoning. 5
[v. EIJK *zegt, dat men door een'* winterkoning *spreekwoordelijk een' mensch verstaat, die in den winter ziek is; doch ten onregte: een* winterkoning *is wel zeer gezond. Men gebruikt deze spreekwijze toch van iemand, „die den winter trotseert," en „voor een beetje koude niet bang is," zoo als dan ook door den schrijver van de* Gedachten over Spreekwoorden *is opgemerkt.*]

WIP.

Het is op de wip gesteld. 6

WIPPER.

Hij maakt een wippertje.
[*Voor een' oogenblik verwijdert hij zich in stilte.*]
Hij neemt een wippertje.
[*Dat is: een' borrel.*]

WISCH.

Als het spel op stelten is, maakt men wel een' koning van eene stroowisch. (Zie KONING.)
Ben ik eene voetwisch? (Zie VOET.)
Die wel doet, zal geene wisch uitsteken. 7 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat wil zeggen: men moet zijne weldaden niet in 't openbaar doen.* De wisch uitsteken, *is een teeken tot verkoop geven; dus in 't openbaar handelen. Zie* DE JAGER, Verscheidenheden, *bl.* 314.]
Een' band en eene wisch: Die haalt men, waar zij is. (Zie BAND.)
Een schout en eene aarswisch zijn even dra gemaakt. (Zie AARS.)
Het is zoo taai als eene wisch. 8
Hij behoeft geene stroowisch. (Zie STROO.)
Hij houdt hem voor een' voetveeg (*of:* eene stroowisch). (Zie STROO.)
Hij houdt zich aan eene stroowisch vast. (Zie STROO.)
Hij is hier op eene stroowisch komen aandrijven. (Zie STROO.)
Zij is eens ieders voetwisch. (Zie VOET.)

WISSCHER.

Hij heeft een hoofd als een vachtenwisscher. (Zie HOOFD.)

WISSEL.

Hij draagt een' wisseldaalder bij zich. (Zie DAALDER.)
Hij gaat eenen wisselbrief op een' verdoemden Jood teekenen. (Zie BRIEF.)
Hij heeft de waarde van den wissel genoten. (Zie WAARDE.)
Hij schreeuwt als een Wisseljood. (Zie JOOD.)
Hij trekt wissels op de eeuwigheid. (Zie EEUWIGHEID.)

WISSELAAR.

Een woekeraar, een molenaar, een wisselaar en een tollenaar Zijn de vier evangelisten van Lucifaar. (Zie EVANGELIST.)

---

1 Bogaert bl. 77.
2 *Prov. seriosa* bl. 31. Gheurtz bl. 51. Tuinman I. bl. 369. Martinet 41. Modderman bl. 66.
3 Cats bl. 461.
4 Gheurtz bl. 75. 9 *Maart* 53.
5 v. Eijk II. *nal.* 31. *Gedachten* bl. 750.
6 Tuinman I. bl. 318.
7 *Prov. seriosa* bl. 15. Hoffmann bl. XXXIX.
8 Sancho-Pança bl. 62.

WISSER.

Na een' misser Komt een wisser. (Zie MISSER.)

WISSEWASJE.

Het is maar een wissewasje. 1

[TUINMAN *verklaart* „wisje wasje" *voor eene verbastering van* „viesje vaasje," *erbij voegende: „Men denke dan niet op* wisch je, wasch je, *al luidt de letterklank daar na." Nadat* DE JAGER, *in zijne* Verscheidenheden, *bl.* 188, *heeft opgemerkt, dat sommigen, waaronder* TUINMAN, *het woord* wisjewasje *voor hetzelfde verklaren als* viezevaze, *zegt hij verder: „Het komt mij echter voor, dat beide woorden daartoe te veel in beteekenis verschillen.* Wisjewasje *wordt gebruikt voor* beuzeling, kleinigheid. *Aannemelijker komt mij* WEILANDS *gissing voor, dat het woord gevormd is van* wis, wisch, *in de beteekenis van* stroowisch, *als iets van geringe waarde."* WINSCHOOTEN *denkt ook aan* stroowisch, *ofschoon hij de spreekwijze, vragenderwijze voorgesteld, aldus verklaart:* „het is maar wisje? wasje? *dat is eneigendlijk: vraagen naa de bekende weg; want men kan wel sien, of iemand* wist, *dan of hij* wast." V. EIJK *vraagt, of* „wissewas *ook afgeleid zou zijn van 't Hoogduitsche* wischwasch;" DE JAGER *zegt, op de volgende bladzijde van zijn zoo even aangehaald werk: „Bij* SCHMELLER, IV. 189, *is* wischwasch, wischiwaschi gesnap, gebabbel, *van het werkwoord* waschen, *aldaar mede vermeld in den zin van* snappen, babbelen;" *maar laat erop volgen: „Deze woorden schijnen alzoo van ons* wisjewasje *geheel onderscheiden."*]

Hij zal een wissewasje bakken.

[*Dat is: met eene vrouw te doen hebben.*]

Wissewasjes, zei besje, flikflooijen en duimdraaijen is het elfde gebod. (Zie BESJE.)

WIT.

Die anderen zwart maakt, is zelf daarom nog niet wit.

[*Die meest van anderer gebreken spreekt, is dikwijls zelf nog erger schuldig. Met een ander spreekwoord zegt men dan:* Schurftige schapen bleeten meest.]

Daar is wit op het steentje. (Zie STEEN.)

Dat scheelt zooveel als wit en zwart. 2

De witten uitdoen. 3

[*Dat is: de schuld betalen of kwijtschelden. De* witten *zijn de aangekalkte* krijtstrepen.]

Die mogen geen wit zien. 4

[*Men zegt dit van de zoodanigen, die bij hunne beste vrienden zelfs alleen gebreken zien.*]

Die niet wit en zwart kent, mag niet mede.

Een ongewasschen mond heeft ongeval tot een doelwit. (Zie DOEL.)

Het is al vrij wit met hem. 5

Het is een goed schutter, die altijd het wit raakt (*of:* in 't wit schiet). (Zie SCHUTTER.)

Het is een witte met een zwarte. 6

[*Dat wil zeggen: de zaak is zeer ongeloofelijk, omdat meer dan de helft, ja de geheele historie bijna, gelogen is. Als oorsprong dezer zegswijze noemt* TUINMAN *„de kluchtvertelling van den jongen, die voorgaf, dat hy wel hondert honden had gezien;" maar toen het op eene nadere verklaring aankwam, en de jongen zou opgeven, hoe zij er uitzagen, bleven er van de honderd honden slechts twee over, nl.* een witte met een zwarte.]

Het wit en zwart hebben Venetië rijk gemaakt, dat is: katoen en peper. (Zie KATOEN.)

Het zwart in 't wit zetten. 7

Hij heeft het wit juist getroffen (*of:* Hij heeft in het wit geschoten, *ook wel:* Hij heeft het net In 't wit gezet). 8

Hij heeft zwart op wit. 9 (Zie de *Bijlage.*)

Hij laat het noch in 't wit noch in 't zwart. 10

Hij noemt wit zwart (*of:* zwart wit). 11

Hij schiet naar het doelwit. (Zie DOEL.)

Hij ziet wit noch zwart aan. 12

[*Dat is met andere woorden:* Hij gaat regt door zee.]

Hij zoekt met het wit van het oog. (Zie OOG.)

Hij zou u het wit uit de oogen stelen. (Zie OOG.)

Iemand in 't wit noch in 't zwart mogen lijden. 13

[*Men bezigt deze spreekwijze bij 't bestaan van eenen hevigen haat.*]

Men heet geen paard bles, of het heeft wel wat wits aan den kop. (Zie BLES.)

Men scheldt geene koe blaar, of daar is wat wits aan (*of:* Men noemt nooit eene koe bont, of zij heeft wel een vlekje). (Zie BLAAR.)

Men zoude hem wel wijs kunnen maken, dat wit zwart is. 14

Wie meest gerust zit? Die heeft zwart op wit.

Wit komt vóór de jaren niet. (Zie JAAR.)

WITHEID.

Het is niet al meel, wat witheid heeft. (Zie MEEL.)

WOEKERAAR.

Een woekeraar, een molenaar, een wisselaar en een tollenaar Zijn de vier evangelisten van Lucifaar. (Zie EVANGELIST.)

Een woekeraar heeft dertien maanden. (Zie MAAND.)

Woekeraars betrouwen ontrouwelijk, en geven al grijpende. 15

WOELING.

Daar komt al de woeling uit. 16

[Woeling *geldt hier voor* twist *of* oorlog.]

Die geen' aanstoot wil lijden, moet uit de woeling blijven. (Zie AANSTOOT.)

WOELWATER.

Het is een woelwater. 17

WOERDEN.

Woerden is eene stad, Oudewater is nog wat, Maar Montfoort is een gat. (Zie GATEN.)

WOEST.

Het is kruid voor den wilde-woeste. (Zie KRUID.)

WOESTIJN.

Die niemand bedriegen kan, zoekt de woestijn. 18

---

1 Winschooten bl. 365. Tuinman I. bl. 229, 273. Gales bl. 26. v. Eijk III. 2.
2 Sartorius *pr.* IX. 54.
3 Tuinman I. bl. 118.
4 Sartorius *tert.* X. 93.
5 Gheurtz bl. 63.
6 Tuinman I. bl. 66. *Aug.* 25. *Hond* bl. 121.
7 Gheurtz bl. 27.
8 Servilius bl. 50. de Brune bl. 53. Kerkhoven bl. 55.
9 Tuinman I. bl. 237. de Wendt-Posthumus II. bl. 60.
10 Zegerus bl. 46.
11 *Sermoen* bl. 55. v. Waesberge *Vrijen* bl. 66.
12 *Campen* bl. 99, 126.
13 Sartorius *pr.* IV. 84, *sec.* III. 69, X. 40.
14 *Campen* bl. 82. de Brune bl. 422. Meijer bl. 37.
15 v. d. Venne bl. 184.
16 Sartorius *tert.* I. 82.
17 Tuinman II. bl. 89. v. Lennep bl. 267.
18 Zegerus bl. 17. Gruterus II. bl. 135. *Mergh* bl. 12.

Het is in de woestijn gepredikt (*of:* Het is eene stem des roependen in de woestijn). (Zie ROEPER.)

WOL.

Alle tijden zijn niet goed, om de wol van het schaap te scheren. (Zie SCHAAP.)
Als het schaap dood is, groeit de wol niet meer. (Zie SCHAAP.)
Daar breekt er een uit het wollen venster. (Zie VENSTER.)
De een scheert de schapen, en de ander de varkens, zei Jan: Ik heb er het haar, en hij er de wol van. (Zie HAAR.)
De hoovaardij schuilt zoowel in wollen laken als in zijden stoffen; maar schaamte moet deksel hebben. (Zie DEKSEL.)
De schapen, die tusschen hagen en doornen weiden, laten er van hunne wol. (Zie DOORN.)
De tijd gaat op wollen zolen. (Zie TIJD.)
De wol veegt het vuil van het linnen af, zei Jan Drantel, en hij had zijn hemd bek..., dat hij met zijnen mantel afveegde. (Zie HEMD.)
Die klinken als eene wollen kous. (Zie KOUS.)
Het is beter, de wol te geven dan het schaap. (Zie SCHAAP.)
Het is een wollen lap. (Zie LAP.)
Het is kwaad scheren, daar geene wol is. 1
Het is stomper dan het mes, dat men eenen gevangene geeft, en snijdt als wollen wanten. (Zie GEVANGEN.)
Het valt met de wol. 2
Hij heeft het schapenvleesch wel lief, die zijn brood met de wol spreidt. (Zie BROOD.)
Hij is door (*of:* in) de wol geverwd (*of:* gewasschen). 3

[*Hij stoort zich aan niemand.*]

Hij rokkent zooveel wol, als al de Vlamingen van Vlaanderen kunnen spinnen. (Zie VLAANDEREN.)
Hij scheert het schaap, dat er de wol afvliegt. (Zie SCHAAP.)
Hij scheert, waar geene wol is.
Hij slaat (praat, *of:* rammelt) door linnen en wollen heen. (Zie LINNEN.)
Hij wil wol van den ezel scheren. (Zie EZEL.)
Hij zit goed in de wol.
Ik heb klei aan mijn gat, zei de boerin, komende uit eene sloot gekropen, en zij had wol noch webbe. (Zie BOERIN.)
In de wol hakken. 4
Kunnen zij geen schaap missen, dat ze ten minste van de wol mededeelen. (Zie SCHAAP.)
Meent ge uwe schapen wel, Scheer dan de wol, maar niet het vel. (Zie SCHAAP.)
Menigeen gaat om wol uit, en komt geschoren t' huis (*of:* Die om wol komt, wordt zelf wel geschoren). (Zie HUIS.)
Men moet de schapen scheren, al naardat ze wol hebben. (Zie SCHAAP.)
Men mogt hem wel in de wollen watten hebben. (Zie WATTE.)
Men prijst de dik gewolde schapen, Want bij de ruige is 't goed rapen. (Zie SCHAAP.)
Men zoekt het schaap om zijne wol. (Zie SCHAAP.)
Mij dunkt, dat mij wol op mijnen rug wast. (Zie RUG.)
Om de wol scheert men de schapen. (Zie SCHAAP.)
Scheer zacht: de wol is dun. 5
Veel geschreeuw, maar weinig wol, zei de drommel, en hij schoor zijne varkens. (Zie DROMMEL.)
Veel ruigs en weinig wol, zei de aap, en hij schoor het varken. (Zie AAP.)
Wat anders is 't geschreeuw, wat anders is de wol. (Zie GESCHREEUW.)
Wat in de wol geverwd is, zal altijd zijne kleur behouden. (Zie KLEUR.)
Wie zal gelooven, dat men wol met keijen kaarden moet! (Zie KEI.)
Wilt gij de wol hebben en ook het vel? De scheerders, die zoo scheren, doen niet wel. (Zie SCHEERDER.)
Zoo de wol is, is het laken. (Zie LAKEN.)

WOLF.

Al komt de wolf tot den priester, en zet men hem voor het boek, om psalmen te lezen, toch houdt hij een oog naar het bosch gekeerd. (Zie BOEK.)
Al leert men een' wolf ook het paternoster, hij roept toch altijd: blè. (Zie PATERNOSTER.)
Alle monden zijn gebroeders, uitgenomen des wolfs mond. (Zie BROEDER.)
Allengskens eet de wolf het schaap (*of:* de gans). (Zie GANS.)
Als de eene wolf den anderen eet, zoo is er honger in het land (*of:* woud). (Zie HONGER.)
Als de herders twisten, dan dringt de wolf gemakkelijk tot de kudde door. (Zie HERDER.)
Als de wolf oud wordt, rijën hem de kraaijen. (Zie KRAAI.)
Als gij den wolf ziet, zoek niet meer naar zijne voetstappen. (Zie STAP.)
Als het een hond (*of:* wolf) was, had hij u in de beenen (*of:* in den neus) gebeten. (Zie BEENEN.)
Als men den wolf tot schaapherder maakt, is de kudde in groot gevaar. (Zie GEVAAR.)
Barmhartigheid voor de wolven is wreedheid tegen de schapen. (Zie BARMHARTIGHEID.)
Beter wat dan niets, zei de wolf, en hij hapte naar eene mug. (Zie MUG.)
Bij wolven en uilen Leert men huilen. (Zie UIL.)
Daar de wolf woont, daar doet hij niemand kwaad. 6
Daar is niets goed mede, zei de wolf. 7
Dat schaap zal ons de wolf niet ontjagen. (Zie SCHAAP.)
Dat was de wolf in de fabel. (Zie FABEL.)
De eene mensch is steeds den anderen zijn duivel (*of:* wolf). (Zie DUIVEL.)
De eene wolf bijt (*ook wel:* eet, *of:* aast van) den anderen niet; of het moest een koude winter zijn. (Zie WINTER.)
De mensch is zich zelven een wolf. (Zie MENSCH.)
Den slapenden wolf loopt geen schaap in den mond. (Zie MOND.)
Den wolf het schaap aanbevelen. (Zie SCHAAP.)
Den wolf in de schaapskooi sluiten. (Zie KOOI.)
Den wolf kan men al zijne grijze haren niet uittrekken. (Zie HAAR.)
Den wolf over de schapen stellen. (Zie SCHAAP.)
Der wolven dood is de welvaart van de schapen. (Zie DOOD.)

---

1 v. d. Venne bl. 194.
2 Sancho-Pança bl. 41.
3 Gheurtz bl. 28. Zegerus bl. 35. Idinau bl. 169. Sartorius *pr.* IX. 16. Tuinman I. bl. 356. *Adag. quaedam* bl. 41. Gales bl. 35. *Verteelt* bl. 123.
4 Witsen bl. 495.
5 Gruterus III. bl. 167.
6 *Sel. Prov.* bl. 73.
7 *Campen* bl. 123. Willems *Reinaert* bl. 296.

De schapen moeten zich wonderwel voorzien, waar de wolf regter is. (Zie REGTER.)
De veelheid der honden is der wolven dood. (Zie DOOD.)
De wolf beweent het schaap, en dan eet hij het. (Zie SCHAAP.)
De wolf eet wel getelde schapen. (Zie SCHAAP.)
De wolf en de gier zijn vergaderd. (Zie GIER.)
De wolf en het schaap zouden eer vrienden worden. (Zie SCHAAP.)
De wolf hapt nog naar het schaap, als hem de ziel uitgaat. (Zie SCHAAP.)
De wolf heeft altijd het oog op het schaap. (Zie OOG.)
De wolf heeft geen vleesch te koop. (Zie KOOP.)
De wolf is aan den wolf gewend (*of:* De eene wolf kent den anderen wel). 1
De wolf is in het net (het want, *of:* den strik) geraakt. (Zie NET.)
De wolf neemt zijne kans waar, als de hond slaapt. (Zie HOND.)
De wolf ruit wel van baard, Maar niet van aard. (Zie AARD.)
De wolf vindt ligt eene oorzaak, waarom hij het lam eet. (Zie LAM.)
De wolf zal geene zielen eten. 2
De wolf zal in zijne huid sterven, zoo men hem daar vooraf niet uitsnijdt. (Zie HUID.)
De wolf zal zijne vacht wel houden, maar het schaap moet gestroopt zijn. (Zie SCHAAP.)
De wolf zoekt nog een lam, Waar hij het eerste nam. (Zie LAM.)
De wolven eten elkander niet op.
De wolven zijn vurig in 't scheuren van het schaap. (Zie SCHAAP.)
De woorden zijn goed, zei de wolf, maar ik kom in het dorp niet. (Zie DORP.)
De ziekte van den wolf is het behoud van het schaap. (Zie BEHOUD.)
Die aan den wolf een' bode zendt, krijgt een aas t' huis. (Zie AAS.)
Die den wolf tot gezel heeft, drage den hond onder zijnen mantel. (Zie GEZEL.)
Die in het bosch is, moet met de wolven huilen (*of:* Die met de wolven verkeert, moet mede (*ook wel:* leert haast) huilen). (Zie BOSCH.)
Die zich zelven tot een schaap maakt, wordt van de wolven gegeten. (Zie SCHAAP.)
Een hongerige wolf bijt scherp.
Een oude wolf is wel gerucht gewend. (Zie GERUCHT.)
Een oude wolf verbetert zich niet. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Een woedend schaap is erger dan een wolf. (Zie SCHAAP.)
Een wolf kan zich behelpen; maar de lammeren zijn bang. (Zie LAM.)
Er zijn leeuwen (*of:* beeren, *ook wel:* wolven) op den weg. (Zie BEER.)
Geen zoo schurftig schaap, of de wolf lust het wel. (Zie SCHAAP.)
Gemeene schapen eten de wolven. (Zie SCHAAP.)
Haastiglijk, gelijk de wolf het schaap eet. (Zie SCHAAP.)
Het is een geldwolf. (Zie GELD.)
Het is een hongerige (*of:* gierige) wolf. 4
Het is niet om mijnen wil, zei de wolf, maar om mijne schamele moêr. (Zie MOEDER.)
Het schaap, dat den wolf toebehooren moet, moet hem gedijen. (Zie SCHAAP.)
Het schaap gaat bij den wolf te rade. (Zie RAAD.)
Het schaap verslindt den wolf niet. (Zie SCHAAP.)
Het schaap wil den wolf bijten. (Zie SCHAAP.)
Het woud is voor den wolf, de til voor de duif. (Zie DUIF.)
Het zijn wolven in schaapsvellen. (Zie SCHAAP.)
Hij bederft zich zelven als de jonge wolven. 5
Hij betert zich gelijk de jonge wolven. 6
Hij eet (*of:* is zoo vratig) als een wolf. 7
Hij grimlacht als een ezel, die in het bosch van een' wolf wordt gegroet. (Zie BOSCH.)
Hij heeft den wolf bij de ooren, en weet niet, hoe hij hem zal vasthouden of loslaten. (Zie OOR.)
Hij heeft den wolf in den hals gezien. (Zie HALS.)
Hij heeft den wolf in den staart. (Zie STAART.)
Hij heeft eene wolfs-conscientie. (Zie CONSCIENTIE.)
Hij heeft een' wolf in de keel gezien. (Zie KEEL.)
Hij huilt met de wolven, waarmede hij in het bosch is, en blaat met de schapen in het veld. (Zie BOSCH.)
Hij is den wolf bevolen. 8
Hij is verbaasd: misschien heeft hem een wolf in de keel gezien. (Zie KEEL.)
Hij kan kwalijk een' wolf van een' hond onderscheiden. (Zie HOND.)
Hij meent den wolf het schaap te ontjagen. (Zie SCHAAP.)
Hij ziet als een schaapje, waarnaar de wolf aardt. (Zie SCHAAP.)
Hij zoekt den wolf. 9
[*Men zegt dit van den grootspreker.*]
Hij zoekt de vleugels van den wolf. (Zie VLEUGEL.)
Honger drijft den wolf uit het bosch. (Zie BOSCH.)
Is de prooi verre van huis, dan wordt ze dikwijls door den wolf verslonden. (Zie HUIS.)
Koeijen tegen den wolf. (Zie KOE.)
Kort beraad, goed beraad, zei de wolf, en hij hapte naar het schaap, dat hem ontsnapte. (Zie BERAAD.)
Kwade herders maken vette wolven. (Zie HERDER.)
Kwade hoede voedt de wolven. (Zie HOEDE.)
Lam! lam! is des wolfs vesperklok. (Zie KLOK.)
Leer eenen wolf spreken, hij zal altijd roepen: lam. (Zie LAM.)
Liet de wolf zijn loopen, het volk liet zijn roepen. (Zie VOLK.)
Men moet geen' wolf in het hart (*of:* den buik) smoren. (Zie BUIK.)
Met schapen is 't kwaad wolven vangen. (Zie SCHAAP.)
Niemand van zoo goeden stand, Of hij heeft een' wolven-tand. (Zie STAND.)

---

1 de Brune bl. 217. Willems *Reinaert* bl. 280.
2 de Brune bl. 463, 472. Willems *Reinaert* bl. 300. de Jager *Bijdr.* bl. 117.
3 Gruterus II. bl. 160. *Mergh* bl. 26. Tuinman I. bl. 115, 386. Koning bl. 3. Modderman bl. 111. Bogaert bl. 63.
4 *Campen* bl. 16.
5 Zegerus bl. 22.
6 Servilius bl. 200*. Zegerus bl. 6. Idinau bl. 225. Sartorius bl. 131. v. Alkemade bl. 176. *Adag. quaedam* bl. 7, 8.
7 Gheurtz bl. 78. v. Eijk II. bl. 96.
8 Gheurts bl. 24.
9 Gheurtz bl. 12. Sartorius *tert.* IX. 50.

Niet om mijnen wil, zei de wolf, maar de schapen waren best in die weide. (Zie SCHAAP.)
Omdat ze dolen, die den weg weten, Ziet men den wolf 't zoete schaapje eten. (Zie SCHAAP.)
Om eene kleine zaak bijt (*of:* eet) de wolf het schaap. (Zie SCHAAP.)
Onder honderd wolven is er niet één goed. 1
Op grijpende wolfsklaauwen passen hondstanden. (Zie HOND.)
Paardenvoet, wolfstand, hoerenaars en dobbelaarshand zijn niet te betrouwen. (Zie AARS.)
Paar geene schapen met de wolven; maar schut uwe schade. (Zie SCHAAP.)
Slapende wolven zal men niet wekken. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Sluit den stal; de wolf heeft de schapen gegeten. (Zie SCHAAP.)
Terwijl de hond k..., ontkomt de wolf. (Zie HOND.)
Terwijl de wolf sch.., loopt het schaap weg. (Zie SCHAAP.)
Terwijl de wolf vertoeft, wordt het schaapje uit de vrees gehaald. (Zie SCHAAP.)
Tot vleesch van wolven, tanden van doggen. (Zie DOG.)
Twee wolven eten ligt een schaap (*of:* zouden wel een schaap eten). (Zie SCHAAP.)
Van een' wolf is haast een kwaad beest gemaakt. (Zie BEEST.)
Vechtende (*of:* Stootende) koeijen voegen zich te zamen, als de wolf komt. (Zie KOE.)
Wanneer de wolf honger krijgt, Is 't noodig, dat het schaapje zwijgt. (Zie HONGER.)
Wee! den wolf, die in een kwaad gerucht komt. (Zie GERUCHT.)
Wij zullen daarop slaan, als de boeren op de wolven. (Zie BOER.)
Wolven-saus tot honde-vleisch: Dat is spijze naar den eisch. (Zie EISCH.)
Ze zitten ermeê als twee honden, die den wolf elk bij een oor hebben gepakt. (Zie HOND.)
Zijt gij met een' zak vol wolven geladen, zet hem vrij op de markt neder, gij zult er geene lammeren uit halen. (Zie LAM.)

WOLFERT.

Ik heb een honorabel en profitabel officie, zei Wolfert, en hij bediende de schop- en bezemplaats als substituut. (Zie BEZEM.)

WOLK.

Alle wolken regenen niet. 3
Daar is geene lucht zonder wolken. (Zie LUCHT.)
Dat is uit de lucht (*of:* de wolken) gegrepen. (Zie LUCHT.)
De hooge wolken dalen. 4
De wolk, die op de bergen zit, zal eindelijk zich in regen oplossen. (Zie BERG.)
De wolken drijven tegen den wind op. (Zie WIND.)
Door eene donkere wolk dringt geen maneschijn. (Zie MAAN.)
Geen dag zoo schoon, of men ziet wel een wolkje. (Zie DAG.)
Het is een jongen als eene wolk (*of:* Hij ziet er uit als eene wolk). (Zie JONGEN.)
Hij heeft zijne handen in de wolken gewasschen. (Zie HAND.)
Hij is in (door, *of:* boven) de wolken.

[*Men zegt dit, als iemand bovenmate vrolijk is. Ook bezigt men het voor den toestand, waarin zich de beschonkene bevindt.*]

Hij komt uit de wolken vallen.

[*Dat wil zeggen: hij komt, òf als persoon, òf met zijne redenen, zonder dat iemand hem wachtte; ook wel: hij doet zich zeer verwonderd voor.*]

Hoe meer zon, hoe meer wolken er rijzen.
Hooge wolken, laag water. (Zie WATER.)
Men zou hem doen gelooven, dat wolken koperen pannen zijn. (Zie KOPER.)
Vertoont de donkere wolk zich, dan zijt ge alleen. 5

[*Dat wil zeggen: de vrienden hebben u aan uw lot overgelaten.*]

Wat zwarte wolk komt daar aan den hemel gerezen! (Zie HEMEL.)
Wie op den wind acht geeft, die zaait niet, en wie naar de wolken ziet, die maait niet. (Zie WIND.)

WOND.

Als de wonden koud zijn, zoo doen ze zeerder. 6
Als men de oude wonden opkrabt, bloeden zij van nieuws. 7
Dat is balsem in de wond. (Zie BALSEM.)
Dat is eene pleister op de wond. (Zie PLEISTER.)
Dat is eene pleister voor allerlei wonden. (Zie PLEISTER.)
De hond Likt de wond. (Zie HOND.)
De kop af is eene doodwonde. (Zie DOOD.)
De wond bloedt nog.
De wond is geheeld (*of:* al genezen).
Die wond is al weder gezalfd.
Die wond is ongeneeslijk.
Die wond Maakt gezond. 8
Eene groote pleister voor eene kleine wond. (Zie PLEISTER.)
Eene versche wond is half genezen. 9
Eene vervuilde wond is kwaad, om te genezen. 10
Geene wond zoo groot, Of zij bloedt schielijk dood. 11
Geene wond zoo kwaad, Of er is nog raad. (Zie RAAD.)
Geen spiets maakt zulke diepe wonden, Als achterklap en booze monden. (Zie ACHTERKLAP.)
Het is eene versche wond.
Hij heeft niets liever dan wonden en builen. (Zie BUIL.)
Hij legt de pleister nevens de wond. (Zie PLEISTER.)
Hij slacht den barbier: hij wenscht om wonden. (Zie BARBIER.)
Iemands wonden opkrabben.
Met ééne zalf allerhande wonden genezen. 12
Naar de wond is, moet de pleister wezen. (Zie PLEISTER.)
Ofschoon de wond al is genezen, Daar zal nog wel een teeken wezen. (Zie TEEKEN.)
Twee houwen in ééne wonde doen dubbele smart. (Zie HOUW.)

1 Gheurtz bl. 54. Sartorius *sec.* VI. 29. Tuinman I. bl. 204. v. Eijk II. *nal.* bl. 56. de Jager *Bijdr.* bl. 116.
2 Zegerus bl. 41. v. d. Venne bl. 65. Sartorius *pr.* I. 96, 99, *tert.* VII. 61. Tuinman I. bl. 293. Harrebomée *Kind* bl. 216.
3 *Prov. seriosa* bl. 5. Zegerus bl. 4. 20 *Nov.* Gruterus I. bl. 92. de Brune bl. 493. *Sel. Prov.* bl. 9.
4 *Sel. Prov.* bl. 28.
5 *Adag. quadam* bl. 6.
6 *Sel. Prov.* bl. 146.
7 de Brune bl. 256.
8 *Adag. quadam* bl. 30.
9 Gruterus III. bl. 143. de Brune bl. 124.
10 Gheurtz bl. 20. 21 *Aug.* 53.
11 Everts bl. 294.
12 Servilius bl. 5. *Sel. Prov.* bl. 65.

Waren er geen zonden, Er waren ook geen wonden (*of:* er waren geen plagen). (Zie PLAAG.)
Zachte handen (*of:* meesters) maken stinkende wonden. (Zie HAND.)
Zalk eene wond zal niet zonder roof heelen. (Zie ROOF.)

WONDER.

Daar is wat wonders te koken; maar het zal op eene strontvore uitloopen. (Zie STRONT.)
Daar wilde ik wel veel wonders van vertellen. 1
De nood leert wondren doen: Hij maakt den bloode koen. (Zie BLOOD.)
De schapen moeten zich wonderwel voorzien, waar de wolf regter is. (Zie REGTER.)
Die liegen wil, mag wel wat wonders koken. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Dien de dood is aangeërfd, Is het wonder, dat hij sterft? (Zie DOOD.)
Die niet wint en ook niet heeft, Altijd in de herberg leeft, En toch steeds den waard betaalt, Is 't geen wonder, waar hij 't haalt? (Zie HERBERG.)
Een egel draagt het lijf vol stekels; 't is geen wonder: hij brengt ze zelf voort. (Zie EGEL.)
Goud-honger dwingt den mensch, om wonderen te doen. (Zie GOUD.)
Het is geen wonder, dat eene koe lagchen kan: zij heeft zulke verbruide lippen. (Zie KOE.)
Het is geen wonder, dat hij honger krijgt, die lang gevast heeft. (Zie HONGER.)
Het is geen wonder, dat hij boven kan: hij is in Frankrijk geweest. (Zie FRANKRIJK.)
Het is geen wonder, dat hij vrij raakt: hij heeft den schout te vriend. (Zie SCHOUT.)
Het is geen wonder, dat schamele lieden arm zijn. (Zie LIEDEN.)
Het is toch wonder, dat men mij niet ongemoeid kan laten, zei de bankeroetier, en zijne crediteuren maanden hunne schulden in. (Zie BANKEROETIER.)
Het is vrij een wonder, dat koud ijs onder heet water gevonden wordt. (Zie IJS.)
Het is wonder, dat hij het durfde ondernemen (*of:* bestaan). 3
Het is wonder, wat Adams kinderen al brouwen. (Zie ADAM.)
Hij meende een wonder van geleerdheid op te doen, en het kwam op een strontje neêr. (Zie GELEERDHEID.)
Hij wil wat wonders koken; maar 't blijft het oude koken. 4
Huurpaarden en geleende zwiepen: Geen wonder, dat ze hard liepen. (Zie PAARD.)
In eene luis (*of:* vloo) is meer wonder op te merken dan in een' olifant. (Zie LUIS.)
Nood doet wonderen. (Zie NOOD.)
Wat wonders van een' koolstronk maken. (Zie KOOLEN.)
Wonderen trekken wonderen.
Zoo 't wijf met de oogen gluurt, en met haar gangen draait, Is 't wonder, zoo ze niet met andrer garen naait. (Zie GANG.)

WONDERLIJK.

Misselijk is wonderlijk. (Zie MISSELIJK.)

WONING.

Die brand in zijne woning heeft, brengt elders geen water. (Zie BRAND.)
Hij heeft haardstede noch woonstede. (Zie HAARD.)
Hij is in de planken-woning. (Zie PLANK.)

WOORD.

Aan tafel smaken geene knorrige woorden. (Zie TAFEL.)
Aan woorden en laken: neem altijd wat tegen het krimpen. (Zie LAKEN.)
Als de wagen in de sloot ligt, zijn er vele woorden. (Zie SLOOT.)
Als de wijn nederzinkt, de woorden zwemmen boven. (Zie WIJN.)
Als het woord uit den mond is, gaap dan tot morgen, het zal er niet weder inkomen. (Zie MOND.)
Als het woord van de tong is, is de man gebonden. (Zie MAN.)
Beloven is één, en woord houden is twee. (Zie ÉÉN.)
Bij de hoornen vangt (vat, *of:* bindt) men den os, — bij het woord den man. (Zie HOREN.)
Bij iemands woorden zweren.
Daar gaan veel woorden in een' zak, en eenden in eene kooi. (Zie EEND.)
Daar zijn al wat woorden den nek om gebroken. (Zie NEK.)
Daar zouden geene kwade woorden wezen, Werden ze van de kwaden niet geprezen. (Zie KWAAD.)
Daden spreken luider dan woorden. (Zie DAAD.)
Daden zijn mannen, woorden zijn vrouwen. (Zie DAAD.)
Dat is mijn laatste woord.
Dat woordje raakt grond. (Zie GROND.)
Dat woord is goed: wees op uwe hoede. (Zie HOEDE.)
Dat wordt met goede woorden onderhouden.

[*Men zegt dit van een gebouw, dat slecht wordt onderhouden, en welks bewoner van den verhuurder wel belofte van reparatie ontvangt, doch die niet verwezentlijkt wordt.*]

Dat zijn woorden, die sluiten. 5
De menschen komen met woorden van opbeuring, maar met harten zonder deelneming. (Zie DEELNEMING.)
Den zin der woorden mag men in het regt aanmerken. (Zie REGT.)
De vrouwen willen altijd het laatste woord hebben. (Zie VROUW.)
De wijze weegt zijne woorden met het goudgewigt. (Zie GEWIGT.)
De woorden doen den man kennen. (Zie MAN.)
De woorden groeijen uit den nagel van den duim niet, zei stomme Flip, en hij kon niet spreken. (Zie DUIM.)
De woorden liggen nog in de kan. (Zie KAN.)
De woorden maken de koopmanschap. (Zie KOOP.)
De woorden van een' man zijn als een pijl: zij gaan op het doel af, — die van eene vrouw als een gebroken waaijer: zij hebben geen vereenigingspunt. (Zie DOEL.)
De woorden vloeijen hem uit den mond. (Zie MOND.)
De woorden zijn als kersen: het eene trekt het andere. (Zie KERS.)

---

1 *Campen* bl. 81. Meijer bl. 24.
2 *Prov. seriosa* bl. 12. Gheurtz bl. 15.
3 *Campen* bl. 104. Meijer bl. 49.
4 de Brune bl. 464. Sartorius *tert.* I. 26, VII. 79.
5 Sartorius *tert.* V. 31. v. Alkemade bl. 155.

De woorden zijn goed, volgen de werken na. (Zie WERK.)
De woorden zijn goed, zei de wolf, maar ik kom in het dorp niet. (Zie DORP.)
Die aan God geen woord houdt, houdt geen woord aan menschen. (Zie GOD.)
Die eenen harden kop wil verzachten, moet geoliede woorden gebruiken. (Zie KOP.)
Die Godes goedheid heeft gesmaakt, Die wordt ook door zijn woord vermaakt. (Zie GOD.)
Diepe gedachten leeren hooge woorden spreken. (Zie GEDACHTE.)
Die veel met woorden voldoen, voldoen zelden met werken. (Zie WERK.)
Die zijn woord niet houdt, heeft goed beloven.
Doe naar mijne woorden, maar niet naar mijne werken. (Zie WERK.)
Een beleefd woord (*ook wel:* Goeden dag zeggen) weegt (*of:* kost) geen pond. (Zie DAG.)
Een dronken woord Brengt geene reden voort. (Zie REDEN.)
Een dwaas laat zich in zijne woorden hooren. (Zie DWAAS.)
Een eerlijk man houdt zijn woord. (Zie MAN.)
Een eerlijk man is zoo goed als zijn woord. (Zie MAN.)
Eene goede zaak behoeft niet vele woorden. 1
Een gek zegt wel eens een wijs woord. (Zie GEK.)
Een geworpen steen, een afgeschoten pijl en een gesproken woord zijn niet te herroepen. (Zie PIJL.)
Een goed verstaander heeft maar een half woord noodig. (Zie VERSTAANDER.)
Een goed woord vindt eene goede plaats. (Zie PLAATS.)
Een haastig woord heeft er menigeen den nek gebroken. (Zie NEK.)
Een klein onderwind, en dat voordachtig, Luttel woorden, en die waarachtig, Goede manieren in doen en laten, Doen menigeen komen tot hooge staten. (Zie MANIER.)
Een man, een man; een woord, een woord. (Zie MAN.)
Een man is niet beter dan zijn woord. (Zie MAN.)
Een schoone mond stort wel vuile woorden uit. (Zie MOND.)
Een spreekwoord, een waar woord. (Zie SPREEKWOORD.)
Een troostelijk woord is der zieken spijs. (Zie SPIJS.)
Een woord beurt op. 2 (Zie de *Bijlage.*)
Een woordje op zijn pas Is als geld in de tasch. (Zie GELD.)
Een woord is een woord, het vliegt daar heen. 3
Een woord is geen pijl. (Zie PIJL.)
Een woord is soms een zwaard. 4
Een woord is voor de geleerden genoeg. (Zie GELEERD.)
Eén woord zooveel als duizend, zei stomme Flip, en hij kon niet spreken. (Zie FLIP.)
Een zoet (*of:* zacht) woord breekt groote gramschap. (Zie GRAMSCHAP.)
Een zot en zijn geld (*of:* zijn woord) zijn haast gescheiden. (Zie GELD.)
Eerlijke lieden hebben met twee woorden gedaan. (Zie LIEDEN.)
Elk is de beste uitlegger van zijne eigene woorden. (Zie UITLEGGER.)
Elk woord is wel een pond zwaar. (Zie POND.)
Geef geene schoone woorden voor 't geld. (Zie GELD.)
Geef hem goede woorden, maar reken ze hem duur genoeg. 5
Geene woorden, maar zaken. 6
Gij behoeft voor onnutte woorden niet te zorgen. 7
Gij haalt mij de woorden uit den mond (*ook wel:* Dat wilde ik juist gezegd hebben). (Zie MOND.)
Gij weet uwe woorden te beleggen. 8
God woud's Was een goed woord van ouds. (Zie GOD.)
Goede woorden kosten geen geld. (Zie GELD.)
Goede woorden Niemand moorden.
Goede woorden sparen niemand. 9

[*Gelijk men met het voorgaande spreekwoord wil uitdrukken, dat men niemand met* goede woorden *beleedigen kan, zoo geeft men hier te kennen, dat* goede woorden *juist geschikt zijn, om eene zaak in het ware licht te stellen, zonder iemand daarbij te verschoonen.*]

Goede woorden veilen kwade koopmanschap. (Zie KOOP.)
Goede woorden! waren zij goed, om te eten. 10
Goede woorden zalven, maar kwade woorden steken. 11
Gouden woorden telen veeltijds looden daden. (Zie DAAD.)
Heeren-woorden zijn geene knodsen. (Zie HEER.)
Het eene paard gaat met een woord, het andere met een rijsje, en het derde moet somtijds de sporen gevoelen. (Zie PAARD.)
Het eene woord Brengt het andere voort. 12
Het eene woord haalt (*of:* lokt) het andere uit. 13
Het hooge woord moet eruit.
Het is een goed woord, dat een goed zwijgen verbetert. 14
Het is Johannes Guldenmond: de woorden vloeijen van zijne lippen. (Zie JOHANNES GULDENMOND.)
Het is niet dan alleen, dat hij die woorden niet laten kan. 15
Het woord gaat verder dan de man. (Zie MAN.)
Het woord is eruit, maar de ezel staat er nog. (Zie EZEL.)
Het woord sterft op zijne lippen. (Zie LIP.)
Het woord van één Is 't woord van geen. (Zie ÉÉN.)
Het zijn al woorden van gewigt, die hij spreekt. (Zie GEWIGT.)
Het zijn mooije woorden; maar de eenden leggen de eijeren. (Zie EEND.)
Het zijn niet dan vlugtige redenen (*of:* veldwoorden). (Zie REDEN.)
Het zijn niet dan woorden, meer volgt er niet. 16
Het zijn snijdende woorden, die hem levendig afgaan. 17

---

1 Willems VIII. 149.
2 8 *Aug.* Gruterus I. bl. 123.
3 *Campen* bl. 41. Sartorius *tert.* I. 96.
4 Kerkhoven bl. 56.
5 *Campen* bl. 47. Meijer bl. 22.
6 v. Hall bl. 310.
7 *Campen* bl. 57. Meijer bl. 27.
8 Sartorius *tert.* VII. 11.
9 *Mots* bl. 7.
10 Tuinman II. bl. 218.
11 *Mots* bl. 44. de Brune bl. 107.
12 Servilius bl. 183. *Sel. Prov.* bl. 167.
13 15 *Mei.* Gruterus I. bl. 104, II. bl. 147. de Brune bl. 476. *Mergh* bl. 23. Tuinman II. bl. 235, 22
14 30 *Mei.* Gruterus I. bl. 110.
15 *Campen* bl. 6.
16 *Campen* bl. 6.
17 Sartorius *pr.* II. 60.

Het zijn vele woorden, die geen antwoord hebben. (Zie ANTWOORD.)
Het zijn vette woorden in magere keukens. (Zie KEUKEN.)
Hij belegt zijne woorden, als een paard zijne scheten. (Zie PAARD.)
Hij bewijst het niet alleen met woorden, maar ook met werken. (Zie WERK.)
Hij blijft aan zijn woord, als het slijk aan het wiel. (Zie SLIJK.)
Hij blijft bij zijn woord, als de zon bij de boter. (Zie BOTER.)
Hij blijft bij zijn woord, als een haas bij eene trompet (*of:* trommel). (Zie HAAS.)
Hij blijft bij zijn woord, als een haas bij zijne jongen. (Zie HAAS.)
Hij breekt daar vele woorden den hals om. (Zie HALS.)
Hij geeft hem geen goed woord. 1
Hij geeft woorden om slagen. (Zie SLAG.)
Hij heeft een woord bij hem in het vat. (Zie VAT.)
Hij heeft een woordje.
[*Volgens* PAN, *in* DE JAGERS Archief voor Nederl. Taalk., I. *bl.* 370, *beteekent dit: „Op hem ligt de blaam, dat hij tooveren kan.”*]
Hij heeft er een hartig woordje van gezegd.
Hij heeft ook eene stem (*of:* een woord) in het kapittel. (Zie KAPITTEL.)
Hij houdt zijn woord als een wijf. (Zie WIJF.)
Hij is al te dubbel in zijne woorden. 2
Hij is een man van zijn woord. (Zie MAN.)
Hij is een slaaf van zijn woord. (Zie SLAAF.)
Hij is heel op een kwaad woord. 3
Hij is mild met woorden en beloften, maar karig in het volvoeren (*of:* nakomen, *ook wel:* met daden). (Zie BELOFTE.)
Hij kan de vijf (*of:* zeven) woorden geven. 4
[*Men zegt dit van iemand, die* woorden *geeft, waar* daden *passen, en wel met oogmerk, om te foppen. Waarom men juist van* vijf *of* zeven woorden *spreekt, vat ik niet. Aan eene bepaalde toepassing toch valt niet te denken.*]
Hij kan wel een woord leggen, daar men een stukje brood legt. (Zie BROOD.)
Hij kraamt schoone woorden uit.
Hij laat hem de woorden weder in de keel (*of:* door den hals) halen. (Zie HALS.)
Hij moet (*of:* wil) altijd het laatste woord hebben. 5
Hij moet zijn woord opeten (*of:* weder inslikken).
Hij mogt wel willen, dat hij dat woord met zout gegeten had. 6
Hij paait hem met fluweelen woorden. (Zie FLUWEEL.)
Hij rekent de woorden van lieve lieden voor niet. (Zie LIEDEN.)
Hij spreekt een woordje meê.
Hij spreekt lange woorden.
[*Hij geeft over.*]
Hij spreekt stadhuiswoorden. (Zie STADHUIS.)
Hij spreekt suikerzoete woordekens. (Zie SUIKER.)
Hij staat op zijn woord, als een boer op zijne klompen. (Zie BOER.)
Hij vangt (verstrikt, straft, *of:* doodt) hem met (*of:* in) zijne eigene woorden. 7
Hij voert het hoogste woord. 8
Hij weet noch woord noch wijze daartoe. (Zie WIJS.)
Hij weet zijne woorden wel te beleggen. 9
Hij wil er geen woord van hebben.
[*Hij wil van de zaak niets weten.*]
Hij zal kwade woorden hooren, dat hij te lang uit is geweest. 10
Hij zegt weinig met veel woorden.
Honigzoete woordekens brengen geene haver in de kast. (Zie HAVER.)
Hoor woorden, en geloof daden. (Zie DAAD.)
Iemand de woorden in den mond leggen. (Zie MOND.)
Iemand de woorden uit den mond zien. (Zie MOND.)
Ik heb er niet één Spaansch woord tegen. (Zie SPANJE.)
Ik houd u bij (*of:* aan) uw woord.
Ik wil mijn woord niet eten. 11
In kruiden, woorden en gesteenten ligt de kracht. (Zie GESTEENTE.)
In luttel woorden veel bescheid. (Zie BESCHEID.)
In woorden zonder slot Is 't kenmerk van een' zot. (Zie KENMERK.)
Is iemand rijk, zijn woord wordt gehoord. (Zie RIJKE.)
Korte woorden, en die vast, sluiten best. 12
Korte woorden hebben een einde. (Zie EINDE.)
Kwade woorden stichten niet.
Luttel woorden en veel zin. 13 (Zie de *Bijlage.*)
Luttel woorden, maar elk was er één. 14
Men heeft zich zoo haast verwoord als vermoord. 15
Men kan er geen woord tusschen krijgen.
Men kan hem ligtelijk (*of:* met één woord) gaande maken (*of:* houden). 16 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet hem de woorden uit de keel halen. (Zie KEEL.)
Men pakt het zwijn bij den staart, gelijk den man bij zijn woord. (Zie MAN.)
Men vangt het paard bij den breidel, en den man bij zijn woord. (Zie BREIDEL.)
Men zal om hem niet spotten alleen met woorden. 17 (Zie de *Bijlage.*)
Men zoude eerder van den eenen slagen — Dan van den ander goede woorden verdragen. (Zie SLAG.)
Met drie woorden iets afdoen. 18
Met één woord.
Met goede woorden betalen. 19
Met woorden spijzen. 20
Mijn woord is mijn zegel. 21 (Zie de *Bijlage.*)
Niemand mag bij hem te woord komen. 22
Niemand zoo slecht of ongeacht, Of hij heeft wel een wijs woord bijgebragt. (Zie ONGEACHT.)
Op alle reden (*ook wel:* woord, *of:* vraag) dient geen antwoord. (Zie ANTWOORD.)

1 *Campen* bl. 6, 90, 126.
2 Sartorius *sec.* III. 83.
3 Sartorius *sec.* III. 29.
4 Gheurts bl. 33. Zegerus bl. 8. Sartorius *pr.* VI. 9.
5 *Campen* bl. 125.
6 *Campen* bl. 103. Meijer bl. 49.
7 Servilius bl. 183*. *Campen* bl. 25. Gheurts bl. 44. Sartorius *pr.* I. 87. v. Eijk III. bl. 76.
8 Tuinman I. bl. 277, 289.
9 v. Alkemade bl. 157.
10 Sartorius *tert.* VI. 29.
11 Tuinman II. bl. 220.
12 Halbertsma bl. 31. Wassenbergh II. bl. 124.
13 Zegerus bl. 28. Gruterus II. bl. 155, III. bl. 158. *Mergh* bl. 32.
14 *Campen* bl. 100. Sartorius *tert.* VIII. 94.
15 30 *Mei.* Gruterus I. bl. 114. *Sel. Prov.* bl. 168.
16 *Campen* bl. 57.
17 *Campen* bl. 6. Meijer bl. 4.
18 Gheurtz bl. 50. Sartorius *tert.* VIII. 23.
19 Zegerus bl. 44.
20 *Campen* bl. 47.
21 Gheurtz bl. 59. Gruterus II. bl. 142. *Mergh* bl. 17. *Sel. Prov.* bl. 110. Sartorius *pr.* VIII. 93. v. Alkemade bl. 171. Tuinman I. bl. 251, II. bl. 220.
22 Sartorius *sec.* X. 9.

Op een goed woord mag men veel doen. 1
Op eens anders woord te zeil gaan. 2
Op kwade woorden goede redenen. (Zie REDEN.)
Op 's meesters woord zweren. (Zie MEESTER.)
Schoone woorden en kwade werken Bedriegen dwaze en wijze klerken. (Zie KLERK.)
Schoone woorden maken de kool niet vet. (Zie KOOLEN.)
Schoone woorden maken de zotten blij. 3
Schoone woorden zonder meenen, Die verraders u verleenen. (Zie VERRADER.)
Timmeren en metselen zijn dure woorden. 4
Tusschen twee vrienden zijn maar twee woorden. (Zie VRIEND.)
Uit-woorden gaan niet in. 5
Uwe woorden gelijken den struis: die is noch beest noch vogel. (Zie BEEST.)
Van woord tot woord. 6
Veel (*of:* Schoone) woorden vullen geen' zak. 7 (Zie de *Bijlage.*)
Veel woorden verstouten. 8
Voor geld en goede woorden kan men overal te regt komen (*of:* is er nog al wat te koop). (Zie GELD.)
Voor zotte (*of:* vuile) woorden doove ooren. (Zie OOR.)
Vuile monden spreken wel schoone woorden. (Zie MOND.)
Waar daden spreken, behoeft men geene woorden. (Zie DAAD.)
Waar een man alleen is (*of:* Waar slechts één man is), daar zijn de woorden maar half (*ook wel:* daar is geene halve taal). (Zie MAN.)
Wat een slag is voor het paard, is een woord voor den wijze. (Zie PAARD.)
Wat men vastmaakt met zeggen, Dat kan men met woorden wederleggen. 9
Wee hem! die in een kwaad woord komt. (Zie WEE.)
Weinig woorden, en die vast. 10
Wie er zich aan laat gelegen liggen (*of:* Wien een ding ernst is), die behoeft voor woorden niet te zorgen. (Zie DING.)
Wiens brood men eet, wiens woord men spreekt (*of:* wiens wil men eert). (Zie BROOD.)
Wie zich met woorden niet laat trekken, dien helpen ook geene slagen. (Zie SLAG.)
Woorden bijten niet.
Woord en daad zij een. (Zie DAAD.)
Woorden doen walgen. 11
Woorden en daden verraden malkander. (Zie DAAD.)
Woorden en veren vliegen daar heen. (Zie VEDER.)
Woorden gaan door het vel niet. (Zie VEL.)
Woorden gaan in het lijf niet. (Zie LIJF.)
Woorden gelden nooit. 12
Woorden kosten niet. 13
Woorden van een' heilige, klaauwen van eene kat. (Zie HEILIGE.)
Woorden, wild daar heen geworpen, worden niet begrepen. 14
Woorden zijn geen waterplas, dien men kan opdweilen. (Zie PLAS.)
Woorden zijn goed voedsel voor de ooren, maar de buik heeft er niet aan. (Zie BUIK.)
Woorden zijn ruilzaken.
Woorden zijn wind. (Zie WIND.)
Woorden zonder meenen gelijken dreigen zonder slaan. 15
Zift al de woorden niet te naauw. 16
Zijnen woorden misdag geven. (Zie DAG.)
Zijne weigering met verpligtende woorden paren. (Zie WEIGERING.)
Zijne woorden hebben zooveel invloed als de slagen van eene gescheurde klok. (Zie INVLOED.)
Zijne woorden klinken van geld. (Zie GELD.)
Zijne woorden snijden als een scheermes. (Zie SCHEERMES.)
Zijn woord is een evangelie. (Zie EVANGELIE.)
Zijn woord zal voorteten gelijk de kanker. (Zie KANKER.)
Zoo de man is, zoo zijn zijne woorden. (Zie MAN.)
Zoo lang de vrouw wascht, krijgt de man geen goed woord. (Zie MAN.)
Zulke woorden, zulk hart. (Zie HART.)
Zulke zaken, zulke woorden.
[*De gedachten, waarmede de ziel vervuld is, brengt zij door de taal voort.*]

WORM.

Daar is geen worm zoo klein, die zich niet kromt.
[*Er is geen vijand zoo gering, die zich niet verdedigt, en schade toebrengt, wanneer hij wordt aangevallen.*]
Daar knaagt een worm aan.
De bolworm heeft (rijdt, *of:* steekt) hem (*ook wel:* Hij is met den bolworm geplaagd (*of:* gekweld)). 17
[*Hij is niet wel bij het hoofd. Men zegt ook:* Zijn oordeel is door den bolworm ontsteld.]
De tweede is zoo goed als de eerste, zei de visscher, en hij haalde het tweede posje aan zijnen eersten worm op. (Zie POS.)
De vroege vogeltjes vangen de wormpjes. (Zie VOGEL.)
De worm komt van het hout, dat hij verbrijzelt en wormstekig maakt. (Zie HOUT.)
Die hoeren aanhangt, krijgt motten en wormen, en verdort. (Zie HOER.)
Die weten wil, wat er in de worst gekapt is, moet een penswijf den worm uit den neus halen. (Zie NEUS.)
Het beste vleesch is der wormen spijs. (Zie SPIJS.)
Het is een boekworm. (Zie BOEK.)
Het is een ongelukkige worm. 18
Hij heeft wormen (*of:* mieren) in den aars. (Zie AARS.)

1 *Prov. seriosa* bl. 36.
2 Sartorius *tert.* II. 93.
3 *Prov. seriosa* bl. 37. Gheurtz bl. 60. Gruterus III. bl. 163. de Brune bl. 23.
4 Gruterus III. bl. 169. Meijer bl. 101.
5 v. d. Venne bl. 93.
6 *Adag. quædam* bl. 65.
7 *Prov. seriosa* bl. 47. *Campen* bl. 6. Gheurtz bl. 58, 61. Zegerus bl. 51, 62. 4 *Mei.* Idinau bl. 59. Gruterus I. bl. 121, II. bl. 162. de Brune bl. 482. *Mergh* bl. 38. Sartorius *sec.* VI. 91. Winschooten bl. 162. v. Alkemade bl. 183. Tuinman I. bl. 78, 127, 170, II. bl. 218. *Adag. quædam* bl. 55, 59, 65, 67. Folqman bl. 126. Wassenbergh bl. 86. *Wijsheid* bl. 142. Hoeufft XX. Scheltema II. bl. 17. Wassenbergh II. bl. 119. v. Waesberge *Geld* bl. 163. Modderman bl. 92. Bogaert bl. 109. 4 *Mei* 53.
8 Gruterus III. bl. 171.
9 4 *Mei.* Gruterus I. bl. 122. *Sel. Prov.* bl. 169.
10 *Campen* bl. 100. 5 *Mei.* Gruterus I. bl. 122. de Brune bl. 483.
11 v. d. Venne bl. 97.
12 v. d. Venne bl. 196.
13 v. d. Venne bl. 96.
14 v. d. Venne bl. 71.
15 v. d. Venne bl. 18.
16 *Gent* bl. 128.
17 Winschooten bl. 367. Tuinman I. bl. 271, 272, 305. v. Moerbeek bl. 248.
18 v. Eijk II. bl. 98.

Hij is zoo arm als de mieren (*of:* wormen). (Zie MIER.)
Hij is zoo vriendelijk als een oorworm. [1]
Hij kijkt, of hij wormen poepen moet.
Hij slaat een' verschen worm aan. [2]
Hij verheft zijne stem als een bok, die wormen in zijn' aars heeft, zei Govert Wijsneus, en hij hoorde den Haagschen omroeper schreeuwen. (Zie AARS.)
Ieder wormpje steekt naar zijne magt. (Zie MAGT.)
Magere Pier beeldde zich in, dat hij het perpetuum mobile vond; Ondertusschen was 't een groote worm in een' klooster-stront. (Zie KLOOSTER.)
Schapen en zijdewormen worden meest geëerd bij groote en kleine menschen. (Zie MENSCH.)
Van pierstekige wortelen kookt men nooit smakelijken hutspot (*of:* Van wormstekige penen kan men geen' lekkeren hutspot koken). (Zie HUTSPOT.)
Vrouwen met gekruld haar hebben wormen in het hoofd. (Zie HAAR.)
Zij heeft dat pakje geloosd zonder wormkruid. (Zie KRUID.)
Zijn oordeel is door den bolworm ontsteld. (Zie OORDEEL.)

WORST.

Al naardat de gast is, braadt men de worst. (Zie GAST.)
Daar zijn de wanden al met worsten getuind, en de daken met vlade gedekt. (Zie DAK.)
Dat bekomt hem als den hond de knuppel, na 't stelen van de worst. (Zie HOND.)
Dat is bedelaars kost, zei de vrouw, en zij bakte eijeren met metworst. (Zie BEDELAAR.)
Dat is een bruijer van eene metworst, zei de mof, en hij zag eene halve kartouw. (Zie BRUIJER.)
De boeren hebben dikwijls dorst: Zij houden van eene korte preek en eene lange worst. (Zie BOER.)
Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* geene suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel in den zak). (Zie DEUGD.)
Die weeuwen trouwt En worsten kouwt, Weet niet, wat er is in gedouwd. (Zie WEDUWE.)
Die weten wil, wat er in de worst gekapt is, moet een peniswijf den worm uit den neus halen. (Zie NEUS.)
Een hond is niet lang aan eene worst gebonden. (Zie HOND.)
Einde goed, al goed, zei Flip, en ik zei 't meê; Hoe goed is dan een worst, zei Piet, die heeft er twee. (Zie EINDE.)
Het bekomt hem (*of:* breekt hem op) als den hond de worst. (Zie HOND.)
Het is eene regte meelworst. (Zie MEEL.)
Het is hondenworst in de vleeschhal. (Zie HAL.)
Het vet wil altijd bovendrijven, behalve in de rozijnen-worst. (Zie ROZIJN.)
Het zal een kort einde nemen, zei de paap, en hij beet van een stuk metworst. (Zie EINDE.)
Hij gooit met eene worst naar eene schonk. (Zie SCHONK.)
Hij kon wel meenen, dat zijn neus eene metworst is. (Zie NEUS.)
Hij laat geene worst in den ketel. (Zie KETEL.)
Hij praat als eene metworst, die het vet ontloopen is. (Zie VET.)
Hij slacht Midas: die braadde de worsten aan den rook van stronten. (Zie MIDAS.)
Hongerige honden eten wel beslijkte worsten. (Zie HOND.)
Ik heb nooit smakelijker kost gegeten, zei de bestemoêr van Jan Tamboer, en zij bikte frikkedillen en een endje worst van zeven duim. (Zie BESTEMOEDER.)
Ik sch.. u eene worst met eene pen. (Zie PEN.)
In Luilekkerland zijn de huizen met pannekoeken gedekt, en met worsten ingeregen. (Zie HUIS.)
Korte missen en lange braadworsten (*of:* soppen). (Zie MIS.)
Men zal geen spek zoeken in het nest van den hond, of worsten in den hondenstal. (Zie HOND.)
Met eene metworst naar eene zij spek smijten. (Zie SPEK.)
Waartoe dient een varken, dat geen spek tot de worsten geeft? (Zie SPEK.)
Zoo als de man is, braadt men de worst. (Zie MAN.)

WORTEL.

Dat is andere peen dan Leidsche wortelen. (Zie LEIDEN.)
Maakt ge u tot een' wortel, dan vreten u de varkens. (Zie VARKEN.)
Van pierstekige wortelen kookt men nooit smakelijken hutspot (*of:* Van wormstekige penen kan men geen' lekkeren hutspot koken). (Zie HUTSPOT.)

Daar gestadige min plagt te zijn, blijft nog wel een worteltje van over. (Zie MIN.)
Daar kwade grond plagt te zijn, daar blijft somtijds nog wel een kwaad worteltje. (Zie GROND.)
Dat is de regte wortel. [3]
[*Dat wil zeggen: de ware oorsprong, de wezentlijke oorzaak.*]
De bijl is aan den wortel des booms gelegd. (Zie BIJL.)
Een boom, die gedurig verplant wordt, gedijt zelden (*of:* draagt zelden goede vrucht, *ook wel:* kan geene wortelen schieten). (Zie BOOM.)
Een hovenier moet zijn gemijd, Die 't kruid tot in den wortel snijdt. (Zie HOVENIER.)
Gierigheid is een wortel van alle kwaad. (Zie GIERIGHEID.)
Hij heeft den wortel der wijsheid verloren. (Zie WIJSHEID.)
Iets met wortel en tak uitroeijen. (Zie TAK.)
Van het onkruid dient niet het loof alleen, maar ook de wortel uitgetogen. (Zie LOOF.)
Waar de wortel blijft zitten, zal weêr gras groeijen. (Zie GRAS.)
Wat de wereld geeft, heeft geen' vasten wortel. (Zie WERELD.)
Wied het onkruid uit, eer het wortel schiet. (Zie ONKRUID.)

WOUD.

Als de eene wolf den anderen eet, zoo is er honger in het land (*of:* woud). (Zie HONGER.)
Daar is van nacht meer dan de molen in het woud omgegaan. (Zie MOLEN.)

---

1 Winschooten bl. 367. Tuinman I. bl. 306. Folie I. 50. v. Eijk II. *nal.* bl. 87. de Jager *Bijdr.* bl. 117. Manvis bl. 123.
2 v. Eijk I. *nal.* bl. 6, II. bl. 98, III. bl. 74.
3 Sartorius *tert.* VI. 6.

Het is een woudezel. (Zie EZEL.)
Het woud is voor den wolf, de til voor de duif. (Zie DUIF.)
Hij dartelt als de vogeltjes in het woud. (Zie VOGEL.)
Hij is in het woud opgevoed. 1
Hij speelt met het leven der landzaten, als de wind met de bladeren des wouds. (Zie BLAD.)
Houd uwe beloften, al ware het zelfs in 't woud. (Zie BELOFTE.)
Meent gij hier in een wild woud te zijn? 2
Men zegge dat, van die in 't woud gebroed is. 3
[*Vertel dat van mij niet; in mij zit geenszins zulk een woeste aard. Men bezigt dit spreekwoord van iemand, wien eene groote ruwheid wordt toegedicht, gelijk van den onbeschaafden man:* Hij is in het woud opgevoed.]

WOUDER.

Wenschers en wouders Zijn arme huishouders. (Zie HUISHOUDER.)

WOUTER.

Als wilde Wouters, die nooit bij menschen kwamen. (Zie MENSCH.)
Het is een wildeman (*of:* wilde Wouter, *ook wel:* wilde robbedoes, *of:* wilde dragonder). (Zie DRAGONDER.)

WOUW.

Dag keizer van de wouwen! (Zie DAG.)
De kuikens zijn er boven den wouw. (Zie KUIKEN.)
De wouwen vliegen zoo hoog (*of:* hoog boven de duinen). (Zie DUIN.)
Hij leeft als de wouw en de gier, geene andere maat van deugd hebbende dan den klaauw en de keel. (Zie DEUGD.)
Ik mag niet lijden, dat de wouw boven het kieken is. (Zie KUIKEN.)
Schouten en baljouwen Grijpen als de wouwen. (Zie BALJUW.)
Schouten en baljouwen Schuwt men als de wouwen. (Zie BALJUW.)

Dat is schoone alsem, zei de boer, en hij zag een' bos wouw op het venster liggen. (Zie ALSEM.)

Wouw ligt een uur achter Roosendaal. (Zie ROOSENDAAL.)

WRAAK.

Dat schreeuwt om wraak.
Het is eene honds-wrake. (Zie HOND.)
Toorn en wraak beraden zich niet lang. (Zie TOORN.)
Waar de mededinger nabij is, is de wraak niet ver af. (Zie MEDEDINGER.)
Wraak was nooit goed. 4

WRAK.

Een wrak in zee dient voor een baken. (Zie BAAK.)
Hij borg zich op een wrak. 5
Iets voor wrak houden. 6

WRANG.

Hij laat geen rattennest in de wrangen onbezocht. (Zie NEST.)

WRANGPOT.

Hij is een regte wrangpot.

[*Men zegt dit van den man, die altijd* ... *norsch en onvriendelijk is.*]

WREEDHEID.

Barmhartigheid voor de wolven is wreedheid teg... de schapen. (Zie BARMHARTIGHEID.)
De wreedheid ziet hem de oogen uit. (Zie OOG.)

WREKER.

God is geen spreker, Maar op zijn' tijd een w...ker. (Zie GOD.)

WRINGE.

Om de wringe klimmen. 7
[*Dat wil zeggen: uit den weg gaan. M... bezigt dit spreekwoord, wanneer de boedel ni... goed staat. Daarom* klimt men om de wring... *dat is:* om het hek, *gelijk de boer doet, t... einde den stier te ontwijken.*]

WROK.

Haal geen' ouden wrok op (*of:* weder boven). 8
Het is een oude wrok, zei Harmen Mol. (Z... HARMEN MOL.)

WRONGEL.

Het is zoo versch als eene wrongel.
[*Dat is: naar den aard der zaak kan 't ... verscher zijn.* Wrongel *is gestremde m... waarvan men kaas maakt.*]

X.

Hij heeft drie X's op den rug. (Zie RUG.)
Hij kan wel eene X voor eene V schrijven. (Zie ...

XANTIPPE.

Xantippes worden nog wel geboren. 9
[*Het aantal booze vrouwen is met* XANTIP... *de twistzieke echtgenoot van den wijzen* ...CRATES, *niet uitgestorven.*]

YPEREN.

Het is de dood van Yperen. (Zie DOOD.)

Z.

Hij kent (*of:* verhaalt) het van A tot Z. (Zie A.)

ZAAD.

Als er zaad in 't bakje is, kan de vogel pikk... (Zie BAK.)
Een mosterdzaadje wordt welhaast een groote boo... (Zie BOOM.)
Groote vogels eten geen kort zaad. (Zie VOGEL.)
Het is al kwaad: Zak en zaad. 10
Het is er zoo vol als zaad. 11
Het is maar late boekweit; zij staat mooi op h... land, maar er zit geen zaad in. (Zie BOEKWEIT.)
Het zaad is wel onder de sneeuw, als de oude m... onder den pels. (Zie MAN.)
Hij is geen oliezaad waard. (Zie OLIE.)
Hij is zoo belust als eene grage musch op het za... (Zie MUSCH.)
Hij is zoo vet, of hij hennepzaad gegeten had. (Zie HENNEP.)
Hij klopt zijn zaad.
Hij loopt op zijn laatste gras (*of:* zaad). (Zie GRAS...

---

1 Gheurtz bl. 39.
2 Sartorius *sec.* VII. 21.
3 Tuinman I. *nal.* bl. 18.
4 Gruterus III. bl. 174.
5 Winschooten bl. 366.
6 Sartorius *pr.* I. 19.
7 de Jager *Bijdr.* 16.
8 Sartorius *sec.* II. 68.
9 Tuinman II. bl. 68.
10 *Campen* bl. 126. Gheurtz bl. 63. Meijer bl. ...
11 Winschooten bl. 2.7.

Hij schiet zaad.
[*Hij betaalt zijne schuld.*]
Hij schijnt der wereld wijs te willen maken, dat men meloenen uit raapzaad telen kan. (Zie MELOEN.)
Hij slacht de duiven, die de witte kooijen beminnen, daar men kennepzaad strooit. (Zie DUIF.)
Hij strooit (*of:* zaait) kwaad zaad. 1
Hij zal nog kennepzaad uit mijne hand komen eten. (Zie HAND.)
Hij zal zijn zaad wel krijgen.
Hij zit op zwart zaad. 2
[*Dat is: zijne goede dagen zijn uit; daar van al zijne bezittingen alleen nog zooveel is overgebleven, dat hij niet van honger omkomt. Men zegt dit van den man, die met schulden overladen is. De spreekwijze is ontleend aan het zwarte vogeltjeszaad, door de vogelen veel minder dan het witte geacht; waarom zij gewoonlijk eerst het witte opeten.*]
Met den duivel om raapzaad gaan. (Zie DUIVEL.)
Onraad Neemt zak en zaad. (Zie ONRAAD.)
Overdaad Verdoet zak en zaad. (Zie OVERDAAD.)
Verkoop niet aan uwe vrienden, en koop geen zaad van de rijken. (Zie RIJKE.)
Zend den gek om raapzaad. (Zie GEK.)
Zulk zaad gezaaid, Zulke vrucht gemaaid. (Zie VRUCHT.)

ZAAG.

Dat bijt als eene zaag, die geene tanden heeft. (Zie TAND.)
Het is eene zaag, al snijdt ze niet. 3
Het is eene zaag, die geen hout snijdt. (Zie HOUT.)
Korte zagen, goede zagen. 4
Men moet met eene zaag kunnen boren, en met eene boor kunnen zagen. (Zie BOOR.)

ZAAGSEL.

Het is zoo droog als zaagsel.
Wat zullen wij zagen, als de planken te kort zijn! knuppelkoek, en dan eet men het zaagsel op. (Zie KNUPPEL.)

ZAAK.

Aan die zaak moet gij niet tornen.
Al denkende, wordt men der zake wijs. (Zie WIJS.)
Alle zaken, die men ziet, zijn bedriegelijk, en al wat geschiedt, is onvast.
Als de zaak gedaan is, dan is het te laat, om te raadplegen.
Als gij meent, de zaak het naast bij te zijn, zijt gij er dikwijls het verst van verwijderd. 5
Arme lieden bedrijven arme zaken. (Zie LIEDEN.)
Beleg uwe zaken wel. 6
Bemoei u niet met zaken, Die u niet raken (*of:* met eens anders zaken). 7
Bij tijds een zaak voorzien, Is 't werk van wijze liên. (Zie LIEDEN.)
Bij veel zaaks Voegt weinig spraaks. (Zie SPRAAK.)
Bind de zaak niet te sterk aan. 8
Daar zou ik eene gewetenszaak van maken. (Zie GEWETEN.)
Dat is de gewone loop der wereldsche zaken. (Zie LOOP.)
Dat is de zaak in quaestie. (Zie QUAESTIE.)
Dat is de ziel van de zaak. 9
Dat is het einde en slot van de zaak. (Zie EINDE.)
De beste zaak heeft nog een' goed' advocaat noodig. (Zie ADVOCAAT.)
De beste zaak kan verloren worden.
Degelijke zaken zet men gaarne hoog. 10
De hardste zaken gaan door 't gebruik te niet. (Zie GEBRUIK.)
De kleine zaken Doen dikwijls de groote aanraken. 11
De liefde heeft niet altijd aangename zaken te zeggen; zij is onafscheidelijk van de waarheid. (Zie LIEFDE.)
De man een vriend; maar daarom de zaak eene partij. (Zie MAN.)
De naam doet niets tot de zaak. (Zie NAAM.)
De omstandigheden veranderen de zaak. (Zie OMSTANDIGHEID.)
De verstandigen weten eene zaak te behandelen. (Zie VERSTANDIG.)
De Vlamingen zien het einde der zaken, en de zaken het einde der Spanjaarden. (Zie EINDE.)
De vos weet vele zaken, maar de egel weet er eene van belang. (Zie BELANG.)
De weet van alle zaken ligt in het tegendeel. (Zie TEGENDEEL.)
De zaak heeft haar beslag. (Zie BESLAG.)
De zaak is gezond.
De zaak is in de S (Esse). (Zie S.)
De zaak is nog ver te zoeken. 12
De zaak is op een' goeden weg. (Zie WEG.)
De zaak is uitgelekt. 13
De zaak ligt ertoe. 14
De zaak van een' vriend is bijna altijd goed, — die van een' vijand bijna altijd kwaad. (Zie VIJAND.)
De zaak wil niet vlotten. 15
Die de zaak misprijst, die koopt ze. 16
[*De listige man geeft zijne verachting over eenig voorwerp, dat hem bevalt, te kennen, om het daardoor des te gemakkelijker te kunnen bekomen. In gelijken zin zegt men:* Die de peren versmaadt, die wil ze eten, *en met* SALOMO (*zie* Spreuk. XX : 14): Kwaad, kwaad, zegt de kooper; maar als hij 't heeft, zal hij 't roemen.]
Die kan hooren en zwijgen, Groote zaken kan hij krijgen. 17
Die lang leven en ver reizen, Leeren op hun zaken peizen. 18
Die lang leven en verre waken, Hooren en zien veel vreemde zaken. 19
Die naar raad wil hooren, zal vele zaken weten te redden. (Zie RAAD.)
Die te hooge zaken bestaan, Ziet men spoedig ondergaan. 20
Die van eene zaak beroofd is (*of:* Die eene zaak

---

1 Winschooten bl. 218. Schaberg bl. 66.
2 Everts bl. 342.
3 Sartorius *tert.* IV. 89.
4 *Prov. seriosa* bl. 27.
5 Sartorius *pr.* V. 2.
6 v. Moerbeek bl. 244.
7 v. Moerbeek bl. 245. v. Hall bl. 309. *Landbouwer* bl. 81.
8 v. Moerbeek bl. 240.
9 Gales bl. 81.
10 Gruterus III. bl. 178.
11 *Adag. Thesaurus* bl. 42.
12 v. Moerbeek bl. 269.
13 Winschooten bl. 334.
14 Harrebomée *Kind* bl. 187.
15 v. Eijk I. bl. 148.
16 *Sol. Prov.* bl. 30.
17 Cats bl. 477.
18 Cats bl. 453. *Sol. Prov.* bl. 147.
19 Gruterus II. bl. 135. *Mergh* bl. 11.
20 *Adag. Thesaurus* bl. 14.

missen moet), leert eerst hare waarde kennen. (Zie WAARDE.)
Die wijn drinken zonder smaak, Doen eene onbesuisde zaak. (Zie SMAAK.)
Die zaak gaat mank.
Die zaak heeft eene andere gestalte gekregen. (Zie GESTALTE.)
Die zaak is bekuipt. 1
Die zaak kan gevolgen hebben. (Zie GEVOLG.)
Die zaak verdwijnt in rook. (Zie ROOK.)
Die zaak zal wel dood bloeden.
Die zaak zit nog in wijde zakken.
[*Er is hier sprake van eene ver verwijderde zaak.*]
Die zijn rijker geeft en zijn wijzer leert, Is dikwijls van den weg (*of:* Is ver van de wijsheid) gekeerd (*ook wel:* Doet zijne zaken verkeerd). (Zie RIJKE.)
Eene goede zaak behoeft niet vele woorden. (Zie WOORD.)
Eene kleine zaak baart somtijds een groot kwaad. (Zie KWAAD.)
Eene zaak doen stuiten. 2
Eéne zaak moet niet door vele handen gaan. (Zie HAND.)
Eene zaak wel doorzien. 3
Eene zaak wel knaauwen. 4
Eene zaak wikken en wegen.
Een goed filozoof stoort zich aan geene wereldsche zaken. (Zie FILOZOOF.)
Een zaak begonnen Is half gewonnen. 5
Elk bemoeije zich met zijne eigene zaken. 6
Elk, dien eene zaak aangaat, moet men voor het regt eischen. (Zie REGT.)
Er gaan veel zaken in eene mand. (Zie MAND.)
Gaan uwe zaken naar uw wenschen, Dank God, maar poch niet bij de menschen. (Zie GOD.)
Gedane zaken hebben (*of:* nemen) geen' keer. (Zie KEER.)
Geen aardsche zaken, Die lang vermaken. (Zie AARDE.)
Geene goede trouw houdt stand, wanneer men over éene zaak tweemaal manen moet. (Zie STAND.)
Geene kwade gewoonte verschoont eene zaak. (Zie GEWOONTE.)
Geene woorden, maar zaken. (Zie WOORD.)
Geoorloofde zaken Mag een ieder niet aanraken. 7
Groote zaken hebben groote hulp van nooden. (Zie HULP.)
Het is eene moeijelijke zaak. 8
Het is eene splinterige zaak. (Zie SPLINTER.)
Het is eene zonderlinge zaak in deze wereld: men laat het geluk liggen, om het vermaak na te jagen. (Zie GELUK.)
Het is geene kleine zaak, eens konings schoonzoon te zijn. (Zie KONING.)
Het is zaak, de vijf zinnen bij elkander te houden.
Het proces (*of:* Die zaak) hangt aan den spijker. (Zie PROCES.)
Het teeken wijst de zaak. (Zie TEEKEN.)
Hij drijft de zaak al zeer sterk. 9
Hij gaat van die zaak zwanger.
Hij geeft eene goede plooi aan de zaak. (Zie PLOOI.)
Hij heeft grooten last in kleine zaken. (Zie LAST.)
Hij houdt de zaak slepende. 10
Hij houdt de zaken op het sleeptouw. (Zie TOUW.)
Hij is doorkneed in die zaak.
Hij is jong, maar hem heugen oude zaken. (Zie JONG.)
Hij is met de zaak verlegen. 11
Hij is zeker van zijne zaak.
Hij kent de zaken zoo goed als een pater zijn brevier. (Zie BREVIER.)
Hij komt vooruit (*of:* De zaken gaan er voort,) gelijk eene luis op eene teerton. (Zie LUIS.)
Hij laat de zaak drijven. 12
Hij loochent de zaak met stijve kaken. (Zie KAAK.)
Hij maakt er eene halszaak van. (Zie HALS.)
Hij stuurt de zaken in de war. (Zie WAR.)
Hij vat de zaak in het gewricht (*of:* bij het haar). (Zie GEWRICHT.)
Hij weet de oude zaken wel op te warmen.
Hij weet de zaak wel te bekleeden. 13
Hij weet de zaken gaande te houden. 14
Hij weet zijne zaken wel te bezwachtelen. 15
Hij zal die zaak wel bedisselen. 16
Hij ziet van de zaak af. 17
Hoop en troost zijn twee zaken, Die droeve harten blijde maken. (Zie HART.)
Ik ben die zaak al beu. 18
Ik laat mij met die zaak niet in. 19
In alle werk en alle zaak Vindt elk geen' smaak. (Zie SMAAK.)
In de meeste zaken Heeft men enklen slechts, die het rad aanraken. (Zie RAD.)
In de stilte zien wij, hoe de zaken gaan moeten, — bij 't gedruisch, hoe ze gaan. (Zie GEDRUISCH.)
In hopelooze zaken is dikwijls het grootste geweld. (Zie GEWELD.)
In kwade zaken goeden moed, Dat dient een' man tot voorspoed (*of:* in tegenspoed). (Zie MAN.)
In onmogelijke zaken bestond nooit verbindtenis. (Zie VERBINDTENIS.)
In twijfelachtige zaken scheidt het lot. (Zie LOT.)
Kleine zaken raken nooit groote heeren aan. (Zie HEER.)
Krijgszaken wisselen alle dag: Die gisteren gaf, krijgt nu den slag. (Zie DAG.)
Look en rook, uijen en bruijen, waken en braken Zijn zes zaken, die kwade oogen maken. (Zie LOOK.)
Magtspreuken zijn de laatste toevlugt van degenen, die hunne zaak verloren achten. (Zie MAGT.)
Men kan eene zaak niet dood kijven, maar wel dood zwijgen.
Men moet de zaak aan het regte einde vatten. (Zie EINDE.)
Men moet die zaak rijp laten worden.

---

1 Winschooten bl. 130.
2 Sartorius *sec.* IX. 69.
3 Sartorius *sec.* X. 19.
4 Sartorius *tert.* VIII. 46.
5 *Gent* bl. 126.
6 v. Moerbeek bl. 270.
7 *Adag. Thesaurus* bl. 27.
8 v. Moerbeek bl. 270.
9 v. Moerbeek bl. 252.
10 Tuinman I. bl. 329.
11 Servilius bl. 159. Everts bl. 313.
12 Winschooten bl. 50. Tuinman I. *nal.* bl. 29.
13 Winschooten bl. 19.
14 v. Lennep bl. 68.
15 Sartorius *pr.* X. 17.
16 Winschooten bl. 44. v. Lennep bl. 22.
17 v. Moerbeek bl. 241.
18 v. Moerbeek bl. 216.
19 Winschooten bl. 329.

Men moet geene actie maken Van ongeregte zaken. (Zie ACTIE.)
Men moet zich de zaken zoo sterk niet aantrekken.
Moeijelijke zaken Doen in den hemel geraken. (Zie HEMEL.)
Niemand is wijs in zijne eigene zaken. (Zie WIJS.)
Niemand kan (*of:* mag) regter zijn in zijne eigene zaken. (Zie REGTER.)
Niemand verstaat de zaak beter, dan die haar bij de hand heeft. (Zie HAND.)
Niet te lang bij ééne zaak, dan wordt gij niet dol. (Zie DOLLE.)
Nieuwe zaken worden eens oud. 1
Noch advocaat, noch procureur Zien ooit hun eigen zaken deur. (Zie ADVOCAAT.)
Nu geeft het punt (*of:* Dat is de punt van die zaak). (Zie PUNT.)
Om eene kleine zaak bijt (*of:* eet) de wolf het schaap. (Zie SCHAAP.)
Om kleine zaken Korte spraken. (Zie SPRAAK.)
Op de zaken gepast, Brengt het goud in de kast. (Zie GOUD.)
Op krijgs- en oorlogszaken Is nimmer staat te maken. (Zie KRIJG.)
Over die zaak moet men met zijne hoofdpeluw te rade gaan. (Zie HOOFD.)
Over geringe zaken mag men ligt heen stappen. 2
Peper en kalk verteren menige zaken. (Zie KALK.)
Rare zaken Beter smaken. 3
Steek u in geene staatszaken. (Zie STAAT.)
Stijf in de kaken, Slap in de zaken. (Zie KAAK.)
Tegen eene gedane zaak is geen remedie. (Zie REMEDIE.)
Te veel bemoeijens met anderer lieden zaken maakt zich zelven ongerust. (Zie LIEDEN.)
Van die zaak heeft hij al lang den roem en den room afgeschept. (Zie ROEM.)
Van kleine beginselen komt men tot groote zaken. (Zie BEGIN.)
Van twee zaken moet men dagelijks de waarde meer leeren kennen: geld en geloof. (Zie DAG.)
Van vergift en kwade zaken Mag men geen verdeeling maken. (Zie VERDEELING.)
Vele zaken der wereld zijn gemeenlijk, zoo de oordeelen besluiten. (Zie OORDEEL.)
Wanneer de zaak is in 't begin, wees dan op raad bedacht. (Zie BEGIN.)
Ware het zaak, dat gij hooi aat, gij zoudt een paard zijn. (Zie HOOI.)
Wat koers zullen de zaken nemen? (Zie KOERS.)
Wereldsche zaken redden zich zelven. (Zie WERELD.)
Wijs te zijn, en dan te minnen, Is geen zaak, om te verzinnen. (Zie WIJS.)
Woorden zijn ruilzaken. (Zie WOORD.)
Zaak-waarnemen is ook godsdienst. (Zie GODSDIENST.)
Zaken gaan vóór.
Ze dronken een glas, Ze p..... een' plas, En ze lieten de zaak, zoo als ze was. (Zie GLAS.)
Zeeroovers, tegen huns gelijken, doen zelden goede zaken. (Zie GELIJK.)
Zij hebben het (*of:* de zaken) in één schip. (Zie SCHIP.)
Zijne zaakjes doen.
Zoo ge een zaak niet wel verstaat, Is het best, dat gij die laat. 4
Zorgen en waken Zijn heeren-zaken. (Zie HEER.)
Zulke zaken, zulke woorden. (Zie WOORD.)

ZAAL.

Het is goed feest houden in eens anders zaal. (Zie FEEST.)

ZACHT.

Dat zachte: hoe kan men 't laten! 5
Zoetjes en zachtjes. 6

ZACHTMOEDIG.

Een gezonde is geschikt tot wandelen, een wijze tot handelen en een zachtmoedige tot verduren. (Zie GEZOND.)

ZACHTZINNIGHEID.

Men wint meer door zachtzinnigheid dan door kwaadaardigheid. (Zie KWAADAARDIGHEID.)
Zachtzinnigheid is een huiselijk juweel. (Zie HUIS.)

ZADEL.

Dat het paard doet, kan de zaâl niet boeten. (Zie PAARD.)
Dat paard wil wel eten, maar geen' zadel dragen. (Zie PAARD.)
Dat past hem als de zadel aan eene zog. 7
De zadel is gereed, eer het paard gekocht is. (Zie PAARD.)
De zadel past den ezel niet. (Zie EZEL.)
Die den voet in den stijgbeugel krijgt, zal ligtelijk in den zadel geraken. (Zie BEUGEL.)
Die Hans meent te wezen in alle straten, wordt wel door een Hansje uit den zadel geworpen, en landmeter gemaakt. (Zie HANS.)
Die het paard niet slaan kan, sla den zadel. (Zie PAARD.)
Die in den zadel niet kan, moet tevreden zijn, op de kroppier te zitten. (Zie KROPPIER.)
Een gouden zadel maakt geen' ezel tot een paard. (Zie EZEL.)
Een paard drukken met den zadel. (Zie PAARD.)
Hij heeft zich in den zadel gezet. 8
Hij ligt (stoot, *of:* werpt) hem uit den zadel. 9
Hij rijdt een ongezadeld paard. (Zie PAARD.)
Hij wordt in den zadel geholpen.
Hij zal wel van zadel veranderen.
Hij zit vrij vast in den zadel.
Menigeen legt den zadel op de merrie, en een ander rijdt erop. (Zie MERRIE.)
Zonder stijgbeugel in den zadel springen. (Zie BEUGEL.)

ZAK.

Aan nieuwe zakken blijft het meel hangen. (Zie MEEL.)
Aan zakken te binden en huwelijken te maken, kan men zelden eer behalen. (Zie EER.)
Alle avonden den zak vol. (Zie AVOND.)
Als de muis in den meelzak zit, denkt zij, dat ze de molenaar zelf is. (Zie MEEL.)
Als de zak komt, werpt men den buidel achter de kist. (Zie BUIDEL.)

---

1 *Adag. Thesaurus* bl. 50.
2 Cats bl. 464.
3 *Adag. Thesaurus* bl. 57.
4 *Adag. Thesaurus* bl. 4.
5 *Campen* bl. 18.
6 v. Alkemade bl. 51, 103. Everts bl. 215.
7 Tuinman I. bl. 270.
8 Tuinman I. bl. 250.
9 Gheurtz bl. 43. Winschooten bl. 218. Tuinman I. bl. 38, 263. *Veeteels* bl. 134.

Als de zak te vol is, dan is hij niet wel toe te binden.
Als de zak vol is, knoopt men hem toe. 1
[*Men zegt dit van den gulzigaard, die zoo lang eet, tot hij niet meer kan.*]
Als de zak vol is, zoo regt hij zijne ooren. (Zie OOR.)
Als eene muis op een' haverzak, zoo zaten ze er. (Zie HAVER.)
Als een koolzak: zwart van buiten, en nog zwarter van binnen. (Zie KOLEN.)
Als gij ze in één' zak doet, krijgt gij altijd een' kwade bij den kop. (Zie KOP.)
Als God ons meel geeft, sluit de duivel den zak toe (*of:* neemt de duivel den zak weg). (Zie DUIVEL.)
Als men dat het varken biedt, zal de zak gereed zijn. (Zie VARKEN.)
Als men den zak ontbindt, dan ziet men, wat er-in is. 2
Als men eene els in den zak doet, steekt er ligt de punt door. (Zie ELS.)
Als men te huis komt, wordt de reiszak op zolder geworpen. (Zie HUIS.)
Al te veel scheurt den zak. 3
Beter één goede raad dan veel zakken raads. (Zie RAAD.)
Beter een stuk brood in den zak dan eene veêr op den hoed. (Zie BROOD.)
Bier tappen (*of:* Jenever schenken) is de laatste nering voor den broodzak. (Zie BIER.)
Boter in de pap, spillen in den zak en hoeren in de kooi kijken gaarne uit (*of:* komen ten laatste al uit). (Zie BOTER.)
Daar gaan veel beden in een' zak. (Zie BEDE.)
Daar gaan veel woorden in een' zak, en eenden in eene kooi. (Zie EEND.)
Daar is een aap te vlooijen: wilt gij den zak ophouden (*of:* den staart vasthouden)? (Zie AAP.)
Dat is uit den aaszak gespeeld. (Zie AAS.)
Dat kan je voelen aan het draaijen van je zak.
Dat sluit als haspels in een' zak. (Zie HASPEL.)
Dat vlijt zich als een zak met haspels. (Zie HASPEL.)
Dat vult den zak niet.
De eene koolzak maakt den anderen zwart. (Zie KOLEN.)
De geldzak en de bedelzak hangen zelden vijf en twintig jaar aan eene deur. (Zie BEDELZAK.)
De knoop moet op den zak. (Zie KNOOP.)
De Mei (*of:* Lente) koel en nat, Koren in het vat (*of:* Als de Mei is koel en wak, Brengt ze koren in den zak, *ook wel:* Maart droog en April nat, Geeft veel koren in het vat). (Zie APRIL.)
De naad breekt den zak. (Zie NAAD.)
De sterkste stopt den zwakke in den zak. (Zie STERK.)
Deugd geeft geen spek in de worsten (*of:* geene suiker in de rijst, *ook wel:* geen meel in den zak). (Zie DEUGD.)
De wijsheid van een' boer, De schoonheid van een hoer En zakkedragers kracht: 't Is al niet veel geacht. (Zie BOER.)

De zak is ontbonden. 4
Die den ander over kan, steekt hem in zijn' zak.
Die kunt gij in uwen zak steken.
Die niet mest, krijgt niets in den zak. 5
Diepe zakken en geen geld. (Zie GELD.)
Die zaak zit nog in wijde zakken. (Zie ZAAK.)
Die zak is sterk genoeg. 6
Die zich met zijn' sterker vergezelt, wordt van hem in den zak gestoken. (Zie STERK.)
Die zoo spreken, zijn maar kaaskoopers en pep... zakken. (Zie KAAS.)
Een almanak, Een leugenzak. (Zie ALMANAK.)
Een broodje daags gespaard, maakt een' goe... zak tarwe 's jaars. (Zie BROOD.)
Een gebroken zak houdt geen graan. (Zie GRAAN.)
Een ledige zak kan niet regt op staan. 7
Eens duivels zak is zijn leven niet vol. (Zie DUIVEL.)
Een versleten zak en een oude schoen behoeven ... gelapt te worden. (Zie SCHOEN.)
Een volle zak kan staan, maar een ledige zak niet.
Een zakkedrager, die in kolen werkt, behoeft ... schoorsteenveger zijne zwartheid niet te verw...ten. (Zie DRAGER.)
Er gaat veel gerijfs in een' zak. (Zie GERIJF.)
Er gaat veel zeggens in een' zak. 9
Geen' halven cent in den zak en drie gulden ... het voorhoofd. (Zie CENT.)
Geen leelijk lief noch schoonen koolzak. (Zie ... LIEFDE.)
Geen zak zoo kwaad, of hij is eene bede waard. (Zie BEDE.)
Gij moet aan dien zak niet heffen. 10
Haspelen in zakken en hoeren in schuiten zal... altijd boven anderen uitmunten. (Zie HASPEL.)
Heb oorlof stroozak: ik heb een bed verkregen. (Zie BED.)
Het gaat al verkeerd, als de zakken den ezel d...gen. (Zie EZEL.)
Het gaat hem als den kooplieden uit Westfalen, ... gewoonlijk de beste kousen onder in den zak heb...ben. (Zie KOOPMAN.)
Het geld danst hem in den zak. (Zie GELD.)
Het is al kwaad: Zak en zaad. (Zie ZAAD.)
Het is al verloren, wat men in oude zakken sch... (*of:* doet). 11
[*De weldaden, die men aan oude lieden doet, blijven onvergolden, niet „dewyl zy* [*sl.* ... *oude lieden*] *sterven,” zoo als* TUINMAN *zegt, maar omdat die weldaden verloren gaan,* ... *dien de oude lieden er geen genot van* ... *hebben.*]
Het is een edelman, als zijne broek een peperzak. (Zie BROEK.)
Het is een haarzak. (Zie HAAR.)
Het is een hoop kakelaars, die veel zakken ... te sluiten heeft. (Zie HOOPEN.)
Het is een natte zak. 12
[*Hij is geen bruikbaar mensch; hij deugt nergens toe.*]

---

1 Gruterus II. bl. 125. *Mergh* bl. 2. *Sel. Prov.* bl. 123.
2 *Prov. seriosa* bl. 5. Zegerus bl. 1. Gruterus II. bl. 126. *Mergh* bl. 3.
3 *Campen* bl. 5. *5 Oct.* Gruterus I. bl. 91. de Brune bl. 279, 496. Tuinman I. bl. 167. Meijer bl. 4.
4 Gheurtz bl. 13.
5 v. Hall III. bl. 2. Bogaert bl. 90.
6 Harrebomée *Kind* bl. 231.
7 v. Hall II. bl. 2.
8 *Landbouwer* bl. 71.
9 Gruterus II. bl. 129. *Mergh* bl. 5.
10 Tuinman II. bl. 21.
11 Gruterus II. bl. 150. *Mergh* bl. 27. *Sel. Prov.* bl. 41. Tuinman II. bl. 221.
12 Sartorius sec. IV. 25.

Het is een regte hooizak. (Zie HOOI.)
Het is een regte meelzak: hoe meer men erop klopt, hoe meer hij stuift. (Zie MEEL.)
Het is een regte zoutzak van een' mensch (*of:* Hij zit in elkander als een zoutzak). (Zie MENSCH.)
Het is een vette kafzak. (Zie KAF.)
Het is een zuurmond: hij ziet niet anders, dan of hij zakken scheuren wil. (Zie MOND.)
Het is niet noodig, dat men zakken met'zijde naait: men doet het wel met blaauw garen. (Zie GAREN.)
Het is nog al goed, dat de kleinen den grooten niet in den zak behoeven te kruipen, zei het kleine Geusje. (Zie GEUS.)
Het is nog al goed, zei het kleine mannetje, dat de grooten ons niet in den zak steken. (Zie GROOTE.)
Het laatste geld in den zak weegt het zwaarste. (Zie GELD.)
Het mag wel uit een' zak met boonen geteld worden. (Zie BOON.)
Het moet van den zak of van den band. (Zie BAND.)
Hij denkt alleen, om zijnen zak te vullen. 1
Hij denkt ook: laat den haas maar loopen, ik heb toch den brief in den zak. (Zie BRIEF.)
Hij draagt eene els in den zak. (Zie ELS.)
Hij draagt het geld in zijnen zak, maar er is een gat in. (Zie GATEN.)
Hij draagt zijnen adelbrief in den zak. (Zie ADEL.)
Hij geeft al uit den grooten zak. 2
Hij heeft den zak vol.
Hij heeft een' brief in zijn' zak. (Zie BRIEF.)
Hij heeft een scherp gezigt: hij ziet door eenen reiszak, zoodat er niets in blijft. (Zie GEZIGT.)
Hij heeft een' slag met den meelzak weg. (Zie MEEL.)
Hij heeft geene scheur in den zak (*of:* Zijn zak is niet kapot). (Zie SCHEUR.)
Hij heeft geen' rooden duit op zak. (Zie DUIT.)
Hij heeft het verstand in den zak. (Zie VERSTAND.)
Hij heeft veel kak, Maar weinig geld op zak. (Zie GELD.)
Hij heeft zeker een' roldaalder in den zak. (Zie DAALDER.)
Hij heeft zijne blaauwe zakken wel gevuld. 3

[De blaauwe zakken *staan niet in den besten reuk, naardien zij het geld bevatten, dat op oneerlijke wijze verkregen is.*]

Hij heeft zijne borgen in den zak. (Zie BORG.)
Hij heeft zijne oogen op zak. (Zie OOG.)
Hij heeft zijne vrienden in den zak. (Zie VRIEND.)
Hij heeft zijn' zak genomen. 4

[*Dat wil zeggen: hij heeft zijn afscheid genomen; of wel: hij is vertrokken.*]

Hij heeft zijn zondags goed alle dagen aan, en zijn' schat in den zak. (Zie DAG.)
Hij houdt zijne pijpen in zijn' zak. (Zie PIJP.)
Hij is een regte geldzak. (Zie GELD.)
Hij is met een' natten zak om de ooren gesmeten. (Zie OOR.)
Hij is zoo bekwaam als eene kous tot een' peperzak. (Zie KOUS.)
Hij kan een' zak met wijn vullen. (Zie WIJN.)
Hij kan van zijnen mond geen' zak maken. (Zie MOND.)
Hij klopt hem het geld uit den zak. (Zie GELD.)
Hij klopt op den meelzak, dat het stuift. (Zie MEEL.)
Hij komt ook nog een' duit in het zakje leggen, om er een oordje weêr uit te halen. (Zie DUIT.)
Hij koopt kat in den zak. (Zie KAT.)
Hij krijgt den zak, met de banden erbij. (Zie BAND.)
Hij laat zich in den zak p...... 5
Hij liegt, dat men er zakken bij droogen zou. 6
Hij loopt altijd met de handen in den zak. (Zie HAND.)
Hij loopt in geen' zak.
Hij loopt op eens anders zak.
Hij moet altijd den laatsten man den zak opgeven. (Zie MAN.)
Hij omhangt zich met een' natten zak, om droog te worden.
Hij praat, alsof hij eene schapeschaar in zijn' zak had. (Zie SCHAAP.)
Hij praat zich zelven in den zak. 7

[*Dat wil zeggen: het is een leugenaar, die zooveel onwaarheden voortbrengt, dat hij er den zamenhang van verliest, en zich in zijne eigene woorden verwart. Aan* TUINMAN *„schijnt het spreekwoord toe, ontleent te zyn van de zakken aan de troktafel, waar in een onvoorzigtig of ongeoefent speler zijnen eigen bal wel schiet."* v. EIJK *haalt dit aan, de troktafel „een dergelijk spel als ons tegenwoordig billiard" noemende; doch vereenigt zich later met de hem gemaakte aanmerking, dat deze afleiding „wat ver gezocht" is, „liever denkende aan het jagtgebruik, om gevogelte of andere dieren in een zak, b. v. die van een fuik of eendenkooi, te lokken." Doch daar hier van geen* lokken *sprake kan zijn, is het veel eer* „wat ver gezocht" *te noemen, om aan* een' zak van eene fuik of eendenkooi *te denken.*]

Hij schaamt zich als een ezel, wien de zak ontvalt. (Zie EZEL.)
Hij slaat zijn paard met den haverzak om de ooren. (Zie HAVER.)
Hij sloeg den zak, en meende den ezel. (Zie EZEL.)
Hij steekt ze allen in den zak.
Hij vertrekt met pak en zak. (Zie PAK.)
Hij zal den zak wegdragen. 8
Hij zal er niet veel van in zijn' zak steken.
Hij zal klopzak hebben. 9
Hij zit in den schuurzak.

[*Dat is: hij wordt van beide zijden bestreden. Men zegt dit vooral in het omberspel, wanneer de slagen van den hoofdspeler over en weder worden afgetroefd.*]

Ieder zal ter molen gaan met zijnen zak. (Zie MOLEN.)
Iemand den hopzak zenden. (Zie HOP.)
Iets vullen, gelijk de kat een' hopzak doet. (Zie HOP.)
Ik heb hem in mijn' zak.

[*Ik ken hem door en door.*]

---

1 Servilius bl. 236*.
2 Servilius bl. 171. *Sel. Prov.* bl. 40.
3 Zegerus bl. 13. Tuinman I. bl. 77, 234, 234, 322. [Gheu]rts bl. 239.
4 Gheurts bl. 32. Sartorius *pr.* IX. 93.
5 Tuinman I. bl. 184.
6 Sartorius *pr.* X. 44.
7 Tuinman I. bl. 194. v. Eijk I. *nal.* 29, II. bl. XIII. Bogaert bl. 35.
8 Sartorius *sec.* VI. 59.
9 Tuinman II. bl. 145.

Ik kan hem wel in mijn' zak steken (*of:* stoppen).
Ik kan met mijn' elleboog niet in mijn' zak komen. (Zie ELLEBOOG.)
Ik vijst mout: wilt gij den zak ophouden? (Zie MOUT.)
Ik zal den zak zelf naar den molen brengen, omdat ik het meel liefst wil terug halen. (Zie MEEL.)
Ik zou hem wel een' knapzak vol hooi toevertrouwen, had ik borg voor het leêr. (Zie BORG.)
In een' zak daarmede. 1

[*Laat dat maar over boord geworpen worden.*]

In zak en asch. (Zie ASCH.)
Knipjes in den aaszak slaan. (Zie AAS.)
Kom met een' zak om soppen. (Zie SOP.)
Luthersch in 't geloof en Luthersch in den zak. (Zie GELOOF.)
Men bergt geene naalden in een' zak. (Zie NAALD.)
Men bindt den zak wel eens toe, al is hij niet vol (*of:* eer hij vol is, *ook wel:* Men bindt den zak wel ten halve toe). 2

[*Dit spreekwoord wordt toegepast op babbelaars, gulzigaards, hebzuchtigen, ontevredenen en al degenen, die overdadig handelen. Men geeft erdoor te kennen, dat zij zich wat behooren in te binden.*]

Men brengt geene schoone zakken ter molen. (Zie MOLEN.)
Men diende wel met de hand in den zak te staan. (Zie HAND.)
Menigeen draagt een' zak, en noemt zijn' buurman een' ezel. (Zie BUURMAN.)
Menig goede raad bederft in den zak van den gemeenen man. (Zie MAN.)
Men kan de oogen niet in den zak steken. (Zie OOG.)
Men kan hem eerder een' tand uit den mond trekken, dan een' duit uit den zak kloppen. (Zie DUIT.)
Men kan niemand regt kennen, zoo lang men geen' zak zout met hem gegeten heeft. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Men moet den zak naar den drager maken. (Zie DRAGER.)
Men moet het van den zak nemen, daar men den zak mede lapt. 4

[*Dat is: het volk moet zelf de belasting opbrengen, waarmede de legers worden betaald, om het in toom te houden. Toen* MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK, *in* 1488, *te Brugge door de burgers in hechtenis werd genomen, zeide hij onder anderen: „Gij klaagt over de belastingen. Ik zou dezelve kunnen verminderen, indien gij mij, door uwe woelingen, niet noodzaaktet, om legers op de been te houden, ter handhaving van de openbare rust, en ter voorkoming, dat gij elkander onderling verteert."*]

Men moet uit één' zak geen dubbel mout nemen. (Zie MOUT.)
Men moet zaaijen naar den zak. 5

[*Die de verklaring kent van het spreekwoord:* Men moet de tering naar de nering zetten, *is vrij, om ze van dit te zoeken.*]

Men speelt knuppel uit den zak. (Zie KNUPPEL.)
Men ziet wel ezels, die nooit zakken dragen. (Zie EZEL.)
Met eene hand vol geweld komt men verder dan met een' zak vol regt. (Zie GEWELD.)
Met een' ledigen zak te beginnen is beter, dan met een' ledigen zak te eindigen.
Met geld in den zak is men overal t' huis. (Zie GELD.)
Met list brengt men een ei in een' hopzak. (Zie EI.)
Mijn geld rammelt in mijn' zak, zei kale Geurt, als Noordsche bokkenkeutels in een' vilten hoed. (Zie BOK.)
Niemand en geen man bijten elkander in den zak. (Zie MAN.)
Nooit is de zak zoo vol, of daar kan nog wel een graantje in. (Zie GRAAN.)
Nu is hij in een' zak. 6

[*Men heeft hem zoo in de engte gebragt, dat hij er zich niet meer weet uit te redden.*]

Onder in den zak vindt men de rekening. (Zie REKENING.)
Onraad Neemt zak en zaad. (Zie ONRAAD.)
Overdaad Verdoet zak en zaad. (Zie OVERDAAD.)
Pas op de halve centen, het worden guldens in den zak. (Zie CENT.)
Pas op uwe zakken.
Steek uwe kogels (*of:* kegels) in den zak: uw spel is ten einde. (Zie EINDE.)
Twee natte zakken droogen malkander niet. 7
Uit eens anders zak is het goed tellen. 8
Veel (*of:* Schoone) woorden vullen geen' zak. (Zie WOORD.)
Vrouw, maak mij toch den beker eens nat, zei de zuiper, hij is zoo droog als een meelzak. (Zie BEKER.)
Vul alleen uwen zak. 9
Wenschens en vijstens gaat er veel in een' zak. 10
Wie den zak ophoudt, is zoo erg als hij, die hem vult.

[*Dit spreekwoord komt in zin overeen met:* De heler is zoo goed als (*of:* niet beter dan) de steler.]

Wie staâg de vuisten in de lijf-zakken laat blijven, houdt die zijne handen ook regt? (Zie HAND.)
Woel niet, of gij krijgt uw' zak. 11
Zakken vol spijt. (Zie SPIJT.)
Zie, hoe gij de zakken op zolder krijgt.
Zij bedenken wel allerlei kwaad, maar hebben het nog niet in den zak, wat hun in 't hoofd rond-dwarrelt. (Zie HOOFD.)
Zij hebben de koppen in éénen zak. (Zie KOP.)
Zijne zakken zijn van duivelsleêr: zij kunnen geen kruis behouden. (Zie DUIVEL.)
Zijn zak rammelde als een vossenstaart in een' lederen vijzel. (Zie LEDER.)
Zij slacht den molenaars hond: die lekt den mond, eer de zak open is. (Zie HOND.)

---

1 Sartorius *sec.* II. 71.
2 *Prov. seriosa* bl. 30. *Campen* bl. 132. Gheurtz bl. 51. Zegerus bl. 44. 27 *April.* Gruterus I. bl. 113. *Sel. Prov.* bl. 123. Winschooten bl. 205. Tuinman I. bl. 97, 350, II. bl. 130. v. Aken 12. Kerkhoven bl. 58. Meijer bl. 64. Mulder bl. 435.
3 *Mots* bl. 12. *Campen* bl. 2. Gruterus III. bl. 163. Cats bl. 521. de Brune bl. 145. Richardson bl. 23. Tuinman I. bl. 150, II. bl. 56. Gales bl. 13. Bogaert bl. 101.
4 *Prov. seriosa* bl. 30. *Campen* bl. 115. Sartorius *pr.* III. 20. Meijer bl. 55.
5 23 *Maart* 53. *Gent* bl. 128. *Landbouwer* bl. 70.
6 Sartorius *pr.* X. 76, *sec.* II. 7.
7 Gruterus III. bl. 169. de Brune bl. 195. Meijer bl. 90.
8 *Sel. Prov.* bl. 162.
9 Sartorius bl. 135. *Adag. quaedam* bl. 65.
10 *Campen* bl. 122.
11 Gheurtz bl. 74.

Zij steken malkander het hoofd in den zak. (Zie HOOFD.)

Zijt gij met een' zak vol wolven geladen, zet hem vrij op de markt neder, gij zult er geene lammeren uit halen. (Zie LAM.)

Zij zijn daar in eenen zak gevoerd. 1

Zoo krijgt hij wat op zijn' zak. 2

Een zak guldens en goede vrienden scheiden niet gemakkelijk. (Zie GULDEN.)

Zakpijp.

Al die liedjes komen uit dezelfde zakpijp. (Zie LIED.)

Als de zakpijp niet vol (*of:* nat) is, zoo schreeuwt zij niet. 3 (Zie de *Bijlage.*)

Hij meent mij te stellen als eene zakpijp. 4

[*Dat wil zeggen: hij denkt, dat hij met mij leven kan naar zijn welgevallen, gelijk de speelman met zijne zakpijp doet, daar hij op speelt van al wat hem lust.*]

Hij zit in de zakpijp.

Speel dat liever op de ruispijp, dan kan niemand van de boeren het verstaan. (Zie BOER.)

Wat doet de ezel met de zakpijp! (Zie EZEL.)

Zalf.

Als de zalf goed is, besmeer er u zelven meê.

Daar is geen zalf aan te strijken.

[*Voor die zaak helpt niets.*]

Dat is maar luizenzalf. (Zie LUIS.)

De doode vliegen bederven de goede zalf. (Zie VLIEG.)

Den een helpt de zalf, en den ander het potje. (Zie POT.)

Het is een ongevoelig Lazarus-zeer, waaraan geene zalf te strijken is. (Zie LAZARUS.)

Het is een zalfje voor hem.

Het is goed voor lapzalf.

Hij laat zich zijn vuil smeer voor zalf betalen. (Zie SMEER.)

In kleine doosjes en potjes bewaart men de beste specerijen (*of:* zalven). (Zie DOOS.)

Met ééne zalf allerhande wonden genezen. (Zie WOND.)

Was zijne zalf goed, hij smeerde er zich zelven mede.

Zalig.

Die ten einde toe volhardt, zal zalig worden. (Zie EINDE.)

Hij is half zalig. 5

[*Men bezigt dit van den dronkaard. Zijn* half zalig *is dus, even als in de spreekwijze:* Hij is in den Heere! *in spottenden zin gemeend.* Zalig *beteekent eigentlijk* vol (gelukzalig *is* vol geluk; rampzalig *is* vol ramp). TUINMAN *neemt de spreekwijze in allen ernst op, en bezigt* half zalig *voor* half gek; „*om dat men,*" *zegt hij,* „*simpele menschen aan de jonge kinderen gelijk stelt, die niet daadelijk* (*zo men acht*) *zondigen.*"]

Ik zat, alle zaligen zat. 6

Wij zijn zoo zalig in voddebaai als in goud- of zilverlaken. (Zie BAAI.)

Zalig is hij, die zijnen God alle dagen ziet, en zijnen landheer eenmaal 's jaars. (Zie DAG.)

Zaligheid.

Al gelooft gij het niet, gij zult er nogtans niet om verdoemd zijn (*of:* de zaligheid is er niet aan verbonden).

Die den kost wint ter zaligheid, Besteedt hier wel zijn' arrebeid. (Zie ARBEID.)

Die zijne zaligheid bezorgen kan, moet het niet tot morgen uitstellen. (Zie MORGEN.)

Het meeste goed geeft de meeste zaligheid niet. (Zie GOED.)

Iemand zijne zaligheid zeggen. 7

In den tegenspoed is menige zaligheid gevonden. (Zie TEGENSPOED.)

Langzame rijkdom is zaligheid. (Zie RIJKDOM.)

Zalm.

Als de zalm gevangen is, zoo zuigt hem de aal uit. (Zie AAL.)

De spiering doet den kabeljaauw (de bolk, *of:* den zalm) afslaan. (Zie BOLK.)

Een' haring uitwerpen, om een' zalm te vangen. (Zie HARING.)

Een man als een zalm, maar zoo vet niet. (Zie MAN.)

Het is het neusje van den zalm. (Zie NEUS.)

Het zal hem geen zalmpje meer in het net brengen. (Zie NET.)

Hij is niet veel meer op zijn gemak dan een zalm op eene piramide. (Zie GEMAK.)

Hij is zoo gerust als een zalm. 8

Hij verstaat er zooveel van als een zalm van op de koord te dansen. (Zie KOORD.)

Meer om zalmen dan om vorschen te vangen. (Zie KIKVORSCH.)

Men zal hem met den zalm laten eten.

[*Den bullebak nl.; opdat hij zich leere intoomen. Van den stillen, rustigen mensch zegt men integendeel:* Hij is zoo gerust als een zalm.]

Zand.

Beter door een' ezel gedragen, Dan door een paard in 't zand geslagen. (Zie EZEL.)

Boven het zand, de halve reis. (Zie REIS.)

Dat betert als de visch, die in het zand ligt. (Zie VISCH.)

Dat is een zandje aan den hoop. (Zie HOOPEN.)

De een zei: ik zou pannekoeken bakken, maar het meel was te duur, — en de ander: ik zou messen slijpen, maar het zand was op. (Zie KOEK.)

De hoop ligt in het zand. (Zie HOOP.)

De zanden zijn zeer verloopen. 9

Een dubbeltje op het zand zetten. (Zie DUBBELTJE.)

Er begint zand in de oogen te vallen. (Zie OOG.)

Het hangt aan elkander als droog (*of:* heet, *ook wel:* geknoopt) zand. 10

Het is een zot, die in het zand (*of:* voor de voeten) werpt, hetgeen hij vast in de hand heeft. (Zie HAND.)

Het zandmannetje komt. (Zie MAN.)

Hij bijt in het zand. 11

Hij bouwt op een' zandgrond. (Zie GROND.)

Hij gaat een zandwinkeltje doen. (Zie WINKEL.)

---

1 *Campen* bl. 111. Meijer bl. 53.

2 Tuinman II. bl. 148.

3 Servilius bl. 177. *Campen* bl. 83. Gruterus II. bl. 131. Cats bl. 521. de Brune bl. 170, 171. *Mergh* bl. 8. Sartorius *sec.* IV. 71. Hoeufft bl. 87. Meijer bl. 28.

4 Winschooten bl. 188. Tuinman I. *nal.* bl. 30.

5 Tuinman I. bl. 34.

6 Witsen 488.

7 Winschooten bl. 230. Tuinman I. bl. 200, 333. Sancho-Pança bl. 53. Bogaert bl. 32.

8 v. Eijk II. bl. 90. Sancho-Pança bl. 57. Bogaert bl. 40.

9 de Brune bl. 460. Sartorius *pr.* X. 18.

10 Tuinman I. bl. 73, 131, 209, 230, II. bl. 143. Gales bl. 24. Everts bl. 227.

11 Everts bl. 348.

Hij gaat naar de zanderige vleeschhal. (Zie HAL.)
Hij heeft land noch zand. (Zie LAND.)
Hij is een zandruiter geworden. (Zie RUITER.)
Hij is uit zand-kruijen.

[*Dat wil zeggen: hij werkt in 't zand. Men zegt dit van den doode.*]

Hij is wijzer dan Tulles: die bond het zand met goed stoppelvlas. (Zie STOPPEL.)
Hij ligt in het voetzand. (Zie VOET.)
Hij ploegt het strand, En zaait in 't zand. (Zie STRAND.)
Hij strooit (*of:* werpt) hem zand in de oogen. (Zie OOG.)
Hij strooit zand tegen den wind. (Zie WIND.)
Hij timmert (*of:* bouwt een' toren) op het zand. (Zie TOREN.)
Hij zeurt als eene oude zandschuit. (Zie SCHUIT.)
Hij ziet land noch zand. (Zie LAND.)
Hij zoekt zand in de duinen. (Zie DUIN.)
Landen verzanden, Zanden verlanden. (Zie LAND.)
Land en zand rondreizen. (Zie LAND.)
Niet altijd rijdt het karretje op eenen zandweg. (Zie KAR.)
Over zee, over zand.
Plant geen' wijngaard in de laagte, noch zaai op het drijfzand. (Zie LAAGTE.)
Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand. (Zie LAND.)
Schippers! wacht u voor zanden en stranden. (Zie SCHIPPER.)
Zand schuurt de maag. (Zie MAAG.)
Zij moet een schepel zand ophebben, voor zij trouwt. (Zie SCHEPEL.)
Zijn karretje gaat op eenen zandweg: van daag is 't kermis, en morgen Sint Joris. (Zie DAG.)

ZANDLOOPER.

De zandlooper van al zijne hoop heeft den geest gegeven (*of:* staat stil). (Zie GEEST.)
Elk is een dief in zijne nering, zei de prediker, en hij stootte aan den zandlooper. (Zie DIEF.)
Hij heeft te dikwijls aan den zandlooper gestooten.

[*Dat doet de jenever-drinker, en daardoor krijgt hij te veel. Het* stooten aan den zandlooper *doet dien spoediger voortgaan, en dit past de genoemde drinker op zijn* glas (*zijn'* zandlooper) *toe, om den tijd tot vullen en ledigen wat te bespoedigen.*]

Keer den zandlooper om. 1
Koster! stoot eens aan den zandlooper. (Zie KOSTER.)

ZANDWERVE.

Hij is naar Zandwerve.

[*Dat is: hij heeft zijne vaste werf in het zand gevest. Men zegt het dus van den doode. Het gehucht Zandwerve, behoorende tot het dorp Spanbroek, in Noord-Holland, komt hier alleen als woordspeling voor.*]

ZANG.

Alle blijdschap is vergankelijk, behalve der engelen zang. (Zie BLIJDSCHAP.)
Alle lofzangen hebben een einde. (Zie EINDE.)
Beter in der vogelen zang Dan in der heeren klank. (Zie HEER.)
Dat is de kommerzang. (Zie KOMMER.)
Dat is zoo klaar als een neus in een zangstuk. (Zie NEUS.)
De duivel heeft hem den armen Judas-zang geleerd. (Zie DUIVEL.)
De raaf heeft de eere van den zang boven den nachtegaal. (Zie EER.)
De zang wil niet gebeden zijn. 2
Dwang Leert zang. (Zie DWANG.)
Het is koekoek éénen zang. (Zie KOEKOEK.)
Het is van ouderdom, dat de vogel niet meer zing (*of:* zijnen zang laat). (Zie OUDERDOM.)
Het liedje van rust: de doodenzang. (Zie DOODE.)
Hij heeft eenen barmhartigen zang. 3
Hij heeft veel nooten in (*of:* op) zijn' zang. (Zie NOOTEN.)
Hij zingt zijn' zwanenzang. 4

[*Wanneer men van iemand, aan wien men veel vernuft toeschrijft, ofschoon men in den laatsten tijd niets van hem hoorde, op zijn ouden dag nog een teeken van geestesgaven ontwaart, dan zegt men:* Hij zingt zijn' zwanenzang, *dat is: zijn laatste lied. Ook past men het al boertende toe op hem, die meermalen zich alle moeite gaf, om iets vernuftigs voort te brengen, maar waartoe hem blijkbaar de krachten ontbraken, wanneer hij eindelijk eene laatste mislukte poging doet. De wijsgeeren en dichters der ouden hebben de zwanen in haren zang uitermate verheven, en deze dieren zelfs tot hare eigene profetessen gemaakt. Volgens hen toch was den zwanen zang ontzettend welluidend, wanneer zij zich in den doodstrijd bevonden; haren laatsten snik op zoo melodieuze wijze voortbrengende, dat men er tevens door geroerd en gestreeld werd. Ondertusschen is het lang reeds uitgemaakt, wat men van dien zang te denken hebbe. Onze tamme zwanen doen geen' bek open. Met de wilde zwanen hebben de natuurkundigen herhaalde proeven genomen, om haar tot zingen te brengen; maar de slotsom was steeds, dat zij ja geluiden voortbrengen, maar toch altijd alleen zoodanige geluiden, die in 't geheel niet den naam van zang mogen dragen.*]

Hoe barmhartiger zang, hoe aangenamer bij God. (Zie GOD.)
Ik heb die lijstertjes aan den zang gekend. (Zie LIJSTER.)
Ik zal u den zang van Luitje doen zingen. (Zie LUIT.)
Is de tong met goud bedropen, zoo zingt zij den bovenzang. (Zie GOUD.)
Liefde en zang Lijden geen' dwang. (Zie DWANG.)
Liever in der vogelen zang Dan in der ijzeren klank. (Zie IJZER.)
Men hoort aan den zang wel, wat vogel het is (*of:* Men kent den vogel aan zijn kwinken en tierelieren). (Zie VOGEL.)
Moeten is dwang, En huilen is kinderen-zang. (Zie DWANG.)
Zang verwildert. 5
Zij is geen vogeltje, welker zang altijd goed weêr beduidt. (Zie VOGEL.)
Zijn morgen- en zijn avond-zang: Zij geven niet denzelfden klank (*of:* Zijne morgensprookjes en avondpraatjes verschillen magtig, *ook wel:* Zijne morgen- en zijne avondredenen komen niet overeen). (Zie AVOND.)

---

1 Winschooten bl. 145.
2 Gruterus II. bl. 131. *Mergh* bl. 8.
3 Sartorius *tert.* I. 64.
4 *Adag. Thesaurus* bl. 46. v. Eijk II. bl. 99.
5 Gheurtz bl. 61.

Zoete zang Baart ondergang. (Zie ONDERGANG.)

ZANGER.

Een goed zanger, een goed slampamper. (Zie SLAMPAMPER.)

ZAT.

De een mag niet eten, en de ander is zat. 1

Die den buik vol heeft, meent ook, dat anderen zat zijn. (Zie BUIK.)

Hij is zat.

[*Men zegt dit van den man, die zich volgedronken heeft.*]

Ik zat, alle zaligen zat. (Zie ZALIG.)

ZATURDAG.

Dat is een zaturdags kind. (Zie KIND.)

Dat is een zaturdags werk. (Zie WERK.)

Geen zaturdag zoo kwaad, Of de zon schijnt vroeg of laat.

[*De Joden wandelen veel op sabbat; en nu meent het volksgeloof, in Amsterdam heerschend, dat de zon, om den wille der Joden, zich altijd voor korter of langer tijd op zaturdag vertoont.*]

Hij weet er net zooveel van als eene kraai van den zaturdag. (Zie KRAAI.)

Van den maandag tot den zaturdag. (Zie MAANDAG.)

Zij houden zaturdag.

ZAVEL.

Het zavel gaat te grond. (Zie GROND.)

Hij heeft een zavel in.

[*Daar een* zavelboom *een* jeneverboom *is, teekent men met deze spreekwijze den dronkaard.*]

ZEBEDEUS.

Het is een Zebedeus. 2

[*Men zegt dit van een' sukkelaar, omdat* ZEBEDEUS *geene beteekenis schijnt gehad te hebben dan als vader van* JACOBUS *en* JOHANNES, *en alzoo slechts voor anderen genoemd wordt.*]

Wie was de vader van de kinderen van Zebedeus? (Zie KIND.)

Zij zochten kinderen van Zebedeus te worden. (Zie KIND.)

ZEDEN.

Andere tijden, andere zeden. (Zie TIJD.)

De zeden uws vriends zult gij kennen, maar niet haten. (Zie VRIEND.)

Het is ligter, oude schoenen te verwerpen dan oude zeden. (Zie SCHOEN.)

In elk liedje eene goede zedeles. (Zie LES.)

Kwade gezelschappen (*ook wel:* redenen) bederven goede zeden (*of:* doen dolen). (Zie GEZELSCHAP.)

Kwade zeden en goede taarten moeten gebroken worden. (Zie TAART.)

Ligter kan men zijne slechte kleederen uitschudden dan slechte zeden. (Zie KLEED.)

O tijden! o zeden! (Zie TIJD.)

Uit de reden Kent men de zeden. (Zie REDEN.)

Verandering van stede Verandert niemands zeden. (Zie STEDE.)

Zoo menig land, zoo menigerlei zeden. (Zie LAND.)

ZEE.

Aan zee laten staan. 3

Aan zee wenden. 4

Alle baat helpt, zei de muis, en zij waterde in de zee. (Zie BAAT.)

Alle rivieren loopen in de zee. (Zie RIVIER.)

Beter arm te land, dan rijk op zee. (Zie ARME.)

Beter met een' ouden wagen in de heide dan met een nieuw schip op zee. (Zie HEIDE.)

Daar is onweêr in zee. (Zie ONWEDER.)

Daar verdrinken er meer in wijn- (*of:* jenever-) flesch (*of:* glas) dan in de zee. (Zie FLESCH.)

Dat het zeewater zoo zout is, komt van al de pekelharings, die erin zwemmen, zei de oude vrouw. (Zie HARING.)

Dat is eene groote wetering, zei de boer, en hij zag de zee. (Zie BOER.)

Dat is een mal (lastig, *of:* ongemakkelijk) zeeschip. (Zie SCHIP.)

Dat is vergeten, zei kapitein Schrijver, en hij voer zonder boter in zee. (Zie BOTER.)

Dat is zoo diep als de zee. 5

Dat kan al het water van de zee niet afwasschen. (Zie WATER.)

Den bezem op den mast, om de zee schoon te vegen. (Zie BEZEM.)

De visch aardt naar de zee. (Zie VISCH.)

De visschen bewonen de diepten der zee, de arenden zweven in de lucht, — men kan de eerste met een' haak, de laatste met een' pijl treffen; maar 's menschen hart is op geringen afstand niet te doorgronden. (Zie AFSTAND.)

De zee, een wijf, een vier: Elk is een kwaad dier. (Zie DIER.)

De zee is zonder water. (Zie WATER.)

De zee kan veel afwasschen. 6

De zee Maakt gedwee. 7

De zee verzwelgt veel. 8

De zee vuurt. 9

[*Het* vuren der zee, *dat is: haar* vurige stralen schieten, *is het phosphorische lichten der zee, meerder of minder sterk, naarmate van de meerder of minder snelle vaart van het schip. Dan eens spat dit licht in glinsterende sterren, dan weder in vurige klompen voor den boeg uit, om daarna in het kielwater te verdwijnen. Wat dit lichten of vuren is, of liever: waardoor het ontstaat, is nog niet uitgemaakt; maar zeker is het, dat het door wrijving wordt opgewekt. De zeelieden willen, dat het vooral sterk is bij een' opkomenden storm; en is dat zoo, dan zou* de zee vuurt *kunnen beteekenen: de zee wordt den zeeman vijandig, en schiet hare vurige stralen op hem uit, of wel: de zee waarschuwt hem, op zijne hoede te wezen.*]

De zee zal wat nieuws opwerpen. (Zie NIEUW.)

De zee zoekt vijgen. (Zie VIJG.)

Die de zee weet leêg te drinken, kan droogvoets aan land komen. (Zie LAND.)

Die een matroos van zoet water geboren is, zal kwalijk het zoute water der zee verdragen. (Zie MATROOS.)

---

1 Sartorius *tert.* VII. 14.
2 v. Duyse bl. 197.
3 Witsen bl. 482.
4 Witsen bl. 482.
5 Sancho-Pança bl. 59.
6 Sartorius *tert.* IV. 87.
7 Cats bl. 486. v. Eijk I. bl. 158. *Sexpl.* bl. 84. v. Lennep bl. 271.
8 Sartorius *tert.* IV. 87.
9 Winschooten bl. 345.

Die niet durft hazarderen, Zal de zee niet passeren. 1
Die niet ter zee vaart, weet niet, wat God is. (Zie GOD.)
Die op zee is, heeft den wind niet in zijne handen. (Zie HAND.)
Die ter zee gewend is, kan op het land niet aarden. (Zie LAND.)
Die veel over zee gaan, veranderen wel van lucht, maar niet van manieren. (Zie LUCHT.)
Die wil leeren bidden, moet zich op zee begeven.
Een boeijer Is een zeeknoeijer. (Zie BOEIJER.)
Eene zee van jammeren overdekte hem. (Zie JAMMER.)
Een goed geloof en eene kurken ziel: dan drijft men de zee over (*of:* altijd boven). (Zie GELOOF.)
Een schip op strand is eene baak in zee. (Zie BAAK.)
Een wrak in zee dient voor een baken. (Zie BAAK.)
Fielten goed te doen, is water in de zee te dragen. (Zie FIELT.)
Ga maar zee in.
Geene baar (*ook wel:* golf, *of:* zee) komt hem te hoog (*of:* te na). (Zie BAAR.)
Gij zijt de man niet, om zonder beschuit in zee te gaan. (Zie BESCHUIT.)
Het baat zooveel, alsof eene mug de zee wilde leêg drinken. (Zie MUG.)
Het is als de baren van de zee. (Zie BAAR.)
Het is eene openbare zee.
Het is koel op zee, zei de snijder, en hij voer over de Rotte. (Zie ROTTE.)
Het is (*of:* Zij zijn) in zee (*ook wel:* In zee steken, *of:* Zich in zee begeven). 2
Het is water (*ook wel:* een druppel) in de zee. (Zie DRUPPEL.)
Het is zoo gereed, alsof het in de zee lag, en dreef. 3
Het ligt toch niet in de zee.
[*Men zegt dit tot iemand, die eene groote beweging maakt over iets, dat niet moeijelijk te verkrijgen is.*]
Het lijkt wel verloren arbeid, zei gekke Dries, en hij wilde de zee leêg scheppen. (Zie ARBEID.)
Het schip, dat naar geen roer meer hoort, Wordt eindlijk in de zee versmoord. (Zie ROER.)
Het schip giert onder zee. (Zie SCHIP.)
Het was daar eene beroerde (*of:* holle) zee. 4
Het water loopt altijd naar de zee. (Zie WATER.)
Het zeegat of armoede is zijn voorland. (Zie ARMOEDE.)
Hij gaat diep (*of:* ver) met hem in zee. 5
Hij geeft op als de zee (*of:* als de baren van de zee). (Zie BAAR.)
Hij gelijkt de visch, die noch modderig noch zout wordt, door de onstuimigheid en door het zout der zee. (Zie MODDER.)
Hij heeft eene zee van geld. (Zie GELD.)
Hij heeft met eene te hooge zee willen zeilen.
Hij heeft zeevoeten (*of:* zeeschoenen). (Zie SCHOEN.)
Hij is al grooter zee overgevaren. 6
[*Hij is al grooter gevaren te boven gekomen, en ziet daarom tegen de mindere niet op.*]

Hij is eene grondelooze kolk (*of:* zee). (Zie GRON
Hij is een goed stuurman op zee. (Zie STUURMA
Hij is ter halver zee. 7
Hij is wel zeeziek; maar hij geeft niet over. 8
[*Die* zeeziek *is, moet gewoonlijk bra* (overgeven). *Is hij nu* wel zeeziek, *da gevoelt hij* wel *al het ongemak eener hem wone zaak; maar* geeft *hij toch* niet over, *is: weet hij zich te verharden, hij is de soon, die zich in het geval van* overgeven vindt, *maar die toch* niet overgeeft. *Men het van hem, die niet scheutig is, die gaarne afschuift, die* niet tot overgeven bewegen is, *hoe hij daartoe ook wordt gedr gen, dat is: van den gierigaard. Het spre woord bevat alzoo eene woordspeling.*]
Hij is zeehard. 9
[*Hij weet van wankelen noch bezwijken.*]
Hij ligt voor zee. 10
Hij meent, dat hem de zee over het lijf zal loop als hij den stuurman van hoog weêr hoort spr (Zie LIJF.)
Hij weet zooveel van de zeevaart als een speenv ken van vedelen. (Zie VAART.)
Hij wil de zee uitbranden. 11
Hij zal het schip wel over zee brengen. (Zie SCHI
Hij zeilt met eene te hooge zee.
Hij ziet veel onweêr te voren, om niet in zee gaan. (Zie ONWEDER.)
Hij zou de zee uitdrinken. 12
[*Hij tracht naar dingen, die onbereikb zijn.*]
Hij zou wel zeggen, dat in de zee geen water w (Zie WATER.)
Hoe holler zee, hoe sterker winden. (Zie WIND
Iemand te zee helpen. 13
[*Iemand in zijne ondernemingen alle h en bijstand verleenen.*]
Ik geloof eerder, dat de zee zonder water is, d dat ik dat geloof. (Zie WATER.)
Ik hoor aan uw praten wel, dat gij eerst versch zee komt.
Ik moet het schip aan de zee overgeven. (Z SCHIP.)
In zee arbeiden. 14
Kwel mij niet met oude zeebrieven en blinde kaart (Zie BRIEF.)
Men behoeft de gansche zee niet uit te drinken, te proeven, dat haar water zout is. (Zie WATE
Men vindt veel valken, die hun leven geen zee g zien hebben. (Zie LEVEN.)
Met al die zeestralen! (Zie STRAAL.)
Mij is al menig zeewater over het hoofd gega (Zie HOOFD.)
Neem 't mes naar de scheê, En 't schip naar zee. (Zie MES.)
Om de versche zoô ter zee gaan.
Onder de zee liggen geene balken. (Zie BALK.)
Onder zee leggen (*of:* gelegd zijn). 15
Over zee, over zand. (Zie ZAND.)

---

1 *Sel. Prov.* bl. 33.
2 Winschooten bl. 244. Gales bl. 11. v. Lennep bl. 271.
3 Tuinman II. bl. 113.
4 v. Eijk I. bl. 154. Modderman bl. 105.
5 Witsen bl. 5:3. Winschooten bl. 245. v. Eijk I. bl. 155.
6 Sartorius *tert.* I. 93, IX. 16. Witsen bl. 492. Winschooten bl. 177, 245. v. Alkemade bl. 164. v. Eijk I. bl. 142.
7 Witsen bl. 510.
8 Winschooten bl. 246.
9 Winschooten bl. 245, 246.
10 Witsen bl. 514.
11 de Brune bl. 471.
12 Sartorius *tert.* VIII. 77.
13 Winschooten bl. 245.
14 Witsen bl. 483.
15 Witsen bl. 491, 502. Winschooten bl 248.

Prijs de zee, maar blijf aan wal. (Zie WAL.)
Regt door zee gaan. 1
Van daar dan voort naar zee toe.
Wanneer de zeeëijeren breken, dan stinken ze meer, dan wanneer de landeijeren breken. (Zie EI.)
Wat zal de zee al opleveren (*of:* opwerpen)! 2
Wat zal men u koken? knollen met zeespek? (Zie KNOL.)
Werp hem in zee, en spoel hem de voeten. (Zie VOET.)
Wij komen met ééne zee aan land. (Zie LAND.)
Zaai geen geld op zee: 't mogt zinken. (Zie GELD.)
Zee en lucht zijn aan malkander. (Zie LUCHT.)
Zeeroovers, tegen huns gelijken, doen zelden goede zaken. (Zie GELIJK.)
Zee winnen. 3
Zijt gij van een goed verstand, Zoo eer de zee, en blijf te land. (Zie LAND.)
Zonder schip in zee gaan. (Zie SCHIP.)
Zoo er nog vuiler rog in zee was, hij zou mij aan boord komen (*of:* zijnen staart opsteken). (Zie BOORD.)
Zuidwesten snee, Noordoostenwind in zee. (Zie NOORDOOSTEN.)

ZEEF.

Dat is eene zeef, die geen nat houdt. (Zie NAT.)
Dat vrouwen weten, blijft gesloten Als melk, in eene zeef gegoten. (Zie MELK.)
Die ligt gelooft, schept het water met eene zeef. (Zie WATER.)
Het is, alsof het door eene zeef gezift is.
Het zal regenen, want de zeefkramers loopen. (Zie KRAMER.)
Hij gaat met eene zeef water halen. (Zie WATER.)
Hij loopt met eene zeef.
Hij slacht de zeef, die alleen het gruis behoudt, en de blom van zich wegwerpt. (Zie BLOM.)
Hij vangt regenwater in eene zeef. (Zie REGEN.)
Zoo digt (*ook wel:* Zoo lek) als eene zeef. 4

ZEEGROEN.

Oranje-zeegroen, gelijk den kok zijn baard. (Zie BAARD.)

ZEEL.

Aan een zwak touw (een krank zeel, *of:* een' kwaden reep) moet men zachtjes trekken. (Zie REEP.)
Als men den hond hangen wil, zoo krijgt men welhaast een zeel. (Zie HOND.)
Het zijn gezeelde ossen. (Zie OS.)
Hij heeft de ijzeren zelen aan. (Zie IJZER.)
Hij heeft de zelen op de hakken genomen. (Zie HAK.)
Hij is met een hennepzeel geboren. (Zie HENNEP.)
Zij trekken al één zeel. 5

ZEELAND.

Brabandsche lucht, Zeeuwsche renten. (Zie BRABAND.)
Het is eene Zeeuwsche beuzeling. (Zie BEUZELING.)
Hij gaapt als eene Zeeuwsche oester, die in de warmte komt. (Zie OESTER.)
Hij heeft er den haat op als een Zeeuwsche schipper op een' Zuidwester storm. (Zie HAAT.)
Holland, bol land; Zeeland, geen land: Ik houd het met den heikant. (Zie HEIDE.)

ZEELDRAAIJER.

Hij gaat voorwaarts gelijk de zeeldraaijers. 6
[*Omdat de zeeldraaijers hun handwerk achteruitgaande verrigten, wordt dit spreekwoord ironisch gebruikt, om averegtschen of slechts schijnbaren vooruitgang aan te duiden.*]

ZEEM.

Eene volle ziel treedt wel op honigzeem. (Zie HONIG.)
Verwacht niet veel van de menschen, dien gij het zeem om den mond strijkt, en weinig daarin steekt. (Zie MENSCH.)

Iemand zoo gedwee maken als een zeemlederen handschoen. (Zie HANDSCHOEN.)
Zijn geweten is een zeemlederen lap: het geeft en het neemt. (Zie GEWETEN.)

ZEEMAN.

De zeeluî zijn even rijk. 7
De zeeman noemt ze regte dwazen, Die visschen willen zonder azen. (Zie AAS.)
Een goed zeeman (*of:* schipper) valt wel eens over boord (zeilt wel eens tegen een' paal, *of:* wordt wel eens nat). (Zie BOORD.)
Een landman spreekt het liefst van zijne ossen, een zeeman van zijne stormen. (Zie LANDBOUWER.)
Zeeman, Geen man. (Zie MAN.)

ZEEMANSCHAP.

Dat gaat zijn zeemanschap veel te na.
Hij weet zeemanschap te gebruiken. 8
[„Seemanschap," *zegt* WINSCHOOTEN, *is* „kennis van de seevaart *en het regt, dat daar toe behoord, en hier van:* seemanschap gebruiken, *reedelijk en rekkelijk sijn." Men kan op zee niet altijd, zoo als men wil. Het manoeuvreren moet met veel overleg en naar de mogelijkheid der omstandigheden geschieden. Daarom gaat een zeeman meermalen buiten gewoonte of instructie, wanneer hij door weêr of wind als anderzins daartoe genoodzaakt wordt.*]

ZEEP.

Dat gaat zoo glad, alsof het met zeep besmeerd is. 9
Die een ezelshoofd wil wasschen, verspilt zijn water en zijne zeep. (Zie EZEL.)
Het huishouden kan om zeep loopen. (Zie HUISHOUDEN.)
Het is, alsof er zeep aan den pot gesmeerd is. (Zie POT.)
Het zijn zeepbellen. (Zie BEL.)
Hij heeft hem zonder zeep geschoren.
[*Hij heeft hem ongemakkelijk beetgenomen, al vrij wat afgezet.*]
Hij is om zeep. 10
[*Dat wil zeggen: hij is dood. Ofschoon verschillende afleidingen van dit spreekwoord worden gegeven, zal de door* TUINMAN *gegiste,*

---

1 Witsen bl. 506. Winschooten bl. 244, 299. v. Alkemade bl. 49. Tuinman I. bl. 142, 189, II. bl. 22. Martinet 81. Reddingius 44. d'Escury bl. 18. *Schoeps-Spreekw.* bl. 135. Koning bl. 33. v. Eijk I. bl. 156. *Zeespl.* bl. 79. v. Waesberge *Vrijen* bl. 68. Gufkema II. 36. Anton bl. 38. Modderman bl. 6. Bogaert bl. 91. Harrebomée *Tijd* bl. 289. v. Lennep bl. 173, 218. Roodhuijsen bl. 9.

2 Sartorius *tert.* VI. 29, VII. 87. Tuinman I. bl. 200, II. bl. 204. v. Eijk I. bl. 155. v. Lennep bl. 271.

3 Witsen bl. 516.

4 Gheurts bl. 35. Tuinman II. bl. 209.

5 Servilius bl. 47*.

6 Bogaert bl. 82.

7 v. Hall bl. 208-210.

8 Witsen bl. 516. Winschooten bl. 246. Tuinman I. *nal.* bl. 10. v. Eijk I. bl. 159. v. Dam bl. 129. v. Waesberge *Vrijen* bl. 59. v. Lennep bl. 273.

9 Tuinman II. bl. 163. Gales bl. 25.

10 Witsen 17. Tuinman II. bl. 226. Gales bl. 31. Everts bl. 345. v. Eijk I. *nal.* 84. de Jager *Bijdr.* 28. Sancho-Pança bl. 45. Bogaert bl. 81, 111.

en door BILDERDIJK, *in zijne* Aant. op C. HUYGENS' Koren-bloemen, VI. *bl.* 227, *stellig verzekerde verklaring waarschijnlijk wel de ware wezen, dat men hier te denken hebbe aan de kruisvaarten naar Jeruzalem. De* (*Jeruzalemsche*) *zeep, die men in dien togt zou medebrengen, bleef achter, daar de kruisvaarders veelal in de gevaren, aan den togt verbonden, omkwamen.*]

Hij is zoo wit als eene ingezeepte kraai. (Zie KRAAI.)

Laat komen de zeep, zei de meid, morgen zullen wij wasschen. (Zie MEID.)

Men moet geene zeep voor boter, geen stijfsel voor rijst verkoopen. (Zie BOTER.)

Waar iedereen zich alles aantrekt, daar gaat alles om zeep. 1

ZEER.

Daar het zeer is, daar is de hand. (Zie HAND.)

Dat is een ongelukkig zeer, zei Trijn, en zij kreeg een paar kakhielen. (Zie KAKHIEL.)

Dat is het oude zeer, zei Lazarus, en hij kraauwde zijn' kop. (Zie KOP.)

Dreigen doet geen zeer voelen. 2

Hartzeer en pijn eten vleesch en bloed. (Zie BLOED.)

Hartzeer is geen buikpijn. (Zie BUIK.)

Hartzeer is meisjes-verdriet. (Zie HART.)

Hartzeer slijt Met der tijd. (Zie HART.)

Het is een ongevoelig Lazarus-zeer, waaraan geene zalf te strijken is. (Zie LAZARUS.)

Het is nog oud zeer.

Hij brengt hem een deerlijk zeer aan (*of:* toe). 3

Hij is op zijn zeer geraakt (getast, *of:* getrapt). 4

Hij krabt de oude zeeren op. 5

Hij ziet zijn hartzeer. (Zie HART.)

Men bindt de doekjes wel, daar het zeer niet is. (Zie DOEK.)

Men kraauwt zich wel, al is er geen zeer. 6

Men moet een kwaad zeer niet ten halve genezen.

Mijn zeer is zoo goed als zijn schurft. (Zie SCHURFT.)

Niemand hinkt van (*of:* aan) eens anders zeer. 7

Oude zeeren breken ligtelijk weder op (*of:* zijn kwaad te heelen). 8

Waar geen eer is, Daar geen zeer is. (Zie EER.)

Zij groeijen in eens andermans zeer als de luizen. (Zie LUIS.)

ZEEUW.

Dat is een ronde Zeeuw (*of:* Goed rond, goed Zeeuwsch). (Zie ROND.)

ZEGEL.

Een rustig bezit van een derde deel van honderd jaren gaat voor alle zegel en brief. (Zie BEZITTING.)

Geld, geweld en gunst Breekt regt, zegel en kunst. (Zie GELD.)

Gij hebt daar zegel en brief van. (Zie BRIEF.)

Hang zulke zegels vrij eener zog voor het achterste. (Zie ACHTERSTE.)

Het eenvoudige is het zegel van het ware. (Zie EENVOUDIG.)

Het is bezegeld laken. (Zie LAKEN.)

Hij drukt er zijn zegel op.

Hij hecht (steekt, *of:* hangt) er zijn zegel aan.

[*Dat is: hij is met dat gevoelen, die uit... of die handelwijze in volkomen overeen... ming.* TUINMAN *zegt: „'t Is ontleent ... koopbrieven en diergelijke, waar aan ... Schepenen tot bekragtiging hun zegel hang...*

Hij heeft het zegel daarvan aan zijn hemd. (Zie HEMD.)

Mijn woord is mijn zegel. (Zie WOORD.)

ZEGEN.

Aan Godes zegen Is 't al gelegen. (Zie GOD.)

Bij loterij-geld is geen zegen. (Zie GELD.)

Gesmokkeld vleesch brengt geen' zegen aan. (Zie VLEESCH.)

In Godes wegen Is Godes zegen. (Zie GOD.)

In het huis van den geloovige woont rijke ze... (Zie GELOOVIG.)

Kinderen zijn een zegen des Heeren; Maar zij ... den de noppen van de kleêren. (Zie HEER.)

Wilt Ezau's staat voor u niet kiezen, En ... voor de jagt verliezen. (Zie EZAU.)

Zonder zegen wordt honig tot gal. (Zie GAL.)

ZEGEPRAAL.

Hoe moeijelijker strijd, hoe schooner zege... (Zie STRIJD.)

ZEGGER.

Het is een jabroêr (*of:* amenzegger). (Zie AM...

ZEIL.

Al de zeilen dragen. 10

[*Dat wil zeggen: alles loopt te zamen, ... eene goede uitkomst der zaak te gemoet te ... nen zien.* WINSCHOOTEN *brengt deze spr... wijze aldus bij: „Draagen werd de Seilen ... geschreeven, die de wind als draagen. Soo ... een Seeman:* alle de Seilen draagen, *d... alle de Seilen hebben de wind gevat, all... Seilen staan geswollen of gespannen van ... wind."*]

Alle zeilen bijzetten (*of:* bijhalen). 11

Alle zeilen blank (*ook wel:* Blank zeil maken (... spelen)). 12

[*Terwijl* WITSEN *bij deze spreekwijze ... van „wech zeilen" spreekt, en* V. LENNEP ... *alles op wagen" als hare beteekenis aan... denken* WINSCHOOTEN *en* TUINMAN, ... *te regt, aan de handelwijze der zee... (*TUINMAN *neemt er de vrijbuiters bij), ... alles voor goeden prijs verklaren.* V. A... MADE *zegt: „dit ziet op* CLAAS COMPA... *een voornaam Zeerover, die vriend nog vij... verschoonde, maar alles wegnam."*]

Als de wind in het zeil waait, moet de schoot ... vierd worden. (Zie SCHOOT.)

---

1 *Adag. Thesaurus* bl. 15.

2 v. d. Venne bl. 256.

3 Sartorius *pr.* V. 23.

4 Servilius bl. 166*. *Campen* bl. 100. Gheurtz bl. 37, 56. Zegerus bl. 37. de Brune bl. 235. Sartorius *pr.* VII. 42. Tuinman I. bl. 203, 293, II. bl. 100.

5 de Brune bl. 235. Tuinman II. bl. 203.

6 de Brune bl. 117, 210.

7 *Prov. seriosa* bl. 33. *Campen* bl. 8. Gheurtz bl. 12, 52. Zegerus bl. 46. 18 *Julij.* Gruterus I. bl. 116. Cats bl. 493, 502. v. d. Venne bl. 203. de Brune bl. 163, 374, 495. *Sel. Prov.* bl. 8, 209. v. Nyenborgh bl. 130. Pagenstecher II. v. Alkemade bl. 80, 115. Tuinman bl. 76, I. bl. 94, 166, II. bl. 100. v. Hasselt bl. 2. v. Moerbeek bl. 267. Gales bl. 33. Willems VII. 14. *Sermoen* bl. 49. Meijer bl. 5. v. Waesberge *Vrijen* bl. 52. v. Vloten bl. 369. Schrant bl. 275. Modderman bl. 149. Bogaert bl. 23.

8 *Campen* bl. 45. de Brune bl. 456, 457. Meijer bl. 22.

9 Servilius bl. 25*. Tuinman I. bl. 42, ... *Sept.* 26.

10 Winschooten bl. 48.

11 *Mergh* bl. 25. Winschooten bl. 2, 24. ... I. bl. 147, II. bl. 165. Gales bl. 30. v. ... 162, II. *nal.* bl. IV. Manvis bl. 124. ... bl. 15. Bogaert bl. 54, 55. v. Lennep bl. ... Schaberg bl. 66.

12 Witsen bl. 485. Winschooten bl. 2... v. ... made bl. 114, 129. Tuinman I. bl. 16, ... Lennep bl. 277.

Als het hemd (*of:* het zeil) scheurt, dan is (*of:* heeft) het een gat. (Zie GATEN.)
Als hij met hoog weêr zeil voert, dan kent hij zijn want wel. (Zie WANT.)
Als men onder zeil gegaan is, moet men aan boord blijven. (Zie BOORD.)
Als men zijn zeil te hooge stelt, Is 't ligtlijk, dat de wind het velt. (Zie WIND.)
Buijig weêr, klein zeil. (Zie WEDER.)
Dat zijn zeilen op stootgaren. (Zie GAREN.)
De zeilen liggen blind. 1
De zeilen ophalen (*of:* ophijschen). 2
De zeilen staan ter dragt. (Zie DRAGT.)
Die in toorn handelt, gaat in storm onder zeil. (Zie STORM.)
Die zijne zeilen te breed uitzet, loopt gevaar van om te slaan. (Zie GEVAAR.)
Een man zonder geld is een schip zonder zeilen. (Zie GELD.)
Een vrouwenhaar trekt meer dan een marszeil (*of:* kabeltouw). (Zie HAAR.)
Een zeil dood aanslaan. 3
Een zeil op den dijk. (Zie DIJK.)
Er komt een zuchtje in het zeil.
Haal (*of:* Bind) de zeilen in. 4
Heil in 't zeil drinken. (Zie HEIL.)
Het geluk blaast in het zeil. (Zie GELUK.)
Het is altemaal wind, zei Fop, en hij blies in het zeil. (Zie FOP.)
Het kleine zeil Geeft rust en heil. (Zie HEIL.)
Het waait daar eene bramzeilskoelte. (Zie BRAM.)
Het waait hem in 't zeiltje. 5
Het zeil gaat over. 6
Het zeil laten loopen. 7
Het zeil (*of:* Den schoot) aanhalen. (Zie SCHOOT.)
Het zeil (*of:* Den schoot) vieren. (Zie SCHOOT.)
Hier liggen wij met de zeilen voor den mast. (Zie MAST.)
Hij behoeft noch zeilen bij noch af te zetten. 8
Hij doet een reef in het zeil. (Zie REEF.)
Hij gaat er zeil op maken. 9
Hij gaat met de laatste schepen onder zeil. (Zie SCHIP.)
Hij gaat met haar onder zeil.
[*Dat wil zeggen: hij zal zich met haar in het huwelijk begeven.*]
Hij gaat op het zeil af. 10
Hij haalt zijn zeil te hoog (*of:* in top). (Zie TOP.)
Hij heeft den wind in zijne zeilen gekregen. (Zie WIND.)
Hij heeft de volle zeilen eerst aan den wind overgegeven, toen hij den kwaden hoek te boven was. (Zie HOEK.)
Hij heeft geen zeil voor dat schip. (Zie SCHIP.)
Hij heeft het zeiltje gestreken. 11
Hij houdt het zeil in den band. (Zie BAND.)
Hij is stijf onder zeil. 12
[*Dit spreekwoord bezigt men bij verschillende gelegenheden. Men verstaat er nl. door: hij is met zijn werk gereed; of: hij bevindt zich in staat, om het lang uit te houden; ook wel: hij is ingeslapen; en eindelijk: hij kan vrij wat sterken drank verdragen.*]
Hij komt met een opgestoken (opgezet, *of:* opgetogen) zeil aanzetten. 13
Hij komt met een vol zeil t'huis. (Zie HUIS.)
Hij laat de zeilen vallen. 14
Hij laat het marszeil op den rand loopen. (Zie MARS.)
Hij loopt met een nat zeil. 15
Hij moet zeil verminderen (*of:* zijn zeil intrekken). 16
Hij schept de zeilen. 17
[*Dat is: hij bevindt zich in ongewone omstandigheden, maar weet er zich wel uit te redden. „Dit wert gezegt," zoo leest men bij* WITSEN, *„als de zeilen op of tegen de masten leggen, en niet ter wintvang staen, uit oorzaeck van 't schip-draeiing, en dat men dan wint vangt met het verleggen van 't roer."*]
Hij trekt zijne zeilen in.
Hij trekt zijn zeil al hooger en hooger.
Hij voer er met eene bramzeilskoelte heen. (Zie BRAM.)
Hij voert groot (*of:* klein) zeil. 18
Hij voert veel zeil op een klein schip. (Zie SCHIP.)
Hij zal alles van-boven-neder halen met zijn stout zeil-voeren.
Hij zal den buik van het zeil gorden. (Zie BUIK.)
Hij zal het zeil moeten reven, en de vaart minderen. (Zie VAART.)
Hij zal met het voormarszeil betalen. (Zie MARS.)
Hij zet de lijzeilen bij. (Zie LIJ.)
Hij zet een' riem onder het zeil. (Zie RIEM.)
Klein schip, klein zeil. (Zie SCHIP.)
Komt wind vóór regen, Dan is er niet aan gelegen; Doch komt regen vóór wind, Berg dan je zeilen gezwind. (Zie REGEN.)
Laat het zeil bijstaan.
Men moet de zeilen naar den goeden wind stellen. (Zie WIND.)
Men moet een oog in het zeil houden. (Zie OOG.)
Men moet het zeil naar den wind zetten, zei de man, en hij zette zijne fok op den neus. (Zie FOK.)
Men moet het zeil niet te hoog halen (*of:* trekken). 19
Met de voorschepen te zeil wezen. (Zie SCHIP.)
Met een opgeregt (*of:* opgestreken) zeil iemand aan boord komen. (Zie BOORD.)
Met een staand zeil daar heen laveren.
Met volle zeilen. 20
[*Dat wil zeggen: met kracht en geweld.*]
Met zeil en treil (*of:* Zoo als het treilt en zeilt). (Zie TREIL.)

---

1 Witsen bl. 497.
2 Winschooten bl. 248.
3 Winschooten bl. 46, 248.
4 Winschooten bl. 93, 248. Modderman bl. 106. v. Lennep bl. 277.
5 Sartorius *sec.* V. 91. Winschooten bl. 249. v. Alkemade bl. 99. Tuinman I. bl. 142. v. d. Hulst bl. 15. d'Escury bl. 19. Bogaert bl. 29, 86. v. Lennep bl. 277.
6 Winschooten bl. 178.
7 Winschooten bl. 144.
8 Bogaert bl. 85.
9 Witsen bl. 516. Winschooten bl. 249. v. Eijk I. bl. 162. v. Lennep bl. 277.
10 Witsen bl. 502.
11 Winschooten bl. 249, 299. Gales bl. 19. v. Eijk I. bl. 164. v. Lennep bl. 278.
12 Witsen bl. 501. Winschooten bl. 249, 305. v. Eijk I. bl. 161, 162. v. Lennep bl. 151, 277.
13 Sartorius *pr.* IV. 27, *tert.* VI. 66. Witsen bl. 500. Winschooten bl. 249, 250. Tuinman I. bl. 147. d'Escury bl. 21. v. Eijk I. bl. 162. v. Lennep bl. 277.
14 Winschooten bl. 248, 249.
15 Winschooten bl. 250, 304. Tuinman I. bl. 370, *nal.* bl. 24, 25. v. Eijk I. bl. 162. v. d. Meer bl. 128. Modderman bl. 25. v. Lennep bl. 277.
16 Witsen bl. 498. Winschooten bl. 248, 348. Bogaert bl. 54.
17 Witsen bl. 516.
18 Witsen bl. 516. v. Eijk I. bl. 161.
19 Cats bl. 458, 479. de Brune bl. 270. *Sel. Prov.* bl. 27, 131, 134. Winschooten bl. 164. Bogaert bl. 83.
20 Winschooten bl. 250.

Onder een staand zeil is het goed roeijen. 1 (Zie de *Bijlage.*)
Op eens anders woord te zeil gaan. (Zie WOORD.)
Op zulk eene schuit past geen zoo overgroot zeil. (Zie SCHUIT.)
Schippers poozen niet, als zij onder zeil zijn. (Zie SCHIPPER.)
Smak het zeil om (*of:* Leg het zeil over). 2
Voer een laag zeil, of raak onder water. (Zie WATER.)
Wie zal op de zeilen passen?
Zet je zeil kant. (Zie KANT.)
Zijn schip voert te groote zeilen. (Zie SCHIP.)

ZEILSTEEN.

Hij trekt het al, gelijk de zeilsteen 't ijzer trekt. (Zie IJZER.)
Zij is een ware zeilsteen voor hem.

ZEISSEN.

De zeissen k... niet. 3

[*Het land moet niet maar altijd gemaaid worden, om er het meeste voordeel van te trekken.*]

De zeissen voedt den beemd. (Zie BEEMD.)
Eene kwade zeissen moet goede klavers hebben. (Zie KLAVER.)
Een slecht maaijer heeft nooit eene goede zeissen. (Zie MAAIJER.)
Het Maartgras hoort u niet (*of:* Maartgras komt niet voor de zeis). (Zie GRAS.)
Hij slaat zijne zeissen in eens andermans koren (*of:* oogst). (Zie KOREN.)
Hij weet zijne zeissen goed te slaan.

ZEKER.

Het is een zot, die het zekere voor het onzekere laat varen. (Zie ONZEKER.)

ZEKERHEID.

Als de roest zich eens in een uurwerk zet, daar is geen regel meer in zijne beweging, noch zekerheid in zijnen wijzer. (Zie BEWEGING.)
De wantrouw is de moeder der zekerheid. (Zie MOEDER.)
Het geschiedt om de zekerheid, zei dokter Hasius, en hij trok zijn mes tegen een Siams haantje. (Zie DOKTER.)
Zekerheid maakt rust. (Zie RUST.)

ZELDZAAM.

Zeldzaam is aangenaam. (Zie AANGENAAM.)

ZELF.

Zelf is goed kruid, zei de meid, en zij plukte zelf. (Zie KRUID.)
Zelf is het beste kruid; maar het wast niet in alle hoven. (Zie HOF.)

ZELFKANT.

De zelfkant is erger dan het laken. (Zie LAKEN.)
Hij is zoo wat van den zelfkant.

[*Dat wil zeggen: hij behoort ja nog tot de familie, maar het is alleen door aanhuwelijking en verre verwantschap. De spreekwijze is ontleend aan den breeden zoom van het laken. In denzelfden zin zegt men:* Het zijn vrienden van vriendswege. *De* vriend van den zelfkant *staat dus tegenover den* vriend van het lij[f] zelf.]

ZELLING.

Daar gaat een stroom als eene zelling. (Zie STROO[M.])
Het anker kentert in zijne zelling om. (Zie ANK[ER.])

ZEMELEN.

Alle graan heeft zijne zemelen. (Zie GRAAN.)
Die zich onder de zemelen laat mengen, zal v[an de] varkens gegeten worden. (Zie VARKEN.)
Eene rat, die zemelen eet, deugt bij het meel [niet.] (Zie MEEL.)
Het is een zemelknooper. (Zie KNOOPER.)
Menigeen verkoopt zijne zemelen zoo duur, al[s] zijne blom. (Zie BLOM.)
Men kan geen varken met zemelen mesten. [(Zie] VARKEN.)
Zoo kort malen als zemelen. 4

ZERK.

Hij is onder de zerken gekropen.

[*Men zegt dit van den doode.*]

ZERP.

Niet al te scherp, Noch al te zerp. (Zie SCH[...])

ZES.

Die dikwijls werpt, krijgt wel twee zessen.
Hij is van zessen klaar. 5

[*Dat wil zeggen: hij is rondom kla[ar ...] allen opzigte voor zijne betrekking ge[...] Het spreekwoord is aan de paarden ont[...] die, zullen ze schoon en voor het werk ge[...] zijn,* 4 *gave beenen en* 2 *goede oogen be[...] te bezitten.*]

Hij zet vijf, en haalt zes uit. (Zie VIJF.)
Ik zet het je in zessen.
Veel vieren en vijven (*of:* vijven en zessen). [(Zie] VIER.)
Zes tegen één. (Zie ÉÉN.)
Zij zet vijf, en zij beurt zes. (Zie VIJF.)

ZESTHALF.

Die heb ik gepierd, zei de boer, en hij gaf t[...] zesthalven voor acht stuivers. (Zie BOER.)

ZESTIEN.

Dat is een schoone vond, zei de boer, en hij s[...] een' zwavelstok in zestienen. (Zie BOER.)
Hij drinkt tegen den penning zestien op. [(Zie] PENNING.)
Hij is op den penning zestien. (Zie PENNING.)

ZESTIG.

Heb goeden moed, het zal nog wel kome[n, ...] besje, en ze was al zestig. (Zie BESJE.)
Zijt gij zestig (*of:* zeventig)? 6

[*Dat is: begint gij te suffen? omdat [...] wel eens beschouwt als een gevolg van d[en ou]derdom. Van welke omstandigheid deze spr[eek]wijze haar aanwezen verkreeg, kan ik [niet] bepalen. Wel weet ik, dat hij, die zesti[g jaar] oud is, zich van eene voogdij, waartoe hij [be]noemd wordt, kan verschoonen, en dat op [ze]ventig-jarigen leeftijd een hoogleeraar eme[ritus] wordt. De Romeinen hadden eene derge[lijke] spreekwijze als de onze; maar wij beh[oeven] daarom nog niet te veronderstellen, zoo al[s ...]*

1 *Prov. seriosa* bl. 34. *Campen* bl. 116. Gheurtz bl. 54. 3 *Sept.* Gruterus I. bl. 117. Cats bl. 458, 503. de Brune bl. 100, 483. Witsen bl. 501. Winschooten bl. 250. v. Alkemade bl. 105. Tuinman bl. 103, I. bl. 142. *Julij* 6. Gales bl. 12, 31. Everts bl. 227. v. d. Hulst bl. 15. d'Escury bl. 20. *Sermoen* bl. 52. v. Eijk I. bl. 115. *Verkl.* 8. Modderman bl. 115. v. Lennep bl. 178, 277.
2 Winschooten bl. 170, 176.
3 v. Alkemade bl. 45.
4 Tuinman I. bl. 334.
5 Witsen 377. Gales bl. 29. Everts bl. 223. v. Eijk II. bl. 69, III. bl. 85, 94. v. Wa[...] bl. 60. Mulder bl. 429. Modderman bl. 1[...] *[...]teelt* bl. 112. Roodhuijzen bl. 46.
6 Tuinman I. bl. 34. v. Zutphen I. [...] v. [...] 32. de Wendt-Posthumus I. bl. 69.

ZUTPHEN *doet, dat de onze van de Latijnsche zoude ontstaan zijn. Evenmin is er grond voor, om met* V. BIJK, *die zulks van* BRENDER À BRANDIS *overneemt, het ontstaan van onze spreekwijze bij de zestig Atheensche narren te zoeken.*]

ZET.

Dat is een heele zet.

[*Die taak is moeijelijk.*]

Dat is een Mennisten-zet. (Zie MENNIST.)

Dat is een vuile zet.

Hij geeft hem een' zet.

[*Dat is: een' steek onder water.*]

ZETEL.

Bij gebrek van eenen wijze zet men den zot in den zetel. (Zie GEBREK.)

De zetel der heeren Doet menigen mensch het harte verkeeren. (Zie HART.)

ZEUG.

Aan de vuilste zeug komt de grootste drek toe. (Zie DREK.)

Alle baat helpt: de zog hapt naar de mug. (Zie BAAT.)

Als de zog Tot den trog. (Zie TROG.)

Als de zog zat is, dan werpt zij den trog om. (Zie TROG.)

Als men de zog in den nek kittelt, gaat zij in het slijk liggen. (Zie NEK.)

Dan is hunne zeug vet.

Dat hoort de zog liever dan op het orgel spelen. (Zie ORGEL.)

Dat past hem als de zadel aan eene zog. (Zie ZADEL.)

De gewasschen zeug wentelt zich in het slijk. (Zie SLIJK.)

De honig is voor de zeugen niet. (Zie HONIG.)

De stille zeug eet al den draf op. (Zie DRAF.)

De vette zeug weet weinig, hoe de magere te moede is. 1

De wijven hebben drie huiden, te weten: eene hondenhuid, eene zeugenhuid en eene menschenhuid. (Zie HOND.)

De zeug gaat daar om den haard. (Zie HAARD.)

De zeug heeft liever draf dan rozen. (Zie DRAF.)

De zeug is met den tap gaan loopen. (Zie TAP.)

De zeug vindt eer een' drek dan een stuk gouds. (Zie DREK.)

De zeug ziet geen' drek aan. (Zie DREK.)

Eene koe (*of:* zeug) moet men geene gouden huif opzetten. (Zie GOUD.)

Hang zulke zegels vrij eener zog voor het achterste. (Zie ACHTERSTE.)

Hierna Mei, zei de zeug, toen sloeg haar de hagel voor den aars. (Zie AARS.)

Hier trekt de zeug den tap uit. (Zie TAP.)

Hij is er zoo schielijk af te krijgen, als eene zog van eene appelmand. (Zie APPEL.)

Hij is er zoo wel ontvangen als de zog bij den Jood in huis. (Zie HUIS.)

Hij scheidt er zich uit als de zeug uit de varkens. (Zie VARKEN.)

Hij slacht Wiggert Wiggerts (*of:* Reiger Reigers), een' kenner van alle vogelen: hij zag eene zog (*of:* een' rog) voor eene tortelduif aan. (Zie KENNER.)

Hij wil de zog veel te net maken. 2

Luipende zeugen eten duivels draf. (Zie DRAF.)

Met de zeug door ééne school loopen. (Zie SCHOOL.)

Wanneer men eene zog een gouden kleed aantrok, zoo lag zij toch midden in den drek. (Zie DREK.)

Wat de zeug doet, moeten de biggen ontgelden. (Zie BIG.)

Wat maakt de zog aan het spinrokken! (Zie SPINROKKEN.)

Wat weet eene koe (*of:* zeug) van saffraan eten! (Zie KOE.)

Zij zijn als een troep biggen uit eene vruchtbare zeug voortgekomen. (Zie BIG.)

ZEUR.

Om eene leur of eene zeur (*ook wel:* Om een' dol en eene leur). (Zie DOL.)

ZEVEN.

Alle ding is zeven. (Zie DING.)

Hij brengt er drie om met eene kaars, en zeven met een' kandelaar. (Zie DRIE.)

Hij heeft er al zeven te voren (*of:* boven een ander vooruit). 3

Hij is half zeven.

[*Dat wil zeggen: hij is zoo dronken, dat hij niet staan kan. Zijn* scheef loopen, *is misschien de oorzaak van dit zeggen, even gelijk het* scheef staan *der muts, als men zegt:* Hij zet zijne muts op half elf (*of:* half zeven).]

Hij kan er zeven doen dansen, en staan zelf niet stil.

[*Hij brengt alles in beweging.*]

Hij moet in (*of:* Hij heeft) nommer zeven. (Zie NOMMER.)

Hij zet zijne muts op half elf (*of:* half zeven). (Zie ELF.)

Zeven en zeven aan een' bak. (Zie BAK.)

Zeven is eene galg vol. (Zie GALG.)

Zij kunnen met hun zevenen zooveel niet uitwisschen, als één schoorsteenveger kan vuil maken. (Zie SCHOORSTEENVEGER.)

ZEVENGESTERNTE.

Dat is het wapen van Haarlem, zei Gijsje, en hij zag het zevengesternte. (Zie GIJS.)

Hij weet er zooveel van als eene kat van het zevengesternte. (Zie KAT.)

Iemand 's middags het zevengesternte wijzen. (Zie MIDDAG.)

ZEVENTIG.

Zijt gij zestig (*of:* zeventig)? (Zie ZESTIG.)

ZEVENTIGER.

Het is de jongheid, zei besje, en toen speelde een zeventiger met buitelmannetjes. (Zie BESJE.)

ZIEK.

Als de dokter komt, is de zieke beter. (Zie DOKTER.)

Als de zieken dun k....., Laten zij de apothekers bakken. (Zie APOTHEKER.)

Als het gasthuis brandt, kent men de zieken. (Zie GASTHUIS.)

Als wij ziek zijn, wil de geheele wereld ons een drankje koken. (Zie DRANK.)

Dat is, om landziekig te worden. (Zie LAND.)

De doode heeft geen' vriend, de zieke eenen halven. (Zie DOODE.)

Den dokter halen, als de zieke dood is. (Zie DOKTER.)

---

1 de Brune bl. 12. Tuinman I. bl. 359.

2 Servilius bl. 270.

3 *Campen* bl. 93. Meijer bl. 43.

De oogen van den zieke kunnen geen licht verdragen. (Zie LICHT.)
Die oud is, of ziek, of moê, Dien komt alleen het rusten toe. (Zie MOEDE.)
Die te veel eet, wordt ziek.
Een troostelijk woord is der zieken spijs. (Zie SPIJS.)
Eet gij salade zonder wijn, Gij zijt in nood, om ziek te zijn. (Zie NOOD.)
Het is nog vroeg in het gasthuis: de zieken slapen nog. (Zie GASTHUIS.)
Het is te ongezond, om ziek te zijn.
Hij is altijd ziek en nooit dood. (Zie DOODE.)
Hij is buikziek. (Zie BUIK.)
Hij is er ziek aan.

[*Men zegt dit, wanneer iemand van eene zaak gaarne af wil zijn.*]

Hij is hard ziek.

[*Hij heeft groot gebrek aan het vermogen, om anderen wat mede te deelen.*]

Hij is venster-ziek, niet deur-ziek. (Zie DEUR.)
Hij is wel zeeziek; maar hij geeft niet over. (Zie ZEE.)
Hij is wervel-ziek. (Zie WERVEL.)
Hij ziet er zoo sober uit, alsof hij zeven jaren aan de lepelzucht geleden had (*of:* Hij is ziek aan de lepelzucht). (Zie JAAR.)
Toen de zieke weêr genas, Was 't erger, dan 't te voren was. 1
Wie een ding vindt, eer het verloren is, die sterft, eer hij ziek is. (Zie DING.)
Wie van het minnen ziek is, zal hoenderpooten eten. (Zie HOEN.)
Wij zijn al even ziek. 2
Zal men een' zieke vragen, of hij gezond wil worden! (Zie GEZOND.)
Zieken en gezonden Hebben niet eener stonden. (Zie GEZOND.)
Zij zijn niet al ziek, die stenen. 3

ZIEKTE.

Als de ziekte in merg en bloed is, komt de drank te kort. (Zie BLOED.)
Bij mij in huis is de knorziekte, zei Pieter. (Zie HUIS.)
Daar kan geene ergere ziekte wezen, dan die niet genezen wil zijn. 4
De lange ziekte is de gewisse dood. (Zie DOOD.)
De remedie is al zoo zorgelijk als de ziekte zelve. (Zie REMEDIE.)
De ziekte komt met haast gereden, En gaat met langzame ezels-schreden. (Zie EZEL.)
De ziekte moet tijd hebben, om te genezen. (Zie TIJD.)
De ziekte van den wolf is het behoud van het schaap. (Zie BEHOUD.)
De ziekte wordt hoe langer hoe oolijker.
Die van eene ziekte weder instort, heeft een grooter kwaad. (Zie KWAAD.)
Eene slapelooze jeugd ligt op het ziekbed. (Zie BED.)
Een goed gepoetst paard Blijft voor ziekte bewaard. (Zie PAARD.)
Geen kwaad, dat verder is verspreid, Dan ziekten en onwetendheid. (Zie KWAAD.)
Het is eene zoete ziekte, die vreugde geeft. (Zie VREUGDE.)
Hij geneest alle ziekten met hetzelfde recept. (Zie RECEPT.)
Hij heeft de geldziekte (*of:* geldzucht). (Zie GELD.)
Hij heeft de hondenziekte. (Zie HOND.)
Jonge kinders moeten spelen, Of van pijn en ziekte kwelen. (Zie KIND.)
Na groote ziekte zeven jaar te fraaijer. (Zie JAAR.)
Ouderdom is ziekte genoeg. (Zie OUDERDOM.)
Rijke lieden ziekte en arme lieden weelde wordt men spoedig gewaar. (Zie LIEDEN.)
Rijke lieden ziekte en schamele lieden pannekoeken verneemt (*of:* ruikt) men verre. (Zie KOEK.)
Tegen de ziekte zijn middelen te gebruiken, tegen den Godswil niet. (Zie GOD.)
Uit groote ziekte komt men tot groote (*of:* langdurige) gezondheid. (Zie GEZONDHEID.)
Van ziekte of bedevaart wordt niemand beter. (Zie BEDEVAART.)
Voor de ziekte is soms baat (*of:* Voor alle ding is nog eens baat), Maar voor den dood is geen raad. (Zie BAAT.)
Wanneer meest al de lieden zijn Bevrijd van koorts, en zonder pijn: Dat 's ziekte voor den medicijn. (Zie KOORTS.)
Ziekte drukt, maar gezondheid voelt men niet. (Zie GEZONDHEID.)
Ziekte spaart brood, maar geen geld. (Zie BROOD.)

ZIEL.

Als de zielmis gelezen is, vergeet men den doode. (Zie DOODE.)
Als 't geldje in de kist klinkt, Het zieltje uit de hel springt. (Zie GELD.)
Al zwemt het lijf in vollen lust, De ziel is daarbij niet gerust. (Zie LIJF.)
Broeders gekijf Komt om (*of:* Gaat aan) ziel en lijf. (Zie BROEDER.)
Brugman zocht zielen, en ik zoek geld. (Zie BRUGMAN.)
Daar zit geene ziel in.
Dat bewijst niets voor de onsterfelijkheid der ziel. (Zie ONSTERFELIJKHEID.)
Dat gaat mij door de ziel.
Dat is de ziel van de zaak. (Zie ZAAK.)
De adel der ziel is meer waardig dan alle adel des geslachts. (Zie ADEL.)
De boer zit op een' cent, als de duivel op eene ziel. (Zie BOER.)
De duivel is een arm gezel: hij heeft noch lijf noch ziel. (Zie DUIVEL.)
De mond, die liegt, doodt de ziel. (Zie MOND.)
De wolf hapt nog naar het schaap, als hem de ziel uitgaat. (Zie SCHAAP.)
De wolf zal geene zielen eten. (Zie WOLF.)
De ziele smelt, Als 't ligchaam kwelt. (Zie LIGCHAAM.)
De ziel is een omvleeschde engel; Het lijf is een onrein gemengel. (Zie ENGEL.)
De ziel is erin verroest. 5
De ziel rammelt hem in 't lijf. (Zie LIJF.)
De ziel wordt met de el niet uitgemeten. (Zie EL.)
De zonde schendt ligchaam en ziel. (Zie LIGCHAAM.)
Eene goedė ziel weet van alle steenen brood te maken. (Zie BROOD.)

---

1 Tuinman I. bl. 315. v. Zutphen *Duivel* bl. 419. Modderman bl. 124.
2 *Adag. quædam* bl. 68.
3 *Prov. seriosa* bl. 47. Gruterus III. bl. 176.
4 Willems VIII. 86.
5 Tuinman I. bl. 316. Sancho-Pança bl. 42.

Eene volle ziel treedt wel op honigzeem. (Zie HONIG.)
Eene vrouw zonder man is eene vrouw zonder ziel. (Zie MAN.)
Een goed geloof en eene kurken ziel: dan drijft men de zee over (*of:* altijd boven). (Zie GELOOF.)
Een man zonder vrouw is eene keuken zonder vuur (een schip zonder kiel, *of:* een ligchaam zonder ziel). (Zie KEUKEN.)
Eerst de ziel over het rak gehangen, dan naar deugd omgezien. (Zie DEUGD.)
Eten en drinken houdt ziel en ligchaam bij elkander. (Zie LIGCHAAM.)
Geld is de ziel van de negotie. (Zie GELD.)
God hebbe die ziel. (Zie GOD.)
God maakt de ziel in hare zwakheid sterk. (Zie GOD.)
God zij zijner ziele genadig. (Zie GOD.)
Goed verloren, niet verloren; Moed verloren, veel verloren; Eer verloren, meer verloren; Ziel verloren, al verloren. (Zie EER.)
Het gelaat is de spiegel der ziel. (Zie GELAAT.)
Het huisje van de ziel. (Zie HUIS.)
Het is, alsof zijn zieltje op een kruiwagentje reed. (Zie KRUIWAGEN.)
Het is een buikje vol zielen. (Zie BUIK.)
Het is eene grappige ziel (*ook wel:* een grappige duivel): de drollen hangen zijn gat uit. (Zie DROL.)
Het is eene wandelende ziel. 1
Het is een ligchaam zonder ziel. (Zie LIGCHAAM.)
Het is een zieltje zonder ziel.
Het is een zieltje zonder zorg.
Het is een zielverkooper. (Zie VERKOOPER.)
Het kleeft op malkander als de duivel op de ziel van een' monnik. (Zie DUIVEL.)
Het ligchaam is een stinkend kleed, dat de ziel bederft. (Zie KLEED.)
Het lijf der galg, en de ziel dengenen, die ze wil, zei de deugniet. (Zie DEUGNIET.)
Het moet een slechte duivel zijn, die zich van zulk eenen eene ziel laat ontnemen. (Zie DUIVEL.)
Het zijn zieltjes van potaarde. (Zie AARDE.)
Hij bezit zijne ziel in lijdzaamheid. (Zie LIJDZAAMHEID.)
Hij gaapt ernaar als de duivel naar eene ziel. (Zie DUIVEL.)
Hij hangt er met lijf en ziel aan. (Zie LIJF.)
Hij heeft een stuk van een oud net gegeten, waardoor hem de ziel in het lijf verward is. (Zie LIJF.)
Hij heeft een zieltje, week als was. (Zie WAS.)
Hij houdt zijne ziel tusschen zijne tanden. (Zie TAND.)
Hij is al voor lang naar de oudvaderen (*of:* ter ziele) gereisd. (Zie VOORVADEREN.)
Hij is erbij, eer er nog eene Christen-ziel van weet. (Zie CHRISTEN.)
Hij is ermede verlegen als Anna met hare moêrs (*of:* mans) ziel. (Zie ANNA.)
Hij is er met lijf en ziel voor. (Zie LIJF.)
Hij is moederziel alleen. (Zie MOEDER.)
Hij is op de duiten, als de duivel op een zieltje. (Zie DUIT.)
Hij is ter ziele.

[*Dat wil zeggen: overleden.*]

Hij krijgt (*of:* geeft hem wat) op zijne ziel. 2
Hij legt er zich met hart en ziel op toe. (Zie HART.)
Hij loopt met zijne ziel onder den arm. (Zie ARM.)
Hij steent, of hem de ziel achter uit wou.
Hij wil hem op zijn' bast slaan, dat zijn zieltje op zijn' rug blijft hangen. (Zie BAST.)
Hij wil zijne ziel niet verbrouwen. 3
Hij wil zijne ziel niet vermeten. 4

[*In de beide laatste spreekwoorden wil men zeggen: hij zal zijne ziel geene schade doen door slecht te brouwen, dat is: door slechte zaken onder zijn brouwsel te mengen, — of door slecht te meten, dat is: door geene goede maat te geven.*]

Hij zou zijne ziel aan den duivel verkoopen. (Zie DUIVEL.)
Hoe hooger hart, hoe lager ziel. (Zie HART.)
Hoe komt de duivel aan een zieltje? (Zie DUIVEL.)
Hoe meer zieltjes, hoe meer vreugd. (Zie VREUGDE.)
Ik mag het met hart en ziel lijden. (Zie HART.)
Koperen geld, koperen zielmis. (Zie GELD.)
Leugen, zonder nood, Brengt de ziel ter dood. (Zie DOOD.)
Licht in de kamer geeft licht aan de ziel. (Zie KAMER.)
Man en wijf Zijn twee zielen in één lijf. (Zie LIJF.)
Menigeen verdoemt, om vrouw en kinder-wille, lijf en ziel. (Zie KIND.)
Met ziel en zin.
Over des duivels ziel koopen. (Zie DUIVEL.)
Wie rijk wil worden, moet zijne ziel eenen tijd lang op den tuin hangen, en als hij rijk is, haar er weder afnemen. (Zie RIJKE.)
Zalig is het lijf, dat voor de ziel arbeidt (*of:* lijdt). (Zie LIJF.)
Zij hangt hem aan met lijf en ziel. (Zie LIJF.)
Zij is meerder verloren dan Judas' ziel. (Zie JUDAS.)
Zijnen buik eene zielmis doen. (Zie BUIK.)
Zijne ziel in het gras jagen. (Zie GRAS.)
Zijne ziel is al naar Frankrijk. (Zie FRANKRIJK.)
Zijne ziel is hem in 't lijf geworteld. (Zie LIJF.)
Zij zijn één hart en ééne ziel. (Zie HART.)
Zoek vreugd, staat, rijkdom, Oost en West, Uw ziele weldoen is u 't best. (Zie OOSTEN.)
Zoo moet God u aan de ziel tasten. (Zie GOD.)

Een knoopsgat maken, dat er de ziel door ontvliegt. (Zie GATEN.)
Hij heeft eene ziel in de asch gevonden. (Zie ASCH.)

ZIERIKZEE.

Dat is Zierikzeesche jicht. (Zie JICHT.)

ZIFTER.

Het is een muggezifter. (Zie MUG.)

ZIJ.

Het is een hij om eene zij (*of:* een vrijer om eene vrijster). (Zie HIJ.)
Is het een hij of eene zij? (Zie HIJ.)

ZIJDE.

Alles is goed, zoo lang de zijde het vuur van de keuken niet uitdooft. (Zie KEUKEN.)
Dat de dwazen zooveel niet versnipperden, zijde en laken ware beterkoop. (Zie DWAAS.)

---

1 Tuinman I. bl. 160. v. Eijk III. bl. 97. Bogaert bl. 40.
2 Servilius bl. 190*.
3 de Brune bl. 467. Sartorius *tert.* II. 95.
4 Sartorius *tert.* II. 89.

De hoovaardij schuilt zoowel in wollen laken als in zijden stoffen; maar schaamte moet deksel hebben. (Zie DEKSEL.)
De liefde schuilt zoowel onder de grove pij als onder het zijden kleed. (Zie KLEED.)
Eene lederen beurs zal geene zijden beurs worden, al doet men daar veel geld in. (Zie BEURS.)
Fluweel en zijde is zeldzaam kruid: Het bluscht het vuur der keuken uit. (Zie FLUWEEL.)
Het is niet noodig, dat men zakken met zijde naait: men doet het wel met blaauw garen. (Zie GAREN.)
Het is zoo zacht als zij. 1
Het past erbij als een zijden doek op een' varkenskop. (Zie DOEK.)
Hij zal er geene zijde bij (*of:* van) spinnen. 2
Men kan niet altijd zijde spinnen. 3 (Zie de *Bijlage.*)
Overal is zijde met floret gemengd. (Zie FLORET.)
Schapen en zijdewormen worden meest geëerd bij groote en kleine menschen. (Zie MENSCH.)
Stap op met je zijden kousen en spaansch-lederen schoenen. (Zie KOUS.)
Van grof werk kan men geene fijne zijde spinnen. (Zie WERK.)
Wij kunnen niet allen zijde spinnen. 4
Zijn leven hangt aan eenen zijden draad. (Zie DRAAD.)

Aan iemands groene zijde zitten.
Alles heeft zijne goede en zijne kwade zijde.
Als de aap een houten rapiertje op zijde heeft, meent hij don Diëgo van Salamanca te zijn. (Zie AAP.)
Als de beleefdheid (vriendschap, *of:* liefde) slechts van ééne zijde komt, duurt zij niet lang. (Zie BELEEFDHEID.)
Als er een pendant van haar komt, dan zullen we ze aan de beide zijden van den schoorsteen plaatsen. (Zie PENDANT.)
Daar kan geen ding zoo kwaad zijn, of het is nog wel ergens goed voor (*ook wel:* of het heeft toch zijne goede zijde). (Zie DING.)
Dat is de keerzijde van den penning. (Zie PENNING.)
Dat kind gaat over beide zijden mank. (Zie KIND.)
Dat mes snijdt aan alle kanten (*of:* aan beide zijden). (Zie KANT.)
De grim aan de eene zijde zetten. (Zie GRIM.)
De koe is op de regte zijde gevallen. (Zie KOE.)
De muts staat hem op zij. (Zie MUTS.)
Den hypocriet aan de eene zijde zetten. (Zie HYPOCRIET.)
De nood voorbij, God staat ter zij. (Zie GOD.)
Den zwartselpot op zijde dragen. (Zie POT.)
De pollepel hangt hem op zijde. (Zie LEPEL.)
Die het eerst begint te schelden, heeft het onregt aan zijne zijde. (Zie ONREGT.)
Die matig den darm vult, van pas den nek warm houdt, en zijne vrouw verre van zijne zijde verwijdert, leeft in gezondheid. (Zie DARM.)
Die schamen en mijden, Staan dikwijls ter zijden. 5
Die zich met den inktpot geneert, moet den koker aan de regte zijde hangen. (Zie INKT.)
Elke medaille heeft twee zijden (*of:* eene keerzijde). (Zie MEDAILLE.)
Elk speurt, aan welke zijde zijn brood best geboterd zal worden. (Zie BOTER.)
Geef mij aan de andere zijde ook wat. 6

[TUINMAN *zegt, dat dit spreekwoord genomen is uit* Matth. 6 [*lees:* V]: 39. *Maar daar het gebezigd wordt van aangename zaken, en uit kortswijl, zou het misbruik al zeer grof, en de voorstelling daarenboven onnatuurlijk zijn.*]

Hebt gij een water-hart, gij moet geen staal aan uwe zijde dragen. (Zie HART.)
Het is een ootmoedige schalk: hij kan het hoofd over ééne zijde laten hangen (*of:* op den schouder leggen). (Zie HOOFD.)
Het varken is op de regter zijde gevallen. (Zie VARKEN.)
Hij draagt den fleempot altijd op zijde. (Zie POT.)
Hij hangt over beide zijden (*of:* boorden). (Zie BOORD.)
Hij heeft de lagchers op zijne zijde. (Zie LAGCHER.)
Hij heeft geen' tijd, om zijn zijdgeweer te trekken. (Zie GEWEER.)
Hij heeft gierst gegeten: zijn hoofd staat op zij. (Zie GIERST.)
Hij heeft het regt aan zijne zijde. (Zie REGT.)
Hij hinkt op (*of:* gaat mank aan) beide zijden. 7 (Zie de *Bijlage.*)

[*Dit spreekwoord is misschien ontleend aan* 1 Kon. XVIII : 21.]

Hij kaatst over beide zijden. 8
Hij kraauwt aan de zijde, daar de beurs hangt. (Zie BEURS.)
Hij loert als eene kat op eene zij spek. (Zie KAT.)
Hij maakt zijsprongen. (Zie SPRONG.)
Hij onderzoekt, wat de menschen aan de andere zijde van de linie doen. (Zie LINIE.)
Hij pakt (*of:* vat) hem aan zijne zwakste zijde aan.
Hij steekt de lont aan beide zijden aan. (Zie LONT.)
Hij zeilt hem in de zijde. 9

[*Dat is: hij benadeelt hem voorbedachtelijk op de meest mogelijke wijze. Wanneer de voorsteven van een schip in de zijde van een ander schip stoot, wordt het aan het zwakste deel aangetast.*]

Iemand op zij liggen (*of:* Aan iemands zij liggen). 10
Iemand over zij (*of:* over schouder) aanzien. (Zie SCHOUDER.)
In het huwelijk moet men van weêrszijden één oog toedoen. (Zie HUWELIJK.)
Leg af je zijdgeweer, Gij zijt geen krijgsman meer. (Zie GEWEER.)
Men moet het schip aan de eene of andere zijde sturen. (Zie SCHIP.)
Met eene metworst naar eene zij spek smijten. (Zie SPEK.)
Nood moet de schaamschoenen aan eene zijde zetten. (Zie NOOD.)
Scherts ter zijde. (Zie SCHERTS.)
Van zwaard- en spilzijde. (Zie SPIL.)
't Vergelijken staat u vrij: Kies de beste aan uw zij. (Zie GOEDE.)
Zij heeft de tasch op zij. (Zie TASCH.)
Zij vrijt hem (*of:* heeft hem lief) op de zijde, daar hem de tasch hangt. (Zie TASCH.)

---

1 Lublink *Verh.* bl. 101.
2 *Campen* bl. 95. *Mergh* bl. 24. v. Alkemade bl. 62. Tuinman I. bl. 134. *Jan.* 23. v. Eijk III. bl. 31.
3 *Campen* bl. 80. Gruterus III. bl. 159. Meijer bl. 77.
4 *Sel. Prov.* bl. 9.
5 Gruterus III. bl. 138. Cats bl. 464. Meijer bl. 90.
6 Tuinman I. bl. 363.
7 *Campen* bl. 102. Idinau bl. 262. de Brune bl. 42, 178. Tuinman I. bl. 194, II. bl. 172. Modderman bl. 49.
8 Sartorius *pr.* VII. 67.
9 Winschooten bl. 250, 253. v. Eijk I. bl. 163. Lennep bl. 278.
10 Winschooten bl. 253.

ZIJN.

Hij is van het zijne.

[*In Drenthe beteekent dat: hij is krankzinnig.*]

ZILVER.

Dat is met zilveren pannen gedekt. (Zie PAN.)
De wijn smaakt beter, al naardat het zilver is. (Zie WIJN.)
Een goede naam Is beter dan een zilverkraam. (Zie KRAAM.)
Een goed vriend is beter dan zilver en goud. (Zie GOUD.)
Een zilveren hamer verbreekt ijzeren deuren. (Zie DEUR.)
Het is goed, met de zilveren spil te spinnen. (Zie SPIL.)
Het is zoo goed als gelouterd zilver. 1
Het is zoo zuiver (rein, *of:* schoon) als zilver. 2
Het zilver heeft een' zilverklank. (Zie KLANK.)
Hij heeft ook al een' zilveren lepel in den mond. (Zie LEPEL.)
Hij is geschoten met eenen zilveren boog. (Zie BOOG.)
Hij schiet met zilveren hagel. (Zie HAGEL.)
Iets voor valsch zilver houden. 3
Ik heb alles van goud en zilver, zelfs mijne koperen ketels, zei de grootspreker. (Zie GOUD.)
Met den zilveren (*of:* gouden) hengel visschen. (Zie GOUD.)
Niets is zoo goed, zilver noch goud, als te leven buiten schuld. (Zie GOUD.)
Spreken is zilver, zwijgen is goud. (Zie GOUD.)
Verstand is meer waard dan goud of zilver. (Zie GOUD.)
Wij zijn zoo zalig in voddebaai als in goud- of zilverlaken. (Zie BAAI.)
Zend hem naar den berg Potosi, dan kan hij zilver graven. (Zie BERG.)
Zij is zijn zilverwerk. (Zie WERK.)
Zilver is geen goud waard. (Zie GOUD.)
Zilverwerk is zoo goed als geld in huis. (Zie GELD.)

ZIN.

Alles met zinnen. 4
Als Maria Lichtmis de klei wegdraagt, dan kalven de koeijen en legt de hin: Dan gaat het den boeren naar den zin. (Zie BOER.)
Andre visschen, andre vinnen; Andre lieden, andre zinnen. (Zie LIEDEN.)
Arme lieden, arme zinnen. (Zie LIEDEN.)
Arme lieden hebben eenen zin meer dan anderen. (Zie LIEDEN.)
Berooide beurs, berooide zinnen. (Zie BEURS.)
Boter maakt zoeten zin. (Zie BOTER.)
Daar zou men arme zinnen van krijgen.
Dat is een man van zijnen zin. (Zie MAN.)
De duivel zelfs is goed, als hij zijn' zin heeft. (Zie DUIVEL.)
De een heeft zin in de moeder en de ander in de dochter, en zoo geraken zij beide aan den man. (Zie DOCHTER.)
De monnik ligt zijn kap wel af, Maar houdt zijn zinnen op het graf. (Zie GRAF.)
Den zin der woorden mag men in het regt aanmerken. (Zie REGT.)
Des menschen zin is zijn hemelrijk. (Zie HEMEL.)
De vloek heeft steeds een' goeden zin: Waar hij uitgaat, daar komt hij gaarne weder in. (Zie VLOEK.)
De vrijsters hebben eenen zin; Maar de weduwen hebben den drommel in. (Zie DROMMEL.)
De zinnen moeten werk hebben, zei de knecht, en hij lapte met nieuwe hemden de oude. (Zie HEMD.)
Die zijne gezonde leden en vijf zinnen behoudt, heeft God veel te danken. (Zie GOD.)
Die zijn' vijand wil verwinnen, Die moet wezen koel van zinnen, Die moet met verlies beginnen. (Zie VERLIES.)
Doe mijn' zin, en doe kwalijk. 5
Een aangezigt is een doolhof, zei de vrijer, als er iemand komt, die er zin in heeft. (Zie AANGEZIGT.)
Eendragtig van zin Voedt vrede en min. (Zie EENDRAGT.)
Een gemeene overgang maakt een' zachten zin. (Zie OVERGANG.)
Een gramme zin, Die kropt zich in; Zoo maar de geest Den Heere vreest. (Zie GEEST.)
Een koud begin, De beste zin. (Zie BEGIN.)
Een' kwaden zin: Stuit in 't begin. (Zie BEGIN.)
Een leelijk aangezigt is bewaard voor geile zinnen. (Zie AANGEZIGT.)
Een vriendelijke waard en eene vleijende waardin maken blijde geesten, domme zinnen, kromme leden en slappe beurzen. (Zie BEURS.)
Elk leeft naar zijnen zin. 6
Elk mag zijn huis wel naar zijnen zin vermaken, als hij zijnen buurman maar niet te na komt. (Zie BUURMAN.)
Geen man had zulk een' wijzen zin, Of daar zat wel een gekje in. (Zie GEK.)
Geen mensch heeft het naar zijn' zin. (Zie MENSCH.)
Geen nutter ding voor gramme zinnen, Dan stil te zijn en tijd te winnen. (Zie DING.)
Gekruld haar, gekrulde zinnen. (Zie HAAR.)
Groote weelde, botte zin; Maar armoê brengt subtielheid in. (Zie ARMOEDE.)
Hadden wij allen éénen zin, wij liepen allen éénen weg. (Zie WEG.)
Het heeft hem het verstand en zijne zinnen gekost. (Zie VERSTAND.)
Het heeft slot noch einde (*of:* zin). (Zie EINDE.)
Het heeft veel snaps in, om van tien zinnen er vijf te maken. (Zie SNAP.)
Het is zaak, de vijf zinnen bij elkander te houden. (Zie ZAAK.)
Het kan niet al naar onzen zin gaan. 7
Het komt mij niet eens in den zin. 8
Hieruit kent men vrouwen-zinnen: Veeltijds spieglen, zelden spinnen. (Zie VROUW.)
Hij heeft zijne vijf zinnen alle drie. 9
Hij heeft zijne vijf zinnen niet bij elkander. 10
Hij kan het meel niet naar den zin behandelen. (Zie MEEL.)
Hij zet zijne zinnen Op het minnen.
Ik heb geen' kwaden zin in hem. 11
In gramschap overwinnen, Is 't werk van sterke zinnen. (Zie GRAMSCHAP.)

---

1 *Campen* bl. 88. Meijer bl. 40.
2 Sartorius *sec.* V. 70. v. Waesberge *Geld* bl. 172.
3 Sartorius *pr.* VI. 18.
4 v. Alkemade bl. 103.
5 Tuinman I. bl. 304.
6 Gruterus III. bl. 144.
7 *Gent* bl. 128.
8 Sartorius *pr.* IV. 12.
9 Tuinman I. bl. 272, II. bl. 17.
10 *Adag. quadam* bl. 31. *Adag. Thesaurus* bl. 23.
11 *Adag. quadam* bl. 41.

Kinderen, die minnen, Hebben geen zinnen. (Zie KIND.)
Lange kleêren, korte zinnen. (Zie KLEED.)
Ledige beurzen maken kranke zinnen. (Zie BEURS.)
Liever krijgt niet altijd zijnen zin. (Zie LIEF.)
Losse zinnen doen het hoofd dwalen. (Zie HOOFD.)
Luttel woorden en veel zin. (Zie WOORD.)
Men kan het iedereen niet naar den zin maken.
Men kan iemand wel minnen, Maar niet zinnen.
Men leert zinnen kennen, als men bij verscheiden volk omgaat. (Zie VOLK.)
's Menschen zin is 's menschen leven. (Zie LEVEN.)
Met ziel en zin. (Zie ZIEL.)
Om de zinnen wat te verzetten. 1
Ongewoonte maakt zachte zinnen. (Zie ONGEWOONTE.)
Onze zin was op een ander veld. (Zie VELD.)
Plompe zinnen onthouden naauwkeurig (*of:* houden vast). 2 (Zie de *Bijlage.*)
Plompe zin, Plompe min. (Zie MIN.)
Tien zinnen moeten in vijf veranderen.

[*Zal het huwelijk gelukkig zijn, dan behoort dat zoo. Dat het echter niet altijd even gemakkelijk gaat, toont het spreekwoord:* Het heeft veel snaps in, om van tien zinnen er vijf te maken.]

Veel hoofden, veel zinnen. (Zie HOOFD.)
Waarover men des daags peinst, dat rijst dikwijls des nachts voor onze zinnen. (Zie DAG.)
Wie den baard laat wassen, die heeft eene schalkheid gedaan, of heeft er eene in den zin. (Zie BAARD.)
Wie kan het allen man van pas maken (*of:* naar den zin doen)? (Zie MAN.)
Zijne zinnen spelen schuilewink. (Zie SCHUILEWINK.)
Zijne zinnen Zijn uit minnen. 3
Zijne zinnen zijn van huis. (Zie HUIS.)
Zijn hart en zijn zin. (Zie HART.)
Zin is koop. (Zie KOOP.)
Zoo blijft gij bij uwe zinnen (*of:* bij uw verstand). (Zie VERSTAND.)
Zoo menige mensch, zoo menige zin. (Zie MENSCH.)
Zware hoofden zijn vol doffe zinnen. (Zie HOOFD.)

ZINDELIJK.

Hij is zoo zindelijk, dat hij een strontje van eene bank zou likken, en niemand zou de plaats vinden, waar het gelegen had. (Zie BANK.)
Men zou haar peterselie in (*of:* op) het gezigt zaaijen, zoo zindelijk is zij. (Zie AANGEZIGT.)
Zindelijk maakt beminnelijk. 4

ZINKHOREN.

Hussen met zinkhorens. (Zie HUSSEN.)

ZIT.

Een dronk is een' zit waard. (Zie DRONK.)

ZODE.

Dat brengt geene (*of:* weinig) zoden aan den dijk. (Zie DIJK.)
Een leeuwerik op een zoodje. (Zie LEEUWERIK.)

Daar hebt gij 't heele zoodje.
Eene oude hen geeft vette zoden. (Zie HEN.)
Eer men eene zoô mosselen zieden zoude. (Zie MOSSEL.)
Het is een bakzoodje.
Het is een ligt zoodje. 5
Het is een schraal zoodje.
Hij heeft weinig vuur noodig, om in de zoô te geraken. (Zie VUUR.)
Kwaad vleesch gaf nooit goede zode. (Zie VLEESCH.)
Om de versche zoô ter zee gaan. (Zie ZEE.)

ZOEKER.

Een twistzoekende hond loopt meest met gescheurde ooren (*of:* Bitse honden krijgen hakkelige ooren). (Zie HOND.)
Het is een gelukzoeker. (Zie GELUK.)
Hij zoekt spelden (*of:* Het is een speldenzoeker). (Zie SPELD.)
Zoekers van kunsten zijn vinders van den bedelzak. (Zie BEDELZAK.)

ZOEN.

Baat het niet, het schaadt niet, zei Jaap, en hij gaf zijne vrouw nog een' zoen, toen ze al dood was. (Zie JAKOB.)
Dat gaat goed, zei Maaitje van Overschie, en zij kreeg een' zoen met een dubbeltje toe. (Zie DUBBELTJE.)
Die winnen wil, moet wagen, zei Koen, En hij vocht met Saartje om een' zoen. (Zie KOENRAAD.)
Een zoen is maar stof; Die ze niet hebben wil, veegt hem maar of. (Zie STOF.)
Iemand een' paardenzoen geven. (Zie PAARD.)
Indien gij gooit met bloem of groen, Dat is het voorspel van een' zoen. (Zie BLOEM.)

Die eerlijk oorloogt, zal goeden zoen ontvangen. 6
Het weêr biedt geen' zoen. (Zie WEDER.)
Hij kan den hoerenzoen wel maken. (Zie HOER.)
Hij moet overal den zoen maken. 7
Zoen voor één, zoen voor allen. 8

ZOET.

Het is een zoetertje, vooral als hij slaapt.
Hij is vol en zoet. (Zie VOL.)
Hij is zoo zoet, of hij met krenten gestoofd was. (Zie KRENT.)
Jong is zoet. (Zie JONG.)
Zoet op zoet, zei Joris, en hij zoende zijne vrouw op eene suikerkist. (Zie JORIS.)

Al te zoet Is niet goed. (Zie GOEDE.)
Bij blij en zoet: Zijt wijs en vroed. (Zie BLIJ.)
Bij een goed partuur Vervangt het zoet het zuur. (Zie PARTUUR.)
Binnen schijn van zoetheid vindt men dikwijls gal. (Zie GAL.)
Brand je niet: het is koffij met zoet. (Zie KOFFIJ.)
Een wijs poëet is gelijk eene bij: die kan steken, en liefelijke zoetigheid geven. (Zie BIJ.)
Geen zoet zonder zuur. 9
Het zoet en zuur van het huwelijk moet in het huwelijk besloten blijven. (Zie HUWELIJK.)
Het zoet wordt zuur Door langen duur. (Zie DUURZAAMHEID.)
Lijd gerust, zoo 't wezen moet: Na het zure komt het zoet. 10
Na het zure is het zoet te zoeter.
Niet hoe zoet, Maar hoe goed. (Zie GOEDE.)

---

1 Everts bl. 315.
2 *Prov. seriosa* bl. 36. Gheurtz bl. 56.
3 *Adag. quædam* bl. 55.
4 v. d. Venne bl. 7.
5 v. Eijk III. bl. 12.
6 *Prov. seriosa* bl. 19. Gruterus III. bl. 126. Meijer bl. 95.
7 Sartorius *tert.* III. 30.
8 v. Hasselt bl. 14.
9 Folqman bl. 124.
10 Cats bl. 535. de Brune bl. 453. *Mergh* bl. 52. Richardson bl. 29. *Wijsheid* bl. 138.

f bitter, of zoet: Wat smaakt, dat voedt. (Zie BITTER.)
ied zoetigheid, die keeren kan in bitterheid. (Zie BITTER.)
j moeten zoet en zuur met malkander deelen. 1 (Zie de *Bijlage.*)
et en roet verscheelt maar ééne letter. (Zie LETTER.)
et en zuur is huwelijks staat. (Zie HUWELIJK.)
etheid heeft de meeste sterkte. (Zie STERKTE.)
etjes en zachtjes. (Zie ZACHT.)
et op zoet, zei Joris, en hij zoende zijne vrouw op eene suikerkist. (Zie JORIS.)
ur en zoet Zijn beiden goed.

ZOG.

ijf uit zijn kielwater, of gij raakt in zijn zog. (Zie KIEL.)
t gaat al weêr in 't oude zog. 2
j heeft veel zog. 3
j vaart in eens anders zog. 4

[*Het* zog *is het* spoor, *dat een schip in het opborrelend water achterlaat.* WINSCHOOTEN *noemt* „*het* zog *dat* waater, dat *van het voortvaarende schip* naagesleept, *en als* van hem gesoogen werd." *De schrijver van de* Proeve ter opheldering van eenige Spreekwoorden *stelt* in iemands zog varen *tegenover* iemand in het vaarwater zitten. *Zoo bezigen ook* TUINMAN, V. EIJK *en* V. LENNEP *het* varen in eens anders zog *in eenen goeden zin, en zou, volgens hen, deze spreekwijze niets anders beteekenen dan: een ander navolgen. Zij keuren daarom de daad navolgenswaardig. Ondertusschen is de onderscheiding, om* in iemands zog varen *een' goeden zin, en* iemand in het vaarwater zitten *eene kwade beteekenis te geven, vrij willekeurig, als* iemands zog *een deel van* zijn vaarwater *uitmaakt, en hem zooveel eerder en meerder benadeelen kan, als het hem meer van nabij betreft.* In eens anders zog te varen, *heb ik ook altijd hooren afkeuren, en alleen verwijtender wijze hooren bijbrengen in den zin van: iemands eer te na komen.* WINSCHOOTEN *denkt er even zoo over, als hij ons leert, dat deze spreekwijze „oneigendlijk beteekend: iemand hinderlijk sijn," voor reden daarvan gevende, dat „hoe veel meer swaarte een schip naa sig sleepen moet, hoe het te minder vaart kan maaken."*]

mand volgen in zijn zog.
j blijven altijd zoo wat in 'tzelfde zog.

---

t zal zog in uwe borsten zijn. (Zie BORST.)
rink eens, dan krijg je weêr wat zog.
j zal zog voor hare kinderen hebben, haar leven lang. (Zie KIND.)

ZOLDER.

s het koren op het veld staat, behoort het God en zijnen heiligen; als het op de korenzolders is, kan men het niet krijgen zonder geld. (Zie GELD.)
s men te huis komt, wordt de reiszak op zolder geworpen. (Zie HUIS.)
t is een kabel op zolder. (Zie KABEL.)
De liefde springt hem in den buik als de karpers op onzen zolder, zei Neeltje Ligtebil, en zij werd wat gefoold. (Zie BUIK.)
De speelman gaat van het dak (*of:* zit niet langer op den zolder). (Zie DAK.)
Het is een zolderkonijn. (Zie KONIJN.)
Het is niet anders dan koorn op den zolder. (Zie KOREN.)
Hij danst op een papieren zoldertje. (Zie PAPIER.)
Hij heeft beter boonen op zolder dan beschimmelde graauwe erwten. (Zie BOON.)
Hij heeft nog geene voering (*of:* geen' zolder) in den neus. (Zie NEUS.)
Hij houdt duiven op zolder. (Zie DUIF.)
Hij jaagt hem op den achtersten zolder.
Hij is op zijn' achtersten zolder. 5

[*De* achterste zolder *is zooveel als de* laatste schuilplaats. *Wanneer* men iemand op den achtersten zolder jaagt, *dan brengt men hem in groote moeijelijkheid, en* is iemand op zijn' achtersten zolder, *dan zit hij in 't naauw.*]

Hij leeft ervan als eene muis op een' korenzolder. (Zie KOREN.)
Hij raast (*of:* is er te huis) als een karper (snoek, *of:* visch) op zolder. (Zie HUIS.)
Ik ben er zoo bekend, als een snoek op een' hooizolder. (Zie HOOI.)
Ik en mijnheer hebben de zolders vol koorn liggen, zei de knecht, en hij was blij, als hij zijn weekgeld ontving. (Zie GELD.)
Men houdt daar kippen op zolder. (Zie KIP.)
Men moet niet eer wijn drinken, dan wanneer de ratten op zolder loopen. (Zie RAT.)
Op je nek (*of:* neus) geturfd: dan heb je geen zoldertje van doen. (Zie NEK.)
Op ledige graanzolders komen geene kalanders. (Zie GRAAN.)
Snoeken op zolder zoeken. (Zie SNOEK.)
Spelden op eenen hooizolder zoeken. (Zie HOOI.)
Wat heeft de kuiper een duigen op zolder! (Zie DUIG.)
Zie, hoe gij de zakken op zolder krijgt. (Zie ZAK.)

ZOMER.

Als het regent in den winter, is het goed planten in den zomer. (Zie WINTER.)
Dat is een Michiels zomertje. (Zie MICHIEL.)
De liefde bloeit winter en zomer, dat de koele Mei niet doet. (Zie LIEFDE.)
Des winters regent het overal, des zomers — daar God het wil laten nedervallen. (Zie GOD.)
Des winters zwemmen en des zomers op het ijs. (Zie IJS.)
Des zomers een wambuis en des winters eene pij doet den molen goed, en bakt op zijn' tijd. (Zie MOLEN.)
Des zomers is het goed hoofsch zijn. (Zie HOOFSCH.)
De winter achterhaalt den zomer wel. (Zie WINTER.)
De winter en de zomer zijn niet even goed: de zomer moet winnen, wat de winter zal verteren. (Zie WINTER.)
De zomer is de heer; kwam hij tweemaal 's jaars. (Zie HEER.)

---

ampen bl. 33.
rmoen bl. 48.
Witsen bl. 513.
4 Witsen bl. 494. Winschooten bl. 369. Tuinman I. bl. 144. d'Escury bl. 30. *Scheeps-Spreekw.* bl. 173. v. Eijk I. bl. 165. *Opheld.* bl. 623. v. Lennep bl. 237, 280. Schaberg bl. 66.
5 Schaberg bl. 66.

De zomer is een slaaf en de winter is een heer: de laatste wil zien, wat de eerste gewonnen heeft. (Zie HEER.)
De zomer om de armen, en kersavond om rijke liên. (Zie ARME.)
Die des zomers dorst loochent en des winters kou, liegt gaarne. (Zie DORST.)
Eéne zwaluw (*of:* Eén ooijevaar) maakt geen' zomer. (Zie OOIJEVAAR.)
Eén schoone dag maakt geen' zomer. (Zie DAG.)
Ergens een' zomerschen dag voor nemen. (Zie DAG.)
Geen zomer zonder baden. 1
Geld is eene goede waar: zij geldt winter en zomer. (Zie GELD.)
Heer! hoe wonderlijk vallen de zomervlagen! (Zie HEER.)
Het is altijd geen zomer. 2
Het is een lange zomerdag: men kan er veel in zeggen. (Zie DAG.)
Het zal van nacht een koekje bakken, zei de mof, en het was Sint Jan in den zomer. (Zie KOEK.)
Leg den winterrok des zomers in de kast. (Zie KAST.)
Niet veel te bidden: het is zomer. 3

[*Men bezigt dit spreekwoord al gekkende, wanneer men over eene zaak vrij onverschillig denkt; ofschoon* V. DUYSE *het in allen ernst opneemt, als hij zegt: „Hoe langer dagen, hoe korter gebeden. De winternood is een groot bidder. De winter uit, 't gebed uit."*]

Poest in de voest is een korte zomer. (Zie VUIST.)
Rosmalen is een ellendig land: 's Winters in het water, en 's zomers in het zand. (Zie LAND.)
Te Sint Jutmis (Te Pinksteren, *of:* Te zomer), als de kalveren op het ijs dansen. (Zie IJS.)
Te winter bij het vuur, te zomer bij wijn of bier. (Zie BIER.)
Vliegen en vrienden komen in den zomer. (Zie VLIEG.)
Vois, vois, Brammetje! 't is zomerdag, het zal wel droogen. (Zie BRAM.)
Vroeg zomer, kwaad gewas. (Zie GEWAS.)
Water in wijn is een goede drank in den zomer. (Zie DRANK.)
Wie 's winters vinkt, en 's zomers vischt, Hoeveel hij vangt, 't is meer gemist. (Zie WINTER.)
Wie 's zomers vergaârt, Die 's winters welvaart. (Zie WINTER.)
Wilde men in den winter zorgen, gelijk men in den zomer doet, Velen zouden te paarde rijden, die nu gaan te voet. (Zie PAARD.)
Zoo dor zijn als de zomer. 4

ZON.

Aller dagen zon is nog niet onder. (Zie DAG.)
Als de zon is in 't West, Zijn de luije lui op hun best. (Zie LIEDEN.)
Als de zon onder is, zijn er vele beesten in de schaduw. (Zie BEEST.)
Als de zon over het Zuiden is, is de boelijn met hem over de ree. (Zie BOELIJN.)
Als de zon zoo bleek schijnt, wil 't gemeenlijk regenen. 5

[*Dit spreekwoord wordt toegepast, zegt* V. ALKEMADE, *„op de liefde-vonk der verliefden."*]

Als het regent en de zon schijnt, bakken de heksen pannekoeken. (Zie HEKS.)
Als het regent en de zon schijnt, is het kermis in de lochting. (Zie KERMIS.)
Als het regent en de zon schijnt, is het kermis (*of:* kermen) in de hel. (Zie HEL.)
Als het regent en de zon schijnt, is het kermis voor de kippen. (Zie KERMIS.)
Als men van de zon spreekt, ziet men hare stralen. (Zie STRAAL.)
Daar de zon schijnt, is de maan niet noodig. (Zie MAAN.)
Dat past als een zonnewijzer in eene doodkist. (Zie DOOD.)
De beste lieden, die men vijndt, Zijn, die de zon op 't veld beschijnt. (Zie LIEDEN.)
De een heeft de zon mede, de ander tegen.
De loopende zon zal haar Westen wel vinden. (Zie WESTEN.)
De maan heeft licht van de zon, hij van zijn' meester. (Zie LICHT.)
De miertjes leggen haar winterkoren in de zon. (Zie KOREN.)
Des avonds 't zonnetje rood, Des morgens water in de sloot. (Zie AVOND.)
De vruchten, die in de schaduw wassen, zijn niet van zulk een' goeden smaak, als die in de zon groeijen. (Zie SCHADUW.)
De wind krimpt tegen de zon in. (Zie WIND.)
De zon in den oogst bedriegt de meisjes in den hof. (Zie HOF.)
De zon is onder (*of:* boven) de kim. (Zie KIM.)
De zon is wel tien graden teruggegaan. (Zie GRAAD.)
De zon maakt lange schaduwen. (Zie SCHADUW.)
De zon schijnt in den nek, zoodat de neus ervan druipt. (Zie NEK.)
De zon schijnt voor iedereen. 6
De zon trekt water. (Zie WATER.)
Die met de zon niet opstaat, geniet zijnen dag niet. (Zie DAG.)
Die penning is in honderd jaar door zon noch maan beschenen. (Zie JAAR.)
Die zich zelven wel bemint, Wachte zich voor Maartsche zon en Aprilschen wind. (Zie APRIL.)
Eene vloo in de zon, Eenen aap op de ton, En eene stoute maagd, Scheid ervan, eer ge 't u beklaagt. (Zie AAP.)
Een kind, dat met wijn wordt opgevoed, eene vrouw, die Latijn spreekt, en eene zon, die te vroeg schijnt, maken zelden eene goede rekening. (Zie KIND.)
Een kring om de maan: Dat kan nog gaan; Maar een kring om de zon: Daar huilen vrouw en kinders (*of:* weeuw en weezen) om. (Zie KIND.)
Een kring om de maan Kan wel vergaan; Maar een kring om de zon Geeft water in de ton. (Zie KRING.)
Eens oud' mans vreugd en de Maartsche zon dienen tijdelijk waargenomen. (Zie MAART.)
Er is niets nieuws onder de zon, zei Salomo. (Zie NIEUW.)
Geene zon zonder schaduw. (Zie SCHADUW.)
Geen zaturdag zoo kwaad, Of de zon schijnt vroeg of laat. (Zie ZATURDAG.)
Het blinkt als de zon.

1 *Gent* bl. 126.
2 de Brune bl. 456, 466. Tuinman I. bl. 143.
3 *Campen* bl. 89. Meijer bl. 41. v. Duyse bl. 217.
4 Gheurts bl. 78.
5 Zoet bl. 15. v. Alkemade bl. 12.
6 19 *Dec.* 53. *Gent* bl. 127.

Het is altijd geen zweel- (*of:* speel-) tijd, al schijnt de zon. (Zie TIJD.)
Het is eene hand vol zonnen. (Zie HAND.)
Het is klaarder dan de zon. 1
Het is zoo noodzakelijk als de zon onder de nieuwe vruchten. (Zie VRUCHT.)
Het is zoo zuiver als de zon.
Het is zulk een goed (*of:* fijn) man, Als de zon beschijnen kan. (Zie MAN.)
Hij blijft bij zijn woord, als de zon bij de boter. (Zie BOTER.)
Hij heeft den zonnesteek. (Zie STEEK.)
Hij heeft het hem zonneklaar bewezen.
Hij heeft nog in de zon, dat honderd dukaten waardig is. (Zie DUKAAT.)
Hij heeft vrij licht, als de zon schijnt. (Zie LICHT.)
Hij is al verder geweest, dan daar de zon bij Noorden scheen. (Zie NOORDEN.)
Hij is in 't zonnetje.
Hij is met de noorderzon verhuisd (*of:* vertrokken). (Zie NOORDEN.)
Hij is van groen hout gemaakt, dat in de zon is krom getrokken. (Zie HOUT.)
Hij kan de zon niet in het water zien schijnen. (Zie WATER.)
Hij komt in huis gelijk de zon. (Zie HUIS.)
Hij steekt der zon eene kaars aan. (Zie KAARS.)
Hij teekent de zon met eene houtskool af. (Zie HOUTSKOOL.)
Hij vergaat (*of:* smelt weg) als sneeuw (*of:* was) voor de zon. (Zie SNEEUW.)
Hij wil de zon verlichten.
Hoe de zon ons sterker en regter beschijnt, hoe onze ligchamen minder schaduw geven. (Zie LIGCHAAM.)
Hoe meer de maan van de zon afwijkt, hoe meer zij verlicht. (Zie MAAN.)
Hoe meer zon, hoe meer wolken er rijzen. (Zie WOLK.)
Hooi toch, terwijl de zon schijnt. 2
Ik moet eens zien, hoe laat het is, zei Jan Uurwerk, en hij zette het naaikussen zijner vrouw in de zon. (Zie JAN UURWERK.)
Ik wilde, dat gij stondt, daar van morgen de zon opging. (Zie MORGEN.)
Ik zal hem uit de zon leiden. 3
Indien zon en maan twee oogen aan den hemel waren, de hemel zoude scheel zien. (Zie HEMEL.)
Kon hij den hemel beklauteren, hij draaide, met Jan Vos, den aardkloot om de zon. (Zie AARDE.)
Lichtmis vroeg de zon aan den toren, Dan gaat al het vlas verloren. (Zie MARIA LICHTMIS.)
Men bidt meest de opgaande zon aan, terwijl de ondergaande wordt gevloekt. 4 (Zie de *Bijlage.*)
[*Dat is: men brengt den man, die in hoogheid is verheven, alle uitwendige eere toe, die somtijds aan het afgodische grenst; maar verlaat die hoog vereerde persoon, om welke reden ook, zijn' hoogen zetel, dan is de vereering ten einde, en wordt niet zelden de lofspraak in eene lastering, verguizing, ja vervloeking veranderd. Het spreekwoord dagteekent van het Heidentijdperk onzer geschiedenis, daar het genomen is uit de gewoonte der Batavieren, om de zon, en wel bepaaldelijk de rijzende zon, godsdienstig te vereeren.*]
Men zet hem altijd in 't zonnetje.
[*Dat wil zeggen: hij wordt bij elke gelegenheid ten toon gesteld; ook wel: men houdt hem steeds voor den gek.* Die in 't zonnetje gezet wordt, *is voor elkeen zigtbaar.*]
Men ziet zelfs vlekken in de zon. (Zie VLEK.)
Men zoekt geene lamp, als de zon op is. (Zie LAMP.)
Na donker weêr breekt de zon door. (Zie WEDER.)
Na regen komt zonneschijn. (Zie REGEN.)
Na zonneschijn komt gaarne regen. (Zie REGEN.)
Niemand ooit zoo klein iets spon, Of het kwam wel aan de zon. 5 (Zie de *Bijlage.*)
Nooit is de zon schooner, dan wanneer zij uit de eclips rijst. (Zie ECLIPS.)
Regende het bij hem, dan regende het bij mij, en scheen de zon bij hem, dan was het ook bij mij zonneschijn. (Zie SCHIJN.)
Twee verscheiden zonnen kunnen niet aan den hemel zijn. (Zie HEMEL.)
Veel zon, veel hooijen. 6
Waar de zon haren weêrschijn heeft, brandt ze allermeest. (Zie SCHIJN.)
Zij kijken zich blind, die op de zon willen staroogen.
Zij mag hare kinderen wel met eene wan in de zon zetten. (Zie KIND.)
Zijne zon heeft uitgeschenen.
Zonder zon is het kwaad rijpen.
Zon en maan is hem tegen. (Zie MAAN.)
Zoo hem zon en maan altijd mede is. (Zie MAAN.)
Zoo vast als boter in de zon. (Zie BOTER.)
Zulke poppetjes zijn gelijk aan boter in de zon. (Zie BOTER.)

ZONDAAR.

De grootste zondaar kan heilig worden. (Zie HEILIGE.)
Hij staat daar als een arme zondaar.

ZONDAG.

Als ik u weder bid, zoo zullen er wel twee (*of:* zeven) zondagen in de week komen. (Zie WEEK.)
Als Paschen komt op een' zondag, is elk een kind van zijn' eigen' vader. (Zie KIND.)
Dat gaat als eene lier op den zondag. (Zie LIER.)
Dat is een dag, of 't zondag is. (Zie DAG.)
Dat is een zondags maaltje. (Zie MAALTIJD.)
De zondag maakt de week. (Zie WEEK.)
Een zondags steek Duurt geen week. (Zie STEEK.)
Het is een zondags kind. (Zie KIND.)
Het is wel besteed: die vrijdags lacht, dat hij zondags weent. (Zie VRIJDAG.)
Het lijkt als eene kraai op een' zondag. (Zie KRAAI.)
Het vaart al kwalijk, wat men zondags spint. 7
Hij geeft niet meer om eene leugen, dan eene kraai om een' zondag. (Zie KRAAI.)
Hij heeft zijn zondags goed alle dagen aan, en zijn' schat in den zak. (Zie DAG.)
Hij is heel op zijn zondags.

---

1 Sartorius sec. V. 88. Winschooten bl. 270.
2 de Brune bl. 31, 456. Tuinman I. bl. 239.
3 Gheurts bl. 42.
4 Gruterus II. bl. 131. de Brune bl. 166, 428. *Mergh* bl. 8. *Sel. Prov.* bl. 209. Tuinman I. bl. 17. Gales bl. 13, 30. v. Zutphen I. 24. v. d. Hulst bl. 12. Scheltema II. bl. 26. Braakënburg IV. 3. Koning bl. 18. Mulder bl. 417. Modderman bl. 124. Schaberg bl. 67.
5 *Campen* bl. 62. Gruterus III. bl. 147.
6 v. Eijk III. bl. 27.
7 *Prov. seriosa* bl. 42. Gruterus III. bl. 170.

Hij kijkt, of hij zijn zondags (*of:* laatste) oordje versnoept had. (Zie OORDJE.)
Hij ziet er uit, dat men hem zijne zondagsduiten te bewaren zou geven. (Zie DUIT.)
Hij zou er zijn zondags oordje voor uitgeven. (Zie OORDJE.)
Op den eersten zondag, die midden in de week komt. (Zie WEEK.)
Vrijdags weêr, zondags weêr. (Zie VRIJDAG.)
Zij maken van den zondag een' zondendag. (Zie DAG.)
Zondag en werkendag. (Zie DAG.)
Zondagswerk duurt maar een' dag. (Zie DAG.)

ZONDE.

Alle vergeten zonde kwijt. 1
Als alle zonden veroud zijn, dan blijft de gierigheid nog jong. (Zie GIERIGHEID.)
Al wat bezijden valt, is zonde. 2
Arm te zijn, is geene schande (*of:* zonde). (Zie ARME.)
Dat is voor zijne pekelzonden. (Zie PEKEL.)
De bezolding der zonde is de dood. (Zie BEZOLDING.)
De eene zonde trekt de andere.
Der heeren zonde, der boeren boete. (Zie BOER.)
De straf voor onze zonden Is door berouw verslonden. (Zie BEROUW.)
De tijd is kort, de dood is snel: Wacht u van zonden, zoo doet gij wel. (Zie DOOD.)
De zonde draagt hare eigene roede op den rug. (Zie ROEDE.)
De zonde genereert den dood. (Zie DOOD.)
De zonde is zoet in 't volbrengen; maar het einde is zuur. (Zie EINDE.)
De zonde scheidt niet van het hart dan met hevigheid. (Zie HART.)
De zonde schendt ligchaam en ziel. (Zie LIGCHAAM.)
De zonde wordt zonder toorn niet uitgebluscht. (Zie TOORN.)
Die de zonde doet, is der zonde dienaar. (Zie DIENAAR.)
Die het niet gelooft, doet daarom geene doodzonde. (Zie DOOD.)
Die zijn uiteinde overweegt, ontledigt zijn hart van zonde. (Zie EINDE.)
Dronken drinken is geene zonde. (Zie DRONK.)
Dronkenschap is zonde, schade en schande. (Zie DRONKENSCHAP.)
Eene leugen om best wil is geene zonde (*of:* schaadt niet). (Zie LEUGEN.)
Een hypocriet lijdt geene zonde. (Zie HYPOCRIET.)
Een kusje is geene zonde, maar een afvegen. (Zie KUS.)
Elk deed meer zonden, zoo er geen God wás, en men niet moest sterven. (Zie GOD.)
Geene zonde dan arm te zijn. (Zie ARME.)
Het berouw komt uit de zonde. (Zie BEROUW.)
Het is zonde en jammer, dat zulke handen rotten moeten. (Zie HAND.)
Het zonde-kieken moet in den dop gedood worden, eer de schaal doorgepikt is. (Zie DOP.)
Hij is altijd de zondebok. (Zie BOK.)
Hoe naauw de mensch op alles past, Nog wordt hij van de zonde staâg verrast. (Zie MENSCH.)
Ik haat het gelijk mijne zonden. 3
Kwâ voorgang erft zonde. (Zie VOORGANG.)
Ledigheid is de oorzaak van veel zonden. (Zie LEDIGHEID.)
Liefde bedekt alles (*of:* vele zonden). (Zie LIEFDE.)
Namen noemen is zonde. (Zie NAAM.)
Na zonde komt berouw. (Zie BEROUW.)
Niets, dat de zonde meer kan krenken, Dan dikwijls aan den dood te denken. (Zie DOOD.)
Nieuwe zonde, nieuwe boete. (Zie BOETE.)
Om het stelen en andere zonden Worden er wetten en galgen gevonden. (Zie GALG.)
Onwetendheid is geene zonde. (Zie ONWETENDHEID.)
Op éénen stond Komt straf en zond. (Zie STOND.)
Oude zonde, nieuwe penitentie. (Zie PENITENTIE.)
Oude zonden maken nieuwe schanden. (Zie SCHANDE.)
Ruilen is geene zonde, zei kromhakige Dries; hij stal eene koe uit de weide, en zette er eene luis voor in de plaats. (Zie DRIES.)
Ruim wegen is geene zonde. 4
Verbetering is geene zonde. (Zie VERBETERING.)
Vermaan van sterven Doet zonde derven. 5
Waren er geen zonden, Er waren ook geen wonden (*of:* er waren geen plagen). (Zie PLAAG.)
Wat geene zonde is, dat is geene schande. (Zie SCHANDE.)
Zij maken van den zondag een' zondendag. (Zie DAG.)
Zijn reuk is zoo fijn, dat hij de zonde wel kan ruiken. (Zie REUK.)
Zonden bedreven, Weêr spoedig vergeven.
Zonde smart. 6
Zond woont te Roermond, en lapt schoenen. (Zie ROERMONDE.)

ZOOGSTER.

Hij kust het kind om der zoogster wille. (Zie KIND.)
Om des kinds wille kust men de zoogster. (Zie KIND.)
Wat het kind niet mag, dat mag de zoogster. (Zie KIND.)

ZOOL.

Aan de voetzolen des meesters hangt de beste mest. (Zie MEESTER.)
Al diendet gij hem de zolen uit de schoenen (*of:* de schoenen van de voeten). (Zie SCHOEN.)
Al zou het de zolen van mijne schoenen kosten. (Zie SCHOEN.)
Bij zijne zolen zweren.

[*Zou deze spreekwijze haren oorsprong hebben in de oudtijds bestaande gewoonte, dat eene aangegane verbindtenis door het uittrekken en overreiken van een' der schoenen bevestigd werd? Deze handelwijze werd bij de Israeliten althans als heilig geacht, en stond met het doen van eenen eed gelijk. Zie* Ruth IV : 7 *en* 8. *Of zouden wij deze spreekwijze van de Engelsche hulptroepen, die vroeger bij ons in dienst waren, hebben afgeluisterd? Die toch zeggen:* by my soul (*spreek uit:* sool) *voor* bij mijne ziel.]

---

1 *Prov. seriosa* bl. 4.
2 Everts bl. 348.
3 Servilius bl. 213.
4 Winschooten bl. 223.
5 27 *Nov.* Gruterus I. bl. 121. *Sel. Prov.* bl. 193. Willems V. 3.
6 13 *Jan.* Gruterus I. bl. 125

De tijd gaat op wollen zolen. (Zie TIJD.)
De zool houdt het met den schoen. (Zie SCHOEN.)
Hij heeft de sententie onder de zolen van zijne schoenen genomen. (Zie SCHOEN.)
Hij heeft wel sterke zolen van doen, die naar eens anders schoenen wachten moet. (Zie SCHOEN.)
Kom op de zolen.
[*Ga aan 't werk.*]
Leg me die zolen onder de schoenen, zei Govert tegen zijn' schoenlapper, en hij bragt hem twee gedroogde koestronten. (Zie GOVERT.)
Nu zal er een kunststukje komen, zei Crispijn, en hij maakte een paar schoenen zonder zolen. (Zie CRISPIJN.)
Wat je aan de voorzolen wint, verlies je aan de achterlappen. (Zie LAP.)
Wij zullen halve zolen en achterlappen eten. (Zie LAP.)

ZOOM.

Op zoomen na: dat is de langste (*of:* laatste) naad. (Zie NAAD.)
Sterke zoomen zijn kwaad te scheuren.

ZOON.

Daar heb je den verloren zoon. 1
[*Doelende op de gelijkenis van dien naam, bezigt men deze spreekwijze, wanneer men iemand ergens lang heeft gemist, en hij dan onverwacht binnenkomt.*]
Dat is toekomende jaar een jonge zoon. (Zie JAAR.)
De oude man leerde zijnen zoon: daar hij 't verloren had, dat hij 't daar weder zoude zoeken. (Zie MAN.)
De vader spaart, en de zoon verteert. (Zie VADER.)
De verloren zoon is te regt.
De wijze Salomo had wel een' Rehabeam tot zoon. (Zie REHABEAM.)
De zoon schoeit op des vaders leest. (Zie LEEST.)
Die eene goede dochter heeft, verkrijgt wel eenen goeden zoon. (Zie DOCHTER.)
Die maar éénen zoon heeft, gedenkt zich zijner dikwijls. 2
Die maar éénen zoon heeft, maakt hem zot; die maar één varken heeft, maakt het vet. (Zie VARKEN.)
Dominé's zoons en dochters zijn de ergsten. (Zie DOCHTER.)
Een zoon en eene dochter is rijke lui's wensch. (Zie DOCHTER.)
Geef aan uw' zoon veel in den darm, Maar geef hem weinig aan den arm; Uw dochter aan den arrem veel, Maar spaar 't die liever uit de keel. (Zie ARM.)
Geef mijn' zoon mijn' naam maar, zei Hans, ik zal mij zonder naam wel behelpen. (Zie HANS.)
Gij zult mijn zoon (*of:* mijn neef) niet langer zijn. (Zie NEEF.)
Het is een goede zoon: hij wil zijnen vader deszelfs goeden naam niet benemen. (Zie NAAM.)
Het is wel een verloren hof, daar de beesten niet paren, de vrouw braat, de zoon dobbelt, de dochter loopt, en de meid zwanger is. (Zie BEEST.)
Hij is moeders hartlap (liefste kind, *of:* zoontje). (Zie HARTLAP.)
Je dochters deugen niet, en je zoons nog veel minder. (Zie DOCHTER.)
Ik ben een zoon van 's konings lijfpaard, zei de muilezel; maar hij vergat te zeggen, dat zijne moeder eene ezelin was. (Zie EZELIN.)
Ik ben geen profeet, noch eens profeten zoon. (Zie PROFEET.)
Mijn zoon! gij zult spinazie eten. (Zie SPINAZIE.)
Zalig de moeder, wier zoon te Sint Jan de mis leest. (Zie MIS.)
Zoo de vader is, zoo is de zoon. (Zie VADER.)

ZOOPJE.

Dat is een bitter zoopje, zei Krelis de boer, en hij dronk alsemwijn. (Zie ALSEM.)

ZORG.

Als die tijden komen, komen die plagen (*of:* zorgen). (Zie PLAAG.)
Als het hoofd is zonder zorgen, Kunt gij slapen tot den morgen. (Zie HOOFD.)
Als ik naar bed ga, laat ik de zorg in de kleêren. (Zie BED.)
De dag van morgen Baart ook zijn zorgen. (Zie DAG.)
De zorg brengt grijze haren voort. (Zie HAAR.)
De zorgen Verworgen.
De zorg groeit dwars door zijn' hoed. (Zie HOED.)
Die den een vriendschap doet, bereidt den ander zorg. (Zie VRIENDSCHAP.)
Die mij liefde bewijst, bereidt mij eene zorg. (Zie LIEFDE.)
Een pond zorg kan nog geen ons schuld betalen. (Zie ONS.)
Elk blijft de zorge aanbevolen. 3
Elke dag brengt zijne zorgen mede. (Zie DAG.)
Gebied, en draag geene zorg, daar zal niet geschieden. 4
Geene zorgen (*ook wel:* ellende) voor den tijd. (Zie ELLENDE.)
Gij hebt veel vreemde zorgen: wees niet bedroefd, het zal zich nog wel schikken. (Zie BEDROEFD.)
Groot schip, groote zorg. (Zie SCHIP.)
Heb zorg, om te winnen; want gij zult het met der tijd uit moeten geven. (Zie TIJD.)
Het is een zieltje zonder zorg. (Zie ZIEL.)
Het tijdelijk goed wordt met moeite vergaârd, met zorg bewaard, en met rouw verloren. (Zie GOED.)
Hij draagt veel zorg voor zijn lieve ik. (Zie IK.)
Hij is door de zorg.
[*Dat wil zeggen: hij is niet meer bezorgd; want hij heeft zijne bezinning verloren. Men zegt dit van den dronkaard.*]
Hij laat de zorg met de slofjes voor 't bed. (Zie BED.)
Hij leeft uit den korf zonder zorg. (Zie KORF.)
Hij zet de zorgen naast zich neêr.
Hij zorgt, dien de zorge bevolen is. 5
[*Is de zorg al pligt, nog komt er bij velen weinig van, tenzij alleen bij hem,* dien de zorge bevolen is; *daarom zegt de onbezorgde man:* Laat ze zorgen, Die ons borgen.]

---

1 Schaberg bl. 71.
2 Mots bl. 62.
3 Tuinman I. bl. 330.
4 Sel. Prov. bl. 206.
5 de Brune bl. 466. Sartorius tert. III. 89.

In de meeste weelde ligt de meeste zorg. (Zie WEELDE.)
Jong veel waken en oud veel slapen, doet zorgen maken. (Zie JONG.)
Klein huis, kleine zorg. (Zie HUIS.)
Onnoodige zorgen maken vischgraten. (Zie GRAAT.)
Onnutte zorgen doen vroeg verouden. 1
Penningen doen den man zorgen. (Zie MAN.)
Schade, zorg (*of:* Onregt) en klage Wassen alle dage. (Zie DAG.)
Schoone vrouwen binden de huiszorg aan de kniën. (Zie HUIS.)
Spin in den morgen, Groote zorgen. (Zie MORGEN.)
Te veel zorgen breekt het glas (*of:* ijs). (Zie GLAS.)
Van onnoodige zorgen kreeg heeroom winterhielen. (Zie HEEROOM.)
Veel (*of:* Groot) goed, veel (groote) zorg. (Zie GOED.)
Voorzorg komt achterzorg vóór. (Zie VOORZORG.)
Vreemde zorgen dooden den ezel. (Zie EZEL.)
Vrolijke bazen, hartjes zonder zorg. (Zie BAAS.)
Wilt gij zorg, Stel u borg (*of:* Voor een ander borgen, Brengt in grooter zorgen). (Zie BORG.)
Zij zijn tusschen hoop en zorg. (Zie HOOP.)
Zonder zorg vaart niemand wel. 2
Zorgen breekt geen stroo. (Zie STROO.)
Zorg scheidt strijders. (Zie STRIJDER.)

ZORGVULDIG.

De liefde zoekt vier dingen: wijs, alleen, zorgvuldig en geheim. (Zie ALLEEN.)
Wees zorgvuldig en verteer luttel, gij zult rijk worden. (Zie RIJKE.)

ZOT.

Als de boonen bloeijen, De zotten groeijen. (Zie BOON.)
Als de zotten (*of:* kinderen) ter markt komen, krijgen de kramers geld (*of:* zoo vliegen de schijven). (Zie GELD.)
Als de zot zwijgen kan, houdt men hem voor wijs. (Zie WIJS.)
Als het werk gedaan is, dan is het den zot leed. (Zie LEED.)
Al te wijs kan niet beginnen; Al te zot kan niet verzinnen. (Zie WIJS.)
Antwoord den zot niet naar zijne dwaasheid. (Zie DWAASHEID.)
Beraden en raad volgen is wijslijk gedaan; Maar de zotten willen 't zoo niet verstaan. (Zie RAAD.)
Beter een oude zot dan geen. 3
Bij gebrek van eenen wijze zet men den zot in den zetel. (Zie GEBREK.)
Daar één zot loopt, daar loopen er meer.
Daar helpt geen praten van de mans, Het wijf moet aan den zotten-dans. (Zie DANS.)
Daar is niemand zoo wijs, of hij doet somtijds des zots werken. (Zie WERK.)
Daar steken twee zotten onder ééne kaproen. (Zie KAPROEN.)
Daar zijn wijze zotten en zotte wijzen. (Zie WIJS.)
Dan te zot En dan te bot. (Zie BOTTE.)
Dat hadde een klapper haast gezeid, Maar ook een zot welhaast beschreid. (Zie KLAPPER.)
De bout van een' zot is haast geschoten. (Zie BOUT.)
De jongen zal men leeren, De ouden eeren, De wijzen vragen, De zotten verdragen. (Zie JONG.)
De mond is een schalk (*of:* zotje): biedt men hem wat, hij neemt het. (Zie MOND.)
Der zotten hart ligt in den mond; Der wijzen mond in 's harten grond. (Zie GROND.)
De wereld is eene kooi vol zotten. (Zie KOOI.)
De wijze vraagt den zot om raad. (Zie RAAD.)
De zot snijdt zich met zijn eigen mes, En maakt zich dronken van zijn eigen flesch. (Zie FLESCH.)
De zotten behoeven veel beregts. (Zie BEREGT.)
De zotten dragen het water uit, en de wijzen vangen de visch. (Zie VISCH.)
De zotten maken de feesten, en de wijzen hebben de geneugten. (Zie FEEST.)
De zotten weten niet naar de stad te gaan. (Zie STAD.)
De zot wil liever wagen Dan twijfelen en vragen.
Die een' zot trouwt om zijn kot, Verliest het kot, en houdt den zot. (Zie KOT.)
Die ergens veilig (*of:* wel gezeten) is, is een zot, zoo hij van daar gaat (*of:* zich verplaatst). 4
Die geene hoer, arme of zot in zijn geslacht heeft, is geboren van de lamp of het lemmet. (Zie ARME.)
Die lacht om een' scheet, Is zotter, dan hij weet. (Zie SCHEET.)
Die meer wil doen, dan hij kan, is een zot. 5
Die tegen zijn' overheer wil steken, is een zot. (Zie OVERSTE.)
Die te veel lacht, heeft eens zots natuur; die niet lacht, heeft eener katte natuur. (Zie KAT.)
Die wijs is, draagt de zotten, Ofschoon ze met hem spotten. (Zie WIJS.)
Die zich schaamt, om iets te leeren, is een zot. 6
Die zich van eene hoer (een kwaad wijf, *of:* een' zot) scheidt, doet eene goede dagreize. (Zie DAG.)
Die zotternijen vertelt, hij is zelf een zot, of degene, wien hij die vertelt. 7
Dikwijls ziet men, dat de zotten Met de wijze lieden spotten; Maar wie zich naar wijsheid stelt, Laat de gekken ongekweld. (Zie GEK.)
Eenen zot dunkt zijne kaproen zeer kostelijk te wezen. (Zie KAPROEN.)
Een rijk man moet wijs zijn, al is hij ook een zot. (Zie MAN.)
Een witte muur is der zotten papier. (Zie MUUR.)
Een zot, die er zich aan stoort.
Een zot en zijn geld (*of:* zijn woord) zijn haast gescheiden. (Zie GELD.)
Een zot gelooft niet, voor hij gevoelt.
Een zot heeft geene bellen van doen: hij laat zich zelven genoeg hooren. (Zie BEL.)
Een zot is een zot (*of:* Een aap is een aap), al ware het paaschdag. (Zie AAP.)
Een zot is terstond met zijn oordeel klaar. (Zie OORDEEL.)
Een zot is wijzer in zijn eigen huis, dan een wijs man in dat van een ander. (Zie HUIS.)

1 *Prov. seriosa* bl. 36. v. Vloten bl. 369.
2 9 *Sept.* Gruterus I. bl. 125. 8 *Sept.* 53.
3 *Prov. seriosa* bl. 8. *Campen* bl. 79. Meijer bl. 36.
4 de Brune bl. 176, 198.
5 de Brune bl. 5.
6 de Brune bl. 61.
7 *Mots* bl. 60.

Een zot weet niet, wat hem 't leven geldt. (Zie LEVEN.)
Eer zingt de zot dan de paap. (Zie PAAP.)
Geen' zottepraat, of gij moet de kar af. (Zie KAR.)
Gewen een' winde tot den pot: Een jagthond wordt een keukenzot. (Zie HAZEWIND.)
Grootelijks behoeft hij eenen zot, die van zich zelven den zot (*of:* zich zelven tot een' zot) maakt. 1
Half zot, half vroed, Wel leven doet. (Zie VROED.)
Het eerste kapittel van de zotten is, zich wijs te houden. (Zie KAPITTEL.)
Het gebrek van wijzen Doet de zotten rijzen. (Zie GEBREK.)
Het geluk is eene weldaad voor den dwaas, maar een vloek voor den zot. (Zie DWAAS.)
Het is al verloren, wat men eenen zot geeft. 2
Het is dwaasheid, eenen zot te kastijden, die den raad, dien men hem geeft, niet gelooft. (Zie DWAASHEID.)
Het is een zot, al had hij ook het huis vol geld. (Zie GELD.)
Het is een zot, die al spreekt, wat hem invalt of voorkomt. 3
Het is een zot, die het vleesch laat om het been. (Zie BEENDEREN.)
Het is een zot, die het zekere voor het onzekere laat varen. (Zie ONZEKER.)
Het is een zot, die in het zand (*of:* voor de voeten) werpt, hetgeen hij vast in de hand heeft. (Zie HAND.)
Het is een zot, die van zijne vuist een' beitel maakt. . (Zie BEITEL.)
Het is een zot, die zich zelven vergeet, en zijne beten aan anderen geeft. (Zie BEET.)
Het is wel noodig, dat de wijze den zot op zijne schouderen draagt. (Zie SCHOUDER.)
Het velleken is geen zotje: het weet, wanneer het rimpelen moet. (Zie VEL.)
Hij behoeft wel brij (*of:* meel) met groote (*of:* volle) koppen, Die allen klappers (*of:* zotten) den mond zal stoppen. (Zie BRIJ.)
Hij is penning-wijs en pond-zot. (Zie PENNING.)
Hij is wel onwijs, die van eenen zot wijsheid vergt. (Zie ONWIJS.)
Hij is zot, die in de wapenen springt, daar hij zich zelven in verminkt. (Zie WAPEN.)
Hij is zot, die meer verteert, dan zijn land waard is. (Zie LAND.)
Hij is zot, die op broos ijs timmert. (Zie IJS.)
Hij is zot, die zich betrouwt op dengenen, daar hij eens van bedrogen is. 4
Hij is zot van natuur, En wijs in Schriftuur. (Zie NATUUR.)
Hij is zot van wijsheid. (Zie WIJSHEID.)
Hij slaat niets uit dan zotteklap. (Zie KLAP.)
Hij wordt zot, zonder dat hij het weet. 5
Hoe grooter, hoe zotter. (Zie GROOTE.)
Hoe langer hij leeft, hoe zotter hij wordt. 6
Hoe ouder, hoe zotter. (Zie OUD.)
Hoe zotter, hoe gelukkiger. (Zie GELUKKIG.)
Ieder zot Zijn marot. (Zie MAROT.)
In het schaakspel zitten de zotten het digtst bij den koning. (Zie KONING.)
In woorden zonder slot Is 't kenmerk van een' zot. (Zie KENMERK.)
Is er iemand zot geboren, Meester niet: 't is kost verloren. (Zie KOSTEN.)
Men kan van eenen zot geen half werk vorderen. (Zie WERK.)
Men zal geenen zotten te veel toegeven. 7
Met wijze zotten is geen doen te hebben. 8
Nergens wordt het spek voor de honden geworpen, dan daar zotten wonen. (Zie HOND.)
Om eijers te koken, is er een zot van doen. (Zie EI.)
Om 't goed der wereld te beërven: Een zot is hij, die armlijk leeft, om rijk te sterven. (Zie GOED.)
Om zijne fraaije kleêren Ziet men den zot eeren. (Zie KLEED.)
Schoone woorden maken de zotten blij. (Zie WOORD.)
Schriften van zotten Zijn voor de motten. (Zie MOT.)
Steek geen' zot uw' vinger in den mond. (Zie MOND.)
Stront, vuur en zotten willen niet geraakt zijn. (Zie STRONT.)
Ter zijner prijs Bemint zot en wijs (*of:* hoort elk gaarne). (Zie PRIJS.)
Tusschen boert en ernst zegt de zot zijne meening. (Zie BOERT.)
Uit vrees voor den rook sprongen de zotten in 't vuur. (Zie ROOK.)
Veel te goed is half zot. (Zie GOEDE.)
Vroeg rijp, vroeg rot; Vroeg wijs, vroeg zot. (Zie RIJPE.)
Wat doet de zot met geld en goed; Hij weet niet, hoe hij 't gebruiken moet. (Zie GELD.)
't Water doet de palen rotten: Die 't dan drinken, zijn maar zotten. (Zie PAAL.)
Wat nieuws verblijdt, zei de zot, en hij draaide zijne muts. (Zie MUTS.)
Wien het geluk te wel wil, maakt het tot een' zot. (Zie GELUK.)
Zet den zot op de bank: hij trommelt met de voeten, of zingt eenig lied. (Zie BANK.)
Zijt gij wijs of zijt gij zot, Heb geen' koffer zonder slot. (Zie KOFFER.)
Zijt gij zot, zoo laat u binden. 9
Zoo alle zotten kolven droegen, men vond geen hout genoeg, om zich te warmen. (Zie HOUT.)
Zotten blijven zotten, Al drinken zij uit gouden potten. (Zie GOUD.)
Zotten handen Beschrijven alle wanden. (Zie HAND.)
Zotten werpen gemeenlijk regt. 10
Zotten zijn zotten, al hadden zij gouden kleederen aan. (Zie GOUD.)

ZOTTERNIJ.

Armoed Is tegen zotheid goed. (Zie ARMOEDE.)
Beter te zwijgen dan zotheid zeggen. 11
Bij alle feesten dient een zotje. (Zie FEEST.)
De kleinen boeten de zotheid der grooten. (Zie GROOTE.)
De zotheid is het eenige ding, dat de jongheid vertraagt en de oudheid verjaagt. (Zie DING.)

---

1 *Mots* bl. 22.
2 *Mots* bl. 78.
3 *Campen* bl. 30
4 *Mots* bl. 20.
5 Tuinman I. bl. 270.
6 *Prov. seriosa* bl. 26.
7 Zegerus 2°. dr. bl. 47.
8 *Campen* bl. 97. Meijer bl. 45.
9 Servilius bl. 182°.
10 Gruterus III. bl. 176.
11 *Mots* bl. 48.

De zotheid moet eens uit den mensch, hetzij door de voor- of achterdeur. (Zie DEUR.)
De zotternij doet hen daar gaan, de schaamte doet hen blijven. (Zie SCHAAMTE.)
Die oude dijt in zotheid. (Zie OUD.)
Die waant zich wijs, Heeft van zotternij den grootsten prijs. (Zie PRIJS.)
Die zotternijen vertelt, hij is zelf een zot, of degene, wien hij die vertelt. (Zie ZOT.)
Elk heeft een zotje. 1
Het is zoo zot, dat het kwijlt. 2
Het is zotternij, den ploeg te spannen vóór de ossen. (Zie OS.)
Het zotste, dat men vindt, Is eene moeder met haar eerste kind. (Zie KIND.)
Hieraan ziet men uwe zotternij. 3
Korte zotternijen, de beste. 4
Men behoeft niet altoos naar de Botermarkt te gaan, om zotheden te hooren. (Zie BOTERMARKT.)
Wat een ander in wijsheid wegwerpt, zal hij uit zotheid niet oprapen. (Zie WIJSHEID.)
Zotheid doet lang jeugd houden. (Zie JEUGD.)
Zotternij maakt vreugd. (Zie VREUGDE.)

ZOUT.

Als men zout op eene slak smijt, zoo versmelt zij in haar eigen slijm. (Zie SLAK.)
Daar ligt de haas in het zout. (Zie HAAS.)
Daar mag wel wat zout bij gedaan worden.
Dat ei heeft wat lang in 't zout gelegen. (Zie EI.)
Dat zijn bokkings met zout. (Zie BOKKING.)
De aarde, die het zout uitgeeft, heeft geene andere vrucht. (Zie AARDE.)
Die kwaad doet, wint eenen wagen zout; die wel doet, wint eenen wagen hooi. (Zie HOOI.)
Een eitje met zout Maakt een pikje als een hout. (Zie EI.)
Een kusje zonder baard, een eitje zonder zout. (Zie BAARD.)
Er is peper en zout in. (Zie PEPER.)
Er ligt wat voor u in het zout. 5
Geen smake boven zout; Geen waarde boven goud. (Zie GOUD.)
Het is eene gedekte tafel zonder zout. (Zie TAFEL.)
Het is een regte zoutzak van een' mensch (*of:* Hij zit in elkander als een zoutzak). (Zie MENSCH.)
Het is er een zonder zout.

[*Hij is een laffe vent:* daar mag wel wat zout bij gedaan worden, *gelijk men met een ander spreekwoord zegt.*]

Het is vuil zout en vuile boter. (Zie BOTER.)
Het is zout in het zeere oog. (Zie OOG.)
Het zout moet eerst op tafel staan, Aleer men mag aan tafel gaan. (Zie TAFEL.)
Hij gelijkt de visch, die noch modderig noch zout wordt, door de onstuimigheid en door het zout der zee. (Zie MODDER.)
Hij mogt wel willen, dat hij dat woord met zout gegeten had. (Zie WOORD.)
Hij schrikt, alsof er een zoutvat omviel. (Zie VAT.)
Hij verdient het zout in de pap niet. (Zie PAP.)
Lek wat zouts. 6

[*Dat is: neem wat, dat u de zaak in meer aangenaam en aan de behoefte voldoend daglicht stelt.* TUINMAN *zegt:* „*Zout scherpt de eet- en drinklust op, en vermeerdert de smaakelykheid,*" *en meent, dat* „*dit spreekwoord kan schynen ontleent te zyn van de bokken of geiten, die graag zout lekken.*"]

Lever zonder zout eten. (Zie LEVER.)
Men kan niemand regt kennen, zoo lang men geen' zak zout met hem gegeten heeft. (Zie ZAK.)
Men moet dat met een greintje zout opnemen. (Zie GREIN.)
Men moet den vogels wat zout op den staart leggen. (Zie STAART.)
Men moet op alle slakken geen zout leggen. (Zie SLAK.)
Men zal niemand vriend noemen, eer men eene mudde zout met hem gegeten heeft. (Zie MUD.)
Nog eerder zoude ik zout en brood eten. (Zie BROOD.)
Toen men met zout kwam, waren de eijeren al op. (Zie EI.)
Wat in het zout ligt, zuurt niet. 7
Wees van zout en brood voorzien, eer gij uwe eijeren in stukken slaat. (Zie BROOD.)
Zij heeft een boontje voor hem in 't zout liggen. (Zie BOON.)
Zout en zuur Krenkt de natuur. (Zie NATUUR.)
Zout is beter dan goud, Als men 't droog houdt. (Zie GOUD.)
Zout, suiker en hoeren Kan men goedkoop uit Cyprus voeren. (Zie CYPRUS.)

ZUCHT.

Bij de zucht. 8
De zucht tot stelen zit hem reeds in de vingers. (Zie VINGER.)
Eet lariekoek met vijgen, totdat de keizucht overgaat. (Zie KOEK.)
Hij heeft de geldziekte (*of:* geldzucht). (Zie GELD.)
Hij ziet er zoo sober uit, alsof hij zeven jaren aan de lepelzucht geleden had (*of:* Hij is ziek aan de lepelzucht). (Zie JAAR.)
Zoo de zucht, Zoo de vrucht. (Zie VRUCHT.)

Die niet heeft, geeft nogtans een' zucht.
Die zwarigheid is van 't hart, zei Kwak, en hij loosde eenen zucht, die van benaauwdheid achteruit passeerde. (Zie BENAAUWDHEID.)
Er komt een zuchtje in het zeil. (Zie ZEIL.)
In twee (*of:* drie) vloeken en een' zucht. (Zie VLOEK.)
Maagdezuchten Zijn maar kluchten. (Zie KLUCHT.)

ZUIDEN.

Als de zon over het Zuiden is, is de boelijn met hem over de ree. (Zie BOELIJN.)

ZUIDWESTEN.

Hij heeft er den haat op als een Zeeuwsche schipper op een' Zuidwester storm. (Zie HAAT.)
Zuidewest, Regennest. (Zie NEST.)
Zuidwesten snee, Noordoostenwind in zee. (Zie NOORDOOSTEN.)

ZUIL.

Dat is eene onwankelbare zuil, zei Flip, en hij zag een' zwavelstok overeind staan. (Zie FLIP.)

---

1 11 *Julij.* Gruterus I. bl. 104.
2 Tuinman II. bl. 19, 83.
3 *Adog. quædam* bl. 36. *Adag. Thesaurus* bl. 35.
4 Gruterus II. bl. 154. de Brune bl. 290, 291. *Mergh* bl. 31. v. Nyenborgh bl. 132.
5 Schaberg bl. 66, 67.
6 Tuinman I. bl. 97.
7 Schaberg bl. 66.
8 Bilderdijk XVI.

ZUINIG.

In het eerst zuinig te wezen is beter dan op 't laatst. 1

ZUINIGHEID.

De gierigheid (*of:* zuinigheid) bedriegt de wijsheid. (Zie GIERIGHEID.)

De zuinigheid brengt rijkdom in. (Zie RIJKDOM.)

Waar de zuinigheid huishoudt, groeit spek aan den balk. (Zie BALK.)

Zuinigheid met vlijt bouwt huizen als kasteelen. (Zie HUIS.)

ZUIP.

Hij is aan de zuip.

ZUIPEN.

Een vuil ei bederft een geheel zuipen. (Zie EI.)

Kwaad hoen, kwaad kuiken; kwaad ei, kwaad zuipen. (Zie EI.)

ZUIPER.

Er zijn meer oude zuipers dan oude artsen. (Zie ARTS.)

Vrouw, maak mij toch den beker eens nat, zei de zuiper, hij is zoo droog als een meelzak. (Zie BEKER.)

ZUIPVAART.

Uitvaart, zuipvaart. (Zie UITVAART.)

ZUIVEL.

Al is het moes mager, het zuivel verzoet het. (Zie MOES.)

Gij moogt niet alles hebben: eene schoone vrouw en rein zuivel. (Zie VROUW.)

Het is eene vlade zonder zuivel. (Zie VLADE.)

Het zuivel te rade houden. (Zie RAAD.)

Hij is zoo vol ondeugd (*of:* leugens), als een ei vol zuivel. (Zie EI.)

Hij is zoo vol reden als een ei vol zuivel. (Zie EI.)

Hoe schooner vrouw, hoe vuiler zuivel. (Zie VROUW.)

Twee zuivels op één brood: Dat geeft hongersnood. (Zie BROOD.)

Veel koks maken onrein zuivel. (Zie KOK.)

Wat kan men beter hebben, zei zinneloos Jantje, dan lekker zuivel en eene mooije boerin. (Zie BOERIN.)

Zuivel op zuivel Is 't werk van den duivel. (Zie DUIVEL.)

ZUIVER.

Hij is niet zuiver op de lever. (Zie LEVER.)

Wie vóór zijn 20e. jaar niet zuiver is, vóór zijn 30e. jaar niet sterk, vóór zijn 40e. jaar niet verstandig, en vóór zijn 50e. jaar niet rijk, aan dien is alle hoop verloren. (Zie HOOP.)

ZUSTER.

Alle harten zijn gezusters, alle beurzen geen gebroêrs. (Zie BEURS.)

Als de zusters hooijen, dan regent het ook.

[*Dit spreekwoord loopt te Zeist, betreft de zusters der Evangelische Broedergemeente aldaar, en wordt meestal door de uitkomst bevestigd.*]

De echtestaat is de grootste orde, daar zoo menige bedroefde zuster in is. (Zie ECHTESTAAT.)

De jaloezij is de zuster der liefde. (Zie JALOEZIJ.)

De slaap is de zuster van den dood, en de dooden spreken niet. (Zie DOOD.)

Duiten en eene goede conscientie zijn broêrtjes en zusjes. (Zie BROEDER.)

Eene zwarte zuster den hals breken. (Zie HALS.)

Een ongeluk heeft ligt een broêrtje of een zusje. (Zie BROEDER.)

Het is een broêrtje met een zusje (*of:* Het is er een broêrtje van). (Zie BROEDER.)

Het is mis met zus.

Het is zoo flaauw, alsof je met je zusje ten doop gaat. (Zie DOOP.)

Hij heeft zijne zuster verkocht.

[*Dit spreekwoord bezigt men, wanneer de dronkaard zoo lang geproefd heeft, tot hij zijne bezinning heeft verloren. Men zegt dan ook wel:* Het is mis met zus.]

Je zuster gezoend van een' kaaiman, dan krijg je een' modderman tot je zwager. (Zie KAAIMAN.)

Men vindt veel broeders, maar luttel beurzen-gezusters. (Zie BEURS.)

Wel zuster, gij zijt oud geworden, zei Kees de Oost-Indië-vaarder, en hij had haar in geene zeventig jaren gezien. (Zie JAAR.)

Zij is de beste zuster (*of:* juffer) niet. (Zie JUFVROUW.)

ZUTPHEN.

Deventer is eene koopstad, Zutphen is eene loopstad, Lochem is nog wat, Maar Borculo is een hondengat. (Zie BORCULO.)

ZUUR.

Bij een goed partuur Vervangt het zoet het zuur. (Zie PARTUUR.)

Geen zoet zonder zuur. (Zie ZOET.)

Het zoet en zuur van het huwelijk moet in het huwelijk besloten blijven. (Zie HUWELIJK.)

Het zoet wordt zuur Door langen duur. (Zie DUURZAAMHEID.)

Hij heeft het zuur.

[*Men zegt dit van een iegelijk, die reden heeft, zich over een' gedanen stap te berouwen.* Het zuur te hebben, *is een gevolg van het niet goed verduwen der spijzen.*]

Lijd gerust, zoo 't wezen moet: Na het zure komt het zoet. (Zie ZOET.)

Na het zure is het zoet te zoeter. (Zie ZOET.)

Wacht u van het zure van zoeten wijn. (Zie WIJN.)

Zij moeten zoet en zuur met malkander deelen. (Zie ZOET.)

Zoet en zuur is huwelijks staat. (Zie HUWELIJK.)

Zout en zuur Krenkt de natuur. (Zie NATUUR.)

Zuur en zoet Zijn beiden goed. (Zie ZOET.)

ZUURKOOL.

Dat is jufvrouw Zuurkool. (Zie JUFVROUW.)

Dat is zoo min goed als een stuk roet in een' pot met zuurkool. (Zie POT.)

ZWAAN.

Dat je zwaantje wel zwemmen mag. 2

Dat is eene zwarte zwaan.

[*Dat wil zeggen: die zaak is al zoo weinig gebeurlijk, of men kan er zoo min op rekenen, dat zij de voorgestelde gevolgen zal hebben, als dat er mogelijkheid bestaat, om* eene zwarte zwaan *te aanschouwen. Zoo sprak men, toen men meende, dat overal het lijf der wilde zwaan wit, dat der tamme zwaan zelfs sneeuwwit is; sedert men weet, dat Australië glinsterend zwarte zwanen oplevert, gaat die vergelijking niet meer op.*]

---

1 Folqman bl. 125.

2 Harrebomée *Kind* bl. 227.

De zwaan is wit van pluimen, maar haar vleesch is zwart. (Zie PLUIM.)
Eene musch is met hare pluimen zoowel gedekt als eene zwaan. (Zie MUSCH.)
Eene zwaan heeft zoowel hare pluimen noodig, als eene musch hare vederen. (Zie MUSCH.)
Hij zingt zijn' zwanenzang. (Zie ZANG.)
Zij heeft eenen hals als eene zwaan. (Zie HALS.)

ZWAAR.

Hij is zwaar op den arm (*of:* de hand). (Zie ARM.)

De krijgers laten niets achter, dan dat hun te heet of te zwaar is. (Zie HEET.)
Het grofste (*of:* zwaarste) is nog achter. (Zie GROF.)
Het zwaarste moet meest (*of:* het zwaarste) wegen. 1
Hij weet te ligten noch te zwaren. (Zie LIGT.)
Laat liggen, wat u te heet of te zwaar is. (Zie HEET.)
Ligt en zwaar Dient geen paar. (Zie LIGT.)
Schuw, dat zwaar is; Trouw, dat paar is; Scheer, daar haar is. (Zie HAAR.)

ZWAARD.

Al heeft een zwak man een groot zwaard in de vuist, hij zal daarom niet te harder slaan. (Zie MAN.)
Alwaar het spinrok dwingt het zwaard, Daar staat het kwalijk met den waard. (Zie SPINROKKEN.)
Beproef uw' vriend, beproef uw zwaard, Dat is u groote (*of:* meer dan) schatten waard. (Zie SCHAT.)
De booze wijven voeren het zwaard in den mond; daarom moet men ze op de scheeden slaan. (Zie MOND.)
Een leugenaar snijdt meer dan een zwaard. (Zie LEUGENAAR.)
Een oude hoer, een nieuwe waard, Die snijden meer dan eenig zwaard. (Zie HOER.)
Een ruiter zonder paard, Een krijgsman zonder zwaard, Een vrijer zonder baard — Zijn geen zeven oordjes waard. (Zie BAARD.)
Een woord is soms een zwaard. (Zie WOORD.)
Hem hangt een zwaard boven het hoofd. (Zie HOOFD.)
Het eene zwaard dwingt dikwijls het andere. 2
[*Dat is: die vrees heeft voor den slag, dien hij ziet aankomen, wordt daardoor tot bezadiging gebragt. In gelijken zin zegt men:* Het eene mes houdt het andere in de scheede.]
Het harnas wordt te laat gegespt, als het zwaard uit de scheede is. (Zie HARNAS.)
Het zwaard kent geene vrienden. (Zie VRIEND.)
Het zwaard roept om de vuist. (Zie VUIST.)
Het zwaard zonder genade. (Zie GENADE.)
Hij gaat regt, alsof hij een zwaard ingezwolgen had. 3
Hij wil met twee zwaarden vechten. 4
Hij zou in de hel gaan met het zwaard in de hand. (Zie HAND.)
Honger is een scherp zwaard. (Zie HONGER.)
Hoog van moed, Klein van goed, Een zwaard in de hand — Is het wapen van Gelderland. (Zie GELDERLAND.)
Iemand met zijn eigen zwaard dooden. 5
[*Dit spreekwoord is ontleend aan* 1 Sam. XVII : 51.]
Kwade tongen snijden meer (*of:* scherper) dan zwaarden. (Zie TONG.)
Mijn paard, mijn zwaard, mijn wijf: Die houd ik voor mijn eigen lijf. (Zie LIJF.)
Te vuur en te zwaard. (Zie VUUR.)
Van dronkenschap zijn er meer bedorven, Dan menschen onder 't zwaard gestorven. (Zie DRONKENSCHAP.)
Van zwaard- en spilzijde. (Zie SPIL.)
Waar men om het zwaard bidt, daar staat het scherp. 6
Wie alle ding verdedigen wil, moet nimmer het zwaard insteken. (Zie DING.)
Wie het zwaard neemt, zal door het zwaard omkomen.
[*Dit spreekwoord is genomen uit* Matth. XXVI : 52.]
Wie voor het algemeen vecht, die vecht met een houten zwaard. (Zie ALGEMEEN.)
Zijn paard, zijn zwaard, zijn wijn en vrouw — Die prees geen man dan met berouw. (Zie BEROUW.)

Laat je zwaard vallen. 7
[WINSCHOOTEN, *op het woord* swaard, *verklaart deze scheeps-werktuigen door „die bewegelijke houte werktuigen, die tersijden buiten aan het schip werden aangehegt, om door haar behulp bequaamelijk met klein en middelbaar vaartuig te kunnen laveeren."* Laat je zwaard vallen, *zegt men tot den man, die daar al laverende heengaat. Het is eene gelijke waarschuwing, als wanneer men den dronkaard toevoegt:* Zet je zeil kant, *of* Schipper! houd je roer regt.]

ZWAARMOEDIGHEID.

Te veel op de ligte pluimen te liggen, maakt zwaarmoedigheid. (Zie PLUIM.)

ZWABBER.

Het is een oude zwabber.

Hij gaat zwabbers halen.
[*Dat wil zeggen: hij valt op zijn achterste. Een* zwabber *is eene* scheepsdweil.]

ZWAD.

Honderd twintig treê en twintig zwad Is een maaijers mat. (Zie MAAIJER.)

ZWAGER.

Geen zwager wil het weten, wie zijn zwager geweest is. 8
Het is moeijelijk te zien, wie des anderen zwager is, daar de kerk vol lieden is. (Zie KERK.)
Je zuster gezoend van een' kaaiman, dan krijg je een' modderman tot je zwager. (Zie KAAIMAN.)
Spaar, spaar! Voor uw' zwager of voor uw snaar. (Zie SNAAR.)
Zwager, hond. (Zie HOND.)
Zwagers zijn nooit beter vrienden dan ver van elkander. (Zie VRIEND.)

ZWAK.

De sterkste stopt den zwakke in den zak. (Zie STERK.)

---

1 *Prov. seriosa* bl. 43. *Campen* bl. 99. Gheurts bl. 40, 68. 5 *Jan.* Gruterus I. bl. 125. de Brune bl. 490. Zoet bl. 5. v. Alkemade bl. 2. Tuinman II. bl. 101. v. Vloten bl. 309. Roodhuijzen bl. 85.
2 *Prov. seriosa* bl. 11, 40.
3 Servilius bl. 27.
4 *Campen* bl. 120.
5 Gheurts bl. 50. Tuinman I. bl. 4. v. Zutphen I. 4. Braakënburg I. 4. Koning bl. 9. v. Duyse bl. 198.
6 Gheurts bl. 77.
7 v. Waesberge *Wijn* bl. 18.
8 *Prov. seriosa* bl. 43.

De zwaksten moeten het bekoopen.
Die zwak is, ete moeskruiden. (Zie KRUID.)

Ergens een zwak voor hebben.
Hij heeft hem in zijn zwak getast.

ZWAKHEID.

God maakt de ziel in hare zwakheid sterk. (Zie GOD.)

ZWALUW.

Als de zwaluwen wegvliegen, blijven ons de musschen. (Zie MUSCH.)
Eene oude zwaluw weet haar nest. (Zie NEST.)
Eene vette kerkmuis, eene witte zwaluw en een rijke speelman zijn drie zeldzame dingen. (Zie DING.)
Ééne zwaluw (*of:* Eén ooijevaar) maakt geen' zomer. (Zie OOIJEVAAR.)
Een vriend, die vriend is om 't profijt, Een zwaluw, die in de oogen sch... (Zie OOG.)
Het is eene naakte zwaluw. 1
Het is zwaluwen-cement. (Zie CEMENT.)
Hij rept vast met eene doode zwaluw. 2
[*Dat is: hij krijgt niet, wat hij zich voorgesteld heeft. Men zegt hier hetzelfde als met het spreekwoord:* Hij verblijdt zich met eene doode mees (*of:* musch).]
Met de zwaluwen komen (*of:* verhuizen). 3
Op Maria's geboort Trekken de zwaluwen voort. (Zie GEBOORTE.)
Wanneer de zwaluwen laag vliegen, is het een teeken van regen. (Zie REGEN.)

ZWANG.

Daar gaan groote kuiperijen in zwang. (Zie KUIPERIJ.)
Dat is in zwang. 4

ZWARIGHEID.

Daar ligt de zwarigheid.
Daar schuilt dikwijls veel zwarigheid onder een' mantel, wat men van buiten niet ziet. (Zie MANTEL.)
De vrouwen sterven van blijdschap, de mannen van zwarigheid. (Zie BLIJDSCHAP.)
De zwarigheden eens van het hart spoelen. (Zie HART.)
Die zwarigheid is van 't hart, zei Kwak, en hij loosde eenen zucht, die van benaauwdheid achteruit passeerde. (Zie BENAAUWDHEID.)
Geene meerdere zwarigheid, dan er geene te hebben.
Geene zwarigheid op den nacht. (Zie NACHT.)
Het heeft geene zwarigheid, zei de bakker, en hij had zijn brood te ligt gebakken. (Zie BAKKER.)
Het heeft zijne zwarigheid, zei Hans, en hij vond honderd pond lood. (Zie HANS.)
Hij zoekt zwarigheden, daar ze niet te vinden zijn. 5
Laat ons nu van geene wijsheid (*of:* zwarigheid) kallen. (Zie WIJSHEID.)
Niemand komt in zwarigheid, of hij helpt er zich zelven in. 6

ZWART.

Dat is de cousin van den droes, zei Goris, en hij zag een' zwart. (Zie COUSIN.)
Dat is iemand, die zwart van den honger is, zei Roelof, en hij zag een' moor gaan. (Zie HONGER.)
Hij is zwart en hard. (Zie HARD.)
Hij is zwart van magerheid. (Zie MAGERHEID.)
Hij liegt, dat hij zwart wordt. 7
[Die liegt, dat hij zwart wordt, *is een aartsleugenaar, die zijne leugens met kracht en geweld volhoudt.* Zwart (*hetzelfde als* blaauw) in het aangezigt *wordt men door grooten schrik of sterke inspanning, waardoor het veneuse bloed blijft stilstaan. Het laatste wordt bij dit sterke liegen ondersteld, het geval te zijn.*]
Hij lijdt honger, dat hij zwart wordt. (Zie HONGER.)

Alle zwart is geen leelijk. (Zie LEELIJKHEID.)
Boven God is geen heer; boven zwart is geene kleur. (Zie GOD.)
Daar gaat onze confrater, zei de smid tegen den schoorsteenveger, op een' predikant wijzende; want hij is ook in 't zwart. (Zie CONFRATER.)
Dat scheelt zooveel als wit en zwart. (Zie WIT.)
Die niet wit en zwart kent, mag niet mede. (Zie WIT.)
Het is een witte met een zwarte. (Zie WIT.)
Het wit en zwart hebben Venetië rijk gemaakt, dat is: katoen en peper. (Zie KATOEN.)
Het zwart in 't wit zetten. (Zie WIT.)
Het zwart zal wel zwart blijven. 8
Hij heeft zwart op wit. (Zie WIT.)
Hij laat het noch in 't wit noch in 't zwart. (Zie WIT.)
Hij noemt wit zwart (*of:* zwart wit). (Zie WIT.)
Hij ziet wit noch zwart aan. (Zie WIT.)
Iemand in 't wit noch in 't zwart mogen lijden. (Zie WIT.)
Men zoude hem wel wijs kunnen maken, dat wit zwart is. (Zie WIT.)
Wie meest gerust zit? Die heeft zwart op wit. (Zie WIT.)

ZWARTHEID.

Een zakkedrager, die in kolen werkt, behoeft den schoorsteenveger zijne zwartheid niet te verwijten. (Zie DRAGER.)

ZWARTSEL.

Den zwartselpot op zijde dragen. (Zie POT.)

ZWAVELSTOK.

Dat gelijkt wel den tweeden brand van Troje, zei Jochem, en hij zag een' bos zwavelstokken branden. (Zie BOS.)
Dat is eene onwankelbare zuil, zei Flip, en hij zag een' zwavelstok overeind staan. (Zie FLIP.)
Dat is een schoone vond, zei de boer, en hij spleet een' zwavelstok is zestienen. (Zie BOER.)
Dat is een voltigeer-sprong, zei de boer, en hij sprong over een' zwavelstok. (Zie BOER.)
Die een vlammetje wil maken, vindt wel een' zwavelstok. (Zie VLAM.)
Die met zwavelstokken of palingvellen omloopt, doet al wat voor den kost; maar wie met zingen voort kan raken, wint dien met den mond. (Zie KOST.)
Een zwavelstok in drieën (*of:* vieren), en een borreltje te meer. (Zie BORREL.)
Hartjelief, wat wordt ge vet, zei Lijsje tegen haar' man Fobert, je krijgt beenen als zwavelstokken. (Zie BEENEN.)

---

1 Winschooten bl. 305. Tuinman I. *nal.* bl. 25, II. bl. 96. v. Eijk II. bl. 100.
2 Sartorius *sec.* III. 50, *tert.* VI. 31. de Jager *Bijdr.* bl. 117.
3 Gheurtz bl. 49.
4 Tuinman I. bl. 350, II. bl. 246.
5 Sartorius *sec.* V. 51. Witsen 33. *Adag. quædam* bl. 26. *Adag. Thesaurus* bl. 28.
6 Tuinman II. bl. 44.
7 Idinau bl. 184. Tuinman I. bl. 198. Folie I. 273. Gales bl. 25. v. Eijk I. *nal.* 37. Bogaert bl. 45.
8 de Brune bl. 19.

Het is een koopman van zwavelstokken. (Zie KOOPMAN.)
Hij geeft geen vijf vierendeel voor eene el, maar klieft een zwavelstokje in vieren. (Zie EL.)
Met dit vleugje naar bed, zei de man tegen zijne familie, en hij leide een' zwavelstok op het vuur. (Zie BED.)
Mijn oom mag gaarne zijne ingebrande pijp met een zwavelstokje weêr op de regte wijze brengen, zei Jochem. (Zie JOCHEM.)

ZWEDEN.

Het is eene Zweedsche huishouding. (Zie HUISHOUDEN.)

ZWEED.

De Zweden komen.
[*Dat wil zeggen: er is overvloedige gelegenheid voor den vriend, om zich te verheugen, en voor den vijand, om zich beangst te maken. Het spreekwoord dagteekent zeker van den tijd van* GUSTAAF ADOLF *of* KAREL XII.]

ZWEEP.

Dat is eene vrouw als eene zweep. (Zie VROUW.)
Die voerman geweest is, kent het klappen van de zweep (*of:* is het klappen van de zweep gewoon). (Zie VOERMAN.)
Een oud voerman hoort nog gaarne het klappen van de zweep. (Zie VOERMAN.)
Haar bek gaat als een wagenmans zweepje (*of:* als een tellenaars aars). (Zie AARS.)
Hij heeft hem onder de zweep. 1
Hij is zoo wakker als eene zweep. 2
[*Men zegt dit van een' vlug' man, omdat aan eene zweep, als zij in werking is, alles leeft.* TUINMAN *brengt dit spreekwoord bij, als hij van* een' vent als een water *spreekt, en wil er blijkbaar dezelfde beteekenis aan gehecht hebben. Hoe hij dus* zwak *voor* wakker *schrijven kon, begrijp ik niet, daar het spreekwoord:* hij is zoo zwak als eene zweep, *geene redelijke beteekenis, veel min die van vlug handelen hebben kan.*]
Hij legt er de Fransche zweep overheen (*of:* Hij slaat den Franschen slag). (Zie FRANKRIJK.)
Hij loopt als een paard voor de zweep. (Zie PAARD.)
Hij moet met de zweep geregeerd worden.
Huurpaarden en geleende zwiepen: Geen wonder, dat ze hard liepen. (Zie PAARD.)
Men mag er wel met de zweep achterheen trekken.
Waagt gij uw' wagen, ik waag mijne zweep. (Zie WAGEN.)
Wat men aan het hooi bespaart, moet men aan de zweep weder toegeven. (Zie HOOI.)

ZWEER.

Als de zweer rijp is, vereischt zij de vlijm. (Zie VLIJM.)

ZWEET.

Aan elk haar hangt een druppel zweet. (Zie DRUPPEL.)
Daar zal een zweetje op zitten.
Het luije zweet komt eruit.
Het zweet van de paarden is de beste mest voor de boekweit. (Zie BOEKWEIT.)
Hij is laag genoeg, om van eens anders zweet en bloed te teren. (Zie BLOED.)
Hij mag zijn eigen zweet niet ruiken. 3
[*Men zegt dit van een' aartsluiaard, die niet gaarne zoo hard werkt, dat hij ervan in 't zweet raakt. Terwijl in de te* Campen *gedrukte verzameling van* Gemeene Duytsche Spreckwoorden *staat:* Hy mach sijn eygen sweet niet ruycken, *neemt* MEIJER *dit aldus over:* Hy mach syn eygen niet ruycken. *Sommigen schrijven en zeggen hier verkeerdelijk* rieken (*geur van zich afgeven*) *voor* ruiken (*geur opnemen*)*; hoewel dit onderscheid vroeger niet bestond.*]
Hij zit in het zweet.
Hij zweet Judas-zweet. (Zie JUDAS.)
Luije luî zweet Is gaauw gereed. (Zie LIEDEN.)
Men kan zijn' laatsten wil niet maken, als het kille zweet de leden naakt. (Zie LID.)
Niemand stinkt van eens anders zweet. 4
Paardenvleesch en paardenzweet is des landbouwers beste mest. (Zie LANDBOUWER.)
Wat door zweet verkregen wordt, dat acht men hoog en roemt men zeer. 5

ZWEMMER.

De beste zwemmers verdrinken meest, en de beste klimmers breken meest den hals. (Zie HALS.)
Hoogklimmers en diepzwemmers kennen geene voorzigtigheid. (Zie KLIMMER.)
Hoogklimmers en diepzwemmers staan meest kwalijk (*of:* ziet men zelden op hun bed sterven). (Zie BED.)

ZWERK.

Het moeten hooge masten zijn, die bij het zwerk zullen zeilen (*of:* die het zwerk zullen raken). (Zie MAST.)

ZWERM.

De grootmoeder moet op den zwerm passen. (Zie GROOTJE.)
Het heeft veel van een' bijen-zwerm. (Zie BIJ.)

ZWETSER.

Geen grooter deugd in vorsten, dan elken zwetser geloof te weigeren. (Zie DEUGD.)

ZWIJGER.

Er is geen spreker, die het eenen zwijger verbeteren kan (*of:* Zwijgen kan niet verbeterd worden). (Zie SPREKER.)
Het is een goed spreker, die een' goed' zwijger verbetert. (Zie SPREKER.)
Met een' zwijger hals-op spelen. (Zie HALS.)
Peinzen kan geen' zwijger krenken.
Wacht u een weinig tijds van den gramme, maar van den zwijger al uw leven. (Zie GRAM.)
Zware zwijgers brengen niet in 't licht. (Zie LICHT.)

ZWIJM.

Het schip ligt in zwijm. (Zie SCHIP.)
Hij ligt in katzwijm. (Zie KAT.)

ZWIJN.

Al schijnt de hond niet groot te zijn, Nog vangt hij wel een magtig zwijn. (Zie HOND.)
Biggen worden ook zwijnen. (Zie BIG.)
Dat is zoo afgrijselijk, dat het een wild zwijn de borstels zou doen te berge rijzen. (Zie BERG.)

---

1 Tuinman I. bl. 328.
2 Tuinman II. bl. 89.
3 *Campen* bl. 108. Tuinman I. bl. 124, II. bl. 127. v. Zutphen II. bl. 54. Meijer bl. 51. Bogaert bl. 87.
4 Gruterus II. bl. 159. *Mergh* bl. 35. Tuinman II. bl. 100.
5 de Brune bl. 135. Willems III. 66.

De geweldige eiken van Bazan dragen vrucht voor de zwijnen. (Zie BAZAN.)
De wilde zwijnen hebben hier gegraasd.
De zwijnen komen hem te gemoet.
Die een' haas, een' ree of een zwijn vangt, maakt ze zijn. (Zie HAAS.)
Die het zwijn uit den modder haalt, krijgt drek voor dank. (Zie DANK.)
Geile vrouwen, die schoon zijn, Heet men juweelen bij het zwijn. (Zie JUWEEL.)
Hebben wij zamen de zwijnen gehoed?
[*Men zegt dit tot iemand, die zich te gemeenzaam maakt.*]
Het is een vogeltje, dat men in ons land zwijn heet. (Zie LAND.)
Het is een zwijn. 1
[*Terwijl men eene* vrouw *bepaaldelijk met den titel van* varken *of* straatvarken *benoemt, als de onzindelijkheid zich geheel en al met haar wezen vereenigd heeft, wordt de* man *met den naam van* zwijn *bestempeld, wanneer hij zich aan dronkenschap, maar vooral aan verregaande liederlijkheid overgeeft.*]
Het kan wel varkens regenen: de lucht ziet zoo zwijnachtig. (Zie LUCHT.)
Het zwijn volgt den tap. (Zie TAP.)
Hij is ermede te paaijen, als een Jood met de billen van een zwijn. (Zie BIL.)
Hij is tusschen zwijn en bigge in. (Zie BIG.)
Hij spreekt Latijn Als een zwijn. (Zie LATIJN.)
Hij zweert bij Sint Anthonies zwijn. (Zie SINT ANTHONIE.)
Honden en zwijnen Zijn medicijnen. (Zie HOND.)
Ik heb thans een zwijn in het ijs. (Zie IJS.)
Lust het u te jagen, zoo keer de zwarte zwijnen uit het koren. (Zie KOREN.)
Men kan geen' jagthoorn maken van een' zwijnsdrek, noch van een' vossenstaart eene trompet. (Zie DREK.)
Men mag een varken een vogeltje noemen, het is en blijft een zwijn. (Zie VARKEN.)
Men pakt het zwijn bij den staart, gelijk den man bij zijn woord. (Zie MAN.)
Mijne ooren zijn geen paar, indien een zwijn een stom dier is. (Zie DIER.)
Of mensch, of zwijn: Elk vindt het zijn. (Zie MENSCH.)
Oude zwijnen hebben harde muilen. (Zie MUIL.)
Van dien boer geene zwijnen. (Zie BOER.)
Vele meesters, magere zwijnen. (Zie MEESTER.)
Vele zwijnen maken dunnen drank. (Zie DRANK.)
Werp geene paarlen voor de zwijnen: zij mogten ze onder den draf inlijven. (Zie DRAF.)
Wie zich onder den draf mengt, dien eten de zwijnen. (Zie DRAF.)
Wie zwijnen wil streelen, en met kinderen mallen, Die doet ze beî in den modder vallen. (Zie KIND.)

ZWIKJE.

Het is te vergeefs, het zwikje afgesneden, als het volle vat in deel-wijn veranderd is. (Zie VAT.)
Men kent de vrouw niet aan haar rokje, noch den wijn aan het zwikje. (Zie ROK.)

ZWIL.

Hij heeft zwil in de maag. (Zie MAAG.)

ZWITSER.

Geen geld, geene Zwitsers. (Zie GELD.)
Hij heeft er een aan als een Zwitser.
[*De Zwitsersche hulptroepen maakten zich wel eens wat sterk aan het misbruik van sterken drank schuldig; van daar, dat men hen gelijk stelde met dezulken, die* met een stuk in hunnen kraag *of* met een nat zeil *liepen.*]
Hij liegt als een oude Zwitser.
Hij slacht de Zwitsers: die 't meest geeft, dien is hij. 2

ZWOORD.

Aarde wil van aarde niet, 't Spek wil van den zwaarde niet (*of:* Onkruid uit den gaarde niet, *ook wel:* De kat wil uit den gaarde niet, En zij laat haar muizen niet). (Zie AARDE.)
Hij heeft spek gegeten; daarom zit hem het zwoord achter (*of:* in) de ooren. (Zie OOR.)

---

1 Tuinman II. bl. 81. v. Eijk II. bl. 100. v. Waesberge *Wijn* bl. 16.

2 de Brune bl. 73.

EINDE VAN HET TWEEDE DEEL.